By

(B7)

తేనమర్త్యాః ॥ ౧౯ ॥ తం దృష్ట్వా నాగరాస్సర్వే క్రుద్ధా రాజానమబ్రువన్ । అసమంజం వృణీష్వైకమస్మాన్వా రా
ష్ట్రవర్ధన ॥ ౨౦ ॥ తానువాచ తతో రాజా కిన్నిమిత్తమిదం భయమ్ । తాశ్చాపి రాజ్ఞా సమ్పృష్టా వాక్యం ప్రకృత
యోఽబ్రువన్ ॥ ౨౧ ॥ క్రీడతస్త్వేష నః పుత్రాన్బాలానుద్భ్రాంతచేతనః । సరయ్వాం ప్రక్షిపన్మౌర్ఖ్యాదతులాం
ప్రీతిమశ్నుతే ॥ ౨౨ ॥ స తాసాం వచనం శ్రుత్వా ప్రకృతీనాం నరాధిపః । తం తత్యాజాహితం పుత్రం తేషాం
ప్రియచికీర్షయా ॥ ౨౩ ॥ తం యానం శీఘ్రమారోప్య సభార్యం సపరిచ్ఛదమ్ । యావజ్జీవం వివాస్యోఽయమితి స్వా
నన్వశాత్పితా ॥ ౨౪ ॥ స ఫాలపిటకం గృహ్య గిరిదుర్గాణ్యలోడయత్ । దిశస్సర్వాస్త్వనుచరన్స యథా పాపకర్మ
కృత్ ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యేవమత్యజద్రాజా సగరో వై సుధార్మికః । రామః కిమకరోత్పాపం యేనైవముపరుధ్యతే ॥ ౨౬
నహి కంచన పశ్యామో రాఘవస్యాగుణం వయమ్ । దుర్లభో హ్యస్య నిరయశ్శశాంకస్యేవ కల్మషమ్ ॥ ౨౭ ॥ అథవా
దేవి దోషం త్వం కంచిత్పశ్యసి రాఘవే । తమద్య బ్రూహి తత్త్వేన తతో రామో వివాస్యతామ్ ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ అదు
ష్టస్య హి సన్త్యాగస్సత్పథే నిరతస్య చ । నిర్దహేదపి శక్రస్య ద్యుతిం ధర్మనిరోధనాత్ ॥ ౨౯ ॥ తదలం దేవి రామస్య శ్రి
యా విహతయా త్వయా । లోకతోఽపి హి తే రక్ష్యః పరివాదశ్శుభాననే ॥ ౩౦ ॥ శ్రుత్వా తు సిద్ధార్థవచో రాజా శ్రా
న్తతరస్వనః । శోకోపహతయా వాచా కైకేయీమిదమబ్రవీత్ ॥ ౩౧ ॥ ఓమ్ ॥ ఏతద్వచో నేచ్ఛసి పాపవృత్తే హితం
న జానాసి మమాత్మనో వా । ఆస్థాయ మార్గం కృపణం కుచేష్టా చేష్టా హి తే సాధుపథాదపేతా ॥ ౩౨ ॥ అనువ్రజిష్యా
మ్యహమద్య రామం రాజ్యం పరిత్యజ్య ధనం సుఖం చ । సహైవ రాజ్ఞా భరతేన చ త్వం యథాసుఖం భుంక్ష్వ చిరాయ
రాజ్యమ్ ॥ ౩౩ ॥ ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౩౬ ॥ ౬౬౦ ॥ ***************

శ్రీరామాయనమః ॥ మహామాత్రవచశ్శ్రుత్వా రామో దశరథం తదా । అభ్యభాషత వాక్యం తు వినయ
జ్ఞో వినీతవత్ ॥ ౧ ॥ త్యక్తభోగస్య మే రాజన్వనే వన్యేన జీవతః । కిం కార్యమనుయాత్రేణ త్యక్తసంగస్య సర్వతః ॥
యో హి దత్వా ద్విపశ్రేష్ఠం కక్ష్యాయాం కురుతే మనః । రజ్జుస్నేహేన కిం తస్య త్యజతః కుంజరోత్తమమ్ ॥ ౩ ॥ త
థా మమ సతాం శ్రేష్ఠ కిం ధ్వజిన్యా జగత్పతే । సర్వాణ్యేవానుజానామి చీరాణ్యేవానయన్తు మే ॥ ౪ ॥ ఖనిత్ర
పిటకే చోభే సమానయత గచ్ఛతః । చతుర్దశ వనే వాసం వర్షాణి వసతో మమ ॥ ౫ ॥ అథ చీరాణి కైకేయీ స్వయ
మాహృత్య రాఘవమ్ । ఉవాచ పరిధత్స్వేతి జనౌఘే నిరపత్రపా ॥ ౬ ॥ స చీరే పురుషవ్యాఘ్రః కైకేయ్యాః ప్రతి
గృహ్య తే । సూక్ష్మవస్త్రమవక్షిప్య మునివస్త్రాణ్యవస్త హ ॥ ౭ ॥ లక్ష్మణశ్చాపి తత్రైవ విహాయ వసనే శుభే । తా ప
సాచ్ఛాదనే చైవ జగ్రాహ పితురగ్రతః ॥ ౮ ॥ ఓమ్ ॥ అథాత్మపరిధానార్థం సీతా కౌశేయవాసినీ । సమీక్ష్య చీరం
సంత్రస్తా పృషతీ వాగురామివ ॥ ౯ ॥ సా వ్యపత్రపమాణేవ ప్రతిగృహ్య చ దుర్మనాః । కైకేయ్యాః కుశచీరే తే జా
నకీ శుభలక్షణా ॥ ౧౦ ॥ అశ్రుసమ్పూర్ణనేత్రా చ ధర్మజ్ఞా ధర్మదర్శినీ । గంధర్వరాజప్రతిమం భర్తారమిదమబ్రవీ
త్ ॥ ౧౧ ॥ కథం ను చీరం బధ్నంతి మునయో వనవాసినః । ఇతి హ్యకుశలా సీతా సా ముమోహ ముహుర్ముహుః ॥ ౧౨
కృత్వా కంఠే చ సా చీరమేకమాదాయ పాణినా । తస్థావకుశలా తత్ర వ్రీడితా జనకాత్మజా ॥ ౧౩ ॥ తస్యాస్తత్క్షి
ప్రమాగమ్య రామో ధర్మభృతాం వరః । చీరం బబన్ధ సీతాయాః కౌశేయస్యోపరి స్వయమ్ ॥ ౧౪ ॥ రామం ప్రే
క్ష్య తు సీతాయా బధ్నన్తం చీరముత్తమమ్ । అన్తఃపురగతా నార్యో ముముచుర్వారి నేత్రజమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఊచుశ్చ
పరమాయస్తా రామం జ్వలితతేజసం । వత్స నైవం నియుక్తేయం వనవాసే మనస్వినీ ॥ ౧౬ ॥ పితుర్వాక్యానురోధేన
గతస్య విజనం వనం । తావద్దర్శనమస్యా నస్సఫలం భవతు ప్రభో ॥ ౧౭ ॥ లక్ష్మణేన సహాయేన వనం గచ్ఛస్వ పుత్ర
క । నేయమర్హతి కల్యాణీ వస్తుం తాపసవద్వనే ॥ ౧౮ ॥ కురునో యాచనాం పుత్ర సీతా తిష్ఠతు భామినీ । ధర్మని

త్యస్స్వయంస్థాతుం నహీదానీంత్వమిచ్ఛసి ॥ ౧౯ ॥ తాసామేవంవిధావాచశ్శృణ్వన్దశరథాత్మజః । బబంధైవత
దాచీరం సీతయాతుల్యశీలయా ॥ ౨౦ ॥ చీరేగృహీతేతుతయా సమీక్ష్యనృపతేర్గురుః । నివార్యసీతాంకైకేయీం
వసిష్ఠోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౧ ॥ అతిప్రవృత్తేదుర్మేధే కైకేయికులపాంసిని । వంచయిత్వాచ రాజానం నప్రమా
ణేవతిష్ఠసె ॥ ౨౨ ॥ నగన్తవ్యంవనం దేవ్యా సీతయాశీలవర్జితే । అనుష్ఠాస్యతి రామస్య సీతా ప్రకృతమాసనం ॥
ఆత్మాహిదారాస్సర్వేషాం దారసంగ్రహవర్తినామ్ । ఆత్మేయమితిరామస్య పాలయిష్యతి మెదినీమ్ ॥ ౨౪ ॥ అథ
యాస్యతివైదెహీ వనంరామేణసంగతా । వయమప్యనుయాస్యామః పురంచెదం గమిష్యతి ॥ ౨౫ ॥ అన్తపాలా
శ్చయాస్యంతి సదారోయత్రరాఘవః । సహోపజీవ్యంరాష్ట్రంచ పురంచసపరిచ్ఛదమ్॥ ౨౬ ॥ భగతశ్చసశత్రు
ఘ్నశ్చీరవాసావనేచరః । వనేవసన్తంకాకుత్థ్సమనువత్స్యతి పూర్వజమ్ ॥ ౨౭ ॥ తతశ్శూన్యాం గతజనాం వసు
ధాం పాదపైస్సహ । త్వమేకాశాధిదుర్వృత్తా ప్రజానామహితేస్థితా ॥ ౨౮ ॥ నహితద్భవితారాష్ట్రం యత్ర
రామోనభూపతిః । తద్వనం భవితారాష్ట్రం యత్రరామోనివత్స్యతి ॥ ౨౯ ॥ నహ్యదత్తాం మహీంపిత్రా భర
తశ్శాస్తుమర్హతి । త్వయివాపుత్రవద్వస్తుం యదిజాతోమహీపతేః ॥ ౩౦ ॥ యద్యపిత్వంక్షితితలాద్గగనంచోత్పతి
ష్యసి । పితృవంశచరిత్రజ్ఞస్సోన్యథానకరిష్యతి ॥ ౩౧ ॥ తత్త్వయాపుత్రగర్ధిన్యాపుత్రస్యకృతమప్రియం । లో
కేహిసనవిద్యేత యోనరామమనువ్రతః ॥ ౩౨ ॥ ద్రక్ష్యస్యద్యైవకైకేయి పశువ్యాళమృగద్విజాన్ । గచ్ఛతస్స
హరామేణ పాదపాంశ్చతదున్ముఖాన్ ॥ ౩౩ ॥ ఓమ్ ॥ అథోత్తమాన్యాభరణానిదెవి దేహిస్నుషాయైవ్యపనీయ చీ
రమ్ । నచీరమస్యాః ప్రవిధీయతేతిన్యవారయత్తద్వసనంవసిష్ఠః ॥ ౩౪ ॥ ఏకస్య రామస్యవనేనివాసః త్వయావృ
తః కేకయరాజపుత్రి । విభూషితేయంప్రతికర్మనిత్యావసత్వరణ్యే సహరాఘవేణ ॥ ౩౫ ॥ యానైశ్చముఖ్యైః
పరిచారకైశ్చ సుసంవృతాగచ్ఛతురాజపుత్రీ । వస్త్రైశ్చసర్వైస్సహితైర్విధానైర్నేయంవృతాతే వరసమ్ప్రదా
నె ॥ ౩౬ ॥ తస్మింస్తదాజల్పతివిప్రముఖ్యే గురౌనృపస్యాప్రతిమప్రభావె । నైవస్మసీతావినివృత్తభావాప్రియ
స్యభర్తుః ప్రతికారకామా ॥ ౩౭ ॥ ❋ ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండె సప్తత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౮౮ ॥ ౧౧౭౬౦ ॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్యాంచీరంవసానాయాం నాథవత్యామనాథవత్ । ప్రచుక్రోశ జనస్స
ర్వో ధిక్త్వాం దశరథంత్వితి ॥ ౧ ॥ తెనతత్రప్రణాదేన దుఃఖితస్సమహీపతిః । చిచ్ఛేదజీవితేశ్రద్ధాం ధర్మేయశ
సిచాత్మనః ॥ ౨ ॥ సనిశ్వస్యోష్ణమైక్ష్వాకస్తాంభార్యామిదమబ్రవీత్ । కైకేయికుశచీరేణ నసీతా గంతుమర్హ
తి ॥ ౩ ॥సుకుమారీచబాలాచ సతతంచసుఖోచితా । నెయంవనస్యయోగ్యేతిసత్యమాహగురుర్మమ॥౪॥ఓం॥ఇయం
హికస్యాపకరోతికించిత్తపస్వినీరాజవరస్యకన్యా । యాచీరమాసాద్యజనస్యమధ్యేస్థితావిసంజ్ఞాశ్రమణీవకాచిత్ ॥
చీరాణ్యపాస్యాజ్జనకస్యకన్యా నెయంప్రతిజ్ఞామమదత్తపూర్వా । యథాసుఖంగచ్ఛతురాజపుత్రీ వనం సమగ్రా
సహసర్వరత్నైః ॥ ౬ ॥ అజీవనార్హేణమయానృశంసాకృతా ప్రతిజ్ఞానియమెనతావత్ । త్వయాహిబాల్యాత్ప్ర
తిపన్నమేతత్తన్మాం దహేద్వేణుమివాత్మపుష్పమ్ ॥ ౭ ॥ ఓమ్ ॥ రామేణయదితేపాపె కించిత్కృతమశోభనం ।
అపకారఃకఇహతె వైదెహ్యాదర్శితోధమే ॥ ౮ ॥ మృగీవోత్ఫుల్లనయనా మృదుశీలాతపస్వినీ । అపకారంకమివతే
కరోతిజనకాత్మజా ॥ ౯ ॥ ననుపర్యాప్తమేకంతె పాపేరామవివాసనమ్ । కిమేభిఃకృపణైర్భూయఃపాతకైరపి
తేకృతైః ॥ ౧౦ ॥ ప్రతిజ్ఞాతం మయాతావత్త్వయోక్తందేవిశృణ్వతా । రామంయదభిషేకాయ త్వమిహాగతమ
బ్రవీః ॥ ౧౧ ॥ తత్త్వేతత్సమతిక్రమ్య నిరయంగంతుమిచ్ఛసి । మైథిలీమపియాహిత్వమీక్షసె చీరవాసినీమ్ ॥౧౨॥
॥ ఓమ్ ॥ ఇతీవరాజావిలపన్మహాత్మా శోకస్యనాన్తం సదదర్శకించిత్ । భృశాతురత్వాచ్చపపాతభూమౌ తేనైవ

పుత్రవ్యసనేనమగ్నః ॥ ౧౩ ॥ ఏవంబ్రువంతంపితరం రామస్సమ్ప్రస్థితో వనమ్ । అవాక్శిరసమాసీనమిదం వచ
నమబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఇయంధార్మికకౌసల్యా మమమాతాయశస్వినీ । వృద్ధాచాక్షుద్రశీలాచ నత్వాందే
వవిగర్హతే ॥ ౧౫ ॥ మయావిహీనాంవరదప్రపన్నాంశోకసాగరమ్ । అదృష్టపూర్వవ్యసనాం భూయస్సమ్మంతు
మర్హసి॥ ౧౬ ॥ పుత్రశోకంయథానర్ఛేత్త్వయాపూజ్యేనపూజితా । మాంహిసంచింతయంతీసాత్వయి జీవేత్త
పస్వినీ ॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఇమాం మహేంద్రోపమజాతగర్ధినీంతథావిధాతుంజననీం మమార్హసి । యథావనస్థే
మయిశోకకర్శితా నజీవితంన్యస్యయమక్షయంవ్రజేత్ ॥ ౧౮ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండేఽష్టాత్రింశస్సర్గః
౪౯౧ ॥ ౯౮౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమఃర ॥ హరిఃఓమ్ ॥ రామస్యతు వచశ్శ్రుత్వా మునివేషధరంచతమ్ । సమీక్ష్య సహభా
ర్యాభీరాజావిగతచేతనః ॥ ౧ ॥ నైనం దుఃఖేనసంతప్తః ప్రత్యవైక్షతరాఘవమ్ । నచైనమభిసమ్ప్రేక్ష్య ప్రత్య
భాషతదుర్మనాః ॥ ౨ ॥ సముహూర్తమివాసంజ్ఞోదుఃఖితశ్చమహీపతిః । విలలాపమహాబాహూరామమేవాను
చింతయన్ ॥ ౩ ॥ మన్యేఖలుమయాపూర్వం వివత్సాబహవఃకృతాః । ప్రాణినోహింసితావాపి తస్మాదిదముపస్థి
తమ్ ॥ ౪ ॥ నత్వేవానాగతేకాలే దేహాచ్చ్యవతిజీవితం । కైకేయ్యాక్లిశ్యమానస్య మృత్యుర్మమనవిద్యతే ॥ ౫ ॥
యోహంపావకసంకాశం పశ్యామిపురతస్థ్సితం । విహాయవసనేసూక్ష్మే తాపసాచ్ఛాదమాత్మజం॥ ౬ ॥ ఏకస్యాః
ఖలుకైకేయ్యాః కృతేయం క్లిశ్యతేజనః । స్వార్థేప్రయతమానాయాస్సంశ్రిత్యనికృతింత్విమాం ॥ ౭ ॥ ఏవముక్త్వా
తువచనం బాష్పేణపిహితేక్షణః । రామేతిసకృదేవోక్త్వావ్యాహర్తుంనశశాకహ ॥ ౮ ॥ సంజ్ఞాంతు ప్రతిలభ్యైవ
ముహూర్తాత్సమహీపతిః । నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యాం సుమన్త్రమిదమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ ఔపవాహ్యం రథం
యుక్త్వా త్వమాయాహిహయోత్తమైః । ప్రాపయైనంమహాభాగమితోజనపదాత్పరం ॥ ౧౦ ॥ ఏవంమన్యేగుణవ
తాం గుణానాంఫలముచ్యతే । మాత్రాపిత్రాచయత్సాధుర్వీరోనిర్వాస్యతేవనం ॥ ౧౧ ॥ రాజ్ఞోవచనమాజ్ఞాయ
సుమన్త్రశ్శీఘ్రవిక్రమః । యోజయిత్వా యయౌతత్ర రథమశ్వైరలంకృతం ॥ ౧౨ ॥ తం రథం రాజపుత్రాయ
సూతఃకనకభూషితం । ఆచచక్షేంజలింకృత్వా యుక్తంపరమవాజిభిః ॥ ౧౩ ॥ రాజా సత్వరమాహూయ వ్యా
పృతంవిత్తసంచయే । ఉవాచదేశకాలజ్ఞంనిశ్చితంసర్వతశ్శుచిం ॥ ౧౪ ॥ వాసాంసిచమహార్హాణి భూషణాని వ
రాణిచ । వర్షాణ్యేతానిసంఖ్యాయవైదేహ్యాః క్షిప్రమానయ ॥ ౧౫ ॥ నరేంద్రేణైవముక్తస్తు గత్వా కోశగృ
హంతతః । ప్రాయచ్ఛత్సర్వమాహృత్య సీతాయై సమమేవతత్ ॥ ౧౬ ॥ సాసుజాతాసుజాతాని వైదేహీప్ర
స్థితావనం । భూషయామాస గాత్రాణితైర్విచిత్రైర్విభూషణైః ॥ ౧౭ ॥ వ్యరాజయతవైదేహీ వేశ్మతత్సువిభూ
షితా । ఉద్యతోంశుమతఃకాలే ఖం ప్రభేవవివస్వతః ॥ ౧౮ ॥ తాం భుజాభ్యాంపరిష్వజ్య శ్వశ్రూర్వచనమబ్ర
వీత్ । అనాచరంతీం కృపణం మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయమైథిలీం॥ ౧౯ ॥ అసత్యస్సర్వలోకేస్మింత్సతతంసత్కృతాఃప్రి
యైః । భర్తారంనానుమన్యంతే వినిపాతగతంస్త్రియః ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ ఏషస్వభావోనారీణామనుభూయపురాసు
ఖం । అల్పామప్యాపదంప్రాప్య దూష్యంతిప్రజహత్యపి ॥ ౨౧ ॥ అసత్యశీలావికృతా దుర్గ్రాహ్యహృదయా
స్సదా । యువత్యఃపాపసంకల్పాః క్షణమాత్రాద్విరాగిణః ॥ ౨౨ ॥ నకులం నకృతం విద్యాంనదత్తం నాపిసంగ్ర
హం । స్త్రీణాంగృహ్ణాతిహృదయమనిత్యహృదయాహితాః ॥ ౨౩ ॥ సాధ్వీనాంహిస్థితానాంతు సత్యేశీలే శ్రుతే
దమే । స్త్రీణాంపవిత్రంపరమం పతిరేకోవిశిష్యతే ॥ ౨౪ ॥ సత్వయానావమంతవ్యః పుత్రఃప్రవ్రాజితో మ
మ । తవదైవతమస్త్వేషనిర్ధనస్సధనోపివా ॥ ౨౫ ॥ విజ్ఞాయవచనంసీతాతస్యాధర్మార్థసంహితం । కృతాంజలి

రువాచేదం శ్వశ్రూమభిముఖేస్థితాం ॥ ౨౬ ॥ కరిష్యేసర్వమేవాహమార్యాయదనుశాస్తిమాం । అభిజ్ఞాస్మి
యథాభర్తుర్వర్తితవ్యం శ్రుతంచమే ॥ ౨౭ ॥ నమామసజ్జనేనార్యా సమానయితుమర్హతి । ధర్మాద్విచలితుం
నాహమలంచంద్రాదివప్రభా ॥ ౨౮ ॥ నాతంత్రీవాద్యతేవీణా నాచక్రోవర్తతేరథః । నాపతిస్సుఖమేధేత యా
స్యాదపిశతాత్మజా ॥ ౨౯ ॥ మితందదాతిహిపితా మితం మాతామితం సుతః । అమితస్యహిదాతారం భర్తారం
కానపూజయేత్ ॥ ౩౦ ॥ సాహమేవంగతా శ్రేష్ఠాశ్రుతధర్మపరావరా । ఆర్యేకిమవమన్యేహం స్త్రీణాం భర్తా
హిదైవతం ॥ ౩౧ ॥ సీతాయావచనంశ్రుత్వా కౌసల్యాహృదయంగమం । శుద్ధసత్త్వాముమోచాశ్రు సహసాదుఃఖ
హర్షజం ॥ ౩౨ ॥ తాంప్రాంజలిరభిక్రమ్య మాతృమధ్యేతిసత్కృతామ్ । రామఃపరమధర్మజ్ఞో మాతరం వాక్య
మబ్రవీత్ ॥ ౩౩ ॥ అమ్బమామాదుఃఖితాభూస్త్వం పశ్యత్వంపితరంమమ । క్షయోహివనవాసస్య క్షిప్రమేవ భవి
ష్యతి ॥ ౩౪ ॥ సుప్తాయాస్తేగమిష్యంతి నవవర్షాణిపంచచ । సాసమగ్రమిహప్రాప్తం మాంద్రక్ష్యసి సుహృద్వృ
తం ॥ ౩౫ ॥ ఏతావదభినీతార్థముక్త్వాసజననీంవచః । త్రయశ్శతశతార్ధాశ్చ దదర్శావేక్ష్యమాతరః ॥ ౩౬ ॥
తాశ్చాపిసతథైవార్తా మాతౄర్దశరథాత్మజః । ధర్మయుక్తమిదంవాక్యం నిజగాదకృతాంజలిః ॥ ౩౭ ॥ సంవాసా
త్పరుషంకించిదజ్ఞానాద్వాపియత్కృతం । తన్మేసమనుజానీతసర్వాశ్చామన్త్రయామివః ॥ ౩౮ ॥ వచనంరాఘవ
స్యైతద్ధర్మయుక్తం సమాహితం । శుశ్రువుస్తాస్స్త్రియస్సర్వాశ్శోకోపహతచేతసః ॥ ౩౯ ॥ జజ్ఞేథతాసాంసన్నా
దః క్రౌంచీనామివనిస్వనః । మానవేన్ద్రస్యభార్యాణామేవంవదతిరాఘవే ॥ ౪౦ ॥ ఓమ్ ॥ మురజపణవమేఘ
ఘోషవద్దశరథవేశ్మబభూవయత్పురా । విలపితపరిదేవనాకులంవ్యసనగతంతదభూత్సుదుఃఖితం ॥ ౪౧ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౯౪ ॥ ౭౮౦ ॥**************************

శ్రీరామాయనమః ॥ హరిఃఓమ్ ॥ అథరామశ్చసీతాచ లక్ష్మణశ్చకృతాంజలిః । ఉపసంగృహ్యరాజానం
చక్రుర్దీనాః ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧ ॥ (తతస్సుమిత్రాంకైకేయీమభివాద్యమహాయశాః । ప్రయాణేకృతసంకల్పః పి
తురాజ్ఞామనుస్మరన్ ॥ ౨ ॥ అథరామోమహాతేజాలక్ష్మణేన సమంయయౌ । వైదేహీంచ పురస్కృత్య పితుఃపా
దావుపస్పృశన్) ॥ ౩ ॥ తంచాపిసమనుజ్ఞాప్య ధర్మజ్ఞస్సీతయాసహ । రాఘవశ్శోకసమ్మూఢో జననీమభ్యవాదయ
త్ ॥ ౪ ॥ అన్వక్షంలక్ష్మణోభ్రాతుః కౌసల్యామభ్యవాదయత్ । అథమాతుస్సుమిత్రాయాజగ్రాహ చరణౌ పు
నః ॥ ౫ ॥ తంవందమానంరుదతీ మాతాసౌమిత్రిమబ్రవీత్ । హితకామామహాబాహుం మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ
లక్ష్మణమ్ ॥ ౬ ॥ సృష్టస్త్వంవనవాసాయ స్వనురక్తస్సుహృజ్జనే । రామేప్రమాదం మాకార్షీః పుత్రభ్రాత
రిగచ్ఛతి ॥ ౭ ॥ వ్యసనీవాసమృద్ధోవా గతిరేషతవానఘ । ఏషలోకే సతాంధర్మోయజ్జ్యేష్ఠవశగోభవేత్ ॥ ౮ ॥
ఇదంహివృత్తముచితం కులస్యాస్యసనాతనమ్ । దానందీక్షాచయజ్ఞేషు తనుత్యాగోమృధేషుచ ॥ ౯ ॥ లక్ష్మణంత్వే
వముక్త్వాసా సంసిద్ధంప్రియరాఘవం । సుమిత్రాగచ్ఛగచ్ఛేతి పునఃపునరువాచతం ॥ ౧౦ ॥ రామందశరథం విద్ధి
మాంవిద్ధిజనకాత్మజామ్ । అయోధ్యామటవీంవిద్ధి గచ్ఛతాతయథాసుఖం ॥ ౧౧ ॥ తతస్సుమన్త్రః కాకుత్స్థం ప్రా
ఞ్జలిర్వాక్యమబ్రవీత్ । వినీతోవినయజ్ఞశ్చ మాతలిర్వాసవంయథా ॥ ౧౨ ॥ రథమారోహభద్రం తే రాజపుత్ర
మహాయశః । క్షిప్రంత్వాంప్రాపయిష్యామి యత్రమాం రామవక్ష్యసి ॥ ౧౩ ॥ చతుర్దశహివర్షాణివస్తవ్యాని
వనేత్వయా । తాన్యుపక్రమితవ్యాని యానిదేవ్యాసుచోదితః ॥ ౧౪ ॥ తంరథంసూర్యసంకాశం సీతాహృష్టేనచే
తసా । ఆరురోహవరారోహాకృత్వాలంకారమాత్మనః ॥ ౧౫ ॥ * గాయిత్రీ * ॥ ౪౦౦౦ ॥ వనవాసంహి సంఖ్యా
యవాసాంస్యాభరణానిచ । భర్తారమనుగచ్ఛంత్యైసీతాయై శ్వశురోదదౌ ॥ ౧౬ ॥ తథైవాయుధజాలాని భ్రా

తృభ్యాం కవచాని చ । రథోపస్థే ప్రవిన్యస్య సచర్మకఠినం చ తత్ ॥ ౧౭ ॥ అథో జ్వలనసంకాశం చామీకరవిభూషి
తమ్ । తమారురుహతుస్తూర్ణం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౮ ॥ సీతాతృతీయానారూఢాన్దృష్ట్వా ధృష్టమచోద
యత్ । సుమన్త్రస్సమ్మతానశ్వాన్వాయువేగసమాన్జవే ॥ ౧౯ ॥ ప్రయాతే తు మహారణ్యం చిరరాత్రాయ రాఘ
వే । బభూవ నగరే మూర్ఛా బలమూర్ఛా జనస్య చ ॥ ౨౦ ॥ తత్సమాకులసమ్భ్రాన్తం మత్తసంకుపితద్విపం । హ
యశింజితనిర్ఘోషం పురమాసీన్మహాస్వనం ॥ ౨౧ ॥ తతస్సబాలవృద్ధా సా పురీ పరమపీడితా । రామమేవాభిదుద్రా
వ ఘర్మార్తస్సలిలం యథా ॥ ౨౨ ॥ పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చాపి లమ్బమానాస్తదున్ముఖాః । బాష్పపూర్ణముఖాస్స
ర్వే తమూచుర్భృశనిస్స్వనాః ॥ ౨౩ ॥ సంయచ్ఛ వాజినాం రశ్మీన్సూత యాహి శనైశ్శనైః । ముఖం ద్రక్ష్యామ
రామస్య దుర్దర్శం నో భవిష్యతి ॥ ౨౪ ॥ ఆయసం హృదయం నూనం రామమాతురసంశయం । యద్దేవగర్భప్రతి
మే వనం యాతి న భిద్యతే ॥ ౨౫ ॥ కృతకృత్యా హి వైదేహీ ఛాయేవానుగతా పతిమ్ । న జహాతి రతా ధర్మే మేరుమ
ర్కప్రభా యథా ॥ ౨౬ ॥ అహో లక్ష్మణ సిద్ధార్థస్సతతం ప్రియవాదినం । భ్రాతరం దేవసఙ్కాశం యస్త్వం పరిచ
రిష్యసి ॥ ౨౭ ॥ మహత్యేషా హి తే సిద్ధిరేష చాభ్యుదయో మహాన్ । ఏష స్వర్గస్య మార్గశ్చ యదేనమనుగచ్ఛసి ॥ ౨౮
ఏవం వదన్తస్తే సోఢుం న శేకుర్బాష్పమాగతమ్ । నరాస్తమనుగచ్ఛన్తః ప్రియమిక్ష్వాకునన్దనమ్ ॥ ౨౯ ॥ అథ
రాజా వృతః స్త్రీభిర్దీనాభిర్దీనచేతనః । నిర్జగామ ప్రియం పుత్రం ద్రక్ష్యామీతి బ్రువన్గృహాత్ ॥ ౩౦ ॥ శుశ్రువే చా
గ్రతః స్త్రీణాం రుదన్తీనాం మహాస్వనః । యథా నాదః కరేణూనాం బద్ధే మహతి కుఞ్జరే ॥ ౩౧ ॥ పితా హి రాజా కా
కుత్స్థః శ్రీమాన్సన్నస్తదాభవత్ । పరిపూర్ణశ్శశీ కాలే గ్రహేణోపప్లుతో యథా ॥ ౩౨ ॥ స చ శ్రీమానచిన్త్యాత్మా
రామో దశరథాత్మజః । సూతం సంచోదయామాస త్వరితం వాహ్యతామితి ॥ ౩౩ ॥ రామో యాహీతి తం సూతం
తిష్ఠేతి స జనస్తదా । ఉభయం నాశకత్సూతః కర్తుమధ్వని చోదితః ॥ ౩౪ ॥ నిర్గచ్ఛతి మహాబాహౌ రామే పౌరజనా
శ్రుభిః । పతితైరభ్యవహితం ప్రశశామ మహీరజః ॥ ౩౫ ॥ రుదితాశ్రుపరిద్యూనం హాహాకృతమచేతనమ్ । ప్ర
యాణే రాఘవస్యాసీత్పురం పరమపీడితం ॥ ౩౬ ॥ సుస్రావ నయనైః స్త్రీణామాస్రమాయాససమ్భవమ్ । మీనసం
క్షోభచలితైస్సలిలం పఙ్కజైరివ ॥ ౩౭ ॥ దృష్ట్వా తు నృపతిశ్శ్రీమానేకచిత్తగతం పురం । నిపపాతైవ దుఃఖేన ఛిన్న
మూల ఇవ ద్రుమః ॥ ౩౮ ॥ తతో హలహలాశబ్దో జజ్ఞే రామస్య పృష్ఠతః । నరాణాం ప్రేక్ష్య రాజానం సీదన్తం భృశ
దుఃఖితమ్ ॥ ౩౯ ॥ హా రామేతి జనాః కేచిద్రామమాతేతి చాపరే । అన్తఃపురం సమృద్ధం చ క్రోశన్తం పర్యదేవ
యన్ ॥ ౪౦ ॥ అన్వీక్షమాణో రామస్తు విషణ్ణం భ్రాన్తచేతసమ్ । రాజానం మాతరం చైవ దదర్శానుగతౌ పథి ॥
స బద్ధ ఇవ పాశేన కిశోరో మాతరం యథా । ధర్మపాశేన సంక్షిప్తః ప్రకాశం నాభ్యుదైక్షత ॥ ౪౨ ॥ పదాతినౌ చ యా
నార్హావదుఃఖార్హౌ సుఖోచితౌ । దృష్ట్వా సంచోదయామాస శీఘ్రం యాహీతి సారథిమ్ ॥ ౪౩ ॥ న హి తత్పురుష
వ్యాఘ్రో దుఃఖదం దర్శనం పితుః । మాతుశ్చ సహితుం శక్తస్తోత్రార్దిత ఇవ ద్విపః ॥ ౪౪ ॥ ప్రత్యగారమివాయాన్తీ
వత్సలా వత్సకారణాత్ । బద్ధవత్సా యథా ధేనూ రామమాతాభ్యధావత ॥ ౪౫ ॥ తథా రుదన్తీం కౌసల్యాం ర
థం తమనుధావతీమ్ । క్రోశన్తీం రామ రామేతి హా సీతే లక్ష్మణేతి చ ॥ ౪౬ ॥ రామలక్ష్మణసీతార్థం స్రవన్తీం వారి
నేత్రజమ్ । అసకృత్ప్రైక్షత తదా నృత్యన్తీమివ మాతరం ॥ ౪౭ ॥ తిష్ఠేతి రాజా చుక్రోశ యాహి యాహీతి రాఘ
వః । సుమన్త్రస్య బభూవాత్మా చక్రయోరివ చాన్తరా ॥ ౪౮ ॥ నాశ్రౌషమితి రాజానముపాలబ్ధోఽపి వక్ష్యసి । చి
రం దుఃఖస్య పాపిష్ఠమితి రామస్తమబ్రవీత్ ॥ ౪౯ ॥ రామస్య స వచః కుర్వన్ననుజ్ఞాప్య చ తం జనమ్ । వ్రజతోఽపి హ
యాఞ్ఛీఘ్రం చోదయామాస సారథిః ॥ ౫౦ ॥ న్యవర్తత జనో రాజ్ఞో రామం కృత్వా ప్రదక్షిణం । మనసాప్యాశువే

నైగైశ్చ నన్యనర్తతవానుపమ్ ॥ ౫౧ ॥ యమిచ్ఛేత్పునరాయాంతం నైనందూరమనువ్రజేత్ । ఇత్యమాత్యాను
హారాజమూచుర్దశరథంవచః ॥ ౫౨ ॥ ఓమ్ ॥ తేషాం వచస్సర్వగుణోపపన్నం ప్రస్విన్నగాత్రః ప్రవివర్ణరూ
పః । నిశమ్యరాజాకృపణస్సభార్యో వ్యవస్థితస్తం సుతమీక్షమాణః ॥ ౫౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చ
త్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౯౭ ॥ ౫౯౪౦ ॥ **

శ్రీ రామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్మింస్తుపురుషవ్యాఘ్రే వినిర్యాతికృతాఞ్జలౌ । ఆర్తశబ్దోహిసంజజ్ఞే
స్త్రీణామంతఃపురేమహాన్ ॥ ౧ ॥ అనాథస్యజనస్యాస్య దుర్బలస్యతపస్వినః । యోగతిశ్శరణంచాసీత్సనాథఃక్వను
గచ్ఛతి ॥ ౨ ॥ నక్రుధ్యత్యభిశస్తోపి క్రోధనీయానివర్జయన్ । క్రుద్ధాన్ప్రసాదయంత్సర్వాంత్సమదుఃఖఃక్వ ప్రవాస్య
తి ॥ ౩ ॥ కౌసల్యాయాంమహాతేజా యథామాతరివర్తతే । తథాయోవర్తతేస్మాసు సమహాత్మాక్వగచ్ఛతి ॥ ౪ ॥
కైకేయ్యాక్లిశ్యమానేన రాజ్ఞాసంచోదితోవనమ్ । పరిత్రాతాజనస్యాస్య జగతఃకవ్నుగచ్ఛతి ॥ ౫ ॥ అహోనిశ్చే
తనోరాజా జీవలోకస్యసంప్రియమ్ । ధర్మ్యంసత్యవ్రతంరామం వనవాసే ప్రవత్స్యతి ॥ ౬ ॥ ఇతి సర్వా మహి
ష్యస్తావివత్సాఇవధేనవః । రురుదుశ్చైవదుఃఖార్తాస్సస్వరంచాపిచుక్రుశుః ॥ ౭ ॥ సతమంతఃపురేఘోరమార్త
శబ్దంమహీపతిః । పుత్రశోకాభిసంతప్తశ్శ్రుత్వాచాసీత్సుదుఃఖితః ॥ ౮ ॥ నాగ్నిహోత్రాణ్యహూయంత నాపచ
న్గృహమేధినః । అకుర్వన్నప్రజాఃకార్యం సూర్యశ్చాంతరధీయత ॥ ౯ ॥ వ్యసృజన్కబళాన్నాగా గావోవత్సా
న్నపాయయన్ । పుత్రంప్రథమజంలబ్ధ్వా జననీనాభ్యనందత ॥ ౧౦ ॥ త్రిశంకుర్లోహితాంగశ్చ బృహస్పతిబు
ధావపి । దారుణాస్సోమమభ్యేత్య గ్రహాస్సర్వేవ్యవస్థితాః ॥ ౧౧ ॥ నక్షత్రాణిగతార్చీంషిగ్రహాశ్చ గతతేజసః ।
విశాఖాస్తుసధూమాశ్చ నభసిప్రచకాశిరే ॥ ౧౨ ॥ కాళికానిలవేగేన మహోదధిరివోత్థితః । రామేవనం ప్రవ్ర
జితే నగరంప్రచచాలతత్ ॥ ౧౩ ॥ దిశఃపర్యాకులాస్సర్వాస్తిమిరేణేవసంవృతాః । నగ్రహో నాపినక్షత్రం
ప్రచకాశేనకించన ॥ ౧౪ ॥ అకస్మాన్నాగరస్సర్వో జనోదైన్యముపాగమత్ । ఆహారేవావిహారేవా నకశ్చిదకరో
న్మనః ॥ ౧౫ ॥ శోకపర్యాయసంతప్తః సతతందీర్ఘముచ్ఛ్వసన్ । అయోధ్యాయాం జనస్సర్వశ్శుశోచ జగతీప
తిమ్ ॥ ౧౬ ॥ బాష్పపర్యాకులముఖో రాజమార్గగతోజనః । నహృష్టోలక్ష్యతేకశ్చిత్సర్వశ్శోకపరాయణః ॥ ౧౭ ॥
నవాతిపవనశ్శీతో నశశీసౌమ్యదర్శనః । నసూర్యస్తపతేలోకం సర్వంపర్యాకులంజగత్ ॥ ౧౮ ॥ అనర్థినస్సుతా
స్త్రీణాం భర్తారోభ్రాతరస్తథా । సర్వేసర్వంపరిత్యజ్య రామమేవాన్వచింతయన్ ॥ ౧౯ ॥ యేతురామస్యసుహృ
దస్సర్వేతేమూఢచేతసః । శోకభారేణచాక్రాన్తాశ్శయనంనజహుస్తదా ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్త్వయోధ్యారహి
తామహాత్మనా పురందరేణేవమహీసపర్వతా । చచాలఘోరంభయభారపీడితా సనాగయోధాశ్వగణానవాదచ ॥
ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౦౦ ॥ ౪౦౦౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ యావత్తునిర్యతస్తస్య రజోరూపమదృశ్యత । నైవేక్ష్వాకువరస్తావత్సంజహారాత్మచక్షుషీ ॥ ౧ ॥ యావద్రాజాప్రియంపుత్రం పశ్యత్యత్యంతధార్మికమ్ । తావద్వ్యవర్ధతేవాస్య ధరణ్యాం
పుత్రదర్శనే ॥ ౨ ॥ నపశ్యతిరజోప్యస్య యదారామస్యభూమిపః । తదార్తశ్చవిషణ్ణశ్చ పపాత ధరణీతలే ॥ ౩ ॥
తస్యదక్షిణమన్వాగాత్కౌసల్యాబాహుమంగనా । వామంచాస్యాన్వగాత్పార్శ్వం కైకేయీభరతప్రియా ॥ ౪ ॥
తాంనయేనచసమ్పన్నో ధర్మేణవినయేనచ । ఉవాచరాజాకైకేయీం సమీక్ష్యవ్యథితేన్ద్రియః ॥ ౫ ॥ కైకేయిమా
మమాఙ్గానిస్ప్రాక్షీస్త్వందుష్టచారిణీ । నహిత్వాంద్రష్టుమిచ్ఛామి నభార్యానచబాన్ధవీ ॥ ౬ ॥ యేచత్వాముప
జీవంతి నాహంతేషాంనతేమమ । కేవలార్థపరాంహిత్వాం త్యక్తధర్మాంత్యజామ్యహమ్ ॥ ౭ ॥ అగృహ్ణాంయచ్చ

తెపాణిగృహ్ణీం పర్యణయించయత్ । అనుజానామితత్సర్వమస్మిన్లోకేపరత్రచ ॥ ౮ ॥ భరతశ్చేత్ప్రతీతస్స్యాద్రా
జ్యంప్రాప్యేదమవ్యయం । యన్మేసదద్యాత్పిత్రర్థంమాంమాతద్దత్తమాగమత్ ॥ ౯ ॥ అథ రేణుసముద్ధ్వస్తం సము
త్థాప్యనరాధిపం । న్యవర్తతతదాదేవీ కౌసల్యాశోకకర్శితా ॥ ౧౦ ॥ హత్వేవబ్రాహ్మణం కామాత్స్పృష్ట్వాగ్నిమివ
పాణినా । అన్వతప్యతధర్మాత్మా పుత్రంసంచిన్త్యతాపసం ॥ ౧౧ ॥ నివృత్త్యైవ నివృత్త్యైవ సీదతోరథవర్త్మసు ।
రాజ్ఞోనాతిబభౌరూపం గ్రస్తస్యాంశుమతోయథా ॥ ౧౨ ॥ విలలాపచదుఃఖార్తః ప్రియం పుత్రమనుస్మరన్ ।
నగరాంతమనుప్రాప్తం బుద్ధ్వాపుత్రమథాబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ వాహనానాంచముఖ్యానాం వహతాంతంమమాత్మ
జం । పదానిపథిదృశ్యంతె సమహాత్మానదృశ్యతే ॥ ౧౪ ॥ యస్సుఖేషూపధానేషు శేతే చందనరూషితః । వీజ్య
మానోమహార్హాభిస్స్త్రీభిర్మమసుతోత్తమః ॥ ౧౫ ॥ సనూనంక్వచిదేవాద్య వృక్షమూలముపాశ్రితః । కాష్ఠంవాయది
వాశ్మానముపధాయశయిష్యతే ॥ ౧౬ ॥ ఉత్థాస్యతిచమేదిన్యాః కృపణఃపాంసుకుంఠితః । వినిశ్వసన్ప్రస్రవణా
త్కరేణూనామివర్షభః ॥ ౧౭ ॥ ద్రక్ష్యంతినూనంపురుషాదీర్ఘబాహుంవనేచరాః । రామముత్థాయ గచ్ఛంతం లో
కనాథమనాథవత్ ॥ ౧౮ ॥ సానూనంజనకస్యేష్టాసుతాసుఖసదోచితా । కంటకాక్రమణాక్రాన్తా వనమద్యగమిష్యతి ।
హితా ॥ ౧౯ ॥ సీతాచనియతాహారావనముద్యగమిష్యతి । అనభిజ్ఞావనానాంసా నూనంభయముపైష్యతి ॥ ౨౦ ॥
శ్వాపదానర్దితంశ్రుత్వా గంభీరంరోమహర్షణం । సకామాభవకైకేయి విధవారాజ్యమావస ॥ ౨౧ ॥ నహితం
పురుషవ్యాఘ్రం సింహోరస్కంమహాభుజం । పుండరీకవిశాలాక్షం వినాజీవితుముత్సహే ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యేవంవిల
పన్రాజా జనౌఘేనాభిసంవృతః । అపస్నాతఇవారిష్టం ప్రవివేశపురోత్తమం ॥ ౨౩ ॥ శూన్యచత్వరవేశ్మాంతాం
సంవృతాపణదేవతాం । క్లాన్తదుర్బలదుఃఖార్తాం నాత్యాకీర్ణమహాపథాం ॥ ౨౪ ॥ తామవేక్ష్యపురీం సర్వాం
రామమేవానుచింతయన్ । విలపన్ప్రావిశద్రాజా గృహంసూర్యఇవామ్బుదమ్ ॥ ౨౫ ॥ మహాహ్రదమివాక్షో
భ్యం సుపర్ణేనహృతోరగం । రామేణరహితంవేశ్మ వైదేహ్యాలక్ష్మణేనచ ॥ ౨౬ ॥ అథగద్గదశబ్దస్తు విలపన్మనుజా
ధిపః । ఉవాచమృదుమందార్థం వచనందీనమస్వరం ॥ ౨౭ ॥ కౌసల్యాయాగృహంశీఘ్రం రామమాతుర్నయం
తుమాం । నహ్యన్యత్రమమాశ్వాసో హృదయస్యభవిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ ఇతిబ్రువంతంరాజానమనయన్ ద్వారద
ర్శినః । కౌసల్యాయాగృహంతత్ర న్యవేశ్యతవినీతవత్ ॥ ౨౯ ॥ తతస్తస్యప్రవిష్టస్య కౌసల్యాయానివేశనమ్ ।
అధిరుహ్యాపిశయనం బభూవలులితంమనః ॥ ౩౦ ॥ పుత్రద్వయవిహీనంచ స్నుషయాచవివర్జితమ్ । అపశ్యద్భవ
నంరాజా నష్టచన్ద్రమివామ్బరం ॥ ౩౧ ॥ తచ్చదృష్ట్వామహారాజో భుజముద్యమ్యవీర్యవాన్ । ఉచ్చైస్స్వరేణచు
క్రోశ హారాఘవజహాసిమామ్ ॥ ౩౨ ॥ సుఖితాబతతంకాలం జీవిష్యంతినరోత్తమాః । పరిష్వజంతోయే రా
మం ద్రక్ష్యంతిపునరాగతమ్ ॥ ౩౩ ॥ అథరాత్ర్యాంప్రవృత్తాయాం కాళరాత్ర్యామివాత్మనః । అర్ధరాత్రేదశ
రథః కౌసల్యామిదమబ్రవీత్ ॥ ౩౪ ॥ రామంమేనుగతాదృష్టిరద్యాపిననివర్తతే । నత్వాంపశ్యామికౌసల్యే సాధు
మాంపాణినాస్పృశ ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ తంరామమేవానువిచింతయంతం సమీక్ష్యదేవీశయనేనరేన్ద్రం । ఉపోపవిశ్యా
ధికమార్తరూపావినిశ్వసంతీవిలలాపకృచ్ఛ్రం ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ద్విచత్వారింశస్సర్గః ॥
౧౦౩ ॥ ౨౦౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ । తతస్సమీక్ష్యశయనే సన్నంశోకేనపార్థివం । కౌసల్యాపుత్రశోకార్తా
తమువాచమహీపతిమ్ ॥ ౧ ॥ రాఘవేనరశార్దూలే విషముప్త్వాద్విజిహ్వతామ్ । విచరిష్యతికైకేయీనిర్ముక్తేవహి
న్నగీ ॥ ౨ ॥ వివాస్యరాఘవంసుభగాలబ్ధకామాసమాహితా । త్రాసయిష్యతిమాంభూయోదుష్టాహిరివవేశ్మని ॥

అథస్మనగరేరామశ్చరన్భైక్షం గృహేవసేత్ । కామకారోవరందాతుమపిదాసం మమాత్మజమ్ ॥ ౪ ॥ పాతయి
త్వాతుకైకేయ్యారామంస్థానాద్యథేష్టతః । ప్రదిష్టోరక్షసాంభాగః పర్వణీవాహితాగ్నినా ॥ ౫ ॥ గజరాజగతి
ర్వీరో మహాబాహుర్ధనుర్ధరః । వనమావిశతేనూనం సభార్యస్సహలక్ష్మణః ॥ ౬ ॥ వనేత్వదృష్టదుఃఖానాం కైకే
య్యానుమతేత్వయా । త్యక్తానాంవనవాసాయ కాన్వవస్థాభవిష్యతి ॥ ౭ ॥ తేరత్నహీనాస్తరుణాః ఫలకాలే వి
వాసితాః । కథంవత్స్యంతికృపణాః ఫలమూలైఃకృతాశనాః ॥ ౮ ॥ అపీదానీంసకాలస్స్యాన్మమశోకక్షయశ్శివః ।
సభార్యంయత్సహభ్రాత్రా పశ్యేయమిహరాఘవమ్ ॥ ౯ ॥ శ్రుత్వైవోపస్థితౌవీరౌ కదాయోధ్యాభవిష్యతి । య
శస్వినీహృష్టజనాసూచ్ఛ్రితధ్వజమాలినీ ॥ ౧౦ ॥ కదాప్రేక్ష్యనరవ్యాఘ్రావరణ్యాత్పునరాగతౌ । నందిష్యతి పు
రీహృష్టాసముద్రఇవపర్వణి ॥ ౧౧ ॥ కదాయోధ్యాంమహాబాహుః పురీం వీరః ప్రవేక్ష్యతి । పురస్కృత్య రథే సీ
తాం వృషభోగోవధూమివ ॥ ౧౨ ॥ కదాప్రాణిసహస్రాణి రాజమార్గే మమాత్మజౌ । లాజైరవకిరిష్యంతి ప్ర
విశన్తావరిన్దమౌ ॥ ౧౩ ॥ ప్రవిశన్తౌకదాయోధ్యాం ద్రక్ష్యామిశుభకుండలౌ । ఉదగ్రాయుధనిస్త్రింశౌ సశృంగా
వివపర్వతౌ ॥ ౧౪ ॥ కదాసుమనసఃకన్యా ద్విజాతీనాంఫలానిచ । ప్రదిశన్త్యఃపురీంహృష్టాః కరిష్యంతి ప్రదక్షి
ణమ్ ॥ ౧౫ ॥ కదాపరిణతోబుద్ధ్యా వయసాచామరప్రభః । అభ్యుపైష్యతిధర్మజ్ఞస్త్రివర్షఇవమాంలలన్ ॥ ౧౬ ॥
నిస్సంశయంమయామన్యే పురావీరకదర్యయా । పాతుకామేషువత్సేషు మాతౄణాం శాతితాస్తనాః ॥ ౧౭ ॥
సాహంగౌరివసింహేన వివత్సావత్సలాకృతా । కైకేయ్యాపురుషవ్యాఘ్ర బాలవత్సేవ గౌర్బలాత్ ॥ ౧౮ ॥ న
హితావద్గుణైర్జుష్టం సర్వశాస్త్రవిశారదమ్ । ఏకపుత్రావినాపుత్రమహంజీవితుముత్సహే ॥ ౧౯ ॥ నహిమే జీవి
తేకించిత్సామర్థ్యమిహకల్ప్యతే । అపశ్యన్త్యాఃప్రియంపుత్రం మహాబాహుం మహాబలమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥అయం
హి మాందీపయతేసముత్థితస్తనూజశోకప్రభవోహుతాశనః । మహీమిమాం రశ్మిభిరుత్తమప్రభో యథా నిదా
ఘేభగవాన్దివాకరః ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౬ ॥ ౧౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విలపంతీం తథా తాంతు కౌసల్యాంప్రమదోత్తమాం । ఇదంధర్మేస్థితా
ధర్మ్యం సుమిత్రావాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తవార్యేసద్గుణైర్యుక్తః పుత్రస్సపురుషోత్తమః । కింతేవిలపితేనైవంకృ
పణంరుదితేనవా ॥ ౨ ॥ యస్తవార్యేగతఃపుత్రస్త్యక్త్వారాజ్యంమహాబలః । సాధుకుర్వన్మహాత్మానం పితరం స
త్యవాదినం ॥ ౩ ॥ శిష్టైరాచరితేసమ్యక్శశ్వత్ప్రేత్యఫలోదయే । రామోధర్మేస్థితశ్శ్రేష్ఠోనసశోచ్యఃకదాచన ॥ ౪ ॥
వర్తతేచోత్తమాంవృత్తిం లక్ష్మణోస్మిన్సదానఘః । దయావాన్సర్వభూతేషు లాభస్తస్యమహాత్మనః ॥ ౫ ॥ అరణ్య
వాసేయద్దుఃఖం జానతీవైసుఖోచితా । అనుగచ్ఛతివైదేహీ ధర్మాత్మానంతవాత్మజం ॥ ౬ ॥ కీర్తిభూతాంపతా
కాంయో లోకేభ్రామయతిప్రభుః । ధర్మసత్యవ్రతపరః కింనప్రాప్తస్తవాత్మజః ॥ ౭ ॥ వ్యక్తంరామస్య విజ్ఞా
య శౌచంమాహాత్మ్యముత్తమమ్ । నగాత్రమంశుభిస్సూర్యస్సన్తాపయితుమర్హతి ॥ ౮ ॥ శివస్సర్వేషుకాలేషు కా
ననేభ్యోవినిస్సృతః । రాఘవంయుక్తశీతోష్ణస్సేవిష్యతిసుఖోనిలః ॥ ౯ ॥ శయానమనఘంరాత్రౌ పితేవ భిపరిష్వ
జన్ । రశ్మిభిస్సంస్పృశఞ్శీతైశ్చంద్రమాహ్లాదయిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ దదౌచాస్త్రాణిదివ్యాని యస్మైబ్రహ్మామహౌజసే ।
దానవేంద్రం హతందృష్ట్వా తిమిధ్వజసుతంరణే ॥ ౧౧ ॥ సశూరఃపురుషవ్యాఘ్రస్స్వబాహుబలమాశ్రితః । అస
న్త్రస్తోప్యరణ్యస్థో వేశ్మనీవనివత్స్యతి ॥ ౧౨ ॥ యస్యేషుపథమాసాద్య వినాశంయాంతిశత్రవః । కథంనపృథివీ
తస్య శాసనేస్థాతుమర్హతి ॥ ౧౩ ॥ యాశ్రీశ్శౌర్యంచరామస్య యాచకల్యాణసత్వతా । నివృత్తారణ్యవాసస్సః
క్షిప్రంరాజ్యమవాప్స్యతి ॥ ౧౪ ॥ సూర్యస్యాపి భవేత్సూర్యోహ్యగ్నేరగ్నిఃప్రభోఃప్రభుః । శ్రియః శ్రీశ్చ

భవేదగ్ర్యా కీర్తిః కీర్త్యాః క్షమాక్షమా ॥ ౧౫ ॥ దైవతం దైవతానాంచ భూతానాం భూతసత్తమః । తస్య కే
హ్యగుణా దేవి రాష్ట్రే వాప్యథవా పురే ॥ ౧౬ ॥ పృథివ్యా సహ వైదేహ్యా శ్రియా చ పురుషర్షభః । క్షిప్రం తిసృభిరే
తాభిస్సహ రామోఽభిషేక్ష్యతి ॥ ౧౭ ॥ దుఃఖజం విసృజన్త్యాస్రం నిష్క్రామన్తముదీక్ష్య యమ్ । అయోధ్యాయాం
జనాస్సర్వే శోకవేగసమాహతాః ॥ ౧౮ ॥ కుశచీరధరం దేవం గచ్ఛన్తమపరాజితమ్ । సీతేవానుగతా లక్ష్మీస్తస్య
కిం నామ దుర్లభం ॥ ౧౯ ॥ ధనుర్గ్రహవరో యస్య బాణఖడ్గాస్త్రభృత్స్వయం । లక్ష్మణో వ్రజతి హ్యగ్రే తస్య కిం నామ
దుర్లభమ్ ॥ ౨౦ ॥ నివృత్తవనవాసం తం ద్రష్టాసి పునరాగతమ్ । జహి శోకం చ మోహం చ దేవి సత్యం బ్రవీమి తే ॥
శిరసా చరణావేతౌ వందమానమనిందితే । పునర్ద్రక్ష్యసి కల్యాణి పుత్రం చన్ద్రమివోదితమ్ ॥ ౨౨ ॥ పునః ప్రవి
ష్టం దృష్ట్వా తమభిషిక్తం మహాశ్రియమ్ । సముత్స్రక్ష్యసి నేత్రాభ్యాం క్షిప్రమానన్దజం పయః ॥ ౨౩ ॥ మా శోకో దేవి
దుఃఖం వా న రామే దృశ్యతేఽశివం । క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి పుత్రం త్వం ససీతం సహలక్ష్మణమ్ ॥ ౨౪ ॥ త్వయా శేషో జ
నశ్చైవ సమాశ్వాస్యో యదానఘే । కిమిదానీమిదం దేవి కరోషి హృది విక్లబం ॥ ౨౫ ॥ నార్హా త్వం శోచితుం దే
వి యస్యాస్తే రాఘవస్సుతః । న హి రామాత్పరో లోకే విద్యతే సత్పథే స్థితః ॥ ౨౬ ॥ అభివాదయమానం తం దృ
ష్ట్వా ససుహృదం సుతం । ముదాశ్రు మోక్ష్యసే క్షిప్రం మేఘలేఖేవ వార్షికీ ॥ ౨౭ ॥ పుత్రస్తే వరదః క్షిప్రమయో
ధ్యాం పునరాగతః । పాణిభ్యాం మృదుపీనాభ్యాం చరణౌ పీడయిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ అభివాద్య నమస్యన్తం శూరం స
సుహృదం సుతం । ముదాస్రైః ప్రోక్ష్యసి పునః మేఘరాజిరివాచలమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ ఆశ్వాసయన్తీ వివిధైశ్చ వాక్యై
ర్వాక్యోపచారే కుశలానవద్యా । రామస్య తాం మాతరమేవముక్త్వా దేవీ సుమిత్రా విరరామ రామా ॥ ౩౦ ॥ నిశ
మ్య తల్లక్ష్మణమాతృవాక్యం రామస్య మాతుర్నరదేవపత్న్యాః । సద్యశ్శరీరే వివినాశ శోకశ్శరద్గతో మేఘ ఇవాల్పతో
యః ॥ ౩౧ ॥ ॥ ❀ ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౫౬ ॥ ౧౧౮౨౦ ॥ ❀❀❀❀❀❀❀❀

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అనురక్తా మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమమ్ । అనుజగ్ముః ప్రయాన్తం
తం వనవాసాయ మానవాః ॥ ౧ ॥ నివర్తితేఽపి చ బలాత్సుహృద్వర్గే చ రాజని । నైవ తే సంన్యవర్తన్త రామస్యానుగ
తా రథమ్ ॥ ౨ ॥ అయోధ్యానిలయానాం హి పురుషాణాం మహాయశాః । బభూవ గుణసమ్పన్నః పూర్ణచన్ద్ర ఇవ
ప్రియః ॥ ౩ ॥ స యాచ్యమానః కాకుత్స్థస్స్వాభిః ప్రకృతిభిస్తదా । కుర్వాణః పితరం సత్యం వనమేవాన్వపద్యత ॥
అవేక్షమాణస్సస్నేహం చక్షుషా ప్రపిబన్నివ । ఉవాచ రామస్స్నేహేన తాః ప్రజాః స్వాః ప్రజా ఇవ ॥ ౫ ॥ యా
ప్రీతిర్బహుమానశ్చ మయ్యయోధ్యానివాసినాం । మత్ప్రియార్థం విశేషేణ భరతే సా నివేశ్యతామ్ ॥ ౬ ॥ స
హి కల్యాణచారిత్రః కైకేయ్యానన్దవర్ధనః । కరిష్యతి యథావద్వః ప్రియాణి చ హితాని చ ॥ ౭ ॥ జ్ఞానవృద్ధో వ
యోబాలో మృదుర్వీర్యగుణాన్వితః । అనురూపస్స వో భర్తా భవిష్యతి భయాపహః ॥ ౮ ॥ స హి రాజగుణైర్యుక్తో
యువరాజస్సమీక్షితః । అపి చాపి మయా శిష్టైః కార్యం వో భర్తృశాసనమ్ ॥ ౯ ॥ న చ తప్యేద్యథా చాసౌ వనవా
సం గతే మయి । మహారాజస్తథా కార్యో మమ ప్రియచికీర్షయా ॥ ౧౦ యథా యథా దాశరథిర్ధర్మ ఏవాస్థితోఽభవ
త్ । తథా తథా ప్రకృతయో రామం పతిమకామయన్ ॥ ౧౧ ॥ బాష్పేణ పిహితం దీనం రామస్సౌమిత్రిణా స
హ । చకర్షేవ గుణైర్బద్ధ్వా జనం పురనివాసినమ్ ॥ ౧౨ ॥ తే ద్విజాస్త్రివిధం వృద్ధా జ్ఞానేన వయసౌజసా । వయః
ప్రకమ్పశిరసో దూరాదూచురిదం వచః ॥ ౧౩ ॥ వహన్తో జవనా రామం భో భో జాత్యాస్తురంగమాః । నివర్తధ్వం
న గన్తవ్యం హితా భవత భర్తరి ॥ ౧౪ ॥ కర్ణవన్తి హి భూతాని విశేషేణ తురంగమాః । యూయం తస్మాన్నివర్త
ధ్వం యాచనాం ప్రతివేదితాః ॥ ౧౫ ॥ ధర్మతస్స విశుద్ధాత్మా వీరశ్శుభదృఢవ్రతః । ఉపవాహ్యస్తు వో భర్తా నాప

అథస్మనగరే రామశ్చరన్నైక్షం గృహే వసేత్ । కామకారో వరం దాతుమపి దాసం మమాత్మజమ్ ॥ ౪ ॥ పాతయి
త్వాతు కైకేయ్యా రామం స్థానాద్యథేష్టతః । ప్రవిద్ధో రక్షసాం భాగః పర్వణీవాహితాగ్నినా ॥ ౫ ॥ గజరాజగతి
ర్వీరో మహాబాహుర్ధనుర్ధరః । వనమావిశతే నూనం సభార్యస్సహలక్ష్మణః ॥ ౬ ॥ వనే త్వదృష్టదుఃఖానాం కైకే
య్యానుమతే త్వయా । త్యక్తానాం వనవాసాయ కాన్వవస్థా భవిష్యతి ॥ ౭ ॥ తే రత్నహీనాస్తరుణాః ఫలకాలే వి
వాసితాః । కథం వత్స్యంతి కృపణాః ఫలమూలైః కృతాశనాః ॥ ౮ ॥ అపీదానీం స కాలస్స్యాన్మమ శోకక్షయశ్శివః ।
సభార్యం యత్సహ భ్రాత్రా పశ్యేయమిహ రాఘవమ్ ॥ ౯ ॥ శ్రుత్వైవోపస్థితౌ వీరౌ కదాయోధ్యా భవిష్యతి । య
శస్వినీ హృష్టజనా సూచ్ఛ్రితధ్వజమాలినీ ॥ ౧౦ ॥ కదా ప్రేక్ష్య నరవ్యాఘ్రావరణ్యాత్పునరాగతౌ । నందిష్యతి పు
రీ హృష్టా సముద్ర ఇవ పర్వణి ॥ ౧౧ ॥ కదాయోధ్యాం మహాబాహుః పురీం వీరః ప్రవేక్ష్యతి । పురస్కృత్య రథే సీ
తాం వృషభో గోవధూమివ ॥ ౧౨ ॥ కదా ప్రాణిసహస్రాణి రాజమార్గే మమాత్మజౌ । లాజైరవకిరిష్యంతి ప్ర
విశన్తావరిన్దమౌ ॥ ౧౩ ॥ ప్రవిశన్తౌ కదాయోధ్యాం ద్రక్ష్యామి శుభకుండలౌ । ఉదగ్రాయుధనిస్త్రింశౌ సశృంగా
వివ పర్వతౌ ॥ ౧౪ ॥ కదా సుమనసః కన్యా ద్విజాతీనాం ఫలాని చ । ప్రదిశన్త్యః పురీం హృష్టాః కరిష్యంతి ప్రదక్షి
ణమ్ ॥ ౧౫ ॥ కదా పరిణతో బుద్ధ్యా వయసా చామరప్రభః । అభ్యుపైష్యతి ధర్మజ్ఞస్త్రివర్ష ఇవ మాం లలన్ ॥ ౧౬ ॥
నిస్సంశయం మయా మన్యే పురా వీర కదర్యయా । పాతుకామేషు వత్సేషు మాతౄణాం శాతితా స్తనాః ॥ ౧౭ ॥
సాహం గౌరివ సింహేన వివత్సా వత్సలా కృతా । కైకేయ్యా పురుషవ్యాఘ్ర బాలవత్సేవ గౌర్బలాత్ ॥ ౧౮ ॥ న
హి తావద్గుణైర్జుష్టం సర్వశాస్త్రవిశారదమ్ । ఏకపుత్రా వినా పుత్రమహం జీవితుముత్సహే ॥ ౧౯ ॥ నహి మే జీవి
తే కించిత్సామర్థ్యమిహ కల్ప్యతే । అపశ్యన్త్యాః ప్రియం పుత్రం మహాబాహుం మహాబలమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ అయం
హి మాం దీపయతే సముత్థితస్తనూజశోకప్రభవో మహాహుతాశనః । మహీమిమాం రశ్మిభిరుద్ధతప్రభో యథా నిదా
ఘే భగవాన్దివాకరః ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౬ ॥ ౧౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విలపన్తీం తథా తాంతు కౌసల్యాం ప్రమదోత్తమామ్ । ఇదం ధర్మే స్థితా
ధర్మ్యం సుమిత్రా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తవార్యస్సద్గుణైర్యుక్తః పుత్రస్స పురుషోత్తమః । కిం తే విలపితేనైవం కృ
పణం రుదితేన వా ॥ ౨ ॥ యస్తవార్య గతః పుత్రస్త్యక్త్వా రాజ్యం మహాబలః । సాధు కుర్వన్మహాత్మానం పితరం స
త్యవాదినమ్ ॥ ౩ ॥ శిష్టైరాచరితే సమ్యక్శశ్వత్ప్రేత్య ఫలోదయే । రామో ధర్మే స్థితశ్శ్రేష్ఠో న స శోచ్యః కదాచన ॥ ౪ ॥
వర్తతే చోత్తమాం వృత్తిం లక్ష్మణోఽస్మిన్సదానఘః । దయావాన్సర్వభూతేషు లాభస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౫ ॥ అరణ్య
వాసే యద్దుఃఖం జానతీ వై సుఖోచితా । అనుగచ్ఛతి వైదేహీ ధర్మాత్మానం తవాత్మజమ్ ॥ ౬ ॥ కీర్తిభూతాం పతా
కాం యో లోకే భ్రామయతి ప్రభుః । ధర్మసత్యవ్రతపరః కిం న ప్రాప్తస్తవాత్మజః ॥ ౭ ॥ వ్యక్తం రామస్య విజ్ఞా
య శౌచం మాహాత్మ్యముత్తమమ్ । న గాత్రమంశుభిస్సూర్యస్సన్తాపయితుమర్హతి ॥ ౮ ॥ శివస్సర్వేషు కాలేషు కా
ననేభ్యో వినిస్సృతః । రాఘవం యుక్తశీతోష్ణస్సేవిష్యతి సుఖోఽనిలః ॥ ౯ ॥ శయానమనఘం రాత్రౌ పితేవ పరిష్వ
జన్ । రశ్మిభిస్సంస్పృశఞ్ఛీతైశ్చంద్రమా హ్లాదయిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ దదౌ చాస్త్రాణి దివ్యాని యస్మై బ్రహ్మా మహౌజసే ।
దానవేంద్రం హతం దృష్ట్వా తిమిధ్వజసుతం రణే ॥ ౧౧ ॥ స శూరః పురుషవ్యాఘ్రస్స్వబాహుబలమాశ్రితః । అస
న్త్రస్తాప్యరణ్యస్థో వేశ్మనీవ నివత్స్యతి ॥ ౧౨ ॥ యస్యేషుపథమాసాద్య వినాశం యాంతి శత్రవః । కథం న పృథివీ
తస్య శాసనే స్థాతుమర్హతి ॥ ౧౩ ॥ యా శ్రీశ్శౌర్యం చ రామస్య యా చ కల్యాణసత్త్వతా । నివృత్తారణ్యవాసస్స
న్క్షిప్రం రాజ్యమవాప్స్యతి ॥ ౧౪ ॥ సూర్యస్యాపి భవేత్సూర్యో హ్యగ్నేరగ్నిః ప్రభోః ప్రభుః । శ్రియః శ్రీశ్చ

భవేదగ్ర్యా కీర్తిః కీర్త్యాః క్షమాక్షమా ॥ ౧౫ ॥ దైవతం దైవతానాంచ భూతానాం భూతసత్తమః । తస్య కే
హ్యగుణా దేవి రాష్ట్రే వాప్యథవా పురే ॥ ౧౬ ॥ పృథివ్యా సహ వైదేహ్యా శ్రియా చ పురుషర్షభః । క్షిప్రం తిసృభిరే
తాభిస్సహ రామోఽభిషేక్ష్యతి ॥ ౧౭ ॥ దుఃఖజం విసృజన్త్యాస్రం నిష్క్రామన్తముదీక్ష్య యమ్ । అయోధ్యాయాం
జనాస్సర్వే శోకవేగసమాహతాః ॥ ౧౮ ॥ కుశచీరధరం దేవం గచ్ఛన్తమపరాజితమ్ । సీతేవానుగతా లక్ష్మీస్తస్య
కిన్నామ దుర్లభమ్ ॥ ౧౯ ॥ ధనుర్గ్రహవరో యస్య బాణఖడ్గాస్త్రభృత్స్వయమ్ । లక్ష్మణో వ్రజతి హ్యగ్రే తస్య కిం నామ
దుర్లభమ్ ॥ ౨౦ ॥ నివృత్తవనవాసం తం ద్రష్టాసి పునరాగతమ్ । జహి శోకం చ మోహం చ దేవి సత్యం బ్రవీమి తే ॥
శిరసా చరణావేతౌ వన్దమానమనిన్దితే । పునర్ద్రక్ష్యసి కల్యాణి పుత్రం చన్ద్రమివోదితమ్ ॥ ౨౧ ॥ పునః ప్రవి
ష్టం దృష్ట్వా తమభిషిక్తం మహాశ్రియమ్ । సముత్స్రక్ష్యసి నేత్రాభ్యాం క్షిప్రమానన్దజం పయః ॥ ౨౩ ॥ మా శోకో దేవి
దుఃఖం వా న రామే దృశ్యతేఽశివమ్ । క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి పుత్రం త్వం ససీతం సహలక్ష్మణమ్ ॥ ౨౪ ॥ త్వయా శేషో జ
నశ్చైవ సమాశ్వాస్యో యదానఘే । కిమిదానీమిదం దేవి కరోషి హృది విక్లబమ్ ॥ ౨౫ ॥ నార్హా త్వం శోచితుం దే
వి యస్యాస్తే రాఘవస్సుతః । న హి రామాత్పరో లోకే విద్యతే సత్పథే స్థితః ॥ ౨౬ ॥ అభివాదయమానం తం దృ
ష్ట్వా ససుహృదం సుతమ్ । ముదాశ్రు మోక్ష్యసే క్షిప్రం మేఘలేఖేవ వార్షికీ ॥ ౨౭ ॥ పుత్రస్తే వరదః క్షిప్రమయో
ధ్యాం పునరాగతః । పాణిభ్యాం మృదుపీనాభ్యాం చరణౌ పీడయిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ అభివాద్య నమస్యన్తం శూరం స
సుహృదం సుతమ్ । ముదాస్రైః ప్రోక్ష్యసి పునః మేఘరాజిరివాచలమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ ఆశ్వాసయన్తీ వివిధైశ్చ వాక్యై
ర్వాక్యోపచారే కుశలానవద్యా । రామస్య తాం మాతరమేవముక్త్వా దేవీ సుమిత్రా విరరామ రామా ॥ ౩౦ ॥ నిశ
మ్యతల్లక్ష్మణమాతృవాక్యం రామస్య మాతుర్నరదేవపత్న్యాః । సద్యశ్శరీరే విననాశ శోకశ్శరద్గతో మేఘ ఇవాల్పతో
యః ॥ ౩౧ ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాణ్డే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౪ ॥ ౧౧౮౨౦ ॥ ********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అనురక్తా మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమమ్ । అనుజగ్ముః ప్రయాన్తం
తం వనవాసాయ మానవాః ॥ ౧ ॥ నివర్తితేఽపి చ బలాత్సుహృద్వర్గే చ రాజని । నైవ తే సంన్యవర్తన్త రామస్యానుగ
తా రథమ్ ॥ ౨ ॥ అయోధ్యానిలయానాం హి పురుషాణాం మహాయశాః । బభూవ గుణసమ్పన్నః పూర్ణచన్ద్ర ఇవ
ప్రియః ॥ ౩ ॥ స యాచ్యమానః కాకుత్స్థస్స్వాభిః ప్రకృతిభిస్తదా । కుర్వాణః పితరం సత్యం వనమేవాన్వపద్యత ॥
అవేక్షమాణస్సస్నేహం చక్షుషా ప్రపిబన్నివ । ఉవాచ రామస్స్నేహేన తాః ప్రజాః స్వాః ప్రజా ఇవ ॥ ౫ ॥ యా
ప్రీతిర్బహుమానశ్చ మయ్యయోధ్యానివాసినామ్ । మత్ప్రియార్థం విశేషేణ భరతే సా నివేశ్యతామ్ ॥ ౬ ॥ స
హి కల్యాణచారిత్రః కైకేయ్యానన్దవర్ధనః । కరిష్యతి యథావద్వః ప్రియాణి చ హితాని చ ॥ ౭ ॥ జ్ఞానవృద్ధో వ
యోబాలో మృదుర్వీర్యగుణాన్వితః । అనురూపస్స వో భర్తా భవిష్యతి భయాపహః ॥ ౮ ॥ స హి రాజగుణైర్యుక్తో
యువరాజస్సమీక్షితః । అపి చాపి మయా శిష్టైః కార్యం వో భర్తృశాసనమ్ ॥ ౯ ॥ న చ తప్యేద్యథా చాసౌ వనవా
సం గతే మయి । మహారాజస్తథా కార్యో మమ ప్రియచికీర్షయా ॥ ౧౦ ॥ యథా యథా దాశరథిర్ధర్మమేవాస్థితోఽభవ
త్ । తథా తథా ప్రకృతయో రామం పతిమకామయన్ ॥ ౧౧ ॥ బాష్పేణ పిహితం దీనం రామస్సౌమిత్రిణా స
హ । చకర్షేవ గుణైర్బద్ధ్వా జనం పురనివాసినమ్ ॥ ౧౨ ॥ తే ద్విజాస్త్రివిధం వృద్ధా జ్ఞానేన వయసౌజసా । వయః
ప్రకమ్పశిరసో దూరాదూచురిదం వచః ॥ ౧౩ ॥ వహన్తో జవనా రామం భో భో జాత్యాస్తురఙ్గమాః । నివర్తధ్వం
న గన్తవ్యం హితా భవత భర్తరి ॥ ౧౪ ॥ కర్ణవన్తి హి భూతాని విశేషేణ తురఙ్గమాః । యూయం తస్మాన్నివర్త
ధ్వం యాచనాం ప్రతివేదితాః ॥ ౧౫ ॥ ధర్మతస్స విశుద్ధాత్మా వీరశ్శుభదృఢవ్రతః । ఉపవాహ్యస్తు వో భర్తా నాప

వాహ్యైఃపురాద్వనమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఓమ్ ॥ ఏవమార్తప్రలాపాంస్తాన్వృద్ధాన్ప్రలపతోద్విజాన్ । అవేక్ష్య సహసా
రామో రథాదవతతారహ ॥ ౧౭ ॥ పద్భ్యామేవజగామాథ ససీతస్సహలక్ష్మణః । సన్నికృష్టపదన్యాసో రామో
వనపరాయణః ॥ ౧౮ ॥ ద్విజాతీంస్తుపదాతీంస్తాన్రామశ్చారిత్రవత్సలః । నశశాక ఘృణాచక్షుః పరిమోక్తుంరథే
నసః ॥ ౧౯ ॥ గచ్ఛంతమెవతంద్రుష్ట్వా రామంసమ్భ్రాంతచేతసః । ఊచుఃపరమసంతప్తారామం వాక్యమిదం ద్వి
జాః ॥ ౨౦ ॥ బ్రాహ్మణ్యం సర్వమేతత్త్వాం బ్రహ్మణ్యమనుగచ్ఛతి । ద్విజస్కంధాధిరూఢాస్త్వామగ్నయోప్య
నుయాంత్యమీ ॥ ౨౧ ॥ వాజపెయసముత్థాని ఛత్రాణ్యేతానిపశ్యనః । పృష్ఠతోనుప్రయాతాని మేఘానివ జలా
త్యయె ॥ ౨౨ ॥ అనవాప్తాతపత్రస్య రశ్మిసన్తాపితస్యతే । ఏభిశ్ఛాయాంకరిష్యామస్స్వైశ్ఛత్రైర్వాజపెయికైః ॥
యాహినస్సతతంబుద్ధిర్వేదమన్త్రానుసారిణీ । త్వత్కృతెసాకృతావత్సవనవాసానుసారిణీ ॥ ౨౪ ॥ హృదయేష్వే
వతిష్ఠన్తి వేదాయెనఃపరంధనమ్ । వత్స్యంత్యపిగృహేష్వేవదారాశ్చారిత్రరక్షితాః ॥ ౨౫ ॥ నపునర్నిశ్చయః
కార్యస్త్వద్గతౌసుకృతామతిః । త్వయిధర్మవ్యపేక్షెతు కింస్యాద్ధర్మమపెక్షితుమ్ ॥ ౨౬ ॥ యాచితోనోనివర్తస్వ
హంసశుక్లశిరోరుహైః । శిరోభిర్నిభృతాచార మహీపతనపాంసులైః ॥ ౨౭ ॥ బహూనాం వితతాయజ్ఞాద్విజా
నాంయఇహాగతాః । తెషాంసమాప్తిరాయత్తా తవవత్సనివర్తనె ॥ ౨౮ ॥ భక్తిమంతిహిభూతాని జంగమాజం
గమానిచ । యాచమానెషురామత్వం భక్తిం భక్తేషుదర్శయ ॥ ౨౯ ॥ అనుగంతుమశక్తాస్త్వాం మూలైరుద్ధత
వెగినః । ఉన్నతావాయువెగెన విక్రోశంతీవపాదపాః ॥ ౩౦ ॥ నిశ్చేష్టాహారసంచారావృక్షైకస్థానవిష్ఠితాః । ప
క్షిణోపి ప్రయాచంతె సర్వభూతానుకమ్పినమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవంవిక్రోశతాం తేషాం ద్విజాతీనాం నివర్తనె । ద
దృశెతమసాతత్ర వారయంతీవరాఘవమ్ ॥ ౩౨ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సుమంతోపిరథాద్విముచ్యశ్రాన్తాన్హయాంత్సంప
రివర్త్యశీఘ్రం । పీతోదకాంస్తొయపరిప్లుతాంగానచారయద్వైతమసావిదూరె ॥ ౩౩ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యా
కాండె పఞ్చచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౫౯ ॥ ౯౧౮౦ ॥ **
శ్రీరామాయనమః౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తుతమసాతీరం రమ్యమాశ్రిత్యరాఘవః । సీతాముద్వీక్ష్య సౌమిత్రిమి
దంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఇయమద్యనిశాపూర్వా సౌమిత్రెప్రహితావనం । వనవాసస్యభద్రం తెసనోత్కంఠితు
మర్హసి ॥ ౨ ॥ పశ్యశూన్యాన్యరణ్యాని రుదంతీవసమంతతః । యథానిలయమాయద్భిర్నిలీనానిమృగద్విజైః ॥ ౩ ॥
అద్యాయోధ్యాతునగరీరాజధానీపితుర్మమ । సస్త్రీపుంసాగతానస్మాంచ్ఛోచిష్యతినసంశయః ॥ ౪ ॥ అనురక్తాహి
మనుజారాజానం బహుభిర్గుణైః । త్వాంచమాంచనరవ్యాఘ్రశత్రుఘ్నభరతౌతథా ॥ ౫ ॥ పితరంచానుశోచా
మి మాతరంచయశస్వినీమ్ । అపివాన్ధాభవెతాంతు రుదన్తౌతావభీక్ష్ణశః ॥ ౬ ॥ భరతఃఖలు ధర్మాత్మా పితరం
మాతరంచమే । ధర్మార్థకామసహితైర్వాక్యైరాశ్వాసయిష్యతి ॥ ౭ ॥ భరతస్యానృశంసత్వం విచిన్త్యాహం
పునఃపునః । నానుశోచామిపితరం.మాతరంచాపిలక్ష్మణ ॥ ౮ ॥ త్వయాకార్యం నరవ్యాఘ్ర మామనువ్రజతాకృ
తమ్ । అన్వేష్టవ్యాహివైదెహ్యారక్షణార్థేసహాయతా ॥ ౯ ॥ అద్భిరెవతుసౌమిత్రెవత్స్యామ్యద్యనిశామిమాం।
ఏతద్ధిరోచతెమహ్యం వన్యేపివివిధేసతి ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్త్వాతుసౌమిత్రిం సుమన్త్రమపిరాఘవః । అప్రమత్తస్త్వ
మశ్వేషు భవసౌమ్యేత్యువాచహ ॥ ౧౧ ॥ సోశ్వాంత్సుమన్త్రస్సంయమ్య సూర్యేస్తంసముపాగతె । ప్రభూత
యవసాన్కృత్వా బభూవప్రత్యనంతరః ॥ ౧౨ ॥ ఉపాస్యతుశివాం సంధ్యాం దృష్ట్వారాత్రిముపస్థితామ్, రా
మస్యశయనంచక్రే సూతస్సౌమిత్రిణాసహ ॥ ౧౩ ॥ తాంశయ్యాంతమసాతీరె వీక్ష్యవృక్షదళైఃకృతాం । రామ
స్సౌమిత్రిణాసార్ధం సభార్యస్సంవివేశహ ॥ ౧౪ ॥ సభార్యంసం ప్రసుప్తంతం భ్రాతరం వీక్ష్యలక్ష్మణః । కథయా

మాససూతాయ రామస్య వివిధాన్గుణాన్ ॥ ౧౫ ॥ జాగ్రతో హ్యవతాం రాత్రిం సౌమిత్రేరుదితో రవిః । సూ
తస్య తమసాతీరే రామస్య బ్రువతో గుణాన్ ॥ ౧౬ ॥ గోకులాకులతీరాయా స్తమసాయా విదూరతః । అవసత్తత్ర
తాం రాత్రిం రామః ప్రకృతిభిస్సహ ॥ ౧౭ ॥ ఉత్థాయచ మహాతేజాః ప్రకృతీస్తా నిశామ్యచ । అబ్రవీద్భ్రా
తరం రామో లక్ష్మణం పుణ్యలక్షణం ॥ ౧౮ ॥ అస్మద్వ్యపేక్షాన్సౌమిత్రే నిరపేక్షాన్గృహేష్వపి । వృక్షమూలేషు
సంసుప్తాన్పశ్య లక్ష్మణ సామ్ప్రతమ్ ॥ ౧౯ ॥ యథైతే నియమం పౌరాః కుర్వన్త్యస్మన్నివర్తనే । అపిప్రాణానసిష్యం
తి నతు త్యక్ష్యంతి నిశ్చయమ్ ॥ ౨౦ ॥ యావదేవ తు సంసుప్తా స్తావదేవ వయం లఘు । రథమారుహ్య గచ్ఛామ పంథాన
మకుతోభయం ॥ ౨౧ ॥ అతో భూయోపి నేదానీమిక్ష్వాకుపురవాసినః । స్వపేయురనురక్తామాం వృక్షమూలా
నిసంశ్రితాః ॥ ౨౨ ॥ పౌరాహ్యాత్మకృతాద్దుఃఖాద్విప్రమోచ్యా నృపాత్మజైః । నతు ఖల్వాత్మనా యోజ్యా దుఃఖేన
పురవాసినః ॥ ౨౩ ॥ అబ్రవీల్లక్ష్మణో రామం సాక్షాద్ధర్మమివస్థితం । రోచతే మే తథా ప్రాజ్ఞ క్షిప్రమారుహ్యతామి
తి ॥ ౨౪ ॥ అథ రామోఽబ్రవీచ్ఛ్రీమాంత్సుమన్త్రం యుజ్యతాం రథః । గమిష్యామి తతోరణ్యం గచ్ఛ శీఘ్రమితః ప్ర
భో ॥ ౨౫ ॥ సూతస్తతస్సంత్వరితస్స్యందనం తైర్హయోత్తమైః । యోజయిత్వాథ రామాయ ప్రాంజలిః ప్రత్య
వేదయత్ ॥ ౨౬ ॥ అయం యుక్తో మహాబాహో రథస్తే రథినాంవర । త్వమారోహస్వ భద్రం తే ససీతస్సహలక్ష్మ
ణః ॥ ౨౭ ॥ తం స్యందనమధిష్ఠాయ రాఘవస్సపరిచ్ఛదమ్ । శీఘ్రగామాకులావర్తాం తమసామతరన్నదీం ॥ ౨౮ ॥
ససంతీర్య మహాబాహుః శ్రీమాంశ్శివమకంటకమ్ । ప్రాపద్యత మహామార్గమభయం భయదర్శినామ్ ॥ ౨౯ ॥
మోహనార్థంతు పౌరాణాం సూతం రామోఽబ్రవీద్వచః । ఉదఙ్ముఖః ప్రయాహి త్వం రథమాస్థాయ సారథే ॥ ౩౦ ॥
ముహూర్తం త్వరితం గత్వా నివర్తయ రథం పునః । యథా న విద్యుః పౌరా మాం తథా కురు సమాహితః ॥ ౩౧ ॥ రా
మస్య వచనం శ్రుత్వా తథా చక్రే స సారథిః । ప్రత్యాగమ్య చ రామస్య స్యందనం ప్రత్యవేదయత్ ॥ ౩౨ ॥ ఓం ॥
తౌ సమ్ప్రయుక్తం తు రథం సమాస్థితౌ తథా ససీతౌ రఘువంశవర్ధనౌ । ప్రచోదయామాస తతస్తురంగమాంత్ససా
రథిర్యేన పథా తపోవనం ॥ ౩౩ ॥ తతస్సమాస్థాయ రథం మహారథస్ససారథిర్దాశరథిర్వనం యయౌ । ఉదఙ్ముఖం తం
తు రథం చకార స ప్రయాణమాంగల్యనిమిత్తదర్శనాత్ ॥ ౩౪ ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షట్చత్వారిం
శస్సర్గః ॥ ౩౬౨ ॥ ౭౨౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం పౌరాస్తే రాఘవం వినా । శోకోపహతని
శ్చేష్టా బభూవుర్హతచేతసః ॥ ౧ ॥ శోకజాశ్రుపరిద్యూనా వీక్షమాణా స్తతస్తతః । ఆలోకమపి రామస్య నపశ్యంతిస్మ
దుఃఖితాః ॥ ౨ ॥ తే విషాదార్తవదనా రహితా స్తేన ధీమతా । కృపణాః కరుణా వాచో వదంతిస్మ మనస్వినః ॥ ౩ ॥
ధిగస్తు ఖలు నిద్రాంతాం యయాపహృతచేతసః । నాద్యపశ్యామహే రామం పృథూరస్కం మహాభుజమ్ ॥ ౪ ॥
కథం నామ మహాబాహుస్స తథావితథక్రియః । భక్తం జనం పరిత్యజ్య ప్రవాసం రాఘవో గతః ॥ ౫ ॥ యోనస్సదా
పాలయతి పితా పుత్రానివౌరసాన్ । కథం రఘూణాం స శ్రేష్ఠ స్త్యక్త్వా నో విపినం గతః ॥ ౬ ॥ ఇహైవ నిధనం యా
మో మహాప్రస్థానమేవ వా । రామేణ రహితానాం హి కిమర్థం జీవితం హి నః ॥ ౭ ॥ సంతి కాష్ఠాని శుష్కాణి ప్ర
భూతాని మహాంతి చ । తైః ప్రజ్వాల్య చితాం సర్వే ప్రవిశామోథ పావకం ॥ ౮ ॥ కిం వక్ష్యామో మహాబాహురన
సూయః ప్రియంవదః । నీతస్స రాఘవో స్మాభిరితి వక్తుం కథం క్షమమ్ ॥ ౯ ॥ సా నూనం నగరీ దీనా దృష్ట్వాస్మాన్రాఘవం
వినా । భవిష్యతి నిరానందా సస్త్రీబాలవయోధికా ॥ ౧౦ ॥ నిర్యాతా స్తేన వీరేణ సహ నిత్యం జితాత్మనా । విహీ
నా స్తేన చ పునః కథం పశ్యామ తాం పురీమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఇతీవ బహుధా వాచో బాహుముద్యమ్య తే జనాః । విలపంతిస్మ

దుఃఖార్తా వివత్సా ఇవ ధేనవః ॥ ౧౨ ॥ తతో మార్గానుసారేణ గత్వా కించిత్క్షణం పునః । మార్గనాశాద్విషాదేన
మహతా సమభిప్లుతాః ॥ ౧౩ ॥ రథస్య మార్గనాశేన న్యవర్తంత మనస్వినః । కిమిదం కిం కరిష్యామో దైవేనోపహ
తా ఇతి ॥ ౧౪ ॥ తతో యథాగతేనైవ మార్గేణ క్లాంతచేతసః । అయోధ్యామగమన్ సర్వే పురీం వ్యథితసజ్జనామ్॥
ఆలోక్య నగరీం తాం చ క్షయవ్యాకులమానసాః । ఆవర్తయంత తేఽశ్రూణి నయనైశ్శోకపీడితైః ॥ ౧౬ ॥ ఏషా రా
మేణ రహితా నగరీ నాతిశోభతే । ఆపగా గరుడేనేవ హ్రదాదుద్ధృతపన్నగా ॥ ౧౭ ॥ చన్ద్రహీనమివాకాశం తో
యహీనమివార్ణవమ్ । అపశ్యన్నిహతానందం నగరం తే విచేతసః ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥ తే తాని వేశ్మాని మహాధనాని దుః
ఖేన దుఃఖోపహతా విశంతః । నైవ ప్రజజ్ఞుస్స్వజనం జనం వా నిరీక్షమాణాః ప్రవినష్టహర్షాః ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౬౫ ॥ ౫౩౦౧ ॥***************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తేషామేవం విషణ్ణానాం పీడితానామతీవ చ । బాష్పవిప్లుతనేత్రాణాం సశోకా
నాం ముమూర్షయా ॥ ౧ ॥ ఓమ్ ॥ అనుగమ్య నివృత్తానాం రామం నగరవాసినామ్ । ఉద్గతానీవ సత్త్వాని బభూవు
రమనస్వినామ్ ॥ ౨ ॥ స్వం స్వం నిలయమాగమ్య పుత్రదారైస్సమావృతాః । అశ్రూణి ముముచుస్సర్వే బాష్పేణ
పిహితాననాః ॥ ౩ ॥ న చాహృష్యన్న చామోదన్ వణిజో న ప్రసారయన్ । న చాశోభంత పణ్యాని నాపచన్ గృహ
మేధినః ॥ ౪ ॥ నష్టం దృష్ట్వా నాభ్యనందన్ విపులం వా ధనాగమమ్ । పుత్రం ప్రథమజం లబ్ధ్వా జననీ నాభ్యనందత ॥
గృహే గృహే రుదంత్యశ్చ భర్తారం గృహమాగతం । వ్యగర్హయంత దుఃఖార్తా వాగ్భిస్తోత్రైరివ ద్విపాన్ ॥ ౬ ॥ కిం
ను తేషాం గృహైః కార్యం కిం దారైః కిం ధనేన వా । పుత్రైర్వా కిం సుఖైర్వాపి యే న పశ్యంతి రాఘవమ్ ॥ ౭ ॥ ఏక
స్సపురుషో లోకే లక్ష్మణస్సహ సీతయా । యోఽనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం రామం పరిచరన్ వనే ॥ ౮ ॥ ఆపగాః కృతపుణ్యా
స్తాః పద్మిన్యశ్చ సరాంసి చ । యేషు స్నాస్యతి కాకుత్స్థో విగాహ్య సలిలం శుచి ॥ ౯ ॥ శోభయిష్యంతి కాకుత్స్థమట
వ్యో రమ్యకాననాః । ఆపగాశ్చ మహానూపాస్సానుమంతశ్చ పర్వతాః ॥ ౧౦ ॥ కాననం వాపి శైలం వాఽయం రామో
ఽభిగమిష్యతి । ప్రియాతిథిమివ ప్రాప్తం నైనం శక్ష్యంత్యనర్చితుమ్ ॥ ౧౧ ॥ విచిత్రకుసుమాపీడా బహుమంజరిధారి
ణః । రాఘవం దర్శయిష్యంతి నగా భ్రమరశాలినః ॥ ౧౨ ॥ అకాలే చాపి పుష్పాణి ముఖ్యాని చ ఫలాని చ । దర్శయి
ష్యంత్యనుక్రోశాద్గిరయో రామమాగతమ్ ॥ ౧౩ ॥ ప్రస్రవిష్యంతి తోయాని విమలాని మహీధరాః । విదర్శయం
తో వివిధాన్ భూయశ్చిత్రాంశ్చ నిర్ఝరాన్ ॥ ౧౪ ॥ పాదపాః పర్వతాగ్రేషు రమయిష్యంతి రాఘవం । యత్ర రా
మో భయం నాత్ర నాస్తి తత్ర పరాభవః ॥ ౧౫ ॥ స హి శూరో మహాబాహుః పుత్రో దశరథస్య చ । పురా భవతి
నో దూరాదనుగచ్ఛామ రాఘవం ॥ ౧౬ ॥ పాదచ్ఛాయా సుఖా భర్తుస్తాదృశస్య మహాత్మనః । స హి నాథో జనస్యా
స్య స గతిస్స పరాయణం॥ ౧౭ ॥ వయం పరిచరిష్యామస్సీతాం యూయం తు రాఘవం । ఇతి పౌరస్త్రియో భర్తౄన్
దుఃఖార్తాస్తత్తదబ్రువన్ ॥ ౧౮ ॥ యుష్మాకం రాఘవోఽరణ్యే యోగక్షేమం విధాస్యతి । సీతా నారీజనస్యాస్య యో
గక్షేమం కరిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ కో న్వనేనాప్రతీతేన సోత్కంఠితజనేన చ । సంప్రీయేతామనోజ్ఞేన వాసేన హృత
చేతసా ॥ ౨౦ ॥ కైకేయ్యా యది చేద్రాజ్యం స్యాదధర్మ్యమనాథవత్ । న హి నో జీవితేనార్థః కుతః పుత్రైః కుతో
ధనైః ॥ ౨౧ ॥ యయా పుత్రశ్చ భర్తా చ త్యక్తావైశ్వర్యకారణాత్ । కం సా పరిహరేదన్యం కైకేయీ కులపాంసి
నీ ॥ ౨౨ ॥ కైకేయ్యా న వయం రాజ్యే భృతకా నివసేమ హి । జీవంత్యా జాతు జీవంత్యః పుత్రైరపి శపామహే ॥
యా పుత్రం పార్థివేంద్రస్య ప్రవాసయతి నిర్ఘృణా । కస్తాం ప్రాప్య సుఖం జీవేదధర్మ్యాం దుష్టచారిణీం ॥ ౨౩ ॥
ఉపద్రుతమిదం సర్వమనాలంబమనాయకం । కైకేయ్యా హి కృతే కృత్స్నం వినాశముపయాస్యతి ॥ ౨౫ ॥ న హి

ప్రవ్రజితే రామే జీవిష్యతి మహీపతిః । మృతే దశరథే వ్యక్తం విలోపస్తదనంతరం ॥ ౨౮ ॥ తే విషం పిబతాలోడ్య
క్షీణపుణ్యాస్సుదుర్గతాః । రాఘవం వానుగచ్ఛధ్వమశ్రుతిం వాపి గచ్ఛత ॥ ౨౭ ॥ మిథ్యా ప్రవ్రాజితో రామస్సభా
ర్యస్సహలక్ష్మణః । భరతే సన్నిసృష్టాస్స్మ సౌనికే పశవో యథా ॥ ౨౮ ॥ పూర్ణచంద్రాననశ్శ్యామో గూఢజత్రురరిందమః ।
ఆజానుబాహుః పద్మాక్షో రామో లక్ష్మణపూర్వజః ॥ ౨౯ ॥ పూర్వాభిభాషీ మధురస్సత్యవాదీ మహాబలః । సౌమ్య
శ్చ సర్వలోకస్య చంద్రవత్ప్రియదర్శనః ॥ ౩౦ ॥ నూనం పురుషశార్దూలో మత్తమాతంగవిక్రమః । శోభయిష్య
త్యరణ్యాని విచరన్స మహారథః ॥ ౩౧ ॥ తాస్తథా విలపంత్యస్తు నగరే నాగరస్త్రియః । చుక్రుశుర్దుఃఖసంత
ప్తా మృత్యోరివ భయాగమే ॥ ౩౨ ॥ ఇత్యేవం విలపంతీనాం స్త్రీణాం వేశ్మసు రాఘవమ్ । జగామాస్తం దినకరో రజనీ
చాభ్యవర్తత ॥ ౩౩ ॥ నష్టజ్వలనసంపాతా ప్రశాంతాధ్యాయసత్కథా । తిమిరేణానులిప్తేవ తదా నగరీ బభౌ ॥ ౩౪ ॥
ఉపశాంతవణిక్పణ్యా నష్టహర్షా నిరాశ్రయా । అయోధ్యా నగరీ చాసీన్నష్టతారమివాంబరం ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ త
థా స్త్రియో రామనిమిత్తమాతురా యథా సుతే భ్రాతరి వా వివాసితే । విలప్య దీనా రురుదుర్విచేతసస్సుతైర్హి తాసా
మధికో హి సోఽభవత్ ॥ ౩౬ ॥ ప్రశాంతగీతోత్సవనృత్తవాదనా వ్యపాస్తహర్షా పిహితాపణోదయా । తదా హ్య
యోధ్యా నగరీ బభూవ సా మహార్ణవస్సంక్షుభితోదకో యథా ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే అష్టాచత్వారింశ
స్సర్గః ॥ ౧౬౮ ॥ ౩౩౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామోఽపి రాత్రిశేషేణ తేనైవ మహదంతరం । జగామ పురుషవ్యాఘ్రః
పితురాజ్ఞామనుస్మరన్ ॥ ౧ ॥ తథైవ గచ్ఛతస్తస్య వ్యపాయాద్రజనీ శివా । ఉపాస్య స శివాం సంధ్యాం విషయాం
తం వ్యగాహత ॥ ౨ గ్రామాన్వికృష్టసీమాంతాన్పుష్పితాని వనాని చ । పశ్యన్నతియయౌ శీఘ్రం శనైరివ హయో
త్తమైః ॥ ౩ ॥ శృణ్వన్వాచో మనుష్యాణాం గ్రామసంవాసవాసినామ్ । (విగర్హతాం చ కైకేయీం క్రూరాం క్రూ
రేణ కర్మణా) ॥ ౪ ॥ రాజానం ధిగ్దశరథం కామస్య వశమాగతమ్ । హా నృశంసాద్య కైకేయీ పాపా పాపానుబంధినీ ॥
తీక్ష్ణా సంభిన్నమర్యాదా క్షుద్రకర్మణి వర్తతే । యా పుత్రమీదృశం రాజ్ఞః ప్రవాసయతి ధార్మికమ్ ॥ ౬ ॥ వన
వాసే మహాప్రాజ్ఞం సానుక్రోశం జితేంద్రియమ్ । కథం నామ మహాభాగా సీతా జనకనందినీ ॥ ౭ ॥ సదా సుఖేష్వ
భిరతా దుఃఖాన్యనుభవిష్యతి । అహో దశరథో రాజా నిస్స్నేహస్స్వసుతం ప్రియమ్ ॥ ౮ ॥ ప్రజానామనఘం
రామం పరిత్యక్తుమిహేచ్ఛతి । ఏతా వాచో మనుష్యాణాం గ్రామసంవాసవాసినాం ॥ ౯ ॥ శృణ్వన్నతియయౌ వీ
రః కోసలాన్కోసలేశ్వరః । తతో వేదశ్రుతిం నామ శివవారివహాం నదీమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఉత్తీర్యాభిముఖః ప్రాయా
దగస్త్యాధ్యుషితాం దిశం । గత్వా తు సుచిరం కాలం తతశ్శీతజలాం నదీమ్ ॥ ౧౧ ॥ గోమతీం గోయుతానూపామత
రత్సాగరంగమామ్ । గోమతీం చాప్యతిక్రమ్య రాఘవశ్శీఘ్రగైర్హయైః ॥ ౧౨ ॥ మయూరహంసాభిరుతాం తతా
ర స్యందికాం నదీమ్ । స మహీం మనునా రాజ్ఞా దత్తామిక్ష్వాకవే పురా ॥ ౧౩ ॥ స్ఫీతాం రాష్ట్రావృతాం రామో వై
దేహీమన్వదర్శయత్ । సూత ఇత్యేవ చాభాష్య సారథిం తమభీక్ష్ణశః ॥ ౧౪ ॥ మత్తహంసస్వరశ్శ్రీమానువాచ పు
రుషర్షభః । కదాహం పునరాగమ్య సరయ్వాః పుష్పితే వనే ॥ ౧౫ ॥ మృగయాం పర్యటిష్యామి మాత్రా పిత్రా చ సంగ
తః । రాజర్షీణాం చ లోకేస్మిన్నత్యర్థం మృగయా వనే ॥ ౧౬ ॥ కాలే వృతాం తాం మనుజైర్ధన్వినామభికాంక్షి
తామ్ । నాత్యర్థమభికాంక్షామి మృగయాం సరయూవనే ॥ ౧౭ ॥ రతిర్హ్యేషాతులా లోకే రాజర్షిగణసమ్మతా ।
స తమధ్వానమైక్ష్వాకస్సూతం మధురయా గిరా ॥ ౧౮ ॥ తం తమర్థమభిప్రేత్య యయౌ వాక్యముదీరయన్ ॥ * ॥
ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనపంచాశస్సర్గః ॥ ౭౧ ॥ ౧౪౨౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విశాలాన్కోసలాన్రమ్యాన్యాత్వా లక్ష్మణపూర్వజః । అయోధ్యాభిముఖో
ధీమాన్ప్రాఞ్జలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఆపృచ్ఛే త్వాం పురిశ్రేష్ఠే కాకుత్స్థపరిపాలితే । దైవతాని చ యాని త్వాం
పాలయన్త్యావసన్తి చ ॥ ౨ ॥ నివృత్తవనవాసస్త్వామనృణో జగతీపతేః । పునర్ద్రక్ష్యామి మాత్రా చ పిత్రా చ సహస
ఙ్గతః ॥ ౩ ॥ తతో రుధిరతామ్రాక్షో భుజముద్యమ్య దక్షిణమ్ । అశ్రుపూర్ణముఖో దీనోఽబ్రవీజ్జానపదం జనమ్ ॥ ౪ ॥
అనుక్రోశో దయా చైవ యథార్హం మయి వః కృతః । చిరం దుఃఖస్య పాపీయో గమ్యతామర్థసిద్ధయే ॥ ౫ ॥ తేఽభి
వాద్య మహాత్మానం కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్ । విలపన్తో నరా ఘోరం వ్యతిష్ఠన్త క్వచిత్క్వచిత్ ॥ ౬ ॥ తథా విల
పతాం తేషామతృప్తానాం చ రాఘవః । అచక్షుర్విషయం ప్రాయాద్యథార్కః క్షణదాముఖే ॥ ౭ ॥ తతో ధాన్యధ
నోపేతాన్దానశీలజనాఞ్శివాన్ । అకుతశ్చిద్భయాన్రమ్యాంశ్చైత్యయూపసమన్వితాన్ ॥ ౮ ॥ ఉద్యానామ్రవ
ణోపేతాన్సమ్పన్నసలిలాశయాన్ । తుష్టపుష్టజనాకీర్ణాన్గోపగోకులసేవితాన్ ॥ ౯ ॥ లక్షణీయాన్నరేన్ద్రా
ణాం బ్రహ్మఘోషాభినాదితాన్ । రథేన పురుషవ్యాఘ్రః కోసలానత్యవర్తత ॥ ౧౦ ॥ మధ్యేన ముదితం స్ఫీతం ర
మ్యోద్యానసమాకులమ్ । రాజ్యం భోగ్యం నరేన్ద్రాణాం యయౌ ధృతిమతాం వరః ॥ ౧౧ ॥ తత్ర త్రిపథగాం ది
వ్యాం శివతోయామశైవలామ్ । దదర్శ రాఘవో గఙ్గాం పుణ్యామృషినిషేవితామ్ ॥ ౧౨ ॥ ఆశ్రమైరవిదూరస్థై
శ్శ్రీమద్భిస్సమలంకృతామ్ । కాలేఽప్సరోభిర్హృష్టాభిస్సేవితామ్భోహ్రదాం శివామ్ ॥ ౧౩ ॥ దేవదానవగన్ధర్వైః
కిన్నరైరుపశోభితామ్ । నాగగన్ధర్వపత్నీభిస్సేవితాం సతతం శివామ్ ॥ ౧౪ ॥ దేవాక్రీడశతాకీర్ణాం దేవో
ద్యానశతాయుతామ్ । దేవార్థమాకాశగమాం విఖ్యాతాం దేవపద్మినీమ్ ॥ ౧౫ ॥ జలాఘాతాట్టహాసోగ్రాం ఫేన
నిర్మలహాసినీమ్ । క్వచిత్స్తిమితగమ్భీరాం క్వచిద్వేగజలాకులామ్ ॥ ౧౬ ॥ క్వచిద్వేణీకృతజలాం క్వచిదావర్తశోభి
తామ్ । క్వచిద్గమ్భీరనిర్ఘోషాం క్వచిద్భైరవనిస్వనామ్ ॥ ౧౭ ॥ దేవసంఘాప్లుతజలాం నిర్మలోత్పలసంకులామ్ ।
క్వచిదాభోగపులినాం క్వచిన్నిర్మలవాలుకామ్ ॥ ౧౮ ॥ హంససారససంఘుష్టాం చక్రవాకోపకూజితామ్ । సదామ
త్తైశ్చ విహగైరభిసన్నాదితాన్తరామ్ ॥ ౧౯ ॥ క్వచిత్తీరరుహైర్వృక్షైర్మాలాభిరివ శోభితామ్ । క్వచిత్ఫుల్లోత్పల
చ్ఛన్నాం క్వచిత్పద్మవనాకులామ్ ॥ ౨౦ ॥ క్వచిత్కుముదషణ్డైశ్చ కుట్మలైరుపశోభితామ్ । నానాపుష్పరజోధ్వ
స్తాం సమదామివ చ క్వచిత్ ॥ ౨౧ ॥ వ్యపేతమలసంఘాతాం మణినిర్మలదర్శనామ్ । దిశాగజైర్వనగజైర్మత్తైశ్చ వర
వారణైః ॥ ౨౨ ॥ దేవాపవాహ్యైశ్చ ముహుస్సన్నాదితవనాన్తరామ్ । ప్రమదామివ యత్నేన భూషితాం భూ
షణోత్తమైః ॥ ౨౩ ॥ ఫలైః పుష్పైః కిసలయైర్వృతాం గుల్మైర్ద్విజైస్తథా । శింశుమారైశ్చ నక్రైశ్చ భుజఙ్గైశ్చ ని
షేవితామ్ ॥ ౨౪ ॥ విష్ణుపాదచ్యుతాం దివ్యామపాపాం పాపనాశినీమ్ । తాం శంకరజటాజూటాద్భ్రష్టాం సాగ
రతేజసా ॥ ౨౫ ॥ సముద్రమహిషీం గఙ్గాం సారసక్రౌఞ్చనాదితామ్ । ఆససాద మహాబాహుశ్శృఙ్గిబేరపురం
ప్రతి ॥ ౨౬ ॥ తామూర్మిసలిలావర్తామన్వవేక్ష్య మహారథః । సుమన్త్రమబ్రవీత్సూతమిహైవాద్య వసామహే ॥
అవిదూరాదయం నద్యా బహుపుష్పప్రవాళవాన్ । సుమహానిఙ్గుదీవృక్షో వసామోఽత్రైవ సారథే ॥ ౨౮ ॥ ద్ర
క్ష్యామస్సరితాం శ్రేష్ఠాం సమ్మాన్యసలిలాం శివామ్ । దేవదానవగన్ధర్వమృగమానుషపక్షిణామ్ ॥ ౨౯ ॥ లక్ష్మణశ్చ
సుమన్త్రశ్చ బాఢమిత్యేవ రాఘవమ్ । ఉక్త్వా తమిఙ్గుదీవృక్షం తదోపయయతుర్హయైః ॥ ౩౦ ॥ రామోఽభియా
యతం రమ్యం వృక్షమిక్ష్వాకునన్దనః । రథాదవాతరత్తస్మాత్సభార్యస్సహలక్ష్మణః ॥ ౩౧ ॥ సుమన్త్రోఽప్యవతీర్యా
స్మాన్మోచయిత్వా హయోత్తమాన్ । వృక్షమూలగతం రామముపతస్థే కృతాఞ్జలిః ॥ ౩౨ ॥ తత్ర రాజా గుహో నా
మ రామస్యాత్మసమస్సఖా । నిషాదజాత్యో బలవాన్ స్థపతిశ్చేతి విశ్రుతః ॥ ౩౩ ॥ స శ్రుత్వా పురుషవ్యాఘ్రం రా

మంవిషయమాగతం । వృద్ధైః పరివృతోమాత్యైః జ్ఞాతిభిశ్చాప్యుపాగతః ॥ ౩౪ ॥ తతో నిషాదాధిపతిం దృష్ట్వా దూ
రాదవస్థితం । సహ సౌమిత్రిణా రామస్సమాగచ్ఛద్గుహేన సః ॥ ౩౫ ॥ తమార్తస్సమ్పరిష్వజ్య గుహో రాఘవమబ్ర
వీత్ । యథాయోధ్యా తథేయం తే రామకింకరవాణి తే ॥ ౩౬ ॥ ఈదృశం హి మహాబాహో కః ప్రాప్స్యత్యతిథిం
ప్రియం । తతో గుణవదన్నాద్యముపాదాయ పృథగ్విధం ॥ ౩౭ ॥ అర్ఘ్యం చోపానయత్క్షిప్రం వాక్యం చేదమువా
చ హ । స్వాగతం తే మహాబాహో తవేయమఖిలా మహీ ॥ ౩౮ ॥ వయం ప్రేష్యా భవాన్భర్తా సాధు రాజ్యం ప్రశా
ధి నః । భక్ష్యం భోజ్యం చ పేయం చ లేహ్యం చేదముపస్థితమ్ ॥ ౩౯ ॥ శయనాని చ ముఖ్యాని వాజినాం ఖాదనం చ
తే । గుహమేవం బ్రువాణం తం రాఘవః ప్రత్యువాచ హ ॥ ౪౦ ॥ అర్చితాశ్చైవ హృష్టాశ్చ భవతా సర్వథా వయం ।
పద్భ్యామభిగమాచ్చైవ స్నేహసందర్శనేన చ ॥ ౪౧ ॥ భుజాభ్యాం సాధుపీనాభ్యాం పీడయన్వాక్యమబ్రవీత్ ।
దిష్ట్యా త్వాం గుహ పశ్యామి హ్యరోగం సహ బాంధవైః ॥ ౪౨ ॥ అపి తే కుశలం రాష్ట్రే మిత్రేషు చ ధనేషు చ । యత్త్వి
దం భవతా కించిత్ప్రీత్యా సముపకల్పితం ॥ ౪౩ ॥ సర్వం తదనుజానామి న హి వర్తే ప్రతిగ్రహే । కుశచీరాజినధరం
ఫలమూలాశనం చ మాం ॥ ౪౪ ॥ విద్ధి ప్రణిహితం ధర్మే తాపసం వనగోచరం । అశ్వానాం ఖాదనేనాహమర్థీ నా
న్యేన కేనచిత్ ॥ ౪౫ ॥ ఏతావతాత్ర భవతా భవిష్యామి సుపూజితః । ఏతే హి దయితా రాజ్ఞః పితుర్దశరథస్య
మే ॥ ౪౬ ॥ ఏతైస్సువిహితైరశ్వైర్భవిష్యామ్యహమర్చితః । అశ్వానాం ప్రతిపానం చ ఖాదనం చైవ సోన్వశా
త్ ॥ ౪౭ ॥ గుహస్తత్రైవ పురుషాంస్త్వరితం దీయతామితి । తతశ్చీరోత్తరాసంగస్సంధ్యామన్వాస్య పశ్చిమాం ॥
జలమేవాదదే భోజ్యం లక్ష్మణేనాహృతం స్వయం । తస్య భూమౌ శయానస్య పాదౌ ప్రక్షాళ్య లక్ష్మణః ॥ ౪౯ ॥ స
భార్యస్య తతోభ్యేత్య తస్థౌ వృక్షముపాశ్రితః । గుహోపి సహ సూతేన సౌమిత్రిమనుభాషయన్ ॥ ౫౦ ॥ అన్వజాగ్ర
త్తతో రామమప్రమత్తో ధనుర్ధరః ॥ ఓమ్ ॥ తథా శయానస్య తతోస్య ధీమతో యశస్వినో దాశరథేర్మహాత్మనః ।
అదృష్టదుఃఖస్య సుఖోచితస్య సా తదా వ్యతీయాయ చిరేణ శర్వరీ ॥ ౫౧ ॥ ✱ ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చా
శస్సర్గః ॥ ౬౨౧ ॥ ౧౨౪౨౦ ॥ ✱✱

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తం జాగ్రతమదమ్భేన భ్రాతురర్థాయ లక్ష్మణం । గుహస్సన్తాపసన్తప్తో
రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఇయం తాత సుఖా శయ్యా త్వదర్థముపకల్పితా । ప్రత్యాశ్వసిహి సాధ్వస్యాం రా
జపుత్ర యథాసుఖం ॥ ౨ ॥ ఉచితోయం జనస్సర్వః క్లేశానాం త్వం సుఖోచితః । గుప్త్యర్థం జాగరిష్యామః కాకు
త్స్థస్య వయం నిశాం ॥ ౩ ॥ న హి రామాత్ప్రియతమో మమాస్తి భువి కశ్చన । బ్రవీమ్యేతదహం సత్యం సత్యేనైవ
చ తే శపే ॥ ౪ ॥ అస్య ప్రసాదాదాశంసే లోకేస్మింత్సుమహద్యశః । ధర్మావాప్తిం చ విపులామర్థకామౌ చ ఫు
ష్కలౌ ॥ ౫ ॥ సోహం ప్రియసఖం రామం శయానం సహ సీతయా । రక్షిష్యామి ధనుష్పాణిస్సర్వతో జ్ఞాతి
భిస్సహ ॥ ౬ ॥ న మేస్త్యవిదితం కించిద్వనేస్మింశ్చరతస్సదా । చతురంగం హ్యపి బలం సుమహత్ప్రసహేమహి ॥ ౭ ॥
లక్ష్మణస్తం తదోవాచ రక్ష్యమాణాస్త్వయానఘ । నాత్ర భీతా వయం సర్వే ధర్మమేవానుపశ్యతా ॥ ౮ ॥ కథం
దాశరథౌ భూమౌ శయానే సహ సీతయా । శక్యా నిద్రా మయా లబ్ధుం జీవితం వా సుఖాని వా ॥ ౯ ॥ యో న దేవాసు
రైస్సర్వైశ్శక్యః ప్రసహితుం యుధి । తం పశ్య గుహ సంవిష్టం తృణేషు సహ సీతయా ॥ ౧౦ ॥ యో మన్త్రతపసా లబ్ధో
వివిధైశ్చ పరిశ్రమైః । ఏకో దశరథస్యైష పుత్రస్సదృశలక్షణః ॥ ౧౧ ॥ అస్మిన్ప్రవ్రాజితే రాజా న చిరం వర్తయిష్య
తి । విధవా మేదినీ నూనం క్షిప్రమేవ భవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ వినద్య సుమహానాదం శ్రమేణోపరతాః స్త్రియః । నిర్ఘోషో
పరతం తాత మన్యే రాజనివేశనం ॥ ౧౩ ॥ కౌసల్యా చైవ రాజా చ తథైవ జననీ మమ । నాశంసే యది జీవంతి సర్వే

తే శర్వరీమిమాం ॥ ౧౪ ॥ జీవేదపి హి మే మాతా శత్రుఘ్నస్యాన్వవేక్షయా । తద్దుఃఖం యత్తు కౌసల్యా వీరసూర్విన
శిష్యతి ॥ ౧౫ ॥ అనురక్తజనాకీర్ణా సుఖాలోకప్రియావహా । రాజవ్యసనసంసృష్టా సా పురీ వినశిష్యతి ॥ ౧౬ ॥ క
థం పుత్రం మహాత్మానం జ్యేష్ఠం సంతమపశ్యతః । శరీరం ధారయిష్యంతి ప్రాణా రాజ్ఞో మహాత్మనః ॥ ౧౭ ॥ విన
ష్టే నృపతౌ పశ్చాత్కౌసల్యా వినశిష్యతి । అనంతరం చ మాతాపి మమ నాశముపైష్యతి ॥ ౧౮ ॥ అతిక్రాంతమతిక్రా-
న్తమనవాప్య మనోరథం । రాజ్యే రామమనిక్షిప్య పితా మే వినశిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ సిద్ధార్థాః పితరం వృత్తం తస్మిన్కా
లే హ్యుపస్థితే । ప్రేతకార్యేషు సర్వేషు సంస్కరిష్యంతి భూమిపమ్ ॥ ౨౦ ॥ రమ్యచత్వరసంస్థానాం సువిభక్తమ
హాపథామ్ । హర్మ్యప్రాసాదసంపన్నాం గణికావరశోభితామ్ ॥ ౨౧ ॥ రథాశ్వగజసంబాధాం తూర్యనాదవి
నాదితామ్ । సర్వకల్యాణసంపూర్ణాం హృష్టపుష్టజనాకులామ్ ॥ ౨౨ ॥ ఆరామోద్యానసంపన్నాం సమాజో
త్సవశాలినీం । సుఖితా విచరిష్యంతి రాజధానీం పితుర్మమ ॥ ౨౩ ॥ అపి జీవేద్దశరథో వనవాసాత్పునర్వయమ్ । ప్ర
త్యాగమ్య మహాత్మానమపి పశ్యేమ సువ్రతమ్ ॥ ౨౪ ॥ అపి సత్యప్రతిజ్ఞేన సార్ధం కుశలినా వయం । నివృత్తే వనవా
సేఽస్మిన్నయోధ్యాం ప్రవిశేమహి ॥ ౨౫ ॥ పరిదేవయమానస్య దుఃఖార్తస్య మహాత్మనః । తిష్ఠతో రాజపుత్రస్య
శర్వరీ సాత్యవర్తత ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ తథా హి సత్యం బ్రువతి ప్రజాహితే నరేంద్రపుత్రే గురుసౌహృదాద్గుహః ।
ముమోచ బాష్పం వ్యసనాభిపీడితో జ్వరాతురో నాగ ఇవ వ్యథాతురః ॥ ౨౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏ
కపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౫౨౪ ॥ ౧౦౪౭౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం పృథువక్షా మహాయశాః । ఉవాచ రా
మస్సౌమిత్రిం లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్ ॥ ౧ ॥ భాస్కరోదయకాలోఽయం గతా భగవతీ నిశా । అసౌ తు కృష్ణో విహగః
కోకిలస్తాత కూజతి ॥ ౨ ॥ బర్హిణానాం చ నిర్ఘోషశ్శ్రూయతే నదతాం వనే । తరామ జాహ్నవీం సౌమ్య శీఘ్రగాం సా
గరంగమామ్ ॥ ౩ ॥ విజ్ఞాయ రామస్య వచస్సౌమిత్రిర్మిత్రనందనః । గుహమామంత్ర్య సూతం చ సోఽతిష్ఠద్భ్రాతు
రగ్రతః ॥ ౪ ॥ స తు రామస్య వచనం నిశమ్య ప్రతిగృహ్య చ । స్థపతిస్తూర్ణమాహూయ సచివానిదమబ్రవీత్ ॥ ౫
అస్య వాహనసంయుక్తాం కర్ణగ్రాహవతీం శుభామ్ । సుప్రతారాం దృఢాం తీర్థే శీఘ్రం నావముపాహర ॥ ౬ ॥ తం
నిశమ్య గుహాదేశం గుహామాత్యగణో మహాన్ । ఉపోహ్య నావం రుచిరాం గుహాయ ప్రత్యవేదయత్ ॥ ౭ ॥ తత
స్స ప్రాంజలిర్భూత్వా గుహో రాఘవమబ్రవీత్ । ఉపస్థితేయం నౌర్దేవ భూయః కిం కరవాణి తే ॥ ౮ ॥ తవామరసు
తప్రఖ్య తర్తుం సాగరగాం నదీం । నౌరియం పురుషవ్యాఘ్ర తాం త్వమారోహ సువ్రత ॥ ౯ ॥ అథోవాచ మహాతేజా
రామో గుహమిదం వచః । కృతకామోఽస్మి భవతా శీఘ్రమారోప్యతామితి ॥ ౧౦ ॥ తతః కలాపాన్సన్నహ్య ఖడ్గౌ బ
ద్ధ్వా చ ధన్వినౌ । జగ్మతుర్యేన తౌ గంగాం సీతయా సహ రాఘవౌ ॥ ౧౧ ॥ రామమేవ తు ధర్మజ్ఞముపాగమ్య వినీతవ
త్ । కిమహం కరవాణీతి సూతః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ తతోఽబ్రవీద్దాశరథిస్సుమంత్రం స్పృశన్కరేణోత్త
మదక్షిణేన । సుమంత్ర శీఘ్రం పునరేవ యాహి రాజ్ఞస్సకాశే భవ చాప్రమత్తః ॥ ౧౩ ॥ నివర్తస్వేత్యువాచైన
మేతావద్ధి కృతం మమ । రథం విహాయ పద్భ్యాం తు గమిష్యామి మహావనమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఆత్మానం త్వభ్యనుజ్ఞాతమ
వేక్ష్యార్తస్స సారథిః । సుమంత్రః పురుషవ్యాఘ్రమైక్ష్వాకమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ నాతిక్రాంతమిదం లోకే పురు
షేణేహ కేనచిత్ । తవ సభ్రాతృభార్యస్య వాసః ప్రాకృతవద్వనే ॥ ౧౬ ॥ న మన్యే బ్రహ్మచర్యేఽస్తి స్వధీతే వా ఫలో
దయః । మార్దవార్జవయోర్వాపి త్వాం చేద్వ్యసనమాగతం ॥ ౧౭ ॥ సహ రాఘవ వైదేహ్యా భ్రాత్రా చాపి వనే వ
సన్ । త్వం గతిం ప్రాప్స్యసే వీర త్రీఁల్లోకాంస్తు జయన్నివ ॥ ౧౮ ॥ వయం ఖలు హతా రామ యత్త్వయాప్యుపవంచి

తాః । కైకేయ్యా వశమేష్యామః పాపాయా దుఃఖభాగినః ॥ ౧౯ ॥ ఇతి బ్రువన్నాత్మసమం సుమన్త్రిస్సారథిస్తదా,
దృష్ట్వా దూరగతం రామం దుఃఖార్తో రురుదే చిరమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతస్తు విగతే బాష్పే సూతం స్పృష్టోదకం శుచిం । రా
మస్తు మధురం వాక్యం పునఃపునరువాచ తమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఇక్ష్వాకూణాం త్వయా తుల్యం సుహృదం నోపలక్షయే । య
థా దశరథో రాజా మాం న శోచేత్తథా కురు ॥ ౨౨ ॥ శోకోపహతచేతాశ్చ వృద్ధశ్చ జగతీపతిః । కామభారావసన్న
శ్చ తస్మాదేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౨౩ ॥ యద్యదాజ్ఞాపయేత్కించిత్స మహాత్మా మహీపతిః । కైకేయ్యాః ప్రియకామా
ర్థం కార్యం తదవికాంక్షయా ॥ ౨౪ ॥ ఏతదర్థం హి రాజ్యాని ప్రశాసతి నరేశ్వరాః । యదేషాం సర్వకృత్యేషు
మనో న ప్రతిహన్యతే ॥ ౨౫ ॥ యద్యథా స మహారాజో నాలీకమధిగచ్ఛతి । న చ తామ్యతి దుఃఖేన సుమన్త్ర కురు
తత్తథా ॥ ౨౬ ॥ అదృష్టదుఃఖం రాజానం వృద్ధమార్యం జితేన్ద్రియమ్ । బ్రూయాస్త్వమభివాద్యైవ మమ హే
తోరిదం వచః ॥ ౨౭ ॥ నైవాహమనుశోచామి లక్ష్మణో న చ మైథిలీ । అయోధ్యాయాశ్చ్యుతాశ్చేతి వనే వత్స్యామహే
తి వా ॥ ౨౮ ॥ చతుర్దశసు వర్షేషు నివృత్తేషు పునః పునః । లక్ష్మణం మాం చ సీతాం చ ద్రక్ష్యసి క్షిప్రమాగతాన్ ॥
ఏవముక్త్వా తు రాజానం మాతరం చ సుమన్త్ర మే । అన్యాశ్చ దేవీస్సహితాః కైకేయీం చ పునః పునః ॥ ౩౦ ॥ ఆ
రోగ్యం బ్రూహి కౌసల్యామథ పాదాభివందనమ్ । సీతాయా మమ చార్యస్య వచనాల్లక్ష్మణస్య చ ॥ ౩౧ ॥ బ్రూయా
శ్చ హి మహారాజం భరతం క్షిప్రమానయ । ఆగతశ్చాపి భరతః స్థాప్యో నృపమతే పదే ॥ ౩౨ ॥ భరతం చ పరిష్వ
జ్య యౌవరాజ్యేఽభిషిచ్య చ । అస్మత్సన్తాపజం దుఃఖం న త్వామభిభవిష్యతి ॥ ౩౩ ॥ భరతశ్చాపి వక్తవ్యో యథా
రాజని వర్తసే । తథా మాతృషు వర్తేథాస్సర్వాస్వేవావిశేషతః ॥ ౩౪ ॥ యథా చ తవ కైకేయీ సుమిత్రా చ వి
శేషతః । తథైవ దేవీ కౌసల్యా మమ మాతా విశేషతః ॥ ౩౫ ॥ తాతస్య ప్రియకామేన యౌవరాజ్యమపేక్షతా ।
లోకయోరుభయోశ్శక్యం త్వయా యత్సుఖమేధితుమ్ ॥ ౩౬ ॥ నివర్త్యమానో రామేణ సుమన్త్రశ్శోకకర్శితః । తత్స
ర్వం వచనం శ్రుత్వా స్నేహాత్కాకుత్స్థమబ్రవీత్ ॥ ౩౭ ॥ యదహం నోపచారేణ బ్రూయాం స్నేహాదవిక్లబః ।
భక్తిమానితి తత్తావద్వాక్యం త్వం క్షన్తుమర్హసి ॥ ౩౮ ॥ కథం హి త్వద్విహీనోఽహం ప్రతియాస్యామి తాం పురీం । త
వ తాత వియోగేన పుత్రశోకాకులామివ ॥ ౩౯ ॥ సరామమపి తావన్మే రథం దృష్ట్వా తదా జనః । వినా రామం రథం
దృష్ట్వా విదీర్యేతాపి సా పురీ ॥ ౪౦ ॥ దైన్యం హి నగరం గచ్ఛేద్దృష్ట్వా శూన్యమిమం రథమ్ । సూతావశేషం స్వం సై
న్యం హతవీరమివాహవే ॥ ౪౧ ॥ దూరేఽపి నివసంతం త్వాం మానసేనాగ్రతస్స్థితం । చింతయంత్యోఽద్య నూనం త్వాం
నిరాహారాః కృతాః ప్రజాః ॥ ౪౨ ॥ దృష్టం తద్ధి త్వయా రామ యాదృశం త్వత్ప్రవాసనే । ప్రజానాం సంకులం
వృత్తం త్వచ్ఛోకక్లాంతచేతసామ్ ॥ ౪౩ ॥ ఆర్తనాదో హి యః పౌరైర్ముక్తస్త్వద్విప్రవాసనే । సరథం మాం నిశా
మ్యైవ కుర్యుశ్శతగుణం తతః ॥ ౪౪ ॥ అహం కిం చాపి వక్ష్యామి దేవీం తవ సుతో మయా । నీతోఽసౌ మాతులకులం సన్తాపం
మా కృథా ఇతి ॥ ౪౫ ॥ అసత్యమపి నైవాహం బ్రూయాం వచనమీదృశమ్ । కథమప్రియమేవాహం బ్రూయాం స
త్యమిదం వచః ॥ ౩౬ ॥ మమ తావన్నియోగస్థాస్త్వద్బన్ధుజనవాహినః । కథం రథం త్వయా హీనం ప్రవక్ష్యంతి
హయోత్తమాః ॥ ౪౭ ॥ తం న శక్ష్యామ్యహం గంతుమయోధ్యాం త్వదృతేఽనఘ । వనవాసానుయానాయ మామను
జ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౪౮ ॥ యది మే యాచమానస్య త్యాగమేవ కరిష్యసి । సరథోఽగ్నిం ప్రవేక్ష్యామి త్యక్తమాత్ర ఇహ
త్వయా ॥ ౪౯ ॥ భవిష్యన్తి వనే యాని తపోవిఘ్నకరాణి తే । రథేన ప్రతిబాధిష్యే తాని సత్త్వాని రాఘవ ॥ ౫౦ ॥
త్వత్కృతేన మయా ప్రాప్తం రథచర్యాకృతం సుఖమ్ । ఆశంసే త్వత్కృతేనాహం వనవాసకృతం సుఖమ్ ॥ ౫౧ ॥
ప్రసీదేచ్ఛామి తేఽరణ్యే భవితుం ప్రత్యనంతరః । ప్రీత్యాభిహితమిచ్ఛామి భవ మే ప్రత్యనంతరః ॥ ౫౨ ॥ ఇమే చా

విహాయా వీర యది తే వనవాసినః । పరిచర్యాం కరిష్యంతి ప్రాప్స్యంతి పరమాం గతిమ్ ॥ ౫౩ ॥ తవ శుశ్రూషణం మూ
ర్ధ్నా కరిష్యామి వనే వసన్ । అయోధ్యాం దేవలోకం వా సర్వథా ప్రజహామ్యహం ॥ ౫౪ ॥ నహి శక్యా ప్ర
వేష్టుం సా మయాయోధ్యా త్వయా వినా । రాజధానీ మహేన్ద్రస్య యథా దుష్కృతకర్మణా ॥ ౫౫ ॥ వనవాసే క్ష
యం ప్రాప్తే మమైష హి మనోరథః । యదనేన రథేనైవ త్వాం వహేయం పురీం పునః ॥ ౫౬ ॥ చతుర్దశ హి వర్షా
ణి సహితస్య త్వయా వనే । క్షణభూతాని యాస్యంతి శతసంఖ్యాన్యతోఽన్యథా ॥ ౫౭ ॥ భృత్యవత్సల తిష్ఠంతం భర్తృ
పుత్రగతే పథి । భక్తం భృత్యం స్థితం స్థిత్యాం త్వం న మాం హాతుమర్హసి ॥ ౫౮ ॥ ఏవం బహువిధం దీనం యాచమా
నం పునః పునః । రామో భృత్యానుకమ్పీ తు సుమన్త్రమిదమబ్రవీత్ ॥ ౫౯ ॥ జానామి పరమాం భక్తిం మయి తే భ
ర్తృవత్సల । శృణు చాపి యదర్థం త్వాం ప్రేషయామి పురీమితః ॥ ౬౦ ॥ నగరీం త్వాం గతం దృష్ట్వా జననీ మే యవీయ
సీ । కైకేయీ ప్రత్యయం గచ్ఛేదితి రామో వనం గతః ॥ ౬౧ ॥ పరితుష్టా హి సా దేవీ వనవాసం గతే మయి । రాజా
నం నాతిశంకేత మిథ్యావాదీతి ధార్మికమ్ ॥ ౬౨ ॥ ఏష మే ప్రథమః కల్పో యదంబా మే యవీయసీ । భరతారక్షి
తం స్ఫీతం పుత్రరాజ్యమవాప్నుయాత్ ॥ ౬౩ ॥ మమ ప్రియార్థం రాజ్ఞశ్చ సరథస్త్వం పురీం వ్రజ । సందిష్టశ్చాసి
యానర్థాంస్తాంస్తాన్ బ్రూయాస్తథా తథా ॥ ౬౪ ॥ ఇత్యుక్త్వా వచనం సూతం సాంత్వయిత్వా పునః పునః । గు
హం వచనమక్లీబో రామో హేతుమదబ్రవీత్ ॥ ౬౫ ॥ నేదానీం గుహ యోగ్యోఽయం వాసో మే సజనే వనే । అవశ్యం
హ్యాశ్రమే వాసః కర్తవ్యస్తద్గతో విధిః ॥ ౬౬ ॥ సోఽహం గృహీత్వా నియమం తపస్విజనభూషణం । హితకామః పి
తుర్భూయః సీతాయా లక్ష్మణస్య చ ॥ ౬౭ ॥ జటాః కృత్వా గమిష్యామి న్యగ్రోధక్షీరమానయ । తత్క్షీరం రాజపు
త్రాయ గుహః క్షిప్రముపాహరత్ ॥ ౬౮ ॥ లక్ష్మణస్యాత్మనశ్చైవ రామస్తేనాకరోజ్జటాః । దీర్ఘబాహుర్నరవ్యా
ఘ్రో జటిలత్వమధారయత్ ॥ ౬౯ ॥ తౌ తదా చీరవసనౌ జటామండలధారిణౌ । అశోభేతామృషిసమౌ భ్రాత
రౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౭౦ ॥ తతో వైఖానసం మార్గమాస్థితః సహలక్ష్మణః । వ్రతమాదిష్టవాన్ రామః సఖాయం గుహమ
బ్రవీత్ ॥ ౭౧ ॥ అప్రమత్తో బలే కోశే దుర్గే జనపదే తథా । భవేథా గుహ రాజ్యం హి దురారక్ష్యతమం మతం ॥
తతస్తం సమనుజ్ఞాయ గుహమిక్ష్వాకునన్దనః । జగామ తూర్ణమవ్యగ్రః సభార్యః సహలక్ష్మణః ॥ ౭౩ ॥ స తు దృష్ట్వా న
దీతీరే నావమిక్ష్వాకునందనః । తితీర్షుః శీఘ్రగాం గంగామిదం లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౭౪ ॥ ఆరోహ త్వం నరవ్యాఘ్ర స్థి
తాం నావమిమాం శనైః । సీతాం చారోపయాన్వక్షం పరిగృహ్య మనస్వినీమ్ ॥ ౭౫ ॥ స భ్రాతుః శాసనం శ్రుత్వా
సర్వమప్రతికూలయన్ । ఆరోప్య మైథిలీం పూర్వమారురోహాత్మవాంస్తతః ॥ ౭౬ ॥ అథారురోహ తేజస్వీ స్వయం
లక్ష్మణపూర్వజః । తతో నిషాదాధిపతిర్గుహో జ్ఞాతీనచోదయత్ ॥ ౭౭ ॥ రాఘవోఽపి మహాతేజా నావమారుహ్య తాం
తతః । బ్రహ్మవత్క్షత్రవచ్చైవ జజాప హితమాత్మనః ॥ ౭౮ ॥ ఆచమ్య చ యథాశాస్త్రం నదీం తాం సహ సీతయా ।
ప్రణమత్ప్రీతిసంతుష్టో లక్ష్మణశ్చామితప్రభః ॥ ౭౯ ॥ అనుజ్ఞాయ సుమన్త్రం చ సబలం చైవ తం గుహం । ఆస్థా
య నావం రామస్తు చోదయామాస నావికాన్ ॥ ౮౦ ॥ తతస్తైశ్చోదితా సా నౌః కర్ణధారసమాహితా । శుభస్ఫ్య
వేగాభిహతా శీఘ్రం సలిలమత్యగాత్ ॥ ౮౧ ॥ మధ్యం తు సమనుప్రాప్య భాగీరథ్యాస్త్వనిందితా । వైదేహీ ప్రా
ంజలిర్భూత్వా తాం నదీమిదమబ్రవీత్ ॥ ౮౨ ॥ పుత్రో దశరథస్యాయం మహారాజస్య ధీమతః । నిదేశం పారయ
త్వేనం గంగే త్వదభిరక్షితః ॥ ౮౩ ॥ చతుర్దశ హి వర్షాణి సమగ్రాణ్యుష్య కాననే । భ్రాత్రా సహ మయా చైవ పు
నః ప్రత్యాగమిష్యతి ॥ ౮౪ ॥ తతస్త్వాం దేవి సుభగే క్షేమేణ పునరాగతా । యక్ష్యే ప్రముదితా గంగే సర్వకా
మప్రసాదిని ॥ ౮౫ ॥ త్వం హి త్రిపథగా దేవి బ్రహ్మలోకం సమీక్షసే । భార్యా చోదధిరాజస్య లోకేఽస్మిన్ సం

ప్రదృక్ష్యసే ॥ ౮౬ ॥ సాత్వాందేవినమస్యామి ప్రశంసామిచశోభనే । ప్రాప్తరాజ్యేనరవ్యాఘ్రే శివేన పున
రాగతే ॥ ౮౭ ॥ గవాంశతసహస్రాణి వస్త్రాణ్యన్నంచ పేశలమ్ । బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రయచ్ఛామి తవప్రియచికీర్ష
యా ॥ ౮౮ ॥ సురాఘటసహస్రేణ మాంసభూతౌదనేనచ । యక్ష్యేత్వాం ప్రయతాదేవి పురీం పునరుపాగ
తా ॥ ౮౯ ॥ యానిత్వత్తీరవాసీని దైవతానివసంతిచ । తానిసర్వాణియక్ష్యామి తీర్థాన్యాయతనానిచ ॥౯౦
పునరేవమహాబాహుర్మయాభ్రాత్రాచసంగతః । అయోధ్యాంవనవాసాత్తు ప్రవిశత్వనఘోనఘే ॥ ౯౧ ॥ తథా
సంభాషమాణాసా సీతాగఙ్గామనిందితామ్ । దక్షిణాదక్షిణంతీరం క్షిప్రమేవాభ్యుపాగమత్ ॥ ౯౨ ॥ తీరంతు
సమనుప్రాప్య నావంహిత్వానరర్షభః । ప్రాతిష్ఠతసహభ్రాత్రా వైదేహ్యాచపరంతపః ॥ ౯౩ ॥ అథాబ్రవీన్మహా
బాహుస్సుమిత్రానందవర్ధనమ్ । భవసంరక్షణార్థాయ సజనేవిజనేపివా ॥ ౯౪ ॥ అవశ్యంరక్షణం కార్య మద్దృ
ష్టేవిజనేవనే । అగ్రతోగచ్ఛసౌమిత్రే సీతాత్వామనుగచ్ఛతు ॥ ౯౫ ॥ పృష్ఠతోహంగమిష్యామిత్వాంచసీతాం
చపాలయన్ । అన్యోన్యస్యేహనోరక్షాక ర్తవ్యాపురుషర్షభ ॥ ౯౬ ॥ నహితావదతిక్రాంతాసుకరాకాచనక్రియా ।
అద్యదుఃఖంతువైదేహీవనవాసస్యవేత్స్యతి ॥ ౯౭ ॥ ప్రణష్టజనసంబాధం క్షేత్రారామవివర్జితమ్ । విషమంచ
ప్రపాతంచ వనమద్య ప్రవేక్ష్యతి ॥ ౯౮ ॥ శ్రుత్వారామస్యవచనం ప్రతస్థేలక్ష్మణోగ్రతః । అనంతరంచ సీ
తాయారాఘవోరఘునందనః ॥ ౯౯ ॥ ఓమ్ ॥ గతంతుగఙ్గాపరపారమాశురామంసుమంత్రస్సతతం నిరీక్ష్య । అ
ధ్వప్రకర్షాద్వినివృత్తదృష్టిర్ముమోచబాష్పం వ్యథితస్తపస్వీ ॥ ౧౦౦ ॥ సలోకపాలప్రతిమప్రభావవాంస్తీర్త్వా
మహాత్మావరదోమహానదీమ్ । తతస్సమృద్ధాన్శుభసస్యమాలినః క్రమేణవత్సాన్ముదితానుపాగమత్ ॥ ౧౦౧ ॥ తౌ
తత్రహత్వాచతురోమహామృగాన్వరాహమృశ్యంపృషతంమహారురుమ్ । ఆదాయమేధ్యంత్వరితం బుభుక్షితౌ
వాసాయకాలేయయతుర్వనస్పతిమ్ ॥ ౧౦౨ ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ద్విపఞ్చాశస్సర్గః ॥౪౨౭॥ ౮౫౪౦ ॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతం వృక్షం సమాసాద్య సంధ్యామన్వాస్యపశ్చిమామ్ । రామోరమయ
తాంశ్రేష్ఠఇతిహోవాచలక్ష్మణమ్ ॥ ౧ ॥ అద్యేయంప్రథమారాత్రిర్యాతాజనపదాద్బహిః । యాసుమంత్రేణ
రహితాతాంనోత్కంఠితుమర్హసి ॥ ౨ ॥ జాగర్తవ్యమతంద్రిభ్యామద్యప్రభృతిరాత్రిషు । యోగక్షేమౌహిసీ
తాయావర్తేతేలక్ష్మణావయోః ॥ ౩ ॥ రాత్రింకథంచిదేవేమాం సౌమిత్రేవర్తయామహే । ఉపావర్తామహేభూ
మావాస్తీర్యస్వయమార్జితైః ॥ ౪ ॥ సతుసంవిశ్యమేదిన్యాం మహార్హశయనోచితః । ఇమాస్సౌమిత్రయేరామో
వ్యాజహారకథాశ్శుభాః ॥ ౫ ॥ ధ్రువమద్యమహారాజో దుఃఖంస్వపితిలక్ష్మణ । కృతకామాహికైకేయీతుష్టా భ
వితుమర్హతి ॥ ౬ ॥ సాహిదేవీమహారాజం కైకేయీరాజ్యకారణాత్ । అపినచ్యావయేత్ప్రాణాన్ దృష్ట్వాభ
రతమాగతమ్ ॥ ౭ ॥ అనాథశ్చహివృద్ధశ్చమయాచైవవినాకృతః । కింకరిష్యతికామాత్మాకైకేయీవశమాగతః ॥
ఇదంవ్యసనమాలోక్య రాజ్ఞశ్చమతివిభ్రమమ్ । కామఏవార్థధర్మాభ్యాం గరీయానితిమేమతిః ॥ ౯ ॥ కోహ్యవి
ద్వానపిపుమాన్ ప్రమదాయాఃకృతేత్యజేత్ । ఛందానువర్తినంపుత్రం తాతోమామివలక్ష్మణ ॥ ౧౦ ॥ సుఖీబ
తసభార్యశ్చ భరతఃకైకయీసుతః । ముదితాన్కోసలానేకో యోభోక్ష్యత్యధిరాజవత్ ॥ ౧౧ ॥ సహి సర్వస్య
రాజ్యస్య సుఖమేకంభవిష్యతి । తాతేచవయసాతీతే మయిచారణ్యమాస్థితే ॥ ౧౨ ॥ అర్థధర్మౌపరిత్యజ్య యఃకా
మమనువర్తతే । ఏవమాపద్యతేక్షిప్రం రాజాదశరథోయథా ॥ ౧౩ ॥ మన్యేదశరథాంతాయ మమప్రవ్రాజనా
యచ । కైకేయీసౌమ్యసంప్రాప్తారాజ్యాయభరతస్యచ ॥ ౧౪ ॥ అపీదానీం నకైకేయీ సౌభాగ్యమదమోహి
తా । కౌసల్యాంచసుమిత్రాంచ సంప్రబాధేతమత్కృతే ॥ ౧౫ ॥ మాస్మమత్కారణాద్దేవీ సుమిత్రాదుఃఖమావ

సేత్ । అయోధ్యామితః ప్రవత్స్యం కాలే ప్రవిశ లక్ష్మణ ॥ ౧౬ ॥ అహమేకో గమిష్యామి సీతయా సహ దండకాన్ । అ
నాథాయా హి నాథస్త్వం కౌసల్యాయా భవిష్యసి ॥ ౧౭ ॥ క్షుద్రకర్మా హి కైకేయీ ద్వేషాదన్యాయ్యమాచరేత్ ।
పరిదద్యా హి ధర్మజ్ఞే భరతే మమ మాతరమ్ ॥ ౧౮ ॥ నూనం జాత్యన్తరే కస్మిన్ స్త్రియః పుత్రైర్వియోజితాః । జ
నన్యా మమ సౌమిత్రే తస్మాదేతదుపస్థితమ్ ॥ ౧౯ ॥ మయా హి చిరపుష్టేన దుఃఖసంవర్ధితేన చ । విప్రాయుజ్యత
కౌసల్యా ఫలకాలే ధిగస్తు మామ్ ॥ ౨౦ ॥ మా స్మ సీమన్తినీ కాచిజ్జనయేత్పుత్రమీదృశం । సౌమిత్రే యోఽహమమ్బాయా
దద్మి శోకమనన్తకం ॥ ౨౧ ॥ మన్యే ప్రీతివిశిష్టా సా మత్తో లక్ష్మణ శారికా । యస్యాస్తచ్ఛ్రూయతే వాక్యం శుక పాద
మరేర్దశ ॥ ౨౨ ॥ శోచన్త్యాశ్చాల్పభాగ్యాయా న కించిదుపకుర్వతా । పుత్రేణ కిమపుత్రాయా మయా కార్యమరిం
దమ ॥ ౨౩ ॥ అల్పభాగ్యా హి మే మాతా కౌసల్యా రహితా మయా । శేతే పరమదుఃఖార్తా పతితా శోకసాగరే ॥
ఏకో హ్యహమయోధ్యాం చ పృథివీం చాపి లక్ష్మణ । తరేయమిషుభిః క్రుద్ధో నను వీర్యమకారణమ్ ॥ ౨౫ ॥ అధర్మభ
యభీతశ్చ పరలోకస్య చానఘ । తేన లక్ష్మణ నాద్యాహమాత్మానమభిషేచయే ॥ ౨౬ ॥ ఏతదన్యచ్చ కరుణం విలప్య
విజనే బహు । అశ్రుపూర్ణముఖో రామో నిశి తూష్ణీముపావిశత్ ॥ ౨౭ ॥ విలప్యోపరతం రామం గతార్చిషమివా
నలం । సముద్రమివ నిర్వేగమాశ్వాసయత లక్ష్మణః ॥ ౨౮ ॥ ధ్రువమద్య పురీ రాజన్నయోధ్యాయుధినాం వర । నిష్ప్ర
భా త్వయి నిష్క్రాన్తే గతచన్ద్రేవ శర్వరీ ॥ ౨౯ ॥ నైతదౌపయికం రామ యదిదం పరితప్యసే । విషాదయసి సీతాం
చ మాం చైవ పురుషర్షభ ॥ ౩౦ ॥ న చ సీతా త్వయా హీనా న చాహమపి రాఘవ । ముహూర్తమపి జీవావో జలాన్మ
త్స్యావివోద్ధృతౌ ॥ ౩౧ ॥ న హి తాతం న శత్రుఘ్నం న సుమిత్రాం పరన్తప । ద్రష్టుమిచ్ఛేయమద్యాహం స్వర్గం
వాపి త్వయా వినా ॥ ౩౨ ॥ తతస్తత్ర సుఖాసీనౌ నాతిదూరే నిరీక్ష్య తామ్ । న్యగ్రోధే సుకృతాం శయ్యాం భేజాతే
ధర్మవత్సలౌ ॥ ౩౩ ॥ ఓమ్ ॥ స లక్ష్మణస్యోత్తమపుష్కలం వచో నిశమ్య చైవం వనవాసమాదరాత్ । సమాస్సమస్తా
విదధే పరన్తపః ప్రపద్య ధర్మం సుచిరాయ రాఘవః ॥ ౩౪ ॥ తతస్తు తస్మిన్ విజనే వనే తదా మహాబలౌ రాఘవవంశ
వర్ధనౌ । న తౌ భయం సమ్భ్రమమభ్యుపేయతుర్యథైవ సింహౌ గిరిసానుగోచరౌ ॥ ౩౫ ॥ * ఇతి శ్రీమదయోధ్యా
కాండే త్రిపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౩౩౦ ॥ ౬౬౦౦ ॥ **
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తే తు తస్మిన్ మహావృక్షే ఉషిత్వా రజనీం శివామ్ । విమలేఽభ్యుదితే సూర్యే త
స్మాద్దేశాత్ప్రతస్థిరే ॥ ౧ ॥ యత్ర భాగీరథీం గఙ్గాం యమునాభిప్రవర్తతే । జగ్ముస్తం దేశముద్దిశ్య విగాహ్య సు
మహద్వనమ్ ॥ ౨ ॥ తే భూమిభాగాన్వివిధాన్దేశాంశ్చాపి మనోరమాన్ । అదృష్టపూర్వాన్పశ్యన్తస్తత్ర తత్ర
యశస్వినః ॥ ౩ ॥ యథా క్షేమేణ గచ్ఛన్స పశ్యంశ్చ వివిధాన్ద్రుమాన్ । నివృత్తమాత్రే దివసే రామస్సౌమిత్రిమబ్ర
వీత్ ॥ ౪ ॥ ప్రయాగమభితః పశ్య సౌమిత్రే ధూమమున్నతం । అగ్నేర్భగవతః కేతుం మన్యే సన్నిహితో మునిః ॥
నూనం ప్రాప్తాస్స్మ సమ్భేదం గఙ్గాయమునయోర్వయమ్ । తథా హి శ్రూయతే శబ్దో వారిణో వారిఘట్టనాత్ ॥ ౬ ॥
దారూణి పరిభిన్నాని వనజైరుపజీవిభిః । భరద్వాజాశ్రమే చైతే దృశ్యన్తే వివిధా ద్రుమాః ॥ ౭ ॥ ధన్వినౌ తౌ
సుఖం గత్వా లమ్బమానే దివాకరే । గఙ్గాయమునయోస్సన్ధౌ ప్రాపతుర్నిలయం మునేః ॥ ౮ ॥ రామస్త్వాశ్రమ
మాసాద్య త్రాసయన్మృగపక్షిణః । గత్వా ముహూర్తమధ్వానం భరద్వాజముపాగమత్ ॥ ౯ ॥ తతస్త్వాశ్రమ
మాసాద్య మునేర్దర్శనకాఙ్క్షిణౌ । సీతయానుగతౌ వీరౌ దూరాదేవావతస్థతుః ॥ ౧౦ ॥ స ప్రవిశ్య మహాత్మాన
మృషిం శిష్యగణైర్వృతమ్ । సంశితవ్రతమేకాగ్రం తపసా లబ్ధచక్షుషమ్ ॥ ౧౧ ॥ హుతాగ్నిహోత్రం దృష్ట్వైవ
మహాభాగం కృతాఞ్జలిః । రామస్సౌమిత్రిణా సార్ధం సీతయా చాభ్యవాదయత్ ॥ ౧౨ ॥ న్యవేదయత చాత్మానం

తస్మైలక్ష్మణపూర్వజః । పుత్త్రౌదశరథస్యావాం భగవన్రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౩ ॥ భార్యామమేయం వైదేహీ కల్యాణీ
జనకాత్మజా । మాంచానుయాతా విజనం తపోవనమనిందితా ॥ ౧౪ ॥ పిత్రా ప్రవ్రాజ్యమానంమాంసౌమిత్రిరను
జః ప్రియః । అయమన్వగమద్భ్రాతా వనమేవదృఢవ్రతః ॥ ౧౫ ॥ పిత్రానియుక్తాభగవన్ప్రవేక్ష్యామస్తపోవనం ।
ధర్మమేవచరిష్యామస్తత్రమూలఫలాశనాః ॥ ౧౬ ॥ తస్యతద్వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రస్యధీమతః । ఉపాన
యతధర్మాత్మా గామర్ఘ్యముదకంతతః ॥ ౧౭ ॥ నానావిధానన్నరసాన్వన్యమూలఫలాశ్రయాన్ । తేభ్యోదదౌ
తప్తతపా వాసంచైవాన్వకల్పయత్ ॥ ౧౮ ॥ మృగపక్షిభిరాసీనో మునిభిశ్చసమంతతః । రామమాగతమభ్యర్చ్య
స్వాగతేనాహతంమునిః ॥ ౧౯ ॥ ప్రతిగృహ్యచతామర్చాముపవిష్టంసరాఘవం । భరద్వాజోఽబ్రవీద్వాక్యంధర్మ
యుక్తమిదంతదా ॥ ౨౦ ॥ చిరస్యఖలుకాకుత్స్థపశ్యామిత్వామిహాగతమ్ । శ్రుతంతవమయాచేదం వివాసనమకా
రణమ్ ॥ ౨౧ ॥ అవకాశోవివిక్తోఽయం మహానద్యోస్సమాగమే । పుణ్యశ్చరమణీయశ్చ వసత్విహభవాన్సుఖమ్ ॥
ఏవముక్తస్తువచనం భరద్వాజేనరాఘవః । ప్రత్యువాచశుభంవాక్యం రామస్సర్వహితేరతః ॥ ౨౩ ॥ భగవన్ని
తఆసన్నః పౌరజానపదోజనః । సుదర్శమిహమాంప్రేక్ష్య మన్యేహమిమమాశ్రమం ॥ ౨౪ ॥ ఆగమిష్యతి వైదే
హీం మాంచాపిప్రేక్షకోజనః । అనేనకారణేనాహమిహవాసంనరోచయే ॥ ౨౫ ॥ ఏకాంతేపశ్యభగవన్నాశ్ర
మస్థానముత్తమమ్ । రమేతయత్రవైదేహీసుఖార్హాజనకాత్మజా ॥ ౨౬ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం భర
ద్వాజోమహామునిః । రాఘవస్యతతోవాక్యమర్థగ్రాహకమబ్రవీత్ ॥ ౨౭ ॥ దశక్రోశఇతస్తాతగిరిర్యత్రనివత్స్య
సి । మహర్షిసేవితఃపుణ్యః సర్వతస్సుఖదర్శనః ॥ ౨౮ ॥ గోలాంగూలానుచరితో వానరర్క్షనిషేవితః । చిత్రకూ
టఇతిఖ్యాతో గంధమాదనసన్నిభః ॥ ౨౯ ॥ యావతాచిత్రకూటస్య నరశ్శృంగాణ్యవేక్షతే । కల్యాణానిసమా
ధత్తేనపాపేకురుతేమనః ॥ ౩౦ ॥ ఋషయస్తత్రబహవోవిహృత్యశరదాంశతమ్ । తపసాదివమారూఢాః కపా
లశిరసాసహ ॥ ౩౧ ॥ ప్రవివిక్తమహంమన్యే తంవాసంభవతస్సుఖం । ఇహవావనవాసాయ వసరామమయాస
హ ॥ ౩౨ ॥ సరామస్సర్వకామైస్తంభరద్వాజఃప్రియాతిథిం । సభార్యంసహచభ్రాత్రా ప్రతిజగ్రాహధర్మవిత్ ॥
తస్యప్రయాగేరామస్య తంమహర్షిముపేయుషః । ప్రపన్నా రజనీపుణ్యా చిత్రాఃకథయతఃకథాః ॥ ౩౪ ॥ సీ
తాతృతీయఃకాకుత్స్థః పరిశ్రాంతస్సుఖోచితః । భరద్వాజాశ్రమేరమ్యే తాంరాత్రిమవసత్సుఖం॥ ౩౫ ॥ ప్రభా
తాయాంరజన్యాంతు భరద్వాజముపాగమత్ । ఉవాచనరశార్దూలోమునింజ్వలితతేజసమ్ ॥ ౩౬ ॥ శర్వరీంభ
గవన్నద్య సత్యశీలతవాశ్రమే । ఉషితాస్స్మేహవసతిమనుజానాతునోభవాన్ ॥ ౩౭ ॥ రాత్ర్యాంతుతస్యాం వ్యు
ష్టాయాం భరద్వాజోఽబ్రవీదిదం । మధుమూలఫలోపేతం చిత్రకూటంవ్రజేతిహ ॥ ౩౮ ॥ వాసమౌపయికంమన్యే
తవ రామ మహాబల । నానానగగణోపేతః కిన్నరోరగసేవితః ॥ ౩౯ ॥ మయూరనాదాభిరుతో గజరాజనిషేవి
తః । గమ్యతాంభవతాశైలశ్చిత్రకూటస్సవిశ్రుతః ॥ ౪౦ ॥ పుణ్యశ్చ రమణీయశ్చ బహుమూలఫలాయుతః । త
త్రకుంజరయూథాని మృగయూథానిచాభితః ॥ ౪౧ ॥ విచరంతివనాంతేస్మిన్ తానిద్రక్ష్యసిరాఘవ । సరిత్ప్రస్ర
వణప్రస్థాన్దరీకందరనిర్ఝరాన్ ॥ ౪౨ ॥ చరతస్సీతయాసార్ధం నందిష్యతి మనస్తవ । ప్రహృష్టకోయష్టికకోకిల
స్వనైర్వినాదితం తం వసుధాధరం శివమ్ । మృగైశ్చమత్తైర్బహుభిశ్చ కుంజరైస్సురమ్యమాసాద్య సమావసాశ్ర
యమ్ ॥ ౪౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతుఃపంచాశస్సర్గః ॥ ౨౩౩ ॥ ౪౬౬౦ ॥ ************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఉషిత్వారజనీంతత్ర రాజపుత్రావరిందమౌ । మహర్షిమభివాద్యాథజగ్మ
తుస్తంగిరింప్రతి ॥ ౧ ॥ తేషాంచైవస్వస్త్యయనం మహర్షిస్సచకారహ । ప్రస్థితాంశ్చైవతాన్ప్రేక్ష్య పితాపు

త్రానివాన్వశాత్ ॥ ౨ ॥ తతః ప్రచక్రమే వక్తుం వచనం స మహామునిః । భరద్వాజో మహాతేజా రామం సత్యపరా
క్రమమ్ ॥ ౩ ॥ గఙ్గాయమునయోస్సన్ధిమాసాద్య మనుజర్షభౌ । కాలిన్దీమనుగచ్ఛేతాం నదీం పశ్చాన్ముఖాశ్రితాం ॥ ౪ ॥
అథాసాద్య తు కాలిన్దీం శీఘ్రస్రోతసమాపగామ్ । తస్యాస్తీర్థం ప్రచలితం పురాణం ప్రేక్ష్య రాఘవ ॥ ౫ ॥ తత్ర
యూయం ప్లవం కృత్వా తరతాంశుమతీం నదీమ్ । తతో న్యగ్రోధమాసాద్య మహాన్తం హరితచ్ఛదమ్ ॥ ౬ ॥ వి
వృద్ధం బహుభిర్వృక్షైశ్శ్యామం సిద్ధోపసేవితం । తస్మై సీతాఞ్జలిం కృత్వా ప్రయుఞ్జీతాశిషశ్శివాః ॥ ౭ ॥ సమాసా
ద్య తు తం వృక్షం వసేద్వాతిక్రమేత వా । క్రోశమాత్రం తతో గత్వా నీలం ద్రక్ష్యథ కాననమ్ ॥ ౮ ॥ పలాశబదరీ
మిశ్రం రమ్యం వంశైశ్చ యామునైః । స పన్థాశ్చిత్రకూటస్య గతస్సుబహుశో మయా ॥ ౯ ॥ రమ్యో మార్దవయుక్త
శ్చ వనదావైర్వివర్జితః । ఇతి పన్థానమావేద్య మహర్షిస్స న్యవర్తత ॥ ౧౦ ॥ అభివాద్య తథేత్యుక్త్వా రామేణ వినివ
ర్తితః । ఉపావృత్తే మునౌ తస్మిన్ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ కృతపుణ్యాస్స్మ సౌమిత్రే మునిర్యన్నోఽనుకమ్పతే ।
ఇతి తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ మన్త్రయిత్వా మనస్వినౌ ॥ ౧౨ ॥ సీతామేవాగ్రతః కృత్వా కాలిన్దీం జగ్మతుర్నదీం । అ
థాసాద్య తు కాలిన్దీం శీఘ్రస్రోతోవహాం నదీమ్ ॥ ౧౩ ॥ చిన్తామాపేదిరే సర్వే నదీజలతితీర్షవః । తౌ కాష్ఠసఙ్ఘా
టమథో చక్రతుస్సుమహాప్లవమ్ ॥ ౧౪ ॥ శుష్కైర్వంశైస్సమాస్తీర్ణముశీరైశ్చ సమావృతమ్ । తతో వేతసశా
ఖాశ్చ జమ్బూశాఖాశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౧౫ ॥ చకార లక్ష్మణశ్ఛిత్త్వా సీతాయాస్సుఖమాసనం । తత్ర శ్రియమివాచిన్త్యాం
రామో దాశరథిః ప్రియాం ॥ ౧౬ ॥ ఈషత్సంలజ్జమానాం తామధ్యారోపయత ప్లవమ్ । పార్శ్వే చ తత్ర వైదేహ్యా
వసనే భూషణాని చ ॥ ౧౭ ॥ ప్లవే కఠినకాజం చ రామశ్చక్రే సహాయుధైః । ఆరోప్య సీతాం ప్రథమం సఙ్ఘాటం ప
రిగృహ్య తౌ ॥ ౧౮ ॥ తతః ప్రతేరతుర్యత్తౌ వీరౌ దశరథాత్మజౌ । కాలిన్దీమధ్యమాయాతా సీతా త్వేనామవన్ద
త ॥ ౧౯ ॥ ఓమ్ ॥ స్వస్తి దేవి తరామి త్వాం పారయేన్మే పతిర్వ్రతమ్ । యక్ష్యే త్వాం గోసహస్రేణ సురాఘటశ
తేన చ ॥ ౨౦ ॥ స్వస్తి ప్రత్యాగతే రామే పురీమిక్ష్వాకుపాలితామ్ । కాలిన్దీమథ సీతా తు యాచమానా కృతాం
జలిః ॥ ౨౧ ॥ తీరమేవాభిసమ్ప్రాప్తా దక్షిణం వరవర్ణినీ । తతః ప్లవేనాంశుమతీం శీఘ్రగామూర్మిమాలినీమ్ ॥ ౨౨ ॥
తీరజైర్బహుభిర్వృక్షైస్సన్తేరుర్యమునాం నదీమ్ । తే తీర్ణాః ప్లవముత్సృజ్య ప్రస్థాయ యమునావనాత్ ॥ ౨౩ ॥
శ్యామం న్యగ్రోధమాసేదుశ్శీతలం హరితచ్ఛదమ్ । న్యగ్రోధం తముపాగమ్య వైదేహీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౪ ॥ న
మస్తేఽస్తు మహావృక్ష పారయేన్మే పతిర్వ్రతమ్ । కౌసల్యాం చైవ పశ్యేయం సుమిత్రాం చ యశస్వినీమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఇతి సీతాం
జలిం కృత్వా పర్యగచ్ఛద్వనస్పతిమ్ । అవలోక్య తతస్సీతామాయాచన్తీమనిన్దితామ్ ॥ ౨౬ ॥ దయితాం చ వి
ధేయాం చ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ । సీతామాదాయ గచ్ఛ త్వమగ్రతో భరతాగ్రజ ॥ ౨౭ ॥ పృష్ఠతోఽహం గ
మిష్యామి సాయుధో ద్విపదాం వర । యద్యత్ఫలం ప్రార్థయతే పుష్పం వా జనకాత్మజా ॥ ౨౮ ॥ తత్తత్ప్రదద్యా వై
దేహ్యా యత్రాస్యా రమతే మనః । గచ్ఛతోస్తు తయోర్మధ్యే బభూవ జనకాత్మజా ॥ ౨౯ ॥ మాతఙ్గయోర్మధ్యగతా
శుభా నాగవధూరివ । ఏకైకం పాదపం గుల్మం లతాం వా పుష్పశాలినీమ్ ॥ ౩౦ ॥ అదృష్టపూర్వాం పశ్యన్తీ రామం ప
ప్రచ్ఛ సాబలా । రమణీయాన్బహువిధాన్పాదపాన్కుసుమోత్కటాన్ ॥ ౩౧ ॥ సీతావచనసంరబ్ధ ఆనయామా
స లక్ష్మణః । విచిత్రవాలుకజలాం హంససారసనాదితామ్ ॥ ౩౨ ॥ రేమే జనకరాజస్య సుతా ప్రేక్ష్య తదా నదీం ।
క్రోశమాత్రం తతో గత్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౩౩ ॥ బహూన్మేధ్యాన్మృగాన్హత్వా చేరతుర్యమునావనే ।
ఓమ్ ॥ విహృత్య తే బర్హిణపూగనాదితే శుభే వనే వానరవారణాయుతే । సమం నదీవప్రముపేత్య సమ్మతం నివాస
మాజగ్మురదీనదర్శనాః ॥ ౩౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్రామాయణే అయోధ్యాకాణ్డే పఞ్చపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౧౩౬ ॥ ౨౭౨౦ ॥ * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథరాత్ర్యాం వ్యతీతాయామవసుప్తమనంతరం । ప్రబోధయామాస శ
నైర్లక్ష్మణంరఘునందనః ॥ ౧ ॥ సౌమిత్రేశృణువన్యానాం వల్గువ్యాహరతాంస్వనం । సమ్ప్రతిష్ఠామహేకాలః ప్ర
స్థానస్యపరంతప ॥ ౨ ॥ ససుప్తస్సమయేభ్రాత్రాలక్ష్మణః ప్రతిబోధితః । జహౌనిద్రాంచతంద్రీంచ ప్రసక్తంచప
థిశ్రమం ॥ ౩ ॥ తతఉత్థాయతేసర్వే స్పృష్ట్వానద్యాశ్శివంజలమ్ । పంథానమృషిణోద్దిష్టం చిత్రకూటస్యతంయ
యుః ॥ ౪ ॥ తతస్సమ్ప్రస్థితః కాలే రామస్సౌమిత్రిణాసహ । సీతాంకమలపత్రాక్షీమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥
ఆదీప్తానివవైదేహి సర్వతః పుష్పితాన్నగాన్ । స్వైః పుష్పైః కింశుకాన్పశ్యమాలినశ్శిశిరాత్యయే ॥ ౬ ॥ పశ్యభ
ల్లాతకాన్ఫుల్లాన్నరైరనుపసేవితాన్ । ఫలపత్రైరవనతాన్నూనంశక్ష్యామిజీవితుం ॥ ౭ ॥ పశ్య ద్రోణప్రమా
ణాని లమ్బమానానిలక్ష్మణ । మధూనిమధుకారీభిస్సమ్భృతానినగేనగే ॥ ౮ ॥ ఏషక్రోశతి నత్యూహస్తం శిఖీప్ర
తికూజతి । రమణీయేవనోద్దేశే పుష్పసంస్తరసంకటే ॥ ౯ ॥ మాతంగయూథానుసృతం పక్షిసంఘానునాదితం ।
చిత్రకూటమిమంపశ్య ప్రవృద్ధశిఖరం గిరిం ॥ ౧౦ ॥ సమభూమితలేరమ్యే ద్రుమైర్బహుభిరావృతే । పుణ్యే రం
స్యామహే తాత చిత్రకూటస్యకాననే ॥ ౧౧ ॥ తతస్తౌపాదచారేణ గచ్ఛన్తౌసహసీతయా । రమ్యమాసేదతుశ్శై
లం చిత్రకూటంమనోరమం ॥ ౧౨ ॥ తంతుపర్వతమాసాద్య నానాపక్షిగణాయుతమ్ । బహుమూలఫలం రమ్యం
సమ్పన్నంసరసోదకమ్ ॥ ౧౩ ॥ చిత్రకూటంహిసమ్పశ్యన్రామోలక్ష్మణమబ్రవీత్ । మనోజ్ఞోయం గిరిస్సౌమ్యనా
నాద్రుమలతాయుతః ॥ ౧౪ ॥ బహుమూలఫలోరమ్యస్స్వాజీవః ప్రతిభాతిమే । మునయశ్చమహాత్మానో వసంత్య
స్మిన్ శిలోచ్చయే ॥ ౧౫ ॥ అయంవాసోభవేత్తావదత్ర సౌమ్యరమేమహి । ఇతిసీతాచరామశ్చ లక్ష్మణశ్చ కృతాం
జలిః ॥ ౧౬ ॥ అభిగమ్యాశ్రమంసర్వే వాల్మీకిమభివాదయన్ । తాన్మహర్షిః ప్రముదితః పూజయామాసధర్మవిత్ ॥
ఆస్యతామితిచోవాచ స్వాగతంతునివేద్యచ । తతోబ్రవీన్మహాబాహుర్లక్ష్మణంలక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౧౮ ॥ సన్నివేద్యయ
థాన్యాయమాత్మానమృషయేప్రభుః । లక్ష్మణానయదారూణి దృఢానిచవరాణిచ ॥ ౧౯ ॥ కురుష్వావసథం సౌ
మ్యవాసేమేభిరతంమనః । తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా సౌమిత్రిర్వివిధాన్ద్రుమాన్ ॥ ౨౦ ॥ ఆజహారతతశ్చక్రే ప
ర్ణశాలామరిందమః । తాంనిష్ఠితాంబద్ధకటాం దృష్ట్వారామస్సుదర్శనాం ॥ ౨౧ ॥ శుశ్రూషమాణమేకాగ్రమిదంవ
చనమబ్రవీత్ । ఐణేయంమాంసమాహృత్య శాలాంయక్ష్యామహేవయం ॥ ౨౨ ॥ కర్తవ్యం వాస్తుశమనం సౌ
మిత్రేచిరజీవిభిః । మృగంహత్వానయక్షిప్రం లక్ష్మణేహశుభేక్షణ ॥ ౨౩ ॥ కర్తవ్యశ్శాస్త్రదృష్టోహి విధిర్ధర్మమ
నుస్మర । భ్రాతుర్వచనమాజ్ఞాయ లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ ౨౪ ॥ చకారచయథోక్తంచతం రామః పునరబ్రవీత్ । ఐ
ణేయంశ్రపయస్వైతచ్ఛాలాంయక్ష్యామహేవయం ॥ ౨౫ ॥ త్వరసౌమ్యముహూర్తోయంధ్రువశ్చదివసోప్యయం ।
సలక్ష్మణః కృష్ణమృగం హత్వామేధ్యంప్రతాపవాన్ ॥ ౨౬ ॥ అథ చిక్షేపసౌమిత్రిస్సమిద్ధేజాతవేదసి । తంతుప
క్వంసమాజ్ఞాయ నిష్టప్తంఛిన్నశోణితమ్ ॥ ౨౭ ॥ లక్ష్మణః పురుషవ్యాఘ్రమథరాఘవమబ్రవీత్ । అయం కృష్ణస్స
మాప్తాంగః శృతః కృష్ణమృగోయథా ॥ ౨౮ ॥ దేవతాదేవసంకాశ యజస్వ కుశలోహ్యసి । రామస్స్నాత్వాతు
నియతోగుణవాన్జప్యకోవిదః ॥ ౨౯ ॥ సంగ్రహేణాకరోత్సర్వాన్మన్త్రాన్సత్రావసానికాన్ । ఇష్ట్వాదేవగణాం
స్సర్వాన్వివేశావసథంశుచిః ॥ ౩౦ ॥ బభూవచమనోహ్లాదో రామస్యామితతేజసః । వైశ్వదేవబలిం కృత్వా రౌ
ద్రంవైష్ణవమేవచ ॥ ౩౧ ॥ వాస్తుసంశమనీయాని మంగళానిప్రవర్తయన్ । జపంచన్యాయతః కృత్వాస్నాత్వా
నద్యాం యథావిధి ॥ ౩౨ ॥ పాపసంశమనం రామశ్చకార బలిముత్తమం । వేదిస్థలవిధానాని చైత్యాన్యాయత
నానిచ ॥ ౩౩ ॥ ఆశ్రమస్యానురూపాణి స్థాపయామాసరాఘవః । వన్యైర్మాల్యైః ఫలైర్మూలైః పక్వైర్మాం

సైర్యథావిధి ॥ ౩౪ ॥ అద్భిర్జప్యైశ్చ వేదోక్తైర్దర్భైశ్చ ససమిత్కుశైః । తౌతర్పయిత్వాభూతాని రాఘవౌసహసీత
యా ॥ ౩౫ ॥ తదావివిశతుశ్శాలాం సుశుభాంశుభలక్షణౌ । ఓమ్ ॥ తాంవృక్షపర్ణచ్ఛదనాం మనోజ్ఞాం యథా
ప్రదేశంసుకృతాంనివాతామ్ । వాసాయసర్వేవివిశుస్సమేతాస్సభాంయథాదేవగణాస్సుధర్మామ్ ॥ ౩౬ ॥ అ
నేకనానామృగపక్షిసంకులే విచిత్రపుష్పస్తబకైర్ద్రుమైర్యుతే । వనోత్తమేవ్యాళమృగానునాదితే తదా విజహ్రు
స్సుసుఖంజితేంద్రియాః ॥ ౩౭ ॥ సురమ్యమాసాద్యతు చిత్రకూటం నదీంచతాం మాల్యవతీం సుతీర్థామ్ । న
నంద హృష్టామృగపక్షిజుష్టాం జహౌచదుఃఖం పురవిప్రవాసాత్ ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ష
ట్పఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౩౯ ॥ ౭౮౦ ॥ **
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కథయిత్వాసుదుఃఖార్తస్సుమంత్రేణచిరంసహ । రామేదక్షిణకూలస్థేజగా
మ స్వగృహంగుహః ॥ ౧ ॥ భరద్వాజాభిగమనం ప్రయాగేచసహాసనం । ఆగిరేర్గమనం తేషాం తత్రస్థైరభిల
క్షితమ్ ॥ ౨ ॥ అనుజ్ఞాతస్సుమంత్రోఽథ యోజయిత్వాహయోత్తమాన్ । అయోధ్యామేవనగరీం ప్రయయౌ గా
ఢదుర్మనాః ॥ ౩ ॥ సవనానిసుగంధీని సరితశ్చసరాంసిచ । పశ్యన్నతియయౌశీఘ్రం గ్రామాణినగరాణిచ ॥ ౪ ॥
తతస్సాయాహ్నసమయే తృతీయేఽహనిసారథిః । అయోధ్యాంసమనుప్రాప్య నిరానందాందదర్శహ ॥ ౫ ॥ సశూ
న్యామివనిశ్శబ్దాం దృష్ట్వాపరమదుర్మనాః । సుమంత్రశ్చింతయామాస శోకవేగసమాహతః ॥ ౬ ॥ కచ్చిన్నసగజా
సాశ్వాసజనాసజనాధిపా । రామసంతాపదుఃఖేన దగ్ధా శోకాగ్నినాపురీ ॥ ౭ ॥ ఇతి చింతాపరస్సూతో వాజిభిశ్శీ
ఘ్రపాతిభిః । నగరద్వారమాసాద్య త్వరితః ప్రవివేశహ ॥ ౮ ॥ సుమంత్రమభియాంతంతం శతశోఽథసహస్రశః ।
క్వరామఇతిపృచ్ఛంతస్సూతమభ్యద్రవన్నరాః ॥ ౯ ॥ తేషాంశశంసగంగాయామహమాపృచ్ఛ్యరాఘవం । అనుజ్ఞా
తోనివృత్తోఽస్మిధార్మికేణమహాత్మనా ॥ ౧౦ ॥ తేతీర్ణాఇతివిజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణముఖాజనాః । అహోధిగితినిశ్వస్య
హారామేతిచచుక్రుశుః ॥ ౧౧ ॥ శుశ్రావచవచస్తేషాం బృందంబృందంచతిష్ఠతామ్ । హతాస్స్మఖలు యేనేహ ప
శ్యామఇతిరాఘవమ్ ॥ ౧౨ ॥ దానయజ్ఞవివాహేషు సమాజేషుమహత్సుచ । నద్రక్ష్యామఃపునర్జాతు ధార్మికం
రామమంతరా ॥ ౧౩ ॥ కింసమర్థంజనస్యాస్య కింప్రియంకింసుఖావహం । ఇతిరామేణనగరం పితృవత్పరిపాలితం ॥
వాతాయనగతానాంచ స్త్రీణామన్వంతరాపణమ్ । రామశోకాభితప్తానాం శుశ్రావపరిదేవనం ॥ ౧౫ ॥ సరా
జమార్గమధ్యేన సుమంత్రఃపిహితాననః । యత్రరాజాదశరథస్తదేవోపయయౌ గృహం ॥ ౧౬ ॥ సోఽవతీర్య ర
థాచ్ఛీఘ్రం రాజవేశ్మప్రవిశ్యచ । కక్ష్యాస్సప్తాభిచక్రామమహాజనసమాకులాః ॥ ౧౭ ॥ హర్మ్యైర్విమానైః
ప్రాసాదైరవేక్ష్యాథసమాగతం । హాహాకారకృతానార్యో రామాదర్శనకర్శితాః ॥ ౧౮ ॥ ఆయతైర్విమలైర్నేత్రై
రశ్రువేగపరిప్లుతైః । అన్యోన్యమభివీక్షంతే వ్యక్తమార్తతరాస్స్త్రియః ॥ ౧౯ ॥ తతో దశరథస్త్రీణాం ప్రాసాదే
భ్యస్తతస్తతః । రామశోకాభితప్తానాం మందంశుశ్రావజల్పితమ్ ॥ ౨౦ ॥ సహరామేణనిర్యాతో వినారామమి
హాగతః । సూతఃకిన్నామకౌసల్యాం శోచంతీం ప్రతివక్ష్యతి ॥ ౨౧ ॥ యథాచమన్యేదుర్జీవమేవం నసుకరం ధ్రు
వం । ఆచ్ఛిద్యపుత్రేనిర్యాతే కౌసల్యాయత్రజీవతి ॥ ౨౨ ॥ సత్యరూపంతుతద్వాక్యం రాజ్ఞఃస్త్రీణాంనిశామ
యన్ । ప్రదీప్తమివశోకేన వివేశసహసాగృహం ॥ ౨౩ ॥ సప్రవిశ్యాష్టమీంకక్ష్యాం రాజానం దీనమాతురం ।
పుత్రశోకపరిద్యూనమపశ్యత్పాండరేగృహే ॥ ౨౪ ॥ అభిగమ్యతమాసీనం నరేంద్రమభివాద్యచ । సుమంత్రో
రామవచనం యథోక్తంప్రత్యవేదయత్ ॥ ౨౫ ॥ సతూష్ణీమేవతచ్ఛ్రుత్వా రాజా విభ్రాంతచేతనః । మూర్ఛి
తోన్యపతద్భూమౌ రామశోకాభిపీడితః ॥ ౨౬ ॥ తతోఽన్తఃపురమావిద్ధం మూర్ఛితే పృథివీపతౌ । ఉద్ధృత్య బా

మాచుక్రోశ నృపతౌ పతితే క్షితౌ ॥ ౨౬ ॥ సుమిత్రయాతుసహితా కౌసల్యాపతితంపతిం। ఉత్థాపయామాస
తదా వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౨౭ ॥ ఇమంతస్య మహాభాగదూతం దుష్కరకారిణః। వనవాసాదనుప్రాప్తం క
స్మాన్న ప్రతిభాషసే ॥ ౨౮ ॥ అద్యైవమనయంకృత్వా వ్యపత్రపసి రాఘవ। ఉత్తిష్ఠ సుకృతం తేఽస్తు శోకేనస్యా
త్సహాయతా ॥ ౩౦ ॥ దేవయస్యాభయాద్రామం నానుపృచ్ఛసి సారథిమ్। నేహతిష్ఠతి కైకేయీ విస్రబ్ధం ప్రతి
భాష్యతామ్ ॥ ౩౧ ॥ సాతథోక్త్వా మహారాజం కౌసల్యాశోకలాలసా। ధరణ్యాంనిపపాతాశు బాష్పవిప్లుతభా
షిణీ ॥ ౩౨ ॥ ఏవంవిలపతీందృష్ట్వా కౌసల్యాం పతితాంభువి। పతించావేక్ష్య తాస్సర్వాస్ససస్వరం రురుదుః స్త్రి
యః ॥ ౩౩ ॥ తతస్తమంతఃపురనాదముత్థితం సమీక్ష్యవృద్ధాస్తరుణాశ్చమానవాః। స్త్రియశ్చసర్వారురుదుస్సమ
న్తతః పురంతదాసీత్పునరేవసంకులం ॥ ౩౪ ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౭ ॥ ౧౧౭౦
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రత్యాశ్వస్తో యదా రాజా మోహాత్ప్రత్యాగతఃపునః। అథాజుహావ
తంసూతం రామవృత్తాన్తకారణాత్ ॥ ౧ ॥ అథసూతోమహారాజం కృతాంజలిరుపస్థితః। రామమేవానుశోచం
తం దుఃఖశోకసమన్వితమ్ ॥ ౨ ॥ వృద్ధం పరమసంతప్తం నవగ్రహమివద్విపం। వినిశ్వసంతం ధ్యాయంతమస్వస్థ
మివకుంజరమ్ ॥ ౩ ॥ రాజాతురజసాసూతం ధ్వస్తాంగంసముపస్థితం। అశ్రుపూర్ణముఖందీనమువాచ పరమార్త
వత్ ॥ ౪ ॥ క్వనువత్స్యతి ధర్మాత్మా వృక్షమూలముపాశ్రితః। సోఽత్యంతసుఖితస్సూతకిమశిష్యతి రాఘవః ॥ ౫ ॥
దుఃఖస్యానుచితో నిత్యం మహార్హశయనోచితః। భూమిపాలాత్మజో భూమౌ శేతేకథమనాథవత్ ॥ ౬ ॥ యంయాన్త
మనుయాంతిస్మ పదాతిరథకుంజరాః। సవత్స్యతికథంరామో విజనంవనమాశ్రితః ॥ ౭ ॥ వ్యాలైర్మృగైరాచరి
తంకృష్ణసర్పనిషేవితమ్। కథంకుమారౌవైదేహ్యాసార్ధంవనముపస్థితౌ ॥ ౮ ॥ సుకుమార్యాతపస్విన్యా సుమం
త్ర సహసీతయా। రాజపుత్రౌకథంపాదైరవరుహ్యరథాద్గతౌ ॥ ౯ ॥ సిద్ధార్థఃఖలుసూతత్వం యేనదృష్టౌ మమా
త్మజౌ। వనాంతంప్రవిశన్తౌ తావశ్వినావివమందరం ॥ ౧౦ ॥ కిమువాచవచోరామః కిమువాచచలక్ష్మణః। సు
మన్త్రవనమాసాద్య కిమువాచచమైథిలీ ॥ ౧౧ ॥ ఆసితంశయితంభుక్తం సూతరామస్యకీర్తయ। జీవిష్యామ్యహ
మేతేన యయాతిరివసాధుషు ॥ ౧౨ ॥ ఇతిసూతోనరేన్ద్రేణ చోదితస్సజ్జమానయా। ఉవాచవాచారాజానంస
బాష్పపరిరబ్ధయా ॥ ౧౩ ॥ అబ్రవీన్మాంమహారాజధర్మమేవానుపాలయన్। అంజలింరాఘవఃకృత్వా శిరసాభిప్ర
ణమ్యచ ॥ ౧౪ ॥ సూతమద్వచనాత్తస్య తాతస్యవిదితాత్మనః। శిరసావందనీయస్య వన్ద్యౌపాదౌపునఃపునః॥౧౫॥
సర్వమంతఃపురం వాచ్యం సూతమద్వచనాత్త్వయా। ఆరోగ్యమవిశేషేణ యథార్హంచాభివాదనం ॥ ౧౬ ॥
మాతాచమమకౌసల్యాకుశలంచాభివాదనం। అప్రమాదంచవక్తవ్యాబ్రూయాశ్చైనామిదంవచః ॥ ౧౭ ॥ ధ
ర్మనిత్యాయథాకాలమగ్న్యాగారపరాభవ। దేవిదేవస్యపాదౌచ దేవవత్పరిపాలయ ॥ ౧౮ ॥ అభిమానంచ మా
నంచ త్యక్త్వావర్తస్వమాతృషు। అనురాజానమార్యాంచ కైకేయీమంబకారయ ॥ ౧౯ ॥ కుమారేభరతేవృ
త్తిర్వర్తితవ్యాచరాజవత్। అర్థజ్యేష్ఠాహిరాజానో రాజధర్మమనుస్మర ॥ ౨౦ ॥ భరతఃకుశలంవాచ్యో వాచ్యో
మద్వచనేనచ। సర్వాస్వేవయథాన్యాయం వృత్తింవర్తస్వమాతృషు ॥ ౨౧ ॥ వక్తవ్యశ్చమహాబాహురిక్ష్వాకు
కులనందనః। పితరంయౌవరాజ్యస్థో రాజ్యస్థమనుపాలయ ॥ ౨౨ ॥ అతిక్రాంతవయారాజా మాస్మైనం త్వముపా
రుధః। కుమారరాజ్యేజీవత్వం తస్యైవాజ్ఞాప్రవర్తనాత్ ॥ ౨౩ ॥ అబ్రవీచ్చాపిమాంభూయో భృశమశ్రూణి
వర్తయన్। మాతేవమమమాతాతే ద్రష్టవ్యాపుత్రగర్ధినీ ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యేవంమాంమహారాజబ్రువన్నేవమహాయ
శాః। రామోరాజీవతామ్రాక్షో భృశమశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ ౨౫ ॥ లక్ష్మణస్తుసుసంక్రుద్ధో నిశ్వసన్వాక్యమబ్ర

వీత్ । కేనాయమపరాధేన రాజపుత్రో వివాసితః ॥ ౨౬ ॥ రాజ్ఞాతు ఖలు కైకేయ్యా లఘుత్వాశ్రిత్య శాసనమ్ ।
కృతం కార్యమకార్యం వా వయం యేనాభిపీడితాః ॥ ౨౭ ॥ యది ప్రవ్రాజితో రామో లోభకారణకారితం । వ
రదాననిమిత్తం వా సర్వథా దుష్కృతం కృతమ్ ॥ ౨౮ ॥ ఇదం తావద్యథాకామమీశ్వరస్య కృతే కృతం । రామస్య
తు పరిత్యాగే న హేతుముపలక్షయే ॥ ౨౯ ॥ అసమీక్ష్య సమారబ్ధం విరుద్ధం బుద్ధిలాఘవాత్ । జనయిష్యతి సంక్రో
శం రాఘవస్య వివాసనమ్ ॥ ౩౦ ॥ అహం తావన్మహారాజే పితృత్వం నోపలక్షయే । భ్రాతా భర్తా చ బంధుశ్చ పి
తా చ మమ రాఘవః ॥ ౩౧ ॥ సర్వలోకప్రియం త్యక్త్వా సర్వలోకహితే రతం । సర్వలోకోఽనురజ్యేత కథం త్వానేన
కర్మణా ॥ ౩౨ ॥ సర్వప్రజాభిరామం హి రామం ప్రవ్రాజ్య ధార్మికం । సర్వలోకం విరుధ్యేమం కథం రాజా భవి
ష్యసి ॥ ౩౩ ॥ జానకీ తు మహారాజ నిశ్వసంతీ తపస్వినీ । భూతోపహతచిత్తేవ విష్ఠితా విస్మృతా స్థితా ॥ ౩౪ ॥ అ
దృష్టపూర్వవ్యసనా రాజపుత్రీ యశస్వినీ । తేన దుఃఖేన రుదతీ నైవ మాం కించిదబ్రవీత్ ॥ ౩౫ ॥ ఉద్వీక్షమాణా
భర్తారం ముఖేన పరిశుష్యతా । ముమోచ సహసా బాష్పం మాం ప్రయాంతముదీక్ష్య సా ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥ తథైవ
రామోఽశ్రుముఖః కృతాంజలిః స్థితోఽభవల్లక్ష్మణబాహుపాలితః । తథైవ సీతా రుదతీ తపస్వినీ నిరీక్షతే రాజరథం తథైవ
మామ్ ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే అష్టపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౯౨ ॥ ౯౮౪౦ ॥ ************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి బ్రువంతం సందేశం సుమంత్రం మంత్రిసత్తమం । బ్రూహి శేషం పునరి
తి రాజా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సుమంత్రో బాష్పవిక్లబః । కథయామాస భూయోఽపి రా
మసందేశవిస్తరం ॥ ౨ ॥ జటాః కృత్వా మహారాజ చీరవల్కలధారిణౌ । గంగాముత్తీర్య తౌ వీరౌ ప్రయాగాభిము
ఖౌ గతౌ ॥ ౩ ॥ అగ్రతో లక్ష్మణో యాతః పాలయన్ రఘునందనమ్ । అనంతరం చ సీతాథ రాఘవో రఘునందనః ॥ ౪ ॥
తాంస్తథా గచ్ఛతో దృష్ట్వా నివృత్తోఽస్మ్యవశస్తథా । మమ త్వశ్వా నివృత్తస్య న ప్రావర్తంత వర్త్మని ॥ ౫ ॥ ఉష్ణమ
శ్రు ప్రముంచంతో రామే సంప్రస్థితే వనమ్ । ఉభాభ్యాం రాజపుత్రాభ్యామథ కృత్వాహమంజలిం ॥ ౬ ॥ ప్రస్థి
తో రథమాస్థాయ తద్దుఃఖముపధారయన్ । గుహేన సార్ధం తత్రైవ స్థితోఽస్మి దివసాన్ బహూన్ ॥ ౭ ॥ ఆశయా య
ది మాం రామః పునశ్శబ్దాపయేదితి । విషయే తే మహారాజ రామవ్యసనకర్శితాః ॥ ౮ ॥ అపి వృక్షాః పరిమ్లానాః స
పుష్పాంకురకోరకాః । ఉపతప్తోదకా నద్యః పల్వలాని సరాంసి చ ॥ ౯ ॥ పరిశుష్కపలాశాని వనాన్యుపవనాని చ ।
న చ సర్పంతి సత్త్వాని వ్యాలా న ప్రచరంతి చ ॥ ౧౦ ॥ రామశోకాభిభూతం తన్నిష్కూజమభవద్వనం । లీనపుష్క
రపత్రాశ్చ నరేంద్ర కలుషోదకాః ॥ ౧౧ ॥ సంతప్తపద్మాః పద్మిన్యో లీనమీనవిహంగమాః । జలజాని చ పుష్పాణి మా
ల్యాని స్థలజాని చ ॥ ౧౨ ॥ నాద్య భాంత్యల్పగంధీని ఫలాని చ యథాపురం । అత్రోద్యానాని శూన్యాని ప్రలీనవిహ
గాని చ ॥ ౧౩ ॥ న చాభిరామానారామాన్ పశ్యామి మనుజర్షభ । ప్రవిశంతమయోధ్యాయాం కశ్చిన్మాం నాభినంద
తి ॥ ౧౪ ॥ నరా రామమపశ్యంతో నిశ్వసంతి ముహుర్ముహుః । దేవరాజరథం దృష్ట్వా వినా రామమిహాగతం ॥ ౧౫
దుఃఖాదశ్రుముఖస్సర్వో రాజమార్గగతో జనః । హర్మ్యైర్విమానైః ప్రాసాదైరవేక్ష్య రథమాగతం ॥ ౧౬ ॥ హా
హాకారకృతా నార్యో రామాదర్శనకర్శితాః । ఆయతైర్విమలైర్నేత్రైరశ్రువేగపరిప్లుతైః ॥ ౧౭ ॥ అన్యోన్యమభి
వీక్షంతే వ్యక్తమార్తతరాః స్త్రియః । నామిత్రాణాం న మిత్రాణాముదాసీనజనస్య చ ॥ ౧౮ ॥ అహమార్తతయా కి
ఞ్చిద్విశేషముపలక్షయే । అప్రహృష్టమనుష్యా చ దీననాగతురంగమా ॥ ౧౯ ॥ ఆర్తస్వరపరిమ్లానా వినిశ్వసిత
నిస్వనా । నిరానందా మహారాజ రామప్రవ్రాజనాతురా ॥ ౨౦ ॥ కౌసల్యా పుత్రహీనేవ అయోధ్యా ప్రతిభాతి
మా । సూతస్య వచనం శ్రుత్వా రాజా పరమదీనయా ॥ ౨౧ ॥ బాష్పోపహతయా వాచా తం సూతమిదమబ్రవీత్ ।

కైకేయ్యా వినియుక్తేన పాపాభిజనభావయా ॥ ౨౨ ॥ మయా న మన్త్రకుశలైర్వృద్ధైస్సహ సమర్థితమ్ । న సుహృ
ద్భిర్న చామాత్యైర్మన్త్రయిత్వా న నైగమైః ॥ ౨౩ ॥ మయాఽయమర్థస్సమ్మోహాత్ స్త్రీహేతోస్సహసా కృతః । భవి
తవ్యతయా నూనమిదం వా వ్యసనం మహత్ ॥ ౨౪ ॥ కులస్యాస్య వినాశాయ ప్రాప్తం సూత యదృచ్ఛయా । సూత
యద్యస్తి తే కిఞ్చిన్మయాపి సుకృతం కృతమ్ ॥ ౨౫ ॥ త్వం ప్రాపయాశు మాం రామం ప్రాణాస్సంత్వరయన్తి మామ్ । య
ద్యద్యాపి మమైవాజ్ఞా నివర్తయతు రాఘవమ్ ॥ ౨౬ ॥ న శక్ష్యామి వినా రామం ముహూర్తమపి జీవితుం । అథవాపి
మహాబాహుర్గతో దూరం భవిష్యతి ॥ ౨౭ ॥ మామేవ రథమారోప్య శీఘ్రం రామాయ దర్శయ । వృత్తదంష్ట్రో మ
హాబాహుః క్వాసౌ లక్ష్మణపూర్వజః ॥ ౨౮ ॥ యది జీవామి సాధ్వేనం పశ్యేయం సీతయా సహ । లోహితాక్షం మ
హాబాహుమాముక్తమణికుణ్డలం ॥ ౨౯ ॥ రామం యది న పశ్యేయం గమిష్యామి యమక్షయమ్ । అతో ను కిం దుః
ఖతరం సోఽహమిక్ష్వాకునన్దనమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఇమామవస్థామాపన్నో నేహ పశ్యామి రాఘవం । హా రామ రామా
నుజ హా హా వైదేహి తపస్విని ॥ ౩౧ ॥ న మాం జానీథ దుఃఖేన మ్రియమాణమనాథవత్ । స తేన రాజా దుఃఖేన భృ
శమర్పితచేతనః ॥ ౩౨ ॥ అవగాఢస్సుదుష్పారం శోకసాగరమబ్రవీత్ । రామశోకమహావేగస్సీతావిరహపారగః ॥
శ్వసితోర్మిమహావర్తో బాష్పఫేనజలావిలః । బాహువిక్షేపమీనౌఘో విక్రన్దితమహాస్వనః ॥ ౩౪ ॥ ప్రకీర్ణకేశ
శైవాలః కైకేయీబడబాముఖః । మమాశ్రువేగప్రభవః కుబ్జావాక్యమహాగ్రహః ॥ ౩౫ ॥ వరవేలో నృశంసా
యా రామప్రవ్రాజనాయతః । యస్మిన్బత నిమగ్నోఽహం కౌసల్యే రాఘవం వినా ॥ ౩౬ ॥ దుస్తరో జీవతా దేవి మ
యాఽయం శోకసాగరః । ఓమ్ ॥ అశోభనం యోఽహమిహాద్య రాఘవం దిదృక్షమాణో న లభే సలక్ష్మణం । ఇతీవ రాజా
విలపన్మహాయశాః పపాత తూర్ణం శయనే స మూర్ఛితః ॥ ౩౭ ॥ ఇతి విలపతి పార్థివే ప్రణష్టే కరుణతరం ద్విగుణం చ
రామహేతోః । వచనమనునిశమ్య తస్య దేవీ భయమగమత్పునరేవ రామమాతా ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయో
ధ్యాకాణ్డే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౯౫ ॥ ౪౯౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో భూతోపసృష్టేవ వేపమానా పునః పునః । ధరణ్యాం గతసత్త్వేవ కౌస
ల్యా సూతమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ నయ మాం యత్ర కాకుత్స్థస్సీతా యత్ర చ లక్ష్మణః । తాన్వినా క్షణమప్యత్ర జీవితుం
నోత్సహే హ్యహం ॥ ౨ ॥ నివర్తయ రథం శీఘ్రం దణ్డకాన్నయ మామపి । అథ తాన్నానుగచ్ఛామి గమిష్యా
మి యమక్షయం ॥ ౩ ॥ బాష్పవేగోపహతయా స వాచా సజ్జమానయా । ఇదమాశ్వాసయన్దేవీం సూతః ప్రాఞ్జ
లిరబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ త్యజ శోకం చ మోహం చ సమ్భ్రమం దుఃఖజం తథా । వ్యవధూయ చ సన్తాపం వనే వత్స్యతి రాఘ
వః ॥ ౫ ॥ లక్ష్మణశ్చాపి రామస్య పాదౌ పరిచరన్వనే । ఆరాధయతి ధర్మజ్ఞః పరలోకం జితేన్ద్రియః ॥ ౬ ॥ విజ
నేఽపి వనే సీతా వాసం ప్రాప్య గృహేష్వివ । విస్రమ్భం లభతేఽభీతా రామే సంన్యస్తమానసా ॥ ౭ ॥ నాస్యా దైన్యం
కృతం కిఞ్చిత్సుసూక్ష్మమపి లక్షయే । ఉచితేవ ప్రవాసానాం వైదేహీ ప్రతిభాతి మా ॥ ౮ ॥ నగరోపవనం గత్వా య
థా స్మ రమతే పురా । తథైవ రమతే సీతా నిర్జనేషు వనేష్వపి ॥ ౯ ॥ బాలేవ రమతే సీతా బాలచన్ద్రనిభాననా । రా
మా రామే హ్యదీనాత్మా విజనేఽపి వనే సతి ॥ ౧౦ ॥ తద్గతం హృదయం హ్యస్యాస్తదధీనం చ జీవితమ్ । అయోధ్యాపి భవే
త్తస్యా రామహీనా తథా వనమ్ ॥ ౧౧ ॥ పథి పృచ్ఛతి వైదేహీ గ్రామాంశ్చ నగరాణి చ । గతిం దృష్ట్వా నదీనాం చ పా
దపాన్వివిధానపి ॥ ౧౨ ॥ రామం వా లక్ష్మణం వాపి పృష్ట్వా జానాతి జానకీ । అయోధ్యా క్రోశమాత్రే తు విహార
మివ సంశ్రితా ॥ ౧౩ ॥ ఇదమేవ స్మరామ్యస్యాస్సహసైవోపజల్పితమ్ । కైకేయీసంశ్రితం వాక్యం నేదానీం ప్రతి
భాతి మా ॥ ౧౪ ॥ ధ్వంసయిత్వా తు తద్వాక్యం ప్రమాదాత్పర్యుపస్థితం । హ్లాదనం వచనం సూతో దేవ్యా మధుర

మబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ అధ్వనా వాతవేగేన సమ్భ్రమేణాతపేన చ । నవిగచ్ఛతి వైదేహ్యాశ్చన్ద్రాంశుసదృశీ ప్ర
భా ॥ ౧౬ ॥ సదృశం శతపత్రస్య పూర్ణచన్ద్రసమప్రభమ్ । వదనం తద్వదాన్యాయా వైదేహ్యా నవికమ్పతే ॥ ౧౭ ॥
అలక్తరసరక్తాభావలక్తరసవర్జితౌ । అద్యాపి చరణౌ తస్యాః పద్మకోశసమప్రభౌ ॥ ౧౮ ॥ నూపురోద్ఘుష్టహేలేవ
ఖేలం గచ్ఛతి భామినీ । ఇదానీమపి వైదేహీ తద్రాగాన్న్యస్తభూషణా ॥ ౧౯ ॥ గజం వా వీక్ష్య సింహం వా వ్యాఘ్రం
వా వనమాశ్రితా । నాహారయతి సన్త్రాసం బాహూ రామస్య సంశ్రితా ॥ ౨౦ ॥ నశోచ్యాస్తే న చాత్మా న శోచ్యో
నాపి జనాధిపః । ఇదం హి చరితం లోకే ప్రతిష్ఠాస్యతి శాశ్వతమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ విధూయ శోకం పరిహృష్టమానసా
మహర్షియాతే పథి సువ్యవస్థితాః । వనే రతా వన్యఫలాశనాః పితుశ్శుభాం ప్రతిజ్ఞాం పరిపాలయన్తి తే ॥ ౨౨ ॥ త
థాపి సూతేన సుయుక్తవాదినా నివార్యమాణా సుతశోకకర్శితా । నచైవ దేవీ విరరామ కూజితాత్ప్రియేతి పుత్రేతి
చ రాఘవేతి చ ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౦ ॥ ౫౯౬౦ ॥ **********

శ్రీరామాయణమ్ ॥ ఓమ్ ॥ వనం గతే ధర్మపరే రామే రమయతాం వరే । కౌసల్యా రుదతీ స్వార్తా భర్తార
మిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ యద్యపి త్రిషు లోకేషు ప్రథితం తే మహద్యశః । సానుక్రోశో వదాన్యశ్చ ప్రియవాదీ చ
రాఘవః ॥ ౨ ॥ కథం నరవరశ్రేష్ఠ పుత్రౌ తౌ సహ సీతయా । దుఃఖితౌ సుఖసంవృద్ధౌ వనే దుఃఖం సహిష్యతః ॥ ౩ ॥
సా నూనం తరుణీ శ్యామా సుకుమారీ సుఖోచితా । కథముష్ణం చ శీతం చ మైథిలీ ప్రసహిష్యతే ॥ ౪ ॥ భుక్త్వాశనం
విశాలాక్షీ సూపదంశాన్వితం శుభం । కథం నైవారమాహారం వన్యం సీతోపభోక్ష్యతే ॥ ౫ ॥ గీతవాదిత్రనిర్ఘో
షం శ్రుత్వా శుభమనిన్దితా । కథం క్రవ్యాదసింహానాం శబ్దం శ్రోష్యత్యశోభనమ్ ॥ ౬ ॥ మహేన్ద్రధ్వజసంకా
శః క్వను శేతే మహాభుజః । భుజం పరిఘసంకాశముపధాయ మహాబలః ॥ ౭ ॥ పద్మవర్ణం సుకేశాన్తం పద్మనిశ్వా
సముత్తమం । కదా ద్రక్ష్యామి రామస్య వదనం పుష్కరేక్షణమ్ ॥ ౮ ॥ వజ్రసారమిదం నూనం హృదయం మే న సం
శయః । అపశ్యన్త్యా న తం యద్వై ఫలతీదం సహస్రధా ॥ ౯ ॥ యత్త్వయాఽకరుణం కర్మ వ్యపోహ్య మమ బాన్ధవాః ।
నిరస్తాః పరిధావన్తి సుఖార్హాః కృపణా వనే ॥ ౧౦ ॥ యది పఞ్చదశే వర్షే రాఘవః పునరేష్యతి । జహ్యాద్రాజ్యం
చ కోశం చ భరతో నోపలక్ష్యతే ॥ ౧౧ ॥ భోజయన్తి కిల శ్రాద్ధే కేచిత్స్వానేవ బాన్ధవాన్ । తతః పశ్చాత్సమీక్ష
న్తే కృతకార్యా ద్విజర్షభాన్ ॥ ౧౨ ॥ తత్ర యే గుణవన్తశ్చ విద్వాంసశ్చ ద్విజాతయః । న పశ్చాత్తేఽభిమన్యన్తే సు
ధామపి సురోపమాః ॥ ౧౩ ॥ బ్రాహ్మణేష్వపి తృప్తేషు పశ్చాద్భోక్తుం ద్విజర్షభాః । నాభ్యుపైతుమలం ప్రాజ్ఞాశ్శృఙ్గ
చ్ఛేదమివర్షభాః ॥ ౧౪ ॥ ఏవం కనీయసా భ్రాత్రా భుక్తం రాజ్యం విశాంపతే । భ్రాతా జ్యేష్ఠో వరిష్ఠశ్చ కిమర్థం నా
వమంస్యతే ॥ ౧౫ ॥ న పరేణాహృతం భక్ష్యం వ్యాఘ్రః ఖాదితుమిచ్ఛతి । ఏవమేతన్నరవ్యాఘ్రః పరలీఢం న మన్య
తే ॥ ౧౬ ॥ హవిరాజ్యం పురోడాశాః కుశా యూపాశ్చ ఖాదిరాః । నైతాని యాతయామాని కుర్వన్తి పునరధ్వరే ॥
తథా హ్యాత్తమిదం రాజ్యం హృతసారాం సురామివ । నాభిమన్తుమలం రామో నష్టసోమమివాధ్వరం ॥ ౧౮ ॥ న
చేమాం ధర్షణాం రామస్సంగచ్ఛేదత్యమర్షణః । దారయేన్మన్దరమపి స హి క్రుద్ధశ్శితైశ్శరైః ॥ ౧౯ ॥ త్వాం తు నో
త్సహతే హన్తుం మహాత్మా పితృగౌరవాత్ । ససోమార్కగ్రహగణం నభస్తారావిచిత్రితమ్ ॥ ౨౦ ॥ పాతయే
ద్యో దివం క్రుద్ధస్సత్వాగ్న్యవ్యతివర్తతే । ప్రక్షోభయేద్వా రయేద్వా మహీం శైలశతాచితామ్ ॥ ౨౧ ॥ నైవం విధ
మసత్కారం రాఘవో మర్షయిష్యతి । బలవానివ శార్దూలో వాలధేరభిమర్శనం ॥ ౨౨ ॥ నైతస్య సహితా లోకా
భయం కుర్యుర్మహామృధే । అధర్మం త్విహ ధర్మాత్మా లోకం ధర్మేణ యోజయేత్ ॥ ౨౩ ॥ నన్వసౌ కాఞ్చనైర్బాణై
ర్మహావీర్యో మహాభుజః । యుగాన్త ఇవ భూతాని సాగరానపి నిర్దహేత్ ॥ ౨౪ ॥ స తాదృశస్సింహబలో వృష

ఛాత్రోర్నరర్షభః । స్వయమేవహతః పిత్రా జలజేనాత్మజో యథా ॥ ౨౫ ॥ ద్విజాతిచరితోధర్మశ్శాస్త్రదృష్టస్సనా
తనః । యదితేధర్మనిరతే త్వయాపుత్రోవివాసితే ॥ ౨౬ ॥ గతిరేకాపతిర్నార్యా ద్వితీయాగతిరాత్మజః । తృ
తీయాజ్ఞాతయోరాజన్ చతుర్థీనైవవిద్యతే ॥ ౨౭ ॥ తత్రత్వంచైవమేనాస్తి రామశ్చవనమాశ్రితః । నవనంగ
న్తుమిచ్ఛామి సర్వథాహిహతాత్వయా ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ హతంత్వయా రాజ్యమిదం సరాష్ట్రం హతస్తథాత్మాస
హమంత్రిభిశ్చ । హతాసపుత్రాస్మిహతాశ్చపౌరాస్సుతశ్చభార్యాచతవప్రహృష్టౌ ॥ ౨౯ ॥ ఇమాంగిరం దా
రుణశబ్దసంశ్రితాం నిశమ్యరాజాపిముమోహదుఃఖితః । తతస్సశోకం ప్రవివేశ పార్థివస్స్వదుష్కృతంచాపి పున
స్తదాస్మరత్ ॥ ౩౦ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౦౧ ॥ ౪౦౨౦ ॥ ***********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవంతుక్రుద్ధయారాజా రామమాత్రాసశోకయా । శ్రావితఃపరుషం వా
క్యం చింతయామాస దుఃఖితః ॥ ౧ ॥ చింతయిత్వా సచనృపో ముమోహవ్యాకులేంద్రియః । అథదీర్ఘేణ కాలేన
సంజ్ఞామాప పరంతపః ॥ ౨ ॥ ససంజ్ఞాముపలభ్యైవ దీర్ఘముష్ణంచనిశ్వసన్ । కౌసల్యాంపార్శ్వతోదృష్ట్వా పున
శ్చిన్తాముపాగమత్ ॥ ౩ ॥ తస్యచింతయమానస్య ప్రత్యభాత్కర్మదుష్కృతమ్ । యదనేన కృతం పూర్వ మజ్ఞా
నాచ్ఛబ్దవేధినా ॥ ౪ ॥ అమనాస్తేనశోకేన రామశోకేనచప్రభుః । ద్వాభ్యామపి మహారాజశ్శోకాభ్యామన్వత
ప్యత ॥ ౫ ॥ దహ్యమానస్సశోకాభ్యాం కౌసల్యామాహభూపతిః । వేపమానోంజలింకృత్వా ప్రసాదార్థమవా
ఙ్ముఖః ॥ ౬ ॥ ప్రసాదయే త్వాంకౌసల్యే రచితోయంమయాంజలిః । వత్సలాచానృశంసాచ త్వంహినిత్యం పరే
ష్వపి ॥ ౭ ॥ భర్తాతుఖలునారీణాం గుణవాన్నిర్గుణోపివా । ధర్మంవిమృశమానానాం ప్రత్యక్షందేవిదైవతం ॥
సాత్వం ధర్మపరానిత్యం దృష్టలోకపరావరా । నార్హసేవిప్రియంవక్తుం దుఃఖితాపిసుదుఃఖితమ్ ॥ ౯ ॥ తద్వా
క్యం కరుణంరాజ్ఞః శ్రుత్వాదీనస్యభాషితమ్ । కౌసల్యావ్యసృజద్బాష్పం ప్రణాలీవనవోదకమ్ ॥ ౧౦ ॥ సామూ
ర్ధ్నిబద్ధ్వారుదతీ రాజ్ఞఃపద్మమివాంజలిం । సమ్భ్రమాదబ్రవీత్త్రస్తాత్వరమాణాక్షరంవచః ॥ ౧౧ ॥ ప్రసీదశిరసా
యాచేభూమౌనిపతితాస్మితే । యాచితాస్మిహతాదేవ హంతవ్యాహంనహిత్వయా ॥ ౧౨ ॥ నైషాహిసాస్త్రీభవ
తిశ్లాఘనీయేనధీమతా । ఉభయోర్లోకయోర్వీరపత్యాయాసంప్రసాద్యతే ॥ ౧౩ ॥ జానామిధర్మం ధర్మజ్ఞత్వాం
జానేసత్యవాదినమ్ । పుత్రశోకార్తయాతత్తు మయా కిమపి భాషితం ॥ ౧౪ ॥ శోకోనాశయతేధైర్యంశోకోనా
శయతేశ్రుతమ్ । శోకోనాశయతేసర్వం నాస్తిశోకసమోరిపుః ॥ ౧౫ ॥ శక్యమాపతితస్సోఢుం ప్రహారోరిపుహ
స్తతః । సోఢుమాపతితశ్శోకస్సుసూక్ష్మోపినశక్యతే ॥ ౧౬ ॥ ధర్మజ్ఞాశ్శ్రుతిమంతోపి ఛిన్నధర్మార్థసంశయాః ।
యతయోవీరముహ్యంతి శోకసమ్మూఢచేతసః ॥ ౧౭ ॥ వనవాసాయరామస్య పంచరాత్రోద్యగణ్యతే । యశ్శోక
హతహర్షాయాః పంచవర్షోపమోమమ ॥ ౧౮ ॥ తంహిచింతయమానాయాశ్శోకోయంహృదివర్ధతే । నదీనా
మివవేగేనసముద్రసలిలంమహత్ ॥ ౧౯ ॥ ఏవంహి కథయన్త్యాస్తు కౌసల్యాయాశ్శుభం వచః । మందరశ్మిరభూ
త్సూర్యో రజనీచాభ్యవర్తత ॥ ౨౦ ॥ తథాప్రసాదితోవాక్యైర్దేవ్యాకౌసల్యయానృపః । శోకేనచసమాక్రా
న్తోనిద్రాయావశమేయివాన్ ॥ ౨౧ ॥ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ద్వివష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౦౪ ॥ ౨౦౮౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రతిబుద్ధోముహూర్తేన శోకోపహతచేతనః । అథరాజాదశరథస్సచిన్తా
మభ్యపద్యత ॥ ౧ ॥ రామలక్ష్మణయోశ్చైవవివాసాద్వాసవోపమం । ఆవివేశోపసర్గస్తంతమస్సూర్యమివాసురం ॥
సభార్యేనిర్గతేరామే కౌసల్యాంకోసలేశ్వరః । వివక్షురసితాపాంగాం స్మృత్వాదుష్కృతమాత్మనః ॥ ౩ ॥ స
రాజారజనీంషష్ఠీం రామేప్రవ్రాజితేవనం । అర్ధరాత్రేదశరథస్సంస్మరన్ దుష్కృతం కృతం ॥ ౪ ॥ సరాజాపు

త్రశోకార్తః స్మృత్వా దుష్కృతమాత్మనః । కౌసల్యాం పుత్రశోకార్తామిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ యదాచ
రతికల్యాణి శుభంవాయదివాశుభమ్ । తదేవలభతేభద్రే కర్తాకర్మజమాత్మనః ॥ ౬ ॥ గురులాఘవమర్థానామా
రమ్భేకర్మణాంఫలమ్ । దోషంవాయోనజానాతి సబాలఇతిహోచ్యతే ॥ ౭ ॥ కశ్చిదామ్రవణం ఛిత్త్వా పలాశాం
శ్చనిషించతి । పుష్పందృష్ట్వాఫలేగృధ్నుస్సశోచతిఫలాగమే ॥ ౮ ॥ అవిజ్ఞాయఫలంయోహి కర్మత్వేవానుధావతి ।
సశోచేత్ఫలవేళాయాం యథాకింశుకసేచకః ॥ ౯ ॥ సోహమామ్రవణంఛిత్త్వా పలాశాంశ్చన్యషేచయమ్ । రా
మం ఫలాగమేత్యక్త్వా పశ్చాచ్ఛోచామిదుర్మతిః ॥ ౧౦ ॥ లబ్ధశబ్దేనకౌసల్యే కుమారేణ ధనుష్మతా । కుమారశ్శబ్ద
వేధీతి మయాపాపమిదంకృతం ॥ ౧౧ ॥ తదిదం మేనుసమ్ప్రాప్తం దేవిదుఃఖంస్వయంకృతమ్ । సమ్మోహాదిహ బాలే
న యథాస్యాద్భక్షితంవిషం ॥ ౧౨ ॥ యథాన్యఃపురుషఃకశ్చిత్పలాశైర్మోహితోభవేత్ । ఏవంమయాప్యవిజ్ఞాతం
శబ్దవేధ్యమయంఫలం ॥ ౧౩ ॥ దేవ్యనూఢాత్వమభవో యువరాజోభవామ్యహం । తతఃప్రావృడనుప్రాప్తా మద
కామవివర్ధినీ ॥ ౧౪ ॥ ఉపాస్యహిరసాన్భౌమాన్తప్త్వాచజగదంశుభిః । పరేతాచరితాంభీమాం రవిరావిశతేదిశం॥
ఉష్ణమంతర్దధేసద్యస్స్నిగ్ధాదదృశిరేఘనాః । తతోజహృషిరేసర్వే భేకసారంగబర్హిణః ॥ ౧౬ ॥ క్లిన్నపక్షోత్తరా
స్స్నాతాః కృచ్ఛ్రాదివపతత్రిణః । వృష్టివాతావధూతాగ్రాన్పాదపానభిపేదిరే ॥ ౧౭ ॥ పతితేనామ్భసాచ్ఛన్నః
పతమానేనచాసకృత్ । ఆబభౌమత్తసారంగస్తోయరాశిరివాచలః ॥ ౧౮ ॥ పాండరారుణవర్ణాని స్రోతాంసివి
మలాన్యపి । సుస్రువుర్గిరిధాతుభ్యస్సభస్మాని భుజంగవత్ ॥ ౧౯ ॥ ఆకులారుణతోయాని స్రోతాంసివిమలాన్యపి।
ఉన్మార్గజలవాహీని బభూవుర్జలదాగమే ॥ ౨౦ ॥ తస్మిన్నతిసుఖేకాలే ధనుష్మానిషుమాన్రథీ । వ్యాయామకృతసం
కల్పస్సరయూమన్వగాంనదీం ॥ ౨౧ ॥ నిపానేమహిషంరాత్రౌ గజంవాభ్యాగతంనదీం । అన్యంవాశ్వాపదంకం
చిజ్జిఘాంసురజితేంద్రియః ॥ ౨౨ ॥ తస్మింస్తత్రాహమేకాంతే రాత్రౌవివృతకార్ముకః । తత్రాహం సంవృతం వన్యం
హతవాంస్తీరమాగతం ॥ ౨౩ ॥ అన్యంచాపిమృగంహింస్రంశబ్దంశ్రుత్వాభ్యుపాగతం । అథాంధకారేత్వశ్రౌషం
జలేకుమ్భస్యపూర్యతః ॥ ౨౪ ॥ అచక్షుర్విషయేఘోషం వారణస్యేవనర్దతః । తతోహంశరముద్ధృత్య దీప్తమా
శీవిషోపమం ॥ ౨౫ ॥ శబ్దంప్రతిగజప్రేప్సురభిలక్ష్యత్వపాతయమ్ । అముంచంనిశితంబాణమహమాశీవిషోపమం ॥
తత్రవాగుషసివ్యక్తాప్రాదురాసీద్వనౌకసః । హాహేతిపతతస్తోయే బాణాభిహతమర్మణః ॥ ౨౭ ॥ తస్మిన్నిపతి
తేబాణే వాగభూత్తత్రమానుషీ । కథమస్మద్విధేశస్త్రం నిపతేత్తుతపస్విని ॥ ౨౮ ॥ ప్రవివిక్తాంనదీంరాత్రావు
దాహారోహమాగతః । ఇషుణాభిహతఃకేనకస్యవాకింకృతంమయా ॥ ౨౯ ॥ ఋషేర్హిన్యస్తదండస్య వనేవన్యేన
జీవతః । కథంహిశస్త్రేణవధో మద్విధస్యవిధీయతే ॥ ౩౦ ॥ జటాభారధరస్యైవవల్కలాజినవాససః । కోవధేన
మమార్థీస్యాత్కింవాస్యాపకృతం మయా ॥ ౩౧ ॥ ఏవం నిష్ఫలమారబ్ధం కేవలానర్థసంహితమ్ । నకశ్చిత్సాధు
మన్యేత యథైవగురుతల్పగమ్ ॥ ౩౨ ॥ నాహంతథానుశోచామి జీవితక్షయమాత్మనః । మాతరంపితరంచోభావ
నుశోచామిమద్వధే ॥ ౩౩ ॥ తదేతన్మిథునంవృద్ధం చిరకాలభృతంమయా । మయిపంచత్వమాపన్నే కాంవృత్తింవ
ర్తయిష్యతి ॥ ౩౪ ॥ వృద్ధౌచమాతాపితరావహంచైకేషుణాహతః । కేనస్మనిహతాస్సర్వేసుబాలేనాకృతాత్మనా॥
తాంగిరంకరుణాంశ్రుత్వా మమధర్మానుకాంక్షిణః । కరాభ్యాం సశరం చాపం వ్యథితస్యాపతద్భువి ॥ ౩౬ ॥ త
స్యాహంకరుణంశ్రుత్వా నిశిలాలపతోబహు । సమ్భ్రాంతశ్శోకవేగేన భృశమాసంవిచేతనః ॥ ౩౭ ॥ తం దేశమ
హమాగమ్య దీనసత్త్వస్సుదుర్మనాః । అపశ్యమిషుణాతీరే సరయ్వాస్తాపసం హతమ్ ॥ ౩౮ ॥ అవకీర్ణజటాభారంప్ర
విద్ధకలశోదకమ్ । పాంసుశోణితదిగ్ధాంగం శయానంశల్యపీడనమ్ ॥ ౩౯ ॥ సమాముద్వీక్ష్యనేత్రాభ్యాం త్రస్తమ

స్వస్థచేతసం । ఇత్యువాచ తతః క్రూరం దిధక్షన్నివ తేజసా ॥ ౪౦ ॥ కింతవాపకృతం రాజన్వనే నివసతా మయా
జిహీర్షురమ్భో గుర్వర్థం యదహం తాడితస్త్వయా ॥ ౪౧ ॥ ఏకేన ఖలు బాణేన మర్మణ్యభిహతే మయి । ద్వావన్ధౌ
నిహతౌ వృద్ధౌ మాతా జనయితా చ మే ॥ ౪౨ ॥ తౌ నూనం దుర్బలావన్ధౌ మత్ప్రతీక్షౌ పిపాసితౌ । చిరమాశాకృ
తాం తృష్ణాం కథం సంధారయిష్యతః ॥ ౪౩ ॥ న నూనం తపసో వాస్తి ఫలయోగః శ్రుతస్య వా । పితా యన్మాం న జా
నాతి శయానం పతితం భువి ॥ ౪౪ ॥ జానన్నపి చ కిం కుర్యాదశక్తిరపరిక్రమః । భిద్యమానమివాశక్తస్త్రాతుమ
న్యో నగో నగమ్ ॥ ౪౫ ॥ పితుస్త్వమేవ మే గత్వా శీఘ్రమాచక్ష్వ రాఘవ । న త్వామనుదహేత్క్రుద్ధో వనం వహ్ని
రివైధితః ॥ ౪౬ ॥ ఇయమేకపదీ రాజన్యతో మే పితురాశ్రమః । తం ప్రసాదయ గత్వా త్వం న త్వాం సంకుపితః శపే
త్ ॥ ౪౭ ॥ విశల్యం కురు మాం రాజన్మర్మ మే నిశితః శరః । రుణద్ధి మృదు సోత్సేధం తీరమమ్బురయో యథా ॥ ౪౮ ॥
సశల్యః క్లిశ్యతే ప్రాణైర్విశల్యో వినశిష్యతి । ఇతి మామవిశచ్చిన్తా తస్య శల్యాపకర్షణే ॥ ౪౯ ॥ దుఃఖితస్య చ దీనస్య
మమ శోకాతురస్య చ । లక్షయామాస హృదయే చిన్తాం మునిసుతస్తదా ॥ ౫౦ ॥ తామ్యమానస్స మాం కృచ్ఛ్రా
దువాచ పరమార్తవత్ । సీదమానో వివృత్తాంగో వేష్టమానో గతః క్షయమ్ ॥ ౫౧ ॥ సంస్తభ్య శోకం ధైర్యేణ స్థిర
చిత్తో భవానఘ । బ్రహ్మహత్యాకృతం పాపం హృదయాదపనీయతామ్ ॥ ౫౨ ॥ న ద్విజాతిరహం రాజన్మాభూత్తే
మనసో వ్యథా । శూద్రాయామస్మి వైశ్యేన జాతో జనపదాధిప ॥ ౪౩ ॥ ఇతీవ వదతః కృచ్ఛ్రాద్బాణాభిహతమర్మ
ణః । విఘూర్ణతో విచేష్టస్య వేపమానస్య భూతలే ॥ ౫౪ ॥ తస్య త్వాతామ్యమానస్య తం బాణమహముద్ధరమ్ । స
మాముద్వీక్ష్య సంత్రస్తో జహౌ ప్రాణాంస్తపోధనః ॥ ౫౫ ॥ ఓమ్ ॥ జలార్ద్రగాత్రం తు విలప్య కృచ్ఛ్రాన్మర్మవ్రణం
సంతతముచ్ఛ్వసన్తమ్ । తతస్సరయ్వాం తమహం శయానం సమీక్ష్య భద్రే సుభృశం నిషణ్ణః ॥ ౫౬ ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీ
మదయోధ్యాకాండే త్రిషష్టితమస్సర్గః ॥ ౭ ॥ ౧౪౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయ నమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ వధమప్రతిరూపం తు మహర్షేస్తస్య రాఘవః । విలపన్నేవ ధర్మాత్మా కౌ
సల్యాం పునరబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తదజ్ఞానాన్మహత్పాపం కృత్వాహం వ్యాకులేన్ద్రియః । ఏకస్త్వచిన్తయం బుద్ధ్యా
కథం ను సుకృతం భవేత్ ॥ ౨ ॥ తతస్తం ఘటమాదాయ పూర్ణం పరమవారిణా । ఆశ్రమం తమహం ప్రాప్య యథా
ఖ్యాతపథం గతః ॥ ౩ ॥ తత్రాహం దుర్బలావన్ధౌ వృద్ధావపరిణాయకౌ । అపశ్యం తస్య పితరౌ లూనపక్షావివ ద్వి
జౌ ॥ ౪ ॥ తన్నిమిత్తాభిరాసీనౌ కథాభిరపరిక్రమౌ । తామాశాం మత్కృతే హీనావుదాసీనావనా[illegible] ॥ ౫ ॥
శోకోపహతచిత్తశ్చ భయసంత్రస్తచేతనః । తచ్చాశ్రమపదం గత్వా భూయశ్శోకమహం గతః ॥ ౬ ॥ పదశబ్దం
తు మే శ్రుత్వా మునిర్వాక్యమభాషత । కిం చిరాయసి మే పుత్ర పానీయం క్షిప్రమానయ ॥ ౭ ॥ యన్నిమిత్తమి
దం తాత సలిలే క్రీడితం త్వయా । ఉత్కణ్ఠితా తే మాతేయం ప్రవిశ క్షిప్రమాశ్రమమ్ ॥ ౮ ॥ యద్వ్యలీకం కృతం
పుత్ర మాత్రా తే యది వా మయా । న తన్మనసి కర్తవ్యం త్వయా తాత తపస్వినా ॥ ౯ ॥ త్వం గతిస్త్వగతీనాం చ చక్షు
స్త్వం హీనచక్షుషామ్ । సమాసక్తాస్త్వయి ప్రాణాః కిం త్వం నో నాభిభాషసే ॥ ౧౦ ॥ మునిమవ్యక్తయా వాచా త
మహం సజ్జమానయా । హీనవ్యంజనయా ప్రేక్ష్య భీతో భీత ఇవాబ్రువమ్ ॥ ౧౧ ॥ మనసః కర్మ చేష్టాభిరభిసంస్తభ్య
వాగ్బలమ్ । ఆచచక్షే త్వహం తస్మై పుత్రవ్యసనజం భయమ్ ॥ ౧౨ ॥ క్షత్రియోఽహం దశరథో నాహం పుత్రో మహా
త్మనః । సజ్జనావమతం దుఃఖమిదం ప్రాప్తం స్వకర్మజమ్ ॥ ౧౩ ॥ భగవంశ్చాపహస్తోఽహం సరయూతీరమాగతః । జి
ఘాంసుః శ్వాపదం కంచిన్నిపానే వాగతం గజమ్ ॥ ౧౪ ॥ తత్ర శ్రుతో మయా శబ్దో జలే కుమ్భస్య పూర్యతః । ద్విపో
యమితి మత్వాయం బాణేనాభిహతో మయా ॥ ౧౫ ॥ గత్వా నద్యాస్తతస్తీరమపశ్యమిషుణా హృది । వినిర్భిన్నం గత

ప్రాణం శయానంభువితాపసం ॥ ౧౬ ॥ భగవంచ్ఛబ్దమాలక్ష్యమయాగజజిఘాంసునా । విసృష్టోమ్భసినారాచ
స్తేన తేనిహతస్సుతః ॥ ౧౭ ॥ తత స్తస్యైవవచనాదుపేత్యపరితప్యతః । సమయా సహసాబాణఉద్ధృతో మర్మత స్త
దా ॥ ౧౮ ॥ సచోద్ధృతేనబాణేనతత్రైవస్వర్గమాస్థితః । భవన్తౌపితరౌ శోచన్నంధావితి విలప్యచ ॥ ౧౯ ॥ అ
జ్ఞానాద్భవతఃపుత్రస్సహసాభిహతో మయా । శేషమేవంగతేయత్స్యాత్తత్ప్రసీదతు మేమునిః ॥ ౨౦ ॥ సతచ్ఛ్రు
త్వా వచఃక్రూరం మయోక్తమఘశంసినా । నాశకత్తీవ్రమాయాసమకర్తుంభగవానృషిః ॥ ౨౧ ॥ సబాష్పపూర్ణ
వదనో నిశ్వసన్శోకకర్శితః । మామువాచమహాతేజాః కృతాంజలిముపస్థితమ్ ॥ ౨౨ ॥ యద్యేతదశుభం కర్మ
నత్వంమే కథయేస్స్వయమ్ । ఫలేన్మూర్ధాస్మతేరాజంత్సద్యశ్శతసహస్రధా ॥ ౨౩ ॥ క్షత్రియేణవధో రాజన్ వాన
ప్రస్థవిశేషతః । జ్ఞానపూర్వంకృతఃస్థానాచ్చ్యావయేదపివజ్రిణమ్ ॥ ౨౪ ॥ సప్తధాతుఫలేన్మూర్ధా మునౌతప
సితిష్ఠతి । జ్ఞానాద్విసృజతశ్శస్త్రం తాదృశే బ్రహ్మవాదిని ॥ ౨౫ ॥ అజ్ఞానాద్ధికృతంయస్మాదిదం తేనైవజీవసి ।అ
పిహ్యద్యకులంనస్యాదిక్ష్వాకూణాంకుతో భవాన్ ॥ ౨౬ ॥ నయనౌనృపతందేశమితిమాంచాభ్యభాషత । అద్యతం
ద్రష్టుమిచ్ఛావఃపుత్రం పశ్చిమదర్శనమ్ ॥ ౨౭ ॥ రుధిరేణావసిక్తాంగం ప్రకీర్ణాజినవాససం । శయానంభువిని
స్సంజ్ఞం ధర్మరాజవశంగతం ॥ ౨౮ ॥ అథాహమేక స్తందేశం నీత్వాతౌ భృశదుఃఖితౌ । అస్పర్శయమహంపుత్రం
తంమునిం సహభార్యయా ॥ ౨౯ ॥ తౌపుత్రమాత్మనస్స్పృష్ట్వాతమాసాద్యతపస్వినౌ । నిపేతతుశ్శరీరేస్య పితా
చాస్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ నాభివాదయసేమాద్యనచమామభిభాషసె । కింను శేషేతుభూమౌత్వం వత్సకిం కు
పితోహ్యసి ॥ ౩౧ ॥ నత్వహం తేప్రియఃపుత్ర మాతరంపశ్యధార్మిక । కింనునాలింగసేపుత్ర సుకుమారవచోవద ॥
కస్యవాపరరాత్రేహం శ్రోష్యామిహృదయంగమమ్ । అధీయానస్యమధురం శాస్త్రంవాన్యద్విశేషతః ॥ ౩౩ ॥
కోమాం సంధ్యాముపాస్యైవ స్నాత్వాహుతహుతాశనః । శ్లాఘయిష్యత్యుపాసీనః పుత్రశోకభయార్దితమ్ ॥
కన్దమూలఫలంహృత్వా కోమాంప్రియమివాతిథిమ్ । భోజయిష్యత్యకర్మణ్యమప్రగ్రహమనాయకమ్ ॥ ౩౫ ॥ ఇ
మామంధాంచవృద్ధాంచ మాతరం తేతపస్వినీమ్ । కథంవత్సభరిష్యామి కృపణాంపుత్రగర్ధినీమ్ ॥ ౩౬ ॥ తిష్ఠమా
మాగమఃపుత్రయమస్యసదనంప్రతి । శ్వోమయాసహగన్తాసి జనన్యాచసమేధితః ॥ ౩౭ ॥ఉభావపిచశోకార్తా
వనాథౌకృపణౌవనే । క్షిప్రమేవగమిష్యావ స్త్వయాహీనౌయమక్షయమ్ ॥ ౩౮ ॥ తతోవైవస్వతందృష్ట్వాతంప్ర
వక్ష్యామిభారతీమ్ । క్షమతాం ధర్మరాజోమే బిభృయాత్పితరావయమ్ ॥ ౩౯ ॥ దాతుమర్హతిధర్మాత్మా లో
కపాలోమహాయశాః । ఈదృశస్యమమాక్షయ్యామేకామభయదక్షిణామ్ ॥ ౪౦ ॥ అపాపోసియదాపుత్ర నిహతః
పాపకర్మణా । తేనసత్యేనగచ్ఛాశు యేలోకాశ్శస్త్రయోధినామ్ ॥ ౪౧ ॥ యాంతిశూరాగతింయాంచ సంగ్రా
మేష్వనివర్తినః । హతాస్త్వభిముఖాఃపుత్ర గతిం తాంపరమాంవ్రజ ॥ ౪౨ ॥ యాంగతింసగరశ్శైబ్యోదిలీపోజ
నమేజయః । నహుషోధుంధుమారశ్చ ప్రాప్తాస్తాంగచ్ఛపుత్రక ॥ ౪౩ ॥ యాగతిస్సర్వసాధూనాం స్వాధ్యాయా
త్తపసాచయా । యాభూమిదస్యాహితాగ్నే రేకపత్నీవ్రతస్యచ ॥ ౪౪ ॥ గోసహస్రప్రదాతౄణాంయాయాగు
రుభృతామపి । దేహన్యాసకృతాంయాచ తాంగతింగచ్ఛపుత్రక ॥ ౪౫ ॥ నహిత్వస్మిన్కులే జాతో గచ్ఛత్యకు
శలాంగతిమ్ । సతుయాస్యతియేనత్వం నిహతోమమబాంధవః ॥ ౪౬ ॥ ఏవంసకృపణంతత్ర పర్యదేవయతాస
కృత్ । తతోస్మై కర్తుముదకం ప్రవృత్తస్సహభార్యయా ॥ ౪౭ ॥ సతుదివ్యేనరూపేణ మునిపుత్రస్స్వకర్మభిః ।
స్వర్గమధ్యారుహత్క్షిప్రం శక్రేణసహధర్మవిత్ ॥ ౪౮ ॥ ఆబభాషేచతౌవృద్ధౌ సహశక్రేణతాపసః । ఆశ్వాస్య
చముహూర్తంతు పితరౌవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౯ ॥ స్థానమస్మిమహత్ప్రాప్తోభవతోఃపరిచారణాత్ । భవన్తావపిచ

క్షిప్రం మమమూలముపైష్యతః ॥ ౫౦ ॥ ఏవముక్త్వాతు దివ్యేన విమానేనవపుష్మతా । ఆరురోహ దివం క్షిప్రం
మునిపుత్రో జితేంద్రియః ॥ ౫౧ ॥ సకృత్వాతూదకంతూర్ణం తాపసస్సహభార్యయా । మాముదాచ మహాతేజాః
కృతాంజలిముపస్థితమ్ ॥ ౫౨ ॥ అద్యైవజహిమాం రాజన్మరణే నాస్తిమేవ్యథా । యచ్ఛరేణైకపుత్రంమాం త్వ
మకార్షీరపుత్రకమ్ ॥ ౫౩ ॥ త్వయాతుయదవిజ్ఞానాన్నిహతో మేసుతశ్శుచిః । తేనత్వామభిశప్స్యామి సుదుః
ఖమతిదారుణం ॥ ౫౪ ॥ పుత్రవ్యసనజందుఃఖం యదేతన్మమసామ్ప్రతమ్ । ఏవంత్వం పుత్రశోకేన రాజన్కా
లంకరిష్యసి ॥ ౫౫ ॥ అజ్ఞానాత్తుహతోయస్మాత్క్షత్రియేణ త్వయామునిః । తస్మాత్త్వాం నావిశత్యాశు బ్రహ్మహ
త్యానరాధిప ॥ ౫౬ ॥ త్వామప్యేతాదృశో భావః క్షిప్రమేవగమిష్యతి । జీవితాంతకరోఘోరో దాతారమివద
క్షిణా ॥ ౫౭ ॥ ఏవంశాపంమయిన్యస్య విలప్యకరుణంబహు । చితామారోప్యదేహంతన్మిథునంస్వర్గమభ్యయాత్ ॥
తదేతచ్చింతయానేన స్మృతంపాపంమయాస్వయం । తదాబాల్యాత్కృతం దేవి శబ్దవేధ్యానుశిక్షిణా ॥ ౫౯ ॥ త
స్యాయం కర్మణో దేవి విపాకస్సముపస్థితః । అపథ్యైస్సహసమ్భుక్తే వ్యాధిరన్నరసే యథా ॥ ౬౦ ॥ తస్మాన్మా
మాగతంభద్రే తస్యోదారస్యతద్వచః । ఇత్యుక్త్వాసరుదంస్త్రస్తో భార్యామాహచభూపతిః ॥ ౬౧ ॥ తదహం పు
త్రశోకేన సంత్యక్ష్యామ్యద్యజీవితం । చక్షుర్భ్యాం త్వాంనపశ్యామి కౌసల్యే సాధుమాంస్పృశ ॥ ౬౨ ॥ య
మక్షయమనుప్రాప్తాః ద్రక్ష్యంతి నహిమానవాః । యదిమాం సంస్పృశేద్రామస్సకృదద్యలభేతవా ॥ ౬౩ ॥ ధ
నంవా యౌవరాజ్యంవా జీవేయమితి మేమతిః । నతన్మేసదృశందేవి యన్మయారాఘవేకృతమ్ ॥ ౬౪ ॥ సదృశం
తత్తుతస్యైవ యదనేనకృతంమయి । దుర్వృత్తమపికఃపుత్రం త్యజేద్భువివిచక్షణః ॥ ౬౫ ॥ కశ్చిత్ప్రవ్రాజ్యమా
నోవా నాసూయేత్పితరంసుతః । చక్షుషా త్వాంనపశ్యామి స్మృతిర్మమవిలుప్యతే ॥ ౬౬ ॥ దూతావైవస్వతస్యై
తే కౌసల్యేత్వరయంతిమామ్ । అతస్తుకిందుఃఖతరం యదహంజీవితక్షయే ॥ ౬౭ ॥ నహి పశ్యామి ధర్మజ్ఞం రా
మం సత్యపరాక్రమం । తస్యాదర్శనజశ్శోకస్సుతస్యాప్రతికర్మణః ॥ ౬౮ ॥ ఉచ్ఛోషయతిమే ప్రాణాన్వారిస్తోకమి
వాతపః । నతేమనుష్యాదేవాస్తే యేచారుశుభకుండలం ॥ ౬౯ ॥ ముఖంద్రక్ష్యంతి రామస్య వర్షేపంచదశేపు
నః । పద్మపత్రేక్షణంసుభ్రుసుదంష్ట్రంచారునాసికమ్ ॥ ౭౦ ॥ ధన్యాద్రక్ష్యంతి రామస్య తారాధిపనిభంముఖమ్ ।
సదృశంశారదస్యేందోః ఫుల్లస్యకమలస్యచ ॥ ౭౧ ॥ సుగంధిమమనాథస్య ధన్యాద్రక్ష్యంతి తన్ముఖమ్ । నివృత్తవ
నవాసంతమయోధ్యాంపునరాగతమ్ ॥ ౭౨ ॥ ద్రక్ష్యంతిసుఖినోరామం శుక్రంమార్గగతంయథా । కౌసల్యేచిత్త
మోహేన హృదయంసీదతీవమే ॥ ౭౩ ॥ వేదయేనచసంయుక్తాన్ శబ్దస్పర్శరసానహమ్ । చిత్తనాశాద్విపద్యంతే
సర్వాణ్యేవేంద్రియాణిమే ॥ ౭౪ ॥ క్షీణస్నేహస్యదీపస్య సంసక్తారశ్మయోయథా । అయమాత్మభవశ్శోకో మా
మనాథమచేతనమ్ ॥ ౭౫ ॥ సంసాదయతి వేగేన యథాకూలంనదీరయః । హారాఘవమహాబాహో హామమాయా
సనాశన ॥ ౭౬ ॥ హాపితృప్రియమే నాథ హాద్యక్వాసిగతస్సుత । హాకౌసల్యే నపశ్యామి హాసుమిత్రే తపస్విని ॥
హానృశంసేమమామిత్రే కైకేయి కులపాంసిని । ఇతిరామస్యమాతుశ్చ సుమిత్రాయాశ్చ సన్నిధౌ ॥ ౭౭ ॥ రా
జాదశరథశ్శోచన్జీవితాంతముపాగమత్ । యదాతుదీనంకథయన్నరాధిపః ప్రియస్య పుత్రస్యవివాసనాతురః ।
గతేర్ధరాత్రే భృశదుఃఖపీడితస్తదాజహౌ ప్రాణముదారదర్శనః ॥ ౭౮ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే చతు
ష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౫౭ ॥ ౧౧౧౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథరాత్ర్యాంవ్యతీతాయాం ప్రాతరేవాపరేహని । వందినఃపర్యుపాతి
ష్ఠంస్తత్పార్థివనివేశనమ్ ॥ ౧ ॥ సూతాఃపరమసంస్కారా మంగళాశ్చోత్తమశ్రుతాః । గాయకాస్స్తుతిశీలాశ్చ

నిగదంతః పృథక్పృథక్ ॥ ౨ ॥ రాజానం స్తువతాం తేషాముదాత్తాభిహితాశిషాం । ప్రాసాదాభోగవిస్తీర్ణః స్తుతిశ
బ్దో హ్యవర్ధత ॥ ౩ ॥ తతస్తు స్తువతాం తేషాం సూతానాం పాణివాదకాః । అపదానాన్యుదాహృత్య పాణివాదాన
వాదయన్ ॥ ౪ ॥ తేన శబ్దేన విహగాః ప్రతిబుద్ధా విసస్వనుః । శాఖాస్థాః పంజరస్థాశ్చ యే రాజకులగోచరాః ॥ ౫
వ్యాహృతాః పుణ్యశబ్దాశ్చ వీణానాం చాపి నిస్స్వనాః । ఆశీర్గేయం చ గాథానాం పూరయామాస వేశ్మ తత్ ॥ ౬ ॥
తతః శుచిసమాచారాః పర్యుపస్థానకోవిదాః । స్త్రీవర్షవరభూయిష్ఠా ఉపతస్థుర్యథాపురమ్ ॥ ౭ ॥ హరిచన్దనసం
పృక్తముదకం కాంచనైర్ఘటైః । ఆనిన్యుః స్నానశిక్షాజ్ఞా యథాకాలం యథావిధి ॥ ౮ ॥ మంగళాలమ్భనీయాని
ప్రాశనీయానుపస్కరాన్ । ఉపానిన్యుస్తథాప్యన్యాః కుమారీబహులాః స్త్రియః ॥ ౯ ॥ సర్వలక్షణసమ్పన్నం
సర్వం విధివదర్చితమ్ । సర్వం సుగుణలక్ష్మీవత్తద్బభూవాభిహారికమ్ ॥ ౧౦ ॥ తత్తు సూర్యోదయం యావత్సర్వం పరిస
ముత్సుకమ్ । తత్రైవానుపసంప్రాప్తం కింస్విదిత్యుపశంకితమ్ ॥ ౧౧ ॥ అథ యాః కోసలేన్ద్రస్య శయనం ప్రత్యన
న్తరాః । తాః స్త్రియస్తు సమాగమ్య భర్తారం ప్రత్యబోధయన్ ॥ ౧౨ ॥ తథాప్యుచితవృత్తాస్తా వినయేన నయే
న చ । న హ్యస్య శయనం స్పృష్ట్వా కించిదప్యుపలేభిరే ॥ ౧౩ ॥ తాః స్త్రియస్స్వప్నశీలజ్ఞాశ్చేష్టాసంచలనాదిషు ।
తా వేపథుపరీతాశ్చ రాజ్ఞః ప్రాణేషు శఙ్కితాః ॥ ౧౪ ॥ ప్రతిస్రోతస్తృణాగ్రాణాం సదృశం సంచకమ్పిరే । అథ
సంవేపమానానాం స్త్రీణాం దృష్ట్వా చ పార్థివమ్ ॥ ౧౫ ॥ యత్తదాశఙ్కితం పాపం తస్య జజ్ఞే వినిశ్చయః । కౌస
ల్యా చ సుమిత్రా చ పుత్రశోకపరాజితే ॥ ౧౬ ॥ ప్రసుప్తే న ప్రబుధ్యేతే యథాకాలసమన్వితే । నిష్ప్రభా చ వి
వర్ణా చ సన్నా శోకేన సన్నతా ॥ ౧౭ ॥ న వ్యరాజత కౌసల్యా తారేవ తిమిరావృతా । కౌసల్యానన్తరం రాజ్ఞస్సు
మిత్రా తదనన్తరమ్ ॥ ౧౮ ॥ న స్మ విభ్రాజతే దేవీ శోకాశ్రులులితాననా । తే చ దృష్ట్వా తదా సుప్తే ఉభే దేవ్యౌ చ తం
నృపమ్ ॥ ౧౯ ॥ సుప్తమేవోద్గతప్రాణమన్తఃపురమదృశ్యత । తతః ప్రచుక్రుశుర్దీనాస్సస్వరం తా వరాంగనాః ॥
కరేణవ ఇవారణ్యే స్థానప్రచ్యుతయూథపాః । తాసామాక్రన్దశబ్దేన సహసోద్గతచేతనే ॥ ౨౧ ॥ కౌసల్యా చ సు
మిత్రా చ త్యక్తనిద్రే బభూవతుః । కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ దృష్ట్వా స్పృష్ట్వా చ పార్థివమ్ ॥ ౨౨ ॥ హా నాథేతి పరి
క్రుశ్య పేతతుర్ధరణీతలే । సా కోసలేన్ద్రదుహితా వేష్టమానా మహీతలే ॥ ౨౩ ॥ న బభ్రాజ రజోధ్వస్తా తారేవ
గగనాచ్చ్యుతా । నృపే శాన్తగుణే జాతే కౌసల్యాం పతితాం భువి ॥ ౨౪ ॥ అపశ్యంస్తాః స్త్రియస్సర్వా హతాం నా
గవధూమివ । తతస్సర్వా నరేన్ద్రస్య కైకేయీప్రముఖాః స్త్రియః ॥ ౨౫ ॥ రుదన్త్యశ్శోకసన్తప్తా నిపేతుర్గతచే
తనాః । తాభిస్స బలవాన్నాదః క్రోశన్తీభిరనుద్రుతః ॥ ౨౬ ॥ యేన స్ఫీతీకృతం భూయస్తద్గృహం సమనాదయత్ ।
తత్సముత్త్రస్తసంభ్రాన్తం పర్యుత్సుకజనాకులమ్ ॥ ౨౭ ॥ సర్వతస్తుములాక్రన్దం పరితాపార్తబాన్ధవమ్ । స
ద్యో నిపతితానన్దం దీనవిక్లబదర్శనమ్ ॥ ౨౮ ॥ బభూవ నరదేవస్య సద్మ దిష్టాన్తమేయుషః ॥ ఓమ్ ॥ అతీతమాజ్ఞా
య తు పార్థివర్షభం యశస్వినం సమ్పరివార్య పత్నయః । భృశం రుదన్త్యః కరుణం సుదుఃఖితాః ప్రగృహ్య బాహూ
వ్యలపన్ననాథవత్ ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చషష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౬౦ ॥ ౯౨౦౦ ॥ ****
శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తమగ్నిమివ సంశాన్తమమ్బుహీనమివార్ణవమ్ । హతప్రభమివాదిత్యం
స్వర్గస్థం ప్రేక్ష్య పార్థివమ్ ॥ ౧ ॥ కౌసల్యా బాష్పపూర్ణాక్షీ వివిధం శోకకర్శితా । ఉపగృహ్య శిరో రాజ్ఞః కైకే
యీం ప్రత్యభాషత ॥ ౨ ॥ సకామా భవ కైకేయి భుంక్ష్వ రాజ్యమకణ్టకమ్ । త్యక్త్వా రాజానమేకాగ్రా నృశం
సే దుష్టచారిణి ॥ ౩ ॥ విహాయ మాం గతో రామో భర్తా చ స్వర్గతో మమ । విపథే సార్థహీనేవ నాహం జీవితుముత్స
హే ॥ ౪ ॥ భర్తారం తం పరిత్యజ్య కా స్త్రీ దైవతమాత్మనః । ఇచ్ఛేజ్జీవితుమన్యత్ర కైకేయ్యాస్త్యక్తధర్మణః ॥ ౫ ॥

నలుబ్ధో బుద్ధ్యతే దోషాన్కింపాకమివ భక్షయన్ । కుబ్జానిమిత్తం కైకేయ్యా రాఘవాణాం కులం హతమ్ ॥ ౬ ॥ అ
నియోగే నియుక్తేన రాజ్ఞా రామం వివాసితం । సభార్యం జనకశ్శ్రుత్వా పరితప్స్యత్యహం యథా ॥ ౭ ॥ సమా
మనాథాం విధవాం నాద్య జానాతి ధార్మికః । రామః కమలపత్రాక్షో జీవన్నాశమితో గతః ॥ ౮ ॥ విదేహరాజస్య
సుతా తథా సీతా తపస్వినీ । దుఃఖస్యానుచితా దుఃఖం వనే పర్యుద్విజిష్యతి ॥ ౯ ॥ నదతాం భీమఘోషాణాం ని
శాసు మృగపక్షిణామ్ । నిశమ్య నాదం సంత్రస్తా రాఘవం సంశ్రయిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ వృద్ధశ్చైవాల్పపుత్రశ్చ వైదేహీ
మనుచింతయన్ । సోపి శోకసమావిష్టో నను త్యక్ష్యతి జీవితం ॥ ౧౧ ॥ సాహమద్యైవ దిష్టాంతం గమిష్యామి పతివ్ర
తా । ఇదం శరీరమాలింగ్య ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనం ॥ ౧౨ ॥ తాం తతస్సంపరిష్వజ్య విలపంతీం తపస్వినీం । వ్య
పనిన్యుస్సుదుఃఖార్తాం కౌసల్యాం వ్యావహారికాః ॥ ౧౩ ॥ తైలద్రోణ్యామథామాత్యాస్సంవేశ్య జగతీపతిమ్ । రా
జ్ఞస్సర్వాణ్యథాదిష్టాశ్చక్రుః కర్మాణ్యనంతరం ॥ ౧౪ ॥ నతు సంకాలనం రాజ్ఞో వినా పుత్రేణ మంత్రిణః । స
ర్వజ్ఞాః కర్తుమీషుస్తే తతో రక్షంతి భూమిపం ॥ ౧౫ ॥ తైలద్రోణ్యాం తు సచివైశ్శాయితం తం నరాధిపం । హా మృతో
యమితి జ్ఞాత్వా స్త్రియస్తాః పర్యదేవయన్ ॥ ౧౬ ॥ బాహూనుద్యమ్య కృపణా నేత్రప్రస్రవణైర్ముఖైః । రుదం
త్యశ్శోకసంతప్తాః కృపణం పర్యదేవయన్ ॥ ౧౭ ॥ హా మహారాజ రామేణ సతతం ప్రియవాదినా । విహీనాస్స
త్యసంధేన కిమర్థం విజహాసి నః ॥ ౧౮ ॥ కైకేయ్యా దుష్టభావాయా రాఘవేణ వియోజితాః । కథం పతిఘ్న్యా
వత్స్యామస్సమీపే విధవా వయమ్ ॥ ౧౯ ॥ సహి నాథస్సదాస్మాకం తవ చ ప్రభురాత్మవాన్ । వనం రామో గతశ్శ్రీ
మాన్విహాయ నృపతిశ్రియమ్ ॥ ౨౦ ॥ త్వయా తేన చ వీరేణ వినా వ్యసనమోహితాః । కథం వయం నివత్స్యామః
కైకేయ్యా చ విదూషితాః ॥ ౨౧ ॥ యయా తు రాజా రామశ్చ లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । సీతయా సహ సంత్యక్తాస్సా క
మన్యం న హాస్యతి ॥ ౨౨ ॥ తా బాష్పేణ చ సంవీతాశ్శోకేన విపులేన చ । వ్యవేష్టంత నిరానందా రాఘవస్య వరస్త్రి
యః ॥ ౨౩ ॥ నిశా నక్షత్రహీనేవ స్త్రీవ భర్తృవివర్జితా । పురీ నారాజతాయోధ్యా హీనా రాజ్ఞా మహాత్మనా ॥
బాష్పపర్యాకులజనా హాహాభూతకులాంగనా । శూన్యచత్వరవేశ్మాంతా న బభ్రాజ యథాపురమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఓమ్ ॥
గతే తు శోకాత్త్రిదివం నరాధిపే మహీతలస్థాసు నృపాంగనాసు చ । నివృత్తచారస్సహసా గతో రవిః ప్రవృత్తచారా
రజనీ హ్యుపస్థితా ॥ ౨౬ ॥ ఋతే తు పుత్రాద్దహనం మహీపతేర్నారోచయంస్తే సుహృదస్సమాగతాః । ఇతీవ తస్మిన్ శ
యనే న్యవేశయన్విచింత్య రాజానమచింత్యదర్శనమ్ ॥ ౨౭ ॥ గతప్రభా ద్యౌరివ భాస్కరం వినా వ్యపేతనక్షత్రగ
ణేవ శర్వరీ । పురీ బభాసే రహితా మహాత్మనా న చాస్రకంఠాకులమార్గచత్వరా ॥ ౨౮ ॥ నరాశ్చ నార్యశ్చ సమేత్య
సంఘశో విగర్హమాణా భరతస్య మాతరమ్ । తదా నగర్యాం నరదేవసంక్షయే బభూవురార్తా న చ శర్మ లేభిరే ॥
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షట్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౬౩ ॥ ౭౨౬౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆక్రందితనిరానందా సాస్రకంఠజనాకులా । అయోధ్యాయామతితతా
సా వ్యతీయాయ శర్వరీ ॥ ౧ ॥ వ్యతీతాయాంతు శర్వర్యామాదిత్యస్యోదయే తతః । సమేత్య రాజకర్తారస్సభామీయు
ర్ద్విజోత్తమాః ॥ ౨ ॥ మార్కండేయోథ మౌద్గల్యో వామదేవశ్చ కాశ్యపః । కాత్యాయనో గౌతమశ్చ జాబాలిశ్చ
మహాయశాః ॥ ౩ ॥ ఏతే ద్విజాస్సహామాత్యైః పృథగ్వాచముదీరయన్ । వసిష్ఠమేవాభిముఖాశ్శ్రేష్ఠం రాజపురో
హితమ్ ॥ ౪ ॥ అతీతా శర్వరీ దుఃఖం యా నో వర్షశతోపమా । అస్మిన్పంచత్వమాపన్నే పుత్రశోకేన పార్థివే ॥ ౫ ॥
స్వర్గతశ్చ మహారాజో రామశ్చారణ్యమాశ్రితః । లక్ష్మణశ్చాపి తేజస్వీ రామేణైవ గతస్సహ ॥ ౬ ॥ ఉభౌ భరతశ
త్రుఘ్నౌ కేకయేషు పరంతపౌ । పురే రాజగృహే రమ్యే మాతామహనివేశనే ॥ ౭ ॥ ఇక్ష్వాకూణామిహాద్యైవ క

శ్చిద్రాజా విధీయతామ్ । అరాజకంహినోరాజ్యం నవినాశమవాప్నుయాత్ ॥ ౮ ॥ నారాజకేజనపదే విద్యున్మా
లీ మహాస్వనః । అభివర్షతిపర్జన్యో మహీందివ్యేనవారిణా ॥ ౯ ॥ నారాజకేజనపదే బీజముష్టిః ప్రకీర్యతే । నా
రాజకేపితుఃపుత్రో భార్యావావర్తతేవశే ॥ ౧౦ ॥ అరాజకేధనంనాస్తి నాస్తిభార్యాప్యరాజకే । ఇదమత్యా
హితంచాన్యత్కుతస్సత్యమరాజకే ॥ ౧౧ ॥ నారాజకేజనపదే కారయంతి సభాం నరాః । ఉద్యానానానిచ ర
మ్యాణి హృష్టాఃపుణ్యగృహాణిచ ॥ ౧౨ ॥ నారాజకేజనపదే యజ్ఞశీలాద్విజాతయః । సత్రాణ్యన్వాసతే దాన్తా
బ్రాహ్మణాస్సంశితవ్రతాః ॥ ౧౩ ॥ నారాజకేజనపదే మహాయజ్ఞేషు యజ్వనః । బ్రాహ్మణావసుసంపూర్ణా విసృ
జన్త్యాప్తదక్షిణాః ॥ ౧౪ ॥ నారాజకేజనపదే ప్రభూతనటనర్తకాః । ఉత్సవాశ్చసమాజాశ్చ వర్ధంతే రాష్ట్రవర్ధ
నాః ॥ ౧౫ ॥ నారాజకేజనపదే సిద్ధార్థావ్యవహారిణః । కథాభిరభిరజ్యంతే కథాశీలాఃకథాప్రియైః ॥ ౧౬ ॥
నారాజకేజనపదే ఉద్యానానానిసమాగతాః । సాయాహ్నే క్రీడితుంయాంతి కుమార్యోహేమభూషితాః ॥ ౧౭
నారాజకేజనపదే వాహనైశ్శీఘ్రగామిభిః । నరానిర్యాంత్యరణ్యాని నారీభిస్సహకామినః ॥ ౧౮ ॥ నారాజ
కేజనపదే ధనవంతస్సురక్షితాః । శేరతేవివృతద్వారాః కృషిగోరక్షజీవినః ॥ ౧౯ ॥ నారాజకేజనపదే బద్ధఘణ్టా
విషాణినః । అటంతి రాజమార్గేషు కుంజరాష్షష్టిహాయనాః ॥ ౨౦ ॥ నారాజకే జనపదే శరాన్సంతతమస్య
తామ్ । శ్రూయతేతలనిర్ఘోషఇష్వస్త్రాణాముపాసనే ॥ ౨౧ ॥ నారాజకేజనపదే వణిజోదూరగామినః । గచ్ఛం
తిక్షేమమధ్వానం బహుపణ్యసమాచితాః ॥ ౨౨ ॥ నారాజకేజనపదే చరత్యేకచరోవశీ । భావయన్నాత్మనా
త్మానం యత్రసాయంగృహోమునిః ॥ ౨౩ ॥ నారాజకేజనపదే యోగక్షేమంప్రవర్తతే । నచాప్యరాజకేసే
నాశత్రూన్విషహతే యుధి ॥ ౨౪ ॥ నారాజకేజనపదే హృష్టైఃపరమవాజిభిః । నరాస్సంయాంతిసహసా రథై
శ్చపరిమండితాః ॥ ౨౫ ॥ నారాజకేజనపదేనరాశ్శాస్త్రవిశారదాః । సంవదంతోఽవతిష్ఠంతే వనేషూపవనేషుచ ॥
నారాజకేజనపదే మాల్యమోదకదక్షిణాః । దేవతాభ్యర్చనార్థాయ కల్ప్యంతేనియతైర్జనైః ॥ ౨౭ ॥ నారా
జకేజనపదే చందనాగరురూషితాః । రాజపుత్రావిరాజంతే వసంతఇవ శాఖినః ॥ ౨౮ ॥ యథాహ్యనుదకాన
ద్యోయథావాప్యతృణంవనమ్ । అగోపాలాయథాగావస్తథారాష్ట్రమరాజకమ్ ॥ ౨౯ ॥ ధ్వజోరథస్యప్రజ్ఞానం
ధూమోజ్ఞానంవిభావసోః । తేషాంయోనోధ్వజోరాజా సదేవత్వమితోగతః ॥ ౩౦ ॥ నారాజకేజనపదే స్వకంభ
వతికస్యచిత్ । మత్స్యాఇవజనానిత్యం భక్షయంతిపరస్పరం ॥ ౩౧ ॥ యేహిసమ్భిన్నమర్యాదా నాస్తికాశ్ఛి
న్నసంశయాః । తేఽపిభావాయకల్పంతే రాజదండనిపీడితాః ॥ ౩౨ ॥ యథాదృష్టిశ్శరీరస్య నిత్యమేవ ప్రవర్తతే ।
తథానరేంద్రోరాష్ట్రస్య సమ్భవస్సత్యధర్మయోః ॥ ౩౩ ॥ గాయత్రీ ॥ ౫౦౦౦ ॥ ఓం॥ రాజా సత్యంచ ధర్మశ్చ
రాజాకులవతాంకులం । రాజా మాతాపితాచైవ రాజాహితకరోనృణాం ॥ ౧ ॥ ౩౪ ॥ యమోవైశ్రవణశ్శక్రో
వరుణశ్చమహాబలః । విశిష్యంతేనరేంద్రేణ వృత్తేనమహతాతతః ॥ ౨ ॥ ౩౫ ॥ అహోతమఇవేదంస్యాన్నప్రజ్ఞా
యేతకించన । రాజాచేన్నభవేల్లోకే విభజన్సాధ్వసాధునీ ॥ ౩ ॥ ౩౬ ॥ జీవత్యపి మహారాజే తవైవ వచనం వ
యమ్ । నాతిక్రమామహే సర్వే వేలాంప్రాప్యేవసాగరః ॥ ౪ ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ సనస్సమీక్ష్యద్విజవర్యవృత్తం
నృపంవినారాజ్యమరణ్యభూతం । కుమారమిక్ష్వాకుసుతంవదాన్యం త్వమేవరాజానమిహాభిషించ ॥ ౫ ॥ ౩౮ ॥ *
ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౬ ॥ ౫౩౨౦ ॥ ************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తేషాంతద్వచనంశ్రుత్వా వసిష్ఠః ప్రత్యువాచహ । మిత్రామాత్యజనాం
త్సర్వాన్బ్రాహ్మణాంస్తానిదంవచః ॥ ౧ ॥ యదసౌమాతులకులే పురే రాజగృహే సుఖీ । భరతో వసతి భ్రాత్రా

శత్రుఘ్నేన సమన్వితః ॥ ౨ ॥ తచ్ఛీఘ్రం జవనా దూతా గచ్ఛన్తు త్వరితైర్హయైః । ఆనేతుం భ్రాతరౌ వీరౌ కింసమీక్షామహే వయమ్ ॥ ౩ ॥ గచ్ఛన్త్వితి తతస్సర్వే వసిష్ఠం వాక్యమబ్రువన్ । తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా వసిష్ఠో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ ఏహి సిద్ధార్థ విజయ జయన్తాశోకనన్దన । శ్రూయతామితికర్తవ్యం సర్వానేవ బ్రవీమి వః ॥ పురం రాజగృహం గత్వా శీఘ్రం శీఘ్రజవైర్హయైః । త్యక్తశోకైరిదం వాచ్యశ్శాసనాద్భరతో మమ ॥ ౬ ॥ పురోహితస్త్వాం కుశలం ప్రాహ సర్వే చ మన్త్రిణః । త్వరమాణశ్చ నిర్యాహి కృత్యమాత్యయికం త్వయా ॥ ౭ ॥ మా చాస్మై ప్రోషితం రామం మా చాస్మై పితరం మృతమ్ । భవన్తశ్శంసిషుర్గత్వా రాఘవాణామిమం క్షయమ్ ॥ ౮ ॥ కౌశేయాని చ వస్త్రాణి భూషణాని వరాణి చ । క్షిప్రమాదాయ రాజ్ఞశ్చ భరతస్య చ గచ్ఛత ॥ ౯ ॥ దత్తపథ్యశనా దూతా జగ్ముస్స్వం స్వం నివేశనమ్ । కేకయాంస్తే గమిష్యన్తో హయానారుహ్య సమ్మతాన్ ॥ ౧౦ ॥ తతః ప్రాస్థానికం కృత్వా కార్యశేషమనన్తరమ్ । వసిష్ఠేనాభ్యనుజ్ఞాతా దూతాస్సంత్వరితా యయుః ॥ ౧౧ ॥ న్యన్తేనాపరతాలస్య ప్రలమ్బస్యోత్తరం ప్రతి । నిషేవమాణాస్తే జగ్ముర్నదీం మధ్యేన మాలినీమ్ ॥ ౧౨ ॥ తే హస్తినపురే గఙ్గాం తీర్త్వా ప్రత్యఙ్ముఖా యయుః । పాఞ్చాలదేశమాసాద్య మధ్యేన కురుజాఙ్గలమ్ ॥ ౧౩ ॥ సరాంసి చ సుపూర్ణాని నదీశ్చ విమలోదకాః । నిరీక్షమాణాస్తే జగ్ముర్దూతాః కార్యవశాద్ద్రుతమ్ ॥ ౧౪ ॥ తే ప్రసన్నోదకాం దివ్యాం నానావిహగసేవితామ్ । అతీత్య జగ్ముర్వేగేన శరదణ్డాం జనాకులామ్ ॥ ౧౫ ॥ నికూలవృక్షమాసాద్య దివ్యం సత్యోపయాచనమ్ । అభివాద్యాభివాద్యం తం కులిఙ్గాం ప్రావిశన్పురీమ్ ॥ ౧౬ ॥ అభికాలం తతః ప్రాప్య తే బోధిభవనాచ్చ్యుతాః । పితృపైతామహీం పుణ్యాం తేరురిక్షుమతీం నదీమ్ ॥ ౧౭ ॥ అవేక్ష్యాఞ్జలిపానాంశ్చ బ్రాహ్మణాన్వేదపారగాన్ । యయుర్మధ్యేన బాహ్లీకాన్సుదామానం చ పర్వతమ్ ॥ ౧౮ ॥ విష్ణోః పదం ప్రేక్షమాణా విపాశాం చాపి శాల్మలీమ్ । నదీర్వాపీస్తటాకాని పల్వలాని సరాంసి చ ॥ ౧౯ ॥ పశ్యన్తో వివిధాంశ్చాపి సింహవ్యాఘ్రమృగద్విపాన్ । యయుః పథాతిమహతా శాసనం భర్తురీప్సవః ॥ ౨౦ ॥ తే శ్రాన్తవాహనా దూతా వికృష్టేన పథా తతః । గిరివ్రజం పురవరం శీఘ్రమాసేదురఞ్జసా ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ భర్తుః ప్రియార్థం కులరక్షణార్థం భర్తుశ్చ వంశస్య పరిగ్రహార్థమ్ । అహేడమానాస్త్వరయా స్మ దూతా రాత్ర్యాం తు తే తత్పురమేవ యాతాః ॥ ౨౨ ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే అష్టషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౮ ॥ ౩౩౮౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ యామేవ రాత్రిం తే దూతాః ప్రవిశన్తి స్మ తాం పురీమ్ । భరతేనాపి తాం రాత్రిం స్వప్నో దృష్టోऽయమప్రియః ॥ ౧ ॥ వ్యుష్టామేవ తు తాం రాత్రిం దృష్ట్వా తం స్వప్నమప్రియమ్ । పుత్రో రాజాధిరాజస్య సుభృశం పర్యతప్యత ॥ ౨ ॥ తప్యమానం సమాజ్ఞాయ వయస్యాః ప్రియవాదినః । ఆయాసం హి వినేష్యన్తస్సభాయాం చక్రిరే కథాః ॥ ౩ ॥ వాదయన్తి తథా శాన్తిం లాసయన్త్యపి చాపరే । నాటకాన్యపరే ప్రాహుర్హాస్యాని వివిధాని చ ॥ ౪ ॥ స తైర్మహాత్మా భరతస్సఖిభిః ప్రియవాదిభిః । గోష్ఠీహాస్యాని కుర్వద్భిర్న ప్రాహృష్యత రాఘవః ॥ ౫ ॥ తమబ్రవీత్ప్రియసఖో భరతం సఖిభిర్వృతమ్ । సుహృద్భిః పర్యుపాసీనః కిం సఖే నానుమోదసే ॥ ఏవం బ్రువాణం సుహృదం భరతః ప్రత్యువాచ హ । శృణు త్వం యన్నిమిత్తం మే దైన్యమేతదుపాగతమ్ ॥ ౭ ॥ స్వప్నే పితరమద్రాక్షం మలినం ముక్తమూర్ధజమ్ । పతన్తమద్రిశిఖరాత్కలుషే గోమయహ్రదే ॥ ౮ ॥ ప్లవమానశ్చ మే దృష్టస్స తస్మిన్గోమయహ్రదే । పిబన్నఞ్జలినా తైలం హసన్నపి ముహుర్ముహుః ॥ ౯ ॥ తతస్తిలోదనం భుక్త్వా పునః పునరధశ్శిరాః । తైలేనాభ్యక్తసర్వాఙ్గస్తైలమేవావగాహత ॥ ౧౦ ॥ స్వప్నేపి సాగరం శుష్కం చన్ద్రం చ పతితం భువి । ఉపరుద్ధాం చ జగతీం తమసేవ సమావృతామ్ ॥ ౧౧ ॥ ఔపవాహ్యస్య నాగస్య విషాణం శక

లీకృతమ్ । సహసాచాపిసంశాంతం జ్వలితంజాతవేదసమ్ ॥ ౧౨ ॥ అవదీర్ణాంచపృథివీం శుష్కాంశ్చవివిధాన్
ద్రుమాన్ । అహంపశ్యామి విధ్వస్తాంత్సధూమాంశ్చాపిపర్వతాన్ ॥ ౧౩ ॥ పీఠేకార్ష్ణాయసేచైనం నిషణ్ణం కృ
ష్ణవాససం । ప్రహసంతిస్మరాజానం ప్రమదాఃకృష్ణపింగళాః ॥ ౧౪ ॥ త్వరమాణశ్చధర్మాత్మా రక్తమాల్యా
నులేపనః । రథేనఖరయుక్తేన ప్రయాతోదక్షిణాముఖః ॥ ౧౫ ॥ ప్రహసంతీవరాజానం ప్రమదారక్తవాసినీ।
ప్రకర్షంతీమయాదృష్టా రాక్షసీవికృతాననా ॥ ౧౬ ॥ ఏవమేతన్మయాదృష్టమిమాంరాత్రింభయావహాం । అహం
రామోథవారాజా లక్ష్మణోవామరిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ నరోయానేనయస్స్వప్నే ఖరయుక్తేన యాతిహి । అచిరాత్త
స్యధూమాగ్రం చితాయాంసంప్రదృశ్యతే ॥ ౧౮ ॥ ఏతన్నిమిత్తందీనోహం తన్నవఃప్రతిపూజయే । శుష్యతీవచ
మేకంఠో నస్వస్థమివమేమనః ॥ ౧౯ ॥ నపశ్యామిభయస్థానం భయంచైవోపధారయే । భ్రష్టశ్చ స్వరయోగోమే
ఛాయాచోపహతామమ ॥ ౨౦ ॥ జుగుప్సన్నివచాత్మానం నచపశ్యామికారణం॥ ఓమ్ ॥ ఇమాంహిదుస్స్వప్నగతిం
నిశామ్యతామనేకరూపామవితర్కితాంపురా । భయంమహత్తద్ధృదయాన్నయాతిమే విచింత్య రాజానమచింత్య
దర్శనమ్ ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౬౯ ॥ ౧౪౪౦ ॥ *********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ భరతేబ్రువతిస్వప్నం దూతాస్తేక్లాంతవాహనాః । ప్రవిశ్యాసహ్యపరిఘం
రమ్యం రాజగృహంపురమ్ ॥ ౧ ॥ సమాగమ్యతురాజ్ఞాచ రాజపుత్రేణచార్చితాః । రాజ్ఞఃపాదౌ గృహీత్వాతు
తమూచుర్భరతంవచః ॥ ౨ ॥ పురోహితస్త్వాంకుశలం ప్రాహసర్వేచమంత్రిణః । త్వరమాణశ్చ నియాహి కృ
త్యమాత్యయికం త్వయా ॥ ౩ ॥ ఇమానిచమహార్హాణి వస్త్రాణ్యాభరణానిచ । ప్రతిగృహ్యవిశాలాక్షమాతుల
స్యచదాపయ ॥ ౪ ॥ అత్రవింశతికోట్యస్తు నృపతేర్మాతులస్యతే । దశకోట్యస్తుసంపూర్ణాస్తథైవచనృపాత్మ
జ ॥ ౫ ॥ ప్రతిగృహ్యతు తత్సర్వమనురక్తస్సుహృజ్జనే । దూతానువాచభరతః కామైస్సంప్రతిపూజ్యతాన్ ॥
కచ్చిత్సకుశలీరాజా పితాదశరథోమమ । కచ్చిచ్చారోగతా రామే లక్ష్మణేచమహాత్మని ॥ ౭ ॥ ఆర్యాచధర్మనిర
తా ధర్మజ్ఞాధర్మదర్శినీ । అరోగాచాపికౌసల్యా మాతారామస్యధీమతః ॥ ౮ ॥ కచ్చిత్సుమిత్రాధర్మజ్ఞా జననీ ల
క్ష్మణస్యయా । శత్రుఘ్నస్యచవీరస్య సారోగాచాపిమధ్యమా ॥ ౯ ॥ ఆత్మకామాసదాచండీ క్రోధనాప్రాజ్ఞమా
నినీ । అరోగాచాపిమేమాతా కైకేయీకిమువాచహ ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్తాస్తుతేదూతాభరతేనమహాత్మనా । ఊచు
స్సంప్రశ్రితంవాక్యమిదంతంభరతంతదా ॥ ౧౧ ॥ కుశలాస్తేనరవ్యాఘ్రయేషాంకుశలమిచ్ఛసి । శ్రీశ్చత్వాం వృ
ణుతేపద్మాయుజ్యతాంచాపితేరథః ॥ ౧౨ ॥ భరతశ్చాపితాన్దూతానేవముక్తోభ్యభాషత । ఆపృచ్ఛేహం మహా
రాజం దూతాస్సంత్వరయంతిమామ్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వాతుతాన్దూతాన్భరతఃపార్థివాత్మజః । దూతైస్సంచోది
తోవాక్యంమాతామహమువాచహ ॥ ౧౪ ॥ రాజన్పితుర్గమిష్యామి సకాశం దూతచోదితః । పునరప్యహమేష్యా
మి యదామేత్వం స్మరిష్యసి ॥ ౧౫ ॥ భరతేనైవముక్తస్తునృపోమాతామహస్తదా । తమువాచశుభంవాక్యం శిర
స్యాఘ్రాయరాఘవం ॥ ౧౬ ॥ గచ్ఛతాతానుజానేత్వాం కైకేయీసుప్రజాస్త్వయా । మాతరంకుశలం బ్రూ
యాఃపితరంచపరంతప ॥ ౧౭ ॥ పురోహితంచకుశలం యేచాన్యేద్విజసత్తమాః । తౌచతాతమహేష్వాసౌ భ్రా
తరౌరామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౮ ॥ తస్మైహస్త్యుత్తమాంశ్చిత్రాన్కంబళానజినానిచ । అభిసత్కృత్యకైకేయో భరతా
యధనందదౌ ॥ ౧౯ ॥ రుక్మనిష్కసహస్రేద్వే షోడశాశ్వశతానిచ । సత్కృత్యకైకయీపుత్రం కేకయోధన
మాదిశత్ ॥ ౨౦ ॥ తథామాత్యానభిప్రేతాన్విశ్వాస్యాంశ్చ గుణాన్వితాన్ । దదావశ్వపతిఃక్షిప్రం భరతాయా
నుయాయినః ॥ ౨౧ ॥ ఐరావతానైంద్రశిరాన్నాగాన్వైప్రియదర్శనాన్ । ఖరాంఛీఘ్రాన్సుసంయుక్తాన్మాతు

లోస్మై ధనం దదౌ ॥ ౨౨ ॥ అంతఃపురేఽతిసంవృద్ధాన్ వ్యాఘ్రవీర్యబలాన్వితాన్ । దంష్ట్రాయుధాన్మహాకాయాన్
శునశ్చోపాయనం దదౌ ॥౨౩॥ స దత్తం కేకయేంద్రేణ ధనం తన్నాభ్యనందత । భరతః కేకయీపుత్రో గమనత్వర
యా తదా ॥ ౨౪ ॥ బభూవ హ్యస్య హృదయే చిన్తా సుమహతీ తదా । త్వరయా చాపి దూతానాం స్వప్నస్యాపి చ ద
ర్శనాత్ ॥ ౨౫ ॥ స స్వవేశ్మాభ్యతిక్రమ్య నరనాగాశ్వసంవృతమ్ । ప్రపేదే సుమహచ్ఛ్రీమాన్రాజమార్గమనుత్త
మమ్ ॥ ౨౬ ॥ అభ్యతీత్య తతోఽపశ్యదంతఃపురముదారధీః । తతస్తద్భరతశ్శ్రీమానావివేశానివారితః ॥ ౨౭ ॥ స
మాతామహమాపృచ్ఛ్య మాతులం చ యుధాజితమ్ । రథమారుహ్య భరతశ్శత్రుఘ్నసహితో యయౌ ॥ ౨౮ ॥ ర
థాన్మండలచక్రాంశ్చ యోజయిత్వా పరశ్శతమ్ । ఉష్ట్రగోశ్వఖరైర్భృత్యా భరతం యాంతమన్వయుః ॥ ౨౯ ॥
ఓమ్ ॥ బలేన గుప్తో భరతో మహాత్మా సహార్యకస్యాత్మసమైరమాత్యైః । ఆదాయ శత్రుఘ్నమపేతశత్రుర్గృహాద్య
యౌ సిద్ధ ఇవేంద్రలోకాత్ ॥ ౩౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౬౨ ॥ ౧౨౪౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స ప్రాఙ్ముఖో రాజగృహాదభినిర్యాయ రాఘవః । తతస్సుదామాం ద్యుతి
మాంత్సంతీర్యావేక్ష్య తాం నదీం ॥ ౧ ॥ హ్లాదినీం దూరపారాం చ ప్రత్యక్స్రోతస్తరంగిణీం । శతద్రూమతరచ్ఛ్రీ
మాన్నదీమిక్ష్వాకునందనః ॥ ౨ ॥ ఏలాధానే నదీం తీర్త్వా ప్రాప్య చాపరపర్పటాన్ । శిలామాకుర్వతీం తీర్త్వా ఆ
గ్నేయం శల్యకర్తనమ్ ॥ ౩ ॥ సత్యసంధశ్శుచిశ్శ్రీమాన్ప్రేక్షమాణశ్శిలావహామ్ । అత్యయాత్స మహాశైలాన్వనం
చైత్రరథం ప్రతి ॥ ౪ ॥ సరస్వతీం చ గఙ్గాం చ యుగ్మేన ప్రతిపద్య చ । ఉత్తరాన్వీరమత్స్యానాం భారుండం ప్రా
విశద్వనమ్ ॥ ౫ ॥ వేగినీం చ కులిఙ్గాఖ్యాం హ్లాదినీం పర్వతావృతామ్ । యమునాం ప్రాప్య సంతీర్ణో బలమాశ్వాస
యత్తదా ॥ ౬ ॥ శీతీకృత్య తు గాత్రాణి క్లాన్తానాశ్వాస్య వాజినః । తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వా చ ప్రాయాదాదాయ
చోదకం ॥ ౭ ॥ రాజపుత్రో మహారణ్యమనభీక్ష్ణోపసేవితం । భద్రో భద్రేణ యానేన మారుతః ఖమివాత్యయాత్ ॥
భాగీరథీం దుష్ప్రతరామంశుధానే మహానదీమ్ । ఉపాయాద్రాఘవస్తూర్ణం ప్రాగ్వటే విశ్రుతే పురే ॥ ౯ ॥ స గఙ్గాం
ప్రాగ్వటే తీర్త్వా సమాయాత్కుటికోష్ఠికాం । సబలస్తాం స తీర్త్వాథ సమాయాద్ధర్మవర్ధనమ్ ॥ ౧౦ ॥ తోరణం ద
క్షిణార్ధేన జమ్బూప్రస్థముపాగమత్ । వరూథం చ యయౌ రమ్యం గ్రామం దశరథాత్మజః ॥ ౧౧ ॥ తత్ర రమ్యే
వనే వాసం కృత్వాసౌ ప్రాఙ్ముఖో యయౌ । ఉద్యానముజ్జిహానాయాః ప్రియకా యత్ర పాదపాః ॥ ౧౨ ॥ సా
లాంస్తు ప్రియకాన్ప్రాప్య శీఘ్రానాస్థాయ వాజినః । అనుజ్ఞాప్యాథ భరతో వాహినీం త్వరితో యయౌ ॥ ౧౩ ॥ వా
సం కృత్వా సర్వతీర్థే తీర్త్వా చోత్తానికాం నదీం । అన్యా నదీశ్చ వివిధాః పార్వతీయైస్తురంగమైః ॥ ౧౪ ॥ హస్తిపృష్ఠక
మాసాద్య కుటికామత్యవర్తత । తతార చ నరవ్యాఘ్రో లౌహిత్యే స కపీవతీం ॥ ౧౫ ॥ ఏకసాలే స్థాణుమతీం విన
తే గోమతీం నదీం । కళింగనగరే చాపి ప్రాప్య సాలవనం తదా ॥ ౧౬ ॥ భరతః క్షిప్రమాగచ్ఛత్సుపరిశ్రాంతవాహ
నః । వనం చ సమతీత్యాశు శర్వర్యామరుణోదయే ॥ ౧౭ ॥ అయోధ్యాం మనునా రాజ్ఞా నిర్మితాం స దదర్శ హ ।
తాం పురీం పురుషవ్యాఘ్రస్సప్తరాత్రోషితః పథి ॥ ౧౮ ॥ అయోధ్యామగ్రతో దృష్ట్వా సారథిం వాక్యమబ్రవీత్ ।
ఏషా నాతిప్రతీతా మే పుణ్యోద్యానా యశస్వినీ ॥ ౧౯ ॥ అయోధ్యా దృశ్యతే దూరాత్సారథే పాండుమృత్తికా ।
యజ్వభిర్గుణసమ్పన్నైర్బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః ॥ ౨౦ ॥ భూయిష్ఠమృద్ధైరాకీర్ణా రాజర్షిపరిపాలితా । అయో
ధ్యాయాం పురా శబ్దశ్శ్రూయతే తుములో మహాన్ ॥ ౨౧ ॥ సమన్తాన్నరనారీణాం తమద్య న శృణోమ్యహం । ఉ
ద్యానాని చ సాయాహ్నే క్రీడిత్వోపరతైర్నరైః ॥ ౨౨ ॥ సమన్తాద్విప్రధావద్భిః ప్రకాశంతే మమాన్యథా । తా
న్యద్యానురుదంతీవ పరిత్యక్తాని కామిభిః ॥ ౨౩ ॥ అరణ్యభూతేవ పురీ సారథే ప్రతిభాతి మే । న హ్యత్ర యానైర్దృ

శ్యం చ నగరైర్న చవాజిభిః ॥ ౨౪ ॥ నిర్యాంతో వాభియాంతో వా నరముఖ్యా యథాపురం । ఉద్యానాని పురా
భాంతి మత్తప్రముదితానిచ ॥ ౨౫ ॥ జనానాం రతిసంయోగేష్వత్యంతగుణవంతి చ । తాన్యేతాన్యద్య పశ్యామి
నిరానందాని సర్వశః ॥ ౨౬ ॥ స్రస్తపర్ణైరనుపథం విక్రోశద్భిరివద్రుమైః । నాద్యాపి శ్రూయతే శబ్దో మత్తా
నాం మృగపక్షిణాం ॥ ౨౭ ॥ సంరక్తాం మధురాం వాణీం కలం వ్యాహరతాం బహు । చందనాగరుసంపృక్తధూప
సమ్మూర్ఛితోఽతులః ॥ ౨౮ ॥ ప్రవాతి పవనః శ్రీమాన్ కిన్ను నాద్య యథాపురం । భేరీమృదంగవీణానాం కోణసంఘ
ట్టితః పునః ॥ ౨౯ ॥ కిమద్య శబ్దో విరతస్సదా దీనగతిః పురా । అనిష్టాని చ పాపాని పశ్యామి వివిధాని చ ॥ ౩౦ ॥ ని
మిత్తాన్యమనోజ్ఞాని తేన సీదతి మే మనః । సర్వథా కుశలం సూత దుర్లభం మమ బంధుషు ॥ ౩౧ ॥ తథా హ్యసతి సమ్మో
హే హృదయం సీదతీవ మే । విషణ్ణః శ్రాంతహృదయస్త్రస్తస్సంలులితేంద్రియః ॥ ౩౨ ॥ భరతః ప్రవివేశాశు పురీ
మిక్ష్వాకుపాలితామ్ । ద్వారేణ వైజయంతేన ప్రావిశచ్ఛ్రాంతవాహనః ॥ ౩౩ ॥ ద్వాఃస్థైరుత్థాయ విజయం పృ
ష్టస్తైస్సహితో యయౌ । స త్వనేకాగ్రహృదయో ద్వాఃస్థం ప్రత్యర్చ్య తం జనం ॥ ౩౪ ॥ సూతమశ్వపతేః క్లాంతమ
బ్రవీత్తత్ర రాఘవః । కిమహం త్వరయానీతః కారణేన వినానఘ ॥ ౩౫ ॥ అశుభాశంకి హృదయం శీలం చ పతతీవ
మే । శ్రుతా నో యాదృశాః పూర్వం నృపతీనాం వినాశనే ॥ ౩౬ ॥ ఆకారాంస్తానహం సర్వానిహ పశ్యామి సార
థే । సమ్మార్జనవిహీనాని పరుషాణ్యుపలక్షయే ॥ ౩౭ ॥ అసంయతకవాటాని శ్రీవిహీనాని సర్వశః । బలికర్మవిహీ
నాని ధూపసమ్మోదనేన చ ॥ ౩౮ ॥ అనాశితకుటుంబాని ప్రభాహీనజనాని చ । అలక్ష్మీకాని పశ్యామి కుటుంబిభ
వనాన్యహం ॥ ౩౯ ॥ అపేతమాల్యశోభాని హ్యసమ్మృష్టాజిరాణి చ । దేవాగారాణి శూన్యాని న చ భాంతి యథాపు
రం ॥ ౪౦ ॥ దేవతార్చాః ప్రవిద్ధాశ్చ యజ్ఞగోష్ఠ్యస్తథావిధాః । మాల్యాపణేషు రాజంతే నాద్య పణ్యాని వా తథా ॥
దృశ్యంతే వణిజోఽప్యత్ర న యథాపూర్వమద్య వై । ధ్యానసంవిగ్నహృదయా నష్టవ్యాపారయంత్రితాః ॥ ౪౨ ॥
దేవాయతనచైత్యేషు దీనాః పక్షిగణాస్తథా । మలినం చాశ్రుపూర్ణాక్షం దీనం ధ్యానపరం కృశం ॥ ౪౩ ॥ సస్త్రీ
పుంసం చ పశ్యామి జనముత్కంఠితం పురే । ఇత్యేవముక్త్వా భరతస్సూతం తం దీనమానసః ॥ ౪౪ ॥ తాన్యనిష్టాన్య
యోధ్యాయాం ప్రేక్ష్య రాజగృహం యయౌ ॥ ఓం ॥ తాం శూన్యశృంగాటకవేశ్మరథ్యాం రజోరుణద్వారకవాట
యంత్రాం । దృష్ట్వా పురీమింద్రపురీప్రకాశాం దుఃఖేన సంపూర్ణతరో బభూవ ॥ ౪౫ ॥ బహూని పశ్యన్మనసోఽప్రియా
ణి యాన్యన్యదా నాస్య పురే బభూవుః । అవాక్ఛిరా దీనమనా నహృష్టః పితుర్మహాత్మా ప్రవివేశ వేశ్మ ॥ ౪౬ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౨౫ ॥ ౧౦౫౦౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అపశ్యంస్తు తతస్తత్ర పితరం పితురాలయే । జగామ భరతో ద్రష్టుం మాత
రం మాతురాలయం ॥ ౧ ॥ అనుప్రాప్తం తు తం దృష్ట్వా కైకేయీ ప్రోషితం సుతం । ఉత్పపాత తదా హృష్టా త్యక్త్వా
సౌవర్ణమాసనం ॥ ౨ ॥ స ప్రవిశ్యైవ ధర్మాత్మా స్వగృహం శ్రీవివర్జితం । భరతః ప్రతిజగ్రాహ జనన్యాశ్చర
ణౌ శుభౌ ॥ ౩ ॥ సా తం మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ పరిష్వజ్య యశస్వినం । అంకే భరతమారోప్య ప్రష్టుం సముపచ
క్రమే ॥ ౪ ॥ అద్య తే కతిచిద్రాత్ర్యశ్చ్యుతస్యార్యకవేశ్మనః । అపి నాధ్వశ్రమః శీఘ్రం రథేనాపతతస్తవ ॥ ౫ ॥ ఆ
ర్యకస్తే సకుశలీ యుధాజిన్మాతులస్తవ । ప్రవాసాచ్చ సుఖం పుత్ర సర్వం మే వక్తుమర్హసి ॥ ౬ ॥ ఏవం పృష్టస్తు కైకే
య్యాః ప్రియం పార్థివనందనః । ఆచష్ట భరతస్సర్వం మాత్రే రాజీవలోచనః ॥ ౭ ॥ అద్య మే సప్తమీ రాత్రిశ్చ్యుత
స్యార్యకవేశ్మనః । అంబాయాః కుశలీ తాతో యుధాజిన్మాతులశ్చ మే ॥ ౮ ॥ యన్మే ధనం చ రత్నం చ దదౌ రాజా ప
రంతపః । పరిశ్రాంతం పథ్యభవత్తతోఽహం పూర్వమాగతః ॥ ౯ ॥ రాజవాక్యహరైర్దూతైస్త్వర్యమాణోఽహమాగ

తః । యదహం ప్రష్టుమిచ్ఛామి తదమ్బ వక్తుమర్హసి ॥ ౧౦ ॥ శూన్యోఽయం శయనీయస్తే పర్యంకో హేమభూషితః ।
న చాయమిక్ష్వాకుజనః ప్రహృష్టః ప్రతిభాతి మా ॥ ౧౧ ॥ రాజా భవతి భూయిష్ఠమిహామ్బాయా నివేశనే । తమ
హం నాద్య పశ్యామి ద్రష్టుమిచ్ఛన్నిహాగతః ॥ ౧౨ ॥ పితుర్గ్రహీష్యే చరణౌ తం మమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః । ఆహో
స్విదమ్బ జ్యేష్ఠాయాః కౌసల్యాయా నివేశనే ॥ ౧౩ ॥ (అమ్బ రాజా న యత్రాస్తే తమహం ద్రష్టుముత్సహే । న హి శక్నోమ్య
ధిగచ్ఛామి తమదృష్ట్వా మహీపతిమ్ ॥ ౧౪ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా భరతస్య మహాత్మనః ।) తం ప్రత్యువాచ కైకే
యీ ప్రియవద్ఘోరమప్రియమ్ ॥ ౧౫ ॥ అజానంతం ప్రజానంతీ రాజ్యలోభేన మోహితా । యా గతిస్సర్వభూ
తానాం తాం గతిం తే పితా గతః ॥ ౧౬ ॥ రాజా మహాత్మా తేజస్వీ యాయజూకస్సతాం గతిః । తచ్ఛ్రుత్వా భరతో
వాక్యం ధర్మాభిజనవాంఛుచిః ॥ ౧౭ ॥ పపాత సహసా భూమౌ పితృశోకబలార్దితః । హా హతోఽస్మీతి కృపణాం దీ
నాం వాచముదీరయన్ ॥ ౧౮ ॥ నిపపాత మహాబాహుర్బాహూ విక్షిప్య వీర్యవాన్ । తతశ్శోకేన సంవీతః పితుర్మరణ
దుఃఖితః ॥ ౧౯ ॥ విలలాప మహాతేజా భ్రాన్తాకులితచేతనః । ఏతత్సురుచిరం భాతి పితుర్మే శయనం పురా ॥ ౨౦ ॥
శశినేవామలం రాత్రౌ గగనం తోయదాత్యయే । తదిదం న విభాత్యద్య విహీనం తేన ధీమతా ॥ ౨౧ ॥ వ్యోమేవ శ
శినా హీనమప్శుష్క ఇవ సాగరః । బాష్పముత్సృజ్య కంఠేన స్వార్తః పరమపీడితః ॥ ౨౨ ॥ ప్రచ్ఛాద్య వదనం శ్రీ
మద్వస్త్రేణ జయతాం వరః । తమార్తం దేవసంకాశం సమీక్ష్య పతితం భువి ॥ ౨౩ ॥ నికృత్తమివ సాలస్య స్కంధం
పరశునా వనే । మత్తమాతంగసంకాశం చంద్రార్కసదృశం భువః ॥ ౨౪ ॥ ఉత్థాపయిత్వా శోకార్తం వచనం చే
దమబ్రవీత్ । ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కిం శేషే రాజపుత్ర మహాయశః ॥ ౨౫ ॥ త్వద్విధా న హి శోచంతి సంతస్సదసి సమ్మతాః ।
దానయజ్ఞాధికారా హి శీలశ్రుతితపోనుగా ॥ ౨౬ ॥ బుద్ధిస్తే బుద్ధిసమ్పన్న ప్రభేవార్కస్య మందరే । స రుదిత్వా
చిరం కాలం భూమౌ విపరివృత్య చ ॥ ౨౭ ॥ జననీం ప్రత్యువాచేదం శోకైర్బహుభిరావృతః । అభిషేక్ష్యతి రా
మం ను రాజా యజ్ఞం ను యక్ష్యతే ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యహం కృతసంకల్పో హృష్టో యాత్రామయాసిషమ్ । తదిదం హ్యన్య
థాభూతం వ్యవదీర్ణం మనో మమ ॥ ౨౯ ॥ పితరం యో న పశ్యామి నిత్యం ప్రియహితే రతమ్ । అమ్బ కేనాత్యగాద్రా
జా వ్యాధినా మయ్యనాగతే ॥ ౩౦ ॥ ధన్యా రామాదయస్సర్వే యైః పితా సంస్కృతస్స్వయమ్ । న నూనం మాం మ
హారాజః ప్రాప్తం జానాతి కీర్తిమాన్ ॥ ౩౧ ॥ ఉపజిఘ్రేద్ధి మాం మూర్ధ్ని తాతస్సన్నమ్య సత్వరమ్ । క్వ స పా
ణిస్సుఖస్పర్శస్తాతస్యాక్లిష్టకర్మణః ॥ ౩౨ ॥ యేన మాం రజసా ధ్వస్తమభీక్ష్ణం పరిమార్జతి । యో మే భ్రాతా పితా బంధు
ర్యస్య దాసోఽస్మి ధీమతః ॥ ౩౩ ॥ తస్య మాం శీఘ్రమాఖ్యాహి రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । పితా హి భవతి జ్యేష్ఠో ధర్మమా
ర్యస్య జానతః ॥ ౩౪ ॥ తస్య పాదౌ గ్రహీష్యామి స హీదానీం గతిర్మమ । ధర్మవిద్ధర్మనిత్యశ్చ సత్యసంధో దృఢవ్రతః ॥
ఆర్యః కిమబ్రవీద్రాజా పితా మే సత్యవిక్రమః । పశ్చిమం సాధుసందేశమిచ్ఛామి శ్రోతుమాత్మనః ॥ ౩౬ ॥ ఇతి పృ
ష్టా యథాతత్త్వం కైకేయీ వాక్యమబ్రవీత్ । రామేతి రాజా విలపన్ హా సీతే లక్ష్మణేతి చ ॥ ౩౭ ॥ స మహాత్మా పరం
లోకం గతో గతిమతాం వరః । ఇమాం తు పశ్చిమాం వాచం వ్యాజహార పితా తవ ॥ ౩౮ ॥ కాలధర్మపరిక్షిప్తః పా
శైరివ మహాగజః । సిద్ధార్థాస్తే నరా రామమాగతం సీతయా సహ ॥ ౩౯ ॥ లక్ష్మణం చ మహాబాహుం ద్రక్ష్యంతి
పునరాగతమ్ । తచ్ఛ్రుత్వా విషసాదైవ ద్వితీయాప్రియశంసనాత్ ॥ ౪౦ ॥ విషణ్ణవదనో భూత్వా భూయః ప
ప్రచ్ఛ మాతరమ్ । క్వ చేదానీం స ధర్మాత్మా కౌసల్యానందవర్ధనః ॥ ౪౧ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ సమం
గతః । తథా పృష్టా యథాతత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౪౨ ॥ మాతాస్య సుమహద్వాక్యం విప్రియం ప్రియశంక
యా । స హి రాజసుతః పుత్ర చీరవాసా మహావనమ్ ॥ ౪౩ ॥ దండకాన్సహ వైదేహ్యా లక్ష్మణానుచరో గతః । తచ్ఛ్రు

తా భరతస్త్రస్తో భ్రాతుశ్చారిత్రశంకయా ॥ ౪౪ ॥ స్వస్య వంశస్య మాహాత్మ్యాత్ప్రష్టుం సముపచక్రమే । కచ్చిన్న
బ్రాహ్మణధనం హృతం రామేణ కస్యచిత్ ॥ ౪౫ ॥ కచ్చిన్నాఢ్యో దరిద్రో వా తేనాపాపో విహింసితః । కచ్చిన్న పర
దారాన్వా రాజపుత్రోఽభిమన్యతే ॥ ౪౬ ॥ కస్మాత్స దండకారణ్యే భ్రూణహేవ వివాసితః । అథాస్య చపలా మా
తా తత్స్వకర్మ యథాతథం ॥ ౪౭ ॥ తేనైవ స్త్రీస్వభావేన వ్యాహర్తుముపచక్రమే । ఏవముక్తా తు కైకేయీ భర
తేన మహాత్మనా ॥ ౪౮ ॥ ఉవాచ వచనం హృష్టా మూఢా పండితమానినీ । న బ్రాహ్మణధనం కించిద్ధృతం రామేణ కస్య
చిత్ ॥ ౪౯ ॥ కశ్చిన్నాఢ్యో దరిద్రో వా తేనాపాపో విహింసితః । న రామః పరదారాంశ్చ చక్షుర్భ్యామపి పశ్యతి ॥
మయా తు పుత్ర శ్రుత్వైవ రామస్యైవాభిషేచనమ్ । యాచితస్తే పితా రాజ్యం రామస్య చ వివాసనమ్ ॥ ౫౧ ॥
స స్వవృత్తిం సమాస్థాయ పితా తే తత్తథాఽకరోత్ । రామశ్చ సహసౌమిత్రిః ప్రేషితస్సీతయా సహ ॥ ౫౨ ॥ తమ
పశ్యన్ప్రియం పుత్రం మహీపాలో మహాయశాః । పుత్రశోకపరిద్యూనః పంచత్వముపపేదివాన్ ॥ ౫౩ ॥ త్వ
యాత్విదానీం ధర్మజ్ఞ రాజత్వమవలమ్బ్యతామ్ । త్వత్కృతే హి మయా సర్వమిదమేవంవిధం కృతమ్ ॥ ౫౪ ॥ మా శో
కం మా చ సన్తాపం ధైర్యమాశ్రయ పుత్రక । త్వదధీనా హి నగరీ రాజ్యం చైతదనామయమ్ ॥ ౫౬ ॥ ఓమ్ ॥ తత్పు
త్ర శీఘ్రం విధినా విధిజ్ఞైర్వసిష్ఠముఖ్యైస్సహితో ద్విజేంద్రైః । సంకాల్య రాజానమదీనసత్త్వ మాత్మానముర్వ్యామభి
షేచయస్వ ॥ ౫౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ద్విసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౨ ॥ ౨౫౬౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ (కైకేయ్యాస్త్వేవముక్తస్తు భరతో రాఘవానుజః । కర్ణౌ కరాభ్యాం ప్రచ్ఛా
ద్య పపాత ధరణీతలే ॥ ౧ ॥ హా తాత రామ నాథేతి విలప్య కరుణం బహు । ముహూర్తమివ నిస్సంజ్ఞస్సంజ్ఞావాని
దమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ హతోఽస్మి రాజా నిహతో హతో లోకశ్చ దుర్మతే । కిమిదం సంజ్ఞితం కేన కస్య కార్యం త్వయా కృ
తమ్ ॥ ౩ ॥ రాజానం ప్రేతభావస్థం కృత్వా రామం చ తాపసమ్ । త్వం తు రాజ్యఫలం భోక్తుమద్య తిష్ఠసి దుర్మ
తే ॥ ౪ ॥ రామప్రస్థాపికాయాశ్చ పతిఘ్న్యాశ్చ తవోదరే । దశమాసా మయా నీతా హా లోకే నిందితో హ్యహం ॥
కంఠే వస జ్యపాశం వా విషం పీత్వాథవా శఠే । త్యజ ప్రాణాంశ్చ దుర్మేధే జలమగ్నిం ప్రవిశ్య వా ॥ ౬ ॥ త్వామద్య
నిహనిష్యామి నో చేదార్యస్య దుర్యశః । రాఘవస్యానుజో భ్రాతా భరతో మాతృహేతి ॥ ౭ ॥ ఏవం పరుషము
క్త్వా తు నిర్దహన్నివ చక్షుషా । నిరీక్షమాణే భరతే కైకేయీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ కిం మయాపకృతం తేద్య గ
ర్జసే మాం ముహుర్ముహుః । ప్రసూయ వర్ధయిత్వా త్వాం రామం చాకరవం న కిమ్ ॥ ౯ ॥ తే పితా స్వర్గతో రాజా
భ్రాతరౌ చ వివాసితౌ । బహునా కిం ప్రలాపేన కురు రాజ్యం యథాసుఖం) ॥ ౧౦ ॥ శ్రుత్వా తు పితరం వృత్తం భ్రా
తరౌ చ వివాసితౌ । భరతో దుఃఖసంతప్త ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ కిం ను కార్యం హతస్యేహ మమ రాజ్యేన శోచ
తః । విహీనస్యాథ పిత్రా చ భ్రాత్రా పితృసమేన చ ॥ ౧౨ ॥ దుఃఖే మే దుఃఖమకరోః వ్రణే క్షారమివాదధాః । రాజా
నం ప్రేతభావస్థం కృత్వా రామం చ తాపసమ్ ॥ ౧౩ ॥ కులస్య త్వమభావాయ కాలరాత్రిరివాగతా । అంగారము
పగూహ్యాస్మ పితా మే నావబుద్ధవాన్ ॥ ౧౪ ॥ మృత్యుమాపాదితో రాజా త్వయా మే పాపదర్శిని । సుఖం పరిహృతం
మోహాత్కులేఽస్మిన్కులపాంసిని ॥ ౧౫ ॥ త్వాం ప్రాప్య హి పితా మేద్య సత్యసంధో మహాయశాః । తీవ్రదుఃఖా
భిసంతప్తో వృత్తో దశరథో నృపః ॥ ౧౬ ॥ వినాశితో మహారాజః పితా మే ధర్మవత్సలః । కస్మాత్ప్రవ్రాజితో రామః క
స్మాదేవ వనం గతః ॥ ౧౭ ॥ కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ పుత్రశోకాభిపీడితే । దుష్కరం యది జీవేతాం ప్రాప్య త్వాం జ
ననీం మమ ॥ ౧౮ ॥ నను త్వార్యోఽపి ధర్మాత్మా త్వయి వృత్తిమనుత్తమామ్ । వర్తతే గురువృత్తిజ్ఞో యథా మాతరి వ
ర్తతే ॥ ౧౯ ॥ తథా జ్యేష్ఠా హి మే మాతా కౌసల్యా దీర్ఘదర్శినీ । త్వయి ధర్మం సమాస్థాయ భగిన్యామివ వర్తతే ॥ ౨౦ ॥

తస్యాః పుత్రం కృత్వాత్మానం చీరవల్కలవాససమ్ । ప్రస్థాప్య వనవాసాయ కథం పాపే న శోచసి ॥ ౨౧ ॥ అపా
పదర్శనం శూరం కృతాత్మానం యశస్వినమ్ । ప్రవ్రాజ్య చీరవసనం కిం ను పశ్యసి కారణమ్ ॥ ౨౨ ॥ లుబ్ధాయా విది
తో మన్యే న తేఽహం రాఘవం ప్రతి । తథా హ్యనర్థో రాజ్యార్థం త్వయానీతో మహానయమ్ ॥ ౨౩ ॥ అహం హి పు
రుషవ్యాఘ్రావపశ్యన్ రామలక్ష్మణౌ । కేన శక్తిప్రభావేన రాజ్యం రక్షితుముత్సహే ॥ ౨౪ ॥ తం హి నిత్యం మహా
రాజో బలవంతం మహాబలః । అపాశ్రితోఽభూద్ధర్మాత్మా మేరుర్మేరువనం యథా ॥ ౨౫ ॥ సోఽహం కథమిమం భా
రం మహాధుర్యసముద్ధృతమ్ । దమ్యో ధురమివాసాద్య వహేయం కేన వౌజసా ॥ ౨౬ ॥ అథవా మే భవేచ్ఛక్తిర్యో
గైర్బుద్ధిబలేన వా । సకామాం న కరిష్యామి త్వామహం పుత్రగర్ధినీమ్ ॥ ౨౭ ॥ న మే వికాంక్షా జాయేత త్యక్తుం
త్వాం పాపనిశ్చయామ్ । యది రామస్య నావేక్షా త్వయి స్యాన్మాతృవత్సదా ॥ ౨౮ ॥ ఉత్పన్నా తు కథం బుద్ధిస్తవేయం
పాపదర్శినీ । సాధుచారిత్రవిభ్రష్టే పూర్వేషాం నో విగర్హితా ॥ ౨౯ ॥ అస్మిన్ కులే హి పూర్వేషాం జ్యేష్ఠో రా
జ్యేఽభిషిచ్యతే । అపరే భ్రాతరస్తస్మిన్ ప్రవర్తంతే సమాహితాః ॥ ౩౦ ॥ న హి మన్యే నృశంసే త్వం రాజధర్మమవే
క్షసే । గతిం వా న విజానాసి రాజవృత్తస్య శాశ్వతీమ్ ॥ ౩౧ ॥ సతతం రాజవృత్తే హి జ్యేష్ఠో రాజ్యేఽభిషిచ్యతే । రా
జ్ఞామేతత్సమం తత్స్యాదిక్ష్వాకూణాం విశేషతః ॥ ౩౨ ॥ తేషాం ధర్మైకరక్షాణాం కులచారిత్రశోభినామ్ । అ
ద్య చారిత్రశౌండీర్యం త్వాం ప్రాప్య వినివర్తితమ్ ॥ ౩౩ ॥ తవాపి సుమహాభాగా జనేంద్రాః కులపూర్వగాః । బు
ద్ధిమోహః కథమయం సంభూతస్త్వయి గర్హితః ॥ ౩౪ ॥ న తు కామం కరిష్యామి తవాహం పాపనిశ్చయే । త్వయా వ్య
సనమారబ్ధం జీవితాంతకరం మమ ॥ ౩౫ ॥ ఏష త్విదానీమేవాహమప్రియార్థం తవానఘమ్ । నివర్తయిష్యామి వ
నాద్భ్రాతరం స్వజనప్రియమ్ ॥ ౩౬ ॥ నివర్తయిత్వా రామం చ తస్యాహం దీప్తతేజసః । దాసభూతో భవిష్యామి
సుస్థితేనాంతరాత్మనా ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా భరతో మహాత్మా ప్రియేతరైర్వాక్యగణైస్తుదంస్తామ్ । శో
కాతురశ్చాపి ననాద భూయః సింహో యథా మందరకందరస్థః ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే త్రిసప్త
తితమస్సర్గః ॥ ౩౩౧ ॥ ౬౬౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తాం తథా గర్హయిత్వా తు మాతరం భరతస్తదా । రోషేణ మహతావిష్టః
పునరేవాబ్రవీద్వచః ॥ ౧ ॥ రాజ్యాద్భ్రంశస్వ కైకేయి నృశంసే దుష్టచారిణి । పరిత్యక్తా చ ధర్మేణ మాం మృతం
రుదతీ భవ ॥ ౨ ॥ కిం ను తేఽదూషయద్రాజా రామో వా భృశధార్మికః । యయోర్మృత్యుర్వివాసశ్చ త్వత్కృతే తు
ల్యమాగతౌ ॥ ౩ ॥ భ్రూణహత్యామసి ప్రాప్తా కులస్యాస్య వినాశనాత్ । కైకేయి నరకం గచ్ఛ మా చ భర్తుస్సలోక
తామ్ ॥ ౪ ॥ యత్త్వయా హీదృశం పాపం కృతం ఘోరేణ కర్మణా । సర్వలోకప్రియం హిత్వా మమాప్యాపాదితం
భయమ్ ॥ ౫ ॥ త్వత్కృతే మే పితా వృత్తో రామశ్చారణ్యమాశ్రితః । అయశో జీవలోకే చ త్వయాహం ప్రతిపాది
తః ॥ ౬ ॥ మాతృరూపే మమామిత్రే నృశంసే రాజ్యకాముకే । న తేఽహమభిభాష్యోఽస్మి దుర్వృత్తే పతిఘాతిని ॥ ౭ ॥
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ యాశ్చాన్యా మమ మాతరః । దుఃఖేన మహతావిష్టాస్త్వాం ప్రాప్య కులదూషిణీమ్ ॥ ౮ ॥
న త్వమశ్వపతేః కన్యా ధర్మరాజస్య ధీమతః । రాక్షసీ తత్ర జాతాసి కులప్రధ్వంసినీ పితుః ॥ ౯ ॥ యత్త్వయా ధా
ర్మికో రామో నిత్యం సత్యపరాయణః । వనం ప్రస్థాపితో దుఃఖాత్పితా చ త్రిదివం గతః ॥ ౧౦ ॥ యత్ప్రధానాసి
తత్పాపం మయి పిత్రా వినాకృతే । భ్రాతృభ్యాం చ పరిత్యక్తే సర్వలోకస్య చాప్రియే ॥ ౧౧ ॥ కౌసల్యాం ధర్మసంయు
క్తాం వియుక్తాం పాపనిశ్చయే । కృత్వా కం ప్రాప్స్యసే త్వద్య లోకం నిరయగామిని ॥ ౧౨ ॥ కిం నావబుధ్యసే క్రూ
రే నియతం బంధుసంశ్రయమ్ । జ్యేష్ఠం పితృసమం రామం కౌసల్యాయాత్మసంభవమ్ ॥ ౧౩ ॥ అంగప్రత్యంగజః పుత్రో

హృదయాచ్చాపిజాయతే । తస్మాత్ప్రియతరోమాతుః ప్రియత్వాన్నతుబాంధవః ॥ ౧౪ ॥ ఏకదాకిలధర్మజ్ఞాసుర
భిస్సురసమ్మతా । వహమానౌ దదర్శోర్వ్యాం పుత్రౌవిగతచేతసౌ ॥ ౧౫ ॥ తావర్ధదివసేశ్రాన్తౌ దృష్ట్వా పుత్రౌ
మహీతలే । రురోదపుత్రశోకేన బాష్పపర్యాకులేక్షణా ॥ ౧౬ ॥ అధస్తాద్వ్రజతస్తస్య సురరాజ్ఞో మహాత్మ
నః । బిందవఃపతితాగాత్రే సూక్ష్మాస్సురభిగంధినః ॥ ౧౭ ॥ ఇంద్రోప్యశ్రునిపాతంతం స్వగాత్రేపుణ్యగన్ధినం।
సురభింమన్యతేదృష్ట్వా భూయసీంతాంసురేశ్వరః ॥ ౧౮ ॥ నిరీక్షమాణశ్శక్రస్తాం దదర్శ సురభింస్థితామ్ । ఆకా
శేవిష్ఠితాందీనాం రుదంతీంభృశదుఃఖితామ్ ॥ ౧౯ ॥ తాందృష్ట్వాశోకసంతప్తాం వజ్రపాణిర్యశస్వినీమ్ । ఇన్ద్రః
ప్రాంజలిరుద్విగ్నస్సురరాజో బ్రవీద్వచః ॥ ౨౦ ॥ భయంకించిన్నచాస్మాసు కుతశ్చిద్విద్యతేమహత్ । కుతో నిమి
త్తశ్శోకస్తే బ్రూహిసర్వహితైషిణి ॥ ౨౧ ॥ ఏవముక్తాతు సురభిస్సురరాజేనధీమతా । ప్రత్యువాచతతోధీరా
వాక్యంవాక్యవిశారదా ॥ ౨౨ ॥ శాంతంపాపంనవఃకించిత్కుతశ్చిదమరాధిప । అహంతుమగ్నౌశోచామి స్వపు
త్రౌవిషమేస్థితౌ ॥ ౨౩ ॥ ఏతౌదృష్ట్వాకృశౌదీనౌ సూర్యరశ్మిప్రతాపితౌ । బాధ్యమానౌబలీవర్దౌకర్షకేణ సురా
ధిప ॥ ౨౪ ॥ మమకాయాత్ప్రసూతౌహి దుఃఖితౌభారపీడితౌ । యౌదృష్ట్వాపరితప్యేహంనాస్తిపుత్రసమఃప్రి
యః ॥ ౨౫ ॥ యస్యాఃపుత్రసహస్రైస్తు కృత్స్నంవ్యాప్తమిదంజగత్ । తాందృష్ట్వారుదతీంశక్రోనసుతాన్మన్యతే
పరమ్ ॥ ౨౬ ॥ సదాప్రతిమవృత్తాయాలోకధారణకామ్యయా । శ్రీమత్యాగుణనిత్యాయాః స్వభావపరివేష
యా ॥ ౨౭ ॥ యస్యాఃపుత్రసహస్రాణి సాపిశోచతికామధుక్ । కింపునర్యావినా రామం కౌసల్యావర్తయి
ష్యతి ॥ ౨౮ ॥ ఏకపుత్రాచసాధ్వీచ వివత్సేయంత్వయాకృతా । తస్మాత్త్వంసతతందుఃఖం ప్రేత్యచేహచలప్స్యసే॥
అహంహ్యపచితింభ్రాతుఃపితుశ్చసకలామిమామ్ । వర్ధనంయశసశ్చాపి కరిష్యామినసంశయః ॥ ౩౦ ॥ ఆనాయయి
త్వాతనయం కౌసల్యాయాయశస్వినమ్ । స్వయమేవప్రవేక్ష్యామి వనంమునినిషేవితమ్ ॥ ౩౧ ॥ నహ్యహంపా
పసంకల్పే పాపేపాపంత్వయాకృతం । శక్తోధారయితుంపౌరైరశ్రుకంఠైర్నిరీక్షితః ॥ ౩౨ ॥ సాత్వమగ్నిం ప్రవి
శవా స్వయంవాదండకాన్విశ । రజ్జుం బధానవాకంఠే నహితేన్యత్పరాయణమ్ ॥౩౩ ॥ అహమప్యవనీంప్రాప్తే
రామేసత్యపరాక్రమే । కృతకృత్యోభవిష్యామి విప్రవాసితకల్మషః ॥ ౩౪ ॥ ఇతినాగఇవారణ్యే తోమరాంకుశ
చోదితః । పపాతభువిసంక్రుద్ధో నిశ్వసన్నివపన్నగః ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ సంరక్తనేత్రశ్శిథిలాంబరస్తదా విధూతస
ర్వాభరణఃపరంతపః । బభూవభూమౌపతితోనృపాత్మజశ్శచీపతేఃకేతురివోత్సవక్షయే ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమ
దయోధ్యాకాండే చతుస్సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౨౩౪ ॥ ౪౬౮౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ దీర్ఘకాలాత్సముత్థాయ సంజ్ఞాంలబ్ధ్వాచవీర్యవాన్ । నేత్రాభ్యామశ్రుపూ
ర్ణాభ్యాం దీనాముద్వీక్ష్యమాతరమ్ ॥ ౧ ॥ సోమాత్యమధ్యేభరతో జననీమభ్యకుత్సయత్ । రాజ్యంనకామయే
జాతు మంత్రయేనాపిమాతరం ॥ ౨ ॥ అభిషేకంనజానామి యోభూద్రాజ్ఞాసమీక్షితః । విప్రకృష్టేహ్యహం
దేశేశత్రుఘ్నసహితోవసమ్ ॥ ౩ ॥ వనవాసంనజానామి రామస్యాహంమహాత్మనః । వివాసనంచసౌమిత్రేస్సీ
తాయాశ్చయథాభవత్ ॥ ౪ ॥ తథైవక్రోశతస్తస్య భరతస్యమహాత్మనః । కౌసల్యాశబ్దమాజ్ఞాయ సుమిత్రామి
దమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ ఆగతఃక్రూరకార్యాయాః కైకేయ్యాభరతస్సుతః । తమహంద్రష్టుమిచ్ఛామి భరతం దీర్ఘద
ర్శినమ్ ॥ ౬ ॥ ఏవముక్త్వాసుమిత్రాంసా వివర్ణామలినాకృశా । ప్రతస్థేభరతోయత్ర వేపమానా విచేతనా ॥
సతురామానుజశ్చాపి శత్రుఘ్నసహితస్తదా । ప్రతస్థే భరతోయత్ర కౌసల్యాయానివేశనమ్ ॥ ౮ ॥ తతశ్శ
త్రుఘ్నభరతౌ కౌసల్యాంప్రేక్ష్యదుఃఖితౌ । పర్యష్వజేతాందుఃఖార్తాం పతితాంనష్టచేతనాం ॥ ౯ ॥ రుదంతౌ

రుదతీం దుఃఖాత్సమేత్యార్యాం మనస్వినీం । భరతం ప్రత్యువాచేదం కౌసల్యా భృశదుఃఖితా ॥ ౧౦ ॥ ఇదం తే
రాజ్యకామస్య రాజ్యం ప్రాప్తమకంటకమ్ । సంప్రాప్తం బత కైకేయ్యా శీఘ్రం క్రూరేణ కర్మణా ॥ ౧౧ ॥ ప్రస్థా
ప్య చీరవసనం పుత్రం మే వనవాసినమ్ । కైకేయీ కం గుణం తత్ర పశ్యతి క్రూరదర్శినీ ॥ ౧౨ ॥ క్షిప్రం మామపి
కైకేయీ ప్రస్థాపయితుమర్హతి । హిరణ్యనాభో యత్రాస్తే సుతో మే సుమహాయశాః ॥ ౧౩ ॥ అథవా స్వయమే
వాహం సుమిత్రానుచరా సుఖమ్ । అగ్నిహోత్రం పురస్కృత్య ప్రస్థాస్యే యత్ర రాఘవః ॥ ౧౪ ॥ కామం వా
స్వయమేవాద్య తత్ర మాం నేతుమర్హసి । యత్రాసౌ పురుషవ్యాఘ్రః పుత్రో మే తప్యతే తపః ॥ ౧౫ ॥ ఇదం హి
తవ విస్తీర్ణం ధనధాన్యసమాచితమ్ । హస్త్యశ్వరథసంపూర్ణం రాజ్యం నిర్యాతితం తయా ॥ ౧౬ ॥ ఇత్యాదిబ
హుభిర్వాక్యైః క్రూరైః సంభర్త్సితోనఘః । వివ్యథే భరతోతీవ వ్రణే తుద్యేవ సూచినా ॥ ౧౭ ॥ పపాత చరణే
తస్యాస్తదా సంభ్రాంతచేతనః । విలప్య బహుధాఽసంజ్ఞో లబ్ధసంజ్ఞస్తతః స్థితః ॥ ౧౮ ॥ ఏవం విలపమానాం తాం భర
తః ప్రాంజలిస్తదా । కౌసల్యాం ప్రత్యువాచేదం శోకైర్బహుభిరావృతామ్ ॥ ౧౯ ॥ ఆర్యే తస్మాదజానంతం గర్హ
సే మామకిల్బిషమ్ । విపులాం చ మమ ప్రీతిం స్థిరాం జానాసి రాఘవే ॥ ౨౦ ॥ కృతా శాస్త్రానుగా బుద్ధిర్మా భూత్త
స్య కదాచన । సత్యసంధః సతాం శ్రేష్ఠో యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౨౧ ॥ ప్రైష్యం పాపీయసాం యాతు సూర్యం
చ ప్రతి మేహతు । హంతు పాదేన గాం సుప్తాం యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౨౨ ॥ కారయిత్వా మహత్కర్మ భర్తా
భృత్యమనర్థకమ్ । అధర్మో యోస్య సోస్యాస్తు యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౨౩ ॥ పరిపాలయమానస్య రాజ్ఞో భూతా
ని పుత్రవత్ । తతస్తం ద్రుహ్యతాం పాపం యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౨౪ ॥ బలిషడ్భాగముద్ధృత్య నృపస్యారక్ష
తః ప్రజాః । అధర్మో యోస్య సోస్యాస్తు యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౨౫ ॥ సంశ్రుత్య చ తపస్విభ్యః సత్రే వై యజ్ఞదక్షి
ణామ్ । తాం విప్రలపతాం పాపం యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౨౬ ॥ హస్త్యశ్వరథసంబాధే యుద్ధే శస్త్రసమా
కులే । మా స్మ కార్షీత్సతాం ధర్మం యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౨౭ ॥ ఉపదిష్టం సుసూక్ష్మార్థం శాస్త్రం యత్నేన
ధీమతా । స నాశయతు దుష్టాత్మా యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౨౮ ॥ మా చ తం వ్యూఢబాహ్వంసం చంద్రార్కసమ
తేజసమ్ । ద్రాక్షీద్రాజ్యస్థమాసీనం యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౨౯ ॥ పాయసం కృసరం ఛాగం వృథా సోశ్నాతు
నిర్ఘృణః । గురూంశ్చాప్యవజానాతు యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౩౦ ॥ గాశ్చ స్పృశతు పాదేన గురూన్పరివదేత
చ । మిత్రే ద్రుహ్యేత సోత్యంతం యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౩౧ ॥ విశ్వాసాత్కథితం కించిత్పరివాదం మిథః క్వచి
త్ । వివృణోతు స దుష్టాత్మా యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౩౨ ॥ అకర్తా హ్యకృతజ్ఞశ్చ త్యక్తాత్మా నిరపత్రపః । లోకే
భవతు విద్వేష్యో యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౩౩ ॥ పుత్రదారైశ్చ భృత్యైశ్చ స్వగృహే పరివారితః । స ఏకో మృష్టమ
శ్నాతు యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౩౪ ॥ అప్రాప్య సదృశాన్దారాననపత్యః ప్రమీయతామ్ । అనవాప్య క్రి
యాం ధర్మ్యాం యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౩౫ ॥ మాత్మనః సంతతిం ద్రాక్షీత్స్వేషు దారేషు దుఃఖితః । ఆయు
స్సమగ్రమప్రాప్య యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౩౬ ॥ రాజస్త్రీబాలవృద్ధానాం వధే యత్పాపముచ్యతే । భృత్య
త్యాగే చ యత్పాపం తత్పాపం ప్రతిపద్యతామ్ ॥ ౩౭ ॥ లాక్షయా మధుమాంసాభ్యాం లోహేన చ విషేణ చ ।
సదైవ బిభృయాద్భృత్యాన్యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౩౮ ॥ సంగ్రామే సముపోఢే స్మ శత్రుపక్షభయంకరే । పలాయ
మానో వధ్యేత యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౩౯ ॥ కపాలపాణిః పృథివీమటతాం చీరసంవృతః । భిక్షమాణో యథో
న్మత్తో యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౪౦ ॥ పానే ప్రసక్తో భవతు స్త్రీష్వక్షేషు చ నిత్యశః । కామక్రోధాభిభూతస్తు
యస్యార్యోనుమతే గతః ॥ ౪౧ ॥ మా స్మ ధర్మే మనో భూయాదధర్మం స నిషేవతామ్ । అపాత్రవర్షీ భవతు యస్యా

ర్యోనుమతేగతః ॥ ౪౨ ॥ సంచితానిచవిత్తాని వివిధానిసహస్రశః । దస్యుభిర్విప్రలుప్యన్తాంయస్యార్యోనుమతే
గతః ॥ ౪౩ ॥ ఉభేసంధ్యేశయానస్య యత్పాపంపరికల్ప్యతే । తచ్చపాపంభవేత్తస్య యస్యార్యోనుమతేగతః ॥
యదగ్నిదాయకేపాపం యత్పాపంగురుతల్పగే । మిత్రద్రోహేచయత్పాపం తత్పాపంప్రతిపద్యతామ్ ॥ ౪౫
దేవతానాంపితౄణాంచ మాతాపిత్రోస్తథైవచ । మాస్మకార్షీత్సశుశ్రూషాం యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౪౬
సతాంలోకాత్సతాం కీర్త్యాత్సజ్జుష్టాత్కర్మణస్తథా । భ్రశ్యతు క్షిప్రమద్యైవ యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౪౭ ॥
అపాస్యమాతృశుశ్రూషామనర్థేసోవతిష్ఠతామ్ । దీర్ఘబాహుర్మహావక్షా యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౪౮ ॥ బహు
పుత్రోదరిద్రశ్చ జ్వరరోగసమన్వితః । సభూయాత్సతతంక్లేశీయస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౪౯ ॥ ఆశామాశంసమా
నానాం దీనానామూర్ధ్వచక్షుషామ్ । అర్థినాం వితథాంకుర్యాద్యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౫౦ ॥ మాయయా
రమతాంనిత్యం పరుషఃపిశునోశుచిః । రాజ్ఞోభీతస్త్వధర్మాత్మా యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౫౧ ॥ ఋతుస్నా
తాంసతీంభార్యామృతుకాలానురోధినీమ్ । అతివర్తేతదుష్టాత్మాయస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౫౨ ॥ ధర్మదారాన్ప
రిత్యజ్యపరదారాన్నిషేవతామ్ । త్యక్తధర్మరతిర్మూఢో యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౫౩ ॥ విప్రలుప్తప్రజాతస్యేవ
దుష్కృతంబ్రాహ్మణస్యయత్ । తదేవప్రతిపద్యేత యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౫౪ ॥ పానీయదూషకే పాపం తథైవ
విషదాయకే । యత్తదేకస్సలభతాం యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౫౫ ॥ బ్రాహ్మణాయోద్యతాంపూజాం విహంతు
కలుషేంద్రియః । బాలవత్సాంచగాందోగ్ధుయస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౫౬ ॥ తృష్ణార్తంసతిపానీయే విప్రలమ్భేన
యోజయన్ । యత్పాపంలభతేతత్స్యాద్యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౫౭ ॥ భక్త్యావివదమానేషు మార్గమాశ్రిత్య
పశ్యతః । తస్యపాపేనయుజ్యేత యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౫౮ ॥ విహీనాంపతిపుత్రాభ్యాం కౌసల్యాంపార్థివాత్మజః
ఏవమాశ్వాసయన్నేవ దుఃఖార్తోనిపపాతహ ॥ ౫౯ ॥ తథాతుశపథైఃకష్టైశ్శపమానమచేతనమ్ । భరతం శోకసంత
ప్తం కౌసల్యావాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౦ ॥ మమ దుఃఖమిదం పుత్ర భూయస్సముపజాయతే । శపథైశ్శపమానోహి
ప్రాణానుపరుణత్సిమే ॥ ౬౧ ॥ దిష్ట్యానచలితోధర్మాదాత్మాతేశుభలక్షణ । వత్ససత్యప్రతిజ్ఞోమేసతాంలోకా
నవాప్స్యసి ॥ ౬౨ ॥ ఇత్యుక్త్వాచాంకమానీయ భరతంభ్రాతృవత్సలమ్ । పరిష్వజ్యమహాబాహుం రురోద భృశ
దుఃఖితా ॥ ౬౩ ॥ ఏవంవిలపమానస్య దుఃఖార్తస్యమహాత్మనః । మోహాచ్చశోకసంరోధాద్బభూవలులితంమనః॥
౬౪ ॥ లాలప్యమానస్యవిచేతనస్య ప్రణష్టబుద్ధేఃపతితస్యభూమౌ । ముహుర్ముహుర్నిశ్వసతశ్చదీర్ఘంసాతస్యశోకే
నజగామరాత్రిః ॥ ౬౫ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౧౩౭ ॥ ౨౯౪౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తమేవంశోకసంతప్తం భరతంకైకయీసుతమ్ । ఉవాచవదతాంశ్రేష్ఠో వ
సిష్ఠశ్శ్రేష్ఠవాగృషిః ॥ ౧ ॥ అలంశోకేనభద్రంతే రాజపుత్రమహాయశః । ప్రాప్తకాలంనరపతేఃకురుసంయాన
ముత్తమమ్ ॥ ౨ ॥ వసిష్ఠస్యవచశ్శ్రుత్వా భరతోధారణాంగతః । ప్రేతకార్యాణిసర్వాణి కారయామాసధర్మవి
త్ ॥ ౩ ॥ ఉద్ధృతంతైలసంరోధాత్సతుభూమౌనివేశితం । ఆపీతవర్ణవదనంప్రసుప్తమివభూమిపతిం ॥ ౪ ॥ సంవేశ్య
శయనేచాగ్ర్యేనానారత్నపరిష్కృతే । తతోదశరథంపుత్రో విలలాపసుదుఃఖితః ॥ ౫ ॥ కింతే వ్యవసితం రాజ
న్ప్రోషితే మయ్యనాగతే । వివాస్యరామంధర్మజ్ఞం లక్ష్మణంచమహాబలం ॥ ౬ ॥ క్వయాస్యసిమహారాజహిత్వే
మందుఃఖితంజనం । హీనంపురుషసింహేన రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౭ ॥ యోగక్షేమంతు తే రాజన్ కోస్మిన్క
ల్పయితాపురే । త్వయిప్రయాతేస్స్వస్తాతరామేచవనమాశ్రితే ॥ ౮ ॥ విధవాపృథివీరాజన్ త్వయాహీనానరా
జతే । హీనచంద్రేవరజనీ నగరీప్రతిభాతిమా ॥ ౯ ॥ ఏవంవిలపమానంతం భరతందీనమానసం । అబ్రవీద్వచనం

భూయో వసిష్ఠస్తు మహామునిః ॥ ౧౦ ॥ ప్రేతకార్యాణి యాన్యస్య కర్తవ్యాని విశాంపతేః । తాన్యవ్యగ్రం మహా
బాహో క్రియన్తామవిచారితమ్ ॥ ౧౧ ॥ తథేతి భరతో వాక్యం వసిష్ఠస్యాభిపూజ్య తత్ । ఋత్విక్పురోహితాచార్యాం
స్త్వరయామాస సర్వశః ॥ ౧౨ ॥ యే త్వగ్నయో నరేన్ద్రస్య చాగ్న్యగారాద్బహిష్కృతాః । ఋత్విగ్భిర్యాజ
కైశ్చైవ తే హ్రియన్తే యథావిధి ॥ ౧౩ ॥ శిబికాయామథారోప్య రాజానం గతచేతనమ్ । బాష్పకణ్ఠా విమనసస్త
మూహుః పరిచారకాః ॥ ౧౪ ॥ హిరణ్యం చ సువర్ణం చ వాసాంసి వివిధాని చ । ప్రకిరన్తో జనా మార్గం నృపతేర
గ్రతో యయుః ॥ ౧౫ ॥ చన్దనాగరునిర్యాసాన్ సరళం పద్మకం తథా । దేవదారూణి చాహృత్య చితాం చక్రుస్త
థాపరే ॥ ౧౬ ॥ గన్ధానుచ్చావచాంశ్చాన్యాంస్తత్ర దత్వాథ భూమిపమ్ । తతస్సంవేశయామాసుశ్చితామధ్యే తమృ
త్విజః ॥ ౧౭ ॥ తదా హుతాశనం దత్వా జేపుస్తస్య తమృత్విజః । జగుశ్చ తే యథాశాస్త్రం తత్ర సామాని సా
మగాః ॥ ౧౮ ॥ శిబికాభిశ్చ యానైశ్చ యథార్హం తస్య యోషితః । నగరాన్నిర్యయుస్తత్ర వృద్ధైః పరివృతాస్త
దా ॥ ౧౯ ॥ ప్రసవ్యం చాపి తం చక్రురృత్విజోఽగ్నిచితం నృపమ్ । స్త్రియశ్చ శోకసన్తప్తాః కౌసల్యాప్రముఖా
స్తదా ॥ ౨౦ ॥ క్రౌఞ్చీనామివ నారీణాం నినాదస్తత్ర శుశ్రువే । ఆర్తానాం కరుణం కాలే క్రోశన్తీనాం సహస్రశః ॥
తతో రుదన్త్యో వివశా విలప్య చ పునః పునః । యానేభ్యస్సరయూతీరమవతేరుర్వరాఙ్గనాః ॥ ౨౨ ॥ ఓమ్ ॥ కృ
త్వోదకం తే భరతేన సార్ధం నృపాఙ్గనా మన్త్రిపురోహితాశ్చ । పురీం ప్రవిశ్యాశ్రుపరీతనేత్రా భూమౌ దశాహం
వ్యనయన్త దుఃఖమ్ ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాణ్డే షట్సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౪౦ ॥ ౮౦౦ ॥ ******
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో దశాహేఽతిగతే కృతశౌచో నృపాత్మజః । ద్వాదశేఽహని సమ్ప్రాప్తే శ్రా
ద్ధకర్మాణ్యకారయత్ ॥ ౧ ॥ బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ రత్నం ధనమన్నం చ పుష్కలమ్ । వాసాంసి చ మహార్హాణి రత్నా
ని వివిధాని చ ॥ ౨ ॥ బాస్తికం బహుశుక్లం చ గాశ్చాపి శతశస్తదా । దాసీదాసం చ యానం చ వేశ్మాని సుమహాన్తి
చ ॥ ౩ ॥ బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పుత్రో రాజ్ఞస్తస్యౌర్ధ్వదైహికమ్ । తతః ప్రభాతసమయే దివసేఽథ త్రయోదశే ॥ ౪
విలలాప మహాబాహుర్భరతశ్శోకమూర్ఛితః । శబ్దాపిహితకణ్ఠస్తు శోధనార్థముపాగతః ॥ ౫ ॥ చితామూలే పితు
ర్వాక్యమిదమాహ సుదుఃఖితః । తాత యస్మిన్నిసృష్టోఽహం త్వయా భ్రాతరి రాఘవే ॥ ౬ ॥ తస్మిన్వనం ప్రవ్రజితే
శూన్యే త్యక్తోస్మ్యహం త్వయా । యస్యా గతిరనాథాయాః పుత్రః ప్రవ్రాజితో వనమ్ ॥ ౭ ॥ తామమ్బాం తాత కౌ
సల్యాం త్యక్త్వా త్వం క్వ గతో నృప । దృష్ట్వా భస్మారుణం తచ్చ దగ్ధాస్థిస్థానమణ్డలమ్ ॥ ౮ ॥ పితుశ్శరీరనిర్వాణం ని
ష్టనన్విషసాద సః । స తు దృష్ట్వా రుదన్దీనః పపాత ధరణీతలే ॥ ౯ ॥ ఉత్థాప్యమానశ్శక్రస్య యన్త్రధ్వజ ఇవ చ్యు
తః । అభిపేతుస్తతస్సర్వే తస్యామాత్యాశ్శుచివ్రతమ్ ॥ ౧౦ ॥ అన్తకాలే నిపతితం యయాతిమృషయో యథా ।
శత్రుఘ్నశ్చాపి భరతం దృష్ట్వా శోకపరిప్లుతమ్ ॥ ౧౧ ॥ విసంజ్ఞో న్యపతద్భూమౌ భూమిపాలమనుస్మరన్ । ఉన్మత్త
ఇవ నిశ్చేతా విలలాప సుదుఃఖితః ॥ ౧౨ ॥ స్మృత్వా పితుర్గుణాఙ్గాని తాని తాని తథా తథా । మన్థరాప్రభవస్తీ
వ్రః కైకేయీగ్రాహసఙ్కులః ॥ ౧౩ ॥ వరదానమయోఽక్షోభ్యోఽమజ్జయచ్ఛోకసాగరః । సుకుమారం చ బాలం
చ సతతం లాలితం త్వయా ॥ ౧౪ ॥ క్వ తాత భరతం హిత్వా విలపన్తం గతో భవాన్ । నను భోజ్యేషు పానేషు వ
స్త్రేష్వాభరణేషు చ ॥ ౧౫ ॥ ప్రవారయసి నస్సర్వాంస్తన్నః కోఽన్యః కరిష్యతి । అవదారణకాలే తు పృథివీ నావదీ
ర్యతే ॥ ౧౬ ॥ యా విహీనా త్వయా రాజ్ఞా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా । పితరి స్వర్గమాపన్నే రామే చారణ్యమాశ్రితే ॥
కిం మే జీవితసామర్థ్యం ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనమ్ । హీనో భ్రాత్రా చ పిత్రా చ శూన్యామిక్ష్వాకుపాలితామ్ ॥ ౧౭
అయోధ్యాం న ప్రవేక్ష్యామి ప్రవేక్ష్యామి తపోవనమ్ । తయోర్విలపితం శ్రుత్వా వ్యసనం చాన్వవేక్ష్య తత్ ॥ ౧౮

భృశమార్తతరా భూయస్సర్వ ఏవానుగామినః । తతో విషణ్ణౌ శ్రాన్తౌ చ శత్రుఘ్నభరతావుభౌ ॥ ౨౦ ॥ ధరణ్యాం
సంవ్యవేష్టేతాం భగ్నశృంగావివర్షభౌ । తతః ప్రకృతిమాన్వైద్యః పితురేషాం పురోహితః ॥ ౨౧ ॥ వసిష్ఠో భర
తం వాక్యముత్థాప్య తమువాచ హ । త్రయోదశోయం దివసః పితుర్వృత్తస్య తే విభో ॥ ౨౨ ॥ సావశేషాస్థినిచయే
కిమిహ త్వం విలమ్బసే । త్రీణి ద్వంద్వాని భూతేషు ప్రవృత్తాన్యవిశేషతః ॥ ౨౩ ॥ తేషు చాపరిహార్యేషు నైవం
భవితుమర్హసి । సుమన్త్రశ్చాపి శత్రుఘ్నముత్థాప్యాభిప్రసాద్య చ ॥ ౨౪ ॥ శ్రావయామాస తత్త్వజ్ఞస్సర్వభూ
తభవాభవం । ఉత్థితౌ తౌ నరవ్యాఘ్రౌ ప్రకాశేతే యశస్వినౌ ॥ ౨౫ ॥ వర్షాతపపరిక్లిన్నౌ పృథగింద్రధ్వజావి
వ । అశ్రూణి పరిమృద్నన్తౌ రక్తాక్షౌ దీనభాషిణౌ ॥ ౨౬ ॥ అమాత్యాస్త్వరయన్తి స్మ తనయౌ చాపరాః క్రియాః ।
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౯౦ ॥ ౧౧౮౦౦ ॥ ******************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథయాత్రాం సమీహన్తం శత్రుఘ్నో లక్ష్మణానుజః । భరతం శోకసన్తప్త
మిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ గతిర్యస్సర్వభూతానాం దుఃఖే కిం పునరాత్మనః । స రామస్సత్త్వసమ్పన్నః స్త్రియా ప్ర
వ్రాజితో వనమ్ ॥ ౨ ॥ బలవాన్వీర్యసమ్పన్నో లక్ష్మణో నామ యోప్యసౌ । కిం న మోచయతే రామం కృత్వాపి పి
తృనిగ్రహం ॥ ౩ ॥ ఓమ్ ॥ పూర్వమేవ తు నిగ్రాహ్యస్సమవేక్ష్య నయానయౌ । ఉత్పథం యస్సమారూఢో నార్యా
రాజా వశంగతః ॥ ౪ ॥ ఇతి సమ్భాషమాణే తు శత్రుఘ్నే లక్ష్మణానుజే । ప్రాగ్ద్వారేభూత్తథా కుబ్జా సర్వాభరణ
భూషితా ॥ ౫ ॥ లిప్తా చన్దనసారేణ రాజవస్త్రాణి బిభ్రతీ । వివిధం వివిధైస్తైస్తైర్భూషణైశ్చ విభూషితా ॥ ౬ ॥
మేఖలాదామభిశ్చిత్రైరన్యైశ్చ శుభభూషణైః । బభాసే బహుభిర్బద్ధా రజ్జుబద్ధేవ వానరీ ॥ ౭ ॥ తాం సమీక్ష్య త
దా ద్వాస్థాస్సుభృశం పాపకారిణీం । గృహీత్వాఽకరుణాం కుబ్జాం శత్రుఘ్నాయ న్యవేదయన్ ॥ ౮ ॥ యస్యాః కృతే
వనే రామో న్యస్తదేహశ్చ నః పితా । సేయం పాపా నృశంసా చ తస్యాః కురు యథామతి ॥ ౯ ॥ శత్రుఘ్నశ్చ తదా
జ్ఞాయ వచనం భృశదుఃఖితః । అన్తఃపురచరాన్సర్వానిత్యువాచ ధృతవ్రతః ॥ ౧౦ ॥ తీవ్రముత్పాదితం దుఃఖం
భ్రాతౄణాం మే తథా పితుః । యయా సేయం నృశంసస్య కర్మణః ఫలమశ్నుతామ్ ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్త్వా తు తేనా
శు సఖీజనసమావృతా । గృహీతా బలవత్కుబ్జా సా తద్గృహమనాదయత్ ॥ ౧౨ ॥ తతస్సుభృశసన్త్రస్తస్తస్యా
స్సర్వస్సఖీజనః । క్రుద్ధమాజ్ఞాయ శత్రుఘ్నం వ్యపలాయత సర్వశః ॥ ౧౩ ॥ అమన్త్రయత కృత్స్నశ్చ తస్యాస్సర్వ
సఖీజనః । యథాయం సముపక్రాన్తో నిశ్శేషం నః కరిష్యతి ॥ ౧౪ ॥ సానుక్రోశాం వదాన్యాం చ ధర్మజ్ఞాం చ య
శస్వినీమ్ । కౌసల్యాం శరణం యామస్సా హి నోఽస్తు ధ్రువా గతిః ॥ ౧౫ ॥ స చ రోషేణ తామ్రాక్షశ్శత్రుఘ్నశ్శత్రుతా
పనః । విచకర్ష తదా కుబ్జాం క్రోశన్తీం ధరణీతలే ॥ ౧౬ ॥ తస్యా హ్యాకృష్యమాణాయా మన్థరాయాస్తతస్తతః ।
చిత్రం బహువిధం భాణ్డం పృథివ్యాం తద్వ్యశీర్యత ॥ ౧౭ ॥ తేన భాణ్డేన సంస్తీర్ణం శ్రీమద్రాజనివేశనం । అశోభ
త తదా భూయశ్శారదం గగనం యథా ॥ ౧౮ ॥ స బలీ బలవత్క్రోధాద్గృహీత్వా పురుషర్షభః । కైకేయీమభినిర్భ
ర్త్స్య బభాషే పరుషం వచః ॥ ౧౯ ॥ తైర్వాక్యైః పరుషైర్దుఃఖైః కైకేయీ భృశదుఃఖితా । శత్రుఘ్నభయసన్త్ర
స్తా పుత్రం శరణమాగతా ॥ ౨౦ ॥ తాం ప్రేక్ష్య భరతః క్రుద్ధం శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్ । అవధ్యాస్సర్వభూతా
నాం ప్రమదాః క్షమ్యతామితి ॥ ౨౧ ॥ హన్యామహమిమాం పాపాం కైకేయీం దుష్టచారిణీమ్ । యది మాం ధా
ర్మికో రామో నాసూయేన్మాతృఘాతకమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఇమామపి హతాం కుబ్జాం యది జానాతి రాఘవః । త్వాం చ మాం
చ హి ధర్మాత్మా నాభిభాషిష్యతే ధ్రువం ॥ ౨౩ ॥ భరతస్య వచశ్శ్రుత్వా శత్రుఘ్నో లక్ష్మణానుజః । న్యవర్తత త
తో రోషాత్తాం ముమోచ చ మన్థరామ్ ॥ ౨౪ ॥ సా పాదమూలే కైకేయ్యా మన్థరా నిపపాత హ । నిశ్వసన్తీ సుదుః

శార్తాకృపణం విలలాపహ ॥ ౨౫ ॥ ఓమ్ ॥ శత్రుఘ్నవిక్షేపవిమూఢసంజ్ఞాం సమీక్ష్యకుబ్జాం భరతస్యమాతా ।
శనైస్సమాశ్వాసయదార్తరూపాం క్రౌంచీంవిలగ్నామివ వీక్షమాణామ్ ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాం
డే౽ష్టసప్తతితమస్సర్గః ॥౪౯౩ ॥ ౯౮౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రభాతసమయే దివసేథచతుర్దశే । సమేత్య రాజకర్తారో భరతం
వాక్యమబ్రువన్ ॥ ౧ ॥ గతోదశరథస్స్వర్గం యోనోగురుతరోగురుః । రామం ప్రవ్రాజ్యవైజ్యేష్ఠంలక్ష్మణంచమ
హాబలం ॥ ౨ ॥త్వమద్యభవనోరాజా రాజపుత్రమహాయశః । సంగత్యానాపరాధ్నోతిరాజ్యమేతదనాయకం॥
ఆభిషేచనికంసర్వమిదమాదాయరాఘవ । ప్రతీక్షతేత్వాంస్వజనః శ్రేణయశ్చనృపాత్మజ ॥ ౪ ॥ రాజ్యం గృహా
ణభరతపితృపైతామహం ధ్రువమ్ । అభిషేచయచాత్మానం పాహిచాస్మాన్నరర్షభ ॥ ౫ ॥ ఆభిషేచనికంభాండం
కృత్వాసర్వంప్రదక్షిణమ్ । భరతస్తంజనం సర్వమిత్యువాచధృతవ్రతః ॥ ౬ ॥ జ్యేష్ఠస్యరాజతానిత్యముచితాహి
కులస్యనః । నైవంభవంతోమాంవక్తుమర్హంతికుశలాజనాః॥ ౭ ॥ రామఃపూర్వోహినోభ్రాతా భవిష్యతిమహీప
తిః । అహంత్వరణ్యేవత్స్యామి వర్షాణినవపంచచ ॥ ౮ ॥ యుజ్యతాంమహతీసేనా చతురంగమహాబలా । ఆన
యిష్యామ్యహంజ్యేష్ఠం భ్రాతరంరాఘవంవనాత్ ॥ ౯ ॥ ఆభిషేచనికంచైవ సర్వమేతదుపస్కృతమ్ ।పురస్కృ
త్యగమిష్యామి రామహేతోర్వనంప్రతి ॥ ౧౦ ॥ తత్రైవతంనరవ్యాఘ్రమభిషిచ్యపురస్కృతమ్ ।ఆనయిష్యామి
వైరామం హవ్యవాహమివాధ్వరాత్ ॥ ౧౧ ॥ నసకామాంకరిష్యామిస్వామిమాంమాతృగంధినీమ్ । వనేవత్స్య
మ్యహందుర్గే రామోరాజాభవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ క్రియతాంశిల్పిభిఃపంథాస్సమానివిషమాణిచ। రక్షిణశ్చానుసం
యాంతు పథిదుర్గవిచారకాః ॥ ౧౩ ॥ ఏవం సంభాషమాణం తం రామహేతోర్నృపాత్మజం । ప్రత్యువాచజ
నస్సర్వశ్శ్రీమద్వాక్యమనుత్తమమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఏవంతేభాషమాణస్య పద్మాశ్రీరుపతిష్ఠతామ్ । యస్త్వంజ్యేష్ఠేనృపసు
తే పృథివీందాతుమిచ్ఛసి ॥ ౧౫ ॥ ఓమ్ ॥ అనుత్తమంతద్వచనంనృపాత్మజప్రభాషితంసంశ్రవణేనిశమ్యచ । ప్ర
హర్షజాస్తంప్రతిబాష్పబిందవో నిపేతురార్యాననేత్రసంభవాః ॥ ౧౬ ॥ ఊచుస్తేవచనమిదం నిశమ్యహృ
ష్టాస్సామాత్యాస్సపరిషదోవియాతశోకాః । పంథానం నరవరభక్తిమాన్జనశ్చ వ్యాదిష్టస్తవవచనాచ్చశిల్పివర్గః ॥
* ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనాశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౯౬ ॥ ౯౮౨౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథభూమిప్రదేశజ్ఞాః సూత్రకర్మవిశారదాః । స్వకర్మాభిరతాశ్శూ
రాః ఖనకాయంత్రకాస్తథా ॥ ౧ ॥ కర్మాంతికాస్స్థపతయః పురుషా యంత్రకోవిదాః । తథావర్ధకయశ్చైవ
మార్గిణోవృక్షతక్షకాః ॥ ౨ ॥ కూపకారాస్సుధాకారావంశకర్మకృతస్తథా । సమర్థాయేచద్రష్టారః పురతస్తే
ప్రతస్థిరే ॥ ౩ ॥ సతుహర్షాత్తముద్దేశం జనౌఘోవిపులఃప్రయాన్ । అశోభతమహావేగస్సాగరస్యేవపర్వణి॥
తేస్వవారంసమాస్థాయ వర్త్మకర్మణికోవిదాః । కరణైర్వివిధోపేతైః పురస్తాత్సంప్రతస్థిరే ॥ ౫ ॥ లతావల్లీశ్చ
గుల్మాంశ్చస్థాణూనశ్మనఏవచ । జనయాంచక్రిరేమార్గం ఛిందంతోవివిధాన్ద్రుమాన్ ॥ ౬ ॥ అవృక్షేషుచ దేశేషు
కేచిద్వృక్షానరోపయన్ । కేచిత్కుఠారైష్టంకైశ్చ దాత్రైశ్ఛిందన్క్వచిత్క్వచిత్ ॥ ౭ ॥ అపరేవీరణస్తంబాన్బ
లినోబలవత్తరాః । విధమంతిస్మదుర్గాణి స్థలానిచతతస్తతః ॥ ౮ ॥ అపరే పూరయన్కూపాన్పాంసుభిశ్శ్వభ్ర
మాయతం । నిమ్నభాగాంస్తథాకేచిత్సమాంశ్చక్రుస్తతస్తతః ॥ ౯ ॥ బబంధుర్బంధనీయాంశ్చ క్షోద్యాన్సంచు
క్షుదుస్తదా । బిభిదుర్భేదనీయాంశ్చ తాంస్తాన్దేశాన్నరాస్తదా ॥ ౧౦ ॥ అచిరేణైవకాలేన పరివాహాన్బహూ
దకాన్ । చక్రుర్బహువిధాకారాన్సాగరప్రతిమాన్బహూన్ ॥ ౧౧ ॥ నిర్జలేషుచ దేశేషు ఖానయామాసురు

త్రమార్గాః । ఉదపానాన్బహువిధాన్వేదికాపరిమండితాన్ ॥ ౧౨ ॥ ససుధాకుట్టిమతలః ప్రపుష్పితమహీరుహః ।
మత్తోద్ఘుష్టద్విజగణః పతాకాభిరలంకృతః ॥ ౧౩ ॥ చందనోదకసంసిక్తో నానాకుసుమభూషితః । బహ్వశోభత
సేనాయాః పంథాస్సురపథోపమః ॥ ౧౪ ॥ ఆజ్ఞాప్యాథ యథాజ్ఞప్తి యుక్తాస్తేఽధికృతా నరాః । రమణీయేషు దేశేషు
బహుస్వాదుఫలేషు చ ॥ ౧౫ ॥ నివేశో యస్త్వభిప్రేతో భరతస్య మహాత్మనః । భూయస్తం శోభయామాసుర్భూ
షాభిర్భూషణోపమమ్ ॥ ౧౬ ॥ నక్షత్రేషు ప్రశస్తేషు ముహూర్తేషు చ తద్విదః । నివేశం స్థాపయామాసుర్భ
రతస్య మహాత్మనః ॥ ౧౭ ॥ బహుపాంసుచయాశ్చాపి పరిఘాపరివారితాః । తత్రేంద్రకీలప్రతిమాః ప్రతోలీవ
రశోభితాః ॥ ౧౮ ॥ ప్రాసాదమాలాసంసక్తాస్సౌధప్రాకారసంవృతాః । పతాకాశోభితాస్సర్వే సునిర్మితమహాప
థాః ॥ ౧౯ ॥ విసర్పద్భిరివాకాశే విటంకాగ్రవిమానకైః । సముచ్ఛ్రితైర్నివేశాస్తే బభుశ్శక్రపురోపమాః ॥ ౨౦ ॥
జాహ్నవీంతు సమాసాద్య వివిధద్రుమకాననామ్ । శీతలామలపానీయాం మహామీనసమాకులామ్ ॥ ౨౧ ॥ ఓం ॥
సచంద్రతారాగణమండితం యథా నభః క్షపాయామమలం విరాజతే । నరేంద్రమార్గస్స తథా వ్యరాజత క్రమేణ ర
మ్యశ్శుభశిల్పినిర్మితః ॥ ౨౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండె అశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౯ ॥ ౫౯౭౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో నాందీముఖీం రాత్రిం భరతం సూతమాగధాః । తుష్టువుర్వాగ్విశేష
జ్ఞాస్స్తవైర్మంగళసంహితైః ॥ ౧ ॥ సువర్ణకోణాభిహతః ప్రాణదద్యామదుందుభిః । దధ్ముశ్శంఖాంశ్చ బహుశో
వాద్యాంశ్చోచ్చావచస్వరాన్ ॥ ౨ ॥ స తూర్యఘోషస్సుమహాన్దివమాపూరయన్నివ । భరతం శోకసంతప్తం భూ
యశ్శోకైరరంధ్రయత్ ॥ ౩ ॥ తతః ప్రబుద్ధో భరతస్తం ఘోషం సన్నివర్త్య చ । నాహం రాజేతి చాప్యుక్త్వా శత్రు
ఘ్నమిదమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ పశ్య శత్రుఘ్న కైకేయ్యా లోకస్యాపకృతం మహత్ । విసృజ్య మయి దుఃఖాని రాజా ద
శరథో గతః ॥ ౫ ॥ తస్యైషా ధర్మరాజస్య ధర్మమూలా మహాత్మనః । పరిభ్రమతి రాజ్యశ్రీర్నౌరివాకర్ణికా జలే ॥
యో హి నస్సుమహాన్నాథస్సోఽపి ప్రవ్రాజితో వనమ్ । అనయా ధర్మముత్సృజ్య మాత్రా మే రాఘవస్స్వయమ్ ॥ ౭ ॥ ఇ
త్యేవం భరతం ప్రేక్ష్య విలపంతమచేతనమ్ । కృపణం రురుదుస్సర్వాస్సస్వరం యోషితస్తదా ॥ ౮ ॥ తథా తస్మిన్వి
లపతి వసిష్ఠో రాజధర్మవిత్ । సభామిక్ష్వాకునాథస్య ప్రవివేశ మహాతపాః ॥ ౯ ॥ శాతకుంభమయీం రమ్యాం
మణిరత్నసమాకులామ్ । సుధర్మామివ ధర్మాత్మా సగణః ప్రత్యపద్యత ॥ ౧౦ ॥ స కాంచనమయం పీఠం పరార్ధ్యాస్త
రణావృతమ్ । అధ్యాస్త సర్వవేదజ్ఞో దూతానను శశాస చ ॥ ౧౧ ॥ బ్రాహ్మణాన్క్షత్రియాన్వైశ్యానమాత్యాన్గణవల్ల
భాన్ । క్షిప్రమానయతావ్యగ్రాః కృత్యమాత్యయికం హి నః ॥ ౧౨ ॥ స రాజపుత్రం శత్రుఘ్నం భరతం చ యశ
స్వినమ్ । యుధాజితం సుమంత్రం చ యే చ తత్ర హితా జనాః ॥ ౧౩ ॥ తతో హలహలాశబ్దస్సుమహాంత్సమపద్య
త । రథైరశ్వైర్గజైశ్చాపి జనానాముపగచ్ఛతామ్ ॥ ౧౪ ॥ తతో భరతమాయాంతం శతక్రతుమివామరాః । ప్ర
త్యనందన్ప్రకృతయో యథా దశరథం తథా ॥ ౧౫ ॥ ఓమ్ ॥ హ్రద ఇవ తిమినాగసంవృతస్స్తిమితజలో మణిశంఖశర్క
రః । దశరథసుతశోభితా సభా సదశరథేవ బభౌ యథా పురా ॥ ౧౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండె ఏకాశీతితమ
స్సర్గః ॥ ౨౦౨ ॥ ౪౦౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తామార్యగణసంపూర్ణాం భరతః ప్రగ్రహాం సభామ్ । దదర్శ బుద్ధిసంప
న్నః పూర్ణచంద్రో నిశామివ ॥ ౧ ॥ ఆసనాని యథాన్యాయమార్యాణాం విశతాం తదా । వస్త్రాంగరాగప్రభ
యా ద్యోతితా సా సభోత్తమా ॥ ౨ ॥ సా విద్వజ్జనసంపూర్ణా సభా సురుచిరా తదా । అదృశ్యత ఘనాపాయే పూ
ర్ణచంద్రేవ శర్వరీ ॥ ౩ ॥ రాజ్ఞస్తు ప్రకృతీస్సర్వాస్సమగ్రాః ప్రేక్ష్య ధర్మవిత్ । ఇదం పురోహితో వాక్యం భరతం

మృదమచాబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ తాతరాజాదశరథస్స్వర్గతోధర్మమాచరన్ । ధనధాన్యవతీంస్ఫీతాం ప్రదాయ పృథి
వీంతవ ॥ ౫ ॥ రామస్తథాసత్యధృతిస్సతాంధర్మమనుస్మరన్ । నాజహాత్పితురాదేశం శశీజ్యోత్స్నామివోదితః॥
పిత్రాభ్రాత్రాచతేదత్తం రాజ్యంనిహతకంటకమ్ । తద్భుంక్ష్వముదితామాత్యః క్షిప్రమేవాభిషేచయ ॥ ౭ ॥ఉ
దీచ్యాశ్చప్రతీచ్యాశ్చదాక్షిణాత్యాశ్చకేవలాః । కోట్యాపరాన్తాస్సాముద్రారత్నాన్యభిహరంతుతే॥ ౮ ॥ తచ్ఛ్రు
త్వాభరతోవాక్యం శోకేనాభిపరిప్లుతః । జగామ మనసారామం ధర్మజ్ఞో ధర్మకాంక్షయా ॥ ౯ ॥ సబాష్పకల
యావాచా కలహంసస్వరోయువా । విలలాప సభామధ్యే జగర్హేచ పురోహితమ్ ॥ ౧౦ ॥ చరితబ్రహ్మచర్యస్య
విద్యాస్నాతస్యధీమతః । ధర్మేప్రయతమానస్య కోరాజ్యంమద్విధోహరేత్ ॥ ౧౧ ॥ కథందశరథాజ్జాతో భవే
ద్రాజ్యాపహారకః । రాజ్యంచాహంచరామస్య ధర్మంవక్తుమిహార్హసి ॥ ౧౨ ॥ జ్యేష్ఠశ్శ్రేష్ఠశ్చధర్మాత్మాదిలీపనహు
షోపమః । లబ్ధుమర్హతికాకుత్స్థో రాజ్యం దశరథోయథా ॥ ౧౩ ॥అనార్యజుష్టమస్వర్గ్యంకుర్యాంపాపమహం
యది । ఇక్ష్వాకూణామహంలోకే భవేయంకులపాంసనః ॥ ౧౪ ॥ యద్ధిమాత్రాకృతం పాపం నాహం తదపిరో
చయే । ఇహస్థోవనదుర్గస్థం నమస్యామికృతాంజలిః ॥ ౧౫ ॥ రామమేవానుగచ్ఛామి రాజా సద్విపదాంవరః ।
త్రయాణామపిలోకానాం రాఘవోరాజ్యమర్హతి ॥ ౧౬ ॥ తద్వాక్యంధర్మసంయుక్తం శ్రుత్వాసర్వేసభాసదః।
హర్షాన్ముముచురశ్రూణి రామేనిహితచేతసః ॥ ౧౭ ॥ యదిత్వార్యం నశక్ష్యామి వినివర్తయితుంవనాత్ । వనే
తత్రైవవత్స్యామి యథార్యోలక్ష్మణస్తథా ॥ ౧౮ ॥ సర్వోపాయంతువర్తిష్యే వినివర్తయితుంబలాత్ । సమక్షు
మార్యమిశ్రాణాం సాధూనాంగుణవర్తినామ్ ॥ ౧౯ ॥ విష్టికర్మాంతికాస్సర్వే మార్గశోధకరక్షకాః । ప్రస్థాపితా
మయాపూర్వం యాత్రాపిమమరోచతే ॥ ౨౦ ॥ ఏవముక్త్వాతుధర్మాత్మా భరతోభ్రాతృవత్సలః । సమీపస్థమువాచే
దం సుమన్త్రంమన్త్రకోవిదమ్ ॥ ౨౧ ॥ తూర్ణముత్థాయగచ్ఛత్వం సుమన్త్రమమశాసనాత్ । యాత్రామా
జ్ఞాపయక్షిప్రం బలంచైవసమానయ ॥ ౨౨ ॥ ఏవముక్తస్సుమంత్రస్తు భరతేన మహాత్మనా । హృష్టస్తదాదిశ
త్సర్వం యథాసందిష్టమిష్టవత్ ॥ ౨౩ ॥ తాఃప్రహృష్టాఃప్రకృతయోబలాధ్యక్షాబలస్యచ। శ్రుత్వాయాత్రాం
సమాజ్ఞప్తాం రాఘవస్యనివర్తనే॥ ౨౪ ॥ తతోయోధాంగనాస్సర్వాభర్తౄంత్సర్వాన్గృహేగృహే । యా
త్రాగమనమాజ్ఞాయ త్వరయంతస్మహర్షితాః ॥ ౨౫ ॥ తేహయైర్గోరథైశ్శీఘ్రైస్స్యందనైశ్చమనోజవైః। సహయో
ధైర్బలాధ్యక్షాబలంసర్వమచోదయన్ ॥ ౨౬ ॥ సజ్జంతుతద్బలందృష్ట్వాభరతోగురుసన్నిధౌ । రథంమేత్వరయస్వే
తి సుమన్త్రంపార్శ్వతోబ్రవీత్ ॥ ౨౭ ॥ భరతస్యతతస్త్వాజ్ఞాం ప్రతిగృహ్యచహర్షితః । రథం గృహీత్వోపయ
యౌ యుక్తంపరమవాజిభిః ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ సరాఘవస్సత్యధృతిఃప్రతాపవాన్బ్రువన్సుయుక్తందృఢసత్యవిక్ర
మః । గురుంమహారణ్యగతంయశస్వినం ప్రసాదయిష్యన్భరతోబ్రవీత్తదా ॥ ౨౯ ॥ తూర్ణంసముత్థాయసుమం
త్రగచ్ఛ బలస్యయోగాయబలప్రధానాన్ । ఆనేతుమిచ్ఛామిహితంవనస్థం ప్రసాద్యరామం జగతోహితా
య ॥ ౩౦ ॥ ససూతపుత్రోభరతేనసమ్యగాజ్ఞాపితస్సంపరిపూర్ణకామః । శశాస సర్వాన్ప్రకృతిప్రధానాన్బల
స్యముఖ్యాంశ్చసుహృజ్జనంచ ॥ ౩౧ ॥ తతస్సముత్థాయ కులేకులేతే రాజన్యవైశ్యావృషలాశ్చ విప్రాః । అయూ
యుజన్నుష్ట్రరథాన్ఖరాంశ్చ నాగాన్హయాంశ్చైవకులప్రసూతాన్ ॥ ౩౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే
ద్వ్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౧౦౫ ॥ ౨౧౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సముత్థితఃకాల్యమాస్థాయస్యందనోత్తమమ్ । ప్రయయౌభరతశ్శీఘ్రం
రామదర్శనకాంక్షయా ॥ ౨ ॥ అగ్రతఃప్రయయుస్తస్య సర్వేమంత్రిపురోధసః । అధిరుహ్య హయైర్యుక్తాన్ర

థాన్సూర్యరథోపమాన్ ॥ ౨ ॥ నవనాగసహస్రాణి కల్పితాని యథావిధి । అన్వయుర్భరతం యాంతమిక్ష్వాకుకుల
నందనమ్ ॥ ౩ ॥ షష్టిరథసహస్రాణి ధన్వినో వివిధాయుధాః । అన్వయుర్భరతం యాంతం రాజపుత్రం యశస్వినం ॥
శతం సహస్రాణ్యశ్వానాం సమారూఢాని రాఘవమ్ । అన్వగుర్భరతం యాంతం సత్యసంధం జితేంద్రియమ్ ॥ ౫ ॥
కైకేయీ చ సుమిత్రా చ కౌసల్యా చ యశస్వినీ । రామానయనసంహృష్టా యయుర్యానేన భాస్వతా ॥ ౬ ॥ ప్ర
యాతాశ్చార్యసంఘాతా రామం ద్రష్టుం సలక్ష్మణమ్ । తస్యైవ చ కథాశ్చిత్రాః కుర్వాణా హృష్టమానసాః ॥ ౭ ॥
మేఘశ్యామం మహాబాహుం స్థిరసత్త్వం దృఢవ్రతమ్ । కదా ద్రక్ష్యామహే రామం జగతశ్శోకనాశనమ్ ॥ ౮ ॥ దృ
ష్ట ఏవ హి నశ్శోకమపనేష్యతి రాఘవః । తమస్సర్వస్య లోకస్య సముద్యన్నివ భాస్కరః ॥ ౯ ॥ ఇత్యేవం కథయంతస్తే
సంప్రహృష్టాః కథాశ్శుభాః । పరిష్వజానాశ్చాన్యోన్యం యయుర్నాగరికా జనాః ॥ ౧౦ ॥ యే చ తత్రాపరే సర్వే
సమ్మతా యే చ నైగమాః । రామం ప్రతియయుర్హృష్టాస్సర్వాః ప్రకృతయస్తథా ॥ ౧౧ ॥ మణికారాశ్చ యే కేచి
త్కుంభకారాశ్చ శోభనాః । సూత్రకర్మకృతశ్చైవ యే చ శస్త్రోపజీవినః ॥ ౧౨ ॥ మాయూరకాః క్రాకచికా
రోచకా వేధకాస్తథా । దండకారాస్సుధాకారాస్తథా గంధోపజీవినః ॥ ౧౩ ॥ సువర్ణకారాః ప్రఖ్యాతాస్తథా
కంబళధావకాః । స్నాపకోచ్ఛాదకా వైద్యా ధూపకాశ్శౌండికాస్తథా ॥ ౧౪ ॥ రజకాస్తున్నవాయాశ్చ గ్రామ
ఘోషమహత్తరాః । శైలూషాశ్చ సహ స్త్రీభిర్యయుః కైవర్తకాస్తథా ॥ ౧౫ ॥ సమాహితా వేదవిదో బ్రాహ్మణా
వృత్తసమ్మతాః । గోరథైర్భరతం యాంతమనుజగ్ముస్సహస్రశః ॥ ౧౬ ॥ సువేషాశ్శుద్ధవసనాస్తథా మృష్టానులేప
నాః । సర్వే తే వివిధైర్యానైశ్శనైర్భరతమన్వయుః ॥ ౧౭ ॥ ప్రహృష్టముదితా సేనా సాన్వయాత్కైకయీసుతం ।
భ్రాతురానయనే యాంతం భరతం భ్రాతృవత్సలమ్ ॥ ౧౮ ॥ తే గత్వా దూరమధ్వానం రథయానాశ్వకుంజరైః ।
సమాసేదుస్తతో గంగాం శృంగిబేరపురం ప్రతి ॥ ౧౯ ॥ యత్ర రామసఖో వీరో గుహో జ్ఞాతిగణైర్వృతః । నివస
త్యప్రమాదేన దేశం తం పరిపాలయన్ ॥ ౨౦ ॥ ఉపేత్య తీరం గంగాయాశ్చక్రవాకైరలంకృతమ్ । వ్యవాతిష్ఠత సా సే
నా భరతస్యానుయాయినీ ॥ ౨౧ ॥ నిరీక్ష్యానుగతాం సేనాం తాం చ గంగాం శివోదకామ్ । భరతస్సచివాంత్సర్వా
నబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ ౨౨ ॥ నివేశయత మే సైన్యమభిప్రాయేణ సర్వతః । విశ్రాంతాః ప్రతరిష్యామశ్శ్వ ఇదానీమి
మాం నదీమ్ ॥ ౨౩ ॥ దాతుం చ తావదిచ్ఛామి స్వర్గతస్య మహీపతేః । ఔర్ధ్వదేహనిమిత్తార్థమవతీర్యోదకం నదీం ॥
తస్యైవం బ్రువతో మాత్యాస్తథేత్యుక్త్వా సమాహితాః । న్యవేశయంస్తాం ఛందేన స్వేన స్వేన పృథక్పృథక్ ॥ ౨౫ ॥
॥ ఓమ్ ॥ నివేశ్య గంగామనుతాం మహానదీం చమూం విధానైః పరిబర్హశోభినీమ్ । ఉవాస రామస్య తదా మహాత్మనో
విచింతయానో భరతో నివర్తనమ్ ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే త్ర్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౮ ॥ ౧౬౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో నివిష్టాం ధ్వజినీం గంగామన్వాశ్రితాం నదీమ్ । నిషాదరాజో దృష్ట్వై
వ జ్ఞాతీంస్త్వరితోఽబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ మహతీయమితస్సేనా సాగరాభా ప్రదృశ్యతే । నాస్యాంతమధిగచ్ఛామి మన
సాపి విచింతయన్ ॥ ౨ ॥ యథా తు ఖలు దుర్బుద్ధిర్భరతస్స్వయమాగతః । స ఏష హి మహాకాయః కోవిదారధ్వజో
రథే ॥ ౩ ॥ బంధయిష్యతి వా దాశానథ వాస్మాన్వధిష్యతి । అథ దాశరథిం రామం పిత్రా రాజ్యాద్వివాసితం ॥ ౪ ॥ స
మ్పన్నాం శ్రియమన్విచ్ఛంస్తస్య రాజ్ఞస్సుదుర్లభామ్ । భరతః కైకయీపుత్రో హంతుం సమధిగచ్ఛతి ॥ ౫ ॥ భర్తా
చైవ సఖా చైవ రామో దాశరథిర్మమ । తస్యార్థకామాస్సన్నద్ధా గంగానూపే ప్రతిష్ఠత ॥ ౬ ॥ తిష్ఠంతు సర్వే దాశా
శ్చ గంగామన్వాశ్రితాం నదీం । బలయుక్తా నదీరక్షా మాంసమూలఫలాశనాః ॥ ౭ ॥ నావాం శతానాం పంచానాం
కైవర్తానాం శతం శతమ్ । సన్నద్ధానాం తథా యూనాం తిష్ఠంత్విత్యభ్యచోదయత్ ॥ ౮ ॥ యద్యదుష్టస్తు భరతో

రామస్యేహ భవిష్యతి । సేయం స్వస్తిమతీ సేనా గంగామద్య తరిష్యతి ॥ ౯ ॥ ఇత్యుక్త్వోపాయనం గృహ్య మత్స్య
మాంసమధూని చ । అభిచక్రామ భరతం నిషాదాధిపతిర్గుహః ॥ ౧౦ ॥ తమాయాంతం తు సంప్రేక్ష్య సూతపుత్రః ప్ర
తాపవాన్ । భరతాయాచచక్షేఽథ వినయజ్ఞో వినీతవత్ ॥ ౧౧ ॥ ఏష జ్ఞాతిసహస్రేణ స్థపతిః పరివారితః । కుశలో
దండకారణ్యే వృద్ధో భ్రాతుశ్చ తే సఖా ॥ ౧౨ ॥ తస్మాత్పశ్యతు కాకుత్స్థ త్వాం నిషాదాధిపో గుహః । అసంశయం వి
జానీతే యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౩ ॥ ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా సుమంత్రాద్భరతశ్శుభమ్ । ఉవాచ వచనం శీఘ్రం
గుహః పశ్యతు మామితి ॥ ౧౪ ॥ లబ్ధ్వాఽభ్యనుజ్ఞాం సంహృష్టో జ్ఞాతిభిః పరివారితః । ఆగమ్య భరతం ప్రహ్వో గుహో
వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ నిష్కుటశ్చైవ దేశోఽయం వంచితాశ్చాపి తే వయమ్ । నివేదయామస్తే సర్వే స్వకే దాస
కులే వస ॥ ౧౬ ॥ అస్తి మూలం ఫలం చైవ నిషాదైస్సముపాహృతమ్ । ఆర్ద్రం చ మాంసం శుష్కం చ వన్యం చోచ్చావచం
మహత్ ॥ ౧౭ ॥ ఆశంసే స్వాశితా సేనా వత్స్యతీమాం విభావరీమ్ । అర్చితో వివిధైః కామైః శ్వస్ససైన్యో గమి
ష్యసి ॥ ౧౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతురశీతితమస్సర్గః ॥ ౫౫౮ ॥ ౧౧౧౬౦ ॥ ************
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తస్తు భరతో నిషాదాధిపతిం గుహమ్ । ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో వా
క్యం హేత్వర్థసంహితమ్ ॥ ౧ ॥ ఊర్జితః ఖలు తే కామః కృతో మమ గురోస్సఖే । యో మే త్వమీదృశీం సేనామేకో
ఽభ్యర్చితుమిచ్ఛసి ॥ ౨ ॥ ఇత్యుక్త్వా తం మహాతేజా గుహం వచనముత్తమమ్ । అబ్రవీద్భరతశ్శ్రీమాన్నిషాదాధిపతిం
పునః ॥ ౩ ॥ కతరేణ గమిష్యామి భరద్వాజాశ్రమం గుహ । గహనోఽయం భృశం దేశో గంగానూపో దురత్యయః ॥ ౪
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం గుహో గహనగోచరః ॥ ౫ ॥ దాశా
స్త్వానుగమిష్యంతి ధన్వినస్సుసమాహితాః । అహం చానుగమిష్యామి రాజపుత్ర మహాయశః ॥ ౬ ॥ కచ్చిన్న దు
ష్టో వ్రజసి రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । ఇయం తే మహతీ సేనా శంకాం జనయతీవ మే ॥ ౭ ॥ తమేవమభిభాషంతమాకా
శ ఇవ నిర్మలః । భరతశ్శ్లక్ష్ణయా వాచా గుహం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ మా భూత్స కాలో యత్కష్టం న మాం శంకితు
మర్హసి । రాఘవస్స హి మే భ్రాతా జ్యేష్ఠః పితృసమో మతః ॥ ౯ ॥ తం నివర్తయితుం యామి కాకుత్స్థం వనవాసి
నమ్ । బుద్ధిరన్యా న తే కార్యా గుహ సత్యం బ్రవీమి తే ॥ ౧౦ ॥ స తు సంహృష్టవదనశ్శ్రుత్వా భరతభాషితమ్ । పు
నరేవాబ్రవీద్వాక్యం భరతం ప్రతిహర్షితః ॥ ౧౧ ॥ ధన్యస్త్వం న త్వయా తుల్యం పశ్యామి జగతీతలే । అయత్నా
దాగతం రాజ్యం యస్త్వం త్యక్తుమిహేచ్ఛసి ॥ ౧౨ ॥ శాశ్వతీ ఖలు తే కీర్తిర్లోకాననుచరిష్యతి । యస్త్వం కృచ్ఛ్ర
గతం రామం ప్రత్యానయితుమిచ్ఛసి ॥ ౧౩ ॥ ఏవం సంభాషమాణస్య గుహస్య భరతం తదా । అభూన్నష్టప్రభ
స్సూర్యో రజనీ చాభ్యవర్తత ॥ ౧౪ ॥ సన్నివేశ్య స తాం సేనాం గుహేన పరితోషితః । శత్రుఘ్నేన సమం శ్రీమాం
శ్శయనం సముపాగమత్ ॥ ౧౫ ॥ రామచింతామయశ్శోకో భరతస్య మహాత్మనః । ఉపస్థితో హ్యనర్హస్య ధర్మప్రే
క్షస్య తాదృశః ॥ ౧౬ ॥ అంతర్దాహేన దహనస్సంతాపయతి రాఘవమ్ । వనదాహాభిసంతప్తం గూఢోఽగ్నిరివ పాద
పమ్ ॥ ౧౭ ॥ ప్రస్రుతస్సర్వగాత్రేభ్యస్స్వేదం శోకాగ్నిసంభవమ్ । యథా సూర్యాంశుసంతప్తో హిమవాన్ప్రస్రు
తో హిమమ్ ॥ ౧౮ ॥ ధ్యాననిర్దరశైలేన వినిశ్శ్వసితధాతునా । దైన్యపాదపసంఘేన శోకాయాసాధిశృంగిణా ॥
ప్రమోహానంతసత్త్వేన సంతాపావధివేణునా । ఆక్రాంతో దుఃఖశైలేన మహతా కైకయీసుతః ॥ ౨౦ ॥ వినిశ్శ్వస
న్వై భృశం దుర్మనాస్తతః ప్రమూఢసంజ్ఞః పరమాపదం గతః । శమం న లేభే హృదయజ్వరార్దితో నరర్షభో యూథహ
తో యథర్షభః ॥ ౨౧ ॥ గుహేన సార్ధం భరతస్సమాగతో మహానుభావస్సజనస్సమాహితః । సుదుర్మనాస్తం భ
రతం తదా పునః గుహస్సమాశ్వాసయదగ్రజం ప్రతి ॥ ౨౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చాశీతితమస్స

ర్గః ॥ ౪౬౧ ॥ ౯౨౨ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆచచక్షేఽథసద్భావం లక్ష్మణస్య మహాత్మనః । భరతాయాప్రమేయాయ
గుహోగహనగోచరః ॥ ౧ ॥ తంజాగ్రతం గుణైర్యుక్తం వరచాపేషుధారిణమ్ । భ్రాతృగుప్త్యర్థమత్యంతమహం
లక్ష్మణమబ్రువమ్ ॥ ౨ ॥ ఇయం తాత సుఖా శయ్యా త్వదర్థముపకల్పితా । ప్రత్యాశ్వసిహి శేష్వాస్యాం సుఖం రాఘవ
నందన ॥ ౩ ॥ ఉచితోఽయంజనస్సర్వో దుఃఖానాంత్వంసుఖోచితః । ధర్మాత్మం స్తస్య గుప్త్యర్థం జాగరిష్యామహే వ
యమ్ ॥ ౪ ॥ నహిరామాత్ప్రియతరో మమాస్తిభువికశ్చన । మోత్సుకోభూర్బ్రవీమ్యేతదప్యసత్యంతవాగ్రతః ॥ ౫ ॥
అస్య ప్రసాదాదాశంసే లోకేఽస్మింత్సుమహద్యశః । ధర్మావాప్తించవిపులామర్థావాప్తించ కేవలామ్ ॥ ౬ ॥ సోఽహం
ప్రియసఖంరామం శయానంసహసీతయా । రక్షిష్యామిధనుష్పాణిస్సర్వైస్స్వైర్జ్ఞాతిభిస్సహ ॥ ౭ ॥ నహి మేఽవిది
తంకించిద్వనేఽస్మింశ్చరతస్సదా । చతురంగంహ్యపిబలం ప్రసహేమవయంయుధి ॥ ౮ ॥ ఏవమస్మాభిరుక్తేన లక్ష్మ
ణేనమహాత్మనా । అనునీతావయంసర్వే ధర్మమేవానుపశ్యతా ॥ ౯ ॥ కథం దాశరథౌ భూమౌ శయానే సహసీత
యా । శక్యానిద్రామయాలబ్ధుం జీవితం వాసుఖానివా ॥ ౧౦ ॥ యోనదేవాసురైస్సర్వైశ్శక్యః ప్రసహితుం యు
ధి । తంపశ్యగుహసంవిష్టం తృణేషుసహసీతయా ॥ ౧౧ ॥ మహతాతపసాలబ్ధోవివిధైశ్చ పరిశ్రమైః । ఏకోదశ
రథస్యైషపుత్రస్సదృశలక్షణః ॥ ౧౨ ॥ అస్మిన్ప్రవ్రాజితేరాజా నచిరం వర్తయిష్యతి । విధవా మేదినీ నూనం క్షి
ప్రమేవభవిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ వినద్యసుమహానాదం శ్రమేణోపరతాస్స్త్రియః । నిర్ఘోషోపరతం తాతమన్యేరాజనివేశ
నమ్ ॥ ౧౪ ॥ కౌసల్యాచైవరాజాచ తథైవజననీమమ । నాశంసేయదిజీవేయుస్సర్వేతేశర్వరీమిమామ్ ॥ ౧౫ ॥ జీ
వేదపిహిమేమాతా శత్రుఘ్నస్యాన్వవేక్షయా । దుఃఖితాబతకౌసల్యా వీరసూర్వినశిష్యతి ॥ ౧౬ ॥ అతిక్రాంత
మతిక్రాంతమనవాప్యమనోరథమ్ । రాజ్యేరామమనిక్షిప్య పితామేవినశిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ సిద్ధార్థాః పితరంవృత్తంత
స్మిన్కాలేహ్యుపస్థితే । ప్రేతకార్యేషుసర్వేషు సంస్కరిష్యంతిభూమిపమ్ ॥ ౧౮ ॥ రమ్యచత్వరసంస్థానాం సువి
భక్తమహాపథామ్ । హర్మ్యప్రాసాదసంపన్నాం సర్వరత్నవిభూషితామ్ ॥ ౧౯ ॥ గజాశ్వరథసంబాధాంతూర్య
నాదవినాదితామ్ । సర్వకల్యాణసంపూర్ణాం హృష్టపుష్టజనాకులామ్ ॥ ౨౦ ॥ ఆరామోద్యానసంపూర్ణాంసమా
జోత్సవశాలినీమ్ । సుఖితావిచరిష్యంతి రాజధానీంపితుర్మమ ॥ ౨౧ ॥ అపిసత్యప్రతిజ్ఞేన సార్ధంకుశలినా వయమ్ ।
నివృత్తేసమయేహ్యస్మిన్ సుఖితాః ప్రవిశేమహి ॥ ౨౨ ॥ పరిదేవయమానస్య తస్యైవంసుమహాత్మనః । తిష్ఠతో
రాజపుత్రస్య శర్వరీసాత్యవర్తత ॥ ౨౩ ॥ ప్రభాతేవిమలేసూర్యే కారయిత్వాజటాఉభౌ । అస్మిన్భాగీరథీతీ
రే సుఖంసంతారితౌమయా ॥ ౨౪ ॥ ఓమ్ ॥ జటాధరౌతౌద్రుమచీరవాససౌ మహాబలౌకుంజరయూథపోపమౌ ।
వరేషుచాపాసిధరౌపరంతపౌ వ్యపేక్షమాణౌ సహసీతయాగతౌ ॥ ౨౫ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండేష
డశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౬౪ ॥ ౭౨౮ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ గుహస్యవచనంశ్రుత్వా భరతోభృశమప్రియమ్ । ధ్యానం జగామతత్రై
వ యత్రతచ్ఛ్రుతమప్రియమ్ ॥ ౧ ॥ (నవిహ్వలితసర్వాంగో విస్పృశ్యవిమలేక్షణః । పపాతసహసాభూమౌ కూ
లాత్ప్రక్షిప్తఇవద్రుమః) ॥ ౨ ॥ సుకుమారోమహాసత్త్వస్సింహస్కంధోమహాభుజః । పుండరీకవిశాలాక్షస్తరుణఃప్రి
యదర్శనః ॥ ౩ ॥ ప్రత్యాశ్వస్యముహూర్తంతుకాలంపరమదుర్మనాః । పపాతసహసాతోత్త్రైర్హృదివిద్ధఇవద్విపః ॥
తదవస్థంతు భరతం శత్రుఘ్నోనంతరస్థితః । పరిష్వజ్యరురోదోచ్చైర్విసంజ్ఞశ్శోకకర్శితః ॥ ౫ ॥ తతస్సర్వాస్స
మాపేతుర్మాతరోభరతస్యతాః । ఉపవాసకృశాదీనాభర్తృవ్యసనకర్శితాః ॥ ౬ ॥ తాశ్చతంపతితంభూమౌ రుదం

త్యఃపర్యవారయన్ । కౌసల్యాత్వనుసృత్యైనం దుర్మనాఃపరిషస్వజే ॥ ౭ ॥ వత్సలాస్వంయథావత్సముపగూహ్య
తపస్వినీ । పరిపప్రచ్ఛభరతం రుదంతీశోకలాలసా ॥ ౮ ॥ పుత్ర వ్యాధిర్నతేకచ్చిచ్ఛరీరంపరిబాధతే । అద్యరా
జకులస్యాస్య త్వదధీనంహిజీవితం ॥ ౯ ॥ త్వాందృష్ట్వాపుత్ర జీవామి రామేసభ్రాతృకేగతే । వృత్తేదశరథేరాజ్ఞి
నాథఏక స్త్వమద్యనః ॥ ౧౦ ॥ కచ్చిన్నలక్ష్మణేపుత్ర శ్రుతంతేకించిదప్రియం । పుత్రేవాహ్యేకపుత్రాయాస్సహభా
ర్యేవనంగతే ॥ ౧౧ ॥ సముహూర్తంసమాశ్వస్య రుదన్నేవ మహాయశాః । కౌసల్యాంపరిసాంత్వ్యేదం గుహం
వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ భ్రాతామేక్వావసద్రాత్రౌ క్వసీతాక్వచలక్ష్మణః । అస్వపచ్ఛయనే కస్మిన్ కిం భుక్త్వా
గుహశంసమే ॥ ౧౩ ॥ సోబ్రవీద్భరతంహృష్టోనిషాదాధిపతిర్గుహః । యద్విధంప్రతిపేదేచ రామేప్రియహితే తి
థౌ ॥ ౧౪ ॥ అన్నముచ్చావచంభక్ష్యాః ఫలానివివిధానిచ । రామాయాభ్యవహారార్థం బహుశోపహృతంమయా ॥
తత్సర్వంప్రత్యనుజ్ఞాసీద్రామస్సత్యపరాక్రమః । నహితత్ప్రత్యగృహ్ణాత్సక్షత్రధర్మమనుస్మరన్ ॥ ౧౫ ॥ నహ్యస్మా
భిః ప్రతిగ్రాహ్యం సఖేదేయంతుసర్వదా । ఇతితేనవయంరాజన్ననునీతామహాత్మనా ॥ ౧౬ ॥ లక్ష్మణేన సమానీ
తం పీత్వా వారిమహాయశాః । ఔపవాస్యంతదాకార్షీద్రాఘవస్సహసీతయా ॥ ౧౭ ॥ తతస్తుజలశేషేణ లక్ష్మ
ణోప్యకరోత్తదా । వాగ్యతాస్తేత్రయస్సంధ్యాం సముపాసతసంయతాః ॥ ౧౮ ॥ సౌమిత్రిస్తు తతఃపశ్చాదకరో
త్స్వాస్తరంశుభమ్ । స్వయమానీయ బర్హీంషి క్షిప్రంరాఘవకారణాత్ ॥ ౨౦ ॥ తస్మింత్సమావిశద్రామ
స్స్వాస్తరేసహసీతయా । ప్రక్షాళ్యచతయోఃపాదానపాక్రామత్సలక్ష్మణః ॥ ౨౧ ॥ ఏతత్తదింగుదీమూలమిదమే
వచతత్తృణం । యస్మిన్రామశ్చసీతాచ రాత్రింతాంశయితావుభౌ ॥ ౨౨ ॥ ఓమ్ ॥ నియమ్యపృష్ఠేతుతలాంగుళి
త్రవాన్శరైస్సుపూర్ణావిషుధీపరంతపః । మహద్ధనుస్సజ్యముపోహ్యలక్ష్మణోనిశామతిష్ఠత్పరితోస్య కేవలం ॥
తతస్త్వహంచోత్తమచాపబాణధృత్స్థితోభవంతత్రసయత్రలక్ష్మణః । అతంద్రిభిర్జ్ఞాతిభిరాత్తకార్ముకైర్మహేం
ద్రకల్పం పరిపాలయంస్తదా ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తాశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౭ ॥ ౫౩౪౦ ॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తచ్ఛ్రుత్వానిపుణంసర్వంభరతస్సహమంత్రిభిః । ఇంగుదీమూలమాగమ్య
రామశయ్యామవేక్ష్యతామ్ ॥ ౧ ॥ అబ్రవీజ్జననీస్సర్వాఇహతేనమహాత్మనా । శర్వరీ శయితాభూమావిదమస్య
విమర్దితమ్ ॥ ౨ ॥ మహాభాగకులీనేన మహాభాగేనధీమతా । జాతో దశరథేనోర్వ్యాం నరామస్స్వప్తుమర్హతి ॥
అజినోత్తరసంస్తీర్ణే వరాస్తరణసంచయే । శయిత్వాపురుషవ్యాఘ్రః కథంశేతేమహీతలే ॥ ౪ ॥ ప్రాసాదాగ్ర
విమానేషు వలభీషుచసర్వదా । హైమరాజతభౌమేషు వరాస్తరణశాలిషు ॥ ౫ ॥ పుష్పసంచయచిత్రేషు చం
దనాగరుగంధిషు । పాండురాభ్రప్రకాశేషు శుకసంఘరుతేషుచ ॥ ౬ ॥ ప్రాసాదవరవర్యేషు శీతవత్సుసుగం
ధిషు । ఉషిత్వామేరుకల్పేషు కృతకాంచనభిత్తిషు ॥ ౭ ॥ గీతవాదిత్రనిర్ఘోషైర్వరాభరణనిస్స్వనైః । మృదంగవ
రశబ్దైశ్చసతతంసమ్ప్రబోధితః ॥ ౮ ॥ వందిభిర్వందితఃకాలే బహుభిస్సూతమాగధైః । గాథాభిరనురూపాభిస్స్తు
తిభిశ్చపరంతపః ॥ ౯ ॥ అశ్రద్ధేయమిదంలోకే నసత్యంప్రతిభాతిమా । ముహ్యతేఖలు మేభావస్స్వప్నోయమితి
మేమతిః ॥ ౧౦ ॥ ననూనందైవతంకించిత్కాలేనబలవత్తరం । యత్రదాశరథీరామో భూమావేవశయీతసః ॥
విదేహరాజస్యసుతా సీతాచప్రియదర్శనా । దయితాశయితాభూమౌ స్నుషాదశరథస్యచ ॥ ౧౨ ॥ ఇయంశయ్యా
మమభ్రాతురిదంహిపరివర్తితమ్ । స్థండిలేకఠినే సర్వం గాత్రైర్విమృదితంతృణం ॥ ౧౩ ॥ మన్యేసాభరణా సు
ప్తాసీతాస్మింఛయనేతదా । తత్రతత్రహిదృశ్యంతే సక్తాఃకనకబిందవః ॥ ౧౪ ॥ ఉత్తరీయమిహాసక్తం సువ్య
క్తంసీతయాతదా । తథాహ్యేతేప్రకాశంతే సక్తాఃకౌశేయతంతవః ॥ ౧౫ ॥ మన్యే భర్తుస్సుఖాశయ్యా యేన

బాలాతపస్వినీ । సుకుమారీసతీదుఃఖం నవిజానాతిమైథిలీ ॥ ౧౬ ॥ హాహన్తాస్మినృశంసోఽహం యస్సభార్యఃకృతే
మమ । ఈదృశీంరాఘవశ్శయ్యామధిశేతేహ్యనాథవత్ ॥ ౧౭ ॥ సార్వభౌమకులేజాతః సర్వలోకసుఖావహః ।
సర్వలోకప్రియస్త్యక్త్వారాజ్యంసుఖమనుత్తమమ్ ॥ ౧౮ ॥ కథమిందీవరశ్యామో రక్తాక్షఃప్రియదర్శనః । సుఖ
భాగీనదుఃఖార్హశ్శయితోభువిరాఘవః ॥ ౧౯ ॥ ధన్యఃఖలుమహాభాగోలక్ష్మణశ్శుభలక్షణః । భ్రాతరంవిషమేకా
లే యోరామమనువర్తతే ॥ ౨౦ ॥ సిద్ధార్థాఃఖలువైదేహీపతింయానుగతావనమ్ । వయంసంశయితాస్సర్వే హీ
నాస్తేనమహాత్మనా ॥ ౨౧ ॥ అకర్ణధారాపృథివీశూన్యేవప్రతిభాతిమా । గతే దశరథేస్వర్గం రామేచారణ్యమా
శ్రితే ॥ ౨౨ ॥ నచప్రార్థయతేకశ్చిన్మనసాపివసుంధరాం । వనేపివసతస్తస్య బాహువీర్యాభిరక్షితామ్ ॥ ౨౩ ॥
శూన్యసంవరణారక్షామయంత్రితహయద్విపాం । అపావృతపురద్వారాం రాజధానీమరక్షితామ్ ॥ ౨౪ ॥ అప్ర
హృష్టబలాంన్యూనాంవిషమస్థామనావృతామ్ । శత్రవోనాభిమన్యంతే భక్ష్యాన్విషకృతానివ ॥ ౨౫ ॥ అద్యప్ర
భృతిభూమౌతు శయిష్యేహంతృణేషువా । ఫలమూలాశనోనిత్యం జటాచీరాణిధారయన్ ॥ ౨౬ ॥ తస్యార్థము
త్తరంకాలం నివత్స్యామిసుఖంవనే । తం ప్రతిశ్రవమాముచ్య నాస్యమిథ్యాభవిష్యతి ॥ ౨౭ ॥ వసంతంభ్రాతు
రర్థాయ శత్రుఘ్నోమానువత్స్యతి । లక్ష్మణేనసహత్వార్యోహ్యయోధ్యాంపాలయిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ అభిషేక్ష్య
న్తికాకుత్స్థమయోధ్యాయాంద్విజాతయః । అపిమేదేవతాఃకుర్యురిమంసత్యంమనోరథం ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రసా
ద్యమానశ్శిరసామయాస్వయం బహుప్రకారంయదినప్రపత్స్యతే । తతోనువత్స్యామిచిరాయరాఘవం వనేవ
సన్నార్హతిమాముపేక్షితుమ్ ॥ ౩౦ ॥ * ॥ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండేఽష్టాశీతితమస్సర్గః ॥ ౧౭౦ ॥ ౩౮౦౦ ॥**
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వ్యుష్యరాత్రింతుతత్రైవ గఙ్గాకూలే సరాఘవః । భరతఃకాల్యముత్థా
య శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ శత్రుఘ్నోత్తిష్ఠకింశేషే నిషాదాధిపతింగుహం । శీఘ్రమానయ భద్రంతే
తారయిష్యతివాహినీమ్ ॥ ౨ ॥ జాగర్మినాహంస్వపిమి తథైవార్యంవిచింతయన్ । ఇత్యేవమబ్రవీద్భ్రాత్రా శత్రు
ఘ్నోపిప్రచోదితః ॥ ౩ ॥ ఇతిసంవదతోరేవమన్యోన్యం నరసింహయోః । ఆగమ్యప్రాంజలిఃకాలే గుహో భరత
మబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ కచ్చిత్సుఖంనదీతీరేవాత్సీఃకాకుత్స్థశర్వరీమ్ । కచ్చిచ్చసహసైన్యస్య తవసర్వమనామయం॥౫॥
గుహస్యవచనంతత్తు శ్రుత్వాస్నేహాదుదీరితం । రామస్యానువశోవాక్యం భరతోపీదమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ సుఖాన
శ్శర్వరీరాజన్ పూజితాశ్చాపితేవయం । గఙ్గాంతునౌభిర్బహ్వీభిర్దాశాస్సన్తారయంతునః ॥ ౭ ॥ తతో గుహ
స్సంత్వరితశ్శ్రుత్వాభరతశాసనమ్ । ప్రతిప్రవిశ్యనగరం తంజ్ఞాతిజనమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ఉత్తిష్ఠత ప్రబుధ్యధ్వం
భద్రమస్తుచ వస్సదా । నావస్సమనుకర్షధ్వం తారయిష్యామవాహినీం ॥ ౯ ॥ తే తథోక్తాస్సముత్థాయ త్వరితా
రాజశాసనాత్ । పంచనావాంశతాన్యాశు సమానిన్యుస్సమంతతః ॥ ౧౦ ॥ అన్యాస్స్వస్తికవిజ్ఞేయా మహాఘం
టాధరావరాః । శోభమానాఃపతాకాభిర్యుక్తవాహాస్ససంహతాః ॥ ౧౧ ॥ తతస్స్వస్తికవిజ్ఞేయాం పాండుకం
బళసంవృతామ్ । సనందిఘోషాంకల్యాణీం గుహోనావముపాహరత్ ॥ ౧౨ ॥ తామారురోహభరతశ్శత్రుఘ్న
శ్చమహాబలః । కౌసల్యాచసుమిత్రాచ యాశ్చాన్యారాజయోషితః ॥ ౧౩ ॥ పురోహితశ్చ తత్పూర్వం గురవో
బ్రాహ్మణాశ్చయే । అనంతరంరాజదారాస్తథైవశకటాపణాః॥ ౧౪ ॥ఆవాసమాదీపయతాంతీర్థంచాప్యవగాహతాం।
భాండానిచాదదానానాం ఘోషస్త్రిదివమస్పృశత్ ॥ ౧౫ ॥ పతాకిన్యస్తుతానావః స్వయం దాశైరధిష్ఠితాః ।
వహంత్యోజనమారూఢం తదాసమ్పేతురాశుగాః ॥ ౧౬ ॥ నారీణామభిపూర్ణాస్తుకాశ్చిత్కాశ్చిత్తువాజినాం।
కాశ్చిత్తత్రవహంతిస్మయానయుగ్యం మహాధనం ॥ ౧౭ ॥ తాస్తుగత్వాపరం తీరమవరోప్యచ తంజనమ్ । నివృ

త్త్వాఽగకాండచిత్రాణి క్రియంతే దాశబంధుభిః ॥ ౧౮ ॥ సవైజయన్తాస్తు గజాః గజారోహప్రచోదితాః । తరంతస్స్మ
ప్రకాశంతే సధ్వజా ఇవ పర్వతాః ॥ ౧౯ ॥ నావస్త్వారురుహుశ్చాన్యే ప్లవైస్తేరుస్తథాపరే । అన్యే కుమ్భఘటైస్తై
స్తేరురన్యే తేరుశ్చ బాహుభిః ॥ ౨౦ ॥ సా పుణ్యా ధ్వజినీ గఙ్గాం దాశైస్సన్తారితా స్వయం । మైత్రే ముహూర్తే ప్ర
యయౌ ప్రయాగవనముత్తమమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్॥ఆశ్వాసయిత్వా చ చమూం మహాత్మా నివేశయిత్వా చ యథోపజో
షం । ద్రష్టుం భరద్వాజమృషిప్రవర్యమృత్విగ్వృతస్సన్భరతః ప్రతస్థే ॥ ౨౨ ॥ స బ్రాహ్మణస్యాశ్రమమభ్యుపేత్య
మహాత్మనో దేవపురోహితస్య । దదర్శ రమ్యోటజవృక్షషండం మహద్వనం విప్రవరస్య రమ్యమ్ ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోననవతితమస్సర్గః ॥ ౭౩ ॥ ౧౪౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ భరద్వాజాశ్రమం దృష్ట్వా క్రోశాదేవ నరర్షభః । బలం సర్వమవస్థాప్య జ
గామ సహ మంత్రిభిః ॥ ౧ ॥ పద్భ్యామేవ హి ధర్మజ్ఞో న్యస్తశస్త్రపరిచ్ఛదః । వసానో వాససీ క్షౌమే పురోధాయ
పురోహితం ॥ ౨ ॥ తతస్సందర్శనే తస్య భరద్వాజస్య రాఘవః । మంత్రిణస్తానవస్థాప్య జగామానుపురోహితం॥
వసిష్ఠమథ దృష్ట్వైవ భరద్వాజో మహాతపాః । సంచచాలాసనాత్తూర్ణం శిష్యానర్ఘ్యమితి బ్రువన్ ॥ ౪ ॥ సమాగ
మ్య వసిష్ఠేన భరతేనాభివాదితః । అబుధ్యత మహాతేజాస్సుతం దశరథస్య తం ॥ ౫ ॥ తాభ్యామర్ఘ్యంచ పా
ద్యంచ దత్వా పశ్చాత్ఫలాని చ । ఆనుపూర్వ్యాచ్చ ధర్మజ్ఞః పప్రచ్ఛ కుశలం కులే ॥ ౬ ॥ అయోధ్యాయాం బలే
కోశే మిత్రేష్వపి చ మన్త్రిషు । జానన్ దశరథం వృత్తం న రాజానముదాహరత్ ॥ ౭ ॥ వసిష్ఠో భరతశ్చైనం
పప్రచ్ఛతురనామయమ్ । శరీరేఽగ్నిషు శిష్యేషు వృక్షేషు మృగపక్షిషు ॥ ౮ ॥ తథేతి తత్ప్రతిజ్ఞాయ భరద్వాజో
మహాతపాః । భరతం ప్రత్యువాచేదం రాఘవస్నేహబన్ధనాత్ ॥ ౯ ॥ కిమిహాగమనే కార్యం తవ రాజ్యం ప్ర
శాసతః । ఏతదాచక్ష్వ మే సర్వం న హి మే శుధ్యతే మనః ॥ ౧౦ ॥ సుషువే యమమిత్రఘ్నం కౌసల్యానన్దవర్ధనం ।
భ్రాత్రా సహ సభార్యో యం చిరం ప్రవ్రాజితో వనమ్॥ ౧౧ ॥ నియుక్తః స్త్రీనియుక్తేన పిత్రా యోఽసౌ మహాయశాః ।
వనవాసీ భవేతీహ సమాః కిల చతుర్దశ ॥ ౧౨ ॥ కచ్చిన్న తస్యాపాపస్య పాపం కర్తుమిహేచ్ఛసి । అకంటకం భోక్తు
మనా రాజ్యం తస్యానుజస్య చ ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తో భరద్వాజం భరతః ప్రత్యువాచ హ । పర్యశ్రునయనో దుఃఖాద్వా
చా సంసజ్జమానయా ॥ ౧౪ ॥ హతోఽస్మి యది మామేవం భగవానపి మన్యతే । మత్తో న దోషమాశంకేర్నైవం మా
మనుశాధి హి ॥ ౧౫ ॥ న చైతదిష్టం మాతా మే యదవోచన్మదంతరే । నాహమేతేన తుష్టశ్చ న తద్వచనమాదదే ॥
అహం తు తం నరవ్యాఘ్రముపయాతః ప్రసాదకః । ప్రతినేతుమయోధ్యాం చ పాదౌ తస్యాభివందితుమ్ ॥ ౧౭
త్వం మామేవంగతం మత్వా ప్రసాదం కర్తుమర్హసి । శంస మే భగవన్రామః క్వ సమ్ప్రతి వసత్యసౌ ॥ ౧౮ ॥ వసి
ష్ఠాదిభిరృత్విగ్భిర్యాచితో భగవాంస్తతః । ఉవాచ తం భరద్వాజః ప్రసాదాద్భరతం వచః ॥ ౧౯ ॥ త్వయ్యేత
త్పురుషవ్యాఘ్ర యుక్తం రాఘవవంశజే । గురువృత్తిర్దమశ్చైవ సాధూనాం చానుయాయితా ॥ ౨౦ ॥ జానే చైత
న్మనస్థం తే దృఢీకరణమస్త్వితి । అపృచ్ఛం త్వాం తథాత్యర్థం కీర్తిం సమభివర్ధయన్ ॥ ౨౧ ॥ జానే చ రామం ధ
ర్మజ్ఞం ససీతం సహలక్ష్మణం । అసౌ వసతి తే భ్రాతా చిత్రకూటే మహాగిరౌ ॥ ౨౨ ॥ శ్వస్తు గన్తాసి తం దేశం వసా
ద్య సహ మన్త్రిభిః । ఏతం మే కురు సుప్రాజ్ఞ కామం కామార్థకోవిద ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తథేత్యేవముదారదర్శనః ప్ర
తీతరూపో భరతోఽబ్రవీద్వచః । చకార బుద్ధిం చ తదా తదాశ్రమే నిశానివాసాయ నరాధిపాత్మజః ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమదయోధ్యాకాండే నవతితమస్సర్గః ॥ ౬౨౩ ॥ ౧౨౪౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కృతబుద్ధిం నివాసాయ తత్రైవ స మునిస్తదా । భరతం కైకయీపుత్రమాతి

క్షేనన్యమన్త్రయత్ ॥ ౧ ॥ అబ్రవీద్భరతస్త్వేనం నన్విదం భవతా కృతమ్ । పాద్యమర్ఘ్యం తథాతిథ్యం వనే యదుపప
ద్యతే ॥ ౨ ॥ అథోవాచ భరద్వాజో భరతం ప్రహసన్నివ । జానే త్వాం ప్రీతిసంయుక్తం తుష్యేస్త్వం యేన
కేనచిత్ ॥ ౩ ॥ ఓమ్ ॥ సేనాయాస్తు తవైతస్యాః కర్తుమిచ్ఛామి భోజనమ్ । మమ ప్రీతిర్యథారూపా తథార్హో మ
నుజర్షభ ॥ ౪ ॥ కిమర్థం చాపి నిక్షిప్య దూరే బలమిహాగతః । కస్మాన్నేహోపయాతోఽసి సబలః పురుషర్షభ ॥ ౫ ॥ భ
రతః ప్రత్యువాచేదం ప్రాంజలిస్తం తపోధనమ్ । ససైన్యో నోపయాతోఽస్మి భగవన్భగవద్భయాత్ ॥ ౬ ॥ రాజ్ఞా
తు భగవన్నిత్యం రాజపుత్రేణ వా సదా । యత్నతః పరిహర్తవ్యా విషయేషు తపస్వినః ॥ ౭ ॥ వాజిముఖ్యా మనుష్యా
శ్చ మత్తాశ్చ వరవారణాః । ప్రచ్ఛాద్య మహతీం భూమిం భగవన్ననుయాంతి మామ్ ॥ ౮ ॥ తే వృక్షానుదకం భూ
మిమాశ్రమేషూటజాంస్తథా । న హింస్యురితి తేనాహమేక ఏవ సమాగతః ॥ ౯ ॥ ఆనీయతామితస్సేనేత్యాజ్ఞప్తః పర
మర్షిణా । తథా స చక్రే భరతస్సేనాయాస్సముపాగమమ్ ॥ ౧౦ ॥ అగ్నిశాలాం ప్రవిశ్యాథ పీత్వాపః పరిమృజ్య
చ । ఆతిథ్యస్య క్రియాహేతోర్విశ్వకర్మాణమాహ్వయత్ ॥ ౧౧ ॥ ఆహ్వయే విశ్వకర్మాణమహం త్వష్టారమేవ చ । ఆ
తిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి తత్ర మే సంవిధీయతామ్ ॥ ౧౨ ॥ ఆహ్వయే లోకపాలాంస్త్రీన్ దేవాన్ శక్రముఖాంస్త
థా । ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి తత్ర మే సంవిధీయతామ్ ॥ ౧౩ ॥ ప్రాక్స్రోతసశ్చ యా నద్యః ప్రత్యక్స్రోతస ఏవ చ
పృథివ్యామంతరిక్షే చ సమాయాంత్వద్య సర్వశః ॥ ౧౪ ॥ అన్యాస్స్రవంతు మైరేయం సురామన్యాస్సునిష్ఠితామ్ । అ
పరాశ్చోదకం శీతమిక్షుకాండరసోపమమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆహ్వయే దేవగన్ధర్వాన్విశ్వావసుహహాహుహూన్ । తథైవా
ప్సరసో దేవీర్గన్ధర్వీశ్చాపి సర్వశః ॥ ౧౬ ॥ ఘృతాచీమథ విశ్వాచీం మిశ్రకేశీమలమ్బుసామ్ । నాగదన్తాం చ హే
మాం చ భీమామద్రికృతస్థలామ్ ॥ ౧౭ ॥ శక్రం యాశ్చోపతిష్ఠంతి బ్రహ్మాణం యాశ్చ యోషితః । సర్వాస్తుమ్బురు
ణా సార్ధమాహ్వయే సపరిచ్ఛదాః ॥ ౧౮ ॥ వనం కురుషు యద్దివ్యం వాసోభూషణపత్రవత్ । దివ్యనారీఫలం శ
శ్వత్తత్కౌబేరమిహైతు చ ॥ ౧౯ ॥ ఇహ మే భగవాన్సోమో విధత్తామన్నముత్తమమ్ । భక్ష్యం భోజ్యం చ లే
హ్యం చ చోష్యం చ వివిధం బహు ॥ ౨౦ ॥ విచిత్రాణి చ మాల్యాని పాదపప్రచ్యుతాని చ । సురాదీని చ పేయాని
మాంసాని వివిధాని చ ॥ ౨౧ ॥ ఏవం సమాధినా యుక్తస్తేజసాప్రతిమేన చ । శిక్షాస్వరసమాయుక్తం తపసా చా
బ్రవీన్మునిః ॥ ౨౨ ॥ మనసా ధ్యాయతస్తస్య ప్రాఙ్ముఖస్య కృతాంజలేః । ఆజగ్ముస్తాని సర్వాణి దైవతాని పృథక్పృ
థక్ ॥ ౨౩ ॥ మలయం దర్దురం చైవ తతస్స్వేదనుదోఽనిలః । ఉపస్పృశ్య వవౌ యుక్త్యా సుప్రియస్సుసుఖం శివః ॥
తతోఽభ్యవర్తంత ఘనాః దివ్యాః కుసుమవృష్టయః । దేవదున్దుభిఘోషశ్చ దిక్షు సర్వాసు శుశ్రువే ॥ ౨౫ ॥ ప్ర
వవుశ్చోత్తమా వాతా ననృతుశ్చాప్సరోగణాః । జగుశ్చ దేవగన్ధర్వా వీణాః ప్రముముచుస్స్వరాన్ ॥ ౨౬ ॥ స శబ్దో
ద్యాం చ భూమిం చ ప్రాణినాం శ్రవణాని చ । వివేశోచ్చారితశ్శ్లక్ష్ణస్సమో లయగుణాన్వితః ॥ ౨౭ ॥ తస్మిన్నుపర
తే శబ్దే దివ్యే శ్రోత్రసుఖే నృణామ్ । దదర్శ భారతం సైన్యం విధానం విశ్వకర్మణః ॥ ౨౮ ॥ బభూవ హి సమా భూ
మిస్సమంతాత్పంచయోజనా । శాద్వలైర్బహుభిశ్ఛన్నా నీలవైడూర్యసన్నిభైః ॥ ౨౯ ॥ తస్మిన్బిల్వాః కపిత్థాశ్చ పన
సా బీజపూరకాః । ఆమలక్యో బభూవుశ్చ చూతాశ్చ ఫలభూషణాః ॥ ౩౦ ॥ ఉత్తరేభ్యః కురుభ్యశ్చ వనం దివ్యోప
భోగవత్ । ఆజగామ నదీ దివ్యా తీరజైర్బహుభిర్వృతా ॥ ౩౧ ॥ చతుశ్శాలాని శుభ్రాణి శాలాశ్చ గజవాజినామ్ ।
హర్మ్యప్రాసాదసమ్బాధాస్తోరణాని శుభాని చ ॥ ౩౨ ॥ సితమేఘనిభం చాపి రాజవేశ్మ సుతోరణమ్ । శుక్లమా
ల్యకృతాకారం దివ్యగన్ధసముక్షితమ్ ॥ ౩౩ ॥ చతురశ్రమసమ్బాధం శయనాసనయానవత్ । దివ్యైస్సర్వరసై
ర్యుక్తం దివ్యభోజనవస్త్రవత్ ॥ ౩౪ ॥ ఉపకల్పితసర్వాన్నం ధౌతనిర్మలభాజనమ్ । క్లృప్తసర్వాసనం శ్రీమత్స్వా

స్తీర్ణశయనోత్తమమ్ ॥ ౩౫ ॥ ప్రవివేశ మహాబాహురనుజ్ఞాతో మహర్షిణా । వేశ్మ తద్రత్నసంపూర్ణం భరతః కైక
యీసుతః ॥ ౩౬ ॥ అనుజగ్ముశ్చ తం సర్వే మన్త్రిణస్సపురోహితాః । బభూవుశ్చ ముదాయుక్తాః తం దృష్ట్వా వేశ్మ
సంవిధిమ్ ॥ ౩౭ ॥ తత్ర రాజాసనం దివ్యం వ్యజనం ఛత్రమేవ చ । భరతో మన్త్రిభిస్సార్ధమభ్యవర్తత రాజవత్ ॥
ఆసనం పూజయామాస రామాయాభిప్రణమ్య చ । వాలవ్యజనమాదాయ న్యషీదత్సచివాసనే ॥ ౩౯ ॥ ఆనుపూ
ర్వ్యాన్నిషేదుశ్చ సర్వే మన్త్రిపురోహితాః । తతస్సేనాపతిః పశ్చాత్ప్రశాస్తా చ నిషేదతుః ॥ ౪౦ ॥ తతస్తత్ర ము
హూర్తేన నద్యః పాయసకర్దమాః । ఉపాతిష్ఠంత భరతం భరద్వాజస్య శాసనాత్ ॥ ౪౧ ॥ తాసాముభయతః కూ
లం పాండుమృత్తికలేపనాః । రమ్యాశ్చావసథా దివ్యా బ్రహ్మణస్తు ప్రసాదజాః ॥ ౪౨ ॥ తేనైవ చ ముహూర్తేన
దివ్యాభరణభూషితాః । ఆగుర్వింశతిసాహస్రా బ్రహ్మణా ప్రహితాః స్త్రియః ॥ ౪౩ ॥ సువర్ణమణిముక్తేన ప్రవా
ళేన చ భూషితాః । ఆగుర్వింశతిసాహస్రాః కుబేరప్రహితాః స్త్రియః ॥ ౪౪ ॥ యాభిర్గృహీతః పురుషస్సోన్మాద ఇ
వ లక్ష్యతే । ఆగుర్వింశతిసాహస్రా నన్దనాదప్సరోగణాః ॥ ౪౫ ॥ నారదస్తుమ్బురుర్గోపః ప్రవరాస్సూర్యవర్చసః ।
ఏతే గన్ధర్వరాజానో భరతస్యాగ్రతో జగుః ॥ ౪౬ ॥ అలమ్బుసా మిశ్రకేశీ పుండరీకాథ వామనా । ఉపానృత్యంస్తు
భరతం భరద్వాజస్య శాసనాత్ ॥ ౪౭ ॥ యాని మాల్యాని దేవేషు యాని చైత్రరథే వనే । ప్రయాగే తాన్యదృ
శ్యన్త భరద్వాజస్య తేజసా ॥ ౪౮ ॥ బిల్వా మార్దంగికా ఆసన్ శమ్యాగ్రాహా విభీతకాః । అశ్వత్థా నర్తకాశ్చాసన్భ
రద్వాజస్య తేజసా ॥ ౪౯ ॥ తతస్సరళకాలాశ్చ తిలకా నక్తమాలకాః । ప్రహృష్టాస్తత్ర సమ్పేతుః కుబ్జా భూత్వా
థ వామనాః ॥ ౫౦ ॥ శింశుపామలకీ జమ్బ్వః యే చాన్యే కాననే ద్రుమాః । మల్లికా మాలతీ జాతిః యాశ్చాన్యాః కా
ననే లతాః ॥ ౫౧ ॥ ప్రమదావిగ్రహం కృత్వా భరద్వాజాశ్రమేవదన్ । సురాస్సురాపాః పిబత పాయసం చ బు
భుక్షితాః ॥ ౫౨ ॥ మాంసాని చ సుమేధ్యాని భక్ష్యన్తాం యావదిచ్ఛథ । ఉచ్ఛాద్య స్నాపయంతి స్మ నదీతీరేషు వ
ల్గుషు ॥ ౫౩ ॥ అప్యేకమేకం పురుషం ప్రమదాస్సప్త చాష్ట చ । సంవాహంత్యస్సమాపేతుర్నార్యో రుచిరలోచనాః ॥
పరిమృజ్య తథాన్యోన్యం పాయయన్తి వరాంగనాః । హయాన్గజాన్ఖరానుష్ట్రాంస్తథైవ సురభేస్సుతాన్ ॥ ౫౫ ॥ అ
భోజయన్వాహనపాస్తేషాం భోజ్యం యథావిధి । ఇక్షూన్మధుచలాజాంశ్చ భోజయన్తి స్మ వాహనాన్ ॥ ౫౬ ॥ ఇ
క్ష్వాకువరయోధానాం చోదయంతో మహాబలాః । నాశ్వబంధోఽశ్వమాజానాన్న గజం కుంజరగ్రహః ॥ ౫౭ ॥ మ
త్తప్రమత్తముదితా చమూస్సా తత్ర సంబభౌ । తర్పితాస్సర్వకామైస్తై రక్తచన్దనరూషితాః ॥ ౫౮ ॥ అప్సరోగ
ణసంయుక్తాస్సైన్యా వాచముదైరయన్ । నైవాయోధ్యాం గమిష్యామో న గమిష్యామ దండకాన్ ॥ ౫౯ ॥ కుశలం
భరతస్యాస్తు రామస్యాస్తు తథా సుఖం । ఇతి పాదాతయోధాశ్చ హస్త్యశ్వారోహబన్ధకాః ॥ ౬౦ ॥ అనాథాస్తం
విధిం లబ్ధ్వా వాచమేతాముదైరయన్ । సమ్ప్రహృష్టా వినేదుస్తే నరాస్తత్ర సహస్రశః ॥ ౬౧ ॥ భరతస్యానుయా
తారస్స్వర్గోయమితి చాబ్రువన్ । నృత్యంతశ్చ హసంతశ్చ గాయంతశ్చ స సైనికాః ॥ ౬౨ ॥ సమన్తాత్పరిధావంతి
మాల్యోపేతాస్సహస్రశః । తతో భుక్తవతాం తేషాం తదన్నమమృతోపమం ॥ ౬౩ ॥ దివ్యానుద్వీక్ష్య భక్ష్యాంస్తా
నభవద్భక్షణే మతిః । ప్రేష్యాశ్చేట్యశ్చ వధ్వశ్చ బలస్థాశ్చ సహస్రశః ॥ ౬౪ ॥ బభూవుస్తే భృశం తృప్తాస్సర్వే చాహ
తవాససః । కుంజరాశ్చ ఖరోష్ట్రాశ్చ గోశ్వాశ్చ మృగపక్షిణః ॥ ౬౫ ॥ బభూవుస్సుభృతాస్తత్ర నాన్యో హ్యన్య
మకల్పయత్ । నాశుక్లవాసాస్తత్రాసీత్క్షుధితో మలినోపి వా ॥ ౬౬ ॥ రజసా ధ్వస్తకేశో వా నరః కశ్చిన్న దృశ్యతే । ఆ
జైశ్చాపి చ వారాహైర్నిష్ఠానవరసంచయైః ॥ ౬౭ ॥ ఫలనిర్వ్యూహసంసిద్ధైస్సూపైర్గన్ధరసాన్వితైః । పుష్పధ్వజవతీః
పూర్ణాశ్శుక్లస్యాన్నస్య చాభితః ॥ ౬౮ ॥ దదృశుర్విస్మితాస్తత్ర నరా లోహీస్సహస్రశః । బభూవుర్వనపార్శ్వే

షు కూపాః పాయసకర్దమాః ॥ ౬౯ ॥ తాశ్చ కామదుఘా గావః ద్రుమాశ్చాసన్మధుచ్యుతః । వాప్యో మైరేయ
పూర్ణాశ్చ మృష్టమాంసచయైర్వృతాః॥ ౭౦ ॥ ప్రతప్తపిఠరైశ్చాపి మార్గమాయూరకౌక్కుటైః । పాత్రీణాం
చ సహస్రాణి స్థాలీనాం నియుతాని చ ॥ ౭౧ ॥ న్యర్బుదాని చ పాత్రాణి శాతకుమ్భమయాని చ । స్థాల్యః కుమ్భ్యః కర
మ్భ్యశ్చ దధిపూర్ణాస్సుసంస్కృతాః ॥ ౭౨ ॥ యౌవనస్థస్య గౌరస్య కపిత్థస్య సుగంధినః । హ్రదాః పూర్ణా రసా
లస్య దధ్నశ్శ్వేతస్య చాపరే ॥ ౭౩ ॥ బభూవుః పాయసస్యాన్యే శర్కరాయావసంచయాః । కల్కాంశ్చూర్ణ
కషాయాంశ్చ స్నానాని వివిధాని చ ॥ ౭౪ ॥ దదృశుర్భాజనస్థాని తీర్థేషు సరితాం వరాః । శుక్లానంశుమతశ్చాపి
దంతధావనసంచయాన్ ॥ ౭౫ ॥ శుక్లాంశ్చన్దనకల్కాంశ్చ సముద్గేష్వవతిష్ఠతః । దర్పణాన్పరిమృష్టాంశ్చ వాస
సాంచాపి సఞ్చయాన్ ॥ ౭౬ ॥ పాదుకోపానహాంచైవ యుగ్మాన్యత్ర సహస్రశః । ఆంజనీః కఙ్కతాన్కూ
ర్చాఞ్ఛస్త్రాణి చ ధనూంషి చ ॥ ౭౭ ॥ తనుత్రాణాని చిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ । ప్రతిపానహ్రదాన్పూర్ణాన్
ఖరోష్ట్రగజవాజినామ్ ॥ ౭౮ ॥ అవగాహ్యసుతీర్థాంశ్చ హ్రదాంత్సోత్పలపుష్కరాన్ । ఆకాశవర్ణప్రతిమాన్
స్వచ్ఛతోయాన్సుఖప్లవాన్ ॥ ౭౯ ॥ నీలవైడూర్యవర్ణాంశ్చ మృదూన్యవససంచయాన్ । నిర్వాపార్థాన్పశూ
నాం తే దదృశుస్తత్ర సర్వశః ॥ ౮౦ ॥ వ్యస్మయంత మనుష్యాస్తే స్వప్నకల్పం తదద్భుతమ్ । దృష్ట్వాతిథ్యం కృతం తా
దృగ్భరతస్య మహర్షిణా ॥ ౮౧ ॥ ఇత్యేవం రమమాణానాం దేవానామివ నన్దనే । భరద్వాజాశ్రమే రమ్యే సా రా
త్రిర్వ్యత్యవర్తత ॥ ౮౨ ॥ ప్రతిజగ్ముశ్చ తా నద్యో గన్ధర్వాశ్చ యథాగతమ్ । భరద్వాజమనుజ్ఞాప్య తాశ్చ స
ర్వావరాంగనాః ॥ ౮౩ ॥ ఓమ్ ॥ తథైవ మత్తా మదిరోత్కటా నరాస్తథైవ దివ్యాగరుచన్దనోక్షితాః । తథైవ దివ్యా
వివిధాస్స్రగుత్తమాః పృథక్ప్రకీర్ణా మనుజైః ప్రమర్దితాః ॥ ౮౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకనవతిత
మస్సర్గః ॥ ౫౬ ॥ ౧౦౫౨౦ ॥ ***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తాం రజనీముష్య భరతస్సపరిచ్ఛదః । కృతాతిథ్యో భరద్వాజం కామా
దభిజగామ హ ॥ ౧ ॥ తమృషిః పురుషవ్యాఘ్రం ప్రాంజలిం ప్రేక్ష్య చాగతమ్ । హుతాగ్నిహోత్రో భరతం భరద్వా
జోఽభ్యభాషత ॥ ౨ ॥ కచ్చిదత్ర సుఖా రాత్రిస్తవాస్మద్విషయే గతా । సమగ్రస్తే జనః కశ్చిదాతిథ్యే శంస మేఽనఘ॥
తమువాచాంజలిం కృత్వా భరతోఽభిప్రణమ్య చ । ఆశ్రమాదభినిష్క్రాంతమృషిముత్తమతేజసం ॥ ౪ ॥ సుఖోషి
తోఽస్మి భగవంత్సమగ్రబలవాహనః । తర్పితస్సర్వకామైశ్చ సామాత్యో బలవత్త్వయా॥ ౫ ॥ అపేతక్లమసన్తాపాః సు
భిక్షాస్సుప్రతిశ్రయాః । అపి ప్రేష్యానుపాదాయ సర్వే స్మ సుసుఖోషితాః ॥ ౬ ॥ ఆమన్త్రయేఽహం భగవన్కా
మం త్వామృషిసత్తమ । సమీపం ప్రస్థితం భ్రాతుర్మైత్రేణేక్షస్వ చక్షుషా ॥ ౭ ॥ ఆశ్రమం తస్య ధర్మజ్ఞ ధర్మజ్ఞస్య
మహాత్మనః । ఆచక్ష్వ కతమో మార్గః కియానితి చ శంస మే ॥ ౮ ॥ ఇతి పృష్టస్తు భరతం భ్రాతృదర్శనలాలసం । ప్ర
త్యువాచ మహాతేజా భరద్వాజో మహాతపాః ॥ ౯ ॥ భరతార్ధతృతీయేషు యోజనేష్వజనే వనే । చిత్రకూటో గి
రిస్తత్ర రమ్యనిర్ఝరకాననః ॥ ౧౦ ॥ ఉత్తరం పార్శ్వమాసాద్య తస్య మందాకినీ నదీ । పుష్పితద్రుమసఞ్ఛన్నా ర
మ్యపుష్పితకాననా ॥ ౧౧ ॥ అనంతరం తత్సరితశ్చిత్రకూటశ్చ పర్వతః । తయోః పర్ణకుటీ తాత తత్ర తౌ వసతో
ధ్రువమ్ ॥ ౧౨ ॥ దక్షిణేనైవ మార్గేణ సవ్యం దక్షిణమేవ వా । గజవాజిరథాకీర్ణాం వాహినీం వాహినీపతే॥౧౩॥
వాహయస్వ మహాభాగ తతో ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ । ప్రయాణమితి తచ్ఛ్రుత్వా రాజరాజస్య యోషితః ॥ ౧౪ ॥ హి
త్వా యానాని యానార్హా బ్రాహ్మణం పర్యవారయన్ । వేపమానా కృశా దీనా సహ దేవ్యా సుమిత్రయా ॥ ౧౫ ॥ కౌ
సల్యా తత్ర జగ్రాహ కరాభ్యాం చరణౌ మునేః । అసమృద్ధేన కామేన సర్వలోకస్య గర్హితా ॥ ౧౬ ॥ కైకేయీ

తస్య జగ్రాహ చరణౌ సవ్యపత్రపా । తం ప్రదక్షిణమాగమ్య భగవంతం మహామునిమ్ ॥ ౧౭ ॥ అదూరాద్భరత
స్యైవ తస్థౌ దీనమనాస్తదా । తతః పప్రచ్ఛ భరతం భరద్వాజో దృఢవ్రతః ॥ ౧౮ ॥ విశేషం జ్ఞాతుమిచ్ఛామి మా
తౄణాం తవ రాఘవ । ఏవముక్తస్తు భరతో భరద్వాజేన ధీమతా ॥ ౧౯ ॥ ఉవాచ ప్రాంజలిర్భూత్వా వాక్యం వ
చనకోవిదః । యామిమాం భగవన్ దీనాం శోకానశనకర్శితామ్ ॥ ౨౦ ॥ పితుర్హి మహిషీం దేవీం దేవతామివ ప
శ్యసి । ఏషా తం పురుషవ్యాఘ్రం వ్యాఘ్రవిక్రాంతగామినమ్ ॥ ౨౧ ॥ కౌసల్యా సుషువే రామం ధాతారమదితిర్య
థా । అస్యా వామభుజం శ్లిష్టా యైషా తిష్ఠతి దుర్మనాః ॥ ౨౨ ॥ కర్ణికారస్య శాఖేవ శీర్ణపుష్పా వనాంతరే । ఏతస్యాస్తు
సుతౌ దేవ్యాః కుమారౌ దేవవర్ణినౌ ॥ ౨౩ ॥ ఉభౌ లక్ష్మణశత్రుఘ్నౌ వీరౌ సత్యపరాక్రమౌ । యస్యాః కృతే నర
వ్యాఘ్రౌ జీవనాశమితో గతౌ ॥ ౨౪ ॥ రాజా పుత్రవిహీనశ్చ స్వర్గం దశరథో గతః । క్రోధనామకృతప్రజ్ఞాం దృ
ప్తాం సుభగమానినీమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఐశ్వర్యకామాం కైకేయీమనార్యామార్యరూపిణీమ్ । మమైతాం మాతరం విద్ధి
నృశంసాం పాపనిశ్చయామ్ ॥ ౨౬ ॥ యతో మూలం హి పశ్యామి వ్యసనం మహదాత్మనః । ఇత్యుక్త్వా నరశార్దూలో
బాష్పగద్గదయా గిరా ॥ ౨౭ ॥ స నిశశ్వాస తామ్రాక్షః క్రుద్ధో నాగ ఇవ శ్వసన్ । భరద్వాజో మహర్షిస్తం బ్రువంతం
భరతం తదా ॥ ౨౮ ॥ ప్రత్యువాచ మహాబుద్ధిరిదం వచనమర్థవత్ । న దోషేణావగంతవ్యా కైకేయీ భరత త్వయా ॥
రామప్రవ్రాజనం హ్యేతత్సుఖోదర్కం భవిష్యతి । దేవానాం దానవానాం చ ఋషీణాం భావితాత్మనాం ॥ ౩౦ ॥
హితమేవ భవిష్యద్ధి రామప్రవ్రాజనాదిహ । అభివాద్య తు సంసిద్ధః కృత్వా చైనం ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఆమంత్ర్య
భరతస్సైన్యం యుజ్యతామిత్యచోదయత్ । తతో వాజిరథాన్యుక్త్వా దివ్యాన్హేమపరిష్కృతాన్ ॥ ౩౨ ॥ అధ్యా
రోహత్ప్రయాణార్థీ బహూన్బహువిధో జనః । గజకన్యాగజాశ్చైవ హేమకక్ష్యాః పతాకినః ॥ ౩౩ ॥ జీమూతా
ఇవ ఘర్మాంతే సఘోషాస్సంప్రతస్థిరే । వివిధాన్యపి యానాని మహాంతి చ లఘూని చ ॥ ౩౪ ॥ ప్రయయుస్సుమ
హార్హాణి పాదైరేవ పదాతయః । అథ యానప్రవేకైస్తు కౌసల్యాప్రముఖాః స్త్రియః ॥ ౩౫ ॥ రామదర్శనకాం
క్షిణ్యః ప్రయయుర్ముదితాస్తదా । చంద్రార్కతరుణాభాసాం నియుక్తాం శిబికాం శుభామ్ ॥ ౩౬ ॥ ఆస్థాయ ప్ర
యయౌ శ్రీమాన్భరతస్సపరిచ్ఛదః । సా ప్రయాతా మహాసేనా గజవాజిరథాకులా ॥ ౩౭ ॥ దక్షిణాం దిశమావృ
త్య మహామేఘ ఇవోత్థితః । వనాని సువ్యతిక్రమ్య జుష్టాని మృగపక్షిభిః ॥ ౩౮ ॥ గంగాయాః పరవేలాయాం గిరిష్వ
పి నదీషు చ ॥ ఓమ్ ॥ సా సంప్రహృష్టద్విపవాజియోధా విత్రాసయంతీ మృగపక్షిసంఘాన్ । మహద్వనం తత్ప్రవిగా
హమానా రరాజ సేనా భరతస్య తత్ర ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ద్వినవతితమస్సర్గః ॥ ౪౨౯ ॥ ౮౫౮౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తయా మహత్యా యాయిన్యా ధ్వజిన్యా వనవాసినః । అర్దితా యూథపా మ
త్తాస్సయూథాస్సంప్రదుద్రువుః ॥ ౧ ॥ ఋక్షాః పృషతసంఘాశ్చ రురవశ్చ సమంతతః । దృశ్యంతే వనరాజీషు గిరి
ష్వపి నదీషు చ ॥ ౨ ॥ స సంప్రతస్థే ధర్మాత్మా ప్రీతో దశరథాత్మజః । వృతో మహత్యా నాదిన్యా సేనయా చతురంగ
యా ॥ ౩ ॥ సాగరౌఘనిభా సేనా భరతస్య మహాత్మనః । మహీం సంఛాదయామాస ప్రావృషి ద్యామివాంబు
దః ॥ ౪ ॥ తురంగౌఘైరవతతా వారణైశ్చ మహాజవైః । అనాలక్ష్యా చిరం కాలం తస్మిన్కాలే బభూవ భూః ॥ ౫ ॥
స యాత్వా దూరమధ్వానం సుపరిశ్రాంతవాహనః । ఉవాచ భరతశ్శ్రీమాన్వసిష్ఠం మంత్రిణాం వరం ॥ ౬ ॥ యా
దృశం లక్ష్యతే రూపం యథా చైవ శ్రుతం మయా । వ్యక్తం ప్రాప్తాస్స్మ తం దేశం భరద్వాజో యమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ అ
యం గిరిశ్చిత్రకూట ఇయం మందాకినీ నదీ । ఏతత్ప్రకాశతే దూరాన్నీలమేఘనిభం వనమ్ ॥ ౮ ॥ గిరేస్సానూని ర
మ్యాణి చిత్రకూటస్య సంప్రతి । వారణైరవమృద్యంతే మామకైః పర్వతోపమైః ॥ ౯ ॥ ముంచంతి కుసుమాన్యేతే

నగాన్పర్వతసానుషు । నీలా ఇవాతపాపాయే తోయం తోయధరాఘనాః ॥ ౧౦ ॥ కిన్నరాచరితోద్దేశం పశ్యశత్రు
ఘ్నపర్వతమ్ । మృగైస్సమన్తాదాకీర్ణం మకరైరివసాగరమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఏతే మృగగణాభాంతి శీఘ్రవేగాః ప్రచోది
తాః । వాయుప్రవిద్ధాశ్శరది మేఘరాజ్య ఇవామ్బరే ॥ ౧౨ ॥ కుర్వంతి కుసుమాపీడాంఛ్ఛిరస్సు సురభీనమీ । మే
ఘప్రకాశైః ఫలకైర్దాక్షిణాత్యా యథానరాః ॥ ౧౩ ॥ నిష్కూజమివభూత్వేదం వనం ఘోరప్రదర్శనం । అయో
ధ్యేవ జనాకీర్ణా సమ్ప్రతి ప్రతిభాతిమా ॥ ౧౪ ॥ ఖురైరుదీరితో రేణుర్దివం ప్రచ్ఛాద్య తిష్ఠతి । తం వహత్యనిలశ్శీఘ్రం
కుర్వన్నివ మమప్రియమ్ ॥ ౧౫ ॥ స్యన్దనాంస్తురగోపేతాం సూతముఖ్యైరధిష్ఠితాన్ । ఏతాంత్సంపతతశ్శీఘ్రం పశ్య
శత్రుఘ్న కాననే ॥ ౧౬ ॥ ఏతాన్విత్రాసితాన్పశ్య బర్హిణః ప్రియదర్శనాన్ । ఏవమావిశతశ్శైలమధివాసం పత
త్రిణః ॥ ౧౭ ॥ అతిమాత్రమయం దేశో మనోజ్ఞః ప్రతిభాతిమా । తాపసానాం నివాసో౽యం వ్యక్తం స్వర్గపథో౽య
థా ॥ ౧౮ ॥ మృగా మృగీభిస్సహితా బహవః పృషతావనే । మనోజ్ఞరూపా దృశ్యంతే కుసుమైరివచిత్రితాః ॥ ౧౯
సాధుసైన్యాః ప్రతిష్ఠంతాం విచిన్వంతు చ కాననమ్ । యథాతౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ దృశ్యేతే రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౦ ॥
భరతస్య వచశ్శ్రుత్వా పురుషాశ్శస్త్రపాణయః । వివిశుస్తద్వనం శూరా ధూమం చ దదృశుస్తతః ॥ ౨౧ ॥ తే సమా
లోక్య ధూమాగ్రమూచుర్భరతమాగతాః । నామనుష్యే భవత్యగ్నిర్వ్యక్తమత్రైవ రాఘవౌ ॥ ౨౨ ॥ అథ నాత్ర
నరవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రౌ పరంతపౌ । మన్యే రామోపమాస్సంతి వ్యక్తమత్ర తపస్వినః ॥ ౨౩ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా భరత
స్తేషాం వచనం సాధుసమ్మతమ్ । సైన్యానువాచ సర్వాంస్తానమిత్రబలమర్దనః ॥ ౨౪ ॥ యత్తా భవంతస్తిష్ఠంతు నే
తో గంతవ్యమగ్రతః । అహమేవ గమిష్యామి సుమంత్రో గురురేవ చ ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్తాస్తతస్సర్వే తత్ర తస్థుస్సమ
న్తతః । భరతో యత్ర ధూమాగ్రం తత్ర దృష్టిం సమాదధాత్ ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ వ్యవస్థితా యా భరతేన సా చమూ
ర్నిరీక్షమాణాపి చ ధూమమగ్రతః । బభూవ హృష్టా నచిరేణ జానతీ ప్రియస్య రామస్య సమాగమం తదా ॥ ౨౭ ॥ *
ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే త్రినవతితమస్సర్గః ॥ ౩౩౨ ॥ ౬౬౪౧ ॥ **************************
శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ దీర్ఘకాలోషితస్తస్మిన్గిరౌ గిరివనప్రియః । వైదేహ్యాః ప్రియమాకాంక్షం
స్స్వంచ చిత్తం విలోభయన్ ॥ ౧ ॥ అథ దాశరథిశ్చిత్రం చిత్రకూటమదర్శయత్ । భార్యామమరసంకాశశ్శచీ
మివ పురందరః ॥ ౨ ॥ నరాజ్యాద్భ్రంశనంభద్రే నసుహృద్భిర్వినాభవః । మనో మే బాధతే దృష్ట్వా రమణీయమిమం
గిరిమ్ ॥ ౩ ॥ పశ్యేమమచలంభద్రే నానాద్విజగణాయుతమ్ । శిఖరైః ఖమివోద్విద్ధైర్ధాతుమద్భిర్విరాజితం ॥ ౪ ॥
కేచిద్రజతసంకాశాః కేచిత్క్షతజసన్నిభాః । పీతమాంజిష్ఠవర్ణాశ్చ కేచిన్మణివరప్రభాః ॥ ౫ ॥ పుష్యార్కకేత
కాభాశ్చ కేచిజ్జ్యోతీరసప్రభాః । విరాజంతే౽చలేంద్రస్య దేశా ధాతువిభూషితాః ॥ ౬ ॥ నానామృగగణద్వీపి
తరక్ష్వృక్షగణైర్వృతః । అదుష్టైర్భాత్యయం శైలో బహుపక్షిసమాకులః ॥ ౭ ॥ ఆమ్రజమ్బ్వసనైర్లోధ్రైః ప్రి
యాలైః పనసైర్ధవైః । అంకోలైర్భవ్యతినిశైర్బిల్వతిందుకవేణుభిః ॥ ౮ ॥ కాశ్మర్యరిష్టవరుణైర్మధూకైస్తిలకైస్తథా ।
బదర్యామలకైర్నీపైర్వేత్రధన్వనబీజకైః ॥ ౯ ॥ పుష్పవద్భిః ఫలోపేతైశ్ఛాయావద్భిర్మనోరమైః । ఏవమాదిభిరా
కీర్ణశ్శ్రియం పుష్యత్యయం గిరిః ॥ ౧౦ ॥ శైలప్రస్థేషు రమ్యేషు పశ్యేమాన్రోమహర్షణాన్ । కిన్నరాన్ ద్వంద్వ
శో భద్రే రమమాణాన్మనస్వినః ॥ ౧౧ ॥ శాఖావసక్తాన్ఖడ్గాంశ్చ ప్రవరాణ్యమ్బరాణి చ । పశ్య విద్యాధరస్త్రీణాం
క్రీడోద్దేశాన్మనోరమాన్ ॥ ౧౨ ॥ జలప్రపాతైరుద్భేదైర్నిష్యందైశ్చ క్వచిత్క్వచిత్ । స్రవద్భిర్భాత్యయం శైల
స్స్రవన్మద ఇవ ద్విపః ॥ ౧౩ ॥ గుహాసమీరణో గంధాన్నానాపుష్పభవాన్వహన్ । ఘ్రాణతర్పణమభ్యేత్య కంనరం
న ప్రహర్షయేత్ ॥ ౧౪ ॥ యదీహ శరదో౽నేకాస్త్వయా సార్ధమనిందితే । లక్ష్మణేన చ వత్స్యామి నమాం శోకః ప్ర

ధక్ష్యతి ॥ ౧౫ ॥ బహుపుష్పఫలే రమ్యే నానాద్విజగణాయుతే । విచిత్రశిఖరే హ్యస్మిన్రతవానస్మి భామిని ॥ ౧౬
అనేన వనవాసేన మయా ప్రాప్తం ఫలద్వయమ్ । పితుశ్చానృణతా ధర్మే భరతస్య ప్రియం తథా ॥ ౧౭ ॥ వైదేహి
రమసే కచ్చిచ్చిత్రకూటే మయా సహ । పశ్యంతీ వివిధాన్భావాన్మనోవాక్కాయసంయతాన్ ॥ ౧౮ ॥ ఇదమేవా
మృతం ప్రాహూ రాజ్ఞి రాజర్షయః పరే । వనవాసం భవార్థాయ ప్రేత్య మే ప్రపితామహాః ॥ ౧౯ ॥ శిలాశ్శైల
స్య శోభంతే విశాలాశ్శతశోభితః । బహులా బహులైర్వర్ణైర్నీలపీతసితారుణైః ॥ ౨౦ ॥ (త్వదర్థమివ విన్యస్తశ్శి
లాపట్టాయమగ్రతః । యస్యాయమభితః పుష్పైః ప్రవృద్ధ ఇవ కేసరః ॥ ౨౧ ॥) నిశి భాంత్యచలేంద్రస్య హుతాశన
శిఖా ఇవ । ఓషధ్యస్స్వప్రభాలక్ష్మ్యా భ్రాజమానాస్సహస్రశః ॥ ౨౨ ॥ కేచిత్క్షయనిభా దేశాః కేచిదుద్యానస
న్నిభాః । కేచిదేకశిలా భాంతి పర్వతస్యాస్య భామిని ॥ ౨౩ ॥ భిత్త్వేవ వసుధాం భాతి చిత్రకూటస్సముత్థితః । చి
త్రకూటస్య కూటోఽసౌ దృశ్యతే సర్వతశ్శివః ॥ ౨౪ ॥ కుష్ఠపున్నాగస్థగరభూర్జపత్రోత్తరచ్ఛదాన్ । కామినాం
స్వాస్తరాన్పశ్య కుశేశయదలాయుతాన్ ॥ ౨౫ ॥ మృదితాశ్చాపవిద్ధాశ్చ దృశ్యంతే కమలస్రజః । కామిభిర్వని
తే పశ్య ఫలాని వివిధాని చ ॥ ౨౬ ॥ వస్వౌకసారాం నలినీమత్యేతీవోత్తరాన్కురూన్ । పర్వతశ్చిత్రకూటోఽసౌ బ
హుమూలఫలోదకః ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఇమం తు కాలం వనితే విజహ్రివాంస్త్వయా చ సీతే సహ లక్ష్మణేన చ । రతిం ప్ర
పత్స్యే కులధర్మవర్ధినీం సతాం పథి స్వైర్నియమైః పరైస్స్థితః ॥ ౨౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతుర్న
వతితమస్సర్గః ॥ ౨౩౫ ॥ ౪౭౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ శైలాద్వినిష్క్రమ్య మైథిలీం కోసలేశ్వరః । అదర్శయచ్ఛుభజలాం ర
మ్యాం మందాకినీం నదీం ॥ ౧ ॥ అబ్రవీచ్చ వరారోహాం చారుచంద్రనిభాననామ్ । విదేహరాజస్య సుతాం రామో
రాజీవలోచనః ॥ ౨ ॥ విచిత్రపులినాం రమ్యాం హంససారససేవితామ్ । కమలైరుపసంపన్నాం పశ్య మందా
కినీం నదీమ్ ॥ ౩ ॥ నానావిధైస్తీరరుహైర్వృతాం పుష్పఫలద్రుమైః । రాజంతీం రాజరాజస్య నలినీమివ సర్వతః ॥
మృగయూథనిపీతాని కలుషాంభాంసి సాంప్రతమ్ । తీర్థాని రమణీయాని రతిం సంజనయంతి మే ॥ ౫ ॥ జటా
జినధరాః కాలే వల్కలోత్తరవాససః । ఋషయస్త్వవగాహంతే నదీం మందాకినీం ప్రియే ॥ ౬ ॥ ఆదిత్యముపతి
ష్ఠంతే నియమాదూర్ధ్వబాహవః । ఏతే పరే విశాలాక్షి మునయస్సంశితవ్రతాః ॥ ౭ ॥ మారుతోద్ధూతశిఖరైః ప్రనృ
త్త ఇవ పర్వతః । పాదపైః పత్రపుష్పాణి సృజద్భిరభితో నదీమ్ ॥ ౮ ॥ క్వచిన్మణినికాశోదాం క్వచిత్పులినశాలినీం ।
క్వచిత్సిద్ధజనాకీర్ణాం పశ్య మందాకినీం నదీమ్ ॥ ౯ ॥ నిర్ధూతాన్వాయునా పశ్య వితతాన్పుష్పసంచయాన్ । పో
ప్లూయమానానపరాన్పశ్య త్వం జలమధ్యగాన్ ॥ ౧౦ ॥ తాంశ్చాతివల్గువచసో రథాంగాహ్వయనా ద్విజాః । అధి
రోహంతి కల్యాణి కూజంతశ్శుభగిరః ॥ ౧౧ ॥ దర్శనం చిత్రకూటస్య మందాకిన్యాశ్చ శోభనే । అధికం పురవా
సాచ్చ మన్యే తవ చ దర్శనాత్ ॥ ౧౨ ॥ విధూతకలుషైస్సిద్ధైస్తపోదమశమాన్వితైః । నిత్యవిక్షోభితజలాం విగాహ
స్వ మయా సహ ॥ ౧౩ ॥ సఖీవచ్చ విగాహస్వ సీతే మందాకినీం నదీమ్ । కమలాన్యవమజ్జంతీ పుష్కరాణి చ భామి
ని ॥ ౧౪ ॥ త్వం పౌరజనవద్వ్యాలానయోధ్యామివ పర్వతమ్ । మన్యస్వ వనితే నిత్యం సరయూవదిమాం నదీం ॥ ౧౫ ॥
లక్ష్మణశ్చాపి ధర్మాత్మా మన్నిదేశే వ్యవస్థితః । త్వం చానుకూలా వైదేహి ప్రీతిం జనయథో మమ ॥ ౧౬ ॥ ఉపస్పృ
శంస్త్రిషవణం మధుమూలఫలాశనః । నాయోధ్యాయై న రాజ్యాయ స్పృహయేద్య త్వయా సహ ॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥
ఇమాం హి రమ్యాం గజయూథలోలితాం నిపీతతోయాం గజసింహవానరైః । సుపుష్పితైః పుష్పధరైరలంకృతాం న
సోఽస్తి యస్స్యాదగతక్లమస్సుఖీ ॥ ౧౮ ॥ ఇతీవ రామో బహుసంగతం వచః ప్రియాసహాయస్సరితం ప్రతి బ్రువన్ । చ

చారరమ్యం నయనాంజనప్రభం సచిత్రకూటం రఘువంశవర్ధనః ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే పం
చనవతితమస్సర్గః ॥ ౧౩౮ ॥ ౨౭౬౦ ॥ **
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అధికపాఠసర్గః ॥ (రామస్తునళినీం రమ్యాం చిత్రకూటంచ పర్వతం । ఉ
త్తరేతుగిరేః పాదే చిత్రకూటస్య రాఘవః ॥ ౧ ॥ దదర్శకందరం రమ్యం శిలాధాతుసమన్వితమ్ । సుఖప్రసైకై
స్తరుభిః పుష్పభారావలమ్బిభిః ॥ ౨ ॥ సంవృతంచ రహస్యంచ మత్తద్విజగణాయుతమ్ । తద్దృష్ట్వా సర్వభూతా
నాం మనోదృష్టిహరంవనమ్ ॥ ౩ ॥ ఉవాచసీతాంకాకుత్స్థో వనదర్శనవిస్మితః । వైదేహిరమతేచక్షుస్తవాఽస్మిన్గిరి
కందరే ॥ ౪ ॥ పథిశ్రమవిఘాతార్థం సాధుతావదిహాస్యతామ్ । త్వదర్థమిహవిన్యస్తాత్వియంశ్లక్ష్ణతమాశిలా ॥ ౫ ॥
యస్యాః పార్శ్వేతరుః పుష్పైః ప్రవిష్టఇవకేసరైః । రాఘవేణైవముక్తాసా సీతాప్రకృతిదక్షిణా ॥ ౬ ॥ ఉవాచ
ప్రణయస్నిగ్ధమిదంశ్లక్ష్ణతరంవచః । అవశ్యకార్యంవచనం తవమేరఘునన్దన ॥ ౭ ॥ బహుశోభ్రమితశ్చాద్యతవచై
వంమనోరథః । ఏవముక్త్వావరారోహా శిలాంతాంప్రససర్పహ ॥ ౮ ॥ సహభర్త్రానవద్యాఙ్గీరంతుకామా మనస్వి
నీ । తామేవం బ్రువతీంసీతాం రామోవచనమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ రమ్యం పశ్యసిభూతార్థం వనంపుష్పితపాదపమ్ ।
పశ్యదేవి గిరౌరమ్యే రమ్యపుణ్యాంకితానివార్ ॥ ౧౦ ॥ గజదంతక్షతాన్వృక్షాన్పశ్యనిర్యాసవర్షిణః । ఝిల్లికా
విరుతైర్దీర్ఘఘోరైరుదంతీవసమంతతః ॥ ౧౧ ॥ పుత్రప్రియోఽసౌశకునిః పుత్రపుత్రేతిభాషతే । మధురాంకరుణాం
వాచం పురేచజననీమమ ॥ ౧౨ ॥ విహగోభృంగరాజోఽయం సాలస్కంధంసమాస్థితః । సంగీతమివకుర్వాణః కో
కిలేనానుకూజతి ॥ ౧౩ ॥ అయంవాబాలకశ్చాంకే కోకిలానాం విహంగమః । ససమ్బంధమసమ్బంధం తథాహ్యాప
ప్రభాషతే ॥ ౧౪ ॥ ఏషాకుసుమితానూనం పుష్పభారానతా లతా । దృశ్యతే మామివాత్యర్థం శ్రీమాద్దేవిత్వ
మాశ్రితా ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్త్వాప్రియస్యాంకే మైథిలీప్రియభాషిణీ । భూయస్తరామనింద్యాంగీ సమారోహతభా
మినీ ॥ ౧౬ ॥ అంకేతుపరివర్తంతీ సీతాసురసుతోపమా । హర్షయామాసరామస్య మనోమనసిజార్పితం ॥ ౧౭ ॥
సనిర్ఘృష్యాంగుళింరామోధాతేమనశిలోచ్చయే । చకారతిలకంతస్యాలలాటేరుచిరం తదా ॥ ౧౮ ॥ బాలార్కస
మవర్ణేన తేజసాగిరిధాతునా । కేసరస్యచపుష్పాణి కరేణామృద్య రాఘవః ॥ ౧౯ ॥ తిలకంపూరయామాస మై
థిల్యాః ప్రీతమానసః । అభిరమ్యతదాతస్యాం శిలాయాం రఘునందనః ॥ ౨౦ ॥ అన్వీయమానో వైదేహ్యా దేశము
స్యం జగామహ । విచరంతీతదాసీతా దదర్శ హరియూథపమ్ ॥ ౨౧ ॥ వనే బహుమృగాకీర్ణే విత్రస్తారామ
మాశ్లిషత్ । రామస్తాంపరిరబ్ధాంగీం పరిరభ్యమహాభుజః ॥ ౨౨ ॥ సాంత్వయామాసవామోరూమవభర్త్స్యథ
వానరమ్ । మనశ్శిలాయాస్తిలకస్సీతాయాస్సాథవక్షసి ॥ ౨౩ ॥ సమదృశ్యతసంక్రాంతో రామస్యవిపులౌజసః ।
ప్రజహాసతదాసీతా గతేవానరపుంగవే ॥ ౨౪ ॥ దృష్ట్వాభర్తరిసంక్రాంతమహాంగైస్సమనశ్శిలమ్ ; నాతిదూరే
త్వశోకానాం ప్రదీప్తమివకాననమ్ ॥ ౨౫ ॥ దదర్శ పుష్పస్తబకైస్సృజద్భిరివవానరైః । వైదేహీత్వబ్రవీద్రామ
మశోకకుసుమార్థినీ ॥ ౨౬ ॥ వయంతదభిగచ్ఛామో వనమిక్ష్వాకునందన । తస్యాః ప్రియేస్థితో రామో దేవ్యా ద
వ్యార్థరూపయా ॥ ౨౭ ॥ సహితస్తదశోకానాం విశోకః ప్రయయౌవనమ్ । తదాశోకవనం రామస్సభార్యో వ్య
చరత్తదా ॥ ౨౮ ॥ గిరిపుత్ర్యాపినాకీవ సహ హైమవతంవనమ్ । తావన్యోన్యమశోకస్య పుష్పైః పల్లవధారిభిః ॥
సమలంచక్రతురుభౌ కామినౌనీలలోహితైః । ఆబద్ధవనమాలౌతౌ కృతాపీడావతంసకౌ ॥ ౩౦ ॥ భార్యాపతీతా
వచలం శోభయాంచక్రతుర్భృశమ్ । ఏవం సవివిధాన్దేశాన్దర్శయిత్వాప్రియాన్ప్రియః ॥ ౩౧ ॥ ఆజగామాశ్రమ
పదం సుసంశ్లిష్టమలంకృతమ్ । ప్రత్యుజ్జగామతంభ్రాతా లక్ష్మణోగురువత్సలః ॥ ౩౨ ॥ దర్శయన్వివిధం రమ్యం

సౌమిత్రిస్సవకృతంతదా । శుద్ధబాణహతాం స్తత్ర మేధ్యాన్కృష్ణమృగాన్దశ ॥ ౩౩ ॥ రాశీకృతాంశ్చ శుష్యమాణా
నన్యానాయాంశ్చ నకాంశ్చన । తద్దృష్ట్వా కర్మ సౌమిత్రేర్భ్రాతా ప్రీతోభవత్తదా ॥ ౩౪ ॥ క్రియన్తాం బలయశ్చేతి రా
మస్సీతామథాన్వశాత్ । అగ్రం ప్రదాయ భూతేభ్యస్సీతాథవరవర్ణినీ ॥ ౩౫ ॥ తయోరుపాదదాద్భ్రాత్రోర్మ
ధుమాంసంచ తద్భృశం । తయోస్తుష్టిమథోత్పాద్య వీరయోః కృతశౌచయోః ॥ ౩౬ ॥ విధివజ్జానకీపశ్చాచ్చక్రే
సా ప్రాణధారణం । శిష్టం మాంసం నికృత్తం యచ్ఛోషణాయావకల్పితమ్ ॥ ౩౭ ॥ తద్రామవచనాత్సీతా కాకేభ్యః
పర్యరక్షత । శ్రమాత్తత్రాసదద్రామా సా ప్రియాంకాహితమస్తకా ॥ ౩౮ ॥ ప్రబుద్ధాయాం తతస్తస్యాం సాపి శిశ్యే
రఘూత్తమః । ఉపధాయ తు వైదేహ్యాస్తథాంకమరిసూదనః ॥ ౩౯ ॥ తత్రాజగ్ముస్తదా కాకా మృగమాంసబుభుక్ష
యా । తేష్వేకో పీడయత్సీతాం తత్సనామిషలోలుపః ॥ ౪౦ ॥ నివార్యమాణోపి ముహుర్న వ్యావర్తత సోధ
మః । నాబోధయత్ప్రియం సీతా సుఖసుప్తం తథాపి సా ॥ ౪౧ ॥ ఖండితాత్తత్సనభరాత్స్రవద్భిరుధిరైస్తతః ।
ప్రతిబుద్ధస్స్వయం రామః కిమేతదితి దృష్టవాన్ ॥ ౪౨ ॥ ఉపాంతే కాకమాసీనమాపతద్రుధిరం చ తత్ ।
తాం దదర్శ తథా భర్తా కాకేనాయాసితాం దృఢమ్ ॥ ౪౩ ॥ యస్సాన్వర్ధగాంతరచరః కామచారీ విహంగ
మః । కాకేనాయాసతుద్యమానా సా ముమోహ తదాతురా ॥ ౪౪ ॥ సా చుకోపాననద్యాంగీ భర్తృప్రణ
యదర్పితా । ఇతశ్చేతశ్చ తాం కాకో వారయంతీం పునః పునః ॥ ౪౫ ॥ పక్షతుండనఖాగ్రైశ్చ కోపయామాస
కోపనామ్ । తస్యాః ప్రస్ఫురమాణోష్ఠం భ్రుకుటీపుటసూచితమ్ ॥ ౪౬ ॥ ముఖమాలోక్య కాకుత్స్థస్తం కాకం
ప్రత్యబోధయత్ । సధృష్టమానో విహగో రామవాక్యమచింతయన్ ॥ ౪౭ ॥ సీతామభిపపాతైవ తతశ్చుక్రోధ
రాఘవః । సోభిమన్త్ర్య శరైషీకమైషీకాస్త్రేణ వీర్యవాన్ ॥ ౪౮ ॥ కాకం తదభిసంధాయ విససర్జ నరర్షభః ।స
తేనాభిద్రుతః కాకస్త్రీన్లోకాన్పర్యగాత్తతః ॥ ౪౯ ॥ దేవైర్దత్తవరః పక్షీ ధరాంతరచరో లఘుః । యత్ర యత్రాగ
మత్కాకస్తత్ర తత్ర దదర్శ హ ॥ ౫౦ ॥ ఇషీకభూతమాకాశం స రామం పునరాగమత్ । సమూర్ధ్నా న్యపత
త్కాకో రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ ౫౧ ॥ సీతాయాస్తత్ర పశ్యన్త్యా మానుషీమైరయద్గిరమ్ । ప్రసాదం కురు మే
రామ ప్రాణైస్సామగ్ర్యమస్తు మే ॥ ౫౨ ॥ అస్త్రస్యాస్య ప్రభావేన శరణం నలభే క్వచిత్ । తం కాకమగ్రతో రా
మః పాదయోశ్శిరసాగతమ్ ॥ ౫౩ ॥ సానుక్రోశతయా ధీమానిదం వచనమబ్రవీత్ । మయా రోషపరీతేన సీతాప్రి
యహితార్థినా ॥ ౫౪ ॥ అస్త్రమేతత్సమాదాయ త్వద్వధాయాభిమన్త్రితమ్ । యత్తు మే చరణౌ మూర్ధ్నాగత
స్త్వం జీవితేప్సయా ॥ ౫౫ ॥ అతో స్త్యపేక్షా త్వయి మే రక్ష్యోహి శరణాగతః । అమోఘం క్రియతామస్త్రమేకమ
ఙ్గం పరిత్యజ ॥ ౫౬ ॥ కిమంగం శాతయతు తే శరైషీకం బ్రవీహి మే । ఏతావద్ధి మయా శక్యం తవ కర్తుం ప్రియం
ఖగ ॥ ౫౭ ॥ ఏకాంగహీనం హ్యస్త్రేణ జీవితం మరణాద్వరం । ఏవముక్తస్తు రామేణ సమ్ప్రధార్య స వాయసః ॥
అభ్యగచ్ఛద్ద్వయోరక్ష్ణోరస్త్రాగమేకస్య పండితః । సోబ్రవీద్రాఘవం కాకో నేత్రమేకం త్యజామ్యహం ॥ ౫౯ ॥ ఏ
కనేత్రోపి జీవేహం త్వత్ప్రసాదాన్నరాధిప । రామానుజ్ఞాతమస్త్రం తత్కాకస్య నయనేఽపతత్ ॥ ౬౦ ॥ వైదేహీ
విస్మితా తత్ర కాకస్య నయనే హతే । నిపత్య శిరసా కాకో జగామాశు యథేప్సితమ్ ॥ ౬౧ ॥ లక్ష్మణానుచరో రామ
శ్చకారానంతరం ప్రియామ్ । సంతుష్టహృదయాం శ్రీమాన్మైథిలీం జనకాత్మజామ్ ॥ ౬౨ ॥ స్వయం సంతుష్టచిత్తస్స
న్విజహౌగవనే ప్రభుః) ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షణ్ణవతితమస్సర్గః ॥ ఇత్యధికపాఠః ॥ ********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాం తథా దర్శయిత్వా తు మైథిలీం గిరినిమ్నగామ్ । నిషసాద గిరిప్రస్థే సీ
తాం మాంసేన ఛందయన్ ॥ ౧ ॥ ఇదం మేధ్యమిదం స్వాదు నిష్టప్తమిదమగ్నినా । ఏవమాస్తే స ధర్మాత్మా సీతయా

సహ రాఘవః ॥ ౨ ॥ తథా తత్రాసతస్తస్య భరతస్యోపయాయినః । సైన్యరేణుశ్చ శబ్దశ్చ ప్రాదురాస్తాం నభస్పృ
శౌ ॥ ౩ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే త్రస్తాశ్శబ్దేన మహతా తతః । అర్దితా యూథపా మత్తాస్సయూథా దుద్రువుర్దిశః ॥ ౪ ॥
స తం సైన్యసముద్ధూతం శబ్దం శుశ్రావ రాఘవః । తాంశ్చ విప్రద్రుతాంత్సర్వాన్యూథపానన్వవైక్షత ॥ ౫ ॥ తాం
శ్చ విద్రవతో దృష్ట్వా తం చ శ్రుత్వా చ నిస్వనమ్ । ఉవాచ రామస్సౌమిత్రిం లక్ష్మణం దీప్తతేజసమ్ ॥ ౬ ॥ హంత లక్ష్మ
ణ పశ్యేహ సుమిత్రా సుప్రజాస్త్వయా । భీమస్తనితగమ్భీరః తుములశ్శ్రూయతే స్వనః ॥ ౭ ॥ గజయూథాని వా
రణ్యే మహిషా వా మహావనే । విత్రాసితా మృగాస్సింహైస్సహసా ప్రద్రుతా దిశః ॥ ౮ ॥ రాజా వా రాజమాత్రో వా
మృగయామటతే వనే । అన్యద్వా శ్వాపదం కించిత్సౌమిత్రే జ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౯ ॥ సుదుశ్చరో గిరిశ్చాయం పక్షిణా
మపి లక్ష్మణ । సర్వమేతద్యథాతత్త్వమచిరాజ్జ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౧౦ ॥ స లక్ష్మణస్సంత్వరితస్సాలమారుహ్య పుష్పితమ్ ।
ప్రేక్షమాణో దిశస్సర్వాః పూర్వాం దిశముదైక్షత ॥ ౧౧ ॥ ఉదఙ్ముఖః ప్రేక్షమాణో దదర్శ మహతీం చమూం ।
రథాశ్వగజసమ్బాధాం యత్తైర్యుక్తాం పదాతిభిః ॥ ౧౨ ॥ తామశ్వగజసంపూర్ణాం రథధ్వజవిభూషితామ్ । శ
శంస సేనాం రామాయ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ అగ్నిం సంశమయత్వార్యస్సీతా చ భజతాం గుహాం । సజ్జం
కురుష్వ చాపం చ శరాంశ్చ కవచం తథా ॥ ౧౪ ॥ తం రామః పురుషవ్యాఘ్రో లక్ష్మణం ప్రత్యువాచ హ । అంగావే
క్షస్వ సౌమిత్రే కస్యేమాం మన్యసే చమూమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ । దిధక్షన్ని
వ తాం సేనాం రుషితః పావకో యథా ॥ ౧౬ ॥ సమ్పన్నం రాజ్యమిచ్ఛంస్తు వ్యక్తం ప్రాప్యాభిషేచనమ్ । ఆ
వాం హంతుం సమభ్యేతి కైకేయ్యా భరతస్సుతః ॥ ౧౭ ॥ ఏష వై సుమహాంచ్ఛ్రీమాన్విటపీ సమ్ప్రకాశతే । విరా
జత్యుద్గతస్కంధః కోవిదారధ్వజో రథే ॥ ౧౮ ॥ (అసౌ హి సుమహాస్కంధో విటపీ చ మహాద్రుమః । విరాజతే మ
హాసైన్యే కోవిదారధ్వజో రథే ॥ ౧౯ ॥) భజంత్యేతే యథాకామమశ్వానారుహ్య శీఘ్రగాన్ । ఏతే భ్రాజంతి సం
హృష్టా గజానారుహ్య సాదినః ॥ ౨౦ ॥ గృహీతధనుషౌ చావాం గిరిం వీర శ్రయావహై । అథ వేహైవ తిష్ఠావస్సన్న
ద్ధావుద్యతాయుధౌ ॥ ౨౧ ॥ అపి నౌ వశమాగచ్ఛేత్కోవిదారధ్వజో రణే । అపి ద్రక్ష్యామి భరతం యత్కృతే వ్యస
నం మహత్ ॥ ౨౨ ॥ త్వయా రాఘవ సమ్ప్రాప్తం సీతయా చ మయా తథా । యన్నిమిత్తం భవాన్రాజ్యాచ్చ్యుతో
రాఘవ శాశ్వతాత్ ॥ ౨౩ ॥ సమ్ప్రాప్తోయమరిర్వీర భరతో వధ్య ఏవ మే । భరతస్య వధే దోషం నాహం పశ్యామి రా
ఘవ ॥ ౨౪ ॥ పూర్వాపకారిణాం త్యాగే న హ్యధర్మో విధీయతే । పూర్వాపకారీ భరతస్త్యక్తధర్మశ్చ రాఘవ ॥ ౨౫ ॥
ఏతస్మిన్నిహతే కృత్స్నామనుశాధి వసుంధరాం । అద్య పుత్రం హతం సంఖ్యే కైకేయీ రాజ్యకాముకా ॥ ౨౬ ॥ మ
యా పశ్యేత్సుదుఃఖార్తా హస్తిభగ్నమివ ద్రుమం । కైకేయీం చ వధిష్యామి సానుబంధాం సబాంధవామ్ ॥ ౨౭ ॥
కలుషేణాద్య మహతా మేదినీ పరిముచ్యతామ్ । అద్యేమం సంయతం క్రోధమసత్కారం చ మానద ॥ ౨౮ ॥ మో
క్ష్యామి శత్రుసైన్యేషు కక్షేష్వివ హుతాశనమ్ । అద్యైతచ్చిత్రకూటస్య కాననం నిశితైశ్శరైః ॥ ౨౯ ॥ ఛిందంచ్ఛ
త్రుశరీరాణి కరిష్యే శోణితోక్షితం । శరైర్నిర్భిన్నహృదయాన్కుంజరాంస్తురగాంస్తథా ॥ ౩౦ ॥ శ్వాపదాః పరి
కర్షంతు నరాంశ్చ నిహతాన్మయా । శరాణాం ధనుషశ్చాహమనృణోస్మి మహామృధే ॥ ౩౧ ॥ ససైన్యం భరతం
హత్వా భవిష్యామి న సంశయః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షణ్ణవతితమస్సర్గః ॥ ౪౧ ॥ ౮౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సుసంరబ్ధం తు సౌమిత్రిం లక్ష్మణం క్రోధమూర్ఛితమ్ । రామస్తు పరిసాం
త్వ్యాథ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ కిమత్ర ధనుషా కార్యమసినా వా సచర్మణా । మహేష్వాసే మహాప్రాజ్ఞే భ
రతే స్వయమాగతే ॥ ౨ ॥ పితుస్సత్యం ప్రతిశ్రుత్య హత్వా భరతమాగతమ్ । కింకరిష్యామి రాజ్యేన సాపవాదేన

లక్ష్మణ ॥ ౩ ॥ యద్ద్రవ్యం బాంధవానాం వా మిత్రాణాం వా క్షయే భవేత్ । నాహం తత్ప్రతిగృహ్ణీయాం భక్ష్యాన్విషకృతానివ ॥ ౪ ॥ ధర్మమర్థం చ కామం చ పృథివీం చాపి లక్ష్మణ । ఇచ్ఛామి భవతామర్థే హ్యేతత్ప్రతిశృణోమి తే ॥ ౫ ॥ భ్రాతౄణాం సంగ్రహార్థం చ సుఖార్థం చాపి లక్ష్మణ । రాజ్యమప్యహమిచ్ఛామి సత్యేనాయుధమాలభే ॥ ౬ ॥ నేయం మమ మహీ సౌమ్య దుర్లభా సాగరామ్బరా । నహీచ్ఛేయమధర్మేణ శక్రత్వమపి లక్ష్మణ ॥ ౭ ॥ యద్వినా భరతం త్వాం చ శత్రుఘ్నం చాపి మానద । భవేన్మమ సుఖం కించిద్భస్మ తత్కురుతాం శిఖీ ॥ ౮ ॥ మన్యేఽహమాగతోఽయోధ్యాం భరతో భ్రాతృవత్సలః । మమ ప్రాణాత్ప్రియతరః కులధర్మమనుస్మరన్ ॥ ౯ ॥ శ్రుత్వా ప్రవ్రాజితం మాం హి జటావల్కలధారిణమ్ । జానక్యా సహితం వీర త్వయా చ పురుషోత్తమ ॥ ౧౦ ॥ స్నేహేనాక్రాన్తహృదయశ్శోకేనాకులితేన్ద్రియః । ద్రష్టుమభ్యాగతో హ్యేష భరతో నాన్యథాగతః ॥ ౧౧ ॥ అమ్బాం చ కైకేయీం రుష్య పరుషం చాప్రియం వదన్ । ప్రసాద్య పితరం శ్రీమాన్రాజ్యం మే దాతుమాగతః ॥ ౧౨ ॥ ప్రాప్తకాలం యదేషోఽస్మాన్భరతో ద్రష్టుమిచ్ఛతి । అస్మాసు మనసాప్యేష నాప్రియం కించిదాచరేత్ ॥ ౧౩ ॥ విప్రియం కృతపూర్వం తే భరతేన కదా ను కిమ్ । ఈదృశం వా భయం తేఽద్య భరతం యోఽత్ర శంకసే ॥ ౧౪ ॥ నహి తే నిష్ఠురం వాచ్యో భరతో నాప్రియం వచః । అహం హ్యప్రియముక్తస్స్యాం భరతస్యాప్రియే కృతే ॥ ౧౫ ॥ కథం ను పుత్రాః పితరం హన్యుః కస్యాంచిదాపది । భ్రాతా వా భ్రాతరం హన్యాత్సౌమిత్రే ప్రాణమాత్మనః ॥ ౧౬ ॥ యది రాజ్యస్య హేతోస్త్వమిమాం వాచం ప్రభాషసే । వక్ష్యామి భరతం దృష్ట్వా రాజ్యమస్మై ప్రదీయతామ్ ॥ ౧౭ ॥ ఉచ్యమానో హి భరతో మయా లక్ష్మణ తత్త్వతః । రాజ్యమస్మై ప్రయచ్ఛేతి బాఢమిత్యేవ వక్ష్యతి ॥ ౧౮ ॥ తథోక్తో ధర్మశీలేన భ్రాత్రా తస్య హితే రతః । లక్ష్మణః ప్రవివేశేవ స్వాని గాత్రాణి లజ్జయా ॥ ౧౯ ॥ తద్వాక్యం లక్ష్మణశ్శ్రుత్వా వ్రీడితః ప్రత్యువాచ హ । త్వాం మన్యే ద్రష్టుమాయాతః పితా దశరథస్స్వయమ్ ॥ ౨౦ ॥ వ్రీడితం లక్ష్మణం దృష్ట్వా రాఘవః ప్రత్యువాచ హ । ఏష మన్యే మహాబాహురిహాస్మాన్ద్రష్టుమాగతః ॥ ౨౧ ॥ అథ వా నౌ ధ్రువం మన్యే మన్యమానస్సుఖోచితౌ । వనవాసమనుధ్యాయ గృహాయ ప్రతినేష్యతి ॥ ౨౨ ॥ ఇమాం వాప్యేష వైదేహీమత్యన్తసుఖసేవినీమ్ । పితా మే రాఘవశ్శ్రీమాన్వనాదాదాయ యాస్యతి ॥ ౨౩ ॥ ఏతౌ తౌ సమ్ప్రకాశేతే గోత్రవన్తౌ మనోరమౌ । వాయువేగసమౌ వీర జవనౌ తురగోత్తమౌ ॥ ౨౪ ॥ స ఏష సుమహాకాయః కమ్పతే వాహినీముఖే । నాగశ్శత్రుంజయో నామ వృద్ధస్తాతస్య ధీమతః ॥ ౨౫ ॥ న తు పశ్యామి తచ్ఛత్రం పాణ్డురం లోకసత్కృతమ్ । పితుర్దివ్యం మహాభాగ సంశయో భవతీహ మే ॥ ౨౬ ॥ వృక్షాగ్రాదవరోహ త్వం కురు లక్ష్మణ మద్వచః । ఇతీవ రామో ధర్మాత్మా సౌమిత్రిం తమువాచ హ ॥ ౨౭ ॥ అవతీర్య తు సాలాగ్రాత్తస్మాత్స సమితింజయః । లక్ష్మణః ప్రాంజలిర్భూత్వా తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః ॥ ౨౮ ॥ భరతేనాపి సందిష్టా సమ్మర్దో న భవేదితి । సమన్తాత్తస్య శైలస్య సేనా వాసమకల్పయత్ ॥ ౨౯ ॥ అధ్యర్ధమిక్ష్వాకుచమూర్యోజనం పర్వతస్య సా । పార్శ్వే న్యవిశదావృత్య గజవాజిరథాకులా ॥ ౩౦ ॥ ఓమ్ ॥ సా చిత్రకూటే భరతేన సేనా ధర్మం పురస్కృత్య విధూయ దర్పం । ప్రసాదనార్థం రఘునన్దనస్య విరాజతే నీతిమతా ప్రణీతా ॥ ౩౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తనవతితమస్సర్గః ॥ ౫౯౧ ॥ ౧౧౮౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నివేశ్య సేనాం తు విభుః పద్భ్యాం పాదవతాం వరః । అభిగంతుం స కాకుత్స్థమియేష గురువర్తకమ్ ॥ ౧ ॥ నివిష్టమాత్రే సైన్యే తు యథోద్దేశం వినీతవత్ । భరతో భ్రాతరం వాక్యం శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ క్షిప్రం వనమిదం సౌమ్య నరసంఘైస్సమన్తతః । లుబ్ధైశ్చ సహితైరేభిః త్వమన్వేషితుమర్హసి ॥ ౩ ॥ గుహో జ్ఞాతిసహస్రేణ శరచాపాసిపాణినా । సమన్వేషతు కాకుత్స్థావస్మిన్పరివృతస్స్వయమ్ ॥ ౪ ॥

అమాత్యైస్సహపౌరైశ్చ గురుభిశ్చద్విజాతిభిః । వనంసర్వంచరిష్యామి పద్భ్యాంపరివృతస్స్వయమ్ ॥ ౫ ॥యా
వన్నరామం ద్రక్ష్యామి లక్ష్మణంవామహాబలం । వైదేహీంచ మహాభాగాం నమేశాన్తిర్భవిష్యతి ॥ ౬ ॥ యావ
న్నచన్ద్రసంకాశం ద్రక్ష్యామి శుభమాననమ్ । భ్రాతుఃపద్మపలాశాక్షం నమేశాన్తిర్భవిష్యతి ॥ ౭ ॥యావన్నచర
ణౌభ్రాతుః పార్థివవ్యంజనాన్వితౌ । శిరసాధారయిష్యామి నమేశాన్తిర్భవిష్యతి ॥ ౮ ॥ యావన్నరాజ్యే రాజ్యా
ర్హఃపితృపైతామహేస్థితః । అభిషేకజలక్లిన్నో నమేశాన్తిర్భవిష్యతి ॥ ౯ ॥ సిద్ధార్థఃఖలుసౌమిత్రిర్యశ్చన్ద్రవిమ
లోపమం । ముఖం పశ్యతిరామస్య రాజీవాక్షం మహాద్యుతి ॥ ౧౦ ॥ కృతకృత్యామహాభాగా వైదేహీ జనకాత్మ
జా । భర్తారం సాగరాన్తాయాః పృథివ్యాయానుగచ్ఛతి ॥ ౧౧ ॥ సుభగశ్చిత్రకూటోఽసౌ గిరిరాజోపమోగిరిః ।
యస్మిన్వసతి కాకుత్స్థః కుబేరఇవనన్దనే ॥ ౧౨ ॥ కృతకార్యమిదందుర్గంవనంవ్యాళనిషేవితం । యదధ్యాస్తే మహా
తేజారామశ్శస్త్రభృతాంవరః ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వామహాతేజాభరతఃపురుషర్షభః । పద్భ్యామేవ మహాబాహుః
ప్రవివేశమహద్వనమ్ ॥ ౧౪ ॥ సతానిద్రుమజాలాని జాతానిగిరిసానుషు । పుష్పితాగ్రాణిమధ్యేనజగామ వద
తాంవరః ॥ ౧౫ ॥ సగిరేశ్చిత్రకూటస్య సాలమాసాద్యపుష్పితమ్ । రామాశ్రమగతస్యాగ్నేర్దదర్శ ధ్వజముచ్ఛ్రి
తమ్ ॥ ౧౬ ॥ తం దృష్ట్వాభరతశ్శ్రీమాన్ముమోదసహబాంధవః । అత్ర రామఇతిజ్ఞాత్వా గతఃపారమివామ్భసః ॥
౧౭ ॥ సచిత్రకూటేతుగిరౌనిశామ్యరామాశ్రమంపుణ్యజనోపపన్నమ్ । గుహేనసార్ధంత్వరితోజగామ పునర్ని
వేశ్యైవ చమూంమహాత్మా ॥ ౧౮ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండేఽష్టనవతితమస్సర్గః ॥ ౪౯౪ ॥ ౯౮౦ ॥*
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నివిష్టాయాంతుసేనాయాముత్సుకోభరతస్తదా । జగామభ్రాతరంద్రష్టుం
శత్రుఘ్నమనుదర్శయన్ ॥ ౧ ॥ ఋషింవసిష్ఠంసందిశ్య మాతౄర్మేశీఘ్రమానయ । ఇతిత్వరితమగ్రేసజగామగు
రువత్సలః ॥ ౨ ॥ సుమన్త్రస్త్వపిశత్రుఘ్నమదూరాదన్వపద్యత । రామదర్శనజస్తర్షో భరతస్యేవతస్యచ ॥ ౩ ॥
గచ్ఛన్నేవాథభరతస్తాపసాలయసంస్థితాం । భ్రాతుఃపర్ణకుటీంశ్రీమానుటజంచదదర్శసః ॥ ౪ ॥ శాలాయాస్త్వగ్రత
స్తస్యా దదర్శభరతస్తదా । కాష్ఠానిచావభగ్నానిపుష్పాణ్యుపచితానిచ ॥ ౫ ॥ సలక్ష్మణస్యరామస్య దదర్శాశ్ర
మమేయుషః । కృతంవృక్షేష్వభిజ్ఞానం కుశచీరైఃక్వచిత్క్వచిత్ ॥ ౬ ॥ దదర్శచవనేతస్మిన్మహతస్సంచయాన్కృ
తాన్ । మృగాణాంమహిషాణాంచ కరీషైశ్శీతకారణాత్ ॥ ౭ ॥ గచ్ఛన్నేవమహాబాహుర్ద్యుతిమాన్భరతస్తదా ।
శత్రుఘ్నంచాబ్రవీద్ధృష్టస్తానమాత్యాంశ్చ సర్వశః ॥ ౮ ॥ మన్యేప్రాప్తాస్మతందేశం భరద్వాజోయమబ్రవీ
త్ । నాతిదూరేహిమన్యేఽహం నదీం మన్దాకినీమితః ॥ ౯ ॥ ఉచ్చైర్బద్ధానిచీరాణిలక్ష్మణేనభవేదయం । అభిజ్ఞా
నకృతఃపన్థావికాలేగన్తుమిచ్ఛతా ॥ ౧౦ ॥ ఇదంచోదాత్తదన్తానాం కుంజరాణాంతరస్వినాం । శైలపార్శ్వే
పరిక్రాన్తమన్యోన్యమభిగర్జతామ్ ॥ ౧౧ ॥ యమేవాధాతుమిచ్ఛన్తి తాపసాస్సతతంవనే । తస్యాసౌ దృశ్యతే
ధూమః సంకులఃకృష్ణవర్త్మనః ॥ ౧౨ ॥ అత్రాహంపురుషవ్యాఘ్రం గురుసత్కారకారిణం । ఆర్యం ద్రక్ష్యామి
సంహృష్టో మహర్షిమివరాఘవమ్ ॥ ౧౩ ॥ అథగత్వాముహూర్తంతు చిత్రకూటంసరాఘవః । మన్దాకినీమను
ప్రాప్తస్తంజనంచేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ జగత్యాంపురుషవ్యాఘ్ర ఆస్తేవీరాసనేరతః । జనేన్ద్రో నిర్జనం ప్రా
ప్య ధిఙ్మేజన్మసజీవితం ॥ ౧౫ ॥ మత్కృతేవ్యసనం ప్రాప్తో లోకనాథోమహాద్యుతిః । సర్వాన్కామాన్పరిత్యజ్యవ
నేవసతిరాఘవః ॥ ౧౬ ॥ ఇతిలోకసమాక్రుష్టః పాదేష్వద్యప్రసాదయన్ । రామస్య నిపతిష్యామి సీతాయాశ్చ
పునఃపునః ॥ ౧౭ ॥ ఏవంసవిలపంస్తస్మిన్వనేదశరథాత్మజః । దదర్శమహతీంపుణ్యాం పర్ణశాలాం మనోరమాం॥
సాలతాలాశ్వకర్ణానాం పర్ణైర్బహుభిరావృతామ్ । విశాలాంమృదుభిస్తీర్ణాంకుశైర్వేదిమివాధ్వరే॥౧౯॥

శక్రాయుధనికాశైశ్చ కార్ముకైర్భారసాధనైః । రుక్మపృష్ఠైర్మహాసారైశ్శోభితాం శత్రుబాధకైః ॥ ౨౦ ॥ అర్క-
రశ్మి ప్రతీకాశైర్ఘోరైస్తూణీగతైశ్శరైః । శోభితాం దీప్తవదనైస్సర్పైర్భోగవతీమివ ॥ ౨౧ ॥ మహారజతవాసోభ్యా
మసిభ్యాం చ విరాజితామ్ । రుక్మబిందువిచిత్రాభ్యాం చర్మభ్యాం చాపి శోభితామ్ ॥ ౨౨ ॥ గోధాంగుళిత్రైరాస
క్తైశ్చిత్రైః కాంచనభూషితైః । అరిసంఘైరనాధృష్యాం మృగైస్సింహగుహామివ ॥ ౨౩ ॥ ప్రాగుదక్ప్రవణాం వే
దిం విశాలాం దీప్తపావకాం । దదర్శ భరతస్తత్ర పుణ్యాం రామనివేశనే ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ౬౦౦౦ ॥ గాయత్రీ * ॥
నిరీక్ష్య స ముహూర్తం తు దదర్శ భరతో గురుమ్ । ఉటజే రామమాసీనం జటామండలధారిణమ్ ॥ ౧ ॥ ౨౫ ॥ తం
తు కృష్ణాజినధరం చీరవల్కలవాససమ్ । దదర్శ రామమాసీనమభితః పావకోపమమ్ ॥ ౨ ॥ ౨౬ ॥ సింహస్కం
ధం మహాబాహుం పుండరీకనిభేక్షణమ్ । పృథివ్యాస్సాగరాన్తాయా భర్తారం ధర్మచారిణమ్ ॥ ౩ ॥ ౨౭ ॥ ఉప
విష్టం మహాబాహుం బ్రహ్మాణమివ శాశ్వతమ్ । స్థండిలే దర్భసంస్తీర్ణే సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౪ ॥ ౨౮ ॥ తం దృ
ష్ట్వా భరతశ్శ్రీమాన్ దుఃఖశోకపరిప్లుతః । అభ్యధావత ధర్మాత్మా భరతః కేకయీసుతః ॥ ౫ ॥ ౨౯ ॥ దృష్ట్వైవ
విలలాపార్తో బాష్పసందిగ్ధయా గిరా । అశక్నువన్ ధారయితుం ధైర్యాద్వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ ౩౦ ॥ యస్సంస
ది ప్రకృతిభిర్భవేద్యుక్త ఉపాసితుమ్ । వన్యైర్మృగైరుపాసీనస్సోఽయమాస్తే మమాగ్రజః ॥ ౭ ॥ ౩౧ ॥ వాసోభిర్బ
హుసాహస్రైర్యో మహాత్మా పురోచితః । మృగాజినే సోఽయమిహ ప్రవస్తే ధర్మమాచరన్ ॥ ౮ ॥ ౩౨ ॥ అధారయ
ద్యో వివిధాశ్చిత్రాస్సుమనసస్సదా । సోఽయం జటాభారమిమం వహతే రాఘవః కథమ్ ॥ ౯ ॥ ౩౩ ॥ యస్య యజ్ఞైర్య
థాదిష్టైర్యుక్తో ధర్మస్య సంచయః । శరీరక్లేశసంభూతం స ధర్మం పరిమార్గతే ॥ ౧౦ ॥ ౩౪ ॥ చందనేన మహార్హేణ
యస్యాంగముపసేవితమ్ । మలేన తస్యాంగమిదం కథమార్యస్య సేవ్యతే ॥ ౧౧ ॥ ౩౫ ॥ మన్నిమిత్తమిదం దుఃఖం
ప్రాప్తో రామస్సుఖోచితః । ధిగ్జీవితం నృశంసస్య మమ లోకవిగర్హితమ్ ॥ ౧౨ ॥ ౩౬ ॥ ఇత్యేవం విలపన్దీనః ప్రస్వి
న్నముఖపంకజః । పాదావప్రాప్య రామస్య పపాత భరతో రుదన్ ॥ ౧౩ ॥ ౩౭ ॥ దుఃఖాభితప్తో భరతో రాజపు
త్రో మహాబలః । ఉక్త్వార్యేతి సకృద్దీనం పునర్నోవాచ కించన ॥ ౧౪ ॥ ౩౮ ॥ బాష్పాపిహితకంఠశ్చ ప్రేక్ష్య రా
మం యశస్వినమ్ । ఆర్యేత్యేవాథ సంక్రుశ్య వ్యాహర్తుం నాశకత్తదా ॥ ౧౫ ॥ ౩౯ ॥ శత్రుఘ్నశ్చాపి రామస్య వ
వందే చరణౌ రుదన్ । తావుభౌ చ సమాలింగ్య రామోఽప్యశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ ౧౬ ॥ ౪౦ ॥ తతస్సుమంత్రేణ గు
హేన చైవ సమీయతూ రాజసుతావరణ్యే । దివాకరశ్చైవ నిశాకరశ్చ యథాంబరే శుక్రబృహస్పతిభ్యామ్ ॥ ౧౭ ॥ ౪౧ ॥
తాన్పార్థివాన్వారణయూథపాభాంత్సమాగతాంస్తత్ర మహత్యరణ్యే । వనౌకసస్తేఽభిసమీక్ష్య సర్వేఽప్యశ్రూణ్యము
ఞ్చన్ప్రవిహాయ హర్షమ్ ॥ ౧౮ ॥ ౪౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనశతతమస్సర్గః ॥ ౩౯ ౭ ॥ ౭౯౪౦ ॥
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ జటిలం చీరవసనం ప్రాంజలిం పతితం భువి । దదర్శ రామో దుర్దర్శం యు
గాంతే భాస్కరం యథా ॥ ౧ ॥ కథంచిదభివిజ్ఞాయ వివర్ణవదనం కృశమ్ । భ్రాతరం భరతం రామః పరిజగ్రాహ
బాహునా ॥ ౨ ॥ ఆఘ్రాయ రామస్తం మూర్ధ్ని పరిష్వజ్య చ రాఘవః । అంకే భరతమారోప్య పర్యపృచ్ఛత్సమాహి
తః ॥ ౩ ॥ క్వ ను తేఽభూత్పితా తాత యదరణ్యం త్వమాగతః । న హి త్వం జీవతస్తస్య వనమాగంతుమర్హసి ॥ ౪ ॥ చి
రస్య బత పశ్యామి దూరాద్భరతమాగతమ్ । దుష్ప్రతీకమరణ్యేఽస్మిన్ కిం తాత వనమాగతః ॥ ౫ ॥ కచ్చిద్ధారయతే
తాత రాజా యత్త్వమిహాగతః । కచ్చిన్న దీనస్సహసా రాజా లోకాంతరం గతః ॥ ౬ ॥ కచ్చిత్సౌమ్య న తే రాజ్యం
భ్రష్టం బాలస్య శాశ్వతం । కచ్చిచ్ఛుశ్రూషసే తాత పితరం సత్యవిక్రమమ్ ॥ ౭ ॥ కచ్చిద్దశరథో రాజా కుశలీ సత్య
సంగరః । రాజసూయాశ్వమేధానామాహర్తా ధర్మనిశ్చయః ॥ ౮ ॥ న కచ్చిద్బ్రాహ్మణో విద్వాన్ ధర్మనిత్యో మ

హోమ్యతః । ఇక్ష్వాకూణాముపాధ్యాయో యథావత్తాతపూజ్యతే ॥ ౯ ॥ తాత కచ్చిచ్చ కౌసల్యా సుమిత్రా చ ప్ర
జావతీ । సుఖినీ కచ్చిదార్యా సా దేవీ నందతి కైకయీ ॥ ౧౦ ॥ కచ్చిద్వినయసమ్పన్నః కులపుత్రో బహుశ్రుతః ।
అనసూయురనుద్రష్టా సత్కృతస్తే పురోహితః ॥ ౧౧ ॥ కచ్చిదగ్నిషు తే యుక్తో విధిజ్ఞో మతిమానృజుః । హుతంచ
హోష్యమాణంచ కాలే వేదయతే సదా ॥ ౧౨ ॥ కచ్చిద్దేవాన్పితౄన్మాతౄర్గురూన్పితృసమానపి । వృద్ధాం
శ్చ తాత వైద్యాంశ్చ బ్రాహ్మణాంశ్చాభిమన్యసే ॥ ౧౩ ॥ ఇష్వస్త్రవరసమ్పన్నమర్థశాస్త్రవిశారదమ్ । సుధన్వా
నముపాధ్యాయం కచ్చిత్త్వం తాత మన్యసే ॥ ౧౪ ॥ కచ్చిదాత్మసమాశ్శూరాశ్శ్రుతవంతో జితేంద్రియాః । కులీనా
శ్చేంగితజ్ఞాశ్చ కృతాస్తే తాత మంత్రిణః ॥ ౧౫ ॥ మంత్రో విజయమూలం హి రాజ్ఞాం భవతి రాఘవ । సుసంవృ
తో మంత్రధరైరమాత్యైశ్శాస్త్రకోవిదైః ॥ ౧౬ ॥ కచ్చిన్నిద్రావశం నైషీః కచ్చిత్కాలే ప్రబుధ్యసే । కచ్చిచ్చాప
రరాత్రేషు చింతయస్యర్థనైపుణం ॥ ౧౭ ॥ కచ్చిన్మంత్రయసే నైకః కచ్చిన్న బహుభిస్సహ । కచ్చిత్తే మంత్రితో మం
త్రో రాష్ట్రం న పరిధావతి ॥ ౧౮ ॥ కచ్చిదర్థం వినిశ్చిత్య లఘుమూలం మహోదయం । క్షిప్రమారభసే కర్తుం న దీ
ర్ఘయసి రాఘవ ॥ ౧౯ ॥ కచ్చిత్తు సుకృతాన్యేవ కృతరూపాణి వా పునః । విదుస్తే సర్వకార్యాణి న కర్తవ్యాని పా
ర్థివాః ॥ ౨౦ ॥ కచ్చిన్న తర్కైర్యుక్త్యా వా యే చాప్యపరికీర్తితాః । త్వయా వా తవ వామాత్యైర్బుధ్యతే తాత మం
త్రితమ్ ॥ ౨౧ ॥ కచ్చిత్సహస్రాన్మూర్ఖాణామేకమిచ్ఛసి పండితమ్ । పండితో హ్యర్థకృచ్ఛ్రేషు కుర్యాన్నిశ్శ్రే
యసం మహత్ ॥ ౨౨ ॥ సహస్రాణ్యపి మూర్ఖాణాం యద్యుపాస్తే మహీపతిః । అథవాప్యయుతాన్యేవ నాస్తి
తేషు సహాయతా ॥ ౨౩ ॥ ఏకోప్యమాత్యో మేధావీ శూరో దక్షో విచక్షణః । రాజానం రాజమాత్రం వా ప్రాప
యేన్మహతీం శ్రియం ॥ ౨౪ ॥ కచ్చిన్ముఖ్యా మహత్స్వేవ మధ్యమేషు చ మధ్యమాః । జఘన్యాశ్చ జఘన్యేషు భృత్యాః
కర్మసు యోజితాః ॥ ౨౫ ॥ అమాత్యానుపధాతీతాన్పితృపైతామహాన్ఛుచీన్ । శ్రేష్ఠాంఛ్రేష్ఠేషు కచ్చిత్త్వం ని
యోజయసి కర్మసు ॥ ౨౬ ॥ కచ్చిన్నోగ్రేణ దండేన భృశముద్వేజితప్రజమ్ । రాష్ట్రం తవానుజానంతి మంత్రిణః
కైకయీసుత ॥ ౨౭ ॥ కచ్చిత్త్వాం నావజానంతి యాజకాః పతితం యథా । ఉగ్రప్రతిగ్రహీతారం కామయానమి
వ స్త్రియః ॥ ౨౮ ॥ ఉపాయకుశలం వైద్యం భృత్యసందూషణే రతమ్ । శూరమైశ్వర్యకామం చ యో న హంతి స వ
ధ్యతే ॥ ౨౯ ॥ కచ్చిద్ధృష్టశ్చ శూరశ్చ మతిమాన్ ధృతిమాంఛుచిః । కులీనశ్చానురక్తశ్చ దక్షస్సేనాపతిః కృతః ॥
బలవంతశ్చ కచ్చిత్తే ముఖ్యా యుద్ధవిశారదాః । దృష్టాపదానా విక్రాంతాస్త్వయా సత్కృత్య మానితాః ॥ ౩౧ ॥ క
చ్చిద్బలస్య భక్తం చ వేతనం చ యథోచితం । సమ్ప్రాప్తకాలం దాతవ్యం దదాసి న విలమ్బసే ॥ ౩౨ ॥ కాలాతిక్ర
మణాచ్చైవ భక్తవేతనయోర్భృతాః । భర్తుః కుప్యంతి దుష్యంతి సోనర్థస్సుమహాన్ స్మృతః ॥ ౩౩ ॥ కచ్చిత్సర్వేను
రక్తాస్త్వాం కులపుత్రాః ప్రధానతః । కచ్చిత్ప్రాణాంస్తవార్థేషు సంత్యజంతి సమాహితాః ॥ ౩౪ ॥ కచ్చిజ్జాన
పదో విద్వాన్దక్షిణః ప్రతిభానవాన్ । యథోక్తవాదీ దూతస్తే కృతో భరత పండితః ॥ ౩౫ ॥ కచ్చిదష్టాదశాన్యేషు
స్వపక్షే దశ పంచ చ । త్రిభిస్త్రిభిరవిజ్ఞాతైర్వేత్సి తీర్థాని చారకైః ॥ ౩౬ ॥ కచ్చిద్వ్యపాస్తానహితాన్ప్రతియాతాం
శ్చ సర్వదా । దుర్బలాననవజ్ఞాయ వర్తసే రిపుసూదన ॥ ౩౭ ॥ కచ్చిన్న లోకాయతికాన్బ్రాహ్మణాంస్తాత సేవసే ।
అనర్థకుశలా హ్యేతే బాలాః పండితమానినః ॥ ౩౮ ॥ ధర్మశాస్త్రేషు ముఖ్యేషు విద్యమానేషు దుర్బుధాః । బుద్ధి
మాన్వీక్షికీం ప్రాప్య నిరర్థం ప్రవదంతి తే ॥ ౩౯ ॥ వీరైరధ్యుషితాం పూర్వమస్మాకం తాత పూర్వకైః । సత్యనా
మాం దృఢద్వారాం హస్త్యశ్వరథసంకులాం ॥ ౪౦ ॥ బ్రాహ్మణైః క్షత్రియైర్వైశ్యైస్స్వకర్మనిరతైస్సదా । జితే
న్ద్రియైర్మహోత్సాహైర్వృతామార్యైస్సహస్రశః ॥ ౪౧ ॥ ప్రాసాదైర్వివిధాకారైర్వృతాం వైద్యజనాకులామ్ ।

కచ్చిత్సుముదితాంస్ఫీతామయోధ్యాం పరిరక్షసి ॥ ౪౨ ॥ కచ్చిచ్చైత్యశతైర్జుష్టస్సునివిష్టజనాకులః । దేవస్థానైః
ప్రపాభిశ్చ తటాకైశ్చోపశోభితః॥ ౪౩ ॥ ప్రహృష్టనరనారీకస్సమాజోత్సవశోభితః । సుకృష్టసీమాపశుమాన్హిం
సాభిఃపరివర్జితః ॥ ౪౪ ॥ అదేవమాతృకో రమ్యశ్శ్వాపదైఃపరివర్జితః । పరిత్యక్తో భయైస్సర్వైః ఖనిభిశ్చోపశోభితః॥
వివర్జితో నరైఃపాపైర్మమపూర్వైస్సురక్షితః । కచ్చిజ్జనపదస్స్ఫీతస్సుఖంవసతి రాఘవ ॥ ౪౬ ॥ కచ్చిత్తే దయితాస్స
ర్వే కృషిగోరక్షజీవినః । వార్తాయాంసంశ్రితస్తాత లోకో హి సుఖమేధతే ॥ ౪౭ ॥ తేషాం గుప్తిపరీహారైః కచ్చిత్తే
భరణంకృతమ్ । రక్ష్యా హి రాజ్ఞా ధర్మేణ సర్వే విషయవాసినః ॥ ౪౮ ॥ కచ్చిత్స్త్రియస్సాంత్వయసి కచ్చిత్తాస్తే
సురక్షితాః । కచ్చిన్న శ్రద్దధాస్యాసాం కచ్చిద్గుహ్యం న భాషసే ॥ ౪౯ ॥ కచ్చిన్నాగవనంగుప్తం కచ్చిత్తే సంతి ధేను
కాః । కచ్చిన్న గణికాశ్వానాం కుంజరాణాంచ తృప్యసి ॥ ౫౦ ॥ కచ్చిద్దర్శయసే నిత్యం మానుషాణాం విభూషి
తమ్ । ఉత్థాయోత్థాయ పూర్వాహ్ణే రాజపుత్ర మహాపథే ॥ ౫౧ ॥ కచ్చిన్న సర్వే కర్మాన్తాః ప్రత్యక్షాస్తే
విశంకయా । సర్వే వా పునరుత్సృష్టా మధ్యమేవాత్ర కారణమ్ ॥ ౫౨ ॥ కచ్చిద్దుర్గాణి సర్వాణి ధనధాన్యాయు
ధోదకైః । యన్త్రైశ్చ పరిపూర్ణాని తథా శిల్పిధనుర్ధరైః ॥ ౫౩ ॥ ఆయస్తే విపులః కచ్చిత్కచ్చిదల్పతరో వ్యయః ।
అపాత్రేషు న తే కచ్చిత్కోశో గచ్ఛతి రాఘవ ॥ ౫౪ ॥ దేవతార్థే చ పిత్రర్థే బ్రాహ్మణాభ్యాగతేషు చ । యోధేషు మి
త్రవర్గేషు కచ్చిద్గచ్ఛతి తే వ్యయః ॥ ౫౫ ॥ కచ్చిదార్యో విశుద్ధాత్మా క్షారితశ్చోరకర్మణా । అపృష్టశ్శాస్త్రకుశలై
ర్న లోభాద్వధ్యతే శుచిః ॥ ౫౬ ॥ గృహీతశ్చైవ పృష్టశ్చ కాలే దృష్టస్సకారణః । కచ్చిన్న ముచ్యతే చోరో ధనలో
భాన్నరర్షభ ॥ ౫౭ ॥ వ్యసనే కచ్చిదాఢ్యస్య దుర్గతస్య చ రాఘవ । అర్థం విరాగాః పశ్యంతి తవామాత్యా బహుశ్రు
తాః ॥ ౫౮ ॥ యాని మిథ్యాభిశస్తానాం పతన్త్యస్రాణి రాఘవ । తాని పుత్రాన్పశూన్ఘ్నంతి ప్రీత్యర్థమనుశాసతః ॥
కచ్చిద్వృద్ధాంశ్చ బాలాంశ్చ వైద్యముఖ్యాంశ్చ రాఘవ । దానేన మనసా వాచా త్రిభిరేతైర్బుభూషసి ॥ ౬౦ ॥
కచ్చిద్గురూంశ్చ వృద్ధాంశ్చ తాపసాన్దేవతాతిథీన్ । చైత్యాంశ్చ సర్వాన్సిద్ధార్థాన్బ్రాహ్మణాంశ్చ నమస్యసి ॥
కచ్చిదర్థేన వా ధర్మమర్థం ధర్మేణ వా పునః । ఉభౌ వా ప్రీతిలోభేన కామేన చ న బాధసే ॥ ౬౨ ॥ కచ్చిదర్థం చ కామం
చ ధర్మం చ జయతాం వర । విభజ్య కాలే కాలజ్ఞ సర్వాన్వరద సేవసే ॥ ౬౩ ॥ కచ్చిత్తే బ్రాహ్మణాశ్శర్మ సర్వశాస్త్రార్థ
కోవిదాః । ఆశంసంతే మహాప్రాజ్ఞ పౌరజానపదైస్సహ ॥ ౬౪ ॥ నాస్తిక్యమనృతం క్రోధం ప్రమాదం దీర్ఘసూత్ర
తామ్ । అదర్శనం జ్ఞానవతామాలస్యం పంచవృత్తితామ్ ॥ ౬౫ ॥ ఏకచింతనమర్థానామనర్థజ్ఞైశ్చ మన్త్రిణమ్ ।
నిశ్చితానామనారమ్భం మన్త్రస్యాపరిరక్షణమ్ ॥ ౬౬ ॥ మంగళాద్యప్రయోగం చ ప్రత్యుత్థానం చ సర్వతః ।
కచ్చిత్త్వం వర్జయస్యేతాన్రాజదోషాంశ్చతుర్దశ ॥ ౬౭ ॥ దశపంచచతుర్వర్గాన్సప్తవర్గం చ తత్త్వతః । అష్ట
వర్గం త్రివర్గం చ విద్యాస్తిస్రశ్చ రాఘవ ॥ ౬౮ ॥ ఇంద్రియాణాం జయం బుద్ధ్వా షాడ్గుణ్యం దైవమానుషమ్ । కృ
త్యం వింశతివర్గం చ తథా ప్రకృతిమండలమ్ ॥ ౬౯ ॥ యాత్రాదండవిధానం చ ద్వియోనీ సంధివిగ్రహౌ । కచ్చిదే
తాన్మహాప్రాజ్ఞ యథావదనుమన్యసే ॥ ౭౦ ॥ మన్త్రిభిస్త్వం యథోద్దిష్టైశ్చతుర్భిస్త్రిభిరేవ వా । కచ్చిత్సమస్తైర్వ్యస్తై
శ్చ మన్త్రం మన్త్రయసే మిథః ॥ ౭౧ ॥ కచ్చిత్తే సఫలా వేదాః కచ్చిత్తే సఫలాః క్రియాః । కచ్చిత్తే సఫలా దా
రాః కచ్చిత్తే సఫలం శ్రుతం ॥ ౭౨ ॥ కచ్చిదేషైవ తే బుద్ధిర్యథోక్తా మమ రాఘవ । ఆయుష్యా చ యశస్యా చ ధర్మకా
మార్థసంహితా ॥ ౭౩ ॥ యాం వృత్తిం వర్తతే తాతో యాం చ నః ప్రపితామహాః । తాం వృత్తిం వర్తసే కచ్చిద్యా చ
సత్పథగా శుభా ॥ ౭౪ ॥ కచ్చిత్స్వాదుకృతం భోజ్యమేకో నాశ్నాసి రాఘవ । కచ్చిదాశంసమానేభ్యో మిత్రేభ్యస్సం
ప్రయచ్ఛసి ॥ ౭౫ ॥ ఓమ్ ॥ రాజా తు ధర్మేణ హి పాలయిత్వా మహామతిర్దండధరః ప్రజానామ్ । అవాప్య కృ

తాన్సిం వసుధాంయథావదితశ్చ్యుతస్స్వర్గముపైతివిద్వాన్ ॥ ౭౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే శతతమ
స్సర్గః ॥ ౩౦౦ ॥ ౬౦౦౦ ॥ **
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్యవచనంశ్రుత్వా భరతః ప్రత్యువాచహ । కింమేధర్మాద్విహీన
స్య రాజధర్మఃకరిష్యతి ॥ ౧ ॥ శాశ్వతోయంసదాధర్మఃస్థితోస్మాసునరర్షభ । జ్యేష్ఠపుత్రేస్థితే రాజన్నకనీయాన్నృ
పోభవేత్ ॥ ౨ ॥ సుసమృద్ధాంమయాసార్ధమయోధ్యాం గచ్ఛ రాఘవ । అభిషేచయచాత్మానం కులస్యాస్య భ
వాయనః ॥ ౩ ॥ రాజానంమానుషం ప్రాహుర్దేవత్వేసమ్మతోమమ । యస్యధర్మార్థసహితంవృత్తం ప్రాహు
రమానుషమ్ ॥ ౪ ॥ కేకయస్థేచమయితు త్వయిచారణ్యమాశ్రితే । దివమార్యోగతోరాజా యాయజూకస్సతాం
మతః ॥ ౫ ॥ నిష్క్రాంతమాత్రేభవతి ససీతేసహలక్ష్మణే । దుఃఖశోకాభిభూతస్తు రాజాత్రిదివమభ్యగాత్ ॥ ౬ ॥
ఉత్తిష్ఠపురుషవ్యాఘ్రక్రియతాముదకంపితుః । అహంచాయంచశత్రుఘ్నః పూర్వమేవకృతోదకౌ ॥ ౭ ॥ ప్రియేణ
కిలదత్తంహి పితృలోకేషురాఘవ । అక్షయ్యంభవతీత్యాహుర్భవాంశ్చైవ పితుఃప్రియః ॥ ౮ ॥ ఓమ్ ॥ త్వామే
వశోచంస్తవదర్శనేప్సుస్త్వయ్యేవసక్తామనివర్త్యబుద్ధిం । త్వయావిహీనస్తవశోకరుగ్ణస్త్వాంసంస్మరన్నస్తమితఃపితా
తే ॥ ౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౦౩ ॥ ౪౦౬౦ ॥ ***************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాంశ్రుత్వా కరుణాంవాచం పితుర్మరణసంహితాన్ । రాఘవోభరతే
నోక్తాం బభూవగతచేతనః ॥ ౧ ॥ తంతువజ్రమివోత్సృష్టమాహవేదానవారిణా । వాగ్వజ్రంభరతేనోక్తమమనో
జ్ఞంపరంతపః ॥ ౨ ॥ ప్రగృహ్యరామోబాహూవైపుష్పితాగ్రోయథాద్రుమః । వనేపరశునాకృత్తస్తథాభువిప
పాతహ ॥ ౩ ॥ తథా నిపతితంరామం జగత్యాం జగతీపతిమ్ । కూలఘాతపరిశ్రాంతం ప్రసుప్తమివకుంజరం ॥ ౪ ॥
భ్రాతరస్తేమహేష్వాసం సర్వతశ్శోకకర్శితమ్ । రుదంతస్సహవైదేహ్యాసిషిచుస్సలిలేనవై ॥ ౫ ॥ సతుసంజ్ఞాంపున
ర్లబ్ధ్వా నేత్రాభ్యామస్రముత్సృజన్ । ఉపాక్రమతకాకుత్స్థఃకృపణం బహుభాషితుమ్ ॥ ౬ ॥ సరామస్స్వర్గ
తంశ్రుత్వా పితరంపృథివీపతిమ్ । ఉవాచభరతంవాక్యం ధర్మాత్మాధర్మసంహితం ॥ ౭ ॥ కింకరిష్యామ్యయోధ్యా
యాం తాతేదిష్టాంగతింగతే । కస్తాంరాజవరాద్ధీనామయోధ్యాంపాలయిష్యతి ॥ ౮ ॥ కింనుతస్యమయాకార్యందు
ర్జాతేనమహాత్మనః । యోమృతోమమశోకేన నమయాచాపిసంస్కృతః ॥ ౯ ॥ అహోభరతసిద్ధార్థోయేన రా
జాత్వయానఘ । శత్రుఘ్నేనచసర్వేషు ప్రేతకృత్యేషుసత్కృతః ॥ ౧౦ ॥ నిష్ప్రధానామనేకాగ్రాం నరేంద్రే
ణవినాకృతామ్ । నివృత్తవనవాసోపి నాయోధ్యాంగంతుముత్సహే ॥ ౧౧ ॥ సమాప్తవనవాసం మామయోధ్యా
యాంపరంతప । కోనుశాసిష్యతిపునస్తాతేలోకాంతరంగతే ॥ ౧౨ ॥ పురాప్రేక్ష్యసువృత్తంమాం పితాయాన్యా
హసాంత్వయన్ । వాక్యానితానిశ్రోష్యామి కుతఃశ్రోత్రసుఖాన్యహం ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వాతుభరతం భార్యామ
భ్యేత్యరాఘవః । ఉవాచశోకసంతప్తః పూర్ణచంద్రనిభాననాం ॥ ౧౪ ॥ సీతేమృతస్తేశ్వశురః పిత్రాహీనోసిలక్ష్మ
ణ । భరతోదుఃఖమాచష్టే స్వర్గతంపృథివీపతిం ॥ ౧౫ ॥ తతోబహుగుణంతేషాం బాష్పోనేత్రేష్వజాయత । త
థాబ్రువతికాకుత్స్థే కుమారాణాంయశస్వినాం ॥ ౧౬ ॥ తతస్తేభ్రాతరస్సర్వే భృశమాశ్వాస్యరాఘవం । అబ్రు
వన్జగతీభర్తుః క్రియతాముదకంపితుః ॥ ౧౭ ॥ సాసీతాశ్వశురంశ్రుత్వా స్వర్గలోకగతం నృపం । నేత్రాభ్యామ
శ్రుపూర్ణాభ్యాం నశశాకేక్షితుంపతిమ్ ॥ ౧౮ ॥ సాంత్వయిత్వాతు తాంరామో రుదంతీం జనకాత్మజాం । ఉ
వాచలక్ష్మణంతత్ర దుఃఖితోదుఃఖితంవచః ॥ ౧౯ ॥ ఆనయేంగుదిపిణ్యాకం చీరమాహరచోత్తరం । జలక్రియార్థం
తాతస్య గమిష్యామిమహాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ సీతాపురస్తాద్వ్రజతు త్వమేనామభితోవ్రజ । అహం పశ్చాద్గమిష్యామి

గతిశ్చైషా సుదారుణా ॥ ౨౧ ॥ తతో నిఘ్నానుగస్తేషాం విదితాత్మా మహామతిః । మృదుర్దాన్తశ్చ శాన్తశ్చ రామే చ దృఢభక్తిమాన్ ॥ ౨౨ ॥ సుమన్త్రస్తైర్నృపసుతైస్సార్ధమాశ్వాస్య రాఘవం । అవాతారయదాలమ్బ్య నదీం మందాకినీం శివాం ॥ ౨౩ ॥ తే సుతీర్థాం తతః కృచ్ఛ్రాదుపాగమ్య యశస్వినః । నదీం మందాకినీం రమ్యాం సదాపుష్పితకాననామ్ ॥ ౨౪ ॥ శీఘ్రస్రోతసమాసాద్య తీర్థం శివమకర్దమమ్ । సిషిచుస్తూదకం రాజ్ఞే తత్రైతత్తే భవత్వితి ॥ ౨౫ ॥ ప్రగృహ్య చ మహీపాలో జలపూరితమంజలిమ్ । దిశం యామ్యామభిముఖో రుదన్వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥ ఏతత్తే రాజశార్దూల విమలం తోయమక్షయమ్ । పితృలోకగతస్యాద్య మద్దత్తముపతిష్ఠతు ॥ తతో మందాకినీతీరాత్ప్రత్యుత్తీర్య స రాఘవః । పితుశ్చకార తేజస్వీ నివాపం భ్రాతృభిస్సహ ॥ ౨౮ ॥ ఐఙ్గుదం బదరీమిశ్రం పిణ్యాకం దర్భసంస్తరే । న్యస్య రామస్సుదుఃఖార్తో రుదన్వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౯ ॥ ఇదం భుఙ్క్ష్వ మహారాజ ప్రీతో యదశనా వయమ్ । యదన్నః పురుషో భవతి తదన్నాస్తస్య దేవతాః ॥ ౩౦ ॥ తతస్తేనైవ మార్గేణ ప్రత్యుత్తీర్య నదీతటాత్ । ఆరురోహ నరవ్యాఘ్రో రమ్యసానుం మహీధరం ॥ ౩౧ ॥ తతః పర్ణకుటీద్వారమాసాద్య జగతీపతిః । పరిజగ్రాహ బాహుభ్యాముభౌ భరతలక్ష్మణౌ ॥ ౩౨ ॥ తేషాం తు రుదతాం శబ్దాత్ప్రతిశ్రుతోఽభవద్గిరౌ । భ్రాతౄణాం సహ వైదేహ్యా సింహానామివ నర్దతాం ॥ ౩౩ ॥ మహాబలానాం రుదతాం కుర్వతాముదకం పితుః । విజ్ఞాయ తుములం శబ్దం త్రస్తా భరతసైనికాః ॥ ౩౪ ॥ అబ్రువంశ్చాపి రామేణ భరతస్సంగతో ధ్రువం । తేషామేవ మహాఞ్ఛబ్దశ్శోచతాం పితరం మృతమ్ ॥ ౩౫ ॥ అథ వాసాన్పరిత్యజ్య తం సర్వేఽభిముఖాస్స్వనం । అప్యేకమనసో జగ్ముర్యథాస్థానం ప్రధావితాః ॥ ౩౬ ॥ హయైరన్యే గజైరన్యే రథైరన్యే స్వలంకృతైః । సుకుమారాస్తథైవాన్యే పద్భిరేవ నరా యయుః ॥ ౩౭ ॥ అచిరప్రోషితం రామం చిరవిప్రోషితం యథా । ద్రష్టుకామో జనస్సర్వో జగామ సహసాశ్రమమ్ ॥ ౩౮ ॥ భ్రాతౄణాం త్వరితాస్తత్ర ద్రష్టుకామాస్సమాగమం । యయుర్బహువిధైర్యానైః ఖురనేమిస్వనాకులైః ॥ ౩౯ ॥ సా భూమిర్బహుభిర్యానైః ఖురనేమిసమాహతా । ముమోచ తుములం శబ్దం ద్యౌరివాభ్రసమాగమే ॥ ౪౦ ॥ తేన విత్రాసితా నాగాః కరేణుపరివారితాః । ఆవాసయన్తో గన్ధేన జగ్మురన్యద్వనం తతః ॥ ౪౧ ॥ వరాహవృకసంఘాశ్చ మహిషాస్సర్పవానరాః । వ్యాఘ్రగోకర్ణగవయా విత్రేసుః పృషతైస్సహ ॥ ౪౨ ॥ రథాంగసాహ్వా నత్యూహా హంసాః కారండవాః ప్లవాః । తథా పుంస్కోకిలాః క్రౌంచా విసంజ్ఞా భేజిరే దిశః ॥ ౪౩ ॥ తేన శబ్దేన విత్రస్తైరాకాశం పక్షిభిర్వృతమ్ । మనుష్యైరావృతా భూమిరుభయం ప్రబభౌ తదా ॥ ౪౪ ॥ తతస్తం పురుషవ్యాఘ్రం యశస్వినమరిందమం । ఆసీనం స్థండిలే రామం దదర్శ సహసా జనః ॥ విగర్హమాణః కైకేయీం సహితో మంథరామపి । అభిగమ్య జనో రామం బాష్పపూర్ణముఖోఽభవత్ ॥ ౪౬ ॥ తాన్నరాన్బాష్పపూర్ణాక్షాన్సమీక్ష్యాథ సుదుఃఖితాన్ ॥ పర్యష్వజత ధర్మజ్ఞః పితృవన్మాతృవచ్చ సః ॥ ౪౭ ॥ ఓమ్ ॥ స తత్ర కాంశ్చిత్పరిషస్వజే నరాన్నరాస్తు కేచిత్తు తమభ్యవాదయన్ । చకార సర్వాన్సవయస్యబాంధవాన్యథార్హమాసాద్య తథా నృపాత్మజః ॥ ౪౮ ॥ స తత్ర తేషాం రుదతాం మహాత్మనాం భువం చ ఖం చానునినాదయన్స్వనః । గుహా గిరీణాం చ దిశశ్చ సంతతం మృదంగఘోషప్రతిమః ప్రశుశ్రువే ॥ ౪౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ద్వ్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౦౬ ॥ ౨౧౨౦ ॥********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వసిష్ఠః పురతః కృత్వా దారాన్దశరథస్య చ । అభిచక్రామ తం దేశం రామదర్శనతర్షితః ॥ ౧ ॥ రాజపత్న్యశ్చ గచ్ఛన్త్యో మందం మందాకినీం ప్రతి । దదృశుస్తత్ర తత్తీర్థం రామలక్ష్మణసేవితమ్ ॥ ౨ ॥ కౌసల్యా బాష్పపూర్ణేన ముఖేన పరిశుష్యతా । సుమిత్రామబ్రవీద్దీనా యాశ్చాన్యా రాజయోషితః ॥

ఇదం తేషామనాథానాం క్లిష్టమక్లిష్టకర్మణాం । వనే ప్రాకేవలం తీర్థం యే తే నిర్విషయీకృతాః ॥ ౪ ॥ ఇతస్సుమి
త్రే పుత్రస్తే సదా జలమతంద్రితః । స్వయం హరతి సౌమిత్రిర్మమ పుత్రస్య కారణాత్ ॥ ౫ ॥ జఘన్యమపి తే పుత్రః
కృతవాన్న తు గర్హితః । భ్రాతుర్యదర్థసహితం సర్వం తద్విహితం గుణైః ॥ ౬ ॥ అద్యాయమపి తే పుత్రః క్లేశానామ
తథోచితః । నీచానర్థసమాచారం సజ్జం కర్మ ప్రముంచతు ॥ ౭ ॥ దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు సా దదర్శ మహీతలే । పి
తురింగుదిపిణ్యాకం న్యస్తమాయతలోచనా ॥ ౮ ॥ తం భూమౌ పితురార్తేన న్యస్తం రామేణ వీక్ష్య సా । ఉవాచ దే
వీ కౌసల్యా సర్వా దశరథస్త్రియః ॥ ౯ ॥ ఇదమిక్ష్వాకునాథస్య రాఘవస్య మహాత్మనః । రాఘవేణ పితుర్దత్తం
పశ్యతైతద్యథావిధి ॥ ౧౦ ॥ తస్య దేవసమానస్య పార్థివస్య మహాత్మనః । నైతదౌపయికం మన్యే భుక్తభోగస్య భో
జనమ్ ॥ ౧౧ ॥ చతురన్తాం మహీం భుక్త్వా మహేంద్రసదృశో విభుః । కథమింగుదిపిణ్యాకం స భుఙ్క్తే వసుధాధి
పః ॥ ౧౨ ॥ అతో దుఃఖతరం లోకే న కించిత్ప్రతిభాతి మా । యత్ర రామః పితుర్దద్యాదింగుదీక్షోదమృద్ధిమాన్ ॥
రామేణేంగుదిపిణ్యాకం పితుర్దత్తం సమీక్ష్య మే । కథం దుఃఖేన హృదయం న స్ఫోటతి సహస్రధా ॥ ౧౪ ॥ శ్రుతిస్తు ఖ
ల్వియం సత్యా లౌకికీ ప్రతిభాతి మా । యదన్నః పురుషో భవతి తదన్నాస్తస్య దేవతాః ॥ ౧౫ ॥ ఏవమార్తాం సపత్న్య
స్తా జగ్మురాశ్వాస్య తాం తదా । దదృశుశ్చాశ్రమే రామం స్వర్గచ్యుతమివామరమ్ ॥ ౧౬ ॥ సర్వభోగైః పరిత్యక్తం రా
మం సమ్ప్రేక్ష్య మాతరః । ఆర్తా ముముచురశ్రూణి సస్వరం శోకకర్శితాః ॥ ౧౭ ॥ తాసాం రామస్సముత్థాయ జ
గ్రాహ చరణాంచ్ఛుభాన్ । మాతౄణాం మనుజవ్యాఘ్రస్సర్వాసాం సత్యసంగరః ॥ ౧౮ ॥ తాః పాణిభిస్సుఖస్ప
ర్శైర్మృద్వంగులితలైశ్శుభైః । ప్రమమార్జూ రజః పృష్ఠాద్రామస్యాయతలోచనాః ॥ ౧౯ ॥ సౌమిత్రిరపి తాస్సర్వా
మాతౄస్సమ్ప్రేక్ష్య దుఃఖితః । అభ్యవాదయతాసక్తం శనై రామాదనంతరమ్ ॥ యథా రామే తథా తస్మింత్సర్వా వ
వృతిరే స్త్రియః । వృత్తిం దశరథాజ్జాతే లక్ష్మణే శుభలక్షణే ॥ ౨౧ ॥ సీతాపి చరణాంస్తాసాముపసంగృహ్య దుఃఖితా ।
శ్వశ్రూణామశ్రుపూర్ణాక్షీ సా బభూవాగ్రతస్స్థితా ॥ ౨౨ ॥ తాం పరిష్వజ్య దుఃఖార్తాం మాతా దుహితరం యథా । వన
వాసకృశాం దీనాం కౌసల్యా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ విదేహరాజస్య సుతా స్నుషా దశరథస్య చ । రామపత్నీ కథం దుఃఖం సం
ప్రాప్తా విజనే వనే ॥ ౨౪ ॥ పద్మమాతపసంతప్తం పరిక్లిష్టమివోత్పలమ్ । కాంచనం రజసా ధ్వస్తం క్లిష్టం చంద్రమివాం
బుదైః ॥ ౨౫ ॥ ముఖం తే ప్రేక్ష్య మాం శోకో దహత్యగ్నిరివాశ్రయమ్ । భృశం మనసి వైదేహి వ్యసనారణిసమ్భ
వః ॥ ౨౬ ॥ బ్రువన్త్యామేవమార్తాయాం జనన్యాం భరతాగ్రజః ॥ పాదావాసాద్య జగ్రాహ వసిష్ఠస్య చ రాఘ
వః ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ ॥ పురోహితస్యాగ్నిసమస్య వై తదా బృహస్పతేరింద్ర ఇవామరాధిపః । ప్రగృహ్య పాదౌ సుస
మృద్ధతేజసస్సహైవ తేనోపవివేశ రాఘవః ॥ ౨౮ ॥ తతో జఘన్యం సహితైస్స మంత్రిభిః పురప్రధానైశ్చ తథైవ సై
నికైః । జనేన ధర్మజ్ఞతమేన ధర్మవానుపోపవిష్టో భరతస్తదాగ్రజమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఉపోపవిష్టస్తు తదా స వీర్యవాంస్తపస్వివే
షేణ సమీక్ష్య రాఘవమ్ । శ్రియా జ్వలంతం భరతః కృతాంజలిర్యథా మహేంద్రః ప్రయతః ప్రజాపతిమ్ ॥ ౩౦ ॥
కిమేష వాక్యం భరతోఽద్య రాఘవం ప్రణమ్య సత్కృత్య చ సాధు వక్ష్యతి । ఇతీవ తస్యార్యజనస్య తత్త్వతో బభూవ కౌతూ
హలముత్తమం తదా ॥ ౩౧ ॥ స రాఘవస్సత్యధృతిశ్చ లక్ష్మణో మహానుభావో భరతశ్చ ధార్మికః । వృతాస్సుహృద్భి
శ్చ విరేజురధ్వరే యథా సదస్యైస్సహితాస్త్రయోఽగ్నయః ॥ ౩౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతురుత్తరశ
తతమస్సర్గః ॥ ౯ ॥ ౧౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తం తు రామస్సమాజ్ఞాయ భ్రాతరం గురువత్సలం । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా
ప్రష్టుం సముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ కిమేతదిచ్ఛేయమహం శ్రోతుం ప్రవ్యాహృతం త్వయా । యస్మాత్త్వమాగతో దే

శమిమం చీరజటాజినః ॥ ౨ ॥ కిన్నిమిత్తమిమం దేశం కృష్ణాజినజటాధరః । హిత్వా రాజ్యం ప్రవిష్టస్త్వం తత్స
ర్వం వక్తుమర్హసి ॥ ౩ ॥ ఇత్యుక్తః కైకయీపుత్రః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా । ప్రగృహ్య బలవద్భూయః ప్రాంజలిర్వా
క్యమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ ఆర్యం తాతః పరిత్యజ్య కృత్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ । గతస్స్వర్గం మహాబాహుః పుత్రశోకా
భిపీడితః ॥ ౫ ॥ స్త్రియా నియుక్తః కైకేయ్యా మమ మాత్రా పరంతప । చకార సుమహత్పాపమిదమాత్మయశోహ
రమ్ ॥ ౬ ॥ సా రాజ్యఫలమప్రాప్య విధవా శోకకర్శితా । పతిష్యతి మహాఘోరే నిరయే జననీ మమ ॥ ౭ ॥ తస్య మే
దాసభూతస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి । అభిషించస్వ చాద్యైవ రాజ్యేన మఘవానివ ॥ ౮ ॥ ఇమాః ప్రకృతయస్స
ర్వా విధవా మాతరశ్చ యాః । త్వత్సకాశమనుప్రాప్తాః ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౯ ॥ తదానుపూర్వ్యా యుక్తం
చ యుక్తం చాత్మని మానద । రాజ్యం ప్రాప్నుహి ధర్మేణ సకామాన్ సుహృదః కురు ॥ ౧౦ ॥ భవత్వవిధవా భూమి
స్సమగ్రా పతినా త్వయా । శశినా విమలేనేవ శారదీ రజనీ యథా ॥ ౧౧ ॥ ఏభిశ్చ సచివైస్సార్ధం శిరసా యాచితో మ
యా । భ్రాతుశ్శిష్యస్య దాసస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ తదిదం శాశ్వతం పిత్ర్యం సర్వం ప్రకృతిమండ
లమ్ । పూజితం పురుషవ్యాఘ్ర నాతిక్రమితుమర్హసి ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వా మహాబాహుస్సబాష్పః కైకయీసుతః ।
రామస్య శిరసా పాదౌ జగ్రాహ విధివత్పునః ॥ ౧౪ ॥ తం మత్తమివ మాతంగం నిశ్శ్వసంతం పునః పునః । భ్రాతరం
భరతం రామః పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ కులీనస్సత్త్వసంపన్నస్తేజస్వీ చరితవ్రతః । రాజ్యహేతోః కథం పాప
మాచరేత్త్వద్విధో జనః ॥ ౧౬ ॥ న దోషం త్వయి పశ్యామి సూక్ష్మమప్యరిసూదన । న చాపి జననీం బాల్యాత్త్వం విగ
ర్హితుమర్హసి ॥ ౧౭ ॥ కామకారో మహాప్రాజ్ఞ గురూణాం సర్వదానఘ । ఉపపన్నేషు దారేషు పుత్రేషు చ విధీయ
తే ॥ ౧౮ ॥ వయమస్య యథా లోకే సంఖ్యాతాస్సౌమ్య సాధుభిః । భార్యాః పుత్రాశ్చ శిష్యాశ్చ త్వమనుజ్ఞాతుమ
ర్హసి ॥ ౧౯ ॥ వనే వా చీరవసనం సౌమ్య కృష్ణాజినాంబరమ్ । రాజ్యే వాపి మహారాజో మాం వాసయితుమీశ్వరః ॥
యావత్పితరి ధర్మజ్ఞే గౌరవం లోకసత్కృతమ్ । తావద్ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠ జనన్యామపి గౌరవమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏతాభ్యాం
ధర్మశీలాభ్యాం వనం గచ్ఛేతి రాఘవ । మాతాపితృభ్యాముక్తోఽహం కథమన్యత్సమాచరే ॥ ౨౨ ॥ త్వయా రాజ్య
మయోధ్యాయాం ప్రాప్తవ్యం లోకసత్కృతం । వస్తవ్యం దండకారణ్యే మయా వల్కలవాససా ॥ ౨౩ ॥ ఏవం
కృత్వా మహారాజో విభాగం లోకసన్నిధౌ । వ్యాదిశ్య చ మహాతేజా దివం దశరథో గతః ॥ ౨౪ ॥ స చ ప్రమా
ణం ధర్మాత్మా రాజా లోకగురుస్తవ । పిత్రా దత్తం యథాభాగముపభోక్తుం త్వమర్హసి ॥ ౨౫ ॥ చతుర్దశసమా
స్సౌమ్య దండకారణ్యమాశ్రితః । ఉపభోక్ష్యే త్వహం దత్తం భాగం పిత్రా మహాత్మనా ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ యదబ్రవీన్మాం
నరలోకసత్కృతః పితా మహాత్మా విబుధాధిపోపమః । తదేవ మన్యే పరమాత్మనో హితం న సర్వలోకేశ్వరభావమవ్య
హం ॥ ౨౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతురుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౧౧౧౭౦ ॥ ********
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః పురుషసింహానాం వృతానాం తైస్సుహృద్గణైః । శోచతామేవ రజనీ
దుఃఖేన వ్యత్యవర్తత ॥ ౧ ॥ రజన్యాం సుప్రభాతాయాం భ్రాతరస్తే సుహృద్వృతాః । మందాకిన్యాం హుతం జ
ప్యం కృత్వా రామముపాగమన్ ॥ ౨ ॥ తూష్ణీం తే సముపాసీనా న కశ్చిత్కించిదబ్రవీత్ । భరతస్తు సుహృన్మధ్యే
రామం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ సాంత్వితా మామికా మాతా దత్తం రాజ్యమిదం మమ । తద్దదామి తవైవాహం భు
ంక్ష్వ రాజ్యమకంటకమ్ ॥ ౪ ॥ మహతేవాంబువేగేన భిన్నస్సేతుర్జలాగమే । దురావారం త్వదన్యేన రాజ్యఖండ
మిదం మహత్ ॥ ౫ ॥ గతిం ఖర ఇవాశ్వస్య తార్క్ష్యస్యేవ పతత్రిణః । అనుగంతుం న శక్తిర్మే గతిం తవ మహీపతే ॥ ౬ ॥
సుజీవం నిత్యశస్తస్య యః పరైరుపజీవ్యతే । రామ తస్య తు దుర్జీవం యః పరానుపజీవతి ॥ ౭ ॥ యథా తురో పితో

వృక్షః పురుషేణవివర్ధితః । హ్రస్వకేణదురారోహో రూఢస్కంధో మహాద్రుమః ॥ ౮ ॥ సయదాపుష్పితోభూ
త్వా ఫలానినవిదర్శయేత్ । సతాంనానుభవేత్ప్రీతిం యస్య హేతోః ప్రరోపితః ॥ ౯ ॥ ఏషోపమా మహాబాహో
తమర్థంవేత్తుమర్హసి । యదిత్వమస్మానృషభో భర్తాభృత్యాన్నశాధిహి ॥ ౧౦ ॥ శ్రేణయస్త్వాం మహారాజపశ్య
న్త్వగ్ర్యాశ్చసర్వశః । ప్రతపంతమివాదిత్యం రాజ్యేస్థితమరిందమం ॥ ౧౧ ॥ తవానుయానే కాకుత్స్థ మత్తానర్దం
తుకుంజరాః । అంతఃపురగతానార్యో నందంతు సుసమాహితాః ॥ ౧౨ ॥ తస్యసాధ్విత్యమన్యంత నాగరా వివి
ధాజనాః । భరతస్యవచశ్శ్రుత్వా రామం ప్రత్యనుయాచతః ॥ ౧౩ ॥ తమేవందుఃఖితంప్రేక్ష్య విలపన్తం య
శస్వినమ్ । రామఃకృతాత్మాభరతం సమాశ్వాసయదాత్మవాన్ ॥ ౧౪ ॥ నాత్మనఃకామకారోస్తి పురుషోయమ
నీశ్వరః । ఇతశ్చేతరతశ్చైనం కృతాంతఃపరికర్షతి ॥ ౧౫ ॥ సర్వే క్షయాన్తా నిచయాః పతనాన్తాస్సముచ్ఛ్రి
యాః । సంయోగావిప్రయోగాన్తామరణాంతంచజీవితమ్ ॥ ౧౬ ॥ యథాఫలానాం పక్వానాం నాన్యత్ర పత
నాద్భయమ్ । ఏవంనరస్యజాతస్య నాన్యత్ర మరణాద్భయమ్ ॥ ౧౭ ॥ యథాగారం దృఢస్థూణంజీర్ణంభూత్వా
వసీదతి । తథైవసీదంతినరా జరామృత్యువశంగతాః ॥ ౧౮ ॥ అత్యేతిరజనీయాతు సానప్రతినివర్తతే। యాత్యే
వయమునాపూర్ణా సముద్రముదకాకులమ్॥ ౧౯ ॥అహోరాత్రాణిగచ్ఛంతి సర్వేషాంప్రాణినామిహ । ఆయూం
షి క్షపయన్త్యాశు గ్రీష్మేజలమివాంశవః ॥ ౨౦ ॥ ఆత్మానమనుశోచత్వంకిమన్యమనుశోచసి । ఆయుస్తేహీయతే య
స్య స్థితస్యచ గతస్యచ ॥ ౨౧ ॥ సహైవమృత్యుర్వ్రజతి సహమృత్యుర్నిషీదతి । గత్వాసుదూరమధ్వానం సహ
మృత్యుర్నివర్తతే ॥ ౨౨ ॥ గాత్రేషువళయఃప్రాప్తాశ్శ్వేతాశ్చైవశిరోరుహాః । జరయా పురుషోజీర్ణః కింహికృ
త్వాప్రభావయేత్ ॥ ౨౩ ॥ నన్దంత్యుదితఆదిత్యే నన్దంత్యస్తమితేరవౌ । ఆత్మనోనావబుధ్యంతే మనుష్యాజీవిత
క్షయమ్ ॥ ౨౪ ॥ హృష్యంత్యృతుముఖందృష్ట్వా నవంనవమిహాగతమ్ । ఋతూనాం పరివర్తేన ప్రాణినాంప్రాణ
సంక్షయః ॥ ౨౫ ॥ యథాకాష్ఠంచకాష్ఠంచ సమేయాతాం మహార్ణవే । సమేత్యచవ్యపేయాతాంకాలమాసాద్య
కంచన ॥ ౨౬ ॥ ఏవంభార్యాశ్చపుత్రాశ్చ జ్ఞాతయశ్చవసూనిచ । సమేత్య వ్యవధావంతి ధ్రువోహ్యేషాం వినా
భవః ॥ ౨౭ ॥ నాత్రకశ్చిద్యథాభావం ప్రాణీసమభివర్తతే। తేనతస్మిన్నసామర్థ్యం ప్రేతస్యాస్త్యనుశోచతః॥
యథాహిసార్థంగచ్ఛంతం బ్రూయాత్కశ్చిత్పథిస్థితః । అహమప్యాగమిష్యామి పృష్ఠతోభవతామితి ॥ ౨౯ ॥ ఏ
వంపూర్వైర్గతోమార్గః పితృపైతామహోధ్రువః । తమాపన్నఃకథంశోచేద్యస్యనాస్తివ్యతిక్రమః॥ ౩౦ ॥ వయసః
పతమానస్య స్రోతసోవానివర్తినః । ఆత్మాసుఖేనియోక్తవ్యస్సుఖభాజఃప్రజాస్స్మృతాః ॥ ౩౧ ॥ ధర్మాత్మాస
శుభైఃకృత్స్నైః క్రతుభిశ్చాప్తదక్షిణైః । ధూతపాపోగతస్స్వర్గం పితానఃపృథివీపతిః ॥ ౩౨ ॥ భృత్యానాం భర
ణాత్సమ్యక్ప్రజానాంపరిపాలనాత్ । అర్థాదానాచ్చధర్మేణ పితానస్త్రిదివంగతః ॥ ౩౩ ॥ కర్మభిస్తుశుభైరిష్టైః
క్రతుభిశ్చాప్తదక్షిణైః । స్వర్గందశరథఃప్రాప్తః పితానఃపృథివీపతిః ॥ ౩౪ ॥ ఇష్ట్వాబహువిధైర్యజ్ఞైర్భోగాంశ్చా
వాప్యపుష్కలాన్ । ఉత్తమంచాయురాసాద్య స్వర్గతఃపృథివీపతిః ॥ ౩౫ ॥ ఆయురుత్తమమాసాద్య భోగానపిచ
రాఘవః । సనశోచ్యఃపితా తాతస్వర్గతస్సత్కృతస్సతామ్ ॥ ౩౬ ॥ సజీర్ణంమానుషందేహంపరిత్యజ్యపితాహినః।
దైవీమృద్ధిమనుప్రాప్తో బ్రహ్మలోకవిహారిణీమ్ ॥ ౩౭ ॥ తంతు నైవంవిధఃకశ్చిత్ప్రాజ్ఞశ్శోచితుమర్హతి । తద్విధో
యద్విధశ్చాసిశ్రుతవాన్బుద్ధిమత్తరః ॥ ౩౮ ॥ ఏతే బహువిధాశ్శోకావిలాపరుదితేతథా । వర్జనీయాని ధీరేణ స
ర్వావస్థాసుధీమతా ॥ ౩౯ ॥ సస్వస్థోభవమాశోచేర్యాత్వాచావసతాంపురీమ్ । తథాపిత్రానియుక్తోసి వశినా
వదతాంవర ॥ ౪౦ ॥ యత్రాహమపితేనైవ నియుక్తఃపుణ్యకర్మణా । తత్రైవాహంకరిష్యామి పితురార్యస్య శా

ననమ్ ॥ ౪౧ ॥ నమయాశాసనం తస్య త్యక్తుం న్యాయ్యమరిందమ । తత్త్వయాపి సదా మాన్యం స వై బంధుస్స నః పి
తా ॥ ౪౨ ॥ తద్వచః పితురేవాహం సమ్మతం ధర్మచారిణః । కర్మణా పాలయిష్యామి వనవాసేన రాఘవ ॥ ౪౩ ॥
ధార్మికేణానృశంసేన నరేణ గురువర్తినా । భవితవ్యం నరవ్యాఘ్ర పరలోకం జిగీషతా ॥ ౪౪ ॥ ఆత్మానమనుతిష్ఠ
త్వం స్వభావేన నరర్షభ । నిశామ్య తు శుభం వృత్తం పితుర్దశరథస్య నః ॥ ౪౫ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మ
హాత్మా పితుర్నిదేశప్రతిపాలనార్థమ్ । యవీయసం భ్రాతరమర్థవచ్చ ప్రభుర్ముహూర్తాద్విరరామ రామః ॥ ౪౬ ॥
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౬-౨ ॥ ౯-౨౪౦ ॥ ******************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్త్వా తు విరతే రామే వచనమర్థవత్ । తతో మందాకినీతీరే రామం
ప్రకృతివత్సలమ్ ॥ ౧ ॥ ఉవాచ భరతశ్చిత్రం ధార్మికో ధార్మికం వచః । కో హి స్యాదీదృశో లోకే యాదృశస్త్వ
మరిందమ ॥ ౨ ॥ న త్వాం ప్రవ్యథయేద్దుఃఖం ప్రీతిర్వా న ప్రహర్షయేత్ । సమ్మతశ్చాసి వృద్ధానాం తాంశ్చ పృచ్ఛ
సి సంశయాన్ ॥ ౩ ॥ యథా మృతస్తథా జీవన్ యథాసతి తథా సతి । యస్యైవ బుద్ధిలాభస్స్యాత్ పరితప్యేత కేన సః ॥
పరావరజ్ఞో యశ్చ స్యాత్ తథా త్వం మనుజాధిప । స ఏవం వ్యసనం ప్రాప్య న విషీదితుమర్హతి ॥ ౫ ॥ అమరోపమసత్వ
స్త్వం మహాత్మా సత్యసంగరః । సర్వజ్ఞస్సర్వదర్శీ చ బుద్ధిమాంశ్చాసి రాఘవ ॥ ౬ ॥ న త్వామేవంగుణైర్యుక్తం ప్ర
భవాభవకోవిదమ్ । అవిషహ్యతమం దుఃఖమాసాదయితుమర్హతి ॥ ౭ ॥ (ఏవముక్త్వా తు భరతో రామం వచనమబ్ర
వీత్) ప్రోషితే మయి యత్పాపం మాత్రా మత్కారణాత్కృతమ్ ॥ ౮ ॥ క్షుద్రయా తదనిష్టం మే ప్రసీదతు భవా
న్మమ । ధర్మబంధేన బద్ధోఽస్మి తేనేమాం నేహ మాతరమ్ ॥ ౯ ॥ హన్మి తీవ్రేణ దండేన దండార్హాం పాపకారిణీమ్ ।
కథం దశరథాజ్జాతశ్శుద్ధాభిజనకర్మణః ॥ ౧౦ ॥ జానన్ ధర్మమధర్మిష్ఠం కుర్యాం కర్మ జుగుప్సితమ్ । గురుః క్రి
యావాన్ వృద్ధశ్చ రాజా ప్రేతః పితేతి చ ॥ ౧౧ ॥ తాతం న పరిగర్హేయం దైవతం చేతి సంసది । కో హి ధర్మార్థ
యోర్హీనమీదృశం కర్మ కిల్బిషం ॥ ౧౨ ॥ స్త్రియాః ప్రియం చికీర్షుస్సన్ కుర్యాద్ధర్మజ్ఞ ధర్మవిత్ । అంతకాలే హి
భూతాని ముహ్యంతీతి పురాశ్రుతిః ॥ ౧౩ ॥ రాజ్ఞైవం కుర్వతా లోకే ప్రత్యక్షం సా శ్రుతిః కృతా । సాధ్వర్థమభిస
న్ధాయ క్రోధాన్మోహాచ్చ సాహసాత్ ॥ ౧౪ ॥ తాతస్య యదతిక్రాంతం ప్రత్యాహరతు తద్భవాన్ । పితుర్హి సమ
తిక్రాంతం పుత్రో యస్సాధు మన్యతే ॥ ౧౫ ॥ తదపత్యం మతం లోకే విపరీతమతోఽన్యథా । తదపత్యం భవానస్తు
మా భవాన్ దుష్కృతం పితుః ॥ ౧౬ ॥ అభిపత్తా కృతం కర్మ లోకే ధీరవిగర్హితమ్ । కైకేయీం మాం చ తాతం చ సుహృ
దో బాంధవాంశ్చ నః ॥ ౧౭ ॥ పౌరజానపదాంత్సర్వాంస్త్రాతు సర్వమిదం భవాన్ । క్వ చారణ్యం క్వ చ క్షాత్రం
క్వ జటాః క్వ చ పాలనమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఈదృశం వ్యాహతం కర్మ న భవాన్ కర్తుమర్హతి । ఏష హి ప్రథమో ధర్మః క్షత్రి
యస్యాభిషేచనమ్ ॥ ౧౯ ॥ యేన శక్యం మహాప్రాజ్ఞ ప్రజానాం పరిపాలనమ్ । కశ్చ ప్రత్యక్షముత్సృజ్య సంశయ
స్థమలక్షణమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఆయతిస్థం చరేద్ధర్మం క్షత్రబంధురనిశ్చితం । అథ క్లేశజమేవ త్వం ధర్మం చరితుమిచ్ఛసి ॥ ౨౧
ధర్మేణ చతురో వర్ణాన్ పాలయన్ క్లేశమాప్నుహి । చతుర్ణామాశ్రమాణాం హి గార్హస్థ్యం శ్రేష్ఠమాశ్రమం ॥ ౨౨
ప్రాహుర్ధర్మజ్ఞ ధర్మజ్ఞాస్తం కథం త్యక్తుమర్హసి । శ్రుతేన బాలః స్థానేన జన్మనా భవతో హ్యహం ॥ ౨౩ ॥ స కథం పాలయి
ష్యామి భూమిం భవతి తిష్ఠతి । హీనబుద్ధిగుణో బాలో హీనః స్థానేన చాప్యహం ॥ ౨౪ ॥ భవతా చ వినాభూతో న
వర్తయితుముత్సహే । ఇదం నిఖిలమవ్యగ్రం రాజ్యం పిత్ర్యమకంటకమ్ ॥ ౨౫ ॥ అనుశాధి స్వధర్మేణ ధర్మజ్ఞ సహ
బాంధవైః । ఇహైవ త్వాఽభిషించంతు సర్వాః ప్రకృతయస్సహ ॥ ౨౬ ॥ ఋత్విజస్సవసిష్ఠాశ్చ మంత్రవిన్మంత్రి
కోవిదాః । అభిషిక్తస్త్వమస్మాభిరయోధ్యాం పాలనే వ్రజ ॥ ౨౭ ॥ విజిత్య తరసా లోకాన్మరుద్భిరివ వాసవః । ఋ

ణాని త్రీణ్యపాకుర్వన్దుర్హృదస్సాధునిర్దహేః ॥ ౨౮ ॥ సుహృదస్తర్పయన్కామైస్త్వమేవాత్రానుశాధి మాం । అ
ద్యార్యముదితాస్సంతు సుహృదస్తేఽభిషేచనే ॥ ౨౯ ॥ అద్య భీతాః పలాయన్తాం దుర్హృదస్తే దిశో దశ । ఆక్రోశం మ
మ మాతుశ్చ ప్రమృజ్య పురుషర్షభ ॥ ౩౦ ॥ అద్య తత్రభవంతం చ పితరం రక్ష కిల్బిషాత్ । శిరసా త్వాభియాచేఽహం
కురుష్వ కరుణాం మయి ॥ ౩౧ ॥ బాంధవేషు చ సర్వేషు భూతేష్వివ మహేశ్వరః । అథైతత్పృష్ఠతః కృత్వా వనమే
వ భవానితః ॥ ౩౨ ॥ గమిష్యతి గమిష్యామి భవతా సార్ధమప్యహమ్ ॥ ఓం ॥ తథాపి రామో భరతేన తామ్యతా
ప్రసాద్యమానశ్శిరసా మహీపతిః । న చైవ చక్రే గమనాయ సత్త్వవాన్మతిం పితుస్తద్వచనే ప్రతిష్ఠితః ॥ ౩౩ ॥ తద
ద్భుతం స్థైర్యమవేక్ష్య రాఘవే సమం జనో హర్షమవాప దుఃఖితః । న యాత్యయోధ్యామితి దుఃఖితోఽభవత్స్థిర ప్రతిజ్ఞ
త్వమవేక్ష్య హర్షితః ॥ ౩౪ ॥ తమృత్విజో నైగమయూథవల్లభాస్తదా విసంజ్ఞాశ్రుకలాశ్చ మాతరః । తథా బ్రువా
ణం భరతం ప్రతుష్టువుః ప్రణమ్య రామంచ యయాచిరే సహ ॥ ౩౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షడు
త్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౬౫ ॥ ౭౩౦౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ పునరేవం బ్రువాణం తం భరతం లక్ష్మణాగ్రజః । ప్రత్యువాచ తతశ్శ్రీమా
న్జ్ఞాతిమధ్యేఽభిసత్కృతః ॥ ౧ ॥ ఓమ్ ॥ ఉపపన్నమిదం వాక్యం యస్త్వమేవమభాషథాః । జాతః పుత్రో దశరథా
త్కైకేయ్యాం రాజసత్తమాత్ ॥ ౨ ॥ పురా భ్రాతః పితా నస్స మాతరం తే సముద్వహన్ । మాతామహే సమాశ్రౌషీ
ద్రాజ్యశుల్కమనుత్తమమ్ ॥ ౩ ॥ దైవాసురే చ సంగ్రామే జనన్యై తవ పార్థివః । సంప్రహృష్టో దదౌ రాజా వరమా
రాధితః ప్రభుః ॥ ౪ ॥ తతస్సా సంప్రతిశ్రావ్య తవ మాతా యశస్వినీ । అయాచత నరశ్రేష్ఠం ద్వౌ వరౌ వరవర్ణినీ ॥
తవ రాజ్యం నరవ్యాఘ్ర మమ ప్రవ్రాజనం తథా । తౌ చ రాజా తథా తస్యై నియుక్తః ప్రదదౌ వరౌ ॥ ౬ ॥ తేన పి
త్రాహమప్యత్ర నియుక్తః పురుషర్షభ । చతుర్దశ వనే వాసం వర్షాణి వరదానికమ్ ॥ ౭ ॥ సోఽహం వనమిదం ప్రా
ప్తో నిర్జనం లక్ష్మణాన్వితః । సీతయా చాప్రతిద్వంద్వః సత్యవాదే స్థితః పితుః ॥ ౮ ॥ భవానపి తథేత్యేవ పితరం స
త్యవాదినం । కర్తుమర్హసి రాజేంద్ర క్షిప్రమేవాభిషేచనాత్ ॥ ౯ ॥ ఋణాన్మోచయ రాజానం మత్కృతే భరత
ప్రభుం । పితరం చాపి ధర్మజ్ఞం మాతరం చాభినందయ ॥ ౧౦ ॥ శ్రూయతే హి పురా తాత శ్రుతిర్గీతా యశస్వినా ।
గయేన యజమానేన గయేష్వేవ పితౄన్ప్రతి ॥ ౧౧ ॥ పున్నామ్నో నరకాద్యస్మాత్పితరం త్రాయతే సుతః । తస్మా
త్పుత్ర ఇతి ప్రోక్తః పితౄన్యత్పాతి వా సుతః ॥ ౧౨ ॥ ఏష్టవ్యా బహవః పుత్రా గుణవంతో బహుశ్రుతాః । తేషాం
వై సమవేతానామపి కశ్చిద్గయాం వ్రజేత్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవం రాజర్షయస్సర్వే ప్రతీతా రాజనందన । తస్మాత్త్రాహి నరశ్రే
ష్ఠ పితరం నరకాత్ప్రభో ॥ ౧౪ ॥ అయోధ్యాం గచ్ఛ భరత ప్రకృతీరనురంజయ । శత్రుఘ్నసహితో వీర సహ సర్వై
ర్ద్విజాతిభిః ॥ ౧౫ ॥ ప్రవేక్ష్యే దండకారణ్యమహమప్యవిలంబయన్ । ఆభ్యాం తు సహితో రాజన్ వైదేహ్యా ల
క్ష్మణేన చ ॥ ౧౬ ॥ ఓమ్ ॥ త్వం రాజా భవ భరత స్వయం నరాణాం వన్యానామహమపి రాజరాణ్మృగాణాం । గచ్ఛ
త్వం పురవరమద్య సంప్రహృష్టస్సంహృష్టస్త్వహమపి దండకాన్ప్రవేక్ష్యే ॥ ౧౭ ॥ ఛాయాం తే దినకరభాః ప్రబాధమా
నాం వర్షత్రం భరత కరోతు మూర్ధ్ని శీతాం । ఏతేషామహమపి కాననద్రుమాణాం ఛాయాం తామతిశయినీం సు
ఖీ శ్రయిష్యే ॥ ౧౮ ॥ శత్రుఘ్నః కుశలమతిస్తు తే సహాయః సౌమిత్రిర్మమ విదితః ప్రధానమిత్రం । చత్వారస్త
నయవరా వయం నరేంద్రం సత్యస్థం భరత చరామ మా విషాదం ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తోత్తరశత
తమస్సర్గః ॥ ౨౬౮ ॥ ౫౩౬౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆశ్వాసయంతం భరతం జాబాలిర్బ్రాహ్మణోత్తమః । ఉవాచ రామం ధ

శ్లక్ష్ణం ధర్మాపేతమిదంవచః ॥ ౧ ॥ సాధురాఘవమాభూత్తెబుద్ధిరేవంనిరర్థికా । ప్రాకృతస్యనరస్యైవహ్యార్య
బుద్ధేర్మనస్వినః ॥ ౨ ॥ కఃకస్యపురుషోబంధుః కిమాప్యంకస్య కేనచిత్ । యదేకోజాయతేజంతురేకఏవవినశ్యతి ॥
తస్మాన్మాతాపితాచేతి రామసజ్జేతయోనరః । ఉన్మత్తఇవ సజ్ఞేయో నాస్తికశ్చిద్ధికస్యచిత్ ॥ ౪ ॥ యథాగ్రామా
న్తరంగచ్ఛన్నరఃకశ్చిత్క్వచిద్వసేత్ । ఉత్సృజ్యచతమావాసం ప్రతిష్ఠేతాపరేహని ॥ ౫ ॥ ఏవమేవ మనుష్యా
ణాం పితామాతాగృహంవసు । ఆవాసమాత్రం కాకుత్స్థసజ్జంతె నాత్రసజ్జనాః ॥ ౬ ॥ పిత్ర్యంరాజ్యం పరి
త్యజ్య సనార్హసినరోత్తమ । ఆస్థాతుంకాపథందుఃఖం విషమంబహుకంటకమ్ ॥ ౭ ॥ సమృద్ధాయామయోధ్యా
యామాత్మానమభిషేచయ । ఏకవేణీధరాహిత్వాం నగరీసమ్ప్రతీక్షతె ॥ ౭ ॥ రాజభోగాననుభవన్మహార్హా
న్పార్థివాత్మజ । విహరత్వమయోధ్యాయాం యథాశక్రస్త్రివిష్టపె ॥ ౯ ॥ నతెకశ్చిద్దశరథస్త్వంచ తస్యనకశ్చన ।
అన్యోరాజాత్వమప్యన్యస్తస్మాత్కురుయదుచ్యతె ॥ ౧౦ ॥ బీజమాత్రం పితాజంతోశ్శుక్లం రుధిరమేవచ । సం
యుక్తమృతుమన్మాత్రా పురుషస్యేహజన్మతత్ ॥ ౧౧ ॥ గతస్సనృపతిస్తత్ర గంతవ్యంయత్రతేనవై । ప్రవృత్తి
రేషామర్త్యానాం త్వంతుమిథ్యావిహన్యసె ॥ ౧౨ ॥ అర్థధర్మపరాయేయే తాంస్తాంఛోచామినేతరాన్ । తేహి
దుఃఖమిహప్రాప్య వినాశంప్రేత్యభెజిరె ॥ ౧౩ ॥ అష్టకాపితృదైవత్యమిత్యయంప్రసృతోజనః । అన్నస్యోపద్ర
వంపశ్యమృతోహికిమశిష్యతి ॥ ౧౪ ॥ యదిభుక్తమిహాన్యేన దేహమన్యస్యగచ్ఛతి । దద్యాత్ప్రవసతశ్శ్రాద్ధంనత
త్పథ్యశనంభవేత్ ॥ ౧౫ ॥ దానసంవననాహ్యేతె గ్రంథామేధావిభిఃకృతాః । యజస్వదెహిదీక్షస్వ తపస్తప్య
స్వసంత్యజ ॥ ౧౬ ॥ సనాస్తిపరమిత్యేవ కురు బుద్ధిం మహామతే । ప్రత్యక్షంయత్తదాతిష్ఠపరోక్షంపృష్ఠతఃకురు॥
సతాంబుద్ధింపురస్కృత్య సర్వలోకనిదర్శినీమ్ । రాజ్యంత్వంప్రతిగృహ్ణీష్వ భరతెనప్రసాదితః ॥ ౧౮ ॥ * ॥ఇ
తి శ్రీమదయోధ్యాకాండెఽష్టోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౭౧ ॥ ౩౮౨ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ జాబాలేస్తువచశ్శ్రుత్వా రామస్సత్యవతాంవరః । ఉవాచపరయాభక్త్యా
స్వబుద్ధ్యాచావిపన్నయా ॥ ౧ ॥ భవాన్మెప్రియకామార్థం వచనంయదిహోక్తవాన్ । అకార్యంకార్యసంకాశమప
థ్యంపథ్యసమ్మితమ్ ॥ ౨ ॥ నిర్మర్యాదస్తుపురుషః పాపాచారసమన్వితః । మానంనలభతేసత్సు భిన్నచారిత్రద
ర్శనః ॥ ౩ ॥ కులీనమకులీనంవా వీరంపురుషమానినం । చారిత్రమెవవ్యాఖ్యాతి శుచింవా యదివాశుచిం ॥ ౪ ॥
అనార్యస్త్వార్యసంకాశశ్శౌచాద్ధీనస్తథాశుచిః । లక్షణ్యవదలక్షణ్యో దుశ్శీలశ్శీలవానివ ॥ ౫ ॥ అధర్మం ధర్మవె
షెణ యదీమంలోకసంకరం । అభిపత్స్యేశుభంహిత్వా క్రియావిధివివర్జితమ్ ॥ ౬ ॥ కశ్చేతయానఃపురుషః కా
ర్యాకార్యవిచక్షణః । బహుమంస్యతిమాంలోకె దుర్వృత్తంలోకదూషణం ॥ ౭ ॥ కస్యధాస్యామ్యహంవృత్తం
కేనవాస్వర్గమాప్నుయాం । అనయావర్తమానోహం వృత్త్యాహీనప్రతిజ్ఞయా ॥ ౮ ॥ కామవృత్తస్త్వయం లో
కః కృత్స్నస్సముపవర్తతె । యద్వృత్తాస్సంతిరాజానస్తద్వృత్తాస్సంతిహిప్రజాః ॥ ౯ ॥ సత్యమెవానృశంసం
చ రాజవృత్తంసనాతనమ్ । తస్మాత్సత్యాత్మకంరాజ్యం సత్యేలోకఃప్రతిష్ఠితః ॥ ౧౦ ॥ ఋషయశ్చైవదెవాశ్చ స
త్యమెవహిమేనిరే । సత్యవాదీహిలోకేస్మిన్పరమంగచ్ఛతిక్షయం ॥ ౧౧ ॥ ఉద్విజంతెయథాసర్పాన్నరాదనృత
వాదినః । ధర్మస్సత్యంపరోలోకెమూలంస్వర్గస్యచోచ్యతే ॥ ౧౨ ॥ సత్యమెవేశ్వరోలోకె సత్యం పద్మాశ్రితాస
దా । సత్యమూలానిసర్వాణి సత్యాన్నాస్తిపరంపదమ్ ॥ ౧౩ ॥ దత్తమిష్టంహుతంచైవ తప్తానిచతపాంసిచ । వె
దాస్సత్యప్రతిష్ఠానాస్తస్మాత్సత్యపరోభవేత్ ॥ ౧౪ ॥ ఏకఃపాలయతెలోకమేకఃపాలయతెకులం । మజ్జత్యేకోహి
నిరయె ఏకస్స్వర్గెమహీయతె ॥ ౧౫ ॥ సోహంపితుర్నియోగంతు కిమర్థంనానుపాలయే । సత్యప్రతిశ్రవస్సత్యం

సత్యేనసమయీకృతః ॥ ౧౬ ॥ నైవలోభాన్నమోహాద్వా నచాజ్ఞానాత్తమోన్వితః । సేతుంసత్యస్య భేత్స్యామి
గురోస్సత్యప్రతిశ్రవః ॥ ౧౭ ॥ అసత్యసంధస్యసతశ్చలస్యాస్థిరచేతసః । నైవదేవానపితరః ప్రతీచ్ఛంతీతి నశ్శ్రు
తమ్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రత్యగాత్మమిమంధర్మం సత్యంపశ్యామ్యహంస్వయమ్ । భారస్సత్పురుషాచీర్ణ స్తదర్థమభిమన్యతే॥
క్షాత్రం ధర్మమహంత్యక్ష్యే హ్యధర్మంధర్మసంహితం । క్షుద్రైర్నృశంసైర్లుబ్ధైశ్చ సేవితంపాపకర్మభిః ॥ ౨౦॥
కాయేనకురుతేపాపం మనసా సంప్రధార్య చ । అనృతంజిహ్వయాచాహ త్రివిధంకర్మపాతకం॥ ౨౧ ॥ భూమిఃకీ
ర్తిర్యశోలక్ష్మీః పురుషంప్రార్థయంతిహి । స్వర్గస్థంచానుపశ్యంతి సత్యమేవభజేతతత్ ॥ ౨౨ ॥ శ్రేష్ఠంహ్యనార్యమే
వస్యాద్యద్భవానవధార్యమామ్ । ఆహయుక్తికరైర్వాక్యైరిదంభద్రంకురుష్వహ ॥ ౨౩ ॥ కథంహ్యహం ప్రతి
జ్ఞాయవనవాసమిమంగురోః । భరతస్యకరిష్యామి వచోహిత్వాగురోర్వచః ॥ ౨౪ ॥ స్థిరామయాప్రతిజ్ఞాతా ప్ర
తిజ్ఞాగురుసన్నిధౌ । ప్రహృష్యమాణాసాదేవీ కైకేయీచాభవత్తదా ॥ ౨౫ ॥ వనవాసంవసన్నేవంశుచిర్నియ
తభోజనః । మూలైఃపుష్పైఃఫలైఃపుణ్యైః పితౄన్దేవాంశ్చతర్పయన్ ॥ ౨౬ ॥సంతుష్టపంచవర్గోహంలోకయా
త్రాం ప్రవర్తయే । అకుహశ్శ్రద్దధానస్సన్కార్యాకార్యవిచక్షణః॥ ౨౭ ॥కర్మభూమిమిమాం ప్రాప్యకర్తవ్యం
కర్మయచ్ఛుభమ్ । అగ్నిర్వాయుశ్చసోమశ్చ కర్మణాంఫలభాగినః ॥ ౨౮ ॥ శతంక్రతూనామాహృత్య దేవరాట్త్రి
దివంగతః । తపాంస్యుగ్రాణిచాస్థాయ దివంయాతామహర్షయః ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥అమృష్యమాణఃపునరుగ్రతేజా
నిశమ్య తన్నాస్తికవాక్యహేతుం । అథాబ్రవీత్తంనృపతేస్తనూజో విగర్హమాణోవచనానితస్య ॥ ౩౦ ॥ సత్యంచ
ధర్మంచపరాక్రమంచ భూతానుకంపాం ప్రియవాదితాంచ । ద్విజాతిదేవాతిథిపూజనంచ పంథానమాహుస్త్రి
దివస్యసంతః ॥ ౩౧ ॥ తేనైవమాజ్ఞాయయథావదర్థమేకోదయంసంప్రతిపద్యవిప్రాః । ధర్మం చరంతస్సకలం య
థావత్కాంక్షంతిలోకాగమమప్రమత్తాః ॥ ౩౨ ॥ నిందామ్యహంకర్మపితుఃకృతంతద్యస్త్వామగృహ్ణాద్విషమస్థబు
ద్ధిమ్ । బుద్ధ్యానయైవంవిధయాచరంతం సునాస్తికంధర్మపథాదపేతమ్ ॥ ౩౩ ॥ యథాహిచోరస్సతథాహిబుద్ధస్త
థాగతంనాస్తికమత్రవిద్ధి । తస్మాద్ధియశ్శంక్యతమఃప్రజానాం ననాస్తికేనాభిముఖోబుధస్స్యాత్ ॥ ౩౪ ॥ త్వ
త్తోజనాఃపూర్వతరేవరాశ్చ శుభానికర్మాణిబహూనిచక్రుః । జిత్వాసదేమంచపరంచలోకం తస్మాద్ద్విజాస్స్వ
స్తిహుతంకృతంచ॥ ౩౫ ॥ ధర్మేరతాస్సత్పురుషైస్సమేతాస్తేజస్వినోదానగుణప్రధానాః । అహింసకావీతమలా
శ్చలోకే భవంతిపూజ్యామునయఃప్రధానాః ॥ ౩౬ ॥ ఇతిబ్రువంతంవచనం సరోషం రామం మహాత్మానమదీన
సత్త్వం । ఉవాచసత్యంపునరాస్తికంచ సత్యంవచస్సానునయంచవిప్రః ॥ ౩౭ ॥ ననాస్తికానాంవచనం బ్రవీమ్య
హం ననాస్తికోహంనచనాస్తికించన । సమీక్ష్యకాలం పునరాస్తికోభవం భవేయకాలేపునరేవ నాస్తికః ॥ ౩౮ ॥
నచాపికాలోయముపాగతశ్శనైర్యథామయానాస్తికవాగుదీరితా । నివర్తనార్థంతవరామ కారణాత్ప్రసాదనార్థం
చ మయైతదీరితం ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే నవోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౭౪ ॥ ౧౪౮౦॥ ****
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ క్రుద్ధమాజ్ఞాయరామంతు వసిష్ఠః ప్రత్యువాచహ । జాబాలిరపిజానీతేలో
కస్యాస్యగతాగతిమ్ ॥ ౧ ॥ నివర్తయితుకామస్తు త్వామేతద్వాక్యముక్తవాన్ । ఇమాంలోకసముత్పత్తిం లోకనా
థనిబోధమే ॥ ౨ ॥సర్వంసలిలమేవాసీత్పృథివీయత్రనిర్మితా । తతస్సమభవద్బ్రహ్మాస్వయమ్భూర్దైవతైస్సహ॥
సవరాహస్తతోభూత్వా ప్రోజ్జహారవసుంధరాం । అసృజచ్చజగత్సర్వం సహపుత్రైః కృతాత్మభిః ॥ ౪ ॥ ఓమ్ ॥ఆ
కాశప్రభవోబ్రహ్మాశాశ్వతోనిత్యఅవ్యయః । తస్మాన్మరీచిస్సంజజ్ఞేమరీచేఃకాశ్యపస్సుతః ॥ ౫ ॥ వివస్వాన్కాశ్యపా
జ్జజ్ఞే మనుర్వైవస్వతస్స్మృతః । సతుప్రజాపతిఃపూర్వమిక్ష్వాకుస్తుమనోస్సుతః ॥ ౬ ॥ యస్యేయంప్రథమం దత్తా

సమృద్ధామనునామహీం । తమిక్ష్వాకుమయోధ్యాయాం రాజానం విద్ధి పూర్వకమ్ ॥ ౭ ॥ ఇక్ష్వాకోస్తు సుతశ్శ్రీమాన్ కుక్షిరేవేతి విశ్రుతః । కుక్షేరథాత్మజో వీరో వికుక్షిరుదపద్యత ॥ ౮ ॥ వికుక్షేస్తు మహాతేజా బాణః పుత్రః ప్రతాపవాన్ । బాణస్యతు మహాబాహురనరణ్యో మహాయశాః ॥ ౯ ॥ నానావృష్టిర్బభూవాస్మిన్న దుర్భిక్షం సతాం వరే । అనరణ్యే మహారాజే తస్కరో నాపి కశ్చన ॥ ౧౦ ॥ అనరణ్యాన్మహాబాహుః పృథూ రాజా బభూవహ । తస్మాత్పృథోర్మహారాజస్త్రిశంకురుదపద్యత ॥ ౧౧ ॥ స సత్యవచనాద్వీరస్సశరీరో దివం గతః । త్రిశంకోరభవత్సూనుర్ధుంధుమారో మహాయశాః ॥ ౧౨ ॥ ధుంధుమారాన్మహాతేజా యువనాశ్వో వ్యజాయత । యువనాశ్వసుతశ్శ్రీమాన్మాంధాతా సమపద్యత ॥ ౧౩ ॥ మాంధాతుస్తు మహాతేజాస్సుసంధిరుదపద్యత । సుసంధేరపి పుత్రౌ ద్వౌ ధ్రువసంధిః ప్రసేనజిత్ ॥ ౧౪ ॥ యశస్వీ ధ్రువసంధేస్తు భరతో రిపుసూదనః । భరతాత్తు మహాబాహురసితో నామ జాయత ॥ ౧౫ ॥ యస్యైతే ప్రతిరాజాన ఉదపద్యంత శత్రవః । హైహయాస్తాలజంఘాశ్చ శూరాశ్చ శశిబిందవః ॥ తాంస్తు సర్వాన్ప్రతివ్యూహ్య యుద్ధే రాజా ప్రవాసితః । స చ శైలవరే రమ్యే బభూవాభిరతో మునిః ॥ ౧౭ ॥ ద్వే చాస్య భార్యే గర్భిణ్యౌ బభూవతురితి శ్రుతిః । ఏకా గర్భవినాశాయ సపత్న్యై సగరం దదౌ ॥ ౧౮ ॥ (తత్ర చైకా మహాభాగా భార్గవం దేవవర్చసమ్ । వవందే పద్మపత్రాక్షీ కాంక్షంతీ సుతముత్తమమ్ ॥ ౧౯ ॥) భార్గవశ్చ్యవనో నామ హిమవంతముపాశ్రితః । తమృషిం సముపాగమ్య కాళిందీ త్వభ్యవాదయత్ ॥ ౨౦ ॥ స తామభ్యవదద్విప్రః వరేప్సుం పుత్రజన్మని । పుత్రస్తే భవితా దేవి మహాత్మా లోకవిశ్రుతః ॥ ౨౧ ॥ ధార్మికశ్చ సుశీలశ్చ వంశకర్తారిసూదనః । కృత్వా ప్రదక్షిణం హృష్టా మునిం తమనుమాన్య చ ॥ ౨౨ ॥ పద్మపత్రసమానాక్షం పద్మగర్భసమప్రభమ్ । తతస్సా గృహమాగమ్య దేవీ పుత్రం వ్యజాయత ॥ ౨౩ ॥ సపత్న్యా తు గరస్తస్యై దత్తో గర్భజిఘాంసయా । గరేణ సహ తేనైవ జాతస్స సగరోఽభవత్ ॥ ౨౪ ॥ స రాజా సగరో నామ యస్సముద్రమఖానయత్ । ఇష్ట్వా పర్వణి వేగేన త్రాసయంతమిమాః ప్రజాః ॥ ౨౫ ॥ అసమంజస్తు పుత్రోఽభూత్సగరస్యేతి నశ్శ్రుతమ్ । జీవన్నేవ స పిత్రా తు నిరస్తః పాపకర్మకృత్ ॥ ౨౬ ॥ అంశుమానస్య పుత్రోఽభూదసమంజస్య వీర్యవాన్ । దిలీపోంశుమతః పుత్రో దిలీపస్య భగీరథః ॥ ౨౭ ॥ భగీరథాత్కకుత్థ్సస్తు కాకుత్థ్సా యేన విశ్రుతాః । కకుత్థ్సస్య తు పుత్రోఽభూద్రఘుర్యేన తు రాఘవాః ॥ ౨౮ ॥ రఘోస్తు పుత్రస్తేజస్వీ ప్రవృద్ధః పురుషాదకః । కల్మాషపాదస్సౌదాస ఇత్యేవం ప్రథితో భువి ॥ ౨౯ ॥ కల్మాషపాదపుత్రోఽభూచ్ఛంఖణస్త్వితి విశ్రుతః । యస్తు తద్వీర్యమాసాద్య సహసైన్యో వ్యనీనశత్ ॥ ౩౦ ॥ శంఖణస్య తు పుత్రోఽభూచ్ఛూరశ్శ్రీమాన్సుదర్శనః । సుదర్శనస్యాగ్నివర్ణ అగ్నివర్ణస్య శీఘ్రగః ॥ ౩౧ ॥ శీఘ్రగస్య మరుః పుత్రో మరోః పుత్రః ప్రశుశ్రుకః । ప్రశుశ్రుకస్య పుత్రోఽభూదమ్బరీషో మహాద్యుతిః ॥ ౩౨ ॥ అమ్బరీషస్య పుత్రోఽభూన్నహుషస్సత్యవిక్రమః । నహుషస్య చ నాభాగః పుత్రః పరమధార్మికః ॥ ౩౩ ॥ అజశ్చ సువ్రతశ్చైవ నాభాగస్య సుతావుభౌ । అజస్యైవ చ ధర్మాత్మా రాజా దశరథస్సుతః ॥ ౩౪ ॥ తస్య జ్యేష్ఠోఽసి దాయాదో రామ ఇత్యభివిశ్రుతః । తద్గృహాణ స్వకం రాజ్యమవేక్షస్వ జనం నృప ॥ ౩౫ ॥ ఇక్ష్వాకూణాం హి సర్వేషాం రాజా భవతి పూర్వజః । పూర్వజేనావరః పుత్రో జ్యేష్ఠో రాజ్యేఽభిషిచ్యతే ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥ స రాఘవాణాం కులధర్మమాత్మనస్సనాతనం నాద్య విహాతుమర్హసి । ప్రభూతరత్నామనుశాధి మేదినీం ప్రభూతరాష్ట్రాం పితృవన్మహాయశః ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే దశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౬౨౪ ॥ ౧౨౪౮ం ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వసిష్ఠస్తు తదా రామముక్త్వా రాజపురోహితః । అబ్రవీద్ధర్మసంయుక్తం పునరేవాపరం వచః ॥ ౧ ॥ పురుషస్యేహ జాతస్య భవంతి గురవస్త్రయః । ఆచార్యశ్చైవ కాకుత్థ్స పితా మాతా చ రా

ఘువ ॥ ౨ ॥ పితా హ్యేనం జనయతి పురుషం పురుషర్షభ । ప్రజ్ఞాం దదాతి చాచార్యస్తస్మాత్స గురురుచ్యతే ॥ ౩ ॥
సోహం తే పితుగాచార్యస్తవ చైవ పరంతప । మమ త్వం వచనం కుర్వన్నాతివర్తేస్సతాం గతిమ్ ॥ ౪ ॥ ఇమాహి తే పరిష
దశ్శ్రేణయశ్చ ద్విజాస్తథా । ఏషు తాత చరన్ధర్మం నాతివర్తేస్సతాం గతిమ్ ॥ ౫ ॥ వృద్ధాయా ధర్మశీలాయా మా
తుర్నార్హస్యవర్తితుమ్ । అస్యాస్తు వచనం కుర్వన్నాతివర్తేస్సతాం గతిమ్ ॥ ౬ ॥ భరతస్య వచః కుర్వన్యాచమానస్య
రాఘవ । ఆత్మానం నాతివర్తేస్త్వం సత్యధర్మపరాక్రమ ॥ ౭ ॥ ఏవం మధురముక్తస్స గురుణా రాఘవస్స్వ
యం । ప్రత్యువాచ సమాసీనం వసిష్ఠం పురుషర్షభః ॥ ౮ ॥ యన్మాతాపితరౌ వృత్తం తనయే కురుతస్సదా । నసు
ప్రతికరం తత్తు మాత్రా పిత్రా చ యత్కృతమ్ ॥ ౯ ॥ యథాశక్తిప్రదానేన స్నాపనాచ్ఛాదనేన చ । నిత్యం చ ప్రి
యవాదేన తథా సంవర్ధనేన చ ॥ ౧౦ ॥ సహి రాజా జనయితా పితా దశరథో మమ । ఆజ్ఞాతం యన్మయా తస్య నత
న్మిథ్యా భవిష్యతి ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్తే తు రామేణ భరతః ప్రత్యనంతరమ్ । ఉవాచ పరమోదారస్సూతం పరమదు
ర్మనాః ॥ ౧౨ ॥ ఇహ మే స్థండిలే శీఘ్రం కుశానాస్తర సారథే । ఆర్యం ప్రత్యుపవేక్ష్యామి యావన్మే న ప్రసీదతి ॥ ౧౩
అనాహారో నిరాలోకో ధనహీనో యథా ద్విజః । శేష్యే పురస్తాచ్ఛాలాయా యావన్న ప్రతియాస్యతి ॥ ౧౪ ॥ స
తు రామమవేక్షంతం సుమంత్రం ప్రేక్ష్య దుర్మనాః । కుశోత్తరముపస్థాప్య భూమావేవాస్తరత్స్వయమ్ ॥ ౧౫ ॥ త
ము వాచ మహాతేజా రామో రాజర్షిసత్తమః । కిం మాం భరత కుర్వాణం తాత ప్రత్యుపవేక్ష్యసి ॥ ౧౬ ॥ బ్రాహ్మణో
హ్యేకపార్శ్వేన నరాన్రోద్ధుమిహార్హతి । న తు మూర్ధాభిషిక్తానాం విధిః ప్రత్యుపవేశనే ॥ ౧౭ ॥ ఉత్తిష్ఠ నరశా
ర్దూల హిత్వైతద్దారుణం వ్రతమ్ । పురవర్యామితః క్షిప్రమయోధ్యాం యాహి రాఘవ ॥ ౧౮ ॥ ఆసీనస్త్వేవ భర
తః పౌరజానపదం జనమ్ । ఉవాచ సర్వతః ప్రేక్ష్య కిమార్యం నానుశాసథ ॥ ౧౯ ॥ తే తమూచుర్మహాత్మానం పౌర
జానపదా జనాః । కాకుత్స్థమభిజానీమస్సమ్యగ్వదతి ధార్మికః ॥ ౨౦ ॥ ఏషోపి హి మహాభాగః పితుర్వచసి తిష్ఠతి ।
అత ఏవ న శక్తాస్స్మో వ్యావర్తయితుమంజసా ॥ ౨౧ ॥ తేషామాజ్ఞాయ వచనం రామో వచనమబ్రవీత్ । ఏవం నిబో
ధ వచనం సుహృదాం ధర్మచక్షుషాం ॥ ౨౨ ॥ ఏతచ్చైవోభయం శ్రుత్వా సమ్యక్సంపశ్య రాఘవ । ఉత్తిష్ఠ త్వం మ
హాబాహో మాం చ స్పృశ తథోదకమ్ ॥ ౨౩ ॥ అథోత్థాయ జలం స్పృష్ట్వా భరతో వాక్యమబ్రవీత్ । శృణ్వంతు మే
పరిషదో మంత్రిణశ్శ్రేణయస్తథా ॥ ౨౪ ॥ న యాచే పితరం రాజ్యం నానుశాసామి మాతరం । ఆర్యం పరమధర్మ
జ్ఞం నానుజానామి రాఘవమ్ ॥ ౨౫ ॥ యది త్వవశ్యం వస్తవ్యం కర్తవ్యం చ పితుర్వచః । అహమేవ నివత్స్యామి చతు
ర్దశ సమా వనే ॥ ౨౬ ॥ ధర్మాత్మా తస్య తథ్యేన భ్రాతుర్వాక్యేన విస్మితః । ఉవాచ రామస్సంప్రేక్ష్య పౌరజాన
పదం జనమ్ ॥ ౨౭ ॥ విక్రీతమాహితం క్రీతం యత్పిత్రా జీవతా మమ । న తల్లోపయితుం శక్యం మయా వా భరతేన వా ॥
ఉపధిర్న మయా కార్యో వనవాసే జుగుప్సితః । యుక్తముక్తం చ కైకేయ్యా పిత్రా మే సుకృతం కృతమ్ ॥ ౨౯ ॥ జానా
మి భరతం దాంతం గురుసత్కారకారిణమ్ । సర్వమేవాత్ర కల్యాణం సత్యసంధే మహాత్మని ॥ ౩౦ ॥ అనేన ధర్మ
శీలేన వనాత్ప్రత్యాగతః పునః । భ్రాత్రా సహ భవిష్యామి పృథివ్యాః పతిరుత్తమః ॥ ౩౧ ॥ వృతో రాజా హి కైకే
య్యా మయా తద్వచనం కృతమ్ । అనృతాన్మోచయానేన పితరం తం మహీపతిమ్ ॥ ౩౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయో
ధ్యాకాండే ఏకాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౨౭ ॥ ౧౦౫౪౦ ॥ ******************************
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తమప్రతిమతేజోభ్యాం భ్రాతృభ్యాం రోమహర్షణమ్ । విస్మితాస్సంగమం
ప్రేక్ష్య సమవేతా మహర్షయః ॥ ౧ ॥ అంతర్హితాస్త్వృషిగణాస్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః । తౌ భ్రాతరౌ మహాత్మానౌ
కాకుత్స్థౌ ప్రశశంసిరే ॥ ౨ ॥ స ధన్యో యస్య పుత్రౌ ద్వౌ ధర్మజ్ఞౌ ధర్మవిక్రమౌ । శ్రుత్వా వయం హి సంభాషా

భయోన్నస్పృహయామహే ॥ ౩ ॥ తతస్త్వృషిగణాః క్షిప్రం దశగ్రీవవధైషిణః । భరతం రాజశార్దూలమిత్యూ
చుస్సంగతా వచః ॥ ౪ ॥ కులేజాత మహాప్రాజ్ఞ మహావృత్త మహాయశః । గ్రాహ్యం రామస్య వాక్యం తే పితరం య
ద్యవేక్షసే ॥ ౫ ॥ సదానృణమిమం రామం వయమిచ్ఛామహే పితుః । అనృణత్వాచ్చ కైకేయ్యాస్స్వర్గం దశరథో గ
తః ॥ ౬ ॥ ఏతావదుక్త్వా వచనం గంధర్వాస్సమహర్షయః । రాజర్షయశ్చైవ తథా సర్వే స్వాం స్వాం గతిం గతాః ॥
హ్లాదితస్తేన వాక్యేన శుభేన శుభదర్శనః । రామస్సంహృష్టవదనస్తానృషీనభ్యపూజయత్ ॥ ౮ ॥ త్రస్తగాత్రస్తు
భరతస్స వాచా సజ్జమానయా । కృతాంజలిరిదం వాక్యం రాఘవం పునరబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ రాజధర్మమనుప్రేక్ష్య కుల
ధర్మానుసంతతిం । కర్తుమర్హసి కాకుత్స్థ మమ మాతుశ్చ యాచనామ్ ॥ ౧౦ ॥ రక్షితుం సుమహద్రాజ్యమహమేక
స్తు నోత్సహే । పౌరజానపదాంశ్చాపి రక్తాన్రంజయితుం తథా ॥ ౧౧ ॥ జ్ఞాతయశ్చ హి యోధాశ్చ మిత్రాణి సుహృ
దశ్చ నః । త్వామేవ ప్రతికాంక్షంతే పర్జన్యమివ కర్షకాః ॥ ౧౨ ॥ ఇదం రాజ్యం మహాప్రాజ్ఞ స్థాపయ ప్రతిపద్య
హి । శక్తిమానసి కాకుత్స్థ లోకస్య పరిపాలనే ॥ ౧౩ ॥ ఇత్యుక్త్వా న్యపతద్భ్రాతుః పాదయోర్భరతస్తదా । భృ
శం సంప్రార్థయామాస రామమేవ ప్రియంవదః ॥ ౧౪ ॥ తమంకే భరతం కృత్వా రామో వచనమబ్రవీత్ । శ్యా
మం నలినపత్రాక్షం మత్తహంసస్వరం స్వయమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆగతా త్వామియం బుద్ధిస్స్వజా వైనయికీ చ యా । భృశము
త్సహసే తాత రక్షితుం పృథివీమపి ॥ ౧౬ ॥ అమాత్యైశ్చ సుహృద్భిశ్చ బుద్ధిమద్భిశ్చ మంత్రిభిః । సర్వకార్యా
ణి సమ్మంత్ర్య సుమహాంత్యపి కారయ ॥ ౧౭ ॥ లక్ష్మీశ్చంద్రాదపేయాద్వా హిమవాన్వా హిమం త్యజేత్ । అతీయా
త్సాగరో వేలాం న ప్రతిజ్ఞామహం పితుః ॥ ౧౮ ॥ కామాద్వా తాత లోభాద్వా మాత్రా తుభ్యమిదం కృతమ్ । న త
న్మనసి కర్తవ్యం వర్తితవ్యం చ మాతృవత్ ॥ ౧౯ ॥ ఏవం బ్రువాణం భరతః కౌసల్యాసుతమబ్రవీత్ । తేజసాదిత్యస
ంకాశం ప్రతిపచ్చంద్రదర్శనమ్ ॥ ౨౦ ॥ అధిరోహార్య పాదాభ్యాం పాదుకే హేమభూషితే । ఏతే హి సర్వలో
కస్య యోగక్షేమం విధాస్యతః ॥ ౨౧ ॥ సోఽధిరుహ్య నరవ్యాఘ్రః పాదుకే హ్యవరుహ్య చ । ప్రాయచ్ఛత్సుమహాతే
జా భరతాయ మహాత్మనే ॥ ౨౨ ॥ స పాదుకే సంప్రణమ్య రామం వచనమబ్రవీత్ । చతుర్దశ హి వర్షాణి జటా
చీరధరో హ్యహం ॥ ౨౩ ॥ ఫలమూలాశనో వీర భవేయం రఘునందన । తవాగమనమాకాంక్షన్వసన్వై నగరాద్బ
హిః ॥ ౨౪ ॥ తవ పాదుకయోర్న్యస్తరాజ్యతంత్రః పరంతప । చతుర్దశే హి సంపూర్ణే వర్షేఽహని రఘూత్తమ ॥
న ద్రక్ష్యామి యది త్వాం తు ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనమ్ । తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాయ తం పరిష్వజ్య సాదరం ॥ ౨౬ ॥ శత్రు
ఘ్నం చ పరిష్వజ్య భరతం చేదమబ్రవీత్ । మాతరం రక్ష కైకేయీం మా రోషం కురు తాం ప్రతి ॥ ౨౭ ॥ మయా చ
సీతయా చైవ శప్తోఽసి రఘునందన । ఇత్యుక్త్వాఽశ్రుపరీతాక్షో భ్రాతరం విససర్జ హ ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ స పాదుకే తే భర
తః ప్రతాపవాన్స్వలంకృతే సంపరిపూజ్య ధర్మవిత్ । ప్రదక్షిణం చైవ చకార రాఘవం చకార చైవోత్తమనాగ
మూర్ధని ॥ ౨౯ ॥ అథానుపూర్వ్యాత్ప్రతినంద్య తం జనం గురూంశ్చ మంత్రిప్రకృతీస్తథాఽనుజౌ । వ్యసర్జయ
ద్రాఘవవంశవర్ధనః స్థిరస్స్వధర్మే హిమవానివాచలః ॥ ౩౦ ॥ తం మాతరో బాష్పగృహీతకంఠ్యో దుఃఖేన నామంత్ర
యితుం హి శేకుః । స త్వేవ మాతౄరభివాద్య సార్తో రుదన్కుటీం స్వాం ప్రవివేశ రామః ॥ ౩౧ * ॥ ఇతి శ్రీమద
యోధ్యాకాండే ద్వాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౩౦ ॥ ౮౬౦౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయ నమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శిరసి కృత్వా తు పాదుకే భరతస్తదా । ఆరురోహ రథం హృష్టశ్శత్రుఘ్నే
న సమన్వితః ॥ ౧ ॥ వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిశ్చ దృఢవ్రతః । అగ్రతః ప్రయయుస్సర్వే మంత్రిణో మంత్రపూ
జితాః ॥ ౨ ॥ మందాకినీం నదీం రమ్యాం ప్రాఙ్ముఖాస్తే యయుస్తదా । ప్రదక్షిణం చ కుర్వాణాశ్చిత్రకూటం మహా

గిరిం ॥ ౩ ॥ పశ్యన్ధాతుసహస్రాణి రమ్యాణివివిధానిచ । ప్రయయౌ తస్యపార్శ్వేన ససైన్యోభరతస్తదా ॥౪॥
ఆదూరాచ్చిత్రకూటస్య దదర్శభరతస్తదా । ఆశ్రమంయత్ర సమునిర్భరద్వాజఃకృతాలయః ॥ ౫ ॥ సతమాశ్ర
మమాసాద్య భరద్వాజస్యబుద్ధిమాన్ । అవతీర్యరథాత్పాదౌ వవందేభరతస్తదా ॥ ౬ ॥ తతోహృష్టో భరద్వా
జో భరతంవాక్యమబ్రవీత్ । అపికృత్యంకృతంతాత రామేణచసమాగతమ్ ॥ ౭ ॥ ఏవముక్తస్సతుతతో భరద్వా
జేనధీమతా । ప్రత్యువాచభరద్వాజం భరతోభ్రాతృవత్సలః ॥ ౮ ॥ సయాచ్యమానోగురుణా మయాచ దృఢవి
క్రమః । రాఘవఃపరమప్రీతో వసిష్ఠంవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ పితుఃప్రతిజ్ఞాంతామేవ పాలయిష్యామి తత్త్వతః ।
చతుర్దశహివర్షాణి యాప్రతిజ్ఞాపితుర్మమ ॥ ౧౦ ॥ఏవముక్తోమహాప్రాజ్ఞోవసిష్ఠఃప్రత్యువాచహ । వాక్యజ్ఞోవా
క్యకుశలం రాఘవంవచనం మహత్ ॥ ౧౧ ॥ ఏతేప్రయచ్ఛసంహృష్టః పాదుకే హేమభూషితే । అయోధ్యా
యాంమహాప్రాజ్ఞయోగక్షేమకరేతవ ॥౧౨ ॥ ఏవముక్తోవసిష్ఠేనరాఘవఃప్రాఙ్ముఖస్స్థితః। పాదుకేహ్యధిరుహ్యై
తే మమరాజ్యాయవైదదౌ ॥ ౧౩ ॥ నివృత్తోహమనుజ్ఞాతో రామేణసుమహాత్మనా । అయోధ్యామేవ గచ్ఛామి
గృహీత్వాపాదుకేశుభే ॥ ౧౪ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వాశుభంవాక్యం భరతస్యమహాత్మనః । భరద్వాజశ్శుభతరం ము
నిర్వాక్యమువాచతమ్ ॥ ౧౫ ॥ నైతచ్చిత్రంనరవ్యాఘ్ర శీలవృత్తవతాంవర । యదార్యం త్వయితిష్ఠేత్తు నిమ్నే
సృష్టమివోదకమ్ ॥ ౧౬ ॥ అమృతస్సమహాబాహుః పితాదశరథస్తవ । యస్యత్వమీదృశఃపుత్రో ధర్మజ్ఞో ధర్మవ
త్సలః ॥ ౧౭ ॥ తమృషింతుమహాత్మానముక్తవాక్యంకృతాంజలిః । ఆమన్త్రయితుమారేభే చరణావుపగృహ్యచ ॥
తతఃప్రదక్షిణంకృత్వా భరద్వాజం పునఃపునః । భరతస్తుయయౌశ్రీమానయోధ్యాం సహమంత్రిభిః ॥ ౧౯ ॥
యానైశ్చశకటైశ్చైవ హయైర్నాగైశ్చసాచమూః । పునర్నివృత్తావిస్తీర్ణా భరతస్యానుయాయినీ ॥ ౨౦ ॥ త
తస్తేయమునాందివ్యాం నదీంతీర్త్వోర్మిమాలినీమ్ । దదృశుస్తాంపునస్సర్వే గంగాంశుభజలాంనదీమ్ ॥ ౨౧ ॥ తాం
రమ్యజలసంపూర్ణాంసంతీర్యసహబాంధవః । శృంగిబెరపురం రమ్యం ప్రవివేశససైనికః ॥ ౨౨ ॥ శృంగిబెరపు
రాద్భూయస్త్వయోధ్యాం సందదర్శహ । అయోధ్యాంచతతోదృష్ట్వా పిత్రాభ్రాత్రాచవర్జితామ్ ॥ ౨౩ ॥ భరతో
దుఃఖసంతప్తస్సారథించేదమబ్రవీత్ । సారథేపశ్యవిధ్వస్తాహ్యయోధ్యానప్రకాశతే ॥ ౨౪ ॥ నిరాకారా నిరా
నందా దీనాప్రతిహతస్వరా ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండెత్రయోదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౩౩ ॥ ౬౬౦
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స్నిగ్ధగమ్భీరఘోషేణ స్యందనేనోపయాత్ప్రభుః । అయోధ్యాంభరతః
క్షిప్రం ప్రవివేశమహాయశాః ॥ ౧ ॥ బిడాలోలూకచరితామాలీననరవారణాం । తిమిరాభ్యాహతాం కాళీమ
ప్రకాశాంనిశామివ ॥ ౨ ॥ రాహుశత్రోఃప్రియాంపత్నీం శ్రియాప్రజ్వలితప్రభామ్ । గ్రహేణాభ్యుత్థితేనైకాం
రోహిణీమివపీడితామ్ ॥ ౩ ॥ అల్పోష్ణక్షుబ్ధసలిలాం ఘర్మోత్తప్తవిహంగమాం । లీనమీనఝషగ్రాహాం కృశాం
గిరినదీమివ ॥ ౪ ॥ విధూమామివహేమాభామధ్వరాగ్నిస్సముత్థితాం । హవిరభ్యుక్షితాం పశ్చాచ్ఛిఖాం విప్రల
యంగతాం ॥ ౫ ॥ విధ్వస్తకవచాం రుగ్ణగజవాజిరథధ్వజామ్ । హతప్రవీరామాపన్నాంచమూమివమహాహవే॥
సఫేనాంసస్వనాంభూత్వా సాగరస్యసముత్థితాం । ప్రశాంతమారుతోద్ధూతాం జలోర్మిమివ నిస్వనాం ॥ ౭ ॥
త్యక్తాం యజ్ఞాయుధైస్సర్వైరభిరూపైశ్చయాజకైః । సుత్యాకాలేవినిర్వృత్తేవేదింగతరవామివ ॥ ౮ ॥ గోష్ఠమ
ధ్యేస్థితామార్తామచరంతీం నవంతృణం । గోవృషేణపరిత్యక్తాం గవాంపత్నీమివోత్సుకాం ॥ ౯ ॥ ప్రభాకరా
ద్యైస్సుస్నిగ్ధైఃప్రజ్వలద్భిరివోత్తమైః । వియుక్తాంమణిభిర్జాత్యైర్నవాంముక్తావళీమివ ॥ ౧౦ ॥ సహసాచలితాం
స్థానాన్మహీంపుణ్యక్షయాద్గతాం । సంహృతద్యుతివిస్తారాం తారామివ దివశ్చ్యుతాం ॥ ౧౧ ॥ పుష్పనద్ధాం వస

న్తాన్తై మత్తభ్రమరనాదితాం । ద్రుతదావాగ్నివిప్లుష్టాం క్లాన్తాం వనలతామివ ॥ ౧౨ ॥ సమ్మూఢనిగమాం స్తబ్ధాం
సంక్షిప్తవిపణాపణామ్ । ప్రచ్ఛన్నశశినక్షత్రాం ద్యామివామ్బుధరైర్వృతామ్ ॥ ౧౩ ॥ క్షీణపానోత్తమైర్భిన్నైః
శ్శరావైరభిసంవృతామ్ । హతశౌండామివధ్వస్తాం పానభూమిమసంస్కృతామ్ ॥ ౧౪ ॥ వృక్ణభూమితలాం ని
మ్నాం వృక్ణపాత్రైస్సమావృతామ్ । ఉపయుక్తోదకాం భగ్నాం ప్రపాం నిపతితామివ ॥ ౧౫ ॥ విపులాం వితతాం
చైవ యుక్తపాశాం తరస్వినామ్ । భూమౌ బాణైర్వినిష్కృత్తాం పతితాం జ్యామివాయుధాత్ ॥ ౧౬ ॥ సహ
సా యుద్ధశౌండేన హయారోహేణ వాహితాం । నిక్షిప్తభాండాముత్సృష్టాం కిశోరీమివ దుర్బలాం ॥ ౧౭ ॥ శుష్క
తోయాం మహామత్స్యైః కూర్మైశ్చ బహుభిర్వృతామ్ । ప్రభిన్నతటవిస్తీర్ణాం వాపీమివ హృతోత్పలాం ॥ ౧౮
పురుషస్యాప్రహృష్టస్య ప్రతిషిద్ధానులేపనాం । సంతప్తామివ శోకేన గాత్రయష్టిమభూషణామ్ ॥ ౧౯ ॥ ప్రా
వృషి ప్రవిగాఢాయాం ప్రవిష్టస్యాభ్రమండలం । ప్రచ్ఛన్నాం నీలజీమూతైర్భాస్కరస్య ప్రభామివ ॥ ౨౦ ॥
భరతస్తు రథస్థస్సన్ శ్రీమాన్దశరథాత్మజః । వాహయంతం రథశ్రేష్ఠం సారథిం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౧ ॥ కిం ను ఖ
ల్వద్య గమ్భీరో మూర్ఛితో న నిశమ్యతే । యథాపురమయోధ్యాయాం గీతవాదిత్రనిస్వనః ॥ ౨౨ ॥ వారుణీ
మదగంధశ్చ మాల్యగంధశ్చ మూర్ఛితః । ధూపితాగరుగంధశ్చ న ప్రవాతి సమంతతః ॥ ౨౩ ॥ యానప్రవరఘో
షశ్చ స్నిగ్ధశ్చ హయనిస్వనః । ప్రమత్తగజనాదశ్చ మహాంశ్చ రథనిస్వనః ॥ ౨౪ ॥ నేదానీం శ్రూయతే పుర్యా
మస్యాం రామే వివాసితే । చందనాగరుగంధాంశ్చ మహార్హాశ్చ నవస్రజః ॥ ౨౫ ॥ గతే హి రామే తరుణాః సంత
ప్తా నోపభుంజతే । బహిర్యాత్రాం న గచ్ఛంతి చిత్రమాల్యధరా నరాః ॥ ౨౬ ॥ నోత్సవాస్సంప్రవర్తంతే రా
మశోకార్దితే పురే । స హి నూనం మమ భ్రాత్రా పురస్యాస్య ద్యుతిర్గతా ॥ ౨౭ ॥ న హి రాజత్యయోధ్యేయం సాసారే
వార్జునీ క్షపా । కదా ను ఖలు మే భ్రాతా మహోత్సవ ఇవాగతః ॥ ౨౮ ॥ జనయిష్యత్యయోధ్యాయాం హర్షం గ్రీష్మ
ఇవామ్బుదః । తరుణైశ్చారువేషైశ్చ నరైరున్నతగామిభిః ॥ ౨౯ ॥ సమ్పతద్భిరయోధ్యాయాం నాభిభాంతి మహా
పథాః । ఏవం బహువిధం జల్పన్వివేశ వసతిం పితుః ॥ ౩౦ ॥ తేన హీనాం నరేంద్రేణ సింహహీనాం గుహామివ ॥ ౩౧ ॥
తదా తదంతఃపురముజ్ఝితప్రభం సురైరివోత్సృష్టమభాస్కరం దినమ్ । నిరీక్ష్య సర్వం తు వివిక్తమాత్మవాన్ముమోచ
బాష్పం భరతస్సుదుఃఖితః ॥ ౩౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతుర్దశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౩౬ ॥ ౪౭౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో నిక్షిప్య మాతౄస్స అయోధ్యాయాం దృఢవ్రతః । భరతశ్శోకసంతప్తో
గురూనిదమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ నందిగ్రామం గమిష్యామి సర్వానామంత్రయేఽద్య వః । తత్ర దుఃఖమిదం సర్వం స
హిష్యే రాఘవం వినా ॥ ౨ ॥ గతశ్చ హి దివం రాజా వనస్థశ్చ గురుర్మమ । రామం ప్రతీక్షే రాజ్యాయ స హి రాజా
మహాయశాః ॥ ౩ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం భరతస్య మహాత్మనః । అబ్రువన్మంత్రిణస్సర్వే వసిష్ఠశ్చ పురో
హితః ॥ ౪ ॥ సుభృశం శ్లాఘనీయం చ యదుక్తం భరత త్వయా । వచనం భ్రాతృవాత్సల్యాదనురూపం తవైవ తత్ ॥
నిత్యం తే బంధులుబ్ధస్య తిష్ఠతో భ్రాతృసౌహృదే । ఆర్యం మార్గం ప్రపన్నస్య నానుమన్యేత కః పుమాన్ ॥ ౬ ॥ మ
న్త్రిణాం వచనం శ్రుత్వా యథాభిలషితం ప్రియమ్ । అబ్రవీత్సారథిం వాక్యం రథో మే యుజ్యతామితి ॥ ౭ ॥ ప్రహృ
ష్టవదనస్సర్వా మాతౄస్సమభివాద్య సః । ఆరురోహ రథం శ్రీమాంఛత్రుఘ్నేన సమన్వితః ॥ ౮ ॥ ఆరుహ్య చ ర
థం శీఘ్రం శత్రుఘ్నభరతావుభౌ । యయతుః పరమప్రీతౌ వృతౌ మంత్రిపురోహితైః ॥ ౯ ॥ అగ్రతో గురవస్త
త్ర వసిష్ఠప్రముఖా ద్విజాః । ప్రయయుః ప్రాఙ్ముఖాస్సర్వే నందిగ్రామో యతోఽభవత్ ॥ ౧౦ ॥ బలం చ తదనా
హూతం గజాశ్వరథసంకులం । ప్రయయౌ భరతే యాతే సర్వే చ పురవాసినః ॥ ౧౧ ॥ రథస్థస్స హి ధర్మాత్మా భ

ఙతో భ్రాతృవత్సలః । నందిగ్రామం యయౌ తూర్ణం శిరస్యాధాయ పాదుకే ॥ ౧౨ ॥ భరతస్తు తతః క్షిప్రం నంది
గ్రామం ప్రవిశ్య సః । అవతీర్య రథాత్తూర్ణం గురూనిదమువాచ హ ॥ ౧౩ ॥ ఏతద్రాజ్యం మమ భ్రాత్రా దత్తం సంన్యా
సవత్స్వయం । యోగక్షేమవహే చేమే పాదుకే హేమభూషితే ॥ ౧౪ ॥ భరతశ్శిరసా కృత్వా సంన్యాసం పాదుకే త
తః । అబ్రవీద్దుఃఖసంతప్తస్సర్వం ప్రకృతిమండలం ॥ ౧౫ ॥ ఛత్రం ధారయత క్షిప్రమార్యపాదావిమౌ మతౌ ।
ఆభ్యాం రాజ్యే స్థితో ధర్మః పాదుకాభ్యాం గురోర్మమ ॥ ౧౬ ॥ భ్రాత్రా హి మయి సంన్యాసో నిక్షిప్తస్సౌహృదాదయం ।
తమిమం పాలయిష్యామి రాఘవాగమనం ప్రతి ॥ ౧౭ ॥ క్షిప్రం సంయోజయిత్వా తు రాఘవస్య పునస్స్వయం । చ
రణౌ తౌ తు రామస్య ద్రక్ష్యామి సహపాదుకౌ ॥ ౧౮ ॥ తతో నిక్షిప్తభారోఽహం రాఘవేణ సమాగతః । నివేద్య గు
రవే రాజ్యం భజిష్యే గురువృత్తితాం ॥ ౧౯ ॥ రాఘవాయ చ సంన్యాసం దత్త్వేమే వరపాదుకే । రాజ్యం చేదమయో
ధ్యాం చ ధూతపాపో భవామి చ ॥ ౨౦ ॥ అభిషిక్తే తు కాకుత్స్థే ప్రహృష్టముదితే జనే । ప్రీతిర్మమ యశశ్చైవ భవే
ద్రాజ్యాచ్చతుర్గుణమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏవం తు విలపన్దీనో భరతస్స మహాయశాః । నందిగ్రామేఽకరోద్రాజ్యం దుఃఖితో
మంత్రిభిస్సహ ॥ ౨౨ ॥ స వల్కలజటాధారీ మునివేషధరః ప్రభుః । నందిగ్రామేఽవసద్వీరస్ససైన్యో భరతస్తదా ॥
రామాగమనమాకాంక్షన్భరతో భ్రాతృవత్సలః । భ్రాతుర్వచనకారీ చ ప్రతిజ్ఞాపారగస్తదా ॥ ౨౪ ॥ పాదుకే
త్వభిషిచ్యాథ నందిగ్రామేఽవసత్తదా । భరతశ్శాసనం సర్వం పాదుకాభ్యాం న్యవేదయత్ ॥ ౨౫ ॥ తతస్తు భరతశ్శ్రీ
మానభిషిచ్యార్యపాదుకే । తదధీనస్తదా రాజ్యం కారయామాస సర్వదా ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ తదా హి యత్కార్య
ముపైతి కించిదుపాయనం చోపహృతం మహార్హం । స పాదుకాభ్యాం ప్రథమం నివేద్య చకార పశ్చాద్భరతో యథా
వత్ ॥ ౨౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౩౯ ॥ ౨౭౮౦ ॥ *********
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రతిప్రయాతే భరతే వసన్రామస్తపోవనే । లక్షయామాస సోద్వేగమ
థౌత్సుక్యం తపస్వినాం ॥ ౧ ॥ యే తత్ర చిత్రకూటస్య పురస్తాత్తాపసాశ్రమే । రామమాశ్రిత్య నిరతాస్తానలక్ష
యదుత్సుకాన్ ॥ ౨ ॥ నయనైర్భృకుటీభిశ్చ రామం నిర్దిశ్య శంకితాః । అన్యోన్యముపజల్పంతశ్శనైశ్చక్రుర్మిథః క
థాః ॥ ౩ ॥ తేషామౌత్సుక్యమాలక్ష్య రామస్త్వాత్మని శంకితః । కృతాంజలిరువాచేదమృషిం కులపతిం తతః ॥ ౪ ॥
న కచ్చిద్భగవన్కించిత్పూర్వవృత్తమిదం మయి । దృశ్యతే వికృతం యేన విక్రియంతే తపస్వినః ॥ ౫ ॥ ప్రమాదాచ్చ
రితం కచ్చిత్కించిన్నావరజస్య మే । లక్ష్మణస్యర్షిభిర్దృష్టం నానురూపమివాత్మనః ॥ ౬ ॥ కచ్చిచ్ఛుశ్రూషమాణా వ
శ్శుశ్రూషణపరా మయి । ప్రమదాభ్యుచితాం వృత్తిం సీతా యుక్తం న వర్తతే ॥ ౭ ॥ అథర్షిర్జరయా వృద్ధస్తపసా చ
జరాం గతః । వేపమాన ఇవోవాచ రామం భూతదయాపరం ॥ ౮ ॥ కుతః కల్యాణసత్త్వాయాః కల్యాణాభిరతేస్త
థా । చలనం తాత వైదేహ్యాస్తపస్విషు విశేషతః ॥ ౯ ॥ త్వన్నిమిత్తమిదం తావత్తాపసాన్ప్రతి వర్తతే । రక్షోభ్య
స్తేన సంవిగ్నాః కథయంతి మిథః కథాః ॥ ౧౦ ॥ రావణావరజః కశ్చిత్ఖరో నామేహ రాక్షసః । ఉత్పాట్య తాపసాంత్స
ర్వాన్జనస్థాననికేతనాన్ ॥ ౧౧ ॥ ధృష్టశ్చ జితకాశీ చ నృశంసః పురుషాదకః । అవలిప్తశ్చ పాపశ్చ త్వాం చ తాత
న మృష్యతే ॥ ౧౨ ॥ త్వం యదాప్రభృతి హ్యస్మిన్నాశ్రమే తాత వర్తసే । తదాప్రభృతి రక్షాంసి విప్రకుర్వంతి తా
పసాన్ ॥ ౧౩ ॥ దర్శయంతి హి బీభత్సైః క్రూరైర్భీషణకైరపి । నానారూపైర్విరూపైశ్చ రూపైర్వికృతదర్శనైః ॥
అప్రశస్తైరశుచిభిస్సంప్రయోజ్య చ తాపసాన్ । ప్రతిఘ్నంత్యపరాన్క్షిప్రమనార్యాః పురతః స్థితాః ॥ ౧౫ ॥
తేషు తేష్వాశ్రమస్థానేష్వబుద్ధమవలీయ చ । రమంతే తాపసాంస్తత్ర నాశయంతోఽల్పచేతసః ॥ ౧౬ ॥ అవక్షిపంతి
స్రుగ్భాండానగ్నీన్సించంతి వారిణా । కలశాంశ్చ ప్రమృద్నంతి హవనే సముపస్థితే ॥ ౧౭ ॥ తైర్దురాత్మభిరావిష్టా

నాశ్రిమాన్ప్రజిహాసవః । గమనాయాన్యదేశస్యచోదయంత్యృషయోద్యమామ్ ॥ ౧౮ ॥ తత్పురారామశారీరా
ముపహింసాంతపస్విషు । దర్శయంతిహిదుష్టాస్తేత్యక్ష్యామఇమమాశ్రమం ॥ ౧౯ ॥బహుమూలఫలం చిత్రమవి
దూరాదితోవనమ్ । పురాణాశ్రమమేవాహం శ్రయిష్యేసగణఃపునః ॥ ౨౦ ॥ ఖరస్త్వయ్యపిచాయుక్తం పురా
తాత ప్రవర్తతే । సహాస్మాభిరితోగచ్ఛయదిబుద్ధిః ప్రవర్తతే ॥ ౨౧ ॥ సకళత్రస్యసందేహో నిత్యంయత్తస్య రా
ఘవ । సమర్థస్యాపిహిసతో వాసోదుఃఖమిహాద్యతే ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యుక్తవంతంరామస్తం రాజపుత్రస్తపస్వినం ।
నశశాకోత్తరైర్వాక్యైరవబద్ధుంసముత్సుకం ॥ ౨౩ ॥ అభినంద్యసమాపృచ్ఛ్య సమాధాయచ రాఘవమ్ । సజ
గామాశ్రమంత్యక్త్వా కులైఃకులపతిస్సహ ॥ ౨౪ ॥ ఓమ్ ॥ రామస్సంసాధ్యత్వృషిగణమనుగమనాద్దేశాత్తస్మా
త్కులపతిమభివాద్యఋషిమ్ । సమ్యక్ప్రీతైస్తైరనుమతఉపదిష్టార్థఃపుణ్యం వాసాయస్వనిలయముపసంపేదే ॥ ౨౫
ఆశ్రమంత్వృషివిరహితంప్రభుః క్షణమపినవిజహౌసరాఘవః । రాఘవంహిసతతమనుగతాస్తాపసాశ్చార్షచరిత
ధృతగుణాః ॥ ౨౬ ॥ * ॥ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే షోడశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౨ ॥ ౮౦౪౦ ॥ *******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రాఘవస్త్వథయాతేషు తపస్విషువిచింతయన్ । నతత్రారోచయద్వాసం
కారణైర్బహుభిస్తదా ॥ ౧ ॥ ఇహమేభరతోదృష్టోమాతరశ్చసనాగరాః । సాచమేస్మృతిరన్వేతి తాన్నిత్యమను
శోచతః ॥ ౨ ॥ స్కంధావారనివేశేన తేనతస్యమహాత్మనః । హయహస్తికరీషైశ్చ ఉపమర్దఃకృతోభృశం ॥ ౩ ॥
తస్మాదన్యత్రగచ్ఛామ ఇతిసంచింత్యరాఘవః । ప్రాతిష్ఠత సవైదేహ్యా లక్ష్మణేనచ సంగతః ॥ ౪ ॥ సోత్రేరాశ్రమ
మాసాద్య తంవవందే మహాయశాః । తంచాపిభగవానత్రిః పుత్రవత్ప్రత్యపద్యత ॥ ౫ ॥ స్వయమాతిథ్యమాది
శ్య సర్వమస్యసుసత్కృతం । సౌమిత్రించమహాభాగాంసీతాంచసమసాంత్వయత్ ॥ ౬ ॥ పత్నీంచతమనుప్రాప్తాం
వృద్ధామామంత్ర్యసత్కృతామ్ । సాంత్వయామాసధర్మజ్ఞస్సర్వభూతహితేరతః ॥ ౭ ॥ అనసూయాం మహాభా
గాం తాపసీంధర్మచారిణీమ్ । ప్రతిగృహ్ణీష్వవైదేహీమబ్రవీదృషిసత్తమః ॥ ౮ ॥ రామాయచాచచక్షే తాంతా
పసీంధర్మచారిణీమ్ । దశవర్షాణ్యనావృష్ట్యా దగ్ధేలోకేనిరంతరం ॥ ౯ ॥ యయామూలఫలేసృష్టే జాహ్నవీచప్ర
వర్తితా । ఉగ్రేణతపసాయుక్తా నియమైశ్చాప్యలంకృతా ॥ ౧౦ ॥ దశవర్షసహస్రాణి యయాతప్తం మహత్తపః ।
అనసూయావ్రతైస్స్నాతా ప్రత్యూహాశ్చనిబర్హితాః ॥ ౧౧ ॥దేవకార్యనిమిత్తంచ యయాసంత్వరమాణయా ।ద
శరాత్రింకృతారాత్రిస్సేయంమాతేవతేనఘ ॥ ౧౨ ॥ తామిమాంసర్వభూతానాంనమస్కార్యాంయశస్వినీం ।
అభిగచ్ఛతువైదేహీవృద్ధామక్రోధనాంసదా ॥ ౧౩ ॥అనసూయేతియాలోకే కర్మభిఃఖ్యాతిమాగతా । ఏవంబ్రువా
ణంతమృషిం తథేత్యుక్త్వాసరాఘవః ॥ ౧౪ ॥ సీతామువాచధర్మజ్ఞామిదంవచనముత్తమం । రాజపుత్రిశ్రుతమిద
ం మునేరస్య సమీరితం ॥ ౧౫ ॥ శ్రేయోర్థమాత్మనశ్శీఘ్రమభిగచ్ఛతపస్వినీం । (తాం శీఘ్రమభిగచ్ఛత్వమభి
గమ్యాంతపస్వినీమ్)॥ ౧౬ ॥ సీతాత్వేతద్వచశ్శ్రుత్వా రాఘవస్యహితైషిణః ।తామత్రిపత్నీంధర్మజ్ఞామభిచక్రా
మమైథిలీ ॥ ౧౭ ॥ శిథిలాంవలితాంవృద్ధాం జరాపాండురమూర్ధజాం । సతతంవేపమానాంగీం ప్రవాతేకదలీమి
వ ॥ ౧౮ ॥ తాంతుసీతామహాభాగామనసూయాం పతివ్రతామ్ । అభ్యవాదయదవ్యగ్రాస్వంనామ సముదాహ
రత్ ॥ ౧౯ ॥ అభివాద్యచ వైదేహీ తాపసీం తామనిందితామ్ । బద్ధాంజలిపుటాహృష్టా పర్యపృచ్ఛదనామ
యమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతస్సీతాం మహాభాగాం దృష్ట్వాతాంధర్మచారిణీం । సాంత్వయంత్యబ్రవీద్ధృష్టాదిష్ట్యాధర్మమ
వేక్షసే ॥ ౨౧ ॥ త్యక్త్వాజ్ఞాతిజనంసీతే మానమృద్ధించభామిని । అవరుద్ధం వనేరామం దిష్ట్యా త్వమనుగచ్ఛసి ॥
నగరస్థోవనస్థోవా పాపోవాయదివాశుభః । యాసాంస్త్రీణాంప్రియోభర్తా తాసాంలోకామహోదయాః॥ ౨౩॥

దుశ్శీలః కామవృత్తో వా ధనైర్వా పరివర్జితః । స్త్రీణామార్యస్వభావానాం పరమం దైవతం పతిః ॥ ౨౪ ॥ నాతో
విశిష్టం పశ్యామి బాంధవం విమృశంత్యహం । సర్వత్ర యోగ్యం వైదేహి తపఃకృతమివావ్యయం ॥ ౨౫ ॥ న త్వేవమవ
గచ్ఛంతి గుణదోషమసత్స్త్రియః । కామవక్తవ్యహృదయా భర్తృనాథాశ్చరంతి యాః ॥ ౨౬ ॥ ప్రాప్నువంత్య
యశశ్చైవ ధర్మభ్రంశం చ మైథిలి । అకార్యవశమాపన్నాః స్త్రియో యాః ఖలు తద్విధాః ॥ ౨౭ ॥ త్వద్విధాస్తు గు
ణైర్యుక్తా దృష్టలోకపరావరాః । స్త్రియః స్వర్గే చరిష్యంతి యథా ధర్మకృతస్తథా ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ తదేవమేనం
త్వమనువ్రతా సతీ పతివ్రతానాం సమయానువర్తినీ । భవ స్వభర్తుః సహధర్మచారిణీ యశశ్చ ధర్మం చ తతః సమాప్స్య
సి ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౯౩ ॥ ౧౧౮౪౦ ॥ *********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సా త్వేవముక్తా వైదేహీ అనసూయానసూయయా । ప్రతిపూజ్య వచో మం
దం ప్రవక్తుముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ నైతదాశ్చర్యమార్యాయా యన్మాం త్వమనుభాషసే । విదితం తు మమాప్యే
తద్యథా నార్యాః పతిర్గురుః ॥ ౨ ॥ యద్యప్యేష భవేద్భర్తా మమార్యే వృత్తవర్జితః । అద్వైధముపచర్తవ్యస్తథా
ప్యేష మయా భవేత్ ॥ ౩ ॥ కిం పునర్యో గుణశ్లాఘ్యః సానుక్రోశో జితేంద్రియః । స్థిరానురాగో ధర్మాత్మా మాతృ
వత్పితృవత్ప్రియః ॥ ౪ ॥ యాం వృత్తిం వర్తతే రామః కౌసల్యాయాం మహాబలః । తామేవ నృప నారీణామన్యాసా
మపి వర్తతే ॥ ౫ ॥ సకృద్దృష్టాస్వపి స్త్రీషు నృపేణ నృపవత్సలః । మాతృవద్వర్తతే వీరో మానముత్సృజ్య ధర్మవి
త్ ॥ ౬ ॥ ఆగచ్ఛంత్యాశ్చ విజనం వనమేవం భయావహం । సమాహితం మే శ్వశ్ర్వా చ హృదయే తద్ధృతం మహత్ ॥
పాణిప్రదానకాలే చ యత్పురా త్వగ్నిసన్నిధౌ । అనుశిష్టా జనన్యాస్మి వాక్యం తదపి మే ధృతం ॥ ౮ ॥ నవీకృతం
తు తత్సర్వం వాక్యైస్తే ధర్మచారిణి । పతిశుశ్రూషణాన్నార్యాస్తపో నాన్యద్విధీయతే ॥ ౯ ॥ సావిత్రీ పతిశు
శ్రూషాం కృత్వా స్వర్గే మహీయతే । తథావృత్తిశ్చ యాతా త్వం పతిశుశ్రూషయా దివమ్ ॥ ౧౦ ॥ వరిష్ఠా సర్వ
నారీణామేషా చ దివి దేవతా । రోహిణీ న వినా చంద్రం ముహూర్తమపి దృశ్యతే ॥ ౧౧ ॥ ఏవంవిధాశ్చ ప్రవరాః స్త్రి
యో భర్తృదృఢవ్రతాః । దేవలోకే మహీయంతే పుణ్యేన స్వేన కర్మణా ॥ ౧౨ ॥ తతోఽనసూయా సంహృష్టా శ్రు
త్వోక్తం సీతయా వచః । శిరస్యాఘ్రాయ చోవాచ మైథిలీం హర్షయంత్యుత ॥ ౧౩ ॥ నియమైర్వివిధైరాప్తం తపో
హి మహదస్తి మే । తత్సంశ్రిత్య బలం సీతే ఛందయే త్వాం శుచివ్రతే ॥ ౧౪ ॥ ఉపపన్నం మనోజ్ఞం చ వచనం తవ మై
థిలి । ప్రీతా చాస్మ్యుచితం కిం తే కరవాణి బ్రవీహి మే ॥ ౧౫ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా విస్మితా మందవిస్మ
యా । కృతమిత్యబ్రవీత్సీతా తపోబలసమన్వితాం ॥ ౧౬ ॥ సా త్వేవముక్తా ధర్మజ్ఞా తయా ప్రీతతరాభవత్ । సఫలం
చ ప్రహర్షం తే హంత సీతే కరోమ్యహం ॥ ౧౭ ॥ ఇదం దివ్యం వరం మాల్యం వస్త్రమాభరణాని చ । అంగరాగం చ వైదె
హి మహార్హం చానులేపనమ్ ॥ ౧౮ ॥ మయా దత్తమిదం సీతే తవ గాత్రాణి శోభయేత్ । అనురూపమసంక్లిష్టం ని
త్యమేవ భవిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ అంగరాగేణ దివ్యేన లిప్తాంగీ జనకాత్మజే । శోభయిష్యసి భర్తారం యథా శ్రీర్విష్ణుమవ్య
యమ్ ॥ ౨౦ ॥ సా వస్త్రమంగరాగం చ భూషణాని స్రజస్తథా । మైథిలీ ప్రతిజగ్రాహ ప్రీతిదానమనుత్తమమ్ ॥
ప్రతిగృహ్య చ తత్సీతా ప్రీతిదానం యశస్వినీ । శ్లిష్టాంజలిపుటా తత్ర సముపాస్త తపోధనామ్ ॥ ౨౨ ॥ తథా సీతాము
పాసీనామనసూయా దృఢవ్రతా । వచనం ప్రష్టుమారేభే కాంచిత్ప్రియకథామను ॥ ౨౩ ॥ స్వయంవరే కిల ప్రాప్తా
త్వమనేన యశస్వినా । రాఘవేణేతి మే సీతే కథా శ్రుతిముపాగతా ॥ ౨౪ ॥ తాం కథాం శ్రోతుమిచ్ఛామి విస్త
రేణ చ మైథిలి । యథానుభూతం కార్త్స్న్యేన తన్మే త్వం వక్తుమర్హసి ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్తా తు సా సీతా తాం తతో ధర్మ
చారిణీమ్ । శ్రూయతామితి చోక్త్వా వై కథయామాస తాం కథామ్ ॥ ౨౬ ॥ మిథిలాధిపతిర్వీరో జనకో నామ ధర్మవిత్ ।

క్షత్రధర్మేహ్యాభిరతో న్యాయతశ్శాస్తి మేదినీమ్ ॥ ౨౭ ॥ తస్య లాంగలహస్తస్య కర్షతః క్షేత్రమండలం । అ
హంకిలోత్థితా భిత్త్వా జగతీంనృపతేస్సుతా ॥ ౨౮ ॥ సమాందృష్ట్వా నరపతిర్ముష్టివిక్షేపతత్పరః । పాంసుకుంఠితస
ర్వాంగీం జనకోవిస్మితోభవత్ ॥ ౨౯ ॥ అనపత్యేనచస్నేహాదంకమారోప్యచస్వయం । మమేయం తనయేత్యు
క్త్వాస్నేహోమయినిపాతితః ॥ ౩౦ ॥ అంతరిక్షేచవాగుక్తా ప్రతిమామానుషీకిల । ఏవమేతన్నరపతే ధర్మేణ తన
యాతవ ॥ ౩౧ ॥ తతః ప్రహృష్టోధర్మాత్మా పితా మేమిథిలాధిపః । అవాప్తోవిపులామృద్ధిం మామవాప్య నరాధి
పః ॥ ౩౨ ॥ దత్త్వాచాస్మీష్టవద్దేవ్యై జ్యేష్ఠాయైపుణ్యకర్మణా। తయాసమ్భావితాచాస్మిస్నిగ్ధయామాతృసౌహృదా
త్ ॥ ౩౩ ॥ పతిసంయోగసులభం వయోదృష్ట్వాతు మేపితా । చిన్తామభ్యగమద్దీనో విత్తనాశాదివాధనః ॥ ౩౪ ॥
సదృశాచ్చాపకృష్టాచ్చ లోకేకన్యాపితాజనాత్ । ప్రధర్షణామవాప్నోతి శక్రేణాపిసమోభువి॥ ౩౫ ॥ తాంధర్ష
ణామదూరస్థాం దృష్ట్వాచాత్మనిపార్థివః । చిన్తార్ణవగతః పారం నాససాదాప్లవోయథా ॥ ౩౬ ॥అయోనిజాంహి
మాంజ్ఞాత్వా నాధ్యగచ్ఛత్సచింతయన్ । సదృశంచానురూపంచ మహీపాలఃపతింమమ॥ ౩౭ ॥ తస్యబుద్ధిరియం
జాతా చింతయానస్యసంతతం । స్వయంవరంతనూజాయాః కరిష్యామీతిధర్మతః ॥ ౩౮ ॥ మహాయజ్ఞే తదా త
స్య వరుణేనమహాత్మనా । దత్తంధనుర్వరంప్రీత్యా తూణీచాక్షయసాయకౌ ॥ ౩౯ ॥ అసంచాల్యం మనుష్యైశ్చ
యత్నేనాపిచగౌరవాత్ । తన్నశక్తానమయితుం స్వప్నేష్వపినరాధిపాః ॥ ౪౦ ॥ తద్ధనుః ప్రాప్య మేపిత్రా వ్యా
హృతం సత్యవాదినా । సమవాయేనరేంద్రాణాం పూర్వమామన్త్ర్యపార్థివాన్ ॥ ౪౧ ॥ ఇదంచ ధనురుద్యమ్య
సజ్యంయఃకురుతేనరః । తస్యమేదుహితా భార్యా భవిష్యతినసంశయః ॥ ౪౨ ॥ తచ్చదృష్ట్వా ధనుశ్శ్రేష్ఠంగౌ
రవాద్గిరిసన్నిభమ్ । అభివాద్యనృపాజగ్మురశక్తాస్తస్యతోలనే ॥ ౪౩ ॥ సుదీర్ఘస్యతు కాలస్య రాఘవోయం మహా
ద్యుతిః । విశ్వామిత్రేణసహితో యజ్ఞంద్రష్టుంసమాగతః ॥ ౪౪ ॥ లక్ష్మణేనసహభ్రాత్రా రామస్సత్యపరాక్రమః।
విశ్వామిత్రస్తుధర్మాత్మా మమపిత్రాసుపూజితః ॥ ౪౫ ॥ ప్రోవాచపితరంతత్ర భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । సు
తౌదశరథస్యేమౌ ధనుర్దర్శనకాంక్షిణౌ ॥ ౪౬ ॥ ధనుర్దర్శయరామాయరాజపుత్రాయదైవికం।ఇత్యుక్తస్తేనవిప్రే
ణతద్ధనుస్సముపానయత్ । (తద్ధనుర్దర్శయామాస రాజపుత్రాయదైవికం) ॥ ౪౭ ॥ నిమేషాంతరమాత్రేణ తదాన
మ్యసవీర్యవాన్ । జ్యాంసమారోప్యఝడితిపూరయామాసవీర్యవాన్ ॥ ౪౮ ॥ తేనపూరయతా వేగాన్మధ్యేభగ్నం
ద్విధాధనుః । తస్యశబ్దోభవద్భీమః పతితస్యాశనేరివ ॥ ౪౯ ॥ తతోహం తత్ర రామాయ పిత్రాసత్యాభిసంధినా।
నిశ్చితాదాతుముద్యమ్య జలభాజనముత్తమమ్ ॥ ౫౦ ॥ దీయమానాంనతుతదా ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః । అవిజ్ఞా
య పితుశ్ఛందమయోధ్యాధిపతేః ప్రభోః ॥ ౫౧ ॥ తతశ్శ్వశురమామన్త్ర్యవృద్ధందశరథంనృపం । మమపిత్రా
త్వహందత్తా రామాయవిదితాత్మనే ॥ ౫౨ ॥ మమచైవానుజాసాధ్వీ ఊర్మిళాప్రియదర్శనా । భార్యార్థేల
క్ష్మణస్యాపి దత్తాపిత్రామమస్వయం ॥ ౫౩ ॥ ఏవందత్తాస్మిరామాయ తదాతస్మిన్స్వయంవరే । అనురక్తాస్మిధర్మేణ
పతింవీర్యవతాంవరమ్ ॥ ౫౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండేఽష్టాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౯౫ ॥ ౯౯౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అనసూయాతుధర్మజ్ఞాశ్రుత్వాతాం మహతీంకథామ్ । పర్యష్వజత బా
హుభ్యాం శిరస్యాఘ్రాయ మైథిలీమ్ ॥ ౧ ॥ వ్యక్తాక్షరపదంచిత్రం భాషితంమధురంత్వయా । యథా స్వయంవ
రంవృత్తం తత్సర్వంహిశ్రుతంమయా ॥ ౨ ॥ రమేహంకథయాతేతుదృఢంమధురభాషిణి । రవిరస్తంగతశ్శ్రీమా
నుపోహ్యరజనీం శుభామ్ ॥ ౩ ॥ దివసంపరికీర్ణానామాహారార్థంపతత్రిణామ్ । సంధ్యాకాలేనిలీనానాంనిద్రా
ర్థంశ్రూయతేధ్వనిః ॥ ౪ ॥ ఏతేచాప్యభిషేకార్ద్రా మునయఃకలశోద్యతాః । సహితాఉపవర్తంతే సలిలాప్లుతవ

లతాః ॥ ౫ ॥ ఋషీణామగ్నిహోత్రైశ్చ హుతైశ్చ విధిపూర్వకమ్ । కపోతాంగారుణో ధూమో దృశ్యతే పవనోద్ధ
తః ॥ ౬ ॥ అల్పపర్ణా హి తరవో ఘనీభూతాస్సమంతతః । విప్రకృష్టేఽపి దేశేఽస్మిన్న ప్రకాశంతి వై దిశః ॥ ౭ ॥
రజనీచరసత్త్వాని ప్రచరంతి సమంతతః । తపోవనమృగా హ్యేతే వేదితీర్థేషు శేరతే ॥ ౮ ॥ సంప్రవృత్తా నిశా సీ
తే నక్షత్రసమలంకృతా । జ్యోత్స్నాప్రావరణశ్చంద్రో దృశ్యతేఽభ్యుదితోఽమ్బరే ॥ ౯ ॥ గమ్యతామనుజానామి
రామస్యానుచరీ భవ । కథయంత్యా హి మధురం త్వయాహం పరితోషితా ॥ ౧౦ ॥ అలంకురు చ తావత్త్వం ప్రత్య
క్షం మమ మైథిలి । ప్రీతిం జనయ మే వత్సే దివ్యాలంకారశోభితా ॥ ౧౧ ॥ సా తదా సమలంకృత్య సీతా సురసుతోప
మా । ప్రణమ్య శిరసా తస్యై రామం త్వభిముఖీ యయౌ ॥ ౧౨ ॥ తథా తు భూషితాం సీతాం దదర్శ వదతాం వరః ।
రాఘవః ప్రీతిదానేన తపస్విన్యా జహర్ష చ ॥ ౧౩ ॥ న్యవేదయత్తతస్సర్వం సీతా రామాయ మైథిలీ । ప్రీతిదానం త
పస్విన్యా వసనాభరణస్రజామ్ ॥ ౧౪ ॥ ప్రహృష్టస్త్వభవద్రామో లక్ష్మణశ్చ మహారథః । మైథిల్యాస్సత్క్రి
యాం దృష్ట్వా మానుషేషు సుదుర్లభామ్ ॥ ౧౫ ॥ తతస్తాం శర్వరీం ప్రీతః పుణ్యాం శశినిభాననః । అర్చితస్తాపసైస్సి
ద్ధైరువాస రఘునందనః ॥ ౧౬ ॥ తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామభిషిచ్య హుతాగ్నికాన్ । ఆపృచ్ఛేతాం న
రవ్యాఘ్రౌ తాపసాన్వనగోచరాన్ ॥ ౧౭ ॥ తావూచుస్తే వనచరాస్తాపసా ధర్మచారిణః । వనస్య తస్య సంచారం
రాక్షసైస్సమభిప్లుతమ్ ॥ ౧౮ ॥ రక్షాంసి పురుషాదాని నానారూపాణి రాఘవ । వసంత్యస్మిన్మహారణ్యే వ్యాళా
శ్చ రుధిరాశనాః ॥ ౧౯ ॥ ఉచ్ఛిష్టం వా ప్రమత్తం వా తాపసం ధర్మచారిణం । అదంత్యస్మిన్మహారణ్యే తాన్నివా
రయ రాఘవ ॥ ౨౦ ॥ ఏష పంథా మహర్షీణాం ఫలాన్యాహరతాం వనే । అనేన తు వనం దుర్గం గంతుం రాఘవ
తే క్షమమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతీవ తైః ప్రాంజలిభిస్తపస్విభిర్ద్విజైః కృతస్వస్త్యయనః పరంతపః । వనం సభార్యః ప్ర
వివేశ రాఘవస్సలక్ష్మణస్సూర్య ఇవాభ్రమండలమ్ ॥ ౨౨ ॥ హరిః ఓమ్ ॥ * ॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆది
కావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయే చతుర్వింశత్సహస్రికాయాం సంహితాయాం శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనవింశోత్త
రశతతమస్సర్గః ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ కాండం ద్వితీయం శృణ్వన్యః ప్రోక్తేన నియమేన తు । సాగ్నిసాయుజ్యమా
ప్నోతి పఠనాద్వాపి శాశ్వతం ॥ సౌమిత్రిణా చ జానక్యా చాపబాణాసిధారిణే । సంసేవ్యాయ సదా భక్త్యా స్వామినే
మమ మఙ్గళమ్ ॥ ౩౯౮ ॥ ౪౯౬౦ ॥ **

ధ్యానశ్లోకప్రకారః

సీతాదేవీయుతం వీరం సర్వభూషణభూషితమ్ । సీతాపతిం హరిం ధ్యాయేదయోధ్యాకాండ ఉత్తమే ॥

ఓం తత్సర్వం శ్రీరామార్పణమస్తు.

అ యో ధ్యా కా ం డ స్స మా ప్తి మ గ మ త్

శ్రీః

శ్రీమతేహయగ్రీవాయనమః

శ్రీమదరణ్యకాండప్రారమ్భః.

ధ్యానశ్లోకః ॥

జటిలంచీరవసనం దండకారణ్యవాసినమ్ । మునివేషధరం ధ్యాయేదరణ్యే కాండఉత్తమే ॥ త్రివారంకుర్యాత్ ॥
ప్రవిశ్యతుమహారణ్యం దండకారణ్యమాత్మవాన్ । దదర్శరామోదుర్ధర్షస్తాపసాశ్రమమండలం ॥ ౧ ॥ కు
శచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్యాలక్ష్మ్యాసమావృతమ్ । యథాప్రదీప్తందుర్దర్శం గగనేసూర్యమండలం ॥ ౨ ॥ శరణ్యంస
ర్వభూతానాం సుసమ్మృష్టాజిరంతథా । మృగైర్బహుభిరాకీర్ణం పక్షిసంఘైస్సమాకులం ॥ ౩ ॥ పూజితంచోప
నృత్తంచ నిత్యమప్సరసాంగణైః । విశాలైరగ్నిశరణైస్స్రుగ్భాండైరజినైఃకుశైః ॥ ౪ ॥ సమిద్భిస్తోయకలశైః ఫల
మూలైశ్చశోభితమ్ । ఆరణ్యైశ్చమహావృక్షైః పుణ్యైస్స్వాదుఫలైర్యుతమ్ ॥ ౫ ॥ బలిహోమార్చితంపుణ్యం బ్ర
హ్మఘోషనినాదితమ్ । పుష్పైర్వన్యైఃపరిక్షిప్తం పద్మిన్యాచసపద్మయా ॥ ౬ ॥ ఫలమూలాశనైర్దాన్తైశ్చీరకృష్ణా
జినామ్బరైః । సూర్యవైశ్వానరాభైశ్చ పురాణైర్మునిభిర్వృతమ్ ॥ ౭ ॥ పుణ్యైశ్చనియతాహారైశ్శోభితం పరమ
ర్షిభిః । తద్బ్రహ్మభవనప్రఖ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితమ్ ॥ ౮ ॥ బ్రహ్మవిద్భిర్మహాభాగైర్బ్రాహ్మణైరుపశోభితం ।
తందృష్ట్వారాఘవశ్శ్రీమాంస్తాపసాశ్రమమండలమ్ ॥ ౯ ॥ అభ్యగచ్ఛన్మహాతేజావిజ్యంకృత్వామహద్ధనుః । దివ్య
జ్ఞానోపపన్నాస్తే రామం దృష్ట్వా మహర్షయః ॥ ౧౦ ॥ అభ్యగచ్ఛంస్తదాప్రీతా వైదేహీంచ యశస్వినీం ॥ ఓం ॥
తేతం సోమమివోద్యంతం దృష్ట్వావై ధర్మచారిణః ॥ ౧౧ ॥ లక్ష్మణంచైవ దృష్ట్వాతు వైదేహీంచ యశస్వినీమ్ ।
మంగళానిప్రయుంజానాః ప్రత్యగృహ్ణన్దృఢవ్రతాః ॥ ౧౨ ॥ రూపసంహననంలక్ష్మీం సౌకుమార్యంసువేషతాం ।
దదృశుర్విస్మితాకారా రామస్యవనవాసినః ॥ ౧౩ ॥ వైదేహీంలక్ష్మణంరామం నేత్రైరనిమిషైరివ । ఆశ్చర్యభూ
తాన్ దదృశుస్సర్వేతేవనచారిణః ॥ ౧౪ ॥ అత్రైనంహిమహాభాగాస్సర్వభూతహితేరతమ్ । అతిథింపర్ణశాలా
యాం రాఘవంసంన్యవేశయన్ ॥ ౧౫ ॥ తతోరామస్యసత్కృత్య విధినాపావకోపమాః । ఆజహ్రుస్తే మహాభా
గాస్సలిలంధర్మచారిణః ॥ ౧౬ ॥ పుష్పంమూలంఫలంవన్యమాశ్రమంచమహాత్మనః । నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞాస్తతః
ప్రాంజలయోబ్రువన్ ॥ ౧౭ ॥ ధర్మపాలోజనస్యాస్య శరణ్యస్త్వంమహాయశాః । పూజనీయశ్చమాన్యశ్చ రాజా
దండధరోగురుః ॥ ౧౮ ॥ ఇన్ద్రస్యేహచతుర్భాగః ప్రజారక్షతిరాఘవ । రాజాతస్మాద్వరాన్భోగాన్భుఙ్క్తేలో
కనమస్కృతః ॥ ౧౯ ॥ తేవయం భవతారక్ష్యాభవద్విషయవాసినః । నగరస్థోవనస్థోవాత్వన్నోరాజాజనేశ్వరః ॥
న్యస్తదండావయంరాజన్జితక్రోధాజితేంద్రియాః । రక్షితవ్యాస్త్వయా శశ్వద్గర్భభూతాస్తపోధనాః ॥ ౨౦ ॥ ఏ
వముక్త్వాఫలైర్మూలైఃపుష్పైర్వన్యైశ్చ రాఘవమ్ । అన్యైశ్చవివిధాహారైస్సలక్ష్మణమపూజయన్ ॥ ౨౨ ॥ తథా
న్యేతాపసాస్సిద్ధారామంవైశ్వానరోపమాః । న్యాయవృత్తాయథాన్యాయం తర్పయామాసురీశ్వరమ్ ॥ ౨౩ ॥
ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ప్రథమస్సర్గః ॥ ౩౦౧ ॥ ౬౦౨౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కృతాతిథ్యోऽథ రామస్తు సూర్యస్యోదయనం ప్రతి । ఆమన్త్ర్య సమునీన్స
ర్వాన్వనమేవాన్వగాహత ॥ ౧ ॥ ఓమ్ ॥ నానామృగగణాకీర్ణం శార్దూలవృకసేవితమ్ । ధ్వస్తవృక్షలతాగుల్మం
దదర్శసలిలాశయమ్ ॥ ౨ ॥ నిష్కూజనానాశకునిఝిల్లికాగణనాదితమ్ । లక్ష్మణానుగతో రామో వనమధ్యం ద
దర్శహ ॥ ౩ ॥ సీతయాసహకాకుత్స్థస్తస్మిన్ఘోరమృగాయుతే । దదర్శగిరిశృంగాభం పురుషాదం మహాస్వనమ్ ॥
గమ్భీరాక్షంమహావక్త్రం వికటంవిషమోదరమ్ । బీభత్సంవిషమందీర్ఘం వికృతంఘోరదర్శనమ్ ॥ ౫ ॥ వసానం
చర్మవైయాఘ్రం వసార్ద్రంరుధిరోక్షితమ్ । త్రాసనంసర్వభూతానాం వ్యాదితాస్యమివాంతకమ్॥ ౬ ॥త్రీంస్సిం
హాంశ్చతురో వ్యాఘ్రాన్ద్వౌ వృకౌ పృషతాన్దశ । సవిషాణం వసాదిగ్ధం గజస్యచ శిరోమహత్ ॥ ౭ ॥ అవసజ్యా
యసేశూలే వినదంతంమహాస్వనమ్ । సరామంలక్ష్మణంచైవ సీతాందృష్ట్వాచ మైథిలీమ్ ॥ ౮ ॥ అభ్యధావతసంక్రు
ద్ధః ప్రజాః కాలఇవాంతకః । సకృత్వాభైరవంనాదం చాలయన్నివమేదినీమ్ ॥ ౯ ॥ అంకేనాదాయవైదేహీమప
క్రమ్యతతోऽబ్రవీత్ । యువాంజటాచీరధరౌ సభార్యౌక్షీణజీవితౌ ॥ ౧౦ ॥ ప్రవిష్టౌదండకారణ్యంశరచాపాసిధా
రిణౌ । కథం తాపసయోర్వాంచ వాసః ప్రమదయాసహ ॥ ౧౧ ॥ అధర్మచారిణౌపాపౌ కౌయువాం మునిదూ
షకౌ । అహంవనమిదందుర్గం విరాధోనామ రాక్షసః ॥ ౧౨ ॥ చరామిసాయుధోనిత్యమృషిమాంసానిభక్షయన్ ।
ఇయంనారీవరారోహా మమభార్యాభవిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ యువయోః పాపయోశ్చాహం పాస్యామిరుధిరంమృధే ।
తస్యైవంబ్రువతోదుష్టం విరాధస్యదురాత్మనః ॥ ౧౪ ॥ శ్రుత్వాసగర్వితంవాక్యం సంభ్రాన్తాజనకాత్మజా । సీ
తా ప్రావేపతోద్వేగాత్ప్రవాతే కదళీయథా ॥ ౧౫ ॥ తాందృష్ట్వా రాఘవస్సీతాం విరాధాంకగతాంశుభామ్ ।
అబ్రవీల్లక్ష్మణంవాక్యం ముఖేనపరిశుష్యతా ॥ ౧౬ ॥ పశ్యసౌమ్యనరేన్ద్రస్యజనకస్యాత్మసంభవామ్ । మమభార్యాం
శుభాచారాం విరాధాంకేప్రవేశితామ్ ॥ ౧౭ ॥ అత్యన్తసుఖసంవృద్ధాం రాజపుత్రీం మనస్వినీమ్ । యదభిప్రే
తమస్మాసు ప్రియంవరవృతంచయత్ ॥ ౧౮ ॥ కైకేయ్యాస్తత్సుసంవృత్తం క్షిప్రమద్యైవలక్ష్మణ । యానతుష్యతి
రాజ్యేన పుత్రార్థే దీర్ఘదర్శినీ ॥ ౧౯ ॥ యయాహం సర్వభూతానాం హితః ప్రస్థాపితోవనమ్ । అద్యేదానీం స
కామాసా యామాతా మమ మధ్యమా ॥ ౨౦ ॥ పరస్పర్శాత్తువైదేహ్యానదుఃఖతరమస్తిమే । పితుర్వియోగా
త్సౌమిత్రే స్వరాజ్యహరణాత్తథా ॥ ౨౧ ॥ ఇతిబ్రువతికాకుత్స్థేబాష్పశోకపరిప్లుతే । అబ్రవీల్లక్ష్మణఃక్రుద్ధోరుద్ధో
నాగఇవశ్వసన్ ॥ ౨౨ ॥ అనాథఇవలోకానాం నాథస్త్వంవాసవోపమః । మయాప్రేష్యేణకాకుత్స్థ కిమర్థంప
రితప్యసే ॥ ౨౩ ॥ శరేణనిహతస్యాద్యమయాక్రుద్ధేనరక్షసః । విరాధస్యగతాసోర్హిమహీపాస్యతిశోణితం ॥ ౨౪
రాజ్యకామే మమక్రోధో భరతేయోబభూవహ । తం విరాధే ప్రమోక్ష్యామి వజ్రీవజ్రమివాచలే ॥ ౨౫ ॥ఓం॥
మమభుజబలవేగవేగితః పతతుశరోస్యమహాన్మహోరసి । వ్యపనయతుతనోశ్చజీవితం పతతుతతస్సమహీం విఘూర్ణి
తః ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వితీయస్సర్గః ॥ ౨౦౪ ॥ ౪౮౦ ॥ ******************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్త్వాలక్ష్మణఃశ్రీమాన్రాక్షసం ప్రహసన్నివ । ఉవాచ పరమోదార
స్సుమిత్రానన్దవర్ధనః ॥ ౧ ॥ కోభవాన్వనమభ్యేత్య చరిష్యసియథాసుఖం । అథోవాచపునర్వాక్యం విరాధః పూ
రయన్వనం ॥ ౨ ॥ ఆత్మానంపృచ్ఛతేబ్రూతం కౌయువాం క్వగమిష్యథః । తమువాచతతో రామో రాక్షసం జ్వలి
తాననం ॥ ౩ ॥ పృచ్ఛన్తంసుమహాతేజా ఇక్ష్వాకుకులమాత్మనః । క్షత్రియౌ వృత్తసమ్పన్నౌ విద్ధినౌ వనగోచ
రౌ ॥ ౪ ॥ త్వాంతు వేదితుమిచ్ఛావః కస్త్వంచరసిదండకాన్ । తమువాచవిరాధస్తు రామం సత్యపరాక్రమం॥౫॥
హన్తవక్ష్యామి తేరాజన్నిబోధమమరాఘవ । పుత్రః కిలజయస్యాహం మమమాతా శతహ్రదా ॥ ౬ ॥ విరాధ

ఇతిమా వాహుః పృథివ్యాం సర్వరాక్షసాః । తపసా చాపి మే ప్రాప్తా బ్రహ్మణో హి ప్రసాదజా ॥ ౭ ॥ శస్త్రేణావధ్య
తాలోకే ఛేద్యాభేద్యత్వమేవ చ । ఉత్సృజ్య ప్రమదామేనామనపేక్షౌ యథాగతం ॥ ౮ ॥ త్వరమాణౌ పలాయే
తాం న వాం జీవితమాదదే । తం రామః ప్రత్యువాచేదం కోపసంరక్తలోచనః ॥ ౯ ॥ రాక్షసం వికృతాకారం
విరాధం పాపచేతసం । క్షుద్రధిక్త్వాం తు హీనార్థం మృత్యుమన్వేషసే ధ్రువం ॥ ౧౦ ॥ రణే సమ్ప్రాప్స్యసే తిష్ఠన
మే జీవన్ గమిష్యసి । తతస్సజ్యం ధనుః కృత్వా రామస్సునిశితాంఛరాన్ ॥ ౧౧ ॥ సుశీఘ్రమభిసంధాయ రాక్షసం
నిజఘాన హ । ధనుషా జ్యాగుణవతా సప్త బాణాన్ముమోచ హ ॥ ౧౨ ॥ రుక్మపుంఖాన్మహావేగాన్సుపర్ణానిలతు
ల్యగాన్ । తే శరీరం విరాధస్య భిత్త్వా బర్హిణవాససః ॥ ౧౩ ॥ నిపేతుశ్శోణితాదిగ్ధా ధరణ్యాం పావకోపమాః । స
విద్ధో న్యస్య వైదేహీం శూలముద్యమ్య రాక్షసః ॥ ౧౪ ॥ అభ్యద్రవత్సుసంక్రుద్ధస్తదా రామం సలక్ష్మణం । స వినద్య మ
హానాదం శూలం శక్రధ్వజోపమం ॥ ౧౫ ॥ ప్రగృహ్యాశోభత తదా వ్యాత్తానన ఇవాంతకః । అథ తౌ భ్రాతరౌ దీ
ప్తం శరవర్షం వవర్షతుః ॥ ౧౬ ॥ విరాధే రాక్షసే తస్మిన్కాలాంతకయమోపమే । స ప్రహస్య మహారౌద్రః స్థిత్వా
జృమ్భత రాక్షసః ॥ ౧౭ ॥ జృమ్భమాణస్య తే బాణాః కాయాన్నిష్పేతురాశుగాః । స్పర్శాత్తు వరదానేన ప్రాణా
న్సంరోధ్య రాక్షసః ॥ ౧౮ ॥ విరాధశ్శూలముద్యమ్య రాఘవావభ్యధావత । తచ్ఛూలం వజ్రసంకాశం గగనే జ్వ
లనోపమమ్ ॥ ౧౯ ॥ ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద రామశ్శస్త్రభృతాం వరః । తద్రామవిశిఖైశ్ఛిన్నం శూలం త
స్య కరాద్భువి ॥ ౨౦ ॥ పపాతాశనినా ఛిన్నం మేరోరివ శిలాతలమ్ । తౌ ఖడ్గౌ క్షిప్రముద్యమ్య కృష్ణసర్పోపమౌ
శుభౌ ॥ ౨౧ ॥ తూర్ణమాపతతస్తస్య తదా ప్రహరతాం బలాత్ । స వధ్యమానస్సుభృశం బాహుభ్యాం పరిర
భ్య తౌ ॥ ౨౨ ॥ అప్రకమ్ప్యౌ నరవ్యాఘ్రౌ రౌద్రః ప్రస్థాతుమైచ్ఛత । తస్యాభిప్రాయమాజ్ఞాయ రామో
లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ వహత్వయమలం తావత్పథానేన తు రాక్షసః । యథా చేచ్ఛతి సౌమిత్రే తథా వహతు రాక్ష
సః ॥ ౨౪ ॥ అయమేవ హి నః పన్థా యేన యాతి నిశాచరః । స తు స్వబలవీర్యేణ సముత్క్షిప్య నిశాచరః ॥ ౨౫ ॥ బా
లావివ స్కన్ధగతౌ చకారాతిబలోద్ధతః । తావారోప్య తతస్స్కన్ధం రాఘవౌ రజనీచరః ॥ ౨౬ ॥ విరాధో వినద
న్ఘోరం జగామాభిముఖో వనమ్ ॥ ఓమ్ ॥ వనం మహామేఘనిభం ప్రవిష్టో ద్రుమైర్మహద్భిర్వివిధైరుపేతం । నానా
విధైః పక్షిశతైర్విచిత్రం శివాయుతం వ్యాళమృగైర్వికీర్ణమ్ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే తృతీయస్సర్గః ॥ ౧౦౭ ॥ ౨౧౪౦
శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ హ్రియమాణౌ తు తౌ దృష్ట్వా వైదేహీ రామలక్ష్మణౌ । ఉచ్చైస్స్వరేణ చు
క్రోశ ప్రగృహ్య సుభుజా భుజౌ ॥ ౧ ॥ ఏష దాశరథీ రామస్సత్యవాంఛీలవాంఛుచిః । రక్షసా రౌద్రరూపేణ హ్రి
యతే సహ లక్ష్మణః ॥ ౨ ॥ మాం వృకా భక్షయిష్యన్తి శార్దూలద్వీపినస్తథా । మాం హరోత్సృజ్య కాకుత్స్థౌ నమస్తే
రాక్షసోత్తమ ॥ ౩ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా వైదేహ్యా రామలక్ష్మణౌ । వేగం ప్రచక్రతుర్వీరౌ వధే తస్య దురా
త్మనః ॥ ౪ ॥ తస్య రౌద్రస్య సౌమిత్రిస్సవ్యం బాహుం బభంజ హ । రామస్తు దక్షిణం బాహుం తరపాతస్య రక్షసః ॥ ౫
స భగ్నబాహుస్సంవిగ్నో నిపపాతాశు రాక్షసః । ధరణ్యాం మేఘసంకాశో వజ్రభిన్న ఇవాచలః ॥ ౬ ॥ ముష్టిభి
ర్జానుభిః పద్భిస్సూదయన్తౌ తు రాక్షసమ్ । ఉద్యమ్యోద్యమ్య చాప్యేనం స్థండిలే నిష్పిపేషతుః ॥ ౭ ॥ స విద్ధో బహు
భిర్బాణైః ఖడ్గాభ్యాం చ పరిక్షతః । నిష్పిష్టో బహుధా భూమౌ న మమార స రాక్షసః ॥ ౮ ॥ తం ప్రేక్ష్య రామ
స్సుభృశమవధ్యమచలోపమమ్ । భయేష్వభయదశ్శ్రీమానిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ తపసా పురుషవ్యాఘ్ర రాక్ష
సోయం న శక్యతే । శస్త్రేణ యుధి నిర్జేతుం రాక్షసం నిఖనావహే ॥ ౧౦ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవేణోక్తం రాక్షసః
ప్రశ్రితం వచః । ఇదం ప్రోవాచ కాకుత్స్థం విరాధః పురుషర్షభమ్ ॥ ౧౧ ॥ హతోఽస్మి పురుషవ్యాఘ్ర శక్రతుల్యబలేన

వై । మయాతుపూర్వంత్వంమోహాన్నజ్ఞాతఃపురుషర్షభః॥ ౧౨ ॥ కౌసల్యాసుప్రజారామ తాత త్వం విదితోమ
యా । వైదేహీచమహాభాగాలక్ష్మణశ్చమహాయశాః ॥ ౧౩ ॥ అభిశాపాదహంఘోరాంప్రవిష్టోరాక్షసీంతనుం ।
తుమ్బురుర్నామగన్ధర్వశ్శప్తోవైశ్రవణేనహ ॥ ౧౪ ॥ ప్రసాద్యమానశ్చమయా సోఽబ్రవీన్మాం మహాయశాః । య
దాదాశరథీరామస్త్వాంవధిష్యతిసంయుగే ॥ ౧౫ ॥ తదాప్రకృతిమాపన్నో భవాన్స్వర్గంగమిష్యతి । ఇతివైశ్రవ
ణోరాజా రమ్భాసక్తంపురానఘ ॥ ౧౬ ॥ అనుపస్థీయమానోమాం సంక్రుద్ధోవ్యాజహారహ । తవప్రసాదాన్ము
క్తోహమభిశాపాత్సుదారుణాత్ ॥ ౧౭ ॥ భువనంస్వంగమిష్యామి స్వస్తివోస్తుపరంతప । ఇతోవసతిధర్మాత్మా శర
భఙ్గఃప్రతాపవాన్ ॥ ౧౮ ॥ అధ్యర్ధయోజనేతాత మహర్షిస్సూర్యసన్నిభః । తంక్షిప్రమభిగచ్ఛత్వం సతేశ్రే
యోవిధాస్యతి ॥ ౧౯ ॥ ఓమ్ ॥ అవటేచాపిమాంరామ ప్రక్షిప్యకుశలీవ్రజ । రక్షసాం గతసత్వానామేషధర్మస్స
నాతనః ॥ ౨౦ ॥ అవటేయేనిధీయంతే తేషాం లోకాస్సనాతనాః । ఏవముక్త్వాతుకాకుత్స్థం విరాధశ్శరపీడితః ॥
బభూవస్వర్గసమ్ప్రాప్తో న్యస్తదేహోమహాబలః । తచ్ఛ్రుత్వారాఘవోవాక్యం లక్ష్మణంవ్యాదిదేశహ ॥ ౨౨ ॥కుం
జరస్యేవరౌద్రస్య రాక్షసస్యాస్య లక్ష్మణ । వనేస్మిన్సుమహచ్ఛ్వభ్రం ఖన్యతాం రౌద్రకర్మణః ॥ ౨౩ ॥ ఇత్యు
క్త్వాలక్ష్మణంరామః ప్రదరఃఖన్యతామితి । తస్థౌవిరాధమాక్రమ్య కంఠేపాదేన వీర్యవాన్ ॥ ౨౪ ॥ తతఃఖనిత్రీ
మాదాయ లక్ష్మణశ్శ్వభ్రముత్తమం । అఖనత్పార్శ్వతస్తస్య విరాధస్య దురాత్మనః ॥ ౨౫ ॥ తంముక్తకంఠం ని
ష్పిష్య శంకుకర్ణం మహాస్వనం । విరాధం ప్రాక్షిపచ్ఛ్వభ్రే నదన్తంభైరవస్వనమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ తమాహవే ని
ర్జితమాశువిక్రమౌ స్థిరావుభౌ సంయతిరామలక్ష్మణౌ । ముదాన్వితౌచిక్షిపతుర్భయావహం నదన్తముత్క్షిప్యబలేన
రాక్షసం ॥ ౨౭ ॥ అవధ్యతాంప్రేక్ష్యమహాసురస్యతౌ శితేనశస్త్రేణతదానరర్షభౌ । సమర్థ్యచాత్యర్థవిశారదా
వుభౌ బిలేవిరాధస్య వధంప్రచక్రతుః ॥ ౨౮ ॥ స్వయంవిరాధేనహి మృత్యురాత్మనః ప్రసహ్యరామేణ వధా
ర్థమీప్సితః । నివేదితఃకాననచారిణాస్వయం నమేవధశ్శస్త్రకృతోభవేదితి ॥ ౨౯ ॥ తదేవరామేణ నిశమ్య భాషి
తం కృతామతిస్తస్యబిలప్రవేశనే । బిలంచరామేణబలేనరక్షసా ప్రవేశ్యమానేనవనంవినాదితమ్ ॥ ౩౦ ॥ ప్ర
హృష్టరూపావివరామలక్ష్మణౌ విరాధముర్వ్యాంప్రదరేనిహత్యతౌ । ననన్దతుర్వీతభయామహావనే శిలాభిరన్తర్ద
ధతుశ్చ రాక్షసమ్ ॥ ౩౧ ॥ తతస్తుతౌకాంచనచిత్రకార్ముకౌ నిహత్యరక్షఃపరిగృహ్యమైథిలీమ్ । విజహ్రతుస్తౌము
దితౌమహావనే దివిస్థితౌచన్ద్రదివాకరావివ ॥ ౩౨ ॥ ❋ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుర్థస్సర్గః ॥ ౧౦ ॥ ౨౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓం ॥ హత్వాతుతంభీమబలం విరాధంరాక్షసంవనే । తతస్సీతాం పరిష్వజ్య స
మాశ్వాస్యచవీర్యవాన్ ॥ ౧ ॥ అబ్రవీల్లక్ష్మణంరామో భ్రాతరందీప్తతేజసం । కష్టం వనమిదందుర్గం నచస్మవనగో
చరాః ॥ ౨ ॥ అభిగచ్ఛామహేశీఘ్రం శరభఙ్గంతపోధనం । ఆశ్రమం శరభఙ్గస్య రాఘవోఽభిజగామహ ॥ ౩ ॥
తస్యదేవప్రభావస్య తపసాభావితాత్మనః । సమీపేశరభఙ్గస్య దదర్శమహదద్భుతం॥ ౪ ॥ విభ్రాజమానంవపుషా
సూర్యవైశ్వానరోపమం । అవరుహ్యరథోత్సఙ్గాదాకాశేవిబుధానుగం ॥ ౫ ॥ అసంస్పృశన్తంవసుధాం దదర్శవి
బుధేశ్వరం । సుప్రభాభరణందేవం విరజోమ్బరధారిణం ॥ ౬ ॥ తద్విధైరేవబహుభిఃపూజ్యమానంమహాత్మభిః ।
హరిభిర్వాజిభిర్యుక్తమన్తరిక్షగతంరథం ॥ ౭ ॥ దదర్శాదూరతస్తస్య తరుణాదిత్యసన్నిభం । పాండురాభ్రఘన
ప్రఖ్యంచన్ద్రమండలసన్నిభం॥ ౮ ॥ అపశ్యద్విమలం ఛత్రం చిత్రమాల్యోపశోభితం । చామరవ్యజనేచాగ్ర్యే రు
క్మదండేమహాధనే ॥ ౯ ॥ గృహీతేవరనారీభ్యాం ధూయమానేచమూర్ధని । గన్ధర్వామరసిద్ధాశ్చ బహవఃపరమ
ర్షయః ॥ ౧౦ ॥ అన్తరిక్షగతందేవం వాగ్భిరగ్ర్యాభిరీడిరే । సహసమ్భాషమాణేతు శరభంగేణ వాసవే ॥ ౧౧ ॥

దృష్ట్వాశతక్రతుంతత్ర రామోలక్ష్మణమబ్రవీత్ । అర్చిష్మన్తంశ్రియాజుష్టమద్భుతం పశ్యలక్ష్మణ ॥ ౧౨ ॥ ప్రతప
న్తమివాదిత్యమన్తరిక్షగతంరథం । యేహయాఃపురుహూతస్య పురాశక్రస్యనశ్శ్రుతాః ॥ ౧౩ ॥ అన్తరిక్షగతా
దివ్యాస్తఇమే హరయోధ్రువం । ఇమేచపురుషవ్యాఘ్రాయేతిష్ఠన్త్యభితోరథం ॥ ౧౪ ॥శతంశతంకుణ్డలినోయువా
నఃఖడ్గపాణయః । విస్తీర్ణవిపులోరస్కాః పరిఘాయతబాహవః ॥ ౧౫ ॥ శోణాశ్మవసనాస్సర్వేవ్యాఘ్రాఇవదురా
సదాః । ఉరోదేశేషుసర్వేషాం హారాజ్వలనసన్నిభాః ॥ ౧౬ ॥ రూపం బిభ్రతిసౌమిత్రే పఞ్చవింశతివార్షికం ।
ఏతద్ధికిలదేవానాం వయోభవతినిత్యదా ॥ ౧౭ ॥ యథేమేపురుషవ్యాఘ్ర దృశ్యంతేప్రియదర్శనాః । ఇహైవసహవై
దేహ్యాముహూర్తంతిష్ఠలక్ష్మణ ॥ ౧౮ ॥ యావజ్జానామ్యహంవ్యక్తం కఏషద్యుతిమాన్రథే । తమేవముక్త్వాసౌమిత్రి
మిహైవస్థీయతామితి ॥ ౧౯ ॥ అభిచక్రామకాకుత్స్థశ్శరభఙ్గాశ్రమం ప్రతి । తతస్సమభిగచ్ఛన్తం ప్రేక్ష్యరామం
శచీపతిః ॥ ౨౦ ॥ శరభఙ్గమనుజ్ఞాప్య వివిక్తఇదమబ్రవీత్ । ఇహోపయాత్యసౌరామో యావన్మాం నాభిభాషతే ॥
నిష్ఠాంనయతుతావత్తు తతోమాంద్రష్టుమర్హతి । జితవన్తంకృతార్థంచ ద్రష్టాహమచిరాదిమం॥ ౨౨ ॥ కర్మహ్యనేన
కర్తవ్యం మహదన్యైస్సుదుష్కరమ్ । నిష్పాదయిత్వాతత్కర్మతతోమాంద్రష్టుమర్హతి ॥ ౨౩ ॥ ఇతివజ్రీతమామ
న్త్ర్య మానయిత్వాచతాపసం । రథేనహరియుక్తేన యయౌదివమరిన్దమః॥ ౨౪ ॥ ప్రయాతేతుసహస్రాక్షే రా
ఘవస్సపరిచ్ఛదం । అగ్నిహోత్రముపాసీనం శరభఙ్గముపాగమత్ ॥ ౨౫ ॥ తస్యపాదౌచసఙ్గృహ్య రామస్సీతా
చలక్ష్మణః । నిషేదుస్సమనుజ్ఞాతా లబ్ధవాసానిమన్త్రితాః ॥ ౨౬ ॥ తతశ్శక్రోపయానంతు పర్యపృచ్ఛత్సరాఘ
వః । శరభఙ్గశ్చతత్సర్వం రాఘవాయన్యవేదయత్ ॥ ౨౭ ॥ మామేషవరదో రామబ్రహ్మలోకం నినీషతి । జితము
గ్రేణతపసా దుష్ప్రాపమకృతాత్మభిః ॥ ౨౮ ॥ అహంజ్ఞాత్వానరవ్యాఘ్రవర్తమానమదూరతః । బ్రహ్మలోకంనగ
చ్ఛామి త్వామదృష్ట్వాప్రియాతిథిమ్ ॥ ౨౯ ॥ త్వయాహంపురుషవ్యాఘ్రధార్మికేణమహాత్మనా । సమాగమ్య గ
మిష్యామి త్రిదివం దేవసేవితం ॥ ౩౦ ॥ అక్షయా నరశార్దూల మయాలోకాజితాశ్శుభాః । బ్రాహ్మ్యాశ్చ నాకపృ
ష్ఠ్యాశ్చ ప్రతిగృహ్ణీష్వమామకాన్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్తోనరవ్యాఘ్రస్సర్వశస్త్రభృతాంవరః । ఋషిణా శరభఙ్గే
ణ రాఘవోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥ అహమేవాహరిష్యామి సర్వాన్లోకాన్మహామునే । ఆవాసంత్వహమిచ్ఛామి
ప్రదిష్టమిహకాననే ॥ ౩౩ ॥ రాఘవేణైవముక్తస్తు శక్రతుల్యబలేనవై । శరభఙ్గో మహాప్రాజ్ఞః పునరేవాబ్రవీ
ద్వచః ॥ ౩౪ ॥ ఇహరామమహాతేజాస్సుతీక్ష్ణోనామధార్మికః । వసత్యరణ్యేధర్మాత్మా సతేశ్రేయో విధాస్య
తి ॥ ౩౫ ॥ సుతీక్ష్ణమభిగచ్ఛత్వం శుచౌదేశేతపస్వినమ్ । రమణీయే వనోద్దేశే సతేవాసంవిధాస్యతి ॥ ౩౬ ॥ఇ
మాం మన్దాకినీంరామ ప్రతిస్రోతామనువ్రజ । నదీంపుష్పోడుపవహాం తత్రతత్ర గమిష్యసి ॥ ౩౭ ॥ ఏషపన్థాన
రవ్యాఘ్రముహూర్తంపశ్యతాతమామ్ । యావజ్జహామిగాత్రాణి జీర్ణాంత్వచమివోరగః ॥ ౩౮ ॥ తతోగ్నింస
సమాధాయ హుత్వాచాజ్యేనమన్త్రవిత్ । శరభఙ్గోమహాతేజాః ప్రవివేశహుతాశనమ్ ॥ ౩౯ ॥ తస్యరోమా
ణికేశాంశ్చ దదాహాగ్నిర్మహాత్మనః । జీర్ణాంత్వచంతథాస్థీని యచ్చమాంసంసశోణితం ॥ ౪౦ ॥ రామస్తు విస్మి
తోభ్రాత్రా భార్యయాచసహాత్మవాన్ । సచపావకసఙ్కాశః కుమారస్సమపద్యత ॥ ౪౧ ॥ ఉత్థాయాగ్నిచయా
త్తస్మాచ్ఛరభఙ్గోవ్యరోచత । సలోకానాహితాగ్నీనామృషీణాంచమహాత్మనామ్ ॥ ౪౨ ॥ దేవానాంచవ్యతిక్ర
మ్య బ్రహ్మలోకంవ్యరోహత॥ ఓమ్ ॥సపుణ్యకర్మాభవనేద్విజర్షభః పితామహం సానుచరం దదర్శహ । పితామ
హశ్చాపిసమీక్ష్యతంద్విజంననన్దసుస్వాగతమిత్యువాచహ॥౪౩॥ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండేపఞ్చమస్సర్గః॥౫౬౦॥౧౧౨౦౦
శ్రీరామాయనమః౪ ॥ ఓమ్ ॥ శరభఙ్గేదివంయాతే మునిసఙ్ఘాస్సమాగతాః । అభ్యగచ్ఛన్త కాకుత్స్థం

రామంజ్వలితతేజసమ్ ॥ ౧ ॥ వైఖానసా వాలఖిల్యాస్సంప్రక్షాళా మరీచిపాః । అశ్మకుట్టాశ్చ బహవః పత్రాహా
రాశ్చ తాపసాః ॥ ౨ ॥ దన్తోలూఖలినశ్చైవ తథైవోన్మజ్జకాః పరే । గాత్రశయ్యా అశయ్యాశ్చ తథైవాభ్రావ
కాశకాః ॥ ౩ ॥ మునయస్సలిలాహారా వాయుభక్షాస్తథాపరే । ఆకాశనిలయాశ్చైవ తథా స్థండిలశాయినః ॥ ౪ ॥
వ్రతోపవాసినో దాన్తాస్తథార్ద్రపటవాససః । సజపాశ్చ తపోనిత్యాస్తథా పంచతపోన్వితాః ॥ ౫ ॥ సర్వే బ్రాహ్మ్యా
శ్రియా జుష్టా దృఢయోగాస్సమాహితాః । శరభఙ్గాశ్రమే రామమభిజగ్ముశ్చ తాపసాః ॥ ౬ ॥ అభిగమ్య చ ధర్మజ్ఞా
రామం ధర్మభృతాం వరమ్ । ఊచుః పరమధర్మజ్ఞమృషిసంఘాస్సమాగతాః ॥ ౭ ॥ త్వమిక్ష్వాకుకులస్యాస్య పృథి
వ్యాశ్చ మహారథ । ప్రధానశ్చాసి నాథశ్చ దేవానాం మఘవానివ ॥ ౮ ॥ విశ్రుతస్త్రిషు లోకేషు యశసా విక్రమేణ
చ । పితృభక్తిశ్చ సత్యం చ త్వయి ధర్మాశ్చ పుష్కలాః ॥ ౯ ॥ త్వామాసాద్య మహాత్మానం ధర్మజ్ఞం ధర్మవత్సలమ్ ।
అర్థిత్వాన్నాథ వక్ష్యామస్తచ్చ నః క్షన్తుమర్హసి ॥ ౧౦ ॥ అధర్మస్తు మహాంస్తాత భవేత్తస్య మహీపతేః । యో హరే
ద్బలిషడ్భాగం న చ రక్షతి పుత్రవత్ ॥ ౧౧ ॥ యుంజానస్స్వానివ ప్రాణాన్ప్రాణైరిష్టాన్సుతానివ । నిత్యయుక్త
స్సదా రక్షంత్సర్వాన్విషయవాసినః ॥ ౧౨ ॥ ప్రాప్నోతి శాశ్వతీం రామ కీర్తిం స బహువార్షికీమ్ । బ్రహ్మణస్స్థానమా
సాద్య తత్ర చాపి మహీయతే ॥ ౧౩ ॥ యత్కరోతి పరం ధర్మం మునిర్మూలఫలాశనః । తత్ర రాజ్ఞశ్చతుర్భాగః ప్ర
జా ధర్మేణ రక్షతః ॥ ౧౪ ॥ (యస్యాన్నపానపుష్టాఙ్గః కురుతే ధర్మసంగ్రహమ్ । అన్నప్రదాతుస్తస్యార్ధం కర్తుశ్చా
ర్ధం న సంశయః ॥ ౧౫ ॥) సోయం బ్రాహ్మణభూయిష్ఠో వానప్రస్థగణో మహాన్ । త్వన్నాథోనాథవద్రామ రాక్షసై
ర్వధ్యతే భృశమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఏహి పశ్య శరీరాణి మునీనాం భావితాత్మనామ్ । హతానాం రాక్షసైర్ఘోరైర్బహూనాం బ
హుధా వనే ॥ ౧౭ ॥ పమ్పానదీనివాసానామనుమన్దాకినీమపి । చిత్రకూటాలయానాం చ క్రియతే కదనం మహ
త్ ॥ ౧౮ ॥ ఏవం వయం న మృష్యామో విప్రకారం తపస్వినామ్ । క్రియమాణం వనే ఘోరం రక్షోభిర్భీమకర్మభిః ॥
తతస్త్వాం శరణార్థం చ శరణ్యం సముపాగతాః । పరిపాలయ నో రామ వధ్యమానాన్నిశాచరైః ॥ ౨౦ ॥ పరా త్వత్తో
గతిర్వీర పృథివ్యాం నోపపద్యతే । పరిపాలయ నస్సర్వాన్రాక్షసేభ్యో నృపాత్మజ ॥ ౨౧ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు కాకు
త్స్థస్తాపసానాం తపస్వినామ్ । ఇదం ప్రోవాచ ధర్మాత్మా సర్వానేవ తపస్వినః ॥ ౨౨ ॥ నైవమర్హథ మాం వక్తుమా
జ్ఞాప్యోహం తపస్వినామ్ । కేవలేనాత్మకార్యేణ ప్రవేష్టవ్యం వనం మయా ॥ ౨౩ ॥ విప్రకారమపాక్రష్టుం రాక్ష
సైర్భవతామిమమ్ । ఓమ్ । పితుస్తు నిర్దేశకరః ప్రవిష్టోహమిదం వనమ్ ॥ ౨౪ ॥ భవతామర్థసిద్ధ్యర్థమాగతోహం
యదృచ్ఛయా । తస్య మేయం వనే వాసో భవిష్యతి మహాఫలః ॥ ౨౫ ॥ తపస్వినాం రణే శత్రూన్హన్తుమిచ్ఛామి
రాక్షసాన్ । పశ్యన్తు వీర్యమృషయః సభ్రాతుర్మే తపోధనాః ॥ ౨౬ ॥ ఓం । దత్త్వాఽభయం చాపి తపోధనానాం ధర్మే
ధృతాత్మా సహలక్ష్మణేన । తపోధనైశ్చాపి సభాజ్యవృత్తస్సుతీక్ష్ణమేవాభిజగామ వీరః ॥ ౨౭ ॥ * । ఇతి శ్రీమదరణ్యా
కాండే షష్ఠస్సర్గః ॥ ౪౬౩ ॥ ౯౨౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ । రామస్తు సహితో భ్రాత్రా సీతయా చ పరన్తపః । సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమపదం జ
గామ సహ తైర్ద్విజైః ॥ ౧ ॥ స గత్వా దూరమధ్వానం నదీస్తీర్త్వా బహూదకాః । దదర్శ విపులం శైలం మహామేఘ
మివోన్నతమ్ ॥ ౨ ॥ తతస్తమిక్ష్వాకువరౌ సన్తతం వివిధైర్ద్రుమైః । కాననం తౌ వివిశతుః సీతయా సహ రాఘవౌ ॥
ప్రవిష్టస్తు వనం ఘోరం బహుపుష్పఫలద్రుమమ్ । దదర్శాశ్రమమేకాన్తే చీరమాలాపరిష్కృతమ్ ॥ ౪ ॥ తత్ర తా
పసమాసీనం మలపంకజటాధరమ్ । రామస్సుతీక్ష్ణం విధివత్తపోవృద్ధమభాషత ॥ ౫ ॥ రామోహమస్మి భగవన్భవన్తం
ద్రష్టుమాగతః । త్వం మాభివద ధర్మజ్ఞ మహర్షే సత్యవిక్రమ ॥ ౬ ॥ స నిరీక్ష్య తతో వీరం రామం ధర్మభృతాం వరమ్,

సమాశ్లిష్యచ బాహుభ్యామిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ స్వాగతంఖలు తే వీరరామధర్మభృతాం వర । ఆశ్రమో
యం త్వయాక్రాన్తస్సనాథఇవసామ్ప్రతం ॥ ౮ ॥ ప్రతీక్షమాణస్త్వామేవ నారోహేహంమహాయశః। దేవలోక
మితోవీర దేహంత్యక్త్వామహీతలే ॥ ౯ ॥ చిత్రకూటముపాదాయ రాజ్యభ్రష్టోసి మేశ్రుతః । ఇహోపయాతశ్శకాకు
త్స్థ దేవరాజశ్శతక్రతుః ॥ ౧౦ ॥ ఉపగమ్యచమాం దేవో మహాదేవస్సురేశ్వరః । సర్వాన్లోకాన్జితానాహమమపు
ణ్యేన కర్మణా ॥ ౧౧ ॥ తేషు దేవర్షిజుష్టేషు జితేషు తపసా మయా । మత్ప్రసాదాత్సభార్యస్త్వం విహరస్వ సల
క్ష్మణః ॥ ౧౨ ॥ తముగ్రతపసాదీప్తం మహర్షింసత్యవాదినమ్ । ప్రత్యువాచాత్మవాన్రామోబ్రహ్మాణమివకాశ్యపః॥
అహమేవాహరిష్యామి సర్వాన్లోకాన్మహామునే । ఆవాసంత్వహమిచ్ఛామి ప్రదిష్టమిహ కాననే ॥ ౧౪ ॥ భవాం
స్సర్వత్ర కుశలస్సర్వభూతహితేరతః । ఆఖ్యాతశ్శరభంగేణ గౌతమేనమహాత్మనా ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణమ
హర్షిర్లోకవిశ్రుతః । అబ్రవీన్మధురంవాక్యం హర్షేణమహతాప్లుతః ॥ ౧౬ ॥ అయమేవాశ్రమో రామగుణవాన్ర
మ్యతామిహ । ఋషిసంఘానుచరితస్సదామూలఫలైర్యుతః ॥ ౧౭ ॥ ఇమమాశ్రమమాగమ్య మృగసంఘా మహా
యశః । అటిత్వా ప్రతిగచ్ఛన్తి లోభయిత్వాకుతో౽భయాః ॥ ౧౮ ॥ నాన్యోదోషోభవేదత్రమృగేభ్యోన్యత్ర
విద్ధి వై । తచ్ఛ్రుత్వావచనంతస్య మహర్షేర్లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౧౯ ॥ ఉవాచవచనంధీరో వికృష్యసశరంధనుః । తాన
హం సుమహాభాగమృగసఙ్ఘాంత్సమాగతాన్ ॥ ౨౦ ॥ హన్యాంనిశితధారేణ శరేణాశనివర్చసా । భవాంస్తత్రా
భిషజ్యేత కింస్యాత్కృచ్ఛ్రతరంతతః ॥ ౨౧ ॥ ఏతస్మిన్నాశ్రమేవాసం చిరంతునసమర్థయే । తమేవముక్త్వా వర
దం రామస్సన్ధ్యాముపాగమత్ ॥ ౨౨ ॥ అన్వాస్యపశ్చిమాంసంధ్యాం తత్రవాసమకల్పయత్ । సుతీక్ష్ణస్యాశ్ర
మేరమ్యే సీతయాలక్ష్మణేనచ ॥ ౨౩ ॥ తతశ్శుభంతాపసభోజ్యమన్నం స్వయం సుతీక్ష్ణఃపురుషర్షభాభ్యామ్ । తా
భ్యాం సుసత్కృత్య దదౌమహాత్మా సంధ్యానివృత్తౌరజనీంసమీక్ష్య ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తమ
స్సర్గః ॥ ౩౬౬ ॥ ౭౩౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్తుసహసౌమిత్రిస్సుతీక్ష్ణేనాభిపూజితః । పరిణామ్యనిశాంతత్రప్రభా
తేప్రత్యబుధ్యత ॥ ౧ ॥ ఉత్థాయతుయథాకాలం రాఘవస్సహసీతయా । ఉపాస్పృశత్సుశీతేనజలేనోత్పలగంధి
నా ॥ ౨ ॥ అథతే౽గ్నింసురాంశ్చైవ వైదేహీరామలక్ష్మణౌ । కాల్యంవిధివదభ్యర్చ్య తపస్విశరణేవనే ॥ ౩ ॥ ఉద
యన్తందినకరం దృష్ట్వావిగతకల్మషాః । సుతీక్ష్ణమభిగమ్యేదంశ్లక్ష్ణంవచనమబ్రువన్ ॥ ౪ ॥ సుఖోషితాస్మ భగవం
స్త్వయాపూజ్యేన పూజితాః । ఆపృచ్ఛామః ప్రయాస్యామోమునయస్త్వరయంతినః ॥ ౫ ॥ త్వరామహేవయం
ద్రష్టుం కృత్స్నమాశ్రమమండలం । ఋషీణాంపుణ్యశీలానాం దండకారణ్యవాసినామ్ ॥ ౬ ॥ అభ్యనుజ్ఞాతుమి
చ్ఛామస్సహైభిర్మునిపుంగవైః । ధర్మనిత్యైస్తపోదాన్తైర్విశిఖైరివపావకైః ॥ ౭ ॥ అవిషహ్యాతపో యావత్సూర్యో
నాతివిరాజతే । అమార్గేణాగతాంలక్ష్మీం ప్రాప్యేవాన్వయవర్జితః॥ ౮ ॥ తావదిచ్ఛామహేగంతుమిత్యుక్త్వా
చరణౌమునేః । వవందేసహసౌమిత్రిస్సీతయాసహ రాఘవః॥ ౯ ॥ తౌసంస్పృశన్తౌచరణావుత్థాప్యమునిపుఙ్గవః।
గాఢమాలింగ్యసస్నేహమిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ అరిష్టం గచ్ఛపన్థానం రామసౌమిత్రిణా సహ । సీతయా
చానయాసార్ధం ఛాయయేవానువృత్తయా ॥ ౧౧ ॥ పశ్యాశ్రమపదంరమ్యందండకారణ్యవాసినామ్ । ఏషాం తప
స్వినాంవీరతపసాభావితాత్మనామ్ ॥ ౧౨ ॥ సుప్రాజ్యఫలమూలాని పుష్పితాని వనానిచ । ప్రశస్తమృగయూ
థాని శాన్తపక్షిగణానిచ ॥ ౧౩ ॥ ఫుల్లపఙ్కజషండాని ప్రసన్నసలిలానిచ । కారండవవికీర్ణాని తటాకానిస
రాంసిచ ॥ ౧౪ ॥ ద్రక్ష్యసేదృష్టిరమ్యాణి గిరిప్రస్రవణానిచ । రమణీయాన్యరణ్యాని మయూరాభిరుతానిచ॥

గమ్యతాంవత్ససౌమిత్రే భవానపిచగచ్ఛతు । ఆగన్తవ్యంత్వయా తాత పునరేవాశ్రమంమమ ॥ ౧౬ ॥ ఏవము
క్తస్తథేత్యుక్త్వా కాకుత్స్థస్సహలక్ష్మణః । ప్రదక్షిణంమునింకృత్వా ప్రస్థాతుముపచక్రమే ॥ ౧౭ ॥ తతశ్శుభతరే
తూణీ ధనుషీచాయతేక్షణా । దదౌసీతాతయోర్భ్రాత్రోః ఖడ్గౌచవిమలత్సరూ ॥ ౧౮ ॥ ఆబధ్య చశుభేతూణీచా
పేచాదాయసస్వనౌ । నిష్క్రాన్తావాశ్రమాద్గంతు ముభౌతౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౯ ॥ శ్రీమన్తౌరూపసమ్పన్నౌదీ
ప్యమానౌస్వతేజసా । ప్రస్థితౌధృతచాపౌతౌసీతయాసహరాఘవౌ ॥ ౨౦ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండేఽష్టమ
స్సర్గః ॥ ౨౬ ॥ ౫౩౭౦ ॥ ***************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సుతీక్ష్ణేనాభ్యనుజ్ఞాతం ప్రస్థితంరఘునన్దనమ్ । హృద్యయాస్నిగ్ధయా వా
చా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ అయంధర్మస్సుసూక్ష్మేణ విధినా ప్రాప్యతేమహాన్ । నివృత్తేనతుశక్యోఽయం
వ్యసనాత్కామజాదిహ ॥ ౨ ॥ త్రీణ్యేవవ్యసనాన్యత్ర కామజానిభవంత్యుత । మిథ్యావాక్యం పరమకం తస్మా
ద్గురుతరావుభౌ ॥ ౩ ॥ పరదారాభిగమనం వినావైరంచ రౌద్రతా । మిథ్యావాక్యంనతేభూతం నభవిష్యతిరా
ఘవ ॥ ౪ ॥ కుతోఽభిలషణంస్త్రీణాం పరేషాం ధర్మనాశనమ్ । తవనాస్తిమనుష్యేన్ద్రనచాభూత్తేకదాచన ॥మన
స్యపితథారామనచైతద్విద్యతేక్వచిత్ । స్వదారనిరతస్త్వంచ నిత్యమేవనృపాత్మజ ॥౬॥ ధర్మిష్ఠస్సత్యసన్ధశ్చపితుర్ని
ర్దేశకారకః ।సత్యసన్ధమహాభాగశ్రీమల్లక్ష్మణపూర్వజ॥త్వయిసత్యంచధర్మశ్చత్వయిసర్వంప్రతిష్ఠితమ్ ॥ఓమ్ ॥తచ్చ
సర్వంమహాబాహోశక్యంవోఢుంజితేన్ద్రియైః । తవవశ్యేన్ద్రియత్వంచజానామిశుభదర్శన ॥ తృతీయంయదిదంరౌ
ద్రం పరప్రాణాభిహింసనం । నిర్వైరం క్రియతేమోహాత్తచ్చతేసముపస్థితమ్ ॥ ౯ ॥ ప్రతిజ్ఞాతస్త్వయావీర
దండకారణ్యవాసినామ్ । ఋషీణాంరక్షణార్థాయ వధస్సంయతిరక్షసాం ॥ ౧౦ ॥ ఏతన్నిమిత్తంచ వనం దండ
కాఇతివిశ్రుతం । ప్రస్థితస్త్వంసహభ్రాత్రా ధృతబాణశరాసనః ॥ ౧౧ ॥ తతస్త్వాంప్రస్థితందృష్ట్వా మమచిన్తాకు
లంమనః । త్వద్వృత్తం చిన్తయన్త్యావై భవేన్నిశ్శ్రేయసంహితత్ ॥ ౧౨ ॥ నహిమేరోచతేవీరగమనం దండకా
న్ప్రతి । కారణం తత్రవక్ష్యామి వదన్త్యాశ్శ్రూయతాంమమ ॥ ౧౩ ॥ త్వంహిబాణధనుష్పాణిః భ్రాత్రాసహవనం
గతః । దృష్ట్వావనచరాంత్సర్వాన్కచ్చిత్కుర్యాశ్శరవ్యయం ॥ ౧౪ ॥ క్షత్రియాణాంచహిధనుర్హుతాశస్యేం
ధనానిచ । సమీపతస్స్థితంతేజో బలముచ్ఛ్రయతేభృశం ॥ ౧౫ ॥ పురాకిలమహాబాహో తపస్వీ సత్యవాక్ఛుచిః ।
కస్మింశ్చిదభవత్పుణ్యే వనేరతమృగద్విజే ॥ ౧౬ ॥ తస్యైవతపసోవిఘ్నం కర్తుమిన్ద్రశ్శచీపతిః । ఖడ్గపాణిరథాగచ్ఛ
దాశ్రమంభటరూపధృక్ ॥ ౧౭ ॥ తస్మింస్తదాశ్రమపదే నిశితఃఖడ్గఉత్తమః । సంన్యాసవిధినాదత్తః పుణ్యేత
పసితిష్ఠతః ॥ ౧౮ ॥ సతచ్ఛస్త్రమనుప్రాప్య న్యాసరక్షణతత్పరః । వనేతంవిచరత్యేవ రక్షన్ప్రత్యయమాత్మనః॥
యత్రగచ్ఛత్యుపాదాతుం మూలానిచఫలానిచ । నవినాయాతితంఖడ్గం న్యాసరక్షణతత్పరః ॥ ౨౦ ॥ నిత్యంశ
స్త్రంపరివహన్క్రమేణసతపోధనః । చకారరౌద్రీంస్వాంబుద్ధిం త్యక్త్వాతపసినిశ్చయం ॥ ౨౧ ॥ తతస్సరౌద్రాభిర
తః ప్రమత్తోఽధర్మకర్శితః । తస్యశస్త్రస్యసంవాసాజ్జగామనరకంమునిః ॥ ౨౨ ॥ ఏవమేతత్పురావృత్తం శస్త్రసం
యోగకారణం । అగ్నిసంయోగవద్ధేతుశ్శస్త్రసంయోగఉచ్యతే ॥ ౨౩ ॥ స్నేహాచ్చ బహుమానాచ్చ స్మారయే
త్వాంనశిక్షయే । నకథంచనసాకార్యాగృహీతధనుషాత్వయా ॥ ౨౪ ॥ బుద్ధిర్వైరంవినాహంతుం రాక్షసాన్దం
డకాశ్రితాన్ । అపరాధంవినాహంతుం లోకాన్వీరనకామయే ॥ ౨౫ ॥ క్షత్రియాణాంతువీరాణాం వనేషునిర
తాత్మనామ్ । ధనుషా కార్యమేతావదార్తానామభిరక్షణం ॥ ౨౬ ॥ క్వచశస్త్రంక్వచవనం క్వచక్షాత్రంతపఃక్వచ ।
వ్యావిద్ధమిదమస్మాభిర్దేశధర్మస్తుపూజ్యతామ్ ॥ ౨౭ ॥ తదార్యకలుషాబుద్ధిర్జాయతేశస్త్రసేవనాత్ । పునర్గ

త్వాత్వయోధ్యాయాంతత్ర ధర్మంచరిష్యసి ॥ ౨౮ ॥ అక్షయ్యాతు భవేత్ప్రీతిశ్శ్వశ్రూశ్వశురయోర్మమ । యది
రాజ్యం పరిత్యజ్య భవేస్త్వం నిరతోమునిః ॥ ౨౯ ॥ ధర్మాదర్థః ప్రభవతి ధర్మాత్ప్రభవతే సుఖం । ధర్మేణ
లభతేసర్వం ధర్మసారమిదంజగత్ ॥ ౩౦ ॥ ఆత్మానంనియమైస్తైస్తైః కర్షయిత్వా ప్రయత్నతః । ప్రాప్యతే నిపు
ణైర్ధర్మో నసుఖాల్లభ్యతేసుఖమ్ ॥ ౩౧ ॥ నిత్యంశుచిమతిస్సౌమ్యచరధర్మం తపోవనే । సర్వంహివిదితంతుభ్యం త్రై
లోక్యమపితత్వతః ॥ ౩౨ ॥ ఓమ్ ॥ స్త్రీచాపలాదేతదుదాహృతంమే ధర్మంచవక్తుం తవకస్సమర్థః । విచార్యబు
ద్ధ్యాతుసహానుజేన యద్రోచతే తత్కురుమాచిరేణ ॥ ౩౩ ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండేనవమస్సర్గః ॥ ౧౭౨॥౩౪౪౦
శ్రీరామాయనమః౪ ॥ ఓమ్ ॥ వాక్యమేతత్తువైదేహ్యా వ్యాహృతంభర్తృభక్తయా । శ్రుత్వా ధర్మేస్థితో
రామః ప్రత్యువాచాథమైథిలీమ్ ॥ ౧ ॥ హితముక్తం త్వయాదేవి స్నిగ్ధయాసదృశంవచః । కులం వ్యపదిశన్త్యా
చ ధర్మజ్ఞేజనకాత్మజే ॥ ౨ ॥ కింనువక్ష్యామ్యహం దేవి త్వయైవోక్తమిదంవచః । ధార్యతే క్షత్రియైశ్చాపో నార్త
శబ్దోభవేదితి ॥ ౩ ॥ తేచార్తాదండకారణ్యేమునయస్సంశితవ్రతాః । మాంసీతేస్స్వయమాగమ్య శరణ్యాశ్శరణంగ
తాః ॥ ౪ ॥ వసంతోధర్మనిరతా వనేమూలఫలాశనాః । నలభంతేసుఖంభీతా రాక్షసైఃక్రూరకర్మభిః ॥ ౫ ॥ కా
లేకాలేచనిరతా నియమైర్వివిధైర్వనే । భక్ష్యంతే రాక్షసైర్భీమైర్నరమాంసోపజీవిభిః ॥ ౬ ॥ తేభక్ష్యమాణా
మునయో దండకారణ్యవాసినః । అస్మానభ్యవపద్యేతి మామూచుర్ద్విజసత్తమాః ॥ ౭ ॥ మయాతు వచనం శ్రు
త్వా తేషామేవంముఖాచ్చ్యుతమ్ । కృత్వావచనశుశ్రూషాం వాక్యమేతదుదాహృతమ్ ॥ ౮ ॥ ప్రసీదంతుభవం
తోమే హ్రీరేషాహిమమాతులా । యదీదృశైరహంవిప్రైరుపస్థేయైరుపస్థితః ॥ ౯ ॥ కింకరోమీతిచమయా వ్యా
హృతం ద్విజసన్నిధౌ । సర్వైరేతైస్సమాగమ్య వాగియంసముదాహృతా ॥ ౧౦ ॥ రాక్షసైర్దండకారణ్యే బహు
భిఃకామరూపిభిః । అర్దితాస్మదృఢంరామ భవాన్నస్తత్ర రక్షతు ॥ ౧౧ ॥ హోమకాలేషు సంప్రాప్తాఃపర్వకా
లేషుచానఘ । ధర్షయంతిసుదుర్ధర్షా రాక్షసాఃపిశితాశనాః ॥ ౧౨ ॥ రాక్షసైర్ధర్షితానాంచ తాపసానాం తప
స్వినామ్ । గతింమృగయమాణానాం భవాన్నఃపరమాగతిః ॥ ౧౩ ॥ కామంతపఃప్రభావేన శక్తాహంతుం నిశా
చరాన్ । చిరార్జితంతునేచ్ఛామస్తపఃఖండయితుంవయమ్ ॥ ౧౪ ॥ బహువిఘ్నంతపోనిత్యం దుశ్చరంచైవ రాఘ
వ । తేనశాపంనముంచామో భక్ష్యమాణాశ్చరాక్షసైః ॥ ౧౫ ॥ తదర్ద్యమానాన్రక్షోభిర్దండకారణ్యవాసిభిః ।
రక్షనస్త్వంసహభ్రాత్రా త్వన్నాథాహివయంవనే ॥ ౧౬ ॥ మయాచైతద్వచశ్శ్రుత్వాకార్త్స్న్యేనపరిపాలనమ్,
ఋషీణాందండకారణ్యే సంశ్రుతంజనకాత్మజే ॥ ౧౭ ॥ సంశ్రుత్యచ నశక్ష్యామి జీవమానఃప్రతిశ్రవమ్ । మునీ
నామన్యథాకర్తుం సత్యమిష్టంహిమేసదా ॥ ౧౮ ॥ అప్యహంజీవితంజహ్యాం త్వాంవాసీతేసలక్ష్మణామ్ । నతుప్ర
తిజ్ఞాంసంశ్రుత్య బ్రాహ్మణేభ్యోవిశేషతః ॥ ౧౯ ॥ తదవశ్యంమయాకార్యమృషీణాంపరిపాలనమ్ । అనుక్తేనాపి వై
దేహి ప్రతిజ్ఞాయతుకింపునః ॥ ౨౦ ॥ మమస్నేహాచ్చసౌహార్దాదిదముక్తంత్వయానఘే । పరితుష్టోస్మ్యహం సీ
తే నహ్యనిష్టోనుశిష్యతే ॥ ౨౧ ॥ సదృశంచానురూపంచకులస్యతవచాత్మనః । సధర్మచారిణీమేత్వం ప్రాణేభ్యోపి
గరీయసీ ॥ ౨౨ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్త్వావచనంమహాత్మా సీతాంప్రియాంమైథిలరాజపుత్రీమ్ । రామోధనుష్మాం
త్సహలక్ష్మణేన జగామరమ్యాణితపోవనాని ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండేదశమస్సర్గః ॥ ౭౫ ॥ ౧౫౦౦ ॥
శ్రీరామాయనమః౪ ॥ ఓమ్ ॥ అగ్రతః ప్రయయౌరామస్సీతామధ్యేసుమధ్యమా । పృష్ఠతస్తు ధనుష్పా
ణిర్లక్ష్మణోనుజగామహ ॥ ౧ ॥ తౌపశ్యమానౌవివిధాన్ శైలప్రస్థాన్వనానిచ । నదీశ్చ వివిధారమ్యా జగ్మతుస్స
హసీతయా ॥ ౨ ॥ సారసాంశ్చక్రవాకాంశ్చ నదీపులినచారిణః । సరాంసిచసపద్మాని యుక్తానిజలజైఃఖగైః ॥ ౩ ॥

యూథబద్ధాంశ్చ పృషతాన్మదోన్మత్తాన్విషాణినః । మహిషాంశ్చ వరాహాంశ్చ నాగాంశ్చ ద్రుమవైరిణః ॥ ౪ ॥ తేగ
త్వాదూరమధ్వానం లమ్బమానే దివాకరే । దదృశుస్సహితా రమ్యం తటాకం యోజనాయతమ్ ॥ ౫ ॥ పద్మపుష్క
రసమ్బాధం గజయూథైరలఙ్కృతమ్ । సారసైర్హంసకాదమ్బైస్సంకులం జలచారిభిః ॥ ౬ ॥ ప్రసన్నసలిలే రమ్యే
తస్మింత్సరసి శుశ్రువే । గీతవాదిత్రనిర్ఘోషో న తు కశ్చన దృశ్యతే ॥ ౭ ॥ తతః కౌతూహలాద్రామో లక్ష్మణశ్చ మ
హాబలః । మునిం ధర్మభృతం నామ ప్రష్టుం సముపచక్రమే ॥ ౮ ॥ ఇదమత్యద్భుతం శ్రుత్వా సర్వేషాం నో మహాము
నే । కౌతూహలం మహజ్జాతం కిమిదం సాధు కథ్యతామ్ ॥ ౯ ॥ వక్తవ్యం యది చేద్విప్ర నాతిగుహ్యమపి ప్రభో ।
తేనైవముక్తో ధర్మాత్మా రాఘవేణ మునిస్తదా ॥ ౧౦ ॥ ప్రభావం సరసః కృత్స్నమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ఓమ్ ॥
ఇదం పంచాప్సరో నామ తటాకం సార్వకాలికమ్ ॥ ౧౧ ॥ నిర్మితం తపసా రామ మునినా మాండుకర్ణినా । స హి తేపే
తపస్తీవ్రం మాండుకర్ణిర్మహామునిః ॥ ౧౨ ॥ దశవర్షసహస్రాణి వాయుభక్షో జలాశ్రయః । తతః ప్రవ్యథితాస్స
ర్వే దేవాస్సాగ్నిపురోగమాః ॥ ౧౩ ॥ అబ్రువన్వచనం సర్వే పరస్పరసమాగతాః । అస్మాకం కస్యచిత్స్థానమే
ష ప్రార్థయతే మునిః ॥ ౧౪ ॥ ఇతి సంవిగ్నమనసస్సర్వే తే త్రిదివౌకసః । తతః కర్తుం తపోవిఘ్నం దేవైస్సర్వైర్ని
యోజితాః ॥ ౧౫ ॥ ప్రధానాప్సరసః పంచ విద్యుచ్చలితవర్చసః । అప్సరోభిస్తతస్తాభిర్మునిర్దృష్టపరావరః ॥ ౧౬ ॥
నీతో మదనవశ్యత్వం సురాణాం కార్యసిద్ధయే । తాశ్చైవాప్సరసః పంచ మునేః పత్నీత్వమాగతాః ॥ ౧౭ ॥ తటా
కే నిర్మితం తాసామస్మిన్నన్తర్హితం గృహమ్ । తత్రైవాప్సరసః పంచ నివసన్త్యో యథాసుఖమ్ ॥ ౧౮ ॥ రమయం
తి తపోయోగాన్మునిం యౌవనమాస్థితమ్ । తాసాం సంక్రీడమానానామేష వాదిత్రనిస్వనః ॥ ౧౯ ॥ శ్రూయతే
భూషణోన్మిశ్రో గీతశబ్దో మనోహరః । ఆశ్చర్యమితి తస్యైతద్వచనం భావితాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ రాఘవః ప్రతిజగ్రాహ
సహ భ్రాత్రా మహాయశాః । ఏవం కథయమానస్య దదర్శాశ్రమమండలమ్ ॥ ౨౧ ॥ కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్యా ల
క్ష్మ్యా సమావృతమ్ । ప్రవిశ్య సహ వైదేహ్యా లక్ష్మణేన చ రాఘవః ॥ ౨౨ ॥ ఉవాస మునిభిస్సర్వైః పూజ్యమానో మహా
యశాః । తథా తస్మిన్స కాకుత్స్థః శ్రీమత్యాశ్రమమండలే ॥ ౨౩ ॥ ఉషిత్వా తు సుఖం తత్ర పూజ్యమానో మహర్షి
భిః । జగామ చాశ్రమాంస్తేషాం పర్యాయేణ తపస్వినామ్ ॥ ౨౪ ॥ యేషాముషితవాన్పూర్వం సకాశే స మహాస్త్ర
విత్ । క్వచిత్పరిదశాన్మాసానేకం సంవత్సరం క్వచిత్ ॥ ౨౫ ॥ క్వచిచ్చ చతురో మాసాన్పంచ షట్చాపరాన్క్వచి
త్ । అపరత్రాధికం మాసాదప్యర్ధమధికం క్వచిత్ ॥ ౨౬ ॥ త్రీన్మాసానష్టమాసాంశ్చ రా
ఘవో న్యవసత్సుఖమ్ । తథా సంవసతస్తస్య మునీనామాశ్రమేషు వై ॥ ౨౭ ॥ రమతశ్చా
నుకూల్యేన యయుస్సంవత్సరా దశ ॥ ౧౨ ॥ పరివృత్య చ ధర్మజ్ఞో రాఘవస్సహ సీతయా ॥ ౨౮ ॥ సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమం
శ్రీమాన్పునరేవాజగామ హ । స తమాశ్రమమాగమ్య మునిభిః ప్రతిపూజితః ॥ ౨౯ ॥ తత్రాపి న్యవసద్రామః కం
చిత్కాలమరిందమః । అథాశ్రమస్థో వినయాత్కదాచిత్తం మహామునిమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఉపాసీనస్స కాకుత్స్థస్సుతీక్ష్ణమి
దమబ్రవీత్ । అస్మిన్నరణ్యే భగవానగస్త్యో మునిసత్తమః ॥ ౩౧ ॥ వసతీతి మయా నిత్యం కథాః కథయతాం శ్రుతమ్ ।
న తు జానామి తం దేశం వనస్యాస్య మహత్తయా ॥ ౩౧ ॥ కుత్రాశ్రమపదం పుణ్యం మహర్షేస్తస్య ధీమతః । ప్రసా
దాత్తత్ర భవతః సానుజస్సహ సీతయా ॥ ౩౨ ॥ అగస్త్యమభిగచ్ఛేయమభివాదయితుం మునిమ్ । మనోరథో మ
హానేష హృది మే పరివర్తతే ॥ ౩౩ ॥ యద్యహం తం మునివరం శుశ్రూషేయమపి స్వయమ్ । ఇతి రామస్య స మునిశ్శ్రు
త్వా ధర్మాత్మనో వచః ॥ ౩౪ ॥ సుతీక్ష్ణః ప్రత్యువాచేదం ప్రీతో దశరథాత్మజమ్ । అహమప్యేతదేవ త్వాం వక్తు
కామస్సలక్ష్మణం ॥ ౩౫ ॥ అగస్త్యమభిగచ్ఛేతి సీతయా సహ రాఘవ । దిష్ట్యా త్విదానీమర్థేఽస్మింత్స్వయమేవ బ్రవీషి

మామ్ ॥ ౩౭ ॥ ఆఖ్యాస్యామి తే వత్స యత్రాగస్త్యో మహామునిః । యోజనాన్యాశ్రమాదస్మాద్యాహి చత్వారి
వై తతః ॥ ౩౮ ॥ దక్షిణేన మహాన్ శ్రీమానగస్త్యభ్రాతురాశ్రమః । స్థలీప్రాయే వనోద్దేశే పిప్పలీవనశోభితే ॥ ౩౯ ॥
బహుపుష్పఫలే రమ్యే నానాశకునినాదితే । పద్మిన్యో వివిధాస్తత్ర ప్రసన్నసలిలాశ్శివాః ॥ ౪౦ ॥ హంసకారం
డవాకీర్ణాశ్చక్రవాకోపశోభితాః । తత్రైకాం రజనీముష్య ప్రభాతే రామ గమ్యతామ్ ॥ ౪౧ ॥ దక్షిణాం దిశ
మాస్థాయ వనషండస్య పార్శ్వతః । తత్రాగస్త్యాశ్రమపదం గత్వా యోజనమంతరా ॥ ౪౨ ॥ రమణీయే వనోద్దేశే
బహుపాదపసంవృతే । రంస్యతే తత్ర వైదేహీ లక్ష్మణశ్చ సహ త్వయా ॥ ౪౩ ॥ స హి రమ్యో వనోద్దేశో బహుపాద
పసంకులః ! ౨౦౦౦ ॥ * గాయత్రీ * ॥ ఓమ్ ॥ యది బుద్ధిః కృతా ద్రష్టుమగస్త్యం తం మహామునిం ॥ ౪౪ ॥ అ
ద్యైవ గమనే బుద్ధిం రోచయస్వ మహాయశః ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి రామో మునేశ్శ్రుత్వా సహ భ్రాత్రాభివాద్య చ ॥ ౪౫ ॥
ప్రతస్థేఽగస్త్యముద్దిశ్య సానుజస్సహ సీతయా । పశ్యన్వనాని రమ్యాణి పర్వతాంశ్చాభ్రసన్నిభాన్ ॥ ౪౬ ॥ స
రాంసి సరితశ్చైవ పథి మార్గవశానుగః । సుతీక్ష్ణేనోపదిష్టేన గత్వా తేన పథా సుఖమ్ ॥ ౪౭ ॥ ఇదం పరమసంహృ
ష్టో వాక్యం లక్ష్మణమబ్రవీత్ । ఏతదేవాశ్రమపదం నూనం తస్య మహాత్మనః ॥ ౪౮ ॥ అగస్త్యస్య మునేర్భ్రాతుర్దృ
శ్యతే పుణ్యకర్మణః । యథా హీమే వనస్యాస్య జ్ఞాతాః పథి సహస్రశః ॥ ౪౯ ॥ సన్నతాః ఫలభారేణ పుష్పభారే
ణ చ ద్రుమాః । పిప్పలీనాం చ పక్వానాం వనాదస్మాదుపాగతః ॥ ౫౦ ॥ గంధోఽయం పవనోత్క్షిప్తస్సహసా కటుకోద
యః । తత్ర తత్ర చ దృశ్యంతే సంక్షిప్తాః కాష్ఠసంచయాః ॥ ౫౧ ॥ లూనాశ్చ పథి దృశ్యంతే దర్భా వైడూర్యవర్చ
సః । ఏతచ్చ వనమధ్యస్థం కృష్ణాభ్రశిఖరోపమమ్ ॥ ౫౨ ॥ పావకస్యాశ్రమస్థస్య ధూమాగ్రం సంప్రదృశ్యతే । వి
విక్తేషు చ తీర్థేషు కృతస్నానా ద్విజాతయః ॥ ౫౩ ॥ పుష్పోపహారం కుర్వంతి కుసుమైస్స్వయమార్జితైః । తత్సుతీ
క్ష్ణస్య వచనం యథా సౌమ్య మయా శ్రుతమ్ ॥ ౫౪ ॥ అగస్త్యస్యాశ్రమో భ్రాతుర్నూనమేష భవిష్యతి । నిగృహ్య త
పసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౫౫ ॥ యస్య భ్రాత్రా కృతేయం దిక్ శరణ్యా పుణ్యకర్మణా । ఇహైకదా
కిల క్రూరో వాతాపిరపి చేల్వలః ॥ ౫౬ ॥ భ్రాతరౌ సహితావాస్తాం బ్రాహ్మణఘ్నౌ మహాసురౌ । ధారయన్బ్రా
హ్మణం రూపమిల్వలస్సంస్కృతం వదన్ ॥ ౫౭ ॥ ఆమంత్రయతి విప్రాన్స శ్రాద్ధముద్దిశ్య నిర్ఘృణః । భ్రాతరం సంస్కృ
తం కృత్వా తతస్తం మేషరూపిణమ్ ॥ ౫౮ ॥ తాన్ద్విజాన్భోజయామాస శ్రాద్ధదృష్టేన కర్మణా । తతో భుక్తవతాం
తేషాం విప్రాణామిల్వలోఽబ్రవీత్ ॥ ౫౯ ॥ వాతాపే నిష్క్రమస్వేతి స్వరేణ మహతా వదన్ । తతో భ్రాతుర్వ
చశ్శ్రుత్వా వాతాపిర్మేషవన్నదన్ ॥ ౬౦ ॥ భిత్వా భిత్వా శరీరాణి బ్రాహ్మణానాం వినిష్పతత్ ; బ్రాహ్మణానాం స
హస్రాణి తైరేవం కామరూపిభిః ॥ ౬౧ ॥ వినాశితాని సంహృత్య నిత్యశః పిశితాశనైః । అగస్త్యేన తదా దేవైః ప్రా
ర్థితేన మహర్షిణా ॥ ౬౨ ॥ అనుభూయ కిల శ్రాద్ధే భక్షితస్స మహాసురః । తతస్సంపన్నమిత్యుక్త్వా దత్వా హస్తావ
సేచనం ॥ ౬౩ ॥ భ్రాతరం నిష్క్రమస్వేతి చేల్వలస్సోఽభ్యభాషత । స తం తథా భాషమాణం భ్రాతరం విప్రఘా
తినమ్ ॥ ౬౪ ॥ అబ్రవీత్ప్రహసన్ధీమానగస్త్యో మునిసత్తమః । కుతో నిష్క్రమితుం శక్తిర్మయా జీర్ణస్య రక్షసః ॥
భ్రాతుస్తే మేషరూపస్య గతస్య యమసాదనమ్ । అథ తస్య వచశ్శ్రుత్వా భ్రాతుర్నిధనసంశ్రితమ్ ॥ ౬౬ ॥ ప్ర
ధర్షయితుమారేభే మునిం క్రోధాన్నిశాచరః । సోఽభ్యద్రవద్ద్విజశ్రేష్ఠం మునినా దీప్తతేజసా ॥ ౬౭ ॥ చక్షుషాన
లకల్పేన నిర్దగ్ధో నిధనం గతః । తస్యాయమాశ్రమో భ్రాతుస్తటాకవనశోభితః ॥ ౬౮ ॥ విప్రానుకమ్పయా యేన
కర్మేదం దుష్కరం కృతమ్ । ఏవం కథయమానస్య తస్య సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౬౯ ॥ రామస్యాస్తంగతస్సూర్యస్సం
ధ్యాకాలోఽభ్యవర్తత । ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం సహ భ్రాత్రా యథావిధి ॥ ౭౦ ॥ ప్రవివేశాశ్రమపదం

తమృషింసోభ్యవాదయత్ । సమ్యక్ప్రతిగృహీతశ్చ మునినా తేన రాఘవః ॥ ౨౧ ॥ న్యవసత్తాంనిశామేకాం ప్రాశ్యమూలఫలానిచ । తస్యాంరాత్ర్యాంవ్యతీతాయాం విమలేసూర్యమండలే ॥ ౨౨ ॥ భ్రాతరంతమగస్త్యస్యామన్త్రయత రాఘవః । అభివాదయేత్వాంభగవన్ సుఖమధ్యుషితోనిశామ్ ॥ ౨౩ ॥ ఆమన్త్రయేత్వాంగచ్ఛామిగురుంతే ద్రష్టుమగ్రజమ్ । గమ్యతామితి తేనోక్తో జగామరఘునన్దనః ॥ ౨౪ ॥ యథోద్దిష్టేనమార్గేణ వనంతచ్చావలోకయన్ । నీవారాన్పనసాంస్తాలాం స్తిమిశాన్వంజులాన్ధవాన్ ॥ ౨౫ ॥ చిరిబిల్వాన్మధూకాంశ్చ బిల్వానపి చ తిందుకాన్ । పుష్పితాన్పుష్పితాగ్రాభిర్లతాభిరనువేష్టితాన్ ॥ ౨౬ ॥ దదర్శరామశ్శతశస్తత్ర కాన్తారపాదపాన్ ॥ హస్తిహస్తైర్విమృదితాన్వానరైరుపశోభితాన్ ॥ ౨౭ ॥ మత్తైశ్శకునిసంఘైశ్చ శతశః ప్రతినాదితాన్ । తతోఽబ్రవీత్సమీపస్థం రామోరాజీవలోచనః ॥ ౨౮ ॥ పృష్ఠతోఽనుగతంవీరం లక్ష్మణంలక్ష్మివర్ధనమ్ । స్నిగ్ధపత్రా యథావృక్షా యథాశాన్తామృగద్విజాః ॥ ౨౯ ॥ ఆశ్రమోనాతిదూరస్థో మహర్షేర్భావితాత్మనః । అగస్త్యఇతివిఖ్యాతో లోకే స్వేనైవకర్మణా ॥ ౩౦ ॥ ఆశ్రమోదృశ్యతేతస్య పరిశ్రాన్తశ్రమాపహః । ప్రాజ్యధూమాకులవనశ్చీరమాలాపరిష్కృతః ॥ ౩౧ ॥ ప్రశాన్తమృగయూథశ్చ నానాశకునినాదితః । నిగృహ్యతరసామృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౩౨ ॥ దక్షిణాదిక్కృతా యేన శరణ్యాపుణ్యకర్మణా । తస్యేదమాశ్రమపదం ప్రభావాద్యస్య రాక్షసైః ॥ ౩౩ ॥ దిగియందక్షిణాత్రాసాద్దృశ్యతే నోపభుజ్యతే । యదా ప్రభృతిచాక్రాన్తా దిగియం పుణ్యకర్మణా ॥ తదా ప్రభృతినిర్వైరాః ప్రశాన్తారజనీచరాః । నామ్నాచేయంభగవతో దక్షిణాదిక్ప్రదక్షిణా ॥ ౩౫ ॥ ప్రథితా త్రిషులోకేషు దుర్ధర్షాక్రూరకర్మభిః । మార్గంనిరోద్ధుంనిరతో భాస్కరస్యాచలోత్తమః ॥ ౩౬ ॥ నిదేశం పాలయన్యస్య విన్ధ్యశ్శైలోనవర్ధతే । అయందీర్ఘాయుషస్తస్యలోకేవిశ్రుతకర్మణః ॥ ౩౭ ॥ అగస్త్యస్యాశ్రమశ్శ్రీమాన్వినీతజనసేవితః । ఏషలోకార్చితస్సాధుర్హితేనిత్యరతస్సతామ్ ॥ ౩౮ ॥ అస్మానభిగతానేష శ్రేయసాయోజయిష్యతి । ఆరాధయిష్యామ్యత్రాహమగస్త్యంతం మహామునిమ్ ॥ ౩౯ ॥ శేషంచవనవాసస్య సౌమ్యవత్స్యామ్యహంప్రభో । అత్ర దేవాస్సగన్ధర్వాస్సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ॥ ౪౦ ॥ అగస్త్యంనియతాహారంసతతంపర్యుపాసతే । నాత్రజీవేన్మృషావాదీ క్రూరోవాయదివాశఠః ॥ ౪౧ ॥ నృశంసః కామవృత్తోవా మునిరేవతథావిధః । అత్ర దేవాశ్చయక్షాశ్చ నాగాశ్చపతగైస్సహ ॥ ౪౨ ॥ వసంతినియతాహారాధర్మమారాధయిష్ణవః । అత్రసిద్ధామహాత్మానో విమానైస్సూర్యసన్నిభైః ॥ ౪౩ ॥ త్యక్త్వాదేహాన్నవైర్దేహైస్స్వర్యాతాః పరమర్షయః । యక్షత్వమమరత్వంచ రాజ్యానివివిధానిచ ॥ ౪౪ ॥ అత్ర దేవాః ప్రయచ్ఛంతిభూతైరారాధితాశ్శుభైః । ఆగతాస్స్మాశ్రమపదం సౌమిత్రే ప్రవిశాగ్రతః ॥ ౪౫ ॥ నివేదయేహమాంప్రాప్తమృషయే సీతయాసహ ॥ ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే ఏకాదశస్సర్గః ॥ ౬౨౫ ॥ ౧౨౫౦౦ ॥ **************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సప్రవిశ్యాశ్రమపదం లక్ష్మణోరాఘవానుజః । అగస్త్యశిష్యమాసాద్య వాక్యమేతదువాచహ ॥ ౧ ॥ రాజాదశరథోనామ జ్యేష్ఠస్తస్యసుతోబలీ । రామః ప్రాప్తోమునింద్రష్టుం భార్యయా సహసీతయా ॥ ౨ ॥ లక్ష్మణోనామతస్యాహం భ్రాతాత్వవరజోహితః । అనుకూలశ్చభక్తశ్చ యదితేశ్రోత్రమాగతః ॥ ౩ ॥ తేవయంవనమత్యుగ్రం ప్రవిష్టాః పితృశాసనాత్ । ద్రష్టుమిచ్ఛామహేసర్వే భగవంతంనివేద్యతామ్ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా లక్ష్మణస్య తపోధనః । తథేత్యుక్త్వాగ్నిశరణం ప్రవివేశనివేదితుమ్ ॥ ౫ ॥ సప్రవిశ్యమునిశ్రేష్ఠం తపసాదుష్ప్రధర్షణమ్ । కృతాంజలిరువాచేదం రామాగమనమంజసా ॥ ౬ ॥ యథోక్తం లక్ష్మణేనైవ శిష్యోగస్త్యస్యసమ్మతః । పుత్రోదశరథస్యాసౌ రామోనామమహాయశాః ॥ ౭ ॥ సహభ్రాత్రాశ్రమపదం సీతయా

చాపి భార్యయా । ద్రష్టుం భవన్తమాయాతశ్శుశ్రూషార్థమరిన్దమః ॥ ౮ ॥ యదత్రానన్తరం తత్త్వమాజ్ఞాపయితుమ
ర్హసి । తతశ్శిష్యాదుపాశ్రుత్య ప్రాప్తం రామం సలక్ష్మణమ్ ॥ ౯ ॥ వైదేహీం చ మహాభాగామిదం వచనమబ్రవీత్ ।
దిష్ట్యా రామశ్చిరస్యాద్య ద్రష్టుం మాం సముపాగతః ॥ ౧౦ ॥ మనసా కాంక్షితం హ్యస్య మయాప్యాగమనం చిరమ్ ।
గమ్యతాం సత్కృతో రామస్సహభార్యస్సలక్ష్మణః ॥ ౧౧ ॥ ప్రవేశ్యతాం సమీపం మే కించాసౌ న ప్రవేశితః । ఏవ
ముక్తస్తు మునినా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా ॥ ౧౨ ॥ అభివాద్యాబ్రవీచ్ఛిష్యస్తథేతి నియతాంజలిః । తతో నిష్క్రమ్య
సంభ్రాన్తశ్శిష్యో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ క్వాసౌ రామో మునిం ద్రష్టుమేతు ప్రవిశతు స్వయం । తతో గత్వాశ్ర
మద్వారం శిష్యేణ సహ లక్ష్మణః ॥ ౧౪ ॥ దర్శయామాస కాకుత్స్థం సీతాం చ జనకాత్మజామ్ । తం శిష్యః ప్రశ్రితో
వాక్యమగస్త్యవచనం బ్రువన్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రావేశయద్యథాన్యాయం సత్కారార్హం సుసత్కృతమ్ । ప్రవివేశ తతో
రామస్సీతయా సహ లక్ష్మణః ॥ ౧౬ ॥ ప్రశాన్తహరిణాకీర్ణమాశ్రమం హ్యవలోకయన్ । స తత్ర బ్రహ్మణస్స్థానమ
గ్నేస్స్థానం తథైవ చ ॥ ౧౭ ॥ విష్ణోస్స్థానం మహేన్ద్రస్య స్థానం చైవ వివస్వతః । సోమస్థానం శివస్థానం స్థానం కౌబే
రమేవ చ ॥ ౧౮ ॥ ధాతుర్విధాతుస్స్థానే చ వాయోస్స్థానం తథైవ చ । నాగరాజస్య చ స్థానమనన్తస్య మహాత్మనః ॥
స్థానం తథైవ గాయత్ర్యా వసూనాం స్థానమేవ చ । స్థానం చ పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ కార్తికే
యస్య చ స్థానం ధర్మస్థానం చ పశ్యతి । తతశ్శిష్యైః పరివృతో మునిరప్యభినిష్పతత్ ॥ ౨౧ ॥ తం దదర్శాగ్రతో రా
మో మునీనాం దీప్తతేజసామ్ । అబ్రవీద్వచనం వీరో లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనం ॥ ౨౨ ॥ ఏష లక్ష్మణ నిష్క్రామత్యగస్త్యో భ
గవానృషిః । ఔదార్యేణావగచ్ఛామి నిధానం తపసామిమమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఏవముక్త్వా మహాబాహురగస్త్యం సూర్యవ
ర్చసం । జగ్రాహ పరమప్రీతస్తస్య పాదౌ పరంతపః ॥ ౨౪ ॥ అభివాద్య తు ధర్మాత్మా తస్థౌ రామః కృతాంజలిః । సీ
తయా సహ వైదేహ్యా తదా రామస్సలక్ష్మణః ॥ ౨౫ ॥ ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థమర్చయిత్వాసనోదకైః । కుశలప్ర
శ్నముక్త్వా చ హ్యాస్యతామితి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥ అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయార్ఘ్యమతిథీన్ప్రతిపూజ్య చ । వానప్ర
స్థేన ధర్మేణ స తేషాం భోజనం దదౌ ॥ ౨౭ ॥ ప్రథమం చోపవిశ్యాథ ధర్మజ్ఞో మునిపుంగవః । ఉవాచ రామమాసీ
నం ప్రాంజలిం ధర్మకోవిదం ॥ ౨౮ ॥ అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయార్ఘ్యమతిథిం ప్రతిపూజయేత్ । అన్యథా ఖలు
కాకుత్స్థ తపస్వీ సముదాచరన్ ॥ ౨౯ ॥ దుస్సాక్షీవ పరే లోకే స్వాని మాంసాని భక్షయేత్ । రాజా సర్వస్య లోకస్య
ధర్మచారీ మహారథః ॥ ౩౦ ॥ పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ భవాన్ప్రాప్తః ప్రియాతిథిః । ఏవముక్త్వా ఫలైర్మూలైః పుష్పై
రన్యైశ్చ రాఘవం ॥ ౩౧ ॥ పూజయిత్వా యథాకామం పునరేవ తతోఽబ్రవీత్ । ఇదం దివ్యం మహచ్చాపం హేమవ
జ్రవిభూషితం ॥ ౩౨ ॥ వైష్ణవం పురుషవ్యాఘ్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా । అమోఘస్సూర్యసంకాశో బ్రహ్మదత్తశ్శరో
త్తమః ॥ ౩౩ ॥ దత్తో మమ మహేన్ద్రేణ తూణీ చాక్షయసాయకౌ । సంపూర్ణౌ నిశితైర్బాణైర్జ్వలద్భిరివ పావకైః ॥
మహారజతకోశోఽయమసిర్హైమవిభూషితః । అనేన ధనుషా రామ హత్వా సంఖ్యే మహాసురాన్ ॥ ౩౫ ॥ ఆజహార శ్రి
యం దీప్తాం పురా విష్ణుర్దివౌకసాం । తద్ధనుస్తౌ చ తూణీరౌ శరం ఖడ్గం చ మానద ॥ ౩౬ ॥ జయాయ ప్రతిగృహ్ణీష్వ వ
జ్రం వజ్రధరో యథా । ఏవముక్త్వా మహాతేజాస్సమస్తం తద్వరాయుధం ॥ ౩౭ ॥ దత్వా రామాయ భగవానగస్త్యః
పునరబ్రవీత్ ॥ * ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వాదశస్సర్గః ॥ ౫౨౮ ॥ ౧౦౫౬౦ ॥ ******************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓం ॥ రామ ప్రీతోఽస్మి భద్రం తే పరితుష్టోఽస్మి లక్ష్మణ । అభివాదయితుం యన్మాం ప్రా
ప్తౌ స్థః సహ సీతయా ॥ ౧ ॥ అధ్వశ్రమేణ వాం ఖేదో బాధతే ప్రచురశ్రమః । వ్యక్తముత్కంఠతే చాపి మైథిలీ జన
కాత్మజా ॥ ౨ ॥ ఏషా హి సుకుమారీ చ దుఃఖైశ్చ న విమానితా । ప్రాజ్యదోషం వనం ప్రాప్తా భర్తృస్నేహప్రచో

దితా ॥ ౩ ॥ యుక్తైషాగము తెగామఙహాసీ తాతథాకురు । మయాలంకృతివ త్యేషావనే శ్వ్రమభిగచ్ఛతి॥ ౪ ॥ ఏషా
హి ప్రకృతిః స్త్రీణామాస్య స్టేరఘునందన । సమస్థమనురజ్యతి విషమస్థంత్యజంతిచ॥ ౫ ॥శతహ్రదానాంలోలత్వం
శస్త్రాణాంతీక్ష్ణతాంతథా । గరుడానిలయోశ్శైఘ్ర్యమనుగచ్ఛంతియోషితః ॥ ౬ ॥ ఇయంతు భవతోభార్యా
దోషైరేతైర్వివర్జితా । శ్లాఘ్యాచవ్యపదేశ్యాచ యథాదేవీహ్యరుంధతీ ॥ ౭ ॥ అలంకృతోయందేశశ్చ యత్ర సౌ
మిత్రిణాసహ । వైదేహ్యాచానయారామ వత్స్యసిత్వమరిందమ ॥ ౮ ॥(ఏవముక్త్వామహాబాహుమగస్త్యఃపునర
బ్రవీత్ । సుఖంస్వపమహాబాహో సీతయాసహలక్ష్మణః ॥ ౯ ॥ రవిరస్తంగతస్సౌమ్యసంధ్యాకాలోభ్యుపాగతః ।
ఏతేనిశాచరారామనిలీనామృగపక్షిణః ॥ ౧౦ ॥ నగాగ్రేషు భృశంతీనా దృశ్యంతేసుసమాహితాః । నైశేనతమ
సావ్యాప్తమప్రకాశంనభస్థలమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్తోమహాబాహురగస్త్యేనమహాత్మనా । ఉపాస్య పశ్చిమాం సం
ధ్యాం రామస్సౌమిత్రిణాసహ॥ ౧౨ ॥ అభివాద్యమహాత్మానమగస్త్యమృషిసత్తమం । సుష్వాప రజనీం తాంతు
పూజితఃపరమర్షిణా ॥ ౧౩ ॥ సుఖోషితస్తదారామస్సంధ్యామన్వాస్య సానుజః । కృత్వా పౌర్వాహ్ణికంత్వా
స్నాతోహుతహుతాశనః ॥ ౧౪ ॥ లక్ష్మణేనసహభ్రాత్రా సీతయాచ పరంతపః । ఉపాగమదమేయాత్మాహ్యగ
స్త్యం సూర్యవర్చసమ్ ॥ ౧౫ ॥ సదృష్ట్వా రాఘవంశ్రీమానగస్త్యస్సంయతాంజలిం । ప్రతిపూజ్యయథాన్యాయ
మిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ కచ్చిత్సుఖంనిశారామవ్యతీతారఘునందన । తవసభ్రాతృభార్యస్య మమాశ్రమపదే
విభో ॥ ౧౭ ॥ ఏవముక్తస్తతోరామః ప్రత్యువాచకృతాఞ్జలిః । మానితాస్మయథాన్యాయంత్వయాపూజ్యేనపూజి
తాః॥ ౧౮ ॥ శయనాసనయానేన భోజనాచ్ఛాదనైశ్శుభైః । రాజ్ఞోదశరథస్యేవ పురేచాంతఃపురేయథా॥౧౯॥
సుఖోషితాస్మభగవంత్సర్వకామైరుపస్కృతాః । ఉపవిశ్యాప్యగస్త్యస్తు నిషీదధ్వమువాచహ ॥ ౨౦ ॥ సవాఙ
నెవాభ్యనుజ్ఞాప్య యేతత్రాసంత్సహాగతాః । సుఖోపవిష్టేరామేతు సహసీతేసలక్ష్మణే ॥ ౨౧ ॥ సతేన ఋషిసం
ఘేన అగస్త్యోవాక్యమబ్రవీత్ । కాలోయంగతభూయిష్ఠోయఃకాలస్తవరాఘవ ॥ ౨౨ ॥ సమయోయోనరేంద్రే
ణ కృతోదశరథేనతే । తీర్ణప్రతిజ్ఞఃకాకుత్స్థసుఖంరాజ్యేనివత్స్యసి ॥ ౨౩ ॥ ధన్యస్తే జనకోరామసరాజా రఘు
నందన । యస్త్వయా జ్యేష్ఠపుత్రేణ యయాతిరివతారితః)॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్తస్సమునినా రాఘవస్సంయతాంజ
లిః । ఉవాచప్రశ్రితం వాక్యమృషిం దీప్తమివానలమ్ ॥ ౨౫ ॥ ధన్యోస్మ్యనుగృహీతోస్మి యస్యమేమునిపుఙ్గవః ।
గుణైస్సభ్రాతృభార్యస్య వరదఃపరితుష్యతి ॥ ౨౬ ॥ (నమయాతారితోరాజా స్వగుణైరేవతారితః । స్వర్గందశ
రథఃప్రాప్తస్సుకృతైఃపూర్వకర్మభిః ॥ ౨౭ ॥ అయందేశోహినిఖిలస్సర్వఏవమహాతపః । అశరణ్యశరణ్యోభూదద్య
త్రైవవినివేశితః ॥ ౨౮ ॥ తదాఖ్యాహ్యర్థతత్త్వేన పరంకౌతూహలంమమ । శ్రుత్వాతు వచనంతస్య రామస్య మ
ధురాక్షరమ్ ॥ ౨౯ ॥ ప్రత్యువాచతతోరామమగస్త్యోభగవానృషిః । శృణురాఘవతత్త్వేన దేశస్యాస్య యథా
తథమ్ ॥ ౩౦ ॥ దండకేనపరిత్యక్తోహ్యయందేశోమహాత్మనా । భార్గవస్యచశాపేన నిర్మనుష్యమృగోభవత్ ॥౩౧॥
వృక్షగుల్మలతాహీనం తాపసైరపివర్జితమ్ । కాన్తారమభవత్తాతఘోరంపరదారుణం ॥ ౩౨ ॥ యోజనానాం సహ
స్రంతు వింధ్యపాదస్య దక్షిణే । నాత్రవర్షతిపర్జన్యో వాపివాతిసుఖోనిలః ॥ ౩౩ ॥ రూక్షంప్రతిభయం ఘోర
మాసీద్ధూమాకులంవనమ్ । బహూన్యబ్దసహస్రాణి ఇదమాసీదనాకులం ॥ ౩౪ ॥ గంధర్వైరృషిసంఘైశ్చ దేవై
శ్చపరివర్జితం । కస్యచిత్త్వథకాలస్య దైవయోగాదహం నృప ॥ ౩౫ ॥ హిమవచ్ఛిఖరాచ్ఛ్వేతాదిహప్రాప్తోస్మి
మానద । తతోమయాసమానీతః పర్జన్యోవలదైస్సహ ॥ ౩౬ ॥ స్వచ్ఛందవర్షస్సకృతః కంచిత్కాలమరిందమ ।
యమస్యచైవచారాస్తు బహూన్యబ్దశతానివై॥ ౩౭ ॥ తేజసామృత్యుదూతాశ్చవ్యాఘయశ్చనిరాకృతాః । హిమ

వత్స్యాగజావృషాశ్చంతి తామనసాగతాః ॥ ౩౮ ॥ ప్రవృత్తాశ్చపునర్నద్యః ఫుల్లపంకజమండితాః । తటాకాని
సురమ్యాణి సరితశ్చసరాంసిచ॥ ౩౯ ॥ నీరజస్కంసుగంధంచ సుఖశీతజలానిలమ్ । ప్రవృత్తవనషండాఢ్యంస్ఫీ
తసస్యసమాకులం ॥ ౪౦ ॥ అచిరేణాభవద్రమ్యమ్మృషిసంఘానుసేవితమ్ । కేవలంత్వభిశాపేన తస్యైవరఘునన్ద
న ॥ ౪౧ ॥ సోపద్రవమివాప్యేతద్రాక్షసైఃక్రూరకర్మభిః । యదాప్రభృతిచాసిత్వం చిత్రకూటముపాగతః ॥
తదాప్రభృతిరక్షాంసి విప్రకుర్వంతి తాపసాన్ । ఋషీణామభయంవీరదాతుమర్హసిమానద॥ ౪౩ ॥ అస్మాద్ధికా
రణాద్రామదండకారణ్యవాసినామ్ । త్రాణార్థమిహసమ్ప్రాప్తస్త్రాతుమర్హసినోభవాన్ ॥ ౪౪ ॥ సమర్థోహ్యసి
కాకుత్స్థత్రైలోక్యస్యాపిరక్షణే । కింపునర్వీరరక్షాంసి ద్విజమన్యుహతానివై ॥ ౪౫ ॥ ఇదమిక్ష్వాకుపుత్రేణ దం
డకేనసుమహాబల । దేశో నిరాకృతో రామ శాపదోషేణ రాఘవ ॥ ౪౬ ॥ దండకారణ్యమఖిలం దర్శనాదేవపాలితం।
శాపస్యాన్తాయకాకుత్స్థ ప్రాప్తస్త్వమరిసూదన ॥ ౪౭ ॥ సత్వమద్యపురావృత్తైః పితృభిశ్చనిరాకృతమ్ । తారయ
స్వమహాభాగదండకారణ్యముద్యవై ॥ ౪౮ ॥ యస్యదోషాదిదంరామ దండకారణ్యముచ్యతే । ఏవముక్తస్తదారా
మః ప్రత్యువాచమహామునిమ్ ॥ ౪౯ ॥ (ఆశ్చర్యమిదమాఖ్యాతం దేవస్యాస్యయథాతథం)॥ ౫౦ ॥ కింతువ్యాదిశ
మేదేశం సోదకం బహుకాననం । యత్రాశ్రమపదం కృత్వా వసేయం నిరతస్సుఖం ॥ ౫౧ ॥ తతోఽబ్రవీన్మునిశ్రే
ష్ఠశ్శ్రుత్వా రామస్యతద్వచః । ధ్యాత్వాముహూర్తంధర్మాత్మా ధీరోధీరతరంవచః ॥ ౫౨ ॥ ఇతోద్వియోజ
నే తాత బహుమూలఫలోదకః । దేశో బహుమృగశ్శ్రీమాన్పంచవట్యభివిశ్రుతః ॥ ౫౩ ॥ తత్రగత్వాశ్రమపదం
కృత్వాసౌమిత్రిణాసహ । రంస్యసేత్వంపితుర్వాక్యంయథోక్తమనుపాలయన్ । కాలోఽయంగతభూయిష్ఠోయఃకా
లస్తవరాఘవ ॥ ౫౪ ॥ సమయోయోనరేంద్రేణకృతోదశరథేనతే । తీర్ణప్రతిజ్ఞఃకాకుత్స్థసుఖంరాజ్యేనివత్స్యసి ॥ ౫౫ ॥
ధన్యస్తేజనకో రామసరాజా రఘునందన । యస్త్వయాజ్యేష్ఠపుత్రేణయయాతిరివతారితః ॥ ౫౬ ॥ విదితో హ్యేవవృ
త్తాంతో మమసర్వస్తవానఘ । తపసశ్చప్రభావేన స్నేహాద్దశరథస్యచ ॥ హృదయస్థశ్చతేఛందో విజ్ఞాతస్తపసామ
యా । ఇహవాసంప్రతిజ్ఞాయమయాసహతపోవనే । వసంతంత్వాంజనాస్సర్వేజ్ఞాస్యంతిరఘునందన ॥ ౫౭ ॥ అత
శ్చత్వామహంబ్రూమి గచ్ఛపంచవటీమితి । సహిరమ్యోవనోద్దేశో మైథిలీతత్రరంస్యతే ॥ ౫౮ ॥ సదేశశ్లాఘనీయశ్చ
నాతిదూరేచరాఘవ । గోదావర్యాస్సమీపేచ మైథిలీతత్రరంస్యతే ॥ ౫౯ ॥ ప్రాజ్యమూలఫలశ్చైవ నానా
ద్విజగణాయుతః । వివిక్తశ్చమహాబాహో పుణ్యోరమ్యస్తథైవచ ॥ ౬౦ ॥ భవానపిసదారశ్చ శక్తశ్చపరిరక్షణే।
అపిచాత్రవసన్రామ తాపసాన్పాలయిష్యసి ॥ ౬౧ ॥ ఏతదాలక్ష్యతేవీరమధూకానాంమహద్వనం । ఉత్తరేణా
స్యగంతవ్యం న్యగ్రోధమపిగచ్ఛతా ॥ ౬౨ ॥ తతస్స్థలముపారుహ్య పర్వతస్యావిదూరతః । ఖ్యాతఃపంచవటీత్యేవ
నిత్యపుష్పితకాననః ॥ ౬౩ ॥ అగస్త్యేనైవముక్తస్తు రామస్సౌమిత్రిణాసహ । సత్కృత్యామన్త్రయామాసతమృ
షింసత్యవాదినమ్ ॥ ౬౪ ॥ తౌతుతేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ కృతపాదాభివందనౌ । తదాశ్రమాత్పంచవటీంజగ్మతుస్సహ
సీతయా ॥ ౬౫ ॥ ఓమ్ ॥ గృహీతచాపౌతునరాధిపాత్మజౌవిషక్తతూణౌసమరేష్వకాతరౌ । యథోపదిష్టేనతథా మ
హర్షిణా ప్రజగ్మతుఃపంచవటీంసమాహితౌ ॥ ౬౬ ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే త్రయోదశస్సర్గః ॥౪౩౧॥ ౭౬౨౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథపంచవటీంగచ్ఛన్నంతరారఘునన్దనః । ఆససాదమహాకాయం గృధ్రం
భీమపరాక్రమమ్ ॥ ౧ ॥ తందృష్ట్వాతౌమహాభాగౌ వటస్థం రామలక్ష్మణౌ । మేనాతేరాక్షసంపక్షింబ్రువాణౌకో
భవానితి ॥ ౨ ॥ సతౌమధురయావాచా సౌమ్యయాప్రీణయన్నివ । ఉవాచవత్సమాంవిద్ధి వయస్యంపితురాత్మనః॥
సతంపితృసఖంబుద్ధ్వా పూజయామాసరాఘవః । సతస్యకులమవ్యగ్రమథపప్రచ్ఛనామచ ॥ ౪ ॥ రామస్యవచనం

శ్రుత్వా సర్వభూతసముద్భవం । ఆచచక్షే ద్విజస్తస్మై కులమాత్మానమేవ చ ॥ ౫ ॥ పూర్వకాలే మహాబాహో యే
ప్రజాపతయోఽభవన్ । తాన్మే నిగదతస్సర్వానాదితశ్శృణు రాఘవ ॥ ౬ ॥ కర్దమః ప్రథమస్తేషాం వికృతస్తదన
న్తరః । శేషశ్చ సంశ్రయశ్చైవ బహుపుత్రశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౭ ॥ స్థాణుర్మరీచిరత్రిశ్చ క్రతుశ్చైవ మహాబలః ।
పులస్త్యశ్చాంగిరాశ్చైవ ప్రచేతాః పులహస్తథా ॥ ౮ ॥ దక్షో వివస్వానపరోఽరిష్టనేమిశ్చ రాఘవ । కాశ్యపశ్చ మ
హాతేజాస్తేషామాసీచ్చ పశ్చిమః ॥ ౯ ॥ ప్రజాపతేస్తు దక్షస్య బభూవురితి విశ్రుతమ్ । షష్టిర్దుహితరో రామ య
శస్విన్యో మహాయశః ॥ ౧౦ ॥ కాశ్యపః ప్రతిజగ్రాహ తాసామష్టౌ సుమధ్యమాః । (అంగిరాస్త్వపరా రామ క
న్యాః ప్రత్యగ్రహీత్తదా) ॥ ౧౧ ॥ అదితిం చ దితిం చైవ దనూమపి చ కాళికామ్ । తామ్రాం క్రోధవశాం చైవ మనుం
చాప్యనలామపి । తాస్తు కన్యాస్తతః ప్రీతః కాశ్యపః పునరబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ పుత్రాంస్త్రైలోక్యభర్తౄన్వై జన
యిష్యథ మత్సమాన్ । అదితిస్తన్మనా రామ దితిశ్చ దనురేవ చ ॥ ౧౩ ॥ కాళికా చ మహాబాహో శేషాస్త్వమనసో
ఽభవన్ । అదిత్యాం జజ్ఞిరే దేవాస్త్రయస్త్రింశదరిందమ ॥ ౧౪ ॥ ఆదిత్యా వసవో రుద్రా హ్యశ్వినౌ చ పరంతప । దితి
స్త్వజనయత్పుత్రాన్దైత్యాంస్తాత యశస్వినః ॥ ౧౫ ॥ తేషామియం వసుమతీ పురాసీత్సవనార్ణవా । దనుస్త్వజన
యత్పుత్రమశ్వగ్రీవమరిందమ ॥ ౧౬ ॥ నరకం కాలకం చైవ కాళికాపి వ్యజాయత । క్రౌంచీం భాసీం తథా శ్యేనీం
ధృతరాష్ట్రీం తథా శుకీమ్ ॥ ౧౭ ॥ తామ్రాపి సుషువే కన్యాః పంచైతా లోకవిశ్రుతాః । ఉలూకాఞ్జనయత్క్రౌ
ఞ్చీ భాసీ భాసాన్వ్యజాయత ॥ ౧౮ ॥ శ్యేనీ శ్యేనాంశ్చ గృధ్రాంశ్చ వ్యజాయత సుతేజసః । ధృతరాష్ట్రీ తు హంసాం
శ్చ కలహంసాంశ్చ సర్వశః ॥ ౧౯ ॥ చక్రవాకాంశ్చ భద్రం తే విజజ్ఞే సాపి భామినీ । శుకీ నతాం విజజ్ఞే తు నతాయా వి
నతాసుతా ॥ ౨౦ ॥ దశ క్రోధవశా రామ విజజ్ఞే హ్యాత్మసంభవాః । మృగీం చ మృగమందాం చ హరీం భద్రమదామ
పి ॥ ౨౧ ॥ మాతంగీమపి శార్దూలీం శ్వేతాం చ సురభీం తథా । సర్వలక్షణసంపన్నాం సురసాం కద్రుకామపి ॥ ౨౨ ॥
అపత్యం తు మృగాస్సర్వే మృగ్యా నరవరోత్తమ । ఋక్షాశ్చ మృగమందాయాస్సృమరాశ్చమరాస్తథా ॥ ౨౩ ॥ హ
ర్యాశ్చ హరయోఽపత్యం వానరాశ్చ తరస్వినః । తతస్త్విరావతీం నామ జజ్ఞే భద్రమదా సుతామ్ ॥ ౨౪ ॥ తస్యాస్త్వైరావ
తః పుత్రో లోకనాథో మహాగజః । మాతంగ్యాస్త్వథ మాతంగా అపత్యం మనుజర్షభ ॥ ౨౫ ॥ (గోలాంగూలాంశ్చ
శార్దూలీ వ్యాఘ్రాంశ్చాజనయత్సుతాన్) । దిశాగజాంశ్చ కాకుత్స్థ శ్వేతాప్యజనయత్సుతాన్ ॥ ౨౬ ॥ తతో
దుహితరౌ రామ సురభిర్ద్వే వ్యజాయత । రోహిణీం నామ భద్రం తే గంధర్వీం చ యశస్వినీమ్ ॥ ౨౭ ॥ రోహిణ్యజ
నయద్గా వై గంధర్వీ వాజినస్సుతాన్ । సురసాజనయన్నాగాన్రామ కద్రూస్తు పన్నగాన్ ॥ ౨౮ ॥ మనుర్మనుష్యాన్
జనయద్రామ పుత్రాన్యశస్వినః । బ్రాహ్మణాన్క్షత్రియాన్వైశ్యాంఛూద్రాంశ్చ మనుజర్షభ ॥ ౨౯ ॥ సర్వాన్
పుణ్యఫలాన్వృక్షాననలాపి వ్యజాయత । వినతా చ శుకీపౌత్రీ కద్రూశ్చ సురసా స్వసా ॥ ౩౦ ॥ కద్రూర్నాగం సహస్రా
స్యం విజజ్ఞే ధరణీధరమ్ । ద్వౌ పుత్రౌ వినతాయాస్తు గరుడోఽరుణ ఏవ చ ॥ ౩౧ ॥ తస్మాజ్జాతోఽహమరుణాత్సంపాతి
శ్చ మమాగ్రజః । జటాయురితి మాం విద్ధి శ్యేనీపుత్రమరిందమ ॥ ౩౨ ॥ సోఽహం వాసస్సహాయస్తే భవిష్యామి యదీ
చ్ఛసి । ఇదం హి దుర్గం కాన్తారం మృగరాక్షససేవితమ్ ॥ ౩౩ ॥ సీతాం చ తాత రక్షిష్యే త్వయి యాతే సలక్ష్మణే ।
౩౪ ॥ జటాయుషం తు ప్రతిపూజ్య రాఘవో ముదా పరిష్వజ్య చ సన్నతోఽభవత్ । పితుర్హి శుశ్రావ సఖిత్వమాత్మ
వాన్జటాయుషా సంకథితం పునః పునః ॥ ౩౫ ॥ స తత్ర సీతాం పరిధాయ మైథిలీం సహైవ తేనాతిబలేన పక్షిణా । జ
గామ తాం పంచవటీం సలక్ష్మణో రిపూన్దిధక్షుశ్శలభానివానలః ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుర్దశస్స
ర్గః ॥ ౩౩౪ ॥ ౬౬౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః పంచవటీం గత్వా నానావ్యాళమృగాయుతామ్ । ఉవాచ భ్రాతరం
రామస్సౌమిత్రిం దీప్తతేజసమ్ ॥ ౧ ॥ ఆగతాస్స్మ యథోద్దిష్ట మముం దేశం మహర్షిణా । అయం పంచవటీదేశ
స్సౌమ్యపుష్పితపాదపః ॥ ౨ ॥ సర్వతశ్చార్యతాం దృష్టిః కాననే నిపుణో హ్యసి । ఆశ్రమః కతరస్మిన్నో దేశే భవతి స
మ్మతః ॥ ౩ ॥ రమతే యత్ర వైదేహీ త్వమహం చైవ లక్ష్మణ । తాదృశో దృశ్యతాం దేశస్సన్నికృష్టజలాశయః ॥ ౪ ॥ వ
నరామణ్యకం యత్ర స్థలరామణ్యకం తథా । సన్నికృష్టం చ యత్ర స్యాత్సమిత్పుష్పకుశోదకమ్ ॥ ౫ ॥ ఏవముక్తస్తు రా
మేణ లక్ష్మణస్సంయతాంజలిః । సీతాసమక్షం కాకుత్స్థమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ పరవానస్మి కాకుత్స్థ త్వయి వర్ష
శతం స్థితే । స్వయం తు రుచిరే దేశే క్రియతామితి మాం వద ॥ ౭ ॥ సుప్రీతస్తేన వాక్యేన లక్ష్మణస్య మహాత్మనః । వి
మృశన్రోచయామాస దేశం సర్వగుణాన్వితమ్ ॥ ౮ ॥ స తం రుచిరమాక్రమ్య దేశమాశ్రమకర్మణి । హస్తా గృహీ
త్వా హస్తేన రామస్సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ అయం దేశస్సమశ్శ్రీమాన్పుష్పితైస్తరుభిర్వృతః । ఇహాశ్రమపదం
సౌమ్య యథావత్కర్తుమర్హసి ॥ ౧౦ ॥ ఇయమాదిత్యసంకాశైః పద్మైస్సురభిగంధిభిః । అదూరే దృశ్యతే రమ్యా ప
ద్మినీ పద్మసేవితా ॥ ౧౧ ॥ యథాఖ్యాతమగస్త్యేన మునినా భావితాత్మనా । ఇయం గోదావరీ రమ్యా పుష్పితైస్త
రుభిర్వృతా ॥ ౧౨ ॥ హంసకారండవాకీర్ణా చక్రవాకోపశోభితా । నాతిదూరే న చాసన్నే మృగయూథనిపీ
డితా ॥ ౧౩ ॥ మయూరనాదితా రమ్యాః ప్రాంశవో బహుకందరాః । దృశ్యంతే గిరయస్సౌమ్య ఫుల్లైస్తరుభిరావృ
తాః ॥ ౧౪ ॥ సౌవర్ణై రాజతైస్తామ్రైర్దేశే దేశే చ ధాతుభిః । గవాక్షితా ఇవాభాంతి గజాః పరమభక్తిభిః ॥ ౧౫ ॥
సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ ఖర్జూరైః పనసామ్రకైః । నీవారైస్తిమిశైశ్చైవ పున్నాగైశ్చోపశోభితాః ॥ ౧౬ ॥ చూతై
రశోకైస్తిలకైశ్చంపకైః కేతకైరపి । పుష్పగుల్మలతోపేతైస్తైస్తైస్తరుభిరావృతాః ॥ ౧౭ ॥ చందనైస్స్పందనైర్నీపైః
పనసైర్లికుచైరపి । ధవాశ్వకర్ణఖదిరైశ్శమీకింశుకపాటలైః ॥ ౧౮ ॥ ఇదం పుణ్యమిదం మేధ్యమిదం బహుమృగద్వి
జమ్ । ఇహ వత్స్యామ సౌమిత్రే సార్ధమేతేన పక్షిణా ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహా । అచిరేణా
శ్రమం భ్రాతుశ్చకార సుమహాబలః ॥ ౨౦ ॥ పర్ణశాలాం సువిపులాం తత్ర సంఘాతమృత్తికాం । సుస్తంభాం మ
స్కరైర్దీర్ఘైః కృతవంశాం సుశోభనాం ॥ ౨౧ ॥ శమీశాఖాభిరాస్తీర్య దృఢపాశావపాశితామ్ ॥ ౨౨ ॥ కు
శకాశశరైః పర్ణైస్సుపరిచ్ఛాదితాం తథా । సమీకృతతలాం రమ్యాం చకార లఘువిక్రమః ॥ ౨౩ ॥ నివాసం రా
ఘవస్యార్థే ప్రేక్షణీయమనుత్తమం । స గత్వా లక్ష్మణశ్శ్రీమాన్నదీం గోదావరీం తదా ॥ ౨౪ ॥ స్నాత్వా ప
ద్మాని చాదాయ సఫలః పునరాగతః । తతః పుష్పబలిం కృత్వా శాంతిం చ స యథావిధి ॥ ౨౫ ॥ దర్శయామా
స రామాయ తదాశ్రమపదం కృతమ్ । స తం దృష్ట్వా కృతం సౌమ్యమాశ్రమం సీతయా సహ ॥ ౨౬ ॥ రాఘవః
పర్ణశాలాయాం హర్షమాహారయద్భృశం । సుసంహృష్టః పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం లక్ష్మణం తదా ॥ ౨౭ ॥ అతిస్ని
గ్ధం చ గాఢం చ వచనం చేదమబ్రవీత్ । ప్రీతోఽస్మి తే మహత్కర్మ త్వయా కృతమిదం ప్రభో ॥ ౨౮ ॥ ప్రదేయో
యన్నిమిత్తస్తే పరిష్వంగో మయా కృతః । భావజ్ఞేన కృతజ్ఞేన ధర్మజ్ఞేన చ లక్ష్మణ ॥ ౨౯ ॥ త్వయా నాథేన ధర్మా
త్మా న సంవృత్తః పితా మమ । ఏవం లక్ష్మణముక్త్వా తు రాఘవో లక్ష్మివర్ధనః ॥ ౩౦ ॥ తస్మిన్దేశే బహుఫలే న్యవసత్స సు
ఖం వశీ । కంచిత్కాలం స ధర్మాత్మా సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౩౧ ॥ అన్వాస్యమానో న్యవసత్స్వర్గలోకే యథా
మరః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పఞ్చదశస్సర్గః ॥ ౩౭ ॥ ౪౭౪౦ ॥ ************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వసతస్తస్య తు సుఖం రాఘవస్య మహాత్మనః । శరద్వ్యపాయే హేమంతఋ
తురిష్టః ప్రవర్తతే ॥ ౧ ॥ స కదాచిత్ప్రభాతాయాం శర్వర్యాం రఘునందనః । ప్రయయావభిషేకార్థం ర

మ్యాం గోదావరీంనదీమ్ ॥ ౨ ॥ ప్రహ్వఃకలశహస్తస్తంసీతయాసహవీర్యవాన్ । పృష్ఠతోఽనువ్రజన్భ్రాతాసౌ
మిత్రిరిదమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ అయంసకాలస్సమ్ప్రాప్తః ప్రియోయస్తే ప్రియంవద । అలఙ్కృతఇవాభాతి యేన
సంవత్సరశ్శుభః ॥ ౪ ॥ నీహారపరుషోలోకః పృథివీసస్యశాలినీ । జలాన్యనుపభోగ్యాని సుభగోహవ్యవాహనః ॥
నవాగ్రయణపూజాభిరభ్యర్చ్యపితృదేవతాః । కృతాగ్రయణకాఃకాలే సంతోవిగతకల్మషాః ॥ ౬ ॥ ప్రాజ్య
కామాజనపదాస్సమ్పన్నతరగోరసాః । విచరంతిమహీపాలా యాత్రాస్థావిజిగీషవః ॥ ౭ ॥ సేవమానే దృఢం
సూర్యే దిశమంతకసేవితామ్ । విహీనతిలకేవస్త్రీనోత్తరాదిక్ప్రకాశతే ॥ ౮ ॥ ప్రకృత్యాహిమకోశాఢ్యోదూ
రసూర్యశ్చసామ్ప్రతమ్ । యథార్థనామాసువ్యక్తం హిమవాన్హిమవాన్గిరిః ॥ ౯ ॥ అత్యంతసుఖసంచారా మ
ధ్యాహ్నేస్పర్శతస్సుఖాః । దివసాస్సుభగాదిత్యాశ్ఛాయాసలిలదుర్భగాః ॥ ౧౦ ॥ మృదుసూర్యాస్సనీహారాః
పటుశీతాస్సమారుతాః । శూన్యారణ్యాహిమధ్వస్తాదివసాభాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౧౧ ॥ నివృత్తాకాశశయనాః
పుష్యనీతాహిమారుణాః । శీతావృద్ధతరాయామాస్త్రియామాయాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౧౨ ॥ రవిసఙ్క్రాన్తసౌ
భాగ్యస్తుషారారుణమండలః । నిశ్వాసాంధఇవాదర్శశ్చంద్రమాన ప్రకాశతే ॥ ౧౩ ॥ జ్యోత్స్నా తుషారమలి
నా పౌర్ణమాస్యాంనరాజతే । సీతేవచాతపశ్యామాలక్ష్యతేనతుశోభతే ॥ ౧౪ ॥ ప్రకృత్యాశీతలస్పర్శో హిమవి
ద్ధశ్చసామ్ప్రతమ్ । ప్రవాతిపశ్చిమో వాయుః కాలేద్విగుణశీతలః ॥ ౧౫ ॥ బాష్పచ్ఛన్నాన్యరణ్యాని యవగో
ధూమవంతిచ । శోభంతేఽభ్యుదితేసూర్యేనదద్భిఃక్రౌంచసారసైః ॥ ౧౬ ॥ ఖర్జూరపుష్పాకృతిభిశ్శిరోభిఃపూర్ణతం
డులైః । శోభంతేకించిదానమ్రాః శాలయఃకనకప్రభాః ॥ ౧౭ ॥ మయూఖైరుపసర్పద్భిర్హిమనీహారసంవృతైః ।
దూరమభ్యుదితస్సూర్యశ్శశాంకఇవలక్ష్యతే ॥ ౧౮ ॥ అగ్రాహ్యవీర్యఃపూర్వాహ్ణే మధ్యాహ్నే స్పర్శతస్సుఖః ।
సంరక్తఃకించిదాపాండురాతపశ్శోభతేక్షితౌ ॥ ౧౯ ॥ అవశ్యాయనిపాతేన కించిత్ప్రక్లిన్నశాద్వలా । వనానాం
శోభతేభూమిర్నివిష్టతరుణాతపా ॥ ౨౦ ॥ స్పృశంస్తువిమలంశీతముదకంద్విరదస్సుఖమ్ । అత్యంతతృషితోవన్యః
ప్రతిసంహరతేకరమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏతేహిసముపాసీనావిహగాజలచారిణః । నావగాహంతిసలిలమప్రగల్భాఇవా
హవమ్ ॥ ౨౨ ॥ అవశ్యాయతమోనద్ధానీహారతమసావృతాః । ప్రసుప్తాఇవ లక్ష్యంతే విపుష్పావనరాజయః ॥
బాష్పసంఛన్నసలిలారుతవిజ్ఞేయసారసాః । హిమార్ద్రవాలుకైస్తీరైస్సరితోభాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౨౪ ॥ తుషా
రపతనాచ్చైవ మృదుత్వాద్భాస్కరస్యచ । శైత్యాదగాగ్రస్థమపి ప్రాయేణరసవజ్జలమ్ ॥ ౨౫ ॥ జరాఝర్ఝ
రితైఃపత్రైశ్శీర్ణకేసరకర్ణికైః । నాళశేషైర్హిమధ్వస్తైర్నభాంతికమలాకరాః ॥ ౨౬ ॥ అస్మింస్తుపురుషవ్యాఘ్రఃకాలే
దుఃఖసమన్వితః । తపశ్చరతిధర్మాత్మాత్వద్భక్త్యాభరతఃపురే ॥ ౨౭ ॥ త్యక్త్వా రాజ్యంచమానంచ భోగాంశ్చ
వివిధాన్బహూన్ । తపస్వీనియతాహారశ్శేతేశీతేమహీతలే ॥ ౨౮ ॥ సోఽపివేలామిమాంనూనమభిషేకార్థముద్య
తః । వృతఃప్రకృతిభిర్నిత్యం ప్రయాతిసరయూంనదీమ్ ॥ ౨౯ ॥ అత్యంతసుఖసంవృద్ధస్సుకుమారస్సుఖోచితః ।
కథంన్వపరరాత్రేషు సరయూమవగాహతే ॥ ౩౦ ॥ పద్మపత్రేక్షణశ్శ్రీమాన్శ్యామోనిరుదరోమహాన్ । ధర్మజ్ఞ
స్సత్యవాదీచ హ్రీనిషేధోజితేంద్రియః ॥ ౩౧ ॥ ప్రియాభిభాషీమధురో దీర్ఘబాహురరిందమః । సంత్యజ్య వివి
ధాన్భోగానార్యంసర్వాత్మనాశ్రితః ॥ ౩౨ ॥ జితస్స్వర్గస్తవభ్రాత్రాభరతేనమహాత్మనా । వనస్థమపి తాపస్యే
యస్త్వామనువిధీయతే ॥ ౩౩ ॥ నపిత్ర్యమనువర్తంతే మాతృకంద్విపదాఇతి । ఖ్యాతోలోకప్రవాదోఽయం భర
తేనాన్యథాకృతః ॥ ౩౪ ॥ భర్తాదశరథోయస్యాస్సాధుశ్చభరతస్సుతః । కథంనుసామ్బాకైకేయీ తాదృశీక్రూ
రశీలినీ ॥ ౩౫ ॥ ఇత్యేవంలక్ష్మణేవాక్యం స్నేహాద్బ్రువతిధార్మికే । పరివాదంజనన్యాస్తమసహన్రాఘవోఽబ్రవీత్ ॥

న తేమ్బ మధ్యమా తాత గర్హితవ్యా కథంచన । తామేవేక్ష్వాకునాథస్య భరతస్య కథాంకురు ॥ ౩౭ ॥ నిశ్చితాపిహి
మెబుద్ధిర్వనవాసె దృఢవ్రతా । భరతస్నేహసంతప్తా బాలిశీక్రియతె పునః ॥ ౩౮ ॥ సంస్మరామ్యస్య వాక్యాని ప్రి
యాణి మధురాణిచ । హృద్యాన్యమృతకల్పాని మనసః ప్రహ్లాదనానిచ ॥ ౩౯ ॥ కదాన్వహం సమేష్యామి భరతేన మ
హాత్మనా । శత్రుఘ్నేనచ వీరేణ త్వయా చ రఘునందన ॥ ౪౦ ॥ ఇత్యేవం విలపం స్తత్ర ప్రాప్య గోదావరీం నదీమ్।
చక్రేఽభిషెకం కాకుత్థ్స స్సానుజస్సహసీతయా ॥౪౧॥ తర్పయిత్వాథసలిలైస్తేపితౄ న్దైవతానిచ । స్తువంతిస్మోదితం
సూర్యం దెవతాశ్చసమాహితాః ॥ ౪౨ ॥ ఓమ్ ॥ కృతాభిషెకస్సరరాజ రామస్సీతాద్వితీయస్సహలక్ష్మణెన । కృ
తాభిషెకో గిరిరాజపుత్ర్యా రుద్రస్సనందీ భగవానివెశః ॥ ౪౩ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండె షోడశస్సర్గః ॥౧౪౦॥౨౭౦౦॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కృతాభిషెకో రామస్తు సీతా సౌమిత్రిరేవచ । తస్మాద్గోదావరీతీరా త్తతో
జగ్ముస్స్వమాశ్రమమ్ ॥ ౧ ॥ ఆశ్రమం తముపాగమ్య రాఘవస్సహలక్ష్మణః । కృత్వా పౌర్వాహ్ణికం కర్మ పర్ణశా
లాముపాగమత్ ॥ ౨ ॥ ఉవాససుఖితస్తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః । లక్ష్మణేనసహ భ్రాత్రా చకార వివిధాః క
థాః ॥ ౩ ॥ సరామః పర్ణశాలాయామాసీనస్సహసీతయా । విరరాజ మహాబాహుశ్చిత్రయా చన్ద్రమా ఇవ ॥౪॥
తథాసీనస్య రామస్య కథాసంసక్తచెతసః । తం దెశం రాక్షసీ కాచిదాజగామ యదృచ్ఛయా ॥ ౫ ॥ సాతు శూర్పణ
ఖానామ దశగ్రీవస్య రక్షసః । భగినీ రామమాసాద్య దదర్శ త్రిదశోపమమ్ ॥ ౬ ॥ సింహోరస్కం మహాబాహుం
పద్మపత్రనిభేక్షణమ్ । ఆజానుబాహుం దీప్తాస్యమతీవ ప్రియదర్శనమ్ ॥ ౭ ॥ గజవిక్రాంతగమనం జటామండలధా
రిణమ్ । సుకుమారం మహాసత్వం పార్థివవ్యంజనాన్వితమ్ ॥ ౮ ॥ రామమిందీవరశ్యామం కందర్పసదృశప్రభం ।
బభూవేంద్రోపమం దృష్ట్వా రాక్షసీ కామమోహితా ॥ ౯ ॥ సుముఖం దుర్ముఖీ రామం వృత్తమధ్యం మహోదరీ । వి
శాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకెశం తామ్రమూర్ధజా ॥ ౧౦ ॥ ప్రీతిరూపం విరూపా సా సుస్వరం భైరవస్వరా । తరు
ణం దారుణా వృద్ధా దక్షిణం వామభాషిణీ ॥ ౧౧ ॥ న్యాయవృత్తం సుదుర్వృత్తా ప్రియమప్రియదర్శనా । శరీరజసమా
విష్టా రాక్షసీ రామమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ జటీ తాపసరూపెణ సభార్యశ్శరచాపధృత్ । ఆగతస్త్వమిమం దేశం కథం
రాక్షససెవితమ్ ॥ ౧౩ ॥ కిమాగమనకృత్యం తె తత్వమాఖ్యాతుమర్హసి । ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా శూర్పణఖ్యా ప
రంతపః ॥ ౧౩ ॥ ఋజుబుద్ధితయా సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే । అనృతం నహి రామస్య కదాచిదపి సమ్మతమ్॥౧౫॥
విశేషెణాశ్రమస్థస్య సమీపె స్త్రీజనస్య చ । ఆసీద్దశరథో నామ రాజా త్రిదశవిక్రమః॥ ౧౬ ॥ తస్యాహమగ్రజః
పుత్రో రామో నామ జనైశ్శ్రుతః । భ్రాతాయం లక్ష్మణో నామ యవీయాన్మామనువ్రతః॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఇయం భా
ర్యా చ వైదెహీ మమ సీతెతి విశ్రుతా । నియోగాత్తు నరెంద్రస్య పితుర్మాతుశ్చ యంత్రితః ॥౧౮ ॥ ధర్మార్థం
ధర్మకాంక్షీ చ వనం వస్తుమిహాగతః । త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామి కథ్యతాం కాసి కస్య వా ॥ ౧౯ ॥ నహి తావన్మనో
జ్ఞాంగీ రాక్షసీ ప్రతిభాసి మే । ఇహ వా కిన్నిమిత్తం త్వమాగతా బ్రూహి తత్వతః ॥ ౨౦ ॥ సాబ్రవీద్వచనం శ్రుత్వా
రాక్షసీ మదనార్దితా । శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి తత్త్వార్థం వచనం మమ ॥ ౨౧ ॥ అహం శూర్పణఖా నామ రా
క్షసీ కామరూపిణీ । అరణ్యం విచరామీదమేకా సర్వభయంకరా ॥ ౨౨ ॥ రావణో నామ మే భ్రాతా బలీయాన్రాక్ష
సేశ్వరః । వీరో విశ్రవసః పుత్రో యది తె శ్రోత్రమాగతః ॥ ౨౩ ॥ ప్రవృద్ధనిద్రశ్చ సదా కుమ్భకర్ణో మహాబలః ।
విభీషణస్తు ధర్మాత్మా న తు రాక్షసచేష్టితః ॥ ౨౪ ॥ ప్రఖ్యాతవీర్యౌ చ రణె భ్రాతరౌ ఖరదూషణౌ । తానహం స
మతిక్రాన్తా రామ త్వాపూర్వదర్శనాత్ ॥ ౨౫ ॥ సముపేతాస్మి భావేన భర్తారం పురుషోత్తమమ్ । అహం ప్రభా
వసమ్పన్నా స్వచ్ఛందబలగామినీ ॥ ౨౬ ॥ చిరాయ భవ మె భర్తా సీతయా కిం కరిష్యసి । వికృతా చ విరూపా చ నచే

మ్యాం గోదావరీంనదీమ్ ॥ ౨ ॥ ప్రహ్వఃకలశహస్తస్తంసీతయాసహవీర్యవాన్ । పృష్ఠతోఽనువ్రజన్భ్రాతాసౌ
మిత్రిరిదమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ అయంసకాలస్సమ్ప్రాప్తః ప్రియోయస్తే ప్రియంవద । అలఙ్కృతఇవాభాతి యేన
సంవత్సరశ్శుభః ॥ ౪ ॥ నీహారపరుషోలోకః పృథివీసస్యశాలినీ । జలాన్యనుపభోగ్యాని సుభగోహవ్యవాహనః ॥
నవాగ్రయణపూజాభిరభ్యర్చ్యపితృదేవతాః । కృతాగ్రయణకాఃకాలే సంతోవిగతకల్మషాః ॥ ౬ ॥ ప్రాజ్య
కామాజనపదాస్సమ్పన్నతరగోరసాః । విచరంతిమహీపాలా యాత్రాస్థావిజిగీషవః ॥ ౭ ॥ సేవమానే దృఢం
సూర్యే దిశమంతకసేవితామ్ । విహీనతిలకేవస్త్రీనోత్తరాదిక్ప్రకాశతే ॥ ౮ ॥ ప్రకృత్యాహిమకోశాఢ్యోదూ
రసూర్యశ్చసామ్ప్రతమ్ । యథార్థనామాసువ్యక్తం హిమవాన్హిమవాన్గిరిః ॥ ౯ ॥ అత్యంతసుఖసంచారా మ
ధ్యాహ్నేస్పర్శతస్సుఖాః । దివసాస్సుభగాదిత్యాశ్ఛాయాసలిలదుర్భగాః ॥ ౧౦ ॥ మృదుసూర్యాస్సనీహారాః
పటుశీతాస్సమారుతాః । శూన్యారణ్యాహిమధ్వస్తాదివసాభాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౧౧ ॥ నివృత్తాకాశశయనాః
పుష్యనీతాహిమారుణాః । శీతావృద్ధతరాయామాస్త్రియామాయాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౧౨ ॥ రవిసఙ్క్రాన్తసౌ
భాగ్యస్తుషారారుణమండలః । నిశ్వాసాంధఇవాదర్శశ్చంద్రమాన ప్రకాశతే ॥ ౧౩ ॥ జ్యోత్స్నా తుషారమలి
నా పౌర్ణమాస్యాంనరాజతే । సీతేవచాతపశ్యామాలక్ష్యతేనతుశోభతే ॥ ౧౪ ॥ ప్రకృత్యాశీతలస్పర్శో హిమవి
ద్ధశ్చసామ్ప్రతమ్ । ప్రవాతిపశ్చిమోవాయుః కాలేద్విగుణశీతలః ॥ ౧౫ ॥ బాష్పచ్ఛన్నాన్యరణ్యాని యవగో
ధూమవంతిచ ।శోభంతేఽభ్యుదితేసూర్యేనదద్భిఃక్రౌంచసారసైః॥ ౧౬ ॥ ఖర్జూరపుష్పాకృతిభిశ్శిరోభిఃపూర్ణతం
డులైః । శోభంతేకించిదానమ్రాః శాలయఃకనకప్రభాః ॥ ౧౭ ॥ మయూఖైరుపసర్పద్భిర్హిమనీహారసంవృతైః ।
దూరమభ్యుదితస్సూర్యశ్శశాంకఇవలక్ష్యతే ॥ ౧౮ ॥ అగ్రాహ్యవీర్యఃపూర్వాహ్ణే మధ్యాహ్నే స్పర్శతస్సుఖః ।
సంరక్తఃకించిదాపాండురాతపశ్శోభతేక్షితౌ ॥ ౧౯ ॥ అవశ్యాయనిపాతేన కించిత్ప్రక్లిన్నశాద్వలా । వనానాం
శోభతేభూమిర్నివిష్టతరుణాతపా ॥ ౨౦ ॥ స్పృశంస్తువిపులంశీతముదకంద్విరదస్సుఖమ్ । అత్యంతతృషితోవన్యః
ప్రతిసంహరతేకరమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏతేహిసముపాసీనావిహగాజలచారిణః । నావగాహంతిసలిలమప్రగల్భాఇవా
హవమ్ ॥ ౨౨ ॥ అవశ్యాయతమోనద్ధానీహారతమసావృతాః । ప్రసుప్తాఇవ లక్ష్యంతే విపుష్పావనరాజయః ॥
బాష్పసంఛన్నసలిలారుతవిజ్ఞేయసారసాః । హిమార్ద్రవాలుకైస్తీరైస్సరితోభాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౨౪ ॥ తుషా
రపతనాచ్చైవ మృదుత్వాద్భాస్కరస్యచ । శైత్యాదగాగ్రస్థమపి ప్రాయేణరసవజ్జలమ్ ॥ ౨౫ ॥ జరాజర్ఝ
రితైఃపద్మైశ్శీర్ణకేసరకర్ణికైః । నాళశేషైర్హిమధ్వస్తైర్నభాంతికమలాకరాః ॥ ౨౬ ॥ అస్మింస్తుపురుషవ్యాఘ్రః కాలే
దుఃఖసమన్వితః । తపశ్చరతిధర్మాత్మాత్వద్భక్త్యాభరతఃపురే ॥ ౨౭ ॥ త్యక్త్వారాజ్యంచమానంచ భోగాంశ్చ
వివిధాన్బహూన్ । తపస్వీనియతాహారశ్శేతేశీతేమహీతలే ॥ ౨౮ ॥ సోఽపివేలామిమాంనూనమభిషేకార్థముద్య
తః । వృతఃప్రకృతిభిర్నిత్యం ప్రయాతిసరయూంనదీమ్ ॥ ౨౯ ॥ అత్యంతసుఖసంవృద్ధస్సుకుమారస్సుఖోచితః ।
కథన్న్వపరరాత్రేషు సరయూమవగాహతే ॥ ౩౦ ॥ పద్మపత్రేక్షణశ్శ్రీమాన్శ్యామోనిరుదరోమహాన్ । ధర్మజ్ఞ
స్సత్యవాదీచ హ్రీనిషేధోజితేంద్రియః ॥ ౩౧ ॥ ప్రియాభిభాషీమధురో దీర్ఘబాహురరిందమః । సంత్యజ్య వివి
ధాన్భోగానార్యంసర్వాత్మనాశ్రితః ॥ ౩౨ ॥ జితస్స్వర్గస్తవభ్రాత్రాభరతేనమహాత్మనా । వనస్థమపి తాపస్యే
యస్త్వామనువిధీయతే ॥ ౩౩ ॥ నపిత్ర్యమనువర్తంతే మాతృకంద్విపదాఇతి । ఖ్యాతోలోకప్రవాదోఽయం భర
తేనాన్యథాకృతః ॥ ౩౪ ॥ భర్తాదశరథోయస్యాస్సాధుశ్చభరతస్సుతః । కథన్నుసామ్బాకైకేయీ తాదృశీక్రూ
రశీలినీ ॥ ౩౫ ॥ ఇత్యేవంలక్ష్మణేవాక్యం స్నేహాద్బ్రువతిధార్మికే ।పరివాదంజనన్యాస్తమసహన్రాఘవోఽబ్రవీత్ ॥

న తేమ్బామధ్యమా తాతగర్హితవ్యాకథంచన । తామేవేక్ష్వాకునాథస్య భరతస్యకథాంకురు ॥ ౩౭ ॥ నిశ్చితాపిహి
మేబుద్ధిర్వనవాసేదృఢవ్రతా । భరతస్నేహసంతప్తాబాలిశీక్రియతేపునః ॥ ౩౮ ॥ సంస్మరామ్యస్య వాక్యాని ప్రి
యాణిమధురాణిచ । హృద్యాన్యమృతకల్పాని మనఃప్రహ్లాదనానిచ ॥ ౩౯ ॥ కదాన్వహంసమేష్యామిభరతేనమ
హాత్మనా । శత్రుఘ్నేనచవీరేణ త్వయాచరఘునందన ॥ ౪౦ ॥ ఇత్యేవంవిలపంస్తత్ర ప్రాప్యగోదావరీంనదీమ్।
చక్రేఽభిషేకంకాకుత్స్థస్సానుజస్సహసీతయా ॥౪౧॥తర్పయిత్వాథసలిలైస్తేపితౄన్దైవతానిచ । స్తువంతిస్మోదితం
సూర్యం దేవతాశ్చసమాహితాః ॥ ౪౨ ॥ ఓమ్ ॥ కృతాభిషేకస్సరరాజ రామస్సీతాద్వితీయస్సహలక్ష్మణేన । కృ
తాభిషేకోగిరిరాజపుత్ర్యారుద్రస్సనందీభగవానివేశః ॥ ౪౩ ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండేషోడశస్సర్గః ॥౧౪౦॥౨౨౦౦॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కృతాభిషేకోరామస్తుసీతాసౌమిత్రిరేవచ । తస్మాద్గోదావరీతీరాత్తతో
జగ్ముస్స్వమాశ్రమమ్ ॥ ౧ ॥ ఆశ్రమంతముపాగమ్య రాఘవస్సహలక్ష్మణః । కృత్వాపౌర్వాహ్ణికంకర్మ పర్ణశా
లాముపాగమత్ ॥ ౨ ॥ ఉవాససుఖితస్తత్ర పూజ్యమానోమహర్షిభిః । లక్ష్మణేనసహభ్రాత్రా చకార వివిధాఃక
థాః ॥ ౩ ॥ సరామఃపర్ణశాలాయామాసీనస్సహసీతయా । విరరాజమహాబాహుశ్చిత్రయాచన్ద్రమాఇవ ॥౪॥
తథాసీనస్యరామస్య కథాసంసక్తచేతసః । తందేశంరాక్షసీకాచిదాజగామయదృచ్ఛయా ॥ ౫ ॥ సాతుశూర్పణ
ఖానామదశగ్రీవస్య రక్షసః । భగినీరామమాసాద్య దదర్శత్రిదశోపమమ్ ॥ ౬ ॥ సింహోరస్కం మహాబాహుం
పద్మపత్రనిభేక్షణమ్ । ఆజానుబాహుందీప్తాస్యమతీవప్రియదర్శనమ్ ॥ ౭ ॥ గజవిక్రాంతగమనం జటామండలధా
రిణమ్ । సుకుమారం మహాసత్వంపార్థివవ్యంజనాన్వితమ్ ॥ ౮ ॥ రామమిందీవరశ్యామం కందర్పసదృశప్రభం ।
బభూవేంద్రోపమందృష్ట్వా రాక్షసీకామమోహితా ॥ ౯ ॥ సుముఖందుర్ముఖీరామంవృత్తమధ్యం మహోదరీ । వి
శాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకేశంతామ్రమూర్ధజా ॥ ౧౦ ॥ ప్రీతిరూపంవిరూపాసా సుస్వరం భైరవస్వరా । తరు
ణందారుణావృద్ధాదక్షిణంవామభాషిణీ ॥ ౧౧ ॥ న్యాయవృత్తంసుదుర్వృత్తాప్రియమప్రియదర్శనా । శరీరజసమా
విష్టారాక్షసీరామమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ జటీతాపసరూపేణ సభార్యశ్శరచాపధృత్ । ఆగతస్త్వమిమందేశం కథం
రాక్షససేవితమ్ ॥ ౧౩ ॥ కిమాగమనకృత్యంతే తత్త్వమాఖ్యాతుమర్హసి । ఏవముక్తస్తురాక్షస్యా శూర్పణఖ్యా ప
రంతపః ॥ ౧౩ ॥ ఋజుబుద్ధితయాసర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే । అనృతంనహిరామస్యకదాచిదపిసమ్మతమ్॥౧౫॥
విశేషేణాశ్రమస్థస్య సమీపేస్త్రీజనస్యచ । ఆసీద్దశరథోనామ రాజాత్రిదశవిక్రమః॥ ౧౬ ॥ తస్యాహమగ్రజః
పుత్రో రామోనామజనైశ్శ్రుతః । భ్రాతాయంలక్ష్మణోనామ యవీయాన్మామనువ్రతః॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఇయంభా
ర్యాచవైదేహీమమసీతేతివిశ్రుతా । నియోగాత్తునరేంద్రస్య పితుర్మాతుశ్చయంత్రితః ॥౧౮ ॥ ధర్మార్థం
ధర్మకాంక్షీచ వనంవస్తుమిహాగతః । త్వాంతువేదితుమిచ్ఛామి కథ్యతాంకాసికస్యవా ॥ ౧౯ ॥ నహితావన్మనో
జ్ఞాంగీ రాక్షసీప్రతిభాసిమే । ఇహవాకిన్నిమిత్తంత్వమాగతాబ్రూహితత్త్వతః ॥ ౨౦ ॥ సాబ్రవీద్వచనంశ్రుత్వా
రాక్షసీ మదనార్దితా । శ్రూయతాంరామవక్ష్యామి తత్త్వార్థంవచనంమమ ॥ ౨౧ ॥ అహంశూర్పణఖానామరా
క్షసీకామరూపిణీ । అరణ్యంవిచరామీదమేకాసర్వభయంకరా ॥ ౨౨ ॥ రావణోనామమేభ్రాతాబలీయాన్రాక్ష
సేశ్వరః । వీరోవిశ్రవసఃపుత్రో యదితేశ్రోత్రమాగతః ॥ ౨౩ ॥ ప్రవృద్ధనిద్రశ్చసదా కుమ్భకర్ణోమహాబలః ।
విభీషణస్తుధర్మాత్మానతురాక్షసచేష్టితః ॥ ౨౪ ॥ ప్రఖ్యాతవీర్యౌచరణే భ్రాతరౌఖరదూషణౌ । తానహం స
మతిక్రాన్తా రామత్వాపూర్వదర్శనాత్ ॥ ౨౫ ॥ సముపేతాస్మిభావేన భర్తారంపురుషోత్తమమ్ । అహంప్రభా
వసమ్పన్నాస్వచ్ఛందబలగామినీ ॥ ౨౬ ॥ చిరాయభవమేభర్తాసీతయాకింకరిష్యసి । వికృతాచవిరూపాచ నచే

యం సదృశీ తవ ॥ ౨౭ ॥ అహమేవానురూపా తే భార్యా రూపేణ పశ్య మామ్ । ఇమాం విరూపామసతీం కరా
ళాం నిర్ణతోదరీమ్ ॥ ౨౮ ॥ అనేన తే సహ భ్రాత్రా భక్షయిష్యామి మానుషీం । తతః పర్వతశృంగాణి వనాని వివిధా
ని చ ॥ ౨౯ ॥ పశ్యన్ సహ మయా కాంత దండకాన్విచరిష్యసి । ఇత్యేవముక్తః కాకుత్స్థః ప్రహస్య మదిరేక్షణాం ॥
ఇదం వచనమారేభే వక్తుం వాక్యవిశారదః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తదశస్సర్గః ॥ ౪౩ ॥ ౮౬౦ ॥ *****
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శూర్పణఖాం రామః కామపాశావపాశితామ్ । స్వచ్ఛయా శ్లక్ష్ణయా
వాచా స్మితపూర్వమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ కృతదారోఽస్మి భవతి భార్యేయం దయితా మమ । త్వద్విధానాం తు నారీ
ణాం సుదుఃఖా ససపత్నతా ॥ ౨ ॥ అనుజస్త్వేష మే భ్రాతా శీలవాన్ప్రియదర్శనః । శ్రీమానకృతదారశ్చ లక్ష్మణో
నామ వీర్యవాన్ ॥ ౩ ॥ అపూర్వీ భార్యయా చార్థీ తరుణః ప్రియదర్శనః । అనురూపశ్చ తే భర్తా రూపస్యాస్య భవిష్య
తి ॥ ౪ ॥ ఏనం భజ విశాలాక్షి భర్తారం భ్రాతరం మమ । అసపత్నా వరారోహే మేరుమర్కప్రభా యథా ॥ ౫ ॥
ఇతి రామేణ సా ప్రోక్తా రాక్షసీ కామమోహితా । విసృజ్య రామం సహసా తతో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ అస్య రూప
స్య తే యుక్తా భార్యాహం వరవర్ణినీ । మయా సహ సుఖం సర్వాన్దండకాన్విచరిష్యసి ॥ ౭ ॥ ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రీ
రాక్షస్యా వాక్యకోవిదః । తతశ్శూర్పణఖాం స్మిత్వా లక్ష్మణో యుక్తమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ కథం దాసస్య మే దాసీ భార్యా
భవితుమిచ్ఛసి । సోఽహమార్యేణ పరవాన్భ్రాత్రా కమలవర్ణిని ॥ ౯ ॥ సమృద్ధార్థస్య సిద్ధార్థా ముదితామలవర్ణిని ॥ ఆ
ర్యస్య త్వం విశాలాక్షి భార్యా భవ యవీయసీ ॥ ౧౦ ॥ ఏనాం విరూపామసతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీమ్ । భార్యాం వృద్ధాం
పరిత్యజ్య త్వామేవైష భజిష్యతి ॥ ౧౧ ॥ కో హి రూపమిదం శ్రేష్ఠం సంత్యజ్య వరవర్ణిని । మానుషీషు వరారోహే
కుర్యాద్భావం విచక్షణః ॥ ౧౨ ॥ ఇతి సా లక్ష్మణేనోక్తా కరాళా నిర్ణతోదరీ । మన్యతే తద్వచస్తథ్యం పరిహాసావిచ
క్షణా ॥ ౧౩ ॥ సా రామం పర్ణశాలాయాముపవిష్టం పరంతపమ్ । సీతయా సహ దుర్ధర్షమబ్రవీత్కామమోహి
తా ॥ ౧౪ ॥ ఇమాం విరూపామసతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీమ్ । వృద్ధాం భార్యామవష్టభ్య మాం న త్వం బహు మన్య
సే ॥ ౧౫ ॥ అద్యేమాం భక్షయిష్యామి పశ్యతస్తవ మానుషీమ్ । త్వయా సహ చరిష్యామి నిస్సపత్నా యథాసుఖం ॥ ౧౬ ॥
ఇత్యుక్త్వా మృగశాబాక్షీమలాతసదృశేక్షణా । అభ్యధావత్సుసంక్రుద్ధా మహోల్కా రోహిణీమివ ॥ ౧౭ ॥ తాం మృ
త్యుపాశప్రతిమామాపతంతీం మహాబలః । నిగృహ్య రామః కుపితస్తతో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ క్రూరైరనా
ర్యైస్సౌమిత్రే పరిహాసః కథంచన । న కార్యః పశ్య వైదేహీం కథంచిత్సౌమ్య జీవతీం ॥ ౧౯ ॥ ఇమాం విరూపామసతీ
మతిమత్తాం మహోదరీం । రాక్షసీం పురుషవ్యాఘ్ర విరూపయితుమర్హసి ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుక్తో లక్ష్మణస్తస్యాః క్రుద్ధో
రామస్య పశ్యతః । ఉద్ధృత్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కర్ణనాసం మహాబలః ॥ ౨౧ ॥ నికృత్తకర్ణనాసా తు విస్వరం సా వినద్య చ ।
యథాగతం ప్రదుద్రావ ఘోరా శూర్పణఖా వనమ్ ॥ ౨౨ ॥ సా విరూపా మహాఘోరా రాక్షసీ శోణితోక్షితా । ననాద
వివిధాన్నాదాన్యథా ప్రావృషి తోయదః ॥ ౨౩ ॥ సా విక్షరంతీ రుధిరం బహుధా ఘోరదర్శనా । ప్రగృహ్య బాహూ
గర్జంతీ ప్రవివేశ మహావనం ॥ ౨౪ ॥ తతస్తు సా రాక్షససంఘసంవృతం ఖరం జనస్థానగతం విరూపితా । ఉపేత్య తం
భ్రాతరముగ్రదర్శనం పపాత భూమౌ గగనాద్యథాశనిః ॥ ౨౫ ॥ తతస్స భార్యం భయమోహమూర్ఛితా సలక్ష్మణం
రాఘవమాగతం వనం । విరూపణం చాత్మని శోణితోక్షితా శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా ॥ ౨౬ ॥ * ఇతి శ్రీమదరణ్య
కాండే శూర్పణఖావిరూపకరణం నామాష్టాదశస్సర్గః ॥ ౫౯౩ ॥ ౧౧౮౬౦ ॥ **********************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాం తథా పతితాం దృష్ట్వా విరూపాం శోణితోక్షితామ్ । భగినీం క్రోధ
సంతప్తః ఖరః పప్రచ్ఛ రాక్షసః ॥ ౧ ॥ ఉత్తిష్ఠ తావదాఖ్యాహి ప్రమోహం జహి సంభ్రమమ్ । వ్యక్తమాఖ్యాహి కే

నత్వమేవంరూపావిరూపితా ॥ ౨ ॥ కః కృష్ణసర్పమాసీనమాశీవిషమనాగసం । తుదత్యభిసమాపన్న మంగుళ్య
గ్రేణలీలయా ॥ ౩ ॥ కః కాలపాశమాసజ్యకంఠే మోహాన్నబుధ్యతే । యస్త్వామద్యసమాసాద్యపీతవాన్విషముత్త
మం ॥ ౪ ॥ బలవిక్రమసంపన్నా కామగా కామరూపిణీ । ఇమామవస్థాంనీతాత్వం కేనాంతకసమాగతా ॥ ౫ ॥ దే
వగంధర్వభూతానామృషీణాంచమహాత్మనాం । కోయమేవంవిరూపాంత్వాంమహావీర్యశ్చకారహ ॥ ౬ ॥ నహి
పశ్యామ్యహంలోకేయఃకుర్యాన్మమవిప్రియమ్। అంతరేణసహస్రాక్షంమహేంద్రంపాకశాసనమ్ ॥ ౭ ॥ అద్యా
హంమార్గణైః ప్రాణానాదాస్యేజీవితాంతకైః । సలిలేక్షీరమాసక్తంనిష్పిబన్నివసారసః ॥ ౮ ॥ నిహతస్యమయా
సంఖ్యేశరసంకృత్తమర్మణః । సఫేనంరుధిరంరక్తం మేదినీకస్యపాస్యతి ॥ ౯ ॥ కస్యపత్రరథాః కాయాన్మాంసముత్కృ
త్యసంగతాః । ప్రహృష్టాభక్షయిష్యంతినిహతస్యమయారణే ॥ ౧౦ ॥ తంనదేవానగంధర్వానపిశాచానరాక్షసాః।
మయాపకృష్టంకృపణంశక్తాస్త్రాతుమిహాహవే ॥ ౧౧ ॥ ఉపలభ్యశనైస్సంజ్ఞాంతం మేశంసితుమర్హసి । యేనత్వం
దుర్వినీతేనవనేవిక్రమ్యనిర్జితా ॥ ౧౨ ॥ ఇతిభ్రాతుర్వచశ్శ్రుత్వాక్రుద్ధస్యచవిశేషతః । తతశ్శూర్పణఖావాక్యం
సబాష్పమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ తరుణౌరూపసంపన్నౌసుకుమారౌమహాబలౌ । పుండరీకవిశాలాక్షౌచీరకృష్ణాజి
నాంబరౌ ॥ ౧౪ ॥ ఫలమూలాశనౌదాంతౌతాపసౌధర్మచారిణౌ । పుత్రౌదశరథస్యాస్తాంభ్రాతరౌరామలక్ష్మణౌ॥
గంధర్వరాజప్రతిమౌపార్థివవ్యంజనాన్వితౌ । దేవౌవామానుషౌవాతౌనతర్కయితుముత్సహే ॥ ౧౬ ॥ తరుణీ
రూపసంపన్నాసర్వాభరణభూషితా । దృష్టాతత్రమయానారీతయోర్మధ్యేసుమధ్యమా ॥ ౧౭ ॥ తాభ్యాము
భాభ్యాంసంభూయప్రమదామధికృత్యతామ్ । ఇమామవస్థాంనీతాహంయథానాథాసతీతథా ॥ ౧౮ ॥ తస్యాశ్చా
నృజువృత్తాయాస్తయోశ్చహతయోరహం । సఫేనంపాతుమిచ్ఛామిరుధిరంరణమూర్ధని ॥ ౧౯ ॥ ఏషమేప్రథమః
కామఃకృతస్తాతత్వయాభవేత్ । తస్యాస్తయోశ్చరుధిరంపిబేయమహమాహవే ॥ ౨౦ ॥ ఇతితస్యాంబ్రువాణాయాం
చతుర్దశమహాబలాన్ । వ్యాదిదేశఖరఃక్రుద్ధోరాక్షసానంతకోపమాన్ ॥ ౨౧ ॥ మానుషౌశస్త్రసంపన్నౌచీరకృ
ష్ణాజినాంబరౌ। ప్రవిష్టౌదండకారణ్యంఘోరంప్రమదయాసహ ॥ ౨౨ ॥ తౌహత్వాతాంచదుర్వృత్తామపావర్తి
తుమర్హథ । ఇయంచరుధిరంతేషాంభగినీమమపాస్యతి ॥ ౨౩ ॥ మనోరథోయమిష్టోస్యాభగిన్యామమరాక్షసాః ।
శీఘ్రంసంపాద్యతాంతౌచప్రమథ్యస్వేనతేజసా ॥ ౨౪ ॥ ఇతిప్రతిసమాదిష్టా రాక్షసాస్తేచతుర్దశ । తత్రజగ్ము
స్తయాసార్ధంఘనావాతేరితాయథా ॥ ౨౫ ॥ ఓం ॥ తతస్తుతేతంసముదగ్రతేజసం తథాపితీక్ష్ణప్రదరానిశాచ
రాః । దురాసదంధర్షయితుంనచాశకన్వనద్విపాదీప్తమివాగ్నిముత్థితమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకో
నవింశస్సర్గః ॥ ౪౯౬ ॥ ౯౯౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శూర్పణఖాఘోరారాఘవాశ్రమమాగతా । రక్షసామాచచక్షేతౌ
భ్రాతరౌసహసీతయా ॥ ౧ ॥ తేరామంపర్ణశాలాయా ముపవిష్టంమహాబలమ్ । దదృశుస్సీతయాసార్ధంవైదేహ్యా
లక్ష్మణేనచ ॥ ౨ ॥ తాన్దృష్ట్వారాఘవశ్శ్రీమానాగతాంస్తాంచరాక్షసీం । అబ్రవీద్భ్రాతరంరామోలక్ష్మణందీప్త
తేజసం ॥ ౩ ॥ ముహూర్తంభవసౌమిత్రేసీతాయాః ప్రత్యనంతరః । ఇమానస్యావధిష్యామిపదవీమాగతానిహ ॥
వాక్యమేతత్తతశ్శ్రుత్వా రామస్యవిదితాత్మనః । తథేతిలక్ష్మణో వాక్యంరామస్యప్రత్యపూజయత్ ॥ ౫ ॥ రాఘ
వోపిమహచ్చాపంచామీకరవిభూషితమ్ । చకారసజ్యంధర్మాత్మాతానిరక్షాంసిచాబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ పుత్రౌదశరథ
స్యావాంభ్రాతరౌరామలక్ష్మణౌ । ప్రవిష్టౌసీతయాసార్ధందుశ్చరందండకావనమ్ ॥ ౭ ॥ ఫలమూలాశనౌదాంతౌ
తాపసౌధర్మచారిణౌ । వసంతౌదండకారణ్యే కిమర్థముపహింసథ ॥ ౮ ॥ యుష్మాన్పాపాత్మకాన్హంతుంవిప్రకారా

న్మహాహవే । ఋషీణాంతునియోగేన ప్రాప్తాహంసశరాయుధః ॥౯॥ తిష్ఠతైవాత్ర సంతుష్టానోపావర్తితుమర్హథ । యదిప్రాణైరిహార్థోవానివర్తధ్వంనిశాచరాః ॥౧౦॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వారాక్షసాస్తేచతుర్దశ । ఊచుర్వాచంసుసంక్రుద్ధాబ్రహ్మఘ్నాశ్శూలపాణయః ॥౧౧॥ (సంరక్తనయనా ఘోరా రామంసంరక్తలోచనం । పరుషంమధురాభాషంహృష్టాదృష్టపరాక్రమం) క్రోధముత్పాద్యనోభర్తుఃఖరస్యసుమహాత్మనః ॥౧౨॥ త్వమేవహాస్యసేప్రాణానద్యాస్మాభిర్హతోయుధి । కాహితేశక్తిరేకస్యబహూనాంరణమూర్ధని ॥౧౩॥ అస్మాకమగ్రతస్థాతుంకింపునర్యోద్ధుమాహవే । ఏహిబాహుప్రయుక్తైర్నః పరిఘైశ్శూలపట్టసైః ॥౧౪॥ ప్రాణాంస్త్యక్ష్యసివీర్యంచధనుశ్చకరపీడితం । ఇత్యేవముక్త్వాసంక్రుద్ధారాక్షసాస్తేచతుర్దశ ॥ ౧౫॥ (ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశాస్తావుభావభిదుద్రువుః । అభిపత్యతతో వేగాత్ప్రవృత్తస్తేనిశాచరాః ॥౧౬॥ పరిఘాన్పట్టసాన్శూలాన్నిస్త్రింశాన్హేమభూషితాన్) । చిక్షిపుస్తానిశూలానిరాఘవంప్రతిదుర్జయమ్ ॥౧౭॥ తానిశూలానికాకుత్స్థస్సమస్తానిచతుర్దశ । తావద్భిరేవచిచ్ఛేదశరైఃకాంచనభూషణైః ॥ తతఃపశ్చాన్మహాతేజానారాచాంస్సూర్యసన్నిభాన్ । జగ్రాహపరమక్రుద్ధశ్చతుర్దశశిలాశితాన్ ॥ ౧౯ ॥ గృహీత్వాధనురాయమ్యలక్ష్యానుద్దిశ్యరాక్షసాన్ । ముమోచరాఘవోబాణాన్వజ్రానివశతక్రతుః ॥ ౨౦ ॥ రుక్మపుంఖాశ్చవిశిఖాదీప్తాహేమవిభూషితాః । తేభిత్త్వారక్షసాంవేగాద్వక్షాంసిరుధిరాప్లుతాః ॥౨౧॥ వినిష్పేతుస్తదాభూమౌన్యమజ్జంతాశనిస్వనాః । తేభిన్నహృదయాభూమౌఛిన్నమూలాఇవద్రుమాః ॥ ౨౨ ॥ నిపేతుశ్శోణితార్ద్రాంగా వికృతావిగతాసవః । తాన్దృష్ట్వాపతితాన్భూమౌ క్షణేనైవమహాబలాన్ ॥ ౨౩ ॥ పరిత్రస్తాపునస్తత్రవ్యసృజద్భైరవస్వనాన్ । సానదంతీమహానాదంజవాచ్ఛూర్పణఖాపునః ॥ ౨౪ ॥ ఉపగమ్యఖరంసాతుకించిత్సంశుష్కశోణితా । పపాతపునరేవార్తాసనిర్యాసేవసల్లకీ ॥ ౨౫ ॥ భ్రాతుస్సమీపేశోకార్తాససర్జనినదంముహుః । సస్వరంముముచేబాష్పంవిషణ్ణవదనాతదా ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ నిపాతితాన్ప్రేక్ష్యరణేతు రాక్షసాన్ప్రధావితాశూర్పణఖాపునస్తతః । వధంచతేషాంనిఖిలేనరక్షసాంశశంససర్వంభగినీఖరస్యసా ॥ ౨౭ ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే వింశస్సర్గః ॥ ౩౯ ॥ ౭౯౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సపునఃపతితాందృష్ట్వాక్రోధాచ్ఛూర్పణఖాంఖరః । ఉవాచవ్యక్తయావాచాతామనర్థార్థమాగతామ్ ॥ ౧ ॥ మయాత్విదానీంశూరాస్తేరాక్షసారుధిరాశనాః । త్వత్ప్రియార్థంవినిర్దిష్టాఃకిమర్థంరుద్యతేపునః ॥ ౨ ॥ భక్తాశ్చైవానురక్తాశ్చహితాశ్చమమనిత్యశః । ఘ్నంతోపిననిహంతవ్యాననకుర్యుర్వచోమమ ॥ ౩ ॥ కిమేతచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి కారణంయత్కృతేపునః । హానాథేతివినర్దంతీసర్పవద్వేష్టసేక్షితౌ ॥ ౪ ॥ అనాథవద్విలపసికిన్నునాథేమయిస్థితే । ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠమాభైషీః వైక్లబ్యంత్యజ్యతామిహ ॥ ౫ ॥ ఇత్యేవముక్తాదుర్ధర్షాఖరేణపరిసాంత్వితా । విమృజ్యనయనేసాస్రేఖరంభ్రాతరమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ అస్మీదానీమహంప్రాప్తాహృతశ్రవణనాసికా । శోణితౌఘపరిక్లిన్నా త్వయాచపరిసాంత్వితా ॥ ౭ ॥ ప్రేషితాశ్చత్వయావీరరాక్షసాస్తేచతుర్దశ । నిహంతుంరాఘవంక్రోధాన్మత్ప్రియార్థంసలక్ష్మణం ॥ ౮ ॥ తేతురామేణసామర్షాశ్శూలపట్టసపాణయః । సమరేనిహతాస్సర్వే సాయకైర్మర్మభేదిభిః ॥ ౯ ॥ తాన్దృష్ట్వాపతితాన్భూమౌక్షణేనైవ మహాబలాన్ । రామస్యచమహత్కర్మమహాంస్త్రాసోభవన్మమ ॥ ౧౦ ॥ అహమస్మిసముద్విగ్నావిషణ్ణాచనిశాచర । శరణంత్వాంపునఃప్రాప్తాసర్వతోభయదర్శినీ ॥ ౧౧ ॥ విషాదనక్రాధ్యుషితేపరిత్రాసోర్మిమాలిని । కింమాంనత్రాయసేమగ్నాంవిపులేశోకసాగరే ॥ ౧౨ ॥ ఏతేచనిహతాభూమౌరామేణనిశితైశ్శరైః । యేపిమేపదవీంప్రాప్తా రాక్షసాఃపిశితాశనాః ॥ ౧౩ ॥ మయితేయద్యనుక్రోశోయదిరక్షస్సుతేషుచ । రామేణయదితేశక్తిస్తేజోవా

స్తునిశాచర ॥ ౧౪ ॥ దండకారణ్యనిలయం జహి రాక్షసకంటకమ్ । యది రామం మమామిత్రం న త్వమద్య వధిష్యసి ॥
తవైవ చాగ్రతః ప్రాణాం స్త్యక్ష్యామి నిరపత్రపా । బుద్ధ్యాఽహమనుపశ్యామి న త్వం రామస్య సంయుగే ॥ ౧౬ ॥ స్థా
తుం ప్రతిముఖే శక్తస్సబలశ్చ మహాత్మనః । శూరమానీ న శూరస్త్వం మిథ్యారోపితవిక్రమః ॥ ౧౭ ॥ మానుషౌ యో
న శక్నోషి హంతుం తౌ రామలక్ష్మణౌ । రామేణ యది తే శక్తిస్తేజో వాఽస్తి నిశాచర ॥ ౧౮ ॥ దండకారణ్యనిలయం జ
హి త్వం కులపాంసన । నిస్సత్త్వస్యాల్పవీర్యస్య వాసస్తే కీదృశస్త్విహ ॥ ౧౯ ॥ అపయాహి జనస్థానాత్త్వరితస్సహ
బాంధవః । రామతేజోఽభిభూతో హి త్వం క్షిప్రం వినశిష్యసి ॥ ౨౦ ॥ నహి తేజస్సమాయుక్తో రామో దశరథాత్మజః ।
భ్రాతా చాస్య మహావీర్యో యేన చాస్మి విరూపితా ॥ ౨౧ ॥ ఏవం విలప్య బహుశో రాక్షసీ వితతోదరీ । కరాభ్యా
ముదరం హత్వా రురోద భృశదుఃఖితా ॥ ౨౨ ॥ భ్రాతుస్సమీపే దుఃఖార్తా నష్టసంజ్ఞా బభూవ హ । ఇతి శ్రీమదర
ణ్యకాండే ఏకవింశస్సర్గః ॥ ౩౦౨ ॥ ౬౦౪౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవమాధర్షితశ్శూరశ్శూర్పణఖ్యా ఖరస్తదా । ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే ఖరః
ఖరతరం వచః ॥ ౧ ॥ తవావమానప్రభవః క్రోధోఽయమతులో మమ । న శక్యతే ధారయితుం లవణాంభ ఇవోత్థితమ్ ॥
న రామం గణయే వీర్యాన్మానుషం క్షీణజీవితమ్ । ఆత్మదుశ్చరితైః ప్రాణాన్ హతో యోఽద్య విమోక్ష్యతి ॥ ౩ ॥ బా
ష్పస్సంహ్రియతామేష సంభ్రమశ్చ విముచ్యతామ్ । అహం రామం సహ భ్రాత్రా నయామి యమసాదనమ్ ॥ ౪ ॥
పరశ్వథహతస్యాద్య మందప్రాణస్య సంయుగే । రామస్య రుధిరం రక్తముష్ణం పాస్యసి రాక్షసి ॥ ౫ ॥ సా ప్రహృ
ష్టా వచశ్శ్రుత్వా ఖరస్య వదనాచ్చ్యుతమ్ । ప్రశశంస పునర్మౌర్ఖ్యాద్భ్రాతరం రక్షసాం వరమ్ ॥ ౬ ॥ తయా పరుషి
తః పూర్వం పునరేవ ప్రశంసితః । అబ్రవీద్దూషణం నామ ఖరస్సేనాపతిం తదా ॥ ౭ ॥ చతుర్దశసహస్రాణి మమ
చిత్తానువర్తినామ్ । రక్షసాం భీమవేగానాం సమరేష్వనివర్తినామ్ ॥ ౮ ॥ నీలజీమూతవర్ణానాం ఘోరా
ణాం క్రూరకర్మణామ్ । లోకహింసావిహారాణాం బలినాముగ్రతేజసామ్ ॥ ౯ ॥ తేషాం శార్దూలదర్పాణాం మ
హాస్యానాం మహౌజసామ్ । సర్వోద్యోగముదీర్ణానాం రక్షసాం సౌమ్య కారయ ॥ ౧౦ ॥ ఉపస్థాపయ మే క్షిప్రం
రథం సౌమ్య ధనూంషి చ । శరాంశ్చిత్రాంశ్చ ఖడ్గాంశ్చ శక్తీశ్చ వివిధాశ్శితాః ॥ ౧౧ ॥ అగ్రే నిర్యాతుమిచ్ఛామి
పౌలస్త్యానాం మహాత్మనామ్ । వధార్థం దుర్వినీతస్య రామస్య రణకోవిదః ॥ ౧౨ ॥ ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సూర్య
వర్ణం మహారథమ్ । సదశ్వైశ్శబలైర్యుక్తమాచచక్షేఽథ దూషణః ॥ ౧౩ ॥ తం మేరుశిఖరాకారం తప్తకాంచన
భూషణమ్ । హేమచక్రమసంబాధం వైదూర్యమయకూబరమ్ ॥ ౧౪ ॥ మత్స్యైః పుష్పైర్ద్రుమైశ్శైలైశ్చంద్ర
సూర్యైశ్చ కాంచనైః । మంగళైః పక్షిసంఘైశ్చ తారాభిరభిసంవృతమ్ ॥ ౧౫ ॥ ధ్వజనిస్త్రింశసంపన్నం కిం
కిణీకవిరాజితమ్ । సదశ్వయుక్తం సోఽమర్షాదారురోహ ఖరస్తదా ॥ ౧౬ ॥ నిశామ్య తం రథగతం రాక్షసా భీ
మవిక్రమాః । తస్థుస్సంపరివార్యైనం దూషణం చ మహాబలమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఖరస్తు తాన్మహేష్వాసాన్ఘోరవర్మాయు
ధధ్వజాన్ । నిర్యాతేత్యబ్రవీద్దృష్ట్వా రథస్థస్సర్వరాక్షసాన్ ॥ ౧౮ ॥ తతస్తద్రాక్షసం సైన్యం ఘోరవర్మా
యుధధ్వజమ్ । నిర్జగామ జనస్థానాన్మహానాదం మహాజవమ్ ॥ ౧౯ ॥ ముద్గరైః పట్టిసైశ్శూలైస్సుతీక్ష్ణైశ్చ పరశ్వ
ధైః । ఖడ్గైశ్చక్రైశ్చ హస్తస్థైర్భ్రాజమానైశ్చ తోమరైః ॥ ౨౦ ॥ శక్తిభిః పరిఘైర్ఘోరైరతిమాత్రైశ్చ కార్ము
కైః । గదాసిముసలైర్వజ్రైర్గృహీతైర్భీమదర్శనైః ॥ ౨౧ ॥ రాక్షసానాం సుఘోరాణాం సహస్రాణి చతుర్ద
శ । నిర్యాతాని జనస్థానాత్ఖరచిత్తానువర్తినామ్ ॥ ౨౨ ॥ తాంస్త్వభిద్రవతో దృష్ట్వా రాక్షసాన్భీమవిక్ర
మాన్ । ఖరస్యాపి రథః కించిజ్జగామ తదనంతరమ్ ॥ ౨౩ ॥ తతస్తాన్ శబలానశ్వాం స్తప్తకాంచనభూషితాన్ । ఖ

రస్యామతిమాస్థాయ సారథిస్సమచోదయత్ ॥ ౨౪ ॥ సచోదితౌరథశ్శీఘ్రంఖరస్యారిపుఘాతినః। శబ్దేనాపూరయా
మాస దిశశ్చప్రదిశ స్తథా ॥ ౨౫ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రవృద్ధమన్యుస్తుఖరఃఖరస్వనోరిపోర్వధార్థంత్వరితోయథాంతకః।
అచూచుదత్సారథిమున్నదన్ఘనం మహాబలోమేఘఇవాశ్మవర్షవాన్ ॥ ౨౬ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వావిం
శస్సర్గః ॥ ౧౦౫ ॥ ౪౧౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తంప్రయాంతంజనస్థానా దశివంశోణితోదకం । అభ్యవర్షన్మహామేఘ
స్తుములోగర్దభారుణః ॥ ౧ ॥ నిపేతుస్తురగాస్తస్య రథయుక్తామహాజవాః । సమేపుష్పచితేదేశే రాజమార్గే
యదృచ్ఛయా ॥ ౨ ॥ శ్యామంరుధిరపర్యంతం బభూవపరివేషణం । అలాతచక్రప్రతిమం ప్రతిగృహ్యదివాకరం ॥
తతోధ్వజముపాగమ్యహేమదండంసముచ్ఛ్రితం । సమాక్రమ్యమహాకాయ స్తస్థౌగృధ్రస్సుదారుణః ॥ ౪ ॥ జన
స్థానసమీపేతు సమాగమ్యఖరస్వరాః । విస్వరాన్వివిధాంశ్చక్రుర్మాంసాదామృగపక్షిణః ॥ ౫ ॥ వ్యాజహ్రుశ్చ
ప్రదీప్తాయాం దిశివైభైరవస్వనమ్ । అశివంయాతుధానానాం శివాఘోరామహాస్వనాః ॥ ౬ ॥ ప్రభిన్నగిరిసం
కాశా స్తోయశోణితధారిణః । ఆకాశంతదనాకాశం చక్రుర్భీమాబలాహకాః ॥ ౭ ॥ బభూవతిమిరంఘోర ము
ద్ధతంరోమహర్షణం । దిశోవావిదిశోవాపి నచవ్యక్తంచకాశిరే ॥ ౮ ॥ క్షతజార్ద్రసవర్ణాభా సంధ్యాకాలం
వినాబభౌ । ఖరస్యాభిముఖానేదు స్తదాఘోరామృగాఃఖగాః ॥ ౯ ॥ కంకగోమాయుగృధ్రాశ్చ చుక్రుశుర్భ
యశంసినః । నిత్యాశుభకరాయుద్ధే శివాఘోరనిదర్శనాః ॥ ౧౦ ॥ నేదుర్బలస్యాభిముఖంజ్వాలోద్గారిభిరాననైః।
కబంధఃపరిఘాభాసో దృశ్యతే భాస్కరాంతికే ॥ ౧౧ ॥ జగ్రాహసూర్యంస్వర్భాను రపర్వణిమహాగ్రహః ।
ప్రవాతిమారుతశ్శీఘ్రం నిష్ప్రభోభూద్దివాకరః ॥ ౧౨ ॥ ఉత్పేతుశ్చవినారాత్రిం తారాఃఖద్యోతసప్రభాః ।
సంలీనమీన విహగా నళిన్యశ్శుష్కపంకజాః ॥ ౧౩ ॥ తస్మిన్క్షణేబభూవుశ్చ వినాపుష్పైఃఫలైర్ద్రుమాః । ఉద్ధూ
తశ్చవినావాతం రేణుర్జలధరారుణః ॥ ౧౪ ॥ వీచీకూచీతివాశ్యంత్యో బభూవు స్తత్రశారికాః । ఉల్కాశ్చా
పిసనిర్ఘాతా నిపేతుర్ఘోరదర్శనాః ॥ ౧౫ ॥ ప్రచచాలమహీసర్వా సశైలవనకాననా । ఖరస్యచరథ స్తస్య నర్ద
మానస్యధీమతః ॥ ౧౬ ॥ ప్రాకంపతభుజస్సవ్యస్స్వరశ్చాస్యావసజ్జత । సాస్రాసంపద్యతేదృష్టిః పశ్యమానస్యస
ర్వతః ॥ ౧౭ ॥ లలాటేచరుజాజాతా నచమోహాన్న్యవర్తత । తాంత్సమీక్ష్యమహోత్పాతా నుత్థితాన్రోమహర్ష
ణాన్ ॥ ౧౮ ॥ అబ్రవీద్రాక్షసాంత్సర్వాన్ప్రహసంత్సఖర స్తదా । మహోత్పాతానిమాంత్సర్వా నుత్థితాన్ఘోర
దర్శనాన్ ॥ ౧౯ ॥ నచింతయామ్యహంవీర్యా ద్బలవాన్దుర్బలానివ । తారాఅపిశరైస్తీక్ష్ణైఃపాతయామినభస్థ
లాత్ ॥ ౨౦ ॥ మృత్యుంమరణధర్మేణ సంక్రుద్ధోయోజయామ్యహం । రాఘవంతంబలోత్సిక్తం భ్రాతరంచా
స్యలక్ష్మణమ్ ॥ ౨౧ ॥ అహత్వాసాయకైస్తీక్ష్ణై ర్నోపావర్తితుముత్సహే । సకామాభగినీమేస్తు పీత్వాతురుధిరం
తయోః ॥ ౨౨ ॥ యన్నిమిత్తస్తురామస్య లక్ష్మణస్యవిపర్యయః । నక్వచిత్ప్రాప్తపూర్వోమే సంయుగేషుపరా
జయః ॥ ౨౩ ॥ యుష్మాకమేతత్ప్రత్యక్షంనానృతంకథయామ్యహం । దేవరాజమపిక్రుద్ధో మత్తైరావతయాయినం ॥
వజ్రహస్తంరణేహన్యాం కింపునస్తౌకుమానుషౌ । సాతస్యగర్జితంశ్రుత్వా రాక్షసస్యమహాచమూః ॥ ౨౫ ॥ ప్ర
హర్షమతులంలేభే మృత్యుపాశావపాశితా । సమీయుశ్చమహాత్మానో యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః ॥ ౨౬ ॥ ఋష
యో దేవగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చసహచారణైః । సమేత్యచోచుస్సహితా స్తేన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః ॥ ౨౭ ॥ స్వస్తిగో
బ్రాహ్మణేభ్యోస్తు లోకానాంయేభిసంగతాః । జయతాంరాఘవస్సంఖ్యే పౌలస్త్యాన్రజనీచరాన్ ॥ ౨౮ ॥ చ
క్రహస్తోయథాయుద్ధే సర్వానసురపుంగవాన్ । ఏతచ్చాన్యచ్చబహుశో బ్రువాణాఃపరమర్షయః ॥ ౨౯ ॥ జాత

కౌతూహలా స్తస్థు ర్విమానస్థాశ్చ దేవతాః । దదృశుర్వాహినీం తేషాం రాక్షసానాం గతాయుషామ్ ॥ ౩౦ ॥ ర
థేనతుఖరో వేగా దుగ్రసైన్యోవినిస్సృతః । తందృష్ట్వా రాక్షసంభూయో రాక్షసాశ్చవినిస్సృతాః ॥ ౩౧ ॥ శ్యేన
గామీపృథుగ్రీవో యజ్ఞశత్రుర్విహంగమః । దుర్జయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః ॥ ౩౨ ॥ మేఘమాలీ
మహామాలీ సర్పాస్యోరుధిరాశనః । ద్వాదశైతే మహావీర్యాః ప్రతస్థురభితః ఖరం ॥ ౩౩ ॥ మహాకపాలః స్థూ
లాక్షః ప్రమాథీత్రిశిరా స్తథా । చత్వారఏతే సేనాన్యో దూషణంపృష్ఠతోయయుః ॥ ౩౪ ॥ * ॥ ఓమ్ ॥ సాభీ
మవేగాసమరాభికామా మహాబలా రాక్షసవీరసేనా । తౌ రాజపుత్రౌ సహసాభ్యుపేతా మాలా గ్రహాణామివ
చంద్రసూర్యౌ ॥ ౩౫ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రయోవింశస్సర్గః ॥ ౧౦౮ ॥ ౨౧౬౦ ॥***********

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఆశ్రమం ప్రతియాతేతుఖరే ఖరపరాక్రమే । తానేవౌత్పాతికాన్రామ స్స
హభ్రాత్రాదదర్శహ ॥ ౧ ॥ తానుత్పాతాన్మహాఘోరానుత్థితాన్రోమహర్షణాన్ । ప్రజానామహితాన్దృష్ట్వా
వాక్యంలక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ ఇమాన్పశ్యమహాబాహో సర్వభూతాపహారిణః । సముత్థితాన్మహోత్పాతాం త్సం
హర్తుంసర్వరాక్షసాన్ ॥ ౩ ॥ అమీరుధిరధారాస్తు విసృజంతః ఖరస్వనాః । వ్యోమ్ని మేఘావివర్తంతే పరుషా
గర్దభారుణాః ॥ ౪ ॥ సధూమాశ్చశరాస్సర్వే మమయుద్ధాభినందితాః । రుక్మపృష్ఠానిచాపాని వివేష్టంతే చలక్ష్మ
ణ ॥ ౫ ॥ యాదృశా ఇహకూజంతి పక్షిణోవనచారిణః । అగ్రతోనోభయంప్రాప్తం సంశయోజీవితస్యచ ॥ ౬ ॥ సం
ప్రహారస్తుసుమహాన్భవిష్యతి నసంశయః । అయమాఖ్యాతి మేబాహుస్స్ఫురమాణోముహుర్ముహుః ॥ ౭ ॥ సన్ని
కర్షేతునశ్శూర జయంశత్రోః పరాజయం । సుప్రభంచప్రసన్నంచ తవవక్త్రంహిలక్ష్యతే ॥ ౮ ॥ ఉద్యతానాం
హియుద్ధార్థం యేషాంభవతిలక్ష్మణ । నిష్ప్రభంవదనంతేషాం భవత్యాయుః పరిక్షయః ॥ ౯ ॥ రక్షసాంనర్దతాం
ఘోర శ్శ్రూయతేచమహాధ్వనిః । ఆహతానాంచ భేరీణాం రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః ॥ ౧౦ ॥ అనాగతవిధానంచ
కర్తవ్యంశుభమిచ్ఛతా । ఆపదంశంకమానేన పురుషేణవిపశ్చితా ॥ ౧౧ ॥ తస్మాద్గృహీత్వావైదేహీం శరపాణి
ర్ధనుర్ధరః । గుహామాశ్రయశైలస్య దుర్గాంపాదపసంకులాం ॥ ౧౨ ॥ ప్రతికూలితుమిచ్ఛామి నహివా
క్యమిదంత్వయా । శాపితో మమపాదాభ్యాం గమ్యతాంవత్సమాచిరం ॥ ౧౩ ॥ త్వంహిశూరశ్చబలవాన్హన్యా
హ్యేతాన్నసంశయః । స్వయంతుహంతుమిచ్ఛామి సర్వానేవనిశాచరాన్ ॥ ౧౪ ॥ ఏవముక్తస్తురామేణ లక్ష్మణ
స్సహసీతయా । శరానాదాయచాపంచ గుహాందుర్గాంసమాశ్రయత్ ॥ ౧౫ ॥ తస్మిన్ప్రవిష్టేతుగుహాం ల
క్ష్మణేసహసీతయా । హంతనిర్యుక్తమిత్యుక్త్వా రామఃకవచమావిశత్ ॥ ౧౬ ॥ సతేనాగ్నినికాశేనకవచేనవిభూ
షితః । బభూవరామస్తిమిరే విధూమోగ్నిరివోత్థితః ॥ ౧౭ ॥ సచాపముద్యమ్యమహచ్ఛరానాదాయవీర్యవాన్ ।
బభూవావస్థితస్తత్ర జ్యాస్వనైః పూరయన్దిశః ॥ ౧౮ ॥ తతోదేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చసహచారణైః । సమే
యుశ్చమహాత్మానో యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః ॥ ౧౯ ॥ ఋషయశ్చమహాత్మానో లోకే బ్రహ్మర్షిసత్తమాః । సమేత్య
చోచుస్సహితాఅన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః ॥ ౨౦ ॥ స్వస్తిగోబ్రాహ్మణేభ్యోస్తులోకానాంయేభిసంగతాః । జయ
తాంరాఘవోయుద్ధే పౌలస్త్యాన్రజనీచరాన్ ॥ ౨౧ ॥ చక్రహస్తోయథాయుద్ధే సర్వానసురపుంగవాన్ । ఏవ
ముక్త్వా పునఃప్రోచు రాలోక్యచపరస్పరం ॥ ౨౨ ॥ చతుర్దశసహస్రాణిరక్షసాంభీమకర్మణాం । ఏకశ్చరామో
ధర్మాత్మా కథంయుద్ధంభవిష్యతి ॥ ౨౩ ॥ ఇతిరాజర్షయస్సిద్ధాః స్సగణాశ్చద్విజర్షభాః । జాతకౌతూహలా స్త
స్థు ర్విమానస్థాశ్చ దేవతాః ॥ ౨౪ ॥ ఆవిష్టంతేజసారామం సంగ్రామశిరసిస్థితం । దృష్ట్వాసర్వాణిభూతాని భ
యాద్వివ్యథిరేతదా ॥ ౨౫ ॥ రూపమప్రతిమంతస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । బభూవరూపంక్రుద్ధస్య రుద్రస్యే

వపినాకినః ॥ ౨౬ ॥ (ఇతిసంభాషమాణాస్తు దేవగంధర్వచారణాః) । తతోగంభీరనిర్హ్రాదం ఘోరవర్మాయుధ
ధ్వజం ॥ ౨౭ ॥ అనీకంయాతుధానానాం సమంతాత్ప్రత్యదృశ్యత । సింహనాదంవిసృజతామన్యోన్యమభిగర్జ
తామ్ ॥ ౨౮ ॥ చాపానివిస్ఫారయతాం జృంభతాంచాప్య భీక్ష్ణశః । విప్రఘుష్టస్వనానాంచ దుందుభీశ్చాపిని
ఘ్నతామ్ ॥ ౨౯ ॥ తేషాంసుతుములశ్శబ్దఃపూరయామాసతద్వనమ్ । తేనశబ్దేనవిత్రస్తాశ్శ్వాపదావనచారిణః॥
దుద్రువుర్యత్రనిశ్శబ్దః పృష్ఠతోనావ్యలోకయన్ । తత్త్వనీకంమహావేగం రామంసముపసర్పత ॥ ౩౧ ॥ ధృతనా
నాప్రహరణం గంభీరంసాగరోపమమ్ । రామోపిచారయంశ్చక్షు స్సర్వతోరణపండితః ॥ ౩౨ ॥ దదర్శఖరసై
న్యాంత మ్యుద్ధాభిముఖముద్యతం । వితత్యచధనుర్భీమం తూణ్యాశ్చోద్ధృత్యసాయకాన్ ॥ ౩౩ ॥ క్రోధమాహార
యత్తీవ్రం వధార్థంసర్వరక్షసామ్ । దుష్ప్రేక్ష్యస్సాభవత్క్రుద్ధో యుగాన్తాగ్నిరివజ్వలన్ ॥ ౩౪ ॥ తందృష్ట్వా
తేజసావిష్టం ప్రాద్రవన్వనదేవతాః । తస్యక్రుద్ధస్యరూపంతు రామస్యదదృశేతదా ॥ ౩౫ ॥ దక్షస్యేవక్రతుం
హంతు ముద్యతస్యపినాకినః । ఆవిష్టంతేజసారామం సంగ్రామశిరసిస్థితమ్॥ ౩౬ ॥ దృష్ట్వాసర్వాణిభూతా
నిభయార్తానిప్రదుద్రువుః ॥ ఓమ్ ॥ * ॥ తత్కార్ముకైరాభరణైర్ధ్వజైశ్చతైర్వర్మభిశ్చాగ్నిసమానవర్ణైః ।
బభూవసైన్యంపిశితాశనానాం సూర్యోదయేనీలమివాభ్రబృందం ॥ ౩౭ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుర్వింశ
స్సర్గః ॥ ౧౧ ॥ ౨౨ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అవష్టబ్ధధనుంరామం క్రుద్ధంచరిపుఘాతినం । దదర్శాశ్రమమాగమ్య ఖ
రస్సహపురస్సరైః ॥ ౧ ॥ తందృష్ట్వాసశరంచాప ముద్యమ్యఖరనిస్వనం । రామస్యాభిముఖంసూతం చోద్యతామి
త్యచోదయత్ ॥ ౨ ॥ సఖరస్యాజ్ఞయాసూతస్తురంగాంత్సమచోదయత్ । యత్రరామోమహాబాహు రేకోధూ
న్వన్ధనుః ॥ ౩ ॥ తంతునిష్పతితందృష్ట్వా సర్వేతేరజనీచరాః । నర్దమానామహానాదం సచివాఃపర్యవార
యన్ ॥ ౪ ॥ సతేషాంయాతుధానానాం మధ్యేరథగతఃఖరః । బభూవమధ్యేతారాణాంలోహితాంగఇవోదితః॥
తతశ్శరసహస్రేణ రామమప్రతిమౌజసమ్ । అర్దయిత్వామహానాదం ననాదసమరేఖరః ॥ ౬ ॥ తతస్తంభీమధ
న్వానం క్రుద్ధాస్సర్వేనిశాచరాః । రామంనానావిధైశ్శస్త్రై రభ్యవర్షంతదుర్జయం ॥ ౭ ॥ ముద్గరైఃపట్టసైశ్శూలైః
ప్రాసైఃఖడ్గైఃపరశ్వధైః । రాక్షసాస్సమరేరామం నిజఘ్నూరోషతత్పరాః ॥ ౮ ॥ తేబలాహకసంకాశా మహా
నాదామహౌజసః । అభ్యధావంతకాకుత్స్థం రథైర్వాజిభిరేవచ ॥ ౯ ॥ గజైఃపర్వతకూటాభైః రామంయుద్ధేజి
ఘాంసవః । తేరామేశరవర్షాణివ్యసృజన్రక్షసాంగణాః ॥ ౧౦ ॥ శైలేంద్రమివధారాభి ర్వర్షమాణాబలాహ
కాః । సతైఃపరివృతోఘోరై రాఘవోరక్షసాంగణైః ॥ ౧౧ ॥ తానిముక్తానిశస్త్రాణి యాతుధానైస్సరాఘవః ।
ప్రతిజగ్రాహవిశిఖై ర్నద్యోఘానివసాగరః ॥ ౧౨ ॥ సతైఃప్రహరణైర్ఘోరైర్భిన్నగాత్రోనవివ్యథే । రామఃప్ర
దీప్తైర్బహుభిర్వజ్రైరివమహాచలః ॥ ౧౩ ॥ సవిద్ధఃక్షతజాదిగ్ధస్సర్వగాత్రేషురాఘవః । బభూవరామస్సంధ్యా
భ్రైర్దివాకరఇవావృతః ॥ ౧౪ ॥ విషేదుర్దేవగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చపరమర్షయః । ఏకంసహస్రైర్బహుభి స్తదా
దృష్ట్వాసమావృతం ॥ ౧౫ ॥ తతోరామస్సుసంక్రుద్ధోమండలీకృతకార్ముకః । ససర్జవిశిఖాన్బాణాంచ్ఛతశోథసహ
స్రశః ॥ ౧౬ ॥ దురావారాన్దుర్విషహా న్కాలదండోపమాన్రణే । ముమోచలీలయారామః కంకపత్రానజిహ్మ
గాన్ ॥ ౧౭ ॥ తేశరాశ్శత్రుసైన్యేషుముక్తారామేణలీలయా । ఆదదూరక్షసాం ప్రాణా న్పాశాఃకాలకృతాఇ
వ ॥ ౧౮ ॥ భిత్త్వారాక్షసదేహాంస్తాం స్తేశరారుధిరాప్లుతాః । అంతరిక్షగతారేజు దీప్తాగ్నిసమతేజసః॥౧౯॥
అసంఖ్యేయాశ్చరామస్య సాయకాశ్చాపమండలాత్ । వినిష్పేతురతీవోగ్రా రక్షఃప్రాణాపహారిణః ॥ ౨౦ ॥

(తేరణేసాంగదాన్బాహూంత్సహస్తాభరణాన్భుజాన్ । చిచ్ఛిదుర్బిభిదుశ్చాపి రామచాపగుణాచ్చ్యుతాః ॥ ౨౧ ॥)
తైర్ధనూంషిధ్వజాగ్రాణి వర్మాణిచశిరాంసిచ । బాహూంత్సహస్తాభరణానూరూన్కరికరోపమాన్ ॥ ౨౨ ॥
చిచ్ఛేదరామస్సమరే శతశోఽథసహస్రశః । హయాన్కాంచనసన్నాహాన్ రథయుక్తాంత్ససారథీన్ ॥ ౨౩ ॥ గ
జాంశ్చగజారోహాంత్సహయాంత్సాదినస్తథా । పదాతీంత్సమరేహత్వా హ్యనయద్యమసాదనమ్ ॥ ౨౪ ॥ త
తోనాళీకనారాచైస్తీక్ష్ణాగ్రైశ్చవికర్ణిభిః । భీమమార్తస్వరంచక్రుర్భిద్యమానానిశాచరాః ॥ ౨౫ ॥ తత్సైన్యం
నిశితైర్బాణైరర్దితంమర్మభేదిభిః । రామేణనసుఖంలేభే శుష్కంవనమివాగ్నినా ॥ ౨౬ ॥ కేచిద్భీమబలా
శ్శూరాశ్శూలాన్ఖడ్గాన్పరశ్వధాన్ । రామస్యాభిముఖంగత్వా చిక్షిపుఃపరమాయుధాన్ ॥ ౨౭ ॥ తానిబాణై
ర్మహాబాహుశ్శస్త్రాణ్యావార్యరాఘవః । జహారసమరేప్రాణాంశ్చిచ్ఛేదచశిరోధరాన్ ॥ ౨౮ ॥ తేచ్ఛిన్నశిర
సః పేతుశ్ఛిన్నవర్మశరాసనాః । సుపర్ణవాతవిక్షిప్తా జగత్యాంపాదపాయథా ॥ ౨౯ ॥ అవశిష్టాశ్చయేతత్ర వి
షణ్ణాశ్చనిశాచరాః । ఖరమేవాభ్యధావంతశరణార్థంశరార్దితాః ॥ ౩౦ ॥ తాంత్సర్వాన్పునరాదాయసమాశ్వా
స్యచదూషణః । అభ్యధావతకాకుత్స్థం క్రుద్ధోరుద్రమివాంతకః ॥ ౩౧ ॥ నివృత్తాస్తుపునస్సర్వేదూషణాశ్రయ
నిర్భయాః । రామమేవాభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః ॥ ౩౨ ॥ శూలముద్గరహస్తాశ్చ చాపహస్తామహాబ
లాః । సృజంతశ్శరవర్షాణి శస్త్రవర్షాణిసంయుగే ॥ ౩౩ ॥ ద్రుమవర్షాణిముంచంత శ్శిలావర్షాణిరాక్ష
సాః । తద్బభూవాద్భుతంయుద్ధం తుములంరోమహర్షణం ॥ ౩౪ ॥ రామస్యచమహాఘోరం పునస్తేషాంచరక్ష
సామ్ । తేసమంతాదతిక్రుద్ధారాఘవంపునరభ్యయుః ॥ ౩౫ ॥ తైశ్చసర్వాదిశోదృష్ట్వా ప్రదిశశ్చసమావృ
తాః । రాక్షసైరుద్యతప్రాసైశ్శరవర్షాభివర్షిభిః ॥ ౩౬ ॥ సకృత్వాభైరవంనాద మస్త్రంపరమభాస్వరమ్ ।
సంయోజయతగాంధర్వం రాక్షసేషుమహాబలః ॥ ౩౭ ॥ తతశ్శరసహస్రాణినిర్యయుశ్చాపమండలాత్ । సర్వా
దశదిశోబాణైరవార్యంతసమాగతైః ॥ ౩౮ ॥ నాదదానంశరాన్ఘోరాన్నముంచంతంశిలీముఖాన్ । వికర్షమాణం
పశ్యంతి రాక్షసాస్తేశరార్దితాః ॥ ౩౯ ॥ శరాంధకారమాకాశమావృణోత్సదివాకరం । బభూవావస్థితోరా
మఃప్రవమన్నివతాంచ్ఛరాన్ ॥ ౪౦ ॥ యుగపత్పతమానైశ్చ యుగపత్ప్రహితైశ్శరైః । యుగపత్పతితైశ్చైవ వి
కీర్ణావసుధాభవత్ ॥ ౪౧ ॥ నిహతాఃపతితాఃక్షీణాశ్ఛిన్నాభిన్నావిదారితాః । తత్రతత్రస్మదృశ్యంతే
రాక్షసాస్తేసహస్రశః ॥ ౪౨ ॥ సోష్ణీషైరుత్తమాంగైశ్చసాంగదైర్బాహుభిస్తథా । ఊరుభిర్జానుభిశ్ఛిన్నై
ర్నానారూపైర్విభూషణైః ॥ ౪౩ ॥ హయైశ్చద్విపముఖ్యైశ్చరథైర్భిన్నైరనేకశః । చామరైర్వ్యజనైశ్ఛత్రైర్ధ్వ
జైర్నానావిధైరపి ॥ ౪౪ ॥ రామస్యబాణాభిహతైర్విచిత్రైశ్శూలపట్టసైః । ఖడ్గైఃఖండీకృతైఃప్రాసైర్వికీర్ణైశ్చ
పరశ్వధైః ॥ ౪౫ ॥ చూర్ణితాభిశ్శిలాభిశ్చ శరైశ్చిత్రైరనేకశః । విచ్ఛిన్నైస్సమరేభూమిర్వికీర్ణాభూద్భయం
కరా ॥ ౪౬ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచవింశస్సర్గః ॥ ౫౬౧ ॥ ౧౧౨౦ ॥ ***********************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ దూషణస్తుస్వకంసైన్యంహన్యమానంనిరీక్ష్యసః । సందిదేశమహాబాహు
ర్భీమవేగాన్దురాసదాన్ ॥ ౧ ॥ రాక్షసాన్పంచసాహస్రాంత్సమరేష్వనివర్తినః । తేశూలైఃపట్టసైఃఖడ్గైశ్శిలావ
ర్షైర్ద్రుమైరపి ॥ ౨ ॥ శరవర్షైరవిచ్ఛిన్నం వవృషుస్తంసమంతతః । సద్రుమాణాంశిలానాంచ వర్షంప్రాణహ
రంమహత్ ॥ ౩ ॥ ప్రతిజగ్రాహధర్మాత్మా రాఘవస్తీక్ష్ణసాయకైః । ప్రతిగృహ్యాచతద్వర్షం నిమీలితఇవర్ష
భః ॥ ౪ ॥ రామఃక్రోధంపరంభేజే వధార్థంసర్వరక్షసామ్ । తతఃక్రోధసమావిష్టః ప్రదీప్తఇవతేజసా ॥ ౫ ॥
శరైరవాకిరత్సైన్యం సర్వతస్సహదూషణమ్ । తతస్సేనాపతిఃక్రుద్ధోదూషణశ్శత్రుదూషణః ॥ ౬ ॥ శరైరశనికల్పై

స్తం రాఘవం సమవాకిరత్ । తతో రామస్సుసంక్రుద్ధః క్షురేణాస్య మహద్ధనుః ॥ ౭ ॥ చిచ్ఛేద సమరే వీరశ్చతుర్భి
శ్చతురో హయాన్ । హత్వా చాశ్వాంచ్ఛరైస్తీక్ష్ణైరర్ధచంద్రేణ సారథేః ॥ ౮ ॥ శిరో జహార తద్రక్షస్త్రిభిర్వివ్యాథ
వక్షసి । సచ్ఛిన్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః ॥ ౯ ॥ జగ్రాహ గిరిశృంగాభం పరిఘం రోమహర్షణమ్ ।
వేష్టితం కాంచనైః పట్టైర్దేవసైన్యప్రమర్దనమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఆయసైశ్శంకుభిస్తీక్ష్ణైః కీర్ణం పరవసోక్షితమ్ । వజ్రాశనిస
మస్పర్శం పరగోపురదారణం ॥ ౧౧ ॥ తం మహోరగసంకాశం ప్రగృహ్య పరిఘం రణే । దూషణోఽభ్యద్రవద్రా
మం క్రూరకర్మా నిశాచరః ॥ ౧౨ ॥ తస్యాభిపతమానస్య దూషణస్య స రాఘవః । ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛే
ద సహస్తాభరణౌ భుజౌ ॥ ౧౩ ॥ భ్రష్టస్తస్య మహాకాయః పపాత రణమూర్ధని । పరిఘశ్ఛిన్నహస్తస్య శక్రధ్వ
జ ఇవోచ్ఛ్రితః ॥ ౧౪ ॥ స కరాభ్యాం వికీర్ణాభ్యాం పపాత భువి దూషణః । విషాణాభ్యాం విశీర్ణాభ్యాం మనస్వీవ
మహాగజః ॥ ౧౫ ॥ దృష్ట్వా తం పతితం భూమౌ దూషణం నిహతం రణే । సాధు సాధ్వితి కాకుత్స్థం సర్వభూతాన్య
పూజయన్ ॥ ౧౬ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధాస్త్రయస్సేనాగ్రయాయినః । సంహత్యాభ్యద్రవన్రామం మృత్యుపా
శావపాశితాః ॥ ౧౭ ॥ మహాకపాలస్స్థూలాక్షః ప్రమాథీ చ మహాబలః । మహాకపాలో విపులం శూలముద్యమ్య
రాక్షసః ॥ ౧౮ ॥ స్థూలాక్షః పట్టసం గృహ్య ప్రమాథీ చ పరశ్వధమ్ । దృష్ట్వైవాపతతస్తాంస్తు రాఘవస్సాయ
కైశ్శితైః । తీక్ష్ణాగ్రైః ప్రతిజగ్రాహ సంప్రాప్తానతిథీనివ ॥ ౧౯ ॥ మహాకపాలస్య శిరశ్చిచ్ఛేద పరమేషు
భిః । అసంఖ్యేయైస్తు బాణౌఘైః ప్రమమాథ ప్రమాథినం । స పపాత హతో భూమౌ విటపీవ మహాద్రుమః ॥ ౨౦ ॥
స్థూలాక్షస్యాక్షిణీ తీక్ష్ణైః పూరయామాస సాయకైః ॥ ౨౧ ॥ దూషణస్యానుగాన్పంచ సాహస్రాన్కుపితః
క్షణాత్ । బాణౌఘైః పంచసాహస్రైరనయద్యమసాదనం ॥ ౨౨ ॥ దూషణం నిహతం దృష్ట్వా తస్య చైవ
పదానుగాన్ । వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధస్సేనాధ్యక్షాన్మహాబలాన్ ॥ ౨౩ ॥ అయం వినిహతస్సంఖ్యే దూష
ణస్సపదానుగః । మహత్యా సేనయా సార్ధం యుద్ధ్వా రామం కుమానుషమ్ ॥ ౨౪ ॥ శస్త్రైర్నానావిధాకా
రైర్హనధ్వం సర్వరాక్షసాః । ఏవముక్త్వా ఖరః క్రుద్ధో రామమేవాభిదుద్రువే ॥ ౨౫ ॥ శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవో య
జ్ఞశత్రుర్విహంగమః । దుర్జయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః ॥ ౨౬ ॥ మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్యో రు
ధిరాశనః । ద్వాదశైతే మహావీర్యా బలాధ్యక్షాస్ససైనికాః ॥ ౨౭ ॥ రామమేవాభ్యవర్తంత విసృజంతశ్శరో
త్తమాన్ । తతః పావకసంకాశైర్హేమవజ్రవిభూషితైః ॥ ౨౮ ॥ జఘాన శేషం తేజస్వీ తస్య సైన్యస్య సాయకైః
తే రుక్మపుంఖా విశిఖాస్సధూమా ఇవ పావకాః ॥ ౨౯ ॥ నిజఘ్నుస్తాని రక్షాంసి వజ్రా ఇవ మహాద్రుమాన్ । రక్షసాం
తు శతం రామశ్శతేనైకేన కర్ణినా ॥ ౩౦ ॥ సహస్రం చ సహస్రేణ జఘాన రణమూర్ధని । తైర్భిన్నవర్మాభరణాశ్ఛి
న్నభిన్నశరాసనాః ॥ ౩౧ ॥ నిపేతుశ్శోణితాదిగ్ధా ధరణ్యాం రజనీచరాః । తైర్ముక్తకేశైస్సమరే పతితైశ్శోణితో
క్షితైః ॥ ౩౨ ॥ ఆస్తీర్ణా వసుధా కృత్స్నా మహావేదిః కుశైరివ । క్షణేన తు మహాఘోరం వనం నిహతరాక్షసం ॥౩౩
బభూవ నిరయప్రఖ్యం మాంసశోణితకర్దమం । చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ॥ ౩౪ ॥ హతాన్యే
కేన రామేణ మానుషేణ పదాతినా । తస్య సైన్యస్య సర్వస్య ఖరశ్శేషో మహారథః ॥ ౩౫ ॥ రాక్షసస్త్రిశిరాశ్చై
వ రామశ్చ రిపుసూదనః । శేషా హతా మహాసత్త్వా రాక్షసా రణమూర్ధని ॥ ౩౬ ॥ ఘోరా దుర్విషహాస్సర్వే ల
క్ష్మణస్యాగ్రజేన తే ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ * ॥ తతస్తు తద్భీమబలం మహాహవే సమీక్ష్య రామేణ హతం బలీయసా । రథే
న రామం మహతా ఖరస్తదా సమాససాదేంద్ర ఇవోద్యతాశనిః ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షడ్వింశ
స్సర్గః ॥ ౪౬౪ ॥ ౯౦౨౮ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఖరంతు రామాభిముఖం ప్రయాంతం వాహినీపతిః । రాక్షసస్త్రిశిరా నామ సన్నిపత్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ మాం నియోజయ విక్రాంత సన్నివర్తస్వ సాహసాత్ । పశ్య రామం మహాబాహుం సంయుగే వినిపాతితమ్ ॥ ౨ ॥ ప్రతిజానామి తే సత్యమాయుధం చాహమాలభే । యథా రామం వధిష్యామి వధార్హం సర్వరక్షసామ్ ॥ ౩ ॥ అహం వాస్య రణే మృత్యురేష వా సమరే మమ । వినివృత్య రణోత్సాహాన్ముహూర్తం ప్రాశ్నికో భవ ॥ ౪ ॥ ప్రహృష్టో వా హతే రామే జనస్థానం ప్రయాస్యసి । మయి వా నిహతే రామం సంయుగాయోపయాస్యసి ॥ ౫ ॥ ఖరస్త్రిశిరసా తేన మృత్యులోభాత్ప్రసాదితః । యుద్ధశ్రద్ధాం పరిత్యజ్య యుద్ధాయ సమచోదయత్ ॥ ౬ ॥ గచ్ఛ యుధ్యేత్యనుజ్ఞాతో రాఘవాభిముఖో యయౌ । త్రిశిరాస్తు రథేనైవ వాజియుక్తేన భాస్వతా ॥ ౭ ॥ అభ్యద్రవద్రణే రామం త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః । శరధారాసమూహాన్స మహామేఘ ఇవోత్సృజన్ ॥ వ్యసృజత్సదృశం నాదం జలార్ద్రస్యేవ దుందుభేః । ఆగచ్ఛంతం త్రిశిరసం రాక్షసం ప్రేక్ష్య రాఘవః ॥ ౯ ॥ ధనుషా ప్రతిజగ్రాహ విధున్వన్సాయకాన్ శితాన్ । స సంప్రహారస్తుములో రామత్రిశిరసోర్మహాన్ ॥ ౧౦ ॥ బభూవాతీవ బలినోః సింహకుంజరయోరివ । తతస్త్రిశిరసా బాణైర్లలాటే తాడితస్త్రిభిః ॥ ౧౧ ॥ అమర్షీ కుపితో రామస్సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ । అహో విక్రమశూరస్య రాక్షసస్యేదృశం బలమ్ ॥ ౧౨ ॥ పుష్పైరివ శరైర్యస్య లలాటేఽస్మి పరిక్షతః । మమాపి ప్రతిగృహ్ణీష్వ శరాంశ్చాపగుణచ్యుతాన్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వా తు సంరబ్ధశ్శరానాశీవిషోపమాన్ । త్రిశిరోవక్షసి క్రుద్ధో నిజఘాన చతుర్దశ ॥ ౧౪ ॥ చతుర్భిస్తురగానస్య శరైస్సన్నతపర్వభిః । న్యపాతయత తేజస్వీ చతురస్తస్య వాజినః ॥ ౧౫ ॥ అష్టాభిస్సాయకైస్సూతం రథోపస్థాన్న్యపాతయత్ । రామశ్చిచ్ఛేద బాణేన ధ్వజం చాస్య సముచ్ఛ్రితమ్ ॥ ౧౬ ॥ తతో హతరథాత్తస్మాదుత్పతంతం నిశాచరమ్ । బిభేద రామస్తం బాణైర్హృదయే సోఽభవజ్జడః ॥ ౧౭ ॥ సాయకైశ్చాప్రమేయాత్మా సామర్షస్తస్య రక్షసః । శిరాంస్యపాతయద్రామో వేగవద్భిస్త్రిభిశ్శితైః ॥ ౧౮ ॥ స భూమౌ రుధిరోద్గారీ రామబాణాభిపీడితః । న్యపతత్పతితైః పూర్వం స్వశిరోభిర్నిశాచరః ॥ హతశేషాస్తతో భగ్నా రాక్షసాః ఖరసంశ్రయాః । ద్రవంతి స్మ న తిష్ఠంతి వ్యాఘ్రత్రస్తా మృగా ఇవ ॥ ౨౦ ॥ తాన్ ఖరో ద్రవతో దృష్ట్వా నివర్త్య రుషితస్స్వయమ్ । రామమేవాభిదుద్రావ రాహుశ్చంద్రమసం యథా ॥ ౨౧ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౩౬౭ ॥ ౭౩౪౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నిహతం దూషణం దృష్ట్వా రణే త్రిశిరసా సహ । ఖరస్యాప్యభవత్త్రాసో దృష్ట్వా రామస్య విక్రమమ్ ॥ ౧ ॥ స దృష్ట్వా రాక్షసం సైన్యమవిషహ్యం మహాబలః । హతమేకేన రామేణ త్రిశిరోదూషణావపి ॥ ౨ ॥ తద్బలం హతభూయిష్ఠం విమనాః ప్రేక్ష్య రాక్షసః । ఆససాద ఖరో రామం నముచిర్వాసవం యథా ॥ ౩ ॥ వికృష్య బలవచ్చాపం నారాచాన్రక్తభోజనాన్ । ఖరశ్చిక్షేప రామాయ క్రుద్ధానాశీవిషానివ ॥ ౪ ॥ జ్యాం విధూన్వన్సుబహుశశ్శిక్షయాస్త్రాణి దర్శయన్ । చకార సమరే మార్గాంశ్శరై రథగతః ఖరః ॥ ౫ ॥ స సర్వాశ్చ దిశో బాణైః ప్రదిశశ్చ మహారథః । పూరయామాస తం దృష్ట్వా రామోఽపి సుమహద్ధనుః ॥ ౬ ॥ స సాయకైర్దుర్విషహైస్సస్ఫులింగైరివాగ్నిభిః । నభశ్చకారావివరం పర్జన్య ఇవ వృష్టిభిః ॥ ౭ ॥ తద్బభూవ శితైర్బాణైః ఖరరామవిసర్జితైః । పర్యాకాశమనాకాశం సర్వతశ్శరసంకులమ్ ॥ ౮ ॥ శరజాలావృతస్సూర్యో న తదా స్మ ప్రకాశతే । అన్యోన్యవధసంరంభాదుభయోస్సంప్రయుధ్యతోః ॥ ౯ ॥ తతో నాళీకనారాచైస్తీక్ష్ణాగ్రైశ్చ వికర్ణిభిః । ఆజఘాన ఖరో రామం తోత్త్రైరివ మహాద్విపమ్ ॥ ౧౦ ॥ తం రథస్థం ధనుష్పాణిం రాక్షసం పర్యవస్థితమ్ । దదృశుస్సర్వభూతాని పాశహస్తమివాంతకమ్ ॥ ౧౧ ॥ హంతారం సర్వసైన్యస్య పౌరుషే పర్యవస్థితమ్ । పరిశ్రాంతం మహా

సత్త్వం మేనే రామం ఖరస్తదా ॥ ౧౨ ॥ తం సింహమివ విక్రాన్తం సింహవిక్రాన్తగామినమ్ । దృష్ట్వా నోద్విజతే
రామస్సింహః క్షుద్రమృగం యథా ॥ ౧౩ ॥ తతస్సూర్యనికాశేన రథేన మహతా ఖరః । ఆససాద రణే రామం పతంగ
ఇవ పావకమ్ ॥ ౧౪ ॥ తతోఽస్య సశరం చాపం ముష్టిదేశే మహాత్మనః । ఖరశ్చిచ్ఛేద రామస్య దర్శయన్ పాణిలా
ఘవమ్ ॥ ౧౫ ॥ స పునస్త్వపరాన్ సప్త శరానాదాయ వర్మణి । నిజఘాన ఖరః క్రుద్ధశ్శక్రాశనిసమప్రభాన్ ॥ ౧౬ ॥
తతస్తత్ప్రహతం బాణైః ఖరముక్తైస్సుపర్వభిః । పపాత కవచం భూమౌ రామస్యాదిత్యవర్చసః ॥ ౧౭ ॥ తతశ్శర
సహస్రేణ రామమప్రతిమౌజసమ్ । అర్దయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః ॥ ౧౮ ॥ స శరైరర్దితః క్రుద్ధస్స
ర్వగాత్రేషు రాఘవః । రరాజ సమరే రామో విధూమోఽగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ ౧౯ ॥ తతో గంభీరనిర్హ్రాదం రామశ్శ
త్రునిబర్హణః । చకారాన్తాయ స రిపోస్సజ్యమన్యన్మహద్ధనుః ॥ ౨౦ ॥ సుమహద్వైష్ణవం యత్తదతిసృష్టం మహర్షి
ణా । వరం తద్ధనురుద్యమ్య ఖరం సమభిధావత ॥ ౨౧ ॥ తతః కనకపుంఖైస్తు శరైస్సన్నతపర్వభిః । బిభేద రామస్సం
క్రుద్ధః ఖరస్య సమరే ధ్వజమ్ ॥ ౨౨ ॥ స దర్శనీయో బహుధా వికీర్ణః కాంచనో ధ్వజః । జగామ ధరణీం సూర్యో దేవ
తానామివాజ్ఞయా ॥ ౨౩ ॥ తం చతుర్భిః ఖరః క్రుద్ధో రామం గాత్రేషు మార్గణైః । వివ్యాధ యుధి మర్మజ్ఞో మాతంగ
మివ తోమరైః ॥ ౨౪ ॥ స రామో బహుభిర్బాణైః ఖరకార్ముకనిస్సృతైః । విద్ధో రుధిరసిక్తాంగో బభూవ రుషితో భృ
శమ్ ॥ ౨౫ ॥ స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య పరమాహవే । ముమోచ పరమేష్వాసష్షట్ శరానభిలక్షితాన్ ॥ ౨౬ ॥
శిరస్యేకేన బాణేన ద్వాభ్యాం బాహ్వోరథార్దయత్ । త్రిభిశ్చన్ద్రార్ధవక్త్రైశ్చ వక్షస్యభిజఘాన హ ॥ ౨౭ ॥ తతః
పశ్చాన్మహాతేజా నారాచాన్భాస్కరోపమాన్ । జిఘాంసూ రాక్షసం క్రుద్ధస్త్రయోదశ శిలాశితాన్ ॥ ౨౮ ॥
తతోఽస్య యుగమేకేన చతుర్భిశ్చతురో హయాన్ । షష్ఠేన తు శిరస్సంఖ్యే ఖరస్య రథసారథేః ॥ ౨౯ ॥ త్రిభిస్త్రివే
ణుం బలవాన్ ద్వాభ్యామక్షం మహాబలః । ద్వాదశేన తు బాణేన ఖరస్య సశరం ధనుః ॥ ౩౦ ॥ ఛిత్త్వా వజ్రనికాశేన రా
ఘవః ప్రహసన్నివ । త్రయోదశేనేన్ద్రసమో బిభేద సమరే ఖరమ్ ॥ ౩౧ ॥ ప్రభగ్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హత
సారథిః । గదాపాణిరవప్లుత్య తస్థౌ భూమౌ ఖరస్తదా ॥ ౩౨ ॥ ఓమ్ ॥ * ॥ తత్కర్మ రామస్య మహారథస్య సమే
త్య దేవాశ్చ మహర్షయశ్చ । అపూజయన్ ప్రాంజలయః ప్రహృష్టాస్తదా విమానాగ్రగతాస్సమేతాః ॥ ౩౩ ॥
ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండేఽష్టావింశస్సర్గః ॥ ౨౮ ॥ ౫౪౦౦ ॥ ****************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఖరం తు విరథం రామో గదాపాణిమవస్థితమ్ । మృదుపూర్వం మహాతేజాః
పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ గజాశ్వరథసంబాధే బలే మహతి తిష్ఠతా । కృతం సుదారుణం కర్మ సర్వలోకజుగు
ప్సితమ్ ॥ ౨ ॥ ఉద్వేజనీయో భూతానాం నృశంసః పాపకర్మకృత్ । త్రయాణామపి లోకానామీశ్వరోఽపి న తిష్ఠ
తి ॥ ౩ ॥ కర్మ లోకవిరుద్ధం తు కుర్వాణం క్షణదాచర । తీక్ష్ణం సర్వజనో హన్తి సర్పం దుష్టమివాగతమ్ ॥ ౪ ॥ లో
భాత్పాపాని కుర్వాణః కామాద్వా యో న బుధ్యతే । భ్రష్టః పశ్యతి తస్యాన్తం బ్రాహ్మణీ కరకాదివ ॥ ౫ ॥ వసతో
దండకారణ్యే తాపసాన్ ధర్మచారిణః । కిం ను హత్వా మహాభాగాన్ ఫలం ప్రాప్స్యసి రాక్షస ॥ ౬ ॥ న చిరం పాపక
ర్మాణః క్రూరా లోకజుగుప్సితాః । ఐశ్వర్యం ప్రాప్య తిష్ఠన్తి శీర్ణమూలా ఇవ ద్రుమాః ॥ ౭ ॥ అవశ్యం లభతే క
ర్తా ఫలం పాపస్య కర్మణః । ఘోరం పర్యాగతే కాలే ద్రుమాః పుష్పమివార్తవమ్ ॥ ౮ ॥ న చిరాత్ప్రాప్యతే లో
కే పాపానాం కర్మణాం ఫలమ్ । సవిషాణామివాన్నానాం భుక్తానాం క్షణదాచర ॥ ౯ ॥ పాపమాచరతాం ఘోరం
లోకస్యాప్రియమిచ్ఛతామ్ । అహమాసాదితో రాజ్ఞా ప్రాణాన్ హన్తుం నిశాచర ॥ ౧౦ ॥ అద్య హి త్వాం మయా
ముక్తాశ్శరాః కాంచనభూషణాః । విదార్య నిపతిష్యన్తి వల్మీకమివ పన్నగాః ॥ ౧౧ ॥ యే త్వయా దండకారణ్యే భ

షితాధర్మచారిణః । తానద్యనిహతస్సంఖ్యే ససైన్యోఽనుగమిష్యసి ॥ ౧౨ ॥ అద్యత్వాంనిహతంబాణైః పశ్యంతు ప
రమర్షయః । నిరయస్థంవిమానస్థా యేత్వయాహింసితాః పురా ॥ ౧౩ ॥ ప్రహరత్వంయథాకామం కురుయత్నం
కులాధమ । అద్యతేపాతయిష్యామి శిరస్తాలఫలంయథా ॥ ౧౪ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ క్రుద్ధస్సంరక్తలోచనః ।
ప్రత్యువాచఖరోరామం ప్రహసన్క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౧౫ ॥ ప్రాకృతాన్రాక్షసాన్హత్వా యుద్ధేదశరథా
త్మజ । ఆత్మనాకథమాత్మాన మప్రశస్యంప్రశంససి ॥ ౧౬ ॥ విక్రాంతాబలవంతోవా యేభవంతినరర్షభాః ।
కథయంతినతేకించిత్తేజసాస్వేనగర్వితాః ॥ ౧౭ ॥ ప్రాకృతాస్త్వకృతాత్మానో లోకేక్షత్రియపాంసనాః । నిర
ర్థకంవికత్థంతే యథారామవికత్థసే ॥ ౧౮ ॥ కులంవ్యపదిశన్వీరస్సమరేకోఽభిధాస్యతి । మృత్యుకాలేహిసంప్రాప్తే
స్వయమప్రస్తుతస్తవమ్ ॥ ౧౯ ॥ సర్వథైవలఘుత్వంతేకత్థనేనవిదర్శితం। సువర్ణప్రతిరూపేణతప్యతేనాశ్మనాగ్ని
నా ॥ ౨౦ ॥ నతుమామిహతిష్ఠంతం పశ్యసిత్వంగదాధరమ్ । ధరాధరమివాకంప్యం పర్వతంధాతుభిశ్చితం ॥౨౧॥
పర్యాప్తోహంగదాపాణి ర్హంతుంప్రాణాన్రణేతవ । త్రయాణామపిలోకానాం పాశహస్తఇవాంతకః ॥౨౨॥
కామంబహ్వపివక్తవ్యం త్వయివక్ష్యామినత్వహమ్ । అస్తంగచ్ఛేద్ధిసవితా యుద్ధవిఘ్నస్తతోభవేత్ ॥ ౨౩ ॥ చ
తుర్దశసహస్రాణి రాక్షసానాంహతానితే । త్వద్వినాశాత్కరోమ్యేష తేషామశ్రుప్రమార్జనమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యు
క్త్వాపరమక్రుద్ధస్తాంగదాంపరమాంగదః ।ఖరశ్చిక్షేపరామాయ ప్రదీప్తామశనింయథా ॥౨౫॥ ఖరబాహుప్రము
క్తాసా ప్రదీప్తామహతీగదా । భస్మవృక్షాంశ్చగుల్మాంశ్చ కృత్వాగాత్తత్సమీపతః ॥ ౨౬ ॥ తామాపతంతీంజ్వలి
తాం మృత్యుపాశోపమాంగదాం । అంతరిక్షగతాంరామ శ్చిచ్ఛేదబహుధాశరైః ॥౨౭॥ సావిశీర్ణాశరైర్భిన్నా
పపాతధరణీతలే । గదామంత్రౌషధబలై ర్వ్యాలీవవినిపాతితా ॥ ౨౮ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండేఏకోనత్రిం
శస్సర్గః ॥ ౧౭౩ ॥ ౩౪౬౦ ॥ **
శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ భిత్వాతుతాంగదాంబాణై రాఘవోధర్మవత్సలః । స్మయమానఃఖరంవా
క్యం సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఏతత్తేబలసర్వస్వం దర్శితంరాక్షసాధమ । శక్తిహీనతరోమత్తో వృథాత్వ
మవగర్జసి ॥ ౨ ॥ ఏషాబాణవినిర్భిన్నా గదాభూమితలంగతా । అభిధానప్రగల్భస్య తవప్రత్యయఘాతినీ ॥ ౩ ॥
యత్త్వయోక్తంవినష్టానా మహమశ్రుప్రమార్జనం । రాక్షసానాంకరోమీతి మిథ్యాతదపితేవచః ॥ ౪ ॥ నీచస్య
క్షుద్రశీలస్య మిథ్యావృత్తస్యరక్షసః । ప్రాణానపహరిష్యామిగరుత్మానమృతంయథా ॥ ౫ ॥ అద్యతేచ్ఛిన్నకంఠ
స్య ఫేనబుద్బుదశోభితమ్ । విదారితస్యమద్బాణై ర్మహీపాస్యతిశోణితం ॥ ౬ ॥ పాంసురూషితసర్వాంగస్స్ర
స్తన్యస్తభుజద్వయః । స్వప్స్యసేగాంసమాలింగ్య దుర్లభాంప్రమదామివ ॥ ౭ ॥ ప్రవృద్ధనిద్రేశయితేత్వయి
రాక్షసపాంసనే । భవిష్యంతిశరణ్యానాం శరణ్యాదండకాఇమే ॥ ౮ ॥ జనస్థానేహతస్థానేతవ రాక్షసమచ్ఛరైః।
నిర్భయావిచరిష్యంతి సర్వతోమునయోవనే ॥ ౯ ॥ అద్యవిప్రసరిష్యంతి రాక్షస్యోహతబాంధవాః । బాష్పార్ద్ర
వదనాదీనా భయాదన్యభయావహాః ॥ ౧౦ ॥ అద్యశోకరసజ్ఞాస్తాభవిష్యంతినిరర్థకాః। అనురూపకులాఃపత్న్యో
యాసాంత్వంపతిరీదృశః ॥ ౧౧ ॥ నృశంసనీచక్షుద్రాత్మ న్నిత్యంబ్రాహ్మణకంటక । యత్కృతేశంకితైరగ్నౌ ము
నిభిఃపాత్యతేహవిః ॥ ౧౨ ॥ తమేవమభిసంరబ్ధం బ్రువాణంరాఘవంరణే । ఖరోనిర్భర్త్సయామాస రోషాత్ఖరత
రస్వనః ॥ ౧౩ ॥ దృఢంఖల్వవలిప్తోసి భయేష్వపిచనిర్భయః। వాచ్యావాచ్యంతతోహిత్వం మృత్యువశ్యోనబుధ్య
సే ॥ ౧౪ ॥ కాలపాశపరిక్షిప్తా భవంతిపురుషాహియే। కార్యాకార్యంనజానంతి తేనిరస్తషడింద్రియాః ।
ఏవముక్త్వాతతోరామం సంరుధ్యభ్రుకుటింతతః । సదదర్శమహాసాల మవిదూరేనిశాచరః ॥ ౧౬ ॥ రణేప్రహ

రణస్యార్థే సర్వతో హ్యవలోకయన్ । సతముత్పాటయామాససందశ్యదశనచ్ఛదం ॥౧౭॥ తంసముత్క్షిప్యబాహు
భ్యాం వినద్యచమహాబలః । రామముద్దిశ్యచిక్షేప హతస్త్వమితిచాబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ తమాపతంతంబాణౌఘై
శ్ఛిత్త్వారామః ప్రతాపవాన్ । రోషమాహారయత్తీవ్రం నిహంతుంసమరేఖరం ॥ ౧౯ ॥ జాతస్వేదస్తతోరామో
రోషాద్రక్తాంతలోచనః । నిర్బిభేదసహస్రేణ బాణానాంసమరేఖరం ॥ ౨౦ ॥ తస్యబాణాంతరాద్రక్తంబహు
సుస్రావఫేనిలం । గిరేః ప్రస్రవణస్యేవతోయధారాపరిస్రవః ॥ ౨౧ ॥ విహ్వలస్సకృతోబాణైఃఖరోరామేణ
సంయుగే । మత్తోరుధిరగంధేన తమేవాభ్యద్రవద్ద్రుతం ॥ ౨౨ ॥ తమాపతంతంసంరబ్ధం కృతాస్త్రోరుధిరాప్లు
తమ్ । అపాసర్పత్ప్రతిపదంకించిత్త్వరితవిక్రమః ॥ ౨౩ ॥ తతఃపావకసంకాశం వధాయసమరేశరమ్ । ఖర
స్యరామోజగ్రాహ బ్రహ్మదండమివాపరం ॥ ౨౪ ॥ సతందత్తంమఘవతా సురరాజేనధీమతా । సందధేచాపిధ
ర్మాత్మా ముమోచచఖరంప్రతి ॥ ౨౫ ॥ సవిముక్తోమహాబాణో నిర్ఘాతసమనిస్వనః । రామేణధనురాయ
మ్య ఖరస్యోరస్యవాపతత్ ॥ ౨౬ ॥ సపపాతఖరోభూమౌ దహ్యమానశ్శరాగ్నినా । రుద్రేణేవవినిర్దగ్ధశ్శ్వేతా
రణ్యేయథాంధకః ॥ ౨౭ ॥ సవృత్రఇవవజ్రేణ ఫేనేననముచిర్యథా । బలోవేంద్రాశనిహతో నిపపాతహతఃఖ
రః ॥ ౨౮ ॥ తతోరాజర్షయస్సర్వే సంగతాఃపరమర్షయః । సమేత్యముదితారామ మిదంవచనమబ్రువన్ ॥ ౨౯ ॥
ఏతదర్థంమహాతేజా మహేంద్రఃపాకశాసనః । శరభంగాశ్రమంపుణ్య మాజగామపురందరః ॥ ౩౦ ॥ ఆనీత
స్త్వమిమందేశ ముపాయేన మహర్షిభిః । ఏషాంవధార్థంక్రూరాణాం రక్షసాంపాపకర్మణామ్ ॥౩౧॥ తదిదం
నఃకృతంకార్యం త్వయాదశరథాత్మజ । సుఖంధర్మంచరిష్యంతి దండకేషుమహర్షయః ॥ ౩౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరేదే
వాశ్చారణైస్సహసంగతాః । దుందుభీంశ్చాభినిఘ్నంతఃపుష్పవర్షంసమంతతః ॥ ౩౩ ॥ రామస్యోపరిసంహృష్టా
వవర్షుర్విస్మితాస్తదా । అర్ధాధికముహూర్తేన రామేణనిశితైశ్శరైః ॥ ౩౪ ॥ చతుర్దశసహస్రాణిరక్షసాంకామ
రూపిణాం । ఖరదూషణముఖ్యానాం నిహతానిమహాహవే ॥ ౩౫ ॥ అహోబతమహత్కర్మ రామస్యవిదితాత్మ
నః । అహోవీర్యమహోదాక్ష్యం విష్ణోరివహిదృశ్యతే ॥ ౩౬ ॥ ఇత్యేవముక్త్వాతేసర్వే యయుర్దేవాయథాగతం ।
ఏతస్మిన్నంతరేవీరో లక్ష్మణస్సహసీతయా ॥ ౩౭ ॥ గిరిదుర్గాద్వినిష్క్రమ్య సంవివేశాశ్రమంసుఖీ । తతోరామ
స్తువిజయీ పూజ్యమానోమహర్షిభిః ॥ ౩౮ ॥ ప్రవివేశాశ్రమంవీరో లక్ష్మణేనాభిపూజితః ॥ ఓమ్ ॥ తందృ
ష్ట్వాశత్రుహంతారం మహర్షీణాంసుఖావహం । బభూవహృష్టావైదేహీభర్తారంపరిషస్వజే ॥ ౩౯ ॥ ముదాప
రమయాయుక్తా దృష్ట్వారక్షోగణాన్హతాన్ । రామంచైవావ్యథందృష్ట్వా తుతోషజనకాత్మజా ॥ ౪౦ ॥ ఓమ్ ॥
తతస్తుతంరాక్షససంఘమర్దనం సభాజ్యమానంముదితైర్మహర్షిభిః । పునఃపరిష్వజ్యశశిప్రభాననాబభూవహృష్టా
జనకాత్మజాతదా ॥ ౪౧ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రింశస్సర్గః ॥ ౭౬ ॥ ౧౫౨౦ ॥ ****************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ త్వరమాణస్తతోగత్వా జనస్థానాదకంపనః । ప్రవిశ్యలంకాంవేగేనరా
వణంవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ జనస్థానస్థితారాజన్రాక్షసాబహవోహతాః । ఖరశ్చనిహతస్సంఖ్యే కథంచిదహ
మాగతః ॥ ౨ ॥ ఏవముక్తోదశగ్రీవఃక్రుద్ధస్సంరక్తలోచనః । అకంపనమువాచేదం నిర్దహన్నివచక్షుషా ॥౩॥ కేన
రమ్యంజనస్థానం హతంమమపరాసునా । కోహిసర్వేషులోకేషు గతించాధిగమిష్యతి ॥ ౪ ॥ నహిమేవిప్రియం
కృత్వా శక్యంమఘవతాసుఖమ్ । ప్రాప్తుంవైశ్రవణేనాపి నయమేన నవిష్ణునా ॥ ౫ ॥ కాలస్యచాప్యహంకాలో
దహేయమపిపావకమ్ । మృత్యుంమరణధర్మేణ సంయోజయితుముత్సహే ॥ ౬ ॥ దహేయమపిసంక్రుద్ధస్తేజసా
దిత్యపావకా । వాతస్యతరసావేగం నిహంతుమహముత్సహే ॥ ౭ ॥ తథాక్రుద్ధందశగ్రీవంకృతాంజలిరకంపనః।

భయాత్సందిగ్ధయావాచా రావణంయాచతేఽభయమ్॥౮॥దశగ్రీవోఽభయంతస్మైప్రదదౌరక్షసాంవరః । సవి
స్రబ్ధోబ్రవీద్వాక్య మసందిగ్ధమకంపనః ॥ ౯ ॥ పుత్రోదశరథస్యాస్తి సింహసంహననోయువా । రామోనామ
వృషస్కంధో వృత్తాయతమహాభుజః ॥ ౧౦ ॥ వీరఃపృథుయశాశ్శ్రీమా నతుల్యబలవిక్రమః । హతంతేనజనస్థా
నం ఖరశ్చసహదూషణః ॥ ౧౧ ॥ అకంపనవచశ్శ్రుత్వా రావణోరాక్షసాధిపః । నాగేంద్రఇవనిశ్వస్య వచనం
చేదమబ్రవీత్ । ౧౨॥ ససురేంద్రేణసంయుక్తో రామస్సర్వామరైస్సహ । ఉపయాతోజనస్థానం బ్రూహికచ్చి
దకంపన ॥ ౧౩ ॥ రావణస్యపునర్వాక్యం నిశమ్యతదకంపనః । ఆచచక్షేబలంతస్య విక్రమంచమహాత్మనః॥౧౪॥
రామోనామమహాతేజా శ్శ్రేష్ఠస్సర్వధనుష్మతామ్ । దివ్యాస్త్రగుణసంపన్నః పురందరసమోయుధి ॥ ౧౫ ॥ త
స్యానురూపోబలవా న్రక్తాక్షోదుందుభిస్వనః । కనీయాన్లక్ష్మణోనామ భ్రాతాశశినిభాననః ॥ ౧౬ ॥ సతేనస
హసంయుక్తః పావకేనానిలోయథా । శ్రీమాన్రాజవరస్తేన జనస్థానంనిపాతితమ్ ॥ ౧౭ ॥ నైవదేవామహాత్మా
నో నాత్రకార్యావిచారణా । శరారామేణతూత్సృష్టా రుక్మపుంఖాఃపతత్రిణః ॥ ౧౮ ॥ సర్పాఃపంచాన
నాభూత్వా భక్షయంతి స్మరాక్షసాన్ । యేనయేనచగచ్ఛంతి రాక్షసాభయకర్శితాః ॥ ౧౯ ॥ తేనతేనస్మపశ్య
న్తి రామమేవాగ్రతస్స్థితం । ఇత్థంవినాశితంతేన జనస్థానంతవానఘ ॥ ౨౦ ॥ అకంపనవచశ్శ్రుత్వా రావణో
వాక్యమబ్రవీత్ । గమిష్యామిజనస్థానం రామంహంతుంసలక్ష్మణం ॥ ౨౧ ॥ అథైవముక్తేవచనే ప్రోవాచేదమకం
పనః । శృణురాజన్యథావృత్తం రామస్యబలపౌరుషమ్ ॥ ౨౨ ॥ అసాధ్యఃకుపితోరామో విక్రమేణమహాయ
శాః । ఆపగాయాస్సుపూర్ణాయా వేగంపరిహరేచ్ఛరైః ॥ ౨౩ ॥సతారగ్రహనక్షత్రం నభశ్చాప్యవసాదయేత్
అసౌరామస్తుమజ్జంతీం శ్రీమానభ్యుద్ధరేన్మహీమ్ ॥ ౨౪ ॥ భిత్త్వావేలాంసముద్రస్య లోకానాప్లావయేద్విభుః ।
వేగంవాపిసముద్రస్య వాయుంవావిధమేచ్ఛరైః ॥ ౨౫ ॥ సంహృత్యవాపునర్లోకాన్విక్రమేణమహాయశాః । శ
క్తస్సపురుషవ్యాఘ్రః స్రష్టుంపునరపిప్రజాః ॥ ౨౬ ॥ నహిరామోదశగ్రీవ శక్యోజేతుంత్వయాయుధి । ర
క్షసాం వాపిలోకేన స్వర్గఃపాపజనైరివ ॥ ౨౭ ॥ నతంవధ్యమహంమన్యే సర్వైర్దేవాసురైరపి । అయంతస్య
వధోపాయ స్తంమమైకమనాశ్శృణు ॥ ౨౮ ॥ భార్యాతస్యోత్తమాలోకే సీతానామసుమధ్యమా । శ్యామా
సమవిభక్తాంగీ స్త్రీరత్నంరత్నభూషితా ॥ ౨౯ ॥ నైవదేవీనగంధర్వీ నాప్సరానాపిదానవీ । తుల్యాసీమంతినీత
స్యా మానుషీషుకుతోభవేత్ ॥ ౩౦ ॥ తస్యాపహరభార్యాంత్వం ప్రమథ్యతుమహావనే । సీతయారహితః
కామీ రామోహాస్యతిజీవితం ॥ ౩౧ ॥ అరోచయతతద్వాక్యం రావణోరాక్షసాధిపః। చింతయిత్వామహాబాహు
రకంపనమువాచహ ॥ ౩౨ ॥ బాఢంకాల్యంగమిష్యామి హ్యేకస్సారథినాసహ । ఆనయిష్యామివైదేహీ మిమాం
హృష్టోమహాపురీం ॥ ౩౩ ॥ అథైవముక్త్వాప్రయయౌ ఖరయుక్తేనరావణః । రథేనాదిత్యవర్ణేన దిశస్సర్వాఃప్ర
కాశయన్ ॥ ౩౪ ॥ సరథోరాక్షసేంద్రస్య నక్షత్రపథగోమహాన్ । సంచార్యమాణశ్శుశుభే జలదేచంద్రమా
ఇవ ॥ ౩౫ ॥ సమారీచాశ్రమంప్రాప్య తాటకేయముపాగమత్ । మారీచేనార్చితోరాజా భక్ష్యభోజ్యైరమా
నుషైః ॥ ౩౬ ॥ తంస్వయంపూజయిత్వాతు ఆసనేనోదకేనచ । అర్థోపహితయావాచా మారీచోవాక్యమబ్రవీ
త్ ॥ ౩౭ ॥ కచ్చిత్సుకుశలంరాజ ల్లోకానాంరాక్షసేశ్వర । ఆశంకేనాథజానేత్వం యతస్తూర్ణమిహాగతః॥౩౮॥
ఏవముక్తోమహాతేజా మారీచేనసరావణః । తతఃపశ్చాదిదంవాక్య మబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ ౩౯ ॥ ఆరక్షోమేహ
తస్తాత రామేణాక్లిష్టకర్మణా । జనస్థానమవధ్యంత త్సర్వంయుధినిపాతితం ॥ ౪౦ ॥ తస్యమేకురుసాచివ్యం తస్యభా
ర్యాపహారణే । రాక్షసేంద్రవచశ్శ్రుత్వామారీచోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౧ ॥ ఆఖ్యాతాకేనసాసీతా మిత్ర

రూపేణ శత్రుణా । త్వయా రాక్షసశార్దూల కో ననందతి నందితః ॥ ౪౨ ॥ సీతామిహానయస్వేతి కో బ్రవీతి బ్ర
వీహి మే । రక్షోలోకస్య సర్వస్య కశ్శృంగం ఛేత్తుమిచ్ఛతి ॥ ౪౩ ॥ ప్రోత్సాహయతి కశ్చ త్వాం స హి శత్రురసం
శయః । ఆశీవిషముఖాద్దంష్ట్రాముద్ధర్తుం చేచ్ఛతి త్వయా ॥ ౪౪ ॥ కర్మణానేన కేనాసి కాపథం ప్రతిపాదితః ।
సుఖసుప్తస్య తే రాజన్ ప్రహృతం కేన మూర్ధని ॥ ౪౫ ॥ విశుద్ధవంశాభిజనాగ్రహస్తస్తేజోమదస్సంస్థితదోర్విషా
ణః । ఉదీక్షితుం రావణ నేహ యుక్తస్స సంయుగే రాఘవగంధహస్తీ ॥ ౪౬ ॥ అసౌ రణాంతస్థితిసంధివాలో విదగ్ధ
రక్షోమృగహా నృసింహః । సుప్తస్త్వయా బోధయితుం న యుక్తశ్శరాంగపూర్ణో నిశితాసిదంష్ట్రః ॥ ౪౭ ॥ చా
పాపహారే భుజవేగపంకే శరోర్మిమాలే సుమహాహవౌఘే । న రామపాతాళముఖేఽతిఘోరే ప్రస్కందితుం రాక్ష
సరాజ యుక్తం ॥ ౪౮ ॥ ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర లంకాం ప్రసన్నో భవ సాధు గచ్ఛ । త్వం స్వేషు దారే
షు రమస్వ నిత్యం రామస్సభార్యో రమతాం వనేషు ॥ ౪౯ ॥ ఏవముక్తో దశగ్రీవో మారీచేన స రావణః । న్యవర్తత పు
రీం లంకాం వివేశ చ గృహోత్తమమ్ ॥ ౫౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకత్రింశస్సర్గః ॥ ౬౨౬ ॥ ౧౨౫౨౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శూర్పణఖా దృష్ట్వా సహస్రాణి చతుర్దశ । హతాన్యేకేన రామేణ ర
క్షసాం భీమకర్మణామ్ ॥ ౧ ॥ దూషణం చ ఖరం చైవ హతం త్రిశిరసా సహ । దృష్ట్వా పునర్మహానాదం ననాద జలదో
యథా ॥ ౨ ॥ సా దృష్ట్వా కర్మ రామస్య కృతమన్యైస్సుదుష్కరం । జగామ పరమోద్విగ్నా లంకాం రావణపా
లితామ్ ॥ ౩ ॥ సా దదర్శ విమానాగ్రే రావణం దీప్తతేజసం । ఉపోపవిష్టం సచివైర్మరుద్భిరివ వాసవం ॥ ౪ ॥ ఆసీ
నం సూర్యసంకాశే కాంచనే పరమాసనే । రుక్మవేదిగతం ప్రాజ్యం జ్వలంతమివ పావకం ॥ ౫ ॥ దేవగంధర్వభూతా
నామృషీణాం చ మహాత్మనామ్ । అజేయం సమరే శూరం వ్యాత్తాననమివాంతకమ్ ॥ ౬ ॥ దేవాసురవిమర్దేషు
వజ్రాశనికృతవ్రణమ్ । ఐరావతవిషాణాగ్రైరుత్కృష్టకిణవక్షసమ్ ॥ ౭ ॥ వింశద్భుజం దశగ్రీవం దర్శనీయపరి
చ్ఛదమ్ । విశాలవక్షసం వీరం రాజలక్షణశోభితమ్ ॥ ౮ ॥ స్నిగ్ధవైడూర్యసంకాశం తప్తకాంచనకుండలమ్ । సు
భుజం శుక్లదశనం మహాస్యం పర్వతోపమమ్ ॥ ౯ ॥ విష్ణుచక్రనిపాతైశ్చ శతశో దేవసంయుగే । అన్యైశ్శస్త్రప్ర
హారైశ్చ మహాయుద్ధేషు తాడితమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఆహతాంగం సమస్తైశ్చ దేవప్రహరణైస్తథా । అక్షోభ్యాణాం సము
ద్రాణాం క్షోభణం క్షిప్రకారిణమ్ ॥ ౧౧ ॥ క్షేప్తారం పర్వతేంద్రాణాం సురాణాం చ ప్రమర్దనమ్ । ఉచ్ఛేత్తారం చ
ధర్మాణాం పరదారాభిమర్శనమ్ ॥ ౧౨ ॥ సర్వదివ్యాస్త్రయోక్తారం యజ్ఞవిఘ్నకరం సదా । పురీం భోగవతీం గ
త్వా పరాజిత్య చ వాసుకిమ్ ॥ ౧౩ ॥ తక్షకస్య ప్రియాం భార్యాం పరాజిత్య జహార యః । కైలాసపర్వతం గత్వా
విజిత్య నరవాహనమ్ ॥ ౧౪ ॥ విమానం పుష్పకం తస్య కామగం వై జహార యః । వనం చైత్రరథం దివ్యం నళినీం నన్ద
నం వనమ్ ॥ ౧౫ ॥ వినాశయతి యః క్రోధాద్దేవోద్యానాని వీర్యవాన్ । చంద్రసూర్యౌ మహాభాగావుత్తిష్ఠంతౌ
పరంతపౌ ॥ ౧౬ ॥ నివారయతి బాహుభ్యాం యశ్శైలశిఖరోపమః । దశవర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్వా మహావనే ॥
పురా స్వయంభువే ధీరశ్శిరాంస్యుపజహార యః । దేవదానవగంధర్వపిశాచపతగోరగైః ॥ ౧౮ ॥ అభయం యస్య
సంగ్రామే మృత్యుతో మానుషాదృతే । మంత్రైరభిష్టుతం పుణ్యమధ్వరేషు ద్విజాతిభిః ॥ ౧౯ ॥ హవిర్ధానేషు య
స్సోమముపహంతి మహాబలః । ప్రాప్తయజ్ఞహరం క్రూరం బ్రహ్మఘ్నం దుష్టచారిణమ్ ॥ ౨౦ ॥ కర్కశం నిరనుక్రోశం
ప్రజానామహితే రతమ్ । రావణం సర్వభూతానాం సర్వలోకభయావహమ్ ॥ ౨౧ ॥ రాక్షసీ భ్రాతరం శూరం సా
దదర్శ మహాబలమ్ । తం దివ్యవస్త్రాభరణం దివ్యమాల్యోపశోభితమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఆసనే సూపవిష్టం తం కాలే కాలమివో
ద్యతం । రాక్షసేంద్రం మహాభాగం పౌలస్త్యకులనందనమ్ ॥ ౨౩ ॥ రావణం శత్రుహంతారం మంత్రిభిః పరివారితమ్ ।

అభిగమ్యాబ్రవీద్వాక్యం రాక్షసీభయవిహ్వలా ॥ ౨౪ ॥ తమబ్రవీద్దీప్తవిశాలలోచనం ప్రదర్శయిత్వాభయమో
హమూర్ఛితా । సుదారుణం వాక్యమభీతచారిణీ మహాత్మనా శూర్పణఖా విరూపితా ॥ ౨౫ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకా
ణ్డే ద్వాత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౧౨౫౮ ॥ **********************************
శ్రీరామాయనమః ॥ఓమ్॥ తతశ్శూర్పణఖా దీనా రావణం లోకరావణమ్।అమాత్యమధ్యే సంక్రుద్ధా పరు
షం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ప్రమత్తః కామభోగేషు స్వైరవృత్తో నిరఙ్కుశః । సముత్పన్నం భయం ఘోరం బో
ద్ధవ్యం నావబుధ్యసే ॥ ౨ ॥ సక్తం గ్రామ్యేషు భోగేషు కామవృత్తం మహీపతిమ్ । లుబ్ధం న బహుమన్యన్తే శ్మశా
నాగ్నిమివ ప్రజాః ॥ ౩ ॥ స్వయం కార్యాణి యః కాలే నానుతిష్ఠతి పార్థివః । స తు వై సహ రాజ్యేన తైశ్చ కార్యై
ర్వినశ్యతి ॥ ౪ ॥ అయుక్తచారం దుర్దర్శమస్వాధీనం నరాధిపమ్ । వర్జయన్తి నరా దూరాన్నదీపఙ్కమివ ద్విపాః ॥
యే న రక్షన్తి విషయమస్వాధీనా నరాధిపాః । తే న వృద్ధ్యా ప్రకాశన్తే గిరయస్సాగరే యథా ॥ ౬ ॥ ఆత్మవద్భిర్వి
గృహ్య త్వం దేవగన్ధర్వదానవైః । అయుక్తచారశ్చపలః కథం రాజా భవిష్యసి ॥ ౭ ॥ త్వం తు బాలస్వభావశ్చ బుద్ధి
హీనశ్చ రాక్షస । జ్ఞాతవ్యం తు న జానీషే కథం రాజా భవిష్యసి ॥ ౮ ॥ యేషాం చారశ్చ కోశశ్చ నయశ్చ జయతాం వ
ర । అస్వాధీనా నరేన్ద్రాణాం ప్రాకృతైస్తే జనైస్సమాః ॥ ౯ ॥ యస్మాత్పశ్యన్తి దూరస్థాన్ సర్వానర్థాన్న
రాధిపాః । చారేణ తస్మాదుచ్యన్తే రాజానో దీర్ఘచక్షుషః ॥ ౧౦ ॥ అయుక్తచారం మన్యే త్వాం ప్రాకృతైస్సచివై
ర్వృతమ్ । స్వజనం తు జనస్థానే హతం యో నావబుధ్యసే ॥ ౧౧ ॥ చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం క్రూరకర్మణామ్ ।
హతాన్యేకేన రామేణ ఖరశ్చ సహదూషణః ॥ ౧౨ ॥ ఋషీణామభయం దత్తం కృతక్షేమాశ్చ దణ్డకాః । ధర్షితం
చ జనస్థానం రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౧౩ ॥ త్వం తు లుబ్ధః ప్రమత్తశ్చ పరాధీనశ్చ రావణ । విషయే స్వే సముత్పన్నం
భయం యో నావబుధ్యసే ॥ ౧౪ ॥ తీక్ష్ణమల్పప్రదాతారం ప్రమత్తం గర్వితం శఠమ్ । వ్యసనే సర్వభూతాని నాభి
ధావన్తి పార్థివమ్ ॥ ౧౫ ॥ అతిమానినమగ్రాహ్యమాత్మసమ్భావితం నరమ్ । క్రోధనం వ్యసనే హన్తి స్వజనోఽపి న
హీపతిమ్ ॥ ౧౬ ॥ నానుతిష్ఠతి కార్యాణి భయేషు న బిభేతి చ । క్షిప్రం రాజ్యాచ్చ్యుతో దీనస్తృణైస్తుల్యో భవి
ష్యతి ॥ ౧౭ ॥ శుష్కకాష్ఠైర్భవేత్కార్యం లోష్టైరపి చ పాంసుభిః । న తు స్థానాత్పరిభ్రష్టైః కార్యం స్యాద్వసు
ధాధిపైః ॥ ౧౮ ॥ ఉపభుక్తం యథా వాసస్స్రజో వా మృదితా యథా । ఏవం రాజ్యాత్పరిభ్రష్టస్సమర్థోఽపి నిరర్థ
కః ॥ ౧౯ ॥ అప్రమత్తశ్చ యో రాజా సర్వజ్ఞో విజితేన్ద్రియః । కృతజ్ఞో ధర్మశీలశ్చ స రాజా తిష్ఠతే చిరమ్ ॥ ౨౦॥
నయనాభ్యాం ప్రసుప్తోఽపి జాగర్తి నయచక్షుషా । వ్యక్తక్రోధప్రసాదశ్చ స రాజా పూజ్యతే జనైః ॥౨౧॥ త్వం తు రా
వణ దుర్బుద్ధిర్గుణైరేతైర్వివర్జితః । యస్య తేఽవిదితశ్చారై రక్షసాం సుమహాన్వధః ॥ ౨౨ ॥ఓమ్ ॥ పరావమన్తా వి
షయేషు సఙ్గవాన్న దేశకాలప్రవిభాగతత్త్వవిత్ । అయుక్తబుద్ధిర్గుణదోషనిశ్చయే విపన్నరాజ్యో న చిరాద్విపత్స్య
సే ॥ ౨౩ ॥ ఇతి స్వదోషాన్పరికీర్తితాంస్తయా సమీక్ష్య బుద్ధ్యా క్షణదాచరేశ్వరః । ధనేన దర్పేణ బలేన చాన్వితో
విచిన్తయామాస చిరం స రావణః ॥ ౨౪ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే త్రయస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౪౩-౨ ॥ ౧౨౮౪ ॥***
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శూర్పణఖాం క్రుద్ధాం బ్రువన్తీం పరుషం వచః । అమాత్యమధ్యే సంక్రు
ద్ధః పరిపప్రచ్ఛ రావణః ॥ ౧ ॥ కశ్చ రామః కథంవీర్యః కింరూపః కింపరాక్రమః । కిమర్థం దణ్డకారణ్యం ప్రవిష్ట
స్సుదురాసదమ్ ॥ ౨ ॥ ఆయుధం కిం చ రామస్య నిహతా యేన రాక్షసాః । ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యే దూషణస్త్రిశి
రాస్తథా ॥ ౩ ॥ ఇత్యుక్తా రాక్షసేన్ద్రేణ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా । తతో రామం యథాతత్త్వమాఖ్యాతుముప
చక్రమే ॥ ౪ ॥ దీర్ఘబాహుర్విశాలాక్షః చీరకృష్ణాజినామ్బరః । కన్దర్పసమరూపశ్చ రామో దశరథాత్మజః ॥౫॥

శక్రచాపనిభం చాపం వికృష్య కనకాఙ్గదమ్ । దీప్తాన్ క్షిపతి నారాచాన్ సర్పానివ మహావిషాన్ ॥ ౬ ॥ నాదదానం
శరాన్ఘోరాన్నముఞ్చన్తం శిలీముఖాన్ । న కార్ముకం వికర్షన్తం రామం పశ్యామి సంయుగే ॥ ౭ ॥ హన్యమానం తు తత్సై
న్యం పశ్యామి శరవృష్టిభిః । ఇన్ద్రేణేవోత్తమం సస్యమాహతం త్వశ్మవృష్టిభిః ॥ ౮ ॥ రక్షసాం భీమరూపాణాం స
హస్రాణి చతుర్దశ । నిహతాని శరైస్తీక్ష్ణైస్తేనైకేన పదాతినా ॥ ౯ ॥ అర్ధాధికముహూర్తేన ఖరశ్చ సహదూష
ణః । ఋషీణామభయం దత్తం కృతక్షేమాశ్చ దణ్డకాః ॥ ౧౦ ॥ ఏకా కథంచిన్ముక్తాహం పరిభూయ మహాత్మనా ।
స్త్రీవధం శఙ్కమానేన రామేణ విదితాత్మనా ॥ ౧౧ ॥ భ్రాతా చాస్య మహాతేజా గుణతస్తుల్యలక్షణః । అనురక్త
శ్చ భక్తశ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్ ॥ ౧౨ ॥ అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాన్తో బుద్ధిమాన్బలీ । రామస్య దక్షిణో
బాహుర్నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః ॥ ౧౩ ॥ రామస్య తు విశాలాక్షీ పూర్ణేన్దుసదృశాననా । ధర్మపత్నీ ప్రియా భ
ర్తుర్నిత్యం ప్రియహితే రతా ॥ ౧౪ ॥ సా సుకేశీ సునాసోరుః సురూపా చ యశస్వినీ । దేవతేవ వనస్యాస్య రాజతే
శ్రీరివాపరా ॥ ౧౫ ॥ తప్తకాఞ్చనవర్ణాభా రక్తతుఙ్గనఖీ శుభా । సీతా నామ వరారోహా వైదేహీ తనుమధ్య
మా ॥ ౧౬ ॥ నైవ దేవీ న గన్ధర్వీ న యక్షీ న చ కిన్నరీ । నైవంరూపా మయా నారీ దృష్టపూర్వా మహీతలే ॥ ౧౭ ॥ య
స్య సీతా భవేద్భార్యా యం చ హృష్టా పరిష్వజేత్ । అతిజీవేత్స సర్వేషు లోకేష్వపి పురన్దరాత్ ॥ ౧౮ ॥ సా సు
శీలా వపుశ్శ్లాఘ్యా రూపేణాప్రతిమా భువి । తవానురూపా భార్యా సా త్వం చ తస్యాస్తథా పతిః ॥ ౧౯ ॥ తా
న్తు విస్తీర్ణజఘనాం పీనశ్రోణీపయోధరామ్ । భార్యార్థే చ తవానేతుముద్యతాహం వరాననామ్ ॥ ౨౦ ॥ విరూ
పితాస్మి క్రూరేణ లక్ష్మణేన మహాభుజ । తాం తు దృష్ట్వాద్య వైదేహీం పూర్ణచన్ద్రనిభాననామ్ ॥ ౨౧ ॥ మన్మథస్య శ
రాణాం వై త్వం విధేయో భవిష్యసి । యది తస్యామభిప్రాయో భార్యార్థే తవ జాయతే ॥ ౨౨ ॥ శీఘ్రముద్ధ్రి
యతాం పాదో జయార్థమిహ దక్షిణః । కురు ప్రియం తథా తేషాం రక్షసాం రాక్షసేశ్వర ॥ ౨౩ ॥ వధాత్తస్య
నృశంసస్య రామస్యాశ్రమవాసినః । తం శరైర్నిశితైర్హత్వా లక్ష్మణం చ మహారథమ్ ॥ ౨౪ ॥ హతనాథాం సు
ఖం సీతాం యథావదుపభోక్ష్యసే । రోచతే యది తే వాక్యం మమైతద్రాక్షసేశ్వర ॥ ౨౫ ॥ క్రియతాం నిర్విశం
కేన వచనం మమ రావణ । విజ్ఞాయేహాత్మశక్తిం చ హ్రియతామబలా బలాత్ ॥ ౨౬ ॥ సీతా సర్వానవద్యాఙ్గీ
భార్యార్థే రాక్షసేశ్వర ॥ ఓమ్ ॥ నిశమ్య రామేణ శరైరజిహ్మగైర్హతాన్ జనస్థానగతాన్నిశాచరాన్ । ఖర
ఞ్చ బుద్ధ్వా నిహతం చ దూషణం త్వమద్య కృత్యం ప్రతిపత్తుమర్హసి ॥ ౨౭ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుస్త్రిం
శస్సర్గః ॥ ౩౩౫ ॥ ౬౭౦౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శూర్పణఖావాక్యం తచ్ఛ్రుత్వా రోమహర్షణమ్ । సచివానభ్యను
జ్ఞాయ కార్యం బుద్ధ్వా జగామ హ ॥ ౧ ॥ తత్కార్యమనుగమ్యాథ యథావదుపలభ్య చ । దోషాణాం చ గుణానాం
చ సంప్రధార్య బలాబలమ్ ॥ ౨ ॥ ఇతి కర్తవ్యమిత్యేవ కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః । స్థిరబుద్ధిస్తతో రమ్యాం యాన
శాలాం జగామ హ ॥ ౩ ॥ యానశాలాం తతో గత్వా ప్రచ్ఛన్నో రాక్షసాధిపః । సూతం సంచోదయామాస ర
థస్సంయుజ్యతామితి ॥ ౪ ॥ ఏవముక్తః క్షణేనైవ సారథిర్లఘువిక్రమః । రథం సంయోజయామాస తస్యాభిమత
ముత్తమమ్ ॥ ౫ ॥ కాఞ్చనం రథమాస్థాయ కామగం రత్నభూషితమ్ । పిశాచవదనైర్యుక్తం ఖరైః కాఞ్చనభూష
ణైః ॥ ౬ ॥ మేఘప్రతిమనాదేన స తేన ధనదానుజః । రాక్షసాధిపతిః శ్రీమాన్యయౌ నదనదీపతిమ్ ॥ ౭ ॥ స శ్వే
తవాలవ్యజనః శ్వేతచ్ఛత్రో దశాననః । స్నిగ్ధవైడూర్యసంకాశస్తప్తకాఞ్చనకుణ్డలః ॥ ౮ ॥ వింశద్భుజో దశగ్రీ
వో దర్శనీయపరిచ్ఛదః । త్రిదశారిర్మునీన్ద్రఘ్నో దశశీర్ష ఇవాద్రిరాట్ ॥ ౯ ॥ కామగం రథమాస్థాయ శుశుభే రా

క్ష సేశ్వరః । విద్యున్మండలవాన్మేఘ స్సబలాక ఇవాంబరే ॥ ౧౦ ॥ స శైలం సాగరానూపం వీర్యవానవలోకయన్
నానాపుష్పఫలైర్వృక్షై రనుకీర్ణం సహస్రశః ॥ ౧౧ ॥ శీతమంగళతోయాభిః పద్మినీభిస్సమన్తతః । విశాలైరా
శ్రమపదై ర్వేదిమద్భిస్సమావృతమ్ ॥ ౧౨ ॥ కదల్యాఢకిసమ్బాధం నాళికేరోపశోభితమ్ । సాలైస్తాలై స్తమా
లైశ్చ పుష్పితై స్తరుభిర్వృతమ్ ॥ ౧౩ ॥ అత్యంతనియతాహారై శ్శోభితం పరమర్షిభిః । నాగైస్సుపర్ణైర్గన్ధర్వైః కి
న్నరైశ్చ సహస్రశః ॥ ౧౪ ॥ అజైర్వైఖానసైర్మాషై ర్వాలఖిల్యైర్మరీచిపైః । జితకామైశ్చ సిద్ధైశ్చ చారణై
శ్చోపశోభితమ్ ॥ ౧౫ ॥ దివ్యాభరణమాల్యాభిర్దివ్యరూపాభిరావృతమ్ । క్రీడారతివిధిజ్ఞాభిరప్సరోభిస్సహస్రశః ॥
సేవితం దేవపత్నీభి శ్శ్రీమతీభిశ్శ్రియావృతమ్ । దేవదానవసంఘైశ్చ చరితం త్వమృతాశిభిః ॥ ౧౭ ॥ హంసక్రౌం
చప్లవాకీర్ణం సారసైస్సంప్రణాదితమ్ । వైదూర్యప్రస్తరం రమ్యం స్నిగ్ధం సాగరతేజసా ॥ ౧౮ ॥ పాండరాణి వి
శాలాని దివ్యమాల్యయుతానిచ । తూర్యగీతాభిజుష్టాని విమానాని సమన్తతః ॥ ౧౯ ॥ తపసా జితలోకానాం కా
మగాన్యభిసంపతన్ । గన్ధర్వాప్సరసశ్చైవ దదర్శ ధనదానుజః ॥ ౨౦ ॥ నిర్యాసరససమూలానాం చన్దనానాం
సహస్రశః । వనాని పశ్యన్సౌమ్యాని ఘ్రాణతృప్తికరాణిచ ॥ ౨౧ ॥ అగరూణాంచ ముఖ్యానాం వనాన్యుపవనా
నిచ । తక్కోలానాంచ జాత్యానాం ఫలానాంచ సుగన్ధినామ్ ॥ ౨౨ ॥ పుష్పాణి చ తమాలస్య గుల్మాని మరిచస్య చ ।
ముక్తానాంచ సమూహాని శుష్యమాణాని తీరతః ॥ ౨౩ ॥ శంఖానాం ప్రస్తరం చైవ ప్రవాళనిచయం తథా । కాంచ
నానిచ శైలాని రాజతానిచ సర్వశః ॥ ౨౪ ॥ ప్రస్రవాణి మనోజ్ఞాని ప్రసన్నాని హ్రదానిచ । ధనధాన్యోపపన్నా
ని స్త్రీరత్నైశ్శోభితానిచ ॥ ౨౫ ॥ హస్త్యశ్వరథగాఢాని నగరాణ్యవలోకయన్ । తం సమం సర్వతస్స్నిగ్ధం మృ
దుసంస్పర్శమారుతమ్ ॥ ౨౬ ॥ అనూపం సిన్ధురాజస్య దదర్శ త్రిదివోపమమ్ । తత్రాపశ్యత్స మేఘాభం న్యగ్రో
ధమృషిభిర్వృతమ్ ॥ ౨౭ ॥ సమన్తాద్యస్య తాశ్శాఖా శ్శతయోజనమాయతాః । యస్య హస్తినమాదాయ మ
హాకాయంచ కచ్ఛపమ్ ॥ ౨౮ ॥ భక్షార్థం గరుడశ్శాఖామాజగామ మహాబలః । తస్య తాం సహసా శాఖాం భా
రేణ పతగోత్తమః ॥ ౨౯ ॥ సుపర్ణః పర్ణబహుళాం బభంజచ మహాబలః । తత్ర వైఖానసా మాషా వాలఖిల్యా మరీ
చిపాః ॥ ౩౦ ॥ అజా బభూవుర్ధూమ్రాశ్చ సంగతాః పరమర్షయః । తేషాం దయార్థం గరుడస్తాం శాఖాం శతయోజ
నామ్ ॥ ౩౧ ॥ జగామాదాయ వేగేన తౌ చోభౌ గజకచ్ఛపౌ । ఏకపాదేన ధర్మాత్మా భక్షయిత్వా తదామిషమ్ ॥
నిషాదవిషయం హత్వా శాఖయా పతగోత్తమః । ప్రహర్షమతులం లేభే మోక్షయిత్వా మహామునీన్ ॥ ౩౩ ॥
స తేనైవ ప్రహర్షేణ ద్విగుణీకృతవిక్రమః । అమృతానయనార్థం వై చకార మతిమాన్మతిమ్ ॥ ౩౪ ॥ అయోజా
లాని నిర్మథ్య భిత్త్వా రత్నమయం గృహమ్ । మహేన్ద్రభవనాద్గుప్త మాజహారామృతం తతః ॥ ౩౫ ॥ తం మహర్షిగ
ణైర్జుష్టం సుపర్ణకృతలక్షణమ్ । నామ్నా సుభద్రం న్యగ్రోధం దదర్శ ధనదానుజః ॥ ౩౬ ॥ తం తు గత్వా పరం పా
రం సముద్రస్య నదీపతేః । దదర్శాశ్రమమేకాన్తే రమ్యే పుణ్యే వనాన్తరే ॥ ౩౭ ॥ తత్ర కృష్ణాజినధరం జటావ
ల్కలధారిణమ్ । దదర్శ నియతాహారం మారీచం నామ రాక్షసమ్ ॥ ౩౮ ॥ రావణస్తం సమాగమ్య విధివత్తేన ర
క్షసా । మారీచేనార్చితో రాజా సర్వకామైరమానుషైః ॥ ౩౯ ॥ తం స్వయం పూజయిత్వా తు భోజనేనోదకేన చ ।
అర్థోపహితయా వాచా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౦ ॥ కచ్చిత్తే కుశలం రాజల్లంకాయాం రాక్షసేశ్వర । కేనా
ర్థేన పునస్త్వం వై తూర్ణమేవమిహాగతః ॥ ౪౧ ॥ ఏవముక్తో మహాతేజా మారీచేన స రావణః । తం తు పశ్చాదిదం
వాక్య మబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ ౪౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచత్రింశస్సర్గః ॥ ౩౫ ॥ ౪౭౬౦ ॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ మారీచ శ్రూయతాం తాత వచనం మమ భాషతః । ఆర్తోఽస్మి మమ చార్తస్య

భవాన్మే పరమాగతిః ॥ ౧ ॥ జానీషే త్వం జనస్థానం భ్రాతా యత్ర ఖరో మమ । దూషణశ్చ మహాబాహుః స్వసా
శూర్పణఖా చ మే ॥ ౨ ॥ త్రిశిరాశ్చ మహాతేజా రాక్షసః పిశితాశనః । అన్యే చ బహవశ్శూరా లబ్ధలక్షా నిశాచ
రాః ॥ ౩ ॥ వసంతి మన్నియోగేన రతివాసం చ రాక్షసాః । బాధమానా మహారణ్యే మునీన్యే ధర్మచారిణః ॥ ౪॥
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ । శూరాణాం లబ్ధలక్షాణాం ఖరచిత్తానువర్తినామ్ ॥ ౫ ॥ తే త్విదా
నీం జనస్థానే వసమానా మహాబలాః । సంగతాః పరమాయత్తా రామేణ సహ సంయుగే ॥ ౬ ॥ నానాప్రహరణో
పేతాః ఖరప్రముఖరాక్షసాః । తేన సంజాతరోషేణ రామేణ రణమూర్ధని ॥ ౭ ॥ అనుక్త్వా పరుషం కించిచ్ఛరై
ర్వ్యాపారితం ధనుః । చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాముగ్రతేజసామ్ ॥ ౮ ॥ నిహతాని శరైస్తీక్ష్ణైర్మానుషేణ
పదాతినా । ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యే దూషణశ్చ నిపాతితః ॥ ౯ ॥ హతశ్చ త్రిశిరాశ్చాపి నిర్భయా దండకాః కృతాః ।
పిత్రా నిరస్తః క్రుద్ధేన సభార్యః క్షీణజీవితః ॥ ౧౦ ॥ స హంతా తస్య సైన్యస్య రామః క్షత్రియపాంసనః । దుశ్శీలః క
ర్కశస్తీక్ష్ణో మూర్ఖో లుబ్ధోఽజితేంద్రియః ॥ ౧౧ ॥ త్యక్త్వా ధర్మమధర్మాత్మా భూతానామహితే రతః । యేన
వైరం వినారణ్యే సత్త్వమాశ్రిత్య కేవలమ్ ॥ ౧౨ ॥ కర్ణనాసాపహరణాద్భగినీ మే విరూపితా । తస్య భార్యాం జ
నస్థానాత్ సీతాం సురసుతోపమామ్ ॥ ౧౩ ॥ ఆనయిష్యామి విక్రమ్య సహాయస్తత్ర మే భవ । త్వయా హ్యహం స
హాయేన పార్శ్వస్థేన మహాబల ॥ ౧౪ ॥ భ్రాతృభిశ్చ సురాన్యుద్ధే సమగ్రాన్నాభిచింతయే । తత్సహాయో భవ త్వం
మే సమర్థో హ్యసి రాక్షస ॥ ౧౫ ॥ వీర్యే యుద్ధే చ దర్పే చ న హ్యస్తి సదృశస్తవ । ఉపాయజ్ఞో మహాంఛూరః సర్వ
మాయావిశారదః ॥ ౧౬ ॥ ఏతదర్థమహం ప్రాప్తస్త్వత్సమీపం నిశాచర । శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కా
ర్యం వచనాన్మమ ॥ ౧౭ ॥ సౌవర్ణస్త్వం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిందుభిః । ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః
ప్రముఖే చర ॥ ౧౮ ॥ త్వాం తు నిస్సంశయం సీతా దృష్ట్వా తు మృగరూపిణమ్ । గృహ్యతామితి భర్తారం లక్ష్మ
ణం చాభిధాస్యతి ॥ ౧౯ ॥ తతస్తయోరపాయే తు శూన్యే సీతాం యథాసుఖమ్ । నిరాబాధో హరిష్యామి రాహు
శ్చంద్రప్రభామివ ॥ ౨౦ ॥ తతః పశ్చాత్సుఖం రామే భార్యాహరణకర్శితే । విస్రబ్ధః ప్రహరిష్యామి కృతార్థే
నాంతరాత్మనా ॥ ౨౧ ॥ తస్య రామకథాం శ్రుత్వా మారీచస్య మహాత్మనః । శుష్కం సమభవద్వక్త్రం పరిత్ర
స్తో బభూవ హ ॥ ౨౨ ॥ ఓష్ఠౌ పరిలిహంఛుష్కౌ నేత్రైరనిమిషైరివ । మృతభూత ఇవార్తస్తు రావణం సముదైక్ష
త ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ స రావణం త్రస్తవిషణ్ణచేతా మహావనే రామపరాక్రమజ్ఞః । కృతాంజలిస్తత్త్వమువాచ వాక్యం
హితం చ తస్మై హితమాత్మనశ్చ ॥ ౨౪ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౧౪౧ ॥ ౨౮౨౦ ॥ ******

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా రాక్షసేంద్రస్య వాక్యం వాక్యవిశారదః । ప్రత్యువాచ మహా
ప్రాజ్ఞో మారీచో రాక్షసేశ్వరమ్ ॥ ౧ ॥ సులభాః పురుషా రాజన్ సతతం ప్రియవాదినః । అప్రియస్య తు పథ్యస్య
వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః ॥ ౨ ॥ న నూనం బుధ్యసే రామం మహావీర్యం గుణోన్నతమ్ । అయుక్తచారశ్చపలో మ
హేంద్రవరుణోపమమ్ ॥ ౩ ॥ అపి స్వస్తి భవేత్తాత సర్వేషాం భువి రక్షసామ్ । అపి రామో న సంక్రుద్ధః కుర్యా
ల్లోకమరాక్షసమ్ ॥ ౪ ॥ అపి తే జీవితాంతాయ నోత్పన్నా జనకాత్మజా । అపి సీతానిమిత్తం తే న భవేద్వ్యసనం
మహత్ ॥ ౫ ॥ అపి త్వామీశ్వరం ప్రాప్య కామవృత్తం నిరంకుశమ్ । న వినశ్యేత్పురీ లంకా త్వయా సహ సరాక్షసా ॥
త్వద్విధః కామవృత్తో హి దుశ్శీలః పాపమంత్రితః । ఆత్మానం స్వజనం రాష్ట్రం స రాజా హంతి దుర్మతిః ॥ ౭ ॥ న స
పిత్రా పరిత్యక్తో నామర్యాదః కథంచన । న లుబ్ధో న చ దుశ్శీలో న చ క్షత్రియపాంసనః ॥ ౮ ॥ న చ ధర్మగుణైర్హీ
నః కౌసల్యానందవర్ధనః । న తీక్ష్ణో న చ భూతానాం సర్వేషామహితే రతః ॥ ౯ ॥ వంచితం పితరం దృష్ట్వా కైకేయ్యా

సత్యవాదినమ్ । కరిష్యామీతి ధర్మాత్మా తతః ప్రవ్రాజితో వనమ్ ॥ ౧౦ ॥ కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం పితుర్దశ
రథస్య చ। హిత్వా రాజ్యం చ భోగాంశ్చ ప్రవిష్టో దండకావనమ్ ॥ ౧౧ ॥ న రామః కర్కశస్తాత నావిద్వాన్నాజితే
న్ద్రియః । అనృతం దుశ్శ్రుతం చైవ నైవ త్వం వక్తుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ రామో విగ్రహవాన్ధర్మః సాధుస్సత్యపరాక్ర
మః । రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవానాం మఘవానివ ॥ ౧౩ ॥ కథం త్వం తస్య వైదేహీం రక్షితాం స్వేన తేజసా ।
ఇచ్ఛసి ప్రసభం హర్తుం ప్రభామివ వివస్వతః ॥ ౧౪ ॥ శరార్చిషమనాధృష్యం చాపఖడ్గేంధనం రణే । రామాగ్నిం
సహసా దీప్తం న ప్రవేష్టుం త్వమర్హసి ॥ ౧౫ ॥ ధనుర్వ్యాదితదీప్తాస్యం శరార్చిషమమర్షణమ్ । చాపపాశధరం వీ
రం శత్రుసైన్యప్రహారిణమ్ ॥౧౬॥ రాజ్యం సుఖం చ సంత్యజ్య జీవితం చేష్టమాత్మనః । నాత్యాసాదయితుం తాత రా
మాంతకమిహార్హసి ॥ ౧౭ ॥ అప్రమేయం హి తత్తేజో యస్య సా జనకాత్మజా । న త్వం సమర్థస్తాం హర్తుం రామచా
పాశ్రయాం వనే ॥ ౧౮ ॥ తస్య సా నరసింహస్య సింహోరస్కస్య భామినీ । ప్రాణేభ్యోపి ప్రియతరా భార్యా
నిత్యమనువ్రతా ॥ ౧౯ ॥ న సా ధర్షయితుం శక్యా మైథిల్యోజస్వినః ప్రియా । దీప్తస్యేవ హుతాశస్య శిఖా సీతా సు
మధ్యమా ॥ ౨౦ కిముద్యమమిమం వ్యర్థం కృత్వా తే రాక్షసాధిప । దృష్టశ్చేత్త్వం రణే తేన తదంతం తవ జీవితమ్॥౨౧॥
జీవితం చ సుఖం చైవ రాజ్యం చైవ సుదుర్లభమ్ । యదీచ్ఛసి చిరం భోక్తుం మా కృథా రామవిప్రియమ్ ॥ ౨౨ ॥ స స
ర్వైస్సచివైస్సార్ధం విభీషణపురోగమైః । మన్త్రయిత్వా తు ధర్మిష్ఠైః కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః ॥ ౨౩ ॥ దోషాణాం
చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలమ్ । ఆత్మనశ్చ బలం జ్ఞాత్వా రాఘవస్య చ తత్త్వతః ॥ ౨౪ ॥ హితాహితం వి
నిశ్చిత్య క్షమం త్వం కర్తుమర్హసి ॥ ఓమ్ ॥ అహం తు మన్యే తవ న క్షమం రణే సమాగమం కోసలరాజసూనునా । ఇ
దం హి భూయశ్శృణు వాక్యముత్తమం క్షమం చ యుక్తం చ నిశాచరేశ్వర ॥ ౨౫ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్త
త్రింశస్సర్గః ॥ ౪౪ ॥ ౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ కదాచిదప్యహం వీర్యాత్పర్యటన్పృథివీమిమామ్ । బలం నాగసహస్ర
స్య ధారయన్పర్వతోపమః ॥ ౧ ॥ నీలజీమూతసంకాశస్తప్తకాంచనకుండలః । భయం లోకస్య జనయన్కిరీటీ
పరిఘాయుధః ॥ ౨॥ వ్యచరం దండకారణ్యే ఋషిమాంసాని భక్షయన్ । విశ్వామిత్రోథ ధర్మాత్మా మద్విత్రస్తో
మహామునిః ॥ ౩ ॥ స్వయం గత్వా దశరథం నరేంద్రమిదమబ్రవీత్ । అద్య రక్షతు మాం రామః పర్వకాలే సమాహి
తః ॥ ౪ ॥ మారీచాన్మే భయం ఘోరం సముత్పన్నం నరేశ్వర । ఇత్యేవముక్తో ధర్మాత్మా రాజా దశరథస్తదా॥౫॥
ప్రత్యువాచ మహాభాగం విశ్వామిత్రం మహామునిమ్। బాలో ద్వాదశవర్షోయమకృతాస్త్రశ్చ రాఘవః ॥ ౬॥
కామన్తు మమ యత్సైన్యం మయా సహ గమిష్యతి । బలేన చతురంగేణ స్వయమేత్య నిశాచరాన్ ॥ ౭ ॥ వధిష్యామి
మునిశ్రేష్ఠ శత్రూంస్తే మనసేప్సితాన్ । ఇత్యేవముక్తస్స మునీ రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ రామాన్నాన్యద్బ
లం లోకే పర్యాప్తం తస్య రక్షసః। దేవతానామపి భవాంత్సమరేష్వభిపాలకః ॥ ౯ ॥ ఆసీత్తవ కృతం కర్మ త్రిలో
కవిదితం నృప । కామమస్తు మహత్సైన్యం తిష్ఠత్విహ పరంతప ॥ ౧౦ ॥ బాలోప్యేష మహాతేజాస్సమర్థస్తస్య నిగ్ర
హే । గమిష్యే రామమాదాయ స్వస్తి తేస్తు పరంతప ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్త్వా తు స మునిస్తమాదాయ నృపాత్మజమ్ ।
జగామ పరమప్రీతో విశ్వామిత్రస్స్వమాశ్రమమ్ ॥ ౧౨ ॥ తం తదా దణ్డకారణ్యే యజ్ఞముద్దిశ్య దీక్షితమ్ । బభూ
వోపస్థితో రామశ్చిత్రం విస్ఫారయన్ధనుః ॥ ౧౩ ॥ అజాతవ్యంజనశ్శ్రీమాన్పద్మపత్రనిభేక్షణః । ఏకవస్త్రధరో ధ
న్వీ శిఖీ కనకమాలయా ॥ ౧౪ ॥ శోభయన్దణ్డకారణ్యం దీప్తేన స్వేన తేజసా । అదృశ్యత తదా రామో బాలచన్ద్ర ఇ
వోదితః ॥ ౧౫ ॥ తతోహం మేఘసంకాశస్తప్తకాంచనకుణ్డలః । బలీ దత్తవరో దర్పాదాజగామ తదాశ్రమమ్ ॥

తేనదృష్టః ప్రవిష్టోహం సహసైవోద్యతాయుధః । మాంతుదృష్ట్వాధనుస్సజ్యమసంభ్రాన్తశ్చకారసః ॥ ౧౭ ॥ అవజానన్నహం మోహాద్బాలోయమితిరాఘవమ్ । విశ్వామిత్రస్యతాం వేది మభ్యధావంకృతత్వరః ॥౧౮॥ తేన ముక్తస్తతోబాణః శితశ్శత్రునిబర్హణః । తేనాహం త్వాహతః క్షిప్తస్సముద్రే శతయోజనే ॥౧౯॥ నేచ్ఛతా తాత మాంహన్తుం తదావీరేణరక్షితః । రామస్యశరవేగేన నిరస్తోహమచేతనః ॥ ౨౦ ॥ పాతితోహంతదా తేన గమ్భీరే సాగరాంభసి । ప్రాప్యసంజ్ఞాంచిరాత్తాత లఙ్కాం ప్రతిగతః పురీమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏవమస్మితదాముక్తస్సహాయాస్తునిపాతితాః । అకృతాస్త్రేణబాలేన రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౨౨ ॥ తన్మయావార్యమాణస్త్వం యదిరామేణ విగ్రహమ్ । కరిష్యస్యాపదంఘోరాం క్షిప్రంప్రాప్స్యసిరావణ ॥ ౨౩ ॥ క్రీడారతివిధిజ్ఞానాం సమాజోత్సవశాలినామ్ । రక్షసాంచైవసన్తాప మనర్థంచాహరిష్యసి ॥ ౨౪ ॥ హర్మ్యప్రాసాదసమ్బాధాం నానారత్నవిభూషితామ్ । ద్రక్ష్యసిత్వంపురీంలఙ్కాం వినష్టాంమైథిలీకృతే ॥ ౨౫ ॥ అకుర్వన్తోపిపాపాని శుచయః పాపసంశ్రయాత్ । పరపాపైర్వినశ్యన్తి మత్స్యానాగహ్రదేయథా ॥ ౨౬ ॥ దివ్యచన్దనదిగ్ధాంగాన్దివ్యాభరణభూషితాన్ । ద్రక్ష్యస్యభిహతాన్భూమౌ తవదోషాత్తురాక్షసాన్ ॥ ౨౭ ॥ హృతదారాంత్సదారాంశ్చ దశవిద్రవతోదిశః । హతశేషానశరణాన్ద్రక్ష్యసిత్వంనిశాచరాన్ ॥ ౨౮ ॥ శరజాలపరిక్షిప్తా మగ్నిజ్వాలాసమావృతామ్ । ప్రదగ్ధభవనాంలఙ్కాం ద్రక్ష్యసిత్వంనసంశయః ॥ ౨౯ ॥ పరదారాభిమర్శాత్తు నాన్యత్పాపతరంమహత్ । ప్రమదానాంసహస్రాణి తవరాజన్పరిగ్రహః ॥ ౩౦ ॥ భవస్వదారనిరత స్స్వకులం రక్షరాక్షస । మానమృద్ధించరాజ్యంచ జీవితంచేష్టమాత్మనః ॥ ౩౧ ॥ కళత్రాణిచసౌమ్యానిమిత్రవర్గాంస్తథైవచ । యదీచ్ఛసిచిరంభోక్తుంమాకృథారామవిప్రియమ్॥౩౨॥ఓమ్॥నివార్యమాణస్సుహృదామయాభృశంప్రసహ్యసీతాంయదిధర్షయిష్యసి । గమిష్యసిక్షీణబలస్సబాంధవోయమక్షయంరామశరాత్తజీవితః॥౩౩॥ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే అష్టాత్రింశస్సర్గః॥౩౮॥౧౧౮౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవమస్మితదాముక్తః కథంచిత్తేనసంయుగే । ఇదానీమపియద్వృత్తం తచ్ఛృణుష్వ నిరుత్తరమ్ ॥౧॥ రాక్షసాభ్యామహంద్వాభ్యా మనిర్విణ్ణస్తథాకృతః । సహితోమృగరూపాభ్యాం ప్రవిష్టోదణ్డకావనమ్ ॥౨॥ దీప్తజిహ్వోమహాకాయస్తీక్ష్ణదంష్ట్రోమహాబలః । వ్యచరందండకారణ్యంమాంసభక్షో మహామృగః ॥౩॥ అగ్నిహోత్రేషుతీర్థేషు చైత్యవృక్షేషురావణ । అత్యన్తఘోరోవ్యచరం తాపసాంత్సంప్రధర్షయన్ ॥౪॥ నిహత్యదండకారణ్యే తాపసాన్ధర్మచారిణః । రుధిరాణిపిబంస్తేషాం తథామాంసానిభక్షయన్ ॥౫॥ ఋషిమాంసాశనః క్రూరస్త్రాసయన్వనగోచరాన్ । తథారుధిరమత్తోహం వ్యచరంధర్మదూషకః ॥౬॥ ఆసాదయంతదారామం తాపసంధర్మచారిణమ్ । వైదేహీంచమహాభాగాం లక్ష్మణంచమహారథమ్ ॥ ౭ ॥ తాపసంనియతాహారం సర్వభూతహితేరతమ్ । సోహంవనగతంరామం పరిభూయమహాబలమ్ ॥౮॥ తాపసోయమితిజ్ఞాత్వా పూర్వవైరమనుస్మరన్ । అభ్యధావంహిసంక్రుద్ధస్తీక్ష్ణశృంగోమృగాకృతిః ॥ ౯ ॥ జిఘాంసురకృతప్రజ్ఞస్తంప్రహారమనుస్మరన్ । తేనముక్తాస్త్రయోబాణాశ్శితాశ్శత్రునిబర్హణాః ॥౧౦॥ వికృష్యబలవచ్చాపం సుపర్ణానిలతుల్యగాః । తేబాణావజ్రసంకాశాస్సుముక్తారక్తభోజనాః ॥ ౧౧ ॥ ఆజగ్ముస్సహితాస్సర్వే త్రయస్సన్నతపర్వణః । పరాక్రమజ్ఞోరామస్య శరోదృష్టభయఃపురా ॥ ౧౨ ॥ సముద్భ్రాన్తస్తతోముక్తస్తావుభౌరాక్షసౌహతౌ । శరేణముక్తోరామస్య కథంచిత్ప్రాప్యజీవితమ్ ॥ ౧౩ ॥ ఇహప్రవ్రాజితోయుక్తస్తాపసోహంసమాహితః । వృక్షేవృక్షేచపశ్యామి చీరకృష్ణాజినాంబరమ్ ॥ ౧౪ ॥ గృహీతధనుషంరామం పాశహస్తమివాన్తకమ్ । అపిరామసహస్రాణి భీతఃపశ్యామిరావణ ॥ ౧౫ ॥ రామభూతమిదంసర్వ మరణ్యంప్రతిభాతిమే । రామమేవానుపశ్యామి

రహితే రాక్షసాధిప ॥౧౬॥ దృష్ట్వా స్వప్నగతం రామ ముద్భ్రమామి విచేతనః । రకారాదీని నామాని రామత్ర
స్తస్య రావణ ॥౧౭॥ రత్నాని చ రథాశ్చైవ త్రాసం సంజనయన్తి మే । అహం తస్య ప్రభావజ్ఞో న యుద్ధం తేన తే క్ష
మమ్ ॥౧౮॥ బలిం వా నముచిం వాపి హన్యాద్ధి రఘునన్దనః । రణే రామేణ యుధ్యస్వ క్షమాం వా కురు రాక్షస ॥౧౯॥
న తే రామకథా కార్యా యది మాం ద్రష్టుమిచ్ఛసి । బహవస్సాధవో లోకే యుక్తా ధర్మమనుష్ఠితాః ॥౨౦॥ పరేషా
మపరాధేన వినష్టాస్సపరిచ్ఛదాః । సోఽహం తవాపరాధేన వినశ్యేయం నిశాచర ॥ ౨౧ ॥ కురు యత్తే క్షమం తత్త్వ
మహం త్వాం నానుయామిహ । రామశ్చ హి మహాతేజా మహాసత్త్వో మహాబలః ॥౨౨॥ అపి రాక్షసలోకస్య న భవే
దన్తకో హి సః । యది శూర్పణఖాహేతో ర్జనస్థానగతః ఖరః ॥౨౩॥ అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాక్లిష్టకర్మ
ణా । అత్ర బ్రూహి యథాతత్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః ॥ ౨౪ ॥ఓమ్॥ హితం వచో బన్ధుహితార్థినా మయా యథో
చ్యమానం యది నాభిపత్స్యసే । సబాన్ధవస్త్యక్ష్యసి జీవితం రణే హతోఽద్య రామేణ శరైరజిహ్మగైః ॥౨౫॥ ఇతి శ్రీమ
దరణ్యకాణ్డే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౯ ౭ ॥౯౯౪౦॥ ********************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ మారీచేన తు తద్వాక్యం క్షమం యుక్తం నిశాచరః । ఉక్తో న ప్రతిజగ్రాహ మ
ర్తుకామ ఇవౌషధమ్ ॥ ౧ ॥ తం పథ్యహితవక్తారం మారీచం రాక్షసాధిపః । అబ్రవీత్పరుషం వాక్య మయుక్తం కా
లచోదితః ॥ ౨ ॥ యత్కిలైతదయుక్తార్థం మారీచ మయి కథ్యతే । వాక్యం నిష్ఫలమత్యర్థ ముప్తం బీజమివోషరే ॥౩॥
త్వద్వాక్యైర్న తు మాం శక్యం భేత్తుం రామస్య సంయుగే । పాపశీలస్య మూర్ఖస్య మానుషస్య విశేషతః ॥౪॥ యస్త్య
క్త్వా సుహృదో రాజ్యం మాతరం పితరం తథా । స్త్రీవాక్యం ప్రాకృతం శ్రుత్వా వనమేకపదే గతః ॥౫ ॥ అవశ్యం తు మ
యా తస్య సంయుగే ఖరఘాతినః । ప్రాణైః ప్రియతరా సీతా హర్తవ్యా తవ సన్నిధౌ ॥౬॥ ఏవం మే నిశ్చితా బుద్ధి ర్హృది
మారీచ వర్తతే । న వ్యావర్తయితుం శక్యా సేన్ద్రైరపి సురాసురైః ॥ ౭ ॥ దోషం గుణం వా సంపృష్ట స్త్వమేవం
వక్తుమర్హసి । అపాయం వాప్యుపాయం వా కార్యస్యాస్య వినిశ్చయే ॥౮॥ సంపృష్టేన తు వక్తవ్యం సచివేన విపశ్చితా
ఉద్యతాఞ్జలినా రాజ్ఞే య ఇచ్ఛేద్భూతిమాత్మనః ॥౯॥ వాక్యమప్రతికూలం తు మృదుపూర్వం శుభం హితమ్। ఉప
చారేణ యుక్తం చ వక్తవ్యో వసుధాధిపః ॥౧౦॥ సావమర్దం తు యద్వాక్యం మారీచ హితముచ్యతే । నాభినన్దతి త
ద్రాజా మానార్హో మానవర్జితమ్ ॥౧౧॥ పఞ్చ రూపాణి రాజానో ధారయన్త్యమితౌజసః । అగ్నేరిన్ద్రస్య సోమ
స్య వరుణస్య యమస్య చ ॥౧౨॥ ఔష్ణ్యం తథా విక్రమం చ సౌమ్యం దండం ప్రసన్నతామ్। ధారయన్తి మహాత్మానో
రాజానః క్షణదాచర ॥౧౩॥ తస్మాత్సర్వాస్వవస్థాసు మాన్యాః పూజ్యాశ్చ పార్థివాః । త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కే
వలం మోహమాస్థితః ॥౧౪॥ అభ్యాగతం మాం దౌరాత్మ్యాత్పరుషం వక్తుమిచ్ఛసి । గుణదోషౌ న పృచ్ఛామి క్షమం
చాత్మని రాక్షస ॥౧౫॥ మయోక్తం తవ చైతావ త్సంప్రత్యమితవిక్రమ । అస్మింస్తు త్వం మహాకృత్యే సాహాయ్యం క
ర్తుమర్హసి ॥౧౬॥ శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనాన్మమ । సౌవర్ణస్త్వం మృగో భూత్వా చిత్రో రజ
తబిన్దుభిః ॥౧౭॥ ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర । ప్రలోభయిత్వా వైదేహీం యథేష్టం గన్తుమ
ర్హసి ॥౧౮॥ త్వాం తు మాయామృగం దృష్ట్వా కాఞ్చనం జాతవిస్మయా । ఆనయైనమితి క్షిప్రం రామం వక్ష్యతి మై
థిలీ । అపక్రాన్తే చ కాకుత్స్థే దూరం యాత్వాప్యుదాహర ॥౧౯॥ హా సీతే లక్ష్మణేత్యేవం రామవాక్యానురూపకమ్ ।
తచ్ఛ్రుత్వా రామపదవీం సీతయా చ ప్రచోదితః ॥౨౦॥ అనుగచ్ఛతి సంభ్రాన్తస్సౌమిత్రిరపి సౌహృదాత్ ।అపక్రా
న్తే చ కాకుత్స్థే లక్ష్మణే చ యథాసుఖమ్ ॥౨౧॥ ఆనయిష్యామి వైదేహీం సహస్రాక్షశ్శచీమివ । ఏవం కృత్వా త్విదం
కార్యం యథేష్టం గచ్ఛ రాక్షస ॥౨౨॥ రాజ్యస్యార్ధం ప్రయచ్ఛామి మారీచ తవ సువ్రత । గచ్ఛ సౌమ్య శివం మా

గ్గం కార్యస్యాస్య వివృద్ధయే ॥౨౩॥ అహం త్వానుగమిష్యామి సరథో దండకావనమ్ । ప్రాప్య సీతామయుద్ధేన వం
చయిత్వా తు రాఘవమ్ ॥౨౪॥ లంకాం ప్రతిగమిష్యామి కృతకార్యస్సహ త్వయా । న చేత్కరోషి మారీచ హన్మి
త్వామహమద్య వై ॥౨౫॥ ఏతత్కార్యమవశ్యం మే బలాదపి కరిష్యసి । రాజ్ఞో హి ప్రతికూలస్థో న జాతు సుఖమే
ధతే ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ ఆసాద్య తం జీవితసంశయస్తే మృత్యుర్ధ్రువో హ్యద్య మయా విరుధ్య । ఏతద్యథావత్పరిగృహ్య బు
ద్ధ్యా యదత్ర కృత్యం కురు తత్తథా త్వమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౦౦ ॥ ౬౦౦౦ ॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆజ్ఞప్తో రాజవద్వాక్యం ప్రతికూలం నిశాచరః । అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం
మారీచో రాక్షసాధిపమ్ ॥౧॥ కేనాయముపదిష్టస్తే వినాశః పాపకర్మణా । సపుత్రస్య సరాష్ట్రస్య సామాత్యస్య ని
శాచర ॥౨॥ కస్త్వయా సుఖినా రాజన్నాభినందతి పాపకృత్ । కేనేదముపదిష్టం తే మృత్యుద్వారముపాయతః ॥
శత్రవస్తవ సువ్యక్తం హీనవీర్యా నిశాచరాః । ఇచ్ఛంతి త్వాం వినశ్యంతముపరుద్ధం బలీయసా ॥౪ ॥ కేనేదముప
దిష్టం తే క్షుద్రేణాహితవాదినా । యస్త్వామిచ్ఛతి నశ్యంతం స్వకృతేన నిశాచర ॥౫॥ వధ్యాః ఖలు న హన్యంతే సచి
వాస్తవ రావణ । యే త్వాముత్పథమారూఢం న నిగృహ్ణంతి సర్వశః ॥ ౬ ॥ అమాత్యైః కామవృత్తో హి రాజా కాపథ
మాశ్రితః । నిగ్రాహ్యస్సర్వథా సద్భిర్న నిగ్రాహ్యో నిగృహ్యసే ॥౭॥ ధర్మమర్థం చ కామం చ యశశ్చ జయతాం వ
ర । స్వామిప్రసాదాత్సచివాః ప్రాప్నువంతి నిశాచర ॥౮॥ విపర్యయే తు తత్సర్వం వ్యర్థం భవతి రావణ । వ్యసనం
స్వామివైగుణ్యాత్ప్రాప్నువంతీతరే జనాః ॥ ౯ ॥ రాజమూలో హి ధర్మశ్చ జయశ్చ జయతాం వర । తస్మాత్సర్వా
స్వవస్థాసు రక్షితవ్యో నరాధిపః ॥౧౦॥ రాజ్యం పాలయితుం శక్యం న తీక్ష్ణేన నిశాచర । న చాపి ప్రతికూలేన నావినీ
తేన రాక్షస ॥౧౧॥ యే తీక్ష్ణమంత్రాస్సచివా భజ్యంతే సహ తేన తే । విషమే తురగాశ్శీఘ్రా మందసారథయో య
థా ॥౧౨॥ బహవస్సాధవో లోకే యుక్తా ధర్మమనుష్ఠితాః । పరేషామపరాధేన వినష్టాస్సపరిచ్ఛదాః ॥౧౩ ॥ స్వా
మినా ప్రతికూలేన ప్రజాస్తీక్ష్ణేన రావణ । రక్ష్యమాణా న వర్ధంతే మేషా గోమాయునా యథా ॥౧౪॥ అవశ్యం వినశి
ష్యంతి సర్వే రావణ రాక్షసాః । యేషాం త్వం కర్కశో రాజా దుర్బుద్ధిరజితేంద్రియః ॥౧౫ ॥ తదిదం కాకతాలీయం
ఘోరమాసాదితం మయా । అత్ర కిం శోచనీయస్త్వం ససైన్యో వినశిష్యసి ॥ ౧౬ ॥ మాం నిహత్య తు రామస్స న చి
రాత్త్వాం వధిష్యతి । అనేన కృతకృత్యోఽస్మి మ్రియే యదరిణా హతః ॥౧౭॥ దర్శనాదేవ రామస్య హతం మాముపధార
య । ఆత్మానం చ హతం విద్ధి హృత్వా సీతాం సబాంధవమ్ ॥౧౮॥ ఆనయిష్యసి చేత్సీతామాశ్రమాత్సహితో మయా ।
నైవ త్వమసి నాహం చ నైవ లంకా న రాక్షసాః ॥౧౯॥ ఓమ్ ॥ నివార్యమాణస్తు మయా హితైషిణా న మృష్యసే వాక్య
మిదం నిశాచర । పరేతకల్పా హి గతాయుషో నరా హితం న గృహ్ణంతి సుహృద్భిరీరితమ్ ॥౨౦॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాం
డే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౦౩ ॥ ౬౦౬౦ ॥ ******************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్త్వా తు వచనం మారీచో రావణం తతః । గచ్ఛావేత్యబ్రవీద్దీనో భ
యాద్రాత్రించరప్రభోః ॥౧॥ దృష్టశ్చాహం పునస్తేన శరచాపాసిధారిణా । మద్వధోద్యతశస్త్రేణ వినష్టం జీవితం చ
మే ॥౨॥ న హి రామం పరాక్రమ్య జీవన్ప్రతినివర్తతే । వర్తతే ప్రతిరూపోఽసౌ యమదండహతస్య తే ॥౩॥ కిం ను
శక్యం మయా కర్తుమేవం త్వయి దురాత్మని । ఏష గచ్ఛామ్యహం తాత స్వస్తి తేఽస్తు నిశాచర ॥౪ ॥ ప్రహృష్టస్త్వభ
వత్తేన వచనేన స రావణః । పరిష్వజ్య సుసంక్లిష్టమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ ఏతచ్ఛౌండీర్యయుక్తం తే మచ్ఛందా
దివ భాషితమ్ । ఇదానీమసి మారీచః పూర్వమన్యో నిశాచరః ॥౬॥ ఆరుహ్యతామయం శీఘ్రం రథో రత్నవిభూషి
తః । మయా సహ తథా యుక్తః పిశాచవదనైః ఖరైః ॥ ౭ ॥ ప్రలోభయిత్వా వైదేహీం యథేష్టం గంతుమర్హసి ।

తాం శూన్యే ప్రసభం సీతా మానయిష్యామి జానకీమ్ ॥౮॥ తతో రావణమారీచౌ విమానమివ తం రథమ్ । ఆరుహ్య
యయతుశ్శీఘ్రం తస్మాదాశ్రమమండలాత్ ॥౯॥ తథైవ తత్ర పశ్యన్తౌ పత్తనాని వనాని చ । గిరీంశ్చ సరితస్సర్వా
రాష్ట్రాణి నగరాణి చ ॥ ౧౦ ॥ సమేత్య దండకారణ్యం రాఘవస్యాశ్రమం తతః । దదర్శ సహమారీచో రావణో రా
క్షసాధిపః ॥ ౧౧ ॥ అవతీర్య రథాత్తస్మాత్తతః కాంచనభూషణాత్ । హస్తే గృహీత్వా మారీచం రావణో వాక్య
మబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ ఏతద్రామాశ్రమపదం దృశ్యతే కదళీవృతమ్ । క్రియతాం తత్సఖే శీఘ్రం యదర్థం వయమా
గతాః ॥ ౧౩ ॥ స రావణవచశ్శ్రుత్వా మారీచో రాక్షసస్తదా । మృగో భూత్వాశ్రమద్వారి రామస్య విచచార
హ ॥ ౧౪ ॥ స తు రూపం సమాస్థాయ మహదద్భుతదర్శనమ్ । మణిప్రవరశృంగాగ్రః సితాసితముఖాకృతిః ॥౧౫॥
రక్తపద్మోత్పలముఖ ఇంద్రనీలోత్పలశ్రవాః । కించిదభ్యున్నతగ్రీవ ఇంద్రనీలదళాధరః ॥౧౬॥ కుందేన్దువజ్రసంకాశ
ముదరం చాస్య భాస్వరమ్ । మధూకనిభపార్శ్వశ్చ పద్మకింజల్కసన్నిభః ॥౧౭॥ వైడూర్యసంకాశఖురస్తనుజంఘ
స్సుసంహతః । ఇంద్రాయుధసవర్ణేన పుచ్ఛేనోర్ధ్వం విరాజితా ॥౧౮॥ మనోహరస్స్నిగ్ధవర్ణో రత్నైర్నానావిధై
ర్వృతః । క్షణేన రాక్షసో జాతో మృగః పరమశోభనః ॥౧౯॥ వనం ప్రజ్వలయన్ రమ్యం రామాశ్రమపదం చ తత్ ।
మనోహరం దర్శనీయం రూపం కృత్వా స రాక్షసః ॥ ౨౦ ॥ ప్రలోభనార్థం వైదేహ్యా నానాధాతువిచిత్రితమ్ । వి
చరన్గచ్ఛతే సమ్యక్ శాద్వలాని సమంతతః ॥౨౧॥ రూప్యైర్బిందుశతైశ్చిత్రో భూత్వా చ ప్రియదర్శనః । విటపీనాం
కిసలయాన్ భంక్త్వాదన్ విచచార హ ॥ ౨౨॥ కదళీగృహకం గత్వా కర్ణికారానితస్తతః । సమాశ్రయన్మందగతిస్సీతా
సందర్శనం తథా ॥ ౨౩ ॥ రాజీవచిత్రపృష్ఠస్స విరరాజ మహామృగః । రామాశ్రమపదాభ్యాశే విచచార యథా
సుఖమ్ ॥౨౪॥ పునర్గత్వా నివృత్తశ్చ విచచార మృగోత్తమః । గత్వా ముహూర్తం త్వరయా పునః ప్రతినివర్తతే ॥
॥ ఓమ్ ॥ విక్రీడంశ్చ పునర్భూమౌ పునరేవ నిషీదతి । ఆశ్రమద్వారమాగమ్య మృగయూథాని గచ్ఛతి ॥౨౬॥ మృగ
యూథైరనుగతః పునరేవ నివర్తతే । సీతాదర్శనమాకాంక్షన్ రాక్షసో మృగతాం గతః ॥౨౭ ॥ పరిభ్రమతి చిత్రా
ణి మండలాన్యభినిష్పతన్ । సముద్వీక్ష్య చ తం సర్వే మృగా హ్యన్యే వనేచరాః ॥౨౮॥ ఉపాగమ్య సమాఘ్రాయ
విద్రవన్తి దిశో దశ । రాక్షసస్సోఽపి తాన్వన్యాన్ మృగాన్మృగవధే రతః ॥౨౯॥ ప్రచ్ఛాదనార్థం భావస్య న భక్షయతి సం
స్పృశన్ । తస్మిన్నేవ తతః కాలే వైదేహీ శుభలోచనా ॥౩౦॥ కుసుమాపచయవ్యగ్రా పాదపానత్యవర్తత । కర్ణి
కారానశోకాంశ్చ చూతాంశ్చ మదిరేక్షణా ॥౩౧॥ కుసుమాన్యపచిన్వన్తీ చచార రుచిరాననా । అనర్హారణ్యవా
సస్య సా తం రత్నమయం మృగమ్ ॥౩౨॥ ముక్తామణివిచిత్రాంగం దదర్శ పరమాంగనా । సా తం రుచిరదంతోష్ఠం రూప్య
ధాతుతనూరుహమ్ ॥౩౩॥ విస్మయోత్ఫుల్లనయనా సస్నేహం సముదైక్షత । స చ తాం రామదయితాం పశ్యన్మాయామ
యో మృగః ॥౩౪॥ విచచార పునశ్చిత్రం దీపయన్నివ తద్వనమ్ । అదృష్టపూర్వం తం దృష్ట్వా నానారత్నమయం మృగమ్ ॥౩౫॥
విస్మయం పరమం సీతా జగామ జనకాత్మజా । ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే ద్విచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౦౬ ॥ ౪౧౨ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సా తం సంప్రేక్ష్య సుశ్రోణీ కుసుమాన్యపచిన్వతీ । హైమరాజతవర్ణాభ్యాం
పార్శ్వాభ్యాముపశోభితమ్ ॥౧॥ ప్రహృష్టా చానవద్యాంగీ మృష్టహాటకవర్ణినీ । భర్తారమభిచక్రంద లక్ష్మ
ణం చైవ సాయుధమ్ ॥౨॥ తయాహూతౌ నరవ్యాఘ్రౌ వైదేహ్యా రామలక్ష్మణౌ । వీక్షమాణౌ తు తం దేశం తదా ద
దృశతుర్మృగమ్ ॥౩॥ శంకమానస్తు తం దృష్ట్వా లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ । తమేవైనమహం మన్యే మారీచం రాక్షసం
మృగమ్ ॥౪॥ చరన్తో మృగయాం హృష్టాః పాపేనోపాధినా వనే । అనేన నిహతా రాజన్ రాజానః కామరూపిణా ॥
అస్య మాయావిదో మాయా మృగరూపమిదం కృతమ్ । భానుమత్పురుషవ్యాఘ్ర గంధర్వపురసన్నిభమ్ ॥ ౬ ॥ మృ

గో హ్యేవంవిధో రత్నవిచిత్రో నాస్తి రాఘవ । జగత్యాం జగతీనాథ మాయైషా హి న సంశయః ॥ ౭ ॥ ఏవం బ్రువాణం
కాకుత్స్థం ప్రతివార్య శుచిస్మితా । ఉవాచ సీతా సంహృష్టా చర్మణా హృతచేతనా ॥ ౮ ॥ ఆర్యపుత్రాభిరామోఽసౌ
మృగో హరతి మే మనః । ఆనయైనం మహాబాహో క్రీడార్థం నో భవిష్యతి ॥ ౯ ॥ ఇహాశ్రమపదేఽస్మాకం బహవః పుణ్య
దర్శనాః । మృగాశ్చరంతి సహితాశ్చమరాస్సృమరాస్తథా ॥ ౧౦ ॥ ఋక్షాః పృషతసంఘాశ్చ వానరాః కిన్నరా
స్తథా । విచరంతి మహాబాహో రూపశ్రేష్ఠా మనోహరాః ॥ ౧౧ ॥ న చాస్య సదృశో రాజన్ దృష్టపూర్వో మృగః పురా ।
తేజసా క్షమయా దీప్త్యా యథాయం మృగసత్తమః ॥ ౧౨ ॥ నానావర్ణవిచిత్రాంగో రత్నబిందుసమాచితః । ద్యో
తయన్ వనమవ్యగ్రం శోభతే శశిసన్నిభః ॥ ౧౩ ॥ అహో రూపమహో లక్ష్మీస్స్వరసంపచ్చ శోభనా । మృగోఽద్భు
తో విచిత్రాంగో హృదయం హరతీవ మే ॥ ౧౪ ॥ యది గ్రహణమభ్యేతి జీవన్నేవ మృగస్తవ । ఆశ్చర్యభూతం భవతి
విస్మయం జనయిష్యతి ॥ ౧౫ ॥ సమాప్తవనవాసానాం రాజ్యస్థానాం చ నః పునః । అంతఃపురవిభూషార్థో మృగ ఏ
ష భవిష్యతి ॥ ౧౬ ॥ ౮౦౦౦ ॥ గాయిత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ భరతస్యార్యపుత్రస్య శ్వశ్రూణాం మమ చ ప్రభో । మృగరూ
పమిదం వ్యక్తం విస్మయం జనయిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ జీవన్న యది తేఽభ్యేతి గ్రహణం మృగసత్తమః । అజినం నరశార్దూల
రుచిరం మే భవిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ నిహతస్యాస్య సత్త్వస్య జాంబూనదమయత్వచి । శష్పబృస్యాం వినీతాయామిచ్ఛా
మ్యహముపాసితుమ్ ॥ ౧౯ ॥ కామవృత్తమిదం రౌద్రం స్త్రీణామసదృశం మతమ్ । వపుషా త్వస్య సత్త్వస్య విస్మయో
జనితో మమ ॥ ౨౦ ॥ తేన కాంచనరూపేణ మణిప్రవరశృంగిణా । తరుణాదిత్యవర్ణేన నక్షత్రపథవర్చసా ॥ ౨౧ ॥
బభూవ రాఘవస్యాపి మనో విస్మయమాగతమ్ । ఏవం సీతావచశ్శ్రుత్వా తం దృష్ట్వా మృగమద్భుతమ్ ॥ ౨౨ ॥ లో
భితస్తేన రూపేణ సీతయా చ ప్రచోదితః । ఉవాచ రాఘవో హృష్టో భ్రాతరం లక్ష్మణం వచః ॥ ౨౩ ॥ పశ్య లక్ష్మణ వైదే
హ్యాః స్పృహాం మృగగతామిమామ్ । రూపశ్రేష్ఠతయా హ్యేష మృగోఽద్య న భవిష్యతి ॥ ౨౪ ॥ న వనే నందనోద్దేశే
న చైత్రరథసంశ్రయే । కుతః పృథివ్యాం సౌమిత్రే యోఽస్య కశ్చిత్సమో మృగః ॥ ౨౫ ॥ ప్రతిలోమానులోమాశ్చ రు
చిరా రోమరాజయః । శోభంతే మృగమాశ్రిత్య చిత్రాః కనకబిందుభిః ॥ ౨౬ ॥ పశ్యాస్య జృంభమాణస్య దీప్తా
మగ్నిశిఖోపమామ్ । జిహ్వాం ముఖాన్నిస్సరంతీం మేఘాదివ శతహ్రదామ్ ॥ ౨౭ ॥ మసారగల్లర్కముఖశ్శంఖముక్తా
నిభోదరః । కస్య నామానిరూప్యోఽసౌ న మనో లోభయేన్మృగః ॥ ౨౮ ॥ కస్య రూపమిదం దృష్ట్వా జాంబూనదమయం
ప్రభో । నానారత్నమయం దివ్యం న మనో విస్మయం వ్రజేత్ ॥ ౨౯ ॥ కిం పునర్మైథిలీ సీతా బాలా నారీ న విస్మయే
త్ । మాంసహేతోరపి మృగాన్ విహారార్థం చ ధన్వినః ॥ ౩౦ ॥ ఘ్నంతి లక్ష్మణ రాజానో మృగయాయాం మహావ
నే । ధనాని వ్యవసాయేన విచీయంతే మహావనే ॥ ౩౧ ॥ ధాతవో వివిధాశ్చాపి మణిరత్నసువర్ణినః । తత్సారమఖిలం
నృణాం ధనం నిచయవర్ధనమ్ ॥ ౩౨ ॥ మనసా చింతితం సర్వం యథా శుక్రస్య లక్ష్మణ । అర్థీ యేనార్థకృత్యేన సం
వ్రజత్యవిచారయన్ ॥ ౩౩ ॥ తమర్థమర్థశాస్త్రజ్ఞాః ప్రాహురర్థ్యాశ్చ లక్ష్మణ । ఏతస్య మృగరత్నస్య పరార్థ్యే కాం
చనత్వచి ॥ ౩౪ ॥ ఉపవేక్ష్యతి వైదేహీ మయా సహ సుమధ్యమా । న కాదలీ న ప్రియకీ న ప్రవేణీ న చావికీ ॥ ౩౫ ॥ భవే
దేతస్య సదృశీ స్పర్శనేనేతి మే మతిః । ఏష చైవ మృగశ్శ్రీమాన్ యశ్చ దివ్యో నభశ్చరః ॥ ౩౬ ॥ ఉభావేతౌ మృగౌ దివ్యౌ
తారామృగమహీమృగౌ । యది వాయం తథా యన్మాం భవేద్వదసి లక్ష్మణ ॥ ౩౭ ॥ మాయైషా రాక్షసస్యేతి కర్తవ్యో
స్య వధో మయా । ఏతేన హి నృశంసేన మారీచేనాకృతాత్మనా ॥ ౩౮ ॥ వనే విచరతా పూర్వం హింసితా మునిపుంగ
వాః । ఉత్థాయ బహవో యేన మృగయాయాం జనాధిపాః ॥ ౩౯ ॥ నిహతాః పరమేష్వాసాస్తస్మాద్వధ్యస్త్వయం మృ
గః । పురస్తాదిహ వాతాపిః పరిభూయ తపస్వినః ॥ ౪౦ ॥ ఉదరస్థో ద్విజాన్ హంతి స్వగర్భోఽశ్వతరీమివ । స కదాచిచ్చి

గాల్లోభా ద్దానసాపద మహామునిం ॥౪౧॥ అగస్త్యం తేజసాయుక్తం భక్ష్యస్తస్య బభూవహ । సముత్థానే చ తద్రూపం కర్తుకామం సమీక్ష్య తమ్ ॥౪౨॥ ఉత్స్మయిత్వా తు భగవాన్ వాతాపిమిదమబ్రవీత్ । త్వయావిగణ్య వాతాపే పరిభూతాస్స్వతేజసా ॥౪౩॥ జీవలోకే ద్విజశ్రేష్ఠాస్తస్మాదసి జరాం గతః । ఏవం తన్న భవేద్రక్షో వాతాపిరివ లక్ష్మణ ॥౪౪॥ మద్విధం యోఽతిమన్యేత ధర్మనిత్యం జితేంద్రియమ్ । భవేద్ధతోఽయం వాతాపిరగస్త్యేనేవ మాగతః ॥౪౫॥ ఇహ త్వం భవ సన్నద్ధో యంత్రితో రక్ష మైథిలీమ్ । అస్యామాయత్తమస్మాకం యత్కృత్యం రఘునందన ॥౪౬॥ అహమేనం వధిష్యామి గ్రహీష్యామ్యపి వా మృగమ్ । యావద్గచ్ఛామి సౌమిత్రే మృగమానయితుం ద్రుతమ్ ॥౪౭॥ పశ్య లక్ష్మణ వైదేహీం మృగత్వచి గతస్పృహామ్ । త్వచా ప్రధానయా హ్యేష మృగోఽద్య న భవిష్యతి ॥౪౮॥ అప్రమత్తేన తే భావ్యమాశ్రమస్థేన సీతయా । యావత్పృషతమేకేన సాయకేన నిహన్మ్యహమ్ ॥౪౯॥ హత్వైతచ్చర్మ చాదాయ శీఘ్రమేష్యామి లక్ష్మణ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రదక్షిణేనాతిబలేన పక్షిణా జటాయుషా బుద్ధిమతా చ లక్ష్మణ ॥ ౫౦ ॥ భవాప్రమత్తః పరిగృహ్య మైథిలీం ప్రతిక్షణం సర్వత ఏవ శంకితః ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౯ ॥ ౨౧౮౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా తు తం సమాదిశ్య భ్రాతరం రఘునందనః । బబంధాసిం మహాతేజా జాంబూనదమయత్సరుమ్ ॥౧॥ తతస్త్ర్యవనతం చాపమాదాయాత్మవిభూషణమ్ । ఆబధ్య చ కలాపౌ ద్వౌ జగామోదగ్రవిక్రమః ॥౨॥ తం వంచయానో రాజేంద్రమాపతంతం నిరీక్ష్య వై । బభూవాంతర్హితస్త్రాసాత్పునస్సందర్శనేఽభవత్ ॥౩॥ బద్ధాసిర్ధనురాదాయ ప్రదుద్రావ యతో మృగః । తం స పశ్యతి రూపేణ ద్యోతమానమివాగ్రతః ॥౪॥ అవేక్ష్యావేక్ష్య ధావంతం ధనుష్పాణిం మహావనే । అతివృత్తమిషోః పాతాల్లోభయానం కదాచన ॥౫॥ శంకితం తు సముద్భ్రాంతముత్పతంతమివాంబరే । దృశ్యమానమదృశ్యం చ వనోద్దేశేషు కేషుచిత్ ॥౬॥ ఛిన్నాభ్రైరివ సంవీతం శారదం చంద్రమండలమ్ । ముహూర్తాదేవ దదృశే ముహుర్దూరాత్ప్రకాశతే ॥౭॥ దర్శనాదర్శనాదేవ సోఽపాకర్షత రాఘవమ్ । సుదూరమాశ్రమస్యాస్య మారీచో మృగతాం గతః ॥౮॥ ఆసీత్క్రుద్ధస్తు కాకుత్స్థో వివశస్తేన మోహితః । అథావతస్థే సంభ్రాంతశ్ఛాయామాశ్రిత్య శాద్వలే ॥౯॥ స తమున్మాదయామాస మృగరూపో నిశాచరః । మృగైః పరివృతోఽథాన్యైరదూరాత్ప్రత్యదృశ్యత ॥౧౦॥ గ్రహీతుకామం దృష్ట్వైనం పునరేవాభ్యధావత । తత్క్షణాదేవ సంత్రాసాత్పునరంతర్హితోఽభవత్ ॥౧౧॥ పునరేవ తతో దూరాద్వృక్షషండాద్వినిస్సృతమ్ । దృష్ట్వా రామో మహాతేజాస్తం హంతుం కృతనిశ్చయః ॥౧౨॥ భూయస్తు శరముద్ధృత్య కుపితస్తత్ర రాఘవః । సూర్యరశ్మిప్రతీకాశం జ్వలంతమరిమర్దనః ॥౧౩॥ సంధాయ సుదృఢే చాపే వికృష్య బలవద్బలీ । తమేవ మృగముద్దిశ్య శ్వసంతమివ పన్నగమ్ ॥ ముమోచ జ్వలితం దీప్తమస్త్రం బ్రహ్మవినిర్మితమ్ । శరీరం మృగరూపస్య వినిర్భిద్య శరోత్తమః ॥౧౫॥ మారీచస్యైవ హృదయం బిభేదాశనిసన్నిభః । తాలమాత్రమథోత్ప్లుత్య న్యపతత్స శరాతురః ॥౧౬॥ వినదన్భైరవం నాదం ధరణ్యామల్పజీవితః । మ్రియమాణస్తు మారీచో జహౌ తాం కృత్రిమాం తనుమ్ ॥౧౭॥ స్మృత్వా తద్వచనం రక్షో దధ్యౌ కేన తు లక్ష్మణమ్ । ఇహ ప్రస్థాపయేత్సీతా శూన్యే తాం రావణో హరేత్ ॥౧౮॥ స ప్రాప్తకాలమాజ్ఞాయ చకార చ తతస్స్వరమ్ । సదృశం రాఘవస్యైవ హా సీతే లక్ష్మణేతి చ ॥౧౯॥ తేన మర్మణి నిర్విద్ధశ్శరేణానుపమేన చ । మృగరూపం తు తత్త్యక్త్వా రాక్షసం రూపమాత్మనః ॥౨౦॥ చక్రే స సుమహాకాయో మారీచో జీవితం త్యజన్ । తతో విచిత్రకేయూరస్సర్వాభరణభూషితః ॥౨౧॥ హేమమాలీ మహాదంష్ట్రో రాక్షసోఽభూచ్ఛరాహతః । తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ రాక్షసం ఘోరదర్శనమ్ ॥౨౨॥ రామో రుధిరసిక్తాంగం వేష్టమానం మహీతలే । జగామ మనసా సీతాం లక్ష్మణస్య వచః స్మరన్ ॥౨౩॥ మారీచస్యైవ మాయైషా పూర్వోక్తం లక్ష్మణేన తు । తత్తథా హ్యభవచ్చాద్య మారీచోఽయం

మయాహతః ॥ ౨౪॥ హా సీతే లక్ష్మణేత్యేవమాకుశ్యతు మహాస్వరమ్। మమార రాక్షసస్సోయం శ్రుత్వా సీతా కథం
భవేత్ ॥ ౨౫॥ లక్ష్మణశ్చ మహాబాహుః కామవస్థాం గమిష్యతి । ఇతి సంచిన్త్య ధర్మాత్మా రోమోహృష్టతనూరు
హః ॥ ౨౬॥ తత్ర రామం భయం తీవ్రమావివేశ విషాదజమ్ । రాక్షసం మృగరూపం తం హత్వా శ్రుత్వా చ తత్స్వరం॥
నిహత్య పృషతం చాన్యం మాంసమాదాయ రాఘవః । త్వరమాణో జనస్థానం ససారాభిముఖస్తదా ॥ ౨౭॥ ఇతి శ్రీ
మదరణ్యకాండే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౨ ॥ ౨౪౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్॥ ఆర్తస్వరం తు తం భర్తుర్విజ్ఞాయ సదృశం వనే । ఉవాచ లక్ష్మణం సీతా గచ్ఛ జా
నీహి రాఘవమ్ ॥ ౧॥ నహి మే హృదయం స్థానే జీవితం వావతిష్ఠతే । క్రోశతః పరమార్తస్య శ్రుతశ్శబ్దో మయా భృశం॥
ఆక్రందమానం తు వనే భ్రాతరం త్రాతుమర్హసి । తం క్షిప్రమభిధావ త్వం భ్రాతరం శరణైషిణమ్ ॥ ౩॥ రక్షసాం వశమా
పన్నం సింహానామివ గోవృషమ్ । నజగామ తథోక్తస్తు భ్రాతురాజ్ఞాయ శాసనమ్ ॥ ౪॥ తము వాచ తతస్తత్ర కుపితా
జనకాత్మజా । సౌమిత్రే మిత్రరూపేణ భ్రాతుస్త్వమసి శత్రువత్ ॥ ౫॥ యస్త్వమస్యామవస్థాయాం భ్రాతరం
నాభిపత్స్యసే । ఇచ్ఛసి త్వం వినశ్యన్తం రామం లక్ష్మణ మత్కృతే ॥ ౬॥ లోభాత్తు మత్కృతే నూనం నానుగచ్ఛసి రాఘ
వమ్ । వ్యసనం తే ప్రియం మన్యే స్నేహో భ్రాతరి నాస్తి తే ॥ ౭॥ తేన తిష్ఠసి విస్రబ్ధస్తమపశ్యన్మహాద్యుతిమ్ । కిం హి
సంశయమాపన్నే తస్మిన్నిహ మయా భవేత్ ॥ ౮ ॥ కర్తవ్యమిహ తిష్ఠన్త్యా యత్ప్రధానస్త్వమాగతః॥ ఇతి బ్రువా
ణాం వైదేహీం బాష్పశోకపరిప్లుతామ్ ॥ ౯ ॥ అబ్రవీల్లక్ష్మణస్త్రస్తాం సీతాం మృగవధూమివ । పన్నగాసురగంధ
ర్వ దేవమానుషరాక్షసైః ॥ ౧౦ ॥ అశక్యస్తవ వైదేహి భర్తా జేతుం న సంశయః । దేవి దేవమనుష్యేషు గంధ
ర్వేషు పతత్రిషు ॥ ౧౧ ॥ రాక్షసేషు పిశాచేషు కిన్నరేషు మృగేషు చ । దానవేషు చ ఘోరేషు న స విద్యేత శోభనే॥
యో రామం ప్రతియుధ్యేత సమరే వాసవోపమమ్ । అవధ్యస్సమరే రామో నైవం త్వం వక్తుమర్హసి ॥ ౧౩ ॥ న త్వా
మస్మిన్ వనే హాతుముత్సహే రాఘవం వినా । అనివార్యం బలం తస్య బలైర్బలవతామపి ॥ ౧౪ ॥ త్రిభిర్లోకైస్సము
ద్యుక్తైస్సేశ్వరైరపి సామరైః । హృదయం నిర్వృతం తేస్తు సంతాపస్త్యజ్యతామయమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆగమిష్యతి తే భ
ర్తా శీఘ్రం హత్వా మృగోత్తమం । న చ తస్య స్వరో వ్యక్తం మాయయా కేనచిత్కృతః ॥ ౧౬ ॥ గంధర్వనగరప్ర
ఖ్యా మాయా సా తస్య రక్షసః । న్యాసభూతాసి వైదేహి న్యస్తా మయి మహాత్మనా ॥ ౧౭ ॥ రామేణ త్వం వరారో
హే న త్వాం త్యక్తుమిహోత్సహే । కృతవైరాశ్చ వైదేహి వయమేతైర్నిశాచరైః ॥ ౧౮ ॥ ఖరస్య నిధనాదేవ జ
నస్థానవధం ప్రతి । రాక్షసా వివిధా వాచో విసృజన్తి మహావనే ॥ ౧౯ ॥ హింసావిహారా వైదేహి న చింతయితు
మర్హసి । లక్ష్మణేనైవముక్తా సా క్రుద్ధా సంరక్తలోచనా ॥ ౨౦ ॥ అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవాదినమ్ ।
అనార్యాకరుణారంభ నృశంస కులపాంసన ॥ ౨౧ ॥ అహం తవ ప్రియం మన్యే రామస్య వ్యసనం మహత్ । రామ
స్య వ్యసనం దృష్ట్వా తేనైతాని ప్రభాషసే ॥ ౨౨ ॥ నైతచ్చిత్రం సపత్నేషు పాపం లక్ష్మణ యద్భవేత్ ; త్వద్విధే
షు నృశంసేషు నిత్యం ప్రచ్ఛన్నచారిషు ॥ ౨౩ ॥ సుదుష్టస్త్వం వనే రామమేకమేకోనుగచ్ఛసి । మమ హేతోః ప్రతి
చ్ఛన్నః ప్రయుక్తో భరతేన వా ॥ ౨౪ ॥ తన్న సిధ్యతి సౌమిత్రే తవ వా భరతస్య వా । కథమిందీవరశ్యామం పద్మప
త్రనిభేక్షణమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఉపసంశ్రిత్య భర్తారం కామయేయం పృథగ్జనమ్ । సమక్షం తవ సౌమిత్రే ప్రాణాం
స్త్యక్ష్యే న సంశయః ॥ ౨౬ ॥ రామం వినా క్షణమపి న హి జీవామి భూతలే । ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం సీతయా రో
మహర్షణమ్ ॥ ౨౭ ॥ అబ్రవీల్లక్ష్మణస్సీతాం ప్రాంజలిర్విజితేంద్రియః । ఉత్తరం నోత్సహే వక్తుం దైవతం భవతీ మ
మ ॥ ౨౮ ॥ వాక్యమప్రతిరూపం తు న చిత్రం స్త్రీషు మైథిలి । స్వభావస్త్వేష నారీణామేవం లోకేషు దృశ్యతే ॥

విముక్తధర్మాశ్చపలాస్తీక్ష్ణా భేదకరాః స్త్రియః । నసహేహీదృశంవాక్యం వైదేహీజనకాత్మజే ॥ ౩౦ ॥ శ్రోత్రి
యోరుభయోర్మేద్య తప్తనారాచసన్నిభమ్ । ఉపశృణ్వంతు మేసర్వే సాక్షిభూతావనేచరాః ॥ ౩౧ ॥ న్యాయవా
దీయథాన్యాయ ముక్తోహం పరుషంత్వయా । ధిక్త్వామద్యప్రణశ్యత్వంయన్మామేవంవిశంకసే ॥ ౩౨ ॥ స్త్రీత్వం
దుష్టంస్వభావేనగురువాక్యేవ్యవస్థితం । గమిష్యేయత్రకాకుత్స్థ స్స్వస్తితేస్తువరాననే ॥ ౩౩ ॥ రక్షంతుత్వాం
విశాలాక్షి సమగ్రావనదేవతాః । నిమిత్తానీహఘోరాణియానిప్రాదుర్భవంతిమే ॥ ౩౪ ॥ అపిత్వాంసహరామే
ణ పశ్యేయంపునరాగతః । నవేత్స్యేతన్నజానామి వైదేహీజనకాత్మజే ॥ ౩౫ ॥ లక్ష్మణేనైవముక్తాసా రుదంతీజన
కాత్మజా । ప్రత్యువాచతతోవాక్యం తీవ్రంబాష్పపరిప్లుతా ॥ ౩౬ ॥ గోదావరీంప్రవేక్ష్యామి వినారామేణల
క్ష్మణ । ఆబంధిష్యేథవాత్యక్ష్యే విషమే దేహమాత్మనః ॥ ౩౭ ॥ పిబామ్యహంవిషంతీక్ష్ణంప్రవేక్ష్యామిహుతాశనం ।
నత్వహం రాఘవాదన్యం పదాపిపురుషం స్పృశే ॥ ౩౮ ॥ ఇతి లక్ష్మణమాక్రుశ్య సీతా దుఃఖసమన్వితా । పాణి
భ్యాం రుదతీదుఃఖాదుదరం ప్రజఘానచ ॥ ౩౯ ॥ ఓమ్ ॥ తామార్తరూపాంవిమనా రుదంతీం సౌమిత్రిరాలోక్య
విశాలనేత్రామ్ । ఆశ్వాసయామాసనచైవభర్తు స్తంభ్రాతరంకించిదువాచసీతా ॥ ౪౦ ॥ తతస్తుసీతామభివాద్యల
క్ష్మణః కృతాంజలిః కించిదభిప్రణమ్యచ । అన్వీక్షమాణోబహుశశ్చమైథిలీం జగామరామస్యసమీపమాత్మవాన్ ॥
ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౬౨ ॥ ౧౧౨౪౦ ॥ ********************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తయాపరుషముక్తస్తు కుపితోరాఘవానుజః । సవికాంక్షన్భృశంరామంప్ర
తస్థేనచిరాదివ ॥ ౧ ॥ తదాసాద్యదశగ్రీవః క్షిప్రమంతరమాస్థితః । అభిచక్రామవైదేహీం పరివ్రాజకరూపధృ
త్ ॥ ౨ ॥ శ్లక్ష్ణకాషాయసంవీత శ్శిఖీచ్ఛత్రీఉపానహీ । వామేచాంసేవసజ్యాథ శుభేయష్టికమండలూ ॥ ౩ ॥ పరి
వ్రాజకరూపేణ వైదేహీమన్వపద్యత । తామాససాదాతిబలో భ్రాతృభ్యాంరహితాంవనే ॥ ౪ ॥ రహితాంచ
ద్రసూర్యాభ్యాం సంధ్యామివమహత్తమః । తామపశ్యత్తతోబాలాం రామపత్నీంయశస్వినీమ్ ॥ ౫ ॥ రోహి
ణీంశశినాహీనాం గ్రహవద్భృశదారుణః । తముగ్రంతేజఃకర్మాణం జనస్థానరుహాద్రుమాః ॥ ౬ ॥ సమీక్ష్యన
ప్రకంపంతేనప్రవాతిచమారుతః । శీఘ్రస్రోతాశ్చతందృష్ట్వావీక్షంతంరక్తలోచనమ్ ॥ ౭ ॥ స్తిమితంగన్తుమా
రేభే భయాద్గోదావరీనదీ । రామస్యత్వంతరంప్రేప్సు ర్దశగ్రీవస్తదంతరే ॥ ౮ ॥ ఉపతస్థేసవైదేహీం భిక్షురూ
పేణరావణః । అభవ్యోభవ్యరూపేణ భర్తారమనుశోచతీమ్ ॥ ౯ ॥ అభ్యవర్తతవైదేహీం చిత్రామివశనైశ్చరః
సపాపోభవ్యరూపేణ తృణైఃకూపఇవావృతః ॥ ౧౦ ॥ అతిష్ఠత్ప్రేక్ష్యవైదేహీంరామపత్నీంయశస్వినీమ్ । శుభాం
రుచిరదంతోష్ఠీం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్ ॥ ౧౧ ॥ ఆసీనాంపర్ణశాలాయాం బాష్పశోకాభిపీడితామ్ । సతాంపద్మప
లాశాక్షీం పీతకౌశేయవాసినీమ్ ॥ ౧౨ ॥ అభ్యగచ్ఛత వైదేహీం దుష్టచేతానిశాచరః । సమన్మథశరావిష్టో బ్ర
హ్మఘోషముదీరయన్ ॥ ౧౩ ॥ అబ్రవీత్ప్రశ్రితంవాక్యం రహితేరాక్షసాధిపః । తాముత్తమాంస్త్రియం లోకే
పద్మహీనామివశ్రియమ్ ॥ ౧౪ ॥ విభ్రాజమానాంవపుషా రావణఃప్రశశంసహ । కాత్వం కాంచనవర్ణాభేపీత
కౌశేయవాసిని ॥ ౧౫ ॥ కమలానాంశుభాంమాలాం పద్మినీవహిబిభ్రతీ । హ్రీఃశ్రీఃకీర్తిశ్శుభాలక్ష్మీరప్సరావా
శుభాననే ॥ ౧౬ ॥ భూతిర్వాత్వంవరారోహే రతిర్వాస్వైరచారిణీ । సమాశ్శిఖరిణస్స్నిగ్ధాఃపాండురాదశనాస్త
వ ॥ ౧౭ ॥ విశాలేవిమలేనేత్రే రక్తాంతేకృష్ణతారకే । విశాలంజఘనంపీన మూరూకరికరోపమౌ ॥ ౧౮ ॥ ఏ
తావుపచితౌవృత్తౌ సంహతౌ సంప్రవల్గితౌ । పీనోన్నతముఖౌకాంతౌ స్నిగ్ధౌతాళఫలోపమౌ ॥ ౧౯ ॥ మణిప్రవే
కాభరణౌ రుచిరౌతేపయోధరౌ । చారుస్మితేచారుదతి చారునేత్రేవిలాసిని ॥ ౨౦ ॥ మనోహరసిమేకాంతేన

దీకూలమివాంభసా । కరాంతమితమధ్యాసి సుకేశీసంహతస్తనీ ॥ ౨౧ ॥ నైవదేవీనగంధర్వీ నయక్షీనచకిన్నరీ ।
నైవంరూపామయానారీ దృష్టపూర్వామహీతలే ॥ ౨౨ ॥ రూపమగ్ర్యంచ లోకేషు సౌకుమార్యంవయశ్చతే
ఇహవాసశ్చకాంతారే చిత్తమున్మాదయన్తిమే ॥ ౨౩ ॥ సాప్రతిక్రామభద్రంతే నత్వంవస్తుమిహార్హసి । రాక్ష
సానామయంవాసో ఘోరాణాంకామరూపిణామ్ ॥ ౨౪ ॥ ప్రాసాదాగ్రాణిరమ్యాణి నగరోపవనానిచ । సంప
న్నానిసుగంధీని యుక్తాన్యాచరితుంత్వయా ॥ ౨౫ ॥ వరంమాల్యంవరంభోజ్యం వరంవస్త్రంచశోభనే । భర్తా
రంచవరంమన్యే త్వద్యుక్తమసితేక్షణే ॥ ౨౬ ॥ కాత్వంభవసిరుద్రాణాంమరుతాంవావరాననే । వసూనాంవా
వరారోహే దేవతాప్రతిభాసిమే ॥ ౨౭ ॥ నేహగచ్ఛంతి గంధర్వా నదేవా నచకిన్నరాః । రాక్షసానామయం
వాసః కథంనుత్వమిహాగతా ॥ ౨౮ ॥ ఇహ శాఖామృగాస్సింహాద్వీపివ్యాఘ్రమృగాస్తథా । ఋక్షాస్తరక్షవః
కంకాః కథంతేభ్యోనబిభ్యసి ॥ ౨౯ ॥ మదాన్వితానాంఘోరాణాం కుంజరాణాంతరస్వినామ్ । కథమేకామ
హారణ్యే నబిభేషివరాననే ॥ ౩౦ ॥ కాసికస్యకుతశ్చత్వం కిన్నిమిత్తంచదండకాన్ । ఏకాచరసికల్యాణి ఘోరా
న్రాక్షససేవితాన్ ॥ ౩౧ ॥ ఇతిప్రశస్తావైదేహీ రావణేనదురాత్మనా । ద్విజాతివేషేణహితందృష్ట్వారావణమా
గతమ్ ॥ ౩౨ ॥ సర్వైరతిథిసత్కారైః పూజయామాస మైథిలీ । ఉపనీయాసనంపూర్వం పాద్యేనాభినిమంత్ర్య
చ ॥ ౩౩ ॥ అబ్రవీత్సిద్ధమిత్యేవ తదాతంసౌమ్యదర్శనమ్ ॥ ఓమ్ ॥ ద్విజాతివేషేణసమీక్ష్యమైథిలీ సమాగతంపా
త్రకుసుంభధారిణమ్ । అశక్యముద్వేష్టుముపాయదర్శనంన్యమంత్రయద్బ్రాహ్మణవత్తదాంగనా ॥ ౩౪ ॥ ఇయం
బృసీబ్రాహ్మణకామమాస్యతామిదంచపాద్యంప్రతిగృహ్యతామితి । ఇదంచసిద్ధంవనజాతముత్తమం త్వదర్థమవ్యగ్ర
మిహోపభుజ్యతామ్ ॥ ౩౫ ॥ నిమన్త్ర్యమాణః ప్రతిపూర్ణభాషిణీం నరేంద్రపత్నీంప్రసమీక్ష్య మైథిలీమ్ । ప్ర
సహ్యతస్యాహరణేధృతంమనస్సమర్పయత్స్వాత్మవధాయరావణః ॥ ౩౬ ॥ తతస్సువేషంమృగయాగతంపతింప్రతీ
క్షమాణాసహలక్ష్మణంతదా । వివీక్షమాణాహరితందదర్శతన్మహద్వనంనైవతురామలక్ష్మణౌ ॥ ౩౭ ॥ ఇతి శ్రీమ
దరణ్యకాండే షట్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౬౫ ॥ ౯౩౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ రావణేనతువైదేహీ తథాపృష్టాజిహీర్షయా । పరివ్రాజకలింగేనశశంసా
త్మానమాత్మనా ॥ ౧ ॥ బ్రాహ్మణశ్చాతిథిశ్చాయమనుక్తోభిశపేతమామ్ । ఇతిధ్యాత్వాముహూర్తంతు సీతా వచ
నమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ దుహితాజనకస్యాహం మైథిలస్యమహాత్మనః । సీతానామ్నాస్మిభద్రంతే రామస్యమహిషీ
ద్విజ ॥ ౩ ॥ ఉషిత్వాద్వాదశసమాఇక్ష్వాకూణాంనివేశనే । భుంజానామానుషాన్భోగాం త్సర్వకామసమృద్ధినీ॥
తతస్త్రయోదశేవర్షే రాజామన్త్రయతప్రభుః । అభిషేచయితుం రామం సమేతోరాజమన్త్రిభిః ॥ ౫ ॥ త
స్మింత్సంభ్రియమాణేతు రాఘవస్యాభిషేచనే । కైకేయీనామభర్తారం మమార్యాసాయాచతేవరమ్ ॥ ౬ ॥
ప్రతిగృహ్యతు కైకేయీ శ్వశురం సుకృతేనమే । మమప్రవ్రాజనం భర్తుర్భరతస్యాభిషేచనమ్ ॥ ౭ ॥ ద్వావ
యాచతభర్తారం సత్యసంధంనృపోత్తమమ్ । నాద్యభోక్ష్యేనచస్వప్స్యే నపాస్యేచకథంచన ॥ ౮ ॥ ఏషమే
జీవితస్యాంతో రామోయద్యభిషిచ్యతే । ఇతిబ్రువాణాంకైకేయీంశ్వశురోమేసమానదః ॥ ౯ ॥ అయాచతా
ర్థైరన్వర్థైర్నచయాచ్ఞాంచకారసా । మమభర్తామహాతేజా వయసాపంచవింశకః ॥ ౧౦ ॥ అష్టాదశహి
వర్షాణి మమజన్మనిగణ్యతే । రామేతిప్రథితోలోకే గుణవాంత్సత్యవాంఛుచిః ॥ ౧౧ ॥ విశాలాక్షోమహాబా
హుస్సర్వభూతహితేరతః । కామార్తస్తుమహాతేజాః పితాదశరథస్స్వయమ్ ॥ ౧౨ ॥ కైకేయ్యాఃప్రియకామా
ర్థం తంరామంనాభ్యషేచయత్ । అభిషేకాయతుపితుస్సమీపంరామమాగతమ్ ॥ ౧౩ ॥ కైకేయీమమభర్తార

మిథ్యావాచధృతంవచః । తవపిత్రాసమాజ్ఞప్తం మమేదంశృణురాఘవ ॥ ౧౪ ॥ భరతాయప్రదాతవ్యమిదం రా
జ్యమకంటకమ్ । త్వయాహిఖలువస్తవ్యంనవవర్షాణిపంచచ ॥ ౧౫ ॥ వనేప్రవ్రజకాకుత్స్థపితరంమోచయా
నృతాత్ । తథేత్యుక్త్వాచతాంరామః కైకేయీమకుతోభయః ॥ ౧౬ ॥ చకారతద్వచస్తస్యా మమభర్తాదృ
ఢవ్రతః । దద్యాన్నప్రతిగృహ్ణీయాత్సత్యంబ్రూయాన్నచానృతమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఏతద్బ్రాహ్మణరామస్యధ్రువంవ్ర
తమనుత్తమమ్ । తస్యభ్రాతాతువైమాత్రో లక్ష్మణోనామవీర్యవాన్ ॥ ౧౮ ॥ రామస్యపురుషవ్యాఘ్రస్సహా
యస్సమరేరిహా । సభ్రాతాలక్ష్మణోనామ ధర్మచారీదృఢవ్రతః ॥ ౧౯ ॥ అన్వగచ్ఛద్ధనుష్పాణిః ప్రవ్రజన్తంమ
యాసహ । జటీతాపసరూపేణ మయాసహసహానుజః ॥ ౨౦ ॥ ప్రవిష్టాదండకారణ్యంధర్మనిత్యాజితేంద్రియాః ।
తేవయంప్రచ్యుతారాజ్యాత్కైకేయ్యాస్తుకృతేత్రయః ॥ ౨౧ ॥ విచరామద్విజశ్రేష్ఠ వనంగమ్భీరమోజసా । స
మాశ్వసముహూర్తంతు శక్యంవస్తుమిహత్వయా ॥ ౨౨ ॥ ఆగమిష్యతిమేభర్తా వన్యమాదాయపుష్కలమ్ । రు
రూన్గోధాన్వరాహాంశ్చ హత్వాదాయామిషాన్బహూన్ ॥ ౨౩ ॥ సత్వంనామచగోత్రఞ్చ కులంచాచక్ష్వత
త్త్వతః । ఏకశ్చదణ్డకారణ్యే కిమర్థంచరసిద్విజ ॥ ౨౪ ॥ ఏవంబ్రువన్త్యాంసీతాయాం రామపత్న్యాంమహాబలః ।
ప్రత్యువాచోత్తరంతీవ్రం రావణోరాక్షసాధిపః ॥ ౨౫ ॥ యేనవిత్రాసితాలోకాస్సదేవాసురపన్నగాః । అ
హంసరావణోనామ సీతేరక్షోగణేశ్వరః ॥ ౨౬ ॥ త్వాన్తుకాఞ్చనవర్ణాభాందృష్ట్వాకౌశేయవాసినీమ్ । రతిం
స్వకేషుదారేషు నాధిగచ్ఛామ్యనిన్దితే ॥ ౨౭ ॥ బహ్వీనాముత్తమస్త్రీణా మాహృతానామితస్తతః । సర్వాసా
మేవభద్రన్తే మమాగ్రమహిషీభవ ॥ ౨౮ ॥ లఙ్కానామసముద్రస్య మమమధ్యేమహాపురీ । సాగరేణపరిక్షి
ప్తా నివిష్టానగమూర్ధని ॥ ౨౯ ॥ తత్రసీతేమయాసార్ధం వనేషువిహరిష్యసి । నచాస్యారణ్యవాసస్య స్పృహ
యిష్యసిభామిని ॥ ౩౦ ॥ పఞ్చదాస్యస్సహస్రాణి సర్వాభరణభూషితాః । సీతేపరిచరిష్యన్తి భార్యాభవసి
మేయది ॥ ౩౧ ॥ ఓమ్ ॥ రావణేనైవముక్తాతు కుపితాజనకాత్మజా । ప్రత్యువాచానవద్యాఙ్గీ తమనాదృత్యరా
క్షసమ్ ॥ ౩౨ ॥ మహాగిరిమివాకమ్ప్యం మహేన్ద్రసదృశద్యుతిమ్ । మహోదధిమివాక్షోభ్యమహంరామమనువ్ర
తా ॥ ౩౩ ॥ సర్వలక్షణసంపన్నం న్యగ్రోధపరిమణ్డలమ్ । సత్యసన్ధం మహాభాగ మహంరామమనువ్రతా ॥౩౪॥
మహాబాహుంమహోరస్కం సింహవిక్రాన్తగామినమ్ । నృసింహంసింహసంకాశమహంరామమనువ్రతా ॥౩౫॥
పూర్ణచన్ద్రాననంవీరం రాజవత్సంజితేన్ద్రియమ్ । పృథుకీర్తింమహాత్మాన మహంరామమనువ్రతా ॥౩౬॥ త్వం
పునర్జమ్బుకస్సింహీంమామిచ్ఛసి సుదుర్లభామ్ । నాహంశక్యాత్వయాస్ప్రష్టుమాదిత్యస్యప్రభాయథా ॥౩౭॥ పా
దపాన్కాఞ్చనాన్నూనంబహూన్పశ్యసిమన్దభాక్ । రాఘవస్యప్రియాంభార్యాంయస్త్వమిచ్ఛసిరావణ ॥౩౮
క్షుధితస్యహిసింహస్య మృగశత్రోస్తరస్వినః । ఆశీవిషస్యచముఖాద్దంష్ట్రామాదాతుమిచ్ఛసి ॥ ౩౯ ॥ మన్దరం
పర్వతశ్రేష్ఠం పాణినాహర్తుమిచ్ఛసి । కాలకూటంవిషంపీత్వా స్వస్తిమాన్గన్తుమిచ్ఛసి ॥ ౪౦ ॥ అక్షిసూచ్యాప్ర
మృజసి జిహ్వయాలేక్షిచక్షురమ్ । రాఘవస్యప్రియాంభార్యాం యోధిగన్తుంత్వమిచ్ఛసి ॥ ౪౧ ॥ అవసజ్యశి
లాంకంఠే సముద్రంతర్తుమిచ్ఛసి । సూర్యాచన్ద్రమసౌచోభౌ పాణిభ్యాంహర్తుమిచ్ఛసి ॥ ౪౨ ॥ యోరామ
స్యప్రియాంభార్యాం ప్రధర్షయితుమిచ్ఛసి । అగ్నింప్రజ్వలితందృష్ట్వా వస్త్రేణాహర్తుమిచ్ఛసి ॥ ౪౩ ॥ క
ల్యాణవృత్తాంరామస్య యోభార్యాంహర్తుమిచ్ఛసి । అయోముఖానాంశూలానా మగ్రేచరితుమిచ్ఛసి ॥౪౪॥
రామస్యసదృశీంభార్యాం యోధిగన్తుంత్వమిచ్ఛసి ॥ ఓమ్ ॥ యదన్తరంసింహసృగాలయోర్వనే యదన్తరంస్య
న్దనికాసముద్రయోః । సురాగ్ర్యసౌవీరకయోర్యదన్తరం తదన్తరంవైతవరాఘవస్యచ ॥ ౪౫ ॥ యదన్తరంకాంచ

నసీసలోహయోర్యదన్తరంచన్దనవారిపఙ్కయోః । యదన్తరంహస్తిబిడాలయోర్వనే తదన్తరం దాశరథేస్తవై
వచ ॥ ౪౬ ॥ యదన్తరంవాయసవైనతేయయోర్యదన్తరంమద్గుమయూరయోరపి । యదన్తరంసారసగృధ్రయో
ర్వనేతదన్తరందాశరథేస్తవైవచ ॥ ౪౭ ॥ తస్మింత్సహస్రాక్షసమప్రభావే రామేస్థితే కార్ముకబాణపాణౌ । హృతా
పి తేహంనజరాంగమిష్యేవజ్రంయథామక్షికయావగీర్ణమ్ ॥ ౪౮ ॥ ఇతీవతద్వాక్యమదుష్టభావా సుధృష్టముక్త్వా
రజనీచరన్తమ్ । గాత్రప్రకమ్పాద్వ్యథితాబభూవవాతోద్ధతాసాకదలీవతన్వీ ॥ ౪౯ ॥ తాం వేపమానాముపల
క్ష్యసీతాం సరావణోమృత్యుసమప్రభావః । కులంబలంకర్మచనామచాత్మనస్సమాచచక్షేభయకారణార్థమ్॥౫౦॥
ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౬౮ ॥ ౭౩౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవంబ్రువన్త్యాంసీతాయాంసంరబ్ధఃపరుషంవచః । లలాటేభ్రుకుటీంకృ
త్వా రావణః ప్రత్యువాచహ ॥ ౧ ॥ భ్రాతావైశ్రవణస్యాహం సాపత్న్యోవరవర్ణిని । రావణోనామభద్రన్తే
దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ॥ ౨ ॥ యస్యదేవాస్సగన్ధర్వాః పిశాచపతగోరగాః । విద్రవన్తిభయాద్భీతా మృ
త్యోరివసదాప్రజాః ॥ ౩ ॥ యేనవైశ్రవణోరాజా ద్వైమాత్రః కారణాన్తరే । ద్వన్ద్వమాసాదితః క్రోధాద్ర
ణేవిక్రమ్యనిర్జితః ॥ ౪ ॥ యద్భయార్తః పరిత్యజ్య స్వమధిష్ఠానమృద్ధిమత్ । కైలాసంపర్వతశ్రేష్ఠ మధ్యాస్తే
నరవాహనః ॥ ౫ ॥ యస్యతత్పుష్పకంనామ విమానంకామగంశుభమ్ । వీర్యాదావర్జితంభద్రే యేనయా
మివిహాయసమ్ ॥ ౬ ॥ మమసంజాతరోషస్య ముఖందృష్ట్వైవమైథిలి । విద్రవన్తిపరిత్రస్తాస్సురాశ్శక్రపురోగ
మాః ॥ ౭ ॥ యత్రతిష్ఠామ్యహంతత్ర మారుతోవాతిశఙ్కితః । తీవ్రాంశుశ్శిశిరాంశుశ్చ భయాత్సంపద్య
తే రవిః ॥ ౮ ॥ నిష్కమ్పపత్రాస్తరవో నద్యశ్చస్తిమితోదకాః । భవన్తియత్రయత్రాహంతిష్ఠామిచచరామిచ॥
మమపారేసముద్రస్య లఙ్కానామపురీశుభా । సంపూర్ణారాక్షసైర్ఘోరైర్యథేన్ద్రస్యామరావతీ ॥ ౧౦ ॥ ప్రా
కారేణపరిక్షిప్తా పాండురేణవిరాజతా । హేమకక్ష్యాపురీరమ్యా వైదూర్యమయతోరణా ॥ ౧౧ ॥ హస్త్యశ్వ
రథసంబాధా తూర్యనాదవినాదితా । సర్వకాలఫలైర్వృక్షైస్సంకులోద్యానశోభితా ॥ ౧౨ ॥ తత్రత్వం వస
తీసీతే రాజపుత్రిమయాసహ । నస్మరిష్యసినారీణాంమానుషీణాంమనస్వినీ ॥ ౧౩ ॥ భుంజానామానుషాన్భోగా
న్దివ్యాంశ్చవరవర్ణిని । నస్మరిష్యసి రామస్య మానుషస్యగతాయుషః ॥ ౧౪ ॥ స్థాపయిత్వాప్రియంపుత్రం రా
జ్ఞాదశరథేనయః । మందవీర్యస్సుతోజ్యేష్ఠస్తతః ప్రస్థాపితోహ్యయమ్ ॥ ౧౫ ॥ తేనకింభ్రష్టరాజ్యేనరామేణగత
చేతసా । కరిష్యసివిశాలాక్షి తాపసేనతపస్వినా ॥ ౧౬ ॥ యక్షరాక్షసభర్తారం కామాత్స్వయమిహాగతం ।
నమన్మథశరావిష్టం ప్రత్యాఖ్యాతుంత్వమర్హసి ॥ ౧౭ ॥ ప్రత్యాఖ్యాయహిమాంభీరుపరితాపంగమిష్యసి । చరణే
నాభిహత్యేవ పురూరవసమూర్వశీ ॥ ౧౮ ॥ అంగుల్యానసమోరామో మమయుద్ధేసమానుషః । తవభాగ్యేనసం
ప్రాప్తం భజస్వవరవర్ణిని ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్తాతు వైదేహీ క్రుద్ధాసంరక్తలోచనా । అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం ర
హితేరాక్షసాధిపమ్ ॥ ౨౦ ॥ కథంవైశ్రవణందేవం సర్వభూతనమస్కృతమ్ । భ్రాతరంవ్యపదిశ్యత్వమశుభం
కర్తుమిచ్ఛసి ॥ ౨౧ ॥ అవశ్యంవినశిష్యంతి సర్వేరావణరాక్షసాః । యేషాంత్వంకర్కశోరాజా దుర్బుద్ధిరజి
తేన్ద్రియః ॥ ౨౨ ॥ అపహృత్యశచీంభార్యాం శక్యమిన్ద్రస్యజీవితుమ్ । నతురామస్యభార్యాంమా మపనీ
యాస్తిజీవితమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ జీవేచ్చిరంవజ్రధరస్యహస్తాచ్ఛచీం ప్రధృష్యాప్రతిరూపరూపామ్ । నమాదృ
శీం రాక్షసదూషయిత్వా పీతామృతస్యాపి తవాస్తిమోక్షః ॥ ౨౪ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండేఽష్టచత్వారిం
శస్సర్గః ॥ ౨౭౧ ॥ ౫౪౨౨ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సీతాయావచనంశ్రుత్వా దశగ్రీవఃప్రతాపవాన్ । హస్తేహస్తం సమా
హత్య చకారసుమహద్వపుః ॥ ౧ ॥ సమైథిలీం పునర్వాక్యం బభాషేచ తతోభృశమ్ । నోన్మత్తయాశ్రుతౌమ
న్యే మమవీర్యపరాక్రమౌ ॥ ౨ ॥ ఉద్వహేయంభుజాభ్యాంతు మేదినీమంబరేస్థితః । ఆపిబేయంసముద్రంచహ
న్యాంమృత్యుంరణేస్థితః ॥ ౩ ॥ అర్కంరుంధ్యాంశరైస్తీక్ష్ణైర్నిర్భిద్యాంహిమహీతలమ్ । కామరూపిణమున్మత్తేప
శ్యమాంకామదంపతిమ్ ॥ ౪ ॥ ఏవముక్తవతస్తస్య సూర్యకల్పేశిఖిప్రభే । క్రుద్ధస్యహరిపర్యంతే రక్తనేత్రేబభూవ
తుః ॥ ౫ ॥ సద్యస్సౌమ్యంపరిత్యజ్య భిక్షురూపంచసంమతమ్ । స్వంరూపంకాలరూపాభం భేజేవైశ్రవణానుజః॥
సంరక్తనయనశ్శ్రీమాం స్తప్తకాంచనకుండలః । క్రోధేనమహతావిష్టో నీలజీమూతసన్నిభః ॥ ౭ ॥ దశాస్యః
కార్ముకీబాణీ బభూవక్షణదాచరః । సపరివ్రాజకచ్ఛద్మ మహాకాయోవిహాయతత్ ॥ ౮ ॥ ప్రతిపద్యస్వకంరూపం
రావణో రాక్షసాధిపః । సంరక్తనయనః క్రోధాజ్జీమూతనిచయప్రభః ॥ ౯ ॥ రక్తాంబరధరస్తస్థౌస్త్రీరత్నం ప్రే
క్ష్యమైథిలీమ్ । సతామసితకేశాంతాం భాస్కరస్యప్రభామివ ॥ ౧౦ ॥ వసనాభరణోపేతాం మైథిలీంరావణో
బ్రవీత్ । త్రిషులోకేషు విఖ్యాతం యదిభర్తారమిచ్ఛసి ॥ ౧౧ ॥ మామాశ్రయవరారోహే తవాహం
సదృశఃపతిః । మాంభజస్వచిరాయ త్వమహంశ్లాఘ్యఃప్రియస్తవ ॥ ౧౨ ॥ నైవచాహంక్వచిద్భద్రే కరిష్యేతవ
విప్రియమ్ । త్యజ్యతాంమానుషేభావో మయిభావఃప్రణీయతామ్ ॥ ౧౩ ॥ రాజ్యాచ్చ్యుతమసిద్ధార్థం రామం
పరిమితాయుషమ్ । కైర్గుణైరనురక్తాసి మూఢేపండితమానిని ॥ ౧౪ ॥ యఃస్త్రియావచనాద్రాజ్యం విహాయస
సుహృజ్జనమ్ । అస్మిన్వ్యాళానుచరితే వనేవసతిదుర్మతిః ॥ ౧౫ ॥ ఇత్యుక్త్వామైథిలీంవాక్యంప్రియార్హాంప్రియ
వాదినీమ్ । అభిగమ్యసుదుష్టాత్మా రాక్షసఃకామమోహితః ॥ ౧౬ ॥ జగ్రాహరావణస్సీతాం బుధఃఖేరోహిణీమి
వ । వామేనసీతాంపద్మాక్షీం మూర్ధజేషుకరేణసః ॥ ౧౭ ॥ ఊర్వోస్తుదక్షిణేనైవ పరిజగ్రాహపాణినా । తందృ
ష్ట్వామృత్యుసంకాశం తీక్ష్ణదంష్ట్రంమహాభుజమ్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రాద్రవన్గిరిసంకాశం భయార్తావనదేవతాః । స
చమాయామయోదివ్యఃఖరయుక్తఃఖరస్వనః ॥ ౧౯ ॥ ప్రత్యదృశ్యతహేమాంగో రావణస్యమహారథః । తతస్తాం
పరుషైర్వాక్యైరభితర్జ్య మహాస్వనః ॥ ౨౦ ॥ అంకేనాదాయవైదేహీంరథమారోహయత్తదా । సాగృహీతా
విచుక్రోశ రావణేన యశస్వినీ ॥ ౨౧ ॥ రామేతిసీతాదుఃఖార్తా రామందూరగతంవనే । తామకామాంసకా
మార్తః పన్నగేంద్రవధూమివ ॥ ౨౨ ॥ వివేష్టమానామాదాయ ఉత్పపాతాథరావణః । తతస్సారాక్షసేంద్రేణ
హ్రియమాణావిహాయసా ॥ ౨౩ ॥ భృశంచుక్రోశమత్తేవ భ్రాంతచిత్తాయథాతురా । హాలక్ష్మణమహాబాహో
గురుచిత్తప్రసాదక ॥ ౨౪ ॥ హ్రియమాణాంనజానీషే రక్షసామామమర్షిణా । జీవితం సుఖమర్థాంశ్చ ధర్మ
హేతోఃపరిత్యజన్ ॥ ౨౫ ॥ హ్రియమాణామధర్మేణ మాంరాఘవనపశ్యసి । ననునామావినీతానాం వినేతాసి
పరంతప ॥ ౨౬ ॥ కథమేవంవిధంపాపం నత్వంశాస్సిహిరావణమ్ । ననుసద్యోఽవినీతస్య దృశ్యతేకర్మణఃఫలమ్॥
కాలోప్యంగీభవత్యత్ర సస్యానామివపక్తయే । నకర్మకృతవానేతత్కాలోపహతచేతనః ॥ ౨౮ ॥ జీవితాంతక
రంఘోరం రామాద్వ్యసనమాప్నుహి । హంతేదానీంసకామాస్తు కైకేయీసహబాంధవైః ॥ ౨౯ ॥ హ్రియే
యద్ధర్మకామస్య ధర్మపత్నీయశస్వినః । ఆమంత్రయేజనస్థానేకర్ణికారాంస్సుపుష్పితాన్ ॥ ౩౦ ॥ క్షిప్రంరామా
యశంసధ్వం సీతాంహరతిరావణః । మాల్యవంతంశిఖరిణం వందేప్రస్రవణంగిరిమ్ ॥ ౩౧ ॥ క్షిప్రంరామాయ
శంసత్వం సీతాంహరతిరావణః । హంససారససంఘుష్టాంవందేగోదావరీంనదీమ్ ॥ ౩౨ ॥ క్షిప్రంరామాయశం
సత్వం సీతాంహరతిరావణః । దైవతానిచయాన్త్యస్మిన్వనేవివిధపాదపే ॥ ౩౩ ॥ నమస్కరోమ్యహం తేభ్యో భ

ర్త్వశ్శంసంతుమాంహృతామ్ । యాని కానిచిదప్యత్ర సత్త్వానినివసంత్యుత ॥ ౩౪ ॥ సర్వాణిశరణంయామిమృగ
పక్షిగణానపి । హ్రియమాణాంప్రియాంభర్తుః ప్రాణేభ్యోపి గరీయసీమ్ ॥ ౩౫॥ వివశాపహృతాసీతా రావణే
నేతిశంసత । విదిత్వామాంమహాబాహురముత్రాపిమహాబలః ॥ ౩౬ ॥ ఆనేష్యతిపరాక్రమ్య వైవస్వతహృతామ
పి । సాతదాకరుణావాచా విలపంతీసుదుఃఖితా ॥ ౩౭ ॥ వనస్పతిగతంగృధ్రందదర్శాయతలోచనా । సాతము
దీక్ష్యసుశ్రోణీ రావణస్యవశంగతా ॥ ౩౮ ॥ సమాక్రందద్భయపరా దుఃఖోపహతయాగిరా । జటాయోపశ్య
మామార్య హ్రియమాణామనాథవత్ ॥ ౩౯ ॥ అనేనరాక్షసేంద్రేణ కరుణంపాపకర్మణా । నైషవారయితుం
శక్యస్తవ క్రూరో నిశాచరః ॥ ౪౦ ॥ సత్త్వవాన్జితకాశీచ సాయుధశ్చైవ దుర్మతిః । రామాయతు యథా తత్త్వం
జటాయోహరణంమమ ॥ ౪౧ ॥ లక్ష్మణాయచతత్సర్వ మాఖ్యాతవ్యమశేషతః ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనపం
చాశస్సర్గః ॥ ౧౪౯ ॥ ౩౪౮౦ ॥ ✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తంశబ్దమవసుప్తస్తుజటాయురథశుశ్రువే । నిరీక్ష్యరావణంక్షిప్రం వైదేహీం
చదదర్శసః ॥ ౧ ॥ తతఃపర్వతకూటాభస్తీక్ష్ణతుండఃఖగోత్తమః । వనస్పతిగతశ్శ్రీమాన్వ్యాజహారశుభాంగిరం ॥
దశగ్రీవస్థితోధర్మే పురాణేసత్యసంశ్రయః । జటాయుర్నామనామ్నాహంగృధ్రరాజోమహాబలః ॥ ౩ ॥ రా
జాసర్వస్యలోకస్య మహేంద్రవరుణోపమః । లోకానాంచహితేయుక్తో రామోదశరథాత్మజః ॥ ౪ ॥ తస్యైషా
లోకనాథస్య ధర్మపత్నీయశస్వినీ । సీతానామవరారోహాయాంత్వంహర్తుమిహేచ్ఛసి ॥ ౫ ॥ కథంరాజాస్థితో
ధర్మే పరదారాన్పరామృశేత్ । రక్షణీయావిశేషేణ రాజదారామహాబల ॥ ౬ ॥ నివర్తయమతింనీచాం ప
రదారాభిమర్శనాత్ । నతత్సమాచరేద్ధీరో యత్పరోస్యవిగర్హయేత్ ॥ ౭ ॥ యథాత్మనస్తథాన్యేషాం దారార
క్ష్యావిమర్శనాత్ । ధర్మమర్థంచకామంచ శిష్టాశ్శాస్త్రేష్వనాగతమ్ ॥ ౮ ॥ వ్యవస్యంత్యనురాజానంధర్మః పౌలస్త్య
నందన । రాజాధర్మస్యకామస్యద్రవ్యాణాంచోత్తమోనిధిః ॥ ౯ ॥ ధర్మశ్శుభంవాపాపంవా రాజమూలంప్రవర్తతే
పాపస్వభావశ్చపలః కథంత్వంరక్షసాంవర ॥ ౧౦ ॥ ఐశ్వర్యమిహసంప్రాప్తోవిమానమివదుష్కృతిః । కామస్వభా
వో యో యస్య నసశక్యఃప్రమార్జితుమ్ ॥ ౧౧ ॥ నహిదుష్టాత్మనామార్యమావసత్యాలయేచిరమ్ । విషయే
వాపురేవాతేయదారామోమహాబలః ॥ ౧౨ ॥ నాపరాధ్యతిధర్మాత్మాకథంతస్యాపరాధ్యసి । యదిశూర్పణఖా
హేతోర్జనస్థానగతఃఖరః ॥ ౧౩ ॥ అతివృత్తోహతఃపూర్వంరామేణాక్లిష్టకర్మణా । అత్రబ్రూహియథాతత్త్వం
కోరామస్యవ్యతిక్రమః ॥ ౧౪ ॥ యస్యత్వంలోకనాథస్యభార్యాంహృత్వాగమిష్యసి । క్షిప్రంవిసృజవైదేహీం
మాత్వాఘోరేణచక్షుషా ॥ ౧౫ ॥ దహేద్దహనభూతేన వృత్రమింద్రాశనిర్యథా । సర్పమాశీవిషంబద్ధ్వా వస్త్రా
న్తేనావబుధ్యసే ॥ ౧౬ ॥ గ్రీవాయాంప్రతిసక్తంచ కాలపాశంనపశ్యసి । సభారస్సౌమ్యభర్తవ్యో యోనరంనా
వసాదయేత్ ॥ ౧౭ ॥ తదన్నమపిభోక్తవ్యం జీర్యతేయదనామయమ్ । యత్కృత్వానభవేద్ధర్మో నకీర్తిర్నయ
శోభువి ॥ ౧౮ ॥ శరీరస్యభవేత్ఖేదః కస్తత్కర్మసమాచరేత్ । షష్టిర్వర్షసహస్రాణి జాతస్యమమరావణ ॥ ౧౯
పితృపైతామహంరాజ్యం యథావదనుతిష్ఠతః । వృద్ధోహంత్వంయువాధన్వీ సశరఃకవచీరథీ ॥ ౨౦ ॥ తథాప్యా
దాయవైదేహీం కుశలీనగమిష్యసి । నశక్తస్త్వంబలాద్ధర్తుం వైదేహీం మమపశ్యతః ॥ ౨౧ ॥ హేతుభిర్న్యాయ
సంయుక్తైర్ధ్రువాం వేదశ్రుతీమివ । యుధ్యస్వయదిశూరోసి ముహూర్తంతిష్ఠ రావణ ॥ ౨౨ ॥ శయిష్యసేహ
తోభూమౌ యథాపూర్వంఖరస్తథా । అసకృత్సంయుగేయేన నిహతాదైత్యదానవాః ॥ ౨౩ ॥ నచిరాచ్చీరవా
సాస్త్వాం రామో యుధివధిష్యతి । కింనుశక్యంమయాహర్తుం గతౌదూరంనృపాత్మజౌ ॥ ౨౪ ॥ క్షిప్రంత్వంనశ్యసే

నీచ తయోర్భీతోనశంసయః । నహి మే జీవమానస్య నయిష్యసి శుభామిమామ్ ॥ ౨౫ ॥ సీతాం కమలపత్త్రాక్షీం రా
మస్య మహిషీం ప్రియామ్ । అవశ్యం తు మయా కార్యం ప్రియం తస్య మహాత్మనః ॥ ౨౬ ॥ జీవితేనాపి రామస్య త
థా దశరథస్య చ ॥ తిష్ఠ తిష్ఠ దశగ్రీవ ముహూర్తం పశ్య రావణ ॥ ౨౭ ॥ యుద్ధాతిథ్యం ప్రదాస్యామి యథాప్రాణం
నిశాచర । వృంతాదివ ఫలం త్వాం తు పాతయేయం రథోత్తమాత్ ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ (శరణమస్మి జటాయురహం స
ఖా దశరథస్య రథస్తవ తిష్ఠతు । అవిదుషామపరాధమహం స హే విసృజ రావణ వీరపతివ్రతామ్) ॥ ౨౯ ॥ ఇతి శ్రీమ
దరణ్యకాండే పంచాశస్సర్గః ॥ ౭౭ ॥ ౧౫౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తస్య యథాన్యాయం రావణస్య జటాయుషా । క్రుద్ధస్యాగ్నినిభాస్స
ర్వా రేజుర్వింశతి దృష్టయః ॥ ౧ ॥ సంరక్తనయనః కోపాత్తప్తకాంచనకుండలః । రాక్షసేంద్రో౽భిదుద్రావ
పతగేంద్రమమర్షణః ॥ ౨ ॥ స సంప్రహారస్తుములస్తయోస్తస్మిన్మహావనే । బభూవ వాతోద్ధతయోర్మేఘయో
ర్గగనే యథా ॥ ౩ ॥ తద్బభూవాద్భుతం యుద్ధం గృధ్రరాక్షసయోస్తదా । సపక్షయోర్మాల్యవతోర్మహాపర్వత
యోరివ ॥ ౪ ॥ తతో నాళీకనారాచైస్తీక్ష్ణాగ్రైశ్చ వికర్ణిభిః । అభ్యవర్షన్మహాఘోరైర్గృధ్రరాజం మహాబలః ॥
స తాని శరజాలాని గృధ్రః పత్త్రరథేశ్వరః । జటాయుః ప్రతిజగ్రాహ రావణాస్త్రాణి సాయకే ॥ ౬ ॥ తస్య
తీక్ష్ణనఖాభ్యాం తు చరణాభ్యాం మహాబలః । చకార బహుధా గాత్రే వ్రణాన్పతగసత్తమః ॥ ౭ ॥ అథ క్రోధా
ద్దశగ్రీవో జగ్రాహ దశ మార్గణాన్ । మృత్యుదండనిభాన్ఘోరాంఛత్రుమర్దనకాంక్షయా ॥ ౮ ॥ స తైర్బాణైర్మ
హావీర్యః పూర్ణముక్తైరజిహ్మగైః । బిభేద నిశితైస్తీక్ష్ణైర్గృధ్రం ఘోరైః శిలీముఖైః ॥ ౯ ॥ స రాక్షసరథే పశ్యన్జా
నకీం బాష్పలోచనామ్ । అచింతయిత్వా తాన్బాణాన్రాక్షసం సమభిద్రవత్ ॥ ౧౦ ॥ తతో౽స్య సశరం చాపం ము
క్తామణివిభూషితమ్ । చరణాభ్యాం మహాతేజా బభంజ పతగేశ్వరః ॥ ౧౧ ॥ తతో౽న్యద్ధనురాదాయ రావణః క్రో
ధమూర్ఛితః । వవర్ష శరవర్షాణి శతశో౽థ సహస్రశః ॥ ౧౨ ॥ శరైరావారితస్తస్య సంయుగే పతగేశ్వరః । కులా
యమివ సంప్రాప్తః పక్షీవ ప్రబభౌ తదా ॥ ౧౩ ॥ స తాని శరవర్షాణి పక్షాభ్యాం చ విధూయ హ । చరణాభ్యాం
మహాతేజా బభంజాస్య మహద్ధనుః ॥ ౧౪ ॥ తచ్చాగ్నిసదృశం దీప్తం రావణస్య శరావరమ్ । పక్షాభ్యాం స మహా
వీర్యో వ్యాధునోత్పతగేశ్వరః ॥ ౧౫ ॥ కాంచనోరశ్ఛదాన్దివ్యాన్పిశాచవదనాన్ఖరాన్ । తాంశ్చాస్య జవసంపన్నాన్జ
ఘాన సమరే బలీ ॥ ౧౬ ॥ వరం త్రివేణుసంపన్నం కామగం పావకార్చిషమ్ । మణిహేమవిచిత్రాంగం బభంజ చ మ
హారథమ్ ॥ ౧౭ ॥ పూర్ణచంద్రప్రతీకాశం ఛత్త్రం చ వ్యజనైస్సహ । పాతయామాస వేగేన గ్రాహిభీ రాక్షసై
స్సహ ॥ ౧౮ ॥ సారథేశ్చాస్య వేగేన తుండేనైవ మహచ్ఛిరః । పునర్వ్యపాహరచ్ఛ్రీమాన్పక్షిరాజో మహాబలః
భగ్నధన్వా స విరథో హతాశ్వో హతసారథిః । అంకేనాదాయ వైదేహీం పపాత భువి రావణః ॥ ౨౦ ॥ దృష్ట్వా నిప
తితం భూమౌ రావణం భగ్నవాహనమ్ । సాధు సాధ్వితి భూతాని గృధ్రరాజమపూజయన్ ॥ ౨౧ ॥ పరిశ్రాంతం
తు తం దృష్ట్వా జరయా పక్షియూథపమ్ । ఉత్పపాత పునర్హృష్టో మైథిలీం గృహ్య రావణః ॥ ౨౨ ॥ తం ప్రహృష్టం
నిధాయాంకే గచ్ఛంతం జనకాత్మజామ్ । గృధ్రరాజస్సముత్పత్య సమభిద్రుత్య రావణమ్ ॥ ౨౩ ॥ సమావార్య మ
హాతేజా జటాయురిదమబ్రవీత్ । వజ్రసంస్పర్శబాణస్య భార్యాం రామస్య రావణ ॥ ౨౪ ॥ అల్పబుద్ధే హర
స్యేనాం వధాయ ఖలు రక్షసామ్ । సమిత్రబంధుస్సామాత్యస్సబలస్సపరిచ్ఛదః ॥ ౨౫ ॥ విషపానం పిబస్యేతత్పి
పాసిత ఇవోదకమ్ । అనుబంధమజానంతః కర్మణామవిచక్షణాః ॥ ౨౬ ॥ శీఘ్రమేవ వినశ్యంతి యథా త్వం వినశిష్యసి ।
బద్ధస్త్వం కాలపాశేన క్వ గతస్తస్య మోక్ష్యసే ॥ ౨౭ ॥ వధాయ బడిశం గృహ్య సామిషం జలజో యథా । న హి జా

తుదురాధర్షౌ కాకుత్థ్సౌతవరావణ ॥ ౨౮ ॥ ధర్షణంచాశ్రమస్యాస్య క్షమిష్యేతేతురాఘవౌ । యథాత్వయాకృ
తంకర్మ భీరుణాలోకగర్హితమ్ ॥ ౨౯ ॥ తస్కరాచరితోమార్గో నైషవీరనిషేవితః । యుధ్యస్వయదిశూరోసిము
హూర్తంతిష్ఠరావణ ॥ ౩౦ ॥ శయిష్యసేహతోభూమౌ యథాభ్రాతాఖరస్తథా । పరేతకాలేపురుషోయత్క
ర్మప్రతిపద్యతే ॥ ౩౧ ॥ వినాశాయాత్మనోఽధర్మ్యం ప్రతిపన్నోసికర్మతత్ । పాపానుబంధోవై యస్య కర్మణః
కర్మకోనుతత్ ॥ ౩౨ ॥ కుర్వీతలోకాధిపతిస్స్వయంభూర్భగవానపి । ఏవముక్త్వాశుభంవాక్యం జటాయుస్తస్య
రక్షసః ॥ ౩౩ ॥నిపపాతభృశంపృష్ఠే దశగ్రీవస్యవీర్యవాన్ । తంగృహీత్వానఖైస్తీక్ష్ణైర్విరరాదసమంతతః॥౩౪॥
అధిరూఢోగజారోహో యథాస్యాద్దుష్టవారణమ్ । విదదారనఖైరస్యతుండంపృష్ఠేసమర్పయత్ ॥ ౩౫ ॥ కేశాం
శ్చోత్పాటయామాస నఖపక్షముఖాయుధః । సతథాగృధ్రరాజేన క్లిశ్యమానోముహుర్ముహుః ॥ ౩౬ ॥ అమర్ష
స్ఫురితోష్ఠస్సన్ప్రాకంపతసరావణః । సంపరిష్వజ్యవైదేహీం వామేనాంకేనరావణః ॥ ౩౭ ॥ తలేనాభిజఘానా
ర్తు జటాయుంక్రోధమూర్ఛితః । జటాయుస్తమభిక్రమ్య తుండేనాస్యఖగాధిపః ॥ ౩౮ ॥ వామబాహూన్దశత
దా వ్యపాహరదరిందమః । సంఛిన్నబాహోస్సద్యోవై బాహవస్సహసాభవన్ ॥ ౩౯ ॥ విషజ్వాలావళీయుక్తా
వల్మీకాదివపన్నగాః । తతఃక్రోధాద్దశగ్రీవః సీతాముత్సృజ్యవీర్యవాన్ ॥ ౪౦ ॥ ముష్టిభ్యాంచరణాభ్యాంచ గృ
ధ్రరాజమపోథయత్ । తతోముహూర్తంసంగ్రామో బభూవాతులవీర్యయోః ॥ ౪౧ ॥ రాక్షసానాంచ ము
ఖ్యస్య పక్షిణాంప్రవరస్యచ । తస్యవ్యాయచ్ఛమానస్య రామస్యార్థేసరావణః ॥ ౪౨ ॥ పక్షౌపార్శ్వౌచపాదౌ
చ ఖడ్గముద్ధృత్యసోచ్ఛినత్ । సచ్ఛిన్నపక్షస్సహసా రక్షసారౌద్రకర్మణా ॥ ౪౩ ॥ నిపపాతహతోగృధ్రో ధర
ణ్యామల్పజీవితః । తందృష్ట్వాపతితంభూమౌ క్షతజార్ద్రంజటాయుషమ్ ॥ ౪౪ ॥అభ్యధావతవైదేహీస్వబంధుమివ
దుఃఖితా ॥ ఓమ్ ॥ తంనీలజీమూతనికాశకల్పంసుపాండురోరస్కముదారవీర్యమ్।దదర్శలంకాధిపతిఃపృథివ్యాం
జటాయుషంశాంతమివాగ్నిదావమ్॥౪౫॥తతస్తుతంపత్రరథంమహీతలేనిపాతితంరావణవేగమర్దితమ్। పునఃపరిష్వ
జ్యశశిప్రభాననారురోదసీతాజనకాత్మజాతదా॥౪౬॥ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండేఏకపంచాశస్సర్గః॥౬౨౭॥౧౨౫౪౦॥
శ్రీరామాయనమః॥ఓమ్॥ తమల్పజీవితంగృధ్రం స్ఫురంతంరాక్షసాధిపః । దదర్శభూమౌపతితం సమీ
పేరాఘవాశ్రమాత్ ॥ ౧ ॥ సాతుతారాధిపముఖీ రావణేనసమీక్ష్యతమ్ । గృధ్రరాజంవినిహతంవిలలాపసుదుఃఖి
తా ॥ ౨ ॥ ఆలింగ్యగృధ్రంనిహతం రావణేనబలీయసా । విలలాపసుదుఃఖార్తాసీతాశశినిభాననా ॥ ౩ ॥ నిమి
త్తంలక్షణజ్ఞానం శకునిస్వరదర్శనమ్ ।.అవశ్యంసుఖదుఃఖేషు నరాణాంప్రతిదృశ్యతే ॥ ౪ ॥ నూనంరామనజా
నాసిమహద్వ్యసనమాత్మనః । ధావంతినూనంకాకుత్థ్సంమదర్థంమృగపక్షిణః ॥ ౫ ॥ అయంహిపాపచారేణమాం
త్రాతుమభిసంగతః । శేతేవినిహతోభూమౌ మమాభాగ్యాద్విహంగమః ॥ ౬ ॥ త్రాహిమామద్యకాకుత్థ్స
లక్ష్మణేతి వరాంగనా ।సుసంత్రస్తా సమాక్రందచ్ఛృణ్వతాంతు యథాంతికే ॥ ౭ ॥ (సకృద్రామం పునశ్చు
క్రోస్తథా లక్ష్మణ మంగనా । అసకృత్తత్రవైదేహీ విలలాప ద్విజాంతికే ।) తాం క్లిష్టమాల్యాభరణాం వి
లపంతీమనాథవత్ । అభ్యధావతవైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౮ ॥ తాంలతామివ వేష్టంతీమాలింగంతీం
మహాద్రుమాన్ । ముంచముంచేతిబహుశః ప్రవదన్రాక్షసాధిపః ॥ ౯ ॥ క్రోశంతీంరామరామేతి రామేణరహి
తాంవనే । జీవితాంతాయకేశేషు జగ్రాహాంతకసన్నిభః ॥ ౧౦ ॥ ప్రధర్షితాయాంసీతాయాం బభూవసచ
రాచరమ్ । జగత్సర్వమమర్యాదంతమసాంధేనసంవృతమ్ ॥ ౧౧ ॥ నవాతిమారుతస్తత్రనిష్ప్రభోభూద్దివా
కరః । దృష్ట్వాసీతాంపరామృష్టాందీనాందివ్యేనచక్షుషా ॥ ౧౨ ॥ కృతంకార్యమితిశ్రీమాన్వ్యాజహారపితామ

హః । ప్రహృష్టావ్యథితాశ్చాసంస్సర్వే తే పరమర్షయః ॥౧౩॥ దృష్ట్వాసీతాంపరామృష్టాందండకారణ్యవాసినః
రావణస్యవినాశంచ ప్రాప్తం బుద్ధ్వా యదృచ్ఛయా ॥ ౧౪ ॥ ఓమ్ ॥ సతుతాంరామరామేతి రుదతీం లక్ష్మణేతి
చ । జగామాదాయచాకాశే రావణోరాక్షసాధిపః॥ ౧౫ ॥తప్తాభరణసర్వాంగీ పీతకౌశేయవాసినీ । రరాజ
రాజపుత్రీతు విద్యుత్సౌదామనీయథా ॥ ౧౬ ॥ ఉద్ధూతేనచవస్త్రేణ తస్యాఃపీతేనరావణః । అధికం ప్రతిబభ్రా
జ గిరిర్దీప్త ఇవాగ్నినా ॥ ౧౭ ॥ తస్యాఃపరమకల్యాణ్యాస్తామ్రాణిసురభీణిచ । పద్మపత్రాణి వైదేహ్యా అభ్యకీ
ర్యన్తరావణమ్ ॥౧౮ ॥ తస్యాఃకౌశేయముద్ధూత మాకాశేకనకప్రభమ్ । బభౌచాదిత్యరాగేణ తామ్రమభ్ర
మివాతపే ॥ ౧౯ ॥ తస్యాస్తత్సునసంవక్త్రమాకాశేరావణాంకగమ్ । నరరాజవినారామంవినాళమివపంకజమ్॥
బభూవజలదంనీలం భిత్త్వాచన్ద్రఇవోదితః । సులలాటం సుకేశాన్తం పద్మగర్భాభమవ్రణమ్ ॥ ౨౧ ॥ శుక్లై
స్సువిమలైర్దన్తైః ప్రభావద్భిరలంకృతమ్। తస్యాస్తద్విమలంవక్త్రమాకాశేరావణాంకగమ్ ॥ ౨౨ ॥ రుదితంవ్య
పమృష్టాస్రం చన్ద్రవత్ప్రియదర్శనమ్ । సునాసంచారుతామ్రోష్ఠ మాకాశేహాటకప్రభమ్ ॥ ౨౩ ॥ రాక్షసే
న్ద్రసమాధూతంతస్యాస్తద్వదనంశుభమ్ । శుశుభేనవినారామందివాచన్ద్రఇవోదితః ॥ ౨౪ ॥ సాహేమవర్ణా
నీలాంగం మైథిలీరాక్షసాధిపమ్ । శుశుభేకాంచనీకాఞ్చీనీలంమణిమివాశ్రితా ॥ సాపద్మగౌరీ హేమాభారావణం
జనకాత్మజా । విద్యుద్ఘనమివావిశ్యశుశుభేతప్తభూషణా॥ ౨౬॥ తస్యాభూషణఘోషేణవైదేహ్యారాక్షసాధిపః।
బభౌసచపలోనీలస్సఘోషఇవతోయదః ॥ ౨౭ ॥ ఉత్తమాఙ్గాచ్చ్యుతాతస్యాఃపుష్పవృష్టిస్సమంతతః । సీతాయా
హ్రియమాణాయాఃపపాతధరణీతలే॥ ౨౮ ॥ సాతురావణవేగేనపుష్పవృష్టిస్సమంతతః।సమాధూతాదశగ్రీవం పు
నరేవాభ్యవర్తత । అభ్యవర్తతపుష్పాణాం ధారావైశ్రవణానుజమ్ ॥౨౯॥ నక్షత్రమాలావిమలామేరుంనగమి
వోన్నతమ్।చరణాన్నూపురంభ్రష్టం వైదేహ్యారత్నభూషితమ్॥ ౩౦ ॥విద్యున్మణ్డలసంకాశంపపాతమధురస్వనమ్।
తరుప్రవాళరక్తాసానీలాంగంరాక్షసేశ్వరమ్ ॥ ప్రాశోభయతవైదేహీగజంకక్ష్యేవకాంచనీ । తాంమహోల్కా
మివాకాశే దీప్యమానాంస్వతేజసా ॥ ౩౨ ॥ జహారాకాశమావిశ్య సీతాంవైశ్రవణానుజః । తస్యాస్తాన్యగ్నివ
ర్ణానిభూషణానిమహీతలే ॥ ౩౩ ॥ సఘోషాణ్యవకీర్యన్తక్షీణాస్తారాఇవాంబరాత్ । తస్యాస్స్తనాంతరాద్భ్ర
ష్టో హారస్తారాధిపద్యుతిః ॥ ౩౪ ॥వైదేహ్యానిపతన్భాతి గఙ్గేవగగనాచ్చ్యుతా । ఉత్పాతవాతాభిహతానానాద్వి
జగణాయుతాః ॥ ౩౫ ॥ మాభైరితివిధూతాగ్రా వ్యాజహ్రురివపాదపాః । నళిన్యోధ్వస్తకమలాస్త్రస్తమీనజలే
చరాః ॥ ౩౬ ॥ సఖీమివగతోచ్ఛ్వాసా మన్వశోచంతమైథిలీమ్ । సమన్తాదభిసంపత్యసింహవ్యాఘ్రమృగద్విజాః॥
అన్వధావంస్తదారోషాత్సీతాంఛాయానుగామినః । జలప్రపాతాస్రముఖాశ్శృంగైరుచ్ఛ్రితబాహుభిః ॥౩౮॥
సీతాయాంహ్రియమాణాయాం విక్రోశంతీవపర్వతాః । హ్రియమాణాన్తువైదేహీందృష్ట్వాదీనోదివాకరః॥౩౯॥
ప్రతిధ్వస్తప్రభశ్శ్రీమా నాసీత్పాండరమణ్డలః । నాస్తిధర్మఃకుతస్సత్యం నార్జవంనానృశంసతా ॥ ౪౦ ॥ య
త్రరామస్యవైదేహీం భార్యాంహరతిరావణః । ఇతిసర్వాణిభూతాని గణశఃపర్యదేవయన్ ॥ ౪౧ ॥ విత్ర
స్తకాదీనముఖారురుదుర్మృగపోతకాః । ఉద్వీక్ష్యోద్వీక్ష్య నయనైరస్రపాతావిలేక్షణాః ॥ ౪౨ ॥ సుప్రవేపిత
గాత్రాశ్చ బభూవుర్వనదేవతాః । విక్రోశన్తీందృఢంసీతాందృష్ట్వాదుఃఖంతథాగతామ్ ॥ ౪౩ ॥ తాంతు లక్ష్మణ
రామేతి క్రోశంతీంమధురస్వరమ్ । అవేక్షమాణాంబహుశో వైదేహీంధరణీతలమ్ ॥ ౪౪ ॥ సతామాకులకేశాం
తాం విప్రమృష్టవిశేషకామ్ । జహారాత్మవినాశాయ దశగ్రీవోమనస్వినీమ్ ॥ ౪౫ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తుసా చారుదతీ
శుచిస్మితావినాకృతాబన్ధుజనేనమైథిలీ । అపశ్యతీరాఘవలక్ష్మణావుభౌ వివర్ణవక్త్రాభయభారపీడితా ॥ ౪౬ ॥

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్విపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౩౦ ॥ ౧౦౬౦౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఖముత్పతంతం తం దృష్ట్వా మైథిలీ జనకాత్మజా । దుఃఖితా పరమోద్విగ్నా భయే మహతి వర్తినీ ॥ ౧ ॥ రోషరోదనతామ్రాక్షీ భీమాక్షం రాక్షసాధిపమ్ । రుదతీ కరుణం సీతా హ్రియమాణేదమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ న వ్యపత్రపసే నీచ కర్మణానేన రావణ । జ్ఞాత్వా విరహితాం యన్మాం చోరయిత్వా పలాయసే ॥ ౩ ॥ త్వయైవ నూనం దుష్టాత్మన్ భీరుణా హర్తుమిచ్ఛతా । మమాపవాహితో భర్తా మృగరూపేణ మాయయా ॥ ౪ ॥ యో హి మాముద్యతస్త్రాతుం సోఽప్యయం వినిపాతితః । గృధ్రరాజః పురాణోఽసౌ శ్వశురస్య సఖా మమ ॥ పరమం ఖలు తే వీర్యం దృశ్యతే రాక్షసాధమ । విశ్రావ్య నామధేయం హి యుద్ధే నాస్మి జితా త్వయా ॥ ౬ ॥ ఈదృశం గర్హితం కర్మ కథం కృత్వా న లజ్జసే । స్త్రియాశ్చ హరణం నీచ రహితే చ పరస్య చ ॥ ౭ ॥ కథయిష్యంతి లోకేషు పురుషాః కర్మ కుత్సితమ్ । సునృశంసమధర్మిష్ఠం తవ శౌండీర్యమానినః ॥ ౮ ॥ ధిక్ తే శౌర్యం చ సత్త్వం చ యత్త్వం కథితవాంస్తదా । కులాక్రోశకరం లోకే ధిక్ తే చారిత్రమీదృశమ్ ॥ ౯ ॥ కిం కర్తుం శక్యమేవం హి యజ్జవేనైవ ధావసి । ముహూర్తమపి తిష్ఠస్వ న జీవన్ ప్రతియాస్యసి ॥ ౧౦ ॥ న హి చక్షుఃపథం ప్రాప్య తయోః పార్థివపుత్రయోః । ససైన్యోఽపి సమర్థస్త్వం ముహూర్తమపి జీవితుమ్ ॥ ౧౧ ॥ న త్వం తయోః శరస్పర్శం సోఢుం శక్తః కథంచన । వనే ప్రజ్వలితస్యేవ స్పర్శమగ్నేర్విహంగమః ॥ ౧౨ ॥ సాధు కుర్వాత్మనః పథ్యం సాధు మాం ముంచ రావణ । మత్ప్రధర్షణరుష్టో హి భ్రాత్రా సహ పతిర్మమ ॥ ౧౩ ॥ విధాస్యతి వినాశాయ త్వం మాం యది న ముంచసి । యేన త్వం వ్యవసాయేన బలాన్మాం హర్తుమిచ్ఛసి ॥ ౧౪ ॥ వ్యవసాయస్స తే నీచ భవిష్యతి నిరర్థకః । న హ్యహం తమపశ్యంతీ భర్తారం విబుధోపమమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఉత్సహే శత్రువశగా ప్రాణాన్ధారయితుం చిరమ్ । న నూనం చాత్మనః శ్రేయః పథ్యం వా సమవేక్షసే ॥ ౧౬ ॥ మృత్యుకాలే యథా మర్త్యో విపరీతాని సేవతే । ముమూర్షూణాం హి సర్వేషాం యత్పథ్యం తన్న రోచతే ॥ ౧౭ ॥ పశ్యామ్యద్య హి కంఠే త్వాం కాలపాశావపాశితమ్ । యథా చాస్మిన్భయస్థానే న బిభేషి దశానన ॥ ౧౮ ॥ వ్యక్తం హిరణ్మయాన్హి త్వం సంపశ్యసి మహీరుహాన్ । నదీం వైతరణీం ఘోరాం రుధిరౌఘనివాహినీమ్ ॥ ౧౯ ॥ అసిపత్రవనం చైవ భీమం పశ్యసి రావణ । తప్తకాంచనపుష్పాం చ వైడూర్యప్రవరచ్ఛదామ్ ॥ ద్రక్ష్యసే శాల్మలీం తీక్ష్ణామాయసైః కంటకైశ్చితామ్ । న హి త్వమీదృశం కృత్వా తస్యాలీకం మహాత్మనః ॥ ౨౧ ॥ చరితుం శక్ష్యసి చిరం విషం పీత్వేవ నిర్ఘృణః । బద్ధస్త్వం కాలపాశేన దుర్నివారేణ రావణ ॥ ౨౨ ॥ క్వ గతో లప్స్యసే శర్మ భర్తుర్మమ మహాత్మనః । నిమేషాంతరమాత్రేణ వినా భ్రాత్రా మహావనే ॥ ౨౩ ॥ రాక్షసా నిహతా యేన సహస్రాణి చతుర్దశ । స కథం రాఘవో వీరః సర్వాస్త్రకుశలో బలీ ॥ ౨౪ ॥ న త్వాం హన్యాచ్ఛరైస్తీక్ష్ణైరిష్టభార్యాపహారిణమ్ । ఏతచ్చాన్యచ్చ పరుషం వైదేహీ రావణాంకగా ॥ ౨౫ ॥ భయశోకసమావిష్టా కరుణం విలలాప హ ॥ ఓమ్ ॥ తథా భృశార్తాం బహు చైవ భాషిణీం విలాపపూర్వం కరుణం చ భామినీమ్ । జహార పాపః కరుణం వివేష్టతీం నృపాత్మజామాగతగాత్రవేపథుమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రిపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౩౩ ॥ ౮౬౬౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ హ్రియమాణా తు వైదేహీ కంచిన్నాథమపశ్యతీ । దదర్శ గిరిశృంగస్థాన్పంచ వానరపుంగవాన్ ॥ ౧ ॥ తేషాం మధ్యే విశాలాక్షీ కౌశేయం కనకప్రభమ్ । ఉత్తరీయం వరారోహా శుభాన్యాభరణాని చ ॥ ౨ ॥ ముమోచ యది రామాయ శంసేయురితి మైథిలీ । వస్త్రముత్సృజ్య తన్మధ్యే నిక్షిప్తం సహభూషణమ్ ॥ ౩ ॥ సంభ్రమాత్తు దశగ్రీవస్తత్కర్మ న స బుద్ధవాన్ । పింగాక్షాస్తాం విశాలాక్షీం నేత్రైరనిమిషైరివ ॥ ౪ ॥ విక్రోశంతీం తదా సీతాం దదృశుర్వానరర్షభాః । స చ పంపామతిక్రమ్య లంకామభిముఖః పురీమ్ ॥ ౫ ॥ జగా

మరుదతీంగృహ్యవైదేహీంరాక్షసేశ్వరః । తాంజహారసుసంహృష్టో రావణోమృత్యుమాత్మనః ॥ ౬ ॥ ఉత్సంగె
నేవభుజగీం తీక్ష్ణదంష్ట్రాంమహావిషామ్। వనానిసరితశ్శైలాంత్సరాంసిచవిహాయసా ॥ ౭ ॥ సక్షిప్రంసమతీయా
య శరశ్చాపాదివచ్యుతః । తిమినక్రనికేతంతువరుణాలయమక్షయమ్ ॥ ౮ ॥ సరితాంశరణంగత్వా సమతీయా
యసాగరమ్ । సంభ్రమాత్పరివృత్తోర్మీరుద్ధమీనమహోరగః ॥ ౯ ॥ వైదేహ్యాంహ్రియమాణాయాం బభూవవరు
ణాలయః । అంతరిక్షగతావాచ స్ససృజుశ్చారణాస్తదా ॥ ౧౦ ॥ ఏతదంతోదశగ్రీవ ఇతిసిద్ధాస్తదాబ్రువన్ । సతు
సీతాంవివేష్టంతీ మంకేనాదాయరావణః ॥ ౧౧ ॥ ప్రవివేశపురీంలంకాం రూపిణీంమృత్యుమాత్మనః । సోభి
గమ్యపురీంలంకాం సువిభక్తమహాపథామ్ ॥ ౧౨ ॥ సంరూఢకక్ష్యాబహుళం స్వమంతఃపురమావిశత్ । తత్ర
తామసితాపాంగాంశోకమోహపరాయణామ్ ॥ ౧౩ ॥ నిదధేరావణస్సీతాం మయోమాయామివాసురీమ్ । అ
బ్రవీచ్చదశగ్రీవః పిశాచీర్ఘోరదర్శనాః ॥ ౧౪ ॥ యథానేమాం పుమాంస్త్రీవా సీతాంపశ్యత్యసంమతః । ము
క్తామణిసువర్ణాని వస్త్రాణ్యాభరణానిచ ॥ ౧౫ ॥ యద్యదిచ్ఛేత్తదేవాస్యా దేయంమచ్ఛందతోయథా । యా
చవక్ష్యతివైదేహీం వచనంకించిదప్రియమ్॥ ౧౬ ॥అజ్ఞానాద్యదివాజ్ఞానా న్నతస్యాజీవితంప్రియమ్ । తథోక్త్వారా
క్షసీస్తాస్తు రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౭ ॥ నిష్క్రమ్యాంతఃపురాత్తస్మా త్కింకృత్యమితిచింతయన్ । దద
ర్శాష్టౌమహావీర్యా న్రాక్షసాన్పిశితాశనాన్ ॥ ౧౮ ॥ సతాన్దృష్ట్వామహావీర్యో వరదానేనమోహితః । ఉ
వాచైతానిదంవాక్యం ప్రశస్యబలవీర్యతః ॥ ౧౯ ॥ నానాప్రహరణాః క్షిప్ర మితోగచ్ఛతసత్వరాః । జనస్థానం
హతస్థానం భూతపూర్వంఖరాలయమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతోష్యతాంజనస్థానె శూన్యేనిహతరాక్షసె । పౌరుషంబల
మాశ్రిత్యత్రాసముత్సృజ్యదూరతః ॥ ౨౧ ॥ బలంహిసుమహద్యన్మె జనస్థానెనివెశితమ్ । సదూషణఖరంయుద్ధె
హతంరామేణసాయకైః ॥ ౨౨ ॥ తత్రక్రోధోమమామర్షా ద్ధైర్యస్యాపరివర్తతె । వైరంచసుమహజ్జాతంరా
మంప్రతిసుదారుణమ్ ॥ ౨౩ ॥ నిర్యాతయతుమిచ్ఛామి తచ్చవైరమహంరిపోః । నహిలప్స్యామ్యహంనిద్రా
మహత్వాసంయుగెరిపుమ్ ॥ ౨౪ ॥ తంత్విదానీమహంహత్వా ఖరదూషణఘాతినమ్ । రామంశర్మోపలప్స్యామి
ధసంలబ్ధ్వేవనిర్ధనః ॥ ౨౫ ॥ జనస్థానేవసద్భిస్తు భవద్భీరామమాశ్రితా । ప్రవృత్తిరుపనేతవ్యా కింకరోతీతి త
త్వతః ॥ ౨౬ ॥ అప్రమాదాచ్చగన్తవ్యం సర్వైరేవనిశాచరైః । కర్తవ్యశ్చసదాయత్నో రాఘవస్యవధంప్రతి ॥
యుష్మాకంచబలజ్ఞోహం బహుశోరణమూర్ధని । అతశ్చాస్మిన్జనస్థానెమయాయూయంనియోజితాః॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥త
తఃప్రియంవాక్యముపేత్యరాక్షసామహార్థమష్టావభివాద్యరావణమ్ । విహాయలంకాంసహితాఃప్రతస్థిరెయతో
జనస్థానమలక్ష్యదర్శనాః ॥ ౨౯ ॥తతస్తుసీతాముపలభ్యరావణస్సుసంప్రహృష్టఃపరిగృహ్యమైథిలీమ్ । ప్రసజ్యరా
మేణచవైరముత్తమంబభూవమోహాన్ముదితస్సరాక్షసః॥ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండె చతుఃపంచాశస్సర్గః॥౩౩౬॥౬౭౨౦॥

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ సన్దిశ్యరాక్షసాన్ఘోరా న్రావణోష్టౌమహాబలాన్ । ఆత్మానం బుద్ధివైక్ల
బ్యా త్కృతకృత్యమమన్యత ॥ ౧ ॥ సచిన్తయానోవైదేహీం కామబాణసమర్పితః । ప్రవివేశగృహంరమ్యం సీ
తాందృష్టుమభిత్వరన్ ॥ ౨ ॥ సప్రవిశ్యతుతద్వేశ్మ రావణోరాక్షసాధిపః । అపశ్యద్రాక్షసీమధ్యేసీతాం శోక
పరాయణామ్ ॥ ౩ ॥ అశ్రుపూర్ణముఖీందీనాం శోకభారాభిపీడితామ్ । వాయువేగైరివాక్రాన్తాం మజ్జన్తీంనా
మహార్ణవె ॥ ౪ ॥ మృగయూథపరిభ్రష్టాం మృగీంశ్వభిరివావృతామ్ । అధోముఖముఖీంసీతా మభ్యేత్యచనిశాచ
రః ॥ ౫ ॥ తాంతుశోకపరాందీనా మవశాంరాక్షసాధిపః । సబలాద్దర్శయామాస గృహందేవగృహోపమమ్॥౬॥
హర్మ్యప్రాసాదసంబాధం స్త్రీసహస్రనిషెవితమ్ । నానాపక్షిగణైర్జుష్టం నానారత్నసమన్వితమ్ ॥ ౭ ॥దా

దైశ్చ తాపనీయైశ్చ స్ఫాటికై రాజతైరపి । వజ్రవైదూర్యచిత్రైశ్చ స్తంభైర్దృష్టిమనోహరైః ॥ ౮ ॥ దివ్యదుం
దుభినిర్హ్రాదం తప్తకాంచనతోరణమ్ । సోపానం కాంచనం చిత్ర మారురోహ తయా సహ ॥ ౯ ॥ దాన్తికా రాజ
తాశ్చైవ గవాక్షాః ప్రియదర్శనాః । హేమజాలావృతాశ్చాసం స్తత్ర ప్రాసాదపఙ్క్తయః ॥ ౧౦ ॥ సుధామణి
విచిత్రాణి భూమిభాగాని సర్వశః । దశగ్రీవస్స్వభవనే ప్రాదర్శయత మైథిలీమ్ ॥ ౧౧ ॥ దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యశ్చ
నానావృక్షసమావృతాః । రావణో దర్శయామాస సీతాం శోకపరాయణామ్ ॥ ౧౨ ॥ దర్శయిత్వా తు వైదేహ్యాః
కృత్స్నం తద్భవనోత్తమమ్ । ఉవాచ వాక్యం పాపాత్మా సీతాం లోభితుమిచ్ఛయా ॥ ౧౩ ॥ దశ రాక్షసకోట్యశ్చ ద్వా
వింశతిరథాపరాః । తేషాం ప్రభురహం సీతే సర్వేషాం భీమకర్మణామ్ ॥ ౧౪ ॥ వర్జయిత్వా జరావృద్ధాన్ బాలాం
శ్చ రజనీచరాన్ । సహస్రమేకమేకస్య మమ కార్యపురస్సరమ్ ॥ ౧౫ ॥ యదిదం రాజతంత్రం మే త్వయి సర్వం
ప్రతిష్ఠితమ్ । జీవితం చ విశాలాక్షి త్వం మే ప్రాణైర్గరీయసీ ॥ ౧౬ ॥ బహూనాం స్త్రీసహస్రాణాం మమ యోఽసౌ
పరిగ్రహః । తాసాం త్వమీశ్వరీ సీతే మమ భార్యా భవ ప్రియే ॥ ౧౭ ॥ సాధు కిం తేఽన్యయా బుద్ధ్యా రోచయస్వ
వచో మమ । భజస్వ మాఽభితప్తస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౧౮ ॥ పరిక్షిప్తా సముద్రేణ లఙ్కేయం శతయోజనా ।
నేయం ధర్షయితుం శక్యా సేన్ద్రైరపి సురాసురైః ॥ ౧౯ ॥ న దేవేషు న యక్షేషు న గన్ధర్వేషు పక్షిషు । అహం ప
శ్యామి లోకేషు యో మే వీర్యసమో భవేత్ ॥ ౨౦ ॥ రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తాపసేన గతాయుషా । కింకరిష్యసి రా
మేణ మానుషేణాల్పతేజసా ॥ ౨౧ ॥ భజస్వ సీతే మామేవ భర్తాఽహం సదృశస్తవ । యౌవనం హ్యధ్రువం భీరుర
మస్వేహ మయా సహ ॥ ౨౨ ॥ దర్శనే మా కృథా బుద్ధిం రాఘవస్య వరాననే । కాఽస్య శక్తిరిహాగన్తు మపి సీతే మనో
రథైః ॥ ౨౩ ॥ న శక్యో వాయురాకాశే పాశైర్బద్ధుం మహాజవః । దీప్యమానస్య వాప్యగ్నే ర్గ్రహీతుం విమలాం
శిఖామ్ ॥ ౨౪ ॥ త్రయాణామపి లోకానాం న తం పశ్యామి శోభనే । విక్రమేణ నయేద్యస్త్వాం మద్బాహుపరి
పాలితామ్ ॥ ౨౫ ॥ లఙ్కాయాం సుమహద్రాజ్యమిదం త్వమనుపాలయ । త్వత్ప్రేష్యా మద్విధాశ్చైవ దేవాశ్చా
పి చరాచరాః ॥ ౨౬ ॥ అభిషేకోదకక్లిన్నా తుష్టా చ రమయస్వ మామ్ । దుష్కృతం యత్పురా కర్మ వనవాసేన తద్గ
తమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ ॥ యశ్చ తే సుకృతో ధర్మ స్తస్యేహ ఫలమాప్నుహి । ఇహ మాల్యాని సర్వాణి దివ్యగన్ధాని మై
థిలి ॥ ౨౮ ॥ భూషణాని చ ముఖ్యాని సేవస్వ చ మయా సహ । పుష్పకం నామ సుశ్రోణి భ్రాతుర్వైశ్రవణస్య
మే ॥ ౨౯ ॥ విమానం సూర్యసఙ్కాశం తరసా నిర్జితం మయా । విశాలం రమణీయం చ తద్విమానమనుత్తమమ్ ॥
తత్ర సీతే మయా సార్ధం విహరస్వ యథాసుఖమ్ । అమలం పద్మసంకాశం వదనం చారుదర్శనమ్ ॥ ౩౧ ॥ శోకార్త
స్తువరారోహే న భ్రాజతి వరాననే । ఏవం వదతి తస్మింత్సా వస్త్రాంతేన వరాంగనా ॥ ౩౨ ॥ పిధాయేందునిభం సీతా
ముఖమశ్రూణ్యవర్తయత్ । ధ్యాయన్తీం తామివాస్వస్థాం దీనాం చింతాహతప్రభామ్ ॥ ౩౩ ॥ ఉవాచ వచనం
పాపో రావణో రాక్షసేశ్వరః । అలం వ్రీడేన వైదేహి ధర్మలోపకృతేన చ ॥ ౩౪ ॥ ఆర్షోఽయం దైవనిష్యందో య
స్త్వామభిగమిష్యతి । ఏతౌ పాదౌ మయా స్నిగ్ధౌ శిరోభిః పరిపీడితౌ ॥ ౩౫ ॥ ప్రసాదం కురు మే క్షిప్రం వశ్యో దా
సోఽహమస్మి తే । ఇమాశ్శూన్యా మయా వాచ శ్శుష్యమాణేన భాషితాః ॥ ౩౬ ॥ న చాపి రావణః కాంచి న్మూర్ధ్నా
స్త్రీం ప్రణమేత హ । ఏవముక్త్వా దశగ్రీవో మైథిలీం జనకాత్మజామ్ ॥ ౩౭ ॥ కృతాంతవశమాపన్నో మమేయమి
తి మన్యతే ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచపంచాశస్సర్గః ॥ ౨౩౯ ॥ ౪౭౦ ॥ ＊＊＊＊＊＊＊＊＊＊＊＊＊＊＊＊＊＊
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సా తథోక్తా తు వైదేహీ నిర్భయా శోకకర్శితా । తృణమంతరతః కృత్వా రా
వణం ప్రత్యభాషత ॥ ౧ ॥ రాజా దశరథో నామ ధర్మసేతురివాచలః । సత్యసంధః పరిజ్ఞాతో యస్య పుత్రస్స రా

ఘవః ॥ ౨ ॥ రామో నామ స ధర్మాత్మా త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః। దీర్ఘబాహుర్విశాలాక్షో దైవతం హి పతిర్మమ ॥ ౩ ॥
ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతః సింహస్కంధో మహాద్యుతిః। లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా యస్తే ప్రాణాన్హరిష్యతి ॥ ౪ ॥ ప్ర
త్యక్షం యద్యహం తస్య త్వయా స్యాం ధర్షితా బలాత్ । శయితా త్వం హతస్సంఖ్యే జనస్థానే యథా ఖరః ॥ ౫ ॥ య
ఏతే రాక్షసాః ప్రోక్తా ఘోరరూపా మహాబలాః। రాఘవే నిర్విషాస్సర్వే సుపర్ణే పన్నగా యథా ॥ ౬ ॥ తస్య
జ్యావిప్రముక్తాస్తే శరాః కాంచనభూషణాః। శరీరం విధమిష్యంతి గఙ్గాకూలమివోర్మయః ॥ ౭ ॥ అసురైర్వా
సురైర్వా త్వం యద్యవధ్యోఽసి రావణ। ఉత్పాద్య సుమహద్వైరం జీవంస్తస్య న మోక్ష్యసే ॥ ౮ ॥ స తే జీవితశేష
స్య రాఘవోఽన్తకరో బలీ। పశోర్యూపగతస్యేవ జీవితం తవ దుర్లభమ్ ॥ ౯ ॥ యది పశ్యేత్స రామస్త్వాం రోషదీప్తేన
చక్షుషా। రక్షస్త్వమద్య నిర్దగ్ధో గచ్ఛేస్సద్యః పరాభవమ్ ॥ ౧౦ ॥ యశ్చన్ద్రం నభసో భూమౌ పాతయేన్నాశయే
త వా। సాగరం శోషయేద్వాపి స సీతాం మోచయేదిహ ॥ ౧౧ ॥ గతాయుస్త్వం గతశ్రీకో గతసత్త్వో గతేన్ద్రియః।
లఙ్కా వైధవ్యసంయుక్తా త్వత్కృతేన భవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ న తే పాపమిదం కర్మ సుఖోదర్కం భవిష్యతి । యాఽహం నీ
తా వినాభావం పతిపార్శ్వాత్త్వయా వనే ॥ ౧౩ ॥ స హి దైవతసంయుక్తో మమ భర్తా మహాద్యుతిః । నిర్భయో వీ
ర్యమాశ్రిత్య శూన్యే వసతి దండకే ॥ ౧౪ ॥ స తే దర్పం బలం వీర్యముత్సేకం చ తథావిధం । అపనేష్యతి గాత్రేభ్య
శ్శరవర్షేణ సంయుగే ॥ ౧౫ ॥ యదా వినాశో భూతానాం దృశ్యతే కాలచోదితః । తదా కార్యే ప్రమాద్యంతి న
రాః కాలవశం గతాః ॥ ౧౬ ॥ మాం ప్రధర్ష్య స తే కాలః ప్రాప్తోఽయం రాక్షసాధమ । ఆత్మనో రాక్షసానాం చ వ
ధాయాన్తఃపురస్య చ ॥ ౧౭ ॥ న శక్యా యజ్ఞమధ్యస్థా వేదిస్స్రుగ్భాణ్డమణ్డితా । ద్విజాతిమన్త్రపూతా చ చణ్డా
లేనావమర్దితుమ్ ॥ ౧౮ ॥ తథాహం ధర్మనిత్యస్య ధర్మపత్నీ పతివ్రతా । త్వయా స్ప్రష్టుం న శక్యాస్మి రాక్షసాధ
మ పాపినా ॥ ౧౯ ॥ క్రీడంతీ రాజహంసేన పద్మషండేషు నిత్యదా । హంసీ సా తృణషండస్థం కథం పశ్యేత మద్గుకం ॥
ఇదం శరీరం నిస్సంజ్ఞం బన్ధ వా ఖాదయస్వ వా । నేదం శరీరం రక్ష్యం మే జీవితం వాపి రాక్షస ॥ ౨౧ ॥ న హి శక్ష్యామ్యు
పక్రోశం పృథివ్యాం దాతుమాత్మనః । ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ క్రోధాత్సుపరుషం వచః ॥ ౨౨ ॥ రావణం మైథిలీ త
త్ర పునర్నోవాచ కించన । సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రోమహర్షణమ్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రత్యువాచ తతస్సీతాం
భయసన్దర్శనం వచః । శృణు మైథిలి మద్వాక్యం మాసాన్ద్వాదశ భామిని ॥ ౨౪ ॥ కాలేనానేన నాభ్యేషి యది మాం
చారుహాసిని । తతస్త్వాం ప్రాతరాశార్థం సూదాశ్ఛేత్స్యంతి లేశశః ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణశ్శ
త్రురావణః । రాక్షసీశ్చ తతః క్రుద్ధ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥ శీఘ్రమేవ హి రాక్షస్యో వికృతా ఘోరదర్శనాః ।
దర్పమస్యా వినేష్యధ్వం మాంసశోణితభోజనాః ॥ ౨౭ ॥ వచనాదేవ తాస్తస్య సుఘోరా రాక్షసీగణాః । కృత
ప్రాఞ్జలయో భూత్వా మైథిలీం పర్యవారయన్ ॥ ౨౮ ॥ స తాః ప్రోవాచ రాజా తు రావణో ఘోరదర్శనః । ప్ర
చాల్య చరణోత్కర్షైర్దారయన్నివ మేదినీమ్ ॥ ౨౯ ॥ అశోకవనికామధ్యే మైథిలీ నీయతామియమ్ । తత్రేయం
రక్ష్యతాం గూఢం యుష్మాభిః పరివారితా ॥ ౩౦ ॥ తత్రైనాం తర్జనైర్ఘోరైః పునస్సాన్త్వైశ్చ మైథిలీమ్ । ఆనయధ్వం వ
శం సర్వా వన్యాం గజవధూమివ ॥ ౩౧ ॥ ఇతి ప్రతిసమాదిష్టా రాక్షస్యో రావణేన తాః । అశోకవనికాం జగ్ముర్మైథి
లీం ప్రతిగృహ్య తు ॥ ౩౨ ॥ సర్వకామఫలైర్వృక్షైర్నానాపుష్పఫలైర్వృతామ్ । సర్వకాలమదైశ్చాపి ద్విజైస్స
ముపసేవితామ్ ॥ ౩౩ ॥ సా తు శోకపరీతాఙ్గీ మైథిలీ జనకాత్మజా । రాక్షసీవశమాపన్నా వ్యాఘ్రీణాం హరిణీ
యథా ॥ ౩౪ ॥ శోకేన మహతా గ్రస్తా మైథిలీ జనకాత్మజా । న శర్మ లభతే భీరుః పాశబద్ధా మృగీ యథా ॥ ౩౫ ॥
ఓమ్ ॥ న విన్దతే తత్ర తు శర్మ మైథిలీ విరూపనేత్రాభిరతీవ తర్జితా । పతిం స్మరన్తీ దయితం చ దైవతం విచేతనాఽభూద్భ

యశోకపీడితా ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండె షట్పంచాశస్సర్గః ॥ ౧౪౨ ॥ ౨౮౪౦ ॥ ************
శ్రీరామాయనమఃర ॥ ఓమ్ ॥ రాక్షసం మృగరూపేణ చరన్తంకామరూపిణమ్ । నిహత్యరామో మారీ
చం తూర్ణంపథినివర్తతె ॥ ౧ ॥ తస్య సన్త్వరమాణస్య ద్రష్టుకామస్యమైథిలీమ్ । క్రూరస్వనోథగోమాయుర్విన
నాదాస్యపృష్ఠతః॥ ౨ ॥ సతస్యస్వరమాజ్ఞాయ దారుణంరోమహర్షణమ్ । చిన్తయామాసగోమాయోస్స్వరేణపరి
శఙ్కితః ॥ ౩ ॥ అశుభంబతమన్యేహం గోమాయుర్వాశ్యతేయథా । స్వస్తిస్యాదపివైదేహ్యా రాక్షసైర్భక్షణంవి
నా ॥ ౪ ॥ మారీచేనతువిజ్ఞాయ స్వరమాలక్ష్యమామకమ్ । విక్రుష్టంమృగరూపేణ లక్ష్మణశ్శృణుయాద్యది ॥ ౫ ॥
ససౌమిత్రిస్స్వరంశ్రుత్వా తాంచహిత్వాచ మైథిలీమ్ । తయైవప్రహితఃక్షిప్రం మత్సకాశమిహైష్యతి ॥ ౬ ॥
రాక్షసైస్సహితైర్నూనం సీతాయాఈప్సితోవధః । కాంచనశ్చమృగోభూత్వా వ్యపనీయాశ్రమాత్తుమామ్॥ ౭ ॥
దూరంనీత్వాతుమారీచో రాక్షసోభూచ్ఛరాహతః । హాలక్ష్మణహతోస్మీతి యద్వాక్యంవ్యాజహారహ ॥ ౮ ॥ అపి
స్వస్తిభవేత్తాభ్యాం రహితాభ్యాం మహావనే । జనస్థాననిమిత్తంహి కృతవైరోస్మిరాక్షసైః ॥ ౯ ॥ నిమిత్తానిచ
ఘోరాణి దృశ్యంతేద్యబహూనిచ । ఇత్యేవం చిన్తయన్రామః శ్రుత్వాగోమాయునిస్వనమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఆత్మనశ్చా
పనయనాన్మృగరూపేణరక్షసా । నివర్తమానస్త్వరయా జవేనాశ్రమమాత్మనః॥ ౧౧ ॥ఆజగామజనస్థానంరాఘ
వఃపరిశఙ్కితః । తందీనమనసాదీనమాసేదుర్మృగపక్షిణః॥౧౨॥సవ్యంకృత్వామహాత్మానం ఘోరాంశ్చససృజుస్స్వ
రాన్ । తానిదృష్ట్వానిమిత్తాని మహాఘోరాణిరాఘవః॥౧౩॥ఆజగామజనస్థానం చింతయన్నేవసత్వరః।సీతాంస
తువరారోహాంలక్ష్మణంచమహాబలం । న్యవర్తతాథత్వరితోజవేనాశ్రమమాత్మనః ॥ తతోలక్ష్మణమాయాంతందద
ర్శవిగతప్రభం।తతోఽవిదూరేరామేణసమీయాయసలక్ష్మణః॥౧౫॥విషణ్ణస్సవిషణ్ణేనదుఃఖితోదుఃఖభాగినా।సంజగ
ర్హేథతంభ్రాతా జ్యేష్ఠోలక్ష్మణమాగతమ్॥ ౧౬॥విహాయసీతాంవిజనేవనేరాక్షససేవితే । గృహీత్వాచకరంసవ్యంల
క్ష్మణం రఘునన్దనః॥ ౧౭ ॥ ఉవాచమధురోదర్కమిదంపరుషమార్తిమత్ । అహోలక్ష్మణగర్హ్యంతేకృతంయస్త్వం
విహాయతామ్ ॥ ౧౮ ॥ సీతామిహాగతస్సౌమ్య కచ్చిత్స్వస్తిభవేదిహ । నమేస్తిసంశయోవీరసర్వథా జనకాత్మ
జా ॥ ౧౯ ॥ వినష్టాభక్షితావాపి రాక్షసైర్వనచారిభిః । అశుభాన్యేవభూయిష్ఠం యథాప్రాదుర్భవంతిమే॥౨౦
అపిలక్ష్మణసీతాయాస్సామగ్ర్యంప్రాప్నుయావహే । జీవన్త్యాఃపురుషవ్యాఘ్ర సుతాయాజనకస్యవై ॥ ౨౧ ॥
యథావైమృగసంఘాశ్చ గోమాయుశ్చైవభైరవమ్ । వాశ్యంతె శకునాశ్చాపి ప్రదీప్తామభితోదిశం ॥ ౨౨ ॥ అ
పిస్వస్తిభవేత్తస్యా రాజపుత్ర్యామహాబల ॥ ఓమ్ ॥ ఇదంహిరక్షోమృగసన్నికాశం ప్రలోభ్యమాందూరమను
ప్రయాంతమ్ । హతంకథంచిన్మహతాశ్రమేణ సరాక్షసోభూన్మ్రియమాణఏవ ॥ ౨౩ ॥ మనశ్చమేదీనమిహాప్ర
హృష్టం చక్షుశ్చసవ్యం కురుతేవికారం । అసంశయంలక్ష్మణనాస్తిసీతాహృతామృతావాపథివర్తతేవా ॥ ౨౪ ॥*॥
ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండె సప్తపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౫ ॥ ౯౦౦ ॥ ************************
శ్రీరామాయనమఃర ॥ సదృష్ట్వాలక్ష్మణందీనం శూన్యేదశరథాత్మజః । పర్యపృచ్ఛత ధర్మాత్మావైదేహీ
మాగతంవినా ॥ ౧ ॥ ప్రస్థితందండకారణ్యం యామామనుజగామహ । క్వసాలక్ష్మణవైదేహీయాంహిత్వాత్వ
మిహాగతః ॥ ౧ ॥ రాజ్యభ్రష్టస్యదీనస్య దండకాన్పరిధావతః । క్వసాదుఃఖసహాయామే వైదేహీతనుమధ్యమా ॥
యాంవినానోత్సహేవీర ముహూర్తమపిజీవితుమ్ । క్వసాప్రాణసహాయామే సీతాసురసుతోపమా ॥ ౪ ॥ పతి
త్వమమరాణాంవా పృథివ్యాశ్చాపిలక్ష్మణ । తాంవినాతపనీయాభాం నేచ్ఛేయంజనకాత్మజామ్ ॥ ౫ ॥ కచ్చిజ్జీవ
తివైదేహీప్రాణైఃప్రియతరామమ । కచ్చిత్ప్రవ్రాజనంసౌమ్య నమేమిథ్యాభవిష్యతి ॥ ౬ ॥ సీతానిమిత్తం సౌమి

తే మృతేమయిగతేత్వయి । కచ్చిత్సకామాసుఖితా కైకేయీసాభవిష్యతి॥ ౭ ॥ సపుత్రరాజ్యాంసిద్ధార్థాం
మృతపుత్రాతపస్వినీ । ఉపస్థాస్యతికౌసల్యాకచ్చిత్సౌమ్యనకేకయీమ్ ॥ ౮ ॥ యదిజీవతివైదేహీగమిష్యామ్యాశ్ర
మంపునః । సువృత్తాయదివృత్తాసా ప్రాణాంస్త్యక్ష్యామిలక్ష్మణ ॥ ౯ ॥ యదిమామాశ్రమగతం వైదేహీనాభిభా
షతే । పునఃప్రహసితాసీతా వినశిష్యామిలక్ష్మణ ॥ ౧౦ ॥ బ్రూహిలక్ష్మణవైదేహీ యదిజీవతివానవా । త్వయిప్ర
మత్తేరక్షోభిర్భక్షితావాతపస్వినీ ॥ ౧౧ ॥ సుకుమారీచబాలాచ నిత్యంచాదుఃఖదర్శినీ । మద్వియోగేన వైదేహీ
వ్యక్తంశోచతిదుర్మనాః ॥ ౧౨ ॥ సర్వథారక్షసాతేన జిహ్మేనసుదురాత్మనా । వదతాలక్ష్మణేత్యుచ్చైస్తవాపి జ
నితంభయమ్ ॥ ౧౩ ॥ శ్రుతస్తుశంకేవైదేహ్యా సస్వరస్సదృశోమమ । త్రస్తయాప్రేషితస్త్వంచ ద్రష్టుం మాం
శీఘ్రమాగతః ॥ ౧౪ ॥ సర్వథాతుకృతంకష్టం సీతాముత్సృజతావనే । ప్రతికర్తుంనృశంసానాం రక్షసాం దత్త
మన్తరమ్ ॥ ౧౫ ॥ దుఃఖితాఃఖరఘాతేన రాక్షసాఃపిశితాశనాః । తైస్సీతానిహతాఘోరైర్భవిష్యతినసంశయః॥
అహోఽస్మివ్యసనేమగ్నస్సర్వథాశత్రుసూదన । కింన్విదానీంకరిష్యామి శంకేప్రాప్తవ్యమీదృశం ॥ ౧౭ ॥ఇతిసీతాం
వరారోహాం చిన్తయన్నేవరాఘవః । ఆజగామజనస్థానం త్వరయాసహలక్ష్మణః ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥ విగర్హమాణో
నుజమార్తరూపం క్షుధాశ్రమాచ్చైవపిపాసయాచ । వినిశ్వసంచ్ఛుష్కముఖోవివర్ణః ప్రతిశ్రయంప్రాప్యస
మీక్ష్యశూన్యమ్ ॥ ౧౯ ॥ స్వమాశ్రమంసమ్ప్రవిగాహ్యవీరోవిహారదేశాననుసృత్యకాంశ్చిత్ । ఏతత్తదిత్యేవనివా
సభూమౌ ప్రహృష్టరోమావ్యథితోబభూవ ॥ ౨౦ ॥ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండేఽష్టపంచాశస్సర్గః ॥౫౯౫॥౧౯౯౦౦॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథాశ్రమాదుపావృత్తమన్తరారఘునన్దనః । పరిపప్రచ్ఛసౌమిత్రిం రా
మోదుఃఖాదిదంపునః ॥ ౧ ॥ తమువాచకిమర్థంత్వమాగతోపాస్యమైథిలీమ్ । యదాసాతవవిశ్వాసాద్వనే విరహి
తామయా ॥ ౨ ॥ దృష్ట్వైవాభ్యాగతంత్వాంమే మైథిలీంత్యజ్యలక్ష్మణ । శంకమానం మహత్పాపం యత్సత్యంవ్య
థితంమనః ॥ ౩ ॥ స్ఫురతేనయనం సవ్యం బాహుశ్చహృదయంచమే । దృష్ట్వాలక్ష్మణదూరేత్వాం సీతావిరహితం
పథి ॥ ౪ ॥ ఏవముక్తస్తుసౌమిత్రిర్లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః । భూయోదుఃఖసమావిష్టోదుఃఖితంరామమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥
నస్వయంకామకారేణ తాంత్యక్త్వాహమిహాగతః । ప్రచోదితస్తయైవోగ్రైస్త్వత్సకాశమిహాగతః ॥ ౬ ॥ ఆర్యే
ణేవపరాక్రుష్టం హాసీతేలక్ష్మణేతిచ । పరిత్రాహీతియద్వాక్యం మైథిల్యాస్తచ్ఛ్రుతింగతం ॥ ౭ ॥ సాతమార్తస్వరం
శ్రుత్వా తవస్నేహేనమైథిలీ । గచ్ఛగచ్ఛేతిమామాహరుదతీ భయవిహ్వలా ॥ ౮ ॥ ప్రచోద్యమానేనమయాగ
చ్ఛేతిబహుశస్తయా । ప్రత్యుక్తామైథిలీవాక్యమిదంత్వత్ప్రత్యయాన్వితమ్ ॥ ౯ ॥ నతత్పశ్యామ్యహంరక్షోయద
స్యభయమావహేత్ । నిర్వృతాభవనాస్త్యేతత్కేనాప్యేవముదాహృతమ్ ॥౧౦॥ విగర్హితంచనీచంచకథమార్యో
ఽభిధాస్యతి । త్రాహీతివచనంసీతే యస్త్రాయేత్త్రిదశానపి॥౧౧॥ ఓమ్ ॥కింనిమిత్తంతుకేనాపిభ్రాతురాలమ్బ్యమేస్వ
రం । రాక్షసేనేరితంవాక్యంత్రాహిత్రాహీతిశోభనే॥ విస్వరంవ్యాహృతంవాక్యంలక్ష్మణత్రాహిమామితి।నభవత్యా
వ్యథాకార్యాకునారీజనసేవితా । అలంవైక్లబ్యమాలమ్బ్యస్వస్థాభవనిరుత్సుకా॥౧౩॥ నసోఽస్తిత్రిషులోకేషుపు
మాన్యో రాఘవంరణే । జాతోవాజాయమానోవాసంయుగేయఃపరాజయేత్ ॥ ౧౪ ॥అజయ్యోరాఘవోయుద్ధేదె
వైశ్శక్రపురోగమైః । ఏవముక్తాతువైదేహీపరిమోహితచేతనా॥ ౧౫॥ఉవాచాశ్రూణిముంచంతీదారుణంమామిదం
వచః । భావోమయితవాత్యర్థంపాపఏవనివేశితః॥ ౧౬ ॥ వినష్టేభ్రాతరిప్రాప్తుంనచత్వంమామవాప్స్యసి । సంకే
తాద్భరతేనత్వం రామంసమనుగచ్ఛసి ॥ ౧౭ ॥ క్రోశన్తంహి యథాత్యర్థం నైనమభ్యవపద్యసే । రిపుఃప్రచ్ఛ
న్నచారీత్వం మదర్థమనుగచ్ఛసి ॥ ౧౮ ॥ రాఘవస్యాన్తరప్రేప్సుస్తథైవంనాభిపద్యసే । ఏవముక్తోహివైదేహ్యా

సంరబ్ధో రక్తలోచనః ॥ ౧౯ ॥ క్రోధాత్ప్రస్ఫురమాణోష్ఠ ఆశ్రమాదభినిర్గతః । ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం రామ
స్సన్తాపమోహితః ॥ ౨౦ ॥ అబ్రవీద్దుష్కృతం సౌమ్య వినా యత్త్వమిహాగతః । జానన్నపి సమర్థం మాం రక్షసాం
వినివారణే ॥ ౨౧ ॥ అనేన క్రోధవాక్యేన మైథిల్యా నిస్సృతో భవాన్ । నహి తే పరితుష్యామి త్యక్త్వా యద్యాసి మై
థిలీమ్ ॥ ౨౨ ॥ క్రుద్ధాయాః పరుషం శ్రుత్వా తాం విహాయ త్వమాగతః । సర్వథా త్వవినీతం తే సీతయా యత్ప్రచోది
తః ॥ ౨౩ ॥ క్రోధస్య వశమాపన్నో నాకరోశ్శాసనం మమ । అసౌ హి రాక్షసశ్శేతే శరేణాభిహతో మయా ॥ ౨౪
మృగరూపేణ యేనాహమాశ్రమాదపవాహితః ॥ ఓమ్ ॥ వికృష్య చాపం పరిధాయ సాయకం సలీలబాణేన చ తాడి
తో మయా । మార్గీం తనుం త్యజ్య స విక్లబస్వరో బభూవ కేయూరధరస్స రాక్షసః ॥ ౨౫ ॥ శరాహతేనైవ తదా
ర్తయా గిరా స్వరం మమాలమ్బ్య సుదూరసంశ్రవమ్ । ఉదాహృతం తద్వచనం సుదారుణం త్వమాగతో యేన విహాయ
మైథిలీం ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౯ ॥ ౯౯౬౦ ॥ ***************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ భృశమావ్రజమానస్య తస్యాధో వామలోచనమ్ । ప్రాస్ఫురచ్చాస్ఖలద్రా
మో వేపథుశ్చాస్య జాయతే ॥ ౧ ॥ ఉపాలక్ష్య నిమిత్తాని సోఽశుభాని ముహుర్ముహుః । అపి క్షేమం ను సీతాయా ఇ
తి వై వ్యాజహార చ ॥ ౨ ॥ త్వరమాణో జగామాథ సీతాదర్శనలాలసః । శూన్యమావసథం దృష్ట్వా బభూవోద్విగ్న
మానసః ॥ ౩ ॥ ఉద్భ్రమన్నివ వేగేన విక్షిపన్ రఘునన్దనః । తత్ర తత్రోటజస్థానమభివీక్ష్య సమన్తతః ॥ ౪ ॥ దద
ర్శ పర్ణశాలాం చ రహితాం సీతయా తదా । శ్రియా విరహితాం ధ్వస్తాం హేమన్తే పద్మినీమివ ॥ ౫ ॥ రుదన్తమివ
వృక్షైశ్చ మ్లానపుష్పమృగద్విజమ్ । శ్రియా విహీనం విధ్వస్తం సన్త్యక్తవనదైవతమ్ ॥ ౬ ॥ విప్రకీర్ణాజినకుశం
విప్రవిద్ధబ్రుసీకటమ్ । దృష్ట్వా శూన్యం నిజస్థానం విలలాప పునః పునః ॥ ౭ ॥ హృతా మృతా వా నష్టా వా భక్షితా
వా భవిష్యతి । నిలీనాప్యథవా భీరురథవా వనమాశ్రితా ॥ ౮ ॥ గతా విచేతుం పుష్పాణి ఫలాన్యపి చ వా పునః । అథ
వా పద్మినీం యాతా జలార్థం వా నదీం గతా ॥ ౯ ॥ యత్నాన్మృగయమాణస్తు నాససాద వనే ప్రియామ్ । శోకరక్తే
క్షణశ్శోకాదున్మత్త ఇవ లక్ష్యతే ॥ ౧౦ ॥ వృక్షాద్వృక్షం ప్రధావంస్స గిరేశ్చాద్రిం నదాన్నదీం । బభూవ విలపన్రా
మశ్శోకార్ణవపరిప్లుతః ॥ ౧౧ ॥ అపి కాచిత్త్వయా దృష్టా సా కదమ్బప్రియా ప్రియా । కదమ్బ యది జానీషే శంస
సీతాం శుభాననామ్ ॥ ౧౨ ॥ స్నిగ్ధపల్లవసంకాశాం పీతకౌశేయవాసినీమ్ । శంసస్వ యది వా దృష్టా బిల్వ బిల్వో
పమస్తనీ ॥ ౧౩ ॥ అథవార్జున శంస త్వం ప్రియాం తామర్జునప్రియాం । జనకస్య సుతా భీరుర్యది జీవతి వా న వా ॥ ౧౪
కకుభః కకుభోరూం తాం వ్యక్తం జానాతి మైథిలీం । యథా పల్లవపుష్పాఢ్యో భాతి హ్యేష వనస్పతిః ॥ ౧౫ ॥ భ్రమ
రైరుపగీతశ్చ యథా ద్రుమవరో హ్యయం । ఏష వ్యక్తం విజానాతి తిలకస్తిలకప్రియాం ॥ ౧౬ ॥ అశోక శోకాపనుద
శోకోపహతచేతసం । త్వన్నామానం కురు క్షిప్రం ప్రియాసన్దర్శనేన మామ్ ॥ ౧౭ ॥ యది తాల త్వయా దృష్టా ప
క్వతాలఫలస్తనీ । కథయస్వ వరారోహాం కారుణ్యం యది తే మయి ॥ ౧౮ ॥ యది దృష్టా త్వయా సీతా జమ్బు జం
బూఫలోపమా । ప్రియాం యది విజానీషే నిశ్శఙ్కం కథయస్వ మే ॥ ౧౯ ॥ అహో త్వం కర్ణికారాద్య సుపుష్పైశ్శో
భసే భృశం । కర్ణికారప్రియా సాధ్వీ శంస దృష్టా ప్రియా యది ॥ ౨౦ ॥ చూతనీపమహాసాలాన్ పనసాన్కురవాన్ధ
వాన్ । దాడిమానసనాన్గత్వా దృష్ట్వా రామో మహాయశాః ॥ ౨౧ ॥ మల్లికామాధవీశ్చైవ చమ్పకాన్కేతకీస్త
థా । పృచ్ఛన్ రామో వనే భ్రాన్త ఉన్మత్త ఇవ లక్ష్యతే ॥ ౨౨ ॥ అథవా మృగశాబాక్షీం మృగ జానాసి మైథిలీం । మృ
గవిప్రేక్షణీ కాన్తా మృగీభిస్సహితా భవేత్ ॥ ౨౩ ॥ గజ సా గజనాసోరుర్యది దృష్టా త్వయా భవేత్ । తాం మన్యే
విదితాం తుభ్యమాఖ్యాహి వరవారణ ॥ ౨౪ ॥ శార్దూల యది సా దృష్టా ప్రియా చన్ద్రనిభాననా । మైథిలీం మమ వి

స్తబ్ధః కథయస్వన తేభయం ॥ ౨౫ ॥ కింధావసిప్రియేదూరం దృష్టాసికమలేక్షణే । వృక్షైరాచ్ఛాద్యచాత్మానం కిం
మాంన ప్రతిభాషసే ॥ ౨౬ ॥ తిష్ఠతిష్ఠవరారోహే నతేఽస్తికరుణామయి । నాత్యర్థంహాస్యశీలాసి కిమర్థంమాము
పేక్షసే ॥ ౨౭ ॥ పీతకౌశేయకేనాసిసూచితావరవర్ణిని । ధావన్త్యపిమయాదృష్టాతిష్ఠయద్యస్తిసౌహృదం ॥ ౨౮ ॥ నై
వసానూనమథవా హింసితా చారుహాసినీ । కృచ్ఛ్రంప్రాప్తం నమాంనూనం యథోపేక్షితుమర్హతి ॥ ౨౯ ॥ వ్య
క్తంసాభక్షితాబాలా రాక్షసైఃపిశితాశనైః । విభజ్యాఙ్గానిసర్వాణి మయావిరహితాప్రియా ॥ ౩౦ ॥ నూనం
తచ్ఛుభదంతోష్ఠం సునాసంచారుకుండలమ్ । పూర్ణచన్ద్రనిభంగ్రస్తం ముఖం నిష్ప్రభతాంగతం ॥ ౩౧ ॥ సాహి
చమ్పకవర్ణాభాగ్రీవాగ్రైవేయశోభితా । కోమలావిలపన్త్యాస్తు కాన్తాయాభక్షితాశుభా ॥ ౩౨ ॥ నూనంవిక్షి
ప్యమాణౌతౌ బాహూపల్లవకోమలౌ । భక్షితౌవేపమానాగ్రౌ సహస్తాభరణాంగదౌ ॥ ౩౩ ॥ మయావిరహితా
బాలా రక్షసాంభక్షణాయవై । సార్థేనేవపరిత్యక్తాభక్షితాబహుబాన్ధవా ॥ ౩౪ ॥ హా లక్ష్మణమహాబాహో ప
శ్యసేత్వం ప్రియాంక్వచిత్ । హాప్రియేక్వగతాభద్రే హాసీతేతిపునఃపునః ॥ ౩౫ ॥ ఇత్యేవం విలపన్రామః పరి
ధావన్వనాద్వనమ్ । క్వచిదుద్భ్రమతేవేగాత్క్వచిద్విభ్రమతేబలాత్ ॥ ౩౬ ॥ క్వచిన్మత్తఇవాభాతి కాన్తాన్వే
షణతత్పరః । సవనానినదీశ్శైలాన్గిరిప్రస్రవణానిచ ॥ ౩౭ ॥ కాననానిచవేగేన భ్రమత్యపరిసంస్థితః ॥ ఓమ్ ॥ త
థాసగత్వావిపులంమహద్వనం పరీత్యసర్వంత్వథమైథిలీంప్రతి । అనిష్ఠితాశస్సచకారమార్గణేపునఃప్రియాయాః
పరమం పరిశ్రమమ్ ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౦౧ ॥ ౮౦౨౦ ॥ ***********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ దృష్ట్వాశ్రమపదంశూన్యం రామోదశరథాత్మజః । రహితాం పర్ణశాలాం
చ విధ్వస్తాన్యాసనానిచ ॥ ౧ ॥ అదృష్ట్వాతత్రవైదేహీం సన్నిరీక్ష్యచసర్వశః । ఉవాచరామః ప్రాక్రుశ్య ప్రగృ
హ్యరుచిరౌభుజౌ ॥ ౨ ॥ క్వనులక్ష్మణవైదేహీ కంవాదేశమితోగతా । కేనాహృతావాసౌమిత్రే భక్షితా కేనవా
ప్రియా ॥ ౩ ॥ వృక్షేణావార్యయదిమాం సీతేహసితుమిచ్ఛసి । అలంతేహసితేనాద్యమాంభజస్వ సుదుఃఖితం ॥
యైస్సహక్రీడసేసీతే విశ్వస్తైర్మృగపోతకైః । ఏతేహీనాస్త్వయాసౌమ్యే ధ్యాయన్త్యస్రావిలేక్షణాః ॥ ౫ ॥ సీత
యారహితోహంవైనహిజీవామిలక్ష్మణ । మృతంశోకేనమహతా సీతాహరణజేనమామ్ ॥ ౬ ॥ పరలోకే మహా
రాజో నూనంద్రక్ష్యతిమేపితా । కథం ప్రతిజ్ఞాంసంశ్రుత్యమయాత్వమభియోజితః ॥ ౭ ॥ అపూరయిత్వాతంకా
లం మత్సకాశమిహాగతః । కామవృత్తమనార్యంమాం మృషావాదినమేవచ ॥ ౮ ॥ ధిక్త్వామితిపరేలోకే వ్యక్తం
వక్ష్యతిమేపితా । వివశంశోకసంతప్తం దీనంభగ్నమనోరథం ॥ ౯ ॥ మామిహోత్సృజ్యకరుణం కీర్తిర్నరమివానృ
జుం । క్వగచ్ఛసివరారోహే మాముత్సృజ్యసుమధ్యమే ॥ ౧౦ ॥ త్వయావిరహితశ్చాహం మోక్ష్యేజీవితమాత్మ
నః । ఇత్యేవంవిలపన్రామస్సీతాదర్శనలాలసః ॥ ౧౧ ॥ నదదర్శసుదుఃఖార్తో రాఘవోజనకాత్మజాం । అనాసాద
యమానంతం సీతాందశరథాత్మజమ్ ॥ ౧౨ ॥ పఙ్కమాసాద్యవిపులం సీదంతమివకుంజరం । లక్ష్మణోరామమత్య
ర్థమువాచహితకామ్యయా ॥ ౧౩ ॥ మావిషాదంమహాబాహో కురుయత్నంమయాసహ । ఇదంచహివనంశూరబహుక
న్దరశోభితమ్ ॥ ప్రియకాననసంచారావనోన్మత్తాచమైథిలీ । సావనంవా ప్రవిష్టాస్యాన్నళినీంవాసుపుష్పితామ్ ॥ స
రితంస్నాతుకామావామీనవంజుళసేవితామ్ । స్నాతుకామానిలీనాస్యాద్ధాసకామావనేక్వచిత్ । విత్రాసయితుకా
మావాలీనాస్యాత్కాననేక్వచిత్ ॥ ౧౬ ॥ జిజ్ఞాసమానావైదేహీ త్వాంమాంచపురుషర్షభ । తస్యాహ్యన్వేషణేశ్రీమన్
క్షిప్రమేవయతావహే ॥ ౧౭ ॥ వనంసర్వంవిచినువో యత్రసాజనకాత్మజా । మన్యసేయదికాకుత్స్థమాస్మశోకేమనః
కృథాః ॥ ఏవముక్తస్తుసౌహార్దాల్లక్ష్మణేన సమాహితః । సహసౌమిత్రిణా రామో విచేతుముపచక్రమే ॥ తౌవనానిగి

రీంశ్చైవ సరితశ్చసరాంసిచ । నిఖిలేనవిచిన్వానా సీతాందశరథాత్మజౌ ॥ ౨౦ ॥ తస్యశైలస్య సానూని గుహాశ్చ
శిఖరాణిచ । నిఖిలేనవిచిన్వానా నైవతామభిజగ్మతుః ॥ ౨౧ ॥ విచిత్యసర్వతశ్శైలం రామోలక్ష్మణమబ్రవీత్ । నే
హపశ్యామిసౌమిత్రే వైదేహీంపర్వతేశుభామ్ ॥ ౨౨ ॥ తతోదుఃఖాభిసంతప్తో లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ । విచర
న్దండకారణ్యం భ్రాతరందీప్తతేజసమ్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రాప్స్యసిత్వంమహాప్రాజ్ఞ మైథిలీంజనకాత్మజామ్ । యథావిష్ణు
ర్మహాబాహుర్బలింబద్ధ్వామహీమిమామ్ ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్తస్తుసౌహార్దాల్లక్ష్మణేనసరాఘవః । ఉవాచ దీనయా
వాచా దుఃఖాభిహతచేతనః ॥ ౨౬ ॥ వనంసర్వంసువిచితం పద్మిన్యఃఫుల్లపంకజాః । గిరిశ్చాయం మహాప్రాజ్ఞబ
హుకన్దరనిర్ఝరః ॥ ౨౭ ॥ నహిపశ్యామివైదేహీం ప్రాణేభ్యోపిగరీయసీమ్ । ఏవం సవిలపన్రామస్సీతాహరణక
ర్శితః ॥ ౨౭ ॥ దీనశ్శోకసమావిష్టోముహూర్తంవిహ్వలోభవత్ । సంతప్తోహ్యవసన్నాంగో గతబుద్ధిర్విచేతనః ॥
నిషసాదాతురోదీనో నిశ్శ్వస్యాశీతమాయతమ్ । బహుశస్సతునిశ్శ్వస్య రామోరాజీవలోచనః ॥ ౨౯ ॥ హాప్రియేతి
విచుక్రోశ బహుశోబాష్పగద్గదః । తంతతస్సాన్త్వయామాస లక్ష్మణఃప్రియమాత్మనః ॥ ౩౦ ॥ బహుప్రకారం
శోకార్తం ప్రశ్రితంప్రశ్రితాంజలిః । అనాదృత్యతుతద్వాక్యం లక్ష్మణోష్ఠపుటాచ్చ్యుతమ్ ॥ ౩౧ ॥ అపశ్యంస్తాం
ప్రియాంసీతాం ప్రాక్రోశత్సపునఃపునః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౦౪ ॥ ౬౦౪౦ ॥
శ్రీరామాయనమః॥ ఓమ్ ॥ సీతామపశ్యన్ధర్మాత్మా రామఃకమలలోచనః । విలలాపమహాబాహుఃకా
మోపహతచేతనః ॥ ౧ ॥ పశ్యన్నివచతాంసీతామపశ్యన్మదనార్దితః । ఉవాచరాఘవోవాక్యం విలాపాశ్రయదు
ర్వచమ్ ॥ ౨ ॥ త్వమశోకస్యశాఖాభిః పుష్పప్రియతయాప్రియే । ఆవృణోషిశరీరంతే మమశోకవివర్ధినీ ॥ ౩ ॥
కదళీకాండసదృశౌ కదళ్యాసంవృతావుభౌ । ఊరూపశ్యామితేదేవి నాసిశక్తానిగూహితుమ్ ॥ ౪ ॥ కర్ణికారవనం
భద్రే హసంతీదేవిసేవసే । అలంతేపరిహాసేన మమబాధావహేనచ ॥ ౫ ॥ పరిహాసేనకింసీతే పరిశ్రాంతస్యమే
ప్రియే । అయంతేపరిహాసోపి సాధుదేవినరోచతే ॥ ౬ ॥ విశేషేణాశ్రమస్థానే హాసోయంనప్రశస్యతే । అవగ
చ్ఛామితేశీలం పరిహాసప్రియంప్రియే ॥ ౭ ॥ ఆగచ్ఛత్వం విశాలాక్షిశూన్యోయముటజస్తవ । సువ్యక్తం రాక్షసై
స్సీతా భక్షితావాహృతాపివా ॥ ౮ ॥ నహిసావిలపంతంమాముపసంప్రైతిలక్ష్మణ । ఏతానిమృగయూథాని సా
శ్రునేత్రాణిలక్ష్మణ ॥ ౯ ॥ శంసంతీవహివైదేహీం భక్షితాంరజనీచరైః । హామమార్యేక్వయాతాసి హాసాధ్వివర
వర్ణిని ॥ ౧౦ ॥ హాసకామాత్వయాదేవీ కైకేయీసాభవిష్యతి । సీతయాసహనిర్యాతో వినాసీతాముపాగతః॥
కథంనామప్రవేక్ష్యామి శూన్యమంతఃపురంపునః । నిర్వీర్యఇతిలోకోమాం నిర్దయశ్చేతివక్ష్యతి ॥ ౧౨ ॥ కాతర
త్వంప్రకాశంహి సీతాపనయనేనమే । నివృత్తవనవాసశ్చ జనకంమిథిలాధిపమ్ ॥ ౧౨ ॥ కుశలంపరిపృచ్ఛంతం
కథంశక్ష్యేనిరీక్షితుమ్ । విదేహరాజోనూనంమాం దృష్ట్వావిరహితం తయా॥ ౧౩ ॥ దుహితృస్నేహసంతప్తో మో
హస్యనశమేష్యతి । అథవానగమిష్యామి పురీం భరతపాలితామ్ ॥ ౧౫ ॥ స్వర్గేపి సీతయా హీనశ్శూన్యఏవమ
తోమమ । తన్మామిహోత్సృజ్యవనే గచ్ఛాయోధ్యాం పురీంశుభామ్ ॥ ౧౬ ॥ నత్వహం తాం వినా సీతాం జీవే
యంహికథంచన । గాఢమాశ్లిష్యభరతో వాచ్యోమద్వచనాత్త్వయా ॥ ౧౭ ॥ అనుజ్ఞాతోసి రామేణ పాలయేతి
వసుంధరామ్ । అంబాచమమకైకేయీ సుమిత్రాచత్వయావిభో ॥ ౧౮ ॥ కౌసల్యాచయథాన్యాయమభివాద్యా
మదాజ్ఞయా । రక్షణీయాప్రయత్నేన భవతాసూక్తకారిణా ॥ ౧౯ ॥ సీతాయాశ్చవినాశోయం మమచామిత్ర
కర్శన । విస్తరేణజనన్యామే వినివేద్యస్త్వయాభవేత్ ॥ ౨౦ ॥ ఇతివిలపతిరాఘవేసుదీనే వనముపగమ్యతయా వి
నాసుకేశ్యా । భయవికలముఖస్తులక్ష్మణోపి వ్యథితమనాభృశమాతురోబభూవ ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాం

డె ద్విషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౦ ॥ ౪౧౪౦ ॥ **
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సరాజపుత్రః ప్రియయా విహీనశ్శోకేనమోహేనచ పీడ్యమానః । విషా
దయన్భ్రాతరమార్తరూపో భూయోవిషాదం ప్రవివేశతీవ్రమ్ ॥ ౧ ॥ సలక్ష్మణంశోకవశాభిపన్నం శోకేనిమగ్నో
విపులేతురామః । ఉవాచవాక్యంవ్యసనానురూపముష్ణంవినిశ్వస్యరుదంత్సశోకమ్ ॥ ౨ ॥ నమద్విధోదుష్కృతక
ర్మకారీ మన్యేద్వితీయోస్తివసుంధరాయామ్ । శోకేనశోకోహిపరంపరాయామామేతిభిందన్హృదయంమనశ్చ ॥౩॥
పూర్వంమయానూనమభీప్సితానిపాపానికర్మాణ్యసకృత్కృతాని । తత్రాయమద్యాపతితోవిపాకోదుఃఖేనదుఃఖం
యదహం విశామి ॥ ౪ ॥ రాజ్యప్రణాశస్స్వజనైర్వియోగః పితుర్వినాశోజననీవియోగః । సర్వాణిమేలక్ష్మణశో
కవేగమాపూరయంతిప్రవిచింతితాని ॥ ౫ ॥ సర్వంతుదుఃఖం మమలక్ష్మణేదం శాంతంశరీరే వనమేత్యశూన్యం ।
సీతావియోగాత్పునరభ్యుదీర్ణం కాష్ఠైరివాగ్నిస్సహసాప్రదీప్తః ॥ ౬ ॥ సానూనమార్యామమ రాక్షసేనబ
లాద్ధృతాఖం సముపేత్యభీరుః । అపస్వరం సస్వరవిప్రలాపాభయేనవిక్రందితవత్యభీక్ష్ణమ్ ॥ ౭ ॥ తౌ లోహిత
స్య ప్రియదర్శనస్య సదోచితావుత్తమచందనస్య । వృత్తౌ స్తనౌశోణితపంకదిగ్ధౌనూనం ప్రియాయామమ నాభిభా
తః ॥ ౮ ॥ తచ్ఛ్లక్ష్ణసువ్యక్తమృదుప్రలాపం తస్యాముఖంకుంచితకేశభారమ్। రక్షోవశంనూనముపాగతాయాన
భ్రాజతేరాహుముఖేయథేందుః ॥ ౯ ॥ తాంహారపాశస్యసదోచితాయాగ్రీవాంప్రియాయామమసువ్రతాయాః।
రక్షాంసినూనంపరిపీతవంతి విభిద్యశూన్యేరుధిరాశనాని ॥ ౧౦ ॥ మయా విహీనావిజనేవనేయారక్షోభిరాహృ
త్యవికృష్యమాణా । నూనంవినాదంకురరీవదీనాసాముక్తవత్యాయతకాంతనేత్రా ॥ ౧౧ ॥ అస్మిన్మయాసార్ధము
దారశీలా శిలాతలేపూర్వముపోపవిష్టా । కాంతస్మితాలక్ష్మణజాతహాసా మామాహసీతాబహువాక్యజాతమ్ ॥౧౨
గోదావరీయంసరితాంవరిష్ఠాప్రియాప్రియాయామమనిత్యకాలమ్ । అప్యత్రగచ్ఛేదితిచింతయామి నైకాకినీయా
తిహిసాకదాచిత్ ॥ ౧౩ ॥ పద్మాననాపద్మవిశాలనేత్రాపద్మానివానేతుమభిప్రయాతా । తదప్యయుక్తం నహిసా
కదాచిన్మయావినాగచ్ఛతిపంకజాని ॥ ౧౪ ॥ కామంత్విదంపుష్పితవృక్షషండం నానావిధైఃపక్షిగణైరుపేతమ్ ।వ
నంప్రయాతానుతదప్యయుక్తమేకాకినీసాతిబిభేతిభీరుః ॥ ౧౫ ॥ ఆదిత్యభోలోకకృతాకృతజ్ఞలోకస్యసత్యానృతక
ర్మసాక్షిన్ । మమప్రియాసాక్వగతాహృతావా శంసస్వమేశోకవశస్యసత్యమ్ ॥ ౧౬ ॥ లోకేషుసర్వేషుచనాస్తి
కించిద్యత్తేననిత్యం విదితంభవేత్తత్ । శంసస్వవాయోకులశాలినీంతాంహృతామృతావాపథివర్తతేవా॥ ౧౭ ॥ఇ
తీవతంశోకవిధేయదేహం రామంవిసంజ్ఞం విలపంతమేవమ్। ఉవాచసౌమిత్రిరదీనసత్త్వో న్యాయే స్థితః కాలయు
తంచవాక్యమ్ ॥ ౧౮ ॥ శోకంవిముంచార్యధృతింభజస్వ సోత్సాహతాచాస్తు విమార్గణేస్యాః । ఉత్సాహవంతో
హినరానలోకే సీదంతికర్మస్వతిదుష్కరేషు ॥ ౧౯ ॥ ఇతీవసౌమిత్రిముదగ్రపౌరుషం బ్రువంతమార్తోరఘువంశ
వర్ధనః । నచింతయామాసధృతింవిముక్తవాన్పునశ్చదుఃఖంమహదభ్యుపాగమత్ ॥ ౨౦ ॥ * ॥ఇతిశ్రీమదరణ్యకాం
డె త్రిషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౧౦ ॥ ౨౨౦౦ ॥ **
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సదీనోదీనయావాచా లక్ష్మణంవాక్యమబ్రవీత్ । శీఘ్రం లక్ష్మణజానీహి గ
త్వాగోదావరీంనదీమ్ ॥ ౧ ॥ అపిగోదావరీంసీతా పద్మాన్యానయితుంగతా । ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణఃపరవీ
రహా ॥ ౨ ॥ నదీంగోదావరీంరమ్యాం జగామలఘువిక్రమః । తాంలక్ష్మణస్తీర్థవతీం విచిత్వారామమబ్రవీత్ ॥౩॥
నైనాంపశ్యామితీర్థేషు క్రోశతోనశృణోతిమే । కంనుసాదేశమాపన్నా వైదేహీక్లేశనాశినీ ॥ ౪ ॥ నహ్యహం వే
దతందేశంయత్రసాజనకాత్మజా । లక్ష్మణస్యవచశ్శ్రుత్వా దీనస్సంతాపమోహితః ॥ ౫ ॥ రామస్సమభిచక్రామ

స్వయం గోదావరీం నదీమ్ । స తాముపస్థితో రామః క్వ సీతేత్యేవమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ భూతాని రాక్షసేంద్రేణ వధా
ర్హేణ హృతామితి । న తాం శశంస రామాయ తథా గోదావరీ నదీ ॥ ౭ ॥ తతః ప్రచోదితా భూతైః శంసాస్మై తాం
ప్రియామితి । న తు సాభ్యవదత్సీతాం పృష్టా రామేణ శోచతా ॥ ౮ ॥ రావణస్య చ తద్రూపం కర్మాణి చ దురాత్మనః ।
ధ్యాత్వా భయాత్తు వైదేహీం సా నదీ న శశంస తామ్ ॥ ౯ ॥ నిరాశస్తు తయా నద్యా సీతాయా దర్శనే కృతః । ఉవా
చ రామస్సౌమిత్రిం సీతాదర్శనకర్శితః ॥ ౧౦ ॥ ఏషా గోదావరీ సౌమ్య కించిన్న ప్రతిభాషతే । కిన్ను లక్ష్మణ వక్ష్యా
మి సమేత్య జనకం వచః ॥ ౧౧ ॥ మాతరం చైవ వైదేహ్యా వినా తామహమప్రియమ్ । యా మే రాజ్యవిహీనస్య వ
నే వన్యేన జీవతః ॥ ౧౨ ॥ సర్వం వ్యపనయచ్ఛోకం వైదేహీ క్వ ను సా గతా । జ్ఞాతిపక్షవిహీనస్య రాజపుత్రీమపశ్య
తః ॥ ౧౩ ॥ మన్యే దీర్ఘా భవిష్యంతి రాత్రయో మమ జాగ్రతః । మందాకినీం జనస్థానమిమం ప్రస్రవణం గిరిం ॥
సర్వాణ్యనుచరిష్యామి యది సీతా హి దృశ్యతే । ఏతే మృగా మహావీర్యా మామీక్షంతే ముహుర్ముహుః ॥ ౧౫ ॥ వ
క్తుకామా ఇవ హి మే ఇంగితాన్యుపలక్షయే । తాంస్తు దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రో రాఘవః ప్రత్యువాచ హ ॥ ౧౬ ॥ క్వ
సీతేతి నిరీక్షన్వై బాష్పసంరుద్ధయా దృశా । ఏవముక్తా నరేంద్రేణ తే మృగాః సహసోత్థితాః ॥ ౧౭ ॥ దక్షిణాభిము
ఖాస్సర్వే దర్శయంతో నభస్స్థలమ్ । మైథిలీ హ్రియమాణా సా దిశం యామన్వపద్యత ॥ ౧౮ ॥ తేన మార్గేణ ధావ
న్తో నిరీక్షంతే నరాధిపమ్ । యేన మార్గం చ భూమిం చ నిరీక్షంతే స్మ తే మృగాః ॥ ౧౯ ॥ పునశ్చ మార్గమిచ్ఛంతో ల
క్ష్మణేనోపలక్షితాః । తేషాం వచనసర్వస్వం లక్షయామాస చేంగితమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఉవాచ లక్ష్మణో జ్యేష్ఠం ధీమాన్భ్రా
తరమార్తవత్ । క్వ సీతేతి త్వయా పృష్టా యథేమే సహసోత్థితాః ॥ ౨౧ ॥ దర్శయంతి క్షితిం చైవ దక్షిణాం చ దిశం మృ
గాః । సాధు గచ్ఛావహే దేవ దిశమేతాం హి నైరృతీమ్ ॥ ౨౨ ॥ యది స్యాదాగమః కశ్చిదార్యా సా వాథ లక్ష్యతే ।
బాఢమిత్యేవ కాకుత్స్థః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశమ్ ॥ ౨౩ ॥ లక్ష్మణానుగతః శ్రీమాన్వీక్షమాణో వసుంధరామ్ । ఏవం
సంభాషమాణౌ తావన్యోన్యం భ్రాతరావుభౌ ॥ ౨౪ ॥ వసుంధరాయాం పతితం పుష్పమార్గమపశ్యతామ్ । తాం
పుష్పవృష్టిం పతితాం దృష్ట్వా రామో మహీతలే ॥ ౨౫ ॥ ఉవాచ లక్ష్మణం వీరో దుఃఖితో దుఃఖితం వచః । అభిజా
నామి పుష్పాణి తానీమానీహ లక్ష్మణ ॥ ౨౬ ॥ పినద్ధానీహ వైదేహ్యా మయా దత్తాని కాననే । మన్యే వాయుశ్చ సూ
ర్యశ్చ మేదినీ చ యశస్వినీ ॥ ౨౭ ॥ అభిరక్షంతి పుష్పాణి ప్రకుర్వంతో మమ ప్రియమ్ । ఏవముక్త్వా మహాబాహు
ర్లక్ష్మణం పురుషర్షభః ॥ ౨౮ ॥ ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా గిరిం ప్రస్రవణాకులమ్ । కచ్చిత్క్షితిభృతాం నాథ దృష్టా స
ర్వాంగసుందరీ ॥ ౨౯ ॥ రామా రమ్యే వనోద్దేశే మయా విరహితా త్వయా । క్రుద్ధోబ్రవీద్గిరిం తత్ర సింహః క్షుద్ర
మృగం యథా ॥ ౩౦ ॥ తాం హేమవర్ణాం హేమాభాం సీతాం దర్శయ పర్వత । యావత్సానూని సర్వాణి న తే
విధ్వంసయామ్యహమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ పర్వతో మైథిలీం ప్రతి । శంసన్నివ తతస్సీతాం నాదర్శయత
రాఘవే ॥ ౩౨ ॥ తతో దాశరథీ రామ ఉవాచ చ శిలోచ్చయమ్ । మమ బాణాగ్నినిర్దగ్ధో భస్మీభూతో భవిష్యసి ॥ ౩౩
అసేవ్యస్సర్వతశ్చైవ నిస్తృణద్రుమపల్లవః । ఇమాం వా సరితం చాద్య శోషయిష్యామి లక్ష్మణ ॥ ౩౪ ॥ యది నాఖ్యా
తి మే సీతామార్యాం చంద్రనిభాననామ్ । ఏవం స రుషితో రామో దిధక్షన్నివ చక్షుషా ॥ ౩౫ ॥ దదర్శ భూమౌ ని
ష్క్రాంతం రాక్షసస్య పదం మహత్ । త్రస్తాయా రామకాంక్షిణ్యాః ప్రధావంత్యా ఇతస్తతః ॥ ౩౬ ॥ రాక్షసే
నానువృత్తాయా మైథిల్యాశ్చ పదాన్యపి । స సమీక్ష్య పరిక్రాంతం సీతాయా రాక్షసస్య చ ॥ ౩౭ ॥ భగ్నం ధనుశ్చ తూ
ణీ చ వికీర్ణం బహుధా రథమ్ । సంభ్రాంతహృదయో రామశ్శశంస భ్రాతరం ప్రియమ్ ॥ ౩౮ ॥ పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యాశ్శీ
ర్ణాః కనకబిందవః । భూషణానాం హి సౌమిత్రే మాల్యాని వివిధాని చ ॥ ౩౯ ॥ తప్తబిందునికాశైశ్చ చిత్రైః క్ష

తజబిందుభిః । ఆవృతం పశ్యసౌమిత్రే సర్వతో ధరణీతలమ్ ॥ ౪౦ ॥ మన్యే లక్ష్మణ వైదేహీ రాక్షసైః కామరూపిభిః ।
భిత్త్వా భిత్త్వా విభక్తా వా భక్షితా వా భవిష్యతి ॥ ౪౧ ॥ తస్యా నిమిత్తం వైదేహ్యా ద్వయోర్వివదమానయోః ॥ బభూ
వ యుద్ధం సౌమిత్రే ఘోరం రాక్షసయోరిహ ॥ ౪౨ ॥ ముక్తామణిచితం చేదం తపనీయవిభూషితమ్ । ధరణ్యాం ప
తితం సౌమ్య కస్య భగ్నం మహద్ధనుః ॥ ౪౩ ॥ (రాక్షసానామిదం వత్స సురాణామథ వాపి వా) । తరుణాదిత్యసంకాశం
వైడూర్యగులికాచితమ్ ॥ ౪౪ ॥ విశీర్ణం పతితం భూమౌ కవచం కస్య కాంచనమ్ ! ఛత్రం శతశలాకం చ దివ్యమాల్యో
పశోభితమ్ ॥ ౪౫ ॥ భగ్నదండమిదం కస్య భూమౌ సౌమ్య నిపాతితమ్ । కాంచనోరశ్ఛదాశ్చేమే పిశాచవదనాః
ఖరాః ॥ ౪౬ ॥ భీమరూపా మహాకాయాః కస్య వా నిహతా రణే । దీప్తపావకసంకాశో ద్యుతిమాన్ సమరధ్వజః ॥
అపవిద్ధశ్చ భగ్నశ్చ కస్య సాంగ్రామికో రథః । రథాక్షమాత్రా విశిఖాస్తపనీయవిభూషణాః ॥ ౪౮ ॥ కస్యేమేభిహతా
బాణాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః । (రాక్షసానామిమౌ వత్స సురాణామథవాప్యుతౌ) ॥ ౪౯ ॥ శరావరౌ శరైః పూ
ర్ణౌ విధ్వస్తౌ పశ్య లక్ష్మణ । ప్రతోదాభీశుహస్తో వై కస్యాయం సారథిర్హతః ॥ ౫౦ ॥ (సారథిం హతవాన్ కో వా మ
హాబలపరాక్రమః) । కస్యేమౌ పురుషవ్యాఘ్ర శయాతే నిహతౌ యుధి ॥ ౫౧ ॥ చామరగ్రాహిణౌ సౌమ్య సోష్ణీష
మణికుండలౌ । పదవీ పురుషస్యైషా వ్యక్తం కస్యాపి రక్షసః ॥ ౫౨ ॥ వైరం శతగుణం పశ్య మమేదం జీవితాన్తకం ।
సుఘోరహృదయైస్సౌమ్య రాక్షసైః కామరూపిభిః ॥ ౫౩ ॥ హృతా మృతా వా సీతా సా భక్షితా వా తపస్వినీ । నధ
ర్మస్త్రాయతే సీతాం హ్రియమాణాం మహావనే ॥ ౫౪ ॥ భక్షితాయాం హి వైదేహ్యాం హృతాయామపి లక్ష్మణ ।
కే హి లోకే ప్రియం కర్తుం శక్తాస్సౌమ్య మమేశ్వరాః ॥ ౫౫ ॥ కర్తారమపి లోకానాం శూరం కరుణవేదినమ్ । అజ్ఞా
నాదవమన్యేరన్ సర్వభూతాని లక్ష్మణ ॥ ౫౬ ॥ మృదుం లోకహితే యుక్తం దాన్తం కరుణవేదినమ్ । నిర్వీర్య ఇతి మ
న్యన్తే నూనం మాం త్రిదశేశ్వరాః ॥ ౫౭ ॥ మాం ప్రాప్య హి గుణో దోషస్సంవృత్తః పశ్య లక్ష్మణ । అద్యైవ సర్వ
భూతానాం రక్షసామభవాయ చ ॥ ౫౮ ॥ సంహృత్యైవ శశిజ్యోత్స్నాం మహాన్ సూర్య ఇవోదితః । సంహృత్యై
వ గుణాన్ సర్వాన్ మమ తేజః ప్రకాశతే ॥ ౫౯ ॥ నైవ యక్షా న గన్ధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః । కిన్నరా వా మను
ష్యా వా సుఖం ప్రాప్స్యన్తి లక్ష్మణ ॥ ౬౦ ॥ మమాస్త్రబాణసంపూర్ణమాకాశం పశ్య లక్ష్మణ । నిస్సంపాతం కరిష్యా
మి హ్యద్య త్రైలోక్యచారిణామ్ ॥ ౬౧ ॥ సన్నిరుద్ధగ్రహగణమావారితనిశాకరమ్ । విప్రణష్టానలమరుద్భాస్కర
ద్యుతిసంవృతమ్ ॥ ౬౨ ॥ వినిర్మథితశైలాగ్రం శుష్యమాణజలాశయమ్ । ధ్వస్తద్రుమలతాగుల్మం విప్రణాశితసా
గరమ్ ॥ ౬౩ ॥ త్రైలోక్యం తు కరిష్యామి సంయుక్తం కాలకర్మణా । న తాం కుశలినీం సీతాం ప్రదాస్యన్తి మమే
శ్వరాః ॥ ౬౪ ॥ అస్మిన్ముహూర్తే సౌమిత్రే మమ ద్రక్ష్యన్తి విక్రమమ్ । నాకాశముత్పతిష్యన్తి సర్వభూతాని లక్ష్మ
ణ ॥ ౬౫ ॥ మమ చాపగుణోన్ముక్తైర్బాణజాలైర్నిరన్తరమ్ । అర్దితం మమ నారాచైర్ధ్వస్తభ్రాన్తమృగద్విజమ్ ॥
సమాకులమమర్యాదం జగత్పశ్యాద్య లక్ష్మణ । ఆకర్ణపూర్ణైరిషుభిర్జీవలోకం దురావరైః ॥ ౬౭ ॥ కరిష్యే మై
థిలీహేతోరపిశాచమరాక్షసమ్ । మమ రోషప్రయుక్తానాం సాయకానాం బలం సురాః ॥ ౬౮ ॥ ద్రక్ష్యన్త్యద్య
విముక్తానామతిదూరాతిగామినామ్ । నైవ దేవా న దైతేయా న పిశాచా న రాక్షసాః ॥ ౬౯ ॥ భవిష్యన్తి మమ క్రో
ధాత్త్రైలోక్యే విప్రణాశితే । దేవదానవయక్షాణాం లోకా యే రక్షసామపి ॥ ౭౦ ॥ బహుధా న భవిష్యన్తి బా
ణౌఘైశ్శకలీకృతాః । నిర్మర్యాదానిమాన్ లోకాన్ కరిష్యామ్యద్య సాయకైః ॥ ౭౧ ॥ హృతాం మృతాం వా సౌమిత్రే
న దాస్యన్తి మమేశ్వరాః । తథారూపాం హి వైదేహీం న దాస్యన్తి యది ప్రియామ్ ॥ ౭౨ ॥ నాశయామి జగత్స
ర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ । (యావద్దర్శనమస్యా వై తాపయిష్యామి సాయకైః) ॥ ౭౩ ॥ ఇత్యుక్త్వా రోషతామ్రా

తస్స్ఫురమాణోష్ఠసమ్పుటః । వల్కలాజినమాబద్ధ్య జటాభారమబన్ధయత్ ॥ ౨౪ ॥ త్రిపురం జఘ్నుషః పూ
ర్వం రుద్రస్యేవ బభౌ తనుః । లక్ష్మణాదపి చాదాయ రామో నిష్పీడ్య కార్ముకమ్ ॥ ౨౫ ॥ శరమాదాయ సందీప్తం ఘో
రమాశీవిషోపమమ్ । సన్ధాయ ధనుషి శ్రీమాన్రామః పరపురంజయః ॥ ౨౬ ॥ యుగాన్తాగ్నిరివ క్రుద్ధ ఇదం వచనమ
బ్రవీత్ । యథా జరా యథా మృత్యుర్యథా కాలో యథా విధిః ॥ ౨౭ ॥ నిత్యం న ప్రతిహన్యన్తే సర్వభూతేషు ల
క్ష్మణ । తథాహం క్రోధసంయుక్తో న నివార్యోస్మి సర్వథా ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ పురేవ మే చారుదతీమనిన్దితాం దిశన్తి
సీతాం యది నాద్య మైథిలీమ్ । సదేవగన్ధర్వమనుష్యపన్నగం జగత్సశైలం పరివర్తయామ్యహమ్ ॥ ౨౯ ॥ ॥ఇతిశ్రీ
మదరణ్యకాండే చతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౩ ॥ ౨౬౧ ॥ ********************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తప్యమానం తథా రామం సీతాహరణకర్శితమ్ । లోకానామభవే యుక్తం
సాంవర్తకమివానలమ్ ॥ ౧ ॥ వీక్షమాణం ధనుస్సజ్యం నిశ్వసన్తం పునః పునః । దగ్ధుకామం జగత్సర్వం యుగాన్తే తు య
థా హరమ్ ॥ ౨ ॥ అదృష్టపూర్వం సంక్రుద్ధం దృష్ట్వా రామం తు లక్ష్మణః । అబ్రవీత్ప్రాఞ్జలిర్వాక్యం ముఖేన పరి
శుష్యతా ॥ ౩ ॥ పురా భూత్వా మృదుర్దాన్తః సర్వభూతహితే రతః । న క్రోధవశమాపన్నః ప్రకృతిం హాతుమ
ర్హసి ॥ ౪ ॥ చన్ద్రే లక్ష్మీః ప్రభా సూర్యే గతిర్వాయౌ భువి క్షమా । ఏతచ్చ నియతం సర్వం త్వయి చానుత్తమం య
శః ॥ ౫ ॥ ఏకస్య నాపరాధేన లోకాన్హన్తుం త్వమర్హసి । న తు జానామి కస్యాయం భగ్నస్సాఙ్గ్రామికో రథః ॥ ౬ ॥
కేన వా కస్య వా హేతోస్సాయుధస్సపరిచ్ఛదః । ఖురనేమిక్షతశ్చాయం సిక్తో రుధిరబిన్దుభిః ॥ ౭ ॥ దేశో నిర్వృ
త్తసఙ్గ్రామస్సుఘోరః పార్థివాత్మజ । ఏకస్య తు విమర్దోయం న ద్వయోర్వదతాం వర ॥ ౮ ॥ న హి వృత్తం హి పశ్యా
మి బలస్య మహతః పదమ్ । నైకస్య తు కృతే లోకాన్వినాశయితుమర్హసి ॥ ౯ ॥ యుక్తదణ్డా హి మృదవః ప్రశాన్తా
వసుధాధిపాః । సదా త్వం సర్వభూతానాం శరణ్యః పరమా గతిః ॥ ౧౦ ॥ కో ను దారప్రణాశం తే సాధు మన్యేత
రాఘవ । సరితస్సాగరాశ్శైలా దేవగన్ధర్వదానవాః ॥ ౧౧ ॥ నాలం తే విప్రియం కర్తుం దీక్షితస్యేవ సాధవః । యేన
రాజన్హృతా సీతా తమన్వేషితుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ మద్ద్వితీయో ధనుష్పాణిస్సహాయైః పరమర్షిభిః । సముద్రం చ విచే
ష్యామః పర్వతాంశ్చ వనాని చ ॥ ౧౩ ॥ గుహాశ్చ వివిధా ఘోరా నదీః పద్మవనాని చ । దేవగన్ధర్వలోకాంశ్చ విచేష్యా
మస్సమాహితాః ॥ ౧౪ ॥ యావన్నాధిగమిష్యామస్తవ భార్యాపహారిణమ్ । న చేత్సామ్నా ప్రదాస్యన్తి పత్నీం
తే త్రిదశేశ్వరాః ॥ ౧౫ ॥ కోసలేన్ద్ర తతః పశ్చాత్ప్రాప్తకాలం కరిష్యసి ॥ ఓమ్ ॥ శీలేన సామ్నా వినయేన సీ
తాం నయేన న ప్రాప్స్యసి చేన్నరేన్ద్ర । తతస్సముత్సాదయ హేమపుఙ్ఖైర్మహేన్ద్రవజ్రప్రతిమైశ్శరౌఘైః ॥ ౧౬ ॥
* ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే పఞ్చషష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౬౩ ॥ ౧౧౨౬౦ ॥ ****************************
శ్రీరామాయనమః ॥ తం తదా శోకసన్తప్తం విలపన్తమనాథవత్ । మోహేన మహతావిష్టం పరిద్యూన
మచేతనమ్ ॥ ౧ ॥ తతస్సౌమిత్రిరాశ్వాస్య ముహూర్తాదివ లక్ష్మణః । రామం సమ్బోధయామాస చరణౌ చాభిపీ
డయన్ ॥ ౨ ॥ మహతా తపసా రామ మహతా చాపి కర్మణా । రాజ్ఞా దశరథేనాసి లబ్ధోఽమృతమివామరైః ॥ ౩ ॥
తవ చైవ గుణైర్బద్ధస్త్వద్వియోగాన్మహీపతిః । రాజా దేవత్వమాపన్నో భరతస్య యథా శ్రుతమ్ ॥ ౪ ॥ యది దుః
ఖమిదం ప్రాప్తం కాకుత్స్థ న సహిష్యసే । ప్రాకృతశ్చాల్పసత్త్వశ్చ ఇతరః కస్సహిష్యతి ॥ ౫ ॥ దుఃఖితో హి భవా
న్లోకాంస్తేజసా యది ధక్ష్యతే । ఆర్తాః ప్రజా నరవ్యాఘ్ర క్వ ను యాస్యన్తి నిర్వృతిమ్ ॥ ౬ ॥ లోకస్వభావ ఏవైవ
యయాతిర్నహుషాత్మజః । గతశ్శక్రేణ సాలోక్యమనయస్తం సమస్పృశత్ ॥ ౭ ॥ మహర్షిర్యో వసిష్ఠస్తు యః పితు
ర్నః పురోహితః । అహ్నా పుత్రశతం జజ్ఞే తథైవాస్య పునర్హతమ్ ॥ ౮ ॥ యా చేయం జగతాం మాతా దేవీ లోకన

మసత్కృతా । అప్యాశ్చ చలనం భూమేర్దృశ్యతే సత్యసంశ్రవ ॥ ౯ ॥ యాధర్మోజగతాం నేత్రా యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠి
తమ్ । ఆదిత్యచన్ద్రౌ గ్రహాణమభ్యుపేతౌ మహాబలౌ ॥ ౧౦ ॥ సుమహాన్త్యపి భూతాని దేవాశ్చ పురుషర్షభ । నదై
వస్య ప్రముంచంతి సర్వభూతాది దేహినః ॥ ౧౧ ॥ శక్రాదిష్వపి దేవేషు వర్తమానౌ నయానయౌ । శ్రూయేతే
నరశార్దూల నత్వం వ్యథితుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ నష్టాయామపి వైదేహ్యాం హృతాయామపి చానఘ । శోచితుం నార్హసే
వీర యథాఽన్యః ప్రాకృతస్తథా ॥౧౩॥ త్వద్విధా హి న శోచంతి సతతం సత్యదర్శినః । సుమహత్స్వపి కృచ్ఛ్రేషు రా
మానిర్విణ్ణదర్శనాః ॥ ౧౪ ॥ తత్త్వతో హి నరశ్రేష్ఠ బుద్ధ్యా సమనుచింతయ । బుద్ధ్యా యుక్తా మహాప్రాజ్ఞా విజానంతి శు
భాశుభే ॥ ౧౫ ॥ అదృష్టగుణదోషాణామధృతానాం తు కర్మణామ్ । నాన్తరేణ క్రియాం తేషాం ఫలమిష్టం ప్రవ
ర్తతే ॥ ౧౬ ॥ త్వమేవ హి పురా రామ మామేవం బహుశోఽన్వశాః । అనుశిష్యాద్ధి కో ను త్వామపి సాక్షాద్బృహస్పతిః ॥
బుద్ధిశ్చ తే మహాప్రాజ్ఞ దేవైరపి దురన్వయా । శోకేనాభిప్రసుప్తం తే జ్ఞానం సమ్బోధయామ్యహమ్ ॥ ౧౮ ॥ దివ్యం
చ మానుషం చ త్వమాత్మనశ్చ పరాక్రమమ్ । ఇక్ష్వాకువృషభావేక్ష్య యతస్వ ద్విషతాం వధే ॥ ౧౯ ॥ కిం తే సర్వవినా
శేన కృతేన పురుషర్షభ । తమేవ త్వం రిపుం పాపం విజ్ఞాయోద్ధర్తుమర్హసి ॥ ౨౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్ష
ష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౬౬ ॥ ౯౩౨ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ పూర్వజోఽప్యుక్తమాత్రస్తు లక్ష్మణేన సుభాషితమ్ । సారగ్రాహీ మహాసా
రం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః ॥ ౧ ॥ సంనిగృహ్య మహాబాహుః ప్రవృత్తం కోపమాత్మనః । అవష్టభ్య ధనుశ్చిత్రం
రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ కిం కరిష్యావహే వత్స క్వ వా గచ్ఛావ లక్ష్మణ । కేనోపాయేన పశ్యావ సీతామితి విచిన్త
య ॥ ౩ ॥ తం తథా పరితాపార్తం లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ । ఇదమేవ జనస్థానం త్వమన్వేషితుమర్హసి ॥ ౪ ॥ రా
క్షసైర్బహుభిః కీర్ణం నానాద్రుమలతాయుతమ్ । సంతీహ గిరిదుర్గాణి నిర్దరాః కన్దరాణి చ ॥ ౫ ॥ గుహాశ్చ వివి
ధా ఘోరా నానామృగగణాకులాః । ఆవాసాః కిన్నరాణాం చ గన్ధర్వభవనాని చ ॥ ౬ ॥ తాని యుక్తో మయా సా
ర్ధం త్వమన్వేషితుమర్హసి । త్వద్విధా బుద్ధిసమ్పన్నా మహాత్మానో నరర్షభ ॥ ౭ ॥ ఆపత్సు న ప్రకమ్పంతే వాయు
వేగైరివాచలాః । ఇత్యుక్తస్తద్వనం సర్వం విచచార సలక్ష్మణః ॥ ౮ ॥ క్రుద్ధో రామశ్శరం ఘోరం సంధాయ ధను
షి క్షురమ్ । తతః పర్వతకూటాభం మహాకాయం ద్విజోత్తమమ్ ॥ ౯ ॥ దదర్శ పతితం భూమౌ క్షతజార్ద్రం జటా
యుషం । తం దృష్ట్వా గిరిశృఙ్గాభం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ అనేన సీతా వైదేహీ భక్షితా నాత్ర సంశ
యః । గృధ్రరూపమిదం రక్షో వ్యక్తం భ్రమతి కాననే ॥ ౧౧ ॥ భక్షయిత్వా విశాలాక్షీమాస్తే సీతాం యథాసుఖం ।
ఏనం వధిష్యే దీప్తాగ్రైర్ఘోరైర్బాణైరజిహ్మగైః ॥౧౨॥ ఇత్యుక్త్వాఽభ్యపతద్గృధ్రం సంధాయ ధనుషి క్షురం । క్రు
ద్ధో రామస్సముద్రాన్తాం కంపయన్నివ మేదినీం ॥ ౧౩ ॥ తం దీనం దీనయా వాచా సఫేనం రుధిరం వమన్ । అభ్యభా
షత పక్షీ తు రామం దశరథాత్మజం ॥ ౧౪ ॥(మాం నమారయ భద్రం తే మ్రియమాణం స్వకర్మణా)। యామోషధిమి
వాయుష్మన్నన్వేషసి మహావనే ॥ ౧౫ ॥ సా దేవీ మమ చ ప్రాణా రావణేనోభయం హృతం । త్వయా విరహితా దేవీ
లక్ష్మణేన చ రాఘవ ॥ ౧౬ ॥ హ్రియమాణా మయా దృష్టా రావణేన బలీయసా । సీతామభ్యవపన్నోఽహం రావణశ్చ
రణే మయా ॥ ౧౭ ॥ విధ్వంసితరథచ్ఛత్రః పాతితో ధరణీతలే । ఏతత్తస్య ధనుర్భగ్నమేతత్తస్య శరావరం ॥౧౮
అయమస్య రథో రామ భగ్నస్సాఙ్గ్రామికో మయా । అయం తు సారథిస్తస్య మత్పక్షనిహతో యుధి ॥ ౧౯ ॥ పరిశ్రా
న్తస్య మే పక్షౌ ఛిత్త్వా ఖడ్గేన రావణః । సీతామాదాయ వైదేహీముత్పాతవిహాయసం ॥ ౨౦ ॥ రక్షసా నిహతం పూ
ర్వం న మాం త్వం హన్తుమర్హసి । రామస్తస్య తు విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణముఖస్తదా ॥ ౨౧ ॥ ద్విగుణీకృతతాపార్త

స్సీతాసక్తాం ప్రియాంకథాం । (శ్రుత్వాజటాయుషో వాక్యం రామస్సౌమిత్రిణాసహ) ॥ ౨౨ ॥ గృధ్రరాజంపరి
ష్వజ్య పరిత్యజ్యమహద్ధనుః । నిపపాతావశో భూమౌ రురోదసహలక్ష్మణః ॥ ౨౩ ॥ ఏకమేకాయనే దుర్గే నిశ్శ్వ
సంతం కథంచన । సమీక్ష్యదుఃఖితతరో రామస్సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ౨౪ ॥ రాజ్యాద్భ్రంశో వనేవాసస్సీతానష్టా
హతోద్విజః । ఈదృశీయంమమాలక్ష్మీర్నిర్దహేదపిపావకమ్ ॥ ౨౫ ॥ సంపూర్ణమపిచేదద్య ప్రవిశేయంమహోద
ధిమ్ । సోపినూనంమమాలక్ష్మ్యావిశుష్యేత్సరితాంపతిః ॥ ౨౬ ॥ నాస్త్యభాగ్యతరోలోకేమత్తోస్మింత్సచరాచరే ।
యేనేయంమహతీప్రాప్తామయావ్యసనవాగురా ॥ ౨౭ ॥ అయంపితృవయస్యోమే గృధ్రరాజోజరాన్వితః । శేతే
వినిహతోభూమౌ మమభాగ్యవిపర్యయాత్ ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యేవముక్త్వాబహుశో రాఘవస్సహలక్ష్మణః । జటాయు
షంచపస్పర్శపితృస్నేహంవిదర్శయన్ ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ నికృత్తపక్షం రుధిరావసిక్తం సగృధ్రరాజం పరిరభ్య రా
మః । క్వమైథిలీప్రాణసమామమేతి విముచ్యవాచం నిపపాతభూమౌ ॥ ౩౦ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే సప్త
షష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౯ ॥ ౭౩౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్సంప్రేక్ష్యతంగృధ్రం భువిరౌద్రేణపాతితమ్ । సౌమిత్రింమిత్రస
మ్పన్నమిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ మమాయంనూనమర్థేషుయతమానోవిహంగమః । రాక్షసేనహతస్సంఖ్యేప్రా
ణాంస్త్యజతిదుస్త్యజాన్ ॥ ౨ ॥ అయమస్యశరీరేస్మిన్ప్రాణోలక్ష్మణవిద్యతే । తథాహిస్వరహీనోయం విక్లబస్స
ముదీక్షతే ॥ ౩ ॥ జటాయోయదిశక్నోషి వాక్యంవ్యాహరితుంపునః । సీతామాఖ్యాహిభద్రంతే వధమాఖ్యాహి
చాత్మనః ॥ ౪ ॥ కింనిమిత్తోహరత్సీతాం రావణస్తస్యకింమయా । అపరాద్ధంతుయద్దృష్ట్వా రావణేనహృతాప్రియా ॥
కథంతచ్చన్ద్రసంకాశం ముఖమాసీన్మనోహరమ్ । సీతయాకానిచోక్తాని తస్మిన్కాలేద్విజోత్తమ ॥ ౬ ॥ కథంవీ
ర్యఃకథంరూపః కింకర్మాసచరాక్షసః । క్వచాస్యభవనంతాతబ్రూహిమేపరిపృచ్ఛతః ॥ ౭ ॥ తముద్వీక్ష్యాథదీనా
త్మావిలపంతమనన్తరమ్ । వాచాతిసన్నయారామం జటాయురిదమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ హృతాసారాక్షసేంద్రేణ రా
వణేనవిహాయసా । మాయామాస్థాయవిపులాం వాతదుర్దినసంకులామ్ ॥ ౯ ॥ పరిశ్రాన్తస్యమేతాతపక్షౌఛిత్త్వా
సరాక్షసః । సీతామాదాయవైదేహీం ప్రయాతోదక్షిణాందిశమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఉపరుద్ధ్యంతి మేప్రాణాదృష్టిర్భ్రమతి
రాఘవ । పశ్యామివృక్షాంత్సౌవర్ణానుశీరకృతమూర్ధజాన్ ॥ ౧౧ ॥ యేనయాతిముహూర్తేన సీతామాదాయ
రావణః । విప్రనష్టంధనంక్షిప్రం తత్స్వామీప్రతిపద్యతే ॥ ౧౨ ॥ విందోనామముహూర్తోయం సచకాకుత్స్థ
నాబుధత్ । త్వత్ప్రియాంజానకీం హృత్వా రావణోరాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౩ ॥ ఝషవద్బడిశంగృహ్యక్షిప్రమేవవి
నశ్యతి । నచత్వయావ్యథాకార్యా జనకస్యసుతాంప్రతి ॥ ౧౪ ॥ వైదేహ్యారంస్యసెక్షిప్రంహత్వాతం రాక్ష
సంరణె । అసమ్మూఢస్యగృధ్రస్య రామంప్రత్యనుభాషతః ॥ ౧౫ ॥ ఆస్యాత్సుస్రావరుధిరం మ్రియమాణస్య సా
మిషం । పుత్రోవిశ్రవసస్సాక్షాద్భ్రాతావైశ్రవణస్యచ ॥ ౧౬ ॥ ఇత్యుక్త్వాదుర్లభాన్ప్రాణాన్ముమోచపతగేశ్వరః ।
బ్రూహిబ్రూహీతిరామస్య బ్రువాణస్యకృతాంజలేః ॥ ౧౭ ॥ త్యక్త్వాశరీరంగృధ్రస్య జగ్ముఃప్రాణావిహాయసం ।
సనిక్షిప్యశిరోభూమౌ ప్రసార్యచరణౌతథా ॥ ౧౮ ॥ విక్షిప్యచశరీరంస్వం పపాతధరణీతలే । తంగృధ్రం ప్రే
క్ష్యతామ్రాక్షం గతాసుమచలోపమమ్ ॥ ౧౯ ॥ రామస్సుబహుభిర్దుఃఖైర్దీనస్సౌమిత్రిమబ్రవీత్ । బహూని
రక్షసాంవాసే వర్షాణివసతాసుఖం ॥ ౨౦ ॥ (పక్షిరాజేనవృద్ధేన తాతమిత్రేణనస్సుఖం) । అనేనదండకారణ్యేవి
శీర్ణమిహపక్షిణా ॥ ౨౧ ॥ అనేకవార్షికోయస్తు చిరకాలసముత్థితః । సోయమద్యహతశ్శేతే కాలోహి దురతిక్ర
మః ॥ ౨౨ ॥ పశ్యలక్ష్మణగృధ్రోయముపకారీహతశ్చమే । సీతామభ్యవపన్సోవై రావణేనబలీయసా ॥ ౨౩ ॥ ౫

గృధ్రరాజ్యం పరిత్యజ్య పితృపైతామహం మహత్ ।మమ హేతోరయం ప్రాణాన్ముమోచ పతగేశ్వరః ॥ ౨౪ ॥ సీతా
హరణజం దుఃఖం న మే సౌమ్య తథాగతమ్ । యథా వినాశో గృధ్రస్య మత్కృతే చ పరంతప ॥ ౨౫ ॥ సర్వత్ర ఖలు దృ
శ్యంతే సాధవో ధర్మచారిణః । శూరాశ్శరణ్యాస్సౌమిత్రే తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి ॥ ౨౬ ॥(అయం పతగరాజస్తు సా
నుక్రోశస్సుహృత్ప్రియః । మమ హేతోః పరిక్రాంతో గతస్స్వర్గం న సంశయః ॥ ౨౭ ॥ పుత్రైరమాత్యైర్దారై
శ్చ పరిక్షీణో మహావనే । అనాథ ఇవ ధర్మాత్మా గతో వైవస్వతక్షయం ॥ ౨౮ ॥) రాజా దశరథశ్శ్రీమాన్యథా మమ
మహాయశాః । పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ తథాయం పతగేశ్వరః ॥ ౩౦ ॥ సౌమిత్రే హర కాష్ఠాని నిర్మథిష్యామి పావకం।
గృధ్రరాజం దిధక్షామి మత్కృతే నిధనం గతం ॥ ౩౧ ॥ దేహం పతగరాజస్య చితామారోప్య రాఘవ । ఇమం ధ
క్ష్యామి సౌమిత్రే హతం రౌద్రేణ రక్షసా ॥ ౩౨ ॥ యా గతిర్యజ్ఞశీలానామాహితాగ్నేశ్చ యా గతిః । అపరావర్తి
నాం యా చ యా చ భూమిప్రదాయినాం ॥ ౩౩ ॥ మయా త్వం సమనుజ్ఞాతో గచ్ఛ లోకాననుత్తమాన్ । గృధ్ర
రాజ మహాసత్త్వ సంస్కృతశ్చ మయా వ్రజ ॥ ౩౪ ॥ ఏవముక్త్వా చితాం దీప్తామారోప్య పతగేశ్వరం । దదాహ రామో
ధర్మాత్మా స్వబంధుమివ దుఃఖితః ॥ ౩౫ ॥ రామోఽథ సహసౌమిత్రిర్వనం గత్వా స వీర్యవాన్ । స్థూలాన్హత్వా మ
హారోహీననుతస్తార తం ద్విజం ॥ ౩౬ ॥ రోహిమాంసాని చోత్కృత్య పేశీకృత్య మహాయశాః ।శకునాయ దదౌ రా
మో రమ్యే హరితశాద్వలే ॥ ౩౭ ॥ యత్తత్ప్రేతస్య మర్త్యస్య కథయంతి ద్విజాతయః । తత్స్వర్గగమనం తస్య పి
త్ర్యం రామో జజాప హ ॥ ౩౮ ॥ తతో గోదావరీం గత్వా నదీం నరవరాత్మజౌ । ఉదకం చక్రతుస్తస్మై గృధ్రరాజా
య తావుభౌ ॥ ౩౯ ॥ శాస్త్రదృష్టేన విధినా జలే గృధ్రాయ రాఘవౌ । స్నాత్వా తౌ గృధ్రరాజాయ ఉదకం చక్ర
తుస్తదా ॥ ౪౦ ॥ ఓమ్ ॥ స గృధ్రరాజః కృతవాన్యశస్కరం సుదుష్కరం కర్మ రణే నిపాతితః । మహర్షికల్పేన చ సం
స్కృతస్తదా జగామ పుణ్యాం గతిమాత్మనశ్శుభాం ॥ ౪౧ ॥ కృతోదకౌ తావపి పక్షిసత్తమే స్థిరాం చ బుద్ధిం ప్రణి
ధాయ జగ్మతుః । ప్రవేశ్య సీతాధిగమే తతో మనో వనం సురేంద్రావివ విష్ణువాసవౌ ॥ ౪౨ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకా
ణ్డేఽష్టషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౮ ॥ ౫౪౪౦ ॥ ***

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ కృత్వైవముదకం తస్మై ప్రస్థితౌ రామలక్ష్మణౌ । అవేక్షంతౌ వనే సీతాం పశ్చి
మాం జగ్మతుర్దిశం ॥ ౧ ॥ తౌ దిశం దక్షిణాం గత్వా శరచాపాసిధారిణౌ । అవిప్రహతమైక్ష్వాకౌ పంథానం ప్రతిపే
దతుః ॥ ౨ ॥ గుల్మైర్వృక్షైశ్చ బహుభిర్లతాభిశ్చ ప్రవేష్టితం। ఆవృతం సర్వతో దుర్గం గహనం ఘోరదర్శనం ॥ ౩ ॥
వ్యతిక్రమ్య తు వేగేన వ్యాళసింహనిషేవితం । సుభీమం తన్మహారణ్యం వ్యతియాతౌ మహాబలౌ ॥ ౪ ॥ తతః పరం
జనస్థానాత్త్రిక్రోశం గమ్య రాఘవౌ । క్రౌంచారణ్యం వివిశతుర్గహనం తౌ మహౌజసౌ ॥ ౫ ॥ నానామేఘఘనప్ర
ఖ్యం ప్రహృష్టమివ సర్వతః । నానాపక్షిగణైర్జుష్టం నానావ్యాళమృగైర్యుతమ్ ॥ ౬ ॥ దిదృక్షమాణౌ వైదేహీం త
ద్వనం తౌ విచిక్యతుః । తత్ర తత్రావతిష్ఠంతౌ సీతాహరణకర్శితౌ ॥ ౭ ॥ తతః పూర్వేణ తౌ గత్వా త్రిక్రోశం భ్రాత
రౌ తదా । క్రౌంచారణ్యమతిక్రమ్య మతంగాశ్రమమంతరా ॥ ౮ ॥ దృష్ట్వా తు తద్వనం ఘోరం బహుభీమమృగద్విజం।
నానాసత్త్వసమాకీర్ణం సర్వం గహనపాదపం ॥ ౯ ॥ దదృశాతే తు తౌ తత్ర దరీం దశరథాత్మజౌ । పాతాళసమగం
భీరాం తమసా నిత్యసంవృతామ్ ॥ ౧౦ ॥ ఆసాద్య తౌ నరవ్యాఘ్రౌ దర్యాస్తస్యావిదూరతః । దదర్శతుర్మహారూ
పాం రాక్షసీం వికృతాననామ్ ॥ ౧౧ ॥ భయదామల్పసత్త్వానాం బీభత్సాం రౌద్రదర్శనామ్ । లంబోదరీం తీక్ష్ణదం
ష్ట్రాం కరాళీం పరుషత్వచమ్ ॥ ౧౨ ॥ భక్షయంతీం మృగాన్భీమాన్వికటాం ముక్తమూర్ధజామ్ ।ప్రైక్షేతాం తౌ తత
స్తత్ర భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౩ ॥ సా సమాసాద్య తౌ వీరౌ వ్రజంతం భ్రాతురగ్రతః । ఏహి రంస్యావహేత్యు

క్త్వా సమాలమ్బత లక్ష్మణమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఉవాచ చైనం వచనం సౌమిత్రిముపగూహ్య సా । అహం త్వయోముఖీ నామ లబ్
ధా తే త్వమసి మే ప్రియః ॥ ౧౫ ॥ నాథ పర్వతకూటేషు నదీనాం పులినేషు చ । ఆయుశ్శేషమిమం వీర త్వం మయా సహ రం
స్యసే ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్తస్తు కుపితః ఖడ్గముద్ధృత్య లక్ష్మణః । కర్ణనాసస్తనం తస్యా నిచకర్తారిసూదనః ॥ ౧౭ ॥
కర్ణనాసే నికృత్తే తు విస్వరం సా వినద్య చ । యథాగతం ప్రదుద్రావ రాక్షసీ భీమదర్శనా ॥ ౧౮ ॥ తస్యాం గతా
యాం గహనం విశన్తౌ వనమోజసా । ఆసేదతురమిత్రఘ్నౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౯ ॥ లక్ష్మణస్తు మహాతేజా
స్సత్త్వవాంఛీలవాంఛుచిః । అబ్రవీత్ప్రాఞ్జలిర్వాక్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసం ॥ ౨౦ ॥ స్పందతే మే దృఢం బా
హురుద్విగ్నమివ మే మనః । ప్రాయశశ్చాప్యనిష్టాని నిమిత్తాన్యుపలక్షయే ॥ ౨౧ ॥ తస్మాత్సజ్జీభవార్య త్వం కురుష్వ
వచనం హితమ్ । మమైవ హి నిమిత్తాని సద్యశ్శంసన్తి సమ్భ్రమమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఏష వంజులకో నామ పక్షీ పరమదా
రుణః । ఆవయోర్విజయం యుద్ధే శంసన్నివ వినర్దతి ॥ ౨౩ ॥ తతస్త్వన్వేషతోరేవం సర్వం తద్వనమోజసా । సం
జజ్ఞే విపులశ్శబ్దః ప్రభంజన్నివ తద్వనమ్ ॥ ౨౪ ॥ సంవేష్టితమివాత్యర్థం గహనం మాతరిశ్వనా । వనస్య తస్య శబ్దో
భూద్దివమాపూరయన్నివ ॥ ౨౫ ॥ తం శబ్దం కాంక్షమాణస్తు రామః కక్షే సహానుజః । దదర్శ సుమహాకాయం రా
క్షసం విపులోరసమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఆసేదతుస్తతస్తత్ర తావుభౌ ప్రముఖే స్థితమ్ । వివృద్ధమశిరోగ్రీవం కబన్ధముదరే
ముఖమ్ ॥ ౨౭ ॥ రోమభిర్నిచితైస్తీక్ష్ణైర్మహాగిరిమివోచ్ఛ్రితమ్ । నీలమేఘనిభం రౌద్రం మేఘస్తనితనిస్వనమ్ ॥
అగ్నిజ్వాలానికాశేన లలాటస్థేన దీప్యతా । మహాపక్ష్మేణ పింగేన విపులేనాయతేన చ ॥ ౨౯ ॥ ఏకేనోరసి ఘో
రేణ నయనేనాశుదర్శినా । మహాదంష్ట్రోపపన్నం తల్లెలిహానం మహాముఖమ్ ॥ ౩౦ ॥ భక్షయన్తం మహాఘోరా
నృక్షసింహమృగద్విపాన్ । ఘోరౌ భుజౌ వికుర్వాణముభౌ యోజనమాయతౌ ॥ ౩౧ ॥ కరాభ్యాం వివిధాన్గృహ్య
ఋక్షాన్పక్షిగణాన్మృగాన్ । ఆకర్షన్తం వికర్షన్తమనేకాన్మృగయూథపాన్ ॥ ౩౨ ॥ స్థితమావృత్య పన్థానం
తయోర్భ్రాత్రోః ప్రపన్నయోః । అథ తౌ సమభిక్రమ్య క్రోశమాత్రే దదర్శతుః ॥ ౩౩ ॥ మహాన్తం దారుణం భీ
మం కబన్ధం భుజసంవృతమ్ । కబన్ధమివ సంస్థానాదతిఘోరప్రదర్శనమ్ ॥ ౩౪ ॥ స మహాబాహురత్యర్థం ప్రసా
ర్య విపులౌ భుజౌ । జగ్రాహ సహితావేవ రాఘవౌ పీడయన్బలాత్ ॥ ౩౫ ॥ ఖడ్గినౌ దృఢధన్వానౌ తిగ్మతేజోవపు
ర్ధరౌ । భ్రాతరౌ వివశం ప్రాప్తౌ కృష్యమాణౌ మహాబలౌ ॥ ౩౬ ॥ తత్ర ధైర్యేణ శూరస్తు రాఘవో నైవ వివ్యథే ।
బాల్యాదనాశ్రయత్వాచ్చ లక్ష్మణస్త్వతివివ్యథే ॥ ౩౭ ॥ ఉవాచ చ విషణ్ణస్సన్రాఘవం రాఘవానుజః । పశ్య మాం వీ
ర వివశం రాక్షసస్య వశంగతమ్ ॥ ౩౮ ॥ మయైకేన వినిర్యుక్తః పరిముచ్యస్వ రాఘవ । మాం హి భూతబలిం దత్త్వా
పలాయస్వ యథాసుఖమ్ ॥ ౩౯ ॥ అధిగన్తాసి వైదేహీమచిరేణేతి మే మతిః । ప్రతిలభ్య చ కాకుత్స్థ పితృపైతామ
హీం మహీమ్ ॥ ౪౦ ॥ తత్ర మాం రామ రాజ్యస్థస్స్మర్తుమర్హసి సర్వదా । లక్ష్మణేనైవముక్తస్తు రామస్సౌమిత్రిమ
బ్రవీత్ ॥ ౪౧ ॥ మా స్మ త్రాసం కృథా వీర న హి త్వాదృగ్విషీదతి । ఏతస్మిన్నన్తరే క్రూరో భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥
పప్రచ్ఛ ఘననిర్ఘోషః కబన్ధో దానవోత్తమః । కౌ యువాం వృషభస్కన్ధౌ మహాఖడ్గధనుర్ధరౌ ॥ ౪౩ ॥ ఘోరం
దేశమిమం ప్రాప్తౌ మమ భక్షావుపస్థితౌ । వదతం కార్యమిహ వాం కిమర్థం చాగతౌ యువామ్ ॥ ౪౪ ॥ ఇమం దేశమ
నుప్రాప్తౌ క్షుధార్తస్యేహ తిష్ఠతః । సచాపబాణఖడ్గౌ చ తీక్ష్ణశృంగావివర్షభౌ ॥ ౪౫ ॥ మమాస్యమనుసంప్రాప్తౌ
దుర్లభం జీవితం పునః । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కబన్ధస్య దురాత్మనః ॥ ౪౬ ॥ ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ముఖేన పరి
శుష్యతా । కృచ్ఛ్రాత్కృచ్ఛ్రతరం ప్రాప్య దారుణం సత్యవిక్రమ ॥ ౪౭ ॥ వ్యసనం జీవితాన్తాయ ప్రాప్తమప్రాప్య
తాం ప్రియామ్ । కాలస్య సుమహద్వీర్యం సర్వభూతేషు లక్ష్మణ ॥ ౪౮ ॥ త్వాం చ మాం చ నరవ్యాఘ్ర వ్యసనైః పశ్య

మోహితా । నాతిభారోస్తిదైవస్య సర్వభూతేషులక్ష్మణ ॥ ౪౯ ॥ శూరాశ్చబలవంతశ్చ కృతాస్త్రాశ్చరణాజిరే ।
కాలాభిపన్నాస్సీదంతి యథావాలుకసేతవః ॥ ౫౦ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతిబ్రువాణోదృఢసత్యవిక్రమో మహాయశాదాశ
రథిః ప్రతాపవాన్ । అవేక్ష్యసౌమిత్రిముదగ్రపౌరుషం స్థిరాంతదాస్వాం మతిమాత్మనాకరోత్ ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ఇ
తిశ్రీమదరణ్యకాండె ఏకోనసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౧౭౫ ॥ ౩౫౦౦ ॥ ****************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తౌతుతత్రస్థితౌదృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । బాహుపాశపరిక్షిప్తౌ
కబంధోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తిష్ఠతఃకింనుమాందృష్ట్వాక్షుధార్తంక్షత్రియర్షభౌ । ఆహారార్థంతు సందిష్టౌదై
వేనగతచేతసా ॥ ౨ ॥ తచ్ఛ్రుత్వాలక్ష్మణోవాక్యం ప్రాప్తకాలంహితంతదా । ఉవాచార్తిం సమాపన్నో విక్ర
మేకృతనిశ్చయః ॥ ౩ ॥ త్వాంచమాంచ పురాతూర్ణమాదత్తే రాక్షసాధమః । తస్మాదసిభ్యామస్యాశు బాహూ
ఛింధావహైగురూ ॥ ౪ ॥ భీషణోయంమహాకాయో రాక్షసోభుజవిక్రమః । లోకంహ్యతిజితంకృత్వాహ్యావాం
హంతుమిహేచ్ఛతి ॥ ౫ ॥ నిశ్చేష్టానాంవధోరాజన్కుత్సితోజగతీపతేః । క్రతుమధ్యోపనీతానాంపశూనామివరా
ఘవ ॥ ౬ ॥ ఏతత్సంజల్పితంశ్రుత్వా తయోఃక్రుద్ధస్తురాక్షసః । విదార్యాస్యం తదారౌద్రస్తౌభక్షయితుమార
భత్ ॥ ౭ ॥ తతస్తౌదేశకాలజ్ఞౌ ఖడ్గాభ్యామేవరాఘవౌ । అచ్ఛిందతాంసుసంహృష్టౌబాహూతస్యాంసదేశతః ॥
దక్షిణోదక్షిణంబాహుమసక్తమసినాతతః । చిచ్ఛేదరామోవేగేనసవ్యంవీరస్తులక్ష్మణః ॥ ౯ ॥ సపపాతమహాబా
హుశ్ఛిన్నబాహుర్మహాస్వనః । ఖంచగాంచదిశశ్చైవ నాదయన్జలదోయథా ॥ ౧౦ ॥ సన్నికృత్తౌభుజౌదృష్ట్వాశో
ణితౌఘపరిప్లుతః । దీనఃపప్రచ్ఛతౌవీరౌ కౌయువామితిదానవః ॥ ౧౧ ॥ ఇతితస్యబ్రువాణస్య లక్ష్మణశ్శుభలక్ష
ణః । శశంసరాఘవంతస్య కబంధస్యమహాత్మనః ॥ ౧౨ ॥ అయమిక్ష్వాకుదాయాదో రామోనామజనైశ్శ్రుతః । అ
స్యైవావరజంవిద్ధి భ్రాతరంమాంచలక్ష్మణమ్ ॥ ౧౩ ॥ మాత్రాప్రతిహతేరాజ్యే రామఃప్రవ్రాజితోవనమ్ । మ
యాసహచరత్యేషభార్యయాచమహద్వనమ్ ॥ ౧౪ ॥ అస్యదేవప్రభావస్య వసతోవిజనేవనే । రక్షసాపహృతా
పత్నీ యామిచ్ఛన్తావిహాగతౌ ॥ ౧౫ ॥ త్వంతుకోవాకిమర్థంవా కబంధసదృశోవనే । ఆస్యేనోరసిదీప్తేనభగ్నజం
ఘోవివేష్టసె ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్తఃకబంధస్తు లక్ష్మణేనోత్తరంవచః । ఉవాచపరమప్రీతస్తదింద్రవచనంస్మరన్ ॥ ౧౭ ॥
స్వాగతంవాంనరవ్యాఘ్రౌ దిష్ట్యాపశ్యామిచాప్యహమ్ । దిష్ట్యాచేమౌనికృత్తౌమె యువాభ్యాం బాహుబంధనౌ ॥
విరూపంయచ్చమెరూపం ప్రాప్తంహ్యవినయాద్యథా । తన్మేశృణునరవ్యాఘ్రతత్వతశ్శంసతస్తవ ॥ ౧౯ * ॥ ఇ
తిశ్రీమదరణ్యకాండె సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౦ ॥ ౧౫౬౦ ॥ ****************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ పురారామమహాబాహో మహాబలపరాక్రమ । రూపమాసీన్మమాచిన్త్యం
త్రిషులోకేషువిశ్రుతమ్ ॥ ౧ ॥ యథాసోమస్యశక్రస్య సూర్యస్యచయథావపుః । సోహం రూపమిదం కృత్వా
లోకవిత్రాసనంమహత్ ॥ ౨ ॥ ఋషీన్వనగతాన్రామత్రాసయామితతస్తతః । తతస్స్థూలశిరానామ మహర్షిఃకోపి
తోమయా ॥ ౩ ॥ సంచిన్వన్వివిధంవన్యం రూపేణానేనధర్షితః । తేనాహముక్తఃప్రేక్ష్యైవం ఘోరశాపాభిధా
యినా ॥ ౪ ॥ ఏతదేవనృశంసంతె రూపమస్తువిగర్హితమ్ । సమయాచితఃక్రుద్ధశ్శాపస్యాంతోభవేదితి ॥ ౫ ॥
అభిశాపకృతస్యేతి తేనేదంభాషితంవచః । యదాఛిత్వాభుజౌరామస్త్వాందహేద్విజనేవనె ॥ ౬ ॥ తదాత్వంప్రా
ప్స్యసెరూపం స్వమేవవిపులంశుభమ్ । శ్రియావిరాజితంపుత్రం దనోస్త్వంవిద్ధిలక్ష్మణ ॥ ౭ ॥ ఇంద్రకోపాదిదం
రూపం ప్రాప్తమేవంరణాజిరే । అహంహితపసోగ్రేణ పితామహమతోషయం ॥ ౮ ॥ దీర్ఘమాయుస్సమేప్రా
దాత్తతోమాంవిభ్రమోఽస్పృశత్ । దీర్ఘమాయుర్మయాప్రాప్తంకింమేశక్రఃకరిష్యతి ॥ ౯ ॥ ఇత్యేవంబుద్ధిమాస్థా

య రణెశక్రమధర్షయమ్ । తస్యబాహుప్రముక్తేన వజ్రేణశతపర్వణా ॥ ౧౦ ॥ సక్థినీచశిరశ్చైవ శరీరేసమ్ప్రవే
శితమ్ । సమయాయాచ్యమానస్సన్నానయద్యమసాదనమ్ ॥ ౧౧ ॥ పితామహవచస్సత్యం తదస్త్వితి మమాబ్రవీ
త్ । అనాహారఃకథంశక్తో భగ్నసక్థిశిరోధరః ॥ ౧౨ ॥ వజ్రేణాభిహతఃకాలం సుదీర్ఘమపిజీవితుమ్ । ఏవముక్తస్తు
మేశక్రో బాహూయోజనమాయతౌ ॥ ౧౩ ॥ ప్రాదాదాస్యంచమేకుక్షౌ తీక్ష్ణదంష్ట్రమకల్పయత్ । సోహంభు
జాభ్యాందీర్ఘాభ్యాం సమాకృష్యవనేచరాన్ ॥ ౧౪ ॥ సింహద్విపమృగవ్యాఘ్రాన్భక్షయామిసమన్తతః । సతు
మామబ్రవీదిన్ద్రో యదారామస్సలక్ష్మణః ॥ ౧౫ ॥ ఛేత్స్యతేసమరేబాహూ తదాస్వర్గంగమిష్యసి । అనేన వపు
షాతాతవనేస్మిన్రాజసత్తమ ॥ ౧౬ ॥ యద్యత్పశ్యామిసర్వస్య గ్రహణంసాధురోచయే । అవశ్యంగ్రహణంరామో
మన్యేహంసముపైష్యతి ॥ ౧౭ ॥ ఇమాంబుద్ధింపురస్కృత్య దేహన్యాసకృతశ్రమః । సత్వంరామోసిభద్రంతే నా
హమన్యేనరాఘవ ॥ ౧౮ ॥ శక్యోహంతుంయథాతత్త్వమేవముక్తంమహర్షిణా । అహంహిమతిసాచివ్యం కరిష్యామి
నరర్షభ ॥ ౧౯ ॥ మిత్రంచైవోపదేక్ష్యామి యువాభ్యాంసంస్కృతోగ్నినా । ఏవముక్తస్తుధర్మాత్మాదనునా తే
నరాఘవః ॥ ౨౦ ॥ ఇదంజగాదవచనం లక్ష్మణస్యోపశృణ్వతః । రావణేనహృతాసీతా మమభార్యా యశస్వి
నీ ॥ ౨౧ ॥ నిష్క్రాన్తస్యజనస్థానాత్సహభ్రాత్రాయథాసుఖమ్ । నామమాత్రంతుజానామి నరూపంతస్య ర
క్షసః ॥ ౨౨ ॥ నివాసంవాప్రభావంవావయంతస్యనవిద్మహే । శోకార్తానామనాథానామేవంవిపరిధావతామ్॥
కారుణ్యంసదృశంకర్తుముపకారేచవర్తతామ్ । కాష్ఠాన్యాదాయశుష్కాణి కాలే భగ్నాని కుంజరైః ॥ ౨౪ ॥ ధ
క్ష్యామస్త్వాంవయంవీరశ్వభ్రేమహతికల్పితే । సత్వంసీతాంసమాచక్ష్వ యేనవాయత్రవాహృతా ॥ ౨౫ ॥ కురు
కల్యాణమత్యర్థం యదిజానాసితత్త్వతః । ఏవముక్తస్తురామేణ వాక్యందనురనుత్తమమ్ ॥ ౨౬ ॥ ప్రోవాచకుశలో
వక్తుం వక్తారమపిరాఘవమ్ । దివ్యమస్తినమేజ్ఞానం నాభిజానామిమైథిలీమ్ ॥ ౨౭ ॥ యస్తాంజ్ఞాస్యతితంవక్ష్యే
దగ్ధస్స్వంరూపమాస్థితః । అదగ్ధస్యహివిజ్ఞాతుం శక్తిరస్తినమేప్రభో ॥ ౨౮ ॥ రాక్షసం తం మహావీర్యం సీతా
యేనహృతాతవ । విజ్ఞానంహిమమభ్రష్టం శాపదోషేణరాఘవ ॥ ౨౯ ॥ స్వకృతేన మయా ప్రాప్తం రూపం
లోకవిగర్హితమ్ । కింతుయావన్నయాత్యస్తం సవితాశ్రాన్తవాహనః ॥ ౩౦ ॥ తావన్మామవటేక్షిప్త్వా దహ రా
మయథావిధి । దగ్ధస్త్వయాహమవటే న్యాయేనరఘునన్దన ॥ ౩౧ ॥ వక్ష్యామితమహంవీరయస్తం జ్ఞాస్యతి రాక్ష
సమ్ । తేనసఖ్యంచకర్తవ్యం న్యాయవృత్తేనరాఘవ ॥ ౩౨ ॥ కల్పయిష్యతితేప్రీతస్సాహాయ్యం లఘువిక్రమః । న
హితస్యాస్త్యవిజ్ఞాతం త్రిషులోకేషురాఘవ ॥ ౩౩ ॥ సర్వాన్పరిసృతోలోకాన్పురాసౌకారణాన్తరే॥ *॥ ఇ
తి శ్రీమదరణ్యకాండె ఏకసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౧ ॥ ౧౨౫౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తౌతుతౌవీరౌ కబన్ధేననరేశ్వరౌ । గిరిప్రదరమాసాద్య పావకం
విససర్జతుః ॥ ౧ ॥ లక్ష్మణస్తుమహోల్కాభిర్జ్వలితాభిస్సమన్తతః । చితామాదీపయామాస సాప్రజజ్వాలసర్వ
తః ॥ ౨ ॥ తచ్ఛరీరంకబన్ధస్య ఘృతపిండోపమంమహత్ । మేదసాపచ్యమానస్య మందందహతిపావకః ॥ ౩ ॥ స
విధూయచితామాశు విధూమోగ్నిరివోత్థితః । అరజేవాససీబిభ్రన్మాలాం దివ్యాం మహాబలః ॥ ౪ ॥ తతశ్చితా
యా వేగేన భాస్వరోవిమలామ్బరః । ఉత్పపాతాశుసంహృష్టః సర్వప్రత్యంగభూషణః ॥ ౫ ॥ విమానే భాస్వరే
తిష్ఠన్హంసయుక్తేయశస్కరే । ప్రభయాచమహాతేజా దిశోదశవిరాజయన్ ॥ ౬ ॥ సోన్తరిక్షగతోరామం కబ
న్ధోవాక్యమబ్రవీత్ । శృణురాఘవతత్త్వేన యథాసీతామవాప్స్యసి ॥ ౭ ॥ రామషడ్యుక్తయోలోకేయాభిస్సర్వం
విమృశ్యతే । పరిమృష్టోదశాంతేనదశాభాగేనసేవ్యతే ॥ ౮ ॥ దశాభాగగతోహీన స్త్వంహిరామసలక్ష్మణః । య

తత్కృతేవ్యసనం ప్రాప్తం త్వయా దారప్రధర్షణమ్ ॥ ౯ ॥ తదవశ్యం త్వయా కార్యస్ససుహృత్సుహృదాంవర । అ
కృత్వా హిన తేసిద్ధిమహంపశ్యామిచింతయన్ ॥ ౧౦ ॥ శ్రూయతాం రామవక్ష్యామి సుగ్రీవో నామవానరః । భ్రా
త్రానిరస్తః క్రుద్ధేన వాలినాశక్రసూనునా ॥ ౧౧ ॥ ఋశ్యమూకే గిరివరే పంపాపర్యంతశోభితే । నివసత్యాత్మవా
న్వీరశ్చతుర్భిస్సహవానరైః ॥ ౧౨ ॥ వానరేంద్రో మహావీర్యస్తేజోవానమితప్రభః । సత్యసంధో వినీతశ్చ ధృతి
మాన్మతిమాన్మహాన్ ॥ ౧౩ ॥ దక్షః ప్రగల్భోద్యుతిమాన్మహాబలపరాక్రమః । భ్రాత్రా వివాసితోవీర రాజ్యహే
తోర్మహాబలః ॥ ౧౪ ॥ సతేసహాయోమిత్రంచ సీతాయాః పరిమార్గణే । భవిష్యతిహితే రామ మాచశోకేమనః
కృథాః ॥ ౧౫ ॥ భవితవ్యంహియచ్చాపి నతచ్ఛక్యమిహాన్యథా । కర్తుమిక్ష్వాకుశార్దూలకాలోహి దురతిక్రమః ॥
౯౦౦౦ ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ గచ్ఛశీఘ్రమితో రామ సుగ్రీవంతంమహాబలం । వయస్యంతం కురు క్షిప్రమితో గ
త్వాద్యరాఘవ ॥ ౧౭ ॥ అద్రోహాయసమాగమ్య దీప్యమానే విభావసౌ । నచతేసోవమంతవ్యస్సుగ్రీవో వానరాధి
పః ॥ ౧౮ ॥ కృతజ్ఞః కామరూపీచ సహాయార్థీచవీర్యవాన్ । శక్తౌహ్యద్యయువాంకర్తుం కార్యంతస్య చికీర్షితం॥
కృతార్థో వాకృతార్థోవా కృత్యం తవకరిష్యతి । సఋక్షరజసఃపుత్రః పంపామటతి శఙ్కితః ॥ ౨౦ ॥ భాస్కర
స్యౌరసఃపుత్రో వాలినాకృతకిల్బిషః । సన్నిధాయాయుధంక్షిప్రమృశ్యమూకాలయంకపిమ్ ॥ ౨౧ ॥ కురురాఘ
వసత్యేన వయస్యంవనచారిణమ్ । సహిస్థానానిసర్వాణి కార్త్స్న్యేనకపికుంజరః ॥ ౨౨ ॥ నరమాంసాశినాంలో
కే నైపుణ్యాదధిగచ్ఛతి । నతస్యావిదితంలోకే కించిదస్తిహి రాఘవ ॥ ౨౩ ॥ యావత్సూర్యః ప్రతపతి సహస్రాం
శురరిందమ । సనదీర్విపులాంశ్శైలాన్గిరిదుర్గాణికందరాన్ ॥ ౨౪ ॥ అన్విష్యవానరైస్సార్ధం పత్నీంతేఽధిగమిష్య
తి । వానరాంశ్చమహాకాయాన్ప్రేషయిష్యతిరాఘవ ॥ ౨౫ ॥ దిశోవిచేతుం తాంసీతాం త్వద్వియోగేన శోచ
తీమ్ । సంజ్ఞాస్యతివరారోహాంనిర్మలాంరావణాలయే ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ (మహీంవిజానాతిహరిప్రవీరస్థానానిద
వ్యానిచరాక్షసానామ్ । భ్రాత్రానిరస్తః పృథివీంవిచిన్వన్నిస్సంశయంజ్ఞాస్యతియత్రసీతా) ॥ ౨౭ ॥ సమేరుశృం
గాగ్రగతామనిందితాం ప్రవిశ్యపాతాళతలేపివాశ్రితామ్ । ప్లవంగమానాం ప్రవరస్తవప్రియాం నిహత్యరక్షాం
సిపునః ప్రదాస్యతి ॥ ౨౮ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే ద్విసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౩౧ ॥ ౧౬౨౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నిదర్శయిత్వా రామాయసీతాయాః పరిమార్గణే । వాక్యమన్వర్థమర్థజ్ఞః కబ
న్ధః పునరబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఏష రామశివః పంథా యత్రైతేపుష్పితాద్రుమాః । ప్రతీచీందిశమాశ్రిత్య ప్రకాశంతే
మనోరమాః ॥ ౨ ॥ జంబూప్రియాళపనసప్లక్షన్యగ్రోధతిందుకాః । అశ్వత్థాః కర్ణికారాశ్చ చూతాశ్చాన్యేచ పాద
పాః ॥ ౩ ॥ ధన్వనానాగవృక్షాశ్చ తిలకానక్తమాలకాః । నీలాశోకాకదంబాశ్చ కరవీరాశ్చపుష్పితాః ॥ ౪ ॥ అ
గ్నిముఖ్యాఅశోకాశ్చ సురక్తాః పారిభద్రకాః । తానారుహ్యాథవాభూమౌ పాతయిత్వాచతాన్బలాత్ ॥ ౫ ॥ ఫ
లాన్యమృతకల్పాని భక్షయన్తౌగమిష్యథః । తదతిక్రమ్యకాకుత్స్థవనంపుష్పితపాదపమ్ ॥ ౬ ॥ నందనప్రతిమంచా
న్యత్కురవోహ్యుత్తరాఇవ । సర్వకామఫలాయత్ర పాదపాస్తుమధుస్రవాః ॥ ౭ ॥ సర్వేచఋతవస్తత్ర వనేచై
త్రరథేయథా । ఫలభారానతాశ్చైవ మహావిటపధారిణః ॥ ౮ ॥ శోభంతేసర్వతస్తత్ర మేఘపర్వతసన్నిభాః ।
తానారుహ్యాథవాభూమౌ పాతయిత్వాయథాసుఖమ్ ॥ ౯ ॥ ఫలాన్యమృతకల్పాని లక్ష్మణస్తేప్రదాస్యతి । చం
క్రమంతౌవరాన్దేశాంచ్ఛైలాచ్ఛైలంవనాద్వనమ్ ॥ ౧౦ ॥ తతఃపుష్కరిణీంవీరౌ పంపాంనామగమిష్యథః । అశ
ర్కరామవిభ్రంశాం సమతీర్థామశైవలామ్ ॥ ౧౧ ॥ రామసంజాతవాలూకాం కమలోత్పలశాలినీమ్ । తత్ర
హంసాః ప్లవాః క్రౌంచాః కురరాశ్చైవరాఘవ ॥ ౧౨ ॥ వల్గుస్వనానికూజంతి పంపాసలిలగోచరాః । నోద్విజం
తేనరాన్దృష్ట్వా వధస్యాకోవిదాశ్శుభాః ॥ ౧౩ ॥ ఘృతపిండోపమాం స్థూలాంస్తాన్ద్విజాన్భక్షయిష్యథః । రోహి
తాన్వక్రతుండాంశ్చ నడమీనాంశ్చరాఘవ ॥ ౧౪ ॥ పంపాయామిషుభిర్మత్స్యాంస్తత్రరామవరాన్హతాన్ । ని

స్త్వక్షతౌ నయస్తత్ర నకృశానేకకంటకాః ॥ ౧౫ ॥ తవ భక్త్యా సమాసక్తో లక్ష్మణస్సంప్రదాస్యతి । భృశం తే ఖాద
తో మత్స్యాన్ పంపాయాః పుష్పసంచయే ॥ ౧౬ ॥ పద్మగంధి శివం వారి సుఖశీతమనామయమ్ । ఉద్ధృత్య స తదాఽక్లి
ష్టం రూప్యస్ఫాటికసన్నిభమ్ ॥ ౧౭ ॥ అసౌ పుష్కరపర్ణేన లక్ష్మణః పాయయిష్యతి । స్థూలాన్ గిరిగుహాశయ్యాన్ వ
రాహాన్ వనచారిణః ॥ ౧౮ ॥ అపాం లోభాదుపావృత్తాన్ వృషభానివ నర్దతః । రూపాన్వితాంశ్చ పంపాయాం ద్ర
క్ష్యసి త్వం నరోత్తమ ॥ ౧౯ ॥ సాయాహ్నే విచరన్ రామ విటపీ మాల్యధారిణః । శీతోదకం చ పంపాయాం దృష్ట్వా శోకం
విహాస్యసి ॥ ౨౦ ॥ సుమనోభిశ్చితాంస్తత్ర తిలకాన్ నక్తమాలకాన్ । ఉత్పలాని చ ఫుల్లాని పంకజాని చ రాఘవ ॥
న తాని కశ్చిన్మాల్యాని తత్రారోపయితా నరః । న చ వై మ్లానతాం యాంతి న చ శీర్యంతి రాఘవ ॥ ౨౨ ॥ మతంగశిష్యా
స్తత్రాసన్ ఋషయస్సుసమాహితాః । తేషాం భారాభితప్తానాం వన్యమాహరతాం గురోః ॥ ౨౩ ॥ యే ప్రపేతుర్మ
హీం తూర్ణం శరీరాత్ స్వేదబిందవః । తాని జాతాని మాల్యాని మునీనాం తపసా తదా ॥ ౨౪ ॥ స్వేదబిందుసముత్థా
ని న వినశ్యంతి రాఘవ । తేషాం గతానామద్యాపి దృశ్యతే పరిచారిణీ ॥ ౨౫ ॥ శ్రమణీ శబరీ నామ కాకుత్స్థ చిరజీవినీ ।
త్వాం తు ధర్మే స్థితా నిత్యం సర్వభూతనమస్కృతమ్ ॥ ౨౬ ॥ దృష్ట్వా దేవోపమం రామ స్వర్గలోకం గమిష్యతి । త
తస్తద్రామ పంపాయాస్తీరమాశ్రిత్య పశ్చిమమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఆశ్రమస్థానమతులం గుహ్యం కాకుత్స్థ పశ్యసి । న తత్రా
క్రమితుం నాగాశ్శక్నువంతి తమాశ్రమమ్ ॥ ౨౮ ॥ వివిధాస్తత్ర వై నాగా వనే తస్మింశ్చ పర్వతే । ఋషేస్తస్య మ
తంగస్య విధానాత్తచ్చ కాననమ్ ॥ ౨౯ ॥ మతంగవనమిత్యేవ విశ్రుతం రఘునందన । తస్మిన్ నందనసంకాశే దేవారణ్యో
పమే వనే ॥ ౩౦ ॥ నానావిహగసంకీర్ణే రంస్యసే రామ నిర్వృతః । ఋశ్యమూకశ్చ పంపాయాః పురస్తాత్ పుష్పిత
ద్రుమః ॥ ౩౧ ॥ సుదుఃఖారోహణో నామ శిశునాగాభిరక్షితః । ఉదారో బ్రహ్మణా చైవ పూర్వకాలే వినిర్మితః ॥ ౩౨ ॥
శయానః పురుషో రామ తస్య శైలస్య మూర్ధని । యత్స్వప్నే లభతే విత్తం తత్ప్రబుద్ధోఽధిగచ్ఛతి ॥ ౩౩ ॥ న త్వేనం వి
షమాచారః పాపకర్మాఽధిరోహతి । యస్తు తం విషమాచారః పాపకర్మాఽధిరోహతి ॥ ౩౪ ॥ తత్రైవ ప్రహరం
త్యేనం సుప్తమాదాయ రాక్షసాః । తత్రాపి శిశునాగానామాక్రందశ్శ్రూయతే మహాన్ ॥ ౩౫ ॥ క్రీడతాం రామ ప
ంపాయాం మతంగారణ్యవాసినామ్ । సిక్తా రుధిరధారాభిస్సంహత్య పరమద్విపాః ॥ ౩౬ ॥ ప్రచరంతి పృథక్కీ
ర్ణా మేఘవర్ణాస్తరస్వినః । తే తత్ర పీత్వా పానీయం విమలం శీతమవ్యయమ్ ॥ ౩౭ ॥ నివృత్తాస్సంవిగాహం
తే వనాని వనగోచరాః । ఋక్షాంశ్చ ద్వీపినశ్చైవ నీలకోమలకప్రభాన్ ॥ ౩౮ ॥ రురూనపేతాపజయాన్ దృష్ట్వా
శోకం ప్రహాస్యసి । రామ తస్య తు శైలస్య మహతీ శోభతే గుహా ॥ ౩౯ ॥ శిలాపిధానా కాకుత్స్థ దుఃఖం చాస్యాః
ప్రవేశనమ్ । తస్యా గుహాయాః ప్రాగ్ద్వారే మహాన్ శీతోదకో హ్రదః ॥ ౪౦ ॥ బహుమూలఫలో రమ్యో నానామృ
గసమావృతః । తస్యాం వసతి సుగ్రీవశ్చతుర్భిస్సహ వానరైః ॥ ౪౧ ॥ కదాచిచ్ఛిఖరే తస్య పర్వతస్యావతిష్ఠతే । కబంధ
స్త్వనుశాస్యైవం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౨ ॥ స్రగ్వీ భాస్కరవర్ణాభః ఖే వ్యరోచత వీర్యవాన్ । తం తు ఖ
స్థం మహాభాగం కబంధం రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౩ ॥ ప్రస్థితౌ త్వం వ్రజస్వేతి వాక్యమూచతురంతికే । గమ్యతాం కార్య
సిద్ధ్యర్థమితి తావబ్రవీత్స చ ॥ ౪౪ ॥ సుప్రీతౌ తావనుజ్ఞాప్య కబంధః ప్రస్థితస్తదా ॥ ఓమ్ ॥ స తత్కబంధః ప్రతిపద్య
రూపం వృతశ్శ్రియా భాస్కరతుల్యదేహః । నిదర్శయన్ రామమవేక్ష్య ఖస్థః సఖ్యం కురుష్వేతి తదాఽభ్యువాచ ॥ ౪౫
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రిసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౩ ॥ ౨౬౮౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తౌ కబంధేన తం మార్గం పంపాయా దర్శితం వనే । ప్రతస్థతుర్దిశం గృహ్య ప్ర
తీచీం నృవరాత్మజౌ ॥ ౧ ॥ తౌ శైలేష్వాచితానేకాన్ క్షౌద్రకల్పఫలాన్ ద్రుమాన్ । వీక్షంతౌ జగ్మతుర్ద్రష్టుం సుగ్రీ
వం రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨ ॥ కృత్వా చ శైలపృష్ఠే తు తౌ వాసం రఘునందనౌ । పంపాయాః పశ్చిమం తీరం రాఘవావు
పజగ్మతుః ॥ ౩ ॥ తౌ పుష్కరిణ్యాః పంపాయాస్తీరమాసాద్య పశ్చిమమ్ । అపశ్యతాం తతస్తత్ర శబర్యా రమ్య

మాశ్రమమ్ ॥ ౪ ॥ తౌతమాశ్రమమాసాద్యద్రుమైర్బహుభిరావృతమ్ । సురమ్యమభివీక్షన్తౌశబరీమభ్యుపేయతుః॥
తౌతుదృష్ట్వాతదాసిద్ధాసముత్థాయకృతాంజలిః । రామస్యపాదౌజగ్రాహ లక్ష్మణస్యచధీమతః॥ ౬ ॥ పాద్యమా
చమనీయంచ సర్వంప్రాదాద్యథావిధి । తామువాచతతోరామశ్శ్రమణీంసంశితవ్రతామ్ ॥ ౭ ॥ కచ్చిత్తేనిర్జితావి
ఘ్నాః కచ్చిత్తేవర్ధతేతపః । కచ్చిత్తేనియతఃకోధఆహారశ్చతపోధనే ॥ ౮ ॥ కచ్చిత్తేనియమాఃప్రాప్తాః కచ్చిత్తేమ
ననస్సుఖమ్ । కచ్చిత్తేగురుశుశ్రూషా సఫలాచారుభాషిణి ॥ ౯ ॥ రామేణతాపసీపృష్టాసాసిద్ధాసిద్ధసమ్మతా । శ
శంసశబరీవృద్ధా రామాయప్రత్యుపస్థితా ॥ ౧౦ ॥ అద్యప్రాప్తాతపస్సిద్ధిస్తవసందర్శనాన్మయా । అద్యమేసఫలం
తప్తం గురవశ్చసుపూజితాః ॥ ౧౧ ॥ అద్యమెసఫలంజన్మ స్వర్గశ్చైవభవిష్యతి । త్వయిదేవవరేరామపూజితేపు
రుషర్షభ ॥ ౧౨ ॥ తవాహంచక్షుషాసౌమ్యపూతాసౌమ్యేనమానద । గమిష్యామ్యక్షయాన్లోకాంస్త్వత్ప్రసాదా
దరిందమ ॥ ౧౩ ॥ చిత్రకూటంత్వయిప్రాప్తే విమానైరతులప్రభైః । ఇతస్తేదివమారూఢాయానహంపర్యచారి
షమ్ ॥ ౧౪ ॥ తైశ్చాహముక్తాధర్మజ్ఞైర్మహాభాగైర్మహర్షిభిః। ఆగమిష్యతితేరామస్సుపుణ్యమిమమాశ్రమమ్॥౧౫॥
సతేప్రతిగ్రహీతవ్యస్సౌమిత్రిసహితోతిథిః । తంచదృష్ట్వావరాన్లోకానక్షయాంస్త్వంగమిష్యసి ॥ ౧౬ ॥ ఏవము
క్తాసుహాభాగైస్తదాహంపురుషర్షభ । మయాతువివిధంవన్యం సంచితంపురుషర్షభ ॥ ౧౭ ॥ తవార్థే పురుషవ్యా
ఘ్రపంపాయాస్తీరసమ్భవమ్ । ఏవముక్తస్సధర్మాత్మా శబర్యాశబరీమిదం ॥ ౧౮ ॥ రాఘవఃప్రాహ విజ్ఞానే
తాంనిత్యమబహిష్కృతామ్ । దనోస్సకాశాత్తత్త్వేన ప్రభావంతెమహాత్మనః ॥ ౧౯ ॥ శ్రుతం ప్రత్యక్షమిచ్ఛా
మి సంద్రష్టుంయదిమన్యసె । ఏతత్తువచనంశ్రుత్వా రామవక్త్రాద్వినిస్సృతమ్ ॥ ౨౦ ॥ శబరీదర్శయామాసతా
వుభౌతద్వనంమహత్ । పశ్య మేఘఘనప్రఖ్యం మృగపక్షిసమాకులమ్ ॥ ౨౧ ॥ మతంగవనమిత్యేవ విశ్రుతం ర
ఘునన్దన । ఇహతేభావితాత్మానో గురవోమేమహావనె ॥ ౨౨ ॥ జుహావాంచక్రిరేతీర్థంమన్త్రవన్మన్త్రపూజితం।
ఇయంప్రత్యక్స్థలీవేదిర్యత్రతెమెసుసత్కృతాః ॥ ౨౩ ॥ పుష్పోపహారంకుర్వంతి శ్రమాదుద్వేపిభిఃకరైః । తె
షాంతపఃప్రభావేన పశ్యాద్యాపిరఘూద్వహ ॥ ౨౪ ॥ ద్యోతయంతిదిశస్సర్వాశ్శ్రియావేద్యోతులప్రభాః। అ
శక్నువద్భిస్తైర్గంతుముపవాసశ్రమాలసైః ॥ ౨౫ ॥ చింతితేభ్యాగతాన్పశ్యసహితాంత్సప్తసాగరాన్ । కృతాభిషె
కైస్తైర్న్యస్తావల్కలాఃపాదపేష్విహ ॥ ౨౬ ॥ అద్యాపినవిశుష్యంతిప్రదేశేరఘునందన । దేవకార్యాణికుర్వ
ద్భియానీమానికృతానివై ॥ ౨౭ ॥ పుష్పైఃకిసలయైస్సార్ధం మ్లానత్వంనోపయాంతివై । కృత్స్నంవనమిదం దృ
ష్టం శ్రోతవ్యంచశ్రుతంమయా ॥ ౨౮ ॥ తదిచ్ఛామ్యభ్యనుజ్ఞాతాత్యక్తుమెతత్కళేబరమ్ । తేషామిచ్ఛామ్యహం
గంతుం సమీపంభావితాత్మనామ్ ॥ ౨౯ ॥ మునీనామాశ్రమోయేషామహంతుపరిచారిణీ । ధర్మిష్ఠంచ వచశ్శ్రు
త్వా రాఘవస్సహలక్ష్మణః ॥ ౩౦ ॥ ప్రహర్షమతులంలేభే ఆశ్చర్యమితితత్త్వతః । తామువాచతతోరామశ్శ్రమణీం
సంశితవ్రతామ్ ॥ ౩౧ ॥ అర్చితోహంత్వయాభక్త్యాగచ్ఛకామంయథాసుఖమ్ । ఇత్యుక్తాజటిలావృద్ధా చీరకృష్ణా
జినాంబరా॥ ౩౨ ॥ తస్మిన్ముహూర్తేశబరీ దెహంజీర్ణంజిహాసతీ । అనుజ్ఞాతాతురామేణ హుత్వాత్మానంహుతా
శనె ॥౩౩॥ జ్వలత్పావకసంకాశా స్వర్గమేవజగామసా । దివ్యాభరణసంయుక్తా దివ్యమాల్యానులేపనా ॥ ౩౪॥ ది
వ్యాంబరధరాతత్రబభూవప్రియదర్శనా । విరాజయంతీతందెశంవిద్యుత్సౌదామనీయథా ॥౩౫॥ ప్రణమ్యశిరసా
రామం స్వర్గతాసుప్రభానవా । యత్రతెసుకృతాత్మానో విహరంతిమహర్షయః ॥౩౬॥ తత్పుణ్యంశబరీస్థానం జ
గామాత్మసమాధినా ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండె చతుస్సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౩౩౬ ॥ ౬౭౪౦ ॥ ********
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ దివంతుతస్యాంయాతాయాంశబర్యాంస్వేనకర్మణా । లక్ష్మణేనసహభ్రా
త్రా చింతయామాసరాఘవః ॥౧॥ సచింతయిత్వాధర్మాత్మా ప్రభావంతంమహాత్మనామ్ । హితకారిణమేకాగ్రం
లక్ష్మణంరాఘవోబ్రవీత్ ॥౨॥ దృష్టోయమాశ్రమస్సౌమ్యబహ్వాశ్చర్యోమహాత్మనామ్ । విశ్వస్తమృగశార్దూలా

నానావిహగసేవితః ॥౩॥ సప్తానాం చ సముద్రాణామేషు తీర్థేషు లక్ష్మణ । ఉపస్పృష్టం చ విధివత్పితరశ్చాపి తర్పితాః ॥౪॥
ప్రణష్టమశుభం యత్తత్కల్యాణం సముపస్థితమ్ । తేన త్వేతత్ప్రహృష్టం మే మనో లక్ష్మణ సంప్రతి ॥౫॥ హృదయే హి నర
వ్యాఘ్ర శుభమావిర్భవిష్యతి । తదాగచ్ఛ గమిష్యావః పంపాం తాం ప్రియదర్శనామ్ ॥౬॥ ఋశ్యమూకో గిరిర్యత్ర
నాతిదూరే ప్రకాశతే । యస్మిన్వసతి ధర్మాత్మా సుగ్రీవోంశుమతస్సుతః ॥౭॥ నిత్యం వాలిభయాత్త్రస్తశ్చతుర్భిస్స
హ వానరైః । అభిత్వరే చ తం ద్రష్టుం సుగ్రీవం వానరర్షభమ్ ॥౮॥ తదధీనం హి మే సౌమ్య సీతాయాః పరిమార్గణమ్ ।
ఇతి బ్రువాణం తం రామం సౌమిత్రిరిదమబ్రవీత్ ॥౯॥ గచ్ఛావ త్వరితం తత్ర మమాపి త్వరతే మనః । ఆశ్రమాత్తు తత
స్తస్మాన్నిష్క్రమ్య స విశాంపతిః ॥౧౦॥ ఆజగామ తతః పంపాం లక్ష్మణేన సహాత్మవాన్ । స దదర్శ తతః పుణ్యాముదా
రజనసేవితామ్ ॥౧౧॥ నానాద్రుమలతాకీర్ణాం పంపాం పానీయవాహినీమ్ । సమీక్షమాణః పుష్పాఢ్యం సర్వ
తో విపులద్రుమమ్ ॥౧౨॥ కోయష్టికైశ్చార్జునకైః శతపత్రైశ్చ కీరకైః । ఏతైశ్చ విహగైశ్చాన్యైర్నాదితం తద్వనం మ
హత్ ॥౧౩॥ స రామో వివిధాన్వృక్షాన్సరాంసి వివిధాని చ । పశ్యన్కామాభిసంతప్తో జగామ పరమం హ్రదమ్॥
స తమాసాద్య వై రామో దూరాదుదకవాహినమ్ । మతంగసరసం నామ హ్రదం సమవగాహత ॥౧౫॥ తతో జగ్మతు
రవ్యగ్రౌ రాఘవౌ హి సమాగతౌ । స తు శోకసమావిష్టో రామో దశరథాత్మజః ॥౧౬॥ వివేశ నళినీం పంపాం పంక
జైశ్చ సమావృతామ్ । తిలకాశోకపున్నాగవకుళోద్దాలకాశినీమ్ ॥౧౭॥ రమ్యోపవనసంబాధాం పద్మసంపీడితో
దకామ్ । స్ఫాటికోపమతోయాఢ్యాం శ్లక్ష్ణవాలుకసంతతామ్ ॥౧౮॥ మత్స్యకచ్ఛపసంబాధాం తీరస్థద్రుమశోభి
తామ్ । సఖీభిరివ యుక్తాభిర్లతాభిరనువేష్టితామ్ ॥౧౯॥ కిన్నరోరగగంధర్వయక్షరాక్షససేవితామ్ । నానాద్రు
మలతాకీర్ణాం శీతవారినిధిం శుభామ్ ॥౨౦॥ పద్మైస్సౌగంధికైస్తామ్రాం శుక్లాం కుముదమండలైః । నీలాం కువలయో
ద్ఘాటైర్బహువర్ణాం కుథామివ ॥౨౧॥ అరవిందోత్పలవతీం పద్మసౌగంధికాయుతామ్ । పుష్పితామ్రవణోపే
తాం బర్హిణోద్ఘుష్టనాదితామ్ ॥౨౨॥ స తాం దృష్ట్వా తతః పంపాం రామస్సౌమిత్రిణా సహ । విలలాప చ తేజస్వీ కా
మాద్దశరథాత్మజః ॥౨౩॥ తిలకైర్బీజపూరైశ్చ ధవైశ్శుక్లద్రుమైస్తథా । పుష్పితైః కరవీరైశ్చ పున్నాగైశ్చ సుపుష్పి
తైః ॥౨౪॥ మాలతీకుందగుల్మైశ్చ భాండీరైర్నిచులైస్తథా । అశోకైస్సప్తపర్ణైశ్చ కేతకైరతిముక్తకైః ॥౨౫॥ అ
న్యైశ్చ వివిధైర్వృక్షైః ప్రమదామివ భూషితామ్ । అస్యాస్తీరే తు పూర్వోక్తః పర్వతో ధాతుమండితః ॥౨౬॥ ఋ
శ్యమూక ఇతి ఖ్యాతశ్చిత్రపుష్పితకాననః । హరేరృక్షరజానామ పుత్రస్తస్య మహాత్మనః ॥౨౭॥ అధ్యాస్తే తం మ
హావీర్యస్సుగ్రీవ ఇతి విశ్రుతః । సుగ్రీవమభిగచ్ఛ త్వం వానరేంద్రం నరర్షభ ॥౨౮॥ ఇత్యువాచ పునర్వాక్యం లక్ష్మ
ణం సత్యవిక్రమమ్ । రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తస్యామాసక్తచేతసా ॥౨౯॥ కథం మయా వినా సీతాం శక్యం లక్ష్మణ జీవి
తుమ్ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా మదనాభిపీడితస్స లక్ష్మణం వాక్యమనన్యచేతసమ్ । వివేశ పంపాం నళినీం మనోరమాం
రఘూత్తమశ్శోకవిషాదయంత్రితః ॥౩౦॥ తతో మహద్వర్త్మ సుదూరసంక్రమం క్రమేణ గత్వా ప్రతికూలధన్వనమ్ ।
దదర్శ పంపాం శుభదర్శకాననామనేకనానావిధపక్షిసంకులామ్ ॥౩౧॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమ
ద్వాల్మీకీయే చతుర్వింశత్సహస్రికాయాం సంహితాయాం శ్రీమదరణ్యకాండే పంచసప్తతితమస్సర్గః ॥౭౪॥౪౮౦౦॥

జటిలం చీరవసనం దండకారణ్యవాసినమ్ । మునివేషధరం ధ్యాయేదారణ్యేకాండ ఉత్తమే ॥ త్రివారం కు
ర్యాత్ ॥ సాదరం శబరీదత్తఫలమూలాభిలాషిణే । సౌలభ్యపరిపూర్ణాయ సద్యస్తృప్తాయ మంగళమ్ । హ
నూమత్సమవేతాయ హరీశాభీష్టదాయినే । వాలిప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయ మంగళమ్ ॥ ఋతవస్సాగరా
ద్వీపా వేదా లోకా దిశశ్చ తే । మంగళాని మహాబాహో దిశంతు తవ సర్వదా ॥ * ॥ అరణ్యకాండస్సమాప్తః ॥ * ॥

యో దండకారణ్యనిశాచరేంద్రాన్కోదండలీలావిషయీచకార ।
వేదండశుండాయతబాహుదండః కోదండపాణిః కులదైవతం నః ॥

శ్రీః

శ్రీమతే హయగ్రీవాయనమః

శ్రీమత్కిష్కింధా కాండ ప్రారమ్భః.

సుగ్రీవాదియుతం శ్రీశం సీతాన్వేషణతత్పరమ్ । రామం మహేశ్వరం ధ్యాయే కిష్కింధాకాండ ఉత్తమే ॥
॥ శ్రీరామేతి సకృద్వక్తుం మనో యస్య ప్రవర్తతే । వైకుంఠవాసి తస్య స్యాత్కులమేకోత్తరం శతమ్
శ్రీరామాయనమః॥ ఓమ్ ॥ స తాం పుష్కరిణీం గత్వా పద్మోత్పలఝషాకులామ్ । రామః సౌమిత్రిసహితో విలలా
పాకులేన్ద్రియః ॥ ౧ ॥ తస్య దృష్ట్వైవ తాం హర్షాదిన్ద్రియాణి చకమ్పిరే । స కామవశమాపన్నః సౌమిత్రిమిదమబ్ర
వీత్ ॥ ౨ ॥ సౌమిత్రే శోభతే పమ్పా వైదూర్యవిమలోదకా । ఫుల్లపద్మోత్పలవతీ శోభితా వివిధైర్ద్రుమైః ॥ ౩ ॥ సౌ
మిత్రే పశ్య పమ్పాయాః కాననం శుభదర్శనమ్ । యత్ర రాజన్తి శైలాభా ద్రుమాః సశిఖరా ఇవ ॥ ౪ ॥ మాం తు శో
కాభిసన్తప్తమాధయః పీడయన్తి వై । భరతస్య చ దుఃఖేన వైదేహ్యా హరణేన చ ॥ ౫ ॥ శోకార్తస్యాపి మే పమ్పా శో
భతే చిత్రకాననా । వ్యవకీర్ణా బహువిధైః పుష్పైః శీతజలా శుభా ॥ ౬ ॥ నలినైరపి సంఛన్నా హ్యత్యర్థం శుభదర్శ
నా । సర్పవ్యాలానుచరితా మృగద్విజసమాకులా ॥ ౭ ॥ అధికం ప్రతిభాత్యేతన్నీలపీతం తు శాద్వలమ్ । ద్రుమా
ణాం వివిధైః పుష్పైః పరిస్తోమైరివార్పితమ్ ॥ ౮ ॥ పుష్పభారసమృద్ధాని శిఖరాణి సమన్తతః । లతాభిః పుష్పితా
గ్రాభిరుపగూఢాని సర్వతః ॥ ౯ ॥ సుఖానిలోऽయం సౌమిత్రే కాలః ప్రచురమన్మథః । గన్ధవాన్ సురభిర్మాసో జా
తపుష్పఫలద్రుమః ॥ ౧౦ ॥ పశ్య రూపాణి సౌమిత్రే వనానాం పుష్పశాలినామ్ । సృజతాం పుష్పవర్షాణి తో
యం తోయముచామివ ॥ ౧౧ ॥ ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కాననద్రుమాః । వాయువేగప్రచలితాః పుష్పై
రవకిరన్తి గామ్ ॥ ౧౨ ॥ పతితైః పతమానైశ్చ పాదపస్థైశ్చ మారుతః । కుసుమైః పశ్య సౌమిత్రే క్రీడన్నివ సమన్త
తః ॥ ౧౩ ॥ విక్షిపన్ వివిధాః శాఖా నగానాం కుసుమోత్కటాః । మారుతశ్చలితస్థానైః షట్పదైరనుగీయతే ॥ ౧౪ ॥
మత్తకోకిలసన్నాదైర్నర్తయన్నివ పాదపాన్ । శైలకన్దరనిష్క్రాన్తః ప్రగీత ఇవ చానిలః ॥ ౧౫ ॥ తేన విక్షిపతా
త్యర్థం పవనేన సమన్తతః । అమీ సంసక్తశాఖాగ్రా గ్రథితా ఇవ పాదపాః ॥ ౧౬ ॥ స ఏష సుఖసంస్పర్శో వాతి చన్దన
శీతలః । గన్ధమభ్యావహన్ పుణ్యం శ్రమాపనయనోऽనిలః ॥ ౧౭ ॥ అమీ పవనవిక్షిప్తా వినదన్తీవ పాదపాః । షట్పదై
రనుకూజన్తో వనేషు మధుగన్ధిషు ॥ ౧౮ ॥ గిరిప్రస్థేషు రమ్యేషు పుష్పవద్భిర్మనోరమైః । సంసక్తశిఖరా శైలా
విరాజన్తే మహాద్రుమైః ॥ ౧౯ ॥ పుష్పసంఛన్నశిఖరా మారుతోత్క్షేపచఞ్చలాః । అమీ మధుకరోత్తంసాః ప్రగీ
తా ఇవ పాదపాః ॥ ౨౦ ॥ సుపుష్పితాంస్తు పశ్యైతాన్ కర్ణికారాన్ సమన్తతః । హాటకప్రతిసంఛన్నాన్నరాన్ పీ
తామ్బరానివ ॥ ౨౧ ॥ అయం వసన్తః సౌమిత్రే నానావిహగనాదితః । సీతయా విప్రహీణస్య శోకసన్దీపనో మ
మ ॥ ౨౨ ॥ మాం హి శోకసమాక్రాన్తం సన్తాపయతి మన్మథః । హృష్టః ప్రవదమానశ్చ మామాహ్వయతి కోకి
లః ॥ ౨౩ ॥ ఏష దాత్యూహకో హృష్టో రమ్యే మాం వననిర్ఝరే । ప్రణదన్మన్మథావిష్టం శోచయిష్యతి లక్ష్మణ ॥ ౨౪ ॥
శ్రుత్వైతస్య పురా శబ్దమాశ్రమస్థా మమ ప్రియా । మామాహూయ ప్రముదితా పరమం ప్రత్యనన్దత ॥ ౨౫ ॥ ఏ

వంవిచిత్రాః పతగా నానారావవిరావిణః । వృక్షగుల్మలతాః పశ్య సమ్పతంతి తత స్తతః ॥ ౨౬ ॥ విమిశ్రా విహగాః
పుంభిరాత్మవ్యూహాభినందితాః । భృంగరాజప్రముదితాః సౌమిత్రే మధురస్వనాః ॥ ౨౭ ॥ (అస్యాః కూలే ప్రము
దితాః సంఘశః శకునాస్త్విహ) । నత్యూహరుతవిక్రందైః పుంస్కోకిలరుతైరపి ॥ ౨౮ ॥ స్వనంతి పాదపాశ్చేమే
మమానంగప్రదీపనాః । అశోకస్తబకాంగారః షట్పదస్వననిస్వనః ॥ ౨౯ ॥ మాంహి పల్లవతామ్రార్చిర్వసంతాగ్నిః
ప్రధక్ష్యతి । నహి తాం సూక్ష్మపక్ష్మాక్షీం సుకేశీం మృదుభాషిణీమ్ ॥ ౩౦ ॥ అపశ్యతో మే సౌమిత్రే జీవితేఽస్తి ప్ర
యోజనమ్ । అయం హి దయితస్తస్యాః కాలో రుచిరకాననః ॥ ౩౧ ॥ కోకిలాకులసీమాంతో దయితాయా మమానఘ ।
మన్మథాయాససమ్భూతో వసంతగుణవర్ధితః ॥ ౩౨ ॥ అయం మాం ధక్ష్యతి క్షిప్రం శోకాగ్నిర్నచిరాదివ । అప
శ్యతస్తాం దయితాం పశ్యతో రుచిరద్రుమాన్ ॥ ౩౩ ॥ మమాయమాత్మప్రభవో భూయస్త్వముపయాస్యతి । అ
దృశ్యమానా వైదేహీ శోకం వర్ధయతే మమ ॥ ౩౪ ॥ దృశ్యమానో వసంతశ్చ స్వేదసంసర్గదూషకః । మాం హ్యద్య
మృగశాబాక్షీ చిన్తాశోకబలాత్కృతమ్ ॥ ౩౫ ॥ సన్తాపయతి సౌమిత్రే క్రూరశ్చైత్రో వనానిలః । అమీ మయూరా
శ్శోభంతే ప్రనృత్యంతస్తత స్తతః ॥ ౩౬ ॥ స్వైః పక్షైః పవనోద్ధూతైర్గవాక్షైః స్ఫాటికైరివ । శిఖినీభిః పరివృతా స్త
ఏతే మదమూర్ఛితాః ॥ ౩౭ ॥ మన్మథాభిపరీతస్య మమ మన్మథవర్ధనాః । పశ్య లక్ష్మణ నృత్యంతం మయూరముప
నృత్యతి ॥ ౩౮ ॥ శిఖినీ మన్మథార్తైషా భర్తారం గిరిసానుషు । తామేవ మనసా రామాం మయూరోఽప్యుపధావతి ॥
వితత్య రుచిరౌ పక్షౌ రుతైరుపహసన్నివ । మయూరస్య వనే నూనం రక్షసా న హృతా ప్రియా ॥ ౪౦ ॥ తస్మాన్నృత్య
తి రమ్యేషు వనేషు సహ కాంతయా । మమ త్వయం వనెవాసః పుష్పమాసే సుదుస్సహః ॥ ౪౧ ॥ పశ్య లక్ష్మణ సం
రాగం తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి । యదేషా శిఖినీ కామాద్భర్తారమభివర్తతే ॥ ౪౨ ॥ మామప్యేవం విశాలాక్షీ జానకీ
జాతసమ్భ్రమా । మదనేనాభివర్తేత యది నాపహృతా భవేత్ ॥ ౪౩ ॥ పశ్య లక్ష్మణ పుష్పాణి నిష్ఫలాని భవంతి
మే । పుష్పభారసమృద్ధానాం వనానాం శిశిరాత్యయే ॥ ౪౪ ॥ రుచిరాణ్యపి పుష్పాణి పాదపానామతిశ్రియా । ని
ష్ఫలాని మహీం యాంతి సమం మధుకరోత్కరైః ॥ ౪౫ ॥ వదంతి రావం ముదితాః శకునాః సంఘశః కలమ్ । ఆహ్వ
యంత ఇవాన్యోన్యం కామోన్మాదకరా మమ ॥ ౪౬ ॥ వసంతో యది తత్రాపి యత్ర మే వసతి ప్రియా । నూనం పరవ
శా సీతా సాపి శోచత్యహం యథా ॥ ౪౭ ॥ నూనం న తు వసంతస్తం దేశం స్పృశతి యత్ర సా । కథం హ్యసితపద్మా
క్షీ వర్తయేత్సా మయా వినా ॥ ౪౮ ॥ అథవా వర్తతే తత్ర వసంతో యత్ర మే ప్రియా । కిం కరిష్యతి సుశ్రోణీ సా తు
నిర్భర్త్సితా పరైః ॥ ౪౯ ॥ శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ మృదుపూర్వాభిభాషిణీ । నూనం వసంతమాసాద్య పరిత్యక్ష్య
తి జీవితమ్ ॥ ౫౦ ॥ దృఢం హి హృదయే బుద్ధిర్మమ సమ్ప్రతి వర్తతే । నాలం వర్తయితుం సీతా సాధ్వీ మద్విరహం గ
తా ॥ ౫౧ ॥ మయి భావస్తు వైదేహ్యాస్తత్త్వతో వినివేశితః । మమాపి భావస్సీతాయాం సర్వథా వినివేశితః ॥ ౫౨ ॥
ఏష పుష్పవహో వాయుస్సుఖస్పర్శో హిమావహః । తాం విచింతయతః కాంతాం పావకప్రతిమో మమ ॥ ౫౩ ॥ స
దా సుఖమహం మన్యే యం పురా సహ సీతయా । మారుతస్స వినా సీతాం శోకం వర్ధయతే మమ ॥ ౫౪ ॥ తాం వినాన
విహంగోఽయం పక్షీ ప్రణదితస్తదా । వాయసః పాదపగతః ప్రహృష్టమభినర్దతి ॥ ౫౫ ॥ ఏష వై తత్ర వైదేహ్యా విహ
గః ప్రతిహారకః । పక్షీ మాం తు విశాలాక్ష్యాస్సమీపముపనేష్యతి ॥ ౫౬ ॥ శృణు లక్ష్మణ సన్నాదం వనే మదవివర్ధ
నమ్ । పుష్పితాగ్రేషు వృక్షేషు ద్విజానాముపకూజతామ్ ॥ ౫౭ ॥ విక్షిప్తాం పవనేనైతామసౌ తిలకమంజరీమ్ । ష
ట్పదస్సహసాఽభ్యేతి మదోద్ధూతామివ ప్రియామ్ ॥ ౫౮ ॥ కామినామయమత్యంతమశోకశ్శోకవర్ధనః । స్తబకైః పవ
నోత్క్షిప్తైస్తర్జయన్నివ మాం స్థితః ॥ ౫౯ ॥ అమీ లక్ష్మణ దృశ్యంతే చూతాః కుసుమశాలినః । విభ్రమోత్సిక్తమనస

ప్సన్నగరాగానరాఇవ ॥ ౧౦ ॥ సౌమిత్రే పశ్య పంపాయాశ్చిత్రాసు వనరాజిషు । కిన్నరా నరశార్దూల విచరంతి తత
స్తతః ॥ ౧౧ ॥ ఇమాని శుభగంధీని పశ్య లక్ష్మణ సర్వశః । నళినాని ప్రకాశంతే జలే తరుణసూర్యవత్ ॥ ౧౨ ॥
ఏషా ప్రసన్నసలిలా పద్మనీలోత్పలాయుతా । హంసకారండవాకీర్ణా పంపా సౌగంధికాయుతా ॥ ౧౩ ॥ జలే త
రుణసూర్యాభైః షట్పదాహతకేసరైః । పంకజైశ్శోభతే పంపా సమంతాదభిసంవృతా ॥ ౧౪ ॥ చక్రవాకయు
తా నిత్యం చిత్రప్రస్థవనాంతరా । (క్రౌంచసారససంఘుష్టా విచిత్రకుసుమోత్కరా) ॥ ౧౫ ॥ మాతఙ్గమృగయూ
థైశ్చ శోభతే సలిలార్థిభిః । పవనాహతవేగాభిరూర్మిభిర్విమలేఽమ్భసి ॥ ౧౬ ॥ పఙ్కజాని విరాజంతే తాడ్యమానా
ని లక్ష్మణ । పద్మపత్రవిశాలాక్షీం సతతం పఙ్కజప్రియామ్ ॥ ౧౭ ॥ అపశ్యతో మే వైదేహీం జీవితం నాభిరోచ
తే । అహో కామస్య వామత్వం యో గతామపి దుర్లభామ్ ॥ ౧౮ ॥ స్మారయిష్యతి కల్యాణీం కల్యాణతరవాదినీం ।
శక్యో ధారయితుం కామో భవేదద్యాగతో మయా ॥ ౧౯ ॥ యది భూయో వసంతో మాం న హన్యాత్పుష్పితద్రు
మః । యాని స్మ రమణీయాని తయా సహ భవంతి మే ॥ ౨౦ ॥ తాన్యేవారమణీయాని జాయంతే మే తయా వినా । ప
ద్మకోశపలాశాని ద్రష్టుం దృష్టిర్హి మన్యతే ॥ ౨౧ ॥ సీతాయా నేత్రకోశాభ్యాం సదృశానీతి లక్ష్మణ । పద్మకేసర
సంసృష్టో వృక్షాంతరవినిస్సృతః ॥ ౨౨ ॥ నిశ్వాస ఇవ సీతాయా వాతి వాయుర్మనోహరః । సౌమిత్రే పశ్య పంపా
యా దక్షిణే గిరిసానుని ॥ ౨౩ ॥ పుష్పితాం కర్ణికారస్య యష్టిం పరమశోభనామ్ । అధికం శైలరాజోఽయం ధాతు
భిస్సువిభూషితః ॥ ౨౪ ॥ విచిత్రం సృజతే రేణుం వాయువేగవిఘట్టితమ్ । గిరిప్రస్థాస్తు సౌమిత్రే సర్వతస్సంప్ర
పుష్పితైః ॥ ౨౫ ॥ నిష్పత్రైస్సర్వతో రమ్యైః ప్రదీప్తా ఇవ కింశుకైః । పంపాతీరరుహాశ్చేమే సంసక్తా మధుగంధి
నః ॥ ౨౬ ॥ మాలతీమల్లికాషండాః కరవీరాశ్చ పుష్పితాః । కేతక్యస్సింధువారాశ్చ వాసంత్యశ్చ సుపుష్పితాః ॥
మాధవ్యో గంధపూర్ణాశ్చ కుందగుల్మాశ్చ పుష్పితాః । చిరబిల్వా మధూకాశ్చ వంజుళా వకుళాస్తథా ॥ ౨౮ ॥ చ
మ్పకాస్తిలకాశ్చైవ నాగవృక్షాస్సుపుష్పితాః । నీపాశ్చ వరణాశ్చైవ ఖర్జూరాశ్చ సుపుష్పితాః ॥ ౨౯ ॥ పద్మ
కాశ్చైవ శోభంతే నీలాశోకాశ్చ పుష్పితాః । లోధ్రాశ్చ గిరిపృష్ఠేషు సింహకేసరపింజరాః ॥ ౩౦ ॥ అంకోలాశ్చ
కురంటాశ్చ పూర్ణకాః పారిభద్రకాః । చూతాః పాటలయశ్చైవ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః ॥ ౩౧ ॥ ముచులిందా
ర్జునాశ్చైవ దృశ్యంతే గిరిసానుషు । కేతకోద్దాలకాశ్చైవ శిరీషాశ్శింశుపా ధవాః ॥ ౩౨ ॥ శాల్మల్యః కింశుకాశ్చై
వ రక్తాః కురవకాస్తథా । తినిశా నక్తమాలాశ్చ చందనాస్స్యందనాస్తథా ॥ ౩౩ ॥ పుష్పితాన్పుష్పితాగ్రాభిర్లతాభిః
పరివేష్టితాన్ । ద్రుమాన్పశ్యేహ సౌమిత్రే పంపాయా రుచిరాన్బహూన్ ॥ ౩౪ ॥ వాతవిక్షిప్తవిటపాన్యథాఽఽస
న్నాన్ద్రుమానిమాన్ । లతాస్సమనువర్తంతే మత్తా ఇవ వరస్త్రియః ॥ ౩౫ ॥ పాదపాత్పాదపం గచ్ఛన్ శైలాచ్ఛైలం
వనాద్వనమ్ । వాతి నైకరసాస్వాదసమ్మోదిత ఇవానిలః ॥ ౩౬ ॥ కేచిత్పర్యాప్తకుసుమాః పాదపా మధుగంధినః ।
కేచిన్ముకుళసంవీతాః శ్యామవర్ణా ఇవాబభుః ॥ ౩౭ ॥ ఇదం మృష్టమిదం స్వాదు ప్రఫుల్లమిదమిత్యపి । రాగమత్తో
మధుకరః కుసుమేష్వవలీయతే ॥ ౩౮ ॥ నిలీయ పునరుత్పత్య సహసాఽన్యత్ర గచ్ఛతి । మధులుబ్ధో మధుకరః పం
పాతీరద్రుమేష్వసౌ ॥ ౩౯ ॥ ఇయం కుసుమసంఘాతైరుపస్తీర్ణా సుఖాకృతా । స్వయం నిపతితైర్భూమిశ్శయనప్ర
స్తరైరివ ॥ ౪౦ ॥ వివిధా వివిధైః పుష్పైస్తైరేవ నగసానుషు । వికీర్ణైః పీతరక్తా హి సౌమిత్రే ప్రస్తరాః కృతాః ॥
హిమాంతే పశ్య సౌమిత్రే వృక్షాణాం పుష్పసంభవమ్ । పుష్పమాసే హి తరవస్సంఘర్షాదివ పుష్పితాః ॥ ౪౨ ॥
ఆహ్వయంత ఇవాన్యోన్యం నగాష్షట్పదనిస్స్వనైః । కుసుమోత్తంసవిటపాశ్శోభంతే బహు లక్ష్మణ ॥ ౪౩ ॥ ఏష కార
ణ్డవః పక్షీ విగాహ్య సలిలం శుభమ్ । రమతే కాంతయా సార్ధం కామముద్దీపయన్మమ ॥ ౪౪ ॥ మందాకిన్యాస్తు యది

దం గావమేతన్మనోరమమ్ । స్థానే జగతివిఖ్యాతాగుణాస్తస్యామనోరమాః ॥ ౯౫ ॥ యదిదృశ్యేతసాసాధ్వీ య
దిచేహవసేత్ప్రియా । స్పృహయేయం నశక్రాయనాయోధ్యాయైరఘూత్తమ ॥ ౯౬ ॥ నహ్యేవంరమణీయేషు శా
ద్వలేషు తయాసహ । రమతోమేభవేచ్చిన్తా నస్పృహాన్యేషువాభవేత్ ॥ ౯౭ ॥ అమీహివివిధైఃపుష్పైస్తరవో
రుచిరచ్ఛదాః । కాననేస్మిన్వినాకాన్తాం చిత్తమున్మాదయంతిమే ॥ ౯౮ ॥ పశ్యశీతజలాంచేమాంసౌమిత్రేపుష్క
రాయుతామ్ । చక్రవాకానుచరితాం కారండవనిషేవితామ్ ॥ ౯౯ ॥ ప్లవైఃక్రౌంచైశ్చసంపూర్ణాం వరాహ
మృగసేవితామ్ । అధికంశోభతేపంపావికూజద్భిర్విహంగమైః ॥ ౧౦౦ ॥ దీపయంతీవ మేకామం వివిధాముదితా
ద్విజాః । శ్యామాంచన్ద్రముఖీంస్మృత్వాప్రియాంపద్మనిభేక్షణామ్ ॥ ౧౦౧ ॥ పశ్యసానుషుచిత్రేషుమృగీభిస్సహితా
న్మృగాన్ । మాంపునర్మృగశావాక్ష్యా వైదేహ్యావిరహీకృతమ్ ॥ ౧౦౨ ॥ వ్యథయంతీవమేచిత్తం సంచరంతస్తత
స్తతః । అస్మిన్సానునిరమ్యేహి మత్తద్విజగణాయుతే ॥ ౧౦౩ ॥ పశ్యేయంయదితాంకాన్తాం తతస్స్వస్తిభవేన్మ
మ । జీవేయంఖలుసౌమిత్రే మయాసహసుమధ్యమా ॥ ౧౦౪ ॥ సేవతేయదివైదేహీ పంపాయాఃపవనంసుఖం ।
పద్మసౌగంధికవహం శివంశోకవినాశనం ॥ ౧౦౫ ॥ ధన్యాలక్ష్మణసేవంతేపంపోపవనమారుతమ్ । శ్యామాపద్మప
లాశాక్షీ ప్రియావిరహితామయా ॥ ౧౦౬ ॥ కథంధారయతేప్రాణాన్వివశాజనకాత్మజా । కింనువక్ష్యామిరాజా
నం ధర్మజ్ఞంసత్యవాదినం ॥ ౧౦౭ ॥ సీతాయాజనకంపృష్టః కుశలంజనసంసది । యామామనుగతామన్దం పిత్రా
ప్రవ్రాజితంవనమ్ ॥ ౧౦౮ ॥ సీతాసత్పథమాస్థాయ క్వనుసావర్తతేప్రియా । తయావిహీనఃకృపణః కథంలక్ష్మ
ణధారయే ॥ ౧౦౯ ॥ యామామనుగతారాజ్యాద్భ్రష్టంవిగతచేతసం । తచ్చార్వంచితపక్ష్మాక్షం సుగంధిశుభమవ్ర
ణం ॥ ౧౧౦ ॥ అపశ్యతోముఖంతస్యాస్సీదతీవమనోమమ । స్మితహాస్యాంతరయుతం గుణవన్మధురంహితం ॥ ౧౧౧ ॥
వైదేహ్యావాక్యమతులం కదాశ్రోష్యామిలక్ష్మణ । ప్రాప్యదుఃఖంవనేశ్యామా సామాం మన్మథకర్శితమ్ ॥ ౧౧౨ ॥
నష్టదుఃఖేవహృష్టేవ సాధ్వీసాధ్వభ్యభాషత । కింనువక్ష్యామికౌసల్యామయోధ్యాయాంనృపాత్మజ ॥ ౧౧౩ ॥ క్వ
సాస్నుషేతిపృచ్ఛంతీం కథంచాతిమనస్వినీం । గచ్ఛలక్ష్మణపశ్యత్వం భరతంభ్రాతృవత్సలం ॥ ౧౧౪ ॥ నహ్యహంజీ
వితుంశక్తస్తామృతేజనకాత్మజామ్ । ఇతిరామంమహాత్మానం విలపంతమనాథవత్ ॥ ౧౧౫ ॥ ఉవాచలక్ష్మణోభ్రా
తావచనంయుక్తమవ్యయం । సంస్తమ్భరామభద్రంతే మాశుచఃపురుషోత్తమ ॥ ౧౧౬ ॥ నేదృశానాంమతిర్మం
దాభవత్యకలుషాత్మనామ్ । స్మృత్వావియోగజందుఃఖంత్యజస్నేహంప్రియేజనే ॥ ౧౧౭ ॥ అతిస్నేహపరిష్వంగా
ద్వర్తిరార్ద్రాపిదహ్యతే । యదిగచ్ఛతిపాతాళం తతోహ్యధికమేవవా ॥ ౧౧౮ ॥ సర్వథా రావణస్తావన్నభవి
ష్యతిరాఘవ । ప్రవృత్తిర్లభ్యతాంతావత్తస్యపాపస్యరక్షసః ॥ ౧౧౯ ॥ తతోహాస్యతి వాసీతాం నిధనంవా గమి
ష్యతి । యదియాత్యదితేర్గర్భం రావణస్సహసీతయా ॥ ౧౨౦ ॥ తత్రాప్యేనంహనిష్యామినచేద్దాస్యతిమైథిలీం । స్వా
స్థ్యం భద్రం భజస్వార్య త్యజ్యతాం కృపణామతిః ॥ ౧౨౧ ॥ అర్థోహినష్టకార్యార్థైర్నాయత్నేనాధిగమ్య
తే । ఉత్సాహోబలవానార్య నాస్త్యుత్సాహాత్పరంబలమ్ ॥ ౧౨౨ ॥ సోత్సాహస్యహిలోకేషు నకించిదపిదుర్లభం ।
ఉత్సాహవన్తఃపురుషానావసీదన్తికర్మసు ॥ ౧౨౩ ॥ ఉత్సాహమాత్రమాశ్రిత్య ప్రతిలప్స్యామజానకీమ్ । త్య
జ్యతాంకామవృత్తత్వం శోకంసంన్యస్యపృష్ఠతః ॥ ౧౨౪ ॥ మహాత్మానంకృతాత్మానమాత్మానంనావబుధ్యసే । ఏ
వంసమ్బోధితస్తేన శోకోపహతచేతనః ॥ ౧౨౫ ॥ న్యస్యశోకంచమోహంచ తతో ధైర్యముపాగమత్ । సోభ్యతి
క్రామదవ్యగ్రస్తామచిన్త్యపరాక్రమః ॥ ౧౨౬ ॥ రామఃపంపాంసురుచిరాం రమ్యాంపారిప్లవద్రుమామ్ ॥ ఓమ్ ॥
నిరీక్షమాణస్సహసామహాత్మాసర్వంవనంనిర్ఝరకన్దరాంశ్చ । ఉద్విగ్నచేతాస్సహలక్ష్మణేనవిచార్యదుఃఖోపహతఃప్ర

తస్థౌ ॥ ౧౨౭ ॥ తం మత్తమాతఙ్గవిలాసగామీ గచ్ఛన్తమవ్యగ్రమనా మహాత్మా । సలక్ష్మణో రాఘవమప్రమత్తో ర
రక్ష ధర్మేణ బలేన చైవ ॥ ౧౨౮ ॥ తావృశ్యమూకస్య సమీపచారీ చరన్దదర్శాద్భుతదర్శనీయౌ । శాఖామృగాణా
మధిపస్తరస్వీ వితత్రసే నైవ చిచేష్ట కిఞ్చిత్ ॥ ౧౨౯ ॥ స తౌ మహాత్మా గజమన్దగామీ శాఖామృగస్తత్ర చిరం
చరన్తౌ । దృష్ట్వా విషాదం పరమం జగామ చిన్తాపరీతో భయభారమగ్నః ॥ ౧౩౦ ॥ తమాశ్రమం పుణ్యసుఖం శరణ్యం
సదైవ శాఖామృగసేవితాన్తమ్ । త్రస్తాశ్చ దృష్ట్వా హరయోఽభిజగ్ముర్మహౌజసౌ రాఘవలక్ష్మణౌ తౌ ॥ ౧౩౧ ॥ * ॥
ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ప్రథమస్సర్గః ॥ ౧౪౩ ॥ ౨౬౧ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తౌ తు దృష్ట్వా మహాత్మానౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । వరాయుధధరౌ వీ
రౌ సుగ్రీవశ్శఙ్కితోఽభవత్ ॥ ౧ ॥ ఉద్విగ్నహృదయస్సర్వా దిశస్సమవలోకయన్ । న వ్యతిష్ఠత కస్మింశ్చిద్దేశే వా
నరపుఙ్గవః ॥ ౨ ॥ నైవ చక్రే మనస్స్థానే వీక్షమాణో మహాబలౌ । కపేః పరమభీతస్య చిత్తం వ్యవససాద హ ॥ ౩ ॥
చిన్తయిత్వా స ధర్మాత్మా విమృశ్య గురులాఘవమ్ । సుగ్రీవః పరమోద్విగ్నస్సర్వైరనుచరైస్సహ ॥ ౪ ॥ తతస్స సచి
వేభ్యస్తు సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః । శశంస పరమోద్విగ్నః పశ్యంస్తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౫ ॥ ఏతౌ వనమిదం దుర్గం వాలిప్ర
ణిహితౌ ధ్రువమ్ । ఛద్మనా చీరవసనౌ ప్రచరన్తావిహాగతౌ ॥ ౬ ॥ తతస్సుగ్రీవసచివా దృష్ట్వా పరమధన్వినౌ । జ
గ్ముర్గిరితటాత్తస్మాదన్యచ్ఛిఖరముత్తమమ్ ॥ ౭ ॥ తే క్షిప్రమధిగమ్యాథ యూథపా యూథపర్షభమ్ । హరయో
వానరశ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరే ॥ ౮ ॥ ఏకమేకాయనగతాః ప్లవమానా గిరేర్గిరిమ్ । ప్రకమ్పయన్తో వేగేన
గిరీణాం శిఖరాణ్యపి ॥ ౯ ॥ తతశ్శాఖామృగాస్సర్వే ప్లవమానా మహాబలాః । బభఞ్జుశ్చ నగాంస్తత్ర పుష్పితాన్దుర్గ
సంశ్రితాన్ ॥ ౧౦ ॥ ఆప్లవన్తో హరివరాస్సర్వతస్తం మహాగిరిమ్ । మృగమార్జారశార్దూలాంస్త్రాసయన్తో య
యుస్తదా ॥ ౧౧ ॥ తతస్సుగ్రీవసచివాః పర్వతేన్ద్రం సమాశ్రితాః । సఙ్గమ్య కపిముఖ్యేన సర్వే ప్రాఞ్జలయస్స్థితాః ॥
తతస్తం భయసంవిగ్నం వాలికిల్బిషశఙ్కితమ్ । ఉవాచ హనుమాన్వాక్యం సుగ్రీవం వాక్యకోవిదః ॥ ౧౩ ॥ సం
భ్రమస్త్యజ్యతామేష సర్వైర్వాలికృతే మహాన్ । మలయోఽయం గిరివరో భయం నేహాస్తి వాలినః ॥ ౧౪ ॥ య
స్మాదుద్విగ్నచేతాస్త్వం ప్రద్రుతో హరిపుఙ్గవ । తం క్రూరదర్శనం క్రూరం నేహ పశ్యామి వాలినమ్ ॥ ౧౫ ॥ య
స్మాత్తవ భయం సౌమ్య పూర్వజాత్పాపకర్మణః । స నేహ వాలీ దుష్టాత్మా న తే పశ్యామ్యహం భయమ్ ॥ ౧౬ ॥ అహో
శాఖామృగత్వం తే వ్యక్తమేవ ప్లవఙ్గమ । లఘుచిత్తతయాత్మానం న స్థాపయసి యో మతౌ ॥ ౧౭ ॥ బుద్ధివిజ్ఞానసం
పన్న ఇఙ్గితైస్సర్వమాచర । న హ్యబుద్ధిం గతో రాజా సర్వభూతాని శాస్తి హి ॥ ౧౮ ॥ సుగ్రీవస్తు శుభం వాక్యం శ్రు
త్వా సర్వం హనూమతః । తతశ్శుభతరం వాక్యం హనూమన్తమువాచ హ ॥ ౧౯ ॥ దీర్ఘబాహూ విశాలాక్షౌ శరచా
పాసిధారిణౌ । కస్య న స్యాద్భయం దృష్ట్వా హ్యేతౌ సురసుతోపమౌ ॥ ౨౦ ॥ వాలిప్రణిహితావేతౌ శఙ్కేఽహం
పురుషోత్తమౌ । రాజానో బహుమిత్రాశ్చ విశ్వాసో నాత్ర హి క్షమః ॥ ౨౧ ॥ అరయశ్చ మనుష్యేణ విజ్ఞేయాశ్ఛన్న
చారిణః । విశ్వస్తానామవిశ్వస్తాశ్ఛిద్రేషు ప్రహరన్తి హి ॥ ౨౨ ॥ కృత్యేషు వాలీ మేధావీ రాజానో బహుదర్శి
నః । భవన్తి పరహన్తారస్తే జ్ఞేయాః ప్రాకృతైర్నరైః ॥ ౨౩ ॥ తౌ త్వయా ప్రాకృతేనైవ గత్వా జ్ఞేయౌ ప్లవఙ్గమ ।
ఇఙ్గితానాం ప్రకారైశ్చ రూపవ్యాభాషణేన చ ॥ ౨౪ ॥ లక్షయస్వ తయోర్భావం ప్రహృష్టమనసౌ యది । వి
శ్వాసయన్ప్రశంసాభిరిఙ్గితైశ్చ పునః పునః ॥ ౨౫ ॥ మమైవాభిముఖం స్థిత్వా పృచ్ఛ త్వం హరిపుఙ్గవ । ప్రయో
జనం ప్రవేశస్య వనస్యాస్య ధనుర్ధరౌ ॥ ౨౬ ॥ శుద్ధాత్మానౌ యది త్వేతౌ జానీహి త్వం ప్లవఙ్గమ । వ్యాభాషితై
ర్వా విజ్ఞేయా స్యాద్దుష్టాదుష్టతా తయోః ॥ ౨౭ ॥ ఇత్యేవం కపిరాజేన సన్దిష్టో మారుతాత్మజః । చకార గమనే

బుద్ధిం యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ । తథేతి సమ్పూజ్య వచస్తు తస్య తత్కపేస్సభీతస్య దురాసదస్య చ ।
మహానుభావో హనుమాన్యయౌ తదా స యత్ర రామోతిబలశ్చ లక్ష్మణః ॥ ౨౮ ॥ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధా
కాండే ద్వితీయస్సర్గః ॥ ౪౬ ॥ ౯౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ వచో విజ్ఞాయ హనుమాన్సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । పర్వతాదృశ్యమూకా
త్తు పుప్లువే యత్ర రాఘవౌ ॥ ౧ ॥ కపిరూపం పరిత్యజ్య హనూమాన్మారుతాత్మజః । భిక్షురూపం తదా భేజే శఠ
బుద్ధితయా కపిః ॥ ౨ ॥ తతస్స హనుమాన్వాచా శ్లక్ష్ణయా సుమనోజ్ఞయా । వినీతవదుపాగమ్య రాఘవౌ ప్రణిపత్య
చ ॥ ౩ ॥ ఆబభాషే తదా వీరౌ యథావత్ప్రశశంస చ । సమ్పూజ్య విధివద్వీరౌ హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౪ ॥
ఉవాచ కామతో వాక్యం మృదు సత్యపరాక్రమౌ । రాజర్షిదేవప్రతిమౌ తాపసౌ సంశితవ్రతౌ ॥ ౫ ॥ దేశం కథ
మిమం ప్రాప్తౌ భవన్తౌ వరవర్ణినౌ । త్రాసయన్తౌ మృగగణానన్యాంశ్చ వనచారిణః ॥ ౬ ॥ పంపాతీరరుహాన్వృక్షాన్వీ
క్షమాణౌ సమన్తతః । ఇమాం నదీం శుభజలాం శోభయన్తౌ తరస్వినౌ ॥ ౭ ॥ ధైర్యవన్తౌ సువర్ణాభౌ కౌ యువాం
చీరవాససౌ । నిశ్వసన్తౌ వరభుజౌ పీడయన్తావిమాః ప్రజాః ॥ ౮ ॥ సింహవిప్రేక్షితౌ వీరౌ సింహాతిబలవిక్రమౌ ।
శక్రచాపనిభే చాపే గృహీత్వా శత్రుసూదనౌ ॥ ౯ ॥ శ్రీమన్తౌ రూపసమ్పన్నౌ వృషభశ్రేష్ఠవిక్రమౌ । హస్తిహ
స్తోపమభుజౌ ద్యుతిమన్తౌ నరర్షభౌ ॥ ౧౦ ॥ ప్రభయా పర్వతేన్ద్రోయం యువయోరవభాసితః । రాజ్యార్హావ
మరప్రఖ్యౌ కథం దేశమిహాగతౌ ॥ ౧౧ ॥ పద్మపత్రేక్షణౌ వీరౌ జటామండలధారిణౌ । అన్యోన్యసదృశౌ వీరౌ దే
వలోకాదివాగతౌ ॥ ౧౨ ॥ యదృచ్ఛయేవ సంప్రాప్తౌ చన్ద్రసూర్యౌ వసున్ధరామ్ । విశాలవక్షసౌ వీరౌ మానుషౌ
దేవరూపిణౌ ॥ ౧౩ ॥ సింహస్కన్ధౌ మహాసత్త్వౌ సమదావివ గోవృషౌ । ఆయతాశ్చ సువృత్తాశ్చ బాహవః పరి
ఘోపమాః ॥ ౧౪ ॥ సర్వభూషణభూషార్హాః కిమర్థం న విభూషితాః । ఉభౌ యోగ్యావహం మన్యే రక్షితుం
పృథివీమిమామ్ ॥ ౧౫ ॥ ససాగరవనాం కృత్స్నాం విన్ధ్యమేరువిభూషితామ్ । ఇమే చ ధనుషీ చిత్రే శ్లక్ష్ణే చిత్రా
నులేపనే ॥ ౧౬ ॥ ప్రకాశేతే యథేన్ద్రస్య వజ్రే హేమవిభూషితే । సమ్పూర్ణా నిశితైర్బాణైస్తూణాశ్చ శుభ
దర్శనాః ॥ ౧౭ ॥ జీవితాన్తకరైర్ఘోరైర్జ్వలద్భిరివ పన్నగైః । మహాప్రమాణౌ విపులౌ తప్తహాటకభూషితౌ ॥ ౧౮
ఖడ్గావేతౌ విరాజేతే నిర్ముక్తావివ పన్నగౌ । ఏవం మాం పరిభాషన్తం కస్మాద్వై నాభిభాషథః ॥ ౧౯ ॥ సుగ్రీవో నా
మ ధర్మాత్మా కశ్చిద్వానరయూథపః । వీరో వినికృతో భ్రాత్రా జగద్భ్రమతి దుఃఖితః ॥ ౨౦ ॥ ప్రాప్తోహం ప్రేషిత
స్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా । రాజ్ఞా వానరముఖ్యానాం హనూమాన్నామ వానరః ॥ ౨౧ ॥ యువాభ్యాం సహ ధ
ర్మాత్మా సుగ్రీవస్సఖ్యమిచ్ఛతి । తస్య మాం సచివం విత్తం వానరం పవనాత్మజమ్ ॥ ౨౨ ॥ భిక్షురూపప్రతిచ్ఛన్నం సు
గ్రీవప్రియకామ్యయా । ఋశ్యమూకాదిహ ప్రాప్తం కామగం కామరూపిణమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఏవముక్త్వా తు హనుమాంస్తౌ
వీరౌ రామలక్ష్మణౌ । వాక్యజ్ఞౌ వాక్యకుశలః పునర్నోవాచ కించన ॥ ౨౪ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య రామో లక్ష్మణ
మబ్రవీత్ । ప్రహృష్టవదనశ్శ్రీమాన్భ్రాతరం పార్శ్వతస్స్థితమ్ ॥ ౨౫ ॥ సచివోయం కపీన్ద్రస్య సుగ్రీవస్య మహా
త్మనః । తమేవ కాంక్షమాణస్య మమాన్తికముపాగతః ॥ ౨౬ ॥ అభిభాషస్వ సౌమిత్రే సుగ్రీవసచివం కపిమ్ । వా
క్యజ్ఞం మధురైర్వాక్యైస్స్నేహయుక్తమరిన్దమ ॥ ౨౭ ॥ నానృగ్వేదవినీతస్య నాయజుర్వేదధారిణః । నాసా
మవేదవిదుషా వాక్యమేవం ప్రభాషితుమ్ ॥ ౨౮ ॥ నూనం వ్యాకరణం కృత్స్నమనేన బహుధా శ్రుతమ్ । బహు
వ్యాహరతానేన న కిఞ్చిదపశబ్దితమ్ ॥ ౨౯ ॥ న ముఖే నేత్రయోర్వాపి లలాటే చ భ్రువోస్తథా । అన్యేష్వపి చ
గాత్రేషు దోషస్సంవిదితః క్వచిత్ ॥ ౩౦ ॥ అవిస్తరమసందిగ్ధమవిలమ్బితమద్రుతమ్ । ఉరస్థం కంఠగం వాక్యం వ

ర్తతేమధ్యమేస్వరే ॥౩౧॥ సంస్కారక్రమసమ్పన్నామద్రుతామవిలమ్బితామ్ । ఉచ్చారయతికల్యాణీం వాచం
హృదయహారిణీమ్ ॥ ౩౨ ॥ అనయాచిత్రయావాచా త్రిస్థానవ్యంజనస్థయా । కస్యనారాధ్యతేచిత్తముద్యతా
సేరరేరపి ॥ ౩౩ ॥ ఏవంవిధోయస్యదూతో నభవేత్పార్థివస్యతు । సిద్ధ్యన్తిహికథంతస్య కార్యాణాంగతయో
నఘ ॥ ౩౪ ॥ ఏవంగుణగణైర్యుక్తాయస్యస్యుఃకార్యసాధకాః । తస్యసిద్ధ్యన్తి సర్వార్థాదూతవాక్యప్రచోది
తాః ॥ ౩౫ ॥ ఏవముక్తస్తుసౌమిత్రిస్సుగ్రీవసచివంకపిమ్ । అభ్యభాషతవాక్యజ్ఞో వాక్యజ్ఞంపవనాత్మజమ్ ॥ ౩౬ ॥
విదితానోగుణావిద్వన్సుగ్రీవస్యమహాత్మనః । తమేవచావాంమార్గావస్సుగ్రీవంప్లవగేశ్వరమ్ ॥ ౩౭ ॥ యథా
బ్రవీషిహనుమన్సుగ్రీవవచనాదిహ । తత్తథాహికరిష్యావో వచనాత్తవసత్తమ ॥ ౩౮ ॥ ఓమ్ ॥ తత్తస్యవాక్యం
నిపుణంనిశమ్య ప్రహృష్టరూపఃపవనాత్మజఃకపిః । మనస్సమాధాయజయోపపత్తౌ సఖ్యంతదాకర్తుమియేష తా
భ్యామ్ ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే తృతీయస్సర్గః ॥ ౫౯౬ ॥ ౧౯౨౦ ॥ *************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతఃప్రహృష్టోహనుమాన్కృత్యవానితితద్వచః । శ్రుత్వామధురసంభావం
సుగ్రీవంమనసాగతః ॥ ౧ ॥ భవ్యోరాజ్యాగమస్తస్యసుగ్రీవస్యమహాత్మనః । యదయంకృత్యవాన్ప్రాప్తఃకృత్యం
చైతదుపాగతమ్ ॥ ౨ ॥ తతఃపరమసంహృష్టోహనూమాన్ప్లవగర్షభః । ప్రత్యువాచతతోవాక్యం రామంవాక్య
విశారదః ॥ ౩ ॥ కిమర్థంత్వంవనంఘోరం పమ్పాకాననమణ్డితమ్ । ఆగతస్సానుజోదుర్గంనానావ్యాళమృగాయు
తమ్ ॥ ౪ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా లక్ష్మణోరామచోదితః । ఆచచక్షేమహాత్మానంరామందశరథాత్మజమ్ ॥ ౫ ॥
రాజాదశరథోనామ ద్యుతిమాన్ధర్మవత్సలః । చాతుర్వర్ణ్యంస్వధర్మేణనిత్యమేవాభ్యపాలయత్ ॥ ౬ ॥ నద్వేష్టావి
ద్యతేతస్య నచసద్వేష్టికఞ్చన । సచసర్వేషుభూతేషు పితామహఇవాపరః ॥ ౭ ॥ అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైరిష్టవానా
ప్తదక్షిణైః । తస్యాయంపూర్వజఃపుత్రో రామోనామజనైశ్శ్రుతః ॥ ౮ ॥ శరణ్యస్సర్వభూతానాంపితుర్నిర్దే
శపారగః । వీరోదశరథస్యాయం పుత్రాణాంగుణవత్తమః ॥ ౯ ॥ రాజలక్షణసమ్పన్నస్సంయుక్తోరాజసమ్పదా ।
రాజ్యాద్భ్రష్టోవనేవస్తుంమయాసార్ధమిహాగతః ॥ ౧౦ ॥ భార్యయాచ మహాతేజాస్సీతయానుగతోవశీ । దినక్షయే
మహాతేజాః ప్రభయేవదివాకరః ॥ ౧౧ ॥ అహమస్యావరోభ్రాతాగుణైర్దాస్యముపాగతః । కృతజ్ఞస్యబహుజ్ఞ
స్య లక్ష్మణోనామనామతః ॥ ౧౨ ॥ సుఖార్హస్యమహార్హస్య సర్వభూతహితాత్మనః । ఐశ్వర్యేణ చహీనస్య వన
వాసాశ్రితస్యచ ॥ ౧౩ ॥ రక్షసాపహృతాభార్యా రహితేకామరూపిణా । తచ్చనజ్ఞాయతేరక్షఃపత్నీయేనాస్య
సాహృతా ॥ ౧౪ ॥ దనుర్నామశ్రియఃపుత్రశ్శాపాద్రాక్షసతాంగతః । ఆఖ్యాతస్తేన సుగ్రీవస్సమర్థోవానరర్ష
భః ॥ ౧౫ ॥ సజ్ఞాస్యతిమహావీర్యస్తవభార్యాపహారిణమ్ । ఏవముక్త్వాదనుస్స్వర్గం భ్రాజమానోగతస్సుఖమ్ ॥
ఏతత్తేసర్వమాఖ్యాతంయాథాతథ్యేనపృచ్ఛతః । అహంచైవహిరామశ్చ సుగ్రీవంశరణంగతౌ ॥ ౧౭ ॥ ఏషదత్త్వా
చవిత్తాని ప్రాప్యచానుత్తమంయశః । లోకనాథఃపురాభూత్వా సుగ్రీవంనాథమిచ్ఛతి ॥ ౧౮ ॥ పితా యస్య పు
రాహ్యాసీచ్ఛరణ్యోధర్మవత్సలః । తస్యపుత్రశ్శరణ్యశ్చ సుగ్రీవంశరణంగతః ॥ ౧౯ ॥ సర్వలోకస్యధర్మాత్మా శర
ణ్యశ్శరణంపురా । గురుర్మేరాఘవస్సోయం సుగ్రీవంశరణంగతః ॥ ౨౦ ॥ యస్యప్రసాదేసతతం ప్రసీదేయురి
మాఃప్రజాః । సరామోవానరేన్ద్రస్య ప్రసాదమభికాంక్షతే ॥ ౨౧ ॥ యేన సర్వగుణోపేతాః పృథివ్యాం స
ర్వపార్థివాః । మానితాస్సతతం రాజ్ఞాసదాదశరథేనవై ॥ ౨౨ ॥ తస్యాయంపూర్వజఃపుత్రస్త్రిషులోకేషువిశ్రు
తః । సుగ్రీవంవానరేన్ద్రంతు రామశ్శరణమాగతః ॥ ౨౩ ॥ శోకాభిభూతేరామేతు శోకార్తేశరణంగతే । కర్తు
మర్హతిసుగ్రీవః ప్రసాదంహరియూథపః ॥ ౨౪ ॥ ఏవంబ్రువాణంసౌమిత్రిం కరుణంసాశ్రులోచనమ్ । హనూ

మాన్ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౨౫ ॥ ఈదృశా బుద్ధిసమ్పన్నా జితక్రోధా జితేన్ద్రియాః । ద్రష్ట
వ్యా వానరేన్ద్రేణ దిష్ట్యా దర్శనమాగతాః ॥ ౨౬ ॥ స హి రాజ్యాత్పరిభ్రష్టః కృతవైరశ్చ వాలినా । హృతదారో వ
నే త్యక్తో భ్రాత్రా వినికృతో భృశమ్ ॥ ౨౭ ॥ కరిష్యతి స సాహాయ్యం యువయోర్భాస్కరాత్మజః । సుగ్రీవస్సహ
చాస్మాభిస్సీతాయాః పరిమార్గణే ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా హనుమాఞ్ఛ్లక్ష్ణం మధురయా గిరా । బభాషే సోఽభిగ
చ్ఛావ సుగ్రీవమితి రాఘవమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఏవం బ్రువాణం ధర్మాత్మా హనూమన్తం స లక్ష్మణః । ప్రతిపూజ్య యథాన్యా
యమిదం ప్రోవాచ రాఘవమ్ ॥ ౩౦ ॥ కపిః కథయతే హృష్టో యథాయం మారుతాత్మజః । కృత్యవాంస్సోఽపి సమ్ప్రా
ప్తః కృతకృత్యోఽసి రాఘవ ॥ ౩౧ ॥ ప్రసన్నముఖవర్ణశ్చ వ్యక్తం హృష్టశ్చ భాషతే । నానృతం వక్ష్యతే వీరో హనూ
మాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩౨ ॥ తతస్స తు మహాప్రాజ్ఞో హనూమాన్మారుతాత్మజః । జగామాదాయ తౌ వీరౌ హరిరాజా
య రాఘవౌ ॥ ౩౩ ॥ భిక్షురూపం పరిత్యజ్య వానరం రూపమాస్థితః । పృష్ఠమారోప్య తౌ వీరౌ జగామ కపికుఞ్జరః ॥
ఓమ్ ॥ స తు విపులయశాః కపిప్రవీరః పవనసుతః కృతకృత్యవత్ప్రహృష్టః । గిరివరమురువిక్రమః ప్రయాతస్స శు
భమతిస్సహ రామలక్ష్మణాభ్యామ్ ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే చతుర్థస్సర్గః ॥ ౪౯ ॥ ౯౯౮౦ ॥
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఋశ్యమూకాత్తు హనుమాన్గత్వా తం మలయం గిరిమ్ । ఆచచక్షే తదా వీరౌ క
పిరాజాయ రాఘవౌ ॥ ౧ ॥ అయం రామో మహాప్రాజ్ఞస్సమ్ప్రాప్తో దృఢవిక్రమః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా రామో
ఽయం సత్యవిక్రమః ॥ ౨ ॥ ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతో రామో దశరథాత్మజః । ధర్మే నిగదితశ్చైవ పితుర్నిర్దేశపా
రగః ॥ ౩ ॥ తస్యాస్య వసతోఽరణ్యే నియతస్య మహాత్మనః । రావణేన హృతా భార్యా స త్వాం శరణమాగతః ॥ ౪
రాజసూయాశ్వమేధైశ్చ వహ్నిర్యేనాభితర్పితః । దక్షిణాశ్చ తథోత్సృష్టా గావశ్శతసహస్రశః ॥ ౫ ॥ తపసా సత్య
వాక్యేన వసుధా యేన పాలితా । స్త్రీహేతోస్తస్య పుత్త్రోఽయం రామస్త్వాం శరణం గతః ॥ ౬ ॥ భవతా సఖ్యకామౌ
తౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । ప్రతిగృహ్యార్చయస్వైతౌ పూజనీయతమావుభౌ ॥ ౭ ॥ శ్రుత్వా హనుమతో వా
క్యం సుగ్రీవో హృష్టమానసః । భయం స రాఘవాద్ఘోరం ప్రజహౌ విగతజ్వరః ॥ ౮ ॥ స కృత్వా మానుషం రూపం
సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః । దర్శనీయతమో భూత్వా ప్రీత్యా ప్రోవాచ రాఘవమ్ ॥ ౯ ॥ భవాన్ధర్మవినీతశ్చ విక్రాన్తస్స
ర్వవత్సలః । ఆఖ్యాతా వాయుపుత్త్రేణ తత్త్వతో మే భవద్గుణాః ॥ ౧౦ ॥ తన్మమైవైష సత్కారో లాభశ్చైవోత్తమః
ప్రభో । యత్త్వమిచ్ఛసి సౌహార్దం వానరేణ మయా సహ ॥ ౧౧ ॥ రోచతే యది వా సఖ్యం బాహురేష ప్రసా
రితః । గృహ్యతాం పాణినా పాణిర్మర్యాదా బధ్యతాం ధ్రువా ॥ ౧౨ ॥ ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవేణ సుభా
షితమ్ । స ప్రహృష్టమనా హస్తం పీడయామాస పాణినా ॥ ౧౩ ॥ హృద్యం సౌహృదమాలమ్బ్య పర్యష్వజత పీడి
తమ్ । తతో హనూమాన్సన్త్యజ్య భిక్షురూపమరిన్దమః ॥ ౧౪ ॥ కాష్ఠయోస్స్వేన రూపేణ జనయామాస పావ
కమ్ । దీప్యమానం తతో వహ్నిం పుష్పైరభ్యర్చ్య సత్కృతమ్ ॥ ౧౫ ॥ తయోర్మధ్యే తు సుప్రీతో నిదధే సుసమాహి
తః । తతోఽగ్నిం దీప్యమానం తౌ చక్రతుశ్చ ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౬ ॥ సుగ్రీవో రాఘవశ్చైవ వయస్యత్వముపాగతౌ ।
తతస్సుప్రీతమనసౌ తావుభౌ హరిరాఘవౌ ॥ ౧౭ ॥ అన్యోన్యమభివీక్షన్తౌ న తృప్తిముపజగ్మతుః । త్వం వయస్యోఽసి
మే హృద్యో హ్యేకం దుఃఖం సుఖం చ నౌ ॥ ౧౮ ॥ సుగ్రీవం రాఘవో వాక్యమిత్యువాచ ప్రహృష్టవత్ । తతస్స ప
ర్ణబహులాం ఛిత్త్వా శాఖాం సుపుష్పితామ్ ॥ ౧౯ ॥ సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద స రాఘవః । లక్ష్మణాయా
థ సంహృష్టో హనూమాన్ప్లవగర్షభః ॥ ౨౦ ॥ శాఖాం చన్దనవృక్షస్య దదౌ పరమపుష్పితామ్ । తతః ప్రహృష్టస్సు
గ్రీవశ్శ్లక్ష్ణం మధురయా గిరా ॥ ౨౧ ॥ ప్రత్యువాచ తదా రామం హర్షవ్యాకులలోచనః । అహం వినికృతో రామ చ

రామీహభయార్దితః ॥ ౨౨ ॥ హృతభార్యో వనే త్రస్తో దుర్గమేతదుపాశ్రితః । సోహం త్రస్తో వనే భీతో వసామ్యు
ద్భ్రాన్తచేతనః ॥ ౨౩ ॥ వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ । వాలినో మే మహాభాగ భయార్తస్యాభ
యంకురు ॥ ౨౪ ॥ కర్తుమర్హసి కాకుత్స్థ భయం మే న భవేద్యథా । ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః ॥ ౨౫ ॥
ప్రత్యభాషత కాకుత్స్థస్సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ । ఉపకారఫలం మిత్రం విదితం మే మహాకపే ॥ ౨౬ ॥ వాలినం తం
వధిష్యామి తవ భార్యాపహారిణమ్ । అమోఘాస్సూర్యసఙ్కాశా మమైతే నిశితాశ్శరాః ॥ ౨౭ ॥ తస్మిన్వాలిని
దుర్వృత్తే నిపతిష్యంతి వేగితాః । కఙ్కపత్ర ప్రతిచ్ఛన్నా మహేన్ద్రాశనిసన్నిభాః ॥ ౨౮ ॥ తీక్ష్ణాగ్రా ఋజుప
ర్వాణస్సరోషా భుజగా ఇవ । తమద్య వాలినం పశ్య క్రూరైరాశీవిషోపమైః ॥ ౨౯ ॥ శరైర్వినిహతం భూమౌ వికీర్ణ
మివ పర్వతమ్ । స తు తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితమ్ ॥ ౩౦ ॥ సుగ్రీవః పరమప్రీతస్సుమహద్వాక్యమ
బ్రవీత్ ॥ ఓమ్ ॥ తవ ప్రసాదేన నృసింహ రాఘవ ప్రియాం చ రాజ్యం చ సమాప్నుయామహమ్ । తథా కురు త్వం న
రదేవ వైరిణం యథా నహింస్యాత్స పునర్మమాగ్రజః (నిహంస్యద్య రిపుం మమాగ్రజం) ॥ ౩౧ ॥ సీతాకపీన్ద్రక్షణదాచ
రాణాం రాజీవహేమజ్వలనోపమాని । సుగ్రీవరామప్రణయప్రసంగే వామాని నేత్రాణి సమం స్ఫురన్తి ॥ ౩౨ ॥
* ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే పంచమస్సర్గః ॥ ౪౦౨ ॥ ౮౦౪ ॥ ************************
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ పునరేవాబ్రవీత్ప్రీతో రాఘవం రఘునన్దనమ్ । అయమాఖ్యాతి మే రామ స
చివో మన్త్రిసత్తమః ॥ ౧ ॥ హనూమాన్యన్నిమిత్తం త్వం నిర్జనం వనమాగతః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వసతశ్చ వనే
తవ ॥ ౨ ॥ రక్షసాపహృతా భార్యా మైథిలీ జనకాత్మజా । త్వయా వియుక్తా రుదతీ లక్ష్మణేన చ ధీమతా ॥ ౩ ॥ అన్త
రం ప్రేప్సునా తేన హత్వా గృధ్రం జటాయుషమ్ । భార్యావియోగజం దుఃఖమచిరాత్త్వం విమోక్ష్యసే ॥ ౪ ॥ అ
హం తామానయిష్యామి నష్టాం వేదశ్రుతీమివ । రసాతలే వా వర్తంతీం వర్తంతీం వా నభస్తలే ॥ ౫ ॥ అహమానీయ
దాస్యామి తవ భార్యామరిన్దమ । ఇదం తథ్యం మమ వచస్త్వమవేహి చ రాఘవ ॥ ౬ ॥ న శక్యా సా జరయితుమపి
సేన్ద్రైస్సురాసురైః । తవ భార్యా మహాబాహో భక్ష్యం విషకృతం యథా ॥ ౭ ॥ త్యజ శోకం మహాబాహో తాం
కాన్తామానయామి తే । అనుమానాత్తు జానామి మైథిలీ సా న సంశయః ॥ ౮ ॥ హ్రియమాణా మయా దృష్టా రక్షసా
క్రూరకర్మణా । క్రోశంతీ రామ రామేతి లక్ష్మణేతి చ విస్వరమ్ ॥ ౯ ॥ స్ఫురంతీ రావణస్యాంకే పన్నగేన్ద్రవధూర్య
థా । ఆత్మనా పంచమం మాం హి దృష్ట్వా శైలతటే స్థితమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఉత్తరీయం తయా త్యక్తం శుభాన్యాభరణాని చ ।
తాన్యస్మాభిర్గృహీతాని నిహితాని చ రాఘవ ॥ ౧౧ ॥ ఆనయిష్యామ్యహం తాని ప్రత్యభిజ్ఞాతుమర్హసి । తమబ్ర
వీత్తతో రామస్సుగ్రీవం ప్రియవాదినమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఆనయస్వ సఖే శీఘ్రం కిమర్థం ప్రవిలమ్బసే । ఏవముక్తస్తు సు
గ్రీవశ్శైలస్య గహనాం గుహామ్ ॥ ౧౩ ॥ ప్రవివేశ తతశ్శీఘ్రం రాఘవప్రియకామ్యయా । ఉత్తరీయం గృహీత్వా తు
శుభాన్యాభరణాని చ ॥ ౧౪ ॥ ఇదం పశ్యేతి రామాయ దర్శయామాస వానరః । తతో గృహీత్వా తద్వాసశ్శుభా
న్యాభరణాని చ ॥ ౧౫ ॥ అభవద్బాష్పసంరుద్ధో నీహారేణేవ చన్ద్రమాః । సీతాస్నేహప్రవృత్తేన స తు బాష్పేణ
దూషితః ॥ ౧౬ ॥ హా ప్రియేతి రుదన్ధైర్యముత్సృజ్య న్యపతత్క్షితౌ । హృది కృత్వా తు బహుశస్తమలంకారముత్తమం ॥
నిశశ్వాస భృశం సర్పో బిలస్థ ఇవ రోషితః । అవిచ్ఛిన్నాశ్రువేగస్తు సౌమిత్రిం వీక్ష్య పార్శ్వతః ॥ ౧౭ ॥ పరిదేవ
యితుం దీనం రామస్సముపచక్రమే । పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యా సన్త్యక్తం హ్రియమాణయా ॥ ౧౮ ॥ ఉత్తరీయమిదం
భూమౌ శరీరాద్భూషణాని చ । శాద్వలిన్యాం ధ్రువం భూమ్యాం సీతయా హ్రియమాణయా ॥ ౨౦ ॥ ఉత్సృష్టం
భూషణమిదం తథారూపం హి దృశ్యతే । ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౧ ॥ నాహం జానామి

కేయూరే నాహంజానామికుండలే । నూపురేత్వభిజానామి నిత్యంపాదాభివన్దనాత్ ॥ ౨౨ ॥ తతస్సరాఘవోదీ
నస్సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ । బ్రూహిసుగ్రీవకందేశం హ్రియంతీలక్షితాత్వయా ॥ ౨౩ ॥ రక్షసా రౌద్రరూపేణ
మమప్రాణైఃప్రియాప్రియా । క్వవావసతితద్రక్షో మహద్వ్యసనదంమమ ॥ ౨౪ ॥ యన్నిమిత్తమహంసర్వాన్నా
శయిష్యామిరాక్షసాన్ । హరతామైథిలీంయేన మాంచరోషయతాభృశమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఆత్మనోజీవితాన్తాయ మృ
త్యుద్వారమపావృతమ్ ॥ ఓమ్ ॥ మమదయితతమాహృతావనాన్తాద్రజనిచరేణవిమథ్యయేనసా । కథయమమరి
పుంత్వమద్యవైప్లవగపతేయమసాదనంనయామి ॥ ౨౬ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే షష్ఠస్సర్గః ॥౩౦౫॥౬౧౦౦॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తస్తుసుగ్రీవో రామేణార్తేనవానరః । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం
సబాష్పంబాష్పగద్గదః ॥ ౧ ॥ నజానేనిలయంతస్య సర్వథాపాపరక్షసః । సామర్థ్యం విక్రమంవాపి దౌష్కులే
యస్యవాకులమ్ ॥ ౨ ॥ సత్యంతేప్రతిజానామి త్యజశోకమరిన్దమ । కరిష్యామితథాయత్నంయథాప్రాప్స్యసిమై
థిలీమ్ ॥ ౩ ॥ రావణంసగణంహత్వా పరితోష్యాత్మపౌరుషమ్ । తథాస్మికర్తానచిరాద్యథాప్రీతోభవిష్యసి ॥ ౪ ॥
అలంవైక్లబ్యమాలమ్బ్య ధైర్యమాత్మగతంస్మర । త్వద్విధానామసదృశమీదృశంవిద్ధిలాఘవమ్ ॥ ౫ ॥ మయాపివ్య
సనంప్రాప్తం భార్యాహరణజంమహత్ । నచాహమేవంశోచామి నచధైర్యంపరిత్యజే ॥౬॥ నాహంతామనుశోచా
మి ప్రాకృతోవానరోపిసన్ । మహాత్మాచవినీతశ్చ కింపునర్ధృతిమాన్భవాన్ ॥ ౭ ॥ బాష్పమాపతితంధైర్యాన్ని
గ్రహీతుంత్వమర్హసి । మర్యాదాంసత్వయుక్తానాం ధృతింనోత్స్రష్టుమర్హసి ॥ ౮ ॥ వ్యసనేవార్థకృచ్ఛ్రేవాభయే
వాజీవితాన్తకే । విమృశన్వైస్వయాబుద్ధ్యా ధృతిమాన్నావసీదతి ॥ ౯ ॥ బాలిశస్తునరోనిత్యం వైక్లబ్యంయోనువ
ర్తతే । సమజ్జత్యవశశ్శోకే భారాక్రాన్తేవనౌర్జలే ॥ ౧౦ ॥ ఏషోంజలిర్మయాబద్ధః ప్రణయాత్త్వాంప్రసాదయే ।
పౌరుషంశ్రయశోకస్య నాన్తరందాతుమర్హసి ॥ ౧౧ ॥ యేశోకమనువర్తంతే నతేషాంవిద్యతేసుఖమ్ । తేజశ్చక్షీ
యతేతేషాం నత్వంశోచితుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ శోకేనాభిప్రపన్నస్య జీవితేచాపిసంశయః । సశోకం త్యజరాజేన్ద్ర
ధైర్యమాశ్రయకేవలమ్ ॥ ౧౩ ॥ హితంవయస్యభావేన బ్రూమి నోపదిశామితే । వయస్యతాంపూజయన్మేనత్వం
శోచితుమర్హసి ॥ ౧౪ ॥ మధురంసాంత్వితస్తేన సుగ్రీవేణసరాఘవః । ముఖమశ్రుపరిక్లిన్నం వస్త్రాన్తేనప్రమా
ర్జయత్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రకృతిస్థస్తుకాకుత్స్థస్సుగ్రీవవచనాత్ప్రభుః । సమ్పరిష్వజ్యసుగ్రీవమిదంవచనమబ్రవీత్ ॥౧౬
కర్తవ్యంయద్వయస్యేనస్నిగ్ధేనచహితేనచ । అనురూపంచ యుక్తంచ కృతం సుగ్రీవతత్త్వయా ॥ ౧౭ ॥ ఏషచ
ప్రకృతిస్థోహమనునీతస్త్వయాసఖే । దుర్లభోహీదృశో బంధురస్మిన్కాలే విశేషతః ॥ ౧౮ ॥ కింతు యత్నస్త్వ
యాకార్యో మైథిల్యాఃపరిమార్గణే । రాక్షసస్యచరౌద్రస్య రావణస్యదురాత్మనః ॥ ౧౯ ॥ మయాచ యదనుష్ఠే
యం విస్రబ్ధేనతదుచ్యతామ్ । వర్షాస్వివచక్షేత్రే సర్వంసమ్పద్యతేమయి ॥ ౨౦ ॥ మయాచ యదిదంవాక్య
మభిమానాత్సమీరితమ్ । తత్త్వయాహరిశార్దూలతత్త్వమిత్యుపధార్యతామ్ ॥ ౨౧ ॥ అనృతంనోక్తపూర్వంమేన
చవక్ష్యేకదాచన । ఏతత్తే ప్రతిజానామి సత్యేనైవశపామితే ॥ ౨౨ ॥ తతఃప్రహృష్టస్సుగ్రీవో వానరైస్సచివై
స్సహ । రాఘవస్యవచశ్శ్రుత్వా ప్రతిజ్ఞాతం విశేషతః ॥ ౨౩ ॥ ఏవమేకాన్తసమ్పృక్తౌ తతస్తౌ నరవానరౌ । ఉ
భావన్యోన్యసదృశం సుఖందుఃఖంప్రభాషతామ్ ॥ ౨౪ ॥ ఓమ్ ॥ మహానుభావస్యవచోనిశమ్యహరిర్నరాణామృ
షభస్యతస్య । కృతంసమేనే హరివీరముఖ్యస్తదాస్వకార్యం హృదయేనవిద్వాన్ ॥ ౨౫ ॥ * ॥ఇతిశ్రీమత్కిష్కి
న్ధాకాండే సప్తమస్సర్గః ॥ ౨౦౮ ॥ ౪౧౬౦ ॥ ************************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ పరితుష్టస్తుసుగ్రీవస్తేనవాక్యేనవానరః । లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామమిదంవచ

నమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ సర్వథాహమనుగ్రాహ్యో దేవతానామసంశయః । ఉపపన్నగుణోపేతస్సఖా యస్య భవాన్మ
మ ॥ ౨ ॥ శక్యం ఖలు భవేద్రామ సహాయేన త్వయానఘ । సురరాజ్యమపి ప్రాప్తుం స్వరాజ్యం కిం పునః ప్రభో ॥
సోఽహం సభాజ్యో బన్ధూనాం సుహృదాం చైవ రాఘవ । యస్యాగ్నిసాక్షికం మిత్రం లబ్ధం రాఘవవంశజమ్ ॥ ౪ ॥ అ
హమప్యనురూపస్తే వయస్యో జ్ఞాస్యసే శనైః । న తు వక్తుం సమర్థోఽహం స్వయమాత్మగతాన్గుణాన్ ॥ ౫ ॥ మహాత్మ
నాం తు భూయిష్ఠం త్వద్విధానాం కృతాత్మనామ్ । నిశ్చలా భవతి ప్రీతిర్ధైర్యమాత్మవతామివ ॥ ౬ ॥ రజతం వా సు
వర్ణం వా వస్త్రాణ్యాభరణాని చ । అవిభక్తాని సాధూనామవగచ్ఛన్తి సాధవః ॥ ౭ ॥ ఆఢ్యో వాపి దరిద్రో వా దుఃఖి
తస్సుఖితోఽపి వా । నిర్దోషో వా సదోషో వా వయస్యః పరమా గతిః ॥ ౮ ॥ ధనత్యాగస్సుఖత్యాగో దేహత్యాగోఽపి వా
పునః । వయస్యార్థే ప్రవర్తన్తే స్నేహం దృష్ట్వా తథావిధమ్ ॥ ౯ ॥ తత్తథేత్యబ్రవీద్రామస్సుగ్రీవం ప్రియవాదినమ్ ।
లక్ష్మణస్యాగ్రతో లక్ష్మ్యా వాసవస్యేవ ధీమతః ॥ ౧౦ ॥ తతో రామం స్థితం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ । సుగ్రీవ
స్సర్వతశ్చక్షుర్వనే లోలమపాతయత్ ॥ ౧౧ ॥ స దదర్శ తతస్సాలమవిదూరే హరీశ్వరః । సుపుష్పమీషత్పత్రాఢ్యం
భ్రమరైరుపశోభితమ్ ॥ ౧౨ ॥ తస్యైకాం పర్ణబహులాం భఙ్క్త్వా శాఖాం సుపుష్పితామ్ । సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీ
వో నిషసాద సరాఘవః ॥ ౧౩ ॥ తావాసీనౌ తతో దృష్ట్వా హనూమానపి లక్ష్మణమ్ । సాలశాఖాం సముత్పాట్య వి
నీతముపవేశయత్ ॥ ౧౪ ॥ సుఖోపవిష్టం రామం తు ప్రసన్నముదధిం యథా । ఫలపుష్పసమాకీర్ణే తస్మిన్గిరివ
రోత్తమే ॥ ౧౫ ॥ తతః ప్రహృష్టస్సుగ్రీవశ్శ్లక్ష్ణం మధురయా గిరా । ఉవాచ ప్రణయాద్రామం హర్షవ్యాకులితా
క్షరమ్ ॥ ౧౬ ॥ అహం వినికృతో భ్రాత్రా చరామ్యేష భయార్దితః । ఋశ్యమూకం గిరివరం హృతభార్యస్సుదుఃఖి
తః ॥ ౧౭ ॥ సోఽహం త్రస్తో భయే మగ్నో వసామ్యుద్భ్రాన్తచేతనః । వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ ॥
వాలినో మే భయార్తస్య సర్వలోకాభయఙ్కర । మమాపి త్వమనాథస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్త
స్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః । ప్రత్యువాచ స కాకుత్స్థస్సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ ॥ ౨౦ ॥ ఉపకారఫలం మిత్రమ
పకారోఽరిలక్షణమ్ । అద్యైవ తం హనిష్యామి తవ భార్యాపహారిణమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఇమే హి మే మహావేగాః పత్రిణ
స్తిగ్మతేజసః । కార్తికేయవనోద్భూతాశ్శరా హేమవిభూషితాః ॥ ౨౨ ॥ కఙ్కపత్రప్రతిచ్ఛన్నా మహేన్ద్రా
శనిసన్నిభాః । సుపర్వాణస్సుతీక్ష్ణాగ్రాస్సరోషా భుజగా ఇవ ॥ ౨౩ ॥ భ్రాతృసంజ్ఞమమిత్రం తే వాలినం కృతకి
ల్బిషమ్ । శరైర్వినిహతం పశ్య వికీర్ణమివ పర్వతమ్ ॥ ౨౪ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః । ప్రహ
ర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వితి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౫ ॥ రామ శోకాభిభూతోఽహం శోకార్తానాం భవాన్గతిః । వయస్య
ఇతి కృత్వా హి త్వయ్యహం పరిదేవయే ॥ ౨౬ ॥ త్వం హి పాణిప్రదానేన వయస్యో మేఽగ్నిసాక్షికమ్ । కృతః ప్రాణై
ర్బహుమతస్సత్యేనాపి శపామి తే ॥ ౨౭ ॥ వయస్య ఇతి కృత్వా చ విస్రబ్ధం ప్రవదామ్యహమ్ । దుఃఖమన్తర్గతం య
న్మే మనో దహతి నిత్యశః ॥ ౨౮ ॥ ఏతావదుక్త్వా వచనం బాష్పదూషితలోచనః । బాష్పోపహతయా వాచా నోచ్చై
శ్శక్నోతి భాషితుమ్ ॥ ౨౯ ॥ బాష్పవేగం తు సహసా నదీవేగమివాగతమ్ । ధారయామాస ధైర్యేణ సుగ్రీవో రామ
సన్నిధౌ ॥ ౩౦ ॥ సన్నిగృహ్య తు తం బాష్పం ప్రమృజ్య నయనే శుభే । వినిశ్వస్య చ తేజస్వీ రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥
పురాహం వాలినా రామ రాజ్యాత్స్వాదవరోపితః । పరుషాణి చ సంశ్రావ్య నిర్ధూతోఽస్మి బలీయసా ॥ ౩౨ ॥ హృతా
భార్యా చ మే తేన ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ । సుహృదశ్చ మదీయా యే సంయతా బన్ధనేషు తే ॥ ౩౩ ॥ యత్నవాం
శ్చ స దుష్టాత్మా మద్వినాశాయ రాఘవ । బహుశస్తత్ప్రయుక్తాశ్చ వానరా నిహతా మయా ॥ ౩౪ ॥ శఙ్కయా
త్వేతయా చాహం దృష్ట్వా త్వామపి రాఘవ । నోపసర్పామ్యహం భీతో భయే సర్వే హి బిభ్యతి ॥ ౩౫ ॥ కేవలం హి

సహాయా మే హనూమత్ప్రముఖాస్త్విమే । అతోఽహం ధారయామ్యద్య ప్రాణాన్కృచ్ఛ్రగతోఽపి సన్ ॥ ౩౬ ॥ ఏ
తే హి కపయస్స్నిగ్ధా మాం రక్షంతి సమంతతః । సహ గచ్ఛంతి గంతవ్యే నిత్యం తిష్ఠంతి చ స్థితే ॥ ౩౭ ॥ సంక్షేపస్త్వేష మే
రామ కిముక్త్వా విస్తరం హి తే । స మే జ్యేష్ఠో రిపుర్భ్రాతా వాలీ విశ్రుతపౌరుషః ॥ ౩౮ ॥ తద్వినాశాద్ధి మే దుఃఖం
ప్రణష్టం స్యాదనంతరమ్ । సుఖం మే జీవితం చైవ తద్వినాశనిబంధనమ్ ॥ ౩౯ ॥ ఏష మే రామ శోకాంతశ్శోకార్తేన నివేది
తః । దుఃఖితస్సుఖితో వాపి సఖ్యుర్నిత్యం సఖా గతిః ॥ ౪౦ ॥ శ్రుత్వైతద్వచనం రామస్సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ । కిం
నిమిత్తమభూద్వైరం శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ॥ ౪౧ ॥ సుఖం హి కారణం శ్రుత్వా వైరస్య తవ వానర । అనంతరం
విధాస్యామి సంప్రధార్య బలాబలమ్ ॥ ౪౨ ॥ బలవాన్హి మమామర్షశ్శ్రుత్వా త్వామవమానితమ్ । వర్ధతే హృద
యోత్కంపీ ప్రావృడ్వేగ ఇవాంభసః ॥ ౪౩ ॥ ఓమ్ ॥ హృష్టః కథయ విస్రబ్ధో యావదారోప్యతే ధనుః । సృష్టశ్చ హి
మయా బాణో నిరస్తశ్చ రిపుస్తవ ॥ ౪౪ ॥ ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా । ప్రహర్షమతులం లేభే చతు
ర్భిస్సహ వానరైః ॥ ౪౫ ॥ తతః ప్రహృష్టవదనస్సుగ్రీవో లక్ష్మణాగ్రజే । వైరస్య కారణం తత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్ర
మే ॥ ౪౬ ॥ ✱ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండేఽష్టమస్సర్గః ॥ ౧౧౧ ॥ ౨౨౨ ॥ ✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ (శ్రూయతాం రామ యద్వృత్తమాదితః ప్రభృతి త్వయా । యథా వైరం స
ముద్భూతం యథా చాహం నిరాకృతః) ॥ ౧ ॥ వాలీ నామ మమ భ్రాతా జ్యేష్ఠశ్శత్రునిషూదనః । పితుర్బహుమతో
నిత్యం మమ చాపి తథా పురా ॥ ౨ ॥ పితర్యుపరతేఽస్మాకం జ్యేష్ఠోఽయమితి మంత్రిభిః । కపీనామీశ్వరో రాజ్యే కృతః
పరమసమ్మతః ॥ ౩ ॥ రాజ్యం ప్రశాసతస్తస్య పితృపైతామహం మహత్ । అహం సర్వేషు కాలేషు ప్రణతః ప్రే
ష్యవత్స్థితః ॥ ౪ ॥ మాయావీ నామ తేజస్వీ పూర్వజో దుందుభేస్సుతః । తేన తస్య మహద్వైరం స్త్రీకృతం విశ్రు
తం పురా ॥ ౫ ॥ స తు సుప్తజనే రాత్రౌ కిష్కింధాద్వారమాగతః । నర్దతి స్మ సుసంరబ్ధో వాలినం చాహ్వయద్రణే ॥
ప్రసుప్తస్తు మమ భ్రాతా నర్దితం భైరవస్వనమ్ । శ్రుత్వా న మమృషే వాలీ నిష్పపాత జవాత్తదా ॥ ౭ ॥ స తు వై ని
స్సృతః క్రోధాత్తం హంతుమసురోత్తమమ్ । వార్యమాణస్తతః స్త్రీభిర్మయా చ ప్రణతాత్మనా ॥ ౮ ॥ స తు నిర్ధూయ స
ర్వాన్నో నిర్జగామ మహాబలః । తతోఽహమపి సౌహార్దాన్నిస్సృతో వాలినా సహ ॥ ౯ ॥ స తు మే భ్రాతరం దృష్ట్వా
మాం చ దూరాదవస్థితమ్ । అసురో జాతసంత్రాసః ప్రదుద్రావ తతో భృశమ్ ॥ ౧౦ ॥ తస్మిన్ద్రవతి సంత్రస్తే హ్యావాం
ద్రుతతరం గతౌ । ప్రకాశశ్చ కృతో మార్గశ్చంద్రేణోద్గచ్ఛతా తదా ॥ ౧౧ ॥ స తృణైరావృతం దుర్గం ధరణ్యా వివ
రం మహత్ । ప్రవివేశాసురో వేగాదావామాసాద్య విష్ఠితౌ ॥ ౧౨ ॥ తం ప్రవిష్టం రిపుం దృష్ట్వా బిలం రోషవశం గ
తః । మామువాచ తదా వాలీ వచనం క్షుభితేంద్రియః ॥ ౧౩ ॥ ఇహ త్వం తిష్ఠ సుగ్రీవ బిలద్వారి సమాహితః । యా
వదత్ర ప్రవిశ్యాహం నిహన్మి సహసా రిపుమ్ ॥ ౧౪ ॥ మయా త్వేతద్వచశ్శ్రుత్వా యాచితస్స పరంతపః । శాపయి
త్వా తు మాం పద్భ్యాం ప్రవివేశ బిలం మహత్ ॥ ౧౫ ॥ తస్య ప్రవిష్టస్య బిలం సాగ్రస్సంవత్సరో గతః । స్థితస్య చ మ
మ ద్వారి స కాలో వ్యత్యవర్తత ॥ ౧౬ ॥ అహం తు నష్టం జ్ఞాత్వా తం స్నేహాదాగతసంభ్రమః । భ్రాతరం న చ ప
శ్యామి పాపశంకి చ మే మనః ॥ ౧౭ ॥ అథ దీర్ఘస్య కాలస్య బిలాత్తస్మాద్వినిస్సృతమ్ । సఫేనం రుధిరం రక్తమహం
దృష్ట్వా సుదుఃఖితః ॥ ౧౮ ॥ నర్దతామసురాణాం చ ధ్వనిర్మే శ్రోత్రమాగతః । నిరస్తస్య చ సంగ్రామే క్రోశతో ని
స్స్వనో గురోః ॥ ౧౯ ॥ అహం త్వవగతో బుద్ధ్యా చిహ్నైస్తైర్భ్రాతరం హతమ్ । పిధాయ చ బిలద్వారం శిలయా గిరి
మాత్రయా ॥ ౨౦ ॥ శోకార్తశ్చోదకం కృత్వా కిష్కింధామాగతస్సఖే । గూహమానస్య మే తత్త్వం యత్నతో మ
న్త్రిభిశ్శ్రుతమ్ ॥ ౨౧ ॥ తతోఽహం మంత్రిభిస్సర్వైస్సమేతైరభిషేచితః । (తైస్సమాగమ్య సమ్మతైరభిషేచితః)

రాజ్యంప్రశాసతస్తస్యన్యాయతో మమ రాఘవ॥ ౨౨ ॥ఆజగామరిపుంహత్వా వాలీతమసురోత్తమమ్ । అభిషిక్తం
తుమాం దృష్ట్వా వాలీసంరక్తలోచనః ॥ ౨౩ ॥ మదీయాన్మంత్రిణోబద్ధ్వాపరుషంవాక్యమబ్రవీత్ । నిగ్రహేఽపి
సమర్థస్య తంపాపం ప్రతిరాఘవ ॥ ౨౪ ॥ నప్రావర్తత మేబుద్ధిర్భ్రాతృగౌరవయంత్రితా । హత్వాశత్రుంసమే
భ్రాతా ప్రవివేశపురంతదా॥ మానయంస్తంమహాత్మానం యథావచ్చాభ్యవాదయమ్ । ఉక్తాశ్చనాశిషస్తేన సంతు
ష్టేనాంతరాత్మనా ॥ ౨౫ ॥నత్వాపాదావహంతస్య ముకుటేనాస్పృశంప్రభో । అపివాలీమమక్రోధాన్నప్రసా
దంచకారసః ॥ ౨౬ ॥ ❀ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే నవమస్సర్గః ॥ ౧౪ ॥ ౨౮౦ ॥ *************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతఃక్రోధసమావిష్టం సంరబ్ధంతముపాగతమ్ । అహం ప్రసాదయాంచక్రే
భ్రాతరంప్రియకామ్యయా ॥ ౧ ॥ దిష్ట్యాసికుశలీప్రాప్తో నిహతశ్చత్వయారిపుః । అనాథస్య హి మేనాథస్త్వమేకో
ఽనాథనన్దనః ॥ ౨ ॥ ఇదంబహుశలాకంతే పూర్ణచన్ద్రమివోదితమ్ । ఛత్రంసవాలవ్యజనం ప్రతీచ్ఛస్వమయో
ద్యతమ్ ॥ ౩ ॥ ఆర్తశ్చాథబిలద్వారి స్థితస్సంవత్సరంనృప । దృష్ట్వాహంశోణితంద్వారిబిలాచ్చాపిసముత్థితమ్ ॥ ౪ ॥
శోకసంవిగ్నహృదయో భృశంవ్యాకులితేన్ద్రియః । అపిధాయబిలద్వారం శైలశృంగేణతత్తథా ॥ ౫ ॥ తస్మాద్దేశా
దపాక్రమ్యకిష్కిన్ధాం ప్రావిశంపునః । విషాదాత్త్విహ మాం దృష్ట్వా పౌరైర్మన్త్రిభిరేవచ ॥ ౬ ॥ అభిషిక్తో న
కామేన తన్మేత్వంక్షన్తుమర్హసి । త్వమేవరాజామాననార్హస్సదాచాహంయథాపురం ॥ ౭ ॥ రాజభావే నియోగో
యం మయాత్వద్విరహాత్కృతః । సామాత్యపౌరనగరం స్థితం నిహతకంటకమ్ ॥ ౮ ॥ న్యాసభూతమిదంరాజ్యం
తవనిర్యాతయామ్యహమ్ । మాచరోషంకృథాస్సౌమ్యమయిశత్రునిబర్హణ ॥ ౯ ॥ యాచే త్వాం శిరసారాజన్మ
యాబద్ధోఽయమంజలిః । బలాదస్మిసమాగమ్య మన్త్రిభిఃపురవాసిభిః ॥ ౧౦ ॥ రాజభావేనియుక్తోఽహం శూన్యదే
శజిగీషయా । స్నిగ్ధమేవంబ్రువాణంమాం సతునిర్భర్త్స్యవానరః ॥ ౧౧ ॥ ధిక్త్వామితిచమాముక్త్వాబహుతత్తదు
వాచహ । ప్రకృతీశ్చసమానీయమన్త్రిణశ్చైవసమ్మతాన్ ॥ ౧౨ ॥ మామాహసుహృదాంమధ్యే వాక్యం పర
మగర్హితమ్ । విదితంవోయథారాత్రౌ మాయావీసమహాసురః ॥ ౧౩ ॥ మాంసమాహ్వయతక్రూరో యుద్ధకాం
క్షీసుదుర్మతిః । తస్యతద్గర్జితంశ్రుత్వా నిస్సృతోఽహంనృపాలయాత్ ॥ ౧౪ ॥ అనుయాతశ్చమాంతూర్ణమయంభ్రా
తాసుదారుణః । సతుదృష్ట్వైవమాంరాత్రౌ సద్వితీయంమహాబలః ॥ ౧౫ ॥ ప్రాద్రవద్భయసన్త్రస్తో వీక్ష్యావాం
స్వమభిద్రుతౌ । అనుద్రుతశ్చవేగేన ప్రవివేశమహాబిలమ్॥ ౧౬ ॥ తంప్రవిష్టంవిదిత్వాతు సుఘోరంసుమహ
ద్బిలమ్ । అయముక్తోఽథమేభ్రాతా మయాతుక్రూరదర్శనః ॥ ౧౭ ॥ అహత్వానాస్తిమేశక్తిః ప్రతిగన్తుమితఃపు
రీమ్ । బిలద్వారిప్రతీక్షత్వం యావదేనం నిహన్మ్యహమ్ ॥ ౧౮ ॥ స్థితోఽయమితిమత్వాతు ప్రవిష్టోఽహందురాస
దమ్ । తంచమేమార్గమాణస్య గతస్సంవత్సరస్తదా ॥ ౧౯ ॥ సతుదృష్టోమయాశత్రురనిర్వేదాద్భయావహః । ని
హతశ్చమయాతత్ర సోఽసురోబన్ధుభిస్సహ ॥ ౨౦ ॥ తస్యాస్యాత్తుప్రవృత్తేన రుధిరౌఘేణతద్బిలమ్ । పూర్ణమా
సీద్దురాక్రామంస్తనతస్తస్య భూతలే ॥ ౨౧ ॥ సూదయిత్వాతుతంశత్రుం బలినందుందుభేస్సుతమ్ । నిష్క్రామ
న్నేవపశ్యామిబిలస్యపిహితంముఖమ్ ॥ ౨౨ ॥ విక్రోశమానస్యతుమే సుగ్రీవేతిపునఃపునః । యదాప్రతివచోనా
స్తి తతోఽహంభృశదుఃఖితః ॥ ౨౩ ॥ పాదప్రహారైస్తుమయాబహుభిస్తద్విదారితం । తతోఽహంతేననిష్క్రమ్య
యథాపురముపాగతః ॥ ౨౪ ॥తత్రానేనాస్మిసంరుద్ధో రాజ్యంప్రార్థయతాత్మనః । సుగ్రీవేణ నృశంసేన విస్మృత్య
భ్రాతృసౌహృదమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్త్వాతుమాంతత్ర వస్త్రేణైకేనవానరః । నివాసయామాసతదా వాలీవిగ
తసాధ్వసః ॥ ౨౬ ॥ తేనాహమపవిద్ధశ్చ హృతదారశ్చరాఘవ । తద్భయాచ్చమహీకృత్స్నా క్రాన్తేయం సవ

నార్ణవా ॥ ౨౭ ॥ ఋశ్యమూకంగిరివరం భార్యాహరణదుఃఖితః । ప్రవిష్టోస్మి దురాధర్షం వాలినః కారణాంత
రే ॥ ౨౮ ॥ ఏతత్తేసర్వమాఖ్యాతం వైరానుకథనంమహత్ । అనాగసామయాప్రాప్తంవ్యసనంపశ్యరాఘవ॥ ౨౯
వాలినస్తుభయార్తస్య సర్వలోకాభయంకర । కర్తుమర్హసిమేవీర ప్రసాదంతస్యనిగ్రహాత్ ॥ ౩౦ ॥ ఏవముక్తస్స
తేజస్వీ ధర్మజ్ఞోధర్మసంహితమ్ । వచనంవక్తుమారేభే సుగ్రీవంప్రహసన్నివ॥ ౩౧ ॥ అమోఘాస్సూర్యసంకాశా
మమైతేనిశితాశ్శరాః । తస్మిన్వాలినిదుర్వృత్తే నిపతిష్యంతి వేగితాః ॥ ౩౨ ॥ యావత్తం నాభిపశ్యామి తవభా
ర్యాపహారిణమ్ । తావత్సజీవేత్పాపాత్మా వాలీచారిత్రదూషకః ॥ ౩౩ ॥ ఆత్మానుమానాత్పశ్యామిమగ్నంత్వాం
శోకసాగరే । త్వామహంతారయిష్యామి కామం ప్రాప్స్యసిపుష్కలమ్ ॥ ౩౪ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా రాఘవ
స్యాత్మనోహితమ్ । సుగ్రీవఃపరమప్రీతస్సుమహద్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౫ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ద
శమస్సర్గః ॥ ౫౬౪ ॥ ౧౧౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్యవచనంశ్రుత్వా హర్షపౌరుషవర్ధనం । సుగ్రీవఃపూజయాంచక్రే
రాఘవంప్రశశంసచ॥ ౧ ॥ అసంశయం ప్రజ్వలితైస్తీక్ష్ణైర్మర్మాతిగైశ్శరైః । త్వందహేఃకుపితోలోకాన్యుగాంతఇ
వభాస్కరః ॥ ౨ ॥ వాలినఃపౌరుషంయత్తద్యచ్చవీర్యంధృతిశ్చయా । తన్మమైకమనాశ్శ్రుత్వా విధత్స్వయదన
న్తరం ॥ ౩ ॥ సముద్రాత్పశ్చిమాత్పూర్వం దక్షిణాదపిచోత్తరం । క్రామత్యనుదితేసూర్యే వాలీవ్యపగతక్లమః ॥
అగ్రాణ్యారుహ్యశైలానాం శిఖరాణిమహాంత్యపి । ఊర్ధ్వముత్క్షిప్యతరసా ప్రతిగృహ్ణాతివీర్యవాన్ ॥ ౫ ॥ బహ
వస్సారవన్తశ్చ వనేషువివిధాద్రుమాః । వాలినాతరసాభగ్నా బలంప్రథయతాత్మనః ॥ ౬ ॥ మహిషోదుందుభి
ర్నామ కైలాసశిఖరప్రభః । బలంనాగసహస్రస్య ధారయామాసవీర్యవాన్॥ ౭ ॥ వీర్యోత్సేకేనదుష్టాత్మావర
దానాచ్చ మోహితః । జగామసుమహాకాయస్సముద్రంసరితాంపతిం ॥ ౮ ॥ ఊర్మిమన్తమతిక్రమ్యసాగరంరత్నస
ఞ్చయం । మమయుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి తమువాచమహార్ణవం ॥ ౯ ॥ తతస్సముద్రోధర్మాత్మా సముత్థాయమహా
బలః । అబ్రవీద్వచనంరాజన్నసురంకాలచోదితం ॥ ౧౦ ॥ సమర్థోనాస్మితేదాతుం యుద్ధంయుద్ధవిశారద । శ్రూ
యతాంచాభిధాస్యామి యస్తేయుద్ధంప్రదాస్యతి ॥ ౧౧ ॥ శైలరాజోమహారణ్యే తపస్విశరణంపరం । శఙ్కర
శ్వశురోనామ్నా హిమవానితివిశ్రుతః ॥ ౧౨ ॥ గుహాప్రస్రవణోపేతో బహుకన్దరనిర్ఝరః । సనమర్థస్తవప్రీతి
మతులాంకర్తుమాహవే ॥ ౧౩ ॥ తంభీతఇతివిజ్ఞాయ సముద్రమసురోత్తమః । హిమవద్వనమాగచ్ఛచ్ఛరశ్చాపాది
వచ్యుతః ॥ ౧౪ ॥ తతస్తస్యగిరేశ్శ్వేతా గజేన్ద్రవిపులాశ్శిలాః । చిక్షేపబహుధాభూమౌ దుందుభిర్వినవాదచ ॥
తతశ్శ్వేతామ్బుదాకారః సౌమ్యఃప్రీతికరాకృతిః । హిమవానబ్రవీద్వాక్యం స్వఏవశిఖరేస్థితః ॥ ౧౬ ॥ క్లేష్టుమర్హ
సిమాంనత్వం దుందుభేధర్మవత్సల। రణకర్మస్వకుశలస్తపస్విశరణంహ్యహమ్ ॥ ౧౭ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా గిరి
రాజస్యధీమతః । ఉవాచ దుందుభిర్వాక్యం రోషాత్సంరక్తలోచనః ॥ ౧౮ ॥ యదియుద్ధేఽసమర్థస్త్వం మద్భ
యాద్వానిరుద్యమః । తమాచక్ష్వప్రదద్యాన్మే యోద్యయుద్ధంయుయుత్సతః ॥ ౧౯ ॥ హిమవానబ్రవీద్వాక్యం
శ్రుత్వావాక్యవిశారదః । అనుక్తపూర్వంధర్మాత్మా క్రోధాత్తమసురోత్తమం ॥ ౨౦ ॥ వాలీనామమహాప్రాజ్ఞశ్శ
క్రతుల్యపరాక్రమః । అధ్యాస్తేవానరశ్శ్రీమాన్కిష్కింధామతులప్రభాం ॥ ౨౧ ॥ సనమర్థో మహాప్రాజ్ఞ
స్తవయుద్ధవిశారదః । ద్వన్ద్వయుద్ధంమహద్దాతుం నముచేరివవాసవః ॥ ౨౨ ॥ తంశీఘ్రమభిగచ్ఛత్వం యదియు
ద్ధమిహేచ్ఛసి । సహిదుర్ధర్షణోనిత్యం శూరస్సమరకర్మణి ॥ ౨౩ ॥ శ్రుత్వాహిమవతోవాక్యం క్రోధావిష్టస్సదు
న్దుభిః । జగామతాంపురీంతస్య కిష్కిన్ధాంవాలినస్తదా॥ ౨౪ ॥ ధారయన్మాహిషంరూపంతీక్ష్ణశృఙ్గోభయావహః॥

ప్రావృషీవ మహామేఘస్తోయపూర్ణో నభస్థలే ॥ ౨౫ ॥ తతస్తు ద్వారమాగమ్య కిష్కింధాయా మహాబలః । నన
ర్ద కమ్పయన్భూమిం దుందుభిర్దుందుభిర్యథా ॥ ౨౬ ॥ సమీపజాన్ద్రుమాన్భంజన్వసుధాం దారయన్ఖురైః । విషా
ణేనోల్లిఖన్దర్పాత్తద్ద్వారం ద్విరదో యథా ॥ ౨౭ ॥ అన్తఃపురగతో వాలీ శ్రుత్వా శబ్దమమర్షణః । నిష్పపాత స
హ స్త్రీభిస్తారాభిరివ చన్ద్రమాః ॥ ౨౮ ॥ మితంవ్యక్తాక్షరపదం తమువాచాథ దుందుభిమ్ । హరీణామీశ్వరో వాలీ స
ర్వేషాంవనచారిణామ్ ॥ ౨౯ ॥ కిమర్థంనగరద్వారమిదంరుద్ధ్వా వినర్దసి । దుందుభే విదితో మే౽సి రక్ష ప్రాణాన్మహా
బల ॥ ౩౦ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వానరేన్ద్రస్య ధీమతః । ఉవాచ దుందుభిర్వాక్యం క్రోధాత్సంరక్తలోచనః ॥
నత్వం స్త్రీసన్నిధౌ వీర వచనం వక్తుమర్హసి । మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛాద్య తతో జ్ఞాస్యామి తే బలం ॥ ౩౨ ॥ అథవా
ధారయిష్యామి క్రోధమద్య నిశామిమామ్ । గృహ్యతాముదయః స్వైరం కామభోగేషు వానర ॥ ౩౩ ॥ దీయతాం
సమ్ప్రదానం చ పరిష్వజ్య చ వానరాన్ । సర్వశాఖామృగేన్ద్రస్త్వం సంసాదయ సుహృజ్జనమ్ ॥ ౩౪ ॥ సుదృష్టాం
కురు కిష్కింధాం కురుష్వాత్మసమం పురే । క్రీడస్వ చ సహ స్త్రీభిరహం తే దర్పనాశనః ॥ ౩౫ ॥ యో హి మత్తం ప్ర
మత్తం వా సుప్తం వా రహితం భృశమ్ । హన్యాత్స భ్రూణహా లోకే త్వద్విధం మదమోహితమ్ ॥ ౩౬ ॥ స ప్రహ
స్యాబ్రవీన్మందం క్రోధాత్తమసురోత్తమమ్ । విసృజ్య తాః స్త్రియస్సర్వాస్తారాప్రభృతికాస్తదా ॥ ౩౭ ॥ మత్తో
యమితి మా మంస్థా యద్యభీతో౽సి సంయుగే । మదో౽యం సమ్ప్రహారే౽స్మిన్వీరపానం సమర్థ్యతామ్ ॥ ౩౮ ॥ తమేవ
ముక్త్వా సంక్రుద్ధో మాలాముత్క్షిప్య కాంచనీమ్ । పిత్రా దత్తాం మహేన్ద్రేణ యుద్ధాయ వ్యవతిష్ఠత ॥ ౩౯ ॥ విషాణ
యోర్గృహీత్వా తం దుందుభిం గిరిసన్నిభమ్ । ఆవిద్ధ్యత తదా వాలీ వినదన్కపికుంజరః ॥ ౪౦ ॥ వాలీ వ్యాపాత
యాంచక్రే ననర్ద చ మహాస్వనమ్ । శ్రోత్రాభ్యామథ రక్తం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః ॥ ౪౧ ॥ తయోస్తు క్రోధ
సంరమ్భాత్పరస్పరజయైషిణోః । యుద్ధం సమభవద్ఘోరం దుందుభేర్వానరస్య చ ॥ ౪౨ ॥ అయుద్ధ్యత తదా వా
లీ శక్రతుల్యపరాక్రమః । ముష్టిభిర్జానుభిశ్చైవ శిలాభిః పాదపైస్తథా ॥ ౪౩ ॥ పరస్పరం ఘ్నతోస్తత్ర వాన
రాసురయోస్తదా । ఆసీదసురో యుద్ధే శక్రసూనుర్వ్యవర్ధత ॥ ౪౪ ॥ వ్యాపారవీర్యధైర్యైశ్చ పరిక్షీణం పరా
క్రమైః । తం తు దుందుభిముత్పాట్య ధరణ్యామభ్యపాతయత్ ॥ ౪౫ ॥ యుద్ధే ప్రాణహరే తస్మిన్నిష్పిష్టో దుందుభిస్త
దా । (స్రోతోభ్యో బహు రక్తం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః) ॥ ౪౬ ॥ పపాత చ మహాకాయః క్షితౌ పంచత్వమా
గతః । తం తోలయిత్వా బాహుభ్యాం గతసత్త్వమచేతనమ్ ॥ ౪౭ ॥ చిక్షేప బలవాన్వాలీ వేగేనైకేన యోజనమ్ ।
తస్య వేగప్రవిద్ధస్య వక్త్రాత్క్షతజబిందవః ॥ ౪౮ ॥ ప్రపేతుర్మారుతోత్క్షిప్తా మతఙ్గస్యాశ్రమం ప్రతి । తాన్దృష్ట్వా ప
తితాం స్తస్య మునిశ్శోణితవిప్రుషః ॥ ౪౯ ॥ క్రుద్ధస్తత్ర మహాభాగశ్చిన్తయామాస కో న్వయమ్ । యేనాహం సహ
సా స్పృష్టశ్శోణితేన దురాత్మనా ॥ ౫౦ ॥ కో౽యం దురాత్మా దుర్బుద్ధిరకృతాత్మా చ బాలిశః । ఇత్యుక్త్వాథ వినిష్క్ర
మ్య దదర్శ మునిసత్తమః ॥ ౫౧ ॥ మహిషం పర్వతాకారం గతాసుం పతితం భువి । స తు విజ్ఞాయ తపసా వానరేణ
కృతం హి తత్ ॥ ౫౨ ॥ ఉత్ససర్జ మహాశాపం క్షేప్తారం వాలినం ప్రతి । ఇహ తేనాప్రవేష్టవ్యం ప్రవిష్టస్య వధో భ
వేత్ ॥ ౫౩ ॥ వనం మత్సంశ్రితం యేన దూషితం రుధిరస్రవైః । సమ్భగ్నాః పాదపాశ్చేమే క్షిపతేదాసురీం తనుమ్ ॥
సమన్తాద్యోజనం పూర్ణమాశ్రమం మామకం యది । ఆగమిష్యతి దుర్బుద్ధిర్వ్యక్తం స న భవిష్యతి ॥ ౫౫ ॥ యే చాస్య
సచివాః కేచిత్సంశ్రితా మామకం వనమ్ । న చ తైరిహ వస్తవ్యం శ్రుత్వా యాన్తు యథాసుఖమ్ ॥ ౫౬ ॥ యది తే౽పి
హ తిష్ఠన్తి శపిష్యే తానపి ధ్రువం । వనే౽స్మిన్మామకే నిత్యం పుత్రవత్పరిపాలితే ॥ ౫౭ ॥ పత్రాఙ్కురవినాశాయ ఫ
లమూలాభవాయ చ । దివసశ్చాస్య మర్యాదా యం ద్రష్టా శ్వో౽స్మి వానరమ్ ॥ ౫౮ ॥ బహువర్షసహస్రాణి స వై

శైలాభవిష్యతి । తతస్తేవానరాశ్శ్రుత్వా గిరంమునిసమీరితామ్ ॥ ౪౯ ॥నిశ్చక్రముర్వనాత్తస్మాత్తాన్దృష్ట్వావా
లిరబ్రవీత్ । కింభవన్తస్సమస్తాశ్చ మతఙ్గవనవాసినః ॥ ౫౦ ॥ మత్సమీపమనుప్రాప్తాఅపిస్వస్తి వనౌకసామ్ । త
తస్తైఃకారణంసర్వం తదాశాపంచవాలినః ॥ ౫౧ ॥ శశంసుర్వానరాస్సర్వే వాలినే హేమమాలినే । ఏతచ్ఛ్రు
త్వాతదా వాలీ వచనంవానరేరితమ్ ॥ ౫౨ ॥ సమహర్షిం తదాసాద్య యాచతేస్మకృతాంజలిః । మహర్షిస్తమనా
దృత్య ప్రవివేశాశ్రమంతదా ॥ ౫౩ ॥ శాపధారణభీతస్తు వాలీవిహ్వలతాంగతః । తతశ్శాపభయాద్భీతఋశ్య
మూకంమహాగిరిం॥ ౫౪ ॥ప్రవేష్టుంనేచ్ఛతిహరిర్ద్రష్టుంవాపినరేశ్వర । తస్యాప్రవేశంజ్ఞాత్వాహమిదంరామమ
హావనమ్ ॥ ౫౫ ॥ విచరామిసహామాత్యోవిషాదేనచవర్జితః । ఏషోస్థినిచయస్తస్య దుందుభేస్సంప్రకాశతే ॥ ౫౬ ॥
వీర్యోత్సేకాన్నిరస్తస్య గిరికూటోపమోమహాన్ । ఇమేచవిపులాస్సాలాస్సప్తశాఖావలమ్బినః ॥ ౫౭ ॥ యత్రై
కం ఘటతేవాలీ నిష్పత్రయితుమోజసా । ఏతదస్యాసమంవీర్యం మయారామప్రకీర్తితమ్ ॥ ౫౮ ॥ కథంతంవా
లినంహన్తుం సమరేశక్ష్యసేనృప । తథాబ్రువాణంసుగ్రీవం ప్రహసన్లక్ష్మణోబ్రవీత్ ॥ ౫౯ ॥కస్మిన్కర్మణినిర్వృ
త్తే శ్రద్దధ్యావాలినోవధం । తమువాచాథసుగ్రీవస్సప్తసాలానిమాన్పురా ॥ ౬౦ ॥ ఏవమేకైకశో వాలీ వివ్యాధా
థసచాసకృత్ । రామోపిదారయేదేషాం బాణేనైకేనచేద్ద్రుమం ॥ ౬౧ ॥ వాలినంనిహతంమన్యే దృష్ట్వా రామ
స్యవిక్రమం । హతస్యమహిషస్యాస్థి పాదేనైకేనలక్ష్మణ ॥ ౬౨ ॥ ఉద్యమ్యాథప్రక్షిపేచ్చేత్తరసా ద్వేధనుశ్శతే ।
ఏవముక్త్వాతుసుగ్రీవో రామంరక్తాన్తలోచనమ్ ॥ ౬౩ ॥ ధ్యాత్వాముహూర్తంకాకుత్థ్సం పునరేవవచోబ్రవీత్ ।
శూరశ్చశూరఘాతీచ ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః ॥ ౬౪ ॥ బలవాన్వానరో వాలీ సంయుగేష్వపరాజితః । దృశ్యంతే
చాస్యకర్మాణి దుష్కరాణిసురైరపి ॥ ౬౫ ॥ యానిసంచిన్త్యభీతోహమృశ్యమూకం సమాశ్రితః । తమజయ్యమధృ
ష్యంచవానరేన్ద్రమమర్షణం ॥ ౬౬ ॥ విచిన్తయన్నముంచామి ఋశ్యమూకమహంత్విమం । ఉద్విగ్నశ్శఙ్కితశ్చా
హం విచరామిమహావనే ॥ ౬౭ ॥ అనురక్తైస్సహామాత్యైర్హనూమత్ప్రముఖైర్వరైః । ఉపలబ్ధంచ మేశ్లాఘ్యం
సన్మిత్రంమిత్రవత్సల ॥ ౬౮ ॥ త్వామహంపురుషవ్యాఘ్ర హిమవన్తమివాశ్రితః । కింతుతస్యబలజ్ఞోహందుర్భ్రా
తుర్బలశాలినః ॥ ౬౯ ॥ అప్రత్యక్షంతు మేవీర్యం సమరేతవరాఘవ । నఖల్వహంత్వాంతులయే నావమన్యేనభీష
యే ॥ ౭౦ ॥ కర్మభిస్తస్యభీమైస్తు కాతర్యంజనితంమమ । కామం రాఘవతేవాణీ ప్రమాణంధైర్యమాకృతిః ॥ ౭౧
సూచయన్తిపరంతేజో భస్మచ్ఛన్నమివానలమ్ । తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా సుగ్రీవస్యమహాత్మనః ॥ ౭౨ ॥ స్మిత
పూర్వమథోరామః ప్రత్యువాచహరింప్రభుః । యదినప్రత్యయోస్మాసువిక్రమేతవవానర ॥ ౭౩ ॥ ప్రత్యయం
సమరశ్లాఘ్యమహముత్పాదయామితే । ఏవముక్త్వాతుసుగ్రీవం సాన్త్వంలక్ష్మణపూర్వజః ॥ ౭౪ ॥ రాఘవోదుందు
భేఃకాయం పాదాంగుష్ఠేనలీలయా । తోలయిత్వామహాబాహుశ్చిక్షేపదశయోజనమ్ ॥ ౭౫ ॥ క్షిప్తందృష్ట్వా త
తఃకాయం సుగ్రీవఃపునరబ్రవీత్ । లక్ష్మణస్యాగ్రతోరామమిదం వచనమర్థవత్ ॥ ౭౬ ॥ ఆర్ద్రస్సమాంసఃప్ర
త్యగ్రః క్షిప్తఃకాయఃపురాసఖే । పరిశ్రాన్తేనమత్తేన భ్రాత్రా మేవాలినాతదా ॥ ౭౭ ॥లఘుస్సమ్ప్రతినిర్మాం
సస్తృణభూతశ్చరాఘవ । క్షిప్తఏవం ప్రహర్షేణ భవతారఘునన్దన ॥ ౭౮ ॥ నాత్రశక్యంబలంజ్ఞాతుం తవ వాత
స్యవాధికమ్ । ఆర్ద్రశ్శుష్కమితిహ్యేతత్సుమహద్రాఘవాంతరమ్ ॥ ౭౯ ॥సఏవసంశయస్తాతతవతస్యచయద్బలే ।
సాలమేకంతునిర్భిద్య భవేద్వ్యక్తిర్బలాబలే ॥ ౮౦ ॥ కృత్వేదం కార్ముకం సజ్జ్యం హస్తిహస్తమివాతతమ్ । ఆకర్ణ
పూర్ణమాయమ్య విసృజస్వమహాశరమ్ ॥ ౮౧ ॥ ఓమ్ ॥ ఇమంహిసాలంప్రహితస్త్వయాశరో నసంశయోత్ర
స్తివిదారయిష్యతి । అలంవిమర్శేన మమప్రియంధ్రువం కురుష్వరాజాత్మజశాపితోమయా ॥ ౮౨ । యథాహితే

జస్స్వరస్సదారవిర్యథాహి శైలా హిమవాన్మహాద్రిషు । యథాచతుష్పాత్సుచ కేసరీవరస్తథానరాణామసివిక్రమే
వరః ॥ ౯౩ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఏకాదశస్సర్గః ॥ ౪౬౭ ॥ ౯౩౪౦ ॥ ***************
శ్రీరామాయనమఃర ॥ ఓమ్ ॥ ఏతచ్చవచనంశ్రుత్వా సుగ్రీవేణసుభాషితమ్ । ప్రత్యయార్థంమహాతేజా
రామోజగ్రాహకార్ముకమ్ ॥ ౧ ॥ సగృహీత్వాధనుర్ఘోరం శరమేకంచమానదః । సాలముద్దిశ్యచిక్షేపజ్యాస్వనైః
పూరయన్దిశః ॥ ౨ ॥ సవిసృష్టోబలవతా బాణస్స్వర్ణపరిష్కృతః । భిత్త్వాసాలాన్గిరిప్రస్థే సప్తభూమింవివేశ
హ ॥ ౩ ॥ ప్రవిష్టశ్చముహూర్తేన రసాంభిత్త్వామహాజవః । నిష్పత్యచపునస్తూర్ణం స్వతూణీం ప్రవివేశహి ॥
తాన్దృష్ట్వాసప్తనిర్భిన్నాంత్సాలాన్వానరపుంగవః । రామస్యశరవేగేనవిస్మయంపరమంగతః ॥ ౫ ॥ సమూర్ధ్నా
న్యపతద్భూమౌ ప్రలమ్బీకృతభూషణః । సుగ్రీవఃపరమప్రీతో రాఘవాయ కృతాంజలిః ॥ ౬ ॥ ఇదంప్రోవాచ
ధర్మజ్ఞం కర్మణా తేనహర్షితః । రామంసర్వాస్త్రవిదుషాం శ్రేష్ఠంశూరమవస్థితమ్ ॥ ౭ ॥ సేంద్రానపిసురాంత్స
ర్వాంస్త్వంబాణైఃపురుషర్షభ । సమర్థస్సమరేహంతుం కింపునర్వాలినంప్రభో ॥ ౮ ॥ యేనసప్తమహాసాలా
గిరిర్భూమిశ్చదారితాః । బాణేనైకేనకాకుత్థ్సస్థాతా తేకోరణాగ్రతః ॥ ౯ ॥ అద్యమేవిగతశ్శోకః ప్రీతిరద్యపరామ
మ । సుహృదంత్వాంసమాసాద్య మహేన్ద్రవరుణోపమమ్ ॥ ౧౦ తమద్యైవప్రియార్థంమే వైరిణంభ్రాతృరూపిణం
వాలినంజహికాకుత్థ్సమయాబద్ధోయమంజలిః ॥ ౧౧ ॥ తతోరామఃపరిష్వజ్య సుగ్రీవంప్రియదర్శనమ్ । ప్రత్యు
వాచమహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణానుమతంవచః ॥ ౧౨ ॥ అస్మాద్గచ్ఛామకిష్కింధాం క్షిప్రంగచ్ఛత్వమగ్రతః । గత్వా
చాహ్వయసుగ్రీవ వాలినంభ్రాతృగన్ధినమ్ ॥ ౧౩ ॥ సర్వేతేత్వరితంగత్వాకిష్కింధాంవాలినఃపురీమ్ । వృక్షైరా
త్మానమావృత్య వ్యతిష్ఠన్గహనేవనే ॥ ౧౪ ॥ సుగ్రీవోవ్యనదద్ఘోరం వాలినోహ్వానకారణాత్ । గాఢంపరిహితో
వేగాన్నాదైర్భిందన్నివాంబరమ్ ॥ ౧౫ ॥ తంశ్రుత్వానినదంభ్రాతుఃక్రుద్ధోవాలీమహాబలః । నిష్పపాతసుసంరబ్ధో
భాస్కరోస్తతటాదివ ॥ ౧౬ ॥ తతస్సుతుములంయుద్ధం వాలిసుగ్రీవయోరభూత్ । గగనేగ్రహయోర్ఘోరంబు
ధాంగారకయోరివ ॥ ౧౭ ॥ (అగ్న్యశనియోర్యథాకాశే మేరుమందరయోరివ । హిమవద్వింధ్యయోశ్చైవ య
థామైనాకక్రౌంచయోః ॥ ౧౮ ॥ వజ్రగోకర్ణయోశ్చైవ మహేంద్రారిష్టయోరివ) । తలైరశనికల్పైశ్చ వజ్రక
ల్పైశ్చముష్టిభిః ॥ ౧౯ ॥ జఘ్నతుస్సమరేన్యోన్యం భ్రాతరౌక్రోధమూర్ఛితౌ । తతోరామోధనుష్పాణిస్తావుభౌ
సముదీక్ష్యతు ॥ ౨౦ ॥ అన్యోన్యసదృశౌవీరావుభౌదేవావివాశ్వినౌ । యన్నావగచ్ఛత్సుగ్రీవంవాలినంవాపిరాఘ
వః ॥ ౨౧ ॥ తతోనకృతవాన్బుద్ధిం మోక్తుమంతకరంశరమ్ । ఏతస్మిన్నంతరేభగ్నస్సుగ్రీవస్తేనవాలినా ॥౨౨॥అ
పశ్యన్రాఘవంనాథమృశ్యమూకంప్రదుద్రువే । క్లాంతోరుధిరసిక్తాంగః ప్రహారైర్జర్జరీకృతః ॥ ౨౩ ॥ వాలి
నాభిద్రుతఃక్రోధాత్ప్రవివేశమహద్వనమ్ । తంప్రవిష్టంవనందృష్ట్వా వాలీశాపభయార్దితః ॥ ౨౪ ॥ ముక్తోహ్య
సిత్వమిత్యుక్త్వాసన్నివృత్తోమహాద్యుతిః । (నివృత్తస్స్వపురీంప్రాయాత్క్రోధావిష్టోమహాబలః) ॥౨౫॥ రాఘవో
పిసహభ్రాత్రాసహచైవహనూమతా । తదేవవనమాగచ్ఛత్సుగ్రీవోయత్రవానరః ॥౨౬ ॥ తంసమీక్ష్యాగతంరా
మంసుగ్రీవస్సహలక్ష్మణమ్ । హ్రీమాన్దీనమువాచేదంవసుధామవలోకయన్ ॥౨౭॥ ఆహ్వయస్వేతిమాముక్త్వా ద
ర్శయిత్వాచవిక్రమమ్ । వైరిణాఘాతయిత్వాచకిమిదానీంత్వయాకృతమ్॥౨౮॥ తామేవవేళాంవక్తవ్యంత్వయా
రాఘవతత్త్వతః । వాలినంననిహన్మీతితతోనాహమితోవ్రజే ॥౨౯॥ తస్యచైవంబ్రువాణస్యసుగ్రీవస్యమహాత్మనః॥క
రుణందీనయావాచారాఘవఃపునరబ్రవీత్ ॥౩౦॥ సుగ్రీవశ్రూయతాంతాతక్రోధశ్చవ్యపనీయతామ్ । కారణం
యేనబాణోయంనమయాసవిసర్జితః ॥౩౧॥ అలంకారేణవేషేణ ప్రమాణేనగతేనచ । త్వంచసుగ్రీవవాలీచస

దృశౌస్థఃపరస్పరమ్ ॥౩౨॥ స్వరేణవర్చసాచైవప్రేక్షితేనచవానర । విక్రమేణచవాక్యైశ్చవ్యక్తింవాంనోపలక్ష
యే ॥౩౩॥ తతోహంరూపసాదృశ్యాన్మోహితోవానరోత్తమ। నోత్సృజామిమహావేగం శరంశత్రునిబర్హణమ్॥౩౪
జీవితాంతకరంఘోరం సాదృశ్యాత్తువిశంకితః । మూలఘాతోననౌస్యాద్ధి ద్వయోరపికృతోమయా ॥౩౫॥ త్వయి
వీరేవిపన్నేహి అజ్ఞానాల్లాఘవాన్మయా । మౌఢ్యంచమమబాల్యంచఖ్యాపితంస్యాత్కపీశ్వర ॥ ౩౬ ॥ దత్తాభయ
వధో నామపాతకంమహదుచ్యతే। అహంచలక్ష్మణశ్చైవసీతాచవరవర్ణినీ ॥౩౭ ॥ త్వదధీనావయంసర్వేవనేస్మించ్ఛ
రణంభవాన్ । తస్మాద్యుధ్యస్వభూయ స్త్వంమాంమాశంకీశ్చవానర ॥౩౮॥ ఏతన్ముహూర్తేసుగ్రీవ పశ్యవాలినమా
హవే । నిరస్తమిషుణైకేన వేష్టమానంమహీతలే ॥౩౯॥ అభిజ్ఞానంకురుష్వత్వ మాత్మనోవానరేశ్వర । యేనత్వా
మభిజానీయాం ద్వంద్వయుద్ధముపాగతమ్ ॥౪౦॥ గజపుష్పీమిమాంఫుల్లాముత్పాట్యశుభలక్షణామ్ । కురులక్ష్మణ
కంఠేస్య సుగ్రీవస్యమహాత్మనః ॥౪౧॥ తతోగిరితటేజాతా ముత్పాట్యకుసుమాకులామ్ । లక్ష్మణోగజపుష్పీంతాం
తస్యకంఠేవ్యసర్జయత్ ॥౪౨॥ సతయాశుశుభేశ్రీమాల్లతయాకంఠసక్తయా । విపరీతఇవాకాశే సూర్యోనక్షత్ర
మాలయా ॥౪౩॥ మాలయేవబలాకానాం ససంధ్యఇవతోయదః । విభ్రాజమానోవపుషారామవాక్యసమాహితః
జగామసహరామేణ కిష్కింధాంవాలిపాలితామ్ ॥*॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండేద్వాదశస్సర్గః॥౩౭౦॥ ౭౪౦౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఋశ్యమూకాత్సధర్మాత్మా కిష్కింధాంలక్ష్మణాగ్రజః । జగామసహసు
గ్రీవో వాలివిక్రమపాలితామ్ ॥ ౧ । సముద్యమ్యమహచ్చాపంరామఃకాంచనభూషితమ్ । శరాంశ్చాదిత్యసం
కాశాన్గృహీత్వారణసాధకాన్ ॥ ౨ ॥ అగ్రతస్తుయయౌతస్య రాఘవస్యమహాత్మనః । సుగ్రీవస్సంహతగ్రీవో
లక్ష్మణశ్చమహాబలః ॥ ౩ ॥ పృష్ఠతోహనుమాన్వీరోనలోనీలశ్చవానరః। తారశ్చైవమహాతేజాహరియూథపయూ
థపః ॥ ౪ ॥తేవీక్షమాణావృక్షాంశ్చ పుష్పభారావలంబినః । ప్రసన్నాంబువహాశ్చైవసరితస్సాగరంగమాః॥౫॥
కందరాణిచశైలాంశ్చ నిర్ఝరాణిగుహాస్తథా । శిఖరాణిచముఖ్యాని దరీశ్చప్రియదర్శనాః ॥ ౬ ॥ వైదూర్యవిమ
లైఃపర్ణైఃపద్మైశ్చాకోశకుట్మలైః । శోభితాన్సజలాన్మార్గేతటాకాంశ్చవ్యలోకయన్ ॥ ౭ ॥ కారండైస్సార
సైర్హంసైర్వంజులైర్జలకుక్కుటైః । చక్రవాకైస్తథాచాన్యై శ్శకునైరుపనాదితాన్ ॥ ౮ ॥ మృదుశష్పాం
కురాహారా న్నిర్భయాన్వనగోచరాన్ । చరతస్సర్వతోపశ్యన్థ్సలీషుహరిణాన్స్థితాన్ ॥ ౯ ॥ తటాకవైరిణశ్చాపి
శుక్లదంతవిభూషితాన్ । దృష్ట్వానేకచరాన్ఘోరాన్ద్విరదాన్కూలఘాతినః ॥ ౧౦॥ మత్తాన్గిరితటోత్కృష్టాన్పర్వతా
నివజంగమాన్ । వారణాన్వారిదప్రఖ్యాన్మహీరేణుసముత్థితాన్ ॥౧౧॥వనేవనచరాంశ్చాన్యాన్ఖేచరాంశ్చవిహం
గమాన్ । పశ్యంతస్త్వరితాజగ్ముస్సుగ్రీవవశవర్తినః ॥౧౨॥ తేషాంతుగచ్ఛతాంతత్రత్వరితంరఘునందనః। ద్రుమషం
డంవనందృష్ట్వారామస్సుగ్రీవమబ్రవీత్ ॥౧౩॥ ఏషమేఘఇవాకాశే వృక్షషండఃప్రకాశతే । మేఘసంఘాతవిపు
లః పర్యంతకదలీవృతః ॥౧౪॥ కిమేతజ్జ్ఞాతుమిచ్ఛామి సఖేకౌతూహలంహిమే । కౌతూహలాపనయనం కృతమి
చ్ఛామ్యహంత్వయా ॥౧౫॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా రాఘవస్యమహాత్మనః । గచ్ఛన్నేవాచచక్షేథసుగ్రీవస్తన్మహ
ద్వనమ్ ॥౧౬॥ ఏతద్రాఘవవిస్తీర్ణమాశ్రమంశ్రమనాశనమ్ । ఉద్యానవనసంపన్నం స్వాదుమూలఫలోదకమ్ ॥
అత్రసప్తజనానామ మునయస్సంశితవ్రతాః । సప్తైవాసన్నధశ్శీర్షానియతంజలశాయినః ॥౧౮॥ సప్తరాత్రకృ
తాహారావాయునావనవాసినః । దివంవర్షశతైర్యాతాస్సప్తభిస్సకలేబరాః॥౧౯॥ తేషామేవంప్రభావానాం
ద్రుమప్రాకారసంవృతః। ఆశ్రమస్సుదురాధర్షఅపిసేంద్రైస్సురాసురైః ॥౨౦॥ పక్షిణోవర్జయంత్యేతత్తథాన్యేవ
నచారిణః । విశంతిమోహాద్యేప్యత్రనివర్తంతేనతేపునః ॥౨౧॥విభూషణరవాశ్చాత్రశ్రూయంతేసకలాక్షరాః।

తూర్యగీతస్వరాశ్చాత్ర గంధోదివ్యశ్చ రాఘవ ॥ ౨౨ ॥ త్రేతాగ్నయోపిదీప్యంతె ధూమోహ్యత్ర ప్రకాశతే । వే
ష్టయన్నివవృక్షాగ్రాన్ కపోతాంగారుణో ఘనః ॥ ౨౩ ॥ ఏతేవృక్షాః ప్రకాశంతె ధూమసంసక్తమస్తకాః । మే
ఘజాలప్రతిచ్ఛన్నా వైదూర్యగిరయోయథా ॥ ౨౪ ॥ కురు ప్రణామం ధర్మాత్మం స్తాంత్సముద్దిశ్య రాఘవ । లక్ష్మ
ణేనసహభ్రాత్రా ప్రయతస్సంయతాంజలిః ॥ ౨౫ ॥ ప్రణమంతిహియే తేషామృషీణాం భావితాత్మనామ్ । నతే
షామశుభంకించిచ్ఛరీరేరామదృశ్యతె ॥ ౨౬ ॥ తతో రామస్సహభ్రాత్రా లక్ష్మణేనకృతాంజలిః । సముద్దిశ్యమహా
త్మానస్తానృషీనభ్యవాదయత్ ॥ ౨౭ ॥ అభివాద్యతుధర్మాత్మా రామోభ్రాతాచలక్ష్మణః । సుగ్రీవోవానరాశ్చై
వ జగ్ముస్సంహృష్టమానసాః ॥ ౨౮ ॥ తెగత్వాదూరమధ్వానం తస్మాత్సప్తజనాశ్రమాత్ । దదృశుస్తాందురాధ
ర్షాం కిష్కింధాంవాలిపాలితామ్ ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తురామానుజరామవానరాః ప్రగృహ్యశస్త్రాణ్యుది
తాగ్ర్యతేజసః । పురీంసురేశాత్మజవీర్యపాలితాంవధాయశత్రోఃపునరాగతాస్సహ ॥ ౩౦ ॥ * ॥ఇతి శ్రీమత్కి
ష్కింధాకాండె త్రయోదశస్సర్గః ॥ ౨౭౩ ॥ ౫౪౬౨ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సర్వేతెత్వరితంగత్వా కిష్కింధాంవాలిపాలితామ్ । వృక్షైరాత్మానమా
వృత్య వ్యతిష్ఠన్గహనేవనే ॥ ౧ ॥ విచార్యసర్వతోదృష్టిం కాననేకాననప్రియః । సుగ్రీవోవిపులగ్రీవః క్రోధమా
హారయద్భృశమ్ ॥ ౨ ॥ తతస్సనినదంఘోరంకృత్వాయుద్ధాయచాహ్వయత్ । పరివారైఃపరివృతోనాదైర్భిందన్ని
వాంబరమ్ ॥ ౩ ॥ గర్జన్నివమహామేఘో వాయువేగపురస్సరః । అథబాలార్కసదృశోదృప్తసింహగతిస్తదా ॥ ౪ ॥
దృష్ట్వారామంక్రియాదక్షం సుగ్రీవోవాక్యమబ్రవీత్ । హరివాగురయావ్యాప్తాం తప్తకాంచనతోరణామ్ ॥ ౫ ॥
ప్రాప్తాస్మధ్వజయంత్రాఢ్యాంకిష్కింధాంవాలినఃపురీమ్ । ప్రతిజ్ఞాయాత్వయావీరకృతావాలివధేపురా ॥ ౬ ॥ స
ఫలాంతాంకురుక్షిప్రం లతాంకాలఇవాగతః । ఏవముక్తస్తుధర్మాత్మా సుగ్రీవేణసరాఘవః ॥ ౭ ॥ తమథోవా
చసుగ్రీవం వచనంశత్రుసూదనః । కృతాభిజ్ఞానచిహ్నస్త్వమనయాగజసాహ్వయా ॥ ౮ ॥ లక్ష్మణేనసముత్పాట్య
యైషాకంఠేకృతాతవ । శోభసేహ్యధికంవీర లతయాకంఠసక్తయా ॥ ౯ ॥ విపరీతఇవాకాశె సూర్యోనక్షత్ర
మాలయా । అద్యవాలిసముత్థంతేభయంవైరంచవానర ॥ ౧౦ ॥ ఏకేనాహంప్రమోక్ష్యామిబాణమోక్షేణసంయు
గె । మమదర్శయసుగ్రీవ వైరిణంభ్రాతృరూపిణమ్ ॥ ౧౧ ॥ వాలీవినిహతోయావద్వనేపాంసుషువేష్టతె । యది
దృష్టిపథంప్రాప్తోజీవన్సనివర్తతే ॥ ౧౨ ॥ తతోదోషేణమాగచ్ఛేత్సద్యోగర్హేచ్చమాభవాన్ । ప్రత్యక్షంసప్త
తెసాలామయాబాణేనదారితాః ॥ ౧౩ ॥ తెనావేహిబలేనాద్యవాలినంనిహతంమయా । అనృతంనోక్తపూర్వం
మె వీరకృచ్ఛ్రేపితిష్ఠతా ॥ ౧౪ ॥ ధర్మలోభపరీతేన నచవక్ష్యేకథంచన । సఫలాంచకరిష్యామి ప్రతిజ్ఞాంజహిసం
భ్రమమ్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రసూతంకలమంక్షెత్రె వర్షేణేవశతక్రతుః । తదాహ్వాననిమిత్తంత్వం వాలినోహేమమాలి
నః ॥ ౧౬ ॥ సుగ్రీవకురుతంశబ్దం నిష్పతేద్యేనవానరః । జితకాశీబలశ్లాఘీ త్వయాచాధర్షితఃపురా ॥ ౧౭ ॥ ని
ష్పతిష్యత్యసంగేన వాలీసప్రియసంయుగః । రిపూణాంధర్షణంశూరా మర్షయంతిననంయుగె ॥ ౧౮ ॥ జానంత
స్తుస్వకంవీర్యం స్త్రీసమక్షంవిశేషతః । సతురామవచశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవోహేమపింగళః ॥ ౧౯ ॥ ననర్దక్రూరనా
దేన వినిర్భిందన్నివాంబరమ్ । తస్యశబ్దేనవిత్రస్తాగావోయాంతిహతప్రభాః ॥ ౨౦ ॥ రాజదోషపరామృష్టాః కు
లస్త్రియఇవాకులాః । ద్రవంతిమృగాశ్శీఘ్రం భగ్నాఇవరణేహయాః ॥ ౨౧ ॥ పతంతిచఖగాభూమౌ క్షీణపు
ణ్యాఇవగ్రహాః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సజీమూతగణప్రణాదో నాదంహ్యముంచత్త్వరయాప్రతీతః । సూర్యాత్మజశ్శౌ
ర్యవివృద్ధతేజాస్సరిత్పతిర్వానిలచంచలోర్మిః ॥ ౨౨ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండె చతుర్దశస్సర్గః ॥౧౮౬॥౩౫౨౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ తస్య నినాదం తం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । శుశ్రావాన్తఃపురగతో వా
లీ భ్రాతురమర్షణః ॥ ౧ ॥ శ్రుత్వా తు తస్య నినదం సర్వభూతప్రకమ్పనమ్ । మదశ్చైకపదే నష్టః క్రోధశ్చాపతితో
మహాన్ ॥ ౨ ॥ స తు రోషపరీతాఙ్గో వాలీ సన్ధ్యాతపప్రభః । ఉపరక్త ఇవాదిత్యస్సద్యో నిష్ప్రభతాం గతః ॥
వాలీ దంష్ట్రాకరాళస్తు క్రోధాద్దీప్తాగ్నిసన్నిభః । భాత్యుత్పతితపద్మాభస్సమృణాళ ఇవ హ్రదః ॥ ౪ ॥ శబ్దం దుర్మర్ష
ణం శ్రుత్వా నిష్పపాత తతో హరిః । వేగేన చరణన్యాసైర్దారయన్నివ మేదినీమ్ ॥ ౫ ॥ తం తు తారా పరిష్వజ్య
స్నేహాద్దర్శితసౌహృదా । ఉవాచ త్రస్తసమ్భ్రాన్తా హితోదర్కమిదం వచః ॥ ౬ ॥ సాధు క్రోధమిమం వీర నదీవే
గమివాగతమ్ । శయనాదుత్థితః కాల్యం త్యజ భుక్తామివ స్రజమ్ ॥ ౭ ॥ కాల్యమేతేన సంగ్రామం కరిష్యసి చ వాన
ర । వీర తే శత్రుబాహుళ్యం ఫల్గుతా వా న విద్యతే ॥ ౮ ॥ సహసా తవ నిష్క్రామో మమ తావన్న రోచతే । శ్రూయతాం
చాభిధాస్యామి యన్నిమిత్తం నివార్యసే ॥ ౯ ॥ పూర్వమాపతితః క్రోధాత్స త్వామాహ్వయతే యుధి । నిష్పత్య చ
నిరస్తస్తే హన్యమానో దిశో గతః ॥ ౧౦ ॥ త్వయా తస్య నిరస్తస్య పీడితస్య విశేషతః । ఇహైత్య పునరాహ్వానం శం
కాం జనయతీవ మే ॥ ౧౧ ॥ దర్పశ్చ వ్యవసాయశ్చ యాదృశస్తస్య నర్దతః । నినాదస్యాపి సంరమ్భో నైతదల్పం హి కా
రణమ్ ॥ ౧౨ ॥ నాసహాయమహం మన్యే సుగ్రీవం తమిహాగతమ్ । అవష్టబ్ధసహాయశ్చ యమాశ్రిత్యైష గర్జతి ।
ప్రకృత్యా నిపుణశ్చైవ బుద్ధిమాంశ్చైవ వానరః । అపరీక్షితవీర్యేణ సుగ్రీవస్సహ నైష్యతి ॥ ౧౪ ॥ పూర్వమేవ మ
యా వీర శ్రుతం కథయతో వచః । అఙ్గదస్య కుమారస్య వక్ష్యామి త్వా హితం వచః ॥ ౧౫ ॥ అఙ్గదస్తు కుమారోఽయం
వనాన్తముపనిర్గతః । ప్రవృత్తిస్తేన కథితా చారైరాప్తైర్నివేదితా ॥ ౧౬ ॥ అయోధ్యాధిపతేః పుత్రౌ శూరౌ
సమరదుర్జయౌ । ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతౌ ప్రథితౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౭ ॥ సుగ్రీవప్రియకామార్థం ప్రాప్తౌ త
త్ర దురాసదౌ । తవ భ్రాతుర్హి విఖ్యాతస్సహాయో రణకర్కశః ॥ ౧౮ ॥ రామః పరబలామర్దీ యుగాన్తాగ్నిరి
వోత్థితః । నివాసవృక్షస్సాధూనామాపన్నానాం పరా గతిః ॥ ౧౯ ॥ ఆర్తానాం సంశ్రయశ్చైవ యశసశ్చైకభా
జనమ్ । జ్ఞానవిజ్ఞానసమ్పన్నో నిదేశే నిరతః పితుః ॥ ౨౦ ॥ ధాతూనామివ శైలేన్ద్రో గుణానామాకరో మహాన్ ।
తత్క్షమం న విరోధస్తే సహ తేన మహాత్మనా ॥ ౨౧ ॥ దుర్జయేనాప్రమేయేన రామేణ రణకర్మసు । శూర వక్ష్యామి
తే కించిన్న చేచ్ఛామ్యభ్యసూయితుమ్ ॥ ౨౨ ॥ శ్రూయతాం క్రియతాం చైవ తవ వక్ష్యామి యద్ధితమ్ । యౌవరా
జ్యేన సుగ్రీవం తూర్ణం సాధ్వభిషేచయ ॥ ౨౩ ॥ విగ్రహం మా కృథా వీర భ్రాత్రా రాజన్ బలీయసా । అహం హి
తే క్షమం మన్యే తేన రామేణ సౌహృదమ్ ॥ ౨౪ ॥ సుగ్రీవేణ చ సమ్ప్రీతిం వైరముత్సృజ్య దూరతః । లాలనీయో హి తే భ్రా
తా యవీయానేష వానరః ॥ ౨౫ ॥ తత్ర వా సన్నిధిస్థో వా సర్వథా బన్ధురేవ తే । న హి తేన సమం బన్ధుం భువి ప
శ్యామి కంచన ॥ ౨౬ ॥ దానమానాదిసత్కారైః కురుష్వ ప్రత్యనన్తరమ్ । వైరమేతత్సముత్సృజ్య తవ పార్శ్వే స
తిష్ఠతు ॥ ౨౭ ॥ సుగ్రీవో విపులగ్రీవస్తవ బన్ధుస్సదా మతః । భ్రాతుస్సౌహృదమాలమ్బ నాన్యా గతిరిహాస్తి తే ॥
యది తే మత్ప్రియం కార్యం యది చావైషి మాం హితామ్ । యాచ్యమానః ప్రయత్నేన సాధు వాక్యం కురుష్వ మే ॥ ౨౯ ॥
ఓమ్ ॥ ప్రసీద పథ్యం శృణు జల్పితం హి మే న రోషమేవానువిధాతుమర్హసి । క్షమో హి తే కోసలరాజసూనునా న వి
గ్రహశ్శక్రసమానతేజసా ॥ ౩౦ ॥ తథా హి తారా హితమేవ వాక్యం తం వాలినం పథ్యమిదం బభాషే । న రోచతే త
ద్వచనం హి తస్య కాలాభిపన్నస్య వినాశకాలే ॥ ౩౧ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే పఞ్చదశస్సర్గః ॥ ౪౯ ॥ ౧౫౮౬ ।
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తామేవం బ్రువతీం తారాం తారాధిపనిభాననామ్ । వాలీ నిర్భర్త్సయామా
స వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ గర్జతోఽస్య చ సంరమ్భం భ్రాతుశ్శత్రోర్విశేషతః । మర్షయిష్యామ్యహం కేన కా

రణేనవరాననే ॥ ౨ ॥ అధర్షితానాంశూరాణాం సమరేష్వనివర్తినామ్ । ధర్షణామర్షణంభీరు మరణాద
తిరిచ్యతే ॥ ౩ ॥ సోఢుంనచసమర్థోఽహం యుద్ధకామస్యసంయుగే । సుగ్రీవస్యచసంరంభం హీనగ్రీవస్యగర్జతః॥
నచకార్యోవిషాదస్తే రాఘవంప్రతిమత్కృతే। ధర్మజ్ఞశ్చకృతజ్ఞశ్చకథంపాపంకరిష్యతి ॥ ౫ ॥ నివర్తస్వసహస్త్రీ
భిఃకథంభూయోఽనుగచ్ఛసి । సౌహృదందర్శితంతారే మయిభక్తిఃకృతాత్వయా ॥ ౬ ॥ ప్రతియోత్స్యామ్యహం
గత్వాసుగ్రీవంజహిసంభ్రమమ్ । దర్పమాత్రంవినేష్యామినచప్రాణైర్విమోక్ష్యతే ॥ ౭ ॥ అహంహ్యాజిస్థితస్యా
స్య కరిష్యామియథేప్సితమ్ । వృక్షైర్ముష్టిప్రహారైశ్చ పీడితఃప్రతియాస్యతి ॥ ౮ ॥ నమేగర్వితమాయస్తం సహి
ష్యతిదురాత్మవాన్ । కృతంతారేసహాయత్వం దర్శితంసౌహృదంమయి ॥ ౯ ॥ శాపితాసిమమప్రాణైర్నివర్తస్వజ
యేనవ । అహంజిత్వానివర్తిష్యేతమరంభ్రాతరంరణే ॥ ౧౦ ॥ తంతుతారాపరిష్వజ్య వాలినంప్రియవాదినీ। చ
కారరుదతీమందం దక్షిణాసాప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౧ ॥ తతస్స్వస్త్యయనంకృత్వామంత్రవద్విజయైషిణీ । అంతఃపు
రంసహస్త్రీభిః ప్రవిష్టాశోకమోహితా ॥ ౧౨ ॥ ప్రవిష్టాయాంతుతారాయాం సహస్త్రీభిస్స్వమాలయమ్ ।
నగరాన్నిర్యయౌక్రుద్ధో మహాసర్పఇవశ్వసన్ ॥ ౧౩ ॥ సనిశ్శ్వస్యమహావేగో వాలీపరమరోషణః । సర్వతశ్చా
రయన్దృష్టిం శత్రుదర్శనకాంక్షయా ॥ ౧౪ ॥ సదదర్శతతశ్శ్రీమాం త్సుగ్రీవంహేమపింగళమ్ । సుసంవీతమవష్ట
బ్ధం దీప్యమానమివానలమ్ ॥ ౧౫ ॥ సతందృష్ట్వామహావీర్యం సుగ్రీవంపర్యవస్థితమ్ । గాఢంపరిదధేవాసో వాలీ
పరమరోషణః ॥ ౧౬ ॥ సవాలీగాఢసంవీతోముష్టిముద్యమ్యవీర్యవాన్ । సుగ్రీవమేవాభిముఖోయయౌయోద్ధుం
కృతక్షణః ॥ ౧౭ ॥ సుగ్రీవోఽపిసముద్దిశ్య వాలినంహేమమాలినమ్ । శ్లిష్టముష్టింసముద్యమ్య సంరబ్ధతరమాగతః॥
తంవాలీక్రోధతామ్రాక్ష స్సుగ్రీవంరణపండితమ్ । ఆపతంతంమహావేగమిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ ఏషము
ష్టిర్మయాబద్ధో గాఢస్సునిహితాంగుళిః । మయావేగవిముక్తస్తే ప్రాణానాదాయయాస్యతి ॥ ౨౦ ॥ ఏవముక్తస్తు
సుగ్రీవః క్రుద్ధోవాలినమబ్రవీత్ । తవైవచహరన్ప్రాణాన్ముష్టిఃపతతుమూర్ధని ॥ ౨౧ ॥ తాడితస్తేనసంక్రుద్ధ స్స
మభిక్రమ్యవేగతః । అభవచ్ఛోణితోద్గారీ సోత్పీడఇవపర్వతః ॥ ౨౨ ॥ సుగ్రీవేణతునిస్సంగం సాలముత్పాట్యతే
జసా । గాత్రేష్వభిహతోవాలీ వజ్రేణేవమహాగిరిః ॥ ౨౩ ॥ సతువాలీప్రచలిత స్సాలతాడనవిహ్వలః । గురు
భారసమాక్రాంతా సార్థనౌరివసాగరే ॥ ౨౪ ॥ తౌభీమబలవిక్రాన్తౌ సుపర్ణసమవేగినౌ । ప్రవృద్ధౌఘోర
వపుషౌ చన్ద్రసూర్యావివాంబరే ॥ ౨౫ ॥ పరస్పరమమిత్రఘ్నౌ ఛిద్రాన్వేషణతత్పరౌ । తతోఽవర్ధతవాలీ
తుబలవీర్యసమన్వితః ॥ ౨౬ ॥ సూర్యపుత్రోమహావీర్య స్సుగ్రీవఃపరిహీయతే। వాలినాభగ్నదర్పస్తు సుగ్రీవోమ
న్దవిక్రమః ॥ ౨౭ ॥ వాలినంప్రతిసామర్షో దర్శయామాసలాఘవమ్ । వృక్షైస్సశాఖైశ్శిఖరై ర్వజ్రకోటినిభై
ర్నఖైః ॥ ౨౮ ॥ ముష్టిభిర్జానుభిఃపద్భిర్బాహుభిశ్చపునఃపునః । తయోర్యుద్ధమభూద్ఘోరం వృత్రవాసవయోరి
వ ॥ ౨౯ ॥ తౌశోణితాక్తౌయుధ్యేతాం వానరౌవనచారిణౌ । మేఘావివమహాశబ్దైస్తర్జయానౌపరస్పరమ్ ॥౩౦॥
హీయమానమథోపశ్య త్సుగ్రీవంవానరేశ్వరమ్ । వీక్షమాణందిశశ్చైవ రాఘవస్సముహుర్ముహుః ॥ ౩౧ ॥ త
తోరామోమహాతేజా ఆర్తందృష్ట్వాహరీశ్వరమ్ । శరంచవీక్షతేవీరో వాలినోవధకారణాత్ ॥ ౩౨ ॥ తతోధను
షిసంధాయ శరమాశీవిషోపమమ్ । పూరయామాసతచ్చాపంకాలచక్రమివాన్తకః ॥ ౩౩ ॥ తస్యజ్యాతలఘో
షేణ త్రస్తాఃపత్రరథేశ్వరాః । ప్రదుద్రువుర్మృగాశ్చైవయుగాన్తఇవమోహితాః ॥ ౩౪ ॥ ముక్తస్తువజ్రని
ర్ఘోషః ప్రదీప్తాశనిసన్నిభః । రాఘవేణమహాబాణో వాలివక్షసిపాతితః ॥ ౩౫ ॥ తతస్తేనమహాతేజా వీర్యో
త్సిక్తఃకపీశ్వరః । వేగేనాభిహతోవాలీ నిపపాతమహీతలే ॥ ౩౬ ॥ ఇన్ద్రధ్వజఇవోద్ధూతః పౌర్ణమాస్యాంమహీ

తలే । ఆశ్వయుక్సమయేమాసి గతశ్రీకో విచేతనః ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ నరోత్తమః కాలయుగాన్తకోపమం శరోత్త
మం కాంచనరూప్యభూషితమ్ । ససర్జ దీప్తం తమమిత్రమర్దనం సధూమమగ్నింముఖతో యథాహరః ॥ ౩౮ ॥ అ
థోక్షితశ్శోణితతోయవిస్రవైః సుపుష్పితాశోక ఇవానలోద్ధతః । విచేతనో వాసవసూనురాహవే విభ్రంశితేన్ద్ర
ధ్వజవత్క్షితింగతః ॥ ౩౯ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే షోడశస్సర్గః ॥ ౬౨౯ ॥ ౧౨౫౮౦ ॥ ********
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శరేణాభిహతో రామేణరణకర్కశః । పపాతసహసావాలీ నికృత్తఇవ
పాదపః ॥ ౧ ॥ సభూమౌన్యస్తసర్వాంగ స్తప్తకాంచనభూషణః । అపతద్దేవరాజస్య ముక్తరశ్మిరివధ్వజః ॥ ౨ ॥ త
స్మిన్నిపతితే భూమౌ వానరాణాంగణేశ్వరే । నష్టచంద్రమివవ్యోమ నవ్యరాజతభూతలమ్ ॥ ౩ ॥ భూమౌనిప
తితస్యాపి తస్యదేహంమహాత్మనః । నశ్రీర్జహాతినప్రాణాన తేజోనపరాక్రమః ॥ ౪ ॥ శక్రదత్తావరామాలా కాం
చనీవజ్రభూషితా । దధారహరిముఖ్యస్య ప్రాణాంస్తేజశ్శ్రియంచసా ॥ ౫ ॥ సతయామాలయావీరో హైమ
యాహరియూథపః । సంధ్యానుగతపర్యంతః పయోధరఇవాభవత్ ॥ ౬ ॥ తస్యమాలాచదేహశ్చ మర్మఘాతీచ
యశ్శరః । త్రిధేవరచితాలక్ష్మీః పతితస్యాపిశోభతే ॥ ౭ ॥ తదస్త్రంతస్యవీరస్యస్వర్గమార్గప్రభావనమ్ । రామ
బాణాసనక్షిప్తమావహత్పరమాంగతిమ్ ॥ ౮ ॥ తంతదాపతితంసంఖ్యే గతార్చిషమివానలమ్ । బహుమాన్యచతం
వీరం వీక్షమాణంశనైరివ ॥ ౯ ॥ యయాతిమివపుణ్యాన్తే దేవలోకాత్పరిచ్యుతమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఆదిత్యమివకాలేనయు
గాంతేభువిపాతితమ్ । మహేన్ద్రమివదుర్ధర్షం మహేన్ద్రమివదుస్సహమ్ ॥ ౧౧ ॥ మహేంద్రపుత్రంపతితంవా
లినంహేమమాలినమ్ । సింహోరస్కంమహాబాహుం దీప్తాస్యంహరిలోచనమ్ ॥ ౧౨ ॥ లక్ష్మణానుగతో రామో
దదర్శోపసర్పచ । తందృష్ట్వారాఘవంవాలీలక్ష్మణంచమహాబలమ్ ॥ ౧౩ ॥ అబ్రవీత్ప్రశ్రితంవాక్యంపరుషంధ
ర్మసంహితమ్ । పరాఙ్ముఖవధంకృత్వా కోనుప్రాప్తస్త్వయాగుణః ॥ ౧౪ ॥ యదహంయుద్ధసంరబ్ధశ్శరేణోరసి
తాడితః । త్వంనరాధిపతేఃపుత్రః ప్రథితఃప్రియదర్శనః ॥ ౧౫ ॥ కులీనస్సత్త్వసంపన్న స్తేజస్వీచరితవ్రతః । రా
మఃకరుణవేదీచ ప్రజానాంచహితేరతః ॥ ౧౬ ॥ సానుక్రోశోజితోత్సాహస్సమయజ్ఞోదృఢవ్రతః । ఇతితేసర్వ
భూతాని కథయన్తియశోభువి ॥ ౧౭ ॥ దమశ్శమఃక్షమాధర్మోధృతిస్సత్యంపరాక్రమః । పార్థివానాంగుణారా
జన్దండశ్చాప్యపరాధిషు ॥ ౧౮ ॥ తాన్గుణాన్త్సంప్రధార్యాహ మగ్ర్యంచాభిజనంతవ । తారయాప్రతిషిద్ధోపి
సుగ్రీవేణసమాగతః ॥ ౧౯ ॥ నమామన్యేనసంరబ్ధంప్రమత్తంయోద్ధుమర్హతి । ఇతిమేబుద్ధిరుత్పన్నా బభూవాద
ర్శనేతవ ॥ ౨౦ ॥ నత్వాంవినిహతాత్మానం ధర్మధ్వజమధార్మికమ్ । జానేపాపసమాచారం తృణైఃకూపమివావృ
తమ్ ॥ ౨౧ ॥ సతాంవేషధరంపాపం ప్రచ్ఛన్నమివపావకమ్ । నాహంత్వామభిజానామి ధర్మచ్ఛద్మాభిసంవృ
తమ్ ॥ ౨౨ ॥ విషయేవాపురేవాతే యదానాపకరోమ్యహమ్ । నచత్వాంప్రతిజానేచ కస్మాత్త్వంహంస్యకిల్బిషమ్ ॥
ఫలమూలాశనంనిత్యంవానరంవనగోచరమ్ । మామిహాప్రతియుధ్యంతమన్యేనచసమాగతమ్ ॥ ౨౪ ॥ లిఙ్గమప్యస్తితే
రాజన్దృశ్యతేధర్మసంహితమ్ ॥ ౨౫ ॥ కఃక్షత్రియకులేజాత శ్శ్రుతవాన్నష్టసంశయః । ధర్మలిఙ్గప్రతిచ్ఛన్నః
క్రూరంకర్మసమాచరేత్ ॥ ౨౬ ॥ రామరాజకులేజాతో ధర్మవానితివిశ్రుతః । అభవ్యోభవ్యరూపేణకిమర్థంపరి
ధావసి ॥ ౨౭ ॥ సామదానంక్షమాధర్మస్సత్యంధృతిపరాక్రమౌ । పార్థివానాంగుణారాజన్ దండశ్చాప్య
పరాధిషు ॥ ౨౮ ॥ వయంవనచరారామ మృగామూలఫలాశనాః । ఏషాప్రకృతిరస్మాకం పురుషస్త్వంనరేశ్వరః ॥
భూమిర్హిరణ్యంరూప్యంచ విగ్రహేకారణానిచ । అత్రకస్తేవనేలోభో మదీయేషుఫలేషువా ॥ ౨౯ ॥ నయ
శ్చవినయశ్చోభౌ నిగ్రహానుగ్రహావపి । రాజవృత్తిరసంకీర్ణానన్నృపాఃకామవృత్తయః ॥ ౩౦ ॥ త్వంతుకామప్ర

ధానశ్చ కోపనశ్చానవస్థితః। రాజవృత్తైరసంకీర్ణ శ్శరాసనపరాయణః ॥ ౩౧ ॥ నతే స్త్యపచితిర్ధర్మే నార్థేబుద్ధిర
వస్థితా । ఇంద్రియైః కామవృత్తస్సన్కృష్యసే మనుజేశ్వర ॥ ౩౨ ॥ హత్వాబాణేన కాకుత్స్థ మామిహానపరాధి
నమ్ । కింవక్ష్యసి సతాంమధ్యే కర్మకృత్వాజుగుప్సితమ్ ॥ ౩౩ ॥ రాజహా బ్రహ్మహాగోఘ్న శ్చోరః ప్రాణివధేర
తః । నాస్తికః పరివేత్తా చ సర్వేనిరయగామినః ॥ ౩౪ ॥ సూచకశ్చకదర్యశ్చ మిత్రఘ్నోగురుతల్పగః । లోకం
పాపాత్మనామేతే గచ్ఛంతేనాత్రసంశయః ॥ ౩౫ ॥ అధార్యంచర్మమేసద్భిరోమాణ్యస్థిచవర్జితమ్ । అభక్ష్యా
ణిచమాంసాని త్వద్విధైర్ధర్మచారిభిః ॥ ౩౬ ॥ పంచపంచనఖాభక్ష్యాబ్రహ్మక్షత్రేణ రాఘవ । శల్యకశ్శ్వావిధో
గోధాశశఃకూర్మశ్చపంచమః ॥ ౩౭ ॥ చర్మచాస్థిచమేరాజన్నస్పృశన్తిమనీషిణః । అభక్ష్యాణిచమాంసానిసోహం
పంచనఖోహతః ॥ ౩౮ ॥ తారయావాక్యముక్తోహం సత్యంసర్వజ్ఞయాహితమ్ । తదతిక్రమ్యమోహేన కాలస్య
వశమాగతః ॥ ౩౯ ॥ త్వయానాథేనకాకుత్స్థ ననాథావసుంధరా । ప్రమదాశీలసంపన్నాధూర్తేనపతినాయథా
శఠోనైకృతికఃక్షుద్రో మిథ్యాప్రశ్రితమానసః । కథందశరథేనత్వంజాతఃపాపోమహాత్మనా ॥ ౪౧ ॥ భిన్నచారిత్ర
కక్ష్యేణ సతాంధర్మాతివర్తినా । త్యక్తధర్మాంకుశేనాహం నిహతోరామహస్తినా ॥ ౪౨ ॥ అశుభంచాప్యయుక్తం
చ సతాంచైవవిగర్హితమ్ । వక్ష్యసేచేదృశంకృత్వా సద్భిస్సహసమాగతః ॥ ౪౩ ॥ ఉదాసీనేషుయోస్మాసువిక్ర
మస్తేప్రకాశితః । అపకారిషుతంరాజ న్నహిపశ్యామివిక్రమమ్ ॥ ౪౪ ॥ దృశ్యమానస్తుయుద్ధ్యేథా మయాయ
దినృపాత్మజ । అద్యవైవస్వతందేవం పశ్యేస్త్వంనిహతోమయా ॥ ౪౫ ॥ త్వయాఽదృశ్యేనతురణేనిహతోహం
దురాసదః । ప్రసుప్తఃపన్నగేనేవ నరఃపానవశంగతః ॥ ౪౬ ॥ మామేవయదిపూర్వంత్వ మేతదర్థమచోదయః ।
మైథిలీమహమేకాహ్నా తవచానీతవాన్భవేత్ ॥ ౪౭ ॥ (రాక్షసంచదురాత్మానంతవభార్యాపహారిణమ్)। సుగ్రీ
వప్రియకామేన యత్కృతేస్మిహతస్త్వయా ॥ ౪౮ ॥ కంఠేబద్ధ్వాప్రదద్యాంతే నిహతంరావణంరణే । న్యస్తాం
సాగరతోయేవా పాతాళేవాపిమైథిలీమ్ ॥ ౪౯ ॥ ఆనయేయంతవాదేశాచ్ఛ్వేతామశ్వతరీమివ । యుక్తంయ
త్ప్రాప్నుయాద్రాజ్యం సుగ్రీవస్స్వర్గతేమయి ॥ ౫౦ ॥ అయుక్తంయదధర్మేణత్వయాహంనిహతోరణే । కామమేవం
విధోలోకః కాలేనవినియుజ్యతే ॥ ౫౧ ॥ క్షమంచేద్భవతాప్రాప్త ముత్తరంసాధుచిన్త్యతామ్ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవ
ముక్త్వాపరిశుష్కవక్త్రశ్శరాభిఘాతాద్వ్యథితోమహాత్మా । సమీక్ష్యరామంరవిసన్నికాశం తూష్ణీంబభూవామ
రరాజసూనుః ॥ ౫౨ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే సప్తదశస్సర్గః ॥ ౫౩౨ ॥ ౧౬౪౦ ॥ ********

శ్రీరామాయనమఃర ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తఃప్రశ్రితంవాక్యం ధర్మార్థసహితంహితమ్ । పరుషంవాలినారా
మో నిహతేనవిచేతసా ॥ ౧ ॥ తంనిష్ప్రభమివాదిత్యం ముక్తతోయమివాంబుదమ్ । ఉక్తవాక్యంహరిశ్రేష్ఠ ము
పశాన్తమివానలమ్ ॥ ౨ ॥ ధర్మార్థగుణసంపన్నం హరీశ్వరమనుత్తమమ్ । అధిక్షిప్తస్తదారామః పశ్చాద్వాలిన
మబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ ధర్మమర్థంచకామంచసమయంచాపిలౌకికమ్ । అవిజ్ఞాయకథంబాల్యా న్మామిహాద్యవిగర్హసే ॥
అపృష్ట్వాబుద్ధిసంపన్నాన్ వృద్ధానాచార్యసంమతాన్ । సౌమ్యవానరచాపల్యా త్కింమాంవక్తుమిహేచ్ఛసి ॥ ౫ ॥
ఇక్ష్వాకూణామియంభూమి స్సశైలవనకాననా । మృగపక్షిమనుష్యాణాంనిగ్రహప్రగ్రహావపి ॥ ౬ ॥ తాంపా
లయతిధర్మాత్మా భరతస్సత్యవాగృజుః । ధర్మకామార్థతత్త్వజ్ఞోనిగ్రహానుగ్రహేరతః ॥ ౭ ॥ నయశ్చవినయశ్చోభౌ
యస్మింత్సత్యంచసుస్థితమ్ । విక్రమశ్చయథాదృష్టస్సరాజాదేశకాలవిత్ ॥ ౮ ॥ తస్యధర్మకృతాదేశా వయమన్యే
చపార్థివాః । చరామోవసుధాంకృత్స్నాం ధర్మసన్తానమిచ్ఛవః ॥ ౯ ॥ తస్మిన్నృపతిశార్దూలే భరతేధర్మవత్సలే ।
పాలయత్యఖిలాంభూమిం కశ్చరేద్ధర్మనిగ్రహమ్ ॥ ౧౦ ॥ తేవయంధర్మవిభ్రష్టాం స్వధర్మేపరమేస్థితాః । భరతా

జ్ఞాంపురస్కృత్య నిగృహ్ణామి యథాపథి ॥ ౧౧ ॥ త్వంతుసంక్లిష్టధర్మా చ కర్మణా చ విగర్హితః । కామతంత్రప్ర
ధానశ్చ నస్థితో రాజవర్త్మని ॥ ౧౨ ॥ జ్యేష్ఠో భ్రాతా పితా చైవ యశ్చ విద్యాం ప్రయచ్ఛతి । త్రయస్తే పితరో జ్ఞే
యా ధర్మే పథిహివర్తినః ॥ ౧౩ ॥ యవీయానాత్మనఃపుత్ర శ్శిష్యశ్చాపిగుణోదితః । పుత్రవత్తే త్రయశ్చిం
త్యా ధర్మశ్చైవాత్ర కారణమ్ ॥ ౧౪ ॥ సూక్ష్మఃపరమదుర్జ్ఞేయ స్సతాంధర్మఃప్లవంగమ । హృదిస్థస్సర్వభూతానా
మాత్మా వేదశుభాశుభే ॥ ౧౫ ॥ చపలశ్చపలైస్సార్థం వానరైరకృతాత్మభిః । జాత్యంధఇవజాత్యంధైర్మం
త్రయన్ద్రక్ష్యసేనుకిమ్ ॥ ౧౬ ॥ అహంతువ్యక్తతామస్య వచనస్యబ్రవీమి తే । నహిమాం కేవలంరోషా త్త్వంవి
గర్హితుమర్హసి ॥ ౧౭ ॥ తదేతత్కారణంపశ్యయదర్థంత్వంమయాహతః । భ్రాతుర్వర్తసిభార్యాయాంత్యక్త్వా
ధర్మంసనాతనమ్ ॥ ౧౮ ॥ అస్యత్వంధరమాణస్య సుగ్రీవస్యమహాత్మనః । రుమాయాంవర్తసేకామాత్స్నుషా
యాంపాపకర్మకృత్ ॥ ౧౯ ॥ తద్వ్యతీతస్యతేధర్మాత్కామవృత్తస్యవానర । భ్రాతృభార్యావమర్శేఽస్మిన్దం
డోఽయంప్రతిపాదితః ॥ ౨౦ ॥ నహిధర్మవిరుద్ధస్యలోకవృత్తాదపేయుషః । దండాదన్యత్రపశ్యామి నిగ్రహంహ
రియూథప ॥ ౨౧ ॥ నహి తేమర్షయేపాపం క్షత్రియోఽహంకులోద్భవః । ఔరసీంభగినీంవాపిభార్యాంవా
ప్యనుజస్యయః ॥ ౨౨ ॥ ప్రచరేతనరఃకామా త్తస్యదండోవధస్స్మృతః । భరతస్తుమహీపాలోవయంత్వాదేశవర్తి
నః ॥ ౨౩ ॥ త్వంతుధర్మాదతిక్రాంతఃకథంశక్యముపేక్షితుమ్ । గురుధర్మవ్యతిక్రాంతంప్రాజ్ఞోధర్మేణపా
లయన్ ॥ ౨౪ ॥ భరతఃకామవృత్తానాం నిగ్రహేపర్యవస్థితః । వయంతుభరతాదేశ విధింకృత్వాహరీశ్వర ॥
త్వద్విధాన్భిన్నమర్యాదా న్నియంతుంపర్యవస్థితాః । సుగ్రీవేణచమేసఖ్యంలక్ష్మణేనయథాతథా ॥ ౨౬ ॥ దార
రాజ్యనిమిత్తంచ నిశ్శ్రేయసిరతస్సమే । ప్రతిజ్ఞాచమయాదత్తాతదావానరసన్నిధౌ ॥ ౨౭ ॥ ప్రతిజ్ఞాచకథంశ
క్యా మద్విధేనానవేక్షితుమ్ । తదేభిఃకారణైస్సర్వై ర్మహద్భిర్ధర్మసంహితైః ॥ ౨౮ ॥ శాసనంతవయద్యుక్తం
తద్భవాననుమన్యతామ్ । సర్వథాధర్మఇత్యేవ ద్రష్టవ్యస్తవనిగ్రహః ॥ ౨౯ ॥ వయస్యస్యోపకర్తవ్యంధర్మమేవా
నుపశ్యతః । శక్యంత్వయాపితత్కార్యం ధర్మమేవానుపశ్యతా ॥ ౩౦ ॥ శ్రూయతేమనునాగీతౌ శ్లోకౌచారిత్ర
వత్సలౌ । గృహీతౌధర్మకుశలై స్తథాతచ్చరితంహరే ॥ ౩౧ ॥ రాజభిర్ధృతదండాస్తు కృత్వాపాపానిమానవాః ।
నిర్మలాస్స్వర్గమాయాంతి సంతస్సుకృతినోయథా ॥ ౩౨ ॥ శాసనాద్వావిమోక్షాద్వా స్తేనస్స్తేయాద్విముచ్య
తే । రాజాత్వశాసన్పాపస్య తదవాప్నోతికిల్బిషమ్ ॥ ౩౩ ॥ ఆర్యేణమమమాంధాత్రా వ్యసనంఘోరమీప్సితమ్ ।
శ్రమణేనకృతేపాపే యథాపాపంకృతంత్వయా ॥ ౩౪ ॥ అన్యైరపికృతంపాపం ప్రమత్తైర్వసుధాధిపైః । ప్రా
యశ్చిత్తంచకుర్వంతి తేనతచ్ఛామ్యతేరజః ॥ ౩౫ ॥ తదలంపరితాపేన ధర్మతఃపరికల్పితః । వధోవానరశార్దూల
నవయంస్వవశేస్థితాః ॥ ౩౬ ॥ శృణుచాప్యపరంభూయః కారణంహరిపుంగవ । యచ్ఛ్రుత్వాహేతుమద్వీర న
మన్యుంకర్తుమర్హసి ॥ ౩౭ ॥ నహితత్రమనస్తాపో నమన్యుర్హరియూథప । వాగురాభిశ్చపాశైశ్చకూటైశ్చవివి
ధైర్నరాః ॥ ౩౮ ॥ ప్రతిచ్ఛన్నాశ్చదృశ్యాశ్చ గృహ్ణంతిసుబహూన్మృగాన్ । ప్రధావితాన్వావిత్రస్తా న్విస్ర
బ్ధాంశ్చాపినిష్ఠితాన్ ॥ ౩౯ ॥ ప్రమత్తానప్రమత్తాన్వా నరామాంసార్థినోభృశమ్ । విధ్యంతివిముఖాంశ్చాపి నచ
దోషోఽత్రవిద్యతే ॥ ౪౦ ॥ యాంతిరాజర్షయశ్చాత్ర మృగయాంధర్మకోవిదాః । తస్మాత్త్వంనిహతోయుద్ధే మయా
బాణేనవానర ॥ ౪౧ ॥ అయుధ్యన్ప్రతియుధ్యన్వా యస్మాచ్ఛాఖామృగోహ్యసి । దుర్లభస్యచధర్మస్య జీవితస్యశు
భస్యచ ॥ ౪౨ ॥ రాజానోవానరశ్రేష్ఠ ప్రదాతారోనసంశయః । తాన్నహింస్యాన్నచాక్రోశే న్నాక్షిపేన్నాప్రి
యంవదేత్ ॥ ౪౩ ॥ దేవామానుషరూపేణచరంత్యేతేమహీతలే । త్వంతుధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలంరోషమాస్థితః ॥

ప్రదూషయసి మాం ధర్మే పితృపైతామహే స్థితమ్ । ఏవముక్తస్తు రామేణ వాలీ ప్రవ్యథితో భృశమ్ ॥ ౪౫ ॥ నదో
షం రాఘవే దధ్యౌ ధర్మేఽధిగతనిశ్చయః । ప్రత్యువాచ తతో రామం ప్రాంజలిర్వానరేశ్వరః ॥ ౪౬ ॥ యత్త్వమా
త్థ నరశ్రేష్ఠ తదేవం నాత్ర సంశయః । ప్రతివక్తుం ప్రకృష్టే హి నాపకృష్టస్తు శక్నుయాత్ ॥ ౪౭ ॥ యదయుక్తం మ
యా పూర్వం ప్రమాదాదుక్తమప్రియమ్ । తత్రాపి ఖలు మే దోషం కర్తుం నార్హసి రాఘవ ॥ ౪౮ ॥ త్వం హి దృష్టా
ర్థతత్త్వజ్ఞః ప్రజానాం చ హితే రతః । కార్యకారణసిద్ధౌ తే ప్రసన్నా బుద్ధిరవ్యయా ॥ ౪౯ ॥ మామప్యపగతం ధర్మా
ద్వ్యతిక్రాన్తపురస్కృతమ్ । ధర్మసంహితయా వాచా ధర్మజ్ఞ పరిపాలయ ॥ ౫౦ ॥ (బాష్పసంరుద్ధకంఠస్తు వాలీ
సార్తరవశ్శనైః । ఉవాచ రామం సంప్రేక్ష్య పంకలగ్న ఇవ ద్విపః ॥ ౫౧) ॥ న త్వాత్మానమహం శోచే న తారాం న చ బా
న్ధవాన్ । యథా పుత్రం గుణజ్యేష్ఠమంగదం కనకాంగదమ్ ॥ ౫౨ ॥ స మమాదర్శనాద్దీనో బాల్యాత్ప్రభృతి లాలి
తః । తటాక ఇవ పీతాంబురుపశోషం గమిష్యతి ॥ ౫౩ ॥ బాలశ్చాకృతబుద్ధిశ్చ ఏకపుత్రశ్చ మే ప్రియః । తారేయో
రామ భవతా రక్షణీయో మహాబలః ॥ ౫౪ ॥ సుగ్రీవే చాంగదే చైవ విధత్స్వ మతిముత్తమామ్ । త్వం హి శాస్తా
చ గోప్తా చ కార్యాకార్యవిధౌ స్థితః ॥ ౫౫ ॥ యా తే నరపతే వృత్తిర్భరతే లక్ష్మణే చ యా । సుగ్రీవే చాంగ
దే రాజంస్తాం త్వమాధాతుమర్హసి ॥ ౫౬ ॥ మద్దోషకృతదోషాం తాం యథా తారాం తపస్వినీమ్ । సుగ్రీవో నావ
మన్యేత తథావస్థాతుమర్హసి ॥ ౫౭ ॥ త్వయా హ్యనుగృహీతేన రాజ్యం శక్యముపాసితుమ్ । త్వద్వశే వర్తమా
నేన తవ చిత్తానువర్తినా ॥ ౫౮ ॥ శక్యం దివం చార్జయితుం వసుధాం చాపి శాసితుమ్ । త్వత్తోఽహం వధమాకాం
క్షన్ వార్యమాణోఽపి తారయా ॥ ౫౯ ॥ సుగ్రీవేణ సహ భ్రాత్రా ద్వన్ద్వయుద్ధముపాగతః । ఇత్యుక్త్వా సన్నతో రా
మం విరరామ హరీశ్వరః ॥ ౬౦ ॥ స తమాశ్వాసయద్రామో వాలినం వ్యక్తదర్శనమ్ । సామసంపన్నయా వాచా
ధర్మతత్త్వార్థయుక్తయా ॥ ౬౧ ॥ న సన్తాపస్త్వయా కార్య ఏతదర్థం ప్లవంగమ । న వయం భవతా చిన్త్యా వా
ప్యాత్మా హరిసత్తమ ॥ ౬౨ ॥ వయం భవద్విశేషేణ ధర్మతః కృతనిశ్చయాః । దండ్యే యః పాతయేద్దండం దండ్యో
యశ్చాపి దండ్యతే ॥ ౬౩ ॥ కార్యకారణసిద్ధార్థావుభౌ తౌ నావసీదతః । తద్భవాన్దండసంయోగాదస్మాద్విగ
తకల్మషః ॥ ౬౪ ॥ గతస్స్వాం ప్రకృతిం ధర్మ్యాం ధర్మదృష్టేన వర్త్మనా । త్యజ శోకం చ మోహం చ భయం చ హృ
దయే స్థితమ్ ॥ ౬౫ ॥ త్వయా విధానం హర్యగ్ర్య న శక్యమతివర్తితుమ్ । యథా త్వయ్యంగదో నిత్యం వర్తతే వాన
రేశ్వర ॥ ౬౬ ॥ తథా వర్తేత సుగ్రీవే మయి చాపి న సంశయః ॥ ఓమ్ ॥ స తస్య వాక్యం మధురం మహాత్మనస్సమా
హితం ధర్మపథానువర్తినః । నిశమ్య రామస్య రణావమర్దినో వచస్సుయుక్తం నిజగాద వానరః ॥ ౬౭ ॥ శరాభి
తప్తేన విచేతసా మయా ప్రదూషితస్త్వం యదజానతా ప్రభో । ఇదం మహేన్ద్రోపమభీమవిక్రమ ప్రసాదిత
స్త్వం క్షమ మే నరేశ్వర ॥ ౬౮ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండేఽష్టాదశస్సర్గః ॥ ౪౩౫ ॥ ౮౭౦౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స వానరమహారాజశ్శయానశ్శరవిక్షతః । ప్రత్యుక్తో హేతుమద్వాక్యై
ర్నోత్తరం ప్రత్యపద్యత ॥ ౧ ॥ అశ్మభిః ప్రవిభిన్నాంగః పాదపైరాహతో భృశమ్ । రామబాణేన చాక్రాన్తో జీవి
తాన్తే ముమోహ సః ॥ ౨ ॥ తం భార్యా బాణమోక్షేణ రామదత్తేన సంయుగే । హతం ప్లవగశార్దూలం తారా
శుశ్రావ వాలినమ్ ॥ ౩ ॥ సా సపుత్రాఽప్రియం శ్రుత్వా వధం భర్తుస్సుదారుణమ్ । నిష్పపాత భృశం త్రస్తా వివి
ధాద్గిరిగహ్వరాత్ ॥ ౪ ॥ యే త్వంగదపరీవారా వానరా భీమవిక్రమాః । తే సకార్ముకమాలోక్య రామం త్ర
స్తాః ప్రదుద్రువుః ॥ ౫ ॥ సా దదర్శ తతస్త్రస్తాన్హరీనాపతతో భృశమ్ । యూథాదివ పరిభ్రష్టాన్మృగాన్నిహతయూ
థపాన్ ॥ ౬ ॥ తానువాచ సమాసాద్య దుఃఖితాన్దుఃఖితా సతీ । రామవిత్రాసితాన్సర్వాననుబద్ధానివేషుభిః ॥ ౭

వానరారాజసింహస్య యస్యయామఃపురస్సరాః । తంవిహాయసుసంత్రస్తాః కస్మాద్ద్రవథదుర్గతాః ॥ ౮ ॥ రా
జ్యహేతోస్సచేద్భ్రాతాభ్రాత్రారౌద్రేణపాతితః । రామేణప్రహితైరౌద్రైర్మార్గణైర్దూరపాతిభిః ॥ ౯ ॥ కపిప
త్న్యావచశ్శ్రుత్వా కపయఃకామరూపిణః । ప్రాప్తకాలమవిక్లిష్ట మూచుర్వచనమంగనామ్ ॥ ౧౦ ॥ జీవపుత్రే
నివర్తస్వ పుత్రంరక్షస్వచాంగదమ్ । అంతకోరామరూపేణ హత్వానయతివాలినమ్ ॥ ౧౧ ॥ క్షిప్తాన్వృక్షాం
త్సమావిధ్య విపులాశ్చశిలాస్తథా । వాలీవజ్రసమైర్బాణై రామేణవినిపాతితః ॥ ౧౨ ॥ అభిద్రుతమిదంసర్వం
విద్రుతంప్రసృతంబలమ్ । అస్మిన్ప్లవగశార్దూలే హతేశక్రసమప్రభే ॥ ౧౩ ॥ రక్ష్యతాంనగరద్వారమంగదశ్చా
భిషిచ్యతామ్ । పదస్థంవాలినఃపుత్రం భజిష్యంతిప్లవంగమాః ॥ ౧౪ ॥ అథవారుచిరంస్థాన మిహతేరుచిరాననే ।
ఆవిశంతిహిదుర్గాణి క్షిప్రమన్యానివానరాః ॥ ౧౫ ॥ అభార్యాశ్చసభార్యాశ్చ సంత్యత్రవనచారిణః ।
లుబ్ధేభ్యోవిప్రయుక్తేభ్య స్తేభ్యోనస్తుములంభయమ్ ॥ ౧౬ ॥ అల్పాంతరగతానాంతు శ్రుత్వావచనమంగనా ।ఆ
త్మనఃప్రతిరూపంసా బభాషేచారుహాసినీ ॥ ౧౭ ॥ పుత్రేణమమకింకార్యంకింరాజ్యేనకిమాత్మనా । కపిసింహే
మహాభాగే తస్మిన్భర్తరినశ్యతి ॥ ౧౮ ॥ పాదమూలంగమిష్యామి తస్యైవాహంమహాత్మనః । యోఽసౌరామప్ర
యుక్తేనశరేణవినిపాతితః ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్త్వాప్రదుద్రావరుదంతీశోకకర్శితా । శిరశ్చోరశ్చబాహుభ్యాందుః
ఖేనసమభిఘ్నతీ ॥ ౨౦ ॥ ఆవ్రజంతీదదర్శాథ పతింనిపతితంభువి । హంతారందానవేంద్రాణాం సమరేష్వనివర్తి
నామ్ ॥ ౨౧ ॥ క్షేప్తారంపర్వతేంద్రాణాం వజ్రాణామివవాసవమ్ । మహావాతసమావిష్టం మహామేఘౌఘనిస్వ
నమ్ ॥ ౨౨ ॥ శక్రతుల్యపరాక్రాన్తం వృష్ట్వేవోపరతంఘనమ్ । నర్దన్తంనర్దతాంభీమం శూరంశూరేణపాతి
తమ్ ॥ ౨౩ ॥ శార్దూలేనామిషస్యార్థే మృగరాజంయథాహతమ్ । అర్చితంసర్వలోకస్య సపతాకంసవేదికమ్ ॥
నాగహేతోస్సుపర్ణేన చైత్యమున్మథితంయథా । అవష్టభ్యచతిష్ఠన్తం దదర్శధనురుత్తమమ్ ॥ ౨౫ ॥ రామంరామా
నుజంచైవ భర్తుశ్చైవానుజంశుభా । తానతీత్యసమాసాద్య భర్తారంనిహతంరణే ॥ ౨౬ ॥ సమీక్ష్యవ్యథితా
భూమౌ సంభ్రాన్తానిపపాతహ । సుప్తేవపునరుత్థాయ ఆర్యపుత్రేతిక్రోశతీ ॥ ౨౭ ॥ రురోదసాపతిందృష్ట్వా
సందితంమృత్యుదామభిః । తామవేక్ష్యతుసుగ్రీవః క్రోశంతీంకురరీమివ ॥ ౨౮ ॥ విషాదమగమత్కష్టం దృష్ట్వా
చాంగదమాగతమ్ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ఏకోనవింశస్సర్గః ॥ ౩౩౮ ॥ ౬౭౬౦ ॥ *******
శ్రీరామాయనమః౪ ॥ ఓమ్ ॥ రామచాపవిసృష్టేనశరేణాంతకరేణతమ్ । దృష్ట్వావినిహతంభూమౌతా
రాతారాధిపాననా ॥ ౧ ॥ సాసమాసాద్యభర్తారం పర్యష్వజతభామినీ । ఇషుణాభిహతందృష్ట్వా వాలినంకుంజ
రోపమమ్ ॥ ౨ ॥ వానరేన్ద్రంమహేన్ద్రాభం శోకసంతప్తమానసా । తారాతరుమివోన్మూలం పర్యదేవయదా
తురా ॥ ౩ ॥ రణేదారుణవిక్రాన్త ప్రవీరప్లవతాంవర । కిందీనామపురోభాగామద్యత్వంనాభిభాషసే ॥ ౪ ॥
ఉత్తిష్ఠహరిశార్దూల భజస్వశయనోత్తమమ్ । నైవంవిధాశ్శేరతేహి భూమౌనృపతిసత్తమాః ॥ ౫ ॥ అతీవఖలు
తేకాన్తా వసుధావసుధాధిప । గతాసురపియాంగాత్రైర్మాంవిహాయనిషేవసే ॥ ౬ ॥ వ్యక్తమన్యాత్వయావీ
రధర్మతస్సంప్రవర్తితా । కిష్కిన్ధేవపురీరమ్యా స్వర్గమార్గవినిర్మితా ॥ ౭ ॥ యాన్యస్మాభిస్త్వయాసార్ధం
వనేషుమధుగన్ధిషు । విహృతానిత్వయాకాలే తేషాముపరమఃకృతః ॥ ౮ ॥ నిరానందానిరాశాహం నిమగ్నా
శోకసాగరే । త్వయిపంచత్వమాపన్నే మహాయూథపయూథపే ॥ ౯ ॥ హృదయంసుస్థిరంమహ్యం దృష్ట్వావిని
హతంభువి ॥ యన్నశోకాభిసంతప్తం స్ఫుటతేద్యసహస్రధా ॥ ౧౦ ॥ సుగ్రీవస్యత్వయాభార్యాహృతాసచవి
వాసితః । యత్తుతస్యత్వయావ్యుష్టిః ప్రాప్తేయంప్లవగాధిప ॥ ౧౧ ॥ నిశ్శ్రేయసపరామోహాత్ త్వయాచాహంవి

గర్హితా । యైషాఽబ్రువంహితంవాక్యం వానరేంద్రహితైషిణీ ॥ ౧౨ ॥ రూపయౌవనదృప్తానాందక్షిణానాంచమానద । నూనమప్సరసామార్య చిత్తానిప్రమథిష్యసి ॥ ౧౩ ॥ కాలోనిస్సంశయోనూనం జీవితాంతకరస్తవ । బలాద్యేనావపన్నోఽసి సుగ్రీవస్యావశోవశమ్ ॥ ౧౪ ॥ వైధవ్యంశోకసంతాపం కృపణంకృపణాసతీ । అదుఃఖోపచితాపూర్వం వర్తయిష్యామ్యనాథవత్ ॥ ౧౫ ॥ లాలితశ్చాంగదోవీరస్సుకుమారస్సుఖోచితః । వత్స్యతేకామవస్థాంమేపితృవ్యేక్రోధమూర్ఛితే ॥ ౧౬ ॥ కురుష్వపితరంపుత్రసుదృష్టంధర్మవత్సలం । దుర్లభందర్శనంవత్సతవతస్యభవిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ సమాశ్వాసయపుత్రంత్వం సందేశంసందిశస్వచ । మూర్ధ్నిచైవముపాఘ్రాయ ప్రవాసంప్రస్థితోహ్యసి ॥ ౧౮ ॥ రామేణహిమహత్కర్మ కృతంత్వామభినిఘ్నతా । ఆనృణ్యంతుగతంతస్య సుగ్రీవస్యప్రతిశ్రవే ॥ ౧౯ ॥ సకామోభవసుగ్రీవరుమాంత్వం ప్రతిపత్స్యసె । భుంక్ష్వరాజ్యమనుద్విగ్నశ్శస్తోభ్రాతారిపుస్తవ ॥ ౨౦ ॥ కింమామేవంవిలపతీం ప్రేమ్ణాత్వంనాభిభాషసే । ఇమాఃపశ్యవరాబహ్వీ భార్యాస్తేవానరేశ్వర ॥ ౨౧ ॥ తస్యావిలపితంశ్రుత్వా వానర్యస్సర్వతశ్చతాః । పరిగృహ్యాంగదందీనం దుఃఖార్తాఃపరిచుక్రుశుః ॥ ౨౨ ॥ ఓమ్ ॥ కిమంగదంసాఙ్గదవీరబాహో విహాయయాస్యద్యచిరప్రవాసమ్ । నయుక్తమేవంగుణసన్నికృష్టం విహాయపుత్రంప్రియపుత్రగంతుమ్ ॥ ౨౩ ॥ కిమప్రియంతేప్రియచారువేష మయాకృతంనాథసుతేనవాతే । సహాంగదాంమాంప్రవిహాయవీరయత్ప్రస్థితోదీర్ఘమితఃప్రవాసమ్ ॥ ౨౪ ॥ యద్యప్రియంకించిదసంప్రధార్యకృతంమయాస్యాత్తవదీర్ఘబాహో । క్షమస్వమేతద్ధరివంశనాథ వ్రజామిమూర్ధ్నాతవవీరపాదౌ ॥ ౨౫ ॥ తథాతుతారాకరుణంరుదంతీ భర్తుస్సమీపే సహవానరీభిః । వ్యవస్యతప్రాయముపోపవేష్టు మనింద్యవర్ణాభువి యత్రవాలీ ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండె వింశస్సర్గః ॥ ౨౪౧ ॥ ౪౮౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోనిపతితాంతారాంచ్యుతాంతారామివాంబరాత్ । శనైరాశ్వాసయామాస హనూమాన్హరియూథపః ॥ ౧ ॥ గుణదోషకృతంజంతుస్స్వకర్మఫలహేతుకమ్ । అవ్యగ్రస్తదవాప్నోతి సర్వంప్రేత్యశుభాశుభమ్ ॥ ౨ ॥ శోచ్యాశోచసికంశోచ్యందీనందీనానుకమ్పసె । కస్యకోవానుశోచ్యోస్తిదేహేఽస్మిన్బుద్బుదోపమె ॥ ౩ ॥ అంగదస్తుకుమారోఽయం ద్రష్టవ్యోజీవపుత్రయా । ఆయత్యాంచవిధేయాని సమర్థాన్యస్యచింతయ ॥ ౪ ॥ జానాస్యనియతామేవం భూతానామాగతింగతిమ్ । తస్మాచ్ఛుభంహికర్తవ్యం పండితేనైహలౌకికమ్ ॥ ౫ ॥ యస్మిన్హరిసహస్రాణి ప్రయుతాన్యర్బుదానిచ । వర్తయంతికృతాంశాని సోఽయందిష్టాంతమాగతః ॥ ౬ ॥ యదయంన్యాయదృష్టార్థస్సామదానక్షమాపరః । గతోధర్మజితాంభూమిం నైనంశోచితుమర్హసి ॥ ౭ ॥ సర్వేహిహరిశార్దూలాఃపుత్రశ్చాయంతవాంగదః । ఇదంహర్యృక్షరాజ్యంచత్వత్సనాథమనిందితే ॥ ౮ ॥ తావిమౌశోకసంతాపౌ శనైఃప్రేరయభామిని । త్వయాపరిగృహీతోఽయ మంగదశ్శాస్తుమేదినీమ్ ॥ ౯ ॥ సంతతిశ్చయథాదృష్టా కృత్యంయచ్చాపిసాంప్రతమ్ । రాజ్ఞస్తత్క్రియతాంసర్వ మేషకాలస్యనిశ్చయః ॥ ౧౦ ॥ సంస్కార్యోహరిరాజశ్చ అంగదశ్చాభిషిచ్యతామ్ । సింహాసనగతంపుత్రం పశ్యంతీశాంతిమేష్యసి ॥ ౧౧ ॥ సాతస్యవచనంశ్రుత్వా భర్తృవ్యసనపీడితా । అబ్రవీదుత్తరంతారా హనూమంతమవస్థితమ్ ॥ ౧౨ ॥ అంగదప్రతిరూపాణాం పుత్రాణామేకతశ్శతమ్ । హతస్యాప్యస్యవీరస్యగాత్రసంశ్లేషణంవరమ్ ॥ ౧౩ ॥ నచాహంహరిరాజ్యస్య ప్రభవామ్యంగదస్యవా । పితృవ్యస్తస్యసుగ్రీవ స్సర్వకార్యేష్వనంతరః ॥ ౧౪ ॥ నహ్యేషాబుద్ధిరాస్థేయా హనూమన్నంగదంప్రతి । పితాహిబంధుఃపుత్రస్య నమాతాహరిసత్తమ ॥ ౧౫ ॥ ఓమ్ ॥ నహిమమహరిరాజసంశ్రయాత్క్షమతరమస్తిపరత్రచేహవా । అభిముఖహతవీరసేవితంశయనమిదంమమసేవితుంక్షమమ్ ॥ ౧౬ ॥

ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ఏకవింశస్సర్గః ॥ ౧౪౪ ॥ ౨౮౦ ॥ ****************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వీక్షమాణస్తుమందాసుస్సర్వతో మందముచ్ఛ్వసన్ । ఆదావేవతు సుగ్రీవం
దదర్శానుజమగ్రతః ॥ ౧ ॥ తంప్రాప్తవిజయం వాలీ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరః । ఆభాష్యవ్యక్తయా వాచా సస్నేహమి
దమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ సుగ్రీవదోషేణనమాంగంతుమర్హసికిల్బిషాత్ । కృష్యమాణంభవిష్యేణ బుద్ధిమోహేన
మాంబలాత్ ॥ ౩ ॥ యుగపద్విహితంతాత నమన్యే సుఖమావయోః । సౌహార్దంభ్రాతృయుక్తం హితదిదంతాతనా
న్యథా ॥ ౪ ॥ ప్రతిపద్యత్వమద్యైవ రాజ్యమేషాం వనౌకసామ్ । మామప్యద్యైవగచ్ఛంతం విద్ధి వైవస్వతక్షయమ్;
జీవితంచహి రాజ్యంచ శ్రియంచ విపులామిమామ్ । ప్రజహామ్యద్య వైతూర్ణం మహచ్చాగర్హితంయశః ॥ ౬ ॥
అస్యాంత్వహమవస్థాయాం వీరవక్ష్యామి యద్వచః । యద్యప్యసుకరం రాజన్ కర్తుమేవ తదర్హసి ॥ ౭ ॥ సుఖా
ర్హం సుఖసంవృద్ధం బాలమేనమబాలిశమ్ । బాష్పపూర్ణముఖం పశ్య భూమౌపతితమంగదమ్ ॥ ౮ ॥ మమప్రాణైః
ప్రియతరం పుత్రం పుత్రమివౌరసమ్ । మయాహీనమహీనార్థం సర్వతః పరిపాలయ ॥ ౯ ॥ త్వమేవాస్యహిదాతా
చ పరిత్రాతాచ సర్వశః । భయేష్వభయదశ్చైవ యథాహం ప్లవగేశ్వర ॥ ౧౦ ॥ ఏష తారాత్మజశ్శ్రీమాం స్త్వ
యాతుల్యపరాక్రమః । రక్షసాంతువధే తేషామగ్రతస్తేభవిష్యతి ॥ ౧౧ ॥ అనురూపాణికర్మాణి విక్రమ్యబలవా
న్రణే । కరిష్యత్యేవ తారేయస్తరస్వీతరుణోంగదః ॥ ౧౨ ॥ సుషేణదుహితా చేయ మర్థసూక్ష్మవినిశ్చయే । ఔ
త్పాతికేచవివిధే సర్వతః పరినిష్ఠితా ॥ ౧౩ ॥ యదేషాసాధ్వితిబ్రూయాత్ కార్యంతన్ముక్తసంశయమ్ । నహితా
రామతంకించిదన్యథాపరివర్తతే ॥ ౧౪ ॥ రాఘవస్యచతే కార్యం కర్తవ్యమవిశంకయా । స్యాదధర్మో హ్యకరణే
త్వాంచహింస్యాద్విమానితః ॥ ౧౫ ॥ ఇమాంచమాలామాధత్స్వదివ్యాం సుగ్రీవకాంచనీమ్ । ఉదారాశ్రీస్స్థితాహ్య
స్యాం సంప్రజహ్యాన్మృతేమయి ॥ ౧౬ ॥ ఇత్యేవముక్తస్సుగ్రీవో వాలినాభ్రాతృసౌహృదాత్ । హర్షంత్యక్త్వా
పునర్దీనో గ్రహగ్రస్తఇవోడురాట్ ॥ ౧౭ ॥ తద్వాలివచనాచ్ఛాంతః కుర్వన్యుక్తమతంద్రితః । జగ్రాహ
సోభ్యనుజ్ఞాతో మాలాం తాంచైవకాంచనీమ్ ॥ ౧౮ ॥ తాంమాలాం కాంచనీం దత్వా వాలీదృష్ట్వాత్మజంస్థితమ్ ।
సంసిద్ధః ప్రేత్యభావాయ స్నేహాదంగదమబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ గాయత్రీ ॥ ౧౦౦౦౦ ॥ దేశకాలౌ భజస్వాద్య క్షమ
మాణః ప్రియాప్రియే । సుఖదుఃఖసహః కాలే సుగ్రీవవశగోభవ ॥ ౨౦ ॥ యథాహిత్వం మహాబాహో లాలితస్స
తతంమయా । నతథావర్తమానం త్వాం సుగ్రీవో బహుమంస్యతే ॥ ౨౧ ॥ మాస్యామిత్రైర్గతంగచ్ఛేర్మాశత్రు
భిరరిందమ । భర్తురర్థపరోదాంతస్సుగ్రీవవశగోభవ ॥ ౨౨ ॥ నచాతిప్రణయః కార్యః కర్తవ్యోప్రణయశ్చతే ।
ఉభయంహిమహాన్దోషస్తస్మాదంతరదృగ్భవ ॥ ౨౩ ॥ ఇత్యుక్త్వాథవివృత్తాక్షశ్శరసంపీడితోభృశమ్ । వివృతైర్ద
శనైర్భీమైర్బభూవోత్క్రాంతజీవితః ॥ ౨౪ ॥ తతోవిచుక్రుశుస్తత్రవానరాహతయూథపాః । పరిదేవయమా
నాస్తే సర్వేప్లవగపుంగవాః ॥ ౨౫ ॥ కిష్కింధాహ్యద్యశూన్యాసీత్స్వర్గతేవానరాధిపే । ఉద్యానానిచశూన్యా
ని పర్వతాః కాననానిచ ॥ ౨౬ ॥ హతేప్లవగశార్దూలే నిష్ప్రభావానరాః కృతాః । యస్యవేగేనమహతా కా
ననానివనానిచ ॥ ౨౭ ॥ పుష్పౌఘేణానుబధ్యంతే కరిష్యతి తదద్యకః । యేనదత్తం మహద్యుద్ధం గంధర్వస్యమహా
త్మనః ॥ ౨౮ ॥ గోలభస్యమహాబాహో దశవర్షాణిపంచచ । నైవరాత్రౌనదివసే తద్యుద్ధముపశామ్యతి ॥ ౨౯ ॥
తతస్తుషోడశేవర్షే గోలభోవినిపాతితః । తంహత్వాదుర్వినీతంతు వాలీదంష్ట్రాకరాళవాన్ ॥ ౩౦ ॥ సర్వాభయక
రోస్మాకం కథమేషనిపాతితః ॥ ఓమ్ ॥ హతేతువీరేప్లవగాధిపే తదాప్లవంగమాస్తత్రనశర్మలేభిరే । వనేచరాస్సిం
హయుతే మహావనే యథాహిగావో నిహతే గవాంపతౌ ॥ ౩౧ ॥ తతస్తుతారావ్యసనార్ణవాప్లుతా మృతస్యభర్తు

ర్వ్యసనంసమీక్ష్యసా । జగామభూమింపరిరభ్యవాలినంమహాద్రుమంఛిన్నమివాశ్రితాలతా ॥ ౩౨ ॥ ఇతిశ్రీమ
త్కిష్కిన్ధాకాండె ద్వావింశస్సర్గః ॥ ౪౭ ॥ ౯౪౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సముపజిఘ్రంతీ కపిరాజస్యతన్ముఖమ్ । పతింలోకాచ్చ్యుతంతారా
మృతంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ శేషెత్వంవిషమెదుఃఖ మకృత్వావచనంమమ । ఉపలోపచితెవీరసుదుఃఖేవసుధా
తలే ॥ ౨ ॥ మత్తఃప్రియతరానూనం వానరేన్ద్రమహీతవ । శేషేహితాంపరిష్వజ్య మాంచనప్రతిభాషసె ॥ ౩ ॥
సుగ్రీవస్యవశంప్రాప్తో విధిరేవభవత్యహో । సుగ్రీవపవవిక్రాన్తో వీరసాహసికప్రియ ॥ ౪ ॥ ఋక్షవానరముఖ్యా
స్త్వాం బలినంపర్యుపాసతె । ఏషాంవిలపితంకృచ్ఛ్రమంగదస్యచశోచతః ॥ ౫ ॥ మమచేమాంగిరంశ్రుత్వాకింత్వం
నప్రతిబుధ్యసె । ఇదంతద్వీరశయనం యత్రశేషెహతోయుధి ॥ ౬ ॥ శాయితానిహతాయత్రత్వయైవరిపవః
పురా । విశుద్ధసత్వాభిజనప్రియయుద్ధమమప్రియ ॥ ౭ ॥ మామనాథాంవిహాయైకాం గతస్త్వమసిమానద ।
శూరాయనప్రదాతవ్యాకన్యాఖలువిపశ్చితా ॥ ౮ ॥ శూరభార్యాంహతాంపశ్యసద్యోమాంవిధవాంకృతామ్ । అవ
భగ్నశ్చమేమానో భగ్నామేశాశ్వతీగతిః ॥ ౯ ॥ అగాధేచనిమగ్నాస్మి విపులెశోకసాగరె । అశ్మసారమయంనూ
నమిదంమేహృదయందృఢమ్ ॥ ౧౦ ॥ భర్తారంనిహతందృష్ట్వాయన్నాద్యశతధాగతమ్ । సుహృచ్చైవహిభర్తాచ
ప్రకృత్యామమచప్రియః ॥ ౧౧ ॥ ఆహవెచపరాక్రాన్త శ్శూరఃపంచత్వమాగతః । పతిహీనాతుయానారీ కా
మంభవతుపుత్రిణీ ॥ ౧౨ ॥ ధనధాన్యైస్సుపూర్ణాపి విధవెత్యుచ్యతెజనైః । స్వగాత్రప్రభవేవీరశేషేరుధిర
మండలే ॥ ౧౩ ॥ క్రిమిరాగపరిస్తోమే త్వమాత్మశయనేయథా । రేణుశోణితసంవీతం గాత్రంతవసమంతతః ॥
పరిరబ్ధుంనశక్నోమి భుజాభ్యాంప్లవగర్షభ । కృతకృత్యోద్యసుగ్రీవో వైరెస్మిన్నతిదారుణె ॥ ౧౫ ॥ యస్యరామవి
ముక్తేన హృతమేకేషుణాభయమ్ । శరెణహృదిలగ్నేన గాత్రసంస్పర్శనేతవ ॥ ౧౬ ॥ వార్యామిత్వాంనిరీక్షంతీత్వ
యిపంచత్వమాగతె । ఉద్బవర్హశరంనీల స్తస్యగాత్రగతంతదా ॥ ౧౭ ॥ గిరిగహ్వరసంలీనం దీప్తమాశీవిషంయ
థా । తస్యనిష్కృష్యమాణస్య బాణస్యచబభౌద్యుతిః ॥ ౧౮ ॥ అస్తమస్తకసంరుద్ధో రశ్మిర్దినకరాదివ । పెతుః
క్షతజధారాస్తు వ్రణెభ్యస్తస్యసర్వశః ॥ ౧౯ ॥ తామ్రగైరికసంపృక్తా ధారాఇవధరాధరాత్ । అవకీర్ణంవి
మార్జంతీ భర్తారంరణరేణునా ॥ ౨౦ ॥ అస్రైర్నయనజైశ్శూరంసిషెచాస్త్రసమాహతమ్ । రుధిరోక్షితసర్వాం
గం దృష్ట్వావినిహతంపతిమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఉవాచతారాపింగాక్షం పుత్రమంగదమంగనా । అవస్థాంపశ్చిమాంపశ్యపి
తుఃపుత్రసుదారుణామ్ ॥ ౨౨ ॥ సంప్రసక్తస్యవైరస్య గతోంతఃపాపకర్మణా । బాలసూర్యోదయతనుం ప్ర
యాంతంయమసాదనమ్ ॥ ౨౩ ॥ అభివాదయరాజానం పితరంపుత్రమానదమ్ । ఏవముక్తస్సముత్థాయ జగ్రా
హచరణౌపితుః ॥ ౨౪ ॥ భుజాభ్యాంపీనవృత్తాభ్యా మంగదోహమితిబ్రువన్ । అభివాదయమానంత్వా మంగదం
త్వంయథాపురా ॥ ౨౫ ॥ దీర్ఘాయుర్భవపుత్రేతికిమర్థంనాభిభాషసే । అహంపుత్రసహాయాత్వా ముపా
సెగతచేతనమ్ ॥ ౨౬ ॥ సింహేననిహతంసద్యో గౌస్సవత్సేవగోవృషమ్ । ఇష్ట్వాసంగ్రామయజ్ఞేన రామప్రహ
రణాంభసి ॥ ౨౭ ॥ అస్మిన్నవభృథెస్నాతః కథంపత్న్యామయావిన । యాదత్తాదెవరాజెన తవతుష్టేనసం
యుగె ॥ ౨౮ ॥ శాతకుంభమయీంమాలాం తాంతెపశ్యామినేహకిమ్ । రాజశ్రీర్నజహాతిత్వాం గతాసుమపి
మానద ॥ ౨౯ ॥ సూర్యస్యావర్తమానస్య శైలరాజమివప్రభా ॥ ఓమ్ ॥ నమేనచఃపథ్యమిదంత్వయాకృతంన
చాస్మిశక్తావినివారణెతవ । హతాసపుత్రాస్మిహతెనసంయుగె సహత్వయాశ్రీర్విజహాతిమామిహ ॥ ౩౦ ॥ ఇతి
శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండె త్రయోవింశస్సర్గః ॥ ౫౯౭ ॥ ౧౯౯౪౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాంచాశ్రువేగేన దురాసదేన త్వభిప్లుతాం శోకమహార్ణవేన । పశ్యం స్తదా
వాల్యనుజ స్తరస్వీ భ్రాతుర్వధేనాప్రతిమేన తేపే ॥ ౧ ॥ స బాష్పపూర్ణేన ముఖేన వీక్ష్య క్షణేన నిర్విణ్ణమనా మన
స్వీ । జగామ రామస్య శనైస్సమీపం భృత్యైర్వృతస్సంపరిదూయమానః ॥ ౨ ॥ స తం సమాసాద్య గృహీతచాపము
దాత్తమాశీవిషతుల్యబాణమ్ । యశస్వినం లక్షణలక్షితాంగ మవస్థితం రాఘవమిత్యువాచ ॥ ౩ ॥ యథాప్రతి
జ్ఞాతమిదం నరేన్ద్ర కృతం త్వయా దృష్టఫలం చ కర్మ । మమాద్య భోగేషు నరేన్ద్రపుత్ర మనో నివృత్తం సహ జీవితేన ॥
అస్యాం మహిష్యాం తు భృశం రుదన్త్యాం పురే చ విక్రోశతి దుఃఖతప్తే । హతేఽగ్రజే సంశయితేఽంగదే చ న రామ రాజ్యే
రమతే మనో మే ॥ ౫ ॥ క్రోధాదమర్షాదతివిప్రధర్షా ద్భ్రాతుర్వధో మేఽనుమతః పురస్తాత్ । హతే త్విదానీం హ
రియూథపేఽస్మింత్సుతీవ్రమిక్ష్వాకుకుమార తప్స్యే ॥ ౬ ॥ శ్రేయోఽద్య మన్యే మమ శైలముఖ్యే తస్మిన్హి వాసశ్చిరమృ
శ్యమూకే । యథా తథా వర్తయతస్స్వవృత్త్యా నేమం నిహత్య త్రిదివస్య లాభః ॥ ౭ ॥ న త్వాం జిఘాంసామి చరేతి య
న్మామయం మహాత్మా మతిమానువాచ । తస్యైవ తద్రామ వచోఽనురూప మిదం పునః కర్మ చ మేఽనురూపమ్ ॥ ౮ ॥ భ్రా
తా కథం నామ మహాగుణస్య భ్రాతుర్వధం రాఘవ రోచయేత । రాజ్యస్య దుఃఖస్య చ వీర సారం న చింతయన్కామ
పురస్కృతస్సన్ ॥ ౯ ॥ వధో హి మే మతో నాసీ త్స్వమాహాత్మ్యావ్యతిక్రమాత్ । మమాసీద్బుద్ధిదౌరాత్మ్యాత్ప్రా
ణహారీ వ్యతిక్రమః ॥ ౧౦ ॥ ద్రుమశాఖావభగ్నోఽహం ముహూర్తం పరినిష్టనన్ । సాంత్వయిత్వా త్వనేనోక్తో న పు
నః కర్తుమర్హసి ॥ ౧౧ ॥ భ్రాతృత్వమార్యభావశ్చ ధర్మశ్చానేన రక్షితః । మయా క్రోధశ్చ కామశ్చ కపిత్వం చ ప్ర
దర్శితమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఓమ్ ॥ అచింతనీయం పరివర్జనీయ మనీప్సనీయం స్వనవేక్షణీయమ్ । ప్రాప్తోఽస్మి పాప్మానమిమం న
రేన్ద్ర భ్రాతుర్వధాత్త్వాష్ట్రవధాదివేన్ద్రః ॥ ౧౩ ॥ పాప్మానమిన్ద్రస్య మహీ జలం చ వృక్షాశ్చ కామం జగృహుః స్త్రి
యశ్చ । కో నామ పాప్మానమిమం క్షమేత శాఖామృగస్య ప్రతిపత్తుమిచ్ఛన్ ॥ ౧౪ ॥ నార్హామి సన్మానమిమం ప్ర
జానాం న యౌవరాజ్యం కుత ఏవ రాజ్యమ్ । అధర్మయుక్తం కులనాశయుక్త మేవంవిధం రాఘవ కర్మ కృత్వా ॥ ౧౫ ॥
పాపస్య కర్తాస్మి విగర్హితస్య క్షుద్రస్య లోకాపకృతస్య చైవ । శోకో మహాన్మామభివర్తతేఽయం వృష్టేర్యథా నిమ్న
మివాంబువేగః ॥ ౧౬ ॥ సోదర్యఘాతాపరగాత్రవాల స్సంతాపహస్తాక్షిశిరోవిషాణః । ఏనోమయో మామభి
హన్తి హస్తీ దృప్తో నదీకూలమివ ప్రవృద్ధః ॥ ౧౭ ॥ అంహో బతేదం నృవరావిషహ్యం నివర్తతే మే హృది సాధువృత్తమ్ ।
వివర్ణమగ్నౌ పరితప్యమానం కిట్టం యథా రాఘవ జాతరూపమ్ ॥ ౧౮ ॥ మహాబలానాం హరియూథపానా మిదం కు
లం రాఘవ మన్నిమిత్తమ్ । అస్యాంగదస్యాపి చ శోకతాపా దర్ధస్థితప్రాణమితీవ మన్యే ॥ ౧౯ ॥ సుతస్సులభ్యస్సుజన
స్సువశ్యః కుతస్సుపుత్రస్సదృశోఽంగదేన । న చాపి విద్యేత స వీర దేశో యస్మిన్భవేత్సోదరసన్నికర్షః ॥ ౨౦ ॥ యద్య
ంగదో వీరవరార్హ జీవే జ్జీవేచ్చ మాతా పరిపాలనార్థమ్ । వినా తు పుత్రం పరితాపదీనా తారా న జీవేదితి నిశ్చితం మే ॥ ౨౧ ॥
సోఽహం ప్రవేక్ష్యామ్యతిదీప్తమగ్నిం భ్రాత్రా చ పుత్రేణ చ సఖ్యమిచ్ఛన్ । ఇమే విచేష్యన్తి హరిప్రవీరాః సీతాం నిదే
శే తవ వర్తమానాః ॥ ౨౨ ॥ కృత్స్నం తు తే సేత్స్యతి కార్యమేత న్మయ్యప్రతీతే మనుజేన్ద్రపుత్ర । కులస్య హన్తా
రమజీవనార్హం రామానుజానీహి కృతాగసం మామ్ ॥ ౨౩ ॥ ఇత్యేవమార్తస్య రఘుప్రవీరశ్శ్రుత్వా వచో వాల్యను
జస్య తస్య । సంజాతబాష్పః పరవీరహన్తా రామో ముహూర్తం విమనా బభూవ ॥ ౨౪ ॥ తస్మిన్క్షణేఽభీక్ష్ణమవేక్ష్య
మాణః క్షితిక్షమావాన్భువనస్య గోప్తా । రామో రుదన్తీం వ్యసనే నిమగ్నాం సముత్సుకస్సోఽథ దదర్శ తారామ్ ॥ ౨౫ ॥
తాం చారునేత్రాం కపిసింహనాథం పతిం సమాశ్లిష్య తదా శయానామ్ । ఉత్థాపయామాసురదీనసత్త్వాం మన్త్రి
ప్రధానాః కపివీరపత్నీమ్ ॥ ౨౬ ॥ సా విస్ఫురన్తీ పరిరభ్యమాణా భర్తుస్సకాశాదపనీయమానా । దదర్శ రా

మంశరచాపపాణింస్వతేజసాసూర్యమివజ్వలన్తమ్ ॥ ౨౭ ॥ సుసంవృతంపార్థివలక్షణైశ్చతంచారునేత్రంమృగశా
బనేత్రా । అదృష్టపూర్వంపురుషప్రధాన మయంసకాకుత్స్థఇతిప్రజజ్ఞే ॥ ౨౮ ॥ తస్యేన్ద్రకల్పస్యదురాసద
స్య మహానుభావస్యసమీపమార్యా । ఆర్తాతితూర్ణంవ్యసనాభిపన్నా జగామతారాపరివిహ్వలన్తీ ॥ ౨౯ ॥ సా
తంసమాసాద్యవిశుద్ధసత్వా శోకేనసంభ్రాన్తశరీరభావా । మనస్వినీవాక్యమువాచతారారామంరణోత్కట
లబ్ధలక్ష్యమ్ ॥ ౩౦ ॥ త్వమప్రమేయశ్చదురాసదశ్చజితేన్ద్రియశ్చోత్తమధార్మికశ్చ । అక్షయ్యకీర్తిశ్చవిచక్షణశ్చ
క్షితిక్షమావాన్క్షతజోపమాక్షః ॥ ౩౧ ॥ త్వమాత్తబాణాసనబాణపాణిర్మహాబలస్సంహననోపపన్నః । మనుష్య
దేహాభ్యుదయంవిహాయదివ్యేనదేహాభ్యుదయేనయుక్తః ॥ ౩౨ ॥ యేనైకబాణేనహతఃప్రియోమే తేనైవమాంత్వం
జహిసాయకేన । హతాగమిష్యామిసమీపమస్యనమామృతేరామరమేతవాలీ ॥ ౩౩ ॥ స్వర్గేపిపద్మామలపత్రనే
త్ర స్సమేత్యసంప్రేక్ష్యచమామపశ్యన్ । నహ్యేషఉచ్చావచతామ్రచూడా విచిత్రవేషాప్సరసోభజిష్యత్ ॥
స్వర్గేపిశోకంచవివర్ణతాంచ మయావినాప్రాప్స్యతివీరవాలీ । రమ్యేనగేన్ద్రస్యతటావకాశే విదేహకన్యారహి
తోయథాత్వమ్ ॥ ౩౫ ॥ త్వంవేత్థయావద్వనితావిహీనఃప్రాప్నోతిదుఃఖంపురుషఃకుమారః । తత్త్వంప్రజానన్
జహిమాంనవాలీ దుఃఖంమమాదర్శనజంభజేత ॥ ౩౬ ॥ యచ్చాపిమన్యేతభవాన్మహాత్మా స్త్రీఘాతదోషోనభవే
త్తుమహ్యమ్ । ఆత్మేయమస్యేతిచమాంజహిత్వం నస్త్రీవధస్స్యాన్మనుజేన్ద్రపుత్ర ॥ ౩౭ ॥ శాస్త్రప్రయోగా
ద్వివిధాచ్చవేదాదాత్మాహ్యనన్యఃపురుషస్యదారాః।దారప్రదానాన్నహిదానమన్యత్ప్రదృశ్యతేజ్ఞానవతాంహిలో
కే ॥ ౩౮ ॥ త్వంచాపిమాంతస్యమమప్రియస్య ప్రదాస్యసేధర్మమవేక్ష్యవీర । అనేనదానేననలప్స్యసేత్వమధ
ర్మయోగంమమవీరఘాతాత్ ॥ ౩౯ ॥ ఆర్తామనాథామపనీయమానా మేవంవిధామర్హసిమాంనిహన్తుమ్ । అ
హంహిమాతంగవిలాసగామినా ప్లవంగమానామృషభేణధీమతా ॥ ౪౦ ॥ వినావరార్హోత్తమహేమమాలినా
చిరంనశక్ష్యామినరేన్ద్రజీవితుమ్ । ఇత్యేవముక్తస్తువిభుర్మహాత్మా తారాంసమాశ్వాస్యహితంబభాషే ॥ ౪౧ ॥
మావీరభార్యేవిమతింకురుష్వలోకోహిసర్వోవిహితోవిధాత్రా । తంచైవసర్వంసుఖదుఃఖయోగంలోకోబ్రవీత్తే
నకృతంవిధాత్రా ॥ ౪౨ ॥ త్రయోహిలోకావిహితంవిధానం నాతిక్రమన్తేవశగాహితస్య । ప్రీతింపరాంప్రా
ప్స్యసితాంతథైవ పుత్రశ్చతేప్రాప్స్యతియౌవరాజ్యమ్ ॥ ౪౩ ॥ ధాత్రావిధానంవిహితంతథైవ నశూరపత్న్యః
పరిదేవయన్తి। ఆశ్వాసితాతేనతురాఘవేణ ప్రభావయుక్తేనపరంతపేన ॥ ౪౪ ॥ సావీరపత్నీధ్వనతాముఖేన
సువేషరూపావిరరామతారా ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే చతుర్వింశస్సర్గః ॥ ౫౦॥ ౧౦౦౦౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సుగ్రీవంచైవతారాంచసాంగదాంసహలక్ష్మణః।సమానశోకఃకాకుత్స్థస్సాం
త్వయన్నిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ నశోకపరితాపేన శ్రేయసాయుజ్యతేమృతః। యదత్రానన్తరంకార్యంతత్సమాధా
తుమర్హథ ॥ ౨ ॥ లోకవృత్తమనుష్ఠేయం కృతంవోబాష్పమోక్షణమ్ । నకాలాదుత్తరంకించిత్కర్మశక్యముపా
సితుమ్ ॥ ౩ ॥ నియతిఃకారణంలోకే నియతిఃకర్మసాధనమ్ । నియతిస్సర్వభూతానాం నియోగేష్విహకారణమ్॥
నకర్తాకస్యచిత్కశ్చిన్నియోగేచాపినేశ్వరః । స్వభావేవర్తతేలోకస్తస్యకాలఃపరాయణమ్॥ ౫ ॥ నకాలఃకాల
మత్యేతి నకాలఃపరిహీయతే । స్వభావంచసమాసాద్య నకశ్చిదతివర్తతే ॥ ౬ ॥ నకాలస్యాస్తిబన్ధుత్వం నహేతు
ర్నపరాక్రమః । నమిత్రజ్ఞాతిసంబంధః కారణంనాత్మనోవశః ॥ ౭ ॥ కింతుకాలపరీణామోద్రష్టవ్యస్సాధుపశ్య
తా । ధర్మశ్చార్థశ్చకామశ్చ కాలక్రమసమాహితాః ॥ ౮ ॥ ఇతస్స్వాంప్రకృతింవాలీ గతఃప్రాప్తఃక్రియాఫలం
ధర్మార్థకామసంయోగైఃపవిత్రంప్లవగేశ్వరః ॥ ౯ ॥ స్వధర్మస్యచసంయోగాజ్జితస్తేనమహాత్మనా । స్వర్గఃపరి

గృహీతశ్చప్రాణానవరిరక్షతా ॥ ౧౦ ॥ ఏషావైనియతిశ్శ్రేష్ఠాయాంగతోహరియూథపః । తదలంపరితాపేనప్రా
ప్తకాలముపాస్యతామ్ ॥ ౧౧ ॥ వచనాంతేతురామస్య లక్ష్మణఃపరవీరహా । అవదత్ప్రశ్రితంవాక్యం సుగ్రీవంగ
తచేతసమ్ ॥ ౧౨ ॥ కురుత్వమస్యసుగ్రీవ ప్రేతకార్యమనంతరమ్ । తారాంగదాభ్యాంసహితో వాలినోదహనం
ప్రతి ॥ ౧౩ ॥ సమాజ్ఞాపయకాష్ఠానిశుష్కాణిచబహూనిచ । చందనాదీనిదివ్యాని వాలిసంస్కారకారణాత్ ॥
సమాశ్వాసయచైనంత్వ మంగదందీనచేతసమ్ । మాభూర్బాలిశబుద్ధిస్త్వం త్వదధీనమిదంపురమ్ ॥ ౧౫ ॥ అంగ
దస్త్వానయేన్మాల్యంవస్త్రాణివివిధానిచ । ఘృతంతైలమథోగంధా న్యచ్చాత్రసమనంతరమ్ ॥ ౧౬ ॥ త్వంతారశి
బికాంశీఘ్రమాదాయాగచ్ఛసంభ్రమాత్ । త్వరాగుణవతీయుక్తాహ్యస్మిన్కాలేవిశేషతః ॥ ౧౭ ॥ సజ్జీభవంతు
ప్లవగాశ్శిబికావహనోచితాః । సమర్థాబలినశ్చైవ నిర్హరిష్యన్తివాలినమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఏవముక్త్వాతుసుగ్రీవంసుమి
త్రానందవర్ధనః । తస్థౌభ్రాతృసమీపస్థోలక్ష్మణఃపరవీరహా ॥ ౧౯ ॥ లక్ష్మణస్యవచశ్శ్రుత్వా తారస్సంభ్రాంతమానసః
ప్రవివేశగుహాంశీఘ్రంశిబికాసక్తమానసః ॥ ౨౦ ॥ ఆదాయశిబికాంతారస్సతుపర్యాపతత్పునః । వానరైరు
హ్యమానాంతాం శూరైరుద్వహనోచితైః ॥ ౨౧ ॥ దివ్యాంభద్రాసనయుతాం శిబికాంస్యందనోపమామ్ । పక్షి
కర్మభిరాచిత్రాం ద్రుమకర్మవిభూషితామ్ ॥ ౨౨ ॥ ఆచితాంచిత్రపత్తీభిస్సునివిష్టాంసమంతతః । విమానమి
వసిద్ధానాం జాలవాతాయనాయుతామ్ ॥ ౨౩ ॥ సునియుక్తాంవిశాలాంచ సుకృతాంవిశ్వకర్మణా ॥ దారుపర్వ
తకోపేతాం చారుకర్మపరిష్కృతామ్ ॥ ౨౪ ॥ వరాభరణహారైశ్చచిత్రమాల్యోపశోభితామ్ । గుహాగహనసం
ఛన్నాం రక్తచందనరూషితామ్ ॥ ౨౫ ॥ పుష్పౌఘైస్సమభిచ్ఛన్నాం పద్మమాలాభిరేవచ । తరుణాదిత్యవర్ణా
భిర్భ్రాజమానాభిరావృతామ్ ॥ ౨౬ ॥ ఈదృశీంశిబికాందృష్ట్వా రామోలక్ష్మణమబ్రవీత్ । క్షిప్రంవినీయతాం
వాలీప్రేతకార్యంవిధీయతామ్ ॥ ౨౭ ॥ తతోవాలినముద్యమ్య సుగ్రీవశ్శిబికాంతదా । ఆరోపయతవిక్రోశన్నం
గదేనసహైవతు ॥ ౨౮ ॥ ఆరోప్యశిబికాంచైవ వాలినంగతజీవితమ్ । అలంకారైశ్చవివిధైర్మాల్యైర్వస్త్రైశ్చ
భూషితమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఆజ్ఞాపయత్తదారాజా సుగ్రీవఃప్లవగేశ్వరః । ఔర్ధ్వదైహికమార్యస్య క్రియతామనురూ
లతః ॥ ౩౦ ॥ విశ్రాణయన్తోరత్నాని వివిధానిబహూనిచ । అగ్రతఃప్లవగాయాన్తు శిబికాసమనన్తరమ్ ॥ ౩౧ ॥
రాజ్ఞామృద్ధివిశేషాహి దృశ్యన్తేభువియాదృశాః । తాదృశంవాలినఃక్షిప్రం ప్రాకుర్వన్నౌర్ధ్వదైహికమ్ ॥ ౩౨ ॥
అంగదంపరిగృహ్యాశుతారప్రభృతయస్తదా । క్రోశన్తఃప్రయయుస్సర్వే వానరాహతబాంధవాః ॥ ౩౩ ॥ తతః
ప్రణిహితాస్సర్వా వానర్యోస్యవశానుగాః । చుక్రుశుర్వీరవీరేతిభూయఃక్రోశన్తితాస్స్త్రియః ॥ ౩౪ ॥ తారా
ప్రభృతయస్సర్వా వానర్యోహతయూథపాః । అనుజగ్ముర్హిభర్తారంక్రోశన్త్యఃకరుణస్వనాః ॥ ౩౫ ॥ తాసాం
రుదితశబ్దేన వానరీణాంవనాంతరే । వనానిగిరయస్సర్వే విక్రోశంతీవసర్వతః ॥ ౩౬ ॥ పులినేగిరినద్యాస్తు వివిక్తే
జలసంవృతే । చితాంచక్రుస్సుబహవోవానరాశ్శోకకర్శితాః ॥ ౩౭ ॥ అవరోప్యతతస్స్కంధాచ్ఛిబికాంవహనోచి
తాః । తస్థురేకాంతమాశ్రిత్య సర్వేశోకసమన్వితాః ॥ ౩౮ ॥ తతస్తారాపతిందృష్ట్వా శిబికాతలశాయినమ్ । ఆ
రోప్యాంకేశిరస్తస్య విలలాపసుదుఃఖితా ॥ ౩౯ ॥ హావానరమహారాజ హానాథమమవత్సల । హామహార్హమ
హాబాహో హామమప్రియపశ్యమామ్ ॥ ౪౦ ॥ జనంనపశ్యసీమంత్వం కస్మాచ్ఛోకాభిపీడితమ్ । ప్రహృష్టమివతే
వక్త్రం గతాసోరపిమానద ॥ ౪౧ ॥ అస్తార్కసమవర్ణంచ లక్ష్యతేజీవతోయథా । ఏషత్వాంరామరూపేణకా
లఃకర్షతివానర ॥ ౪౨ ॥ యేనస్మవిధవాస్సర్వాఃకృతాఏకేషుణావనే । ఇమాస్తాస్తవరాజేంద్రవానర్యోవల్లభా
స్సదా ॥ ౪౩ ॥ పాదైర్వికృష్టమధ్వానమాగతాఃకింనబుధ్యసే । తవేష్టానను నామైతాభార్యాశ్చంద్రనిభాననాః ॥

ఇదానీం నేష్యసే కస్మాత్సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరమ్ । ఏతే హి సచివా రాజం స్తారప్రభృతయస్తవ ॥ ౪౫ ॥ పురవాసీజనశ్చాయం పరివార్యాసనేఽనఘ । విసర్జయైతాన్ ప్లవగాన్యథోచితమరిందమ ॥ ౪౬ ॥ తతః క్రీడామహే సర్వా వనేషు మదనోత్కటాః । ఏవం విలపతీం తారాం పతిశోకపరిప్లుతామ్ ॥ ౪౭ ॥ ఉత్థాపయన్తి స్మ తదా వానర్యశ్శోకకర్శితాః । సుగ్రీవేణ తతస్సార్ధమంగదః పితరం రుదన్ ॥ ౪౮ ॥ చితామారోపయామాస శోకేనాభిహతేంద్రియః । తతోఽగ్నిం విధివద్దత్త్వా సోఽపసవ్యం చకార హ ॥ ౪౯ ॥ పితరం దీర్ఘమధ్వానం ప్రస్థితం వ్యాకులేంద్రియః । సంస్కృత్య వాలినం తే తు విధిపూర్వం ప్లవంగమాః ॥ ౫౦ ॥ ఆజగ్మురుదకం కర్తుం నదీం శీతజలాం శివామ్ । తతస్తే సహితాస్తత్ర హ్యంగదం స్థాప్య చాగ్రతః ॥ ౫౧ ॥ సుగ్రీవతారాసహితాస్సిషిచుర్వాలినే జలమ్ । సుగ్రీవేణైవ దీనేన దీనో భూత్వా మహాబలః ॥ ౫౨ ॥ సమానశోకః కాకుత్స్థః ప్రేతకార్యాణ్యకారయత్ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తతం వాలినమగ్ర్యపౌరుషం ప్రకాశమిక్ష్వాకువరేషుణా హతమ్ । ప్రదీప్య దీప్తాగ్నిసమౌజసం తదా సలక్ష్మణం రామముపేయివాన్హరిః ॥

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే పంచవింశస్సర్గః ॥ ౪౦౩ ॥ ౮౦౬౦ ॥**************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శోకాభిసంతప్తం సుగ్రీవం క్లిన్నవాససం । శాఖామృగమహామాత్రాః పరివార్యోపతస్థిరే ॥ ౧ ॥ అభిగమ్య మహాబాహుం రామమక్లిష్టకారిణమ్ । స్థితాః ప్రాంజలయస్సర్వే పితామహమివర్షయః ॥ ౨ ॥ తతః కాంచనశైలాభస్తరుణార్కనిభాననః । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩ ॥ భవత్ప్రసాదాత్సుగ్రీవః పితృపైతామహం మహత్ । వానరాణాం సుదుష్ప్రాపం ప్రాప్తో రాజ్యమిదం ప్రభో ॥ ౪ ॥ భవతా సమనుజ్ఞాతః ప్రవిశ్య నగరం శుభమ్ । సంవిధాస్యతి కార్యాణి సర్వాణి ససుహృజ్జనః ॥ ౫ ॥ స్నాతోఽయం వివిధైర్గంధైరౌషధైశ్చ యథావిధి । అర్చయిష్యతి రత్నైశ్చ మాల్యైశ్చ త్వాం విశేషతః ॥ ౬ ॥ ఇమాం గిరిగుహాం రమ్యామభిగన్తుమితోఽర్హసి । కురుష్వ స్వామిసంబంధం వానరాంత్సంప్రహర్షయన్ ॥ ఏవముక్తో హనుమతా రాఘవః పరవీరహా । ప్రత్యువాచ హనుమంతం బుద్ధిమాన్వాక్యకోవిదః ॥ ౮ ॥ చతుర్దశసమాస్సౌమ్య గ్రామం వా యది వా పురమ్ । న ప్రవేక్ష్యామి హనుమన్పితుర్నిర్దేశపాలకః ॥ ౯ ॥ సుసమృద్ధాం గుహాం రమ్యాం సుగ్రీవో వానరర్షభః । ప్రవిష్టో విధివద్వీరః క్షిప్రం రాజ్యేఽభిషిచ్యతామ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్త్వా హనూమన్తం రామస్సుగ్రీవమబ్రవీత్ । వృత్తజ్ఞో వృత్తసంపన్నముదారబలవిక్రమమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఇమమప్యంగదం వీర యౌవరాజ్యేఽభిషేచయ । జ్యేష్ఠస్య స సుతో జ్యేష్ఠస్సదృశో విక్రమేణ తే ॥ ౧౨ ॥ అంగదోఽయమదీనాత్మా యౌవరాజ్యస్య భాజనమ్ । పూర్వోఽయం వార్షికో మాసశ్శ్రావణస్సలిలాగమః ॥ ౧౩ ॥ ప్రవృత్తాస్సౌమ్య చత్వారో మాసా వార్షికసంజ్ఞికాః । నాయముద్యోగసమయః ప్రవిశ త్వం పురీం శుభామ్ ॥ ౧౪ ॥ అస్మిన్వత్స్యామ్యహం సౌమ్య పర్వతే సహలక్ష్మణః । ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా ॥ ౧౫ ॥ ప్రభూతసలిలా సౌమ్య ప్రభూతకమలోత్పలా । కార్తికే సమనుప్రాప్తే త్వం రావణవధే యత ॥ ౧౬ ॥ ఏష నస్సమయస్సౌమ్య ప్రవిశ త్వం స్వమాలయమ్ । అభిషిక్తస్స్వరాజ్యే చ సుహృదస్సంప్రహర్షయ ॥ ౧౭ ॥ ఇతి రామాభ్యనుజ్ఞాతస్సుగ్రీవో వానరాధిపః । ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం కిష్కింధాం వాలిపాలితామ్ ॥ ౧౮ ॥ తం వానరసహస్రాణి ప్రవిష్టం వానరేశ్వరమ్ । అభివాద్య ప్రవిష్టాని సర్వతః పర్యవారయన్ ॥ ౧౯ ॥ తతః ప్రకృతయస్సర్వా దృష్ట్వా హరిగణేశ్వరమ్ । ప్రణమ్య మూర్ధ్నా పతితా వసుధాయాం సమాహితాః ॥ ౨౦ ॥ సుగ్రీవః ప్రకృతీస్సర్వాస్సంభాష్యోత్థాప్య వీర్యవాన్ । భ్రాతురంతఃపురం సౌమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః ॥ ౨౧ ॥ ప్రవిశ్య త్వభినిష్క్రాంతం సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరమ్ । అభ్యషించంత సుహృదస్సహస్రాక్షమివామరాః ॥ ౨౨ ॥ తస్య పాండరమాజహ్రుశ్ఛత్రం హేమపరిష్కృతమ్ ।

శుక్లైచవాలవ్యజనే హేమదండెయశస్కరె ॥ ౨౩ ॥ తథాసర్వాణిరత్నాని సర్వబీజౌషధీరపి । సక్షీరాణాంచ
వృక్షాణాం ప్రరోహాన్కుసుమానిచ ॥ ౨౪ ॥ శుక్లానిచైవవస్త్రాణి శ్వేతంచైవానులెపనమ్ । సుగంధీనిచమా
ల్యాని స్థలజాన్యంబుజానిచ ॥ ౨౫ ॥ చందనానిచదివ్యాని గంధాంశ్చవివిధాన్బహూన్ । అక్షతంజాతరూపంచ
ప్రియంగుమధుసర్పిషీ ॥ ౨౬ ॥ దధిచర్మచవైయాఘ్రం వరార్హౌచాప్యుపానహౌ । సమాలంభనమాదాయ రో
చనాంసమనశ్శిలాం ॥ ౨౭ ॥ ఆజగ్ముస్తత్రముదితాః వరాఃకన్యాస్తుషోడశ । తతస్తెవానరశ్రేష్ఠం యథాకాలం
యథావిధి ॥ ౨౮ ॥ రత్నైర్వస్త్రైశ్చభక్ష్యైశ్చ తోషయిత్వాద్విజర్షభాన్ । తతఃకుశపరిస్తీర్ణం సమిద్ధంజాతవెద
సం ॥ ౨౯ ॥ మంత్రపూతేనహవిషా హుత్వామంత్రవిదోజనాః । తతోహేమప్రతిష్ఠానె వరాస్తరణసంవృతె॥
ప్రాసాదశిఖరెరమ్యె చిత్రమాల్యోపశోభితె । ప్రాఙ్ముఖంవివిధైర్మంత్రైః స్థాపయిత్వావరాసనె ॥ ౩౦ ॥ నదీన
దేభ్యస్సంహృత్య తీర్థేభ్యశ్చసమంతతః । ఆహృత్యచసముద్రేభ్య స్సర్వేభ్యోవానరర్షభాః ॥ ౩౧ ॥ అపఃకనకకు
మ్భేషు నిధాయవిమలాశ్శుభాః । శుభైర్వృషభశృంగైశ్చ కలశైశ్చాపికాంచనైః ॥ ౩౩ ॥ శాస్త్రదృష్టేనవిధి
నా మహర్షివిహితేనచ । గజోగవాక్షోగవయ శ్శరభోగంధమాదనః ॥ ౩౪ ॥ మైందశ్చద్వివిదశ్చైవ హనూ
మాన్జాంబవాన్నళః । అభ్యషించంతసుగ్రీవం ప్రసన్నేనసుగంధినా ॥ ౩౫ ॥ సలిలేనసహస్రాక్షం వసవోవాస
వంయథా । అభిషిక్తేతుసుగ్రీవేసర్వేవానరపుంగవాః ॥ ౩౬ ॥ ప్రచుక్రుశుర్మహాత్మానో హృష్టాస్తత్రసహస్రశః।
రామస్యతువచఃకుర్వం త్సుగ్రీవోహరిపుంగవః ॥ ౩౭ ॥ అంగదంసంపరిష్వజ్యయౌవరాజ్యేభ్యషేచయత్ । అం
గదెచాభిషిక్తేతు సానుక్రోశాఃప్లవంగమాః ॥ ౩౮ ॥ సాధుసాధ్వితిసుగ్రీవంమహాత్మానోభ్యపూజయన్ । రామం
చైవమహాత్మానం లక్ష్మణంచపునఃపునః ॥ ౩౯ ॥ ప్రీతాశ్చతుష్టువుస్సర్వే తాదృశేతత్రవర్తతి । హృష్టపుష్టజ
నాకీర్ణా పతాకాధ్వజశోభితా ॥ ౪౦ ॥ బభూవనగరీరమ్యాకిష్కింధాగిరిగహ్వరె ॥ ఓమ్ ॥ నివేద్యరామాయ
తదామహాత్మనే మహాభిషేకంకపివాహినీపతిః । రుమాంచభార్యాం ప్రతిలభ్యవీర్యవా నవాపరాజ్యం త్రిద
శాధిపోయథా ॥ ౪౧ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండె షడ్వింశస్సర్గః ॥ ౩౦౬ ॥ ౬౧౨౦ ॥ ❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అభిషిక్తెతుసుగ్రీవే ప్రవిష్టెవానరేగుహామ్ । ఆజగామసహభ్రాత్రారామః
ప్రస్రవణంగిరిమ్ ॥ ౧ ॥ శార్దూలమృగసంఘుష్టం సింహైర్భీమరవైర్వృతమ్ । నానాగుల్మలతాగూఢం బహుపాద
పసంకులమ్ ॥ ౨ ॥ ఋక్షవానరగోపుచ్ఛైర్మార్జారైశ్చనిషెవితం । మెఘరాశినిభంశైలం నిత్యంశుచిజలాశ్ర
యమ్ ॥ ౩ ॥ తస్యశైలస్యశిఖరె మహతీమాయతాంగుహామ్ । ప్రత్యగృహ్ణతవాసార్థం రామస్సౌమిత్రిణాసహ ॥
కృత్వాచసమయంసౌమ్య స్సుగ్రీవేణసహానఘః । కాలయుక్తంమహద్వాక్య మువాచరఘునందనః ॥ ౫ ॥ వినీ
తం భ్రాతరంభ్రాతా లక్ష్మణంలక్ష్మివర్ధనమ్ । ఇయంగిరిగుహారమ్యా విశాలాయుక్తమారుతా ॥ ౬ ॥ అస్యాంవసావ
సౌమిత్రె వర్షరాత్రమరిందమ । గిరిశృంగమిదంరమ్య మున్నతంపార్థివాత్మజ ॥ ౭ ॥ శ్వేతాభిఃకృష్ణతామ్రా
భిశ్శిలాభిరుపశోభితమ్ । నానాధాతుసమాకీర్ణం దరీనిర్ఝరశోభితమ్ ॥ ౮ ॥ వివిధైర్వృక్షషండైశ్చ చారుచిత్ర
లతావృతమ్। నానావిహగసంఘుష్టం మయూరరవనాదితమ్ ॥ ౯ ॥ మాలతీకుందగుల్మైశ్చ సింధువారకురంటకైః
కదంబార్జునసర్జైశ్చ పుష్పితైరుపశోభితమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఇయంచనళినీరమ్యా ఫుల్లపంకజమండితా । నాతిదూరె
గుహాయానౌ భవిష్యతినృపాత్మజ ॥ ౧౧ ॥ ప్రాగుదక్ప్రవణెదెశే గుహాసాధుభవిష్యతి । పశ్చాచ్చైవోన్నతాసౌ
మ్య నివాతేయంభవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ గుహాద్వారెచసౌమిత్రె శిలాసమతలాశుభా । శ్లక్ష్ణాచైవాయతాచైవభిన్నాం
జనచయోపమా ॥ ౧౩ ॥ గిరిశృంగమిదంతాత పశ్యచోత్తరతశ్శుభమ్ । భిన్నాంజనచయాకార మంభోధరమి

వోత్థితమ్ ॥ ౧౪ ॥ దక్షిణస్యామపి దిశి స్థితం శ్వేతమివాపరమ్ । కైలాసశిఖరప్రఖ్యం నానాధాతువిభూషితమ్ ॥
ప్రాచీనవాహినీంచైవ నదీంభృశమకర్దమామ్ । గుహాయాః పూర్వతః పశ్య త్రికూటే జాహ్నవీమివ ॥ ౧౬ ॥ చంప
కైస్తిలకైస్తాలై స్తమాలైరతిముక్తకైః । పద్మకైస్సరళైశ్చైవ అశోకైశ్చైవ శోభితామ్ ॥ ౧౭ ॥ వానీరైస్తిమిశై
శ్చైవ వకుళైః కేతకైర్ధవైః । హింతాలైస్తిరిటైర్నీపైర్వేత్రకైః కృతమాలకైః ॥ ౧౮ ॥ తీరజైశ్శోభితా భాతి నా
నారూపై స్తత స్తతః । వసనాభరణోపేతా ప్రమదేవాభ్యలంకృతా ॥ ౧౯ ॥ శతశః పక్షిసంఘైశ్చ నానానినద
నాదితా । ఏకైకమనురక్తైశ్చ చక్రవాకైరలంకృతా ॥ ౨౦ ॥ పులినైరతిరమ్యైశ్చ హంససారససేవితైః । ప్రహ
సంతీవభాత్యేషా నారీసర్వవిభూషితా ॥ ౨౧ ॥ క్వచిన్నీలోత్పలైశ్ఛన్నా భాతిరక్తోత్పలైః క్వచిత్ । క్వచిదాభా
తి శుక్లైశ్చ దివ్యైః కుముదకుట్మలైః ॥ ౨౨ ॥ పారిప్లవశతైర్జుష్టా బర్హిణక్రౌంచనాదితా । రమణీయా నదీ సౌమ్యా
మునిసంఘైర్నిషేవితా ॥ ౨౩ ॥ పశ్య చందనవృక్షాణాం పఙ్క్తీస్సురచితా ఇవ । కకుభానాంచ దృశ్యంతే మనసే
వోదితాస్సమమ్ ॥ ౨౪ ॥ అహో సురమణీయోఽయం దేశశ్శత్రునిషూదన । దృఢం రంస్యావ సౌమిత్రే సాధ్వత్ర నివ
సావహై ॥ ౨౫ ॥ ఇతశ్చ నాతిదూరే సా కిష్కింధా చిత్రకాననా । సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా భవిష్యతి నృపాత్మజ ॥
గీతవాదిత్రనిర్ఘోషః శ్రూయతే జయతాం వర । నర్దతాం వానరాణాంచ మృదంగాడంబరైస్సహ ॥ ౨౭ ॥ లబ్ధ్వా
భార్యాం కపివరః ప్రాప్య రాజ్యం సుహృద్వృతః । ధ్రువం నందతి సుగ్రీవస్సంప్రాప్య మహతీం శ్రియమ్ ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యు
క్త్వా న్యవస త్తత్ర రాఘవస్సహలక్ష్మణః । బహుదృశ్యదరీకుంజే తస్మిన్ప్రస్రవణే గిరౌ ॥ ౨౯ ॥ సుసుఖేఽపి బహుద్ర
వ్యే తస్మిన్హి ధరణీధరే । వసతస్తస్య రామస్య రతిరల్పాపి నాభవత్ ॥ ౩౦ ॥ హృతాం హి భార్యాం స్మరతః ప్రాణే
భ్యోఽపి గరీయసీమ్ । ఉదయాభ్యుదితం దృష్ట్వా శశాంకం సవిశేషతః ॥ ౩౧ ॥ ఆవివేశ న తం నిద్రా నిశాసు శయనం గ
తమ్ । తత్సముత్థేన శోకేన బాష్పోపహతచేతసమ్ ॥ ౩౨ ॥ తం శోచమానం కాకుత్స్థం నిత్యం శోకపరాయణమ్ ।
తుల్యదుఃఖోఽబ్రవీద్భ్రాతా లక్ష్మణోఽనునయన్వచః ॥ ౩౩ ॥ అలం వీర వ్యథాం గత్వా న త్వం శోచితుమర్హసి । శోచ
తో వ్యవసీదంతి సర్వార్థా విదితం హి తే ॥ ౩౪ ॥ భవాన్క్రియాపరో లోకే భవాన్దైవపరాయణః । ఆస్తికో ధర్మశీ
లశ్చ వ్యవసాయీ చ రాఘవ ॥ ౩౫ ॥ న హ్యవ్యవసితశ్శత్రుం రాక్షసం తం విశేషతః । సమర్థస్త్వం రణే హంతుం వి
క్రమైర్జిహ్మకారిణమ్ ॥ ౩౬ ॥ సమున్మూలయ శోకం త్వం వ్యవసాయం స్థిరం కురు । తతస్సపరివారం తం నిర్మూలం
కురు రాక్షసమ్ ॥ ౩౭ ॥ పృథివీమపి కాకుత్స్థ ససాగరవనాచలామ్ । పరివర్తయితుం శక్తః కిమంగ పునరావణం ॥
శరత్కాలం ప్రతీక్షస్వ ప్రావృట్కాలోఽయమాగతః । తతస్సరాష్ట్రం సగణం రావణం త్వం వధిష్యసి ॥ ౩౯ ॥ అ
హం తు ఖలు తే వీర్యం ప్రసుప్తం ప్రతిబోధయే । దీప్తైరాహుతిభిః కాలే భస్మచ్ఛన్నమివానలమ్ ॥ ౪౦ ॥ లక్ష్మణస్య
తు తద్వాక్యం ప్రతిపూజ్య హితం శుభం । రాఘవస్సుహృదం స్నిగ్ధ మిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౧ ॥ వాచ్యం యద
నురక్తేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ । సత్యవిక్రమయుక్తేన తదుక్తం లక్ష్మణ త్వయా ॥ ౪౨ ॥ ఏష శోకః పరిత్యక్తస్సర్వకా
ర్యావసాదకః । విక్రమేష్వప్రతిహతం తేజః ప్రోత్సాహయామ్యహం ॥ ౪౩ ॥ శరత్కాలం ప్రతీక్షిష్యే స్థితోఽస్మి వ
చనే తవ । సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాదమనుపాలయన్ ॥ ౪౪ ॥ ఉపకారేణ వీరస్తు ప్రతీకారేణ యుజ్యతే । అకృత
జ్ఞోఽప్రతికృతో హంతి సత్త్వవతాం మనః ॥ ౪౫ ॥ ఓమ్ ॥ అథైవముక్తః ప్రణిధాయ లక్ష్మణః కృతాంజలిస్తత్ప్రతిపూ
జ్య భాషితమ్ । ఉవాచ రామం స్వభిరామదర్శనం ప్రదర్శయన్దర్శనమాత్మనశ్శుభం ॥ ౪౬ ॥ యథోక్తమేతత్తవ స
ర్వమీప్సితం నరేంద్ర కర్తా న చిరాద్ధరీశ్వరః । శరత్ప్రతీక్షః క్షమతామిమం భవాన్జలప్రపాతం రిపునిగ్రహే ధృతః ॥ ౪౭
నియమ్య కోపం ప్రతిపాల్యతాం శరత్క్షమస్వ మాసాంశ్చతురో మయా సహ । వసాచలేఽస్మిన్మృగరాజసేవితే సంవర్త

యంచ్ఛత్రువధేసముద్యతః ॥ ౪౮ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౨౭ ॥ ౪౧౮౦ ॥ ****
శ్రీరామాయనమః॥ ఓమ్ ॥ సతదావాలినంహత్వా సుగ్రీవమభిషిచ్యచ । వసన్మాల్యవతఃపృష్ఠే రా
మోలక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ అయంసకాలస్సంప్రాప్తస్సమయోద్యజలాగమః । సంపశ్యత్వంనభోమేఘైస్సంవృ
తంగిరిసన్నిభైః ॥ ౨ ॥ నవమాసధృతంగర్భం భాస్కరస్యగభస్తిభిః । పీత్వారసంసముద్రాణాంద్యౌఃప్రసూతే
రసాయనం ॥ ౩ ॥ శక్యమంబరమారుహ్య మేఘసోపానపఙ్క్తిభిః । కుటజార్జునమాలాభి రలంకర్తుందివాక
రం ॥ ౪ ॥ సంధ్యారాగోత్థితైస్తామ్రైరంతేష్వధికపాండరైః । స్నిగ్ధైరభ్రపటచ్ఛేదై ర్బద్ధవ్రణమివాంబరం ॥ ౫ ॥
మందమారుతనిశ్వాసంసంధ్యాచందనరంజితమ్ । ఆపాండుజలదంభాతి కామాతురమివాంబరమ్ ॥ ౬ ॥ ఏషాఘ
ర్మపరిక్లిష్టానవవారిపరిప్లుతా । సీతేవశోకసంతప్తా మహీబాష్పంవిముంచతి ॥ ౭ ॥ మేఘోదరవినిర్ముక్తాఃకల్హా
రసుఖశీతలాః । శక్యమంజలిభిఃపాతుం వాతాఃకేతకిగంధినః ॥ ౮ ॥ ఏషఫుల్లార్జునశ్శైలః కేతకైరధివాసి
తః । సుగ్రీవఇవశాన్తారి ర్ధారాభిరభిషిచ్యతే ॥ ౯ ॥ మేఘకృష్ణాజినధరాఃధారాయజ్ఞోపవీతినః । మారుతా
పూరితగుహాః ప్రాధీతాఇవపర్వతాః ॥ ౧౦ ॥ కశాభిరివహైమీభి ర్విద్యుద్భిరివతాడితం । అంతస్తనితనిర్ఘోషం స
వేదనమివాంబరం॥౧౧॥నీలమేఘాశ్రితావిద్యుత్స్ఫురంతీప్రతిభాతిమా।స్ఫురంతీరావణస్యాంకే వైదేహీవతపస్వినీ॥
ఇమాస్తామన్మథవతాం హితాఃప్రతిహతాదిశః । అనులిప్తాఇవఘనై ర్నష్టగ్రహనిశాకరాః ॥ ౧౩ ॥ క్వచిద్బా
ష్పాభిసంరుద్ధాన్వర్షాగమసముత్సుకాన్ । కుటజాన్పశ్యసౌమిత్రె పుష్పితాన్గిరిసానుషు ॥ ౧౪ ॥ మమశోకాభి
భూతస్య కామసందీపనాన్స్థితాన్ । రజఃప్రశాంతంసహిమోద్యవాయుర్నిదాఘదోషప్రసరాఃప్రశాన్తాః। స్థితా
హియాత్రావసుధాధిపానాంప్రవాసినోయాంతినరాస్స్వదేశాన్॥౧౫॥సంప్రస్థితామానసవాసలుబ్ధాఃప్రియాన్వి
తాస్సంప్రతిచక్రవాకాః । అభీక్ష్ణవర్షోదకవిక్షతేషుయానానిమార్గేషునసంపతంతి ॥ ౧౬ ॥ క్వచిత్ప్రకాశం
క్వచిదప్రకాశంనభఃప్రకీర్ణాంబుధరంవిభాతి । క్వచిత్క్వచిత్పర్వతసన్నిరుద్ధంరూపంయథాశాన్తమహార్ణవస్య॥
వ్యామిశ్రితంసర్జకదమ్బపుష్పై ర్నవంజలంపర్వతధాతుతామ్రం । మయూరకేకాభిరనుప్రయాతంశైలాపగాశ్శీ
ఘ్రతరంవహన్తి ॥ ౧౮ ॥ రసాకులంషట్పదసన్నికాశం ప్రభుజ్యతేజంబుఫలంప్రకామం । అనేకవర్ణంపవనావ
ధూతం భూమౌపతత్యామ్రఫలంవిపక్వం ॥ ౧౯ ॥ విద్యుత్పతాకాస్సబలాకమాలాశ్శైలేంద్రకూటాకృతిసన్నికా
శాః । గర్జంతిమేఘాస్సముదీర్ణనాదా మత్తాగజేన్ద్రాఇవసంయుగస్థాః ॥ ౨౦ ॥ వర్షోదకాప్యాయితశాద్వలాని
ప్రవృత్తనృత్తోత్సవబర్హిణాని । వనానినిర్వృష్టబలాహకాని పశ్యాపరాహ్ణేష్వధికంవిభాన్తి ॥ ౨౧ ॥ సముద్వహ
న్తస్సలిలాతిభారంబలాకినోవారిధరానదన్తః।మహత్సుశృంగేషుమహీధరాణాంవిశ్రమ్యవిశ్రమ్యపునఃప్రయాన్తి॥
మేఘాభికామాపరిసంపతంతిసంమోదితాభాతిబలాకపఙ్క్తిః। వాతావధూతావరపౌండరీకీలంబేవమాలారచితా
మ్బరస్య॥౨౩॥ బాలేన్ద్రగోపాంతరచిత్రితేనవిభాతిభూమిర్నవశాద్వలేన।గాత్రానువృత్తేనశుకప్రభేణనారీవలాక్షో
క్షితకంబళేన॥౨౪॥నిద్రాశనైఃకేశవమభ్యుపైతిద్రుతంనదీసాగరమభ్యుపైతి।హృష్టాబలాకాఘనమభ్యుపైతికాన్తా
సకామాప్రియమభ్యుపైతి ॥౨౫॥ జాతావనాన్తాశ్శిఖిసంప్రనృత్తాజాతాఃకదమ్బాస్సకదమ్బశాఖాః।జాతావృషా
గోషుసమానకామాజాతామహీసస్యవనాభిరామా ॥ ౨౬॥ వహంతివర్షంతినదంతిభాంతిధ్యాయన్తినృత్యన్తిస
మాశ్వసన్తి । నద్యోఘనామత్తగజావనాన్తాఃప్రియావిహీనాశ్శిఖినఃప్లవంగాః॥౨౭॥ప్రహర్షితాఃకేతకపుష్పగన్ధ
మాఘ్రాయహృష్టావననిర్ఝరేషు।ప్రపాతశబ్దాకులితాగజేన్ద్రాస్సార్ధంమయూరైస్సమదానదన్తి॥౨౮॥ధారానిపా
తైరభిహన్యమానాఃకదమ్బశాఖాసువిలమ్బమానాః।క్షణార్జితంపుష్పరసావగాఢంశనైర్మదంషట్పదాస్త్యజన్తి॥

అంగారచూర్ణోత్కరసన్నికాశైఃఫలైస్సుపర్యాప్తరసైస్సమృద్ధైః । జంబూద్రుమాణాంప్రవిభాంతిశాఖా నిలీయమానా ఇవషట్పదౌఘైః ॥ ౩౦ ॥ తటిత్పతాకాభిరలంకృతానాముదీర్ణగంభీరమహారవాణాం । విభాంతిరూపాణిబలాహకానాం రణోద్యతానామివవారణానామ్ ॥ ౩౧ ॥ మార్గానుగశ్శైలవనానుసారీ సంప్రస్థితో మేఘరవంనిశమ్య । యుద్ధాభికామః ప్రతినాగశంకీ మత్తోగజేన్ద్రః ప్రతిసన్నివృత్తః ॥ ౩౨ ॥ క్వచిత్ప్రగీతాఇవషట్పదౌఘైఃక్వచిత్ప్రనృత్తాఇవనీలకంఠైః । క్వచిత్ప్రమత్తాఇవవారణేంద్రైర్విభాంత్యనేకాశ్రయిణోవనాంతాః ॥ ౩౩ కదంబసర్జార్జునకందళాఢ్యా వనాంతభూమిర్నవవారిపూర్ణా । మయూరమత్తాభిరుతప్రనృత్తై రాపానభూమిప్రతిమావిభాతి ॥ ౩౪ ॥ ముక్తాసకాశంసలిలంపతద్వై సునిర్మలంపత్రపుటేషులగ్నమ్। హృష్టావివర్ణచ్ఛదనావిహంగా స్సురేంద్రదత్తం తృషితాఃపిబంతి ॥ ౩౫ ॥ షట్పాదతంత్రీమధురాభిధానం ప్లవంగమోదీరితకంఠతాళమ్।ఆవిష్కృతంమేఘమృదంగనాదైర్వనేషుసంగీతమివప్రవృత్తమ్॥౩౬॥క్వచిత్ప్రనృత్తైఃక్వచిదున్నదద్భిఃక్వచిచ్చవృక్షాగ్రనిషణ్ణకాయైః। వ్యాలంబబర్హాభరణైర్మయూరైర్వనేషుసంగీతమివప్రవృత్తం॥౩౭॥స్వనైర్ఘనానాం ప్లవగాఃప్రబుద్ధావిహాయనిద్రాంచిరసన్నిరుద్ధాం।అనేకరూపాకృతివర్ణనాదానవాంబుధారాభిహతానదన్తి॥౩౮ నద్యస్సముద్వాహితచక్రవాకా స్తటానిశీర్ణాన్యపవాహయిత్వా। దృప్తానవప్రాభృతపూర్ణభోగాద్రుతంస్వభర్తారముపోపయాన్తి ॥ ౩౯ ॥ నీలేషునీలానవవారిపూర్ణా మేఘేషుమేఘాః ప్రవిభాంతిసక్తాః । దవాగ్నిదగ్ధేషుదవాగ్నిదగ్ధాశ్శైలేషుశైలాఇవబద్ధమూలాః ॥ ౪౦ ॥ ప్రహృష్టసన్నాదితబర్హిణానిసశక్రగోపాకులశాద్వలాని । చరంతినీపార్జునవాసితాని గజాస్సురమ్యాణివనాంతరాణి ॥ ౪౧ ॥ నవాంబుధారాహతకేసరాణిద్రుతంపరిత్యజ్యసరోరుహాణి । కదంబపుష్పాణిసకేసరాణి వనానిహృష్టాభ్రమరాఃపతన్తి ॥ ౪౨ ॥ మత్తాగజేన్ద్రాముదితాగవేంద్రా వనేషువిశ్రాన్తతరామృగేంద్రాః । రమ్యానగేంద్రానిభృతానరేంద్రాఃప్రక్రీడితోవారిధరైస్సురేంద్రః ॥ ౪౩ ॥ మేఘాస్సముద్భూతసముద్రనాదా మహాజలౌఘైర్గగనావలంబాః । నదీస్తటాకానిసరాంసివాపీర్మహీంచకృత్స్నామపవాహయన్తి ॥ ౪౪ ॥ వర్షప్రవేగావిపులాఃపతన్తి ప్రవాన్తివాతాస్సముదీర్ణఘోషాః ప్రణష్టకూలాఃప్రవహంతిశీఘ్రం నద్యోజలైర్విప్రతిపన్నమార్గాః ॥ ౪౫ ॥ నరైర్నరేంద్రాఇవపర్వతేంద్రాస్సురేంద్రదత్తైఃపవనోపనీతైః । ఘనాంబుకుమ్భైరభిషిచ్యమానారూపంశ్రియంస్వామివదర్శయన్తి ॥ ౪౬ ॥ ఘనోపగూఢంగగనంనతారం నభాస్కరోదర్శనమభ్యుపైతి । నవైర్జలౌఘైర్ధరణీవితృప్తా తమోవిలిప్తానదిశఃప్రకాశాః ॥ ౪౭ ॥ మహాంతికూటానిమహీధరాణాం ధారాభిధౌతాన్యధికంవిభాన్తి । మహాప్రమాణైర్విపులైఃప్రపాతైర్ముక్తాకలాపైరివలంబమానైః ॥ ౪౮ ॥ శైలోపలప్రస్థలమానవేగా శ్శైలోత్తమానాంవిపులాఃప్రపాతాః । గుహాసుసన్నాదితబర్హిణాసుహారావికీర్యంతఇవావభాన్తి ॥ ౪౯॥ శీఘ్రప్రవేగావిపులాఃప్రపాతానిర్ధౌతశృంగోపతలాగిరీణాం । ముక్తాకలాపప్రతిమాఃపతంతో మహాగుహోత్సంగతలైర్ధ్రియంతే ॥ ౫౦ ॥ సురతామర్దవిచ్ఛిన్నాస్స్వర్గస్త్రీహారమౌక్తికాః । పతంతీవాకులాదిక్షు తోయధారాస్సమంతతః ॥ ౫౧ ॥ నిలీయమానైర్విహగైర్నిమీలద్భిశ్చపంకజైః । వికసంత్యాచమాలత్యా గతోస్తంజ్ఞాయతేరవిః ॥ ౫౨ ॥ వృత్తాయాత్రానరేంద్రాణాం సేనాప్రతినివర్తతే । వైరాణిచైవమార్గాశ్చ సలిలేనసమీకృతాః॥ ౫౩ ॥ మాసిప్రోష్ఠపదేబ్రహ్మ బ్రాహ్మణానాంవివక్షతామ్ । అయమధ్యాయసమయ స్సామగానాముపస్థితః ॥ ౫౪ ॥ నివృత్తకర్మాయతనో నూనంసంచితసంచయః । ఆషాఢీమభ్యుపగతో భరతఃకోసలాధిపః ॥ ౫౫ ॥ నూనమాపూర్యమాణాయాస్సరయ్వావర్ధతేరయః । మాంసమీక్ష్యసమాయాంతమయోధ్యాయాఇవస్వనః॥ ౫౬ ॥ఇమాస్స్ఫీతగుణావర్షాస్సు

గ్రీవస్సుఖమశ్నుతే।విజితారిస్సదారశ్చ రాజ్యేమహతిచస్థితః ॥౫౭॥ అహంతుహృతదారశ్చ రాజ్యాచ్చమహతశ్చ్యు
తః। నదీకూలమివక్లిన్న మవసీదామిలక్ష్మణ ॥ ౫౮ ॥ శోకశ్చమమవిస్తీర్ణో వర్షాశ్చభృశదుర్గమాః । రావ
ణశ్చమహాంచ్ఛత్రురపారంప్రతిభాతిమే ॥ ౫౯ ॥ అయాత్రాంచైవదృష్ట్వేమా న్మార్గాంశ్చభృశదుర్గమాన్।
ప్రణతేచైవసుగ్రీవే నమయాకించిదీరితమ్ ॥ ౬౦ ॥ అపిచాతిపరిక్లిష్టం చిరాద్దారైస్సమాగతమ్। ఆత్మకార్యగరీయ
స్త్వాద్వక్తుంనేచ్ఛామివానరం ॥ ౬౧ ॥ స్వయమేవహివిశ్రమ్య జ్ఞాత్వాకాలముపాగతమ్ । ఉపకారంచసుగ్రీ
వో వేత్స్యతేనాత్రసంశయః ॥ ౬౨ ॥ తస్మాత్కాలప్రతీక్షోహంస్థితోస్మిశుభలక్షణ । సుగ్రీవస్యనదీనాంచప్ర
సాదమనుపాలయన్ ॥ ౬౩ ॥ ఉపకారేణవీరోహి ప్రతీకారేణయుజ్యతే । అకృతజ్ఞో ప్రతికృతో హంతిసత్త్వవ
తాంమనః ॥ ౬౪ ॥ ఓమ్ ॥ తమేవముక్తఃప్రణిధాయలక్ష్మణఃకృతాంజలిస్తత్ప్రతిపూజ్యభాషితమ్ । ఉవాచ
రామంస్వభిరామదర్శనం ప్రదర్శయన్దర్శనమాత్మనశ్శుభం ॥ ౬౫ ॥ యథోక్తమేతత్తవసర్వమీప్సితం నరేంద్ర
కర్తానచిరాద్ధరీశ్వరః । శరత్ప్రతీక్షఃక్షమతామిమంభవాన్జలప్రపాతంరిపునిగ్రహేధృతః ॥ ౬౬ ॥ ఇతిశ్రీమత్కి
ష్కిన్ధాకాండేఽష్టావింశస్సర్గః ॥ ౧౧౨ ॥ ౨౨౪౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సమీక్ష్యవిమలంవ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకం । సారసారవసంఘుష్టం ర
మ్యజ్యోత్స్నానులేపనమ్ ॥ ౧ ॥ సమృద్ధార్థంచసుగ్రీవం మందధర్మార్థసంగ్రహమ్ । అత్యర్థమసతాం
మార్గమేకాంతగతమానసమ్ ॥ ౨ ॥ నివృత్తకార్యసిద్ధార్థం ప్రమదాభిరతంసదా । ప్రాప్తవంతమభిప్రేతాం
త్సర్వానేవమనోరథాన్ ॥ ౩ ॥ స్వాంచపత్నీమభిప్రేతాం తారాంచాపిసమీప్సితామ్ । విహరన్తమహోరాత్రం
కృతార్థంవిగతజ్వరమ్ ॥ ౪ ॥ క్రీడన్తమివదేవేశంనన్దనేఽప్సరసాంగణైః । మన్త్రిషున్యస్తకార్యఞ్చ మంత్రాణా
మనవేక్షకమ్ ॥ ౫ ॥ ఉత్సన్నరాజ్యసందేశంకామవృత్తమవస్థితమ్ । నిశ్చితార్థోఽర్థతత్త్వజ్ఞః కాలధర్మవిశేషవిత్॥
ప్రసాద్యవాక్యైర్మధురైర్హేతుమద్భిర్మనోరమైః । వాక్యవిద్వాక్యతత్త్వజ్ఞంహరీశంమారుతాత్మజః॥ ౭ ॥హి
తంతత్త్వంచపథ్యంచ సామధర్మార్థనీతిమత్ । ప్రణయప్రీతిసంయుక్తం విశ్వాసకృతనిశ్చయమ్ ॥ ౮ ॥ హరీ
శ్వరముపాగమ్య హనూమాన్వాక్యమబ్రవీత్ । ప్రాప్తంరాజ్యంయశశ్చైవకాలీశ్రీరభివర్ధితా॥ ౯ ॥ మిత్రాణాం॥
సంగ్రహశ్శేష స్తంభవాన్కర్తుమర్హతి । యోహిమిత్రేషుకాలజ్ఞ స్సతతంసాధువర్తతే ॥ ౧౦ ॥ తస్యరాజ్యం
చకీర్తిశ్చప్రతాపశ్చాభివర్ధతే । యస్యకోశశ్చదండశ్చమిత్రాణ్యాత్మాచభూమిప ॥ ౧౧ ॥ సమవేతానిసర్వా
ణి సరాజ్యం మహదశ్నుతే । తద్భవాన్వృత్తసంపన్న స్థితఃపథినిరత్యయే ॥ ౧౨ ॥ మిత్రార్థమభినీతార్థం
యథావత్కర్తుమర్హతి । సంత్యజ్యసర్వకార్యాణి మిత్రార్థేయోనువర్తతే ॥ ౧౩ ॥ సంభ్రమాద్ధికృతోత్సా
హ స్సోనర్థైర్నావరుధ్యతే । యస్తుకాలవ్యతీతేషు మిత్రకార్యేషువర్తతే ॥ ౧౪ ॥ సకృత్వామహతోప్యర్థా
న్నమిత్రార్థేనయుజ్యతే । యదిదంవీరకార్యంనో మిత్రకార్యమరిన్దమ ॥ ౧౫ ॥ క్రియతాంరాఘవస్యైతద్వై
దేహ్యాఃపరిమార్గణమ్ । తదిదంవీరకార్యన్తే కాలాతీతమరిన్దమ ॥ ౧౬ ॥ నచకాలమతీతన్తేనివేదయతికాలవిత్।
త్వరమాణోపిసన్ప్రాజ్ఞస్తవరాజన్వశానుగః॥ ౧౭ ॥ కులస్యహేతుస్స్ఫీతస్య దీర్ఘబంధుశ్చరాఘవః । అప్రమేయ
ప్రభావశ్చ స్వయంచాప్రతిమోగుణైః ॥ ౧౮ ॥ తస్యత్వంకురువైకార్యం పూర్వంతేనకృతంతవ । హరీశ్వరహరి
శ్రేష్ఠానాజ్ఞాపయితుమర్హసి ॥ ౧౯ ॥ నహితావద్భవేత్కాలో వ్యతీతశ్చోదనాదృతే । చోదితస్యహికార్యస్యభ
వేత్కాలవ్యతిక్రమః ॥ ౨౦ ॥ అకర్తురపికార్యస్య భవాన్కర్తాహరీశ్వర । కింపునఃప్రతికర్తుస్తే రాజ్యేన
చధనేనచ ॥ ౨౧ ॥ శక్తిమానపివిక్రాన్తో వానరర్క్షగణేశ్వర ।కర్తుందాశరథేఃప్రీతి మాజ్ఞాయాంకిన్నసజ్జసే॥

కామంఖలుశరైశ్శక్తస్సురాసురమహోరగాన్ । వశేదాశరథిఃకర్తుం త్వత్ప్రతిజ్ఞాంతుకాంక్షతే ॥ ౨౩ ॥ ప్రా
ణత్యాగావిశంకేన కృతంతేనతవప్రియమ్ । తస్యమార్గామవైదేహీంపృథివ్యామపిచాంబరే ॥ ౨౪ ॥ నదేవా
నచగంధర్వా నాసురానమరుద్గణాః । నచయక్షాభయంతస్య కుర్యుఃకిముతరాక్షసాః ॥ ౨౫ ॥ తదేవంశక్తియుక్త
స్య పూర్వంప్రియకృతస్తవ । రామస్యార్హసిపింగేశ కర్తుంసర్వాత్మనాప్రియమ్ ॥ ౨౬ ॥ నాధస్త్వాదవనావా
ప్సుగతిర్నోపరిచాంబరే । కస్యచిత్సజ్యతేస్మాకం కపీశ్వరతవాజ్ఞయా ॥ ౨౭ ॥ తదాజ్ఞాపయకఃకింతే కృతేవసతు
కుత్రచిత్ । హరయోహ్యప్రధృష్యాస్తే సంతికోట్యగ్రతోనఘ ॥ ౨౮ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా కాలేసాధుని
వేదితమ్ । సుగ్రీవస్సత్త్వసంపన్నశ్చకారమతిముత్తమామ్ ॥ ౨౯ ॥ ససందిదేశాభిమతంనీలంనిత్యకృతోద్యమం ।
దిక్షుసర్వాసుసర్వేషాం సైన్యానాముపసంగ్రహే ॥ ౩౦ ॥ యథాసేనాసమగ్రా మేయూథపాలాశ్చసర్వశః ।స
మాగచ్ఛంత్యసంగేన తథాసేనాగ్రణీఃకురు ॥ ౩౧ ॥ యేత్వంతపాలాఃప్లవగా శ్శీఘ్రగావ్యవసాయినః । సమాన
యంతుతేసైన్యం త్వరితంశాసనాన్మమ ॥ ౩౨ ॥ స్వయంచానంతరంసైన్యంభవానేవానుపశ్యతు । త్రిపంచరాత్రా
దూర్ధ్వం యఃప్రాప్నుయాన్నేహవానరః ॥ ౩౩ ॥ తస్యప్రాణాంతికోదండో నాత్రకార్యావిచారణా ॥ ఓమ్ ॥
హరీంశ్చవృద్ధానుపయాతుసాంగదోభవాన్మమాజ్ఞామధికృత్యనిశ్చితామ్ । ఇతివ్యవస్థాంహరిపుంగవేశ్వరోవిధాయ
వేశ్మప్రవివేశవీర్యవాన్ ॥ ౩౪ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఏకోనత్రింశస్సర్గః ॥ ౧౫ ॥ ౩౦౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ గుహాంప్రవిష్టేసుగ్రీవే విముక్తేగగనేఘనైః । వర్షరాత్రోషితోరామః
కామశోకాభిపీడితః ॥ ౧ ॥ పాండురంగగనందృష్ట్వా విమలంచంద్రమండలమ్ । శారదీంరజనీంచైవదృష్ట్వాజ్యో
త్స్నానులేపనామ్ ॥ ౨ ॥ కామవృత్తంచసుగ్రీవం నష్టాంచజనకాత్మజామ్ । బుద్ధ్వాకాలమతీతంచ ముమోహ
పరమాతురః ॥ ౩ ॥ సతుసంజ్ఞాముపాగమ్య ముహూర్తాన్మతిమాన్నృపః । మనస్థామపివైదేహీం చింతయామా
సరాఘవః ॥ ౪ ॥ ఆసీనఃపర్వతస్యాగ్రే హేమధాతువిభూషితే ।శారదంగగనందృష్ట్వాజగామమనసాప్రియాం ॥
దృష్ట్వాచవిమలంవ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకమ్ । సారసారవసంఘుష్టం విలలాపార్తయాగిరా ॥ ౬ ॥ సారసా
రావసన్నాదైః స్సారసారావనాదినీ । యాశ్రమేరమతేబాలా సాద్యమేరమతేకథమ్ ॥ ౭ ॥ పుష్పితాంశ్చా
సనాన్దృష్ట్వా కాంచనానివనిర్మలాన్ । కథంసారమతేబాలా పశ్యంతీమామపశ్యతీ ॥ ౮ ॥ యాపురాకలహం
సానాం స్వరేణకలభాషిణీ । బుధ్యతేచారుసర్వాంగీసాద్యమేబుధ్యతేకథమ్ ॥ ౯ ॥ నిస్వనంచక్రవాకానాం ని
శమ్యసహచారిణామ్ । పుండరీకవిశాలాక్షీ కథమేషాభవిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ సరాంసిసరితోవాపీః కాననానివనానిచ ।
తాంవినామృగశాబాక్షీం చరన్నాద్యసుఖంలభే ॥ ౧౧ ॥ అపితాంమద్వియోగాచ్చ సౌకుమార్యాచ్చభామినీం ।
నదూరంపీడయేత్కామ శ్శరద్గుణనిరంతరః ॥ ౧౨ ॥ ఏవమాదినరశ్రేష్ఠో విలలాపనృపాత్మజః । విహంగఇవసా
రంగ స్సలిలంత్రిదశేశ్వరాత్ ॥ ౧౩ ॥ తతస్సంచార్యరమ్యేషు ఫలార్థీగిరిసానుషు । దదర్శపర్యుపావృత్తో ల
క్ష్మీవాన్లక్ష్మణోగ్రజమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఓమ్ ॥ తంచింతయాదుస్సహయాపరీతంవిసంజ్ఞమేకంవిజనేమనస్వీ । భ్రాతుర్వి
షాదాత్పరితాపదీన స్సమీక్ష్యసౌమిత్రిరువాచరామం ॥ ౧౫ ॥ కిమార్యకామస్యవశంగతేనకిమాత్మపౌరుష్యపరా
భవేన । అయంసదాసంహ్రియతేసమాధిః కిమత్రయోగేననివర్తితేన ॥ ౧౬ ॥ క్రియాభియోగంమనసఃప్ర
సాదం సమాధియోగానుగతంచకాలమ్ । సహాయసామర్థ్యమదీనసత్వ స్స్వకర్మహేతుంచకురుష్వహేతుం॥౧౭
నజానకీమానవవంశనాథ త్వయాసనాథాసులభాపరేణ । నచాగ్నిచూడాంజ్వలితాముపేత్య నదహ్యతేవీరవరా
ర్హకచ్చిత్ ॥ ౧౮ ॥ సలక్షణంలక్ష్మణమప్రధృష్యం స్వభావజంవాక్యమువాచరామః । హితంచపథ్యంచనయప్ర

సక్తం నసామధర్మార్థసమాహితంచ ॥ ౧౯ ॥ నిస్సంశయంకార్యమవేక్షితవ్యం క్రియావిశేషోహ్యనువర్తితవ్యః।
నను ప్రవృత్తస్యదురాసదస్య కుమారకార్యస్యఫలంనచింత్యమ్ ॥ ౨౦ ॥ అథపద్మపలాశాక్షీం మైథిలీమనుచింత
యన్ । ఉవాచలక్ష్మణంరామో ముఖేనపరిశుష్యతా ॥ ౨౧ ॥ తర్పయిత్వాసహస్రాక్షస్సలిలేనవసుంధరామ్।నిర్వ
ర్తయిత్వాసస్యాని కృతకర్మావ్యవస్థితః ॥ ౨౨ ॥ స్నిగ్ధగమ్భీరనిర్ఘోషాశ్శైలద్రుమపురోగమాః । విసృజ్యసలిలం
మేఘాః పరిశ్రాన్తానృపాత్మజ ॥ ౨౩ ॥ నీలోత్పలదళశ్యామాశ్శ్యామీకృత్యదిశోదశ । విమదాఇవమాతంగాశ్శా
న్తవేగాఃపయోధరాః ॥ ౨౪ ॥ జలగర్భామహావేగాః కుటజార్జునగంధినః । చరిత్వావిరతాస్సౌమ్య వృష్టివా
తాస్సముద్యతాః ॥ ౨౫ ॥ ఘనానాంవారణానాంచ మయూరాణాంచలక్ష్మణ । నాదః ప్రస్రవణానాంచ ప్ర
శాంతస్సహసానఘ ॥ ౨౬ ॥ అభివృష్టామహామేఘైర్నిర్మలాశ్చిత్రసానవః । అనులిప్తాఇవాభాంతి గిరయశ్చంద్ర
రశ్మిభిః ॥ ౨౭ ॥ దర్శయంతిశరన్నద్యః పులినానిశనైశ్శనైః । నవసంగమసవ్రీడా జఘనానీవయోషితః ॥ ౨౮ ॥
శాఖాసుసప్తచ్ఛదపాదపానాంప్రభాసుతారార్కనిశాకరాణామ్ । లీలాసుచైవోత్తమవారణానాం శ్రియంవిభ
జ్యాద్యశరత్ప్రవృత్తా ॥ ౨౯ ॥ సంప్రత్యనేకాశ్రయచిత్రశోభాలక్ష్మీశ్శరత్కాలగుణోపనీతా । సూర్యాగ్ర
హస్తప్రతిబోధితేషు పద్మాకరేష్వభ్యధికంవిభాతి ॥ ౩౦ ॥ సప్తచ్ఛదానాంకుసుమోపగంధీ షట్పాదబృందైరను
గీయమానః । మత్తద్విపానాంపవనోనుసారీదర్పంవనేష్వభ్యధికంకరోతి ॥ ౩౧ ॥ అభ్యాగతైశ్చారువిశాలపక్షైస్స
రఃప్రియైఃపద్మరజోవకీర్ణైః । మహానదీనాంపులినోపయాతైః క్రీడంతిహంసాస్సహచక్రవాకైః ॥ ౩౨ ॥ మద
ప్రగల్భేషుచవారణేషు గవాంసమూహేషుచదర్పితేషు । ప్రసన్నతోయాసుచనిమ్నగాసు విభాతిలక్ష్మీర్బహు
ధావిభక్తా ॥ ౩౩ ॥ నభస్సమీక్ష్యాంబుధరైర్విముక్తం విముక్తబర్హాభరణావనేషు । ప్రియాస్వసక్తావినివృత్తశో
భా గతోత్సవాధ్యానపరామయూరాః ॥ ౩౪ ॥ మనోజ్ఞగంధైఃప్రియకైరనల్పైఃపుష్పాతిభారావనతాగ్రశాఖైః।
సువర్ణగౌరైర్నయనాభిరామైరుద్యోతితానీవవనాంతరాణి ॥ ౩౫ ॥ ప్రియాన్వితానాంనళినీప్రియాణాం వనేర
తానాంకుసుమోద్ధతానామ్ । మదోత్కటానాంమదలాలసానాం గజోత్తమానాంగతయోద్యమందాః ॥ ౩౬ ॥
వ్యభ్రంనభశ్శస్త్రవిధౌతవర్ణంకృశప్రవాహాణినదీజలాని । కహ్లారశీతాఃపవనాఃప్రవాంతి తమోవిముక్తాశ్చదిశః
ప్రకాశాః ॥ ౩౭ ॥ సూర్యాతపక్రామణనష్టపంకాభూమిస్సముత్పాదితసాంద్రరేణుః । అన్యోన్యవైరామ
ర్షాయుతానా ముద్యోగకాలోద్యనరాధిపానామ్ ॥ ౩౮ ॥ శరద్గుణాప్యాయితరూపశోభాః ప్రహర్షితాఃపాంసు
సముక్షితాంగాః । మదోత్కటాస్సంప్రతియుద్ధలుబ్ధావృషాగవాంమధ్యగతానదంతి ॥ ౩౯ ॥ సమన్మథంతీవ్రతరా
నురాగాః కులాన్వితామందగతింకరేణ్వః । మదాన్వితంసంపరివార్యయాంతం వనేషుభర్తారమనుప్రయాంతి ॥
త్యక్త్వావరాణ్యాత్మవిభూషణాని బర్హాణితీరోపగతానదీనామ్ । నిర్భర్త్స్యమానాఇవసారసౌఘైఃప్రయాంతి
దీనావిమదామయూరాః ॥ ౪౧ ॥ విత్రాస్యకారండవచక్రవాకాన్మహారవైర్భిన్నకటాగజేంద్రాః । సరస్సుబ
ద్ధాంబుజభూషణేషు విక్షోభ్యవిక్షోభ్యజలంపిబంతి ॥ ౪౨ ॥ వ్యపేతపంకాసుసవాలుకాసు ప్రసన్నతోయాసుస
గోకులాసు । ససారసారావవినాదితాసునదీషుహృష్టానిపతంతిహంసాః ॥ ౪౩ ॥ నదీఘనప్రస్రవణోదకానామ
తిప్రవృద్ధానిలబర్హిణానామ్ । ప్లవంగమానాంచగతోత్సవానాం ధ్రువంరవాస్సంప్రతిసంప్రణష్టాః ॥ ౪౪ ॥
అనేకవర్ణాస్సువినష్టకాయానవోదితేష్వంబుధరేషునష్టాః । క్షుధార్దితాఘోరవిషాబిలేభ్యశ్చిరోషితావిప్ర
సరంతిసర్పాః ॥ ౪౫ ॥ చంచచ్చంద్రకరస్పర్శహర్షోన్మీలితతారకా । అహోరాగవతీసంధ్యాజహాతిస్వయమం
బరమ్ ॥ ౪౬ ॥ రాత్రిశ్శశాంకోదితసౌమ్యవక్త్రా తారాగణోన్మీలితచారునేత్రా । జ్యోత్స్నాంశుకప్రావరణావిభాతి నారీ

వశుక్లాంశుకసంవృతాంగీ ॥ ౪౬ ॥ విపక్వశాలిప్రసవాని భుక్త్వా ప్రహర్షితా సారసచారుపఙ్క్తిః । నభస్సమా
క్రామతి శీఘ్రవేగా వాతావధూతా గ్రథితేవ మాలా ॥ ౪౭ ॥ సుప్తైకహంసం కుముదైరుపేతం మహాహ్రదస్థం
సలిలం విభాతి । ఘనైర్విముక్తం నిశి పూర్ణచన్ద్రం తారాగణాకీర్ణమివాన్తరిక్షమ్ ॥ ౪౮ ॥ ప్రకీర్ణహంసాకులమే
ఖలానాం ప్రబుద్ధపద్మోత్పలమాలినీనామ్ । వాప్యుత్తమానామధికాద్య లక్ష్మీర్వరాంగనానామివ భూషితానామ్ ॥
వేణుస్వనవ్యంజితతూర్యమిశ్రః ప్రత్యూషకాలానిలసమ్ప్రవృత్తః । సమ్మూర్ఛితో గర్గరగోవృషాణామన్యోన్య
మాపూరయతీవ శబ్దః ॥ ౫౧ ॥ నవైర్నదీనాం కుసుమప్రహాసైర్వ్యాధూయమానైర్మృదుమారుతేన । ధౌతామ
లక్షౌమపటప్రకాశైః కూలాని కాశైరుపశోభితాని ॥ ౫౨ ॥ వనప్రచండా మధుపానశౌండాః ప్రియాన్వితాష్ష
ట్చరణాః ప్రహృష్టాః । వనేషు మత్తాః పవనానుయాత్రాం కుర్వన్తి పద్మాసనరేణుగౌరాః ॥ ౫౩ ॥ జలం ప్రసన్నం
కుముదం ప్రభాసం క్రౌఞ్చస్వనశ్శాలివనం విపక్వమ్ । మృదుశ్చ వాయుర్విమలశ్చ చన్ద్రశ్శంసన్తి వర్షవ్యపనీతకా
లమ్ ॥ ౫౪ ॥ మీనోపసన్దర్శితమేఖలానాం నదీవధూనాం గతయోఽద్య మన్దాః । కాన్తోపభుక్తాలసగామినీనాం
ప్రభాతకాలేష్వివ కామినీనామ్ ॥ ౫౫ ॥ సచక్రవాకాని సశైవలాని కాశైర్దుకూలైరివ సంవృతాని । సపత్రలేఖా
ని సరోచనాని వధూముఖానీవ నదీముఖాని ॥ ౫౬ ॥ ప్రఫుల్లబాణాసనచిత్రితేషు ప్రహృష్టషట్పాదనికూజితేషు ।
గృహీతచాపోద్యతచండదండః ప్రచండచారోఽద్య వనేషు కామః ॥ ౫౭ ॥ లోకం సువృష్ట్యా పరితోషయిత్వా నదీ
స్తటాకాని చ పూరయిత్వా । నిష్పన్నసస్యాం వసుధాం చ కృత్వా త్యక్త్వా నభస్తోయధరాః ప్రణష్టాః ॥ ౫౮ ॥ఓం॥
ప్రసన్నసలిలాస్సౌమ్య కురరీభిర్వినాదితాః । చక్రవాకగణాకీర్ణా విభాన్తి సలిలాశయాః ॥ ౫౯ ॥ అసనాస్సప్త
పర్ణాశ్చ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః । దృశ్యన్తే బన్ధుజీవాశ్చ శ్యామాశ్చ గిరిసానుషు ॥ ౬౦ ॥ హంససారసచ
క్రాహ్వైః కురరైశ్చ సమన్తతః । పులినాన్యవకీర్ణాని నదీనాం పశ్య లక్ష్మణ ॥ ౬౧ ॥ అన్యోన్యబద్ధవైరాణాం జిగీ
షూణాం నృపాత్మజ । ఉద్యోగసమయస్సౌమ్య పార్థివానాముపస్థితః ॥ ౬౨ ॥ ఇయం సా ప్రథమా యాత్రా పార్థి
వానాం నృపాత్మజ । న చ పశ్యామి సుగ్రీవముద్యోగం వా తథావిధమ్ ॥ ౬౩ ॥ చత్వారో వార్షికా మాసా గతా వర్షశ
తోపమాః । మమ శోకాభితప్తస్య సౌమ్య సీతామపశ్యతః ॥ ౬౪ ॥ చక్రవాకీవ భర్తారం పృష్ఠతోఽనుగతా వనమ్ । వి
షమం దండకారణ్యముద్యానమివ చాంగనా ॥ ౬౫ ॥ ప్రియావిహీనే దుఃఖార్తే హృతరాజ్యే వివాసితే । కృపాం న
కురుతే రాజా సుగ్రీవో మయి లక్ష్మణ ॥ ౬౬ ॥ అనాథో హృతరాజ్యోఽయం రావణేన చ ధర్షితః । దీనో దూరగృహః
కామీ మాం చైవ శరణం గతః ॥ ౬౭ ॥ ఇత్యేతైః కారణైస్సౌమ్య సుగ్రీవస్య దురాత్మనః । అహం వానరరాజస్య పరి
భూతః పరన్తప ॥ ౬౮ ॥ స కాలం పరిసంఖ్యాయ సీతాయాః పరిమార్గణే । కృతార్థస్సమయం కృత్వా దుర్మతి
ర్నావబుధ్యతే ॥ ౬౯ ॥ త్వం ప్రవిశ్య చ కిష్కిన్ధాం బ్రూహి వానరపుంగవమ్ । మూర్ఖం గ్రామ్యసుఖే సక్తం సు
గ్రీవం వచనాన్మమ ॥ ౭౦ ॥ అర్థినాముపపన్నానాం పూర్వం చాప్యుపకారిణామ్ । ఆశాం సంశ్రుత్య యో హన్తి స
లోకే పురుషాధమః ॥ ౭౧ ॥ శుభం వా యది వా పాపం యో హి వాక్యముదీరితమ్ । సత్యేన ప్రతిగృహ్ణాతి స వీరః పు
రుషోత్తమః ॥ ౭౨ ॥ కృతార్థా హ్యకృతార్థానాం మిత్రాణాం న భవన్తి యే । తాన్మృతానపి క్రవ్యాదాః కృ
తఘ్నాన్నోపభుంజతే ॥ ౭౩ ॥ నూనం కాంచనపృష్ఠస్య వికృష్టస్య మయా రణే । ద్రష్టుమిచ్ఛతి చాపస్య రూపం వి
ద్యుద్గణోపమమ్ ॥ ౭౪ ॥ ఘోరం జ్యాతలనిర్ఘోషం క్రుద్ధస్య మమ సంయుగే । నిర్ఘోషమివ వజ్రస్య పునస్సంశ్రోతు
మిచ్ఛతి ॥ ౭౫ ॥ కామమేవంగతేఽప్యస్య పరిజ్ఞాతే పరాక్రమే । త్వత్సహాయస్య మే వీర న చిన్తా స్యాన్నృపాత్మజ ॥
యదర్థమయమారమ్భః కృతః పరపురంజయ । సమయం నాభిజానాతి కృతార్థః ప్లవగేశ్వరః ॥ ౭౭ ॥ వర్షాసమ

యకాలంతు ప్రతిజ్ఞాయహరీశ్వరః । వ్యతీతాంశ్చతురోమాసాన్విహరన్నావబుధ్యతే ॥ ౭౮ ॥ సామాత్యపరిష
త్క్రీడన్పానమేవోపసేవతే । శోకదీనేషునాస్మాసు సుగ్రీవఃకురుతేదయాం ॥ ౭౯ ॥ ఉచ్యతాంగచ్ఛసుగ్రీవస్త్వ
యావత్సమహాబల । మమ రోషస్య యద్రూపం బ్రూయాశ్చైనమిదంవచః ॥ ౮౦ ॥ నచసంకుచితఃపంథా యే
నవాలీహతోగతః । సమయేతిష్ఠసుగ్రీవమావాలిపథమన్వగాః ॥ ౮౧ ॥ ఏకఏవరణేవాలీ శరేణనిహతోమయా ।
త్వాంతుసత్యాదతిక్రాంతం హనిష్యామిసబాంధవమ్ ॥ ౮౨ ॥ తదేవంవిహితేకార్యే యద్ధితం పురుషర్షభ । త
త్తద్బ్రూహినరశ్రేష్ఠత్వరకాలవ్యతిక్రమః ॥ ౮౩ ॥ ఓమ్ ॥ కురుష్వసత్యంమయివానరేశ్వర ప్రతిశ్రుతం ధర్మము
వేక్ష్య శాశ్వతమ్ । మావాలినంప్రేత్యగతోయమక్షయం త్వమద్యపశ్యేర్మమచోదితైశ్శరైః ॥ ౮౪॥ సపూర్వజం
తీవ్రవివృద్ధకోపం లాలప్యమానం ప్రసమీక్ష్యదీనమ్ । చకారతీవ్రాంమతిముగ్రతేజాహరీశ్వరేమానవవంశనాథః ॥
ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే త్రింశస్సర్గః ॥ ౫౬౫ ॥ ౧౧౩౦౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సకామినందీనమదీనసత్త్వం శోకాభిపన్నంసముదీర్ణకోపం । నరేంద్రసూ
నుర్నరదేవపుత్రంరామానుజఃపూర్వజమిత్యువాచ ॥౧॥ నవానరస్థాస్యతి సాధువృత్తేనమంస్యతేకర్మఫలానుష
ఙ్గాన్ । నభోక్ష్యతేవానరరాజ్యలక్ష్మీంతథాహినాభిక్రమతేస్యబుద్ధిః ॥ ౨ ॥ మతిక్షయాద్గ్రామ్యసుఖేషు సక్తస్త
వప్రసాదాప్రతికారబుద్ధిః । హతోగ్రజంపశ్యతువీరతస్య నరాజ్యమేవంవిగుణస్యదేయమ్ ॥ ౩ ॥ నధారయే
కోపముదీర్ణవేగం నిహన్మిసుగ్రీవమసత్యమద్య । హరిప్రవీరైస్సహవాలిపుత్రో నరేంద్రపుత్ర్యావిచయంకరోతు ॥
తమాత్తబాణాసనముత్పతంతం నివేదితార్థం రణచండకోపం । ఉవాచరామఃపరవీరహంతా స్వవేక్షితం సానున
యంచ వాక్యం ॥ ౫ ॥ నహివైత్వద్విధోలోకే పాపమేవంసమాచరేత్ । పాపమార్యేణ యోహంతి సవీరఃపు
రుషోత్తమః ॥ ౬ ॥ నేదమద్యత్వయాగ్రాహ్యం సాధువృత్తేనలక్ష్మణ । తాంప్రీతిమనువర్తస్వ పూర్వవృత్తంచ స
ఙ్గతమ్ ॥ ౭ ॥ సామోపహితయావాచా రూక్షాణి పరివర్జయన్ । వక్తుమర్హసిసుగ్రీవం వ్యతీతంకాలపర్యయే ॥౮॥
సాగ్రజేనానుశిష్టార్థో యథావత్పురుషర్షభః । ప్రవివేశపురీంవీరో లక్ష్మణఃపరవీరహా ॥ ౯ ॥ తతశ్శుభమతిః ప్రా
జ్ఞోభ్రాతుఃప్రియహితేరతః । లక్ష్మణఃప్రతిసంరబ్ధో జగామభవనంకపేః ॥ ౧౦ ॥ శక్రబాణాసనప్రఖ్యంధనుః
కాలాంతకోపమః । ప్రగృహ్యగిరిశృంగాభం మందరస్సానుమానివ ॥ ౧౧ ॥ యథోక్తకారీవచనముత్తరంచైవసో
త్తరం । బృహస్పతిసమోబుద్ధ్యా మత్వారామానుజస్తదా ॥ ౧౨ ॥ కామక్రోధసముత్థేన భ్రాతుఃకోపాగ్నినావృ
తః । ప్రభంజనఇవాప్రీతః ప్రయయౌలక్ష్మణస్తదా ॥ ౧౩ ॥ సాలతాలాశ్వకర్ణాంశ్చతరసాపాతయన్ద్రుమాన్ ।
పర్యస్యన్గిరికూటాని ద్రుమానన్యాంశ్చవేగతః ॥ ౧౪ ॥ శిలాశ్చశకలీకుర్వన్పద్భ్యాంగజఇవాశుగః । దూరమేక
పదంత్యక్త్వా యయౌకార్యవశాద్ద్రుతమ్ ॥ ౧౫ ॥ తామపశ్యద్బలాకీర్ణాం హరిరాజమహాపురీమ్ । దుర్గామి
క్ష్వాకుశార్దూలః కిష్కింధాంగిరిసంకటే ॥ ౧౬ ॥ రోషాత్ప్రస్ఫురమాణోష్ఠస్సుగ్రీవంప్రతిలక్ష్మణః । దదర్శవా
నరాన్భీమాన్కిష్కింధాయాబహిశ్చరాన్ ॥ ౧౭ ॥ తందృష్ట్వావానరాస్సర్వే లక్ష్మణంపురుషర్షభం । శైలశృం
గాణిశతశః ప్రవృద్ధాంశ్చమహీరుహాన్ ॥ ౧౮ ॥ జగృహుఃకుంజరప్రఖ్యా వానరాఃపర్వతాంతరే । తాన్గృ
హీత్వాప్రహరణాన్హరీన్దృష్ట్వాతులక్ష్మణః ॥ ౧౯ ॥ బభూవద్విగుణంక్రుద్ధో బహ్వింధనఇవానలః । తంతేభయపరీ
తాంగాః క్రుద్ధం దృష్ట్వాప్లవంగమాః ॥ ౨౦ ॥ కాలమృత్యుం యుగాంతాభం శతశోవిద్రుతాదిశః । తతస్సుగ్రీవ
భవనం ప్రవిశ్యహరిపుంగవాః ॥ ౨౧ ॥ క్రోధమాగమనంచైవ లక్ష్మణస్యన్యవేదయన్ । తారయాసహితఃకామీ
సక్తఃకపివృషోరహః ॥ ౨౨ ॥ నతేషాంకపివీరాణాం శుశ్రావవచనంతదా । తతస్సచివసందిష్టాహరయోరోమహ

ర్షణాః ॥ ౨౩ ॥ గిరికుంజరమేఘాభా నగర్యా నిర్యయుస్తదా । నఖదంష్ట్రాయుధా ఘోరాస్సర్వే వికృతదర్శనాః ॥
సర్వే శార్దూలదర్పాశ్చ సర్వే చ వికృతాననాః । దశనాగబలాః కేచిత్ కేచిద్దశగుణోత్తరాః ॥ ౨౫ ॥ కేచిన్నా
గసహస్రస్య బభూవుస్తుల్యవిక్రమాః । (సంతి చౌఘబలాః కేచిత్ కేచిద్వాయుబలోత్తరాః ॥ ౨౬ ॥ అప్రమేయ
బలాః కేచిత్ తత్రాసన్ హరియూథపాః । తేన వానగసైన్యేన సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ ౨౭ ॥ తతో ద్వారాణి సర్వాణి
యువరాజో మహాబలః । పర్యధావత దుర్ధర్షో నక్షత్రాణీవ చన్ద్రమాః ॥ ౨౮ ॥) కృత్స్నం హి కపిభిర్వ్యాప్తాం దుర్
మహాస్త్రైర్మహాబలైః । అపశ్యల్లక్ష్మణః క్రుద్ధః కిష్కిన్ధాం తాం దురాసదామ్ ॥ ౨౯ ॥ తతస్తే హరయస్సర్వే ప్రా
కారపరిఘాంతరాత్ । నిష్క్రమ్యోదగ్రసత్త్వాస్తు తస్థురావిష్కృతం తదా ॥ ౩౦ ॥ సుగ్రీవస్య ప్రమాదం చ పూ
ర్వజం చార్తమాత్మవాన్ । బుద్ధ్వా క్రోధవశం వీరః పునరేవ జగామ సః ॥ ౩౧ ॥ స దీర్ఘోష్ణమహోచ్ఛ్వాసః కోపసం
రక్తలోచనః । బభూవ నరశార్దూలస్సధూమ ఇవ పావకః ॥ ౩౨ ॥ బాణశల్యస్స్ఫురజ్జిహ్వస్సాయకాసనభోగవాన్ ।
స్వతేజోవిషసంఘాతః పంచాస్య ఇవ పన్నగః ॥ ౩౩ ॥ తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం నాగేంద్రమివ కోపితమ్ । సమాసా
ద్యాంగదస్త్రాసాద్విషాదమగమద్భృశమ్ ॥ ౩౪ ॥ సోఽంగదం రోషతామ్రాక్షస్సందిదేశ మహాయశాః । సుగ్రీవః క
థ్యతాం వత్స మమాగమనమిత్యుత ॥ ౩౫ ॥ ఏష రామానుజః ప్రాప్తస్త్వత్సకాశమరిందమః । భ్రాతృవ్యసనసంత
ప్తో ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః ॥ ౩౬ ॥ తస్య వాక్యే యది రుచిః క్రియతాం సాధు వానర । ఇత్యుక్త్వా శీఘ్రమాగచ్ఛ వ
త్స వాక్యమరిందమ ॥ ౩౭ ॥ లక్ష్మణస్య వచశ్శ్రుత్వా శోకావిష్టోంగదోఽబ్రవీత్ । పితుస్సమీపమాగమ్య సౌమిత్రిర
యమాగతః ॥ ౩౮ ॥ అథాంగదస్తస్య వచో నిశమ్య సంభ్రాంతభావః పరిదీనవక్త్రః । నిపత్య తూర్ణం నృపతేస్తరస్వీ
తతః కుమారశ్చరణౌ వవందే ॥ ౩౯ ॥ సంగృహ్య పాదౌ పితురగ్ర్యతేజా జగ్రాహ మాతుః పునరేవ పాదౌ । పాదౌ రు
మాయాశ్చ నిపీడయిత్వా నివేదయామాస తతస్తమర్థమ్ ॥ ౪౦ ॥ స నిద్రాక్లాంతిసంవీతో వానరో న విబుద్ధవాన్ ।
బభూవ మదమత్తశ్చ మదనేన చ మోహితః ॥ ౪౧ ॥ తతః కిలకిలాం చక్రుర్లక్ష్మణం ప్రేక్ష్య వానరాః । ప్రసాదయ
న్తస్తం క్రుద్ధం భయమోహితచేతసః ॥ ౪౨ ॥ తే మహౌఘనిభం దృష్ట్వా వజ్రాశనిసమస్వనమ్ । సింహనాదం
సమం చక్రుర్లక్ష్మణస్య సమీపతః ॥ ౪౩ ॥ తేన శబ్దేన మహతా ప్రత్యబుధ్యత వానరః । మదవిహ్వలతామ్రాక్షో
వ్యాకులస్రగ్విభూషణః ॥ ౪౪ ॥ అథాంగదవచశ్శ్రుత్వా తేనైవ చ సమాగతౌ । మంత్రిణౌ వానరేంద్రస్య సం
మతోదారదర్శినౌ ॥ ౪౫ ॥ ప్లక్షశ్చైవ ప్రభావశ్చ మంత్రిణావర్థధర్మయోః । వక్తుముచ్చావచం ప్రాప్తం లక్ష్మణం
తౌ శశంసతుః ॥ ౪౬ ॥ ప్రసాదయిత్వా సుగ్రీవం వచనైస్సామనిశ్చితైః । ఆసీనం పర్యుపాసీనౌ యథా శక్రం
మరుత్పతిమ్ ॥ ౪౭ ॥ (సుగ్రీవసచివాస్సర్వే మంత్రార్థే సముపావిశన్ । వినీతశ్చ సుషేణశ్చ నీలోఽథ నళపనసౌ ॥ ౪౮ ॥
అంగదో వాలిసూనుశ్చ హనూమాంశ్చైవ బుద్ధిమాన్ । ఏతే సర్వే మహాత్మాన స్సుగ్రీవం వానరోత్తమాః ॥ ౪౯ ॥
ఆసీనం పర్యుపాసంత శక్రం సురగణా ఇవ । బలవిక్రమసంయుక్తా మంత్రే చ పరినిష్ఠితాః ॥ ౫౦ ॥ సుగ్రీవసచివా
స్సర్వే మంత్రాణామర్థసిద్ధయే । వక్తుముచ్చావచం ప్రాప్తం లక్ష్మణం తే శశంసిరే ॥ ౫౧ ॥ ప్రసాదయిత్వా సుగ్రీవం
వచనైస్సామనిశ్చితైః । ఉవాచ హనూమాన్వీరో యథా శక్రం బృహస్పతిః ॥ ౫౨ ॥) సత్యసంధౌ మహాభాగౌ భ్రా
తరౌ రామలక్ష్మణౌ । వయస్యభావం సంప్రాప్తౌ రాజ్యార్హౌ రాజ్యదాయినౌ ॥ ౫౩ ॥ తయోరేకో ధనుష్పాణిర్ద్వా
రి తిష్ఠతి లక్ష్మణః । యస్య భీతాః ప్రవేపంతో నాదాన్ ముంచంతి వానరాః ॥ ౫౪ ॥ స ఏష రాఘవభ్రాతా లక్ష్మణో వా
క్యసారథిః । వ్యవసాయరథః ప్రాప్తస్తస్య రామస్య శాసనాత్ ॥ ౫౫ ॥ అయం చ దయితో రాజంస్తారాయాస్తన
యోంగదః । లక్ష్మణేన సకాశం తే ప్రేషితస్త్వరయానఘ ॥ ౫౬ ॥ సోయం రోషపరీతాక్షో ద్వారి తిష్ఠతి వీర్యవాన్ ।

వానరాణాం నరపతే చక్షుషా ప్రదహన్నివ ॥ ౫౭ ॥ తస్యమూర్ధ్నా ప్రణమ్యత్వం సపుత్రస్సహబంధుభిః । గచ్ఛ శీఘ్రమితో రాజ రోషో హ్యస్య నివర్త్యతామ్ ॥ ౫౮ ॥ యదాహ రామో ధర్మాత్మా తత్కురుష్వసమాహితః । రాజంస్తిష్ఠస్వసమయే భవసత్యప్రతిశ్రవాః ॥ ౫౯ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ఏకత్రింశస్సర్గః ॥ ౪౬౮ ॥ ౯౩౬౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అంగదస్య వచశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవస్సచివైస్సహ । లక్ష్మణం కుపితం శ్రుత్వా ముమోచాసనమాత్మవాన్ ॥ ౧ ॥ సచివానబ్రవీద్వాక్యం నిశ్చిత్య గురులాఘవమ్ । మంత్రజ్ఞాన్మంత్రకుశలో మంత్రేషు పరినిష్ఠితాన్ ॥ ౨ ॥ నమే దుర్వ్యాహృతం కించిన్నాపి మే దురనుష్ఠితమ్ । లక్ష్మణో రాఘవభ్రాతా క్రుద్ధః కిమితి చింతయే ॥ ౩ ॥ అసుహృద్భిర్మమామిత్రైర్నిత్యమంతరదర్శిభిః । మమ దోషానసంభూతాన్ శ్రావితో రాఘవానుజః ॥ ౪ ॥ అత్ర తావద్యథాబుద్ధి సర్వైరేవ యథావిధి । భావస్య నిశ్చయస్తావద్విజ్ఞేయో నిపుణం శనైః ॥ ౫ ॥ నఖల్వస్తి మమ త్రాసో లక్ష్మణాన్నాపి రాఘవాత్ । మిత్రం త్వస్థానకుపితం జనయత్యేవ సంభ్రమమ్ ॥ ౬ ॥ సర్వథా సుకరం మిత్రం దుష్కరం పరిపాలనమ్ । అనిత్యత్వాత్తు చిత్తానాం ప్రీతిరల్పేపి భిద్యతే ॥ ౭ ॥ అతో నిమిత్తం త్రస్తోహం రామేణ తు మహాత్మనా । యన్మమోపకృతం శక్యం ప్రతికర్తుం న తన్మయా ॥ ౮ ॥ సుగ్రీవేణైవముక్తే తు హనూమాన్ హరిపుంగవః । ఉవాచ స్వేన తర్కేణ మధ్యే వానరమంత్రిణామ్ ॥ ౯ ॥ సర్వథా నైతదాశ్చర్యం యత్త్వం హరిగణేశ్వర । న విస్మరసి సుస్నిగ్ధముపకారకృతం శుభమ్ ॥ ౧౦ ॥ రాఘవేణ తు వీరేణ భయముత్సృజ్య దూరతః । త్వత్ప్రియార్థం హతో వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః ॥ ౧౧ ॥ సర్వథా ప్రణయాత్క్రుద్ధో రాఘవో నాత్ర సంశయః । భ్రాతరం సంప్రహితవాన్ లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనమ్ ॥ ౧౨ ॥ త్వం ప్రమత్తో న జానీషే కాలం కాలవిదాం వర । ఫుల్లసప్తచ్ఛదశ్యామా ప్రవృత్తా తు శరచ్ఛివా ॥ ౧౩ ॥ నిర్మలగ్రహనక్షత్రా ద్యౌః ప్రణష్టబలాహకా । ప్రసన్నాశ్చ దిశస్సర్వాస్సరితశ్చ సరాంసి చ ॥ ౧౪ ॥ ప్రాప్తముద్యోగకాలం తు నావైషి హరిపుంగవ । త్వం ప్రమత్త ఇతి వ్యక్తం లక్ష్మణోయమిహాగతః ॥ ౧౫ ॥ ఆర్తస్య హృతదారస్య పరుషం పురుషాంతరాత్ । వచనం మర్షణీయం తే రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ ౧౬ ॥ కృతాపరాధస్య హి తే నాన్యత్పశ్యామ్యహం క్షమమ్ । అంతరేణాంజలిం బద్ధ్వా లక్ష్మణస్య ప్రసాదనాత్ ॥ ౧౭ ॥ నియుక్తైర్మంత్రిభిర్వాచ్యో హ్యవశ్యం పార్థివో హితమ్ । అత ఏవ భయం త్యక్త్వా బ్రవీమ్యవధృతం వచః ॥ ౧౮ ॥ అభిక్రుద్ధస్సమర్థో హి చాపముద్యమ్య రాఘవః । సదేవాసురగంధర్వం వశే స్థాపయితుం జగత్ ॥ ౧౯ ॥ న స క్షమః కోపయితుం యః ప్రసాద్యః పునర్భవేత్ । పూర్వోపకారం స్మరతా కృతజ్ఞేన విశేషతః ॥ తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రస్ససుహృజ్జనః । రాజంస్తిష్ఠస్వసమయే భర్తుర్భార్యేవ తద్వశః ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ న రామరామానుజశాసనం త్వయా కపీంద్ర యుక్తం మనసాప్యపోహితుమ్ । మనో హి తే జ్ఞాస్యతి మానుషం బలం సరాఘవస్యాస్య సురేంద్రవర్చసః ॥ ౨౨ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ద్వాత్రింశస్సర్గః ॥ ౩౭౧ ॥ ౭౪౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ ప్రతిసమాదిష్టో లక్ష్మణః పరవీరహా । ప్రవివేశ గుహాం ఘోరాం కిష్కింధాం రామశాసనాత్ ॥ ౧ ॥ ద్వారస్థా హరయస్తత్ర మహాకాయా మహాబలాః । బభూవుర్లక్ష్మణం దృష్ట్వా సర్వే ప్రాంజలయస్స్థితాః ॥ ౨ ॥ నిశ్శ్వసంతం తు తం దృష్ట్వా క్రుద్ధం దశరథాత్మజమ్ । బభూవుర్హరయస్త్రస్తా న చైనం పర్యవారయన్ ॥ ౩ ॥ స తాం రత్నమయీం శ్రీమాన్ దివ్యాం పుష్పితకాననామ్ । రమ్యాం రత్నసమాకీర్ణాం దదర్శ మహతీం గుహామ్ ॥ ౪ ॥ హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం నానాపణ్యోపశోభితామ్ । సర్వకామఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితామ్ ॥ ౫ ॥ దేవగంధర్వపుత్రైశ్చ వానరైః కామరూపిభిః । దివ్యమాల్యాంబరధరైః శోభితాం ప్రియదర్శనైః ॥ ౬ ॥ చన్దనాగరుపద్మానాం గంధైస్సురభిగన్ధినామ్ । మైరేయాణాం మధూనాం చ సమ్మోదితమహాపథామ్ ॥

విన్ధ్యమేరుగిరిప్రఖ్యైః ప్రాసాదైః పరిభూషితామ్ । దదర్శ గిరినద్యశ్చ విమలాస్తత్ర రాఘవః ॥ ౮ ॥ అంగదస్య
గృహం రమ్యం మైన్దస్య ద్వివిదస్య చ । గవయస్య గవాక్షస్య గజస్య శరభస్య చ ॥ ౯ ॥ విద్యున్మాలేశ్చ సంపాతేస్సూ
ర్యాక్షస్య హనూమతః । వీరబాహోస్సుబాహోశ్చ నలస్య చ మహాత్మనః ॥ ౧౦ ॥ కుముదస్య సుషేణస్య తారజాం
బవతోస్తథా । దధివక్త్రస్య నీలస్య సుపాటలసునేత్రయోః ॥ ౧౧ ॥ ఏతేషాం కపిముఖ్యానాం రాజమార్గే మ
హాత్మనామ్ । దదర్శ గృహముఖ్యాని మహాసారాణి లక్ష్మణః ॥ ౧౨ ॥ పాణ్డురాభ్రప్రకాశాని దివ్యమాల్యయుతా
ని చ । ప్రభూతధనధాన్యాని స్త్రీరత్నైశ్శోభితాని చ ॥ ౧౩ ॥ పాణ్డురేణ తు శైలేన పరిక్షిప్తం దురాసదమ్ । వా
నరేన్ద్రగృహం రమ్యం మహేన్ద్రసదనోపమమ్ ॥ ౧౪ ॥ శుక్లైః ప్రాసాదశిఖరైః కైలాసశిఖరోపమైః । సర్వకామ
ఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితమ్ ॥ ౧౫ ॥ మహేన్ద్రదత్తైశ్శ్రీమద్భిర్నీలజీమూతసన్నిభైః । దివ్యపుష్పఫలై
ర్వృక్షైశ్శీతచ్ఛాయైర్మనోరమైః ॥ ౧౬ ॥ హరిభిస్సంవృతద్వారం బలిభిశ్శస్త్రపాణిభిః । దివ్యమాల్యావృతం శుభ్రం
తప్తకాంచనతోరణమ్ ॥ ౧౭ ॥ సుగ్రీవస్య గృహం రమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః । అవార్యమాణస్సౌమిత్రిర్మహా
భ్రమివ భాస్కరః ॥ ౧౮ ॥ స సప్త కక్ష్యా ధర్మాత్మా నానాజనసమాకులాః । ప్రవిశ్య సుమహద్గుప్తం దదర్శాన్తః
పురం మహత్ ॥ ౧౯ ॥ హైమరాజతపర్యంకైర్బహుభిశ్చ వరాసనైః । మహార్హాస్తరణోపేతైస్తత్ర తత్రోపశో
భితమ్ ॥ ౨౦ ॥ ప్రవిశన్నేవ సతతం శుశ్రావ మధురస్వరమ్ । తన్త్రీగీతసమాకీర్ణం సమగీతపదాక్షరమ్ ॥ ౨౧ ॥
బహ్వీశ్చ వివిధాకారా రూపయౌవనగర్వితాః । స్త్రియస్సుగ్రీవభవనే దదర్శ స మహాబలః ॥ ౨౨ ॥ దృష్ట్వాభిజ
నసంపన్నాశ్చిత్రమాల్యకృతస్రజః । ఫలమాల్యకృతవ్యగ్రా భూషణోత్తమభూషితాః ॥ ౨౩ ॥ నాతృప్తాన్నా
పి చావ్యగ్రాన్నానుదాత్తపరిచ్ఛదాన్ । సుగ్రీవానుచరాంశ్చాపి లక్షయామాస లక్ష్మణః ॥ ౨౪ ॥ కూజితం నూపు
రాణాం చ కాఞ్చీనాం నినదం తథా । సన్నిశమ్య తతశ్శ్రీమాం సౌమిత్రిర్లజ్జితోఽభవత్ ॥ ౨౫ ॥ రోషవేగప్రకుపి
తశ్శ్రుత్వా చాభరణస్వనమ్ । చకార జ్యాస్వనం వీరో దిశశ్శబ్దేన పూరయన్ ॥ ౨౬ ॥ చారిత్రేణ మహాబాహు
రపకృష్టస్స లక్ష్మణః । తస్థావేకాన్తమాశ్రిత్య రామకోపసమన్వితః ॥ ౨౭ ॥ తేన చాపస్వనేనాథ సుగ్రీవః ప్లవగాధి
పః । విజ్ఞాయాగమనం త్రస్తస్సంచచాల వరాసనాత్ ॥ ౨౮ ॥ (అంగదేన యథా మహ్యం పురస్తాత్ప్రతివేదితం ।
సువ్యక్తమేష సంప్రాప్తస్సౌమిత్రిర్భ్రాతృవత్సలః ॥ ౨౯ ॥) అఙ్గదేన సమాఖ్యాతం జ్యాస్వనేన చ వానరః । బు
బుధే లక్ష్మణం ప్రాప్తం ముఖం చాస్య వ్యశుష్యత ॥ ౩౦ ॥ తతస్తారాం హరిశ్రేష్ఠస్సుగ్రీవః ప్రియదర్శనామ్ । ఉవాచ
హితమవ్యగ్రస్త్రాససంభ్రాన్తమానసః ॥ ౩౧ ॥ కిన్ను తత్కారణం సుభ్రు ప్రకృత్యా మృదుమానసః । సరోష ఇ
వ సంప్రాప్తో యేనాయం రాఘవానుజః ॥ ౩౨ ॥ కిం పశ్యసి కుమారస్య రోషస్థానమనిన్దితే । న ఖల్వకారణే కోప
మాహరేన్నరసత్తమః ॥ ౩౩ ॥ యదస్య కృతమస్మాభిర్బుధ్యసే కించిదప్రియమ్ । తద్బుద్ధ్యా సంప్రధార్యాశు క్షి
ప్రమర్హసి భాషితుమ్ ॥ ౩౪ ॥ అథవా స్వయమేవైనం ద్రష్టుమర్హసి భామిని । వచనైస్సాన్త్వయుక్తైశ్చ ప్రసా
దయితుమర్హసి ॥ ౩౫ ॥ త్వద్దర్శనవిశుద్ధాత్మా న స కోపం కరిష్యతి । న హి స్త్రీషు మహాత్మానః క్వచిత్కుర్వన్తి దా
రుణమ్ ॥ ౩౬ ॥ త్వయా సాన్త్వైరుపక్రాన్తం ప్రసన్నేన్ద్రియమానసమ్ । తతః కమలపత్రాక్షం ద్రక్ష్యామ్య
హమరిన్దమమ్ ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ । సా ప్రస్ఖలన్తీ మదవిహ్వలాక్షీ ప్రలంబకాఞ్చీగుణహేమసూత్రా । సలక్షణా లక్ష్మ
ణసన్నిధానం జగామ తారా నమితాఙ్గయష్టిః ॥ ౩౮ ॥ స తాం సమీక్ష్యైవ హరీశపత్నీం తస్థావుదాసీనతయా మ
హాత్మా । అవాఙ్ముఖోఽభూన్మనుజేన్ద్రపుత్రః స్త్రీసన్నికర్షాద్వినివృత్తకోపః ॥ ౩౯ ॥ సా పానయోగాద్వినివృ
త్తలజ్జా దృష్టిప్రసాదాచ్చ నరేన్ద్రసూనోః । ఉవాచ తారా ప్రణయప్రగల్భం వాక్యం మహార్థం పరిసాన్త్వపూ

ర్యమ్ ॥ ౪౦ ॥ కింకోపమూలంమనుజేన్ద్రపుత్రకస్తేనసంతిష్ఠతివాఙ్నిదేశే । కశ్శుష్కవృక్షంవనమాపతంతందవా
గ్నిమాసీదతినిర్విశంకః ॥ ౪౧ ॥ సతస్యావచనంశ్రుత్వాసాంత్వపూర్వమశంకితమ్ । భూయఃప్రణయదృష్టా
ర్థం లక్ష్మణోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౨ ॥ కిమయంకామవృత్తస్తే లుప్తధర్మార్థసంగ్రహః । భర్తాభర్తృహితేయు
క్తే నచైనమవబుధ్యసే ॥ ౪౩ ॥ నచింతయతిరాజ్యార్థం నాస్మాంశ్శోకపరాయణాన్ । సామాత్యపరిషత్తారే పా
నమేవోపసేవతే ॥ ౪౪ ॥ సమాసాంశ్చతురఃకృత్వా ప్రమాణంప్లవగేశ్వరః । వ్యతీతాంస్తాన్మదవ్యగ్రో విహర
న్నావబుధ్యతే ॥ ౪౫ ॥ నహిధర్మార్థసిద్ధ్యర్థం పానమేవంప్రశస్యతే । పానాదర్థశ్చకామశ్చధర్మశ్చపరిహీయతే॥
ధర్మలోపోమహాంస్తావత్కృతేహ్యప్రతికుర్వతః । అర్థలోపశ్చమిత్రస్య నాశేగుణవతోమహాన్ ॥ ౪౬ ॥ మి
త్రంహ్యర్థగుణశ్రేష్ఠం సత్యధర్మపరాయణం । తద్ద్వయంతుపరిత్యక్తం నతుధర్మేవ్యవస్థితం ॥ ౪౭ ॥ తదేవంప్ర
స్తుతేకార్యే కార్యమస్మాభిరుత్తరం । యత్కార్యంకార్యతత్త్వజ్ఞే తదుదాహర్తుమర్హసి ॥ ౪౮ ॥ సాతస్యధర్మా
ర్థసమాధియుక్తం నిశమ్యవాక్యంమధురస్వభావం । తారాగతార్థేమనుజేన్ద్రకార్యే విశ్వాసయుక్తంతమువా
చభూయః ॥ ౫౦ ॥ నకోపకాలఃక్షితిపాలపుత్రనచాతికోపస్స్వజనేవిధేయః । త్వదర్థకామస్యజనస్యతస్య ప్ర
మాదమప్యర్హసివీరసోఢుం ॥ ౫౧ ॥ కోపంకథంనామగుణప్రకృష్టః కుమారకుర్యాదపకృష్టసత్త్వే । కస్త్వద్విధః
కోపవశంహిగచ్ఛేత్సత్త్వావరుద్ధస్తపసఃప్రసూతిః ॥ ౫౨ ॥ జానామికోపంహరివీరబంధోః జానామికార్యస్యచకా
లసంగం । జానామికార్యంత్వయియత్కృతంన స్తచ్చాపిజానామియదత్రకార్యం ॥ ౫౩ ॥ తచ్చాపిజానామియ
థావిషహ్యం బలంనరశ్రేష్ఠశరీరజస్య । జానామియస్మింశ్చజనేవబద్ధం కామేనసుగ్రీవమసక్తమద్య ॥ ౫౪ ॥ నశా
మతస్త్రేతవబుద్ధిరస్తి త్వంవైయథామన్యువశంప్రపన్నః । నదేశకాలౌహినచార్థధర్మా వవేక్షతేకామరతిర్మను
ష్యః ॥ ౫౫ ॥ తంకామవృత్తంమమసన్నికృష్టంకామాభియోగాచ్చనివృత్తలజ్జం । క్షమస్వతావత్పరవీరహన్తస్త్వ
ద్భ్రాతరంవానరవంశనాథం ॥ ౫౬ ॥ మహర్షయోధర్మతపోభికామాః కామానుకామాఃప్రతిబద్ధమోహాః ।అ
యంప్రకృత్యాచపలఃకపిస్తు కథంనసజ్జేతసుఖేషురాజా ॥ ౫౭ ॥ ఇత్యేవముక్త్వావచనంమహార్థం సావానరీలక్ష్మ
ణమప్రమేయం । పునస్సఖేలంమదవిహ్వలంచ భర్తుర్హితంవాక్యమిదంబభాషే ॥ ౫౮ ॥ ఉద్యోగస్తుచిరాజ్ఞప్త
స్సుగ్రీవేణనరోత్తమ । కామస్యాపివిధేయేన తవార్థప్రతిసాధనే ॥ ౫౯ ॥ ఆగతాహిమహావీర్యా హరయః
కామరూపిణః । కోటీశతసహస్రాణి నానానగనివాసినః ॥ ౬౦ ॥ తదాగచ్ఛమహాబాహో చారిత్రంరక్షితంత్వ
యా । అచ్ఛలంమిత్రభావేనసతాందారావలోకనమ్ ॥ ౬౧ ॥ తారయాచాభ్యనుజ్ఞాత స్త్వరయాచాభిచోది
తః । ప్రవివేశమహాబాహు రభ్యంతరమరిందమః ॥ ౬౨ ॥ తతస్సుగ్రీవమాసీనం కాంచనేపరమాసనే । మహా
ర్హాస్తరణోపేతే దదర్శాదిత్యసన్నిభమ్ ॥ ౬౩ ॥ దివ్యాభరణచిత్రాంగం దివ్యరూపంయశస్వినమ్ । దివ్యమా
ల్యాంబరధరం మహేన్ద్రమివదుర్జయమ్ ॥ ౬౪ ॥ దివ్యాభరణమాల్యాభిః ప్రమదాభిస్సమావృతమ్ । లక్ష్మ
ణఃపరవీరఘ్నో రామకోపాభిపీడితః ॥ ౬౫ ॥ సంరబ్ధతరరక్తాక్షో బభూవాన్తకసన్నిభః ॥ ఓమ్ ॥ రుమాన్తువీ
రఃపరిరభ్యగాఢంవరాసనస్థోవరహేమవర్ణః । దదర్శసౌమిత్రిమదీనసత్త్వంవిశాలనేత్రస్సువిశాలనేత్రమ్॥౬౬॥
ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే త్రయస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౨౭౪ ॥ ౫౪౮౦ ॥ *************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తమప్రతిహతంక్రుద్ధం ప్రవిష్టంపురుషర్షభం । సుగ్రీవోలక్ష్మణందృష్ట్వాబ
భూవవ్యథితేన్ద్రియః ॥ ౧ ॥ క్రుద్ధంనిశ్వసమానంతం ప్రదీప్తమివతేజసా । భ్రాతృవ్యసనసంతప్తం దృష్ట్వాదశర
థాత్మజమ్ ॥ ౨ ॥ ఉత్పపాతహరిశ్రేష్ఠోహిత్వాసౌవర్ణమాసనం । మహాన్మహేన్ద్రస్యయథాస్వలంకృతఇవధ్వజః ॥

ఉత్పతంతమనూత్పేతూ రుమాప్రభృతయస్స్త్రియః । సుగ్రీవం గగనే పూర్ణచన్ద్రం తారాగణా ఇవ ॥ ౪ ॥ సం
రక్తనయనశ్శ్రీమాన్ విచచాల కృతాంజలిః । బభూవావస్థితస్తత్ర కల్పవృక్షో మహానివ ॥ ౫ ॥ రుమాద్వితీయం
సుగ్రీవం నారీమధ్యగతం స్థితమ్ । అబ్రవీల్లక్ష్మణః క్రుద్ధస్సతారం శశినం యథా ॥ ౬ ॥ సత్త్వాభిజనసంపన్నస్సా
నుక్రోశో జితేన్ద్రియః । కృతజ్ఞస్సత్యవాదీ చ రాజా లోకే మహీయతే ॥ ౭ ॥ యస్తు రాజా స్థితోఽధర్మే మిత్రాణాము
పకారిణామ్ । మిథ్యా ప్రతిజ్ఞాం కురుతే కో నృశంసతరస్తతః ॥ ౮ ॥ శతమశ్వానృతే హన్తి సహస్రం తు గవానృతే ।
ఆత్మానం స్వజనం హంతి పురుషః పురుషానృతే ॥ ౯ ॥ పూర్వం కృతార్థో మిత్రాణాం న తత్ప్రతికరోతి యః । కృత
ఘ్నస్సర్వభూతానాం స వధ్యః ప్లవగేశ్వర ॥ ౧౦ ॥ గీతోఽయం బ్రహ్మణా శ్లోకస్సర్వలోకనమస్కృతః । దృష్ట్వా కృ
తఘ్నం క్రుద్ధేన తన్నిబోధ ప్లవంగమ ॥ ౧౧ ॥ గోఘ్నే చైవ సురాపే చ చోరే భగ్నవ్రతే తథా । నిష్కృతిర్విహి
తా సద్భిః కృతఘ్నే నాస్తి నిష్కృతిః ॥ ౧౨ ॥ అనార్యస్త్వం కృతఘ్నశ్చ మిథ్యావాదీ చ వానర । పూర్వం కృతా
ర్థో రామస్య న తత్ప్రతికరోషి యత్ ॥ ౧౩ ॥ నను నామ కృతార్థేన త్వయా రామస్య వానర । సీతాయా మార్గ
ణే యత్నః కర్తవ్యః కృతమిచ్ఛతా ॥ ౧౪ ॥ స త్వం గ్రామ్యేషు భోగేషు సక్తో మిథ్యాప్రతిశ్రవః । న త్వాం రామో
విజానీతే సర్పం మణ్డూకరావిణమ్ ॥ ౧౫ ॥ మహాభాగేన రామేణ పాపః కరుణవేదినా । హరీణాం ప్రాపితో రా
జ్యం త్వం దురాత్మా మహాత్మనా ॥ ౧౬ ॥ కృతం చేన్నాభిజానీషే రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । సద్యస్త్వం నిశితైర్బా
ణైర్హతో ద్రక్ష్యసి వాలినమ్ ॥ ౧౭ ॥ న చ సంకుచితః పంథా యేన వాలీ హతో గతః । సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిప
థమన్వగాః ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥ న నూనమిక్ష్వాకువరస్య కార్ముకాచ్చ్యుతాంఛరాన్పశ్యసి వజ్రసన్నిభాన్ । తత
స్సుఖం నామ నిషేవసే సుఖీ న రామకార్యం మనసాప్యవేక్షసే ॥ ౧౯ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే చతుస్త్రింశ
స్సర్గః ॥ ౧౭౭ ॥ ౩౫౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా బ్రువాణం సౌమిత్రిం ప్రదీప్తమివ తేజసా । అబ్రవీల్లక్ష్మణం తారా తా
రాధిపనిభాననా ॥ ౧ ॥ నైవం లక్ష్మణ వక్తవ్యో నాయం పరుషమర్హతి । హరీణామీశ్వరశ్శ్రోతుం తవ వక్త్రాద్వి
శేషతః ॥ ౨ ॥ నైవాకృతజ్ఞస్సుగ్రీవో న శఠో నాపి దారుణః । నైవానృతకథో వీర న జిహ్మశ్చ కపీశ్వరః ॥ ౩ ॥ ఉపకా
రం కృతం వీరో నాప్యయం విస్మృతః కపిః । రామేణ వీర సుగ్రీవో యదన్యైర్దుష్కరం రణే ॥ ౪ ॥ రామప్రసా
దాత్కీర్తిం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ । ప్రాప్తవానిహ సుగ్రీవో రుమాం మాం చ పరంతప ॥ ౫ ॥ సుదుఃఖం శయి
తః పూర్వం ప్రాప్యేదం సుఖముత్తమమ్ । ప్రాప్తకాలం న జానీతే విశ్వామిత్రో యథా మునిః ॥ ౬ ॥ ఘృతాచ్యాం
కిల సంసక్తో దశవర్షాణి లక్ష్మణ । అహోఽమన్యత ధర్మాత్మా విశ్వామిత్రో మహామునిః ॥ ౭ ॥ స హి ప్రాప్తం న జా
నీతే కాలం కాలవిదాం వరః । విశ్వామిత్రో మహాతేజాః కిం పునర్యః పృథగ్జనః ॥ ౮ ॥ దేహధర్మం గతస్యాస్య పరిశ్రా
న్తస్య లక్ష్మణ । అవితృప్తస్య కామేషు కామం క్షన్తుమిహార్హసి ॥ ౯ ॥ న చ రోషవశం తాత గన్తుమర్హసి లక్ష్మణ । ని
శ్చయార్థమవిజ్ఞాయ సహసా ప్రాకృతో యథా ॥ ౧౦ ॥ సత్త్వయుక్తా హి పురుషాస్త్వద్విధాః పురుషర్షభ । అ
విమృశ్య న రోషస్య సహసా యాన్తి వశ్యతామ్ ॥ ౧౧ ॥ ప్రసాదయే త్వాం ధర్మజ్ఞ సుగ్రీవార్థే సమాహితా । మ
హాన్రోషసముత్పన్నస్సంరమ్భస్త్యజ్యతామయమ్ ॥ ౧౨ ॥ రుమాం మాం కపిరాజ్యం చ ధనధాన్యవసూని చ । రా
మప్రియార్థం సుగ్రీవస్త్యజేదితి మతిర్మమ ॥ ౧౩ ॥ సమానేష్యతి సుగ్రీవస్సీతయా సహ రాఘవమ్ । శశాంకమివ
రోహిణ్యా నిహత్వా రావణం రణే ॥ ౧౪ ॥ శతకోటిసహస్రాణి లఙ్కాయాం కిల రక్షసామ్ । అయుతాని చ షట్త్రిం
శత్సహస్రాణి శతాని చ ॥ ౧౫ ॥ అహత్వా తాంశ్చ దుర్ధర్షాన్రాక్షసాన్కామరూపిణః । న శక్యో రావణో హన్తుం

యేనసా మైథిలీహృతా ॥ ౧౬ ॥ తేనశక్యోరణేహన్తు మసహాయేనలక్ష్మణ । రావణఃపాపకర్మాచ సుగ్రీవేణవి
శేషతః ॥ ౧౭ ॥ ఏవమాఖ్యాతవాన్వాలీసహ్యభిజ్ఞోహరీశ్వరః ।ఆగమస్తునమేవ్యక్తశ్శ్రోవాత్తస్మాద్బ్రవీమ్యహం॥
త్వత్సహాయనిమిత్తంవై ప్రేషితాహరిపుఙ్గవాః । ఆనేతుంవానరాన్యుద్ధే సుబహూన్హరియూథపాన్ ॥ ౧౯ ॥
తాంశ్చప్రతీక్షమాణోయం విక్రాన్తాంత్సుమహాబలాన్ । రాఘవస్యార్థసిద్ధ్యర్థం ననిర్యాతిహరీశ్వరః ॥౨౦
కృతాతుసంస్థాసామిత్రే సుగ్రీవేణయథాపురా । అద్యతైర్వానరైస్సర్వై రాగన్తవ్యంమహాబలైః ॥ ౨౧ ॥ఋ
క్షకోటిసహస్రాణి గోలాఙ్గూలశతానిచ । అద్యత్వాముపయాస్యన్తి జహికోపమరిన్దమ ॥ ౨౨ ॥ కోట్యోనే
కాస్తుకాకుత్స్థ కపీనాందీప్తతేజసామ్ ॥ ఓమ్ ॥ తవహిముఖమిదంనిరీక్ష్యకోపాత్క్షతజనిభేనయనేనిరీక్షమాణాః
హరివరవనితానయాన్తిశాన్తిం ప్రథమభయస్యహిశఙ్కితాస్స్మసర్వాః ॥ ౨౩ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాణ్డేపం
చత్రింశస్సర్గః ॥ ౮౦ ॥౧౬౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తస్తారయావాక్యం ప్రశ్రితంధర్మసంహితమ్ । మృదుస్వభావస్సౌ
మిత్రిః ప్రతిజగ్రాహతద్వచః ॥ ౧ ॥ తస్మిన్ప్రతిగృహీతేతు వాక్యేహరిగణేశ్వరః । లక్ష్మణాత్సుమహత్త్రాసం
వస్త్రంక్లిన్నమివాత్యజత్ ॥ ౨ ॥ తతఃకణ్ఠగతంమాల్యం చిత్రంబహుగుణంమహత్ । చిచ్ఛేదవిమదశ్చాసీత్సుగ్రీ
వోవానరేశ్వరః ॥ ౩ ॥ సలక్ష్మణంభీమబలంసర్వవానరసత్తమః । అబ్రవీత్ప్రశ్రితంవాక్యం సుగ్రీవస్సంప్రహ
ర్షయన్ ॥ ౪ ॥ ప్రణష్టాశ్రీశ్చకీర్తిశ్చ కపిరాజ్యంచశాశ్వతమ్ । రామప్రసాదాత్సౌమిత్రే పునఃప్రాప్తమిదం
మయా ॥ ౫ ॥ కశ్శక్తస్తస్యదేవస్య ఖ్యాతస్యస్వేనకర్మణా । తాదృశంవిక్రమంవీర ప్రతికర్తుమరిన్దమ ॥ ౬॥
సీతాంప్రాప్స్యతిధర్మాత్మా వధిష్యతిచరావణమ్ । సహాయమాత్రేణమయారాఘవస్స్వేనతేజసా ॥ ౭ ॥ స
హాయకృత్యంకింతస్య యేనసప్తమహాద్రుమాః । శైలశ్చవసుధాచైవ బాణేనైకేనదారితాః ॥ ౮ ॥ ధనుర్విస్ఫా
రయానస్య యస్యశబ్దేనలక్ష్మణ । సశైలాకమ్పితాభూమి స్సహాయైస్తస్యకిన్నువై ॥ ౯ ॥ అనుయాత్రాంనరేన్ద్ర
స్యకరిష్యేహంనరర్షభ । గచ్ఛతోరావణంహన్తుం వైరిణంసపురస్సరం ॥ ౧౦ ॥ యదికిఞ్చిదతిక్రాన్తం విశ్వా
సాత్ప్రణయేనవా । ప్రేష్యస్యక్షమితవ్యం మేనకశ్చిన్నాపరాధ్యతి ॥ ౧౧ ॥ ఇతితస్యబ్రువాణస్య సుగ్రీవస్యమ
హాత్మనః । అభవల్లక్ష్మణఃప్రీతః ప్రేమ్ణాచైనమువాచహ ॥ ౧౨ ॥ సర్వథాహిమమభ్రాతా సనాథోవానరేశ్వర ।
త్వయానాథేనసుగ్రీవ ప్రశ్రితేనవిశేషతః ॥ ౧౩ ॥ యస్తేప్రభావస్సుగ్రీవ యచ్చతేశౌచముత్తమం । అర్హ
స్త్వంకపిరాజ్యస్యశ్రియంభోక్తుమనుత్తమాం ॥ ౧౪ ॥ సహాయేనచసుగ్రీవ త్వయారామఃప్రతాపవాన్ । వ
ధిష్యతిరణేశత్రూన్నచిరాన్నాత్రసంశయః ॥ ౧౫ ॥ ధర్మజ్ఞస్యకృతజ్ఞస్య సంగ్రామేష్వనివర్తినః । ఉపపన్నం
చయుక్తంచ సుగ్రీవతవభాషితమ్ ॥ ౧౬ ॥ దోషజ్ఞస్సతిసామర్థ్యే కోన్యోభాషితుమర్హతి । వర్జయిత్వామమ
జ్యేష్ఠం త్వాంచవానరసత్తమ ॥ ౧౭ ॥ సదృశశ్చాసిరామస్య విక్రమేణబలేనచ । సహాయోదైవతైర్దత్తశ్చి
రాయహరిపుఙ్గవ ॥ ౧౮ ॥ కిన్తుశీఘ్రమితోవీరనిష్క్రామత్వంమయాసహ । సాన్త్వయస్వవయస్యంత్వంభార్యా
హరణకర్శితమ్ ॥ ౧౯ ॥ యచ్చశోకాభిభూతస్య శ్రుత్వారామస్యభాషితమ్ । మయాత్వంపరుషాణ్యుక్తస్తచ్చ
త్వంక్షన్తుమర్హసి ॥ ౨౦ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాణ్డే షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౬౩౦ ॥ ౧౨౬౦౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తస్తుసుగ్రీవో లక్ష్మణేనమహాత్మనా । హనూమన్తంస్థితంపార్శ్వే
సచివంత్విదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ మహేన్ద్రహిమవద్వింధ్య కైలాసశిఖరేషుచ । మన్దరేపాణ్డుశిఖరే పఞ్చశైలే
షుయేస్థితాః ॥ ౨ ॥ తరుణాదిత్యవర్ణేషుభ్రాజమానేషుసర్వశః । పర్వతేషుసముద్రాన్తేపశ్చిమస్యాంచయేదిశి॥౩॥

ఆదిత్యభవనే చైవ గిరౌ సంధ్యాభ్రసన్నిభే । పద్మతాళవనం భీమం సంశ్రితా హరిపుంగవాః ॥ ౪ ॥ అంజనాంబుద
సంకాశాః కుంజరప్రతిమౌజసః । అంజనే పర్వతే చైవ నివసంతి ప్లవంగమాః ॥ ౫ ॥ మనశ్శిలాగుహావాసా వాన
రాః కనకప్రభాః । మేరుపార్శ్వగతాశ్చైవ యే ధూమ్రగిరిసంశ్రితాః ॥ ౬ ॥ తరుణాదిత్యవర్ణాశ్చ పర్వతే
చ మహారుణే । పిబన్తో మధుమైరేయం భీమవేగాః ప్లవంగమాః ॥ ౭ ॥ వనేషు చ సురమ్యేషు సుగంధిషు మహత్సు
చ । తాపసానాం చ రమ్యేషు వనాన్తేషు సమంతతః ॥ ౮ ॥ తాంస్తాం స్త్వమానయ క్షిప్రం పృథివ్యాం సర్వవా
నరాన్ । సామదానాదిభిస్సర్వై రాశు ప్రేషయ వానరాన్ ॥ ౯ ॥ ప్రేషితాః ప్రథమం యే చ మయాఽఽజ్ఞాతా
మహాజవాః । త్వరణార్థం తు భూయస్త్వం హరీంత్సంప్రేషయాపరాన్ ॥ ౧౦ ॥ యే ప్రసక్తాశ్చ కామేషు దీర్ఘ
సూత్రాశ్చ వానరాః । ఇహానయస్వ తాంత్సర్వాం చ్ఛీఘ్రం తు మమ శాసనాత్ ॥ ౧౧ ॥ అహోభిర్దశభిర్యే చ
నాగచ్ఛంతి మమాజ్ఞయా । హంతవ్యాస్తే దురాత్మానో రాజశాసనదూషకాః ॥ ౧౨ ॥ శతాన్యథ సహస్రాణాం కో
ట్యశ్చ మమ శాసనాత్ । ప్రయాంతు కపిసింహానాం దిశో మమ మతే స్థితాః ॥ ౧౩ ॥ మేఘపర్వతసంకాశాశ్ఛా
దయంత ఇవాంబరమ్ । ఘోరరూపాః కపిశ్రేష్ఠా యాంతు మచ్ఛాసనాదితః ॥ ౧౪ ॥ తే గతిజ్ఞా గతిం జ్ఞాత్వా పృథి
వ్యాం సర్వవానరాః । ఆనయంతు హరీంత్సర్వాం స్త్వరితాశ్శాసనాన్మమ ॥ ౧౫ ॥ తస్య వానరరాజస్య శ్రుత్వా
వాయుసుతో వచః । దిక్షు సర్వాసు విక్రాంతాన్ప్రేషయామాస వానరాన్ ॥ ౧౬ ॥ తే పదం విష్ణువిక్రాంతం ప
తత్రి జ్యోతిరధ్వగాః । ప్రయాతాః ప్రహితా రాజ్ఞా హరయస్తత్క్షణేన వై ॥ ౧౭ ॥ తే సముద్రేషు గిరిషు వనేషు
చ సరస్సు చ । వానరా వానరాంత్సర్వాన్రామహేతోరచోదయన్ ॥ ౧౮ ॥ మృత్యుకాలోపమస్యాజ్ఞాం రాజ
రాజస్య వానరాః । సుగ్రీవస్యాయయుశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవభయదర్శినః ॥ ౧౯ ॥ తతస్తేఽంజనసంకాశా గిరేస్తస్మాన్మహా
జవాః । తిస్రః కోట్యః ప్లవంగానాం నిర్యయుర్యత్ర రాఘవః ॥ ౨౦ ॥ అస్తం గచ్ఛతి యత్రార్కస్తస్మిన్గిరివరే స్థి
తాః । తప్తహేమమహాభాసస్తస్మాత్కోట్యో దశ చ్యుతాః ॥ ౨౧ ॥ కైలాసశిఖరేభ్యశ్చ సింహకేసరవర్చసాం ।
తతః కోటిసహస్రాణి వానరాణాముపాగమన్ ॥ ౨౨ ॥ ఫలమూలేన జీవంతో హిమవంతముపాశ్రితాః । తేషాం
కోటిసహస్రాణాం సహస్రం సమవర్తత ॥ ౨౩ ॥ అంగారకసమానానాం భీమానాం భీమకర్మణామ్ । వింధ్యాద్వా
నరకోటీనాం సహస్రాణ్యాపతన్ ద్రుతమ్ ॥ ౨౪ ॥ క్షీరోదవేలానిలయాస్తమాలవనవాసినః । నారికేళాశనాశ్చై
వ తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే ॥ ౨౫ ॥ వనేభ్యో గహ్వరేభ్యశ్చ సరిద్భ్యశ్చ మహాజవా । ఆగచ్ఛద్వానరీ సేనా పిబం
తీవ దివాకరమ్ ॥ ౨౬ ॥ యే తు త్వరయితుం యాతా వానరాస్సర్వవానరాన్ । తే వీరా హిమవచ్ఛైలం దదృశుస్తం
మహాద్రుమమ్ ॥ ౨౭ ॥ తస్మిన్గిరివరే రమ్యే యజ్ఞో మాహేశ్వరః పురా । సర్వదేవమనస్తోషో బభౌ దివ్యో మనోహ
రః ॥ ౨౮ ॥ అన్ననిష్యందజాతాని మూలాని చ ఫలాని చ । అమృతాస్వాదకల్పాని దదృశుస్తత్ర వానరాః ॥
తదన్నసంభవం దివ్యం ఫలం మూలం మనోహరమ్ । యః కశ్చిత్సకృదశ్నాతి మాసం భవతి తర్పితః ॥ ౩౦ ॥ తాని
మూలాని దివ్యాని ఫలాని చ ఫలాశనాః । ఔషధాని చ దివ్యాని జగృహుర్హరియూథపాః ॥ ౩౧ ॥ తస్మాచ్చ యజ్ఞా
యతనాత్పుష్పాణి సురభీణి చ । ఆనిన్యుర్వానరా గత్వా సుగ్రీవప్రియకారణాత్ ॥ ౩౨ ॥ తే తు సర్వే హరివరాః
పృథివ్యాం సర్వవానరాన్ । సంచోదయిత్వా త్వరితా యూథానాం జగ్మురగ్రతః ॥ ౩౩ ॥ తే తు తేన ముహూర్తేన
యూథపాః శీఘ్రగామినః । కిష్కింధాం త్వరయా ప్రాప్తాః సుగ్రీవో యత్ర వానరః ॥ ౩౪ ॥ తే గృహీత్వౌషధీస్స
ర్వాః ఫలం మూలం చ వానరాః । తం ప్రతిగ్రాహయామాసుర్వచనం చేదమబ్రువన్ ॥ ౩౫ ॥ సర్వే పరిగతా
శ్శైలాస్సముద్రాశ్చ వనాని చ । పృథివ్యాం వానరాస్సర్వే శాసనాదుపయాంతి తే ॥ ౩౬ ॥ ఏవం శ్రుత్వా తతో

హృష్టస్సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః । ప్రతిజగ్రాహ తత్ప్రీతస్తేషాం సర్వముపాయనమ్॥ ౩౭ ॥ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకా
ండే సప్తత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౩౩ ॥ ౧౦౬౬౦ ॥ **
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రతిగృహ్యచతత్సర్వ ముపాయనముపాహృతమ్ । వానరాంత్సాంత్వయి
త్వాచ సర్వానేవవ్యసర్జయత్ ॥ ౧ ॥ విసర్జయిత్వాసహరీం చ్ఛూరాంస్తాన్కృతకర్మణః । మేనేకృతార్థ
మాత్మానం రాఘవంచమహాబలమ్ ॥ ౨ ॥ సలక్ష్మణోభీమబలం సర్వవానరసత్తమమ్ । అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం
సుగ్రీవంసంప్రహర్షయన్ ॥ ౩ ॥ కిష్కింధాయావినిష్క్రామ యదితేసౌమ్యరోచతే । తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా
లక్ష్మణస్యసుభాషితమ్ ॥ ౪ ॥ సుగ్రీవఃపరమప్రీతో వాక్యమేతదువాచహ । ఏవంభవతుగచ్ఛావ స్థేయంత్వచ్ఛా
సనేమయా ॥ ౫ ॥ తమేవముక్త్వాసుగ్రీవో లక్ష్మణంశుభలక్షణమ్ । విసర్జయామాసతదా తారాద్యాశ్చైవయో
షితః ॥ ౬ ॥ ఏతేత్యుచ్చైర్హరివరాన్సుగ్రీవస్సముదాహరత్ । తస్యతద్వచనంశ్రుత్వాహరయశ్శీఘ్రమాయయుః
బద్ధాంజలిపుటాస్సర్వే యేస్యుస్స్త్రీదర్శనక్షమాః । తానువాచతతఃప్రాప్తాన్రాజార్కసదృశప్రభః ॥ ౮ ॥ ఉ
పస్థాపయతక్షిప్రం శిబికాంమమవానరాః । శ్రుత్వాతువచనంతస్య హరయశ్శీఘ్రవిక్రమాః ॥ ౯ ॥ సముపస్థా
పయామాసుశ్శిబికాంప్రియదర్శనామ్ । తాముపస్థాపితాందృష్ట్వా శిబికాంవానరాధిపః ॥ ౧౦ ॥ లక్ష్మణారుహ్య
తాంశీఘ్రమితిసౌమిత్రిమబ్రవీత్ । ఇత్యుక్త్వాకాంచనంయానం సుగ్రీవస్సూర్యసన్నిభమ్॥ ౧౧ ॥ బృహద్భిర్హరి
భిర్యుక్తమారురోహసలక్ష్మణః । పాండురేణాతపత్రేణధ్రియమాణేనమూర్ధని ॥ ౧౨ ॥ శుక్లైశ్చవాలవ్యజనై
ర్ధూయమానైస్సమంతతః । శంఖభేరీనినాదైశ్చ వందిభిశ్చాభివందితః ॥ ౧౩ ॥ నిర్యయౌప్రాప్యసుగ్రీవో రాజ్య
శ్రియమనుత్తమాం । సవానరశతైస్తీక్ష్ణైర్బహుభిశ్శస్త్రపాణిభిః ॥ ౧౪ ॥ పరికీర్ణోయయౌతత్ర యత్రరామో
వ్యవస్థితః। సతందేశమనుప్రాప్య శ్రేష్ఠంరామనిషేవితమ్ ॥ ౧౫ ॥ అవాతరన్మహాతేజాశ్శిబికాయాస్సలక్ష్మణః ।
ఆసాద్యచతతోరామం కృతాంజలిపుటోఽభవత్ ॥ ౧౬ ॥ కృతాంజలౌస్థితేతస్మిన్వానరాశ్చాభవంస్తథా ।(ఉద్ధృ
తాంజలిపద్మాస్తే సుగ్రీవస్యసమంతతః)॥ ౧౭ ॥ తటాకమివతద్దృష్ట్వా రామఃకుట్మలపంకజమ్ । వానరాణాంమ
హత్సైన్యం సుగ్రీవేప్రీతిమానభూత్ ॥ ౧౮ ॥ పాదయోఃపతితంమూర్ధ్నా తముత్థాప్యహరీశ్వరమ్ । ప్రేమ్ణా
చబహుమానాచ్చ రాఘవఃపరిషస్వజే ॥ ౧౯ ॥ పరిష్వజ్యచధర్మాత్మా నిషీదేతితతోఽబ్రవీత్ । తంనిషణ్ణంతతోదృ
ష్ట్వా క్షితౌరామోఽబ్రవీద్వచః ॥ ౨౦ ॥ ధర్మమర్థంచకామంచ యస్తుకాలేనిషేవతే । విభజ్యసతతంవీర స్స
రాజాహరిసత్తమ ॥ ౨౧ ॥ హిత్వాధర్మంతథార్థంచ కామంయస్తునిషేవతే । సవృక్షాగ్రేయథాసుప్తఃపతి
తఃప్రతిబుధ్యతే ॥ ౨౨ ॥ అమిత్రాణాంవధేయుక్తో మిత్రాణాంసంగ్రహేరతః । త్రివర్గఫలభోక్తాతు రాజాధ
ర్మేణయుజ్యతే ॥ ౨౩ ॥ఉద్యోగసమయస్త్వేషప్రాప్తశ్శత్రువినాశన । సంచింత్యతాంహిపింగేశ హరిభిస్సహ
మంత్రిభిః ॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్తస్తుసుగ్రీవో రామంవచనమబ్రవీత్ । ప్రణష్టాశ్రీశ్చకీర్తిశ్చ కపిరాజ్యంచశాశ్వ
తమ్ ॥ ౩౪ ॥ త్వత్ప్రసాదాన్మహాబాహో పునఃప్రాప్తమిదంమయా । తవదేవప్రసాదాచ్చ భ్రాతుశ్చజయతాం
వర ॥ ౨౫ ॥ కృతంనప్రతికుర్యాద్యఃపురుషాణాంసదూషకః । ఏతేవానరముఖ్యాశ్చశతశశ్శత్రుసూదన ॥౨౬॥
ప్రాప్తాశ్చాదాయబలినఃపృథివ్యాంసర్వవానరాన్ । ఋక్షాశ్చావహితాశ్శూరాగోలాంగూలాశ్చరాఘవ ॥
కాంతారవనదుర్గాణా మభిజ్ఞాఘోరదర్శనాః । దేవగంధర్వపుత్రాశ్చ వానరాఃకామరూపిణః ॥ ౨౮ ॥స్వైః
స్వైఃపరివృతాస్సైన్యైర్వర్తంతేపథిరాఘవ , శతైశ్శతసహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చప్లవంగమాః ॥ ౨౯ ॥ అయుతై
శ్చావృతావీరాశ్శంకుభిశ్చపరంతప।అర్బుదైరర్బుదశతైర్మధ్యైశ్చాంత్యైశ్చవానరాః॥౩౦॥సముద్రైశ్చపరార్ధైశ్చ

హరయో హరియూథపాః । ఆగమిష్యంతి తే రాజన్మహేంద్రసమవిక్రమాః ॥ ౩౦ ॥ మేరుమందరసంకాశా
వింధ్యమేరుకృతాలయాః । తే త్వామభిగమిష్యంతి రాక్షసంయోసబాంధవం ॥ ౩౧ ॥ నిహత్య రావణం సంఖ్యే హ్యా
నయిష్యంతి మైథిలీం ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తముద్యోగమవేక్ష్య బుద్ధిమాన్హరిప్రవీరస్య నిదేశవర్తినః । బభూవ హర్షాద్వ
సుధాధిపాత్మజః ప్రబుద్ధనీలోత్పలతుల్యదర్శనః ॥౩౪॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే అష్టాత్రింశస్సర్గః ॥౪౩౬॥ ౮ ౭.౨౦
శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో ధర్మభృతాం వరః । బాహుభ్యాం సంపరిష్వ
జ్య ప్రత్యువాచ కృతాంజలిం ॥ ౧ ॥ యదీంద్రో వర్షతే వర్షం న తచ్చిత్రం భవేత్క్వచిత్ । ఆదిత్యో వా సహస్రాంశుః
కుర్యాద్వితిమిరం నభః ॥ ౨ ॥ చంద్రమా రశ్మిభిః కుర్యాత్పృథివీం సౌమ్యనిర్మలామ్ । త్వద్విధో వాపి మిత్రాణాం ప్ర
తికుర్యాత్పరంతప ॥ ౩ ॥ ఏవం త్వయి న తచ్చిత్రం భవేద్యత్సౌమ్య శోభనం । జానామ్యహం త్వాం సుగ్రీవ సతతం
ప్రియవాదినం ॥ ౪ ॥ త్వత్సనాథస్సఖే సంఖ్యే జేతాస్మి సకలానరీన్ । త్వమేవ మే సుహృన్మిత్రం సాహాయ్యం కర్తు
మర్హసి ॥ ౫ ॥ జహారాత్మవినాశాయ వైదేహీం రాక్షసాధమః । వంచయిత్వా తు పౌలోమీం అనుహ్లాదో యథా శ
చీం ॥ ౬ ॥ నచిరాత్తం హనిష్యామి రావణం నిశితైశ్శరైః । పౌలోమ్యాః పితరం దృప్తం శతక్రతురివాహవే ॥ ౭ ॥
ఏతస్మిన్నంతరే చైవ రజస్సమభివర్తత । ఉష్ణాం తీవ్రాం సహస్రాంశోశ్ఛాదయద్గగనే ప్రభాం ॥ ౮ ॥ దిశః పర్యాకు
లాశ్చాసన్రజసా తేన మూర్ఛితా । చచాల చ మహీ సర్వా సశైలవనకాననా ॥ ౯ ॥ తతో నగేంద్రసంకాశైస్తీ
క్ష్ణదంష్ట్రైర్మహాబలైః । కృత్స్నా సంఛాదితా భూమి రసంఖ్యేయైః ప్లవంగమైః ॥ ౧౦ ॥ నిమేషాంతరమాత్రేణ
తతస్తైర్హరియూథపైః । కోటీశతపరీవారైః కామరూపిభిరావృతా ॥ ౧౧ ॥ నాదేయైః పార్వతీయైశ్చ సాముద్రై
శ్చ మహాబలైః । హరిభిర్మేఘనిర్హ్రాదై రన్యైశ్చ వనచారిభిః ॥ ౧౨ ॥ తరుణాదిత్యవర్ణైశ్చ శశిగౌరైశ్చ వాన
రైః । పద్మకేసరవర్ణైశ్చ శ్వేతైర్మేరుకృతాలయైః ॥ ౧౩ ॥ కోటీసహస్రైర్దశభిః శ్రీమాన్పరివృతస్తదా । వీర
శ్శతవలిర్నామ వానరః ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౧౪ ॥ తతః కాంచనశైలాభస్తారాయా వీర్యవాన్పితా । అనేకైర్దశసా
హస్రైః కోటిభిః ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౧౫ ॥ తథాపరేణ కోటీనాం సహస్రేణ సమన్వితః । పితా రుమాయాస్సంప్రా
ప్తస్సుగ్రీవశ్వశురో విభుః ॥ ౧౬ ॥ పద్మకేసరసంకాశస్తరుణార్కనిభాననః । బుద్ధిమాన్వానరశ్రేష్ఠస్సర్వవా
నరసత్తమః ॥ ౧౭ ॥ అనేకైర్బహుసాహస్రైర్వానరాణాం సమన్వితః । పితా హనుమతశ్శ్రీమాన్కేసరీ ప్రత్య
దృశ్యత ॥ ౧౮ ॥ గోలాంగూలమహారాజో గవాక్షో భీమవిక్రమః । వృతః కోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్య
త ॥ ౧౯ ॥ ఋక్షాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రశ్శత్రునిబర్హణః । వృతః కోటిసహస్రాభ్యాం ద్వాభ్యాం సమభివ
ర్తత ॥ ౨౦ ॥ మహాచలనిభైర్ఘోరైః పనసో నామ యూథపః । ఆజగామ మహావీర్యస్తిసృభిః కోటిభిర్వృతః ॥౨౧
నీలాంజనచయాకారో నీలో నామాథ యూథపః । అదృశ్యత మహాకాయః కోటిభిర్దశభిర్వృతః ॥౨౨॥ తతః కాంచన
శైలాభో గవయో నామ యూథపః । ఆజగామ మహావీర్యః పంచభిః కోటిభిర్వృతః ॥౨౩॥ దరీముఖశ్చ బలవాన్యూథపో
భ్యాయయౌ తదా । వృతః కోటిసహస్రేణ సుగ్రీవం సముపస్థితః ॥౨౪॥ మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభావశ్విపుత్రౌ మహాబలౌ । కోటి
కోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్యతామ్ ॥౨౫॥ గజశ్చ బలవాన్వీరః కోటిభిస్తిసృభిర్వృతః । ఆజగామ మహాతేజా
స్సుగ్రీవస్య సమీపతః । ఋక్షరాజో మహాతేజా జాంబవాన్నామ నామతః ॥౨౬॥ కోటిభిర్దశభిః ప్రాప్తస్సుగ్రీవస్య వ
శస్థితః । రుమణ్వాన్నామ విక్రాంతో వానరో వానరేశ్వరం ॥ ౨౭ ॥ ఆయయౌ బలవాంస్తూర్ణం కోటీశతసమన్వితః
తతః కోటిసహస్రాణాం సహస్రేణ శతేన చ ॥ ౨౮ ॥ పృష్ఠతోనుగతః ప్రాప్తో హరిభిర్గంధమాదనః । తతః పద్మసహ
స్రేణ వృతశ్శంకుశతేన చ ॥ ౨౯ ॥ యువరాజోంగదః ప్రాప్తః పితృతుల్యపరాక్రమః । తతస్తారాద్యుతిస్తారో

హరిర్భీమపరాక్రమః ॥ ౩౦ ॥ పంచభిస్తారికోటీభిర్దూరతః ప్రత్యదృశ్యత । ఇంద్రజానుః కపిర్వీరో యూథపః ప్ర
త్యదృశ్యత ॥ ౩౧ ॥ ఏకాదశానాం కోటీనా మీశ్వరస్తైస్సమావృతః । తతో రంభస్త్వనుప్రాప్త స్తరుణాదిత్యస
న్నిభః ॥ ౩౨ ॥ అయుతేనవృతశ్చైవ సహస్రేణశతేనచ । తతో యూథపతిర్వీరో దుర్ముఖో నామవానరః ॥ ౩౩ ॥
ప్రత్యదృశ్యత కోటీభ్యాం ద్వాభ్యాం పరివృతో బలీ । కైలాసశిఖరాకారై ర్వానరైర్భీమవిక్రమైః ॥ ౩౪ ॥ వృతః
కోటిసహస్రేణ హనూమాన్ప్రత్యదృశ్యత । నళశ్చాపి మహావీర్య స్సంవృతో ద్రుమవాసిభిః ॥ ౩౫ ॥ కోటీశతేన
సంప్రాప్తస్సహస్రేణ శతేనచ । తతో దధిముఖశ్శ్రీమా న్కోటిభిర్దశభిర్వృతః ॥ ౩౬ ॥ సంప్రాప్తోభిమతస్త
స్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । శరభః కుముదో వహ్ని ర్వానరో రంహ ఏవచ ॥ ౩౭ ॥ ఏతే చాన్యే చ బహవో వానరాః కా
మరూపిణః । ఆవృత్య పృథివీం సర్వాం పర్వతాంశ్చ వనానిచ ॥ ౩౮ ॥ యూథపాస్సమనుప్రాప్తా స్తేషాం సంఖ్యా
నవిద్యతే । ఆగతాశ్చ విశిష్టాశ్చ పృథివ్యాం సర్వవానరాః ॥ ౩౯ ॥ ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః ।
అభ్యవర్తంత సుగ్రీవం సూర్యమభ్రగణా ఇవ ॥ ౪౦ ॥ కుర్వాణా బహుశబ్దాంశ్చ ప్రహృష్టా బాహుశాలినః । శిరో
భిర్వానరేంద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయన్ ॥ ౪౧ ॥ అపరే వానరశ్రేష్ఠాస్సంయమ్య చ యథోచితమ్ । సుగ్రీవేణ స
మాగమ్య స్థితాః ప్రాంజలయ స్తథా ॥ ౪౨ ॥ సుగ్రీవస్త్వరితో రామే సర్వాంస్తాన్వానరర్షభాన్ । నివేదయి
త్వా ధర్మజ్ఞస్స్థితః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ॥ ౪౩ ॥ ఓమ్ ॥ యథాసుఖం పర్వతకందరేషు వనేషు సర్వేషు చ వానరేంద్రాః ।
నివేశయిత్వా విధివద్బలాని బలం బలజ్ఞః ప్రతిపత్తుమీష్టే ॥ ౪౪ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఏకోనచత్వారింశ
స్సర్గః ॥ ౩౩౯ ॥ ౬౭౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ రాజా సమృద్ధార్థ స్సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః । ఉవాచ నరశార్దూలం రామం
పరబలార్దనమ్ ॥ ౧ ॥ ఆగతా వినివిష్టాశ్చ బలినః కామరూపిణః । వానరా వారణేంద్రాభా యే మద్విషయవాసినః ॥
త ఇమే బహువిక్రాంతై ర్హరిభిర్భీమవిక్రమైః । ఆగతా వానరా ఘోరా దైత్యదానవసన్నిభాః ॥ ౩ ॥ ఖ్యాతకర్మా
పదానాశ్చ బలవంతో జితక్లమాః । పరాక్రమేషు విఖ్యాతా వ్యవసాయేషు చోత్తమాః ॥ ౪ ॥ పృథివ్యంబుచరా రా
మ నానానగనివాసినః । కోట్యగ్రశ ఇమే ప్రాప్తా వానరా స్తవకింకరాః ॥ ౫ ॥ నిదేశవర్తినస్సర్వే సర్వే గురు
హితే రతాః । అభిప్రేతమనుష్ఠాతుం తవ శక్ష్యంత్యరిందమ ॥ ౬ ॥ త ఇమే బహుసాహస్రై రనీకైర్భీమవిక్రమైః ।
య న్మన్యసే నరవ్యాఘ్ర ప్రాప్తకాలం తదుచ్యతామ్ ॥ ౭ ॥ త్వత్సైన్యం త్వద్వశే యుక్త మాజ్ఞాపయితుమర్హసి । కా
మమేషామిదం కార్యం విదితం మమ తత్త్వతః ॥ ౮ ॥ తథాపి తు యథాతత్త్వ మాజ్ఞాపయితుమర్హసి । ఇతి బ్రువాణం
సుగ్రీవం రామో దశరథాత్మజః ॥ ౯ ॥ బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య ఇదం వచనమబ్రవీత్ । జ్ఞాయతాం సౌమ్య వై
దేహీ యది జీవతి వా న వా ॥ ౧౦ ॥ సచ దేశో మహాప్రాజ్ఞ యస్మిన్వసతి రావణః । అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం
రావణస్య చ ॥ ౧౧ ॥ ప్రాప్తకాలం విధాస్యామి తస్మిన్కాలే సహ త్వయా ॥ నాహమస్మి ప్రభుః కార్యే వానరేశ న
లక్ష్మణః ॥ ౧౨ ॥ త్వమస్య హేతుః కార్యస్య ప్రభుశ్చ ప్లవగేశ్వర । త్వమేవాజ్ఞాపయ విభో మమ కార్యవినిశ్చయమ్ ॥
త్వం హి జానాసి యత్కార్యం మమ వీర న సంశయః । సుహృద్ద్వితీయో విక్రాంతః ప్రాజ్ఞః కాలవిశేషవిత్ ॥ ౧౪ ॥
భవానస్మద్ధితే యుక్త స్సుకృతార్థోర్థవిత్తమః । ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో వినతం నామ యూథపమ్ ॥ ౧౫ ॥ అబ్రవీద్రా
మసాన్నిధ్యే లక్ష్మణస్య చ ధీమతః । శైలాభం మేఘనిర్ఘోష మూర్జితం ప్లవగేశ్వరమ్ ॥ ౧౬ ॥ సోమసూర్యాత్మ
జైస్సార్ధం వానరైర్వానరోత్తమః । దేశకాలనయైర్యుక్తః కార్యాకార్యవినిశ్చయే ॥ ౧౭ ॥ వృతశ్శతసహ
స్రేణ వానరాణాం తరస్వినామ్ । అధిగచ్ఛ దిశం పూర్వాం సశైలవనకాననామ్ ॥ ౧౮ ॥ తత్ర సీతాం చ వైదె

హింనిలయం రావణస్య చ । మార్గధ్వం గిరిదుర్గేషు వనేషు వనదీషు చ ॥ ౧౯ ॥ నదీం భాగీరథీం రమ్యాం సరయూం
కౌశికీం తథా । కాళిందీం యమునాం రమ్యాం యామునం చ మహాగిరిమ్ ॥ ౨౦ ॥ సరస్వతీం చ సింధుం చ శోణం మ
ణినిభోదకమ్ । మహీం కాలమహీం చాపి శైలకాననశోభితామ్ ॥ ౨౧ ॥ బ్రహ్మమాలాన్విదేహాంశ్చ మాళవా
న్కాశికోసలాన్ । మాగధాంశ్చ మహాగ్రామాన్పుండ్రాన్వంగాంస్తథైవ చ ॥ ౨౨ ॥ పత్తనం కోశకారాణాం భూ
మిం చ రజతాకరామ్ । సర్వమేతద్విచేతవ్యం మృగయద్భిస్తతస్తతః ॥ ౨౩ ॥ రామస్య దయితాం భార్యాం సీతాం
దశరథస్నుషామ్ । సముద్రమవగాఢాంశ్చ పర్వతాన్పత్తనాని చ ॥ ౨౪ ॥ మందరస్య చ యే కోటిం సంశ్రితాః
కేచిదాయతామ్ । కర్ణప్రావరణాశ్చైవ తథా చాప్యోష్ఠకర్ణకాః ॥ ౨౫ ॥ ఘోరా లోహముఖాశ్చైవ జవనాశ్చై
కపాదకాః । అక్షయ్యా బలవంతశ్చ పురుషాః పురుషాదకాః ॥ ౨౬ ॥ కిరాతాః కర్ణచూడాశ్చ హేమాంగాః
ప్రియదర్శనాః । ఆమమీనాశనాస్తత్ర కిరాతా ద్వీపవాసినః ॥ ౨౭ ॥ అంతర్జలచరా ఘోరా నరవ్యాఘ్రా ఇతి శ్రు
తాః । ఏతేషామాలయాస్సర్వే విచేయాః కాననౌకసః ॥ ౨౮ ॥ గిరిభిర్యే చ గమ్యంతే ప్లవనేన ప్లవేన చ । రత్న
వంతం యవద్వీపం సప్తరాజ్యోపశోభితమ్ ॥ ౨౯ ॥ సువర్ణరూప్యకం చైవ సువర్ణాకారమండితమ్ । యవద్వీప
మతిక్రమ్య శిశిరో నామ పర్వతః ॥ ౩౦ ॥ దివం స్పృశతి శృంగేణ దేవదానవసేవితః । ఏతేషాం గిరిదుర్గేషు ప్ర
పాతేషు వనేషు చ ॥ ౩౧ ॥ మార్గధ్వం సహితాస్సర్వే రామపత్నీం యశస్వినీమ్ । తతో రక్తజలం శోణమగాధం
శీఘ్రగామినమ్ ॥ ౩౨ ॥ గత్వా పారం సముద్రస్య సిద్ధచారణసేవితమ్ । తస్య తీర్థేషు రమ్యేషు విచిత్రేషు వనేషు చ ॥
రావణస్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః । పర్వతప్రభవా నద్యస్సురమ్యా బహునిష్కుటాః ॥ ౩౪ ॥ మా
ర్గితవ్యా దరీమంతః పర్వతాశ్చ వనాని చ । తతస్సముద్రద్వీపాంశ్చ సుభీమాన్ద్రష్టుమర్హథ ॥ ౩౫ ॥ ఊర్మిమంతం మహా
రౌద్రం క్రోశంతమనిలోద్ధతమ్ । తత్రాసురా మహాకాయాశ్ఛాయాం గృహ్ణంతి నిత్యశః ॥ ౩౬ ॥ బ్రహ్మణా సమ
నుజ్ఞాతా దీర్ఘకాలం బుభుక్షితాః । తం కాలమేఘప్రతిమం మహోరగనిషేవితమ్ ॥ ౩౭ ॥ అభిగమ్య మహానా
దం తీర్థేనైవ మహోదధిమ్ । తతో రక్తజలం భీమం లోహితం నామ సాగరమ్ ॥ ౩౮ ॥ గతా ద్రక్ష్యథ తాం చైవ బృ
హతీం కూటశాల్మలీమ్ । గృహం చ వైనతేయస్య నానారత్నవిభూషితమ్ ॥ ౩౯ ॥ తత్ర కైలాససంకాశం విహి
తం విశ్వకర్మణా । తత్ర శైలనిభా భీమా మందేహా నామ రాక్షసాః ॥ ౪౦ ॥ శైలశృంగేషు లంబంతే నానారూపా
భయావహాః । తే పతంతి జలే నిత్యం సూర్యస్యోదయనం ప్రతి ॥ ౪౧ ॥ నిహతా బ్రహ్మతేజోభిరహన్యహని రాక్ష
సాః । అభితప్తాశ్చ సూర్యేణ లంబంతే స్మ పునః పునః ॥ ౪౨ ॥ తతః పాండురమేఘాభం క్షీరోదం నామ సాగరమ్
గతా ద్రక్ష్యథ దుర్ధర్షా ముక్తాహారమివోర్మిభిః ॥ ౪౩ ॥ తస్య మధ్యే మహాంచ్ఛ్వేత ఋషభో నామ పర్వతః ।
దివ్యగంధైః కుసుమితై రాజతైశ్చ నగైర్వృతః ॥ ౪౪ ॥ సరశ్చ రాజతైః పద్మైర్జ్వలితైర్హేమకేసరైః । నామ్నా
సుదర్శనం నామ రాజహంసైస్సమాకులమ్ ॥ ౪౫ ॥ విబుధాశ్చారణా యక్షాః కిన్నరాస్సాప్సరోగణాః । హృష్టా
స్సమభిగచ్ఛంతి నళినీం తాం రిరంసవః ॥ ౪౬ ॥ క్షీరోదం సమతిక్రమ్య తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః । జలోదం సాగ
రశ్రేష్ఠం సర్వభూతభయావహమ్ ॥ ౪౭ ॥ తత్ర తత్కోపజం తేజః కృతం హయముఖం మహత్ । అస్యాహుస్తన్మ
హావేగమోదనం సచరాచరమ్ ॥ ౪౮ ॥ తత్ర విక్రోశతాం నాదో భూతానాం సాగరౌకసామ్ । శ్రూయతే చ
సమర్థానాం దృష్ట్వా తద్వడబాముఖమ్ ॥ ౪౯ ॥ స్వాదూదస్యోత్తరే దేశే యోజనాని త్రయోదశ । జాతరూపశి
లో నామ మహాన్కనకపర్వతః ॥ ౫౦ ॥ తత్ర చంద్రప్రతీకాశం పన్నగం ధరణీధరమ్ । పద్మపత్రవిశాలాక్షం
తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః ॥ ౫౧ ॥ ఆసీనం పర్వతస్యాగ్రే సర్వభూతనమస్కృతమ్ । సహస్రశిరసం దేవమనంతం

నీలవాససమ్ ॥ ౫౨ ॥ త్రిశిరాః కాంచనః కేతు స్తాల స్తస్యమహాత్మనః । స్థాపితః పర్వతస్యాగ్రే విరాజతిస వేదికః॥
పూర్వస్యాందిశినిర్మాణం కృతంత త్త్రిదశేశ్వరైః । తతః పరం హేమమయశ్శ్రీమానుదయపర్వతః ॥ ౫౩ ॥ తస్య
కోటిర్దివంస్పృష్ట్వా శతయోజనమాయతా । జాతరూపమయీదివ్యా విరాజతిస వేదికా ॥ ౫౪ ॥ సాలైస్తాలై
స్తమాలైశ్చ కర్ణికారైశ్చపుష్పితైః । జాతరూపమయైర్దివ్యై శ్శోభతే సూర్యసన్నిభైః ॥ ౫౬ ॥ తత్ర యోజ
నవిస్తార ముచ్ఛ్రితందశయోజనమ్ । శృంగం సౌమనసంనామ జాతరూపమయంధ్రువమ్ ॥ ౫౭ ॥ తత్ర పూ
ర్వం పదంకృత్వా పురావిష్ణుస్త్రివిక్రమే । ద్వితీయంశిఖరే మేరో శ్చకారపురుషోత్తమః ॥ ౫౮ ॥ ఉత్తరేణపరి
క్రమ్య జంబూద్వీపందివాకరః । దృశ్యోభవతిభూయిష్ఠం శిఖరంత న్మహోచ్ఛ్రితమ్ ॥ ౫౯ ॥ తత్ర వైఖానసానా
మ వాలఖిల్యామహర్షయః । ప్రకాశమానాదృశ్యంతే సూర్యవర్ణాస్తపస్వినః ॥ ౬౦ ॥ అయంసుదర్శనోద్వీపః పు
రోయస్యప్రకాశతే । యస్మింస్తేజశ్చచక్షుశ్చ సర్వప్రాణిభృతామపి ॥ ౬౧ ॥ తస్యశైలస్యశృంగేషు కందరేషు
వనేషుచ । రావణస్సహవైదేహ్యా మార్గితవ్య స్తత స్తతః ॥ ౬౨ ॥ కాంచనస్యచశైలస్య సూర్యస్యచమహాత్మ
నః । ఆవిష్టాతేజసాసంధ్యా పూర్వారక్తాప్రకాశతే ॥ ౬౩ ॥ పూర్వమేతత్కృతంద్వారం పృథివ్యాభువనస్యచ।
సూర్యస్యోదయనంచైవ పూర్వాహ్యేషాదిగుచ్యతే ॥ ౬౪ ॥ తత్రపర్వతపృష్ఠేషు నిర్ఝరేషుగుహాసుచ । రావ
ణస్సహవైదేహ్యా మార్గితవ్యోవిశేషతః ॥ ౬౫ ॥ తతః పరమగమ్యాస్యాద్దిక్పూర్వాత్రిదశావృతా । రహితాచన్ద్ర
సూర్యాభ్యా మదృశ్యాతిమిరావృతా ॥ ౬౬ ॥ శైలేషుతేషుసర్వేషు కన్దరేషువనేషుచ । యేచనోక్తామయా
దేశా విచేయాతేషుజానకీ ॥ ౬౭ ॥ ఏతావద్వానరైశ్శక్యం గన్తుంవానరపుఙ్గవాః । అభాస్కరమమర్యాదం న
జానీమ స్తతః పరమ్ ॥ ౬౮ ॥ అభిగమ్యతువైదేహీం నిలయం రావణస్యచ । మాసేపూర్ణే నివర్తధ్వ ముదయం
ప్రాప్యపర్వతమ్ ॥ ౬౯ ॥ ఊర్ధ్వంమాసాన్నవస్తవ్యం వసన్వధ్యోభవేన్మమ । సిద్ధార్థాస్సన్నివర్తధ్వ మధిగ
మ్యచమైథిలీమ్ ॥ ౭౦ ॥ ఓమ్ ॥ మహేన్ద్రకాంతాంవనషండమండితాం దిశంచరిత్వానిపుణేనవానరాః । అవా
ప్యసీతాంరఘువంశజప్రియాం తతోనివృత్తాస్సుఖినోభవిష్యథ ॥ ౭౧ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే చత్వారిం
శస్సర్గః ॥ ౪౨ ॥ ౪౭౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రస్థాప్యసుగ్రీవ స్తన్మహద్వానరంబలమ్ । దక్షిణాం ప్రేషయామాస
వానరానభిలక్షితాన్ ॥ ౧ ॥ నీలమగ్నిస్సుతంచైవ హనూమంతంచవానరమ్ । పితామహసుతంచైవ జాంబవం
తంమహాబలమ్ ॥ ౨ ॥ సుహోత్రంచ శరారించ శరగుల్మంతథైవచ । గజంగవాక్షంగవయం సుషేణమృషభం
తథా ॥ ౩ ॥ మైందంచద్వివిదంచైవ విజయంగన్ధమాధనమ్ । ఉల్కాముఖమసంగంచ హుతాశనసుతావుభౌ॥
అఙ్గదప్రముఖాన్వీరా న్వీరః కపిగణేశ్వరః । వేగవిక్రమసంపన్నా న్సందిదేశవిశేషవిత్ ॥ ౫ ॥ తేషామగ్రేసరంచై
వ మహద్బలమసంగగమ్ । విధాయహరివీరాణా మాదిశద్దక్షిణాందిశమ్ ॥ ౬ ॥ యేకేచ నసముద్దిశా స్తస్యాం
దిశిసుదుర్గమాః । కపీశః కపిముఖ్యానాం స తేషాంతానుదాహరత్ ॥ ౭ ॥ సహస్రశిరసంవింధ్యం నానాద్రుమ
లతాయుతమ్ । నర్మదాంచనదీందుర్గాం మహోరగనిషేవితామ్ ॥ ౮ ॥ తతోభోగవతీంగమ్యాంకృష్ణవేణీంమ
హానదీమ్ । వరదాంచమహాభాగాం మహోరగనిషేవితామ్ ॥ ౯ ॥ మేఖలాముత్కలాంచైవ దశార్ణనగరాణ్యపి
అబ్రువంతీం బ్రువంతీంచ సర్వమేవానుపశ్యత ॥ ౧౦ ॥ విదర్భానృషికాంశ్చైవ రమ్యాన్మాహిషకానపి । తథావ
ఙ్గాన్కలింగాంశ్చ కాశికాంశ్చసమంతతః ॥ ౧౧ ॥ అన్వీక్ష్యదండకారణ్యం సపర్వతనదీగుహమ్ । నదీంగోదావరీం
చైవ సర్వమేవానుపశ్యత ॥ ౧౨ ॥ తథైవాంధ్రాంశ్చపుండ్రాంశ్చచోళాన్పాండ్యాంశ్చకేరళాన్ । అయోముఖ

శ్చ గన్తవ్యః పర్వతో ధాతుమండితః ॥ ౧౩ ॥ విచిత్రశిఖరః శ్రీమాం శ్చిత్రపుష్పితకాననః । సచందనవనోద్దేశో
మార్గితవ్యో మహాగిరిః ॥ ౧౪ ॥ తతస్తామాపగాం దివ్యాం ప్రసన్నసలిలాం శివామ్ । తత్ర ద్రక్ష్యథ కావేరీం విహి
తామప్సరోగణైః ॥ ౧౫ ॥ తస్యాసీనం నగస్యాగ్రే మలయస్య మహౌజసం । ద్రక్ష్యథాదిత్యసంకాశమగస్త్యమృ
షిసత్తమమ్ ॥ ౧౬ ॥ తతస్తేనాభ్యనుజ్ఞాతాః ప్రసన్నేన మహాత్మనా । తామ్రపర్ణీం గ్రాహజుష్టాం తరిష్యథ మ
హానదీమ్ ॥ ౧౭ ॥ సా చన్దనవనైర్దివ్యైః ప్రచ్ఛన్నా ద్వీపశాలినీ । కాంతేవ యువతిః కాన్తం సముద్రమవగాహ
తే ॥ ౧౮ ॥ తతో హేమమయం దివ్యం ముక్తామణివిభూషితమ్ । యుక్తం కవాటం పాండ్యానాం గతా ద్రక్ష్యథ వా
నరాః ॥ ౧౯ ॥ తతస్సముద్రమాసాద్య సమ్ప్రధార్యార్థనిశ్చయః । అగస్త్యేనాన్తరే తత్ర సాగరే వినివేశితః ॥ ౨౦
చిత్రనానానగః శ్రీమాన్మహేన్ద్రః పర్వతోత్తమః । జాతరూపమయః శ్రీమానవగాఢో మహార్ణవమ్ ॥ ౨౧ ॥ నా
నావిధైర్నగైః ఫుల్లైర్లతాభిశ్చోపశోభితమ్ । దేవర్షియక్షప్రవరైరప్సరోభిశ్చ సేవితమ్ ॥ ౨౨ ॥ సిద్ధచారణసంఘై
శ్చ ప్రకీర్ణం సుమనోహరమ్ । తముపైతి సహస్రాక్షస్సదా పర్వసు పర్వసు ॥ ౨౩ ॥ ద్వీపస్తస్యాపరే పారే శతయో
జనమాయతః । అగమ్యో మానుషైర్దీప్తస్తం మార్గధ్వం సమన్తతః ॥ ౨౪ ॥ తత్ర సర్వాత్మనా సీతా మార్గితవ్యా
విశేషతః । సహి దేశస్తు వధ్యస్య రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౨౫ ॥ రాక్షసాధిపతేర్వాసస్సహస్రాక్షసమద్యుతేః ।
దక్షిణస్య సముద్రస్య మధ్యే తస్య తు రాక్షసీ ॥ ౨౬ ॥ అంగారకేతి విఖ్యాతా ఛాయామాకృష్య భోజినీ । ఏవం ని
స్సంశయాన్కృత్వా సంశయాన్నష్టసంశయాః ॥ ౨౭ ॥ మృగయధ్వం నరేంద్రస్య పత్నీమమితతేజసః । తమతి
క్రమ్య లక్ష్మీవాంస్సముద్రే శతయోజనే ॥ ౨౮ ॥ గిరిః పుష్పితకో నామ సిద్ధచారణసేవితః । చంద్రసూర్యాంశుసం
కాశస్సాగరామ్బుసమావృతః ॥ ౨౯ ॥ భ్రాజతే విపులైశ్శృంగైరమ్బరం విలిఖన్నివ । తస్యైకం కాంచనం శృంగం సే
వతే యం దివాకరః ॥ ౩౦ ॥ శ్వేతం రాజతమేకం చ సేవతే యం నిశాకరః । న తం కృతఘ్నాః పశ్యంతి న నృశంసా న
నాస్తికాః ॥ ౩౧ ॥ ప్రణమ్య శిరసా శైలం తం విమార్గత వానరాః । తమతిక్రమ్య దుర్ధర్షాస్సూర్యవాన్నామ పర్వ
తః ॥ ౩౨ ॥ అధ్వనా దుర్విగాహేన యోజనాని చతుర్దశ । తతస్తమప్యతిక్రమ్య వైద్యుతో నామ పర్వతః ॥ ౩౩ ॥
సర్వకామఫలైర్వృక్షైస్సర్వకాలమనోహరైః । తత్ర భుక్త్వా మహార్హాణి మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౩౪ ॥ మధూ
ని పీత్వా ముఖ్యాని పరం గచ్ఛత వానరాః । తత్ర నేత్రమనఃకాంతః కుంజరో నామ పర్వతః ॥ ౩౫ ॥ అగస్త్యభ
వనం యత్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా । తత్ర యోజనవిస్తారముచ్ఛ్రితం దశయోజనం ॥ ౩౬ ॥ శరణం కాఞ్చనం దివ్యం
నానారత్నవిభూషితమ్ । తత్ర భోగవతీ నామ సర్పాణామాలయః పురీ ॥ ౩౭ ॥ విశాలరథ్యా దుర్ధర్షా సర్వతః
పరిరక్షితా । రక్షితా పన్నగైర్ఘోరైస్తీక్ష్ణదంష్ట్రైర్మహావిషైః ॥ ౩౮ ॥ సర్పరాజో మహాప్రాజ్ఞో యస్యాం వసతి వా
సుకిః । నిర్యాయ మార్గితవ్యా చ సా చ భోగవతీ పురీ ॥ ౩౯ ॥ తత్ర చానన్తరా దేశా యే కేచన సుసంవృతాః । తం
చ దేశమతిక్రమ్య మహానృషభసంస్థితః ॥ ౪౦ ॥ సర్వరత్నమయః శ్రీమానృషభో నామ పర్వతః । గోశీర్షకం పద్మకం
చ హరిశ్యామం చ చన్దనమ్ ॥ ౪౧ ॥ దివ్యముత్పద్యతే యత్ర తచ్చైవాగ్నిసమప్రభమ్ । న తు తచ్చన్దనం దృష్ట్వా
స్ప్రష్టవ్యం చ కదాచన ॥ ౪౨ ॥ రోహితా నామ గన్ధర్వా ఘోరా రక్షంతి తద్వనమ్ । తత్ర గన్ధర్వపతయః పంచ సూ
ర్యసమప్రభాః ॥ ౪౩ ॥ శైలూషో గ్రామణీః శిక్షశ్శుభ్రో బభ్రుస్తథైవ చ । రవిసోమాగ్నివపుషాం నివాసః పుణ్యక
ర్మణామ్ ॥ ౪౪ ॥ అంతే పృథివ్యా దుర్ధర్షాస్తత్ర స్వర్గజితః స్థితాః । తతః పరం న గన్తవ్యః పితృలోకస్సుదారుణః ॥
రాజధానీ యమస్యైషా కష్టేన తమసావృతా । ఏతావదేవ యుష్మాభిర్వీరా వానరపుఙ్గవాః ॥ ౪౬ ॥ శక్యం విచేతుం
గంతుం వా నాతో గతిమతాం గతిః । సర్వమేతత్సమాలోక్య యచ్చాన్యదపి దృశ్యతే ॥ ౪౭ ॥ గతిం విదిత్వా వై దే

హ్యేష్యన్నివర్తితుమర్హథ । యస్తుమాసాన్నివృత్తో౽గ్రే దృష్ట్వా సీతేతివక్ష్యతి ॥ ౪౮ ॥ మత్తుల్యవిభవైర్భోగైస్సుఖం
సవిహరిష్యతి । తతఃప్రియతరోనాస్తి మమప్రాణాద్విశేషతః ॥ ౪౯ ॥ కృతాపరాధోబహుశో మమబంధుర్భవి
ష్యతి ॥ ఓమ్ ॥ అమితబలపరాక్రమాభవంతో విపులగుణేషు కులేషుచ ప్రసూతాః । మనుజపతిసుతాం తథాలభ
ధ్వం తదధిగుణంపురుషార్థమారభధ్వమ్॥ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౪౫ ॥ ౨౯౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథప్రస్థాప్యసుగ్రీవస్తాన్హరీన్దక్షిణాందిశం । అబ్రవీన్మేఘసంకాశం సుషే
ణంనామయూథపమ్ ॥ ౧ ॥ తారాయాఃపితరంరాజా శ్వశురంభీమవిక్రమం । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యమభిగ
మ్య ప్రణమ్యచ ॥ ౨ ॥ మహర్షిపుత్రంమారీచమర్చిష్మన్తంమహాకపిం । వృతం కపివరైశ్శూరైర్మహేంద్రసదృశ
ద్యుతిం ॥ ౩ ॥ బుద్ధివిక్రమసమ్పన్నం వైనతేయసమద్యుతిమ్ । మరీచపుత్రాన్మారీచానర్చిర్మాలాన్మహాబలాన్ ॥ ౪
ఋషిపుత్రాంశ్చ తాంత్సర్వాన్ప్రతీచీమాదిశద్దిశమ్ । ద్వాభ్యాంశతసహస్రాభ్యాం కపీనాంకపిసత్తమాః ॥ ౫ ॥సు
షేణప్రముఖాయూయం వైదేహీంపరిమార్గథ । సురాష్ట్రాంత్సహబాహ్లీకాంచ్ఛూరాన్భీమాంస్తథైవచ ॥ ౬ ॥
స్ఫీతాన్జనపదాన్రమ్యాన్విపులానిపురాణిచ । పున్నాగగహనంకుక్షిం వకుళోద్దాలకాకులమ్ ॥ ౭ ॥ తథాకేతకష
ణ్డాంశ్చ మార్గధ్వం హరియూథపాః । ప్రత్యక్స్రోతోగమాశ్చైవ నద్యశ్శీతజలాశ్శివాః ॥ ౮ ॥ తాపసానామర
ణ్యాని కాన్తారగిరయశ్చయే । తత్రస్థలీం మరుప్రాయామత్యుచ్చ శిరసశ్శిలాః ॥ ౯ ॥ గిరిజాలావృతాం దుర్గాం
మార్గిత్వాపశ్చిమాందిశమ్ । తతఃపశ్చిమమాసాద్య సముద్రం ద్రష్టుమర్హథ ॥ ౧౦ ॥ తిమినక్రాయుతజలమక్షోభ్య
మథవానరాః । తతఃకేతకషండేషు తమాలగహనేషుచ ॥ ౧౧ ॥ కపయోవిహరిష్యంతి నారికేళవనేషుచ । త
త్రసీతాంచమార్గధ్వం నిలయంరావణస్యచ ॥ ౧౨ ॥ వేలాతటనివిష్టేషుపర్వతేషువనేషుచ । మురచీపత్తనంచై
వ రమ్యంచైవజటీపురం ॥ ౧౩ ॥అవంతీమఙ్గలోపాంచ తథాచాలక్షితంవనమ్ । రాష్ట్రాణిచవిశాలాని పత్తనానితత
స్తతః ॥ ౧౪ ॥ సింధుసాగరయోశ్చైవ సఙ్గమేతత్రపర్వతః । మహాన్హేమగిరిర్నామ శతశృంగోమహాద్రుమః ॥
తత్రప్రస్థేషురమ్యేషు సింహాఃపక్షగమాస్థితాః । తిమిమత్స్యగజాంశ్చైవ నీడాన్యారోపయంతితే ॥ ౧౫ ॥
తానినీడానిసింహానాం గిరిశృఙ్గగతాశ్చయే । దృప్తాస్తృప్తాశ్చమాతంగాస్తోయదస్వననిస్వనాః ॥ ౧౭ ॥ విచరం
తివిశాలేస్మింస్తోయపూర్ణేసమంతతః । తస్యశృఙ్గందివస్పర్శం కాంచనంచిత్రపాదపం ॥ ౧౮ ॥ సర్వమాశు విచే
తవ్యం కపిభిఃకామరూపిభిః । కోటింతత్రసముద్రేతుకాంచనీంశతయోజనామ్ ॥ ౧౯ ॥ దుర్దర్శాంపారియాత్ర
స్యగతాద్రక్ష్యథవానరాః । కోట్యస్తత్రచతుర్వింశద్గంధర్వాణాం తరస్వినామ్ ॥ ౨౦ ॥వసంత్యగ్నినికాశానాం
ఘోరాణాంకామరూపిణామ్ । పావకార్చిఃప్రతీకాశాస్సమవేతాస్సహస్రశః ॥ ౨౧ ॥ నాత్యాసాదయితవ్యా
స్తే వానరైర్భీమవిక్రమైః । నాదేయంచఫలంతస్మాద్దేశాత్కించిత్ప్లవంగమైః ॥ ౨౨ ॥ దురాసదాహి తేవీరాస్స
త్త్వవంతో మహాబలాః । ఫలమూలానితేతత్ర రక్షంతేభీమవిక్రమాః ॥ ౨౩ ॥ తత్రయత్నశ్చకర్తవ్యో మార్గిత
వ్యాచజానకీ । నహితేభ్యోభయంకించిత్కపిత్వమనువర్తతామ్ ॥ తత్ర వైదూర్యవర్ణాభో వజ్రసంస్థానసంస్థి
తః । నానాద్రుమలతాకీర్ణోవజ్రోనామమహాగిరిః ॥ ౨౫ ॥ శ్రీమాంత్సముదితస్తత్రయోజనానాంశతంసమం ।
సుమహాస్తత్ర విచేతవ్యాః ప్రయత్నేనప్లవంగమాః ॥ ౨౬ ॥ చతుర్భాగేసముద్రస్య చక్రవాన్నామపర్వతః । త
త్రచక్రంసహస్రారం నిర్మితంవిశ్వకర్మణా ॥ ౨౭ ॥ తత్రపంచజనంహత్వా హయగ్రీవంచదానవం । ఆజహార త
తశ్చక్రం శంఖంచపురుషోత్తమః ॥ ౨౮ ॥ తస్య సానుషుచిత్రేషు విశాలాసుగుహాసుచ । రావణస్సహవైదేహ్యా
మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౨౯ ॥ యోజనానిచతుష్షష్టిర్వరాహోనామపర్వతః । సువర్ణశృంగస్సుశ్రీమానగాధే వరు

ణాలయమ్ ॥ ౩౦ ॥ తత్రప్రాగ్జ్యోతిషంనామజాతరూపమయంపురమ్। యస్మిన్వసతిదుష్టాత్మా నరకోనామదానవః॥
తత్రసానుషుచిత్రేషు విశాలాసుగుహాసుచ । రావణస్సహవైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౩౨ ॥ తమతి
క్రమ్యశైలేంద్రం కాంచనాంతరనిర్దరః । పర్వతస్సర్వసౌవర్ణో నానాప్రస్రవణాయుతః ॥ ౩౩ ॥ తంగజా
శ్చవరాహాశ్చ సింహవ్యాఘ్రాశ్చ సర్వతః । అభిగర్జంతిసతతం తేనశబ్దేనదర్పితాః ॥ ౩౪॥ యస్మిన్హరిహయశ్శ్రీ
మా న్మహేంద్రఃపాకశాసనః । అభిషిక్తస్సురైరాజా మేఘవాన్నామపర్వతః ॥ ౩౫ ॥ తమతిక్రమ్యశైలేం
ద్రం మహేంద్రపరిపాలితమ్ । షష్టిగిరిసహస్రాణి కాంచనానిగమిష్యథ ॥ ౩౬ ॥ తరుణాదిత్యవర్ణాని భ్రాజ
మానానిసర్వశః । జాతరూపమయైర్వృక్షైశ్శోభితానిసుపుష్పితైః ॥ ౩౭ ॥ తేషాంమధ్యేస్థితోరాజా మేరురు
త్తమపర్వతః । ఆదిత్యేనప్రసన్నేన శైలోదత్తవరఃపురా ॥ ౩౮ ॥ తేనైవముక్తశ్శైలేంద్రః సర్వఏవత్వదాశ్రి
యాః । మత్ప్రసాదాద్భవిష్యంతి దివారాత్రంచకాంచనాః ॥ ౩౯ ॥ త్వయియేచాపివత్స్యంతి దేవగంధర్వదా
నవాః । తేభవిష్యంతిరక్తాశ్చ ప్రభయాకాంచనప్రభాః ॥ ౪౦ ॥ విశ్వేదేవాశ్చమరుతోవసవశ్చదివౌకసః । ఆ
గమ్యపశ్చిమాంసంధ్యాం మేరుముత్తమపర్వతమ్ ॥ ౪౧ ॥ ఆదిత్యముపతిష్ఠంతి తైశ్చసూర్యోభిపూజితః । అదృశ్యస్స
ర్వభూతానా మస్తంగచ్ఛతిపర్వతమ్ ॥ ౪౨ ॥ యోజనానాంసహస్రాణి దశతానిదివాకరః । ముహూర్తార్ధేన
తంశీఘ్ర మభియాతిశిలోచ్చయమ్ ॥ ౪౩ ॥ శృంగేతస్యమహద్దివ్యం భవనంసూర్యసన్నిభమ్ । ప్రాసాదగణసం
బాధం విహితంవిశ్వకర్మణా ॥ ౪౪ ॥ శోభితంతరుభిశ్చిత్రై ర్నానాపక్షిసమాకులైః । నికేతఃపాశహస్తస్య వ
రుణస్యమహాత్మనః ॥ ౪౫ ॥ తేషుసర్వేషుమార్గేషు సరస్సుచసరిత్సుచ । రావణస్సహవైదేహ్యా మార్గితవ్యస్త
తస్తతః ॥ ౪౬ ॥ అంతరామేరుమస్తంచ తాలోదశశిరామహాన్ । జాతరూపమయశ్శ్రీమా న్భ్రాజతేచిత్రవేది
కః ॥ ౪౭ ॥ యత్రతిష్ఠతిధర్మజ్ఞ స్తపసాస్వేనభావితః । మేరుసావర్ణిరిత్యేవం ఖ్యాతోవైబ్రహ్మణాసమః ॥ ౪౮ ॥
ప్రష్టవ్యోమేరుసావర్ణి ర్మహర్షిస్సూర్యసన్నిభః । ప్రణమ్యశిరసాభూమౌ ప్రవృత్తింమైథిలీంప్రతి ॥ ౪౯ ॥ ఏ
తావజ్జీవలోకస్య భాస్కరోరజనీక్షయే । కృత్వావితిమిరంసర్వ మస్తంగచ్ఛతిపర్వతమ్ ॥ ౫౦ ॥ ఏతావద్వాన
రైశ్శక్యం గంతుంవానరపుంగవాః । అభాస్కరమమర్యాదంనజానీమస్తతఃపరమ్ ॥ ౫౧ ॥ అధిగమ్యతువైదేహీం
నిలయంరావణస్యచ । అస్తపర్వతమాసాద్య పూర్ణేమాసేనివర్తత ॥ ౫౨ ॥ ఊర్ధ్వంమాసాన్నవస్తవ్యం వసన్
వధ్యోభవేన్మమ । సహైవశూరోయుష్మాభి శ్శ్వశురోమేగమిష్యతి ॥ ౫౩ ॥ శ్రోతవ్యంసర్వమేతస్య భవద్భిర్దిష్ట
కారిభిః । గురురేషమహాబాహు శ్శ్వశురోమేమహాబలః ॥ ౫౪ ॥ భవంతశ్చాపివిక్రాంతాః ప్రమాణంసర్వకర్మసు।
ప్రమాణమేనంసంస్థాప్య పశ్యధ్వంపశ్చిమాందిశమ్ ॥ ౫౫ ॥ (భవంతఃపరిపశ్యంతు యథాదృశ్యేతజానకీ) । దృ
ష్టాయాంతునరేంద్రస్య పత్న్యామమితతేజసః ॥ ౫౬ ॥ కృతకృత్యాభవిష్యామః కృతస్యప్రతికర్మణా । అతోన్య
దపియత్కించి త్కార్యస్యాస్యహితంభవేత్ ॥ ౫౭ ॥ సంప్రధార్యభవద్భిశ్చ దేశకాలార్థసంహితమ్ ॥ ఓమ్ ॥
తతస్సుషేణప్రముఖాఃప్లవంగాస్సుగ్రీవవాక్యం నిపుణంనిశమ్య । ఆమంత్ర్యసర్వేప్లవగాధిపంతే జగ్ముర్దిశం
తాం వరుణాభిగుప్తామ్ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ద్విచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౮ ॥ ౯౬౦ ॥ *********
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సందిశ్యసుగ్రీవ శ్శ్వశురంపశ్చిమాందిశమ్ । వీరంశతబలింనామ వా
నరంవానరాధిపః ॥ ౧ ॥ ఉవాచరాజాసర్వజ్ఞ స్సర్వవానరసత్తమమ్ । వాక్యమాత్మహితంచైవరామస్యచహితంత
థా ॥ ౨ ॥ వృతశ్శతసహస్రేణ త్వద్విధానాంవనౌకసామ్ । వైవస్వతసుతైస్సార్ధం ప్రతిష్ఠస్వస్వమంత్రిభిః ॥౩॥
దిశంహ్యుదీచీంవిక్రాంతాం హిమశైలావతంసకామ్ । సర్వతఃపరిమార్గధ్వం రామపత్నీమనిందితామ్ ॥ ౪ ॥ అ

స్తినాఽశ్చైవనిర్వృత్తే కృతే దాశరథేః ప్రియమ్ । ఋణాన్ముక్తా భవిష్యామః కృతార్థార్థవిదాంవరాః ॥ ౫ ॥ కృ
తంహి ప్రియమస్మాకం రాఘవేణమహాత్మనా । తస్య చేత్ప్రతికారోఽస్తి సఫలం జీవితం భవేత్ ॥ ౬ ॥ అర్థినః కా
ర్యనిర్వృత్తి మకర్తురపి యశ్చరేత్ । తస్యస్యాత్సఫలంజన్మ కింపునః పూర్వకారిణః ॥ ౭ ॥ ఏతాంబుద్ధిం సమా
స్థాయ దృశ్యతే జానకీ యథా । తథాభవద్భిః కర్తవ్య మస్మత్ప్రియహితైషిభిః ॥ ౮ ॥ అయంహి సర్వభూతానాం
మాన్యస్తు నరసత్తమః । అస్మాసు చాగతప్రీతీ రామః పరపురంజయః ॥ ౯ ॥ ఇమానివనదుర్గాణి నద్యశ్శైలాన్త
రాణిచ । భవన్తః పరిమార్గన్తు బుద్ధివిక్రమసంపదా ॥ ౧౦ ॥ తత్ర మ్లేచ్ఛాన్పులిన్దాంశ్చ శూరసేనాం స్తథైవ
చ । ప్రస్థలాన్భరతాంశ్చైవ కురూంశ్చ సహ మద్రకైః ॥ ౧౧ ॥ కామ్బోజాన్యవనాంశ్చైవ శకానారట్టకానవ
పి । బాహ్లీకానృషికాంశ్చైవ పౌరవానథటంకణాన్ ॥ ౧౨ ॥ చీనాన్పరమచీనాంశ్చ నీహారాంశ్చ పునః పునః । అ
న్విష్య దరదాంశ్చైవ హిమవన్తం తథైవచ ॥ ౧౩ ॥ లోధ్రపద్మకషణ్డేషు దేవదారువనేషుచ । రావణస్సహవై
దేహ్యా మార్గితవ్య స్తత స్తతః ॥ ౧౪ ॥ తతస్సోమాశ్రమం గత్వా దేవగన్ధర్వసేవితమ్ । కాలం నామ మహాసానుం
పర్వతంతం గమిష్యథ ॥ ౧౫ ॥ మహత్సుతస్య శైలస్య నిర్దరేషు గుహాసుచ । విచిన్వత మహాభాగాం రామపత్నీం
తత స్తతః ॥ ౧౬ ॥ తమతిక్రమ్య శైలేన్ద్రం హేమగర్భం మహాగిరిమ్ । తతస్సుదర్శనం నామ పర్వతం గన్తుమర్హథ ॥
తతో దేవసఖో నామ పర్వతః పతగాలయః । నానాపక్షిగణాకీర్ణో వివిధద్రుమభూషితః ॥ ౧౮ ॥ తస్య కాననష
ణ్డేషు నిర్ఝరేషు గుహాసుచ । రావణస్సహవైదేహ్యా మార్గితవ్య స్తత స్తతః ॥ ౧౯ ॥ తమతిక్రమ్య చాకాశం సర్వత
శ్శతయోజనమ్ । అపర్వతనదీవృక్షం సర్వసత్త్వవివర్జితమ్ ॥ ౨౦ ॥ తంతు శీఘ్రమతిక్రమ్య కాన్తారం రోమహర్షణం ।
కైలాసం పాణ్డురం శైలం ప్రాప్య హృష్టా భవిష్యథ ॥ ౨౧ ॥ తత్ర పాణ్డురమేఘాభం జామ్బూనదపరిష్కృతమ్ ।
కుబేరభవనం దివ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ ౨౨ ॥ విశాలా నలినీ యత్ర ప్రభూతకమలోత్పలా । హంసకార
ణ్డవాకీర్ణా హ్యప్సరోగణసేవితా ॥ ౨౩ ॥ తత్ర వైశ్రవణో రాజా సర్వభూతనమస్కృతః । ధనదో రమతే శ్రీ
మా న్గుహ్యకైస్సహ యక్షరాట్ ॥ ౨౪ ॥ తస్య చన్ద్రనికాశేషు పర్వతేషు గుహాసుచ । రావణస్సహవైదేహ్యా మా
ర్గితవ్య స్తత స్తతః ॥ ౨౫ ॥ క్రౌఞ్చన్తు గిరిమాసాద్య బిలం తస్య సుదుర్గమమ్ । అప్రమత్తైః ప్రవేష్టవ్యం దుష్ప్ర
వేశం హి తత్ స్మృతమ్ ॥ ౨౬ ॥ వసన్తి హి మహాత్మాన స్తత్ర సూర్యసమప్రభాః । దేవైరప్యర్చితాస్సమ్య గ్దేవరూ
పా మహర్షయః ॥ ౨౭ ॥ క్రౌఞ్చస్య స్యగుహాస్సమ్యా స్సానూని శిఖరాణి చ । నిర్దరాశ్చ నితంబాశ్చ విచేత
వ్యా స్తత స్తతః ॥ ౨౮ ॥ క్రౌఞ్చస్య శిఖరం చాపి నిరీక్ష్య చ తత స్తతః । అవృక్షం కామశైలం చ మానసం విహగాల
యమ్ ॥ ౨౯ ॥ న గతి స్తత్ర భూతానాం దేవదానవరక్షసామ్ । న చ సర్వైః ప్రవిచేతవ్య స్ససానుప్రస్థభూధరః ॥ ౩౦ ॥
క్రౌఞ్చం గిరిమతిక్రమ్య మైనాకో నామ పర్వతః । మయస్య భవనం యత్ర దానవస్య స్వయం కృతమ్ ॥ ౩౧ ॥ మైనా
కస్తు విచేతవ్య స్ససానుప్రస్థకన్దరః । స్త్రీణామశ్వముఖీనాం తు నికేతా స్తత్ర తత్ర తు ॥ ౩౨ ॥ తం దేశం సమతిక్ర
మ్య ఆశ్రమం సిద్ధసేవితమ్ । సిద్ధా వైఖానసా స్తత్ర వాలఖిల్యాశ్చ తాపసాః ॥ ౩౩ ॥ శ్రీరామాయణమ్ ॥ ౧౧౦౦౦ ॥
గాయత్రీ ॥ — ॥ వన్ద్యాస్తే తు తపస్సిద్ధా స్తపసా వీతకల్మషాః । ప్రష్టవ్యాశ్చాపి సీతాయాః ప్రవృత్తిం వినయాన్వి
తైః ॥ ౧ ॥ ౩౪ ॥ హేమపుష్కరసంఛన్నం తస్మిన్వైఖానసం సరః । తరుణాదిత్యసంకాశై ర్హంసైర్విచరితం
శుభైః ॥ ౩౫ ॥ ఔపవాహ్యః కుబేరస్య సార్వభౌమ ఇతి స్మృతః । గజః పర్యేతి తం దేశం సదా సహ కరేణుభిః ॥ ౩౬ ॥
తత్సరస్సమతిక్రమ్య నష్టచన్ద్రదివాకరమ్ । అనక్షత్రగణం వ్యోమ నిష్పయోదమనాదితమ్ ॥ ౩౭ ॥ గభస్తిభిరి
వార్కస్య స తు దేశః ప్రకాశతే । విశ్రామ్యద్భి స్తపస్సిద్ధై ర్దేవకల్పైస్స్వయంప్రభైః ॥ ౩౮ ॥ తం తు దేశమతి

క్రమ్య శైలోదా నామ నిమ్నగా । ఉభయోస్తీరయోస్తస్యాః కీచకా నామ వేణవః ॥ ౩౯ ॥ తేనయ[illegible]పర తీరం
సిద్ధాన్ప్రత్యానయంతి చ । ఉత్తరాః కురవస్తత్ర కృతపుణ్యప్రతిశ్రయాః ॥ ౪౦ ॥ తతః కాంచనపద్మాభిః పద్మి
నీభిః కృతోదకాః । నీలవైదూర్యపత్రాభిర్నద్యస్తత్ర సహస్రశః ॥ ౪౧ ॥ రక్తోత్పలవనైశ్చాత్ర మండి[illegible]శ్చహి
రణ్మయైః । తరుణాదిత్యసదృశైర్భాంతి తత్ర జలాశయాః ॥ ౪౨ ॥ మహార్హమణిపత్రైశ్చ కాంచనప్రభకేస
రైః । నీలోత్పలవనైశ్చిత్రైః స దేశస్సర్వతో వృతః ॥ ౪౩ ॥ నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిర్మణిభిశ్చ మహాధనైః । ఉద్భూ
తపులినాస్తత్ర జాతరూపైశ్చ నిమ్నగాః ॥ ౪౪ ॥ సర్వరత్నమయైశ్చిత్రైరవగాఢా నగోత్తమైః । జాతరూపమయై
శ్చాపి హుతాశనసమప్రభైః ॥ ౪౫ ॥ నిత్యపుష్పఫలాస్తత్ర నగాః పత్రరథాకులాః । దివ్యగంధరసస్పర్శా
స్సర్వాన్కామాంస్స్రవంతి చ ॥ ౪౬ ॥ నానాకారాణి వాసాంసి ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః । ముక్తావైదూర్యచిత్రాణి
భూషణాని తథైవ చ ॥ ౪౭ ॥ స్త్రీణాం చాప్యనురూపాణి పురుషాణాం తథైవ చ । సర్వర్తుసుఖసేవ్యాని ఫలంత్య
న్యే నగోత్తమాః ॥ ౪౮ ॥ మహార్హాణి విచిత్రాణి హైమాన్యన్యే నగోత్తమాః । ఫలంతి శయనీయాని చిత్రాస్తరణ
వంతి చ ॥ ౪౯ ॥ మనఃకాంతాని మాల్యాని ఫలంత్యత్రాపరే ద్రుమాః । పానాని చ మహార్హాణి భక్ష్యాణి వివిధాని చ ॥
స్త్రియశ్చ గుణసంపన్నా రూపయౌవనలక్షితాః । గంధర్వాః కిన్నరాస్సిద్ధా నాగా విద్యాధరాస్తదా ॥ ౫౧ ॥ రమ
ంతే సహితాస్తత్ర నారీభిర్భాస్కరప్రభాః । సర్వే సుకృతకర్మాణస్సర్వే రతిపరాయణాః ॥ ౫౨ ॥ సర్వే కామా
ర్థసహితా వసంతి సహయోషితః । గీతవాదిత్రనిర్ఘోషస్సోత్కృష్టహసితస్వనః ॥ ౫౩ ॥ శ్రూయతే సతతం తత్ర సర్వ
భూతమనోహరః । తత్రానుదితః కశ్చిన్నాస్తి కశ్చిదసత్ప్రియః ॥ ౫౪ ॥ అహన్యహని వర్ధంతే గుణాస్తత్ర మనో
రమాః । సమతిక్రమ్య తం దేశముత్తరః పయసాం నిధిః ॥ ౫౫ ॥ తత్ర సోమగిరిర్నామ మధ్యే హేమమయో మహాన్ ।
ఇంద్రలోకగతా యే చ బ్రహ్మలోకగతాశ్చ యే ॥ ౫౬ ॥ దేవాస్తం సమవేక్షంతే గిరిరాజం దివంగతమ్ । స తు దేశో
విసూర్యోఽపి తస్య భాసా ప్రకాశతే ॥ ౫౭ ॥ సూర్యలక్ష్మ్యాభివిజ్ఞేయస్తపతేవ వివస్వతా । భగవానపి విశ్వాత్మా
శంభురేకాదశాత్మకః ॥ ౫౮ ॥ బ్రహ్మా వసతి దేవేశో బ్రహ్మర్షిపరివారితః । కథంచన న గంతవ్యం కురూణాముత్త
రేణ వః ॥ ౫౯ ॥ అన్యేషామపి భూతానాం నాతిక్రామతి వై గతిః । స హి సోమగిరిర్నామ దేవానామపి దుర్గమః ॥
తమాలోక్య తతః క్షిప్రముపావర్తితుమర్హథ । ఏతావద్వానరైశ్శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః ॥ ౬౧ ॥ అభా
స్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరమ్ । సర్వమేతద్విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితమ్ ॥ ౬౨ ॥ యదన్యద
పి నోక్తం చ తత్రాపి క్రియతాం మతిః ॥ ఓమ్ ॥ తతః కృతం దాశరథేర్మహత్ప్రియం మహత్తరం చాపి తతో మమ ప్రి
యమ్ । కృతం భవిష్యత్యనిలానలోపమా విదేహజాదర్శనజేన కర్మణా । ౬౩ ॥ తతః కృతార్థాస్సహితాస్సబాం
ధవా మయార్చితాస్సర్వగుణైర్మనోరమైః । చరిష్యథోర్వీం ప్రతిశాంతశత్రవస్సహప్రియా భూత ధరాః ప్లవంగ
మాః ॥ ౬౪ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౯౭ ॥ ౧౯౯౦ ॥ ************
శ్రీ రామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ విశేషేణ తు సుగ్రీవో హనూమత్యర్థముక్తవాన్ । స హి తస్మిన్హరిశ్రేష్ఠే ని
శ్చితార్థోఽర్థసాధనే ॥ ౧ ॥ అబ్రవీచ్చ హనూమంతం విక్రాంతమనిలాత్మజమ్ ॥ సుగ్రీవః పరమప్రీతః ప్రభుస్సర్వ
వనౌకసామ్ ॥ ౨ ॥ న భూమౌ నాంతరిక్షే వా నాంబరే నామరాలయే । నాప్సు వా గతిసంగం తే పశ్యామి హరిపుంగవ ॥
సాసురాస్సహగంధర్వాస్సనాగనరదేవతాః । విదితాస్సర్వలోకాస్తే ససాగరధరాధరాః ॥ ౪ ॥ గతిర్వేగశ్చ తే
జశ్చ లాఘవం చ మహాకపే । పితుస్తే సదృశం వీర మారుతస్య మహౌజసః ॥ ౫ ॥ తేజసా వాపి తే భూతం సమం
భువి న విద్యతే । తద్యథా లభ్యతే సీతా తత్త్వమేవోపపాదయ ॥ ౬ ॥ త్వయ్యేవ హనుమన్నస్తి బలం బుద్ధిః పరాక్రమః ॥

దేశకాలానువృత్తిశ్చ నయశ్చనయపండిత ॥ ౭ ॥ తతఃకార్యసమాసఙ్గ మవగమ్యహనూమతి । విదిత్వాహనుమం
తంచ చిన్తయామాసరాఘవః ॥ ౮ ॥ సర్వథానిశ్చితార్థోయం హనూమతిహరీశ్వరః । నిశ్చితార్థకరశ్చాపి హ
నూమాన్కార్యసాధనే ॥ ౯ ॥ తదేవంప్రస్థితస్యాస్య పరిజ్ఞాతస్యకర్మభిః । భర్త్రాపరిగృహీతస్య ధ్రువఃకార్య
ఫలోదయః ॥ ౧౦ ॥ తంసమీక్ష్యమహాతేజా వ్యవసాయోత్తరంహరిమ్ । కృతార్థఇవసంవృత్తః ప్రహృష్టేంద్రియ
మానసః ॥ ౧౧ ॥ దదౌతస్యతతఃప్రీత స్స్వనామాఙ్కోపశోభితమ్ । అంగుళీయమభిజ్ఞానం రాజపుత్ర్యాఃపరంత
పః ॥ ౧౨ ॥ అనేనత్వాంహరిశ్రేష్ఠచిహ్నేనజనకాత్మజా । మత్సకాశాదనుప్రాప్తమనుద్విగ్నానుపశ్యతి ॥౧౩॥
వ్యవసాయశ్చ తేవీర సత్త్వయుక్తశ్చవిక్రమః । సుగ్రీవస్యచసందేశ స్సిద్ధింకథయతీవమే ॥ ౧౪ ॥ సతంగృహ్యహరి
శ్రేష్ఠ స్స్థాప్యమూర్ధ్నికృతాంజలిః । వందిత్వాచరణౌచైవ ప్రస్థితఃప్లవగోత్తమః ॥ ౧౫ ॥ ఓమ్ ॥ సతత్ప్రకర్షన్
హరీణాంమహద్బలం బభూవవీరఃపవనాత్మజఃకపిః । గతాంబుదేవ్యోమ్నివిశుద్ధమండల శ్శశీవనక్షత్రగణోపశో
భితః ॥ ౧౬ ॥ అతిబలబలమాశ్రితస్తవాహం హరివరవిక్రమవిక్రమైరనల్పైః । పవనసుతయథాభిగమ్యతేసాజనక
సుతాహనుమంస్తథాకురుష్వ ॥ ౧౭ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౦౧॥౧౦౦౨౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సర్వాంశ్చాహూయసుగ్రీవః ప్లవగాన్ప్లవగర్షభః । సమస్తానబ్రవీద్భూ
యో రామకార్యార్థసిద్ధయే ॥ ౧ ॥ ఏవమేతద్విచేతవ్యం యన్మయాపరికీర్తితమ్ । తదుగ్రశాసనంభర్తు ర్వి
జ్ఞాయహరిపుంగవాః ॥ ౨ ॥ శలభాఇవసంఛాద్యమేదినీంసంప్రతస్థిరే । రామఃప్రస్రవణేతస్మిన్న్యవసత్సహల
క్ష్మణః ॥ ౩ ॥ ప్రతీక్షమాణస్తంమాసంసీతాభ్యధిగమేకృతమ్ । ఉత్తరాంతుదిశంరమ్యాం గిరిరాజసమావృతామ్ ॥
ప్రతస్థేసహసావీరో హరిశ్శతవలిస్తదా । పూర్వాందిశంప్రతియయౌ వినతోహరియూథపః ॥ ౫ ॥ తారాంగ
దాదిసహితః ప్లవగోమారుతాత్మజః । అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాంహరియూథపః ॥ ౬ ॥ పశ్చిమాంతుది
శంఘోరాం సుషేణఃప్లవగోత్తమః । ప్రతస్థేహరిశార్దూలో దిశంవరుణపాలితామ్ ॥ ౭ ॥ తతస్సర్వాదిశో
రాజా చోదయిత్వాయథాతథమ్ । కపిసేనాపతీన్ముఖ్యాన్ముమోదసుఖితస్సుఖమ్ ॥ ౮ ॥ ఏవంసంచోదితాస్సర్వే రా
జ్ఞావానరయూథపాః । స్వాంస్వాందిశమభిప్రేత్యత్వరితాస్సంప్రతస్థిరే ॥ ౯ ॥ ఆనయిష్యామహేసీతాం హని
ష్యామశ్చరావణమ్ । నదంతశ్చోన్నదంతశ్చగర్జంతశ్చప్లవంగమాః ॥ ౧౦ ॥ క్ష్వేళంతోధావమానాశ్చ వినదం
తోమహాబలాః । అహమేకోవధిష్యామి రావణంప్రాప్తమాహవే ॥ ౧౧ ॥ తతశ్చోన్మథ్యసహసా హరిష్యేజన
కాత్మజామ్ । వేపమానాంశ్రమేణాద్య భవద్భిస్స్థీయతామితి ॥ ౧౨ ॥ ఏకఏవాహరిష్యామి పాతాళాదపిజాన
కీమ్ । విధమిష్యామ్యహంవృక్షాన్ పాతయిష్యామ్యహంగిరీన్ ॥ ౧౩ ॥ ధరణీందారయిష్యామి క్షోభయిష్యామి
సాగరాన్ । అహంయోజనసంఖ్యాయాః ప్లవితానాత్రసంశయః ॥ ౧౪ ॥ శతంయోజనసంఖ్యాయా శ్శతంస
మధికంహ్యహమ్ । భూతలేసాగరేవాపి శైలేషువనేషుచ ॥ ౧౫ ॥ పాతాళస్యాపివామధ్యే నమమాచ్ఛిద్యతే
గతిః ॥ ఇత్యేకైకంతదాతత్ర వానరాబలదర్పితాః ॥ ౧౬ ॥ ఊచుశ్చవచనంతత్రహరిరాజస్యసన్నిధౌ ॥ ఇతిశ్రీ
మత్కిష్కిన్ధాకాండే పంచచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౦౪ ॥ ౮౧౮౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ గతేషువానరేంద్రేషు రామస్సుగ్రీవమబ్రవీత్ । కథంభవాన్విజానీతే స
ర్వంవైమండలంభువః ॥ ౧ ॥ సుగ్రీవస్తుతతోరామ మువాచప్రణతాత్మవాన్ । శ్రూయతాంసర్వమాఖ్యాస్యే
విస్తరేణనరర్షభ ॥ ౨ ॥ యదాతుదుందుభింనామ దానవంమహిషాకృతిమ్ । పరికాలయతేవాలీమలయంప్రతి
పర్వతమ్ ॥ ౩ ॥ తదావివేశమహిషో మలయస్యగుహాంప్రతి । వివేశవాలీతత్రాపి మలయంతజ్జిఘాంసయా ॥ ౪ ॥

తతోహం తత్ర నిక్షిప్తా గుహాద్వారి వినీతవత్ । నచ నిష్క్రామతే వాలీ తదా సంవత్సరే గతే ॥ ౫ ॥ తతః క్షతజవేగేన ఆపుపూరే తదా బిలమ్ । తదహం విస్మితో దృష్ట్వా భ్రాతృశోకవిషార్దితః ॥ ౬ ॥ అథాహం గతబుద్ధిస్తు సువ్యక్తం నిహతో గురుః । (ఇతి విభ్రాంతచిత్తేన కార్యాకార్యానుజానతా) ॥ ౭ ॥ శిలాపర్వతసంకాశా బిలద్వారి వృతా మయా । అశక్నువన్నిష్క్రమితుం మహిషో వినశేదితి ॥ ౮ ॥ తతోహమాగాం కిష్కిన్ధాం నిరాశస్తస్య జీవితే । రాజ్యం చ సుమహత్ప్రాప్తం తారయా రుమయా సహ ॥ ౯ ॥ మిత్రైశ్చ సహితస్తత్ర వసామి విగతజ్వరః । ఆజగామ తతో వాలీ హత్వా తం దానవర్షభమ్ ॥ ౧౦ ॥ తతోహమదదాం రాజ్యం గౌరవాద్భయయన్త్రితః । స మాం జిఘాంసుర్దుష్టాత్మా వాలీ ప్రవ్యథితేన్ద్రియః ॥ ౧౧ ॥ పరికాలయతే క్రోధాద్ధావన్తం సచివైస్సహ । తతోహం వాలినా తేన సానుబన్ధః ప్రధావితః ॥ ౧౨ ॥ నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్వనాని నగరాణి చ । ఆదర్శతలసంకాశా తతో వై పృథివీ మయా ॥ ౧౩ ॥ అలాతచక్రప్రతిమా దృష్టా గోష్పదవత్తదా । పూర్వాం దిశం తతో గత్వా పశ్యామి వివిధాన్ద్రుమాన్ ॥ ౧౪ ॥ పర్వతాంశ్చ నదీ రమ్యాస్సరాంసి వివిధాని చ । ఉదయం తత్ర పశ్యామి పర్వతం ధాతుమండితం ॥ క్షీరోదం సాగరం చైవ నిత్యమప్సరసాలయమ్ । పరికాలయమానస్తు వాలినాఽభిద్రుతస్తదా ॥ ౧౬ ॥ పునరావృత్య సహసా ప్రస్థితోహం తదా విభో । పునరావర్తమానస్తు వాలినాఽభిద్రుతో ద్రుతమ్ ॥ ౧౭ ॥ దిశస్తస్యాస్తతో భూయః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశమ్ । విన్ధ్యపాదపసంకీర్ణాం చన్దనద్రుమశోభితామ్ ॥ ౧౮ ॥ ద్రుమశైలాంస్తతః పశ్యన్భూయో దక్షిణతోపరామ్ । పశ్చిమాం చ దిశం ప్రాప్తో వాలినా సమభిద్రుతః ॥ ౧౯ ॥ సంపశ్యన్వివిధాన్దేశానస్తం చ గిరిసత్తమమ్ । ప్రాప్య చాస్తం గిరిశ్రేష్ఠముత్తరాం సంప్రధావితః ॥ ౨౦ ॥ హిమవన్తం చ మేరుం చ సముద్రం చ తథోత్తరమ్ । యదా న విన్దే శరణం వాలినా సమభిద్రుతః ॥ ౨౧ ॥ తదా మాం బుద్ధిసంపన్నో హనూమాన్వాక్యమబ్రవీత్ । ఇదానీం మే స్మృతం రాజన్యథా వాలీ హరీశ్వరః ॥ ౨౨ ॥ మతఙ్గేన తదా శప్తో హ్యస్మిన్నాశ్రమమణ్డలే । ప్రవిశేద్యది వై వాలీ మూర్ధాస్య శతధా భవేత్ ॥ ౨౩ ॥ తత్ర వాసస్సుఖోస్మాకం నిరుద్విగ్నో భవిష్యతి । తతః పర్వతమాసాద్య ఋశ్యమూకం నృపాత్మజ ॥ ౨౪ ॥ నవివేశ తదా వాలీ మతఙ్గస్య భయాత్తదా । ఏవం మయా తదా రాజన్ప్రత్యక్షముపలక్షితమ్ ॥ ౨౫ ॥ పృథివీమణ్డలం కృత్స్నం గుహామస్యాగతస్తతః ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే షట్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౦౭ ॥ ౬౧౪౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ దర్శనార్థం తు వైదేహ్యాస్సర్వతః కపియూథపాః । వ్యాదిష్టాః కపిరాజేన యథోక్తం జగ్మురంజసా ॥ ౧ ॥ తే సరాంసి సరిత్కక్షానాశ్రమాంశ్చ నగరాణి చ । నదీదుర్గాంస్తదా శైలాన్విచిన్వన్తి సమన్తతః ॥ ౨ ॥ సుగ్రీవేణ సమాఖ్యాతాంస్సర్వే వానరపుంగవాః । ప్రదేశాన్ప్రవిచిన్వన్తి సశైలవనకాననాన్ ॥ ౩ ॥ విచిత్య దివసం సర్వే సీతాధిగమనే ధృతాః । సమాయాన్తి స్మ మేదిన్యాం నిశాకాలేషు వానరాః ॥ ౪ ॥ సర్వర్తుకాంశ్చ దేశేషు వానరాస్సఫలాన్ద్రుమాన్ । ఆసాద్య రజనీం శయ్యాం చక్రుస్సర్వేష్వహస్సు తే ॥ ౫ ॥ తదహః ప్రథమం కృత్వా మాసే ప్రస్రవణం గతాః । కపిరాజేన సంగమ్య నిరాశాః కపియూథపాః ॥ ౬ ॥ విచిత్య తు దిశం పూర్వాం యథోక్తాం సచివైస్సహ । అదృష్ట్వా వినతస్సీతామాజగామ మహాబలః ॥ ౭ ॥ ఉత్తరాం చ దిశం సర్వాం విచిత్య స మహాకపిః । ఆగతస్సహ సైన్యేన వీరశ్శతవలిస్తదా ॥ ౮ ॥ సుషేణః పశ్చిమామాశాం విచిత్య సహ వానరైః । సమేత్య మాసే సంపూర్ణే సుగ్రీవముపచక్రమే ॥ ౯ ॥ తం ప్రస్రవణపృష్ఠస్థం సమాసాద్యాభివాద్య చ । ఆసీనం సహ రామేణ సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ విచితాః పర్వతాస్సర్వే వనాని గహనాని చ । నిమ్నగాస్సాగరాన్తాశ్చ సర్వే జనపదాశ్చ యే ॥ ౧౧ ॥ గుహాశ్చ విచితాస్సర్వాస్త్వయా యాః పరికీర్తితాః । విచితాశ్చ మ

హాగుల్మా లతావితతిసంగతాః ॥ ౧౨ ॥ గహనెషుచదెశెషు దుర్గేషువిషమెషుచ । సత్వాన్యతి ప్రమాణాని
విచితానిహతానిచ ॥ ౧౩ ॥ యెచైవగహనాదెశా విచితాస్తెపునఃపునః ॥ ఓమ్ ॥ ఉదారసత్వాభిజనోమహాత్మా
సమైథిలీంప్రెక్ష్యతివానరెంద్రః । దిశంతుయామెవగతాతుసీతాతాం ప్రస్థితోవాయుసుతోహనూమాన్ ॥౧౪॥
ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండె సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౧౮ ॥ ౪౨౦౦ ॥ ****************************
శ్రీరామాయనమఃశ ॥ ఓమ్ ॥ సహతారాంగదాభ్యాంతు సగత్వాహనుమాన్కపిః । సుగ్రీవేణ యథో
ద్దిష్టం తందెశముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ సతుదూరముపాగమ్యసర్వైస్తైఃకపిసత్తమైః । విచినోతిస్మవింధ్యస్య గుహాశ్చ
గహనానిచ ॥ ౨ ॥ పర్వతాగ్రాన్నదీదుర్గాంత్సరాంసివిపులాన్ద్రుమాన్ । వృక్షషండాంశ్చవివిధాన్పర్వతా
న్ఘనపాదపాన్ ॥ ౩ ॥ అన్వెషమాణాస్తేసర్వే వానరాస్సర్వతోదిశమ్ । నసీతాందదృశుర్వీరా మైథిలీంజనకాత్మ
జామ్ ॥ ౪ ॥ తెభక్షయంతోమూలానిఫలానివివిధానిచ । అన్వెషమాణాదుర్ధర్షాన్యవసంస్తత్రతత్రహ ॥ ౫ ॥
సతుదెశోదురన్వెషో గుహాగహనవాన్మహాన్ । నిర్జలంనిర్జనంశూన్యం గహనంరోమహర్షణమ్ ॥ ౬ ॥ త్య
క్త్వాతుతంతదాదెశం సర్వేవైహరియూథపాః । తాదృశాన్యప్యరణ్యానివిచిత్యభృశపీడితాః ॥ ౭ ॥ దెశమన్యం
దురాధర్షం వివిశుశ్చాకుతోభయాః । యత్రవంధ్యఫలావృక్షా విపుష్పాః పర్ణవర్జితాః ॥ ౮ ॥ నిస్తోయాస్సరి
తోయత్ర మూలంయత్రసుదుర్లభమ్ । నసంతిమహిషాయత్ర నమృగానచహస్తినః ॥ ౯ ॥ శార్దూలాఃపక్షి
ణోవాపి యేచాన్యేవనగోచరాః । నయత్రవృక్షానౌషధ్యో నవల్ల్యోనాపివీరుధః ॥ ౧౦ ॥ స్నిగ్ధపత్రాస్స్థలెయత్ర
పద్మిన్యఃఫుల్లపంకజాః । ప్రెక్షణీయాస్సుగంధాశ్చ భ్రమరైశ్చాపివర్జితాః ॥ ౧౧ ॥ కండుర్నామమహాభా
గస్సత్యవాదీతపోధనః । మహర్షిఃపరమామర్షీ నియమైర్దుష్ప్రధర్షణః ॥ ౧౨ ॥ తస్యతస్మిన్వనెపుత్రో బాల
ష్షోడశవార్షికః । ప్రణష్టోజీవితాంతాయ క్రుద్ధస్తత్రమహామునిః ॥ ౧౩ ॥ తెనధర్మాత్మనాశప్తం కృత్స్నంతత్ర
మహద్వనమ్ । అశరణ్యందురాధర్షం మృగపక్షివివర్జితమ్ ॥ ౧౪ ॥ తస్యతేకాననాంతాశ్చ గిరీణాంకన్దరాణిచ ।
ప్రభవానినదీనాంచ విచిన్వంతిసమాహితాః ॥ ౧౫ ॥ తత్రచాపిమహాత్మానో నాపశ్యన్జనకాత్మజామ్ । హ
ర్తారంరావణంవాపి సుగ్రీవప్రియకారిణః ॥ ౧౬ ॥ తెప్రవిశ్యాశుతంభీమం లతాగుల్మసమావృతమ్ । దదృశుః
క్రూరకర్మాణ మసురంసురనిర్భయంవనే ॥ ౧౭ ॥ తందృష్ట్వావానరాఘోరం స్థితంశైలమివాపరమ్ । గాఢంపరిహి
తాస్సర్వే దృష్ట్వాతాన్పర్వతోపమాన్ ॥ ౧౮ ॥ సోపిమారీచతనయో నష్టాస్థేత్యబ్రవీద్బలీ । అభ్యధావతసం
క్రుద్ధో ముష్టిముద్యమ్యసంహితమ్ ॥ ౧౯ ॥ తమాపతంతంసహసా వాలిపుత్రోంగదస్తదా । రావణోయమితిజ్ఞా
త్వా తలేనాభిజఘానహ ॥ ౨౦ ॥ సవాలిపుత్రాభిహతో వక్త్రాచ్ఛోణితముద్వమన్ । అసురోభ్యపతద్భూమౌ
పర్యస్తఇవపర్వతః ॥ ౨౧ ॥ తేపితస్మిన్నిరుచ్ఛ్వాసే వానరాజితకాశినః । వ్యచిన్వన్ప్రాయశస్తత్ర సర్వంతద్గిరి
గహ్వరం ॥ ౨౨ ॥ విచితంతుతతఃకృత్వా సర్వేతెకాననంపునః । అన్యదేవాపరంఘోరం వివిశుర్గిరిగహ్వరమ్ ॥
తెవిచిత్యపునఃఖిన్నావినిష్పత్యసమాగతాః । ఏకాంతేవృక్షమూలేతు నిషెదుర్దీనమానసాః ॥ ౨౪ ॥ ఇతిశ్రీమ
త్కిష్కింధాకాండెఽష్టచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౧౩ ॥ ౨౨౬౦ ॥ ****************************
శ్రీరామాయనమఃశ ॥ ఓమ్ ॥ అథాంగదస్తదాసర్వా న్వానరానిదమబ్రవీత్ । పరిశ్రాంతోమహా
ప్రాజ్ఞస్సమాశ్వాస్యశనైర్వచః ॥ ౧ ॥ వనానిగిరయోనద్యో దుర్గాణిగహనానిచ । దర్యోగిరిగుహాశ్చైవవిచితా
నస్సమంతతః ॥ ౨ ॥ తత్రతత్రసహాస్మాభి ర్జానకీనచదృశ్యతె । తద్వారక్షోహృతాయెన సీతాసురసుతోప
మా ॥ ౩ ॥ కాలశ్చనోమహాన్యాత స్సుగ్రీవశ్చోగ్రశాసనః । తస్మాద్భవంతస్సహితా విచిన్వంతుసమంతతః ॥ ౪ ॥

విహాయతాందీనం శోకంచ నిద్రాంచైవసముత్థితామ్ । విచిన్వధ్వంయథాసీతాం పశ్యామోజనకాత్మజామ్ ॥ ౫ ॥
అనిర్వేదం చదాక్ష్యంచ మనసశ్చాపరాజయః । కార్యసిద్ధికరాణ్యాహు స్తస్మాదేతద్బ్రవీమ్యహమ్ ॥ ౬ ॥ అద్యా
పీదువనందుర్గం విచిన్వంతువనౌకసః । ఖేదంత్యక్త్వాపునస్సర్వైర్వన మెతద్విచీయతామ్ ॥ ౭ ॥ అవశ్యంక్రియ
మాణస్య దృశ్యతెకర్మణఃఫలమ్ । అలంనిర్వేదమాగమ్య నహినోమీలనంక్షమమ్ ॥ ౮ ॥ సుగ్రీవఃకోపనోరాజా తీ
క్ష్ణదండశ్చ వానరః । భేతవ్యం తస్యసతతం రామస్యచమహాత్మనః ॥ ౯ ॥ హితార్థమెతదుక్తంవః క్రియతాం
యదిరోచతె । ఉచ్యతాంవాక్షమంయన్నస్సర్వేషామేవ వానరాః ॥ ౧౦ ॥ అంగదస్యవచశ్శ్రుత్వా వచనంగం
ధమాదనః । ఉవాచావ్యక్తయావాచాపిపాసాశ్రమఖిన్నయా ॥ ౧౧ ॥ సదృశంఖలువోవాక్యమంగదోయదువా
చహ । హితంచైవానుకూలంచ క్రియతామస్యభాషితమ్ ॥ ౧౨ ॥ పునర్మార్గామహేశైలా న్కందరాంశ్చ న
దీస్తదా । కాననానిచశూన్యాని గిరిప్రస్రవణానిచ ॥ ౧౩ ॥ యథోద్దిష్టానిసర్వాణి సుగ్రీవేణమహాత్మనా । విచి
న్వంతువనంసర్వే గిరిదుర్గాణిసర్వశః ॥ ౧౪ ॥ తతస్సముత్థాయ పునర్వానరాస్తెమహాబలాః । వింధ్యకానన
సంకీర్ణాం విచెరుర్దక్షిణాందిశమ్ ॥ ౧౫ ॥ తెశారదాభ్రప్రతిమం శ్రీమద్రజతపర్వతమ్ । శృంగవంతందరీ
మంత మధిరుహ్యచవానరాః ॥ ౧౬ ॥ తత్రలోధ్రవనంరమ్యం సప్తపర్ణవనానిచ । వ్యచిన్వంస్తేహరివరాస్సీతా
దర్శనకాంక్షిణః ॥ ౧౭ ॥ తస్యాగ్రమధిరూఢాస్తే శ్రాన్తావిపులవిక్రమాః । నపశ్యంతిస్మవైదేహీం రామస్య
మహిషీంప్రియామ్ ॥ ౧౮ ॥ తెతుదృష్టిగతంకృత్వా తంశైలం బహుకందరమ్ । అవారోహంతహరయో వీక్ష
మాణాస్తతస్తతః ॥ ౧౯ ॥ అవరుహ్యతతోభూమిం శ్రాన్తావిగతచెతసః । స్థిత్వాముహూర్తంతత్రాథ వృక్ష
మూలముపాశ్రితాః ॥ ౨౦ ॥ తేముహూర్తంసమాశ్వస్తాఃకించిద్భగ్నపరిశ్రమాః । పునరెవోద్యతాఃకృత్స్నాం
మార్గితుందక్షిణాందిశమ్ ॥ ౨౧ । హనూమత్ప్రముఖాస్తేతు ప్రస్థితాఃప్లవగర్షభాః । వింధ్యమేవాదితస్తావ
ద్విచేరుస్తేసమంతతః ॥ ౨౨ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండె ఏకోనపంచాశస్సర్గః ॥ ౧౬ ॥ ౩౨౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సహతారాంగదాభ్యాంతు సంగమ్యహనుమాన్కపిః । విచినోతిస్మవిం
ధ్యస్య గుహాశ్చగహనానిచ ॥ ౧ ॥ సింహశార్దూలజుష్టెషు శిలాశ్చసరితస్తథా । విషమేషునగేంద్రస్య మహా
ప్రస్రవణేషుచ ॥ ౨ ॥ ఆసెదుస్తస్యశైలస్య కోటిందక్షిణపశ్చిమామ్ । తెషాంతత్రైవవసతాం సకాలోవ్యత్య
వర్తత ॥ ౩ ॥ సహిదెశోదురన్వేషో గుహాగహనవాన్మహాన్ । తత్రవాయుసుతస్సర్వం విచినోతిస్మపర్వతమ్ ॥
పరస్పరేణహనుమా నన్యోన్యస్యావిదూరతః । గజోగవాక్షోగవయ శ్శరభోగంధమాదనః ॥ ౫ ॥ మైందశ్చద్వివి
దశ్చైవ సుషేణోజాంబవాన్నళః । అంగదోయువరాజశ్చ తారశ్చవనగోచరః ॥ ౬ ॥ గిరిజాలావృతాన్దేశాన్మా
ర్గిత్వాదక్షిణాందిశమ్ । విచిన్వంతస్తతస్తత్ర దదృశుర్వివృతంబిలమ్ ॥ ౭ ॥ దుర్గమృక్షబిలంనామ దానవేనాభిర
క్షితమ్ । క్షుత్పిపాసాపరీతాశ్చ శ్రాన్తాశ్చసలిలార్థినః ॥ ౮ ॥ అవకీర్ణంలతావృక్షై ర్దదృశుస్తేమహద్బిలమ్ ।
తతఃక్రౌంచాశ్చహంసాశ్చ సారసాశ్చవినిష్క్రమః ॥ ౯ ॥ జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ రక్తాంగాఃపద్మరేణుభిః ।
తతస్తద్బిలమాసాద్య సుగంధిదురతిక్రమమ్ ॥ ౧౦ ॥ విస్మయవ్యగ్రమనసా బభూవుర్వానరర్షభాః । సంజాత
పరిశంకాస్తె తద్బిలంప్లవగోత్తమాః ॥ ౧౧ ॥ అభ్యపద్యన్నసంహృష్టా స్తేజోవంతోమహాబలాః । నానాసత్త్వస
మాకీర్ణం దైత్యేంద్రనిలయోపమమ్ ॥ ౧౨ ॥ దుర్దర్శమతిఘోరంచ దుర్విగాహంచ సర్వశః । తతఃపర్వతకూ
టాభో హనూమాన్పవనాత్మజః ॥ ౧౩ ॥ అబ్రవీద్వానరాంత్సర్వా న్కాంతారవనకోవిదః । గిరిజాలావృతాన్దేశా
న్మార్గిత్వాదక్షిణాందిశమ్ ॥ ౧౪ ॥ వయంసర్వేపరిశ్రాన్తా నచపశ్యామమైథిలీమ్ । అస్మాచ్చాపిబిలాద్ధంసాఃక్రౌం

చాశ్చసహసారసైః ॥ ౧౫ ॥ జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ నిష్పతంతి స్మ సర్వశః । నూనం సలిలవానత్ర కూపో వా
యది వా హ్రదః ॥ ౧౬ ॥ తథా చేమే బిలద్వారి స్నిగ్ధాస్తిష్ఠంతి పాదపాః । ఇత్యుక్త్వా తద్బిలం సర్వే వివిశుస్తిమి
రావృతమ్ ॥ ౧౭ ॥ అచంద్రసూర్యం హరయో దదృశూ రోమహర్షణమ్ । నిశామ్య తస్మాత్సింహాంశ్చ తాంస్తాంశ్చ
మృగపక్షిణః ॥ ౧౮ ॥ ప్రవిష్టా హరిశార్దూలా బిలం తిమిరసంవృతమ్ । న తేషాం సజ్జతే చక్షుర్న తేజో న పరాక్ర
మః ॥ ౧౯ ॥ వాయోరివ గతిస్తేషాం దృష్టిస్తమసి వర్తతే । తే ప్రవిష్టాస్తు వేగేన తద్బిలం కపికుంజరాః ॥ ౨౦ ॥
ప్రకాశమభిరామం చ దదృశుర్దేశముత్తమమ్ । తతస్తస్మిన్బిలే దుర్గే నానాపాదపసంకులే ॥ ౨౧ ॥ అన్యో
న్యం సంపరిష్వజ్య జగ్ముర్యోజనమంతరమ్ । తే నష్టసంజ్ఞాస్తృషితాః సంభ్రాంతాః సలిలార్థినః ॥ ౨౨ ॥ పరిపేతుర్బి
లే తస్మిన్కంచిత్కాలమతంద్రితాః । తే కృశా దీనవదనాః పరిశ్రాంతాః ప్లవంగమాః ॥ ౨౩ ॥ ఆలోకం దదృశుర్వీరా
నిరాశా జీవితే తదా । తతస్తం దేశమాగమ్య సౌమ్యం వితిమిరం వనమ్ ॥ ౨౪ ॥ దదృశుః కాంచనాన్వృక్షాన్దీప్త
వైశ్వానరప్రభాన్ । సాలాంస్తాలాంశ్చ పున్నాగాన్కకుభాన్వకుళాన్ధవాన్ ॥ ౨౫ ॥ చంపకాన్నాగవృక్షాం
శ్చ కర్ణికారాంశ్చ పుష్పితాన్ । స్తబకైః కాంచనైశ్చిత్రై రక్తైః కిసలయైస్తథా ॥ ౨౬ ॥ ఆపీడైశ్చ లతాభిశ్చ హే
మాభరణభూషితాన్ । తరుణాదిత్యసంకాశాన్వైడూర్యమయవేదికాన్ ॥ ౨౭ ॥ విభ్రాజమానాన్వపుషా పా
దపాంశ్చ హిరణ్మయాన్ । నీలవైడూర్యవర్ణాశ్చ పద్మినీః పతగావృతాః ॥ ౨౮ ॥ మహద్భిః కాంచనైః పద్మైర్వృ
తా బాలార్కసన్నిభైః । జాతరూపమయైర్మత్స్యైర్మహద్భిశ్చ సకచ్ఛపైః ॥ ౨౯ ॥ నళినీస్తత్ర దదృశుః ప్రస
న్నసలిలావృతాః । కాంచనాని విమానాని రాజతాని తథైవ చ ॥ ౩౦ ॥ తపనీయగవాక్షాణి ముక్తాజాలావృతాని చ ।
హైమరాజతభౌమాని వైడూర్యమణిమంతి చ ॥ ౩౧ ॥ దదృశుస్తత్ర హరయో గృహముఖ్యాని సర్వశః । పుష్పితా
న్ఫలినో వృక్షాన్ప్రవాళమణిసన్నిభాన్ ॥ ౩౨ ॥ కాంచనభ్రమరాంశ్చైవ మధూని చ సమంతతః । మణికాంచన
చిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ ॥ ౩౩ ॥ మహార్హాణి చ యానాని దదృశుస్తే సమంతతః । హైమరాజతకాంస్యానాం
భాజనానాం చ సంచయాన్ ॥ ౩౪ ॥ అగరూణాం చ దివ్యానాం చందనానాం చ సంచయాన్ । శుచీన్యభ్యవహా
ర్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౩౫ ॥ మహార్హాణి చ పానాని మధూని రసవంతి చ । దివ్యానామంబరాణాం చ మ
హార్హాణాం చ సంచయాన్ ॥ ౩౬ ॥ కంబళానాం చ చిత్రాణామజినానాం చ సంచయాన్ । తత్ర తత్ర చ విన్యస్తాన్దీ
ప్తాన్వైశ్వానరప్రభాన్ ॥ ౩౭ ॥ దదృశుర్వానరాః శుభ్రాన్ జాతరూపస్య సంచయాన్ । తత్ర తత్ర విచిన్వంతో బి
లే తస్మిన్మహాబలాః ॥ ౩౮ ॥ దదృశుర్వానరాః శూరాః స్త్రియం కాంచిదదూరతః । తాం దృష్ట్వా వానరాస్తత్ర చీ
రకృష్ణాజినాంబరామ్ ॥ ౩౯ ॥ తాపసీం నియతాహారాం జ్వలంతీమివ తేజసా । విస్మితా హరయస్తత్ర వ్యవాతిష్ఠం
త సర్వశః ॥ ౪౦ ॥ పప్రచ్ఛ హనుమాంస్తత్ర కాసి త్వం కస్య వా బిలమ్ ॥ ఓమ్ ॥ తతో హనూమాన్గిరిసన్నికాశః కృ
తాంజలిస్తామభివాద్య వృద్ధామ్ । పప్రచ్ఛ కా త్వం భవనం బిలం చ రత్నాని చేమాని వదస్వ కస్య ॥ ౪౧ ॥ ఇతి శ్రీమ
త్కిష్కింధాకాండే పంచాశస్సర్గః ॥ ౫౬౬ ॥ ౧౧౩౨౦ ॥ ******************************

శ్రీ రామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్త్వా హనుమాంస్తత్ర పునః కృష్ణాజినాంబరామ్ । అబ్రవీత్తాం మ
హాభాగాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్ ॥ ౧ ॥ ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిరసంవృతమ్ । క్షుత్పిపాసాపరిశ్రా
న్తాః పరిఖిన్నాశ్చ సర్వశః ॥ ౨ ॥ మహద్ధరణ్యా వివరం ప్రవిష్టాః స్మ పిపాసితాః । ఇమాంస్త్వేవంవిధాన్భావాన్వి
విధానద్భుతోపమాన్ ॥ ౩ ॥ దృష్ట్వా వయం ప్రవ్యథితాః సంభ్రాంతా నష్టచేతసః । కస్యేమే కాంచనా వృక్షాస్తరు
ణాదిత్యసన్నిభాః ॥ ౪ ॥ శుచీన్యభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ । కాంచనాని విమానాని రాజతాని గృ

హాణిచ ॥ ౫ ॥ తపనీయగవాక్షాణి మణిజాలావృతానిచ । పుష్పితాః ఫలవన్తశ్చ పుణ్యాస్సురభిగన్ధినః ॥ ౬ ॥
ఇమేజామ్బూనదమయాః పాదపాః కస్యతేజసా । కాఞ్చనానిచపద్మాని జాతానివిమలేజలే ॥ ౭ ॥ కథంమత్స్యా
శ్చసౌవర్ణా శ్చరన్తిసహకచ్ఛపైః । ఆత్మనస్త్వనుభావాద్వాకస్యచైతత్తపోబలం ॥ ౮ ॥ అజానతాంనస్సర్వేషాం
సర్వమాఖ్యాతుమర్హసి । ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీధర్మచారిణీ ॥ ౯ ॥ ప్రత్యువాచహనూమన్తంసర్వభూ
తహితేరతా । మయోనామమహాతేజా మాయావీదానవర్షభః ॥ ౧౦ ॥ తేనేదంనిర్మితంసర్వం మాయయా
కాఞ్చనంవనమ్ ॥ పురాదానవముఖ్యానాం విశ్వకర్మాబభూవహ ॥ ౧౧ ॥ యేనేదంకాఞ్చనందివ్యం నిర్మితంభ
వనోత్తమమ్ । సతువర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్వామహావనే ॥ ౧౨ ॥ పితామహాద్వరంలేభే సర్వమౌశనసంధ
నమ్ । వనంవిధాయబలవాం త్సర్వకామేశ్వరస్తదా ॥ ౧౩ ॥ ఉవాససుఖితఃకాలం కంచిదస్మిన్మహావనే । తమప్స
రసిహేమాయాం సక్తందానవపుఙ్గవమ్ ॥ ౧౪ ॥ విక్రమ్యైవాశనింగృహ్య జఘానేశఃపురన్దరః । ఇదంచబ్ర
హ్మణాదత్తం హేమాయైవనముత్తమం ॥ ౧౫ ॥ శాశ్వతాః కామభోగాశ్చ గృహంచేదంహిరణ్మయమ్ । దుహితా
మేరుసావర్ణే రహంతస్యాస్స్వయంప్రభా ॥ ౧౬ ॥ ఇదంరక్షామిభవనం హేమాయావానరోత్తమ । మమప్రి
యసఖీహేమా గీతనృత్తవిశారదా ॥ ౧౭ ॥ తయాదత్తవరాచాస్మి రక్షామిభవనోత్తమమ్ । కింకార్యంకస్యవా
హేతోః కాన్తారాణిప్రపద్యథ ॥ ౧౮ ॥ కథంచేదంవనందుర్గం యుష్మాభిరుపలక్షితమ్ । ఇమాన్యభ్యవహార్యా
ణి మూలానిచఫలానిచ ॥ ౧౯ ॥ భుక్త్వాపీత్వాచపానీయం సర్వంమేవక్తుమర్హథ । ఏవముక్తేశుభేవాక్యే తాప
స్యాధర్మసంహితే ॥ ౨౦ ॥ హనూమాన్హరిశార్దూలః ప్రత్యువాచ స్వయంప్రభామ్ । అథీనా స్మస్త్వదర్థేచ స్మ
రధర్మమనుత్తమమ్ ॥ ౨౧ ॥ మ్రియమాణాన్నిరాహారా న్సంజీవయతపోధనే । తచ్ఛ్రుత్వావచనంతస్య తాపసీ
ధర్మచారిణీ ॥ ౨౨ ॥ ఆదాయఫలమూలాని విధినోపజహారసా । ప్రతిగృహ్యాతుతత్తస్యాః తదావిన్ధ్యవనేచరాః
క్షుధార్త్తాభక్షయామాసుః ప్రశశంసుస్తపోధనామ్ ।ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండేఏకపంచాశస్సర్గః॥౫౧॥౯౩౮౦
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథతానబ్రవీత్సర్వా న్విశ్రాన్తాన్హరియూథపాన్ । ఇదంవచనమేకాగ్రా
తాపసీధర్మచారిణీ ॥ ౧ ॥ వానరాయదివఃఖేదః ప్రణష్టః ఫలభక్షణాత్ । యదిచైతన్మయాశ్రావ్యం శ్రోతుమిచ్ఛా
మికథ్యతామ్ ॥ ౨ ॥ తస్యాస్తద్వచనంశ్రుత్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః । ఆర్జవేనయథాతత్త్వమాఖ్యాతుము
పచక్రమే ॥ ౩ ॥ రాజాసర్వస్యలోకస్య మహేన్ద్రవరుణోపమః । రామోదాశరథిశ్శ్రీమాన్ప్రవిష్టోదణ్డకా
వనమ్ ॥ ౪ ॥ లక్ష్మణేనసహభ్రాత్రా వైదేహ్యాచాపిభార్యయా । తస్యభార్యాజనస్థానా ద్రావణేనహృతాబలా
త్ ॥ ౫ ॥ వీరస్తస్యసఖారాజ్ఞ స్సుగ్రీవోనామవానరః । రాజావానరముఖ్యానాం యేనప్రస్థాపితావయమ్॥౬॥
అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాంయమరక్షితామ్ । సహైభిర్వానరైర్ఘోరై రఙ్గదప్రముఖైర్వయమ్ ॥ ౭ ॥ రా
వణంసహితాస్సర్వే రాక్షసంకామరూపిణం । సీతయాసహవైదేహ్యా మార్గధ్వమితిచోదితాః ॥ ౮ ॥ విచిత్యతు
వయంసర్వే సమగ్రాందక్షిణాందిశమ్ । బుభుక్షితాః పరిశ్రాన్తా వృక్షమూలముపాశ్రితాః ॥ ౯ ॥ వివర్ణవదనాస్స
ర్వే సదాధ్యానపరాయణాః । నాధిగచ్ఛామహేపారంమగ్నాశ్చిన్తామహార్ణవే ॥ ౧౦ ॥ చారయన్తస్తతశ్చక్షు
ర్దృష్టవన్తోవయంబిలమ్ । లతాపాదపసంఛన్నం తిమిరేణసమావృతమ్ ॥ ౧౧ ॥ అస్మాద్ధంసాజలక్లిన్నాః పక్షై
స్సలిలవిస్రవైః । కురరాస్సారసాశ్చైవ నిష్పతన్తి పతత్రిణః ॥ ౧౨ ॥ సాధ్వత్రప్రవిశామేతి మయాతూక్తాఃప్ల
వఙ్గమాః । తేషామపిహిసర్వేషా మనుమానముపాగతమ్ ॥ ౧౩ ॥ గచ్ఛామప్రవిశామేతిభర్తృకార్యత్వరాన్వి
తాః । తతోగాఢంనిపతితా గృహ్యహస్తౌపరస్పరమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఇదంప్రవిష్టాస్సహసా బిలంతిమిరసంవృతమ్ । ఏత

న్నః కార్యమేతేన కృత్స్నేనవయమాగతాః ॥ ౧౫ ॥ తాంచైవోపగతాస్సర్వే పరిద్యూనాబుభుక్షితాః । ఆతిథ్య
ధర్మదత్తాని మూలానిచఫలానిచ ॥ ౧౬ ॥ అస్మాభిరుపభుక్తాని బుభుక్షాపరిపీడితైః । యత్త్వయారక్షితాస్స
ర్వే మ్రియమాణా బుభుక్షయా ॥ ౧౭ ॥ బ్రూహిప్రత్యుపకారార్థం కింతేకుర్వంతువానరాః । ఏవముక్తాతు
ధర్మజ్ఞై ర్వానరైస్తైస్స్వయంప్రభా ॥ ౧౮ ॥ ప్రత్యువాచతతస్సర్వా నిదంవానరపుంగవాన్ । సర్వేషాంపరితు
ష్టాస్మి వానరాణాంతరస్వినామ్ ॥ ౧౯ ॥ చరన్త్యామమధర్మేణ నకార్యమిహకేనచిత్ । ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధా
కాండే ద్విపంచాశస్సర్గః ॥ ౩౭౨ ॥ ౭౪౪౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తశ్శుభంవాక్యం తాపస్యాధర్మసంహితమ్ । ఉవాచహనుమాన్వా
క్యం తామనిందితచేష్టితామ్ ॥ ౧ ॥ శరణంత్వాంప్రపన్నాస్స్మస్సర్వేవైధర్మచారిణి । యఃకృతస్సమయోఽస్మాకం
సుగ్రీవేణమహాత్మనా ॥ ౨ ॥ సతుకాలోహ్యతిక్రాంతోవనేమహతివర్తతామ్ । సాత్వమస్మాద్బిలాద్ఘోరాదుత్తా
రయితుమర్హసి ॥ ౩ ॥ తస్మాత్సుగ్రీవవచనాదతిక్రాన్తాన్గతాయుషః । త్రాతుమర్హసినస్సర్వాం త్సుగ్రీవభయక
ర్శితాన్ ॥ ౪ ॥ మహచ్చకార్యమస్మాభిః కర్తవ్యంధర్మచారిణి । తచ్చాపినకృతంకార్య మస్మాభిరిహవాసిభిః ॥ ౫ ॥
ఏవముక్తాహనుమతా తాపసీవాక్యమబ్రవీత్ । జీవతాదుష్కరంమన్యే ప్రవిష్టేననివర్తితుమ్ ॥ ౬ ॥ తపసస్తు
ప్రభావేన నియమోపార్జితేనచ । సర్వానేవబిలాదస్మా దుద్ధరిష్యామివానరాన్ ॥ ౭ ॥ నిమీలయతచక్షూంషి
సర్వేవానరపుంగవాః । నహినిష్క్రమితుంశక్య మనిమీలితలోచనైః ॥ ౮ ॥ తతస్సంమీలితాస్సర్వేసుకుమారాం
గుళైఃకరైః । సహసాపిదధుర్దృష్టిం హృష్టాగమనకాంక్షిణః ॥ ౯ ॥ వానరాస్తుమహాత్మానో హస్తరుద్ధముఖాస్త
దా । నిమేషాంతరమాత్రేణ బిలాదుత్తారితాస్తయా ॥ ౧౦ ॥ తతస్తాన్వానరాంత్సర్వాం స్తాపసీధర్మచారిణీ । ని
స్సృతాన్విషమాత్తస్మా త్సమాశ్వాస్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ ఏషవింధ్యోగిరిశ్శ్రీమా న్నానాద్రుమలతాయుతః । ఏ
షప్రస్రవణశ్శైల స్సాగరోఽయంమహోదధిః ॥ ౧౨ ॥ స్వస్తివోఽస్తుగమిష్యామి భవనంవానరర్షభాః । ఇత్యుక్త్వాత
ద్బిలంశ్రీమ త్ప్రవివేశస్వయంప్రభా ॥ ౧౩ ॥ తతస్తేదదృశుర్ఘోరం సాగరంవరుణాలయమ్ । అపారమభిగర్జం
తం ఘోరైరూర్మిభిరావృతమ్ ॥ ౧౪ ॥ మయస్యమాయావిహితం గిరిదుర్గంవిచిన్వతామ్ । తేషాంమాసోవ్యతి
క్రాంతో యోరాజ్ఞాసమయఃకృతః ॥ ౧౫ ॥ వింధ్యస్యతుగిరేఃపాదే సంప్రపుష్పితపాదపే । ఉపవిశ్యమహాభా
గాశ్చింతామాపేదిరేతదా ॥ ౧౬ ॥ తతఃపుష్పాతిభారాగ్రాన్లతాశతసమావృతాన్ । ద్రుమాన్వాసంతికాన్దృ
ష్ట్వా బభూవుర్భయశంకితాః ॥ ౧౭ ॥ తేవసంతమనుప్రాప్తం ప్రతిపద్యపరస్పరమ్ । నష్టసందేశకాలార్థా
నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ ౧౮ ॥ తతస్తాన్కపివృద్ధాంస్తు శిష్టాంశ్చైవవనౌకసః । వాచామధురయాఽఽభాష్య యథావ
దనుమాన్యచ ॥ ౧౯ ॥ సతుసింహవృషస్కంధః పీనాయతభుజఃకపిః । యువరాజోమహాప్రాజ్ఞ అంగదోవా
క్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౦ ॥ శాసనాత్కపిరాజస్య వయంసర్వేవినిర్గతాః । మాసఃపూర్ణోబిలస్థానాం హరయః
కింనబుధ్యతే ॥ ౨౧ ॥ వయమాశ్వయుజేమాసి కాలసంఖ్యావ్యవస్థితాః । ప్రస్థితాస్సోఽపిచాతీతః కిమతఃకార్య
ముత్తరమ్ ॥ ౨౨ ॥ భవంతఃప్రత్యయంప్రాప్తా నీతిమార్గవిశారదాః । హితేష్వభిరతాభర్తు ర్నిసృష్టాస్సర్వ
కర్మసు ॥ ౨౩ ॥ కర్మస్వప్రతిమాస్సర్వే దిక్షువిశ్రుతపౌరుషాః । మాంపురస్కృత్యనిర్యాతాః పింగాక్షప్రతి
చోదితాః ॥ ౨౪ ॥ ఇదానీమకృతార్థానాం మర్తవ్యంనాత్రసంశయః । హరిరాజస్యసందేశమకృత్వాకస్సు
ఖీభవేత్ ॥ ౨౫ ॥ తస్మిన్నతీతేకాలేతు సుగ్రీవేణకృతేస్వయమ్ । ప్రాయోపవేశనంయుక్తం సర్వేషాంచవనౌక
సామ్ ॥ ౨౬ ॥ తీక్ష్ణఃప్రకృత్యాసుగ్రీవస్స్వామిభావేవ్యవస్థితః । నక్షమిష్యతినస్సర్వానపరాధకృతోగతాన్ ॥ ౨౭

అప్రవృత్తౌ చ సీతాయాః పాపమేవ కరిష్యతి । తస్మాత్క్షమమిహాద్యైవ ప్రాయోపవిశనం హి నః ॥ ౨౮ ॥ త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ ధనాని చ గృహాణి చ । ధ్రువం నో హింసితా రాజా సర్వాన్ప్రతిగతానితః ॥ ౨౯ ॥ వధేనాప్రతిరూపేణ శ్రేయాన్మృత్యురిహైవ నః । న చాహం యౌవరాజ్యేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః ॥ ౩౦ ॥ నరేన్ద్రేణాభిషిక్తోఽస్మి రామేణాక్లిష్టకర్మణా । స పూర్వం బద్ధవైరో మాం రాజా దృష్ట్వా వ్యతిక్రమమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఘాతయిష్యతి దండేన తీక్ష్ణేన కృతనిశ్చయః । కిం మే సుహృద్భిర్వ్యసనం పశ్యద్భిర్జీవితాన్తరే ॥ ౩౨ ॥ ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే పుణ్యే సాగరరోధసి । ఏతచ్ఛ్రుత్వా కుమారేణ యువరాజేన భాషితమ్ ॥ ౩౩ ॥ సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాః కరుణం వాక్యమబ్రువన్ । తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః ప్రియాసక్తశ్చ రాఘవః ॥ ౩౪ ॥ (సమీక్ష్యాకృతకార్యాంస్తు తస్మింస్తు సమయే గతే) । అదృష్టాయాం తు వైదేహ్యాం దృష్ట్వాఽస్మాంశ్చ సమాగతాన్ ॥ ౩౫ ॥ రాఘవప్రియకామార్థం ఘాతయిష్యత్యసంశయమ్ । న క్షమం చాపరాద్ధానాం గమనం స్వామిపార్శ్వతః ॥ ౩౬ ॥ ఇహైవ సీతామన్విష్య ప్రవృత్తిముపలభ్య వా । నో చేద్గచ్ఛామ తం వీరం గమిష్యామో యమక్షయమ్ ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ ప్లవంగమానాం తు భయార్దితానాం శ్రుత్వా వచస్తార ఇదం బభాషే । అలం విషాదేన బిలం ప్రవిశ్య వసామ సర్వే యది రోచతే వః ॥ ౩౮ ॥ ఇదం హి మాయావిహితం సుదుర్గమం ప్రభూతవృక్షోదకభోజ్యపేయకమ్ । ఇహాస్తి నో నైవ భయం పురందరాన్న రాఘవాద్వానరరాజతోఽపి వా ॥ ౩౯ ॥ శ్రుత్వాఽఙ్గదస్యాపి వచోఽనుకూలమూచుశ్చ సర్వే హరయః ప్రతీతాః । యథా న హింస్యేమ తథా విధానమసక్తమద్యైవ విధీయతాం నః ॥ ౪౦ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే త్రిపంచాశస్సర్గః ॥ ౨౭౫ ॥ ౫౫౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా బ్రువతి తారే తు తారాధిపతివర్చసి । అథ మేనే హృతం రాజ్యం హనూమానఙ్గదేన తత్ ॥ ౧ ॥ బుద్ధ్యా హ్యష్టాఙ్గయా యుక్తం చతుర్బలసమన్వితమ్ । చతుర్దశగుణం మేనే హనూమాన్వాలినస్సుతమ్ ॥ ౨ ॥ ఆపూర్యమాణం శశ్వచ్చ తేజోబలపరాక్రమైః । శశినం శుక్లపక్షాదౌ వర్ధమానమివ శ్రియా ॥ ౩ ॥ బృహస్పతిసమం బుద్ధ్యా విక్రమే సదృశం పితుః । శుశ్రూషమాణం తారస్య శుక్రస్యేవ పురందరమ్ ॥ ౪ ॥ భర్తురర్థే పరిశ్రాన్తం సర్వశాస్త్రవిశారదమ్ । అభిసంధాతుమారేభే హనూమానఙ్గదం తతః ॥ ౫ ॥ స చతుర్ణాముపాయానాం తృతీయముపవర్ణయన్ । భేదయామాస తాన్సర్వాన్వానరాన్వాక్యసంపదా ॥ ౬ ॥ తేషు సర్వేషు భిన్నేషు తతోఽభీషయదఙ్గదమ్ । భీషణైర్బహుభిర్వాక్యైః కోపోపాయసమన్వితైః ॥ ౭ ॥ త్వం సమర్థతరః పిత్రా యుద్ధే తారేయ వై ధురమ్ । దృఢం ధారయితుం శక్తః కపిరాజ్యం యథా పితా ॥ ౮ ॥ నిత్యమస్థిరచిత్తా హి కపయో హరిపుంగవ । నాజ్ఞాప్యం విషహిష్యన్తి పుత్రదారాన్వినా త్వయా ॥ ౯ ॥ త్వాం నైతే హ్యనుయుంజేయుః ప్రత్యక్షం ప్రవదామి తే । యథాఽయం జామ్బవాన్నీలః సుహోత్రశ్చ మహాకపిః ॥ ౧౦ ॥ న హ్యహం త ఇమే సర్వే సామదానాదిభిర్గుణైః । దండేన న త్వయా శక్యాః సుగ్రీవాదపకర్షితుమ్ ॥ ౧౧ ॥ విగృహ్యాసనమప్యాహుర్దుర్బలేన బలీయసః । ఆత్మరక్షాకరస్తస్మాన్న విగృహ్ణీత దుర్బలః ॥ ౧౨ ॥ యాం చేమాం మన్యసే ధాత్రీమేతద్బిలమితి శ్రుతమ్ । ఏతల్లక్ష్మణబాణానామీషత్కార్యం విదారణే ॥ ౧౩ ॥ స్వల్పం హి కృతమిన్ద్రేణ క్షిపతా హ్యశనిం పురా । లక్ష్మణో నిశితైర్బాణైర్భిన్ద్యాత్పత్రపుటం యథా ॥ లక్ష్మణస్య తు నారాచా బహవస్సన్తి తద్విధాః । వజ్రాశనిసమస్పర్శా గిరీణామపి దారణాః ॥ ౧౫ ॥ అవస్థానే యదైవ త్వమాసిష్యసి పరంతప । తదైవ హరయస్సర్వే త్యక్ష్యన్తి కృతనిశ్చయాః ॥ ౧౬ ॥ స్మరన్తః పుత్రదారాణాం నిత్యోద్విగ్నా బుభుక్షితాః । ఖేదితా దుఃఖశయ్యాభిస్త్వాం కరిష్యన్తి పృష్ఠతః ॥ ౧౭ । స త్వం హీనస్సుహృద్భిశ్చ హితకామైశ్చ బన్ధుభిః । తృణాదపి భృశో

ద్విగుణ స్స్వందమానాద్భవిష్యసి ॥ ౧౮ ॥ నచజాతునహింస్యుస్త్వాం ఘోరాలక్ష్మణసాయకాః । అపవృత్తంజి
ఘాంసంతో మహావేగాదురాసదాః ॥ ౧౯ ॥ అస్మాభిస్తుగతంసార్థం వినీతవదుపస్థితమ్ । ఆనుపూర్వ్యాత్తుసుగ్రీ
వో రాజ్యేత్వాంస్థాపయిష్యతి ॥ ౨౦ ॥ ధర్మకామఃపితృవ్యస్తే ప్రీతికామోదృఢవ్రతః । శుచిస్సత్యప్రతిజ్ఞశ్చ న
త్వాంజాతుజిఘాంసతి ॥ ౨౧ ॥ ప్రియకామశ్చతేమాతు స్తదర్థంచాస్యజీవితం । తస్యాపత్యంచనాస్త్యన్య త్త
స్మాదంగదగమ్యతామ్ ॥ ౨౨ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే చతుఃపంచాశస్సర్గః ॥ ౧౭౮ ॥ ౩౫౬౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాహనుమతోవాక్యం ప్రశ్రితంధర్మసంహితమ్ । స్వామిసత్కా
ర్యసంయుక్తమంగదోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ స్థైర్యమాత్మమనశ్శౌచమానృశంస్యమథార్జవమ్ । విక్రమ
శ్చైవధైర్యంచ సుగ్రీవేనోపపద్యతే ॥ ౨ ॥ భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్యయోభార్యాం జీవతోమహిషీంప్రియామ్ । ధర్మే
ణమాతరంయస్తు స్వీకరోతిజుగుప్సితః ॥ ౩ ॥ కథంసధర్మంజానీతే యేనభ్రాత్రా మహాత్మనా । యుద్ధాయాభినియు
క్తేన బిలస్యపిహితంముఖమ్ ॥ ౪ ॥ సత్యాత్పాణిగృహీతశ్చ కృతకర్మామహాయశాః । విస్మృతోరాఘవోయేన
సకస్యతుకృతంస్మరేత్ ॥ ౫ ॥ లక్ష్మణస్యభయాద్యేన నాధర్మభయభీరుణా । ఆదిష్టామార్గితుంసీతాం ధర్మమస్మి
న్కథంభవేత్ ॥ ౬ ॥ తస్మిన్పాపేకృతఘ్నేతు స్మృతిహీనేచలాత్మని । ఆర్యఃకోవిశ్వసేజ్జాతు తత్కులీనోజిజీవి
షుః ॥ ౭ ॥ రాజ్యేపుత్రఃప్రతిష్ఠాప్య స్సగుణోనిర్గుణోపివా । కథంశత్రుకులీనంమాంసుగ్రీవోజీవయిష్యతి ॥ ౮ ॥
భిన్నమంత్రోపరాద్ధశ్చ హీనశక్తిఃకథంహ్యహమ్ । కిష్కింధాంప్రాప్యజీవేయ మనాథఇవదుర్బలః ॥ ౯ ॥ ఉపాం
శుదండేనహిమాం బంధనేనోపపాదయేత్ । శఠఃక్రూరోనృశంసశ్చ సుగ్రీవోరాజ్యకారణాత్ ॥ ౧౦ ॥ బంధ
నాద్వావసాదాన్మే శ్రేయఃప్రాయోపవేశనమ్ । అనుజానీతమాంసర్వే గృహంగచ్ఛంతువానరాః ॥ ౧౧ ॥ అహం
వఃప్రతిజానామి నాగమిష్యామ్యహంపురీమ్ । ఇహైవప్రాయమాసిష్యే శ్రేయోమరణమేవమే ॥ ౧౨ ॥ అభివా
దనపూర్వంహి రాఘవౌబలశాలినౌ । వాచ్యౌమద్వచనాద్వీరాఃకుశలంరఘుపుంగవౌ ॥ ౧౩ ॥ అభివాదనపూ
ర్వంతు రాజాకుశలమేవచ । వాచ్యస్తాతోయవీయాన్మే సుగ్రీవోవానరేశ్వరః ॥ ౧౪ ॥ ఆరోగ్యపూర్వంకుశలం
వాచ్యామాతారుమాచమే । మాతరంచైవమేతారా మాశ్వాసయితుమర్హథ ॥ ౧౫ ॥ ప్రకృత్యాప్రియపుత్రా
సాసానుక్రోశాతపస్వినీ । వినష్టంమామిహశ్రుత్వా వ్యక్తంహాస్యతిజీవితమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఏతావదుక్త్వావచనం వృ
ద్ధాంస్తానభివాద్యచ । సంవివేశాంగదోభూమౌ రుదన్దర్భేషుదుర్మనాః ॥ ౧౭ ॥ తస్యసంవిశతస్తత్రరుదంతోవాన
రర్షభాః । నయనేభ్యఃప్రముముచురుష్ణంవైవారిదుఃఖితాః ॥ ౧౮ ॥ సుగ్రీవంచైవనిందంతః ప్రశంసంతశ్చవాలినమ్ ।
పరివార్యాంగదంసర్వే వ్యవస్యన్ప్రాయమాసితుమ్ ॥ ౧౯ ॥ మతంతద్వాలిపుత్రస్య విజ్ఞాయప్లవగర్షభాః । ఉ
పస్పృశ్యోదకంసర్వే ప్రాఙ్ముఖాస్సముపావిశన్ ॥ ౨౦ ॥ దక్షిణాగ్రేషుదర్భేషు ఉదక్తీరంసమాస్థితాః । ము
మూర్షవోహరిశ్రేష్ఠా ఏతత్క్షమమితిస్మహ ॥ ౨౧ ॥ రామస్యవనవాసంచ క్షయందశరథస్యచ । జనస్థానవధం
చైవ వధంచైవజటాయుషః ॥ ౨౨ ॥ హరణంచైవవైదేహ్యా వాలినశ్చవధంరణే । రామకోపంచవదతాం హరీణాం
భయమాగతమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ సనంవిశద్భిర్బహుభిర్మహీధరో మహాద్రికూటప్రతిమైఃప్లవంగమైః । బభూవసన్నాదితని
ర్ఝరాంతరో భృశంనదద్భిర్జలదైరివోల్బణైః ॥ ౨౪ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండేపంచపంచాశస్సర్గః ॥ ౮౧ ॥ ౧౬౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఉపవిష్టాస్తుతేసర్వే యస్మిన్ప్రాయంగిరిస్థలే । హరయోగృధ్రరాజశ్చ
తందేశముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ సంపాతిర్నామనామ్నాతు చిరంజీవీవిహంగమః । భ్రాతాజటాయుషఃశ్రీమాన్ప్రఖ్యా
తబలపౌరుషః ॥ ౨ ॥ కందరాదభినిష్క్రమ్యసవింధ్యస్య మహాగిరేః । ఉపవిష్టాన్హరీన్దృష్ట్వాహృష్టాత్మాగిరమబ్రవీత్ ॥

విధిః కిల నరం లోకే విధానేనానువర్తతే । యథాయం విహితో భక్ష్యశ్చిరాన్మహ్యమిహాగతః ॥ ౪ ॥ పరం
పరాణాం భక్షిష్యే వానరాణాం మృతం మృతం । ఉవాచైవం వచః పక్షీ తాన్నిరీక్ష్య ప్లవంగమాన్ ॥ ౫ ॥ త
స్యతద్వచనం శ్రుత్వా భక్ష్యలుబ్ధస్య పక్షిణః । అంగదః పరమాయస్తో హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ పశ్య గృ
ధ్రాపదేశేన సాక్షాద్వైవస్వతో యమః । ఇమం దేశమనుప్రాప్తో వానరాణాం విపత్తయే ॥ ౭ ॥ రామస్య న కృతం
కార్యం రాజ్ఞో న చ వచః కృతమ్ । హరీణామియమజ్ఞాతా విపత్తిస్సహసాగతా ॥ ౮ ॥ వైదేహ్యాః ప్రియకామేన
కృతం కర్మ జటాయుషా । గృధ్రరాజేన యత్తత్ర శ్రుతం వస్తదశేషతః ॥ ౯ ॥ తథా సర్వాణి భూతాని తిర్యగ్యోని
గతాన్యపి । ప్రియం కుర్వంతి రామస్య త్యక్త్వా ప్రాణాన్యథా వయమ్ ॥ ౧౦ ॥ అన్యోన్యముపకుర్వంతి స్నేహకా
రుణ్యయంత్రితాః । తేన తస్యోపకారార్థం త్యజతాత్మానమాత్మనా ॥ ౧౧ ॥ ప్రియం కృతం హి రామస్య ధర్మజ్ఞేన జ
టాయుషా । రాఘవార్థే పరిశ్రాంతా వయం సంత్యక్తజీవితాః ॥ ౧౨ ॥ కాంతారాణి ప్రపన్నాస్స్మ న చ పశ్యామ
మైథిలీమ్ । స సుఖీ గృధ్రరాజస్తు రావణేన హతో రణే ॥ ౧౩ ॥ ముక్తశ్చ సుగ్రీవభయాద్గతశ్చ పరమాం గతిమ్ । జటా
యుషో వినాశేన రాజ్ఞో దశరథస్య చ ॥ ౧౪ ॥ హరణేన చ వైదేహ్యాస్సంశయం హరయో గతాః । రామలక్ష్మణయో
ర్వాస అరణ్యే సహ సీతయా ॥ ౧౫ ॥ రాఘవస్య చ బాణేన వాలినశ్చ తథా వధః । రామకోపాదశేషాణాం రాక్ష
సానాం తథా వధః ॥ ౧౬ ॥ కైకేయ్యా వరదానేన ఇదం హి వికృతం కృతమ్ ॥ ఓమ్ ॥ తదసుఖమనుకీర్తితం వచో భు
వి పతితాంశ్చ సమీక్ష్య వానరాన్ । భృశచలితమతిర్మహామతిః కృపణముదాహృతవాన్స గృధ్రరాజః ॥ ౧౭ ॥ ఇతి శ్రీ
మత్కిష్కింధాకాండే షట్పంచాశస్సర్గః ॥ ౬౩౧ ॥ ౧౨౬౨౦ ॥ ****************************
శ్రీ రామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్తు శ్రుత్వా తదా వాక్యమంగదస్య ముఖోద్గతమ్ । అబ్రవీద్వచనం గృ
ధ్రస్తీక్ష్ణతుండో మహాస్వనః ॥ ౧ ॥ కోఽయం గిరా ఘోషయతి ప్రాణైః ప్రియతమస్య మే । జటాయుషో వధం భ్రాతుః
కంపయన్నివ మే మనః ॥ ౨ ॥ కథమాసీజ్జనస్థానే యుద్ధం రాక్షసగృధ్రయోః । నామధేయమిదం భ్రాతుశ్చిరస్యా
ద్య మయా శ్రుతమ్ ॥ ౩ ॥ ఇచ్ఛేయం గిరిదుర్గాచ్చ భవద్భిరవతారితుమ్ । యవీయసో గుణజ్ఞస్య శ్లాఘనీయస్య వి
క్రమైః ॥ ౪ ॥ అతిదీర్ఘస్య కాలస్య తుష్టోఽస్మి పరికీర్తనాత్ । తదిచ్ఛేయమహం శ్రోతుం వినాశం వానరర్షభాః ॥
భ్రాతుర్జటాయుషస్తస్య జనస్థాననివాసినః । తస్యైవ చ మమ భ్రాతుస్సఖా దశరథః కథమ్ ॥ ౬ ॥ యస్య రామః
ప్రియః పుత్రో జ్యేష్ఠో గురుజనప్రియః । సూర్యాంశుదగ్ధపక్షత్వాన్న శక్నోమ్యుపసర్పితుమ్ ॥ ౭ ॥ ఇచ్ఛేయం
పర్వతాదస్మాదవతర్తుమరిందమాః । శోకాద్భ్రష్టస్వరమపి శ్రుత్వా తే హరియూథపాః ॥ ౮ ॥ శ్రద్దధుర్నైవ తద్వా
క్యం కర్మణా తస్య శంకితాః । తే ప్రాయముపవిష్టాస్తు దృష్ట్వా గృధ్రం ప్లవంగమాః ॥ ౯ ॥ చక్రుర్బుద్ధిం తదా రౌద్రాం
సర్వాన్నో భక్షయిష్యతి । సర్వథా ప్రాయమాసీనాన్యది నో భక్షయిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ కృతకృత్యా భవిష్యామః క్షిప్రం
సిద్ధిమితో గతాః । ఏతాం బుద్ధిం తతశ్చక్రుస్సర్వే తే వానరర్షభాః ॥ ౧౧ ॥ అవతార్య గిరేశ్శృంగాద్గృధ్రమాహాం
గదస్తదా । బభూవర్క్షరజా నామ వానరేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౨ ॥ మమార్యః పార్థివః పక్షిన్ధార్మికస్త
స్య చాత్మజౌ । సుగ్రీవశ్చైవ వాలీ చ పుత్రావోఘబలావుభౌ ॥ ౧౩ ॥ లోకే విశ్రుతకర్మాభూద్రాజా వాలీ పితా
మమ । రాజా కృత్స్నస్య జగత ఇక్ష్వాకూణాం మహారథః ॥ ౧౪ ॥ రామో దాశరథిశ్శ్రీమాన్ప్రవిష్టో దండకావ
నమ్ । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యా చాపి భార్యయా ॥ ౧౫ ॥ పితుర్నిదేశనిరతో ధర్మ్యం పంథానమాశ్రితః । త
స్య భార్యా జనస్థానాద్రావణేన హృతా బలాత్ ॥ ౧౬ ॥ రామస్య చ పితుర్మిత్రం జటాయుర్నామ గృధ్రరాట్ ।
దదర్శ సీతాం వైదేహీం హ్రియమాణాం విహాయసా ॥ ౧౭ ॥ రావణం విరథం కృత్వా స్థాపయిత్వా చ మైథిలీమ్ । ప

రిశ్రాన్తశ్చవృద్ధశ్చరావణేనహతో రణే ॥ ౧౮ ॥ ఏవంగృధ్రోహతస్తేన రావణేనబలీయసా । సంస్కృతశ్చాపి రా
మేణ గతశ్చగతిముత్తమామ్ ॥ ౧౯ ॥ తతో మమపితృవ్యేణ సుగ్రీవేణమహాత్మనా । చకార రాఘవస్సఖ్యం సోఽవ
ధీత్పితరంమమ ॥ ౨౦ ॥ మమపిత్రా విరుద్ధో హి సుగ్రీవస్సచివైస్సహ । నిహత్య వాలినంరామ స్తతస్తమభిషేచయ
త్ ॥ ౨౧ ॥ సరాజ్యేస్థాపితస్తేన సుగ్రీవో వానరేశ్వరః । రాజా వానరముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయమ్ ॥
ఏవంరామప్రయుక్తాస్తు మార్గమాణాస్తతస్తతః । వైదేహీం నాధిగచ్ఛామో రాత్రౌ సూర్యప్రభామివ ॥ ౨౩
తేవయందణ్డకారణ్యం విచిత్యసుసమాహితాః । అజ్ఞానాత్తు ప్రవిష్టాస్స్మ ధరణ్యావివృతంబిలమ్ ॥ ౨౪ ॥ మయ
స్యమాయావిహితం తద్బిలంచవిచిన్వతామ్ । వ్యతీతస్తత్ర నోమాసో యోరాజ్ఞా సమయః కృతః ॥ ౨౫ ॥ తేవ
యంకపిరాజస్య సర్వేవచనకారిణః । కృతాంసంస్థామతిక్రాన్తా భయాత్ప్రాయముపాస్మహే ॥ ౨౬ ॥ క్రుద్ధేత
స్మింస్తుకాకుత్స్థే సుగ్రీవేచసలక్ష్మణే । గతానామపిసర్వేషాం తత్ర నో నాస్తిజీవితమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కి
న్ధాకాండే సప్తపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౩౪ ॥ ౧౦౬౮౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తః కరుణంవాక్యం వానరైస్త్యక్తజీవితైః । సబాష్పో వానరాన్గృధ్రః
ప్రత్యువాచమహాస్వనః ॥ ౧ ॥ యవీయాన్మమసభ్రాతా జటాయుర్నామ వానరాః । యమాఖ్యాతహతం యు
ద్ధే రావణేనబలీయసా ॥ ౨ ॥ వృద్ధభావాదపక్షత్వా చ్ఛృణ్వంస్తదపిమర్షయే । నహిమేశక్తిరద్యాస్తి భ్రాతు
ర్వైరవిమోక్షణే ॥ ౩ ॥ పురా వృత్రవధే వృత్తే పరస్పరజయైషిణౌ । ఆదిత్యముపయాతౌ స్వో జ్వలంతం రశ్మి
మాలినమ్ ॥ ౪ ॥ ఆవృత్యాకాశమార్గేతు జవేనస్మగతౌ భృశమ్ । మధ్యం ప్రాప్తే దినకరే జటాయురవసీద
తి ॥ ౫ ॥ తమహం భ్రాతరందృష్ట్వా సూర్యరశ్మిభిరర్దితమ్ । పక్షాభ్యాంఛాదయామాస స్నేహాత్పరమవి
హ్వలః ॥ ౬ ॥ నిర్దగ్ధపక్షః పతితో విన్ధ్యేఽహంవానరోత్తమాః । అహమస్మిన్వసన్భ్రాతుః ప్రవృత్తింనోపలక్ష
యే ॥ ౭ ॥ జటాయుషస్త్వేవముక్తో భ్రాత్రాసంపాతినాతదా । యువరాజో మహాప్రాజ్ఞః ప్రత్యువాచాంగదస్త
తః ॥ ౮ ॥ జటాయుషోయది భ్రాతా శ్రుతంతేగదితంమయా । ఆఖ్యాహియదిజానాసి నిలయంతస్యరక్షసః ॥ ౯ ॥
అదీర్ఘదర్శినంతంవై రావణంరాక్షసేశ్వరమ్ । అంతికేయదివాదూరే యదిజానాసి శంసనః ॥ ౧౦ ॥ తతోఽబ్రవీ
న్మహాతేజా జ్యేష్ఠోభ్రాతా జటాయుషః । ఆత్మానురూపంవచనం వానరాన్సంప్రహర్షయన్ ॥ ౧౧ ॥ నిర్దగ్ధప
క్షోగృధ్రోఽహం హీనవీర్యః ప్లవంగమాః । వాఙ్మాత్రేణతు రామస్య కరిష్యేసాహ్యముత్తమమ్ ॥ ౧౨ ॥ జానామి
వారుణాన్లోకాన్విష్ణోస్త్రైవిక్రమానపి । మహాసురవిమర్దాన్వాప్యమృతస్యచమంథనమ్ ॥ ౧౩ ॥ రామస్యయది
దంకార్యం కర్తవ్యంప్రథమంమయా । జరయాచహృతంతేజః ప్రాణాశ్చశిథిలామమ ॥ ౧౪ ॥ తరుణీరూపసంప
న్నా సర్వాభరణభూషితా । హ్రియమాణామయాదృష్టా రావణేనదురాత్మనా ॥ ౧౫ ॥ క్రోశంతీరామరా
మేతి లక్ష్మణేతిచభామినీ । భూషణాన్యపవిధ్యంతీ గాత్రాణిచవిధూన్వతీ ॥ ౧౬ ॥ సూర్యప్రభేవశైలాగ్రే తస్యాః
కౌశేయముత్తమం । అసితేరాక్షసేభాతి యథావాతటిదంబుదే ॥ ౧౭ ॥ తాంతుసీతామహంమన్యే రామస్య
పరికీర్తనాత్ । శ్రూయతాంమే కథయతో నిలయంతస్యరక్షసః ॥ ౧౮ ॥ పుత్రోవిశ్రవసస్సాక్షాద్భ్రాతా వై
శ్రవణస్యచ । అధ్యాస్తేనగరీంలంకాం రావణోనామరాక్షసః ॥ ౧౯ ॥ ఇతోద్వీపేసముద్రస్య సంపూర్ణేశత
యోజనే । తస్మిన్లంకాపురీరమ్యా నిర్మితావిశ్వకర్మణా ॥ ౨౦ ॥ జాంబూనదమయైర్ద్వారైశ్చిత్రైః కాంచ
నవేదికైః । ప్రాకారేణార్కవర్ణేన మహతాసుసమావృతా ॥ ౨౧ ॥ తస్యాంవసతివైదేహీ దీనాకౌశేయవాసినీ ।
రావణాంతఃపురేరుద్ధా రాక్షసీభిస్సురక్షితా ॥ ౨౨ ॥ జనకస్యాత్మజాంరాజ్ఞ స్తత్రద్రక్ష్యథమైథిలీమ్ । లంకాయా

మథగుప్తాయాం సాగరేణసమంతతః ॥ ౨౩ ॥ సంప్రాప్యసాగరస్యాంతం సంపూర్ణంశతయోజనమ్ । ఆసాద్యద
క్షిణంతీరం తతోద్రక్ష్యథరావణమ్ ॥ ౨౪ ॥ తత్రైవత్వరితాః క్షిప్రం విక్రమధ్వంప్లవంగమాః । జ్ఞానేనఖలు
పశ్యామి దృష్ట్వాప్ర త్యాగమిష్యథ ॥ ౨౫ ॥ ఆద్యఃపంథాఃకులింగానాంయేచాన్యేధాన్యజీవినః । ద్వితీయోబలి
భోజానాం యేచవృక్షఫలాశినః ॥ ౨౬ ॥ భాసాస్తృతీయంగచ్ఛంతి క్రౌంచాశ్చకురరైస్సహ । శ్యేనాశ్చతుర్థం
గచ్ఛంతి గృధ్రాగచ్ఛంతి పంచమం ॥ ౨౭ ॥ బలవీర్యోపపన్నానాంరూపయౌవనశాలినామ్ । షష్ఠస్తుపంథాహం
సానాం వైనతేయగతిఃపరా॥ ౨౮॥ వైనతేయాచ్చ నోజన్మసర్వేషాంవానరర్షభాః। ఇహస్థోహంప్రపశ్యామి రావ
ణంజానకీంతథా ॥ ౨౯ ॥ అస్మాకమపిసౌపర్ణం దివ్యంచక్షుర్బలంయథా । తస్మాదాహారవీర్యేణ నిసర్గేణచవాన
రాః ॥ ౩౦ ॥ ఆయోజనశతాత్సాగ్రాద్వయం పశ్యామనిత్యశః । అస్మాకంవిహితావృత్తిర్నిసర్గేణచదూరతః ॥
విహితాపాదమూలేతువృత్తిశ్చరణయోధినామ్। గర్హితంతుకృతంకర్మయేన స్మపిశితాశినా॥ ౩౨ ॥ ప్రతీకార్యం
చమేతస్య వైరం భ్రాతుః కృతం భవేత్ । ఉపాయో దృశ్యతాం కశ్చిల్లంఘనేలవణామ్భసః ॥ ౩౩ ॥(ద్వీపే
ద్వీపే సముద్రస్య వివిధానిహిసంతివై । యావన్నగచ్ఛేత్సతయా సాధ్వ్యాసార్ధం ప్లవంగమాః ॥ ౩౪ ॥)అభిగ
మ్యతు వైదేహీం సమృద్ధార్థాగమిష్యథ । సముద్రంనేతుమిచ్ఛామి భవద్భిర్వరుణాలయం ॥ ౩౫ ॥ ప్రదాస్యా
మ్యుదకంభ్రాతు స్స్వర్గతస్య మహాత్మనః । తతోనీత్వాతుతందేశం తీరంనదనదీపతేః ॥ ౩౬ ॥ నిర్దగ్ధపక్షంసం
పాతిం వానరాస్సుమహౌజసః । పునఃప్రత్యానయిత్వాచ తం దేశం పతగేశ్వరమ్ ॥ ౩౭ ॥ బభూవుర్వాన
రాహృష్టాః ప్రవృత్తిముపలభ్యతే । ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండేఽష్టపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౩౭ ॥ ౮౭౪౦॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తదమృతాస్వాదం గృధ్రరాజేనభాషితం । నిశమ్యచాభవన్హృష్టా
స్తేవచఃప్లవగర్షభాః ॥ ౧ ॥ జాంబవాన్వానరశ్రేష్ఠ స్సహసర్వైః ప్లవంగమైః । భూతలాత్సహసోత్థాయగృధ్ర
రాజమథాబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ క్వసీతాకేనవాదృష్టా కోవాహరతి మైథిలీమ్ । తదాఖ్యాతుభవాంత్సర్వం గతిర్భవవ
నౌకసామ్ ॥ ౩ ॥ కోదాశరథిబాణానాం వజ్రవేగనిపాతినామ్ । స్వయంలక్ష్మణముక్తానాం నచింతయతివిక్రమం॥
సహరీన్ప్రీతిసంయుక్తాం సీతాశ్రుతి సమాహితాన్ । పునరాశ్వాసయన్ప్రీత ఇదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ శ్రూ
యతామిహవైదేహ్యా యథామేహరణంశ్రుతమ్ । యేనచాపి మమాఖ్యాతం యత్రవాయతలోచనా ॥ ౬ ॥ అ
హమస్మిన్గిరౌదుర్గే బహుయోజనమాయతే । చిరాన్నిపతితోవృద్ధః క్షీణప్రాణపరాక్రమః ॥ ౭ ॥ తం మామే
వంగతంపుత్ర స్సుపార్శ్వోనామనామతః । ఆహారేణ యథాకాలం బిభర్తిపతతాంవరః ॥ ౮ ॥ తీక్ష్ణకామాస్తు
గంధర్వాస్తీక్ష్ణకోపాభుజంగమాః । మృగాణాంతుభయంతీక్ష్ణం తతస్తీక్ష్ణక్షుధావయమ్ ॥ ౯ ॥ సకదాచిత్క్షుధా
ర్తస్య మమాహారాభికాంక్షిణః । గతసూర్యేహనిప్రాప్తో మమపుత్రోహ్యనామిషః ॥ ౧౦ ॥ సమయావృద్ధభా
వాచ్చ కోపాచ్చపరిభర్త్సితః । క్షుత్పిపాసాపరీతేన కుమారఃపతతాంవరః ॥ ౧౧ ॥ సమామాహారసంరోధా
త్పీడితంప్రీతివర్ధనః । అనుమాన్యయథాతత్త్వమిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ అహంతాతయథాకాలమామిషార్థీ
ఖమాప్లుతః । మహేంద్రస్యగిరేర్ద్వార మావృత్యచసమాస్థితః ॥ ౧౩ ॥ తతస్సత్త్వసహస్రాణాం సాగరాంతర
చారిణామ్ । పంథానమేకోధ్యవసం సన్నిరోద్ధుమవాఙ్ముఖః ॥ ౧౪ ॥ తత్రకశ్చిన్మయాదృష్ట స్సూర్యోదయసమ
ప్రభామ్ । స్త్రియమాదాయగచ్ఛన్వై భిన్నాంజనచయప్రభః ॥ ౧౫ ॥ సోహమభ్యవహారార్థీ తౌదృష్ట్వాప
కృతనిశ్చయః । తేనసామ్నావినీతేన పంథానమభియాచితః ॥ ౧౬ ॥ నహి సామోపపన్నానాం ప్రహర్తావిద్య
తేక్వచిత్ । నీచేష్వపిజనఃకశ్చి త్కిమంగబతమద్విధః ॥ ౧౭ ॥ సయాతస్తేజసావ్యోమ సంక్షిపన్నివవేగతః । అ

థాహం ఖచరైర్భూతై రభిగమ్య సభాజితః ॥ ౧౮ ॥ దిష్ట్యా జీవసి తాతేతి హ్యబ్రువన్మాం మహర్షయః । కథంచిత్సకళత్రోఽసౌ గతస్తే స్వస్త్యసంశయమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్తస్తతోఽహం తైస్సిద్ధైః పరమశోభనైః । స చ మే రావణో రాజా రక్షసాం ప్రతివేదితః ॥ ౨౦ హరన్దాశరథేర్భార్యాం రామస్య జనకాత్మజామ్ । భ్రష్టాభరణకౌశేయాం శోకవేగపరాజితామ్ ॥ ౨౧ ॥ రామలక్ష్మణయోర్నామ క్రోశన్తీం ముక్తమూర్ధజామ్ । ఏష కాలాత్యయస్తావ దితి వాక్యవిదాం వరః ॥ ౨౨ ॥ ఏతమర్థం సమగ్రం మే సుపార్శ్వః ప్రత్యవేదయత్ । తచ్ఛ్రుత్వాపి హి మే బుద్ధిర్నాసీత్కాచిత్పరాక్రమే ॥ ౨౩ ॥ అపక్షో హి కథం పక్షీ కర్మ కించిదుపక్రమే । యత్తు శక్యం మయా కర్తుం వాగ్బుద్ధిగుణవర్తినా ॥ ౨౪ ॥ శ్రూయతాం తత్ప్రవక్ష్యామి భవతాం పౌరుషాశ్రయమ్ । వాఙ్మతిభ్యాం తు సర్వేషాం కరిష్యామి ప్రియం హి వః ॥ ౨౫ ॥ యద్ధి దాశరథేః కార్యం మమ తన్నాత్ర సంశయః । తే భవన్తో మతిశ్రేష్ఠా బలవన్తో మనస్వినః ॥ ౨౬ ॥ ప్రేషితాః కపిరాజేన దేవైరపి దురాసదాః । రామలక్ష్మణబాణాశ్చ నిశితాః కఙ్కపత్రిణః ॥ ౨౭ ॥ త్రయాణామపి లోకానాం పర్యాప్తాస్త్రాణనిగ్రహే । కామం ఖలు దశగ్రీవ స్తేజోబలసమన్వితః ॥ భవతాం తు సమర్థానాం న కించిదపి దుష్కరమ్ । తదలం కాలసంగేన క్రియతాం బుద్ధినిశ్చయః ॥ ౨౯ ॥ న హి కర్మసు సజ్జన్తే బుద్ధిమన్తో భవద్విధాః । ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౪౦ ॥ ౬౮౦౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః కృతోదకం స్నాతం తం గృధ్రం హరియూథపాః । ఉపవిష్టా గిరౌ దుర్గే పరివార్య సమన్తతః ॥ ౧ ॥ తమఙ్గదముపాసీనం తైస్సర్వైర్వానరైర్వృతమ్ । జనితప్రత్యయో హర్షాత్సంపాతిః పునరబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ కృత్వా నిశ్శబ్దమేకాగ్రాః శృణ్వన్తు హరయో మమ । తత్త్వం సంకీర్తయిష్యామి యథా జానామి మైథిలీమ్ ॥ ౩ ॥ అస్య విన్ధ్యస్య శిఖరే పతితోఽస్మి పురా వనే । సూర్యాతపపరీతాఙ్గో నిర్దగ్ధస్సూర్యరశ్మిభిః ॥ ౪ ॥ లబ్ధసంజ్ఞస్తు షడ్రాత్రా ద్వివశో విహ్వలన్నివ । వీక్షమాణో దిశస్సర్వా నాభిజానామి కించన ॥ తతస్తు సాగరాంశ్శైలా న్నదీస్సర్వాస్సరాంసి చ । వనాన్యుదధివేలాశ్చ సమీక్ష్య మతిరాగమత్ ॥ ౬ ॥ హృష్టపక్షిగణాకీర్ణః కన్దరాన్తరకూటవాన్ । దక్షిణస్యోదధేస్తీరే విన్ధ్యోఽయమితి నిశ్చితః ॥ ౭ ॥ ఆసీచ్చాత్రాశ్రమం పుణ్యం సురైరపి సుపూజితమ్ । ఋషిర్నిశాకరో నామ యస్మిన్నుగ్రతపా భవత్ ॥ ౮ ॥ అష్టౌ వర్షసహస్రాణి తేనాస్మిన్నృషిణా వినా । వసతో మమ ధర్మజ్ఞే స్వర్గతే తు నిశాకరే ॥ ౯ ॥ అవతీర్య తు విన్ధ్యాగ్రా త్కృచ్ఛ్రేణ విషమాచ్ఛనైః । తీక్ష్ణదర్భాం వసుమతీం దుఃఖేన పునరాగతః ॥ ౧౦ ॥ తమృషిం ద్రష్టుకామోఽస్మి దుఃఖేనాభ్యాగతో భృశమ్ । జటాయుషా మయా చైవ బహుశోఽభిగతో హి సః ॥ ౧౧ ॥ తస్యాశ్రమపదాభ్యాశే వవుర్వాతాస్సుగన్ధినః । వృక్షో నాపుష్పితః కశ్చిదఫలో వా న విద్యతే ॥ ౧౨ ॥ ఉపేత్య చాశ్రమం పుణ్యం వృక్షమూలముపాశ్రితః । ద్రష్టుకామః ప్రతీక్షేఽహం భగవన్తం నిశాకరమ్ ॥ ౧౩ ॥ అథాపశ్యమదూరస్థమృషిం జ్వలితతేజసమ్ । కృతాభిషేకం దుర్ధర్ష ముపావృత్తముదఙ్ముఖమ్ ॥ ౧౪ ॥ తమృక్షాస్సృమరా వ్యాఘ్రా స్సింహా నాగాస్సరీసృపాః । పరివార్యోపగచ్ఛన్తి ధాతారం ప్రాణినో యథా ॥ ౧౫ ॥ తతః ప్రాప్తమృషిం జ్ఞాత్వా తాని సత్త్వాని వై యయుః । ప్రవిష్టే రాజని యథా సర్వం సామాత్యకం బలమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఋషిస్తు దృష్ట్వా మాం ప్రీతః ప్రవిష్టశ్చాశ్రమం పునః । ముహూర్తమాత్రాన్నిష్క్రమ్య తతః కార్యమపృచ్ఛత ॥ ౧౭ ॥ సౌమ్య వైకల్యతాం దృష్ట్వా రోమ్ణాం తే నావగమ్యతే । అగ్నిదగ్ధావిమౌ పక్షౌ త్వక్చైవ వ్రణితా తవ ॥ ౧౮ ॥ గృధ్రౌ ద్వౌ దృష్టపూర్వౌ మే మాతరిశ్వసమౌ జవే । గృధ్రాణాం చైవ రాజానౌ భ్రాతరౌ కామరూపిణౌ ॥ ౧౯ ॥ జ్యేష్ఠో హి త్వం తు సంపాతే జటాయురనుజస్తవ । మానుషం రూపమాస్థాయ గృహ్ణీతాం చరణౌ మమ ॥ ౩౦ ॥ కిం తే వ్యాధిసముత్థానం పక్షయోః పతనం కథమ్ । దణ్డో వాఽయం

కృతః కేన సర్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః ॥ ౨౧ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౪౩ ॥ ౪౮౬౦॥
శ్రీ రామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తద్దారుణం కర్మ దుష్కరం సహసాకృతమ్ । ఆచచక్షేమునేస్సర్వం
సూర్యానుగమనం తథా ॥ ౧ ॥ భగవన్వ్రణయుక్తత్వా ల్లజ్జయా వ్యాకులేంద్రియః । పరిశ్రాంతో నశక్నోమి వచ
నం ప్రతిభాషితుమ్ ॥ ౨ ॥ అహం చైవ జటాయుశ్చ సంఘర్షాద్దర్పమోహితౌ । ఆకాశం పతితౌ వీరౌ జిజ్ఞాసం
తౌ పరాక్రమమ్ ॥ ౩ ॥ కైలాసశిఖరే బద్ధ్వా మునీనామగ్రతః పణమ్ । రవిస్స్యాదనుయాతవ్యో యావదస్తం
మహాగిరిమ్ ॥ ౪ ॥ అథావాం యుగపత్ప్రాప్తా వపశ్యావ మహీతలే । రథచక్రప్రమాణాని నగరాణి పృథక్పృ
థక్ ॥ ౫ ॥ క్వచిద్వాదిత్రఘోషాంశ్చ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ శుశ్రువః । గాయంతీశ్చాంగనా బహ్వీః పశ్యావో రక్త
వాససః ॥ ౬ ॥ తూర్ణముత్పత్య చాకాశ మాదిత్యపథమాస్థితౌ । ఆవామాలోకయావస్తు వనం శాద్వలసన్నిభం ॥
ఉపలైరివసంచ్ఛన్నా దృశ్యతే భూశ్శిలోచ్చయైః । ఆపగాభిశ్చ సంవీతా సూత్రైరివ వసుంధరా ॥ ౭ ॥ హిమవాం
శ్చైవ వింధ్యశ్చ మేరుశ్చ సుమహాన్నగః । భూతలే సంప్రకాశంతే నాగా ఇవ జలాశయే ॥ ౮ ॥ తీవ్రస్స్వేదశ్చ
ఖేదశ్చ భయం చాసీత్తదావయోః । సమావిశతి మోహశ్చ తమో మూర్ఛా చ దారుణా ॥ ౧౦ ॥ న దిగ్విజ్ఞాయతే యా
మ్యా నాగ్నేయీ న చ వారుణీ । యుగాంతే నియతో లోకో హతో దగ్ధ ఇవాగ్నినా ॥ ౧౧ ॥ మనశ్చ మే హతం భూ
య స్సన్నివర్త్యతు సంశ్రయమ్ । యత్నేన మహతా హ్యస్మిన్పునస్సంధాయ చక్షుషీ ॥ ౧౨ ॥ యత్నేన మహతా
భూయో రవిస్సమవలోకితః । తుల్యః పృథ్వీప్రమాణేన భాస్కరః ప్రతిభాతి నౌ ॥ ౧౩ ॥ జటాయుర్మామనాపృ
చ్ఛ్య నిపపాత మహీం తతః । తం దృష్ట్వా తూర్ణమాకాశా దాత్మానం ముక్తవానహమ్ ॥ ౧౪ ॥ పక్షాభ్యాం చ మ
యా గుప్తో జటాయుర్న ప్రదహ్యతే । ప్రమాదాత్తత్ర నిర్దగ్ధః పతన్వాయుపథాదహమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆశంకే తం ని
పతితం జనస్థానే జటాయుషమ్ । అహం తు పతితో వింధ్యే దగ్ధపక్షో జడీకృతః ॥ ౧౬ ॥ రాజ్యేన హీనో భ్రాత్రా చ ప
క్షాభ్యాం విక్రమేణ చ । సర్వథా మర్తుమేవేచ్ఛ న్పతిష్యే శిఖరాద్గిరేః ॥ ౧౭ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే
ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౪౬ ॥ ౨౯౨౦ ॥ **
శ్రీ రామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్త్వా మునిశ్రేష్ఠ మరుదం దుఃఖితో భృశమ్ । అథ ధ్యాత్వా ముహూ
ర్తం తు భగవానిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ పక్షౌ తు తే ప్రపక్షౌ చ పునరన్యౌ భవిష్యతః । ప్రాణాశ్చ చక్షుషీ చైవ విక్ర
మం చ బలం చ తే ॥ ౨ ॥ పురాణే సుమహత్కార్యం భవిష్యతి మయా శ్రుతమ్ । దృష్టం మే తపసా చైవ శ్రుత్వా
చ విదితం మమ ॥ ౩ ॥ రాజా దశరథో నామ కశ్చిదిక్ష్వాకునందనః । తస్య పుత్రో మహాతేజా రామో నామ భవిష్యతి ॥
అరణ్యం చ సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన గమిష్యతి । అస్మిన్నర్థే నియుక్తస్స న్పిత్రా సత్యపరాక్రమః ॥ ౫ ॥ నైరృతో రా
వణో నామ తస్య భార్యాం హరిష్యతి । రాక్షసేంద్రో జనస్థానా దవధ్యస్సురదానవైః ॥ ౬ ॥ సా చ కామైః ప్ర
లోభ్యంతీ భక్ష్యైర్భోజ్యైశ్చ మైథిలీ । న భోక్ష్యతే మహాభాగా దుఃఖమగ్నా యశస్వినీ ॥ ౭ ॥ పరమాన్నం తు
వైదేహ్యా జ్ఞాత్వా దాస్యతి వాసవః । యదన్నమమృతప్రఖ్యం సురాణామపి దుర్లభమ్ ॥ ౮ ॥ తదన్నం మైథిలీ ప్రా
ప్య విజ్ఞాయేంద్రాదిదం త్వితి । అగ్రముద్ధృత్య రామాయ భూతలే నిర్వపిష్యతి ॥ ౯ ॥ యది జీవతి మే భర్తా లక్ష్మణేన
సహ ప్రభుః । దేవత్వం గతయోర్వాపి తయోరన్నమిదం త్వితి ॥ ౧౦ ॥ ఏష్యంత్యన్వేషకాస్తస్యా రామదూతాః ప్ల
వంగమాః । ఆఖ్యేయా రామమహిషీ త్వయా తేభ్యో విహంగమ ॥ ౧౧ ॥ సర్వథా హి న గంతవ్యమీదృశః క్వ గమిష్య
సి । దేశకాలౌ ప్రతీక్షస్వ పక్షౌ త్వం ప్రతిపత్స్యసే ॥ ౧౨ ॥ నోత్సహేయమహం కర్తుం మద్యైవ త్వాం సపక్ష
కమ్ । ఇహస్థస్త్వం తు లోకానాం హితం కార్యం కరిష్యసి ॥ ౧౩ ॥ త్వయాపి ఖలు తత్కార్యం తయోశ్చ నృపపుత్ర

యోః । బ్రాహ్మణానాం సురాణాం చ మునీనాం వాసవస్య చ ॥ ౧౪ ॥ ఇచ్ఛామ్యహమపి ద్రష్టుం భ్రాతరౌ రామల
క్ష్మణౌ । నేచ్ఛే చిరం ధారయితుం ప్రాణాంస్త్యక్ష్యే కళేబరమ్ ॥ ౧౫ ॥ మహర్షిస్త్వబ్రవీదేవం దృష్టతత్త్వార్థ
దర్శనః । ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ద్విషష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౯ ॥ ౯౮౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతైరన్యైశ్చ బహుభిర్వాక్యైర్వాక్యవిశారదః । మాం ప్రశస్యాభ్యను
జ్ఞాప్య ప్రవిష్టస్స స్వమాశ్రియమ్ ॥ ౧ ॥ కందరాత్తు విసర్పిత్వా పర్వతస్య శనైశ్శనైః । అహం వింధ్యం సమారుహ్య భ
వతః పరిపాలయే ॥ ౨ ॥ అద్య త్వేతస్య కాలస్య సాగ్రం వర్షశతం గతమ్ । దేశకాలప్రతీక్షోఽస్మి హృది కృత్వా మునేర్వ
చః ॥ ౩ ॥ మహాప్రస్థానమాసాద్య స్వర్గతే తు నిశాకరే । మాం నిర్దహతి సంతాపో వితర్కైర్బహుభిర్వృతమ్ ॥ ౪ ॥
ఉత్థితాం మరణే బుద్ధిం మునివాక్యైర్నివర్తయే । బుద్ధిర్యా తేన మే దత్తా ప్రాణానాం రక్షణాయ తు ॥ ౫ ॥ సా మేఽపన
యతే దుఃఖం దీప్తేవాగ్నిశిఖా తమః । బుధ్యతా చ మయా వీర్యం రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౬ ॥ పుత్రస్సంతర్జితో
వాగ్భిర్న త్రాతా మైథిలీ కథమ్ । తస్యా విలపితం శ్రుత్వా తౌ చ సీతావినాకృతౌ ॥ ౭ ॥ న మే దశరథస్నేహాత్పు
త్రేణోత్పాదితం ప్రియమ్ । తస్య త్వేవం బ్రువాణస్య సంపాతేర్వానరైస్సహ ॥ ౮ ॥ ఉత్పేతతుస్తదా పక్షౌ సమ
క్షం వనచారిణామ్ । స దృష్ట్వా స్వాం తనుం పక్షైరుద్గతైరరుణచ్ఛదైః ॥ ౯ ॥ ప్రహర్షమతులం లేభే వానరాంశ్చేద
మబ్రవీత్ । ఋషేర్నిశాకరస్యైవ ప్రభావాదమితాత్మనః ॥ ౧౦ ॥ ఆదిత్యరశ్మినిర్దగ్ధౌ పక్షౌ మే పునరుత్థితౌ ।
యావనే వర్తమానస్య మమాసీద్యః పరాక్రమః ॥ ౧౧ ॥ తమేవాద్యానుగచ్ఛామి బలం పౌరుషమేవ చ । సర్వథా
క్రియతాం యత్నస్సీతామధిగమిష్యథ ॥ ౧౨ ॥ పక్షలాభో మమాయం వస్సిద్ధిప్రత్యయకారకః । ఇత్యుక్త్వా స
హరీంస్సర్వాంస్సంపాతిః పతతాం వరః ॥ ౧౩ ॥ ఉత్పపాత గిరేశ్శృంగాజ్జిజ్ఞాసుః ఖగమో గతిమ్ । తస్య తద్వచనం
శ్రుత్వా ప్రీతిసంహృష్టమానసాః ॥ ౧౪ ॥ బభూవుర్హరిశార్దూలా విక్రమాభ్యుదయోన్ముఖాః ॥ ఓమ్ ॥ అథ పవన
సమానవిక్రమాః ప్లవగవరాః ప్రతిలబ్ధపౌరుషాః । అభిజిదభిముఖాం దిశం యయుర్జనకసుతాపరిమార్గణోన్ముఖాః ॥
ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే త్రిషష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౯౯ ॥ ౧౯౮౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన సముత్పత్య ప్లవంగమాః । సంగమ్య ప్రీతిసంయుక్తా
వినేదుర్భీమవిక్రమాః ॥ ౧ ॥ సంపాతేర్వదనాచ్ఛ్రుత్వా హరయో రావణక్షయమ్ । హృష్టాస్సాగరమాజగ్ము
స్సీతాదర్శనకాంక్షిణః ॥ ౨ ॥ అభిగమ్య తు తం దేశం దదృశుర్భీమవిక్రమాః । కృత్స్నం లోకస్య మహతః ప్రతి
బింబమివస్థితమ్ ॥ ౩ ॥ దక్షిణస్య సముద్రస్య సమాసాద్యోత్తరాం దిశమ్ । సన్నివేశం తతశ్చక్రుస్సహితా వాన
రోత్తమాః ॥ ౪ ॥ సత్త్వైర్మహద్భిర్వికృతైః క్రీడద్భిర్వివిధైర్జలే । వ్యాత్తాస్యైస్సుమహాకాయైరూర్మిభిశ్చ సమా
కులమ్ ॥ ౫ ॥ ప్రసుప్తమివ చాన్యత్ర క్రీడంతమివ చాన్యతః । క్వచిత్పర్వతమాత్రైశ్చ జలరాశిభిరావృతమ్ ॥ ౬ ॥
సంకులం దానవేంద్రైశ్చ పాతాళతలవాసిభిః । రోమహర్షకరం దృష్ట్వా విషేదుః కపికుంజరాః ॥ ౭ ॥ ఆకాశమి
వ దుష్పారం సాగరం ప్రేక్ష్య వానరాః । విషేదుస్సహసా సర్వే కథం కార్యమితి బ్రువన్ ॥ ౮ ॥ విషణ్ణాం వాహినీం
దృష్ట్వా సాగరస్య నిరీక్షణాత్ । ఆశ్వాసయామాస హరీన్భయార్తాన్హరిసత్తమః ॥ ౯ ॥ తాన్విషాదేన మహతా
విషణ్ణాన్వానరర్షభాన్ । ఉవాచ మతిమాన్కాలే వాలిసూనుర్మహాబలః ॥ ౧౦ ॥ న విషాదే మనః కార్యం విషాదో
దోషసత్తమః । విషాదో హంతి పురుషం బాలం క్రుద్ధ ఇవోరగః ॥ ౧౧ ॥ యం విషాదః ప్రసహతే విక్రమే పర్యుపస్థి
తే । తేజసా తస్య హీనస్య పురుషార్థో న సిధ్యతి ॥ ౧౨ ॥ తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామంగదో వానరైస్సహ ।
హరివృద్ధైస్సమాగమ్య పునర్మంత్రమమంత్రయత్ ॥ ౧౩ ॥ సా వానరాణాం ధ్వజినీ పరివార్యాంగదం బభౌ ।

వాసవంపరివార్యైవ మరుతాంవాహినీస్థితా ॥ ౧౪ ॥ కోన్యస్తాంవానరీంసేనాం శక్తస్స్తంభయితుంభవేత్ । అ
న్యత్రవాలితనయా దన్యత్ర చహనూమతః ॥ ౧౫ ॥ తతస్తాన్హరివృద్ధాంశ్చ తచ్చసైన్యమరిందమః । అనుమా
న్యాంగదశ్శ్రీమా న్వాక్యమర్థవిదబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ కఇదానీంమహాతేజా లంఘయిష్యతిసాగరం । కఃకరిష్యతి
సుగ్రీవం సత్యసంధమరిందమమ్ ॥ ౧౭ ॥ కోవీరోయోజనశతం లంఘయేత్ప్లవంగమాః । ఇమాంశ్చయూథపాం
త్సర్వా న్మోక్షయేత్కోమహాభయాత్ ॥ ౧౮ ॥ కస్యప్రభావాద్దారాంశ్చ పుత్రాంశ్చైవగృహాణిచ । ఇతోనివృ
త్తాఃపశ్యేమ సిద్ధార్థాస్సుఖినోవయమ్ ॥ ౧౯ ॥ కస్యప్రసాదాద్రామంచ లక్ష్మణంచ మహాబలం । అభిగచ్ఛే
మసంహృష్టా స్సుగ్రీవంచమహాబలమ్ ॥ ౨౦ ॥ యదికశ్చిత్సమర్థోవస్సాగరప్లవనేహరిః । సదదాత్విహనశ్శీఘ్రం
పుణ్యామభయదక్షిణామ్ ॥ ౨౧ ॥ అంగదస్యవచశ్శ్రుత్వా నకశ్చిత్కించిదబ్రవీత్ । స్తిమితేవాభవత్తత్ర సర్వా
సాహరివాహినీ ॥ ౨౨ ॥ పునరేవాంగదఃప్రాహ తాన్హరీన్హరిసత్తమః । సర్వేబలవతాంశ్రేష్ఠా భవంతోదృఢవి
క్రమాః ॥ ౨౩ ॥ వ్యపదేశ్యకులేజాతాఃపూజితాశ్చాప్యభీక్ష్ణశః । నహివోగమనేసంగఃకదాచిత్కస్యచిత్క్వచిత్ ॥
బ్రువధ్వంయస్యయాశక్తిర్గమనేప్లవగర్షభాః ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండేచతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥౫౦౨॥౧౦౦౪౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోంగదవచశ్శ్రుత్వా సర్వేతేవానరోత్తమాః । స్వంస్వంగతౌస
ముత్సాహ మాహుస్తత్రయథాక్రమమ్ ॥ ౧ ॥ గజోగవాక్షోగవయ శ్శరభోగంధమాదనః । మైందశ్చద్వివిద
శ్చైవ సుషేణోజాంబవాంస్తథా ॥ ౨ ॥ ఆబభాషేగజస్తత్ర ప్లవేయందశయోజనమ్ । గవాక్షోయోజనాన్యా
హ గమిష్యామీతివింశతిమ్ ॥ ౩ ॥ గవయోవానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచహ । త్రింశతంతుగమిష్యామి యో
జనానాంప్లవంగమాః ॥ ౪ ॥ శరభోవానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచహ । చత్వారింశద్గమిష్యామియోజనానాం
ప్లవంగమాః ॥ ౫ ॥ వానరస్తుమహాతేజా అబ్రవీద్గంధమాదనః । యోజనానాంగమిష్యామిపంచాశత్తునసంశయః ॥
మైందస్తువానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచహ । యోజనానాంపరంషష్టిమహం ప్లవితుముత్సహే ॥ ౭ ॥ తతస్త
త్రమహాతేజా ద్వివిదఃప్రత్యభాషత । గమిష్యామినసందేహ స్సప్తతిం యోజనాన్యహమ్ ॥ ౮ ॥ సుషేణస్తు
మహాతేజాఃప్రోక్తవాన్హరిసత్తమాః । అశీతింయోజనానాంతు ప్లవేయంప్లవగేశ్వరాః ॥ ౯ ॥ తేషాంకథయతాంతత్ర
సర్వాంస్తాననుమాన్యచ । తతోవృద్ధతమస్తేషాం జాంబవాన్ప్రత్యభాషత ॥ ౧౦ ॥ పూర్వమస్మాకమప్యాసీ త్క
శ్చిద్గతిపరాక్రమః । తేవయంవయసఃపార మనుప్రాప్తాస్మసాంప్రతమ్ ॥ ౧౧ ॥ కింతునైవంగతేశక్య మిదంకార్య
ముపేక్షితుం । యదర్థంకపిరాజశ్చ రామశ్చకృతనిశ్చయౌ ॥ ౧౨ ॥ సాంప్రతంకాలభేదేన యాగతిస్తాంనిబోధత ।
నవతింయోజనానాంతు గమిష్యామినసంశయః ॥ ౧౩ ॥ తాంశ్చసర్వాన్హరిశ్రేష్ఠాన్జాంబవాన్పునరబ్రవీత్ । నఖ
ల్వేతావదేవాసీ ద్గమనేమేపరాక్రమః ॥ ౧౪ ॥ మయామహాబలేశ్చైవ యజ్ఞేవిష్ణుస్సనాతనః । ప్రదక్షిణీకృతఃపూ
ర్వం క్రమమాణస్త్రివిక్రమం ॥ ౧౫ ॥ సఇదానీమహంవృద్ధః ప్లవనేమందవిక్రమః । యావనేచ తదాసీన్మే బల
మప్రతిమంపరైః ॥ ౧౬ ॥ సంప్రత్యేతావతీంశక్తింగమనేతర్కయామ్యహం । నైతావతాహిసంసిద్ధిఃకార్యస్యా
స్యభవిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ అథోత్తరముదారార్థ మబ్రవీదంగదస్తదా । అనుమాన్యమహాప్రాజ్ఞం జాంబవంతంమహాక
పిః ॥ ౧౮ ॥ అహమేతద్గమిష్యామి యోజనానాంశతంమహత్ । నివర్తనేతుమేశక్తి స్స్యాన్నవేతిననిశ్చితా ॥
తమువాచహరిశ్రేష్ఠం జాంబవాన్వాక్యకోవిదః । జ్ఞాయతేగమనేశక్తి స్తవహర్యృక్షసత్తమ ॥ ౨౦ ॥ కామంశతంస
హస్రంవా నహ్యేషవిధిరుచ్యతే । యోజనానాంభవాంచ్ఛక్తో గంతుంప్రతినివర్తితుం ॥ ౨౧ ॥ నహిప్రేషయి
తాతాత స్వామీప్రేష్యఃకథంచన । భవతాయంజనస్సర్వః ప్రేష్యఃప్లవగసత్తమ ॥ ౨౨ ॥ భవాన్కళత్రమస్మాకం

స్వామిభావే వ్యవస్థితః । స్వామీకళత్రం సైన్యస్య గతిరేషా పరంతప ॥ ౨౩ ॥ తస్మాత్కళత్రవత్తాత ప్రతిపాల్యస్స
దా భవాన్ । అపిచైతస్య కార్యస్య భవాన్మూలమరిందమ ॥ ౨౪ ॥ మూలమర్థస్య సంరక్ష్యమేష కార్యవిదాం నయః ।
మూలే సతి హి సిధ్యంతి గుణాః పుష్పఫలాదయః ॥ ౨౫ ॥ తద్భవానస్య కార్యస్య సాధనే సత్యవిక్రమః । బుద్ధివిక్ర
మసంపన్నో హేతురత్ర పరంతప ॥ ౨౬ ॥ గురుశ్చ గురుపుత్రశ్చ త్వం హి నః కపిసత్తమ । భవంతమాశ్రిత్య వయం స
మర్థా హ్యర్థసాధనే ॥ ౨౭ ॥ ఉక్తవాక్యం మహాప్రాజ్ఞం జాంబవంతం మహాకపిః । ప్రత్యువాచోత్తరం వాక్యం
వాలిసూనురథాంగదః ॥ ౨౮ ॥ యది నాహం గమిష్యామి నాన్యో వానరపుంగవః । పునః ఖల్విదమస్మాభిః కార్యం
ప్రాయోపవేశనం ॥ ౨౯ ॥ న హ్యకృత్వా హరిపతేస్సందేశం తస్య ధీమతః । తత్రాపి గత్వా ప్రాణానాం పశ్యామి
పరిరక్షణం ॥ ౩౦ ॥ స హి ప్రసాదే చాత్యర్థం కోపే చ హరిరీశ్వరః । అతీత్య తస్య సందేశం వినాశో గమనే భవేత్ ॥ ౩౧
తద్యథా హ్యస్య కార్యస్య న భవత్యన్యథాగతిః । తద్భవానేవ దృష్టార్థస్సంచింతయితుమర్హతి ॥ ౩౨ ॥ సోఽంగదేన
తదా వీరః ప్రత్యుక్తః ప్లవగర్షభః । జాంబవానుత్తరం వాక్యం ప్రోవాచేదం తతోఽంగదం ॥ ౩౩ ॥ అస్య తే వీర కార్య
స్య న కించిత్పరిహీయతే । ఏష సంచోదయామ్యేనం యః కార్యం సాధయిష్యతి ॥ ౩౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రతీతం ప్లవ
గాం వరిష్ఠమేకాంతమాశ్రిత్య సుఖోపవిష్టం । సంచోదయామాస హరిప్రవీరో హరిప్రవీరం హనుమంతమేవ ॥ ౩౫ ॥
ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే పంచషష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౦౫ ॥ ౮౧౦౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అనేకశతసాహస్రీం విషణ్ణాం హరివాహినీం । జాంబవాన్సముదీక్ష్యైవ
హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ వీరవానరలోకస్య సర్వశాస్త్రవిదాం వర । తూష్ణీమేకాంతమాశ్రిత్య హనూ
మన్కిం న జల్పసి ॥ ౨ ॥ హనూమన్హరిరాజస్య సుగ్రీవస్య సమో హ్యసి । రామలక్ష్మణయోశ్చాపి తేజసా చ బలేన చ ॥
అరిష్టనేమినః పుత్రో వైనతేయో మహాబలః । గరుత్మానితి విఖ్యాత ఉత్తమస్సర్వపక్షిణాం ॥ ౪ ॥ బహుశో హి మ
యా దృష్టస్సాగరే స మహాబలః । భుజగానుద్ధరన్పక్షీ మహావేగో మహాయశాః ॥ ౫ ॥ పక్షయోర్యద్బలం తస్య
తావద్భుజబలం తవ । విక్రమశ్చాపి వేగశ్చ న తే తేనాపహీయతే ॥ ౬ ॥ బలం బుద్ధిశ్చ తేజశ్చ సత్త్వం చ హరిసత్తమ ।
విశిష్టం సర్వభూతేషు కిమాత్మానం న బుధ్యసే ॥ ౭ ॥ ఆసీదప్సరసాం శ్రేష్ఠా విఖ్యాతా పుంజకస్థలా । అంజనేతి పరి
ఖ్యాతా పత్నీ కేసరిణో హరేః ॥ ౮ ॥ విఖ్యాతా త్రిషు లోకేషు రూపేణాప్రతిమా భువి । అభిశాపాదభూత్తాత
వానరీ కామరూపిణీ ॥ ౯ ॥ దుహితా వానరేంద్రస్య కుంజరస్య మహాత్మనః । కపిత్వే చారుసర్వాంగీ కదాచిత్కా
మరూపిణీ ॥ ౧౦ ॥ మానుషం విగ్రహం కృత్వా రూపయౌవనశాలినీ । విచిత్రమాల్యాభరణా మహార్హక్షౌమ
వాసినీ ॥ ౧౧ ॥ అచరత్పర్వతస్యాగ్రే ప్రావృడంబుదసన్నిభే । తస్యా వస్త్రం విశాలాక్ష్యాః పీతం రక్తదశం శుభం ॥
స్థితాయాః పర్వతస్యాగ్రే మారుతోఽపహరచ్ఛనైః । స దదర్శ తతస్తస్యా వృత్తావూరూ సుసంహతౌ ॥ ౧౩ ॥ స్త
నౌ చ పీనౌ సహితౌ సుజాతం చారు చాననం । తాం విశాలాయతశ్రోణీం తనుమధ్యాం యశస్వినీం ॥ ౧౪ ॥ దృష్ట్వైవ
శుభసర్వాంగీం పవనః కామమోహితః । స తాం భుజాభ్యాం పీనాభ్యాం పర్యష్వజత మారుతః ॥ ౧౫ ॥ మన్మథా
విష్టసర్వాంగో గతాత్మా తామనిందితాం । సా తు తత్రైవ సంభ్రాంతా సువృత్తా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ ఏకప
త్నీవ్రతమిదం కో నాశయితుమిచ్ఛతి । అంజనాయా వచశ్శ్రుత్వా మారుతః ప్రత్యభాషత ॥ ౧౭ ॥ న త్వాం హిం
సామి సుశ్రోణి మా భూత్తే సుభగే భయం । మనసాస్మి గతో యత్త్వాం పరిష్వజ్య యశస్వినీం ॥ ౧౮ ॥ వీర్యవాన్బుద్ధి
సంపన్నః పుత్రస్తవ భవిష్యతి । మహాసత్త్వో మహాతేజా మహాబలపరాక్రమః ॥ ౧౯ ॥ లంఘనే ప్లవనే చైవ భవిష్య
తి హి మత్సమః । ఏవముక్తా తతస్తుష్టా జననీ తే మహాకపే ॥ ౨౦ ॥ గుహాయాం త్వాం మహాబాహో ప్రజజ్ఞే ప్లవగర్షభం ।

...ంతతస్సూర్యం బాలో దృష్ట్వా మహావనే ॥ ౨౧ ॥ ఫలం చేతి జిఘృక్షుస్త్వముత్ప్లుత్యాభ్యుద్గతో ది
...నిత్రీణిగత్వాథ యోజనానాం మహాకపిః ॥ ౨౨ ॥ తేజసా తస్య నిర్ధూతో న విషాదం తతో గతః । తావ
...పతితస్తూర్ణమంతరిక్షం మహాకపే ॥ ౨౩ ॥ క్షిప్తమింద్రేణ తే వజ్రం క్రోధావిష్టేన ధీమతా । తతశ్శైలాగ్రశి
...మో హనురభజ్యత ॥ ౨౪ ॥ తతో హి నామధేయం తే హనూమానితి కీర్త్యతే । తతస్త్వాం నిహతం దృష్ట్వా
వాయుర్గంధవహస్స్వయం ॥ ౨౫ ॥ త్రైలోక్యే భృశసంక్రుద్ధో న వవౌ వై ప్రభంజనః । సంభ్రాంతాశ్చ సు
రాస్సర్వే త్రైలోక్యే క్షుభితే సతి ॥ ౨౬ ॥ ప్రసాదయంతి సంక్రుద్ధం మారుతం భువనేశ్వరాః । ప్రసాదితే చ పవ
నే బ్రహ్మా తుభ్యం వరం దదౌ ॥ ౨౭ ॥ అశస్త్రవధ్యతాం తాత సమరే సత్యవిక్రమ । వజ్రస్య చ నిపాతేన విరుజం
త్వాం సమీక్ష్య చ ॥ ౨౮ ॥ సహస్రనేత్రః ప్రీతాత్మా దదౌ తే వరముత్తమం । స్వచ్ఛందతశ్చ మరణం తే భూయా
దితి వై ప్రభో ॥ ౨౯ ॥ (ఆయుశ్శ్రీకీర్తిరైశ్వర్యమాశిషః పురుషస్య యాః । భవంత్యేవహి త[illegible] లేయథానిచ్ఛా
విపర్య[illegible])॥ ౩౦ ॥ స త్వం కేసరిణః పుత్రః క్షేత్రజో భీమవిక్రమః । మారుతస్యౌరసః పుత్రస్తేజసా చాపి తత్స
మః ॥ ౩౧ ॥ త్వం హి వాయుసుతో వత్స ప్లవనే చాపి సత్తమః । వయమద్య గతప్రాణా భవానస్మాసు సాంప్రతమ్ ॥
...క్రమసంపన్నః పక్షిరాజ ఇవాపరః । త్రివిక్రమే మయా తాత సశైలవనకాననా ॥ ౩౩ ॥ త్రిస్సప్తకృ
...పృథివీ పరిక్రాంతా ప్రదక్షిణమ్ । తథా చౌషధయోఽస్మాభిస్సంచితా దేవశాసనాత్ ॥ ౩౪ ॥ నిష్పన్నమమృతం
...సీన్నో మహద్బలమ్ । స ఇదానీమహం వృద్ధః పరిహీనపరాక్రమః ॥ ౩౫ ॥ సాంప్రతం కాలమస్మాకం
...గుణాన్వితః । తద్విజృంభస్వ విక్రాంతః ప్లవతాముత్తమో హ్యసి ॥ ౩౬ ॥ త్వద్వీర్యం ద్రష్టుకామేయం
సర్వా వానరవాహినీ । ఉత్తిష్ఠ హరిశార్దూల లంఘయస్వ మహార్ణవమ్ ॥ ౩౭ ॥ పరా హి సర్వభూతానాం హ
నూమన్యా గతిస్తవ । విషణ్ణా హరయస్సర్వే హనూమన్కిముపేక్షసే ॥ ౩౮ ॥ విక్రమస్వ మహాభాగ విష్ణు
స్త్రీన్విక్రమానివ ॥ ౩౯ ॥ తతస్తు వై జాంబవతా ప్రచోదితః ప్రతీతవేగః పవనాత్మజః కపిః । ప్రహర్షయంస్తాం
హరివీరవాహినీం చకార రూపం మహదాత్మనస్తదా ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే షట్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౦ ॥ ౧౬౨౦
శ్రీమద్రామాయణసుధా ॥ ఓమ్ ॥ తం దృష్ట్వా జృంభమాణం తే క్రమితుం శతయోజనమ్ । వీర్యేణాపూర్య
మాణం చ సహసా వానరోత్తమమ్ ॥ ౧ ॥ సహసా శోకముత్సృజ్య ప్రహర్షేణ సమన్వితాః । వినేదుస్తుష్టువు
శ్చాపి హనూమంతం మహాబలమ్ ॥ ౨ ॥ ప్రహృష్టా విస్మితాశ్చైవ తే వీక్షంతే సమంతతః । త్రివిక్రమకృతో
త్సాహం నారాయణమివ ప్రజాః ॥ ౩ ॥ సంస్తూయమానో హనుమాన్వ్యవర్ధత మహాకపిః । సమావిధ్య చ లాం
గూలం హర్షాచ్చ బలమేయివాన్ ॥ ౪ ॥ తస్య సంస్తూయమానస్య సర్వైర్వానరపుంగవైః । తేజసాపూర్య
మాణస్య రూపమాసీదనుత్తమమ్ ॥ ౫ ॥ యథా విజృంభతే సింహో వివృద్ధో గిరిగహ్వరే । మారుతస్యౌరసః పు
త్రస్తథా సంప్రతి జృంభతే ॥ ౬ ॥ అశోభత ముఖం తస్య జృంభమాణస్య ధీమతః । అంబరీషమివాదీప్తం విధూ
మ ఇవ పావకః ॥ ౭ ॥ హరీణాముత్థితో మధ్యాత్సంప్రహృష్టతనూరుహః । అభివాద్య తతో వృద్ధాన్హనూమానిదమ
బ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ అరుజత్పర్వతాగ్రాణి హుతాశనసఖోఽనిలః । బలవానప్రమేయశ్చ వాయురాకాశగోచరః ॥ ౯ ॥
తస్యాహం శీఘ్రవేగస్య శీఘ్రగస్య మహాత్మనః । మారుతస్యౌరసః పుత్రః ప్లవనే నాస్తి మత్సమః ॥ ౧౦ ॥ ఉత్సహే
యం హి విస్తీర్ణమాలిఖంతమివాంబరమ్ । మేరుం గిరిమసంగేన పరిగంతుం సహస్రశః ॥ ౧౧ ॥ బాహువేగప్ర
ణున్నేన సాగరేణాహముత్సహే । సమాప్లావయితుం లోకం సపర్వతనదీహ్రదం ॥ ౧౨ ॥ మమోరుజంఘావేగేన
...తః సముత్థితః । సమ్మూర్ఛితమహాగ్రాహస్సముద్రో వరుణాలయః ॥ ౧౩ ॥ పన్నగాశనమాకాశే పతంతం ప
... । వైనతేయమహం శక్తః పరిగంతుం సహస్రశః ॥ ౧౪ ॥ ఉదయాత్ప్రస్థితం చాపి జ్వలంతం రశ్మిమాలినం ।
...మాదిత్యమభిగంతుం సముత్సహే ॥ ౧౫ ॥ పృథివ్యా దక్షిణం తావదుత్తరం గంతుముత్సహే । తతో భూ
మిమసంస్పృశ్య పునరాగంతుముత్సహే ॥ ౧౬ ॥ ప్రవేగేనైవ మహతా భీమేన ప్లవగర్షభాః । ఉత్సహేయమతిక్రా
న్తుం సర్వానాకాశగోచరాన్ ॥ ౧౭ ॥ సాగరం క్షోభయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీమ్ । పర్వతాంశ్చూర్ణ

మహార్ణవమ్ । లతానాం వివిధంపుష్పం
యిష్యామిప్లవమానస్సప్లవంగమాః॥౧౮ ॥ హరిష్యేచారు వేగేన ప్లవమానోమహార్ణవమ్ । లతానాం వివిధంపుష్పం
పాదపానాంచసర్వశః ॥ ౧౯ ॥ అనుయాస్యతిమామద్య ప్లవమానంవిహాయసా । భవిష్యతిహి మే పంథాస్స్వా
తేఃపంథాఇవామ్బరే ॥ ౨౦ ॥ చరంతం ఘోరమాకాశముత్పతిష్యంతమేవవా। ద్రక్ష్యంతినిపతిష్యంతంసర్వభూతా
నివానరాః ॥ ౨౧ ॥ మహామేఘప్రతీకాశం మాంద్రక్ష్యథప్లవంగమాః । దివమావృత్య గచ్ఛంతం గ్రసమాన
మివామ్బరమ్ ॥ ౨౨ ॥ విధమిష్యామిజీమూతాన్కమ్పయిష్యామి పర్వతాన్ । సాగరం క్షోభయిష్యామి ప్లవమా
నస్సమాహితః ॥ ౨౩ ॥ వైనతేయస్యవాశక్తిర్మమవామారుతస్యవా । ఋతేసుపర్ణరాజానంమారుతం వామహా
జవమ్ ॥ ౨౪ ॥ నతద్భూతంప్రపశ్యామి యన్మాంప్లుతమనువ్రజేత్ । నిమేషాంతరమాత్రేణ నిరాలమ్బనమమ్బ
రమ్ ॥ ౨౫ ॥ సహసానిపతిష్యామిఘనాద్విద్యుదివోత్థితా । భవిష్యతిహిమేరూపం ప్లవమానస్యసాగరే ॥ ౨౬॥
విష్ణోర్విక్రమమాణస్య పురాత్రీన్విక్రమానివ । బుద్ధ్యాచాహంప్రపశ్యామి మనశ్చేష్టాచమేతథా ॥ ౨౭ ॥ అహం
ద్రక్ష్యామివైదేహీంప్రమోదధ్వంప్లవంగమాః । మారుతస్యసమో వేగేగరుడస్యసమోజవే ॥ ౨౮ ॥ అయుతంయో
జనానాంతు గమిష్యామీతి మేమతిః । వాసవస్యసవజ్రస్య బ్రహ్మణోవాస్వయమ్భువః ॥ ౨౯ ॥ విక్రమ్యసహసాహ
స్తాదమృతంతదిహానయే । లంకాంవాపిసముత్క్షిప్య గచ్ఛేయమితిమేమతిః ॥ ౩౦ ॥ తమేవంవానరశ్రేష్ఠం గర్జంతమ
మితౌజసమ్ । ప్రహృష్టాహరయస్తత్రసముదైక్షంతవిస్మితాః ॥ ౩౧ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా జ్ఞాతీనాం శోక
నాశనమ్ । ఉవాచపరిసంహృష్టోజామ్బవాన్హరిసత్తమః॥౩౨॥ వీరకేసరిణఃపుత్ర హనూమన్మారుతాత్మజ । జ్ఞాతీ
నాంవిపులశ్శోకస్త్వయాతాతప్రణాశితః ॥ ౩౩ ॥తవకల్యాణరుచయః కపిముఖ్యాస్సమాహితాః । మంగళంకా
ర్యసిద్ధ్యర్థం కరిష్యంతిసమాహితాః ॥ ౩౪ ॥ ఋషీణాంచ ప్రసాదేన కపివృద్ధమతేనచ । గురూణాంచప్రసా
దేన ప్లవస్వత్వంమహార్ణవం ॥ ౩౫ ॥ స్థాస్యామశ్చైకపాదేనయావదాగమనంతవ । త్వద్గతానిచసర్వేషాం జీవి
తాని వనౌకసామ్ ॥ ౩౬ ॥ తతస్తు హరిశార్దూలస్తానువాచ వనౌకసః । నేయంమమమహీ వేగంలంఘనేధారయి
ష్యతి ॥ ౩౭ ॥ ఏతానిహినగస్యాస్య శిలాసంకటశాలినః । శిఖరాణిమహేంద్రస్య స్థిరాణిసుమహాంతిచ ॥ ౩౮ ॥
ఏషువేగం గమిష్యామి మహేన్ద్రశిఖరేష్వహమ్ । నానాద్రుమవికీర్ణేషు ధాతునిష్యందశోభిషు ॥ ౩౯ ॥ ఏ
తాని మమ నిష్పేషం పాదయోఃప్లవతాం వరాః । ప్లవతోధారయిష్యంతి యోజనానామితశ్శతమ్ ॥ ౪౦ ॥ తత
స్తం మారుతప్రఖ్యస్సహరిర్మారుతాత్మజః । ఆరురోహనగశ్రేష్ఠం మహేన్ద్రమరిమర్దనః ॥ ౪౧ ॥ వృతంనానావి
ధైర్వృక్షైర్మృగసేవితశాద్వలమ్ । లతాకుసుమసమ్బాధం నిత్యపుష్పఫలద్రుమమ్ ॥ ౪౨ ॥ సింహశార్దూలచరితం
మత్తమాతంగసేవితమ్ । మత్తద్విజగణోద్ఘుష్టం సలిలోత్పీడసంకులమ్ ॥ ౪౩ ॥ మహద్భిరుచ్ఛ్రితఃశృంగైర్మహే
న్ద్రంసమహాబలః । విచచారహరిశ్రేష్ఠోమహేంద్రసమవిక్రమః ॥ ౪౪ ॥ పాదాభ్యాం పీడితస్తేన మహాశైలోమ
హాత్మనా । రరాజసింహాభిహతో మహాన్మత్తఇవద్విపః ॥ ౪౫ ॥ ముమోచసలిలోత్పీడాన్విప్రకీర్ణశిలోచ్చయః ।
విత్రస్తమృగమాతంగః ప్రకమ్పితమహాద్రుమః ॥ ౪౬ ॥ నాగగన్ధర్వమిథునైః పానసంసర్గకర్కశైః । ఉత్పత
ద్భిశ్చ విహంగైర్విద్యాధరగణైరపి ॥ ౪౭ ॥ త్యజ్యమానమహాసానుస్సంనిలీనమహోరగః । చలచ్ఛృంగశిలోద్ఘాత
స్తదాభూత్సుమహాగిరిః ॥ ౪౮ ॥ నిశ్వసద్భిస్తథార్తైస్తుభుజంగైరర్ధనిస్సృతైః । సపతాకఇవాభాతిసతదాధరణీధ
రః ॥ ౪౯ ॥ ఋషిభిస్త్రాససమ్భ్రాంతైస్త్యజ్యమానశిలోచ్చయః । సీదన్మహతికాన్తారే సార్థహీనఇవాధ్వగః ॥
ఓమ్ ॥ సవేగవాన్వేగసమాహితాత్మాహరిప్రవీరః పరవీరహన్తా । మనస్సమాధాయమహానుభావో జగామల
ఙ్కాం మనసామనస్వీ ॥ ౫౧ ॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయేచతుర్వింశతిసహ
స్రికాయాం సంహితాయాం శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే సప్తషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౧౧ ॥ ౪౨౨౦ ॥ *******

సమాప్తోయం కిష్కింధాకాండః॥ ఓమ్ ॥ తత్సర్వం శ్రీరామార్పణమస్తు

సుగ్రీవాదియుతంశ్రీశం భస్మాంగావృతమీశ్వరం । మహేశ్వరసమంధ్యాయేత్కిష్కింధాకాండఉత్తమే ॥

శ్రీరస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీమత్సున్దరకాణ్డప్రారమ్భః.

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో రావణనీతాయాస్సీతాయాశ్శత్రుకర్శనః । ఇయేష పదమన్వేష్టుం చా
రణాచరితే పథి ॥ ౧ ॥ దుష్కరం నిష్ప్రతిద్వన్ద్వం చికీర్షన్కర్మ వానరః । సముదగ్రశిరోగ్రీవో గవాంపతిరివాబ
భౌ ॥ ౨ ॥ అథ వైడూర్యవర్ణేషు శాద్వలేషు మహాబలః । ధీరస్సలిలకల్పేషు విచచార యథాసుఖమ్ ॥ ౩ ॥ ద్వి
జాన్విత్రాసయన్ధీమానురసా పాదపాన్హరన్ । మృగాంశ్చ సుబహూన్నిఘ్నన్ప్రవృద్ధ ఇవ కేసరీ ॥ ౪ ॥ నీలలో
హితమాంజిష్ఠపత్రవర్ణైస్సితాసితైః । స్వభావవిహితైశ్చిత్రైర్ధాతుభిస్సమలంకృతమ్ ॥ ౫ ॥ కామరూపిభి
రావిష్టమభీక్ష్ణం సపరిచ్ఛదైః । యక్షకిన్నరగన్ధర్వైర్దేవకల్పైశ్చ పన్నగైః ॥ ౬ ॥ స తస్య గిరివర్యస్య తలే నాగ
వరాయుతే । తిష్ఠన్కపివరస్తత్ర హ్రదే నాగ ఇవాబభౌ ॥ ౭ ॥ స సూర్యాయ మహేన్ద్రాయ పవనాయ స్వయం
భువే । భూతేభ్యశ్చాంజలిం కృత్వా చకార గమనే మతిమ్ ॥ ౮ ॥ అంజలిం ప్రాఙ్ముఖః కుర్వన్పవనాయాత్మయోనయే ।
(మనసా వన్ద్య రామాయ లక్ష్మణాయ కృతాంజలిః ॥ ౯ ॥ సరితస్సాగరాంశ్చాపి ప్రణమ్య శిరసా హరిః । జ్ఞాతీంస్తాం
స్సంపరిష్వజ్య కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౦ ॥) తతో హి వవృధే గన్తుం దక్షిణో దక్షిణాం దిశమ్ । ప్లవఙ్గప్రవరై
ర్దృష్టః ప్లవనే కృతనిశ్చయః ॥ ౧౧ ॥ వవృధే రామవృద్ధ్యర్థం సముద్ర ఇవ పర్వసు । నిష్ప్రమాణశరీరస్సన్లిలంఘ
యిషురర్ణవమ్ ॥ ౧౨ ॥ (ప్రగృహ్య బలవాన్బాహూ లఙ్కామభిముఖస్థితః) । బాహుభ్యాం పీడయామాస చరణా
భ్యాం చ పర్వతమ్ ॥ ౧౩ ॥ స చచాలాచలశ్చారు ముహూర్తం కపిపీడితః । తరూణాం పుష్పితాగ్రాణాం సర్వం పు
ష్పమశాతయత్ ॥ ౧౪ ॥ తేన పాదపముక్తేన పుష్పౌఘేణ సుగన్ధినా । సర్వతస్సంవృతశ్శైలో బభౌ పుష్పమయో
యథా ॥ ౧౫ ॥ తేన చోత్తమవీర్యేణ పీడ్యమానస్స పర్వతః । సలిలం సమ్ప్రసుస్రావ మదం మత్త ఇవ ద్విపః ॥ ౧౬ ॥
పీడ్యమానస్తు బలినా మహేన్ద్రస్తేన పర్వతః । రీతీర్నిర్వర్తయామాస కాంచనాంజనరాజతీః ॥ ౧౭ ॥ ముమో
చ చ శిలాశ్శైలో విశాలాస్సమనశ్శిలాః । మధ్యమేనార్చిషా జుష్టో ధూమరాజీరివానలః ॥ ౧౮ ॥ గిరిణా పీడ్యమా
నేన పీడ్యమానాని సర్వతః । గుహాగతాని భూతాని వినేదుర్వికృతైస్స్వరైః ॥ ౧౯ ॥ స మహాసత్త్వసన్నాదశ్శైల
పీడానిమిత్తజః । పృథివీం పూరయామాస దిశశ్చోపవనాని చ ॥ ౨౦ ॥ శిరోభిః పృథుభిస్సర్పా వ్యక్తస్వస్తికలక్ష
ణైః । వమన్తః పావకం ఘోరం దదంశుర్దశనైశ్శిలాః ॥ ౨౧ ॥ తాస్తదా సవిషైర్దష్టాః కుపితైస్తైర్మహాశిలాః । జ
జ్వలుః పావకోద్దీప్తా బిభిదుశ్చ సహస్రధా ॥ ౨౨ ॥ యాని చౌషధజాలాని తస్మిన్జాతాని పర్వతే । విషఘ్నాన్య
పి నాగానాం న శేకుశ్శమితుం విషమ్ ॥ ౨౩ ॥ (అపరే తు మహాకాయా వమన్తోఽగ్నిం స్వతేజసా । కన్దరేభ్యో విని
ష్పేతుః కపిపాదేన పీడితాః ॥ ౨౪ ॥ గిరేరాక్రమ్యమాణస్య తరవస్తరుణాంకురాః । ముముచుః పుష్పవర్షా
ణి వ్యక్తముత్పలగన్ధినః ॥ ౨౫ ॥ గైరికాంజనసంజుష్టా హరితాళసమావృతాః । వ్యశీర్యన్త గిరేస్తస్య శిలాస్తా
సమనశ్శిలాః ॥ ౨౬ ॥ సచన్దనగసన్తామ్రైః చిత్రకాననధాతుభిః ।) భిద్యతేఽయం గిరిర్భూతైరితి మత్వా తపస్వి
నః ॥ ౨౭ ॥ త్రస్తా విద్యాధరాస్తస్మాదుత్పేతుస్స్త్రీగణైస్సహ । పానభూమిగతం హిత్వా హైమమాసనభాజనమ్ ॥

పాత్రాణిచమహార్హాణి కరకాంశ్చహిరణ్మయాన్ । లేహ్యానుచ్చావచాన్భక్ష్యాన్మాంసానివివిధానిచ ॥ ౨౯ ॥ ఆర్ష
భాణిచచర్మాణి ఖడ్గాంశ్చకనకత్సరూన్ । కృతకంఠగుణాఃక్షీబారక్తమాల్యానులేపనాః ॥ ౩౦ ॥ రక్తాక్షాఃపుష్క
రాక్షాశ్చ గగనంప్రతిపేదిరే । హారనూపురకేయూర పారిహార్యధరాస్స్త్రియః ॥ ౩౧ ॥ విస్మితాస్సస్మితాస్తస్థు
రాకాశేరమణైస్సహ । దర్శయంతో మహావిద్యాం విద్యాధరమహర్షయః ॥ ౩౨ ॥ విస్మితాస్తస్థురాకాశేవీక్షాం
చక్రుశ్చపర్వతమ్ । శుశ్రువుశ్చతదాశబ్దమృషీణాంభావితాత్మనామ్ ॥ ౩౩ ॥ చారణానాంచసిద్ధానాంస్థితానాం
విమలేంబరే । ఏషపర్వతసంకాశో హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩౪ ॥ తితీర్షతిమహావేగ స్సముద్రంమకరాల
యమ్ । రామార్థంవానరార్థంచ చికీర్షన్కర్మదుష్కరమ్ ॥ ౩౫ ॥ సముద్రస్యపరంపారం దుష్ప్రాపంప్రాప్తుమి
చ్ఛతి । ఇతివిద్యాధరాశ్శ్రుత్వా వాచస్తేషాంమహాత్మనామ్ ॥ ౩౬ ॥ తమప్రమేయందదృశుః పర్వతేవానరర్ష
భమ్ । దుధువేచసరోమాణి చకమ్పేచాచలోపమః ॥ ౩౭ ॥ ననాద సుమహానాదం సుమహానివతోయదః । ఆను
పూర్వ్యేణవృత్తంచ లాంగూలంరోమభిశ్చితమ్ ॥ ౩౮ ॥ ఉత్పతిష్యన్విచిక్షేపపక్షిరాజఇవోరగమ్ । తస్యలాంగూ
లమావిద్ధమతివేగస్య పృష్ఠతః ॥ ౩౯ ॥ దదృశేగరుడేనేవహ్రియమాణోమహోరగః। బాహూసంస్తమ్భయామా
సమహాపరిఘసన్నిభౌ ॥ ౪౦ ॥ ససాదచకపిఃకట్యాంచరణౌసంచుకోచచ । సంహృత్యచభుజౌశ్రీమాంస్తథైవచ
శిరోధరామ్ ॥ ౪౧ ॥ తేజస్సత్త్వం తథావీర్యమావివేశసవీర్యవాన్ । మార్గమాలోకయన్దూరాదూర్ధ్వంప్రణిహి
తేక్షణః ॥ ౪౨ ॥ రురోధహృదయేప్రాణానాకాశమవలోకయన్ । పద్భ్యాందృఢమవస్థానం కృత్వా సకపికుంజ
రః ॥ ౪౩ ॥ నికుంచ్యకర్ణౌహనుమానుత్పతిష్యన్మహాబలః । వానరాన్వానరశ్రేష్ఠఇదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౪ ॥య
థారాఘవనిర్ముక్తశ్శరశ్శ్వసనవిక్రమః। గచ్ఛేత్తద్వద్గమిష్యామి లఙ్కాంరావణపాలితామ్ ॥ ౪౫ ॥ నహిద్రక్ష్యా
మియదితాం లఙ్కాయాంజనకాత్మజామ్ । అనేనైవహి వేగేన గమిష్యామిసురాలయమ్ ॥ ౪౬ ॥ యదివా త్రి
దివేసీతాం నద్రక్ష్యామ్యకృతశ్రమః । బద్ధ్వారాక్షసరాజానమానయిష్యామి రావణమ్ ॥ ౪౭ ॥ సర్వథాకృతకా
ర్యోహ మేష్యామిసహసీతయా । ఆనయిష్యామివాలంకాం సముత్పాట్యసరావణామ్ ॥ ౪౮ ॥ ఏవముక్త్వాతుహను
మాన్వానరాన్వానరర్షభః । ఉత్పపాతాథవేగేన వేగవానవిచారయన్ ॥ ౪౯ ॥సుపర్ణమివచాత్మానం మేనేసకపికుం
జరః । సముత్పతతితస్మింస్తు వేగాత్తేనగరోహిణః ॥ ౫౦ ॥ సంహృత్యవిటపాన్సర్వాన్సముత్పేతుస్సమంతతః ।
సమత్తకోయష్టిమకాన్పాదపాన్పుష్పశాలినః ॥ ౫౧ ॥ ఉద్వహన్నూరువేగేన జగామవిమలేంబరే । ఊరువేగో
ద్ధతావృక్షా ముహూర్తంకపిమన్వయుః ॥ ౫౨ ॥ ప్రస్థితందీర్ఘమధ్వానం స్వబంధుమివబాంధవాః । తమూరు
వేగోన్మథితా స్సాలాశ్చాన్యేనగోత్తమాః ॥ ౫౩ ॥ అనుజగ్ముర్హనూమంతంసైన్యాఇవమహీపతిమ్ । సుపుష్పితా
గ్రైర్బహుభిః పాదపైరన్వితఃకపిః ॥ ౫౪ ॥ హనూమాన్పర్వతాకారో బభూవాద్భుతదర్శనః । సారవంతోథ
యేవృక్షా న్యమజ్జంల్లవణాంభసి ॥ ౫౫ ॥ భయాదివమహేంద్రస్య పర్వతావరుణాలయే । సనానాకుసుమైఃకీ
ర్ణః కపిస్సాంకురకోరకైః ॥ ౫౬ ॥ శుశుభేమేఘసంకాశః ఖద్యోతైరివపర్వతః । విముక్తాస్తస్యవేగేన ముక్త్వాపు
ష్పాణితేద్రుమాః ॥ ౫౭ ॥ అవాశీర్యంతసలిలే నివృత్తాస్సుహృదోయథా । లఘుత్వేనోపపన్నంతద్విచిత్రంసాగ
రేపతత్ ॥ ౫౮ ॥ ద్రుమాణాంవివిధంపుష్పం కపివాయుసమీరితమ్ । తారాచితమివాకాశం ప్రబభౌసమహార్ణ
వః ॥ ౫౯ ॥ పుష్పౌఘేణానుబద్ధేన నానావర్ణేనవానరః। బభౌమేఘఇవాకాశే విద్యుద్గణవిభూషితః ॥ ౬౦ ॥
తస్యవేగసముద్ధూతైః పుష్పైస్తోయమదృశ్యత । తారాభిరభిరామాభి రుదితాభిరివాంబరమ్ ॥ ౬౧ ॥ తస్యాంబ
రగతౌబాహూ దదృశాతేప్రసారితౌ । పర్వతాగ్రాద్వినిష్క్రాంతౌ పంచాస్యావివపన్నగౌ ॥ ౬౨ ॥ పిబన్నివబ

ఛాశ్రీపాం త్సోర్మిమాలంమహార్ణవమ్ । పిపాసురివచాకాశం దదృశేసమహాకపిః ॥ ౬౩ ॥ తస్యవిద్యుత్ప్రభాకా
రే వాయుమార్గానుసారిణః । నయనేవిప్రకాశేతే పర్వతస్థావివానలౌ ॥ ౬౪ ॥ పింగేపింగాక్షముఖ్యస్య బృహ
తీపరిమండలే । చక్షుషీసంప్రకాశేతే చంద్రసూర్యావివోదితౌ ॥ ౬౫ ॥ ముఖంనాసికయాతస్య తామ్ర
యాతామ్రమాబభౌ । సంధ్యయాసమభిస్పృష్టం యథాసూర్యస్యమండలమ్ ॥ ౬౬ ॥ లాంగూలంచసమావిద్ధం
ప్లవమానస్యశోభతే । అంబరేవాయుపుత్రస్య శక్రధ్వజఇవోచ్ఛ్రితః ॥ ౬౭ ॥ లాంగూలచక్రేణమహాం చ్ఛుక్ల
దంష్ట్రోనిలాత్మజః । వ్యరాజతమహాప్రాజ్ఞఃపరివేషీవభాస్కరః ॥ ౬౮ ॥ స్ఫిగ్దేశేనాభితామ్రేణరరాజసమహాకపిః
మహతాదారితేనేవ గిరిర్గైరికధాతునా ॥ ౬౯ ॥ తస్యవానరసింహస్య ప్లవమానస్యసాగరమ్ । కక్షాంతరగ
తోవాయుర్జీమూతఇవగర్జతి ॥ ౭౦ ॥ ఖేయథానిపతంత్యుల్కాఉత్తరాంతాద్వినిస్సృతా । దృశ్యతేసానుబంధాచ
తథాసకపికుంజరః ॥ ౭౧ ॥ పతత్పతంగసంకాశో వ్యాయతశ్శుశుభేకపిః । ప్రవృద్ధఇవమాతంగః కక్ష్యయాబధ్య
మానయా ॥ ౭౨ ॥ ఉపరిష్టాచ్ఛరీరేణ ఛాయయాచావగాఢయా । సాగరేమారుతావిష్టానౌరివాసీత్తదాకపిః ॥
యంయందేశంసముద్రస్య జగామసమహాకపిః । సనతస్యోరువేగేన సోన్మాదఇవలక్ష్యతే ॥ ౭౪ ॥ సాగరస్యోర్మి
జాలానామురసాశైలవర్ష్మణామ్ । అభిఘ్నంస్తుమహావేగః పుప్లువేసమహాకపిః ॥ ౭౫ ॥ కపివాతశ్చబలవాన్మేఘ
వాతశ్చనిస్సృతః । సాగరంభీమనిర్ఘోషం కమ్పయామాసతుర్భృశమ్ ॥ ౭౬ ॥ వికర్షన్నూర్మిజాలానిబృహంతిలవ
ణామ్భసి । పుప్లువేకపిశార్దూలో వికిరన్నివరోదసీ ॥ ౭౭ ॥ మేరుమందరసంకాశానుద్ధతాంత్సమహార్ణవే । అత్య
క్రామన్మహావేగ స్తరంగాన్గణయన్నివ ॥ ౭౮ ॥ తస్యవేగసముద్ధూతం జలంసజలదంతదా । అంబరస్థంవిబభ్రాజ
శారదాభ్రమివాతతమ్ ॥ ౭౯ ॥ తిమినక్రఝషాఃకూర్మా దృశ్యంతేవివృతాస్తదా । వస్త్రాపకర్షణేనేవ శరీరాణి
శరీరిణామ్ ॥ ౮౦ ॥ ప్లవమానంసమీక్ష్యాథ భుజంగాస్సాగరాలయాః । వ్యోమ్నితంకపిశార్దూలం సుపర్ణఇతిమేని
రే ॥ ౮౧ ॥ దశయోజనవిస్తీర్ణా త్రింశద్యోజనమాయతా । ఛాయావానరసింహస్యజలేచారుతరాభవత్ ॥ ౮౨ ॥
శ్వేతాభ్రఘనరాజీవ వాయుపుత్రానుగామినీ । తస్యసాశుశుభే ఛాయా పతితాలవణాంభసి ॥ ౮౩ ॥ శుశుభేస
మహాతేజా మహాకాయోమహాకపిః । వాయుమార్గేనిరాలంబే పక్షవానివపర్వతః ॥ ౮౪ ॥ యేనాసౌయాతిబల
వాన్ వేగేనకపికుంజరః । తేనమార్గేణసహసా ద్రోణీకృతఇవార్ణవః ॥ ౮౫ ॥ ఆపాతేపక్షిసంఘానాం పక్షిరా
జఇవవ్రజన్ । హనూమాన్మేఘజాలాని ప్రకర్షన్మారుతోయథా ॥ ౮౬ ॥ పాండురారుణవర్ణానినీలమాంజిష్ఠకాని
చ । కపినాకృష్యమాణాని మహాభ్రాణిచకాశిరే ॥ ౮౭ ॥ ప్రవిశన్నభ్రజాలానినిష్పతంశ్చపునఃపునః । ప్రచ్ఛ
న్నశ్చప్రకాశశ్చ చంద్రమాఇవలక్ష్యతే ॥ ౮౮ ॥ ప్లవమానంతు తందృష్ట్వా ప్లవంగంత్వరితంతదా । వవృషుః పు
ష్పవర్షాణి దేవగంధర్వదానవాః ॥ ౮౯ ॥ తతాపనహితంసూర్యః ప్లవంతంవానరేశ్వరమ్ । సిషేవేచతదావా
యూ రామకార్యార్థసిద్ధయే ॥ ౯౦ ॥ ఋషయస్తుష్టువుశ్చైనంప్లవమానంవిహాయసా । జగుశ్చదేవగంధర్వాః
ప్రశంసంతోమహౌజసమ్ ॥ ౯౧ ॥ నాగాశ్చతుష్టువుర్యక్షా రక్షాంసివిబుధాఃఖగాః । ప్రేక్ష్యాకాశేకపివరం స
హసావిగతక్లమమ్ ॥ ౯౨ ॥ తస్మిన్ప్లవగశార్దూలే ప్లవమానేహనూమతి । ఇక్ష్వాకుకులమానార్థీ చింతయామా
ససాగరః ॥ ౯౩ ॥ సాహాయ్యంవానరేంద్రస్య యదినాహంహనూమతః । కరిష్యామిభవిష్యామి సర్వవాచ్యోవి
వక్షతామ్ ॥ ౯౪ ॥ అహమిక్ష్వాకునాథేన సగరేణవివర్ధితః । ఇక్ష్వాకుసచివశ్చాయం నావసీదితుమర్హతి ॥ ౯౫ ॥
తథామయావిధాతవ్యం విశ్రమేతయథాకపిః । శేషంచమయివిశ్రాంత స్సుఖేనాతిపతిష్యతి ॥ ౯౬ ॥ ఇతికృత్వా
మతింసాధ్వీం సముద్రశ్ఛన్నమంభసి । హిరణ్యనాభంమైనాక మువాచగిరిసత్తమమ్ ॥ ౯౭ ॥ త్వమిహాసురసం

ఘూనాం పాతాళతలవాసినామ్ । దేవరాజ్ఞా గిరిశ్రేష్ఠ పరిఘస్సన్నివేశితః ॥ ౯౮ ॥ త్వమేషాం జాతవీర్యాణాం
పునరేవోత్పతిష్యతామ్ । పాతాళస్యాప్రమేయస్య ద్వారమావృత్య తిష్ఠసి ॥ ౯౯ ॥ తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చైవ శక్తి
స్తే శైలవర్ధితుమ్ । తస్మాత్సంచోదయామి త్వా ముత్తిష్ఠ త్వం నగోత్తమ ॥ ౧౦౦ ॥ స ఏష కపిశార్దూలస్త్వాముపర్యే
తి వీర్యవాన్ । హనూమాన్రామకార్యార్థం భీమకర్మా ఖమాప్లుతః ॥ ౧౦౧ ॥ అస్య సాహ్యం మయా కార్య మి
క్ష్వాకుకులవర్తినః । మమ హీక్ష్వాకవః పూజ్యాః పరం పూజ్యతమాస్తవ ॥ ౧౦౨ ॥ కురు సాచివ్యమస్మాకం న నః
కార్యమతిక్రమేత్ । కర్తవ్యమకృతం కార్యం సతాం మన్యుముదీరయేత్ ॥ ౧౦౩ ॥ సలిలాదూర్ధ్వముత్తిష్ఠ తిష్ఠ
త్వేష కపిస్త్వయి । అస్మాకమతిథిశ్చైవ పూజ్యశ్చ ప్లవతాం వరః ॥ ౧౦౪ ॥ చామీకరమహానాభ దేవగంధర్వసేవి
త । (స ఏష కపిశార్దూల స్త్వాముపైష్యతి వీర్యవాన్) ॥ ౧౦౫ ॥ హనూమాంస్త్వయి విశ్రాంతస్తతశ్శేషం గమిష్యతి ।
కాకుత్స్థస్యానృశంస్యం చ మైథిల్యాశ్చ వివాసనమ్ ॥ ౧౦౬ ॥ శ్రమం చ ప్లవగేంద్రస్య సమీక్ష్యోత్థాతుమర్హసి ।
హిరణ్యనాభో మైనాకో నిశమ్య లవణాంభసః ॥ ౧౦౭ ॥ ఉత్పపాత జలాత్తూర్ణం మహాద్రుమలతాయుతః । స సా
గరజలం భిత్త్వా బభూవాభ్యుత్థితస్తదా ॥ ౧౦౮ ॥ యథా జలధరం భిత్త్వా దీప్తరశ్మిర్దివాకరః । స మహాత్మా ము
హూర్తేన పర్వతస్సలిలావృతః ॥ ౧౦౯ ॥ దర్శయామాస శృంగాణి సాగరేణ నియోజితః । శాతకుంభమయై
శ్శృంగైస్సకిన్నరమహోరగైః ॥ ౧౧౦ ॥ ఆదిత్యోదయసంకాశైరాలిఖద్భిరివాంబరమ్ । తస్య జాంబూనదమయైః
శృంగైస్సద్యస్సముత్థితైః ॥ ౧౧౧ ॥ ఆకాశం శస్త్రసంకాశ మభవత్కాంచనప్రభమ్ । జాతరూపమయైశ్శృంగై
ర్భ్రాజమానైస్స్వయంప్రభైః ॥ ౧౧౨ ॥ ఆదిత్యోదయసంకాశస్సోఽభవద్గిరిసత్తమః । తముత్థితమసంగేన హనూ
మానగ్రతస్స్థితమ్ ॥ ౧౧౩ ॥ మధ్యే లవణతోయస్య విఘ్నోఽయమితి నిశ్చితః । స తముచ్ఛ్రితమత్యర్థం మహావేగో
మహాకపిః ॥ ౧౧౪ ॥ ఉరసా పాతయామాస జీమూతమివ మారుతః । స తదా పాతితస్తేన కపినా పర్వతోత్తమః ॥
బుద్ధ్వా తస్య కపేర్వేగం జహర్ష చ ననంద చ । తమాకాశగతం వీర మాకాశే సముపస్థితః ॥ ౧౧౬ ॥ మానుషం ధార
యన్రూప మాత్మనశ్శిఖరే స్థితః । ప్రీతో హృష్టమనా వాక్య మబ్రవీత్పర్వతః కపిమ్ ॥ ౧౧౭ ॥ దుష్కరం కృతవా
న్కర్మ త్వమిదం వానరోత్తమ । నిపత్య మమ శృంగేషు విశ్రమస్వ యథాసుఖమ్ ॥ ౧౧౮ ॥ రాఘవస్య కులే జాతై
రుదధిః పరివర్ధితః । స త్వాం రామహితే యుక్తం ప్రత్యర్చయతి సాగరః ॥ ౧౧౯ ॥ కృతే చ ప్రతికర్తవ్య మేష ధర్మ
స్సనాతనః । సోఽయం తత్ప్రతికారార్థీ త్వత్తస్సంమానమర్హతి ॥ ౧౨౦ ॥ త్వన్నిమిత్తమనేనాహం బహుమానా
త్ప్రచోదితః । యోజనానాం శతం చాపి కపిరేష సమాప్లుతః ॥ ౧౨౧ ॥ తవ సానుషు విశ్రాంతశ్శేషం ప్రక్రమతా
మితి । తిష్ఠ త్వం హరిశార్దూల విశ్రమ్య మయి గమ్యతామ్ ॥ ౧౨౨ ॥ తదిదం గంధవత్స్వాదు కందమూలఫలం బ
హు । తదాస్వాద్య హరిశ్రేష్ఠ విశ్రాంతోఽనుగమిష్యసి ॥ ౧౨౩ ॥ అస్మాకమపి సంబంధః కపిముఖ్య త్వయాస్తి వై ।
ప్రఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు మహాగుణపరిగ్రహః ॥ ౧౨౪ ॥ వేగవంతః ప్లవంతో యే ప్లవంగా మారుతాత్మజ । తే
షాం ముఖ్యతమం మన్యే త్వామహం కపికుంజర ॥ ౧౨౫ ॥ అతిథిః కిల పూజార్హః ప్రాకృతోఽపి విజానతా । ధర్మం
జిజ్ఞాసమానేన కిం పునస్త్వాదృశో మహాన్ ॥ ౧౨౬ ॥ త్వం హి దేవవరిష్ఠస్య మారుతస్య మహాత్మనః । పుత్రస్తస్యై
వ వేగేన సదృశః కపికుంజర ॥ ౧౨౭ ॥ పూజితే త్వయి ధర్మజ్ఞ పూజాం ప్రాప్నోతి మారుతః । తస్మాత్త్వం పూజనీ
యో మే శృణు చాప్యత్ర కారణమ్ ॥ ౧౨౮ ॥ పూర్వం కృతయుగే తాత పర్వతాః పక్షిణోఽభవన్ । తేఽభిజగ్ముర్దిశ
స్సర్వా గరుడానిలవేగినః ॥ ౧౨౯ ॥ తతస్తేషు ప్రయాతేషు దేవసంఘాస్సహర్షిభిః । భూతాని చ భయం జ
గ్ముస్తేషాం పతనశంకయా ॥ ౧౩౦ ॥ తతః క్రుద్ధస్సహస్రాక్షః పర్వతానాం శతక్రతుః । పక్షాంశ్చిచ్ఛేద వజ్రేణ

తత్రతత్ర సహస్రశః ॥ ౧౩౧ ॥ సమాముపాగమత్క్రుద్ధో వజ్రముద్యమ్య దేవరాట్ । తతోఽహం సహసా క్షి
ప్తః శ్వసనేన మహాత్మనా ॥ ౧౩౨ ॥ అస్మిన్ లవణతోయే చ ప్రక్షిప్తః ప్లవగోత్తమ । గుప్తపక్షస్సమగ్రశ్చ తవపి
త్రాభిరక్షితః ॥ ౧౩౩ ॥ తతోఽహం మానయామి త్వాం మాన్యో హి మమ మారుతః । త్వయా మే హ్యేష సంబంధః
కపిముఖ్య మహాగుణ ॥ ౧౩౪ ॥ అస్మిన్నేవంగతే కార్యే సాగరస్య మమైవ చ । ప్రీతిం ప్రీతమనాః కర్తుం త్వమర్హ
సి మహాకపే ॥ ౧౩ ॥ శ్రమం మోక్షయ పూజాం చ గృహాణ కపిసత్తమ । ప్రీతిం చ బహుమన్యస్వ ప్రీతోఽస్మి తవ
దర్శనాత్ ॥ ౧౩౬ ॥ ఏవముక్తః కపిశ్రేష్ఠ స్తం నగోత్తమ మబ్రవీత్ । ప్రీతోఽస్మి కృతమాతిథ్యం మన్యురేషోఽప
నీయతామ్ ॥ ౧౩౭ ॥ త్వరతే కార్యకాలో మే అహశ్చాప్యతివర్తతే । ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా న స్థాతవ్యమిహాం
తరే ॥ ౧౩౮ ॥ ఇత్యుక్త్వా పాణినా శైల మాలభ్య హరిపుంగవః । జగామాకాశమావిశ్య వీర్యవాన్ ప్రహసన్నివ ॥
స పర్వతసముద్రాభ్యాం బహుమానా దవేక్షితః । పూజితశ్చోపపన్నాభి రాశీర్భిరనిలాత్మజః ॥ ౧౪౦ ॥ అథో
ర్ధ్వం దూరముత్పత్య హిత్వా శైలమహార్ణవౌ । పితుః పంథానమాసాద్య జగామ విమలేఽంబరే ॥ ౧౪౧ ॥ భూయశ్చో
ర్ధ్వగతిం ప్రాప్య గిరిం తమవలోకయన్ । వాయుసూనుర్నిరాలమ్బే జగామ విమలేఽమ్బరే ॥ ౧౪౨ ॥ తద్ద్వితీయం
హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ । ప్రశశంసు స్సురా స్సర్వే సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ ౧౪౩ ॥ దేవతాశ్చాభవన్
హృష్టా స్తత్రస్థా స్తస్య కర్మణా । కాంచనస్య సునాభస్య సహస్రాక్షశ్చ వాసవః ॥ ౧౪౪ ॥ ఉవాచ వచనం ధీమా
న్పరితోషాత్సగద్గదమ్ । సునాభం పర్వతశ్రేష్ఠం స్వయమేవ శచీపతిః ॥ ౧౪౫ ॥ హిరణ్యనాభ శైలేంద్ర పరితు
ష్టోఽస్మి తే భృశమ్ । అభయం తే ప్రయచ్ఛామి తిష్ఠ సౌమ్య యథాసుఖమ్ ॥ ౧౪౬ ॥ సాహ్యం కృతం తే సుమహ ద్విక్రాం
తస్య హనూమతః । క్రమతో యోజనశతం నిర్భయస్య భయే సతి ॥ ౧౪౭ ॥ రామస్యైష హి దూత్యేన యాతి దాశ
రథేర్హరిః । సత్క్రియాం కుర్వతా తస్య తోషితోఽస్మి దృఢం త్వయా ॥ ౧౪౮ ॥ తతః ప్రహర్ష మగమ ద్విపులం ప
ర్వతోత్తమః । దేవతానాం పతిం దృష్ట్వా పరితుష్టం శతక్రతుమ్ ॥ ౧౪౯ ॥ స వై దత్తవర శ్శైలో బభూవావస్థిత స్త
దా । హనూమాంశ్చ ముహూర్తేన వ్యతిచక్రామ సాగరం ॥ ౧౫౦ ॥ (తం ప్రయాంతం సముద్వీక్ష్య ఆకాశే మా
రుతాత్మజమ్) । తతో దేవా స్సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ ౧౫౧ ॥ అబ్రువన్ సూర్యసంకాశాం సురసాం నా
గమాతరం । అయం వాతాత్మజ శ్శ్రీమాన్ ప్లవతే సాగరోపరి ॥ ౧౫౨ ॥ హనూమాన్నామ తస్య త్వం ముహూర్తం
విఘ్నమాచర । రాక్షసం రూపమాస్థాయ సుఘోరం పర్వతోపమం ॥ ౧౫౩ ॥ దంష్ట్రాకరాళం పింగాక్షం వక్త్రం
కృత్వా నభస్సమమ్ । బలమిచ్ఛామహే జ్ఞాతుం భూయశ్చాస్య పరాక్రమం ॥ ౧౫౪ ॥ త్వాం విజేష్యత్యుపాయే
న విషాదం వా గమిష్యతి । ఏవముక్తా తు సా దేవీ దైవతైశ్చాపి సత్కృతా ॥ ౧౫౫ ॥ సముద్రమధ్యే సురసా బిభ్రతీ
రాక్షసం వపుః । వికృతం చ విరూపం చ సర్వస్య చ భయావహం ॥ ౧౫౬ ॥ ప్లవమానం హనూమంత మావృత్యేదము
వాచ హ । మమ భక్షః ప్రదిష్ట స్త్వ మీశ్వరై ర్వానరర్షభ ॥ ౧౫౭ ॥ అహం త్వాం భక్షయిష్యామి ప్రవిశేదం మ
మాననమ్ । ఏవముక్త స్సురసయా ప్రాంజలి ర్వానరర్షభః ॥ ౧౫౮ ॥ ప్రహృష్టవదన శ్శ్రీమా నిదం వచన మ
బ్రవీత్ । రామో దాశరథి శ్శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దండకావనమ్ ॥ ౧౫౯ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యా చాపి భా
ర్యయా । అన్యకార్యవిషక్తస్య బద్ధవైరస్య రాక్షసైః ॥ ౧౬౦ ॥ తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన యశస్వినీ । త
స్యాస్సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్ ॥ ౧౬౧ ॥ కర్తుమర్హసి రామస్య సాహ్యం విషయవాసిని । అ
థవా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణం ॥ ౧౬౨ ॥ ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే । ఏవము
క్తా హనుమతా సురసా కామరూపిణీ ॥ ౧౬౩ ॥ అబ్రవీన్నాతివర్తేన్మాం కశ్చిదేష వరో మమ । తం ప్రయాంతం స

ముదీక్ష్య సురసా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౬౪ ॥ బలం జిజ్ఞాసమానా వై నాగమాతా హనూమతః । ప్రవిశ్య వదనం
మేద్య గన్తవ్యం వానరోత్తమ ॥ ౧౬౫ ॥ వర ఏష పురా దత్తో మమ ధాత్రేతి సత్వరా। వ్యాదాయ వక్త్రం విపులం స్థితా
సా మారుతేః పురః ॥ ౧౬౬ ॥ ఏవముక్తస్సురసయా క్రుద్ధో వానరపుఙ్గవః । అబ్రవీత్కురు వై వక్త్రం యేన మాం
విషహిష్యసే ॥ ౧౬౭ ॥ ఇత్యుక్త్వా సురసాం క్రుద్ధో దశయోజనమాయతః । దశయోజనవిస్తారో బభూవ హనుమాం
స్తదా ॥ ౧౬౮ ॥ తం దృష్ట్వా మేఘసంకాశం దశయోజనమాయతమ్ । చకార సురసా చాస్యం వింశద్యోజనమా
యతం ॥ ౧౬౯ ॥ హనూమాంస్తు తతః క్రుద్ధస్త్రింశద్యోజనమాయతః । చకార సురసా వక్త్రం చత్వారింశత్త
థోచ్ఛ్రితం ॥ ౧౭౦ ॥ బభూవ హనుమాన్వీరః పఞ్చాశద్యోజనోచ్ఛ్రితః । చకార సురసా వక్త్రం షష్టియోజనమా
యతం ॥ ౧౭౧ ॥ తథైవ హనుమాన్వీర స్సప్తతీయోజనోచ్ఛ్రితః । చకార సురసా వక్త్రమశీతీ యోజనాయతం ॥
హనూమానచలప్రఖ్యో నవతీయోజనోచ్ఛ్రితః । చకార సురసా వక్త్రం శతయోజనమాయతం ॥ ౧౭౩ ॥ తద్దృ
ష్ట్వా వ్యాదితం వక్త్రం వాయుపుత్రస్సుబుద్ధిమాన్ । దీర్ఘజిహ్వం సురసయా సుఘోరం నరకోపమమ్ ॥ ౧౭౪ ॥ సం
క్షిప్యాత్మనః కాయం బభూవాఙ్గుష్ఠమాత్రకః । సోఽభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిష్పత్య చ మహాబలః ॥ ౧౭౫ ॥ అం
తరిక్షే స్థితశ్శ్రీమా న్ఇదం వచనమబ్రవీత్ । ప్రవిష్టోఽస్మి హి తే వక్త్రం దాక్షాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౧౭౬ ॥ గమి
ష్యే యత్ర వైదేహీ సత్యశ్చాస్తు వరస్తవ । తం దృష్ట్వా వదనాన్ముక్తం చన్ద్రం రాహుముఖాదివ ॥ ౧౭౭ ॥ అబ్రవీ
త్సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ వానరం । అర్థసిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్ ॥ ౧౭౮ ॥ సమానయస్వ
వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా । తత్తృతీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ ॥ ౧౭౯ ॥ సాధు సాధ్వితి
భూతాని ప్రశశంసుస్తదా హరిం । స సాగరమనాధృష్య మభ్యేత్య వరుణాలయం ॥ ౧౮౦ ॥ జగామాకాశమావి
శ్య వేగేన గరుడోపమః । సేవితే వారిధారాభిః పతగైశ్చ నిషేవితే ॥ ౧౮౧ ॥ చరితే కైశికాచార్యై రైరావతనిషే
వితే । సింహకుఞ్జరశార్దూల పతగోరగవాహనైః ॥ ౧౮౨ ॥ విమానైస్సంపతద్భిశ్చ విమలైస్సమలంకృతే । వ
జ్రాశనిసమాఘాతైః పావకైరుపశోభితే ॥ ౧౮౩ ॥ కృతపుణ్యైర్మహాభాగై స్స్వర్గజిద్భిరలంకృతే । వహతా హ
వ్యమత్యంతం సేవితే చిత్రభానునా ॥ ౧౮౪ ॥ గ్రహనక్షత్రచన్ద్రార్క తారాగణవిభూషితే । మహర్షి
గణగన్ధర్వ నాగయక్షసమాకులే ॥ ౧౮౫ ॥ వివిక్తే విమలే విశ్వే విశ్వావసునిషేవితే । దేవరాజగజాక్రాన్తే
చన్ద్రసూర్యపథే శివే ॥ ౧౮౬ ॥ వితానే జీవలోకస్య వితతే బ్రహ్మనిర్మితే । బహుశస్సేవితే వీరై ర్విద్యాధరగణై
ర్వరైః ॥ ౧౮౭ ॥ జగామ వాయుమార్గే చ గరుత్మానివ మారుతిః । హనూమాన్మేఘజాలాని ప్రకర్షన్మారుతో
యథా ॥ ౧౮౮ ॥ కాలాగరుసవర్ణాని నీలరక్తసితాని చ । కపినాకృష్యమాణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే ॥ ౧౮౯ ॥
ప్రవిశన్నభ్రజాలాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః । ప్రావృషీన్దురివాభాతి నిష్పతన్ప్రవిశంస్తదా ॥ ౧౯౦ ॥ ప్రదృ
శ్యమానస్సర్వత్ర హనూమాన్మారుతాత్మజః । భేజేఽమ్బరం నిరాలమ్బం లమ్బపక్ష ఇవాద్రిరాట్ ॥ ౧౯౧ ॥ ప్లవ
మానం తు తం దృష్ట్వా సింహికా నామ రాక్షసీ । మనసా చిన్తయామాస ప్రవృద్ధా కామరూపిణీ ॥ ౧౯౨ ॥ అద్య
దీర్ఘస్య కాలస్య భవిష్యామ్యహమాశితా । ఇదం హి మే మహత్సత్త్వం చిరస్య వశమాగతమ్ ॥ ౧౯౩ ॥ ఇతి సంచిం
త్య మనసా ఛాయామస్య సమాక్షిపత్ । ఛాయాయాం సంగృహీతాయాం చిన్తయామాస వానరః ॥ ౧౯౪ ॥
సమాక్షిప్తోఽస్మి సహసా పఙ్గూకృతపరాక్రమః । ప్రతిలోమేన వాతేన మహానౌరివ సాగరే ॥ ౧౯౫ ॥ తిర్యగూర్ధ్వ
మధశ్చైవ వీక్షమాణస్తతః కపిః । దదర్శ స మహాసత్త్వ ముత్థితం లవణామ్భసి ॥ ౧౯౬ ॥ తద్దృష్ట్వా చిన్తయా
మాస మారుతిర్వికృతాననమ్ । కపిరాజ్ఞా యదాఖ్యాతం సత్త్వమద్భుతదర్శనమ్ ॥ ౧౯౭ ॥ ఛాయాగ్రాహి మ

హావీర్యం తదిదం నాత్ర సంశయః । స తాం బుద్ధ్వార్థతత్త్వేన సింహికాం మతిమాన్కపిః ॥ ౧౯౮ ॥ వ్యవర్ధత మ
హాకాయః ప్రావృషీవ బలాహకః । తస్య సా కాయముద్వీక్ష్య వర్ధమానం మహాకపేః ॥ ౧౯౯ ॥ వక్త్రం ప్రసార
యామాస పాతాళాంతరసన్నిభమ్ । ఘనరాజీవ గర్జంతీ వానరం సమభిద్రవత్ ॥ ౨౦౦ ॥ స దదర్శ తతస్తస్యా
వివృతం సుమహన్ముఖం । కాయమాత్రం చ మేధావీ మర్మాణి చ మహాకపిః ॥ ౨౦౧ ॥ స తస్యా వివృతే వక్త్రే వజ్రసం
హననః కపిః । సంక్షిప్య ముహురాత్మానం నిష్పపాత మహాబలః ॥ ౨౦౨ ॥ ఆస్యే తస్యా నిమజ్జంతం దదృశుస్సిద్ధ
చారణాః । గ్రస్యమానం యథా చంద్రం పూర్ణం పర్వణి రాహుణా ॥ ౨౦౩ ॥ తతస్తస్యా నఖైస్తీక్ష్ణైర్మర్మాణ్యు
త్కృత్య వానరః । ఉత్పపాతాథ వేగేన మనస్సంపాతవిక్రమః ॥ ౨౦౪ ॥ తాం తు దృష్ట్వా చ ధృత్యా చ దాక్షిణ్యేన ని
పాత్య చ । స కపిప్రవరో వేగాద్వవృధే పునరాత్మవాన్ ॥ ౨౦౫ ॥ హృతహృత్సా హనుమతా పపాత విధురాంభసి।
(స్వయంభువైవ హనుమాంత్సృష్టస్తస్యా నిపాతకః) ॥ ౨౦౬ ॥ తాం హతాం వానరేణాశు పతితాం వీక్ష్య సింహికాం।
భూతాన్యాకాశచారీణి తమూచుః ప్లవగర్షభమ్ ॥ ౨౦౭॥ భీమమద్య కృతం కర్మ మహత్సత్త్వం త్వయా హతమ్। సా
ధయార్థమభిప్రేతమరిష్టం గచ్ఛ మారుతే ॥ ౨౦౮ ॥ యస్య త్వేతాని చత్వారి వానరేంద్ర యథా తవ । ధృతిర్దృ
ష్టిర్మతిర్దాక్ష్యం స కర్మసు న సీదతి ॥ ౨౦౯ ॥ స తైస్సంభావితః పూజ్యైః ప్రతిపన్నప్రయోజనః । జగామాకాశమా
విశ్య పన్నగాశనవత్కపిః ॥ ౨౧౦ ॥ ప్రాప్తభూయిష్ఠపారస్తు సర్వతః ప్రతిలోకయన్ । యోజనానాం శతస్యాం
తే వనరాజిం దదర్శ సః ॥ ౨౧౧ ॥ దదర్శ చ పతన్నేవ వివిధద్రుమభూషితమ్ । ద్వీపం శాఖామృగశ్రేష్ఠో మలయోప
వనాని చ ॥ ౨౧౨ ॥ సాగరం సాగరానూపం సాగరానూపజాన్ద్రుమాన్ । సాగరస్య చ పత్నీనాం ముఖాన్యపి విలో
కయన్ ॥ ౨౧౩ ॥ స మహామేఘసంకాశం సమీక్ష్యాత్మానమాత్మవాన్ । నిరుంధంతమివాకాశం చకార మతిమాన్మ
తిమ్ ॥ ౨౧౪ ॥ కాయవృద్ధిం ప్రవేగం చ మమ దృష్ట్వైవ రాక్షసాః । మయి కౌతూహలం కుర్యురితి మేనే మహాక
పిః ॥ ౨౧౫ ॥ తతశ్శరీరం సంక్షిప్య తన్మహీధరసన్నిభమ్ । పునః ప్రకృతిమాపేదే వీతమోహ ఇవాత్మవాన్॥ ౨౧౬
తద్రూపమతిసంక్షిప్య హనూమాన్ప్రకృతౌ స్థితః । త్రీన్క్రమానివ విక్రమ్య బలేర్వీర్యహరో హరిః ॥ ౨౧౭ ॥ ఓమ్॥
స చారునానావిధరూపధారీ పరం సమాసాద్య సముద్రతీరమ్ । పరైరశక్యం ప్రతిపన్నరూపస్సమీక్షితాత్మా సమ
వేక్షితార్థః ॥ ౨౧౮ ॥ తతస్స లంబస్య గిరేస్సమృద్ధే విచిత్రకూటే నిపపాత కూటే । సకేతకోద్దాలకనారికేళే మహా
ద్రికూటప్రతిమో మహాత్మా ॥ ౨౧౯ ॥ తతస్తు సంప్రాప్య సముద్రతీరం సమీక్ష్య లంకాం గిరివర్యమూర్ధ్ని । కపిస్తు
తస్మిన్నిపపాత పర్వతే విధూయ రూపం వ్యథయన్మృగద్విజాన్ ॥ ౨౨౦ ॥ స సాగరం దానవపన్నగాయుతం బలేన
విక్రమ్య మహోర్మిమాలినం । నిపత్య తీరే చ మహోదధేస్తదా దదర్శ లంకామమరావతీమివ ॥ ౨౨౧ ॥ ఇతి శ్రీమ
ద్రామాయణే సుందరకాండే సముద్రలంఘనం నామ ప్రథమస్సర్గః ॥ ౧౧౪ ॥ ౨౨౮ ॥ ***************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స సాగరమనాధృష్య మతిక్రమ్య మహాబలః । త్రికూటశిఖరే లంకాం స్థి
తాం స్వస్థో దదర్శ హ ॥ ౧ ॥ తతః పాదపముక్తేన పుష్పవర్షేణ వీర్యవాన్ । అభివృష్టస్థితస్తత్ర బభౌ పుష్పమయో య
థా ॥ ౨ ॥ యోజనానాం శతం శ్రీమాం స్తీర్త్వాప్యుత్తమవిక్రమః । అనిశ్వసన్కపిస్తత్ర న గ్లానిమధిగచ్ఛతి ॥ ౩ ॥
శతాన్యహం యోజనానాం క్రమేయం సుబహూన్యపి । కిం పునస్సాగరస్యాంతం సంఖ్యాతం శతయోజనమ్ ॥ ౪ ॥
స తు వీర్యవతాం శ్రేష్ఠః ప్లవతామపి చోత్తమః । జగామ వేగవాఁల్లంకాం లంఘయిత్వా మహోదధిమ్ ॥ ౫ ॥ శాద్వ
లాని చ నీలాని గంధవంతి వనాని చ । గండవంతి చ మధ్యేన జగామ నగవంతి చ ॥ ౬ ॥ శైలాంశ్చ తరుసంఛన్నా న్వ
నరాజీశ్చ పుష్పితాః । అభిచక్రామ తేజస్వీ హనూమాన్ప్లవగర్షభః ॥ ౭ ॥ స తస్మిన్నచలే తిష్ఠన్వనాన్యుపవనా

నిచ । సనగాగ్రేచ తాంలఙ్కాం దదర్శపవనాత్మజః ॥ ౮ ॥ సరళాన్కర్ణికారాంశ్చ ఖర్జూరాంశ్చసుపుష్పితాన్ ।
ప్రియాళూన్ముచుళిందాంశ్చ కుటజాన్కేతకానపి ॥ ౯ ॥ ప్రియంగూన్గంధపూర్ణాంశ్చ నీపాంత్సప్తచ్ఛదానపి । అ
సనాన్కోవిదారాంశ్చ కరవీరాంశ్చపుష్పితాన్ ॥ ౧౦ ॥ పుష్పభారనిబద్ధాంశ్చ తథాముకుళితానపి । పాదపా
న్విహగాకీర్ణాన్పవనాధూతమస్తకాన్ ॥ ౧౧ ॥ హంసకారండవాకీర్ణావాపీఃపద్మోత్పలాయుతాః । ఆక్రీడాన్వివి
ధాన్రమ్యాన్వివిధాంశ్చజలాశయాన్ ॥ ౧౨ ॥ సంతతాన్వివిధైర్వృక్షైస్సర్వర్తుఫలపుష్పితైః । ఉద్యానానిచ
రమ్యాణి దదర్శకపికుంజరః ॥ ౧౩ ॥ సమాసాద్యచలక్ష్మీవాన్లఙ్కాంరావణపాలితామ్ । పరిఘాభిస్సపద్మాభిస్సో
త్పలాభిరలంకృతామ్ ॥ ౧౪ ॥ సీతాపహరణార్థేన రావణేనసురక్షితామ్ । సమంతాద్విచరద్భిశ్చ రాక్షసైరుగ్ర
ధన్విభిః ॥ ౧౫ ॥ కాంచనేనావృతాంరమ్యాం ప్రాకారేణమహాపురీమ్ । గృహైశ్చగిరిసంకాశైః శ్శారదాంబుదస
న్నిభైః ॥ ౧౬ ॥ పాండురాభిఃప్రతోళీభి రుచ్చాభిరభిసంవృతామ్ । అట్టాలకశతాకీర్ణాం పతాకాధ్వజమాలినీం॥
తోరణైఃకాంచనైర్దివ్యైర్లతాపఙ్క్తివిచిత్రితైః । దదర్శహనుమాన్లఙ్కాందివిదేవపురీమివ ॥ ౧౭ ॥ గిరిమూర్ధ్ని
స్థితాంలఙ్కాం పాండురైర్భవనైశ్శుభైః । దదర్శసకపిశ్రేష్ఠః పురమాకాశగంయథా ॥ ౧౮ ॥ పాలితాంరాక్ష
సేంద్రేణ నిర్మితాంవిశ్వకర్మణా । ప్లవమానామివాకాశే దదర్శహనుమాన్పురీమ్ ॥ ౨౦ ॥ వప్రప్రాకారజఘ
నాం విపులాంబునవాంబరామ్ । శతఘ్నీశూలకేశాన్తామట్టాలకవతంసకామ్ ॥ ౨౧ ॥ మనసేవకృతాంలఙ్కాం
నిర్మితాంవిశ్వకర్మణా । ద్వారముత్తరమాసాద్య చింతయామాసవానరః ॥ ౨౨ ॥ కైలాసశిఖరప్రఖ్యైరాలిఖంతీ
మివాంబరం । పింబతీమివచాకాశముచ్ఛ్రితైర్భవనోత్తమైః ॥ ౨౩ ॥ సంపూర్ణాంరాక్షసైర్ఘోరైర్నాగైర్భో
గవతీమివ । అచింత్యాంసుకృతాంస్పష్టాం కుబేరాధ్యుషితాంపురా ॥ ౨౪ ॥ దంష్ట్రిభిర్బహుభిశ్శూరైశ్శూలపట్ట
సపాణిభిః । రక్షితాంరాక్షసైర్ఘోరైర్గుహామాశీవిషైరివ ॥ ౨౫ ॥ తస్యాశ్చమహతీంగుప్తిం సాగరంచనిరీక్ష్య
సః । రావణంచరిపుంఘోరం చింతయామాసవానరః ॥ ౨౬ ॥ ఆగత్యాపీహహరయో భవిష్యంతినిరర్థకాః । న
హియుద్ధేనవైలఙ్కా శక్యాజేతుంసురైరపి ॥ ౨౭ ॥ ఇమాంతువిషమాందుర్గాం లఙ్కాంరావణపాలితామ్ । ప్రా
ప్యాపిసమహాబాహుః కింకరిష్యతిరాఘవః ॥ ౨౮ ॥ అవకాశోనసాంత్వస్య రాక్షసేష్వభిగమ్యతే । నదానస్యన
భేదస్య నైవయుద్ధస్యదృశ్యతే ॥ ౨౯ ॥ చతుర్ణామేవహిగతి ర్వానరాణాంమహాత్మనామ్ । వాలిపుత్రస్యనీలస్య
మమరాజ్ఞశ్చధీమతః ॥ ౩౦ ॥ యావజ్జానామివైదేహీం యదిజీవతివానవా । తత్రైవచింతయిష్యామి దృష్ట్వా
తాంజనకాత్మజామ్ ॥ ౩౧ ॥ తతస్సచింతయామాసముహూర్తంకపికుంజరః । గిరిశృంగేస్థితస్తస్మిన్రామస్యాభ్యు
దయేరతః ॥ ౩౨ ॥ అనేనరూపేణమయానశక్యారక్షసాంపురీ । ప్రవేష్టుంరాక్షసైర్గుప్తా క్రూరైర్బలసమన్వి
తైః ॥ ౩౩ ॥ ఉగ్రౌజసోమహావీర్యా బలవంతశ్చరాక్షసాః । వంచనీయామయాసర్వే జానకీంపరిమార్గతా ॥౩౪॥
లక్ష్యాలక్ష్యేణరూపేణ రాత్రౌలఙ్కాపురీమయా । ప్రవేష్టుంప్రాప్తకాలంమె కృత్యంసాధయితుంమహత్ ॥౩౫
తాంపురీంతాదృశీందృష్ట్వాదురాధర్షాంసురాసురైః । హనూమాంశ్చింతయామాసవినిశ్వస్యముహుర్ముహుః॥౩౬
కేనోపాయేనపశ్యేయం మైథిలీంజనకాత్మజామ్ । అదృష్టోరాక్షసేంద్రేణ రావణేనదురాత్మనా ॥ ౩౭ ॥ నవిన
శ్యేత్కథంకార్యం రామస్యవిదితాత్మనః । ఏకామేకశ్చపశ్యేయం రహితేజనకాత్మజామ్ ॥ ౩౮ ॥ భూతాశ్చార్థా
విపద్యంతేదేశకాలవిరోధితాః । విక్లబందూతమాసాద్య తమస్సూర్యోదయేయథా ॥ ౩౯ ॥ అర్థానర్థాంతరే
బుద్ధిర్నిశ్చితాపినశోభతే । ఘాతయంతిహికార్యాణి దూతాఃపండితమానినః ॥ ౪౦ ॥ నవినశ్యేత్కథంకార్యం
వైక్లబ్యంనకథంభవేత్ । లంఘనంచసముద్రస్య కథంనునవృథాభవేత్ ॥ ౪౧ ॥ మయిదృష్టేతురక్షోభీ రామస్య

విదితాత్మనః । భవేద్వ్యర్థమిదం కార్యం రావణానర్థమిచ్ఛతః ॥ ౪౨ ॥ నహిశక్యం క్వచిత్స్థాతుమవిజ్ఞాతేన రాక్ష
సైః । అపి రాక్షసరూపేణ కిముతాన్యేన కేనచిత్ ॥ ౪౩ ॥ వాయురప్యత్రనజ్ఞాతశ్చరేదితిమతిర్మమ । నహ్యస్త్య
విదితం కించిద్రాక్షసానాం బలీయసామ్ ॥ ౪౪ ॥ ఇహాహం యదితిష్ఠామి స్వేనరూపేణసంవృతః । వినాశముపయా
స్యామి భర్తురర్థశ్చ హీయతే ॥ ౪౫ ॥ తదహం స్వేనరూపేణ రజన్యాం హ్రస్వతాంగతః । లఙ్కామభిపతిష్యామి
రాఘవస్యార్థసిద్ధయే ॥ ౪౬ ॥ రావణస్యపురీం రాత్రౌ ప్రవిశ్య సుదురాసదామ్ । విచిన్వన్భవనం సర్వం ద్రక్ష్యామి
జనకాత్మజామ్ ॥ ౪౭ ॥ ఇతిసంచింత్య హనుమాన్ సూర్యస్యాస్తమయం కపిః । ఆచకాంక్షే తదా వీరో వైదేహ్యా
దర్శనోత్సుకః ॥ ౪౮ ॥ సూర్యే చాస్తంగతే రాత్రౌ దేహం సంక్షిప్య మారుతిః । వృషదంశకమాత్రస్సన్బభూవాద్భు
తదర్శనః ॥ ౪౯ ॥ ప్రదోషకాలే హనుమాంస్తూర్ణముత్ప్లుత్య వీర్యవాన్ । ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం సువిభక్తమహా
పథామ్ ॥ ౫౦ ॥ ప్రాసాదమాలావితతాం స్తంభైః కాంచనరాజతైః । శాతకుంభమయైర్జాలైర్గంధర్వనగరోప
మామ్ ॥ ౫౧ ॥ సప్తభౌమాష్టభౌమైశ్చ స దదర్శ మహాపురీమ్ । తలైః స్ఫాటికసంకీర్ణైః కార్తస్వరవిభూషితైః ॥
వైడూర్యమణిచిత్రైశ్చ ముక్తాజాలవిరాజితైః । తలైశ్శుశుభిరే తాని భవనాన్యత్ర రక్షసామ్ ॥ ౫౩ ॥ కాంచనా
ని విచిత్రాణి తోరణాని చ రక్షసామ్ । లఙ్కాముద్యోతయామాసుస్సర్వతస్సమలంకృతామ్ ॥ ౫౪ ॥ అచింత్యామద్భు
తాకారాం దృష్ట్వా లఙ్కాం మహాకపిః । ఆసీద్విషణ్ణో హృష్టశ్చ వైదేహ్యా దర్శనోత్సుకః ॥ ౫౫ ॥ ఓమ్ ॥ స పాండు
రాద్విద్ధవిమానమాలినీం మహార్హజాంబూనదజాలతోరణామ్ । యశస్వినీం రావణబాహుపాలితాం క్షపాచరై
ర్భీమబలైస్సమావృతామ్ ॥ ౫౬ ॥ చంద్రోఽపి సాచివ్యమివాస్య కుర్వంస్తారాగణైర్మధ్యగతో విరాజన్ । జ్యోత్స్నా
వితానేన వితత్య లోకముత్తిష్ఠతే నైకసహస్రరశ్మిః ॥ ౫౭ ॥ శంఖప్రభం క్షీరమృణాళవర్ణముద్గచ్ఛమానం వ్య
వభాసమానమ్ । దదర్శ చంద్రం స హరిప్రవీరః పోప్లూయమానం సరసీవ హంసమ్ ॥ ౫౮ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందర
కాండే ద్వితీయస్సర్గః ॥ ౧౭ ॥ ౩౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స లంబశిఖరే లంబే లంబతోయదసన్నిభే । సత్త్వమాస్థాయ మేధావీ హను
మాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧ ॥ నిశి లఙ్కాం మహాసత్త్వో వివేశ కపికుంజరః । రమ్యకాననతోయాఢ్యాం పురీం రావణ
పాలితామ్ ॥ ౨ ॥ శారదాంబుధరప్రఖ్యైర్భవనైరుపశోభితామ్ । సాగరోపమనిర్ఘోషాం సాగరానిలసేవితామ్ ॥
సుపుష్టబలసంఘుష్టాం యథైవ విటపావతీమ్ । చారుతోరణనిర్యూహాం పాండురద్వారతోరణామ్ ॥ ౪ ॥
భుజగాచరితాం గుప్తాం శుభాం భోగవతీమివ । తాం సవిద్యుద్ఘనాకీర్ణాం జ్యోతిర్మార్గనిషేవితామ్ ॥ ౫ ॥ మంద
మారుతసంచారాం యథేంద్రస్యామరావతీమ్ । శాతకుంభేన మహతా ప్రాకారేణాభిసంవృతామ్ ॥ ౬ ॥ కింకిణీ
జాలఘోషాభిః పతాకాభిరలంకృతామ్ । ఆసాద్య సహసా హృష్టః ప్రాకారమభిపేదివాన్ ॥ ౭ ॥ విస్మయావిష్ట
హృదయః పురీమాలోక్య సర్వతః । జాంబూనదమయైర్ద్వారైర్వైడూర్యకృతవేదికైః ॥ ౮ ॥ వజ్రస్ఫటిక
ముక్తాభిర్మణికుట్టిమభూషితైః । తప్తహాటకనిర్యూహై రాజతామలపాండురైః ॥ ౯ ॥ వైడూర్యకృతసోపానైః
స్ఫాటికాంతరపాంసుభిః । చారుసంజవనోపేతైః ఖమివోత్పతితైశ్శుభైః ॥ ౧౦ ॥ క్రౌంచబర్హిణసంఘుష్టై రాజ
హంసనిషేవితైః । తూర్యాభరణనిర్ఘోషైస్సర్వతః ప్రతినాదితామ్ ॥ ౧౧ ॥ వస్వోకసారాప్రతిమాం సమీక్ష్య నగ
రీం తతః । ఖమివోత్పతితాం లఙ్కాం జహర్ష హనుమాన్కపిః ॥ ౧౨ ॥ తాం సమీక్ష్య పురీం లంకాం రాక్షసాధిపతే
శ్శుభామ్ । అనుత్తమామృద్ధిమతీం చింతయామాస వీర్యవాన్ ॥ ౧౩ ॥ నేయమన్యేన నగరీ శక్యా ధర్షయితుం బ
లాత్ । రక్షితా రాక్షసబలైరుద్యతాయుధధారిభిః ॥ ౧౪ ॥ కుముదాంగదయోర్వాపి సుషేణస్య మహాకపేః ।

ప్రసిద్ధేయం భవేద్భూమి ర్మైందద్వివిదయోరపి ॥ ౧౫ ॥ వివస్వత స్తనూజస్య హరేశ్చ కుశపర్వణః । ఋక్షస్య
కేతుమాలస్య మమ చైవ గతిర్భవేత్ ॥ ౧౬ ॥ సమీక్ష్య తు మహాబాహూ రాఘవస్య పరాక్రమమ్ । లక్ష్మణస్య చ
విక్రాంత మభవత్ప్రీతిమాన్కపిః ॥ ౧౭ ॥ తాం రత్నవసనోపేతాం కోష్ఠాగారావతంసకామ్ । యంత్రాగార
స్తనీ మృద్ధాం ప్రమదామివ భూషితామ్ ॥ ౧౮ ॥ తాం నష్టతిమిరాం దీప్తై ర్భాస్వరైశ్చ మహాగృహైః । నగరీం
రాక్షసేంద్రస్య దదర్శ స మహాకపిః ॥ ౧౯ ॥ అథ సా హరిశార్దూలం ప్రవిశంతం మహాబలమ్ । నగరీ స్వేన రూపేణ
దదర్శ పవనాత్మజమ్ ॥ ౨౦ ॥ సా తం హరివరం దృష్ట్వా లంకా రావణపాలితా । స్వయమేవోత్థితా తత్ర వికృతానన
దర్శనా ॥ ౨౧ ॥ పురస్తాత్కపివీరస్య వాయుసూనో రతిష్ఠత । ముంచమానా మహానాద మబ్రవీత్పవనాత్మజమ్ ॥
క స్త్వం కేన చ కార్యేణ ఇహ ప్రాప్తో వనాలయ । కథయస్వేహ యత్తత్త్వం యావత్ప్రాణా ధరంతి తే ॥ ౨౩ ॥ నశ
క్యా ఖల్వియం లంకా ప్రవేష్టుం వానర త్వయా । రక్షితా రావణబలై రభిగుప్తా సమంతతః ॥ ౨౪ ॥ అథ తామబ్రవీ
ద్వీరో హనూమా నగ్రతః స్థితామ్ । కథయిష్యామి తే తత్త్వం యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి ॥ ౨౫ ॥ కా త్వం విరూపన
యనా పురద్వారే వతిష్ఠసి । కిమర్థం చాపి మాం రుద్ధ్వా నిర్భర్త్సయసి దారుణా ॥ ౨౬ ॥ హనూమద్వచనం శ్రు
త్వా లంకా సా కామరూపిణీ । ఉవాచ వచనం క్రుద్ధా పరుషం పవనాత్మజమ్ ॥ ౨౭ ॥ అహం రాక్షసరాజస్య రావ
ణస్య మహాత్మనః । ఆజ్ఞాప్రతీక్షా దుర్ధర్షా రక్షామి నగరీమిమామ్ ॥ ౨౮ ॥ నశక్యా మామవజ్ఞాయ ప్రవేష్టుం నగ
రీ త్వయా । అద్య ప్రాణైః పరిత్యక్త స్స్వప్స్యసే నిహతో మయా ॥ ౨౯ ॥ అహం హి నగరీ లంకా స్వయమేవ ప్లవంగ
మ । సర్వతః పరిరక్షామి హ్యేత త్తే కథితం మయా ॥ ౩౦ ॥ లంకాయా వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
యత్నవాన్స హరిశ్రేష్ఠ స్స్థిత శ్శైల ఇవాపరః ॥ ౩౧ ॥ స తాం స్త్రీరూపవికృతాం దృష్ట్వా వానరపుంగవః । ఆబభా
షేథ మేధావీ సత్త్వవాన్ప్లవగర్షభః ॥ ౩౨ ॥ ద్రక్ష్యామి నగరీం లంకాం సాట్టప్రాకారతోరణామ్ । ఇత్యర్థమిహ సం
ప్రాప్తః పరం కౌతూహలం హి మే ॥ ౩౩ ॥ వనాన్యుపవనానీహ లంకాయాః కాననాని చ । సర్వతో గృహముఖ్యాని ద్ర
ష్టుమాగమనం హి మే ॥ ౩౪ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లంకా సా కామరూపిణీ । భూయ ఏవ పునర్వాక్యం బభాషే
పరుషాక్షరమ్ ॥ మామనిర్జిత్య దుర్బుద్ధే రాక్షసేశ్వరపాలితామ్ । నశక్యా హ్యద్య తే ద్రష్టుం పురీయం వానరాధమ ॥
తతస్స కపిశార్దూల స్తామువాచ నిశాచరీమ్ । దృష్ట్వా పురీమిమాం భద్రే పునర్యాస్యే యథాగతమ్ । ౩౬ ॥ తతః
కృత్వా మహానాదం సా వై లంకా భయావహమ్ । తలేన వానరశ్రేష్ఠం తాడయామాస వేగితా ॥ ౩౭ ॥ తతస్స కపి
శార్దూలో లంకయా తాడితో భృశమ్ । ననాద సుమహానాదం వీర్యవాన్పవనాత్మజః ॥ ౩౯ ॥ తతస్సంవర్తయా
మాస వామహస్తస్య సోంగులీః । ముష్టినాభిజఘానైనాం హనూమాన్క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౪౦ ॥ స్త్రీ చేతి మన్య
మానేన నాతిక్రోధః స్వయంకృతః । సా తు తేన ప్రహారేణ విహ్వలాంగీ నిశాచరీ ॥ ౪౧ ॥ పపాత సహసా భూ
మౌ వికృతానన దర్శనా । తతస్తు హనుమాన్ప్రాజ్ఞ స్తాం దృష్ట్వా వినిపాతితామ్ ॥ ౪౨ ॥ కృపాం చకార తేజస్వీ
మన్యమానః స్త్రియం తు తామ్ । తతో వై భృశసంవిగ్నా లంకా సా గద్గదాక్షరమ్ ॥ ౪౩ ॥ ఉవాచాగర్వితం వాక్యం
హనూమంతం ప్లవంగమమ్ । ప్రసీద సుమహాబాహో త్రాయస్వ హరిసత్తమ ॥ ౪౪ ॥ సమయే సౌమ్య తిష్ఠంతి సత్త్వ
వంతో మహాబలాః । అహం తు నగరీ లంకా స్వయమేవ ప్లవంగమ ॥ ౪౫ ॥ నిర్జితాహం త్వయా వీర విక్రమేణ మ
హాబల । ఇదం తు తథ్యం శృణు వై బ్రువంత్యా మే హరీశ్వర ॥ ౪౬ ॥ స్వయంభువా పురా దత్తం వరదానం యథా
మమ । యదా త్వాం వానరః కశ్చి ద్విక్రమాద్వశమానయేత్ ॥ ౪౭ ॥ తదా త్వయా హి విజ్ఞేయం రక్షసాం భయమా
గతమ్ । స హి మే సమయస్సౌమ్య ప్రాప్తోద్య తవ దర్శనాత్ ॥ ౪౮ ॥ స్వయంభువిహిత స్సత్యో నతస్యాస్తి వ్యతిక్రమః ।

సీతానిమిత్తం రాజ్ఞస్తు రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౪౯ ॥ రక్షసాం చైవ సర్వేషాం వినాశస్సముపాగతః । తత్ప్రవిశ్య
హరిశ్రేష్ఠ పురీం రావణపాలితామ్ ॥ ౫౦ ॥ విధత్స్వ సర్వకార్యాణి యాని యానీహ వాంఛసి ॥ ఓమ్ ॥ ప్రవి
శ్య శాపోపహతాం హరీశ్వరశ్శుభాం పురీం రాక్షసముఖ్యపాలితామ్ । యదృచ్ఛయా త్వం జనకాత్మజాం సతీం మా
ర్గస్వ సర్వత్ర గతో యథాసుఖమ్ ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ౧౨౦౦౦ ॥ గాయిత్రీ ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే తృతీయ
స్సర్గః ॥ ౫౬౭ ॥ ౧౧౩౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ గాయిత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ స నిర్జిత్య పురీం శ్రేష్ఠాం లంకాం తాం కామరూపిణీమ్ । విక్రి
మేణ మహాతేజా హనూమాన్కపిసత్తమః ॥ ౧ ॥ అద్వారేణ మహాబాహుః ప్రాకారమభిపుప్లువే । ప్రవిశ్య నగ
రీం లంకాం కపిరాజహితంకరః ॥ ౨ ॥ చక్రేఽథ పాదం సవ్యం చ శత్రూణాం స తు మూర్ధని । ప్రవిష్టస్సత్త్వసం
పన్నో నిశాయాం మారుతాత్మజః ॥ ౩ ॥ స మహాపథమాస్థాయ ముక్తాపుష్పవిరాజితమ్ । తతస్తు తాం పురీం
లంకాం రమ్యామభియయౌ కపిః ॥ ౪ ॥ హసితోత్కృష్టనినదైస్తూర్యఘోషపురస్సరైః । వజ్రాంకుశనికాశైశ్చ
వజ్రజాలవిభూషితైః ॥ ౫ ॥ గృహమేఘైః పురీ రమ్యా బభాసే ద్యౌరివాంబుదైః । ప్రజజ్వాల తదా లంకా రక్షో
గణగృహైశ్శుభైః ॥ ౬ ॥ సితాభ్రసదృశైశ్చిత్రైః పద్మస్వస్తికసంస్థితైః । వర్ధమానగృహైశ్చాపి సర్వతస్సువి
భూషితా ॥ ౭ ॥ తాం చిత్రమాల్యాభరణాం కపిరాజహితంకరః । రాఘవార్థం చరంఛ్రీమాన్దదర్శ చ ననంద చ ॥
భవనాద్భవనం గచ్ఛన్దదర్శ పవనాత్మజః । వివిధాకృతిరూపాణి భవనాని తతస్తతః ॥ ౯ ॥ శుశ్రావ మధురం గీతం త్రి
స్థానస్వరభూషితమ్ । స్త్రీణాం మదసమృద్ధానాం దివి చాప్సరసామివ ॥ ౧౦ ॥ శుశ్రావ కాంచీనినదం నూపురా
ణాం చ నిస్స్వనం । సోపాననినదాంశ్చైవ భవనేషు మహాత్మనాం ॥ ౧౧ ॥ ఆస్ఫోటితనినాదాంశ్చ క్ష్వేళితాంశ్చ త
తస్తతః । శుశ్రావ జపతాం తత్ర మంత్రాన్రక్షోగృహేషు వై ॥ ౧౨ ॥ స్వాధ్యాయనిరతాంశ్చైవ యాతుధా
నాన్దదర్శ సః । రావణస్తవసంయుక్తాన్గర్జతో రాక్షసానపి ॥ ౧౩ ॥ రాజమార్గం సమావృత్య స్థితం రక్షోబలం
మహత్ । దదర్శ మధ్యమే గుల్మే రాక్షసస్య చరాన్బహూన్ ॥ ౧౪ ॥ దీక్షితాన్జటిలాన్ముండాన్గోజినాంబరవాస
సః । దర్భముష్టిప్రహరణానగ్నికుండాయుధాంస్తథా ॥ ౧౫ ॥ కూటముద్గరపాణీంశ్చ దండాయుధధరానపి । ఏ
కాక్షానేకకర్ణాంశ్చ చలలంబపయోధరాన్ ॥ ౧౬ ॥ కరాళాన్భుగ్నవక్త్రాంశ్చ వికటాన్వామనాంస్తథా । ధ
న్వినః ఖడ్గినశ్చైవ శతఘ్నీముసలాయుధాన్ ॥ ౧౭ ॥ శక్తివృక్షాయుధాంశ్చాపి పట్టసాశనిధారిణః । క్షేపణీ
పాశహస్తాంశ్చ దదర్శ స మహాకపిః ॥ ౧౮ ॥ పరిఘోత్తమహస్తాంశ్చ విచిత్రకవచోజ్జ్వలాన్ । నాతిస్థూలాన్నాతి
కృశాన్నాతిహ్రస్వాతిదీర్ఘకాన్ ॥ ౧౯ ॥ నాతిగౌరాన్నాతికృష్ణాన్నాతికుబ్జాన్న వామనాన్ । విరూపాన్బ
హురూపాంశ్చ సురూపాంశ్చ సువర్చసః ॥ ౨౦ । పతాకాధ్వజినశ్చైవ దదర్శ వివిధాయుధాన్ । స్రగ్విణస్త్వను
లిప్తాంశ్చ వరాభరణభూషితాన్ ॥ ౨౧ ॥ నానావేషసమాయుక్తాన్యథాస్వైరగతాన్బహూన్ । తీక్ష్ణశూల
ధరాంశ్చైవ వజ్రిణశ్చ మహాబలాన్ ॥ ౨౨ ॥ శతసాహస్రమవ్యగ్రమారక్షం మధ్యమం కపిః । రక్షోధిపతినిర్ది
ష్టం దదర్శాంతఃపురాగ్రతః ॥ ౨౩ ॥ స తదా తద్గృహం దృష్ట్వా మహాహాటకతోరణమ్ । రాక్షసేంద్రస్య విఖ్యాత
మద్రిమూర్ధ్ని ప్రతిష్ఠితం ॥ ౨౪ ॥ పుండరీకావతంసాభిః పరిఖాభిస్సమావృతం । ప్రాకారావృతమత్యర్థం దదర్శ
స మహాకపిః ॥ ౨౫ ॥ త్రివిష్టపనిభం దివ్యం దివ్యనాదనినాదితం । వాజిహ్రేషితసంఘుష్టం నాదితం భూషణైస్తథా ॥
రథైర్యానైర్విమానైశ్చ తథా హయగజైశ్శుభైః । వారణైశ్చ చతుర్దంతైః శ్వేతాభ్రనిచయోపమైః ॥ ౨౭ ॥
భూషితం రుచిరద్వారం మత్తైశ్చ మృగపక్షిభిః । రక్షితం సుమహావీర్యైర్యాతుధానైస్సహస్రశః ॥ ౨౮ ॥ రా

క్షసాధిప తేస్తూర్ణ ప్తనూవివేశ గృహంకపిః ॥ ఓమ్ ॥ సహేమజాంబూనదచక్రవాళం మహార్హముక్తామణిభూషి
తాంతం । పరార్థ్యకాలాగరుచందనాక్తం సరావణాంతః పురమావివేశ ॥ ౨౯ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే
చతుర్థస్సర్గః ॥ ౪౦ ॥ ౯౪౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సమధ్యం గతిమంశుమంతం జ్యోత్స్నావితానం మహదుద్వమంతమ్ ।
దదర్శ ధీమాన్దివి భానుమంతం గోష్ఠే వృషం మత్తమివ భ్రమంతమ్ ॥ ౧ ॥ లోకస్య పాపాని వినాశయంతంమ
హోదధించాపి సమేధయంతమ్ । భూతాని సర్వాణి విరాజయంతం దదర్శ శీతాంశుమథాభియాంతమ్ ॥ ౨ ॥
యాభాతిలక్ష్మీర్భువిమందరస్థాతథా ప్రదోషేషుచసాగరస్థా । తథైవతోయేషుచపుష్కరస్థారరాజసాచారునిశా
కరస్థా ॥ ౩ ॥ హంసోయథారాజతపంజరస్థస్సింహోయథా మందరకందరస్థః । వీరోయథాగర్వితకుంజరస్థశ్చం
ద్రోవిబభ్రాజతథామ్బరస్థః ॥ ౪ ॥ స్థితఃకకుద్మానివ తీక్ష్ణశృంగో మహాచలశ్శ్వేతఇవోచ్చశృంగః । హస్తీవ జాం
బూనదబద్ధశృంగో రరాజచంద్రఃపరిపూర్ణశృంగః ॥ ౫ ॥ వినష్టశీతాంశుతుషారపంకో మహాగ్రహగ్రాహవినష్ట
పంకః । ప్రకాశలక్ష్మ్యాశ్రయనిర్మలాంకో రరాజచంద్రో భగవాంచ్ఛశాంకః ॥ ౬ ॥ శిలాతలం ప్రాప్య యథా
మృగేంద్రోమహారణం ప్రాప్య యథాగజేంద్రః । రాజ్యం సమాసాద్య యథా నరేంద్రస్తథాప్రకాశో విరరాజ
చంద్రః ॥ ౭ ॥ ప్రకాశచంద్రోదయనష్టదోషః ప్రవృత్తరక్షఃపిశితాశదోషః । రామాభిరామేరితచిత్తదోషస్స్వ
ర్గప్రకాశో భగవాన్ప్రదోషః ॥ ౮ ॥ తంత్రీస్వనాఃకర్ణసుఖాఃప్రవృత్తాః స్స్వపంతినార్యఃపతిభిస్సువృత్తాః । నక్తం
చరాశ్చాపితథాప్రవృత్తా విహర్తుమత్యద్భుతరౌద్రవృత్తాః ॥ ౯ ॥ మత్తప్రమత్తానిసమాకులాని రథాశ్వభ
ద్రాసనసంకులాని । వీరశ్రియావాపి సమాకులాని దదర్శధీమాంత్సకపిఃకులాని ॥ ౧౦ ॥ పరస్పరంచాధికమాక్షి
పంతిభుజాంశ్చపీనానధివిక్షిపంతి । మత్తప్రలాపా నధివిక్షిపంతి మత్తానిచాన్యోన్యమధిక్షిపంతి ॥ ౧౧ ॥ రక్షాంసి
వక్షాంసిచవిక్షిపంతి గాత్రాణికాన్తాసుచవిక్షిపంతి । రూపాణిచిత్రాణిచవిక్షిపంతి దృఢానిచాపానిచవిక్షిపంతి॥
దదర్శకాంతాశ్చసమాలభంత్య స్తథాపరా స్తత్రపునస్స్వపంత్యః । సురూపవక్త్రాశ్చతథాహసంత్యఃక్రుద్ధాఃపరా
శ్చాపివినిశ్వసంత్యః ॥ ౧౩ ॥ మహాగజైశ్చాపితథానదద్భిస్సుపూజితైశ్చాపితథాసుసద్భిః । రరాజవీరైశ్చవినిశ్వస
ద్భిర్హ్రదోభుజంగైరివనిశ్వసద్భిః ॥ ౧౪ ॥ బుద్ధిప్రధానాన్రుచిరాభిధానాం త్సంశ్రద్దధానాన్జగతఃప్రధానాన్ ।
నానావిధానాన్రుచిరాభిధానాన్దదర్శతస్యాం పురియాతుధానాన్ ॥ ౧౫ ॥ ననందదృష్ట్వాసచతాంత్సురూపా
న్నానాగుణానాత్మగుణానురూపాన్ । విద్యోతమానాంత్సతదానురూపాన్దదర్శకాంశ్చిచ్చపునర్విరూపాన్ ॥ ౧౬ ॥
తతోవరార్హాస్సువిశుద్ధభావా స్తేషాంస్త్రియ స్తత్రమహానుభావాః । ప్రియేషుపానేషుచసక్తభావా దదర్శతా
తారాఇవసుప్రభావాః ॥ ౧౭ ॥ శ్రియాజ్వలంతీస్త్రపయోపగూఢా నిశీథకాలేరమణోపగూఢాః । దదర్శకాశ్చిత్ప్ర
మదోపగూఢా యథావిహంగాః కుసుమోపగూఢాః ॥ ౧౮ ॥ అన్యాఃపునర్హర్మ్యతలోప విష్టాస్తత్ర ప్రియాం
కేషుసుఖోపవిష్టాః । భర్తుఃప్రియాధర్మపరానివిష్టాదదర్శధీమాన్మదనాభివిష్టాః ॥ ౧౯ ॥ అప్రావృతాఃకాంచ
నరాజివర్ణాః కాశ్చిత్పరార్థ్యా స్తపనీయవర్ణాః । పునశ్చకాశ్చిచ్ఛశలక్ష్మవర్ణాః కాంతప్రహీణారుచిరాంగవ
ర్ణాః ॥ ౨౦ ॥ తతఃప్రియాన్ప్రాప్యమనోభిరామాః త్సుప్రీతియుక్తాఃప్రసమీక్ష్యరామాః । గృహేషుహృష్టాఃప
రమాభిరామాః హరిప్రవీరస్సదదర్శరామాః ॥ ౨౧ ॥ చంద్రప్రకాశాశ్చహివక్త్రమాలా వక్రాక్షిపక్ష్మాశ్చసునే
త్రమాలాః । విభూషణానాంచదదర్శమాలాః శతహ్రదానామివచారుమాలాః ॥ ౨౨ ॥ నత్వేవసీతాంపరమా
భిజాతాంపథిస్థితే రాజకులేప్రజాతామ్ । లతాంప్రఫుల్లామివసాధుజాతాందదర్శతన్వీంమనసాభిజాతామ్ ॥ ౨౩ ॥

సనాతనేవర్త్మని సన్నివిష్టాం రామేక్షణాం తాం మదనాభివిష్టాం । భర్తుర్మనశ్శ్రీమదనుప్రవిష్టాం స్త్రీభ్యో వరా
భ్యశ్చ సదా విశిష్టామ్ ॥ ౨౪ ॥ ఉష్ణార్దితాం సానుసృతాస్రకంఠీం పురా వరార్హోత్తమనిష్కకంఠీమ్ । సుజాతపక్ష్మా
మభిరక్తకంఠీం వనే ప్రనృత్తామివ నీలకంఠీమ్ ॥ ౨౫ ॥ అవ్యక్తరేఖామివ చంద్రరేఖాం పాంసుప్రదిగ్ధామివ హే
మరేఖామ్ । క్షతప్రరూఢామివ బాణరేఖాం వాయుప్రభిన్నామివ మేఘరేఖామ్ ॥ ౨౬ ॥ సీతామపశ్యన్మను
జేశ్వరస్య రామస్య పత్నీం వదతాం వరస్య । బభూవ దుఃఖాభిహతశ్చిరస్య ప్లవంగమో మంద ఇవాచిరస్య ॥ ౨౭ ॥
* ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే పఞ్చమస్సర్గః ॥ ౩౭౩ ॥ ౭౪౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స నికామం విమానేషు విషణ్ణః కామరూపధృత్ । విచచార పునర్లఙ్కాం
లాఘవేన సమన్వితః ॥ ౧ ॥ ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్రాక్షసేంద్రనివేశనమ్ । ప్రాకారేణార్కవర్ణేన భాస్వరేణాభిసం
వృతమ్ ॥ ౨ ॥ రక్షితం రాక్షసైర్ఘోరైస్సింహైరివ మహద్వనమ్ । సమీక్షమాణో భవనం చకాశే కపికుంజరః ॥ ౩ ॥
రూప్యకోపహితైశ్చిత్రైస్తోరణైర్హేమభూషితైః । విచిత్రాభిశ్చ కక్ష్యాభిర్ద్వారైశ్చ రుచిరైర్వృతమ్ ॥ ౪ ॥ గజాస్థితై
ర్మహామాత్రైశ్శూరైశ్చ విగతశ్రమైః । ఉపస్థితమసంహార్యైర్హయైస్స్యందనయాయిభిః ॥ ౫ ॥ సింహవ్యాఘ్రత
నుత్రాణైర్దాంతకాంచనరాజతైః । ఘోషవద్భిర్విచిత్రైశ్చ సదా విచరితం రథైః ॥ ౬ ॥ బహురత్నసమాకీర్ణం పరా
ర్ధ్యాసనభాజనమ్ । మహారథసమావాసం మహారథమహాసనమ్ ॥ ౭ ॥ దృశ్యైశ్చ పరమోదారైస్తైస్తైశ్చ
మృగపక్షిభిః । వివిధైర్బహుసాహస్రైః పరిపూర్ణం సమంతతః ॥ ౮ ॥ వినీతైరంతపాలైశ్చ రక్షోభిశ్చ సురక్షితమ్ ।
ముఖ్యాభిశ్చ వరస్త్రీభిః పరిపూర్ణం సమంతతః ॥ ౯ ॥ ముదితప్రమదారత్నం రాక్షసేంద్రనివేశనమ్ । వరాభరణ
సంహ్రాదైస్సముద్రస్వననిస్వనమ్ ॥ ౧౦ ॥ తద్రాజగుణసమ్పన్నం ముఖ్యైశ్చ వరచందనైః । మహాజనైస్సమాకీర్ణం
సింహైరివ మహద్వనమ్ ॥ ౧౧ ॥ భేరీమృదంగాభిరుతం శంఖఘోషవినాదితమ్ । నిత్యార్చితం పర్వహుతం పూజితం
రాక్షసైస్సదా ॥ ౧౨ ॥ సముద్రమివ గమ్భీరం సముద్రమివ నిస్వనమ్ । మహాత్మనో మహద్వేశ్మ మహారత్నపరిచ్ఛదం ॥
మహారత్నసమాకీర్ణం దదర్శ స మహాకపిః । విరాజమానం వపుషా గజాశ్వరథసంకులమ్ ॥ ౧౪ ॥ లఙ్కాభరణమిత్యే
వ సోఽమన్యత మహాకపిః । చచార హనుమాంస్తత్ర రావణస్య సమీపతః ॥ ౧౫ ॥ (స సంక్షిప్యాత్మనః కాయం ప్ర
విశ్యానుపలక్షితః । చింతయామాస మనసా ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః ॥ ౧౬ ॥ కపిప్రవీరో హనుమాన్రాఘవ
ప్రియకామ్యయా । కీదృశీ బంధనే బద్ధా ముక్తా వా స్వైరచారిణీ ॥ ౧౭ ॥ కాశ్చ రక్షంతి రాక్షస్యః కథం రూపా చ మై
థిలీ । న దృష్టపూర్వా చ మయా వైదేహీ జనకాత్మజా ॥ ౧౮ ॥ ఇంగితైశ్చానుమానైశ్చ మయా జ్ఞేయా భవిష్యతి ।
ఏతాం బుద్ధిం తదా కృత్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧౯ ॥ అన్వియేష తదా సీతాం రాఘవప్రియకామ్యయా) ।
గృహాద్గృహం రాక్షసానాముద్యానాని చ వానరః ॥ ౨౦ ॥ వీక్షమాణో హ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చ చచార
సః । అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనం ॥ ౨౧ ॥ తతోఽన్యత్పుప్లువే వేశ్మ మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్ ।
అథ మేఘప్రతీకాశం కుమ్భకర్ణనివేశనమ్ ॥ ౨౨ ॥ విభీషణస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః । మహోదరస్య చ తథా
విరూపాక్షస్య చైవ హి ॥ ౨౩ ॥ విద్యుజ్జిహ్వస్య భవనం విద్యున్మాలేస్తథైవ చ । వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా పుప్లువే స
మహాకపిః ॥ ౨౪ ॥ ధూమ్రాక్షస్యాపి సమ్ప్రాతేర్భవనం మారుతాత్మజః । విద్యుద్రూపస్య భీమస్య ఘనస్య విఘనస్య
చ ॥ ౨౫ ॥ శుకస్య చ మహాతేజాస్సారణస్య చ ధీమతః । తథా చేంద్రజితో వేశ్మ జగామ హరియూథపః ॥ ౨౬ ॥
రశ్మికేతోశ్చ భవనం సూర్యశత్రోస్తథైవ చ । జమ్బుమాలేస్సుమాలేశ్చ జగామ హరిసత్తమః ॥ ౨౭ ॥ శుకనాభస్య
వక్రస్య శఠస్య వికటస్య చ । హ్రస్వకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః ॥ ౨౮ ॥ యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజ

గ్రీవస్యనాదినః । విద్యుజ్జిహ్వేంద్రజిహ్వానాం తథాహస్తిముఖస్యచ ॥ ౨౯ ॥ కరాళస్యపిశాచస్య శోణితాక్షస్య
చైవహి । (ఉగ్రవక్త్రస్యఘోరస్య ఘోరరావస్యరక్షసః) ॥ ౩౦ ॥ క్రమమాణఃక్రమేణైవహనూమాన్మారుతాత్మ
జః । తేషుతేషు మహార్హేషు భవనేషుమహాయశాః ॥ ౩౧ ॥ తేషామృద్ధిమతామృద్ధిం దదర్శ సమహాకపిః । సర్వే
షాం సమతిక్రమ్య భవనాని సమంతతః ॥ ౩౨ ॥ ఆససాదాథలక్ష్మీవాన్రాక్షసేంద్రనివేశనమ్ । రావణస్యోపశా
యిన్యో దదర్శ హరిసత్తమః ॥ ౩౩ ॥ విచరన్హరిశార్దూలో రాక్షసీర్వికృతేక్షణాః । శూలముద్గరహస్తాశ్చ శక్తి
తోమరధారిణీః ॥ ౩౪ ॥ దదర్శవివిధాన్గుల్మాంస్తత్రరక్షఃపతేర్గృహే । రాక్షసాంశ్చ మహాకాయాన్నానాప్ర
హరణోద్యతాన్ ॥ ౩౫ ॥ రక్తాంశ్శ్వేతాన్సితాంశ్చైవహరీంశ్చైవ మహాజవాన్ । కులీనాన్రూపసమ్పన్నాన్గజా
న్పరగజారుజాన్ ॥ ౩౬ ॥ నిష్ఠితాన్గజశిక్షాయామైరావతసమాన్యుధి । నిహంతౄన్పరసైన్యానాం గృహే తస్మి
న్దదర్శసః ॥ ౩౭ ॥ క్షరతశ్చమహామేఘాంస్స్రవతశ్చ యథాగిరీన్ । మేఘస్తనితనిర్ఘోషాన్దుర్ధర్షాన్సమరే పరైః ॥
సహస్రంవాహినీస్తత్ర జాంబూనదపరిష్కృతాః । హేమజాలపరిచ్ఛన్నాస్తరుణాదిత్యసన్నిభాః ॥ ౩౯ ॥ శిబి
కావివిధాకారాస్సకపిర్మారుతాత్మజః । లతాగృహాణిచిత్రాణి చిత్రశాలాగృహాణిచ ॥ ౪౦ ॥ క్రీడాగృహాణిచా
న్యాని దారుపర్వతకానపి । కామస్యచగృహం రమ్యం దివాగృహకమేవచ ॥ ౪౧ ॥ దదర్శరాక్షసేంద్రస్య రావ
ణస్యనివేశనే । సమందరగిరిప్రఖ్యం మయూరస్థానసంకులమ్ ॥ ౪౨ ॥ ధ్వజయష్టిభిరాకీర్ణందదర్శభవనోత్తమం।
అనేకరత్నసంకీర్ణం నిధిజాలంసమంతతః ॥ ౪౩ ॥ ధీరనిష్ఠితకర్మాంతంగృహంభూతపతేరివ। అర్చిర్భిశ్చాపిర
త్నానాం తేజసారావణస్యచ ॥ ౪౪ ॥ విరరాజాథతద్వేశ్మరశ్మివానివరశ్మిభిః । జాంబూనదమయాన్యేవ శయ
నాన్యాసనానిచ ॥ ౪౫ ॥ భాజనానిచముఖ్యాని దదర్శహరియూథపః । మధ్వాసవకృతక్లేదంమణిభాజనసంకులం॥
మనోరమమసమ్బాధం కుబేరభవనంయథా । చందనాగరుధూపైశ్చ దివ్యధూపైస్సుధూపితమ్ ॥ ౪౭ ॥ మాల్యదా
మభిరాకీర్ణం పుష్పభక్తివిరాజితమ్ । దివ్యగంధానసిక్తాభిర్దీపికాభిర్విదీపితమ్ ॥ ౪౮ ॥ లోకపాలాన్పరిత్యజ్య
తచ్ఛ్రీమేవసమావృతమ్ । నూపురాణాంచఘోషేణ కాంచీనాంనినదేనచ॥ ౪౯ ॥ మృదంగతలఘోషైశ్చ ఘో
షవద్భిర్వినాదితమ్ । ప్రాసాదసంఘాతయుతం స్త్రీరత్నశతసంకులమ్ ॥ ౫౦ ॥ సువ్యూఢకక్ష్యంహనుమాన్ప్రవివే
శ మహాగృహమ్ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండె షష్ఠస్సర్గః ॥ ౨౭౬ ॥ ౫౫౨౦ ॥ ****************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సవేశ్మజాలంబలవాన్దదర్శ వ్యాసక్తవైదూర్యసువర్ణజాలమ్ । యథామ
హత్ప్రావృషిమేఘజాలం విద్యుత్పినద్ధం సవిహంగజాలమ్ ॥ ౧ ॥ నివేశనానాం వివిధాశ్చశాలాః ప్రధానశం
ఖాయుధచాపశాలాః । మనోహరాశ్చాపిపునర్విశాలా దదర్శ వేశ్మాద్రిషుచంద్రశాలాః ॥ ౨ ॥ గృహాణి నానావసు
రాజితాని దేవాసురైశ్చాపి సుపూజితాని । సర్వైశ్చదోషైఃపరివర్జితాని కపిర్దదర్శస్వబలార్జితాని ॥ ౩ ॥ తా
నిప్రయత్నాభిసమాహితాని మయేనసాక్షాదివనిర్మితాని । మహీతలేసర్వగుణోత్తరాణి దదర్శలంకాధిపతేర్గృ
హాణి ॥ ౪ ॥ తతోదదర్శోచ్ఛ్రితమేఘరూపం మనోహరంకాంచనచారురూపం । రక్షోధిపస్యాత్మబలానురూపం
గృహోత్తమంహ్యప్రతిరూపరూపం ॥ ౫ ॥ మహీతలేస్వర్గమివప్రకీర్ణం శ్రియాజ్వలంతం బహురత్నకీర్ణం । నా
నాతరూణాం కుసుమావకీర్ణం గిరేరివాగ్రంరజసావకీర్ణం ॥ ౬ ॥ నారీప్రవేకైరివదీప్యమానం తటిద్భిరమ్భోదవ
దర్చ్యమానం । హంసప్రవేకైరివవాహ్యమానం శ్రియాయుతంఖేసుకృతాంవిమానం ॥ ౭ ॥ యథానగాగ్రం బ
హుధాతుచిత్రం యథానభశ్చగ్రహచంద్రచిత్రం । దదర్శయుక్తీకృతమేఘచిత్రం విమానరత్నం బహురత్నచి
త్రం ॥ ౮ ॥ మహీకృతాపర్వతరాజిపూర్ణా శైలాఃకృతావృక్షవితానపూర్ణాః । వృక్షాఃకృతాఃపుష్పవితా

నపూర్ణాఃపుష్పంకృతం కేసరపత్రపూర్ణం॥౯॥కృతాని వేశ్మానిచపాండురాణితథాసుపుష్పాఅపిపుష్కరిణ్యః ।పునశ్చ
పద్మానిసకేసరాణిధన్యానిచిత్రాణితథావనాని॥౧౦॥ పుష్పాహ్వయంనామవిరాజమానంరత్నప్రభాభిశ్చవివర్ధమా
నం। వేశ్మోత్తమానామపిచోచ్చమానంమహాకపిస్తత్రమహావిమానం॥౧౧॥ కృతాశ్చవైదూర్యమయావిహఙ్గారూప్య
ప్రవాళైశ్చ తథావిహఙ్గాః । చిత్రాశ్చనానావసుభిర్భుజంగాజాత్యానురూపాస్తురగాశ్శుభాఙ్గాః ॥ ౧౨ ॥ ప్ర
వాళజాంబూనదపుష్పపక్షాస్సలీలమావర్జితజింహపక్షాః । కామస్యసాక్షాదివభాంతి పక్షాః కృతావిహఙ్గాస్సుము
ఖాస్సుపక్షాః ॥ ౧౩ ॥ నియుజ్యమానాశ్చగజాస్సుహస్తాస్సకేసరాశ్చోత్పలపత్రహస్తాః । బభూవదేవీచ కృతా
సుహస్తాలక్ష్మీస్తథాపద్మినిపద్మహస్తా ॥ ౧౪ ॥ ఇతీవతద్గృహమభిగమ్యశోభనం సవిస్మయోనగమివ చారు శోభ
నం । పునశ్చ తత్పరమసుగంధిసుందరంహిమాత్యయే నగమివ చారుకందరం ॥ ౧౫ ॥ తతస్సతాంకపిరభిపత్యపూ
జితాం చరన్పురీం దశముఖబాహుపాలితాం । అదృశ్యతాంజనకసుతాంసుపూజితాం సుదుఃఖితఃపతిగుణవేగ
నిర్జితామ్ ॥ ౧౬ ॥ తతస్తదాబహువిధభావితాత్మనః కృతాత్మనోజనకసుతాం సువర్త్మనః । అపశ్యతోభవతి సు
దుఃఖితంమనః సుచక్షుషః ప్రవిచరతోమహాత్మనః ॥ ౧౭ ॥ ఇతిశ్రీమత్సున్దరకాండే సప్తమస్సర్గః॥౧౯॥౩౫౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతస్యమధ్యేభవనస్యసంస్థితం మహద్విమానంమణివజ్రచిత్రితమ్ । ప్రత
ప్తజామ్బూనదజాలకృత్రిమం దదర్శవీరఃపవనాత్మజఃకపిః ॥ ౧ ॥ తదప్రమేయాప్రతికారకృత్రిమం కృతంస్వ
యంసాధ్వితివిశ్వకర్మణా । దివంగతంవాయుపథేప్రతిష్ఠితం వ్యరాజతాదిత్యపథస్యలక్ష్మవత్ ॥ ౨ ॥ నతత్రకిం
చిన్నకృతంప్రయత్నతోనతత్రకించిన్నమహార్హరత్నవత్ । నతేవిశేషానియతాస్సురేష్వపి నతత్రకించిన్నమ
హావిశేషవత్ ॥ ౩ ॥ తపస్సమాధానపరాక్రమార్జితం మనస్సమాధానవిచారచారిణమ్ । అనేకసంస్థానవిశే
షనిర్మితం తతస్తతస్తుల్యవిశేషదర్శనమ్ ॥ ౪ ॥ మనస్సమాధాయతుశీఘ్రగామినం దురావరంమారుతతుల్యగా
మినం । మహాత్మనాంపుణ్యకృతాంమహర్ధినాం యశస్వినామగ్ర్యముదామివాలయం ॥ ౫ ॥ విశేషమాలంబ్యవి
శేషసంస్థితం విచిత్రకూటంబహురత్నమండితం । మనోభిరామంశరదిందునిర్మలంవిచిత్రకూటంశిఖరంగిరేర్యథా॥
వహంతియంకుండలశోభితాననా మహాశనావ్యోమచరానిశాచరాః । వివృత్తవిధ్వస్తవిశాలలోచనా మహాజ
వాభూతగణాస్సహస్రశః ॥ ౭ ॥ వసంతపుష్పోత్కరచారుదర్శనం వసంతమాసాదపికాంతదర్శనం । సపుష్పకం
తత్రవిమానముత్తమందదర్శతద్వానరవీరసత్తమః ॥ ౮ ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండేఽష్టమస్సర్గః ॥ ౮ ॥౧౬౪ం

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్యాలయవరిష్ఠస్య మధ్యేవిపులమాయతం । దదర్శభవనశ్రేష్ఠం హ
నూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧ ॥ అర్ధయోజనవిస్తీర్ణ మాయతంయోజనంహితత్ । భవనంరాక్షసేంద్రస్య బహు
ప్రాసాదసంకులం ॥ ౨ ॥ మార్గమాణస్తువైదేహీం సీతామాయతలోచనామ్ । సర్వతఃపరి చక్రామహనూమా
నరిసూదనః ॥ ౩ ॥ ఉత్తమంరాక్షసావాసం హనూమానవలోకయన్ । ఆససాదాథలక్ష్మీవా న్రాక్షసేంద్రని వే
శనం ॥ ౪ ॥ చతుర్విషాణైర్ద్విరదై స్త్రివిషాణైస్తథైవచ । పరిక్షిప్తమసంబాధం రక్ష్యమాణముదాయుధైః ॥౫॥
రాక్షసీభిశ్చపత్నీభీ రావణస్యనివేశనం । ఆహృతాభిశ్చవిక్రమ్య రాజకన్యాభిరావృతమ్ ॥ ౬ ॥ తన్నక్రమకరా
కీర్ణం తిమింగిలఝషాకులం । వాయువేగసమాధూతం పన్నగైరివసాగరం ॥ ౭ ॥ యాహివైశ్రవణేలక్ష్మీ ర్యా
చంద్రేహరివాహనే । సారావణగృహేసర్వా నిత్యమేవానపాయినీ ॥ ౮ ॥ యాచరాజ్ఞఃకుబేరస్య యమస్యవరు
ణస్యచ । తాదృశీతద్విశిష్టావా ఋద్ధీరక్షోగృహేష్విహ ॥ ౯ ॥ తస్యహర్మ్యస్యమధ్యస్థం వేశ్మచాన్యత్సునిర్మితం।
బహునిర్యూహసంకీర్ణం దదర్శపవనాత్మజః ॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మణోర్థేకృతందివ్యం దివియద్విశ్వకర్మణా । విమా

నంపుష్పకంనామ(కామగం కామదీపనమ్ ॥ ౧౧ ॥ త్రిలోకజనసేవ్యం తత్) సర్వరత్నవిభూషితమ్। పరేణతపసా
లేభే యత్కుబేరః పితామహాత్ ॥ ౧౨ ॥ కుబేరమోజసా జిత్వా లేభే తద్రాక్షసేశ్వరః । ఈహామృగసమాయు
క్తైః కార్తస్వరపభూషితైః ॥ ౧౩ ॥ సుకృతైరాజతస్తంభైః ప్రదీప్తమివ చ శ్రియా । మేరుమందరసంకాశై
రుల్లిఖద్భిరివాంబరమ్ ॥ ౧౪ ॥ కూటాగారైశ్శుభాకారైః సర్వతస్సమలంకృతమ్ । జ్వలనార్కప్రతీకాశం సు
కృతం విశ్వకర్మణా ॥ ౧౫ ॥ హేమసోపానసంయుక్తం చారుప్రవరవేదికమ్ । జాలవాతాయనైర్యుక్తం కాం
చనైస్స్ఫాటికైరపి ॥ ౧౬ ॥ ఇంద్రనీలమహానీలమణిప్రవరవేదికమ్ । విద్రుమేణ విచిత్రేణ మణిభిశ్చ మహాధనైః ॥
నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిస్తలేనాభివిరాజితమ్ । చందనేన చ రక్తేన తపనీయనిభేన చ ॥ ౧౮ ॥ సుపుణ్యగంధినా యు
క్తమాదిత్యవరుణోపమమ్ । కూటాగారైర్వరాకారైర్వివిధైస్సమలంకృతమ్ ॥ ౧౯ ॥ విమానం పుష్పకం దివ్య
మారురోహ మహాకపిః । తత్రస్థస్స తదా గంధం పానభక్ష్యాన్నసంభవమ్ ॥ ౨౦ ॥ దివ్యం సమ్మూర్ఛితం జిఘ్రన్ రూప
వంతమివానిలమ్ । స గంధస్తం మహాసత్త్వం బంధుర్బంధుమివోన్నతమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఇత ఏహీత్యువాచేవ తత్ర య
త్ర స రావణః । తతస్తాం ప్రస్థితశ్శాలాం దదర్శ మహతీం శుభామ్ ॥ ౨౨ ॥ రావణస్య మనఃకాంతాం కాంతామివ వరస్త్రి
యమ్ । మణిసోపానవికృతాం హేమజాలవిరాజితామ్ ॥ ౨౩ ॥ స్ఫాటికైరావృతతలాం దంతాంతరితరూపికామ్ ।
ముక్తాభిశ్చ ప్రవాలైశ్చ రూప్యచామీకరైరపి ॥ ౨౪ ॥ విభూషితాం మణిస్తంభైస్సుబహుస్తంభభూషితామ్ । స
మైరృజుభిరత్యుచ్చైస్సమంతాత్సువిభూషితైః ॥ ౨౫ ॥ స్తంభైః పక్షైరివాత్యుచ్చైర్దివం సంప్రస్థితామివ । మ
హత్యా కుథయాస్తీర్ణాం పృథివీలక్షణాంకయా ॥ ౨౬ ॥ పృథివీమివ విస్తీర్ణాం సరాష్ట్రగృహమాలినీమ్ । నాది
తాం మత్తవిహగైర్దివ్యగంధాధివాసితామ్ ॥ ౨౭ ॥ పరార్ధ్యాస్తరణోపేతాం రక్షోధిపనిషేవితామ్ । ధూమ్రా
మగరుధూపేన విమలాం హంసపాండురామ్ ॥ ౨౮ ॥ చిత్రాం పుష్పోపహారేణ కల్మాషీమివ సుప్రభామ్ । మనస్సం
హ్లాదజననీం వర్ణస్యాపి ప్రసాదినీమ్ ॥ ౨౯ ॥ తాం శోకనాశినీం దివ్యాం శ్రియస్సంజననీమివ । ఇంద్రియాణీంద్రి
యార్థైస్తు పంచపంచభిరుత్తమైః ॥ ౩౦ ॥ తర్పయామాస మాతేవ తదా రావణపాలితా । స్వర్గోऽయం దేవలో
కోऽయ మింద్రస్యేయం పురీ భవేత్ ॥ ౩౧ ॥ సిద్ధిర్వేయం పరా హి స్యాదిత్యమన్యత మారుతిః । ప్రధ్యాయత ఇవాపశ్య
త్ప్రదీప్తాంస్తత్ర కాంచనాన్ ॥ ౩౨ ॥ ధూర్తానివ మహాధూర్తైర్దేవనేన పరాజితాన్ । దీపానాం చ ప్రకాశేన
తేజసా రావణస్య చ ॥ ౩౩ ॥ అర్చిర్భిర్భూషణానాం చ ప్రదీప్తేత్యభ్యమన్యత । (కవాటజాలైర్వితతైరుద్వమంతీం
ప్రభామివ) ॥ ౩౪ ॥ తతోऽపశ్యత్కుథాసీనం నానావర్ణాంబరస్రజమ్ । సహస్రం వరనారీణాం నానావేషవిభూ
షితమ్ ॥ ౩౫ ॥ పరివృత్తేऽర్ధరాత్రే తు పాననిద్రావశం గతమ్ । క్రీడిత్వోపరతం రాత్రౌ సుష్వాప బలవత్తదా ॥
తత్ప్రసుప్తం విరురుచే నిశ్శబ్దాంతరభూషణమ్ । నిశ్శబ్దహంసభ్రమరం యథా పద్మవనం మహత్ ॥ ౩౭ ॥ తా
సాం సంవృతదంతాని మీలితాక్షాణి మారుతిః । అపశ్యత్పద్మగంధీని వదనాని సుయోషితామ్ ॥ ౩౮ ॥ ప్రబుద్ధానీవ
పద్మాని తాసాం భూత్వా క్షపాక్షయే । పునస్సంవృతపత్రాణి రాత్రావివ బభుస్తదా ॥ ౩౯ ॥ ఇమాని ముఖపద్మాని
నియతం మత్తషట్పదాః । అంబుజానీవ ఫుల్లాని ప్రార్థయంతే పునః పునః ॥ ౪౦ ॥ ఇతి చామన్యత శ్రీమానుపపత్త్యా మ
హాకపిః । మేనే హి గుణతస్తాని సమాని సలిలోద్భవైః ॥ ౪౧ ॥ సా తస్య శుశుభే శాలా తాభిః స్త్రీభిర్విరాజితా । శా
రదీవ ప్రసన్నా ద్యౌస్తారాభిరభిశోభితా ॥ ౪౨ ॥ స చ తాభిః పరివృతశ్శుశుభే రాక్షసాధిపః । యథా హ్యుడుప
తిశ్శ్రీమాంస్తారాభిరభిసంవృతః ॥ ౪౩ ॥ యాశ్చ్యవంతేంబరాత్తారాః పుణ్యశేషసమావృతాః । ఇమాస్తాస్సం
గతాః కృత్స్నా ఇతి మేనే హరిస్తదా ॥ ౪౪ ॥ తారాణామివ సువ్యక్తం మహతీనాం శుభార్చిషామ్ । ప్రభావర్ణప్ర

సాదాశ్చ విరేజుస్తత్ర యోషితాం ॥ ౪౫ ॥ వ్యావృత్తగురుపీనస్రక్ప్రకీర్ణవరభూషణాః । పానవ్యాయామకాలే
షు నిద్రాపహృతచేతసః ॥ ౪౬ ॥ వ్యావృత్తతిలకాః కాశ్చిత్ కాశ్చిదుద్భ్రాంతనూపురాః । పార్శ్వేగలితహారా
శ్చ కాశ్చిత్పరమయోషితః ॥ ౪౭ ॥ ముక్తాహారావృతాశ్చాన్యాః కాశ్చిద్విస్రస్తవాససః । వ్యావిద్ధరశనా
దామాః కిశోర్య ఇవ వాహితాః ॥ ౪౮ ॥ సుకుండలధరాశ్చాన్యా విచ్ఛిన్నమృదితస్రజః । గజేంద్రమృదితాః ఫు
ల్లా లతా ఇవ మహావనే ॥ ౪౯ ॥ చంద్రాంశుకిరణాభాశ్చ హారాః కాసాంచిదుత్కటాః । హంసా ఇవ బభుస్సుప్తా
స్తనమధ్యేషు యోషితాం ॥ ౫౦ ॥ అపరాసాం చ వైడూర్యాః కాదంబా ఇవ పక్షిణః । హేమసూత్రాణి చాన్యా
సాం చక్రవాకా ఇవాభవన్ ॥ ౫౧ ॥ హంసకారండవాకీర్ణాశ్చక్రవాకోపశోభితాః । ఆపగా ఇవ తా రేజుర్జ
ఘనైః పులినైరివ ॥ ౫౨ ॥ కింకిణీజాలసంకోశాస్తా హైమవిపులాంబుజాః । భావగ్రాహా యశస్తీరాః సుప్తా నద్య
ఇవా బభుః ॥ ౫౩ ॥ మృదుష్వంగేషు కాసాంచిత్ కుచాగ్రేషు చ సంస్థితాః । బభూవుర్భూషణానీవ శుభా భూషణ
రాజయః ॥ ౫౪ ॥ అంశుకాన్తాశ్చ కాసాంచిన్ముఖమారుతకంపితాః । ఉపర్యుపరి వక్త్రాణాం వ్యాధూయంతే పునః
పునః ॥ ౫౫ ॥(సంమోదమనసోద్దామమదఘూర్ణితచేతసాం।అళకభ్రమరాస్తాసాం చుంబంతీవ ముఖాంబుజం॥౫౬)
తాః పతాకా ఇవోద్ధూతాః పత్నీనాం రుచిరప్రభాః । నానావర్ణసువర్ణానాం వక్త్రమూలేషు రేజిరే॥ ౫౭॥
వవల్గుశ్చాత్ర కాసాంచిత్ కుండలాని శుభార్చిషాం । ముఖమారుతసంసర్గాన్మందం మందం సుయోషితాం॥౫౮
శర్కరాసవగంధైశ్చ ప్రకృత్యా సురభిస్సుఖః । తాసాం వదననిశ్వాసస్సిషేవే రావణం తదా ॥ ౫౯ ॥ రావణానన
శంకాశ్చ కాశ్చిద్రావణయోషితః । ముఖాని స్మ సపత్నీనాముపాజిఘ్రన్పునః పునః ॥ ౬౦ ॥ అత్యర్థం సక్తమన
సో రావణే తా వరస్త్రియః । అస్వతంత్రాస్సపత్నీనాం ప్రియమేవాచరంస్తదా ॥ ౬౧ ॥ బాహూనుపనిధాయా
న్యాః పారిహార్యవిభూషితాన్ । అంశుకాని చ రమ్యాణి ప్రమదాస్తత్ర శిశ్యిరే ॥ ౬౨ ॥ అన్యా వక్షసి చాన్యస్యా
స్తస్యాః కాచిత్పునర్భుజమ్ । అపరా త్వంకమన్యస్యాస్తస్యాశ్చాప్యపరా భుజౌ ॥ ౬౩ ॥ ఊరుపార్శ్వకటీపృష్ఠ
మన్యోన్యస్య సమాశ్రితాః। పరస్పరనివిష్టాంగ్యో మదస్నేహవశానుగాః ॥ ౬౪ ॥ (అన్యోన్యస్యాంగసంస్పర్శా
త్ప్రీయమాణాస్సుమధ్యమాః । ఏకీకృతభుజాస్సర్వాస్సుషుపుస్తత్ర యోషితః ॥ ౬౫ ॥) అన్యోన్యభుజసూత్రేణ
స్త్రీమాలా గ్రథితా హి సా । మాలేవ గ్రథితా సూత్రే శుశుభే మత్తషట్పదా ॥ ౬౬ ॥ లతానాం మాధవే మాసి
ఫుల్లానాం వాయుసేవనాత్ । అన్యోన్యమాలాగ్రథితం సంసక్తకుసుమోచ్చయం ॥ ౬౭ ॥ వ్యతివేష్టితసుస్కం
ధమన్యోన్యభ్రమరాకులమ్ । ఆసీద్వనమివోద్ధూతం స్త్రీవనం రావణస్య తత్ ॥ ౬౮ ॥ ఉచితేష్వపి సువ్యక్తం న
తాసాం యోషితాం తదా । వివేకశ్శక్య ఆధాతుం భూషణాంగాంబరస్రజామ్ ॥ ౬౯ ॥ రావణే సుఖసంవిష్టే తా
స్త్రియో వివిధప్రభాః । జ్వలంతః కాంచనా దీపాః ప్రైక్షంతానిమిషా ఇవ ॥ ౭౦ ॥ రాజర్షిపితృదైత్యానాం గం
ధర్వాణాం చ యోషితః । రాక్షసానాం చ యాః కన్యాస్తస్య కామవశం గతాః ॥ ౭౧ ॥ యుద్ధకామేన తాస్సర్వా రా
వణేన హృతాః స్త్రియః । సమదా మదనేనైవ మోహితాః కాశ్చిదాగతాః ॥ ౭౨ ॥ ఓమ్ ॥ న తత్ర కాచిత్ప్రమ
దా ప్రసహ్య వీర్యోపపన్నేన గుణేన లబ్ధా । న చాన్యకామాపి న చాన్యపూర్వా వినా వరార్హాం జనకాత్మజాం తాం ॥
న చాకులీనా న చ హీనరూపా నాదక్షిణా నానుపచారయుక్తా । భార్యాభవత్తస్య న హీనసత్త్వా న చాపి కాంతస్య న కా
మనీయా ॥ ౭౪ ॥ బభూవ బుద్ధిస్తు హరీశ్వరస్య యదీదృశీ రాఘవధర్మపత్నీ । ఇమా యథా రాక్షసరాజభార్యాః సు
జాతమస్యేతి హి సాధుబుద్ధేః ॥ ౭౫ ॥ పునశ్చ సోఽచింతయదార్తరూపో ధ్రువం విశిష్టా గుణతో హి సీతా । అథాయ
మస్యాం కృతవాన్మహాత్మా లంకేశ్వరః కష్టమనార్యకర్మ॥ ౭౬॥ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే నవమస్సర్గః॥౬౩ ౨॥౧౨౬౪౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్ర దివ్యోపమం ముఖ్యం స్ఫాటికం రత్నభూషితమ్ । అవేక్షమాణో హను
మాన్ దదర్శ శయనాసనమ్ ॥ ౧ ॥ దాంతకాంచనచిత్రాంగైర్వైడూర్యైశ్చ వరాసనైః । మహార్హాస్తరణోపేతైరు
పపన్నం మహాధనైః ॥ ౨ ॥ తస్య చైకతమే దేశే సోఽగ్ర్యమాల్యవిభూషితమ్ । దదర్శ పాండురం ఛత్రం తారాధిప
తిసన్నిభం ॥ ౩ ॥ జాతరూపపరిక్షిప్తం చిత్రభానుసమప్రభమ్ । అశోకమాలావితతం దదర్శ పరమాసనమ్ ॥ ౪ ॥
వాలవ్యజనహస్తాభిర్వీజ్యమానం సమంతతః । గంధైశ్చ వివిధైర్జుష్టం వరధూపేన ధూపితం ॥ ౫ ॥ పరమాస్తర
ణాస్తీర్ణమావికాజినసంవృతమ్ । దామభిర్వరమాల్యానాం సమంతాదుపశోభితమ్ ॥ ౬ ॥ తస్మిన్జీమూతసంకాశం
ప్రదీప్తోత్తమకుండలం । లోహితాక్షం మహాబాహుం మహారజతవాససం ॥ ౭ ॥ లోహితేనానులిప్తాంగం చం
దనేన సుగంధినా । సంధ్యారక్తమివాకాశే తోయదం సతటిద్గణమ్ ॥ ౮ ॥ వృతమాభరణైర్దివ్యైస్సురూపం కా
మరూపిణమ్ । సవృక్షవనగుల్మాఢ్యం ప్రసుప్తమివ మందరమ్ ॥ ౯ ॥ క్రీడిత్వోపరతం రాత్రౌ వరాభరణభూషి
తమ్ । ప్రియం రాక్షసకన్యానాం రాక్షసానాం సుఖావహం ॥ ౧౦ ॥ పీత్వాప్యుపరతం చాపి దదర్శ స మహాకపిః ।
భాస్వరే శయనే వీరం ప్రసుప్తం రాక్షసాధిపం ॥ ౧౧ ॥ నిశ్శ్వసంతం యథా నాగం రావణం వానరోత్తమః । ఆసాద్య
పరమోద్విగ్నస్సోపాసర్పత్సుభీతవత్ ॥ ౧౨ ॥ అథారోహణమాసాద్య వేదికాంతరమాశ్రితః । సుప్తం రాక్షస
శార్దూలం ప్రేక్షతే స్మ మహాకపిః ॥ ౧౩ ॥ శుశుభే రాక్షసేంద్రస్య స్వపతశ్శయనోత్తమం । గంధహస్తిని సంవి
ష్టే యథా ప్రస్రవణం మహత్ ॥ ౧౪ ॥ కాంచనాంగదసన్నద్ధౌ చ దదర్శ స మహాత్మనః । విక్షిప్తౌ రాక్షసేంద్రస్య
భుజావింద్రధ్వజోపమౌ ॥ ౧౫ ॥ ఐరావతవిషాణాగ్రైరాపీడనకృతవ్రణౌ । వజ్రోల్లిఖితపీనాంసౌ విష్ణుచక్ర
పరిక్షతౌ ॥ ౧౬ ॥ పీనౌ సమసుజాతాంసౌ సంగతౌ బలసంయుతౌ । సులక్షణనఖాంగుష్ఠౌ స్వంగులీతలలక్షితౌ ॥
సంహతౌ పరిఘాకారౌ వృత్తౌ కరికరోపమౌ । విక్షిప్తౌ శయనే శుభ్రే పంచశీర్షావివోరగౌ ॥ ౧౮ ॥ శశక్షతజక
ల్పేన సుశీతేన సుగంధినా । చందనేన పరార్ధ్యేన స్వనులిప్తౌ స్వలంకృతౌ ॥ ౧౯ ॥ ఉత్తమస్త్రీవిమృదితౌ గం
ధోత్తమనిషేవితౌ । యక్షపన్నగగంధర్వదేవదానవరావిణౌ ॥ ౨౦ ॥ దదర్శ స కపిస్తస్య బాహూ శయనసంస్థి
తౌ । మందరస్యాంతరే సుప్తౌ మహాహీ రుషితావివ ॥ ౨౧ ॥ తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్ష
సేశ్వరః । శుశుభేఽచలసంకాశశ్శృంగాభ్యామివ మందరః ॥ ౨౨ ॥ చూతపున్నాగసురభిర్వకులోత్తమసంయుతః ।
మృష్టాన్నరససంయుక్తః పానగంధపురస్సరః ॥ ౨౩ ॥ తస్య రాక్షససింహస్య నిశ్చక్రామ మహాముఖాత్ । శయా
నస్య వినిశ్శ్వాసః పూరయన్నివ తద్గృహమ్ ॥ ౨౪ ॥ ముక్తామణివిచిత్రేణ కాంచనేన విరాజితం । మకుటేనాపవృ
త్తేన కుండలోజ్జ్వలితాననం ॥ ౨౫ ॥ రక్తచందనదిగ్ధేన తథా హారేణ శోభినా । పీనాయతవిశాలేన వక్షసాభివి
రాజితమ్ ॥ ౨౬ ॥ పాండురేణాపవిద్ధేన క్షౌమేణ క్షతజేక్షణం । మహార్హేణ సుసంవీతం పీతేనోత్తమవాససా ॥
మాషరాశిప్రతీకాశం నిశ్శ్వసంతం భుజంగవత్ । గాంగే మహతి తోయాంతే ప్రసుప్తమివ కుంజరం ॥ ౨౮ ॥ చతు
ర్భిః కాంచనైర్దీపైర్దీప్యమానచతుర్దిశమ్ । ప్రకాశీకృతసర్వాంగం మేఘం విద్యుద్గణైరివ ॥ ౨౯ ॥ పాద
మూలగతాశ్చాపి దదర్శ స మహాత్మనః । పత్నీస్స ప్రియభార్యస్య తస్య రక్షఃపతేర్గృహే ॥ ౩౦ ॥ శశిప్రకాశవదనా
శ్చారుకుండలభూషితాః । అమ్లానమాల్యాభరణా దదర్శ హరియూథపః ॥ ౩౧ ॥ నృత్తవాదిత్రకుశలా రాక్షసే
న్ద్రభుజాంకగాః । వరాభరణధారిణ్యో నిషణ్ణా దదృశే హరిః ॥ ౩౨ ॥ వజ్రవైడూర్యగర్భాణి శ్రవణాంతేషు
యోషితామ్ । దదర్శ తాపనీయాని కుండలాన్యంగదాని చ ॥ ౩౩ ॥ తాసాం చంద్రోపమైర్వక్త్రైశ్శుభైర్లలితకుం
డలైః । విరరాజ విమానం తన్నభస్తారాగణైరివ ॥ ౩౪ ॥ మదవ్యాయామఖిన్నాస్తా రాక్షసేంద్రస్య యోషితః ।

తేషు తేష్వవకాశేషు ప్రసుప్తాస్తనుమధ్యమాః ॥ ౩౫ ॥ అంగహారైస్తథైవాన్యా కోమలైర్నృత్తశాలినీ । విన్య
స్తశుభసర్వాంగీ ప్రసుప్తావరవర్ణినీ ॥ ౩౬ ॥ కాచిద్వీణాంపరిష్వజ్య ప్రసుప్తాసంప్రకాశతే । మహానదీప్రకీర్ణే
వ నళినీపోతమాశ్రితా ॥ ౩౭ ॥ అన్యాకక్షగతేనైవ మడ్డుకేనాసితేక్షణా । ప్రసుప్తాభామినీభాతి బాలపుత్రేవవ
త్సలా ॥ ౩౮ ॥ పటహంచారుసర్వాంగీ పీడ్యశేతేశుభస్తనీ । చిరస్యరమణంలబ్ధ్వా పరిష్వజ్యేవభామినీ ॥ ౩౯ ॥
కాచిద్వంశంపరిష్వజ్య సుప్తాకమలలోచనా । రహఃప్రియతమంగృహ్య సకామేవచభామినీ ॥ ౪౦ ॥ విపంచీంపరి
గృహ్యాన్యానియతానృత్తశాలినీ । నిద్రావశమనుప్రాప్తా సహకాంతేవభామినీ ॥ ౪౧ ॥ అన్యాకనకసంకాశైర్మృ
దుపీనైర్మనోరమైః । మృదంగంపరిపీడ్యాంగైః ప్రసుప్తామత్తలోచనా ॥ ౪౨ ॥ భుజపార్శ్వాంతరస్థేన కక్షగేణ
కృశోదరీ । పణవేనసహానింద్యా సుప్తామదకృతశ్రమా ॥ ౪౩ ॥ డిండిమంపరిగృహ్యాన్యా తథైవాసక్తడిండిమా ।
ప్రసుప్తాతరుణంవత్స ముపగూహ్యేవభామినీ ॥ ౪౪ ॥ కాచిదాడంబరంనారీ భుజసంభోగపీడితమ్ । కృత్వాకమల
పత్రాక్షీ ప్రసుప్తామదమోహితా ॥ ౪౫ ॥ కలశీమపవిద్ధ్యాన్యా ప్రసుప్తాభాతిభామినీ । వసంతేపుష్పశబలా
మాలేవపరిమార్జితా ॥ ౪౬ ॥ పాణిభ్యాంచకుచౌకాచి త్సువర్ణకలశోపమౌ । ఉపగూహ్యాబలాసుప్తా నిద్రాబల
పరాజితా ॥ ౪౭ ॥ అన్యాకమలపత్రాక్షీ పూర్ణేందుసదృశాననా । అన్యామాలింగ్యసుశ్రోణీం ప్రసుప్తామదవి
హ్వలా ॥ ౪౮ ॥ ఆతోద్యానివిచిత్రాణి పరిష్వజ్యవరస్త్రియః । నిపీడ్యచకుచైస్సుప్తాః కామిన్యఃకాముకానివ ॥
తాసామేకాంతవిన్యస్తే శయానాంశయనేశుభే । దదర్శరూపసంపన్నా మపరాంసకపిస్స్త్రియం ॥ ౫౦ ॥ ముక్తా
మణిసమాయుక్తై ర్భూషణైస్సువిభూషితామ్ । విభూషయంతీమివతత్స్వ శ్రియాభవనోత్తమం ॥ ౫౧ ॥ గౌరీం
కనకవర్ణాభా మిష్టామంతఃపురేశ్వరీమ్ । కపిర్మందోదరీంతత్ర శయానాంచారురూపిణీమ్ ॥ ౫౨ ॥ సతాందృ
ష్ట్వామహాబాహు ర్భూషితాంమారుతాత్మజః । తర్కయామాససీతేతి రూపయౌవనసంపదా ॥ ౫౩ ॥ హర్షేణ
మహతాయుక్తో ననందహరియూథపః ॥ ఓమ్ ॥ ఆస్ఫోటయామాసచుచుంబపుచ్ఛం ననందచిక్రీడజగౌజగామ ।
స్తంభానరోహన్నిపపాతభూమౌ నిదర్శయంస్స్వాంప్రకృతింకపీనామ్ ॥ ౫౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే
దశమస్సర్గః ॥ ౫౩౫ ॥ ౧౦౭౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అవధూయచతాంబుద్ధిం బభూవావస్థితస్తదా । జగామచాపరాం చి
న్తాం సీతాంప్రతిమహాకపిః ॥ ౧ ॥ నరామేణవియుక్తాసా స్వప్తుమర్హతిభామినీ । నభోక్తుం నాప్యలంకర్తుం
నపానముపసేవితుమ్ ॥ ౨ ॥ నాన్యంనరముపస్థాతుం సురాణామపిచేశ్వరమ్ । నహిరామసమఃకశ్చిద్విద్యతేత్రి
దశేష్వపి ॥ ౩ ॥ అన్యేయమితినిశ్చిత్య పానభూమౌచచారసః । క్రీడితేనాపరాఃక్లాన్తాగీతేనచతథాపరాః ॥ ౪ ॥
నృత్తేనచాపరాఃక్లాన్తాః పానవిప్రహతాస్తథా । మురవేషుమృదంగేషు పీఠికాసుచసంస్థితాః ॥ ౫ ॥ తథాస్తర
ణముఖ్యేషు సంవిష్టాశ్చాపరాస్స్త్రియః । అంగనానాం సహస్రేణ భూషితేనవిభూషణైః ॥ ౬ ॥ రూపసల్లాపశీ
లేన యుక్తగీతార్థభాషిణా । దేశకాలాభియుక్తేన యుక్తవాక్యాభిధాయినా ॥ ౭ ॥ రతాభిరతసంసుప్తం దదర్శ
హరిసత్తమః । తాసాంమధ్యేమహాబాహుశ్శుశుభేరాక్షసేశ్వరః ॥ ౮ ॥ గోష్ఠేమహతిముఖ్యానాం గవాంమధ్యే
యథావృషః । సరాక్షసేంద్రశ్శుశుభే తాభిఃపరివృతస్స్వయమ్ ॥ ౯ ॥ కరేణుభిర్యథారణ్యేపరికీర్ణోమహాద్విపః ।
సర్వకామైరుపేతాంచ పానభూమిం మహాత్మనః ॥ ౧౦ ॥ దదర్శ హరిశార్దూలస్తస్య రక్షఃపతేర్గృహే । మృగా
ణాం మహిషాణాంచ వరాహాణాంచభాగశః ॥ ౧౧ ॥ తత్రన్యస్తానిమాంసాని పానభూమౌ దదర్శసః । రౌక్మే
షు చ విశాలేషు భాజనేష్వర్ధభక్షితాన్ ॥ ౧౨ ॥ దదర్శహరిశార్దూలో మయూరాన్కుక్కుటాంస్తథా । వరా

హావాధ్రీణసకాన్దధిసౌవర్చలాయుతాన్ ॥ ౧౩ ॥ శల్యాన్మృగమయూరాంశ్చ హనూమానన్వవైక్షత । కృక
రాన్వివిధాన్సిద్ధాంశ్చకోరానర్ధభక్షితాన్ ॥ ౧౪ ॥ మహిషానేకశల్యాంశ్చచ్ఛాగాంశ్చకృతనిష్ఠితాన్ । లేహ్యా
నుచ్చావచాన్పేయాన్భోజ్యానివివిధానిచ ॥౧౫॥ తథామ్లలవణోత్తంసైర్వివిధై రాగషాడబైః । హారనూపురకే
యూరైరపవిద్ధైర్మహాధనైః ॥ ౧౬ ॥ పానభాజనవిక్షిప్తైః ఫలైశ్చ వివిధైరపి । కృతపుష్పోపహారాభూరధికం పు
ష్యతిశ్రియమ్ ॥ ౧౭ ॥ తత్రతత్రచవిన్యస్తైస్సుశ్లిష్టైశ్శయనాసనైః । పానభూమిర్వినావహ్నిం ప్రదీప్తేవోపల
క్ష్యతే ॥ ౧౮ ॥ బహుప్రకారైర్వివిధైర్వరసంస్కారసంస్కృతైః । మాంసైఃకుశలసంయుక్తైః పానభూమిగతైః
పృథక్ ॥ ౧౯ ॥ దివ్యాఃప్రసన్నావివిధాస్సురాఃకృతసురా అపి । శర్కరాసవమాధ్వీక పుష్పాసవఫలాసవాః ॥
వాసచూర్ణైశ్చవివిధైర్మృష్టాస్తైస్తైఃపృథక్పృథక్ । సంతతాశుశుభేభూమిర్మాల్యైశ్చబహుసంచితైః ॥ ౨౧ ॥ హి
రణ్మయైశ్చవివిధైర్భాజనైస్స్ఫాటికైరపి । జాంబూనదమయైశ్చాన్యైఃకరకైరభిసంవృతా ॥ ౨౨ ॥ రాజతేషు
చకుమ్భేషు జాంబూనదమయేషుచ । పానశ్రేష్ఠంతదాభూరికపి స్తత్రదదర్శసః ॥ ౨౩ ॥ సోఽపశ్యచ్ఛాతకుమ్భాని
శీధోర్మణిమయానిచ । రాజతానిచపూర్ణాని భాజనానిమహాకపిః ॥ ౨౪ ॥ క్వచిదర్ధావశేషాణి క్వచిత్పీతాని స
ర్వశః । క్వచిన్నైవప్రపీతాని పానానిసదదర్శహ ॥ ౨౫ ॥ క్వచిద్భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్క్వచిత్పానాని భాగశః ।
క్వచిదర్ధావశేషాణి పశ్యన్వైవిచచారహ ॥ ౨౬ ॥ క్వచిత్ప్రభిన్నైఃకరకైః క్వచిదాలోడితైర్ఘటైః । క్వచిత్సం
పృక్తమాల్యాని జలానిచఫలానిచ ॥ ౨౭ ॥ శయనాన్యత్రనారీణాం శూన్యాని బహుధా పునః । పరస్పరం స
మాశ్లిష్య కాశ్చిత్సుప్తావరాంగనాః ॥ ౨౮ ॥ కాచిచ్చవస్త్రమన్యస్యాస్స్వపన్త్యాఃపరిధాయచ।ఆహృత్యచాబలా
సుప్తానిద్రాబలపరాజితా ॥ ౨౯ ॥ తాసాముచ్ఛ్వాసవాతేన వస్త్రంమాల్యంచగాత్రజమ్ । నాత్యర్థంస్పందతే
చిత్రం ప్రాప్యమందమివానిలమ్ ॥ ౩౦ ॥ చందనస్యచశీతస్య శీధోర్మధురసస్యచ । వివిధస్యచ మాల్యస్య ధూప
స్యవివిధస్యచ ॥ ౩౧ ॥ బహుధామారుత స్తత్ర గంధంవివిధముద్వహన్ । రసానాం చందనానాంచధూపానాం
చైవమూర్ఛితః ॥ ౩౨ ॥ ప్రవవౌసురభిర్గంధో విమానేపుష్పకేతదా । శ్యామావదాతా స్తత్రాన్యాః కాశ్చిత్కృష్ణా
వరాంగనాః ॥ ౩౩ ॥ కాశ్చిత్కాంచనవర్ణాంగ్యఃప్రమదారాక్షసాలయే । తాసాంనిద్రావశత్వాచ్చమదనేనచ
మూర్ఛితం ॥ ౩౪ ॥ పద్మినీనాం ప్రసుప్తానాం రూపమాసీద్యథైవహి । ఏవంసర్వమశేషేణ రావణాంతఃపు
రంకపిః ॥ ౩౫ ॥ దదర్శసమహాతేజానదదర్శచజానకీమ్ । నిరీక్షమాణశ్చతదాతాః స్త్రియస్సమహాకపిః ॥ ౩౬ ॥
జగామమహతీంచిన్తాం ధర్మసాధ్వసశంకితః । పరదారావరోధస్యప్రసుప్తస్యనిరీక్షణమ్ ॥ ౩౭ ॥ ఇదంఖలుమ
మాత్యర్థంధర్మలోపంకరిష్యతి । నహిమేపరదారాణాందృష్టిర్విషయవర్తినీ ॥ ౩౮ ॥ అయంచాత్రమయాదృష్టః
పరదారపరిగ్రహః । తస్యప్రాదురభూచ్చిన్తాపునరన్యామనస్వినః ॥ ౩౯ ॥ నిశ్చితైకాంతచిత్తస్యకార్యనిశ్చయద
ర్శినీ । కామందృష్టామయాసర్వా విశ్వస్తారావణ స్త్రియః ॥ ౪౦ ॥ నహిమేమనసఃకించిద్వైకృత్యముపపద్య
తే । మనోహిహేతుస్సర్వేషా మింద్రియాణాంప్రవర్తనే ॥ ౪౧ ॥ శుభాశుభాస్వవస్థాసు తచ్చమేసువ్య
వస్థితమ్ । నాన్యత్రహిమయాశక్యా వైదేహీపరిమార్గితుం ॥ ౪౨ ॥ స్త్రియోహిస్త్రీషుదృశ్యంతే సదాసంప
రిమార్గణే । యస్యసత్త్వస్యయాయోని స్తస్యాంతత్పరిమార్గ్యతే ॥ ౪౩ ॥ నశక్యాప్రమదానష్టా మృగీషుప
రిమార్గితుమ్ । తదిదంమార్గితంతావ చ్ఛుద్ధేనమనసామయా ॥ ౪౪ ॥ రావణాంతఃపురంసర్వం దృశ్యతేనచ
జానకీ । దేవగంధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చవీర్యవాన్ ॥ ౪౫ ॥ అవేక్షమాణోహనుమా న్నైవాపశ్యతజాన
కీమ్ । తామపశ్యన్కపి స్తత్ర పశ్యంశ్చాన్యావర స్త్రియః ॥ ౪౬ ॥ అపక్రమ్యతదావీరః ప్రధ్యాతుముపచక్ర

మే। సభూయస్తుపరంశ్రీమాన్మారుతిర్యత్నమాస్థితః ॥ ౪౭ ॥ ఆపానభూమిముత్సృజ్య తద్విచేతుం ప్రచక్రమే।
ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకాదశస్సర్గః ॥ ౪౩౭ ॥ ౭౬౦ ॥ *************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతస్యమధ్యేభవనస్యమారుతిర్లతాగృహాంశ్చిత్రగృహాన్నిశాగృహాన్। జ
గామసీతాంప్రతిదర్శనోత్సుకో నచైవతాంపశ్యతిచారుదర్శనామ్ ॥ ౧ ॥ సచిన్తయామాసతతోమహాకపిఃప్రియా
మపశ్యన్రఘునందనస్యతామ్। ధ్రువంహిసీతామ్రియతేయథానమే విచిన్వతోదర్శనమేతిమైథిలీ ॥ ౨ ॥ సారా
క్షసానాంప్రవరేణజానకీ స్వశీలసంరక్షణతత్పరాసతీ। అనేననూనంప్రతిదుష్టకర్మణా హతాభవేదార్యపథేపరేస్థి
తా ॥ ౩ ॥ విరూపరూపావికృతావివర్చసో మహాననాదీర్ఘవిరూపదర్శనాః। సమీక్ష్యసారాక్షసరాజయోషితో
భయాద్వినష్టాజనకేశ్వరాత్మజా ॥ ౪ ॥ సీతామదృష్ట్వాహ్యనవాప్యపౌరుషంవిహృత్యకాలంసహవానరైశ్చిరం। నమే
స్తిసుగ్రీవసమీపగాగతిస్సుతీక్ష్ణదండోబలవాంశ్చవానరః ॥ ౫ ॥ దృష్టమన్తఃపురంసర్వందృష్టారావణయోషితః। న
సీతా దృశ్యతేసాధ్వీ వృథాజాతోమమశ్రమః ॥ ౬ ॥ కింనుమాంవానరాస్సర్వేగతంవక్ష్యంతిసంగతాః। గత్వా
తత్రత్వయావీర కింకృతం తద్వదస్వనః ॥ ౭ ॥ అదృష్ట్వాకింప్రవక్ష్యామి తామహంజనకాత్మజామ్। ధ్రువంప్రా
యముపైష్యంతి కాలస్యవ్యతివర్తనే ॥ ౮ ॥ కింవావక్ష్యతివృద్ధశ్చ జామ్బవానంగదశ్చసః। గతంపారంసముద్రస్య
వానరాశ్చసమాగతాః ॥ ౯ ॥ అనిర్వేదశ్శ్రియోమూలమనిర్వేదఃపరంసుఖమ్। అనిర్వేదోహి సతతం సర్వార్థే
షుప్రవర్తకః ॥ ౧౦ ॥ కరోతిసఫలంజంతోః కర్మయత్తత్కరోతిసః। తస్మాదనిర్వేదకృతంయత్నంచేష్టేహముత్త
మమ్ ॥ ౧౧ ॥ భూయస్తావద్విచేష్యామి దేశాన్రావణపాలితాన్। ఆపానశాలావిచితాస్తథాపుష్పగృహాణిచ ॥ ౧౨ ॥
చిత్రశాలాశ్చవిచితా భూయఃక్రీడాగృహాణిచ। నిష్కుటాంతరరథ్యాశ్చ విమానానిచసర్వశః ॥ ౧౩ ॥ ఇతిసం
చింత్యభూయోపి విచేతుముపచక్రమే। భూమీగృహాంశ్చైత్యగృహాన్గృహాతిగృహానపి ॥ ౧౪ ॥ ఉత్పతన్నిపతం
శ్చాపి తిష్ఠన్గచ్ఛన్పునఃపునః। అపావృణ్వంశ్చద్వారాణికవాటాన్యవఘాటయన్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రవిశన్నిష్పతంశ్చా
పి ప్రపతన్నుత్పతన్నపి। సర్వమప్యవకాశంసవిచచారమహాకపిః ॥ ౧౬ ॥ చతురంగుళమాత్రోపి నావకాశస్స
విద్యతే। రావణాంతఃపురేతస్మిన్యంకపిర్నజగామసః ॥ ౧౭ ॥ ప్రాకారాంతరరథ్యాశ్చ వేదికాశ్చైత్యసంశ్రయాః।
దీర్ఘికాఃపుష్కరిణ్యశ్చసర్వంతేనావలోకితమ్ ॥ ౧౮ ॥ రాక్షస్యావివిధాకారా విరూపావికృతాస్తథా। దృష్టా
హనుమతాతత్రనతునాజనకాత్మజా ॥ ౧౯ ॥ రూపేణాప్రతిమాలోకేవరావిద్యాధరస్త్రియః। దృష్టాహనుమ
తాతత్రనతు రాఘవనందనీ ॥ ౨౦ ॥ నాగకన్యావరారోహాఃపూర్ణచంద్రనిభాననాః। దృష్టాహనుమతాతత్రనతు
సీతాసుమధ్యమా ॥ ౨౧ ॥ ప్రమథ్యరాక్షసేంద్రేణ నాగకన్యాబలాద్ధృతాః। దృష్టాహనుమతాతత్ర నసాజ
నకనందినీ ॥ ౨౨ ॥ సోపశ్యంస్తాంమహాబాహుఃపశ్యంశ్చాన్యావరస్త్రియః। విషసాదముహుర్ధీమాన్హనూ
మాన్మారుతాత్మజః ॥ ౨౩ ॥ ఉద్యోగంవానరేంద్రాణాం ప్లవనంసాగరస్యచ। వ్యర్థంవీక్ష్యానిలసుతశ్చిన్తాం పున
రుపాగమత్ ॥ ౨౪ ॥ అవతీర్యవిమానాచ్చ హనూమాన్మారుతాత్మజః। చిన్తాముపజగామాథ శోకోపహతచేత
నః ॥ ౨౫ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండే ద్వాదశస్సర్గః ॥ ౩౪౧ ॥ ౬౭౨౦ ॥ ******************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విమానాత్తుసుసంక్రమ్య ప్రాకారం హరియూథపః। హనూమాన్వేగవా
నాసీద్యథావిద్యుద్ఘనాంతరే ॥ ౧ ॥ సమ్పరిక్రమ్యహనుమాన్రావణస్య నివేశనాత్। అదృష్ట్వా జానకీంసీతామ
బ్రవీద్వచనంకపిః ॥ ౨ ॥ భూయిష్ఠంలోళితాలంకా రామస్యచరతాప్రియమ్। నహి పశ్యామి వైదేహీం సీ
తాం సర్వాంగసున్దరీమ్ ॥ ౩ ॥ పల్వలాని తటాకాని సరాంసి సరితస్తథా। నద్యోనూపవనాన్తాశ్చ దుర్గాశ్చ

ధరణీధరాః ॥ ౪ ॥ లోలితా వసుధా సర్వా నతు పశ్యామి జానకీమ్ । ఇహ సమ్పాతినా సీతా రావణస్య నివేశనే ॥
ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన నచ పశ్యామి తామహమ్ । కిం ను సీతాథ వైదేహీ మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౬ ॥ ఉపతిష్ఠేత వి
వశా రావణం దుష్టచారిణమ్ । క్షిప్రముత్పతతో మన్యే సీతామాదాయ రక్షసః ॥ ౭ ॥ బిభ్యతో రామబాణానామ
న్తరా పతితా భవేత్ । అథవా హ్రియమాణాయాః పథి సిద్ధనిషేవితే ॥ ౮ ॥ మన్యే పతిత మార్యాయా హృదయం
ప్రేక్ష్య సాగరమ్ । రావణస్యోరువేగేన భుజాభ్యాం పీడితేన చ ॥ ౯ ॥ తయా మన్యే విశాలాక్ష్యా త్యక్తం జీవిత మా
ర్యయా । ఉపర్యుపరి వా నూనం సాగరం క్రమత స్తదా ॥ ౧౦ ॥ వివేష్టమానా పతితా సముద్రే జనకాత్మజా । అ
హో క్షుద్రేణ చానేన రక్షన్తీ శీలమాత్మనః ॥ ౧౧ ॥ అబన్ధుర్భక్షితా సీతా రావణేన తపస్వినీ । అథవా రాక్షసేం
ద్రస్య పత్నీభి రసితేక్షణా ॥ ౧౨ ॥ అదుష్టా దుష్టభావాభి ర్భక్షితా సా భవిష్యతి । సంపూర్ణచంద్రప్రతిమం పద్మప
త్రనిభేక్షణమ్ ॥ ౧౩ ॥ రామస్య ధ్యాయతీ వక్త్రం పఞ్చత్వం కృపణా గతా । హా రామ లక్ష్మణేత్యేవం హాయోధ్యే
తి చ మైథిలీ ॥ ౧౪ ॥ విలప్య బహు వైదేహీ న్యస్తదేహా భవిష్యతి । అథవా నిహితా మన్యే రావణస్య నివేశనే ॥ ౧౫
నూనం లాలప్యతే సీతా పఞ్జరస్థేవ శారికా । జనకస్య సుతా సీతా రామపత్నీ సుమధ్యమా ॥ ౧౬ ॥ కథ ముత్పలప
త్రాక్షీ రావణస్య వశం వ్రజేత్ । వినష్టా వా ప్రణష్టా వా మృతా వా జనకాత్మజా ॥ ౧౭ ॥ రామస్య ప్రియభార్యస్య
న నివేదయితుం క్షమమ్ । నివేద్యమానే దోషస్స్యా ద్దోషస్స్యా దనివేదనే ॥ ౧౮ ॥ కథం ను ఖలు కర్తవ్యం విషమం ప్ర
తిభాతి మే । అస్మి న్నేవం గతే కార్యే ప్రాప్తకాలం క్షమం చ కిమ్ ॥ ౧౯ ॥ భవేదితి మతం భూయో హనూమాన్ప్రవి
చారయత్ । యది సీతా మదృష్ట్వాహం వానరేన్ద్రపురీ మితః ॥ ౨౦ ॥ గమిష్యామి తతః కో మే పురుషార్థో భవిష్య
తి । మమేదం లఙ్ఘనం వ్యర్థం సాగరస్య భవిష్యతి ॥ ౨౧ ॥ ప్రవేశశ్చైవ లఙ్కాయా రాక్షసానాం చ దర్శనమ్ ।
కిం మాం వక్ష్యతి సుగ్రీవో హరయో వా సమాగతాః ॥ ౨౨ ॥ కిష్కిన్ధాం సమనుప్రాప్తం తౌ వా దశరథాత్మజౌ । గ
త్వా తు యది కాకుత్స్థం వక్ష్యామి పరమప్రియమ్ ॥ ౨౩ ॥ న దృష్టేతి మయా సీతా తత స్త్యక్ష్యతి జీవితమ్ । పరుషం దా
రుణం క్రూరం తీక్ష్ణ మిన్ద్రియతాపనమ్ ॥ ౨౪ ॥ సీతానిమిత్తం దుర్వాక్యం శ్రుత్వా స న భవిష్యతి । తం తు కృచ్ఛ్ర
గతం దృష్ట్వా పఞ్చత్వగతమానసమ్ ॥ ౨౫ ॥ భృశానురక్తో మేధావీ న భవిష్యతి లక్ష్మణః । వినష్టౌ భ్రాతరౌ శ్రుత్వా
భరతోఽపి మరిష్యతి ॥ ౨౬ ॥ భరతం చ మృతం దృష్ట్వా శత్రుఘ్నో న భవిష్యతి । పుత్రాన్మృతాన్సమీక్ష్యాథ న భవి
ష్యన్తి మాతరః ॥ ౨౭ ॥ కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ కైకేయీ చ న సంశయః । కృతజ్ఞ స్సత్యసన్ధశ్చ సుగ్రీవః ప్లవగాధి
పః ॥ ౨౮ ॥ రామం తథా గతం దృష్ట్వా తత స్త్యక్ష్యతి జీవితమ్ । దుర్మనా వ్యథితా దీనా నిరానన్దా తపస్వినీ ॥ ౨౯ ॥
పీడితా భర్తృశోకేన రుమా త్యక్ష్యతి జీవితమ్ । వాలిజేన తు దుఃఖేన పీడితా శోకకర్శితా ॥ ౩౦ ॥ పఞ్చత్వం చ గతే
రాజ్ఞి తారాపి న భవిష్యతి । మాతాపిత్రో ర్వినాశేన సుగ్రీవవ్యసనేన చ ॥ ౩౧ ॥ కుమారోఽప్యఙ్గదః కస్మా ద్ధారయిష్య
తి జీవితమ్ । భర్తృజేన తు దుఃఖేన హ్యభిభూతా వనౌకసః ॥ ౩౨ ॥ శిరాం స్యభిహనిష్యన్తి తలై ర్ముష్టిభిరేవ చ । సాం
త్వేనానుప్రదానేన మానేన చ యశస్వినా ॥ ౩౩ ॥ లాలితాః కపిరాజేన ప్రాణాం స్త్యక్ష్యన్తి వానరాః । న వనే
షు న శైలేషు న నిరోధేషు వా పునః ॥ ౩౪ ॥ క్రీడా మనుభవిష్యన్తి సమేత్య కపికుఞ్జరాః । సపుత్రదారాః సామా
త్యా భర్తృవ్యసనపీడితాః ॥ ౩౫ ॥ శైలాగ్రేభ్యః పతిష్యన్తి సమేత్య విషమేషు చ । విష ముద్బన్ధనం వాపి ప్రవే
శం జ్వలనస్య వా ॥ ౩౬ ॥ ఉపవాస మథో శస్త్రం ప్రచరిష్యన్తి వానరాః । ఘోర మారోదనం మన్యే గతే మయి భ
విష్యతి ॥ ౩౭ ॥ ఇక్ష్వాకుకులనాశశ్చ నాశశ్చైవ వనౌకసామ్ । సోఽహం నైవ గమిష్యామి కిష్కిన్ధాం నగరీ మితః ॥
న చ శక్ష్యా మ్యహం ద్రష్టుం సుగ్రీవం మైథిలీం వినా । మయ్యగచ్ఛతి చేహస్థే ధర్మాత్మానౌ మహారథౌ ॥ ౩౯ ॥ ఆశ

యాతౌఘరిష్యేతే వానరాశ్చమనస్వినః ॥ హస్తాదానో ముఖాదానో నియతో వృక్షమూలికః ॥ ౪౦ ॥ వానప్రస్థో
భవిష్యామిహ్యదృష్ట్వాజనకాత్మజామ్ । సాగరానూపజే దేశే బహుమూలఫలోదకే ॥ ౪౧ ॥ చితాంకృత్వాప్రవే
క్ష్యామి సమిద్ధమరణీసుతమ్ । ఉపవిష్టస్యవాసమ్య క్లింగినీంసాధయిష్యతః ॥ ౪౨ ॥ శరీరంభక్షయిష్యంతి వాయ
సాశ్శ్వాపదానిచ । ఇదంమహర్షిభిర్దృష్టంనిర్యాణమితిమేమతిః ॥ ౪౩ ॥ సమ్యగాపఃప్రవేక్ష్యామినచేత్పశ్యా
మిజానకీమ్ । సుజాతమూలాసుభగాకీర్తిమాలాయశస్వినీ ॥ ౪౪ ॥ ప్రభగ్నాచిరరాత్రీయంమమసీతామపశ్య
తః । తాపసో వా భవిష్యామి నియతో వృక్షమూలికః ॥౪౫॥ నేతః ప్రతిగమిష్యామి తామదృష్ట్వాఽసితేక్షణాం ।
యదీతః ప్రతిగచ్ఛామి సీతామనధిగమ్య తామ్ ॥ ౪౬ ॥ అంగదస్సహితస్సర్వై ర్వానరైర్నభవిష్యతి । (అథవా
నాహమస్వామి ప్రక్షీణో మ్యవసాదితుమ్ ॥ ౪౭ ॥ అశోకవనికాంతత్ర ద్రక్ష్యామిచిరజీవనః) । వినాశేబహవో
దోషా జీవన్భద్రాణిపశ్యతి ॥ ౪౮ ॥ తస్మాత్ప్రాణాన్ధరిష్యామిధ్రువో జీవతిసంగమః । ఏవంబహువిధందుఃఖం మన
సాధారయన్ముహుః ॥ ౪౯ ॥ నాధ్యగచ్ఛత్తదాపారం శోకస్యకపికుంజరః । రావణంవావధిష్యామి దశగ్రీవంమ
హాబలమ్ ॥ ౫౦ ॥ కామమస్తుహృతాసీతా ప్రత్యాచీర్ణంభవిష్యతి । అథవైనంసముత్క్షిప్య హ్యుపర్యుపరిసాగ
రమ్ ॥ ౫౧ ॥ రామాయోపహరిష్యామి పశుంపశుపతేరివ । ఇతిచిన్తాంసమాపన్నస్సీతామనధిగమ్య తామ్ ॥౫౨॥
ధ్యానశోకపరీతాత్మాచింతయామాసవానరః । యావత్సీతాంహిపశ్యామిరామపత్నీంయశస్వినీమ్ ॥ ౫౩ ॥ తా
వదేతాంపురీంలఙ్కాం విచినోమిపునఃపునః । సంపాతివచనాచ్చాపి రామంయద్యానయామ్యహమ్ ॥ ౫౪ ॥ అ
పశ్యన్రాఘవో భార్యాం నిర్దహేత్సర్వవానరాన్ । ఇహైవనియతాహారో వత్స్యామినియతేంద్రియః ॥౫౫॥
నమత్కృతేవినశ్యేయుస్సర్వేనరవానరాః । అశోకవనికాచాపిదృశ్యతేయామహాద్రుమా ॥ ౫౬ ॥ ఇమామభి
గమిష్యామి నహీయంవిచితామయా । వసూన్రుద్రాంస్తథాదిత్యానశ్వినౌమరుతోపిచ ॥ ౫౭ ॥ నమస్కృ
త్వాగమిష్యామి రక్షసాంశోకవర్ధనః । జిత్వాతురాక్షసాన్సర్వానిక్ష్వాకుకులనందినీమ్ ॥ ౫౮ ॥ సంప్రదాస్యా
మిరామాయ యథాసిద్ధింతపస్వినే । సముహూర్తమివధ్యాత్వాచిన్తావగ్రథితేంద్రియః ॥ ౫౯ ॥ ఉదతిష్ఠన్మహా
తేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ఓమ్ ॥ నమోస్తురామాయసలక్ష్మణాయ దేవ్యైచతస్యైజనకాత్మజాయై । న
మోస్తురుద్రేంద్రయమానిలేభ్యోనమోస్తుచంద్రార్కమరుద్గణేభ్యః ॥౬౦॥ సతుతేభ్యోనమస్కృత్వాసుగ్రీవాయ
చమారుతిః । దిశస్సర్వాస్సమాలోక్య హ్యశోకవనికాంప్రతి ॥ ౬౧ ॥ సగత్వామనసాపూర్వ మశోకవనికాంశు
భామ్ । ఉత్తరంచింతయామాసహనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౬౨ ॥ ధ్రువంతురక్షోబహులాభవిష్యతివనాకులా ।
అశోకవనికాచిన్త్యా సర్వసంస్కారసంస్కృతా ॥ ౬౩ ॥ రక్షిణశ్చాత్రవిహితా నూనంరక్షంతిపాదపాన్ । భగ
వానపిసర్వాత్మా నాతిక్షోభంప్రవాతివై ॥ ౬౪ ॥ సంక్షిప్తోయంమయాత్మాచరామార్థేరావణస్యచ । సిద్ధింమే
సంవిధాస్యంతి దేవాస్సర్షిగణాస్త్విహ ॥ ౬౫ ॥ బ్రహ్మాస్వయంభూర్భగవాన్దేవాశ్చైవదిశంతుమే । సిద్ధిమగ్నిశ్చ
వాయుశ్చ పురహూతశ్చవజ్రభృత్ ॥ ౬౬ ॥ వరుణఃపాశహస్తశ్చ సోమాదిత్యౌతథైవచ । అశ్వినౌచమహాత్మా
నౌ మరుతశ్శర్వఏవచ ॥ ౬౭ ॥ సిద్ధింసర్వాణిభూతాని భూతానాంచైవయఃప్రభుః । దాస్యంతిమమయేచాన్యే
హ్యదృష్టాఃపథిగోచరాః ॥ ౬౮ ॥ ఓమ్ ॥ సమున్నసంపాండురదంతమవ్రణం శుచిస్మితంపద్మపలాశలోచనమ్ । ద్ర
క్ష్యేతదార్యావదనంకదాన్వహం ప్రసన్నతారాధిపతుల్యదర్శనమ్ ॥౬౯॥ క్షుద్రేణపాపేననృశంసకర్మణాసు
దారుణాలంకృతవేషధారిణా । బలాభిభూతాహ్యబలాతపస్వినీ కథంనుమేదృష్టిపథేద్యసాభవేత్ ॥ ౭౦ ॥ * ॥
ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే త్రయోదశస్సర్గః ॥ ౨౪౪ ॥ ౪౮౦ ॥ *******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సముహూర్తమివధ్యాత్వా మనసాచాధిగమ్యతామ్ । అవప్లుతోమహాతే
జాః ప్రాకారంతస్యవేశ్మనః ॥ ౧ ॥ సతుసంహృష్టసర్వాంగః ప్రాకారస్థోమహాకపిః । పుష్పితాగ్రాన్వసంతా
దౌ దదర్శవివిధాన్ద్రుమాన్ ॥ ౨ ॥ సాలానశోకాన్భవ్యాంశ్చచంపకాంశ్చసుపుష్పితాన్ । ఉద్దాలకాన్నాగవృ
క్షాంశ్చూతాన్కపిముఖానపి ॥ ౩ ॥ అథామ్రవణసంఛన్నాం లతాశతసమావృతామ్ । జ్యాముక్తఇవనారాచః
పుప్లువేవృక్షవాటికామ్ ॥ ౪ ॥ సప్రవిశ్యవిచిత్రాన్తాం విహగైరభినాదితామ్ । రాజతైః కాంచనైశ్చైవ పాదపైస్స
ర్వతోవృతాం ॥ ౫ ॥ విహగైర్మృగసంఘైశ్చ విచిత్రాంచిత్రకాననామ్ । ఉదితాదిత్యసంకాశాం దదర్శహనుమా
న్కపిః ॥ ౬ ॥ వృతాంనానావిధైర్వృక్షైఃపుష్పోపగఫలోపగైః । కోకిలైర్భృంగరాజైశ్చమత్తైర్నిత్యనిషేవితాం॥
ప్రహృష్టమనుజేకాలే మృగపక్షిసమాకులే । మత్తబర్హిణసంఘుష్టాం నానాద్విజగణాయుతాం ॥ ౮ ॥ మార్గ
మాణోవరారోహాం రాజపుత్రీమనిందితామ్ । సుఖప్రసుప్తాన్విహగాన్బోధయామాసవానరః ॥ ౯ ॥ ఉత్పతద్భి
ర్ద్విజగణైః పక్షైస్సాలాస్సమాహతాః । అనేకవర్ణావివిధాః ముముచుఃపుష్పవృష్టయః ॥ ౧౦ ॥ పుష్పావకీర్ణశ్శుశు
భే హనూమాన్మారుతాత్మజః । అశోకవనికామధ్యే యథాపుష్పమయోగిరిః ॥౧౧॥ దిశస్సర్వాఃప్రధావంతం వృ
క్షషండగతంకపిం । దృష్ట్వాసర్వాణిభూతాని వసంతఇతిమేనిరే ॥ ౧౨ ॥ వృక్షేభ్యఃపతితైఃపుష్పై రవకీర్ణా
పృథగ్విధైః । రరాజవసుధాతత్ర ప్రమదేవవిభూషితా ॥ ౧౩ ॥ తరస్వినాతేతరవస్తరసాభిప్రకంపితాః । కుసు
మానివిచిత్రాణి ససృజుఃకపినాతదా ॥ ౧౪ ॥ నిర్ధూతపత్రశిఖరాః శీర్ణపుష్పఫలాద్రుమాః । నిక్షిప్తవస్త్రాభరణా
ధూర్తాఇవపరాజితాః ॥ ౧౫ ॥ హనూమతావేగవతాకంపితాస్తేనగోత్తమాః । పుష్పపర్ణఫలాన్యాశుముముచుః
పుష్పశాలినః ॥ ౧౬ ॥ విహంగసంఘైర్హీనాస్తేస్కంధమాత్రాశ్రయాద్రుమాః । బభూవురగమాస్సర్వేమారుతే
నైవనిర్ధుతాః ॥౧౭॥ నిర్ధూతకేశీయువతిర్యథామృదితవర్ణకా । నిష్పీతశుభదంతోష్ఠీనఖైర్దంతైశ్చవిక్షతా ॥౧౮
తథాలాంగూలహస్తైశ్చ చరణాభ్యాంచమర్దితా । బభూవాశోకవనికా ప్రభగ్నవరపాదపా ॥ ౧౯ ॥ మ
హాలతానాందామానివ్యధమత్తరసాకపిః । యథాప్రావృషివింధ్యస్యమేఘజాలానిమారుతః ॥ ౨౦ ॥ సతత్రమ
ణిభూమీశ్చ రాజతీశ్చమనోరమాః । తథాకాంచనభూమీశ్చవిచరన్దదృశేకపిః ॥ ౨౧ ॥ వాపీశ్చవివిధాకారాఃపూ
ర్ణాఃపరమవారిణా । మహార్హైర్మణిసోపానైరుపపన్నాస్తతస్తతః ॥౨౨॥ ముక్తాప్రవాళసికతాస్స్ఫటికాంత
రకుట్టిమాః । కాంచనైస్తరుభిశ్చిత్రైస్తీరజైరుపశోభితాః ॥ ౨౩ ॥ ఫుల్లపద్మోత్పలవనాశ్చక్రవాకోపకూజితాః ।
నత్యూహారుతసంఘుష్టా హంససారసనాదితాః ॥ ౨౪ ॥ దీర్ఘాభిర్ద్రుమయుక్తాభి స్సరిద్భిశ్చసమంతతః । అమృ
తోపమతోయాభిశ్శివాభిరుపసంస్కృతాః ॥ ౨౫ ॥ లతాశతైరవతతాస్సన్తానకుసుమావృతాః । నానాగుల్మావృ
తఘనాః కరవీరకృతాంతరాః ॥ ౨౬ ॥ తతోంబుధరసంకాశం ప్రవృద్ధశిఖరంగిరిమ్ । విచిత్రకూటంకూటైశ్చ స
ర్వతఃపరివారితమ్ ॥ ౨౭ ॥ శిలాగృహైరవతతం నానావృక్షైస్సమావృతమ్ । దదర్శహరిశార్దూలో రమ్యంజగతి
పర్వతం ॥ ౨౮ ॥ దదర్శచనగాత్తస్మాన్నదీంనిపతితాంకపిః । అంకాదివసముత్పత్య ప్రియస్యపతితాంప్రియాం ॥
జలేనిపతితాగ్రైశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్ । వార్యమాణామివక్రుద్ధాంప్రమదాంప్రియబంధుభిః ॥ ౩౦ ॥ పున
రావృత్తతోయాంచ దదర్శసమహాకపిః । ప్రసన్నామివకాంతస్య కాన్తాంపునరుపాగతామ్ ॥ ౩౧ ॥ తస్యాదూ
రాత్సపద్మిన్యో నానాద్విజగణాయుతాః । దదర్శకపిశార్దూలో హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩౨ ॥ కృత్రిమాం
దీర్ఘికాంచాపి పూర్ణాంశీతేనవారిణా । మణిప్రవరసోపానాం ముక్తాసికతశోభితామ్ ॥ ౩౩ ॥ వివిధైర్మృగ
సంఘైశ్చ విచిత్రాంచిత్రకాననామ్ । ప్రాసాదైస్సుమహద్భిశ్చ నిర్మితైర్విశ్వకర్మణా ॥ ౩౪ ॥ కాననైఃకృత్రిమై

శ్చాపి సర్వతస్సమలంకృతామ్ । యే కేచిత్పాదపాస్తత్ర పుష్పోపగఫలోపగాః ॥ ౩౫ ॥ సచ్ఛత్రాస్సవితర్దీకాస్స
ర్వే సౌవర్ణవేదికాః । లతాప్రతానైర్బహుభిః పర్ణైశ్చ బహుభిర్వృతాం ॥ ౩౬ ॥ కాంచనీం శింశుపామేకాం ద
దర్శ హనుమాన్కపిః । వృతాం హేమమయీభిస్తు వేదికాభిస్సమంతతః ॥ ౩౭ ॥ సోఽపశ్యద్భూమిభాగాంశ్చ
గర్తప్రస్రవణానిచ । సువర్ణవృక్షానపరాన్దదర్శ శిఖిసన్నిభాన్ ॥ ౩౮ ॥ తేషాం ద్రుమాణాం ప్రభయా మేరోరి
వ దివాకరః । అమన్యత తదా వీరః కాంచనోఽస్మీతి వానరః ॥ ౩౯ ॥ తాం కాంచనైస్తరుగణైర్మారుతేన చ వీజితాం । కిం
కిణీశతనిర్ఘోషాం దృష్ట్వా విస్మయమాగమత్ ॥ ౪౦ ॥ సుపుష్పితాగ్రాం రుచిరాం తరుణాంకురపల్లవామ్ । తామా
రుహ్య మహాబాహుశ్శింశుపాం పర్ణసంవృతామ్ ॥ ౪౧ ॥ ఇతో ద్రక్ష్యామి వైదేహీం రామదర్శనలాలసాం । ఇతశ్చే
తశ్చ దుఃఖార్తాం సంపతంతీం యదృచ్ఛయా ॥ ౪౨ ॥ అశోకవనికా చేయం దృఢం రమ్యా దురాత్మనః । చమ్పకైశ్చ
న్దనైశ్చాపి వకులైశ్చ విభూషితా ॥ ౪౩ ॥ ఇయం చ నళినీ రమ్యా ద్విజసంఘనిషేవితా । ఇమాం సా రామమహిషీ
నూనమేష్యతి జానకీ ॥ ౪౪ ॥ సా రామా రామమహిషీ రాఘవస్య ప్రియా సతీ। వనసంచారకుశలా నూనమేష్యతి జా
నకీ ॥ ౪౫ ॥ అథవా మృగశావాక్షీ వనస్యాస్య విచక్షణా । వనమేష్యతి సార్యేహ రామచిన్తానుకర్శితా ॥ ౪౬ ॥ రా
మశోకాభిసంతప్తా సా దేవీ వామలోచనా । వనవాసే రతా నిత్యమేష్యతే వనచారిణీ ॥ ౪౭ ॥ వనేచరాణాం సతతం
నూనం స్పృహయతే పురా । రామస్య దయితా భార్యా జనకస్య సుతా సతీ ॥ ౪౮ ॥ సంధ్యాకాలమనాశ్శ్యామా
ధ్రువమేష్యతి జానకీ । నదీం చేమాం శివజలాం సంధ్యార్థే వరవర్ణినీ ॥ ౪౯ ॥ తస్యాశ్చాప్యనురూపేయమశోకవని
కా శుభా । శుభా యా పార్థివేంద్రస్య పత్నీ రామస్య సమ్మతా ॥ ౫౦ ॥ యది జీవతి సా దేవీ తారాధిపనిభాననా।
ఆగమిష్యతి సావశ్యమిమాం శివజలాం నదీమ్ ॥ ౫౧ ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం తు మత్వా హనుమాన్మహాత్మా ప్రతీక్షమాణో
మనుజేంద్రపత్నీమ్ । అవేక్షమాణశ్చ దదర్శ సర్వం సుపుష్పితే పర్ణఘనే నిలీనః ॥ ౫౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాం
డే చతుర్దశస్సర్గః ॥ ౧౪౭ ॥ ౯౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స వీక్షమాణస్తత్రస్థో మార్గమాణశ్చ మైథిలీమ్ । అవేక్షమాణశ్చ మహీం
సర్వాం తామన్వవైక్షత ॥ ౧ ॥ సన్తానకలతాభిశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్ । దివ్యగంధరసోపేతాం సర్వతస్సమ
లంకృతామ్ ॥ ౨ ॥ తాం స నన్దనసంకాశాం మృగపక్షిభిరావృతామ్ । హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం కోకిలాకు
లనిస్వనామ్ ॥ ౩ ॥ కాఞ్చనోత్పలపద్మాభిర్వాపీభిరుపశోభితామ్ । బహ్వాసనకుథోపేతాం బహుభూమిగృహా
యుతామ్ ॥ ౪ ॥ సర్వర్తుకుసుమై రమ్యాం ఫలవద్భిశ్చ పాదపైః । పుష్పితానామశోకానాం శ్రియా సూర్యోదయ
ప్రభామ్ ॥ ౫ ॥ ప్రదీప్తామివ తత్రస్థో మారుతిస్సముదైక్షత । నిష్పత్రశాఖాం విహగైః క్రియమాణామివాస
కృత్ ॥ ౬ ॥ వినిష్పతద్భిశ్శతశశ్చిత్రైః పుష్పావతంసకైః । ఆమూలపుష్పనిచితైరశోకైశ్శోకనాశనైః ॥ ౭ ॥ పు
ష్పభారాతిభారైశ్చ స్పృశద్భిరివ మేదినీమ్। కర్ణికారైః కుసుమితైః కింశుకైశ్చ సుపుష్పితైః ॥ ౮ ॥ స దేశః ప్రభ
యా తేషాం ప్రదీప్త ఇవ సర్వతః । పున్నాగాస్సప్తపర్ణాశ్చ చమ్పకోద్దాలకాస్తథా ॥ ౯ ॥ వివృద్ధమూలా బహ
వశ్శోభంతే స్మ సుపుష్పితాః । శాతకుమ్భనిభాః కేచిత్కేచిదగ్నిశిఖోపమాః ॥ ౧౦ ॥ నీలాంజననిభాః కేచిత్త
త్రాశోకాస్సహస్రశః । నందనం వివిధోద్యానం చిత్రం చైత్రరథం యథా ॥ ౧౧ ॥ అతివృత్తమివాచింత్యం దివ్యం
రమ్యం శ్రియావృతమ్ । ద్వితీయమివ చాకాశం పుష్పజ్యోతిర్గణాయుతమ్ ॥ ౧౨ ॥ పుష్పరత్నశతైశ్చిత్రం పంచ
మం సాగరం యథా । సర్వర్తుపుష్పైర్నిచితం పాదపైర్మధుగంధిభిః ॥ ౧౩ ॥ నానానినాదైరుద్యానం రమ్యం మృ
గగణైర్ద్విజైః । అనేకగంధప్రవహం పుణ్యగంధం మనోరమమ్ ॥ ౧౪ ॥ శైలేంద్రమివ గంధాఢ్యం ద్వితీయం గన్ధ

మాదనమ్ । అశోకవనికాయాంతు తస్యాంవానరపుంగవః ॥ ౧౫ ॥ సదదర్శావిదూరస్థం చైత్యప్రాసాదముచ్ఛ్రి
తమ్ । మధ్యే స్తమ్భసహస్రేణ స్థితంకైలాసపాండురమ్ ॥ ౧౬ ॥ ప్రవాళకృతసోపానం తప్తకాంచనవేదికమ్ ।
ముష్ణంతమివచక్షూంషి ద్యోతమానమివశ్రియా ॥ ౧౭ ॥ విమలం ప్రాంశుభావత్వాదుల్లిఖంతమివామ్బరమ్ । త
తో మలినసంవీతాం రాక్షసీభిస్సమావృతామ్ ॥ ౧౮ ॥ ఉపవాసకృశాందీనాం నిశ్వసంతీం పునఃపునః । దదర్శ
శుక్లపక్షాదౌ చంద్రరేఖామివామలామ్ ॥ ౧౯ ॥ మందప్రఖ్యాయమానేన రూపేణరుచిరప్రభామ్ ॥ పినద్ధాం
ధూమజాలేన శిఖామివవిభావసోః ॥ ౨౦ ॥ పీతేనైకేనసంవీతాంక్లిష్టేనోత్తమవాససా । సపఙ్కామనలఙ్కారాం
విపద్మామివపద్మినీమ్ ॥ ౨౧ ॥ వ్రీళితాం దుఃఖసంతప్తాం పరిమ్లానాంతపస్వినీమ్ । గ్రహేణాంగారకేణేవ పీడి
తామివ రోహిణీమ్ ॥ ౨౨ ॥ అశ్రుపూర్ణముఖీం దీనాం కృశామనశనేనచ । శోకధ్యానపరాం దీనాం నిత్యం
దుఃఖపరాయణామ్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రియంజనమపశ్యంతీం పశ్యంతీంరాక్షసీగణమ్ । స్వగణేనమృగీంహీనాం శ్వగణా
భివృతామివ ॥ ౨౪ ॥ నీలనాగాభయా వేణ్యా జఘనంగతయైకయా । నీలయానీరదాపాయే వనరాజ్యామహీమి
వ ॥ ౨౫ ॥ సుఖార్హాందుఃఖసంతప్తాం వ్యసనానామకోవిదామ్ । తాంసమీక్ష్యవిశాలాక్షీమధికం మలినాం కృ
శామ్ ॥ ౨౬ ॥ తర్కయామాససీతేతి కారణైరుపపాదిభిః । హ్రియమాణాతదా తేన రక్షసా కామరూపిణా ॥
యథారూపాహిదృష్టా వై తథారూపేయమంగనా । పూర్ణచంద్రాననాం సుభ్రూం చారువృత్తపయోధరామ్ ॥
కుర్వంతీం ప్రభయాదేవీం సర్వావితిమిరాదిశః । తాంనీలకేశీంబిమ్బోష్ఠీం సుమధ్యాంసుప్రతిష్ఠితామ్ ॥ ౨౯
సీతాంపద్మపలాశాక్షీం మన్మథస్యరతింయథా । ఇష్టాంసర్వస్యజగతఃపూర్ణచంద్రప్రభామివ ॥ ౩౦ ॥ భూమౌసు
తనుమాసీనాం నియతామివతాపసీమ్ । నిశ్వాసబహుళాంభీరుం భుజగేంద్రవధూమివ ॥ ౩౧ ॥ శోకజాలేనమ
హతా వితతేననరాజతీం । సంసక్తాంధూమజాలేన శిఖామివవిభావసోః ॥ ౩౨ ॥ తాంస్మృతిమివసందిగ్ధామృద్ధిం
నిపతితామివ । విహతామివచశ్రద్ధామాశాంప్రతిహతామివ ॥ ౩౩ ॥ సోపసర్గాంయథాసిద్ధిం బుద్ధింసకలుషా
మివ । అభూతేనాపవాదేన కీర్తింనిపతితామివ ॥ ౩౪ ॥ (కృశాంమలినదిగ్ధాంగీంవిద్యాంప్రతిపదీమివ) । రా
మోపరోధవ్యథితాం రక్షోహరణకర్శితామ్ ॥ ౩౫ ॥ అబలాం మృగశాబాక్షీం వీక్షమాణాంతతస్తతః । బాష్పాం
బుపరిపూర్ణేన కృష్ణవక్రాక్షిపక్ష్మణా ॥ ౩౬ ॥ వదనేనాప్రసన్నేన నిశ్వసంతీంపునఃపునః । మలపంకధరాం
దీనాం మండనార్హామమండితామ్ ॥ ౩౭ ॥ ప్రభాంనక్షత్రరాజస్య కాలమేఘైరివావృతామ్ । తస్యసందిది
హేబుద్ధిర్ముహుస్సీతాంనిరీక్ష్యతు ॥ ౩౮ ॥ ఆమ్నాయానామయోగేన విద్యాంప్రశిథిలామివ । దుఃఖేనబుబుధేసీ
తాం హనూమాననలంకృతామ్ ॥ ౩౯ ॥ సంస్కారేణయథాహీనాం వాచమర్థాంతరంగతామ్ । తాం సమీ
క్ష్యవిశాలాక్షీం రాజపుత్రీమనిందితామ్ ॥ ౪౦ ॥ తర్కయామాససీతేతి కారణైరుపపాదిభిః । వైదేహ్యాయా
నిచాంగేషు తదారామోన్వకీర్తయత్ ॥ ౪౧ ॥ తాన్యాభరణజాలాని శాఖాశోభీన్యలక్షయత్ । సుకృతౌ కర్ణ
వేష్టౌ చ శ్వదంష్ట్రౌచసుసంస్థితౌ ॥ ౪౨ ॥ మణివిద్రుమచిత్రాణిహస్తేష్వాభరణానిచ । శ్యామానిచిరయుక్తత్వా
త్తథాసంస్థానవంతిచ ॥ ౪౩ ॥ తాన్యేవైతానిమన్యేహం యానిరామోన్వకీర్తయత్ । తత్ర యాన్యవహీనాని
తాన్యహంనోపలక్షయే ॥ ౪౪ ॥ యాన్యస్యానవహీనాని తానీమానినసంశయః । పీతంకనకపట్టాభం స్రస్తంత
ద్వసనంశుభం ॥ ౪౫ ॥ ఉత్తరీయం నగాసక్తం తదాదృష్టంప్లవంగమైః । భూషణానిచముఖ్యాని దృష్టానిధరణీత
లే ॥ ౪౬ ॥ అనయైవాపవిద్ధాని స్వనవంతిమహాంతిచ । ఇదంచిరగృహీతత్వాద్వసనం క్లిష్టవత్తరం ॥ ౪౭ ॥ త
థాహిసూనంతద్వర్ణంయథాశ్రీమద్యథేతరత్ । ఇయంకనకవర్ణాంగీరామస్యమహిషీప్రియా ॥ ౪౮ ॥ ప్రణ

ష్టాపి సతీయాస్య మనసా న ప్రణశ్యతి । ఇయం సా యత్కృతే రామశ్చతుర్భిః పరితప్యతే ॥ ౪౯ ॥ కారుణ్యేనానృశంస్యే
న శోకేన మదనేన చ । స్త్రీ ప్రణష్టేతి కారుణ్యాదాశ్రితేత్యానృశంస్యతః ॥ ౫౦ ॥ పత్నీ నష్టేతి శోకేన ప్రియేతి మ
దనేన చ । అస్యా దేవ్యా యథారూపమఙ్గప్రత్యఙ్గసౌష్ఠవమ్ ॥ ౫౧ ॥ రామస్య చ యథారూపం తస్యేయమసి
తేక్షణా । అస్యా దేవ్యా మనస్తస్మింస్తస్య చాస్యాం ప్రతిష్ఠితం ॥ ౫౨ ॥ తేనేయం స చ ధర్మాత్మా ముహూర్తమ
పి జీవతి । దుష్కరం కృతవాన్రామో హీనో యదనయా ప్రభుః ॥ ౫౩ ॥ ధారయత్యాత్మనో దేహం న శోకేనావసీ
దతి । దుష్కరం కురుతే రామో య ఇమాం మత్తకాశినీం ॥ ౫౪ ॥ సీతాం వినా మహాబాహుర్ముహూర్తమపి జీవ
తి । ఏవం సీతాం తదా దృష్ట్వా హృష్టః పవనసమ్భవః ॥ ౫౫ ॥ జగామ మనసా రామం ప్రశశంస చ తం ప్రభుం ॥ *
ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే పఞ్చదశస్సర్గః ॥ ౫౬ ॥ ౧౦౦౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రశస్యతు ప్రశస్తవ్యాం సీతాం తాం హరిపుఙ్గవః । గుణాభిరామం
రామం చ పునశ్చిన్తాపరోఽభవత్ ॥ ౧ ॥ స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా బాష్పపర్యాకులేక్షణః । సీతామాశ్రి
త్య తేజస్వీ హనూమాన్విలలాప హ ॥ ౨ ॥ మాన్యా గురువినీతస్య లక్ష్మణస్య గురుప్రియా । యది సీతాపి దుఃఖార్తా
కాలో హి దురతిక్రమః ॥ ౩ ॥ రామస్య వ్యవసాయజ్ఞా లక్ష్మణస్య చ ధీమతః । నాత్యర్థం క్షుభ్యతే దేవీ గఙ్గేవ జల
దాగమే ॥ ౪ ॥ తుల్యశీలవయోవృత్తాం తుల్యాభిజనలక్షణామ్ । రాఘవోఽర్హతి వైదేహీం తం చేయమసితేక్షణా ॥
తాం దృష్ట్వా నవహేమాభాం లోకకాన్తామివ శ్రియమ్ । జగామ మనసా రామం వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ అ
స్యా హేతోర్విశాలాక్ష్యా హతో వాలీ మహాబలః । రావణప్రతిమో వీర్యే కబన్ధశ్చ నిపాతితః ॥ ౭ ॥ విరాధశ్చ
హతస్సంఖ్యే రాక్షసో భీమవిక్రమః । వనే రామేణ విక్రమ్య మహేన్ద్రేణేవ శమ్బరః ॥ ౮ ॥ చతుర్దశసహస్రా
ణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ । నిహతాని జనస్థానే శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ ౯ ॥ ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యే త్రిశిరాశ్చ ని
పాతితః । దూషణశ్చ మహాతేజా రామేణ విదితాత్మనా ॥ ౧౦ ॥ ఐశ్వర్యం వానరాణాం చ దుర్లభం వాలిపాలితం ।
అస్యా నిమిత్తే సుగ్రీవః ప్రాప్తవాన్లోకసత్కృతమ్ ॥ ౧౧ ॥ సాగరశ్చ మయాక్రాన్తః శ్రీమాన్నదనదీపతిః । అ
స్యా హేతోర్విశాలాక్ష్యాః పురీ చేయం నిరీక్షితా ॥ ౧౨ ॥ యది రామస్సముద్రాన్తాం మేదినీం పరివర్తయేత్ । అ
స్యాః కృతే జగచ్చాపి యుక్తమిత్యేవ మే మతిః ॥ ౧౩ ॥ రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు సీతా వా జనకాత్మజా । త్రైలో
క్యరాజ్యం సకలం సీతాయా నాప్నుయాత్కలామ్ ॥ ౧౪ ॥ ఇయం సా ధర్మశీలస్య మైథిలస్య మహాత్మనః । సుతా
జనకరాజస్య సీతా భర్తృదృఢవ్రతా ॥ ౧౫ ॥ ఉత్థితా మేదినీం భిత్త్వా క్షేత్రే హలముఖక్షతే । పద్మరేణునిభైః కీ
ర్ణా శుభైః కేదారపాంసుభిః ॥ ౧౬ ॥ విక్రాన్తస్యార్యశీలస్య సంయుగేష్వనివర్తినః । స్నుషా దశరథస్యైషా జ్యే
ష్ఠా రాజ్ఞో యశస్వినీ ॥ ౧౭ ॥ ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య రామస్య విదితాత్మనః । ఇయం సా దయితా భార్యా రాక్షసీవశ
మాగతా ॥ ౧౮ ॥ సర్వాన్భోగాన్పరిత్యజ్య భర్తృస్నేహబలాత్కృతా । అచిన్తయిత్వా దుఃఖాని ప్రవిష్టా ని
ర్జనం వనమ్ ॥ ౧౯ ॥ సన్తుష్టా ఫలమూలేన భర్తృశుశ్రూషణే రతా । యా పరాం భజతే ప్రీతిం వనేఽపి భవనే య
థా ॥ ౨౦ ॥ సేయం కనకవర్ణాఙ్గీ నిత్యం సుస్మితభాషిణీ । సహతే యాతనామేతామనర్థానామభాగినీ ॥ ౨౧
ఇమాం తు శీలసమ్పన్నాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి రాఘవః । రావణేన ప్రమథితాం ప్రపామివ పిపాసితః ॥ ౨౨ ॥ అస్యా నూ
నం పునర్లాభాద్రాఘవః ప్రీతిమేష్యతి । రాజా రాజ్యపరిభ్రష్టః పునః ప్రాప్యేవ మేదినీమ్ ॥ ౨౩ ॥ కామభో
గైః పరిత్యక్తా హీనా బన్ధుజనేన చ । ధారయత్యాత్మనో దేహం తత్సమాగమకాఙ్క్షిణీ ॥ ౨౪ ॥ నైషా పశ్యతి రాక్ష
స్యో నైతాన్పుష్పఫలద్రుమాన్ । ఏకస్థహృదయా నూనం రామమేవానుపశ్యతి ॥ ౨౫ ॥ భర్తా నామ పరం నార్యా

భూషణంభూషణాదపి । ఏషాతురహితా తేన భూషణార్హానశోభతే॥ ౨౬ ॥ దుష్కరంకురుతే రామో హీనో య
దనయాప్రభుః । ధారయత్యాత్మనో దేహం నదుఃఖేనావసీదతి ॥ ౨౭ ॥ ఇమామసితకేశాన్తాం శతపత్రనిభే
క్షణామ్ । సుఖార్హాందుఃఖితాందృష్ట్వా మమాపివ్యథితంమనః ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ క్షితిక్షమాపుష్కర సన్నిభాక్షీ
యారక్షితా రాఘవలక్ష్మణాభ్యామ్ । సారాక్షసీభిర్వికృతేక్షణాభి స్సంరక్ష్యతేసంప్రతివృక్షమూలే ॥ ౨౯ ॥ హి
మహతనళినీవనష్టశోభావ్యసనపరంపరయానిపీడ్యమానా । సహచరరహితేవచక్రవాకీజనకసుతా కృపణాందశాం
ప్రపన్నా ॥ ౩౦ ॥ అస్యాహిపుష్పావనతాగ్రశాఖాశ్శోకందృఢంవైజనయత్యశోకాః। హిమవ్యపాయేనచమంద
రశ్మి రభ్యుత్థితోనైకసహస్రరశ్మిః ॥ ౩౧ ॥ ఇత్యేవమర్థంకపిరన్వవేక్ష్య సీతేయమిత్యేవనివిష్టబుద్ధిః । సంశ్రిత్యతస్మి
న్నిషసాదవృక్షే బలీహరీణాం ప్రవరస్తరస్వీ ॥ ౩౨ ॥ ఇతిశ్రీమత్సున్దరకాండే షోడశస్సర్గః ॥ ౬౦౦ ॥ ౧౨౦౦॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతఃకుముదషండాభో నిర్మలానిర్మలంస్వయమ్ । ప్రజగామనభశ్చంద్రో
హంసోనీలమివోదకమ్ ॥ ౧ ॥ సాచివ్యమివకుర్వంత్స ప్రభయానిర్మలప్రభః । చంద్రమారశ్మిభిశ్శీతై స్సిషేవే
పవనాత్మజమ్ ॥ ౨ ॥ సదదర్శతతస్సీతాం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్ । శోకభారైరివన్యస్తాం భారైర్నావమి
వాంభసి ॥ ౩ ॥ దిదృక్షమాణో వైదేహీం హనూమాన్మారుతాత్మజః । సదదర్శావిదూరస్థా రాక్షసీర్ఘోరదర్శ
నాః ॥ ౪ ॥ ఏకాక్షీమేకకర్ణాంచ కర్ణప్రావరణాంతథా । అకర్ణాంశంకుకర్ణాంచమస్తకోచ్ఛ్వాసనాసికాం॥
అతికాయోత్తమాంగీంచ తనుదీర్ఘశిరోధరామ్ । ధ్వస్తకేశీంతథాకేశీం కేశకంబళధారిణీమ్ ॥ ౬ ॥ లంబకర్ణల
లాటాంచ లంబోదరపయోధరామ్ । లంబోష్ఠీంచుబుకోష్ఠీంచ లంబాస్యాంలంబజానుకామ్ ॥ ౭ ॥ హ్రస్వాందీ
ర్ఘాంతథాకుబ్జాం వికటాంవామనాంతథా । కరాళాంభుగ్నవక్త్రాంచ పింగాక్షీంవికృతాననామ్ ॥ ౮ ॥ వి
కృతాఃపింగళాఃకాళీః క్రోధనాఃకలహప్రియాః । కాలాయసమహాశూల కూటముద్గరధారిణీః ॥ ౯ ॥ వరాహ
మృగశార్దూల మహిషాజశివాముఖీః । గజోష్ట్రహయపాదీశ్చ నిఖాతశిరసోపరాః ॥ ౧౦ ॥ ఏకహస్తైకపాదాశ్చ
ఖరకర్ణ్యశ్వకర్ణికాః । గోకర్ణీర్హస్తికర్ణీశ్చహరికర్ణీస్తథాపరాః ॥ ౧౧ ॥ అనాసాఅతినాసాశ్చతిర్యఙ్నా
సావినాసికాః । గజసన్నిభనాసాశ్చ లలాటోచ్ఛ్వాసనాసికాః ॥ ౧౨ ॥ హస్తిపాదామహాపాదా గోపాదాఃపా
దచూళికాః । అతిమాత్రశిరోగ్రీవా అతిమాత్రకుచోదరీః ॥ ౧౩ ॥ అతిమాత్రాస్యనేత్రాశ్చ దీర్ఘజిహ్వానఖాస్త
థా । అజాముఖీర్హస్తిముఖీర్గోముఖీస్సూకరీముఖీః ॥ ౧౪ ॥ హయోష్ట్రఖరవక్త్రాశ్చ రాక్షసీర్ఘోరదర్శనాః।శూ
లముద్గరహస్తాశ్చ క్రోధనాఃకలహప్రియాః ॥ ౧౫ ॥ కరాళాధూమ్రకేశీశ్చ రాక్షసీర్వికృతాననాః । పిబంతీస్స
తతంపానం సదామాంససురాప్రియాః ॥ ౧౬ ॥ మాంసశోణితదిగ్ధాంగీ ర్మాంసశోణితభోజనాః । తాదదర్శకపి
శ్రేష్ఠో రోమహర్షణదర్శనాః ॥ ౧౭ ॥ స్కంధవంతముపాసీనాఃపరివార్యవనస్పతిమ్ । తస్యాధస్తాచ్చతాందేవీం
రాజపుత్రీమనిందితామ్ ॥ ౧౮ ॥ లక్షయామాసలక్ష్మీవాన్హనూమాన్జనకాత్మజామ్ । నిష్ప్రభాంశోకసంతప్తాంమ
లసంకులమూర్ధజామ్ ॥ ౧౯ ॥ క్షీణపుణ్యాంచ్యుతాంభూమౌ తారాంనిపతితామివ । చారిత్రవ్యపదేశాఢ్యాం
భర్తృదర్శనదుర్గతామ్ ॥ ౨౦ ॥ భూషణైరుత్తమైర్హీనాం భర్తృవాత్సల్యభూషణామ్ । రాక్షసాధిపసంరు
ద్ధాం బంధుభిశ్చవినాకృతామ్ ॥ ౨౧ ॥ వియూథాంసింహసంరుద్ధాం బద్ధాంగజవధూమివ । చంద్రలేఖాంప
యోదాంతే శారదాభ్రైరివావృతామ్ ॥ ౨౨ ॥ క్లిష్టరూపామసంస్పర్శా దయుక్తామివవల్లకీమ్ । సీతాంభర్తృ
వశేయుక్తా మయుక్తాంరాక్షసీవశే ॥ ౨౩ ॥ అశోకవనికామధ్యే శోకసాగరమాప్లుతామ్ । తాభిఃపరివృతాంత
త్ర సగ్రహామివరోహిణీమ్ ॥ ౨౪ ॥ దదర్శహనుమాన్దేవీంలతాంకుసుమితామివ । సామలేనచదిగ్ధాంగీ వపుషాచా

వ్యలంకృతా ॥ ౨౫ ॥ మృణాలీపంకదిగ్ధేవ విభాతి న విభాతి చ । మలినేన తు వస్త్రేణ పరిక్లిష్టేన భామినీమ్ ॥ ౨౬ ॥ సంవృతాం మృగశాబాక్షీం దదర్శ హనుమాన్కపిః । తాం దేవీం దీనవదనామదీనాం భర్తృతేజసా ॥ ౨౭ ॥ రక్షితాం స్వేన శీలేన సీతామసితలోచనామ్ । తాం దృష్ట్వా హనుమాన్సీతాం మృగశాబనిభేక్షణామ్ ॥ ౨౮ ॥ మృగకన్యామివ త్రస్తాం వీక్షమాణాం సమంతతః । దహంతీమివ నిశ్వాసైర్వృక్షాన్పల్లవధారిణః ॥ ౨౯ ॥ సంఘాతమివ శోకానాం దుఃఖస్యోర్మిమివోత్థితామ్ । తాం క్షమాం సువిభక్తాంగీం వినాభరణశోభినీమ్ ॥ ౩౦ ॥ ప్రహర్షమతులం లేభే మారుతిః ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్ । హర్షజాని చ సోఽశ్రూణి తాం దృష్ట్వా మదిరేక్షణామ్ ॥ ౩౧ ॥ ముమోచ హనుమాంస్తత్ర నమశ్చక్రే చ రాఘవమ్ । నమస్కృత్వా స రామాయ లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్ ॥ ౩౨ ॥ సీతాదర్శనసంహృష్టో హనూమాన్సంవృతోఽభవత్ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే సప్తదశస్సర్గః ॥ ౫౦౩ ॥ ౧౦౦౬౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా విప్రేక్షమాణస్య వనం పుష్పితపాదపమ్ । విచిన్వతశ్చ వైదేహీం కించిచ్ఛేషా నిశాభవత్ ॥ ౧ ॥ షడంగవేదవిదుషాం క్రతుప్రవరయాజినామ్ । శుశ్రావ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ విరాత్రే బ్రహ్మరక్షసామ్ ॥ ౨ ॥ అథ మంగళవాదిత్రైశ్శబ్దైశ్శ్రోత్రమనోహరైః । ప్రాబుధ్యత మహాబాహుర్దశగ్రీవో మహాబలః ॥ ౩ ॥ విబుధ్య తు యథాకాలం రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ । స్రస్తమాల్యాంబరధరో వైదేహీమన్వచింతయత్ ॥ ౪ ॥ భృశం నియుక్తస్తస్యాం చ మదనేన మదోత్కటః । న స తం రాక్షసః కామం శశాకాత్మని గూహితుమ్ ॥ ౫ ॥ స సర్వాభరణైర్యుక్తో బిభ్రచ్ఛ్రియమనుత్తమామ్ । తాం నగైర్బహుభిర్జుష్టాం సర్వపుష్పఫలోపగైః ॥ ౬ ॥ వృతాం పుష్కరిణీభిశ్చ నానాపుష్పోపశోభితామ్ । సదామదైశ్చ విహగైర్విచిత్రాం పరమాద్భుతైః ॥ ౭ ॥ ఈహామృగైశ్చ వివిధైర్జుష్టాం దృష్టిమనోహరైః । వీథీస్సంప్రేక్షమాణశ్చ మణికాంచనతోరణాః ॥ ౮ ॥ నానామృగగణాకీర్ణాం ఫలైః ప్రపతితైర్వృతామ్ । అశోకవనికామేవ ప్రావిశత్సంతతద్రుమామ్ ॥ ౯ ॥ అంగనాశతమాత్రం తు తం వ్రజంతమనువ్రజత్ । మహేంద్రమివ పౌలస్త్యం దేవగంధర్వయోషితః ॥ ౧౦ ॥ దీపికాః కాంచనీః కాశ్చిజ్జగృహుస్తత్ర యోషితః । వాలవ్యజనహస్తాశ్చ తాళవృంతాని చాపరాః ॥ ౧౧ ॥ కాంచనైరపి భృంగారైర్జహ్రుస్సలిలమగ్రతః । మండలాగ్రాన్బ్రసీశ్చైవ గృహ్యాన్యాః పృష్ఠతో యయుః ॥ ౧౨ ॥ కాచిద్రత్నమయీం పాత్రీం పూర్ణాం పానస్య భామినీ । దక్షిణా దక్షిణేనైవ తదా జగ్రాహ పాణినా ॥ ౧౩ ॥ రాజహంసప్రతీకాశం ఛత్రం పూర్ణశశిప్రభమ్ । సౌవర్ణదండమపరా గృహీత్వా పృష్ఠతో యయౌ ॥ ౧౪ ॥ నిద్రామదపరీతాక్ష్యో రావణస్యోత్తమాః స్త్రియః । అనుజగ్ముః పతిం వీరం ఘనం విద్యుల్లతా ఇవ ॥ ౧౫ ॥ వ్యావిద్ధహారకేయూరాస్సమామృదితవర్ణకాః । సమాగళితకేశాంతాస్సస్వేదవదనాస్తదా ॥ ౧౬ ॥ ఘూర్ణంత్యో మదశేషేణ నిద్రయా చ శుభాననాః । స్వేదక్లిష్టాంగకుసుమాస్సుమాల్యాకులమూర్ధజాః ॥ ౧౭ ॥ ప్రయాంతం నైరృతపతిం నార్యో మదిరలోచనాః । బహుమానాచ్చ కామాచ్చ ప్రియా భార్యాస్తమన్వయుః ॥ ౧౮ ॥ స చ కామపరాధీనః పతిస్తాసాం మహాబలః । సీతాసక్తమనా మందో మదాంచితగతిర్బభౌ ॥ ౧౯ ॥ తతః కాంచీనినాదం చ నూపురాణాం చ నిస్వనమ్ । శుశ్రావ పరమస్త్రీణాం స కపిర్మారుతాత్మజః ॥ ౨౦ ॥ తం చాప్రతిమకర్మాణమచింత్యబలపౌరుషమ్ । ద్వారదేశమనుప్రాప్తం దదర్శ హనుమాన్కపిః ॥ ౨౧ ॥ దీపికాభిరనేకాభిస్సమంతాదవభాసితమ్ । గంధతైలావసిక్తాభిర్ధ్రియమాణాభిరగ్రతః ॥ ౨౨ ॥ కామదర్పమదైర్యుక్తం జిహ్మతామ్రాయతేక్షణమ్ । సమక్షమివ కందర్పమపవిద్ధశరాసనమ్ ॥ ౨౩ ॥ మథితామృతఫేనాభమరజోవస్త్రముత్తమమ్ । సలీలమనుకర్షంతం విస్రస్తం సక్తమంగదే ॥ ౨౪ ॥ తం పత్రవిటపే లీనః పత్రపుష్పఘనావృతః । సమీపమివ సంక్రాంతం నిధ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౨౫ ॥

అవేక్షమాణస్తతతో దదర్శకపికుంజరః । రూపయౌవనసంపన్నా రావణస్యవరస్త్రియః ॥ ౨౬ ॥ తాభిఃపరివృతో
రాజా సురూపాభిర్మహాయశాః ; తన్మృగద్విజసంఘుష్టం ప్రవిష్టఃప్రమదావనమ్ ॥ ౨౭ ॥ క్షీబోవిచిత్రాభరణ
శ్శంకుకర్ణోమహాబలః । తేనవిశ్రవసఃపుత్ర స్సదృష్టోరాక్షసాధిపః ॥ ౨౮ ॥ వృతఃపరమనారీభి స్తారాభిరివచంద్ర
మాః । తందదర్శమహాతేజా స్తేజోవంతంమహాకపిః ॥ ౨౯ ॥ రావణోయంమహాబాహు రితిసంచింత్యవానరః ।
(సోయమద్యపురాశేతేపురమధ్యేగృహోత్తమే)॥ ౩౦ ॥ అవప్లుతోమహాతేజాహనూమాన్మారుతాత్మజః । సతథా
ప్యుగ్రతేజా స్సన్నిర్ధూత స్తస్యతేజసా ॥ ౩౧ ॥ పత్రగుహ్యాంతరేసక్తో హనూమాంత్సంవృతోభవత్ । సతామసి
తకేశాంతాం సుశ్రోణీం సంహత స్తనీమ్ ॥ ౩౨ ॥ దిదృక్షురసితాపాంగాముపావర్తతరావణః ॥ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమ
త్సుందరకాండే ఉష్టాదశస్సర్గః ॥ ౪౦౬ ॥ ౮౧౨ ॥ **********************************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తస్మిన్నేవతతఃకాలే రాజపుత్రీత్వనిందితా । రూపయౌవనసంపన్నంభూ
షణోత్తమభూషితమ్ ॥ ౧ ॥ తతోదృష్ట్వైవవైదేహీ రావణంరాక్షసాధిపం । ప్రావేపతవరారోహా ప్రవాతేకద
ళీయథా ॥ ౨ ॥ ఆచ్ఛాద్యోదరమూరుభ్యాం బాహుభ్యాంచపయోధరౌ । ఉపవిష్టావిశాలాక్షీ రుదంతీ వరవర్ణి
నీ ॥ ౩ ॥ దశగ్రీవస్తువైదేహీం రక్షితాంరాక్షసీగణైః । దదర్శసీతాందుఃఖార్తాం నావంసన్నామివార్ణవే ॥ ౪ ॥
అసంవృతాయామాసీనాం ధరణ్యాంసంశితవ్రతామ్ । ఛిన్నాంప్రపతితాంభూమౌ శాఖామివవనస్పతేః ॥ మల
మండనచిత్రాంగీం మండనార్హామమండితామ్ । మృణాలీపంకదిగ్ధేవ విభాతినవిభాతిచ ॥ ౬ ॥ సమీపంరాజసింహ
స్య రామస్యవిదితాత్మనః । సంకల్పహయసంయుక్తై ర్యాంతీమివమనోరథైః ॥ ౭ ॥ శుష్యంతీంరుదతీమేకాం
ధ్యానశోకపరాయణామ్ । దుఃఖస్యాంతమపశ్యంతీం రామాంరామమనువ్రతామ్ ॥ ౮ ॥ వేష్టమానాంతథావి
ష్టాంపన్నగేంద్రవధూమివ । ధూప్యమానాంగ్రహేణేవ రోహిణీంధూమకేతునా ॥ ౯ ॥ వృత్తశీలకులేజాతామా
చారవతిధార్మికే । పునస్సంస్కారమాపన్నాం జాతామివచదుష్కులే ॥ ౧౦ ॥ అభూతేనాపవాదేన కీర్తింనిప
తితామివ । ఆమ్నాయానామయోగేన విద్యాంప్రశిథిలామివ ॥ ౧౧ ॥ సన్నామివమహాకీర్తిం శ్రద్ధామివవిమా
నితామ్ । ప్రజ్ఞామివపరిక్షీణామాశాంప్రతిహతామివ ॥ ౧౨ ॥ ఆయతీమివవిధ్వస్తా మాజ్ఞాంప్రతిహతామివదీ
ప్తామివదిశంకాలే పూజామపహృతామివ ॥ ౧౩ ॥ పద్మినీమివవిధ్వస్తాం హతశూరాంచమూమివ । ప్రభామివ
తమోధ్వస్తా ముపక్షీణామివాపగామ్ ॥ ౧౪ ॥ వేదీమివపరామృష్టాం శాన్తామగ్నిశిఖామివ । పౌర్ణమాసీమివని
శాం రాహుగ్రస్తేందుమండలామ్ ॥ ౧౫ ॥ ఉత్కృష్టపర్ణకమలాంవిత్రాసితవిహంగమామ్ । హస్తిహస్తపరామృ
ష్టా మాకులాంపద్మినీమివ ॥ ౧౬ ॥ పతిశోకాతురాం శుష్కాం నదీంవిస్రావితామివ । పరయామృజయాహీనాం
కృష్ణపక్షనిశామివ ॥ ౧౭ ॥ సుకుమారీంసుజాతాంగీం రత్నగర్భగృహోచితామ్ । తప్యమానామివోష్ణేన మృ
ణాళీమచిరోద్ధృతామ్ ॥ ౧౮ ॥ గృహీతామాళికాంస్తమ్భే యూథపేన వినాకృతామ్ । నిశ్వసంతీంసుదుఃఖా
ర్తాం గజరాజవధూమివ ॥ ౧౯ ॥ ఏకయాదీర్ఘయావేణ్యా శోభమానామయత్నతః । నీలయానీరదాపాయే వన
రాజ్యామహీమివ ॥ ౨౦ ॥ ఉపవాసేనశోకేన ధ్యానేనచభయేనచ । పరిక్షీణాంకృశాందీనా మల్పాహారాంతపో
ధనామ్ ॥ ౨౧ ॥ ఆయాచమానాందుఃఖార్తాం ప్రాంజలిందేవతామివ । భావేనరఘుముఖ్యస్య దశగ్రీవపరాభ
వమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఓమ్ ॥ సమీక్షమాణాంరుదతీమనిందితాంసుపక్ష్మతామ్రాయతశుక్లలోచనామ్ । అనువ్రతాంరా
మమతీవమైథిలీం ప్రలోభయామాసవధాయరావణః ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకోనవింశ
స్సర్గః ॥ ౩౯ ॥ ౬౨౮౦ ॥ **************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతాంపతివ్రతాందీనాం నిరానందాంతపస్వినీమ్ । సాకారైర్మధురైర్వా
క్యైర్న్యదర్శయత రావణః ॥ ౧ ॥ మాందృష్ట్వానాగనాసోరు గూహమానా స్తనోదరమ్ । అదర్శనమివాత్మానంభ
యాన్నేతుంత్వమిచ్ఛసి ॥ ౨ ॥ కామయేత్వాంవిశాలాక్షి బహుమన్యస్వమాంప్రియే । సర్వాంగగుణసంపన్నేస
ర్వలోకమనోహరే ॥ ౩ ॥ నేహకేచిన్మనుష్యావా రాక్షసాఃకామరూపిణః । వ్యపసర్పతుతేసీతే భయంమత్త
స్సముత్థితం ॥ ౪ ॥ స్వధర్మోరక్షసాంభీరుసర్వథైవనసంశయః। గమనంవాపరస్త్రీణాంహరణంసం ప్రమథ్యవా॥౫॥
ఏవంచైతదకామాంతు నత్వాంస్ప్రక్ష్యామిమైథిలి । కామంకామశ్శరీరేమే యథాకామంప్రవర్తతామ్ ॥౬॥
దేవినేహభయంకార్యం మయివిశ్వసిహిప్రియే । ప్రణయస్వచతత్త్వేన మైవంభూశ్శోకలాలసా ॥ ౭ ॥ ఏకవేణీధ
రాశయ్యా ధ్యానంమలినమంబరమ్ । అస్థానేప్యుపవాసశ్చ నైతాన్యౌపయికానితే ॥ ౮ ॥ విచిత్రాణిచమాల్యా
ని చందనాన్యగరూణిచ । వివిధానిచ వాసాంసి దివ్యాన్యాభరణానిచ ॥ ౯ ॥ మహార్హాణిచ పానాని శయనా
న్యాసనానిచ । గీతంనృత్తంచవాద్యంచ లభమాంప్రాప్యమైథిలి ॥ ౧౦ ॥ స్త్రీరత్నమసిమైవంభూః కురుగాత్రేషు
భూషణమ్ । మాంప్రాప్యతుకథంనుస్యాస్త్వమనర్హాసువిగ్రహే॥ ౧౧ ॥ ఇదంతేచారుసంజాతం యౌవనంవ్యతివ
ర్తతే । యదతీతంపునర్నైతి స్రోతశ్శీఘ్రమపామివ ॥ ౧౨ ॥ త్వాంకృత్వోపరతోమన్యే రూపకర్తాసవిశ్వసృ
క్ । నహిరూపోపమాహ్యన్యా తవాస్తిశుభదర్శనే ॥ ౧౩ ॥ త్వాంసమాసాద్య వైదేహి రూపయౌవనశాలినీమ్ ।
కఃపుమానతివర్తేత సాక్షాదపిపితామహః ॥ ౧౪ ॥ (రామస్త్వత్సంగ్రహాద్దేవి దేవలోకేషుచశ్రుతః । సీతా
భర్తేతిమాన్యోభూన్నృణాంభువివిశేషతః ॥ ౧౫॥)యద్యత్పశ్యామితేగాత్రం శీతాంశుసదృశాననే । తస్మింస్త
స్మిన్పృథుశ్రోణి చక్షుర్మమనిబధ్యతే ॥ ౧౬ ॥ భవమైథిలిభార్యామే మోహమేనంవిసర్జయ । బహ్వీనాముత్త
మస్త్రీణా మాహృతానామితస్తతః ॥ ౧౭ ॥ సర్వాసామేవభద్రంతే మమాగ్రమహిషీభవ। లోకేభ్యోయాని
రత్నాని సంప్రమథ్యాహృతానివై॥ ౧౮ ॥ తానిమేభీరుసర్వాణి రాజ్యంచైతదహంచతే। విజిత్యపృథివీంసర్వాం
నానానగరమాలినీమ్ ॥ ౧౯ ॥ జనకాయప్రదాస్యామి తవహేతోర్విలాసిని । నేహపశ్యామిలోకేన్యం యోమే
ప్రతిబలోభవేత్ ॥౨౦ ॥ పశ్యమేసుమహద్వీర్య మప్రతిద్వంద్వమాహవే । అసకృత్సంయుగేభగ్నా మయావిమృది
తధ్వజాః ॥ ౨౧ ॥ అశక్తాఃప్రత్యనీకేషు స్థాతుంమమసురాసురాః । ఇచ్ఛమాంక్రియతామద్య ప్రతికర్మతవోత్త
మమ్ ౨౨ ॥ సప్రభాణ్యవసజ్జంతాం తవాంగేభూషణానిచ । సాధుపశ్యామితేరూపం సంయుక్తంప్రతికర్మణా ॥
ప్రతికర్మాభిసంయుక్తా దాక్షిణ్యేన వరాననే । భుంక్ష్వభోగాన్యథాకామంపిబభీరురమస్వచ ॥ ౨౪ ॥ యథేష్టం
చప్రయచ్ఛత్వం పృథివీంవాధనానిచ । లలస్వమయివిస్రబ్ధా ధృష్టమాజ్ఞాపయస్వచ ॥ ౨౫ ॥ మత్ప్రభావాల్ల
లంత్యాశ్చ లలంతాంబాంధవాస్తవ । బుద్ధింమమానుపశ్యత్వం శ్రియంభద్రేయశశ్చమే ॥ ౨౬ ॥ కింకరిష్యసిరా
మేణ సుభగేచీరవాససా । నిక్షిప్తవిజయోరామో గతశ్రీర్వనగోచరః ॥ ౨౭ ॥ వ్రతీస్థండిలశాయీచ శంకేజీ
వతివానవా । నహివైదేహిరామస్త్వాం ద్రష్టుంవాప్యుపలప్స్యతే ॥ ౨౮ ॥ పురోబలాకైరసితైర్మేఘైర్జ్యోత్స్నా
మివావృతామ్ ।నచాపిమమహస్తాత్త్వాంప్రాప్తుమర్హతిరాఘవః ॥ ౨౯ ॥ హిరణ్యకశిపుఃకీర్తి మింద్రహస్తగతా
మివ। చారుస్మితేచారుదతి చారునేత్రేవిలాసిని ॥ ౩౦ ॥ మనోహరసిమేభీరుసుపర్ణఃపన్నగంయథా । క్లిష్టకౌశే
యవసనాం తన్వీమప్యనలంకృతామ్ ॥ ౩౧ ॥ త్వాందృష్ట్వాస్వేషుదారేషు రతింనోపలభామ్యహమ్। అంతఃపుర
నివాసిన్యస్స్త్రియస్సర్వగుణాన్వితాః ॥ ౩౨ ॥ యావంత్యోమమసర్వాసా మైశ్వర్యంకురుజానకి। మమహ్యా
సితకేశాంతే త్రైలోక్యప్రవరాస్స్త్రియః ॥ ౩౩ ॥ తాస్త్వాంపరిచరిష్యంతి శ్రియమప్సరసోయథా । యానివై

శ్రవణసుఖైరభ్రాన్నివచనానివ ॥ ౩౪ ॥ తానిలోకాంశ్చ సుశ్రోణి మాం చ భుంక్ష్వ యథాసుఖమ్ । న రామస్తప
సా దేవి న బలేన న విక్రమైః ॥ ౩౫ ॥ న ధనేన మయా తుల్యస్తేజసా యశసాపి వా ॥ ఓమ్ ॥ పిబ విహర రమస్వ భు
ఙ్క్ష్వ భోగాన్ధననిచయం ప్రదిశామి మేదినీం చ । మయి లల లలనే యథాసుఖం త్వం త్వయి చ సమేత్య లలంతు బాంధవా
స్తే ॥ ౩౬ ॥ కుసుమితతరుజాలసంతతాని భ్రమరయుతాని సముద్రతీరజాని । కనకవిమలహారభూషితాంగి వి
హర మయా సహ భీరు కాననాని ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే వింశస్సర్గః ॥ ౨౧౨ ॥ ౪౨౪౦ ॥***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సీతా రౌద్రస్య రక్షసః । ఆర్తా దీనస్వరా దీనం ప్ర
త్యువాచ తతశ్శనైః ॥ ౧ ॥ దుఃఖార్తా రుదతీ సీతా వేపమానా తపస్వినీ । చింతయంతీ వరారోహా పతిమేవ పతివ్రతా ॥
తృణమంతరతః కృత్వా ప్రత్యువాచ శుచిస్మితా । నివర్తయ మనో మత్తస్స్వజనే క్రియతాం మనః ॥ ౩ ॥ న మాం
ప్రార్థయితుం యుక్తం సుసిద్ధిమివ పాపకృత్ । అకార్యం న మయా కార్యమేకపత్న్యా విగర్హితమ్ ॥ ౪ ॥ కులం సం
ప్రాప్తయా పుణ్యం కులే మహతి జాతయా । ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ రావణం తం యశస్వినీ ॥ ౫ ॥ రాక్షసం పృష్ఠతః
కృత్వా భూయో వచనమబ్రవీత్ । నాహమౌపయికీ భార్యా పరభార్యా సతీ తవ ॥ ౬ ॥ సాధు ధర్మమవేక్షస్వ
సాధు సాధువ్రతం చర । యథా తవ తథాన్యేషాం దారా రక్ష్యా నిశాచర ॥ ౭ ॥ ఆత్మానముపమాం కృత్వా స్వేషు
దారేషు రమ్యతామ్ । అతుష్టం స్వేషు దారేషు చపలం చలితేంద్రియమ్ ॥ ౮ ॥ నయంతి నికృతిప్రజ్ఞం పరదారాః
పరాభవమ్ । ఇహ సంతో న వా సంతి సతో వా నానువర్తసే ॥ ౯ ॥ తథా హి విపరీతా తే బుద్ధిరాచారవర్జితా । వచో
మిథ్యా ప్రణీతాత్మా పథ్యముక్తం విచక్షణైః ॥ ౧౦ ॥ రాక్షసానామభావాయ త్వం వా న ప్రతిపద్యసే । అకృతా
త్మానమాసాద్య రాజానమనయే రతమ్ ॥ ౧౧ ॥ సమృద్ధాని వినశ్యంతి రాష్ట్రాణి నగరాణి చ । తథేయం త్వాం సమా
సాద్య లంకా రత్నౌఘసంకులా ॥ ౧౨ ॥ అపరాధాత్తవైకస్య నచిరాద్వినశిష్యతి । స్వకృతైర్హన్యమానస్య రావ
ణాదీర్ఘదర్శినః ॥ ౧౩ ॥ అభినందంతి భూతాని వినాశే పాపకర్మణః । ఏవం త్వాం పాపకర్మాణం వక్ష్యంతి నికృ
తా జనాః ॥ ౧౪ ॥ దిష్ట్యైతద్వ్యసనం ప్రాప్తో రౌద్ర ఇత్యేవ హర్షితాః । శక్యా లోభయితుం నాహమైశ్వర్యేణ ధనే
న వా ॥ ౧౫ ॥ అనన్యా రాఘవేణాహం భాస్కరేణ ప్రభా యథా । ఉపధాయ భుజం తస్య లోకనాథస్య సత్కృతమ్ ॥
కథం నామోపధాస్యామి భుజమన్యస్య కస్యచిత్ । అహమౌపయికీ భార్యా తస్యైవ వసుధాపతేః ॥ ౧౭ ॥ వ్రత
స్నాతస్య విప్రస్య విద్యేవ విదితాత్మనః । సాధు రావణ రామేణ మాం సమానయ దుఃఖితామ్ ॥ ౧౮ ॥ వనే వాశిత
యా సార్ధం కరేణ్వేవ గజాధిపమ్ । మిత్రమౌపయికం కర్తుం రామస్స్థానం పరీప్సతా ॥ ౧౯ ॥ వధం చానిచ్ఛతా ఘో
రం త్వయాసౌ పురుషర్షభః । విదితస్స హి ధర్మజ్ఞశ్శరణాగతవత్సలః ॥ ౨౦ ॥ తేన మైత్రీ భవతు తే యది జీవితుమి
చ్ఛసి । ప్రసాదయస్వ త్వం చైనం శరణాగతవత్సలమ్ ॥ ౨౧ ॥ మాం చాస్మై ప్రయతో భూత్వా నిర్యాతయితుమ
ర్హసి । ఏవం హి తే భవేత్స్వస్తి సంప్రదాయ రఘూత్తమే ॥ ౨౨ ॥ అన్యథా త్వం హి కుర్వాణో వధం ప్రాప్స్యసి రా
వణ । వర్జయేద్వజ్రముత్సృష్టం వర్జయేదంతకశ్చిరమ్ ॥ ౨౩ ॥ త్వద్విధం తు న సంక్రుద్ధో లోకనాథస్స రాఘవః ।
రామస్య ధనుషశ్శబ్దం శ్రోష్యసి త్వం మహాస్వనమ్ ॥ ౨౪ ॥ శతక్రతువిసృష్టస్య నిర్ఘోషమశనేరివ । ఇహ శీఘ్రం
సుపర్వాణో జ్వలితాస్యా ఇవోరగాః ॥ ౨౫ ॥ ఇషవో నిపతిష్యంతి రామలక్ష్మణలక్షణాః । రక్షాంసి పరినిఘ్నంతః
పుర్యామస్యాం సమంతతః ॥ ౨౬ ॥ అసంపాతం కరిష్యంతి పతంతః కంకవాససః । రాక్షసేంద్రమహాసర్పాం
త్స రామగరుడో మహాన్ ॥ ౨౭ ॥ ఉద్ధరిష్యతి వేగేన వైనతేయ ఇవోరగాన్ । అపనేష్యతి మాం భర్తా త్వత్తశ్శీఘ్ర
మరిందమః ॥ ౨౮ ॥ అసురేభ్యశ్శ్రియం దీప్తాం విష్ణుస్త్రిభిరివ క్రమైః । జనస్థానే హతస్థానే నిహతే రక్షసాం బలే ॥

అశక్తేన త్వయా రక్షః కృతమేతదసాధు వై। ఆశ్రమం తు తతశ్శూన్యం ప్రవిశ్య నరసింహయోః॥ ౩౦ ॥ గోచరం
గతయోర్భ్రాత్రోరపనీతా త్వయాధమ। నహి గన్ధముపాఘ్రాయ రామలక్ష్మణయోస్త్వయా॥ ౩౧ ॥ శక్యం స
న్దర్శనే స్థాతుం శునా శార్దూలయోరివ। తస్య తే విగ్రహే తాభ్యాం యుగగ్రహణమస్థిరమ్॥ ౩౨ ॥ వృత్రస్యేవే
న్ద్రబాహుభ్యాం బాహోరేకస్య నిగ్రహః। క్షిప్రం తవ స నాథో మే రామస్సౌమిత్రిణా సహ॥ ౩౩ ॥ తోయమల్ప
మివాదిత్యః ప్రాణానాదాస్యతే శరైః॥ ఓమ్॥ గిరిం కుబేరస్య గతోఽపయాయ వా సభాం గతో వా వరుణస్య రాజ్ఞః॥ అసం
శయం దాశరథేర్న మోక్ష్యసే మహాద్రుమః కాలహతోఽశనేరివ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే ఏకవింశస్సర్గః॥ ౧౧౫॥ ౨౩౦౦॥

శ్రీరామాయ నమః॥ ఓమ్॥ సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రాక్షసాధిపః। ప్రత్యువాచ తతస్సీ
తాం విప్రియం ప్రియదర్శనామ్॥ ౧ ॥ యథా యథా సాన్త్వయితా వశ్యః స్త్రీణాం తథా తథా। యథా యథా
ప్రియం వక్తా పరిభూతస్తథా తథా॥ ౨ ॥ సన్నియచ్ఛతి మే క్రోధం త్వయి కామస్సముత్థితః। ద్రవతో మార్గమాసా
ద్య హయానివ సుసారథిః॥ ౩ ॥ వామః కామో మనుష్యాణాం యస్మిన్కిల నిబధ్యతే। జనే తస్మింస్త్వనుక్రోశ
స్స్నేహశ్చ కిల జాయతే॥ ౪ ॥ ఏతస్మాత్కారణాన్న త్వాం ఘాతయామి వరాననే। వధార్హామవమానార్హాం
మిథ్యాప్రవ్రజితే రతామ్॥ ౫ ॥ పరుషాణీహ వాక్యాని యాని యాని బ్రవీషి మామ్। తేషు తేషు వధో యుక్త
స్తవ మైథిలి దారుణః॥ ౬ ॥ ఏవముక్త్వా తు వైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః। క్రోధసంరమ్భసంయుక్తస్సీతాము
త్తరమబ్రవీత్॥ ౭॥ ద్వౌ మాసౌ రక్షితవ్యౌ మే యోఽవధిస్తే మయా కృతః। తతశ్శయనమారోహ మమ త్వం వరవర్ణి
ని॥ ౮ ॥ ఊర్ధ్వం ద్వాభ్యాం తు మాసాభ్యాం భర్తారం మామనిచ్ఛతీమ్। మమ త్వాం ప్రాతరాశార్థమాలభన్తే
మహానసే॥ ౯ ॥ తాం తర్జ్యమానాం సమ్ప్రేక్ష్య రాక్షసేన్ద్రేణ జానకీమ్। దేవగన్ధర్వకన్యాస్తా విషేదుర్వికృతే
క్షణాః॥ ౧౦ ॥ ఓష్ఠప్రకారైరపరా వక్త్రనేత్రైస్తథాపరాః। సీతామాశ్వాసయామాసుస్తర్జితాం తేన రక్షసా॥
తాభిరాశ్వాసితా సీతా రావణం రాక్షసాధిపమ్। ఉవాచాత్మహితం వాక్యం వృత్తశౌణ్డీర్యగర్వితమ్॥ ౧౨॥ నూ
నం న తే జనః కశ్చిదస్తి నిశ్శ్రేయసే స్థితః। నివారయతి యో న త్వాం కర్మణోఽస్మాద్విగర్హితాత్॥ ౧౩ ॥ మాం హి ధ
ర్మాత్మనః పత్నీం శచీమివ శచీపతేః। త్వదన్యస్త్రిషు లోకేషు ప్రార్థయేన్మనసాపి కః॥ ౧౪ ॥ రాక్షసాధమ రామస్య
భార్యామమితతేజసః। ఉక్తవానసి యత్పాపం క్వ గతస్తస్య మోక్ష్యసే॥ ౧౫ ॥ యథా దృప్తశ్చ మాతంగశ్
శశశ్చ సహితో వనే। తథా ద్విరదవద్రామస్త్వం నీచ శశవత్స్మృతః॥ ౧౬ ॥ స త్వమిక్ష్వాకునాథం వై క్షిపన్నిహ
న లజ్జసే। చక్షుషోర్విషయం తస్య న తావదుపగచ్ఛసి॥ ౧౭ ॥ ఇమే తే నయనే క్రూరే విరూపే కృష్ణపింగళే। క్షి
తౌ న పతితే కస్మాన్మామనార్య నిరీక్షతః॥ ౧౮ ॥ తస్య ధర్మాత్మనః పత్నీం స్నుషాం దశరథస్య చ। కథం వ్యాహరతో
మాం తే న జిహ్వా వ్యవశీర్యతే॥ ౧౯ ॥ అసన్దేశాత్తు రామస్య తపసశ్చానుపాలనాత్। న త్వాం కుర్మి దశగ్రీవ భ
స్మ భస్మార్హతేజసా॥ ౨౦ ॥ నాపహర్తుమహం శక్యా త్వయా రామస్య ధీమతః। విధిస్తవ వధార్థాయ విహితో నా
త్ర సంశయః॥ ౨౧ ॥ శూరేణ ధనదభ్రాత్రా బలైస్సముదితేన చ। ఉపోహ్య రామం కస్మాద్ధి దారచౌర్యం త్వయా
కృతమ్॥ ౨౨ ॥ సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రాక్షసాధిపః। వివృత్య నయనే క్రూరే జానకీమన్వవైక్షత॥
నీలజీమూతసంకాశో మహాభుజశిరోధరః। సింహసత్త్వగతిః శ్రీమాన్ దీప్తజిహ్వోగ్రలోచనః॥ ౨౪ ॥ చలాగ్రము
కుటః ప్రాంశుశ్చిత్రమాల్యానులేపనః। రక్తమాల్యామ్బరధరస్తప్తాంగదవిభూషణః॥ ౨౫ ॥ శ్రోణీసూత్రేణ మ
హతా మేచకేన సుసంవృతః। అమృతోత్పాదనద్ధేన భుజగేనేవ మన్దరః॥ ౨౬ ॥ తాభ్యాం స పరిపూర్ణా
భ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః। శుశుభేఽచలసంకాశశ్శృంగాభ్యామివ మన్దరః॥ ౨౭ ॥ తరుణాదిత్యవర్ణా

భ్యాం కుండలాభ్యాంవిభూషితః । రక్తపల్లవపుష్పాభ్యా మశోకాభ్యామివాచలః ॥ ౨౮ ॥ సకల్పవృక్షప్రతిమో
వసంతఇవమూర్తిమాన్ । శ్మశానచైత్యప్రతిమో భూషితోపిభయంకరః ॥ ౨౯ ॥ అవేక్షమాణోవైదేహీం కో
పసంరక్తలోచనః । ఉవాచరావణస్సీతాం భుజంగఇవనిశ్వసన్ ॥ ౩౦ ॥ అనయేనాభిసంపన్న మర్థహీనమను
వ్రతే । నాశయామ్యహమద్యత్వాం సూర్యస్సంధ్యామివౌజసా ॥ ౩౧ ॥ ఇత్యుక్త్వామైథిలీంరాజా రావణశ్శ
త్రురావణః । సందిదేశతతస్సర్వా రాక్షసీర్ఘోరదర్శనాః ॥ ౩౨ ॥ ఏకాక్షీమేకకర్ణాంచకర్ణప్రావరణాంతథా।
గోకర్ణీంహస్తికర్ణీంచ లమ్బకర్ణీమకర్ణికామ్ ॥ ౩౩ ॥ హస్తిపద్యశ్వపద్యౌచ గోపాదీంపాదచూళికాం
ఏకాక్షీమేకపాదీంచ పృథుపాదామపాదికామ్ ॥ ౩౪ ॥ అతిమాత్రశిరోగ్రీవా మతిమాత్రకుచోదరీమ్ ।
అతిమాత్రాస్యనేత్రాంచ దీర్ఘజిహ్వామజిహ్వికామ్ ॥ ౩౫ ॥ అనాసికాంసింహముఖీం గోముఖీంసూకరీముఖీం।
యథామద్వశగాసీతా క్షిప్రంభవతిజానకీ ॥ ౩౬ ॥ తథాకురుతరాక్షస్య స్సర్వాఃక్షిప్రంసమేత్యచ । ప్రతిలో
మానులోమైశ్చ సామదానాదిభేదనైః ॥ ౩౭ ॥ ఆవర్జయతవైదేహీం దండస్యోద్యమనేనచ । ఇతిప్రతిసమా
దిశ్య రాక్షసేంద్రఃపునఃపునః ॥ ౩౮ ॥ కామమన్యుపరీతాత్మా జానకీంపర్యతర్జయత్ । ఉపగమ్యతతఃక్షిప్రం
రాక్షసీధాన్యమాలినీ ॥ ౩౯ ॥ పరిష్వజ్యదశగ్రీవ మిదంవచనమబ్రవీత్ । మయాక్రీడమహారాజ సీతయాకింత
వానయా ॥ ౪౦ ॥ వివర్ణయాకృపణయా మానుష్యారాక్షసేశ్వర । నూనమస్యామహారాజ నదివ్యాన్భోగస
త్తమాన్ ॥ ౪౧ ॥ విదధాత్యమరశ్రేష్ఠ స్తవబాహుబలార్జితాన్ । అకామాంకామయానస్యశరీరముపతప్యతే॥
ఇచ్ఛంతీంకామయానస్య ప్రీతిర్భవతిశోభనా । ఏవముక్తస్తురాక్షస్యా సముత్క్షిప్తస్తతోబలీ ॥ ౪౩ ॥ ప్రహసన్మే
ఘసంకాశో రాక్షసస్సన్యవర్తత । ప్రస్థితస్సదశగ్రీవః కమ్పయన్నివమేదినీమ్ ॥ ౪౪ ॥ జ్వలద్భాస్కరవర్ణా
భం ప్రవివేశనివేశనమ్ । దేవగంధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చసర్వశః ॥ ౪౫ ॥ పరివార్యదశగ్రీవం వివిశుస్తద్గృ
హోత్తమమ్ ॥ ఓమ్ ॥ సమైథిలీంధర్మపరామవస్థితాంప్రవేపమానాంపరిభర్త్స్యరావణః। విహాయసీతాంమదనే
నమోహిత స్స్వమేవవేశ్మప్రవివేశభాస్వరం ॥ ౪౬ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్వావింశస్సర్గః ॥ ౧౮॥౩౬౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్త్వామైథిలీంరాజారావణశ్శత్రురావణః। సందిశ్యచతతస్సర్వారా
క్షసీస్నిర్జగామహ ॥ ౧ ॥ నిష్క్రాంతేరాక్షసేంద్రేతు పునరంతఃపురంగతే । రాక్షస్యోభీమరూపాస్తా స్సీతాం
సమభిదుద్రువుః ॥ ౨ ॥ తతస్సీతాముపాగమ్యరాక్షస్యఃక్రోధమూర్ఛితాః । పరంపరుషయావాచా వైదేహీమి
దమబ్రువన్ ॥ ౩ ॥ పౌలస్త్యస్యవరిష్ఠస్యరావణస్యమహాత్మనః । దశగ్రీవస్యభార్యాత్వం సీతేనబహుమన్యసే॥౪
తతస్త్వేకజటానామరాక్షసీవాక్యమబ్రవీత్ । ఆమంత్ర్యక్రోధతామ్రాక్షీ సీతాంకరతలోదరీమ్ ॥ ౫ ॥ ప్రజా
పతీనాంషణ్ణాంతు చతుర్థోయఃప్రజాపతిః । మానసోబ్రహ్మణఃపుత్రఃపులస్త్యఇతివిశ్రుతః ॥ ౬ ॥పులస్త్యస్యతుతే
జస్వీ మహర్షిర్మానసస్సుతః । నామ్నాసవిశ్రవానామ ప్రజాపతిసమప్రభః ॥ ౭ ॥ తస్యపుత్రోవిశాలాక్షి రావణ
శ్శత్రురావణః । తస్యత్వంరాక్షసేంద్రస్యభార్యాభవితుమర్హసి ॥ ౮ ॥ మయోక్తంచారుసర్వాంగివాక్యం
కింనానుమన్యసే । తతోహరిజటానామ రాక్షసీవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ వివృత్యనయనేకోపా న్మార్జారసదృశే
క్షణా । యేనదేవాస్త్రయస్త్రింశద్దేవరాజశ్చనిర్జితాః ॥ ౧౦ ॥ తస్యత్వంరాక్షసేంద్రస్యభార్యాభవితుమ
ర్హసి । తతస్తుప్రఘసానామ రాక్షసీక్రోధమూర్ఛితా ॥ ౧౧ ॥ భర్త్సయంతీతదాఘోరమిదంవచనమబ్రవీత్ ।
వీర్యోత్సిక్తస్యశూరస్య సంగ్రామేష్వనివర్తినః ॥ ౧౨ ॥ బలినోవీర్యయుక్తస్య భార్యాత్వంకింనలప్స్యసే ।
ప్రియాంబహుమతాంభార్యాంత్యక్త్వారాజామహాబలః ॥ ౧౩ ॥ సర్వాసాంచమహాభాగాంత్వాముపైష్యతి

రావణః । సమృద్ధంస్త్రీసహస్రేణ నానారత్నోపశోభితమ్ ॥ ౧౪ ॥ అంతఃపురంసముత్సృజ్య త్వాముపైష్యతి
రావణః । అన్యాతువికటానామ రాక్షసీవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ అసకృద్దేవతాయుద్ధే నాగగంధర్వదానవాః ।
నిర్జితాస్సమరేయేన సతేపార్శ్వముపాగతః ॥ ౧౬ ॥ తస్యసర్వసమృద్ధస్య రావణస్యమహాత్మనః । కిమద్య
రాక్షసేంద్రస్య భార్యాత్వంనేచ్ఛసేఽధమే ॥ ౧౭ ॥ తతస్తాందుర్ముఖీనామ రాక్షసీవాక్యమబ్రవీత్ । యస్య
సూర్యోనతపతి భీతోయస్యచమారుతః ॥ ౧౮ ॥ నవాతిస్మాయతాపాంగే కింత్వంతస్యనతిష్ఠసి । పుష్పవృష్టించత
రవో ముముచుర్యస్యవైభయాత్ ॥ ౧౯ ॥ శైలాశ్చసుస్రువుఃపానీయం జలదాశ్చయదేచ్ఛతి । తస్యనైరృతరాజస్య
రాజరాజస్యభామిని ॥ ౨౦ ॥ కింత్వంనకురుషేబుద్ధిం భార్యార్థేరావణస్యహి । సాధుతేతత్త్వతోదేవికథితంసాధు
భామిని ॥ ౨౧ ॥ గృహాణసుస్మితేవాక్య మన్యథానభవిష్యసి ॥ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండే త్రయోవింశ
స్సర్గః ॥ ౫౭ ॥ ౧౧౩౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సీతాంసమస్తాస్తా రాక్షస్యోవికృతాననాః । పరుషంపరుషానార్యా ఊ
చుస్తాంవాక్యమప్రియమ్ ॥ ౧ ॥ కింత్వమంతఃపురేసీతే సర్వభూతమనోహరే । మహార్హశయనోపేతే నవాసమ
నుమన్యసే ॥ ౨ ॥ మానుషీమానుషస్యైవ భార్యాత్వంబహుమన్యసే । ప్రత్యాహరమనోరామా న్నత్వంజా
తుభవిష్యసి ॥ ౩ ॥ త్రైలోక్యవసుభోక్తారం రావణంరాక్షసేశ్వరమ్ । భర్తారముపసంగమ్య విహరస్వయథాసు
ఖమ్ ॥ ౪ ॥ మానుషీమానుషంతంతు రామమిచ్ఛసిశోభనే । రాజ్యాద్భ్రష్టమసిద్ధార్థం విక్లబంత్వమనిందితే ॥ ౫ ॥
రాక్షసీనాంవచశ్శ్రుత్వా సీతాపద్మనిభేక్షణా । నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యామిదంవచన మబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ య
దిదంలోకవిద్విష్ట ముదాహరతసంగతాః । నైతన్మనసికార్యంమే కిల్బిషంప్రతిభాతివః ॥ ౭ ॥ నమానుషీరాక్షస
స్య భార్యాభవితుమర్హతి । కామంఖాదతమాంసర్వా నకరిష్యామివోవచః ॥ ౮ ॥ దీనోవారాజ్యహీనోవా
యోమేభర్తాసమేగురుః । తంనిత్యమనురక్తాస్మి యథాసూర్యంసువర్చలా ॥ ౯ ॥ యథాశచీమహాభాగా శక్రం
సముపతిష్ఠతి । అరుంధతీవసిష్ఠంచ రోహిణీశశినంయథా ॥ ౧౦ ॥ లోపాముద్రాయథాగస్త్యం సుకన్యాచ్యవనం
యథా । సావిత్రీసత్యవంతంచ కపిలంశ్రీమతీయథా ॥ ౧౧ ॥ సౌదాసంమదయంతీవ కేశినీసగరంయథా । నైష
ధందమయంతీవ భైమీపతిమనువ్రతా ॥ ౧౨ ॥ తథాహమిక్ష్వాకువరంరామంపతిమనువ్రతా । సీతాయావచనంశ్రు
త్వా రాక్షస్యఃక్రోధమూర్ఛితాః ॥ ౧౩ ॥ భర్త్సయంతిస్మపరుషైః వాక్యైరావణచోదితాః । అవలీనస్సనిర్వా
క్యో హనూమాంచ్ఛింశుపాద్రుమే ॥ ౧౪ ॥ సీతాంసంతర్జయంతీస్తా రాక్షసీరశృణోత్కపిః । తామభిక్రమ్య
సంక్రుద్ధా వేపమానాంసమంతతః ॥ ౧౫ ॥ భృశంసంలిలిహుర్దీప్తా న్ప్రలంబాన్దశనచ్ఛదాన్ । ఊచుశ్చపరమ
క్రుద్ధాః ప్రగృహ్యాశుపరశ్వధాన్ ॥ ౧౬ ॥ నేయమర్హతిభర్తారం రావణంరాక్షసాధిపమ్ । సాభర్త్స్యమానాభీ
మాభీ రాక్షసీభిర్వరాననా ॥ ౧౭ ॥ సబాష్పమపమార్జంతీ శింశుపాంతాముపాగమత్ । తతస్తాంశింశుపాంసీ
తారాక్షసీభిస్సమావృతా ॥ ౧౮ ॥ అభిగమ్యవిశాలాక్షీ తస్థౌశోకపరిప్లుతా । తాంకృశాందీనవదనాం మలినాం
బరధారిణీమ్ ॥ ౧౯ ॥ భర్త్సయాంచక్రిరేసీతాం రాక్షస్యస్తాంసమంతతః । తతస్తాంవినతానామ రాక్షసీభీమ
దర్శనా ॥ ౨౦ ॥ అబ్రవీత్కుపితాకారా కరాలానిర్ణతోదరీ । సీతేపర్యాప్తమేతావద్భర్తృస్నేహోనిదర్శి
తః ॥ ౨౧ ॥ సర్వత్రాతికృతంభద్రే వ్యసనాయోపకల్పతే । పరితుష్టాస్మిభద్రంతే మానుషస్తేకృతోవిధిః ॥ ౨౨ ॥
మమాపితువచఃపథ్యం బ్రువంత్యాఃకురుమైథిలి । రావణంభజభర్తారం భర్తారంసర్వరక్షసామ్ ॥ ౨౩ ॥ విక్రాం
తంరూపవంతంచ సురేశమివవాసవమ్ । దక్షిణంత్యాగశీలంచ సర్వస్యప్రియదర్శనమ్ ॥ ౨౪ ॥ మానుషంకృపణం

రామం త్యక్త్వా రావణమాశ్రయ। దివ్యాంగరాగా వైదేహి దివ్యాభరణభూషితా ॥ ౨౫ ॥ అద్యప్రభృతి సర్వే
షాం లోకానామీశ్వరీ భవ। అగ్నేస్స్వాహా యథా దేవీ శచీ వేన్ద్రస్య శోభనే ॥ ౨౬ ॥ కిం తే రామేణ వైదేహి
కృపణేన గతాయుషా। ఏతదుక్తం చ మే వాక్యం యది త్వం న కరిష్యసి ॥ ౨౭ ॥ అస్మిన్ముహూర్తే సర్వాస్త్వాం భ
క్షయిష్యామహే వయమ్। అన్యా తు వికటా నామ లమ్బమానపయోధరా ॥ ౨౮ ॥ అబ్రవీత్కుపితా సీతాం ము
ష్టిముద్యమ్య గర్జతీ। బహూన్యప్రియరూపాణి వచనాని సుదుర్మతే ॥ ౨౯ ॥ అనుక్రోశాన్మృదుత్వాచ్చ సో
ఢాని తవ మైథిలి। న చ నః కురుషే వాక్యం హితం కాలపురస్కృతమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఆనీతాసి సముద్రస్య పారమన్యైర్దురా
సదమ్। రావణాన్తఃపురం ఘోరం ప్రవిష్టా చాసి మైథిలి ॥ ౩౧ ॥ రావణస్య గృహే రుద్ధా మస్మాభిస్తు సురక్షితామ్।
న త్వాం శక్తః పరిత్రాతుమపి సాక్షాత్పురన్దరః ॥ ౩౨ ॥ కురుష్వ హితవాదిన్యా వచనం మమ మైథిలి। అలమశ్రు
ప్రపాతేన త్యజ శోకమనర్థకమ్ ॥ ౩౩ ॥ భజ ప్రీతిం ప్రహర్షం చ త్యజైతాం నిత్యదీనతామ్। సీతే రాక్షసరాజేన స
హ క్రీడ యథాసుఖమ్ ॥ ౩౪ ॥ జానాసి హి యథా భీరు స్త్రీణాం యౌవనమధ్రువమ్। యావన్న తే వ్యతిక్రామేత్తా
వత్సుఖమవాప్నుహి ॥ ౩౫ ॥ ఉద్యానాని చ రమ్యాణి పర్వతోపవనాని చ। సహ రాక్షసరాజేన చర త్వం మదిరేక్షణే
స్త్రీసహస్రాణి తే సప్త వశే స్థాస్యన్తి సున్దరి। రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్ ॥ ౩౬ ॥ ఉత్పాట్య
వా తే హృదయం భక్షయిష్యామి మైథిలి। యది మే వ్యాహృతం వాక్యం న యథావత్కరిష్యసి ॥ ౩౭ ॥ తతశ్చణ్డోదరీ
నామ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా। భ్రామయన్తీ మహచ్ఛూలమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩౮ ॥ ఇమాం హరిణలోలాక్షీం
త్రాసోత్కమ్పిపయోధరామ్। రావణేన హృతాం దృష్ట్వా దౌహృదో మే మహానయమ్ ॥ ౪౦ ॥ యకృత్ప్లీహమ
థోత్పీడం హృదయం చ సబన్ధనమ్। అన్త్రాణ్యపి తథా శీర్షం ఖాదేయమితి మే మతిః ॥ ౪౧ ॥ తతస్తు ప్రఘసా నామ
రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్। కణ్ఠమస్యా నృశంసాయాః పీడయామః కిమాస్యతే ॥ ౪౨ ॥ నివేద్యతాం తతో రాజ్ఞే మా
నుషీ సా మృతేతి హ। నాత్ర కశ్చన సన్దేహః ఖాదతేతి స వక్ష్యతి ॥ ౪౩ ॥ తతస్త్వజాముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్య
మబ్రవీత్। విశస్యేమాం తతస్సర్వాన్త్సమాన్కురుత పీలుకాన్ ॥ ౪౪ ॥ విభజామ తతస్సర్వా వివాదో మే న
రోచతే। పేయమానీయతాం క్షిప్రం లేహ్యముచ్చావచం బహు ॥ ౪౫ ॥ తతశ్శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ వాక్య
మబ్రవీత్। అజాముఖ్యా యదుక్తం హి తదేవ మమ రోచతే ॥ ౪౬ ॥ సురా చానీయతాం క్షిప్రం సర్వశోకవినా
శినీ। మానుషం మాంసమాస్వాద్య నృత్యామోథ నికుమ్భిళామ్ ॥ ౪౭ ॥ ఏవం సమ్భర్త్స్యమానా సా సీతా సుర
సుతోపమా। రాక్షసీభిస్సుఘోరాభిర్ధైర్యముత్సృజ్య రోదితి ॥ ౪౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే చతు
ర్వింశస్సర్గః ॥ ౪౭౧ ॥ ౯౪౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా తాసాం వదన్తీనాం పరుషం దారుణం బహు। రాక్షసీనామసౌమ్యా
నాం రురోద జనకాత్మజా ॥ ౧ ॥ ఏవముక్తా చ వైదేహీ రాక్షసీభిర్మనస్వినీ। ఉవాచ పరమత్రస్తా బాష్పగద్గద
యా గిరా ॥ న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితుమర్హతి। కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః ॥ ౩ ॥
సా రాక్షసీమధ్యగతా సీతా సురసుతోపమా। న శర్మ లేభే దుఃఖార్తా రావణేన చ తర్జితా ॥ ౪ ॥ వేపతే స్మాధికం సీ
తా విశన్తీవాఙ్గమాత్మనః। వనే యూథపరిభ్రష్టా మృగీ కోకైరివార్దితా ॥ ౫ ॥ సా త్వశోకస్య విపులాం శా
ఖామాలమ్బ్య పుష్పితామ్। చిన్తయామాస భర్తారం శోకేనోద్విగ్నమానసా ॥ ౬ ॥ సా స్నాపయన్తీ విపులౌ స్త
నౌ నేత్రజలస్రవైః। చిన్తయన్తీ న శోకస్య తదాన్తమధిగచ్ఛతి ॥ ౭ ॥ సా వేపమానా పతితా ప్రవాతే కదలీ
యథా। రాక్షసీనాం భయత్రస్తా వివర్ణవదనాభవత్ ॥ తస్యాస్సా దీర్ఘవిపులా వేపన్త్యా సీతయా తదా। దదృశే

కంపినీ వేణీ వ్యాళీవపరిసర్పతి ॥ ౯ ॥ సానిశ్వసంతీదుఃఖార్తా శోకోపహతచేతనా । ఆర్తావ్యసృజదశ్రూణి
మైథిలీవిలలాపహ ॥ ౧౦ ॥ హారామేతిచదుఃఖార్తాహాపునర్లక్ష్మణేతిచ । హాశ్వశ్రుర్మమకౌసల్యేహాసుమిత్రేతిభా
మిని ॥ ౧౧ ॥ లోకప్రవాదస్సత్యోయం పండితైస్సముదాహృతః । అకాలేదుర్లభోమృత్యుస్స్త్రియావాపురుష
స్యవా ॥ ౧౨ ॥ యత్రాహమేవంక్రూరాభీ రాక్షసీభిరిహార్దితా । జీవామిహీనారామేణ ముహూర్తమపిదుఃఖి
తా ॥ ౧౩ ॥ ఏషాల్పపుణ్యాకృపణా వినశిష్యామ్యనాథవత్ । సముద్రమధ్యేనౌఃపూర్ణా వాయువేగైరివాహ
తా ॥ ౧౪ ॥ భర్తారంతమపశ్యంతీ రాక్షసీవశమాగతా । సీదామిఖలుశోకేన కూలంతోయహతంయథా ॥ ౧౫ ॥
తంపద్మదళపత్రాక్షం సింహవిక్రాంతగామినమ్ । ధన్యాఃపశ్యంతిమేనాథం కృతజ్ఞంప్రియవాదినమ్ ॥ ౧౬ ॥ స
ర్వథాతేనహీనాయా రామేణవిదితాత్మనా । తీక్ష్ణంవిషమివాస్వాద్య దుర్లభంమమజీవితమ్ ॥ ౧౭ ॥ కీదృశంతు
మయాపాపం పురాదేహాంతరేకృతమ్ । యేనేదంప్రాప్యతేదుఃఖంమయాఘోరంసుదారుణమ్ ॥ ౧౮ ॥ జీవితం
త్యక్తుమిచ్ఛామి శోకేనమహతావృతా । రాక్షసీభిశ్చరక్షంత్యా రామోనాసాద్యతేమయా ॥ ౧౯ ॥ ధిగస్తుఖలు
మానుష్యం ధిగస్తుపరవశ్యతామ్ । నశక్యం యత్పరిత్యక్తుమాత్మచ్ఛందేనజీవితమ్ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాం
డే పఞ్చవింశస్సర్గః ॥ ౩౭౪ ॥ ౭౪౮౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రసక్తాశ్రుముఖీత్యేవంబ్రువంతీజనకాత్మజా । అధోముఖముఖీబాలా వి
లప్తుముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ ఉన్మత్తేవప్రమత్తేవభ్రాంతచిత్తేవశోచతీ । ఉపావృత్తాకిశోరీవవివేష్టంతీమహీతలే ॥ ౨ ॥
రాఘవస్యప్రమత్తస్య రక్షసాకామరూపిణా । రావణేనప్రమథ్యాహ మానీతాక్రోశతీబలాత్ ॥ ౩ ॥ రాక్షసీ
వశమాపన్నా భర్త్స్యమానాసుదారుణమ్ । చింతయంతీసుదుఃఖార్తా నాహంజీవితుముత్సహే ॥ ౪ ॥ నహిమే
జీవితేనార్థో నైవార్థైర్నచభూషణైః । వసంత్యారాక్షసీమధ్యేవినారామంమహారథమ్ ॥ ౫ ॥ అశ్మసారమిదం
నూన మథవాప్యజరామరం । హృదయంమమయేనేదం నదుఃఖేనావశీర్యతే ॥ ౬ ॥ ధిఙ్మామనార్యామసతీంయా
హంతేనవినాకృతా । ముహూర్తమపిరక్షామి జీవితంపాపజీవితా ॥ ౭ ॥ కాచమేజీవితేశ్రద్ధా సుఖేవాతం
ప్రియంవినా । భర్తారంసాగరాంతాయా వసుధాయాఃప్రియంవదమ్ ॥ ౮ ॥ భిద్యతాంభక్ష్యతాంవాపి శరీరంవి
సృజామ్యహమ్ । నచాప్యహంచిరందుఃఖం సహేయంప్రియవర్జితా ॥ ౯ ॥ చరణేనాపిసవ్యేన నస్పృశేయంనిశా
చరమ్ । రావణంకింపునరహం కామయేయంవిగర్హితమ్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రత్యాఖ్యాతంనజానాతి నాత్మానంనాత్మనః
కులమ్ । యోనృశంసస్వభావేన మాంప్రార్థయితుమిచ్ఛతి ॥ ౧౧ ॥ ఛిన్నాభిన్నావిభక్తావా దీప్తేవాగ్నౌప్రదీ
పితా । రావణంనోపతిష్ఠేయం కింప్రలాపేనవశ్చిరమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఖ్యాతఃప్రాజ్ఞఃకృతజ్ఞశ్చసానుక్రోశశ్చరాఘవః ।
సద్వృత్తోనిరనుక్రోశశ్శంకేమద్భాగ్యసంక్షయాత్ ॥ ౧౩ ॥ రాక్షసానాంసహస్రాణిజనస్థానేచతుర్దశ । యే
నైకేననిరస్తాని సమాంకింనాభిపద్యతే ॥ ౧౪ ॥ నిరుద్ధారావణేనాహ మల్పవీర్యేణరక్షసా । సమర్థఃఖలుమేభ
ర్తా రావణంహంతుమాహవే ॥ ౧౫ ॥ విరాధోదండకారణ్యే యేనరాక్షసపుంగవః । రణేరామేణనిహతస్స
మాంకింనాభిపద్యతే ॥ ౧౬ ॥ కామంమధ్యేసముద్రస్య లంకేయందుష్ప్రధర్షణా । నతురాఘవబాణానాం గ
తిరోధీహ విద్యతే ॥ ౧౭ ॥ కిన్నుతత్కారణంయేన రామోదృఢపరాక్రమః । రక్షసాపహృతాంభార్యామిష్టాం
నాభ్యవపద్యతే ॥ ౧౮ ॥ ఇహస్థాంమాంనజానీతే శంకేలక్ష్మణపూర్వజః । జానన్నపిహితేజస్వీ ధర్షణాంమర్ష
యిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ హృతేతియోధిగత్వామాం రాఘవాయనివేదయేత్ । గృధ్రరాజోపిసరణేరావణేననిపాతితః ॥
కృతంకర్మమహత్తేన మాంతదాభ్యవపద్యతా । తిష్ఠతారావణద్వంద్వే వృద్ధేనాపిజటాయుషా ॥ ౨౧ ॥ యదిమా

మిహ జానీయా ద్వర్తమానాం స రాఘవః । అద్యబాణైరభిక్రుద్ధః కుర్యాల్లోకమరాక్షసమ్ ॥ ౨౨ ॥ విధమేచ్చపు
రీంలఙ్కాం శోషయేచ్చమహోదధిమ్ । రావణస్యచనీచస్యకీర్తింనామచనాశయేత్ ॥ ౨౩ ॥ తతోనిహతనాథా
నాం రాక్షసీనాం గృహేగృహే । యథాహమేవంరుదతీ తథాభూయోనసంశయః ॥ ౨౪ ॥ అన్విష్యరాక్షసాం
లఙ్కాం కుర్యాద్రామస్సలక్ష్మణః । నహితాభ్యాంరిపుర్దృష్టో ముహూర్తమపిజీవతి ॥ ౨౫ ॥ చితాధూమాకులప
థా గృధ్రమండలసంకులా । అచిరేణతులంకేయం శ్మశానసదృశీభవేత్ ॥ ౨౬ ॥ అచిరేణైవకాలేన ప్రాప్స్యా
మ్యేవమనోరథమ్ । దుష్ప్రస్థానోఽయమాఖ్యాతి సర్వేషాంవోవిపర్యయం ॥ ౨౭ ॥ యాదృశానీహదృశ్యంతెలం
కాయామశుభానివై । అచిరేణతుకాలెన భవిష్యతిహతప్రభా ॥ ౨౮ ॥ నూనంలంకాహతెపాపెరావణేరాక్షసా
ధమే । శోషంయాస్యతిదుర్ధర్షా ప్రమదావిధవాయథా ॥ ౨౯ ॥ పుణ్యోత్సవసమృద్ధాచ నష్టభర్త్రీసరాక్ష
సీ । భవిష్యతి పురీలంకా నష్టభర్త్రీయథాంగనా ॥ ౩౦ ॥ నూనంరాక్షసకన్యానాం రుదంతీనాంగృహేగృహే।
శ్రోష్యామినచిరాదేవ దుఃఖార్తానామిహధ్వనిం ॥ ౩౧ ॥ సాంధకారాహతద్యోతా హతరాక్షసపుంగవా । భవి
ష్యతిపురీలంకా నిర్దగ్ధారామసాయకైః ॥ ౩౨ ॥ యదినామసశూరోమాం రామోరక్తాంతలోచనః । జానీయా
ద్వర్తమానాంహి రావణస్యనివేశనె ॥ ౩౩ ॥ అనేనతునృశంసేన రావణేనాధమేనమే । సమయోయస్తునిర్దిష్ట
స్తస్యకాలోఽయమాగతః ॥ ౩౪ ॥ అకార్యంయేనజానంతి నైరృతాఃపాపకారిణః । అధర్మాత్తుమహోత్పాతో భవి
ష్యతిహిసాంప్రతం ॥ ౩౫ ॥ నైతేధర్మంవిజానంతిరాక్షసాఃపిశితాశనాః । ధ్రువంమాంప్రాతరాశార్థే రాక్షసః
కల్పయిష్యతి ॥ ౩౬ ॥ సాహంకథంకరిష్యామి తంవినాప్రియదర్శనం । రామంరక్తాంతనయన మపశ్యంతీసుదుఃఖి
తా ॥ ౩౭ ॥ యదికశ్చిత్ప్రదాతామె విషస్యాద్యభవేదిహ । క్షిప్రంవైవస్వతందేవం పశ్యేయంపతినావినా॥ ౩౮
నాజానాజ్జీవతీంరామ స్సమాంలక్ష్మణపూర్వజః । జానంతౌతౌనకుర్యాతాం నోర్వ్యాంహిమమమార్గణం ॥ ౩౯ ॥
నూనంమమైవశోకేన సవీరోలక్ష్మణాగ్రజః । దేవలోకమితోయాత స్త్యక్త్వాదేహంమహీతలె ॥ ౪౦ ॥ ౧౩౦౦౦
గాయత్రి ॥—॥ ధన్యాదేవాస్సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః । మమపశ్యంతియేనాథం రామంరాజీవలోచ
నం ॥ ౪౧ ॥ అథవానహితస్యార్థో ధర్మకామస్యధీమతః । మయారామస్యరాజర్షే ర్భార్యయాపరమాత్మ
నః ॥ ౪౨ ॥ దృశ్యమానెభవేత్ప్రీతి స్సౌహృదంనాస్త్యపశ్యతః । నాశయంతికృతఘ్నాస్తు నరామోనాశయిష్యతి॥
కిన్నుమేనగుణాఃకేచి త్కింవాభాగ్యక్షయోమమ । యాహంసీదామిరామేణహీనాముఖ్యేనభామినీ ॥ ౪౪ ॥ శ్రే
యోమేజీవితాన్మర్తుం విహీనాయామహాత్మనః । రామాదక్లిష్టచారిత్రాచ్ఛూరాచ్ఛత్రునిబర్హణాత్ ॥ ౪౫ ॥ అ
థవాన్యస్తశస్త్రౌతౌ వనేమూలఫలాశినౌ । భ్రాతరౌహినరశ్రేష్ఠౌసంవృత్తౌవనగోచరౌ ॥ ౪౬ ॥ అథవారాక్ష
సేంద్రేణరావణేనదురాత్మనా।ఛద్మనాఘాతితౌశూరౌభ్రాతరౌరామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౭ ॥ సాహమేవంగతేకాలెమ
ర్తుమిచ్ఛామిసర్వథా । నచమేవిహితోమృత్యు రస్మిన్దుఃఖేపివర్తతె ॥ ౪౮ ॥ ధన్యాఃఖలుమహాత్మానో మునయస్స
త్యసంమతాః। జితాత్మానోమహాభాగాయేషాంన స్తఃప్రియాప్రియే ॥ ౪౯ ॥ ప్రియాన్నసంభవేద్దుఃఖ మప్రియాద
ధికంభయం । తాభ్యాంహియేవియుజ్యంతె నమస్తేషాంమహాత్మనాం ॥ ౫౦ ॥ సాహంత్యక్తాప్రియార్హేణ రామేణ
విదితాత్మనా । ప్రాణాంస్త్యక్ష్యామిపాపస్య రావణస్యగతావశం ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే
షడ్వింశస్సర్గః ॥ ౨౬ ॥ ౫౫౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తాస్సీతయాఘోరా రాక్షస్యఃక్రోధమూర్ఛితాః। కాశ్చిజ్జగ్ముస్తదా
ఖ్యాతుం రావణస్యతరస్వినః ॥ ౧ ॥ తతస్సీతాముపాగమ్య రాక్షస్యోఘోరదర్శనాః । పునఃపరుషమేకార్థ మన

ర్థార్థమథాబ్రువన్ ॥ ౨ ॥ అద్యేదానీం తవానార్యే సీతే పాపవినిశ్చయె । రాక్షస్యో భక్షయిష్యంతి మాంసమేతద్య
థాసుఖం ॥ ౩ ॥ సీతాం తాభిరనార్యాభిర్దృష్ట్వా సంతర్జితాం తదా । రాక్షసీ త్రిజటా వృద్ధా శయానా వాక్యమబ్రవీ
ీత్ ॥ ౪ ॥ ఆత్మానం ఖాదతానార్యా న సీతాం భక్షయిష్యథ । జనకస్య సుతామిష్టాం స్నుషాం దశరథస్య చ ॥ ౫ ॥
స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః । రాక్షసానామభావాయ భర్తురస్యా జయాయ చ ॥ ౬ ॥ ఏవ
ముక్తాస్త్రిజటయా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః । సర్వా ఏవాబ్రువన్ భీతాస్త్రిజటాం తామిదం వచః ॥ ౭ ॥ కథ
యస్వ త్వయా దృష్టస్స్వప్నోయం కీదృశో నిశి । తాసాం శ్రుత్వాతు వచనం రాక్షసీనాం ముఖాచ్చ్యుతం ॥ ౮ ॥ ఉవా
చ వచనం కాలే త్రిజటా స్వప్నసంశ్రితం । గజదంతమయీం దివ్యాం శిబికామంతరిక్షగాం ॥ ౯ ॥ యుక్తాం హంస
సహస్రేణ స్వయమాస్థాయ రాఘవః । శుక్లమాల్యాంబరధరో లక్ష్మణేన సమాగతః ॥ ౧౦ ॥ స్వప్నే చాద్య మయా
దృష్టా సీతా శుక్లాంబరావృతా । సాగరేణ పరిక్షిప్తం శ్వేతం పర్వతమాస్థితా ॥ ౧౧ ॥ రామేణ సంగతా సీతా భా
స్కరేణ ప్రభా యథా । రాఘవశ్చ మయా దృష్టశ్చతుర్దంతం మహాగజం ॥ ౧౨ ॥ ఆరూఢశ్శైలసంకాశం చచార
సహలక్ష్మణః । తతస్తౌ నరశార్దూలౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా ॥ ౧౩ ॥ శుక్లమాల్యాంబరధరౌ జానకీం పర్యుపస్థితౌ ।
తతస్తస్య నగస్యాగ్రే హ్యాకాశస్థస్య దంతినః ॥ ౧౪ ॥ భర్త్రా పరిగృహీతస్య జానకీ స్కంధమాశ్రితా । భర్తురంకా
త్సముత్పత్య తతః కమలలోచనా ॥ ౧౫ ॥ చంద్రసూర్యౌ మయా దృష్టా పాణినా పరిమార్జతీ । తతస్తాభ్యాం కుమా
రాభ్యామాస్థితస్స గజోత్తమః ॥ ౧౬ ॥ సీతయా చ విశాలాక్ష్యా లంకాయా ఉపరిస్థితః । పాండురర్షభయుక్తేన ర
థేనాష్టయుజా స్వయం ॥ ౧౭ ॥ ఇహోపయాతః కాకుత్స్థస్సీతయా సహ భార్యయా । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విమా
నే పుష్పకే స్థితః ॥ ౧౮ ॥ సాంద్రాంత్రిభువనం భీమం సర్వతస్సచరాచరం । సర్వం గ్రస్తం మయా దృష్టం రామేణా
క్లిష్టకర్మణా ॥ ౧౯ ॥ క్షీరోదధిజలె మధ్యె శ్వేతశ్శైలస్సముచ్ఛ్రితః । తస్య మూర్ధ్ని స్థితశ్శ్వేతశ్చతుర్దంతో మహాగ
జః ॥ ౨౦ ॥ తస్య పృష్ఠె స్థితశ్శ్రీమాన్ రామో రాజీవలోచనః । (లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ భార్యయా ॥ ౨౧ ॥
తతస్సీతా సముత్పత్య భర్తురంకం స్థితా శ్రితా । బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య సంపూర్ణం చంద్రమండలం ॥ ౨౨ ॥ త
తోన్యత్ర మయా దృష్టో రామో రాజీవలోచనః) । ఆసీనః ప్రాఙ్ముఖశ్శ్రీమానాసనే పరమే శుభె ॥ ౨౩ ॥ అభిషిక్త
స్తు కాకుత్స్థస్సర్వదేవైర్నమస్కృతః । స బ్రహ్మర్షిగణైస్సర్వైస్సర్వతీర్థజలేన చ ॥ ౨౪ ॥ శుక్లమాల్యాంబరధ
రా శుక్లగంధానులేపనా । సీతా తత్ర పృథుశ్రోణీ రరాజ జనకాత్మజా ॥ ౨౫ ॥ తతో దేవాస్సగంధర్వాస్సిద్ధా
శ్చ పరమర్షయః । బ్రహ్మాణమగ్రతః కృత్వా రామం తత్రవవందిరే ॥ ౨౬ ॥ పునరేవ మయా దృష్టో రామో రమ
యతాం వరః । విష్ణురేవ స్వయం భూత్వా తస్మిన్నాస్తే వరాసనే ॥ ౨౭ ॥ పరం బ్రహ్మ పరం సత్యం పరం జ్ఞానం పరం త
పః । పరం బీజం పరం క్షేత్రం పరం కారణకారణం ॥ ౨౮ ॥ శంఖచక్రధరశ్శ్రీమాన్ పుండరీకాయతేక్షణః । శ్రీ
వత్సవక్షా నిత్యశ్రీరజయ్యశ్శాశ్వతో ధ్రువః ॥ ౨౯ ॥ ఏవంభూతో మహాతేజా రామః కమలలోచనః । సర్వలోకే
శ్వరశ్శ్రీమాన్ రాజరఘునందనః ॥ ౩౦ ॥ ఓమ్ ॥ తతో మహేంద్రః పితరో మునీంద్రా గంధర్వవిద్యాధరపన్న
గేంద్రాః । కృతాభిషేకం పరివార్య రామం ప్రతుష్టువుః ప్రాంజలయః ప్రహృష్టాః ॥ ౩౧ ॥ నృత్యంతి గాయంతి
సమేత్య తత్ర వాద్యం ప్రకుర్వంతి సురేంద్రనార్యః । వంశాశ్చ వీణా మురజాశ్చ భేర్యో నదంతి శంఖాః పణవాశ్చ సర్వే
॥ ౩౨ ॥
తతోన్యత్ర మయా దృష్టో రామస్సత్యపరాక్రమః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ భార్యయా ॥ ౩౩ ॥ ఆరు
హ్య పుష్పకం దివ్యం విమానం సూర్యసన్నిభం । ఉత్తరాం దిశమాలోక్య జగామ పురుషోత్తమః ॥ ౩౪ ॥ ఏవం స్వ
ప్నే మయా దృష్టో రామో విష్ణుపరాక్రమః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ రాఘవః ॥ ౩౫ ॥ న హి రామో

మహాతేజా స్సక్యోజేతుంసురాసురైః । రాక్షసైర్వాపిచాన్యైర్వా స్వర్గః పాపజనైరివ ॥ ౩౬ ॥ రావణశ్చ
మయాదృష్టః క్షితౌతైలసముక్షితః । రక్తవాసాః పిబన్మత్తః కరవీరకృతస్రజః ॥ ౩౭ ॥ విమానాత్పుష్పకాదద్య రావణః
పతితోభువి । కృష్యమాణస్స్త్రియాదృష్టో ముండః కృష్ణాంబరః పునః ॥ ౩౮ ॥ రథేనఖరయుక్తేన రక్తమాల్యాను
లేపనః । (ప్రయాతోదక్షిణామాశాం ప్రవిష్టః కర్దమహ్రదం) ॥ ౩౯ ॥ పిబంస్తైలంహసన్నృత్యన్భ్రాంతచిత్తా
కులేంద్రియః । గర్దభేనయయౌశీఘ్రందక్షిణాందిశమాస్థితః ॥ ౪౦ ॥ పునరేవమయాదృష్టో రావణో రాక్షసేశ్వ
రః । పతితోఽవాక్శిరాభూమౌ గర్దభాద్భయమోహితః ॥ ౪౧ ॥ సహసోత్థాయసంభ్రాంతో భయార్తోమ
దవిహ్వలః । ఉన్మత్తఇవదిగ్వాసా దుర్వాక్యంప్రలపన్బహు ॥ ౪౨ ॥ దుర్గంధందుస్సహంఘోరం తిమిరంనరకోప
మం । మలపంకంప్రవిశ్యాశు మగ్నస్తత్రసరావణః ॥ ౪౩ ॥ కంఠేబద్ధ్వాదశగ్రీవంప్రమదారక్తవాసినీ । కాళీక
ర్దమలిప్తాంగీదిశంయామ్యాంప్రకర్షతి ॥ ౪౪ ॥ ఏవంతత్రమయాదృష్టః కుంభకర్ణోనిశాచరః । రావణస్యసుతాస్స
ర్వే దృష్టాస్తైలసముక్షితాః ॥ ౪౫ ॥ వరాహేణదశగ్రీవ శ్శింశుమారేణచేంద్రజిత్ । ఉష్ట్రేణకుంభకర్ణశ్చప్ర
యాతోదక్షిణాందిశం ॥ ౪౬ ॥ ఏకస్తత్రమయాదృష్ట శ్శ్వేతచ్ఛత్రోవిభీషణః । శుక్లమాల్యాంబరధర శ్శుక్లగం
ధానులేపనః ॥ ౪౭ ॥ శంఖదుందుభినిర్ఘోషైర్నృత్తగీతైరలంకృతః । ఆరుహ్యశైలసంకాశం మేఘస్తనితనిస్వనం ॥
చతుర్దంతంగజందివ్యమాస్తేతత్రవిభీషణః । చతుర్భిస్సచివైస్సార్ధం వైహాయసముపస్థితః ॥ ౪౯ ॥ సమాజశ్చమ
యాదృష్టో గీతవాదిత్రనిస్వనః । పిబతాంరక్తమాల్యానాం రక్షసాంరక్తవాససాం ॥ ౫౦ ॥ లంకాచేయంపురీర
మ్యా సవాజిరథకుంజరా । సాగరేపతితాదృష్టా భగ్నగోపురతోరణా ॥ ౫౧ ॥ లంకాదృష్టామయాస్వప్నే రా
వణేనాభిపాలితా । దగ్ధారామస్యదూతేన వానరేణతరస్వినా ॥ ౫౨ ॥ పీత్వాతైలంప్రనృత్తాశ్చ ప్రహసంత్యో
మహాస్వనాః । లంకాయాంభస్మరూక్షాయాం ప్రవిష్టారాక్షసస్త్రియః ॥ ౫౩ ॥ కుంభకర్ణాదయశ్చేమే సర్వే
రాక్షసపుంగవాః । రక్తంనివసనంగృహ్య ప్రవిష్టాగోమయహ్రదే ॥ ౫౪ ॥ అపగచ్ఛతనశ్యధ్వం సీతామాపన
రాఘవః । ఘాతయేత్పరమామర్షీ సర్వైస్సార్ధంహిరాక్షసైః ॥ ౫౫ ॥ రావణంరాఘవోఘోరేభార్యాహర్తా
రమాహవే । ప్రియాంబహుమతాంభార్యాం వనవాసమనువ్రతాం ॥ ౫౬ ॥ భర్త్సితాంతర్జితాంవాపి నాను
మంస్యతిరాఘవః । తదలంక్రూరవాక్యైర్వస్సాంత్వమేవాభిధీయతామ్ ॥ ౫౭ ॥ అభియాచామవైదేహీ మేతద్ధి
మమరోచతే । యస్యామేవంవిధస్స్వప్నో దుఃఖితాయాంప్రదృశ్యతే ॥ ౫౮ ॥ సాదుఃఖైర్వివిధైర్ముక్తా ప్రియం
ప్రాప్నోత్యనుత్తమం । భర్త్సితామపియాచధ్వం రాక్షస్యః కింవివక్షయా ॥ ౫౯ ॥ రాఘవాద్ధిభయంఘోరం రా
క్షసానాముపస్థితం । ప్రణిపాతప్రసన్నాహి మైథిలీజనకాత్మజా ॥ ౬౦ ॥ అలమేషాపరిత్రాతుం రాక్షస్యామహ
తోభయాత్ । అపిచాస్యావిశాలాక్ష్యానకించిదుపలక్షయే ॥ ౬౧ ॥ విరూపమపిచాంగేషు సుసూక్ష్మమపిలక్షణం
చ్ఛాయావైగుణ్యమాత్రంతు శంకేదుఃఖముపస్థితం ॥ ౬౨ ॥ అదుఃఖార్హామిమాందేవీం వైహాయసముపస్థితాం ।
అర్థసిద్ధింతువైదేహ్యాః పశ్యామ్యహముపస్థితామ్ ॥ ౬౩ ॥ రాక్షసేంద్రవినాశంచ విజయంరాఘవస్యచ । నిమి
త్తభూతమేతత్తు శ్రోతుమస్యామహత్ప్రియం ॥ ౬౪ ॥ దృశ్యతేచస్ఫురచ్చక్షుః పద్మపత్రమివాయతం । ఈషచ్చ
హృషితోవాస్యా దక్షిణాయాహ్యదక్షిణః ॥ ౬౫ ॥ అకస్మాదేవవైదేహ్యా బాహురేకః ప్రకంపతే । కరేణుహస్త
ప్రతిమ స్సవ్యశ్చోరురనుత్తమః ॥ ౬౬ ॥ వేపమానస్సూచయతి రాఘవంపురతస్థితం ॥ ౬౭ ॥ పక్షీచశాఖాని
లయంప్రవిష్టః పునఃపునశ్చోత్తమసాంత్వవాదీ । సుస్వాగతాంవాచముదీరయానః పునఃపునశ్చోదయతీవహృష్టః ॥ ౬౮
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౧౮౦ ॥ ౩౬౦౦౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సా రాక్షసేంద్రస్య వచో నిశమ్య తద్రావణస్యాప్రియమప్రియార్తా ।
సీతా వితత్రాస యథా వనాంతే సింహాభిపన్నా గజరాజకన్యా ॥ ౧ ॥ సా రాక్షసీమధ్యగతా చ భీరుర్వాగ్భిర్భృ
శం రావణతర్జితా చ । కాంతారమధ్యే విజనే విసృష్టా బాలేవ కన్యా విలలాప సీతా ॥ ౨ ॥ సత్యం బతేదం ప్రవదంతి
లోకే నాకాలమృత్యుర్భవతీతి సంతః । యత్రాహమేవం పరిభర్త్స్యమానా జీవామి కించిత్క్షణమప్యపుణ్యా ॥ ౩ ॥
సుఖాద్విహీనం బహుదుఃఖపూర్ణమిదం తు నూనం హృదయం స్థిరం మే । విశీర్యతే యన్న సహస్రధాద్య వజ్రాహ
తం శృంగమివాచలస్య ॥ ౪ ॥ నైవాస్తి దోషో మమ నూనమత్ర వధ్యాహమస్యాప్రియదర్శనస్య । భావం న చాస్యా
హమనుప్రదాతుమలం ద్విజో మంత్రమివాద్విజాయ ॥ ౫ ॥ నూనం మమాంగాన్యచిరాదనార్యశ్శస్త్రైశ్శితైశ్ఛే
త్స్యతి రాక్షసేంద్రః । తస్మిన్ననాగచ్ఛతి లోకనాథే గర్భస్థజంతోరివ శల్యకృంతః ॥ ౬ ॥ దుఃఖం బతేదం మమ దుః
ఖితాయా మాసౌ చిరాయాధిగమిష్యతో ద్వౌ । బద్ధస్య వధ్యస్య యథా నిశాంతే రాజాపరాధాదివ తస్కరస్య ॥ ౭ ॥
హా రామ హా లక్ష్మణ హా సుమిత్రే హా రామమాతస్సహ మే జనన్యా । ఏషా విపద్యామ్యహమల్పభాగ్యా మహార్ణవే నౌ
రివ మూఢవాతా ॥ ౮ ॥ తరస్వినౌ ధారయతా మృగస్య సత్త్వేన రూపం మనుజేంద్రపుత్రౌ । నూనం విశస్తౌ మమ
కారణాత్తౌ సింహర్షభౌ ద్వావివ వైద్యుతేన ॥ ౯ ॥ నూనం స కాలో మృగరూపధారీ మామల్పభాగ్యాం లులుభే త
దానీం । యత్రార్యపుత్రం విససర్జ మూఢా రామానుజం లక్ష్మణపూర్వజం చ ॥ ౧౦ ॥ హా రామ సత్యవ్రత దీర్ఘబా
హో హా పూర్ణచంద్రప్రతిమానవక్త్ర । హా జీవలోకస్య హితః ప్రియశ్చ వధ్యాం న మాం వేత్సి హి రాక్షసానాం ॥ ౧౧ ॥
అనన్యదైవత్వమియం క్షమా చ భూమౌ చ శయ్యా నియమశ్చ ధర్మే । పతివ్రతాత్వం విఫలం మమేదం కృతం కృతఘ్నే
ష్వివ మానుషాణామ్ ॥ ౧౨ ॥ మోఘో హి ధర్మశ్చరితో మయాయం తథైకపత్నీత్వమిదం నిరర్థం । యా త్వాం న పశ్యా
మి కృశా వివర్ణా హీనా త్వయా సంగమనే నిరాశా ॥ ౧౩ ॥ పితుర్నిదేశం నియమేన కృత్వా వనాన్నివృత్తశ్చరితవ్ర
తశ్చ । స్త్రీభిస్తు మన్యే విపులేక్షణాభిస్త్వం రంస్యసే వీతభయః కృతార్థః ॥ ౧౪ ॥ అహం తు రామ త్వయి జాతకామా
చిరం వినాశాయ నిబద్ధభావా । మోఘం చరిత్వాథ తపోవ్రతం చ త్యక్ష్యామి ధిగ్జీవితమల్పభాగ్యా ॥ ౧౫ ॥ సా జీవితం
క్షిప్రమహం త్యజేయం విషేణ శస్త్రేణ శితేన వాపి । విషస్య దాతా న హి మేఽస్తి కశ్చిచ్ఛస్త్రస్య వా వేశ్మని రాక్షసస్య ॥
ఇతీవ సీతా బహుధా విలప్య సర్వాత్మనా రామమనుస్మరంతీ । ప్రవేపమానా పరిశుష్కవక్త్రా నగోత్తమం పుష్పి
తమాససాద ॥ ౧౭ ॥ శోకాభితప్తా బహుధా విచింత్య సీతాథ వేణ్యుద్గ్రథనం గృహీత్వా । ఉద్బధ్య వేణ్యుద్గ్రథనే
న శీఘ్రమహం గమిష్యామి యమస్య మూలం ॥ ౧౮ ॥ ఉపస్థితా సా మృదుసర్వగాత్రీ శాఖాం గృహీత్వాథ నగస్య త
స్య । తస్యాస్తు రామం ప్రవిచింతయంత్యా రామానుజం స్వం చ కులం శుభాంగ్యాః ॥ ౧౯ ॥ శోకానిమిత్తాని తథా బ
హూని ధైర్యార్జితాని ప్రవరాణి లోకే । ప్రాదుర్నిమిత్తాని తదా బభూవుః పురాపి సిద్ధాన్యుపలక్షితాని ॥ ౨౦ ॥ * ॥
ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండేఽష్టావింశస్సర్గః ॥ ౮౩ ॥ ౧౬౬౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథాగతాం తాం వ్యథితామనిందితాం వ్యపేతహర్షాం పరిదీనమాన
సామ్ । శుభాం నిమిత్తాని శుభాని భేజిరే నరం శ్రియా జుష్టమివోపజీవినః ॥ ౧ ॥ తస్యాశ్శుభం వామమరాళపక్ష్మ
రాజీవృతం శుక్లవిశాలకృష్ణమ్ । ప్రాస్పందతైకం నయనం సుకేశ్యా మీనాహతం పద్మమివాభితామ్రమ్ ॥ ౨ ॥ భుజ
శ్చ చార్వంచితపీనవృత్తః పరార్ధ్యకాలాగరుచందనార్హః । అనుత్తమేనాధ్యుషితః ప్రియేణ చిరేణ వామస్సమవే
పతాశు ॥ ౩ ॥ గజేంద్రహస్తప్రతిమశ్చ పీనస్తయోర్ద్వయోస్సంహతయోస్సుజాతః । ప్రస్పందమానః పునరూ
రురస్యా రామం పురస్తాత్స్థితమాచచక్షే ॥ ౪ ॥ శుభం పునర్హేమసమానవర్ణమీషద్రజోధ్వస్తమివామలాక్ష్యాః ।

వాసస్స్థితాయాశ్శిఖరాగ్ర్యదన్త్యాః కించిత్పరిస్రంసత చారుగాత్ర్యాః ॥ ౫ ॥ ఏతైర్నిమిత్తైరపరైశ్చ సుభ్రూస్సం
బోధితా ప్రాగపి సాధుసిద్ధైః । వాతాతపక్లాంతమివ ప్రనష్టం వర్షేణ బీజం ప్రతిసంజహర్ష ॥ ౬ ॥ తస్యాః పున
ర్బింబఫలాధరోష్ఠం స్వక్షిభ్రుకేశాంతమరాళపక్ష్మ । వక్త్రం బభాసే సితశుక్లదంష్ట్రం రాహోర్ముఖాచ్చంద్ర ఇవ ప్ర
ముక్తః ॥ ౭ ॥ సా వీతశోకా వ్యపనీతతంద్రీ శాంతజ్వరా హర్షవిబుద్ధసత్త్వా । అశోభతార్యా వదనేన శుక్లే శీతాం
శునా రాత్రిరివోదితేన ॥ ౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకోనత్రింశస్సర్గః ॥ ౬౩౩ ॥ ౧౨౬౬౦ ॥ ******
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ హనూమానపి విశ్రాంతస్సర్వం శుశ్రావ తత్త్వతః । సీతాయాస్త్రిజటా
యాశ్చ రాక్షసీనాం చ తర్జనమ్ ॥ ౧ ॥ అవేక్షమాణస్తాం దేవీం దేవతామివ నందనే । తతో హనూమాన్బహుధా చిం
తయామాస వానరః ॥ ౨ ॥ యాం కపీనాం సహస్రాణి సుబహూన్యయుతాని చ । దిక్షు సర్వాసు మార్గంతే సే
యమాసాదితా మయా ॥ ౩ ॥ చారేణ తు సుయుక్తేన శత్రోశ్శక్తిమవేక్షతా । గూఢేన చరతా తావదవేక్షితమి
దం మయా ॥ ౪ ॥ రాక్షసానాం విశేషశ్చ పురీ చేయమవేక్షితా । రాక్షసాధిపతేరస్య ప్రభావో రావణ
స్య చ ॥ ౫ ॥ యుక్తం తస్యాప్రమేయస్య సర్వసత్త్వదయావతః । సమాశ్వాసయితుం భార్యాం పతిదర్శనకాం
క్షిణీమ్ ॥ ౬ ॥ అహమాశ్వాసయామ్యేనాం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్ । అదృష్టదుఃఖాం దుఃఖస్య నహ్యంతమధి
గచ్ఛతీమ్ ॥ ౭ ॥ యద్యప్యహమిమాం దేవీం శోకోపహతచేతనామ్ । అనాశ్వాస్య గమిష్యామి దోషవద్గమనం భవే
త్ ॥ ౮ ॥ గతే హి మయి తత్రేయం రాజపుత్రీ యశస్వినీ । పరిత్రాణమవిందంతీ జానకీ జీవితం త్యజేత్ ॥ ౯ ॥ మ
యా చ స మహాబాహుః పూర్ణచంద్రనిభాననః । సమాశ్వాసయితుం న్యాయ్యస్సీతాదర్శనలాలసః ॥ ౧౦ ॥ నిశా
చరీణాం ప్రత్యక్షమనర్హం చాపి భాషణమ్ । కథం ను ఖలు కర్తవ్యమిదం కృచ్ఛ్రగతో హ్యహమ్ ॥ ౧౧ ॥ అనేన
రాత్రిశేషేణ యది నాశ్వాస్యతే మయా । సర్వథా నాస్తి సందేహః పరిత్యక్ష్యతి జీవితమ్ ॥ ౧౨ ॥ రామశ్చ యది
పృచ్ఛేన్మాం కిం మాం సీతాబ్రవీద్వచః । కిమహం తం ప్రతిబ్రూయామసంభాష్య సుమధ్యమామ్ ॥ ౧౩ ॥ సీతాసం
దేశరహితం మామితస్త్వరయా గతమ్ । నిర్దహేదపి కాకుత్స్థః క్రుద్ధస్తీవ్రేణ చక్షుషా ॥ ౧౪ ॥ యది చోద్యోజయి
ష్యామి భర్తారం రామకారణాత్ । వ్యర్థమాగమనం తస్య ససైన్యస్య భవిష్యతి ॥ ౧౫ ॥ అంతరం త్వహమాసాద్య
రాక్షసీనామిహ స్థితః । శనైరాశ్వాసయిష్యామి సంతాపబహులామిమామ్ ॥ ౧౬ ॥ అహం హ్యతితనుశ్చైవ వా
నరశ్చ విశేషతః । వాచం చోదాహరిష్యామి మానుషీమిహ సంస్కృతామ్ ॥ ౧౭ ॥ యది వాచం ప్రదాస్యామి ద్వి
జాతిరివ సంస్కృతామ్ । రావణం మన్యమానా మాం సీతా భీతా భవిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ వానరస్య విశేషేణ కథం
స్యాదభిభాషణమ్ । అవశ్యమేవ వక్తవ్యం మానుషం వాక్యమర్థవత్ ॥ ౧౯ ॥ మయా సాంత్వయితుం శక్యా నాన్య
థేయమనిందితా । సేయమాలోక్య మే రూపం జానకీ భాషితం తథా ॥ ౨౦ ॥ రక్షోభిస్త్రాసితా పూర్వం భూయ
స్త్రాసం గమిష్యతి । తతో జాతపరిత్రాసా శబ్దం కుర్యాన్మనస్వినీ ॥ ౨౧ ॥ జానమానా విశాలాక్షీ రావణం కామ
రూపిణమ్ । సీతయా చ కృతే శబ్దే సహసా రాక్షసీగణః ॥ ౨౨ ॥ నానాప్రహరణో ఘోరస్సమేయాదంతకోప
మః । తతో మాం సంపరిక్షిప్య సర్వతో వికృతాననాః ॥ ౨౩ ॥ వధే చ గ్రహణే చైవ కుర్యుర్యత్నం యథాబలం । తం
మాం శాఖాః ప్రశాఖాశ్చ స్కంధాంశ్చోత్తమశాఖినామ్ ॥ ౨౪ ॥ దృష్ట్వా విపరిధావంతం భవేయుర్బహుశంకి
తాః । మమ రూపం చ సంప్రేక్ష్య వనం విచరతో మహత్ ॥ ౨౫ ॥ రాక్షస్యో భయవిత్రస్తా భవేయుర్వికృతాన
నాః । తతః కుర్యుస్సమాహ్వానం రాక్షస్యో రక్షసామపి ॥ ౨౬ ॥ రాక్షసేంద్రనియుక్తానాం రాక్షసేంద్రనివేశ
నే । తే శూలశక్తినిస్త్రింశవివిధాయుధపాణయః ॥ ౨౭ ॥ ఆపతేయుర్విమర్దేఽస్మిన్వేగేనోద్విగ్నకారిణః । సం

రుద్ధస్తైస్తుపరిత్రో విధమన్రక్షసాంబలం ॥ ౨౮ ॥ శక్నుయాంనతుసంప్రాప్తుం పరంపారంమహోదధేః । మాంవా
గృహ్ణీయురాప్లుత్య బహవశ్శీఘ్రకారిణః ॥ ౨౯ ॥ స్యాదియంచాగృహీతార్థా మమచగ్రహణంభవేత్ । హిం
సాభిరుచయోహింస్యు రిమాంవాజనకాత్మజామ్ ॥ ౩౦ ॥ విపన్నంస్యాత్తతఃకార్యం రామసుగ్రీవయోరిదమ్ । ఉ
ద్దేశేనష్టమార్గేస్మి న్రాక్షసైఃపరివారితే ॥ ౩౧ ॥ సాగరేణపరిక్షిప్తే గుప్తేవసతిజానకీ । విశస్తేవాగృహీతేవా రక్షో
భిర్మయిసంయుగే ॥ ౩౨ ॥ నాన్యంపశ్యామిరామస్య సహాయంకార్యసాధనే । విమృశంశ్చనపశ్యామి యోహతే
మయివానరః ॥ ౩౩ ॥ శతయోజనవిస్తీర్ణం లంఘయేతమహోదధిమ్ ।కామంహంతుంసమర్థోస్మి సహస్రాణ్యపిర
క్షసామ్ ॥ ౩౪ ॥ నతుశక్ష్యామిసంప్రాప్తుం పరంపారంమహోదధేః । అసత్యానిచయుద్ధాని సంశయోమేనరోచ
తే ॥ ౩౫ ॥ కశ్చనిస్సంశయఃకార్యం కుర్యాత్ప్రాజ్ఞస్ససంశయమ్ । ఏషదోషోమహాన్హిస్యా న్మమసీతాభిభాషణే॥
ప్రాణత్యాగశ్చవైదేహ్యా భవేదనభిభాషణే । భూతాశ్చార్థావిపద్యంతే దేశకాలవిరోధితాః ॥ ౩౭ ॥ విక్లబం
దూతమాసాద్య తమస్సూర్యోదయేయథా । అర్థానర్థాంతరేబుద్ధిర్నిశ్చితాపినశోభతే ॥ ౩౮ ॥ (యోహ్యర్థంబహు
ధావేదనసమర్థోఽర్థసాధనే) । ఘాతయంతిహికార్యాణిదూతాఃపండితమానినః ॥ ౩౯ ॥ నవినశ్యేత్కథంకార్యంవై
క్లబ్యంనకథంభవేత్ ।లంఘనంచసముద్రస్య కథంనునవృథాభవేత్ ॥ ౪౦ ॥ కథంనుఖలుమేవాక్యం శృణుయా
న్నోద్విజేతవా । ఇతిసంచింత్యహనుమాం శ్చకారమతిమాన్మతిమ్ ॥ ౪౧ ॥ రామమక్లిష్టకర్మాణం స్వబంధుమనుకీ
ర్తయన్ । నైనాముద్వేజయిష్యామి తద్బంధుగతమానసామ్ ॥ ౪౨ ॥ ఇక్ష్వాకూణాంవరిష్ఠస్య రామస్యవిదితాత్మనః
శుభానిధర్మయుక్తాని వచనానిసమర్పయన్ ॥ ౪౩ ॥ శ్రావయిష్యామిసర్వాణి మధురాంప్రబ్రువన్గిరం । శ్రద్ధాస్య
తియథాహీయం తథాసర్వంసమాదధే ॥ ౪౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతిసబహువిధంమహానుభావో జగతిపతేః ప్రమదామవేక్ష
మాణః । మధురమవితథంజగాదవాక్యం ద్రుమవిటపాంతరమాస్థితోహనూమాన్ ॥ ౪౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందర
కాండే త్రింశస్సర్గః ॥ ౫౩౬ ॥ ౧౦౭౨ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవంబహువిధాంచిన్తాం చింతయిత్వామహాకపిః । సంశ్రావేమధురంవా
క్యం వైదేహ్యావ్యాజహారహ ॥ ౧ ॥ రాజాదశరథోనామ రథకుంజరవాజిమాన్ । పుణ్యశీలోమహాకీర్తి రృజురా
సీన్మహాయశాః ॥ ౨ ॥రాజర్షీణాంగుణశ్రేష్ఠ స్తపసాచర్షిభిస్సమః । చక్రవర్తికులేజాతః పురందరసమోబలే॥
అహింసారతిరక్షుద్రో ఘృణీసత్యపరాక్రమః । ముఖ్యశ్చేక్ష్వాకువంశస్య లక్ష్మీవాన్లక్ష్మివర్ధనః ॥ ౪ ॥ పార్థివవ్యంజ
నైర్యుక్తఃపృథుశ్రీఃపార్థివర్షభః । పృథివ్యాంచతురంతాయాంవిశ్రుతస్సుఖదస్సుఖీ ॥ ౫ ॥ తస్యపుత్రఃప్రియోజ్యే
ష్ఠస్తారాధిపనిభాననః । రామోనామవిశేషజ్ఞశ్శ్రేష్ఠస్సర్వధనుష్మతాం ॥ ౬ ॥ రక్షితాస్వస్యవృత్తస్యస్వజనస్యాభిర
క్షితా । రక్షితాజీవలోకస్య ధర్మస్యచపరంతపః ॥ ౭ ॥ తస్యసత్యాభిసంధస్య వృద్ధస్యవచనాత్పితుః । సభార్యస్స
హచభ్రాత్రా వీరఃప్రవ్రాజితోవనం ॥ ౮ ॥ తేనతత్రమహారణ్యే మృగయాంపరిధావతా । రాక్షసానిహతాశ్శూ
రా బహవఃకామరూపిణః ॥ ౯ ॥ జనస్థానవధంశ్రుత్వా హతౌచఖరదూషణౌ । తతస్త్వమర్షాపహృతాజానకీరావ
ణేనతు ॥ ౧౦ ॥ వంచయిత్వావనేరామం మృగరూపేణమాయయా । సమార్గమాణస్తాందేవీం రామస్సీతామ
నిందితాం ॥ ౧౧ ॥ ఆససాదవనేమిత్రం సుగ్రీవంనామవానరం । తతస్సవాలినంహత్వా రామఃపరపురంజయః ॥
ప్రాయచ్ఛత్కపిరాజ్యంతత్సుగ్రీవాయమహాబలః । సుగ్రీవేణాపిసందిష్టా హరయఃకామరూపిణః ॥ ౧౩ ॥ ది
క్షుసర్వాసుతాందేవీం విచిన్వంతిసహస్రశః । అహంసంపాతివచనాచ్ఛతయోజనమాయతం ॥ ౧౪ ॥ అస్యాహే
తోర్విశాలాక్ష్యాస్సాగరంవేగవాన్ప్లుతః । యథారూపాంయథావర్ణాంయథాలక్ష్మీంచనిశ్చితాం ॥ ౧౫ ॥ అశ్రౌ

షంరాఘవస్యాంగం సేయమాసాదితామయా । విరరామైవముక్త్వాసౌ వాచం వానరపుంగవః ॥ ౧౬ ॥ జానకీ చాపి
తచ్ఛ్రుత్వా విస్మయంపరమంగతా । తతస్సావక్రకేశాంతా సుకేశీ కేశసంవృతం ॥ ౧౭ ॥ ఉన్నమ్యవదనంభీరుశ్శిం
శుపావృక్షమైక్షత ॥ ఓమ్ ॥ నిశమ్యసీతావచనంకపేశ్చదిశశ్చసర్వాః ప్రదిశశ్చవీక్ష్య । స్వయంప్రహర్షంపరమం
జగామసర్వాత్మనారామమనుస్మరంతీ ॥ ౧౮ ॥ సాతిర్యగూర్ధ్వంచతథాప్యధస్తాన్నిరీక్షమాణాతమచింత్యబుద్ధిం । ద
దర్శపింగాధిపతేరమాత్యం వాతాత్మజంసూర్యమివోదయస్థం ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకత్రింశ
స్సర్గః ॥ ౪౩౯ ॥ ౮౭౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శాఖాంతరేలీనం దృష్ట్వాచలితమానసా । వేష్టితార్జునవస్త్రాంతం
విద్యుత్సంఘాతపింగళం ॥ ౧ ॥ సాదదర్శకపింతత్ర ప్రశ్రితంప్రియవాదినం । ఫుల్లాశోకోత్కరాభాసం తప్తచామీ
కరేక్షణం ॥ ౨ ॥ సాతందృష్ట్వాహరిశ్రేష్ఠం వినీతవదుపస్థితం । మైథిలీచింతయామాస విస్మయంపరమంగతా ॥ ౩ ॥
అహోభీమమిదంరూపం వానరస్యదురాసదం । దుర్నిరీక్షమితిజ్ఞాత్వా పునరేవముమోహసా ॥ ౪ ॥ విలలాపభృ
శంసీతా కరుణంభయమోహితా । రామరామేతిదుఃఖార్తా లక్ష్మణేతిచభామినీ ॥ ౫ ॥ రురోదబహుధాసీతా మం
దంమందస్వరాసతీ । సాతందృష్ట్వాహరిశ్రేష్ఠం వినీతవదుపస్థితం ॥ ౬ ॥ మైథిలీచింతయామాసస్వప్నోయమితి భా
మినీ । సావీక్షమాణాపృథుభుగ్నవక్త్రం శాఖామృగేంద్రస్యయథోక్తకారం । దదర్శపింగాధిప తేరమాత్యంవాతా
త్మజంబుద్ధిమతాంవరిష్ఠం ॥ ౭ ॥ సాతంసమీక్ష్యైవభృశంవిసంజ్ఞా గతాసుకల్పేవబభూవసీతా । చిరేణసంజ్ఞాంప్ర
తిలభ్యచిత్తేవిచింతయామాసవిశాలనేత్రా ॥ ౮ ॥ స్వప్నేమయాయంవికృతోద్యదృష్టశ్శాఖామృగశ్శాస్త్రగణైర్ని
షిద్ధః । స్వస్త్యస్తురామాయసలక్ష్మణాయ తథాపితుర్మేజనకస్యరాజ్ఞః ॥ ౯ ॥ స్వప్నోపినాయంనహిమేస్తినిద్రా శో
కేనదుఃఖేనచపీడితాయాః । సుఖంహిమేనాస్తియతోస్మిహీనా తేనేందుపూర్ణప్రతిమాననేన ॥ ౧౦ ॥ రామేతిరామే
తిసదైవబుద్ధ్యావిచింత్యవాచాబ్రువతీతమేవ । తస్యానురూపాంచకథాంతమర్థమేవంప్రపశ్యామితథాశృణోమి ॥ ౧౧ ॥
అహంహితస్యాద్యమనోభవేన సంపీడితాతద్గతసర్వభావా । విచింతయంతీసతతంతమేవ తథైవపశ్యామితథాశృ
ణోమి ॥ ౧౨ ॥ మనోరథస్స్యాదితి చింతయామి తథాపిబుద్ధ్యాచవితర్కయామి । కింకారణంతస్యహినాస్తిరూ
పం సువ్యక్తరూపశ్చవదత్యయంమాం ॥ ౧౩ ॥ నమోస్తువాచస్పతయేసవజ్రిణే స్వయంభువేచైవహుతాశనాయచ ।
అనేనచోక్తంయదిదంమమాగ్రతోవనౌకసాతచ్చతథాస్తునాన్యథా ॥ ౧౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్వాత్రిం
శస్సర్గః ॥ ౩౪౨ ॥ ౬౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సోవతీర్యద్రుమాత్తస్మాద్విద్రుమప్రతిమాననః । వినీతవేషఃకృపణః ప్రణిపత్యో
పసృత్యచ ॥ ౧ ॥ శిరస్యంజలిమాధాయ సీతాంమధురయాగిరా । తామబ్రవీన్మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మ
జః ॥ ౨ ॥ కానుపద్మపలాశాక్షి క్లిష్టకౌశేయవాసిని । ద్రుమస్యశాఖామాలంబ్యతిష్ఠసిత్వమనిందితే ॥ ౩ ॥ కిమర్థం
తవనేత్రాభ్యాం వారిస్రవతిశోకజం । పుండరీకపలాశాభ్యాంవిప్రకీర్ణమివోదకం ॥ ౪ ॥ సురాణామసురాణాంవా
నాగగంధర్వరక్షసాం । యక్షాణాంకిన్నరాణాంవా కాత్వంభవసిశోభనే ॥ ౫ ॥ కాత్వంభవసిరుద్రాణాం మరు
తాంవావరాననే । వసూనాంవావరారోహే దేవతాప్రతిభాసిమే ॥ ౬ ॥ కింనుచంద్రమసాహీనా పతితావిబు
ధాలయాత్ । రోహిణీజ్యోతిషాంశ్రేష్ఠా శ్రేష్ఠసర్వగుణాన్వితా ॥ ౭ ॥ కాత్వంభవసికల్యాణి త్వమనిందితలోచనే ।
కోపాద్వాయదివామోహాద్భర్తారమసితేక్షణే ॥ ౮ ॥ వసిష్ఠంకోపయిత్వాత్వం నాసికల్యాణ్యరుంధతీ । కోనుపుత్రః
పితాభ్రాతా భర్తావాతేసుమధ్యమే ॥ ౯ ॥ అస్మాల్లోకాదముంలోకం గతాత్వమనుశోచసి । రోదనాదతినిశ్వాసా

ద్భూమిసంస్పర్శనాదపి ॥ ౧౦ ॥ న త్వాం దేవీమహం మన్యే రాజ్ఞస్సంజ్ఞావధారణాత్ । వ్యంజనాని చ తే యాని లక్ష
ణాని చ లక్షయే ॥ ౧౧ ॥ మహిషీ భూమిపాలస్య రాజకన్యాసి మే మతా । రావణేన జనస్థానాద్బలాదపహృతా యది ॥ ౧౨
సీతా త్వమసి భద్రం తే తన్మమాచక్ష్వ పృచ్ఛతః । యథా హి తవ వై దైన్యం రూపం చాప్యతిమానుషమ్ ॥ ౧౩ ॥ తప
సా చాస్వతో వేషస్త్వం రామమహిషీ ధ్రువమ్ । సా తస్య వచనం శ్రుత్వా రామకీర్తనహర్షితా ॥ ౧౪ ॥ ఉవాచ వాక్యం
వైదేహీ హనూమంతం ద్రుమాశ్రితమ్ । పృథివ్యాం రాజసింహానాం ముఖ్యస్య విదితాత్మనః ॥ ౧౫ ॥ స్నుషా దశరథ
స్యాహం శత్రుసైన్యప్రమాథినః । దుహితా జనకస్యాహం వైదేహస్య మహాత్మనః ॥ ౧౬ ॥ సీతా చ నామ నామ్నా
హం భార్యా రామస్య ధీమతః । సమా ద్వాదశ తత్రాహం రాఘవస్య నివేశనే ॥ ౧౭ ॥ భుంజానా మానుషాన్భోగా
న్సర్వకామసమృద్ధినీ । తత్ర త్రయోదశే వర్షే రాజ్యేనేక్ష్వాకునందనమ్ ॥ ౧౮ ॥ అభిషేచయితుం రాజా సో
పాధ్యాయః ప్రచక్రమే । తస్మిన్సంభ్రియమాణే తు రాఘవస్యాభిషేచనే ॥ ౧౯ ॥ కైకేయీ నామ భర్తారం దే
వీ వచనమబ్రవీత్ । న పిబేయం న ఖాదేయం ప్రత్యహం మమ భోజనమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఏష మే జీవితస్యాంతో రామో య
ద్యభిషిచ్యతే । యత్తదుక్తం త్వయా వాక్యం ప్రీత్యా నృపతిసత్తమ ॥ ౨౧ ॥ తచ్చేన్న వితథం కార్యం వనం గచ్ఛతు రా
ఘవః । స రాజా సత్యవాగ్దేవ్యా వరదానమనుస్మరన్ ॥ ౨౨ ॥ ముమోహ వచనం శ్రుత్వా కైకేయ్యాః క్రూరమప్రి
యమ్ । తతస్తు స్థవిరో రాజా సత్యధర్మే వ్యవస్థితః ॥ ౨౩ ॥ జ్యేష్ఠం యశస్వినం పుత్రం రుదన్రాజ్యమయాచత । స
పితుర్వచనం శ్రీమానభిషేకాత్పరం ప్రియమ్ ॥ ౨౪ ॥ మనసా పూర్వమాసాద్య వాచా ప్రతిగృహీతవాన్ । దద్యా
న్న ప్రతిగృహ్ణీయాత్ సత్యం బ్రూయాన్న చానృతమ్ ॥ ౨౫ ॥ అపి జీవితహేతోర్వా రామస్సత్యపరాక్రమః । స విహా
యోత్తరీయాణి మహార్హాణి మహాయశాః ॥ ౨౬ ॥ విసృజ్య మనసా రాజ్యం జనన్యై మాం సమాదిశత్ । సాహం
తస్యాగ్రతస్తూర్ణం ప్రస్థితా వనచారిణీ ॥ ౨౭ ॥ న హి మే తేన హీనాయా వాసస్స్వర్గేపి రోచతే । ప్రాగేవ తు మహాభా
గస్సౌమిత్రిర్మిత్రనందనః ॥ ౨౮ ॥ పూర్వజస్యానుయాత్రార్థే ద్రుమచీరైరలంకృతః । తే వయం భర్తురాదేశం బ
హుమాన్య దృఢవ్రతాః ॥ ౨౯ ॥ ప్రవిష్టాస్స్మ పురాదృష్టం వనం గంభీరదర్శనమ్ । వసతో దండకారణ్యే తస్యాహమమి
తౌజసః ॥ ౩౦ ॥ రక్షసాపహృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా । ద్వౌ మాసౌ తేన మే కాలో జీవితానుగ్రహః కృతః ॥ ఊ
ర్ధ్వం ద్వాభ్యాం తు మాసాభ్యాం తతస్త్యక్ష్యామి జీవితమ్ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే త్రయస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౩౧ ॥ ౪౯౦౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్హరియూథపః । దుఃఖాద్దుఃఖాభిభూతా
యాస్సాంత్వముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ అహం రామస్య సందేశాద్దేవి దూతస్తవాగతః । వైదేహి కుశలీ రామస్త్వాం
చ కౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ యో బ్రాహ్మమస్త్రం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః । స త్వాం దాశరథీ రామో దేవి కౌశల
మబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా భర్తుస్తేనుచరః ప్రియః । కృతవాన్ శోకసంతప్తశ్శిరసా తేభివాదనమ్ ॥ ౪ ॥
సా తయోః కుశలం దేవీ నిశమ్య నరసింహయోః । ప్రీతిసంహృష్టసర్వాంగీ హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ కల్యా
ణీ బత గాథేయం లౌకికీ ప్రతిభాతి మా । ఏతి జీవంతమానందో నరం వర్షశతాదపి ॥ ౬ ॥ తయా సమాగతే తస్మిన్ప్రీతి
రుత్పాదితాద్భుతా । పరస్పరేణ చాలాపం విశ్వస్తౌ తౌ ప్రచక్రతుః ॥ ౭ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్హ
రియూథపః । సీతాయాశ్శోకదీనాయాస్సమీపముపచక్రమే ॥ ౮ ॥ యథా యథా సమీపం స హనూమానుపసర్పతి । త
థా తథా రావణం సా తం సీతా పరిశంకతే ॥ ౯ ॥ అహో ధిగ్దుష్కృతమిదం కథితం హి యదస్య మే । రూపాంతరము
పాగమ్య స ఏవాయం హి రావణః ॥ ౧౦ ॥ తామశోకస్య శాఖాం సా విముక్త్వా శోకకర్శితా । తస్యామేవానవద్యాంగీ
ధరణ్యాం సముపావిశత్ ॥ ౧౧ ॥ హనూమానపి దుఃఖార్తాం తాం దృష్ట్వా భయమోహితామ్ । అవందత మహాబాహు

స్తుతస్యాంజనకాత్మజామ్ ॥ ౧౨ ॥ సాచైనం భయవిత్రస్తా భూయో నైవాభ్యభాషత । తం దృష్ట్వా వందమానం తు సీతా
శశినిభాననా ॥ ౧౩ ॥ అబ్రవీద్దీర్ఘముచ్ఛ్వస్య వానరం మధురస్వరా । మాయాం ప్రవిష్టో మాయావీ యది త్వం రావ
ణస్స్వయమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఉత్పాదయసి మే భూయస్సంతాపం తన్న శోభనమ్ । స్వం పరిత్యజ్య రూపం యః పరివ్రాజకరూ
పధృత్ ॥ ౧౫ ॥ జనస్థానే మయా దృష్టస్త్వం స ఏవాసి రావణః । ఉపవాసకృశాం దీనాం కామరూప నిశాచర ॥ ౧౬ ॥
సంతాపయసి మాం భూయస్సంతప్తాం తన్న శోభనమ్ । అథవా నైతదేవం హి యన్మయా పరిశంకితమ్ ॥ ౧౭ ॥ మనసో హి మ
మ ప్రీతిరుత్పన్నా తవ దర్శనాత్ । యది రామస్య దూతస్త్వమాగతో భద్రమస్తు తే ॥ ౧౮ ॥ పృచ్ఛామి త్వాం హరిశ్రేష్ఠ ప్రి
యా రామకథా హి మే । గుణాన్ రామస్య కథయ ప్రియస్య మమ వానర ॥ ౧౯ ॥ చిత్తం హరసి మే సౌమ్య నదీకూలం య
థా రయః । అహో స్వప్నస్య సుఖతా యాహమేవం చిరాహృతా ॥ ౨౦ ॥ ప్రేషితం నామ పశ్యామి రాఘవేణ వ
నౌకసం । స్వప్నేపి యద్యహం వీరం రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ ॥ ౨౧ ॥ పశ్యేయం నావసీదేయం స్వప్నోపి మమ మత్సరీ ।
నాహం స్వప్నమిమం మన్యే స్వప్నే దృష్ట్వా హి వానరమ్ ॥ ౨౨ ॥ న శక్యోభ్యుదయః ప్రాప్తుం ప్రాప్తశ్చాభ్యుదయో మమ ।
కిం ను స్యాచ్చిత్తమోహోయం భవేద్వాతగతిస్త్వియమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఉన్మాదజో వికారో వా స్యాదియం మృగతృష్ణి
కా । అథవా నాయమున్మాదో మోహోప్యున్మాదలక్షణః ॥ ౨౪ ॥ సంబుధ్యే చాహమాత్మానమిమం చాపి వనౌకసమ్ ।
ఇత్యేవం బహుధా సీతా సంప్రధార్య బలాబలమ్ ॥ ౨౫ ॥ రక్షసాం కామరూపత్వాన్మేనే తం రాక్షసాధిపమ్ । ఏతాం
బుద్ధిం తదా కృత్వా సీతా సా తనుమధ్యమా ॥ ౨౬ ॥ న ప్రతివ్యాజహారాథ వానరం జనకాత్మజా । సీతాయాశ్చింతితం
బుద్ధ్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౨౭ ॥ శ్రోత్రానుకూలైర్వచనైస్తదా తాం సంప్రహర్షయత్ । ఆదిత్య ఇవ తే
జస్వీ లోకకాంతశ్శశీ యథా ॥ ౨౮ ॥ యస్తు విగ్రహవాన్ధర్మస్సాధుస్సత్యప్రతిశ్రవః । పరిత్రాతా ప్రదాతా చ స
ర్వభూతహితే రతః ॥ ౨౯ ॥ బలవాన్మాతరిశ్వేవ మహేంద్ర ఇవ దుర్జయః । రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవో వైశ్రవణో
యథా ॥ ౩౦ ॥ విక్రమేణోపపన్నశ్చ యథా విష్ణుర్మహాయశాః । సత్యవాదీ మధురవాగ్దేవో వాచస్పతిర్యథా ॥ ౩౧ ॥
రూపవాన్సుభగశ్శ్రీమాన్కందర్ప ఇవ మూర్తిమాన్ । స్థానక్రోధః ప్రహర్తా చ శ్రేష్ఠో లోకే మహారథః ॥ ౩౨ ॥ బా
హుచ్ఛాయామవష్టబ్ధో యస్య లోకో మహాత్మనః । దేవా ఇవ మహేంద్రస్య మోదంతే విగతజ్వరాః ॥ ౩౩ ॥ అపకృ
ష్యాశ్రమపదాన్మృగరూపేణ రాఘవమ్ । శూన్యే యేనాపనీతాసి తస్య ద్రక్ష్యసి యత్ఫలం ॥ ౩౪ ॥ నచిరాద్రావణం
సంఖ్యే యో వధిష్యతి వీర్యవాన్ । రోషప్రముక్తైరిషుభిర్జ్వలద్భిరివ పావకైః ॥ ౩౫ ॥ తేనాహం ప్రేషితో దూతస్త్వ
త్సకాశమిహాగతః । త్వద్వియోగేన దుఃఖార్తస్స త్వాం కౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౩౬ ॥ లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాస్సుమిత్రానంద
వర్ధనః । అభివాద్య మహాబాహుస్స త్వాం కౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౩౭ ॥ రామస్య చ సఖా దేవి సుగ్రీవో నామ వానరః । రా
జా వానరముఖ్యానాం స త్వాం కౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౩౮ ॥ నిత్యం స్మరతి రామస్త్వాం ససుగ్రీవస్సలక్ష్మణః । దిష్ట్యా జీ
వసి వైదేహి రాక్షసీవశమాగతా ॥ ౩౯ ॥ నచిరాద్ద్రక్ష్యసే రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ । మధ్యే వానరకోటీనాం
సుగ్రీవం చామితౌజసమ్ ॥ ౪౦ ॥ అహం సుగ్రీవసచివో హనూమాన్నామ వానరః । ప్రవిష్టో నగరీం లంకాం లంఘ
యిత్వా మహోదధిం ॥ ౪౧ ॥ కృత్వా మూర్ధ్ని పదన్యాసం రావణస్య దురాత్మనః । త్వాం ద్రష్టుముపయాతోహం
సమాశ్రిత్య పరాక్రమమ్ ॥ ౪౨ ॥ నాహమస్మి తథా దేవి యథా మామవగచ్ఛసి । విశంకా త్యజ్యతామేషా శ్రద్ధత్స్వ వ
దతో మమ ॥ ౪౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీసుందరకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౧౪౮ ॥ ౨౯౬౦ ॥ ************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాం తు రామకథాం శ్రుత్వా వైదేహీ వానరర్షభాత్ । ఉవాచ వచనం సా
న్త్వమిదం మధురయా గిరా ॥ ౧ ॥ క్వ తే రామేణ సంసర్గః కథం జానాసి లక్ష్మణం । వానరాణాం నరాణాం చ కథమాసీ

త్సమాగమః ॥ ౨ ॥ యాని రామస్య లింగాని లక్ష్మణస్య చ వానర । తాని భూయస్సమాచక్ష్వ న మాం శోకస్సమావిశే
త్ ॥ ౩ ॥ కీదృశం తస్య సంస్థానం రూపం రామస్య కీదృశమ్ । కథమూరూ కథం బాహూ లక్ష్మణస్య చ శంస మే ॥ ౪ ॥
ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యా హనూమాన్మారుతాత్మజః । తతో రామం యథాతత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౫ ॥ జానన్తీ బత
దిష్ట్యా మాం వైదేహి పరిపృచ్ఛసి । భర్తుః కమలపత్త్రాక్షి సంస్థానం లక్ష్మణస్య చ ॥ ౬ ॥ యాని రామస్య చిహ్నాని
లక్ష్మణస్య చ యాని వై । లక్షితాని విశాలాక్షి వదతః శృణు తాని మే ॥ ౭ ॥ రామః కమలపత్త్రాక్షః సర్వసత్త్వమనోహరః
రూపదాక్షిణ్యసమ్పన్నః ప్రసూతో జనకాత్మజే ॥ ౮ ॥ తేజసాదిత్యసంకాశః క్షమయా పృథివీసమః । బృహస్ప
తిసమో బుద్ధ్యా యశసా వాసవోపమః ॥ ౯ ॥ రక్షితా జీవలోకస్య స్వజనస్యాభిరక్షితా । రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య ధ
ర్మస్య చ పరంతపః ॥ ౧౦ ॥ రామో భామిని లోకస్య చాతుర్వర్ణ్యస్య రక్షితా । మర్యాదానాం చ లోకస్య కర్తా కార
యితా చ సః ॥ ౧౧ ॥ అర్చిష్మానర్చితో నిత్యం బ్రహ్మచర్యవ్రతే స్థితః । సాధూనాముపకారజ్ఞః ప్రచారజ్ఞశ్చ కర్మణాం ॥
రాజవిద్యావినీతశ్చ బ్రాహ్మణానాముపాసితా । శ్రుతవాఞ్ఛీలసమ్పన్నో వినీతశ్చ పరంతపః ॥ ౧౩ ॥ యజుర్వేదవినీ
తశ్చ వేదవిద్భిస్సుపూజితః । ధనుర్వేదే చ వేదేషు వేదాంగేషు చ నిష్ఠితః ॥ ౧౪ ॥ విపులాంసో మహాబాహుః కం
బుగ్రీవశ్శుభాననః । గూఢజత్రుస్సుతామ్రాక్షో దేవి రామో జనైశ్శ్రుతః ॥ ౧౫ ॥ దున్దుభిస్వననిర్ఘోషస్స్నిగ్ధవ
ర్ణః ప్రతాపవాన్ । సమస్సమవిభక్తాంగో వర్ణం శ్యామం సమాశ్రితః ॥ ౧౬ ॥ త్రిస్థిరస్త్రిప్రలమ్బశ్చ త్రిసమస్త్రి
షు చోన్నతః । త్రితామ్రస్త్రిషు చ స్నిగ్ధో గమ్భీరస్త్రిషు నిత్యశః ॥ ౧౭ ॥ త్రివలీవాంస్త్ర్యవనతశ్చతుర్వ్యంగ
స్త్రిశీర్షవాన్ । చతుష్కలశ్చతుర్లేఖశ్చతుష్కిష్కుశ్చతుస్సమః ॥ ౧౮ ॥ చతుర్దశసమద్వన్ద్వశ్చతుర్దంష్ట్రశ్చ
తుర్గతిః । మహోష్ఠహనునాసశ్చ పఞ్చస్నిగ్ధోఽష్టవంశవాన్ ॥ ౧౯ ॥ దశపద్మో దశబృహత్త్రిభిర్వ్యాప్తో ద్విశుక్ల
వాన్ । షడున్నతో నవతనుస్త్రిభిర్వ్యాప్నోతి రాఘవః ॥ ౨౦ ॥ సత్యధర్మపరశ్శ్రీమాన్సంగ్రహానుగ్రహే రతః । దే
శకాలవిభాగజ్ఞస్సర్వలోకప్రియంవదః ॥ ౨౧ ॥ భ్రాతా చ తస్య ద్వైమాత్రస్సౌమిత్రిరపరాజితః । అనురాగేణ రూ
పేణ గుణైశ్చైవ తథావిధః ॥ ౨౨ ॥ తావుభౌ నరశార్దూలౌ త్వద్దర్శనసముత్సుకౌ । విచిన్వన్తౌ మహీం కృత్స్నామస్మా
భిరభిసంగతౌ ॥ ౨౩ ॥ త్వామేవ మార్గమాణౌ తౌ విచరన్తౌ వసున్ధరామ్ । దదర్శతుర్మృగపతిం పూర్వజేనావ
రోపితమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఋశ్యమూకస్య పృష్ఠే తు బహుపాదపసంకులే । భ్రాతుర్భయార్తమాసీనం సుగ్రీవం ప్రియదర్శనం ॥
వయం తు హరిరాజం తం సుగ్రీవం సత్యసంగరమ్ । పరిచర్యామహే రాజ్యాత్పూర్వజేనావరోపితమ్ ॥ ౨౬ ॥ తత
స్తౌ చీరవసనౌ ధనుఃప్రవరపాణినౌ । ఋశ్యమూకస్య శైలస్య రమ్యం దేశముపాగతౌ ॥ ౨౭ ॥ స తౌ దృష్ట్వా నరవ్యా
ఘ్రౌ ధన్వినౌ వానరర్షభః । అవప్లుతో గిరేస్తస్య శిఖరం భయమోహితః ॥ ౨౮ ॥ తతస్స శిఖరే తస్మిన్వానరేన్ద్రో
వ్యవస్థితః । తయోస్సమీపం మామేవ ప్రేషయామాస సత్వరం ॥ ౨౯ ॥ తావహం పురుషవ్యాఘ్రౌ సుగ్రీవవచనాత్ప్ర
భూ । రూపలక్షణసమ్పన్నౌ కృతాఞ్జలిరుపస్థితః ॥ ౩౦ ॥ తౌ పరిజ్ఞాతతత్త్వార్థౌ మయా ప్రీతిసమన్వితౌ । పృష్ఠమా
రోప్య తం దేశం ప్రాపితౌ పురుషర్షభౌ ॥ ౩౧ ॥ నివేదితౌ చ తత్త్వేన సుగ్రీవాయ మహాత్మనే । తయోరన్యోన్యస
ల్లాపాద్భృశం ప్రీతిరజాయత ॥ ౩౨ ॥ తతస్తౌ ప్రీతిసమ్పన్నౌ హరీశ్వరనరేశ్వరౌ । పరస్పరకృతాశ్వాసౌ కథ
యా పూర్వవృత్తయా ॥ ౩౩ ॥ తం తతస్సాన్త్వయామాస సుగ్రీవం లక్ష్మణాగ్రజః । స్త్రీహేతోర్వాలినా భ్రాత్రా నిర
స్తమురుతేజసా ॥ ౩౪ ॥ తతస్త్వన్నాశజం శోకం రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । లక్ష్మణో వానరేన్ద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవే
దయత్ ॥ ౩౫ ॥ స శ్రుత్వా వానరేన్ద్రస్తు లక్ష్మణేనేరితం వచః । తదాసీన్నిష్ప్రభోఽత్యర్థం రాహుగ్రస్త ఇవాంశు
మాన్ ॥ ౩౬ ॥ తతస్త్వద్గాత్రశోభీని రక్షసా హ్రియమాణయా । యాన్యాభరణజాలాని పాతితాని మహీతలే ॥

తాని సర్వాణి రామాయ ఆనీయ హరియూథపాః । సంహృష్టా దర్శయామాసుర్గతింతు న విదుస్తవ ॥ ౩౮ ॥ తాని
రామాయ దత్తాని మయైవోపహృతాని చ । స్వనవంత్యవకీర్ణాని తస్మిన్విగతచేతసి ॥ ౩౯ ॥ తాన్యస్యాంకే దర్శనీయా
ని కృత్వా బహువిధం తవ । తేన దేవప్రకాశేన దేవేన పరిదేవితమ్ ॥ ౪౦ ॥ పశ్యతస్తాని రుదతస్తామ్యతశ్చ పునఃపు
నః । ప్రాదీపయన్దాశరథేస్తాని శోకహుతాశనం ॥ ౪౧ ॥ శయితం చ చిరం తేన దుఃఖార్తేన మహాత్మనా । మయాపి వి
విధైర్వాక్యైః కృచ్ఛ్రాదుత్థాపితః పునః ॥ ౪౨ ॥ తాని దృష్ట్వా మహార్హాణి దర్శయిత్వా ముహుర్ముహుః । రాఘ
వస్సహసౌమిత్రిస్సుగ్రీవస్యన్యవేదయత్ ॥ ౪౩ ॥ స తవాదర్శనాదార్యే రాఘవః పరితప్యతే । మహతా జ్వలతా ని
త్యమగ్నినేవాగ్నిపర్వతః ॥ ౪౪ ॥ త్వత్కృతే తమనిద్రా చ శోకశ్చింతా చ రాఘవం । తాపయంతి మహాత్మానమగ్న్య
గారమివాగ్నయః ॥ ౪౫ ॥ తవాదర్శనశోకేన రాఘవః ప్రవిచాల్యతే । మహతా భూమికమ్పేన మహానివ శిలో
చ్చయః ॥ ౪౬ ॥ కాననాని సురమ్యాణి నదీః ప్రస్రవణాని చ । చరన్న రతిమాప్నోతి త్వామపశ్యన్నృపాత్మజే ॥ ౪౭ ॥
స త్వాం మనుజశార్దూలః క్షిప్రం ప్రాప్స్యతి రాఘవః । సమిత్రబాంధవం హత్వా రావణం జనకాత్మజే ॥ ౪౮ ॥
సహితౌ రామసుగ్రీవావుభావకురుతాం తదా । సమయం వాలినం హంతుం తవ చాన్వేషణం తదా ॥ ౪౯ ॥ తతస్తా
భ్యాం కుమారాభ్యాం వీరాభ్యాం స హరీశ్వరః । కిష్కింధాం సముపాగమ్య వాలీ యుధి నిపాతితః ॥ ౫౦ ॥ తతో నిహ
త్య తరసా రామో వాలినమాహవే । సర్వర్క్షహరిసంఘానాం సుగ్రీవమకరోత్పతిమ్ ॥ ౫౧ ॥ రామసుగ్రీవయోరై
క్యం దేవ్యేవం సమజాయత । హనూమంతం చ మాం విద్ధి తయోర్దూతమిహాగతమ్ ॥ ౫౨ ॥ స్వరాజ్యం ప్రాప్య సుగ్రీ
వస్సమానీయ హరీశ్వరాన్ । త్వదర్థం ప్రేషయామాస దిశో దశ మహాబలాన్ ॥ ౫౩ ॥ ఆదిష్టా వానరేంద్రేణ సుగ్రీ
వేణ వనౌకసః । అద్రిరాజప్రతీకాశాస్సర్వతః ప్రస్థితా మహీం ॥ ౫౪ ॥ తతస్తే మార్గమాణా వై సుగ్రీవవచనాతు
రాః । చరంతి వసుధాం కృత్స్నాం వయమన్యే చ వానరాః ॥ ౫౫ ॥ అంగదో నామ లక్ష్మీవాన్వాలిసూనుర్మహాబలః ।
ప్రస్థితః కపిశార్దూలస్త్రిభాగబలసంవృతః ॥ ౫౬ ॥ తేషాం నో విప్రణష్టానాం వింధ్యే పర్వతసత్తమే । భృశం శోకపరీ
తానామహోరాత్రగణా గతాః ॥ ౫౭ ॥ తే వయం కార్యనైరాశ్యాత్కాలస్యాతిక్రమేణ చ । భయాచ్చ కపి
రాజస్య ప్రాణాంస్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః ॥ ౫౮ ॥ విచిత్య వనదుర్గాణి గిరిప్రస్రవణాని చ । అనాసాద్య పదం దేవ్యాః
ప్రాణాంస్త్యక్తుం సముద్యతాః ॥ ౫౯ ॥ దృష్ట్వా ప్రాయోపవిష్టాంశ్చ సర్వాన్వానరపుంగవాన్ । భృశం శోకార్ణ
వే మగ్నః పర్యదేవయదంగదః ॥ ౬౦ ॥ తవ నాశం చ వైదేహి వాలినశ్చ వధం తథా । ప్రాయోపవేశమస్మాకం మర
ణం చ జటాయుషః ॥ ౬౧ ॥ తేషాం నస్స్వామిసందేశాన్నిరాశానాం ముమూర్షతాం । కార్యహేతోరివాయాతశ్శకుని
ర్వీర్యవాన్మహాన్ ॥ ౬౨ ॥ గృధ్రరాజస్య సోదర్యస్సమ్పాతిర్నామ గృధ్రరాట్ । శ్రుత్వా భ్రాతృవధం కోపాదిదం
వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬౩ ॥ యవీయాన్కేన మే భ్రాతా హతః క్వ చ నిపాతితః । ఏతదాఖ్యాతుమిచ్ఛామి భవద్భిర్వానరో
త్తమాః ॥ ౬౪ ॥ అంగదోऽకథయత్తస్య జనస్థానే మహద్వధం । రక్షసా భీమరూపేణ త్వాముద్దిశ్య యథాతథం ॥ ౬౫ ॥
జటాయుషో వధం శ్రుత్వా దుఃఖితస్సోऽరుణాత్మజః । త్వాం శశంస వరారోహే వసంతీం రావణాలయే ॥ ౬౬ ॥ తస్య త
ద్వచనం శ్రుత్వా సంపాతేః ప్రీతివర్ధనం । అంగదప్రముఖాస్తూర్ణం తతస్సంప్రస్థితా వయమ్ ॥ ౬౭ ॥ వింధ్యాదు
త్థాయ సంప్రాప్తా జలధేస్తీరముత్తరమ్ । త్వద్దర్శనకృతోత్సాహా హృష్టాస్తుష్టాః ప్లవంగమాః ॥ ౬౮ ॥ అంగదప్రము
ఖాస్సర్వే వేలోపాంతముపస్థితాః । చింతాం జగ్ముః పునర్భీమాం త్వద్దర్శనసముత్సుకాః ॥ ౬౯ ॥ అథాహం హరిసై
న్యస్య సాగరం ప్రేక్ష్య సీదతః । వ్యవధూయ భయం తీవ్రం యోజనానాం శతం ప్లుతః ॥ ౭౦ ॥ లంకా చాపి మయా రాత్రౌ
ప్రవిష్టా రాక్షసాకులా । రావణశ్చ మయా దృష్టస్త్వం చ శోకనిపీడితా ॥ ౭౧ ॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యథావృత్త

హానిందితే । అభిభాషస్వ మాం దేవి దూతో దాశరథేరహం ॥౨౨॥ త్వం మాం రామకృతోద్యోగం త్వన్నిమిత్తమిహాగతం ।
సుగ్రీవసచివం దేవి బుధ్యస్వ పవనాత్మజం ॥ ౨౩ ॥ కుశలీ తవ కాకుత్స్థ స్సర్వశస్త్రభృతాం వరః । గురోరారాధనే
యుక్తో లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః ॥ ౨౪ ॥ తస్య వీర్యవతో దేవి భర్తుస్తవ హితే రతః । అహమేకస్తు సంప్రాప్త స్సుగ్రీవవచ
నాదిహ ॥ ౨౫ ॥ మయేయమసహాయేన చరతా కామరూపిణా । దక్షిణా దిగనుక్రాన్తా త్వన్మార్గవిచయైషిణా ॥౨౬॥
దిష్ట్యాహం హరిసైన్యానాం త్వన్నాశమనుశోచతాం । అపనేష్యామి సంతాపం తవాభిగమశంసనాత్ ॥ ౨౭ ॥ ది
ష్ట్యా హి మమ న వ్యర్థం దేవి సాగరలంఘనం । ప్రాప్స్యామ్యహమిదం దిష్ట్యా త్వద్దర్శనకృతం యశః ॥ ౨౮ ॥ రాఘవశ్చ
మహావీర్యః క్షిప్రం త్వామభిపత్స్యతే । సమిత్రబాంధవం హత్వా రావణం రాక్షసాధిపం ॥ ౨౯ ॥ మాల్యవాన్నామ వై
దేహి గిరీణాముత్తమో గిరిః । తతో గచ్ఛతి గోకర్ణం పర్వతం కేసరీ హరిః ॥ ౩౦ ॥ స చ దేవర్షిభిర్దిష్టః పితా మమ మ
హాకపిః । తీర్థే నదీపతేః పుణ్యే శంబసాదనముద్ధరత్ ॥ ౩౧ ॥ తస్యాహం హరిణః క్షేత్రే జాతో వాతేన మైథిలి । హ
నూమానితి విఖ్యాతో లోకే స్వేనైవ కర్మణా ॥ ౩౨ ॥ విశ్వాసార్థం తు వైదేహి భర్తురుక్తా మయా గుణాః । అచిరాద్రా
ఘవో దేవి త్వామితో నయితానఘే ॥ ౩౩ ॥ ఏవం విశ్వాసితా సీతా హేతుభిశ్శోకకర్శితా । ఉపపన్నైరభిజ్ఞా
నైర్దూతం తమవగచ్ఛతి ॥ ౩౪ ॥ అతులం చ గతా హర్షం ప్రహర్షేణ చ జానకీ । నేత్రాభ్యాం వక్రపక్ష్మాభ్యాం ము
మోచానందజం జలం ॥ ౩౫ ॥ చారు తద్వదనం తస్యా స్తామ్రశుక్లాయతేక్షణం । అశోభత విశాలాక్ష్యా రాహుము
క్త ఇవోడురాట్ ॥ ౩౬ ॥ హనూమన్తం కపిం వ్యక్తం మన్యతే నాన్యథేతి సా । అథోవాచ హనూమాంస్తాముత్తరం
ప్రియదర్శనామ్ ॥ ౩౭ ॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం సమాశ్వసిహి మైథిలి । కిం కరోమి కథం వా తే రోచతే ప్రతియామ్య
హం ॥ ౩౮ ॥ ఓమ్ ॥ హతే సురే శంయతి శంబసాదనే కపిప్రవీరేణ మహర్షిచోదనాత్ । తతో౽స్మి వాయుప్రభవో
హి మైథిలి ప్రభావతస్తత్ప్రతిమశ్చ వానరః ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే పంచత్రింశస్సర్గః ॥౫౧॥౧౦౨

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ భూయ ఏవ మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః । అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం
సీతాప్రత్యయకారణాత్ ॥ ౧ ॥ వానరో౽హం మహాభాగే దూతో రామస్య ధీమతః । రామనామాంకితం చేదం ప
శ్య దేవ్యంగులీయకం ॥ ౨ ॥ ప్రత్యయార్థం తవానీతం తేన దత్తం మహాత్మనా । సమాశ్వసిహి భద్రం తే క్షీణదుఃఖఫ
లా హ్యసి ॥ ౩ ॥ గృహీత్వా ప్రేక్షమాణా సా భర్తుః కరవిభూషణం । భర్తారమివ సంప్రాప్తా జానకీ ముదితాభవ
త్ ॥ ౪ ॥ చారు తద్వదనం తస్యా స్తామ్రశుక్లాయతేక్షణం । బభూవ హర్షితోదగ్రం రాహుముక్త ఇవోడురాట్ ॥
తతస్సా హ్రీమతీ బాలా భర్తృసందేశహర్షితా । పరితుష్టా ప్రియం కృత్వా ప్రశశంస మహాకపిం ॥ ౬ ॥ విక్రాన్త
స్త్వం సమర్థస్త్వం ప్రాజ్ఞస్త్వం వానరోత్తమ । యేనేదం రాక్షసపదం త్వయైకేన ప్రధర్షితం ॥ ౭ ॥ శతయోజనవిస్తీర్ణ
స్సాగరో మకరాలయః । విక్రమశ్లాఘనీయేన క్రమతా గోష్పదీకృతః ॥ ౮ ॥ న హి త్వాం ప్రాకృతం మన్యే వానరం వా
నరర్షభ । యస్య తే నాస్తి సంత్రాసో రావణాన్నాపి సంభ్రమః ॥ ౯ ॥ అర్హసే చ కపిశ్రేష్ఠ మయా సమభిభాషితుం ।
యద్యపి ప్రేషితస్తేన రామేణ విదితాత్మనా ॥ ౧౦ ॥ ప్రేషయిష్యతి దుర్ధర్షో రామో న హ్యపరీక్షితం । పరాక్రమమ
విజ్ఞాయ మత్సకాశం విశేషతః ॥ ౧౧ ॥ దిష్ట్యా స కుశలీ రామో ధర్మాత్మా సత్యసంగరః । లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా స్సు
మిత్రానందవర్ధనః ॥ ౧౨ ॥ కుశలీ యది కాకుత్స్థః కిన్ను సాగరమేఖలాం । మహీం దహతి కోపేన యుగాన్తాగ్నిరివో
త్థితః ॥ ౧౩ ॥ అథవా శక్తిమన్తౌ తౌ సురాణామపి నిగ్రహే । మమైవ తు న దుఃఖానా మస్తి మన్యే విపర్యయః ॥౧౪॥
కచ్చిన్న వ్యథతే రామః కచ్చిన్న పరితప్యతే । ఉత్తరాణి చ కార్యాణి కురుతే పురుషోత్తమః ॥ ౧౫ ॥ కచ్చిన్న దీనస్సం
భ్రాన్తః కార్యేషు చ న ముహ్యతి । కచ్చిత్పురుషకార్యాణి కురుతే నృపతేస్సుతః ॥ ౧౬ ॥ ద్వివిధం త్రివిధోపాయ

ముపాయమపి సేవతే । విజిగీషుస్సుహృత్కచ్చి న్మిత్రేషు చ పరంతపః ॥ ౧౭ ॥ కచ్చిన్మిత్రాణి లభతే మిత్రైశ్చా
ప్యభిగమ్యతే । కచ్చిత్కల్యాణమిత్రశ్చ మిత్రైశ్చాపి పురస్కృతః ॥ ౧౮ ॥ కచ్చిదాశాస్తి దేవానాం ప్రసాదం పార్థి
వాత్మజః । కచ్చిత్పురుషకారం చ దైవం చ ప్రతిపద్యతే ॥ ౧౯ ॥ కచ్చిన్న విగతస్నేహః ప్రవాసాన్మయి రాఘవః ।
కచ్చిన్మాం వ్యసనాదస్మాన్మోక్షయిష్యతి వానర ॥ ౨౦ ॥ సుఖానాముచితో నిత్య మసుఖానామనోచితః । దుఃఖముత్తర
మాసాద్య కచ్చిద్రామో న సీదతి ॥ ౨౧ ॥ కౌసల్యాయాస్తథా కచ్చిత్సుమిత్రాయాస్తథైవ చ । అభీక్ష్ణం శ్రూయతే క
చ్చిత్కుశలం భరతస్య చ ॥ ౨౨ ॥ మన్నిమిత్తేన మానార్హః కచ్చిచ్ఛోకేన రాఘవః । కచ్చిన్నాన్యమనా రామః
కచ్చిన్మాం తారయిష్యతి ॥ ౨౩ ॥ కచ్చిదక్షౌహిణీం పూర్ణాం భరతో భ్రాతృవత్సలః । ధ్వజినీం మంత్రిభిర్గుప్తాం ప్రే
షయిష్యతి మత్కృతే ॥ ౨౪ ॥ వానరాధిపతిశ్శ్రీమాన్ సుగ్రీవః కచ్చిదేష్యతి । మత్కృతే హరిభిర్వీరై ర్వృతో
దంతనఖాయుధైః ॥ ౨౫ ॥ కచ్చిచ్చ లక్ష్మణశ్శూర స్సుమిత్రానందవర్ధనః । అస్త్రవిచ్ఛరజాలేన రాక్షసాన్విధమిష్య
తి ॥ ౨౬ ॥ రౌద్రేణ కచ్చిదస్త్రేణ రామేణ నిహతం రణే । ద్రక్ష్యామ్యల్పేన కాలేన రావణం ససుహృజ్జనం ॥ ౨౭ ॥
కచ్చిన్న తద్ధేమసమానవర్ణం తస్యాననం పద్మసమానగంధి । మయా వినా శుష్యతి శోకదీనం జలక్షయే పద్మమివాతపేన॥
ధర్మాపదేశాత్త్యజతశ్చ రాజ్యం మాం చాప్యరణ్యం నయతః పదాతిం । నాసీద్వ్యథా యస్య న భీర్న శోకః కచ్చిత్స ధై
ర్యం హృదయే కరోతి ॥ ౨౯ ॥ న చాస్య మాతా న పితా న చాన్య స్స్నేహాద్విశిష్టోఽస్తి మయా సమో వా। తావత్త్వహం దూ
త జిజీవిషేయం యావత్ప్రవృత్తిం శృణుయాం ప్రియస్య ॥ ౩౦ ॥ ఇతీవ దేవీ వచనం మహార్థం తం వానరేంద్రం మధు
రార్థముక్త్వా । శ్రోతుం పునస్తస్య వచోఽభిరామం రామార్థయుక్తం విరరామ రామా ॥ ౩౧ ॥ సీతాయా వచనం శ్రు
త్వా మారుతిర్భీమవిక్రమః । శిరస్యంజలిమాధాయ వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥ న త్వామిహస్థాం జానీతే
రామః కమలలోచనే । తేన త్వాం నానయత్యాశు శచీమివ పురందరః ॥ ౩౩ ॥ శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షిప్ర
మేష్యతి రాఘవః । చమూం ప్రకర్షన్ మహతీం హర్యృక్షగణసంకులాం ॥ ౩౪ ॥ విష్టంభయిత్వా బాణౌఘై రక్షోభ్యం
వరుణాలయమ్ । కరిష్యతి పురీం లంకాం కాకుత్స్థశ్శాంతరాక్షసాం ॥ ౩౫ ॥ తత్ర యద్యంతరా మృత్యు ర్యది దే
వాస్సహాసురాః । స్థాస్యంతి పథి రామస్య స తానపి వధిష్యతి ॥ ౩౬ ॥ తవాదర్శనజేనార్యే శోకేన స పరిప్లుతః । న శ
ర్మ లభతే రామ స్సింహార్దిత ఇవ ద్విపః ॥ ౩౭ ॥ మలయేన చ వింధ్యేన మేరుణా మందరేణ చ । దర్దురేణ చ తే దేవి శపే
మూలఫలేన చ ॥ ౩౮ ॥ యథా సునయనం వల్గు బింబోష్ఠం చారుకుండలం । ముఖం ద్రక్ష్యసి రామస్య పూర్ణచంద్ర
మివోదితం ॥ ౩౯ ॥ క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి వైదేహి రామం ప్రస్రవణే గిరౌ । శతక్రతుమివాసీనం నాకపృష్ఠస్య
మూర్ధని ॥ ౪౦ ॥ న మాంసం రాఘవో భుంక్తే న చాపి మధు సేవతే । వన్యం సువిహితం నిత్యం భక్తమశ్నాతి పంచ
మం ॥ ౪౧ ॥ నైవ దంశాన్న మశకాన్న కీటాన్న సరీసృపాన్ । రాఘవోఽపనయేద్గాత్రా త్త్వద్గతేనాంతరాత్మనా ॥ ౪౨
నిత్యం ధ్యానపరో రామో నిత్యం శోకపరాయణః । నాన్యచ్చింతయతే కించిత్స తు కామవశం గతః ॥ ౪౩ ॥ అనిద్రస్సత
తం రామ స్సుప్తోఽపి చ నరోత్తమః । సీతేతి మధురాం వాణీం వ్యాహరన్ప్రతిబుధ్యతే ॥ ౪౪ ॥ దృష్ట్వా ఫలం వా పుష్పం
వా యద్వాన్యత్సుమనోహరం । బహుశో హా ప్రియేత్యేవం శ్వసంస్త్వామభిభాషతే ॥ ౪౫ ॥ ఓమ్ ॥ స దేవి నిత్యం ప
రితప్యమాన స్త్వామేవ సీతేత్యభిభాషమాణః । ధృతవ్రతో రాజసుతో మహాత్మా తవైవ లాభాయ కృతప్రయత్నః ॥
సా రామసంకీర్తనవీతశోకా రామస్య శోకేన సమానశోకా । శరన్ముఖే సాంబుదశేషచంద్రా నిశేవ వైదేహసుతా బభూ
వ ॥ ౪౭ ॥ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౬౧ ॥ ౧౨౦౨౦ ॥ ***********************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సీతా తద్వచనం శ్రుత్వా పూర్ణచంద్రనిభాననా । హనూమంతమువాచేదం

ధర్మార్థసహితం వచః ॥ ౧ ॥ అమృతం విషసంసృష్టం త్వయా వానరభాషితం । యచ్చనాన్యమనా రామో యచ్చ
శోకపరాయణః ॥ ౨ ॥ ఐశ్వర్యే వా సువిస్తీర్ణే వ్యసనే వా సుదారుణే । రజ్జ్వేవ పురుషం బద్ధ్వా కృతాంతః పరికర్షతి ॥
విధిర్నూనమసంహార్యః ప్రాణినాం ప్లవగోత్తమ । సౌమిత్రిం మాం చ రామం చ వ్యసనైః పశ్య మోహితాన్ ॥ ౪ ॥
శోకస్యాస్య కదా పారం రాఘవోఽధిగమిష్యతి । ప్లవమానః పరిశ్రాంతో హతనౌస్సాగరే యథా ॥ ౫ ॥ రాక్షసానాం
వధం కృత్వా సూదయిత్వా చ రావణమ్ । లంకామున్మూలితాం కృత్వా కదా ద్రక్ష్యతి మాం పతిః ॥ ౬ ॥ స వాచ్యస్సం
త్వరస్వేతి యావదేవ న పూర్యతే । అయం సంవత్సరః కాలస్తావద్ధి మమ జీవితమ్ ॥ ౭ ॥ వర్తతే దశమో మాసో ద్వౌ
తు శేషౌ ప్లవంగమ । రావణేన నృశంసేన సమయో యః కృతో మమ ॥ ౮ ॥ విభీషణేన చ భ్రాత్రా మమ నిర్యాతనం
ప్రతి । అనునీతః ప్రయత్నేన న చ తత్కురుతే మతిమ్ ॥ ౯ ॥ మమ ప్రతిప్రదానం హి రావణస్య న రోచతే । రావ
ణం మార్గతే సంఖ్యే మృత్యుః కాలవశం గతమ్ ॥౧౦॥ జ్యేష్ఠా కన్యా ఽనలా నామ విభీషణసుతా కపే । తయా మమేద
మాఖ్యాతం మాత్రా ప్రహితయా స్వయమ్ ॥ ౧౧ ॥ అసంశయం హరిశ్రేష్ఠ క్షిప్రం మాం ప్రాప్స్యతే పతిః । అంత
రాత్మా హి మే శుద్ధస్తస్మింశ్చ బహవో గుణాః ॥ ౧౨ ॥ ఉత్సాహః పౌరుషం సత్త్వమానృశంస్యం కృతజ్ఞతా । విక్రమశ్చ ప్ర
భావశ్చ సంతి వానర రాఘవే ॥ ౧౩ ॥ చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం జఘాన యః । జనస్థానే వినా భ్రాత్రా శ
త్రుః కస్తస్య నోద్విజేత్ ॥ ౧౪ ॥ న స శక్యస్తులయితుం వ్యసనైః పురుషర్షభః । అహం తస్య ప్రభావజ్ఞా శక్రస్యేవ
పులోమజా ॥ ౧౫ ॥ శరజాలాంశుమాంఛూరః కపే రామదివాకరః । శత్రురక్షోమయం తోయముపశోషం నయి
ష్యతి ॥ ౧౬ ॥ ఇతి సంజల్పమానాం తాం రామార్థే శోకకర్శితామ్ । అశ్రుసంపూర్ణనయనామువాచ వచనం క
పిః ॥ ౧౭ ॥ శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షిప్రమేష్యతి రాఘవః । చమూం ప్రకర్షన్మహతీం హర్యృక్షగణసంకులాం ॥
అథవా మోచయిష్యామి త్వామద్యైవ వరాననే । అస్మాద్దుఃఖాదుపారోహ మమ పృష్ఠమనిందితే ॥ ౧౯ ॥ త్వాం
హి పృష్ఠగతాం కృత్వా సంతరిష్యామి సాగరమ్ । శక్తిరస్తి హి మే వోఢుం లంకామపి సరాక్షసామ్ ॥ ౨౦ ॥ అహం ప్ర
స్రవణస్థాయ రాఘవాయాద్య మైథిలి । ప్రాపయిష్యామి శక్రాయ హవ్యం హుతమివానలః ॥ ౨౧ ॥ ద్రక్ష్యస్యద్యై
వ వైదేహి రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ । వ్యవసాయసమాయుక్తం విష్ణుం దైత్యవధే యథా ॥ ౨౨ ॥ త్వద్దర్శనకృతోత్సా
హమాశ్రమస్థం మహాబలమ్ । పురందరమివాసీనం నాగరాజస్య మూర్ధని ॥ ౨౩ ॥ పృష్ఠమారోహ మే దేవి మా వి
కాంక్షస్వ శోభనే । యోగమన్విచ్ఛ రామేణ శశాంకేనేవ రోహిణీ ॥ ౨౪ ॥ కథయంతీవ చంద్రేణ సూర్యేణ చ మ
హార్చిషా । మత్పృష్ఠమధిరుహ్య త్వం తరాకాశమహార్ణవౌ ॥ ౨౫ ॥ న హి మే సంప్రయాతస్య త్వామితో నయతోఽం
గనే । అనుగంతుం గతిం శక్తాస్సర్వే లంకానివాసినః ॥ ౨౬ ॥ యథైవాహమిహ ప్రాప్తస్తథైవాహమసంశయః । యా
స్యామి పశ్య వైదేహి త్వాముద్యమ్య విహాయసం ॥ ౨౭ ॥ మైథిలీ తు హరిశ్రేష్ఠాచ్ఛ్రుత్వా వచనమద్భుతం । హర్షవిస్మి
తసర్వాంగీ హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౮ ॥ హనూమన్దూరమధ్వానం కథం మాం వోఢుమిచ్ఛసి । తదేవ ఖలు తే
మన్యే కపిత్వం హరియూథప ॥ ౨౯ ॥ కథం వాల్పశరీరస్త్వం మామితో నేతుమిచ్ఛసి । సకాశం మానవేంద్రస్య భర్తు
ర్మే ప్లవగర్షభ ॥ ౩౦ ॥ సీతాయా వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః । చింతయామాస లక్ష్మీవాన్నవం పరిభవం
కృతం ॥ ౩౧ ॥ న మే జానాతి సత్త్వం వా ప్రభావం వాసితేక్షణా । తస్మాత్పశ్యతు వైదేహీ యద్రూపం మమ కామతః ॥ ౩౨
ఇతి సంచింత్య హనుమాంస్తదా ప్లవగసత్తమః । దర్శయామాస వైదేహ్యాస్స్వం రూపమరిమర్దనః ॥ ౩౩ ॥ స తస్మాత్పా
దపాద్ధీమానాప్లుత్య ప్లవగర్షభః । తతో వర్ధితుమారేభే సీతాప్రత్యయకారణాత్ ॥ ౩౪ ॥ మేరుమందరసంకాశో
బభౌ దీప్తానలప్రభః । అగ్రతో వ్యవతస్థే చ సీతాయా వానరర్షభః ॥ ౩౫ ॥ హరిః పర్వతసంకాశస్తామ్రవక్త్రో మహాబలః ।

వజ్రదంష్ట్రనఖోభీమో వైదేహీమిదమబ్రవీత్ ॥ ౩౬ ॥ సపర్వతవనోద్దేశాంసాట్టప్రాకారతోరణాం । లఙ్కామిమాం
సనాథాం వా నయితుంశక్తిరస్తిమే ॥ ౩౭ ॥ తదవస్థాప్యతాంబుద్ధిరలందేవివికాంక్షయా । విశోకంకురువైదేహి రా
ఘవంసహలక్ష్మణం ॥ ౩౮ ॥ తందృష్ట్వాఽచలసంకాశమువాచజనకాత్మజా । పద్మపత్రవిశాలాక్షీమారుతస్యౌరసం
సుతం ॥ ౩౯ ॥ తవసత్త్వంబలంచైవ విజానామిమహాకపే । వాయోరివగతించాపి తేజశ్చాగ్నేరివాద్భుతం ॥ ౪౦ ॥
ప్రాకృతోన్యఃకథంచేమాం భూమిమాగంతుమర్హతి । ఉదధేరప్రమేయస్య పారం వానరపుంగవ ॥ ౪౧ ॥ జానా
మిగమనేశక్తింనయనేచాపితేమమ । అవశ్యంసమ్ప్రధార్యాశుకార్యసిద్ధిరిహాత్మనః ॥ ౪౨ ॥ అయుక్తంతు హరి
శ్రేష్ఠమమగంతుంత్వయానఘ । వాయువేగసవేగస్య వేగోమాంమోహయేత్తవ ॥ ౪౩ ॥ అహమాకాశమాప
న్నాహ్యుపర్యుపరిసాగరం । ప్రపతేయంహితేపృష్ఠాద్భయాద్వేగేనగచ్ఛతః ॥ ౪౪ ॥ పతితాసాగరేచాహంతిమిన
క్రఝషాకులే । భవేయమాశువివశాయాదసామన్నముత్తమం ॥ ౪౫ ॥ నచశక్ష్యేత్వయాసార్ధం గంతుం శత్రు
వినాశన । కళత్రవతిసందేహస్త్వయ్యపిస్యాదసంశయః ॥ ౪౬ ॥ హ్రియమాణాంతుమాందృష్ట్వారాక్షసాభీమ
విక్రమాః । అనుగచ్ఛేయురాదిష్టారావణేనదురాత్మనా ॥ ౪౭ ॥ తైస్త్వంపరివృతశ్శూరైశ్శూలముద్గరపాణిభిః । భ
వేస్త్వంసంశయంప్రాప్తోమయావీరకళత్రవాన్ ॥ ౪౮ ॥ సాయుధాబహవోవ్యోమ్ని రాక్షసాస్త్వంనిరాయుధః ।
కథంశక్ష్యసిసంయాతుం మాంచైవపరిరక్షితుం ॥ ౪౯ ॥ యుధ్యమానస్యరక్షోభిస్తైరహంక్రూరకర్మభిః । ప్రపతే
యంహితేపృష్ఠాద్భయార్తాకపిసత్తమ ॥ ౫౦ ॥ అథరక్షాంసిభీమాని మహాంతిబలవంతిచ । కథంచిత్సామ్పరాయే
త్వాం జయేయుఃకపిసత్తమ ॥ ౫౧ ॥ అథవాయుధ్యమానస్యపతేయంవిముఖస్యతే । పతితాంచగృహీత్వామాంన
యేయుఃపాపరాక్షసాః ॥ ౫౨ ॥ మాంవాహరేయుస్త్వద్ధస్తాద్విశసేయురథాపివా । అవ్యవస్థౌహిదృశ్యేతే యు
ద్ధేజయపరాజయౌ ॥ ౫౩ ॥ అహంచాపివిపద్యేయంరక్షోభిరభితర్జితా । త్వత్ప్రయత్నోహరిశ్రేష్ఠభవేన్నిష్ఫలఏ
వతు ॥ ౫౪ ॥ కామంత్వమసిపర్యాప్తో నిహంతుంసర్వరాక్షసాన్ । రాఘవస్యయశోహీయేత్త్వయాశస్తైస్తు
రాక్షసైః ॥ ౫౫ ॥ అథవాదాయరక్షాంసి న్యసేయుస్సంవృతేహిమాం । యత్రతేనాభిజానీయుర్హరయోనాపి
రాఘవౌ ॥ ౫౬ ॥ ఆరంభస్తుమదర్థోయం తతస్తవనిరర్థకః । త్వయాహిసహరామస్య మహానాగమనేగుణః ॥ ౫౭
మయిజీవితమాయత్తం రాఘవస్యమహాత్మనః । భ్రాతౄణాంచమహాబాహో తవరాజకులస్యచ ॥ ౫౮ ॥ తౌని
రాశౌమదర్థేతు శోకసన్తాపకర్శితౌ । సహసర్వర్క్షహరిభిస్త్యక్ష్యతఃప్రాణసంగ్రహం ॥ ౫౯ ॥ భర్తుర్భక్తింపుర
స్కృత్య రామాదన్యస్యవానర । నస్పృశామిశరీరంతుపుంసోవానరపుంగవ ॥ ౬౦ ॥ యదహంగాత్ర
సంస్పర్శం రావణస్యగతాబలాత్ । అనీశాకింకరిష్యామి వినాథావివశాసతీ ॥ ౬౧ ॥ యదిరామోదశగ్రీవమిహహ
త్వాసబాంధవం । మామితోగృహ్యగచ్ఛేతతత్తస్య సదృశంభవేత్ ॥ ౬౨ ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుతాహిదృష్టాశ్చ మయా
పరాక్రమా మహాత్మనస్తస్యరణావమర్దినః । నదేవగంధర్వభుజంగరాక్షసాభవంతి రామేణసమాహిసంయుగే ॥
సమీక్ష్యతంసంయతిచిత్రకార్ముకం మహాబలంవాసవతుల్యవిక్రమం । సలక్ష్మణంకోవిషహేతరాఘవంహుతాశనం
దీప్తమివానిలేరితం ॥ ౬౪ ॥ సలక్ష్మణంరాఘవమాజిమర్దనందిశాగజంమత్తమివవ్యవస్థితం । సహేతకోవానరముఖ్య
సంయుగే యుగాంతసూర్యప్రతిమంశరార్చిషం ॥ ౬౫ ॥ సమేహరిశ్రేష్ఠసలక్ష్మణంపతింసయూథపంక్షిప్రమిహో
పపాదయ । చిరాయరామంప్రతిశోకకర్శితాం కురుష్వమాంవానరముఖ్యహర్షితాం ॥ ౬౬ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్సుం
దరకాండేసప్తత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౦౪ ॥ ౧౦౦౩౮౦ ॥ *********************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సకపిశార్దూలస్తేనవాక్యేనహర్షితః । సీతామువాచతచ్ఛ్రుత్వా వా

క్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౧ ॥ యుక్తరూపం త్వయా దేవి భాషితం శుభదర్శనే । సదృశం స్త్రీస్వభావస్య సాధ్వీనాం వి
నయస్య చ ॥ ౨ ॥ స్త్రీత్వం న తు సమర్థం హి సాగరం వ్యతివర్తితుం । మామధిష్ఠాయ విస్తీర్ణం శతయోజనమాయతం ॥ ౩ ॥
ద్వితీయం కారణం యచ్చ బ్రవీషి వినయాన్వితే । రామాదన్యస్య నార్హామి సంస్పర్శమితి జానకి ॥ ౪ ॥ ఏతత్తే దేవి
సదృశం పత్న్యాస్తస్య మహాత్మనః । కా హ్యన్యా త్వామృతే దేవి బ్రూయాద్వచనమీదృశం ॥ ౫ ॥ శ్రోష్యతే చైవ
కాకుత్స్థః సర్వం నిరవశేషతః । చేష్టితం యత్త్వయా దేవి భాషితం చ మమాగ్రతః ॥ ౬ ॥ కారణైర్బహుభిర్దేవి రా
మప్రియచికీర్షయా । స్నేహప్రస్కన్నమనసా మయైతత్సముదీరితం ॥ ౭ ॥ లంకాయా దుష్ప్రవేశత్వాద్దుస్తరత్వా
న్మహోదధేః । సామర్థ్యాదాత్మనశ్చైవ మయైతత్సముదాహృతం ॥ ౮ ॥ ఇచ్ఛామి త్వాం సమానేతుమద్యైవ రఘు
బంధునా । గురుస్నేహేన భక్త్యా చ నాన్యథైతదుదాహృతం ॥ ౯ ॥ యది నోత్సహసే యాతుం మయా సార్ధమనింది
తే । అభిజ్ఞానం ప్రయచ్ఛ త్వం జానీయాద్రాఘవో హి యత్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్తా హనుమతా సీతా సురసుతోపమా ।
ఉవాచ వచనం మందం బాష్పప్రగ్రథితాక్షరం ॥ ౧౧ ॥ ఇదం శ్రేష్ఠమభిజ్ఞానం బ్రూయాస్త్వం తు మమ ప్రియం ।
శైలస్య చిత్రకూటస్య పాదే పూర్వోత్తరే పురా ॥ ౧౨ ॥ తాపసాశ్రమవాసిన్యాః ప్రాజ్యమూలఫలోదకే । తస్మిన్స
ద్ధాశ్రమే దేశే మందాకిన్యా హ్యదూరతః ॥ ౧౩ ॥ తస్యోపవనషండేషు నానాపుష్పసుగంధిషు । విహృత్య సలిలక్లి
న్నా తవాంకే సముపావిశం ॥ ౧౪ ॥ తతో మాంససమాయుక్తో వాయసః పర్యతుండయత్ । తమహం లోష్టముద్యమ్య
వారయామి స్మ వాయసం ॥ ౧౫ ॥ దారయన్స చ మాం కాకస్తత్రైవ పరిలీయతే । న చాప్యుపారమన్మాంసాద్భక్షార్థీ
బలిభోజనః ॥ ౧౬ ॥ ఉత్కర్షంత్యాం చ రశనాం క్రుద్ధాయాం మయి పక్షిణి । స్రస్యమానే చ వసనే తతో దృష్టా త్వ
యా హ్యహం ॥ ౧౭ ॥ త్వయాపహసితా చాహం క్రుద్ధా సంలజ్జితా తదా । భక్షగృధ్నేన కాకేన దారితా త్వాముపా
గతా ॥ ౧౮ ॥ ఆసీనస్య చ తే శ్రాంతా పునరుత్సంగమావిశం । క్రుధ్యంతీ చ ప్రహృష్టేన త్వయాహం పరిసాంత్వితా ॥ ౧౯ ॥
బాష్పపూర్ణముఖీ మందం చక్షుషీ పరిమార్జతీ । లక్షితాహం త్వయా నాథ వాయసేన ప్రకోపితా ॥ ౨౦ ॥ పరిశ్రమా
త్ప్రసుప్తా చ రాఘవాంకేఽప్యహం చిరం । పర్యాయేణ ప్రసుప్తశ్చ మమాంకే భరతాగ్రజః ॥ ౨౧ ॥ స తత్ర పు
నరేవాథ వాయసః సముపాగమత్ । తతః సుప్తప్రబుద్ధాం మాం రామస్యాంకాత్సముత్థితాం ॥ ౨౨ ॥ వాయసః
సహసాగమ్య విదదార స్తనాంతరే । పునః పునరథోత్పత్య విదదార స మాం భృశం ॥ ౨౩ ॥ తతః సముక్షితో రామో ము
క్తైః శోణితబిందుభిః । వాయసేన తతస్తేన బలవత్క్లిశ్యమానయా ॥ ౨౪ ॥ స మయా బోధితః శ్రీమాన్సుఖసుప్తః
పరంతపః । స మాం దృష్ట్వా మహాబాహుర్వితున్నాం స్తనయోస్తదా ॥ ౨౫ ॥ ఆశీవిష ఇవ క్రుద్ధః శ్వసన్వాక్యమభాష
త । కేన తే నాగనాసోరు విక్షతం వై స్తనాంతరం ॥ ౨౬ ॥ కః క్రీడతి సరోషేణ పంచవక్త్రేణ భోగినా । వీక్షమాణస్త
తస్తం వై వాయసం సముదైక్షత ॥ ౨౭ ॥ నఖైః సరుధిరైస్తీక్ష్ణైర్మామేవాభిముఖం స్థితం । పుత్రః కిల స శక్రస్య వాయ
సః పతతాం వరః ॥ ౨౮ ॥ ధరాంతరగతః శీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః । తతస్తస్మిన్మహాబాహుః కోపసంవర్తితేక్షణః ॥
వాయసే కృతవాన్క్రూరాం మతిం మతిమతాం వరః । స దర్భం సంస్తరాద్గృహ్య బ్రాహ్మేణాస్త్రేణ యోజయత్ ॥ ౩౦
స దీప్త ఇవ కాలాగ్నిర్జజ్వాలాభిముఖో ద్విజం । స తం ప్రదీప్తం చిక్షేప దర్భం తం వాయసం ప్రతి ॥ ౩౧ ॥ తతస్తం వాయ
సం దర్భః సోఽంబరేఽనుజగామ హ । అనుసృష్టస్తదా కాకో జగామ వివిధాం గతిం ॥ ౩౨ ॥ లోకకామ ఇమం లోకం
సర్వం వై విచచార హ । స పిత్రా చ పరిత్యక్తః సురైశ్చ సమహర్షిభిః ॥ ౩౩ ॥ త్రీన్లోకాన్సంపరిక్రమ్య తమేవ శరణం గ
తః । స తం నిపతితం భూమౌ శరణ్యః శరణాగతం ॥ ౩౪ ॥ వధార్హమపి కాకుత్స్థః కృపయా పర్యపాలయత్ । న శ
ర్మ లబ్ధ్వా లోకేషు తమేవ శరణం గతః ॥ ౩౫ ॥ పరిద్యూనం విషణ్ణం చ స తమాయాంతమబ్రవీత్ । మోఘం కర్తుం న శ

క్యం హి బ్రాహ్మమస్త్రం తదచ్యుతామ్ ॥ ౩౬ ॥ హినస్తు దక్షిణాక్షి త్వచ్ఛర ఇత్యథ సోఽబ్రవీత్ । తతస్తస్యాక్షి కాకస్య హి
నస్తి స్మ స దక్షిణం ॥ ౩౭ ॥ దత్వా స దక్షిణం నేత్రం ప్రాణేభ్యః పరిరక్షితః । స రామాయ నమస్కృత్వా రాజ్ఞే దశర
థాయ చ ॥ ౩౮ ॥ విసృష్టస్తేన వీరేణ ప్రతిపేదే స్వమాలయం । మత్కృతే కాకమాత్రే తు బ్రహ్మాస్త్రం సముదీరితం ॥
కస్మాద్యో మాం హరేత్త్వత్తః క్షమసే తం మహీపతే । స కురుష్వ మహోత్సాహః కృపాం మయి నరర్షభ ॥ ౪౦ ॥ త్వ
యా నాథవతీ నాథ హ్యనాథేవ హి దృశ్యతే । ఆనృశంస్యం పరో ధర్మస్త్వత్త ఏవ మయా శ్రుతః ॥ ౪౧ ॥ జానామి త్వాం
మహావీర్యం మహోత్సాహం మహాబలం । అపారపారమక్షోభ్యం గాంభీర్యాత్సాగరోపమం ॥ ౪౨ ॥ భర్తారం స
సముద్రాయా ధరణ్యా వాసవోపమం । ఏవమస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠః సత్త్వవాన్బలవానపి ॥ ౪౩ ॥ కిమర్థమస్త్రం రక్షస్సు న
యోజయతి రాఘవః । న నాగా నాపి గంధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః ॥ ౪౪ ॥ రామస్య సమరే వేగం శక్తాః ప్రతిసమా
ధితుం । తస్య వీర్యవతః కశ్చిద్యద్యస్తి మయి సంభ్రమః ॥ ౪౫ ॥ కిమర్థం న శరైస్తీక్ష్ణైః క్షయం నయతి రాక్షసాన్ । భ్రా
తురాదేశమాదాయ లక్ష్మణో వా పరంతపః ॥ ౪౬ ॥ కస్య హేతోర్న మాం వీరః పరిత్రాతి మహాబలః । యది తౌ పురు
షవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్నిసమతేజసౌ ॥ ౪౭ ॥ సురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మాముపేక్షతః । మమైవ దుష్కృతం కించి
న్మహదస్తి న సంశయః ॥ ౪౮ ॥ సమర్థావపి తౌ యన్మాం నావేక్షేతే పరంతపౌ । వైదేహ్యా వచనం శ్రుత్వా కరుణం సా
శ్రుభాషితం ॥ ౪౯ ॥ అథాబ్రవీన్మహాతేజా హనూమాన్హరియూథపః । త్వచ్ఛోకవిముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శ
పే ॥ ౫౦ ॥ రామే దుఃఖాభిపన్నే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే । కథంచిద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుం ॥ ౫౧ ॥ ఇమం
ముహూర్తం దుఃఖానామంతం ద్రక్ష్యసి నిందితే । తావుభౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రౌ మహాబలౌ ॥ ౫౨ ॥ త్వద్ద
ర్శనకృతోత్సాహౌ లంకాం భస్మీకరిష్యతః । హత్వా తు సమరే క్రూరం రావణం సహబాంధవం ॥ ౫౩ ॥ రా
ఘవస్త్వాం విశాలాక్షి స్వాం పురీం ప్రతినేష్యతి । బ్రూహి యద్రాఘవో వాచ్యో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ॥ ౫౪ ॥ సుగ్రీవ
శ్చాపి తేజస్వీ హరయో వా సమాగతాః । ఇత్యుక్తవతి తస్మింశ్చ సీతా సురసుతోపమా ॥ ౫౫ ॥ ఉవాచ శోకసంతప్తా
హనూమంతం ప్లవంగమం । కౌసల్యా లోకభర్తారం సుషువే యం మనస్వినీ ॥ ౫౬ ॥ తం మమార్థే సుఖం పృచ్ఛ శిరసా
చాభివాదయ । విసృజ్య సర్వరత్నాని ప్రియా యాశ్చ వరాంగనాః ॥ ౫౭ ॥ ఐశ్వర్యం చ విశాలాయాం పృథివ్యామపి
దుర్లభం । పితరం మాతరం చైవ సమ్మాన్యాభిప్రసాద్య చ ॥ ౫౮ ॥ అనుప్రవ్రజితో రామం సుమిత్రా యేన సుప్రజాః ।
ఆనుకూల్యేన ధర్మాత్మా త్యక్త్వా సుఖమనుత్తమమ్ । అనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం భ్రాతరం పాలయన్వనే ॥ ౫౯ ॥ సిం
హస్కంధో మహాబాహుర్మనస్వీ ప్రియదర్శనః । పితృవద్వర్తతే రామే మాతృవన్మాం సమాచరన్ ॥ ౬౦ ॥ హ్రియ
మాణాం తదా వీరో న తు మాం వేద లక్ష్మణః । వృద్ధోపసేవీ లక్ష్మీవాంఛక్తో న బహుభాషితుం ॥ ౬౧ ॥ రాజపుత్రః
ప్రియశ్శ్రేష్ఠః సదృశః శ్వశురస్య మే । మత్తః ప్రియతరో నిత్యం భ్రాతా రామస్య లక్ష్మణః ॥ ౬౨ ॥ నియుక్తో ధురి య
స్యాం తు తాముద్వహతి వీర్యవాన్ । యం దృష్ట్వా రాఘవో నైవ వృత్తమార్యమనుస్మరేత్ ॥ ౬౩ ॥ స మమార్థా
య కుశలం వక్తవ్యో వచనాన్మమ । మృదుర్నిత్యం శుచిర్దక్షః ప్రియో రామస్య లక్ష్మణః ॥ ౬౪ ॥ యథా హి వానర
శ్రేష్ఠ దుఃఖక్షయకరో భవేత్ । త్వమస్మిన్కార్యనిర్యోగే ప్రమాణం హరిసత్తమ ॥ ౬౫ ॥ రాఘవస్త్వత్స
మారంభాన్మయి యత్నపరో భవేత్ । ఇదం బ్రూయాశ్చ మే నాథం శూరం రామం పునః పునః ॥ ౬౬ ॥ జీవితం
ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ । ఊర్ధ్వం మాసాన్న జీవేయం సత్యేనాహం బ్రవీమి తే ॥ ౬౭ ॥ రావణేనోప
రుద్ధాం మాం నికృత్యా పాపకర్మణా । త్రాతుమర్హసి వీర త్వం పాతాలాదివ కౌశికీం ॥ ౬౮ ॥ తతో వస్త్రగతం ము
క్త్వా దివ్యం చూడామణిం శుభమ్ । ప్రదేయో రాఘవాయేతి సీతా హనుమతే దదౌ ॥ ౬౯ ॥ ప్రతిగృహ్య తతో

వీరో మణిరత్నమనుత్తమమ్ । అంగుళ్యాయోజయామాస నహ్యస్యాప్రాభవద్భుజః ॥ ౭౦ ॥ మణిరత్నంకపివరః
ప్రతిగృహ్యాభివాద్యచ । సీతాంప్రదక్షిణంకృత్వా ప్రణతఃపార్శ్వతస్స్థితః ॥ ౭౧ ॥ హర్షేణమహతాయుక్త
స్సీతాదర్శనజేనసః । హృదయేనగతోరామం శరీరేణతువిష్ఠితః ॥ ౭౨ ॥ ఓమ్ ॥ మణివరముపగృహ్యతంమ
హార్హంజనకనృపాత్మజయాధృతంప్రభావాత్ । గిరిరివపవనావధూతముక్తస్సుఖితమనాఃప్రతిసంక్రమంప్రపే
దే ॥ ౭౩ ॥ *॥ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఉష్టాత్రింశస్సర్గః ॥ ౪౦౭॥ ౮౧౪౦ ॥ ********************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ మణిందత్వాతతస్సీతా హనూమంతమథాబ్రవీత్ । అభిజ్ఞానమభిజ్ఞా
తమిదం రామస్యతత్వతః ॥ ౧ ॥ మణింతుదృష్ట్వారామోవై త్రయాణాంసంస్మరిష్యతి । వీరోజనన్యామమచ
రాజ్ఞోదశరథస్యచ ॥ ౨ ॥ సభూయస్త్వంసముత్సాహే చోదితోహరిసత్తమ । అస్మిన్కార్యసమారంభే ప్రచింత
యయదుత్తరమ్ ॥ ౩ ॥ త్వమస్మిన్కార్యనిర్యోగే ప్రమాణంహరిసత్తమ । హనూమన్యత్నమాస్థాయ దుః
ఖక్షయకరోభవ ॥ ౪ ॥ తస్యచింతయతోయత్నో దుఃఖక్షయకరోభవేత్ । సతథేతిప్రతిజ్ఞాయ మారుతిర్భీమవి
క్రమః ॥ ౫ ॥ శిరసావంద్యవైదేహీం గమనాయోపచక్రమే । జ్ఞాత్వాసంప్రస్థితం దేవీ వానరంపవనాత్మజం ॥
బాష్పగద్గదయావాచా మైథిలీవాక్యమబ్రవీత్ । కుశలం హనుమన్బ్రూయాస్సహితౌరామలక్ష్మణౌ ॥ ౭ ॥
సుగ్రీవంచసహామాత్యం వృద్ధాంత్సర్వాంశ్చవానరాన్ । బ్రూయాస్త్వంవానరశ్రేష్ఠ కుశలం ధర్మసంహితం ॥
యథాచసమహాబాహుర్మాం తారయతిరాఘవః । అస్మాద్దుఃఖాంబుసంరోధాత్త్వంసమాధాతుమర్హసి ॥ ౯ ॥
జీవంతీంమాంయథారామస్సంభావయతికీర్తిమాన్ । తత్తథాహనుమన్వాచ్యం వాచాధర్మమవాప్నుహి ॥ ౧౦ ॥
నిత్యముత్సాహయుక్తాశ్చ వాచశ్శ్రుత్వాత్వయేరితాః । వర్ధిష్యతేదాశరథేఃపౌరుషంమదవాప్తయే ॥ ౧౧ ॥ మత్సం
దేశయుతాంవాచం త్వత్తశ్శ్రుత్వైవరాఘవః । పరాక్రమవిధింవీరో విధివత్సంవిధాస్యతి ॥ ౧౨ ॥ సీతాయా
వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః । శిరస్యంజలిమాధాయ వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ క్షిప్రమే
ష్యతికాకుత్థ్సో హర్యృక్షప్రవరైర్వృతః । యస్తేయుధివిజిత్యారీన్ శోకంవ్యపనయిష్యతి ॥ ౧౪ ॥ నహిపశ్యామి
మర్త్యేషునాసురేష్వమరేషువా । యస్తస్యక్షిపతోబాణాన్స్థాతుముత్సహతేగ్రతః ॥ ౧౫ ॥ అప్యర్కమపిపర్జన్య
మపివైవస్వతంయమమ్ । నహిసోఢుంరణేశక్త స్తవహేతోర్విశేషతః ॥ ౧౬ ॥ నహిసాగరపర్యంతాం మహీంశా
సితుమీహతే । త్వన్నిమిత్తోహిరామస్య జయోజనకనందిని ॥ ౧౭ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వాసమ్యక్సత్యంసుభాషి
తమ్ । జానకీబహుమేనేథ వచనంచేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ తతస్తంప్రస్థితంసీతా వీక్షమాణాపునఃపునః । భ
ర్తృస్నేహాన్వితంవాక్యంసౌహార్దాదనుమానయత్ ॥ ౧౯ ॥ యదివామన్యసేవీర వసైకాహమరిందమ । క
స్మింశ్చిత్సంవృతేదేశే విశ్రాంతశ్శ్వోగమిష్యసి ॥ ౨౦ ॥ మమచేదల్పభాగ్యాయాస్సాన్నిధ్యాత్తవవీర్యవాన్ । అ
స్యశోకస్యమహతో ముహూర్తం మోక్షణంభవేత్ ॥ ౨౧ ॥ గతేహిహరిశార్దూల పునరాగమనాయచ । ప్రాణా
నామపిసందేహో మమస్యాన్నాత్రసంశయః ॥ ౨౨ ॥ తవాదర్శనజశ్శోకో భూయోమాంపరితాపయేత్ । దుః
ఖాద్దుఃఖపరామృష్టాం దీపయన్నివవానర ॥ ౨౩ ॥ అయంచవీరసందేహ స్తిష్ఠతీవమమాగ్రతః । సుమహాంస్త్వ
త్సహాయేషుహర్యృక్షేషు హరీశ్వర ॥ ౨౪ ॥ కథంనుఖలుదుష్పారంతరిష్యంతిమహోదధిమ్ । తానిహర్యృక్షసై
న్యాని తౌవానరవరాత్మజౌ ॥ ౨౫ ॥ త్రయాణామేవభూతానాం సాగరస్యాస్యలంఘనే । శక్తిస్స్యాద్వైనతే
యస్య తవవామారుతస్యవా ॥ ౨౬ ॥ త్వమస్మిన్కార్యనిర్యోగే వీరైవందురతిక్రమే । కింపశ్యసి సమాధానం
త్వంహికార్యవిదాంవరః ॥ ౨౭ ॥ కామమస్యత్వమేవైకః కార్యస్యపరిసాధనే । పర్యాప్తఃపరవీరఘ్నయశస్యాస్తే

ఫలోదయః ॥ ౨౮ ॥ బలైస్సమగ్రైర్యదిమాం రావణంజిత్వాసంయుగే । విజయీస్వపురంయాయా త్తత్తుమెస్యా
ద్యశస్కరమ్ ॥ ౨౯ ॥ శరైస్తుసంకులాంకృత్వా లంకాంపరబలార్దనః । మాంనయేద్యదికాకుత్స్థ స్తత్తస్యసదృశం
భవేత్ ॥ ౩౦ ॥ తద్యథాతస్యవిక్రాంత మనురూపంమహాత్మనః । భవేదాహవశూరస్య తథాత్వముపపాదయ ॥
తదర్థోపహితంవాక్యం సహితంహెతుసంహితమ్ । నిశమ్యహనుమాంచ్ఛేషం వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥
దేవిహర్యృక్షసైన్యానామీశ్వరఃప్లవతాంవరః । సుగ్రీవస్సత్వసంపన్నస్తవార్థేకృతనిశ్చయః ॥ ౩౩ ॥ సవానరసహ
స్రాణాం కోటీభిరభిసంవృతః । క్షిప్రమేష్యతివైదేహి రాక్షసానాంనిబర్హణః ॥ ౩౪ ॥ తస్యవిక్రమసంపన్నా
స్సత్వవంతోమహాబలాః । మనస్సంకల్పసంపాతా నిదెశేహరయస్థ్సితాః ॥ ౩౫ ॥ యెషాంనోపరినాధస్తాన్నతి
ర్యక్సజ్జతెగతిః । నచకర్మసుసీదంతిమహత్స్వమితతెజసః ॥ ౩౬ ॥ అసకృత్తైర్మహోత్సాహైస్ససాగరధరాధరా ॥
ప్రదక్షిణీకృతాభూమి ర్వాయుమార్గానుసారిభిః ॥ ౩౭ ॥ మద్విశిష్టాశ్చతుల్యాశ్చ సంతితత్రవనౌకసః । మ
త్తఃప్రత్యవరఃకశ్చిన్నాస్తిసుగ్రీవసన్నిధౌ ॥ ౩౮ ॥ అహంతావదిహప్రాప్తఃకింపునస్తెమహాబలాః । నహిప్రకృ
ష్టాఃప్రేష్యంతెప్రేష్యంతెహీతరెజనాః ॥ ౩౯ ॥ తదలంపరితాపెన దేవిశోకోవ్యపైతుతె । ఏకోత్పాతేనతెలం
కా మేష్యంతిహరియూథపాః ॥ ౪౦ ॥ మమపృష్ఠగతౌతౌచ చంద్రసూర్యావివోదితౌ । త్వత్సకాశంమహాస
త్త్వౌ నృసింహావాగమిష్యతః ॥ ౪౧ ॥ తతోవీరౌనగవరౌ సహితౌరామలక్ష్మణౌ । ఆగమ్యనగరీంలంకాం సాయ
కైర్విధమిష్యతః ॥ ౪౨ ॥ సగణంరావణంహత్వా రాఘవోరఘునందనః । త్వామాదాయవరారోహె స్వాంపు
రీంప్రతియాస్యతి ॥ ౪౩ ॥ తదాశ్వసిహిభద్రంతే భవత్వంకాలకాంక్షిణీ । నచిరాద్ద్రక్ష్యసేరామం ప్రజ్వలంతమి
వానలమ్ ॥ ౪౪ ॥ నిహతెరాక్షసేంద్రెస్మిన్ సపుత్రామాత్యబాంధవే । త్వంసమేష్యసిరామేణ శశాంకేనేవరోహిణీ
క్షిప్రంత్వందెవిశోకస్య పారంయాస్యసిమైథిలి । రావణంచైవరామేణ నిహతంద్రక్ష్యసేఽచిరాత్ ॥ ౪౬ ॥ ఏవ
మాశ్వాస్యవైదెహీం హనూమాన్మారుతాత్మజః । గమనాయమతింకృత్వా వైదెహీంపునరబ్రవీత్ ॥ ౪౭ ॥ తమ
రిఘ్నంకృతాత్మానం క్షిప్రంద్రక్ష్యసిరాఘవమ్ । లక్ష్మణంచధనుష్పాణిం లంకాద్వారముపస్థితమ్ ॥ ౪౮ ॥ నఖ
దంష్ట్రాయుధాన్వీరాం త్సింహశార్దూలవిక్రమాన్ । వానరాన్వారణేంద్రాభా న్క్షిప్రంద్రక్ష్యసిసంగతాన్ ॥
శైలాంబుదనికాశానాం లంకామలయసానుషు । నర్దతాంకపిముఖ్యానా మార్యేయూధాన్యనేకశః ॥ ౫౦ ॥ సతు
మర్మణిఘోరెణ తాడితోమన్మథేషుణా । నశర్మలభతేరామ స్సింహార్దితఇవద్విపః ॥ ౫౧ ॥ మారుదోదేవిశోకే
న మాభూత్తెమనసోప్రియమ్ । శచీవపత్యాశక్రేణ భర్త్రానాథవతీహ్యసి ॥ ౫౨ ॥ రామాద్విశిష్టః కోన్యోస్తి
కశ్చిత్సౌమిత్రిణాసమః । అగ్నిమారుతకల్పౌతౌ భ్రాతరౌతవసంశ్రయౌ ॥ ౫౩ ॥ ఓం ॥ నాస్మింశ్చిరంవత్స్యసిదెవిదె
శేరక్షోగణైరధ్యుషితెతిరౌద్రే । నతెచిరాదాగమనంప్రియస్య క్షమస్వమత్సంగమకాలమాత్రం ॥ ౫౪ ॥ * ॥
ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండె ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౧౧ ॥ ౬౨౦౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాతువచనంతస్య వాయుసూనోర్మహాత్మనః । ఉవాచాత్మహితంవా
క్యం సీతాసురసుతోపమా ॥ ౧ ॥ త్వాందృష్ట్వాప్రియవక్తారం సంప్రహృష్యామివానర । అర్ధసంజాతసస్యేవ వృ
ష్టింప్రాప్యవసుంధరా ॥ ౨ ॥ యథాతంపురుషవ్యాఘ్రంగాత్రైశ్శోకాభికర్శితైః । సంస్పృశేయంసకామాహం
తథాకురుదయాంమయి ॥ ౩ ॥ అభిజ్ఞానంచరామస్య దద్యాహరిగణోత్తమ । క్షిప్తామిషీకాంకాకస్యకోపాదెకా
క్షిశాతనీం ॥ ౪ ॥ మనశ్శిలాయాస్తిలకోగండపార్శ్వేనివెశితః । త్వయాప్రణష్టేతిలకె తంకిలస్మర్తుమర్హసి ॥ ౫ ॥
సవీర్యవాన్కథంసీతాంహృతాం సమనుమన్యసే । వసంతీం రక్షసాంమధ్యేమహేంద్రవరుణోపమః ॥ ౬ ॥ ఏష

చూడామణిర్దివ్యో మయా సుపరిరక్షితః । ఏతం దృష్ట్వా ప్రహృష్యామి వ్యసనే త్వామివానఘ ॥ ౭ ॥ ఏష నిర్యా
తితశ్శ్రీమాన్మయా తే వారిసమ్భవః । అతః పరం న శక్ష్యామి జీవితుం శోకలాలసా ॥ ౮ ॥ అసహ్యాని చ దుఃఖాని
వాచశ్చ హృదయచ్ఛిదః । రాక్షసీనాం సుఘోరాణాం త్వత్కృతే మర్షయామ్యహమ్ ॥ ౯ ॥ ధారయిష్యామి
మాసం తు జీవితం శత్రుసూదన । మాసాదూర్ధ్వం న జీవిష్యే త్వయా హీనా నృపాత్మజ ॥ ౧౦ ॥ ఘోరో రాక్షసరా
జోయం దృష్టిశ్చ న సుఖా మయి । త్వాం చ శ్రుత్వా విపద్యన్తం న జీవేయమహం క్షణమ్ ॥ ౧౧ ॥ వైదేహ్యా వచనం శ్రు
త్వా కరుణం సాశ్రుభాషితమ్ । అథాబ్రవీన్మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧౨ ॥ త్వచ్ఛోకవిముఖో రా
మో దేవి సత్యేన తే శపే । రామే దుఃఖాభిభూతే తు లక్ష్మణః పరితప్యతే ॥ ౧౩ ॥ కథఞ్చిద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరి
శోచితుమ్ । ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానామన్తం ద్రక్ష్యసి భామిని ॥ ౧౪ ॥ తావుభౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రా
వరిన్దమౌ । త్వద్దర్శనకృతోత్సాహౌ లఙ్కాం భస్మీకరిష్యతః ॥ ౧౫ ॥ హత్వా తు సమరే క్రూరం రావణం సబా
న్ధవమ్ । రాఘవౌ త్వాం విశాలాక్షి స్వాం పురీం ప్రాపయిష్యతః ॥ ౧౬ ॥ యత్తు రామో విజానీయాదభిజ్ఞానమనిన్ది
తే । ప్రీతిసఞ్జననం తస్య భూయస్త్వం దాతుమర్హసి ॥ ౧౭ ॥ సాబ్రవీద్దత్తమేవేతి మయాభిజ్ఞానముత్తమమ్ । ఏ
తదేవ హి రామస్య దృష్ట్వా మత్కేశభూషణమ్ ॥ ౧౮ ॥ శ్రద్ధేయం హనుమన్వాక్యం తవ వీర భవిష్యతి । స తం మణి
వరం గృహ్య శ్రీమాన్ప్లవగసత్తమః ॥ ౧౯ ॥ ప్రణమ్య శిరసా దేవీం గమనాయోపచక్రమే । తముత్పాతకృతోత్సా
హమవేక్ష్య హరిపుఙ్గవమ్ ॥ ౨౦ ॥ వర్ధమానం మహావేగమువాచ జనకాత్మజా । అశ్రుపూర్ణముఖీ దీనా బాష్పగద్గదయా
గిరా ॥ ౨౧ ॥ హనూమన్సింహసఙ్కాశౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । సుగ్రీవం చ సహామాత్యం సర్వాన్బ్రూయా
హ్యనామయమ్ ॥ ౨౨ ॥ యథా చ స మహాబాహుర్మాం తారయతి రాఘవః । అస్మాద్దుఃఖామ్బుసంరోధాత్త్వం సమా
ధాతుమర్హసి ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ ఇమం చ తీవ్రం మమ శోకవేగం రక్షోభిరేభిః పరిభర్త్సనం చ । బ్రూయాస్తు రామస్య
గతస్సమీపం శివశ్చ తేధ్వాస్తు హరిప్రవీర ॥ ౨౪ ॥ స రాజపుత్ర్యా ప్రతివేదితార్థః కపిః కృతార్థః పరిహృష్టచేతాః ।
అల్పావశేషం ప్రసమీక్ష్య కార్యం దిశం హ్యుదీచీం మనసా జగామ ॥ ౨౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే చత్వా
రింశస్సర్గః ॥ ౨౧౩ ॥ ౪౨౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స చ వాగ్భిః ప్రశస్తాభిర్గమిష్యన్పూజితస్తయా । తస్మాద్దేశాదపక్రమ్య చిన్
తయామాస వానరః ॥ ౧ ॥ అల్పశేషమిదం కార్యం దృష్టేయమసితేక్షణా । త్రీనుపాయానతిక్రమ్య చతుర్థ ఇహ దృ
శ్యతే ॥ ౨ ॥ ఓం ॥ న సామ రక్షస్సు గుణాయ కల్పతే న దానమర్థోపచితేషు యుజ్యతే । న భేదసాధ్యా బలదర్పితా జ
నాః పరాక్రమస్త్వేవ మమేహ రోచతే ॥ ౩ ॥ న చాస్య కార్యస్య పరాక్రమాదృతే వినిశ్చయః కశ్చిదిహోపపద్యతే ।
హతప్రవీరా స్తు రణే హి రాక్షసాః కథఞ్చిదీయుర్యదిహాద్య మార్దవమ్ ॥ ౪ ॥ కార్యే కర్మణి నిర్దిష్టో యో బహూన్యపి
సాధయేత్ । పూర్వకార్యావిరోధేన స కార్యం కర్తుమర్హతి ॥ ౫ ॥ న హ్యేకస్సాధకో హేతుస్స్వల్పస్యాపీహ కర్మ
ణః । యో హ్యర్థం బహుధా వేద స సమర్థోర్థసాధనే ॥ ౬ ॥ ఓం ॥ ఇహైవ తావత్కృతనిశ్చయో హ్యహం యది వ్రజేయం
ప్లవగేశ్వరాలయమ్ । పరాత్మసమ్మర్దవిశేషతత్త్వవిత్తతః కృతం స్యాన్మమ భర్తృశాసనమ్ ॥ ౭ ॥ కథం ను ఖల్వద్య భవేత్సుఖా
గతం ప్రసహ్య యుద్ధం మమ రాక్షసైస్సహ । తథైవ ఖల్వాత్మబలం చ సారవత్సమ్మానయేన్మాం చ రణే దశాననః ॥ ౮ ॥
తతస్సమాసాద్య రణే దశాననం సమన్త్రివర్గం సబలప్రయాయినమ్ । హృది స్థితం తస్య మతం బలం చ వై సుఖేన మ
త్త్వాహమితః పునర్వ్రజే ॥ ౯ ॥ ఇదమస్య నృశంసస్య నన్దనోపమముత్తమమ్ । వనం నేత్రమనఃకాన్తం నానాద్రు
మలతాయుతమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఇదం విధ్వంసయిష్యామి శుష్కం వనమివానలః । అస్మిన్భగ్నే తతః కోపం కరిష్యతి స రావ

నః ॥ ౧౧ ॥ తతో మహత్సాశ్వమహారథద్విపం బలం సమాదేక్ష్యతి రాక్షసాధిపః । త్రిశూలకాలాయసపట్ట
సాయుధం తతో మహద్యుద్ధమిదం భవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ అహం తు తైస్సంయతిచండవిక్రమైస్సమేత్య రక్షోభిరసహ్యవిక్ర
మః । నిహత్య తద్రావణచోదితం బలం సుఖం గమిష్యామి కపీశ్వరాలయమ్ ॥ ౧౩ ॥ తతో మారుతవత్క్రుద్ధో మారుతి
ర్భీమవిక్రమః । ఊరువేగేన మహతా ద్రుమాన్క్షేప్తుమథారభత్ ॥ ౧౪ ॥ తతస్తు హనుమాన్వీరో బభంజ ప్రమదావనం ।
మత్తద్విజసమాఘుష్టం నానాద్రుమలతాయుతమ్ ॥ ౧౫ ॥ తద్వనం మథితైర్వృక్షైర్భిన్నైశ్చ సలిలాశయైః । చూర్ణితైః
పర్వతాగ్రైశ్చ బభూవాప్రియదర్శనం ॥ ౧౬ ॥ నానాశకుంతవిరుతైః ప్రభిన్నైస్సలిలాశయైః । తామ్రైః కిసలయైః
క్లాంతైః క్లాంతద్రుమలతాయుతం ॥ ౧౭ ॥ న బభౌ తద్వనం తత్ర దావానలహతం యథా ॥ వ్యాకులావరణా రేజుర్వి
హ్వలా ఇవ తా లతాః ॥ ౧౮ ॥ ఓం ॥ లతాగృహైశ్చిత్రగృహైశ్చ నాశితైర్మహోరగైర్వ్యాళమృగైశ్చ నిర్ధుతైః । శి
లాగృహైరున్మథితైస్తథా గృహైః ప్రణష్టరూపం తదభూన్మహద్వనం ॥ ౧౯ ॥ సా విహ్వలాశోకలతాప్రతానా వనస్థ
లీశోకలతాప్రతానా । జాతా దశాస్యప్రమదావనస్య కపేర్బలాద్ధి ప్రమదావనస్య ॥ ౨౦ ॥ స తస్య కృత్వార్థపతే
ర్మహాకపిర్మహద్వ్యలీకం మనసో మహాత్మనః । యుయుత్సురేకో బహుభిర్మహాబలైశ్శ్రియా జ్వలంస్తోరణమాస్థితః కపిః ॥
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౧౬ ॥ ౨౩౭౦ ॥ ******************

. శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః పక్షినినాదేన వృక్షభంగస్వనేన చ । బభూవుస్త్రాససంభ్రాంతాస్సర్వే
లంకానివాసినః ॥ ౧ ॥ విద్రుతాశ్చ భయత్రస్తా వినేదుర్మృగపక్షిణః । రక్షసాం చ నిమిత్తాని క్రూరాణి ప్రతిపేదిరే ॥
తతో గతాయాం నిద్రాయాం రాక్షస్యో వికృతాననాః । తద్వనం దదృశుర్భగ్నం తం చ వీరం మహాకపిం ॥ ౩ ॥ స తా
దృష్ట్వా మహాబాహుర్మహాసత్త్వో మహాబలః । చకార సుమహద్రూపం రాక్షసీనాం భయావహం ॥ ౪ ॥ తతస్తం గిరి
సంకాశమతికాయం మహాబలం । రాక్షస్యో వానరం దృష్ట్వా పప్రచ్ఛుర్జనకాత్మజామ్ ॥ ౫ ॥ కోయం కస్య కుతో
వాయం కింనిమిత్తమిహాగతః । కథం త్వయా సహానేన సంవాదః కృత ఇత్యుత ॥ ౬ ॥ ఆచక్ష్వ నో విశాలాక్షి మా భూ
త్తే సుభగే భయమ్ । సంవాదమసితాపాంగే త్వయా కిం కృతవానయమ్ ॥ ౭ ॥ అథాబ్రవీత్తదా సాధ్వీ సీతా సర్వాంగ
సుందరీ । రక్షసాం కామరూపాణాం విజ్ఞానే మమ కా గతిః ॥ ౮ ॥ యూయమేవాభిజానీత యోఽయం యద్వా కరిష్య
తి । అహిరేవ హ్యహేః పాదాన్విజానాతి న సంశయః ॥ ౯ ॥ అహమప్యస్య భీతాస్మి నైనం జానామి కోన్వయమ్ । వే
ద్మి రాక్షసమేవైనం కామరూపిణమాగతం ॥ ౧౦ ॥ వైదేహ్యా వచనం శ్రుత్వా రాక్షస్యో విద్రుతా ద్రుతం । స్థితాః
కాశ్చిద్గతాః కాశ్చిద్రావణాయ నివేదితుమ్ ॥ ౧౧ ॥ రావణస్య సమీపే తు రాక్షస్యో వికృతాననాః । విరూపం వాన
రం భీమమాఖ్యాతుముపచక్రముః ॥ ౧౨ ॥ అశోకవనికామధ్యే రాజన్భీమవపుః కపిః । సీతయా కృతసంవాదస్తిష్ఠత్య
మితవిక్రమః ॥ ౧౩ ॥ న చ తం జానకీ సీతా హరిం హరిణలోచనా । అస్మాభిర్బహుధా పృష్టా నివేదయితుమిచ్ఛతి ॥ ౧౪
వాసవస్య భవేద్దూతో దూతో వైశ్రవణస్య వా । ప్రేషితో వాపి రామేణ సీతాన్వేషణకాంక్షయా ॥ ౧౫ ॥ తేన త్వ
ద్భుతరూపేణ యత్తత్తవ మనోహరమ్ । నానామృగగణాకీర్ణం ప్రమృష్టం ప్రమదావనం ॥ ౧౬ ॥ న తత్ర కశ్చిదుద్దేశో
యస్తేన న వినాశితః । యత్ర సా జానకీ సీతా స తేన న వినాశితః ॥ ౧౭ ॥ జానకీరక్షణార్థం వా శ్రమాద్వా నోపలభ్యతే ।
అథవా కః శ్రమస్తస్య సైవ తేనాభిరక్షితా ॥ ౧౮ ॥ చారుపల్లవపత్రాఢ్యం యం సీతా స్వయమాగతా । ప్రవృద్ధః శిం
శుపావృక్షస్స చ తేనాభిరక్షితః ॥ ౧౯ ॥ తస్యోగ్రరూపస్యోగ్ర త్వం దండమాజ్ఞాతుమర్హసి । సీతా సంభాషితా యే
న తద్వనం చ వినాశితం ॥ ౨౦ ॥ మనః పరిగృహీతాం తాం తవ రక్షోగణేశ్వర । కస్సీతామభిభాషేత యో న స్యా
త్త్యక్తజీవితః ॥ ౨౧ ॥ రాక్షసీనాం వచశ్శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః । హుతాగ్నిరివ జజ్వాల కోపసంవర్తితే

ఋణాః ॥ ౨౨ ॥ తస్య క్రుద్ధస్య నేత్రాభ్యాం ప్రాపతన్నాస్రబిందవః । దీపాభ్యామివ దీప్తాభ్యాం సార్చిషస్స్నేహబి
న్దవః ॥ ౨౩ ॥ ఆత్మనస్సదృశాంచ్ఛూరాన్కింకరాన్నామ రాక్షసాన్ । వ్యాదిదేశ మహాతేజా నిగ్రహార్థం హనూమ
తః ॥ ౨౪ ॥ తేషామశీతిసాహస్రం కింకరాణాం తరస్వినామ్ । నిర్యయుర్భవనాత్తస్మాత్కూటముద్గరపాణయః ॥
మహోదరా మహాదంష్ట్రా ఘోరరూపా మహాబలాః । యుద్ధాభిమనసస్సర్వే హనూమద్గ్రహణోన్ముఖాః ॥ ౨౬ ॥
తే కపీంద్రం సమాసాద్య తోరణస్థమవస్థితం । అభిపేతుర్మహావేగాః పతంగా ఇవ పావకమ్ ॥ ౨౭ ॥ తే గదాభిర్విచి
త్రాభిః పరిఘైః కాంచనాంగదైః । ఆజఘ్నుర్వానరశ్రేష్ఠం శరైరాదిత్యసన్నిభైః ॥ ౨౮ ॥ ముద్గరైః పట్టిసైశ్శూ
లైః ప్రాసతోమరశక్తిభిః । పరివార్య హనూమంతం సహసా తస్థురగ్రతః ॥ ౨౯ ॥ హనూమానపి తేజస్వీ
శ్రీమాన్పర్వతసన్నిభః । క్షితావావిధ్య లాంగూలం ననాద చ మహాస్వనం ॥ ౩౦ ॥ స భూత్వా సు మహా
కాయో హనూమాన్మారుతాత్మజః । ధృష్టమాస్ఫోటయామాస లంకాం శబ్దేన పూరయన్ ॥ ౩౧ ॥ తస్యా
స్ఫోటితశబ్దేన మహతా సానునాదినా । పేతుర్విహంగా గగనాదుచ్చైశ్చేదమఘోషయత్ ॥ ౩౨ ॥ జయత్యతి
బలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥ ౩౩ ॥ దాసోఽహం కో
సలేంద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । హనూమాంచ్ఛత్రుసైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః ॥ ౩౪ ॥ న రావణసహ
స్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్ । శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః ॥ ౩౫ ॥ అర్దయిత్వా పురీం లంకా
మభివాద్య చ మైథిలీమ్ । సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసామ్ ॥ ౩౬ ॥ తస్య సన్నాదశబ్దేన తే భవ
న్భయశంకితాః । దదృశుశ్చ హనూమంతం సంధ్యామేఘమివోన్నతం ॥ ౩౭ ॥ స్వామిసందేశనిశ్శంకా స్తతస్తే
రాక్షసాః కపిం । చిత్రైః ప్రహరణైర్భీమైరభిపేతుస్తతస్తతః ॥ ౩౮ ॥ స తైః పరివృతశ్శూరైస్సర్వతస్సు మహాబలః
ఆససాదాయసం భీమం పరిఘం తోరణాశ్రితమ్ ॥ ౩౯ ॥ స తం పరిఘమాదాయ జఘాన రజనీచరాన్ । స పన్నగమి
వాదాయ స్ఫురంతం వినతాసుతః ॥ ౪౦ ॥ విచచారాంబరే వీరః పరిగృహ్య చ మారుతిః । స హత్వా రాక్షసాన్వీరా
న్కింకరాన్మారుతాత్మజః ॥ ౪౧ ॥ యుద్ధకాంక్షీ పునర్వీర స్తోరణం సముపాశ్రితః । తతస్తస్మాద్భయాన్ముక్తాః కతిచి
త్తత్ర రాక్షసాః ॥ ౪౨ ॥ నిహతాన్కింకరాన్సర్వాన్ రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ ఓమ్ ॥ స రాక్షసానాం నిహతం
మహద్బలం నిశమ్య రాజా పరివృత్తలోచనః । సమాదిదేశాప్రతిమం పరాక్రమే ప్రహస్తపుత్రం సమరే సుదుర్జ
యం ॥ ౪౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్విచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౯ ॥ ౩౮౦ ॥ ***************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స కింకరాన్హత్వా హనూమాన్ధ్యానమాస్థితః । వనం భగ్నం మయా చై
త్య ప్రాసాదో న వినాశితః ॥ ౧ ॥ తస్మాత్ప్రాసాదమప్యేవ మిమం విధ్వంసయామ్యహం । ఇతి సంచింత్య మనసా హ
నూమాన్దర్శయన్బలం ॥ ౨ ॥ చైత్యప్రాసాదమాప్లుత్య మేరుశృంగమివోన్నతం । ఆరురోహ కపిశ్రేష్ఠో హనూమా
న్మారుతాత్మజః ॥ ౩ ॥ ఆరుహ్య గిరిసంకాశం ప్రాసాదం హరియూథపః । బభౌ స సు మహాతేజాః ప్రతిసూర్య ఇవో
దితః ॥ ౪ ॥ సంప్రధృష్య చ దుర్ధర్షం చైత్యప్రాసాదముత్తమం । హనూమాన్ప్రజ్వలన్లక్ష్మ్యా పారియాత్రోప
మోఽభవత్ ॥ ౫ ॥ స భూత్వా సు మహాకాయః ప్రభావాన్మారుతాత్మజః । ధృష్టమాస్ఫోటయామాస లంకాం శబ్దేన
పూరయన్ ॥ ౬ ॥ తస్యాస్ఫోటితశబ్దేన మహతా శ్రోత్రఘాతినా । పేతుర్విహంగమాస్తత్ర చైత్యపాలాశ్చ మో
హితాః ॥ ౭ ॥ అస్త్రవిజ్జయతాం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥
దాసోఽహం కోసలేంద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । హనూమాంచ్ఛత్రుసైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః ॥ ౯ ॥
న రావణసహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్ । శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః ॥ ౧౦ ॥ అర్దయిత్వా

పురీంలంకా మభివాద్యచ మైథిలీం । సమృద్ధార్థోగమిష్యామి మిషతాంసర్వరక్షసాం ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్త్వా మహాబా
హు శ్చైత్యస్థాన్హరిపుంగవః । ననాదభీమనిర్హ్రాదో రక్షసాంజనయన్భయం ॥౧౨॥ తేనశబ్దేనమహతా చైత్యపా
లాశ్శతంయయుః । గృహీత్వావివిధానస్త్రా న్ప్రాసాన్ఖడ్గాన్పరశ్వధాన్ ॥౧౩ ॥ విసృజంతో మహాకాయా మా
రుతింపర్యవారయన్ । తేగదాభిర్విచిత్రాభిః పరిఘైశ్చకాంచనాంగదైః ॥ ౧౪ ॥ ఆజఘ్నుర్వానరశ్రేష్ఠంబాణైశ్చా
దిత్యసన్నిభైః । ఆవర్తఇవగంగాయా స్తోయస్యవిపులోమహాన్ ॥ ౧౫ ॥ పరిక్షిప్యహరిశ్రేష్ఠం సబభౌరక్షసాంగ
ణః । తతోవాతాత్మజఃక్రుద్ధో భీమరూపంసమాస్థితః ॥ ౧౬ ॥ ప్రాసాదస్యమహాంతస్య స్తంభం హేమపరిష్కృ
తం । ఉత్పాటయిత్వావేగేన హనూమాన్పవనాత్మజః ॥ ౧౭ ॥ తత స్తంభ్రామయామాస శతధారంమహాబలః ।త
త్రచాగ్నిస్సమభవ త్ప్రాసాదశ్చాప్యదహ్యత ॥ ౧౮ ॥ దహ్యమానంతతోదృష్ట్వాప్రాసాదంహరియూథపః । సరా
క్షసశతంహత్వా వజ్రేణేంద్రఇవాసురాన్ ॥౧౯॥ అంతరిక్షేస్థితశ్శ్రీమా నిదంవచనమబ్రవీత్ । మాదృశానాంస
హస్రాణివిసృష్టానిమహాత్మనాం ॥ ౨౦ ॥ బలినాంవానరేంద్రాణాం సుగ్రీవవశవర్తినాం । అటంతివసుధాంకృ
త్స్నాం వయమన్యేచవానరాః ॥ ౨౧ ॥ దశనాగబలాఃకేచి త్కేచిద్దశగుణోత్తరాః । కేచిన్నాగసహస్రస్య
బభూవుస్తుల్యవిక్రమాః ॥ ౨౨ ॥ సంతిచౌఘబలాఃకేచి త్కేచిచ్ఛతగుణోత్తరాః । వైనతేయసమాఃకేచిత్సంతివా
యుబలోపమాః ॥ ౨౩ ॥ అప్రమేయబలాశ్చాన్యే తత్రాసన్హరియూథపాః । ఈదృగ్విధైస్తుహరిభిర్వృతోదంతన
ఖాయుధైః ॥ ౨౪ ॥ శతైశ్శతసహస్రైశ్చ కోటీభిశ్చాయుతైరపి । ఆగమిష్యతిసుగ్రీవస్స ర్వేషాంవోనిషూదనః ॥
నేయమస్తిపురీలంకా నయూయంనచరావణః । యస్మాదిక్ష్వాకునాథేన బద్ధంవైరంమహాత్మనా ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమత్సుందరకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౧౧౩౮౦ ॥ *************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సందిష్టోరాక్షసేంద్రేణ ప్రహస్తస్యసుతోబలీ । జంబుమాలీమహాదంష్ట్రో
నిర్జగామధనుర్ధరః ॥ ౧ ॥ రక్తమాల్యాంబరధర స్స్రగ్వీరుచిరకుండలః । మహాన్వివృత్తనయన శ్చండస్సమరదు
ర్జయః ॥ ౨ ॥ (దగ్ధత్రిమాటప్రతిమోమహాజలదసన్నిభః । మహాభుజశిరస్కంధో మహాదంష్ట్రోమహాబలః ॥ ౩ ॥
మహాజవోమహోత్సాహో మహాసత్వోదురతిక్రమః । ఆజగామాతివేగేనపాయుధస్సమహారథః ॥ ౪ ॥) ధనుశ్శ
క్రధనుఃప్రఖ్యం మహద్రుచిరసాయకం । విష్ఫారయానోవేగేన వజ్రాశనిసమస్వనం ॥ ౫ ॥ తస్యవిష్ఫారఘో
షేణ ధనుషోమహతాదిశః । ప్రదిశశ్చనభశ్చైవ సహసాసమపూర్యత ॥ ౬ ॥ ఉదయస్థఇవాదిత్యః ప్రభాభిరతి
రోహితః । లోహితాంగేనమహతా కవచేనాభిసంవృతః ॥ ౭ ॥ తిష్ఠతిష్ఠేతిసహ సాహనూమంతమథాబ్రవీత్ ।
రథేనఖరయుక్తేన తమాగతముదీక్ష్యసః ॥ ౮ ॥ హనూమాన్వేగసంపన్నో జహర్షచననాదచ । తంతోరణవిటంక
స్థం హనూమంతంమహాకపిం ॥ ౯ ॥ జంబుమాలీమహాబాహు ర్వివ్యాధనిశితైశ్శరైః । అర్ధచంద్రేణవదనే శిర
స్యేకేనకర్ణినా ॥ ౧౦ ॥ బాహ్వోర్వివ్యాధనారాచై ర్దశభిస్తంకపీశ్వరం । తస్యతచ్ఛుశుభేతామ్రం శరేణాభి
హతంముఖం ॥ ౧౧ ॥ శరదీవాంబుజంఫుల్లం విద్ధంభాస్కరరశ్మినా । తత్తస్యరక్తంరక్తేన రంజితంశుశుభేముఖం ॥
యథాఽఽకాశేమహాపద్మంసిక్తంచందనబిందుభిః । చుకోపబాణాభిహతోరాక్షసస్యమహాకపిః ॥౧౩॥ తతఃపార్శ్వే
తివిపులాం దదర్శమహతీంశిలాం । తరసాతాంసముత్పాట్య చిక్షేపబలవద్బలీ ॥ ౧౪ ॥ తాంశరైర్దశభిఃక్రుద్ధ
స్తాడయామాసరాక్షసః । విపన్నంకర్మతద్దృష్ట్వా హనూమాంశ్చండవిక్రమః ॥ ౧౫ ॥ సాలంవిపులముత్పాట్య
భ్రామయామాసవీర్యవాన్ । భ్రామయంతంకపింద్దృష్ట్వా సాలవృక్షంమహాబలం ॥ ౧౬ ॥ చిక్షేపసుబహూన్బాణా
న్జంబుమాలీమహాబలః । సాలంచతుర్భిశ్చిచ్ఛేద వానరంపంచభిర్భుజే ॥ ౧౭ ॥ ఉరస్యేకేనబాణేనదశభిస్తు స్తనాంతరే ॥

సశరైః పూరితతనుః క్రోధేన మహతా వృతః ॥ ౧౮ ॥ తమేవ పరిఘం గృహ్య భ్రామయామాస మారుతిః । అతివేగో
ఽతివేగేన భ్రామయిత్వా బలోత్కటః ॥ ౧౯ ॥ పరిఘం పాతయామాస జంబుమాలేర్మహోరసి । తస్య చైవ శిరో నా
స్తి న బాహూ న చ జానునీ ॥ ౨౦ ॥ న ధనుర్న రథో నాశ్వాః తత్రాదృశ్యంత నేషవః । స హతస్తరసా తేన జంబుమాలీ
మహాబలః ॥ ౨౧ ॥ పపాత నిహతో భూమౌ చూర్ణితాంగవిభూషణః । జంబుమాలిం చ నిహతం కింకరాంశ్చ మహా
బలాన్ ॥ ౨౨ ॥ చుక్రోధ రావణశ్శ్రుత్వా కోపసంరక్తలోచనః ॥ ఓమ్ ॥ స రోషసంవర్తితతామ్రలోచనః ప్ర
హస్తపుత్రే నిహతే మహాబలే । అమాత్యపుత్రానతివీర్యవిక్రమాన్ సమాదిదేశాశు నిశాచరేశ్వరః ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమత్సుందరకాండే జంబుమాలివధో నామ చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౭౨ ॥ ౯౪౦ ॥ ************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తే రాక్షసేంద్రేణ చోదితా మంత్రిణస్సుతాః । నిర్యయుర్భవనాత్తస్మా
త్సప్త సప్తార్చివర్చసః ॥ ౧ ॥ మహాబలపరీవారా ధనుష్మంతో మహాబలాః । కృతాస్త్రాస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠాః పరస్ప
రజయైషిణః ॥ ౨ ॥ హేమజాలపరిక్షిప్తైర్ధ్వజవద్భిః పతాకిభిః । తోయదస్వననిర్ఘోషైర్వాజియుక్తైర్మహారథైః ॥ ౩ ॥
తప్తకాంచనచిత్రాణి చాపాన్యమితవిక్రమాః । విస్ఫారయంతస్సంహృష్టాస్తటిత్వంత ఇవాంబుదాః ॥ ౪ ॥ జనన్య
స్తాస్తతస్తేషాం విదిత్వా కింకరాన్ హతాన్ । బభూవుశ్శోకసంభ్రాంతాస్సబాంధవసుహృజ్జనాః ॥ ౫ ॥ తే పరస్పరసం
ఘర్షాత్తప్తకాంచనభూషణాః । అభిపేతుర్హనూమంతం తోరణస్థమవస్థితం ॥ ౬ ॥ సృజంతో బాణవృష్టిం తే రథగ
ర్జితనిస్స్వనాః । వృష్టిమంత ఇవాంభోదా విచేరుర్నైరృతాంబుదాః ॥ ౭ ॥ అవకీర్ణస్తతస్తాభిర్హనూమాంఛ
రవృష్టిభిః । అభవత్సంవృతాకారశ్శైలరాడివ వృష్టిభిః ॥ ౮ ॥ స శరాన్మోఘయామాస తేషామాశుచరః కపిః । ర
థవేగాంశ్చ వీరాణాం విచరన్విమలేంబరే ॥ ౯ ॥ స తైః క్రీడన్ ధనుష్మద్భిర్వ్యోమ్ని వీరః ప్రకాశతే । ధనుష్మద్భిర్య
థా మేఘైర్మారుతః ప్రభురంబరే ॥ ౧౦ ॥ స కృత్వా నినదం ఘోరం త్రాసయంస్తాం మహాచమూమ్ । చకార హను
మాన్వేగం తేషు రక్షస్సు వీర్యవాన్ ॥ ౧౧ ॥ తలేనాభ్యహనత్కాంశ్చిత్ పాదాభ్యాం కాంశ్చిత్పరంతపః । ముష్టినా
భ్యహనత్కాంశ్చిన్నఖైః కాంశ్చిద్వ్యదారయత్ ॥ ౧౨ ॥ ప్రమమాథోరసా కాంశ్చిదూరుభ్యామపరాన్కపిః । కే
చిత్తస్యైవ నాదేన తత్రైవ పతితా భువి ॥ ౧౩ ॥ తతస్తేష్వవసన్నేషు భూమౌ నిపతితేషు చ । తత్సైన్యమగమత్సర్వం
దిశో దశ భయార్దితమ్ ॥ ౧౪ ॥ వినేదుర్విస్వరం నాగా నిపేతుర్భువి వాజినః । భగ్ననీడధ్వజచ్ఛత్రైర్భూశ్చ కీ
ర్ణాభవద్రథైః ॥ ౧౫ ॥ స్రవతా రుధిరేణాథ స్రవంత్యో దర్శితాః పథి । వివిధైశ్చ స్వరైర్లంకా ననాద వికృతం తదా ॥
ఓమ్ ॥ స తాన్ప్రవృద్ధాన్వినిహత్య రాక్షసాన్ మహాబలశ్చండపరాక్రమః కపిః । యుయుత్సురన్యైః పునరేవ రాక్షసై
స్తమేవ వీరోఽభిజగామ తోరణమ్ ॥ ౧౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే పంచచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౭౫ ॥ ౭౫౦౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ హతాన్మంత్రిసుతాన్బుద్ధ్వా వానరేణ మహాత్మనా । రావణస్సంవృతాకార
శ్చకార మతిముత్తమాం ॥ ౧ ॥ స విరూపాక్షయూపాక్షౌ దుర్ధరం చైవ రాక్షసం । ప్రఘసం భాసకర్ణం చ పంచ సేనా
గ్రనాయకాన్ ॥ ౨ ॥ సందిదేశ దశగ్రీవో వీరాన్నయవిశారదాన్ । హనూమద్గ్రహణే వ్యగ్రాన్ వాయువేగస
మాన్యుధి ॥ ౩ ॥ యాత సేనాగ్రగాస్సర్వే మహాబలపరిగ్రహాః । సవాజిరథమాతంగాస్స కపిశ్శాస్యతామితి ॥ ౪ ॥ య
త్తైశ్చ ఖలు భావ్యం స్యాత్తమాసాద్య వనాలయం । కర్మ చాపి సమాధేయం దేశకాలావిరోధినం ॥ ౫ ॥ న హ్యహం
తం కపిం మన్యే కర్మణా ప్రతితర్కయన్ । సర్వథా తన్మహద్భూతం మహాబలపరిగ్రహం ॥ ౬ ॥ భవేదింద్రేణ వా
సృష్టమస్మదర్థం తపోబలాత్ । సనాగయక్షగంధర్వా దేవాసురమహర్షయః ॥ ౭ ॥ యుష్మాభిస్సహితైస్స
ర్వైర్మయా సహ వినిర్జితాః । తైరవశ్యం విధాతవ్యం వ్యళీకం కించిదేవ నః ॥ ౮ ॥ తదేవ నాత్ర సందేహః ప్రస

హ్యాప్రతిగృహ్యతాన్ । నావమాన్యో భవద్భిశ్చ హరిర్ధీరపరాక్రమః ॥ ౯ ॥ దృష్టాహి హరయః పూర్వం మయా విపు
పులవిక్రమాః । వాలీ చ సహసుగ్రీవో జాంబవాంశ్చ మహాబలః ॥ ౧౦ ॥ నీలస్సేనాపతిశ్చైవ యేచాన్యే ద్వివిదా
దయః । నైవం తేషాంగతిర్భీమాన తేజోనపరాక్రమః ॥ ౧౧ ॥ నమతిర్నబలోత్సాహౌ నరూపపరికల్పనమ్ । మహ
త్సత్త్వమిదం జ్ఞేయం కపిరూపం వ్యవస్థితమ్ ॥ ౧౨ ॥ ప్రయత్నం మహదాస్థాయ క్రియతామస్య నిగ్రహః । కామం లో
కాస్త్రయస్సేంద్రాస్ససురాసురమానవాః ॥ ౧౩ ॥ భవతామగ్రతస్థ్సాతుం నపర్యాప్తారణాజిరే । తథాపితు
నయజ్ఞేన జయమాకాంక్షతారణే ॥ ౧౪ ॥ ఆత్మారక్ష్యః ప్రయత్నేన యుద్ధసిద్ధిర్హి చంచలా । తేస్వామివచనం సర్వే
ప్రతిగృహ్య మహౌజసః ॥ ౧౫ ॥ సముత్పేతుర్మహావేగా హుతాశసమతేజసః । రథైర్మత్తైర్నాగైశ్చ వాజిభిశ్చ
మహాజవైః ॥ ౧౬ ॥ శస్త్రైశ్చ వివిధైస్తీక్ష్ణైస్సర్వైశ్చోపచితా బలైః । తతస్తం దదృశుర్వీరా దీప్యమానం మహాకపిం ॥
రశ్మిమంతమివోద్యంతం స్వతేజోరశ్మిమాలినమ్ । తోరణస్థం మహాసత్త్వం మహావేగం మహాబలమ్ ॥ ౧౭ ॥ మహా
మతిం మహోత్సాహం మహాకాయం మహాకపిం । తం సమీక్ష్యైవ తేసర్వే దిక్షు సర్వాస్వవస్థితాః ॥ ౧౮ ॥
తైస్తైః ప్రహరణైర్భీమైరభిపేతుస్తతస్తతః । తస్య పంచాయసాస్తీక్ష్ణాః శితాః పీతముఖాశ్శరాః ॥ ౨౦ ॥ శిరస్యుత్పలప
త్త్రాభా దుర్ధరేణనిపాతితాః । సతైః పంచభిరావిద్ధశ్శరైశ్శిరసి వానరః ॥ ౨౧ ॥ ఉత్పపాత నదన్ వ్యోమ్ని దిశో
దశవినాదయన్ । తతస్తు దుర్ధరో వీర స్సరథస్సజ్జకార్ముకః ॥ ౨౨ ॥ కిరంచ్ఛరశతైస్తీక్ష్ణైరభిపేదే మహాబలః । స
కపిర్వారయామాస తం వ్యోమ్ని శరవర్షిణమ్ ॥ ౨౩ ॥ వృష్టిమంతం పయోదాంతే పయోదమివమారుతః । అర్ద్య
మానస్తతస్తేన దుర్ధరేణానిలాత్మజః ॥ ౨౪ ॥ చకారకదనం భూయో వ్యవర్ధత చ వేగవాన్ । సదూరం సహసో
త్పత్య దుర్ధరస్యరథే హరిః ॥ ౨౫ ॥ నిపపాత మహావేగో విద్యుద్రాశిర్గిరావివ । తతస్సమథితాష్టాశ్వం రథం
భగ్నాక్షకూబరమ్ ॥ ౨౬ ॥ విహాయ న్యపతద్భూమౌ దుర్ధరస్త్యక్తజీవితః । తం విరూపాక్షయూపాక్షౌ దృష్ట్వా
నిపతితం భువి ॥ ౨౭ ॥ సంజాతరోషౌ దుర్ధర్షా వుత్పేతతురరిందమౌ । సతాభ్యాం సహసోత్పత్య విష్ఠితో విమ
లేంబరే ॥ ౨౮ ॥ ముద్గరాభ్యాం మహాబాహుర్వక్షస్యభిహతః కపిః । తయోర్వేగవతోర్వేగం వినిహత్య మహాబలః ॥
నిపపాత పునర్భూమౌ సుపర్ణసమవిక్రమః । ససాలవృక్షమాసాద్య తముత్పాట్య చ వానరః ॥ ౩౦ ॥ తావుభౌ
రాక్షసౌ వీరౌ జఘాన పవనాత్మజః । తతస్తాం స్త్రీన్హతాన్ జ్ఞాత్వా వానరేణ తరస్వినా ॥ ౩౧ ॥ అభిపేదే మహావేగః ప్ర
సహ్య ప్రఘసో హరిమ్ । భాసకర్ణశ్చ సంక్రుద్ధశ్శూలమాదాయ వీర్యవాన్ ॥ ౩౨ ॥ ఏకతః కపిశార్దూలం యశస్వి
నమవస్థితమ్ । పట్టసేన శితాగ్రేణ ప్రఘసః ప్రత్యయోధయత్ ॥ ౩౩ ॥ భాసకర్ణశ్చ శూలేన రాక్షసః కపిసత్త
మమ్ । సతాభ్యాం విక్షతైర్గాత్రైరసృగ్దిగ్ధతనూరుహః ॥ ౩౪ ॥ అభవద్వానరః క్రుద్ధో బాలసూర్యసమప్రభః । స
ముత్పాట్య గిరేశ్శృంగం సమృగవ్యాళపాదపమ్ ॥ ౩౫ ॥ జఘాన హనుమాన్వీరో రాక్షసౌ కపికుంజరః । తతస్తేష్వ
వసన్నేషు సేనాపతిషు పంచసు ॥ ౩౬ ॥ బలం తదవశేషం చ నాశయామాస వానరః । అశ్వైరశ్వాన్గజైర్నాగాన్యో
ధైర్యోధాన్రథైరథాన్ ॥ ౩౭ ॥ సకపిర్నాశయామాస సహస్రాక్ష ఇవాసురాన్ । హతైర్నాగైశ్చ తురగై ర్భగ్నా
క్షైశ్చ మహారథైః ॥ ౩౮ ॥ హతైశ్చ రాక్షసైర్భూమీ రుద్ధమార్గా సమంతతః ॥ ఓమ్ ॥ తతః కపిస్తాన్ధ్వజినీపతీన్ర
ణే నిహత్య వీరాన్సబలాన్సవాహనాన్ । సమీక్ష్య వీరః పరిగృహ్య తోరణం కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే ॥ ౩౯ ॥ * ॥
ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే షట్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౭ ॥ ౫౫౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సేనాపతీన్పంచసతుప్రమాపితాన్హనూమతా సానుచరాన్సవాహనాన్ ।
సమీక్ష్య రాజా సమరోద్ధతోన్ముఖం కుమారమక్షం ప్రసమైక్షతాగ్రతః ॥ ౧ ॥ సతస్య దృష్ట్యర్పణసంప్రచోదితః ప్ర

తాపవాన్కాంచనచిత్రకార్ముకః । సముత్పపాతాథసదస్యుదీరితో ద్విజాతిముఖ్యైర్హవిషేవపావకః ॥ ౨ ॥ తతోమ
హద్బాలదివాకరప్రభంప్రతప్తజాంబూనదజాలసంతతమ్ । రథంసమాస్థాయయయౌసవీర్యవాన్ మహాహరింతంప్రతి
నైరృతర్షభః ॥ ౩ ॥ తతస్తపస్సంగ్రహసంచయార్జితం ప్రతప్తజాంబూనదజాలశోభితమ్ । పతాకినంరత్నవి
భూషితధ్వజం మనోజవాష్టాశ్వవరైస్సుయోజితమ్ ॥ ౪ ॥ సురాసురాధృష్యమసంగచారిణం రవిప్రభంవ్యోమచ
రంసమాహితం । సతూణమష్టాసినిబద్ధబంధురం యథాక్రమావేశితశక్తితోమరం ॥ ౫ ॥ విరాజమానంప్రతిపూర్ణ
వస్తునా సహేమదామ్నాశశిసూర్యవర్చసా । దివాకరాభంరథమాస్థితస్తతస్సనిర్జగామామరతుల్యవిక్రమః ॥ ౬ ॥
సపూరయన్ఖంచమహీంచసాచలాం తురంగమాతంగమహారథస్వనైః । బలైస్సమేతైస్సహితోరణస్థితం సమర్థమా
సీనముపాగమత్కపిం ॥ ౭ ॥ సతంసమాసాద్యహరింహరీక్షణో యుగాంతకాలాగ్నిమివప్రజాక్షయే । అవస్థితం
విస్మితజాతసంభ్రమస్సమైక్షతాక్షోబహుమానచక్షుషా ॥ ౮ ॥ సతస్యవేగంచకపేర్మహాత్మనఃపరాక్రమంచారిషు
పార్థివాత్మజః । విచారయన్స్వంచబలంమహాబలో హిమక్షయేసూర్యఇవాభివర్ధతే ॥ ౯ ॥ సజాతమన్యుః ప్రస
మీక్ష్యవిక్రమంస్థిరంస్థితస్సంయతిదుర్నివారణం । సమాహితాత్మాహనుమంతమాహవేప్రచోదయామాసశరైస్త్రి
భిశ్శితైః ॥ ౧౦ ॥ తతఃకపింతంప్రసమీక్ష్యగర్వితంజితశ్రమంశత్రుపరాజయోర్జితం । అవైక్షతాక్షస్సముదీర్ణమా
నసస్సబాణపాణిః ప్రగృహీతకార్ముకః ॥ ౧౧ ॥ సహేమనిష్కాంగదచారుకుండలస్సమాససాదాశుపరాక్రమః క
పిం । తయోర్బభూవాప్రతిమస్సమాగమస్సురాసురాణామపిసంభ్రమప్రదః ॥ ౧౨ ॥ రరాసభూమిర్నతతాపభా
నుమాన్వవౌనవాయుః ప్రచచాలచాచలః । కపేఃకుమారస్యచవీక్ష్యసంయుగం ననాదచద్యౌరుదధిశ్చచుక్షుభే ॥ ౧౩
తతస్సవీరస్సుముఖాన్పతత్రిణస్సువర్ణపుంఖాన్సవిషానివోరగాన్ । సమాధిసంయోగవిమోక్షతత్త్వవిచ్ఛరానథ
త్రీన్కపిమూర్ధ్న్యపాతయత్ ॥ ౧౪ ॥ సతైశ్శరైర్మూర్ధ్నిసమంనిపాతితైఃక్షరన్నసృగ్దిగ్ధవివృత్తలోచనః । నవోదితా
దిత్యనిభశ్శరాంశుమాన్వ్యరాజతాదిత్యఇవాంశుమాలికః ॥ ౧౫ ॥ తతస్సపింగాధిపమంత్రిసత్తమస్సమీక్ష్యతంరా
జవరాత్మజంరణే । ఉదగ్రచిత్రాయుధచిత్రకార్ముకం జహర్షచాపూర్యతచాహవోన్ముఖః ॥ ౧౬ ॥ సమందరాగ్రస్థఇ
వాంశుమాలికో వివృద్ధకోపో బలవీర్యసంయుతః । కుమారమక్షంసబలంసవాహనందదాహనేత్రాగ్నిమరీచిభిస్తదా ॥
తతస్సబాణాసనచిత్రకార్ముకశ్శరప్రవర్షోయుధిరాక్షసాంబుదః । శరాన్ముమోచాశుహరీశ్వరాచలే బలాహకోవృ
ష్టిమివాచలోత్తమే ॥ ౧౮ ॥ తతఃకపిస్తంరణచండవిక్రమం వివృద్ధతేజోబలవీర్యసంయుతమ్ । కుమారమక్షంప్ర
సమీక్ష్యసంయుగే ననాదహర్షాద్ఘనతుల్యనిస్వనః ॥ ౧౯ ॥ సబాలభావాద్యుధివీర్యదర్పితః ప్రవృద్ధమన్యుః క్షత
జోపమేక్షణః । సమాససాదాప్రతిమంరణేకపిం గజోమహాకూపమివావృతంతృణైః ॥ ౨౦ ॥ సతేనబాణైఃప్రస
భంనిపాతితైశ్చకారనాదంఘననాదనిస్వనః । సముత్పపాతాశునభస్సమారుతిర్భుజోరువిక్షేపణఘోరదర్శనః ॥
సముత్పతంతంసమభిద్రవద్బలీసరాక్షసానాంప్రవరఃప్రతాపవాన్ । రథీరథిశ్రేష్ఠతమఃకిరంచ్ఛరైఃపయోధరశ్శై
లమివాశ్మవృష్టిభిః ॥ ౨౨ ॥ సతాంచ్ఛరాంస్తస్యహరిర్విమోక్షయంశ్చచారవీరఃపథివాయుసేవితే । శరాంతరే
మారుతవద్వినిష్పతన్మనోజవస్సంయతిచండవిక్రమః ॥ ౨౩ ॥ తమాత్తబాణాసనమాహవోన్ముఖంఖమాస్తృణంతం
విశిఖైశ్శరోత్తమైః । అవైక్షతాక్షంబహుమానచక్షుషా జగామచింతాంచసమారుతాత్మజః ॥ ౨౪ ॥ శితైశ్శరైర్భి
న్నభుజాంతరఃకపిః కుమారవీర్యేణ మహాత్మనానదన్ । మహాభుజఃకర్మవిశేషతత్త్వవిద్విచింతయామాసరణే పరా
క్రమమ్ ॥ ౨౫ ॥ అబాలవద్బాలదివాకరప్రభః కరోత్యయంకర్మమహన్మహాబలః । నచాస్యసర్వాహవకర్మశోభి
నః ప్రమాపణేమేమతిరత్రజాయతే ॥ ౨౬ ॥ అయంమహాత్మాచమహాంశ్చవీర్యతస్సమాహితశ్చాతిసహశ్చసం

యుగే । అసంశయం కర్మగుణోదయాదయం సనాగయక్షైర్మునిభిశ్చ పూజితః ॥ ౨౭ ॥ పరాక్రమోత్సాహవివృద్ధ
మానసస్సమీక్షతే మాం ప్రముఖాగతస్స్థితః । పరాక్రమో హ్యస్య మనాంసి కమ్పయేత్సురాసురాణామపి శీఘ్రకారిణః ॥
న ఖల్వయం నాభిభవేదుపేక్షితః పరాక్రమో హ్యస్య రణే వివర్ధతే । ప్రమాపణం త్వేవ మమాస్య రోచతే న వర్ధమా
నోఽగ్నిరుపేక్షితుం క్షమః ॥ ౨౯ ॥ ఇతి ప్రవేగం తు పరస్య తర్కయన్ స్వకర్మయోగం చ విధాయ వీర్యవాన్ । చకార
వేగం తు మహాబలస్తదా మతిం చ చక్రేఽస్య వధే మహాత్మనః ॥ ౩౦ ॥ స తస్య తానష్టహయాన్మహాజవాన్త్సమాహితాన్భా
రసహాన్వివర్తనే । జఘాన వీరః పథి వాయుసేవితే తలప్రహారైః పవనాత్మజః కపిః ॥ ౩౧ ॥ తతస్తలేనాభిహతో మ
హారథస్స తస్య పింగాధిపమన్త్రిణస్తదా । స భగ్ననీడః పరిముక్తకూబరః పపాత భూమౌ హతవాజిరమ్బరాత్ ॥ ౩౨
స తం పరిత్యజ్య మహారథో రథం సకార్ముకః ఖడ్గధరః ఖముత్పతన్ । తపోభియోగాదృషిరుగ్రవీర్యవాన్విహాయ దేహం మ
రుతామివాలయమ్ ॥ ౩౩ ॥ తతః కపిస్తం విచరన్తమమ్బరే పతత్రిరాజానిలసిద్ధసేవితే । సమేత్య తం మారుతతుల్యవి
క్రమః క్రమేణ జగ్రాహ స పాదయోర్దృఢమ్ ॥ ౩౪ ॥ స తం సమావిధ్య సహస్రశః కపిర్మహోరగం గృహ్య ఇవాణ్డజేశ్వ
రః । ముమోచ వేగాత్పితృతుల్యవిక్రమో మహీతలే సంయతి వానరోత్తమః ॥ ౩౫ ॥ స భగ్నబాహూరుకటీశిరోధ
రః క్షరన్నసృఙ్నిర్మథితాస్థిలోచనః । ప్రభగ్నసన్ధిః ప్రవికీర్ణబన్ధనో హతః క్షితౌ వాయుసుతేన రాక్షసః ॥ ౩౬ ॥
మహాకపిర్భూమితలే నిపీడ్య తం చకార రక్షోధిపతేర్మహద్భయమ్ । మహర్షిభిశ్చక్రచరైర్మహావ్రతైస్సమేత్య భూ
తైశ్చ సయక్షపన్నగైః ॥ ౩౭ ॥ సురైశ్చ సేన్ద్రైర్భృశజాతవిస్మయైర్హతే కుమారే స కపిర్నిరీక్షితః । నిహత్య తం వజ్రి
సుతోపమం రణే కుమారమక్షం క్షతజోపమేక్షణమ్ ॥ ౩౮ ॥ తమేవ వీరోఽభిజగామ తోరణం కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజా
క్షయే ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే అక్షకుమారహననం నామ సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౮౧ ॥ ౩౬౨౦ ॥ *****
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స రక్షోధిపతిర్మహాత్మా హనూమతాక్షే నిహతే కుమారే । మనస్సమాధా
య తదేన్ద్రకల్పం సమాదిదేశేన్ద్రజితం సరోషమ్ ॥ ౧ ॥ త్వమస్త్రవిచ్ఛస్త్రవిదాం వరిష్ఠస్సురాసురాణామపి శో
కదాతా । సురేషు సేన్ద్రేషు చ దృష్టకర్మా పితామహారాధనసంచితాస్త్రః ॥ ౨ ॥ తవాస్త్రబలమాసాద్య నాసురా
న మరుద్గణాః । న శేకుస్సమరే స్థాతుం సురేశ్వరసమాశ్రితాః ॥ ౩ ॥ న కశ్చిత్త్రిషు లోకేషు సంయుగే న గతశ్రమః
భుజవీర్యాభిగుప్తస్తు తపసా చాభిరక్షితః ॥ ౪ ॥ దేశకాలవిభాగజ్ఞస్త్వమేవ మతిసత్తమః । న తేఽస్త్యశక్యం
సమరేషు కర్మణా న తేఽస్త్యకార్యం మతిపూర్వమన్త్రణే । న సోఽస్తి కశ్చిత్త్రిషు సంగ్రహేషు వై న వేద యస్తేఽస్త్రబలం బ
లం చ తే ॥ ౫ ॥ మమానురూపం తపసో బలం చ తే పరాక్రమశ్చాస్త్రబలం చ సంయుగే । న త్వాం సమాసాద్య రణావ
మర్దే మనః శ్రమం గచ్ఛతి నిశ్చితార్థమ్ ॥ ౬ ॥ నిహతాః కింకరాస్సర్వే జమ్బుమాలీ చ రాక్షసః । అమాత్యపుత్రా
వీరాశ్చ పఞ్చ సేనాగ్రయాయినః ॥ ౭ ॥ బలాని సుసమృద్ధాని సాశ్వనాగరథాని చ । సహోదరస్తే దయితః కుమా
రోఽక్షశ్చ సూదితః ॥ ౮ ॥ న హి తేష్వేవ మే సారో యస్త్వయ్యరినిషూదన । యథా త్వం హి సమర్థోఽసి న తథా న్యే చ నై
ఋతాః ॥ ౯ ॥ ఇదం హి దృష్ట్వా మతిమన్మహద్బలం కపేః ప్రభావం చ పరాక్రమం చ । త్వమాత్మనశ్చాపి సమీక్ష్య
సారం కురుష్వ వేగం స్వబలానురూపమ్ ॥ ౧౦ ॥ బలావమర్దస్త్వయి సన్నికృష్టే యథా గతే శామ్యతి శాన్తశత్రౌ । త
థా సమీక్ష్యాత్మబలం పరం చ సమారభస్వాస్త్రవిదాం వరిష్ఠ ॥ ౧౧ ॥ న వీర సేనా గణశోచ్యవన్తి న వజ్రమాదాయ వి
శాలసారమ్ । న మారుతస్యాస్య గతేః ప్రమాణం న చాగ్నికల్పః కరణేన హన్తుమ్ ॥ ౧౨ ॥ తమేవమర్థం ప్రసమీక్ష్య
సమ్యక్స్వకర్మసామ్యాద్ధి సమాహితాత్మా । స్మరంశ్చ దివ్యం ధనుషోఽస్త్రవీర్యం వ్రజాక్షతం కర్మ సమారభస్వ ॥ ౧౩ ॥
న ఖల్వియం మతిశ్శ్రేష్ఠా యత్త్వాం సమ్ప్రేషయామ్యహమ్ । ఇయం చ రాజధర్మాణాం క్షత్రస్య చ మతిర్మతా ॥ ౧౪ ॥

నానాశస్త్రైశ్చ సఙ్గ్రామే వైశారద్యమరిందమ । అవశ్యమేవబోద్ధవ్యం కామ్యశ్చ విజయోరణే ॥ ౧౫ ॥ తతః పితు
స్తద్వచనం నిశమ్య ప్రదక్షిణం దక్షసుతప్రభావః । చకార భర్తారమదీనసత్త్వో రణాయ వీరః ప్రతిపన్నబుద్ధిః ॥ ౧౬ ॥
తతస్తైస్స్వగణైరిష్టైరింద్రజిత్ప్రతిపూజితః । యుద్ధోద్ధతః కృతోత్సాహస్సంగ్రామం ప్రత్యపద్యత ॥ ౧౭ ॥ శ్రీ
మాన్పద్మపలాశాక్షో రాక్షసాధిపతేస్సుతః । నిర్జగామ మహాతేజాస్సముద్ర ఇవ పర్వసు ॥ ౧౮ ॥ స పక్షిరాజో
పమతుల్యవేగైర్వ్యాలైశ్చతుర్భిస్సితతీక్ష్ణదంష్ట్రైః । రథం సమాయుక్తమసహ్యవేగస్సమారురోహేంద్రజిదింద్రకల్పః ॥
స రథీ ధన్వినాం శ్రేష్ఠశ్శస్త్రజ్ఞోఽస్త్రవిదాం వరః । రథేనాభియయౌ క్షిప్రం హనూమాన్యత్ర సోఽభవత్ ॥ ౨౦ ॥ స త
స్య రథనిర్ఘోషం జ్యాస్వనం కార్ముకస్య చ । నిశమ్య హరివీరోఽసౌ సమ్ప్రహృష్టతరోఽభవత్ ॥ ౨౧ ॥ సుమహచ్చా
పమాదాయ శితశల్యాంశ్చ సాయకాన్ । హనూమంతమభిప్రేత్య జగామ రణపండితః ॥ ౨౨ ॥ తస్మింస్త
తస్సంయతి జాతహర్షే రణాయ నిర్గచ్ఛతి బాణపాణౌ । దిశశ్చ సర్వాః కలుషా బభూవుర్మృగాశ్చ రౌద్రా బహుధా
వినేదుః ॥ ౨౩ ॥ సమాగతాస్తత్ర తు నాగయక్షా మహర్షయశ్చక్రచరాశ్చ సిద్ధాః । నభస్సమావృత్య చ పక్షిసఙ్ఘా
వినేదురుచ్చైః పరమప్రహృష్టాః ॥ ౨౪ ॥ ఆయాంతం సరథం దృష్ట్వా తూర్ణమింద్రజితం కపిః । విననాద మహా
నాదం వ్యవర్ధత చ వేగవాన్ ॥ ౨౫ ॥ ఇంద్రజిత్తు రథం దివ్యమాస్థితశ్చిత్రకార్ముకః । ధనుర్విస్ఫారయామాస తటిదూ
ర్జితనిస్వనమ్ ॥ ౨౬ ॥ తతస్సమేతావతితీక్ష్ణవేగౌ మహాబలౌ తౌ రణనిర్విశంకౌ । కపిశ్చ రక్షోధిపతేశ్చ పు
త్రస్సురాసురేంద్రావివ బద్ధవైరౌ ॥ ౨౭ ॥ స తస్య వీరస్య మహారథస్య ధనుష్మతస్సంయతి సమ్మతస్య । శరప్రవేగం
వ్యహనత్ప్రవృద్ధశ్చచార మార్గే పితురప్రమేయే ॥ ౨౮ ॥ తతశ్శరానాయతతీక్ష్ణశల్యాంత్సుపత్రిణః కాంచనచిత్రపు
ఙ్ఖాన్ । ముమోచ వీరః పరవీరహన్తా సుసంనతాన్వజ్రనిపాతవేగాన్ ॥ ౨౯ ॥ తతస్తు తత్స్యందననిస్వనం చ మృదం
గభేరీపటహస్వనం చ । వికృష్యమాణస్య చ కార్ముకస్య నిశమ్య ఘోషం పునరుత్పపాత ॥ ౩౦ ॥ శరాణామంతరేష్వా
శు వ్యవర్తత మహాకపిః । హరిస్తస్యాభిలక్ష్యస్య మోఘయన్లక్ష్యసంగ్రహమ్ ॥ ౩౧ ॥ శరాణామగ్రతస్తస్య పునస్స
మభివర్తత । ప్రసార్య హస్తౌ హనుమానుత్పపాతానిలాత్మజః ॥ ౩౨ ॥ తావుభౌ వేగసంపన్నౌ రణకర్మవిశారదౌ ।
సర్వభూతమనోగ్రాహి చక్రతుర్యుద్ధమద్భుతమ్ ॥ ౩౩ ॥ హనూమతో వేద న రాక్షసోఽన్తరం న మారుతిస్తస్య
మహాత్మనోఽన్తరమ్ । పరస్పరం నిర్విషహౌ బభూవతుస్సమేత్య తౌ దేవసమానవిక్రమౌ ॥ ౩౪ ॥ తతస్తు లక్ష్యే ప్రవి
హన్యమానే శరేష్వమోఘేషు చ సంపతత్సు । జగామ చిన్తాం మహతీం మహాత్మా సమాధిసంయోగసమాహితాత్మా ॥
తతో మతిం రాక్షసరాజసూనుశ్చకార తస్మిన్హరివీరముఖ్యే । అవధ్యతాం తస్య కపేస్సమీక్ష్య కథం నిగచ్ఛేదితి నిగ్రహా
ర్థమ్ ॥ ౩౬ ॥ తతః పైతామహం వీరస్సోఽస్త్రమస్త్రవిదాం వరః । సందధే సుమహాతేజాస్తం హరిప్రవరం ప్రతి ॥
అవధ్యోఽయమితి జ్ఞాత్వా తమస్త్రేణాస్త్రతత్త్వవిత్ । నిజగ్రాహ మహాబాహుర్మారుతాత్మజమింద్రజిత్ ॥ ౩౮ ॥ తేన
బద్ధస్తతోఽస్త్రేణ రాక్షసేన స వానరః । అభవన్నిర్విచేష్టశ్చ పపాత చ మహీతలే ॥ ౩౯ ॥ తతోఽథ బుద్ధ్వా స త
దాస్త్రబంధం ప్రభోః ప్రభావాద్విగతాత్మవేగః । పితామహానుగ్రహమాత్మనశ్చ విచింతయామాస హరిప్రవీరః ॥
తతస్స్వాయంభువైర్మంత్రైర్బ్రహ్మాస్త్రమభిమంత్రితమ్ । హనూమాంశ్చింతయామాస వరదానం పితామహాత్ ॥
న మేఽస్త్రబంధస్య చ శక్తిరస్తి విమోక్షణే లోకగురోః ప్రభావాత్ । ఇత్యేవ మత్వా విహితోఽస్త్రబంధో మయా
త్మయోనేరనువర్తితవ్యః ॥ ౪౨ ॥ స వీర్యమస్త్రస్య కపిర్విచార్య పితామహానుగ్రహమాత్మనశ్చ । విమోక్షశక్తిం పరి
చింతయిత్వా పితామహాజ్ఞామనువర్తతే స్మ ॥ ౪౩ ॥ అస్త్రేణాపి హి బద్ధస్య భయం మమ న జాయతే । పితామహ
మహేంద్రాభ్యాం రక్షితస్యానిలేన చ ॥ ౪౪ ॥ గ్రహణే చాపి రక్షోభిర్మహాన్మే గుణదర్శనః । రాక్షసేంద్రేణ సంవా

దస్త్రాస్తాగృహ్ణంతుమాంపరే ॥ ౪౫ ॥ సనిశ్చితార్థఃపరవీరహన్తా సమీక్ష్యకారీ వినివృత్తచేష్టః । పరైఃప్రసహ్యా
భిగతైర్నిగృహ్య ననాదతైస్తైఃపరిభర్త్స్యమానః ॥ ౪౬ ॥ తతస్తం రాక్షసాదృష్ట్వానిర్విచేష్టమరిందమమ్ । బబన్ధుశ్శా
ణవల్కైశ్చ ద్రుమచీరైశ్చ సంహతైః ॥ ౪౭ ॥ సరోచయామాస పరైశ్చ బంధనం ప్రగృహ్య వీరైరభినిగ్రహం
చ । కౌతూహలాన్మాం యది రాక్షసేంద్రో ద్రష్టుం వ్యవస్యేదితి నిశ్చితార్థః ॥ ౪౮ ॥ సబద్ధస్తేన వల్కేన విము
క్తోఽస్త్రేణవీర్యవాన్ । అస్త్రబంధస్సచాన్యంహి నబంధమనువర్తతే ॥ ౪౯ ॥ అథేంద్రజిత్తుద్రుమచీరబద్ధం
విచార్యవీరఃకపిసత్తమంతం । విముక్తమస్త్రేణజగామచిన్తాంనాన్యేనబద్ధోహ్యనువర్తతేఽస్త్రం ॥ ౫౦ ॥ అహోమహ
త్కర్మకృతంనిరర్థకం నరాక్షసైర్మంత్రగతిర్విమృష్టా । పునశ్చనాస్త్రేవిహతేఽస్త్రమన్యత్ప్రవర్తతేసంశయితాస్స్మ
సర్వే ॥ ౫౧ ॥ అస్త్రేణహనుమాన్ముక్తోనాత్మానమవబుధ్యత । కృష్యమాణస్తురక్షోభిస్తైశ్చబంధైర్నిపీడితః ॥ ౫౨ ॥
హన్యమానస్తతఃక్రూరైరాక్షసైఃకాష్ఠముష్టిభిః । సమీపంరాక్షసేంద్రస్య ప్రాకృష్యత సవానరః ॥ ౫౩ ॥ అ
థేంద్రజిత్తంప్రసమీక్ష్యముక్తమస్త్రేణబద్ధంద్రుమచీరసూత్రైః । వ్యదర్శయత్తత్ర మహాబలంతం హరిప్రవీరం సగ
ణాయరాజ్ఞే ॥ ౫౪ ॥ తంమత్తమివమాతంగం బద్ధంకపివరోత్తమమ్ । రాక్షసా రాక్షసేంద్రాయ రావణాయన్యవే
దయన్ ॥ ౫౫ ॥ కోఽయంకస్యకుతోవాత్ర కింకార్యంకోవ్యపాశ్రయః । ఇతి రాక్షసవీరాణాం తత్ర సంజజ్ఞిరే క
థాః ॥ ౫౬ ॥ హన్యతాందహ్యతాంవాపి భక్ష్యతామితిచాపరే । రాక్షసాస్తత్రసంక్రుద్ధాః పరస్పరమథాబ్రువన్ ॥
అతీత్య మార్గం సహసా మహాత్మా సతత్ర రక్షోధిపపాదమూలే । దదర్శ రాజ్ఞఃపరిచారవృద్ధాన్గృహం మహా
రత్నవిభూషితంచ ॥ ౫౭ ॥ సదదర్శమహాతేజా రావణఃకపిసత్తమమ్ । రక్షోభిర్వికృతాకారైః కృష్యమాణమితస్త
తః ॥ ౫౮ ॥ రాక్షసాధిపతించాపి దదర్శకపిసత్తమః । తేజోబలసమాయుక్తం తపంతమివ భాస్కరమ్ ॥౫౯॥౬౦॥
సరోషసంవర్తితతామ్రదృష్టిర్దశాననస్తంకపిమన్వవేక్ష్య । అథోపవిష్టాన్కులశీలవృద్ధాంత్సమాదిశత్తం ప్రతిమంత్రి
ముఖ్యాన్ ॥ ౬౧ ॥ యథాక్రమంతైస్సకపిర్విపృష్టః కార్యార్థమర్థస్యచమూలమాదౌ । నివేదయామాసహరీశ్వరస్య
దూతస్సకాశాదహమాగతోస్మి ॥ ౬౨ ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండేఽష్టచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౮ ॥ ౧౬౬౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సకర్మణాతస్య విస్మితోభీమవిక్రమః । హనూమాన్రోషతామ్రాక్షో ర
క్షోధిపమవైక్షత ॥ ౧ ॥ భ్రాజమానంమహార్హేణ కాంచనేనవిరాజతా । ముక్తాజాలావృతేనాథమకుటేన మహా
ద్యుతిమ్ ॥ ౨ ॥ వజ్రసంయోగసంయుక్తైర్మహార్హమణివిగ్రహైః । హైమైరాభరణైశ్చిత్రైర్మనసేవప్రకల్పితైః ॥ ౩ ॥
మహార్హక్షౌమసంవీతం రక్తచందనరూషితమ్ । స్వనులిప్తంవిచిత్రాభిర్వివిధాభిశ్చభక్తిభిః ॥ ౪ ॥ వివృతైర్దర్శనీయై
శ్చ రక్తాక్షైర్భీమదర్శనైః । దీప్తతీక్ష్ణమహాదంష్ట్రైః ప్రలంబదశనచ్ఛదైః ॥ ౫ ॥ శిరోభిర్దశభిర్వీరం భ్రాజమానం
మహౌజసమ్ । నానావ్యాళసమాకీర్ణైః శిఖరైరివమందరం ॥ ౬ ॥ నీలాంజనచయప్రఖ్యం హారేణోరసిరాజతా
పూర్ణచంద్రాభవక్త్రేణ సబలాకమివాంబుదం ॥ ౭ ॥ బాహుభిర్బద్ధకేయూరైశ్చందనోత్తమరూషితైః । భ్రా
జమానాంగదైఃపీనైః పంచశీర్షైరివోరగైః ॥ ౮ ॥ మహతిస్ఫాటికేచిత్రేరత్నసంయోగసంస్కృతే । ఉత్తమాస్త
రణాస్తీర్ణే సూపవిష్టంవరాసనే ॥ ౯ ॥ అలంకృతాభిరత్యర్థం ప్రమదాభిస్సమంతతః । వాలవ్యజనహస్తాభిరా
రాత్సముపసేవితమ్ ॥ ౧౦ ॥ దుర్ధరేణ ప్రహస్తేన మహాపార్శ్వేనరక్షసా । మంత్రిభిర్మంత్రతత్త్వజ్ఞైర్నికుంభేనచ
మంత్రిణా ॥ ౧౧ ॥ సుఖోపవిష్టంరక్షోభిశ్చతుర్భిర్బలదర్పితైః । కృత్స్నఃపరివృతోలోకశ్చతుర్భిరివ సాగరైః ॥
మంత్రిభిర్మంత్రతత్త్వజ్ఞైరన్యైశ్చశుభబుద్ధిభిః । అన్వాస్యమానంరక్షోభిస్సురైరివసురేశ్వరం ॥ ౧౩ ॥ అపశ్యద్రాక్ష
సపతిం హనూమానతితేజసం । విష్ఠితం మేరుశిఖరే సతోయమివతోయదం ॥ ౧౪ ॥ సతైస్సంపీడ్యమానోపిరక్షో

భిర్భీమవిక్రమైః । విస్మయం పరమం గత్వా రక్షాధిపమవైక్షత ॥ ౧౫ ॥ భ్రాజమానం తతో దృష్ట్వా హనూమాన్రా
క్షసేశ్వరం । మనసా చింతయామాస తేజసా తస్య మోహితః ॥ ౧౬ ॥ అహో రూపమహో ధైర్యమహో సత్త్వమహో
ద్యుతిః । అహో రాక్షసరాజస్య సర్వలక్షణయుక్తతా ॥ ౧౭ ॥ యద్యధర్మో న బలవాన్స్యాదయం రాక్షసేశ్వరః
స్యాదయం సురలోకస్య సశక్రస్యాపి రక్షితా ॥ ౧౮ ॥ అస్య క్రూరైర్నృశంసైశ్చ కర్మభిర్లోకకుత్సితైః । తేన బి
భ్యతి ఖల్వస్మాల్లోకాస్సామరదానవాః ॥ ౧౯ ॥ అయం హ్యుత్సహతే క్రుద్ధః కర్తుమేకార్ణవం జగత్ । ఇతి చిన్తాం బ
హువిధామకరోన్మతిమాన్కపిః ॥ ౨౦ ॥ దృష్ట్వా రాక్షసరాజస్య ప్రభావమమితౌజసః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుంద
రకాండే ఏకోనపంచాశస్సర్గః ॥ ౬౩౪ ॥ ౧౨౬౮౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తముద్వీక్ష్య మహాబాహుః పింగాక్షం పురతస్స్థితమ్ । రోషేణ మహతావిష్టో
రావణో లోకరావణః ॥ ౧ ॥ శంకాహతాత్మా దధ్యౌ స కపీంద్రం తేజసావృతం । కిమేష భగవాన్నందీ భవేత్సాక్షా
దిహాగతః ॥ ౨ ॥ యేన శప్తోఽస్మి కైలాసే మయా సంచాలితే పురా । సోఽయం వానరమూర్తిస్స్యాత్కింస్విద్బాణోఽపి వా
సురః ॥ ౩ ॥ స రాజా రోషతామ్రాక్షః ప్రహస్తం మంత్రిసత్తమం । కాలయుక్తమువాచేదం వచో విపులమర్థవ
త్ ॥ ౪ ॥ దురాత్మా పృచ్ఛ్యతామేష కుతః కిం వాస్య కారణం । వనభంగే చ కోఽస్యార్థో రాక్షసీనాం చ తర్జనే ॥ ౫ ॥
మత్పురీమప్రధృష్యాం వాగమనే కిం ప్రయోజనం । ఆయోధనే వా కిం కార్యం పృచ్ఛ్యతామేష దుర్మతిః ॥ ౬ ॥ రావణ
స్య వచశ్శ్రుత్వా ప్రహస్తో వాక్యమబ్రవీత్ । సమాశ్వసిహి భద్రం తే న భీః కార్యా త్వయా కపే ॥ ౭ ॥ యది తావ
త్త్వమింద్రేణ ప్రేషితో రావణాలయం । తత్త్వమాఖ్యాహి మా భూత్తే భయం వానర మోక్ష్యసే ॥ ౮ ॥ యది వైశ్రవ
ణస్య త్వం యమస్య వరుణస్య చ । చారరూపమిదం కృత్వా ప్రవిష్టో నః పురీమిమాం ॥ ౯ ॥ విష్ణునా ప్రేషితో వాపి
దూతో విజయకాంక్షిణా । న హి తే వానరం తేజో రూపమాత్రం తు వానరం ॥ ౧౦ ॥ తత్త్వతః కథయస్వాద్య తతో వా
నర మోక్ష్యసే । అనృతం వదతశ్చాపి దుర్లభం తవ జీవితం ॥ ౧౧ ॥ అథ వా యన్నిమిత్తం తే ప్రవేశో రావణాలయే । ఏ
వముక్తో హరివరస్తదా రక్షోగణేశ్వరం ॥ ౧౨ ॥ అబ్రవీన్నాస్మి శక్రస్య యమస్య వరుణస్య వా । ధనదేన న మే సఖ్యం
విష్ణునా నాస్మి చోదితః ॥ ౧౩ ॥ జాతిరేవ మమ త్వేషా వానరోఽహమిహాగతః । దర్శనే రాక్షసేంద్రస్య దుర్లభే తదిదం
మయా ॥ ౧౪ ॥ వనం రాక్షసరాజస్య దర్శనార్థే వినాశితం । తతస్తే రాక్షసాః ప్రాప్తా బలినో యుద్ధకాంక్షిణః ॥
రక్షణార్థం చ దేహస్య ప్రతియుద్ధా మయా రణే । అస్త్రపాశైర్న శక్యోఽహం బద్ధుం దేవాసురైరపి ॥ ౧౬ ॥ పితా
మహాదేవ వరో మమాప్యేషోఽభ్యుపాగతః । రాజానం ద్రష్టుకామేన మయాస్త్రమనువర్తితం ॥ ౧౭ ॥ విముక్తోఽప్య
హమస్త్రేణ రాక్షసైస్త్వతిపీడితః । కేనచిద్రాజకార్యేణ సంప్రాప్తోఽస్మి తవాంతికం ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥ దూతోఽహమితి విజ్ఞే
యో రాఘవస్యామితౌజసః । శ్రూయతాం చాపి వచనం మమ పథ్యమిదం ప్రభో ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందర
కాండే పంచాశస్సర్గః ॥ ౫౩౭ ॥ ౧౦౭౪౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తం సమీక్ష్య మహాసత్త్వం సత్త్వవాన్హరిసత్తమః । వాక్యమర్థవదవ్యగ్రస్త
మువాచ దశాననం ॥ ౧ ॥ అహం సుగ్రీవసందేశాదిహ ప్రాప్తస్తవాలయం । రాక్షసేంద్ర హరీశస్త్వాం భ్రాతా కుశల
మబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ భ్రాతుశ్శృణు సమాదేశం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । ధర్మార్థోపహితం వాక్యమిహ చాముత్ర చ క్ష
మం ॥ ౩ ॥ రాజా దశరథో నామ రథకుంజరవాజిమాన్ । పితేవ బంధుర్లోకస్య సురేశ్వరసమద్యుతిః ॥ ౪ ॥ జ్యే
ష్ఠస్తస్య మహాబాహుః పుత్రః ప్రియకరః ప్రభుః । పితుర్నిదేశాన్నిష్క్రాంతః ప్రవిష్టో దండకావనం ॥ ౫ ॥ లక్ష్మణేన సహ
భ్రాత్రా సీతయా చాపి భార్యయా । రామో నామ మహాతేజా ధర్మ్యం పంథానమాశ్రితః ॥ ౬ ॥ తస్య భార్యా

వనే నష్టా సీతా పతిమనువ్రతా । వైదేహస్య సుతా రాజ్ఞో జనకస్య మహాత్మనః ॥ ౭ ॥ స మార్గమాణస్తాం దేవీం రా
జపుత్రస్సహానుజః । ఋశ్యమూకమనుప్రాప్తస్సుగ్రీవేణ సమాగతః ॥ ౮ ॥ తస్య తేన ప్రతిజ్ఞాతం సీతాయాః పరిమార్గ
ణం । సుగ్రీవస్యాపి రామేణ హరిరాజ్యం నివేదితం ॥ ౯ ॥ తతస్తేన మృధే హత్వా రాజపుత్రేణ వాలినం । సుగ్రీవ
స్స్థాపితో రాజ్యే హర్యృక్షాణాం గణేశ్వరః ॥ ౧౦ ॥ త్వయా విజ్ఞాతపూర్వశ్చ వాలీ వానరపుంగవః । రామేణ
నిహతస్సంఖ్యే శరేణైకేన వానరః ॥ ౧౧ ॥ స సీతామార్గణవ్యగ్రస్సుగ్రీవస్సత్యసంగరః । హరీన్సంప్రేషయామాస
దిశస్సర్వా హరీశ్వరః ॥ ౧౨ ॥ తాం హరీణాం సహస్రాణి శతాని నియుతాని చ । దిక్షు సర్వాసు మార్గంతే హ్యధ
శ్చోపరి చాంబరే ॥ ౧౩ ॥ వైనతేయసమాః కేచిత్కేచిత్తత్రానిలోపమాః । అసంగగతయశ్శీఘ్రా హరివీరా మహా
బలాః ॥ ౧౪ ॥ అహం తు హనుమాన్నామ మారుతస్యౌరసస్సుతః । సీతాయాస్తు కృతే తూర్ణం శతయోజనమా
యతం ॥ ౧౫ ॥ సముద్రం లంఘయిత్వైవ తాం దిదృక్షురిహాగతః । భ్రమతా చ మయా దృష్టా గృహే తే జనకాత్మజా
తద్భవాన్దృష్టధర్మార్థస్తపఃకృతపరిగ్రహః । పరదారాన్మహాప్రాజ్ఞ నోపరోద్ధుం త్వమర్హసి ॥ ౧౭ ॥ న హి ధర్మవిరు
ద్ధేషు బహ్వపాయేషు కర్మసు । మూలఘాతిషు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః ॥ ౧౮ ॥ కశ్చ లక్ష్మణముక్తానాం రా
మకోపానువర్తినాం । శరాణామగ్రతస్స్థాతుం శక్తో దేవాసురేష్వపి ॥ ౧౯ ॥ న చాపి త్రిషు లోకేషు రాజన్విద్యేత
కశ్చన । రాఘవస్య వ్యళీకం యః కృత్వా సుఖమవాప్నుయాత్ ॥ ౨౦ ॥ తత్త్రికాలహితం వాక్యం ధర్మ్యమర్థానుబం
ధి చ । మన్యస్వ నరదేవాయ జానకీ ప్రతిదీయతామ్ ॥ ౨౧ ॥ దృష్టా హీయం మయా దేవీ లబ్ధం యదిహ దుర్లభం । ఉ
త్తరం కర్మ యచ్ఛేషం నిమిత్తం తత్ర రాఘవః ॥ ౨౨ ॥ లక్షితేయం మయా సీతా తథా శోకపరాయణా । గృహ్య యాం
నాభిజానాసి పంచాస్యామివ పన్నగీం ॥ ౨౩ ॥ నేయం జరయితుం శక్యా సాసురైరమరైరపి । విషసంసృష్టమత్య
ర్థం భుక్తమన్నమివౌజసా ॥ ౨౪ ॥ తపస్సంతాపలబ్ధస్తే యోఽయం ధర్మపరిగ్రహః । న స నాశయితుం న్యాయ్య ఆ
త్మప్రాణపరిగ్రహః ॥ ౨౫ ॥ అవధ్యతాం తపోభిర్యాం భవాన్సమనుపశ్యతి । ఆత్మనస్సాసురైర్దేవైర్హేతు
స్తత్రాప్యయం మహాన్ ॥ ౨౬ ॥ సుగ్రీవో న హి దేవోఽయం నాసురో న చ రాక్షసః । న దానవో న గంధర్వో న యక్షో
న చ పన్నగః ॥ ౨౭ ॥ తస్మాత్ప్రాణపరిత్రాణం కథం రాజన్కరిష్యసి । న తు ధర్మోపసంహారమధర్మఫలసంహి
తం ॥ ౨౮ ॥ తదేవ ఫలమన్వేతి ధర్మశ్చాధర్మనాశనః । ప్రాప్తం ధర్మఫలం తావద్భవతా నాత్ర సంశయః ॥ ౨౯ ॥
ఫలమస్యాప్యధర్మస్య క్షిప్రమేవ ప్రపత్స్యసే । జనస్థానవధం బుద్ధ్వా బుద్ధ్వా వాలివధం తథా ॥ ౩౦ ॥ రామసు
గ్రీవసఖ్యం చ బుధ్యస్వ హితమాత్మనః । కామం ఖల్వహమప్యేకస్సవాజిరథకుంజరాం ॥ ౩౧ ॥ లంకాం నాశ
యితుం శక్తస్తస్యైష తు వినిశ్చయః । రామేణ హి ప్రతిజ్ఞాతం హర్యృక్షగణసన్నిధౌ ॥ ౩౨ ॥ ఉత్సాదన
మమిత్రాణాం సీతా యైస్తు ప్రధర్షితా । అపకుర్వన్హి రామస్య సాక్షాదపి పురందరః ॥ ౩౩ ॥ న సుఖం ప్రాప్నుయా
దన్యః కింపునస్త్వద్విధో జనః । యాం సీతేత్యభిజానాసి యేయం తిష్ఠతి తే వశే ॥ ౩౪ ॥ కాళరాత్రీతి తాం విద్ధి సర్వ
లంకావినాశినీం । తదలం కాలపాశేన సీతావిగ్రహరూపిణా ॥ ౩౫ ॥ స్వయం స్కంధావసక్తేన క్షమమాత్మని చిం
త్యతాం । సీతాయాస్తేజసా దగ్ధాం రామకోపప్రపీడితాం ॥ ౩౬ ॥ దహ్యమానామిమాం పశ్య పురీం సాట్టప్రతో
ళికాం । స్వాని మిత్రాణి మంత్రీంశ్చ జ్ఞాతీన్భ్రాతౄన్సుతాన్హితాన్ ॥ ౩౭ ॥ భోగాన్దారాంశ్చ లంకాం చ మా
వినాశముపానయ । సత్యం రాక్షసరాజేంద్ర శృణుష్వ వచనం మమ ॥ ౩౮ ॥ రామదాసస్య దూతస్య వానరస్య విశే
షతః । సర్వాన్లోకాన్సుసంహృత్య సభూతాన్సచరాచరాన్ ॥ ౩౯ ॥ పునరేవ తథా స్రష్టుం శక్తో రామో మహా
యశాః । దేవాసురనరేంద్రేషు యక్షరక్షోగణేషు చ ॥ ౪౦ ॥ విద్యాధరేషు సర్వేషు గంధర్వేషూరగేషు చ

సిద్ధేషు కిన్నరేంద్రేషు పతత్రిషు చ సర్వశః ॥ ౪౧ ॥ సర్వభూతేషు సర్వత్ర సర్వకాలేషు నాస్తి సః । యో రామం ప్ర
తియుధ్యేత విష్ణుతుల్యపరాక్రమం ॥ ౪౨ ॥ సర్వలోకేశ్వరస్యేహ కృత్వా విప్రియమీదృశం । రామస్య రాజసింహ
స్య దుర్లభం తవ జీవితం ॥ ౪౩ ॥ ఓమ్ ॥ దేవాశ్చ దైత్యాశ్చ నిశాచరేంద్ర గంధర్వవిద్యాధరనాగయక్షాః । రామస్య లోకత్రి
యనాయకస్య స్థాతుం న శక్తాస్సమరేషు సర్వే ॥ ౪౪ ॥ బ్రహ్మా స్వయంభూశ్చతురాననో వా రుద్రస్త్రిణేత్రస్త్రిపు
రాంతకో వా ॥ ఇంద్రో మహేంద్రస్సురనాయకో వా త్రాతుం న శక్తా యుధి రామవధ్యం ॥ ౪౫ ॥ స సౌష్ఠవోపేతమదీన
వాదినః కపేర్నిశమ్యాప్రతిమోఽప్రియం వచః । దశాననః కోపవివృత్తలోచనస్సమాదిశత్తస్య వధం మహాకపేః ॥ ౪౬ ॥
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౪౦ ॥ ౨౨౦౦ ॥ ***************************
శ్రీరామాయణ ॥ ఓమ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వానరస్య మహాత్మనః । ఆజ్ఞాపయద్వధం తస్య రావణః
క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౧ ॥ వధే తస్య సమాజ్ఞప్తే రావణేన దురాత్మనా । నివేదితవతో దౌత్యం నానుమేనే విభీషణః ॥
తం రక్షోధిపతిం క్రుద్ధం తచ్చ కార్యముపస్థితమ్ । విదిత్వా చింతయామాస కార్యం కార్యవిధౌ స్థితః ॥ ౩ ॥ నిశ్చితార్థ
స్తతస్సామ్నా పూజ్యశత్రుజిదగ్రజం । ఉవాచ హితమత్యర్థం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౪ ॥ క్షమస్వ రో
షం త్యజ రాక్షసేంద్ర ప్రసీద మే వాక్యమిదం శృణుష్వ । వధం న కుర్వంతి పరావరజ్ఞా దూతస్య సంతో వసుధాధిపేంద్రాః ॥
రాజధర్మవిరుద్ధం చ లోకవృత్తేశ్చ గర్హితమ్ । తవ చాసదృశం వీర కపేరస్య ప్రమాపణం ॥ ౬ ॥ ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ
రాజధర్మవిశారదః । పరావరజ్ఞో భూతానాం త్వమేవ పరమార్థవిత్ ॥ ౭ ॥ గృహ్యంతే యది రోషేణ త్వాదృశో
ఽపి విపశ్చితః । తతశ్శాస్త్రవిపశ్చిత్త్వం శ్రమ ఏవ హి కేవలం ॥ ౮ ॥ తస్మాత్ప్రసీద శత్రుఘ్న రాక్షసేంద్ర దురాసద । యు
క్తాయుక్తం వినిశ్చిత్య దూతదండో విధీయతామ్ ॥ ౯ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః । రోషేణ మ
హతావిష్టో వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ న పాపానాం వధే పాపం విద్యతే శత్రుసూదన । తస్మాదేనం వధిష్యామి
వానరం పాపచారిణం ॥ ౧౧ ॥ అధర్మమూలం బహుదోషయుక్తమనార్యజుష్టం వచనం నిశమ్య । ఉవాచ వాక్యం
పరమార్థతత్త్వం విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠః ॥ ౧౨ ॥ ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర ధర్మార్థయుక్తం వచనం శృణుష్వ ।
దూతా న వధ్యాస్సమయేషు రాజన్సర్వేషు సర్వత్ర వదంతి సంతః ॥ ౧౩ ॥ అసంశయం శత్రురయం ప్రవృద్ధః కృతం
హ్యనేనాప్రియమప్రమేయం । (వధార్హం కంకర్మ కృతం తథాపి న దూతవధం ప్రవదంతి సంతః) । న దూతవధ్యాం
ప్రవదంతి సంతో దూతస్య దృష్టా బహవో హి దండాః ॥ ౧౪ ॥ వైరూప్యమంగేషు కశాభిఘాతో మౌండ్యం తథా ల
క్షణసన్నిపాతః । ఏతాన్ హి దూతే ప్రవదంతి దండాన్వధస్తు దూతస్య న నశ్శ్రుతోఽపి ॥ ౧౫ ॥ కథం చ ధర్మార్థవినీతబు
ద్ధిః పరావరప్రత్యయనిశ్చితార్థః । భవద్విధః కోపవశే హి తిష్ఠేత్కోపం నియచ్ఛంతి హి సత్త్వవంతః ॥ ౧౬ ॥ న ధర్మ
వాదే న చ లోకవృత్తే న శాస్త్రబుద్ధిగ్రహణేషు చాపి । విద్యేత కశ్చిత్తవ వీరతుల్యస్త్వం హ్యుత్తమస్సర్వసురాసురా
ణాం ॥ ౧౭ ॥ (శూరేణ వీరేణ నిశాచరేంద్ర సురాసురాణామపి దుర్జయేన । త్వయా ప్రభగ్నాస్సురసిద్ధసం
ఘా యుద్ధేషు యుద్ధేష్వసకృన్నరేంద్రాః ॥ ౧౮ ॥ ఏవంవిధస్యామరదైత్యశత్రోశ్శూరస్య వీరస్య తవాజితస్య । కు
ర్వంతి మూఢా మనసా వ్యలీకం ప్రాణైర్విముక్తా నియతం భవంతి) ॥ న చాప్యస్య కపేర్ఘాతే కంచిత్పశ్యామ్యహం గుణం ।
తేష్వయం పాత్యతాం దండో యైరయం ప్రేషితః కపిః ॥ ౨౦ ॥ సాధుర్వా యది వాఽసాధుః పరైరేష సమర్పితః । బ్రు
వన్పరార్థం పరవాన్న దూతో వధమర్హతి ॥ ౨౧ ॥ అపి చాస్మిన్హతే రాజన్నాన్యం పశ్యామి ఖేచరం । ఇహ యః పునరా
గచ్ఛేత్పరం పారం మహోదధేః ॥ ౨౨ ॥ తస్మాన్నాస్య వధే యత్నః కార్యః పరపురంజయ । భవాంస్సేంద్రేషు దేవేషు
యత్నమాస్థాతుమర్హతి ॥ ౨౩ ॥ అస్మిన్వినష్టే న హి దూతమన్యం పశ్యామి యస్తౌ నరరాజపుత్రౌ । యుద్ధాయ

యుద్ధాయ చేమౌ పునరానయేతామ్ ఉద్యోజయేద్దీర్ఘపథావరుద్ధౌ ॥ ౨౪ ॥ (అస్మిన్హతే వానరదూతముఖ్యే న వానపదం సమ్ప్రతి వ
దంతి సర్వే । నహి ప్రపశ్యామి గుణం యశో వా లోకాపవాదో భవతి ప్రసిద్ధః ॥ ౨౫ ॥ మాహేన్ద్రప్రఖ్యైర్భరతేన
గుప్తైస్త్రైర్వ్యా వానరౌఘైః పురుషైర్విసృష్టైః । తేషాం వధార్థం కురు వీర యత్నం శీఘ్రం వినాశాయ నిశాచరేన్ద్ర ॥
కురుష్వ తావత్పరమం ప్రయత్నం ధర్మం సమాస్థాయ సురేన్ద్రశత్రో । దేవేషు సర్వేషు సవాసవేషు దైత్యేషు స
ర్వేషు సదానవేషు ॥ ౨౭ ॥ కృత్వా ప్రయత్నం సుదృఢం సుశీఘ్రం మద్వాక్యమేతన్మనసా కురుష్వ । తౌ రాజపుత్రౌ
వినిగృహ్య వీర జయం పరం ప్రాప్స్యసి రాక్షసేన్ద్ర ॥ ౨౮ ॥) పరాక్రమోత్సాహమనస్వినాం చ సురాసురాణామపి దు
ర్జయేన । త్వయా మనోనన్దన నైరృతానాం యుద్ధాయ తిర్నాశయితుం న యుక్తా ॥ ౨౯ ॥ హితాశ్చ శూరాశ్చ సమా
హితాశ్చ కులేషు జాతాశ్చ మహాగుణేషు । మనస్వినశ్శస్త్రభృతాం వరిష్ఠాః కోట్యగ్రతస్తే సుభృతాశ్చ యోధాః ॥
తదేకదేశేన బలస్య తావత్కేచిత్తవాదేశకృతోఽభియాన్తు । తౌ రాజపుత్రౌ వినిగృహ్య మూఢౌ పరేషు తే భావయి
తుం ప్రభావమ్ ॥ ౩౧ ॥ నిశాచరాణామధిపోఽనుజస్య విభీషణస్యోత్తరవాక్యమిష్టమ్ । జగ్రాహ బుద్ధ్యా సురలోకశ
త్రుర్మహాబలో రాక్షసరాజముఖ్యః ॥ ౩౨ ॥ (కిం వా పరం బ్రహ్మ పరం చ సత్యం సర్వస్య బీజం జగతోఽస్య విష్ణుః । యద్దే
వదేవస్య పరం చ తేజస్తదేవ తేజః కపిరేష వీరః ॥ ౩౩ ॥ వధాయ మే వైష్ణవతేజ ఏవ న సంశయోఽయం కపిరూపధారీ ।
ఇత్యేవమేతద్బహుధా విచిన్త్య రక్షోఽధిపః క్రోధవశం జగామ ॥ ౩౪ ॥ క్రోధం తు జాతం హృదయే నిరుద్ధ్య విభీషణో
క్తం వచనం నిశమ్య । ఉవాచ రక్షోఽధిపతిర్మహాత్మా విభీషణం శస్త్రభృతాం వరిష్ఠమ్ ॥ ౩౫ ॥)ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే
ద్విపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౩౪౩ ॥ ౬౭౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవో మహాబలః । దేశకాలహితం వాక్యం భ్రా
తురుత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ సమ్యగుక్తం హి భవతా దూతవధ్యావిగర్హితా । అవశ్యం తు వధాదన్యః క్రియతామ
స్య నిగ్రహః ॥ ౨ ॥ కపీనాం కిల లాఙ్గూలమిష్టం భవతి భూషణమ్ । తదస్య దీప్యతాం శీఘ్రం తేన దగ్ధేన గచ్ఛతు ॥ ౩ ॥
తతః పశ్యన్త్విమం దీనమఙ్గవైరూప్యకర్శితమ్ । సమిత్రజ్ఞాతయస్సర్వే బాన్ధవాస్ససుహృజ్జనాః ॥ ౪ ॥ ఆజ్ఞాపయ
ద్రాక్షసేన్ద్రః పురం సర్వం సచత్వరమ్ । లాఙ్గూలేన ప్రదీప్తేన రక్షోభిః పరిణీయతామ్ ॥ ౫ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రు
త్వా రాక్షసాః కోపకర్కశాః । వేష్టయన్తి స్మ లాఙ్గూలం జీర్ణైః కార్పాసకైః పటైః ॥ ౬ ॥ సంవేష్ట్యమానే లాఙ్
గూలే వ్యవర్ధత మహాకపిః । శుష్కమిన్ధనమాసాద్య వనేష్వివ హుతాశనః ॥ ౭ ॥ తైలేన పరిషిచ్యాథ తేఽగ్నిం త
త్రాభ్యపాతయన్ । లాఙ్గూలేన ప్రదీప్తేన రాక్షసాంస్తానపాతయత్ ॥ ౮ ॥ రోషామర్షపరీతాత్మా బాలసూర్యస
మాననః । లాఙ్గూలం సమ్ప్రదీప్తం తు తస్య ద్రష్టుం హనూమతః ॥ ౯ ॥ సహస్త్రీబాలవృద్ధాశ్చ జగ్ముః ప్రీతా ని
శాచరాః । స భూయస్సఙ్గతైః క్రూరై రాక్షసైర్హరిసత్తమః ॥ ౧౦ ॥ నిబద్ధః కృతవాన్వీరస్తత్కాలసదృశీం మతిమ్ ।
కామం ఖలు న మే శక్తా నిబద్ధస్యాపి రాక్షసాః ॥ ౧౧ ॥ ఛిత్త్వా పాశాన్సముత్పత్య హన్యామహమిమాన్పునః । యది
భర్తుర్హితార్థాయ చరన్తం భర్తృశాసనాత్ ॥ ౧౨ ॥ బధ్నన్త్యేతే దురాత్మానో న తు మే నిష్కృతిః కృతా । స
ర్వేషామేవ పర్యాప్తో రాక్షసానామహం యుధి ॥ ౧౩ ॥ కిన్తు రామస్య ప్రీత్యర్థం విషహిష్యేఽహమీదృశమ్ । లఙ్
కా చారయితవ్యా వై పునరేవ భవేదితి ॥ ౧౪ ॥ రాత్రౌ న హి సుదృష్టా మే దుర్గకర్మవిధానతః । అవశ్యమేవ ద్రష్ట
వ్యా మయా లఙ్కా నిశాక్షయే ॥ ౧౫ ॥ కామం బద్ధస్య మే భూయః పుచ్ఛస్యోద్దీపనేన చ । పీడాం కుర్వన్తు రక్షాంసి
న మేఽస్తి మనసశ్శ్రమః ॥ ౧౬ ॥ తతస్తే సంవృతాకారం సత్త్వవన్తం మహాకపిమ్ । పరిగృహ్య యయుర్హృష్టా రాక్షసాః
కపికుఞ్జరమ్ ॥ ౧౭ ॥ శఙ్ఖభేరీనినాదైస్తైర్ఘోషయన్తస్స్వకర్మభిః । రాక్షసాః క్రూరకర్మాణశ్చారయన్తి స్మ తామ్

పురీమ్ ॥ ౧౮ ॥ అన్వీయమానో రక్షోభిర్యయౌ సుఖమరిందమః । హనూమాంశ్చారయామాస రాక్షసానాం మ
హాపురీం ॥ ౧౯ ॥ అథాపశ్యద్విమానాని విచిత్రాణి మహాకపిః । సంవృతాన్భూమిభాగాంశ్చ సువిభక్తాంశ్చ చత్వ
రాన్ ॥ ౨౦ ॥ వీథీశ్చ గృహసంబాధాః కపిశ్శృంగాటకాని చ । తథా రథ్యోపరథ్యాశ్చ తథైవ గృహకాంతరాన్ ॥
గృహాంశ్చ మేఘసంకాశాన్దదర్శ పవనాత్మజః । చత్వరేషు చతుష్కేషు రాజమార్గే తథైవ చ ॥ ౨౨ ॥ ఘోషయ
న్తి కపిం సర్వే చారీక ఇతి రాక్షసాః । స్త్రీబాలవృద్ధా నిర్జగ్ముస్తత్ర తత్ర కుతూహలాత్ ॥ ౨౩ ॥ తం ప్రదీపితలా
ఙ్గూలం హనూమంతం దిదృక్షవః । దీప్యమానే తతస్తస్య లాఙ్గూలాగ్రే హనూమతః ॥ ౨౪ ॥ రాక్షస్యస్తా విరూపాక్ష్య
శ్శంసుర్దేవ్యాస్తదప్రియం । యస్త్వయా కృతసంవాదస్సీతే తామ్రముఖః కపిః ॥ ౨౫ ॥ లాంగూలేన ప్రదీప్తేన
స ఏవ పరిణీయతే । శ్రుత్వా తద్వచనం క్రూరమాత్మాపహరణోపమమ్ ॥ వైదేహీ శోకసంతప్తా హుతాశనముపా
గమత్ ॥ గాయత్రీ ॥ మంగళాభిముఖీ తస్య సా తదాసీన్మహాకపేః ॥ ౨౬ ॥ ఉపతస్థే విశాలాక్షీ ప్రయతా హవ్యవా
హనం । యద్యస్తి పతిశుశ్రూషా యద్యస్తి చరితం తపః । యది చాస్త్యేకపత్నీత్వం శీతో భవ హనూమతః ॥ ౨౭ ॥ యది కశ్చి
దనుక్రోశస్తస్య మయ్యస్తి ధీమతః । యది వా భాగ్యశేషో మే శీతో భవ హనూమతః ॥ ౨౮ ॥ యది మాం వృత్తసం
పన్నాం తత్సమాగమలాలసామ్ । స విజానాతి ధర్మాత్మా శీతో భవ హనూమతః ॥ ౩౦ ॥ యది మాం తారయేదార్య
స్సుగ్రీవస్సత్యసంగరః । అస్మాద్దుఃఖాన్మహాబాహుశ్శీతో భవ హనూమతః ॥ ౩౧ ॥ తతస్తీక్ష్ణార్చిరవ్యగ్రః ప్రదక్షిణ
శిఖోఽనలః । జజ్వాల మృగశాబాక్ష్యాశ్శంసన్నివ శివం కపేః ॥ ౩౨ ॥ హనూమజ్జనకశ్చాపి పుచ్ఛానలయుతోఽనిలః ।
వవౌ స్వాస్థ్యకరో దేవ్యాః ప్రాలేయానిలశీతలః ॥ ౩౩ ॥ (తాం తదా పరమోద్విగ్నాం సీతాం శోకాభికర్శితాం । హ
నూమతి గృహీతే తు రాక్షసైర్భీమవిక్రమైః ॥ ౩౪ ॥ ఉవాచ సరమా వాక్యం తామాశ్వాసయితుం తదా । మాశు
చో దేవి వైదేహి హనూమంతం మహాకపిం ॥ ౩౫ ॥ నిహత్వా రక్షిణస్సర్వాన్రాక్షసాంస్తతపవసః । పురీం లంకాం
దహత్యేవ సాక్షాదివ హుతాశనః ॥ ౩౬ ॥ భవనాద్భవనం గచ్ఛన్నసౌ మన్యతవీర్యవాన్ । ప్రాసాదవరసంస్థా
శ్చ గవాక్షస్థాశ్చ యోషితః ॥ ౩౭ ॥ అభిప్రదీప్తనయనా నాథాన్క్రందంతి దుఃఖితాః । ఏతాస్తత్రో విశాలాక్ష్యో
వహ్నిజ్వాలాసమావృతాః ॥ ౩౮ ॥ అపశ్యంత్యః క్వచిన్నాథం సర్వతోఽగ్నిసమావృతాః । వహ్నావభిపతంత్యాశు
కర్తవ్యం నైవ జజ్ఞిరే ॥ ౩౯ ॥ అభిధావంతి సహసా క్రోశంత్యస్సహ బాలకైః । అవకుంఠితగాత్రాస్తా వాసోభిర్వేష్టి
తాస్తదా ॥ ౪౦ ॥ స్తంభై రాజతసౌవర్ణైః ప్రవాళమణిచారుభిః । దృశ్యంతే గ్నిసమాసక్తావన్ద్వావగ్నిరివోద్గతాః ॥
ప్రాసాదమాలా బహుధా హ్యగ్నిదగ్ధాః పతంతి హి । అర్చిష్యేవ హిరణ్యానాం ప్రభాభిః కృష్ణవర్త్మనః ॥ ౪౨ ॥ దీప్య
మానేన సా భాతి లంకా కాలవిపర్యయే । క్వచిద్దగ్ధప్రదేశాశ్చ క్వచిదర్ధవినాశితాః ॥ ౪౩ ॥ బహుభౌమా విభా
న్తి స్మ గృహాణాం భూమయశ్శుభాః । కాన్తాభిస్సహ విత్రస్తా దృశ్యంతే రాక్షసాస్తదా ॥ ౪౪ ॥ హాహేత్యుచ్చై
ర్వదంతి స్మ త్రాతారం నాభిజజ్ఞిరే । సంప్రదీప్తాం పురీం లంకాం హనూమద్వీర్యధర్షితామ్ ॥ ౪౫ ॥ అంతఃపు
రాణి సర్వాణి దృష్ట్వా దుద్రువిరే తదా । క్వచిత్కుంకుమవర్ణాభాః క్వచిత్కింశుకసన్నిభాః ॥ ౪౬ ॥ క్వచిచ్ఛాల్మ
లిసంకాశాశ్శిఖా వహ్నేశ్చకాశిరే । ధూమేన సంవృతాః కేచిద్గృహాస్తద్దేశాస్సుశోభితాః ॥ ౪౭ ॥ వర్షాకా
లే తు సంప్రాప్తే ఘనైరివ నభస్థలం । దేవి న్యప్తైతు తే త్రాసో హనూమంతం ప్రతి ప్రియే ॥ ౪౮ ॥ దగ్ధ్వా లంకాం పు
రీం భీమాం వ్యోమ్ని వీరః ప్రకాశతే । స్నిగ్ధైర్ఘనాంబుసంరోధైర్ముక్తశ్చంద్ర ఇవామలః ॥ ౪౯ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా
భవత్ప్రీతా సీతా శశినిభాననా । నిర్వృతిం పరమాం ప్రాప్తా బాలాస్వస్థా భవత్తదా ॥ ౫౦ ॥)దహ్యమానే చ లాం
గూలే చింతయామాస వానరః । ప్రదీప్తోఽగ్నిరయం కస్మాన్న మాం దహతి సర్వతః ॥ ౫౧ ॥ దృశ్యతే చ మహాజ్వాలః

కరోతినచ మేరుజమ్ । శిశిరస్యేవసంపాతో లాంగూలాగ్రే ప్రతిష్ఠితః ॥ ౫౨ ॥ అథవా తదిదంవ్యక్తం యద్దృష్టం
ప్లవతా మయా । రామప్రభావాదాశ్చర్యం పర్వతస్సరితాంపతౌ ॥ ౫౩ ॥ యదితావత్సముద్రస్య మైనాకస్య
చధీమతః । రామార్థంసంభ్రమస్తాదృక్కి మగ్నిర్నకరిష్యతి ॥ ౫౪ ॥ సీతాయాశ్చానృశంస్యేన తేజసారాఘవస్య
చ । పితుశ్చమమసఖ్యేన నమాందహతిపావకః ॥ ౫౫ ॥ భూయస్సచింతయామాస ముహూర్తంకపికుంజరః । ఉ
త్పపాతాథవేగేన ననాదచమహాకపిః ॥ ౫౬ ॥ పురద్వారంతతశ్శ్రీమాం శ్శైలశృంగమివోన్నతం । విభక్తరక్ష
స్సంబాధ మాససాదానిలాత్మజః ॥ ౫౭ ॥ సభూత్వాశైలసంకాశః క్షణేనపునరాత్మవాన్ । హ్రస్వతాంపరమాం
ప్రాప్తో బంధనాన్యవశాతయత్ ॥ ౫౮ ॥ విముక్తశ్చాభవచ్ఛ్రీమాన్పునః పర్వతసన్నిభః । వీక్షమాణశ్చ దదృశేప
రిఘంతోరణాశ్రితం ॥ ౫౯ ॥ సతంగృహ్య మహాబాహుః కాలాయసపరిష్కృతమ్ । రక్షిణస్తాన్పునస్సర్వాన్
సూదయామాసమారుతిః ॥ ౬౦ ॥ ఓమ్ ॥ సతాన్నిహత్వారణచండవిక్రమ స్సమీక్షమాణః పునరేవలంకాం ।
ప్రదీప్తలాంగూలకృతార్చిమాలీ వ్యరాజతాదిత్యఇవాంశుమాలీ ॥ ౬౧ ॥ ॥*॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే త్రి
పంచాశస్సర్గః ॥ ౨౪౬ ॥ ౪౯౨౦ ॥ **************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వీక్షమాణస్తతోలంకాం కపిఃకృతమనోరథః । వర్ధమానసముత్సాహః
కార్యశేషమచింతయత్ ॥ ౧ ॥ కిన్నుఖల్వవశిష్టం మే కర్తవ్యమిహసాంప్రతం । యదేషాంరక్షసాంభూయస్సం
తాపజననంభవేత్ ॥ ౨ ॥ వనంతావత్ప్రమథితం ప్రకృష్టారాక్షసాహతాః । బలైకదేశఃక్షపితశ్శేషందుర్గవినాశ
నం ॥ ౩ ॥ దుర్గేవినాశితేకర్మ భవేత్సుఖపరిశ్రమం । అల్పయత్నేనకార్యేస్మిన్ మమస్యాత్సఫలశ్శ్రమః ॥ ౪ ॥ యో
హ్యయంమమలాంగూలే దీప్యతేహవ్యవాహనః । అస్యసంతర్పణంన్యాయ్యం కర్తుమేభిర్గృహోత్తమైః ॥ ౫ ॥ త
తః ప్రదీప్తలాంగూలస్సవిద్యుదివతోయదః । భవనాగ్రేషులంకాయా విచచారమహాకపిః ॥ ౬ ॥ గృహాద్గృహంరా
క్షసానా ముద్యానానిచవానరః । వీక్షమాణోహ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చచచారసః ॥ ౭ ॥ అవప్లుత్యమహా
వేగః ప్రహస్తస్యనివేశనం । అగ్నింతత్రవినిక్షిప్య శ్వసనేనసమోబలీ ॥ ౮ ॥ తతోన్యత్పుప్లువేవేశ్మ మహాపా
ర్శ్వస్యవీర్యవాన్ । ముమోచహనుమానగ్నిం కాలానలశిఖోపమం ॥ ౯ ॥ వజ్రదంష్ట్రస్యచతదాపుప్లువేసమహా
కపిః । శుకస్యచమహాతేజా స్సారణస్యచధీమతః ॥ ౧౦ ॥ తథాచేంద్రజితోవేశ్మ దదాహహరియూథపః । జంబు
మాలేస్సుమాలేశ్చ దదాహభవనంతదా ॥ ౧౧ ॥ రశ్మికేతోశ్చభవనం సూర్యశత్రోస్తథైవచ । హ్రస్వకర్ణస్యదం
ష్ట్రస్య రోమశస్యచరక్షసః ॥ ౧౨ ॥ యుద్ధోన్మత్తస్యమత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్యరక్షసః । విద్యుజ్జిహ్వస్యఘోరస్య త
థాహస్తిముఖస్యచ ॥ ౧౩ ॥ కరాళస్యపిశాచస్య శోణితాక్షస్యచైవహి । కుంభకర్ణస్యభవనం మకరాక్షస్యచై
వహి ॥ ౧౪ ॥ యజ్ఞశత్రోశ్చభవనం బ్రహ్మశత్రోస్తథైవచ । నరాంతకస్యకుంభస్య నికుంభస్యదురాత్మనః ॥ ౧౫ ॥
వర్జయిత్వామహాతేజా విభీషణగృహంప్రతి । క్రమమాణఃక్రమేణైవ దదాహహరియూథపః ॥ ౧౬ ॥ తేషు
తేషుమహార్హేషు భవనేషు మహాయశాః । గృహేష్వృద్ధిమతామృద్ధిం దదాహస మహాకపిః ॥ ౧౭ ॥ సర్వే
షాంసమతిక్రమ్య రాక్షసేంద్రస్యవీర్యవాన్ । ఆససాదాథలక్ష్మీవా న్రావణస్యనివేశనం ॥ ౧౮ ॥ తతస్తస్మిన్గృ
హేముఖ్యే నానారత్నవిభూషితే । మేరుమందరసంకాశే సర్వమంగళశోభితే ॥ ౧౯ ॥ ప్రదీప్తమగ్నిముత్సృ
జ్య లాంగూలాగ్రేప్రతిష్ఠితం । ననాదహనుమాన్వీరో యుగాంతజలదోయథా ॥ ౨౦ ॥ శ్వసనేనచసంయోగా ద
తివేగోమహాబలః । కాలాగ్నిరివజజ్వాల ప్రావర్ధతహుతాశనః ॥ ౨౧ ॥ ప్రదీప్తమగ్నింపవనస్తేషు వేశ్మస్వ
చారయత్ । అభూచ్ఛ్వసనసంయోగాదతివేగోహుతాశనః ॥ ౨౨ ॥ తానికాంచనజాలాని ముక్తామణిమయానిచ।

భవనాన్యవశీర్యంత రత్నవంతి మహాంతి చ ॥ ౨౩ ॥ తాని భగ్నవిమానాని పేతుర్వసుధాతలే । భవనానీవ సిద్ధానామం
బరాత్పుణ్యసంక్షయే ॥ ౨౪ ॥ సంజజ్ఞే తుములశ్శబ్దో రాక్షసానాం ప్రధావతామ్ । స్వగృహస్య పరిత్రాణే భగ్నోత్సా
హోర్జితశ్రియామ్ ॥ ౨౫ ॥ నూనమేషోఽగ్నిరాయాతః కపిరూపేణ హా ఇతి । క్రందంత్యస్సహసా పేతుస్స్తనంధ
యధరాః స్త్రియః ॥ ౨౬ ॥ కాశ్చిదగ్నిపరీతేభ్యో హర్మ్యేభ్యో ముక్తమూర్ధజాః । పతంత్యో రేజిరేఽభ్రేభ్యస్సౌదామ
న్య ఇవాంబరాత్ ॥ ౨౭ ॥ వజ్రవిద్రుమవైడూర్యముక్తారజతసంహితాన్ । విచిత్రాన్ భవనాద్ధాతూన్ స్యందమానా
న్దదర్శ సః ॥ ౨౮ ॥ నాగ్నిస్తృప్యతి కాష్ఠానాం తృణానాం చ యథా తథా । హనూమాన్రాక్షసేంద్రాణాం వధే కించిన్న
తృప్యతి । న హనూమద్విశస్తానాం రాక్షసానాం వసుంధరా ॥ ౨౯ ॥ క్వచిత్కింశుకసంకాశాః క్వచిచ్ఛాల్మలిసన్నిభాః । క్వచి
త్కుంకుమసంకాశాః శిఖా వహ్నేశ్చకాశిరే ॥ ౩౦ ॥ హనూమతా వేగవతా వానరేణ మహాత్మనా । లంకాపురం ప్ర
దగ్ధం తద్రుద్రేణ త్రిపురం యథా ॥ ౩౧ ॥ తతస్తు లంకాపురపర్వతాగ్రే సముత్థితో భీమపరాక్రమోఽగ్నిః । ప్ర
సార్య చూడావలయం ప్రదీప్తో హనూమతా వేగవతా విసృష్టః ॥ ౩౨ ॥ యుగాంతకాలానలతుల్యవేగస్సమారుతో
ఽగ్నిర్వవృధే దివిస్పృక్ । విధూమరశ్మిర్భవనేషు సక్తో రక్షశ్శరీరాజ్యసమర్పితార్చిః ॥ ౩౩ ॥ ఆదిత్యకోటీసదృశస్సు
తేజా లంకాం సమస్తాం పరివార్య తిష్ఠన్ । శబ్దైరనేకైరశనిప్రరూఢైర్భిందన్నివాండం ప్రబభౌ మహాగ్నిః ॥ ౩౪ ॥ త
త్రాంబరాదగ్నిరతిప్రవృద్ధో రూక్షప్రభః కింశుకపుష్పచూడః । నిర్వాణధూమాకులరాజయశ్చ నీలోత్పలాభాః
ప్రచకాశిరేఽభ్రాః ॥ ౩౫ ॥ వజ్రీ మహేంద్రస్త్రిదశేశ్వరో వా సాక్షాద్యమో వా వరుణోఽనిలో వా । రుద్రోఽగ్నిర
ర్కో ధనదశ్చ సోమో న వానరోఽయం స్వయమేవ కాలః ॥ ౩౬ ॥ కిం బ్రహ్మణస్సర్వపితామహస్య సర్వస్య ధాతుశ్చతు
రాననస్య । ఇహాగతో వానరరూపధారీ రక్షోపసంహారకరః ప్రకోపః ॥ ౩౭ ॥ కిం వైష్ణవం వా కపిరూపమేత్య రక్షో
వినాశాయ పరం సుతేజః । అనంతమవ్యక్తమచింత్యమేకం స్వమాయయా సాంప్రతమాగతం వా ॥ ౩౮ ॥ ఇత్యేవ
మూచుర్బహవో విశిష్టా రక్షోగణాస్తత్ర సమేత్య సర్వే । సప్రాణిసంఘాం సగృహాం సవృక్షాం దగ్ధాం పురీం తాం సహ
సా సమీక్ష్య ॥ ౩౯ ॥ తతస్తు లంకా సహసా ప్రదగ్ధా సరాక్షసా సాశ్వరథా సనాగా । సపక్షిసంఘా సమృగా సవృ
క్షా రురోద దీనా తుములం సశబ్దమ్ ॥ ౪౦ ॥ హా తాత హా పుత్రక కాంత మిత్ర హా జీవితం భోగయుతం సుపుణ్యమ్ । ర
క్షోభిరేవం బహుధా బ్రువద్భిశ్శబ్దః కృతో ఘోరతరస్సుభీమః ॥ ౪౧ ॥ హుతాశనజ్వాలసమావృతా సా హతప్రవీరా
పరివృత్తయోధా । హనూమతః క్రోధబలాభిభూతా బభూవ శాపోపహతేవ లంకా ॥ ౪౨ ॥ ససంభ్రమత్రస్తవిష
ణ్ణరాక్షసాం సముజ్జ్వలజ్జ్వాలహుతాశనాంకితామ్ । దదర్శ లంకాం హనుమాన్మహాత్మా స్వయంభుకోపోపహతామివా
వనిమ్ ॥ ౪౩ ॥ భంక్త్వా వనం పాదపరత్నసంకులం హత్వా తు రక్షాంసి మహాంతి సంయుగే । దగ్ధ్వా పురీం తాం గృహర
త్నమాలినీం తస్థౌ హనూమాన్పవనాత్మజః కపిః ॥ ౪౪ ॥ త్రికూటశృంగాగ్రతలే విచిత్రే ప్రతిష్ఠితో వానరరాజసిం
హః । ప్రదీప్తలాంగూలకృతార్చిమాలీ వ్యరాజతాదిత్య ఇవాంశుమాలీ ॥ ౪౫ ॥ స రాక్షసాంస్తాన్సుబహూంశ్చ హ
త్వా వనం చ భంక్త్వా బహుపాదపం తత్ । విసృజ్య రక్షోభవనేషు చాగ్నిం జగామ రామం మనసా మహాత్మా ॥ ౪౬ ॥ త
తస్తు తం వానరవీరముఖ్యం మహాబలం మారుతతుల్యవేగమ్ । మహామతిం వాయుసుతం వరిష్ఠం ప్రతుష్టువుర్దేవగణా
శ్చ సర్వే ॥ ౪౭ ॥ భంక్త్వా వనం మహాతేజా హత్వా రక్షాంసి సంయుగే । దగ్ధ్వా లంకాపురీం రమ్యాం రరాజ స మహా
కపిః ॥ ౪౮ ॥ తత్ర దేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః । దృష్ట్వా లంకాం ప్రదగ్ధాం తాం విస్మయం పర
మం గతాః ॥ ౪౯ ॥ తం దృష్ట్వా వానరశ్రేష్ఠం హనూమంతం మహాకపిమ్ । కాలాగ్నిరితి సంచింత్య సర్వభూతాని త
త్రసుః ॥ ౫౦ ॥ ఓమ్ ॥ దేవాశ్చ సర్వే మునిపుంగవాశ్చ గంధర్వవిద్యాధరనాగయక్షాః । భూతాని సర్వాణి మహా

న్నిత్రజస్తః పరాం ప్రీతిమతుల్యరూపామ్ ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే లంకాదహనం నామ చతుఃపం
చాశస్సర్గః ॥ ౧౪౯ ॥ ౨౯౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ లంకాం సమస్తాం సందీప్య లాంగూలాగ్నిం మహాబలః । నిర్వాపయా
మాస తదా సముద్రే హరిసత్తమః ॥ ౧ ॥ సందీప్యమానాం విధ్వస్తాం త్రస్తరక్షోగణాం పురీమ్ । అవేక్ష్య హను
మాన్లంకాం చింతయామాస వానరః ॥ ౨ ॥ తస్యాభూత్సుమహాంస్త్రాసః కుత్సా చాత్మన్యజాయత । లంకాం ప్రద
హతా కర్మ కింస్విత్కృతమిదం మయా ॥ ౩ ॥ ధన్యాస్తే పురుషశ్రేష్ఠా యే బుద్ధ్యా కోపముత్థితమ్ । నిరుంధంతి మహా
త్మానో దీప్తమగ్నిమివాంభసా ॥ ౪ ॥ క్రుద్ధః పాపం న కుర్యాత్కః క్రుద్ధో హన్యాద్గురూనపి । క్రుద్ధః పరుషయా
వాచా నరస్సాధూనధిక్షిపేత్ ॥ ౫ ॥ వాచ్యావాచ్యం ప్రకుపితో న విజానాతి కర్హిచిత్ । నాకార్యమస్తి క్రుద్ధస్య
నావాచ్యం విద్యతే క్వచిత్ ॥ ౬ ॥ యస్సముత్పతితం క్రోధం క్షమయైవ నిరస్యతి । యథోరగస్త్వచం జీర్ణాం స వై
పురుష ఉచ్యతే ॥ ౭ ॥ ధిగస్తు మాం సుదుర్బుద్ధిం నిర్లజ్జం పాపకృత్తమమ్ । అచింతయిత్వా తాం సీతామగ్నిదం స్వామి
ఘాతకమ్ ॥ ౮ ॥ యది దగ్ధా త్వియం లంకా నూనమార్యాపి జానకీ । దగ్ధా తేన మయా భర్తుర్హతం కార్యమజాన
తా ॥ ౯ ॥ యదర్థమయమారంభస్తత్కార్యమవసాదితమ్ । మయా హి దహతా లంకాం న సీతా పరిరక్షితా ॥ ౧౦ ॥
ఈషత్కార్యమిదం కార్యం కృతమాసీన్న సంశయః । తస్య క్రోధాభిభూతేన మయా మూలక్షయః కృతః ॥ ౧౧ ॥ వి
నష్టా జానకీ నూనం న హ్యదగ్ధః ప్రదృశ్యతే । లంకాయాం కశ్చిదుద్దేశస్సర్వా భస్మీకృతా పురీ ॥ ౧౨ ॥ యది తద్విహ
తం కార్యం మమ ప్రజ్ఞావిపర్యయాత్ । ఇహైవ ప్రాణసన్న్యాసో మమాపి హ్యతిరోచతే ॥ ౧౩ ॥ కిమగ్నౌ నిపతామ్య
ద్య ఆహోస్విద్బడబాముఖే । శరీరమాహో సత్త్వానాం దద్మి సాగరవాసినామ్ ॥ ౧౪ ॥ కథం ను జీవతా శక్యో
మయా ద్రష్టుం హరీశ్వరః । తౌ వా పురుషశార్దూలౌ కార్యసర్వస్వఘాతినా ॥ ౧౫ ॥ మయా ఖలు తదేవేదం రోష
దోషాత్ప్రదర్శితమ్ । ప్రథితం త్రిషు లోకేషు కపిత్వమనవస్థితమ్ ॥ ౧౬ ॥ ధిగస్తు రాజసం భావమనీశమనవస్థితమ్ ।
ఈశ్వరేణాపి యద్రాగాన్మయా సీతా న రక్షితా ॥ ౧౭ ॥ వినష్టాయాం తు సీతాయాం తావుభౌ వినశిష్యతః । తయో
ర్వినాశే సుగ్రీవస్సబంధుర్వినశిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ ఏతదేవ వచశ్శ్రుత్వా భరతో భ్రాతృవత్సలః । ధర్మాత్మా సహశత్రు
ఘ్నః కథం శక్ష్యతి జీవితుమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఇక్ష్వాకువంశే ధర్మిష్ఠే గతే నాశమసంశయమ్ । భవిష్యంతి ప్రజాస్సర్వాః శో
కసంతాపపీడితాః ॥ ౨౦ ॥ తదహం భాగ్యరహితో లుప్తధర్మార్థసంగ్రహః । రోషదోషపరీతాత్మా వ్యక్తం లోకవి
నాశనః ॥ ౨౧ ॥ ఇతి చింతయతస్తస్య నిమిత్తాన్యుపపేదిరే । పూర్వమప్యుపలబ్ధాని సాక్షాత్పునరచింతయత్ ॥ ౨౨ ॥
అథవా చారుసర్వాంగీ రక్షితా స్వేన తేజసా । న నశిష్యతి కల్యాణీ నాగ్నిరగ్నౌ ప్రవర్తతే ॥ ౨౩ ॥ న హి ధర్మాత్మనస్త
స్య భార్యామమితతేజసః । స్వచారిత్రాభిగుప్తాం తాం స్ప్రష్టుమర్హతి పావకః ॥ ౨౪ ॥ నూనం రామప్రభావేన
వైదేహ్యాస్సుకృతేన చ । యన్మాం దహనకర్మాయం నాదహద్ధవ్యవాహనః ॥ ౨౫ ॥ త్రయాణాం భరతాదీనాం భ్రా
తృణాం దేవతా చ యా । రామస్య చ మనఃకాంతా సా కథం వినశిష్యతి ॥ ౨౬ ॥ యద్వా దహనకర్మాయం సర్వత్ర
ప్రభురవ్యయః । న మే దహతి లాంగూలం కథమార్యాం ప్రధక్ష్యతి ॥ ౨౭ ॥ పునశ్చాచింతయత్తత్ర హనుమాన్విస్మి
తస్తదా । హిరణ్యనాభస్య గిరేర్జలమధ్యే ప్రదర్శనమ్ ॥ ౨౮ ॥ తపసా సత్యవాక్యేన అనన్యత్వాచ్చ భర్తరి । అపి
సా నిర్దహేదగ్నిం న తామగ్నిః ప్రధక్ష్యతి ॥ ౨౯ ॥ స తథా చింతయంస్తత్ర దేవ్యా ధర్మపరిగ్రహమ్ । శుశ్రావ హ
నుమాన్వాక్యం చారణానాం మహాత్మనామ్ ॥ ౩౦ ॥ అహో ఖలు కృతం కర్మ దుర్మర్షం హి హనూమతా । అగ్నిం
విసృజతాభీక్ష్ణం భీమం రాక్షసవేశ్మని ॥ ౩౧ ॥ ప్రపలాయితరక్షఃస్త్రీబాలవృద్ధసమాకులా । జనకోలాహలాధ్మాతా

క్రందంతీవాద్రికందరె ॥ ౩౨ ॥ దగ్ధేయంనగరీసర్వా సాట్టప్రాకారతోరణా । జానకీనచదగ్ధేతి విస్మయోద్భుత
మేవనః ॥ ౩౩ ॥ (ఇతిశుశ్రావహనుమాన్వాచం తామమృతోపమాం। బభూవచాస్యమనసాహర్షస్తత్కాలసం
భవః ॥ ౩౪ ॥) సనిమిత్తైశ్చదృష్టార్థైః కారణైశ్చమహాగుణైః । ఋషివాక్యైశ్చహనుమా నభవత్ప్రీతమాన
సః ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ తతఃకపిః ప్రాప్తమనోరథార్థ స్తామక్షతాంరాజసుతాంవిదిత్వా । ప్రత్యక్షతస్తాంపునరే
వదృష్ట్వాప్రతిప్రయాణాయమతించకార॥౩౬॥ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండేపంచపంచాశస్సర్గః॥౫౨॥౧౦౪౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తుశింశుపామూలె జానకీంపర్యుపస్థితామ్ । అభివాద్యాబ్రవీద్దిష్ట్యాప
శ్యామిత్వామిహాక్షతాం ॥ ౧ ॥ తతస్తంప్రస్థితంసీతా వీక్షమాణాపునఃపునః । భర్తృస్నేహాన్వితంవాక్యంహ
నూమంతమభాషత ॥౨॥ కామమస్యత్వమేవైకః కార్యస్యపరిసాధనె । పర్యాప్తఃపరవీరఘ్న యశస్యస్తెబలోదయః॥౩॥
శరైస్తుసంకులాంకృత్వా లంకాంపరబలార్దనః । మాంనయేద్యదికాకుత్స్థ స్తత్తస్యసదృశంభవేత్ ॥ ౪ ॥ తద్యథా
తస్యవిక్రాంతమనురూపంమహాత్మనః । భవత్యాహవశూరస్య తథాత్వముపపాదయ ॥ ౫ ॥ తదర్థోపహితం వా
క్యం ప్రశ్రితంహేతుసంహితమ్ । నిశమ్యహనుమాం స్తస్యావాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ క్షిప్ర మేష్యతికాకు
త్స్థోహర్యృక్షప్రవరైర్వృతః । యస్తేయుధివిజిత్యారీన్శోకంవ్యపనయిష్యతి ॥ ౭ ॥ ఏవమాశ్వాస్య వైదేహీంహ
నూమాన్మారుతాత్మజః । గమనాయమతింకృత్వా వైదేహీమభ్యవాదయత్ ॥ ౮ ॥ తతస్సకపిశార్దూలస్స్వామిస
న్దర్శనోత్సుకః । ఆరురోహగిరిశ్రేష్ఠమరిష్టమరిమర్దనః ॥ ౯ ॥ తుంగపద్మకజుష్టాభిర్నీలాభిర్వనరాజిభిః । సోత్తరీయ
మివాంభోదైశ్శృంగాంతరవిలంబిభిః ॥ ౧౦ ॥ బోధ్యమానమివప్రీత్యా దివాకరకరైశ్శుభైః । ఉన్మిషంతమివోద్ధూ
తైర్లోచనైరివధాతుభిః ॥ ౧౧ ॥ తోయౌఘనిస్వనైర్మంద్రైః ప్రాధీతమివపర్వతం । ప్రగీతమివవిస్పష్టం నానాప్ర
స్రవణస్వనైః ॥ ౧౨ ॥ దేవదారుభిరత్యుచ్చైరూర్ధ్వబాహుమివస్థితమ్ । ప్రపాతజలనిర్ఘోషైఃప్రాక్రుష్టమివసర్వతః॥
వేపమానమివశ్యామైః కంపమానైశ్శరద్వనైః । వేణుభిర్మారుతోద్ధూతైఃకూజంతమివకీచకైః ॥ ౧౪ ॥ నిశ్వసంతమి
వామర్షాద్ఘోరైరాశీవిషోత్తమైః । నీహారకృతగంభీరైర్ధ్యాయంతమివగహ్వరైః ॥ ౧౫ ॥ మేఘపాదనిభైఃపాదైః
ప్రక్రాంతమివసర్వతః । జృంభమాణమివాకాశే శిఖరైరభ్రమాలిభిః ॥ ౧౬ ॥ కూటైశ్చబహుధాకీర్ణం శోభితం బ
హుకందరైః । సాలతాలాశ్వకర్ణైశ్చ వంశైశ్చబహుభిర్వృతమ్ ॥ ౧౭ ॥ లతావితానైర్వితతైఃపుష్పవద్భిరలంకృ
తమ్ । నానామృగగణాకీర్ణం ధాతునిష్యందభూషితమ్ ॥ ౧౮ ॥ బహుప్రస్రవణోపేతం శిలాసంచయసంకటమ్ ।
మహర్షియక్షగంధర్వకిన్నరోరగసేవితమ్ ॥ ౧౯ ॥ లతాపాదపసంబాధం సింహాధ్యుషితకందరమ్ । వ్యాఘ్రస
ఙ్ఘసమాకీర్ణం స్వాదుమూలఫలోదకం ॥ ౨౦ ॥ తమారురోహహనుమాన్పర్వతంపవనాత్మజః । రామదర్శనశీఘ్రేణప్ర
హర్షేణాభిచోదితః ॥ ౨౧ ॥ తేనపాదతలాక్రాంతా రమ్యేషుగిరిసానుషు । సఘోషాస్సమశీర్యంతశిలాశ్చూర్ణీకృ
తాస్తతః ॥ ౨౨ ॥ సతమారుహ్యశైలేంద్రం వ్యవర్ధతమహాకపిః । దక్షిణాదుత్తరంపారం ప్రార్థయన్లవణాంభసః॥
అధిరుహ్యతతోవీరః పర్వతంపవనాత్మజః । దదర్శసాగరంభీమం మీనోరగనిషేవితమ్ ॥ ౨౪ ॥ సమారుతఇవాకా
శం మారుతస్యాత్మసంభవః । ప్రపేదేహరిశార్దూలో దక్షిణాదుత్తరాందిశం ॥ ౨౫ ॥ సతదాపీడితస్తేన కపినాప
ర్వతోత్తమః । రరాససహతైర్భూతైః ప్రవిశన్వసుధాతలం ॥ ౨౬ ॥ కంపమానైశ్చశిఖరైః పతద్భిరపిచద్రుమైః ।
తస్యోరువేగాన్మథితాః పాదపాఃపుష్పశాలినః । నిపేతుర్భూతలేరుగ్ణాశ్శక్రాయుధహతాఇవ ॥ ౨౭ ॥ కందరాం
తరసంస్థానాం పీడితానాంమహౌజసాం । సింహానాంనినదోభీమో నభోభిందంత్సశుశ్రువే ॥ ౨౮ ॥ స్రస్తవ్యా
విద్ధవసనా వ్యాకులీకృతభూషణాః । విద్యాధర్యస్సముత్పేతుస్సహసా ధరణీధరాత్ ॥ ౨౯ ॥ అతిప్రమాణాబలి

నో దీప్తజిహ్వో మహావిషాః । నిపీడితశిరోగ్రీవా వ్యవేష్టంత మహాహయః ॥ ౩౦ ॥ కిన్నరోరగగంధర్వయక్ష వి
ద్యాధరాస్తదా । పీడితం తం నగవరం త్యక్త్వా గగనమాశ్రితాః ॥ ౩౧ ॥ స చ భూమిధరః శ్రీమాన్బలినా తేన పీడితః ।
సవృక్షశిఖరోదగ్రః ప్రవివేశ రసాతలం ॥ ౩౨ ॥ దశయోజనవిస్తారస్త్రింశద్యోజనముచ్ఛ్రితః । ధరణ్యాం సమ
తాం యాతస్స బభూవ ధరాధరః ॥ ౩౩ ॥ ఓమ్ ॥ సలిలంఘయిషుర్భీమం సలీలం లవణార్ణవం । కల్లోలాస్ఫాలవేలాంతము
త్పపాత నభో హరిః ॥ ౩౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే షట్పఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౬౦౨ ॥ ౧౨౪౦ ॥ **********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స చంద్రకుముదం రమ్యం సార్కకారండవం శుభం । తిష్యశ్రవణకాదంబ
మభ్రశైవలశాద్వలం ॥ ౧ ॥ పునర్వసుమహామీనం లోహితాంగమహాగ్రహం । ఐరావతమహాద్వీపం స్వాతీహం
సవిలోలితం ॥ ౨ ॥ వాతసంఘాతజాతోర్మి చంద్రాంశుశిశిరాంబుమత్ । భుజంగయక్షగంధర్వప్రబుద్ధకమలో
త్పలం ॥ ౩ ॥ హనూమాన్మారుతగతిర్మహానౌరివ సాగరం । అపారమపరిశ్రాంతః పుప్లువే గగనార్ణవం ॥ ౪ ॥ గ్రసమాన
ఇవాకాశం తారాధిపమివోల్లిఖన్ । హరన్నివ సనక్షత్రం గగనం సార్కమండలం ॥ ౫ ॥ మారుతస్యాత్మజః శ్రీమా
న్కపిర్వ్యోమచరో మహాన్ । హనూమాన్మేఘజాలాని వికర్షన్నివ గచ్ఛతి ॥ ౬ ॥ పాండురారుణవర్ణాని నీల
మాంజిష్ఠకాని చ । హరితారుణవర్ణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే ॥ ౭ ॥ ప్రవిశన్నభ్రజాలాని నిష్పతంశ్చ పునః పు
నః । ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చంద్రమా ఇవ లక్ష్యతే ॥ ౮ ॥ వివిధాభ్రఘనాపన్నగోచరో ధవళాంబరః । దృశ్యా
దృశ్యతనుర్వీరస్తదా చంద్రాయతేంబరే ॥ ౯ ॥ తార్క్ష్యాయమాణో గగనే బభాసే వాయునందనః । దారయన్మే
ఘబృందాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః ॥ ౧౦ ॥ నదన్నాదేన మహతా మేఘస్వనమహాస్వనః । ప్రవరాన్రాక్షసాన్హ
త్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మనః ॥ ౧౧ ॥ ఆకులాం నగరీం కృత్వా వ్యథయిత్వా చ రావణం । అర్దయిత్వా బలం ఘోరం
వైదేహీమభివాద్య చ ॥ ౧౨ ॥ ఆజగామ మహాతేజాః పునర్మధ్యేన సాగరం । పర్వతేంద్రం సునాభం చ సముపస్పృ
శ్య వీర్యవాన్ ॥ ౧౩ ॥ జ్యాముక్త ఇవ నారాచో మహావేగోభ్యుపాగతః । స కించిదనుసంప్రాప్తస్సమాలోక్య మ
హాగిరిం ॥ ౧౪ ॥ మహేంద్రం మేఘసంకాశం ననాద హరిపుంగవః । స పూరయామాస హరిర్దిశో దశ సమంతతః ॥
నదన్నాదేన మహతా మేఘస్వనమహాస్వనః । స తం దేశమనుప్రాప్తస్సుహృద్దర్శనలాలసః ॥ ౧౬ ॥ ననాద హరిశా
ర్దూలో లాంగూలం చాప్యకంపయత్ । తస్య నానద్యమానస్య సుపర్ణచరితే పథి ॥ ౧౭ ॥ ఫలతీవాస్య ఘోషేణ
గగనం సార్కమండలం । యే తు తత్రోత్తరే కూలే సముద్రస్య మహాబలాః ॥ ౧౮ ॥ పూర్వం సంవిష్ఠితాః శూరా వా
యుపుత్రదిదృక్షవః । మహతో వాయునున్నస్య తోయదస్యేవ గర్జితమ్ ॥ ౧౯ ॥ శుశ్రువుస్తే తదా ఘోషమూరు
వేగం హనూమతః । తే దీనమనసస్సర్వే శుశ్రువుః కాననౌకసః ॥ ౨౦ ॥ వానరేంద్రస్య నిర్ఘోషం పర్జన్యనినదోపమం ।
నిశమ్య నదతో నాదం వానరాస్తే సమంతతః ॥ ౨౧ ॥ బభూవురుత్సుకాస్సర్వే సుహృద్దర్శనకాంక్షిణః । జాంబవాం
స్స హరిశ్రేష్ఠః ప్రీతిసంహృష్టమానసః ॥ ౨౨ ॥ ఉపామంత్ర్య హరీన్సర్వానిదం వచనమబ్రవీత్ । సర్వథా కృ
తకార్యోసౌ హనూమాన్నాత్ర సంశయః ॥ ౨౩ ॥ నహ్యస్యాకృతకార్యస్య నాద ఏవంవిధో భవేత్ । తస్య బాహూ
రువేగం చ నినాదం చ మహాత్మనః ॥ ౨౪ ॥ నిశమ్య హరయో హృష్టాస్సముత్పేతుస్తతస్తతః । తే నగాగ్రాన్నగాగ్రా
ణి శిఖరాచ్ఛిఖరాణి చ ॥ ౨౫ ॥ ప్రహృష్టాస్సమపద్యంత హనూమంతం దిదృక్షవః । తే ప్రీతాః పాదపాగ్రేషు
గృహ్య శాఖాస్సుపుష్పితాః ॥ ౨౬ ॥ వాసాంసీవ ప్రశాఖాశ్చ సమావిధ్యంత వానరాః । గిరిగహ్వరసంలీనో యథా
గర్జతి మారుతః ॥ ౨౭ ॥ ఏవం జగర్జ బలవాన్హనూమాన్మారుతాత్మజః । తమభ్రఘనసంకాశమాపతంతం మహాక
పిం ॥ ౨౮ ॥ దృష్ట్వా తే వానరాస్సర్వే తస్థుః ప్రాంజలయస్తదా । తతస్తు వేగవాంస్తస్య గిరేర్గిరినిభః కపిః ॥ ౨౯ ॥

నిపపాత మహేంద్రస్య శిఖరే పాదపాకులే । హర్షేణాపూర్యమాణోఽసౌ రమ్యే పర్వతనిర్ఝరే ॥ ౩౦ ॥ ఛిన్నపక్ష
ఇవాకాశాత్పపాత ధరణీధరః । తతస్తే ప్రీతమనసస్సర్వే వానరపుంగవాః ॥ ౩౧ ॥ హనూమంతం మహాత్మానం ప
రివార్యోపతస్థిరే । పరివార్య చ తే సర్వే పరాం ప్రీతిముపాగతాః ॥ ౩౨ ॥ ప్రహృష్టవదనాస్సర్వే తమరోగముపా
గతం । ఉపాయనాని చాదాయ మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౩౩ ॥ ప్రత్యర్చయన్హరిశ్రేష్ఠం హరయో మారుతాత్మజం ।
హనూమాంస్తు గురూన్వృద్ధాన్జాంబవత్ప్రముఖాంస్తదా ॥ ౩౪ ॥ కుమారమంగదం చైవ సోఽవందత మహాకపిః । స
తాభ్యాం పూజితః పూజ్యః కపిభిశ్చ ప్రసాదితః ॥ ౩౫ ॥ దృష్టా సీతేతి విక్రాంతస్సంక్షేపేణ న్యవేదయత్ । నిషసాద
చ హస్తేన గృహీత్వా వాలినస్సుతం ॥ ౩౬ ॥ రమణీయే వనోద్దేశే మహేంద్రస్య గిరేస్తదా । హనూమానబ్రవీద్ధృ
ష్టస్తదా తాన్వానరర్షభాన్ ॥ ౩౭ ॥ అశోకవనికాసంస్థా దృష్టా సా జనకాత్మజా । రక్ష్యమాణా సుఘోరాభీ రాక్షసీ
భిరనిందితా ॥ ౩౮ ॥ ఏకవేణీధరా దీనా రామదర్శనలాలసా । ఉపవాసపరిశ్రాంతా మలినా జటిలా కృశా ॥ ౩౯ ॥
తతో దృష్టేతి వచనం మహార్థమమృతోపమమ్ । నిశమ్య మారుతేస్సర్వే ముదితా వానరాభవన్ ॥ ౪౦ ॥ క్ష్వే
ళంత్యన్యే నదంత్యన్యే గర్జంత్యన్యే మహాబలాః । చక్రుః కిలకిలామన్యే ప్రతిగర్జంతి చాపరే ॥ ౪౧ ॥ కేచిదు
చ్ఛ్రితలాంగూలాః ప్రహృష్టాః కపికుంజరాః । అంచితాయతదీర్ఘాణి లాంగూలాని ప్రవివ్యధుః ॥ ౪౨ ॥ అపరే చ హ
నూమంతం వానరా వారణోపమమ్ । ఆప్లుత్య గిరిశృంగేభ్యస్సంస్పృశంతి స్మ హర్షితాః ॥ ౪౩ ॥ ఉక్తవాక్యం
హనూమంతమంగదస్తమథాబ్రవీత్ । సర్వేషాం హరివీరాణాం మధ్యే వచనముత్తమమ్ ॥ ౪౪ ॥ సత్త్వే వీర్యే న తే కశ్చి
త్సమో వానర విద్యతే । యదవప్లుత్య విస్తీర్ణం సాగరం పునరాగతః ॥ ౪౫ ॥ అహో స్వామిని తే భక్తిరహో వీ
ర్యమహో ధృతిః । దిష్ట్యా దృష్టా త్వయా దేవీ రామపత్నీ యశస్వినీ ॥ ౪౬ ॥ దిష్ట్యా త్యక్ష్యతి కాకుత్స్థశ్శోకం సీతా
వియోగజమ్ । తతోఽఙ్గదం హనూమంతం జాంబవంతం చ వానరాః ॥ ౪౭ ॥ పరివార్య ప్రముదితా భేజిరే విపులాశ్శి
లాః । శ్రోతుకామాస్సముద్రస్య లంఘనం వానరోత్తమాః ॥ ౪౮ ॥ దర్శనం చాపి లంకాయాః సీతాయా రావణస్య చ ।
తస్థుః ప్రాంజలయస్సర్వే హనుమద్వచనోన్ముఖాః ॥ ౪౯ ॥ తస్థౌ తత్రాంగదశ్శ్రీమాన్వానరైర్బహుభిర్వృతః ।
ఉపాస్యమానో విబుధైర్దివి దేవపతిర్యథా ॥ ౫౦ ॥ ఓమ్ ॥ హనూమతా కీర్తిమతా యశస్వినా తథాంగదేనాం
గదబద్ధబాహునా । ముదా తదాధ్యాసితమున్నతం మహన్మహీధరాగ్రం జ్వలితం శ్రియాభవత్ ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమత్సుందరకాండే సప్తపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౫౦౫ ॥ ౧౦౧౦౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తస్య గిరేశ్శృంగే మహేంద్రస్య మహాబలాః । హనూమత్ప్రముఖాః
ప్రీతిం హరయో జగ్మురుత్తమామ్ ॥ ౧ ॥ (ప్రీతిమత్సూపవిష్టేషు వానరేషు మహాత్మసు ।) తం తతః ప్రీతిసంహృష్టః ప్రీ
తిమంతం మహాకపిమ్ ॥ ౨ ॥ జాంబవాన్కార్యవృత్తాంతమపృచ్ఛదనిలాత్మజం । కథం దృష్టా త్వయా దేవీ కథం వా
తత్ర వర్తతే ॥ ౩ ॥ తస్యాం వా స కథం వృత్తః క్రూరకర్మా దశాననః । తత్త్వతస్సర్వమేతన్నః ప్రబ్రూహి త్వం మ
హాకపే ॥ ౪ ॥ శ్రుతార్థాశ్చింతయిష్యామో భూయః కార్యవినిశ్చయం । యశ్చార్థస్తత్ర వక్తవ్యో గతైరస్మా
భిరాత్మవాన్ ॥ ౫ ॥ రక్షితవ్యం చ యత్తత్ర తద్భవాన్వ్యాకరోతు నః । స నియుక్తస్తతస్తేన సంప్రహృష్టతనూరు
హః ॥ ౬ ॥ ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై సీతాయై ప్రత్యభాషత । ప్రత్యక్షమేవ భవతాం మహేంద్రాగ్రాత్ఖమాప్లుతః ॥ ౭ ॥
ఉదధేర్దక్షిణం పారం కాంక్షమాణస్సమాహితః । గచ్ఛతశ్చ హి మే ఘోరం విఘ్నరూపమివాభవత్ ॥ ౮ ॥ కాంచ
నం శిఖరం దివ్యం పశ్యామి సుమనోహరమ్ । స్థితం పంథానమావృత్య మేనే విఘ్నం చ తం నగం ॥ ౯ ॥ ఉపసంగమ్య తం
దివ్యం కాంచనం నగసత్తమం । కృతా మే మనసా బుద్ధిర్భేత్తవ్యోఽయం మయేతి చ ॥ ౧౦ ॥ ప్రహతం చ మయా తస్య

బాహూ లేన మహాగిరేః । శిఖరం సూర్యసంకాశం వ్యశీర్యత సహస్రధా ॥ ౧౧ ॥ వ్యవసాయం చ మే బుద్ధ్వా స హోవాచ మహాగిరిః । పుత్రేతి మధురాం వాణీం మనః ప్రహ్లాదయన్నివ ॥ ౧౨ ॥ పితృవ్యం చాపి మాం విద్ధి సఖాయం మాతరిశ్వనః । మైనాక ఇతి విఖ్యాతం నివసన్తం మహోదధౌ ॥ ౧౩ ॥ పక్షవన్తః పురా పుత్ర బభూవుః పర్వతోత్తమాః । ఛన్దతః పృథివీం చేరుర్బాధమానాః సమన్తతః ॥ ౧౪ ॥ శ్రుత్వా నగానాం చరితం మహేన్ద్రః పాకశాసనః । చిచ్ఛేద భగవాన్పక్షాన్వజ్రేణైషాం సహస్రశః ॥ ౧౫ ॥ అహం తు మోక్షితస్తస్మాత్తవ పిత్రా మహాత్మనా । మారుతేన తదా వత్స ప్రక్షిప్తోఽస్మి మహార్ణవే ॥ ౧౬ ॥ రామస్య చ మయా సాహ్యే వర్తితవ్యమరిందమ । రామో ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో మహేన్ద్రసమవిక్రమః ॥ ౧౭ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య మైనాకస్య మహాత్మనః । కార్యమావేద్య తు గిరేరుద్యతం చ మనో మమ ॥ ౧౮ ॥ తేన చాహమనుజ్ఞాతో మైనాకేన మహాత్మనా । స చాప్యన్తర్హితః శైలో మానుషేణ వపుష్మతా ॥ ౧౯ ॥ శరీరేణ మహాశైలః శైలేన చ మహోదధౌ । ఉత్తమం జవమాస్థాయ శేషం పన్థానమాస్థితః ॥ ౨౦ ॥ తతోఽహం సుచిరం కాలం వేగేనాభ్యగమం పథి । తతః పశ్యామ్యహం దేవీం సురసాం నాగమాతరమ్ ॥ ౨౧ ॥ సముద్రమధ్యే సా దేవీ వచనం మామభాషత । మమ భక్షః ప్రదిష్టస్త్వమమరైర్హరిసత్తమ ॥ ౨౨ ॥ అతస్త్వాం భక్షయిష్యామి విహితస్త్వం చిరస్య మే । ఏవముక్తస్సురసయా ప్రాఞ్జలిః ప్రణతః స్థితః ॥ ౨౩ ॥ వివర్ణవదనో భూత్వా వాక్యం చేదముదీరయమ్ । కృతే దాశరథిః శ్రీమాన్ ... రామకార్యం నివేదితమ్ ... ॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్త్వా తు తాం దేవీం రామకార్యం నివేదితమ్ । రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్ ॥ ౨౫ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ పరంతపః । తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా ॥ ౨౬ ॥ తస్యాస్సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్ । కర్తుమర్హసి రామస్య సాహాయ్యం విషయే సతీ ॥ ౨౭ ॥ అథవా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణమ్ । ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే ॥ ౨౮ ॥ ఏవముక్తా మయా సా తు సురసా కామరూపిణీ । అబ్రవీన్నాతివర్తేత కశ్చిదేష వరో మమ ॥ ౨౯ ॥ ఏవముక్తస్సురసయా దశయోజనమాయతః । తతోఽర్ధగుణవిస్తారో బభూవాహం క్షణేన తు ॥ ౩౦ ॥ (మాం దృష్ట్వా పర్వతాకారమసహ్యమచలోపమా । చకార సురసా వక్త్రం వింశద్యోజనమాయతమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఆస్యప్రమాణాదధికం తస్యాః కాయమపూరయమ్ ।) మత్ప్రమాణానురూపం చ వ్యాదితం తు ముఖం తయా ॥ ౩౨ ॥ తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం త్వాస్యం హ్రస్వం హ్యకరవం వపుః । తస్మిన్ముహూర్తే హ్యభవం పునరఙ్గుష్ఠమాత్రకః ॥ ౩౩ ॥ అభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిర్గతోఽహం తతః క్షణాత్ । అబ్రవీత్సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ మాం పునః ॥ ౩౪ ॥ అర్థసిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్ । సమానయస్వ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ ౩౫ ॥ సుఖీ భవ మహాబాహో ప్రీతాస్మి తవ వానర । తతోఽహం సాధు సాధ్వీతి సర్వభూతైః ప్రశంసితః ॥ ౩౬ ॥ తతోఽన్తరిక్షం విపులం ప్లుతోఽహం గరుడో యథా । ఛాయా మే నిగృహీతా చ న చ పశ్యామి కించన ॥ ౩౭ ॥ సోఽహం విగతవేగస్తు దిశో దశ విలోకయన్ । న కించిత్తత్ర పశ్యామి యేన మేఽపహృతా గతిః ॥ ౩౮ ॥ తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా కిం నామ గగనే మమ । ఈదృశో విఘ్న ఉత్పన్నో రూపం యత్ర న దృశ్యతే ॥ ౩౯ ॥ అధోభాగేన మే దృష్టిః శోచతా పాతితా మయా । తతోఽద్రాక్షమహం భీమాం రాక్షసీం సలిలేశయామ్ ॥ ౪౦ ॥ ప్రహస్య చ మహానాదముక్తోఽహం భీమయా తయా । అవస్థితమసంభ్రాన్తమిదం వాక్యమశోభనమ్ ॥ ౪౧ ॥ క్వాసి గన్తా మహాకాయ క్షుధితాయా మమేప్సితః । భక్షః ప్రీణయ మే దేహం చిరమాహారవర్జితమ్ ॥ ౪౨ ॥ బాఢమిత్యేవ తాం వాణీం ప్రత్యగృహ్ణామహం తతః । వర్ధితశ్చాస్మి సుమహాంస్తస్యాః కాయమపూరయమ్ ॥ ౪౩ ॥ తస్యాశ్చాస్యం మహద్భీమం వర్ధతే మమ భక్షణే । న చ మాం సా తు బుబుధే మమ వా వికృతం కృతమ్ ॥ ౪౪ ॥ తతోఽహం విపులం రూపం సంక్షిప్య నిమిషాన్తరాత్ । తస్యా

హృదయమాదాయప్రపతామినభస్థలమ్ ॥ ౪౫ ॥ సావికృత్తభుజాభీమా పపాతలవణాంభసి । మయాపర్వతసం
కాశా నికృత్తహృదయాసతీ ॥ ౪౬ ॥ శృణోమిఖగతానాంచ సిద్ధానాంచారణైస్సహ । రాక్షసీసింహికాభీమా
క్షిప్రంహనుమతాహతా ॥ ౪౭ ॥ తాంహత్వాపునరేవాహం కృత్యమాత్యయికంస్మరన్ । గత్వాచమహదధ్వానం
పశ్యామినగమణ్డితమ్ ॥ ౪౮ ॥ దక్షిణంతీరముదధేర్లంకాయత్రచసాపురీ । అస్తందినకరేయాతేరక్షసాం నిలయం
పురమ్ ॥ ౪౯ ॥ ప్రవిష్టోహమవిజ్ఞాతో రక్షోభిర్భీమవిక్రమైః । తత్రప్రవిశతశ్చాపి కల్పాన్తఘనసప్రభా ॥ ౫౦ ॥
అట్టహాసంవిముంచన్తీ నారీకాప్యుత్థితాపునః । జిఘాంసన్తీంతతస్తాంతుజ్వలదగ్నిశిరోరుహామ్ ॥ ౫౧ ॥ సవ్యముష్టి
ప్రహారేణ పరాజిత్యసుభైరవాం । ప్రదోషకాలేప్రవిశం భీతయాహంతయోదితః ॥ ౫౨ ॥ అహంలఙ్కాపురీవీర
నిర్జితావిక్రమేణతే । యస్మాత్తస్మాద్విజేతాసిసర్వరక్షాంస్యశేషతః ॥ ౫౩ ॥ తత్రాహంసర్వరాత్రంతు విచిన్వఞ్జ
నకాత్మజామ్ । రావణాన్తఃపురగతో నచాపశ్యంసుమధ్యమామ్ ॥ ౫౪ ॥ తతస్సీతామపశ్యంస్తు రావణస్య నివేశ
నే । శోకసాగరమాసాద్యనపారముపలక్షయే ॥ ౫౫ ॥ శోచతాచమయాదృష్టం ప్రాకారేణసమావృతం । కాంచ
నేనవికృష్టేన గృహోపవనముత్తమమ్ ॥ ౫౬ ॥ సప్రాకారమవప్లుత్య పశ్యామిబహుపాదపం । అశోకవనికామధ్యే
శింశుపాపాదపోమహాన్ ॥ ౫౭ ॥ తమారుహ్యచపశ్యామికాంచనంకదలీవనం । అదూరేశింశుపావృక్షాత్పశ్యా
మివరవర్ణినీం ॥ ౫౮ ॥ శ్యామాంకమలపత్రాక్షీముపవాసకృశాననాం । తదేకవాససంవీతాం రజోధ్వస్తశిరో
రుహాం ॥ ౫౯ ॥ శోకసన్తాపదీనాంగీంసీతాంభర్తృహితేస్థితాం । రాక్షసీభిర్విరూపాభిఃక్రూరాభిరభిసంవృతాం ॥
మాంసశోణితభక్ష్యాభిర్వ్యాఘ్రీభిర్హరిణీమివ । సామయారాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానాముహుర్ముహుః ॥ ౬౧ ॥ ఏ
కవేణీధరాదీనా భర్తృచిన్తాపరాయణా । భూమిశయ్యావివర్ణాంగీ పద్మినీవహిమాగమే ॥ ౬౨ ॥ రావణాద్వి
నివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా । కథంచిన్మృగశాబాక్షీతూర్ణమాసాదితామయా ॥ ౬౩ ॥ తాందృష్ట్వా
తాదృశీంనారీం రామపత్నీంయశస్వినీమ్ । తత్రైవశింశుపావృక్షే పశ్యన్నహమవస్థితః ॥ ౬౪ ॥ తతోహలహ
లాశబ్దం కాంచీనూపురమిశ్రితం । శృణోమ్యధికగమ్భీరం రావణస్య నివేశనే ॥ ౬౫ ॥ తతోహం పరమోద్విగ్న
స్స్వంరూపం ప్రతిసంహరన్ । అహంతుశింశుపావృక్షే పక్షీవగహనేస్థితః ॥ ౬౬ ॥ తతోరావణదారాశ్చ రావ
ణశ్చమహాబలః । తందేశమభిసంప్రాప్తాయత్రసీతాభవత్స్థితా ॥ ౬౭ ॥ తందృష్ట్వాథవరారోహాసీతారక్షో
గణేశ్వరం । సంకుచ్యోరూస్తనౌపీనౌబాహుభ్యాంపరిరభ్యచ ॥ ౬౮ ॥ ప్రావేపతవరారోహా ప్రవాతేకదలీయ
థా । విత్రస్తాంపరమోద్విగ్నాంవీక్షమాణాంతతస్తతః ॥ ౬౯ ॥ త్రాణంకించిదపశ్యన్తీంవేపమానాంమనస్వినీం ।
తామువాచదశగ్రీవస్సీతాంపరమదుఃఖితాం ॥ ౭౦ ॥ అవాక్శిరాఃప్రపతితో బహుమన్యస్వమామితి । యదిచేత్త్వం
తుమాందర్పాన్నాభినన్దసిగర్వితే ॥ ౭౧ ॥ ద్వౌమాసావన్తరంసీతే పాస్యామిరుధిరంతవ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్త
స్య రావణస్యదురాత్మనః ॥ ౭౨ ॥ ఉవాచపరమక్రుద్ధాసీతావచనముత్తమమ్ । రాక్షసాధమరామస్యభార్యామ
మితతేజసః ॥ ౭౩ ॥ ఇక్ష్వాకుకులనాథస్య స్నుషాందశరథస్యచ । అవాచ్యంవదతోజిహ్వాకథంనపతితాతవ ॥ ౭౪
కించిద్వీర్యంతవానార్యయోమాంభర్తురసన్నిధౌ । అపహృత్యాగతఃపాపతేనాదృష్టోమహాత్మనా ॥ ౭౫ ॥ నత్వం
రామస్యసదృశో దాస్యేప్యస్యనయుజ్యసే । యజ్ఞీయస్సత్యవాదీచరణశ్లాఘీచరాఘవః ॥ ౭౬ ॥ జానక్యాపరుషం
వాక్యమేవముక్తోదశాననః । జజ్వాలసహసాకోపాచ్చితాస్థఇవపావకః ॥ ౭౭ ॥ వివృత్య నయనే క్రూరే ముష్టిము
ద్యమ్యదక్షిణం । మైథిలీంహన్తుమారబ్ధఃస్త్రీభిర్హాహాకృతంతదా ॥ ౭౮ ॥ స్త్రీణాంమధ్యాత్సముత్పత్య తస్య భా
ర్యాదురాత్మనః । వరామణ్డోదరీనామ తయాసప్రతిషేధితః ॥ ౭౯ ॥ ఉక్తశ్చమధురాంవాణీం తయాసమదనా

ర్జితః । సీతయా తవ కిం కార్యం మహేంద్రసమవిక్రమ ॥ ౮౦ ॥ దేవగంధర్వకన్యాభిర్యక్షకన్యాభిరేవ చ । సార్ధం
ప్రభో రమస్వేహ సీతయా కిం కరిష్యసి ॥ ౮౧ ॥ తతస్తాభిస్సమేతాభిర్నారీభిస్స మహాబలః । ప్రసాద్య సహ
సా నీతో భవనం స్వం నిశాచరః ॥ ౮౨ ॥ యాతే తస్మిన్దశగ్రీవే రాక్షస్యో వికృతాననాః । సీతాం నిర్భర్త్సయామాసు
ర్వాక్యైః క్రూరైస్సుదారుణైః ॥ ౮౩ ॥ తృణవద్భాషితం తాసాం గణయామాస జానకీ । గర్జితం చ తదా తాసాం
సీతాం ప్రాప్య నిరర్థకం ॥ ౮౪ ॥ వృథా గర్జితనిశ్చేష్టా రాక్షస్యః పిశితాశనాః । రావణాయ శశంసుస్తాస్సీతాధ్యవసి
తం మహత్ ॥ ౮౫ ॥ తతస్తాస్సహితాస్సర్వా విహతాశా నిరుద్యమాః । పరిక్షిప్య సమంతాత్తాం నిద్రావశముపాగ
తాః ॥ ౮౬ ॥ తాసు చైవ ప్రసుప్తాసు సీతా భర్తృహితే రతా । విలప్య కరుణం దీనా ప్రరురోద సుదుఃఖితా ॥ ౮౭ ॥
తాసాం మధ్యాత్సముత్థాయ త్రిజటా వాక్యమబ్రవీత్ । ఆత్మానం ఖాదత క్షిప్రం న సీతాం భక్షయిష్యథ ॥ ౮౮ ॥ జన
కస్యాత్మజాం సాధ్వీం స్నుషాం దశరథస్య చ । స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః ॥ ౮౯ ॥ రక్ష
సాం చ వినాశాయ భర్తురస్యా జయాయ చ । అలమేషా పరిత్రాతుం రాఘవాద్రాక్షసీగణమ్ ॥ ౯౦ ॥ అభియాచా
మ వైదేహీమేతద్ధి మమ రోచతే । యస్యా హ్యేవంవిధస్స్వప్నో దుఃఖితాయాః ప్రదృశ్యతే ॥ ౯౧ ॥ సా దుఃఖైర్వి
విధైర్ముక్తా సుఖమాప్నోత్యనుత్తమం । ప్రణిపాతప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౯౨ ॥ తతస్సా హ్రీమతీ బాలా భ
ర్తుర్విజయహర్షితా । అవోచద్యది తత్తథ్యం భవేయం శరణం హి వః ॥ ౯౩ ॥ తాం చాహం తాదృశీం దృష్ట్వా
సీతాయా దారుణాం దశాం । చింతయామాస విక్రాంతో న చ మే నిర్వృతం మనః ॥ ౯౪ ॥ సంభాషణార్థే చ మయా
జానక్యాశ్చింతితో విధిః । ఇక్ష్వాకూణాం హి వంశస్తు తతో మమ పురస్కృతః ॥ ౯౫ ॥ శ్రుత్వా తు గదితాం వాచం రా
జర్షిగణపూజితాం । ప్రత్యభాషత మాం దేవీ బాష్పైః పిహితలోచనా ॥ ౯౬ ॥ కస్త్వం కేన కథం చేహ ప్రాప్తో వా
నరపుంగవ । కా చ రామేణ తే ప్రీతిస్తన్మే శంసితుమర్హసి ॥ ౯౭ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా అహమప్యబ్రువం వ
చః । దేవి రామస్య భర్తుస్తే సహాయో భీమవిక్రమః ॥ ౯౮ ॥ సుగ్రీవో నామ విక్రాంతో వానరేంద్రో మహాబలః । త
స్య మాం విద్ధి భృత్యం త్వం హనూమంతమిహాగతమ్ ॥ ౯౯ ॥ భర్త్రాహం ప్రేషితస్తుభ్యం రామేణాక్లిష్టకర్మణా । ఇ
దం చ పురుషవ్యాఘ్రః శ్రీమాన్దాశరథిస్స్వయమ్ ॥ ౧౦౦ ॥ అంగులీయమభిజ్ఞానమదాత్తుభ్యం యశస్విని । తదిచ్ఛామి
త్వయాజ్ఞప్తం దేవి కింకరవాణ్యహం ॥ ౧౦౧ ॥ రామలక్ష్మణయోః పార్శ్వం నయామి త్వాం కిముత్తరం । ఏతచ్ఛ్రు
త్వా విదిత్వా చ సీతా జనకనందినీ ॥ ౧౦౨ ॥ ఆహ రావణముత్సాద్య రాఘవో మాం నయత్వితి । ప్రణమ్య శిరసా దేవీ
మహమార్యామనిందితాం ॥ ౧౦౩ ॥ రాఘవస్య మనోహ్లాదమభిజ్ఞానమయాచిషమ్ । అథ మామబ్రవీత్సీతా గృహ్య
తామయముత్తమః ॥ ౧౦౪ ॥ మణిర్యేన మహాబాహూ రామస్త్వాం బహుమన్యతే । ఇత్యుక్త్వా తు వరారోహా మణిప్ర
వరమద్భుతం ॥ ౧౦౫ ॥ ప్రాయచ్ఛత్పరమోద్విగ్నా వాచా మాం సందిదేశ హ । తతస్తస్యై ప్రణమ్యాహం రాజపు
త్ర్యై ప్రమాహితః ॥ ౧౦౬ ॥ ప్రదక్షిణం పరిక్రామమిహాభ్యుద్గతమానసః । ఉక్తోహం పునరేవేదం నిశ్చిత్య మనసా త
యా ॥ ౧౦౭ ॥ హనూమన్మమ వృత్తాంతం వక్తుమర్హసి రాఘవే । యథా శ్రుత్వైవ న చిరాత్తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ॥
సుగ్రీవసహితౌ వీరావుపేయాతాం తథా కురు । యద్యన్యథా భవేదేతద్ద్వౌ మాసౌ జీవితం మమ ॥ ౧౦౮ ॥ న మాం ద్ర
క్ష్యతి కాకుత్స్థో మ్రియే సాహమనాథవత్ । తచ్ఛ్రుత్వా కరుణం వాక్యం క్రోధో మామభ్యవర్తత ॥ ౧౦౯ ॥ ఉత్త
రం చ మయా దృష్టం కార్యశేషమనంతరం । తతో వర్ధత మే కాయస్తదా పర్వతసన్నిభః ॥ ౧౧౦ ॥ యుద్ధకాంక్షీ వనం త
చ్చ వినాశయితుమారభే । తద్భగ్నం వనషండం తు భ్రాంతత్రస్తమృగద్విజం ॥ ౧౧౧ ॥ ప్రతిబుద్ధా నిరీక్షంతే రా
క్షస్యో వికృతాననాః । మాం చ దృష్ట్వా వనే తస్మిన్సమాగమ్య తతస్తతః ॥ ౧౧౨ ॥ తాస్సమభ్యాగతాః క్షిప్రం రావ

ణాయాచచక్షిరే । రాజన్వనమిదంమగ్నం తవభగ్నందురాత్మనా ॥ ౧౧౪ ॥ వానరేణహ్యవిజ్ఞాయతవవీర్యం మహా
బల । దుర్బుద్ధేస్తస్యరాజేంద్ర తవవిప్రియకారిణః ॥ ౧౧౫ ॥ వధమాజ్ఞాపయక్షిప్రం యథాసౌ విలయం వ్రజేత్ ।
తచ్ఛ్రుత్వారాక్షసేంద్రేణవిసృష్టాభృశమర్జయాః ॥ ౧౧౬ ॥ రాక్షసాఃకింకరానామ రావణస్యమనోనుగాః । తే
షామశీతిసాహస్రం శూలముద్గరపాణినాం ॥ ౧౧౭ ॥ మయాతస్మిన్వనోద్దేశే పరిఘేణనిషూదితం । తేషాంతు హత
శేషాయే తేగత్వాలఘువిక్రమాః ॥ ౧౧౮ ॥ నిహతంచమయాసైన్యంరావణాయాచచక్షిరే । తతోమే బుద్ధిరుత్ప
న్నా చైత్యప్రాసాదమాక్రమం ॥ ౧౧౯ ॥ తత్రస్థాన్రాక్షసాన్హత్వా శతం స్తంభేనవైపునః । లలామభూతోలంకా
యామయావిధ్వంసితోరుషా ॥ ౧౨౦ ॥ తతఃప్రహస్తస్యసుతం జమ్బుమాలినమాదిశత్ । రాక్షసైర్బహుభిస్సార్ధం
ఘోరరూపైర్భయానకైః ॥౧౨౧॥తమహంబలసమ్పన్నం రాక్షసంరణకోవిదం । పరిఘేణాతిఘోరేణసూదయామి
సహానుగమ్ ॥౧౨౨॥ తచ్ఛ్రుత్వారాక్షసేంద్రస్తు మంత్రిపుత్రాన్మహాబలాన్ । పదాతిబలసమ్పన్నాన్ప్రేషయా
మాసరావణః ॥౧౨౩॥పరిఘేణైవతాన్సర్వాన్నయామియమసాదనం । మంత్రిపుత్రాన్హతాంచ్ఛ్రుత్వా సమరే
లఘువిక్రమాన్ ॥౧౨౪॥ పంచసేనాగ్రగాంచ్ఛూరాన్ప్రేషయామాసరావణః । తానహంసహసైన్యాన్వైసర్వా
నేవాభ్యసూదయం ॥౧౨౫॥ తతఃపునర్దశగ్రీవఃపుత్రమక్షంమహాబలం । బహుభీరాక్షసైస్సార్ధంప్రేషయామా
ససంయుగే ॥ ౧౨౬ ॥ తంతుమండోదరీపుత్రం కుమారంరణపండితం ।సహసాఖంసముత్క్రాంతం పాదయోశ్చ
గృహీతవాన్ ॥ ౧౨౭ ॥ చర్మాసినంశతగుణం భ్రామయిత్వావ్యపేషయం । తమక్షమాగతంభగ్నంనిశమ్యసదశాన
నః ॥౧౨౮ ॥తతఇంద్రజితంనామ ద్వితీయంరావణస్సుతమ్ । వ్యాదిదేశసుసంక్రుద్ధో బలినంయుద్ధదుర్మదమ్॥౧౨౯
తచ్చాప్యహంబలంసర్వం తంచరాక్షసపుంగవం । నష్టౌజసంరణేకృత్వా పరం హర్షముపాగమం ॥౧౩౦॥మహ
తాపిమహాబాహుఃప్రత్యయేనమహాబలః । ప్రేషితోరావణేనైవసహవీరైర్మదోత్కటైః ॥ ౧౩౧॥ సోవిషహ్యం
హిమాంబుద్ధ్వా స్వబలంచావమర్దితం । బ్రాహ్మేణాస్త్రేణసతుమాం ప్రాబధ్నాచ్చాతివేగితః ॥ ౧౩౨॥ రజ్జుభి
శ్చాభిబధ్నంతితతోమాంతత్రరాక్షసాః । రావణస్యసమీపంచ గృహీత్వామాముపానయన్ ॥౧౩౩ ॥ దృష్ట్వాసం
భాషితశ్చాహం రావణేనదురాత్మనా । పృష్టశ్చలంకాగమనం రాక్షసానాంచతంవధం ॥ ౧౩౪ ॥ తత్సర్వంచ మ
యాతత్రసీతార్థమితిజల్పితం । అస్యాహందర్శనాకాంక్షీ ప్రాప్తస్త్వద్భవనంవిభో ॥ ౧౩౫ ॥మారుతస్యౌరసఃపు
త్రో వానరోహనుమానహం । రామదూతంచమాంవిద్ధిసుగ్రీవసచివంకపిం ॥ ౧౩౬ ॥ సోహందూత్యేనరామస్యత్వ
త్సకాశమిహాగతః । సుగ్రీవశ్చమహాతేజాస్సత్వాంకౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౧౩౭ ॥ ధర్మార్థకామసహితంహితంపథ్యము
వాచహ । వసతోఋశ్యమూకేమే పర్వతేవిపులద్రుమే ॥ ౧౩౮ ॥ రాఘవోరణవిక్రాంతో మిత్రత్వం సముపాగ
తః । తేనమేకథితంరాజ్ఞాభార్యామేరక్షసాహృతా ॥ ౧౩౯ ॥తత్రసాహాయ్యమస్మాకం కార్యంసర్వాత్మనాత్వ
యా । మయాచకథితంతస్మై వాలినశ్చవధంప్రతి ॥ ౧౪౦॥ తత్రసాహాయ్యహేతోర్మేసమయం కర్తుమర్హసి ।
వాలినాహృతరాజ్యేన సుగ్రీవేణమహాప్రభుః ॥ ౧౪౧ ॥చక్రేగ్నిసాక్షికంసఖ్యం రాఘవస్సహలక్ష్మణః । తేనవాలిన
ముత్పాట్యశరేణైకేనసంయుగే ॥ ౧౪౨ ॥ వానరాణాంమహారాజఃకృతస్సప్లవతాంప్రభుః । తస్య సాహాయ్యమ
స్మాభిః కార్యంసర్వాత్మనాత్విహ ॥ ౧౪౩ ॥ తేనప్రస్థాపితస్తుభ్యం సమీపమిహధర్మతః । క్షిప్రమానీయతాం సీ
తా దీయతాంరాఘవాయచ ॥ ౧౪౪ ॥ యావన్నహరయోవీరావిధమంతిబలంతవ । వానరాణాంప్రభావోహి న
కేనవిదితఃపురా ॥ ౧౪౫ ॥ దేవతానాంసకాశంచ యేగచ్ఛంతి నిమంత్రితాః । ఇతి వానరరాజస్త్వామాహేత్యభి
హితో మయా ॥౧౪౬ ॥మామైక్షతతతఃక్రుద్ధశ్చక్షుషా ప్రదహన్నివ । తేనవధ్యోహమాజ్ఞప్తోరక్షసా రౌద్రకర్మణా ॥

సంప్రధావమవిజ్ఞాయ రావణేన మహాత్మనా । తతో విభీషణో నామ తస్య భ్రాతా మహామతిః ॥ ౧౪౮ ॥ తేన రాక్ష
స రాజోఽసౌ యాచితో మమ కారణాత్ । నైవం రాక్షసశార్దూల త్యజ్యతామేష నిశ్చయః ॥ ౧౪౯ ॥ రాజశాస్త్రవ్యపే
తో హి మార్గస్సంసేవ్యతే త్వయా । దూతవధ్యా న దృష్టా హి రాజశాస్త్రేషు రాక్షస ॥ ౧౫౦ ॥ దూతేన వేదితవ్యం చ
యథార్థం హితవాదినా । సుమహత్యపరాధేఽపి దూతస్యాతులవిక్రమ ॥ ౧౫౧ ॥ విరూపకరణం దృష్టం న వధోఽస్తీహ
శాస్త్రతః । విభీషణేనైవముక్తో రావణస్సందిదేశ తాన్ ॥ ౧౫౨ ॥ రాక్షసా నేత దవాస్య లాఙ్గూలం దహ్యతామి
తి । తతస్తస్య వచశ్శ్రుత్వా మమ పుచ్ఛం సమంతతః ॥ ౧౫౩ ॥ వేష్టితం శణవల్కైశ్చ జీర్ణైః కార్పాసజైః పటైః ॥
రాక్షసాస్సిద్ధసన్నాహాస్తతస్తే చండవిక్రమాః ॥ ౧౫౪ ॥ తదాదీప్యంత మే పుచ్ఛం నిఘ్నంతః కాష్ఠముష్టిభిః । బద్ధస్య
బహుభిః పాశైర్యంత్రితస్య చ రాక్షసైః ॥ ౧౫౫ ॥ తతస్తే రాక్షసాశ్శూరా బద్ధం మామగ్నిసంవృతం । అఘోషయన్రా
జమార్గే నగరద్వారమాగతాః ॥ ౧౫౬ ॥ తతోఽహం సుమహద్రూపం సంక్షిప్య పునరాత్మనః । మోచయిత్వా చ తం
బంధం ప్రకృతిస్థస్స్థితః పునః ॥ ౧౫౭ ॥ ఆయసం పరిఘం గృహ్య తాని రక్షాంస్యసూదయం । తతస్తన్నగరద్వా
రం వేగేనాప్లుతవానహం ॥ ౧౫౮ ॥ పుచ్ఛేన చ ప్రదీప్తేన తాం పురీం సాట్టగోపురాం । దహామ్యహమసంభ్రాంతో
యుగాంతాగ్నిరివ ప్రజాః ॥ ౧౫౯ ॥ తతో మే హ్యభవత్త్రాసో లంకాం దగ్ధాం సమీక్ష్య తు । వినష్టా జానకీ వ్యక్తం న హ్య
దగ్ధః ప్రదృశ్యతే ॥ ౧౬౦ ॥ లంకాయాః కశ్చిదుద్దేశస్సర్వా భస్మీకృతా పురీ । దహతా చ మయా లంకాం దగ్ధా సీతా
న సంశయః ॥ ౧౬౧ ॥ రామస్య హి మహత్కార్యం మయేదం వితథీకృతం । ఇతి శోకసమావిష్టశ్చింతామహముపాగతః ॥
అథాహం వాచమశ్రౌషం చారణానాం శుభాక్షరాం । జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోదంతభాషిణాం ॥ ౧౬౩ ॥ తతో మే
బుద్ధిరుత్పన్నా శ్రుత్వా తామద్భుతాం గిరం । అదగ్ధా జానకీత్యేవం నిమిత్తైశ్చోపలక్షితా ॥ ౧౬౪ ॥ దీప్యమానే తు
లాఙ్గూలే న మాం దహతి పావకః । హృదయం చ ప్రహృష్టం మే వాతాస్సురభిగంధినః ॥ ౧౬౫ ॥ తైర్నిమిత్తైశ్చ దృ
ష్టార్థైః కారణైశ్చ మహాగుణైః । ఋషివాక్యైశ్చ సిద్ధార్థైరభవం హృష్టమానసః ॥ ౧౬౬ ॥ పునర్దృష్ట్వా చ వైదే
హీం విసృష్టశ్చ తయా పునః । తతః పర్వతమాసాద్య తత్రారిష్టమహం పునః ॥ ౧౬౭ ॥ ప్రతిప్లవనమారేభే యుష్మ
ద్దర్శనకాంక్షయా । తతః పవనచంద్రార్కసిద్ధగంధర్వసేవితం ॥ ౧౬౮ ॥ పంథానమహమాక్రమ్య భవతో దృష్ట
వానిహ । రాఘవస్య ప్రభావేన భవతాం చైవ తేజసా ॥ ౧౬౯ ॥ సుగ్రీవస్య చ కార్యార్థం మయా సర్వమనుష్ఠితం ।
ఏతత్సర్వం మయా తత్ర యథావదుపపాదితం ॥ ౧౭౦ ॥ మయా యన్న కృతం కర్మ తత్సర్వం కర్తుమర్హథ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమత్సున్దరకాణ్డేఽష్టపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౮ ॥ ౨౧౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతదాఖ్యాయ తత్సర్వం హనూమాన్మారుతాత్మజః । భూయస్సముపచక్రామ
వచనం వక్తుముత్తరం ॥ ౧ ॥ సఫలో రాఘవోద్యోగస్సుగ్రీవస్య చ సంభ్రమః । శీలమాసాద్య సీతాయా మమ చ ప్ర
వణం మనః ॥ ౨ ॥ తపసా ధారయేల్లోకాన్క్రుద్ధో వా నిర్దహేదపి । సర్వథాతిప్రవృద్ధోఽసౌ రావణో రాక్షసాధిపః ॥
తస్య తాం స్పృశతో గాత్రం తపసా న వినాశితం । న తదగ్నిశిఖా కుర్యాత్సంస్పృష్టా పాణినా సతీ ॥ ౪ ॥ జనకస్యాత్మజా
కుర్యాద్యత్క్రోధకలుషీకృతా । జాంబవత్ప్రముఖాన్సర్వాననుజ్ఞాప్య మహాకపీన్ ॥ ౫ ॥ అస్మిన్నేవంగతే కార్యే భవ
తాం చ నివేదితే । న్యాయ్యం హి సహ వైదేహ్యా ద్రష్టుం తౌ పార్థివాత్మజౌ ॥ ౬ ॥ అహమేకోఽపి పర్యాప్తస్సరాక్షసగ
ణాం పురీం । తాం లంకాం తరసా హంతుం రావణం చ మహాబలం ॥ ౭ ॥ కిం పునస్సహితో వీరైర్బలవద్భిః కృతాత్మభిః ।
కృతాస్త్రైః ప్లవగైశ్శక్తైర్భవద్భిర్విజయైషిభిః ॥ ౮ ॥ అహం తు రావణం యుద్ధే ససైన్యం సపురస్సరం । సహపుత్రం వధి
ష్యామి సహోదరయుతం రిపుం ॥ ౯ ॥ బ్రాహ్మమైంద్రం చ రౌద్రం చ వాయవ్యం వారుణం తథా । యది శక్రజిదస్త్రాణి దు

ర్నిరీక్షణిసంయుగే ॥ తాన్యహంవిధమిష్యామినిహనిష్యామిరాక్షసాన్ । భవతామభ్యనుజ్ఞాతో విక్రమో మేరుణద్ధి
తం॥౧౧॥మయాతులావిసృష్టాహి శైలవృష్టిర్నిరన్తరా । దేవానపిరణే హన్యాత్కింపునస్తాన్నిశాచరాన్॥౧౨॥సాగ
రోప్యతియాద్వేలాం మన్దరః ప్రచలేదపి । నజామ్బవన్తంసమరే కమ్పయేదరివాహినీ ॥ ౧౩ ॥ సర్వరాక్షససఙ్ఘానాం
రాక్షసా యే చ పూర్వకాః । అలమేకో వినాశాయ వీరో వాలిసుతః కపిః॥ ౧౪ ॥పనసస్యోరువేగేన నీలస్య చ మహాత్మనః।
మన్దరోప్యవశీర్యేత కింపునర్యుధి రాక్షసాః ॥ ౧౫ ॥ సదేవాసురయక్షేషు గన్ధర్వోరగపక్షిషు । మైన్దస్య ప్రతియోద్ధా
రం శంస ద్వివిదస్య వా ॥ ౧౬ ॥ అశ్విపుత్రౌ మహాభాగావేతౌ ప్లవగసత్తమౌ । ఏతయోః ప్రతియోద్ధారం నపశ్యామి
రణాజిరే ॥౧౭॥పితామహవరోత్సేకాత్పరమం దర్పమాస్థితౌ । అమృతప్రాశినావేతౌ సర్వవానరసత్తమౌ॥౧౮॥అశ్వి
నోర్మాననార్థం హి సర్వలోకపితామహః । సర్వావధ్యత్వమతులమనయోర్దత్తవాన్పురా ॥ ౧౯ ॥ వరోత్సేకేన
మత్తౌ చ ప్రమథ్య మహతీం చమూమ్ । సురాణామమృతం వీరౌ పీతవన్తౌ ప్లవంగమౌ ॥ ౨౦ ॥ ఏతావేవహి
సఙ్క్రుద్ధౌ సవాజిరథకుంజరామ్ । లఙ్కాం నాశయితుం శక్తౌ సర్వే తిష్ఠన్తు వానరాః ॥ ౨౧ ॥ మయైవ
నిహతా లఙ్కా దగ్ధా భస్మీకృతా పునః । రాజమార్గేషు సర్వత్ర నామవిశ్రావితం మయా ॥ ౨౨ ॥ జయత్య
తిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥ ౨౩ ॥ అహం కోసలరా
జస్య దాసః పవనసంభవః । హనూమానితి సర్వత్ర నామవిశ్రావితం మయా ॥ ౨౪ ॥ అశోకవనికామధ్యే రా
వణస్య దురాత్మనః । అధస్తాచ్ఛింశపావృక్షే సాధ్వీ కరుణమాస్థితా ॥ ౨౫ ॥ రాక్షసీభిః పరివృతా శోకసం
తాపకర్శితా । మేఘలేఖాపరివృతా చన్ద్రలేఖేవనిష్ప్రభా ॥ ౨౬ ॥ అచింతయంతీ వైదేహీ రావణం బలదర్పితం ।
పతివ్రతా చ సుశ్రోణీ అవష్టబ్ధా చ జానకీ ॥ ౨౭ ॥ అనురక్తా హి వైదేహీ రామం సర్వాత్మనా శుభా । అనన్యచిత్తా
రామే చ పౌలోమీవ పురందరే ॥ ౨౮ ॥ తదేకవాససంవీతా రజోధ్వస్తా తథైవ చ । శోకసంతాపదీనాంగీ సీతా భ
ర్తృహితే రతా ॥ ౨౯ ॥ సా మయా రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః । రాక్షసీభిర్విరూపాభిర్దృష్టా హి
ప్రమదావనే ॥౩౦॥ ఏకవేణీధరా దీనా భర్తృచిన్తాపరాయణా । అధశ్శయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే ॥ ౩౧ ॥
రావణాద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా । కథంచిన్మృగశాబాక్షీ విశ్వాసముపపాదితా ॥ ౩౨ ॥ తతస్సం
భాషితా చైవ సర్వమర్థం చ దర్శితా । రామసుగ్రీవసఖ్యం చ శ్రుత్వా ప్రీతిముపాగతా ॥ ౩౩ ॥ నియతస్సముదా
చారో భక్తిర్భర్తరి చోత్తమా । యన్న హంతి దశగ్రీవం స మహాత్మా కృతాగసమ్ ॥ ౩౪ ॥ (సర్వథా సీతయా దగ్ధస్త
పసా స నిశాచరః ।) నిమిత్తమాత్రం రామస్తు వధే తస్య భవిష్యతి ॥ ౩౫ ॥ సా ప్రకృత్యైవ తన్వంగీ తద్వియోగాచ్చ క
ర్శితా । ప్రతిపత్పాఠశీలస్య విద్యేవ తనుతాం గతా ॥ ౩౬ ॥ ఏవమాస్తే మహాభాగా సీతా శోకపరాయణా । యదత్ర
ప్రతికర్తవ్యం తత్సర్వం ప్రతిపాద్యతామ్ ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥౩౧౦॥౬౨౦॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వాలిసూనురభాషత । అయుక్తం తు వినా దేవీం దృ
ష్టవద్భిశ్చ వానరాః ॥ ౧ ॥ సమీపం గంతుమస్మాభీ రాఘవస్య మహాత్మనః । దృష్టా దేవీ న చానీతా ఇతి తత్ర నివేదనం॥
అయుక్తమివ పశ్యామి భవద్భిః ఖ్యాతవిక్రమైః । నహి నః ప్లవనే కశ్చిన్నాపి కశ్చిత్పరాక్రమే ॥ ౩ ॥ తుల్యస్సామర
దైత్యేషు లోకేషు హరిసత్తమాః । తేష్వేవం హతవీరేషు రాక్షసేషు హనూమతా ॥ ౪ ॥ కిమన్యదత్ర కర్తవ్యం
గృహీత్వా యామ జానకీం । తమేవం కృతసంకల్పం జాంబవాన్హరిసత్తమః ॥ ౫ ॥ ఉవాచ పరమప్రీతో వాక్యమర్థ
వదర్థవిత్ ॥ ఓమ్ ॥ నతావదేషా మతిరక్షమా నో యథా భవాన్పశ్యతి రాజపుత్ర । యథా తు రామస్య మతిర్నివిష్టా
తథా భవాన్పశ్యతు కార్యసిద్ధిమ్ ॥ ౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౧౪ ॥ ౪౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో జాంబవతో వాక్య మగృహ్ణన్త వనౌకసః । అఙ్గదప్రముఖా వీరా హనూ
మాంశ్చ మహాకపిః ॥ ౧ ॥ ప్రీతిమన్తస్తతస్సర్వే వాయుపుత్రపురస్సరాః । మహేన్ద్రాద్రిం పరిత్యజ్య పుప్లువుః ప్లవగ
ర్షభాః ॥ ౨ ॥ మేరుమందరసంకాశా మత్తా ఇవ మహాగజాః । ఛాదయన్త ఇవాకాశం మహాకాయా మహాబ
లాః ॥ ౩ ॥ సభాజ్యమానం భూతైస్త మాత్మవన్తం మహాబలం । హనూమన్తం మహావేగం వహన్త ఇవ దృష్టిభిః ॥ ౪ ॥
రాఘవే చార్థనిర్వృత్తిం కర్తుం చ పరమం యశః । సమాధాయ సమృద్ధార్థాః కర్మసిద్ధిభిరున్నతాః ॥ ౫ ॥ ప్రి
యాఖ్యానోన్ముఖాస్సర్వే సర్వే యుద్ధాభినందినః । సర్వే రామప్రతీకారే నిశ్చితార్థా మనస్వినః ॥ ౬ ॥ ప్లవమా
నాః ఖమాప్లుత్య తతస్తే కాననౌకసః । నన్దనోపమమాసేదుర్వనం ద్రుమలతాయుతం ॥ ౭ ॥ యత్తన్మధువనం నామ సు
గ్రీవస్యాభిరక్షితం । అధృష్యం సర్వభూతానాం సర్వభూతమనోహరం ॥ ౮ ॥ యద్రక్షతి మహావీర్య స్సదా దధిము
ఖః కపిః । మాతులః కపిముఖ్యస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ ౯ ॥ తే తద్వనముపాగమ్య బభూవుః పరమోత్కటాః ।
వానరా వానరేన్ద్రస్య మనఃకాన్తతమం మహత్ ॥ ౧౦ ॥ తతస్తే వానరా హృష్టా దృష్ట్వా మధువనం మహత్ । కుమా
రమభ్యయాచన్త మధూని మధుపింగళాః ॥ ౧౧ ॥ తతః కుమారస్తాన్వృద్ధాన్ జాంబవత్ప్రముఖాన్కపీన్ । అనుమా
న్య దదౌ తేషాం నిసర్గం మధుభక్షణే ॥ ౧౨ ॥ తతశ్చానుమతాస్సర్వే సంప్రహృష్టా వనౌకసః । ముదితాః ప్రేరితా
శ్చాపి ప్రనృత్యన్తో భవంస్తతః ॥ ౧౩ ॥ గాయన్తి కేచిత్ప్రణమన్తి కేచిన్నృత్యన్తి కేచిత్ప్రహసన్తి కేచిత్ । ప
తంతి కేచిద్విచరంతి కేచిత్ప్లవంతి కేచిత్ప్రలపంతి కేచిత్ ॥ ౧౪ ॥ పరస్పరం కేచిదుపాశ్రయంతే పరస్పరం కేచిదుపా
క్రమంతే । పరస్పరం కేచిదుపబ్రువంతే పరస్పరం కేచిదుపారమంతే ॥ ౧౫ ॥ ద్రుమాద్ద్రుమం కేచిదభిద్రవంతే క్షితౌ
నగాగ్రాన్నిపతంతి కేచిత్ । మహీతలాత్కేచిదుదీర్ణవేగా మహాద్రుమాగ్రాణ్యభిసంపతంతి ॥ ౧౬ ॥ గాయంతమన్యః
ప్రహసన్నుపైతి హసంతమన్యః ప్రరుదన్నుపైతి । రుదంతమన్యః ప్రణుదన్నుపైతి నుదంతమన్యః ప్రణదన్నుపైతి ॥
సమాకులం తత్కపిసైన్యమాసీ న్మధుప్రపానోత్కటసత్త్వచేష్టం । న చాత్ర కశ్చిన్న బభూవ మత్తో న చాత్ర కశ్చిన్న బ
భూవ తృప్తః ॥ ౧౮ ॥ తతో వనం తైః పరిభక్ష్యమాణం ద్రుమాంశ్చ విధ్వంసితపత్రపుష్పాన్ । సమీక్ష్య కోపాద్దధివక్త్ర
నామా నివారయామాస కపిః కపీంస్తాన్ ॥ ౧౯ ॥ స తైః ప్రవృద్ధైః పరిభర్త్స్యమానో వనస్య గోప్తా హరివీరవృద్ధః । చకా
ర భూయో మతిముగ్రతేజా వనస్య రక్షాం ప్రతి వానరేభ్యః ॥ ౨౦ ॥ ఉవాచ కాంశ్చిత్పరుషాణి ధృష్టమసక్తమన్యాంశ్చ
తలైర్జఘాన । సమేత్య కైశ్చిత్కలహం చకార తథైవ సామ్నోపజగామ కాంశ్చిత్ ॥ ౨౧ ॥ స తైర్మదాత్సంపరివా
ర్య వాక్యైర్బలాచ్చ తేన ప్రతివార్యమాణైః । ప్రధర్షితస్త్యక్తభయైస్సమేత్య ప్రకృష్యతే చాప్యనవేక్ష్య దోషం ॥ ౨౨ ॥
నఖైస్తుదంతో దశనైర్దశంత స్తలైశ్చ పాదైశ్చ సమాపయంతః । మదాత్కపిం తం కపయస్సమగ్రా మహావనం నిర్విష
యం చ చక్రుః ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౧౭ ॥ ౨౩౪౦ ॥ ************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తానువాచ హరిశ్రేష్ఠో హనూమాన్వానరర్షభః । అవ్యగ్రమనసో యూయం
మధు సేవత వానరాః ॥ ౧ ॥ అహమావారయిష్యామి యుష్మాకం పరిపంథినః । శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం హరీణాం
ప్రవరోంగదః ॥ ౨ ॥ ప్రత్యువాచ ప్రసన్నాత్మా పిబంతు హరయో మధు । అవశ్యం కృతకార్యస్య వాక్యం హనుమ
తో మయా ॥ ౩ ॥ అకార్యమపి కర్తవ్యం కిమంగ పునరీదృశమ్ । అంగదస్య ముఖాచ్ఛ్రుత్వా వచనం వానరర్ష
భాః ॥ ౪ ॥ సాధు సాధ్వితి సంహృష్టా వానరాః ప్రత్యపూజయన్ । పూజయిత్వాంగదం సర్వే వానరా వానరర్ష
భమ్ ॥ ౫ ॥ జగ్ముర్మధువనం యత్ర నదీవేగ ఇవ ద్రుతమ్ । తే ప్రవిష్టా మధువనం పాలానాక్రమ్య వీర్యతః ॥ ౬ ॥ అ
తిసర్గాచ్చ పటవో దృష్ట్వా శ్రుత్వా చ మైథిలీం । పపుస్సర్వే మధు తదా రసవత్ఫలమాదదుః ॥ ౭ ॥ ఉత్పత్య చ తతస్సర్వే

వనపాలాంత్సమాగతాన్ । తాడయంతిస్మ శతశస్సక్తాన్మధువనే తదా ॥ ౮ ॥ మధూని ద్రోణమాత్రాణి బాహు
భిః పరిగృహ్య తే । పిబంతి సహితాస్సర్వే నిఘ్నంతిస్మ తథాపరే ॥ ౯ ॥ కేచిత్పీత్వాపవిధ్యంతి మధూని మధుపిఙ్గ
ళాః । మధూచ్ఛిష్టేన కేచిచ్చ జఘ్నురన్యోన్యముత్కటాః ॥ ౧౦ ॥ అపరేవృక్షమూలేతు శాఖాంగృహ్యవ్యవస్థితాః ।
అత్యర్థంచ మదగ్లానాః పర్ణాన్యాస్తీర్య శేరతే ॥ ౧౧ ॥ ఉన్మత్తభూతాః ప్లవగా మధుమత్తాశ్చ హృష్టవత్ ।
క్షిపంతిచతదాన్యోన్యం స్ఖలంతిచతథాపరే ॥ ౧౨ ॥ కేచిత్క్ష్వేళాం ప్రకుర్వంతి కేచిత్కూజంతిహృష్టవత్ । హ
రయో మధునామత్తాః కేచిత్సుప్తామహీతలే ॥ ౧౩ ॥ కృత్వా కేచిద్ధసంత్యన్యే కేచిత్కుర్వంతిచేతరత్ । కృత్వా
కేచిద్వదంత్యన్యే కేచిద్బుధ్యంతిచేతరత్ ॥ ౧౪ ॥ యేప్యత్ర మధుపాలాస్స్యుః ప్రేష్యాదధిముఖస్యతు । తేపితై
ర్వానరైర్భీమైః ప్రతిషిద్ధాదిశోగతాః ॥ ౧౫ ॥ జానుభిస్తుప్రకృష్టాశ్చ దేవమార్గంచదర్శితాః । అబ్రువన్పర
మోద్విగ్నా గత్వాదధిముఖంవచః ॥ ౧౬ ॥ హనూమతాదత్తవరైర్హతంమధువనంబలాత్ । వయంచజానుభిః
కృష్టా దేవమార్గంచదర్శితాః ॥ ౧౭ ॥ తతోదధిముఖః క్రుద్ధోవనపస్తత్ర వానరః । హతంమధువనంశ్రుత్వాసాం
త్వయామాసతాన్హరీన్ ॥ ౧౮ ॥ ఇహాగచ్ఛతగచ్ఛామో వానరాన్బలదర్పితాన్ । బలేనవారయిష్యామో మధు
భక్షయతోఽభయం ॥ ౧౯ ॥ శ్రుత్వాదధిముఖస్యేదం వచనంవానరర్షభాః । పునర్వీరామధువనం తేనైవసహ
సాయయుః ॥ ౨౦ ॥ మధ్యేచైషాందధిముఖః ప్రగృహ్యతరసాతరుం । సమభ్యధావద్వేగేన తేచసర్వేప్లవంగ
మాః ॥ ౨౧ ॥ తేశిలాః పాదపాంశ్చాపిపర్వతాంశ్చాపివానరాః । గృహీత్వాభ్యగమన్క్రుద్ధాయత్ర తేకపికుంజ
రాః ॥ ౨౨ ॥ తేస్వామివచనంవీరాహృదయేష్వవసజ్యతత్ । త్వరయాహ్యభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః ।
వృక్షస్థాంశ్చతలస్థాంశ్చ వానరాన్బలదర్పితాన్ । అభ్యక్రామంస్తతోవీరాః పాలాస్తత్రసహస్రశః ॥ ౨౪ ॥ అ
థదృష్ట్వాదధిముఖం క్రుద్ధంవానరపుంగవాః । అభ్యధావంతవేగేన హనూమత్ప్రముఖాస్తదా ॥ ౨౫ ॥ తం
సవృక్షంమహాబాహుమాపతంతంమహాబలమ్ । ఆర్యకంప్రాహరత్తత్ర బాహుభ్యాంకుపితోంగదః ॥ ౨౬ ॥ మ
దాంధశ్చనవేదైన మార్యకోయంమమేతిసః । అథైనంనిష్పిపేషాశు వేగవద్వసుధాతలే ॥ ౨౭ ॥ సభగ్నబా
హూరుభుజోవిహ్వలశ్శోణితోక్షితః । ముమోహసహసావీరో ముహూర్తంకపికుంజరః ॥ ౨౮ ॥ ససమాశ్వా
స్యసహసా సంక్రుద్ధోరాజమాతులః । వానరాన్వారయామాస దండేనమధుమోహితాన్ ॥ ౨౯ ॥ సకథంచి
ద్విముక్తస్తైర్వానరైర్వానరర్షభః । ఉవాచైకాంతమాగమ్యభృత్యాన్స్వాన్సముపాగతాన్ ॥ ౩౦ ॥ ఏతే
తిష్ఠంతుగచ్ఛామోభర్తానోయత్రవానరః । సుగ్రీవో విపులగ్రీవస్సహరామేణ తిష్ఠతి ॥ ౩౧ ॥ సర్వంచై
వాంగదేదోషం శ్రావయిష్యామిపార్థివే । అమర్షీవచనంశ్రుత్వా ఘాతయిష్యతివానరాన్ ॥ ౩౨ ॥ ఇష్టంమ
ధువనంహ్యేతత్సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । పితృపైతామహందివ్యం దేవైరపిదురాసదం ॥ ౩౩ ॥ సవానరా
నిమాంత్సర్వాన్మధులుబ్ధాన్గతాయుషః । ఘాతయిష్యతి దండేనసుగ్రీవస్ససుహృజ్జనాన్ ॥ ౩౪ ॥ వధ్యాహ్యే
తేదురాత్మానో నృపాజ్ఞాపరిభావినః । అమర్షప్రభవోరోష స్సఫలోనోభవిష్యతి ॥ ౩౫ ॥ ఏవముక్త్వాదధి
ముఖో వనపాలాన్మహాబలః । జగామసహసోత్పత్య వనపాలైస్సమన్వితః ॥ ౩౬ ॥ నిమేషాంతరమాత్రేణ
సహిప్రాప్తోవనాలయః । సహస్రాంశుసుతోధీమాన్సుగ్రీవోయత్రవానరః ॥ ౩౭ ॥ రామంచలక్ష్మణంచైవ
దృష్ట్వాసుగ్రీవమేవచ । సమప్రతిష్ఠాంజగతీమాకాశాన్నిపపాతహ ॥ ౩౮ ॥ సన్నిపత్యమహావీర్యస్సర్వైస్తైః పరి
వారితః । హరిర్దధిముఖః పాలైః పాలానాంపరమేశ్వరః ॥ ౩౯ ॥ సదీనవదనోభూత్వా కృత్వాశిరసిచాంజలిం ।
సుగ్రీవస్యశుభౌమూర్ధ్నా చరణౌ ప్రత్యపీడయత్ ॥ ౪౦ ॥ ఓమ్ ॥ (సతైఃకథంచిత్కపిభిర్విముక్తస్సమేత్యరాజ్ఞః

ప్రవరోహారిణాం । నివేదయామాసవనంచభగ్నంమధూనిముఖ్యానిచభక్షితాని ॥ ౪౨ ॥) * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్ద
రకాండే ద్విషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౦ ॥ ౪౦౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతోమూర్ధ్నానిపతితం వానరంవానరర్షభః । దృష్ట్వైవోద్విగ్నహృద
యో వాక్యమేతదువాచహ ॥ ౧ ॥ ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠకస్మాత్త్వం పాదయోఃపతితోమమ । అభయంతేభవేద్వీర సర్వమే
వాభిధీయతాం ॥ ౨ ॥ సతువిశ్వాసితస్తేన సుగ్రీవేణమహాత్మనా । ఉత్థాయసమహాప్రాజ్ఞో వాక్యందధిముఖో బ్ర
వీత్ ॥ ౩ ॥ నైవర్క్షరజసారాజ న్నత్వయానాపివాలినా । వనంనిసృష్టపూర్వంహిభక్షితంతచ్చవానరైః ॥ ౪ ॥ ఏ
భిఃప్రధర్షితాశ్చైవ వారితావనరక్షిభిః । మధూన్యచింతయిత్వేమాన్ భక్షయంతిపిబంతిచ ॥ ౫ ॥ శిష్టమత్రాప
విధ్యంతిభక్షయంతితథాపరే । నివార్యమాణాస్తేసర్వేభ్రువౌవైదర్శయంతిచ ॥ ౬ ॥ ఇమేహిసంరబ్ధతరాస్తథా
తైస్సంప్రధర్షితాః । వారయంతోవనాత్తస్మాత్క్రుద్ధైర్వానరపుంగవైః ॥ ౭ ॥ తతస్తైర్బహుభిర్వీరైర్వా
నరైర్వానరర్షభ । సంరక్తనయనైఃక్రోధాద్ధరయః ప్రవిచాలితాః ॥ ౮ ॥ పాణిభిర్నిహతాఃకేచిత్కేచిజ్జాను
భిరాహతాః । ప్రకృష్టాశ్చయథాకామం దేవమార్గంచదర్శితాః ॥ ౯ ॥ ఏవమేతేహతాశ్శూరా స్త్వయి
తిష్ఠతిభర్తరి । కృత్స్నంమధువనంచైవ ప్రకామంతైఃప్రభక్ష్యతే ॥ ౧౦ ॥ ఏవంవిజ్ఞాప్యమానంతు సుగ్రీవంవానర
ర్షభమ్ । అపృచ్ఛతమహాప్రాజ్ఞోలక్ష్మణఃపరవీరహా ॥ ౧౧ ॥ కిమయంవనపోరాజ న్భవంతంప్రత్యుపస్థితః । కం
చార్థమభినిర్దిశ్యదుఃఖితోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ ఏవముక్తస్తుసుగ్రీవోలక్ష్మణేనమహాత్మనా । లక్ష్మణంప్ర
త్యువాచేదం వాక్యంవాక్యవిశారదః ॥ ౧౩ ॥ ఆర్యలక్ష్మణసంప్రాహ వీరోదధిముఖఃకపిః । అంగదప్రముఖైర్వీరై
ర్భక్షితంమధువానరైః ॥ ౧౪ ॥ విచిత్యదక్షిణామాశా మాగతైర్హరియూథపైః । నైషామకృతకృత్యానామీదృశ
స్స్యాదుపక్రమః ॥ ౧౫ ॥ ఆగతైశ్చప్రవిష్టంత ద్యథామధువనంహితైః । ధర్షితంచవనంకృత్స్నముపయుక్తంచ
వానరైః ॥ ౧౬ ॥ వనంయదాభిపన్నంతైస్సాధితంకర్మవానరైః । దృష్టాదేవీనసందేహో నచాన్యేనహనూ
మతా ॥ ౧౭ ॥ నహ్యన్యస్సాధనేహేతుః కర్మణోస్యహనూమతః । కార్యసిద్ధిర్మతిశ్చైవ తస్మిన్వానరపుంగవే ॥
వ్యవసాయశ్చవీర్యంచ శ్రుతంచాపిప్రతిష్ఠితం । జాంబవాన్యత్రనేతాస్యాదంగదశ్చ బలేశ్వరః ॥ ౧౯ ॥ హనూ
మాంశ్చాప్యధిష్ఠాతా నతస్యగతిరన్యథా । అంగదప్రముఖైర్వీరై ర్హతంమధువనంకిల ॥ ౨౦ ॥ వారయంతశ్చస
హితాస్తథాజానుభిరాహతాః । ఏతదర్థమయం ప్రాప్తో వక్తుంమధురవాగిహ ॥ ౨౧ ॥ నామ్నాదధిముఖోవృద్ధో
హరిః ప్రఖ్యాతవిక్రమః । దృష్టాసీతామహాభాగా సౌమిత్రేపశ్యతత్త్వతః ॥ ౨౨ ॥ అభిగమ్యతథాసర్వే పిబంతి
మధువానరాః । నచాప్యదృష్ట్వా వైదేహీం విశ్రుతాఃపురుషర్షభ ॥ ౨౩ ॥ వనందత్తవరందివ్యం ధర్షయే
యుర్వనౌకసః । తతఃప్రహృష్టోధర్మాత్మా లక్ష్మణస్సహరాఘవః ॥ ౨౪ ॥ శ్రుత్వాకర్ణసుఖాంవాణీంసుగ్రీవవద
నాచ్చ్యుతాం । ప్రాహృష్యతభృశంరామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ॥ ౨౫ ॥ శ్రుత్వా దధిముఖస్యేదం సుగ్రీవ
స్తుప్రహృష్యచ । వనపాలంపునర్వాక్యం సుగ్రీవఃప్రత్యభాషత ॥ ౨౬ ॥ ప్రీతోస్మిసౌమ్యయద్భుక్తంవనంతైఃకృత
కర్మభిః । మర్షితంమర్షణీయంచచేష్టితంకృతకర్మణాం ॥ ౨౭ ॥ ఓం ॥ ఇచ్ఛామిశీఘ్రంహనుమత్ప్రధానాంఛా
ఖామృగాంస్తాన్మృగరాజదర్పాన్ । ద్రష్టుంకృతార్థాన్సహరాఘవాభ్యాంశ్రోతుంచసీతాధిగమేప్రయత్నం ॥
ప్రీతిస్ఫీతాక్షౌసంప్రహృష్టౌకుమారౌదృష్ట్వాసిద్ధార్థౌవానరాణాంచరాజా । అంగైస్సంహృష్టైఃకర్మసిద్ధింవిదిత్వా
బాహ్వోరాసన్నాంసోతిమాత్రంననంద ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండే త్రిషష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౦ ॥ ౧౧౪౪౨ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సుగ్రీవేణైవముక్తస్తు హృష్టో దధిముఖః కపిః । రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీ
వం చాభ్యవాదయత్ ॥ ౧ ॥ స ప్రణమ్య చ సుగ్రీవం రాఘవౌ చ మహాబలౌ । వానరైస్సహితైశ్శూరైర్దివమేవో
త్పపాత హ ॥ ౨ ॥ స యథైవాగతః పూర్వం తథైవ త్వరితం గతః । నిపత్య గగనాద్భూమౌ తద్వనం ప్రవివేశ హ ॥ ౩ ॥
స ప్రవిష్టో మధువనం దదర్శ హరియూథపాన్ । విమదానుత్థితాన్సర్వాన్మేహమానాన్మధూదకమ్ ॥ ౪ ॥ స తాను
పాగమద్వీరో బద్ధ్వా కరపుటాంజలిమ్ । ఉవాచ వచనం శ్లక్ష్ణమిదం హృష్టవదంగదమ్ ॥ ౫ ॥ సౌమ్య రోషో న కర్తవ్యో
యదేతదభివారితః । అజ్ఞానాద్రక్షిభిః క్రోధాద్భవన్తః ప్రతిషేధితాః ॥ ౬ ॥ యువరాజస్త్వమీశశ్చ వనస్యాస్య
మహాబల । మౌర్ఖ్యాత్పూర్వం కృతో దోషస్తద్భవాన్ క్షన్తుమర్హతి ॥ ౭ ॥ ఆఖ్యాతం హి మయా గత్వా పితృవ్యస్య
తవానఘ । ఇహోపయానం సర్వేషామేతేషాం వనచారిణామ్ ॥ ౮ ॥ స త్వదాగమనం శ్రుత్వా సహైభిర్హరియూ
థపైః । ప్రహృష్టో న తు రుష్టోఽసౌ వనం శ్రుత్వా ప్రధర్షితమ్ ॥ ౯ ॥ ప్రహృష్టో మాం పితృవ్యస్తే సుగ్రీవో వానరే
శ్వరః । శీఘ్రం ప్రేషయ సర్వాంస్తానితి హోవాచ పార్థివః ॥ ౧౦ ॥ శ్రుత్వా దధిముఖస్యేదం వచనం శ్లక్ష్ణమఙ్గదః ।
అబ్రవీత్తాన్హరిశ్రేష్ఠో వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౧౧ ॥ శఙ్కే శ్రుతోఽయం వృత్తాన్తో రామేణ హరియూథపాః । తత్క్షమం
నేహ నః స్థాతుం కృతే కార్యే పరన్తపాః ॥ ౧౨ ॥ పీత్వా మధు యథాకామం విశ్రాన్తా వనచారిణః । కిం శేషం గ
మనం తత్ర సుగ్రీవో యత్ర మే గురుః ॥ ౧౩ ॥ సర్వే యథా మాం వక్ష్యన్తి సమేత్య హరియూథపాః । తథాస్మి కర్తా
కర్తవ్యే భవద్భిః పరవానహమ్ ॥ ౧౪ ॥ నాజ్ఞాపయితుమీశోఽహం యువరాజోఽస్మి యద్యపి । అయుక్తం కృతకర్మాణో
యూయం ధర్షయితుం మయా ॥ ౧౫ ॥ బ్రువతశ్చాఙ్గదస్యైవం శ్రుత్వా వచనమవ్యయమ్ । ప్రహృష్టమనసో వా
క్యమిదమూచుర్వనౌకసః ॥ ౧౬ ॥ ఏవం వక్ష్యతి కో రాజన్ప్రభుస్సన్వానరర్షభ । ఐశ్వర్యమదమత్తో హి సర్వోఽహ
మితి మన్యతే ॥ ౧౭ ॥ తవ చేదం సుసదృశం వాక్యం నాన్యస్య కస్యచిత్ । సన్నతిర్హి తవాఖ్యాతి భవిష్యచ్ఛుభభాగ్య
తామ్ ॥ ౧౮ ॥ సర్వే వయమపి ప్రాప్తాస్తత్ర గన్తుం కృతక్షణాః । స యత్ర హరివీరాణాం సుగ్రీవః పతిరవ్యయః ॥
త్వయా హ్యనుక్తైర్హరిభిర్నైవ శక్యం పదాత్పదమ్ । క్వచిద్గన్తుం హరిశ్రేష్ఠ బ్రూమస్సత్యమిదం తు తే ॥ ౨౦ ॥ ఏవం తు
వదతాం తేషామఙ్గదః ప్రత్యభాషత । బాఢం గచ్ఛామ ఇత్యుక్త్వా ఉత్పపాత మహీతలాత్ ॥ ౨౧ ॥ ఉత్పతన్తమనూ
త్పేతుస్సర్వే తే హరియూథపాః । కృత్వాకాశం నిరాకాశం యన్త్రోత్క్షిప్తా ఇవాచలాః ॥ ౨౨ ॥ తేఽమ్బరం సహసోత్పత్య
వేగవన్తః ప్లవఙ్గమాః । వినదన్తో మహానాదం ఘనా వాతేరితా యథా ॥ ౨౩ ॥ అఙ్గదే హ్యననుప్రాప్తే సుగ్రీవో వా
నరాధిపః । ఉవాచ శోకోపహతం రామం కమలలోచనమ్ ॥ ౨౪ ॥ సమాశ్వసిహి భద్రం తే దృష్టా దేవీ న సంశయః ।
నాగన్తుమిహ శక్యం తైరతీతే సమయే హి నః ॥ ౨౫ ॥ న మత్సకాశమాగచ్ఛేత్కృత్యే హి వినిపాతితే । యువరాజో
మహాబాహుః ప్లవతాం ప్రవరోఽఙ్గదః ॥ ౨౬ ॥ యద్యప్యకృతకృత్యానామీదృశస్స్యాదుపక్రమః । భవేత్స దీనవదనో భ్రా
న్తవిప్లుతమానసః ॥ ౨౭ ॥ పితృపైతామహం చైతత్పూర్వకైరభిరక్షితమ్ । న మే మధువనం హన్యాదహృష్టః ప్లవగే
శ్వరః ॥ ౨౮ ॥ కౌసల్యా సుప్రజా రామ సమాశ్వసిహి సువ్రత । దృష్టా దేవీ న సన్దేహో న చాన్యేన హనూమతా ॥
న హ్యన్యస్సాధనే హేతుః కర్మణోఽస్య హనూమతః । హనూమతి హి సిద్ధిశ్చ మతిశ్చ మతిసత్తమ ॥ ౩౦ ॥ వ్యవసాయ
శ్చ వీర్యం చ సూర్యే తేజ ఇవ ధ్రువమ్ । జామ్బవాన్యత్ర నేతా స్యాదఙ్గదశ్చ బలేశ్వరః ॥ ౩౧ ॥ హనూమాంశ్చా
ప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతిరన్యథా । మా భూశ్చిన్తాసమాయుక్తస్సమ్ప్రత్యమితవిక్రమ ॥ ౩౨ ॥ ఇత్యేవముచ్యమానే
తు హరిరాజేన రాఘవే । తతః కిలకిలాశబ్దం శుశ్రావాసన్నమమ్బరే ॥ ౩౩ ॥ హనూమత్కర్మదృప్తానాం నర్ద
తాం కాననౌకసామ్ । కిష్కిన్ధాముపయాతానాం సిద్ధిం కథయతామివ ॥ ౩౪ ॥ తతశ్శ్రుత్వా నినాదం తం కపీనాం

కపిసత్తమః ॥ ఆయతాఞ్చితలాఙ్గూలస్సోఽభవద్ధృష్టమానసః ॥ ౩౫ ॥ ఆజగ్ముస్తేపిహరయో రామదర్శనకాంక్షిణః ।
అఙ్గదంపురతఃకృత్వా హనూమన్తంచవానరమ్ ॥ ౩౬ ॥ తేఙ్గదప్రముఖావీరాః ప్రహృష్టాశ్చముదాన్వితాః । ని
పేతుర్హరిరాజస్య సమీపే రాఘవస్యచ ॥ ౩౭ ॥ హనూమాంశ్చమహాబాహుః ప్రణమ్యశిరసాతతః । నియతామ
క్షతాందేవీం రాఘవాయన్యవేదయత్ ॥ ౩౮ ॥ నిశ్చితార్థస్తతస్తస్మింత్సుగ్రీవఃపవనాత్మజే । లక్ష్మణఃప్రీతిమా
న్ప్రీతం బహుమానాదవైక్షత ॥ ౩౯ ॥ ప్రీత్యాచరమమాణోథ రాఘవఃపరవీరహా । బహుమానేన మహతా
హనూమన్తమవైక్షత ॥ ౪౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే చతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౭౩ ॥ ౯౪౬౦ ॥ ******
శ్రీరామాయనః ॥ ఓమ్ ॥ తతఃప్రస్రవణంశైలం తేగత్వాచిత్రకాననమ్ । ప్రణమ్యశిరసా రామం ల
క్ష్మణంచమహాబలమ్ ॥ ౧ ॥ యువరాజంపురస్కృత్యసుగ్రీవమభివాద్యచ । ప్రవృత్తిమథసీతాయాః ప్రవక్తుము
పచక్రముః ॥ ౨ ॥ రావణాన్తఃపురేరోధం రాక్షసీభిశ్చతర్జనమ్ । రామేసమనురాగంచ యశ్చాయం సమయః
కృతః ॥ ౩ ॥ ఏతదాఖ్యాయతేసర్వే హరయోరామసన్నిధౌ । స్థితాఃప్రాంజలయస్సర్వేసమ్ప్రహృష్టతనూరుహాః ॥
వైదేహీమక్షతాంశ్రుత్వా రామస్తూత్తరమబ్రవీత్ । క్వసీతావర్తతేదేవీకథంచమయివర్తతే ॥ ౫ ॥ ఏతన్మేసర్వ
మాఖ్యాతవైదేహీంప్రతివానరాః । రామస్యగదితంశ్రుత్వా హరయోరామసన్నిధౌ ॥ ౬ ॥ చోదయంతిహనూ
మన్తంసీతావృత్తాన్తకోవిదమ్ । శ్రుత్వాతువచనంతేషాం హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౭ ॥ ప్రణమ్యశిరసాదేవ్యై
సీతాయైతాందిశంప్రతి । ఉవాచవాక్యంవాక్యజ్ఞస్సీతాయాదర్శనంయథా ॥ ౮ ॥ సముద్రంలఙ్ఘయిత్వాహం శ
తయోజనమాయతమ్ । అగచ్ఛంజానకీంసీతాం మార్గమాణోదిదృక్షయా ॥ ౯ ॥ తత్రలంకేతినగరీ రావణస్య దు
రాత్మనః । దక్షిణస్యసముద్రస్య తీరేవసతిదక్షిణే ॥ ౧౦ ॥ తత్రదృష్టామయాసీతా రావణాన్తఃపురేసతీ । సన్న్యస్య
త్వయిజీవంతీ రామారామమనోరథమ్ ॥ ౧౧ ॥ దృష్టామేరాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానాముహుర్ముహుః । రాక్షసీభిర్వి
రూపాభీరక్షితాప్రమదావనే ॥ ౧౨ ॥ దుఃఖమాపద్యతేదేవీతథాదుఃఖోచితాసతీ । రావణాన్తఃపురేరుద్ధారాక్షసీ
భిస్సురక్షితా ॥ ౧౩ ॥ ఏకవేణీధరాదీనా త్వయిచిన్తాపరాయణా । అధశ్శయ్యావివర్ణాంగీ పద్మినీవహిమాగమే ॥
రావణాద్వినివృత్తార్థామర్తవ్యకృతనిశ్చయా । దేవీకథంచిత్కాకుత్స్థత్వన్మనామార్గితామయా ॥ ౧౫ ॥ ఇక్ష్వా
కువంశవిఖ్యాతిం శనైఃకీర్తయతానఘ । సామయానరశార్దూలవిశ్వాసముపపాదితా ॥ ౧౬ ॥ తతస్సంభాషితా
దేవీ సర్వమర్థంచదర్శితా । రామసుగ్రీవసఖ్యంచ శ్రుత్వా ప్రీతిముపాగతా ॥ ౧౭ ॥ నియతస్సముదాచారో భ
క్తిశ్చాస్యాస్తథాత్వయి । ఏవంమయామహాభాగాదృష్టాజనకనందినీ ॥ ౧౮ ॥ ఉగ్రేణతపసాయుక్తాత్వద్భక్త్యాపురు
షర్షభ । అభిజ్ఞానంచమేదత్తం యథావృత్తంతవాన్తికే ॥ ౧౯ ॥ చిత్రకూటేమహాప్రాజ్ఞవాయసంప్రతి రాఘ
వ । విజ్ఞాప్యశ్చనరవ్యాఘ్రో రామోవాయుసుతత్వయా ॥ ౨౦ ॥ అఖిలేనేహయద్దృష్టమితిమామాహజానకీ । అయం
చాస్మైప్రదాతవ్యో యత్నాత్సుపరిరక్షితః ॥ ౨౧ ॥ బ్రువతావచనాన్యేవంసుగ్రీవస్యోపశృణ్వతః । ఏషచూడా
మణిశ్శ్రీమాన్మయాసుపరిరక్షితః ॥ ౨౨ ॥ మనశ్శిలాయాస్తిలకోగండపార్శ్వేనివేశితః । త్వయాప్రణష్టేతిలకేతంకి
లస్మర్తుమర్హసి ॥ ౨౩ ॥ ఏషనిర్యాతితశ్శ్రీమాన్మయాతేవారిసమ్భవః । ఏతద్దృష్ట్వాప్రమోదిష్యే వ్యసనేత్వా
మివానఘ ॥ ౨౪ ॥ జీవితంధారయిష్యామి మాసందశరథాత్మజ । ఊర్ధ్వంమాసాన్నజీవేయం రక్షసాంవశమాగ
తా ॥ ౨౫ ॥ ఇతిమామబ్రవీత్సీతాకృశాంగీధర్మచారిణీ । రావణాన్తఃపురేరుద్ధామృగీవోత్ఫుల్లలోచనా ॥ ౨౬ ॥ ఏతదే
వమయాఖ్యాతంసర్వం రాఘవయద్యథా । సర్వథాసాగరజలేసన్తారఃప్రవిధీయతామ్ ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ ॥ తౌజాతా
శ్వాసౌ రాజపుత్రౌ విదిత్వా తచ్చాభిజ్ఞానంరాఘవాయ ప్రదాయ । దేవ్యాచాఖ్యాతం సర్వమేవానుపూర్వ్యా

ద్వా చాసమ్పూర్ణంవాయుపుత్రశ్శశంస ॥౨౮॥ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండే పఞ్చషష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౬ ॥ ౭౫౨౦॥
శ్రీరామాయనమఃర ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తోహనుమతారామోదశరథాత్మజః । తం మణింహృదయే కృత్వా
ప్రరురోదసలక్ష్మణః ॥ ౧ ॥ తంతుదృష్ట్వామణిశ్రేష్ఠం రాఘవశ్శోకకర్శితః । నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యాం సుగ్రీవ
మిదమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ యథైవధేనుస్స్రవతి స్నేహాద్వత్సస్యవత్సలా । తథామమాపిహృదయం మణిరత్నస్య దర్శ
నాత్ ॥ ౩ ॥ మణిరత్నమిదందత్తం వైదేహ్యాశ్శ్వశురేణమే । వధూకాలేయథాబద్ధమధికంమూర్ధ్నిశోభతే॥ ౪॥
అయంహిజలసమ్భూతో మణిస్సజ్జనపూజితః । యజ్ఞేపరమతుష్టేన దత్తశ్శక్రేణధీమతా ॥ ౫ ॥ ఇమం దృష్ట్వా మ
ణిశ్రేష్ఠం యథాతాతస్యదర్శనమ్ । అద్యాస్మ్యవగతస్సౌమ్యవైదేహస్యతథావిభోః ॥ ౬ ॥ అయంహిశోభతే త
స్యాః ప్రియాయామూర్ధ్నిమేమణిః । అద్యాస్యదర్శనేనాహం ప్రాప్తాంతామివచిన్తయే ॥ ౭ ॥ కిమాహసీతావై
దేహీ బ్రూహిసౌమ్యపునఃపునః । పిపాసుమివతోయేన సించంతీవాక్యవారిణా ॥ ౮ ॥ ఇతస్తుకిందుఃఖతరం యది
మంవారిసమ్భవం । మణింపశ్యామిసౌమిత్రే వైదేహీమాగతంవినా ॥ ౯ ॥ చిరంజీవతివైదేహీ యది మాసం ధరి
ష్యతి । నజీవేయం క్షణమపి వినాతామసితేక్షణామ్ ॥ ౧౦ ॥ నయమాంతంపితం దేశం యత్రదృష్టామమప్రియా ।
నతిష్ఠేయంక్షణమపి ప్రవృత్తిముపలభ్యచ ॥ ౧౧ ॥ కథంసామమసుశ్రోణి భీరుభీరుస్సతీతదా । భయావహానాం
ఘోరాణాం మధ్యేతిష్ఠతిరక్షసామ్ ॥ ౧౨ ॥ శారదస్తిమిరోన్ముక్తో నూనంచంద్రఇవామ్బుదైః । ఆవృతం వదనం త
స్యా నవిరాజతిరాక్షసైః ॥ ౧౩ ॥ కిమాహసీతాహనుమం స్తత్త్వతఃకథయాద్యమే । ఏతేనఖలుజీవిష్యేభేషజేనాతు
రోయథా ॥ ౧౪ ॥ మధురామధురాలాపా కిమాహమమభామినీ । మద్విహీనావరారోహాహనుమన్కథయస్వ
మే ॥ ౧౫ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండే షట్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౯ ॥ ౫౫౮౦ ॥ ****************
శ్రీరామాయనమఃర ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తస్తుహనుమాన్రాఘవేణ మహాత్మనా । సీతాయాభాషితం సర్వం
న్యవేదయతరాఘవే ॥ ౧ ॥ఇదముక్తవతీదేవీ జానకీపురుషర్షభ । పూర్వవృత్తమభిజ్ఞానం చిత్రకూటేయథాతథం॥
సుఖసుప్తాత్వయాసార్ధం జానకీపూర్వముత్థితా । వాయసస్సహసోత్పత్య విదదారస్తనాన్తరే ॥ ౩ ॥ పర్యాయే
ణప్రసుప్తస్త్వం దేవ్యంకేభరతాగ్రజ । పునశ్చకిలపక్షీసదేవ్యాజనయతివ్యథామ్ ॥ ౪ ॥ తతఃపునరుపాగమ్య వి
దదారభృశంకిల । తతస్త్వంబోధితస్తస్యాశ్శోణితేన సముక్షితః ॥ ౫ ॥ వాయసేనచతేనైవం సతతం బాధ్యమాన
యా । బోధితఃకిలదేవ్యాత్వం సుఖసుప్తఃపరంతప ॥ ౬ ॥ తాంతుదృష్ట్వామహాబాహో దారితాంచస్తనాంత
రే । ఆశీవిషఇవక్రుద్ధోనిశ్వసన్నభ్యభాషథాః ॥ ౭ ॥ నఖాగ్రైఃకేనతేభీరుదారితంవైస్తనాంతరం । కఃక్రీడతి సరో
షేణ పంచవక్త్రేణభోగినా ॥ ౮ ॥ నిరీక్షమాణస్సహసా వాయసం సమవైక్షథాః । నఖైస్సరుధిరైస్తీక్ష్ణైస్తామే
వాభిముఖంస్థితం ॥ ౯ ॥ సుతఃకిలసశక్రస్యవాయసఃపతతాంవరః । ధరాన్తరచరశ్శీఘ్రం పవనస్యగతౌసమః ॥౧౦
తతస్తస్మిన్మహాబాహో కోపసంవర్తితేక్షణః । వాయసే త్వం కృథాఃక్రూరాం మతింమతిమతాంవర ॥ ౧౧ ॥ సద
ర్భంసంస్తరాద్గృహ్య బ్రహ్మాస్త్రేణహ్యయోజయః । సదీప్తఇవకాలాగ్నిర్జజ్వాలాభిముఖఃఖగం ॥౧౨॥ క్షిప్తవాం
స్త్వంప్రదీప్తంహి దర్భంతంవాయసంప్రతి । తతస్తువాయసందీప్తస్సదర్భోనుజగామహ ॥ ౧౩॥ సపిత్రాచ ప
రిత్యక్తస్సురైశ్చ సమహర్షిభిః । త్రీన్లోకాన్సమ్పరిక్రమ్య త్రాతారంనాధిగచ్ఛతి ॥ ౧౪ ॥ పునరేవాగతస్త్రస్తస్త్వ
త్సకాశమరిన్దమ । సతంనిపతితంభూమౌశరణ్యశ్శరణాగతం ॥ ౧౫ ॥ వధార్హమపికాకుత్స్థకృపయాపర్యపాలయః।
పరిద్యూనంవిషణ్ణంచత్వంతమాయాంతమథాబ్రవీః॥ ౧౬ ॥ మోఘమస్త్రంనశక్యంతుకర్తుమిత్యేవరాఘవ । భవాంస్త
స్యాక్షికాకస్యహినస్తిస్మసదక్షిణం ॥ ౧౭ ॥ రామత్వాంసనమస్కృత్యరాజ్ఞేదశరథాయచ। విసృష్టస్తుతదాకాకః

ప్రతిపేదే స్వమాలయం ॥ ౧౮ ॥ ఏవమస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠస్సత్త్వవాం ఛ్ఛీలవానపి । కిమర్థమస్త్రం రక్షస్సు న యోజయతి
రాఘవః ॥ ౧౯ ॥ న నాగా నాపి గంధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః । న చ సర్వే రణే శక్తా రామం ప్రతిసమాసితుం ॥ ౨౦ ॥
తస్య వీర్యవతః కశ్చిద్యద్యస్తి మయి సమ్భ్రమః । క్షిప్రం సునిశితైర్బాణైర్హన్యతాం యుధి రావణః ॥ ౨౧ ॥ భ్రాతురా
దేశమాజ్ఞాయ లక్ష్మణో వా పరన్తపః । స కిమర్థం నరవరో న మాం రక్షతి రాఘవః ॥ ౨౨ ॥ శక్తౌ తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ
వాయ్వగ్నిసమతేజసౌ । సురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మాముపేక్షతః ॥ ౨౩ ॥ మమైవ దుష్కృతం కించిన్మహ
దస్తి న సంశయః । సమర్థావపి తౌ యన్మాం నావేక్షేతే పరన్తపౌ ॥ ౨౪ ॥ వైదేహ్యా వచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రుభా
షితమ్ । పునరప్యహమార్యాం తామిదం వచనమబ్రువమ్ ॥ ౨౫ ॥ త్వచ్ఛోకవిముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శపే ।
రామే దుఃఖాభిభూతే తు లక్ష్మణః పరితప్యతే ॥ ౨౬ ॥ కథంచిద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుమ్ । అస్మిన్ముహూర్తే
దుఃఖానామన్తం ద్రక్ష్యసి భామిని ॥ ౨౭ ॥ తావుభౌ నరశార్దూలౌ రాజపుత్రావనిన్దితౌ । త్వద్దర్శనకృతోత్సాహౌ
లఙ్కాం భస్మీకరిష్యతః ॥ ౨౮ ॥ హత్వా చ సమరే క్రూరం రావణం సహబాన్ధవం । రాఘవస్త్వాం వరారోహే
స్వాం పురీం నయతే ధ్రువమ్ ॥ ౨౯ ॥ యత్తు రామో విజానీయాదభిజ్ఞానమనిన్దితే । ప్రీతిసంజననం తస్య ప్రదాతుం
త్వమిహార్హసి ॥ ౩౦ ॥ సాభివీక్ష్య దిశస్సర్వా వేణ్యుద్గ్రథనముత్తమమ్ । ముక్త్వా వస్త్రాద్దదౌ మహ్యం మణిమేతం మ
హాబల ॥ ౩౧ ॥ ప్రతిగృహ్య మణిం దివ్యం తవ హేతో రఘూద్వహ । శిరసా తాం ప్రణమ్యార్యామహమాగమనే త్వరే ॥
గమనే చ కృతోత్సాహమవేక్ష్య వరవర్ణినీ । వివర్ధమానం చ హి మాముువాచ జనకాత్మజా ॥ ౩౩ ॥ అశ్రుపూర్ణము
ఖీ దీనా బాష్పసందిగ్ధభాషిణీ । మమోత్పతనసంభ్రాన్తా శోకవేగసమాహతా ॥ ౩౪ ॥ హనూమన్ సింహసంకాశౌ తా
వుభౌ రామలక్ష్మణౌ । సుగ్రీవం చ సహామాత్యం సర్వాన్బ్రూయా హ్యనామయం ॥ ౩౫ ॥ యథా చ స మహాబాహు
ర్మాం తారయతి రాఘవః । అస్మాద్దుఃఖామ్బుసంరోధాత్త్వం సమాధాతుమర్హసి ॥ ౩౬ ॥ ఓం ॥ ఇమం చ తీవ్రం మమ శో
కవేగం రక్షోభిరేభిః పరిభర్త్సనం చ । బ్రూయాస్తు రామస్య గతస్సమీపం శివశ్చ తేఽధ్వాస్తు హరిప్రవీర ॥ ౩౭ ॥ ఏత
త్తవార్యా నృపరాజసింహ సీతా వచః ప్రాహ విషాదపూర్వం । ఏతచ్చ బుద్ధ్వా గదితం మయా త్వం శ్రద్ధత్స్వ సీతాం కు
శలాం సమగ్రాం ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే సప్తషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౭ ॥ ౩౬౪౦ ॥ *****

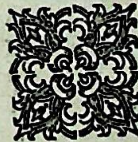
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథాహముత్తరం దేవ్యా పునరుక్తస్ససంభ్రమః । తవ స్నేహాన్నరవ్యాఘ్ర
సౌహార్దాదనుమాన్య వై ॥ ౧ ॥ ఏవం బహువిధం వాచ్యో రామో దాశరథిస్త్వయా । యథా మామాప్నుయాచ్ఛీఘ్రం
హత్వా రావణమాహవే ॥ ౨ ॥ యది వా మన్యసే వీర వసైకాహమరిన్దమ । కస్మింశ్చిత్సంవృతే దేశే విశ్రాన్తశ్శ్వో
గమిష్యసి ॥ ౩ ॥ మమ చాప్యల్పభాగ్యాయాస్సాన్నిధ్యాత్తవ వీర్యవన్ । అస్య శోకవిపాకస్య ముహూర్తం స్యాద్విమో
క్షణం ॥ ౪ ॥ గతే హి త్వయి విక్రాన్తే పునరాగమనాయ వై । ప్రాణానామపి సందేహో మమ స్యాన్నాత్ర సంశ
యః ॥ ౫ ॥ తవాదర్శనజశ్శోకో భూయో మాం పరితాపయేత్ । దుఃఖాద్దుఃఖపరాభూతాం దుర్గతాం దుఃఖభా
గినీం ॥ ౬ ॥ అయం చ వీర సందేహస్తిష్ఠతీవ మమాగ్రతః । సుమహాంస్త్వత్సహాయేషు హర్యృక్షేషు హరీశ్వర ॥ ౭ ॥
కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యన్తి మహోదధిం । తాని హర్యృక్షసైన్యాని తౌ వా నరవరాత్మజౌ ॥ ౮ ॥ త్రయాణామే
వ భూతానాం సాగరస్యాస్య లంఘనే । శక్తిస్స్యాద్వైనతేయస్య తవ వా మారుతస్య వా ॥ ౯ ॥ తదస్మిన్కార్యని
ర్యోగే వీరైవం దురతిక్రమే । కిం పశ్యసి సమాధానం బ్రూహి కార్యవిదాం వర ॥ ౧౦ ॥ కామమస్య త్వమేవైకః కార్య
స్య పరిసాధనే । పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్యస్తే ఫలోదయః ॥ ౧౧ ॥ బలైస్సమగ్రైర్యది మాం హత్వా రావణమా
హవే । విజయీ స్వాం పురీం రామో నయేత్తత్స్యాద్యశస్కరం ॥ ౧౨ ॥ యథాహం తస్య వీరస్య వనాదుపధినా హృతా ।

రక్షసా తద్భయాదేవ తథా నార్హతి రాఘవః ॥ ౧౩ ॥ బలైస్తు సఙ్కులాం కృత్వా లఙ్కాం పరబలార్దనః । మాం నయే
ద్యది కాకుత్స్థస్తత్తస్య సదృశం భవేత్ ॥ ౧౪ ॥ తద్యథా తస్య విక్రాన్తమనురూపం మహాత్మనః । భవత్యాహవశూ
రస్య తథా త్వముపపాదయ ॥ ౧౫ ॥ తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతుసంహితం । నిశమ్యాహం తతశ్శేషం
వాక్యముత్తరమబ్రువం ॥ ౧౬ ॥ దేవి హర్యృక్షసైన్యానామీశ్వరః ప్లవతాం వరః । సుగ్రీవస్సత్త్వసమ్పన్నస్తవార్థే కృ
తనిశ్చయః ॥ ౧౭ ॥ తస్య విక్రమసంపన్నాస్సత్త్వవన్తో మహాబలాః । మనస్సంకల్పసమ్పాతా నిదేశే హరయస్స్థితాః ॥ ౧౮ ॥
ఏషాం నోపరి నాధస్తాన్న తిర్యక్సజ్జతే గతిః । న చ కర్మసు సీదంతి మహత్స్వమితతేజసః ॥ ౧౯ ॥ అసకృత్తైర్మహా
భాగైర్వానరైర్బలదర్పితైః । ప్రదక్షిణీకృతా భూమిర్వాయుమార్గానుసారిభిః ॥ ౨౦ ॥ మద్విశిష్టాశ్చ తుల్యాశ్చ సం
తి తత్ర వనౌకసః । మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చిన్నాస్తి సుగ్రీవసన్నిధౌ ॥ ౨౧ ॥ అహం తావదిహ ప్రాప్తః కిం పునస్తే మ
హాబలాః । న హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యన్తే ప్రేష్యన్తే హీతరే జనాః ॥ ౨౨ ॥ తదలం పరితాపేన దేవి మన్యుర్వ్యపై
తు తే । ఏకోత్పాతేన వై లఙ్కామేష్యన్తి హరియూథపాః ॥ ౨౩ ॥ మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చన్ద్రసూర్యావివో
దితౌ । త్వత్సకాశం మహాభాగే నృసింహావాగమిష్యతః ॥ ౨౪ ॥ అరిఘ్నం సింహసంకాశం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘ
వమ్ । లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణిం లంకాద్వారముపస్థితమ్ ॥ ౨౫ ॥ నఖదంష్ట్రాయుధాన్వీరాన్ సింహశార్దూలవిక్ర
మాన్ । వానరాన్వారణేన్ద్రాభాన్ క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి సంగతాన్ ॥ ౨౬ ॥ శైలామ్బుదనికాశానాం లంకామలయసా
నుషు । నర్దతాం కపిముఖ్యానామచిరాచ్ఛ్రోష్యసి స్వనమ్ ॥ ౨౭ ॥ నివృత్తవనవాసం చ త్వయా సార్ధమరింద
మమ్ । అభిషిక్తమయోధ్యాయాం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ ॥ ఓమ్ ॥ తతో మయా వాగ్భిరదీనభాషిణా శివాభి
రిష్టాభిరభిప్రసాదితా । జగామ శాంతిం మమ మైథిలాత్మజా తవాపి శోకేన తథాభిపీడితా ॥ ౨౯ ॥ ఓం తత్సత్ ॥
ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయే చతుర్వింశత్సహస్రికాయాం సంహితాయాం శ్రీమత్సు
న్దరకాణ్డే రామప్రత్యయార్థం హనుమతా జానక్యా అశేషవృత్తాంతకథనం నామాష్టషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౮ ॥ ౧౭౦౦

సమాప్తోయం సున్దరకాండః

ధ్యానమ్ ॥ చన్ద్రబిమ్బసమాకారం వాఞ్ఛితార్థప్రదాయకమ్ ।
హనూమత్సహితం ధ్యాయేత్సున్దరే కాండఉత్తమే ॥

శ్రీమత్సున్దరకాండశ్రవణపఠనయోఃఫలం బ్రహ్మాండపురాణే సప్తచత్వారింశదుత్తరశతతమాధ్యాయే
కాండస్య సున్దరాఖ్యస్య శ్రవణాత్పఠనాదపి । మాం ప్రాప్నుయాజ్జగద్ధితుం నాత్ర సందేహ ఇష్యతే ॥

సర్వం శ్రీరామార్పణమస్తు

శ్రీ

శ్రీరస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీమద్రామాయణే యుద్ధకాండ ప్రారమ్భః

జయతిరఘువంశతిలకః కౌసల్యాహృదయనన్దనో రామః । దశవదననిధనకారీ దాశరథిః పుండరీకాక్షః ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం యథావదభిభాషితమ్ । రామః ప్రీతిసమాయు
క్తో వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ కృతంహనుమతా కార్యం సుమహద్భువిదుర్లభం । మనసాపి యదన్యేన నశ
క్యం ధరణీతలె ॥ ౨ ॥ నహితంపరిపశ్యామి యస్తరేత మహార్ణవమ్ । అన్యత్ర గరుడాద్వాయోరన్యత్రచ హనూ
మతః ॥ ౩ ॥ దేవదానవయక్షాణాం గంధర్వోరగరక్షసామ్ । అప్రధృష్యాం పురీంలంకాం రావణేనసురక్షితామ్ ॥
ప్రవిష్టస్సత్వమాశ్రిత్య జీవన్కోనామనిష్క్రమేత్ । కోవిశేత్సుదురాధర్షాం రాక్షసైశ్చసురక్షితామ్ ॥ ౫ ॥
యోవీర్యబలసమ్పన్నో నసమస్స్యాద్ధనూమతః । భృత్యకార్యంహనుమతా సుగ్రీవస్య కృతంమహత్ ॥ ౬ ॥ ఏవం
విధాయ స్వబలం సదృశం విక్రమస్యచ । యోహిభృత్యోనియుక్తస్సన్భర్త్రాకర్మణిదుష్కరే ॥ ౭ ॥ కుర్యాత్త
దనురాగేణ తమాహుఃపురుషోత్తమం । నియుక్తోయఃపరంకార్యం నకుర్యాన్నృపతేఃప్రియం ॥ ౮ ॥ భృత్యోయు
క్తస్సమర్థశ్చ తమాహుర్మధ్యమంనరం । నియుక్తోనృపతేఃకార్యంనకుర్యాద్యస్సమాహితః ॥ ౯ ॥ భృత్యోయుక్త
స్సమర్థశ్చ తమాహుఃపురుషాధమమ్ । తన్నియోగేనియుక్తేన కృతంకృత్యం హనూమతా ॥ ౧౦ ॥ నచాత్మాలఘు
తాంనీతస్సుగ్రీవశ్చాపితోషితః । అహంచరఘువంశశ్చ లక్ష్మణశ్చమహాబలః ॥ ౧౧ ॥ వైదేహ్యాదర్శనేనాద్య ధ
ర్మతఃపరిరక్షితాః । ఇదంతు మమదీనస్య మనోభూయఃప్రకర్షతి ॥ ౧౨ ॥ యదిహాస్యప్రియాఖ్యాతుర్నకుర్మి
సదృశంప్రియం । ఏషసర్వస్వభూతస్తు పరిష్వంగోహనూమతః ॥ ౧౩ ॥ మయాకాలమిమం ప్రాప్య దత్తస్తస్య
మహాత్మనః । ఇత్యుక్త్వాప్రీతిహృష్టాంగో రామస్తంపరిషస్వజే ॥ ౧౪ ॥ హనూమంతం మహాత్మానం కృతకార్య
ముపాగతం । ధ్యాత్వాపునరువాచేదం వచనంరఘునన్దనః ॥ ౧౫ ॥ హరీణామీశ్వరస్యైవ సుగ్రీవస్యోపశృణ్వతః ।
సర్వథాసుకృతంతావత్సీతాయాఃపరిమార్గణమ్ ॥ ౧౬ ॥ సాగరంతు సమాసాద్య పునర్నష్టంమనోమమ । కథంనా
మసముద్రస్య దుష్పారస్యమహామ్భసః ॥ ౧౭ ॥ హరయోదక్షిణంపారం గమిష్యంతిసమాహితాః । యద్యప్యేషతు
వృత్తాన్తో వైదేహ్యాగదితోమమ ॥ ౧౮ ॥ సముద్రపారగమనే హరీణాంకిమివోత్తరమ్ । ఇత్యుక్త్వాశోకసంభ్రాంతో
రామశ్శత్రునిబర్హణః ॥ ౧౯ ॥ హనూమంతం మహాబాహుస్తతోధ్యానముపాగమత్ ॥ * ॥ ఇత్యార్షే శ్రీమ
ద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీవాల్మీకీయే శ్రీమద్యుద్ధకాండే ప్రథమస్సర్గః ॥ ౬౩౫ ॥ ౧౨౭౦౦ ॥ *********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తంతుశోకపరిద్యూనం రామందశరథాత్మజం । ఉవాచ వచనం శ్రీమాంత్సు
గ్రీవశ్శోకనాశనం ॥ ౧ ॥ కింత్వంసంతప్యసేవీర యథాన్యఃప్రాకృతస్తథా । మైవంభూస్త్యజసంతాపంకృతఘ్న ఇవ
సౌహృదమ్ ॥ ౨ ॥ సన్తాపస్యచతేస్థానం నహిపశ్యామిరాఘవ । ప్రవృత్తావుపలబ్ధాయాం జ్ఞాతేచనిలయేరిపోః ॥ ౩
మతిమాంచ్ఛాస్త్రవిత్ప్రాజ్ఞః పండితశ్చాసిరాఘవ । త్యజేమాంపాపికాంబుద్ధిం కృతాత్మేవార్థదూషణీం ॥ ౪ ॥ స
ముద్రంలంఘయిత్వాతు మహానక్రసమాకులమ్ । లంకామారోహయిష్యామోహనిష్యామశ్చతేరిపుమ్ ॥ ౫ ॥ నిరు

త్సాహస్య దీనస్య శోకపర్యాకులాత్మనః । సర్వార్థా వ్యవసీదంతి వ్యసనం చాధిగచ్ఛతి ॥ ౬ ॥ ఇమే శూరాస్సమ
ర్థాశ్చ సర్వే నో హరియూథపాః । త్వత్ప్రియార్థం కృతోత్సాహాః ప్రవేష్టుమపి పావకమ్ ॥ ౭ ॥ ఏషాం హర్షే
ణ జానామి తర్కశ్చాస్మిన్ దృఢో మమ । విక్రమేణ సమానేష్యే సీతాం హత్వా యథా రిపుమ్ ॥ ౮ ॥ రావణం పాపక
ర్మాణం తథా త్వం కర్తుమర్హసి । సేతురత్ర యథా బద్ధ్యేద్యథా పశ్యేమ తాం పురీమ్ ॥ ౯ ॥ తస్య రాక్షసరాజస్య త
థా త్వం కురు రాఘవ । దృష్ట్వా తాం తు పురీం లంకాం త్రికూటశిఖరే స్థితామ్ ॥ ౧౦ ॥ హతం చ రావణం యుద్ధే దర్శనా
దుపధారయ । అబద్ధ్వా సాగరే సేతుం ఘోరే తు వరుణాలయే ॥ ౧౧ ॥ లంకా నాసాదితుం శక్యా సేంద్రైరపి సురాసు
రైః । సేతుర్బద్ధస్సముద్రే చ యావల్లంకాసమీపతః ॥ ౧౨ ॥ సర్వం తీర్ణం చ వై సైన్యం జితమిత్యుపధార్యతామ్ ।
ఇమే హి సమరే శూరా హరయః కామరూపిణః ॥ ౧౩ ॥ శక్తా లంకాం సమానేతుం సముత్పాట్య సరాక్షసామ్ । త
దలం విక్లబా బుద్ధీ రాజన్ సర్వార్థనాశినీ ॥ ౧౪ ॥ పురుషస్య హి లోకేస్మిన్ శోకశ్శౌర్యాపకర్షణః । యత్తు కార్యం
మనుష్యేణ శౌండీర్యమవలంబతా ॥ ౧౫ ॥ అస్మిన్ కాలే మహాప్రాజ్ఞ సత్త్వమాతిష్ఠ తేజసా । శూరాణాం హి మను
ష్యాణాం త్వద్విధానాం మహాత్మనామ్ ॥ ౧౬ ॥ వినష్టే వా ప్రణష్టే వా శోకస్సర్వార్థనాశనః । త్వం తు బుద్ధిమ
తాం శ్రేష్ఠస్సర్వశాస్త్రార్థకోవిదః ॥ ౧౭ ॥ మద్విధైస్సచివైస్సార్ధమరిం జేతుమిహార్హసి । నహి పశ్యామ్యహం కంచి
త్త్రిషు లోకేషు రాఘవ ॥ ౧౮ ॥ గృహీతధనుషో యస్తే తిష్ఠేదభిముఖో రణే । వానరేషు సమాసక్తం న తే కార్యం విప
త్స్యతే ॥ ౨౦ ॥ అచిరాద్ద్రక్ష్యసే సీతాం తీర్త్వా సాగరమక్షయమ్ । తదలం శోకమాలంబ్య క్రోధమాలంబ భూప
తే ॥ ౨౧ ॥ నిశ్చేష్టాః క్షత్రియా మందాస్సర్వే చండస్య బిభ్యతి । లంఘనార్థం చ ఘోరస్య సముద్రస్య నదీప
తేః ॥ ౨౨ ॥ సహాస్మాభిరిహోపేతస్సూక్ష్మబుద్ధిర్విచారయ । లంఘితే తస్య తైస్సైన్యం జితమిత్యుపధారయ ॥ ౨౨ ॥
ఇమే హి హరయశ్శూరాస్సమరే కామరూపిణః । తానరీన్ విధమిష్యంతి శిలాపాదపవృష్టిభిః ॥ ౨౩ ॥ కథంచిత్సంత
రిష్యామస్తే వయం వరుణాలయమ్ । హతమిత్యేవ తం మన్యే యుద్ధే నమితినందన ॥ ౨౪ ॥ కిముక్త్వా బహుధా చాపి సర్వ
థా విజయీ భవాన్ । నిమిత్తాని చ పశ్యామి మనో మే సంప్రహృష్యతి ॥ ౨౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వితీయ
స్సర్గః ॥ ౫౩౮ ॥ ౧౦౭౬ ॥ ***

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సుగ్రీవస్య వచశ్శ్రుత్వా హేతుమత్పరమార్థవిత్ । ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థో
హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తపసా సేతుబంధేన సాగరోచ్ఛోషణేన వా । సర్వథా సుసమర్థోస్మి సాగరస్యాస్య
లంఘనే ॥ ౨ ॥ కతి దుర్గాణి దుర్గాయా లంకాయా బ్రూహి తాని మే ॥ జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తత్సర్వం దర్శనాదివ వాన
ర ॥ ౩ ॥ బలస్య పరిమాణం చ ద్వారదుర్గక్రియామపి । గుప్తికర్మ చ లంకాయా రక్షసాం సదనాని చ ॥ ౪ ॥ య
థాసుఖం యథావచ్చ లంకాయామసి దృష్టవాన్ । సర్వమాచక్ష్వ తత్త్వేన సర్వథా కుశలో హ్యసి ॥ ౫ ॥ శ్రుత్వా
రామస్య వచనం హనూమాన్ మారుతాత్మజః । వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠో రామం పునరథాబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ శ్రూయ
తాం సర్వమాఖ్యాస్యే దుర్గకర్మవిధానతః । గుప్తా పురీ యథా లంకా రక్షితా చ యథా బలైః ॥ ౭ ॥ రాక్షసాశ్చ య
థా స్నిగ్ధా రావణస్య చ తేజసా । పరాం సమృద్ధిం లంకాయాస్సాగరస్య చ భీమతామ్ ॥ ౮ ॥ విభాగం చ బలౌఘస్య ని
ర్దేశం వాహనస్య చ । ఏవముక్త్వా హరిశ్రేష్ఠః కథయామాస తత్త్వతః ॥ ౯ ॥ హృష్టప్రముదితా లంకా మత్తద్విపస
మాకులా । మహతీ రథసంపూర్ణా రక్షోగణసమాకులా ॥ ౧౦ ॥ వాజిభిశ్చ సుసంపూర్ణా సా పురీ దుర్గమా పరైః ।
దృఢబద్ధకవాటాని మహాపరిఘవంతి చ ॥ ౧౨ ॥ ద్వారాణి విపులాన్యస్యాశ్చత్వారి సుమహాంతి చ । తత్రేషూపల
యంత్రాణి బలవంతి మహాంతి చ ॥ ౧౨ ॥ ఆగతం పరసైన్యం తు తత్ర తైః ప్రతిహన్యతే । ద్వారేషు సంస్కృతా భీమాః

కాలాయసమయాశ్శితాః ॥ ౧౩ ॥ శతశోరచితావీరైశ్శతఘ్న్యోరక్షసాంగణైః । సౌవర్ణశ్చ మహాంస్తస్యాః ప్రా
కారో దుష్ప్రధర్షణః ॥ ౧౪ ॥ మణివిద్రుమవైడూర్యముక్తావిరచితాన్తరః । సర్వతశ్చ మహాభీమాశ్శీతతోయవహా
శ్శుభాః ॥ ౧౫ ॥ అగాధా గ్రాహవత్యశ్చ పరిఘామీనసేవితాః । ద్వారేషు తాసాం చత్వారస్సంక్రమాః పరమా
యతాః ॥ ౧౬ ॥ యన్త్రైరుపేతా బహుభిర్మహద్భిర్గృహపఙ్క్తిభిః । త్రాయంతే సంక్రమాస్తత్ర పరసైన్యా
గమే సతి ॥ ౧౭ ॥ యన్త్రైస్తైరవకీర్యన్తే పరిఘాసు సమన్తతః । ఏకస్త్వకమ్ప్యో బలవాంత్సంక్రమస్సుమహాదృఢః ॥
కాఞ్చనైర్బహుభిస్తమ్భైర్వేదికాభిశ్చ శోభితః । స్వయం ప్రకృతిమాపన్నో యుయుత్సూ రామ రావణః ॥ ౧౯ ॥ ఉత్థి
తశ్చాప్రమత్తశ్చ బలానామనుదర్శనే । లంకా పునర్నిరాలమ్బా దేవదుర్గా భయావహా ॥ ౨౦ ॥ నాదేయం పా
ర్వతం వాన్యం కృత్రిమం చ చతుర్విధం । స్థితా పారే సముద్రస్య దూరపారస్య రాఘవ ॥ ౨౧ ॥ నౌపథోఽపి చ నా
స్త్యత్ర నిరాదేశశ్చ సర్వశః । శైలాగ్రే రచితా దుర్గా సా పూర్దేవపురోపమా ॥ ౨౨ ॥ వాజివారణసంపూ
ర్ణా లఙ్కా పరమదుర్జయా । పరిఘాశ్చ శతఘ్న్యశ్చ యన్త్రాణి వివిధాని చ ॥ ౨౩ ॥ శోభయంతి పు
రీం లఙ్కాం రావణస్య మహాత్మనః । అయుతం రక్షసామత్ర పూర్వద్వారం సమాశ్రితమ్ ॥ ౨౪ ॥ శూలహస్తా
దురాధర్షాస్సర్వే ఖడ్గాగ్రయోధినః । నియుతం రక్షసామత్ర దక్షిణం ద్వారమాశ్రితం ॥ ౨౫ ॥ చతురంగేణ
సైన్యేన యోధాస్తత్రాప్యనుత్తమాః । ప్రయుతం రక్షసామత్ర పశ్చిమద్వారమాశ్రితం ॥ ౨౬ ॥ చర్మఖడ్గధరాస్స
ర్వే తథా సర్వాస్త్రకోవిదాః । న్యర్బుదం రక్షసామత్రాప్యుత్తరద్వారమాశ్రితం ॥ ౨౭ ॥ రథినశ్చాశ్వవా
హాశ్చ కులపుత్రాస్సుపూజితాః । శతశోఽథసహస్రాణి మధ్యమం స్కన్ధమాశ్రితాః ॥ ౨౮ ॥ యాతుధానా దురా
ధర్షాస్సాగ్రకోటిశ్చ రక్షసాం । తే మయా సంక్రమా భగ్నాః పరిఘాశ్చావపూరితాః ॥ ౨౯ ॥ దగ్ధా చ నగరీ ల
ఙ్కా ప్రాకారాశ్చావసాదితాః । బలైకదేశః క్షపితో రాక్షసానాం మహాత్మనాం ॥ ౩౦ ॥ యేన కేన చ మార్గేణ త
రామ వరుణాలయం । హతేతి నగరీం లంకాం వానరైరవధార్యతాం ॥ ౩౧ ॥ అంగదో ద్వివిదో మైందో జాంబవాన్ప
నసో నలః । నీలస్సేనాపతిశ్చైవ బలశేషేణ కిం తవ ॥ ౩౨ ॥ ప్లవమానా హి గత్వా తాం రావణస్య మహాపురీం ।
సపర్వతవనాం భిత్త్వా సఖాతాం సప్రతోరణాం ॥ ౩౩ ॥ సప్రాకారాం సభవనా మానయిష్యంతి రాఘవ । ఏవమా
జ్ఞాపయ క్షిప్రం బలానాం సర్వసంగ్రహం ॥ ౩౪ ॥ ముహూర్తేన తు యుక్తేన ప్రస్థానమభిరోచయ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీ
మద్యుద్ధకాండే తృతీయస్సర్గః ॥ ౪౮౧ ॥ ౮౮-౨౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం యథావదనుపూర్వశః । తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా
రామస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౧ ॥ యాం నివేదయసే లఙ్కాం పురీం భీమస్య రక్షసః । క్షిప్రమేనాం మథిష్యామి సత్య
మేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౨ ॥ అస్మిన్ముహూర్తే సుగ్రీవ ప్రయాణమభిరోచయే । యుక్తో ముహూర్తో విజయః ప్రాప్తో మ
ధ్యం దివాకరః ॥ ౩ ॥ అస్మిన్ముహూర్తే విజయే ప్రాప్తే మధ్యం దివాకరే । సీతాం హృత్వా తు మే జాతు క్వాసౌ యాస్యతి యా
స్యతః ॥ ౪ ॥ సీతా శ్రుత్వాభియానం మే ఆశామేష్యతి జీవితే । జీవితాంతేఽమృతం స్పృష్ట్వా పీత్వా విషమివాతురః ॥ ౫ ॥ ఉత్త
రాఫల్గునీ హ్యద్య శ్వస్తు హస్తేన యోక్ష్యతే । అభిప్రయామ సుగ్రీవ సర్వానీకసమావృతాః ॥ ౬ ॥ (ముహూర్తేన త్వ
మే తేన ప్రస్థానమభిరోచయ) । నిమిత్తాని చ ధన్యాని యాని ప్రాదుర్భవంతి చ ॥ ౭ ॥ నిహత్య రావణం సీతా మానయి
ష్యామి జానకీం । ఉపరిష్టాద్ధి నయనం స్ఫురమాణమిదం మమ ॥ ౮ ॥ విజయం సమనుప్రాప్తం శంసతీవ మనోర
థం । తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన చ పూజితః ॥ ౯ ॥ ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా పునరప్యర్థకోవిదః । అగ్రే యాతు
బలస్యాస్య నీలో మార్గమవేక్షితుం ॥ ౧౦ ॥ వృతశ్శతసహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినాం । ఫలమూలవతా నీల శీత

కాననవారిణా ॥ ౧౧ ॥ పథా మధుమతా చాశు సేనాం సేనాపతే నయ । దూషయేయుర్దురాత్మానః పథిమూలఫలో
దకం ॥ ౧౨ ॥ రాక్షసాః పరిరక్షేథాస్తేభ్యస్త్వం నిత్యముద్యతః । నిమ్నేషు వనదుర్గేషు వనేషు చ వనౌకసః ॥ ౧౩
అభిప్లుత్యాభిపశ్యేయుః పరేషాం నిహితం బలం । యచ్చ ఫల్గు బలం కించిత్తదత్రైవోపయుజ్యతాం ॥ ౧౪ ॥ ఏతద్ధి కృ
త్యం ఘోరం నో విక్రమేణ ప్రయుజ్యతాం । సాగరౌఘనిభం భీమమగ్రానీకం మహాబలాః ॥ ౧౫ ॥ కపిసింహాః ప్రక
ర్షంతు శతశోఽథ సహస్రశః । గజశ్చ గిరిసంకాశో గవయశ్చ మహాబలః ॥ ౧౬ ॥ గవాక్షశ్చాగ్రతో యాంతు గ
వాం దృప్తా ఇవర్షభాః । యాతు వానరవాహిన్యా వానరః ప్లవతాం వరః ॥ ౧౭ ॥ పాలయన్దక్షిణం పార్శ్వమృష
భో వానరర్షభః । గంధహస్తీవ దుర్ధర్షస్తరస్వీ గంధమాదనః ॥ ౧౮ ॥ యాతు వానరవాహిన్యాస్సవ్యం పార్శ్వ
మధిష్ఠితః । యాస్యామి బలమధ్యేఽహం బలౌఘమభిహర్షయన్ ॥ ౧౯ ॥ అధిరుహ్య హనూమంతమైరావతమివే
శ్వరః । అంగదేనైష సంయాతు లక్ష్మణశ్చాంతకోపమః ॥ ౨౦ ॥ సార్వభౌమేన భూతేశో ద్రవిణాధిపతిర్యథా । జాంబ
వాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః ॥ ౨౧ ॥ ఋక్షరాజో మహాసత్వః కుక్షిం రక్షంతు తే త్రయః । రాఘవస్యవ
చశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః ॥ ౨౨ ॥ వ్యాదిదేశ మహావీర్యాన్వానరాన్వానరర్షభః । తే వానరగణాస్స
ర్వే సముత్పత్య యుయుత్సవః ॥ ౨౩ ॥ గుహాభ్యశ్శిఖరేభ్యశ్చ ఆశు పుప్లువిరే తదా । తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన
చ పూజితః ॥ ౨౪ ॥ జగామ రామో ధర్మాత్మా ససైన్యో దక్షిణాం దిశం । శతైశ్శతసహస్రైశ్చ కోటిభిరయుతైరపి ॥
వారణాభైశ్చ హరిభిర్యయౌ పరివృతస్తదా । తం యాంతమనుయాతి స్మ మహతీ హరివాహినీ ॥ ౨౬ ॥ దృష్టాః ప్రము
దితాస్సర్వే సుగ్రీవేణాభిపాలితాః । ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః ॥ ౨౭ ॥ క్ష్వేళంతో నినదంత
స్తే జగ్ముర్వై దక్షిణాం దిశం । భక్షయంతస్సుగంధీని మధూని చ ఫలాని చ ॥ ౨౮ ॥ ఉద్వహంతో మహావృక్షాన్మంజరీ
పుంజధారిణః । అన్యోన్యం సహసా దృప్తా నిర్వహంతి క్షిపంతి చ ॥ ౨౯ ॥ పతతశ్చాక్షిపంత్యన్యే పాతయంత్యపరే
పరాన్ । రావణో నో నిహంతవ్యస్సర్వే చ రజనీచరాః ॥ ౩౦ ॥ ఇతి గర్జంతి హరయో రాఘవస్య సమీపతః । పుర
స్తాదృషభో వీరో నీలః కుముద ఏవ చ ॥ ౩౧ ॥ పంథానం శోధయంతి స్మ వానరైర్బహుభిస్సహ । మధ్యే తు రాజా సుగ్రీ
వో రామో లక్ష్మణ ఏవ చ ॥ ౩౨ ॥ బహుభిర్బలిభిర్భీమైర్వృతాశ్శత్రునిబర్హణాః । హరిశ్శతబలిర్వీరః కోటిభిర్దశభి
ర్వృతః ॥ ౩౩ ॥ సర్వామేకో హ్యవష్టభ్య రరక్ష హరివాహినీం । కోటీశతపరీవారః కేసరీ పనసో గజః ॥ ౩౪ ॥ అర్క
శ్చాతిబలః పార్శ్వమేకం తస్యాభిరక్షతి । సుషేణో జాంబవాంశ్చైవ ఋక్షైశ్చ బహుభిర్వృతౌ ॥ ౩౫ ॥ సు
గ్రీవం పురతః కృత్వా జఘనం సంరరక్షతుః । తేషాం సేనాపతిర్వీరో నీలో వానరపుంగవః ॥ ౩౬ ॥ సంపతన్పత
తాం శ్రేష్ఠస్తద్బలం పర్యపాలయత్ । దరీముఖః ప్రజంఘశ్చ రంభోఽథ రభసః కపిః ॥ ౩౭ ॥ సర్వతశ్చ యయుర్వీరా
స్త్వరయంతః ప్లవంగమాన్ । ఏవం తే హరిశార్దూలా గచ్ఛంతో బలదర్పితాః ॥ ౩౮ ॥ అపశ్యంస్తే గిరిశ్రేష్ఠం సహ్యం
ద్రుమలతాయుతం । సరాంసి చ సుఫుల్లాని తటాకాని వనాని చ ॥ ౩౯ ॥ రామస్య శాసనం జ్ఞాత్వా భీమకోపస్య భీ
తవత్ ॥ వర్జయన్నగరాభ్యాశాంస్తథా జనపదానపి ॥ ౪౦ ॥ సాగరౌఘనిభం భీమం తద్వానరబలం మహత్ । ఉ
త్ససర్ప మహాఘోషం భీమఘోష ఇవార్ణవః ॥ ౪౧ ॥ తస్య దాశరథేః పార్శ్వే శూరాస్తే కపికుంజరాః । తూర్ణ
మాపుప్లువుస్సర్వే సదశ్వా ఇవ చోదితాః ॥ ౪౨ ॥ కపిభ్యాముహ్యమానౌ తౌ శుశుభాతే నరోత్తమౌ । మహద్భ్యా
మివ సంస్పృష్టౌ గ్రహాభ్యాం చంద్రభాస్కరౌ ॥ ౪౩ ॥ తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన చ పూజితః । జగామ రామో ధ
ర్మాత్మా ససైన్యో దక్షిణాం దిశం ॥ ౪౪ ॥ తమంగదగతో రామం లక్ష్మణశ్శుభయా గిరా । ఉవాచ పరిపూర్ణార్థః
స్మృతిమాన్ప్రతిభానవాన్ ॥ ౪౫ ॥ హృతామవాప్య వైదేహీం క్షిప్రం హత్వా చ రావణమ్ । సమృద్ధార్థః

స్సమృద్ధార్థానయోధ్యాం ప్రతియాస్యసి ॥ ౪౬ ॥ మహాంతి చ నిమిత్తాని దివి భూమౌ చ రాఘవ । శుభాని తవ
పశ్యామి సర్వాణ్యేవార్థసిద్ధయే ॥ ౪౭ ॥ అను[illegible]తి శుభో వాయుస్సేనాం మృదుహితస్సుఖః । పూర్ణవల్గుస్వరా
శ్చేమే ప్రవదంతి మృగద్విజాః ॥ ౪౮ ॥ ప్రసన్నాశ్చ దిశస్సర్వా విమలశ్చ దివాకరః । ఉశనా చ ప్రసన్నార్చిరను
త్వాం భార్గవో గతః ॥ ౪౯ ॥ బ్రహ్మరాశిర్విశుద్ధశ్చ శుద్ధాశ్చ పరమర్షయః । అర్చిష్మంతః ప్రకాశంతే ధ్రువం
సర్వే ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౫౦ ॥ త్రిశంకుర్విమలో భాతి రాజర్షిస్సపురోహితః । పితామహవరోఽస్మాకమిక్ష్వాకూ
ణాం మహాత్మనాం ॥ ౫౧ ॥ విమలే చ ప్రకాశేతే విశాఖే నిరుపప్లవే । నక్షత్రం పరమస్మాకమిక్ష్వాకూణాం మహాత్మ
నాం ॥ ౫౨ ॥ నైరృతం నైరృతానాం చ నక్షత్రమభిపీడ్యతే । మూలో మూలవతా స్పృష్టో ధూప్యతే ధూమకేతు
నా ॥ ౫౩ ॥ సర్వం చైతద్వినాశాయ రాక్షసానాముపస్థితం । కాలే కాలగృహీతానాం నక్షత్రం గ్రహపీడితం ॥ ౫౪ ॥
ప్రసన్నాస్సురసాశ్చాపో వనాని ఫలవంతి చ । ప్రవాంత్యభ్యధికం గంధా యథర్తుకుసుమా ద్రుమాః ॥ ౫౫ ॥ వ్యూ
ఢానికపిసైన్యాని ప్రకాశంతేఽధికం ప్రభో । దేవానామివ సైన్యాని సంగ్రామే తారకామయే ॥ ౫౬ ॥ ఏవమార్య
సమీక్ష్యైతాన్ ప్రీతో భవితుమర్హసి । ఇతి భ్రాతరమాశ్వాస్య హృష్టస్సౌమిత్రిరబ్రవీత్ ॥ ౫౭ ॥ అథావృత్య మ
హీం కృత్స్నాం జగామ మహతీ చమూః । ఋక్షవానరశార్దూలైర్నఖదంష్ట్రాయుధైర్వృతా ॥ ౫౮ ॥ కరాగ్రైశ్చరణా
గ్రైశ్చ వానరైరుద్ధితం రజః । భీమమంతర్దధే లోకం నివార్య సవితుః ప్రభాం ॥ ౫౯ ॥ సపర్వతవనాకాశాం దక్షిణాం
హరివాహినీ । ఛాదయంతీ యయౌ భీమా ద్యామివాంబుదసంతతిః ॥ ౬౦ ॥ ఉత్తరంత్యాం చ సేనాయాం సతతం బ
హుయోజనం । నదీస్రోతాంసి సర్వాణి సస్యందుర్విపరీతవత్ ॥ ౬౧ ॥ సరాంసి విమలాంభాంసి ద్రుమాకీర్ణాంశ్చ
పర్వతాన్ । సమాన్ భూమిప్రదేశాంశ్చ వనాని ఫలవంతి చ ॥ ౬౨ ॥ మధ్యేన చ సమంతాచ్చ తిర్యక్చాధశ్చ సావిశత్ ।
సమావృత్య మహీం కృత్స్నాం జగామ మహతీ చమూః ॥ ౬౩ ॥ తే హృష్టమనసస్సర్వే జగ్ముర్మారుతరంహసః । హర
యో రాఘవస్యార్థే సమారోపితవిక్రమాః ॥ ౬౪ ॥ హర్షవీర్యబలోద్రేకాన్ దర్శయంతః పరస్పరం । యౌవనో
త్సేకజాన్ దర్పాన్ వివిధాంశ్చక్రురధ్వని ॥ ౬౫ ॥ తత్ర కేచిద్ద్రుతం జగ్మురుత్పేతుశ్చ తథాపరే । కేచిత్కిలకిలాం చక్రు
ర్వానరా వనగోచరాః ॥ ౬౬ ॥ ప్రాస్ఫోటయంశ్చ పుచ్ఛాని సన్నిజఘ్నుః పదాన్యపి । భుజాన్విక్షిప్య శైలాంశ్చ ద్రు
మానన్యే బభంజిరే ॥ ౬౭ ॥ ఆరోహంతశ్చ శృంగాణి గిరీణాం గిరిగోచరాః । మహానాదాన్ విముంచంతి క్ష్వేళామ
న్యే ప్రచక్రిరే ॥ ౬౮ ॥ ఊరువేగైశ్చ మమృదుర్లతాజాలాన్యనేకశః । జృంభమాణాశ్చ విక్రాంతా విచిక్రీడుశ్శిలా
ద్రుమైః ॥ ౬౯ ॥ శతైశ్శతసహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చ సహస్రశః । వానరాణాం సుఘోరాణాం యూథైః పరివృతా మ
హీ ॥ ౭౦ ॥ సా స్మ యాతి దివారాత్రం మహతీ హరివాహినీ । హృష్టా ప్రముదితా సేనా సుగ్రీవేణాభిరక్షి
తా ॥ ౭౧ ॥ వానరాస్త్వరితం యాంతి సర్వే యుద్ధాభినందినః । ముమోక్షయిషవస్సీతాం ముహూర్తం క్వాపి నాస
త ॥ ౭౨ ॥ తతః పాదపసంబాధం నానానగసమాయుతం । సహ్యపర్వతమాసేదుర్మలయం చ మహీధరం ॥ ౭౩ ॥
కాననాని విచిత్రాణి నదీః ప్రస్రవణాని చ । పశ్యన్నతియయౌ రామస్సహ్యస్య మలయస్య చ ॥ ౭౪ ॥ వకు
ళాంస్తిలకాంశ్చూతానశోకాన్ సింధువారకాన్ । కరవీరాంశ్చ తిమిశాన్ భంజంతి స్మ ప్లవంగమాః ॥ ౭౫ ॥ అం
కోలాంశ్చ కరంజాంశ్చ ప్లక్షన్యగ్రోధతిందుకాన్ । జంబూకామలకాన్నీపాన్ భంజంతి స్మ ప్లవంగమాః ॥ ౭౬ ॥
ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కాననద్రుమాః । వాయువేగప్రచలితాః పుష్పైరవకిరంతి గాం ॥ ౭౭ ॥ మారు
తస్సుఖసంస్పర్శో వాతి చందనశీతలః । షట్పదైరనుకూజద్భిర్వనేషు మధుగంధిషు ॥ ౭౮ ॥ అధికం శైలరాజస్తు ధా
తుభిస్సువిభూషితః । ధాతుభ్యః ప్రసృతో రేణుర్వాయువేగవిఘట్టితః ॥ ౭౯ ॥ సుమహద్వానరానీకం ఛాదయా

మానసర్వతః । గిరిప్రస్థేషు రమ్యేషు సర్వతస్సంప్రపుష్పితాః ॥ ౮౦ ॥ కేతక్యస్సింధువారాశ్చ వాసంత్యశ్చ మనో
రమాః । మాధవ్యో గంధపూర్ణాశ్చ కుందగుల్మాశ్చ పుష్పితాః ॥ ౮౧ ॥ చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వంజుళాః ప్రియ
కాస్తథా । స్ఫూర్జకాస్తిలకాశ్చైవ నాగవృక్షాశ్చ పుష్పితాః ॥ ౮౨ ॥ చూతాః పాటలయశ్చైవ కోవిదారాశ్చ
పుష్పితాః । ముచులిందార్జునాశ్చైవ శింశుపాః కుటజాస్తథా ॥ ౮౩ ॥ ధవాశ్శాల్మలయశ్చైవ రక్తాః కురవకా
స్తథా । హింతాలాస్తిమిశాశ్చైవ చూర్ణకా నీపకాస్తథా ॥ ౮౪ ॥ నీలాశోకాశ్చ వరుణా అంకోలాః పద్మకాస్త
థా । ప్లవమానైః ప్లవంగైస్తు సర్వే పర్యాకులీకృతాః ॥ ౮౫ ॥ వాప్యస్తస్మిన్గిరౌ శీతాః పల్వలాని తథైవ చ । చక్రవా
కానుచరితాః కారండవనిషేవితాః ॥ ౮౬ ॥ ప్లవైః క్రౌంచైశ్చ సంకీర్ణా వరాహమృగసేవితాః । ఋక్షైస్త
రక్షుభిస్సింహైశ్శార్దూలైశ్చ భయావహైః ॥ ౮౭ ॥ వ్యాళైశ్చ బహుభిర్భీమైస్సేవ్యమానాస్సమంతతః । ప
ద్మైస్సౌగంధికైః ఫుల్లైః కుముదైశ్చోత్పలైస్తథా ॥ ౮౮ ॥ వారిజైర్వివిధైః పుష్పై రమ్యాస్తత్ర జలాశయాః । తస్య సా
నుషు కూజంతి నానాద్విజగణాస్తథా ॥ ౮౯ ॥ స్నాత్వా పీత్వోదకాన్యత్ర జలే క్రీడంతి వానరాః । అన్యోన్యం ప్లావ
యంతి స్మ శైలమారుహ్య వానరాః ॥ ౯౦ ॥ ఫలాన్యమృతగంధీని మూలాని కుసుమాని చ । బుభుజుర్వానరాస్తత్ర
పాదపానాం మదోత్కటాః ॥ ౯౧ ॥ ద్రోణమాత్రప్రమాణాని లంబమానాని వానరాః । యయుః పిబంతో హృ
ష్టాస్తే మధూని మధుపింగళాః ॥ ౯౨ ॥ పాదపానవభంజంతో వికర్షంతస్తథా లతాః । విధమంతో గిరివరాన్ప్ర
యయుః ప్లవగర్షభాః ॥ ౯౩ ॥ వృక్షేభ్యోఽన్యే తు కపయో నర్దంతో మధుదర్పితాః । అన్యే వృక్షాన్ప్రపద్యంతే
ప్రపతంత్యపి చాపరే ॥ ౯౪ ॥ బభూవ వసుధా తైస్తు సంపూర్ణా హరియూథపైః । యథా కలమకేదారైః పక్వైరివ
వసుంధరా ॥ ౯౫ ॥ మహేంద్రమథ సంప్రాప్య రామో రాజీవలోచనః । అధ్యారోహన్మహాబాహుశ్శిఖరం ద్రు
మభూషితమ్ ॥ ౯౬ ॥ తతశ్శిఖరమారుహ్య రామో దశరథాత్మజః । కూర్మమీనసమాకీర్ణమపశ్యత్సలిలాకరమ్ ॥
తే సహ్యం సమతిక్రమ్య మలయం చ మహాగిరిమ్ । ఆసేదురానుపూర్వ్యేణ సముద్రం భీమనిస్వనమ్ ॥ ౯౮ ॥ అవరు
హ్య జగామాశు వేలావనమనుత్తమమ్ । రామో రమయతాం శ్రేష్ఠస్ససుగ్రీవస్సలక్ష్మణః ॥ ౯౯ ॥ అథ ధౌతోపలత
లాం తోయౌఘైస్సహసోత్థితైః । వేలామాసాద్య విపులాం రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౦౦ ॥ ఏతే వయమనుప్రా
ప్తాస్సుగ్రీవ వరుణాలయం । ఇహేదానీం విచింతా సా యా నః పూర్వం సముత్థితా ॥ ౧౦౧ ॥ అతః పరమతీరోఽయం
సాగరస్సరితాంపతిః । న చాయమనుపాయేన శక్యస్తరితుమర్ణవః ॥ ౧౦౨ ॥ తదిహైవ నివేశోఽస్తు మంత్రః ప్రస్తూ
యతామితి । యథేదం వానరబలం పరం పారమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౦౩ ॥ ఇతీవ స మహాబాహుస్సీతాహరణకర్శి
తః । రామస్సాగరమాసాద్య వాసమాజ్ఞాపయత్తదా ॥ ౧౦౪ ॥ సర్వాస్సేనా నివేశ్యంతాం వేలాయాం హరిపుంగవ ।
సంప్రాప్తో మంత్రకాలో నః సాగరస్యాస్య లంఘనే ॥ స్వాం స్వాం సేనాం సముత్సృజ్య మా చ కశ్చిత్కుతో వ్రజేత్ ।
గచ్ఛంతు వానరాశ్శూరా జ్ఞేయం ఛన్నం భయం చ నః ॥ ౧౦౬ ॥ రామస్య వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్సహలక్ష్మణః ।
సేనాం న్యవేశయత్తీరే సాగరస్య ద్రుమాయుతే ॥ ౧౦౭ ॥ విరరాజ సమీపస్థం సాగరస్య తు తద్బలమ్ । మధుపాండుజలః
శ్రీమాన్ద్వితీయ ఇవ సాగరః ॥ ౧౦౮ ॥ వేలావనముపాగమ్య తతస్తే హరిపుంగవాః । వినివిష్టాః పరం పారం కాంక్షమా
ణా మహోదధేః ॥ ౧౦౯ ॥ తేషాం నివిశమానానాం సైన్యసన్నాహనిస్వనః । అంతర్ధాయ మహానాదమర్ణవస్య
ప్రశుశ్రువే ॥ ౧౧౦ ॥ సా వానరాణాం ధ్వజినీ సుగ్రీవేణాభిపాలితా । త్రిధా నివిష్టా మహతీ రామస్యార్థపరాభవ
త్ ॥ ౧౧౧ ॥ సా మహార్ణవమాసాద్య హృష్టా వానరవాహినీ । వాయువేగసమాధూతం పశ్యమానా మహార్ణవమ్ ॥
దూరపారమసంబాధం రక్షోగణనిషేవితమ్ । పశ్యంతో వరుణావాసం నిషేదుర్హరియూథపాః ॥ ౧౧౩ ॥ చండన

క్రగ్రాహం ఘోరం క్షపాదౌ దివసక్షయే । హసంతమివ ఫేనౌఘైర్నృత్యంతమివ చోర్మిభిః ॥ ౧౧౪ ॥ చంద్రోదయస
ముద్ధూతం ప్రతిచంద్రసమాకులమ్ । చండానిలమహాగ్రాహైః కీర్ణం తిమితిమింగిలైః ॥ ౧౧౫ ॥ దీప్తభోగైరి
వాకీర్ణం భుజంగైర్వరుణాలయం । అవగాఢం మహాసత్త్వైర్నానాశైలసమాకులం ॥ ౧౧౬ ॥ సుదుర్గం దుర్గమార్గం
తమగాధమసురాలయమ్ । మకరైర్నాగభోగైశ్చ విగాఢా వాతలోళితాః ॥ ౧౧౭ ॥ ఉత్పేతుశ్చ నిపేతుశ్చ ప్ర
వృద్ధా జలరాశయః । అగ్నిచూర్ణమివావిద్ధం భాస్వరాంబు మహోరగం ॥ ౧౧౮ ॥ సురారివిషయం ఘోరం పా
తాళవిషమం సదా । సాగరం చాంబరప్రఖ్యమంబరం సాగరోపమం ॥ ౧౧౯ ॥ సాగరం చాంబరం చేతి నిర్విశేషమ
దృశ్యత । సంపృక్తం నభసాప్యంభస్సంపృక్తం చ నభోంభసా ॥ ౧౨౦ ॥ తాదృగ్రూపే స్మ దృశ్యేతే తారారత్నసమా
కులే । సముత్పతితమేఘస్య వీచీమాలాకులస్య చ ॥ ౧౨౧ ॥ విశేషో న ద్వయోరాసీత్సాగరస్యాంబరస్య చ । అన్యోన్య
మాహతాస్సక్తాస్సస్వనుర్భీమనిస్వనాః ॥ ౧౨౨ ॥ ఊర్మయస్సింధురాజస్య మహాభేర్య ఇవాహవే । రత్నౌఘజల
సన్నాదం విషక్తమివ వాయునా ॥ ౧౨౩ ॥ ఉత్పతంతమివ క్రుద్ధం యాదోగణసమాకులం । దదృశుస్తే మహోత్సా
హా వాతాహతజలాశయమ్ ॥ ౧౨౪ ॥ అనిలోద్ధూతమాకాశే ప్రవల్గంతమివోర్మిభిః । తతో విస్మయమాపన్నా ద
దృశుర్హరయస్స్థితాః ॥ ౧౨౫ ॥ భ్రాంతోర్మిజలసన్నాదం ప్రలోలమివ సాగరం ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే
చతుర్థస్సర్గః ॥ ౩౪౪ ॥ ౬౬౦ ॥ **

శ్రీ రామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సా తు నీలేన విధివత్స్వరక్షా సుసమాహితా । సాగరస్యోత్తరే తీరే సాధు సే
నా నివేశితా ॥ ౧ ॥ మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ తత్ర వానరపుంగవౌ । విచేరతుశ్చ తాం సేనాం రక్షార్థం సర్వతో ది
శం ॥ ౨ ॥ నివిష్టాయాం తు సేనాయాం తీరే నదనదీపతేః । పార్శ్వస్థం లక్ష్మణం దృష్ట్వా రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥
శోకశ్చ కిల కాలేన గచ్ఛతా హ్యపగచ్ఛతి । మమ చాపశ్యతః కాంతామహన్యహని వర్ధతే ॥ ౪ ॥ న మే దుఃఖం ప్రియా
దూరే న మే దుఃఖం హృతేతి వా । ఏతదేవానుశోచామి వయోస్యా హ్యతివర్తతే ॥ ౫ ॥ వాహి వాత యతః కాంతా
తాం స్పృష్ట్వా మామపి స్పృశ । త్వయి మే గాత్రసంస్పర్శశ్చంద్రే దృష్టిసమాగమః ॥ ౬ ॥ తన్మే దహతి గాత్రాణి వి
షం పీతమివాశయే । హా నాథేతి ప్రియా సా మాం హ్రియమాణా యదబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ తద్వియోగేంధనవతా తచ్చింతా
విపులార్చిషా । రాత్రిందివం శరీరం మే దహ్యతే మదనాగ్నినా ॥ ౮ ॥ అవగాహ్యార్ణవం స్వప్స్యే సౌమిత్రే భవతా
వినా । కథంచిత్ప్రజ్వలన్కామస్సమాసుప్తం జలే దహేత్ ॥ ౯ ॥ బహ్వేతత్కామయానస్య శక్యమేతేన జీవి
తుమ్ । యదహం సా చ వామోరూరేకాం ధరణిమాశ్రితౌ ॥ ౧౦ ॥ కేదారస్యేవ కేదారస్సోదకస్య నిరూదకః । ఉప
స్నేహేన జీవామి జీవంతీం యచ్ఛృణోమి తామ్ ॥ ౧౧ ॥ కదా ను ఖలు సుశ్రోణీం శతపత్రాయతేక్షణాం । విజిత్య
శత్రూన్ ద్రక్ష్యామి సీతాం స్ఫీతామివ శ్రియం ॥ ౧౨ ॥ కదా ను చారుబింబోష్ఠం తస్యాః పద్మమివాననం । ఈషదున్న
మ్య పాస్యామి రసాయనమివాతురః ॥ ౧౩ ॥ తస్యాస్తు సంహతౌ పీనౌ స్తనౌ తాళఫలోపమౌ । కదా ను ఖలు సోత్కం
పౌ శ్లిష్యంత్యా మాం భజిష్యతః ॥ ౧౪ ॥ సా నూనమసితాపాంగీ రక్షోమధ్యగతా సతీ । మన్నాథా నాథహీనేవ త్రా
తారం నాధిగచ్ఛతి ॥ ౧౫ ॥ కథం జనకరాజస్య దుహితా సా మమ ప్రియా । రాక్షసీమధ్యగా శేతే స్నుషా దశరథ
స్య చ ॥ ౧౬ ॥ కదా విక్షోభ్య రక్షాంసి సా విధూయోత్పతిష్యతి । విధూయ జలదాన్నీలాంఛశిరేఖా శరత్స్వివ ॥ ౧౭ ॥
స్వభావతనుకా నూనం శోకేనానశనేన చ । భూయస్తనుతరా సీతా దేశకాలవిపర్యయాత్ ॥ ౧౮ ॥ కదా ను రాక్షసే
న్ద్రస్య విధాయోరసి సాయకాన్ । సీతాం ప్రత్యాహరిష్యామి శోకముత్సృజ్య మానసం ॥ ౧౯ ॥ కదా ను ఖలు మాం
సాధ్వీ సీతా సురసుతోపమా । సోత్కంఠా కంఠమాలంబ్య మోక్ష్యత్యానందజం పయః ॥ ౨౦ ॥ కదా శోకమిమం ఘో

రం మైథిలీవిప్రయోగజం । నహసావిప్రమోక్ష్యామి వాసశ్శుక్లేతరంయథా ॥ ౨౧ ॥ ఏవంవిలపతస్తస్యతత్ర రామ
స్యధీమతః । దినక్షయాన్మందరుచిర్భాస్కరోఽస్తముపాగమత్ ॥ ౨౨ ॥ ఆశ్వాసితో లక్ష్మణేన రామస్సంధ్యాముపా
సత । స్మరన్కమలపత్రాక్షీం సీతాంశోకాకులీకృతః ॥ ౨౩ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చమస్సర్గః ॥ ౨౪ ౭॥ ౪౯ ౪౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ లఙ్కాయాంతు కృతం కర్మ ఘోరం దృష్ట్వాభయావహం । రాక్షసేంద్రో
హనుమతా శక్రేణేవ మహాత్మనా ॥ ౧ ॥ అబ్రవీద్రాక్షసాంత్సర్వాన్హ్రియాకించిదవాఙ్ముఖః । ధర్షితాచ ప్రవి
ష్టాచ లంకాదుష్ప్రసహాపురీ ॥ ౨ ॥ తేనవానరమాత్రేణ దృష్టాసీతాచజానకీ । ప్రాసాదోధర్షితశ్చైత్యః ప్రవ
రా రాక్షసాహతాః ॥ ౩ ॥ ఆవిలాచపురీలంకా సర్వాహనుమతాకృతా । కింకరిష్యామిభద్రంవః కిం వాయుక్తమ
నంతరం ॥ ౪ ॥ ఉచ్యతాంనస్సమర్థంచ యత్కృతంసుకృతంభవేత్ । మంత్రమూలంహివిజయం ప్రాహురార్యా
మనస్వినః ॥ ౫ ॥ తస్మాద్వైరోచయేమంత్రం రామంప్రతిమహాబలాః । త్రివిధాఃపురుషాలోకే ఉత్తమాధమమధ్య
మాః ॥ ౬ ॥ తేషాంతుసమవేతానాం గుణదోషౌవదామ్యహమ్ । మంత్రిభిర్హితసంయుక్తైస్సమర్థైర్మంత్రనిర్ణ
యే ॥ ౭ ॥ మిత్రైర్వాపిసమానార్థైర్బాంధవైరపివాహితైః । సహితోమంత్రయిత్వాయః కర్మారంభా
న్ప్రవర్తయేత్ ॥ ౮ ॥ దైవేచకురుతేయత్నం తమాహుఃపురుషోత్తమం । ఏకోఽర్థంవిమృశేదేకో ధర్మే ప్రకురు
తేమనః ॥ ౯ ॥ ఏకఃకార్యాణికురుతే తమాహుర్మధ్యమంనరమ్ । గుణదోషావనిశ్చిత్య త్యక్త్వాదైవవ్యపాశ్రయం ॥
కరిష్యామీతియఃకార్యముపేక్షేత్సనరాధమః । యథేమేపురుషానిత్యముత్తమాధమమధ్యమాః ॥ ౧౧ ॥ ఏవంమన్త్రో
హివిజ్ఞేయాఉత్తమాధమమధ్యమాః । ఐకమత్యముపాగమ్య శాస్త్రదృష్టేనచక్షుషా ॥ ౧౨ ॥ మంత్రిణో యత్ర
నిరతాస్తమాహుర్మంత్రముత్తమమ్ । బహ్వ్యోపి మతయోభూత్వా మంత్రిణామర్థనిర్ణయే ॥ ౧౩ ॥ పునర్య
త్రైకతాంప్రాప్తస్సమంత్రోమధ్యమస్స్మృతః । అన్యోన్యమతిమాస్థాయ యత్ర సంప్రతిభాష్యతే ॥ ౧౪ ॥ నచైకమ
త్యే శ్రేయోఽస్తి మంత్రస్సోఽధమఉచ్యతే । తస్మాత్సుమంత్రితంసాధు భవంతోమతిసత్తమాః ॥ ౧౫ ॥ కార్యం సం
ప్రతిపద్యన్తామేతత్కృత్యంమతంమమ । (ఇత్యేవంమంత్రయన్రాజా కార్యంతత్ప్రతిపద్యతే ॥ ౧౬ ॥ తస్మాత్సమ్మం
త్ర్యతాంసర్వైరేతత్కృత్యంమతంమమ) । వానరాణాంహివీరాణాం సహస్రైఃపరివారితః ॥ ౧౭ ॥ రామో
ఽభ్యేతిపురీంలఙ్కామస్మాకముపరోధకః । తరిష్యతిచసువ్యక్తం రాఘవస్సాగరంసుఖం ॥ ౧౮ ॥ తరసాయుక్తరూపే
ణసానుజస్సబలానుగః । సముద్రముచ్ఛోషయతి వీర్యేణాన్యత్కరోతివా ॥ ౧౯ ॥ అస్మిన్నేవం గతేకార్యే విరోధే
వానరైస్సహ । హితంపురేచసైన్యేచసర్వంసమ్మన్త్ర్యతాంమమ ॥ ౨౦ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండేషష్ఠస్సర్గః ॥ ౧౫౦ ॥ ౩౦౦౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తా రాక్షసేంద్రేణ రాక్షసాస్తేమహాబలాః । ఊచుఃప్రాంజలయస్స
ర్వే రావణంరాక్షసేశ్వరం ॥ ౧ ॥ ద్విషత్పక్షమవిజ్ఞాయనీతిబాహ్యాస్త్వబుద్ధయః । (అవిజ్ఞాయాత్మపక్షంచ రాజా
నంభీషయంతిహి ॥ ౨ ॥ అవిజ్ఞాయాత్మపక్షంచ పరపక్షమబుద్ధయః । కార్యం కుర్వంతి యే మోహాత్తేపతంత్యశ్రియో
హ్యధః ॥ ౩ ॥) రాజన్పరిఘశక్త్యృష్టిశూలపట్టససంకులం । సుమహన్నోబలంకస్మాద్విషాదంభజతేభవాన్ ॥ ౪ ॥
త్వయాభోగవతీంగత్వా నిర్జితాఃపన్నగాయుధి । కైలాసశిఖరావాసీ యక్షైర్బహుభిరావృతః ॥ ౫ ॥ సుమహ
త్కదనంకృత్వా వశ్యస్తేధనదఃకృతః । సమహేశ్వరసఖ్యేన శ్లాఘమానస్త్వయాప్రభో ॥ ౬ ॥ నిర్జితస్సమరే
రోషాల్లోకపాలోమహాబలః । వినిహత్యచయక్షౌఘాన్విక్షోభ్యచవిగృహ్యచ ॥ ౭ ॥ త్వయాకైలాసశిఖరాద్విమా
నమిదమాహృతమ్ । మయేనదానవేంద్రేణ త్వద్భయాత్సఖ్యమిచ్ఛతా ॥ ౮ ॥ దుహితాతవభార్యార్థే దత్తా
రాక్షసపుంగవ । దానవేంద్రోమధునామ వీర్యోత్సిక్తోదురాసదః ॥ ౯ ॥ విగృహ్య వశమానీతః కుమ్భీనస్యాః

స్సుఖావహః । స జితాస్తే మహాబాహో నాగాగత్వా రసాతలం ॥ ౧౦ ॥ వాసుకి స్తక్షకశ్శంఖో జటీ చ వశమాహృ
తాః । అక్షయా బలవంతశ్చ శూరా లబ్ధవరాః పునః ॥ ౧౧ ॥ త్వయా సంవత్సరం యుద్ధ్వా సమరే దానవా విభో ।
స్వబలం సముపాశ్రిత్య నీతా వశమరిందమ ॥ ౧౨ ॥ మాయాశ్చాధిగతా స్తత్ర బహవో రాక్షసాధిప । (నిర్జితాస్స
మరే రోషాల్లోకపాలా మహాబలాః ॥ ౧౩ ॥ దేవలోకమితో గత్వా శక్రశ్చాపి వినిర్జితః ।) శూరాశ్చ బలవంతశ్చ
వరుణస్య సుతా రణే ॥ ౧౪ ॥ నిర్జితాస్తే మహాబాహో చతుర్విధబలానుగాః । మృత్యుదండమహాగ్రాహం శాల్మలి
ద్రుమమండితమ్ ॥ ౧౫ ॥ కాలపాశమహావీచిం యమకింకరపన్నగమ్ । అవగాహ్య త్వయా రాజ న్యమస్య బలసాగ
రం ॥ ౧౬ ॥ జయశ్చ విపులః ప్రాప్తో మృత్యుశ్చ ప్రతిషేధితః । సుయుద్ధేన చ తే సర్వే లోకా స్తత్ర విలోళితాః ॥
క్షత్రియైర్బహుభిర్వీరైః శక్రతుల్యపరాక్రమైః । ఆసీద్వసుమతీ పూర్ణా మహద్భిరివ పాదపైః ॥ ౧౮ ॥ తే
షాం వీర్యగుణోత్సాహై ర్నసమో రాఘవో రణే । ప్రసహ్య తే త్వయా రాజ న్హతాః పరమదుర్జయాః ॥ ౧౯ ॥ తి
ష్ఠ వా కిం మహారాజ శ్రమేణ తవ వానరాః । అయమేకో మహాబాహు రింద్రజిత్క్షపయిష్యతి ॥ ౨౦ ॥ అనేనహి
మహారాజ మాహేశ్వరమనుత్తమం । ఇష్ట్వా యజ్ఞం వరో లబ్ధో లోకే పరమదుర్లభః ॥ ౨౧ ॥ శక్తితోమరమీనం చ
వినికీర్ణాంత్రశైవలం । గజకచ్ఛపసంబాధమశ్వమండూకసంకులం ॥ ౨౨ ॥ రుద్రాదిత్యమహాగ్రాహం మ
రుద్వసుమహోరగం । రథాశ్వగజతోయౌఘం పదాతిపులినం మహత్ ॥ ౨౩ ॥ అనేన హి సమాసాద్య దేవానాం బ
లసాగరం । గృహీతో దైవతపతి ర్లంకాం చాపి ప్రవేశితః ॥ ౨౪ ॥ పితామహనియోగాచ్చ ముక్తశ్శంబరవృత్ర
హా । గత స్త్రివిష్టపం రాజం త్సర్వదేవనమస్కృతః ॥ ౨౫ ॥ తమేవ త్వం మహారాజ విసృజేంద్రజితం సుతం । యా
వద్వానరసేనాం తాం సరామాం నయతి క్షయం ॥ ౨౬ ॥ రాజన్నాపదయుక్తేయ మాగతా ప్రాకృతా జ్జనాత్ । హృ
ది నైవ త్వయా కార్యా త్వం వధిష్యసి రాఘవం ॥ ౨౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తమస్సర్గః ॥ ౫౩ ॥ ౧౦౬౦ ॥
శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతో నీలాంబుదనిభః ప్రహస్తో నామ రాక్షసః । అబ్రవీత్ప్రాంజలి ర్వా
క్యం శూరస్సేనాపతి స్తదా ॥ ౧ ॥ దేవదానవగంధర్వాః పిశాచపతగోరగాః । న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాః కిం
పున ర్వానరా రణే ॥ ౨ ॥ సర్వే ప్రమత్తా విశ్వస్తా వంచితా స్స్మ హనూమతా । నహి మే జీవతో గచ్ఛే జ్జీవన్స వన
గోచరః ॥ ౩ ॥ సర్వాం సాగరపర్యంతాం సశైలవనకాననామ్ । కరోమ్యవానరాం భూమి మాజ్ఞాపయతు మాం భ
వాన్ ॥ ౪ ॥ రక్షాం చైవ విధాస్యామి వానరా ద్రజనీచర । నాగమిష్యతి తే దుఃఖం కించి దాత్మాపరాధజం ॥ ౫ ॥
అబ్రవీచ్చ సుసంక్రుద్ధో దుర్ముఖో నామ రాక్షసః । ఇదం న క్షమణీయం హి సర్వేషాం నః ప్రధర్షణమ్ ॥ ౬ ॥ అ
యం పరిభవో భూయః పురస్యాంతఃపురస్య చ । శ్రీమతో రాక్షసేంద్రస్య వానరేణ ప్రధర్షణమ్ ॥ ౭ ॥ అస్మిన్ము
హూర్తే హత్వైకో నివర్తిష్యామి వానరాన్ । ప్రవిష్టాం స్సాగరం భీమ మంబరం వా రసాతలం ॥ ౮ ॥ తతో బ్రవీత్సుసం
క్రుద్ధో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః । ప్రగృహ్య పరిఘం ఘోరం మాంసశోణితరూషితమ్ ॥ ౯ ॥ కిం వో హనుమతా కా
ర్యం కృపణేన తపస్వినా । రామే తిష్ఠతి దుర్ధర్షే ససుగ్రీవే సలక్ష్మణే ॥ ౧౦ ॥ అద్య రామం ససుగ్రీవం పరిఘేణ సల
క్ష్మణం । ఆగమిష్యామి హత్వైకో విక్షోభ్య హరివాహినీమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఇదం మమాపరం వాక్యం శృణు రాజన్యదీచ్ఛ
సి । ఉపాయకుశలో హ్యేవ జయేచ్ఛత్రూనతంద్రితః ॥ ౧౨ ॥ కామరూపధరాశ్శూరా స్సుభీమా భీమదర్శనాః ।
రాక్షసా వా సహస్రాణి రాక్షసాధిపనిశ్చితాః ॥ ౧౩ ॥ కాకుత్స్థముపసంగమ్య బిభ్రతో మానుషం వపుః । సర్వే హ్య
సంభ్రమా భూత్వా బ్రువంతు రఘుసత్తమం ॥ ౧౪ ॥ ప్రేషితా భరతేనస్మ భ్రాత్రా తవ యవీయసా । (తవాగమన
ముద్దిశ్య కృత్యమాత్యయికం త్వితి ।) సహి సేనాం సముత్థాప్య క్షిప్రమేవోపయాస్యతి ॥ ౧౫ ॥ తతో వయమితస్తూ

గ్ణం శూలశక్తిగదాధరాః । చాపబాణాసిహస్తాశ్చత్వరితా స్తత్రయామహ ॥ ౧౬ ॥ ఆకాశేగణశస్తేత్వా హత్వా
తాంహరివాహినీమ్ । అక్షశస్త్రమహావృష్ట్యా ప్రాపయామయమక్షయం ॥ ౧౭ ॥ ఏవంచేదుపసర్పేతా మనయం
రామలక్ష్మణౌ । అవశ్యమపనీతేన జహ్యేతా మేవజీవితం ॥ ౧౮ ॥ కౌంభకర్ణి స్తతోవీరో నికుంభోనామవీర్యవాన్ ।
అబ్రవీత్పరమక్రుద్ధో రావణంలోకరావణం ॥ ౧౯ ॥ సర్వేభవంతస్తిష్ఠంతు మహారాజేనసంగతాః । అహమేకోహ
నిష్యామి రాఘవంసహలక్ష్మణం ॥ ౨౦ ॥ సుగ్రీవంచహనూమంతం సర్వానేవచవానరాన్ । తతోవజ్రహనుర్నామ
రాక్షసఃపర్వతోపమః ॥ ౨౧ ॥ క్రుద్ధఃపరిలిహన్వక్త్రంజిహ్వయావాక్యమబ్రవీత్ । స్వైరంకుర్వంతుకార్యా
ణి భవంతోవిగతజ్వరాః ॥ ౨౨ ॥ ఏకోహంభక్షయిష్యామి తాంసర్వాన్హరివాహినీమ్ । స్వస్థాఃక్రీడంతు నిశ్చిం
తాః పిబంతో మధువారుణీమ్ ॥ ౨౩ ॥ అహమేకోవధిష్యామి సుగ్రీవంసహలక్ష్మణం । అంగదంచ హనూమంతం
రామంచ రణకుంజరమ్ ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అష్టమస్సర్గః ॥ ౬౩ ॥ ౧౨౬౦ ॥ *****
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోనికుంభోరభసస్సూర్యశత్రుర్మహాబలః । సుప్తఘ్నోయజ్ఞహోరక్షో
మహాపార్శ్వోమహోదరః ॥ ౧ ॥ అగ్నికేతుశ్చదుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చరాక్షసః । ఇంద్రజిచ్చమహాతేజా బల
వాన్రావణాత్మజః ॥ ౨ ॥ ప్రహస్తోథవిరూపాక్షో వజ్రదంష్ట్రోమహాబలః । ధూమ్రాక్షశ్చాతికాయశ్చ దుర్ము
ఖశ్చైవరాక్షసః ॥ ౩ ॥ పరిఘాన్పట్టసాన్ప్రాసాన్ శక్తిశూలపరశ్వథాన్ । చాపానిచసబాణాని ఖడ్గాంశ్చవిపు
లాంఛ్ఛితాన్ ॥ ౪ ॥ ప్రగృహ్యపరమక్రుద్ధాస్సముత్పత్యచరాక్షసాః । అబ్రువన్రావణంసర్వే ప్రదీప్తాఇవపావకాః॥
అద్యరామంవధిష్యామ స్సుగ్రీవంచసలక్ష్మణం । కృపణంచహనూమంతం లఙ్కా యేనప్రధర్షితా ॥ ౬ ॥తాన్గృ
హీతాయుధాన్సర్వాన్వారయిత్వావిభీషణః । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం పునఃప్రత్యుపవేశ్యతాన్ ॥ ౭ ॥ అ
ప్యుపాయైస్త్రిభిస్తాత యోర్థఃప్రాప్తుంనశక్యతే । తస్యవిక్రమకాలాంస్తా న్యుక్తానాహుర్మనీషిణః ॥ ౮ ॥ ప్రమ
త్తేష్వభియుక్తేషు దైవేనప్రహృతేషుచ । విక్రమాస్తాతసిధ్యంతి పరీక్ష్యవిధినాకృతాః ॥ ౯ ॥ అప్రమత్తంకథం
తంతు విజిగీషుంబలేస్థితం । జితరోషందురాధర్షం ప్రధర్షయితుమిచ్ఛథ ॥ ౧౦ ॥ సముద్రంలంఘయిత్వాతుఘో
రంనదనదీపతిమ్ । కృతంహనుమతాకర్మ దుష్కరంతర్కయేతకః ॥ ౧౧ ॥ బలాన్యపరిమేయాని వీర్యాణిచనిశా
చరాః । పరేషాంసహసావజ్ఞానకర్తవ్యాకథంచన ॥ ౧౨ ॥ కించరాక్షసరాజస్య రామేణాపకృతంపురా । ఆజహా
రజనస్థానా ద్యస్యభార్యాంయశస్వినః ॥ ౧౩ ॥ ఖరోయద్యతివృత్తస్తు రామేణనిహతోరణే । అవశ్యంప్రాణినాంప్రా
ణా రక్షితవ్యాయథాబలం ॥ ౧౩ ॥ అయశస్యమనాయుష్యం పరదారాభిమర్శనం । అర్థక్షయకరంఘోరంపాపస్య
చపునర్భవం ॥ ౧౪ ॥ ఏతన్నిమిత్తంవైదేహీభయంనస్సుమహద్భవేత్ । ఆహృతాసాపరిత్యాజ్యా కలహార్థేకృతే
నకిం ॥ ౧౬ ॥ ననఃక్షమంవీర్యవతా తేనధర్మానువర్తినా । వైరంనిరర్థకంకర్తుందీయతామస్యమైథిలీ ॥ ౧౭ ॥యా
వన్నసగజాంసాశ్వాం బహురత్నసమాకులాం । పురీందారయతేబాణై ర్దీయతామస్యమైథిలీ ॥ ౧౮ ॥ యావత్సు
ఘోరామహతీ దుర్ధర్షాహరివాహినీ । నావస్కందతి నోలఙ్కాం తావత్సీతాప్రదీయతామ్ ॥ ౧౯ ॥ విన
శ్యేద్ధిపురీలఙ్కా శూరాస్సర్వేచరాక్షసాః । రామస్యదయితాపత్నీ నస్వయంయదిదీయతే ॥ ౨౦ ॥ ప్రసాద
యేత్వాంబన్ధుత్వా త్కురుష్వవచనంమమ । హితంపథ్యంత్వహంబ్రూమి దీయతామస్యమైథిలీ ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥
పురాశరత్సూర్యమరీచిసన్నిభాన్నవాగ్రపుంఖాం త్సుదృఢాన్నృపాత్మజః । సృజత్యమోఘాన్విశిఖాన్వధాయ
తేప్రదీయతాందాశరథాయమైథిలీ ॥ ౨౨ ॥ త్యజస్వ కోపంసుఖధర్మనాశనంభజస్వధర్మంరతికీర్తివర్ధనం । ప్రసీ
దజీవేమసపుత్రబాంధవాః ప్రదీయతాం దాశరథాయమైథిలీ ॥ ౨౩ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా రావణోరాక్షసే

ష్వరః । విసర్జయిత్వా తాంత్సర్వాన్ ప్రవివేశ స్వకం గృహమ్ ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండె నవమ
స్సర్గః ॥ ౫౦౬ ॥ ౧౦౧౨౦ ॥ **************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రత్యుషసి ప్రాప్తే ప్రాప్తధర్మార్థనిశ్చయః । రాక్షసాధిపతేర్వేశ్మ భీ
మకర్మా విభీషణః ॥ ౧ ॥ శైలాగ్రచయసంకాశం శైలశృంగమివోన్నతం । సువిభక్తమహాకక్ష్యం మహాజనపరి
గ్రహమ్ ॥ ౨ ॥ మతిమద్భిర్మహామాత్రై రనురక్తై రధిష్ఠితం । రాక్షసైశ్చాప్తపర్యాప్తై స్సర్వతః పరిరక్షితం ॥ ౩ ॥
మత్తమాతంగనిశ్వాసై ర్వ్యాకులీకృతమారుతం । శంఖఘోషమహాఘోషం తూర్యనాదానునాదితమ్ ॥ ౪ ॥ ప్ర
మదాజనసంబాధం ప్రజల్పితమహాపథం । తప్తకాంచననిర్యూహం భూషణోత్తమభూషితం ॥ ౫ ॥ గంధర్వా
ణామివావాస మాలయం మరుతామివ । రత్నసంచయసంబాధం భవనం భోగినామివ ॥ ౬ ॥ తం మహాభ్రమివాది
త్య స్తేజోవిస్తృతరశ్మిమాన్ । అగ్రజస్యాలయం వీరః ప్రవివేశ మహాద్యుతిః ॥ ౭ ॥ పుణ్యాన్పుణ్యాహఘోషాం
శ్చ వేదవిద్భిరుదాహృతాన్ । శుశ్రావ సుమహాతేజా భ్రాతుర్విజయసంశ్రితాన్ ॥ ౮ ॥ పూజితాన్ దధిపాత్రైశ్చ
సర్పిర్భిస్సుమనోక్షతైః । మంత్రవేదవిదో విప్రాన్ దదర్శ సుమహాబలః ॥ ౯ ॥ సపూజ్యమానో రక్షోభి ర్దీప్యమాన
స్స్వతేజసా । ఆసనస్థం మహాబాహు ర్వవందే ధనదానుజం ॥ ౧౦ ॥ స రాజదృష్టిసంపన్న మాసనం హేమభూషి
తమ్ । జగామ సముదాచారం ప్రయుజ్యాచారకోవిదః ॥ ౧౧ ॥ స రావణం మహాత్మానం విజనే మంత్రిసన్నిధౌ ।
ఉవాచ హితమత్యర్థం వచనం హేతునిశ్చితం ॥ ౧౨ ॥ ప్రసాద్య భ్రాతరం జ్యేష్ఠం సాంత్వేనోపస్థితక్రమః । దె
శకాలార్థసంవాదీ దృష్టలోకపరావరః ॥ ౧౩ ॥ యదా ప్రభృతి వైదేహీ సంప్రాప్తేహ పురీం తవ । తదా ప్రభృతి
దృశ్యంతే నిమిత్తాన్యశుభానినః ॥ ౧౪ ॥ సస్ఫులింగస్సధూమార్చి స్సధూమకలుషోదయః । మంత్రసంధుక్షితో
ప్యగ్ని ర్నసమ్యగభివర్ధతే ॥ ౧౫ ॥ అగ్నిష్ఠేష్వగ్నిశాలాసు తథా బ్రహ్మస్థలీషు చ । సరీసృపాశ్చ దృశ్యంతే హవ్యే
షు చ పిపీలికాః ॥ ౧౬ ॥ గవాం పయాంసి స్కన్నాని విమదా వీరకుంజరాః । దీనమశ్వాః ప్రహేషంతే న చ గ్రాసా
భినందినః ॥ ౧౭ ॥ ఖరోష్ట్రాశ్వతరా రాజన్ భిన్నరోమాస్స్రవంతి నః । న స్వభావేవతిష్ఠంతే విధానైరపి చింతితాః ॥
వాయసాస్సంఘశః క్రూరా వ్యాహరంతి సమంతతః । సమవేతాశ్చ దృశ్యంతే విమానాగ్రేషు సంఘశః ॥ ౧౯ ॥
గృధ్రాశ్చ పరిలీయంతే పురీముపరి పిండితాః । ఉపపన్నాశ్చ సంధ్యే ద్వే వ్యాహరంత్యశివం శివాః ॥ ౨౦ ॥ క్రవ్యా
దానాం మృగాణాంచ పురీద్వారేషు సంఘశః । శ్రూయంతే విపులా ఘోషా స్సవిస్ఫూర్జథునిస్వనాః ॥ ౨౧ ॥ తదే
వం ప్రస్తుతే కార్యే ప్రాయశ్చిత్తమిదం క్షమమ్ । రోచతే యది వైదేహీ రాఘవాయ ప్రదీయతామ్ ॥ ౨౨ ॥ ఇ
దం చ యది వా మోహా ల్లోభాద్వా వ్యాహృతం మయా । తత్రాపి చ మహారాజ న దోషం కర్తుమర్హసి ॥ ౨౩ ॥ అయం
చ దోషస్సర్వస్య జనస్యాస్యోపలక్ష్యతే । రక్షసాం రాక్షసీనాం చ పురస్యాంతఃపురస్య చ ॥ ౨౪ ॥ శ్రావణే చాస్య మం
త్రస్య నివృత్తాస్సర్వమంత్రిణః । అవశ్యం చ మయా వాచ్యం యద్దృష్టమపి వా శ్రుతం ॥ ౨౫ ॥ సంప్రధార్య య
థాన్యాయం తద్భవాన్ కర్తుమర్హతి । ఇతి స్మ మంత్రిణాం మధ్యే భ్రాతా భ్రాతరమూచివాన్ ॥ ౨౬ ॥ రావణం రా
క్షసశ్రేష్ఠం పథ్యమేతద్విభీషణః ॥ ౧౫౦౦౦ ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ హితం మహార్థం మృదు హేతుసంహితం వ్యతీత
కాలాయతిసంప్రతిక్షమం । నిశమ్య తద్వాక్యముపస్థితజ్వరః ప్రసంగవానుత్తరమేతదబ్రవీత్ ॥ ౨౭ ॥ భయం
న పశ్యామి కుతశ్చిదప్యహం న రాఘవః ప్రాప్స్యతి జాతు మైథిలీమ్ । సురైస్సహేంద్రైరపి సంగతః కథం మమాగ్రతస్స్థా
స్యతి లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౨౮ ॥ ఇతీదముక్త్వా సురసైన్యనాశనో మహాబలస్సంయతి చండవిక్రమః । దశాననో భ్రాత
రమాప్తవాదినం విసర్జయామాస తదా విభీషణమ్ ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండె దశమస్సర్గః ॥ ౪౯ ॥ ౬౧౬౦ ॥

శ్రీరామాయణే౽౭ ॥ ఓమ్ ॥ సబభూవకృశో రాజా మైథిలీ కామమోహితః । అసంమానాచ్చసుహృదాం
పాపఃపాపేనకర్మణా ॥ ౧ ॥ అతీతసమయేకాలే తస్మిన్వై యుధిరావణః । అమాత్యైశ్చసుహృద్భిశ్చ మంత్రకాల
మమన్యత ॥ ౨ ॥ సహేమజాలవితతం మణివిద్రుమభూషితమ్ । ఉపగమ్యవినీతాశ్వ మారురోహమహారథం ॥౩॥
తమాస్థాయరథశ్రేష్ఠం మహామేఘసమస్వనం । ప్రయయౌ రాక్షసశ్రేష్ఠో దశగ్రీవస్సభాంప్రతి ॥ ౪ ॥ అసిచ
ర్మధరాయోధాస్సర్వాయుధధరాస్తదా । రాక్షసా రాక్షసేంద్రస్య పురస్తాత్సంప్రతస్థిరే ॥ ౫ ॥ నానావికృత
వేషాశ్చ నానాభూషణభూషితాః । పార్శ్వతఃపృష్ఠతశ్చైనం పరివార్యయయుస్తదా ॥ ౬ ॥ రథైశ్చాతిరథాశ్శీ
ఘ్రం మత్తైశ్చవరవారణైః । అనూత్పేతుర్దశగ్రీవ మాక్రీడద్భిశ్చవాజిభిః ॥ ౭ ॥ గదాపరిఘహస్తాశ్చ శక్తితోమ
రపాణయః । పరశ్వధధరాశ్చాన్యే తథాన్యేశూలపాణయః ॥ ౮ ॥ తతస్తూర్యసహస్రాణాంసంజజ్ఞేనిస్వనోమహాన్ ।
తుములశ్శంఖశబ్దశ్చ సభాంగచ్ఛతిరావణే ॥ ౯ ॥ సనేమిఘోషేణమహాంస్సహసాభివినాదయన్ । రాజమార్గం
శ్రియాజుష్టం ప్రతిపేదేమహారథః ॥ ౧౦ ॥ విమలంచాతపత్రాణం ప్రగృహీతమశోభత । పాండురంరాక్షసేం
ద్రస్య పూర్ణస్తారాధిపోయథా ॥ ౧౧ ॥ హేమమంజరిగర్భేచ శుద్ధస్ఫటికవిగ్రహే । చామరవ్యజనేచాస్య రేజ
తుస్సవ్యదక్షిణే ॥ ౧౨ ॥ తేకృతాంజలయస్సర్వే రథస్థంపృథివీస్థితాః । రాక్షసారాక్షసశ్రేష్ఠం శిరోభిస్తంవవంది
రే ॥ ౧౩ ॥ రాక్షసైస్స్తూయమానస్సన్ జయాశీర్భిరరిందమః । ఆససాదమహాతేజా స్సభాంవిరచితాంశుభాం ॥౧౪
సువర్ణరజతస్థూణాం విశుద్ధస్ఫాటికాంతరామ్ । విరాజమానాంవపుషా రుక్మపట్టోత్తరచ్ఛదాం ॥ ౧౫ ॥ తాంపి
శాచశతైష్షడ్భి రభిగుప్తాంసదాశుభాం । ప్రవివేశమహాతేజా స్సుకృతాంవిశ్వకర్మణా ॥ ౧౬ ॥ తస్యాంతువై
డూర్యమయం ప్రియకాజినసంవృతం । మహత్సోపాశ్రయంభేజే రావణఃపరమాసనం ॥ ౧౭ ॥ తతశ్శశాస
శ్వరవద్దూతాల్లఘుపరాక్రమాన్ । సమానయతమేక్షిప్రమిహతాన్రాక్షసానితి ॥ ౧౮ ॥ కృత్యమస్తిమహజ్జాతం
సామర్థ్యమిహనోభవేత్ । రాక్షసాస్తద్వచశ్శ్రుత్వా లఙ్కాయాంపరిచక్రముః ॥ ౧౯ ॥ అనుగేహమవస్థాయవి
హారశయనేషుచ । ఉద్యానేషుచ రక్షాంసి చోదయంతోహ్యభీతవత్ ॥ ౨౦ ॥ తేరథాన్రుచిరానేకే దృప్తానేకే
పృథగ్ఘయాన్ । గజానేకేధిరురుహు ర్జగ్ముశ్చైకేపదాతయః ॥ ౨౧ ॥ సాపురీపరమాకీర్ణా రథకుంజరవాజిభిః ।
సంపతద్భిర్విరురుచే గరుత్మద్భిరివాంబరం ॥ ౨౨ ॥ తేవాహనాన్యవస్థాప్య యానానివివిధానిచ । సభాంపద్భిఃప్ర
వివిశు స్సింహాగిరిగుహామివ ॥౨౩॥ రాజ్ఞఃపాదౌగృహీత్వాతు రాజ్ఞాతేప్రతిపూజితాః । పీఠేష్వన్యేబృసీష్వన్యే
భూమౌకేచిదుపావిశన్ ॥ ౨౪ ॥ తేసమేత్యసభాయాంవై రాక్షసారాజశాసనాత్ । యథార్హముపతస్థుస్తే రావ
ణంరాక్షసాధిపం ॥ ౨౫ ॥ మంత్రిణశ్చయథాముఖ్యా నిశ్చయార్థేషుపండితాః । అమాత్యాశ్చగుణోపేతాస్స
ర్వజ్ఞాబుద్ధిదర్శనాః ॥ ౨౬ ॥ సమేయుస్తత్రశతశశ్శూరాశ్చబహవస్తదా । సభాయాంహేమవర్ణాయాంసర్వా
ర్థస్యసుఖాయవై ॥ ౨౭ ॥ రమ్యాయాంరాక్షసేంద్రస్య సమేయుస్తత్రసంఘశః । రాక్షసారాక్షసశ్రేష్ఠం పరి
వార్యోపతస్థిరే ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ తతోమహాత్మావిపులంసుయుగ్యంవరంరథంహేమవిచిత్రితాంగం । శుభంసమా
స్థాయయయౌయశస్వీవిభీషణస్సంసదమగ్రజస్య ॥ ౨౯ ॥ సపూర్వజాయావరజశ్శశంసనామాథపశ్చాచ్చరణౌవ
వందే । శుకఃప్రహస్తశ్చతథైవతేభ్యో దదౌయథార్హంపృథగాసనాని ॥ ౩౦ ॥ సువర్ణనానామణిభూషణానాం
సువాససాంసంసదిరాక్షసానాం । తేషాంపరార్ధ్యాగరుచందనానాం స్రజశ్చగంధాశ్చవవుస్సమన్తాత్ ॥ ౩౧ ॥న
చుక్రుశుర్నానృతమాహకశ్చి త్సభాసదోనైవజజల్పురుచ్చైః । సంసిద్ధార్థాస్సర్వఏవోగ్రవీర్యాభర్తుస్సర్వేదదృశుః తే
భ్యుపశ్యన్ముఖాని ॥ ౩౨ ॥ సరావణశ్శస్త్రభృతాంమనస్వినాంమహాబలానాంసమితౌమనస్వీ । తస్యాం సభాయాం

ప్రభయాచకాశే మధ్యే వసూనామివ వజ్రహస్తః ॥ ౩౩ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకాదశస్సర్గః ॥ ౩౧౨ ॥ ౬౨౪౦ ॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స తాం పరిషదం కృత్స్నాం సమీక్ష్య సమితింజయః । ప్రచోదయామాసత
దా ప్రహస్తం వాహినీపతిం ॥ ౧ ॥ సేనాపతే యథా తే స్యుః కృతవిద్యాశ్చతుర్విధాః । యోధా నగరరక్షాయాం
తథా వ్యాదేష్టుమర్హసి ॥ ౨ ॥ స ప్రహస్తః ప్రణీతాత్మా చికీర్షన్ రాజశాసనం । వినిక్షిపద్బలం సర్వం బహిరంతశ్చ
మందిరే ॥ ౩ ॥ తతో వినిక్షిప్య బలం పృథఙ్నగరగుప్తయే । ప్రహస్తః ప్రముఖే రాజ్ఞో నిషసాద జగాద చ ॥ ౪ ॥ ని
హితం బహిరంతశ్చ బలం బలవతస్తవ । కురుష్వావిమనాః క్షిప్రం యదభిప్రేతమస్తి తే ॥ ౫ ॥ ప్రహస్తవచనం
శ్రుత్వా రాజా రాజ్యహితే రతః । సుఖేప్సుస్సుహృదాం మధ్యే వ్యాజహార స రావణః ॥ ౬ ॥ ప్రియాప్రియే సుఖం
దుఃఖం లాభాలాభౌ హితాహితే । ధర్మకామార్థకృచ్ఛ్రేషు యూయమర్హథ వేదితుం ॥ ౭ ॥ సర్వకృత్యాని యు
ష్మాభిస్సమారబ్ధాని సర్వదా । మంత్రకర్మనియుక్తాని న జాతు విఫలాని మే ॥ ౮ ॥ ససోమగ్రహనక్షత్రైర్మరుద్భి
రివ వాసవః । భవద్భిరహమత్యర్థం వృతశ్శ్రియమవాప్నుయాం ॥ ౯ ॥ అహం తు ఖలు సర్వాన్వస్సమర్థయి
తుముద్యతః । కుంభకర్ణస్య తు స్వప్నాన్నేమమర్థమచోదయం ॥ ౧౦ ॥ అయం హి సుప్తష్షణ్మాసాన్ కుంభకర్ణో
మహాబలః । సర్వశస్త్రభృతాం ముఖ్యస్స ఇదానీం సముత్థితః ॥ ౧౧ ॥ ఇయం చ దండకారణ్యాద్రామస్య మహిషీ ప్రి
యా । రక్షోభిశ్చరితాద్దేశాదానీతా జనకాత్మజా ॥ ౧౨ ॥ సా మే న శయ్యామారోఢుమిచ్ఛత్యలసగామినీ । త్రి
షు లోకేషు చాన్యా మే న సీతాసదృశీ మతా ॥ ౧౩ ॥ తనుమధ్యా పృథుశ్రోణీ శారదేందునిభాననా । హేమబింబ
నిభా రమ్యా మాయేవ మయనిర్మితా ॥ ౧౪ ॥ సులోహితతలౌ శ్లక్ష్ణౌ చరణౌ సుప్రతిష్ఠితౌ । దృష్ట్వా తామ్రనఖౌ త
స్యా దీప్యతే మే శరీరజః ॥ ౧౫ ॥ హుతాగ్నేరర్చిసంకాశామేనాం సౌరీమివ ప్రభాం । ఉన్నసం వదనం వల్గు విపులం
చారులోచనం ॥ ౧౬ ॥ పశ్యంస్తదావశస్తస్యాః కామస్య వశమేయివాన్ । క్రోధహర్షసమానేన దుర్వర్ణక
రణేన చ ॥ ౧౭ ॥ శోకసంతాపనిత్యేన కామేన కలుషీకృతః । సా తు సంవత్సరం కాలం మామయాచత భామినీ ॥
ప్రతీక్షమాణా భర్తారం రామమాయతలోచనా । తన్మయా చారునేత్రాయాః ప్రతిజ్ఞాతం వచశ్శుభం ॥ ౧౯ ॥
శ్రాంతోఽహం సతతం కామాద్యాతో హయ ఇవాధ్వని । కథం సాగరమక్షోభ్యముత్తరంతి వనౌకసః ॥ ౨౦ ॥ బ
హుసత్త్వసమాకీర్ణం తౌ వా దశరథాత్మజౌ । అథవా కపినైకేన కృతం నః కదనం మహత్ ॥ ౨౧ ॥ దుర్జ్ఞేయాః
కార్యగతయో బ్రూత యస్య యథామతి । మానుషాన్మే భయం నాస్తి తథాపి తు విమృశ్యతాం ॥ ౨౨ ॥ తదా దేవా
సురే యుద్ధే యుష్మాభిస్సహితో జయం । తే మే భవంతశ్చ తథా సుగ్రీవప్రముఖాన్ హరీన్ ॥ ౨౩ ॥ పరే పారే సముద్ర
స్య పురస్కృత్య నృపాత్మజౌ । సీతాయాః పదవీం ప్రాప్తౌ సంప్రాప్తౌ వరుణాలయం ॥ ౨౪ ॥ అదేయా చ యథా
సీతా వధ్యౌ దశరథాత్మజౌ । భవద్భిర్మంత్ర్యతాం మంత్రస్సునీతం చాభిధీయతాం ॥ ౨౫ ॥ న హి శక్తిం ప్రపశ్యామి
జగత్యన్యస్య కస్యచిత్ । సాగరం వానరైస్తీర్త్వా నిశ్చయేన జయో మమ ॥ ౨౬ ॥ తస్య కామపరీతస్య నిశమ్య ప
రిదేవితం । కుంభకర్ణః ప్రచుక్రోధ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౨౭ ॥ (సంప్రధార్యైవ తత్కార్యం కరణీయాత్వ
యా విభో । ప్రవక్ష్యామి స హామాత్యైస్సర్వమేవ యథాతథా ॥ ౨౮ ॥) యదా తు రామస్య సలక్ష్మణస్య ప్రసహ్య
సీతా ఖలు సా ఇహాహృతా । సకృత్సమీక్ష్యైవ సునిశ్చితం తదా భజేత చిత్తం యమునేవ యామునం ॥ ౨౯ ॥ సర్వమే
తన్మహారాజ కృతమప్రతిమం తవ । విధీయేత సహాస్మాభిరాదావేవాస్య కర్మణః ॥ ౩౦ ॥ న్యాయేన రాజకార్యాణి
యః కరోతి దశానన । న స సంతప్యతే పశ్చాన్నిశ్చితార్థమతిర్నృపః ॥ ౩౧ ॥ అనుపాయేన కర్మాణి విపరీతాని యా
ని చ । క్రియమాణాని దుష్యంతి హవీంష్యప్రయతేష్వివ ॥ ౩౨ ॥ యః పశ్చాత్పూర్వకార్యాణి కర్మాణ్యభిచికీర్షతి

పూర్వం చాపరకార్యాణి నసవేదనయానయౌ ॥ ౩౩ ॥ చపలస్య తు కృత్యేషు ప్రసమీక్ష్యాధికం బలం । ఛిద్రమ
న్యైః ప్రపద్యంతే క్రౌంచస్య ఖమివ ద్విజాః ॥ ౩౪ ॥ త్వయేదం మహదారబ్ధం కార్యమప్రతిచింతితం । దిష్ట్యా త్వాం నా
వధీద్రామో విషమిశ్రమివామిషం ॥ ౩౫ ॥ తస్మాత్త్వయా సమారబ్ధం కర్మ హ్యప్రతిమం పరైః । అహం సమీకరిష్యా
మి హత్వా శత్రూంస్తవానఘ ॥ ౩౬ ॥ అహముత్సాదయిష్యామి శత్రూంస్తవ విశాంపతే । యది శక్రవివస్వంతౌ
యది పావకమారుతౌ ॥ ౩౭ ॥ తావహం యోధయిష్యామి కుబేరవరుణావపి । గిరిమాత్రశరీరస్య మహాపరిఘయో
ధినః ॥ ౩౮ ॥ నర్దతస్తీక్ష్ణదంష్ట్రస్య బిభీయాద్వై పురందరః । పునర్మాం స ద్వితీయేన శరేణ నిహనిష్యతి ॥ ౩౯ ॥
తతోఽహం తస్య పాస్యామి రుధిరం కామమాశ్వస ॥ ఓమ్ ॥ వధేన వై దాశరథేస్సుఖావహం జయం తవాహర్తుమహం
యతిష్యే । హత్వా చ రామం సహ లక్ష్మణేన ఖాదామి సర్వాన్ హరియూథముఖ్యాన్ ॥ ౪౦ ॥ రమస్వ కామం పిబ చాగ్ర్య
వారుణీం కురుష్వ కార్యాణి హితాని విజ్వరః । మయా తు రామే గమితే యమక్షయం చిరాయ సీతా వశగా భవి
ష్యతి ॥ ౪౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వాదశస్సర్గః ॥ ౨౧౫ ॥ ౪౩౦౦ ॥ ******************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ రావణం క్రుద్ధమాజ్ఞాయ మహాపార్శ్వో మహాబలః । ముహూర్తమను
సంచింత్య ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ యః ఖల్వపి వనం ప్రాప్య మృగవ్యాళసమాకులం । న పిబేన్మధు సం
ప్రాప్తం స నరో బాలిశో భవేత్ ॥ ౨ ॥ ఈశ్వరస్యేశ్వరః కోఽస్తి తవ శత్రునిబర్హణ । రమస్వ సహ వైదేహ్యా శత్రూ
నాక్రమ్య మూర్ధసు ॥ ౩ ॥ బలాత్కుక్కుటవృత్తేన వర్తస్వ సుమహాబల । ఆక్రమ్యాక్రమ్య సీతాం వై తాం భుం
క్ష్వ చ రమస్వ చ ॥ ౪ ॥ లబ్ధకామస్య తే పశ్చాదాగమిష్యతి చేద్భయం । ప్రాప్తమప్రాప్తకాలం వా సర్వం ప్రతిసహి
ష్యసి ॥ ౫ ॥ కుంభకర్ణస్సహాస్మాభిరింద్రజిచ్చ మహాబలః । ప్రతిషేధయితుం శక్తౌ సవజ్రమపి వజ్రిణం ॥ ౬ ॥ ఉ
పప్రదానం సాంత్వం వా భేదం వా కుశలైః కృతం । సమతిక్రమ్య దండేన సిద్ధిమర్థేషు రోచయ ॥ ౭ ॥ ఇహ ప్రాప్తా
న్వయం సర్వాన్ శత్రూంస్తవ మహాబల । వశే శస్త్రప్రతాపేన కరిష్యామో న సంశయః ॥ ౮ ॥ ఏవముక్తస్త
దా రాజా మహాపార్శ్వేన రావణః । తస్య సంపూజయన్వాక్యమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ మహాపార్శ్వ నిబో
ధ త్వం రహస్యం కించిదాత్మనః । చిరవృత్తం తదాఖ్యాస్యే యదవాప్తం మయా పురా ॥ ౧౦ ॥ పితామహస్య భవ
నం గచ్ఛంతీం పుంజికస్థలాం । చంచూర్యమాణామద్రాక్షమాకాశేఽగ్నిశిఖామివ ॥ ౧౧ ॥ సా ప్రసహ్య మయా భుక్తా
కృతా వివసనా తతః । స్వయంభూభవనం ప్రాప్తా లోలితా నళినీ యథా ॥ తచ్చ తస్య తదా మన్యే జ్ఞాతమాసీన్మహాత్మ
నః । అథ సంకుపితో దేవో మామిదం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ అద్యప్రభృతి యామన్యాం బలాన్నారీం గమిష్యసి ।
తదా తే శతధా మూర్ధా ఫలిష్యతి న సంశయః ॥ ఇత్యహం తస్య శాపస్య భీతః ప్రసభమేవ తాం । నారోపయే బలాత్సీ
తాం వైదేహీం శయనే శుభే ॥ ౧౫ ॥ సాగరస్యేవ మే వేగో మారుతస్యేవ మే గతిః । నైతద్దాశరథిర్వేద హ్యాసాద
యతి తేన మాం ॥ ౧౬ ॥ కో హి సింహమివాసీనం సుప్తం గిరిగుహాశయే । క్రుద్ధం మృత్యుమివాసీనం ప్రబోధయితు
మిచ్ఛతి ॥ ౧౭ ॥ న మత్తో నిశితాన్బాణాన్ ద్విజిహ్వానివ పన్నగాన్ । రామః పశ్యతి సంగ్రామే తేన మామభిగచ్ఛతి ॥
క్షిప్రం వజ్రోపమైర్బాణైశ్శతధా కార్ముకచ్యుతైః । రామమాదీపయిష్యామి ఉల్కాభిరివ కుంజరం ॥ ౧౯ ॥ తచ్చా
స్య బలమాదాస్యే బలేన మహతా వృతః । ఉదయంత్సవితా కాలే నక్షత్రాణామివ ప్రభాం ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ న వా
సవేనాపి సహస్రచక్షుషా యథాస్మి శక్యో వరుణేన వా పునః । మయా త్వియం బాహుబలేన నిర్జితా పురీ పురా వై
శ్రవణేన పాలితా ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రయోదశస్సర్గః ॥ ౧౧౭ ॥ ౨౩౬౦ **********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నిశాచరేంద్రస్య నిశమ్యవాక్యం సకుంభకర్ణస్యచగర్జితాని । విభీష
ణో రాక్షసరాజముఖ్యమువాచవాక్యం హితమర్థయుక్తమ్ ॥ ౧ ॥ వృతోహిబాహ్వంతరభోగరాశిశ్చింతావిషస్స
స్మితతీక్ష్ణదంష్ట్రః । పంచాంగుళీపంచశిరోతికాయస్సీతామహాహిస్తవకేనరాజన్ ॥ ౨ ॥ (పురాశరత్సూర్యమరీ
చిసన్నిభాంత్సువర్ణపుంఖాంత్సుదృఢాన్నృపాత్మజః । సృజత్యమోఘాన్విశిఖాన్వధాయతే ప్రదీయతాం దాశర
థాయమైథిలీ ॥ ౩ ॥) యావన్నలంకాంసమభిద్రవంతి వలీముఖాః పర్వతకూటమాత్రాః । దంష్ట్రాయుధాశ్చైవ
నఖాయుధాశ్చ ప్రదీయతాం దాశరథాయమైథిలీ ॥ ౪ ॥ యావన్నగృహ్ణంతిశిరాంసిబాణా రామేరితా రాక్షసపుంగ
వానాం । వజ్రోపమావాయుసమానవేగాః ప్రదీయతాం దాశరథాయమైథిలీ ॥ ౫ ॥ భిత్త్వానతావత్ప్రవిశంతి
కాయం ప్రాణాంతికాస్తే శనితుల్యవేగాః । శితాశ్శరారాఘవవిప్రముక్తాః ప్రహస్తతేనైవవికత్థసేత్వమ్ ॥ ౬ ॥
నకుంభకర్ణేంద్రజితౌనరాజా తథామహాపార్శ్వమహోదరౌచ । నికుంభకుమ్భౌచ తథాతికాయస్స్థాతుం నశ
క్తాయుధిరాఘవస్య ॥ ౭ ॥ జీవంస్తురామస్యనమోక్ష్యసేత్వం గుప్తస్సవిత్రాప్యథవామరుద్భిః । నవాసవస్యాఙ్కగ
తోనమృత్యోర్నభఃనపాతాళమనుప్రవిష్టః ॥ ౮ ॥ నిశమ్యవాక్యంతువిభీషణస్య తతః ప్రహస్తోవచనంబభాషే ।
ననోభయంవిద్మనదైవతేభ్యో నదానవేభ్యోప్యథవాకుతశ్చిత్ ॥ ౯ ॥ నయక్షగంధర్వమహోరగేభ్యోభయంనసం
ఖ్యేపతగోత్తమేభ్యః । కథంనురామాద్భవితాభయంనో నరేంద్రపుత్రాత్సమరేకదాచిత్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రహస్తవా
క్యంత్వహితంనిశమ్య విభీషణోరాజహితానుకాంక్షీ । తతోమహాత్మావచనంబభాషే ధర్మార్థకామేషు నివిష్టబు
ద్ధిః ॥ ౧౧ ॥ ప్రహస్తరాజాచమహోదరశ్చ త్వంకుంభకర్ణశ్చయథార్థజాతమ్ । బ్రవీథరామం ప్రతి తన్నశ
క్యం యథాగతిస్స్వర్గమధర్మబుద్ధేః ॥ ౧౨ ॥ వధస్తురామస్యమయాత్వయావా ప్రహస్తసర్వైరపి రాక్షసైర్
వా । కథంభవేదర్థవిశారదస్య మహార్ణవం తర్తుమివాప్లవస్య ॥ ౧౩ ॥ ధర్మప్రధానస్యమహారథస్య ఇక్ష్వా
కువంశప్రభవస్యరాజ్ఞః । ప్రహస్తదేవాశ్చతథావిధస్య కృత్యేషు శక్తస్యభవంతిమూఢాః ॥ ౧౪ ॥ తీక్ష్ణానతా
యత్తనకఙ్కపత్రాదురాసదారాఘవవిప్రముక్తాః । భిత్త్వాశరీరంప్రవిశంతిబాణాః ప్రహస్తతేనైవవికత్థసేత్వం ॥
నరావణోనాతిబలస్త్రిశీర్షో నకుంభకర్ణోస్యసుతోనికుంభః । నచేంద్రజిద్దాశరథింప్రసోఢుం త్వంవారణేశక్రస
మంసమర్థః ॥ ౧౬ ॥ దేవాంతకోవాపి నరాంతకోవా తథాతికాయోతిరథో మహాత్మా । అకంపనశ్చాద్రిసమా
నసారః స్థాతుంనశక్తాయుధిరాఘవస్య ॥ ౧౭ ॥ అయంహిరాజావ్యసనాభిభూతో మిత్రైరమిత్రప్రతిమైర్భవ
ద్భిః । అన్వాస్యతేరాక్షసనాశనార్థం తీక్ష్ణఃప్రకృత్యాహ్యసమీక్ష్యకారీ ॥ ౧౮ ॥ అనంతభోగేన సహస్రమూ
ర్ధ్నా నాగేనభీమేనమహాబలేన । బలాత్పరిక్షిప్తమిమంభవంతో రాజానముత్క్షిప్య విమోచయంతు ॥ ౧౯ ॥
యావద్ధికేశగ్రహణంసుహృద్భిస్సమేత్యసర్వైఃపరిపూర్ణకామైః । నిగృహ్యరాజాపరిరక్షితవ్యో భూతైర్యథాభీ
మబలైర్గృహీతః ॥ ౨౦ ॥ సువారిణారాఘవసాగరేణ ప్రచ్ఛాద్యమానస్తరసాభవద్భిః । యుక్తస్త్వయంతార
యితుంసమేత్య కాకుత్స్థపాతాళముఖేపతంస్సః ॥ ౨౧ ॥ ఇదంపురస్యాస్యసరాక్షసస్య రాజ్ఞశ్చపథ్యం ససుహృ
జ్జనస్య । సమ్యగ్ధివాక్యంస్వమతంబ్రవీమి నరేంద్రపుత్రాయదదామపత్నీమ్ ॥ ౨౨ ॥ పరస్యవీర్యం స్వబలంచ బు
ద్ధ్వా స్థానంక్షయంచైవ తథైవవృద్ధిమ్ । తథాస్వపక్షేప్యనుమృశ్యబుద్ధ్యా వదేత్క్షమంస్వామిహితంచమంత్రీ ॥ ౨౩ ॥
* ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుర్దశస్సర్గః ॥ ౨౧ ॥ ౪౨౧ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ బృహస్పతేస్తుల్యమతేర్వచస్తన్నిశమ్యయత్నేన విభీషణస్య । తతోమహా
త్మావచనంబభాషే తతోఇంద్రజిన్నైరృతయోధముఖ్యః ॥ ౧ ॥ కింనామతేతాతకనిష్ఠవాక్యమనర్థకంచైవ సుభీతవ

చ్చ । అస్మిన్కులే యోఽపి భవేన్న జాతస్సోఽపీదృశం నైవ వదేన్న కుర్యాత్ ॥ ౨ ॥ సత్త్వేన వీర్యేణ పరాక్రమేణ శౌర్యే
ణ ధైర్యేణ చ తేజసా చ । ఏకః కులేఽస్మిన్పురుషో విముక్తో విభీషణస్తాత కనిష్ఠ ఏషః ॥ ౩ ॥ కింనామ తే రాక్షసరాజపుత్ర
వస్మాకమేకేన హి రాక్షసేన । సుప్రాకృతేనాపి రణే నిహంతుం శక్యౌ కుతో భీషయసే స్మ భీరో ॥ ౪ ॥ త్రిలోకనాథో
నను దేవరాజశ్శక్రో మయా భూమితలే నివిష్టః । భయార్దితాశ్చాపి దిశః ప్రపన్నాస్సర్వే తథా దేవగణాస్సమగ్రాః ॥
ఐరావతో విస్వరమున్నదంస్స నిపాతితో భూమితలే మయా తు । వికృష్య దంతౌ తు మయా ప్రసహ్య విత్రాసితా దేవ
గణాస్సమగ్రాః ॥ ౬ ॥ సోఽహం సురాణామపి దర్పహంతా దైత్యోత్తమానామపి శోకదాతా । కథం నరేంద్రాత్మజ
యోర్న శక్తో మనుష్యయోః ప్రాకృతయోస్సువీర్యః ॥ ౭ ॥ అథేంద్రకల్పస్య దురాసదస్య మహౌజసస్తద్వచనం నిశ
మ్య । తతో మహార్థం వచనం బభాషే విభీషణశ్శస్త్రభృతాం వరిష్ఠః ॥ ౮ ॥ న తాత మంత్రే తవ నిశ్చయోఽస్తి బాల
స్త్వమద్యాప్యవిపక్వబుద్ధిః । తస్మాత్త్వయాప్యాత్మవినాశనాయ వచోఽర్థహీనం బహు విప్రలప్తమ్ ॥ ౯ ॥ పుత్ర
ప్రవాదేన తు రావణస్య త్వమింద్రజిన్మిత్రముఖోఽసి శత్రుః । యస్యేదృశం రాఘవతో వినాశం నిశమ్య మోహాదను
మన్యసే త్వమ్ ॥ ౧౦ ॥ త్వమేవ వధ్యశ్చ సుదుర్మతిశ్చ స చాపి వధ్యో య ఇహానయత్త్వామ్ । బాలం దృఢం సాహసికం
చ యోఽద్య ప్రావేశయన్మంత్రకృతాం సమీపే ॥ ౧౧ ॥ మూఢః ప్రగల్భోఽవినయోపపన్నస్తీక్ష్ణస్వభావోఽల్పమతిర్దు
రాత్మా । మూర్ఖస్త్వమత్యర్థసుదుర్మతిశ్చ త్వమింద్రజిద్బాలతయా బ్రవీషి ॥ ౧౨ ॥ కో బ్రహ్మదండప్రతిమప్రకా
శానర్చిష్మతః కాలనికాశరూపాన్ । సహేత బాణాన్యమదండకల్పాన్సమక్షముక్తాన్యుధి రాఘవేణ ॥ ౧౩ ॥ ధనా
ని రత్నాని విభూషణాని వాసాంసి దివ్యాని మణీంశ్చ చిత్రాన్ । సీతాం చ రామాయ నివేద్య దేవీం వసేమ రాజన్ని
హ వీతశోకాః ॥ ౧౪ ॥ * ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పంచదశస్సర్గః ॥ ౫౭౧ ॥ ౧౧౪౨౦ ॥ *************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సునివిష్టం హితం వాక్యముక్తవంతం విభీషణమ్ । అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం రా
వణః కాలచోదితః ॥ ౧ ॥ వసేత్సహ సపత్నేన క్రుద్ధేనాశీవిషేణ వా । న తు మిత్రప్రవాదేన సంవసేచ్ఛత్రుసేవి
నా ॥ ౨ ॥ జానామి శీలం జ్ఞాతీనాం సర్వలోకేషు రాక్షస । హృష్యంతి వ్యసనేష్వేతే జ్ఞాతీనాం జ్ఞాతయస్సదా ॥
ప్రధానం సాధకం వైద్యం ధర్మశీలం చ రాక్షస । జ్ఞాతయో హ్యవమన్యంతే శూరం పరిభవంతి చ ॥ ౪ ॥ నిత్యమన్యోన్య
సంహృష్టా వ్యసనేష్వాతతాయినః । ప్రచ్ఛన్నహృదయా ఘోరా జ్ఞాతయస్తు భయావహాః ॥ ౫ ॥ శ్రూయంతే హస్తి
భిర్గీతాః శ్లోకాః పద్మవనే క్వచిత్ । పాశహస్తాన్నరాన్దృష్ట్వా శృణు తాన్గదతో మమ ॥ ౬ ॥ నాగ్నిర్నాన్యాని శ
స్త్రాణి న నః పాశా భయావహాః । ఘోరాస్స్వార్థప్రయుక్తాస్తు జ్ఞాతయో నో భయావహాః ॥ ౭ ॥ ఉపాయమేతే వ
క్ష్యంతి గ్రహణే నాత్ర సంశయః । కృత్స్నాద్భయాజ్జ్ఞాతిభయం సుకష్టం విదితం చ నః ॥ ౮ ॥ విద్యతే గోషు సమ్ప
న్నం విద్యతే బ్రాహ్మణే దమః । విద్యతే స్త్రీషు చాపల్యం విద్యతే జ్ఞాతితో భయమ్ ॥ ౯ ॥ తతో నేష్టమిదం సౌమ్య య
దహం లోకసత్కృతః । ఐశ్వర్యమభిజాతశ్చ రిపూణాం మూర్ధ్ని చ స్థితః ॥ ౧౦ ॥ యథా పుష్కరపర్ణేషు పతి
తాస్తోయబిందవః । న శ్లేషముపగచ్ఛంతి తథానార్యేషు సంగతం ॥ ౧౧ ॥ యథా మధుకరస్తర్షాద్రసం విందన్న స
జ్యతే । తథా త్వమపి తత్రైవ తథానార్యేషు సౌహృదమ్ ॥ ౧౨ ॥ యథా పూర్వం గజస్స్నాత్వా గృహ్య హస్తేన
వై రజః । దూషయత్యాత్మనో దేహం తథానార్యేషు సంగతమ్ ॥ ౧౩ ॥ యథా శరది మేఘానాం సించతామపి గర్జ
తామ్ । న భవత్యంబుసంక్లేదస్తథానార్యేషు సౌహృదమ్ ॥ ౧౪ ॥ అన్యస్త్వేవంవిధం బ్రూయాద్వాక్యమేతన్నిశా
చర । అస్మిన్ముహూర్తే న భవేత్త్వాం తు ధిక్కులపాంసనం ॥ ౧౫ ॥ ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం న్యాయవాదీ విభీష
ణః । ఉత్పపాత గదాపాణిశ్చతుర్భిస్సహ రాక్షసైః ॥ ౧౬ ॥ అబ్రవీచ్చ తదా వాక్యం జాతక్రోధో విభీషణః । అంత

రిక్షగతశ్శ్రీమాన్భ్రాతరం రాక్షసాధిపమ్ । ౧౭ ॥ సత్వం భ్రాతాసి మే రాజన్బ్రూహి మాం యద్యదిచ్ఛసి । జ్యేష్ఠో మాన్యః పితృసమో నచ ధర్మపథే స్థితః ॥ ౧౮ ॥ ఇదం తు పరుషం వాక్యం నక్షమామ్యనృతం తవ । సునీతం హితకామేన వాక్యముక్తం దశానన ॥ ౧౯ ॥ నగృహ్ణంత్యకృతాత్మానః కాలస్య వశమాగతాః । సులభాః పురుషా రాజన్సతతం ప్రియవాదినః ॥ ౨౦ ॥ అప్రియస్య తు పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః । బద్ధం కాలస్య పాశేన సర్వభూతాపహారిణా ॥ ౨౧ ॥ ననశ్యంతముపేక్షేయం ప్రదీప్తం శరణం యథా । దీప్తపావకసంకాశైః శితైః కాంచనభూషణైః ॥ నత్వామిచ్ఛామ్యహం ద్రష్టుం రామేణ నిహతం శరైః । శూరాశ్చ బలవంతశ్చ కృతాస్త్రాశ్చ రణాజిరే ॥ ౨౩ ॥ కాలాభిపన్నాస్సీదంతి యథా వాలుకసేతవః । తన్మర్షయతు యచ్చోక్తం గురుత్వాద్ధితమిచ్ఛతా ॥ ౨౪ ॥ ఆత్మానం సర్వదా రక్ష పురీం చేమాం సరాక్షసామ్ । స్వస్తి తేస్తు గమిష్యామి సుఖీ భవ మయా వినా ॥ ౨౫ ॥ (నూనం న తే రావణ కశ్చిదస్తి రక్షోనికాయేషు సుహృత్సఖా వా । హితోపదేశస్య స మంత్రవక్తా యో వారయేత్త్వాం స్వయమేవ పాపాత్) ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ నివార్యమాణస్య మయా హితైషిణా నరోచతే తే వచనం నిశాచర । పరీతకాలా హి గతాయుషో నరా హితం నగృహ్ణంతి సుహృద్భిరీరితమ్ ॥ ౨౭ ॥ ❀ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షోడశస్సర్గః ॥ ౪౭౪ ॥ ౯౪౮౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణం రావణానుజః । ఆజగామ ముహూర్తేన యత్ర రామస్సలక్ష్మణః ॥ ౧ ॥ (తం మేరుశిఖరాకారం దీప్తామివ శతహ్రదామ్ । గగనస్థం మహీస్థాస్తే దదృశుస్సర్వవానరాః ॥ ౨ ॥ సహి మేఘాచలప్రఖ్యో మహేంద్రసమవిక్రమః । సర్వాయుధధరో వీరో దివ్యాభరణభూషితః ॥ ౩ ॥ యే చాప్యనుచరాస్తస్య చత్వారో భీమవిక్రమాః । తేపి సర్వాయుధోపేతా భూషణైశ్చాపి భూషితాః) ॥ ౪ ॥ తమాత్మపంచమం దృష్ట్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః । వానరైస్సహ దుర్ధర్షశ్చింతయామాస బుద్ధిమాన్ ॥ ౫ ॥ చింతయిత్వా ముహూర్తం తు వానరాంస్తానువాచ హ । హనుమత్ప్రముఖాన్సర్వానిదం వచనముత్తమమ్ ॥ ౬ ॥ ఏష సర్వాయుధోపేతశ్చతుర్భిస్సహ రాక్షసైః । రాక్షసోభ్యేతి పశ్యధ్వమస్మాన్హంతుం న సంశయః ॥ సుగ్రీవస్య వచశ్శ్రుత్వా సర్వే తే వానరోత్తమాః । సాలానుద్యమ్య శైలాంశ్చ ఇదం వచనమబ్రువన్ ॥ ౮ ॥ శీఘ్రం వ్యాదిశ నో రాజన్వధాయైషాం దురాత్మనామ్ । నిపతంతు హతాశ్చైతే ధరణ్యామల్పతేజసః ॥ ౯ ॥ తేషాం సంభాషమాణానామన్యోన్యం స విభీషణః । ఉత్తరం తీరమాసాద్య ఖస్థ ఏవ వ్యతిష్ఠత ॥ ౧౦ ॥ ఉవాచ చ మహాప్రాజ్ఞస్స్వరేణ మహతా మహాన్ । సుగ్రీవం తాంశ్చ సంప్రేక్ష్య సర్వాన్వానరయూథపాన్ ॥ ౧౧ ॥ రావణో నామ దుర్వృత్తో రాక్షసో రాక్షసేశ్వరః । తస్యాహమనుజో భ్రాతా విభీషణ ఇతి శ్రుతః ॥ ౧౨ ॥ తేన సీతా జనస్థానాద్ధృతా హత్వా జటాయుషమ్ । రుద్ధా చ వివశా దీనా రాక్షసీభిస్సురక్షితా ॥ ౧౩ ॥ తమహం హేతుభిర్వాక్యైర్వివిధైశ్చ న్యదర్శయమ్ । సాధు నిర్యాత్యతాం సీతా రామాయేతి పునః పునః ॥ ౧౪ ॥ స చ న ప్రతిజగ్రాహ రావణః కాలచోదితః । ఉచ్యమానం హితం వాక్యం విపరీత ఇవౌషధమ్ ॥ ౧౫ ॥ సోహం పరుషితస్తేన దాసవచ్చావమానితః । త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ రాఘవం శరణం గతః ॥ ౧౬ ॥ సర్వలోకశరణ్యాయ రాఘవాయ మహాత్మనే । నివేదయత మాం క్షిప్రం విభీషణముపస్థితమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవో లఘువిక్రమః । లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామం సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ రావణస్యానుజో భ్రాతా విభీషణ ఇతి శ్రుతః । చతుర్భిస్సహ రక్షోభిర్భవంతం శరణం గతః ॥ మంత్రే వ్యూహే నయే చారే యుక్తో భవితుమర్హసి । వానరాణాం చ భద్రం తే పరేషాం చ పరంతప ॥ ౨౦ ॥ అంతర్ధానగతా హ్యేతే రాక్షసాః కామరూపిణః । శూరాశ్చ నికృతిజ్ఞాశ్చ తేషు జాతు న విశ్వసేత్ ॥ ౨౧ ॥ ప్రణిధీ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య భవేదయమ్ । అనుప్రవిశ్య సోస్మాసు భేదం కుర్యాన్న సంశయః ॥ ౨౨ ॥ అథవా స్వయమే

వైషచ్ఛిద్రమాసాద్యబుద్ధిమాన్ । అనుప్రవిశ్యవిశ్వస్తే కదాచిత్ప్రహరేదపి ॥ ౨౩ ॥ మిత్రాటవీబలంచైవ మౌలం
భృత్యబలంతథా । సర్వమేతద్బలంగ్రాహ్యం వర్జయిత్వాద్విషద్బలం ॥ ౨౪ ॥ ప్రకృత్యారాక్షసేంద్రస్య భ్రా
తాఽమిత్రస్యతేవిభో । ఆగతశ్చరిపోఃపక్షాత్కథమస్మిన్హివిశ్వసేత్ ॥ ౨౫ ॥ రావణేన ప్రణిహితం తమవేహివి
భీషణం । తస్యాహంనిగ్రహంమన్యే క్షమంక్షమవతాంవర ॥ ౨౬ ॥ రాక్షసోజిహ్మయాబుద్ధ్యా సందిష్టోయముపా
గతః । ప్రహర్తుం మాయయాఛన్నో విశ్వస్తేత్వయిరాఘవ ॥ ౨౭ ॥ ప్రవిష్టశ్శత్రుసైన్యంహి ప్రాజ్ఞశ్శత్రుర
తర్కితః । నిహన్యాదంతరంలబ్ధ్వా ఉలూకఇవవాయసాన్ ॥ ౨౮ ॥ వధ్యతామేషతీవ్రేణ దండేన సచివైస్సహ ।
రావణస్యనృశంసస్య భ్రాతాహ్యేషవిభీషణః ॥ ౨౯ ॥ ఏవముక్త్వాతుతంరామం సంరబ్ధోవాహినీపతిః । వాక్యజ్ఞో
వాక్యకుశలం తతోమౌనముపాగమత్ ॥ ౨౯ ॥ సుగ్రీవస్యతు తద్వాక్యం శ్రుత్వారామోమహాయశాః । సమీప
స్థానువాచేదంహనూమత్ప్రముఖాన్హరీన్ ॥ ౩౧ ॥ యదుక్తంకపిరాజేన రావణావరజంప్రతి । వాక్యం హేతుమద
త్యర్థం భవద్భిరపితచ్ఛ్రుతమ్ ॥ ౩౨ ॥ సుహృదాహ్యర్థకృచ్ఛ్రేషు యుక్తంబుద్ధిమతాసతా । సమర్థేనాపిసందె
ష్టుం శాశ్వతీంభూతిమిచ్ఛతా ॥ ౩౩ ॥ ఇత్యేవంపరిపృష్టాస్తే స్వంస్వంమతమతంద్రితాః । సోపచారం తదారామ
మూచుర్హితచికీర్షవః ॥ ౩౪ ॥ అజ్ఞాతంనాస్తితేకించిత్త్రిషులోకేషురాఘవ । ఆత్మానంసూచయన్రాజన్ పృ
చ్ఛస్యస్మాంత్సుహృత్తయా ॥ ౩౫ ॥ త్వంహిసత్యవ్రతశ్శూరో ధార్మికోదృఢవిక్రమః । పరీక్ష్యకారీస్మృతిమాన్నిసృ
ష్టాత్మాసుహృత్సుచ ॥ ౩౬ ॥ తస్మాదేకైకశస్తావద్బ్రువంతుసచివాస్తవ । హేతుతోమతిసమ్పన్నాస్సమర్థాశ్చ పు
నఃపునః ॥ ౩౭ ॥ ఇత్యుక్తేరాఘవాయాథ మతిమానంగదోగ్రతః । విభీషణపరీక్షార్థమువాచవచనంహరిః ॥ ౩౮ ॥
శత్రోస్సకాశాత్సమ్ప్రాప్తస్సర్వథాశఙ్క్యఏవహి । విశ్వాసయోగ్యస్సహసా నకర్తవ్యోవిభీషణః ॥ ౩౯ ॥ ఛాద
యిత్వాత్మభావంహి చరంతిశఠబుద్ధయః । ప్రహరంతిచ రంధ్రేషు సోనర్థస్సుమహాన్భవేత్ ॥ ౪౦ ॥ అర్థానర్థౌ
వినిశ్చిత్య వ్యవసాయంభజేతహ । గుణతస్సంగ్రహంకుర్యాద్దోషతస్తువిసర్జయేత్ ॥ ౪౧ ॥ యదిదోషోమహాంస్త
స్మింస్త్యజ్యతామవిశంకితం । గుణాన్వాపిబహూన్జ్ఞాత్వా సంగ్రహఃక్రియతాంనృప ॥ ౪౨ ॥ శరభస్త్వథనిశ్చిత్య
సార్థంవచనమబ్రవీత్ । క్షిప్రమస్మిన్నరవ్యాఘ్ర చారఃప్రతివిధీయతామ్ ॥ ౪౩ ॥ ప్రణిధాయహిచారేణయ
థావత్సూక్ష్మబుద్ధినా । పరీక్ష్యచతతఃకార్యో యథాన్యాయంపరిగ్రహః ॥ ౪౪ ॥ జాంబవాంస్త్వథసమ్ప్రేక్ష్య శా
స్త్రబుద్ధ్యావిచక్షణః । వాక్యంవిజ్ఞాపయామాస గుణవద్దోషవర్జితం ॥ ౪౫ ॥ బద్ధవైరాచ్చపాపాచ్చ రాక్షసేం
ద్రాద్విభీషణః । అదేశకాలేసమ్ప్రాప్తస్సర్వథాశంక్యతామయమ్ ॥ ౪౬ ॥ తతోమైందస్తుసమ్ప్రేక్ష్య నయాపన
యకోవిదః । వాక్యంవచనసమ్పన్నో బభాషేహేతుమత్తరం ॥ ౪౭ ॥ వచనం రామతస్యైషం రావణస్య విభీష
ణః । పృచ్ఛ్యతాంమధురేణాయం శనైర్నరవరేశ్వర ॥ ౪౮ ॥ భావమస్యతువిజ్ఞాయ తతస్తత్త్వంకరిష్యసి । య
దిదుష్టోనదుష్టోవా బుద్ధిపూర్వంనరర్షభ ॥ ౪౯ ॥ అథసంస్కారసమ్పన్నో హనూమాన్సచివోత్తమః । ఉవాచ
వచనంశ్లక్ష్ణమర్థవన్మధురంలఘు ॥ ౫౦ ॥ నభవంతంమతిశ్రేష్ఠం సమర్థంవదతాంవరం । అతిశాయయితుం శక్తో
బృహస్పతిరపిబ్రువన్ ॥ ౫౧ ॥ నవాదాన్నాపిసంఘర్షాన్నాధిక్యాన్నచకామతః । వక్ష్యామి వచనం రాజన్ య
థార్థం రామగౌరవాత్ ॥ ౫౨ ॥ అర్థానర్థనిమిత్తంహి యదుక్తంసచివైస్తవ । తత్రదోషంప్రపశ్యామిక్రి
యానహ్యుపపద్యతే ॥ ౫౩ ॥ ఋతేనియోగాత్సామర్థ్యమవబోద్ధుంనశక్యతే । సహసా వినియోగోహి దోషవా
న్ప్రతిభాతిమా ॥ ౫౪ ॥ చారప్రణిహితంయుక్తం యదుక్తంసచివైస్తవ । అర్థస్యాసమ్భవాత్తత్ర కారణం నో
పపద్యతే ॥ ౫౫ ॥ అదేశకాలేసమ్ప్రాప్తఇత్యయంయద్విభీషణః । వివక్షాతత్రమేస్తీయం తాంనిబోధయథామ

తి ॥ ౫౬ ॥ స ఏష దేశః కాలశ్చ భవతీహ యథా తథా । పురుషాత్పురుషం ప్రాప్య తథా దోషగుణావపి ॥ ౫౭ ॥ దౌ
రాత్మ్యం రావణతో దృష్ట్వా విక్రమం చ తథా త్వయి । యుక్తమాగమనం తస్య సదృశం తస్య బుద్ధితః ॥ ౫౮ ॥ అజ్ఞాతరూ
పైః పురుషైః స రాజన్పృచ్ఛ్యతామితి । యదుక్తమత్ర మే ప్రేక్షా కాచిదస్తి సమీక్షితా ॥ ౫౯ ॥ పృచ్ఛ్యమానో
విశంకేత సహసా బుద్ధిమాన్వచః । తత్ర మిత్రం ప్రదుష్యేత మిథ్యాపృష్టం సుఖాగతమ్ ॥ ౬౦ ॥ అశక్యస్సహసా
రాజన్భావో బోద్ధుం పరస్య వై । అంతస్స్వభావైర్గీతైస్తైర్నైపుణ్యం పశ్యతా భృశం ॥ ౬౧ ॥ న త్వస్య బ్రువతో జాతు ల
క్ష్యతే దుష్టభావతా । ప్రసన్నం వదనం చాపి తస్మాన్మే నాస్తి సంశయః ॥ ౬౨ ॥ అశంకితమతిస్స్వస్థో న శఠః పరిసర్పతి ।
న చాస్య దుష్టా వాక్చాపి తస్మాన్నాస్తీహ సంశయః ॥ ౬౩ ॥ ఆకారశ్ఛాద్యమానోఽపి న శక్యో వినిగూహితుమ్ । బలాద్ధి వి
వృణోత్యేవ భావమంతర్గతం నృణామ్ ॥ ౬౪ ॥ దేశకాలోపపన్నం చ కార్యం కార్యవిదాం వర । స ఫలం కురుతే
క్షిప్రం ప్రయోగేణాభిసంహితమ్ ॥ ౬౫ ॥ ఉద్యోగం తవ సంప్రేక్ష్య మిథ్యావృత్తం చ రావణమ్ । వాలినశ్చ వధం
శ్రుత్వా సుగ్రీవం చాభిషేచితమ్ ॥ ౬౬ ॥ రాజ్యం ప్రార్థయమానశ్చ బుద్ధిపూర్వమిహాగతః । ఏతావత్తు పురస్కృ
త్య యుజ్యతే త్వస్య సంగ్రహః ॥ ౬౭ ॥ యథాశక్తి మయోక్తం తు రాక్షసస్యార్జవం ప్రతి । త్వం ప్రమాణం తు శే
షస్య శ్రుత్వా బుద్ధిమతాం వర ॥ ౬౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తదశస్సర్గః ॥ ౩౭౭ ॥ ౭౫౪౦ ॥****

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ రామః ప్రసన్నాత్మా శ్రుత్వా వాయుసుతస్య హ । ప్రత్యభాషత దుర్ధర్ష
శ్శ్రుతవానాత్మని స్థితమ్ ॥ ౧ ॥ మమాపి తు వివక్షాస్తి కాచిత్ప్రతి విభీషణమ్ । శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్సర్వం భవద్భిః శ్రే
యసి స్థితైః ॥ ౨ ॥ మిత్రభావేన సంప్రాప్తం న త్యజేయం కథంచన । దోషా యద్యపి తస్య స్యుః సతామేతదగర్హి
తమ్ ॥ ౩ ॥ సుగ్రీవస్త్వథ తద్వాక్యమాభాష్య చ విమృశ్య చ । తతశ్శుభతరం వాక్యమువాచ హరిపుంగవః ॥ ౪ ॥ సదు
ష్టో వాప్యదుష్టో వా కిమేష రజనీచరః । ఈదృశం వ్యసనం ప్రాప్తం భ్రాతరం యః పరిత్యజేత్ ॥ ౫ ॥ కో నామ స భ
వేత్తస్య యమేష న పరిత్యజేత్ । వానరాధిపతేర్వాక్యం శ్రుత్వా సర్వానుదీక్ష్య చ ॥ ౬ ॥ ఈషదుత్స్మయమాన
స్తు లక్ష్మణం పుణ్యలక్షణమ్ । ఇతి హోవాచ కాకుత్స్థో వాక్యం సత్యపరాక్రమః ॥ ౭ ॥ అనధీత్య చ శాస్త్రాణి వృద్ధాన
నుపసేవ్య చ । న శక్యమీదృశం వక్తుం యదువాచ హరీశ్వరః ॥ ౮ ॥ అస్తి సూక్ష్మతరం కించిద్యదత్ర ప్రతిభాతి మే । ప్ర
త్యక్షం లౌకికం వాపి విద్యతే సర్వరాజసు ॥ ౯ ॥ అమిత్రాస్తత్కులీనాశ్చ ప్రాతిదేశ్యాశ్చ కీర్తితాః । వ్యసనేషు ప్ర
హర్తారస్తస్మాదయమిహాగతః ॥ ౧౦ ॥ అపాపాస్తత్కులీనాశ్చ మానయంతి స్వకాన్హితాః । ఏష ప్రాయో నరే
ంద్రాణాం శంకనీయస్తు శోభనః ॥ ౧౧ ॥ యస్తు దోషస్త్వయా ప్రోక్తో హ్యాదానేఽరిబలస్య చ । తత్ర తే కీర్తయి
ష్యామి యథాశాస్త్రమిదం శృణు ॥ ౧౨ ॥ న వయం తత్కులీనాశ్చ రాజ్యకాంక్షీ చ రాక్షసః । పండితా హి భవిష్యం
తి తస్మాద్గ్రాహ్యో విభీషణః ॥ ౧౩ ॥ అవ్యగ్రాశ్చ ప్రహృష్టాశ్చ న భవిష్యంతి సంగతాః । ప్రణాదశ్చ మహానేష త
తోఽస్య భయమాగతమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఇతి భేదం గమిష్యంతి తస్మాద్గ్రాహ్యో విభీషణః । న సర్వే భ్రాతరస్తాత భవంతి భరతోప
మాః ॥ ౧౫ ॥ మద్విధా వా పితుః పుత్రాః సుహృదో వా భవద్విధాః । ఏవముక్తస్తు రామేణ సుగ్రీవస్సహలక్ష్మణః ॥
ఉత్థాయేదం మహాప్రాజ్ఞః ప్రణతో వాక్యమబ్రవీత్ । రావణేన ప్రణిహితం తమవేహి విభీషణమ్ ॥ ౧౭ ॥ తస్యా
హం నిగ్రహం మన్యే క్షమం క్షమవతాం వర । రాక్షసో జిహ్మయా బుద్ధ్యా సందిష్టోఽయమిహాగతః ॥ ౧౮ ॥ ప్రహర్తుం
త్వయి విశ్వస్తే ప్రచ్ఛన్నో మయి వానఘ । లక్ష్మణే వా మహాబాహో స వధ్యస్సచివైస్సహ ॥ ౧౯ ॥ రావణస్య నృశంస
స్య భ్రాతా హ్యేష విభీషణః । ఏవముక్త్వా రఘుశ్రేష్ఠం సుగ్రీవో వాహినీపతిః ॥ ౨౦ ॥ వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలం త
తో మౌనముపాగమత్ । సుగ్రీవస్య తు తద్వాక్యం రామశ్శ్రుత్వా విమృశ్య చ ॥ ౨౧ ॥ తతశ్శుభతరం వాక్యము

వాచహరిపుంగవం । సదుష్టోవాప్యదుష్టోవా కిమేషరజనీచరః ॥ ౨౨ ॥ సూక్ష్మమప్యహితంకర్తుం మమాశక్తఃక
థంచన । పిశాచాన్దానవాన్యక్షాన్ పృథివ్యాంచైవ రాక్షసాన్ ॥ ౨౩ ॥ అంగుళ్యగ్రేణతాన్హన్యా మిచ్ఛన్హరిగణే
శ్వర । శ్రూయతేహికపోతేన శత్రుశ్శరణమాగతః ॥ ౨౪ ॥ అర్చితశ్చయథాన్యాయం స్వైశ్చమాంసైర్నిమం
త్రితః । సహితంప్రతిజగ్రాహ భార్యాహర్తారమాగతం ॥ ౨౫ ॥ కపోతోవానరశ్రేష్ఠ కింపునర్మద్విధోజనః । ఋ
షేఃకణ్వస్యపుత్రేణ కండునాపరమర్షిణా ॥ ౨౬ ॥ శృణుగాథాం పురాగీతాం ధర్మిష్ఠాంసత్యవాదినీం । బ
ద్ధాంజలిపుటందీనం యాచంతంశరణాగతం ॥ ౨౭ ॥ నహన్యాదానృశంస్యార్థమపిశత్రుంపరంతప । ఆర్తో
వాయదివాదృప్తః పరేషాంశరణాగతః ॥ ౨౮ ॥ అరిఃప్రాణాన్పరిత్యజ్య రక్షితవ్యఃకృతాత్మనా । సచేద్భయాద్వా
మోహాద్వాకామాద్వాపినరక్షతి ॥ ౨౯ ॥ స్వయాశక్త్యాయథాతత్త్వం తత్పాపంలోకగర్హితం । వినష్టఃపశ్యత
స్తస్యారక్షిణశ్శరణాగతః ॥ ౩౦ ॥ ఆదాయసుకృతంతస్య సర్వంగచ్ఛేదరక్షితః । ఏవందోషోమహానత్ర ప్రప
న్నానామరక్షణే ॥ ౩౧ ॥ అస్వర్గ్యంచాయశస్యంచ బలవీర్యవినాశనం । కరిష్యామియథార్థంతు కండోర్వచన
ముత్తమం ॥ ౩౨ ॥ ధర్మిష్ఠంచయశస్యంచ స్వర్గ్యంస్యాత్తుఫలోదయే । సకృదేవప్రపన్నాయ తవాస్మీతిచయాచ
తే ॥ ౩౩ ॥ అభయంసర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతంమమ । ఆనయైనం హరిశ్రేష్ఠ దత్తమస్యాభయంమ
యా ॥ ౩౪ ॥ విభీషణోవాసుగ్రీవ యదివారావణస్స్వయం । రామస్యతువచశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవఃప్లవగేశ్వరః ॥
ప్రత్యభాషతకాకుత్స్థం సౌహార్దేనప్రచోదితః । కిమత్రచిత్రంధర్మజ్ఞ లోకనాథసుఖావహ ॥ ౩౬ ॥ యత్త్వ
మార్యంప్రభాషేథా స్సత్త్వవాన్సత్పథేస్థితః । మమచాప్యంతరాత్మాయం శుద్ధింవేత్తివిభీషణం ॥ ౩౭ ॥ అనుమా
నాచ్చభావాచ్చ సర్వతస్సుపరీక్షితః । తస్మాత్క్షిప్రంసహాస్మాభి స్తుల్యోభవతురాఘవ ॥ ౩౮ ॥ విభీషణోమహాప్రా
జ్ఞ స్సఖిత్వంచాభ్యుపైతునః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తుసుగ్రీవవచోనిశమ్యతద్ధరీశ్వరేణాభిహితంనరేశ్వరః । విభీషణేనాశుజ
గామసంగమం పతత్రిరాజేనయథాపురందరః ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండేఽష్టాదశస్సర్గః ॥౧౮॥ ౫౬౦౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రాఘవేణాభయేదత్తేసన్నతోరావణానుజః । విభీషణోమహాప్రాజ్ఞోభూ
మింసమవలోకయన్ ॥ ౧ ॥ ఖాత్పపాతావనింహృష్టో భక్తైరనుచరైస్సహ । సతురామస్యధర్మాత్మా నిపపాతవిభీష
ణః ॥ ౨ ॥ పాదయోశ్శరణాన్వేషీ చతుర్భిస్సహరాక్షసైః । అబ్రవీచ్చతదారామం వాక్యంతత్రవిభీషణః ॥ ౩ ॥
ధర్మయుక్తంచయుక్తంచ సాంప్రతంసంప్రహర్షణం । అనుజోరావణస్యాహం తేనచాస్మ్యవమానితః ॥ ౪ ॥ భ
వంతంసర్వభూతానాం శరణ్యంశరణాగతః । పరిత్యక్తామయాలంకా మిత్రాణిచధనానిచ ॥ ౫ ॥ భవద్గతంమేరా
జ్యంచ జీవితంచసుఖానిచ । తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా రామోవచనమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ వచసాసాంత్వయిత్వైనం
లోచనాభ్యాంపిబన్నివ । ఆఖ్యాహిమమతత్త్వేన రాక్షసానాంబలాబలం ॥ ౭ ॥ ఏవముక్తస్తదా రక్షో రామే
ణాక్లిష్టకర్మణా । రావణస్యబలంసర్వ మాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౮ ॥ అవధ్యస్సర్వభూతానాం గంధర్వోరగరక్ష
సాం । రాజపుత్రదశగ్రీవో వరదానాత్స్వయంభువః ॥ ౯ ॥ రావణానంతరోభ్రాతా మమజ్యేష్ఠశ్చవీర్యవాన్ ।
కుంభకర్ణోమహాతేజా శ్శక్రప్రతిబలోయుధి ॥ ౧౦ ॥ రామసేనాపతి స్తస్య ప్రహస్తోయదివాశ్రుతః । కైలాసే
యేనసంగ్రామే మాణిభద్రఃపరాజితః ॥ ౧౧ ॥ బద్ధగోధాంగుళిత్రాణ అవధ్యకవచోయుధి । ధనురాదాయతిష్ఠం
స్స అదృశ్యోభవతీంద్రజిత్ ॥ ౧౨ ॥ సంగ్రామసమయవ్యూహే తర్పయిత్వాహుతాశనం । అంతర్ధానగతశ్శ్రీ
మా నింద్రజిద్ధంతిరాఘవ ॥ ౧౩ ॥ మహోదరమహాపార్శ్వౌ రాక్షసశ్చాప్యకంపనః । అనీకస్థాస్తుతస్యైతే లో
కపాలసమాయుధి ॥ ౧౪ ॥ దశకోటిసహస్రాణి రక్షసాం కామరూపిణాం । మాంసశోణితభక్షాణాం లంకాపు

గనివాసినాం ॥ ౧౫ ॥ స తైస్తు సహితో రాజా లోకపాలానయోధయత్ । సహ దేవైస్తు తే భగ్నా రావణేన మహా
త్మనా ॥ ౧౬ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా రామో దృఢపరాక్రమః । అన్వీక్ష్య మనసా సర్వమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥
యాని కర్మాపదానాని రావణస్య విభీషణ । ఆఖ్యాతాని చ తత్త్వేన హ్యవగచ్ఛామి తాన్యహం ॥ ౧౮ ॥ అహం హత్వా ద
శగ్రీవం సప్రహస్తం సబాంధవం । రాజానం త్వాం కరిష్యామి సత్యమేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౧౯ ॥ రసాతలం వా ప్రవిశే
త్పాతాళం వాపి రావణః । పితామహసకాశం వా న మే జీవన్విమోక్ష్యతే ॥ ౨౦ ॥ అహత్వా రావణం సంఖ్యే సపు
త్రబలబాంధవం । అయోధ్యాం న ప్రవేక్ష్యామి త్రిభిస్తైర్భ్రాతృభిశ్శపే ॥ ౨౧ ॥ శ్రుత్వా తు వచనం తస్య రామస్యాక్లిష్టక
ర్మణః । శిరసా వంద్య ధర్మాత్మా వక్తుమేవోపచక్రమే ॥ ౨౨ ॥ రాక్షసానాం వధే సాహ్యం లంకాయాశ్చ ప్రధర్షణే ।
కరిష్యామి యథాప్రాణం ప్రవేక్ష్యామి చ వాహినీం ॥ ౨౩ ॥ ఇతి బ్రువాణం రామస్తు పరిష్వజ్య విభీషణం । అబ్రవీ
ల్లక్ష్మణం ప్రీతస్సముద్రాజ్జలమానయ ॥ ౨౪ ॥ తేన చేమం మహాప్రాజ్ఞమభిషించ విభీషణం । రాజానం రక్షసాం క్షి
ప్రం ప్రసన్నే మయి మానద ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిరభ్యషించద్విభీషణం । మధ్యే వానరముఖ్యానాం రా
జానం రామశాసనాత్ ॥ ౨౬ ॥ తం ప్రసాదం తు రామస్య దృష్ట్వా సద్యః ప్లవంగమాః । చుక్రుశుశ్చ మహాత్మానస్సా
ధు సాధ్వితి చాబ్రువన్ ॥ ౨౭ ॥ అథాబ్రవీద్ధనూమాంశ్చ సుగ్రీవశ్చ విభీషణం । కథం సాగరమక్షోభ్యం తరామ
వరుణాలయం ॥ ౨౮ ॥ సైన్యైః పరివృతాస్సర్వే వానరాణాం మహౌజసాం । ఉపాయం నాధిగచ్ఛామో యథా
నదనదీపతిం ॥ ౨౯ ॥ తరామ తరసా సర్వే ససైన్యా వరుణాలయం । ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా ప్రత్యువాచ విభీషణః ॥
సముద్రం రాఘవో రాజా శరణం గంతుమర్హతి । ఖానితస్సగరేణాయమప్రమేయో మహోదధిః ॥ ౩౦ ॥ కర్తుమ
ర్హతి రామస్య జ్ఞాతేః కార్యం మహామతిః । ఏవం విభీషణేనోక్తో రాక్షసేన విపశ్చితా ॥ ౩౨ ॥ ఆజగామాథ
సుగ్రీవో యత్ర రామస్సలక్ష్మణః । తతశ్చాఖ్యాతుమారేభే విభీషణవచశ్శుభం ॥ ౩౩ ॥ సుగ్రీవో విపులగ్రీవస్సా
గరస్యోపవేశనం । ప్రకృత్యా ధర్మశీలస్య రాఘవస్యాప్యరోచత ॥ ౩౪ ॥ స లక్ష్మణం మహాతేజాస్సుగ్రీవం చ హరీశ్వ
రం । సత్క్రియార్థం క్రియాదక్షః స్మితపూర్వమువాచ హ ॥ విభీషణస్య మంత్రోऽయం మమ లక్ష్మణ రోచతే । బ్రూ
హి త్వం సహ సుగ్రీవ స్తవాపి యది రోచతే ॥ ౩౬ ॥ సుగ్రీవః పండితో నిత్యం భవాన్మంత్రవిచక్షణః । ఉభాభ్యాం
సంప్రధార్యార్థం రోచతే యత్తదుచ్యతాం ॥ ౩౭ ॥ ఏవముక్తౌ తు తౌ వీరావుభౌ సుగ్రీవలక్ష్మణౌ । సముదాచారసం
యుక్తమిదం వచనమూచతుః ॥ ౩౮ ॥ కిమర్థం నౌ నరవ్యాఘ్ర న రోచిష్యతి రాఘవ । విభీషణేన యచ్చోక్తమస్మి
న్కాలే సుఖావహం ॥ ౩౯ ॥ అబద్ధ్వా సాగరే సేతుం ఘోరేऽస్మిన్వరుణాలయే । లంకా నాసాదితుం శక్యా సేం
ద్రైరపి సురాసురైః ॥ ౪౦ ॥ విభీషణస్య శూరస్య యథార్థం క్రియతాం వచః । అలం కాలాత్యయం కృత్వా సము
ద్రోऽయం నియుజ్యతామ్ ॥ ౪౧ ॥ యథా సైన్యేన గచ్ఛామః పురీం రావణపాలితామ్ । ఏవముక్తః కుశాస్తీర్ణే తీరే
నదనదీపతేః ॥ సంవివేశ తదా రామో వేద్యామివ హుతాశనః ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనవింశస్సర్గః ॥ ౧౮౩ ॥ ౩౬౬౦

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో నివిష్టాం ధ్వజినీం సుగ్రీవేణాభిపాలితామ్ । దదర్శ రాక్షసోऽభ్యేత్య శా
ర్దూలో నామ వీర్యవాన్ ॥ ౧ ॥ చారో రాక్షసరాజస్య రావణస్య దురాత్మనః । తాం దృష్ట్వా సర్వతో వ్యగ్రాం ప్ర
తిగమ్య స రాక్షసః ॥ ౨ ॥ ప్రవిశ్య లంకాం వేగేన రావణం వాక్యమబ్రవీత్ । ఏష వానరఋక్షౌఘో లంకాం సమభి
వర్తతే ॥ ౩ ॥ అగాధశ్చాప్రమేయశ్చ ద్వితీయ ఇవ సాగరః । పుత్రౌ దశరథస్యేమౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥
ఉత్తమాయుధసంపన్నౌ సీతాయాః పదమాగతౌ । ఏతౌ సాగరమాసాద్య సన్నివిష్టౌ మహాద్యుతీ ॥ ౫ ॥ బలం మా
కాశమావృత్య సర్వతో దశయోజనమ్ । తత్త్వమేతన్మహారాజ క్షిప్రం వేదితుమర్హసి ॥ ౬ ॥ తవ దూతా మహా

రాజ క్షిప్రం మహారాజ త్వమవేక్షితుమ్ । ఉపప్రదానం సాన్త్వం వా భేదో వాత్ర ప్రయుజ్యతామ్ ॥ ౭ ॥ శార్దూ
లస్య వచః శ్రుత్వా రావణో రాక్షసాధిపః । ఉవాచ సహసా వ్యగ్రస్సంప్రధార్యార్థమాత్మనః ॥ ౮ ॥ శుకం నా
మ తదా రక్షో వాక్యమర్థవిదాం వరం । సుగ్రీవం బ్రూహి గత్వా త్వం రాజానం వచనాన్మమ ॥ ౯ ॥ యథాసందే
శమక్లీబం శ్లక్ష్ణయా పరయా గిరా । త్వం వై మహారాజకులే ప్రసూతో మహాబలశ్చర్క్షరజస్సుతశ్చ । న కశ్చిదర్థ
స్తవ నాస్త్యనర్థస్తథా హి మే భ్రాతృసమో హరీశ ॥ ౧౦ ॥ అహం యద్యహరం భార్యాం రాజపుత్రస్య ధీమతః ।
కిం తత్ర తవ సుగ్రీవ కిష్కింధాం ప్రతి గమ్యతామ్ ॥ ౧౧ ॥ నహీయం హరిభిర్లంకా శక్యా ప్రాప్తుం కథంచన । దే
వైరపి సగంధర్వైః కిం పునర్నరవానరైః ॥ ౧౨ ॥ స తథా రాక్షసేన్ద్రేణ సందిష్టో రజనీచరః । శుకో విహంగమో
భూత్వా తూర్ణమాప్లుత్య చామ్బరమ్ ॥ ౧౩ ॥ స గత్వా దూరమధ్వానముపర్యుపరి సాగరం । సంస్థితో హ్యమ్బరే
వాక్యం సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ సర్వముక్తం యథాదిష్టం రావణేన దురాత్మనా । తం ప్రాపయంతం వచ
నం తూర్ణమాప్లుత్య వానరాః ॥ ౧౫ ॥ ప్రాపద్యంత దివం క్షిప్రం లోప్తుం హంతుం చ ముష్టిభిః । స తైః ప్లవంగైః ప్ర
సభం నిగృహీతో నిశాచరః ॥ ౧౬ ॥ గగనాద్భూతలే చాశు పరిగృహ్య నిపాతితః । వానరైః పీడ్యమానస్తు శుకో వ
చనమబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ న దూతాన్ఘ్నంతి కాకుత్స్థ వార్యన్తాం సాధు వానరాః । యస్తు హిత్వా మతం భర్తుః స్వమ
తం సంప్రభాషతే ॥ ౧౮ ॥ అనుక్తవాదీ దూతస్సన్ స దూతో వధమర్హతి । శుకస్య వచనం శ్రుత్వా రామస్తు పరి
దేవితం ॥ ౧౯ ॥ ఉవాచ మావధిష్టేతి ఘ్నతశ్శాఖామృగర్షభాన్ । స చ పత్రలఘుర్భూత్వా హరిభిర్దర్శితే భ
యే ॥ ౨౦ ॥ అంతరిక్షస్థితో భూత్వా పునర్వచనమబ్రవీత్ । సుగ్రీవ సత్త్వసంపన్న మహాబలపరాక్రమ ॥ ౨౧ ॥
కిం మయా ఖలు వక్తవ్యో రావణో లోకరావణః । (స త్వం కథయ భద్రం తే గమిష్యామి స్వమాలయమ్) ॥ ౨౨ ॥ ౬౧ ॥
స ఏవముక్తః ప్లవగాధిపస్తదా ప్లవంగమానామృషభో మహాబలః । ఉవాచ వాక్యం రజనీచరస్య చారం శుకం తూర్ణ
మదీనసత్త్వః ॥ ౨౩ ॥ న మేఽసి మిత్రం న తథానుకమ్ప్యో న చోపకర్తాసి న మే ప్రియోఽసి । అరిశ్చ రామస్య సహాను
బంధస్స మేఽసి వాలీవ వధార్హ వధ్యః ॥ ౨౪ ॥ నిహన్మ్యహం త్వాం ససుతం సబంధుం సజ్ఞాతివర్గం రజనీచరేశ । లం
కాం చ సర్వాం మహతా బలేన క్షిప్రం కరిష్యామి సమేత్య భస్మ ॥ ౨౫ ॥ న మోక్ష్యసే రావణ రాఘవేణ సురైస్స
హేంద్రైరపి మూఢ గుప్తః । అంతర్హితస్సూర్యపథం గతో వా తథైవ పాతాళమనుప్రవిష్టః ॥ ౨౬ ॥ తస్య తే త్రి
షు లోకేషు న పిశాచం న రాక్షసం । త్రాతారమనుపశ్యామి న గంధర్వం న చాసురం ॥ ౨౭ ॥ అవధీర్యజ్జరావృద్ధమక్ష
మం కిం జటాయుషం । కిం ను తే రామసాన్నిధ్యే సకాశే లక్ష్మణస్య వా ॥ ౨౮ ॥ హృతా సీతా విశాలాక్షీ యాం త్వం
గృహ్య న బుధ్యసే । మహాబలం మహాత్మానం దుర్ధర్షమమరైరపి ॥ ౨౯ ॥ న బుద్ధ్యసే రఘుశ్రేష్ఠం యస్తే ప్రాణా
న్హరిష్యతి । తతోఽబ్రవీద్వాలిసుతస్త్వంగదో హరిసత్తమః ॥ ౩౦ ॥ నాయం దూతో మహారాజ చారికః ప్రతిభాతి మే ।
తులితం హి బలం సర్వమనేనాత్రైవ తిష్ఠతా ॥ ౩౧ ॥ గృహ్యతాం మాగమల్లంకామేతద్ధి మమ రోచతే । తతో రాజ్ఞా
సమాదిష్టాస్సముత్ప్లుత్య వలీముఖాః ॥ ౩౨ ॥ జగృహుశ్చ బబంధుశ్చ విలపంతమనాథవత్ । శుకస్తు వానరైశ్చండైస్త
త్ర తైస్సంప్రపీడితః ॥ ౩౩ ॥ వ్యాక్రోశత మహాత్మానం రామం దశరథాత్మజం । లుప్యేతే మే బలాత్పక్షౌ భిద్యే
తే చ తథాక్షిణీ ॥ ౩౪ ॥ యాం చ రాత్రిం మరిష్యామి జాయే రాత్రిం చ యామహం । ఏతస్మిన్నంతరే కాలే యన్మయా
హ్యశుభం కృతం ॥ ౩౫ ॥ సర్వం తదుపపద్యేథా జహ్యాం చేద్యది జీవితం । నాఘాతయత్తదా రామశ్శ్రుత్వా తత్పరిదే
వనం ॥ ౩౬ ॥ వానరానబ్రవీద్రామో ముచ్యతాం దూత ఆగతః ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే వింశస్సర్గః ॥౮౬॥౧౭౨౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సాగరవేలాయాం దర్భానాస్తీర్య రాఘవః । అంజలిం ప్రాఙ్ముఖః కృ
త్వా ప్రతిశిశ్యే మహోదధేః ॥ ౧ ॥ బాహుంభుజగభోగాభముపధాయారిసూదనః । జాతరూపమయైశ్చైవభూ
షణైర్భూషితంపురా ॥ ౨ ॥ వరకాంచనకేయూరముక్తాప్రవరభూషణైః । భుజైఃపరమనారీణామభిమృష్టమనేక
ధా ॥ ౩ ॥ చందనాగరుభిశ్చైవ పురస్తాదధివాసితం । బాలసూర్యప్రతీకాశైశ్చందనైరుపశోభితం ॥ ౪ ॥ శయ
నే చోత్తమాంగేన సీతాయాశ్శోభితంపురా । తక్షకస్యేవసమ్భోగం గంగాజలనిషేవితం ॥ ౫ ॥ సంయుగేయుగ
సంకాశం శత్రూణాంశోకవర్ధనం । సుహృదానందనందీర్ఘం సాగరాంతవ్యపాశ్రయం ॥ ౬ ॥ అస్యతాచపునస్స
వ్యం జ్యాఘాతవిగతత్వచం । దక్షిణోదక్షిణంబాహుం మహాపరిఘసన్నిభం ॥ ౭ ॥ గోసహస్రప్రదాతారముప
ధాయమహద్భుజం । అద్య మేమరణం వాథ తరణంసాగరస్య వా ॥ ౮ ॥ ఇతిరామోమతింకృత్వా మహాబాహుర్మ
హోదధిం । అధిశిశ్యేసవిధివత్ప్రయతోనియతోమునిః ॥ ౯ ॥ తస్యరామస్యసుప్తస్య కుశాస్తీర్ణే మహీతలే ।
నియమాదప్రమత్తస్య నిశాస్తిస్రోతిచక్రముః ॥ ౧౦ ॥ సత్రిరాత్రోషితస్తత్ర నయజ్ఞోధర్మవత్సలః । ఉపాసత
తదారామస్సాగరంసరితాంపతిం ॥ ౧౧ ॥ నచదర్శయతేమంద స్తదారామస్యసాగరః । ప్రయతేనాపిరామేణయ
థార్హమభిపూజితః ॥ ౧౨ ॥ సముద్రస్యతతఃక్రుద్ధో రామోరక్తాన్తలోచనః । సమీపస్థమువాచేదం లక్ష్మణం శు
భలక్షణం ॥ ౧౩ ॥ అవలేపస్సముద్రస్య నదర్శయతియత్స్వయం । ప్రశమశ్చక్షమాచైవఆర్జవంప్రియవాదితా ॥
అసామర్థ్యంఫలంత్యేతే నిర్గుణేషుసతాంగుణాః । ఆత్మప్రశంసినందుష్టంధృష్టం విపరిధావకం ॥ ౧౫ ॥ సర్వ
త్రోత్సృష్టదండంచ లోకస్సత్కురుతేనరం । నసామ్నాశక్యతేకీర్తిర్నసామ్నాశక్యతేయశః ॥ ౧౬ ॥ ప్రాప్తుం ల
క్ష్మణలోకేస్మిన్జయోవారణమూర్ధని । అద్యమద్బాణనిర్భిన్నైర్మకరైర్మకరాలయం ॥ ౧౭ ॥ నిరుద్ధతోయం సౌ
మిత్రే ప్లవద్భిఃపశ్యసర్వతః । మహాభోగానిమత్స్యానాం కరిణాంచకరానిహ ॥ ౧౮ ॥ భోగినాం పశ్య నాగా
నాం మయాఛిన్నానిలక్ష్మణ । సశంఖశుక్తికాజాలం సమీనమకరంశరైః ॥ ౧౯ ॥ అద్యయుద్ధేనమహతా సముద్రంప
రిశోషయే । క్షమయాహిసమాయుక్తం మామయంమకరాలయః ॥ ౨౦ ॥ అసమర్థంవిజానాతి ధిక్క్షమామీదృశేజ
నే । నదర్శయతిసామ్నామే సాగరోరూపమాత్మనః ॥ ౨౧ ॥ చాపమానయసౌమిత్రేశరాంశ్చాశీవిషోపమాన్ ।
సాగరంశోషయిష్యామి పద్భ్యాంయాంతుప్లవంగమాః ॥ ౨౨ ॥ అద్యాక్షోభ్యమపిక్రుద్ధః క్షోభయిష్యామి సాగ
రం । వేలాసుకృతమర్యాదం సహస్రోర్మిసమాకులం ॥ ౨౩ ॥ నిర్మర్యాదంకరిష్యామిసాయకైర్వరుణాలయం ।
మహార్ణవం క్షోభయిష్యే మహాదానవసంకులం ॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్త్వాధనుష్పాణిః క్రోధవిస్ఫారితేక్షణః । బభూ
వరామోదుర్ధర్షో యుగాన్తాగ్నిరివజ్వలన్ ॥ ౨౫ ॥ సమ్పీడ్యచధనుర్ఘోరం కంపయిత్వాశరైర్జగత్ । ముమోచ
విశిఖానుగ్రాన్వజ్రానివ శతక్రతుః ॥ ౨౬ ॥ తేజ్వలంతోమహావెగాస్తేజసాసాయకోత్తమాః । ప్రవిశంతిసముద్ర
స్య సలిలంత్రస్తపన్నగం ॥ ౨౭ ॥ తతోవేగస్సముద్రస్య సనక్రమకరోమహాన్ । సంబభూవమహాఘోరస్సమా
రుతరవస్తదా ॥ ౨౮ ॥ మహోర్మిమాలావితతశ్శంఖశుక్తిసమావృతః । సధూమపరివృత్తోర్మిస్సహసాసీన్మహోదధిః ॥
వ్యధితాఃపన్నగాశ్చాసన్దీప్తాస్యాదీప్తలోచనాః । దానవాశ్చమహావీర్యాః పాతాళతలవాసినః ॥ ౩౦ ॥ ఊర్మయ
స్సింధురాజస్య సనక్రమకరాస్తదా । వింధ్యమందరసంకాశాస్సముత్పేతుస్సహస్రశః ॥ ౩౧ ॥ ఆఘూర్ణితతరం
గౌఘస్సంభ్రాంతోరగరాక్షసః । ఉద్వర్తితమహాగ్రాహస్సంవృత్తసలిలాశయః ॥ ౩౨ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తుతం రాఘ
వముగ్రవేగం ప్రకర్షమాణంధనురప్రమేయం । సౌమిత్రిరుత్పత్యసముచ్ఛ్వసంతం మామేతిచోక్త్వాధనురాలలం
బే ॥ ౩౩ ॥ (అంతర్హితైశ్చాపితథాంతరిక్షే బ్రహ్మర్షిభిశ్చైవ సురర్షిభిశ్చ । శబ్దఃకృతఃకష్టమితిబ్రువద్భిర్మా

మేతిచోక్తం మహతాస్వరేణ ॥ ౩౪ ॥ ఏతద్వినాపిహ్యుదధే స్తవాస్యత్సంపతత్స్యేతవీరతమస్యకార్యం । భవద్విధాః
కోపవశం నయాంతి దీర్ఘం భవాన్పశ్యతు సాధువృత్తమ్) ॥ ౩౫ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకవింశస్సర్గః ॥ ౬౩౬ ॥ ౧౨౭౨౦ ॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథోవాచ రఘుశ్రేష్ఠ స్సాగరం దారుణం వచః । అద్య త్వాం శోషయిష్యా
మి సపాతాళం మహార్ణవ ॥ ౧ ॥ శరనిర్దగ్ధతోయస్య పరిశుష్కస్య సాగర । మయా శోషితసత్త్వస్య పాంసురు
త్పద్యతే మహాన్ ॥ ౨ ॥ మత్కార్ముకవిసృష్టేన శరవర్షేణ సాగర । పారం తేద్య గమిష్యంతి పద్భిరేవ ప్లవంగమాః ॥
విచిన్వన్నాభిజానాసి పౌరుషం వాపి విక్రమం । దానవాలయ సంతాపం మత్తో నాధిగమిష్యసి ॥ ౪ ॥ బ్రాహ్మేణాస్త్రే
ణ సంయోజ్య బ్రహ్మదండనిభం శరం । సంయోజ్య ధనుషి శ్రేష్ఠే విచకర్ష మహాబలః ॥ ౫ ॥ తస్మిన్వికృష్టే సహసా
రాఘవేణ శరాసనే । రోదసీ సంపఫాలేవ పర్వతాశ్చ చకంపిరే ॥ ౬ ॥ తమశ్చ లోకమావవ్రే దిశశ్చ న చకాశిరే ।
పరిచుక్షుభిరే చాశు సరాంసి సరితస్తథా ॥ ౭ ॥ తిర్యక్చ సహ నక్షత్రైస్సంగతౌ చంద్రభాస్కరౌ । భాస్కరాం
శుభిరాదీప్తం తమసా చ సమావృతం ॥ ౮ ॥ ప్రచకాశే తదాకాశ ముల్కాశతవిదీపితం । అంతరిక్షాచ్చ నిర్ఘాతా ని
ర్జగ్మురతులస్వనాః ॥ ౯ ॥ పుస్ఫురుశ్చ ఘనా దివ్యా దివి మారుతపఙ్క్తయః । బభంజ చ తదా వృక్షాన్జలదానుద్వ
హన్నపి ॥ ౧౦ ॥ ఆరుజంశ్చైవ శైలాగ్రాన్ శిఖరాణి ప్రభంజనః । దివిస్పృశో మహామేఘాస్సంగతాస్సమహా
స్వనాః ॥ ౧౧ ॥ ముముచుర్వైద్యుతానగ్నీంస్తే మహాశనయస్తదా । యాని భూతాని దృశ్యాని చుక్రుశుశ్చాశని
స్వనం ॥ ౧౨ ॥ అదృశ్యాని చ భూతాని ముముచుర్భైరవస్వనం । శిశ్యిరే చాపి భూతాని సంత్రస్తాన్యుద్విజంతి చ ॥
సంప్రవివ్యథిరే చాపి న చ పస్పందిరే భయాత్ । సహ భూతైస్స తోయోర్మిస్సనాగస్సహరాక్షసః ॥ ౧౪ ॥ సహ
సా భూత్తతో వేగాద్భీమవేగో మహోదధిః । యోజనం వ్యతిచక్రామ వెలామన్యత్ర సంప్లవాత్ ॥ ౧౫ ॥ తంత
దా సమతిక్రాంతం నాతిచక్రామ రాఘవః । సముద్ధతమమిత్రఘ్నో రామో నదనదీపతిం ॥ ౧౬ ॥ తతో మధ్యాత్స
ముద్రస్య సాగరస్స్వయముత్థితః । ఉదయద్ధి మహాశైలాన్మేరోరివ దివాకరః ॥ ౧౭ ॥ పన్నగైస్సహ దీప్తాస్యైస్స
ముద్రః ప్రత్యదృశ్యత । స్నిగ్ధవైదూర్యసంకాశో జాంబూనదవిభూషితః ॥ ౧౮ ॥ రక్తమాల్యాంబరధరః పద్మపత్ర
నిభేక్షణః । సర్వపుష్పమయీం దివ్యాం శిరసా ధారయన్స్రజం ॥ ౧౯ ॥ జాతరూపమయైశ్చైవ తపనీయవిభూ
షణైః । ఆత్మజానాం చ రత్నానాం భూషితో భూషణోత్తమైః ॥ ౨౦ ॥ ధాతుభిర్మండితశ్శైలో వివిధైర్హిమ
వానివ । (దేవతానాం సురూపాభి ర్నానారూపాభిరీశ్వరః ॥ ౨౧ ॥ గంగాసింధుప్రధానాభి రాపగాభిస్సమా
వృతః) ఏకావళీమధ్యగతం తరళం పాటలప్రభం ॥ ౨౨ ॥ విపులేనోరసా బిభ్రత్కౌస్తుభస్య సహోదరం । (ఆఘూ
ర్ణితతరంగౌఘః కాళికానిలసంకులః ॥ ౨౩ ॥ ఉద్వర్తితమహాగ్రాహ స్సంభ్రాంతోరగరాక్షసః) సాగరస్స
ముపక్రమ్య పూర్వమామంత్ర్య వీర్యవాన్ ॥ ౨౪ ॥ అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం రాఘవం శరపాణినం । పృథివీ
వాయురాకాశ మాపో జ్యోతిశ్చ రాఘవ ॥ ౨౫ ॥ స్వభావే సౌమ్య తిష్ఠంతి శాశ్వతం మార్గమాశ్రితాః । తత్స్వ
భావో మమాప్యేష యదగాధోహమప్లవః ॥ ౨౬ ॥ వికారస్తు భవేద్గాధ ఏతత్తే ప్రవదామ్యహం । న కామాన్న చ
లోభాద్వా న భయాత్పార్థివాత్మజ ॥ ౨౭ ॥ గ్రాహనక్రాకులజలం స్తంభయేయం కథంచన । విధాస్యే రామ యే
నాపి విషహిష్యే హ్యహం తథా ॥ ౨౮ ॥ గ్రాహా న ప్రహరిష్యంతి యావత్సేనా తరిష్యతి । హరీణాం తరణే రామ
కరిష్యామి యథా స్థలం ॥ ౨౯ ॥ తమబ్రవీత్తదా రామ ఉద్యతో హి నదీపతే । అమోఘోయం మహాబాణః కస్మిన్దేశే
నిపాత్యతాం ॥ ౩౦ ॥ రామస్య వచనం శ్రుత్వా తం చ దృష్ట్వా మహాశరం । మహోదధిర్మహాతేజా రాఘవం వాక్య
మబ్రవీత్ ॥ ౩౧ ॥ ఉత్తరేణావకాశోస్తి కశ్చిత్పుణ్యతమో మమ । ద్రుమకుల్య ఇతి ఖ్యాతో లోకే ఖ్యాతో యథా భ

వాన్ ॥ ౩౨ ॥ ఉగ్రదర్శనకర్మాణో బహవస్తత్రదస్యవః । ఆభీరప్రముఖాః పాపాః పిబంతిసలిలంమమ ॥ ౩౩ ॥
తైస్తుసంస్పర్శనంపాపైర్నసహేపాపకర్మభిః । అమోఘః క్రియతాంరామ తత్ర తేషుశరోత్తమః ॥ ౩౪ ॥ తస్య
తద్వచనంశ్రుత్వా సాగరస్యసరాఘవః । ముమోచతంశరందీప్తం వీరస్సాగరదర్శనాత్ ॥ ౩౫ ॥ తేనత న్మరుకాం
తారం పృథివ్యాంఖలువిశ్రుతం । నిపాతితశ్శరోయత్ర దీప్తాశనిసమప్రభః ॥ ౩౬ ॥ ననాదచతదాతత్రవసుధా
శల్యపీడితా । తస్మాద్వ్రణముఖాత్తోయ ముత్పపాతరసాతలాత్ ॥ ౩౭ ॥ సబభూవతదాకూపో వ్రణఇత్యభివిశ్రు
తః । సతతంచోత్థితంతోయం సముద్రస్యేవదృశ్యతే ॥ ౩౮ ॥ అవదారణశబ్దశ్చ దారుణస్సమపద్యత । తస్మాద్బాణ
నిపాతేన త్వపఃకుక్షిష్వశోషయత్ ॥ ౩౯ ॥ విఖ్యాతంత్రిషులోకేషు మరుకాంతారమేవతత్ । శోషయిత్వాతతఃకు
క్షిం రామోదశరథాత్మజః ॥ ౪౦ ॥ వరంతస్మైదదౌవిద్వాన్మరవేఽమరవిక్రమః । పశవ్యశ్చాల్పరోగశ్చ ఫలమూల
రసాయుతః ॥ ౪౧ ॥ బహుస్నేహోబహుక్షీర స్సుగంధిర్వివిధౌషధః । ఏవమేతైర్గుణైర్యుక్తో బహుభిస్సతతం
మరుః ॥ ౪౨ ॥ రామస్యవరదానాచ్చ శివఃపంథాబభూవహ । తస్మిన్దగ్ధేతదాకుక్షౌ సముద్రస్సరితాంపతిః ॥ ౪౩ ॥
రాఘవంసర్వశాస్త్రజ్ఞ మిదంవచనమబ్రవీత్ । (మధ్యేవానరసంఘానాం మనఃప్రహ్లాదనంశుభం ॥ ౪౪ ॥ ఉ
పాయంశృణువైసౌమ్య యేనమాంసంతరిష్యసి ।) అయంసౌమ్యనలోనామ తనుజోవిశ్వకర్మణః ॥ ౪౫ ॥ పిత్రా
దత్తవరశ్శ్రీమాన్ప్రతిమోవిశ్వకర్మణా । ఏషసేతుంమహోత్సాహః కరోతుమయివానరః ॥ ౪౬ ॥ తమహంధార
యిష్యామి తథాహ్యేషయథాపితా । ఏవముక్త్వోదధిర్నష్టస్సముత్థాయనలస్తదా ॥ ౪౭ ॥ అబ్రవీద్వానరశ్రేష్ఠో
వాక్యంరామం మహాబలః । అహంసేతుంకరిష్యామి విస్తీర్ణేవరుణాలయే ॥ ౪౮ ॥ పితుస్సామర్థ్యమాస్థాయ
తత్త్వమాహమహోదధిః । దండఏవవరోలోకేపురుషస్యేతిమేమతిః ॥ ౪౯ ॥ ధిక్క్షమామకృతజ్ఞేషు సాంత్వందానమ
థాపివా । అయంహిసాగరోభీమ స్సేతుకర్మదిదృక్షయా ॥ ౫౦ ॥ దదౌదండభయాద్గాధం రాఘవాయమహో
దధిః । మమమాతుర్వరోదత్తో మందరేవిశ్వకర్మణా ॥ ౫౧ ॥ ఔరసస్తస్యపుత్రోఽహం సదృశోవిశ్వకర్మణా । స్మా
రితోఽస్మ్యహమేతేన తత్త్వమాహమహోదధిః ॥ ౫౨ ॥ నచాప్యహమనుక్తోవై ప్రబ్రూయామాత్మనోగుణాన్ । సమ
ర్థశ్చాప్యహంసేతుం కర్తుంవైవరుణాలయే ॥ ౫౩ ॥ కామమద్యైవబధ్నంతు సేతుంవానరపుంగవాః । తతో
నిసృష్టారామేణ సర్వతోహరియూథపాః ॥ ౫౪ ॥ అభిపేతుర్మహారణ్యం హృష్టాశ్శతసహస్రశః । తేనగాన్నగ
సంకాశా శ్శాఖామృగగణర్షభాః ॥ ౫౫ ॥ బభంజుర్వానరాస్తత్ర ప్రచకర్షుశ్చసాగరం । తేసాలైశ్చాశ్వక
ర్ణైశ్చ ధవైర్వంశైశ్చవానరాః ॥ ౫౬ ॥ కుటజైరర్జునైస్తాలై స్తిలకైస్తిమిశైరపి । బిల్వైశ్చసప్తపర్ణైశ్చ
కర్ణికారైస్సుపుష్పితైః ॥ ౫౭ ॥ చూతైశ్చాశోకవృక్షైశ్చ సాగరంసమపూరయన్ । సమూలాంశ్చవిమూలాంశ్చ
పాదపాన్హరిసత్తమాః ॥ ౫౮ ॥ ఇంద్రకేతూనివోద్యమ్య ప్రజహ్రుర్హరయస్తరూన్ । తాలాన్దాడిమగుల్మాంశ్చ
నారికేళాన్విభీతకాన్ ॥ ౫౯ ॥ వకుళాన్ఖదిరాన్నింబాంత్సమాజహ్రుస్సమంతతః । హస్తిమాత్రాన్మహాకాయాః
పాషాణాంశ్చమహాబలాః ॥ ౬౦ ॥ పర్వతాంశ్చసముత్పాట్య యంత్రైఃపరివహంతిచ । ప్రక్షిప్యమాణైరచలైస్స
హసాజలముద్ధతం ॥ ౬౧ ॥ తముత్పతితమాకాశ ముపాసర్పత్తతస్తతః । సముద్రంక్షోభయామాసు ర్వానరా
శ్చసమంతతః ॥ ౬౨ ॥ సూత్రాణ్యన్యేప్రగృహ్ణంతి వ్యాయతంశతయోజనం । దండానన్యేప్రగృహ్ణంతి విచిన్వంతితథాప
రే ॥ ౬౩ ॥ దశయోజనవిస్తారంశతయోజనమాయతం । నళశ్చక్రేమహాసేతుంమధ్యేనదనదీపతేః ॥ ౬౪ ॥ వానరాశ్శతశస్త
త్ర రామస్యాజ్ఞాపురస్సరాః । మేఘాభైఃపర్వతాగ్రైశ్చ తృణైఃకాష్ఠైర్బబంధిరే ॥ ౬౫ ॥ పుష్పితాగ్రైశ్చతరుభి
స్సేతుంబధ్నంతివానరాః । పాషాణాంశ్చగిరిప్రఖ్యాన్గిరీణాంశిఖరాణిచ ॥ ౬౬ ॥ దృశ్యంతేపరిధావంతో గృహ్య

వారణసన్నిభాః । శిలానాంక్షిప్యమాణానాం శైలానాంచనిపాత్యతాం ॥ ౬౭ ॥ బభూవతుములశ్శబ్ద స్తదాతస్మి
న్మహోదధౌ । కృతానిప్రథమేనాహ్నా యోజనానిచతుర్దశ ॥ ౬౮ ॥ ప్రహృష్టైర్గజసంకాశై స్త్వరమాణైః ప్లవంగమైః ।
ద్వితీయేనతథాచాహ్నా యోజనానితువింశతిః ॥ ౬౯ ॥ కృతానిత్వరితైస్తూర్ణం భీమకాయైర్మహాబలైః । అహ్నాతృ
తీయేనతథా యోజనానికృతానిచ ॥ ౭౦ ॥ త్వరమాణైర్మహాకాయై రేకవింశతిరేవచ । చతుర్థేనతథాచాహ్నా ద్వా
వింశతిరథాపిచ ॥ ౭౧ ॥ యోజనానిమహావేగైః కృతానిత్వరితైస్తతః । పంచమేనతథాచాహ్నా ప్లవగైఃక్షిప్రకారిభిః ॥
యోజనానిత్రయోవింశత్సువేలమధికృత్యవై । సవానరవరశ్శ్రీమాన్విశ్వకర్మాత్మజోబలీ ॥ ౭౩ ॥ బబంధ సా
గరేసేతుం యథాచాస్యపితాతథా । సనలేనకృతస్సేతుస్సాగరేమకరాలయే ॥ ౭౪ ॥ శుశుభేసుభగశ్శ్రీమాంస్స్వా
తీపథఇవాంబరే । తతోదేవాస్సగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ॥ ౭౫ ॥ ఆగమ్యగగనేతస్థుర్ద్రష్టుకామాస్త
దద్భుతమ్ । దశయోజనవిస్తీర్ణంశతయోజనమాయతమ్ ॥ ౭౬ ॥ దదృశుర్దేవగంధర్వా నలసేతుం సుదుష్క
రం । ఆప్లవంతఃప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చప్లవంగమాః ॥ ౭౭ ॥ తదచింత్యమసహ్యంచఅద్భుతంరోమహర్షణం । ద
దృశుస్సర్వభూతాని సాగరేసేతుబంధనమ్ ॥ ౭౮ ॥ తానికోటిసహస్రాణి వానరాణాంమహౌజసామ్ । బధ్నంత
స్సాగరేసేతుం జగ్ముఃపారంమహోదధేః ॥ ౭౯ ॥ విశాలస్సుకృతశ్శ్రీమాంస్సుభూమిస్సుసమాహితః । అశోభతమ
హాసేతుస్సీమంతఇవసాగరే ॥ ౮౦ ॥ తతఃపారేసముద్రస్యగదాపాణిర్విభీషణః । పరేషామభిఘాతార్థమతిష్ఠత్స
చివైస్సహ ॥ ౮౧ ॥ సుగ్రీవస్తుతతఃప్రాహ రామంసత్యపరాక్రమం । హనూమంతంత్వమారోహ అంగదంచాపి ల
క్ష్మణః ॥ ౮౨ ॥ అయంహివిపులోవీరసాగరోమకరాలయః । వైహాయసౌయువామేతౌవానరౌధారయిష్యతః ॥ ౮౩
అగ్రతస్తస్య సైన్యస్య శ్రీమాన్రామస్సలక్ష్మణః । జగామధన్వీధర్మాత్మా సుగ్రీవేణసమన్వితః ॥ ౮౪ ॥ అన్యేమ
ధ్యేనగచ్ఛంతి పార్శ్వతోఽన్యేప్లవంగమాః । సలిలేప్రపతంత్యన్యే మార్గమన్యేనలేభిరే ॥ ౮౫ ॥ కేచిద్వైహా
యసగతాః సుపర్ణాఇవపుప్లువుః । ఘోషేణమహతాతస్య సింధోర్ఘోషంసముచ్ఛ్రితం ॥ ౮౬ ॥ భీమమంతర్దధే
భీమాతరంతీహరివాహినీ । వానరాణాంహిసాతీర్ణావాహినీనలసేతునా ॥ ౮౭ ॥ తీరేనివివిశేరాజ్ఞా బహుమూ
లఫలోదకే ॥ ఓమ్ ॥ తదద్భుతంరాఘవకర్మదుష్కరం సమీక్ష్యదేవాస్సహసిద్ధచారణైః । ఉపేత్యరామం సహసా
మహర్షిభిస్సమభ్యషించంస్సుశుభైర్జలైఃపృథక్ ॥ ౮౮ ॥ జయస్వశత్రూన్నరదేవమేదినీం ససాగరాం పాల
యశాశ్వతీస్సమాః । ఇతీవరామం నరదేవసత్కృతం శుభైర్వచోభిర్వివిధైరపూజయన్ ॥ ౮౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యు
ద్ధకాండే ద్వావింశస్సర్గః ॥ ౫౩౯ ॥ ౧౦౭౮౦ ॥ ******************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నిమిత్తానినిమిత్తజ్ఞోదృష్ట్వాలక్ష్మణపూర్వజః । సౌమిత్రింసంపరిష్వజ్య ఇ
దం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ పరిగృహ్యోదకంశీతంవనానిఫలవంతిచ । బలౌఘంసంవిభజ్యేమంవ్యూహ్యతిష్ఠేమలక్ష్మ
ణ ॥ ౨ ॥ లోకక్షయకరంభీమం భయంపశ్యామ్యుపస్థితమ్ । నిబర్హణంప్రవీరాణామృక్షవానరరక్షసామ్ ॥ ౩ ॥
వాతాశ్చకలుషావాంతి కంపతేచవసుంధరా । పర్వతాగ్రాణివేపంతే పతంతిచమహీరుహాః ॥ ౪ ॥ మేఘాఃక్ర
వ్యాదసంకాశాః పరుషాఃపరుషస్వనాః । క్రూరాఃక్రూరంప్రవర్షంతి మిశ్రంశోణితబిందుభిః ॥ ౫ ॥ రక్తచందన
సంకాశా సంధ్యాపరమదారుణా । జ్వలతఃప్రపతత్యేతదాదిత్యాదగ్నిమండలం ॥ ౬ ॥ దీనా దీనస్వరాఃక్రూరా
స్సర్వతోమృగపక్షిణః । ప్రత్యాదిత్యంవినర్దంతిజనయంతోమహద్భయమ్ ॥ ౭ ॥ రజన్యామప్రకాశస్తుసంతాపయ
తిచంద్రమాః । కృష్ణరక్తాంశుపర్యంతో లోకక్షయఇవోదితః ॥ ౮ ॥ హ్రస్వోరూక్షోఽప్రశస్తశ్చ పరివేషస్సులో
హితః । ఆదిత్యేవిమలేనీలం లక్ష్మలక్ష్మణదృశ్యతే ॥ ౯ ॥ రజసామహతాచాపి నక్షత్రాణిహతానిచ । యుగాంతమి

వలోకానాం పశ్యశంసంతి లక్ష్మణ ॥ ౧౦ ॥ కాకాశ్శ్యేనాస్తథాగృధ్రానీచైఃపరిపతంతిచ । శివాశ్చాప్యశివాన్నాదాన్నదంతిసుమహాభయాన్ ॥ ౧౧ ॥ శైలైశ్శూలైశ్చఖడ్గైశ్చ విసృష్టైఃకపిరాక్షసైః । భవిష్యత్యావృతా భూమిర్మాంసశోణితకర్దమా ॥ ౧౨ ॥ క్షిప్రమద్యైవదుర్ధర్షాం పురీంరావణపాలితామ్ । అభియామజవేనైవ సర్వతోహరిభిర్వృతాః ॥ ౧౩ ॥ ఇత్యేవముక్త్వాధర్మాత్మా ధన్వీసంగ్రామహర్షణః । ప్రతస్థేపురతోరామో లంకామభిముఖోవిభుః ॥ ౧౪ ॥ సవిభీషణసుగ్రీవాస్తతస్తేవానరర్షభాః । ప్రతస్థిరేవినర్దంతో నిశ్చితాద్విషతాంవధే ॥ రాఘవస్యప్రియార్థంతు ధృతానాంవీర్యశాలినాం । హరీణాంకర్మచేష్టాభిస్తుతోషరఘుపుంగవః ॥ ౧౬ ॥ * ॥

ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రయోవింశస్సర్గః ॥ ౪౪౨ ॥ ౮౮౪౦ ॥ ***************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సావీరసమితీరాజ్ఞావిరరాజవ్యవస్థితా । శశినాశుభనక్షత్రా పౌర్ణమాసీవ శారదీ ॥ ౨ ॥ ప్రచచాలచవేగేన త్రస్తాచైవవసుంధరా । పీడ్యమానాబలౌఘేన తేనసాగరవర్చసా ॥ ౨ ॥ తతశ్శుశ్రువురాక్రుష్టం లంకాయాంకాననౌకసః । భేరీమృదంగసంఘుష్టం తుములంరోమహర్షణమ్ ॥ ౩ ॥ బభూవుస్తేనఘోషేణ సంహృష్టాహరియూథపాః । అమృష్యమాణాస్తంఘోషం వినేదుర్ఘోషవత్తరం ॥ ౪ ॥ రాక్షసాస్తుప్లవంగానాం శుశ్రువుశ్చాపిగర్జితం । నర్దతామివదృప్తానాం మేఘానామమ్బరేస్వనం ॥ ౫ ॥ దృష్ట్వాదాశరథిర్లంకాం చిత్రధ్వజపతాకినీమ్ । జగామమనసాసీతాం దూయమానేనచేతసా ॥ ౬ ॥ అత్రసామృగశాబాక్షీ రావణేనోపరుధ్యతే । అభిభూతాగ్రహేణేవ లోహితాంగేనరోహిణీ ॥ ౭ ॥ దీర్ఘముష్ణంచనిశ్వస్య సముద్వీక్ష్యచలక్ష్మణం । ఉవాచవచనంవీరస్తత్కాలహితమాత్మనః ॥ ౮ ॥ ఆలిఖంతీమివాకాశముత్థితాంపశ్యలక్ష్మణ । మనసేవకృతాంలంకాం నగాగ్రేవిశ్వకర్మణా ॥ ౯ ॥ విమానైర్బహుభిర్లంకాసంకీర్ణాభువిరాజతే । విష్ణోఃపదమివాకాశం ఛాదితంపాండురైర్ఘనైః ॥ ౧౦ ॥ పుష్పితైశ్శోభితాలంకా వనైశ్చైత్రరథోపమైః । నానాపతగసంఘుష్టైః ఫలపుష్పోపగైశ్శుభైః ॥ ౧౧ ॥ పశ్యమత్తవిహంగాని ప్రలీనభ్రమరాణిచ । కోకిలాకులషండాని దోధవీతిశివోऽనిలః ॥ ౧౨ ॥ ఇతిదాశరథీరామో లక్ష్మణంసమభాషత । బలంచతద్వైవిభజంచ్ఛాస్త్రదృష్టేనకర్మణా ॥ ౧౩ ॥ శశాసకపిసేనాయాం బలమాదాయవీర్యవాన్ । అంగదస్సహనీలేన తిష్ఠేదురసిదుర్జయః ॥ ౧౪ ॥ తిష్ఠేద్వానరవాహిన్యావానరౌఘసమావృతః । ఆశ్రిత్యదక్షిణంపార్శ్వమృషభోవానరర్షభః ॥ ౧౫ ॥ గంధహస్తీవదుర్ధర్షస్తరస్వీగంధమాదనః । తిష్ఠేద్వానరవాహిన్యాస్సవ్యంపార్శ్వంసమాశ్రితః ॥ ౧౬ ॥ మూర్ధ్నిస్థాస్యామ్యహం యుక్తోలక్ష్మణేనసమన్వితః । జాంబవాంశ్చసుషేణశ్చ వేగదర్శీచవానరః ॥ ౧౭ ॥ ఋక్షముఖ్యామహాత్మానఃకుక్షింరక్షంతుతేత్రయః । జఘనంకపిసేనాయాః కపిరాజోభిరక్షతు ॥ ౧౮ ॥ పశ్చార్ధమివలోకస్య ప్రచేతాస్తేజసావృతః । సువిభక్తమహావ్యూహామహావానరరక్షితా ॥ ౧౯ ॥ అనీకినీసావిబభౌ యథాద్యౌస్సాభ్రసంప్లవా । ప్రగృహ్యగిరిశృంగాణి మహతశ్చమహీరుహాన్ ॥ ౨౦ ॥ ఆసేదుర్వానరాలంకాంమిమర్దయిషవోరణే । శిఖరైర్వికిరామైనాం లంకాంముష్టిభిరేవవా ॥ ౨౧ ॥ ఇతిస్మదధిరేసర్వే మనాంసిహరిసత్తమాః । తతోరామోమహాతేజాస్సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౨ ॥ సువిభక్తానిసైన్యాని శుకఏషవిముచ్యతాం । రామస్య వచనం శ్రుత్వా వానరేంద్రోమహాబలః ॥ ౨౩ ॥ మోచయామాసతందూతం శుకంరామస్యశాసనాత్ । మోచితోరామవాక్యేన వానరైశ్చాభిపీడితః ॥ ౨౪ ॥ శుకఃపరమసంత్రస్తో రక్షోధిపముపాగమత్ । రావణఃప్రహసన్నేవ శుకంవాక్యమభాషత ॥ ౨౫ ॥ కిమిమౌతేసితౌపక్షౌ లూనపక్షశ్చ దృశ్యసే । కచ్చిన్నానేకచిత్తానాం తేషాంత్వంవశమాగతః ॥ ౨౬ ॥ తతస్సభయసంవిగ్నస్తథారాజ్ఞాభిచోదితః । వచనంప్రత్యువాచేదం రాక్షసాధిపముత్తమం ॥ ౨౭ ॥ సాగరస్యోత్తరేతే

శిరే బ్రువంస్తైవచనంతథా । యథాసందేశమక్లిష్టం సాంత్వయఞ్ఛ్లక్ష్ణయాగిరా ॥ ౨౮ ॥ క్రుద్ధైస్తైరహముత్ప్లుత్య
దృష్టమాత్రైఃప్లవంగమైః । గృహీతోఽస్మ్యహమారబ్ధో హంతుంలోప్తుంచముష్టిభిః ॥ ౨౯ ॥ నైవసమ్భాషితుం శ
క్యాస్సంప్రశ్నోఽత్రనలభ్యతే । ప్రకృత్యాకోపనాస్తీక్ష్ణా వానరారాక్షసాధిప ॥ ౩౦ ॥ సచహన్తావిరాధస్య కబంధ
స్యఖరస్యచ । సుగ్రీవసహితోరామస్సీతాయాఃపదమాగతః ॥ ౩౧ ॥ సకృత్వాసాగరేసేతుం తీర్త్వాచ లవణోద
ధిమ్ । ఏషరక్షాంసినిర్ధూయ ధన్వీతిష్ఠతిరాఘవః ॥ ౩౨ ॥ ఋక్షవానరముఖ్యానామనీకానిసహస్రశః । గిరిమేఘ
నికాశానాం ఛాదయంతివసుంధరామ్ ॥ ౩౩ ॥ రాక్షసానాంబలౌఘస్య వానరేంద్రబలస్యచ । నైతయోర్విద్య
తేసంధిర్దేవదానవయోరివ ॥ ౩౪ ॥ పురాప్రాకారమాయాంతి క్షిప్రమేకతరంకురు । సీతాంవాస్మై ప్రయచ్ఛాశు
సుయుద్ధంవాప్రదీయతామ్ ॥ ౩౫ ॥ శుకస్యవచనంశ్రుత్వా రావణోవాక్యమబ్రవీత్ । రోషసంరక్తనయనో ని
ర్దహన్నివచక్షుషా ॥ ౩౬ ॥ యదిమాంప్రతియుధ్యేరన్దేవగన్ధర్వదానవాః । నైవసీతాంప్రయచ్ఛామి సర్వలో
కభయాదపి ॥ ౩౭ ॥ కదానామాభిధావంతి రాఘవంమామకాశ్శరాః । వసంతేపుష్పితంమత్తాభ్రమరాఇవపాదపం॥
కదాతూణీశయైర్దీప్తైర్గణశఃకార్ముకచ్యుతైః । శరైరాదీపయామ్యేన ముల్కాభిరివకుంజరం ॥ ౩౯ ॥ తచ్చాస్య
బలమాదాస్యే బలేనమహతావృతః । జ్యోతిషామివసర్వేషాంప్రభాముద్యన్దివాకరః ॥ ౪౦ ॥ సాగరస్యేవ మే వే
గో మారుతస్యేవమేగతిః । నహిదాశరథిర్వేదతేనమాంయోద్ధుమిచ్ఛతి ॥ ౪౧ ॥ నమే తూణీశయాన్బాణాంత్సవి
షానివపన్నగాన్ । రామఃపశ్యతిసంగ్రామే తేనమాంయోద్ధుమిచ్ఛతి ॥ ౪౨ ॥ నజానాతిపురావీర్యం మమ యు
ద్ధేసరాఘవః । మమచాపమయీంవీణాం శరకోణప్రవాదితాం ॥ ౪౩ ॥ జ్యాఘోషతుములాంఘోరామార్తభీత
మహాస్వనామ్ । నారాచతలసన్నాదాంతాంమమాహితవాహినీం ॥ ౪౪ ॥ అవగాహ్యమహారంగం వాదయిష్యా
మ్యహంరణే ॥ ఓమ్ ॥ నవాసవేనాపిసహస్రచక్షుషా యథాస్మిశక్యోవరుణేనవాపునః । యమేనవాధర్షయి
తుంశరాగ్నినా మహాహవేవైశ్రవణేనవాస్వయం ॥ ౪౫ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండేచతుర్వింశస్సర్గః॥౩౪౫॥౯౦౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సబలేసాగరంతీర్ణే రామేదశరథాత్మజే । అమాత్యౌరావణశ్శ్రీమాన్నబ్ర
వీచ్ఛుకసారణౌ ॥ ౧ ॥ సమగ్రంసాగరంతీర్ణం దుస్తరంవానరంబలం । అభూతపూర్వంరామేణ సాగరే సేతుబ
న్ధనం ॥ ౨ ॥ సాగరేసేతుబంధంతు నశ్రద్దధ్యాంకథంచన । అవశ్యంచాపిసంఖ్యేయం తన్మయావానరంబలం ॥ ౩ ॥
భవంతౌ వానరంసైన్యం ప్రవిశ్యానుపలక్షితౌ । పరిమాణంచవీర్యంచ యేచముఖ్యాఃప్లవంగమాః ॥ ౪ ॥ మంత్రి
ణోయేచరామస్య సుగ్రీవస్యచసమ్మతాః । యేపూర్వమభివర్తంతే యేచశూరాఃప్లవంగమాః ॥ ౫ ॥ సచసేతుర్య
థాబద్ధస్సాగరేసలిలాశయే । నివేశంచయథాతేషాంవానరాణాం మహాత్మనాం ॥ ౬ ॥ రామస్య వ్యవసాయంచ
వీర్యంప్రహరణానిచ । లక్ష్మణస్యచవీర్యంచ తత్త్వతోజ్ఞాతుమర్హథః॥ ౭ ॥ కశ్చసేనాపతిస్తేషాం వానరాణాం మ
హౌజసాం । ఏతజ్జ్ఞాత్వాయథాతత్త్వం శీఘ్రమాగంతుమర్హథః ॥ ౮ ॥ ఇతిప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసౌశుకసారణౌ ।
హరిరూపధరౌవీరౌ ప్రవిష్టౌవానరంబలం ॥ ౯ ॥ తతస్తద్వానరంసైన్యమచింత్యంరోమహర్షణం । సంఖ్యాతుం
నాధ్యగచ్ఛేతాం తదా తౌశుకసారణౌ ॥ ౧౦ ॥ సంస్థితంపర్వతాగ్రేషు నిర్ఝరేషుగుహాసుచ । సముద్రస్యచతీరె
షు వనేషూపవనేషుచ ॥ ౧౧ ॥ తరమాణంచతీర్ణంచ తర్తుకామంచసర్వశః । నివిష్టంనివిశచ్చైవ భీమనాదం
మహాబలం ॥ ౧౧ ॥ తద్బలార్ణవమక్షోభ్యం దదృశాతేనిశాచరౌ । తౌదదర్శమహాతేజాః ప్రచ్ఛన్నౌచ విభీష
ణః ॥ ౧౩ ॥ ఆచచక్షేథరామాయ గృహీత్వాశుకసారణౌ । తస్యేమౌ రాక్షసేంద్రస్య మంత్రిణౌ శుకసారణౌ ॥

లంకాయాస్సమనుప్రాప్తౌ చారౌ పరపురంజయ । తౌ దృష్ట్వా వ్యథితౌ రామం నిరాశౌ జీవితే తదా ॥ ౧౫ ॥ కృ
తాంజలిపుటౌ భీతౌ వచనం చేదమూచతుః । ఆవామిహాగతౌ సౌమ్య రావణప్రహితావుభౌ ॥ ౧౬ ॥ పరిజ్ఞాతుం
బలం కృత్స్నం తవేదం రఘునందన । తయోస్తద్వచనం శ్రుత్వా రామో దశరథాత్మజః ॥ ౧౭ ॥ అబ్రవీత్ప్రహసన్వా
క్యం సర్వభూతహితే రతః । యది దృష్టం బలం కృత్స్నం వయం వా సుపరీక్షితాః ॥ ౧౮ ॥ యథోక్తం వా కృతం కార్యం
ఛందతః ప్రతిగమ్యతామ్ । అథ కించిదదృష్టం వా భూయస్తద్ద్రష్టుమర్హథః ॥ ౧౯ ॥ విభీషణో వా కార్త్స్న్యేన భూ
యస్సందర్శయిష్యతి । న చేదం గ్రహణం ప్రాప్య భేతవ్యం జీవితం ప్రతి ॥ ౨౦ ॥ న్యస్తశస్త్రౌ గృహీతౌ వా న దూతౌ వ
ధమర్హతః । పృచ్ఛమానౌ విముంచైతౌ చారౌ రాత్రించరావుభౌ ॥ ౨౧ ॥ శత్రుపక్షస్య సతతం విభీషణ వికర్ష
ణౌ । ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం భవద్భ్యాం ధనదానుజః ॥ ౨౨ ॥ వక్తవ్యో రక్షసాం రాజా యథోక్తం వచనం మమ । య
ద్బలం చ సమాశ్రిత్య సీతాం మే హృతవానసి ॥ ౨౩ ॥ తద్దర్శయ యథాకామం ససైన్యస్సహబాంధవః । శ్వఃకా
ల్యే నగరీం లఙ్కాం సప్రాకారాం సతోరణామ్ ॥ ౨౪ ॥ రాక్షసం చ బలం పశ్య శరైర్విధ్వంసితం మయా । ఘో
రం రోషమహం మోక్ష్యే బలం ధారయ రావణ ॥ ౨౫ ॥ శ్వఃకాల్యే వజ్రవాన్వజ్రం దానవేష్వివ వాసవః । ఇతి ప్రతి
సమాదిష్టౌ రాక్షసౌ శుకసారణౌ ॥ ౨౬ ॥ జయేతి ప్రతినంద్యైతౌ రాఘవం ధర్మవత్సలం । ఆగమ్య నగరీం లఙ్కా
మబ్రూతాం రాక్షసాధిపం ॥ ౨౭ ॥ విభీషణగృహీతౌ తు వధార్హౌ రాక్షసేశ్వర । దృష్ట్వా ధర్మాత్మనా ముక్తౌ రామే
ణామిత తేజసా ॥ ౨౮ ॥ ఏకస్థానగతా యత్ర చత్వారః పురుషర్షభాః । లోకపాలోపమాశ్శూరాః కృతాస్త్రా దృ
ఢవిక్రమాః ॥ ౨౯ ॥ రామో దాశరథిశ్శ్రీమాన్లక్ష్మణశ్చ విభీషణః । సుగ్రీవశ్చ మహాతేజా మహేంద్రసమవిక్రమః ॥
ఏతే శక్తాః పురీం లఙ్కాం సప్రాకారాం సతోరణాం । ఉత్పాట్య సఙ్క్రామయితుం సర్వే తిష్ఠంతు వానరాః ॥ ౩౧ ॥
యాదృశం తస్య రామస్య రూపం ప్రహరణాని చ । వధిష్యతి పురీం లఙ్కామేకస్తిష్ఠంతు తే త్రయః ॥ ౩౨ ॥ రామ
లక్ష్మణగుప్తా సా సుగ్రీవేణ చ వాహినీ । బభూవ దుర్ధర్షతరా సేంద్రైరపి సురాసురైః ॥ ౩౩ ॥ (వ్యక్తం సేతుస్త
థా బద్ధో దశయోజనవిస్తృతః । శతయోజనమాయామస్తీర్ణా సేనా చ సాగరమ్ ॥ ౩౪ ॥ నివిష్టా దక్షిణే తీరే రామ
స్స చ నదీపతేః । తీర్ణస్య తరమాణస్య బలస్యాంతో న విద్యతే ॥ ౩౫ ॥) ఓమ్ ॥ ప్రహృష్టరూపా ధ్వజినీ వనౌకసాం
మహాత్మనాం సంప్రతి యోద్ధుమిచ్ఛతామ్ । అలం విరోధేన శమో విధీయతాం ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ ॥
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పంచవింశస్సర్గః ॥ ౨౫ ॥ ౯౬౦ ॥ *************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తద్వచః పథ్యమక్లీబం సారణేనాభిభాషితమ్ । నిశమ్య రావణో రాజా ప్ర
త్యభాషత సారణమ్ ॥ ౧ ॥ యది మామభియుద్ధ్యేరన్దేవగంధర్వదానవాః । నైవ సీతాం ప్రదాస్యామి సర్వలోకభ
యాదపి ॥ ౨ ॥ త్వం తు సౌమ్య పరిత్రస్తో హరిభిర్నిర్జితో భృశమ్ । ప్రతిప్రదానమద్యైవ సీతాయాస్సాధు మ
న్యసే ॥ ౩ ॥ కో హి నామ సపత్నో మాం సమరే జేతుమర్హతి । ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౪
ఆరురోహ తతశ్శ్రీమాన్ప్రాసాదం హిమపాండురమ్ । బహుతాలసముత్సేధం రావణో ఽథ దిదృక్షయా ॥ ౫ ॥ తా
భ్యాం చరాభ్యాం సహితో రావణః క్రోధమూర్ఛితః । పశ్యమానస్సముద్రం చ పర్వతాంశ్చ వనాని చ ॥ ౬ ॥ దదర్శ
పృథివీదేశం సుసంపూర్ణం ప్లవంగమైః । తదపారమసంఖ్యేయం వానరాణాం మహద్బలం ॥ ౭ ॥ ఆలోక్య రావ
ణో రాజా పరిపప్రచ్ఛ సారణమ్ । ఏషాం వానరముఖ్యానాం కే శూరాః కే మహాబలాః ॥ ౮ ॥ కే పూర్వమభివ
ర్తంతే మహోత్సాహాస్సమంతతః । కేషాం శృణోతి సుగ్రీవః కే వా యూథపయూథపాః ॥ ౯ ॥ సారణాచక్ష్వ
తత్త్వేన కే ప్రధానాః ప్లవంగమాః । సారణో రాక్షసేంద్రస్య వచనం పరిపృచ్ఛతః ॥ ౧౦ ॥ ఆచచక్షేథ ముఖ్యజ్ఞో

ముఖ్యాంస్తాంస్తు వనౌకసః । ఏష యోఽభిముఖో లంకాం నదంస్తిష్ఠతి వానరః ॥ ౧౧ ॥ యూథపానాం సహస్రాణాం
శతేన పరివారితః । యస్య ఘోషేణ మహతా సప్రాకారా సతోరణా ॥ ౧౨ ॥ లంకా ప్రవేపతే సర్వా సశైలవనకా
ననా । సర్వశాఖామృగేంద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ ౧౩ ॥ బలాగ్రే తిష్ఠతే వీరో నీలో నామైష యూథపః । బా
హూ ప్రగృహ్య యః పద్భ్యాం మహీం గచ్ఛతి వీర్యవాన్ ॥ ౧౪ ॥ లంకామభిముఖః కోపాదభీక్ష్ణం చ విజృంభతే ।
గిరిశృంగప్రతీకాశః పద్మకింజల్కసన్నిభః ॥ ౧౫ ॥ స్ఫోటయత్యభిసంరబ్ధో లాంగూలం చ పునః పునః । యస్య
లాంగూలశబ్దేన స్వనంతీవ దిశో దశ ॥ ౧౬ ॥ ఏష వానరరాజేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః । యౌవరాజ్యేఽంగదో నామ
త్వామాహ్వయతి సంయుగే ॥ ౧౭ ॥ వాలినస్సదృశః పుత్రస్సుగ్రీవస్య సదా ప్రియః । రాఘవార్థే పరాక్రాంతశ్శ
క్రార్థే వరుణో యథా ॥ ౧౮ ॥ ఏతస్య సా మతిస్సర్వా యద్దృష్టా జనకాత్మజా । హనూమతా వేగవతా రాఘవ
స్య హితైషిణా ॥ ౧౯ ॥ బహూని వానరేంద్రాణామేష యూథాని వీర్యవాన్ । పరిగృహ్యాభియాతి త్వాం స్వేనా
నీకేన దుర్జయః ॥ ౨౦ ॥ అను వాలిసుతస్యాపి బలేన మహతా వృతః । వీరస్తిష్ఠతి సంగ్రామే సేతుహేతురయం న
లః ॥ ౨౧ ॥ యే తు విష్టభ్య గాత్రాణి క్ష్వేళయంతి నదంతి చ । ఉత్థాయ చ విజృంభంతే క్రోధేన హరిపుంగవాః ॥ ౨౨ ॥
ఏతే దుష్ప్రసహా ఘోరాశ్చండాశ్చండపరాక్రమాః । అష్టౌ శతసహస్రాణి దశకోటిశతాని చ ॥ ౨౩ ॥ య ఏనమను
గచ్ఛంతి వీరాశ్చందనవాసినః । ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్ ॥ ౨౪ ॥ శ్వేతో రజతసంకాశ
శ్చపలో భీమవిక్రమః । బుద్ధిమాన్వానరో వీరస్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః ॥ ౨౫ ॥ తూర్ణం సుగ్రీవమాగమ్య పునర్గ
చ్ఛతి సత్వరః । విభజన్వానరీం సేనామనీకాని ప్రహర్షయన్ ॥ ౨౬ ॥ యః పురా గోమతీతీరే రమ్యం పర్యేతి పర్వ
తం । నామ్నా సంకోచనో నామ నానానగయుతో గిరిః ॥ ౨౭ ॥ తత్ర రాజ్యం ప్రశాస్త్యేష కుముదో నామ యూథ
పః । యోఽసౌ శతసహస్రాణాం సహస్రం పరికర్షతి ॥ ౨౮ ॥ యస్య వాలా బహువ్యామా దీర్ఘా లాంగూలమాశ్రితాః ।
తామ్రాః పీతాస్సితాశ్శ్వేతాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః ॥ ౨౯ ॥ అదీనో రోషణశ్చండస్సంగ్రామమభికాంక్షతి । ఏ
షైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్ ॥ ౩౦ ॥ యస్త్వేష సింహసంకాశః కపిలో దీర్ఘలోచనః । నిభృ
తః ప్రేక్షతే లంకాం దిధక్షన్నివ చక్షుషా ॥ ౩౧ ॥ వింధ్యం కృష్ణగిరిం సహ్యం పర్వతం చ సుదర్శనమ్ । రాజన్సత
తమధ్యాస్తే రంభో నామైష యూథపః ॥ ౩౨ ॥ శతం శతసహస్రాణాం త్రింశచ్చ హరిపుంగవాః । యమేతే వాన
రాశ్శూరాశ్చండాశ్చండపరాక్రమాః ॥ ౩౩ ॥ పరివార్యానుగచ్ఛంతి లంకాం మర్దితుమోజసా । యస్తు కర్ణౌ
వివృణుతే జృంభతే చ పునః పునః ॥ ౩౪ ॥ న చ సంవిజతే మృత్యోర్న చ యూథాద్విధావతి । ప్రకంపతే చ రోషేణ తి
ర్యక్చ పునరీక్షతే ॥ ౩౫ ॥ పశ్య లాంగూలమపి చ క్ష్వేళతే చ మహాబలః । మహాజవో వీతభయో రమ్యం సాల్వేయప
ర్వతమ్ ॥ ౩౬ ॥ రాజన్సతతమధ్యాస్తే శరభో నామ యూథపః । ఏతస్య బలినస్సర్వే విహారా నామ యూథపాః ॥
రాజంచ్ఛతసహస్రాణి చత్వారింశత్తథైవ చ । యస్తు మేఘ ఇవాకాశం మహానావృత్య తిష్ఠతి ॥ ౩౮ ॥ మధ్యే వానర
వీరాణాం సురాణామివ వాసవః । భేరీణామివ సన్నాదో యస్యైష శ్రూయతే మహాన్ ॥ ౩౯ ॥ ఘోరాశ్శాఖామృ
గేంద్రాణాం సంగ్రామమభికాంక్షతామ్ । ఏష పర్వతమధ్యాస్తే పారియాత్రమనుత్తమమ్ ॥ ౪౦ ॥ యుద్ధే దు
ష్ప్రసహో నిత్యం పనసో నామ యూథపః । ఏనం శతసహస్రాణాం శతార్ధం పర్యుపాసతే ॥ ౪౧ ॥ యూథపా యూ
థపశ్రేష్ఠం యేషాం యూథాని భాగశః । యస్తు భీమాం ప్రవల్గంతీం చమూం తిష్ఠతి శోభయన్ ॥ ౪౨ ॥ స్థితాం తీరే స
ముద్రస్య ద్వితీయ ఇవ సాగరః । ఏష దర్దురసంకాశో వినతో నామ యూథపః ॥ ౪౩ ॥ పిబంశ్చరతి పర్ణాసాం నదీ
నాముత్తమాం నదీమ్ । షష్టిశ్శతసహస్రాణి బలమస్య ప్లవంగమాః ॥ ౪౪ ॥ త్వామాహ్వయతి యుద్ధాయ క్రోధనో

నామ యూథపః । వికాన్తా బలవన్తశ్చ యథాయూథాని భాగశః ॥ ౪౪ ॥ యస్తు గైరికవర్ణాభం వపుః పుష్యతి వాన
రః । అవమత్య సదా సర్వాన్వానరాన్బలదర్పితాన్ ॥ ౪౫ ॥ గవయో నామ తేజస్వీ త్వాం క్రోధాదభివర్తతే । ఏ
నం శతసహస్రాణి సప్తతిః పర్యుపాసతే ॥ ౪౬ ॥ ఏషైవాశంసతే లఙ్కాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్ । ఏతే దుష్ప్ర
సహా ఘోరా బలినః కామరూపిణః ॥ ౪౭ ॥ యూథపా యూథపశ్రేష్ఠా యేషాం యూథాని భాగశః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీ
మద్యుద్ధకాండే షడ్వింశస్సర్గః ॥ ౧౫౧ ॥ ౩౦౨౦ ॥ ******************************

శ్రీ రామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తాంస్తు తేఽహం ప్రవక్ష్యామి ప్రేక్షమాణస్య యూథపాన్ । రాఘవార్థే ప
రాక్రాన్తా యే న రక్షన్తి జీవితమ్ ॥ ౧ ॥ స్నిగ్ధా యస్య బహువ్యామా వాలా లాఙ్గూలమాశ్రితాః । తామ్రాః పీతాస్సి
తాః శ్వేతాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః ॥ ౨ ॥ ప్రగృహీతాః ప్రకాశన్తే సూర్యస్యేవ మరీచయః । పృథివ్యాం చానుకృ
ష్యన్తే హరో నామైష యూథపః ॥ ౩ ॥ యం పృష్ఠతోఽనుగచ్ఛన్తి శతశోఽథ సహస్రశః । ద్రుమానుద్యమ్య సహ
సా లఙ్కారోహణతత్పరాః ॥ ౪ ॥ (ఏష కోటిసహస్రేణ వానరాణాం మహౌజసామ్ । ఆకాఙ్క్షతే త్వాం సంగ్రా
మే జేతుం పరపురంజయః ॥ ౫ ॥) యూథపా హరిరాజస్య కింకరాస్సముపస్థితాః । నీలానివ మహామేఘాంస్తిష్ఠతో
యాంస్తు పశ్యసి ॥ ౬ ॥ అసితాఞ్జనసఙ్కాశాన్యుద్ధే సత్యపరాక్రమాన్ । అసంఖ్యేయాననిర్దేశ్యాన్పరం పారమి
వోదధేః ॥ ౭ ॥ పర్వతేషు చ యే కేచిద్విషమేషు నదీషు చ । ఏతే త్వామభివర్తన్తే రాజన్నృక్షాస్సుదారుణాః ॥ ౮ ॥
ఏషాం మధ్యే స్థితో రాజన్భీమాక్షో భీమదర్శనః । పర్జన్య ఇవ జీమూతైస్సమన్తాత్పరివారితః ॥ ౯ ॥ ఋక్షవన్తం గిరి
శ్రేష్ఠం మధ్యాస్తే నర్మదాం పిబన్ । సర్వర్క్షాణామధిపతిర్ధూమ్రో నామైష యూథపః ॥ ౧౦ ॥ యవీయానస్య తు
భ్రాతా పశ్యైనం పర్వతోపమమ్ । భ్రాత్రా సమానో రూపేణ విశిష్టస్తు పరాక్రమైః ॥ ౧౧ ॥ స ఏష జామ్బవాన్నా
మ మహాయూథపయూథపః । ప్రశాన్తో గురువర్తీ చ సమ్ప్రహారేష్వమర్షణః ॥ ౧౨ ॥ ఏతేన సాహ్యం సుమ
హత్కృతం శక్రస్య ధీమతా । దైవాసురే జామ్బవతా లబ్ధాశ్చ బహవో వరాః ॥ ౧౩ ॥ ఆరుహ్య పర్వతాగ్రేభ్యో మ
హాభ్రవిపులాశ్శిలాః । ముఞ్చన్తి విపులాకారా న మృత్యోరుద్విజన్తి చ ॥ ౧౪ ॥ రాక్షసానాం చ సదృశాః పిశాచా
నాం చ రోమశాః । ఏతస్య సైన్యా బహవో విచరన్త్యగ్నితేజసః ॥ ౧౫ ॥ యమేనమభిసంరబ్ధం ప్లవమానమివ స్థితమ్ ।
ప్రేక్షన్తే వానరాస్సర్వే స్థితా యూథపయూథపమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఏష రాజన్సహస్రాక్షం పర్యుపాస్తే హరీశ్వరః । బ
లేన బలసంపన్నో దమ్భో నామైష యూథపః ॥ ౧౭ ॥ యః స్థితం యోజనే శైలం గచ్ఛన్పార్శ్వేన సేవతే । ఊర్ధ్వం
తథైవ కాయేన గతః ప్రాప్నోతి యోజనమ్ ॥ ౧౮ ॥ యస్మాన్న పరమం రూపం చతుష్పాదేషు విద్యతే । శ్రుతస్సన్నా
దనో నామ వానరాణాం పితామహః ॥ ౧౯ ॥ యేన యుద్ధం పురా దత్తం రణే శక్రస్య ధీమతా । పరాజయశ్చ న ప్రా
ప్తస్సోఽయం యూథపయూథపః ॥ ౨౦ ॥ యస్య విక్రమమాణస్య శక్రస్యేవ పరాక్రమః । ఏష గన్ధర్వకన్యాయాము
త్పన్నః కృష్ణవర్త్మనః ॥ ౨౧ ॥ పురా దైవాసురే యుద్ధే సాహ్యార్థం త్రిదివౌకసామ్ । యస్య వైశ్రవణో రాజా జ
మ్బూముపసేవతే ॥ ౨౨ ॥ యో రాజా పర్వతేన్ద్రాణాం బహుకిన్నరసేవినామ్ । విహారసుఖదో నిత్యం భ్రాతు
స్తే రాక్షసాధిప ॥ ౨౩ ॥ తత్రైష వసతి శ్రీమాన్బలవాన్వానరర్షభః । యుద్ధేష్వకత్థనో నిత్యం క్రథనో నామ యూ
థపః ॥ ౨౪ ॥ వృతః కోటిసహస్రేణ హరీణాం సముపస్థితః । ఏషైవాశంసతే లఙ్కాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్ ॥
యో గఙ్గామనుపర్యేతి త్రాసయన్హస్తియూథపాన్ । హస్తినాం వానరాణాం చ పూర్వవైరమనుస్మరన్ ॥ ౨౬ ॥
ఏష యూథపతిర్నేతా గచ్ఛన్గిరిగుహాశయః । గజాన్యోధయతే వన్యాన్గిరీంశ్చైవ మహీరుహాన్ ॥ ౨౭ ॥ హరీణాం
వాహినీముఖ్యో నదీం హైమవతీమను । ఉశీరబీజమాశ్రిత్య పర్వతం మన్దరోపమమ్ ॥ ౨౮ ॥ రమతే వానరశ్రేష్ఠో

దవిశత్రిఖవన్వయం । ఏనం శతసహస్రాణాం సహస్రమనువర్తతే ॥ ౨౯ ॥ వీర్యవిక్రమదృప్తానాం నర్దతాం బలశా
లినామ్ । స ఏష నేతా చైతేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్ ॥ ౩౦ ॥ స ఏష మర్షణో రాజన్ప్రమాథీ నామ యూథ
పః । వాతేనేవోద్ధతం మేఘం యమేనమనుపశ్యసి ॥ ౩౧ ॥ అనీకమభిసంరబ్ధం వానరాణాం తరస్వినాం । ఉద్ధూత
మరుణాభాసం పవనేన సమంతతః ॥ ౩౨ ॥ వివర్తమానం బహుధా యత్రైతద్బహుళం రజః । ఏతే సితముఖా ఘో
రా గోలాంగూలా మహాబలాః ॥ ౩౩ ॥ శతం శతసహస్రాణి దృష్ట్వా వై సేతుబంధనమ్ । గోలాంగూలం మహావేగం
గవాక్షం నామ యూథపం ॥ ౩౪ ॥ పరివార్యాభివర్తంతే లంకాం మర్దితుమోజసా । భ్రమరాచరితా యత్ర సర్వ
కామఫలద్రుమాః ॥ ౩౫ ॥ యం సూర్యస్తుల్యవర్ణాభమనుపర్యేతి పర్వతమ్ । యస్య భాసా సదా భాంతి తద్వర్ణా
మృగపక్షిణః ॥ ౩౬ ॥ యస్య ప్రస్థం మహాత్మానో న త్యజంతి మహర్షయః । సర్వకామఫలా వృక్షాస్సదా ఫలసమ
న్వితాః ॥ ౩౭ ॥ మధూని చ మహార్హాణి యస్మిన్పర్వతసత్తమే । తత్రైష రమతే రాజన్రమ్యే కాంచనపర్వతే ॥ ౩౮
ముఖ్యో వానరముఖ్యానాం కేసరీ నామ యూథపః । షష్టిర్గిరిసహస్రాణాం రమ్యాః కాంచనపర్వతాః ॥ ౩౯ ॥
తేషాం మధ్యే గిరివరస్త్వమివానఘ రక్షసాం । తత్రైతే కపిలాశ్శ్వేతాస్తామ్రాస్యా మధుపింగళాః ॥ ౪౦ ॥ నివసంత్యు
త్తమగిరౌ తీక్ష్ణదంష్ట్రానఖాయుధాః । సింహా ఇవ చతుర్దంష్ట్రా వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః ॥ ౪౧ ॥ సర్వే వైశ్వాన
రసమా జ్వలితాశీవిషోపమాః । సుదీర్ఘాంచితలాంగూలా మత్తమాతంగసన్నిభాః ॥ ౪౨ ॥ మహాపర్వతసంకాశా
మహాజీమూతనిస్వనాః । వృత్తపింగళరక్తాక్షా భీమభీమగతిస్వరాః ॥ ౪౩ ॥ విమర్దయిషవో లంకాం సర్వే తిష్ఠం
త్యుదీక్ష్య తే । ఏష చైషామధిపతిర్మధ్యే తిష్ఠతి వీర్యవాన్ ॥ ౪౪ ॥ జయార్థీ నిత్యమాదిత్యముపతిష్ఠతి బుద్ధిమాన్ । నా
మ్నా పృథివ్యాం విఖ్యాతో రాజన్ శతవలీతి యః ॥ ౪౫ ॥ ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుం । విక్రాం
తో బలవాంచ్ఛూరః పౌరుషే స్వే వ్యవస్థితః ॥ ౪౬ ॥ రామప్రియార్థం ప్రాణానాం దయాం న కురుతే హరిః । గ
జో గవాక్షో గవయో నళో నీలశ్చ వానరః ॥ ౪౭ ॥ ఏకైక ఏవ యూథానాం కోటిభిర్దశభిర్వృతః । తథాన్యే వాన
రశ్రేష్ఠాః వింధ్యపర్వతవాసినః ॥ ౪౮ ॥ న శక్యంతే బహుత్వాత్తు సంఖ్యాతుం లఘువిక్రమాః ॥ ఓమ్ ॥ సర్వే మ
హారాజ మహాప్రభావాస్సర్వే మహాశైలనికాశకాయాః । సర్వే సమర్థాః పృథివీం క్షణేన కర్తుం ప్రవిధ్వస్తవికీ
ర్ణశైలాం ॥ ౪౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౫౪ ॥ ౧౦౭౦ ॥ ****క**********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సారణస్య వచశ్శ్రుత్వా రావణం రాక్షసాధిపం । బలమాదిశ్య తత్సర్వం శు
కో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ స్థితాన్పశ్యసి యానేతాన్మత్తానివ మహాద్విపాన్ । న్యగ్రోధానివ గాంగేయాంత్సాలాన్
హైమవతానివ ॥ ౨ ॥ ఏతే దుష్ప్రసహా రాజన్బలినః కామరూపిణః । దైత్యదానవసంకాశా యుద్ధే దేవపరాక్రమాః ॥
ఏషాం కోటిసహస్రాణి నవ పంచ చ సప్త చ । తథా శంఖసహస్రాణి తథా బృందశతాని చ ॥ ౪ ॥ ఏతే సుగ్రీవసచివాః
కిష్కింధానిలయాస్సదా । హరయో దేవగంధర్వైరుత్పన్నాః కామరూపిణః ॥ ౫ ॥ యౌ తౌ పశ్యసి తిష్ఠంతౌ కుమా
రౌ దేవరూపిణౌ । మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ తాభ్యాం నాస్తి సమో యుధి ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతావమృతప్రా
శినావుభౌ । ఆశంసేతే యథా లంకాం మేతౌ మర్దితుమోజసా ॥ ౭ ॥ (యావేతావేతయోః పార్శ్వే స్థితౌ పర్వతసన్ని
భౌ । సుముఖో విముఖశ్చైవ మృత్యుపుత్రౌ పితుస్సమౌ ॥ ౮ ॥ ప్రేక్షంతౌ నగరీం లంకాం కోటిభిర్దశభిర్వృతౌ ।)
యం తు పశ్యసి తిష్ఠంతం ప్రభిన్నమివ కుంజరం ॥ ౯ ॥ యో బలాత్క్షోభయేత్క్రుద్ధస్సముద్రమపి వానరః । ఏషోఽభిగంతా ల
ంకాయా వైదేహ్యాస్తవ చ ప్రభో ॥ ౧౦ ॥ ఏనం పశ్య పురా దృష్టం వానరం పునరాగతం । జ్యేష్ఠః కేసరిణః పుత్రో వా
తాత్మజ ఇతి శ్రుతః ॥ ౧౧ ॥ హనూమానితి విఖ్యాతో లంఘితో యేన సాగరః । కామరూపీ హరిశ్రేష్ఠో బలరూపసమ

స్థితః ॥ ౧౨ ॥ అనివార్యగతిశ్చైవ యథా సతతగః ప్రభుః । ఉద్యంతం భాస్కరం దృష్ట్వా బాలః కిల పిపాసితః ॥ ౧౩ త్రియోజనసహస్రం తు అధ్వానమవతీర్య హి । ఆదిత్యమాహరిష్యామి న మే క్షుత్ప్రతియాస్యతి ॥ ౧౪ ॥ ఇతి సంచిత్య సహసా పురైష బలదర్పితః । అనాధృష్యతమం దేవమపి దేవర్షిదానవైః ॥ ౧౫ ॥ అనాసాద్యైవ పతితో భాస్కరోదయనే గిరౌ । పతితస్యైకపేరస్య హనురేకా శిలాతలే ॥ ౧౬ ॥ కించిద్భిన్నా దృఢహనోర్హనూమానేష తేన వై । సత్యమాగమయోగేన మమైష విదితో హరిః ॥ ౧౭ ॥ నాస్య శక్యం బలం రూపం ప్రభావో వాపి భాషితుమ్ । ఏష ఆశంసతే లంకామేకో మర్దితుమోజసా ॥ ౧౮ ॥ యశ్చైషోऽనంతరః శూరః శ్యామః పద్మనిభేక్షణః । ఇక్ష్వాకూణామతిరథో లోకే విఖ్యాతపౌరుషః ॥ ౧౯ ॥ యస్మిన్న చలతే ధర్మో యో ధర్మం నాతివర్తతే । యో బ్రాహ్మమస్త్రం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః ॥ ౨౦ ॥ యో భింద్యాద్గగనం బాణైః పర్వతాంశ్చాపి దారయేత్ । యస్య మృత్యోరివ క్రోధః శక్రస్యేవ పరాక్రమః ॥ ౨౧ ॥ యస్య భార్యా జనస్థానాత్సీతా చాపహృతా త్వయా । స ఏష రామస్త్వాం యోద్ధుం రాజన్సమభివర్తతే ॥ ౨౨ ॥ యశ్చైష దక్షిణే పార్శ్వే శుద్ధజాంబూనదప్రభః । విశాలవక్షాస్తామ్రాక్షో నీలకుంచితమూర్ధజః ॥ ౨౩ ॥ ఏషోऽస్య లక్ష్మణో నామ భ్రాతా ప్రాణసమః ప్రియః । నయే యుద్ధే చ కుశలస్సర్వశాస్త్రవిశారదః ॥ ౨౪ ॥ అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాంతో బుద్ధిమాన్బలీ । రామస్య దక్షిణో బాహుర్నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః ॥ ౨౫ ॥ న హ్యేష రాఘవస్యార్థే జీవితం పరిరక్షతి । ఏషైవాశంసతే యుద్ధే నిహంతుం సర్వరాక్షసాన్ ॥ ౨౬ ॥ యస్తు సవ్యమసౌ పక్షం రామస్యాశ్రిత్య తిష్ఠతి । రక్షోగణపరిక్షిప్తో రాజా హ్యేష విభీషణః ॥ శ్రీమతా రాజరాజేన లంకాయామభిషేచితః । త్వామేవ ప్రతిసంరబ్ధో యుద్ధాయైషోऽభివర్తతే ॥ ౨౮ ॥ యం తు పశ్యసి తిష్ఠంతం మధ్యే గిరిమివాచలమ్ । సర్వశాఖామృగేంద్రాణాం భర్తారమపరాజితమ్ ॥ ౨౯ ॥ తేజసా యశసా బుద్ధ్యా జ్ఞానేనాభిజనేన చ । యః కపీనతిబభ్రాజ హిమవానివ పర్వతాన్ ॥ ౩౦ ॥ కిష్కింధాం యస్సమధ్యాస్తే గుహాం సగహనద్రుమామ్ । దుర్గాం పర్వతమధ్యస్థాం ప్రధానైస్సహ యూథపైః ॥ ౩౧ ॥ యస్యైషా కాంచనీ మాలా శోభతే శతపుష్కరా । కాంతా దేవమనుష్యాణాం యస్యాం లక్ష్మీః ప్రతిష్ఠితా ॥ ౩౨ ॥ ఏతాం చ మాలాం తారాం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ । సుగ్రీవో వాలినం హత్వా రామేణ ప్రతిపాదితః ॥ ౩౩ ॥ శతం శతసహస్రాణాం కోటిమాహుర్మనీషిణః । శతం కోటిసహస్రాణాం శంఖ ఇత్యభిధీయతే ॥ ౩౪ ॥ శతం శంఖసహస్రాణాం మహాశంఖ ఇతి స్మృతః । మహాశంఖసహస్రాణాం శతం బృందమిహోచ్యతే ॥ ౩౫ ॥ శతం బృందసహస్రాణాం మహాబృందమితి స్మృతమ్ । మహాబృందసహస్రాణాం శతం పద్మమిహోచ్యతే ॥ ౩౬ ॥ శతం పద్మసహస్రాణాం మహాపద్మమితి స్మృతం । మహాపద్మసహస్రాణాం శతం ఖర్వమిహోచ్యతే ॥ ౪౭ ॥ శతం ఖర్వసహస్రాణాం మహాఖర్వమిహోచ్యతే । మహాఖర్వసహస్రాణాం సముద్రమభిధీయతే ॥ ౩౮ ॥ శతం సముద్రసాహస్రమోఘ ఇత్యభిధీయతే । శతమోఘసహస్రాణాం మహౌఘ ఇతి విశ్రుతః ॥ ౩౯ ॥ ఏవం కోటిసహస్రేణ శంఖానాం చ శతేన చ । మహాశంఖసహస్రేణ తథా బృందశతేన చ ॥ ౪౦ ॥ మహాబృందసహస్రేణ తథా పద్మశతేన చ । మహాపద్మసహస్రేణ తథా ఖర్వశతేన చ ॥ ఏష కోటిమహౌఘేన సముద్రసదృశేన చ । విభీషణేన సచివై రాక్షసైః పరివారితః ॥ ౪౨ ॥ సుగ్రీవో వానరేంద్రస్త్వాం యుద్ధార్థమభివర్తతే । మహాబలవృతో నిత్యం మహాబలపరాక్రమః ॥ ౪౩ ॥ ఓమ్ ॥ ఇమాం మహారాజ సమీక్ష్య వాహినీముపస్థితాం ప్రజ్వలితగ్రహోపమామ్ । తతః ప్రయత్నః పరమో విధీయతాం యథా జయస్స్యాన్న పరైః పరాజయః ॥ ౪౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అష్టావింశస్సర్గః ॥ ౬౦౪ ॥ ౧౨౦౮౦ ॥ *******క**********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ శుకేన తు సమాఖ్యాతాంస్తాన్దృష్ట్వా హరియూథపాన్ । సమీపస్థం చ రామస్య

భ్రాతరం స్వం విభీషణం ॥ ౧ ॥ లక్ష్మణం చ మహావీర్యం భుజం రామస్య దక్షిణం । సర్వవానరరాజం చ సుగ్రీవం భీమ
విక్రమం ॥ ౨ ॥ (గజం గవాక్షం గవయం మైన్దం ద్వివిదమేవ చ । అంగదం చైవ బలినం వజ్రహస్తాత్మజాత్మజం ॥ ౩ ॥
హనూమన్తం చ విక్రాన్తం జాంబవన్తం చ దుర్జయం । సుషేణం కుముదం నీలం నలం చ ప్లవగర్షభం ॥ ౪ ॥)
కించిదావిగ్నహృదయో జాతక్రోధశ్చ రావణః । భర్త్సయామాస తౌ వీరౌ కథాన్తే శుకసారణౌ ॥ ౫ ॥ అధోము
ఖౌ తౌ ప్రణతావబ్రవీచ్ఛుకసారణౌ । క్రోధగద్గదయా వాచా సంరబ్ధః పరుషం వచః ॥ ౬ ॥ న తావత్సదృశం నామ స
చివైరుపజీవిభిః । విప్రియం నృపతేర్వక్తుం నిగ్రహే ప్రగ్రహే విభోః ॥ ౭ ॥ రిపూణాం ప్రతికూలానాం యుద్ధార్థ
మభిధావతాం । ఉభాభ్యాం సదృశం నామ వక్తుమప్రస్తవే స్తవం ॥ ౮ ॥ ఆచార్యా గురవో వృద్ధా వృథా వాం ప
ర్యుపాసితాః । సారం యద్రాజశాస్త్రాణామనుజీవ్యం న గృహ్యతే ॥ ౯ ॥ గృహీతో వా న విజ్ఞాతో భారో జ్ఞానస్య వో
హ్యతే । ఈదృశైస్సచివైర్యుక్తో మూర్ఖైర్దిష్ట్యా ధరామ్యహం ॥ ౧౦ ॥ కిం ను మృత్యోర్భయం నాస్తి మాం వక్తుం
పరుషం వచః । యస్య మే శాసతో జిహ్వా ప్రయచ్ఛతి శుభాశుభే ॥ ౧౧ ॥ అప్యేవ దహనం స్పృష్ట్వా వనే తిష్ఠంతి పా
దపాః । రాజదోషపరామృష్టాస్తిష్ఠంతే నాపరాధినః ॥ ౧౨ ॥ హన్యామహం త్విమౌ పాపౌ శత్రుపక్షప్రశంసకౌ
యది పూర్వోపకారైస్తు న క్రోధో మృదుతాం వ్రజేత్ ॥ ౧౩ ॥ అపధ్వంసత గచ్ఛధ్వం సన్నికర్షాదితో మమ । న హి
వాం హంతుమిచ్ఛామి స్మరామ్యుపకృతాని వాం ॥ ౧౪ ॥ హతావేవ కృతఘ్నౌ తౌ మయి స్నేహపరాఙ్ముఖౌ । ఏవముక్తౌ
తు సవ్రీడౌ తావుభౌ శుకసారణౌ ॥ ౧౫ ॥ రావణం జయశబ్దేన ప్రతినంద్యాభినిస్సృతౌ । అబ్రవీత్స దశగ్రీవస్సమీప
స్థం మహోదరం ॥ ౧౬ ॥ ఉపస్థాపయ శీఘ్రం మే చారాన్నీతివిశారదాన్ । మహోదరస్తథోక్తస్తు శీఘ్రమాజ్ఞాప
యచ్చరాన్ ॥ ౧౭ ॥ తతశ్చారాస్సంత్వరితాః ప్రాప్తాః పార్థివశాసనాత్ । ఉపస్థితాః ప్రాంజలయో వర్ధయిత్వా
జయాశిషా ॥ ౧౮ ॥ తానబ్రవీత్తతో వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః । చారాన్ప్రత్యాయితాన్ఛూరాన్భక్తాన్విగత
సాధ్వసాన్ ॥ ౧౯ ॥ ఇతో గచ్ఛత రామస్య వ్యవసాయం పరీక్షథ । మంత్రిష్వభ్యంతరా యేఽస్య ప్రీత్యా తేన సమన్వి
తాః ॥ ౨౦ ॥ కథం స్వపితి జాగర్తి కిమన్యచ్చ కరిష్యతి । విజ్ఞాయ నిపుణం సర్వమాగంతవ్యమశేషతః ॥ ౨౧ ॥ చారే
ణ విదితశ్శత్రుః పండితైర్వసుధాధిపైః । యుద్ధే స్వల్పేన యత్నేన సమాసాద్య నిరస్యతే ॥ ౨౨ ॥ చారాస్తు తే తథేత్యు
క్త్వా ప్రహృష్టా రాక్షసేశ్వరం । శార్దూలమగ్రతః కృత్వా తతశ్చక్రుః ప్రదక్షిణం ॥ ౨౩ ॥ తతస్తే తం మహాత్మా
నం చారా రాక్షససత్తమం । కృత్వా ప్రదక్షిణం జగ్ముర్యత్ర రామస్సలక్ష్మణః ॥ ౨౪ ॥ తే సువేలస్య శైలస్య సమీపే రా
మలక్ష్మణౌ । ప్రచ్ఛన్నా దదృశుర్గత్వా ససుగ్రీవవిభీషణౌ ॥ ౨౫ ॥ ప్రేక్షమాణాశ్చమూం తాం తు బభూవుర్భ
యవిక్లబాః । తే తు ధర్మాత్మనా దృష్టా రాక్షసేంద్రేణ రాక్షసాః ॥ ౨౬ ॥ విభీషణేన తత్రస్థా నిగృహీతా యదృచ్ఛయా ।
శార్దూలో గ్రాహితస్త్వేకః పాపోఽయమితి రాక్షసః ॥ ౨౭ ॥ మోచితస్సోఽపి రామేణ వధ్యమానః ప్లవంగమైః । అ
నృశంస్యేన రామస్య మోచితా రాక్షసాః పరే ॥ ౨౮ ॥ వానరైరర్దితాస్తే తు విక్రాంతైర్లఘువిక్రమైః । పునర్ల
ఙ్కామనుప్రాప్తాః శ్వసంతో నష్టచేతసః ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ తతో దశగ్రీవముపస్థితాస్తే చారా బహిర్నిత్యచరా
నిశాచరాః । గిరేస్సువేలస్య సమీపవాసినం న్యవేదయన్భీమబలం మహాబలాః ॥ ౩౦ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏ
కోనత్రింశస్సర్గః ॥ ౩౦౭ ॥ ౧౦౮౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తమక్షోభ్యబలం లంకాధిపతయే చరాః । సువేలే రాఘవం శైలే ని
విష్టం ప్రత్యవేదయన్ ॥ ౧ ॥ చారాణాం రావణశ్శ్రుత్వా ప్రాప్తం రామం మహాబలం । జాతోద్వేగోఽభవత్కించిచ్ఛా
ర్దూలం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ అయథావచ్చ తే వర్ణో దీనశ్చాసి నిశాచర । నాసి కచ్చిదమిత్రాణాం క్రుద్ధానాం

వశమాగతః ॥ ౩ ॥ ఇతి తేనానుశిష్టస్తు వాచం మందముదైరయత్ । తదా రాక్షసశార్దూలం శార్దూలో భయవి
హ్వలః ॥ ౪ ॥ న తే చారయితుం శక్యా రాజన్వానరపుంగవాః । విక్రాన్తా బలవంతశ్చ రాఘవేణ చ రక్షితాః ॥ ౫ ॥
నాపి సంభాషితుం శక్యాస్సంప్రశ్నోఽత్ర న లభ్యతే । సర్వతో రక్ష్యతే పంథా వానరైః పర్వతోపమైః ॥ ౬ ॥ ప్రవిష్ట
మాత్రే జ్ఞాతోఽహం బలే తస్మిన్నచారితే । బలాద్గృహీతో రక్షోభిర్బహుధాస్మి విదారితః ॥ ౭ ॥ జానుభిర్ముష్టిభి
ర్దంతైస్తలైశ్చాభిహతో భృశం । పరిణీతోఽస్మి హరిభిర్బలవద్భిరమర్షణైః ॥ ౮ ॥ పరిణీయ చ సర్వత్ర నీతోఽహం
రామసంసదం । రుధిరాదిగ్ధసర్వాంగో విహ్వలశ్చలితేంద్రియః ॥ ౯ ॥ హరిభిర్వధ్యమానశ్చ యాచమానః కృతా
ఞ్జలిః । రాఘవేణ పరిత్రాతో జీవామీతి యదృచ్ఛయా ॥ ౧౦ ॥ ఏష శైలైశ్శిలాభిశ్చ పూరయిత్వా మహార్ణవం ।
ద్వారమాశ్రిత్య లంకాయా రామస్తిష్ఠతి సాయుధః ॥ ౧౧ ॥ గరుడవ్యూహమాస్థాయ సర్వతో హరిభిర్వృతః ।
మాం విసృజ్య మహాతేజా లంకామేవాభివర్తతే ॥ ౧౨ ॥ పురా ప్రాకారమాయాతి క్షిప్రమేకతరం కురు । సీతాం
వాస్మై ప్రయచ్ఛాశు సుయుద్ధం వా ప్రదీయతాం ॥ ౧౩ ॥ మనసా తం తదా ప్రేక్ష్య తచ్ఛ్రుత్వా రాక్షసాధిపః । శా
ర్దూలం సుమహద్వాక్యమథోవాచ స రావణః ॥ ౧౪ ॥ యది మాం ప్రతియుధ్యేరన్దేవగంధర్వదానవాః । నైవ సీతాం
ప్రదాస్యామి సర్వలోకభయాదపి ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్త్వా మహాతేజా రావణః పునరబ్రవీత్ । చారితా భవతా సే
నా కేఽత్ర శూరాః ప్లవంగమాః ॥ ౧౬ ॥ కీదృశాః కిం ప్రభావాస్సౌమ్య వానరా యే దురాసదాః । కస్య పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ
తత్త్వమాఖ్యాహి రాక్షస ॥ ౧౭ ॥ తథాత్ర ప్రతిపత్స్యామి జ్ఞాత్వా తేషాం బలాబలం । అవశ్యం బలసంఖ్యానం క
ర్తవ్యం యుద్ధమిచ్ఛతాం ॥ ౧౮ ॥ అథైవముక్తశ్శార్దూలో రావణేనోత్తమశ్చరః । ఇదం వచనమారేభే వక్తుం
రావణసన్నిధౌ ॥ ౧౯ ॥ అథర్క్షరజసః పుత్రో యుధి రాజా సుదుర్జయః । గద్గదస్యాథ పుత్రోఽత్ర జాంబవానితి వి
శ్రుతః ॥ ౨౦ ॥ గద్గదస్యైవ పుత్రోఽన్యో గురుపుత్రశ్శతక్రతోః । కదనం యస్య పుత్రేణ కృతమేకేన రక్షసాం ॥ ౨౧ ॥
సుషేణశ్చాపి ధర్మాత్మా పుత్రో ధర్మస్య వీర్యవాన్ । సౌమ్యస్సోమాత్మజశ్చాత్ర రాజన్దధిముఖః కపిః ॥ ౨౨ ॥ సు
ముఖో దుర్ముఖశ్చాత్ర వేగదర్శీ చ వానరః । మృత్యుర్వానరరూపేణ నూనం సృష్టస్స్వయంభువా ॥ ౨౩ ॥ పు
త్రో హుతవహస్యాథ నీలస్సేనాపతిస్స్వయం । అనిలస్య తు పుత్రోఽత్ర హనూమానితి విశ్రుతః ॥ ౨౪ ॥ నప్తా శక్రస్య
దుర్ధర్షో బలవానంగదో యువా । మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ బలినావశ్విసంభవౌ ॥ ౨౫ ॥ పుత్రా వైవస్వతస్యా
త్ర పంచకాలాంతకోపమాః । గజో గవాక్షో గవయశ్శరభో గంధమాదనః ॥ ౨౬ ॥ దశవానరకోట్యశ్చ శూరా
ణాం యుద్ధకాంక్షిణాం । శ్రీమతాం దేవపుత్రాణాం శేషాన్నాఖ్యాతుముత్సహే ॥ ౨౭ ॥ పుత్రో దశరథస్యైవ సిం
హసంహననో యువా । దూషణో నిహతో యేన ఖరశ్చ త్రిశిరాస్తథా ॥ ౨౮ ॥ నాస్తి రామస్య సదృశో విక్రమే భువి
కశ్చన । విరాధో నిహతో యేన కబంధశ్చాంతకోపమః ॥ ౨౯ ॥ వక్తుం న శక్తో రామస్య నరః కశ్చిద్గుణాన్క్షితౌ । జ
నస్థానగతా యేన యావంతో రాక్షసా హతాః ॥ ౩౦ ॥ లక్ష్మణశ్చాత్ర ధర్మాత్మా మాతంగానామివర్షభః । య
స్య బాణపథం ప్రాప్య న జీవేదపి వాసవః ॥ ౩౧ ॥ శ్వేతో జ్యోతిర్ముఖశ్చాత్ర భాస్కరస్యాత్మసంభవౌ । వరుణ
స్య చ పుత్రోఽన్యో హేమకూటః ప్లవంగమః ॥ ౩౨ ॥ విశ్వకర్మసుతో వీరో నళః ప్లవగసత్తమః । విక్రాంతో బలవాన
త్ర వసుపుత్రస్సుదుర్ధరః ॥ ౩౩ ॥ రాక్షసానాం వరిష్ఠశ్చ తవ భ్రాతా విభీషణః । పరిగృహ్య పురీం లంకాం రా
ఘవస్య హితే రతః ॥ ౩౪ ॥ ఇతి సర్వం సమాఖ్యాతం తవేదం వానరం బలం । సువేలేఽధిష్ఠితం శైలే శేషకార్యే భవాన్గ
తిః ॥ ౩౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రింశస్సర్గః ॥ ౪౧౦ ॥ ౮౨౦౦ ॥ ********************

శ్రీ రామాయ నమః ॥ తతస్తమక్షోభ్యబలం లంకాధిపతయే చరాః । సువేలే రాఘవం శైలే నివిష్టం ప్రత్య

వేదయన్ ॥ ౧ ॥ చారాణాంరావణశ్శ్రుత్వా ప్రాప్తంరామంమహాబలం । జాతోద్వేగోభవత్కించిత్సచివానిదమ
బ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ మంత్రిణశ్శీఘ్రమాయాంతు సర్వేవైసుసమాహితాః । అయంనోమంత్రకాలోహి సంప్రాప్తఇతి
రాక్షసాః ॥ ౩ ॥ తస్యతచ్ఛాసనంశ్రుత్వా మంత్రిణోభ్యాగమన్ద్రుతం । తతస్సమంత్రయామాససచివైరాక్ష
సైస్సహ ॥ ౪ ॥ మంత్రయిత్వాసదుర్ధర్షః క్షమంయత్సమనంతరం । విసర్జయిత్వాసచివాన్ప్రవివేశస్వమా
లయం ॥ ౫ ॥ తతోరాక్షసమాహూయ విద్యుజ్జిహ్వంమహాబలం । మాయావిదంమహామాయః ప్రావిశద్యత్ర
మైథిలీ ॥ ౬ ॥ విద్యుజ్జిహ్వంచమాయాజ్ఞమబ్రవీద్రాక్షసాధిపః । మోహయిష్యావహేసీతాం మాయయాజనకాత్మ
జాం ॥ ౭ ॥ శిరోమాయామయంగృహ్య రాఘవస్యనిశాచర । త్వంమాంసముపతిష్ఠస్వ మహచ్చసశరంధనుః ॥ ౮ ॥
ఏవముక్తస్తథేత్యాహ విద్యుజ్జిహ్వోనిశాచరః । తస్యతుష్టోభవద్రాజా ప్రదదౌచవిభూషణం ॥ ౯ ॥ అశోకవనికా
యాంతు సీతాదర్శనలాలసః । నైరృతానామధిపతిస్సంవివేశమహాబలః ॥ ౧౦ ॥ తతోదీనామదైన్యార్హాం దద
ర్శధనదానుజః । అధోముఖంశోకపరాముపవిష్టాంమహీతలె ॥ ౧౧ ॥ భర్తారమేవధ్యాయంతీమశోకవనికాంగ
తాం । ఉపాస్యమానాంఘోరాభీరాక్షసీభిరితస్తతః ॥ ౧౨ ॥ (రాక్షసీభిర్వృతాంసీతాంపూర్ణచంద్రనిభాన
నాం । ఉత్పాతమేఘజ్వాలాభిశ్చంద్రరేఖామివావృతామ్ ॥ ౧౩ ॥ భూషణైరుత్తమైర్హీనైశ్ఛిన్నమంగళార్థమలంకృ
తాం । చరంతీంమారుతోద్ధూతాం క్షిప్తాంపుష్పలతామివ ॥ ౧౪ ॥ హర్షశోకాంతరేమగ్నాం విషాదస్య విలక్ష
ణాం । స్తిమితామివగాంభీర్యాన్నదీంభాగీరథీమివ ॥ ౧౫ ॥) ఉపసృత్యతతస్సీతాంప్రహర్షంనామకీర్తయన్ । ఇ
దంచవచనంధృష్టమువాచజనకాత్మజాం ॥ ౧౬ ॥ సాంత్వ్యమానామయాభద్రే యముపాశ్రిత్యవల్గసే । ఖరహన్తా
సతేభర్తా రాఘవస్సమరేహతః ॥ ౧౭ ॥ ఛిన్నంతెసర్వతోమూలం దర్పస్తేనిహతోమయా । వ్యసనేనాత్మనస్సీతే
మమభార్యాభవిష్యసి ॥ ౧౮ ॥ విసృజేమాంమతింమూఢే కింమృతేనకరిష్యసి । భవస్వభద్రేభార్యాణాంస
ర్వాసామీశ్వరీమమ ॥ ౧౯ ॥ అల్పపుణ్యేనివృత్తార్థే మూఢేపండితమానిని । శృణుభర్తృవధంసీతెఘోరంవృ
త్రవధంయథా ॥ ౨౦ ॥ సమాయాతస్సముద్రాంతం మాంహంతుంకిలరాఘవః । వానరేంద్రప్రణీతేన బలేనమ
హతావృతః ॥ ౨౧ ॥ సన్నివిష్టస్సముద్రస్య పీడ్యతీరమథోత్తరం । బలేనమహతారామోవ్రజత్యస్తందివాకరె ॥ ౨౨
అథాధ్వనిపరిశ్రాంతమర్ధరాత్రెస్థితంబలం । సుఖసుప్తంసమాసాద్య చారితంప్రథమంచరైః ॥ ౨౩ ॥ తత్ప్రహ
స్తప్రణీతేన బలెనమహతామమ । బలమస్యహతంరాత్రౌ యత్రరామస్సలక్ష్మణః ॥ ౨౪ ॥ పట్టసాన్పరిఘాంశ్చ
క్రాన్ దండాన్ఖడ్గాన్మహాయసాన్ । బాణజాలానిశూలాని భాస్వరాన్కూటముద్గరాన్ ॥ ౨౫ ॥ యష్టీశ్చతోమ
రాంశ్చక్తీశ్చక్రాణిముసలానిచ । ఉద్యమ్యోద్యమ్యరక్షోభిర్వానరెషునిపాతితాః ॥ ౨౬ ॥ అథసుప్తస్యరామస్య
ప్రహస్తేనప్రమాథినా । అసక్తంకృతహస్తేన శిరశ్ఛిన్నంమహాసినా ॥ ౨౭ ॥ విభీషణస్సముత్పత్య నిగృహీతో య
దృచ్ఛయా । దిశఃప్రవ్రాజితస్సర్వైర్లక్ష్మణఃప్లవగైస్సహ ॥ ౨౯ ॥ సుగ్రీవోగ్రీవయాసీతె భగ్నయా ప్లవగాధి
పః । నిరస్తహనుకశ్శేతే హనూమాన్రాక్షసైర్హతః ॥ ౩౦ ॥ జాంబవానథజానుభ్యాముత్పతన్నిహతోయుధి । ప
ట్టిసైర్బహుభిశ్ఛిన్నోనికృత్తఃపాదపోయథా ॥ ౩౧ ॥ మైందశ్చద్వివిదశ్చోభౌ నిహతౌవానరర్షభౌ । నిశ్వసన్తౌ
రుదంతౌచ రుధిరేణసముక్షితౌ ॥ ౩౨ ॥ అసినావ్యాయతశ్ఛిన్నో మధ్యేహ్యరినిషూదనః । అనుతిష్ఠతిమెదిన్యాం
పనసఃపనసోయథా ॥ ౩౩ ॥ నారాచైర్బహుభిశ్ఛిన్నశ్శేతెదర్యాందరీముఖః । కుముదస్తుమహాతెజానిష్కూజ
స్సాయకైఃకృతః ॥ ౩౪ ॥ అంగదోబహుభిశ్ఛిన్నశ్శరైరాసాద్యరాక్షసైః । పాతితోరుధిరోద్గారీ క్షితౌనిపతితాం
గదః ॥ ౩౫ ॥ హరయోమథితానాగైరథజాలైస్తథాపరే । శాయితామృదితాశ్చాశ్వైర్వాయువేగైరివాంబుదాః ॥

ప్రహృతాశ్చాపరే త్రస్తా హన్యమానా వనౌకసః । అభిమృతాస్తరక్షుభిస్సింహైరివమహాద్విపాః ॥ ౩౭ ॥ సాగరే
పతితాః కేచిత్కేచిద్గగనమాశ్రితాః । ఋక్షావృక్షానుపారూఢా వానరీంవృత్తిమాశ్రితాః ॥ ౩౮ ॥ సాగరస్య చ తీ
రేషు శైలేషు చ వనేషు చ । పింగళాస్తే విరూపాక్షైర్బహుభిర్బహవో హతాః ॥ ౩౯ ॥ ఏవం తవ హతో భర్తా స
సైన్యో మమ సేనయా । క్షతజార్ద్రం రజోధ్వస్తమిదంచాస్యాహృతంశిరః ॥ ౪౦ ॥ తతః పరమదుర్ధర్షో రావ
ణో రాక్షసేశ్వరః । సీతాయాముపశృణ్వన్త్యాం రాక్షసీమిదమబ్రవీత్ ॥ ౪౧ ॥ రాక్షసం క్రూరకర్మాణం విద్యుజ్జి
హ్వం త్వమానయ । యేన తద్రాఘవశిరస్సంగ్రామాత్స్వయమాహృతమ్ ॥ ౪౨ ॥ విద్యుజ్జిహ్వస్తతో గృహ్య శిరస్త
త్సశరాసనం । ప్రణామం శిరసా కృత్వా రావణస్యాగ్రతః స్థితః ॥ ౪౩ ॥ తమబ్రవీత్తతో రాజా రావణో రాక్ష
సంస్థితం । విద్యుజ్జిహ్వం మహాజిహ్వం సమీపపరివర్తినమ్ ॥ ౪౪ ॥ అగ్రతః కురు సీతాయాశ్శీఘ్రం దాశరథేశ్శిరః ।
అవస్థాం పశ్చిమాం భర్తుః కృపణా సాధు పశ్యతు ॥ ౪౫ ॥ ఏవముక్తం తు తద్రక్షశ్శిరస్తత్ప్రియదర్శనం । ఉపనిక్షి
ప్య సీతాయాః క్షిప్రమన్తరధీయత ॥ ౪౬ ॥ రావణశ్చాపి చిక్షేప భాస్వరం కార్ముకం మహత్ । త్రిషు లోకేషు విఖ్యా
తం సీతామిదమువాచ హ ॥ ౪౭ ॥ ఇదం తత్తవ రామస్య కార్ముకం జ్యాసమన్వితం । ఇహ ప్రహస్తేనానీతం హత్వా
తం నిశి మానుషం ॥ ౪౮ ॥ ఓమ్ ॥ స విద్యుజ్జిహ్వేన సహైవ తచ్ఛిరో ధనుశ్చ భూమౌ వినికీర్య రావణః । విదేహరాజ
స్య సుతాం యశస్వినీం తతోఽబ్రవీత్తాం భవ మే వశానుగా ॥ ౪౯ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకత్రింశస్సర్గః ॥ ౩౧ ॥ ౬౨౬౦
శ్రీరామాయనమః ॥ సా సీతా తచ్ఛిరో దృష్ట్వా తచ్చ కార్ముకముత్తమం । సుగ్రీవప్రతిసంసర్గమా
ఖ్యాతం చ హనూమతా ॥ ౧ ॥ నయనే ముఖవర్ణం చ భర్తుస్తత్సదృశం ముఖం । కేశాన్కేశాన్తదేశం చ తం చ
చూడామణిం శుభం ॥ ౨ ॥ ఏతైస్సర్వైరభిజ్ఞానైరభిజ్ఞాయ సుదుఃఖితా । విజగర్హే చ కైకేయీం క్రోశన్తీ కు
రరీ యథా ॥ ౩ ॥ సకామా భవ కైకేయి హతోఽయం కులనన్దనః । కులముత్సాదితం సర్వం త్వయా కలహశీలయా ॥
ఆర్యేణ కిం తే కైకేయి కృతం రామేణ విప్రియం । యన్మయా చీరవసనస్త్వయా ప్రస్థాపితో వనం ॥ ౫ ॥ ఏవము
క్త్వా తు వైదేహీ వేపమానా తపస్వినీ । జగామ జగతీం బాలా ఛిన్నా తు కదలీ యథా ॥ ౬ ॥ సా ముహూర్తాత్సమా
శ్వాస్య ప్రతిలభ్య చ చేతనాం । తచ్ఛిరస్సముపాఘ్రాయ విలలాపాయతేక్షణా ॥ ౭ ॥ హా హతాస్మి మహాబాహో
వీరవ్రతమనువ్రతా । ఇమాం తే పశ్చిమావస్థాం గతాస్మి విధవా కృతా ॥ ౮ ॥ ప్రథమం మరణం నార్యా భర్తుర్వై
గుణ్యముచ్యతే । సువృత్తస్సాధువృత్తాయాస్సంవృత్తస్త్వం మమాగ్రతః ॥ ౯ ॥ దుఃఖాద్దుఃఖం ప్రపన్నాయా మగ్నా
యాశ్శోకసాగరే । యో హి మాముద్యతస్త్రాతుం సోఽపి త్వం వినిపాతితః ॥ ౧౦ ॥ సా శ్వశ్రూర్మమ కౌసల్యా త్వయా పు
త్రేణ రాఘవ । వత్సేనేవ యథా ధేనుర్వివత్సా వత్సలా కృతా ॥ ౧౧ ॥ ఆదిష్టం దీర్ఘమాయుస్తే యైరచిన్త్యపరాక్రమ ।
అనృతం వచనం తేషామల్పాయురసి రాఘవ ॥ ౧౨ ॥ అదృష్టం మృత్యుమాపన్నః కస్మాత్త్వం నయశాస్త్రవిత్ । వ్యస
నానాముపాయజ్ఞః కుశలో హ్యసి వర్జనే ॥ ౧౩ ॥ అథవా నశ్యతి ప్రజ్ఞా ప్రాజ్ఞస్యాపి సతస్తవ । పచత్యేనం యథా
కాలో భూతానాం ప్రభవో హ్యయం ॥ ౧౪ ॥ తథా త్వం సమ్పరిష్వజ్య రౌద్రయాతినృశంసయా । కాళరా
త్ర్యా మయాచ్ఛిద్య హృతం కమలలోచన ॥ ౧౫ ॥ ఉపశేషే మహాబాహో మాం విహాయ తపస్వినీం । ప్రియామివ స
మాశ్లిష్య పృథివీం పురుషర్షభ ॥ ౧౬ ॥ అర్చితం సతతం యత్నాద్గన్ధమాల్యైర్మయా తవ । ఇదం తే మత్ప్రియం
వీర ధనుః కాంచనభూషణం ॥ ౧౭ ॥ పిత్రా దశరథేన త్వం శ్వశురేణ మమానఘ । సర్వైశ్చ పితృభిస్సార్ధం నూనం
స్వర్గే సంగతః ॥ ౧౮ ॥ దివి నక్షత్రభూతస్త్వం మహత్కర్మ కృతాం ప్రియం । పుణ్యం రాజర్షివంశం త్వమా
త్మనస్సముపేక్షసే ॥ ౧౯ ॥ కిం మాం న ప్రేక్షసే రాజన్ కిం మాం న ప్రతిభాషసే । బాల్యేన బాలాం సంప్రాప్తాం

భార్యాంమాంసహచారిణీం ॥ ౨౦ ॥ సంశ్రితంగృహ్ణతాపాణిం చరిష్యామీతియత్త్వయా । స్మరతన్మమ కాకు
త్స్థనయమామపిదుఃఖితాం ॥ ౨౧ ॥ కస్మాన్మామపహాయత్వంగతోగతిమతాంవర । అస్మాల్లోకాదముంలోకం త్య
క్త్వామామపిదుఃఖితాం ॥ ౨౨ ॥ కల్యాణైరుచితంయత్తత్పరిష్వక్తం మయైవయత్ । క్రవ్యాదైస్తచ్ఛరీరంతేనూనం
విపరికృష్యతే ॥ ౨౩ ॥ అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైరిష్టవానాప్తదక్షిణైః । అగ్నిహోత్రేణసంస్కారం కేనత్వంతునలప్స్య
సే ॥ ౨౪ ॥ ప్రవ్రజ్యాముపపన్నానాంత్రయాణామేకమాగతం । పరిప్రక్ష్యతికౌసల్యాలక్ష్మణంశోకలాలసా ॥ ౨౫
సతస్యాఃపరిపృచ్ఛన్త్యావధంమిత్రబలస్యతే । తవచాఖ్యాస్యతేనూనం నిశాయాంరాక్షసైర్వధం ॥ ౨౬ ॥ సాత్వాం
సుప్తంహతంశ్రుత్వా మాంచరక్షోగృహంగతాం । హృదయేనవిదీర్ణేన నభవిష్యతిరాఘవ ॥ ౨౭ ॥ మమ హే
తోరనార్యాయా అనఘః పార్థివాత్మజః । రామస్సాగరముత్తీర్య వీర్యవాన్ గోష్పదేహతః ॥ ౨౮ ॥ అహం
దాశరథేనోఢా మోహాత్స్వకులపాంసనీ । ఆర్యపుత్రస్యరామస్య భార్యామృత్యురజాయత ॥ ౨౯ ॥ నూన మ
న్యాంమయాజాతిం వారితందానముత్తమం । యాహమద్యేహశోచామి భార్యాసర్వాతిథేరపి ॥ ౩౦ ॥ సాధు
పాతయమాంక్షిప్రం రామస్యోపరిరావణ । సమానయపతింపత్న్యా కురుకల్యాణముత్తమం ॥ ౩౧ ॥ శిరసామే
శిరశ్చాస్య కాయంకాయేనయోజయ । రావణానుగమిష్యామి గతింభర్తుర్మహాత్మనః ॥ ౩౨ ॥ (ముహూర్తమపి
నేచ్ఛామి జీవితంపాపజీవితా । శ్రుతంమయావేదవిదాం బ్రాహ్మణానాంపితుర్గృహే ॥ ౩౩ ॥ యాసాంస్త్రీణాం
ప్రియోభర్తా తాసాంలోకామహోదయాః । క్షమాయస్మిన్దమస్త్యాగస్సత్యంధర్మఃకృతజ్ఞతా ॥ ౩౪ ॥ అహింసాచై
వభూతానాం తమృతేకాగతిర్మమ) । ఇతిసాదుఃఖసంతప్తావిలలాపాయతేక్షణా ॥ ౩౫ ॥ భర్తుశ్శిరోధనుస్తత్ర స
మీక్ష్యజనకాత్మజా । ఏవంలాలప్యమానాయాం సీతాయాంతత్రరాక్షసః ॥ ౩౬ ॥ అభిచక్రామభర్తారమనీక
స్థఃకృతాంజలిః । విజయస్వార్యపుత్రేతి సోభివాద్యప్రసాద్యచ ॥ ౩౭ ॥ న్యవేదయదనుప్రాప్తం ప్రహస్తంవాహినీ
పతిం । అమాత్యైస్సహితైస్సర్వైః ప్రహస్తస్సముపస్థితః ॥ ౩౮ ॥ తేనదర్శనకామేన వయంప్రస్థాపితాఃప్రభో ।
నూనమస్తిమహారాజ రాజభావాత్క్షమాన్వితం ॥ ౩౯ ॥ కించిదాత్యయికంకార్యం తేషాంత్వందర్శనంకురు । ఏత
చ్ఛ్రుత్వాదశగ్రీవో రాక్షసప్రతివేదితం ॥ ౪౦ ॥ అశోకవనికాంత్యక్త్వా మంత్రిణాందర్శనంయయౌ । సతు స
ర్వం సమర్థ్యైవం మంత్రిభిఃకృతమాత్మనః ॥ ౪౧ ॥ సభాం ప్రవిశ్యవిదధే విదిత్వారామవిక్రమం। అంతర్ధానం
తుతచ్ఛీర్షంతచ్చకార్ముకముత్తమం ॥ ౪౨ ॥ జగామరావణస్యైవ నిర్యాణసమనంతరం । రాక్షసేంద్రస్తు
తైస్సార్ధం మంత్రిభిర్భీమవిక్రమైః ॥ ౪౩ ॥ సమర్థయామాసతదా రామకార్యవినిశ్చయం । అవిదూరస్థితాం
స్సర్వాన్బలాధ్యక్షాన్హితైషిణః ॥ ౪౪ ॥ అబ్రవీత్కాలసదృశో రావణోరాక్షసాధిపః । శీఘ్రం భేరీనినాదేన స్ఫు
టంకోణాహతేనమే ॥ ౪౫ ॥ సమానయధ్వంసైన్యాని వక్తవ్యంచనకారణం ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తథేతిప్రతిగృహ్య తద్వ
చో బలాధిపాస్తే మహదాత్మనోబలం । సమానయంశ్చైవసమాగమంచ తే న్యవేదయన్భర్తరియుద్ధకాంక్షిణి ॥ ౪౬
॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వాత్రింశస్సర్గః ॥ ౨౧౬ ॥ ౪౩౨౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సీతాంతుమోహితాందృష్ట్వా సరమానామరాక్షసీ । ఆససాదాథ వైదే
హీం ప్రియాంప్రణయినీంసఖీం ॥ ౧ ॥ మోహితాంరాక్షసేంద్రేణ సీతాంపరమదుఃఖితామ్ । ఆశ్వాసయామా
సతదా సరమామృదుభాషిణీ ॥ ౨ ॥ సాహితత్రకృతామిత్రం సీతయారక్ష్యమాణయా । రక్షంతీరావణాదిష్టా సా
నుక్రోశాదృఢవ్రతా ॥ ౩ ॥ సాదదర్శతతస్సీతాం సరమానష్టచేతనాం । ఉపావృత్యోత్థితాంధ్వస్తాం బడబామివ
పాంసుషు ॥ ౪ ॥ తాంసమాశ్వాసయామాస సఖీస్నేహేనసువ్రతాం । సమాశ్వసిహివైదేహిమాభూత్తేమనసో

వృథా ॥౫॥ ఉక్తా యదా రావణేన త్వం ప్రత్యుక్తం చ స్వయం త్వయా । సఖిస్నేహేన తద్భీరు మయా సర్వం ప్రతిశ్రుతం ॥
లీనయా గగనే శూన్యే భయముత్సృజ్య రావణాత్ । తవ హేతోర్విశాలాక్షి న హి మే జీవితం ప్రియం ॥౭॥ స సం
భ్రాంతశ్చ నిష్క్రాంతో యత్కృతే రాక్షసాధిపః । తచ్చ మే విదితం సర్వమభినిష్క్రమ్య మైథిలి ॥౮॥ న శక్యం సౌప్తి
కం కర్తుం రామస్య విదితాత్మనః । వధశ్చ పురుషవ్యాఘ్రే తస్మిన్నైవోపపద్యతే ॥౯॥ న చైవ వానరా హంతుం శ
క్యాః పాదపయోధినః । సురా దేవర్షభేణేవ రామేణ హి సురక్షితాః ॥౧౦॥ దీర్ఘవృత్తభుజః శ్రీమాన్మహోర
స్కః ప్రతాపవాన్ । ధన్వీ సంహననోపేతో ధర్మాత్మా భువి విశ్రుతః ॥౧౧॥ విక్రాంతో రక్షితా నిత్యమాత్మన
శ్చ పరస్య చ । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా కుశలీ నయశాస్త్రవిత్ ॥౧౨॥ హంతా పరబలౌఘానామచింత్యబలపౌరుషః ।
న హతో రాఘవః శ్రీమాన్సీతే శత్రునిబర్హణః ॥౧౩॥ అయుక్తబుద్ధికృత్యేన సర్వభూతవిరోధినా । ఇయం ప్రయు
క్తా రౌద్రేణ మాయా మాయావిదా త్వయి ॥౧౪॥ శోకస్తే విగతస్సర్వః కల్యాణం త్వాముపస్థితం । ధ్రువం త్వాం భ
జతే లక్ష్మీః ప్రియం ప్రీతికరం శృణు ॥౧౫॥ ఉత్తీర్య సాగరం రామస్సహ వానరసేనయా । సన్నివిష్టస్సముద్రస్య తీ
రమాసాద్య దక్షిణం ॥౧౬॥ దృష్టో మే పరిపూర్ణార్థః కాకుత్స్థస్సహలక్ష్మణః । సహితైస్సాగరాంతస్థైర్బలైస్తి
ష్ఠతి రక్షితః ॥౧౭॥ అనేన ప్రేషితా యే చ రాక్షసా లఘువిక్రమాః । రాఘవస్తీర్ణ ఇత్యేవం ప్రవృత్తిస్తైరిహాహృతా ॥
స తాం శ్రుత్వా విశాలాక్షి ప్రవృత్తిం రాక్షసాధిపః । ఏష మంత్రయతే సర్వైస్సచివైస్సహ రావణః ॥౧౯॥ ఇతి బ్రు
వాణా సరమా రాక్షసీ సీతయా సహ । సర్వోద్యోగేన సైన్యానాం శబ్దం శుశ్రావ భైరవం ॥౨౦॥ దండనిర్ఘాతవా
దిన్యాః శ్రుత్వా భేర్యా మహాస్వనం । ఉవాచ సరమా సీతామిదం మధురభాషిణీ ॥౨౧॥ సన్నాహజననీ హ్యేషా
భైరవా భీరు భేరికా । భేరీనాదం చ గంభీరం శృణు తోయదనిస్వనం ॥౨౨॥ కల్ప్యంతే మత్తమాతంగాః యుజ్యంతే
రథవాజినః । హృష్యంతే తురగారూఢాః ప్రాసహస్తాస్సహస్రశః ॥౨౩॥ తత్ర తత్ర చ సన్నద్ధాస్సంపతంతి పదా
తయః । ఆపూర్యంతే రాజమార్గాస్సైన్యైరద్భుతదర్శనైః ॥౨౪॥ వేగవద్భిర్నదద్భిశ్చ తోయౌఘైరివ సాగ
రః । శస్త్రాణాం చ ప్రసన్నానాం చర్మణాం వర్మణాం తథా ॥౨౫॥ రథవాజిగజానాం చ భూషితానాం చ రక్షసాం ।
ప్రభాం విసృజతాం పశ్య నానావర్ణాం సముత్థితామ్ ॥౨౬॥ వనం నిర్దహతో ఘర్మే యథా రూపం విభావసోః । ఘం
టానాం శృణు నిర్ఘోషం రథానాం శృణు నిస్వనం ॥౨౭॥ హయానాం హేషమాణానాం శృణు తూర్యధ్వనిం య
థా । ఉద్యతాయుధహస్తానాం రాక్షసేంద్రానుయాయినాం ॥౨౮॥ సంభ్రమో రక్షసామేష తుములో రోమహ
ర్షణః । శ్రీస్త్వాం భజతి శోకఘ్నీ రక్షసాం భయమాగతం ॥౨౯॥ రామః కమలపత్రాక్షో దైత్యానామివ వాసవః । అ
వినిర్జితక్రోధస్త్వమచింత్యపరాక్రమః ॥౩౦॥ రావణం సమరే హత్వా భర్తా త్వాధిగమిష్యతి । విక్రమిష్యతి ర
క్షస్సు భర్తా తే సహలక్ష్మణః ॥౩౧॥ యథా శత్రుషు శత్రుఘ్నో విష్ణునా సహ వాసవః । ఆగతస్య హి రామస్య
క్షిప్రమంకగతాం సతీమ్ ॥౩౨॥ అహం ద్రక్ష్యామి సిద్ధార్థాం త్వాం శత్రౌ వినిపాతితే । అశ్రూణ్యానందజాని
త్వం వర్తయిష్యసి శోభనే ॥౩౩॥ సమాగమ్య పరిష్వజ్య తస్యోరసి మహోరసః । అచిరాన్మోక్ష్యతే సీతే దేవి తే జఘ
నం గతాం ॥౩౪॥ ధృతామేతాం బహూన్మాసాన్వేణీం రామో మహాబలః । తస్య దృష్ట్వా ముఖం దేవి పూర్ణచంద్ర
మివోదితమ్ ॥౩౫॥ మోక్ష్యసే శోకజం వారి నిర్మోకమివ పన్నగీ । రావణం సమరే హత్వా నచిరాదేవ మైథిలి ॥౩౬॥
త్వయా సమగ్రః ప్రియయా సుఖార్హో లప్స్యతే సుఖం । సమాగతా త్వం రామేణ మోదిష్యసి మహాత్మనా ॥౩౭॥ సువర్షేణ
సమాయుక్తా యథా సస్యేన మేదినీ ॥ ఓమ్ ॥ గిరివరమభితోఽనువర్తమానో హయ ఇవ మండలమాశు యః కరోతి । తమిహ శర
ణమభ్యుపేహి దేవం దివసకరం ప్రభవో హ్యయం ప్రజానాం ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రయస్త్రింశస్సర్గః ॥౧౧౯॥ ౨౩౮౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథతాంజాతసన్తాపాం తేనవాక్యేనమోహితామ్ । సరమాహ్లాదయామా
స పృథివీంద్యౌరివాంభసా ॥ ౧ ॥ తతస్తస్యాహితంసఖ్యం చికీర్షంతీసఖీవచః । ఉవాచ కాలే కాలజ్ఞా స్మితపూ
ర్వాభిభాషిణీ ॥ ౨ ॥ ఉత్సహేయమహంగత్వా త్వద్వాక్యమసితేక్షణే । నివేద్యకుశలంరామే ప్రతిచ్ఛన్నా నివ
ర్తితుం ॥ ౩ ॥ నహిమేక్రమమాణాయా నిరాలంబేవిహాయసి । సమర్థోగతిమన్వేతుం పవనోగరుడోపివా ॥ ౪ ॥
ఏవంబ్రువాణాంతాంసీతా సరమాంపునరబ్రవీత్ । మధురంశ్లక్ష్ణయావాచా పూర్వం శోకాభిపన్నయా ॥ ౫ ॥ స
మర్థాగగనంగంతుమపివాత్వంరసాతలం । అవగచ్ఛామ్యకర్తవ్యం కర్తవ్యం తేమదంతరే ॥ ౬ ॥ మత్ప్రియంయ
దికర్తవ్యం యదిబుద్ధిస్థిరాతవ । జ్ఞాతుమిచ్ఛామితంగత్వా కింకరోతీతిరావణః ॥ ౭ ॥ సహిమాయాబలఃక్రూరో
రావణశ్శత్రురావణః । మాంమోహయతిదుష్టాత్మా పీతమాత్రేవవారుణీ ॥ ౮ ॥ తర్జాపయతిమాంనిత్యం భర్త్సాప
యతిచాసకృత్ । రాక్షసీభిస్సుఘోరాభిర్యామాంరక్షంతినిత్యశః ॥ ౯ ॥ ఉద్విగ్నాశంకితాచాస్మి నస్వస్థంచ
మనోమమ । తద్భయాచ్చాహముద్విగ్నా అశోకవనికాంగతా ॥ ౧౦ ॥ యదినామకథాతస్య నిశ్చితం వాపియద్భవే
త్ । నివేదయేథాస్సర్వంతత్పరోమేస్యాదనుగ్రహః ॥ ౧౧ ॥ సాత్వేవంబ్రువతీంసీతాం సరమావల్గుభాషిణీ । ఉ
వాచవదనంతస్యాస్స్పృశంతీబాష్పవిక్లబం ॥ ౧౨ ॥ ఏషతేయద్యభిప్రాయస్తదాగచ్ఛామిజానకి । గృహ్యశత్రో
రభిప్రాయముపావృత్తాంచపశ్యమాం ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వాతతోగత్వా సమీపంతస్యరక్షసః । శుశ్రావకథితంతస్య
రావణస్యసమంత్రిణః ॥ ౧౪ ॥ సాశ్రుత్వానిశ్చయంతస్య నిశ్చయజ్ఞాదురాత్మనః । పునరేవాగమత్క్షిప్రమశోకవని
కాంతదా ॥ ౧౫ ॥ సాప్రవిష్టాపునస్తత్ర దదర్శజనకాత్మజామ్ । ప్రతీక్షమాణాంస్వామేవ నష్టపద్మామివశ్రియం ॥
తాంతుసీతాపునఃప్రాప్తాం సరమాంవల్గుభాషిణీం । పరిష్వజ్యచసుస్నిగ్ధం దదౌచస్వయమాసనం ॥ ౧౭ ॥ ఇహాసీ
నాసుఖంసర్వమాఖ్యాహిమమతత్త్వతః । క్రూరస్యనిశ్చయంతస్య రావణస్యదురాత్మనః ॥ ౧౮ ॥ ఏవముక్తాతు సర
మా సీతయావేపమానయా । కథితంసర్వమాచష్టరావణస్యసమన్త్రిణః ॥ ౧౯ ॥ జనన్యారాక్షసేంద్రోవైత్వన్మోక్షా
ర్థంబృహద్వచః । అవిద్ధేనచవైదేహి మన్త్రివృద్ధేనచోదితః ॥ ౨౦ ॥ దీయతామభిసత్కృత్య మనుజేన్ద్రాయమై
థిలీ । విదర్శనంతేపర్యాప్తం జనస్థానేయదద్భుతమ్ ॥ ౨౧ ॥ లఙ్ఘనంచసముద్రస్య దర్శనంచహనూమతః । వ
ధంచరక్షసాంయుద్ధే కఃకుర్యాన్మానుషోభువి ॥ ౨౨ ॥ ఏవంసమన్త్రివృద్ధైశ్చావిద్ధేనబహుభాషితః । నత్వాము
త్సహతేమోక్తుమర్థమర్థపరోయథా ॥ ౨౩ ॥ నోత్సహత్యమృతోమోక్తుం యుద్ధేత్వామితిమైథిలి । సామాత్య
స్యనృశంసస్య నిశ్చయోహ్యేషవర్తతే ॥ ౨౪ ॥ తదేషానిశ్చితాబుద్ధిర్మృత్యులోభాదుపస్థితా । భయాన్నశక్తస్త్వాం
మోక్తుమనిరస్తస్తుసంయుగే ॥ ౨౫ ॥ రాక్షసానాంచసర్వేషామాత్మనశ్చవధేనహి । నిహత్యరావణంసంఖ్యే సర్వథా
నిశితైశ్శరైః ॥ ౨౬ ॥ ప్రతినేష్యతిరామస్త్వామయోధ్యామసితేక్షణే । ఏతస్మిన్నంతరేశబ్దో భేరీశంఖసమాకులః ॥
శ్రుతోవానరసైన్యానాం కమ్పయన్ధరణీతలమ్ ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాతుతద్వానరసైన్యశబ్దం లఙ్కాగతారాక్షస
రాజభృత్యాః । నష్టౌజసోదైన్యపరీతచేష్టాః శ్రేయోనపశ్యంతినృపస్యదోషైః ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే చతు
స్త్రింశస్సర్గః ॥ ౨౨ ॥ ౪౪౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తేనశంఖవిమిశ్రేణ భేరీశబ్దేనరాఘవః । ఉపయాతోమహాబాహూరామః
పరపురంజయః ॥ ౧ ॥ తంనినాదంనిశమ్యాథ రావణోరాక్షసేశ్వరః । ముహూర్తం ధ్యానమాస్థాయ సచివాన
భ్యుదైక్షత ॥ ౨ ॥ అథతాంత్సచివాంస్తత్ర సర్వానాభాష్యరావణః । సభాంసన్నాదయంత్సర్వామిత్యువాచమ
హాబలః ॥ ౪ ॥ జగత్సన్తాపనఃక్రూరో గర్హయన్రాక్షసేశ్వరః । తరణంసాగరస్యాపి విక్రమంబలసంచయమ్ ॥ ౪ ॥

యదుక్తవంతో రామస్య భవంతస్తన్మయా శ్రుతమ్ । భవతశ్చాప్యహం వేద్మి యుద్ధే సత్త్వపరాక్రమౌ । ౫॥ తూ
ష్ణీకానీక్షతోఽన్యోన్యం విదిత్వా రామవిక్రమమ్ । తతస్తు సుమహాప్రాజ్ఞో మాల్యవాన్నామ రాక్షసః ॥ ౬ ॥ రావ
ణస్య వచశ్శ్రుత్వా మాతుః పైతామహోఽబ్రవీత్ । విద్యాస్వభివినీతో యో రాజా రాజన్నయానుగః ॥ ౭ ॥ సశా
స్తి చిరమైశ్వర్యమరీంశ్చ కురుతే వశే । సందధానో హి కాలేన విగృహ్ణంశ్చారిభిస్సహ ॥ ౮ ॥ స్వపక్షవర్ధనం కుర్వ
న్మహదైశ్వర్యమశ్నుతే । హీయమానేన కర్తవ్యో రాజ్ఞా సంధిస్సమేన చ ॥ ౯ ॥ నశత్రుమవమన్యేత జ్యాయాన్కు
ర్వీత విగ్రహం । తన్మహ్యం రోచతే సంధిస్సహ రామేణ రావణ ॥ ౧౦ ॥ యదర్థమభియుక్తాస్స్మ సీతా తస్మై ప్ర
దీయతాం । యస్య దేవర్షయస్సర్వే గంధర్వాశ్చ జయైషిణః ॥ ౧౧ ॥ విరోధం మాగమస్తేన సంధిస్తే తేన రోచ
తాం । అసృజద్భగవాన్పక్షౌ ద్వావేవ హి పితామహః ॥ ౧౨ ॥ సురాణామసురాణాం చ ధర్మాధర్మౌ తదాశ్ర
యౌ । ధర్మో హి శ్రూయతే పక్షో హ్యమరాణాం మహాత్మనాం ॥ ౧౩ ॥ అధర్మో రక్షసాం పక్షో హ్యసురాణాం చ రావ
ణ । ధర్మో వై గ్రసతేఽధర్మం తతః కృతమభూద్యుగం ॥ ౧౪ ॥ అధర్మో గ్రసతే ధర్మం తతస్తిష్యః ప్రవర్తతే । తత్త్వ
యా చరతా లోకాన్ధర్మో వినిహతో మహాన్ ॥ ౧౫ ॥ అధర్మః ప్రగృహీతశ్చ తేనాస్మద్బలినః పరే । స ప్రమాదాద్వి
వృద్ధస్తే అధర్మోఽగ్రసతే హి నః ॥ ౧౬ ॥ వివర్ధయతి పక్షం చ సురాణాం సురభావనః । విషయేషు ప్రసక్తేన యత్కిం
చిత్కారిణా త్వయా ॥ ౧౭ ॥ ఋషీణామగ్నికల్పానాముద్వేగో జనితో మహాన్ । తేషాం ప్రభావో దుర్ధర్షః
ప్రదీప్త ఇవ పావకః ॥ ౧౮ ॥ తపసా భావితాత్మానో ధర్మస్యానుగ్రహే రతాః । ముఖ్యైర్యజ్ఞైర్యజంత్యేతే నిత్యం తై
స్తైర్ద్విజాతయః ॥ ౧౯ ॥ జుహ్వత్యగ్నీంశ్చ విధివద్వేదాంశ్చోచ్చైరధీయతే । అభిభూయ చ రక్షాంసి బ్రహ్మఘో
షానుదైరయన్ ॥ ౨౦ ॥ దిశో విప్రద్రుతాస్సర్వే స్తనయిత్నురివోష్ణగే । ఋషీణామగ్నికల్పానామగ్నిహోత్రస
ముత్థితః ॥ ౨౧ ॥ ఆదత్తే రక్షసాం తేజో ధూమో వ్యాప్య దిశో దశ । తేషు తేషు చ దేశేషు పుణ్యేష్వేవ దృఢవ్రతైః ॥
చర్యమాణం తపస్తీవ్రం సంతాపయతి రాక్షసాన్ । దేవదానవయక్షేభ్యో గృహీతశ్చ వరస్త్వయా ॥ ౨౩ ॥ మాను
షా వానరా ఋక్షా గోలాంగూలా మహాబలాః । బలవంత ఇహాగమ్య గర్జంతి దృఢవిక్రమాః ॥ ౨౪ ॥ ఉత్పాతా
న్వివిధాన్దృష్ట్వా ఘోరాన్బహువిధాంస్తథా । వినాశమనుపశ్యామి సర్వేషాం రక్షసామహం ॥ ౨౫ ॥ ఖరాభి
స్తనితా ఘోరా మేఘాః ప్రతిభయంకరాః । శోణితేనాభివర్షంతి లంకాముష్ణేన సర్వతః ॥ ౨౬ ॥ రుదతాం వా
హనానాం చ ప్రపతంత్యస్రబిందవః । ధ్వజా ధ్వస్తా వివర్ణాశ్చ న ప్రభాంతి యథాపురం ॥ ౨౭ ॥ వ్యాళా గో
మాయవో గృధ్రా వాశ్యంతి చ సుభైరవం । ప్రవిశ్య లంకామనిశం సమవాయాంశ్చ కుర్వతే ॥ ౨౮ ॥ కాళికాః పాం
డురైర్దంతైః ప్రహసంత్యగ్రతః స్థితాః । స్త్రియః స్వప్నేషు ముష్ణంత్యో గృహాణి ప్రతిభాష్య చ ॥ ౨౯ ॥ గృహా
ణాం బలికర్మాణి శ్వానః పర్యుపభుంజతే । ఖరా గోషు ప్రజాయంతే మూషికా నకులైస్సహ ॥ ౩౦ ॥ మార్జా
రా ద్వీపిభిస్సార్ధం సూకరాః శునకైస్సహ । కిన్నరా రాక్షసైశ్చాపి సమేయుర్మానుషైస్సహ ॥ ౩౧ ॥ పాండురా
రక్తపాదాశ్చ విహంగాః కాలచోదితాః । రాక్షసానాం వినాశాయ కపోతా విచరంతి చ ॥ ౩౨ ॥ వీచీకూచీతి వాశ్యం
త్యః శారికా వేశ్మసుస్థితాః । పతంతి గ్రథితాశ్చాపి నిర్జితాః కలహైషిణః ॥ ౩౩ ॥ పక్షిణశ్చ మృగాస్సర్వే ప్ర
త్యాదిత్యం రుదంతి చ । కరాళో వికటో ముండః పురుషః కృష్ణపింగళః ॥ ౩౪ ॥ కాలో గృహాణి సర్వేషాం కాలే కాలే
న్వవేక్షతే । ఏతాన్యన్యాని దుష్టాని నిమిత్తాన్యుత్పతంతి చ ॥ ౩౫ ॥ (విష్ణుం మన్యామహే దేవం మానుషం రూపమా
స్థితం । నహి మానుషమాత్రోఽసౌ రాఘవో దృఢవిక్రమః ॥ ౩౬ ॥ యేన బద్ధస్సముద్రస్య స సేతుః పరమాద్భుతః । కు
రుష్వ నరరాజేన సంధిం రామేణ రావణ ॥ ౩౭ ॥) జ్ఞాత్వా ప్రధార్య కర్మాణి క్రియతామాయతిక్షమం ॥ ఓమ్ ॥

ఇదంవచస్తత్ర నిగద్యమాల్యవాన్పరీక్ష్యరక్షోధిపతేర్మనఃపునః । అనుత్తమేషూత్తమపౌరుషోబలీబభూవతూష్ణీం
సమవేక్ష్యరావణం ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పంచత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౭౨ ॥ ౧౧౪౪౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్తుమాల్యవతోవాక్యం హితముక్తందశాననః । నమర్షయతిదుష్టాత్మా
కాలస్యవశమాగతః ॥ ౧ ॥ సబద్ధ్వాభ్రుకుటీంవక్త్రే క్రోధస్యవశమాగతః । అమర్షాత్పరివృత్తాక్షో మాల్యవంత
మథాబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ హితబుద్ధ్యాయదహితం వచఃపరుషముచ్యతే । పరపక్షంప్రవిశ్యైవ నైతచ్ఛ్రోత్రంగ
తంమమ ॥ ౩ ॥ మానుషంకృపణంరామ మేకంశాఖామృగాశ్రయం । సమర్థంమన్యసేకేన త్యక్తంపిత్రావనా
లయం ॥ ౪ ॥ రక్షసామీశ్వరంమాంచ దేవతానాంభయంకరం । హీనంమాంమన్యసేకేనహ్యహీనంసర్వవిక్రమైః ॥
వీరద్వేషేణవాశంకే పక్షపాతేనవారిపోః । త్వయాహంపరుషాణ్యుక్తః పరప్రోత్సాహనేనవా ॥ ౬ ॥ ప్రభవం
తంపదస్థంహి పరుషంకోభిభాషతే । పండితశ్శాస్త్రతత్త్వజ్ఞో వినాప్రోత్సాహనాద్రిపోః ॥ ౭ ॥ ఆనీయచవనాత్సీ
తాం పద్మహీనామివశ్రియమ్ । కిమర్థంప్రతిదాస్యామి రాఘవస్యభయాదహం ॥ ౮ ॥ వృతంవానరకోటీభిస్స
సుగ్రీవంసలక్ష్మణం । పశ్యకైశ్చిదహోభిస్త్వం రాఘవంనిహతంమయా ॥ ౯ ॥ ద్వంద్వేయస్యనతిష్ఠంతి దైవతా
న్యపిసంయుగే । సకస్మాద్రావణోయుద్ధే భయమాహారయిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ ద్విధాభజ్యేయమప్యేవం ననమేయంత
కస్యచిత్ । ఏషమేసహజోదోష స్స్వభావోదురతిక్రమః ॥ ౧౧ ॥ యదితావత్సముద్రేతు సేతుర్బద్ధోయదృచ్ఛ
యా । రామేణవిస్మయఃకోత్ర యేనతేభయమాగతమ్ ॥ ౧౨ ॥ సతుతీర్త్వార్ణవంరామ స్సహవానరసేనయా । ప్ర
తిజానామితేసత్యం నజీవన్ప్రతియాస్యతి ॥ ౧౩ ॥ ఏవంబ్రువాణంసంరబ్ధం రుష్టంవిజ్ఞాయరావణం । వ్రీళితోమా
ల్యవాన్వాక్యం నోత్తరంప్రత్యపద్యత ॥ ౧౪ ॥ జయాశిషాచరాజానం వర్ధయిత్వాయథోచితం । మాల్యవానభ్య
నుజ్ఞాతో జగామస్వంనివేశనం ॥ ౧౫ ॥ రావణస్తుసహామాత్యో మంత్రయిత్వావిమృశ్యచ । లంకాయాస్తు
లాంగుప్తిం కారయామాసరాక్షసః ॥ ౧౬ ॥ సవ్యాదిదేశపూర్వస్యాం ప్రహస్తంద్వారిరాక్షసం । దక్షిణస్యాం
మహావీర్యౌ మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ ౧౭ ॥ వ్యాదిదేశమహాకాయౌ రాక్షసైర్బహుభిర్వృతౌ । పశ్చిమా
యామథోద్వారి పుత్రమింద్రజితంతథా ॥ ౧౮ ॥ వ్యాదిదేశమహాకాయం బహుభీరాక్షసైర్వృతం । ఉత్తర
స్యాంపురద్వారి వ్యాదిశ్యశుకసారణౌ ॥ ౧౯ ॥ స్వయంచాత్రభవిష్యామి మంత్రిణస్తానువాచహ । రాక్షసంతు
విరూపాక్షం మహావీర్యపరాక్రమం ॥ ౨౦ ॥ మధ్యమేస్థాపయద్గుల్మే బహుభిస్సహరాక్షసైః । ఏవంవిధానంలంకా
యాః కృత్వారాక్షసపుంగవః ॥ ౨౧ ॥ కృతకృత్యమివాత్మానం మన్యతేకాలచోదితః ॥ ఓమ్ ॥ విసర్జయామాస
తతస్సమంత్రిణో విధానమాజ్ఞాప్యపురస్యపుష్కలం । జయాశిషామంత్రిగణేనపూజితో వివేశచాంతఃపురమృద్ధి
మన్మహత్ ॥ ౨౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౪౭౫ ॥ ౯౫౦౦ ॥ ***క**********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నరవానరరాజౌతౌ సచవాయుసుతఃకపిః । జాంబవానృక్షరాజశ్చ రా
క్షసశ్చవిభీషణః ॥ ౧ ॥ అంగదోవాలిపుత్రశ్చ సౌమిత్రిశ్శరభఃకపిః । సుషేణస్సహదాయాదో మైందోద్వివిద
ఏవచ ॥ ౨ ॥ గజోగవాక్షఃకుముదో నలోథపనసస్తథా । అమిత్రవిషయంప్రాప్తా స్సమవేతాస్సమర్థయన్ ॥ ౩ ॥
ఇయంసాలక్ష్యతేలంకా పురీరావణపాలితా । సాసురోరగగంధర్వై రమరైరపిదుర్జయా ॥ ౪ ॥ కార్యసిద్ధింపుర
స్కృత్య మంత్రయధ్వంవినిర్ణయే । నిత్యంసన్నిహితోహ్యత్ర రావణోరాక్షసాధిపః ॥ ౫ ॥ తథాతేషుబ్రువా
ణేషు రావణావరజోబ్రవీత్ । వాక్యమగ్రామ్యపదవ త్పుష్కలార్థంవిభీషణః ॥ ౬ ॥ అనలశ్శరభశ్చైవ సంపా
తిఃప్రఘసస్తథా । గత్వాలంకాంమమామాత్యాః పురీంపునరిహాగతాః ॥ ౭ ॥ భూత్వాశకునయస్సర్వే ప్రవిష్టా

శ్చరిపార్బలం । విధానంవిహితంయచ్చ తద్దృష్ట్వాసముపస్థితాః ॥ ౮ ॥ సంవిధానంయథాహుస్తే రావణస్య దు
రాత్మనః । రామతచ్ఛ్రీవతస్సర్వం యథాతత్త్వేనమేశృణు ॥ ౯ ॥ పూర్వంప్రహస్తస్సబలో ద్వారమాసాద్య
తిష్ఠతి । దక్షిణంచమహావీర్యౌ మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ ౧౦ ॥ ఇంద్రజిత్పశ్చిమద్వారం రాక్షసైర్బహుభిర్వృ
తః । పట్టసాసిధనుష్మద్భి శ్శూలముద్గరపాణిభిః ॥ ౧౧ ॥ నానాప్రహరణైశ్శూరై రావృతోరావణాత్మజః । రాక్ష
సానాంసహస్రైస్తు బహుభిశ్శస్త్రపాణిభిః ॥ ౧౨ ॥ యుక్తఃపరమసంవిగ్నో రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః । ఉత్తరంన
గరద్వారం రావణస్స్వయమాస్థితః ॥ ౧౩ ॥ విరూపాక్షస్తుమహతా శూలఖడ్గధనుష్మతా । బలేనరాక్షసైస్సా
ర్ధం మధ్యమంగుల్మమాస్థితః ॥ ౧౪ ॥ ఏతానేవంవిధాన్గుల్మాల్లంకాయాంసముదీక్ష్యతే । మామకాస్సచివాస్సర్వే
పునశ్శీఘ్రమిహాగతాః ॥ ౧౫ ॥ గజానాంచసహస్రంచ రథానామయుతంపురే । హయానామయుతేద్వేచ సాగ్రా
కోటీచరక్షసాం ॥ ౧౬ ॥ విక్రాంతాబలవంతశ్చ సంయుగేష్వాతతాయినః । ఇష్టారాక్షసరాజస్య నిత్యమేతేనిశా
చరాః ॥ ౧౭ ॥ ఏకైకస్యాత్రయుద్ధార్థే రాక్షసస్యవిశాంపతే । పరివారస్సహస్రాణాం సహస్రముపతిష్ఠతే ॥ ౧౮ ॥
ఏతాంప్రవృత్తింలంకాయాం మంత్రిప్రోక్తాంవిభీషణః । ఏవముక్త్వామహాబాహూ రాక్షసాంస్తానదర్శయత్ ॥
లంకాయాంసచివైస్సర్వం రామాయప్రత్యవేదయత్ । రామంకమలపత్రాక్ష మిదముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౨౦ ॥ రా
వణావరజశ్శ్రీమాన్ రామప్రియచికీర్షయా । కుబేరంతుయదారామ రావణఃప్రత్యయుధ్యత ॥ ౨౧ ॥ షష్టిశ్శత
సహస్రాణి తదానిర్యాంతిరాక్షసాః । పరాక్రమేణవీర్యేణ తేజసాసత్త్వగౌరవాత్ ॥ ౨౨ ॥ సదృశాహ్యత్రదర్పే
ణ రావణస్యదురాత్మనః । అత్రమన్యుర్నకర్తవ్యో రోషయేత్వాంవిభీషయే ॥ ౨౩ ॥ సమర్థోహ్యసివీర్యేణ సు
రాణామపినిగ్రహే । తద్భవాంశ్చతురంగేణ బలేనమహతావృతః ॥ ౨౪ ॥ వ్యూహ్యేదంవానరానీకం నిర్మథిష్య
సిరావణం । రావణావరజేవాక్యమేవంబ్రువతిరాఘవః ॥ ౨౫ ॥ శత్రూణాం ప్రతిఘాతార్థమిదంవచనమబ్రవీత్ ।
పూర్వద్వారేతులంకాయా నీలోవానరపుంగవః ॥ ౨౬ ॥ ప్రహస్తప్రతియోద్ధాస్యా ద్వానరైర్బహుభిర్వృతః ।
అంగదోవాలిపుత్రస్తు బలేనమహతావృతః ॥ ౨౭ ॥ దక్షిణేబాధతాంద్వారే మహాపార్శ్వమహోదరౌ । హనూ
మాన్పశ్చిమద్వారం నిపీడ్యపవనాత్మజః ॥ ౨౮ ॥ ప్రవిశత్వప్రమేయాత్మా బహుభిఃకపిభిర్వృతః । దైత్యదానవ
సంఘానా మృషీణాంచ మహాత్మనామ్ ॥ ౨౯ ॥ విప్రకారప్రియఃక్షుద్రో వరదానబలాన్వితః । పరిక్రామతియ
స్సర్వాన్లోకాంత్సంతాపయన్ప్రజాః ॥ ౩౦ ॥ తస్యాహంరాక్షసేంద్రస్య స్వయమేవవధేధృతః । ఉత్తరంనగర
ద్వార మహంసౌమిత్రిణాసహ ॥ ౩౧ ॥ నిపీడ్యాభిప్రవేక్ష్యామి సబలోయత్రరావణః । వానరేంద్రశ్చబలవా నృ
క్షరాజశ్చవీర్యవాన్ ॥ ౩౨ ॥ రాక్షసేంద్రానుజశ్చైవ గుల్మోభవతుమధ్యమః । నచైవమానుషంరూపంకార్యంహరి
భిరాహవే ॥ ౩౩ ॥ ఏషాభవతునస్సంజ్ఞా యుద్ధేస్మిన్వానరేబలే । వానరాఏవనశ్చిహ్నం స్వజనేస్మిన్భవిష్యతి ॥ ౩౪ ॥
వయంతుమానుషేణైవ సప్తయోత్స్యామహేపరాన్ । అహమేవసహభ్రాత్రా లక్ష్మణేనమహౌజసా ॥ ౩౫ ॥ ఆ
త్మనాపంచమశ్చాయం సఖామమవిభీషణః । సరామఃకృత్యసిద్ధ్యర్థ మేవముక్త్వావిభీషణం ॥ ౩౬ ॥ సువేలారోహ
ణేబుద్ధిం చకారమతిమాన్మతిం । రమణీయతరందృష్ట్వా సువేలస్యగిరేస్తటం ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తురామోమహ
తాబలేనప్రచ్ఛాద్యమానఃపృథివీంమహాత్మా । ప్రహృష్టరూపోభిజగామలంకాం కృత్వామతింసోరివధేమహా
త్మా ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తత్రింశస్సర్గః ॥ ౩౭ ॥ ౪౫౬౦ ॥ ****************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతుకృత్వాసువేలస్య మతిమారోహణంప్రతి । లక్ష్మణానుగతోరామ స్సు
గ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ విభీషణంచధర్మజ్ఞ మనురక్తంనిశాచరం । మంత్రజ్ఞంచవిధిజ్ఞంచ శ్లక్ష్ణయాపరయాగి

రా ॥ ౨ ॥ సువేలం సాధుశైలేంద్ర మిమం ధాతుశతైశ్చితం । అధ్యారోహామహే సర్వే వత్స్యామోఽత్ర నిశామి
మాం ॥ ౩ ॥ లఙ్కాంచాలోకయిష్యామో నిలయం తస్య రక్షసః । యేన మే మరణాన్తాయ హృతా భార్యా దు
రాత్మనా ॥ ౪ ॥ యేన ధర్మో న విజ్ఞాతో న వృత్తం న కులం తథా । రాక్షస్యా నీచయా బుద్ధ్యా యేన తద్గర్హితం కృతం॥
తస్మిన్మే వర్ధతే రోషః కీర్తితే రాక్షసాధమే । యస్యాపరాధాన్నీచస్య వధం ద్రక్ష్యామి రక్షసాం ॥ ౬ ॥ ఏకో హి
కురుతే పాపం కాలపాశవశంగతః । నీచేనాత్మాపచారేణ కులం తేన వినశ్యతి ॥ ౭ ॥ ఏవం సమ్మంత్రయన్నేవ సక్రో
ధో రావణం ప్రతి । రామస్సువేలం వాసాయ చిత్రసానుముపారుహత్ ॥ ౮ ॥ పృష్ఠతో లక్ష్మణశ్చైన మన్వగచ్ఛత్స
మాహితః । సశరం చాపముద్యమ్య సుమహద్విక్రమే రతః ॥ ౯ ॥ అన్వారురోహ సుగ్రీవ స్సామాత్యశ్చ విభీషణః ।
హనూమానంగదో నీలో మైన్దో ద్వివిద ఏవ చ ॥ ౧౦ ॥ గజో గవాక్షో గవయశ్శరభో గంధమాదనః । పనసః కుముద
శ్చైవ హరో రంభశ్చ యూథపః ॥ ౧౧ ॥ జాంబవాంశ్చ సుషేణశ్చ ఋషభశ్చ మహామతిః । దుర్ముఖశ్చ మహాతే
జాస్తథా శతబలిః కపిః ॥ ౧౨ ॥ ఏతే చాన్యే చ బహవో వానరాశ్శీఘ్రగామినః । తే వాయువేగప్రవణాస్తం గిరిం గి
రిచారిణః ॥ ౧౩ ॥ అధ్యారోహంత శతశస్సువేలం యత్ర రాఘవః । తే త్వదీర్ఘేణ కాలేన గిరిమారుహ్య సర్వ
తః ॥ ౧౪ ॥ దదృశుశ్శిఖరే తస్య విషక్తామివ ఖే పురీమ్ । తాం శుభాం ప్రవరద్వారాం ప్రాకారపరిశోభితాం ॥ ౧౫ ॥
లఙ్కాం రాక్షససంపూర్ణాం దదృశుర్హరియూథపాః । ప్రాకారచయసంస్థైశ్చ తథా నీలైశ్చ రాక్షసైః ॥ ౧౬ ॥
దదృశుస్తే హరిశ్రేష్ఠాః ప్రాకారమపరం కృతం । తే దృష్ట్వా వానరాస్సర్వే రాక్షసాన్యుద్ధకాంక్షిణః ॥ ౧౭ ॥ ముము
చుర్వివిధాన్నాదాంస్తత్ర రామస్య పశ్యతః । తతోఽస్తమగమత్సూర్యస్సంధ్యయా ప్రతిరంజితః ॥ ౧౮ ॥ పూర్ణ
చంద్రప్రదీప్తా చ క్షపా సమభివర్తతే ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స రామో హరివాహినీపతిర్విభీషణేన ప్రతినంద్య సత్కృతః ।
సలక్ష్మణో యూథపయూథసంవృతస్సువేలపృష్ఠే న్యవసద్యథాసుఖమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండేఽష్టాత్రింశ
స్సర్గః ॥ ౨౯౧ ॥ ౫౬౨౦ ॥***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాం రాత్రిముషితాస్తత్ర సువేలే హరిపుంగవాః । లఙ్కాయాం దదృశుర్వీ
రా వనాన్యుపవనాని చ ॥ ౧ ॥ సమసౌమ్యాని రమ్యాణి విశాలాన్యాయతాని చ । దృష్టిరమ్యాణి తే దృష్ట్వా బభూవు
ర్జాతవిస్మయాః ॥ ౨ ॥ చంపకాశోకపున్నాగ సాలతాలసమాకులాః । తమాలవనసంఛన్నా నాగమాలాసమా
వృతాః ॥ ౩ ॥ హింతాలైరర్జునైర్నీపైస్సప్తపర్ణైశ్చ పుష్పితైః । తిలకైః కర్ణికారైశ్చ పాటలైశ్చ సమంతతః
శుశుభే పుష్పితాగ్రైశ్చ లతాపరిగతైర్ద్రుమైః । లఙ్కా బహువిధైర్దివ్యైర్యథేంద్రస్యామరావతీ ॥ ౫ ॥ విచి
త్రకుసుమోపేతై రక్తకోమలపల్లవైః । శాద్వలైశ్చ తథా నీలైశ్చిత్రాభిర్వనరాజిభిః ॥ ౬ ॥ గంధాఢ్యాన్యభిరమ్యా
ణి పుష్పాణి చ ఫలాని చ । ధారయంత్యగమాస్తత్ర భూషణానీవ మానవాః ॥ ౭ ॥ తచ్చైత్రరథసంకాశం మనో
జ్ఞం నందనోపమం । వనం సర్వర్తుకం రమ్యం శుశుభే షట్పదాయుతమ్ ॥ ౮ ॥ నత్యూహకోయష్టిమకైర్నృత్యమా
నైశ్చ బర్హిభిః । రుతం పరభృతానాం చ శుశ్రువుర్వననిర్ఝరే ॥ ౯ ॥ నిత్యమత్తవిహంగాని భ్రమరాచరితాని
చ । కోకిలాకులషండాని విహగాభిరుతాని చ ॥ ౧౦ ॥ భృంగరాజాభిగీతాని భ్రమరైస్సేవితాని చ । కోణాలక
విఘుష్టాని సారసాభిరుతాని చ ॥ ౧౧ ॥ వివిశుస్తే తతస్తాని వనాన్యుపవనాని చ । హృష్టాః ప్రముదితా వీరా హరయః
కామరూపిణః ॥ ౧౨ ॥ తేషాం ప్రవిశతాం తత్ర వానరాణాం మహౌజసామ్ । పుష్పసంసర్గసురభిర్వవౌ ఘ్రా
ణసుఖోఽనిలః ॥ ౧౩ ॥ అన్యే తు హరివీరాణాం యూథాన్నిష్క్రమ్య యూథపాః । సుగ్రీవేణాభ్యనుజ్ఞాతా లఙ్కాం
జగ్ముః పతాకినీమ్ ॥ ౧౪ ॥ విత్రాసయంతో విహగాంస్త్రాసయంతో మృగద్విపాన్ । కంపయంతశ్చ తాం లఙ్కాం

నాదైస్తైస్స్వర్ణదతాంవరాః ॥ ౧౫ ॥ కుర్వంతస్తేమహావేగా మహీంచరణపీడితామ్ । రజశ్చసహసైవోర్ధ్వం
జగామచరణోద్ధతమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఋక్షాస్సింహావరాహాశ్చ మహిషావారణామృగాః । తేనశబ్దేనవిత్రస్తా జగ్ముర్భీ
తాదిశోదశ ॥ ౧౭ ॥ శిఖరంతత్త్రికూటస్య ప్రాంశుచైకందివిస్పృశమ్ । సమన్తాత్పుష్పసంఛన్నం మహారజతస
న్నిభమ్ ॥ ౧౮ ॥ శతయోజనవిస్తీర్ణం విమలంచారుదర్శనమ్ । శ్లక్ష్ణంశ్రీమన్మహచ్చైవ దుష్ప్రాపంశకునైరపి ॥ ౧౯
మనసాపిదురారోహం కింపునఃకర్మణాజనైః । నివిష్టాతత్రశిఖరే లంకారావణపాలితా ॥ ౨౦ ॥ శతయోజనవిస్తీ
ర్ణా త్రింశద్యోజనమాయతా । సాపురీగోపురైరుచ్చైః పాండురాంబుదసన్నిభైః ॥ ౨౧ ॥ కాంచనేనచసాలేన
రాజతేనచశోభితా । ప్రాసాదైశ్చవిమానైశ్చ లంకాపరమభూషితా ॥ ౨౨ ॥ ఘనైరివాతపాపాయే మధ్యమం
వైష్ణవంపదమ్ । యస్యాంస్తంభసహస్రేణ ప్రాసాదస్సమలంకృతః ॥ ౨౩ ॥ కైలాసశిఖరాకారో దృశ్యతేఖమి
వోల్లిఖన్ । చైత్యస్సరాక్షసేంద్రస్య బభూవపురభూషణమ్ ॥ ౨౪ ॥ శతేనరక్షసాంనిత్యం యస్సమగ్రేణ రక్ష్య
తే । మనోజ్ఞాంకాననవతీం పర్వతైరుపశోభితామ్ ॥ ౨౫ ॥ నానాధాతువిచిత్రైశ్చ ఉద్యానైరుపశోభితామ్ । నా
నావిహగసంఘుష్టాం నానామృగనిషేవితామ్ ॥ ౨౬ ॥ నానాకాననసన్తానాం నానారాక్షససేవితామ్ । తాంసమృ
ద్ధాంసమృద్ధార్థాం లక్ష్మీవాల్లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౨౭ ॥ రావణస్య పురీంరామో దదర్శసహవానరైః । తాంమహాగృహ
సంబాధాం దృష్ట్వాలక్ష్మణపూర్వజః ॥ ౨౮ ॥ నగరీమమరప్రఖ్యో విస్మయంప్రాపవీర్యవాన్ ॥ ఓమ్ ॥ తాంరత్నపూ
ర్ణాంబహుసంవిధానాం ప్రాసాదమాలాభిరలంకృతాంచ । పురీంమహాయంత్రకవాటముఖ్యాం దదర్శరామో
మహతాబలేన ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౮౪ ॥ ౩౮౦ ॥ ***౦**
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోరామస్సువేలాగ్రం యోజనద్వయమండలమ్ । ఆరురోహ ససుగ్రీ
వో హరియూథపసంవృతః ॥ ౧ ॥ స్థిత్వాముహూర్తంతత్రైవ దిశోదశవిలోకయన్ । త్రికూటశిఖరేరమ్యాం నిర్మి
తాంవిశ్వకర్మణా ॥ ౨ ॥ దదర్శలంకాంసున్యస్తాం రమ్యకాననశోభితామ్ । తస్యాంగోపురశృంగస్థం రాక్షసేం
ద్రందురాసదమ్ ॥ ౩ ॥ శ్వేతచామరపర్యంతంవిజయచ్ఛత్రశోభితమ్ । రక్తచందనసంలిప్తంరత్నాభరణభూషితమ్ ॥
నీలజీమూతసంకాశం హేమసంఛాదితాంబరమ్ । ఐరావతవిషాణాగ్రైరుత్కృష్టకిణవక్షసమ్ ॥ ౫ ॥ శశలోహిత
రాగేణ సంవీతంరక్తవాససా । సంధ్యాతపేనసంవీతం మేఘరాశిమివాంబరే ॥ ౬ ॥ పశ్యతాంవానరేంద్రాణాం రా
ఘవస్యాపిపశ్యతః । దర్శనాద్రాక్షసేంద్రస్య సుగ్రీవస్సహసోత్థితః ॥ ౭ ॥ క్రోధవేగేనసంయుక్తస్సత్త్వేనచ బలేన
చ । అచలాగ్రాదథోత్థాయ పుప్లువేగోపురస్థలే ॥ ౮ ॥ స్థిత్వాముహూర్తంసంప్రేక్ష్యనిర్భయేనాంతరాత్మనా ।
తృణీకృత్యచతద్రక్షస్సోఽబ్రవీత్పరుషంవచః ॥ ౯ ॥ లోకనాథస్యరామస్య సఖాదాసోఽస్మిరాక్షస । నమయా మోక్ష్య
సేద్యత్వం పార్థివేంద్రస్యతేజసా ॥ ౧౦ ॥ ఇత్యుక్త్వాసహసోత్ప్లుత్య పుప్లువేతస్యచోపరి । ఆకృష్యమకుటంచిత్రం
పాతయిత్వాపతద్భువి ॥ ౧౧ ॥ సమీక్ష్యతూర్ణమాయాంతమాబభాషేనిశాచరః । సుగ్రీవస్త్వంపరోక్షంమేహీ
నగ్రీవోభవిష్యసి ॥ ౧౨ ॥ ఇత్యుక్త్వోత్థాయతంక్షిప్రం బాహుభ్యామాక్షిపత్తలే । కందువత్తం సముత్థాయ బా
హుభ్యామాక్షిపద్ధరిః ॥ ౧౩ ॥ ఓమ్ ॥ పరస్పరంస్వేదవిదగ్ధగాత్రౌ పరస్పరంశోణితదిగ్ధదేహౌ । పరస్పరం శ్లిష్ట
నిరుద్ధచేష్టౌ పరస్పరంశాల్మలికింశుకౌయథా ॥ ౧౪ ॥ ముష్టిప్రహారైశ్చతలప్రహారైరరత్నిఘాతైశ్చ కరాగ్రఘా
తైః । తౌచక్రతుర్యుద్ధమసహ్యరూపం మహాబలౌవానరరాక్షసేంద్రౌ ॥ ౧౫ ॥ కృత్వానియుద్ధంభృశముగ్రవేగౌ కా
లంచిరంగోపురవేదిమధ్యే । ఉత్క్షిప్యచాక్షిప్యవినమ్యదేహౌ పాదక్రమాద్గోపురవేదిలగ్నౌ ॥ ౧౬ ॥ అన్యోన్యమాపీ
డ్యవిలగ్నదేహౌ తౌపేతతుస్సాలనిఖాతమధ్యే । ఉత్పేతతుర్భూతలమస్పృశంతౌస్థిత్వాముహూర్తంత్వభినిశ్వసం

తౌ ॥ ౧౭ ॥ ఆలింగ్య చావల్గ్య చ బాహుయోక్త్రైర్నిస్సంయోజయామాసతు రాహవేతౌ । సంరంభశిక్షాబలసంప్రయుక్తౌ
సంచేరతుస్సంప్రియుద్ధమార్గైః ॥ శార్దూలసింహావివ జాతదర్పౌ గజేంద్రపోతావివ సంప్రయుక్తౌ । సంహృత్య చా
పీడ్య చ తావురోభ్యాం నిపేతతుర్వై యుగపద్ధరణ్యామ్ ॥ ౧౯ ॥ ఉద్యమ్య చాన్యోన్యమధిక్షిపంతౌ సంచక్రమాతే బహుయు
ద్ధమార్గైః । వ్యాయామశిక్షాబలసంప్రయుక్తౌ క్లమన్న తౌ జగ్మతురాశు వీరౌ ॥ ౨౦ ॥ బాహూత్తమైర్వారణవార
ణాభైః నివారయంతౌ వరవారణాభౌ । చిరేణ కాలేన భృశం ప్రయుక్తౌ సంచేరతుర్మండలమార్గమాశు ॥ ౨౧ ॥
తౌ పరస్పరమాసాద్య యత్తావన్యోన్యసూదనే । మార్జారావివ భక్ష్యార్థే వితస్థాతే ముహుర్ముహుః ॥ ౨౨ ॥ మం
డలాని విచిత్రాణి స్థానాని వివిధాని చ । గోమూత్రికాణి చిత్రాణి గతప్రత్యాగతాని చ ॥ ౨౩ ॥ తిరశ్చీనగతాన్యేవ త
థా వక్రగతాని చ । పరిమోక్షం ప్రహారాణాం వర్జనం పరిధావనమ్ ॥ ౨౪ ॥ అభిద్రవణమాప్లావమాస్థానం చ సవి
గ్రహమ్ । పరావృత్తమపావృత్తమవద్రుతమవప్లుతమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఉపన్యస్తమపన్యస్తం యుద్ధమార్గవిశారదౌ । తౌ స
ఞ్చేరతురన్యోన్యం వానరేంద్రశ్చ రావణః ॥ ౨౬ ॥ తం తు యత్తం సముత్థాయ బాహుభ్యామక్షిపద్ధరిః ।) ఏతస్మిన్న
న్తరే రక్షో మాయాబలమథాత్మనః ॥ ౨౭ ॥ ఆరబ్ధుముపసంపేదే జ్ఞాత్వా తం వానరాధిపః । ఉత్పపాత తదాకాశం జి
తకాశీ జితక్లమః ॥ ౨౮ ॥ రావణస్స్థిత ఏవాత్ర హరిరాజేన వంచితః ॥ ఓమ్ ॥ అథ హరివరనాథః ప్రాప్య సంగ్రామ
కీర్తిం నిశిచరపతిమాజౌ యోజయిత్వా శ్రమేణ । గగనమతివిశాలం లంఘయిత్వార్కసూనుర్హరివరగణమధ్యే రామపా
ర్శ్వం జగామ ॥ ౨౯ ॥ ఇతి స సవితృసూనుస్తత్ర తత్కర్మ కృత్వా పవనగతిరనీకం ప్రావిశత్సంప్రహృష్టః । రఘువర
నృపసూనోర్వర్ధయన్యుద్ధహర్షం తరుమృగగణముఖ్యైః పూజ్యమానో హరీంద్రః ॥ ౩౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధ
కాండే చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౭ ॥ ౧౭౪౦ ॥ *****అ*****************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ తస్మిన్నిమిత్తాని దృష్ట్వా లక్ష్మణపూర్వజః । సుగ్రీవం సంపరిష్వజ్య తదా వ
చనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ అసమ్మంత్ర్య మయా సార్ధం తదిదం సాహసం కృతమ్ । ఏవం సాహసకర్మాణి న కుర్వంతి జనె
శ్వరాః ॥ ౨ ॥ సంశయే స్థాప్య మాం చేదం బలం చ సవిభీషణమ్ । కష్టం కృతమిదం వీర సాహసం సాహసప్రియ ॥ ౩ ॥
ఇదానీం మా కృథా వీర ఏవంవిధమచింతితమ్ । త్వయి కించిత్సమాపన్నే కిం కార్యం సీతయా మమ ॥ ౪ ॥ భరతేన మ
హాబాహో లక్ష్మణేన యవీయసా । శత్రుఘ్నేన చ శత్రుఘ్న స్వశరీరేణ వా పునః ॥ ౫ ॥ త్వయి చానాగతే పూర్వమితి మె
నిశ్చితా మతిః । జానతశ్చాపి తే వీర్యం మహేంద్రవరుణోపమ ॥ ౬ ॥ హత్వాహం రావణం యుద్ధే సపుత్రబలవా
హనమ్ । అభిషిచ్య చ లంకాయాం విభీషణమథాపి చ ॥ ౭ ॥ భరతే రాజ్యమావేశ్య త్యక్ష్యే దేహం మహాబల । తమే
వం వాదినం రామం సుగ్రీవః ప్రత్యభాషత ॥ ౮ ॥ తవ భార్యాపహర్తారం దృష్ట్వా రాఘవ రావణం । మర్షయామి
కథం వీర జానన్పౌరుషమాత్మనః ॥ ౯ ॥ ఇత్యేవం వాదినం వీరమభినంద్య స రాఘవః । లక్ష్మణం లక్ష్మిసంపన్నమిదం
వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ పరిగృహ్యోదకం శీతం వనాని ఫలవంతి చ । బలౌఘం సంవిభజ్యేమం వ్యూహ్య తిష్ఠేమ ల
క్ష్మణ ॥ ౧౧ ॥ లోకక్షయకరం భీమం భయం పశ్యామ్యుపస్థితమ్ । నిబర్హణం ప్రవీరాణామృక్షవానరరక్షసామ్ ॥ ౧౨ ॥
వాతాశ్చ పరుషా వాంతి కంపతే చ వసుంధరా । పర్వతాగ్రాణి వేపంతె పతంతి ధరణీరుహాః ॥ ౧౩ ॥ మేఘాః క్రవ్యా
దసంకాశాః పరుషాః పరుషస్వనాః । క్రూరాః క్రూరం ప్రవర్షంతి మిశ్రం శోణితబిందుభిః ॥ ౧౪ ॥ రక్తచంద
నసంకాశా సంధ్యా పరమదారుణా । జ్వలచ్చ నిపతత్యేతదాదిత్యాదగ్నిమండలమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆదిత్యమభివాశ్యంతి
జనయంతో మహద్భయమ్ । దీనా దీనస్వరా ఘోరా అప్రశస్తా మృగద్విజాః ॥ ౧౬ ॥ రజన్యామప్రకాశశ్చ సం
తాపయతి చంద్రమాః । కృష్ణరక్తాంశుపర్యంతో యథా లోకస్య సంక్షయే ॥ ౧౭ ॥ హ్రస్వో రూక్షోఽప్రశస్తశ్చ ప

రివేషస్సులోహితః । ఆదిత్యమండలే నీలం లక్ష్మ లక్ష్మణ దృశ్యతే ॥ ౧౮ ॥ దృశ్యంతే న యథావచ్చ నక్షత్రాణ్యభివ ర్త
తే । యుగాంతమివ లోకస్య పశ్య లక్ష్మణ శంసతి ॥ ౧౯ ॥ కాకాశ్శ్యేనా స్తథా గృధ్రా నీచైః పరిపతంతి చ । శివా
శ్చాప్యశివా వాచః ప్రవదంతి మహాస్వనాః ॥ ౨౦ ॥ క్షిప్రమద్య దురాధర్షాం లంకాం రావణపాలితాం । అభి
యామ జవేనైవ సర్వతో హరిభిర్వృతాః ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యేవం సంవదన్వీరో లక్ష్మణం లక్ష్మణాగ్రజః । తస్మాదవాతరచ్ఛీ
ఘ్రం పర్వతాగ్రాన్మహాబలః ॥ ౨౨ ॥ అవతీర్య చ ధర్మాత్మా తస్మాచ్ఛైలాత్స రాఘవః । పరైః పరమదుర్ధర్షం
దదర్శ బలమాత్మనః ॥ ౨౩ ॥ సన్నహ్య తు ససుగ్రీవః కపిరాజబలం మహత్ । కాలజ్ఞో రాఘవః కాలే సంయుగా
యాభ్యచోదయత్ ॥ ౨౪ ॥ తతః కాలే మహాబాహు ర్బలేన మహతా వృతః । ప్రస్థితః పురతో ధన్వీ లంకామభిము
ఖః పురీం ॥ ౨౫ ॥ తం విభీషణసుగ్రీవౌ హనూమాన్జాంబవాన్నళః । ఋక్షరాజ స్తథా నీలో లక్ష్మణశ్చాన్వయు స్త
దా ॥ ౨౬ ॥ తతః పశ్చాత్సుమహతీ పృతనర్క్షవనౌకసాం । ప్రచ్ఛాద్య మహతీం భూమి మనుయాతి స్మ రాఘ
వం ॥ ౨౭ ॥ శైలశృంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్ । జగృహుః కుంజరప్రఖ్యా వానరాః పరవారణాః ॥ ౨౮ ॥
తౌ త్వదీర్ఘేణ కాలేన భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । రావణస్య పురీం లంకా మాసేదతు రరిందమౌ ॥ ౨౯ ॥ పతాకామా
లినీం రమ్యా ముద్యానవరశోభితాం । చిత్రవప్రాం సుదుష్ప్రాపా ముచ్చైః ప్రాకారతోరణామ్ ॥ ౩౦ ॥ తాం సురై
రపి దుర్ధర్షాం రామవాక్యప్రచోదితాః । యథానివేశం సంపీడ్య న్యవిశంత వనౌకసః ॥ ౩౧ ॥ లంకాయాస్తూ
త్తరద్వారం శైలశృంగమివోన్నతం । రామస్సహానుజో ధన్వీ జుగోప చ రురోధ చ ॥ ౩౨ ॥ లంకాముపనివిష్టశ్చ రా
మో దశరథాత్మజః । లక్ష్మణానుచరో వీరః పురీం రావణపాలితాం ॥ ౩౩ ॥ ఉత్తరద్వారమాసాద్య యత్ర తిష్ఠతి రావ
ణః । నాన్యో రామాద్ధి తద్ద్వారం సమర్థః పరిరక్షితుం ॥ ౩౪ ॥ రావణాధిష్ఠితం భీమం వరుణేనేవ సాగరం । సాయు
ధై రాక్షసైర్భీమై రభిగుప్తం సమంతతః ॥ ౩౫ ॥ లఘూనాం త్రాసజననం పాతాళమివ దానవైః । విన్యస్తాని చ యోధా
నాం బహూని వివిధాని చ ॥ ౩౬ ॥ దదర్శాయుధజాలాని తత్రైవ కవచాని చ । పూర్వం తు ద్వారమాసాద్య నీలో హ
రిచమూపతిః ॥ ౩౭ ॥ అతిష్ఠత్సహ మైందేన ద్వివిదేన చ వీర్యవాన్ । అంగదో దక్షిణద్వారం జగ్రాహ సుమహాబ
లః ॥ ౩౮ ॥ ఋషభేణ గవాక్షేణ గజేన గవయేన చ । హనూమాన్పశ్చిమద్వారం రరక్ష బలవాన్కపిః ॥ ౩౯ ॥ ప్ర
మాథిప్రఘసాభ్యాం చ వీరైరన్యైశ్చ సంగతః । మధ్యమే చ స్వయం గుల్మే సుగ్రీవస్సమతిష్ఠత ॥ ౪౦ ॥ సహ సర్వైర్హ
రిశ్రేష్ఠైః సుపర్ణశ్వసనోపమైః । వానరాణాం తు షట్త్రింశ త్కోట్యః ప్రఖ్యాతయూథపాః ॥ ౪౧ ॥ నిపీడ్యోపనివి
ష్టాశ్చ సుగ్రీవో యత్ర వానరః । శాసనేన తు రామస్య లక్ష్మణస్సవిభీషణః ॥ ౪౨ ॥ ద్వారే ద్వారే హరీణాం తు కో
టిం కోటిం న్యవేశయత్ । పశ్చిమేన తు రామస్య సుగ్రీవస్సహజాంబవాన్ ॥ ౪౩ ॥ అదూరాన్మధ్యమే గుల్మే తస్థౌ
బహుబలానుగః । తే తు వానరశార్దూలా శ్శార్దూలా ఇవ దంష్ట్రిణః ॥ ౪౪ ॥ గృహీత్వా ద్రుమశైలాగ్రాన్హృష్టా
యుద్ధాయ తస్థిరే । సర్వే వికృతలాంగూలా స్సర్వే దంష్ట్రానఖాయుధాః ॥ ౪౫ ॥ సర్వే వికృతచిత్రాంగాస్సర్వే చ వి
కృతాననాః । దశనాగబలాః కేచి త్కేచిద్దశగుణోత్తరాః ॥ ౪౬ ॥ కేచిన్నాగసహస్రస్య బభూవుస్తుల్యవిక్రమాః ।
సంతి చౌఘబలాః కేచి త్కేచిచ్ఛతగుణోత్తరాః ॥ ౪౭ ॥ అప్రమేయబలాశ్చాన్యే తత్రాసన్హరియూథపాః । అ
ద్భుతశ్చ విచిత్రశ్చ తేషామాసీత్సమాగమః ॥ ౪౮ ॥ తత్ర వానరసైన్యానాం శలభానామివోద్యమః । పరిపూర్ణ
మివాకాశం సంఛన్నేవ చ మేదినీ ॥ ౪౯ ॥ లంకాముపనివిష్టైశ్చ సంపతద్భిశ్చ వానరైః । శతం శతసహస్రాణాం
పృథగృక్షవనౌకసాం ॥ ౫౦ ॥ లంకాద్వారాణ్యుపాజగ్ము రన్యే యోద్ధుం సమంతతః । (అన్యే త్వన్యేషు దేశేషు స
మంతాత్సుమహాబలాః) ॥ ౫౧ ॥ ఆవృతస్స గిరిస్సర్వైస్తైస్సమంతాత్ప్లవంగమైః । అయుతానాం సహస్రం చ పురీం

తామభ్యవర్తత ॥ ౫౨ ॥ వానరైర్బలవద్భిశ్చ బభూవ ద్రుమపాణిభిః । సంవృతా సర్వతో లంకా దుష్ప్రవేశాపి
వాయునా ॥ ౫౩ ॥ రాక్షసా విస్మయం జగ్ముస్సహసాభినిపీడితాః । వానరైర్మేఘసంకాశైశ్శక్రతుల్యపరాక్రమైః ॥
మహాంశ్శబ్దోభవత్తత్ర బలౌఘస్యాభివర్తతః । సాగరస్యేవ భిన్నస్య యథా స్యాత్సలిలస్వనః ॥ ౫౫ ॥ తేన శబ్దేన
మహతా సప్రాకారా సతోరణా । లంకా ప్రచలితా సర్వా సశైలవనకాననా ॥ ౫౬ ॥ రామలక్ష్మణగుప్తా సా సుగ్రీ
వేణ చ వాహినీ । బభూవ దుర్ధర్షతరా సర్వైరపి సురాసురైః ॥ ౫౭ ॥ రాఘవస్సన్నివేశ్యైవ సైన్యం స్వం రక్ష
సాం వధే । సంమంత్ర్య మంత్రిభిస్సార్ధం నిశ్చిత్య చ పునః పునః ॥ ౫౮ ॥ ఆనంతర్యమభిప్రేప్సుః క్రమయోగార్థ
తత్త్వవిత్ । విభీషణస్యానుమతే రాజధర్మమనుస్మరన్ ॥ ౫౯ ॥ అంగదం వాలితనయం సమాహూయేదమబ్రవీ
త్ । గత్వా సౌమ్య దశగ్రీవం బ్రూహి మద్వచనాత్కపే ॥ ౬౦ ॥ లంఘయిత్వా పురీం లంకాం భయం త్యక్త్వా
గతవ్యథః । భ్రష్టశ్రీక గతైశ్వర్య ముమూర్షో నష్టచేతన ॥ ౬౧ ॥ ఋషీణాం దేవతానాం చ గంధర్వాప్సరసాం తథా ।
నాగానామథ యక్షాణాం రాజ్ఞాం చ రజనీచర ॥ ౬౨ ॥ యచ్చ పాపం కృతం మోహాదవలిప్తేన రాక్షస । నూనమ
ద్య గతో దర్పస్స్వయంభువరదానజః ॥ ౬౩ ॥ యస్య దండధరస్తేహం దారాహరణకర్శితః । దండం ధారయమా
ణస్తు లంకాద్వారే వ్యవస్థితః ॥ ౬౪ ॥ పదవీం దేవతానాం చ మహర్షీణాం చ రాక్షస । రాజర్షీణాం చ సర్వే
షాం గమిష్యసి మయా హతః ॥ ౬౫ ॥ బలేన యేన వై సీతాం మాయయా రాక్షసాధమ । మామతిక్రామయిత్వా
త్వం హృతవాంస్తద్విదర్శయ ॥ ౬౬ ॥ అరాక్షసమిమం లోకం కర్తాస్మి నిశితైశ్శరైః । న చేచ్ఛరణమభ్యేషి మాము
పాదాయ మైథిలీం ॥ ౬౭ ॥ ౧౬౦౦౧ । శ్రీరామాయ నమః ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ ధర్మాత్మా రక్షసాం శ్రేష్ఠస్సంప్రా
ప్తోయం విభీషణః । లంకైశ్వర్యం ధ్రువం శ్రీమానయం ప్రాప్నోత్యకంటకం ॥ ౬౮ ॥ న హి రాజ్యమధర్మేణ భోక్తుం
క్షణమపి త్వయా । శక్యం మూర్ఖ సహాయేన పాపేనావిదితాత్మనా ॥ ౬౯ ॥ యుధ్యస్వ వా ధృతిం కృత్వా శౌర్య
మాలంబ్య రాక్షస । మచ్ఛరైస్త్వం రణే శాంతస్తతః పూతో భవిష్యసి ॥ ౭౦ ॥ యద్యావిశసి లోకాంస్త్రీన్పక్షిభూతో
మనోజవః । మమ చక్షుష్పథం ప్రాప్య న జీవన్ప్రతియాస్యసి ॥ ౭౧ ॥ బ్రవీమి త్వాం హితం వాక్యం క్రియతామౌ
ర్ధ్వదైహికం । సుదృష్టా క్రియతాం లంకా జీవితం తే మయి స్థితం ॥ ౭౨ ॥ ఇత్యుక్తస్సతు తారేయో రామేణాక్లిష్ట
కర్మణా । జగామాకాశమావిశ్య మూర్తిమానివ హవ్యవాట్ ॥ ౭౩ ॥ సోతిపత్య ముహూర్తేన శ్రీమాన్రావణమం
దిరం । దదర్శాసీనమవ్యగ్రం రావణం సచివైస్సహ ॥ ౭౪ ॥ తతస్తస్యావిదూరేణ నిపత్య హరిపుంగవః । దీప్తా
గ్నిసదృశస్తస్థావంగదః కనకాంగదః ॥ ౭౫ ॥ తద్రామవచనం సర్వమన్యూనాధికముత్తమమ్ । సామాత్యం శ్రావ
యామాస నివేద్యాత్మానమాత్మనా ॥ ౭౬ ॥ దూతోహం కోసలేంద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । వాలిపుత్రోంగ
దో నామ యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ ౭౭ ॥ ఆహ త్వాం రాఘవో రామః కౌసల్యానందవర్ధనః । నిష్పత్య ప్రతియు
ధ్యస్వ నృశంస పురుషాధమ ॥ ౭౮ ॥ హంతాస్మి త్వాం సహామాత్యం సపుత్రజ్ఞాతిబాంధవం । నిరుద్విగ్నాస్త్రయో
లోకా భవిష్యంతి హతే త్వయి ॥ ౭౯ ॥ దేవదానవయక్షాణాం గంధర్వోరగరక్షసాం । శత్రుముద్ధరిష్యామి త్వా
మృషీణాం చ కంటకమ్ ॥ ౮౦ ॥ విభీషణస్య చైశ్వర్యం భవిష్యతి హతే త్వయి । న చేత్సత్కృత్య వైదేహీం ప్రణిపత్య ప్ర
దాస్యసి ॥ ౮౧ ॥ ఇత్యేవం పరుషం వాక్యం బ్రువాణే హరిపుంగవే । అమర్షవశమాపన్నో నిశాచరగణేశ్వరః ॥ ౮౨ ॥
తతస్సరోషస్తామ్రాక్షశ్శశాస సచివాంస్తదా । గృహ్యతామేష దుర్మేధా వధ్యతామితి చాసకృత్ ॥ ౮౩ ॥ రా
వణస్య వచశ్శ్రుత్వా దీప్తాగ్నిసమతేజసః । జగృహుస్తం తతో ఘోరాశ్చత్వారో రజనీచరాః ॥ ౮౪ ॥ గ్రాహయామా
స తారేయస్స్వయమాత్మానమాత్మవాన్ । బలం దర్శయితుం వీరో యాతుధానగణే తదా ॥ ౮౫ ॥ స తాన్బా

హాద్వయోస్తత్ర నాదాయపతగానివ । ప్రాసాదం శైలసంకాశ ముత్పపాతాంగదస్తదా ॥ ౮౬ ॥ తేంతరిక్షాద్వి
నిరూతా స్తస్యవేగేన రాక్షసాః । భూమౌ నిపతితాస్సర్వే రాక్షసేంద్రస్యపశ్యతః ॥ ౮౭ ॥ తతః ప్రాసాదశిఖరం
శైలశృంగమివోన్నతం । దదర్శ రాక్షసేంద్రస్య వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౮౮ ॥ తత్ప్రఘాలపదాక్రాంతం ద
శగ్రీవస్య పశ్యతః । పురాహిమవతశ్శృంగం వజ్రిణేవవిదారితం ॥ ౮౯ ॥ భఙ్క్త్వా ప్రాసాదశిఖరం నామవిశ్రావ్య
చాత్మనః । వినద్యసుమహానాద ముత్పపాతవిహాయసం ॥ ౯౦ ॥ వ్యథయన్రాక్షసాంత్సర్వాన్ హర్షయంశ్చాపివా
నరాన్ । సవానరాణాంమధ్యేతు రామపార్శ్వముపాగతః ॥ ౯౧ ॥ రావణస్తుపరంచక్రే క్రోధంప్రాసాదధర్ష
ణాత్ । వినాశంచాత్మనః పశ్య న్నిశ్వాసపరమోభవత్ ॥ ౯౨ ॥ రామస్తుబహుభిర్హృష్టై ర్నినదద్భిః ప్లవంగమైః,
వృతో రిపువధాకాంక్షీ యుద్ధాయైవాభ్యవర్తత ॥ ౯౩ ॥ సుషేణస్తుమహావీర్యో గిరికూటోపమోహరిః । బహుభి
స్సంవృతస్తత్ర వానరైః కామరూపిభిః ॥ ౯౪ ॥ చతుర్ద్వారాణిసర్వాణి సుగ్రీవవచనాత్కపిః । పర్యాక్రమ
తదుర్ధర్షో నక్షత్రాణీవచంద్రమాః ॥ ౯౫ ॥ తేషామక్షౌహిణిశతం సమవేక్ష్యవనౌకసామ్ । లంకాముపని వి
ష్టానాం సాగరంచాతివర్తతామ్ ॥ ౯౬ ॥ రాక్షసావిస్మయంజగ్ము స్త్రాసంజగ్ముస్తథాపరే । అపరేసమరోద్ధర్షా ద్ధ
ర్షమేవాభిపేదిరే ॥ ౯౭ ॥ కృత్స్నంహికపిభిర్వ్యాప్తం ప్రాకారపరిఘాంతరం । దదృశూ రాక్షసాదీనాః ప్రా
కారంవానరీకృతం ॥ ౯౮ ॥ హాహాకారంప్రకుర్వంతో రాక్షసాభయమోహితాః ॥ ఓమ్ ॥ తస్మిన్మహాభీషణకే
ప్రవృత్తే కోలాహలే రాక్షసరాజధాన్యామ్ । ప్రగృహ్యరక్షాంసిమహాయుధాని యుగాంతవాతాఇవసంవిచే
రుః ॥ ౯౯ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౬౩౭ ॥ ౧౨౪౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః ॥ఓమ్॥ తతస్తేరాక్షసాస్తత్ర గత్వారావణమందిరమ్ । న్యవేదయన్పురీంరుద్ధాం రా
మేణసహవానరైః ॥౧॥ రుద్ధాంతునగరీంశ్రుత్వా జాతక్రోధోనిశాచరః । విధానంద్విగుణంకృత్వా ప్రాసాదంసో
ధ్యరోహత ॥ ౨॥ సదదర్శావృతాంలంకాం సశైలవనకాననామ్ । అసంఖ్యేయైర్హరిగణైస్సర్వతో యుద్ధకాంక్షిభిః॥
సదృష్ట్వావానరైస్సర్వాం వసుధాంకపిలీకృతామ్ ॥ కథంక్షపయితవ్యాస్స్యురితిచిన్తాపరోభవత్ ॥ ౪ ॥ సచింతయి
త్వాసుచిరం ధైర్యమాలంబ్యరావణః । రాఘవంహరియూథాంశ్చ దదర్శాయతలోచనః ॥ ౫ ॥ రాఘవస్సహ
సైన్యేనముదితోనామపుప్లువే । లంకాందదర్శగుప్తాంవైసర్వతో రాక్షసైర్వృతామ్ ॥ ౬ ॥ దృష్ట్వా దాశరథిర్లం
కాం చిత్రధ్వజపతాకినీమ్ । జగామసహసాసీతాం దూయమానేనచేతసా ॥ ౭ ॥ అత్రసామృగశాబాక్షీ మత్కృ
తేజనకాత్మజా । పీడ్యతేశోకసంతప్తాకృశాస్థండిలశాయినీ ॥ ౮ ॥ పీడ్యమానాంసధర్మాత్మా వైదేహీమనుచింత
యన్ ॥ క్షిప్రమాజ్ఞాపయామాస వానరాన్ద్విషతాంవధే ॥ ౯ ॥ ఏవముక్తేతువచనే రామేణాక్లిష్టకర్మణా । సం
ఘర్షమాణాః ప్లవగాస్సింహనాదైరనాదయన్ ॥ ౧౦ ॥ శిఖరైర్వికిరామైనాం లంకాంముష్టిభిరేవవా, ఇతిస్మదధి
రేసర్వే మనాంసిహరియూథపాః ॥ ౧౧ ॥ ఉద్యమ్యగిరిశృంగాణి శిఖరాణిమహాంతిచ । తరూంశ్చోత్పాట్య వివి
ధాంస్తిష్ఠంతిహరియూథపాః ॥ ౧౨ ॥ ప్రేక్షంతో రాక్షసేంద్రస్య తాన్యనీకానిభాగశః । రాఘవప్రియకామార్థం
లంకామారురుహుస్తదా ॥౧౩ ॥ తేతామ్రవక్త్రా హేమాభా రామార్థేత్యక్తజీవికాః । లంకామేవాభ్యవర్తంత సాల
తాలశిలాయుధాః ॥ ౧౪ ॥ తేద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ ముష్టిభిశ్చప్లవంగమాః । ప్రాకారాగ్రాణ్యసంఖ్యాని మమం
థుస్తోరణానిచ ॥ ౧౫ ॥ పరిఘాః పూరయంతిస్మ ప్రసన్నసలిలాయుతాః । పాంసుభిః పర్వతాగ్రైశ్చతృణైః కాష్ఠై
శ్చవానరాః ॥ ౧౬ ॥ తతస్సహస్రయూథాశ్చ కోటియూథాశ్చవానరాః । కోటీశతయుతాశ్చాన్యే లంకామారు
రుహుస్తదా ॥ ౧౭ ॥ కాంచనానిప్రమృద్నంతస్తోరణానిప్లవంగమాః । కైలాసశిఖరాభాణిగోపురాణిప్రమథ్యచ॥

ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః । లంకాం తామభిధావంతి మహావారణసన్నిభాః ॥ ౧౯ ॥ జయత్యతి
బలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యేవం ఘోషయంత
శ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః । అభ్యధావంత లంకాయాః ప్రాకారం కామరూపిణః ॥ ౨౧ ॥ వీరబాహుస్సుబాహు
శ్చ నలశ్చ వనగోచరః । నిపీడ్యోపనివిష్టాస్తే ప్రాకారం హరియూథపాః ॥ ౨౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే చక్రుస్స్కంధావా
రనివేశనం । పూర్వద్వారం తు కుముదః కోటిభిర్దశభిర్వృతః ॥ ౨౩ ॥ ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ హరిభిర్జితకాశిభిః । సా
హాయ్యార్థే తు తస్యైవ నివిష్టః ప్రఘసో హరిః ॥ ౨౪ ॥ పనసశ్చ మహాబాహుర్వానరైర్బహుభిర్వృతః । దక్షిణ
ద్వారమాగత్య వీరశ్శతబలః కపిః ॥ ౨౫ ॥ ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ వింశత్యా కోటిభిర్వృతః । సుషేణః పశ్చిమద్వారం
గతస్తారాపితా హరిః ॥ ౨౬ ॥ ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ షష్టికోటిభిరావృతః । ఉత్తరద్వారమాసాద్య రామస్సౌమిత్రి
ణా సహ ॥ ౨౭ ॥ ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ సుగ్రీవశ్చ హరీశ్వరః । గోలాంగూలో మహాకాయో గవాక్షో భీమదర్శనః ॥
వృతః కోట్యా మహావీర్యస్తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః । ఋక్షాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రశ్శత్రునిషూదనః ॥ ౨౯ ॥
వృతః కోట్యా మహావీర్యస్తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః । సన్నద్ధస్తు మహావీర్యో గదాపాణిర్విభీషణః ॥ ౩౦ ॥ వృతో యత్తై
స్తు సచివైస్తస్థౌ తత్ర మహాబలః । గజో గవాక్షో గవయశ్శరభో గంధమాదనః ॥ ౩౧ ॥ సమంతాత్పరిధావంతో రరక్షు
ర్హరివాహినీం । తతః కోపపరీతాత్మా రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౩౨ ॥ నిర్యాణం సర్వసైన్యానాం ద్రుతమాజ్ఞా
పయత్తదా । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తతో వాక్యం రావణస్య ముఖోద్గతం ॥ ౩౩ ॥ సహసా భీమనిర్ఘోషముద్ఘుష్టం రజనీచరైః ।
తతః ప్రచోదితా భేర్యశ్చంద్రపాండురపుష్కరాః ॥ ౩౪ ॥ హేమకోణాహతా భీమా రాక్షసానాం సమంతతః । వి
నేదుశ్చ మహాఘోషాశ్శంఖాశ్శతసహస్రశః ॥ ౩౫ ॥ రాక్షసానాం సుఘోరాణాం ముఖమారుతపూరితాః । తే బ
భుశ్శుభనీలాంగాస్సశంఖా రజనీచరాః ॥ ౩౬ ॥ విద్యున్మండలసన్నద్ధాస్సబలాకా ఇవాంబుదాః । నిష్పతంతి తత
స్సైన్యా హృష్టా రావణచోదితాః ॥ ౩౭ ॥ సమయే పూర్యమాణస్య వేగా ఇవ మహోదధేః । తతో వానరసైన్యేన ము
క్తో నాదస్సమంతతః ॥ ౩౮ ॥ మలయః పూరితో యేన ససానుప్రస్థకందరః । శంఖదుందుభిసంఘుష్టస్సింహనాదస్తర
స్వినామ్ ॥ ౩౯ ॥ పృథివీం చాంతరిక్షం చ సాగరం చైవ నాదయత్ । గజానాం బృంహితైస్సార్ధం హయానాం హే
షితైరపి ॥ ౪౦ ॥ రథానాం నేమిఘోషైశ్చ రక్షసాం వదనస్వనైః । ఏతస్మిన్నంతరే ఘోరస్సంగ్రామస్సమపద్యత ॥
రక్షసాం వానరాణాం చ యథా దేవాసురే పురా । తే గదాభిః ప్రదీప్తాభిశ్శక్తిశూలపరశ్వధైః ॥ ౪౨ ॥ నిజఘ్నుర్వా
నరాన్ఘోరాః కథయంతస్స్వవిక్రమాన్ । వానరాశ్చ మహావీర్యా రాక్షసాంజఘ్నురాహవే ॥ ౪౩ ॥ జయత్యతిబ
లో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । రాజా జయతి సుగ్రీవ ఇతి శబ్దో మహానభూత్ ॥ ౪౪ ॥ రాజం జయ జయేత్యుక్త్వా స్వస్వ
నామ కథనం తతః । తథా వృక్షైర్మహాకాయాః పర్వతాగ్రైశ్చ వానరాః ॥ ౪౫ ॥ నిజఘ్నుస్తాని రక్షాంసి నఖైర్దంతై
శ్చ వేగితాః । రాక్షసాస్త్వపరే భీమాః ప్రాకారస్థా మహీంగతాన్ ॥ ౪౬ ॥ భిండివాలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ శూలైశ్చైవ వ్యదా
రయన్ । వానరాశ్చాపి సంక్రుద్ధాః ప్రాకారస్థాన్మహీంగతాః ॥ ౪౭ ॥ రాక్షసాన్పాతయామాసుస్సమాప్లుత్య స్వ
బాహుభిః । స సంప్రహారస్తుములో మాంసశోణితకర్దమః ॥ ౪౮ ॥ రక్షసాం వానరాణాం చ సంబభూవాద్భుతో
పమః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్విచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౪౦ ॥ ౧౦౭౦౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ యుధ్యతాం తు తతస్తేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్ । రక్షసాం సంబభూ
వాథ బలకోపస్సుదారుణః ॥ ౧ ॥ తే హయైః కాంచనాపీడైర్ధ్వజైశ్చాగ్నిశిఖోపమైః । రథైశ్చాదిత్యసంకాశైః క
వచైశ్చ మనోరమైః ॥ ౨ ॥ నిర్యయూ రాక్షసవ్యాఘ్రా నాదయంతో దిశో దశ । రాక్షసా భీమకర్మాణో రావణస్య

జయైషిణః ॥ ౩ ॥ వానరాణామపి చమూర్బృహతీ జయమిచ్ఛతామ్ । అభ్యధావత తాం సేనాం రక్షసాం కామరూపి
ణామ్ ॥ ౪ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే తేషామన్యోన్యమభిధావతామ్ । రక్షసాం వానరాణాం చ ద్వంద్వయుద్ధమవర్తత ॥ ౫ ॥
అంగదేనేంద్రజిత్సార్ధం వాలిపుత్రేణ రాక్షసః । అయుధ్యత మహాతేజాస్త్ర్యంబకేణ యథాంతకః ॥ ౬ ॥ ప్రజ
ఙ్ఘేన చ సంపాతిర్నిత్యం దుర్ధర్షణో రణే । జంబుమాలినమారబ్ధో హనూమానపి వానరః ॥ ౭ ॥ సంగతస్తు మహాక్రో
ధో రాక్షసో రావణానుజః । సమరే తీక్ష్ణవేగేన మిత్రఘ్నేన విభీషణః ॥ ౮ ॥ తపనేన గజస్సార్ధం రాక్షసేన మహా
బలః । నికుంభేన మహాతేజా నీలోఽపి సమయుధ్యత ॥ ౯ ॥ వానరేంద్రస్తు సుగ్రీవః ప్రఘసేన సమాగతః । సంగతస్స
మరే శ్రీమాన్విరూపాక్షేణ లక్ష్మణః ॥ ౧౦ ॥ అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః । సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోప
శ్చ రామేణ సహ సంగతాః ॥ ౧౧ ॥ వజ్రముష్టిస్తు మైందేన ద్వివిదేనాశనిప్రభః । రాక్షసాభ్యాం సుఘోరాభ్యాం కపి
ముఖ్యౌ సమాగతౌ ॥ ౧౨ ॥ వీరః ప్రతపనో ఘోరో రాక్షసో రణదుర్ధరః । సమరే తీక్ష్ణవేగేన నలేన సమయుధ్యత ॥
ధర్మస్య పుత్రో బలవాన్సుషేణ ఇతి విశ్రుతః । స విద్యున్మాలినా సార్ధమయుధ్యత మహాకపిః ॥ ౧౪ ॥ వానరాశ్చా
పరే భీమా రాక్షసైరపరైస్సహ । ద్వంద్వం సమీయుర్బహుధా యుద్ధాయ బహుభిస్సహ ॥ ౧౫ ॥ తత్రాసీత్సుమహద్యు
ద్ధం తుములం రోమహర్షణం । రక్షసాం వానరాణాం చ వీరాణాం జయమిచ్ఛతామ్ ॥ ౧౬ ॥ హరిరాక్షసదేహేభ్యః
ప్రభూతాః కేశశాద్వలాః । శరీరసంఘాటవహాః ప్రసుస్రుశ్శోణితాపగాః ॥ ౧౭ ॥ ఆజఘానేంద్రజిత్క్రుద్ధో వ
జ్రేణేవ శతక్రతుః । అంగదం గదయా వీరం శత్రుసైన్యవిదారణమ్ ॥ ౧౮ ॥ తస్య కాంచనచిత్రాంగం రథం సాశ్వం స
సారథిమ్ । జఘాన సమరే శ్రీమానంగదో వేగవాన్కపిః ॥ ౧౯ ॥ సంపాతిస్తు త్రిభిర్బాణైః ప్రజంఘేన సమాహతః ।
నిజఘానాశ్వకర్ణేన ప్రజంఘం రణమూర్ధని ॥ ౨౦ ॥ జంబుమాలీ రథస్థస్తు రథశక్త్యా మహాబలః । బిభేద సమరే క్రు
ద్ధో హనూమంతం స్తనాంతరే ॥ ౨౧ ॥ తస్య తం రథమాస్థాయ హనూమాన్మారుతాత్మజః । ప్రమమాథ తలేనా
శు సహ తేనైవ రక్షసా ॥ ౨౨ ॥ మిత్రఘ్నమరిదర్పఘ్నమాపతంతం విభీషణః । ఆసాద్య గదయా గుర్వ్యా జఘా
న రణమూర్ధని ॥ ౨౩ ॥ తపనేనాథ సంగ్రామే గజో నామ మహాబలః । భిన్నగాత్రశ్శరైస్తీక్ష్ణైః క్షిప్రహస్తేన ర
క్షసా ॥ ౨౪ ॥ తతః క్రోధసమావిష్టో గజో వానరపుంగవః । శిలామాదాయ మహతీం తపనే ప్రాక్షిపత్తదా ॥ ౨౫ ॥
నికుంభస్తు రణే నీలం నీలాంజనచయప్రభం । నిర్బిభేద శరైస్తీక్ష్ణైః కరైర్మేఘమివాంశుమాన్ ॥ ౨౬ ॥ పునశ్శరశ
తేనాశు క్షిప్రహస్తో నిశాచరః । బిభేద సమరే నీలం నికుంభః ప్రజహాస చ ॥ ౨౭ ॥ తస్యైవ రథచక్రేణ నీలో విష్ణురి
వాహవే । శిరశ్చిచ్ఛేద సమరే నికుంభస్య చ సారథేః ॥ ౨౮ ॥ గ్రసంతమివ సైన్యాని ప్రఘసం వానరాధిపః । సు
గ్రీవస్సప్తపర్ణేన నిర్బిభేద జఘాన చ ॥ ౨౯ ॥ ప్రసహ్య శరవర్షేణ రాక్షసం భీమదర్శనం । నిజఘాన విరూపాక్షం
శరేణైకేన లక్ష్మణః ॥ ౩౦ ॥ అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః । మిత్రఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ రామం ని
ర్బిభిదుశ్శరైః ॥ ౩౧ ॥ తేషాం చతుర్ణాం రామస్తు శిరాంసి సమరే శరైః । క్రుద్ధశ్చతుర్భిశ్చిచ్ఛేద ఘోరైరగ్నిశి
ఖోపమైః ॥ ౩౨ ॥ వజ్రముష్టిస్తు మైందేన ముష్టినాభిహతో రణే । పపాత సరథస్సాశ్వః పురాట్ట ఇవ భూతలే ॥ ౩౩ ॥
వజ్రాశనిసమస్పర్శో ద్వివిదోఽప్యశనిప్రభమ్ । జఘాన గిరిశృంగేణ మిషతాం సర్వరక్షసామ్ ॥ ౩౪ ॥ ద్వివిదం వా
నరేంద్రం తు నగయోధినమాహవే । శరైరశనిసంకాశైస్స వివ్యాధాశనిప్రభః ॥ స శరైరభివిద్ధాంగో ద్వివిదః క్రో
ధమూర్ఛితః । సాలేన సరథం సాశ్వం నిజఘానాశనిప్రభం ॥ ౩౬ ॥ నదన్ప్రతపనో ఘోరో నలం సోఽప్యన్వధావత ।
నలః ప్రతపనస్యాశు పాతయామాస చక్షుషీ ॥ ౩౭ ॥ విద్యున్మాలీ రథస్థస్తు శరైః కాంచనభూషణైః । సుషేణం
తాడయామాస ననాద చ ముహుర్ముహుః ॥ ౩౮ ॥ తం రథస్థమథో దృష్ట్వా సుషేణో వానరోత్తమః । గిరిశృంగేణ

మహతా రథాదాశు న్యపాతయత్ ॥ ౩౯ ॥ లాఘవేనతుసంయుక్తో విద్యున్మాలీ నిశాచరః । అపక్రమ్య రథాత్తూర్ణం
గదాపాణిః క్షితౌస్థితః ॥ ౪౦ ॥ తతః క్రోధసమావిష్ట స్సుషేణో హరిపుంగవః । శిలాం సుమహతీం గృహ్య నిశాచర
మభిద్రవత్ ॥ ౪౧ ॥ తమాపతంతం గదయా విద్యున్మాలీ నిశాచరః । వక్షస్యభిజఘానాశు సుషేణం హరిసత్తమం ॥
గదాప్రహారం తం ఘోర మచింత్య ప్లవగోత్తమః । తాం శిలాం పాతయామాస తస్యోరసి మహామృధే ॥ ౪౩ ॥ శి
లాప్రహారాభిహతో విద్యున్మాలీ నిశాచరః । నిష్పిష్టహృదయో భూమౌ గతాసుర్నిపపాత హ ॥ ౪౪ ॥ ఏవం తైర్వాన
రైశ్శూరైశ్శూరాస్తే రజనీచరాః । ద్వంద్వే విమృదితాస్తత్ర దైత్యా ఇవ దివౌకసైః ॥ ౪౫ ॥ భగ్నైః ఖడ్గైర్గదాభి
శ్చ శక్తితోమరపట్టసైః । అపవిద్ధైశ్చ భిన్నైశ్చ రథైస్సాంగ్రామికైర్హయైః ॥ ౪౬ ॥ నిహతైః కుంజరైర్మత్తై స్తథా వా
నరరాక్షసైః । చక్రాక్షయుగదండైశ్చ భగ్నైర్ధరణిసంశ్రితైః ॥ ౪౭ ॥ బభూవాయోధనం ఘోరం గోమాయుగ
ణసంకులం । కబంధాని సముత్పేతు ర్దిక్షు వానరరక్షసాం ॥ ౪౮ ॥ విమర్దే తుములే తస్మిన్ దేవాసురరణోపమే ॥
ఓమ్ ॥ విదార్యమాణా హరిపుంగవైస్తదా నిశాచరాశ్శోణితదిగ్ధగాత్రాః । పునస్సుయుద్ధం తరసా సమాస్థితా దివాకర
స్యాస్తమయాభికాంక్షిణః ॥ ౪౯ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౪౩ ॥ ౮౮౬౦ ॥*****
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ యుధ్యతామేవ తేషాం తు తదా వానరరక్షసాం । రవిరస్తంగతో రాత్రిః ప్ర
వృత్తా ప్రాణహారిణీ ॥ ౧ ॥ అన్యోన్యం బద్ధవైరాణాం ఘోరాణాం జయమిచ్ఛతాం । సంప్రవృత్తం నిశాయుద్ధం త
దా వానరరక్షసామ్ ॥ ౨ ॥ రాక్షసోసీతి హరయో హరిశ్చాసీతి రాక్షసాః । అన్యోన్యం సమరే జఘ్నుస్తస్మింస్తమ
సి దారుణే ॥ ౩ ॥ జహి దారయ చైహీతి కథం విద్రవసీతి చ । ఏవం సుతుములశ్శబ్దస్తస్మింస్తమసి శుశ్రువే ॥ ౪ ॥
కాలాః కాంచనసన్నాహాస్తస్మింస్తమసి రాక్షసాః । సంప్రాదృశ్యంత శైలేంద్రా దీప్తౌషధివనా ఇవ ॥ ౫ ॥ తస్మిం
స్తమసి దుష్పారే రాక్షసాః క్రోధమూర్ఛితాః । పరిపేతుర్మహావేగా భక్షయంతః ప్లవంగమాన్ ॥ ౬ ॥ తే హయా
న్కాంచనాపీడాన్ ధ్వజాంశ్చాగ్నిశిఖోపమాన్ । ఆప్లుత్య దశనైస్తీక్ష్ణైర్భీమకోపా వ్యదారయన్ ॥ ౭ ॥ వాన
రా బలినో యుద్ధే క్షోభయన్రాక్షసీం చమూమ్ । కుంజరాన్కుంజరారోహాన్పతాకాధ్వజినో రథాన్ ॥ ౮ ॥ చక
ర్షుశ్చ దదంశుశ్చ దశనైః క్రోధమూర్ఛితాః । లక్ష్మణశ్చాపి రామశ్చ శరైరాశీవిషోపమైః ॥ ౯ ॥ దృశ్యాదృశ్యా
నిరక్షాంసి ప్రవరాణి నిజఘ్నతుః । తురంగఖురవిధ్వస్తం రథనేమిసముద్ధతం ॥ ౧౦ ॥ రురోధ కర్ణనేత్రాణి యుధ్య
తాం ధరణీరజః । వర్తమానే తదా ఘోరే సంగ్రామే రోమహర్షణే ॥ ౧౧ ॥ రుధిరోదా మహాఘోరా నద్యస్తత్ర ప్ర
సుస్రువుః । తతో భేరీమృదంగానాం పణవానాం చ నిస్వనః ॥ ౧౨ ॥ శంఖవేణుస్వనోన్మిశ్ర స్సంబభూవాద్భుతో
పమః । హతానాం స్తనమానానాం రాక్షసానాం చ నిస్వనః ॥ ౧౩ ॥ శస్తానాం వానరాణాం చ సంబభూవాతిదారు
ణః । హతైర్వానరవీరైశ్చ శక్తిశూలపరశ్వధైః ॥ ౧౪ ॥ నిహతైః పర్వతాగ్రైశ్చ రాక్షసైః కామరూపిభిః । శస్త్ర
పుష్పోపహారా చ తత్రాసీద్యుద్ధమేదినీ ॥ ౧౫ ॥ దుర్జ్ఞేయా దుర్నివేశా చ శోణితస్రావకర్దమా । సా బభూవ నిశా
ఘోరా హరిరాక్షసహారిణీ ॥ ౧౬ ॥ కాలరాత్రీవ భూతానాం సర్వేషాం దురతిక్రమా । తతస్తే రాక్షసాస్తత్ర తస్మిం
స్తమసి దారుణే ॥ ౧౭ ॥ రామమేవాభ్యవర్తంత సంసృష్టాశ్శరవృష్టిభిః । తేషామాపతతాం శబ్దః క్రుద్ధానామపి
గర్జతాం ॥ ౧౮ ॥ ఉద్వర్త ఇవ సప్తానాం సముద్రాణాం ప్రశుశ్రువే । తేషాం రామశ్శరైః షడ్భిః షడ్జఘాన నిశాచ
రాన్ ॥ ౧౯ ॥ నిమేషాంతరమాత్రేణ శితైరగ్నిశిఖోపమైః । యజ్ఞశత్రుశ్చ దుర్ధర్షో మహాపార్శ్వమహోద
రౌ ॥ ౨౦ ॥ వజ్రదంష్ట్రో మహాకాయ స్తౌ చోభౌ శుకసారణౌ । తే తు రామేణ బాణౌఘై స్సర్వే మర్మసు తాడితాః ॥
యుద్ధాదపసృతాస్తత్ర సావశేషాయుషోభవన్ । తత్ర కాంచనచిత్రాంగైశ్శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ ౨౨ ॥ దిశశ్చకార

విమలాః ప్రదిశశ్చ మహాబలః। (రామనామాంకితైర్బాణైర్వ్యాప్తం తద్రణమండలం) ॥౨౩॥ యేత్వన్యే రాక్షసా
భీమా రామస్యాభిముఖే స్థితాః । తేపి నష్టాస్సమాసాద్య పతంగా ఇవ పావకమ్ ॥ ౨౪ ॥ సువర్ణపుంఖైర్విశిఖైస్సంప
తద్భిస్సహస్రశః । బభూవ రజనీ చిత్రా ఖద్యోతైరివ శారదీ ॥ ౨౫ ॥ రాక్షసానాం చ నినదైర్హరీణాం చాపి నిస్వనైః । సా
బభూవ నిశా ఘోరా భూయో ఘోరతరా తదా ॥ ౨౬ ॥ తేన శబ్దేన మహతా ప్రవృద్ధేన సమంతతః । త్రికూటః కంద
రాకీర్ణః ప్రవ్యాహరదివాచలః ॥ ౨౭ ॥ గోలాంగూలా మహాకాయాస్తమసా తుల్యవర్చసః । సంపరిష్వజ్య బా
హుభ్యాం భక్షయన్ రజనీచరాన్ ॥ ౨౮ ॥ అంగదస్తు రణే శత్రుం నిహంతుం సముపస్థితః । రావణిం నిజఘానాశు సార
థించ హయానపి ॥ ౨౯ ॥ వర్తమానే తదా ఘోరే సంగ్రామే భృశదారుణే । ఇంద్రజిత్తు రథం త్యక్త్వా హతాశ్వో
హతసారథిః ॥ ౩౦ ॥ అంగదేన మహాకాయస్తత్రైవాంతరధీయత । తత్కర్మ వాలిపుత్రస్య సర్వే దేవాస్సహర్షి
భిః ॥ ౩౧ ॥ తుష్టువుః పూజనార్హస్య తౌ చోభౌ రామలక్ష్మణౌ । ప్రభావం సర్వభూతాని విదురింద్రజితో యుధి ॥
(అదృశ్యస్సర్వభూతానాం యోభవద్యుధి దుర్జయః)। తేన తే తం మహాత్మానం తుష్టా దృష్ట్వా ప్రధర్షితం ॥౩౩॥ తతః
ప్రహృష్టాః కపయస్సుగ్రీవవిభీషణాః । సాధుసాధ్వితి నేదుశ్చ దృష్ట్వా శత్రుం ప్రధర్షితమ్ ॥ ౩౪ ॥ ఇంద్రజిత్తు
తదా తేన నిర్జితో భీమకర్మణా । సంయుగే వాలిపుత్రేణ క్రోధం చక్రే సుదారుణం ॥ ౩౫ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే రా
మో వానరాన్వాక్యమబ్రవీత్ । సర్వే భవంతస్తిష్ఠంతు కపిరాజేన సంగతాః ॥ ౪౬ ॥ స బ్రహ్మణాదత్తవరస్త్రైలో
క్యం బాధతే భృశమ్। భవతామర్థసిద్ధ్యర్థం కాలేన స సమాగతః ॥ ౩౭ ॥ అద్యైవ క్షమితవ్యం మే భవంతో విగత
జ్వరాః । సోంతర్ధానగతః పాపో రావణీ రణకర్కశః ॥ ౩౮ ॥ అదృశ్యో నిశితాన్బాణాన్ముమోచాశనివర్చసః । స
రామం లక్ష్మణం చైవ ఘోరైర్నాగమయైశ్శరైః ॥ ౩౯ ॥ బిభేద సమరే క్రుద్ధస్సర్వగాత్రేషు రాక్షసః । మాయయా
సంవృతస్తత్ర మోహయన్ రాఘవౌ యుధి ॥ ౪౦ ॥ అదృశ్యస్సర్వభూతానాం కూటయోధీ నిశాచరః । బబంధ శరబంధే
న భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౧ ॥ తౌ తేన పురుషవ్యాఘ్రౌ క్రుద్ధేనాశీవిషైశ్శరైః । సహసా నిహతౌ వీరౌ తదా ప్రై
క్షంత వానరాః ॥ ౪౨ ॥ఓమ్॥ ప్రకాశరూపస్తు యదా న శక్తస్తౌ బాధితుం రాక్షసరాజపుత్రః । మాయాం ప్రయోక్తుం
సముపాజగామ బబంధ తౌ రాజసుతౌ మహాత్మా ॥౪౩॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥౩౪౬॥౯౨౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స తస్య గతిమన్విచ్ఛన్ రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్ । దిదేశాతిబలో రామో
దశ వానరయూథపాన్ ॥ ౧ ॥ ద్వౌ సుషేణస్య దాయాదౌ నీలం చ ప్లవగర్షభం । అంగదం వాలిపుత్రం చ శరభం
చ తరస్వినమ్ ॥ ౨ ॥ వినతం జాంబవంతం చ సానుప్రస్థం మహాబలమ్ । ఋషభం చర్షభస్కంధమాదిదేశ పరంత
పః ॥ ౩ ॥ తే సంప్రహృష్టా హరయో భీమానుద్యమ్య పాదపాన్ । ఆకాశం వివిశుస్సర్వే మార్గమాణా దిశో దశ ॥
తేషాం వేగవతాం వేగమిషుభిర్వేగవత్తరైః । అస్త్రవిత్పరమాస్త్రేణ వారయామాస రావణిః ॥ ౫ ॥ తం భీమవేగా
హరయో నారాచైః క్షతవిగ్రహాః । అంధకారే న దదృశుర్మేఘైస్సూర్యమివావృతమ్ ॥ ౬ ॥ రామలక్ష్మణయో రే
వ సర్వదేహభిదశ్శరాన్ । భృశమావేశయామాస రావణిస్సమితింజయః ॥ ౭ ॥ నిరంతరశరీరౌ తౌ భ్రాతరౌ రా
మలక్ష్మణౌ । క్రుద్ధేనేంద్రజితా వీరౌ పన్నగైశ్శరతాం గతైః ॥ ౮ ॥ తయోః క్షతజమార్గేణ సుస్రావ రుధిరం బహు।
తావుభౌ చ ప్రకాశేతే పుష్పితావివ కింశుకౌ ॥౯॥ తతః పర్యంతరక్తాక్షో భిన్నాంజనచయోపమః । రావణిర్భ్రా
తరౌ వాక్యమంతర్ధానగతోబ్రవీత్ ॥ ౧౦॥ యుధ్యమానమనాలక్ష్యం శక్రోపి త్రిదశేశ్వరః । ద్రష్టుమాసాదితుం వా
పి న శక్తః కిం పునర్యువామ్ ॥ ౧౧ ॥ ప్రావృతావిషుజాలేన రాఘవౌ కంకపత్రిణా । ఏష రోషపరీతాత్మా నయామి య
మసాదనమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఏవముక్త్వా తు ధర్మజ్ఞౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । నిర్బిభేద శితైర్బాణైః ప్రజహర్ష ననాద చ ॥

భిన్నాంజనచయశ్శ్యామో విస్ఫార్య విపులం ధనుః । భూయో భూయశ్శరాన్ ఘోరాన్ విససర్జ మహామృధే ॥ ౧౪ ॥ త
తో మర్మసు మర్మజ్ఞో మజ్జయన్నిశితాంచ్ఛరాన్ । రామలక్ష్మణయోర్వీరో ననాద చ ముహుర్ముహుః ॥ ౧౫ ॥ బద్ధౌ తు
శరబంధేన తావుభౌ రణమూర్ధని । నిమేషాంతరమాత్రేణ న శేకతురుదీక్షితుమ్ ॥ ౧౬ ॥ తతో విభిన్నసర్వాం
గౌ శరశల్యాచితావుభౌ । ధ్వజావివ మహేంద్రస్య రజ్జుముక్తౌ ప్రకంపితౌ ॥ ౧౭ ॥ తౌ సంప్రచలితౌ వీరౌ మర్మ
భేదేన కర్శితౌ । నిపేతతుర్మహేష్వాసౌ జగత్యాం జగతీపతీ ॥ ౧౮ ॥ తౌ వీరశయనే వీరౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ ।
శరవేష్టితసర్వాంగావార్తౌ పరమపీడితౌ ॥ ౧౯ ॥ న హ్యవిద్ధం తయోర్గాత్రే బభూవాంగుళమంతరమ్ । నానిర్భి
న్నం న చాస్తబ్ధమాకరాగ్రాదజింహగైః ॥ ౨౦ ॥ తౌ తు క్రూరేణ నిహతౌ రక్షసా కామరూపిణా । అసృక్సుస్రువతు
స్తీవ్రం జలం ప్రస్రవణావివ ॥ ౨౧ ॥ పపాత ప్రథమం రామో విద్ధో మర్మసు మార్గణైః । క్రోధాదింద్రజితా యేన పు
రా శక్రో వినిర్జితః ॥ ౨౨ ॥ రుక్మపుంఖైః ప్రసన్నాగ్రైరధోగతిభిరాశుగైః । నారాచైరర్ధనారాచైర్భల్లైరంజ
లికైరపి ॥ ౨౩ ॥ వివ్యాధ వత్సదంతైశ్చ సింహదంష్ట్రైః క్షురైస్తథా । స వీరశయనే శిశ్యే విజ్యమాదాయ కార్ముకం ॥
భిన్నముష్టిపరీణాహం త్రిణతం రత్నభూషితమ్ । బాణపాతాంతరే రామం పతితం పురుషర్షభం ॥ ౨౫ ॥ స తత్ర
లక్ష్మణో దృష్ట్వా నిరాశో జీవితేఽభవత్ । రామం కమలపత్రాక్షం శరబంధపరిక్షతమ్ ॥ ౨౬ ॥ శుశోచ భ్రాతరం దృ
ష్ట్వా పతితం ధరణీతలే । హరయశ్చాపి తం దృష్ట్వా సంతాపం పరమం గతాః ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ ॥ బద్ధౌ తు వీరౌ పతితౌ శ
యానౌ తౌ వానరాస్సంపరివార్య తస్థుః । సమాగతా వాయుసుతప్రముఖ్యా విషాదమార్తాః పరమం చ జగ్ముః ॥
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పంచచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౪౯ ॥ ౯౮౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో ద్యాం పృథివీం చైవ వీక్షమాణా వనౌకసః । దదృశుస్సంతతౌ బాణై
ర్భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧ ॥ వృష్ట్వేవోపరతే దేవే కృతకర్మణి రాక్షసే । ఆజగామాథ తం దేశం ససుగ్రీవో విభీ
షణః ॥ ౨ ॥ నీలద్వివిదమైందాశ్చ సుషేణకుముదాంగదాః । తూర్ణం హనుమతా సార్ధమన్వశోచంత రాఘవౌ ॥
అచేష్టౌ మందనిశ్వాసౌ శోణితౌఘపరిప్లుతౌ । శరజాలాచితౌ స్తబ్ధౌ శయానౌ శరతల్పయోః ॥ ౪ ॥ నిశ్వసంతౌ య
థా సర్పౌ నిశ్చేష్టౌ మందవిక్రమౌ । రుధిరస్రావదిగ్ధాంగౌ తాపనీయావివ ధ్వజౌ ॥ ౫ ॥ తౌ వీరశయనే వీరౌ శ
యానౌ మందచేష్టితౌ । యూథపైస్తైః పరివృతౌ బాష్పవ్యాకులలోచనైః ॥ ౬ ॥ రాఘవౌ పతితౌ దృష్ట్వా శరజాల
సమావృతౌ । బభూవుర్వ్యథితాస్సర్వే వానరాస్సవిభీషణాః ॥ ౭ ॥ అంతరిక్షం నిరీక్షంతో దిశస్సర్వాశ్చ వాన
రాః । న చైనం మాయయాచ్ఛన్నం దదృశూ రావణిం రణే ॥ ౮ ॥ తం తు మాయాప్రతిచ్ఛన్నం మాయయైవ విభీ
షణః । వీక్షమాణో దదర్శాథ భ్రాతుః పుత్రమవస్థితం ॥ ౯ ॥ తమప్రతిమకర్మాణమప్రతిద్వంద్వమాహవే । ద
దర్శాంతర్హితం వీరం వరదానాద్విభీషణః ॥ ౧౦ ॥ తేజసా యశసా చైవ విక్రమేణ చ సంయుతం । ఇంద్రజిత్త్వా
త్మనః కర్మ తౌ శయానౌ సమీక్ష్య చ ॥ ౧౧ ॥ ఉవాచ పరమప్రీతో హర్షయన్సర్వనైరృతాన్ । దూషణస్య చ హంతా
రౌ ఖరస్య చ మహాబలౌ ॥ ౧౨ ॥ సాదితౌ మామకైర్బాణైః భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । నేమౌ మోక్షయితుం శ
క్యా వేతస్మాదిషుబంధనాత్ ॥ ౧౩ ॥ సర్వైరపి సమాగమ్య సర్షిసంఘైస్సురాసురైః । యత్కృతే చింతయాన
స్య శోకార్తస్య పితుర్మమ ॥ ౧౪ ॥ అస్పృష్ట్వా శయనం గాత్రైస్త్రియామా యాతి శర్వరీ । కృత్స్నేయం యత్కృ
తే లంకా నదీ వర్షాస్వివాకులా ॥ ౧౫ ॥ సోఽయం మూలహరోఽనర్థస్సర్వేషాం నిహతో మయా । రామస్య లక్ష్మణ
స్యైవ సర్వేషాం చ వనౌకసామ్ ॥ ౧౬ ॥ విక్రమా నిష్ఫలాస్సర్వే యథా శరది తోయదాః । ఏవముక్త్వా తు తాంత్స
ర్వాన్ రాక్షసాన్ పరిపార్శ్వతః ॥ ౧౭ ॥ యూథపానపి తాంత్సర్వాంస్తాడయామాస రావణిః । నీలం నవభి

హత్వా మైందంచ ద్వివిదం తథా ॥ ౧౮ ॥ త్రిభిస్త్రిభిరమిత్రఘ్న స్తతాపప్రవరేషుభిః । జాంబవంతం మహేష్వాసో
విద్ధ్వా బాణేన వక్షసి ॥ ౧౯ ॥ హనూమతో వేగవతో విససర్జ శరాన్దశ । గవాక్షం శరభంచైవ ద్వావప్యమితతేజ
సౌ ॥ ౨౦ ॥ ద్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం మహావేగో వివ్యాధ యుధి రావణిః । గోలాంగూలేశ్వరంచైవ వాలిపుత్రమథాం
గదం ॥ ౨౧ ॥ వివ్యాధ బహుభిర్బాణై స్త్వరమాణోథ రావణిః । తాన్వానరవరాన్భిత్వా శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥
ననాద బలవాం స్తత్ర మహాసత్త్వస్స రావణిః । తానర్దయిత్వా బాణౌఘై స్త్రాసయిత్వా చ వానరాన్ ॥ ౨౩ ॥ ప్ర
జహాస మహాబాహు ర్వచనం చేదమబ్రవీత్ । శరబంధేన ఘోరేణ మయా బద్ధౌ చమూముఖే ॥ ౨౪ ॥ సహితౌ భ్రా
తరా వేతౌ నిశామయత రాక్షసాః । ఏవముక్తాస్తు తే సర్వే రాక్షసాః కూటయోధినః ॥ ౨౫ ॥ పరం విస్మయమాజ
గ్ముః కర్మణా తేన హర్షితాః । వినేదుశ్చ మహానాదాం త్సర్వతో జలదోపమాః ॥ ౨౬ ॥ హతో రామ ఇతి జ్ఞాత్వా రా
వణిం సమపూజయన్ । నిష్పందౌ తు తదా దృష్ట్వా తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౭ ॥ వసుధాయాం నిరుచ్ఛ్వాసౌ హ
తావిత్యన్వమన్యత । హర్షేణ తు సమావిష్ట ఇంద్రజిత్సమితింజయః ॥ ౨౮ ॥ ప్రవివేశ పురీం లంకాం హర్షయం
స్సర్వరాక్షసాన్ । రామలక్ష్మణయోర్దృష్ట్వా శరీరే సాయకైశ్చితే ॥ ౨౯ ॥ సర్వాణి చాంగోపాంగాని సుగ్రీవం
భయమావిశత్ । తమువాచ పరిత్రస్తం వానరేంద్రం విభీషణః ॥ ౩౦ ॥ సబాష్పవదనం దీనం శోకవ్యాకులలోచ
నం । అలం త్రాసేన సుగ్రీవ బాష్పవేగో నిగృహ్యతాం ॥ ౩౧ ॥ ఏవం ప్రాయాణి యుద్ధాని విజయో నాస్తి నైష్ఠికః ।
సశేషభాగ్యతాస్మాకం యది వీర భవిష్యతి ॥ ౩౨ ॥ మోహమేతౌ ప్రహాస్యేతే మహాత్మానౌ మహాబలౌ । పర్యవస్థా
పయాత్మాన మనాథం మాం చ వానర ॥ ౩౩ ॥ సత్యధర్మాభిరక్తానాం నాస్తి మృత్యుకృతం భయం । ఏవముక్త్వా
తత స్తస్య జలక్లిన్నేన పాణినా ॥ ౩౪ ॥ సుగ్రీవస్య శుభే నేత్రే ప్రమమార్జ విభీషణః । తతస్సలిలమాదాయ విద్య
యా పరిజప్య చ ॥ ౩౫ ॥ సుగ్రీవనేత్రే ధర్మాత్మా ప్రమమార్జ విభీషణః । ప్రమృజ్య వదనం తస్య కపిరాజస్య ధీమ
తః ॥ ౩౬ ॥ అబ్రవీత్కాలసంప్రాప్త మసంభ్రమమిదం వచః । న కాలః కపిరాజేంద్ర వైక్లబ్యమనువర్తితుం ॥
అతిస్నేహోప్యకాలేస్మి న్మరణాయోపపద్యతే । తస్మాదుత్సృజ్య వైక్లబ్యం సర్వకార్యవినాశనం ॥ ౩౮ ॥ హితం రా
మపురోగాణాం సైన్యానామనుచింత్యతాం । అథవా రక్ష్యతాం రామో యావత్సంజ్ఞావిపర్యయః ॥ ౩౯ ॥ లబ్ధసం
జ్ఞౌ హి కాకుత్స్థౌ భయం నౌ వ్యపనేష్యతః । నైతత్కించన రామస్య న చ రామో ముమూర్షతి ॥ ౪౦ ॥ న హ్యేనం హా
స్యతే లక్ష్మీర్దుర్లభా యా గతాయుషాం । తస్మాదాశ్వాసయాత్మానం బలం చాశ్వాసయ స్వకం ॥ ౪౧ ॥ యావత్కా
ర్యాణి సర్వాణి పునస్సంస్థాపయామ్యహం । ఏతే హి ఫుల్లనయనా స్త్రాసాదాగతసాధ్వసాః ॥ ౪౨ ॥ కర్ణేకర్ణే
ప్రకథితా హరయో హరిసత్తమ । మాం తు దృష్ట్వా ప్రధావంత మనీకం సంప్రహర్షితుం ॥ ౪౩ ॥ త్యజంతు హర
యస్త్రాసం భుక్తపూర్వామివ స్రజం । సమాశ్వాస్య తు సుగ్రీవం రాక్షసేంద్రో విభీషణః ॥ ౪౪ ॥ విద్రుతం వాన
రానీకం తత్సమాశ్వాసయత్పునః । ఇంద్రజిత్తు మహామాయ స్సర్వసైన్యసమావృతః ॥ ౪౫ ॥ వివేశ నగరీం లంకాం
పితరం చాభ్యుపాగమత్ । తత్ర రావణమాసీన మభివాద్య కృతాంజలిః ॥ ౪౬ ॥ ఆచచక్షే ప్రియం పిత్రే నిహ
తౌ రామలక్ష్మణౌ । ఉత్పపాత తతో హృష్టః పుత్రం చ పరిషస్వజే ॥ ౪౭ ॥ రావణో రక్షసాం మధ్యే శ్రుత్వా శత్రూ ని
పాతితౌ । ఉపాఘ్రాయ చ మూర్ధ్న్యేనం పప్రచ్ఛ ప్రీతమానసః ॥ ౪౮ ॥ పృచ్ఛతే చ యథావృత్తం పిత్రే సర్వం
న్యవేదయత్ । యథా తౌ శరబంధేన నిశ్చేష్టౌ నిష్ప్రభౌ కృతౌ ॥ ౪౯ ॥ ఓమ్. ॥ స హర్షవేగానుగతాంతరాత్మా
శ్రుత్వా వచ స్తస్య మహారథస్య । జహౌ జ్వరం దాశరథేస్సముత్థితం ప్రహృష్య వాచాభిననంద పుత్రం ॥ ౫౦ ॥ ఇతి
శ్రీమద్యుద్ధకాండే షట్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౫౨ ॥ ౩౦౪౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ పతిప్రవిష్టేలంకాంతు కృతార్థే రావణాత్మజే । రాఘవంపరివార్యార్తా
రరక్షుర్వానరర్షభాః ॥ ౧ ॥ హనూమానంగదోనీల స్సుషేణఃకుముదోనళః । గజోగవాక్షోగవయ శ్శర
భోగంధమాదనః ॥ ౨ ॥ జాంబవానృషభస్స్కంధో రంభశ్శతబలిఃపృథుః । వ్యూఢానీకాశ్చయత్తాశ్చద్రుమానా
దాయసర్వతః ॥ ౩ ॥ వీక్షమాణాదిశస్సర్వా స్తిర్యగూర్ధ్వంచవానరాః । తృణేష్వపిచచేష్టత్సు రాక్షసాఇతిమేని
రే ॥ ౪ ॥ రావణశ్చాపిసంహృష్టో విసృజ్యేంద్రజితంసుతం । ఆజుహావతతస్సీతా రక్షిణీరాక్షసీస్తదా ॥ ౫ ॥ రాక్ష
స్యస్త్రిజటాచైవ శాసనాత్సముపస్థితాః । తాఉవాచతతోహృష్టో రాక్షసీరాక్షసాధిపః ॥ ౬ ॥ హతావింద్రజి
తాఖ్యాత వైదేహ్యారామలక్ష్మణౌ । పుష్పకంచసమారోప్య దర్శయధ్వం హతౌరణే ॥ ౭ ॥ యదాశ్రయాదవష్టబ్ధా
నేయంమాముపతిష్ఠతి । సోస్యాభర్తాసహభ్రాత్రా నిరస్తోరణమూర్ధని ॥ ౮ ॥ నిర్విశంకానిరుద్విగ్నా నిరపేక్షాచమై
థిలీ । మాముపస్థాస్యతేసీతా సర్వాభరణభూషితా ॥ ౯ ॥ అద్యకాలవశంప్రాప్తం రణేరామంసలక్ష్మణమ్ ।
అవేక్ష్యవినివృత్తాశా నాన్యాంగతిమపశ్యతీ ॥ ౧౦ ॥ నిరపేక్షావిశాలాక్షీ మాముపస్థాస్యతేస్వయం । తస్యతద్వచ
నంశ్రుత్వా రావణస్యదురాత్మనః ॥ ౧౧ ॥ రాక్షస్యస్తాస్తథేత్యుక్త్వా జగ్ముర్వైయత్రపుష్పకం । తతఃపుష్పక
మాదాయ రాక్షస్యోరావణాజ్ఞయా ॥ ౧౨ ॥ అశోకవనికాస్థాంతాం మైథిలీంసముపానయన్ । తామాదాయ
తురాక్షస్యో భర్తృశోకపరాజితామ్ ॥ ౧౩ ॥ సీతామారోపయామాసుర్విమానంపుష్పకంతదా । తతఃపుష్పకమా
రోప్య సీతాంత్రిజటయాసహ ॥ ౧౪ ॥ జగ్ముర్దర్శయితుంతస్యై రాక్షస్యోరామలక్ష్మణౌ । రావణోకారయల్లం
కాం పతాకాధ్వజమాలినీమ్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రాఘోషయతహృష్టశ్చ లంకాయాంరాక్షసేశ్వరః । రాఘవోలక్ష్మణశ్చై
వ హతావింద్రజితారణే ॥ ౧౬ ॥ విమానేనాపిసీతాతుగత్వాత్రిజటయాసహ । దదర్శవానరాణాంతుసర్వంసైన్యం
నిపాతితం ॥ ౧౭ ॥ ప్రహృష్టమనసశ్చాపి దదర్శపిశితాశనాన్ । వానరాంశ్చాపిదుఃఖార్తా న్రామలక్ష్మణపార్శ్వతః॥
తతస్సీతాదదర్శోభౌ శయానౌశరతల్పయోః । లక్ష్మణంచాపిరామంచ విసంజ్ఞౌశరపీడితౌ ॥ ౧౯ ॥ విధ్వస్తకవ
చావీరౌ విప్రవిద్ధశరాసనౌ । సాయకైశ్ఛిన్నసర్వాంగౌ శరస్తమ్బమయౌక్షితౌ ॥ ౨౦ ॥ తౌదృష్ట్వాభ్రాతరౌ
తత్రవీరౌసాపురుషర్షభౌ । శయానౌపుండరీకాక్షౌ కుమారావివపావకీ ॥ ౨౧ ॥ శరతల్పగతౌవీరౌ తథాభూ
తౌనరర్షభౌ । దుఃఖార్తాసుభృశంసీతా సుచిరంవిలలాపహ ॥ ౨౨ ॥ భర్తారమనవద్యాంగీ లక్ష్మణంచాసితేక్షణా ।
ప్రేక్ష్యపాంసుషువేష్టంతౌ రురోదజనకాత్మజా ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ సాబాష్పశోకాభిహతాసమీక్ష్యతౌ భ్రాతరౌదే
వసమప్రభావౌ । వితర్కయంతీనిధనంతయోస్సాదుఃఖాన్వితావాక్యమిదంజగాద ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాం
డే సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౬ ॥ ౧౧౦౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ భర్తారంనిహతందృష్ట్వా లక్ష్మణంచమహాబలం । విలలాపభృశంసీతా కరు
ణంశోకకర్శితా ॥ ౧ ॥ ఊచుర్లక్షణినోయేమాం పుత్రిణ్యవిధవేతిచ । తేద్యసర్వేహతేరామే జ్ఞానినోనృతవాదినః॥
యజ్వనోమహిషీంయేమా మూచుఃపత్నీంచసత్రిణః । తేద్యసర్వేహతేరామే జ్ఞానినోనృతవాదినః ॥ ౩ ॥ ఊచు
స్సంశ్రవణేయేమాం ద్విజాఃకార్తాంతికాశ్శుభాం । తేద్యసర్వేహతేరామే జ్ఞానినోనృతవాదినః ॥ ౪ ॥ వీరపార్థివ
పత్నీత్వం యేధన్యేతిచమాంవిదుః । తేద్యసర్వేహతేరామే జ్ఞానినోనృతవాదినః ॥ ౫ ॥ ఇమానిఖలుపద్మానిపాద
యోర్యైఃకిలస్త్రియః । అధిరాజ్యేభిషిచ్యంతే నరేంద్రైఃపతిభిస్సహ ॥ ౬ ॥ వైధవ్యంయాంతియైర్నార్యో లక్ష
ణైర్భాగ్యదుర్లభాః । నాత్మనస్తానిపశ్యామి పశ్యంతీహతలక్షణా ॥ ౭ ॥ సత్యానామానిపద్మాని స్త్రీణాముక్తానిల
క్షణైః । తాన్యద్యనిహతేరామే వితథానిభవంతిమే ॥ ౮ ॥ కేశాస్సూక్ష్మాస్సమానీలాభ్రువౌచాసంగతేమమ । వృ

త్తే చారోమశే జంఘే దన్తాశ్చావిరళా మమ ॥ ౯ ॥ శంఖే నేత్రే కరౌ పాదౌ గుల్ఫావూరూ చ మే చితౌ । అనువృత్త
నఖాస్స్నిగ్ధాః సమాశ్చాంగుళయో మమ ॥ ౧౦ ॥ స్తనౌ చావిరళౌ పీనౌ మమేమౌ మగ్నచూచుకౌ । మగ్నా చో
త్సంగినీ నాభిః పార్శ్వోరస్కాశ్చ మే చితాః ॥ ౧౧ ॥ మమ వర్ణో మణినిభో మృదూన్యంగరుహాణి చ । ప్రతిష్ఠి
తాం ద్వాదశభిర్మామూచుశ్శుభలక్షణామ్ ॥ ౧౨ ॥ సమగ్రయవమచ్ఛిద్రం పాణిపాదం చ వర్ణవత్ । మందస్మితేత్యే
వ చ మాం కన్యాలక్షణినో విదుః ॥ ౧౩ ॥ అధిరాజ్యేఽభిషేకో మే బ్రాహ్మణైః పతినా సహ । కృతాన్తకుశలైరుక్తం త
త్సర్వం వితథీకృతమ్ ॥ ౧౪ ॥ శోధయిత్వా జనస్థానం ప్రవృత్తిముపలభ్య చ । తీర్త్వా సాగరమక్షోభ్యం భ్రాతరౌ గో
ష్పదే హతౌ ॥ ౧౫ ॥ నను వారుణమాగ్నేయమైన్ద్రం వాయవ్యమేవ చ । అస్త్రం బ్రహ్మశిరశ్చైవ రాఘవౌ ప్రత్య
పద్యతామ్ ॥ ౧౬ ॥ అదృశ్యమానేన రణే మాయయా వాసవోపమౌ । మమ నాథావనాథాయా నిహతౌ రామలక్ష్మ
ణౌ ॥ ౧౭ ॥ నహి దృష్టిపథం ప్రాప్య రాఘవస్య రణే రిపుః । జీవన్ ప్రతినివర్తేత యద్యపి స్యాన్మనోజవః ॥ ౧౮ ॥
న కాలస్యాతిభారోఽస్తి కృతాన్తశ్చ సుదుర్జయః । యత్ర రామస్సహ భ్రాత్రా శేతే యుధి నిపాతితః ॥ ౧౯ ॥ న శో
చామి తథా రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ । నాత్మానం జననీం వాపి యథా శ్వశ్రూం తపస్వినీమ్ ॥ ౨౦ ॥ సాను చిన్తయ
తే నిత్యం సమాప్తవ్రతమాగతమ్ । కదా ద్రక్ష్యామి సీతాం చ రామం చ సహలక్ష్మణమ్ ॥ ౨౧ ॥ పరిదేవయమానాం
తాం రాక్షసీ త్రిజటాబ్రవీత్ । మా విషాదం కృథా దేవి భర్తాయం తవ జీవతి ॥ ౨౩ ॥ కారణాని చ వక్ష్యామి మహా
న్తి సదృశాని చ । యథేమౌ జీవతో దేవి భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౩ ॥ నహి కోపపరీతాని హర్షపర్యుత్సుకాని చ ।
భవన్తి యుధి యోధానాం ముఖాని నిహతే పతౌ ॥ ౨౪ ॥ ఇదం విమానం వైదేహి పుష్పకం నామ నామతః । దివ్యం
త్వాం ధారయేన్నైవం యద్యేతౌ గతజీవితౌ ॥ ౨౫ ॥ హతవీరప్రధానా హి హతోత్సాహా నిరుద్యమా । సేనా భ్ర
మతి సంఖ్యేషు హతకర్ణేవ నౌర్జలే ॥ ౨౬ ॥ ఇయం పునరసంభ్రాన్తా నిరుద్విగ్నా తరస్వినీ । సేనా రక్షతి కాకుత్స్థౌ
మయా ప్రీత్యా నివేదితౌ ॥ ౨౭ ॥ సా త్వం భవ సువిస్రబ్ధా అనుమానైస్సుఖోదయైః । అహతౌ పశ్య కాకుత్స్థౌ స్నే
హాదేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౨౮ ॥ అనృతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన । చారిత్రసుఖశీలత్వాత్ ప్రవిష్టాసి మ
నో మమ ॥ ౨౯ ॥ నేమౌ శక్యౌ రణే జేతుం సేన్ద్రైరపి సురాసురైః । తాదృశం దర్శనం దృష్ట్వా మయా చావేదితం తవ ॥
ఇదం చ సుమహచ్చిహ్నం శనైః పశ్యస్వ మైథిలి । నిస్సంజ్ఞావప్యుభావేతౌ నైవ లక్ష్మీర్వియుజ్యతే ॥ ౩౧ ॥ ప్రాయేణ గ
తసత్త్వానాం పురుషాణాం గతాయుషామ్ । దృశ్యమానేషు వక్త్రేషు పరం భవతి వైకృతమ్ ॥ ౩౨ ॥ త్యజ శోకం చ మో
హం చ దుఃఖం చ జనకాత్మజే । రామలక్ష్మణయోరర్థే నాద్య శక్యమజీవితుమ్ ॥ ౩౩ ॥ శ్రుత్వా తు వచనం తస్యాస్సీతా సుర
సుతోపమా । కృతాఞ్జలిరువాచేదమేవమస్త్వితి మైథిలీ ॥ ౩౪ ॥ విమానం పుష్పకం తత్తు సన్నివర్త్య మనోజవమ్ ।
దీనా త్రిజటయా సీతా లంకామేవ ప్రచోదితా ॥ ౩౫ ॥ తతస్త్రిజటయా సార్ధం పుష్పకాదవరుహ్య సా । అశోకవ
నికామేవ రాక్షసీభిః ప్రవేశితా ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రవిశ్య సీతా బహువృక్షషణ్డాం తాం రాక్షసేన్ద్రస్య విహార
భూమిమ్ । సంప్రేక్ష్య సంచిన్త్య చ రాజపుత్రీ పరం విషాదం సముపాజగామ ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే
అష్టచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౬౦౫ ॥ ౧౨౧౦౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఘోరేణ శరబన్ధేన బద్ధౌ దశరథాత్మజౌ । నిశ్వసన్తౌ యథా నాగౌ శయా
నౌ రుధిరోక్షితౌ ॥ ౧ ॥ సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాస్ససుగ్రీవా మహాబలాః । పరివార్య మహాత్మానౌ తస్థుశ్శోకపరిప్లుతాః
ఏతస్మిన్నన్తరే రామః ప్రత్యబుధ్యత వీర్యవాన్ । స్థిరత్వాత్సత్త్వయోగాచ్చ శరైస్సందానితోఽపి సన్ ॥ ౩ ॥ తతో దృ
ష్ట్వా సరుధిరం విషణ్ణం గాఢమర్పితమ్ । భ్రాతరం దీనవదనం పర్యదేవయదాతురః ॥ ౪ ॥ కిం ను మే సీతయా కార్యం

కింకార్యంజీవితేనవా । శయానంయోద్యపశ్యామి భ్రాతరంయుధినిర్జితం ॥ ౫ ॥ శక్యాసీతాసమానారీమర్త్యలో
కేవిచిన్వతా । నలక్ష్మణసమోభ్రాతా సచివస్సాంపరాయికః ॥ ౬ ॥ పరిత్యక్ష్యామ్యహంప్రాణాన్వానరాణాంతు
పశ్యతామ్ । యదిపఞ్చత్వమాపన్నస్సుమిత్రానందవర్ధనః ॥ ౭ ॥ కిన్నువక్ష్యామికౌసల్యాంమాతరంకిన్నుకైకయీం
కథమంబాంసుమిత్రాంచ పుత్రదర్శనలాలసామ్ ॥ ౮ ॥ వివత్సాంవేపమానాంచ క్రోశంతీంకురరీమివ । కథమా
శ్వాసయిష్యామియదియాస్యామితంవినా ॥ ౯ ॥ కథంవక్ష్యామిశత్రుఘ్నంభరతంచయశస్వినం । మయాసహవనం
యాతో వినాతేనాగతఃపునః ॥ ౧౦ ॥ ఉపాలంభంనశక్ష్యామిసోఢుంబతసుమిత్రయా । ఇహైవదేహంత్యక్ష్యామి
నహిజీవితుముత్సహే ॥ ౧౧ ॥ ధిఙ్మాందుష్కృతకర్మాణ మనార్యంయత్కృతేహ్యసౌ । లక్ష్మణఃపతితశ్శేతే శర
తల్పేగతాసువత్ ॥ ౧౨ ॥ త్వంనిత్యంసువిషణ్ణంమామాశ్వాసయసిలక్ష్మణ । గతాసుర్నాద్యశక్నోషి మామార్త
మభిభాషితుం ॥ ౧౩ ॥ యేనాద్యనిహతాయుద్ధే రాక్షసావినిపాతితాః । తస్యామేవక్షితౌవీర స్సశేతేనిహతఃప
రైః ॥ ౧౪ ॥ శయానశ్శరతల్పేస్మిన్ స్వశోణితపరిప్లుతః । శరజాలైశ్చితోభాతి భాస్కరోస్తమివవ్రజన్ ॥ ౧౫ ॥
బాణాభిహతమర్మత్వా న్నశక్నోత్యభిభాషితుం । రుజాచాబ్రువతోప్యస్యదృష్టిరాగేణసూచ్యతే ॥ ౧౬ ॥ యథై
వమాంవనంయాంత మనుయాతోమహాద్యుతిః । అహమప్యనుయాస్యామి తథైవైనంయమక్షయం ॥ ౧౭ ॥ ఇష్టబం
ధుజనోనిత్యం మాంచనిత్యమనువ్రతః । ఇమామద్యగతోవస్థాం మమానార్యస్యదుర్నయైః ॥ ౧౮ ॥ సురుష్టేనాపి
వీరేణ లక్ష్మణేననసంస్మరే । పరుషంవిప్రియంవాపి శ్రావితంనకదాచన ॥ ౧౯ ॥ విససర్జైకవేగేన పఞ్చబాణశతా
నియః । ఇష్వస్త్రేష్వధికస్తస్మాత్కార్తవీర్యాచ్చలక్ష్మణః ॥ ౨౦ ॥ అస్త్రైరస్త్రాణియోహన్యాచ్ఛక్రస్యాపిమహాత్మ
నః । సోయముర్వ్యాంహతశ్శేతే మహార్హశయనోచితః ॥ ౨౧ ॥ యన్మయానకృతోరాజా రాక్షసానాంవిభీషణః ।
తచ్చమిథ్యాప్రలప్తంమాం ప్రధక్ష్యతినసంశయః ॥ ౨౨ ॥ అస్మిన్ముహూర్తేసుగ్రీవప్రతియాతుమితోర్హసి ।
మత్వాహీనంమయారాజన్రావణోభిద్రవేద్బలీ ॥ ౨౩ ॥ అంగదంతుపురస్కృత్య ససైన్యస్ససుహృజ్జనః । సాగ
రంతరసుగ్రీవనీలేనచనలేనచ ॥ ౨౪ ॥ కృతంహనుమతాకార్యం యదన్యైర్దుష్కరంరణే । ఋక్షరాజేన తుష్యా
మి గోలాంగూలాధిపేనచ ॥ ౨౫ ॥ అంగదేనకృతంకర్మ మైందేనద్వివిదేనచ । యుద్ధంకేసరిణాసంఖ్యే ఘోరంస
మ్పాతినాకృతమ్ ॥ ౨౬ ॥ గవయేనగవాక్షేణ శరభేణగజేనచ । అన్యైశ్చహరిభిర్యుద్ధం మదర్థేత్యక్తజీవితైః ॥
నచాతిక్రమితుంశక్యం దైవంసుగ్రీవమానుషైః । యత్తుశక్యంవయస్యేనసుహృదాచపరంతప ॥ ౩౮ ॥ కృతంసుగ్రీవ
తత్సర్వం భవతాధర్మభీరుణా । మిత్రకార్యంకృతమిదం భవద్భిర్వానరర్షభాః ॥ ౨౯ ॥ అనుజ్ఞాతా మయా స
ర్వే యథేష్టంగంతుమర్హథ । శుశ్రువుస్తస్యతేసర్వే వానరాఃపరిదేవనం ॥ ౩౦ ॥ వర్తయాంచక్రురశ్రూణినేత్రైః
కృష్ణేతరేక్షణాః । తతస్సర్వాణ్యనీకాని స్థాపయిత్వావిభీషణః ॥ ౩౧ ॥ ఆజగామగదాపాణిస్త్వరితోయత్రరా
ఘవః । తందృష్ట్వాత్వరితంయాంతం నీలాంజనచయోపమమ్ ॥ ౩౨ ॥ వానరాదుద్రువుస్సర్వే మన్యమానాస్తురా
వణిమ్ । (నిశ్చేష్టౌవిగతజ్ఞానౌ రణరేణుసముక్షితౌ ॥ ౩౩ ॥ శయానౌశరతల్పస్థౌద్రష్టుమాయాద్విభీషణః ॥ ఓమ్ ॥
తంరాక్షసేంద్రాత్మజశస్త్రపాతితౌ రాజసుతౌచదృష్ట్వా । విభీషణంవివ్యథిరేచదృష్ట్వా మేఘాయథా వా
యుహతాఃప్లవంగమాః ॥ ౩౪ ॥) ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౦ ॥ ౧౧౬ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథోవాచమహాతేజాహరిరాజోమహాబలః । కిమియంవ్యథితాసేనా మూ
ఢవాతేవనార్జలే ॥ ౧ ॥ సుగ్రీవస్యవచశ్శ్రుత్వా వాలిపుత్రోంగదోబ్రవీత్ । నత్వంపశ్యసిరామంచ లక్ష్మణం
చమహాబలమ్ ॥ ౨ ॥ శరజాలాచితౌవీరావుభౌదశరథాత్మజౌ । శరతల్పేమహాత్మానౌ శయానౌరుధిరోక్షితౌ ॥ ౩ ॥

అథాబ్రవీద్వానరేంద్రస్సుగ్రీవఃపుత్రమంగదం।నానిమిత్తమిదంమన్యే భవితవ్యంభయేనతు ॥౪॥ విషణ్ణవదనా హ్యే
తే త్యక్తప్రహరణాదిశః । ప్రపలాయంతిహరయస్త్రాసాదుత్ఫుల్లలోచనాః ॥ ౫ ॥ అన్యోన్యస్యనలజ్జంతే ననిరీ
క్షంతిపృష్ఠతః। విప్రకర్షంతిచాన్యోన్యం పతితంలంఘయంతిచ ॥ ౬ ॥ ఏతస్మిన్నంతరేవీరో గదాపాణిర్విభీషణః । సు
గ్రీవం వర్ధయామాస రాఘవంచనిరైక్షత ॥ ౭ ॥ విభీషణంతంసుగ్రీవోదృష్ట్వా వానరభీషణం । ఋక్షరాజంసమీ
పస్థం జాంబవంతమువాచహ ॥ ౮ ॥ విభీషణోఽయంసంప్రాప్తోయందృష్ట్వావానరర్షభాః । విద్రవన్తిపరిత్రస్తా
రావణాత్మజశంకయా ॥ ౯ ॥ శీఘ్రమేతాన్సుసంత్రస్తాన్బహుధావిప్రధావితాన్। పర్యవస్థాపయాఖ్యాహి విభీ
షణముపస్థితం ॥ ౧౦ ॥ సుగ్రీవేణైవముక్తస్తు జాంబవానృక్షపార్థివః । వానరాంస్సాంత్వయామాస సన్నిరుధ్య
ప్రధావతః ॥ ౧౧ ॥ తేనివృత్తాఃపునస్సర్వే వానరాస్త్యక్తసమ్భ్రమాః । ఋక్షరాజవచశ్శ్రుత్వా తంచదృష్ట్వా
విభీషణం ॥ ౧౨ ॥ విభీషణస్తురామస్య దృష్ట్వాగాత్రంశరైశ్చితమ్ । లక్ష్మణస్యచధర్మాత్మా బభూవ వ్యథితేం
ద్రియః ॥ ౧౩ ॥ జలక్లిన్నేనహస్తేన తయోర్నేత్రే ప్రమృజ్యచ । శోకసమ్పీడితమనారురోదవిలలాపచ ॥ ౧౪ ॥
ఇమౌతౌసత్త్వసమ్పన్నౌ విక్రాంతౌప్రియసంయుగౌ । ఇమామవస్థాంగమితౌ రాక్షసైఃకూటయోధిభిః ॥ ౧౫ ॥
భ్రాతుఃపుత్రేణమేతేన దుష్పుత్రేణదురాత్మనా । రాక్షస్యాజిహ్మయాబుద్ధ్యా ఛలితావృజువిక్రమౌ ॥ ౧౬ ॥
శరైరిమావలంవిద్ధౌ రుధిరేణసముక్షితౌ । వసుధాయామిమౌసుప్తౌ దృశ్యేతేశల్యకావివ ॥ ౧౭ ॥ యయోర్వీర్యము
పాశ్రిత్య ప్రతిష్ఠాకాంక్షితామయా । తావుభౌదేహనాశాయ ప్రసుప్తౌపురుషర్షభౌ ॥ ౧౮ ॥ జీవన్నద్యవిప
న్నోస్మినష్టరాజ్యమనోరథః । ప్రాప్తప్రతిజ్ఞశ్చరిపుస్సకామోరావణఃకృతః ॥ ౧౯ ॥ ఏవం విలపమానంతం పరి
ష్వజ్యవిభీషణం । సుగ్రీవస్సత్త్వసమ్పన్నోహరిరాజోఽబ్రవీదిదం ॥ ౨౦ ॥ రాజ్యంప్రాప్స్యసిధర్మజ్ఞలంకాయాం నా
త్రసంశయః । రావణస్సహపుత్రేణ సకామంనేహలప్స్యతే ॥ ౨౧ ॥ నరుజాపీడితావేతావుభౌరాఘవలక్ష్మణౌ ।
త్యక్త్వామోహంవధిష్యేతే సగణంరావణంరణే ॥ ౨౨ ॥ తమేవంసాంత్వయిత్వాతు సమాశ్వాస్యచరాక్షసం । సు
షేణంశ్వశురంపార్శ్వే సుగ్రీవస్తమువాచహ ॥ ౨౩ ॥ సహశూరైర్హరిగణైర్లబ్ధసంజ్ఞావరిందమౌ । గచ్ఛత్వం
భ్రాతరౌ గృహ్యకిష్కింధాంరామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౪ ॥ అహంతురావణంహత్వా సపుత్రంసహబాంధవమ్ । మైథిలీ
మానయిష్యామి శక్రోనష్టామివశ్రియం ॥ ౨౫ ॥ శ్రుత్వైతద్వానరేంద్రస్య సుషేణోవాక్యమబ్రవీత్ । దైవాసు
రంమహద్యుద్ధమనుభూతంసుదారుణం ॥ ౨౬ ॥ తదాస్మదానవాదేవాంశ్శరసంస్పర్శకోవిదాః । నిజఘ్నుశ్శస్త్ర
విదుషశ్ఛాదయంతోముహుర్ముహుః ॥ ౨౭ ॥ తానార్తాన్నష్టసంజ్ఞాంశ్చ పరాసూంశ్చబృహస్పతిః । విద్యాభి
ర్మంత్రయుక్తాభిరోషధీభిశ్చికిత్సతి ॥ ౨౮ ॥ తాన్యౌషధాన్యానయితుంక్షీరోదంయాంతుసాగరం । జవేనవానరా
శ్శీఘ్రం సంపాతిపనసాదయః ॥ ౨౯ ॥ హరయస్తువిజానంతి పార్వతీస్తామహౌషధీః । సంజీవకరణీందివ్యాంవిశ
ల్యాందేవనిర్మితామ్ ॥ ౩౦ ॥ చంద్రశ్చనామద్రోణశ్చ క్షీరోదేసాగరోత్తమే । అమృతంయత్రమథితంతత్ర తే
పరమౌషధీ ॥ ౩౧ ॥ తేతత్రనిహితేదేవైఃపర్వతేపరమౌషధీ । అయంవాయుసుతోరాజన్హనూమాంస్తత్రగచ్ఛ
తు ॥ ౩౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరేవాయుర్మేఘాంశ్చాపిసవిద్యుతః । పర్యస్యంస్సాగరేతోయంకమ్పయన్నివమేదినీం ॥
మహతాపక్షవాతేన సర్వేద్వీపమహీరుహాః । నిపేతుర్భగ్నవిటపాఃసమూలాలవణామ్భసి ॥ ౩౪॥ అభవన్పన్నగా
స్త్రస్తాభోగినస్తత్రవాసినః। శీఘ్రంసర్వాణియాదాంసి జగ్ముశ్చలవణార్ణవం ॥ ౩౫ ॥ తతోముహూర్తాద్గ
రుడం వైనతేయంమహాబలం । వానరాదదృశుస్సర్వే జ్వలంతమివపావకం ॥ ౩౬ ॥ తమాగతమభిప్రేక్ష్యనాగా
స్తేవిప్రదుద్రువుః । యైస్తౌసత్పురుషౌబద్ధౌ శరభూతైర్మహాబలౌ ॥ ౩౭ ॥ తతస్సుపర్ణఃకాకుత్స్థౌదృష్ట్వాప్రత్య

ఖనందితః । విమమర్శ చ పాణిభ్యాం ముఖే చంద్రసమప్రభే ॥ ౩౮ ॥ వైనతేయేన సంస్పృష్టౌ తయోస్సంరురుహుః
వ్రణాః । సువర్ణే చ తనూ స్నిగ్ధే తయోరాశు బభూవతుః ॥ ౩౯ ॥ తేజో వీర్యం బలం చౌజ ఉత్సాహశ్చ మహాగుణః ।
ప్రదర్శనం చ బుద్ధిశ్చ స్మృతిశ్చ ద్విగుణం తయోః ॥ ౪౦ ॥ తావుత్థాప్య మహావీర్యౌ గరుడో వాసవోపమౌ । ఉభౌ
తౌ సస్వజే హృష్టౌ రామశ్చైనమువాచ హ ॥ ౪౧ ॥ భవత్ప్రసాదాద్వ్యసనం రావణిప్రభవం మహత్ । ఆవామిహ
వ్యతిక్రాన్తౌ శీఘ్రం చ బలినౌ కృతౌ ॥ ౪౨ ॥ యథా తాతం దశరథం యథాజం చ పితామహం । తథా భవంతమాసాద్య
హృదయం మే ప్రసీదతి ॥ ౪౩ ॥ కో భవాన్ రూపసంపన్నో దివ్యస్రగనులేపనః । వసానో విరజే వస్త్రే దివ్యాభర
ణభూషితః ॥ ౪౪ ॥ తమువాచ మహాతేజా వైనతేయో మహాబలః । పతత్రిరాజః ప్రీతాత్మా హర్షపర్యాకులేక్ష
ణః ॥ ౪౫ ॥ అహం సఖా తే కాకుత్స్థ ప్రియః ప్రాణో బహిశ్చరః । గరుత్మానిహ సంప్రాప్తో యువాభ్యాం సాహ్యకార
ణాత్ ॥ ౪౬ ॥ అసురా వా మహావీర్యా దానవా వా మహాబలాః । సురాశ్చాపి సగంధర్వాః పురస్కృత్య శతక్ర
తుం ॥ ౪౭ ॥ నేమం మోక్షయితుం శక్తాశ్శరబంధం సుదారుణం । మాయాబలాదింద్రజితా నిర్మితం క్రూరకర్మణా ॥
ఏతే నాగాః కాద్రవేయాస్తీక్ష్ణదంష్ట్రా విషోల్బణాః । రక్షోమాయాప్రభావేన శరా భూత్వా త్వదాశ్రితాః ॥ ౪౯ ॥
సభాగ్యశ్చాసి ధర్మజ్ఞ రామ సత్యపరాక్రమ । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సమరే రిపుఘాతినా ॥ ౫౦ ॥ ఇమం శ్రుత్వా తు వృ
త్తాంతం త్వరమాణోఽహమాగతః । సహసా యువయోస్స్నేహాత్సఖిత్వమనుపాలయన్ ॥ ౫౧ ॥ మోక్షితౌ చ మ
హాఘోరాదస్మాత్సాయకబంధనాత్ । అప్రమాదశ్చ కర్తవ్యో యువాభ్యాం నిత్యమేవ హి ॥ ౫౨ ॥ ప్రకృత్యా రా
క్షసాస్సర్వే సంగ్రామే కూటయోధినః । శూరాణాం శుద్ధభావానాం భవతామార్జవం బలం ॥ ౫౩ ॥ తన్న విశ్వసిత
వ్యం వో రాక్షసానాం రణాజిరే । ఏతేనైవోపమానేన నిత్యం జిహ్మా హి రాక్షసాః ॥ ౫౪ ॥ ఏవముక్త్వా తతో రామం సు
పర్ణస్సుమహాబలః । పరిష్వజ్య సుహృత్స్నిగ్ధమాప్రష్టుముపచక్రమే ॥ ౫౫ ॥ సఖే రాఘవ ధర్మజ్ఞ రిపూణామపి వత్స
ల । అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామి గమిష్యామి యథాగతం ॥ ౫౬ ॥ న చ కౌతూహలం కార్యం సఖిత్వం ప్రతి రాఘవ । కృ
తకర్మా రణే వీర సఖిత్వమనువేత్స్యసి ॥ ౫౭ ॥ బాలవృద్ధావశేషాం తు లంకాం కృత్వా శరోర్మిభిః । రావణం చ
రిపుం హత్వా సీతాం సముపలప్స్యసే ॥ ౫౮ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా వచనం సుపర్ణశ్శీఘ్రవిక్రమః । రామం చ విరుజం
కృత్వా మధ్యే తేషాం వనౌకసాం ॥ ౫౯ ॥ ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా పరిష్వజ్య చ వీర్యవాన్ । జగామాకాశమావిశ్య
సుపర్ణః పవనో యథా ॥ ౬౦ ॥ విరుజౌ రాఘవౌ దృష్ట్వా తతో వానరయూథపాః । సింహనాదాంస్తదా నేదుః లాం
గూలాన్దుధువుస్తదా ॥ ౬౧ ॥ తతో భేరీస్సమాజఘ్నుర్మృదంగాంశ్చాప్యనాదయన్ । దధ్ముశ్శంఖాంస్సంప్రహృష్టాః
క్ష్వేళంత్యపి యథాపురం ॥ ౬౨ ॥ ఆస్ఫోట్యాస్ఫోట్య విక్రాన్తా వానరా నగయోధినః । ద్రుమానుత్పాట్య వివిధాంస్త
స్థుశ్శతసహస్రశః ॥ ౬౩ ॥ విసృజంతో మహానాదాంస్త్రాసయంతో నిశాచరాన్ । లంకాద్వారాణ్యుపాజగ్ముర్యో
ద్ధుకామాః ప్లవంగమాః ॥ ౬౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు భీమస్తుములో నినాదో బభూవ శాఖామృగయూథపానాం । క్షయే ని
దాఘస్య యథా ఘనానాం నాదస్సుభీమో నదతాం నిశీథే ॥ ౬౫ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౪౧౧ ॥ ౮౨౦
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తేషాం సుతుములం శబ్దం వానరాణాం తరస్వినాం । నర్దతాం రాక్షసైస్సా
ర్ధం తదా శుశ్రావ రావణః ॥ ౧ ॥ స్నిగ్ధగంభీరనిర్ఘోషం శ్రుత్వా స నినదం భృశం । సచివానాం తతస్తేషాం మ
ధ్యే వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ యథాసౌ సంప్రహృష్టానాం వానరాణాం సముత్థితః । బహూనాం సుమహానాదో మే
ఘానామివ గర్జతామ్ ॥ ౩ ॥ వ్యక్తం సుమహతీ ప్రీతిరేతేషాం నాత్ర సంశయః । తథాహి విపులైర్నాదైశ్చుక్షుభే
వరుణాలయః ॥ ౪ ॥ తౌ తు బద్ధౌ శరైస్తీక్ష్ణైర్భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । అయం చ సుమహాన్నాదశ్శంకాం జనయతీవ మే ॥

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా మంత్రిణో రాక్షసేశ్వరః । ఉవాచ నైరృతాం స్తత్ర సమీపపరివర్తినః ॥ ౬ ॥ జ్ఞాయతాం తూ
ర్ణమేతేషాం సర్వేషాం వనచారిణామ్ । శోకకాలే సముత్పన్నే హర్షకారణముత్థితమ్ ॥ ౭ ॥ తథోక్తాస్తేన సం
భ్రాన్తాః ప్రాకారమధిరుహ్య తే । దదృశుః పాలితాం సేనాం సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ॥ ౮ ॥ తౌ చ ముక్తౌ సుఘోరేణ
శరబంధేన రాఘవౌ । సముత్థితౌ మహాభాగౌ విషేదుః ప్రేక్ష్య రాక్షసాః ॥ ౯ ॥ సంత్రస్తహృదయాస్సర్వే ప్రా
కారాదవరుహ్య తే । విషణ్ణవదనా ఘోరా రాక్షసేంద్రముపస్థితాః ॥ ౧౦ ॥ తదప్రియం దీనముఖా రావణస్య నిశాచ
రాః । కృత్స్నం నివేదయామాసుర్యథావద్వాక్యకోవిదాః ॥ ౧౧ ॥ యౌ తావింద్రజితా యుద్ధే భ్రాతరౌ రామలక్ష్మ
ణౌ । నిబద్ధౌ శరబంధేన నిష్ప్రకంపభుజౌ కృతౌ ॥ ౧౨ ॥ విముక్తౌ శరబంధేన తౌ దృశ్యేతే రణాజిరే । పాశానివ గ
జౌ ఛిత్వా గజేంద్రసమవిక్రమౌ ॥ ౧౩ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తేషాం రాక్షసేంద్రో మహాబలః । చిన్తాశోకసమాక్రా
న్తో విషణ్ణవదనోఽబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ ఘోరైర్దత్తవరైర్బద్ధౌ శరైరాశీవిషోపమైః । అమోఘైః సూర్యసంకాశైః ప్రమ
థ్యేంద్రజితా యుధి ॥ ౧౫ ॥ తదస్త్రబంధమాసాద్య యది ముక్తౌ రిపూ మమ । సంశయస్థమిదం సర్వమనుపశ్యామ్య
హం బలమ్ ॥ ౧౬ ॥ నిష్ఫలాః ఖలు సంవృత్తాః శరా వాసుకితేజసః । ఆదత్తం యైస్తు సంగ్రామే రిపూణాం మమ జీవి
తం ॥ ౧౭ ॥ ఏవముక్త్వా తు సంక్రుద్ధో నిశ్వసన్నురగో యథా । అబ్రవీద్రక్షసాం మధ్యే ధూమ్రాక్షం నామ రాక్షసం ॥
బలేన మహతా యుక్తో రక్షసాం భీమవిక్రమ । త్వం వధాయాభినిర్యాహి రామస్య సహ వానరైః ॥ ౧౯ ॥ ఏవము
క్తస్తు ధూమ్రాక్షో రాక్షసేంద్రేణ ధీమతా । కృత్వా ప్రణామం సంహృష్టో నిర్జగామ నృపాలయాత్ ॥ ౨౦ ॥ అ
భినిష్క్రమ్య తద్ద్వారం బలాధ్యక్షమువాచ హ । త్వరయస్వ బలం తూర్ణం కిం చిరేణ యుయుత్సతః ॥ ౨౧ ॥ ధూ
మ్రాక్షవచనం శ్రుత్వా బలాధ్యక్షో బలానుగః । బలముద్యోజయామాస రావణస్యాజ్ఞయా ద్రుతమ్ ॥ ౨౨ ॥ తే
బద్ధఘంటా బలినో ఘోరరూపా నిశాచరాః । వినర్జమానాస్సంహృష్టా ధూమ్రాక్షం పర్యవారయన్ ॥ ౨౩ ॥ వివిధా
యుధహస్తాశ్చ శూలముద్గరపాణయః । గదాభిః పట్టసైర్దండైరాయసైర్ముసలైర్భృశం ॥ ౨౪ ॥ పరిఘైర్భిండి
పాలైశ్చ భల్లైః ప్రాసైః పరశ్వథైః । నిర్యయూ రాక్షసా దిగ్భ్యో నర్దంతో జలదా యథా ॥ ౨౫ ॥ రథైః కవచినస్త్వ
న్యే ధ్వజైశ్చ సమలంకృతైః । సువర్ణజాలవిహితైః ఖరైశ్చ వివిధాననైః ॥ ౨౬ ॥ హయైః పరమశీఘ్రైశ్చ గజేంద్రై
శ్చ మదోత్కటైః । నిర్యయూ రాక్షసవ్యాఘ్రా వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః ॥ ౨౭ ॥ వృకసింహముఖైర్యుక్తం ఖరైః క
నకభూషణైః । ఆరురోహ రథం దివ్యం ధూమ్రాక్షః ఖరనిస్వనః ॥ ౨౮ ॥ స నిర్యాతో మహావీర్యో ధూమ్రాక్షో రా
క్షసైర్వృతః । ప్రహసన్పశ్చిమద్వారాద్ధనూమాన్యత్ర యూథపః ॥ ౨౯ ॥ రథప్రవరమాస్థాయ ఖరయుక్తం ఖ
రస్వనం । ప్రయాంతం తు మహాఘోరం రాక్షసం భీమవిక్రమం ॥ ౩౦ ॥ అంతరిక్షగతా ఘోరాః శకునాః ప్రత్యవార
యన్ । రథశీర్షే మహాన్భీమో గృధ్రశ్చ నిపపాత హ ॥ ౩౧ ॥ ధ్వజాగ్రే గ్రథితాశ్చైవ నిపేతుః కుణపాశనాః । రు
ధిరార్ద్రో మహాంశ్చైవ శ్వేతః కబంధః పతితో భువి ॥ ౩౨ ॥ విస్వరం చోత్సృజన్నాదం ధూమ్రాక్షస్య సమీపతః । వ
వర్ష రుధిరం దేవః సంచచాల చ మేదినీ ॥ ౩౩ ॥ ప్రతిలోమం వవౌ వాయుర్నిర్ఘాతసమనిస్వనః । తిమిరౌఘావృ
తాస్తత్ర దిశశ్చ న చకాశిరే ॥ ౩౪ ॥ స తూత్పాతాం స్తతో దృష్ట్వా రాక్షసానాం భయావహాన్ । ప్రాదుర్భూతాం
శ్చ ఘోరాంశ్చ ధూమ్రాక్షో వ్యథితోఽభవత్ ॥ ౩౫ ॥ ముముహూ రాక్షసాస్సర్వే ధూమ్రాక్షస్య పురస్సరాః ।
ఓమ్ ॥ తతస్సుభీమో బహుభిర్నిశాచరైర్వృతోఽభినిష్క్రమ్య రణోత్సుకో బలీ । దదర్శ తాం రాఘవబాహుపాలి
తాం మహౌఘకల్పాం బహువానరీం చమూమ్ ॥ ౩౬ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకపంచాశస్సర్గః ॥ ౩౧౪ ॥ ౫౨౮౦ ॥
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ధూమ్రాక్షం ప్రేక్ష్య నిర్యాంతం రాక్షసం భీమవిక్రమం । వినేదువాన

శాస్సర్వే ప్రహృష్టా యుద్ధకాంక్షిణః ॥ ౧ ॥ తేషాం సుతుములం యుద్ధం సంజజ్ఞే హరిరక్షసామ్ । అన్యోన్యం పాద
పైర్ఘోరం ఘ్నతాం శూలముద్గరైః ॥ ౨ ॥ ఘోరైశ్చ పరిఘైశ్చిత్రైస్త్రిశూలైశ్చాపి సంహతైః । రాక్షసైర్వానరా
ఘోరైర్వినికృత్తాస్సమంతతః ॥ ౩ ॥ వానరై రాక్షసాశ్చాపి ద్రుమైర్భూమౌ సమీకృతాః । రాక్షసాస్త్వపి సం
క్రుద్ధా వానరాన్నిశితైశ్శరైః ॥ ౪ ॥ వివ్యధుర్ఘోరసంకాశైః కంకపత్రైరజిహ్మగైః । తే గదాభిశ్చ భీమాభిః పట్టసైః
కూటముద్గరైః ॥ ౫ ॥ విదార్యమాణా రక్షోభిర్వానరాస్తే మహాబలాః । అమర్షాజ్జనితోద్ధర్షాశ్చక్రుః కర్మాణ్య
భీతవత్ ॥ ౬ ॥ శరనిర్భిన్నగాత్రాస్తే శూలనిర్భిన్నదేహినః । జగృహుస్తే ద్రుమాంస్తత్ర శిలాశ్చ హరియూథపాః॥
తే భీమవేగా హరయో నర్దమానాస్తతస్తతః । మమంథూ రాక్షసాన్భీమాన్నామాని చ బభాషిరే ॥ ౮ ॥ తద్బభూ
వాద్భుతం ఘోరం యుద్ధం వానరరక్షసామ్ । శిలాభిర్వివిధాభిశ్చ బహుభిశ్చైవ పాదపైః ॥ ౯ ॥ రాక్షసా మథితాః
కేచిద్వానరైర్జితకాశిభిః । వవముః రుధిరం కేచిన్ముఖై రుధిరభోజనాః ॥ ౧౦ ॥ పార్శ్వేషు దారితాః కేచిత్కేచిద్రా
శీకృతా ద్రుమైః । శిలాభిశ్చూర్ణితాః కేచిత్కేచిద్దంతైర్విదారితాః ॥ ౧౧ ॥ ధ్వజైర్విమథితైర్భగ్నైః ఖరైశ్చ వినిపాతి
తైః । రథైర్విధ్వంసితైశ్చాపి పతితై రజనీచరైః ॥ ౧౨ ॥ గజేంద్రైః పర్వతాకారైః పర్వతాగ్రైర్వనౌకసామ్ । మథితై
ర్వాజిభిః కీర్ణం సారోహైర్వసుధాతలమ్ ॥ ౧౩ ॥ వానరైర్భీమవిక్రాంతైరాప్లుత్యాప్లుత్య వేగితైః । రాక్షసాః కర
జైస్తీక్ష్ణైర్ముఖేషు వినికర్తితాః ॥ ౧౪ ॥ వివర్ణవదనా భూయో విప్రకీర్ణశిరోరుహాః । మూఢాశ్శోణితగంధేన ని
పేతుర్ధరణీతలే ॥ ౧౫ ॥ అన్యే పరమసంక్రుద్ధా రాక్షసా భీమనిస్వనాః । తలైరేవాభిధావంతి వజ్రస్పర్శసమైర్హ
రీన్ ॥ ౧౬ ॥ వానరైరాపతంతస్తే వేగితా వేగవత్తరైః । ముష్టిభిశ్చరణైర్దంతైః పాదపైశ్చాపపోథితాః ॥ ౧౭ ॥ వా
నరైర్హన్యమానాస్తే రాక్షసా విప్రదుద్రువుః । సైన్యం తు విద్రుతం దృష్ట్వా ధూమ్రాక్షో రాక్షసర్షభః ॥ ౧౮ ॥ క్రో
ధేన కదనం చక్రే వానరాణాం యుయుత్సతామ్ । ప్రాసైః ప్రమథితాః కేచిద్వానరాశ్శోణితస్రవాః ॥ ౧౯ ॥ ము
ద్గరైరాహతాః కేచిత్పతితా ధరణీతలే । పరిఘైర్మథితాః కేచిద్భిండివాలైర్విదారితాః ॥ ౨౦ ॥ పట్టసైరాహతాః కే
చిద్విహ్వలంతో గతాసవః । కేచిద్వినిహతాశ్శూలై రుధిరార్ద్రా వనౌకసః ॥ ౨౧ ॥ కేచిద్విద్రావితా నష్టాః సబలై
రాక్షసైర్యుధి । విభిన్నహృదయాః కేచిదేకపార్శ్వేన దారితాః ॥ ౨౨ ॥ విదారితాస్త్రిశూలైశ్చ కేచిదాంత్రైర్వి
నిస్సృతాః । తత్సుభీమం మహాయుద్ధం హరిరాక్షససంకులమ్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రబభౌ శబ్దబహుళం శిలాపాదపసంకులమ్ ।
ధనుర్జ్యాతంత్రిమధురం హిక్కాతాళసమన్వితమ్ ॥ ౨౪ ॥ మంద్రస్తనితసంగీతం యుద్ధగాంధర్వమాబభౌ । ధూ
మ్రాక్షస్తు ధనుష్పాణిర్వానరాన్రణమూర్ధని ॥ ౨౫ ॥ హసన్విద్రావయామాస దిశస్తు శరవృష్టిభిః । ధూమ్రాక్షే
ణార్దితం సైన్యం వ్యథితం దృశ్య మారుతిః ॥ ౨౬ ॥ అభ్యవర్తత సంక్రుద్ధః ప్రగృహ్య విపులాం శిలామ్ । క్రోధాద్ద్వి
గుణతామ్రాక్షః పితృతుల్యపరాక్రమః ॥ ౨౭ ॥ శిలాం తాం పాతయామాస ధూమ్రాక్షస్య రథం ప్రతి । ఆపతం
తీం శిలాం దృష్ట్వా గదాముద్యమ్య సంభ్రమాత్ ॥ ౨౮ ॥ రథాదాప్లుత్య వేగేన వసుధాయాం వ్యతిష్ఠత । సా ప్రమథ్య
రథం తస్య నిపపాత శిలా భువి ॥ ౨౯ ॥ సచక్రకూబరం సాశ్వం సధ్వజం సశరాసనమ్ । స భంక్త్వా తు రథం తస్య హ
నూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩౦ ॥ రక్షసాం కదనం చక్రే సస్కంధవిటపైర్ద్రుమైః । విభిన్నశిరసో భూత్వా రక్షసాశ్శో
ణితోక్షితాః ॥ ౩౧ ॥ ద్రుమైః ప్రమథితాశ్చాన్యే నిపేతుర్ధరణీతలే । విద్రావ్య రాక్షసం సైన్యం హనూమాన్మారు
తాత్మజః ॥ ౩౨ ॥ గిరేశ్శిఖరమాదాయ ధూమ్రాక్షమభిదుద్రువే । తమాపతంతం ధూమ్రాక్షో గదాముద్యమ్య వీ
ర్యవాన్ ॥ ౩౩ ॥ వినర్దమానస్సహసా హనూమంతమభిద్రవత్ । తతః క్రుద్ధస్తు వేగేన గదాం తాం బహుకంటకామ్ ॥
పాతయామాస ధూమ్రాక్షో మస్తకే తు హనూమతః । తాడితస్స తయా తత్ర గదయా భీమరూపయా ॥ ౩౫ ॥ సక

పిత్రారుతబలస్తం ప్రహారమచింతయన్ । ధూమ్రాక్షస్య శిరోమధ్యే గిరిశృంగమపాతయత్ ॥ ౩౬ ॥ సవిహ్వలిత
సర్వాంగో గిరిశృంగేణ తాడితః । పపాత సహసా భూమౌ వికీర్ణ ఇవ పర్వతః ॥ ౩౭ ॥ ధూమ్రాక్షం నిహతం దృష్ట్వా
హతశేషా నిశాచరాః । త్రస్తాః ప్రవివిశుర్లంకాం వధ్యమానాః ప్లవంగమైః ॥ ౩౮ ॥ ఓమ్ ॥ స తు పవనసుతో నిహ
త్య శత్రుం క్షతజవహాస్సరితశ్చ సంప్రకీర్య । రిపువధజనితశ్రమో మహాత్మా ముదమగమత్కపిభిశ్చ పూజ్యమానః ॥ ౩౯
ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్విపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౨౧౭ ॥ ౪౩౪౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ధూమ్రాక్షం నిహతం శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః । క్రోధేన మహతా
విష్టో నిశ్వసన్నురగో యథా ॥ ౧ ॥ దీర్ఘముష్ణం వినిశ్వస్య క్రోధేన కలుషీకృతః । అబ్రవీద్రాక్షసం క్రూరం వజ్ర
దంష్ట్రం మహాబలం ॥ ౨ ॥ గచ్ఛ త్వం వీర నిర్యాహి రాక్షసైః పరివారితః । జహి దాశరథిం రామం సుగ్రీవం వానరైః
సహ ॥ ౩ ॥ తథేత్యుక్త్వా ద్రుతతరం మాయావీ రాక్షసేశ్వరమ్ । నిర్జగామ బలైస్సార్ధం బహుభిః పరివారితః ॥ ౪ ॥ నా
గైరశ్వైః ఖరైరుష్ట్రైస్సంయుక్తస్సుసమాహితః । పతాకాధ్వజచిత్రైశ్చ రథైశ్చ సమలంకృతైః ॥ ౫ ॥ తతో విచిత్ర
కేయూర ముకుటైశ్చ విభూషితః । తనుత్రాణే తు సంబధ్య సధనుర్నిర్యయౌ ద్రుతం ॥ ౬ ॥ పతాకాలంకృతం దీప్తం
తప్తకాఞ్చనభూషణం । రథం ప్రదక్షిణం కృత్వా సమారోహచ్చమూపతిః ॥ ౭ ॥ యష్టిభిస్తోమరైశ్చిత్రైశ్శూలై
శ్చ ముసలైరపి । భిండివాలైశ్చ పాశైశ్చ శక్తిభిః పట్టసైరపి ॥ ౮ ॥ ఖడ్గైశ్చక్రైర్గదాభిశ్చ నిశితైశ్చ పరశ్వథైః । పదా
తయశ్చ నిర్యాంతి వివిధాశ్శస్త్రపాణయః ॥ ౯ ॥ విచిత్రవాససస్సర్వే దీప్తా రాక్షసపుంగవాః । గజామదో
త్కటాశ్శూరాశ్చలంత ఇవ పర్వతాః ॥ ౧౦ ॥ ఆరూఢా యుద్ధకుశలైస్తోమరాంకుశపాణిభిః । అన్యే లక్షణసంయు
క్తాశ్శూరారూఢా మహాబలాః ॥ ౧౧ ॥ తద్రాక్షసబలం ఘోరం విప్రస్థితమశోభత । ప్రావృట్కాలే యథా
మేఘా నర్దమానాస్సవిద్యుతః ॥ ౧౨ ॥ నిస్సృతా దక్షిణద్వారాదంగదో యత్ర యూథపః । తేషాం నిష్క్రమమా
ణానామశుభం సమజాయత ॥ ౧౩ ॥ ఆకాశాద్విఘనాత్తీవ్రా ఉల్కాశ్చాభ్యపతంస్తదా । వమంత్యః పావకజ్వాలాః
శివా ఘోరా వవాశిరే ॥ ౧౪ ॥ వ్యాహరంతో మృగా ఘోరా రక్షసాం నిధనం తదా । సమాపతంతో యోధాస్తు ప్రా
స్ఖలన్ భయమోహితాః ॥ ౧౫ ॥ ఏతానౌత్పాతికాన్ దృష్ట్వా వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః । ధైర్యమాలంబ్య తేజస్వీ నిర్జ
గామ రణోత్సుకః ॥ ౧౬ ॥ తాంస్తు నిష్క్రమతో దృష్ట్వా వానరా జితకాశినః । ప్రణేదుస్సుమహానాదాన్ దిశశ్చైవ
న్యపూరయన్ ॥ ౧౭ ॥ తతః ప్రవృత్తం తుములం హరీణాం రాక్షసైస్సహ । ఘోరాణాం భీమరూపాణామన్యోన్య
వధకాంక్షిణాం ॥ ౧౮ ॥ నిష్పతంతో మహోత్సాహా భిన్నదేహశిరోధరాః । రుధిరోక్షితసర్వాంగా న్యపతన్ జగతీ
తలే ॥ ౧౯ ॥ కేచిదన్యోన్యమాసాద్య శూరాః పరిఘపాణయః । చిక్షిపుర్వివిధం శస్త్రం సమరేష్వనివర్తినః ॥ ౨౦ ॥
ద్రుమాణాం చ శిలానాం చ శస్త్రాణాం చాపి నిస్వనః । శ్రూయతే సుమహాంస్తత్ర ఘోరో హృదయభేదనః ॥ ౨౧ ॥
రథనేమిస్వనస్తత్ర ధనుషశ్చాపి నిస్వనః । శంఖభేరీమృదంగానాం బభూవ తుములస్వనః ॥ ౨౨ ॥ కేచిదస్త్రాణి సం
సృజ్య బాహుయుద్ధమకుర్వత । తలైశ్చ చరణైశ్చాపి ముష్టిభిశ్చ ద్రుమైరపి ॥ ౨౩ ॥ జానుభిశ్చ హతాః కేచిద్భిన్నదే
హాస్తు రాక్షసాః । శిలాభిశ్చూర్ణితాః కేచిద్వానరైర్యుద్ధదుర్మదైః ॥ ౨౪ ॥ వజ్రదంష్ట్రో భృశం బాణై రణే విత్రా
సయన్ హరీన్ । చచార లోకసంహారే పాశహస్త ఇవాంతకః ॥ ౨౫ ॥ బలవంతోస్త్రవిదుషో నానాప్రహరణా రణే ।
జఘ్నుర్వానరసైన్యాని రాక్షసాః క్రోధమూర్ఛితాః ॥ ౨౬ ॥ నిఘ్నతో రాక్షసాన్ దృష్ట్వా సర్వాన్ వాలిసుతో రణే
క్రోధేన ద్విగుణావిష్టస్సంవర్తక ఇవానలః ॥ ౨౭ ॥ తాన్ రాక్షసగణాన్ సర్వాన్ వృక్షముద్యమ్య వీర్యవాన్ । అం
గదః క్రోధతామ్రాక్షస్సింహః క్షుద్రమృగానివ ॥ ౨౮ ॥ చకార కదనం ఘోరం శక్రతుల్యపరాక్రమః । అంగదాభి

ముఖాస్తత్ర రాక్షసా భీమవిక్రమాః ॥ ౨౯ ॥ విభిన్నశిరసః పేతు ర్వికృత్తా ఇవ పాదపాః । రథైరశ్వైర్ధ్వజైశ్చ
త్రైశ్శరీరైర్హరిరక్షసాం ॥ ౩౦ ॥ రుధిరేణ చ సంఛన్నా భూమిర్భయకరీ తదా । హారకేయూరవస్త్రైశ్చ శస్త్రైశ్చ
సమలంకృతా ॥ ౩౧ ॥ భూమిర్భాతి రణే తత్ర శారదీవ యథా నిశా । అంగదస్య చ వేగేన తద్రాక్షసబలం మహత్ ॥
ప్రాకంపత తదా తత్ర పవనేనాంబుదో యథా ॥ ✻ ॥ ✻ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రిపంచాశస్సర్గః ॥ ౧౨౦ ॥ ౨౪౦౦
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స్వబలస్య నిఘాతేన అంగదస్య జయేన చ । రాక్షసః క్రోధసావిష్టో వజ్రదం
ష్ట్రో మహాబలః ॥ ౧ ॥ స విస్ఫార్య ధనుర్ఘోరం శక్రాశనిసమస్వనం । వానరాణామనీకాని ప్రాకిరచ్ఛరవృష్టిభిః ॥ ౨ ॥
రాక్షసాశ్చాపి ముఖ్యాస్తే రథేషు సమవస్థితాః । నానాప్రహరణాశ్శూరాః ప్రాయుధ్యంత తదా రణే ॥ ౩ ॥ వానరా
ణాం తు శూరా యే సర్వే తే ప్లవగర్షభాః । అయుధ్యంత శిలాహస్తాస్సమవేతాస్సమంతతః ॥ ౪ ॥ తత్రాయుధసహస్రా
ణి తస్మిన్నాయోధనే భృశం । రాక్షసాః కపిముఖ్యేషు పాతయాంచక్రిరే తదా ॥ ౫ ॥ వానరాశ్చైవ రక్షస్సు గిరీన్వృ
క్షాన్మహాశిలాః । ప్రవీరాః పాతయామాసు ర్మత్తమాతంగసన్నిభాః ॥ ౬ ॥ శూరాణాం యుధ్యమానానాం స
మరేష్వనివర్తినాం । రక్షసాం వానరాణాంచ సుయుద్ధం సమవర్తత ॥ ౭ ॥ ప్రభిన్నశిరసః కేచి చ్ఛిన్నైః పాదై
శ్చ బాహుభిః । శస్త్రైరర్దితదేహాశ్చ రుధిరేణ సముక్షితాః ॥ ౮ ॥ హరయో రాక్షసాశ్చైవ శేరతే గాం సమాశ్రి
తాః । కంకగృధ్రబలైరాఢ్యా గోమాయుగణసంకులాః ॥ ౯ ॥ కబంధాని సముత్పేతు ర్భీరూణాం భీషణాని వై । భు
జపాణిశిరశ్ఛిన్నా భిన్నకాయాశ్చ భూతలే ॥ ౧౦ ॥ వానరా రాక్షసాశ్చాపి నిపేతుస్తత్ర వై రణే । తతో వానరసైన్యే
న హన్యమానం నిశాచరం ॥ ౧౧ ॥ ప్రాభజ్యత బలం సర్వం వజ్రదంష్ట్రస్య పశ్యతః । రాక్షసాన్భయవిత్రస్తాన్హన్యమా
నాన్ప్లవంగమైః ॥ ౧౨ ॥ దృష్ట్వా స రోషతామ్రాక్షో వజ్రదంష్ట్రః ప్రతాపవాన్ । ప్రవివేశ ధనుష్పాణి స్త్రాసయ
న్హరివాహినీం ॥ ౧౩ ॥ శరైర్విదారయామాస కంకపత్రైరజిహ్మగైః । బిభేద వానరాంస్తత్ర సప్తాష్టౌ నవ పంచ
చ ॥ ౧౪ ॥ వివ్యాథ పరమక్రుద్ధో వజ్రదంష్ట్రః ప్రతాపవాన్ । త్రస్తాస్సర్వే హరిగణాశ్శరైస్సంకృత్తదేహినః ॥ ౧౫ ॥
అంగదం సంప్రధావంతి ప్రజాపతిమివ ప్రజాః । తతో హరిగణాన్భగ్నాన్దృష్ట్వా వాలిసుతస్తదా ॥ ౧౬ ॥ క్రోధేన వ
జ్రదంష్ట్రం తముదీక్షంతముదైక్షత । వజ్రదంష్ట్రోంగదశ్చోభౌ సంగతౌ హరిరాక్షసౌ ॥ ౧౭ ॥ చేరతుః పరమక్రుద్ధౌ
హరిమత్తగజావివ । తతశ్శరసహస్రేణ వాలిపుత్రం మహాబలః ॥ ౧౮ ॥ జఘాన మర్మదేశేషు మాతంగమివ తోమ
రైః । రుధిరోక్షితసర్వాంగో వాలిసూను ర్మహాబలః ॥ ౧౯ ॥ చిక్షేప వజ్రదంష్ట్రాయ వృక్షం భీమపరాక్రమః । దృ
ష్ట్వా పతంతం తం వృక్షమసంభ్రాంతశ్చ రాక్షసః ॥ ౨౦ ॥ చిచ్ఛేద బహుధా సోపి నికృత్తః పతితో భువి । తం దృష్ట్వా వ
జ్రదంష్ట్రస్య విక్రమం ప్లవగర్షభః ॥ ౨౧ ॥ ప్రగృహ్య విపులం శైలం చిక్షేప చ ననాద చ । సమాపతంతం తం దృ
ష్ట్వా రథాదాప్లుత్య వీర్యవాన్ ॥ ౨౨ ॥ గదాపాణిరసంభ్రాంతః పృథివ్యాం సమతిష్ఠత । సాంగదేన గదాక్షిప్తా గ
త్వా తు రణమూర్ధని ॥ ౨౩ ॥ సచక్రకూబరం సాశ్వం ప్రమమాథ రథం తదా । తతోన్యం గిరిమాక్షిప్య విపులం ద్రు
మభూషితం ॥ ౨౪ ॥ వజ్రదంష్ట్రస్య శిరసి పాతయామాస సోంగదః । అభవచ్ఛోణితోద్గారీ వజ్రదంష్ట్రస్స మూర్ఛి
తః ॥ ౨౫ ॥ ముహూర్తమభవన్మూఢో గదామాలింగ్య నిశ్శ్వసన్ । స లబ్ధసంజ్ఞో గదయా వాలిపుత్రమవస్థితం ॥ ౨౬ ॥
జఘాన పరమక్రుద్ధో వక్షోదేశే నిశాచరః । గదాం త్యక్త్వా తతస్తత్ర ముష్టియుద్ధమవర్తత ॥ ౨౭ ॥ అన్యోన్యం జఘ్ను
తుస్తత్ర తావుభౌ హరిరాక్షసౌ । రుధిరోద్గారిణౌ తౌ తు ప్రహారైర్జనితశ్రమౌ ॥ ౨౮ ॥ బభూవతుస్సువిక్రాంతా
వంగారకబుధావివ । తతః పరమతేజస్వీ హ్యంగదః కపికుంజరః ॥ ౨౯ ॥ ఉత్పాట్య వృక్షం స్థితవాన్బహుపుష్పఫ
లాన్వితమ్ । సజగ్రాహార్షభం చర్మ ఖడ్గం చ విపులం శుభమ్ ॥ ౩౦ ॥ కింకిణీజాలసంఛన్నం చర్మణా చ పరిష్కృతమ్ ।

పిపిలాం శ్చేరతుర్మార్గాః రుషితౌ కపిరాక్షసౌ ॥ ౩౧ ॥ జఘ్నతుశ్చ తదాన్యోన్యం నిర్దయం జయకాఙ్క్షిణౌ ।
వ్రణైస్సాస్రైరశోభేతాం పుష్పితావివ కింశుకౌ ॥ ౩౨ ॥ యుధ్యమానౌ పరిశ్రాన్తౌ జానుభ్యామవనీం గతౌ । నిమే
షాన్తరమాత్రేణ అఙ్గదః కపికుఞ్జరః ॥ ౩౩ ॥ ఉదతిష్ఠత దీప్తాక్షో దణ్డాహత ఇవోరగః । నిర్మలేన సుధౌతేన
ఖడ్గేనాస్య మహచ్ఛిరః ॥ ౩౪ ॥ జఘాన వజ్రదంష్ట్రస్య వాలిసూనుర్మహాబలః । రుధిరోక్షితగాత్రస్య బభూవ పతితం
ద్విధా ॥ ౩౫ ॥ సరోషపరివృత్తాక్షం శుభం ఖడ్గహతం శిరః । వజ్రదంష్ట్రం హతం దృష్ట్వా రాక్షసా భయమోహితాః
త్రస్తాః ప్రత్యపతన్లఙ్కాం వధ్యమానాః ప్లవఙ్గమైః । విషణ్ణవదనా దీనా హ్రియా కించిదవాఙ్ముఖాః ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥
నిహత్య తం వజ్రధరప్రభావ స్స వాలిసూనుః కపిసైన్యమధ్యే । జగామ హర్షం మహితో మహాబలస్సహస్రనేత్రస్త్రి
దశైరివావృతః ॥ ౩౭ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుఃపంచాశస్సర్గః ॥ ౨౩ । ౪౯౦ ॥ ***************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వజ్రదంష్ట్రం హతం శ్రుత్వా వాలిపుత్రేణ రావణః । బలాధ్యక్షమువాచేదం
కృతాఞ్జలిముపస్థితమ్ ॥ ౧ ॥ శీఘ్రం నిర్యాన్తు దుర్ధర్షా రాక్షసా భీమవిక్రమాః । అకమ్పనం పురస్కృత్య స
ర్వశస్త్రప్రకోవిదమ్ ॥ ౨ ॥ ఏష శాస్తా చ గోప్తా చ నేతా చ యుధి సంమతః । భూతికామశ్చ మే నిత్యం నిత్యం చ సమర
ప్రియః ॥ ౩ ॥ ఏష జేష్యతి కాకుత్స్థౌ సుగ్రీవం చ మహాబలమ్ । వానరాంశ్చాపరాన్ఘోరాన్హనిష్యతి పరన్తపః ॥ ౪ ॥
ప్రతిగృహ్య స తామాజ్ఞాం రావణస్య మహాబలః । బలం సంత్వరయామాస తదా లఘుపరాక్రమః ॥ ౫ ॥ తతో నానా
ప్రహరణా భీమాక్షా భీమదర్శనాః । నిష్పేతూ రాక్షసాముఖ్యాః బలాధ్యక్షప్రచోదితాః ॥ ౬ ॥ రథమాస్థాయ వి
పులం తప్తకాఞ్చనకుండలః । మేఘాభో మేఘవర్ణశ్చ మేఘస్వనమహాస్వనః ॥ ౭ ॥ రాక్షసైస్సంవృతో భీమై స్త
దా నిర్యాత్యకమ్పనః । నహి కమ్పయితుం శక్య స్సురైరపి మహామృధే ॥ ౮ ॥ అకమ్పన స్తతస్తేషా మాదిత్య ఇవ తేజ
సా । తస్యాభిధావమానస్య సంరబ్ధస్య యుయుత్సయా ॥ ౯ ॥ అకస్మాద్దైన్యమాగచ్ఛ ద్ధయానాం రథవాహినామ్ ।
వ్యస్ఫురన్నయనం చాస్య సవ్యం యుద్ధాభినందినః ॥ ౧౦ ॥ వివర్ణో ముఖవర్ణశ్చ గద్గదశ్చాభవత్స్వనః । అభవత్సుదినే
చాపి దుర్దినం రూక్షమారుతమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఊచుః ఖగా మృగాస్సర్వే వాచః క్రూరా భయావహాః । స సింహోపచితస్క
న్ధః శార్దూలసమవిక్రమః ॥ ౧౨ ॥ తానుత్పాతానచిన్త్యైవ నిర్జగామ రణాజిరమ్ । తదా నిర్గచ్ఛత స్తస్య రక్షస
స్సహ రాక్షసైః ॥ ౧౩ ॥ బభూవ సుమహాన్నాదః క్షోభయన్నివ సాగరమ్ । తేన శబ్దేన విత్రస్తా వానరాణాం మహా
చమూః ॥ ౧౪ ॥ ద్రుమశైలప్రహరణా యోద్ధుం సమవతిష్ఠత । తేషాం యుద్ధం మహారౌద్రం సంజజ్ఞే హరిరక్షసామ్ ॥
రామరావణయోరర్థే సమభిత్యక్తజీవినామ్ । సర్వే హ్యతిబలాశ్శూరాస్సర్వే పర్వతసన్నిభాః ॥ ౧౫ ॥ హరయో
రాక్షసాశ్చైవ పరస్పరజిఘాంసవః । తేషాం వినర్దతాం శబ్ద స్సంయుగేఽతితరస్వినామ్ ॥ ౧౬ ॥ శుశ్రువే సుమహా
న్క్రోధా దన్యోన్యమభిగర్జతామ్ । రజశ్చారుణవర్ణాభం సుభీమమభవద్భృశమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఉద్ధూతం హరిరక్షో
భి స్సంరురోధ దశో దశ । అన్యోన్యం రజసా తేన కౌశేయోద్ధూతపాండునా ॥ ౧౮ ॥ సంవృతాని చ భూతాని దదృశు
ర్నరణాజిరే । నధ్వజాన పతాకా వా వర్మ వా తురగోఽపి వా ॥ ౧౯ ॥ ఆయుధం స్యన్దనం వాపి దదృశే తేన రేణునా ।
శబ్దశ్చ సుమహాం స్తేషాం నర్దతామభిధావతామ్ ॥ ౨౦ ॥ శ్రూయతే తుములో యుద్ధే న రూపాణి చకాశిరే । హరీనే
వ సుసంక్రుద్ధా హరయో జఘ్నురాహవే ॥ ౨౧ ॥ రాక్షసాశ్చాపి రక్షాంసి నిజఘ్ను స్తిమిరే తదా । పరాంశ్చైవ వి
నిఘ్నన్త స్స్వాంశ్చ వానరరాక్షసాః ॥ ౨౨ ॥ రుధిరార్ద్రాం తదా చక్రు ర్మహీం పఙ్కానులేపనామ్ । తతస్తు రుధిరౌ
ఘేణ సిక్తం వ్యపగతం రజః ॥ ౨౩ ॥ శరీరశవసంకీర్ణా బభూవ చ వసుంధరా । ద్రుమశక్తిశిలాప్రాసై ర్గదాపరిఘ
తోమరైః ॥ ౨౪ ॥ హరయో రాక్షసాశ్చైవ జఘ్నురన్యోన్యమోజసా । బాహుభిః పరిఘాకారైర్యుధ్యన్తః పర్వతో

పమాః ॥ ౨౭ ॥ హరయోఽభీమకర్మాణో రాక్షసాన్జఘ్నురాహవే । రాక్షసాస్త్వపి సంక్రుద్ధాః ప్లవగానమరపా
ణయః ॥ ౨౮ ॥ కపీన్నిజఘ్నిరే తత్ర శస్త్రైః పరమదారుణైః । అకంపనస్సుసంక్రుద్ధో రాక్షసానాం చమూపతిః ॥
సంహర్షయతి తాన్సర్వాన్రాక్షసాన్భీమవిక్రమాన్ । హరయస్త్వపి రక్షాంసి మహాద్రుమమహాశ్మభిః ॥ ౨౯ ॥
విదారయంత్యభిక్రమ్య శస్త్రాణ్యాచ్ఛిద్య వీర్యతః । ఏతస్మిన్నంతరే వీరా హరయః కుముదో నలః ॥ ౩౦ ॥ మైందశ్చ
ద్వివిదః క్రుద్ధాశ్చక్రుర్వేగమనుత్తమం । తే తు వృక్షైర్మహావేగా రాక్షసానాం చమూముఖే ॥ ౩౧ ॥ కదనం సుమహ
చ్చక్రుర్లీలయా హరియూథపాః । మమంథూ రాక్షసాన్సర్వే వానరాగణశో భృశం ॥ ౩౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధ
కాండే పఞ్చపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౬౩ ॥ ౧౧౪౬౦ ॥ ****************అ****************
శ్రీరామాయణసారః ॥ ఓమ్ ॥ తద్దృష్ట్వా సుమహత్కర్మ కృతం వానరసత్తమైః । క్రోధమాహారయామా
స యుధి తీవ్రమకంపనః ॥ ౧ ॥ క్రోధమూర్ఛితరూపస్తు ధున్వన్పరమకార్ముకం । దృష్ట్వా తు కర్మ శత్రూణాం సార
థిం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ తత్రైవ తావత్త్వరితం రథం ప్రాపయ సారథే । యత్రైతే బహవో ఘ్నంతి సుబహూన్రా
క్షసాన్రణే ॥ ౩ ॥ ఏతేఽత్ర బలవంతో హి భీమకాయాశ్చ వానరాః । ద్రుమశైలప్రహరణాస్తిష్ఠంతి ప్రముఖే
మమ ॥ ౪ ॥ ఏతాన్నిహంతుమిచ్ఛామి సమరశ్లాఘినో హ్యహం । ఏతైః ప్రమథితం సర్వం దృశ్యతే రాక్షసం బలం ॥
తతః ప్రజవనాశ్వేన రథేన రథినాం వరః । హరీనభ్యహనత్క్రోధాచ్ఛరజాలైరకంపనః ॥ ౫ ॥ న స్థాతుం వానరాశ్శే
కుః కింపునర్యోద్ధుమాహవే । అకంపనశరైర్భగ్నాస్సర్వ ఏవ విదుద్రువుః ॥ ౬ ॥ తాన్మృత్యువశమాపన్నానకంప
నవశంగతాన్ । సమీక్ష్య హనుమాన్జ్ఞాతీనుపతస్థే మహాబలః ॥ ౭ ॥ తం మహాప్లవగం దృష్ట్వా సర్వే ప్లవగయూథపాః
సమేత్య సమరే వీరాస్సంహృష్టాః పర్యవారయన్ ॥ ౯ ॥ అవస్థితం హనూమంతం తే దృష్ట్వా హరియూథపాః । బభూ
వుర్బలవంతో హి బలవంతం సమాశ్రితాః ॥ ౧౦ ॥ అకంపనస్తు శైలాభం హనూమంతమవస్థితం । మహేంద్ర ఇవ
ధారాభిశ్శరైరభివవర్ష హ ॥ ౧౧ ॥ అచింతయిత్వా బాణౌఘాన్ శరీరే పతితాన్ హరిః । అకంపనవధార్థా
య మనో దధ్రే మహాబలః ॥ ౧౨ ॥ స ప్రహస్య మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః । అభిదుద్రావ తద్రక్షః కం
పయన్నివ మేదినీం ॥ ౧౩ ॥ తస్యాభినర్దమానస్య దీప్యమానస్య తేజసా । బభూవ రూపం దుర్ధర్షం దీప్తస్యేవ వి
భావసోః ॥ ౧౪ ॥ ఆత్మానమప్రహరణం జ్ఞాత్వా క్రోధసమన్వితః । శైలముత్పాటయామాస వేగేన హరిపుంగ
వః ॥ ౧౫ ॥ తం గృహీత్వా మహాశైలం పాణినైకేన మారుతిః । స వినద్య మహానాదం భ్రామయామాస వీర్యవాన్ ॥
తతస్తమభిదుద్రావ రాక్షసేంద్రమకంపనం । పురా హి నముచిం సంఖ్యే వజ్రేణేవ పురందరః ॥ ౧౬ ॥ అకంపన
స్తు తద్దృష్ట్వా గిరిశృంగం సముద్యతం । దూరాదేవ మహాబాణైరర్ధచంద్రైర్వ్యదారయత్ ॥ ౧౭ ॥ తత్పర్వతాగ్ర
మాకాశే రక్షోబాణవిదారితం । విశీర్ణం పర్వతం దృష్ట్వా హనూమాన్క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౧౯ ॥ సోఽశ్వకర్ణం స
మాసాద్య రోషదర్పాన్వితో హరిః । తూర్ణముత్పాటయామాస మహాగిరిమివోచ్ఛ్రితం ॥ ౨౦ ॥ తం గృహీత్వా మ
హాస్కంధం సోఽశ్వకర్ణం మహాద్యుతిః । ప్రహస్య పరయా ప్రీత్యా భ్రామయామాస సంయుగే ॥ ౨౧ ॥ ప్రధావ
న్నూరువేగేన ప్రభంజంస్తరసా ద్రుమాన్ । హనూమాన్పరమక్రుద్ధశ్చరణైర్దారయత్క్షితిం ॥ ౨౨ ॥ గజాంశ్చ
సగజారోహాన్ సరథాన్రథినస్తథా । జఘాన హనుమాన్భీమాన్ రాక్షసాంశ్చ పదాతిగాన్ ॥ ౨౩ ॥ తమంతక
మివ క్రుద్ధం సమరే ప్రాణహారిణమ్ । హనూమంతమభిప్రేక్ష్య రాక్షసా విప్రదుద్రువుః ॥ ౨౪ ॥ తమాపతంతం సం
క్రుద్ధం రాక్షసానాం భయావహం । దదర్శాకంపనో వీరశ్చుక్రోధ చ ననాద చ ॥ ౨౫ ॥ స చతుర్దశభిర్బాణైశ్శి
తైర్దేహవిదారణైః । నిర్బిభేద హనూమంతం మహావీర్యమకంపనః ॥ ౨౬ ॥ స తదా ప్రతివిద్ధస్తు బహ్వీభిశ్శరవృ

ష్టిభిః । హనూమాన్ దదృశే వీరః ప్రరూఢ ఇవ సానుమాన్ ॥ ౨౭ ॥ విరరాజ మహాకాయో మహావీర్యో మహామనాః ।
పుష్పితాశోకసఙ్కాశో విధూమ ఇవ పావకః ॥ ౨౮ ॥ తతోఽన్యం వృక్షముత్పాట్య కృత్వా వేగమనుత్తమం । శిరస్య
భిజఘానాశు రాక్షసేన్ద్రమకమ్పనం ॥ ౨౯ ॥ స వృక్షేణాహతస్తేన సక్రోధేన మహాత్మనా । రాక్షసో వానరేన్ద్రేణ
పపాత చ మమార చ ॥ ౩౦ ॥ తం దృష్ట్వా నిహతం భూమౌ రాక్షసేన్ద్రమకమ్పనం । వ్యథితా రాక్షసాస్సర్వే క్షితికం
ప ఇవ ద్రుమాః ॥ ౩౧ ॥ త్యక్తప్రహరణాస్సర్వే రాక్షసాస్తే పరాజితాః । లఙ్కామభియయుస్త్రస్తా వానరైస్తైరభి
ద్రుతాః ॥ ౩౨ ॥ తే ముక్తకేశాస్సమ్భ్రాన్తా భగ్నమానాః పరాజితాః । స్రవచ్ఛ్రమజలైరఙ్గైశ్శ్వసన్తో విప్ర
దుద్రువుః ॥ ౩౩ ॥ అన్యోన్యం ప్రమమన్థుస్తే వివిశుర్నగరం భయాత్ । పృష్ఠతస్తే సుసమ్మూఢాః ప్రేక్షమాణా ము
హుర్ముహుః ॥ ౩౪ ॥ తేషు లఙ్కాం ప్రవిష్టేషు రాక్షసేషు మహాబలాః । సమేత్య హరయస్సర్వే హనూమన్తమపూ
జయన్ ॥ ౩౫ ॥ సోఽపి ప్రహృష్టస్తాన్సర్వాన్ హరీన్సమ్ప్రత్యపూజయత్ । హనూమాన్ సత్త్వసమ్పన్నో యథా
ర్హమనుకూలతః ॥ ౩౬ ॥ వినేదుశ్చ యథాప్రాణం హరయో జితకాశినః । చకర్షుశ్చ పునస్తత్ర సప్రాణానపి రాక్ష
సాన్ ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ స వీరశోభామభజన్మహాకపిస్సమేత్య రక్షాంసి నిహత్య మారుతిః । మహాసురం భీమమమిత్ర
నాశనం యథైవ విష్ణుర్బలినం చమూముఖే ॥ ౩౮ ॥ అపూజయన్దేవగణాస్తదా కపిం స్వయం చ రామోఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః ।
తథైవ సుగ్రీవముఖాః ప్లవఙ్గమాః విభీషణశ్చైవ మహాబలస్తథా ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే షట్పంచా
శస్సర్గః ॥ ౪౬ ॥ ౯౫౨౦ ॥ *************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అకమ్పనవధం శ్రుత్వా క్రుద్ధో వై రాక్షసేశ్వరః । కిఞ్చిద్దీనముఖశ్చాపి స
చివాంస్తానుదైక్షత ॥ ౧ ॥ స తు ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు మన్త్రిభిస్సంవిచార్య చ । తతస్తు రావణః పూర్వదివసే రా
క్షసాధిపః ॥ ౨ ॥ పురీం పరియయౌ లఙ్కాం సర్వాన్గుల్మానవేక్షితుమ్ । తాం రాక్షసగణైర్గుప్తాం గుల్మైర్బహుభి
రావృతామ్ ॥ ౩ ॥ దదర్శ నగరీం లఙ్కాం పతాకాధ్వజమాలినీం । రుద్ధాం తు నగరీం దృష్ట్వా రావణో రాక్షసేశ్వ
రః ॥ ౪ ॥ ఉవాచామర్షితః కాలే ప్రహస్తం యుద్ధకోవిదం । పురస్యోపనివిష్టస్య సహసా పీడితస్య నః ॥ ౫ ॥ నాన్యం
యుద్ధాత్ప్రపశ్యామి మోక్షం యుద్ధవిశారద । అహం వా కుమ్భకర్ణో వా త్వం వా సేనాపతిర్మమ ॥ ౬ ॥ ఇన్ద్రజిద్వా
నికుమ్భో వా వహేయుర్భారమీదృశమ్ । స త్వం బలమతశ్శీఘ్రమాదాయ పరిగృహ్య చ ॥ ౭ ॥ విజయాయాభిని
ర్యాహి యత్ర సర్వే వనౌకసః । నిర్యాణాదేవ తే నూనం చపలా హరివాహినీ ॥ ౮ ॥ నర్దతాం రాక్షసేన్ద్రా
ణాం శ్రుత్వా నాదం ద్రవిష్యతి । చపలా హ్యవినీతాశ్చ చలచిత్తాశ్చ వానరాః ॥ ౯ ॥ న సహిష్యన్తి తే నాదం సింహ
నాదమివ ద్విపాః । విద్రుతే చ బలే తస్మిన్రామస్సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౧౦ ॥ అవశస్తే నిరాలమ్బః ప్రహస్త వశమేష్యతి ।
ఆపత్సంశయితా శ్రేయో న తు నిస్సంశయీకృతా ॥ ౧౧ ॥ ప్రతిలోమానులోమం వా యద్వా నో మన్యసే హితం ।
రావణేనైవముక్తస్తు ప్రహస్తో వాహినీపతిః ॥ ౧౨ ॥ రాక్షసేన్ద్రమువాచేదమసురేన్ద్రమివోశనా । రాజన్మం
త్రితపూర్వం నః కుశలైస్సహ మన్త్రిభిః ॥ ౧౩ ॥ వివాదశ్చాపి నో వృత్తస్సమవేక్ష్య పరస్పరమ్ । ప్రదానేన తు సీతా
యాః శ్రేయో వ్యవసితం మయా ॥ ౧౪ ॥ అప్రదానే పునర్యుద్ధం దృష్టమేతత్తథైవ నః । సోఽహం దానైశ్చ మానైశ్చ స
తతం పూజితస్త్వయా ॥ ౧౫ ॥ సాన్త్వైశ్చ వివిధైః కాలే కిం న కుర్యాం ప్రియం తవ । న హి మే జీవితం రక్ష్యం పుత్ర
దారధనాని వా ॥ ౧౬ ॥ త్వం పశ్య మాం జుహూషన్తం త్వదర్థే జీవితం యుధి । ఏవముక్త్వా తు భర్తారం రావణం
వాహినీపతిః ॥ ౧౭ ॥ ఉవాచేదం బలాధ్యక్షాన్ప్రహస్తః పురతః స్థితాన్ । సమానయత మే శీఘ్రం రాక్షసానాం మ
హద్బలం ॥ ౧౮ ॥ మద్బాణాశనివేగేన హతానాం చ రణాజిరే । అద్య తృప్యన్తు మాంసాదాః పక్షిణః కాననౌకసాం ॥

ఇత్యుక్తాస్తే ప్రహస్తేన బలాధ్యక్షాః కృతత్వరాః । బలముద్యోజయామాసు స్తస్మిన్రాక్షసమందిరే ॥ ౨౦ ॥ సా బభూ
వ ముహూర్తేన తిగ్మనానావిధాయుధైః । లఙ్కా రాక్షసవీరైస్తైర్గజైరివ సమాకులా ॥ ౨౧ ॥ హుతాశనం తర్ప
యతాం బ్రాహ్మణాంశ్చ నమస్యతామ్ । ఆజ్యగంధప్రతివహస్సురభిర్మారుతో వవౌ ॥ ౨౨ ॥ స్రజశ్చ వివిధాకారా
జగృహుస్త్వభిమంత్రితాః । సంగ్రామసజ్జాస్సంహృష్టా ధారయన్రాక్షసాస్తదా ॥ ౨౩ ॥ సధనుష్కాః కవచినో వే
గాదాప్లుత్య రాక్షసాః । రావణం ప్రేక్ష్య రాజానం ప్రహస్తం పర్యవారయన్ ॥ ౨౪ ॥ అథామంత్ర్య చ రాజానం
భేరీమాహత్య భైరవామ్ । ఆరురోహ రథం దివ్యం ప్రహస్తస్సజ్జకల్పితమ్ ॥ ౨౫ ॥ హయైర్మహాజవైర్యుక్తం సమ్య
క్సూతసుసంయతమ్ । మహాజలదనిర్ఘోషం సాక్షాచ్చంద్రార్కభాస్వరమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఉరగధ్వజదుర్ధర్షం సు
వరూథం స్వపస్కరమ్ । సువర్ణజాలసంయుక్తం ప్రహసంతమివ శ్రియా ॥ ౨౭ ॥ తతస్తం రథమాస్థాయ రావ
ణార్పితశాసనః । లఙ్కాయా నిర్యయౌ తూర్ణం బలేన మహతా వృతః ॥ ౨౮ ॥ తతో దుందుభినిర్ఘోషః పర్జన్య
నినదోపమః । వాదిత్రాణాం చ నినదః పూరయన్నివ సాగరమ్ ॥ ౨౯ ॥ శుశ్రువే శంఖశబ్దశ్చ ప్రయాతే వాహినీపతౌ ।
నినదంతస్స్వరాన్ఘోరాన్రాక్షసా జగ్మురగ్రతః ॥ ౩౦ ॥ భీమరూపా మహాకాయాః ప్రహస్తస్య పురస్సరాః । నరాం
తకః కుంభహనుర్మహానాదస్సమున్నతః ॥ ౩౧ ॥ ప్రహస్తసచివా హ్యేతే నిర్యయుః పరివార్య తమ్ । వ్యూఢేనైవ
సుఘోరేణ పూర్వద్వారాత్స నిర్యయౌ ॥ ౩౨ ॥ గజయూథనికాశేన బలేన మహతా వృతః । సాగరప్రతిమౌఘే
న వృతస్తేన బలేన సః ॥ ౩౩ ॥ ప్రహస్తో నిర్యయౌ తూర్ణం క్రుద్ధః కాలాంతకోపమః । తస్య నిర్యాణఘోషేణ
రాక్షసానాం చ నర్దతామ్ ॥ ౩౪ ॥ లంకాయాం సర్వభూతాని వినేదుర్వికృతైస్స్వనైః । వ్యభ్రమాకాశమావిశ్య
మాంసశోణితభోజనాః ॥ ౩౫ ॥ మణ్డలాన్యపసవ్యాని ఖగాశ్చక్రూ రథం ప్రతి । వమంత్యః పావకజ్వాలాశ్శివా
ఘోరా వవాశిరే ॥ ౩౬ ॥ అంతరిక్షాత్పపాతోల్కా వాయుశ్చ పరుషో వవౌ । అన్యోన్యమభిసంరబ్ధా గ్రహాశ్చ న చ
కాశిరే ॥ ౩౭ ॥ మేఘాశ్చ ఖరనిర్ఘోషా రథస్యోపరి రక్షసః । వవర్షూ రుధిరం చాస్య సిషిచుశ్చ పురస్సరాన్ ॥ ౩౮ ॥
కేతుమూర్ధని గృధ్రోఽస్య నిలీనో దక్షిణాముఖః । తుదన్నుభయతః పార్శ్వం సమగ్రామహరత్ప్రభామ్ ॥ ౩౯ ॥ సా
రథేర్బహుశశ్చాస్య సంగ్రామమవగాహతః । ప్రతోదో న్యపతద్ధస్తాత్సూతస్య హయసాదినః ॥ ౪౦ ॥ నిర్యాణశ్రీ
శ్చ యాస్యాసీద్భాస్వరా వసుదుర్లభా । సా ననాశ ముహూర్తేన సమే చ స్ఖలితా హయాః ॥ ౪౧ ॥ ప్రహస్తం త్వభినిర్యా
న్తం ప్రఖ్యాతబలపౌరుషమ్ । యుధి నానాప్రహరణా కపిసేనాభ్యవర్తత ॥ ౪౨ ॥ అథ ఘోషస్సుతుములో హరీణాం
సమజాయత । వృక్షానారుజతాం చైవ గుర్వీర్వై గృహ్ణతాం శిలాః ॥ ౪౩ ॥ నదతాం రాక్షసానాం చ వానరాణాం చ గ
ర్జతామ్ । ఉభే ప్రముదితే సైన్యే రక్షోగణవనౌకసామ్ ॥ ౪౪ ॥ వేగితానాం సమర్థానామన్యోన్యవధకాంక్షిణామ్ ।
పరస్పరం చాహ్వయతాం నినాదశ్శ్రూయతే మహాన్ ॥ ౪౫ ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రహస్తః కపిరాజవాహినీమభిప్రతస్థే
విజయాయ దుర్మతిః । వివృద్ధవేగాం చ వివేశ తాం చమూం యథా ముమూర్షుశ్శలభో విభావసుమ్ ॥ ౪౬ ॥ * ॥ ఇ
తి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తపంచాశస్సర్గః ॥ ౩౪౯ ॥ ౬౫౦ ॥ ***

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రహస్తం నిర్యాంతం దృష్ట్వా భీమపరాక్రమమ్ । ఉవాచ సస్మితం రా
మో విభీషణమరిందమః ॥ ౧ ॥ క ఏష సుమహాకాయో బలేన మహతా వృతః । ఆచక్ష్వ మే మహాబాహో వీర్యవం
తం నిశాచరమ్ ॥ ౨ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ విభీషణః । ఏష సేనాపతిస్తస్య ప్రహస్తో నామ రాక్షసః ॥
లఙ్కాయాం రాక్షసేంద్రేణ త్రిభాగబలసంవృతః । వీర్యవానస్త్రవిచ్ఛూరః ప్రఖ్యాతశ్చ పరాక్రమే ॥ ౪ ॥ త
తః ప్రహస్తం నిర్యాంతం భీమం భీమపరాక్రమమ్ । గర్జంతం సుమహాకాయం రాక్షసైరభిసంవృతమ్ ॥ ౫ ॥

ద్దదర్శ మహతీ సేనా వానరాణాం బలీయసాం । అభిసంజాతఘోషాణాం ప్రహస్తమభిగర్జతాం ॥ ౬ ॥ ఖడ్గశక్త్యృ
ష్టిబాణాశ్చ శూలాని ముసలాని చ । గదాశ్చ పరిఘాః ప్రాసా వివిధాశ్చ పరశ్వధాః ॥ ౭ ॥ ధనూంషి చ విచిత్రాణి రా
క్షసానాం జయైషిణాం । ప్రగృహీతాన్యశోభంత వానరానభిధావతాం ॥ ౮ ॥ జగృహుః పాదపాంశ్చాపి పుష్పి
తాన్వానరర్షభాః । శిలాశ్చ విపులా దీర్ఘా యోద్ధుకామాః ప్లవంగమాః ॥ ౯ ॥ తేషామన్యోన్యమాసాద్య సంగ్రా
మస్సుమహానభూత్ । బహూనామశ్మవృష్టిఞ్చ శరవృష్టిం చ వర్షతాం ॥ ౧౦ ॥ బహవో రాక్షసా యుద్ధే బహూ
న్వానరయూథపాన్ । వానరా రాక్షసాంశ్చాపి నిజఘ్నుర్బహవో బహూన్ ॥ ౧౧ ॥ శూలైః ప్రమథితాః కేచిత్కే
చిచ్చ పరమాయుధైః । పరిఘైరాహతాః కేచిత్కేచిచ్ఛిన్నాః పరశ్వధైః ॥ ౧౨ ॥ నిరుచ్ఛ్వాసాః కృతాః కేచిత్పతి
తా ధరణీతలే । విభిన్నహృదయాః కేచిదిషుసంధానసందితాః ॥ ౧౩ ॥ కేచిద్ద్విధాకృతాః ఖడ్గైః స్ఫురంతః పతితా భు
వి । వానరా రాక్షసైశ్శూలైః పార్శ్వతశ్చ విదారితాః ॥ ౧౪ ॥ వానరైశ్చాపి సంక్రుద్ధై రాక్షసౌఘాస్సమంతతః ।
పాదపైర్గిరిశృంగైశ్చ సంపిష్టా వసుధాతలే ॥ ౧౫ ॥ వజ్రస్పర్శతలైర్హస్తై ర్ముష్టిభిశ్చ హతా భృశం । వేముశ్శోణిత
మాస్యేభ్యో విశీర్ణదశనేక్షణాః ॥ ౧౬ ॥ ఆర్తస్వనం చ స్వనతాం సింహనాదం చ నర్దతాం । బభూవ తుములశ్శబ్దో
హరీణాం రక్షసాం యుధి ॥ ౧౭ ॥ వానరా రాక్షసాః క్రుద్ధా వీరమార్గమనువ్రతాః । వివృత్తనయనాః క్రూరాశ్చ
క్రుః కర్మాణ్యభీతవత్ ॥ ౧౮ ॥ నరాంతకః కుంభహనుర్మహానాదస్సమున్నతః । ఏతే ప్రహస్తసచివా స్సర్వే జ
ఘ్నుర్వనౌకసః ॥ ౧౯ ॥ తేషామాపతతాం శీఘ్రం నిఘ్నతాం చాపి వానరాన్ । ద్వివిదో గిరిశృంగేణ జఘానైకం
నరాంతకం ॥ ౨౦ ॥ దుర్ముఖః పునరుత్పాట్య కపిస్సవిపులద్రుమం । రాక్షసం క్షిప్రహస్తస్తు సమున్నతమపోథయత్ ॥
జాంబవాంస్తు సుసంక్రుద్ధః ప్రగృహ్య మహతీం శిలాం । పాతయామాస తేజస్వీ మహానాదస్య వక్షసి ॥ ౨౨ ॥ అథ
కుంభహనుస్తత్ర తారేణాసాద్య వీర్యవాన్ । వృక్షేణాభిహతో మూర్ధ్ని ప్రాణాంస్తత్యాజ రాక్షసః ॥ ౨౩ ॥ అ
మృష్యమాణస్తత్కర్మ ప్రహస్తో రథమాస్థితః । చకార కదనం ఘోరం ధనుష్పాణిర్వనౌకసాం ॥ ౨౪ ॥ ఆవర్త ఇవ సం
జజ్ఞే ఉభయోస్సేనయోస్తదా । క్షుభితస్యాప్రమేయస్య సాగరస్యేవ నిస్వనః ॥ ౨౫ ॥ మహతా హి శరౌఘేణ ప్ర
హస్తో యుద్ధకోవిదః । అర్దయామాస సంక్రుద్ధో వానరాన్పరమాహవే ॥ ౨౬ ॥ వానరాణాం శరీరైశ్చ రాక్షసా
నాం చ మేదినీ । బభూవ నిచితా ఘోరా పతితైరివ పర్వతైః ॥ ౨౭ ॥ సా మహీ రుధిరౌఘేణ ప్రచ్ఛన్నా సంప్రకాశతే ।
సంఛన్నా మాధవే మాసి పలాశైరివ పుష్పితైః ॥ ౨౮ ॥ హతవీరౌఘవప్రాం తు భగ్నాయుధమహాద్రుమాం । శో
ణితౌఘమహాతోయాం యమసాగరగామినీం ॥ ౨౯ ॥ యకృత్ప్లీహమహాపంకాం వికీర్ణాంత్రకశైవలాం । భిన్న
కాయశిరోమీనా మంగావయవశాద్వలాం ॥ ౩౦ ॥ గృధ్రహంసగణాకీర్ణాం కంకసారససేవితాం । మేదః ఫేన
సమాకీర్ణా మార్తస్తనితనిస్వనాం ॥ ౩౧ ॥ తాం కాపురుషదుస్తారాం యుద్ధభూమిమయీం నదీం । నదీమివ ఘనా
పాయే హంససారససేవితాం ॥ ౩౨ ॥ రాక్షసాః కపిముఖ్యాశ్చ తేరుస్తాం దుస్తరాం నదీం । యథా పద్మరజోధ్వ
స్తాం నళినీం గజయూథపాః ॥ ౩౩ ॥ తతస్సృజంతం బాణౌఘాన్ప్రహస్తం స్యందనే స్థితం । దదర్శ తరసా నీలో వి
నిఘ్నంతం ప్లవంగమాన్ ॥ ౩౪ ॥ ఉద్ధూత ఇవ వాయుః ఖే మహదభ్రబలం బలాత్ । సమీక్ష్యాభిద్రుతం యుద్ధే ప్రహ
స్తో వాహినీపతిః ॥ ౩౫ ॥ రథేనాదిత్యవర్ణేన నీలమేవాభిదుద్రువే । స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠో వికృష్య పరమాహవే ।
నీలాయ వ్యసృజద్బాణాన్ప్రహస్తో వాహినీపతిః । తే ప్రాప్య విశిఖా నీలం వినిర్భిద్య సమాహితాః ॥ ౩౭ ॥ మహీం జ
గ్ముర్మహావేగా రుషితా ఇవ పన్నగాః । నీలశ్శరైరభిహతో నిశితైర్జ్వలనోపమైః ॥ ౩౮ ॥ స తం పరమదుర్ధర్ష
మాపతంతం మహాకపిః । ప్రహస్తం తాడయామాస వృక్షముత్పాట్య వీర్యవాన్ ॥ ౩౯ ॥ స తేనాభిహతః క్రుద్ధో న

వన్రాక్షసపుంగవః । వవర్ష శరవర్షాణి ప్లవగానాం చమూపతౌ ॥ ౪౦ ॥ తస్య బాణగణాన్ఘోరాన్ రాక్షసస్య మహా
బలః । అపారయన్వారయితుం ప్రత్యగృహ్ణాన్నిమీలితః ॥ ౪౧ ॥ యథైవ గోవృషో వర్షం శారదం శీఘ్రమాగతం । ఏ
వమేవ ప్రహస్తస్య శరవర్షం దురాసదం ॥ ౪౨ ॥ నిమీలితాక్షస్సహసా నీలస్సేహే సుదారుణం । రోషితశ్శరవర్షే
ణ సాలేన మహతా మహాన్ ॥ ౪౩ ॥ ప్రజఘాన హయాన్నీలః ప్రహస్తస్య మనోజవాన్ । తతస్తచ్చాపముద్గృహ్య
ప్రహస్తస్య మహాబలః ॥ ౪౪ ॥ బభంజ తరసా నీలో ననాద చ పునః పునః । విధనుస్తు కృతస్తేన ప్రహస్తో వాహినీప
తిః ॥ ౪౫ ॥ ప్రగృహ్య ముసలం ఘోరం స్యందనాదవపుప్లువే । తావుభౌ వాహినీముఖ్యౌ జాతవైరౌ తరస్వినౌ ॥ ౪౬
స్థితౌ క్షతజదిగ్ధాంగౌ ప్రభిన్నావివ కుంజరౌ । ఉల్లిఖంతౌ సుతీక్ష్ణాభిర్దంష్ట్రాభిరితరేతరం ॥ ౪౭ ॥ సింహశార్దూ
లసదృశౌ సింహశార్దూలచేష్టితౌ । విక్రాంతవిజయౌ వీరౌ సమరేష్వనివర్తినౌ ॥ ౪౮ ॥ కాంక్షమాణౌ యశః ప్రా
ప్తుం వృత్రవాసవయోస్సమౌ । ఆజఘాన తదా నీలం లలాటే ముసలేన సః ॥ ౪౯ ॥ ప్రహస్తః పరమాయత్తస్తస్య సు
స్రావ శోణితం । తతశ్శోణితదిగ్ధాంగః ప్రగృహ్య సుమహాతరుం ॥ ౫౦ ॥ ప్రహస్తస్యోరసి క్రుద్ధో విససర్జ మహాక
పిః । తమచింత్య ప్రహారం స ప్రగృహ్య ముసలం మహత్ ॥ ౫౧ ॥ అభిదుద్రావ బలినం బలీ నీలం ప్లవంగమం । తము
గ్రవేగం సంరబ్ధమాపతంతం మహాకపిః ॥ ౫౨ ॥ తతస్సంప్రేక్ష్య జగ్రాహ మహావేగో మహాశిలాం । తస్య యుద్ధా
భికామస్య మృధే ముసలయోధినః ॥ ౫౩ ॥ ప్రహస్తస్య శిలాం నీలో మూర్ధ్ని తూర్ణమపాతయత్ । సా తేన కపి
ముఖ్యేన విముక్తా మహతీ శిలా ॥ ౫౪ ॥ బిభేద బహుధా ఘోరా ప్రహస్తస్య శిరస్తదా । స గతాసుర్గతశ్రీకో గత
సత్త్వో గతేంద్రియః ॥ ౫౫ ॥ పపాత సహసా భూమౌ ఛిన్నమూల ఇవ ద్రుమః । విభిన్నశిరసస్తస్య బహు సుస్రావ
శోణితం ॥ ౫౬ ॥ శరీరాదపి సుస్రావ గిరేః ప్రస్రవణం యథా । హతే ప్రహస్తే నీలేన తదకంప్యం మహద్బలమ్ ॥ ౫౭ ॥
రక్షసామప్రహృష్టానాం లంకామభిజగామ హ । న శేకుస్సమవస్థాతుం నిహతే వాహినీపతౌ ॥ ౫౮ ॥ సేతుబం
ధం సమాసాద్య విశీర్ణం సలిలం యథా । హతే తస్మింశ్చమూముఖ్యే రాక్షసాస్తే నిరుద్యమాః ॥ ౫౯ ॥ రక్షఃపతిగృ
హం గత్వా ధ్యానమూకత్వమాస్థితాః । ప్రాప్తాశ్శోకార్ణవం తీవ్రం నిస్సంజ్ఞా ఇవ తేఽభవన్ ॥ ౬౦ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు నీ
లో విజయీ మహాబలః ప్రశస్యమానస్స్వకృతేన కర్మణా । సమేత్య రామేణ సలక్ష్మణేన చ ప్రహృష్టరూపస్తు బభూ
వ యూథపః ॥ ౬౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అష్టపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౮ ॥ ౫౬౪౦ ॥ ************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్మిన్హతే రాక్షససైన్యపాలే ప్లవంగమానామృషభేణ యుద్ధే । భీమాయుధం
సాగరతుల్యవేగం విదుద్రువే రాక్షసరాజసైన్యమ్ ॥ ౧ ॥ గత్వా తు రక్షోఽధిపతేశ్శశంసుస్సేనాపతిం పావకసూను
శస్తం । తచ్చాపి తేషాం వచనం నిశమ్య రక్షోఽధిపః క్రోధవశం జగామ ॥ ౨ ॥ సంఖ్యే ప్రహస్తం నిహతం నిశమ్య శోకా
ర్దితః క్రోధపరీతచేతాః । ఉవాచ తాన్నైరృతయోధముఖ్యానింద్రో యథా చామరయోధముఖ్యాన్ ॥ ౩ ॥ నావ
జ్ఞా రిపవే కార్యా యైరింద్రబలసూదనః । సూదితస్సైన్యపాలో మే సానుయాత్రస్సకుంజరః ॥ ౪ ॥ సోఽహం రిపువి
నాశాయ విజయాయావిచారయన్ । స్వయమేవ గమిష్యామి రణశీర్షం తదద్భుతమ్ ॥ ౫ ॥ అద్య తద్వానరానీకం
రామం చ సహలక్ష్మణం । నిర్దహిష్యామి బాణౌఘైర్వనం దీప్తైరివాగ్నిభిః ॥ ౬ ॥ స ఏవముక్త్వా జ్వలనప్రకాశం ర
థం తురంగోత్తమరాజయుక్తం । ప్రకాశమానం వపుషా జ్వలంతం సమారురోహామరరాజశత్రుః ॥ ౭ ॥ స శంఖభే
రీపణవప్రణాదైరాస్ఫోటితక్ష్వేళితసింహనాదైః । పుణ్యైస్స్తవైశ్చాప్యభిపూజ్యమానస్తదా యయౌ రాక్షసరా
జముఖ్యః ॥ ౮ ॥ స శైలజీమూతనికాశరూపైర్మాంసాదనైః పావకదీప్తనేత్రైః । బభౌ వృతో రాక్షసరాజముఖ్యో
భూతైర్వృతో రుద్ర ఇవామరేశః ॥ ౯ ॥ తతో నగర్యాస్సహసా మహౌజా నిష్క్రమ్య తద్వానరసైన్యముగ్రమ్ ।

మహార్ణవాభ్రస్తనితం దదర్శ సముద్యతం పాదపశైలహస్తం ॥ ౧౦ ॥ తద్రాక్షసానీకమతిప్రచండమాలోక్య రామో భుజగేంద్రబాహుః । విభీషణం శస్త్రభృతాం వరిష్ఠమువాచ సేనానుగతః పృథుశ్రీః ॥ ౧౧ ॥ నానాపతాకాధ్వజశస్త్రజుష్టం ప్రాసాసిశూలాయుధవజ్రిజుష్టం । సైన్యం నగేంద్రోపమనాగజుష్టం కస్యేదమక్షోభ్యమభీరుజుష్టం ॥ ౧౨ ॥ తతస్తు రామస్య నిశమ్య వాక్యం విభీషణశ్శక్రసమానవీర్యః । శశంస రామస్య బలప్రవేకం మహాత్మనాం రాక్షసపుంగవానామ్ ॥ ౧౩ ॥ యోఽసౌ గజస్కంధగతో మహాత్మా నవోదితార్కోపమతామ్రవక్త్రః । ప్రకమ్పయన్నాగశిరోఽభ్యుపైతి హ్యకమ్పనం త్వేనమవేహి రాజన్ ॥ ౧౪ ॥ యోఽసౌ రథస్థో మృగరాజకేతుర్ధూన్వన్ధనుశ్శక్రధనుఃప్రకాశం । కరీవ భాత్యుగ్రవివృత్తదంష్ట్రస్స ఇంద్రజిన్నామ వరప్రధానః ॥ ౧౫ ॥ యశ్చైష వింధ్యాస్తమహేంద్రకల్పో ధన్వీ రథస్థోఽతిరథోఽతివీరః । విష్ఫారయంశ్చాపమతుల్యమానం నామ్నాఽతికాయోఽతివివృద్ధకాయః ॥ ౧౬ ॥ యోఽసౌ నవార్కోపమతామ్రచక్షురారుహ్య ఘంటానినదప్రణాదం । గజం ఖరం గర్జతి వై మహాత్మా మహోదరో నామ స ఏష వీరః ॥ ౧౭ ॥ యోఽసౌ హయం కాంచనచిత్రభాండమారుహ్య సంధ్యాభ్రగిరిప్రకాశం । ప్రాసం సముద్యమ్య మరీచినద్ధం పిశాచ ఏషాశనితుల్యవేగః ॥ ౧౮ ॥ యశ్చైష శూలం నిశితం ప్రగృహ్య విద్యుత్ప్రభం కింకరవజ్రవేగం । వృషేంద్రమాస్థాయ గిరిప్రకాశమాయాతి సోఽసౌ త్రిశిరా యశస్వీ ॥ ౧౯ ॥ అసౌ చ జీమూతనికాశరూపః కుమ్భః పృథువ్యూఢసుజాతవక్షాః । సమాహితః పన్నగరాజకేతుర్విష్ఫారయన్భాతి ధనుర్విధూన్వన్ ॥ ౨౦ ॥ యశ్చైష జాంబూనదవజ్రజుష్టం దీప్తం సధూమం పరిఘం ప్రగృహ్య । ఆయాతి రక్షోబలకేతుభూతస్సోఽసౌ నికుమ్భోఽద్భుతఘోరకర్మా ॥ ౨౧ ॥ యశ్చైష చాపాసిశరౌఘజుష్టం పతాకినం పావకదీప్తరూపం । రథం సమాస్థాయ విభాత్యుదగ్రో నరాంతకోఽసౌ నగశృంగయోధీ ॥ ౨౨ ॥ యశ్చైష నానావిధఘోరరూపైర్వ్యాఘ్రోష్ట్రనాగేంద్రమృగాశ్వవక్త్రైః । భూతైర్వృతో భాతి వివృత్తనేత్రైస్సోఽసౌ సురాణామపి దర్పహంతా ॥ ౨౩ ॥ యత్రైతదిందుప్రతిమం విభాతి ఛత్రం సితం సూక్ష్మశలాకమగ్ర్యం । అత్రైష రక్షోఽధిపతిర్మహాత్మా భూతైర్వృతో రుద్ర ఇవావభాతి ॥ ౨౪ ॥ అసౌ కిరీటీ చలకుండలాస్యో నగేంద్రవింధ్యోపమభీమకాయః । మహేంద్రవైవస్వతదర్పహంతా రక్షోఽధిపస్సూర్య ఇవావభాతి ॥ ౨౫ ॥ ప్రత్యువాచ తతో రామో విభీషణమరిందమం । అహో దీప్తో మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౨౬ ॥ ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యో రశ్మిభిర్భాతి రావణః । సువ్యక్తం లక్షయే హ్యస్య రూపం తేజస్సమావృతం ॥ ౨౭ ॥ దేవదానవవీరాణాం వపుర్నైవంవిధం భవేత్ । యాదృశం రాక్షసేంద్రస్య వపురేతత్ప్రకాశతే ॥ ౨౮ ॥ సర్వే పర్వతసంకాశాః సర్వే పర్వతయోధినః । సర్వే దీప్తాయుధధరా యోధాశ్చాస్య మహౌజసః ॥ ౨౯ ॥ భాతి రాక్షసరాజోఽసౌ ప్రదీప్తైర్భీమవిక్రమైః । భూతైః పరివృతస్తీక్ష్ణైర్దేహవద్భిరివాంతకః ॥ ౩౦ ॥ దిష్ట్యాయమద్య పాపాత్మా మమ దృష్టిపథం గతః । అద్య క్రోధం విమోక్ష్యామి సీతాహరణసంభవమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్త్వా తతో రామో ధనురాదాయ వీర్యవాన్ । లక్ష్మణానుచరస్తస్థౌ సముద్ధృత్య శరోత్తమం ॥ ౩౨ ॥ తతస్స రక్షోఽధిపతిర్మహాత్మా రక్షాంసి తాన్యాహ మహాబలాని । ద్వారేషు చర్యాగృహగోపురేషు సునిర్వృతాస్తిష్ఠత నిర్విశంకాః ॥ ౩౩ ॥ ఇహాగతం మాం సహితం భవద్భిర్వనౌకసశ్ఛిద్రమిదం విదిత్వా । శూన్యాం పురీం దుష్ప్రసహాం ప్రమథ్య ప్రధర్షయేయుస్సహసా సమేతాః ॥ ౩౪ ॥ విసర్జయిత్వా సహసా తతస్తాన్గతేషు రక్షస్సు యథానియోగం । వ్యదారయద్వానరసాగరౌఘం మహాఝషః పూర్ణమివార్ణవౌఘః ॥ ౩౫ ॥ తమాపతంతం సహసా సమీక్ష్య దీప్తేషుచాపం యుధి రాక్షసేంద్రం । మహత్సముత్పాట్య మహీధరాగ్రం దుద్రావ రక్షోఽధిపతిం హరీశః ॥ ౩౬ ॥ తచ్ఛైలశృంగం బహువృక్షసానుం ప్రగృహ్య చిక్షేప నిశాచరాయ । తమాపతంతం సహసా సమీక్ష్య బిభేద బాణైస్తపనీయపుంఖైః ॥ ౩౭ ॥ తస్మిన్ప్రవృద్ధోత్తమసానువృక్షే శృంగే వికీర్ణే

పతితే పృథివ్యాం । మహోల్కకల్పం శరమన్తకాభం సమాదదే రాక్షసలోకనాథః ॥ ౩౭ ॥ సగృహీత్వా నిలతు
ల్యవేగం సవిస్ఫులింగజ్వలనప్రకాశం । బాణం మహేన్ద్రాశనితుల్యవేగం చిక్షేప సుగ్రీవవధాయ రుష్టః ॥ ౩౮ ॥ స
సాయకో రావణబాహుముక్తశ్శక్రాశనిప్రఖ్యవపుశ్శితాగ్రః । సుగ్రీవమాసాద్య బిభేద వేగాద్గుహేరితా క్రౌంచమి
వోగ్రశక్తిః ॥ ౪౦ ॥ స సాయకార్తో విపరీతచేతాః కూజన్పృథివ్యాం పపాత వీరః । తం ప్రేక్ష్య భూమౌ పతితం విసం
జ్ఞం నేదుః ప్రహృష్టా యుధి యాతుధానాః ॥ ౪౧ ॥ తతో గవాక్షో గవయస్సుదంష్ట్రస్తథర్షభో జ్యోతిముఖో నల
శ్చ । శైలాన్సముద్యమ్య వివృద్ధకాయాః ప్రదుద్రువుస్తం ప్రతి రాక్షసేన్ద్రమ్ ॥ ౪౨ ॥ తేషాం ప్రహారాన్స చకా
ర మోఘాన్రక్షోధిపో బాణగణైశ్శితాగ్రైః । తాన్వానరేన్ద్రానపి బాణజాలైర్బిభేద జాంబూనదచిత్రపుంఖైః ॥ ౪౩
తే వానరేన్ద్రాస్త్రిదశారిబాణైర్భిన్నా నిపేతుర్భువి భీమకాయాః । తతస్తు తద్వానరసైన్యముగ్రం ప్రచ్ఛాదయామా
స స బాణజాలైః ॥ ౪౪ ॥ తే వధ్యమానాః పతితాః ప్రవీరా నానద్యమానా భయశల్యవిద్ధాః । శాఖామృగా రావణసా
యకార్తా జగ్ముశ్శరణ్యం శరణం స్మ రామమ్ ॥ ౪౫ ॥ తతో మహాత్మా స ధనుర్ధనుష్మానాదాయ రామస్సహసా జగామ ।
తం లక్ష్మణః ప్రాంజలిరభ్యుపేత్య ఉవాచ వాక్యం పరమార్థయుక్తమ్ ॥ ౪౬ ॥ కామమార్యస్సుపర్యాప్తో వధాయా
స్య దురాత్మనః । విధమిష్యామ్యహం నీచమనుజానీహి మాం విభో ॥ ౪౭ ॥ తమబ్రవీన్మహాతేజా రామస్సత్యపరాక్రమః ।
గచ్ఛ యత్నపరశ్చాపి భవ లక్ష్మణ సంయుగే ॥ ౪౮ ॥ రావణో హి మహావీర్యో రణేఽద్భుతపరాక్రమః । త్రైలోక్యేనా
పి సంక్రుద్ధో దుష్ప్రసహ్యో న సంశయః ॥ ౪౯ ॥ తస్యచ్ఛిద్రాణి మార్గస్వ స్వచ్ఛిద్రాణి చ గోపయ । చక్షుషా ధనుషా
యత్నాద్రక్షాత్మానం సమాహితః ॥ ౫౦ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా పరిష్వజ్యాభిపూజ్య చ । అభివాద్య తతో రా
మం యయౌ సౌమిత్రిరాహవం ॥ ౫౧ ॥ స రావణం వారణహస్తబాహుర్దదర్శ దీప్తోద్యతభీమచాపమ్ । ప్రచ్ఛాదయ
న్తం శరవృష్టిజాలైస్తాన్వానరాన్భిన్నవికీర్ణదేహాన్ ॥ ౫౨ ॥ తమాలోక్య మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
నివార్య శరజాలాని ప్రదుద్రావ స రావణం ॥ ౫౩ ॥ రథం తస్య సమాసాద్య భుజముద్యమ్య దక్షిణం । త్రాసయన్రా
వణం ధీమాన్హనూమాన్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౫౪ ॥ దేవదానవగన్ధర్వైర్యక్షైశ్చ సహ రాక్షసైః । అవధ్యత్వం త్వ
యా ప్రాప్తం వానరేభ్యస్తు తే భయం ॥ ౫౫ ॥ ఏష మే దక్షిణో బాహుః పంచశాఖస్సముద్యతః । విధమిష్యతి తే దేహా
ద్భూతాత్మానం చిరోషితం ॥ ౫౬ ॥ శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం రావణో భీమవిక్రమః । సంరక్తనయనః క్రోధా
దిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫౭ ॥ క్షిప్రం ప్రహర నిశ్శంకం స్థిరాం కీర్తిమవాప్నుహి । తతస్త్వాం జ్ఞాతవిక్రాన్తం నాశ
యిష్యామి వానర ॥ ౫౮ ॥ రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా వాయుసూనుర్వచోఽబ్రవీత్ । ప్రహృతం హి మయా పూర్వమ
క్షం స్మర సుతం తవ ॥ ౫౯ ॥ ఏవముక్తో మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః । ఆజఘానానిలసుతం తలేనోరసి వీర్య
వాన్ ॥ ౬౦ ॥ స తలాభిహతస్తేన చచాల చ ముహుర్ముహుః । స్థిత్వా ముహూర్తం తేజస్వీ స్థైర్యం కృత్వా మహామతిః ॥
ఆజఘానాభిసంక్రుద్ధస్తలేనైవామరద్విషం । తతస్తలేనాభిహతో వానరేణ మహాత్మనా ॥ ౬౨ ॥ దశగ్రీవస్సము
ద్ధూతో యథా భూమిచలేఽచలః । సంగ్రామే తం తథా దృష్ట్వా రావణం తలతాడితం ॥ ౬౩ ॥ ఋషయో వానరాస్సిద్ధా
నేదుర్దేవాస్సహాసురైః । అథాశ్వాస్య మహాతేజా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౪ ॥ సాధు వానర వీర్యేణ శ్లాఘనీ
యోఽసి మే రిపుః । రావణేనైవముక్తస్తు మారుతిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౫ ॥ ధిగస్తు మమ వీర్యం తు యస్త్వం జీవసి
రావణ । సకృత్తు ప్రహరేదానీం దుర్బుద్ధే కిం వికత్థసే ॥ ౬౬ ॥ తతస్త్వాం మామకో ముష్టిర్నయిష్యతి యమక్షయం ।
తతో మారుతివాక్యేన క్రోధస్తస్య తదాజ్వలత్ ॥ ౬౭ ॥ సంరక్తనయనో యత్నాన్ముష్టిముద్యమ్య దక్షిణం । పాత
యామాస వేగేన వానరోరసి వీర్యవాన్ ॥ ౬౮ ॥ హనూమాన్వక్షసి వ్యూఢే సంచచాల హతః పునః । విహ్వలం తు

తదాదృష్ట్వా హనూమన్తం మహాబలం ॥ ౬౯ ॥ రథేనాతిరథశ్శీఘ్రం నీలం ప్రతిసమభ్యగాత్ । రాక్షసానామధి
పతిర్దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ॥ ౭౦ ॥ పన్నగప్రతిమైర్భీమైః పరమర్మాతిభేదిభిః । శరైరాదీపయామాస నీలం
హరిచమూపతిమ్ ॥ ౭౧ ॥ సశరౌఘసమాయస్తో నీలః కపిచమూపతిః । కరేణైకేన శైలాగ్రం రక్షోధిపతయేఽసృజత్ ॥
హనూమానపి తేజస్వీ సమాశ్వస్తో మహామనాః । విప్రేక్షమాణో యుద్ధేప్సుస్సరోషమిదమబ్రవీత్ ॥ ౭౩ ॥ నీలేన స
హ సంయుక్తం రావణం రాక్షసేశ్వరం । అన్యేన యుధ్యమానస్య న యుక్తమభిధావనమ్ ॥ ౭౪ ॥ రావణోఽపి మహా
తేజాస్తచ్ఛృంగం సప్తభిశ్శరైః । ఆజఘాన సుతీక్ష్ణాగ్రైస్తద్వికీర్ణం పపాత హ ॥ ౭౫ ॥ తద్వికీర్ణం గిరేశ్శృఙ్గం దృ
ష్ట్వా హరిచమూపతిః । కాలాగ్నిరివ జజ్వాల క్రోధేన పరవీరహా ॥ ౭౬ ॥ సోఽశ్వకర్ణాన్ ధవాంస్సాలాంశ్చూతాంశ్చా
పి సుపుష్పితాన్ । అన్యాంశ్చ వివిధాన్వృక్షాన్నీలశ్చిక్షేప సంయుగే ॥ ౭౭ ॥ స తాన్వృక్షాన్ సమాసాద్య ప్రతిచి
చ్ఛేద రావణః । అభ్యవర్షత్సుఘోరేణ శరవర్షేణ పావకిం ॥ ౭౮ ॥ అభివృష్టశ్శరౌఘేణ మేఘేనేవ మహాచలః ।
హ్రస్వం కృత్వా తదా రూపం ధ్వజాగ్రే నిపపాత హ ॥ ౭౯ ॥ పావకాత్మజమాలోక్య ధ్వజాగ్రే సమవస్థితం । జజ్వా
ల రావణః క్రోధాత్తతో నీలో ననాద చ ॥ ౮౦ ॥ ధ్వజాగ్రే ధనుషశ్చాగ్రే కిరీటాగ్రే చ తం హరిమ్ । లక్ష్మణోఽథ హనూ
మాంశ్చ దృష్ట్వా రామశ్చ విస్మితాః ॥ ౮౧ ॥ రావణోఽపి మహాతేజాః కపిలాఘవవిస్మితః । అస్త్రమాహారయామాస
దీప్తమాగ్నేయమద్భుతం ॥ ౮౨ ॥ తతస్తే చుక్రుశుర్హృష్టా లబ్ధలక్షాః ప్లవంగమాః । నీలలాఘవసమ్భ్రాన్తం దృ
ష్ట్వా రావణమాహవే ॥ ౮౩ ॥ వానరాణాం చ నాదేన సంరబ్ధో రావణస్తదా । సమ్భ్రమావిష్టహృదయో న కించిత్ప్ర
త్యపద్యత ॥ ౮౪ ॥ ఆగ్నేయేనాథ సంయుక్తం గృహీత్వా రావణశ్శరమ్ । ధ్వజశీర్షస్థితం నీలముదైక్షత నిశాచరః ॥
తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః । కపే లాఘవయుక్తోఽసి మాయయా పరయానయా ॥ ౮౬ ॥ జీవితం ఖలు
రక్షస్వ యది శక్నోషి వానర । తాని తాన్యాత్మరూపాణి సృజసి త్వమనేకశః ॥ ౮౭ ॥ తథాపి త్వాం మయా యుక్తస్సా
యకోఽస్త్రప్రయోజితః । జీవితం పరిరక్షన్తం జీవితాద్భ్రంశయిష్యతి ॥ ౮౮ ॥ ఏవముక్త్వా మహాబాహూ రావణో
రాక్షసేశ్వరః । సంధాయ బాణమస్త్రేణ చమూపతిమతాడయత్ ॥ ౮౯ ॥ సోఽస్త్రయుక్తేన బాణేన నీలో వక్షసి తా
డితః । నిర్దహ్యమానస్సహసా నిపపాత మహీతలే ॥ ౯౦ ॥ పితృమాహాత్మ్యసంయోగాదాత్మనశ్చాపి తేజసా । జా
నుభ్యామపతద్భూమౌ న చ ప్రాణైర్వ్యయుజ్యత ॥ ౯౧ ॥ విసంజ్ఞం వానరం దృష్ట్వా దశగ్రీవో రణోత్సుకః । రథేనాం
బుదనాదేన సౌమిత్రిమభిదుద్రువే ॥ ౯౨ ॥ ఆసాద్య రణమధ్యే తు వారయిత్వా స్థితో జ్వలన్ । ధనుర్విస్ఫారయా
మాస కమ్పయన్నివ మేదినీమ్ ॥ ౯౩ ॥ ఓమ్ ॥ తమాహ సౌమిత్రిరదీనసత్త్వో విస్ఫారయన్తం ధనురప్రమేయం । అ
భ్యేహి మామేవ నిశాచరేంద్ర న వానరాంస్త్వం ప్రతియోద్ధుమర్హః ॥ ౯౪ ॥ స తస్య వాక్యం ప్రతిపూర్ణఘోషం జ్యా
శబ్దముగ్రం చ నిశమ్య రాజా । ఆసాద్య సౌమిత్రిమవస్థితం తం కోపాన్వితో వాక్యమువాచ రక్షః ॥ ౯౫ ॥ దిష్ట్యాసి మే
రాఘవ దృష్టిమార్గం ప్రాప్తోఽన్తగామీ విపరీతబుద్ధిః । అస్మిన్క్షణే యాస్యసి మృత్యుదేశం సంసాద్యమానో మమ బాణజా
లైః ॥ ౯౬ ॥ తమాహ సౌమిత్రిరవిస్మయానో గర్జన్తముద్వృత్తసితాగ్రదంష్ట్రం । రాజన్న గర్జన్తి మహాప్రభా
వా వికత్థసే పాపకృతాం వరిష్ఠ ॥ ౯౭ ॥ జానామి వీర్యం తవ రాక్షసేంద్ర బలం ప్రతాపం చ పరాక్రమం చ । అవస్థితో
ఽహం శరచాపపాణిరాగచ్ఛ కిం మోఘవికత్థనేన ॥ ౯౮ ॥ స ఏవముక్తః కుపితస్ససర్జ రక్షోధిపస్సప్త శరాంస్సుపుం
ఖాన్ । తాన్లక్ష్మణః కాంచనచిత్రపుంఖైశ్చిచ్ఛేద బాణైర్నిశితాగ్రధారైః ॥ ౯౯ ॥ తాన్ప్రేక్షమాణస్సహసా నికృత్తా
న్నికృత్తభోగానివ పన్నగేంద్రాన్ । లంకేశ్వరః క్రోధవశం జగామ ససర్జ చాన్యాన్నిశితాన్పృషత్కాన్ ॥ ౧౦౦ ॥
స బాణవర్షం తు వవర్ష తీవ్రం రామానుజః కార్ముకసమ్ప్రయుక్తమ్ । క్షురార్ధచంద్రోత్తమకర్ణిభల్లైశ్శరాం

శ్చిచ్ఛేద న చుక్షుభే చ ॥ ౧౦౧ ॥ స బాణజాలాన్యథ తాని తాని మోఘాని పశ్యంస్త్రిదశారిరాజః । విసిస్మయే లక్ష్మ
ణలాఘవేన పునశ్చ బాణాన్నిశితాన్ముమోచ ॥ ౧౦౨ ॥ స లక్ష్మణశ్చాపి శరాంశ్శితాగ్రాన్మహేన్ద్రవజ్రాశనితుల్య
వేగాన్ । సంధాయ చాపే జ్వలనప్రకాశాంస్ససర్జ రక్షోధిపతేర్వధాయ ॥ ౧౦౩ ॥ స తాన్ప్రచిచ్ఛేద హి రాక్షసే
న్ద్రశ్ఛిత్వా చ తాన్ లక్ష్మణమాజఘాన । శరేణ కాలాగ్నిసమప్రభేణ స్వయంభుదత్తేన లలాటదేశే ॥ ౧౦౪ ॥ స లక్ష్మ
ణో రావణసాయకార్తశ్చచాల చాపం శిథిలం ప్రగృహ్య । పునశ్చ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య కృచ్ఛ్రాచ్చిచ్ఛేద చాపం త్రి
దశేన్ద్రశత్రోః ॥ ౧౦౫ ॥ నికృత్తచాపం త్రిభిరాజఘాన బాణైస్తదా దాశరథిశ్శితాగ్రైః । స సాయకార్తో విచచాల
రాజా కృచ్ఛ్రాచ్చ సంజ్ఞాం పునరాససాద ॥ ౧౦౬ ॥ స కృత్తచాపశ్శరతాడితశ్చ మేదార్ద్రగాత్రో రుధిరావసిక్తః ।
జగ్రాహ శక్తిం సముదగ్రశక్తిస్స్వయంభుదత్తాం యుధి దేవశత్రుః ॥ ౧౦౭ ॥ స తాం విధూమానలసన్నికాశాం వి
త్రాసనీం వానరరాక్షసానామ్ । చిక్షేప శక్తిం తరసా జ్వలన్తీం సౌమిత్రయే రాక్షసరాష్ట్రనాథః ॥ ౧౦౮ ॥ తామా
పతన్తీం భరతానుజోఽస్త్రైర్జఘాన బాణైశ్చ హుతాగ్నికల్పైః । తథాపి సా తస్య వివేశ శక్తిర్భుజాన్తరం దాశరథేర్వి
శాలమ్ ॥ ౧౦౯ ॥ స శక్తిమాంఛక్తిసమాహతస్సన్పపాత భూమౌ రఘువంశకేతుః । తం విహ్వలన్తం సహసాభ్యుపే
త్య జగ్రాహ రాజా తరసా భుజాభ్యామ్ ॥ ౧౧౦ ॥ ఓమ్ ॥ హిమవాన్మన్దరో మేరుస్త్రైలోక్యం వా సహామరైః । శక్యం
భుజాభ్యాముద్ధర్తుం న సంఖ్యే భరతానుజః ॥ ౧౧౧ ॥ శక్త్యా బ్రాహ్మ్యాపి సౌమిత్రిస్తాడితస్తు స్తనాన్తరే । విష్ణోరచి
న్త్యం స్వం భాగమాత్మానం ప్రత్యనుస్మరత్ ॥ ౧౧౨ ॥ తతో దానవదర్పఘ్నం సౌమిత్రిం దేవకణ్టకః । తం పీడయిత్వా
బాహుభ్యాం న ప్రభుర్లంఘనేఽభవత్ ॥ ౧౧౩ ॥ అథైనం వైష్ణవం భాగం మానుషం దేహమాస్థితమ్ । అథ వాయుసుతః
క్రుద్ధో రావణం సమభిద్రవత్ ॥ ౧౧౪ ॥ ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో వజ్రకల్పేన ముష్టినా । తేన ముష్టిప్రహారేణ రావణో
రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౧౫ ॥ జానుభ్యామపతద్భూమౌ చచాల చ పపాత చ । ఆస్యైస్స నేత్రశ్రవణైర్వవామ రుధిరం బ
హు ॥ ౧౧౬ ॥ విఘూర్ణమానో నిశ్చేష్టో రథోపస్థ ఉపావిశత్ । విసంజ్ఞో మూర్ఛితశ్చాసీన్న చ స్థానం సమాలభత్ ॥
విసంజ్ఞం రావణం దృష్ట్వా సమరే భీమవిక్రమమ్ । ఋషయో వానరాశ్చైవ నేదుర్దేవాస్సవాసవాః ॥ ౧౧౮ ॥ హ
నూమానపి తేజస్వీ లక్ష్మణం రావణార్దితమ్ । అనయద్రాఘవాభ్యాశం బాహుభ్యాం పరిగృహ్య చ ॥ ౧౧౯ ॥ వాయు
సూనోస్సుహృత్త్వేన భక్త్యా పరమయా వశః । శత్రూణామప్రకంప్యోఽపి లఘుత్వమగమత్కపేః ॥ ౧౨౦ ॥ తం స
ముత్సృజ్య సా శక్తిస్సౌమిత్రిం యుధి దుర్జయమ్ । రావణస్య రథే తస్మిన్ స్థానం పునరుపాగతా ॥ ౧౨౧ ॥ ఆశ్వస్తశ్చ వి
శల్యశ్చ లక్ష్మణశ్శత్రుసూదనః । విష్ణోర్భాగమమీమాంస్యమాత్మానం ప్రత్యనుస్మరత్ ॥ ౧౨౨ ॥ రావణోఽపి మహా
తేజాః ప్రాప్య సంజ్ఞాం మహాహవే । ఆదదే నిశితాన్బాణాన్జగ్రాహ చ మహద్ధనుః ॥ ౧౨౩ ॥ (న్యహనచ్చాపి సంక్రుద్ధో వాన
రాణాం మహాచమూమ్ । తే హన్యమానా వారాదేవ్రిణ శ్రీప్రహస్తేన రక్షసా ॥ ౧౨౪ ॥ రాఘవం శరణం జగ్ముః ప్రజా
పతిమివ ప్రజాః । రాఘవోఽపి రణే దృష్ట్వా కర్మ రౌద్రస్య రక్షసః ॥ ౧౨౫ ॥ ధనుస్సజ్జముపాదాయ హేమరత్నవిభూ
షితమ్ । రథస్థం సమరే శూరమభిదుద్రావ రావణమ్ ॥ ౧౨౬ ॥) నిపాతితమహావీరాం ద్రవన్తీం వానరీం చమూమ్ ।
రాఘవస్తు రణే దృష్ట్వా రావణం సమభిద్రవత్ ॥ ౧౨౭ ॥ అథైనముపసంగమ్య హనూమాన్వాక్యమబ్రవీత్ । మమ
పృష్ఠం సమారుహ్య రాక్షసం శాస్తుమర్హసి ॥ ౧౨౮ ॥ విష్ణుర్యథా గరుత్మన్తం బలవన్తం సమాహితః । తచ్ఛ్రుత్వా
రాఘవో వాక్యం వాయుపుత్రేణ భాషితమ్ ॥ ౧౨౯ ॥ ఆరోహత్సహసా శూరో బలవన్తం మహాకపిమ్ । రథస్థం రావణం సం
ఖ్యే దదర్శ మనుజాధిపః ॥ ౧౩౦ ॥ తమాలోక్య మహాతేజాః ప్రదుద్రావ స రాఘవః । వైరోచనమివ క్రుద్ధో విష్ణు
రభ్యుద్యతాయుధః ॥ ౧౩౧ ॥ జ్యాశబ్దమకరోత్తీవ్రం వజ్రనిష్పేషనిస్స్వనమ్ । గిరా గమ్భీరయా రామో రాక్షసేన్ద్ర

ము వాచహ । తిష్ఠతిష్ఠమమత్వంహి కృత్వా విప్రియమీదృశమ్ ॥ ౧౩౨ ॥ క్వను రాక్షస శార్దూల గతో మోక్షమవా
ప్స్యసి ॥ ఓమ్ ॥ యదీన్ద్రవైవస్వతభాస్కరాన్వా స్వయంభు వైశ్వానర శంకరాన్వా । గమిష్యసిత్వం దశధా దిశో
వా తథాపి మే నాద్య గతో విమోక్ష్యసే ॥ ౧౩౩ ॥ యశ్చైష శక్త్యాభిహతస్త్వయాద్య ఇచ్ఛన్విషాదం సహసాభ్యు
పేతః । స ఏష రక్షోగణరాజమృత్యుస్సపుత్రదారస్య తవాద్య యుద్ధే ॥ ౧౩౪ ॥ ఏతేన చాత్యద్భుతదర్శనాని శరైర్జ
గ్ధానకృతాలయాని । చతుర్దశాన్యాత్తవరాయుధాని రక్షస్సహస్రాణి నిషూదితాని ॥ ౧౩౫ ॥ రాఘవస్యవచ
శ్శ్రుత్వా రాక్షసేంద్రో మహాకపిం । వాయుపుత్రం మహావీర్యం వహంతం రాఘవం రణే ॥ ౧౩౬ ॥ ఆజఘాన శరైస్తీ
క్ష్ణైః కాలానలశిఖోపమైః । రాక్షసేనాహవే తస్య తాడితస్యాపి సాయకైః ॥ ౧౩౭ ॥ స్వభావతేజో యుక్తస్య భూయస్తే
జో వ్యవర్ధత । తతో రామో మహాతేజా రావణేన కృతవ్రణం ॥ ౧౩౮ ॥ దృష్ట్వా ప్లవగశార్దూలం కోపస్య వశమేయివాన్ । ఓమ్
తస్యాభిచంక్రమ్య రథం సచక్రం సాశ్వధ్వజచ్ఛత్రమహాపతాకమ్ । ససారథిం సాశనిశూలఖడ్గం రామః ప్రచిచ్ఛే
ద శరైస్సుపుంఖైః ॥ ౧౩౯ ॥ అథేంద్రశత్రుం తరసా జఘాన బాణేన వజ్రాశనిసన్నిభేన । భుజాంతరే వ్యూఢసుజాత
రూపే వజ్రేణ మేరుం భగవానివేంద్రః ॥ ౧౪౦ ॥ ౧౬౦౦ ॥ * ॥ శ్రీరామాయనమః ॥ గాయిత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ యోవ
జ్రపాతాశనిసన్నిపాతాన్నచుక్షుభే నాపిచచాల రాజా । సరామబాణాభిహతో భృశార్తశ్చచాల చాపం చ ముమో
చ వీరః ॥ ౧౪౧ ॥ తం విహ్వలం తం ప్రసమీక్ష్య రామః సమాదదే దీప్తమివార్ధచంద్రమ్ । తేనార్కవర్ణం సహసా
కిరీటం చిచ్ఛేద రక్షోధిపతేర్మహాత్మా ॥ ౧౪౨ ॥ తం నిర్విషాశీవిషసన్నికాశం శాంతార్చిషం సూర్యమివాప్రకాశం ।
గతశ్రియం కృత్తకిరీటకూట ముర్వాచ రామో యుధి రాక్షసేంద్రం ॥ ౧౪౩ ॥ కృతం త్వయా కర్మమహత్సుభీమం హ
తప్రవీరశ్చ కృతస్త్వయాహమ్ । తస్మాత్పరిశ్రాన్త ఇవ వ్యవస్య న త్వాం శరైర్మృత్యువశం నయామి ॥ ౧౪౪ ॥ గచ్ఛా
నుజానామి రణార్దితస్త్వం ప్రవిశ్య రాత్రించరరాజలంకాం । ఆశ్వాస్య నిర్యాహి రథీ చ ధన్వీ తదా బలం ద్రక్ష్య
సి మే రథస్థః ॥ ౧౪౫ ॥ స ఏవముక్తో హతదర్పహర్షో నికృత్తచాపశ్చ హతాశ్వసూతః । శరార్దితః కృత్తమహాకిరీటో వి
వేశ లంకాం సహసా స్మ రాజా ॥ ౧౪౬ ॥ తస్మిన్ప్రవిష్టే రజనీచరేంద్రే మహాబలే దానవదేవశత్రౌ । హరీన్విశల్యాం
స్సహలక్ష్మణేన చకార రామః పరమాహవాగ్రే ॥ ౧౪౭ ॥ తస్మిన్ప్రభిన్నే త్రిదశేంద్రశత్రౌ సురాసురా భూతగణా ది
శశ్చ । ససాగరాస్సర్షిమహోరగాశ్చ తథైవ భూమ్యంబుచరాశ్చ హృష్టాః ॥ ౧౪౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాం
డే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౮౫ ॥ ౩౬౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స ప్రవిశ్య పురీం లంకాం రామబాణభయార్దితః । భగ్నదర్పస్తదా రాజా
బభూవ వ్యథితేంద్రియః ॥ ౧ ॥ మాతంగ ఇవ సింహేన గరుడేనేవ పన్నగః । అభిభూతోభవద్రాజా రాఘవేణ మ
హాత్మనా ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మదండప్రకాశానాం విద్యుత్సదృశవర్చసాం । స్మరన్రాఘవబాణానాం వివ్యథే రాక్షసేశ్వ
రః ॥ ౩ ॥ స కాంచనమయం దివ్య మాశ్రిత్య పరమాసనం । విప్రేక్ష్యమాణో రక్షాంసి రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ స
ర్వం తత్ఖలు మే మోఘం యత్తప్తం పరమం తపః । యత్సమానో మహేంద్రేణ మానుషేణాస్మి నిర్జితః ॥ ౫ ॥ ఇదం త
ద్బ్రహ్మణో ఘోరం వాక్యం మామభ్యుపస్థితం । మానుషేభ్యో విజానీహి భయం త్వమితి తత్తథా ॥ ౬ ॥ దేవదానవ
గంధర్వై ర్యక్షరాక్షసపన్నగైః । అవధ్యత్వం మయా ప్రాప్తం మానుషేభ్యో న యాచితం ॥ ౭ ॥ విదితం మానుషం
మన్యే రామం దశరథాత్మజం । ఇక్ష్వాకుకులనాథేన అనరణ్యేన యత్పురా ॥ ౮ ॥ ఉత్పత్స్యతే హి మద్వంశే పురుషో
రాక్షసాధమ । యస్త్వాం సపుత్రం సామాత్యం సబలం సాశ్వసారథిం ॥ ౯ ॥ నిహనిష్యతి సంగ్రామే త్వాం కులాధమ
దుర్మతే । శప్తోహం వేదవత్యాచ యదా మయా ధర్షితా పురా ॥ ౧౦ ॥ సేయం సీతా మహాభాగా జాతా జనకనం

దినీ। ఉమానందీశ్వరశ్చాపి రంభావరుణకన్యకా ॥ ౧౧ ॥ యథోక్తాస్తపసాప్రాప్తం నమిథ్యాఋషిభాషితం । ఏత
దేవాభ్యుపాగమ్య యత్నంకర్తుమిహార్హథ ॥ ౧౨ ॥ రాక్షసాశ్చాపి తిష్ఠంతు చర్యాగోపురమూర్ధసు । సచా
ప్రతిమగమ్భీరో దేవదానవదర్పహా ॥ ౧౩ ॥ బ్రహ్మశాపాభిభూతస్తు కుంభకర్ణోవిబోధ్యతాం । సపరాజితమా
త్మానం పరిహస్తంచనిషూదితం ॥ ౧౪ ॥ జ్ఞాత్వారక్షోబలంభీమ మాదిదేశమహాబలః । ద్వారేషుయత్నఃక్రియ
తాం ప్రాకారశ్చాధిరుహ్యతాం ॥ ౧౫ ॥ నిద్రావశసమావిష్టః కుంభకర్ణోపిబోధ్యతాం । సుఖంస్వపితినిశ్చింతః కా
లోపహతచేతనః ॥ ౧౬ ॥ నవషట్సప్తచాష్టౌచ మాసాంస్స్వపితిరాక్షసః । మంత్రంకృత్వాప్రసుప్తోయమితస్తునవ
మేహని ॥ ౧౭ ॥ తంతుబోధయతక్షిప్రం కుంభకర్ణంమహాబలం । సహిసంఖ్యేమహాబాహుః కకుదస్సర్వరక్ష
సాం ॥ ౧౮ ॥ వానరాన్రాజపుత్రౌచ క్షిప్రమేవవధిష్యతి । ఏషకేతుఃపరస్సంఖ్యే ముఖ్యోవైసర్వరక్షసాం ॥ ౧౯ ॥
కుంభకర్ణస్సదాశేతే మూఢోగ్రామ్యసుఖేరతః । రామేణహినిరస్తస్య సంగ్రామేస్మిన్సుదారుణే ॥ ౨౦ ॥ భవి
ష్యతినమేశోకః కుంభకర్ణేవిబోధితే । కింకరిష్యామ్యహం తేన శక్రతుల్యబలేనహి ॥ ౨౧ ॥ ఈదృశేవ్యసనేప్రా
ప్తే యోనసాహ్యాయకల్పతే । తేతుతద్వచనంశ్రుత్వా రాక్షసేంద్రస్యరాక్షసాః ॥ ౨౨ ॥ జగ్ముఃపరమసంభ్రాం
తాః కుంభకర్ణనివేశనం । తేరావణసమాదిష్టా మాంసశోణితభోజనాః ॥ ౨౩ ॥ గంధమాల్యాంస్తదాభక్ష్యా
నాదాయసహసాయయుః । తాంప్రవిశ్యమహాద్వారాం సర్వతోయోజనాయుతాం ॥ ౨౪ ॥ కుంభకర్ణగుహాంర
మ్యాం సర్వగంధప్రవాహినీం । కుంభకర్ణస్యనిశ్వాసా దవధూతామహాబలాః ॥ ౨౫ ॥ ప్రతిష్ఠమానాఃకృచ్ఛ్రేణ
యత్నాత్ప్రవివిశుర్గుహాం । తాంప్రవిశ్యగుహాంరమ్యాం శుభాంకాంచనకుట్టిమాం ॥ ౨౬ ॥ దదృశుర్నైరృత
వ్యాఘ్రం శయానమతిదర్శనం । తేతుతంవికృతంసుప్తంవికీర్ణమివపర్వతం ॥ ౨౭ ॥ కుంభకర్ణంమహానిద్రం
సహితాఃప్రత్యబోధయన్ । ఊర్ధ్వరోమాంచితతనుం శ్వసంతమివపన్నగం ॥ ౨౮ ॥ త్రాసయంతంమహాశ్వా
సైః శయానంభీమదర్శనం । భీమనాసాపుటంతంతు పాతాళవిపులాననం ॥ ౨౯ ॥ శయ్యాయాంన్యస్తసర్వాం
గం మేదోరుధిరగంధినం । కాంచనాంగదనద్ధాంగం కిరీటినమరిందమం ॥ ౩౦ ॥ దదృశుర్నైరృతవ్యాఘ్రం కుంభ
కర్ణంమహాబలం । తతశ్చక్రుర్మహాత్మానః కుంభకర్ణాగ్రతస్తదా ॥ ౩౧ ॥ మాంసానాంమేరుసంకాశం రాశింప
రమతర్పణం । మృగాణాంమహిషాణాంచ వరాహాణాంచసంచయాన్ ॥ ౩౨ ॥ చక్రుర్నైరృతశార్దూలా రాశిమ
న్నస్యచాద్భుతం । తతశ్శోణితకుంభాంశ్చ మద్యానివివిధానిచ ॥ ౩౩ ॥ పురస్తాత్కుంభకర్ణస్య చక్రుస్త్రిదశశత్ర
వః । లిలిపుశ్చపరార్ధ్యేన చందనేనపరంతపం ॥ ౩౪ ॥ దివ్యైరాచ్ఛాదయామాస ర్మాల్యైర్గంధైస్సుగంధిభిః । ధూ
పంసుగంధంససృజుస్తుష్టువుశ్చపరంతపమ్ ॥ ౩౫ ॥ జలదాఇవచోన్నేదు ర్యాతుధానాస్తతస్తతః । శంఖానా
పూరయామాసు శ్శశాంకసదృశప్రభాన్ ॥ ౩౬ ॥ తుములంయుగపచ్చాపి వినేదుశ్చాప్యమర్షితాః । నేదురా
స్ఫోటయామాసు శ్చిక్షిపుస్తేనిశాచరాః ॥ ౩౭ ॥ కుంభకర్ణవిబోధార్థం చక్రుస్తేవిపులంస్వనం ॥ ఓమ్ ॥ సశంఖ
భేరీపటహప్రణాదమాస్ఫోటితక్ష్వేళితసింహనాదం । దిశోద్రవంతస్త్రిదివంకిరంత శ్శ్రుత్వావిహంగాస్సహసానిపే
తుః ॥ ౩౮ ॥ యదాభృశంతైర్నినదైర్మహాత్మా నకుంభకర్ణోబుబుధేప్రసుప్తః । తతోముసుండీర్ముసలానిసర్వే ర
క్షోగణాస్తేజగృహుర్గదాశ్చ ॥ ౩౯ ॥ తంశైలశృంగైర్ముసలైర్గదాభి ర్వృక్షైస్తలైర్ముద్గరముష్టిభిశ్చ । సుఖ
ప్రసుప్తంభువికుంభకర్ణం రక్షాంస్యుదగ్రాణితదానిజఘ్నుః ॥ ౪౦ ॥ ఓమ్ ॥ తస్యనిశ్వాసవాతేన కుంభకర్ణస్యర
క్షసః । రాక్షసాబలవంతోపి స్థాతుంనాశక్నువన్పురః ॥ ౪౧ ॥ తతఃపరిహితాగాఢం రాక్షసాభీమవిక్రమాః ।
మృదంగపణవాన్భేరీ శ్శంఖకుంభగణాంస్తథా ॥ ౪౨ ॥ దశరాక్షససాహస్రా యుగపత్పర్యవాదయన్ । నీలాంజన

చయాకారం తేతుతం ప్రత్యబోధయన్ ॥ ౪౩ ॥ అభిఘ్నంతోనదంతశ్చ నైవసంవివిదేతుసః । యదాచైనం న శేకు
స్తే ప్రతిబోధయితుంతదా ॥ ౪౪ ॥ తతోగురుతరంయత్నందారుణంసముపాక్రమన్ । అశ్వానుష్ట్రాన్ఖరాన్నాగాన్జ
ఘ్నుర్దండకశాంకుశైః ॥ ౪౫ ॥ భేరీశంఖమృదంగాంశ్చ సర్వప్రాణైరవాదయన్ । నిజఘ్నుశ్చాస్యగాత్రాణిమ
హాకాష్ఠకటంకరైః ॥ ౪౬ ॥ ముద్గరైర్ముసలైశ్చైవ సర్వప్రాణసముద్యతైః । తేనశబ్దేనమహతా లంకాసమభిపూరి
తా ॥ ౪౭ ॥ సపర్వతవనాసర్వా సోపినైవప్రబుధ్యతే । తతస్సహస్రంభేరీణాం యుగపత్సమహన్యత ॥ ౪౮ ॥
మృష్టకాంచనకోణానామాసక్తానాంసమంతతః । ఏవమప్యతినిద్రస్తుయదానైవప్రబుధ్యతే ॥ ౪౯ ॥ శాపస్యవశమా
పన్నస్తతఃక్రుద్ధానిశాచరాః । మహాక్రోధసమావిష్టాస్సర్వేభీమపరాక్రమాః ॥ ౫౦ ॥ తద్రక్షోబోధయిష్యంతశ్చ
క్రురన్యేపరాక్రమం । అన్యేభేరీస్సమాజఘ్నురన్యేచక్రుర్మహాస్వనం ॥ ౫౧ ॥ కేశానన్యేప్రలులుపుఃకర్ణానన్యే
దదంశిరే । ఉదకుమ్భశతాన్యన్యే సమసించంతకర్ణయోః ॥ ౫౨ ॥ నకుమ్భకర్ణఃపస్పందే మహానిద్రావశంగతః ।
అన్యేచబలినస్తస్య కూటముద్గరపాణయః ॥ ౫౩ ॥ మూర్ధ్నివక్షసిగాత్రేషు పాతయన్కూటముద్గరాన్ । రజ్జుబ
ద్ధనబద్ధాభిశ్శతఘ్నీభిశ్చసర్వతః ॥ ౫౪ ॥ వధ్యమానోమహాకాయోనప్రాబుధ్యతరాక్షసః । వానరాణాంసహస్రం
చ శరీరేస్యప్రధావితమ్ ॥ ౫౫ ॥ కుంభకర్ణస్తతోబుద్ధస్స్పర్శంపరమబుధ్యత ॥ ౫౬ ॥ ఓమ్ ॥ సపాత్యమానై
ర్గిరిశృంగవృక్షైరచింతయంస్తాన్విపులాన్ప్రహారాన్ । నిద్రాక్షయాత్క్షుద్భయపీడితశ్చవిజృంభమాణస్సహసోత్ప
పాత ॥ ౫౭ ॥ సనాగభోగాచలశృంగకల్పౌ విక్షిప్యబాహూగిరిశృంగసారౌ । వివృత్యవక్త్రంబడబాముఖాభం
నిశాచరోసౌవివృతంజజృమ్భే ॥ ౫౮ ॥ తస్యజాజృంభమాణస్యవక్త్రంపాతాళసన్నిభం । దదృశేమేరుశృంగాగ్రే
దివాకరఇవోదితః ॥ ౫౯ ॥ సజృంభమాణోతిబలః ప్రతిబుద్ధోనిశాచరః । నిశ్వాసశ్చాస్యసంజజ్ఞేపర్వతాదివమా
రుతః ॥ ౬౦ ॥ రూపముత్తిష్ఠతస్తస్య కుంభకర్ణస్యతద్బభౌ । తపాంతేసబలాకస్య మేఘస్యేవవివర్షతః ॥ ౬౧ ॥
(యుగాంతేసర్వభూతాని కాలస్యేవదిధక్షతః ।) తస్యదీప్తాగ్నిసదృశేవిద్యుత్సదృశవర్చసీ ॥ ౬౨ ॥ దదృశాతేమ
హానేత్రే దీప్తావివమహాగ్రహౌ । తతస్త్వదర్శయంత్సర్వాన్భక్ష్యాంశ్చవివిధాన్బహూన్ ॥ ౬౩ ॥ వరాహాన్మహి
షాంశ్చైవ సబభక్షమహాబలః । అదన్బుభుక్షితోమాంసం శోణితంతృషితోపిబత్ ॥ ౬౪ ॥ మేదఃకుంభాంశ్చ మ
ద్యంచ పపౌశక్రరిపుస్తదా । తతస్తృప్తఇతిజ్ఞాత్వా సముపేతుర్నిశాచరాః ॥ ౬౫ ॥ శిరోభిశ్చప్రణమ్యైనం సర్వ
తఃపర్యవారయన్ । నిద్రావిశదనేత్రస్తుకలుషీకృతలోచనః ॥ ౬౬ ॥ చారయంత్సర్వతోదృష్టిం తాన్దదర్శనిశా
చరాన్ ॥ ససర్వాంత్సాంత్వయామాస నైరృతాన్నైరృతర్షభః ॥ ౬౭ ॥ బోధనాద్విస్మితశ్చాపిరాక్షసానిదమ
బ్రవీత్ । కిమర్థమహమాదృత్య భవద్భిఃప్రతిబోధితః ॥ ౬౮ ॥ కచ్చిత్సుకుశలంరాజ్ఞోభయంవానేహవిద్యతే ।
అథవాఘోరమన్యేభ్యోభయంపరముపస్థితమ్ ॥ ౬౯ ॥ యదర్థమేవంత్వరితైర్భవద్భిఃప్రతిబోధితః । అద్యరాక్షస
రాజస్య భయముత్పాటయామ్యహం ॥ ౭౦ ॥ పాతయిష్యేమహేంద్రంవా శమయిష్యేతథానలం । నహ్యల్పకా
రణేసుప్తం బోధయిష్యతిమాంగురుః ॥ ౭౧ ॥ తదాఖ్యాతార్థతత్త్వేన మత్ప్రబోధనకారణం । ఏవంబ్రువాణం
సంరబ్ధం కుంభకర్ణంమహాబలం ॥ ౭౨ ॥ యూపాక్షస్సచివోరాజ్ఞఃకృతాంజలిరువాచహ । నతోదైవకృతం కించి
ద్భయమస్తికదాచన ॥ ౭౩ ॥ మానుషాన్నోభయంరాజంస్తుములంసంప్రబాధతే । నదైత్యదానవేభ్యోవా భయ
మస్తిహి తాదృశం ॥ ౭౪ ॥ యాదృశంమానుషంరాజన్భయమస్మానుపస్థితమ్ । వానరైఃపర్వతాకారైర్లంకేయంప
రివారితా ॥ ౭౫ ॥ సీతాహరణసంతప్తాద్రామాన్నస్తుములంభయం । ఏకేనవానరేణేయం పూర్వందగ్ధామహాపురీ ॥
కుమారోనిహతశ్చాక్షస్సానుయాత్రస్సకుంజరః । స్వయంరక్షోధిపశ్చాపి పౌలస్త్యదేవకంటకః ॥ ౭౬ ॥ మృతే

తిసంయుగేముక్తో రామేణాదిత్యతేజసా । యన్న దేవైర్గృహీతో రాజా నాపిదైత్యైర్న దానవైః ॥ ౭౮ ॥ కృతస్సఖిహ
రామేణ విముక్తః ప్రాణసంశయాత్ । సయాపాక్షవచశ్శ్రుత్వా భ్రాతుర్యుధిపరాజయమ్ ॥ ౭౯ ॥ కుంభకర్ణో
వివృత్తాక్షో యూపాక్షమిదమబ్రవీత్ । సర్వమద్యైవయూపాక్షహరిసైన్యంసలక్ష్మణం ॥ ౮౦ ॥ రాఘవంచరణే
హత్వా పశ్చాద్ద్రక్ష్యామిరావణం ॥ రాక్షసాం స్తర్పయిష్యామి హరీణాంమాంసశోణితైః॥ ౮౧॥ రామలక్ష్మణయో
శ్చాపి స్వయంపాస్యామిశోణితం । తత్తస్యవాక్యంబ్రువతో నిశమ్య సగర్వితంరోషవివృద్ధదోషం॥ ౮౧ ॥ మహో
దరోనైరృతయోధముఖ్యః కృతాంజలిర్వాక్యమిదంబభాషే । రావణస్యవచశ్శ్రుత్వా గుణదోషౌవిమృశ్యచ॥౮౨
పశ్చాదపిమహాబాహో శత్రూన్యుధివిజేష్యసి । మహోదరవచశ్శ్రుత్వా రాక్షసైః పరివారితః ॥ ౮౩ ॥ కుంభక
ర్ణోమహాతేజాస్సమ్ప్రతస్థేమహాబలః । తంసముత్థాప్యభీమాక్షం భీమరూపపరాక్రమం ॥ ౮౪ ॥ రాక్షసా స్త్వరి
తాజగ్ముర్దశగ్రీవనివేశనం ॥ తతోగత్వాదశగ్రీవమాసీనంపరమాసనే ॥ ౮౫ ॥ ఊచుర్బద్ధాంజలిపుటాః సర్వఏవని
శాచరాః। ప్రబుద్ధఃకుంభకర్ణోయం భ్రాతా తేరాక్షసర్షభ ॥ ౮౬ ॥ కథంతత్రైవనిర్యాతుద్రక్ష్యస్యేనమిహా
గతమ్। రావణస్త్వబ్రవీద్ధృష్టో రాక్షసాంస్తానుపస్థితాన్ ॥ ౮౭ ॥ ద్రష్టుమేనమిహేచ్ఛామియథాన్యాయంచపూ
జ్యతాం । తథేత్యుక్త్వాతు తేసర్వే పునరాగమ్యరాక్షసాః ॥౮౮॥ కుంభకర్ణమిదంవాక్యమూచూ రావణచోదితాః॥
ద్రష్టుంత్వాంకాంక్షతేరాజాసర్వరాక్షసపుంగవః ॥ ౮౯ ॥ గమనేక్రియతాంబుద్ధిర్భ్రాతరంసమ్ప్రహర్షయ । కుం
భకర్ణస్తుదుర్ధర్షో భ్రాతురాజ్ఞాయశాసనం ॥ ౯౦ ॥ తథేత్యుక్త్వామహాబాహుశ్శయనాదుత్పపాతహ । ప్రక్షా
ళ్యవదనంహృష్టస్స్నాతఃపరమభూషితః ! పిపాసుస్త్వరయామాసపానంబలసమీరణం । తతస్తేత్వరితాస్తస్య రా
క్షసారావణాజ్ఞయా ॥ ౯౨ ॥ మద్యకుంభాంశ్చవివిధాన్క్షిప్రమేవోపహారయన్ । పీత్వాఘటసహస్రే ద్వేగమనాయో
పచక్రమే ॥ ౯౩ ॥ ఈషత్సముత్కటోమత్తస్తేజోబలసమన్వితః । కుంభకర్ణోబభౌహృష్టః కాలాంతకయమోప
మః ॥ ౯౪ ॥ భ్రాతుస్సభవనంగచ్ఛన్రక్షోగణసమన్వితః । కుంభకర్ణఃపదన్యాసైరకంపయత మేదినీం ॥ ౯౫ ॥
సరాజమార్గంవపుషాప్రకాశయంత్సహస్రరశ్మిర్ధరణీమివాంశుభిః । జగామతత్రాంజలిమాలయావృతశ్శత
క్రతుర్గేహమివస్వయంభువః ॥ ౯౬ ॥ తంరాజమార్గస్థమమిత్రఘాతినంవనౌకసస్తేసహసాబహిష్ఠితాః । దృ
ష్ట్వాప్రమేయంగిరిశృంగకల్పంవితత్రసుస్తేహరియూథపాలాః ॥ ౯౭ ॥ కేచిచ్ఛరణ్యంశరణంస్మరామం వ్రజంతి
కేచిద్వ్యథితాఃపతంతి । కేచిద్దిశస్సువ్యథితాఃప్రయాంతి కేచిద్భయార్తాభువిశేరతేస్మ ॥ ౯౮ ॥ తమద్రిశృంగప్ర
తిమంకిరీటినంస్పృశంతమాదిత్యమివాత్మతేజసా । వనౌకసః ప్రేక్ష్యవివృద్ధమద్భుతం భయార్దితాదుద్రువిరే తత
స్తతః ॥ ౯౯ ॥ * ॥ *ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౮౮ ॥ ౧౭౬౦ ॥ ******************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోరామోమహాతేజాధనురాదాయవీర్యవాన్ । కిరీటినంమహాకాయంకుం
భకర్ణందదర్శహ ॥ ౧ ॥ తందృష్ట్వారాక్షసశ్రేష్ఠంపర్వతాకారదర్శనమ్ । క్రమమాణమివాకాశం పురానారా
యణంప్రభుమ్ ॥ ౨ ॥ సతోయాంబుదసంకాశం కాంచనాంగదభూషణమ్ । దృష్ట్వాపునఃప్రదుద్రావ వానరా
ణాంమహాచమూః ॥ ౩ ॥ విద్రుతాంవాహినీందృష్ట్వా వర్ధమానంచరాక్షసం । సవిస్మయమిదంరామోవిభీషణ
మువాచహ ॥ ౪ ॥ కోసౌపర్వతసంకాశఃకిరీటీహరిలోచనః । లంకాయాందృశ్యతేవీరస్సవిద్యుదివతోయదః॥౫॥
పృథివ్యాఃకేతుభూతోసౌమహానేకోత్రదృశ్యతే । యందృష్ట్వావానరాస్సర్వే విద్రవంతితతస్తతః ॥ ౬ ॥ ఆచక్ష్వ
మేమహాన్కోసౌరక్షోవాయదివాసురః । నమయైవంవిధంభూతం దృష్టపూర్వంకదాచన ॥ ౭ ॥ సపృష్టో రాజపు
త్రేణ రామేణాక్లిష్టకర్మణా । విభీషణోమహాప్రాజ్ఞః కాకుత్స్థమిదమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ యేనవైవస్వతోయుద్ధే వాస

ఏశ్చ పరాజితః । సైష విశ్రవసః పుత్రః కుమ్భకర్ణః ప్రతాపవాన్ ॥ ౯ ॥ అస్య ప్రమాణాత్సదృశో రాక్షసో౽న్యో న విద్యతే ॥ ఓమ్ ॥ ఏతేన దేవా యుధి దానవాశ్చ యక్షా భుజఙ్గాః పిశితాశనాశ్చ । గన్ధర్వవిద్యాధరకిన్నరాశ్చ సహస్రశో రాఘవ సంప్రభగ్నాః ॥ ౧౦ ॥ ఓమ్ ॥ శూలపాణిం విరూపాక్షం కుమ్భకర్ణం మహాబలం । హన్తుం న శేకుస్త్రిదశాః కాలో౽యమితి మోహితాః ॥ ౧౧ ॥ ప్రకృత్యా హ్యేష తేజస్వీ కుమ్భకర్ణో మహాబలః । అన్యేషాం రాక్షసేన్ద్రాణాం వరదానకృతం బలమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఏతేన జాతమాత్రేణ క్షుధార్తేన మహాత్మనా । భక్షితాని సహస్రాణి సత్త్వానాం సుబహూన్యపి ॥ ౧౩ ॥ తేషు సంభక్ష్యమాణేషు ప్రజా భయనిపీడితాః । యాన్తి స్మ శరణం శక్రం తమప్యర్థం న్యవేదయన్ ॥ ౧౪ ॥ స కుమ్భకర్ణం కుపితో మహేన్ద్రో జఘాన వజ్రేణ శితేన వజ్రీ । స శక్రవజ్రాభిహతో మహాత్మా చచాల కోపాచ్చ భృశం ననాద ॥ ౧౫ ॥ తస్య నానద్యమానస్య కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః । శ్రుత్వా నినాదం విత్రస్తా భూయో భూమిర్వితత్రసే ॥ ౧౬ ॥ తతః కోపాన్మహేన్ద్రస్య కుమ్భకర్ణో మహాబలః । వికృష్యైరావతాద్దన్తం జఘానోరసి వాసవం ॥ ౧౭ ॥ కుమ్భకర్ణప్రహారార్తో విజజ్వాల స వాసవః । తతో విషేదుస్సహసా దేవబ్రహ్మర్షిదానవాః ॥ ౧౮ ॥ ప్రజాభిస్సహ శక్రశ్చ యయౌ స్థానం స్వయమ్భువః । కుమ్భకర్ణస్య దౌరాత్మ్యం శశంసుస్తే ప్రజాపతేః ॥ ప్రజానాం భక్షణం చాపి దేవానాం చాపి ధర్షణమ్ । ఆశ్రమధ్వంసనం చాపి పరస్త్రీహరణం భృశమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఏవం ప్రజా యది త్వేష భక్షయిష్యతి నిత్యశః । అచిరేణైవ కాలేన శూన్యో లోకో భవిష్యతి ॥ ౨౧ ॥ వాసవస్య వచః శ్రుత్వా సర్వలోకపితామహః । రక్షాంస్యావాహయామాస కుమ్భకర్ణం దదర్శ హ ॥ ౨౨ ॥ కుమ్భకర్ణం సమీక్ష్యైవ వితత్రాస ప్రజాపతిః । దృష్ట్వా విశ్వాస్య చైవైనం స్వయమ్భూరిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ ధ్రువం లోకవినాశాయ పౌలస్త్యేనాసి నిర్మితః । తస్మాత్త్వమద్య ప్రభృతి మృతకల్పశ్శయిష్యసి ॥ ౨౪ ॥ బ్రహ్మశాపాభిభూతో౽థ నిపపాతాగ్రతః ప్రభోః । తతః పరమసమ్భ్రాన్తో రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౫ ॥ వివృద్ధః కాఞ్చనో వృక్షః ఫలకాలే నికృత్యతే । న నప్తారం స్వకం న్యాయ్యం శప్తుమేవం ప్రజాపతే ॥ ౨౬ ॥ న మిథ్యావచనశ్చ త్వం స్వప్స్యత్యేష న సంశయః । కాలస్తు క్రియతామస్య శయనే జాగరే తథా ॥ ౨౭ ॥ రావణస్య వచః శ్రుత్వా స్వయమ్భూరిదమబ్రవీత్ । శయితా హ్యేష షణ్మాసానేకాహం జాగరిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ ఏకేనాహ్నా త్వసౌ వీరశ్చరన్భూమిం బుభుక్షితః । వ్యాత్తాస్యో భక్షయేల్లోకాన్సంక్రుద్ధ ఇవ పావకః ॥ ౨౯ ॥ సో౽సౌ వ్యసనమాపన్నః కుమ్భకర్ణమబోధయత్ । త్వత్పరాక్రమభీతశ్చ రాజా సమ్ప్రతి రావణః ॥ ౩౦ ॥ స ఏష నిర్గతో వీరశ్శిబిరాద్భీమవిక్రమః । వానరాన్భృశసంక్రుద్ధో భక్షయన్పరిధావతి ॥ ౩౧ ॥ కుమ్భకర్ణం సమీక్ష్యైవ హరయో౽ద్య ప్రవిద్రుతాః । కథమేనం రణే క్రుద్ధం వారయిష్యన్తి వానరాః ॥ ౩౨ ॥ ఉచ్యన్తాం వానరాస్సర్వే యన్త్రమేతత్సముచ్ఛ్రితమ్ । ఇతి విజ్ఞాయ హరయో భవిష్యన్తీహ నిర్భయాః ॥ ౩౩ ॥ విభీషణవచః శ్రుత్వా హేతుమత్సుముఖోద్గతం । ఉవాచ రాఘవో వాక్యం నీలం సేనాపతిం తదా ॥ ౩౪ ॥ గచ్ఛ సైన్యాని సర్వాణి వ్యూహ్య తిష్ఠస్వ పావకే । ద్వారాణ్యాదాయ లఙ్కాయాశ్చర్యాశ్చాప్యథ సంక్రమాన్ ॥ ౩౫ ॥ శైలశృఙ్గాణి వృక్షాంశ్చ శిలాశ్చాప్యుపసంహర । తిష్ఠన్తు వానరాస్సర్వే సాయుధాశ్శైలపాణయః ॥ ౩౬ ॥ రాఘవేణ సమాదిష్టో నీలో హరిచమూపతిః । శశాస వానరానీకం యథావత్కపికుఞ్జరః ॥ ౩౭ ॥ తతో గవాక్షశ్శరభో హనుమానఙ్గదస్తథా । శైలశృఙ్గాణి శైలాభా గృహీత్వా ద్వారమభ్యయుః ॥ ౩౮ ॥ రామవాక్యముపశ్రుత్య హరయో జితకాశినః । పాదపైరర్దయన్వీరా వానరాః పరవాహినీమ్ ॥ ౩౯ ॥ ఓమ్ ॥ తతో హరీణాం తదనీకముగ్రం రరాజ శైలోద్యతదీప్తహస్తమ్ । గిరేస్సమీపానుగతం యథైవ మహన్మహామ్భోధరజాలముగ్రమ్ ॥ ౪౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాణ్డే ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౩౮ ॥ ౧౨౪౬౦ ॥ ***************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతురాక్షసశార్దూలో నిద్రామదసమాకులః । రాజమార్గం శ్రియా జు
ష్టం యయౌవిపులవిక్రమః ॥ ౧ ॥ రాక్షసానాంసహస్రైశ్చ వృతఃపరమదుర్జయః । గృహేభ్యఃపుష్పవర్షేణ
కీర్యమాణ స్తదాయయౌ ॥ ౨ ॥ సహేమజాలవితతం భానుభాస్వరదర్శనమ్ । దదర్శవిపులంరమ్యం రాక్షసేం
ద్రనివేశనం ॥ ౩ ॥ ఓమ్ ॥ సతత్తదాసూర్యఇవాభ్రజాలం ప్రవిశ్యరక్షోధిపతేర్నివేశం । దదర్శ దూరేగ్రజమా
సనస్థం స్వయంభువంశక్రఇవాసనస్థం ॥ ౪ ॥ ఓమ్ ॥ భ్రాతుస్సభవనంగచ్ఛ న్రక్షోగణసమన్వితం । కుమ్భకర్ణః
పదన్యాసై రకమ్పయత మేదినీమ్ ॥ ౫ ॥ సోభిగమ్యగృహంభ్రాతుః కక్ష్యామభివిగాహ్యచ । దదర్శోద్విగ్నమాసీ
నం విమానేపుష్పకేగురుం ॥ ౬ ॥ అథదృష్ట్వాదశగ్రీవః కుమ్భకర్ణముపస్థితం । తూర్ణముత్థాయసంహృష్టః సన్ని
కర్షముపానయత్ ॥ ౭ ॥ అథాసీనస్య పర్యంకే కుమ్భకర్ణోమహాబలః । భ్రాతుర్వవందేచరణౌ కింకృత్యమి
తిచాబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ ఉత్పత్యచైనంముదితో రావణఃపరిషస్వజే । సభ్రాత్రా సంపరిష్వక్తో యథావచ్చాభినందితః॥
కుమ్భకర్ణశ్శుభందివ్యం ప్రతిపేదేవరాసనం । సతదాసనమాశ్రిత్య కుమ్భకర్ణోమహాబలః ॥ ౧౦ ॥ సంరక్తన
యనఃకోపా ద్రావణంవాక్యమబ్రవీత్ । కిమర్థమహమాదృత్య త్వయారాజన్విబోధితః ॥ ౧౧ ॥ శంసకస్మాద్భ
యంతేస్తి కోద్యప్రేతోభవిష్యతి । భ్రాతరంరావణఃక్రుద్ధం కుమ్భకర్ణమవస్థితం ॥ ౧౨ ॥ ఈషత్తుపరివృత్తాభ్యాం
నేత్రాభ్యాంవాక్యమబ్రవీత్ । అద్యతేసుమహాన్కాల శ్శయానస్యమహాబల ॥ ౧౩ ॥ సుఖిత స్త్వంనజానీషే మ
మరామకృతంభయం । ఏషదాశరథీ రామస్సుగ్రీవసహితోబలీ ॥ ౧౪ ॥ సముద్రంసబల స్తీర్త్వా మూలంనఃపరికృన్త
తి । హన్తపశ్యస్వలఙ్కాయాం వనాన్యుపవనానిచ ॥ ౧౫ ॥ సేతునాసుఖమాగమ్య వానరైకార్ణవంకృతమ్ । యే
రాక్షసాముఖ్యతమా హతాస్తేవానరైర్యుధి ॥ వానరాణాంక్షయంయుద్ధే నపశ్యామికదాచన । నచాపివానరాయు
ద్ధే జితపూర్వాఃకదాచన ॥ ౧౭ ॥ తదేతద్భయముత్పన్నం త్రాయస్వేమాంమహాబల । నాశయత్వమిమానద్య త
దర్థంబోధితోభవాన్ ॥ ౧౮ ॥ సర్వక్షపితకోశశ్చ సత్వమభ్యవపద్యతామ్ । త్రాయస్వేమాంపురీంలఙ్కాం బా
లవృద్ధావశేషితాం ॥ ౧౯ ॥ భ్రాతురర్థేమహాబాహో కురుకర్మసుదుష్కరమ్ । మయైవంనోక్తపూర్వోహి కచ్చి
ద్భ్రాతఃపరంతప ॥ ౨౦ ॥ త్వయ్యస్తిమమ స్నేహః పరాసంభావనా చ మే । దైవాసురేషుయుద్ధేషు బహుశోరా
క్షసర్షభ ॥ ౨౧ ॥ త్వయాదేవాఃప్రతివ్యూహ్య నిర్జితాశ్చాసురాయుధి । తదేతత్సర్వమాతిష్ఠవీర్యంభీమపరా
క్రమ ॥ ౨౨ ॥ నహితేసర్వభూతేషుదృశ్యతేసదృశోబలీ ॥ ఓమ్ ॥ కురుష్వమేప్రియహితమేతదుత్తమంయథాప్రి
యంప్రియరణబాన్ధవప్రియ । స్వతేజసావిధమసపత్నవాహినీం శరద్ఘనంపవనఇవోద్యతోమహాన్ ॥ ౨౩ ॥ * ॥
ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్విషష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౪౧ ॥ ౧౦౮-౨౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్యరాక్షసరాజస్య నిశమ్యపరిదేవితమ్ । కుమ్భకర్ణోబభాషేథ వచ
నంప్రజహాసచ ॥ ౧ ॥ దృష్టోదోషోహియోస్మాభిః పురామన్త్రవినిర్ణయే । హితేష్వనభియుక్తేన సోయమాసా
దితస్త్వయా ॥ ౨ ॥ శీఘ్రంఖల్వభ్యుపేతంత్వాం ఫలంపాపస్యకర్మణః । నిరయేష్వేవపతనం యథాదుష్కృతకర్మ
ణః ॥ ౩ ॥ ప్రథమంవైమహారాజ కృత్యమేతదచిన్తితమ్ । కేవలంవీర్యదర్పేణ నానుబన్ధోవిచారితః ॥ ౪ ॥ యఃప
శ్చాత్పూర్వకార్యాణి కుర్యాదైశ్వర్యమాస్థితః । పూర్వంచాపరకార్యాణి నసవేదనయానయౌ ॥ ౫ ॥ దేశ
కాలవిహీనానికర్మాణివిపరీతవత్ । క్రియమాణానిదుష్యన్తి హవీంష్యప్రయతేష్వివ ॥ ౬ ॥ త్రయాణాంపఞ్చ
ధాయోగం కర్మణాంయఃప్రపశ్యతి । సచివైస్సమయంకృత్వా ససభ్యేవర్తతేపథి ॥ ౭ ॥ యథాగమఞ్చయోరా
జాసమయంవిచికీర్షతి । బుధ్యతేసచివాన్బుద్ధ్యా సుహృదశ్చానుపశ్యతి ॥ ౮ ॥ ధర్మమర్థంహి కామంవాసర్వాన్

న్వారక్షసాం పతే । భజేత పురుషః కాలే త్రీణి ద్వంద్వాని వా పునః ॥ ౯ ॥ త్రిషు చైతేషు యచ్ఛ్రేష్ఠం శ్రుత్వా తన్నావ
బుధ్యతే । రాజా వా రాజమాత్రో వా వ్యర్థం తస్య బహుశ్రుతమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఉపప్రదానం సాంత్వం వా భేదం కా
లే చ విక్రమమ్ । యోగం చ రక్షసాం శ్రేష్ఠ తావుభౌ చ నయానయౌ ॥ ౧౧ ॥ కాలే ధర్మార్థకామాన్యస్సమ
న్త్ర్య సచివైస్సహ । నిషేవేతాత్మవాన్లోకే న స వ్యసనమాప్నుయాత్ ॥ ౧౨ ॥ హితానుబన్ధమాలోచ్య కార్యా
కార్యమిహాత్మనః । రాజా సహార్థతత్త్వజ్ఞైస్సచివైస్స హి జీవతి ॥ ౧౩ ॥ అనభిజ్ఞాయ శాస్త్రార్థాన్పురుషాః పశుబుద్ధ
యః । ప్రాగల్భ్యాద్వక్తుమిచ్ఛన్తి మన్త్రేష్వభ్యన్తరీకృతాః ॥ ౧౪ ॥ అశాస్త్రవిదుషాం తేషాం న కార్యమహితం వ
చః । అర్థశాస్త్రానభిజ్ఞానాం విపులాం శ్రియమిచ్ఛతామ్ ॥ ౧౫ ॥ అహితం చ హితాకారం ధార్ష్ట్యాజ్జల్పన్తి యే న
రాః । అవేక్ష్య మన్త్రబాహ్యాస్తే కర్తవ్యాః కృత్యదూషణాః ॥ ౧౬ ॥ వినాశయన్తో భర్తారం సహితాశ్శత్రుభి
ర్బుధైః । విపరీతాని కృత్యాని కారయన్తీహ మన్త్రిణః ॥ ౧౭ ॥ తాన్భర్తా మిత్రసంకాశానమిత్రాన్మన్త్రనిర్ణయే ।
వ్యవహారేణ జానీయాత్సచివానుపసంహితాన్ ॥ ౧౮ ॥ చపలస్యేహ కృత్యాని సహసానుప్రధావతః । ఛిద్రమ
న్యే ప్రపద్యన్తే క్రౌఞ్చస్య ఖమివ ద్విజాః ॥ ౧౯ ॥ యో హి శత్రుమవిజ్ఞాయ నాత్మానమభిరక్షతి । అవాప్నోతి హి సో
ఽనర్థాన్స్థానాచ్చ వ్యవరోప్యతే ॥ ౨౦ ॥ యదుక్తమిహ తే పూర్వం క్రియతామనుజేన చ । తదేవ నో హితం కార్యం
యదిచ్ఛసి చ తత్కురు ॥ ౨౧ ॥ తత్తు శ్రుత్వా దశగ్రీవః కుమ్భకర్ణస్య భాషితమ్ । భ్రుకుటిం చైవ సంచక్రే క్రుద్ధశ్చైన
మువాచ హ ॥ ౨౨ ॥ మాన్యో గురురివాచార్యః కిం మాం త్వమనుశాససి । కిమేవం వాక్శ్రమం కృత్వా కాలే యు
క్తం విధీయతామ్ ॥ ౨౩ ॥ విభ్రమాచ్చిత్తమోహాద్వా బలవీర్యాశ్రయేణ వా । నాభిపన్నమిదానీం యద్వ్యర్థా
స్తస్య పునః కథాః ॥ ౨౪ ॥ అస్మిన్కాలే తు యద్యుక్తం తదిదానీం విధీయతామ్ । గతం తు నానుశోచన్తి గతం తు గత
మేవ హి ॥ ౨౫ ॥ మమాపనయజం దోషం విక్రమేణ సమీకురు । యది ఖల్వస్తి మే స్నేహో విక్రమం వావగచ్ఛసి ।
యది వా కార్యమేతత్తే హృది కార్యతమం మతమ్ । స సుహృద్యో విపన్నార్థం దీనమభ్యవపద్యతే ॥ ౨౭ ॥ స బన్ధు
ర్యోఽపనీతేషు సాహాయ్యాయోపకల్పతే । తమథైవం బ్రువాణం తు వచనం ధీరదారుణమ్ ॥ ౨౮ ॥ రుష్టోఽయమితి
విజ్ఞాయ శనైశ్శ్లక్ష్ణమువాచ హ । అతీవ హి సమాలక్ష్య భ్రాతరం క్షుభితేన్ద్రియమ్ ॥ ౨౯ ॥ కుమ్భకర్ణశ్శనైర్వా
క్యం బభాషే పరిసాన్త్వయన్ । అలం రాక్షసరాజేన్ద్ర సన్తాపముపపద్య తే ॥ ౩౦ ॥ రోషం చ సంపరిత్యజ్య స్వస్థో
భవితుమర్హసి । నైతన్మనసి కర్తవ్యం మయి జీవతి పార్థివ ॥ ౩౧ ॥ తమహం నాశయిష్యామి యత్కృతే పరితప్యసే ।
అవశ్యం తు హితం వాచ్యం సర్వావస్థం మయా తవ ॥ ౩౨ ॥ బన్ధుభావాదభిహితం భ్రాతృస్నేహాచ్చ పార్థివ । స
దృశం యత్తు కాలేఽస్మిన్కర్తుం స్నిగ్ధేన బన్ధునా ॥ ౩౩ ॥ శత్రూణాం కదనం పశ్య క్రియమాణం మయా రణే । అద్య ప
శ్య మహాబాహో మయా సమరమూర్ధని ॥ ౩౪ ॥ హతే రామే సహ భ్రాత్రా ద్రవన్తీం హరివాహినీమ్ । అద్య రా
మస్య తద్దృష్ట్వా మయానీతం రణాచ్ఛిరః ॥ ౩౫ ॥ సుఖీ భవ మహాబాహో సీతా భవతు దుఃఖితా । అద్య రామస్య పశ్య
న్తు నిధనం సుమహత్ప్రియమ్ ॥ ౩౬ ॥ లఙ్కాయాం రాక్షసాస్సర్వే యే తే నిహతబాన్ధవాః । అద్య శోకపరీతానాం
స్వబన్ధువధకారణాత్ ॥ ౩౭ ॥ శత్రోర్యుధి వినాశేన కరోమ్యస్రప్రమార్జనమ్ । అద్య పర్వతసంకాశం ససూ
ర్యమివ తోయదమ్ ॥ ౩౮ ॥ వికీర్ణం పశ్య సమరే సుగ్రీవం ప్లవగోత్తమమ్ । కథం త్వం రాక్షసైరేభిః మయా చ పరిర
క్షితః ॥ ౩౯ ॥ జిఘాంసుభిర్దాశరథిం వధ్యసే త్వమిహానఘ । అద్య పూర్వం హతే తేన మయి త్వాం హన్తి రాఘవః ॥
నాహమాత్మని సన్తాపం గచ్ఛేయం రాక్షసాధిప । కామం త్విదానీమపి మాం వ్యాదిశ త్వం పరన్తప ॥ ౪౧ ॥ న ప
రః ప్రేక్షణీయస్తే యుద్ధాయాతులవిక్రమ । అహముత్సాదయిష్యామి శత్రూంస్తవ మహాబల ॥ ౪౨ ॥ యది శక్రో

యదియమో యదిపావకమారుతౌ । తానహం యోధయిష్యామి కుబేరవరుణావపి ॥ ౪౩ ॥ గిరిమాత్రశరీరస్య శి
తశూలధరస్య మే । నర్దతస్తీక్ష్ణదంష్ట్రస్య బిభీయాచ్చ పురందరః ॥ ౪౪ ॥ అథవా త్యక్తశస్త్రస్య మృద్నతస్తర
సారిపూన్ । న మే ప్రతిముఖం కశ్చిచ్ఛక్తస్స్థాతుం జిజీవిషుః ॥ ౪౫ ॥ నైవశక్త్యా న గదయా నాసినా నిశితైశ్శరైః ।
హస్తాభ్యామేవ సంరబ్ధో హనిష్యామి తు వజ్రిణం ॥ ౪౬ ॥ యది మే ముష్టివేగం స రాఘవోఽద్య సహిష్యతి । తతః పా
స్యంతి బాణౌఘా రుధిరం రాఘవస్య తు ॥ ౪౭ ॥ చింతయా బాధ్యసే రాజన్ కిమర్థం మయి తిష్ఠతి । సోఽహం శత్రువి
నాశాయ తవ నిర్యాతుముద్యతః ॥ ౪౮ ॥ ముంచ రామాద్భయం రాజన్ హనిష్యామీహ సంయుగే । రాఘవం లక్ష్మ
ణం చైవ సుగ్రీవం చ మహాబలం ॥ ౪౯ ॥ హనూమంతం చ రక్షోఘ్నం లంకా యేన ప్రదీపితా । హరీంశ్చాపి హనిష్యా
మి సంయుగే సమవస్థితాన్ ॥ ౫౦ ॥ అసాధారణమిచ్ఛామి తవ దాతుం మహద్యశః । యది చేంద్రాద్భయం రాజన్ స్యా
ద్యది వాపి స్వయంభువః ॥ ౫౧ ॥ అపి దేవాశ్శయిష్యంతే క్రుద్ధే మయి మహీతలే । యమం చ శమయిష్యామి భక్షయి
ష్యామి పావకం ॥ ౫౨ ॥ ఆదిత్యం పాతయిష్యామి సనక్షత్రం మహీతలే । శతక్రతుం వధిష్యామి పాస్యామి వరుణా
లయం ॥ ౫౩ ॥ పర్వతాంశ్చూర్ణయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీం । దీర్ఘకాలం ప్రసుప్తస్య కుంభకర్ణస్య విక్రమం ।
అద్య పశ్యంతు భూతాని భక్ష్యమాణాని సర్వశః । నన్విదం త్రిదివం సర్వమాహారస్య న పూర్యతే ॥ ౫౫ ॥ ఓమ్ ॥ వధే
న తే దాశరథేస్సుఖార్హం సుఖం సమాహర్తుమహం వ్రజామి । నిహత్య రామం సహలక్ష్మణేన ఖాదామి సర్వాన్ హరి
యూథముఖ్యాన్ ॥ ౫౬ ॥ రమస్వ కామం పిబ చాగ్ర్యవారుణీం కురుష్వ కృత్యాని వినీయతాం జ్వరః । మయాద్య రా
మే గమితే యమక్షయం చిరాయ సీతా వశగా భవిష్యతి ॥ ౫౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రిషష్టితమస్స
ర్గః ॥ ౪౪౩ ॥ ౮౮౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తముక్తమతికాయస్య బలినో బాహుశాలినః । కుంభకర్ణస్య వచనం శ్రుత్వో
వాచ మహోదరః ॥ ౧ ॥ కుంభకర్ణకులే జాతో ధృష్టః ప్రాకృతదర్శనః । అవలిప్తో న శక్నోషి కృత్యం సర్వత్ర వేది
తుం ॥ ౨ ॥ న హి రాజా న జానీతే కుంభకర్ణ నయానయౌ । త్వం తు కైశోరకాద్ధృష్టః కేవలం వక్తుమిచ్ఛసి ॥ ౩ ॥
స్థానం వృద్ధిం చ హానిం చ దేశకాలవిభాగవిత్ । ఆత్మనశ్చ పరేషాం చ బుధ్యతే రాక్షసర్షభః ॥ ౪ ॥ యత్తు శక్యం బ
లవతా కర్తుం ప్రాకృతబుద్ధినా । అనుపాసితవృద్ధేన కః కుర్యాత్తాదృశం బుధః ॥ ౫ ॥ యాంస్తు ధర్మార్థకామాం
స్త్వం బ్రవీషి పృథగాశ్రయాన్ । అనుబోద్ధుం స్వభావేన న హి లక్షణమస్తి తే ॥ ౬ ॥ కర్మ చైవ హి సర్వేషాం కా
రణానాం ప్రయోజకం । శ్రేయః పాపీయసాం చాత్ర ఫలం భవతి కర్మణాం ॥ ౭ ॥ నిశ్శ్రేయసఫలావేవ ధర్మార్థా
వితరావపి । అధర్మానర్థయోః ప్రాప్తిః ఫలం చ ప్రత్యవాయికమ్ ॥ ౮ ॥ ఐహలౌకికపారత్రం కర్మ పుంభిర్నిషేవ్య
తే । కర్మాణ్యపి తు కల్యాని లభతే కామమాస్థితః ॥ ౯ ॥ తత్ర క్లృప్తమిదం రాజ్ఞా హృది కార్యం మతం చ నః । శత్రౌ హి
సాహసం యత్స్యాత్కిమివాత్రాపనీయతే ॥ ౧౦ ॥ ఏకస్యైవాభియానే తు హేతుర్యః ప్రకథితస్త్వయా । తత్రాప్య
నుపపన్నం తే వక్ష్యామి యదసాధు చ ॥ ౧౧ ॥ యేన పూర్వం జనస్థానే బహవోఽతిబలా హతాః । రాక్షసా రాఘవం తం త్వం
కథమేకో జయిష్యసి ॥ ౧౨ ॥ యే పురా నిర్జితాస్తేన జనస్థానే మహౌజసః । రాక్షసాంస్తాన్పురే సర్వాన్ భీతానద్యా
పి పశ్యసి ॥ ౧౩ ॥ తం సింహమివ సంక్రుద్ధం రామం దశరథాత్మజమ్ । సర్పం సుప్తమివాబుద్ధ్వా ప్రబోధయితుమిచ్ఛ
సి ॥ ౧౪ ॥ జ్వలంతం తేజసా నిత్యం క్రోధేన చ దురాసదమ్ । కస్తం మృత్యుమివాసహ్యమాసాదయితుమర్హతి ॥ ౧౫
సంశయస్థమిదం సర్వం శత్రోః ప్రతిసమాసనే । ఏకస్య గమనం తత్ర న హి మే రోచతే భృశమ్ ॥ ౧౬ ॥ హీనార్థస్తు
సమృద్ధార్థం కో రిపుం ప్రాకృతం యథా । నిశ్చిత్య జీవితత్యాగే వశమానేతుమిచ్ఛతి ॥ ౧౭ ॥ యస్య నాస్తి మను

శ్యేమ సదృశో రాక్షసోత్తమ । కథమాశంససే యోద్ధుం తుల్యేనేన్ద్రవివస్వతోః ॥ ౧౮ ॥ ఏవముక్త్వా సుసంరబ్ధః
కుమ్భకర్ణం మహోదరః । ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే రావణం లోకరావణమ్ ॥ ౧౯ ॥ లబ్ధ్వా పునస్త్వం వైదేహీం కిమర్థం స
మ్ప్రజల్పసి । యదీచ్ఛసి తదా సీతా వశగా తే భవిష్యతి ॥ ౨౦ ॥ దృష్టః కశ్చిదుపాయో మే సీతోపస్థానకారకః । రు
చిరశ్చేత్స్వయా బుద్ధ్యా రాక్షసేశ్వర తం శృణు ॥ ౨౧ ॥ అహం ద్విజిహ్వస్సంహ్రాదీ కుమ్భకర్ణో వితర్దనః । పఞ్చ రామవధా
యైతే నిర్యాన్తీత్యవఘోషయ ॥ ౨౨ ॥ తతో గత్వా వయం యుద్ధం దాస్యామస్తస్య యత్నతః । జేష్యామో యది తే శ
త్రూన్నోపాయైః కృత్యమస్తి నః ॥ అథ జీవతి నశ్శత్రుర్వయం చ కృతసంయుగాః । తతస్తదభిపత్స్యామో మనసా యత్సమీ
క్షితమ్ ॥ వయం యుద్ధాదిహైష్యామో రుధిరేణ సముక్షితాః । విదార్య స్వతనుం బాణై రామనామాఙ్కితైశ్శితైః ॥ భక్షితో
రాఘవోఽస్మాభిర్లక్ష్మణశ్చేతి వాదినః । తవ పాదౌ గ్రహీష్యామస్త్వం నః కామం ప్రపూరయ ॥ ౨౬ ॥ తతోఽవఘో
షయ పురే గజస్కన్ధేన పార్థివ । హతో రామస్సహ భ్రాత్రా ససైన్య ఇతి సర్వతః ॥ ౨౭ ॥ ప్రీతో నామ తతో భూ
త్వా భృత్యానాం త్వమరిన్దమ । భోగాంశ్చ పరివారాంశ్చ కామాంశ్చ వసు దాపయ ॥ ౨౮ ॥ తతో మాల్యాని వాసాం
సి వీరాణామనులేపనమ్ । పేయం చ బహు యోధేభ్యస్స్వయం చ ముదితః పిబ ॥ ౨౯ ॥ తతోఽస్మిన్బహులీభూతే కౌ
లీనే సర్వతో గతే । భక్షితస్ససుహృద్రామో రాక్షసైరితి విశ్రుతే ॥ ౩౦ ॥ ప్రవిశ్యాశ్వాస్య చాపి త్వం సీతాం రహ
సి సాన్త్వయ । ధనధాన్యైశ్చ కామైశ్చ రత్నైశ్చైనాం ప్రలోభయ ॥ ౩౧ ॥ అనయోపధయా రాజన్భయశోకా
నుబన్ధయా । అకామా త్వద్వశం సీతా నష్టనాథా భవిష్యతి ॥ ౩౨ ॥ రఞ్జనీయం హి భర్తారం వినష్టమవగమ్య సా
నైరాశ్యాత్స్త్రీలఘుత్వాచ్చ త్వద్వశం ప్రతిపత్స్యతే ॥ ౩౩ ॥ సా పురా సుఖసంవృద్ధా సుఖార్హా దుఃఖకర్శితా ।
త్వయ్యధీనం సుఖం జ్ఞాత్వా సర్వథోపగమిష్యతి ॥ ౩౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఏతత్సునీతం మమ దర్శనేన రామం హి దృష్ట్వైవ
భవేదనర్థః । ఇహైవ తే సేత్స్యతి మోత్సుకో భూర్మహానయుద్ధేన సుఖస్య లాభః ॥ ౩౫ ॥ అదృష్టసైన్యో హ్యనవాప్త
సంశయో రిపూనయుద్ధేన జయన్నరాధిపః । యశశ్చ పుణ్యం చ మహన్మహీపతే శ్రియం చ కీర్తిం చ చిరం సమశ్ను
తే ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౪౭ ॥ ౯౪౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స తథోక్తస్తు నిర్భర్త్స్య కుమ్భకర్ణో మహోదరమ్ । అబ్రవీద్రాక్షసశ్రే
ష్ఠం భ్రాతరం రావణం తతః ॥ ౧ ॥ సోఽహం తవ భయం ఘోరం వధాత్తస్య దురాత్మనః । రామస్యాద్య ప్రమార్జామి
నిర్వైరో హి సుఖీ భవ ॥ ౨ ॥ గర్జన్తి న వృథా శూరా నిర్జలా ఇవ తోయదాః । పశ్య సమ్పాద్యమానం తు గర్జితం
యుధి కర్మణా ॥ ౩ ॥ న మర్షయతి చాత్మానం సమ్భావయతి నాత్మనా । అదర్శయిత్వా శూరాస్తు కర్మ కుర్వన్తి దుష్క
రమ్ ॥ ౪ ॥ విక్లబానామబుద్ధీనాం రాజ్ఞాం పణ్డితమానినామ్ । శృణ్వతా సాదితమిదం త్వద్విధానాం మహోదర ॥
యుద్ధే కాపురుషైర్నిత్యం భవద్భిః ప్రియవాదిభిః । రాజానమనుగచ్ఛద్భిః కృత్యమేతద్ధి సాదితమ్ ॥ ౬ ॥ రాజశేషా
కృతా లఙ్కా క్షీణః కోశో బలం హతమ్ । రాజానమిమమాసాద్య సుహృచ్చిహ్నమమిత్రకమ్ ॥ ౭ ॥ ఏష నిర్యామ్య
హం యుద్ధముద్యతశ్శత్రునిర్జయే । దుర్నయం భవతామద్య సమీకర్తుమిహాహవే ॥ ౮ ॥ ఏవముక్తవతో వాక్యం
కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః । ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం ప్రహసన్రాక్షసాధిపః ॥ ౯ ॥ మహోదరోఽయం రామాత్తు పరి
త్రస్తో న సంశయః । న హి రోచయతే తాత యుద్ధం యుద్ధవిశారద ॥ ౧౦ ॥ కశ్చిన్మే త్వత్సమో నాస్తి సౌహృదేన బలేన
చ । గచ్ఛ శత్రువధాయ త్వం కుమ్భకర్ణ జయాయ చ ॥ ౧౧ ॥ తస్మాత్తు భయనాశార్థం భవాన్సమ్బోధితో మయా
అయం హి కాలస్సుహృదాం రాక్షసానామరిన్దమ ॥ ౧౨ ॥ తద్గచ్ఛ శూలమాదాయ పాశహస్త ఇవాన్తకః । వాన
రాన్రాజపుత్రౌ చ భక్షయాదిత్యతేజసౌ ॥ ౧౩ ॥ సమాలోక్య తు తే రూపం విద్రవిష్యన్తి వానరాః । రామలక్ష్మణయో

శ్చాపి హృదయే ప్రస్ఫుటిష్యతి ॥ ౧౪ ॥ ఏవముక్త్వా మహారాజః కుంభకర్ణం మహాబలం । పునర్జాతమివాత్మా
నం మేనే రాక్షసపుంగవః ॥ ౧౫ ॥ కుంభకర్ణబలాభిజ్ఞో జానంస్తస్య పరాక్రమమ్ । బభూవ ముదితో రాజా శశా
ఙ్క ఇవ నిర్మలః ॥ ౧౬ ॥ ఇత్యేవముక్తః సంహృష్టో నిర్జగామ మహాబలః । రాజ్ఞస్తు వచనం శ్రుత్వా కుంభకర్ణస్సము
ద్యతః ॥ ౧౭ ॥ ఆదదే నిశితం శూలం వేగాచ్ఛత్రునిబర్హణం । సర్వకాలాయసం దీప్తం తప్తకాంచనభూషణం ॥
ఇంద్రాశనిసమం భీమం వజ్రప్రతిమగౌరవమ్ । దేవదానవగంధర్వయక్షకిన్నరసూదనం ॥ ౧౯ ॥ రక్తమాల్యం మ
హాధామ స్వతశ్చోద్గతపావకం । ఆదాయ నిశితం శూలం శత్రుశోణితరంజితం ॥ ౨౦ ॥ కుంభకర్ణో మహాతేజా రావణం
వాక్యమబ్రవీత్ । గమిష్యామ్యహమేకాకీ తిష్ఠత్విహ బలం మమ ॥ ౨౧ ॥ అద్య తాన్ క్షుభితాన్ క్రుద్ధో భక్షయిష్యామి వా
నరాన్ । కుంభకర్ణవచః శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౨ ॥ సైన్యైః పరివృతో గచ్ఛ శూలముద్గరపాణిభిః ।
వానరా హి మహాత్మానః శీఘ్రాః సువ్యవసాయినః ॥ ౨౩ ॥ ఏకాకినం ప్రమత్తం వా నయేయుర్దశనైః క్షయమ్ । త
స్మాత్పరమదుర్ధర్షైః సైన్యైః పరివృతో వ్రజ ॥ ౨౪ ॥ రక్షసామహితం సర్వం శత్రుపక్షం నిషూదయ । అథాస
నాత్సముత్పత్య స్రజం మణికృతాంతరామ్ ॥ ౨౫ ॥ ఆబబంధ మహాతేజాః కుంభకర్ణస్య రావణః । అంగదాన్యం
గుళీవేష్టాన్ వరాణ్యాభరణాని చ ॥ ౨౬ ॥ హారం చ శశిసంకాశమాబబంధ మహాత్మనః । దివ్యాని చ సుగంధీని మాల్య
దామాని రావణః ॥ ౨౭ ॥ శ్రోత్రే చాసంజయామాస శ్రీమతీ చాస్య కుండలే । కాంచనాంగదకేయూరో నిష్కా
భరణభూషితః ॥ ౨౮ ॥ కుంభకర్ణో బృహత్కర్ణః సుహుతోఽగ్నిరివాబభౌ । శ్రోణీసూత్రేణ మహతా మేచకేన వ్యరా
జత ॥ ౨౯ ॥ అమృతోత్పాదనే నద్ధో భుజంగేనేవ మందరః । స కాంచనం భారసహం నివాతం విద్యుత్ప్రభం దీప్తమివా
త్మభాసా । ఆబధ్యమానః కవచం రరాజ సంధ్యాభ్రసంవీత ఇవాద్రిరాజః ॥ ౩౦ ॥ సర్వాభరణనద్ధాంగః శూలపాణి
స్స రాక్షసః । త్రివిక్రమకృతోత్సాహో నారాయణ ఇవాబభౌ ॥ ౩౧ ॥ భ్రాతరం సంపరిష్వజ్య కృత్వా చాభిప్రదక్షి
ణం । ప్రణమ్య శిరసా తస్మై సంప్రతస్థే మహాబలః ॥ ౩౨ ॥ నిష్పతంతం మహాకాయం మహానాదం మహాబలం । త
మాశీర్భిః ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస రావణః ॥ ౩౩ ॥ శంఖదుందుభినిర్ఘోషైః సైన్యైశ్చాపి వరాయుధైః । తం గజై
శ్చ తురంగైశ్చ స్యందనైశ్చాంబుదస్వనైః ॥ ౩౪ ॥ అనుజగ్ముర్మహాత్మానం రథినో రథినాం వరం । సర్పైరుష్ట్రైః ఖరైర
శ్వైః సింహద్విపమృగద్విజైః ॥ ౩౫ ॥ అనుజగ్ముశ్చ తం ఘోరం కుంభకర్ణం మహాబలమ్ ॥ ఓమ్ ॥ స పుష్పవర్షై
రవకీర్యమాణో ధృతాతపత్రః శితశూలపాణిః । మదోత్కటః శోణితగంధమత్తో వినిర్యయౌ దానవదేవశత్రుః ॥ ౩౬ ॥
పదాతయశ్చ బహవో మహానాదా మహాబలాః । అన్వయూ రాక్షసా భీమా భీమాక్షాః శస్త్రపాణయః ॥ ౩౭ ॥ రక్తా
క్షాస్సుమహాకాయా నీలాంజనచయోపమాః । శూలానుద్యమ్య ఖడ్గాంశ్చ నిశితాంశ్చ పరశ్వధాన్ ॥ ౩౮ ॥ బహు
వ్యామాంశ్చ పరిఘాన్ గదాశ్చ ముసలాని చ । తాలస్కంధాంశ్చ విపులాన్ క్షేపణీయాన్ దురాసదాన్ ॥ ౩౯ ॥ అథాన్యద్వ
పు రాస్థాయ దారుణం రోమహర్షణం । నిష్పపాత మహాతేజాః కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ ౪౦ ॥ ధనుశ్శతపరీణాహ
స్స షట్ఛతసముచ్ఛ్రితః । రౌద్రశ్శకటచక్రాక్షో మహాపర్వతసన్నిభః ॥ ౪౧ ॥ సన్నిపత్య చ రక్షాంసి దగ్ధశైలోప
మో మహాన్ । కుంభకర్ణో మహావక్త్రః ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ ॥ ౪౨ ॥ అద్య వానరముఖ్యానాం తాని యూథా
ని భాగశః । నిర్దహిష్యామి సంక్రుద్ధః శలభానివ పావకః ॥ ౪౩ ॥ నాపరాధ్యంతి మే కామం వానరా వనచారిణః । జా
తిరస్మద్విధానాం సా పురోద్యానవిభూషణం ॥ ౪౪ ॥ పురరోధస్య మూలం తు రాఘవస్సహలక్ష్మణః । హతే తస్మిన్ హతం
సర్వం తం వధిష్యామి సంయుగే ॥ ౪౫ ॥ ఏవం తస్య బ్రువాణస్య కుంభకర్ణస్య రాక్షసాః । నాదం చక్రుర్మహాఘో
రం కంపయంత ఇవార్ణవమ్ ॥ ౩౬ ॥ తస్య నిష్పతతస్తూర్ణం కుంభకర్ణస్య ధీమతః । బభూవుర్ఘోరరూపాణి నిమి

త్రాని సమంతతః ॥ ౪౮ ॥ ఉల్కాశనియుతా మేఘా బభూవుర్గర్దభారుణాః । ససాగరవనా చైవ వసుధా సమకమ్పత ॥ ౪౯ ॥ ఘోరరూపాశ్శివా నేదుస్సజ్వాలకబలైర్ముఖైః । మండలాన్యపసవ్యాని బబంధుశ్చ విహంగమాః ॥ నిష్పపాత చ మాలేవ గృధ్రోఽస్య పథి గచ్ఛతః । ప్రాస్ఫురన్నయనం చాస్య సవ్యో బాహురకమ్పత ॥ ౫౦ ॥ నిపపాత తదా చోల్కా జ్వలంతీ భీమనిస్స్వనా । ఆదిత్యో నిష్ప్రభశ్చాసీన్న ప్రవాతి సుఖోఽనిలః ॥ ౫౧ ॥ అచిన్తయన్మహోత్పాతానుత్థితాన్ రోమహర్షణాన్ । నిర్యయౌ కుమ్భకర్ణస్తు కృతాన్తబలచోదితః ॥ ౫౨ ॥ స లంఘయిత్వా ప్రాకారం పద్భ్యాం పర్వతసన్నిభః । దదర్శాభ్రఘనప్రఖ్యం వానరానీకమద్భుతమ్ ॥ ౫౩ ॥ తే దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం వానరాః పర్వతోపమమ్ । వాయునున్నా ఇవ ఘనా యయుస్సర్వా దిశస్తదా ॥ ౫౪ ॥ ఓమ్ ॥ తద్వానరానీకమతిప్రచణ్డం దిశో ద్రవద్భిన్నమివాభ్రజాలమ్ । స కుమ్భకర్ణస్సమవేక్ష్య హర్షాన్ననాద భూయో ఘనవద్ఘనాభః ॥ ౫౫ ॥ తే తస్య ఘోరం నినదం నిశమ్య యథా నినాదం దివి వారిదస్య । పేతుర్ధరణ్యాం బహవః ప్లవఙ్గా నికృత్తమూలా ఇవ సాలవృక్షాః ॥ ౫౬ ॥ విపులపరిఘవాన్స కుమ్భకర్ణో రిపునిధనాయ వినిస్సృతో మహాత్మా । కపిగణభయమాదదత్సుభీమం ప్రభురివ కింకరదండవాన్యుగాన్తే ॥ ౫౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౫౦ ॥ ౫౦౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స లంఘయిత్వా ప్రాకారం గిరికూటోపమో మహాన్ । నిర్యయౌ నగరాత్తూర్ణం కుమ్భకర్ణో మహాబలః ॥ ౧ ॥ స ననాద మహానాదం సముద్రమభినాదయన్ । జనయన్నివ నిర్ఘాతాన్ విధమన్నివ పర్వతాన్ ॥ ౨ ॥ తమవధ్యం మఘవతా యమేన వరుణేన వా । ప్రేక్ష్య భీమాక్షమాయాన్తం వానరా విప్రదుద్రువుః ॥ ౩ ॥ తాంస్తు విద్రవతో దృష్ట్వా వాలిపుత్రోఽఙ్గదోఽబ్రవీత్ । నళం నీలం గవాక్షం చ కుముదం చ మహాబలమ్ ॥ ఆత్మానమత్ర విస్మృత్య వీర్యాణ్యభిజనాని చ । క్వ గచ్ఛత భయత్రస్తాః ప్రాకృతా హరయో యథా ॥ ౫ ॥ సాధు సౌమ్యా నివర్తధ్వం కిం ప్రాణాన్పరిరక్షథ । నాలం యుద్ధాయ వై రక్షో మహతీయం విభీషికా ॥ ౬ ॥ మహతీముత్థితామేనాం రాక్షసానాం విభీషికామ్ । విక్రమాద్విధమిష్యామో నివర్తధ్వం ప్లవంగమాః ॥ ౭ ॥ కృచ్ఛ్రేణ తు సమాశ్వాస్య సంగమ్య చ తతస్తతః । వృక్షాద్రిహస్తా హరయస్సంప్రతస్థూ రణాజిరమ్ ॥ ౮ ॥ తే నివృత్య తు సంక్రుద్ధాః కుమ్భకర్ణం వనౌకసః । నిజఘ్నుః పరమక్రుద్ధాస్సమదా ఇవ కుంజరాః ॥ ౯ ॥ ప్రాంశుభిర్గిరిశృంగైశ్చ శిలాభిశ్చ మహాబలః । పాదపైః పుష్పితాగ్రైశ్చ హన్యమానో న కమ్పతే ॥ ౧౦ ॥ తస్య గాత్రేషు పతితా భిద్యన్తే శతశశ్శిలాః । పాదపాః పుష్పితాగ్రాశ్చ భగ్నాః పేతుర్మహీతలే ॥ ౧౦ ॥ సోఽపి సైన్యాని సంక్రుద్ధో వానరాణాం మహౌజసామ్ । మమన్థ పరమాయత్తో వనాన్యగ్నిరివోత్థితః ॥ ౧౧ ॥ లోహితార్ద్రాస్తు బహవశ్శేరతే వానరర్షభాః । నిరస్తాః పతితా భూమౌ తామ్రపుష్పా ఇవ ద్రుమాః ॥ ౧౨ ॥ లంఘయన్తః ప్రధావన్తో వానరా నావలోకయన్ । కేచిత్సముద్రే పతితాః కేచిద్గగనమాశ్రితాః ॥ ౧౩ ॥ వధ్యమానాస్తు తే వీరా రాక్షసేన బలీయసా । సాగరం యేన తే తీర్ణాః పథా తేన ప్రదుద్రువుః ॥ ౧౪ ॥ తే స్థలాని తథా నిమ్నం విషణ్ణవదనా భయాత్ । ఋక్షా వృక్షాన్సమారూఢాః కేచిత్పర్వతమాశ్రితాః ॥ ౧౬ ॥ మమజ్జురర్ణవే కేచిద్గుహాః కేచిత్సమాశ్రితాః । నిషేదుః ప్లవగాః కేచిత్కేచిన్నైవావతస్థిరే ॥ ౧౭ ॥ కేచిద్భూమౌ నిపతితాః కేచిత్సుప్తా మృతా ఇవ । తాన్సమీక్ష్యాంగదో భగ్నాన్వానరానిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ అవతిష్ఠత యుధ్యామో నివర్తధ్వం ప్లవంగమాః । భగ్నానాం వో న పశ్యామి పరిగమ్య మహీమిమామ్ ॥ ౧౯ ॥ స్థానం సర్వే నివర్తధ్వం కిం ప్రాణాన్పరిరక్షథ । నిరాయుధానాం ద్రవతామసంగగతిపౌరుషాః ॥ ౨౦ ॥ దారా హ్యపహసిష్యన్తి స వై ఘాతస్తు జీవతామ్ । కులేషు జాతాస్సర్వే స్మ విస్తీర్ణేషు మహత్సు చ ॥ ౨౧ ॥ క్వ గచ్ఛథ భయత్రస్తా హరయః ప్రాకృతా యథా । అనార్యాః ఖలు యద్భీతాస్త్యక్త్వా వీర్యం ప్రధావత ॥ ౨౨ ॥ వికత్థనాని వో యాని తథా వై జ

నసఽసది । తానివః క్వనుయాతాని సౌదగ్రాణిమహాన్తిచ ॥ ౨౩ ॥ భీరుప్రవాదాశ్శ్రూయంతే యస్తుజీవతిధిక్కృ
తః । మార్గస్సత్పురుషైర్జుష్టస్సేవ్యతాంత్యజ్యతాంభయమ్ ॥ ౨౪ ॥ శయామహేథనిహతాః పృథివ్యామల్ప
జీవితాః । దుష్ప్రాపంబ్రహ్మలోకంవాప్రాప్నుమోయుధిసూదితాః ॥ ౨౫ ॥ సంప్రాప్నుయామఃకీర్తింవానిహత్వా
శత్రుమాహవే । జీవితంవీరలోకస్య మోక్ష్యామోవసువానరాః ॥ ౨౬ ॥ నకుమ్భకర్ణః కాకుత్స్థం దృష్ట్వాజీవన్గమి
ష్యతి । దీప్యమానమివాసాద్య పతంగోజ్వలనంయథా ॥ ౨౭ ॥ పలాయనేనచోద్దిష్టాః ప్రాణాన్రక్ష్యామహేవ
యం । ఏకేనబహవోభగ్నా యశోనాశంగమిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ ఏవంబ్రువాణంతంవీర మంగదంకనకాఙ్గదం । ద్రవ
మాణాస్తతోవాక్య మూచుశ్శూరవిగర్హితం ॥ ౨౯ ॥ కృతంనఃకదనం ఘోరం కుమ్భకర్ణేనరక్షసా । నస్థానకా
లోగచ్ఛామో దయితంజీవితంహినః ॥ ౩౦ ॥ ఏతావదుక్త్వావచనం సర్వేతేభేజిరేదిశః । భీమంభీమాక్షమాయాం
తం దృష్ట్వావానరయూథపాః ॥ ౩౧ ॥ ద్రవమాణాస్తుతేవీరా అంగదేనవలీముఖాః । సాంత్వైశ్చైవానుమానై
శ్చ తతస్సర్వేనివర్తితాః ॥ ౩౨ ॥ ప్రహర్షముపనీతాశ్చ వాలిపుత్రేణధీమతా । ఆజ్ఞాప్రతీక్షాస్తస్థుశ్చ సర్వేవా
నరయూథపాః ॥ ౩౩ ॥ ఓమ్ ॥ ఋషభశరభమైన్దధూమ్రనీలాః కుముదసుషేణగవాక్షరమ్భతారాః । ద్వివిదపనస
వాయుపుత్రముఖ్యాస్త్వరితతరాభిముఖంరణంప్రయాతాః ॥ ౩౪ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే షట్షష్టితమస్స
ర్గః ॥ ౧౫౩ ॥ ౩౦౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తేనివృత్తామహాకాయాశ్శ్రుత్వాంగదవచస్తదా । నైష్ఠికీంబుద్ధిమాసా
ద్య సర్వేసంగ్రామకాంక్షిణః ॥ ౧ ॥ సముదీరితవీర్యాస్తే సమారోపితవిక్రమాః । పర్యవస్థాపితావాక్యైరంగదేన
వలీముఖాః ॥ ౨ ॥ ప్రయాతాశ్చగతాహర్షం మరణేకృతనిశ్చయాః । చక్రుస్సుతుములంయుద్ధం వానరాస్త్యక్తజీ
వితాః ॥ ౩ ॥ అథవృక్షాన్మహాకాయాః సానూనిసుమహాంతిచ । వానరాస్తూర్ణముద్యమ్య కుమ్భకర్ణమభిద్రు
తాః ॥ ౪ ॥ సకుమ్భకర్ణస్సంక్రుద్ధో గదాముద్యమ్యవీర్యవాన్ । అర్దయంత్సుమహాకాయస్సమంతాద్వ్యాక్షిప
ద్రిపూన్ ॥ ౫ ॥ శతానిసప్తచాష్టౌచ సహస్రాణిచవానరాః । ప్రకీర్ణాశ్శేరతేభూమౌ కుమ్భకర్ణేనపోథితాః ॥
షోడశాష్టౌచదశచ వింశత్త్రింశత్తథైవచ । పరిక్షిప్యచబాహుభ్యాం ఖాదన్విపరిధావతి ॥ ౭ ॥ భక్షయన్భృశసం
క్రుద్ధో గరుడఃపన్నగానివ । కృచ్ఛ్రేణచసమాశ్వస్తాస్సంగమ్యచతతస్తతః ॥ ౮ ॥ వృక్షాద్రిహస్తాహరయ స్తస్థు
స్సంగ్రామమూర్ధని । తతఃపర్వతముత్పాట్య ద్వివిదఃప్లవగర్షభః ॥ ౯ ॥ దుద్రావగిరిశృంగాభం ప్రలమ్బఇవ
తోయదః । తంసముత్పత్యచిక్షేప కుమ్భకర్ణస్యవానరః ॥ ౧౦ ॥ తమప్రాప్తామహాకాయం తస్యసైన్యేపతత్తదా ।
మమర్దాశ్వాన్గజాంశ్చాపి రథాంశ్చైవనగోత్తమః ॥ ౧౧ ॥ తానిచాన్యానిరక్షాంసి పునశ్చాన్యద్గిరేశ్శిరః । తచ్ఛై
లవేగాభిహతంహతాశ్వంహతసారథి ॥ ౧౨ ॥ రక్షసాంరుధిరక్లిన్నం బభూవాయోధనంమహత్ । రథినోవానరేం
ద్రాణాం శరైఃకాలాంతకోపమైః ॥ ౧౩ ॥ శిరాంసినదతాంజహ్రుస్సహసాభీమనిస్వనాః । వానరాశ్చమహాత్మా
నస్సముత్పాట్యమహాద్రుమాన్ ॥ ౧౪ ॥ రథానుష్ట్రాన్గజానశ్వాన్ రక్షసామభ్యసూదయన్ । హనూమాంశ్శైల
శృంగాణి వృక్షాంశ్చవివిధాన్బహూన్ ॥ ౧౫ ॥ వవర్ష కుమ్భకర్ణస్య శిరస్యంబరమాస్థితః । తానిపర్వతశృంగాణి
శూలేనసబిభేదచ ॥ ౧౬ ॥ బభంజవృక్షవర్షంచ కుమ్భకర్ణోమహాబలః ॥ ఓమ్ ॥ తతోహరీణాం తదనీకముగ్రం
దుద్రావశూలంనిశితంప్రగృహ్య । తస్థౌతతోస్యాపతతఃపురస్తాన్మహీధరాగ్రంహనుమాన్ప్రగృహ్య ॥ ౧౭ ॥ సకు
మ్భకర్ణంకపిరోషజఘాన వేగేనశైలోత్తమభీమకాయం । సచుక్షుభేతేనతదాభిభూతో మేదార్ద్రగాత్రోరుధిరా
వసిక్తః ॥ ౧౮ ॥ సశూలమావిధ్యతటిత్ప్రకాశం గిరింయథాప్రజ్వలితాగ్రశృంగం । బాహ్వంతరేమారుతిమాజ

ఘాన గుహోఽచలం క్రౌఞ్చమివాగ్రశక్త్యా ॥ ౧౯ ॥ స శూలనిర్భిన్నమహాభుజాన్తరః ప్రవిహ్వలశ్శోణితముద్వమన్ము
ఖాత్ । ననాద భీమం హనుమాన్మహాహవే యుగాన్తమేఘస్తనితస్వనోపమమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతో వినేదుస్సహసా ప్రహృ
ష్టా రక్షోగణాస్తం వ్యథితం సమీక్ష్య । ప్లవఙ్గమాస్తు వ్యథితా భయార్తాః ప్రదుద్రువుస్సంయతి కుమ్భకర్ణాత్ ॥ ౨౧ ॥
తతస్తు నీలో బలవాన్పర్యవస్థాపయన్బలమ్ । ప్రవిచిక్షేప శైలాగ్రం కుమ్భకర్ణాయ ధీమతే ॥ ౨౨ ॥ తమాపతన్తం
సమ్ప్రేక్ష్య ముష్టినాభిజఘాన హ । ముష్టిప్రహారాభిహతం తచ్ఛైలాగ్రం వ్యశీర్యత ॥ ౨౩ ॥ సవిస్ఫులిఙ్గం సజ్వా
లం నిపపాత మహీతలే । ఋషభశ్శరభో నీలో గవాక్షో గన్ధమాదనః ॥ ౨౪ ॥ పఞ్చ వానరశార్దూలాః కుమ్భకర్ణ
ముపాద్రవన్ । శైలైర్వృక్షైస్తలైః పాదైర్ముష్టిభిశ్చ మహాబలాః ॥ ౨౫ ॥ కుమ్భకర్ణం మహాకాయం సర్వతోఽభి
నిజఘ్నిరే । స్పర్శానివ ప్రహారాంస్తాన్వేదయానో న వివ్యథే ॥ ౨౬ ॥ ఋషభం తు మహావేగం బాహుభ్యాం పరిష
స్వజే । కుమ్భకర్ణభుజాభ్యాం తు పీడితో వానరర్షభః ॥ ౨౭ ॥ నిపపాతర్షభో భీమః ప్రముఖాద్వాన్తశోణితః ।
ముష్టినా శరభం హత్వా జానునా నీలమాహవే ॥ ౨౮ ॥ ఆజఘాన గవాక్షం తు తలేనేన్ద్రరిపుస్తదా । పాదేనాభ్య
హనత్క్రుద్ధస్తరసా గన్ధమాదనమ్ ॥ ౨౯ ॥ దత్తప్రహారవ్యథితా ముముహుశ్శోణితోక్షితాః । నిపేతుస్తే తు మేది
న్యాం నికృత్తా ఇవ కింశుకాః ॥ ౩౦ ॥ తేషు వానరముఖ్యేషు పతితేషు మహాత్మసు । వానరాణాం సహస్రాణి కుమ్భక
ర్ణం ప్రదుద్రువుః ॥ ౩౧ ॥ తం శైలమివ శైలాభాస్సర్వే తు ప్లవగర్షభాః । సమారుహ్య సముత్పత్య దదంశుశ్చ మ
హాబలాః ॥ ౩౨ ॥ తం నఖైర్దశనైశ్చాపి ముష్టిభిర్జానుభిస్తథా । కుమ్భకర్ణం మహాకాయం తే జఘ్నుః ప్లవగర్ష
భాః ॥ ౩౩ ॥ స వానరసహస్రైస్తైరాచితః పర్వతోపమః । రరాజ రాక్షసవ్యాఘ్రో గిరిరాత్మరుహైరివ ॥ ౩౪ ॥ బా
హుభ్యాం వానరాన్సర్వాన్ప్రగృహ్య స మహాబలః । భక్షయామాస సంక్రుద్ధో గరుడః పన్నగానివ ॥ ౩౫ ॥ ప్రక్షి
ప్తాః కుమ్భకర్ణేన వక్త్రే పాతాళసన్నిభే । నాసాపుటాభ్యాం నిర్జగ్ముః కర్ణాభ్యాం చైవ వానరాః ॥ ౩౬ ॥ భక్షయ
న్భృశసంక్రుద్ధో హరీన్పర్వతసన్నిభః । బభఞ్జ వానరాన్సర్వాన్సంక్రుద్ధో రాక్షసోత్తమః ॥ ౩౭ ॥ మాంసశో
ణితసంక్లేదాం భూమిం కుర్వన్స రాక్షసః । చచార హరిసైన్యేషు కాలాగ్నిరివ మూర్ఛితః ॥ ౩౮ ॥ వజ్రహస్తో యథా
శక్రః పాశహస్త ఇవాన్తకః । శూలహస్తో బభౌ సంఖ్యే కుమ్భకర్ణో మహాబలః ॥ ౩౯ ॥ యథా శుష్కాణ్యరణ్యా
ని గ్రీష్మే దహతి పావకః । తథా వానరసైన్యాని కుమ్భకర్ణో వినిర్దహత్ ॥ ౪౦ ॥ తతస్తే వధ్యమానాస్తు హతయూ
థా వినాయకాః । వానరా భయసంవిగ్నా వినేదుర్విస్వరం భృశమ్ ॥ ౪౧ ॥ అనేకశో వధ్యమానాః కుమ్భకర్ణేన వా
నరాః । రాఘవం శరణం జగ్ముర్వ్యథితాః ఖిన్నచేతసః ॥ ౪౨ ॥ ప్రభగ్నాన్వానరాన్దృష్ట్వా వజ్రహస్తాత్మజాత్మజః ।
అభ్యధావత వేగేన కుమ్భకర్ణం మహాహవే ॥ ౪౩ ॥ శైలశృఙ్గం మహద్గృహ్య వినదంశ్చ ముహుర్ముహుః । త్రాసయ
న్రాక్షసాన్సర్వాన్కుమ్భకర్ణపదానుగాన్ ॥ ౪౪ ॥ చిక్షేప శైలశిఖరం కుమ్భకర్ణస్య మూర్ధని । స తేనాభిహ
తోఽత్యర్థం గిరిశృఙ్గేణ మూర్ధని ॥ ౪౫ ॥ కుమ్భకర్ణః ప్రజజ్వాల కోపేన మహతా తదా । సోఽభ్యధావత వేగేన వా
లిపుత్రమమర్షణః ॥ ౪౬ ॥ కుమ్భకర్ణో మహానాదస్త్రాసయన్సర్వవానరాన్ । శూలం ససర్జ వై రోషాదఙ్గ
దే స మహాబలః ॥ ౪౭ ॥ తమాపతన్తం బుద్ధ్వా తు యుద్ధమార్గవిశారదః । లాఘవాన్మోచయామాస బలవాన్వానర
ర్షభః ॥ ౪౮ ॥ ఉత్పత్య చైనం సహసా తలేనోరస్యతాడయత్ । స తేనాభిహతః కోపాత్ప్రముమోహాచలోపమః ॥
స లబ్ధసంజ్ఞో బలవాన్ముష్టిమావర్త్య రాక్షసః । అపహస్తేన చిక్షేప స విసంజ్ఞః పపాత హ ॥ ౫౦ ॥ తస్మిన్ప్లవగశార్దూలే
విసంజ్ఞే పతితే భువి । తచ్ఛూలం సముపాదాయ సుగ్రీవమభిదుద్రువే ॥ ౫౧ ॥ తమాపతన్తం సమ్ప్రేక్ష్య కుమ్భకర్ణం
మహాబలమ్ । ఉత్పపాత తదా వీరస్సుగ్రీవో వానరాధిపః ॥ ౫౨ ॥ స పర్వతాగ్రముత్క్షిప్య సమావిధ్య మహాకపిః । అ

భిమదాద్రివవేగేన కుమ్భకర్ణం మహాబలః ॥ ౫౩ ॥ తమాపతన్తం సమ్ప్రేక్ష్య కుమ్భకర్ణః ప్లవఙ్గమమ్ । తస్థౌ వికృత
సర్వాఙ్గో వానరేన్ద్రసమున్ముఖః ॥ ౫౪ ॥ కపిశోణితదిగ్ధాఙ్గం భక్షయన్తం ప్లవఙ్గమాన్ । కుమ్భకర్ణం స్థితం దృష్ట్వా
సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౫౫ ॥ పాతితాశ్చ త్వయా వీరాః కృతం కర్మ సుదుష్కరం । భక్షితాని చ సైన్యాని సమ్ప్రా
ప్తం తే పరమం యశః ॥ ౫౬ ॥ త్యజ తద్వానరానీకం ప్రాకృతైః కిం కరిష్యసి । సహస్వైకనిపాతం మే పర్వతస్యాస్య రా
క్షస ॥ ౫౭ ॥ తద్వాక్యం హరిరాజస్య సత్త్వధైర్యసమన్వితమ్ । శ్రుత్వా రాక్షసశార్దూలః కుమ్భకర్ణోఽబ్రవీద్వచః ॥
ప్రజాపతేస్తు పౌత్రస్త్వం తథైవర్క్షరజస్సుతః । శ్రుతపౌరుషసమ్పన్నః కస్మాద్గర్జసి వానర ॥ ౫౯ ॥ ఓమ్ ॥ సకు
మ్భకర్ణస్య వచో నిశమ్య వ్యావిధ్య శైలం సహసా ముమోచ । తేనాజఘానోరసి కుమ్భకర్ణం శైలేన వజ్రాశనిసన్నిభేన ॥
తచ్ఛైలశృఙ్గం సహసా వికీర్ణం భుజాన్తరే తస్య తదా విశాలే । తతో విషేదుస్సహసా ప్లవఙ్గా రక్షోగణాశ్చాపి ము
దా వినేదుః ॥ ౬౧ ॥ స శైలశృఙ్గాభిహతశ్చుకోప ననాద కోపాచ్చ వివృత్య వక్త్రం । వ్యావిధ్య శూలం చ తటిత్ప్రకా
శం చిక్షేప హర్యృక్షపతేర్వధాయ ॥ ౬౨ ॥ తత్కుమ్భకర్ణస్య భుజప్రవిద్ధం శూలం శితం కాఞ్చనదామజుష్టం । క్షి
ప్రం సముత్పత్య నిగృహ్య దోర్భ్యాం జగ్రాహ వేగేన సుతోఽనిలస్య ॥ ౬౩ ॥ కృతం భారసహస్రేణ శూలం కాలాయ
సం మహత్ । బభఞ్జ జానున్యారోప్య ప్రహృష్టః ప్లవగర్షభః ॥ ౬౪ ॥ శూలం భగ్నం హనుమతా దృష్ట్వా వానర
వాహినీ । హృష్టా ననాద బహుశస్సర్వతశ్చాపి దుద్రువే ॥ ౬౫ ॥ సింహనాదం చ తే చక్రుః ప్రహృష్టా వనగోచరాః ।
మారుతిం పూజయాఞ్చక్రుః దృష్ట్వా శూలం ద్విధాకృతం ॥ ౬౬ ॥ స తత్తదా భగ్నమవేక్ష్య శూలం చుకోప రక్షోధి
పతిర్మహాత్మా । ఉత్పాట్య లఙ్కామలయాత్స శృఙ్గం జఘాన సుగ్రీవముపేత్య తేన ॥ ౬౭ ॥ స శైలశృఙ్గాభిహతో వి
సంజ్ఞః పపాత భూమౌ యుధి వానరేన్ద్రః । తం ప్రేక్ష్య భూమౌ పతితం విసంజ్ఞం నేదుః ప్రహృష్టా యుధి యాతుధా
నాః ॥ ౬౮ ॥ తమభ్యుపేత్యాద్భుతఘోరవీర్యం స కుమ్భకర్ణో యుధి వానరేన్ద్రం । జహార సుగ్రీవమభిప్రగృహ్య య
థానిలో మేఘమతిప్రచణ్డః ॥ ౬౯ ॥ స తం మహామేఘనికాశరూపముత్పాట్య గచ్ఛన్యుధి కుమ్భకర్ణః । రరాజ మే
రుప్రతిమానరూపో మేరుర్యథాత్యుచ్ఛ్రితఘోరశృఙ్గః ॥ ౭౦ ॥ తతస్సముత్పాట్య జగామ వీరస్సంస్తూయమానో
యుధి రాక్షసేన్ద్రైః । శృణ్వన్నినాదం త్రిదివాలయానాం ప్లవఙ్గరాజగ్రహవిస్మితానాం ॥ ౭౧ ॥ తతస్తమాదాయ
తదా స మేనే హరీన్ద్రమిన్ద్రోపమమిన్ద్రవీర్యః । అస్మిన్హృతే సర్వమిదం హృతం స్యాత్సరాఘవం సైన్యమితీన్ద్రశత్రుః ॥
విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా వానరాణాం తతస్తతః । కుమ్భకర్ణేన సుగ్రీవం గృహీతం చాపి వానరం ॥ ౭౩ ॥ హ
నూమాంశ్చిన్తయామాస మతిమాన్మారుతాత్మజః । ఏవం గృహీతే సుగ్రీవే కిం కర్తవ్యం మయా భవేత్ ॥ ౭౪ ॥ య
ద్వై న్యాయ్యం మయా కర్తుం తత్కరిష్యామి సర్వథా । భూత్వా పర్వతసఙ్కాశో నాశయిష్యామి రాక్షసమ్ ॥ ౭౫ ॥ మ
యా హతే సంయతి కుమ్భకర్ణే మహాబలే ముష్టివికీర్ణదేహే । విమోచితే వానరపార్థివే చ భవన్తు హృష్టాః ప్లవగా
స్సమస్తాః ౭౬ ॥ అథవా స్వయమప్యేష మోక్షం ప్రాప్స్యతి పార్థివః । గృహీతో యం యది భవేత్త్రిదశైస్సాసురో
రగైః ॥ ౭౭ ॥ మన్యే న తావదాత్మానం బుధ్యతే వానరాధిపః । శైలప్రహారాభిహతః కుమ్భకర్ణేన సంయుగే ॥ ౭౮ ॥
అయం ముహూర్తాత్సుగ్రీవో లబ్ధసంజ్ఞో మహాహవే । ఆత్మనో వానరాణాం చ యత్పథ్యం తత్కరిష్యతి ॥ ౭౯ ॥ మ
యా తు మోక్షితస్యాస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । అప్రీతిశ్చ భవేత్కష్టా కీర్తినాశశ్చ శాశ్వతః ॥ ౮౦ ॥ తస్మాన్ముహూ
ర్తం కాఙ్క్షిష్యే విక్రమం పార్థివస్య తు । భిన్నం చ వానరానీకం తావదాశ్వాసయామ్యహమ్ ॥ ౮౧ ॥ ఇత్యేవం చి
న్తయిత్వా తు హనూమాన్మారుతాత్మజః । భూయస్సంస్తమ్భయామాస వానరాణాం మహాచమూం ॥ ౮౨ ॥ స కుం
భకర్ణోఽథ వివేశ లఙ్కాం స్ఫురన్తమాదాయ మహాకపిం తం । విమానచర్యాగృహగోపురస్థైః పుష్పాగ్ర్యవర్షైరవ

కీర్యమాణః ॥ ౮౩ ॥ లాజగన్ధోదవర్షైస్తు సిచ్యమానశ్శనైశ్శనైః । రాజమార్గస్య శీతత్వాత్సంజ్ఞామాపమహా
బలః ॥ ౮౪ ॥ తతస్ససంజ్ఞాముపలభ్య కృచ్ఛ్రాద్బలీయసస్తస్య భుజాన్తరస్థః । అవేక్షమాణః పురరాజమార్గం వి
చిన్తయామాస ముహుర్మహాత్మా ॥ ౮౫ ॥ ఏవం గృహీతేన కథం ను నామ శక్యం మయా సంప్రతికర్తుమద్య । తథా
కరిష్యామి యథా హరీణాం భవిష్యతీష్టం చ హితం చ కార్యమ్ ॥ ౮౬ ॥ తతః కరాగ్రైస్సహసా సమేత్య రాజా హరీణా
మమరేన్ద్రశత్రోః । నఖైశ్చ కర్ణౌ దశనైశ్చ నాసాం దదంశ పార్శ్వేషు చ కుమ్భకర్ణమ్ ॥ ౮౭ ॥ స కుమ్భకర్ణో హృ
తకర్ణనాసో విదారితస్తేన విమర్దితశ్చ । రోషాభిభూతః క్షతజార్ద్రగాత్రః సుగ్రీవమావిధ్య పిపేష భూమౌ ॥ ౮౮ ॥
స భూతలే భీమబలాభిపిష్టస్సురారిభిస్తైరభిహన్యమానః । జగామ ఖం వేగవదభ్యుపేత్య పునశ్చ రామేణ సమాజగా
మ ॥ ౮౯ ॥ కర్ణనాసావిహీనస్తు కుమ్భకర్ణో మహాబలః । రరాజ శోణితోత్సిక్తో గిరిః ప్రస్రవణైరివ ॥ ౯౦ ॥ శోణితా
ర్ద్రో మహాకాయో రాక్షసో భీమదర్శనః । యుద్ధాయాభిముఖో భూయో మనశ్చక్రే మహాబలః ॥ ౯౧ ॥ అమర్షాచ్ఛోణి
తోద్గారీ శుశుభే రావణానుజః । నీలాఞ్జనచయప్రఖ్యస్ససన్ధ్య ఇవ తోయదః ॥ ౯౨ ॥ గతే తు తస్మిన్సురరాజశత్రుః క్రో
ధాత్ప్రదుద్రావ రణాయ భూయః । అనాయుధోఽస్మీతి విచిన్త్య రౌద్రో ఘోరం తదా ముద్గరమాససాద ॥ ౯౩ ॥ తతస్స పుర్యా
స్సహసా మహౌజా నిష్క్రమ్య తద్వానరసైన్యముగ్రమ్ । (తేనైవ రోషేణ బభఞ్జ జఘ్నౌ జఘాన ముష్ట్యా చ పదేన చైవ) ॥
బభక్ష రక్షో యుధి కుమ్భకర్ణః ప్రజా యుగాన్తాగ్నిరివ ప్రదీప్తః । బుభుక్షితః శోణితమాంసగృధ్నుః ప్రవిశ్య తద్వా
నరసైన్యముగ్రమ్ ॥ ౯౫ ॥ చఖాద రక్షాంసి హరీన్పిశాచానృక్షాంశ్చ మోహాద్యుధి కుమ్భకర్ణః । యథైవ మృత్యుర్హ
రతే యుగాన్తే స భక్షయామాస హరీంశ్చ ముఖ్యాన్ ॥ ౯౬ ॥ ఏకం ద్వౌ త్రీన్బహూన్క్రుద్ధో వానరాన్సహ రా
క్షసైః । సమాదాయైకహస్తేన ప్రచిక్షేప త్వరన్ముఖే ॥ ౯౭ ॥ సంప్రస్రవంస్తదా మేదః శోణితం చ మహాబలః । వధ్య
మానో నగేన్ద్రాగ్రైర్భక్షయామాస వానరాన్ ॥ ౯౮ ॥ తే భక్ష్యమాణా హరయో రామం జగ్ముస్తదా గతిమ్ । కు
మ్భకర్ణో భృశం క్రుద్ధః కపీన్ఖాదన్ప్రధావతి ॥ ౯౯ ॥ శతాని సప్త చాష్టౌ చ వింశత్త్రింశత్తథైవ చ । సంపరిష్వ
జ్య బాహుభ్యాం ఖాదన్విపరిధావతి ॥ ౧౦౦ ॥ తస్మిన్కాలే సుమిత్రాయాః పుత్రః పరబలార్దనః । చకార లక్ష్మణః
క్రుద్ధో యుద్ధం పరపురఞ్జయః ॥ ౧౦౧ ॥ స కుమ్భకర్ణస్య శరాంఛరీరే సప్త వీర్యవాన్ । నిచఖానాదదే చా
న్యాన్విససర్జ చ లక్ష్మణః ॥ ౧౦౨ ॥ అతిక్రమ్య చ సౌమిత్రిం కుమ్భకర్ణో మహాబలః । రామమేవాభిదు
ద్రావ కమ్పయన్నివ మేదినీమ్ ॥ ౧౦౩ ॥ అథ దాశరథీ రామో రౌద్రమస్త్రం ప్రయోజయన్ । కుమ్భకర్ణ
స్య హృదయే ససర్జ నిశితాంఛరాన్ ॥ ౧౦౪ ॥ తస్య రామేణ విద్ధస్య సహసాభిప్రధావతః । అఙ్గారమిశ్రాః క్రు
ద్ధస్య ముఖాన్నిశ్చేరురర్చిషః ॥ ౧౦౫ ॥ రామాస్త్రవిద్ధో ఘోరం వై నదన్రాక్షసపుంగవః । అభ్యధావత సంక్రుద్ధో
హరీన్విద్రావయన్రణే ॥ ౧౦౬ ॥ తస్యోరసి నిమగ్నాశ్చ శరా బర్హిణవాససః । హస్తాచ్చాస్య పరిభ్రష్టా పపాతో
ర్వ్యాం మహాగదా ॥ ౧౦౭ ॥ ఆయుధాని చ సర్వాణి విప్రాకీర్యన్త భూతలే । స నిరాయుధమాత్మానం యదా మేనే
మహాబలః ॥ ౧౦౮ ॥ ముష్టిభ్యాం చరణాభ్యాం చ చకార కదనం మహత్ । స బాణైరతివిద్ధాఙ్గః క్షతజేన సముక్షితః ॥
రుధిరం ప్రతిసుస్రావ గిరిః ప్రస్రవణం యథా । స తీవ్రేణ చ కోపేన రుధిరేణ చ మూర్ఛితః ॥ ౧౧౦ ॥ వానరాన్రాక్షసా
నృక్షాన్ఖాదన్విపరిధావతి । అథ శృఙ్గం సమావిధ్య భీమం భీమపరాక్రమః ॥ ౧౧౧ ॥ చిక్షేప రామముద్దిశ్య బల
వానన్తకోపమః । అప్రాప్తమన్తరా రామస్సప్తభిస్తైరజిహ్మగైః ॥ ౧౧౨ ॥ శరైః కాఞ్చనచిత్రాఙ్గైశ్చిచ్ఛేద పురు
షర్షభః । తన్మేరుశిఖరాకారం ద్యోతమానమివ శ్రియా ॥ ౧౧౩ ॥ ద్వే శతే వానరేన్ద్రాణాం పతమానమపాత
యత్ । తస్మిన్కాలే స ధర్మాత్మా లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ ॥ ౧౧౪ ॥ కుమ్భకర్ణవధే యుక్తో యోగాన్పరిమృ

శన్బహూన్ । నైవాయం వానరాన్రాజన్నపి జానాతి రాక్షసాన్ ॥ ౧౧౫ ॥ మత్తశ్శోణితగంధేన స్వాన్పరాంశ్చై
వ ఖాదతి । సాధ్వేనమధిరోహంతు సర్వే తే వానరర్షభాః ॥ ౧౧౬ ॥ యూథపాశ్చ యథాముఖ్యాస్తిష్ఠంత్వస్య సమ
న్తతః । అప్యయం దుర్మతిః కాలే గురుభారప్రపీడితః ॥ ౧౧౭ ॥ ప్రపతన్రాక్షసో భూమౌ నాన్యాన్హన్యాత్ప్లవంగ
మాన్ । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః ॥ ౧౧౮ ॥ తే సమారురుహుర్హృష్టాః కుమ్భకర్ణం ప్లవంగ
మాః । కుమ్భకర్ణస్తు సంక్రుద్ధస్సమారూఢః ప్లవంగమైః ॥ ౧౧౯ ॥ వ్యధూనయత్తాన్వేగేన దుష్టహస్తీవ హస్తిపాన్ ।
తాన్దృష్ట్వా నిర్ధుతాన్రామో రుష్టోయమితి రాక్షసః ॥ ౧౨౦ ॥ సముత్పపాత వేగేన ధనురుత్తమమాదదే । క్రోధ
తామ్రేక్షణో వీరో నిర్దహన్నివ చక్షుషా ॥ ౧౨౧ ॥ రాఘవో రాక్షసం రోషాదభిదుద్రావ వేగితః । యూథపా
న్హర్షయన్సర్వాన్కుమ్భకర్ణభయార్దితాన్ ॥ ౧౨౨ ॥ స చాపమాదాయ భుజంగకల్పం దృఢజ్యముగ్రం త
పనీయచిత్రమ్ । హరీన్సమాశ్వాస్య సముత్పపాత రామో నిబద్ధోత్తమతూణబాణః ॥ ౧౨౩ ॥ స వానరగణైస్తైస్తు
వృతః పరమదుర్జయః । లక్ష్మణానుచరో రామస్సంప్రతస్థే మహాబలః ॥ ౧౨౪ ॥ స దదర్శ మహాత్మానం కిరీటినమ
రిందమమ్ । శోణితాప్లుతసర్వాంగం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ ॥ ౧౨౫ ॥ సర్వాన్సమభిధావంతం యథా రుష్టం దిశాగ
జమ్ । మార్గమాణం హరీన్క్రుద్ధం రాక్షసైః పరివారితమ్ ॥ ౧౨౬ ॥ వింధ్యమందరసంకాశం కాంచనాంగదభూషణమ్ ।
స్రవంతం రుధిరం వక్త్రాద్వర్షమేఘమివోత్థితమ్ ॥ ౧౨౭ ॥ జిహ్వయా పరిలిహ్యంతం శోణితం శోణితేక్షణమ్ । మృ
ద్నంతం వానరానీకం కాలాంతకయమోపమమ్ ॥ ౧౨౮ ॥ తం దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం ప్రదీప్తానలవర్చసమ్ । విస్ఫార
యామాస తదా కార్ముకం పురుషర్షభః ॥ ౧౨౯ ॥ స తస్య చాపనిర్ఘోషాత్కుపితో రాక్షసర్షభః । అమృష్యమా
ణస్తం ఘోషమభిదుద్రావ రాఘవమ్ ॥ ౧౩౦ ॥ తతస్తు వాతోద్ధతమేఘకల్పం భుజంగరాజోత్తమభోగబాహుమ్ । త
మాపతంతం ధరణీధరాభమువాచ రామో యుధి కుమ్భకర్ణమ్ ॥ ౧౩౧ ॥ ఆగచ్ఛ రక్షోధిప మా విషాదమవస్థితోహం
ప్రగృహీతచాపః । అవేహి మాం శక్రసపత్న రామం మయా ముహూర్తాద్భవితా విచేతాః ॥ ౧౩౨ ॥ రామోయమితి
విజ్ఞాయ జహాస వికృతస్వనమ్ । అభ్యధావత సంక్రుద్ధో హరీన్విద్రావయన్రణే ॥ ౧౩౩ ॥ పాతయన్నివ సర్వేషాం హృదయాని
వనౌకసామ్ । ప్రహస్య వికృతం భీమం స మేఘస్తనితోపమమ్ ॥ ౧౩౪ ॥ కుమ్భకర్ణో మహాతేజా రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ । నా
హం విరాధో విజ్ఞేయో న కబంధః ఖరో న చ ॥ ౧౩౫ ॥ న వాలీ న చ మారీచః కుమ్భకర్ణోహమాగతః । పశ్య మే ముద్గరం ఘో
రం సర్వకాలాయసం మహత్ ॥ ౧౩౬ ॥ అనేన నిర్జితా దేవా దానవాశ్చ పురా మయా । (శక్రశ్చ నిర్జితో రామ నప్తా
చాహం స్వయంభువః) ॥ ౧౩౭ ॥ వికర్ణనాస ఇతి మాం నావజ్ఞాతుం త్వమర్హసి । స్వల్పాపి హి న మే పీడా కర్ణనాసావినా
శనాత్ ॥ ౧౩౮ ॥ దర్శయేక్ష్వాకుశార్దూల వీర్యం గాత్రేషు మే లఘు । తతస్త్వాం భక్షయిష్యామి దృష్టపౌరుషవిక్ర
మమ్ ॥ ౧౩౯ ॥ స కుమ్భకర్ణస్య వచో నిశమ్య రామస్సుపుంఖాన్విససర్జ బాణాన్ । తై రాహతో వజ్రసమప్రవేగై
ర్న చుక్షుభే న వ్యథతే సురారిః ॥ ౧౪౦ ॥ యైస్సాయకైస్సాలవరా నికృత్తా వాలీ హతో వానరపుంగవశ్చ । తే కుమ్భకర్ణ
స్య తదా శరీరే వజ్రోపమా న వ్యథయాంప్రచక్రుః ॥ ౧౪౧ ॥ స వారిధారా ఇవ సాయకాంస్తాన్పిబంచ్ఛరీరేణ మహే
న్ద్రశత్రుః । జఘాన రామస్య శరప్రవేగం వ్యావిధ్యతా ముద్గరముగ్రవేగమ్ ॥ ౧౪౨ ॥ తతస్తు రక్షః క్షతజానులిప్తం
విత్రాసనం దేవమహాచమూనామ్ । వ్యావిధ్య తం ముద్గరముగ్రవేగం విద్రావయామాస చమూం హరీణామ్ ॥ ౧౪౩ ॥
వాయవ్యమాదాయ తతో వరాస్త్రం రామః ప్రచిక్షేప నిశాచరాయ । సముద్గరం తేన జఘాన బాహుం స కృత్తబాహు
స్తుములం ననాద ॥ ౧౪౪ ॥ స తస్య బాహుర్గిరిశృంగకల్పః సముద్గరో రాఘవబాణకృత్తః । పపాత తస్మిన్హరిరాజసైన్యే
జఘాన తాం వానరవాహినీం చ ॥ ౧౪౫ ॥ తే వానరా భగ్నహతావశేషాః పర్యంతమాశ్రిత్య తదా విషణ్ణాః । ప్రవే

పితాంగాదదృశుస్సు ఘోరం నరేంద్రరక్షాధిపసన్నిపాతమ్ ॥ ౧౪౬ ॥ సకుమ్భకర్ణోస్త్రనికృత్తబాహుర్మహాన్నికృ
త్తాగ్రఇవాచలేంద్రః । ఉత్పాటయామాసకరేణవృక్షాం స్తతోవిదుద్రావరణేనరేంద్రం ॥ ౧౪౭ ॥ సతస్యబాహుం
సహసాలవృక్షం సముద్యతంపన్నగభోగకల్పమ్ । ఐంద్రాస్త్రయుక్తేనజఘానరామో బాణేనజాంబూనదచిత్రితేన॥
సకుమ్భకర్ణస్య భుజోనికృత్తః పపాతభూమౌగిరిసన్నికాశః । వివేష్టమానోభిజఘానవృక్షాంచ్ఛైలాంశ్శిలావాన
రరాక్షసాంశ్చ ॥ ౧౪౯ ॥ తంఛిన్నబాహుంసమవేక్ష్యరామస్సమాపతన్తంసహసానదన్తం । ద్వావర్ధచంద్రౌ నిశితౌ
ప్రగృహ్యచిచ్ఛేదపాదౌయుధిరాక్షసస్య ॥ ౧౫౦ ॥ తౌతస్యపాదౌ ప్రదిశో దిశశ్చగిరీన్గుహాంశ్చైవమహార్ణవం
చ । లఙ్కాంచసేనాంకపిరాక్షసానాం వినాదయంతౌ వినిపేతతుశ్చ ॥ ౧౫౧ ॥ నికృత్తబాహుర్వినికృత్తపాదో
విదార్యవక్త్రంబడబాముఖాభం । దుద్రావరామంసహసాభిగర్జన్రాహుర్యథాచంద్రమివాంతరిక్షే ॥ ౧౫౨ ॥ఆ
పూరయత్తస్యముఖంశితాగ్రైరామశ్శరైర్హేమపినద్ధపుంఖైః । సపూర్ణవక్త్రోనశశాకవక్తుం చుకూజకృచ్ఛ్రేణ
ముమోహచాపి ॥ ౧౫౩ ॥ అథాదదే సూర్యమరీచికల్పం సబ్రహ్మదండాంతకకాలకల్పం । అరిష్టమైంద్రం నిశితం
సుపుంఖం రామశ్శరంమారుతతుల్యవేగం ॥ ౧౫౪ ॥ తంవజ్రజాంబూనదచారుపుంఖం ప్రదీప్తసూర్యజ్వలనప్రకా
శం । మహేంద్రవజ్రాశనితుల్యసారం రామఃప్రచిక్షేపనిశాచరాయ ॥ ౧౫౫ ॥ ససాయకో రాఘవబాహుచో
దితో దిశస్స్వభాసాదశసమ్ప్రకాశయన్ । సధూమవైశ్వానరదీప్తదర్శనో జగామశక్రాశనిభీమవిక్రమః ॥ ౧౫౬
సతంమహాపర్వతకూటసన్నిభం వివృత్తదంష్ట్రంచలచారుకుండలమ్ । చకర్తరక్షాధిపతేశ్శిరస్తథా యథైవవృత్రస్య
పురాపురందరః ॥ ౧౫౭ ॥ కుమ్భకర్ణశిరోభాతి కుండలాలంకృతంమహత్ । ఆదిత్యేభ్యుదితే రాత్రౌ మధ్యస్థఇ
వచంద్రమాః ॥ ౧౫౮ ॥తద్రామబాణాభిహతంపపాతరక్షశ్శిరఃపర్వతసన్నికాశం । బభంజచర్యాగృహగోపురా
ణి ప్రాకారముచ్చంతమపాతయచ్చ ॥ ౧౫౯ ॥ న్యపతత్కుమ్భకర్ణోథస్వకాయేననిపాతయన్ । ప్లవఙ్గమానాం
కోటీశ్చపరితస్సమ్ప్రధావతాం ॥ తచ్చాతికాయం హిమవత్ప్రకాశంరక్షస్తతస్తోయనిధౌపపాత । గ్రాహాన్వరాన్మీ
నవరాన్భుజంగాన్మర్దభూమించతదావివేశ ॥ ౧౬౧ ॥ తస్మిన్హతే బ్రాహ్మణదేవశత్రౌ మహాబలేసంయతికుమ్భక
ర్ణే । చచాల భూర్భూమిధరాశ్చసర్వేహర్షాచ్చదేవాస్తుములంప్రణేదుః॥ ౧౬౨ ॥తతస్తుదేవర్షిమహర్షిపన్న
గాస్సురాశ్చ భూతాని సుపర్ణగుహ్యకాః । సయక్షగంధర్వగణానభోగతాః ప్రహర్షితా రామపరాక్రమేణ ॥
తతస్తుతేతస్యవధేనభూరిణామనస్వినోనైరృతరాజబాంధవాః । వినేదురుచ్చైర్వ్యథితారఘూత్తమంహరింసమీక్ష్యై
వ యథాపురాసురాః ॥౧౬౪॥సదేవలోకస్యతమోనిహత్య సూర్యోయథారాహుముఖాద్విముక్తః । తథావ్యభాసీ
ద్భువివానరౌఘేనిహత్య రామోయుధికుమ్భకర్ణమ్ ॥ ౧౬౫ ॥ ప్రహర్షమీయుర్బహవస్తువానరాః ప్రబుద్ధపద్మ
ప్రతిమైరివాననైః । అపూజయన్రాఘవమిష్టభాగినం హతేరిపౌభీమబలేదురాసదే ॥ ౧౬౬ ॥ సకుమ్భకర్ణంసు
రసంఘమర్దనంమహత్సుయుద్ధేష్వపరాజితశ్రమమ్। ననందహత్వాభరతాగ్రజోరణే మహాసురంవృత్రమివామరాధి
పః ॥ ౧౬౭॥ * ॥ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౭ ॥ ౧౧౨౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః॥ ఓమ్ ॥ కుమ్భకర్ణంహతందృష్ట్వా రాఘవేణమహాత్మనా । రాక్షసారాక్షసేంద్రా
య రావణాయన్యవేదయన్ ॥ ౧ ॥ రాజన్సకాలసఙ్కాశస్సంయుక్తఃకాలకర్మణా । విద్రావ్యవానరీంసేనాం
భక్షయిత్వాచవానరాన్ ॥ ౨ ॥ ప్రతపిత్వాముహూర్తంచ ప్రశాంతో రామతేజసా । కాయేనార్ధప్రవిష్టేనస
ముద్రంభీమదర్శనమ్॥ ౩ ॥ నికృత్తకంఠోరుభుజో విక్షరన్రుధిరంబహు । రుద్ధ్వాద్వారంశరీరేణలఙ్కాయాఃపర్వ
తోపమః ॥ ౪ ॥ కుమ్భకర్ణస్తవభ్రాతా కాకుత్స్థశరపీడితః । లగండభూతోవికృతోదావదగ్ధఇవద్రుమః ॥ ౫ ॥ తం

శ్రుత్వా నిహతం సంఖ్యే కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ । రావణశ్శోకసన్తప్తో ముమోహ చ పపాత చ ॥ ౬ ॥ పితృవ్యం నిహ
తం శ్రుత్వా దేవాన్తకనరాన్తకౌ । త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చ రురుదుశ్శోకపీడితాః ॥ ౭ ॥ భ్రాతరం నిహతం శ్రుత్వా
రామేణాక్లిష్టకర్మణా । మహోదరమహాపార్శ్వౌ శోకాక్రాన్తౌ బభూవతుః ॥ ౮ ॥ తతః కృచ్ఛ్రాత్సమాసాద్య సం
జ్ఞాం రాక్షసపుంగవః । కుమ్భకర్ణవధాద్దీనో విలలాప స రావణః ॥ ౯ ॥ హా వీర రిపుదర్పఘ్న కుమ్భకర్ణ మహాబల ।
త్వం మాం విహాయ వై దైవాద్యాతోఽసి యమసాదనమ్ ॥ ౧౦ ॥ మమ శల్యమనుద్ధృత్య బాన్ధవానాం మహాబల । శత్రు
సైన్యం ప్రతాప్యైకః క్వ మాం సన్త్యజ్య గచ్ఛసి ॥ ౧౧ ॥ ఇదానీం ఖల్వహం నాస్మి యస్య మే దక్షిణో భుజః । పతితో
యం సమాశ్రిత్య న బిభేమి సురాసురాన్ ॥ ౧౨ ॥ కథమేవంవిధో వీరో దేవదానవదర్పహా । కాలాగ్నిప్రతిమో హ్య
ద్య రాఘవేణ రణే హతః ॥ ౧౩ ॥ యస్య తే వజ్రనిష్పేషో న కుర్యాద్వ్యసనం సదా । స కథం రామబాణార్తః ప్రసుప్తో
సి మహీతలే ॥ ౧౪ ॥ ఏతే దేవగణాస్సార్ధమృషిభిర్గగనే స్థితాః । నిహతం త్వాం రణే దృష్ట్వా నినదన్తి ప్రహర్షి
తాః ॥ ౧౫ ॥ ధ్రువమద్యైవ సంహృష్టా లబ్ధలక్ష్యాః ప్లవంగమాః । ఆరోక్ష్యన్తీహ దుర్గాణి లఙ్కాద్వారాణి సర్వ
శః ॥ ౧౬ ॥ రాజ్యేన నాస్తి మే కార్యం కిం కరిష్యామి సీతయా । కుంభకర్ణవిహీనస్య జీవితే నాస్తి మే రతిః ॥ ౧౭ ॥ య
ద్యహం భ్రాతృహన్తారం న హన్మి యుధి రాఘవమ్ । నను మే మరణం శ్రేయో న చేదం వ్యర్థజీవితమ్ ॥ ౧౮ ॥ అద్యై
వ తం గమిష్యామి దేశం యత్రానుజో మమ । న హి భ్రాతౄన్ సముత్సృజ్య క్షణం జీవితుముత్సహే ॥ ౧౯ ॥ దేవా హి మాం
హసిష్యన్తి దృష్ట్వా పూర్వాపకారిణమ్ । కథమిన్ద్రం జయిష్యామి కుమ్భకర్ణ హతే త్వయి ॥ ౨౦ ॥ తదిదం మామ
నుప్రాప్తం విభీషణవచశ్శుభమ్ । యదజ్ఞానాన్మయా తస్య న గృహీతం మహాత్మనః ॥ ౨౧ ॥ విభీషణవచో యావత్కు
మ్భకర్ణప్రహస్తయోః । వినాశోఽయం సముత్పన్నో మాం వ్రీడయతి దారుణః ॥ ౨౨ ॥ తస్యాయం కర్మణః ప్రాప్తో
విపాకో మమ శోకదః । యన్మయా ధార్మికశ్శ్రీమాన్ స నిరస్తో విభీషణః ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి బహువిధమాకులాన్తరా
త్మా కృపణమతీవ విలప్య కుంభకర్ణమ్ । న్యపతదథ దశాననో భృశార్తస్తమనుజమిన్ద్రరిపుం హతం విదిత్వా ॥ ౨౪ ॥ (త
తస్తు సమ్పీడితకోపవహ్నిర్నిశాచరాణామధిపో మహాబలః । తథా భవద్భ్రాతృవినాశనార్తో ముహుర్ముహుశ్చైవ విని
శ్వసన్బలీ ॥ ౨౫)॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అష్టషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౮ ॥ ౧-౨౧-౨౦ ॥*************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం విలపమానస్య రావణస్య దురాత్మనః । శ్రుత్వా శోకాభితప్తస్య త్రిశి
రా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఏవమేవ మహావీర్యో హతో నస్తాతమధ్యమః । న తు సత్పురుషా రాజన్ విలపన్తి యథా భ
వాన్ ॥ ౨ ॥ నూనం త్రిభువనస్యాపి పర్యాప్తస్త్వమసి ప్రభో । అకస్మాత్ప్రాకృత ఇవ శోచస్యాత్మానమీదృశమ్ ॥
బ్రహ్మదత్తాస్తి తే శక్తిః కవచస్సాయకో ధనుః । సహస్రఖరసంయుక్తో రథో మేఘస్వనో మహాన్ ॥ ౪ ॥ త్వయా స
కృద్విశస్త్రేణ విశస్తా దేవదానవాః । స సర్వాయుధసమ్పన్నో రాఘవం శాస్తుమర్హసి ॥ ౫ ॥ కామం తిష్ఠ మహారా
జ నిర్గమిష్యామ్యహం రణమ్ । ఉద్ధరిష్యామి తే శత్రూన్ గరుడః పన్నగానివ ॥ ౬ ॥ శంబరో దేవరాజేన నరకో వి
ష్ణునా యథా । తథాద్య శయితా రామో మయా యుధి నిపాతితః ॥ ౭ ॥ శ్రుత్వా త్రిశిరసో వాక్యం రావణో రాక్షసాధి
పః । పునర్జాతమివాత్మానం మన్యతే కాలచోదితః ॥ ౮ ॥ శ్రుత్వా త్రిశిరసో వాక్యం దేవాన్తకనరాన్తకౌ । అతి
కాయశ్చ తేజస్వీ బభూవుర్యుద్ధహర్షితాః ॥ ౯ ॥ తతోఽహమహమిత్యేవ గర్జన్తో నైరృతర్షభాః । రావణస్య
సుతా వీరాశ్శక్రతుల్యపరాక్రమాః ॥ ౧౦ ॥ అన్తరిక్షగతాస్సర్వే సర్వే మాయావిశారదాః । సర్వే త్రిదశదర్పఘ్నా
స్సర్వే చ రణదుర్జయాః ॥ ౧౧ ॥ సర్వే సుబలసమ్పన్నాస్సర్వే విస్తీర్ణకీర్తయః । సర్వే సమరమాసాద్య న శ్రూయ
న్తే పరాజితాః ॥ ౧౨ ॥ దేవైరపి సగన్ధర్వైస్సకిన్నరమహోరగైః । సర్వేస్త్రవిదుషో వీరాస్సర్వే యుద్ధవిశారదాః ॥

సర్వే ప్రవరవిజ్ఞానాస్సర్వే లబ్ధవరాస్తథా । స తైస్తదా భాస్కరతుల్యవర్చసైస్సుతైర్వృతశ్శత్రుబలప్రమర్దనైః । ర
రాజ రాజా మఘవాన్యథామరైర్వృతో మహాదానవదర్పనాశనైః ॥ ౧౪ ॥ స పుత్రాన్సంపరిష్వజ్య భూషయిత్వా
చ భూషణైః । ఆశీర్భిశ్చ ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస సంయుగే ॥ ౧౫ ॥ యుద్ధోన్మత్తం చ మత్తం చ భ్రాతరౌ చాపి రా
వణః । (మహాపార్శ్వం ప్రమత్తం చ భ్రాతరం చ మహోదరమ్) ॥ ౧౬ ॥ రక్షణార్థం కుమారాణాం ప్రేషయామాస
సంయుగే । తేఽభివాద్య మహాత్మానం రావణం రిపురావణమ్ ॥ ౧౭ ॥ కృత్వా ప్రదక్షిణం చైవ మహాకాయాః ప్రత
స్థిరే । సర్వౌషధీభిర్గంధైశ్చ సమాలభ్య మహాబలాః ॥ ౧౮ ॥ నిర్జగ్ముర్నైరృతశ్రేష్ఠాష్షడేతే యుద్ధకాంక్షిణః । త్రి
శిరాశ్చాతికాయశ్చ దేవాంతకనరాంతకౌ ॥ ౧౯ ॥ మహోదరమహాపార్శ్వౌ నిర్జగ్ముః కాలచోదితాః । తతస్సుద
ర్శనం నామ నీలజీమూతసన్నిభం ॥ ౨౦ ॥ ఐరావతకులే జాతమారురోహ మహోదరః । సర్వాయుధసమాయుక్తం
తూణీభిశ్చ స్వలంకృతం ॥ ౨౧ ॥ రరాజ గజమాస్థాయ సవితేవాస్తమూర్ధని । హయోత్తమసమాయుక్తం సర్వా
యుధసమాకులమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠం త్రిశిరా రావణాత్మజః । త్రిశిరా రథమాస్థాయ విరరాజ ధనుర్ధ
రః ॥ ౨౩ ॥ సవిద్యుదుల్కస్సజ్వాలస్సేంద్రచాప ఇవాంబుదః । త్రిభిః కిరీటైస్త్రిశిరాశ్శుశుభే స రథోత్తమే ॥ ౨౪
హిమవానివ శైలేంద్రస్త్రిభిః కాంచనపర్వతైః । అతికాయోఽపి తేజస్వీ రాక్షసేంద్రసుతస్తదా ॥ ౨౫ ॥ ఆరురోహ
రథశ్రేష్ఠం శ్రేష్ఠస్సర్వధనుష్మతాం । సుచక్రాక్షం సుసంయుక్తం స్వనుకర్షం సుకూబరం ॥ ౨౬ ॥ తూణీబాణాస
నైర్దీప్తం ప్రాసాసిపరిఘాకులం । స కాంచనవిచిత్రేణ మకుటేన విరాజతా ॥ ౨౭ ॥ భూషణైశ్చ బభౌ మేరుః కిర
ణైరివ భాసయన్ । స రరాజ రథే తస్మిన్ రాజసూనుర్మహాబలః ॥ ౨౮ ॥ వృతో నైరృతశార్దూలైర్వజ్రపాణిరివామరైః ।
హయముచ్చైశ్శ్రవఃప్రఖ్యం శ్వేతం కనకభూషణం ॥ ౨౯ ॥ మనోజవం మహాకాయమారురోహ నరాంతకః । గృ
హీత్వా ప్రాసముల్కాభం విరరాజ నరాంతకః ॥ ౩౦ ॥ శక్తిమాదాయ తేజస్వీ గుహశ్శిఖిగతో యథా । దేవాంత
కస్సమాదాయ పరిఘం వజ్రభూషణమ్ ॥ ౩౧ ॥ పరిగృహ్య గిరిం దోర్భ్యాం వపుర్విష్ణోర్విడంబయన్ । మహాపా
ర్శ్వో మహాతేజా గదామాదాయ వీర్యవాన్ ॥ ౩౨ ॥ విరరాజ గదాపాణిః కుబేర ఇవ సంయుగే । ప్రతస్థిరే మహా
త్మానో బలైరప్రతిమైర్వృతాః ॥ ౩౩ ॥ (సురా ఇవామరావత్యా బలైరప్రతిమైర్వృతాః) । తాన్ గజైశ్చ తురంగైశ్చ ర
థైశ్చాంబుదనిస్వనైః ॥ ౩౪ ॥ అనుజగ్ముర్మహాత్మానో రాక్షసాః ప్రవరాయుధాః । తే విరేజుర్మహాత్మానః కుమారా
స్సూర్యవర్చసః ॥ ౩౫ ॥ కిరీటినశ్శ్రియా జుష్టా గ్రహా దీప్తా ఇవాంబరే । ప్రగృహీతా బభౌ తేషాం శస్త్రాణామావలి
స్సితా ॥ ౩౬ ॥ శారదాభ్రప్రతీకాశా హంసావలిరివాంబరే । మరణం వాపి నిశ్చిత్య శత్రూణాం వా పరాజయం ॥
ఇతి కృత్వా మతిం వీరా నిర్జగ్ముస్సంయుగార్థినః । జగర్జుశ్చ ప్రణేదుశ్చ చిక్షిపుశ్చాపి సాయకాన్ ॥ ౩౮ ॥ జగృ
హుశ్చాపి తే వీరా నిర్యాంతో యుద్ధదుర్మదాః । క్ష్వేళితాస్ఫోటనినదైః చచాల చ వసుంధరా ॥ ౩౯ ॥ రక్షసాం
సింహనాదైశ్చ పుస్ఫోటేవ తదాంబరం । తేఽభినిష్క్రమ్య ముదితా రాక్షసేంద్రా మహాబలాః ॥ ౪౦ ॥ దదృశుర్వా
నరానీకం సముద్యతశిలానగం । హరయోఽపి మహాత్మానో దదృశుర్నైరృతం బలం ॥ ౪౧ ॥ హస్త్యశ్వరథసంబాధం
కింకిణీశతనాదితమ్ । నీలజీమూతసంకాశం సముద్యతమహాయుధం ॥ ౪౨ ॥ దీప్తానలరవిప్రఖ్యైస్సర్వతో నై
రృతైర్వృతం । తద్దృష్ట్వా బలమాయాంతం లబ్ధలక్షాః ప్లవంగమాః ॥ ౪౩ ॥ సముద్యతమహాశైలాస్సంప్రణేదుర్మ
హాబలాః । అమృష్యమాణా రక్షాంసి ప్రతినర్దంతి వానరాః ॥ ౪౪ ॥ తతస్సముద్ఘుష్టరవం నిశమ్య రక్షోగణా వాన
రయూథపానామ్ । అమృష్యమాణాః పరహర్షముగ్రం మహాబలా భీమతరం వినేదుః ॥ ౪౫ ॥ తే రాక్షసబలం ఘో
రం ప్రవిశ్య హరియూథపాః । విచేరురుద్యతైశ్శైలైర్నగాశ్శిఖరిణో యథా ॥ ౪౬ ॥ కేచిదాకాశమావిశ్య కేచిదు

వ్యాకాంప్లవంగమాః । రక్షస్సైన్యమసంక్రుద్ధాశ్చేరుర్ద్రుమశిలాయుధాః ॥ ౪౭ ॥ ద్రుమాంశ్చవిపులస్కంధాన్గృ
హ్యవానరపుంగవాః । తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం రక్షోవానరసంకులం ॥ ౪౮ ॥ తేపాదపశిలాశైలైః చక్రుర్వృష్టిమ
నూపమామ్ । బాణౌఘైర్వార్యమాణాశ్చ హరయోభీమవిక్రమాః ॥ ౪౯ ॥ సింహనాదాన్వినేదుశ్చ రణేరాక్షసవా
నరాః । శిలాభిశ్చూర్ణయామాసుః యాతుధానాన్ప్లవంగమాః ॥ ౫౦ ॥ నిజఘ్నుస్సంయుగేక్రుద్ధాః కవచాభరణా
వృతాన్ । కేచిద్రథగతాన్వీరాన్గజవాజిగతానపి ॥ ౫౧ ॥ నిజఘ్నుస్సహసాప్లుత్యయాతుధానాన్ప్లవంగమాః । శై
లశృంగాచితాంగాశ్చ ముష్టిభిర్వాంతలోచనాః ॥ ౫౨ ॥ చేలుః పేతుశ్చ నేదుశ్చ తత్రరాక్షసపుంగవాః । రాక్ష
సాశ్చశరైస్తీక్ష్ణైర్బిభిదుః కపికుంజరాన్ ॥ ౫౩ ॥ శూలముద్గరఖడ్గైశ్చ జఘ్నుః ప్రాసైశ్చశక్తిభిః । అన్యోన్యం పాత
యామాసుః పరస్పరజయైషిణః ॥ ౫౪ ॥ రిపుశోణితదిగ్ధాంగాః తత్రవానరరాక్షసాః । తతశ్శైలైశ్చఖడ్గైశ్చవిసృ
ష్టైర్హరిరాక్షసైః ॥ ౫౫ ॥ ముహూర్తేనావృతాభూమిరభవచ్ఛోణితాప్లుతా । వికీర్ణపర్వతాకారై రక్షోభిరరిమర్ద
నైః ॥ ౫౬ ॥ ఆసీద్వసుమతీపూర్ణా తదాయుద్ధమదాన్వితైః । ఆక్షిప్తాః క్షిప్యమాణాశ్చ భగ్నశూలాశ్చవానరైః ॥
పునరంగైస్తథాచక్రురాసన్నాయుద్ధముద్భుతం । వానరాన్వానరైరేవ జఘ్నుస్తేరజనీచరాః ॥ ౫౮ ॥ రాక్షసాన్రా
క్షసైరేవ జఘ్నుస్తేహరియూథపాః । ఆక్షిప్య చ శిలాస్తేషాం నిజఘ్నూ రాక్షసాహరీన్ ॥ ౫౯ ॥ తేషాంచాచ్ఛిద్యశ
స్త్రాణి జఘ్నూరక్షాంసి వానరాః । నిజఘ్నుశ్శైలశూలాస్త్రైర్బిభిదుశ్చ పరస్పరం ॥ ౬౦ ॥ సింహనాదాన్వినే
దుశ్చ రణే వానరరాక్షసాః । ఛిన్నవర్మతనుత్రాణా రాక్షసావానరైర్హతాః ॥ ౬౧ ॥ రుధిరంప్రస్రవంస్తత్రరస
సారమివద్రుమాః । రథేనచరథంచాపి వారణేనైవవారణం ॥ ౬౨ ॥ హయేనచహయం కేచిన్నిజఘ్నుర్వానరార
ణే । ప్రహృష్టమనసస్సర్వే ప్రగృహీతమహాశిలాః ॥ ౬౩ ॥ హరయోరాక్షసాన్జఘ్నుర్ద్రుమైశ్చబహుశాఖిభిః ।
తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం రక్షోవానరసంకులం ॥ ౬౪ ॥ క్షురప్రైరర్ధచంద్రైశ్చ భల్లైశ్చనిశితైశ్శరైః । రాక్షసావానరే
న్ద్రాణాం చిచ్ఛిదుః పాదపాంశ్శిలాః ॥ ౬౫ ॥ వికీర్ణైః పర్వతాగ్రైశ్చ ద్రుమైశ్ఛిన్నైశ్చసంయుగే । హతైశ్చకపిర
క్షోభిర్దుర్గమావసుధాభవత్ ॥ ౬౬ ॥ తేవానరాగర్వితహృష్టచేష్టాస్సంగ్రామమాసాద్యభయంవిముచ్య । యుద్ధం
తుసర్వేసహరాక్షసైస్తైర్నానాయుధాశ్చక్రురదీనసత్త్వాః ॥ ౬౭ ॥ తస్మిన్ప్రవృత్తేతుములేవిమర్దే ప్రహృష్యమా
ణేషువలీముఖేషు । నిపాత్యమానేషుచరాక్షసేషు మహర్షయోదేవగణాశ్చనేదుః ॥ ౬౮ ॥ తతోహయం మారు
తతుల్యవేగమారుహ్యశక్తింనిశితాం ప్రగృహ్య । నరాంతకో వానరరాజసైన్యం మహార్ణవం మీనఇవావివేశ ॥ సవానరాం
స్సప్తశతానివీరః ప్రాసేనదీప్తేనవినిర్బిభేద । ఏకక్షణేనేంద్రరిపుర్మహాత్మా జఘానసైన్యంహరిపుంగవానాం ॥ దదృశుశ్చమ
హాత్మానం హయపృష్ఠే ప్రతిష్ఠితం । చరంతంహరిసైన్యేషు విద్యాధరమహర్షయః ॥ ౭౧ ॥ సతస్యదదృశేమార్గో మాంస
శోణితకర్దమః । పతితైః పర్వతాకారైర్వానరైరభిసంవృతః ॥ ౬౯ ॥ యావద్విక్రమితుంబుద్ధించక్రుః ప్లవగపుంగవాః ।
తావదేతానతిక్రమ్యనిర్బిభేదనరాంతకః ॥ ౬౭ ॥ జ్వలంతంప్రాసముద్యమ్యసంగ్రామాగ్రేనరాంతకః । (దారయంశ్చ-
కపీంత్సర్వాన్నివృత్తోప్యనుధావతః) ॥ ౬౮ ॥ దదాహహరిసైన్యానివనానీవవిభావసుః । యావదుత్పాటయామాసు
వృక్షాంశ్శైలాన్వనౌకసః ॥ ౬౯ ॥ తావత్ప్రాసహతాః పేతుర్వజ్రకృత్తాఇవాచలాః । దిక్షుసర్వాసుబలవా
న్విచచారనరాంతకః ॥ ౭౦ ॥ ప్రమృద్నన్సర్వతోయుద్ధే ప్రావృట్కాలేయథానిలః । నశేకుర్ధావితుంవీరాన
స్థాతుంస్పందితుంకుతః ॥ ౭౧ ॥ ఉత్పతంతంస్థితంయాంతం సర్వాన్వివ్యాధవీర్యవాన్ । ఏకేనాంతకకల్పేన ప్రాసే
నాదిత్యతేజసా ॥ ౭౨ ॥ భిన్నానిహరిసైన్యాని నిపేతుర్ధరణీతలే । వజ్రనిష్పేషసదృశం ప్రాసస్యాభినిపాతనం ॥
నశేకుర్వానరాస్సోఢుం తేవినేదుర్మహాస్వనం । పతతాంహరివీరాణాం రూపాణిప్రచకాశిరే ॥ ౭౪ ॥ వజ్రభి

వ్యగ్రకూటానాం శైలానాం పతతామివ । హేతుపూర్వం మహాత్మానః కుమ్భకర్ణేన పాతితాః ॥ ౭౫ ॥ తేస్వ
స్థా వానరశ్రేష్ఠా స్సుగ్రీవముపతస్థిరే । విప్రేక్షమాణస్సుగ్రీవో దదర్శ హరివాహినీమ్ ॥ ౭౬ ॥ నరాన్తకభయత్ర
స్తాం విద్రవన్తీమితస్తతః । విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా స దదర్శ నరాన్తకమ్ ॥ ౭౭ ॥ గృహీతప్రాసమాయాన్తం
హయపృష్ఠే ప్రతిష్ఠితమ్ । అథోవాచ మహాతేజాస్సుగ్రీవో వానరాధిపః ॥ ౭౮ ॥ కుమారమఙ్గదం వీరం శక్రతుల్య
పరాక్రమమ్ । గచ్ఛ త్వం రాక్షసం వీరో యోసౌ తురగమాస్థితః ॥ ౭౯ ॥ క్షోభయన్తం హరిబలం క్షిప్రం ప్రాణై
ర్వియోజయ । స భర్తుర్వచనం శ్రుత్వా నిష్పపాతాఙ్గదస్తతః ॥ ౮౦ ॥ అనీకాన్మేఘసఙ్కాశా న్మేఘానీకాదివాంశు
మాన్ । శైలసఙ్ఘాతసఙ్కాశో హరీణాముత్తమోఙ్గదః ॥ ౮౧ ॥ రరాజాఙ్గదసన్నద్ధ స్సధాతురివ పర్వతః । ని
రాయుధో మహాతేజాః కేవలం నఖదంష్ట్రవాన్ ॥ ౮౨ ॥ నరాన్తకమభిక్రమ్య వాలిపుత్రో బ్రవీద్వచః । తిష్ఠ కిం
ప్రాకృతైరేభి ర్హరిభిస్త్వం కరిష్యసి ॥ ౮౩ ॥ అస్మిన్వజ్రసమస్పర్శం ప్రాసం క్షిప మమోరసి । అఙ్గదస్య వచశ్శ్రు
త్వా ప్రచుక్రోధ నరాన్తకః ॥ ౮౪ ॥ సన్దశ్య దశనైరోష్ఠం వినిశ్వస్య భుజఙ్గవత్ । అభిగమ్యాఙ్గదం క్రుద్ధో వా
లిపుత్రం నరాన్తకః ॥ ౮౫ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రాసం సమావిధ్య తదాఙ్గదాయ సముజ్జ్వలన్తం సహసోత్ససర్జ । స వా
లిపుత్రోరసి వజ్రకల్పే బభూవ భగ్నో న్యపతచ్చ భూమౌ ॥ ౮౬ ॥ తం ప్రాసమాలోక్య తదా విభగ్నం సుపర్ణకృత్తో
రగభోగకల్పమ్ । తలం సముద్యమ్య స వాలిపుత్ర స్తురఙ్గమం తస్య జఘాన మూర్ధ్ని ॥ ౮౭ ॥ నిమగ్నతాలుస్స్ఫు
టితాక్షితారో నిష్క్రాన్తజిహ్వోచలసన్నికాశః । స తస్య వాజీ నిపపాత భూమౌ తలప్రహారేణ విశీర్ణమూర్ధా ॥ ౮౮ ॥
నరాన్తకః క్రోధవశం జగామ హతం తురఙ్గం పతితం నిరీక్ష్య । స ముష్టిముద్యమ్య మహాప్రభావో జఘాన శీర్షే యు
ధి వాలిపుత్రమ్ ॥ ౮౯ ॥ అథాఙ్గదో ముష్టివిభిన్నమూర్ధా సుస్రావ తీవ్రం రుధిరం భృశోష్ణమ్ । ముహుర్విజజ్వాల
ముమోహ చాపి సఞ్జ్ఞాం సమాసాద్య విసిష్మియే చ ॥ ౯౦ ॥ అథాఙ్గదో వజ్రసమానవేగం సంవర్త్య ముష్టిం గిరిశృ
ఙ్గకల్పమ్ । నిపాతయామాస తదా మహాత్మా నరాన్తకస్యోరసి వాలిపుత్రః ॥ ౯౧ ॥ స ముష్టినిష్పిష్టవిభిన్నవక్షా జ్వా
లా వమఞ్ఛోణితదిగ్ధగాత్రః । నరాన్తకో భూమితలే పపాత యథాచలో వజ్రనిపాతభగ్నః ॥ ౯౨ ॥ అథాన్త
రిక్షే త్రిదశోత్తమానాం వనౌకసాం చైవ మహాప్రణాదః । బభూవ తస్మిన్నిహతేగ్ర్యవీరే నరాన్తకే వాలిసుతేన సం
ఖ్యే ॥ ౯౩ ॥ అథాఙ్గదో రామమనఃప్రహర్షణం సుదుష్కరం తత్కృతవాన్హి విక్రమమ్ । విసిష్మియే సోప్యతివీర్య
విక్రమః పునశ్చ యుద్ధే స బభూవ హర్షితః ॥ ౯౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాణ్డే నరాన్తకవధో నామైకోనసప్త
తితమస్సర్గః ॥ ౬౯ ॥ ౧౧౮౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ నరాన్తకం హతం దృష్ట్వా చుక్రుశు ర్నైరృతర్షభాః । దేవాన్తకస్త్రిమూ
ర్ధా చ పౌలస్త్యశ్చ మహోదరః ॥ ౧ ॥ ఆరూఢో మేఘసఙ్కాశం వారణేన్ద్రం మహోదరః । వాలిపుత్రం మ
హావీర్య మభిదుద్రావ వీర్యవాన్ ॥ ౨ ॥ భ్రాతృవ్యసనసన్తప్త స్తదా దేవాన్తకో బలీ । ఆదాయ పరిఘం దీప్త మ
ఙ్గదం సమభిద్రవత్ ॥ ౩ ॥ రథమాదిత్యసఙ్కాశం యుక్తం పరమవాజిభిః । ఆస్థాయ త్రిశిరా వీరో వాలిపుత్ర మథా
భ్యయాత్ ॥ ౪ ॥ స త్రిభిర్దేవదర్పఘ్నై ర్నైరృతేన్ద్రై రభిద్రుతః । వృక్షముత్పాటయామాస మహావిటప మఙ్గ
దః ॥ ౫ ॥ దేవాన్తకాయ తం వీర శ్చిక్షేప సహసాఙ్గదః । మహావృక్షం మహాశాఖం శక్రో దీప్తమివాశనిమ్ ॥ ౬ ॥
త్రిశిరాస్తం ప్రచిచ్ఛేద శరైరాశీవిషోపమైః । స వృక్షం కృత్తమాలోక్య ఉత్పపాత తదాఙ్గదః ॥ ౭ ॥ స వవర్ష త
తో వృక్షాం శ్శైలాంశ్చ కపికుఞ్జరః । తాన్ప్రచిచ్ఛేద సఙ్క్రుద్ధ స్త్రిశిరా నిశితైశ్శరైః ॥ ౮ ॥ పరిఘాగ్రేణ తాన్వృక్షా
న్బభఞ్జ చ సురాన్తకః । త్రిశిరాశ్చాఙ్గదం వీర మభిదుద్రావ సాయకైః ॥ ౯ ॥ గజేన సమభిద్రుత్య వాలిపుత్రం మ

మహోదరః । జఘానోరసి సంక్రుద్ధస్తోమరైర్వజ్రసన్నిభైః ॥ ౧౦ ॥ దేవాంతకశ్చ సంక్రుద్ధః పరిఘేణ తదాఽంగదమ్ ।
ఉపగమ్యాభిహత్యాశు వ్యపచక్రామ వేగవాన్ ॥ ౧౧ ॥ స త్రిభిర్నైరృతశ్రేష్ఠైర్యుగపత్సమభిద్రుతః । నవివ్యథే మ
హాతేజా వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౨ ॥ స వేగవాన్మహావేగం కృత్వా పరమదుర్జయః । తలేన భృశముత్పత్య జ
ఘానాస్య మహాగజమ్ ॥ ౧౩ ॥ తస్య తేన ప్రహారేణ నాగరాజస్య సంయుగే । పేతతుర్లోచనే తస్య వినన్నాద స వార
ణః ॥ ౧౪ ॥ విషాణం చాస్య నిష్కృష్య వాలిపుత్రో మహాబలః । దేవాన్తకమభిప్లుత్య తాడయామాస సంయుగే ।
స విహ్వలితసర్వాంగో వాతోద్ధూత ఇవ ద్రుమః । లాక్షారససవర్ణం చ సుస్రావ రుధిరం ముఖాత్ ॥ ౧౬ ॥ అథా
శ్వాస్య మహాతేజాః కృచ్ఛ్రాద్దేవాంతకో బలీ । ఆవిధ్య పరిఘం ఘోరమాజఘాన తదాఽంగదమ్ ॥ ౧౭ ॥ పరిఘాభిహ
తశ్చాపి వానరేంద్రాత్మజస్తదా । జానుభ్యాం పతితో భూమౌ పునరేవోత్పపాత హ ॥ ౧౮ ॥ తముత్పతంతం త్రిశిరా
స్త్రిభిర్బాణైరజిహ్మగైః । ఘోరైర్హరిపతేః పుత్రం లలాటేఽభిజఘాన హ ॥ ౧౯ ॥ తతోఽంగదం పరిక్షిప్తం త్రిభిర్నైరృత
పుంగవైః । హనూమానపి విజ్ఞాయ నీలశ్చాపి ప్రతస్థతుః ॥ ౨౦ ॥ తతశ్చిక్షేప శైలాగ్రం నీలస్త్రిశిరసే తదా । తద్రా
వణసుతో ధీమాన్బిభేద నిశితైశ్శరైః ॥ ౨౧ ॥ తద్బాణశతనిర్భిన్నం విదారితశిలాతలమ్ । సవిస్ఫులింగం సజ్వాలం ని
పపాత గిరేశ్శిరః ॥ ౨౨ ॥ తచ్చ నిష్ఫలమాలోక్య హర్షాద్దేవాన్తకస్తదా । పరిఘేణాభిదుద్రావ మారుతాత్మజమా
హవే ॥ ౨౩ ॥ తమాపతంతముత్ప్లుత్య హనూమాన్మారుతాత్మజః । ఆజఘాన తదా మూర్ధ్ని వజ్రకల్పేన ముష్టినా ॥
శిరసి ప్రహరన్వీరస్తదా వాయుసుతో బలీ । నాదేనాకంపయచ్చైవ రాక్షసాంస్స మహాకపిః ॥ ౨౫ ॥ ఓమ్ ॥ సము
ష్టినిష్పిష్టవికీర్ణమూర్ధా నిర్వాంతదంతాక్షివిలంబిజిహ్వః । దేవాంతకో రాక్షసరాజసూనుర్గతాసురుర్వ్యాం
సహసా పపాత ॥ ౨౬ ॥ తస్మిన్హతే రాక్షసయోధముఖ్యే మహాబలే సంయతి దేవశత్రౌ । క్రుద్ధస్త్రిమూర్ధా నిశి
తాగ్రముగ్రం వవర్ష నీలోరసి బాణవర్షమ్ ॥ ౨౭ ॥ మహోదరస్తు సంక్రుద్ధః కుంజరం పర్వతోపమమ్ । భూయస్స
మధిరుహ్యాశు మందరం రశ్మిమానివ ॥ ౨౮ ॥ తతో బాణమయం వర్షం నీలస్యోపర్యపాతయత్ । గిరౌ వర్షం తటిచ్చ
క్రచాపవానివ తోయదః ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శరౌఘైరభివర్ష్యమాణో విభిన్నగాత్రః కపిసైన్యపాలః । నీలో బ
భూవాథ నిసృష్టగాత్రో విష్టంభితస్తేన మహాబలేన ॥ ౩౦ ॥ తతస్తు నీలః ప్రతిలభ్య సంజ్ఞాం శైలం సముత్పాట్య స
వృక్షషండమ్ । తతస్సముత్పత్య భృశోగ్రవేగో మహోదరం తేన జఘాన మూర్ధ్ని ॥ ౩౧ ॥ తతస్స శైలాభినిపాతభగ్నో
మహోదరస్తేన సహ ద్విపేన । విపోథితో భూమితలే గతాసుః పపాత వజ్రాభిహతో యథాద్రిః ॥ ౩౨ ॥ పితృవ్యం నిహ
తం దృష్ట్వా త్రిశిరాశ్చాపమాదదే । హనూమంతం చ సంక్రుద్ధో వివ్యాధ నిశితైశ్శరైః ॥ ౩౩ ॥ స వాయుసూనుః కుపిత
శ్చిక్షేప శిఖరం గిరేః । త్రిశిరాస్తచ్ఛరైస్తీక్ష్ణైర్బిభేద బహుధా బలీ ॥ ౩౪ ॥ తద్వ్యర్థం శిఖరం దృష్ట్వా ద్రుమవర్షం మహాకపిః ।
విససర్జ రణే తస్మిన్రావణస్య సుతం ప్రతి ॥ ౩౫ ॥ తమాపతంతమాకాశే ద్రుమవర్షం ప్రతాపవాన్ । త్రిశిరా నిశి
తైర్బాణైశ్చిచ్ఛేద చ ననాద చ ॥ ౩౬ ॥ హనూమాంస్తు సముత్పత్య హయాంస్త్రిశిరసస్తదా । విదదార నఖైః క్రుద్ధో
గజేంద్రం మృగరాడివ ॥ ౩౭ ॥ అథ శక్తిం సమాదాయ కాలరాత్రిమివాంతకః । చిక్షేపానిలపుత్రాయ త్రిశిరా రా
వణాత్మజః ॥ ౩౮ ॥ దివః క్షిప్తామివోల్కాం తాం శక్తిం క్షిప్తామసంగతామ్ । గృహీత్వా హరిశార్దూలో బభంజ చ న
నాద చ ॥ ౩౯ ॥ తాం దృష్ట్వా ఘోరసంకాశాం శక్తిం భగ్నాం హనూమతా । ప్రహృష్టా వానరగణా వినేదుర్జలదా
ఇవ ॥ ౪౦ ॥ తతః ఖడ్గం సముద్యమ్య త్రిశిరా రాక్షసోత్తమః । నిజఘాన తదా వ్యూఢే వాయుపుత్రస్య వక్షసి ॥ ౪౧ ॥
ఖడ్గప్రహారాభిహతో హనూమాన్మారుతాత్మజః । ఆజఘాన త్రిమూర్ధానం తలేనోరసి వీర్యవాన్ ॥ ౪౨ ॥ స త
లేనాహతస్తేన స్రస్తహస్తాయుధో భువి । నిపపాత మహాతేజాస్త్రిశిరా గతచేతనః ॥ ౪౩ ॥ స తస్య పతతః ఖడ్గం తస్య

మాచ్ఛిద్య మహాకపిః । ననాద గిరిసంకాశ స్త్రాసయం త్సర్వనైరృతాన్ ॥ ౪౪ ॥ అమృష్యమాణ స్తం ఘోష ము
త్పపాత నిశాచరః । ఉత్పత్య చ హనూమంతం తాడయామాస ముష్టినా ॥ ౪౫ ॥ తేన ముష్టి ప్రహారేణ సంచుకోప
మహాకపిః । కుపితశ్చ నిజగ్రాహ కిరీటే రాక్షసర్షభమ్ ॥ ౪౬ ॥ స తస్య శీర్షాణ్యసినా శితేన కిరీటజుష్టాని సకుండ
లాని । క్రుద్ధః ప్రచిచ్ఛేద సుతోఽనిలస్య త్వష్టుస్సుత స్యేవ శిరాంసి శక్రః ॥ ౪౭ ॥ తాన్యాయ తాక్షాణ్యగసన్నిభాని
ప్రదీప్తవైశ్వానరలోచనాని । పేతుశ్శిరాంసీంద్రరిపోర్ధరణ్యాం జ్యోతీంషి ముక్తానియథార్కమార్గాత్ ॥ ౪౮ ॥ త
స్మిన్హతే దేవరిపౌ త్రిశీర్షే హనూమతా శక్రపరాక్రమేణ । నేదుః ప్లవంగాః ప్రచచాల భూమీ రక్షాంస్యథో
దుద్రువిరే సమన్తాత్ ॥ ౪౯ ॥ హతం త్రిశిరసం దృష్ట్వా తథైవ చ మహోదరం । హతౌ ప్రేక్ష్య దురాధర్షౌ దేవా
న్తకనరాంతకౌ ॥ ౫౦ ॥ చుకోప పరమామర్షీ మత్తో రాక్షసపుంగవః । జగ్రాహార్చిష్మతీం ఘోరాం గదాం సర్వా
యసీం శుభాం ॥ ౫౧ ॥ హేమపట్టపరిక్షిప్తాం మాంసశోణితఫేనిలాం । విరాజమానాం వపుషా శత్రుశోణితరంజితాం ॥
తేజసా సంప్రదీప్తాగ్రాం రక్తమాల్యవిభూషితాం । ఐరావతమహాపద్మసార్వభౌమభయావహామ్ ॥ ౫౩ ॥ గదా
మాదాయ సంక్రుద్ధో మత్తో రాక్షసపుంగవః । హరీంత్సమభిదుద్రావ యుగాన్తాగ్నిరివజ్వలన్ ॥ ౫౪ ॥ అథర్షభ
స్సముత్పత్య వానరో రావణానుజమ్ । మత్తానీకముపాగమ్య తస్థౌ తస్యాగ్రతో బలీ ॥ ౫౫ ॥ తం పురస్తాత్స్థితం
దృష్ట్వా వానరం పర్వతోపమమ్ । ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో గదయా వజ్రకల్పయా ॥ ౫౬ ॥ స తయాభిహతస్తేన గద
యా వానరర్షభః । భిన్నవక్షాస్సమాధూత స్సుస్రావ రుధిరం బహు ॥ ౫౭ ॥ స సంజ్ఞాం ప్రాప్య సుచిరా దృషభో
వానరర్షభః । అభిదుద్రావ వేగేన గదాం తస్య మహాత్మనః ॥ ౫౮ ॥ తాం గృహీత్వా మహాభీమా మావిధ్య చ పునః పు
నః । మత్తానీకం మహాత్మానం జఘాన రణమూర్ధని ॥ ౫౯ ॥ స స్వయా గదయా భగ్నో విశీర్ణదశనేక్షణః । నిపపా
త తతో మత్తో వజ్రాహత ఇవాచలః ॥ ౬౦ ॥ విశీర్ణనయనే భూమౌ గతసత్త్వే గతాయుషి । పతితే రాక్షసే తస్మి
న్విద్రుతం రాక్షసం బలమ్ ॥ ౬౧ ॥ (ఉన్మత్తస్తు తదా దృష్ట్వా గతాసుం భ్రాతరం రణే । చుకోప పరమక్రుద్ధః ప్రళయా
గ్నిసమద్యుతిః ॥ ౬౨ ॥ తతస్సమాదాయ గదాం స వీరో విత్రాసయన్వానరసైన్యముగ్రమ్ । దుద్రావ వేగేన తు సైన్య
మధ్యే దహన్యథా వహ్నిరతిప్రచండః ॥ ౬౩ ॥ ఆపతంతం తదా దృష్ట్వా రాక్షసం భీమవిక్రమమ్ । శైలమాదాయ
దుద్రావ గవాక్షః పర్వతోపమః ॥ ౬౪ ॥ జిఘాంసూ రాక్షసం భీమం తం శైలేన మహాబలః । ఆపతంతం తదా దృష్ట్వా
ఉన్మత్తోఽపి మహాగిరిమ్ ॥ ౬౫ ॥ చిచ్ఛేద గదయా వీర శ్శతధా తత్ర సంయుగే । చూర్ణీకృతం గిరిం దృష్ట్వా రక్షసా క
పికుంజరః ॥ ౬౬ ॥ విసిష్మియే మహాబాహు ర్జగర్జ చ ముహుర్ముహుః । ఉన్మత్తస్తు సుసంక్రుద్ధో జ్వలంతీం రాక్షసో
త్తమః ॥ ౬౭ ॥ గదామాదాయ వేగేన కపేర్వక్షస్యతాడయత్ । స తయా గదయా వీర స్తాడితః కపికుంజరః ॥ ౬౮ ॥
పపాత భూమౌ నిస్సంజ్ఞ స్సుస్రావ రుధిరం బహు । పునస్సంజ్ఞామథాస్థాయ వానరస్స సముత్థితః ॥ ౬౯ ॥ తలేన తాడ
యామాస తత స్తస్య శిరః కపిః । తేన ప్రతాడితో వీరో రాక్షసః పర్వతోపమః ॥ ౭౦ ॥ విస్రస్తదంతనయనో నిప
పాత మహీతలే । సుస్రావ రుధిరం సోష్ణం గతాసుశ్చ తతోఽభవత్ ॥ ౭౧ ॥) ఓమ్ ॥ తస్మిన్హతే భ్రాతరి రావణస్య తన్నై
రృతానాం బలమర్ణవాభమ్ । త్యక్త్వాయుధం కేవలజీవితార్థం దుద్రావ భిన్నార్ణవసన్నికాశమ్ ॥ ౭౨ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౪౧.౨ ॥ ౮౨౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స్వబలం వ్యథితం దృష్ట్వా తుములం రోమహర్షణం । భ్రాతౄంశ్చ నిహ
తాన్దృష్ట్వా శక్రతుల్యపరాక్రమాన్ ॥ ౧ ॥ పితృవ్యౌ చాపి సందృశ్య సమరే సన్నిషూదితౌ । యుద్ధోన్మత్తం చ
మత్తం చ భ్రాతరౌ రాక్షసర్షభౌ ॥ ౨ ॥ చుకోప చ మహాతేజా బ్రహ్మదత్తవరో యుధి । అతికాయోఽద్రిసంకాశో దేవ

దానవదర్పహా ॥ ౩ ॥ సభానుశతసహస్రస్య సంఘాతమివ భాస్వరమ్ । రథమాస్థాయ శక్రారి రభిదుద్రావ వానరాన్ ।
సవిష్ఫారయన్మహచ్చాపం కిరీటీమృష్టకుండలః । నామ విశ్రావయామాస ననాద చ మహాస్వనమ్ ॥ ౫ ॥ తేన సింహ
ప్రణాదేన నామవిశ్రావణేన చ । జ్యాశబ్దేన చ భీమేన త్రాసయామాస వానరాన్ ॥ ౬ ॥ తే దృష్ట్వా దేహమాహా
త్మ్యం కుమ్భకర్ణోఽయముత్థితః । భయార్తా వానరాస్సర్వే సంశ్రయంతే పరస్పరమ్ ॥ ౭ ॥ తే తస్య రూపమా
లోక్య యథా విష్ణోస్త్రివిక్రమే । భయార్తా వానరాస్సర్వే విద్రవంతి తతస్తతః ॥ ౮ ॥ తేఽతికాయం సమాసాద్య
వానరా మూఢచేతసః । శరణ్యం శరణం జగ్ముర్లక్ష్మణాగ్రజమాహవే ॥ ౯ ॥ తతోఽతికాయం కాకుత్స్థో రథస్థం పర్వ
తోపమమ్ । దదర్శ ధన్వినం దూరా ద్గర్జంతం కాలమేఘవత్ ॥ ౧౦ ॥ స తం దృష్ట్వా మహాత్మానం రాఘవస్తు విసిస్మియే ।
వానరాన్ సాంత్వయిత్వా తు విభీషణమువాచ హ ॥ ౧౧ ॥ కోఽసౌ పర్వతసంకాశో ధనుష్మాన్ హరిలోచనః । యుక్తే హ
యసహస్రేణ విశాలే స్యందనే స్థితః ॥ ౧౨ ॥ య ఏష నిశితైశ్శూలైస్సుతీక్ష్ణైః ప్రాసముద్గరైః । అర్చిష్మద్భిర్వృతో భా
తి భూతైరివ మహేశ్వరః ॥ ౧౩ ॥ కాలజిహ్వాప్రకాశాభి ర్య ఏషోఽతివిరాజతే । ఆవృతో రథశక్తీభిర్విద్యుద్భిరివ తో
యదః ॥ ౧౪ ॥ ధనూంషి చాస్య సజ్జాని హేమపృష్ఠాని సర్వశః । శోభయంతి రథశ్రేష్ఠం శక్రచాపమివాంబరమ్ ॥
క ఏష రక్షశ్శార్దూలో రణభూమిం విరాజయన్ । అభ్యేతి రథినాం శ్రేష్ఠో రథేనాదిత్యతేజసా ॥ ౧౫ ॥ ధ్వజశృంగప్ర
తిష్ఠేన రాహుణాఽభివిరాజతే । సూర్యరశ్మిభైర్బాణై ర్దిశో దశ విరాజయన్ ॥ ౧౬ ॥ త్రిణతం మేఘనిర్హ్రా
దం హేమపృష్ఠమలంకృతమ్ । శతక్రతుధనుష్ప్రఖ్యం ధనుశ్చాస్య విరాజతే ॥ ౧౭ ॥ సధ్వజస్సపతాకశ్చ సాను
కర్షో మహారథః । చతుస్సాది సమాయుక్తో మేఘస్తనితనిస్వనః ॥ ౧౮ ॥ వింశతిర్దశ చాష్టౌ చ తూణ్యోఽస్య రథే స్థి
తాః । కార్ముకాణి చ భీమాని జ్యాశ్చ కాంచనపింగళాః । ద్వౌ చ ఖడ్గౌ రథగతౌ పార్శ్వస్థౌ పార్శ్వశోభితౌ । చతు
ర్హస్తత్సరుయుతౌ వ్యక్తహస్తదశాయతౌ ॥ ౨౦ ॥ రక్తకంఠగుణో ధీరో మహాపర్వతసన్నిభః । కాలః కాలమహా
వక్త్రో మేఘస్థ ఇవ భాస్కరః ॥ ౨౨ ॥ కాంచనాంగదనద్ధాభ్యాం భుజాభ్యామేష శోభతే । శృంగాభ్యామివ తుంగా
భ్యాం హిమవాన్పర్వతోత్తమః ॥ ౨౩ ॥ కుండలాభ్యాం తు యస్యైతద్భాతి వక్త్రం శుభేక్షణం । పునర్వస్వంతరగ
తం పూర్ణం బింబమివైందవం ॥ ౨౪ ॥ ఆచక్ష్వ మే మహాబాహో త్వమేనం రాక్షసోత్తమం । యం దృష్ట్వా వానరాస్స
ర్వే భయార్తా విద్రుతా దిశః ॥ ౨౫ ॥ స పృష్టో రాజపుత్రేణ రామేణామితతేజసా । ఆచచక్షే మహాతేజా రాఘవా
య విభీషణః ॥ ౨౬ ॥ దశగ్రీవో మహాతేజా రాజా వైశ్రవణానుజః । భీమకర్మా మహోత్సాహో రావణో రాక్షసాధి
పః ॥ ౨౭ ॥ తస్యాసీద్వీర్యవాన్పుత్రో రావణప్రతిమో రణే । వృద్ధసేవీ శ్రుతిధరస్సర్వాస్త్రవిదుషాం వరః ॥ ౨౮ ॥
అశ్వపృష్ఠే రథే నాగే ఖడ్గే ధనుషి కర్షణే । భేదే సాంత్వే చ దానే చ నయే మంత్రే చ సంమతః ॥ ౨౯ ॥ యస్య బాహూ
సమాశ్రిత్య లంకా వసతి నిర్భయా । తనయం ధాన్యమాలిన్యా అతికాయమిమం విదుః ॥ ౩౦ ॥ ఏతేనారాధితో బ్ర
హ్మా తపసా భావితాత్మనా । అస్త్రాణి చాప్యవాప్తాని రిపవశ్చ పరాజితాః ॥ ౩౧ ॥ సురాసురైరవధ్యత్వం దత్తమస్మై స్వ
యంభువా । ఏతచ్చ కవచం దివ్యం రథశ్చైషోఽర్కభాస్వరః ॥ ౩౨ ॥ ఏతేన శతశో దేవా దానవాశ్చ పరాజితాః । ర
క్షితాని చ రక్షాంసి యక్షాశ్చాపి నిషూదితాః ॥ ౩౩ ॥ వజ్రం విష్టంభితం యేన బాణైరింద్రస్య ధీమతః । పాశస్సలిలరాజ
స్య యుద్ధే ప్రతిహతస్తదా ॥ ౩౪ ॥ ఏషోఽతికాయో బలవాన్రాక్షసానామథర్షభః । రావణస్య సుతో ధీమాన్దే
వదానవదర్పహా ॥ ౩౫ ॥ తదస్మిన్క్రియతాం యత్నః క్షిప్రం పురుషపుంగవ । పురా వానరసైన్యాని క్షయం నయ
తి సాయకైః ॥ ౩౬ ॥ తతోఽతికాయో బలవాన్ప్రవిశ్య హరివాహినీం । విస్ఫారయామాస ధనుర్ననాద చ పునః పునః ॥ ౩౭ ॥
తం భీమవపుషం దృష్ట్వా రథస్థం రథినాం వరం । అభిపేతుర్మహాత్మానో యే ప్రధానా వనౌకసః ॥ ౩౮ ॥ కుముదో ద్వివి

దో మైందో నీలశ్శరభ ఏవచ । పాదపైర్గిరిశృంగైశ్చ యుగవత్సమభిద్రవన్ ॥ ౩౯ ॥ తేషాం వృక్షాంశ్చ శైలాంశ్చ
శరైః కాంచనభూషణైః । అతికాయో మహాతేజాశ్చిచ్ఛేదాస్త్రవిదాం వరః ॥ ౪౦ ॥ తాంశ్చైవ సర్వాన్ స హరీం
చ్ఛరైస్సర్వాయసైర్బలీ । వివ్యాథాభిముఖాన్ సంఖ్యే భీమకాయో నిశాచరః ॥ ౪౧ ॥ తేర్దితా బాణవర్షేణ భి
న్నగాత్రాః ప్లవంగమాః । నశేకురతికాయస్య ప్రతికర్తుం మహారణే ॥ ౪౨ ॥ తత్సైన్యం హరివీరాణాం త్రాసయా
మాస రాక్షసః । మృగయూథమివ క్రుద్ధో హరిర్యౌవనదర్పితః ॥ ౪౩ ॥ ఓమ్ ॥ స రాక్షసేంద్రో హరి
సైన్యమధ్యే వాయుధ్యమానం నిజఘాన కంచిత్ । ఉపేత్య రామం సధనుః కలాపీ సగర్వితం వాక్యమిదం బభాషే ॥ ౪౪ ॥
అవస్థితోహం శరచాపపాణిర్న ప్రాకృతం కంచన యోధయామి । యశ్చాస్తి కశ్చిద్వ్యవసాయయుక్తో దదాతు మే క్షిప్ర
మిహాద్య యుద్ధం ॥ ౪౫ ॥ తత్తస్య వాక్యం బ్రువతో నిశమ్య చుకోప సౌమిత్రిరమిత్రహన్తా । అమృష్యమాణశ్చ సము
త్పపాత జగ్రాహ చాపం చ తదా స్మయిత్వా ॥ ౪౬ ॥ క్రుద్ధస్సౌమిత్రిరుత్పత్య తూణాదాక్షిప్య సాయకమ్ । పురస్తాద
తికాయస్య విచకర్ష మహద్ధనుః ॥ ౪౭ ॥ పూరయన్ స మహీం శైలానాకాశం సాగరం దిశః । జ్యాశబ్దో లక్ష్మణ
స్యోగ్రస్త్రాసయన్ రజనీచరాన్ ॥ ౪౮ ॥ సౌమిత్రేశ్చాపనిర్ఘోషం శ్రుత్వా ప్రతిభయం తదా । విసిస్మియే మహా
తేజా రాక్షసేంద్రాత్మజో బలీ ॥ ౪౯ ॥ అథాతికాయః కుపితో దృష్ట్వా లక్ష్మణముత్థితం । ఆదాయ నిశితం బాణమిదం వ
చనమబ్రవీత్ ॥ ౫౦ ॥ బాలస్త్వమసి సౌమిత్రే విక్రమేష్వవిచక్షణః । గచ్ఛ కిం కాలసదృశం మాం యోధయితుమి
చ్ఛసి ॥ ౫౧ ॥ నహి మద్బాహుసృష్టానామస్త్రాణాం హిమవానపి । సోఢుముత్సహతే వేగమన్తరిక్షమథో మహీ ॥
సుఖప్రసుప్తం కాలాగ్నిం నిబోధయితుమిచ్ఛసి । న్యస్య చాపం నివర్తస్వ మా ప్రాణాన్ జహి మద్గతః ॥ ౫౩ ॥ అథవా
త్వం ప్రతిష్టబ్ధో న నివర్తితుమిచ్ఛసి । తిష్ఠ ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య గమిష్యసి యమక్షయం ॥ ౫౪ ॥ పశ్య మే నిశితాన్ బాణా
నరిదర్పనిషూదనాన్ । ఈశ్వరాయుధసంకాశాంస్తప్తకాంచనభూషణాన్ ॥ ౫౫ ॥ ఏష తే సర్పసంకాశో బాణః
పాస్యతి శోణితమ్ । మృగరాజ ఇవ క్రుద్ధో నాగరాజస్య శోణితమ్ ॥ ౫౬ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా సంక్రుద్ధశ్శరం ధనుషి సం
దధే । శ్రుత్వాతికాయస్య వచస్సరోషం సగర్వితం సంయతి రాజపుత్రః । స సంచుకోపాతిబలో బృహచ్ఛ్రీరువా
చ వాక్యం చ తతో మహార్థమ్ ॥ ౫౭ ॥ న వాక్యమాత్రేణ భవాన్ ప్రధానో న కత్థనాత్సత్పురుషా భవంతి । మయి స్థితే
ధన్విని బాణపాణౌ నిదర్శయస్వాత్మబలం దురాత్మన్ ॥ ౫౮ ॥ కర్మణా సూచయాత్మానం న వికత్థితుమర్హసి । పౌరు
షేణ తు యో యుక్తస్స తు శూర ఇతి స్మృతః ॥ ౫౯ ॥ సర్వాయుధసమాయుక్తో ధన్వీ త్వం రథమాస్థితః । శరైర్వా య
ది వాప్యస్త్రైర్దర్శయస్వ పరాక్రమం ॥ ౬౦ ॥ తతశ్శిరస్తే నిశితైః పాతయిష్యామ్యహం శరైః । మారుతః కాలసంపక్వం
వృన్తాత్తాళఫలం యథా ॥ ౬౧ ॥ అద్య తే మామకా బాణాస్తప్తకాంచనభూషణాః । పాస్యంతి రుధిరం గాత్రాద్బాణ
శల్యాంతరోత్థితం ॥ ౬౨ ॥ బాలోయమితి విజ్ఞాయ న మావజ్ఞాతుమర్హసి । బాలో వా యది వా వృద్ధో మృత్యుం జా
నీహి మాం తవ ॥ ౬౩ ॥ బాలేన విష్ణునా క్రాన్తాస్త్రయో లోకాస్త్రిభిః క్రమైః । (ఇత్యేవముక్త్వా సంక్రుద్ధశ్శరం ధనుషి
సందధే ॥ ౬౪ ।) లక్ష్మణస్య వచశ్శ్రుత్వా హేతుమత్పరమార్థవత్ । అతికాయః ప్రచుక్రోధ బాణం చోత్తమమాద
దే ॥ ౬౫ ॥ తతో విద్యాధరా భూతా దేవా దైత్యా మహర్షయః । గుహ్యకాశ్చ మహాత్మానస్తద్యుద్ధం ద్రష్టుమాగ
మన్ ॥ ౬౬ ॥ తతోతికాయః కుపితశ్చాపమారోప్య సాయకం । లక్ష్మణాయ ప్రచిక్షేప సంక్షిపన్నివ చాంబరం ॥
తమాపతంతం నిశితం శరమాశీవిషోపమం । అర్ధచంద్రేణ బాణేన తస్య చిచ్ఛేద లక్ష్మణః ॥ ౬౭ ॥ తం నికృత్తం శరం
దృష్ట్వా కృత్తభోగమివోరగం । అతికాయో భృశం క్రుద్ధః పంచబాణాన్ సమాదదే ॥ ౬౮ ॥ తాంఛరాన్ సంప్రచి
క్షేప లక్ష్మణాయ నిశాచరః । తానప్రాప్తాంఛరైస్తీక్ష్ణైశ్చిచ్ఛేద భరతానుజః ॥ ౬౯ ॥ స తాంఛిత్త్వా శరైస్తీక్ష్ణైర్లక్ష్మ

ణః పరవీరహా । ఆదదే నిశితం బాణం జ్వలన్తమివ తేజసా ॥ ౭౧ ॥ తమాదాయ ధనుశ్శ్రేష్ఠే యోజయామాస లక్ష్మణః ।
వికర్షన్ చ వేగేన విససర్జ చ వీర్యవాన్ ॥ ౭౨ ॥ పూర్ణాయతవిసృష్టేన శరేణ నతపర్వణా । లలాటే రాక్షస
శ్రేష్ఠమాజఘాన స వీర్యవాన్ ॥ ౭౩ ॥ స లలాటే శరో మగ్నస్తస్య భీమస్య రక్షసః । దదృశే శోణితేనాక్తః పన్నగేం
ద్ర ఇవాచలే ॥ ౭౪ ॥ రాక్షసః ప్రచకమ్పే చ లక్ష్మణేషుప్రపీడితః । రుద్రబాణహతం ఘోరం యథా త్రిపురగోపు
రమ్ ॥ ౭౫ ॥ చిన్తయామాస చాశ్వస్య విమృశ్య చ మహాబలః । సాధు బాణనిపాతేన శ్లాఘనీయోసి మే రిపుః ॥ ౭౬ ॥
విధాయైవం వినమ్యాస్యం నియమ్య చ భుజావుభౌ । స రథోపస్థమాస్థాయ రథేన ప్రచచార హ ॥ ౭౭ ॥ ఏకం త్రీన్ప
ఞ్చ సప్తేతి సాయకాన్రాక్షసర్షభః । ఆదదే సన్దధే చాపి వికర్షోత్ససర్జ చ ॥ ౭౮ ॥ తే బాణాః కాలసఙ్కా
శా రాక్షసేన్ద్రధనుశ్చ్యుతాః । హేమపుఙ్ఖా రవిప్రఖ్యాశ్చక్రుర్దీప్తమివామ్బరమ్ ॥ ౭౯ ॥ తతస్తాన్రాక్షసోత్సృ
ష్టాంఛరౌఘాన్రాఘవానుజః । అసమ్భ్రాన్తః ప్రచిచ్ఛేద నిశితైర్బహుభిశ్శరైః ॥ ౮౦ ॥ తాంఛరాన్యుధి సం
ప్రేక్ష్య నికృత్తాన్రావణాత్మజః । చుకోప త్రిదశేన్ద్రారిర్జగ్రాహ నిశితం శరమ్ ॥ ౮౧ ॥ స సన్ధాయ మహాతేజా
స్తం బాణం సహసోత్సృజత్ । తతస్సౌమిత్రిమాయాన్తమాజఘాన స్తనాన్తరే ॥ ౮౨ ॥ అతికాయేన సౌమిత్రిస్తాడితో
యుధి వక్షసి । సుస్రావ రుధిరం తీవ్రం మదం మత్త ఇవ ద్విపః ॥ ౮౩ ॥ స చకార తదాత్మానం విశల్యం సహసా విభుః । జ
గ్రాహ చ శరం తీక్ష్ణమస్త్రేణాపి చ సన్దధే ॥ ౮౪ ॥ ఆగ్నేయేన తదాస్త్రేణ యోజయామాస సాయకమ్ । స జజ్వాల
మహాబాణో ధనుశ్చాస్య మహాత్మనః ॥ ౮౫ ॥ అతికాయోపి తేజస్వీ సౌర్యమస్త్రం సమాదధే । తేన బాణం భుజఙ్గా
భం హేమపుఙ్ఖమయోజయత్ ॥ ౮౬ ॥ తతస్తం జ్వలితం ఘోరం లక్ష్మణశ్శరమాహితమ్ । అతికాయాయ చిక్షేప కా
లదణ్డమివాన్తకః ॥ ౮౭ ॥ ఆగ్నేయేనాభిసంయుక్తం దృష్ట్వా బాణం నిశాచరః । ఉత్ససర్జ తదా బాణం దీప్తం సూ
ర్యాస్త్రయోజితమ్ ॥ ౮౮ ॥ తావుభావమ్బరే బాణావన్యోన్యమభిజఘ్నతుః । తేజసా సమ్ప్రదీప్తాగ్రౌ క్రుద్ధావివ
భుజఙ్గమౌ ॥ ౮౯ ॥ తావన్యోన్యం వినిర్దహ్య పేతతుర్ధరణీతలే । నిరర్చిషౌ భస్మకృతౌ న భ్రాజేతే శరోత్తమౌ ॥
తతోతికాయస్సంక్రుద్ధస్త్వస్త్రమైషీకముత్సృజత్ । తత్ప్రచిచ్ఛేద సౌమిత్రిరస్త్రమైన్ద్రేణ వీర్యవాన్ ॥ ౯౧ ॥ ఐ
షీకం నిహతం దృష్ట్వా రుషితో రావణాత్మజః । యామ్యేనాస్త్రేణ సంక్రుద్ధో యోజయామాస సాయకమ్ ॥ ౯౨ ॥ తతస్తద
స్త్రం చిక్షేప లక్ష్మణాయ నిశాచరః । వాయవ్యేన తదస్త్రం తు నిజఘాన స లక్ష్మణః ॥ ౯౩ ॥ అథైనం శరధారాభిర్ధా
రాభిరివ తోయదః । అభ్యవర్షత్సుసంక్రుద్ధో లక్ష్మణో రావణాత్మజమ్ ॥ ౯౪ ॥ తేతికాయం సమాసాద్య కవచే వ
జ్రభూషితే । భగ్నాగ్రశల్యాస్సహసా పేతుర్బాణా మహీతలే ॥ ౯౫ ॥ తాన్మోఘానభిసమ్ప్రేక్ష్య లక్ష్మణః పర
వీరహా । అభ్యవర్షన్మహేషూణాం సహస్రేణ మహాయశాః ॥ ౯౬ ॥ స వృష్యమాణో బాణౌఘైరతికాయో మహాబ
లః । అవధ్యకవచస్సంఖ్యే రాక్షసో నైవ వివ్యథే ॥ ౯౭ ॥ (శరం చాశీవిషాకారం లక్ష్మణాయ వ్యపాసృజత్ । స తేన వి
ద్ధస్సౌమిత్రిర్మర్మదేశే శరేణ హ ॥ ౯౮ ॥ ముహూర్తమాత్రం నిస్సంజ్ఞో హ్యభవచ్ఛత్రుతాపనః । తతస్సంజ్ఞాము
పాలభ్య చతుర్భిస్సాయకోత్తమైః ॥ ౯౯ ॥ నిజఘాన హయాన్సంఖ్యే సారథిం చ మహాబలః । ధ్వజస్యోన్మథనం కృ
త్వా శరవర్షైరరిన్దమః ॥ ౧౦౦ ॥ అసమ్భ్రాన్తస్స సౌమిత్రిస్తాంఛరానభిలక్షితాన్ । ముమోచ లక్ష్మణో బాణా
న్వధార్థం తస్య రక్షసః ॥ ౧౦౧ ॥) న శశాక రుజం కర్తుం శరైస్తస్య నరోత్తమః । అథైవమభ్యుపాగమ్య వాయుర్వాక్య
మువాచ హ ॥ ౧౦౨ ॥ బ్రహ్మదత్తవరో హ్యేష అవధ్యకవచావృతః । బ్రాహ్మేణాస్త్రేణ భిన్ధ్యేనమేష వధ్యో హి నా
న్యథా ॥ ౧౦౩ ॥ అవధ్య ఏష హ్యన్యేషామస్త్రాణాం కవచీ బలీ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స వాయోర్వచనం నిశమ్య సౌమిత్రిరిం
ద్రప్రతిమానవీర్యః । సమాదదే బాణమమోఘవేగం తద్బ్రాహ్మమస్త్రం సహసా నియోజ్య ॥ ౧౦౪ ॥ తస్మిన్

మహాస్త్రే తు నియుజ్యమానే సౌమిత్రిణా బాణవరే శితాగ్రే । దిశశ్చ చంద్రార్కమహాగ్రహాశ్చ నభశ్చ తత్రాస చచాల
చోర్వీ ॥౧౦౫॥ తం బ్రహ్మణోస్త్రేణ నియుజ్య చాపే శరం సుపుంఖం యమదూతకల్పం । సౌమిత్రిరింద్రారిసుతస్య తస్య
ససర్జ బాణం యుధి వజ్రకల్పమ్ ॥ ౧౦౬ ॥ తం లక్ష్మణోత్సృష్టమమోఘవేగం సమాపతంతం జ్వలనప్రకాశం । సువ
ర్ణవజ్రోత్తమచిత్రపుంఖం తదాతికాయస్సమరే దదర్శ ॥౧౦౭॥ తం ప్రేక్షమాణస్సహసాతికాయో జఘాన బాణైర్ని
శితైరనేకైః । స సాయకస్తస్య సుపర్ణవేగస్తదాతికాయస్య జగామ పార్శ్వమ్ ॥౧౦౮ ॥ తమాగతం ప్రేక్ష్య తదా
తికాయో బాణం ప్రదీప్తాంతకకాలకల్పమ్ । జఘాన శక్త్యృష్టిగదాకుఠారైశ్శూలైర్హలైశ్చాప్యవిపన్నచేతాః ॥౧౦౯
తాన్యాయుధాన్యద్భుతవిగ్రహాణి మోఘాని కృత్వా స శరోగ్నిదీప్తః । ప్రగృహ్య తస్యైవ కిరీటజుష్టం తదాతికాయ
స్య శిరో జహార ॥ ౧౧౦ ॥ తచ్ఛిరస్సశిరస్త్రాణం లక్ష్మణేషుప్రపీడితం । పపాత సహసా భూమౌ శృంగం హిమవతో
యథా ॥ ౧౧౧ ॥ తం తు భూమౌ నిపతితం దృష్ట్వా విక్షిప్తభూషణం । బభూవుర్వ్యథితాస్సర్వే హతశేషా నిశాచ
రాః ॥ ౧౧౨ ॥ తే విషణ్ణముఖా దీనాః ప్రహారజనితశ్రమాః । వినేదురుచ్చైర్బహవస్సహసా విస్వరైః
స్వరైః ॥౧౧౩॥ తతస్తే త్వరితం యాతా నిరపేక్షా నిశాచరాః । పురీమభిముఖా భీతా ద్రవంతో నాయకే హతే ॥౧౧౪॥
॥ ఓమ్ ॥ ప్రహర్షయుక్తా బహవస్తు వానరాః ప్రబుద్ధపద్మప్రతిమాననాస్తదా । అపూజయన్లక్ష్మణమిష్టభాగి
నం హతే రిపౌ భీమబలే దురాసదే ॥ ౧౧౫ ॥ (అతిబలమతికాయమింద్రకల్పం యుధి వినిహత్య స లక్ష్మణః ప్రహృష్టః । త్వ
రితమథ తదా స రామపార్శ్వం కపినివహైశ్చ సుపూజితో జగామ ॥ ౧౧౬)॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అతికాయ
వధో నామ ఏకసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౩౧౫ ॥ ౬౩౦౦ ॥ ****************************అ**********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అతికాయం హతం శ్రుత్వా లక్ష్మణేన మహౌజసా । ఉద్వేగమగమద్రాజా వ
చనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ధూమ్రాక్షః పరమామర్షీ ధన్వీ శస్త్రభృతాం వరః । అకంపనః ప్రహస్తశ్చ కుంభక
ర్ణస్తథైవ చ ॥ ౨ ॥ ఏతే మహాబలా వీరా రాక్షసా యుద్ధకాంక్షిణః । జేతారః పరసైన్యానాం పరైర్నిత్యాపరాజి
తాః ॥ ౩ ॥ నిహతాస్తే మహావీర్యా రామేణాక్లిష్టకర్మణా । రాక్షసాస్సుమహాకాయా నానాశస్త్రవిశారదాః ॥ ౪॥
అన్యే చ బహవశ్శూరా మహాత్మానో నిపాతితాః । ప్రఖ్యాతబలవీర్యేణ పుత్రేణేంద్రజితా మమ ॥౫॥ యౌ హి తౌ భ్రా
తరౌ వీరౌ బద్ధౌ దత్తవరైశ్శరైః । యన్న శక్యం సురైస్సర్వైరసురైర్వా మహాబలైః ॥ ౬ ॥ మోక్తుం తద్బంధనం ఘో
రం యక్షగంధర్వకిన్నరైః । తన్న జానే ప్రభావైర్వా మాయయా మోహనేన వా ॥ ౭ ॥ శరబంధాద్విముక్తౌ తౌ భ్రా
తరౌ రామలక్ష్మణౌ । యే యోధా రాక్షసాశ్శూరా నిర్గతా మమ శాసనాత్ ॥ ౮ ॥ తే సర్వే నిహతా యుద్ధే వానరైః
సుమహాబలైః । తం న పశ్యామ్యహం యుద్ధే యోద్యా రామం సలక్ష్మణం ॥ ౯ ॥ నాశయేత్సబలం వీరం ససుగ్రీవవిభీష
ణం । అహో ను బలవాన్రామో మహదస్త్రబలం చ వై ॥ ౧౦ ॥౧౭౦౦౦ గాయిత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ యస్య విక్రమమా
సాద్య రాక్షసా నిధనం గతాః । తం మన్యే రాఘవం వీరం నారాయణమనామయం ॥౧౧॥ తద్భయాద్ధి పురీ లంకా పిహిత
ద్వారతోరణా । అప్రమత్తైశ్చ యుష్మాభిర్గుప్తైరక్ష్యా పురీత్వియం ॥ ౧౨ ॥ అశోకవనికాయాం చ యత్ర సీతాభిరక్ష్య
తే । నిష్క్రామో వా ప్రవేశో వా జ్ఞాతవ్యస్సర్వథైవ నః ॥ ౧౩ ॥ యత్ర యత్ర భవేద్గుల్మస్తత్ర తత్ర పునః పునః । సర్వ
తశ్చాపి తిష్ఠధ్వం స్వైస్స్వైః పరివృతా బలైః ॥౧౪॥ ద్రష్టవ్యం చ పదం తేషాం వానరాణాం నిశాచరాః । ప్రదోషే వా
ర్ధరాత్రే వా ప్రత్యూషే వాపి సర్వథా ॥౧౫॥ నావజ్ఞా తే షు కర్తవ్యా వానరేషు కదాచన । ద్విషతాం బలముద్యుక్త
మాపతత్కిం స్థితం సదా ॥ ౧౬ ॥ తతస్తే రాక్షసాస్సర్వే శ్రుత్వా లంకాధిపస్య తత్ । వచనం సర్వమాతిష్ఠన్యథావత్తు
మహాబలాః ॥౧౭॥ స తాంత్సర్వాంత్సమాదిశ్య రావణో రాక్షసాధిపః । మన్యుశల్యం వహన్దీనః ప్రవివేశ స్వమ

లయా॥౧౮॥ ఓమ్ ॥ తతస్సందీపితకోపవహ్నిర్నిశాచరాణామధిపో మహాబలః । తదేవపుత్రవ్యసనం విచింతయ
న్ముహుర్ముహుశ్చైవ తదా వినిశ్వసన్ ॥౧౯॥*॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్విసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౨ ॥ ౪౩౬౦ ॥
శ్రీ రామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో హతాన్రాక్షసపుంగవాంస్తాన్దేవాంతకాదిత్రిశిరోతికాయాన్ । రక్షో
గణాస్తత్ర హతావశిష్టాస్తే రావణాయ త్వరితం శశంసుః ॥ ౧ ॥ తతో హతాంస్తాంత్సహసా నిశమ్య రాజా ముమోహా
శ్రుపరిప్లుతాక్షః । పుత్రక్షయం భ్రాతృవధం చ ఘోరం విచింత్య రాజా విపులం ప్రదధ్యౌ ॥ ౨ ॥ తతస్తు రాజానముదీ
క్ష్య దీనం శోకార్ణవే సంపరిప్లుప్లవానమ్ । అథర్షభో రాక్షసరాజసూనుస్తమింద్రజిద్వాక్యమిదం బభాషే ॥ ౩॥
న తాత మోహం ప్రతిగంతుమర్హసి యత్రేంద్రజిజ్జీవతి రాక్షసేంద్ర । నేంద్రారిబాణాభిహతో హి కశ్చిత్ప్రాణాంత్స
మర్థస్సమరేభిపాతుమ్ ॥ ౪ ॥ పశ్యాద్య రామం సహలక్ష్మణేన మద్బాణనిర్భిన్నవికీర్ణదేహమ్ । గతాయుషం భూమి
తలే శయానం శరైశ్శితైరాచితసర్వగాత్రమ్ ॥ ౫ ॥ ఇమాం ప్రతిజ్ఞాం శృణు శక్రశత్రోస్సునిశ్చితాం పౌరుషదైవ
యుక్తామ్ । అద్యైవ రామం సహలక్ష్మణేన సంతర్పయిష్యామి శరైరమోఘైః ॥ ౬ ॥ అద్యేంద్రవైవస్వతవిష్ణుమిత్రసా
ధ్యాశ్వివైశ్వానరచంద్రసూర్యాః । ద్రక్ష్యంతి మే విక్రమమప్రమేయం విష్ణోరివోగ్రం బలియజ్ఞవాటే ॥ ౭ ॥
స ఏవముక్త్వా త్రిదశేంద్రశత్రురాపృచ్ఛ్య రాజానమదీనసత్త్వః । సమారురోహానిలతుల్యవేగం రథం ఖరశ్రేష్ఠస
మాధియుక్తమ్ ॥ ౮ ॥ తమాస్థాయ మహాతేజా రథం హరిరథోపమమ్ । జగామ సహసా తత్ర యత్ర యుద్ధమరింద
మః ॥ ౯ ॥ తం ప్రస్థితం మహాత్మానమనుజగ్ముర్మహాబలాః । సంహర్షమాణా బహవో ధనుష్ప్రవరపాణయః॥౧౦॥
గజస్కంధగతాః కేచిత్కేచిత్పరమవాజిభిః । (వ్యాఘ్రవృశ్చికమార్జారైః ఖరోష్ట్రైశ్చ భుజంగమైః ॥ ౧౧ ॥ వరా
హైశ్శ్వాపదైస్సింహైర్జంబుకైః పర్వతోపమైః । శశహంసమయూరైశ్చ రాక్షసా భీమవిక్రమాః ॥ ౧౨ ॥) ప్రాసముద్గ
రనిస్త్రింశపరశ్వథగదాధరాః । సశంఖనినదైః పూర్ణైర్భేరీణాం చాపి నిస్వనైః ॥ ౧౩ ॥ జగామ త్రిదశేంద్రారిః
పూర్ణవేగేన వీర్యవాన్ । స శంఖశశివర్ణేన ఛత్రేణ రిపుసూదనః ॥ ౧౪ ॥ రరాజ నిశిపూర్ణేన నభశ్చంద్రమ
సా యథా । అవీజ్యత తతో వీరో హైమైర్హేమవిభూషితైః ॥ ౧౫ ॥ చారుచామరముఖ్యైశ్చ ముఖ్యస్సర్వధనుష్మ
తామ్ । (స తు దృష్ట్వా వినిర్యాంతం బలేన మహతా వృతమ్ ॥ ౧౬ ॥ రాక్షసాధిపతిశ్శ్రీమాన్రావణః పుత్రమబ్రవీ
త్ । త్వమప్రతిరథః పుత్ర త్వయా వై వాసవో జితః ॥ ౧౭ ॥ కిం పునర్మానుషం ధృష్యం న హనిష్యసి రాఘవమ్ । తథో
క్తో రాక్షసేంద్రేణ ప్రతిగృహ్య మహాశిషః ॥ ౧౮ ॥) తతస్త్వింద్రజితా లంకా సూర్యప్రతిమతేజసా । రరాజా
ప్రతివీరేణ ద్యౌరివార్కేణ భాస్వతా ॥ ౧౯ ॥ స సంప్రాప్య మహాతేజా యుద్ధభూమిమరిందమః । స్థాపయామా
స రక్షాంసి రథం ప్రతి సమంతతః ॥ ౨౦ ॥ తతస్తు హుతభోక్తారం హుతభుక్సదృశప్రభః । జుహావ రాక్షసశ్శ్రే
ష్ఠో మంత్రవద్విధివత్తదా ॥ ౨౧ ॥ స హవిర్లాజసత్కారైర్మాల్యగంధపురస్కృతైః । జుహావ పావ
కం దీప్తం రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౨౨ ॥ శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోథ విభీతకాః । లోహితాని చ వాసాంసి
స్రువం కార్ష్ణాయసం తథా ॥ ౨౩ ॥ స తత్రాగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్రైస్సతోమరైః । ఛాగస్య కృష్ణవర్ణస్య గళం జ
గ్రాహ జీవతః ॥ ౨౪ ॥ సకృదేవ సమిద్ధస్య విధూమస్య మహార్చిషః । బభూవుస్తాని లింగాని విజయం యాన్యదర్శ
యన్ ॥ ౨౫ ॥ ప్రదక్షిణావర్తశిఖస్తప్తకాంచనభూషణః । హవిస్తత్ప్రతిజగ్రాహ పావకస్స్వయముత్థితః ॥ ౨౬ ॥ సో
స్త్రమాహారయామాస బ్రాహ్మమింద్రరిపుస్తదా । ధనుశ్చాత్మరథం చైవ సర్వం తత్రాభ్యమంత్రయత్ ॥ ౨౭ ॥ తస్మిన్నా
హూయమానేస్త్రే హూయమానే చ పావకే । సార్కగ్రహేందునక్షత్రం వితత్రాస నభస్స్థలమ్ ॥ ౨౮ ॥ స పావకం పా
వకదీప్తతేజా హుత్వా మహేంద్రప్రతిమప్రభావః । సచాపబాణాసిరథాశ్వసూతః ఖేంతర్దధేత్మానమచింత్యరూపః

పః ॥ ౨౯ ॥ తతో హయరథాకీర్ణం పతాకాధ్వజశోభితం । నిర్యయౌ రాక్షసబలం నర్దమానం యుయుత్సయా ॥
తేశ్శరైర్బహుభిశ్చిత్రైస్తీక్ష్ణపట్టసపరశ్వథైః । తోమరైరంకుశైశ్చాపి వానరాన్జఘ్నురాహవే ॥ ౩౧ ॥ రావణిస్తుత
తః క్రుద్ధస్తానువాచ నిశాచరాన్ । హృష్టా భవంతో యుధ్యంతు వానరాణాం జిఘాంసయా ॥ ౩౨ ॥ తతస్తే రాక్షసా
స్సర్వే నర్దంతో జయకాంక్షిణః । అభ్యవర్షంస్తతో ఘోరం వానరాంఛరవృష్టిభిః ॥ ౩౩ ॥ సతు నాళీకనారా
చైర్గదాభిర్ముసలైరపి । రక్షోభిస్సంవృతస్సంఖ్యే వానరాన్విచకర్తహ ॥ ౩౪ ॥ తే వధ్యమానాస్సమరే వాన
రాః పాదపాయుధాః । అభ్యద్రవంతసహసా రావణింరణకర్కశమ్ ॥ ౩౫ ॥ ఇంద్రజిత్తుతతః క్రుద్ధో మహాతేజా
మహాబలః । వానరాణాం శరీరాణి వ్యధమద్రావణాత్మజః ॥ ౩౬ ॥ శరేణైకేన చ హరీన్నవపంచ చ సప్త చ । చిచ్ఛేద స
మరే క్రుద్ధో రాక్షసాంస్సంప్రహర్షయన్ ॥ ౩౭ ॥ స శరైస్సూర్యసంకాశైశ్శాతకుంభవిభూషితైః । వానరాం
స్సమరే వీరః ప్రమమాథ సుదుర్జయః ॥ ౩౮ ॥ తే భిన్నగాత్రాస్సమరే వానరాశ్శరపీడితాః । పేతుః ప్రభిన్నసం
కల్పాస్సురా ఇవ మహాసురైః ॥ ౩౯ ॥ ప్రతపంతమివాదిత్యం ఘోరైర్బాణగభస్తిభిః । అభ్యధావంత సంక్రుద్ధా
స్సంయుగే వానరర్షభాః ॥ ౪౦ ॥ తతస్తే వానరాస్సర్వే భిన్నదేహా విచేతసః । వ్యథితా విద్రవంతి స్మ రుధిరేణ స
ముక్షితాః ॥ ౪౧ ॥ రామస్యార్థే తు యే వీరా వానరాస్త్యక్తజీవితాః । నర్దంతస్తేభివర్తంతే సమరే సశిలాయుధాః ॥
తే ద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ శిలాభిశ్చ ప్లవంగమాః । అభ్యవర్షంత సమరే రావణిం పర్యవస్థితాః ॥ ౪౩ ॥ తద్ద్రుమా
ణాం శిలానాం చ వర్షం ప్రాణహరం మహత్ । వ్యపోహత మహాతేజా రావణిస్సమితింజయః ॥ ౪౪ ॥ తతః పావకసం
కాశైశ్శరైరాశీవిషోపమైః । వానరాణామనీకాని బిభేద సమరే ప్రభుః ॥ ౪౫ ॥ అష్టాదశశరైస్తీక్ష్ణైస్సవిద్ధ్వా గం
ధమాదనమ్ । వివ్యాధ నవభిశ్చైవ నళం దూరాదవస్థితం ॥ ౪౬ ॥ సప్తభిస్తు మహావీర్యో మైందం మర్మవిదారణైః ।
పంచభిర్విశిఖైశ్చైవ గజం వివ్యాధ సంయుగే ॥ ౪౭ ॥ జాంబవంతం తు దశభిర్నీలం త్రింశద్భిరేవ చ । సుగ్రీవమృషభం
చైవ సోంగదం ద్వివిదం తథా ॥ ౪౮ ॥ ఘోరైర్దత్తవరైస్తీక్ష్ణైర్నిష్ప్రాణానకరోత్తదా । అన్యానపి తథా ముఖ్యాన్వాన
రాన్బహుభిశ్శరైః ॥ ౪౯ ॥ అర్దయామాస సంక్రుద్ధః కాలాగ్నిరివ మూర్ఛితః । స శరైస్సూర్యసంకాశైస్సుముక్తై
శ్శీఘ్రగామిభిః ॥ ౫౦ ॥ వానరాణామనీకాని నిర్మమంథ తదా రణే । ఆకులాం వానరీం సేనాం శరజాలేన మోహి
తాం ॥ ౫౧ ॥ హృష్టస్సపరయా ప్రీత్యా దదర్శ క్షతజోక్షితాం । పునరేవ మహాతేజా రాక్షసేంద్రాత్మజో బలీ ॥
సంసృజ్య బాణవర్షం చ శస్త్రవర్షం చ దారుణం । మమర్ద వానరానీకమింద్రజిత్త్వరితో బలీ ॥ ౫౩ ॥ స్వసైన్య
ముత్సృజ్య సమేత్య తూర్ణం మహారణే వానరవాహినీషు । అదృశ్యమానశ్శరజాలముగ్రం వవర్ష నీలాంబుధరో య
థాంబు ॥ ౫౪ ॥ తే శక్రజిద్బాణవిశీర్ణదేహా మాయాహతా విస్వరమున్నదంతః । రణే నిపేతుర్హరయోద్రికల్పా య
థేంద్రవజ్రాభిహతా నగేంద్రాః ॥ ౫౫ ॥ తే కేవలం సందదృశుశ్శితాగ్రాన్బాణాన్రణే వానరవాహినీషు । మాయాని
గూఢం చ సురేంద్రశత్రుం న చాత్ర తం రాక్షసమభ్యపశ్యన్ ॥ ౫౬ ॥ తతస్స రక్షోధిపతిర్మహాత్మా సర్వా దిశో బా
ణగణైశ్శితాగ్రైః । ప్రచ్ఛాదయామాస రవిప్రకాశైర్విషాదయామాస చ వానరేంద్రాన్ ॥ ౫౭ ॥ స శూలనిస్త్రిం
శపరశ్వధాని వ్యావిధ్య దీప్తానలసన్నిభాని । సవిస్ఫులింగోజ్జ్వలపావకాని వవర్ష తీవ్రం ప్లవగేంద్రసైన్యే ॥ ౫౮ ॥
తతో జ్వలనసంకాశైశ్శితైర్వానరయూథపాః । తాడితాశ్శక్రజిద్బాణైః ప్రఫుల్లా ఇవ కింశుకాః ॥ ౫౯ ॥ తేన్యోన్య
మభిసర్పంతో నినదంతశ్చ విస్వరం । రాక్షసేంద్రాస్త్రనిర్భిన్నా నిపేతుర్వానరర్షభాః ॥ ౬౦ ॥ ఉదీక్షమాణా గగ
నం కేచిన్నేత్రేషు తాడితాః । శరైర్వివిశురన్యోన్యం పేతుశ్చ జగతీతలే ॥ ౬౧ ॥ హనూమంతం చ సుగ్రీవమంగదం
గంధమాదనం । జాంబవంతం సుషేణం చ వేగదర్శినమేవ చ ॥ ౬౨ ॥ మైందం చ ద్వివిదం నీలం గవాక్షం గజగోము

ఘా । కేసరిం హరిలోమానం విద్యుద్దంష్ట్రం చ వానరం ॥ ౬౩ ॥ సూర్యాననం జ్యోతిముఖం తథా దధిముఖం హరిం ।
పావకాక్షం నళం చైవ కుముదం చైవ వానరం ॥ ౬౪ ॥ ప్రాసైః శూలైః శితైర్బాణైరింద్రజిన్మంత్రసంహితైః । వివ్యా
ధ హరిశార్దూలాన్ సర్వాంస్తాన్ రాక్షసోత్తమః ॥ ౬౫ ॥ స వై గదాభిర్హరియూథముఖ్యాన్ నిర్భిద్య బాణైస్తపనీ
యపుంఖైః । వవర్ష రామం శరవృష్టిజాలైః సలక్ష్మణం భాస్కరరశ్మికల్పైః ॥ ౬౬ ॥ స బాణవర్షైరభివర్ష్యమా
ణో ధారానిపాతానివ తాననచింత్య । సమీక్షమాణః పరమాద్భుతశ్రీ రామస్తదా లక్ష్మణమిత్యువాచ ॥ ౬౭ ॥ అసౌ
పునర్లక్ష్మణ రాక్షసేంద్రో బ్రహ్మాస్త్రమాశ్రిత్య సురేంద్రశత్రుః । నిపాతయిత్వా హరిసైన్యముగ్రమస్మాంశ్చ శరైరర్ద
యతి ప్రసక్తః ॥ ౬౮ ॥ స్వయంభువా దత్తవరో మహాత్మా ఖమాస్థితోఽంతర్హితభీమకాయః । కథం ను శక్యో యుధి న
ష్టదేహో నిహంతుమద్యేంద్రజిదుద్యతాస్త్రః ॥ ౬౯ ॥ మన్యే స్వయంభూర్భగవానచింత్యో యస్యైతదస్త్రం ప్రభవ
శ్చ యోఽద్య । బాణావపాతాంస్త్వమిహాద్య ధీమన్ మయా సహావ్యగ్రమనాః సహస్వ ॥ ౭౦ ॥ ప్రచ్ఛాదయత్యేష హి
రాక్షసేంద్రస్సర్వా దిశస్సాయకవృష్టిజాలైః । ఏతచ్చ సర్వం పతితాగ్ర్యవీరం న భ్రాజతే వానరరాజసైన్యం ॥ ౭౧ ॥
ఆవాం తు దృష్ట్వా పతితౌ విసంజ్ఞౌ నివృత్తయుద్ధౌ గతరోషహర్షౌ । ధ్రువం ప్రవేక్ష్యత్యమరారివాసమసౌ సమాదాయ
రణాగ్రలక్ష్మీమ్ ॥ ౭౨ ॥ తతస్తు తావింద్రజిదస్త్రజాలైర్బభూవతుస్తత్ర తదా విశస్తౌ । స చాపి తౌ తత్ర విషాదయి
త్వా ననాద హర్షాద్యుధి రాక్షసేంద్రః ॥ ౭౩ ॥ స తత్తదా వానరసైన్యమేవం రామం చ సంఖ్యే సహ లక్ష్మణేన । విషా
దయిత్వా సహసా వివేశ పురీం దశగ్రీవభుజాభిగుప్తాం ॥ ౭౪ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రిసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౧౨౧ ॥ ౨౪౨౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తయోస్తదా సాదితయో రణాగ్రే ముమోహ సైన్యం హరిపుంగవానాం । సు
గ్రీవనీలాంగదజాంబవంతో న చాపి కించిత్ప్రతిపేదిరే తే ॥ ౧ ॥ తతో విషణ్ణం సమవేక్ష్య సైన్యం విభీషణో బుద్ధిమతాం వ
రిష్ఠః । ఉవాచ శాఖామృగరాజవీరానాశ్వాసయన్నప్రతిమైర్వచోభిః ॥ ౨ ॥ మా భైష్ట నాస్త్యత్ర విషాదకాలో
యదార్యపుత్రావవశౌ విషణ్ణౌ । స్వయంభువో వాక్యమథోద్వహంతౌ యత్సాదితావింద్రజిదస్త్రజాలైః ॥ ౩ ॥ త
స్మై తు దత్తం పరమాస్త్రమేతత్స్వయంభువా బ్రాహ్మమమోఘవేగం । తన్మానయంతౌ యది రాజపుత్రౌ నిపాతితౌ కోఽత్ర
విషాదకాలః ॥ ౪ ॥ బ్రాహ్మమస్త్రం తదా ధీమాన్మానయిత్వా తు మారుతిః । విభీషణవచశ్శ్రుత్వా హనూమాంస్తమథా
బ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ ఏతస్మిన్నిహతే సైన్యే వానరాణాం తరస్వినామ్ । యో యో ధారయతే ప్రాణాంస్తం తమాశ్వాస
యావహై ॥ ౬ ॥ తావుభౌ యుగపద్వీరౌ హనూమద్రాక్షసోత్తమౌ । ఉల్కాహస్తౌ తదా రాత్రౌ రణశీర్షే విచే
రతుః ॥ ౭ ॥ భిన్నలాంగూలహస్తోరుపాదాంగులిశిరోధరైః । స్రవద్భిః క్షతజం గాత్రైః ప్రస్రవద్భిస్తతస్తతః ॥
పతితైః పర్వతాకారైర్వానరైరభిసంకులాం । శస్త్రైశ్చ పతితైర్దీప్తైర్దదృశాతే వసుంధరాం ॥ ౯ ॥ సుగ్రీవమం
గదం నీలం శరభం గంధమాదనం । గవాక్షం చ సుషేణం చ వేగదర్శినమాహుకం ॥ ౧౦ ॥ మైందం నళం జ్యోతిముఖం
ద్వివిదం పనసం తథా । ఏతాంశ్చాన్యాంస్తతో వీరౌ దదృశాతే హతాన్రణే ॥ ౧౧ ॥ సప్తషష్టిర్హతాః కోట్యో వాన
రాణాం తరస్వినాం । అహ్నః పంచమశేషేణ వల్లభేన స్వయంభువః ॥ ౧౨ ॥ సాగరౌఘనిభం భీమం దృష్ట్వా బాణార్ది
తం బలం । మార్గతే జాంబవంతం స్మ హనూమాంస్సవిభీషణః ॥ ౧౩ ॥ స్వభావజరయాయుక్తం వృద్ధం శరశతైశ్చి
తం । ప్రజాపతిసుతం వీరం శామ్యంతమివ పావకం ॥ ౧౪ ॥ దృష్ట్వా తముపసంగమ్య పౌలస్త్యో వాక్యమబ్రవీత్ । క
చ్చిదార్య శరైస్తీక్ష్ణైర్న ప్రాణా ధ్వంసితాస్తవ ॥ ౧౫ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా జాంబవానృక్షపుంగవః । కృచ్ఛ్రాద
భ్యుద్గిరన్వాక్యమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ నైరృతేంద్ర మహావీర్య స్వరేణ త్వాభిలక్షయే । పీడ్యమానశ్శితై
ర్బాణైర్న త్వాం పశ్యామి చక్షుషా ॥ ౧౭ ॥ అంజనా సుప్రజా యేన మాతరిశ్వా చ నైరృత । హనూమాన్వానరశ్రేష్ఠః

ప్రాణాన్ధారయతే క్వచిత్ ॥ ౧౮ ॥ శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్య ముహాచేదం విభీషణః । ఆర్యపుత్రావతిక్రమ్యాక
స్మాత్పృచ్ఛసి మారుతిమ్ ॥ ౧౯ ॥ నైవ రాజని సుగ్రీవే నాఙ్గదే నాపి రాఘవే । ఆర్య సందర్శితస్స్నేహో యథా వాయు
సుతే పరః ॥ ౨౦ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా జాంబవాన్వాక్యమబ్రవీత్ । శృణు నైరృతశార్దూల యస్మాత్పృచ్ఛామి మా
రుతిం ॥ ౨౧ ॥ తస్మిన్జీవతి వీరేతు హతమప్యహతం బలమ్ । హనూమత్యుజ్ఝితప్రాణే జీవన్తోపి వయం హతాః ॥
ధరతే మారుతిః ప్రాణాన్మారుతప్రతిమో యది । వైశ్వానరసమో వీర్యే జీవితాశా తతో భవేత్ ॥ ౨౩ ॥ తతో వృద్ధ
ముపాగమ్య నియమేనాభ్యవాదయత్ । గృహ్య జాంబవతః పాదౌ హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౨౪ ॥ అహం స్థితో
స్మ్యనిర్విణ్ణః కిం మయా క్రియతాం విభో । శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం తథాపి వ్యథితేన్ద్రియః ॥ ౨౫ ॥ పునర్జా
తమివాత్మానం మన్యతే స్మర్క్షపుఙ్గవః । తతోబ్రవీన్మహాతేజా హనూమన్తం స జాంబవాన్ ॥ ౨౬ ॥ ఆగచ్ఛ హరిశా
ర్దూల వానరాంస్త్రాతుమర్హసి । నాన్యో విక్రమపర్యాప్తస్త్వమేషాం పరమస్సఖా ॥ ౨౭ ॥ త్వత్పరాక్రమకాలోయం
నాన్యం పశ్యామి కంచన । ఋక్షవానరవీరాణామనీకాని ప్రహర్షయ ॥ ౨౮ ॥ విశల్యౌ కురు చాప్యేతౌ సాదితౌ రా
మలక్ష్మణౌ । గత్వా పరమమధ్వానముపర్యుపరి సాగరం ॥ ౨౯ ॥ హిమవన్తం నగశ్రేష్ఠం హనూమన్గన్తుమర్హసి ॥
తతః కాంచనమత్యుచ్చమృషభం పర్వతోత్తమం ॥ ౩౦ ॥ కైలాసశిఖరం చాపి ద్రక్ష్యస్యరినిషూదన । తయోశ్శిఖరయో
ర్మధ్యే ప్రదీప్తమతులప్రభమ్ ॥ ౩౧ ॥ సర్వౌషధియుతం వీర ద్రక్ష్యస్యోషధిపర్వతమ్ । తస్య వానరశార్దూల చతస్రో
మూర్ధ్ని సంభవాః ॥ ౩౨ ॥ ద్రక్ష్యస్యోషధయో దీప్తా దీపయన్త్యో దిశో దశ । మృతసంజీవినీం చైవ విశల్యకరణీమ
పి ॥ ౩౩ ॥ సౌవర్ణకరిణీం చైవ సంధానకరిణీం తథా । తాస్సర్వా హనుమన్గృహ్య క్షిప్రమాగన్తుమర్హసి ॥ ౩౪ ॥
ఆశ్వాసయ హరీన్ప్రాణైర్యోజ్య గన్ధవహాత్మజ । శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్యం హనూమాన్హరిపుంగవః ॥ ౩౫ ॥ ఆ
పూర్యత బలోద్ధర్షైస్తోయవేగైరివార్ణవః । స పర్వతతటాగ్రస్థః పీడయన్పర్వతోత్తమం ॥ ౩౬ ॥ హనూమాన్దృ
శ్యతే వీరో ద్వితీయ ఇవ పర్వతః । హరిపాదవినిర్భగ్నో నిషసాద స పర్వతః ॥ ౩౭ ॥ న శశాక తదాత్మానం సోఢుం భృశ
నిపీడితః । తస్య పేతుర్నగా భూమౌ హరివేగాచ్చ జజ్వలుః ॥ ౩౮ ॥ శృఙ్గాణి చ వ్యశీర్యన్త పీడితస్య హనూమ
తా । తస్మిన్సంపీడ్యమానే తు భగ్నద్రుమశిలాతలే ॥ ౩౯ ॥ న శేకుర్వానరాస్స్థాతుం ఘూర్ణమానే నగోత్తమే ।
సా ఘూర్ణితమహాద్వారా ప్రభగ్నగృహగోపురా ॥ ౪౦ ॥ లఙ్కా త్రాసాకులా రాత్రౌ ప్రనృత్తేవాభవత్తదా । పృ
థివీధరసంకాశో నిపీడ్య ధరణీధరం ॥ ౪౧ ॥ పృథివీం క్షోభయామాస సార్ణవాం మారుతాత్మజః । ఆరురోహ తదా
తస్మాద్ధరిర్మలయపర్వతం ॥ ౪౨ ॥ మేరుమన్దరసఙ్కాశం నానాప్రస్రవణాకులం । నానాద్రుమలతాకీర్ణం
వికాసికమలోత్పలం ॥ ౪౩ ॥ సేవితం దేవగన్ధర్వైష్షష్టియోజనముచ్ఛ్రితం । విద్యాధరైర్మునిగణైరప్సరోభిర్ని
షేవితం ॥ ౪౪ ॥ నానామృగగణాకీర్ణం బహుకన్దరశోభితం । సర్వానాకులయంస్తత్ర యక్షగన్ధర్వకిన్నరాన్ ॥
హనూమాన్మేఘసఙ్కాశో వవృధే మారుతాత్మజః । పద్భ్యాం తు శైలమాపీడ్య బడబాముఖవన్ముఖమ్ ॥ ౪౬ ॥ వివృ
త్యోగ్రం ననాదోచ్చైస్త్రాసయన్నివ రాక్షసాన్ । తస్య నానద్యమానస్య శ్రుత్వా నినదమద్భుతమ్ ॥ ౪౭ ॥ లఙ్కాస్థా
రాక్షసాస్సర్వే న శేకుస్స్పన్దితుం భయాత్ । నమస్కృత్వాథ రామాయ మారుతిర్భీమవిక్రమః ॥ ౪౮ ॥ రాఘవా
ర్థే పరం కర్మ సమైహత పరంతపః । స పుచ్ఛముద్యమ్య భుజంగకల్పం వినమ్య పృష్ఠం శ్రవణే నికుంచ్య । వివృత్య వక్త్రం
బడబాముఖాభమాపుప్లువే వ్యోమ్ని చండవేగః ॥ ౪౯ ॥ స వృక్షషణ్డాంస్తరసా జహార శైలాన్ శిలాః ప్రాకృతవా
నరాంశ్చ । బాహూరువేగోద్ధతసంప్రణున్నాస్తే క్షీణవేగాస్సలిలే నిపేతుః ॥ ౫౦ ॥ స తౌ ప్రసార్యోరగభోగక
ల్పౌ భుజౌ భుజంగారినికాశవీర్యః । జగామ మేరుం నగరాజమగ్ర్యం దిశః ప్రకర్షన్నివ వాయుసూనుః ॥ ౫౧ ॥

ససాగరం ఘూర్ణితవీచిమాలం తథాభృశం భ్రామితసర్వసత్త్వమ్ । సమీక్షమాణస్సహసా జగామ చక్రం యథా వి
ష్ణుకరాగ్రముక్తమ్ ॥ ౫౨ ॥ సపర్వతాన్వృక్షగణాన్సరాంసి నదీస్తటాకాని పురోత్తమాని । స్ఫీతాన్జనాంస్తానపి
సమ్ప్రవీక్ష్య జగామ వేగాత్పితృతుల్యవేగః ॥ ౫౩ ॥ ఆదిత్యపథమాశ్రిత్య జగామ సగతశ్రమః । హనూమాంస్త్వరి
తో వీరః పితృతుల్యపరాక్రమః ॥ ౫౪ ॥ జవేన మహతా యుక్తో మారుతిర్మారుతో యథా । జగామ హరిశార్దూలో
దిశశ్శబ్దేన పూరయన్ ॥ ౫౫ ॥ స్మరన్జామ్బవతో వాక్యం మారుతిర్వాతరంహసా । దదర్శ సహసా గత్వా హిమవ
న్తం మహాకపిః ॥ ౫౬ ॥ నానాప్రస్రవణోపేతం నానాకందరనిర్ఝరమ్ । శ్వేతాభ్రచయసఙ్కాశైః శిఖరైశ్చా
రుదర్శనైః ॥ ౫౭ ॥ శోభితం వివిధైర్వృక్షైరగమత్పర్వతోత్తమమ్ । స తం సమాసాద్య మహానగేన్ద్రమతిప్రవృద్ధో
త్తమఘోరశృఙ్గమ్ । దదర్శ పుణ్యాని మహాశ్రమాణి సురర్షిసంఘోత్తమసేవితాని ॥ ౫౮ ॥ స బ్రహ్మకోశం రజతా
లయం చ శక్రాలయం రుద్రశరప్రమోక్షమ్ । హయాననం బ్రహ్మశిరశ్చ దీప్తం దదర్శ వైవస్వతకిఙ్కరాంశ్చ ॥
వజ్రాలయం వైశ్రవణాలయం చ సూర్యప్రభం సూర్యనిబన్ధనం చ । బ్రహ్మాసనం శఙ్కరకార్ముకం చ దదర్శ నా
భిం చ వసున్ధరాయాః ॥ ౬౧ ॥ కైలాసమగ్ర్యం హిమవచ్ఛిలాం చ తథర్షభం కాఞ్చనశైలమగ్ర్యమ్ । సన్దీప్తస
ర్వౌషధిసమ్ప్రదీప్తం దదర్శ సర్వౌషధిపర్వతేన్ద్రమ్ ॥ ౬౨ ॥ స తం సమీక్ష్యానలరశ్మిదీప్తం విసిష్మియే వాసవదూత
సూనుః । ఆప్లుత్య తం చౌషధిపర్వతేన్ద్రం తత్రౌషధీనాం విచయం చకార ॥ ౬౩ ॥ స యోజనసహస్రాణి సమతీత్య మ
హాకపిః । దివ్యౌషధిధరం శైలం వ్యచరన్మారుతాత్మజః ॥ ౬౪ ॥ (అవిశ్రమ్య మహాతేజా విచిన్వంస్స మహౌషధీః) ।
మహౌషధ్యస్తతస్సర్వాస్తస్మిన్పర్వతసత్తమే । విజ్ఞాయార్థినమాయాన్తం తతో జగ్మురదర్శనమ్ ॥ ౬౫ ॥ స
తా మహాత్మా హనుమానపశ్యంశ్చుకోప కోపాచ్చ భృశం ననాద । అమృష్యమాణోఽగ్నినికాశచక్షుర్మహీధరేన్ద్రం త
ముదాచ వాక్యమ్ ॥ ౬౬ ॥ కిమేతదేవం సువినిశ్చితం తే యద్రాఘవే నాసి కృతానుకమ్పః । పశ్యాద్య మద్బాహుబలా
భిభూతో వికీర్ణమాత్మానమథో నగేన్ద్ర ॥ ౬౭ ॥ స తస్య శృఙ్గం సనగం సనాగం సకాఞ్చనం ధాతుసహస్రజుష్టమ్ ।
వికీర్ణకూటం జ్వలితాగ్రసానుం ప్రగృహ్య వేగాత్సహసోన్మమాథ ॥ ౬౮ ॥ స తం సముత్పాట్య ఖముత్పపాత విత్రా
స్య లోకాన్ససురాసురేన్ద్రాన్ । సంస్తూయమానః ఖచరైరనేకైర్జగామ వేగాద్గరుడోగ్రవేగః ॥ ౬౯ ॥ స
భాస్కరాధ్వానమనుప్రపన్నస్తం భాస్కరాభం శిఖరం ప్రగృహ్య । బభౌ తదా భాస్కరసన్నికాశో రవేస్సమీపే ప్ర
తిభాస్కరాభః ॥ ౭౦ ॥ స తేన శైలేన భృశం రరాజ శైలోపమో గన్ధవహాత్మజస్తు । సహస్రధారేణ సపావకేన చ
క్రేణ ఖే విష్ణురివార్పితేన ॥ ౭౧ ॥ తం వానరాః ప్రేక్ష్య తదా వినేదుస్స తానపి ప్రేక్ష్య ముదా ననాద । తేషాం సముద్ఘు
ష్టరవం నిశమ్య లఙ్కాలయా భీమతరం వినేదుః ॥ ౭౨ ॥ తతో మహాత్మా నిపపాత తస్మిఞ్శైలోత్తమే వానరసైన్య
మధ్యే । హర్యుత్తమేభ్యశ్శిరసాభివాద్య విభీషణం తత్ర స సస్వజే చ ॥ ౭౩ ॥ తావప్యుభౌ మానుషరాజపుత్రౌ తం
గన్ధమాఘ్రాయ మహౌషధీనామ్ । బభూవతుస్తత్ర తదా విశల్యావుత్తస్థురన్యే చ హరిప్రవీరాః ॥ ౭౪ ॥ సర్వే విశల్యా వి
రుజః క్షణేన హరిప్రవీరా నిహతాశ్చ యే స్యుః । గన్ధేన తాసాం ప్రవరౌషధీనాం సుప్తా నిశాన్తేష్వివ సమ్ప్రబుద్ధాః ॥
యదాప్రభృతి లఙ్కాయాం యుద్ధ్యం తే కపిరాక్షసాః । తదాప్రభృతి మానార్థమాజ్ఞయా రావణస్య చ ॥ ౭౬ ॥ యే
హన్యన్తే రణే తత్ర రాక్షసాః కపికుఞ్జరైః । హతాహతాస్తు క్షిప్యన్తే సర్వ ఏవ తు సాగరే ॥ ౭౭ ॥ ఓమ్ ॥ తతో హ
రిర్గన్ధవహాత్మజస్తు తమోషధీశైలముదగ్రవీర్యః । నినాయ వేగాద్ధిమవన్తమేవ పునశ్చ రామేణ సమాజగామ ॥
* ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుస్సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౪ ॥ ౭౮ ॥ ***************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోఽబ్రవీన్మహాతేజాస్సుగ్రీవో వానరాధిపః । అర్థ్యం విజ్ఞాపయంశ్చాపి

హనూమంతమిదం వచః ॥ ౧ ॥ యతో హతః కుమ్భకర్ణః కుమారాశ్చ నిషూదితాః । నేదానీముపనిర్హారం రా
వణో దాతుమర్హతి ॥ ౨ ॥ యే యే మహాబలాస్సంతి లఘవశ్చ ప్లవంగమాః । లఙ్కామభ్యుత్పతంత్వాశు గృహ్యోల్కాః
ప్లవగర్షభాః ॥ ౩ ॥ (హరయో హరిసంకాశాః ప్రదగ్ధుం రావణాలయం)। తతో ఽస్తంగత ఆదిత్యే రౌద్రే తస్మిన్ని
శాముఖే ॥ ౪ ॥ లఙ్కామభిముఖాస్సోల్కా జగ్ముస్తే ప్లవగర్షభాః । ఉల్కాహస్తైర్హరిగణైస్సర్వతస్సమభిద్రు
తాః ॥ ౫ ॥ ఆరక్షస్థా నిశిచరా స్సహసా విప్రదుద్రువుః । గోపురాట్టప్రతోలీషు చర్యాసు వివిధాసు చ ॥ ౬ ॥
ప్రాసాదేషు చ సంహృష్టా స్ససృజుస్తే హుతాశనం । తేషాం గృహసహస్రాణి దదాహ హుతభుక్తదా ॥ ౭ ॥ ప్రా
సాదాః పర్వతాకారాః పతంతి ధరణీతలే । అగరుర్దహ్యతే భూయా న్వరం చ హరిచందనమ్ ॥ ౮ ॥ మౌక్తికా మ
ణయస్స్నిగ్ధా వజ్రం చాపి ప్రవాళకం । క్షౌమం చ దహ్యతే భూరి కౌశేయం చాపి శోభనం ॥ ౯ ॥ ఆవికం వివిధం చౌ
ర్ణం కాంచనం భాండమాయుధం । నానావికృతసంస్థానం వాజిభాండపరిచ్ఛదాః ॥ ౧౦ ॥ గజగ్రైవేయకక్ష్యాశ్చ
రథభాండాశ్చ సంస్కృతాః । తనుత్రాణి చ యోధానాం హస్త్యశ్వానాం చ వర్మ చ ॥ ౧౧ ॥ ఖడ్గా ధనూంషి జ్యా
బాణా స్తోమరాంకుశశక్తయః । రోమజం వాలజం చర్మ వ్యాఘ్రజం చాండజం బహు ॥ ౧౨ ॥ ముక్తామణివిచిత్రాం
శ్చ ప్రాసాదాంశ్చ సమంతతః । వివిధానస్త్రసంయోగా నగ్నిర్దహతి తత్ర వై ॥ ౧౩ ॥ నానావిధాన్గృహచ్ఛందా
న్దదాహ హుతభుక్తదా । ఆవాసాన్రాక్షసానాం చ సర్వేషాం గృహగర్ధినాం ॥ ౧౪ ॥ హేమచిత్రతనుత్రాణాం స్ర
గ్దామాంబరధారిణాం । శీధుపానచలాక్షాణాం మదవిహ్వలగామినాం ॥ ౧౫ ॥ కాంతాలంబితవస్త్రాణాం శత్రు
సంజాతమన్యునామ్ । గదాశూలాసిహస్తానాం ఖాదతాం పిబతామపి ॥ ౧౬ ॥ శయనేషు మహార్హేషు ప్రసు
ప్తానాం ప్రియైస్సహ । త్రస్తానాం గచ్ఛతాం తూర్ణం పుత్రానాదాయ శాయితాః ॥ ౧౭ ॥ తేషాం గృహసహస్రా
ణి తదా లఙ్కానివాసినాం । అదహత్పావకస్తత్ర జజ్వాల చ పునః పునః ॥ ౧౮ ॥ సారవంతి మహార్హాణి గంభీర
గుణవంతి చ । హేమచంద్రార్ధచంద్రాణి చంద్రశాలోన్నతాని చ ॥ ౧౯ ॥ రత్నచిత్రగవాక్షాణి సాధిష్ఠానాని సర్వ
శః । మణివిద్రుమచిత్రాణి స్పృశంతీవ చ భాస్కరం ॥ ౨౦ ॥ క్రౌంచబర్హిణవీణానాం భూషణానాం చ నిస్వనైః । నా
దితాన్యచలాభాని వేశ్మాన్యగ్నిర్దదాహ సః ॥ ౨౧ ॥ జ్వలనేన పరీతాని తోరణాని చకాశిరే । విద్యుద్భిరివ నద్ధాని మే
ఘజాలాని ఘర్మగే ॥ ౨౨ ॥ జ్వలనేన పరీతాని నిపేతుర్భవనాన్యథ । వజ్రివజ్రహతానీవ శిఖరాణి మహాగిరేః ॥ ౨౩ ॥
విమానేషు ప్రసుప్తాశ్చ దహ్యమానా వరాంగనాః । త్యక్తాభరణసర్వాంగ్యో హాహేత్యుచ్చైర్విచుక్రుశుః ॥ ౨౪ ॥
తాని నిర్దహ్యమానాని దూరతః ప్రచకాశిరే । హిమవచ్ఛిఖరాణీవ దీప్తౌషధివనాని చ ॥ ౨౪ ॥ హర్మ్యాగ్రై
ర్దహ్యమానైశ్చ జ్వాలాప్రజ్వలితైరపి । రాత్రౌ సా దృశ్యతే లఙ్కా పుష్పితైరివ కింశుకైః ॥ ౨౫ ॥ హస్త్యధ్య
క్షైర్గజైర్ముక్తైర్ముక్తైశ్చైవ తురంగమైః । బభూవ లఙ్కా లోకాంతే భ్రాంతగ్రాహ ఇవార్ణవః ॥ ౨౫ ॥ అశ్వం
ముక్తం గజో దృష్ట్వా క్వచిద్భీతోఽపసర్పతి । భీతో భీతం గజం దృష్ట్వా క్వచిదశ్వో నివర్తతే ॥ ౨౬ ॥ లఙ్కాయాం ద
హ్యమానాయాం శుశుభే చ మహార్ణవః । ఛాయాసంసక్తసలిలో లోహితోద ఇవార్ణవః ॥ ౨౭ ॥ సా బభూవ
ముహూర్తేన హరిభిర్దీపితా పురీ । లోకస్యాస్య క్షయే ఘోరే ప్రదీప్తేవ వసుంధరా ॥ ౨౮ ॥ నారీజనస్య ధూమే
న వ్యాప్తస్యోచ్చైర్వినేదుషః । స్వనో జ్వలనతప్తస్య శుశ్రువే దశయోజనం ॥ ౨౯ ॥ ప్రదగ్ధకాయానపరాన్రాక్షసా
న్నిర్గతాన్బహిః । సహసాభ్యుత్పతంతి స్మ హరయోధయుయుత్సవః ॥ ౩౦ ॥ ఉద్ఘుష్టం వానరాణాం చ రాక్షసానా
ఞ్చ నిస్వనః । దిశో దశ సముద్రం చ పృథివీం చాన్వనాదయత్ ॥ ౩౧ ॥ విశల్యౌ చ మహాత్మానౌ తావుభౌ రామలక్ష్మ
ణౌ । అసంభ్రాంతౌ జగృహతు స్తదోభౌ ధనుషీ వరే ॥ ౩౨ ॥ తతో విస్ఫారయాణస్య రామస్య ధనురుత్తమం । బ

ఘోషస్తుములశ్శబ్దో రాక్షసానాం భయావహః ॥ ౩౩ ॥ అశోభత తదా రామో ధనుర్విష్ఫారయన్మహత్ । భగవా
నివ సంక్రుద్ధో భవో వేదమయం ధనుః ॥ ౩౪ ॥ ఉద్ఘుష్టం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ నిస్వనం । జ్యాశబ్దస్తావుభౌ
శబ్దావతి రామస్య శుశ్రువే ॥ ౩౫ ॥ వానరోద్ఘుష్టఘోషశ్చ రాక్షసానాం చ నిస్వనః । జ్యాశబ్దశ్చాపి రామస్య త్రి
యం వ్యాప్తం దిశో దశ ॥ ౩౬ ॥ (తస్య కార్ముకముక్తైశ్చ శరైస్తత్పురగోపురం । కైలాసశృఙ్గప్రతిమం వికీర్ణమప
తద్భువి) ॥ ౩౭ ॥ తతో రామశరాన్దృష్ట్వా విమానేషు గృహేషు చ । సన్నాహో రాక్షసేన్ద్రాణాం తుములస్సమ
పద్యత ॥ ౩౮ ॥ తేషాం సన్నహ్యమానానాం సింహనాదం చ కుర్వతాం । శర్వరీ రాక్షసేన్ద్రాణాం రౌద్రీవ సముప
ద్యత ॥ ౩౯ ॥ ఆదిష్టా వానరేన్ద్రాస్తే సుగ్రీవేణ మహాత్మనా । ఆసన్నద్వారమాసాద్య యుధ్యధ్వం ప్లవగర్షభాః ॥
యశ్చ వో వితథం కుర్యాత్తత్ర తత్ర వ్యవస్థితః । స హన్తవ్యోఽభిసంప్లుత్య రాజశాసనదూషకః ॥ ౪౧ ॥ తేషు వాన
రముఖ్యేషు దీప్తోల్కోజ్జ్వలపాణిషు । స్థితేషు ద్వారమాసాద్య రావణం మన్యురావిశత్ ॥ ౪౨ ॥ తస్య జృమ్భితవి
క్షేపాద్వ్యామిశ్రా వై దిశో దశ । రూపవానివ రుద్రస్య మన్యుర్గాత్రేష్వదృశ్యత ॥ ౪౩ ॥ స నికుమ్భం చ కుమ్భం చ
కుమ్భకర్ణాత్మజావుభౌ । ప్రేషయామాస సంక్రుద్ధో రాక్షసైర్బహుభిస్సహ ॥ ౪౪ ॥ యూపాక్షశ్శోణితాక్ష
శ్చ ప్రజఙ్ఘః కమ్పనస్తథా । నిర్యయుః కౌమ్భకర్ణిభ్యాం సహ రావణశాసనాత్ ॥ ౪౫ ॥ శశాస నాదయన్సర్వా
న్రాక్షసాన్సుమహాబలాన్ । రాక్షసా గచ్ఛతాత్రైవ జయధ్వం శీఘ్రమేవ చ ॥ ౪౬ ॥ తతస్తు చోదితాస్తేన రాక్షసా జ్వలి
తాయుధాః । లఙ్కాయా నిర్యయుర్వీరాః ప్రణదన్తః పునః పునః ॥ ౪౭ ॥ రక్షసాం భూషణస్థాభిర్భాభిస్స్వాభి
శ్చ సర్వశః । చక్రుస్తే సప్రభం వ్యోమ హరయశ్చాగ్నిభిస్సహ ॥ ౪౮ ॥ తత్ర తారాధిపస్యాభా తారాణాం చ తథై
వ భా । తయోరాభరణస్థా చ బలా ద్యామభ్యభాసయత్ ॥ ౪౯ ॥ చన్ద్రాభా భూషణాభా చ గృహాణాం జ్వలతాం
చ భా । హరిరాక్షససైన్యాని భ్రాజయామాస సర్వశః ॥ ౫౦ ॥ తత్ర చార్ధప్రదీప్తానాం గృహాణాం సాగరః పునః ।
భాభిస్సంసక్తపాతాలశ్చలోర్మిశ్శుశుభేఽధికమ్ ॥ ౫౧ ॥ పతాకాధ్వజసంసక్తముత్తమాసిపరశ్వధం । భీమాశ్వ
రథమాతఙ్గం నానాపత్తిసమాకులం ॥ ౫౨ ॥ దీప్తశూలగదాఖడ్గం ప్రాసతోమరకార్ముకం । తద్రాక్షసబలం ఘో
రం భీమవిక్రమపౌరుషం ॥ ౫౩ ॥ దదృశే జ్వలితప్రాసం కిఙ్కిణీశతనాదితం । హేమజాలాచితభుజం వ్యామిశ్రితప
శ్వధం ॥ ౫౪ ॥ వ్యాఘూర్ణితమహాశస్త్రం బాణసంసక్తకార్ముకం । గన్ధమాల్యమధూత్సేకసమ్మోదితమహా
నిలం ॥ ౫౫ ॥ ఘోరం శూరజనాకీర్ణం మహామ్బుధరనిస్వనం । తద్దృష్ట్వా బలమాయాన్తం రాక్షసానాం సుదారు
ణం ॥ ౫౬ ॥ సఞ్చచాల ప్లవఙ్గానాం బలముచ్చైర్ననాద చ । జవేనాప్లుత్య చ పునస్తద్రాక్షసబలం మహత్ ॥ ౫౭ ॥
అభ్యయాత్ప్రత్యరిబలం పతఙ్గా ఇవ పావకం । తేషాం భుజపరామర్శవ్యామృష్టపరిఘాశని ॥ ౫౮ ॥ రాక్షసానాం
బలం శ్రేష్ఠం భూయస్తరమశోభత । తత్రోన్మత్తా ఇవోత్పేతుర్హరయోఽథ యుయుత్సవః ॥ ౫౯ ॥ తరుశైలైరభి
ఘ్నన్తో ముష్టిభిశ్చ నిశాచరాన్ । తథైవాపతతాం తేషాం కపీనామసిభిశ్శితైః ॥ ౬౦ ॥ శిరాంసి సహసా జహ్రు
రాక్షసా భీమదర్శనాః । దశనైర్హృతకర్ణాశ్చ ముష్టినిష్పిష్టమస్తకాః ॥ ౬౧ ॥ శిలాప్రహారభగ్నాఙ్గా వి
చేరుస్తత్ర రాక్షసాః । తథైవాప్యపరే తేషాం కపీనామభిలక్షితాః ॥ ౬౨ ॥ ప్రవీరానభితో జఘ్నూ రాక్షసా
నాం తరస్వినామ్ । హరివీరాన్నిజఘ్నుశ్చ ఘోరరూపా నిశాచరాః ॥ ౬౩ ॥ ఘ్నన్తమన్యం జఘానాన్యః పాతయ
న్తమపాతయత్ । గర్హమాణం జగర్హాన్యో దశన్తమపరోఽదశత్ ॥ ౬౪ ॥ దేహీత్యన్యో దదాత్యన్యో దదామీ
త్యపరః పునః । కిం క్లేశయసి తిష్ఠేతి తత్రాన్యోన్యం బభాషిరే ॥ ౫౫ ॥ విప్రలమ్బితవస్త్రం చ విముక్తకవచాయుధం ।
సముద్యతమహాప్రాసం ముష్టిశూలాసిసఙ్కులమ్ ॥ ౬౬ ॥ ప్రావర్తత మహారౌద్రం యుద్ధం వానరరక్షసాం । వా

నరాన్దశసప్తేతిరాక్షసాహ్యభ్యపాతయన్ ॥ ౬౭ ॥ రాక్షసాన్దశసప్తైతవానరాశ్చాభ్యపాతయన్ । విస్రస్తకేశవ
సనఃవిధ్వస్తకవచధ్వజమ్ ॥ ౬౮ ॥ బలంరాక్షసమాలంబ్య వానరాఃపర్యవారయన్ । (వానరాఃరాక్షసాశ్చైవ
వ్యతిషక్తాఃపరస్పరమ్ ॥ ౬౯ ॥ ఆవిష్టాఇవయుధ్యంత శ్చక్రుఃకర్మాణ్యభీతవత్ ।) ఏవంహివవృతేయుద్ధం ర
క్షసాంవానరైస్సహ ॥ ౭౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాణ్డే పఞ్చసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౭౪ ॥ ౧౧౪౦ ॥ *****
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రవృత్తేసంకులేతస్మి న్ఘోరేవీరజనక్షయే । అంగదఃకంపనంవీర మాససాద
రణోత్సుకః ॥ ౧ ॥ ఆహూయసోంగదంకోపా త్తాడయామాస వేగితః । గదయాకంపనఃపూర్వం సంచచాలాం
గదోభృశం ॥ ౨ ॥ ససంజ్ఞాంప్రాప్యతేజస్వీ చిక్షేపశిఖరంగిరేః । అర్దిత స్తత్ప్రహారేణ కంపనఃపతితోభువి ॥ ౩ ॥
తతస్తుకంపనందృష్ట్వా శోణితాక్షోహతంరణే । రథేనాభ్యపతత్క్షిప్రం తత్రాంగదమభీతవత్ ॥ ౪ ॥ సోంగదంనిశి
తైర్బాణై స్తదావివ్యాధవేగితః । శరీరదారణై స్తీక్ష్ణైః కాలాగ్నిసమవిగ్రహైః ॥ ౫ ॥ క్షురక్షురప్రనారాచై ర్వ
త్సదంతైశ్శిలీముఖైః । కర్ణిశల్యవిపాఠైశ్చ బహుభిశ్చశితైశ్శరైః ॥ ౬ ॥ అంగదఃప్రతివిద్ధాంగో వాలిపుత్రఃప్ర
తాపవాన్ । ధనురుగ్రంరథంబాణా న్మమర్దతరసాబలీ ॥ ౭ ॥ శోణితాక్షస్తతఃక్షిప్ర మసిచర్మసమాదదే । ఉత్ప
పాతదివంక్షిప్రం వేగవానవిచారయన్ ॥ ౮ ॥ తంక్షిప్రతరమాప్లుత్య పరామృశ్యాంగదోబలీ । కరేణతస్యతంఖ
డ్గం సమాచ్ఛిద్యననాదచ ॥ ౯ ॥ తస్యాంసఫలకేఖడ్గ మంగదోవినిపాతయత్ । యజ్ఞోపవీతవచ్చైవ చిచ్ఛేదై
నంమహాకపిః ॥ ౧౦ ॥ తంప్రగృహ్యమహాఖడ్గం వినద్యచపునఃపునః । వాలిపుత్రోభిదుద్రావ రణశీర్షేపరాన
రీన్ ॥ ౧౧ ॥ ఆయసీంతుగదాంవీరః ప్రగృహ్యకనకాంగదః । శోణితాక్షస్సమావిధ్యత మేవానుపపాతహ ॥ ౧౨ ॥
ప్రజంఘస్తతోవీరో యూపాక్షసహితోబలీ । రథేనాభియయౌక్రుద్ధో వాలిపుత్రంమహాబలమ్ ॥ ౧౩ ॥ తయో
ర్మధ్యేకపిశ్రేష్ఠ శ్శోణితాక్షప్రజంఘయోః । విశాఖయో ర్మధ్యగతః పూర్ణచంద్రఇవాభవత్ ॥ ౧౪ ॥ అంగదంపరి
రక్షంతౌ మైందోద్వివిదఏవచ । తస్యతస్థతురభ్యాశే పరస్పరదిదృక్షయా ॥ ౧౫ ॥ అభిపేతు ర్మహాకాయాః ప్రతి
యత్తామహాబలాః । రాక్షసావానరాన్రోషా దసిచర్మగదాధరాః ॥ ౧౬ ॥ త్రయాణాంవానరేంద్రాణాం త్రిభీ
రాక్షసపుంగవైః । సంసక్తానాంమహద్యుద్ధ మభవద్రోమహర్షణం ॥ ౧౭ ॥ తేతువృక్షాంత్సముత్పాట్య సంప్ర
చిక్షిపురాహవే । ఖడ్గేనప్రతిచిచ్ఛేద తాన్ప్రజంఘోమహాబలః ॥ ౧౮ ॥ రథానశ్వాన్ద్రుమైశ్శైలై స్తైప్రచిక్షిపు
రాహవే । శరౌఘైఃప్రతిచిచ్ఛేద తాన్యూపాక్షోనిశాచరః ॥ ౧౯ ॥ సృష్టాన్ద్వివిదమైందాభ్యాంద్రుమానుద్యమ్య
వీర్యవాన్ । బభంజగదయామధ్యే శోణితాక్షఃప్రతాపవాన్ ॥ ౨౦ ॥ ఉద్యమ్యవిపులంఖడ్గంపరమర్మవికర్తనం ।
ప్రజంఘోవాలిపుత్రంతమభిదుద్రావ వేగితః ॥ ౨౧ ॥ తమభ్యాశగతందృష్ట్వా వానరేంద్రోమహాబలః । ఆజఘా
నాశ్వకర్ణేన ద్రుమేణాతిబలస్తదా ॥ ౨౨ ॥ బాహుభ్యాంచాస్యనిస్త్రింశ మాజఘానసముష్టినా । వాలిపుత్ర
స్యఘాతేన సపపాతక్షితావసిః ॥ ౨౩ ॥ తందృష్ట్వాపతితంభూమౌ ఖడ్గముత్పలసన్నిభం । ముష్టింసంవర్తయా
మాస వజ్రకల్పంమహాబలః ॥ ౨౪ । లలాటేసమహావీర్య మంగదంవానరర్షభం । ఆజఘానమహాతేజా స్సము
హూర్తఞ్చచాలహ ॥ ౨౫ ॥ ససంజ్ఞాంప్రాప్యతేజస్వీ వాలిపుత్రఃప్రతాపవాన్ । ప్రజంఘస్యశిరఃకాయా
త్ఖడ్గేనాపాతయత్క్షితౌ ॥ ౨౬ ॥ సయూపాక్షోశ్రుపూర్ణాక్షః పిత్రవ్యేనిహతేరణే । అవరుహ్యరథాత్క్షిప్రం క్షీ
ణేషుఃఖడ్గమాదదే ॥ ౨౭ ॥ తమాపతంతంసంప్రేక్ష్య యూపాక్షంద్వివిద స్త్వరన్ । ఆజఘానోరసిక్రుద్ధో జగ్రా
హచబలాద్బలీ ॥ ౨౮ ॥ గృహీతంభ్రాతరందృష్ట్వా శోణితాక్షోమహాబలః । ఆజఘానగదాగ్రేణ వక్షసిద్వివిదంత
తః ॥ ౨౯ ॥ సగదాభిహతస్తేన సఞ్చచాలమహాబలః । ఉద్యతాంచపునస్తస్య జహారద్వివిదోగదామ్ ॥ ౩౦ ॥

పతస్మిన్నంతరే వీరో మైందో వానరయూథపః । యూపాక్షం తాడయామాస తలేనోరసి వీర్యవాన్ ॥ ౩౧ ॥ తౌ శో
ణితాక్షయూపాక్షౌ ప్లవగాభ్యాం తరస్వినా । చక్రతుస్సమరే తీవ్ర మాకర్షోత్పాటనం భృశం ॥ ౩౨ ॥ ద్వివిదశ్శో
ణితాక్షం తు విదదార నఖైర్ముఖే । నిష్పిపేష చ వేగేన క్షితావావిధ్య వీర్యవాన్ ॥ ౩౩ ॥ యూపాక్షమభిసంక్రుద్ధో మై
న్దో వానరయూథపః । పీడయామాస బాహుభ్యాం స పపాత హతః క్షితౌ ॥ ౩౪ ॥ హతప్రవీరా వ్యథితా రాక్షసేంద్ర
చమూస్తదా । జగామాభిముఖీ సా తు కుమ్భకర్ణసుతో యతః ॥ ౩౫ ॥ ఆపతంతీం చ వేగేన కుమ్భస్తాం సాంత్వయ
చ్చమూమ్ । అథోత్కృష్టం మహావీరైర్లబ్ధలక్షైః ప్లవంగమైః ॥ ౩౬ ॥ నిపాతితమహావీరాం దృష్ట్వా రక్షశ్చమూం
తదా । కుమ్భః ప్రచక్రే తేజస్వీ రణే కర్మ సుదుష్కరం ॥ ౩౭ ॥ స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య సుసమాహితః ।
ముమోచాశీవిషప్రఖ్యాం చ్ఛరాన్ దేహవిదారణాన్ ॥ ౩౮ ॥ తస్య తచ్ఛుశుభే భూయ స్సశరం ధనురుత్తమం । విద్యు
దైరావతార్చిష్మ ద్ద్వితీయేంద్రధనుర్యథా ॥ ౩౯ ॥ ఆకర్ణకృష్టముక్తేన జఘాన ద్వివిదం తదా । తేన హాటకపుం
ఖేన పత్రిణా పత్రవాససా ॥ ౪౦ ॥ సహసాభిహతస్తేన విప్రముక్తపదస్స్ఫురన్ । నిపపాతాద్రికూటాభో విహ్వ
లః ప్లవగోత్తమః ॥ ౪౧ ॥ మైందస్తు భ్రాతరం దృష్ట్వా భగ్నం తత్ర మహాహవే । అభిదుద్రావ వేగేన ప్రగృహ్య మహ
తీం శిలామ్ ॥ ౪౨ ॥ తాం శిలాం తు ప్రచిక్షేప రాక్షసాయ మహాబలః । బిభేద తాం శిలాం కుమ్భః ప్రసన్నైః పఞ్చ
భిశ్శరైః ॥ ౪౩ ॥ సంధాయ చాన్యం సుముఖం శరమాశీవిషోపమం । ఆజఘాన మహాతేజా వక్షసి ద్వివిదాగ్రజం ॥ ౪౪ ॥
స తు తేన ప్రహారేణ మైందో వానరయూథపః । మర్మణ్యభిహతస్తేన పపాత భువి మూర్ఛితః ॥ ౪౫ ॥ అఙ్గదో మా
తులౌ దృష్ట్వా పతితౌ తు మహాబలౌ । అభిదుద్రావ వేగేన కుమ్భముద్యత కార్ముకం ॥ ౪౬ ॥ తమాపతన్తం వివ్యాధ
కుమ్భః పఞ్చభిరాయసైః । త్రిభిశ్చాన్యైశ్శితైర్బాణై ర్మాతఙ్గమివ తోమరైః ॥ ౪౭ ॥ సోఽఙ్గదం వివిధైర్బాణైః కు
మ్భో వివ్యాధ వీర్యవాన్ । అకుంఠధారైర్నిశితై స్తీక్ష్ణైః కనకభూషణైః ॥ ౪౮ ॥ అంగదః ప్రతివిద్ధాంగో వాలిపు
త్రో న కమ్పతే । శిలాపాదపవర్షాణి తస్య మూర్ధ్ని వవర్ష హ ॥ ౪౯ ॥ స ప్రచిచ్ఛేద తాన్ సర్వాన్ బిభేద చ పునశ్శి
లాః । కుమ్భకర్ణాత్మజశ్శ్రీమాన్ వాలిపుత్రసమీరితాన్ ॥ ౫౦ ॥ ఆపతన్తం చ సంప్రేక్ష్య కుమ్భో వానరయూ
థపమ్ । భ్రువోర్వివ్యాధ బాణాభ్యా ముల్కాభ్యామివ కుంజరమ్ ॥ ౫౧ ॥ తస్య సుస్రావ రుధిరం పిహితే చాస్య లో
చనే । అఙ్గదః పాణినా నేత్రే పిధాయ రుధిరోక్షితే ॥ ౫౨ ॥ సాలమాసన్నమేకేన పరిజగ్రాహ పాణినా । సంపీ
డ్యోరసా స స్కంధం కరేణాభినివేశ్య చ ॥ ౫౩ ॥ కించిదభ్యవనమ్యైన మున్మమాథ యథా గజః । తమింద్రకేతుప్ర
తిమం వృక్షం మందరసన్నిభమ్ ॥ ౫౪ ॥ సముత్సృజన్తం వేగేన పశ్యతాం సర్వరక్షసామ్ । స బిభేద శితైర్బాణై
స్సప్తభిః కాయభేదనైః ॥ ౫౫ ॥ అఙ్గదో వివ్యథేఽభీక్ష్ణం ససాద చ ముమోహ చ । అఙ్గదం వ్యథితం దృష్ట్వా సీదన్తమివ
సాగరే ॥ ౫౬ ॥ దురాసదం హరిశ్రేష్ఠం రామాయాన్యే న్యవేదయన్ । రామస్తు వ్యథితం శ్రుత్వా వాలిపుత్రం మహార
ణాజిరే ॥ ౫౭ ॥ వ్యాదిదేశ హరిశ్రేష్ఠా న్జాంబవత్ప్రముఖాం స్తతః । తే తు వానరశార్దూలాః శ్రుత్వా రామస్య శా
సనమ్ ॥ ౫౮ ॥ అభిపేతుస్సుసంక్రుద్ధాః కుమ్భముద్యతకార్ముకం । తతో ద్రుమశిలాహస్తాః కోపసంరక్తలోచ
నాః ॥ ౫౯ ॥ రిరక్షిషన్తోఽభ్యపతన్నంగదం వానరర్షభాః । జాంబవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః ॥
కుమ్భకర్ణాత్మజం వీరం క్రుద్ధాస్సమభిదుద్రువుః । సమీక్ష్యాపతతస్తాంస్తు వానరేంద్రా న్మహాబలాన్ ॥ ౬౧ ॥ ఆవ
వార శరౌఘేణ నగేనేవ జలాశయమ్ । తస్య బాణపథం ప్రాప్య న శేకురతివర్తితుమ్ ॥ ౬౨ ॥ వానరేంద్రా మహాత్మా
నో వేలామివ మహోదధిః । తాంస్తు దృష్ట్వా హరిగణాం చ్ఛరవృష్టిభిరర్దితాన్ ॥ ౬౩ ॥ అంగదం పృష్ఠతః కృత్వా
భ్రాతృజం ప్లవగేశ్వరః । అభిదుద్రావ వేగేన సుగ్రీవః కుమ్భమాహవే ॥ ౬౪ ॥ శైలసానుచరం నాగం వేగవానివ కేసరీ ।

ఉత్పాట్య చ మహాశైలాన్ నశ్వకర్ణాగ్ధవాన్బహూన్ ॥ ౬౫ ॥ అన్యాంశ్చ వివిధాన్వృక్షాం శ్చిక్షేప చ మహాబలః ।
తాంశ్ఛాదయంతీమాకాశం వృక్షవృష్టిం దురాసదామ్ ॥ ౬౬ ॥ కుమ్భకర్ణాత్మజశ్శీఘ్రం చిచ్ఛేద నిశితైశ్శరైః ।
అఖిలక్షైణతీవ్రేణ కుంభేన నిశితైశ్శరైః ॥ ౬౭ ॥ ఆచితాస్తే ద్రుమా రేజుర్యథా ఘోరాశ్శతఘ్నయః । ద్రుమ
వర్షం తు సంఛిన్నం దృష్ట్వా కుమ్భేన వీర్యవాన్ ॥ ౬౮ ॥ వానరాధిపతిశ్శ్రీమాన్ మహాసత్వో న వివ్యథే । నిర్భి
ద్యమానస్సహసా సహమానశ్చ తాంశ్శరాన్ ॥ ౬౯ ॥ కుమ్భస్య ధనురాక్షిప్య బభంజేంద్రధనుష్ప్ర
భమ్ । అవప్లుత్య తతశ్శీఘ్రం కృత్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ ॥ ౭౦ ॥ అబ్రవీత్కుపితః కుమ్భం భగ్నశృంగమివ ద్విపం । ని
కుంభాగ్రజ వీర్యం తే బాణవేగవదద్భుతమ్ ॥ ౭౧ ॥ సన్నతిశ్చ ప్రభావశ్చ తవ వా రావణస్య వా । ప్రహ్లాదబలివృ
త్రఘ్నకుబేరవరుణోపమ ॥ ౭౨ ॥ ఏకస్త్వమనుజాతోసి పితరం బలవృత్తతః । త్వామేవైకం మహాబాహుం చాప
హస్తమరిందమం ॥ ౭౩ ॥ త్రిదశా నాతివర్తంతే జితేంద్రియమివాధయః । విక్రమస్వ మహాబుద్ధే కర్మాణి మ
మపశ్యతః ॥ ౭౪ ॥ వరదానాత్పితృవ్యస్తే సహతే దేవదానవాన్ । కుమ్భకర్ణస్తు వీర్యేణ సహతే చ సురాసురాన్ ॥
ధనుషీంద్రజితస్తుల్యః ప్రతాపే రావణస్య చ । త్వమద్య రక్షసాం లోకే శ్రేష్ఠోసి బలవీర్యతః ॥ ౭౬ ॥ మహావిమర్దం
సమరే మయా సహ తవాద్భుతమ్ । అద్య భూతాని పశ్యంతు శక్రశంబరయోరివ ॥ ౭౭ ॥ కృతమప్రతిమం కర్మ ద
ర్శితం చాస్త్రకౌశలం । పాతితా హరివీరాశ్చ త్వయా వైభీమవిక్రమాః ॥ ౭౮ ॥ ఉపాలంభభయాచ్చాపి నాసి వీర
మయా హతః । కృతకర్మా పరిశ్రాంతో విశ్రాంతః పశ్య మే బలం ॥ ౭౯ ॥ తేన సుగ్రీవవాక్యేన సావమానేన మానితః ।
అగ్నేరాజ్యాహుతస్యేవ తేజస్తస్యాభ్యవర్తత ॥ ౮౦ ॥ తతః కుమ్భస్తు సుగ్రీవం బాహుభ్యాం జగృహే తదా । గజావి
వాహితమదౌ నిశ్వసంతౌ ముహుర్ముహుః ॥ ౮౧ ॥ అన్యోన్యగాత్రగ్రథితౌ కర్షంతావితరేతరం । సధూమాం ము
ఖతో జ్వాలాం విసృజంతౌ పరిశ్రమాత్ ॥ ౮౨ ॥ తయోః పాదాభిఘాతాచ్చ నిమగ్నా చాభవన్మహీ । వ్యాఘూర్ణి
తతరంగశ్చ చుక్షుభే వరుణాలయః ॥ ౮౩ ॥ తతః కుమ్భం సముత్క్షిప్య సుగ్రీవో లవణాంభసి । పాతయామాస వేగేన
దర్శయన్నుదధేస్తలం ॥ ౮౪ ॥ తతః కుమ్భనిపాతేన జలరాశిస్సముత్థితః । వింధ్యమందరసంకాశో విససర్ప సమ
న్తతః ॥ ౮౫ ॥ తతః కుమ్భస్సముత్పత్య సుగ్రీవమభిపద్య చ । ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో వజ్రవేగేన ముష్టినా ॥ ౮౬ ॥ త
స్య చర్మ చ పుస్ఫోట బహు సుస్రావ శోణితం । స చ ముష్టిర్మహావేగః ప్రతిజఘ్నేఽస్థిమండలే ॥ ౮౭ ॥ తదా వేగేన త
త్రాసీత్తేజః ప్రజ్వలితం ముహుః । వజ్రనిష్పేషసంజాతా జ్వాలా మేరౌ యథా గిరౌ ॥ ౮౮ ॥ స తత్రాభిహతస్తేన సుగ్రీ
వో వానరర్షభః । ముష్టిం సంవర్తయామాస వజ్రకల్పం మహాబలః ॥ ౮౯ ॥ అర్చిస్సహస్రవికచం రవిమండలసప్ర
భం । స ముష్టిం పాతయామాస కుమ్భస్యోరసి వీర్యవాన్ ॥ ౯౦ ॥ స తు తేన ప్రహారేణ విహ్వలో భృశతాడితః ।
నిపపాత తదా కుంభో గతార్చిరివ పావకః ॥ ౯౧ ॥ ముష్టినాభిహతస్తేన నిపపాతాశు రాక్షసః । లోహితాంగ ఇవా
కాశాద్దీప్తరశ్మిర్యదృచ్ఛయా ॥ ౯౨ ॥ కుమ్భస్య పతతో రూపం భగ్నస్యోరసి ముష్టినా । బభౌ రుద్రాభిపన్నస్య య
థా రూపం గవాం పతేః ॥ ౯౩ ॥ ఓమ్ ॥ తస్మిన్హతే భీమపరాక్రమేణ ప్లవంగమానామృషభేణ యుద్ధే । మహీ సశైలా
సవనా చచాల భయం చ రక్షాంస్యధికం వివేశ ॥ ౯౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షట్సప్తతితమస్సర్గః ॥౪౭౬॥౯౫౪౦॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ నికుంభో భ్రాతరం దృష్ట్వా సుగ్రీవేణ నిపాతితం । ప్రదహన్నివ కోపేన వాన
రేంద్రమవైక్షత ॥ ౧ ॥ తతస్స్రగ్దామసన్నద్ధం దత్తపంచాంగుళం శుభం । ఆదదే పరిఘం వీరో నగేంద్రశిఖరోపమం ॥
హేమపట్టపరిక్షిప్తం వజ్రవిద్రుమభూషితం । యమదండోపమం భీమం రక్షసాం భయనాశనం ॥ ౩ ॥ తమావిధ్య
మహాతేజాశ్శక్రధ్వజనిభం తదా । వినవాద వివృత్తాస్యో నికుంభో భీమవిక్రమః ॥ ౪ ॥ ఉరోగతేన నిష్కేణ భు

జస్తైరంగదైరపి । కుండలాభ్యాంచమృష్టాభ్యాం మాలయాచవిచిత్రయా ॥ ౫ ॥ నికుంభోభూషణైర్భాతి తేనస్మ
పరిఘేణచ । యథేంద్రధనుషామేఘస్సవిద్యుత్స్తనయిత్నుమాన్ ॥ ౬ ॥ పరిఘాగ్రేణపుస్ఫోటవాతగ్రంథిర్మహాత్మ
నః । ప్రజజ్వాలసఘోషశ్చ విధూమఇవపావకః ॥ ౭ ॥ నగర్యావిటపావత్యాగంధర్వభవనోత్తమైః । సహచైవా
మరావత్యా సర్వైశ్చభవనైస్సహ ॥ ౮ ॥ సతారగ్రహనక్షత్రం సచంద్రంసమహాగ్రహం । నికుంభపరిఘాఘూ
ర్ణం భ్రమతీవనభస్థలం ॥ ౯ ॥ దురాసదశ్చసంజజ్ఞే పరిఘాభరణప్రభః । క్రోధేంధనోనికుంభాగ్నిర్యుగాంతాగ్నిరి
వోత్థితః ॥ ౧౦ ॥ రాక్షసావానరాశ్చాపి నశేకుస్స్పందితుంభయాత్ । హనూమాంస్తువివృత్యోరస్తస్థౌప్రముఖ
తోబలీ ॥ ౧౧ ॥ పరిఘోపమబాహుస్తు పరిఘంభాస్కరప్రభం । బలీబలవతస్తస్య పాతయామాసవక్షసి ॥ ౧౨ ॥
స్థిరేతస్యోరసివ్యూఢే పరిఘశ్శతధాకృతః । విశీర్యమాణస్సహసా ఉల్కాశతమివాంబరే ॥ ౧౩ ॥ సతుతేనప్రహా
రేణ విచచాలమహాకపిః । పరిఘేణసమాధూతో యథాభూమిచలేచలః ॥ ౧౪ ॥ సతదాభిహతస్తేనహనూమాన్
ప్లవగోత్తమః । ముష్టింసంవర్తయామాస బలేనాతిమహాబలః ॥ ౧౫ ॥ తముద్యమ్యమహాతేజానికుంభోరసివీర్య
వాన్ । అభిచిక్షేపవేగేన వేగవాన్వాయువిక్రమః ॥ ౧౬ ॥ తతఃపుస్ఫోటచర్మాస్యప్రసుస్రావచశోణితం । ముష్టి
నాతేనసంజజ్ఞే జ్వాలావిద్యుదివోత్థితా ॥ ౧౭ ॥ సతుతేనప్రహారేణ నికుంభోవిచచాలహ । స్వస్థశ్చాపి నిజగ్రా
హ హనూమంతంమహాబలం ॥ ౧౮ ॥ విచుక్రుశుస్తదాసంఖ్యే భీమంలంకానివాసినః । నికుంభేనోద్ధృతందృష్ట్వా
హనూమంతంమహాబలం ॥ ౧౯ ॥ సతథాహ్రియమాణోపి కుంభకర్ణాత్మజేనహి । ఆజఘానానిలసుతో వజ్ర
కల్పేనముష్టినా ॥ ౨౦ ॥ ఆత్మానంమోచయిత్వాథ క్షితావభ్యవపద్యత । హనూమానున్మమాథాశు నికుంభంమా
రుతాత్మజః ॥ ౨౧ ॥ నిక్షిప్యపరమాయత్తో నికుంభంనిష్పిపేషహ । ఉత్పత్యచాస్యవేగేన పపాతోరసివీర్యవాన్ ॥
పరిగృహ్యచబాహుభ్యాం పరివృత్యశిరోధరాం । ఉత్పాటయామాసశిరో భైరవంనదతోమహత్ ॥ ౨౩ ॥ అథ దే
వాస్సగంధర్వావిద్యాధరమహోరగాః । ఆకాశచారిణస్సర్వే అప్సరోభిస్సహాసురాః ॥ ౨౪ ॥ [హనూమంతం
మహాబాహుం వాయుపుత్రమరిందమం । ప్రశంసన్తఃసకైర్వాక్యైః ప్రసూనైరభ్యవర్షయన్ ॥ ౨౫ ॥ ఓం ॥
అథవినదతిసాదితేనికుంభే పవనసుతేనరణేబభూవయుద్ధం । దశరథసుతరాక్షసేంద్రచమ్వోర్భృశతరమాగతరో
షయోస్సుభీమం ॥ ౨౬ ॥ వ్యపేతేరుజీవే నికుంభస్యహృష్టా వినేదుఃప్లవంగాదిశస్సస్వనుశ్చ । చచాలేవచోర్వీపపా
తేవచద్యౌర్బలంరాక్షసానాంభయంచావివేశ ॥ ౨౭ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండె సప్తసప్తతితమస్సర్గః ॥౩౮౦॥ ౭౬౦౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నికుంభంనిహతంశ్రుత్వా కుంభంచాపినిపాతితం । రావణఃపరమామర్షీ
ప్రజజ్వాలానలోయథా ॥ ౧ ॥ నైరృతఃక్రోధశోకాభ్యాం ద్వాభ్యాంతుపరిమూర్ఛితః । ఖరపుత్రంవిశాలాక్షం
మకరాక్షమచోదయత్ ॥ ౨ ॥ గచ్ఛపుత్రమయాజ్ఞప్తో బలేనాపిసమన్వితః । రాఘవంలక్ష్మణంచైవజహితాంశ్చవ
నౌకసః ॥ ౩ ॥ రావణస్యవచశ్శ్రుత్వా శూరమానీఖరాత్మజః । బాఢమిత్యబ్రవీద్ధృష్టోమకరాక్షోనిశాచరః ॥ ౪ ॥
సోభివాద్యదశగ్రీవం కృత్వాచాపిప్రదక్షిణం । నిర్జగామగృహాచ్ఛుభ్రాద్రావణస్యాజ్ఞయాబలీ ॥ ౫ ॥ సమీపస్థం
బలాధ్యక్షం ఖరపుత్రోబ్రవీదిదం । రథశ్చానీయతాంశీఘ్రంసైన్యంచాహూయతాంత్వరాత్ ॥ ౬ ॥ తస్యతద్వచ
నంశ్రుత్వా బలాధ్యక్షోనిశాచరః । స్యందనంచబలంచైవ సమీపంప్రత్యపాదయత్ ॥ ౭ ॥ ప్రదక్షిణం రథంకృత్వా
ఆరురోహనిశాచరః । సూతంసంచోదయామాస శీఘ్రంమేరథమావహ ॥ ౮ ॥ అథతాన్రాక్షసాన్సర్వాన్మక
రాక్షోబ్రవీదిదం । యూయంసర్వేప్రయుధ్యధ్వంపురస్తాన్మమరాక్షసాః ॥ ౯ ॥ అహంరాక్షసరాజేన రావణేనమ
హాత్మనా । ఆజ్ఞప్తస్సమరేహంతుం తావుభౌరామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౦ ॥ అద్యరామంవధిష్యామి లక్ష్మణంచ నిశాచరాః ।

శాఖామృగం చ సుగ్రీవం వానరాంశ్చ శరోత్తమైః ॥ ౧౧ ॥ అద్య శూలనిపాతైశ్చ వానరాణాం మహాచమూం ।
ప్రదహిష్యామి సంప్రాప్తాం శుష్కేంధనమివానలః ॥ ౧౨ ॥ మకరాక్షస్య తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తే నిశాచరాః । సర్వే
నానాయుధోపేతా బలవంతస్సమాహితాః ॥ ౧౩ ॥ తే కామరూపిణశ్శూరా దంష్ట్రిణః పింగళేక్షణాః । మాతంగా
ఇవ నర్దంతో ధ్వస్తకేశా భయానకాః ॥ ౧౪ ॥ పరివార్య మహాకాయా మహాకాయం ఖరాత్మజమ్ । అభిజగ్ముస్త
తో హృష్టాశ్చాలయంతో వసుంధరామ్ ॥ ౧౫ ॥ శంఖభేరీసహస్రాణాం మాహతానాం సమంతతః । క్ష్వేళితాస్ఫో
టితానాం చ తతశ్శబ్దో మహానభూత్ ॥ ౧౬ ॥ ప్రభ్రష్టోఽథ కరాత్తస్య ప్రతోదస్సారథేస్తదా । పపాత సహసా చై
వ ధ్వజస్తస్య చ రక్షసః ॥ ౧౭ ॥ తస్య తే రథయుక్తాశ్చ హయా విక్రమవర్జితాః । చరణైరాకులైర్గత్వా దీనా
స్సాస్రముఖా యయుః ॥ ౧౮ ॥ ప్రవాతి పవనస్తస్మిన్ సపాంసుఃఖరదారుణః । నిర్యాణే తస్య రౌద్రస్య మక
రాక్షస్య దుర్మతేః ॥ ౧౯ ॥ తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని రాక్షసా వీర్యవత్తమాః । అచింత్య నిర్గతాస్సర్వే యత్ర తౌ రా
మలక్ష్మణౌ ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ ఘనగజమహిషాంగతుల్యవర్ణాస్సురముఖేష్వసకృద్గదాసిభిన్నాః । అహమహమితి
యుద్ధకౌశలాస్తే రజనిచరాః పరితస్సమున్నదంతః ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఉష్టసప్తతితమ
స్సర్గః ॥ ౭౮ ॥ ౫౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నిర్గతం మకరాక్షం తే దృష్ట్వా వానరయూథపాః । ఆప్లుత్య సహసా సర్వే
యోద్ధుకామా వ్యవస్థితాః ॥ ౧ ॥ తతః ప్రవృత్తం సుమహత్తద్యుద్ధం రోమహర్షణమ్ । నిశాచరైః ప్లవంగానాం దే
వానాం దానవైరివ ॥ ౨ ॥ వృక్షశూలనిపాతైశ్చ శిలాపరిఘపాతనైః । అన్యోన్యం మర్దయంతి స్మ తదా కపినిశా
చరాః ॥ ౩ ॥ శక్తిఖడ్గగదాకుంతైస్తోమరైశ్చ నిశాచరాః । పట్టసైర్భిండివాలైశ్చ బాణపాతైస్సమంతతః ॥ ౪ ॥
పాశముద్గరదండైశ్చ నిర్ఘాతైశ్చాపరైస్తదా । కదనం కపివీరాణాం చక్రుస్తే రజనీచరాః ॥ ౫ ॥ బాణౌఘైరర్ది
తాశ్చాపి ఖరపుత్రేణ వానరాః । సంభ్రాంతమనసస్సర్వే దుద్రువుర్భయపీడితాః ॥ ౬ ॥ తాన్ దృష్ట్వా రాక్షసాస్స
ర్వే ద్రవమాణాన్వనౌకసః । నేదుస్తే సింహవద్దృష్టా రాక్షసా జితకాశినః ॥ ౭ ॥ విద్రవత్సు తదా తేషు వానరే
షు సమంతతః । రామస్తాన్వారయామాస శరవర్షేణ రాక్షసాన్ ॥ ౮ ॥ వారితాన్రాక్షసాన్దృష్ట్వా మకరాక్షో
నిశాచరః । క్రోధానలసమావిష్టో వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ తిష్ఠ రామ మయా సార్ధం ద్వంద్వయుద్ధం దదామి
తే । త్యాజయిష్యామి తే ప్రాణాన్ ధనుర్ముక్తైశ్శితైశ్శరైః ॥ ౧౦ ॥ యత్తదా దండకారణ్యే పితరం హతవాన్మమ । మ
దగ్రతస్స్వకర్మస్థం దృష్ట్వా రోషోఽభివర్ధతే ॥ ౧౧ ॥ దహ్యంతే భృశమంగాని దురాత్మన్మమ రాఘవ । యన్మయాసి
న దృష్టస్త్వం తస్మిన్కాలే మహావనే ॥ ౧౨ ॥ దిష్ట్యాద్య దర్శనం రామ మమ త్వం ప్రాప్తవానిహ । కాంక్షితోఽసి క్షుధా
ర్తస్య సింహస్యేవేతరో మృగః ॥ ౧౩ ॥ అద్య మద్బాణవేగేన ప్రేతరాడ్విషయం గతః । యే త్వయా నిహతాశ్శూ
రాస్సహ తైశ్చ సమేష్యసి ॥ ౧౪ ॥ బహునాత్ర కిముక్తేన శృణు రామ వచో మమ । పశ్యంతు సకలా లోకాస్త్వాం
మాం చైవ రణాజిరే ॥ ౧౫ ॥ అస్త్రైర్వా గదయా వాపి బాహుభ్యాం వా మహాహవే । అభ్యస్తం యేన వా రామ తే
నైవ యుధి వర్త్యతామ్ ॥ ౧౬ ॥ మకరాక్షవచశ్శ్రుత్వా రామో దశరథాత్మజః । అబ్రవీత్ప్రహసన్వాక్యముత్త
రోత్తరవాదినమ్ ॥ ౧౭ ॥ కత్థసే కిం వృథా రక్షో బహూన్యసదృశాని తు । న రణే శక్యతే జేతుం వినా యుద్ధేన వాగ్బ
లాత్ ॥ ౧౮ ॥ చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం త్వత్పితా చ యః । త్రిశిరా దూషణశ్చైవ దండకే నిహతా మయా ॥
స్వాశితాస్తవ మాంసేన గృధ్రగోమాయువాయసాః । భవిష్యంత్యద్య వై పాప తీక్ష్ణతుండనఖాంకుశాః ॥ ౨౦ ॥ రు
ధిరార్ద్రముఖా హృష్టా రక్తపక్షాండజాశ్చ యే । ఖేగతా వసుధాయాం చ భ్రమిష్యంతి సమంతతః ॥ ౨౧ ॥ ఏవముక్త

స్తు రామేణ ఖరపుత్రో నిశాచరః । బాణౌఘానముచత్తస్మై రాఘవాయ రణాజిరే ॥ ౨౨ ॥ తాంఛరాంఛరవర్షే
ణ రామశ్చిచ్ఛేద నైకధా । నిపేతుర్భువి తే ఛిన్నా రుక్మపుంఖాస్సహస్రశః ॥ ౨౩ ॥ తద్యుద్ధమభవత్తత్ర సమే
త్యాన్యోన్యమోజసా । రక్షసః ఖరపుత్రస్య సూనోర్దశరథస్య చ ॥ ౨౪ ॥ జీమూతయోరివాకాశే శబ్దో జ్యాతలయో
స్తదా । ధనుర్ముక్తస్స్వనోత్కృష్టః శ్రూయతే స్మ రణాజిరే ॥ ౨౫ ॥ దేవదానవగంధర్వాః కిన్నరాశ్చ మహోరగాః ।
అంతరిక్షగతాస్సర్వే ద్రష్టుకామాస్తదద్భుతమ్ ॥ ౨౬ ॥ విద్ధమన్యోన్యగాత్రేషు ద్విగుణం వర్ధతే పరమ్ । కృత
ప్రతికృతాన్యోన్యం కురుతాం తౌ రణాజిరే ॥ ౨౭ ॥ రామముక్తాంస్తు బాణౌఘాన్ రాక్షసస్త్వచ్ఛినద్రణే । రక్షో
ముక్తాంస్తు రామో వై నైకధా ప్రాచ్ఛినచ్ఛరైః ॥ ౨౮ ॥ బాణౌఘైర్వితతాస్సర్వా దిశశ్చ ప్రదిశస్తథా । సంఛన్నా
వసుధా చైవ సమంతాన్న ప్రకాశతే ॥ ౨౯ ॥ తతః క్రుద్ధో మహాబాహుర్ధనుశ్చిచ్ఛేద రక్షసః । అష్టాభిరథ నా
రాచైః సూతం వివ్యాధ రాఘవః ॥ ౩౦ ॥ భిత్వా శరైరథం రామో రథాశ్వాన్సమపాతయత్ । విరథో వసుధాం తిష్ఠ
న్మకరాక్షో నిశాచరః ॥ ౩౧ ॥ తత్తిష్ఠన్వసుధాం రక్షః శూలం జగ్రాహ పాణినా । (దురావాపం మహచ్ఛూలం రు
ద్రదత్తం భయంకరం । జాజ్వల్యమానమాకాశే సంహారాస్త్రమివాపరం । తద్దృష్ట్వా దేవగంధర్వా భయా
ర్తా విముక్తా దిశః ।) త్రాసనం సర్వభూతానాం యుగాంతాగ్నిసమప్రభమ్ ॥ ౩౨ ॥ విభ్రామ్య బహుశశ్శూలం
దీప్యమానం నిశాచరః । స క్రోధాత్ప్రాహిణోత్తస్మై రాఘవాయ మహాహవే ॥ ౩౩ ॥ తమాపతంతం జ్వలితం ఖ
రపుత్రకరాచ్చ్యుతమ్ । బాణైస్తు త్రిభిరాకాశే శూలం చిచ్ఛేద రాఘవః ॥ ౩౪ ॥ స చ్ఛిన్నో నైకధా శూలో దివ్యహా
టకమండితః । వ్యశీర్యత మహోల్కేవ రామబాణార్దితో భువి ॥ ౩౫ ॥ తచ్ఛూలం నిహతం దృష్ట్వా రామేణాద్భుత
కర్మణా । సాధు సాధ్వితి భూతాని వ్యాహరంతి నభోగతాః ॥ ౩౬ ॥ తద్దృష్ట్వా నిహతం శూలం మకరాక్షో నిశాచరః ।
ముష్టిముద్యమ్య కాకుత్స్థం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ॥ ౩౭ ॥ స తం దృష్ట్వా పతంతం వై ప్రహస్య రఘునందనః । పావ
కాస్త్రం తతో రామస్సందధే తు శరాసనే ॥ ౩౮ ॥ తేనాస్త్రేణ హతం రక్షః కాకుత్స్థేన తదా రణే । సంఛిన్నహృదయం
తత్ర పపాత చ మమార చ ॥ ౩౯ ॥ దృష్ట్వా తద్రాక్షసాస్సర్వే మకరాక్షస్య పాతనమ్ । లంకామేవాభ్యధావంత
రామబాణార్దితాస్తదా ॥ ఓమ్ ॥ దశరథనృపపుత్రబాణవేగై రజనిచరం నిహతం ఖరాత్మజం తమ్ । దదృశురఖిల
దేవతాః ప్రహృష్టా గిరిమివ వజ్రహతం క్షితౌ వికీర్ణమ్ ॥ ౪౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనాశీతితమ
స్సర్గః ॥ ౭౯ ॥ ౩౭౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ మకరాక్షం హతం శ్రుత్వా రావణస్సమితింజయః । క్రోధేన మహతావి
ష్టో దంతాన్కటకటాపయన్ ॥ ౧ ॥ కుపితశ్చ తదా తత్ర కిం కార్యమితి చింతయన్ । ఆదిదేశాతిసంక్రుద్ధో రణాయేం
ద్రజితం సుతమ్ ॥ ౨ ॥ జహి వీర మహావీర్యౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । అదృశ్యో దృశ్యమానో వా సర్వథా త్వం
బలాధికః ॥ ౩ ॥ త్వమప్రతిమకర్మాణమింద్రం జయసి సంయుగే । కిం పునర్మానుషౌ దృష్ట్వా న వధిష్యసి సంయు
గే ॥ ౪ ॥ తథోక్తో రాక్షసేంద్రేణ ప్రతిగృహ్య పితుర్వచః । యజ్ఞభూమౌ స విధివత్పావకం జుహువేంద్రజిత్ ॥ ౫ ॥
జుహ్వతశ్చాపి తత్రాగ్నిం రక్తోష్ణీషధరాః స్త్రియః । ఆజగ్ముస్తత్ర సంభ్రాంతా రాక్షస్యో యత్ర రావణిః ॥ ౬ ॥ శ
స్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోథ విభీతకాః । లోహితాని చ వాసాంసి స్రువం కార్ష్ణాయసం తథా ॥ ౭ ॥ సర్వతోగ్నిం స
మాస్తీర్య శరపత్రైస్సమంతతః । ఛాగస్య కృష్ణవర్ణస్య గళం జగ్రాహ జీవతః । (శోణితం తేన విధివజ్జుహువే స పరాన్ము
ఖః) ॥ ౮ ॥ సకృద్దేవసమిద్ధస్య విధూమస్య మహార్చిషః । బభూవుస్తాని లింగాని విజయం దర్శయంతి చ ॥ ౯ ॥
ప్రదక్షిణావర్తశిఖస్తప్తహాటకసన్నిభః । హవిస్తత్ప్రతిజగ్రాహ పావకస్స్వయముత్థితః ॥ ౧౦ ॥ హుత్వాగ్నిం

తర్పయిత్వా చ దేవదానవరాక్షసాన్ । ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠమంతర్ధానగతం శుభమ్ ॥ ౧౧ ॥ స వాజిభి
శ్చతుర్భిశ్చ బాణైశ్చ నిశితైర్యుతః । ఆరోపితమహాచాపశ్శుశుభే స్యందనోత్తమః ॥ ౧౨ ॥ జాజ్వల్యమానో వపు
షా తపనీయపరిచ్ఛదః । మృగైశ్చంద్రార్ధచంద్రైశ్చ స రథస్సమలంకృతః ॥ ౧౩ ॥ జాంబూనదమహాకంబు
ర్దీప్తపావకసన్నిభః । బభూవేంద్రజితః కేతుర్వైదూర్యసమలంకృతః ॥ ౧౪ ॥ తేన చాదిత్యకల్పేన బ్రహ్మాస్త్రే
ణ చ పాలితః । స బభూవ దురాధర్షో రావణిస్సుమహాబలః ॥ ౧౫ ॥ సోఽభినిర్యాయ నగరాదింద్రజిత్సమితింజయః ।
హుత్వాగ్నిం రాక్షసైర్మంత్రైరంతర్ధానగతోఽబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ అద్య హత్వా రణే యౌ తౌ మిథ్యాప్రవ్రాజితౌ వనే ।
జయం పిత్రే ప్రదాస్యామి రావణాయ రణార్జితమ్ ॥ ౧౭ ॥ కృత్వా నిర్వానరాముర్వీం హత్వా రామం సలక్ష్మణమ్ । కరి
ష్యే పరమాం ప్రీతిమిత్యుక్త్వాంతరధీయత ॥ ౧౮ ॥ ఆపపాతాథ సంక్రుద్ధో దశగ్రీవేణ చోదితః । తీక్ష్ణకార్ముకనారాచైస్తీ
క్ష్ణస్త్వింద్రరిపూ రణే ॥ ౧౯ ॥ స దదర్శ మహావీర్యౌ నాగౌ త్రిశిరసావివ । సృజంతావిషుజాలాని వీరౌ వానరమధ్య
గౌ ॥ ౨౦ ॥ ఇమౌ తావితి సంచింత్య సజ్యం కృత్వాథ కార్ముకమ్ । సంతతానేషుధారాభిః పర్జన్య ఇవ వృష్టిభిః ॥ ౨౧
స తు వైహాయసం ప్రాప్య సరథో రామలక్ష్మణౌ । అచక్షుర్విషయే తిష్ఠన్వివ్యాధ నిశితైశ్శరైః ॥ ౨౨ ॥ తౌ తస్య శరవే
గేన పరీతౌ రామలక్ష్మణౌ । ధనుషీ సశరే కృత్వా దివ్యమస్త్రం ప్రచక్రతుః ॥ ౨౩ ॥ ప్రచ్ఛాదయంతౌ గగనం శర
జాలైర్మహాబలౌ । తమస్త్రైస్సూర్యసంకాశైర్నైవ పస్పర్శతుశ్శరైః ॥ ౨౪ ॥ స హి ధూమాంధకారం తు చక్రే
ప్రచ్ఛాదయన్నభః । దిశశ్చాంతర్దధే శ్రీమాన్నీహారతమసావృతాః ॥ ౨౫ ॥ నైవ జ్యాతలనిర్ఘోషో న చ నేమిఖుర
స్వనః । శుశ్రువే చరతస్తస్య న చ రూపం ప్రకాశతే ॥ ౨౬ ॥ ఘనాంధకారే తిమిరే శిలావర్షమివాద్భుతమ్ । స వ
వర్ష మహాబాహుర్నారాచశరవృష్టిభిః ॥ ౨౭ ॥ స రామం సూర్యసంకాశైశ్శరైర్దత్తవరో భృశమ్ । వివ్యాధ సమ
రే క్రుద్ధస్సర్వగాత్రేషు రావణిః ॥ ౨౮ ॥ తౌ హన్యమానౌ నారాచైర్ధారాభిరివ పర్వతౌ । హేమపుంఖాన్నరవ్యా
ఘ్రౌ తిగ్మాన్ముముచతుశ్శరాన్ ॥ ౨౯ ॥ అంతరిక్షే సమాసాద్య రావణిం కంకపత్రిణః । నికృత్య పతగా భూమౌ పే
తుస్తే శోణితోక్షితాః ॥ ౩౦ ॥ అతిమాత్రం శరౌఘేణ పీడ్యమానౌ నరోత్తమౌ । తానిషూన్పతతో భల్లైరనేకైర్ని
చకర్తతుః ॥ ౩౧ ॥ యతో హి దదృశాతే తౌ శరాన్నిపతితాన్ శితాన్ । తతస్తతో దాశరథీ ససృజాతేఽస్త్రముత్త
మమ్ ॥ ౩౨ ॥ రావణిస్తు దిశస్సర్వా రథేనాతిరథః పతన్ । వివ్యాధ తౌ దాశరథీ లఘ్వస్త్రో నిశితైశ్శరైః ॥ ౩౩ ॥ తేనా
తివిద్ధౌ తౌ వీరౌ రుక్మపుంఖైస్సుసంహితైః । బభూవతుర్దాశరథీ పుష్పితావివ కింశుకౌ ॥ ౩౪ ॥ నాస్య వేద గతిం క
శ్చిన్న చ రూపం ధనుశ్శరాన్ । న చాన్యద్విదితం కించిత్సూర్యస్యేవాభ్రసంప్లవే ॥ ౩౫ ॥ తేన విద్ధాశ్చ హరయో ని
హతాశ్చ గతాసవః । బభూవుశ్శతశస్తత్ర పతితా ధరణీతలే ॥ ౩౬ ॥ లక్ష్మణస్తు సుసంక్రుద్ధో భ్రాతరం వాక్యమబ్ర
వీత్ । బ్రాహ్మమస్త్రం ప్రయోక్ష్యామి వధార్థం సర్వరక్షసామ్ ॥ ౩౭ ॥ తమువాచ తతో రామో లక్ష్మణం శుభ
లక్షణమ్ । నైకస్య హేతో రక్షాంసి పృథివ్యాం హంతుమర్హసి ॥ ౩౮ ॥ అయుధ్యమానం ప్రచ్ఛన్నం ప్రాంజలిం శర
ణాగతమ్ । పలాయంతం ప్రమత్తం వా న త్వం హంతుమిహార్హసి ॥ ౩౯ ॥ అస్యైవ తు వధే యత్నం కరిష్యావో మహా
బల । ఆదేక్ష్యావో మహావేగానస్త్రానాశీవిషోపమాన్ ॥ ౪౦ ॥ తమేనం మాయినం క్షుద్రమంతర్హితరథం బలాత్ ।
రాక్షసం నిహనిష్యంతి దృష్ట్వా వానరయూథపాః ॥ ౪౧ ॥ యద్యేష భూమిం విశతే దివం వా రసాతలం వాపి నభస్స్థలం
వా । ఏవం నిగూఢోఽపి మమాస్త్రదగ్ధః పతిష్యతే భూమితలే గతాసుః ॥ ౪౨ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహాత్మా రఘుప్ర
వీరః ప్లవగర్షభైర్వృతః । వధాయ రౌద్రస్య నృశంసకర్మణస్తదా మహాత్మా త్వరితం నిరీక్షతే ॥ ౪౩ ॥ ఇతి శ్రీమద్యు
ద్ధకాండే అశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౯ ॥ ౫౭౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విజ్ఞాయ తు మనస్తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః । సన్నివృత్త్యాహవాత్తస్మా
త్ప్రవివేశ పురీం తతః ॥ ౧ ॥ సోఽనుస్మృత్య వధం తేషాం రాక్షసానాం తరస్వినామ్ । క్రోధతామ్రేక్షణశ్శూరో నిర్జ
గామ మహామతిః ॥ ౨ ॥ స పశ్చిమేన ద్వారేణ నిర్యయౌ రాక్షసైర్వృతః । ఇన్ద్రజిత్తు మహావీర్యః పౌలస్త్యో దేవకం
టకః ॥ ౩ ॥ ఇంద్రజిత్తు తతో దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । రణాయాభ్యుద్యతౌ వీరౌ మాయాం ప్రాదుష్కరో
త్తదా ॥ ౪ ॥ ఇంద్రజిత్తు రథే స్థాప్య సీతాం మాయామయీం తతః । బలేన మహతావృత్య తస్యా వధమరోచయత్ ॥
మోహనార్థం తు సర్వేషాం బుద్ధిం కృత్వా సుదుర్మతిః । హంతుం సీతాం వ్యవసితో వానరాభిముఖో యయౌ ॥ ౬ ॥ తం
దృష్ట్వా త్వభినిర్యాన్తం నగర్యాః కాననౌకసః । ఉత్పేతురభిసంక్రుద్ధాశ్శిలాహస్తా యుయుత్సవః ॥ ౭ ॥ హనూ
మాన్పురతస్తేషాం జగామ కపికుంజరః । ప్రగృహ్య సుమహచ్ఛృంగం పర్వతస్య దురాసదమ్ ॥ ౮ ॥ స దదర్శ హతా
నందాం సీతామింద్రజితో రథే । ఏకవేణీధరాం దీనాముపవాసకృశాననామ్ ॥ ౯ ॥ పరిక్లిష్టైకవసనామమృజాం రాఘ
వప్రియామ్ । రజోమలాభ్యామాలిప్తైస్సర్వగాత్రైర్వరస్త్రియమ్ ॥ ౧౦ ॥ తాం నిరీక్ష్య ముహూర్తం తు మైథిలీత్యధ్యవ
స్య తు । బభూవాచిరదృష్టా హి తేన సా జనకాత్మజా ॥ ౧౧ ॥ తాం దీనాం మలదిగ్ధాంగీం రథస్థాం దృశ్య మైథిలీమ్ ।
బాష్పపర్యాకులముఖో హనూమాన్వ్యథితోఽభవత్ ॥ ౧౨ ॥ అబ్రవీత్తాం తు శోకార్తాం నిరానందాం తపస్వినీమ్ ।
దృష్ట్వా రథే స్థితాం సీతాం రాక్షసేంద్రసుతాశ్రితామ్ ॥ ౧౩ ॥ కిం సమర్థితమస్యేతి చింతయన్స మహాకపిః । స
హ తైర్వానరశ్రేష్ఠైరభ్యధావత రావణిమ్ ॥ ౧౪ ॥ తద్వానరబలం దృష్ట్వా రావణిః క్రోధమూర్ఛితః । కృత్వా వికో
శం నిస్త్రింశం మూర్ధ్ని సీతాం పరామృశత్ ॥ ౧౫ ॥ తాం స్త్రియం పశ్యతాం తేషాం తాడయామాస రావణిః । క్రో
శంతీం రామ రామేతి మాయయా యోజితాం రథే ॥ ౧౬ ॥ గృహీతమూర్ధజాం దృష్ట్వా హనూమాన్దైన్యమాగ
తః । శోకజం వారి నేత్రాభ్యాముత్సృజన్మారుతాత్మజః ॥ ౧౭ ॥ తాం దృష్ట్వా చారుసర్వాంగీం రామస్య మహిషీం ప్రి
యామ్ । అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం క్రోధాద్రక్షోఽధిపాత్మజమ్ ॥ ౧౮ ॥ దురాత్మన్నాత్మనాశాయ కేశపక్షే పరామృ
శః । బ్రహ్మర్షీణాం కులే జాతో రాక్షసీం యోనిమాశ్రితః ॥ ౧౯ ॥ ధిక్త్వాం పాపసమాచారం యస్య తే మతిరీదృశీ ।
నృశంసానార్య దుర్వృత్త క్షుద్ర పాపపరాక్రమ ॥ ౨౦ ॥ అనార్యస్యేదృశం కర్మ ఘృణా తే నాస్తి నిర్ఘృణ । చ్యుతా
గృహాచ్చ రాజ్యాచ్చ రామహస్తాచ్చ మైథిలీ ॥ ౨౧ ॥ కిం తవైషాపరాద్ధా హి యదేనాం హంతుమిచ్ఛసి । సీతాం చ
హత్వా న చిరం జీవిష్యసి కథంచన ॥ ౨౨ ॥ వధార్హకర్మణానేన మమ హస్తగతో హ్యసి । యే చ స్త్రీఘాతినాం లో
కా లోకవధ్యైశ్చ కుత్సితాః ॥ ౨౩ ॥ ఇహ జీవితముత్సృజ్య ప్రేత్య తాన్ప్రతిపత్స్యసే । ఇతి బ్రువాణో హనుమాం
త్సాయుధైర్హరిభిర్వృతః ॥ ౨౪ ॥ అభ్యధావత్సుసంక్రుద్ధో రాక్షసేంద్రసుతం ప్రతి । ఆపతంతం మహావీర్యం తదనీ
కం వనౌకసామ్ ॥ ౨౫ ॥ రక్షసాం భీమవేగానామనీకేన న్యవారయత్ । స తాం బాణసహస్రేణ విక్షోభ్య హరివా
హినీమ్ ॥ ౨౬ ॥ హరిశ్రేష్ఠం హనూమంతమింద్రజిత్ప్రత్యువాచ హ । సుగ్రీవస్త్వం చ రామశ్చ యన్నిమిత్తమిహాగ
తాః ॥ ౨౭ ॥ తాం హనిష్యామి వైదేహీమద్యైవ తవ పశ్యతః । ఇమాం హత్వా తతో రామం లక్ష్మణం త్వాం చ వానర ॥
సుగ్రీవం చ వధిష్యామి తం చానార్యం విభీషణమ్ । న హంతవ్యాః స్త్రియశ్చేతి యద్బ్రవీషి ప్లవంగమ ॥ ౨౯ ॥ పీడాకర
మమిత్రాణాం యత్స్యాత్కర్తవ్యమేవ తత్ । తమేవముక్త్వా రుదతీం సీతాం మాయామయీం తదా ॥ ౩౦ ॥ శితధా
రేణ ఖడ్గేన నిజఘానేంద్రజిత్స్వయమ్ । యజ్ఞోపవీతమార్గేణ భిన్నా తేన తపస్వినీ ॥ ౩౧ ॥ సా పృథివ్యాం పృథుశ్రోణీ ప
పాత ప్రియదర్శనా । తామింద్రజిత్స్వయం హత్వా హనూమంతమువాచ హ ॥ ౩౨ ॥ మయా రామస్య పశ్యేమాం
కోపేన చ నిషూదితామ్ । ఏషా విశస్తా వైదేహీ విఫలో వః పరిశ్రమః ॥ ౩౩ ॥ తతః ఖడ్గేన మహతా హత్వా తామింద్రజి

త్స్వయమ్ । హృష్టస్సరథమాస్థాయ వినినాద మహాస్వనమ్ ॥ ౩౪ ॥ వానరాశ్శుశ్రువుశ్శబ్దమదూరే ప్రత్యవస్థి
తాః । వ్యాదితాస్యస్య నదతస్తద్దుర్గం సంశ్రితస్య చ ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ తథా తు సీతాం వినిహత్య దుర్మతిః ప్రహృ
ష్టచేతాస్స బభూవ రావణిః । తం హృష్టరూపం సముదీక్ష్య వానరా విషణ్ణరూపాస్సహసా ప్రదుద్రువుః ॥ ౩౬ ॥ ఇతి శ్రీ
మద్యుద్ధకాండే మాయాసీతావధో నామైకాశీతితమస్సర్గః ॥ ౬౩౯ ॥ ౧౨౭౦ ॥ * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా తు భీమనిర్హ్రాదం శక్రాశనిసమస్వనమ్ । వీక్షమాణా దిశస్సర్వా
దుద్రువుర్వానరర్షభాః ॥ ౧ ॥ తానువాచ తతస్సర్వాన్ హనూమాన్మారుతాత్మజః । విషణ్ణవదనాన్దీనాంస్త్రస్తాన్వి
ద్రవతః పృథక్ ॥ ౨ ॥ కస్మాద్విషణ్ణవదనా విద్రవధ్వే ప్లవంగమాః । త్యక్తయుద్ధసముత్సాహాశ్శూరత్వం క్వను వో గ
తమ్ ॥ ౩ ॥ పృష్ఠతోనువ్రజధ్వం మామగ్రతో యాంతమాహవే । శూరైరభిజనోపేతైరయుక్తం హి నివర్తితుమ్ ॥ ౪ ॥
ఏవముక్తాస్సుసంహృష్టా వాయుపుత్రేణ ధీమతా । శైలశృంగాణ్యగాంశ్చైవ జగృహుర్హృష్టమానసాః ॥ ౫ ॥ అ
భిపేతుశ్చ గర్జంతో రాక్షసాన్వానరర్షభాః । పరివార్య హనూమంతమన్వయుశ్చ మహాహవే ॥ ౬ ॥ స తైర్వా
నరముఖ్యైశ్చ హనూమాన్సర్వతో వృతః । హుతాశన ఇవార్చిష్మానదహచ్ఛత్రువాహినీమ్ ॥ ౭ ॥ స రాక్షసానాం
కదనం చకార సుమహాకపిః । వృతో వానరసైన్యేన కాలాంతకయమోపమః ॥ ౮ ॥ స తు శోకేన చావిష్టః కోపేన చ
మహాకపిః । హనూమాన్రావణిరథే మహతీం పాతయచ్ఛిలామ్ ॥ ౯ ॥ తామాపతంతీం దృష్ట్వైవ రథస్సారథినా త
దా । విధేయాశ్వసమాయుక్తస్సుదూరమపవాహితః ॥ ౧౦ ॥ తమింద్రజితమప్రాప్య రథస్థం సహసారథిమ్ । వి
వేశ ధరణీం భిత్త్వా సా శిలా వ్యర్థముద్యతా ॥ ౧౧ ॥ పాతితాయాం శిలాయాం తు రక్షసాం వ్యథితా చమూః । ని
పతంత్యా చ శిలయా రాక్షసా మథితా భృశమ్ ॥ ౧౨ ॥ తమభ్యధావంశ్శతశో నదంతః కాననౌకసః । తే ద్రుమాం
శ్చ మహావీర్యా గిరిశృంగాణి చోద్యతాః ॥ ౧౩ ॥ క్షిపంతీంద్రజితస్సంఖ్యే వానరా భీమవిక్రమాః । వృక్షశైలమ
హావర్షం విసృజంతః ప్లవంగమాః ॥ ౧౪ ॥ శత్రూణాం కదనం చక్రుర్నేదుశ్చ వివిధైస్స్వనైః । వానరైస్తైర్మహావీ
ర్యైర్ఘోరరూపా నిశాచరాః ॥ ౧౫ ॥ వీర్యాదభిహతా వృక్షైర్వ్యవేష్టంత రణక్షితౌ । స్వసైన్యమభివీక్ష్యాథ
వానరార్దితమింద్రజిత్ ॥ ౧౬ ॥ ప్రగృహీతాయుధః క్రుద్ధో వానరాభిముఖో యయౌ । స శరౌఘానవసృజన్స్వ
సైన్యేనాభిసంవృతః ॥ ౧౭ ॥ జఘాన కపిశార్దూలాన్సుబహూన్దృష్టవిక్రమః । శూలైరశనిభిః ఖడ్గైః పట్టసైః కూట
ముద్గరైః ॥ ౧౮ ॥ తే చాప్యనుచరాంస్తస్య వానరా జఘ్నురోజసా । సస్కంధవిటపైస్సాలైశ్శిలాభిశ్చ మహాబలః ॥
హనూమాన్కదనం చక్రే రక్షసాం భీమకర్మణామ్ । (తేనాథ నిహతాస్త్రస్తా రాక్షసా భీమవిక్రమాః ॥ ౨౦ ॥ విద్రు
తాశ్శతశస్సర్వే రావణేస్తు హితైషిణః) । స నివార్య పరానీకమబ్రవీత్తాన్వనౌకసః ॥ ౨౧ ॥ హనూమాన్సంనివ
ర్తధ్వం న నస్సాధ్యమిదం బలమ్ । త్యక్త్వా ప్రాణాన్విచేష్టంతో రామప్రియచికీర్షవః ॥ ౨౨ ॥ యన్నిమి
త్తం హి యుధ్యామో హతా సా జనకాత్మజా । ఇమమర్థం హి విజ్ఞాప్య రామం సుగ్రీవమేవ చ ॥ ౨౩ ॥ తౌ యత్ప్ర
తివిధాస్యేతే తత్కరిష్యామహే వయమ్ । ఇత్యుక్త్వా వానరశ్రేష్ఠో వారయన్సర్వవానరాన్ ॥ ౨౪ ॥ శనైశ్శనైర
సంత్రస్తస్సబలస్సన్న్యవర్తత । స తు ప్రేక్ష్య హనూమంతం వ్రజంతం యత్ర రాఘవః ॥ ౨౫ ॥ స హోతుకామో
దుష్టాత్మా గతశ్చైత్యం నికుంభిలామ్ । నికుంభిలామధిష్ఠాయ పావకం జుహువేంద్రజిత్ ॥ ౨౬ ॥ యజ్ఞభూమ్యాం తు
విధివత్పావకస్తేన రక్షసా । హూయమానః ప్రజజ్వాల మాంసశోణితభుక్తదా ॥ ౨౭ ॥ సోర్చిఃపినద్ధో దదృశే హోమ
శోణితతర్పితః । సంధ్యాగత ఇవాదిత్యస్సుతీవ్రోగ్నిస్సముత్థితః ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ అథేంద్రజిద్రాక్షసభూతయే తు
జుహావ హవ్యం విధినా విధానవిత్ । దృష్ట్వా వ్యతిష్ఠంత చ రాక్షసాస్తే మహాసమూహేషు నయానయజ్ఞాః ॥ ౨౯ ॥*॥

ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వ్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౨ ॥ ౧౦౫౪౧ ॥ * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రాఘవశ్చాపి విపులం తం రాక్షసవనౌకసాం । శ్రుత్వా సంగ్రామనిర్ఘో
షం జాంబవంతమువాచహ ॥ ౧ ॥ సౌమ్యనూనం హనుమతా క్రియతే కర్మ దుష్కరం । శ్రూయతే హి యథాభీ
మ స్సుమహానాయుధస్వనః ॥ ౨ ॥ తద్గచ్ఛ కురు సాహాయ్యం స్వబలేనాభిసంవృతః । క్షిప్రమృక్షపతే తస్య కపిశ్రేష్ఠస్య
యుధ్యతః ॥ ౩ ॥ ఋక్షరాజ స్తథేత్యుక్త్వా స్వేనానీకేన సంవృతః । ఆగచ్ఛత్పశ్చిమద్వారం హనూమాన్యత్ర వాన
రః ॥ ౪ ॥ అథాయాంతం హనూమంతం దదర్శర్క్షపతిః పథి । వానరైః కృతసంగ్రామై శ్శ్వసద్భిరభిసంవృతం ॥ ౫ ॥
దృష్ట్వా పథి హనూమాంశ్చ తదృక్షబలముద్యతం । నీలమేఘనిభం భీమం సన్నివార్య న్యవర్తత ॥ ౬ ॥ స తేన సహ
సైన్యేన సన్నికర్షం మహాయశాః । శీఘ్రమాగమ్య రామాయ దుఃఖితో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ సమరే యుధ్య
మానానా మస్మాకం ప్రేక్షతాం పురః । జఘాన రుదతీం సీతా మింద్రజిద్రావణాత్మజః ॥ ౮ ॥ ఉద్భ్రాంతచిత్తస్తాం
దృష్ట్వా విషణ్ణోఽహమరిందమ । తదహం భవతో వృత్తం విజ్ఞాపయితుమాగతః ॥ ౯ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రా
ఘవశ్శోకమూర్ఛితః । నిపపాత తదా భూమౌ ఛిన్నమూల ఇవ ద్రుమః ॥ ౧౦ ॥ తం భూమౌ దేవసంకాశం పతితం
ప్రేక్ష్య రాఘవం । అభిపేతుస్సముత్పత్య సర్వతః కపిసత్తమాః ॥ ౧౧ ॥ అసించంత్సలిలైశ్చైనం పద్మోత్పలసుగంధి
భిః । ప్రదహంతమనాసాద్యం సహసాగ్నిమివోత్థితమ్ ॥ ౧౨ ॥ తం లక్ష్మణోఽథ బాహుభ్యాం పరిష్వజ్య సుదుఃఖి
తః । ఉవాచ రామమస్వస్థం వాక్యం హేత్వర్థసంహితం ॥ ౧౩ ॥ శుభే వర్త్మని తిష్ఠంతం త్వామార్య విజితేంద్రి
యం । అనర్థేభ్యో న శక్నోతి త్రాతుం ధర్మో నిరర్థకః ॥ ౧౪ ॥ భూతానాం స్థావరాణాం చ జంగమానాం చ దర్శ
నం । యథాస్తి న తథా ధర్మ స్తేన నాస్తీతి మే మతిః ॥ ౧౫ ॥ యథైవ స్థావరం వ్యక్తం జంగమం చ తథావిధం । నాయ
మర్థ స్తథా యుక్త స్త్వద్విధో న విపద్యతే ॥ ౧౬ ॥ యద్యధర్మో భవేద్భూతో రావణో నరకం వ్రజేత్ । భవాంశ్చ ధ
ర్మయుక్తో వై నైవ వ్యసనమాప్నుయాత్ ॥ ౧౭ ॥ తస్య చ వ్యసనాభావా ద్వ్యసనం చ గతే త్వయి । ధర్మో భవత్యధర్మ
శ్చ పరస్పరవిరోధినౌ ॥ ౧౮ ॥ ధర్మేణోపలభేద్ధర్మ మధర్మం చాప్యధర్మతః । యద్యధర్మేణ యుజ్యేయు ర్యేష్వధర్మః
ప్రతిష్ఠితః ॥ ౧౯ ॥ యది ధర్మేణ యుజ్యేర న్నాధర్మరుచయో జనాః । ధర్మేణ చరతాం ధర్మ స్తథా చైషాం ఫలం భ
వేత్ ॥ ౨౦ ॥ యస్మాదర్థా వివర్ధంతే యేష్వధర్మః ప్రతిష్ఠితః । క్లిశ్యంతే ధర్మశీలాశ్చ తస్మాదేతౌ నిరర్థకౌ ॥
వధ్యంతే పాపకర్మాణో యద్యధర్మేణ రాఘవ । వధకర్మహతో ధర్మ స్సహతః కం వధిష్యతి ॥ ౨౨ ॥ అథవా విహితే
నాయం హన్యతే హంతి వా పరం । విధిరాలిప్యతే తేన న స పాపేన కర్మణా ॥ ౨౩ ॥ అదృష్టప్రతికారేణ త్వవ్యక్తేనా
సతాసతా । కథం శక్యం పరం ప్రాప్తుం ధర్మేణారివికర్షణ ॥ ౨౪ ॥ యది సత్స్యాత్సతాం ముఖ్య నాసత్స్యాత్తవ కించన ।
త్వయా యదీదృశం ప్రాప్తం తస్మాత్సన్నోపపద్యతే ॥ ౨౫ ॥ అథవా దుర్బలః క్లీబో బలం ధర్మోఽనువర్తతే । దుర్బలో
హృతమర్యాదో న సేవ్య ఇతి మే మతిః ॥ ౨౬ ॥ బలస్య యది చేద్ధర్మో గుణభూతః పరాక్రమే । ధర్మముత్సృజ్య వర్త
స్వ యథా ధర్మే తథా బలే ॥ ౨౭ ॥ అథ చేత్సత్యవచనం ధర్మః కిల పరంతప । అనృత స్త్వయ్యకరుణః కిం న బద్ధస్త్వ
యా పితా ॥ ౨౮ ॥ యది ధర్మో భవేద్భూతో హ్యధర్మో వా పరంతప । న స్మ హత్వా మునిం వజ్రీ కుర్యాదిజ్యాం శతక్ర
తుః ॥ ౨౯ ॥ అధర్మసంశ్రితో ధర్మో వినాశయతి రాఘవ । సర్వమేతద్యథాకామం కాకుత్స్థ కురుతే నరః ॥ ౩౦ ॥
మమ చేదం మతం తాత ధర్మోఽయమితి రాఘవ । ధర్మమూలం త్వయా ఛిన్నం రాజ్యముత్సృజతా తదా ॥ ౩౧ ॥ అర్థే
భ్యో హి వివృద్ధేభ్య స్సంవృత్తేభ్య స్తత స్తతః । క్రియాస్సర్వాః ప్రవర్తంతే పర్వతేభ్య ఇవాపగాః ॥ ౩౨ ॥ అర్థేన హి
వియుక్తస్య పురుషస్యాల్పతేజసః । వ్యుచ్ఛిద్యంతే క్రియాస్సర్వా గ్రీష్మే కుసరితో యథా ॥ ౩౩ ॥ సోఽయమర్థం పరి

త్యజ్య సుఖకామస్సుఖైధితః। పాపమారభతే కర్తుం తతో దోషః ప్రవర్తతే ॥ ౩౪ ॥ యస్యార్థా స్తస్య మిత్రాణి య
స్యార్థా స్తస్య బాంధవాః । యస్యార్థాస్స పుమాన్లోకే యస్యార్థాస్స చ పండితః ॥ ౩౫ ॥ యస్యార్థాస్స చ వి
క్రాంతో యస్యార్థాస్స చ బుద్ధిమాన్ । యస్యార్థాస్స మహాభాగో యస్యార్థాస్స మహాగుణః ॥ ౩౬ ॥ అర్థస్యైతే ప
రిత్యాగే దోషాః ప్రవ్యాహృతా మయా । రాజ్యముత్సృజతా వీర యేన బుద్ధిస్త్వయా కృతా ॥ ౩౭ ॥ యస్యార్థా
ధర్మకామార్థా స్తస్య సర్వం ప్రదక్షిణమ్ । అధనేనార్థకామేన నార్థశ్శక్యో విచిన్వతా ॥ ౩౮ ॥ హర్షః కామశ్చ
దర్పశ్చ ధర్మః క్రోధశ్శమో దమః । అర్థాదేతాని సర్వాణి ప్రవర్తంతే నరాధిప ॥ ౩౯ ॥ యేషాం నశ్యత్యయం లో
కశ్చరతాం ధర్మచారిణాం । తేఽర్థాస్త్వయి న దృశ్యంతే దుర్దినేషు యథా గ్రహాః ॥ ౪౦ ॥ త్వయి ప్రవ్రజితే వీర
గురోశ్చ వచనే స్థితే । రక్షసాపహృతా భార్యా ప్రాణైః ప్రియతరా తవ ॥ ౪౧ ॥ తదద్య విపులం వీర దుఃఖమింద్రజి
తా కృతం । కర్మణా వ్యపనేష్యామి తస్మాదుత్తిష్ఠ రాఘవ ॥ ౪౨ ॥ ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల దీర్ఘబాహో దృఢవ్రత । కి
మాత్మానం మహాత్మాన మాత్మానం నావబుధ్యసే ॥ ౪౩ ॥ ఓమ్ ॥ అయమనఘ తవోద్యతః ప్రియార్థం జనకసుతానిధ
నం నిరీక్ష్య రుష్టః । సహయగజరథాం సరాక్షసేంద్రాం భృశమిషుభిర్వినిపాతయామి లంకాం ॥ ౪౪ ॥ ఇతి శ్రీ
మద్యుద్ధకాండే త్ర్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౪౪౫ ॥ ౮౯౦౦ ॥ * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ రామమాశ్వాసయానే తు లక్ష్మణే భ్రాతృవత్సలే । నిక్షిప్య గుల్మాన్స్వస్థానే
తత్రాగచ్ఛద్విభీషణః ॥ ౧ ॥ నానాప్రహరణైర్వీరై శ్చతుర్భిస్సచివైర్వృతః । నీలాంజనచయాకారై ర్మాతంగైరి
వ యూథపః ॥ ౨ ॥ సోఽభిగమ్య మహాత్మానం రాఘవం శోకలాలసం । వానరాంశ్చైవ దదృశే బాష్పపర్యాకులేక్ష
ణాన్ ॥ ౩ ॥ రాఘవం చ మహాత్మాన మిక్ష్వాకుకులనందనం । దదర్శ మోహమాపన్నం లక్ష్మణస్యాంకమాశ్రితం ॥
వ్రీళితం శోకసంతప్తం దృష్ట్వా రామం విభీషణః । అంతర్దుఃఖేన దీనాత్మా కిమేతదితి సోఽబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ విభీషణముఖం
దృష్ట్వా సుగ్రీవం తాంశ్చ వానరాన్ । లక్ష్మణోవాచ మందార్థ మిదం బాష్పపరిప్లుతః ॥ ౬ ॥ హతామింద్రజితా సీ
తా మిహ శ్రుత్వైవ రాఘవః । హనూమద్వచనాత్సౌమ్య తతో మోహముపాగతః ॥ ౭ ॥ కథయంతం తు సౌమిత్రిం
సన్నివార్య విభీషణః । పుష్కలార్థమిదం వాక్యం విసంజ్ఞం రామమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ మనుజేంద్రార్తరూపేణ య
దుక్తం చ హనూమతా । తదయుక్తమహం మన్యే సాగరస్యేవ శోషణం ॥ ౯ ॥ అభిప్రాయం తు జానామి రావణ
స్య దురాత్మనః । సీతాం ప్రతి మహాబాహో న చ ఘాతం కరిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ యాచ్యమానస్సుబహుశో మయా హితచి
కీర్షుణా । వైదేహీముత్సృజస్వేతి న చ తత్కృతవాన్వచః ॥ ౧౧ ॥ నైవ సామ్నా న భేదేన న దానేన కుతో యుధా ।
సా ద్రష్టుమపి శక్యేత నైవ చాన్యేన కేనచిత్ ॥ ౧౨ ॥ వానరాన్మోహయిత్వా తు ప్రతియాతస్స రాక్షసః । చైత్యం
నికుంభిళాం నామ యత్ర హోమం కరిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ హుతవానుపయాతో హి దేవైరపి సవాసవైః । దురాధర్షో భ
వత్యేవ సంగ్రామే రావణాత్మజః ॥ ౧౪ ॥ తేన మోహయతా నూన మేషా మాయా ప్రయోజితా । విఘ్నమన్విచ్ఛ
తా తత్ర వానరాణాం పరాక్రమే ॥ ౧౫ ॥ ససైన్యాస్తత్ర గచ్ఛామో యావత్తన్న సమాప్యతే । త్యజేమం నర
శార్దూల మిథ్యాసంతాపమాగతం ॥ ౧౬ ॥ సీదతే హి బలం సర్వం దృష్ట్వా త్వాం శోకకర్శితం । ఇహ త్వం స్వస్థహృద
య స్తిష్ఠ సత్త్వసముచ్ఛ్రితః ॥ ౧౭ ॥ లక్ష్మణం ప్రేషయాస్మాభిస్సహ సైన్యానుకర్షిభిః । ఏష తం నరశార్దూలో రావణిం
నిశితైశ్శరైః ॥ ౧౮ ॥ త్యాజయిష్యతి తత్కర్మ తతో వధ్యో భవిష్యతి । తస్యైతే నిశితాస్తీక్ష్ణాః పత్రిపత్రాంగవాజి
నః ॥ ౧౯ ॥ పతత్రిణ ఇవాసౌమ్యాశ్శరాః పాస్యంతి శోణితం । తం సందిశ మహాబాహో లక్ష్మణం శుభలక్షణం ॥ ౨౦ ॥
రాక్షసస్య వినాశాయ వజ్రం వజ్రధరో యథా ॥ ఓమ్ ॥ మనుజవర న కాలవిప్రకర్షో రిపునిధనం ప్రతి యత్క్షమో

ద్యకర్తుం । త్వమతిసృజరిపోర్వధాయవాణీమసురరిపోర్మఘవేయథామహేంద్రః ॥ ౨౧ ॥ నహ్యాప్తకర్మాహిస
రాక్షసాధిపోభవత్యదృశ్యస్సమరేసురాసురైః । యుయుత్సతా తేనసమాప్తకర్మణా భవేత్సురాణామపిసంశయోమ
హాన్ ॥ ౨౨ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే చతురశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౪౮ ॥ ౬౯౬౦ ॥ * * *
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా రాఘవశ్శోకకర్శితః । నోపధారయతేవ్యక్తం
యదుక్తంతేనరక్షసా ॥ ౧ ॥ తతోధైర్యమవష్టభ్య రామఃపరపురంజయః । విభీషణముపాసీన మువాచకపిసన్ని
ధౌ ॥ ౨ ॥ నైరృతాధిప తేవాక్యం యదుక్తంతేవిభీషణ । భూయస్తచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి బ్రూహియత్తేవివక్షితం ॥
రాఘవస్యవచశ్శ్రుత్వా వాక్యంవాక్యవిశారదః । యత్తత్పునరిదంవాక్యం బభాషేసవిభీషణః ॥ ౪ ॥ యథాజ్ఞప్తం
మహాబాహో త్వయాగుల్మనివేశనమ్ । తత్తథానుష్ఠితంవీర త్వద్వాక్యసమనంతరమ్ ॥ ౫ ॥ తాన్యనీకానిసర్వా
ణి విభక్తానిసమంతతః । విన్యస్తాయూథపాశ్చైవ యథాన్యాయంవిభాగశః ॥ ౬ ॥ భూయస్తుమమవిజ్ఞాప్యం త
చ్ఛృణుష్వమహాయశః । త్వయ్యకారణసంతప్తే సంతప్తహృదయావయమ్ ॥ ౭ ॥ త్యజరాజన్నిమంశోకంమిథ్యా
సన్తాపమాగతమ్ । తదియంత్యజ్యతాంచింతా శత్రుహర్షవివర్ధినీ ॥ ౮ ॥ ఉద్యమఃక్రియతాంవీరహర్షస్సము
పసేవ్యతామ్ । ప్రాప్తవ్యాయదితేసీతా హంతవ్యాశ్చనిశాచరాః ॥ ౯ ॥ రఘునందనవక్ష్యామిశ్రూయతాం మేహి
తంవచః । సాధ్వయంయాతుసౌమిత్రిర్బలేనమహతావృతః ॥ ౧౦ ॥ నికుంభిళాయాంసంప్రాప్య హంతుంరావణి
మాహవే । ధనుర్మండలనిర్ముక్తై రాశీవిషవిషోపమైః ॥ ౧౧ ॥ శరైర్హంతుంమహేష్వాసో రావణింసమితింజయః ।
తేనవీరేణతపసా వరదానాత్స్వయంభువః ॥ ౧౨ ॥ అస్త్రంబ్రహ్మశిరఃప్రాప్తంకామగాశ్చతురంగమాః । సఏషసహ
సైన్యేన ప్రాప్తఃకిలనికుంభిళామ్ ॥ ౧౩ ॥ యద్యుత్తిష్ఠేత్కృతంకర్మ హతాంత్సర్వాంశ్చవిద్ధినః । నికుంభిళామసంప్రా
ప్త మహుతాగ్నించయోరిపుః ॥ ౧౪ ॥ త్వామాతతాయినంహన్యా దింద్రశత్రోస్సతేవధః । వరోదత్తోమహాబా
హో సర్వలోకేశ్వరేణవై ॥ ౧౫ ॥ ఇత్యేవంవిహితోరాజన్వధస్తస్యైషధీమతః । వధాయేంద్రజితోరామ సం
దిశస్వమహాబల ॥ ౧౬ ॥ హతేతస్మిన్హతంవిద్ధి రావణంససుహృజ్జనం । విభీషణవచశ్శ్రుత్వా రాఘవోవాక్యమ
బ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ జానామితస్యరౌద్రస్య మాయాంసత్యపరాక్రమ । సహిబ్రహ్మాస్త్రవిత్ప్రాజ్ఞో మహామాయో
మహాబలః ॥ ౧౮ ॥ కరోత్యసంజ్ఞాంత్సంగ్రామే దేవాంత్సవరుణానపి । తస్యాంతరిక్షేచరతో రథస్థస్యమహాయ
శః ॥ ౧౯ ॥ నగతిర్జ్ఞాయతేతస్య సూర్యస్యేవాభ్రసంప్లవే । రాఘవస్తురిపోర్జ్ఞాత్వా మాయావీర్యందురాత్మ
నః ॥ ౨౦ ॥ లక్ష్మణంకీర్తిసంపన్న మిదంవచనమబ్రవీత్ । యద్వానరేంద్రస్యబలంతేనసర్వేణసంవృతః ॥ ౨౧ ॥ హ
నూమత్ప్రముఖైశ్చైవ యూథపైస్సహలక్ష్మణ । జాంబవేనర్క్షపతినా సహసైన్యేనసంవృతః ॥ ౨౨ ॥ జహితం
రాక్షససుతం మాయాబలవిశారదం । అయంత్వాంసచివైస్సార్ధం మహాత్మారజనీచరః ॥ ౨౩ ॥ అభిజ్ఞస్తస్యదే
శస్య పృష్ఠతోనుగమిష్యతి । రాఘవస్యవచశ్శ్రుత్వా లక్ష్మణస్సవిభీషణః ॥ ౨౪ ॥ జగ్రాహకార్ముకంశ్రేష్ఠ మ
త్యద్భుతపరాక్రమః । సన్నద్ధఃకవచీఖడ్గీ సశరీహేమచాపధృత్ ॥ ౨౫ ॥ రామపాదావుపస్పృశ్య హృష్టస్సౌమిత్రి
రబ్రవీత్ । అద్యమత్కార్ముకోన్ముక్తాశ్శరానిర్భిద్యరావణిం ॥ ౨౬ ॥ లంకామభిపతిష్యంతిహంసాఃపుష్కరిణీమి
వ । అద్యైవతస్యరౌద్రస్య శరీరంమామకాశ్శరాః ॥ ౨౭ ॥ విధమిష్యంతిభిత్త్వాతంమహాచాపగుణాచ్చ్యుతాః ।
సఏవముక్త్వాద్యుతిమాన్వచనంభ్రాతురగ్రతః ॥ ౨౮ ॥ సరావణివధాకాంక్షీ లక్ష్మణస్త్వరితోయయౌ । సోభివా
ద్యగురోఃపాదౌ కృత్వాచాపిప్రదక్షిణమ్ ॥ ౨౯ ॥ నికుంభిళామభియయౌ చైత్యంరావణిపాలితమ్ । విభీషణేనస
హితో రాజపుత్రఃప్రతాపవాన్ ॥ ౩౦ ॥ కృతస్వస్త్యయనోభ్రాత్రాలక్ష్మణస్త్వరితోయయౌ । వానరాణాంసహ

సైన్యైస్తు హనూమాన్బహుభిర్వృతః ॥ ౩౧ ॥ విభీషణశ్చ సామాత్యస్తదా లక్ష్మణమన్వగాత్ । మహతా హరిసైన్యేన
స వేగమభిసంవృతః ॥ ౩౨ ॥ ఋక్షరాజబలం చైవ దదర్శ పథి విష్ఠితమ్ । స గత్వా దూరమధ్వానం సౌమిత్రిర్మిత్ర
నందనః ॥ ౩౩ ॥ రాక్షసేన్ద్రబలం దూరాదపశ్యద్వ్యూహమాస్థితమ్ । స తం ప్రాప్య ధనుష్పాణిర్మాయాయోగమ
రిందమః ॥ ౩౪ ॥ తస్థౌ బ్రహ్మవిధానేన విజేతుం రఘునందనః । విభీషణేన సహితో రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౩౫ ॥
అంగదేన చ వీరేణ తథానిలసుతేన చ ॥ ఓమ్ ॥ వివిధమమలశస్త్రభాస్వరం తద్ధ్వజగహనం విపులం మహారథైశ్చ । ప్ర
తిభయతమమప్రమేయవేగం తిమిరమివ ద్విషతాం బలం వివేశ ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చాశీతిత
మస్సర్గః ॥ ౨౫౧ ॥ ౫౦౨౦ ॥

* * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ తస్యామవస్థాయాం లక్ష్మణం రావణానుజః । పరేషామహితం వాక్యమ
ర్థసాధకమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ యదేతద్రాక్షసానీకం మేఘశ్యామం విలోక్యతే । ఏతదాయోధ్యతాం శీఘ్రం కపిభిః
పాదపాయుధైః ॥ ౨ ॥ అస్యానీకస్య మహతో భేదనే యత లక్ష్మణ । రాక్షసేన్ద్రసుతోఽప్యత్ర భిన్నే దృశ్యో భవిష్య
తి ॥ ౩ ॥ స త్వమింద్రాశనిప్రఖ్యైః శరైరవకిరన్పరాన్ । అభిద్రవాశు యావద్వై నైతత్కర్మ సమాప్యతే ॥ ౪ ॥ జ
హి వీర దురాత్మానం మాయాపరమధార్మికమ్ । రావణిం క్రూరకర్మాణం సర్వలోకభయావహమ్ ॥ ౫ ॥ విభీషణవ
చశ్శ్రుత్వా లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః । వవర్ష శరవర్షాణి రాక్షసేన్ద్రసుతం ప్రతి ॥ ౬ ॥ ఋక్షాశ్శాఖామృగాశ్చై
వ ద్రుమాద్రినఖయోధినః । అభ్యధావంత సహితాస్తదానీకమవస్థితమ్ ॥ ౭ ॥ రాక్షసాశ్చ శితైర్బాణైరసిభిశ్శ
క్తితోమరైః । ఉద్యతైస్సమవర్తంత కపిసైన్యజిఘాంసవః ॥ ౮ ॥ స సంప్రహారస్తుములస్సంజజ్ఞే కపిరక్షసాం । శ
బ్దేన మహతా లంకాం నాదయన్వై సమంతతః ॥ ౯ ॥ శస్త్రైశ్చ వివిధాకారైశ్శితైర్బాణైశ్చ పాదపైః । ఉద్యతైర్గిరి
శృంగైశ్చ ఘోరైరాకాశమావృతమ్ ॥ ౧౦ ॥ తే రాక్షసా వానరేషు వికృతాననబాహవః । నివేశయంతశ్శస్త్రాణి
చక్రుస్తే సుమహద్భయం ॥ ౧౧ ॥ తథైవ సకలైర్వృక్షైర్గిరిశృంగైశ్చ వానరాః । అభిజఘ్నుర్నిజఘ్నుశ్చ సమరే
రాక్షసర్షభాన్ ॥ ౧౨ ॥ ఋక్షవానరముఖ్యైశ్చ మహాకాయైర్మహాబలైః । రక్షసాం వధ్యమానానాం మహద్భయ
మజాయత ॥ ౧౩ ॥ స్వమనీకం విషణ్ణం తు శ్రుత్వా శత్రుభిరర్దితమ్ । ఉదతిష్ఠత దుర్ధర్షస్తత్కర్మణ్యననుష్ఠితే ॥
(న తు కర్మణ్యనిర్వృత్తే మునిస్సల్యమివోద్వహన్ । పరిత్రాతుం బలం శీఘ్రమనుచక్రామ శక్రజిత్ ॥ ౧౬ ॥) వృక్షా
న్ధకారాన్నిర్గత్య జాతక్రోధస్స రావణిః । ఆరురోహ రథం సజ్జం పూర్వయుక్తం స రాక్షసః ॥ ౧౭ ॥ స భీమకార్ము
కధరః కాలమేఘసమప్రభః । రక్తాస్యనయనః క్రుద్ధో బభౌ మృత్యురివాంతకః ॥ ౧౮ ॥ దృష్ట్వైవ తు రథస్థం తం పర్య
వర్తత తద్బలమ్ । రక్షసాం భీమవేగానాం లక్ష్మణేన యుయుత్సతాం ॥ ౧౯ ॥ తస్మిన్కాలే తు హనుమానుద్యమ్య సు
దురాసదం । ధరణీధరసంకాశో మహావృక్షమరిందమః ॥ ౨౦ ॥ స రాక్షసానాం తత్సైన్యం కాలాగ్నిరివ నిర్దహన్ ।
చకార బహుభిర్వృక్షైర్నిస్సంజ్ఞం యుధి వానరః ॥ ౨౧ ॥ విధ్వంసయంతం తరసా దృష్ట్వైవ పవనాత్మజమ్ । రాక్ష
సానాం సహస్రాణి హనూమంతమవాకిరన్ ॥ ౨౨ ॥ శితశూలధరాశ్శూలైరసిభిశ్చాసిపాణయః । శక్తిభిశ్శక్తిహ
స్తాశ్చ పట్టసైః పట్టసాయుధాః ॥ ౨౩ ॥ పరిఘైశ్చ గదాభిశ్చ చక్రైశ్చ శుభదర్శనైః । శతశశ్చ శతఘ్నీభిరాయ
సైరపి ముద్గరైః ॥ ౨౪ ॥ ఘోరైః పరశుభిశ్చైవ భిండివాలైశ్చ రాక్షసాః । ముష్టిభిర్వజ్రవేగైశ్చ తలైరశనిసన్ని
భైః ॥ ౨౫ ॥ అభిజఘ్నుస్సమాసాద్య సమంతాత్పర్వతోపమమ్ । తేషామపి చ సంక్రుద్ధశ్చకార కదనం మహత్ ॥ ౨౬ ॥
స దదర్శ కపిశ్రేష్ఠమచలోపమమింద్రజిత్ । సూదయానమమిత్రఘ్నమమిత్రాన్పవనాత్మజం ॥ ౨౭ ॥ స సారథిము
వాచేదం యాహి యత్రైష వానరః । క్షయమేవ హి నః కుర్యాద్రాక్షసానాముపేక్షితః ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యుక్తస్సారథి

స్తేన యయాయత్రసమారుతిః । వహన్పరమదుర్ధర్షం స్థితమింద్రజితంరథే ॥ ౨౯ ॥ సోభ్యుపేత్య శరాన్ఖడ్గాన్స
ట్టసాసిపరశ్వథాన్ । అభ్యవర్తతదుర్ధర్షః కపిమూర్ధ్నిసరాక్షసః ॥ ౩౦ ॥ తానిశస్త్రాణిఘోరాణి ప్రతిగృ
హ్యసమారుతిః । రోషేణమహతావిష్టో వాక్యంచేదమువాచహ ॥ ౩౧ ॥ యుధ్యస్వయదిశూరోసి రావణాత్మజదు
ర్మతే । వాయుపుత్రంసమాసాద్య జీవన్నప్రతియాస్యసి ॥ ౩౨ ॥ బాహుభ్యాంప్రతియుధ్యస్వ యదిమేద్వంద్వ
మాహవే । వేగంసహస్వదుర్బుద్ధే తతస్త్వంరక్షసాంవరః ॥ ౩౩ ॥ హనూమంతంజిఘాంసంతం సముద్యతశరాస
నమ్ । రావణాత్మజమాచష్ట లక్ష్మణాయవిభీషణః ॥ ౩౪ ॥ యస్సవాసవనిర్జేతా రావణస్యాత్మసంభవః । సఏషర
థమాస్థాయ హనూమంతంజిఘాంసతి ॥ ౩౫ ॥ తమప్రతిమసంస్థానైశ్శరైశ్శత్రువిదారణైః । జీవితాంతకరైర్ఘోరై
ర్జహి సౌమిత్రేరావణింజహి ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్తస్తుతదామహాత్మావిభీషణేనారివిభీషణేన । దదర్శతంప
ర్వతసన్నికాశంరథస్థితంభీమబలంనదంతమ్ ॥ ౩౭ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండేషడశీతితమస్సర్గః ॥ ౧౫౪ ॥ ౩౦౮౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్త్వాతుసౌమిత్రిం జాతహర్షోవిభీషణః । ధనుష్పాణింతమాదా
య త్వరమాణోజగామసః ॥ ౧ ॥ అవిదూరంతతోగత్వా ప్రవిశ్యచమహద్వనం । దర్శయామాసతత్కర్మలక్ష్మ
ణాయవిభీషణః ॥ ౨ ॥ నీలజీమూతసంకాశం న్యగ్రోధంభీమదర్శనం । తేజస్వీరావణభ్రాతా లక్ష్మణాయన్యవే
దయత్ ॥ ౩ ॥ ఇహోపహారంభూతానాం బలవాన్రావణాత్మజః । ఉపహృత్యతతఃపశ్చాత్సంగ్రామమభివర్తతే ॥
అదృశ్యస్సర్వభూతానాం తతోభవతిరాక్షసః । నిహంతిసమరేశత్రూన్బధ్నాతిచశరోత్తమైః ॥ ౫ ॥ తమప్రవి
ష్టంన్యగ్రోధం బలినంరావణాత్మజం । విధ్వంసయశరైశ్శీఘ్రం సరథంసాశ్వసారథిం ॥ ౬ ॥ తథేత్యుక్త్వామహా
తేజాః సౌమిత్రిర్మిత్రనందనః । బభూవావస్థితస్తత్ర చిత్రంవిస్ఫారయన్ధనుః ॥ ౭ ॥ సరథేనాగ్నివర్ణేన బల
వాన్రావణాత్మజః । ఇంద్రజిత్కవచీధన్వీ సధ్వజఃప్రత్యదృశ్యత ॥ ౮ ॥ తమువాచమహాతేజాః పౌలస్త్యమప
రాజితం । సమాహ్వయేత్వాంసమరే సమ్యగ్యుద్ధంప్రయచ్ఛమే ॥ ౯ ॥ ఏవముక్తోమహాతేజాఃమనస్వీరావణాత్మ
జః । అబ్రవీత్పరుషంవాక్యం తత్రదృష్ట్వావిభీషణం ॥ ౧౦ ॥ ఇహత్వంజాతసంవృద్ధః సాక్షాద్భ్రాతాపితుర్మమ । క
థంద్రుహ్యసిపుత్రస్య పితృవ్యోమమరాక్షస ॥ ౧౧ ॥ నజ్ఞాతిత్వంనసౌహార్దంనజాతిస్తవదుర్మతే । ప్రమాణంన
చసోదర్యం నధర్మోధర్మదూషక ॥ ౧౨ ॥ శోచ్యస్త్వమసిదుర్బుద్ధేనిందనీయశ్చసాధుభిః । యస్త్వంస్వజనము
త్సృజ్య పరభృత్యత్వమాగతః ॥ ౧౩ ॥ నైతచ్ఛిథిలయాబుద్ధ్యా త్వంవేత్సిమహదంతరం । క్వచస్వజనసంవాసః క్వ
చనీచపరాశ్రయః ॥ ౧౪ ॥ గుణవాన్వాపరజనస్స్వజనోనిర్గుణోపివా । నిర్గుణస్స్వజనశ్శ్రేయాన్యఃపరఃపర
ఏవసః ॥ ౧౫ ॥ యస్స్వపక్షంపరిత్యజ్య పరపక్షంనిషేవతే । సస్వపక్షేక్షయంప్రాప్తేపశ్చాత్తైరేవహన్యతే ॥ ౧౬ ॥
(తస్మాచ్ఛృణుష్వదుర్బుద్ధే రాక్షసానాంకులాధమ । త్వాంగృహ్యబంధురూపేణ రామోబంధుమతాంవరః ॥ ౧౭ ॥
జ్ఞాత్వోపాయంత్వయాపూర్వం జ్ఞాతుమస్మాంత్సరాఘవః । జిత్వాస్మాన్యదిశక్యంచేత్పశ్చాత్త్వాంతువధిష్యతి ॥ ౧౮ ॥
శత్రుస్త్వమసిరామస్య రావణస్యానుజోహియత్) । నిరనుక్రోశతాచేయం యాదృశీతేనిశాచర ॥ ౧౯ ॥ స్వజనే
నత్వయాశక్యం పరుషంరావణానుజ । ఇత్యుక్తోభ్రాతృపుత్రేణ ప్రత్యువాచవిభీషణః ॥ ౨౦ ॥ అజానన్నివమచ్ఛీ
లం కింరాక్షసవికత్థసే । రాక్షసేంద్రసుతాసాధో పారుష్యంత్యజగౌరవాత్ ॥ ౨౧ ॥ కులేయద్యప్యహంజాతో ర
క్షసాంకామరూపిణాం । గుణోయంప్రథమోనౄణాం తన్మేశీలమరాక్షసమ్ ॥ ౨౨ ॥ నరమేదారుణేనాహం న
చాధర్మేణవైరమే । భ్రాత్రావిషమశీలేన కథంభ్రాతానిరస్యతే ॥ ౨౩ ॥ ధర్మాత్ప్రచ్యుతశీలంహి పురుషంపాప
నిశ్చయం । త్యక్త్వాసుఖమవాప్నోతి హస్తాదాశీవిషంయథా ॥ ౨౪ ॥ హింసాపరస్వహరణే పరదారాభిమర్శనమ్ ।

త్యాజ్యమాహుర్దురాచారం వేశ్మ ప్రజ్వలితం యథా ॥ ౨౫ ॥ పరస్వానాం చ హరణం పరదారాభిమర్శనమ్ । సుహృ
దామతిశంకా చ త్రయో దోషాః క్షయావహాః ॥ ౨౬ ॥ మహర్షీణాం వధో ఘోరః సర్వదేవైశ్చ విగ్రహః । అభి
మానశ్చ కోపశ్చ వైరిత్వం ప్రతికూలతా ॥ ౨౭ ॥ ఏతే దోషా మమ భ్రాతుర్జీవితైశ్వర్యనాశనాః । గుణాన్ప్రచ్ఛాద
యామాసుః పర్వతానివ తోయదాః ॥ ౨౮ ॥ దోషైరేతైః పరిత్యక్తో మయా భ్రాతా పితా తవ । నేయమస్తి పురీ లఙ్కా
న చ త్వం న చ తే పితా ॥ ౨౯ ॥ అతిమానీ చ బాలశ్చ దుర్వినీతశ్చ రాక్షస । బద్ధస్త్వం కాలపాశేన బ్రూహి మాం యద్యదిచ్ఛ
సి ॥ ౩౦ ॥ అద్య తే వ్యసనం ప్రాప్తం కిం మాం త్వమిహ వక్ష్యసి । ప్రవేష్టుం న త్వయా శక్యో న్యగ్రోధో రాక్షసాధమ ॥ ౩౧ ॥ ధ
ర్షయిత్వా చ కాకుత్స్థౌ న శక్యం జీవితుం త్వయా । యుధ్యస్వ నరదేవేన లక్ష్మణేన రణే సహ ॥ ౩౨ ॥ హతస్త్వం దేవతాకా
ర్యం కరిష్యసి యమక్షయే ॥ ఓమ్ ॥ నిదర్శయస్వాత్మబలం సముద్యతం కురుష్వ సర్వాయుధసాయకవ్యయమ్ । న లక్ష్మణస్యై
త్య హి బాణగోచరం త్వమద్య జీవన్ సబలో గమిష్యసి ॥ ౩౩ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తాశీతితమస్సర్గః ॥ ౫౭ ॥ ౧౧౪౦ ॥
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ విభీషణవచః శ్రుత్వా రావణిః క్రోధమూర్ఛితః । అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం
వేగేనాభ్యుత్పపాత హ ॥ ౧ ॥ ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశో రథే సుసమలంకృతే । కాలాశ్వయుక్తే మహతి స్థితః కాలా
న్తకోపమః ॥ ౨ ॥ మహాప్రమాణముద్యమ్య విపులం వేగవద్దృఢమ్ । ధనుర్భీమం పరామృశ్య శరాంశ్చామిత్రనా
శనాన్ ॥ ౩ ॥ తం దదర్శ మహేష్వాసో రథస్థః సమలంకృతః । అలంకృతమమిత్రఘ్నం రాఘవస్యానుజం బలీ ॥ ౪ ॥
హనూమత్పృష్ఠమాసీనముదయస్థరవిప్రభమ్ । ఉవాచైనం సమారబ్ధః సౌమిత్రిం సవిభీషణమ్ ॥ ౫ ॥ తాంశ్చ వా
నరశార్దూలాన్ పశ్యధ్వం మే పరాక్రమమ్ । అద్య మత్కార్ముకోత్సృష్టం శరవర్షం దురాసదమ్ ॥ ౬ ॥ ముక్తం వర్ష
మివాకాశే వారయిష్యతి కో యుధి । అద్య వో మామకా బాణా మహాకార్ముకనిస్సృతాః ॥ ౭ ॥ విధమిష్యంతి గాత్రా
ణి తూలరాశిమివానలః । తీక్ష్ణసాయకనిర్భిన్నాన్ శూలశక్త్యృష్టితోమరైః ॥ ౮ ॥ అద్య వో గమయిష్యామి సర్వా
నేవ యమక్షయమ్ । క్షిపతశ్శరవర్షాణి క్షిప్రహస్తస్య మే యుధి ॥ ౯ ॥ జీమూతస్యేవ నదతః కః స్థాస్యతి మమా
గ్రతః । రాత్రియుద్ధే మయా పూర్వం వజ్రాశనిసమైశ్శరైః ॥ ౧౦ ॥ శాయితౌ స్థో మయా భూమౌ విసంజ్ఞౌ సపురస్స
రౌ । స్మృతిర్న తేఽస్తి వా మన్యే వ్యక్తం వా యమసాదనమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఆశీవిషమివ క్రుద్ధం యన్మాం యోద్ధుం వ్యవస్థితః ।
తచ్ఛ్రుత్వా రాక్షసేంద్రస్య గర్జితం లక్ష్మణస్తదా ॥ ౧౨ ॥ అభీతవదనః క్రుద్ధో రావణిం వాక్యమబ్రవీత్ । ఉక్త
శ్చ దుర్గమః పారః కార్యాణాం రాక్షస త్వయా ॥ ౧౩ ॥ కార్యాణాం కర్మణా పారం యో గచ్ఛతి స బుద్ధిమాన్ ।
స త్వమర్థస్య హీనార్థో దురవాపస్య కేనచిత్ ॥ ౧౪ ॥ వచో వ్యాహృత్య జానీషే కృతార్థోఽస్మీతి దుర్మతే । అంతర్ధా
నగతేనాజౌ యస్త్వయాచరితస్తదా ॥ ౧౫ ॥ తస్కరాచరితో మార్గో నైష వీరనిషేవితః । యథా బాణపథం ప్రా
ప్య స్థితోఽహం తవ రాక్షస ॥ ౧౬ ॥ దర్శయస్వాద్య తత్తేజో వాచా త్వం కిం వికత్థసే । ఏవముక్తో ధనుర్భీమం పరా
మృశ్య మహాబలః ॥ ౧౭ ॥ ససర్జ నిశితాన్బాణానింద్రజిత్సమితింజయః । తేన సృష్టా మహావేగాశ్శరాస్సర్పవి
షోపమాః ॥ ౧౮ ॥ సంప్రాప్య లక్ష్మణం పేతుః శ్వసంత ఇవ పన్నగాః । శరైరతిమహావేగైర్వేగవాన్రావణాత్మజః ॥ ౧౯ ॥
సౌమిత్రిమింద్రజిద్యుద్ధే వివ్యాధ శుభలక్షణమ్ । స శరైరతివిద్ధాంగో రుధిరేణ సముక్షితః ॥ ౨౦ ॥ శుశుభే లక్ష్మణః శ్రీ
మాన్విధూమ ఇవ పావకః । ఇంద్రజిత్త్వాత్మనః కర్మ ప్రసమీక్ష్యాభిగమ్య చ ॥ ౨౧ ॥ వినద్య సుమహానాదమిదం వ
చనమబ్రవీత్ । పత్రిణశ్శితధారాస్తే శరా మత్కార్ముకచ్యుతాః ॥ ౨౨ ॥ ఆదాస్యంతేఽద్య సౌమిత్రే జీవితం జీవితాం
తగాః । అద్య గోమాయుసంఘాశ్చ శ్యేనసంఘాశ్చ లక్ష్మణ ॥ ౨౩ ॥ గృధ్రాశ్చ నిపతంతు త్వాం గతాసుం నిహతం
మయా । (అద్య యాస్యతి సౌమిత్రే) కర్ణగోచరతాం తవ ॥ ౨౪ ॥ తర్జనం యమదూతానాం సర్వభూతభయావ

హం ॥ క్షత్రబంధుస్సదానార్యో రామః పరమదుర్మతిః ॥ ౨౫ ॥ భక్తం భ్రాతరమద్యైవ త్వాం ద్రక్ష్యతి మయా హ
తం । విశస్తకవచం భూమౌ వ్యపవిద్ధశరాసనం ॥ ౨౬ ॥ హృతోత్తమాంగం సౌమిత్రే త్వామద్య నిహతం మయా ।
ఇతి బ్రువాణం సంరబ్ధం పరుషం రావణాత్మజం ॥ ౨౭ ॥ హేతుమద్వాక్యమత్యర్థం లక్ష్మణః ప్రత్యువాచ హ । వా
గ్బలం త్యజ దుర్బుద్ధే క్రూరకర్మాసి రాక్షస ॥ ౨౮ ॥ అథ కస్మాద్వదస్యేతత్సంపాదయ సుకర్మణా । అకృత్వా కత్థ
సే కర్మ కిమర్థమిహ రాక్షస ॥ ౨౯ ॥ కురు తత్కర్మ యేనాహం శ్రద్దధ్యాం తవ కత్థనం । అనుక్త్వా పరుషం వాక్యం
కించిదప్యనవక్షిపన్ ॥ ౩౦ ॥ అవికత్థన్వధిష్యామి త్వాం పశ్య పురుషాధమ । ఇత్యుక్త్వా పంచ నారాచానాకర్ణాపూ
రితాంఛరాన్ ॥ ౩౧ ॥ నిజఘాన మహావేగాల్లక్ష్మణో రాక్షసోరసి । సుపత్రవాజితా బాణా జ్వలితా ఇవ పన్నగాః ॥
నైరృతోరస్యభాసంత సవితూరశ్మయో యథా । స శరైరాహతస్తేన సరోషో రావణాత్మజః ॥ ౩౩ ॥ సుప్రయుక్తైస్త్రి
భిర్బాణైః ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణం । స బభూవాతిభీమో నరరాక్షససింహయోః ॥ ౩౪ ॥ విమర్దస్తుములో యు
ద్ధే పరస్పరజయైషిణోః । ఉభౌ హి బలసంపన్నావుభౌ విక్రమశాలినౌ ॥ ౩౫ ॥ ఉభావపి సువిక్రాంతౌ సర్వశస్త్రా
స్త్రకోవిదౌ । ఉభౌ పరమదుర్జేయావతుల్యబలతేజసౌ ॥ ౩౬ ॥ యుయుధాతే తదా వీరౌ గ్రహావివ నభోగతౌ ।
వృషవృత్రావివాభీతౌ యుధి వై దుష్ప్రధర్షణౌ ॥ ౩౭ ॥ యుయుధాతే మహాత్మానౌ తదా కేసరిణావివ । బహూ
నవసృజంతౌ హి మార్గణౌఘానవస్థితౌ ॥ ౩౮ ॥ నరరాక్షససింహౌ తౌ ప్రహృష్టావభ్యయుధ్యతాం ॥ ఓమ్ ॥
సుసంప్రహృష్టౌ నరరాక్షసోత్తమౌ జయైషిణౌ మార్గణచాపధారిణౌ । పరస్పరం తౌ ప్రవవర్షతుర్భృశం శరౌఘవ
ర్షేణ బలాహకావివ ॥ ౩౯ ॥ అభిప్రవృద్ధౌ యుధి యుద్ధకోవిదౌ శరాసిచండౌ శితశస్త్రధారిణౌ । అభీక్ష్ణమావి
వ్యధతుర్మహాబలౌ మహాహవే శంబరవాసవావివ ॥ ౪౦ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఽష్టాశీతితమస్సర్గః ॥ ౯౦ ౭ ॥ ౧౨౧౪౦ ॥
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శరం దాశరథిస్సంధాయామిత్రకర్శనః । ససర్జ రాక్షసేంద్రాయ క్రు
ద్ధస్సర్ప ఇవ శ్వసన్ ॥ ౧ ॥ తస్య జ్యాతలనిర్ఘోషం స శ్రుత్వా రావణాత్మజః । వివర్ణవదనో భూత్వా లక్ష్మణం స
ముదైక్షత ॥ ౨ ॥ తం వివర్ణముఖం దృష్ట్వా రాక్షసం రావణాత్మజమ్ । సౌమిత్రిం యుద్ధసంయుక్తం ప్రత్యువాచ విభీష
ణః ॥ ౩ ॥ నిమిత్తాన్యనుపశ్యామి యాన్యస్మిన్రావణాత్మజే । త్వర తేన మహాబాహో భగ్న ఏష న సంశయః ॥ ౪ ॥ త
తస్సంధాయ సౌమిత్రిః బాణానగ్నిశిఖోపమాన్ । ముమోచ నిశితాంస్తస్మిన్సర్పానివ మహావిషాన్ ॥ ౫ ॥ శక్రా
శనిసమస్పర్శైర్లక్ష్మణేనాహతశ్శరైః । ముహూర్తమభవన్మూఢస్సర్వసంక్షుభితేంద్రియః ॥ ౬ ॥ ఉపలభ్య ము
హూర్తేన సంజ్ఞాం ప్రత్యాగతేంద్రియః । దదర్శావస్థితం వీరం వీరో దశరథాత్మజం ॥ ౭ ॥ సోఽభిచక్రామ సౌమి
త్రిం రోషాత్సంరక్తలోచనః । అబ్రవీచ్చైనమాసాద్య పునస్స పరుషం వచః ॥ ౮ ॥ కిం న స్మరసి దుర్బుద్ధే ప్రథమే మత్ప
రాక్రమం । నిబద్ధస్త్వం సహ భ్రాత్రా యదా భువి విచేష్టసే ॥ ౯ ॥ యువాం ఖలు మయా యుద్ధే వజ్రాశనిసమైశ్శ
రైః । శాయితౌ ప్రథమం భూమౌ విసంజ్ఞౌ సపురస్సరౌ ॥ ౧౦ ॥ స్మృతిర్వా నాస్తి తే మన్యే వ్యక్తం వా యమసాదనం ।
గంతుమిచ్ఛసి యస్మాత్త్వం మాం ధర్షయితుమిచ్ఛసి ॥ ౧౧ ॥ యది తే ప్రథమే యుద్ధే న దృష్టో మత్పరాక్రమః । అద్య
తే దర్శయిష్యామి తిష్ఠేదానీం వ్యవస్థితః ॥ ౧౨ ॥ ఇత్యుక్త్వా సప్తభిర్బాణైరభివివ్యాధ లక్ష్మణమ్ । దశభిశ్చ హనూ
మంతం తీక్ష్ణధారైశ్శరోత్తమైః ॥ ౧౩ ॥ తతశ్శరశతేనైవ సుప్రయుక్తేన వీర్యవాన్ । క్రోధాద్ద్విగుణసంరబ్ధో నిర్బి
భేద విభీషణమ్ ॥ ౧౪ ॥ తద్దృష్ట్వేంద్రజితా కర్మ కృతం రామానుజస్తదా । అచింతయిత్వా ప్రహసన్నైవ కించిది
తి బ్రువన్ ॥ ౧౫ ॥ ముమోచ స శరాన్ఘోరాన్సంగృహ్య నరపుంగవః । అభీతవదనః క్రుద్ధో రావణిం లక్ష్మణో యు
ధి ॥ ౧౬ ॥ నైవం రణగతాశ్శూరాః ప్రహరంతి నిశాచర । లఘవశ్చాల్పవీర్యాశ్చ సుఖా హీమే శరాస్తవ ॥ ౧౭ ॥

నైవంశూరాస్తుయుధ్యంతే సమరేజయకాంక్షిణః । ఇత్యేవంతంబ్రువాణస్తు శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ ౧౮ ॥ తస్యబా
ణైస్సువిధ్వస్తం కవచం హేమభూషితమ్ । వ్యశీర్యతరథోపస్థే తారాజాలమివాంబరాత్ ॥ ౧౯ ॥ విధూతవర్మా
నారాచైర్బభూవసకృతవ్రణః । ఇంద్రజిత్సమరే వీరః ప్రరూఢఇవ సానుమాన్ ॥ ౨౦ ॥ తతశ్శరసహస్రేణ సం
క్రుద్ధో రావణాత్మజః । బిభేదసమరేవీరం లక్ష్మణంభీమవిక్రమః ॥ ౨౧ ॥ వ్యశీర్యతమహద్దివ్యం కవచంలక్ష్మణస్యతు।
కృతప్రతికృతాన్యోన్యం బభూవతురభిద్రుతౌ ॥ ౨౨ ॥ అభీక్ష్ణంనిశ్వసంతౌతౌ యుధ్యేతాంతుములంయుధి । శ
రసంకృత్తసర్వాంగౌ సర్వతోరుధిరోక్షితౌ ॥ ౨౩ ॥ సుదీర్ఘకాలంతౌవీరావన్యోన్యంనిశితైశ్శరైః । తతక్షతు
ర్మహాత్మానౌ రణకర్మవిశారదౌ ॥ ౨౪ ॥ బభూవతుశ్చాత్మజయే యత్తావభిపరాక్రమౌ । తౌశరౌఘైస్తదాకీర్ణౌ ని
కృత్తకవచధ్వజౌ ॥ ౨౫ ॥ స్రవంతౌరుధిరంచోష్ణం జలంప్రస్రవణావివ । శరవర్షంతతోఘోరం ముఞ్చతో
ర్భీమనిస్వనమ్ ॥ ౨౬ ॥ సాసారయోరివాకాశే నీలయోఃకాలమేఘయోః। తయోర్గతమహాన్కాలో వ్యత్యయాద్యు
ధ్యమానయోః ॥ ౨౭ ॥ నచతౌయుద్ధవైముఖ్యంశ్రమంవాప్యుపజగ్మతుః । అస్త్రాణ్యస్త్రవిదాంశ్రేష్ఠౌదర్శయన్తౌ
పునఃపునః ॥ ౨౮ ॥ శరానుచ్చావచాకారానంతరిక్షేబబంధతుః । వ్యపేతదోషమస్యంతౌ లఘుచిత్రంచసుష్ఠు
చ ॥ ౨౯ ॥ ఉభౌతుతుములంఘోరం చక్రతుర్నరరాక్షసౌ । తయోఃపృథక్పృథగ్భీమశ్శుశ్రువేతలనిస్వనః ॥ ౩౦ ॥
ప్రకంపయంజ్జగద్ఘోరో నిర్ఘాతఇవదారుణః । సతయోర్భ్రాజతేశబ్దస్తదాసమరసక్తయోః ॥ ౩౧ ॥ సుఘోరయో
ర్నిష్టనతోర్గగనే మేఘయోరివ । సువర్ణపుంఖైర్నారాచైర్బలవంతౌకృతవ్రణౌ ॥ ౩౨ ॥ ప్రసుస్రువాతేరుధిరంకీర్తి
మంతౌజయేధృతౌ । తేగాత్రయోర్నిపతితా రుక్మపుంఖాశ్శరాయుధి ॥ ౩౩ ॥ అసృగ్దిగ్ధావినిష్పత్య వివిశుర్ధరణీ
తలం । అన్యే సునిశితైశ్శస్త్రైరాకాశేసంజఘట్టిరే ॥ ౩౪ ॥ బభంజుశ్చిచ్ఛిదుశ్చాన్యే తయోర్బాణాస్సహస్రశః ।
సబభూవరణోఘోరస్తయోర్బాణమయశ్చయః ॥ ౩౫ ॥ అగ్నిభ్యామివదీప్తాభ్యాం సత్రే కుశమయశ్చయః । త
యోఃకృతవ్రణౌదేహౌ శుశుభాతేమహాత్మనోః ॥ ౩౬ ॥ సపుష్పావివనిష్పత్రౌ వనేశాల్మలికింశుకౌ । చక్రతు
స్తుములంఘోరం సన్నిపాతంముహుర్ముహుః ॥ ౩౭ ॥ ఇంద్రజిల్లక్ష్మణశ్చైవ పరస్పరవధైషిణౌ । లక్ష్మణో రావ
ణింయుద్ధే రావణిశ్చాపిలక్ష్మణం ॥ ౩౮ ॥ అన్యోన్యంతావభిఘ్నంతౌ నశ్రమంప్రత్యపద్యతామ్ । బాణజాలైశ్శరీర
స్థైరవగాఢైస్తరస్వినౌ ॥ ౩౯ ॥ శుశుభాతేమహావీర్యౌ ప్రరూఢావివపర్వతౌ । తయోరుధిరసిక్తాని సంవృతాని శ
రైర్భృశం ॥ ౪౦ ॥ బభ్రాజుస్సర్వగాత్రాణి జ్వలంతఇవపావకాః । తయోరథమహాన్కాలో వ్యత్యయాద్యుధ్యమాన
యోః ॥ ౪౧ ॥ నచతౌయుద్ధవైముఖ్యంశ్రమంవాప్యుపజగ్మతుః ॥ ఓమ్ ॥ అథసమరపరిశ్రమంనిహంతుంసమరముఖే
ష్వజితస్య లక్ష్మణస్య । ప్రియహితముపపాదయన్మహౌజాస్సమరముపేత్యవిభీషణోవతస్థే ॥ ౪౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమ
ద్యుద్ధకాండే ఏకోననవతితమస్సర్గః ॥ ౫౧౦ ॥ ౧౦౨౦౦ ॥

* * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ యుధ్యమానౌతుతౌదృష్ట్వా ప్రసక్తౌనరరాక్షసౌ । ప్రభిన్నావివమాతంగౌ
పరస్పరవధైషిణౌ ॥ ౧ ॥ తౌద్రష్టుకామస్సంగ్రామే పరస్పరగతౌబలీ । శూరస్సరావణభ్రాతా తస్థౌ సంగ్రామ
మూర్ధని ॥ ౨ ॥ తతోవిష్ఫారయామాస మహద్ధనురవస్థితః । ఉత్ససర్జచతీక్ష్ణాగ్రాన్రాక్షసేషుమహాశరాన్ ॥
తేశరాశ్శిఖిసంకాశా నిపతంతస్సమాహితాః । రాక్షసాన్దారయామాసుర్వజ్రాఇవమహాగిరీన్ ॥ ౪ ॥ విభీషణ
స్యానుచరాస్తేపిశూలాసిపట్టిసైః । చిచ్ఛిదుస్సమరేవీరాన్రాక్షసాన్రాక్షసోత్తమాః ॥ ౫ ॥ రాక్షసైస్తైఃపరివృతస్సత
దాతువిభీషణః । బభౌమధ్యేప్రహృష్టానాం కలభానామివద్విపః ॥ ౬ ॥ తతస్సంచోదయానో వైహరీన్రక్షోరణప్రి
యాన్ । ఉవాచవచనంకాలే కాలజ్ఞోరక్షసాంవరః ॥ ౭ ॥ ఏకోయంరాక్షసేంద్రస్య పరాయణమివస్థితః । ఏత

శ్చైవంబలంతస్య కింతిష్ఠతహరీశ్వరాః ॥ ౮॥ అస్మిన్వినిహతేపాపే రాక్షసేరణమూర్ధని । రావణంవర్జయిత్వా
తు శేషమస్యబలంహతమ్ ॥ ౯ ॥ ప్రహస్తోనిహతోవీరో నికుమ్భశ్చమహాబలః । కుమ్భశ్చకుమ్భకర్ణశ్చధూమ్రాక్ష
శ్చనిశాచరః ॥ ౧౦ ॥ జంబుమాలీమహామాలీతీక్ష్ణవేగోశనిప్రభః । సుప్తఘ్నోయజ్ఞకోపశ్చవజ్రదంష్ట్రశ్చరాక్షసః॥
సంహ్రాదీవికటోనిఘ్నస్తపనోదమఏవచ । ప్రఘాసఃప్రఘసశ్చైవ ప్రజంఘోజంఘఏవచ ॥ ౧౨ ॥ అగ్నికేతుశ్చదు
ర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చవీర్యవాన్ । విద్యుజ్జిహ్వోద్విజిహ్వశ్చ సూర్యశత్రుశ్చరాక్షసః ॥ ౧౩ ॥ అకమ్పనస్సుపా
ర్శ్వశ్చ చక్రమాలీచరాక్షసః । కమ్పనస్సత్త్వవంతౌతౌ దేవాంతకనరాంతకౌ॥ ౧౪॥ ఏతాన్నిహత్యాతిబలాన్బహూ
న్రాక్షససత్తమాన్ । బాహుభ్యాంసాగరంతీర్త్వా లంఘ్యతాంగోష్పదంలఘు ॥ ౧౫ ॥ ఏతావదేవశేషంవో జేత
వ్యమిహవానరాః । హతాస్సర్వేసమాగమ్య రాక్షసాబలదర్పితాః ॥ ౧౬ ॥ అయుక్తంనిధనంకర్తుం పుత్రస్యజ
నితుర్మమ । ఘృణామపాస్యరామార్థేనిహన్యాంభ్రాతురాత్మజమ్ ॥ ౧౭ ॥ హంతుకామస్యమేబాష్పంచక్షుశ్చా
పినిరుధ్యతే । తమేవైషమహాబాహుర్లక్ష్మణశ్శమయిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ వానరాఘ్నంతుసంభూయభృత్యానస్యసమీప
గాన్ । ఇతితేనాతియశసా రాక్షసేనాభిచోదితాః ॥ ౧౯ ॥ వానరేంద్రాజహృషిరే లాంగూలానిచవివ్యధుః॥ త
తస్తేకపిశార్దూలాః క్ష్వేళంతశ్చముహుర్ముహుః ॥ ౨౦ ॥ ముముచుర్వివిధాన్నాదాన్మేఘాన్దృష్ట్వేవబర్హిణః॥జా
మ్బవానపితైస్సర్వైస్స్వయూథైరపిసంవృతః ॥ ౨౧ ॥ అశ్మభిస్తాడయామాసనఖైర్దన్తైశ్చరాక్షసాన్ । నిఘ్నం
తమృక్షాధిపతిం రాక్షసాస్తేమహాబలాః॥ ౨౨ ॥పరివవ్రుర్భయంత్యక్త్వాతమనేకవిధాయుధాః । శరైఃపరశుభిస్తీ
క్ష్ణైః పట్టసైర్యష్టితోమరైః॥ ౨౩ ॥ జాంబవంతంమృధేజఘ్నుర్నిఘ్నంతంరాక్షసీంచమూమ్ । ససమ్ప్రహారస్తు
ములస్సంజజ్ఞేకపిరక్షసాం ॥ ౨౪ ॥ దేవాసురాణాంక్రుద్ధానాం యథాభీమోమహాస్వనః । హనూమానపిసంక్రు
ద్ధస్సాలముత్పాట్యవీర్యవాన్ ॥ ౨౫ ॥ రక్షసాంకదనంచక్రే సమాసాద్యసహస్రశః । సదత్త్వాతుములంయుద్ధం
పితృవ్యస్యేంద్రజిద్యుధి ॥ ౨౬ ॥ లక్ష్మణంపరవీరఘ్నం పునరేవాభ్యధావత । తౌప్రవృద్ధౌతదావీరౌ మృధేలక్ష్మణ
రాక్షసౌ ॥ ౨౭ ॥ శరౌఘానభివర్షంతౌ జఘ్నతుస్తౌపరస్పరం। అభీక్ష్ణమంతర్దధతుశ్శరజాలైర్మహాబలౌ॥౨౮॥
చంద్రాదిత్యావివోష్ణాంతే యథామేఘైస్తరస్వినౌ । నహ్యాదానంనసంధానం ధనుషోవాపరిగ్రహః ॥ ౨౯ ॥ నవి
ప్రమోక్షోబాణానాం నవికర్షోనవిగ్రహః । నముష్టిప్రతిసంధానం నలక్ష్యప్రతిపాదనమ్ ॥ ౩౦॥ అదృశ్యతత
యోస్తత్ర యుధ్యతోఃపాణిలాఘవాత్ । చాపవేగవినిర్ముక్తబాణజాలైస్సమంతతః ॥ ౩౧ ॥ అంతరిక్షేహిసం
ఛన్నేనరూపాణిచకాశిరే । లక్ష్మణోరావణింప్రాప్య రావణిశ్చాపిలక్ష్మణం ॥ ౩౨॥ అవ్యవస్థాభవత్యుగ్రాతాభ్యా
మన్యోన్యవిగ్రహే । తాభ్యాముభాభ్యాంతరసా విసృష్టైర్విశిఖైశ్శితైః ॥ ౩౩ ॥ నిరంతరమివాకాశం బభూవతమ
సావృతం । తైఃపతద్భిశ్చబహుభిస్తయోశ్శరశతైశ్శితైః ॥ ౩౪ ॥దిశశ్చప్రదిశశ్చైవ బభూవుశ్శరసంకులాః । తమసా
సంవృతంసర్వమాసీద్భీమతరంమహత్ ॥ ౩౫ ॥ అస్తంగతేసహస్రాంశౌ సంవృతంతమసైవహి । రుధిరౌఘమహా
నద్యః ప్రావర్తంతసహస్రశః ॥ ౩౬ ॥ క్రవ్యాదాదారుణావాగ్భిశ్చిక్షిపుర్భీమనిస్వనమ్ । నతదానీంవవౌ వాయు
ర్నచజజ్వాలపావకః ॥ ౩౭ ॥ స్వస్త్యస్తులోకేభ్యఇతి జజల్పుస్తేమహర్షయః । సమ్పేతుశ్చాత్ర సంప్రాప్తా గ
న్ధర్వాస్సహచారణైః॥ ౩౮ ॥ అథరాక్షససింహస్యకృష్ణాన్కనకభూషణాన్ । శరైశ్చతుర్భిస్సౌమిత్రిర్వివ్యాధచ
తురోహయాన్ ॥ ౩౯ ॥ తతోపరేణభల్లేన సితేననిశితేనచ । సంపూర్ణాయతముక్తేనసుపత్రేణసువర్చసా ॥౪౦॥
మహేంద్రాశనికల్పేన సూతస్యవిచరిష్యతః । సతేనబాణాశనినా తలశబ్దానునాదినా ॥ ౪౧ ॥ లాఘవాద్రాఘవ
శ్శ్రీమాంఛ్ఛిరఃకాయాదపాతయత్ । సయంతరిమహాతేజా హతేమండోదరీసుతః ॥ ౪౨ ॥స్వయంసారథ్యమకరో

త్పునశ్చధనురన్యద్గృహీత్ । తదద్భుతమభూత్తత్ర సామర్థ్యం పశ్యతాం యుధి ॥ ౪౩ ॥ హయేషువ్యగ్రహస్తంతం
వివ్యాధ నిశితైశ్శరైః । ధనుష్యథ పునర్వ్యగ్రే హయేషుముముచే శరాన్ ॥ ౪౪ ॥ ఛిద్రేషు తేషు బాణౌఘైస్సామి
త్రిశ్శీఘ్రవిక్రమః । అర్దయామాస బాణౌఘైర్విచరంతమభీతవత్ ॥ ౪౫ ॥ నిహతం సారథిం దృష్ట్వా సమరే రావ
ణాత్మజః । ప్రజహౌ సమరోద్ధర్షం విషణ్ణస్స బభూవహ ॥ ౪౬ ॥ విషణ్ణవదనం దృష్ట్వా రాక్షసం హరియూథపాః ।
తతః పరమసంహృష్టా లక్ష్మణం చాభ్యపూజయన్ ॥ ౪౭ ॥ తతః ప్రమాథీ శరభో రభసో గంధమాదనః । అమృష్యమా
ణాశ్చత్వారశ్చక్రుర్వేగం హరీశ్వరాః ॥ ౪౮ ॥ తేచాస్య హయముఖ్యేషు తూర్ణముత్పత్య వానరాః । చతుర్షు
సుమహావీర్యా నిపేతుర్భీమవిక్రమాః ॥ ౪౯ ॥ తేషామధిష్ఠితానాం తైర్వానరైః పర్వతోపమైః । ముఖేభ్యో రు
ధిరం రక్తం హయానాం సమవర్తత ॥ ౫౦ ॥ తే హయా మథితా భగ్నా వ్యసవో ధరణీం గతాః । తే నిహత్య హయాం
స్తస్య ప్రమథ్య చ మహారథమ్ ॥ ౫౧ ॥ పునరుత్పత్య వేగేన తస్థుర్లక్ష్మణపార్శ్వతః । స హతాశ్వాదవప్లుత్య రథా
న్మథితసారథేః ॥ ౫౨ ॥ శరవర్షేణ సౌమిత్రి మభ్యధావత రావణిః ॥ ఓమ్ ॥ తతో మహేంద్రప్రతిమస్స లక్ష్మణః
పదాతినం తం నిశితైశ్శరోత్తమైః । సృజంతమాజౌ నిశితాం చ్ఛరోత్తమాన్భృశం తదా బాణగణైర్వ్యదారయ
త్ ॥ ౫౩ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే నవతితమస్సర్గః ॥ ౪౧౩ ॥ ౮౨౬౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స హతాశ్వో మహాతేజా భూమౌ తిష్ఠన్నిశాచరః । ఇంద్రజిత్పరమక్రుద్ధస్సం
ప్రజజ్వాల తేజసా ॥ ౧ ॥ తౌ ధన్వినౌ జిఘాంసంతావన్యోన్యమిషుభిర్భృశమ్ । విజయేనాభినిష్క్రాంతౌ వనే వృ
షగజావివ ॥ ౨ ॥ నిబర్హయంతశ్చాన్యోన్యం తే రాక్షసవనౌకసః । భర్తారం న జహుర్యుద్ధే సంపతంతస్తతస్త
తః ॥ ౩ ॥ తతస్తాన్రాక్షసాన్సర్వాన్ హర్షయన్రావణాత్మజః । స్తువానో హర్షమాణశ్చ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥
తమసా బహులేనేమాస్సంసక్తాస్సర్వతో దిశః । నేహ విజ్ఞాయతే స్వో వా పరో వా రాక్షసోత్తమాః ॥ ౫ ॥ ధృష్టం
భవంతో యుధ్యంతు హరీణాం మోహనాయవై । అహం తు రథమాస్థాయ హ్యాగమిష్యామి సంయుగమ్ ॥ ౬ ॥ త
థా భవంతః కుర్వంతు యథేమే కాననౌకసః । న బుధ్యేయుర్దురాత్మానః ప్రవిష్టే నగరం మయి ॥ ౭ ॥ ఇత్యుక్త్వా రా
వణసుతో వంచయిత్వా వనౌకసః । ప్రవివేశ పురీం లంకాం రథహేతోరమిత్రహా ॥ ౮ ॥ స రథం భూషయిత్వా తు రు
చిరం హేమభూషితమ్ । ప్రాసాసిశరసంపూర్ణం యుక్తం పరమవాజిభిః ॥ ౯ ॥ అధిష్ఠితం హయజ్ఞేన సూతేనా
ప్తోపదేశినా । ఆరురోహ మహాతేజా రావణిస్సమితింజయః ॥ ౧౦ ॥ స రాక్షసగణైర్ముఖ్యైర్వృతో మందోదరీసుతః ।
నిర్యయౌ నగరాత్తూర్ణం కృతాంతబలచోదితః ॥ ౧౧ ॥ సోఽభినిష్క్రమ్య నగరాదింద్రజిత్పరవీరహా । అభ్యయాజ్జ
వనైరశ్వైర్లక్ష్మణం సవిభీషణమ్ ॥ ౧౨ ॥ తతో రథస్థమాలోక్య సౌమిత్రీ రావణాత్మజం । వానరాశ్చ మహావీర్యా
రాక్షసశ్చ విభీషణః ॥ ౧౩ ॥ విస్మయం పరమం జగ్ముర్లాఘవాత్తస్య ధీమతః । రావణిస్త్వథ సంహృష్టో రణే వాన
రయూథపాన్ ॥ ౧౪ ॥ పాతయామాస బాణౌఘైశ్శతశోఽథ సహస్రశః । స మండలీకృతధనూ రావణిస్సమితింజ
యః ॥ ౧౫ ॥ హరీనభ్యహనత్క్రుద్ధః పరం లాఘవమాస్థితః । తే వధ్యమానా హరయో నారాచైర్భీమవిక్రమాః ॥
సౌమిత్రిం శరణం ప్రాప్తాః ప్రజాపతిమివ ప్రజాః । తతస్సమరకోపేన జ్వలితో రఘునందనః ॥ ౧౭ ॥ చిచ్ఛేద కార్ము
కం తస్య దర్శయన్పాణిలాఘవం । సోఽన్యత్కార్ముకమాదాయ సజ్జం చక్రే త్వరన్నివ ॥ ౧౮ ॥ తదప్యస్య త్రిభిర్బా
ణైర్లక్ష్మణో నిరకృంతత । అథైనం ఛిన్నధన్వానమాశీవిషవిషోపమైః ॥ ౧౯ ॥ వివ్యాధోరసి సౌమిత్రీ రావణిం పం
చభిశ్శరైః । తే తస్య కాయం నిర్భిద్య మహాకార్ముకనిస్సృతాః ॥ ౨౦ ॥ నిపేతుర్ధరణీం బాణాః రక్తా ఇవ మహో
రగాః । స భిన్నవర్మా రుధిరం వమన్వక్త్రేణ రావణిః ॥ ౨౧ ॥ జగ్రాహ కార్ముకశ్రేష్ఠం దృఢజ్యం బలవత్తరం ।

సలక్ష్మణం సముద్దిశ్య పరం లాఘవమాస్థితః ॥ ౨౨ ॥ వవర్ష శరవర్షాణి వర్షాణీవ పురందరః । ముక్తమింద్రజి
తా తత్తు శరవర్షమరిందమః ॥ ౨౩ ॥ అవారయదసంభ్రాంతో లక్ష్మణస్సుదురాసదం । సందర్శయామాస తదా
రావణిం రఘునందనః ॥ ౨౪ ॥ అసంభ్రాంతో మహాతేజా స్తదద్భుతమివాభవత్ । తతస్తాన్ రాక్షసాంత్సర్వాంస్త్రి
భిరేకైకమాహవే ॥ ౨౫ ॥ అవిధ్యత్పరమక్రుద్ధ శ్శీఘ్రమస్త్రం ప్రదర్శయన్ । రాక్షసేంద్రసుతం చాపి బాణౌఘై
స్సమతాడయత్ ॥ ౨౬ ॥ సోతివిద్ధో బలవతా శత్రుణా శత్రుతాపినా । అసక్తం ప్రేషయామాస లక్ష్మణాయ శరాన్బ
హూన్ ॥ ౨౭ ॥ తానప్రాప్తాంఛితైర్బాణై శ్చిచ్ఛేద రఘునందనః । సారథేరస్య చరణే రథినో రథిసత్తమః ॥ ౨౮ ॥
శిరో జహార ధర్మాత్మా భల్లేనానతపర్వణా । అసూతాస్తే హయాస్తత్ర రథమూహురవిక్లబాః ॥ ౨౯ ॥ మండలా
న్యభిధావంత స్తదద్భుతమివాభవత్ । అమర్షవశమాపన్న స్సౌమిత్రిర్దృఢవిక్రమః ॥ ౩౦ ॥ ప్రత్యవిధ్యద్ధ
యాం స్తస్య శరైర్విత్రాసయన్రణే । అమృష్యమాణ స్తత్కర్మ రావణస్య సుతో బలీ ॥ ౩౧ ॥ వివ్యాధ దశభిర్బా
ణై స్సౌమిత్రిం తమమర్షిణమ్ । తే తస్య వజ్రప్రతిమా శ్శరాస్సర్పవిషోపమాః ॥ ౩౨ ॥ విలయం జగ్మురాహత్య కవ
చం కాంచనప్రభం । అభేద్యకవచం మత్వా రాఘవం రావణాత్మజః ॥ ౩౩ ॥ లలాటే లక్ష్మణం బాణై స్సుపుంఖై స్త్రి
భిరింద్రజిత్ । అవిధ్యత్పరమక్రుద్ధ శ్శీఘ్రమస్త్రం ప్రదర్శయన్ ॥ ౩౪ ॥ తైః పృషత్కైర్లలాటస్థై శ్శుశుభే రఘునం
దనః । రణాగ్రే సమరశ్లాఘీ త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః ॥ ౩౫ ॥ స తదా హ్యర్దితో బాణై రాక్షసేన మహామృధే । తమాశు
ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణః పంచభి శ్శరైః ॥ ౩౬ ॥ వికృష్యేంద్రజితో యుద్ధే వదనే శుభకుండలే । లక్ష్మణేంద్రజితౌ వీరా
మహాబలశరాసనౌ ॥ ౩౭ ॥ అన్యోన్యం జఘ్నతుర్బాణై ర్విశిఖై ర్భీమవిక్రమౌ । తత శ్శోణితదిగ్ధాంగౌ లక్ష్మణేంద్ర
జితావుభౌ ॥ ౩౮ ॥ రణే తౌ రేజతుర్వీరౌ పుష్పితావివ కింశుకౌ । తౌ పరస్పరమభ్యేత్య సర్వగాత్రేషు ధన్వినౌ ॥ ౩౯ ॥
ఘోరైర్వివ్యధతుర్బాణైః కృతభావావుభౌ జయే । తత స్సమరకోపేన సంయుక్తో రావణాత్మజః ॥ ౪౦ ॥ విభీషణం
త్రిభిర్బాణై ర్వివ్యాధ వదనే శుభే । అయోముఖై స్త్రిభిర్విద్ధ్వా రాక్షసేంద్రం విభీషణమ్ ॥ ౪౧ ॥ ఏకైకేనాభివివ్యా
ధ తాంత్సర్వాన్ హరియూథపాన్ । తస్మై దృఢతరం క్రుద్ధో జఘాన గదయా హయాన్ ॥ ౪౨ ॥ విభీషణో మహాతే
జా రావణేస్స దురాత్మనః । స హతాశ్వాదవప్లుత్య రథాన్నిహతసారథేః ॥ ౪౩ ॥ అథ శక్తిం మహాతేజాః పితృవ్యా
య ముమోచ హ । తామాపతంతీం సంప్రేక్ష్య సుమిత్రానందవర్ధనః ॥ ౪౪ ॥ చిచ్ఛేద దశభిర్బాణై ర్దశధా సాప
తద్భువి । తస్మై దృఢధనుః క్రుద్ధో హతాశ్వాయ విభీషణః ॥ ౪౫ ॥ వజ్రస్పర్శసమాన్పంచ ససర్జోరసి మార్గణాన్ ।
తే తస్య కాయం నిర్భిద్య రుక్మపుంఖా నిమిత్తగాః ॥ ౪౬ ॥ బభూవుర్లోహితాదిగ్ధా రక్తా ఇవ మహోరగాః । స పి
తృవ్యాయ సంక్రుద్ధ ఇంద్రజిచ్ఛరమాదదే ॥ ౪౭ ॥ ఉత్తమం రక్షసాం మధ్యే యమదత్తం మహాబలః । తం సమీక్ష్య
మహాతేజా మహేషుం తేన సంహితమ్ ॥ ౪౮ ॥ లక్ష్మణోప్యాదదే బాణమన్యం భీమపరాక్రమః । కుబేరేణ స్వయం
స్వప్నే స్వస్మై దత్తం మహాత్మనా ॥ ౪౯ ॥ దుర్జయం దుర్విషహ్యం చ సేంద్రైరపి సురాసురైః । తయోస్తే ధనుషీ
శ్రేష్ఠే బాహుభిః పరిఘోపమైః ॥ ౫౦ ॥ వికృష్యమాణే బలవత్ క్రౌంచావివ చుకూజతుః । తాభ్యాం తౌ ధనుషి శ్రే
ష్ఠే సంహితౌ సాయకోత్తమౌ ॥ ౫౧ ॥ వికృష్యమాణౌ వీరాభ్యాం భృశం జజ్వలతుః శ్రియా । తౌ భాసయంతావా
కాశం ధనుర్భ్యాం విశిఖౌ చ్యుతౌ ॥ ౫౨ ॥ ముఖేన ముఖమాహత్య సన్నిపేతతురోజసా । సన్నిపాత స్తయోశ్చాసీ
చ్ఛరయో ర్ఘోరరూపయోః ॥ ౫౩ ॥ సధూమవిస్ఫులింగశ్చ తజ్జోగ్నిర్దారుణోభవత్ । తౌ మహాగ్రహసం
కాశా వన్యోన్యం సన్నిపత్య చ ॥ ౫౪ ॥ సంగ్రామే చ తదా యాంతౌ మేదిన్యాం వినిపేతతుః । శరౌ ప్రతిహతౌ దృ
ష్ట్వా తావుభౌ రణమూర్ధని ॥ ౫౫ ॥ వ్రీడితౌ జాతరోషౌ చ లక్ష్మణేంద్రజితౌ తదా । సుసంరబ్ధస్తు సౌమిత్రి రస్త్రం

వారుణమాదదే ॥ ౫౬ ॥ రౌద్రం మహేంద్రజిద్యుద్ధే వ్యసృజద్యుధిసంస్థితః । తేనతద్విహతంత్వస్త్రం వారుణంపర
మాద్భుతం ॥ ౫౭ ॥ తతః క్రుద్ధోమహాతేజా ఇంద్రజిత్సమితింజయః । ఆగ్నేయంసందధేదీప్తం సలోకంసంక్షి
పన్నివ ॥ ౫౮ ॥ సౌరేణాస్త్రేణతద్వీరో లక్ష్మణఃప్రత్యవారయత్ । అస్త్రంనివారితందృష్ట్వా రావణిః క్రోధమూ
ర్ఛితః ॥ ౫౯ ॥ ఆసురంశత్రునాశాయ ఘోరమస్త్రంసమాదదే । తస్మాచ్చాపాద్వినిష్పేతుర్భాస్వరాఃకూటము
ద్గరాః ॥ ౬౦ ॥ శూలానిచముసుంఠ్యశ్చ గదాఃఖడ్గాఃపరశ్వథాః । తద్దృష్ట్వాలక్ష్మణస్సంఖ్యే ఘోరమస్త్రమథా
సురం ॥ ౬౧ ॥ అవార్యంసర్వభూతానాం సర్వశత్రువినాశనం । మాహేశ్వరేణద్యుతిమాం స్తదస్త్రంప్రత్యవా
రయత్ ॥ ౬౨ ॥ తయోస్సుతుములంయుద్ధం సంబభూవాద్భుతోపమం । గగనస్థానిభూతాని లక్ష్మణంపర్యవార
యన్ ॥ ౬౩ ॥ భైరవాభిరుతేభీమే యుద్ధేవానరరక్షసాం । భూతైర్బహుభిరాకాశం విస్మితైరావృతంబభౌ ॥ ౬౪ ॥
ఋషయఃపితరోదేవా గంధర్వాగరుడోరగాః । శతక్రతుంపురస్కృత్య రరక్షుర్లక్ష్మణంరణే ॥ ౬౫ ॥ అథాన్యం
మార్గణశ్రేష్ఠం సందధేరాఘవానుజః । హుతాశనసమస్పర్శం రావణాత్మజదారణం ॥ ౬౬ ॥ సుపత్రమను
వృత్తాంగం సుపర్వాణంసుసంస్థితం । సువర్ణవికృతంవీర శ్శరీరాంతకరంశరం ॥ ౬౭ ॥ దురావారందుర్విషహం
రాక్షసానాంభయావహమ్ । ఆశీవిషవిషప్రఖ్యం దేవసంఘైస్సమర్చితం ॥ ౬౮ ॥ యేనశక్రోమహాతేజా దాన
వానజయత్ప్రభుః । పురాదేవాసురేయుద్ధే వీర్యవాన్హరివాహనః ॥ ౬౯ ॥ తదైంద్రమస్త్రంసౌమిత్రి స్సంయుగే
ష్వపరాజితం । శరశ్రేష్ఠంధనుశ్శ్రేష్ఠే నరశ్రేష్ఠోభిసందధే ॥ ౭౦ ॥ సంధాయామిత్రదళనం విచకర్షశరాసనం ।
సజ్యమాయమ్యదుర్ధర్షం కాలోలోకక్షయేయథా ॥ ౭౧ ॥ సంధాయధనుషిశ్రేష్ఠే వికర్షన్నిదమబ్రవీత్ । ల
క్ష్మీవాన్లక్ష్మణోవాక్య మర్థసాధకమాత్మనః ॥ ౭౨ ॥ ధర్మాత్మాసత్యసంధశ్చ రామోదాశరథిర్యది । పౌరుషేచా
ప్రతిద్వంద్వ శ్శరైనంజహిరావణిం ॥ ౭౩ ॥ ఇత్యుక్త్వాబాణమాకర్ణం వికృష్యతమజిహ్మగం । లక్ష్మణస్సమరే
వీర స్ససర్జేంద్రజితంప్రతి ॥ ౭౪ ॥ ఐంద్రాస్త్రేణసమాయోజ్య లక్ష్మణఃపరవీరహా । తచ్ఛిరస్సశిరస్త్రాణం శ్రీ
మజ్జ్వలితకుండలం ॥ ౭౫ ॥ ప్రమథ్యేంద్రజితఃకాయాత్పాతయామాసభూతలే । తద్రాక్షసతనూజస్య చ్ఛిన్న
స్కంధంశిరోమహత్ ॥ ౭౬ ॥ తపనీయసభంభీమందదృశేరుధిరోక్షితం । తతస్తునిపపాతాశు ధరణ్యాంరావణా
త్మజః ॥ ౭౭ ॥ కవచీసశిరస్త్రాణో విధ్వస్తస్సశరాసనః । చుక్రుశుస్తేతతస్సర్వే వానరాస్సవిభీషణాః ॥ ౭౮ ॥
హృష్యంతోనిహతేతస్మిన్దేవావృత్రవధేయథా । అథాంతరిక్షే దేవానామృషీణాంచమహాత్మనాం ॥ ౭౯ ॥ అభిజ
జ్ఞేచసన్నాదో గంధర్వాప్సరసామపి । పతితంతమభిజ్ఞాయ రాక్షసీసామహాచమూః ॥ ౮౦ ॥ వధ్యమానాదిశో
భేజేహరిభిర్జితకాశిభిః । వానరైర్వధ్యమానాస్తేశస్త్రాణ్యుత్సృజ్యరాక్షసాః ॥ ౮౧ ॥ లంకామభిముఖాస్సుప్ర
ర్నష్టసంజ్ఞాఃప్రధావితాః । దుద్రువుర్బహుధాభీతా రాక్షసాశ్శతశోదిశః ॥ ౮౨ ॥ త్యక్త్వాప్రహరణాంత్సర్వేప
ట్టసాసిపరశ్వథాన్ । కేచిల్లంకాంపరిత్రస్తాః ప్రవిష్టావానరార్దితాః ॥ ౮౩ ॥ సముద్రేపతితాః కేచిత్కేచిత్పర్వ
తమాశ్రితాః । హతమింద్రజితందృష్ట్వా శయానంసమరక్షితౌ ॥ ౮౪ ॥ రాక్షసానాంసహస్రేషు నకశ్చిత్ప్రత్య
దృశ్యత । యథాస్తంగతఆదిత్యే నావతిష్ఠంతిరశ్మయః ॥ ౮౫ ॥ తథాతస్మిన్నిపతితే రాక్షసాస్తేగతాదిశః । శా
న్తరశ్మిరివాదిత్యో నిర్వాణఇవపావకః ॥ ౮౬ ॥ సబభూవమహాతేజా వ్యపాస్తగతజీవితః । ప్రశాంతపీడాబ
హులో నష్టారిష్టఃప్రతాపవాన్ ॥ ౮౭ ॥ బభూవలోకఃపతితే రాక్షసేంద్రసుతేతదా । హర్షంచశక్రోభగవాం
త్సహసర్వైస్సురర్షభైః ॥ ౮౮ ॥ జగామనిహతేతస్మిన్రాక్షసేపాపకర్మణి । ఆకాశేచాపిదేవానాం శుశ్రువేదుం
దుభిస్వనః ॥ ౮౯ ॥ నృత్యద్భిరప్సరోభిశ్చ గంధర్వైశ్చమహాత్మభిః । వవృషుఃపుష్పవర్షాణి తదద్భుతమభూత్తదా

ప్రశశంసుర్హతే తస్మిన్ రాక్షసే క్రూరకర్మణి । శుద్ధా ఆపో దిశశ్చైవ జహృషుర్దైత్యదానవాః ॥ ౯౧ ॥ ఆజగ్ముః పతితే
తస్మిన్ సర్వలోకభయావహే । ఊచుశ్చ సహితాస్సర్వే దేవగంధర్వదానవాః ॥ ౯౨ ॥ విజ్వరాశ్శాంతకలుషా
బ్రాహ్మణా విచరంత్వితి । తతోఽభ్యనందన్సంహృష్టాస్సమరే హరియూథపాః ॥ ౯౩ ॥ తమప్రతిబలం దృష్ట్వా హ
తం నైరృతపుంగవమ్ । విభీషణో హనూమాంశ్చ జాంబవాంశ్చర్క్షయూథపః ॥ ౯౪ ॥ విజయేనాభినందంత
స్తుష్టువుశ్చాపి లక్ష్మణమ్ । క్ష్వేళంతశ్చ నదంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః ॥ ౯౫ ॥ లబ్ధలక్షా రఘుసుతం పరివార్యో
పతస్థిరే । లాంగూలాని ప్రవిధ్యంత స్ఫోటయంతశ్చ వానరాః ॥ ౯౬ ॥ లక్ష్మణో జయతీత్యేవం వాక్యం విశ్రా
వయంస్తదా । అన్యోన్యం చ సమాశ్లిష్య కపయో హృష్టమానసాః ॥ ౯౭ ॥ చక్రురుచ్చావచగుణా రాఘవాశ్రయ
జాః కథాః ॥ ఓమ్ ॥ తదసుకరమథాభివీక్ష్య హృష్టాః ప్రియసుహృదో యుధి లక్ష్మణస్య కర్మ । పరమముపలభన్మనః
ప్రహర్షం వినిహతమింద్రరిపుం నిశమ్య దేవాః ॥ ౯౮ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకనవతితమస్సర్గః ॥ ౩౧౬ ॥ ౬౩౨౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ రుధిరక్లిన్నగాత్రస్తు లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః । బభూవ హృష్టస్తం హత్వా శక్ర
జేతారమాహవే ॥ ౧ ॥ తతస్స జాంబవంతం చ హనూమంతం చ వీర్యవాన్ । సన్నిహత్య మహాతేజాస్తాంశ్చ స
ర్వాన్ వనౌకసః ॥ ౨ ॥ ఆజగామ తతశ్శీఘ్రం యత్ర సుగ్రీవరాఘవౌ । విభీషణమవష్టభ్య హనూమంతం చ లక్ష్మ
ణః ॥ ౩ ॥ తతో రామమభిక్రమ్య సౌమిత్రిరభివాద్య చ । తస్థౌ భ్రాతృసమీపస్థ ఇంద్రస్యేవ బృహస్పతిః ॥ ౪ ॥
నిష్టనన్నివ చాగమ్య రాఘవాయ మహాత్మనే । ఆచచక్షే మహావీరో ఘోరమింద్రజితో వధమ్ ॥ ౫ ॥ రావణేస్తు శి
రశ్ఛిన్నం లక్ష్మణేన మహాత్మనా । న్యవేదయత రామాయ తదా హృష్టో విభీషణః ॥ ౬ ॥ శ్రుత్వైవ తు మహావీర్యో లక్ష్మ
ణేనేంద్రజిద్వధం । ప్రహర్షమతులం లేభే రామో వాక్యమువాచ హ ॥ ౭ ॥ సాధు లక్ష్మణ తుష్టోఽస్మి కర్మ చాసుక
రం కృతం । రావణేర్హి వినాశేన జితమిత్యుపధారయ ॥ ౮ ॥ స తం శిరస్యుపాఘ్రాయ లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనమ్ । ల
జ్జమానం బలాత్స్నేహాదంకమారోప్య వీర్యవాన్ ॥ ౯ ॥ ఉపవేశ్య తముత్సంగే పరిష్వజ్యావపీడితం । భ్రాతరం ల
క్ష్మణం స్నిగ్ధం పునః పునరుదైక్షత ॥ ౧౦ ॥ శల్యసంపీడితం శస్తం నిశ్వసంతం తు లక్ష్మణం । రామస్తు దుఃఖసంతప్తస్త
దా నిశ్వసితో భృశం ॥ ౧౧ ॥ మూర్ధ్ని చైనముపాఘ్రాయ భూయస్సంస్పృశ్య చ త్వరన్ । ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్యమా
శ్వాస్య పురుషర్షభః ॥ ౧౨ ॥ కృతం పరమకల్యాణం కర్మ దుష్కరకర్మణా । అద్య మన్యే హతే పుత్రే రావణం ని
హతం రణే ॥ ౧౩ ॥ అద్యాహం విజయీ శత్రౌ హతే తస్మిన్ దురాత్మని । రావణస్య నృశంసస్య దిష్ట్యా వీర త్వయా రణే ॥
ఛిన్నో హి దక్షిణో బాహుః స హి తస్య వ్యపాశ్రయః । విభీషణహనూమద్భ్యాం కృతం కర్మ మహద్రణే ॥ ౧౫ ॥ అ
హోరాత్రైస్త్రిభిర్వీరః కథంచిద్వినిపాతితః । నిరమిత్రః కృతోఽస్మ్యద్య నిర్యాస్యతి హి రావణః ॥ ౧౬ ॥ బలవ్యూ
హేన మహతా శ్రుత్వా పుత్రం నిపాతితం । తం పుత్రవధసంతప్తం నిర్యాంతం రాక్షసాధిపమ్ ॥ ౧౭ ॥ బలే
నావృత్య మహతా నిహనిష్యామి మర్జయం । త్వయా లక్ష్మణ నాథేన సీతా చ పృథివీ చ మే ॥ ౧౮ ॥ న దుష్ప్రాపా హ
తేత్యద్య శక్రజేతరి చాహవే । స తం భ్రాతరమాశ్వాస్య పరిష్వజ్య చ రాఘవః ॥ ౧౯ ॥ రామస్సుషేణం ముదితస్స
మాభాష్యేదమబ్రవీత్ । సశల్యోఽయం మహాప్రాజ్ఞ సౌమిత్రిర్మిత్రవత్సలః ॥ ౨౦ ॥ యథా భవతి సుస్వస్థస్తథా
త్వం సముపాచర । విశల్యః క్రియతాం క్షిప్రం సౌమిత్రిస్సవిభీషణః ॥ ౨౧ ॥ ఋక్షవానరసైన్యానాం శూరాణాం
ద్రుమయోధినామ్ । యే చాన్యేఽప్యత్ర యుధ్యంత సశల్యా వ్రణినస్తథా । ౨౨ ॥ తేఽపి సర్వే ప్రయత్నేన క్రియం
తాం సుఖినస్త్వయా । ఏవముక్తస్తు రామేణ మహాత్మా హరియూథపః ॥ ౨౩ ॥ లక్ష్మణాయ దదౌ నస్తస్సుషేణః పర
మౌషధిమ్ । స తస్యా గంధమాఘ్రాయ విశల్యస్సమపద్యత ॥ ౨౪ ॥ తదా నిర్వేదనశ్చైవ సంరూఢవ్రణ ఏవ చ । విభీ

షణ్ముఖానాంచ సుహృదాం రాఘవాజ్ఞయా ॥ ౨౫ ॥ సర్వవానరముఖ్యానాం చికిత్సాంసతదాకరోత్ । తతః
ప్రకృతిమాపన్నో హృతశల్యోగతవ్యథః ॥ ౨౬ ॥ సౌమిత్రిర్ముదిత స్తత్ర క్షణేనవిగతజ్వరః ॥ ఓమ్ ॥ తథైవరామః
ప్లవగాధిప స్తదా విభీషణశ్చర్క్ష పతిశ్చజాంబవాన్ । అవేత్యసౌమిత్రిమరోగముత్థితం ముదాససైన్యాస్సుచిరంజ
హర్షిరే ॥ ౨౭ ॥ అపూజయత్కర్మసలక్ష్మణస్యసుదుష్కరం దాశరథి ర్మహాత్మా । హృష్టాబభూవుర్యుధియూ
థపేంద్రా నిపాతితం శక్రజితంనిశమ్య ॥ ౨౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండేద్వినవతితమస్సర్గః ॥ ౨౧౯ ॥ ౪౩౮౦ ॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతఃపౌలస్త్యసచివా శ్శ్రుత్వాచేంద్రజితంహతం । ఆచచక్షురభిజ్ఞాయ ద
శగ్రీవాయసవ్యథాః ॥ ౧ ॥ యుద్ధేహతోమహారాజ లక్ష్మణేనతవాత్మజః । విభీషణసహాయేన మిషతాంనోమహా
ద్యుతిః ॥ ౨ ॥ శూరశ్శూరేణసంగమ్య సంయుగేష్వపరాజితః । లక్ష్మణేనహతశ్శూరః పుత్రస్తేవిబుధేంద్రజిత్ ॥
గతస్సపరమాన్లోకాం చ్ఛరైస్సంతాప్యలక్ష్మణం । సతం ప్రతిభయంశ్రుత్వా వధంపుత్రస్యదారుణం ॥ ౪ ॥ ఘో
రమింద్రజితస్సంఖ్యే కశ్మలంప్రావిశన్మహత్ । ఉపలభ్యచిరాత్సంజ్ఞాం రాజారాక్షసపుంగవః ॥ ౫ ॥ పుత్రశో
కార్దితోదీనో విలలాపాకులేంద్రియః । హారాక్షసచమూముఖ్య మమవత్సమహారథ ॥ ౬ ॥ జిత్వేంద్రంకథమద్య
త్వం లక్ష్మణస్యవశంగతః । ననుత్వమిషుభిఃక్రుద్ధో భింద్యాఃకాలాంతకావపి ॥ ౭ ॥ మందరస్యాపిశృంగాణి కిం
పునర్లక్ష్మణంయుధి । అద్యవైవస్వతోరాజా భూయోబహుమతోమమ ॥ ౮ ॥ యేనాద్యత్వంమహాబాహో సంయు
క్తఃకాలధర్మణా । ఏషపంథాస్సుయోధానాం సర్వామరగణేష్వపి ॥ ౯ ॥ యఃకృతేహన్యతేభర్తుస్సపుమాంత్స్వ
ర్గమృచ్ఛతి । అద్యదేవగణాస్సర్వేలోకపాలాస్తథర్షయః ॥ ౧౦ ॥ హతమింద్రజితంశ్రుత్వాసుఖంస్వప్స్యంతి
నిర్భయాః । అద్యలోకాస్త్రయఃకృత్స్నాః పృథివీచసకాననా ॥ ౧౧ ॥ ఏకేనేంద్రజితాహీనా శూన్యేవప్రతిభా
తిమే । అద్యనైరృతకన్యానాం శ్రోష్యామ్యంతఃపురేరవమ్ ॥ ౧౨ ॥ కరేణుసంఘస్యయథా నినాదంగిరిగహ్వరే ।
యౌవరాజ్యంచలంకాంచ రక్షాంసిచపరంతప ॥ ౧౩ ॥ మాతరంమాంచభార్యాంచ క్వగతోసివిహాయనః । మమ
నామత్వయావీర గతస్యయమసాదనమ్ ॥ ౧౪ ॥ ప్రేతకార్యాణికార్యాణి విపరీతేహివర్తసే । సత్వంజీవతి
సుగ్రీవే రాఘవేచసలక్ష్మణే ॥ ౧౫ ॥ మమశల్యమనుద్ధృత్య క్వగతోసివిహాయనః । ఏవమాదివిలాపార్తం రావ
ణంరాక్షసాధిపమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఆవివేశమహాన్కోపః పుత్రవ్యసనసంభవః । ప్రకృత్యాకోపనం హ్యేనం పుత్రస్య
పునరాధయః ॥ ౧౭ ॥ దీప్తంసందీపయామాసు ర్ఘర్మేర్కమివరశ్మయః । లలాటేభ్రుకుటీభిశ్చ సంగతాభిర్వ్యరో
చత ॥ ౧౮ ॥ యుగాంతేసహనక్రైస్తు మహోర్మిభిరివోదధిః । కోపాద్విజృంభమాణస్య వక్త్రాద్వ్యక్తమభిజ్వ
లన్ ॥ ౧౯ ॥ ఉత్పపాతసధూమోగ్నిః వృత్రస్యవదనాదివ । సపుత్రవధసంతప్తశ్శూరఃక్రోధవశంగతః ॥ ౨౦ ॥
సమీక్ష్యరావణోబుద్ధ్యా వైదేహ్యారోచయద్వధం । తస్యప్రకృత్యారక్తేచ రక్తేక్రోధాగ్నినాపిచ ॥ ౨౧ ॥ రా
వణస్యమహాఘోరే దీప్తేనేత్రేబభూవతుః । ఘోరంప్రకృత్యారూపంత త్తస్యక్రోధాగ్నిమూర్ఛితమ్ ॥ ౨౨ ॥
బభూవరూపంరుద్రస్య క్రుద్ధస్యేవదురాసదం । తస్యక్రుద్ధస్యనేత్రాభ్యాం ప్రాపతన్నాస్రబిందవః ॥ ౨౩ ॥ దీ
ప్తాభ్యామివదీప్తాభ్యాం సార్చిషస్స్నేహబిందవః । దంతాన్విదశతస్తస్య శ్రూయతేదశనస్వనః ॥ ౨౪ ॥ యంత్ర
స్యావేష్ట్యమానస్యమహతోదానవైరివ । కాలాగ్నిరివసంక్రుద్ధో యాంయాందిశమవైక్షత ॥ ౨౫ ॥ తస్యాంతస్యాం
భయత్రస్తారాక్షసాస్సంనిలిల్యిరే । తమంతకమివక్రుద్ధంచరాచరచిఖాదిషుం ॥ ౨౬ ॥ వీక్షమాణందిశస్సర్వా
రాక్షసానోపచక్రముః । తతఃపరమసంక్రుద్ధో రావణోరాక్షసాధిపః ॥ ౨౭ ॥ అబ్రవీద్రక్షసాంమధ్యే సంస్తం
భయితుమాహవే । మయావర్షసహస్రాణి చరిత్వాదుశ్చరంతపః ॥ ౨౮ ॥ తేషుతేష్వవకాశేషు స్వయంభూఃపరి

తోషితః । తస్యైవతపసోవ్యుష్ట్యా ప్రసాదాచ్చస్వయంభువః ॥ ౨౯ ॥ నాసురేభ్యోన దేవేభ్యోభయంమమకదా
చన । కవచంబ్రహ్మదత్తంమే యదాదిత్యసమప్రభమ్ ॥ ౩౦ ॥ దేవాసురవిమర్దేషు నభిన్నంవజ్రశక్తిభిః । తే
నమామద్యసంయుక్తం రథస్థమిహసంయుగే ॥ ౩౧ ॥ ప్రతీయాల్కోఽద్యమామాజౌ సాక్షాదపిపురందరః । య
త్తదాభిప్రసన్నేన సశరంకార్ముకంమహత్ ॥ ౩౨ ॥ దేవాసురవిమర్దేషు మమదత్తంస్వయంభువా । అద్య
తూర్యశతైర్భీమం ధనురుత్థాప్యతాంమమ ॥ ౩౩ ॥ రామలక్ష్మణయోరేవ వధాయపరమాహవే । సపుత్రవధసం
తప్తశ్శూరఃక్రోధవశంగతః ॥ ౩౪ ॥ సమీక్ష్యరావణోబుద్ధ్యాసీతాంహంతుంవ్యవస్యత । ప్రత్యవేక్ష్యతుతామ్రాక్ష
స్సుఘోరోఘోరదర్శనః ॥ ౩౫ ॥ దీనోదీనస్వరాన్సర్వాం స్తానువాచనిశాచరాన్ । మాయయామమవత్సేన
వంచనార్థంవనౌకసాం ॥ ౩౬ ॥ కించిదేవహతంతత్ర సీతేయమితిదర్శితం । తదిదంతథ్యమేవాహం కరిష్యేప్రియ
మాత్మనః ॥ ౩౭ ॥ వైదేహీంనాశయిష్యామి క్షత్రబంధుమనువ్రతాం । ఇత్యేవముక్త్వాసచివా న్ఖడ్గమాశుపరా
మృశత్ ॥ ౩౮ ॥ ఉద్ధృత్యగుణసంపన్నం విమలాంబరవర్చసం । నిష్పపాతసవేగేన సభార్యస్సచివైర్వృతః ॥౩౯॥
రావణఃపుత్రశోకేన భృశమాకులచేతనః । సంక్రుద్ధఃఖడ్గమాదాయసహసాయత్ర మైథిలీ ॥ ౪౦ ॥ వ్రజంతంరా
క్షసంప్రేక్ష్య సింహనాదం ప్రచుక్రుశుః । ఊచుశ్చాన్యోన్యమాశ్లిష్యసంక్రుద్ధంప్రేక్ష్యరాక్షసాః ॥ ౪౧ ॥ అద్యై
నంతావుభౌదృష్ట్వా భ్రాతరౌప్రవ్యథిష్యతః । లోకపాలాహిచత్వారఃక్రుద్ధేనానేననిర్జితాః ॥ ౪౨ ॥ బహవశ్శత్ర
వశ్చాన్యేసంయుగేష్వనిపాతితాః । త్రిషులోకేషురత్నానిభుంక్తేచాహృత్యరావణః ॥ ౪౩ ॥ విక్రమేచబలేచైవ
నాస్త్యస్యసదృశోభువి । తేషాంసంజల్పమానానా మశోకవనికాంగతామ్ ॥ ౪౪ ॥ అభిదుద్రావవైదేహీం రావ
ణఃక్రోధమూర్ఛితః । వార్యమాణస్సుసంక్రుద్ధ స్సుహృద్భిర్హితబుద్ధిభిః ॥ ౪౫ ॥ అభ్యధావతసంక్రుద్ధః ఖేగ్రహోరో
హిణీమివ । మైథిలీరక్ష్యమాణాతు రాక్షసీభిరనిందితా ॥ ౪౬ ॥ దదర్శరాక్షసంక్రుద్ధంనిస్త్రింశవరధారిణం । తంని
శామ్యసనిస్త్రింశం వ్యథితాజనకాత్మజా ॥ ౪౭ ॥ నివార్యమాణంబహుశస్సుహృద్భిరనువర్తినమ్ । సీతాదుఃఖస
మావిష్టా విలపంతీదమబ్రవీత్ ॥ ౪౮ ॥ యథాయంమామభిక్రుద్ధస్సమభిద్రవతిస్వయం । వధిష్యతిసనాథాంమా
మనాథామివదుర్మతిః ॥ ౪౯ ॥ బహుశశ్చోదయామాస భర్తారంమామనువ్రతామ్ । భార్యాభవరమస్వేతి
ప్రత్యాఖ్యాతోధ్రువంమయా ॥ ౫౦ ॥ సోయంమమానుపస్థానా ద్వ్యక్తంనైరాశ్యమాగతః । క్రోధమోహసమా
విష్టో నిహంతుంమాంసముద్యతః ॥ ౫౧ ॥ అథవాతౌనరవ్యాఘ్రౌ భ్రాతరౌరామలక్ష్మణౌ । మన్నిమిత్తమనార్యే
ణసమరేఽద్యనిపాతితౌ ॥ ౫౨ ॥ (భైరవోహిమహానాదో రాక్షసానాంశ్రుతోమయా । బహూనామివహృష్టానాం
తదావిక్రోశతాంప్రియమ్ ॥ ౫౩ ॥) అహోధిఙ్మన్నిమిత్తోయంవినాశోరాజపుత్రయోః । అథవాపుత్రశోకేనఅ
హత్వారామలక్ష్మణౌ ॥ ౫౪ ॥ విధమిష్యతిమాంరౌద్రో రాక్షసఃపాపనిశ్చయః । హనూమతోపియద్వాక్యం నకృ
తంక్షుద్రయామయా ॥ ౫౫ ॥ యద్యహంతస్యపృష్ఠేన తదాయాయామనిందితా । నాద్యైవమనుశోచేయం భ
ర్తురంకేగతాసతీ ॥ ౫౬ ॥ మన్యేతుహృదయంతస్యాః కౌసల్యాయాఃఫలిష్యతి । ఏకపుత్రాయదాపుత్రం వినష్టం
శ్రోష్యతేయుధి ॥ ౫౭ ॥ సాహిజన్మచబాల్యంచ యౌవనంచమహాత్మనః । ధర్మకార్యాణిరూపంచ రుదతీసం
స్మరిష్యతి ॥ ౫౮ ॥ నిరాశానిహతేపుత్రే దత్త్వాశ్రాద్ధమచేతనా । అగ్నిమారోక్ష్యతేనూన మపోవాపిప్రవేక్ష్యతి॥
ధిగస్తుకుబ్జామసతీం మంథరాంపాపనిశ్చయామ్ । యన్నిమిత్తమిదందుఃఖంకౌసల్యాప్రతిపత్స్యతే ॥ ౬౦ ॥ ఇత్యే
వంమైథిలీందృష్ట్వా విలపంతీంతపస్వినీమ్ । రోహిణీమివచంద్రేణ వినాగ్రహవశంగతామ్ ॥ ౬౧ ॥ ఏతస్మిన్నంత
రేతస్య అమాత్యోబుద్ధిమాంఛుచిః । సుపార్శ్వోనామమేధావీ రాక్షసోరాక్షసేశ్వరమ్ ॥ ౬౨ ॥ నివార్యమా

ణంసచివై రిదంవచనమబ్రవీత్ । కథంనామదశగ్రీవ సాక్షాద్వైశ్రవణానుజ ॥ ౬౩ ॥ హంతుమిచ్ఛసివైదేహీం క్రో
ధాద్ధర్మమపాస్యహి । వేదవిద్యావ్రతస్నాత స్స్వకర్మనిరతస్సదా ॥ ౬౪ ॥ స్త్రియాఃకస్మాద్వధంవీరమన్యసేరా
క్షసేశ్వర । మైథిలీంరూపసంపన్నాం ప్రత్యవేక్షస్వపార్థివ ॥ ౬౫ ॥ త్వమేవతుసహాస్మాభీ రాఘవే క్రోధము
త్సృజ । అభ్యుత్థానంత్వమద్యైవ కృష్ణపక్షచతుర్దశీం ॥ ౬౬ ॥ కృత్వానిర్యాహ్యమావాస్యాం విజయాయబలై
ర్వృతః । శూరోధీమాన్రథీఖడ్గీ రథప్రవరమాస్థితః ॥ ౬౭ ॥ హత్వాదాశరథింరామం భవాన్ప్రాప్స్యతిమైథి
లీమ్ । (ఏవముక్త్వాతుతద్రక్షో బలాత్సంగృహ్యవీర్యవాన్ ॥ ౬౮ ॥ అపాకర్షతవైదేహ్యాః స్పృశాన్నాద్రాక్షసేశ్వ
రమ్ । నమవేక్ష్యచవైదేహ్యా రూపంసర్వగుణాన్వితమ్ ॥ ౬౯ ॥ ననాశవతదారోషో రావణస్యదురాత్మనః)॥ఓమ్॥
సత్తద్దురాత్మాసుహృదా నివేదితంవచస్సుధర్మ్యంప్రతిగృహ్యరావణః। గృహంజగామాథతతశ్చవీర్యవాన్పునస్సభాం
చప్రయయౌసుహృద్వృతః॥ ౭౦ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రినవతితమస్సర్గః ॥ ౧౨౨ ॥ ౨౪౪౦ ॥***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సప్రవిశ్యసభాంరాజా దీనఃపరమదుఃఖితః । నిషసాదాసనేముఖ్యేసిం
హఃక్రుద్ధఇవశ్వసన్ ॥ ౧ ॥ అబ్రవీచ్చసతాన్సర్వా న్బలముఖ్యాన్మహాబలః । రావణఃప్రాంజలిర్వాక్యం పుత్రవ్య
సనకర్శితః ॥ ౨ ॥ సర్వేభవంతస్సర్వేణ హస్త్యశ్వేనసమావృతాః । నిర్యాంతురథసంఘైశ్చ పాదాతైరుపశో
భితాః ॥ ౩ ॥ ఏకంరామంపరిక్షిప్య సమరేహంతుమర్హథ । వర్షంతశ్శరవర్షేణ ప్రావృట్కాలఇవాంబుదాః॥
అథవాహంశరైస్తీక్ష్ణై ర్భిన్నగాత్రంమహారణే । భవద్భిశ్శ్వోనిహంతాస్మి రామంలోకస్యపశ్యతః ॥ ౫ ॥ ఇత్యే
తద్రాక్షసేంద్రస్య వాక్యమాదాయరాక్షసాః । నిర్యయుస్తేరథైశ్శీఘ్రై ర్నాగానీకైస్సుసంవృతాః ॥ ౬ ॥ పరిఘా
న్పట్టసాంశ్చైవ శరఖడ్గపరశ్వధాన్ । శరీరాంతకరాంస్సర్వే చిక్షిపుర్వానరాన్ప్రతి ॥ ౭ ॥ వానరాశ్చద్రుమాం
శ్శైలా న్రాక్షసాన్ప్రతిచిక్షిపుః । ససంగ్రామోమహాభీమ స్సూర్యస్యోదయనంప్రతి ॥ ౮ ॥ రక్షసాంవాన
రాణాంచ తుములస్సమపద్యత । తేగదాభిర్విచిత్రాభిః ప్రాసైఃఖడ్గైఃపరశ్వధైః ॥ ౯ ॥ అన్యోన్యంసమరేజఘ్నుస్త
దావానరరాక్షసాః । ఏవంప్రవృత్తేసంగ్రామేహ్యద్భుతంసుమహద్రజః॥౧౦॥ రక్షసాంవానరాణాంచశాంతం
శోణితవిస్రవైః । మాతంగరథకూలాశ్చ వాజిమత్స్యాధ్వజద్రుమాః ॥ ౧౧ ॥ శరీరసంఘాటవహాః ప్రసస్రుశ్శోణి
తాపగాః । తతస్తేవానరాస్సర్వే శోణితౌఘపరిప్లుతాః ॥ ౧౨ ॥ ధ్వజవర్మరథానశ్వా న్నానాప్రహరణానిచ । ఆ
ప్లుత్యాప్లుత్యసమరే రాక్షసానాంబభంజిరే ॥ ౧౩ ॥ కేశాన్కర్ణలలాటాంశ్చ నాసికాశ్చప్లవంగమాః । రక్ష
సాందశనైస్తీక్ష్ణైర్నఖైశ్చాపిన్యకర్తయన్ ॥ ౧౪ ॥ ఏకైకంరాక్షసంసంఖ్యేశతంవానరయూథపాః । అభ్యధావంత
ఫలినం వృక్షంశకునయోయథా ॥ ౧౫ ॥ (రథవాజిగజాగ్రస్థా న్రాక్షసాన్ప్లవగాస్తదా । ఉత్థాప్యోత్థాప్యచిక్షి
పు స్సంగృహ్యలవణాంభసి ॥ ౧౬ ॥)తథాగదాభిర్గుర్వీభిః ప్రాసైఃఖడ్గైఃపరశ్వధైః । నిజఘ్నుర్వానరాన్ఘోరా న్రా
క్షసాఃపర్వతోపమాః ॥ ౧౭ ॥ రాక్షసైర్వధ్యమానానాం వానరాణాంమహాచమూః । శరణ్యంశరణంయాతా రా
మందశరథాత్మజం ॥ ౧౮ ॥ తతోరామోమహాతేజాః ధనురాదాయవీర్యవాన్ । ప్రవిశ్యరాక్షసంసైన్యంశరవర్షం
వవర్షహ ॥ ౧౯ ॥ ప్రవిష్టంతుతదారామం మేఘాస్సూర్యమివాంబరే । నాభిజగ్ముర్మహాఘోరం నిర్దహంతంశ
రాగ్నినా ॥ ౨౦ ॥ కృతాన్యేవసుఘోరాణిరామేణరజనీచరాః । రణేరామస్యదదృశుఃకర్మాణ్యసుకరాణిచ॥౨౧॥
చాలయంతంమహానీకం విధమంతంమహారథాన్ । దదృశుస్తేనవైరామం వాతంవనగతంయథా॥ ౨౨ ॥ ఛిన్నం
భిన్నంశరైర్దగ్ధం ప్రభగ్నంశస్త్రపీడితం । బలంరామేణదదృశు ర్నరామంశీఘ్రకారిణమ్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రహరం
తంశరీరేషు నతేపశ్యంతిరాఘవం । ఇంద్రియార్థేషుతిష్ఠంతం భూతాత్మానమివప్రజాః ॥ ౨౪ ॥ ఏషహంతిగజానీక

మేషహంతి మహారథాన్ । ఏషహంతి శరైస్తీక్ష్ణైః పదాతీన్వాజిభిస్సహ ॥ ౨౫ ॥ ఇతి తే రాక్షసాస్సర్వే రామస్య
సదృశాన్రణే । అన్యోన్యంకుపితాజఘ్నుస్సాదృశ్యాద్రాఘవస్య తే ॥ ౨౬ ॥ ౧౯౦౦౦ ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ న తే
దదృశిరే రామం దహంతమరివాహినీం । మోహితాః పరమాస్త్రేణ గాంధర్వేణ మహాత్మనా ॥ ౨౭ ॥ తే తు రా
మసహస్రాణి రణే పశ్యంతి రాక్షసాః । పునః పశ్యంతి కాకుత్స్థమేకమేవ మహాహవే ॥ ౨౮ ॥ భ్రమంతీం కాంచ
నీంకోటిం కార్ముకస్య మహాత్మనః । అలాతచక్రప్రతిమాం దదృశుస్తే న రాఘవం ॥ ౨౯ ॥ శరీరనాభిసత్త్వార్చిశ్శ
రారం నేమికార్ముకం । జ్యాఘోషతలనిర్ఘోషం తేజోబుద్ధిగుణప్రభమ్ ॥ ౩౦ ॥ దివ్యాస్త్రగుణపర్యంతం నిఘ్నం
తం యుధి రాక్షసాన్ । దదృశూ రామచక్రం తత్కాలచక్రమివ ప్రజాః ॥ ౩౧ ॥ మూలబలసంఖ్యా ॥ అనీకం దశసా
హస్రం రథానాం వాతరంహసామ్ । అష్టాదశసహస్రాణి కుంజరాణాం తరస్వినాం ॥ ౩౨ ॥ చతుర్దశసహస్రాణి
సారోహాణాం చ వాజినాం । పూర్ణే శతసహస్రే ద్వే రాక్షసానాం పదాతినామ్ ॥ ౩౩ ॥ దివసస్యాష్టమే భాగే శరై
రగ్నిశిఖోపమైః । హతాన్యేకేన రామేణ రక్షసాం కామరూపిణామ్ ॥ ౩౪ ॥ తే హతాశ్వా హతరథాశ్శాంతా వి
మథితధ్వజాః । అభిపేతుః పురీం లంకాం హతశేషా నిశాచరాః ॥ ౩౫ ॥ హతైర్గజపదాత్యశ్వైస్తద్బభూవ రణా
జిరం । ఆక్రీడమివ రుద్రస్య క్రుద్ధస్య సుమహాత్మనః ॥ ౩౬ ॥ తతో దేవాస్సగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ సా
ధు సాధ్వితి రామస్య తత్కర్మ సమపూజయన్ ॥ ౩౭ ॥ అబ్రవీచ్చ తదా రామస్సుగ్రీవం ప్రత్యనంతరం । విభీషణం చ ధ
ర్మాత్మా హనూమంతం చ వానరం ॥ ౩౮ ॥ జాంబవంతం హరిశ్రేష్ఠం మైందం ద్వివిదమేవ చ । ఏతదస్త్రబలం దివ్యం
మమ వా త్ర్యంబకస్య వా ॥ ౩౯ ॥ ఓమ్ ॥ నిహత్య తాం రాక్షసవాహినీం తు రామస్తదా శక్రసమో మహాత్మా । అస్త్రై
శ్శస్త్రైర్విజితక్లమశ్చ సంస్తూయతే దేవగణైః ప్రహృష్టైః ॥ ౪౦ ॥ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుర్నవతిత
మస్సర్గః ॥ ౨౫ ॥ ౫౦౦ ॥ * * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాని నాగసహస్రాణి సారోహాణాం చ వాజినాం । రథానాం త్వగ్నివర్ణా
నాం సధ్వజానాం సహస్రశః ॥ ౧ ॥ రాక్షసానాం సహస్రాణి గదాపరిఘయోధినామ్ । కాంచనధ్వజచిత్రాణాం
శూరాణాం కామరూపిణామ్ ॥ ౨ ॥ నిహతాని శరైస్తీక్ష్ణైస్తప్తకాంచనభూషణైః । రావణేన ప్రయుక్తాని రామే
ణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౩ ॥ దృష్ట్వా శ్రుత్వా చ సంభ్రాంతా హతశేషా నిశాచరాః ॥ రాక్షసీశ్చ సమాగమ్య దీనాశ్చిం
తాపరిప్లుతాః ॥ ౪ ॥ విధవా హతపుత్రాశ్చ క్రోశంత్యో హతబాంధవాః । రాక్షస్యస్సహ సంగమ్య దుఃఖార్తాః పర్య
దేవయన్ ॥ ౫ ॥ కథం శూర్పణఖా వృద్ధా కరాలా నిర్ణతోదరీ । ఆససాద వనే రామం కందర్పమివ రూపిణమ్ ॥ ౬ ॥
సుకుమారం మహాసత్త్వం సర్వభూతహితే రతమ్ । తం దృష్ట్వా లోకవధ్యా సా హీనరూపా ప్రకామితా ॥ ౭ ॥ కథం
సర్వగుణైర్హీనా గుణవంతం మహౌజసమ్ । సుముఖం దుర్ముఖీ రామం కామయామాస రాక్షసీ ॥ ౮ ॥ జనస్యాస్యా
ల్పభాగ్యత్వాద్వలినీ శ్వేతమూర్ధజా । అకార్యమపహాస్యం చ సర్వలోకవిగర్హితమ్ ॥ ౯ ॥ రాక్షసానాం వినా
శాయ దూషణస్య ఖరస్య చ । చకారాప్రతిరూపా సా రాఘవస్య ప్రధర్షణమ్ ॥ ౧౦ ॥ తన్నిమిత్తమిదం వైరం రా
వణేన కృతం మహత్ । వధాయ నీతా సా సీతా దశగ్రీవేణ రక్షసా ॥ ౧౧ ॥ న చ సీతాం దశగ్రీవః ప్రాప్నోతి జనకా
త్మజామ్ । బద్ధం బలవతా వైరమక్షయ్యం రాఘవేణ చ ॥ ౧౨ ॥ వైదేహీం ప్రార్థయానం తం విరాధం ప్రేక్ష్య రా
క్షసం । హతమేకేన రామేణ పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ ॥ ౧౩ ॥ చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ।
నిహతాని జనస్థానే శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ ౧౪ ॥ ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యే దూషణస్త్రిశిరాస్తథా । శరైరాదిత్యసంకా
శైః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ ॥ ౧౫ ॥ హతో యోజనబాహుశ్చ కబంధో రుధిరాశనః । క్రోధార్తో నాదం నదంస్తో

థ పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ ‖ ౧౬ ‖ జఘానబలినంరామ స్సహస్రనయనాత్మజమ్ । వాలినంమేరుసంకాశం
పర్యాప్తంతన్నిదర్శనం ‖ ౧౭ ‖ ఋశ్యమూకేవసంశ్చైవ దీనోభగ్నమనోరథః । సుగ్రీవస్థాపితోరాజ్యే ప
ర్యాప్తంతన్నిదర్శనమ్ ‖ ౧౮ ‖ ధర్మార్థసహితంవాక్యం సర్వేషాంరక్షసాంహితమ్ । యుక్తంవిభీషణేనోక్తం
మోహాత్తస్యనరోచతే ‖ ౧౯ ‖ విభీషణవచఃకుర్యా ద్యదిస్మధనదానుజః । శ్మశానభూతాదుఃఖార్తా నేయంల
ఙ్కాపురీభవేత్ ‖ ౨౦ ‖ కుమ్భకర్ణంహతంశ్రుత్వా రాఘవేణమహాబలం । అతికాయంచదుర్ధర్షం లక్ష్మణే
నహతంతదా ‖ ౨౧ ‖ ప్రియంచేన్ద్రజితంపుత్రం రావణోనైవబుధ్యతే । (పురాహనుమతాలఙ్కాదగ్ధాలాఙ్గూ
లవహ్నినా ‖ ౨౨ ‖ హతమక్షకుమారంచదృష్ట్వాసౌనావబుధ్యతే ।) మమపుత్రోమమభ్రాతామమభర్తారణేహ
తః ‖ ౨౩ ‖ ఇత్యేవంశ్రూయతేశబ్దో రాక్షసీనాంకులేకులే । రథాశ్చాశ్వాశ్చనాగాశ్చ హతాశ్శతసహస్రశః ‖
రణేరామేణశూరేణ రాక్షసాశ్చపదాతయః । రుద్రోవాయదివావిష్ణు ర్మహేన్ద్రోవాశతక్రతుః ‖ ౨౫ ‖ హ
న్తినోరామరూపేణ యదివాస్వయమన్తకః । హతప్రవీరారామేణనిరాశాజీవితేవయం ‖ ౨౬ ‖ అపశ్యన్త్యో
భయస్యాన్త మనాథావిలపామహే । రామహస్తాద్దశగ్రీవ శ్శూరోదత్తమహావరః ‖ ౨౭ ‖ ఇదంభయంమహా
ఘోరం సముత్పన్నంనబుధ్యతే । నదేవానచగన్ధర్వా నపిశాచానరాక్షసాః ‖ ౨౮ ‖ ఉపసృష్టంపరిత్రాతుం శ
క్తారామేణసంయుగే । ఉత్పాతాశ్చాపిదృశ్యన్తే రావణస్యరణేరణే ‖ ౨౯ ‖ కథయిష్యన్తిరామేణ రావణస్యనిబ
ర్హణం । పితామహేనప్రీతేన దేవదానవరాక్షసైః ‖ ౩౦ ‖ రావణస్యాభయందత్తం మానుషేభ్యోనయాచితం ।
తదిదంమానుషంమన్యే ప్రాప్తంనిస్సంశయంభయం ‖ ౩౧ ‖ జీవితాన్తకరంఘోరంరక్షసాంరావణస్యచ । పీడ్య
మానాస్తుబలినా వరదానేనరక్షసా ‖ ౩౨ ‖ దీప్తైస్తపోభిర్విబుధాఃపితామహమపూజయన్ । దేవతానాంహితా
ర్థాయమహాత్మావైపితామహః ‖ ౩౩ ‖ ఉవాచదేవతాస్సర్వా ఇదంతుష్టోమహద్వచః । అద్యప్రభృతిలోకాం
స్త్రీంస్సర్వేదానవరాక్షసాః ‖ ౩౪ ‖ (నబాధన్తేహివిబుధా యూయంభవతనిర్వృతాః । అద్యప్రభృతిలోకే
షుయేభూతామదగర్వితాః ‖ ౩౫ ‖)భయేనప్రావృతానిత్యం విచరిష్యన్తిశాశ్వతమ్ । దైవతైస్తుసమాగమ్యసర్వై
శ్చేన్ద్రపురోగమైః ‖ ౩౬ ‖ వృషధ్వజస్త్రిపురఘ్నో మహాదేవఃప్రసాదితః । ప్రసన్నస్తుమహాదేవో దేవానేత
ద్వచోఽబ్రవీత్ ‖ ౩౭ ‖ ఉత్పత్స్యతిహితార్థంవో నారీరక్షఃక్షయావహా । ఏషాదేవైఃప్రయుక్తాతు క్షుద్యథాదాన
వాన్పురా ‖ ౩౮ ‖ భక్షయిష్యతినస్సీతా రాక్షసఘ్నీసరావణాన్ । రావణస్యాపనీతేనదుర్వినీతస్యదుర్మతేః ‖ ౩౯ ‖
అయంనిష్టానకోఘోర శ్శోకేనసమభిప్లుతః । తంనపశ్యామహేలోకే యోనశ్శరణదోభవేత్ ‖ ౪౦ ‖ రాఘ
వేణోపసృష్టానాం కాలేనైవయుగక్షయే । నాస్తినశ్శరణంకిఞ్చి ద్భయేమహతితిష్ఠతామ్ ‖ ౪౧ ‖ దవాగ్నివేష్టితా
నాంహి కరేణూనాంయథావనే । ప్రాప్తకాలంకృతంతేన పౌలస్త్యేనమహాత్మనా ‖ ౪౨ ‖ యతఏవభయందృష్టం
తమేవశరణంగతః ‖ ఓమ్ ‖ ఇతీవసర్వారజనీచరస్త్రియః పరస్పరంసంపరిరభ్యబాహుభిః । విషేదురార్తాతిభయ
ాభిపీడితా వినేదురుచ్చైశ్చతదాసుదారుణమ్ ‖ ౪౩ ‖ * ‖ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పంచనవతితమ
స్సర్గః ‖ ౫౭౫ ‖ ౧౧౯౦౦ ‖ * * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ‖ ఓమ్ ‖ ఆర్తానాంరాక్షసీనాంతులఙ్కాయాంవైకులేకులే । రావణఃకరుణంశబ్దం
శుశ్రావపరిదేవితం ‖ ౧ ‖ సతుదీర్ఘంవినిశ్వస్య ముహూర్తంధ్యానమాస్థితః । బభూవపరమక్రుద్ధో రావణోభీ
మదర్శనః ‖ ౨ ‖ సందశ్యదశనైరోష్ఠం క్రోధసంరక్తలోచనః । రాక్షసైరపిదుర్దర్శః కాలాగ్నిరివమూర్ఛితః ‖ ౩ ‖
ఉవాచచసమీపస్థా న్రాక్షసాన్రాక్షసేశ్వరః । భయావ్యక్తకథస్తత్రనిర్దహన్నివచక్షుషా ‖ ౪ ‖ మహోదరంమ

హాపార్శ్వం విరూపాక్షంచరాక్షసం । శీఘ్రంవదతసైన్యానినిర్యాతేతిమమాజ్ఞయా ॥ ౫ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రు
త్వా రాక్షసాస్తేభయార్దితాః । చోదయామాసురవ్యగ్రా రాక్షసాంస్తాన్నృపాజ్ఞయా ॥ ౬ ॥ తేతుసర్వేతథే
త్యుక్త్వారాక్షసాఘోరదర్శనాః । కృతస్వస్త్యయనాస్సర్వేరణాయాభిముఖాయయుః ॥ ౭ ॥ ప్రతిపూజ్యయథా
న్యాయం రావణంతేమహారథాః । తస్థుఃప్రాంజలయస్సర్వే భర్తుర్విజయకాంక్షిణః ॥ ౮ ॥ అథోవాచప్రహస్యై
తా న్రావణఃక్రోధమూర్ఛితః । మహోదరమహాపార్శ్వౌ విరూపాక్షంచరాక్షసమ్ ॥ ౯ ॥ అద్యబాణైర్ధనుర్ముక్తై
ర్యుగాంతాదిత్యసన్నిభైః । రాఘవంలక్ష్మణంచైవ నేష్యామియమసాదనమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఖరస్యకుంభకర్ణస్య ప్రహ
స్తేంద్రజితోస్తథా । కరిష్యామిప్రతీకార మద్యశత్రువధాదహమ్ ॥ ౧౧ ॥ నైవాంతరిక్షంనదిశో ననద్యోనాపిసాగ
రాః । ప్రకాశత్వంగమిష్యన్తి మద్బాణజలదావృతాః ॥ ౧౨ ॥ అద్యవానరముఖ్యానాం తానియూథానిభాగశః । ధ
నుర్ముక్తైశ్శరవ్రాతై ర్వధిష్యామిపత్రిభిః ॥ ౧౩ ॥ అద్యవానరసైన్యాని రథేనపవనౌజసా । ధనుస్సముద్రాదు
ద్భూతై ర్మథిష్యామిశరోర్మిభిః ॥ ౧౪ ॥ వ్యాకోశపద్మవక్త్రాణి పద్మకేసరవర్చసాం । అద్యయూథతటాకానిగజవ
త్ప్రమథామ్యహం ॥ ౧౫ ॥ సశరైరద్యవదనై స్సంఖ్యేవానరయూథపాః । మండయిష్యన్తివసుధాం సనాళైరివప
ఙ్కజైః ॥ ౧౬ ॥ అద్యయుద్ధప్రచండానాం హరీణాంద్రుమయోధినాం । ముక్తేనైకేషుణాయుద్ధే భేత్స్యామిచశ
తంశతమ్ ॥ ౧౭ ॥ హతోభర్తాహతోభ్రాతా యాసాంచతనయాహతాః । వధేనాద్యరిపోస్తాసాం కరోమ్యస్రప్ర
మార్జనం ॥ ౧౮ ॥ అద్యమద్బాణనిర్భిన్నైః ప్రకీర్ణైర్గతచేతనైః కరోమివానరైర్యుద్ధే యత్నావేక్ష్యతలాంమ
హీమ్ ॥ ౧౯ ॥ అద్యగోమాయవోగృధ్రా యేచమాంసాశినోపరే । సర్వాంస్తాం స్తర్పయిష్యామి శత్రుమాంసైశ్శ
రార్దితైః ॥ ౨౦ ॥ కల్ప్యతాం మేరథశ్శీఘ్రం క్షిప్రమానీయతాంధనుః । అనుప్రయాంతుమాంసర్వే యేవశి
ష్టానిశాచరాః ॥ ౨౧ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా మహాపార్శ్వోబ్రవీద్వచః । బలాధ్యక్షాన్స్థితాం స్తత్రబలంసం
త్వర్యతామితి ॥ ౨౨ ॥ బలాధ్యక్షాస్తుసంరబ్ధా రాక్షసాస్తాన్గృహేగృహే । చోదయంతఃపరియయు ర్లంకాంలఘు
పరాక్రమాః ॥ ౨౩ ॥ తతోముహూర్తాన్నిష్పేతూ రాక్షసాభీమదర్శనాః । నర్దంతోభీమవదనా నానాప్రహర
ణైర్భుజైః ॥ ౨౪ ॥ అసిభిఃపట్టసైశ్శూలై ర్గదాభిర్ముసలైర్హలైః । శక్తిభి స్తీక్ష్ణధారాభి ర్మహద్భిఃకూటముద్గరైః ॥
యష్టిభిర్విమలైశ్చక్రై ర్నిశితైశ్చపరశ్వధైః । భిండిపాలైశ్శతఘ్నీభి రన్యైశ్చాపివరాయుధైః ॥ ౨౬ ॥ (అథాన
యన్బలాధ్యక్షాశ్చత్వారోరావణాజ్ఞయా । రథానాంనియుతంసాగ్రం నాగానాంనియుతత్రయం ॥ ౨౭ ॥ అ
శ్వానాంషష్టికోట్యస్తు ఖరోష్ట్రాణాంతథైవచ । పదాతయ స్త్వసంఖ్యాతా జగ్ముస్తేరాజశాసనాత్ ॥ ౨౮ ॥ బలా
ధ్యక్షాశ్చసంస్థాప్య రాజ్ఞస్సేనాంపురస్థితాం । ఏతస్మిన్నంతరేసూత స్థాపయామాసతంరథం ॥ ౨౯ ॥ దివ్యాస్త్రవ
రసంపన్నంనానాలంకారభూషితం । నానాయుధసమాకీర్ణం కింకిణీజాలమండితమ్ ॥ ౩౦ ॥ నానారత్నపరిక్షి
ప్తం రత్నస్తంభైర్విరాజితమ్ । జాంబూనదమయైశ్చైవ సహస్రకలశైర్యుతమ్ ॥ ౩౧ ॥ తందృష్ట్వారాక్షసాస్సర్వే
విస్మయంపరమంయయుః । తందృష్ట్వాసహసోత్థాయ రావణోరాక్షసేశ్వరః ॥ ౩౨ ॥ కోటిసూర్యప్రతీకాశం జ్వ
లంతమివపావకం ।) అథానయద్బలాధ్యక్ష స్సత్వరోరావణాజ్ఞయా ॥ ౩౩ ॥ ద్రుతంసూతసమాయుక్తం యు
క్తాష్టతురగంరథం । ఆరురోహశుభంహైమందీప్యమానంస్వతేజసా ॥ ౩౪ ॥ తతఃప్రయాతస్సహసా రాక్షసైర్బ
హుభిర్వృతః । రావణస్సత్వగాంభీర్యా ద్దారయన్నివమేదినీం ॥ ౩౫ ॥ (తతశ్చాసీన్మహానాద స్తూర్యా
ణాంచతలస్తతః । మృదంగైఃపటహైశ్శంఖైః కాహళైర్నృపరక్షసాం ॥ ॥ ౩౬ ॥ తేననాదేనమహతా పృథివీసమ
కంపత । తంశబ్దంసహసాశ్రుత్వా వానరాదుద్రువుర్భయాత్ ॥ ౩౭ ॥ రావణస్తుమహాబాహుస్సచివైఃపరివా

రితః । అజగామ మహాతేజా విజయాయ రణం ప్రతి ॥ ౩౮ ॥) రావణేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ మహాపార్శ్వమహో దరౌ । విరూపాక్షశ్చ దుర్ధర్షో రథానారురుహుస్తదా ॥ ౩౯ ॥ తే తు హృష్టా వినర్దంతో భిందంత ఇవ మేదినీం । నాదం ఘోరం విముంచంతో నిర్యయుర్జయకాంక్షిణః ॥ ౪౦ ॥ తతో యుద్ధాయ తేజస్వీ రక్షోగణబలైర్వృతః । నిర్యయావుద్యతధనుః కాలాంతకయమోపమః ॥ ౪౧ ॥ తతః ప్రజవనాశ్వేన రథేన స మహారథః । ద్వారేణ నిర్యయౌ తేన యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౨ ॥ తతో నష్టప్రభస్సూర్యో దిశశ్చ తిమిరావృతాః । ద్విజాశ్చ నేదుర్ఘోరాశ్చ సంచచాలేవ మేదినీ ॥ ౪౩ ॥ వవర్ష రుధిరం దేవశ్చస్ఖలుస్తురగాః పథి । ధ్వజాగ్రే న్యపతద్గృధ్రో వినేదుశ్చాశివం శివాః ॥ ౪౪ ॥ నయనం చాస్ఫురద్వామం సవ్యో బాహురకంపత । వివర్ణవదనశ్చాసీత్కించిదభ్రశ్యత స్వరః ॥ ౪౫ ॥ తతో నిష్పతతో యుద్ధే దశగ్రీవస్య రక్షసః । రణే నిధనశంసీని రూపాణ్యేతాని జజ్ఞిరే ॥ ౪౬ ॥ అంతరిక్షాత్పపాతోల్కా నిర్ఘాతసమనిస్వనా । వినేదురశివా గృధ్రా వాయసైరనునాదితాః ॥ ౪౭ ॥ ఏతానచింతయన్ఘోరానుత్పాతాంత్సముపస్థితాన్ । నిర్యయౌ రావణో మోహా ద్వధార్థీ కాలచోదితః ॥ ౪౮ ॥ తేషాం తు రథఘోషేణ రాక్షసానాం మహాత్మనామ్ । వానరాణామపి చమూర్యుద్ధాయైవాభ్యవర్తత ॥ ౪౯ ॥ తేషాం తు తుములం యుద్ధం బభూవ కపిరక్షసాం । అన్యోన్యమాహ్వయానానాం క్రుద్ధానాం జయమిచ్ఛతామ్ ॥ ౫౦ ॥ తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవశ్శరైః కాంచనభూషణైః । వానరాణామనీకేషు చకార కదనం మహత్ ॥ ౫౧ ॥ నికృత్తశిరసః కేచిద్రావణేన వలీముఖాః । నిరుచ్ఛ్వాసా హతాః కేచిత్కేచిత్పార్శ్వేషు దారితాః ॥ ౫౨ ॥ కేచిద్విచ్ఛిన్నశిరసః కేచిచ్చక్షుర్వివర్జితాః । భిన్నగాత్రాశ్శరైః కేచిత్కేచిచ్ఛ్రోత్రవివర్జితాః ॥ ౫౩ ॥ కేచిద్విచ్ఛిన్నహృదయాః నిశ్వసంతో మహీం గతాః ॥ ఓమ్ ॥ దశాననః క్రోధవివృత్తనేత్రో యతో యతోఽభ్యేతి రథేన సంఖ్యే । తతస్తతస్తస్య శరప్రవేగం సోఢుం న శేకుర్హరిపుంగవాస్తే ॥ ౫౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షణ్ణవతితమస్సర్గః ॥ ౪౭ ॥ ౯౫౬౦ ॥ * * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా తైః కృత్తగాత్రైస్తు దశగ్రీవేణ మార్గణైః । బభూవ వసుధా తత్ర ప్రకీర్ణా హరిభిస్తదా ॥ ౧ ॥ రావణస్యాప్రసహ్యం తం శరసంపాతమేకతః । న శేకుస్సహితుం దీప్తం పతంగా ఇవ పావకం ॥ ౨ ॥ తేఽర్దితా నిశితైర్బాణైః క్రోశంతో విప్రదుద్రువుః । పావకార్చిస్సమావిష్టా దహ్యమానా యథా గజాః ॥ ౩ ॥ ప్లవంగానామనీకాని మహాభ్రాణీవ మారుతః । సయయౌ సమరే తస్మిన్విధమన్రావణశ్శరైః ॥ ౪ ॥ కదనం తరసా కృత్వా రాక్షసేంద్రో వనౌకసాం । ఆససాద తతో యుద్ధే రాఘవం త్వరితస్తదా ॥ ౫ ॥ సుగ్రీవస్తాన్కపీన్దృష్ట్వా భగ్నాన్విద్రవతో రణే । గుల్మే సుషేణం నిక్షిప్య చక్రే యుద్ధే ధృతం మనః ॥ ౬ ॥ ఆత్మనస్సదృశం వీరస్స తం నిక్షిప్య వానరం । సుగ్రీవోఽభిముఖశ్శత్రోః ప్రతస్థే పాదపాయుధః ॥ ౭ ॥ పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చాస్య సర్వే యూథాధిపాస్స్వయం । అనుజహ్రుర్మహాశైలాన్వివిధాంశ్చ మహాద్రుమాన్ ॥ ౮ ॥ (పాతయంతో ద్రుమం తే తు రాక్షసాన్ప్రతి వానరాః)। స నదన్యుధి సుగ్రీవస్స్వరేణ మహతా మహాన్ ॥ ౯ ॥ పాతయన్వివిధాంశ్చాన్యాంజఘానోత్తమరాక్షసాన్ । మమంథ చ మహాకాయో రాక్షసాన్వానరేశ్వరః ॥ ౧౦ ॥ యుగాంతసమయే వాయుః ప్రవృద్ధానగమానివ । రాక్షసానామనీకేషు శైలవర్షం వవర్ష హ ॥ ౧౧ ॥ అశ్మవర్షం యథా మేఘః పక్షిసంఘేషు కాననే । కపిరాజవిముక్తైస్తైశ్శైలవర్షైస్తు రాక్షసాః ॥ ౧౨ ॥ వికీర్ణశిరసః పేతుర్నికృత్తా ఇవ పర్వతాః । అథ సంక్షీయమాణేషు రాక్షసేషు సమంతతః ॥ ౧౩ ॥ సుగ్రీవేణ ప్రభగ్నేషు పతత్సు నినదత్సు చ । విరూపాక్షస్స్వకం నామ ధన్వీ విశ్రావ్య రాక్షసః ॥ ౧౪ ॥ రథాదాప్లుత్య దుర్ధర్షో గజస్కంధముపారుహత్ । స తం ద్విరదమారుహ్య విరూ

పాక్షో మహారథః ॥ ౧౫ ॥ వినదన్భీమనిర్హ్రాదం వానరానభ్యధావత । సుగ్రీవే స శరాన్ఘోరా న్ససర్జ చమూము
ఖే ॥ ౧౬ ॥ స్థాపయామాస చోద్విగ్నా న్రాక్షసాంస్సంప్రహర్షయన్ । (సుగ్రీవం తం విరూపాక్ష శ్శరైరాశీవిషో
పమైః ॥ ౧౭ ॥ బహుభిస్తాడయామాస వానరాంగేష్వరిమర్దనః)। స తు విద్ధశ్శితైర్బాణైః కపీంద్ర స్తేన రక్షసా ॥ ౧౭ ॥
చుక్రోధ చ మహాక్రోధో వధే చాస్య మనో దధే । తతః పాదపముద్ధృత్య శూరస్సంప్రధనో హరిః ॥ ౧౮ ॥ అభిపత్య
జఘానాస్య ప్రముఖే తం మహాగజం । స తు ప్రహారాభిహత స్సుగ్రీవేణ మహాగజః ॥ ౧౯ ॥ అపాసర్పద్ధనుర్మా
త్రం నిషసాద ననాద చ । గజాత్తు మథితాత్తూర్ణ మపక్రమ్య స వీర్యవాన్ ॥ ౨౦ ॥ రాక్షసోఽభిముఖశ్శత్రుం ప్ర
త్యుద్గమ్య తతః కపిం । ఆర్షభం చర్మ ఖడ్గం చ ప్రగృహ్య లఘువిక్రమః ॥ ౨౧ ॥ భర్త్సయన్నివ సుగ్రీవ మాససాద వ్య
వస్థితమ్ । స హి తస్యాభిసంక్రుద్ధః ప్రగృహ్య విపులాం శిలాం ॥ ౨౨ ॥ విరూపాక్షాయ చిక్షేప సుగ్రీవో జలదోప
మాం । స తాం శిలామాపతంతీం దృష్ట్వా రాక్షసపుంగవః ॥ ౨౩ ॥ అపక్రమ్య సువిక్రాంతః ఖడ్గేన ప్రాహరత్తదా ।
తేన ఖడ్గప్రహారేణ రక్షసా బలినా హతః ॥ ౨౪ ॥ ముహూర్త మభవద్వీరో విసంజ్ఞ ఇవ వానరః । స తదా సహసోత్ప
త్య రాక్షసస్య మహాహవే ॥ ౨౫ ॥ ముష్టిం సంవర్త్య వేగేన పాతయామాస వక్షసి । ముష్టిప్రహారాభిహతో విరూ
పాక్షో నిశాచరః ॥ ౨౬ ॥ తేన ఖడ్గేన సంక్రుద్ధ స్సుగ్రీవస్య చమూముఖే । కవచం పాతయామాస పద్భ్యామభిహతోఽ
పతత్ ॥ ౨౭ ॥ స సముత్థాయ పతితః కపి స్తస్య వ్యసర్జయత్ । తలప్రహార మశనే స్సమానం భీమనిస్స్వనం ॥ ౨౮ ॥
తలప్రహారం తద్రక్ష స్సుగ్రీవేణ సముద్యతం । నైపుణ్యాన్మోచయిత్వైనం ముష్టినోరస్యతాడయత్ ॥ ౨౯ ॥ తత
స్సంక్రుద్ధతర స్సుగ్రీవో వానరేశ్వరః । మోక్షితం చాత్మనో దృష్ట్వా ప్రహారం తేన రక్షసా ॥ ౩౦ ॥ స దదర్శాంతరం
తస్య విరూపాక్షస్య వానరః । తతో న్యపాతయత్క్రోధా చ్ఛంఖదేశే మహత్తలం ॥ ౩౧ ॥ మహేంద్రాశనికల్పే
న తలేనాభిహతః క్షితౌ । పపాత రుధిరక్లిన్న శ్శోణితం స సముద్వమన్ ॥ ౩౨ ॥ స్రోతోభ్యస్తు విరూపాక్షో జలం
ప్రస్రవణాదివ । వివృత్తనయనం క్రోధా త్సఫేనం రుధిరాప్లుతం ॥ ౩౩ ॥ దదృశుస్తే విరూపాక్షం విరూపాక్షత
రం కృతం । స్ఫురంతం పరివర్తంతం పార్శ్వేన రుధిరోక్షితమ్ ॥ ౩౪ ॥ కరుణం చ వినర్దంతం దదృశుః కపయో రిపుం ।
ఓమ్ ॥ తథా తు తౌ సంయతి సంప్రయుక్తౌ తరస్వినౌ వానరరాక్షసానాం । బలార్ణవౌ సస్వనతుస్సుభీమం మహార్ణ
వౌ ద్వావివ భిన్నవేలౌ ॥ ౩౫ ॥ వినాశితం ప్రేక్ష్య విరూపనేత్రం మహాబలం తం హరిపార్థివేన । బలం సమస్తం కపి
రాక్షసానా మున్మత్తగంగాప్రతిమం బభూవ ॥ ౩౬ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తనవతితమస్సర్గః ॥ ౩౮౧ ॥ ౯౬-౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ హన్యమానే బలే తూర్ణ మన్యోన్యం తే మహామృధే । సరసీవ మహాఘర్మే
సోపక్షీణే బభూవతుః ॥ ౧ ॥ స్వబలస్య విఘాతేన విరూపాక్షవధేన చ । బభూవ ద్విగుణం క్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధి
పః ॥ ౨ ॥ ప్రక్షీణం తు బలం దృష్ట్వా వధ్యమానం వలీముఖైః । బభూవాస్య వ్యథా యుద్ధే ప్రేక్ష్య దైవవిపర్యయం ॥ ౩ ॥
ఉవాచ చ సమీపస్థం మహోదర మరిందమం । అస్మిన్కాలే మహాబాహో జయాశా త్వయి మే స్థితా ॥ ౪ ॥ జహి శత్రు
చమూం వీర దర్శయాద్య పరాక్రమం । భర్తృపిండస్య కాలోఽయం నిర్దేష్టుం సాధు యుధ్యతాం ॥ ౫ ॥ ఏవము
క్త స్తథేత్యుక్త్వా రాక్షసేంద్రం మహోదరః । ప్రవివేశారిసేనాం తాం పతంగ ఇవ పావకం ॥ ౬ ॥ తతస్స కదనం చక్రే
వానరాణాం మహాబలః । భర్తృవాక్యేన తేజస్వీ స్వేన వీర్యేణ చోదితః ॥ ౭ ॥ వానరాశ్చ మహాసత్త్వాః ప్రగృహ్య
విపులాశ్శిలాః । ప్రవిశ్యారిబలం భీమం జఘ్నుస్తే రజనీచరాన్ ॥ ౮ ॥ మహోదరస్తు సంక్రుద్ధ శ్శరైః కాంచనభూష
ణైః । చిచ్ఛేద పాణిపాదోరూ న్వానరాణాం మహాహవే ॥ ౯ ॥ తతస్తే వానరాస్సర్వే రాక్షసైరర్దితా భృశం । ది
శో దశ ద్రుతాః కేచిత్కేచిత్సుగ్రీవమాశ్రితాః ॥ ౧౦ ॥ ప్రభగ్నాం సమరే దృష్ట్వా వానరాణాం మహాచమూం । అ

భిదుద్రావ సుగ్రీవో మహోదరమనంతరం ॥ ౧౧ ॥ ప్రగృహ్య విపులాం ఘోరాం మహీధరసమాం శిలామ్ । చిక్షేప
స మహాతేజాస్తద్వధాయ హరీశ్వరః ॥ ౧౨ ॥ తామాపతంతీం సహసా శిలాం దృష్ట్వా మహోదరః । అసంభ్రాంతస్త
తో బాణైర్నిర్బిభేద దురాసదామ్ ॥ ౧౩ ॥ రక్షసా తేన బాణౌఘైర్నికృత్తా సా సహస్రధా । నిపపాత శిలా భూమౌ
గృధ్రచక్రమివాకులం ॥ ౧౪ ॥ తాం తు భిన్నాం శిలాం దృష్ట్వా సుగ్రీవః క్రోధమూర్ఛితః । సాలముత్పాట్య చిక్షేప
రక్షసే రణమూర్ధని ॥ ౧౫ ॥ శరైశ్చ విదదారైనం శూరః పరపురంజయః । స దదర్శ తతః క్రుద్ధః పరిఘం పతితం
భువి ॥ ౧౬ ॥ ఆవిధ్య తు స తం దీప్తం పరిఘం తస్య దర్శయన్ । పరిఘాగ్రేణ వేగేన జఘానాస్య హయోత్తమాన్ ॥ ౧౭ ॥
తస్మాద్ధతహయాద్వీరః సోఽవప్లుత్య మహారథాత్ । గదాం జగ్రాహ సంక్రుద్ధో రాక్షసోఽథ మహోదరః ॥ ౧౮ ॥ గదాప
రిఘహస్తౌ తౌ యుధి వీరౌ సమీయతుః । నర్దంతౌ గోవృషప్రఖ్యౌ ఘనావివ సవిద్యుతౌ ॥ ౧౯ ॥ తతః క్రుద్ధో గదాం
తస్మై చిక్షేప రజనీచరః । జ్వలంతీం భాస్కరాభాసాం సుగ్రీవాయ మహోదరః ॥ ౨౦ ॥ గదాం తాం సుమహాఘో
రామాపతంతీం మహాబలః । సుగ్రీవో రోషతామ్రాక్షః సముద్యమ్య మహాహవే ॥ ౨౧ ॥ ఆజఘాన గదాం తస్య ప
రిఘేణ హరీశ్వరః । పపాత తద్గదోద్భిన్నః పరిఘస్తస్య భూతలే ॥ ౨౨ ॥ తతో జగ్రాహ తేజస్వీ సుగ్రీవో వసుధాత
లాత్ । ఆయసం ముసలం ఘోరం సర్వతో హేమభూషితం ॥ ౨౩ ॥ స తముద్యమ్య చిక్షేప సోఽప్యన్యాం వ్యాక్షిప
ద్గదాం । భిన్నావన్యోన్యమాసాద్య పేతతుర్ధరణీతలే ॥ ౨౪ ॥ తతో భగ్నప్రహరణౌ ముష్టిభ్యాం తౌ సమీయతుః ।
తేజోబలసమావిష్టౌ దీప్తావివ హుతాశనౌ ॥ ౨౫ ॥ జఘ్నతుస్తౌ తదాఽన్యోన్యం నేదతుశ్చ పునః పునః । తలైశ్చాన్యో
న్యమాహత్య పేతతుశ్చ మహీతలే ॥ ౨౬ ॥ ఉత్పేతతుస్తతస్తూర్ణం జఘ్నతుశ్చ పరస్పరం । భుజైశ్చిక్షిపతుర్వీరా
వన్యోన్యమపరాజితౌ ॥ ౨౭ ॥ జగ్మతుస్తౌ శ్రమం వీరౌ బాహుయుద్ధే పరంతపౌ । ఆజహార తదా ఖడ్గమదూరపరివర్త
నం ॥ ౨౮ ॥ రాక్షసశ్చర్మణా సార్ధం మహావేగో మహోదరః । తథైవ చ మహాఖడ్గం చర్మణా పతితం సహ ॥ ౨౯ ॥
జగ్రాహ వానరశ్రేష్ఠః సుగ్రీవో వేగవత్తరః । తౌ తు రోషపరీతాంగౌ నర్దంతావభ్యధావతాం ॥ ౩౦ ॥ ఉద్యతాసిర
ణే హృష్టావుభౌ శస్త్రవిశారదౌ । దక్షిణం మండలం చోభౌ సుతూర్ణం సంపరీయతుః ॥ ౩౧ ॥ అన్యోన్యమభిసం
క్రుద్ధౌ జయే ప్రణిహితావుభౌ । స తు శూరో మహావేగో వీర్యశ్లాఘీ మహోదరః ॥ ౩౨ ॥ మహాచర్మణి తం ఖడ్గం పా
తయామాస దుర్మతిః । లగ్నముత్కర్షతః ఖడ్గం ఖడ్గేన కపికుంజరః ॥ ౩౩ ॥ జహార సశిరస్త్రాణం కుండలోపహితం
శిరః । నికృత్తశిరసస్తస్య పతితస్య మహీతలే ॥ ౩౪ ॥ తద్బలం రాక్షసేంద్రస్య దృష్ట్వా తత్ర న తిష్ఠతే । హత్వా
తం వానరైస్సార్ధం ననాద ముదితో హరిః ॥ ౩౫ ॥ చుక్రోధ చ దశగ్రీవో బభౌ హృష్టశ్చ రాఘవః । విషణ్ణవదనా
స్సర్వే రాక్షసా దీనచేతసః ॥ ౩౬ ॥ విద్రవంతి తతస్సర్వే భయవిత్రస్తమానసాః ॥ ఓమ్ ॥ మహోదరం తం విని
పాత్య భూమౌ మహాగిరేః కీర్ణమివైకదేశమ్ । సూర్యాత్మజస్తత్ర రరాజ లక్ష్మ్యా సూర్యస్స్వతేజోభిరివాప్రధృ
ష్యః ॥ ౩౭ ॥ అథ విజయమవాప్య వానరేంద్రస్సమరముఖే సురసిద్ధయక్షసంఘైః । అవనితలగతైశ్చ భూతసంఘై
ర్హర్షసమాకులితైస్స్తుతో మహాత్మా ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండేఽష్టనవతితమస్సర్గః ॥ ౨౮౪ ॥ ౫౬౮౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ మహోదరే తు నిహతే మహాపార్శ్వో మహాబలః । సుగ్రీవేణ సమీక్ష్యాథ క్రో
ధాత్సంరక్తలోచనః ॥ ౧ ॥ అంగదస్య చమూం భీమాం క్షోభయామాస సాయకైః । స వానరాణాం ముఖ్యానాము
త్తమాంగాని సర్వశః ॥ ౨ ॥ పాతయామాస కాయేభ్యః ఫలం వృంతాదివానిలః । కేషాంచిదిషుభిర్బాహూన్ స్కం
ధాంశ్చిచ్ఛేద రాక్షసః ॥ ౩ ॥ వానరాణాం సుసంక్రుద్ధః పార్శ్వం కేషాం వ్యదారయత్ । తేఽర్దితా బాణవర్షేణ
మహాపార్శ్వేన వానరాః ॥ ౪ ॥ విషాదవిముఖాస్సర్వే బభూవుర్గతచేతసః । నిరీక్ష్య బలముద్విగ్నమంగదో రాక్ష

సార్దితం ॥ ౫ ॥ వేగం చక్రే మహాబాహుస్సముద్ర ఇవ పర్వణి । ఆయసం పరిఘం గృహ్య సూర్యరశ్మిసమప్రభం ॥
సమరే వానరశ్రేష్ఠో మహాపార్శ్వే న్యపాతయత్ । స తు తేన ప్రహారేణ మహాపార్శ్వో విచేతనః ॥ ౭ ॥ ససూతస్స్యం
దనాత్తస్మాద్విసంజ్ఞః ప్రాపతద్భువి । స ఋక్షరాజస్తేజస్వీ నీలాంజనచయోపమః ॥ ౮ ॥ నిష్పత్య సుమహావీర్య
స్స్వాద్యూథాన్మేఘసన్నిభాత్ । ప్రగృహ్య గిరిశృంగాభాం క్రుద్ధస్సువిపులాం శిలాం ॥ ౯ ॥ అశ్వాన్జఘాన తర
సా స్యందనం చ బభంజ తమ్ । ముహూర్తాల్లబ్ధసంజ్ఞస్తు మహాపార్శ్వో మహాబలః ॥ ౧౦ ॥ అంగదం బహుభిర్బా
ణైర్భూయస్తం ప్రత్యవిధ్యత । జాంబవంతం త్రిభిర్బాణైరాజఘాన స్తనాంతరే ॥ ౧౧ ॥ ఋక్షరాజం గవాక్షం
చ జఘాన బహుభిశ్శరైః । గవాక్షం జాంబవంతం చ తం దృష్ట్వా శరపీడితౌ ॥ ౧౨ ॥ జగ్రాహ పరిఘం ఘోరమంగదః
క్రోధమూర్ఛితః । తస్యాంగదః ప్రకుపితో రాక్షసస్య తమాయసం ॥ ౧౩ ॥ దూరస్థితస్య పరిఘం రవిరశ్మిసమప్ర
భం । ద్వాభ్యాం భుజాభ్యాం సంగృహ్య భ్రామయిత్వా చ వేగవత్ ॥ ౧౪ ॥ మహాపార్శ్వస్య చిక్షేప వధార్థం వాలి
నస్సుతః । స తు క్షిప్తో బలవతా పరిఘస్తస్య రక్షసః ॥ ౧౫ ॥ ధనుశ్చ సశరం హస్తాచ్ఛిరస్త్రం చాప్యపాతయత్ । తం స
మాసాద్య వేగేన వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౬ ॥ తలేనాభ్యహనత్క్రుద్ధః కర్ణమూలే సకుండలే । స తు
క్రుద్ధో మహావేగో మహాపార్శ్వో మహాద్యుతిః ॥ ౧౭ ॥ కరేణైకేన జగ్రాహ సుమహాంతం పరశ్వథం । తం తైల
ధౌతం విపులం శైలసారమయం దృఢం ॥ ౧౮ ॥ రాక్షసః పరమక్రుద్ధో వాలిపుత్రే న్యపాతయత్ । తేన వామాంస
ఫలకే భృశం ప్రత్యవపాతితం ॥ ౧౯ ॥ అంగదో మోక్షయామాస సరోషస్స పరశ్వథం । స వీరో వజ్రసంకాశమంగ
దో ముష్టిం మహాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ సంవర్తయత్సుసంక్రుద్ధః పితృతుల్యపరాక్రమః । రాక్షసస్య స్తనాభ్యాశే మర్మజ్ఞో
హృదయం ప్రతి ॥ ౨౧ ॥ ఇంద్రాశనిసమస్పర్శం స ముష్టిం విన్యపాతయత్ । తేన తస్య నిపాతేన రాక్షసస్య మహా
మృధే ॥ ౨౨ ॥ పఫాల హృదయం చాశు స పపాత హతో భువి । తస్మిన్నిపతితే భూమౌ తత్సైన్యం సంప్రచుక్షుభే ॥
అభవచ్చ మహాన్క్రోధస్సమరే రావణస్య తు । వానరాణాం ప్రహృష్టానాం సింహనాదశ్చ పుష్కలః ॥ ౨౪ ॥ స్ఫో
టయన్నివ శబ్దేన లంకాం సాట్టాలగోపురాం । మహేంద్రేణేవ దేవానాం నాదస్సమభవన్మహాన్ ॥ ౨౫ ॥ ఓమ్ ॥
అథేంద్రశత్రుస్త్రిదశాలయానాం వనౌకసాం చైవ మహాప్రణాదం । శ్రుత్వా సరోషం యుధి రాక్షసేంద్రః పునశ్చ
యుద్ధాభిముఖోఽవతస్థే ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనశతతమస్సర్గః ॥ ౧౮౭ ॥ ౩౭౪౦ ॥ ***
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ మహోదరమహాపార్శ్వౌ హతౌ దృష్ట్వా తు రాక్షసౌ । తస్మింశ్చ నిహతే
వీరే విరూపాక్షే మహాబలే ॥ ౧ ॥ ఆవివేశ మహాన్క్రోధో రావణం తు మహామృధే । సూతం సంచోదయామాస
వాక్యం చేదమువాచ హ ॥ ౨ ॥ నిహతానామమాత్యానాం రుద్ధస్య నగరస్య చ । దుఃఖమేకోపనేష్యామి హత్వా
తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౩ ॥ రామవృక్షం రణే హన్మి సీతాపుష్పఫలప్రదమ్ । ప్రశాఖా యస్య సుగ్రీవో జాంబవాన్కు
ముదో నలః ॥ ౪ ॥ మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హ్యంగదో గంధమాదనః । హనూమాంశ్చ సుషేణశ్చ సర్వే చ హరియూథ
పాః ॥ ౫ ॥ ఏవముక్త్వాథ ఘోషేణ రథస్యాతిరథో దిశః । నాదయన్ప్రయయౌ తూర్ణం రాఘవం చాభ్యవర్త
త ॥ ౬ ॥ పూరితా తేన శబ్దేన సనదీగిరికాననా । సంచచాల మహీ సర్వా త్రస్తసర్వమృగద్విజా ॥ ౭ ॥ తామసం
సుమహాఘోరం చకారాస్త్రం సుదారుణం । నిర్దదాహ కపీన్సర్వాంస్తే ప్రపేతుస్సమంతతః ॥ ౮ ॥ ఉత్పపా
త రజో ఘోరం తైర్భగ్నైస్సంప్రధావితైః । న హి తత్సహితుం శేకుర్బ్రహ్మణా నిర్మితం స్వయం ॥ ౯ ॥ తాన్యనీకా
న్యనేకాని రావణస్య శరోత్తమైః । దృష్ట్వా భగ్నాని శతశో రాఘవః పర్యవస్థితః ॥ ౧౦ ॥ తతో రాక్షసశార్దూ
లో విద్రావ్య హరివాహినీం । స దదర్శ తతో రామం తిష్ఠంతమపరాజితం ॥ ౧౧ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విష్ణు

నావాసనం యథా । ఆలిఖంతమివాకాశమవష్టభ్య మహద్ధనుః ॥ ౧౨ ॥ పద్మపత్రవిశాలాక్షం దీర్ఘబాహుమరిం
దమం । తతో రామో మహాతేజాస్సౌమిత్రిసహితో బలీ ॥ ౧౩ ॥ వానరాంశ్చ రణే భగ్నానాపతంతం చ రావ
ణం । సమీక్ష్య రాఘవో హృష్టో మధ్యే జగ్రాహ కార్ముకం ॥ ౧౪ ॥ విస్ఫారయితుమారేభే తతస్స ధనురుత్తమం
మహావేగం మహానాదం నిర్భిందన్నివ మేదినీమ్ ॥ ౧౫ ॥ రావణస్య చ బాణౌఘై రామవిస్ఫారితేన చ । శబ్దేన రాక్ష
సాస్తేతు పేతుశ్చ శతశస్తదా ॥ ౧౬ ॥ తయోశ్శరపథం ప్రాప్య రావణో రాజపుత్రయోః । స బభూవ యథా రా
హుస్సమీపే శశిసూర్యయోః ॥ ౧౭ ॥ తమిచ్ఛన్ప్రథమం యోద్ధుం లక్ష్మణో నిశితైశ్శరైః । ముమోచ ధనురాయ
మ్య శరానగ్నిశిఖోపమాన్ ॥ ౧౮ ॥ తాన్ముక్తమాత్రానాకాశే లక్ష్మణేన ధనుష్మతా । బాణాన్బాణైర్మహాతేజా రా
వణః ప్రత్యవారయత్ ॥ ౧౯ ॥ ఏకమేకేన బాణేన త్రిభిస్త్రీన్దశభిర్దశ । లక్ష్మణస్య ప్రచిచ్ఛేద దర్శయన్పాణి
లాఘవం ॥ ౨౦ ॥ (పునశ్చ శరవర్షేణ లక్ష్మణం తం వ్యదారయత్ ।) అభ్యతిక్రమ్య సౌమిత్రిం రావణస్సమితింజయః ॥
ఆససాద తతో రామం స్థితం శైలమివాచలం । స సంఖ్యే రామమాసాద్య క్రోధసంరక్తలోచనః ॥ ౨౨ ॥ వ్యసృజచ్ఛ
రవర్షాణి రావణో రాఘవోపరి । శరధారాస్తతో రామో రావణస్య ధనుశ్చ్యుతాః ॥ ౨౩ ॥ దృష్ట్వైవాపతతశ్శీ
ఘ్రం భల్లాన్జగ్రాహ సత్వరం । తాంశ్ఛరౌఘాంస్తతో భల్లైస్తీక్ష్ణైశ్చిచ్ఛేద రాఘవః ॥ ౨౪ ॥ దీప్యమానాన్మహా
ఘోరాన్ క్రుద్ధానాశీవిషానివ । రాఘవో రావణం తూర్ణం రావణో రాఘవం తదా ॥ ౨౫ ॥ అన్యోన్యం వివిధై
స్తీక్ష్ణైశ్శరైరభివవర్షతుః । చేరతుశ్చ చిరం చిత్రం మండలం సవ్యదక్షిణం ॥ ౨౬ ॥ బాణవేగాత్సముత్క్షిప్తావన్యో
న్యమపరాజితౌ । తయోర్భూతాని విత్రేసుర్యుగపత్సంప్రయుధ్యతోః ॥ ౨౭ ॥ రౌద్రయోస్సాయకముచోర్య
మాంతకనికాశయోః । సంతతం వివిధైర్బాణైర్బభూవ గగనం తదా ॥ ౨౮ ॥ ఘనైరివాతపాపాయే విద్యున్మాలాస
మాకులైః । గవాక్షితమివాకాశం బభూవ శరవృష్టిభిః ॥ ౨౯ ॥ మహావేగైస్సుతీక్ష్ణాగ్రైర్గృధ్రపత్రైస్సువాజితైః ।
శరాంధకారం తౌ భీమం చక్రతుస్సమరం తదా ॥ ౩౦ ॥ గతేఽస్తం తపనే చాపి మహామేఘావివోత్థితౌ । (అశ్మవర్షం
యథా ఘోరం శరవర్షం వవర్షతుః) ॥ ౩౧ ॥ బభూవ తుములం యుద్ధమన్యోన్యవధకాంక్షిణోః । అనాసాద్యమ
చింత్యం చ వృత్రవాసవయోరివ ॥ ౩౨ ॥ ఉభౌ హి పరమేష్వాసావుభౌ శస్త్రవిశారదౌ । ఉభావస్త్రవిదాం ము
ఖ్యావుభౌ యుద్ధే విచేరతుః ॥ ౩౩ ॥ ఉభౌ హి యేన వ్రజతస్తేన తేన శరోర్మయః । ఊర్మయో వాయునా విద్ధా జగ్ముస్సా
గరయోరివ ॥ ౩౪ ॥ తతస్సంసక్తహస్తస్తు రావణో లోకరావణః । నారాచమాలాం రామస్య లలాటే ప్రత్యము
ఞ్చత ॥ ౩౫ ॥ రౌద్రచాపప్రయుక్తాం తాం నీలోత్పలదళప్రభాం । శిరసా ధారయన్రామో న వ్యథాం ప్రత్యపద్య
త ॥ ౩౬ ॥ అథ మంత్రానభిజపన్ రౌద్రమస్త్రముదీరయన్ । శరాన్భూయస్సమాదాయ రామః క్రోధసమ
న్వితః ॥ ౩౭ ॥ ముమోచ చ మహాతేజాశ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్ । (తేన రాక్షసేంద్రాయ హ్యన్యోన్యాచ్ఛి
న్నవేగితాః ॥ ౩౮ ॥ నిపేతూ రావణస్యాంగే వజ్రాశనిసమప్రభాః)। తే మహామేఘసంకాశే కవచే పతితాశ్శరాః ।
అభేద్యే రాక్షసేంద్రస్య న వ్యథాం జనయంస్తదా । పునరేవాథ తం రామో రథస్థం రాక్షసాధిపమ్ ॥ ౪౦ ॥ ల
లాటే పరమాస్త్రేణ సర్వాస్త్రకుశలో రణే । తే భిత్త్వా బాణరూపాణి పంచశీర్షా ఇవోరగాః ॥ ౪౧ ॥ శ్వసం
తో వివిశుర్భూమిం రావణప్రతికూలితాః । నిహత్య రాఘవస్యాస్త్రం రావణః క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౪౨ ॥ ఆసురం సు
మహాఘోరమస్త్రం ప్రాదుశ్చకార సః । సింహవ్యాఘ్రముఖాంశ్చాన్యాన్కంకకాకముఖానపి ॥ ౪౩ ॥ గృధ్రశ్యేన
ముఖాంశ్చాపి సృగాలవదనాంస్తదా । ఈహామృగముఖాంశ్చాన్యాన్వ్యాదితాస్యాన్భయావహాన్ ॥ ౪౪ ॥ పం
చాస్యాన్లేలిహానాంశ్చ ససర్జ నిశితాంఛరాన్ । శరాన్ఖరముఖాంశ్చాన్యాన్వరాహముఖసంస్థితాన్ ॥ ౪౫ ॥

శ్వానకుక్కుటవక్త్రాంశ్చ మకరాశీవిషాననాన్ । ఏతాంశ్చాన్యాంశ్చ మాయావీ ససర్జ నిశితాంఛరాన్ ॥ ౪౬ ॥
రామం ప్రతి మహాతేజాః క్రుద్ధస్సర్ప ఇవ శ్వసన్ । ఆసురేణ సమావిష్టస్సోఽస్త్రేణ రఘునందనః ॥ ౪౭ ॥ ససర్జా
స్త్రం మహోత్సాహః పావకం పావకోపమః । అగ్నిదీప్తముఖాన్బాణాంస్తథా సూర్యముఖానపి ॥ ౪౮ ॥ చం
ద్రార్ధచంద్రవక్త్రాంశ్చ ధూమకేతుముఖానపి । గ్రహనక్షత్రవక్త్రాంశ్చ మహోల్కాముఖసంస్థితాన్ ॥ ౪౯ ॥ వి
ద్యుజ్జిహ్వోపమాంశ్చాన్యాంస్ససర్జ నిశితాంఛరాన్ । తే రావణశరా ఘోరా రాఘవాస్త్రసమాహతాః ॥ ౫౦ ॥
విలయం జగ్మురాకాశే జగ్ముశ్చైవ సహస్రశః । తదస్త్రం నిహతం దృష్ట్వా రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౫౧ ॥ హృష్టా
నేదుస్తతస్సర్వే కపయః కామరూపిణః । సుగ్రీవప్రముఖా వీరాః పరివార్య తు రాఘవమ్ ॥ ౫౨ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తద
స్త్రం విహత్య రాఘవః ప్రసహ్య తద్రావణబాహునిస్సృతమ్ । ముదాన్వితో దాశరథిర్మహాత్మా వినేదురుచ్చైర్ముది
తాః కపీశ్వరాః ॥ ౫౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే శతతమస్సర్గః ॥ ౯౦ ॥ ౧౮౦౦ ॥ ************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్మిన్ప్రతిహతేఽస్త్రే తు రావణో రాక్షసాధిపః । క్రోధం చ ద్విగుణం చక్రే క్రో
ధాచ్చాస్త్రమనంతరమ్ ॥ ౧ ॥ మయేన విహితం రౌద్రమన్యదస్త్రం మహాద్యుతిః । ఉత్స్రష్టుం రావణో ఘోరం రాఘ
వాయ ప్రచక్రమే ॥ ౨ ॥ తతశ్శూలాని నిశ్చేరుర్గదాశ్చ ముసలాని చ । కార్ముకాద్దీప్యమానాని వజ్రసారాణి సర్వ
శః ॥ ౩ ॥ కూటముద్గరపాశాశ్చ దీప్తాశ్చాశనయస్తదా । నిష్పేతుర్వివిధాస్తీక్ష్ణా వాతా ఇవ యుగక్షయే ॥ ౪ ॥ తద
స్త్రం రాఘవశ్శ్రీమానుత్తమాస్త్రవిదాం వరః । జఘాన పరమాస్త్రేణ గాంధర్వేణ మహాద్యుతిః ॥ ౫ ॥ తస్మిన్ప్రతి
హతేఽస్త్రే తు రాఘవేణ మహాత్మనా । రావణః క్రోధతామ్రాక్షస్సౌరమస్త్రముదైరయత్ ॥ ౬ ॥ తతశ్చక్రాణి ని
ష్పేతుర్భాస్వరాణి మహాంతి చ । కార్ముకాద్భీమవేగస్య దశగ్రీవస్య ధీమతః ॥ ౭ ॥ తైరాసీద్గగనం దీప్తం సంపత
ద్భిరితస్తతః । పతద్భిశ్చ దిశో దీప్తాశ్చంద్రసూర్యగ్రహైరివ ॥ ౮ ॥ తాని చిచ్ఛేద బాణౌఘైశ్చక్రాణి స తు రాఘవః ।
ఆయుధాని విచిత్రాణి రావణస్య చమూముఖే ॥ ౯ ॥ తదస్త్రం తు హతం దృష్ట్వా రావణో రాక్షసాధిపః । వివ్యాధ
దశభిర్బాణై రామం సర్వేషు మర్మసు ॥ ౧౦ ॥ స విద్ధో దశభిర్బాణైర్మహాకార్ముకనిస్సృతైః । రావణేన మహాతే
జాః న ప్రాకంపత రాఘవః ॥ ౧౧ ॥ తతో వివ్యాధ గాత్రేషు సర్వేషు సమితింజయః । రాఘవస్తు సుసంక్రుద్ధో రావ
ణం బహుభిశ్శరైః ॥ ౧౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధో రాఘవస్యానుజో బలీ । లక్ష్మణస్సాయకాంస్సప్త జగ్రాహ పర
వీరహా ॥ ౧౩ ॥ తైస్సాయకైర్మహావేగైః రావణస్య మహాద్యుతిః । ధ్వజం మనుష్యశీర్షం తం తస్య చిచ్ఛేద నైకధా ॥
సారథేశ్చాపి బాణేన శిరో జ్వలితకుండలమ్ । జహార లక్ష్మణశ్శ్రీమాన్నైరృతస్య మహాబలః ॥ ౧౫ ॥ తస్య బాణైశ్చ చి
చ్ఛేద ధనుర్గజకరోపమమ్ । లక్ష్మణో రాక్షసేంద్రస్య పంచభిర్నిశితైశ్శరైః ॥ ౧౬ ॥ (వివ్యాధోరసి వేగేన కవచే
న సమావృతే)। నీలమేఘనిభాంశ్చాస్య సదశ్వాన్పర్వతోపమాన్ ॥ ౧౭ ॥ జఘానాప్లుత్య గదయా రావణస్య విభీష
ణః । హతాశ్వాద్వేగవాన్వేగాదవప్లుత్య మహారథాత్ ॥ ౧౮ ॥ క్రోధమాహారయత్తీవ్రం భ్రాతరం ప్రతి రావ
ణః । తతశ్శక్తిం మహాశక్తిర్దీప్తాం దీప్తాశనీమివ ॥ ౧౯ ॥ విభీషణాయ చిక్షేప రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ । అప్రా
ప్తామేవ తాం బాణైస్త్రిభిశ్చిచ్ఛేద లక్ష్మణః ॥ ౨౦ ॥ అథోదతిష్ఠత్సన్నాదో వానరాణాం తదా రణే । సాపపాత త్రి
ధా ఛిన్నా శక్తిః కాంచనమాలినీ ॥ ౨౧ ॥ సవిస్ఫులింగా జ్వలితా మహోల్కేవ దివశ్చ్యుతా । తతస్సంభావితత
రాం కాలేనాపి దురాసదామ్ ॥ ౨౨ ॥ జగ్రాహ విపులాం శక్తిం దీప్యమానాం స్వతేజసా । సా తోలితా బలవతా
రావణేన మహాత్మనా ॥ ౨౩ ॥ జజ్వాల సుమహాఘోరా శక్రాశనిసమప్రభా । ఏతస్మిన్నంతరే వీరో లక్ష్మణస్తం వి
భీషణమ్ ॥ ౨౪ ॥ ప్రాణసంశయమాపన్నం తూర్ణమభ్యవపద్యత । తం విమోక్షయితుం వీరశ్చాపమాయమ్య లక్ష్మణః ॥

రావణం శక్తిహస్తం తం శరవర్షైరవాకిరత్ । కీర్యమాణశ్శరౌఘేణ విసృష్టేన మహాత్మనా ॥ ౨౬ ॥ న ప్రహర్తుం
మనశ్చక్రే విముఖీకృతవిక్రమః । మోక్షితం భ్రాతరం దృష్ట్వా లక్ష్మణేన స రావణః ॥ ౨౭ ॥ లక్ష్మణాభిముఖస్తిష్ఠ
న్నిదం వచనమబ్రవీత్ । మోక్షితస్తే బలశ్లాఘిన్యస్మాదేవం విభీషణః ॥ ౨౮ ॥ విముచ్య రాక్షసం శక్తిస్త్వయీయం వి
నిపాత్యతే । ఏషా తే హృదయం భిత్త్వా శక్తిర్లోహితలక్షణా ॥ ౨౯ ॥ మద్బాహుపరిఘోత్సృష్టా ప్రాణానాదా
య యాస్యతి । ఇత్యేవముక్త్వా తాం శక్తిమష్టఘంటాం మహాస్వనామ్ ॥ ౩౦ ॥ మయేన మాయావిహితామమోఘాం
శత్రుఘాతినీమ్ । లక్ష్మణాయ సముద్దిశ్య జ్వలంతీమివ తేజసా ॥ ౩౧ ॥ రావణః పరమక్రుద్ధశ్చిక్షేప చ ననాద చ । సా
క్షిప్తా భీమవేగేన శక్రాశనిసమస్వనా ॥ ౩౨ ॥ శక్తిరభ్యపతద్వేగాల్లక్ష్మణం రణమూర్ధని । తామనువ్యాహరచ్ఛ
క్తిమాపతంతీం స రాఘవః ॥ ౩౩ ॥ స్వస్త్యస్తు లక్ష్మణాయేతి మోఘా భవ హతోద్యమా । రావణేన రణే శక్తిః క్రుద్ధే
నాశీవిషోపమా । ముక్తాశూరస్యాభీతస్య లక్ష్మణస్య మమజ్జ సా ॥ ౩౪ ॥ న్యపతత్సా మహావేగా లక్ష్మణస్య మహోరసి ।
జిహ్వేవోరగరాజస్య దీప్యమానా మహాద్యుతిః ॥ ౩౫ ॥ తతో రావణవేగేన సుదూరమవగాఢయా । శక్త్యా నిర్భి
న్నహృదయః పపాత భువి లక్ష్మణః ॥ ౩౬ ॥ తదవస్థం సమీపస్థో లక్ష్మణం ప్రేక్ష్య రాఘవః । భ్రాతృస్నేహాన్మహాతే
జా విషణ్ణహృదయోఽభవత్ ॥ ౩౭ ॥ స ముహూర్తమనుధ్యాయ బాష్పవ్యాకులలోచనః । బభూవ సంక్రుద్ధతరో
యుగాంత ఇవ పావకః ॥ ౩౮ ॥ న విషాదస్య కాలోఽయమితి సంచింత్య రాఘవః । చక్రే సుతుములం యుద్ధం రావణస్య
వధే ధృతః ॥ ౩౯ ॥ సర్వయత్నేన మహతా లక్ష్మణం సన్నిరీక్ష్య చ । స దదర్శ తతో రామశ్శక్త్యా భిన్నం మహాహవే ॥
లక్ష్మణం రుధిరాదిగ్ధం సపన్నగమివాచలమ్ । తామపి ప్రహితాం శక్తిం రావణేన బలీయసా ॥ ౪౧ ॥ యత్నతస్తే హ
రిశ్రేష్ఠా న శేకురవమర్దితుమ్ । అర్దితాశ్చైవ బాణౌఘైః క్షిప్రహస్తేన రక్షసా ॥ ౪౨ ॥ సౌమిత్రిం సా వినిర్భిద్య ప్రవిష్టా
ధరణీతలమ్ । తాం కరాభ్యాం పరామృశ్య రామశ్శక్తిం భయావహామ్ ॥ ౪౩ ॥ బభంజ సమరే క్రుద్ధో బలవాన్విచకర్ష
చ । తస్య నిష్కర్షతశ్శక్తిం రావణేన బలీయసా ॥ ౪౪ ॥ శరాస్సర్వేషు గాత్రేషు పాతితా మర్మభేదినః । అచింతయి
త్వా తాన్బాణాన్ సమాశ్లిష్య చ లక్ష్మణమ్ ॥ ౪౫ ॥ అబ్రవీచ్చ హనూమంతం సుగ్రీవం చైవ రాఘవః । లక్ష్మణం పరివా
ర్యేహ తిష్ఠధ్వం వానరోత్తమాః ॥ ౪౬ ॥ పరాక్రమస్య కాలోఽయం సంప్రాప్తో మే చిరేప్సితః । పాపాత్మాయం దశ
గ్రీవో వధ్యతాం పాపనిశ్చయః ॥ ౪౭ ॥ కాంక్షతశ్చాతకస్యేవ ఘర్మాంతే మేఘదర్శనమ్ । అస్మిన్ముహూర్తే న
చిరాత్సత్యం ప్రతిశృణోమి వః ॥ ౪౮ ॥ అరావణమరామం వా జగద్ద్రక్ష్యథ వానరాః । రాజ్యనాశం వనే వాసం దం
డకే పరిధావనమ్ ॥ ౪౯ ॥ వైదేహ్యాశ్చ పరామర్శం రక్షోభిశ్చ సమాగమమ్ । ప్రాప్తం దుఃఖం మహాఘోరం క్లేశం చ
నిరయోపమమ్ ॥ ౫౦ ॥ అద్య సర్వమహం త్యక్ష్యే నిహత్వా రావణం రణే । యదర్థం వానరం సైన్యం సమానీతమి
దం మయా ॥ ౫౧ ॥ సుగ్రీవశ్చ కృతో రాజ్యే హత్వా తం వాలినం రణే । యదర్థం సాగరః క్రాంతః సేతుర్బద్ధశ్చ సా
గరే ॥ ౫౨ ॥ సోఽయమద్య రణే పాపశ్చక్షుర్విషయమాగతః । చక్షుర్విషయమాగమ్య నాయం జీవితుమర్హతి ॥ ౫౩ ॥
దృష్టిం దృష్టివిషస్యేవ సర్పస్య మమ రావణః । స్వస్థాః పశ్యత దుర్ధర్షాః యుద్ధం వానరపుంగవాః ॥ ౫౪ ॥ ఆ
సీనాః పర్వతాగ్రేషు మమేదం రావణస్య చ । అద్య రామస్య రామత్వం పశ్యంతు మమ సంయుగే ॥ ౫౫ ॥ త్రయో లో
కాస్సగంధర్వాస్సదేవాస్సర్షిచారణాః । అద్య కర్మ కరిష్యామి యల్లోకాస్సచరాచరాః ॥ ౫౬ ॥ స దేవాః క
థయిష్యంతి యావద్భూమిర్ధరిష్యతి । సమాగమ్య సదా లోకే యథా యుద్ధం ప్రవర్తితమ్ ॥ ౫౭ ॥ ఏవముక్త్వా శితై
ర్బాణైస్తప్తకాంచనభూషణైః । ఆజఘాన దశగ్రీవం రణే రామస్సమాహితః ॥ ౫౮ ॥ అథ ప్రదీప్తైర్నారాచైర్ముసలై
శ్చాపి రావణః । అభ్యవర్షత్తదా రామం ధారాభిరివ తోయదః ॥ ౫౯ ॥ రామరావణముక్తానామన్యోన్యమభినిఘ్న

తాం । శరాణాంచశరాణాంచ బభూవతుములస్స్వనః ॥ ౯౦ ॥ తేభిన్నాశ్చవికీర్ణాశ్చ రామరావణయోశ్శరాః ।
అంతరిక్షాత్ప్రదీప్తాగ్రా నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ ౯౧ ॥ తయోర్జ్యాతలనిర్ఘోషో రామరావణయోర్మహాన్ ।
త్రాసనస్సర్వభూతానాం సంబభూవాద్భుతోపమః ॥ ౯౨ ॥ ఓమ్ ॥ సకీర్యమాణశ్శరజాలవృష్టిభి ర్మహాత్మనాదీప్త
ధనుష్మతార్దితః । భయాత్ప్రదుద్రావసమేత్య రావణో యథానిలేనాభిహతోబలాహకః ॥ ౯౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమ
ద్యుద్ధకాండే ఏకోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౯౪ ॥ ౧౨౮౦౦ ॥ * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శక్త్యావినిహతందృష్ట్వా రావణేనబలీయసా । లక్ష్మణంసమరేశూరం రుధి
రౌఘపరిప్లుతం ॥ ౧ ॥ సదత్వాతుములంయుద్ధం రావణస్యదురాత్మనః । విసృజన్నేవబాణౌఘాం సుషేణంవాక్య
మబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ ఏషరావణవీర్యేణలక్ష్మణఃపతితఃక్షితౌ । సర్పవద్వేష్టతేవీరో మమశోకముదీరయన్ ॥ ౩ ॥ శోణి
తార్ద్రమిమంవీరం ప్రాణైరిష్టతరంమమ । పశ్యతోమమకాశక్తి ర్యోద్ధుంపర్యాకులాత్మనః ॥ ౪ ॥ అయంసస
మరశ్లాఘీభ్రాతామేశుభలక్షణః । యదిపంచత్వమాపన్నః ప్రాణైర్మేకింసుఖేనవా ॥ ౫ ॥ లజ్జతీవహిమేవీర్యం భ్ర
శ్యతీవకరాద్ధనుః । సాయకావ్యవసీదంతి దృష్టిర్బాష్పవశంగతా ॥ ౬ ॥ అవసీదంతిగాత్రాణి స్వప్నయానేనృణామి
వ । చింతామేవర్ధతేతీవ్రా ముమూర్షాచోపజాయతే ॥ ౭ ॥ భ్రాతరంనిహతందృష్ట్వా రావణేనదురాత్మనా । వి
నిశ్వసంతందుఃఖార్తం మర్మణ్యభిహతంభృశమ్ ॥ ౮ ॥ రాఘవోభ్రాతరందృష్ట్వాప్రియంప్రాణంబహిశ్చరం । దుః
ఖేనమహతావిష్టో ధ్యానశోకపరాయణః ॥ ౯ ॥ పరంవిషాదమాపన్నో విలలాపాకులేంద్రియః । నహియుద్ధేనమే
కార్యం నైవప్రాణైర్నసీతయా ॥ ౧౦ ॥ భ్రాతరంశయితందృష్ట్వా లక్ష్మణంరణపాంసుషు । కింమేరాజ్యేనకింప్రా
ణై ర్యుద్ధేకార్యంనవిద్యతే ॥ ౧౧ ॥ యత్రాయంనిహతశ్శేతే రణమూర్ధనిలక్ష్మణః । దేశేదేశేకళత్రాణి దేశేదేశే
చబాంధవాః ॥ ౧౨ ॥ తంతుదేశంనపశ్యామి యత్రభ్రాతాసహోదరః । ఇత్యేవంవిలపంతంతు శోకవిహ్వలితేం
ద్రియం ॥ ౧౩ ॥ వివేష్టమానంకరుణ ముచ్ఛ్వసంతంపునఃపునః । రామమాశ్వాసయన్వీర స్సుషేణో వాక్యమబ్ర
వీత్ ॥ ౧౪ ॥ నమృతోయంమహాబాహు ర్లక్ష్మణోలక్ష్మివర్ధనః । నచాస్యవికృతంవక్త్రం నాపిశ్యామంననిష్ప్ర
భం ॥ ౧౫ ॥ సుప్రభంచప్రసన్నంచ ముఖమస్యాభిలక్ష్యతే । పద్మరక్తతలౌహస్తౌ సుప్రసన్నేచలోచనే ॥ ౧౬ ॥
ఏవంనవిద్యతేరూపం గతాసూనాంవిశాంపతే । దీర్ఘాయుషస్తుయేమర్త్యా స్తేషాంతుముఖమీదృశం ॥ ౧౭ ॥ నా
యంప్రేతత్వమాపన్నో లక్ష్మణోలక్ష్మివర్ధనః । మావిషాదంకృథావీర సప్రాణోయమరిందమ ॥ ౧౮ ॥ ఆఖ్యా
స్యతేప్రసుప్తస్య స్రస్తగాత్రస్యభూతలే । సోచ్ఛ్వాసంహృదయంవీర కంపమానంముహుర్ముహుః ॥ ౧౯ ॥ ఏవ
ముక్త్వాతువాక్యజ్ఞస్సుషేణోరాఘవంవచః । సమీపస్థమువాచేదం హనూమంతమభిత్వరన్ ॥ ౨౦ ॥ సౌమ్యశీఘ్రమి
తోగత్వాతంత్వమోషధిపర్వతం । పూర్వంతేకథితోయోసౌవీరజాంబవతాశుభః ॥ ౨౧ ॥ దక్షిణేశిఖరేతస్యజాతామో
షధిమానయ । విశల్యకరణీంనామవిశల్యకరణీంశుభాం ॥ ౨౨ ॥ సవర్ణకరణీంచాపితథాసంజీవనీమపి । సంధానకరణీం
చాపిగత్వాశీఘ్రమిహానయ ॥ ౨౩ ॥ సంజీవనార్థంవీరస్యలక్ష్మణస్యమహాత్మనః । ఇత్యేవముక్తోహనుమా న్గత్వాచౌషధిప
ర్వతం ॥ ౨౪ ॥ చింతామభ్యగమచ్ఛ్రీమానజానంస్తామహౌషధీః । తస్యబుద్ధిస్సముత్పన్నా మారుతేరమితౌజసః ॥ ౨౫ ॥
ఇదమేవగమిష్యామి గృహీత్వాశిఖరంగిరేః । అస్మిన్హిశిఖరేజాతామోషధీంతాంసుఖావహాం ॥ ౨౬ ॥ ప్రతర్కేణావగ
చ్ఛామిసుషేణోమాంయథాబ్రవీత్ । అగృహ్యయదిగచ్ఛామివిశల్యకరణీమహం ॥ ౨౭ ॥ కాలాత్యయేనదోషస్స్యా
ద్వైక్లబ్యంచమహద్భవేత్ । ఇతిసంచింత్యహనుమా న్క్షిప్రంగత్వామహాబలః ॥ ౨౮ ॥ ఆసాద్యపర్వతశ్రేష్ఠం త్రిఃప్ర
కంప్యగిరేశ్శిరః । ఫుల్లనానాతరుగణంసముత్పాట్యమహాబలః ॥ ౨౯ ॥ గృహీత్వాహరిశార్దూలో హస్తాభ్యాంసమతోల

యతే । స నీలమివ జీమూతం తోయపూర్ణం నభస్స్థలాత్ ॥ ౩౦ ॥ ఆపపాత గృహీత్వా తు హనూమాన్ శిఖరం గిరేః ॥
(తృష్ణయా స పరిశ్రాంతః పర్వతం భూధరోత్తమం । కృత్వా ముఖే స నిర్వృత్య ప్రసస్రే జలరాశయః ॥ ౩౧ ॥) సమా
గమ్య మహావేగ స్సన్యస్య శిఖరం గిరేః । విశ్రమ్య కించిద్ధనుమాన్ సుషేణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥ ఓషధీం నావ
గచ్ఛామి తామహం హరిపుంగవ । తదిదం శిఖరం కృత్స్నం గిరేస్తస్యాహృతం మయా ॥ ౩౩ ॥ ఏవం కథయమానం
తం ప్రశస్య పవనాత్మజం । సుషేణో వానరశ్రేష్ఠో జగ్రాహోత్పాట్య చౌషధిం ॥ ౩౪ ॥ విస్మితాస్తు బభూవుస్తే రణే వా
నరరాక్షసాః । దృష్ట్వా హనూమతః కర్మ సురైరపి సుదుష్కరం ॥ ౩౫ ॥ తతస్సంక్షోదయిత్వా తా మోషధిం వాన
రోత్తమః । లక్ష్మణాయ దదౌ నస్తః సుషేణస్సుమహాద్యుతిః ॥ ౩౬ ॥ సశల్యస్తాం సమాఘ్రాయ లక్ష్మణః పరవీరహా । వి
శల్యో విరుజశ్శీఘ్ర ముదతిష్ఠన్మహీతలాత్ ॥ ౩౭ ॥ తముత్థితం తే హరయో భూతలాత్ప్రేక్ష్య లక్ష్మణం । సాధు సా
ధ్వితి సుప్రీతాః సుషేణం ప్రత్యపూజయన్ ॥ ౩౮ ॥ (తత్తు శైలస్య శిఖరం హనూమాన్మారుతాత్మజః । యథాస్థానం
ప్రచిక్షేప పూర్వవత్తద్వ్యవస్థితం ॥ ౩౯ ॥) ఏహ్యేహీత్యబ్రవీద్రామో లక్ష్మణం పరవీరహా । సస్వజే స్నేహగాఢం
చ బాష్పపర్యాకులేక్షణః ॥ ౪౦ ॥ అబ్రవీచ్చ పరిష్వజ్య సౌమిత్రిం రాఘవస్తదా । దిష్ట్యా త్వాం వీర పశ్యామి మర
ణాత్పునరాగతం ॥ ౪౧ ॥ న హి మే జీవితేనార్థస్సీతయా చాపి లక్ష్మణ । కో హి మే విజయేనార్థ స్త్వయి పంచత్వమా
గతే ॥ ౪౨ ॥ ఇత్యేవం వదతస్తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః । ఖిన్నశ్శిథిలయా వాచా లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥౪౩॥
తాం ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిజ్ఞాయ పురా సత్యపరాక్రమ । లఘుః కశ్చిదివాసత్త్వో నైవం వక్తుమిహార్హసి ॥ ౪౪ ॥ న ప్రతిజ్ఞాం
హి కుర్వంతి వితథాం సాధవోఽనఘ । లక్షణం హి మహత్త్వస్య ప్రతిజ్ఞాపరిపాలనం ॥ ౪౫ ॥ నైరాశ్యముపగంతుం
తే తదలం మత్కృతేఽనఘ । వధేన రావణస్యాద్య ప్రతిజ్ఞామనుపాలయ ॥ ౪౬ ॥ న జీవన్యాస్యతే శత్రుస్తవ బాణప
థం గతః । నర్దతస్తీక్ష్ణదంష్ట్రస్య సింహస్యేవ మహాగజః ॥ ౪౭ ॥ అహం తు వధమిచ్ఛామి శీఘ్రమస్య దురాత్మనః ।
యావదస్తం న యాత్యేష కృతకర్మా దివాకరః ॥ ౩౮ ॥ ఓమ్ ॥ యది వధమిచ్ఛసి రావణస్య సంఖ్యే యది చ కృతాం
త్వమిహేచ్ఛసి ప్రతిజ్ఞాం । యది తవ రాజవరాత్మజాభిలాషః కురు చ వచో మమ శీఘ్రమద్య వీర ॥ ౪౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీ
మద్యుద్ధకాండే ద్వ్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౪౩ ॥ ౧౦౮౬౦ ॥ * * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ లక్ష్మణేన తు తద్వాక్య ముక్తం శ్రుత్వా స రాఘవః । సందధే పరవీరఘ్నో ధ
నురాదాయ వీర్యవాన్ ॥ ౧ ॥ రావణాయ శరాన్ ఘోరా న్విససర్జ చమూముఖే । అథాన్యం రథమారుహ్య రావణో
రాక్షసాధిపః ॥ ౨ ॥ అభ్యద్రవత కాకుత్స్థం స్వర్భానురివ భాస్కరం । దశగ్రీవో రథస్థస్తు రామం వజ్రోపమైశ్శ
రైః ॥ ౩ ॥ అజఘాన మహాఘోరై ర్ధారాభిరివ తోయదః । దీప్తపావకసంకాశై శ్శరైః కాంచనభూషితైః ॥ ౪ ॥
నిర్బిభేద రణే రామో దశగ్రీవం సమాహితః । భూమిస్థితస్య రామస్య రథస్థస్య చ రక్షసః ॥ ౫ ॥ న సమం యుద్ధమి
త్యాహు ర్దేవగంధర్వదానవాః । తతః కాంచనచిత్రాంగః కింకిణీశతభూషితః ॥ ౬ ॥ తరుణాదిత్యసంకాశో వై
డూర్యమయకూబరః । సదశ్వైః కాంచనాపీడై ర్యుక్తశ్శ్వేతప్రకీర్ణకైః ॥ ౭ ॥ హరిభిస్సూర్యసంకాశై ర్హేమ
జాలవిభూషితైః । రుక్మవేణుధ్వజశ్శ్రీమాన్ దేవరాజరథో వరః ॥ ౮ ॥ దేవరాజేన సందిష్టో రథమారుహ్య మాత
లిః । అభ్యవర్తత కాకుత్స్థ మవతీర్య త్రివిష్టపాత్ ॥ ౯ ॥ అబ్రవీచ్చ తదా రామం సప్రతోదో రథే స్థితః । ప్రాంజలి
ర్మాతలి ర్వాక్యం సహస్రాక్షస్య సారథిః ॥ ౧౦ ॥ సహస్రాక్షేణ కాకుత్స్థ రథోఽయం విజయాయ తే । దత్తస్తవ మ
హాసత్త్వ శ్రీమంచ్ఛత్రునిబర్హణ ॥ ౧౧ ॥ ఇదమైంద్రం మహచ్చాపం కవచం చాగ్నిసన్నిభం । శరాశ్చాదిత్యసంకాశాశ్శక్తి
శ్చ విమలా శితా ॥ ౧౨ ॥ ఆరుహ్యేమం రథం వీర రాక్షసం జహి రావణం । మయా సారథినా రాజన్ మహేంద్ర ఇవ దానవాన్ ॥

ఇత్యుక్తస్సంపరిక్రమ్య రథం సమభివాద్య చ । ఆరురోహ తదా రామో లోకాన్ లక్ష్మ్యా విరాజయన్ ॥ ౧౪ ॥ తద్బభూ
వాద్భుతం యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం । రామస్య చ మహాబాహో రావణస్య చ రక్షసః ॥ ౧౫ ॥ స గాంధర్వే
ణ గాంధర్వం దైవం దైవేన రాఘవః । అస్త్రం రాక్షసరాజస్య జఘాన పరమాస్త్రవిత్ ॥ ౧౬ ॥ అస్త్రం తు పరమం
ఘోరం రాక్షసం రాక్షసర్షభః । ససర్జ పరమక్రుద్ధః పునరేవ నిశాచరః ॥ ౧౭ ॥ తే రావణధనుర్ముక్తాః శ్శరాః
కాంచనభూషణాః । అభ్యవర్తంత కాకుత్స్థం సర్పా భూత్వా మహావిషాః ॥ ౧౮ ॥ తే దీప్తవదనా దీప్తం వమంతో జ్వ
లనం ముఖైః । రామమేవాభ్యవర్తంత వ్యాదితాస్యా భయానకాః ॥ ౧౯ ॥ తైర్వాసుకిసమస్పర్శైః దీప్తభోగైర్మ
హావిషైః । దిశశ్చ సంతతాస్సర్వాః ప్రదిశశ్చ సమావృతాః ॥ ౨౦ ॥ తాన్ దృష్ట్వా పన్నగాన్ రామస్సమాపతత ఆ
హవే । అస్త్రం గారుత్మతం ఘోరం ప్రాదుశ్చక్రే భయావహం ॥ ౨౧ ॥ తే రాఘవధనుర్ముక్తా రుక్మపుంఖాశ్శిఖిప్ర
భాః । సువర్ణాః కాంచనా భూత్వా విచేరుస్సర్పశత్రవః ॥ ౨౨ ॥ తే తాన్ సర్వాన్ శరాన్ జఘ్నుస్సర్పరూపా
న్మహాజవాన్ । సుపర్ణరూపా రామస్య విశిఖాః కామరూపిణః ॥ ౨౩ ॥ అస్త్రే ప్రతిహతే క్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధి
పః । అభ్యవర్షత్తదా రామం ఘోరాభిశ్శరవృష్టిభిః ॥ ౨౪ ॥ తతశ్శరసహస్రేణ రామమక్లిష్టకారిణం । అర్దయి
త్వా శరౌఘేణ మాతలిం ప్రత్యవిధ్యత ॥ ౨౫ ॥ చిచ్ఛేద కేతుముద్దిశ్య శరేణైకేన రావణః । పాతయిత్వా రథోపస్థే
రథాత్కేతుం చ కాంచనం ॥ ౨౬ ॥ ఐంద్రానపి జఘానాశ్వాన్ శరజాలేన రావణః । తద్దృష్ట్వా సుమహత్కర్మ రావ
ణస్య మహాత్మనః ॥ ౨౭ ॥ విషేదుర్దేవగంధర్వాః దానవాశ్చారణైస్సహ । రామమార్తం తదా దృష్ట్వా సిద్ధాశ్చ ప
రమర్షయః ॥ ౨౮ ॥ వ్యథితా వానరేంద్రాశ్చ బభూవుస్సవిభీషణాః । రామచంద్రమసం దృష్ట్వా గ్రస్తం రావణ
రాహుణా ॥ ౨౯ ॥ ప్రాజాపత్యం చ నక్షత్రం రోహిణీం శశినః ప్రియామ్ । సమాక్రమ్య బుధస్తస్థౌ ప్రజానామశు
భావహః ॥ ౩౦ ॥ సధూమపరివృత్తోర్మిః ప్రజ్వలన్నివ సాగరః । ఉత్పపాత తదా క్రుద్ధస్స్పృశన్నివ దివాకరం ॥ ౩౧ ॥
శస్త్రవర్ణస్సుపరుషో మందరశ్మిర్దివాకరః । అదృశ్యత కబంధాంకస్సంసక్తో ధూమకేతునా ॥ ౩౨ ॥ కోసలానాం చ న
క్షత్రం వ్యక్తమింద్రాగ్నిదైవతమ్ । ఆక్రమ్యాంగారకస్తస్థౌ విశాఖామపి చాంబరే ॥ ౩౩ ॥ దశాస్యో వింశతిభుజః
ప్రగృహీతశరాసనః । అదృశ్యత దశగ్రీవో మైనాక ఇవ పర్వతః ॥ ౩౪ ॥ నిరస్యమానో రామస్తు దశగ్రీవేణ రక్ష
సా । నాశకోదభిసంధాతుం సాయకాన్ రణమూర్ధని ॥ ౩౫ ॥ స కృత్వా భ్రుకుటీం క్రుద్ధః కించిత్సంరక్తలోచనః ।
జగామ సుమహాక్రోధం నిర్దహన్నివ చక్షుషా ॥ ౩౬ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్ర్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥౪౪౬॥౯౯౨౦॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య క్రుద్ధస్య వదనం దృష్ట్వా రామస్య ధీమతః । సర్వభూతాని విత్రేసుః
ప్రాకంపత చ మేదినీ ॥ ౧ ॥ సింహశార్దూలవాంశ్శైలస్సంచచాల చలద్రుమః । బభూవ చాతిక్షుభితస్సముద్రస్స
రితాంపతిః ॥ ౨ ॥ ఖగాశ్చ ఖరనిర్ఘోషా గగనే పరుషా ఘనాః । ఔత్పాతికా వినర్దంతస్సమంతాత్పరిచక్రముః ॥ ౩ ॥ రా
మం దృష్ట్వా సుసంక్రుద్ధముత్పాతాంశ్చ సుదారుణాన్ । విత్రేసుస్సర్వభూతాని రావణస్యాభవద్భయమ్ ॥ ౪ ॥ విమా
నస్థాస్తదా దేవా గంధర్వాశ్చ మహోరగాః । ఋషిదానవదైత్యాశ్చ గరుత్మంతశ్చ ఖేచరాః ॥ ౫ ॥ దదృశుస్తే మహాయు
ద్ధం లోకసంవర్తసంస్థితమ్ । నానాప్రహరణైర్భీమైశ్శూరయోస్సంప్రయుధ్యతోః ॥ ౬ ॥ ఊచుస్సురాసురాస్స
ర్వే తదా విగ్రహమాగతాః । ప్రేక్షమాణా మహద్యుద్ధం వాక్యం భక్త్యా ప్రహృష్టవత్ ॥ ౭ ॥ దశగ్రీవం జయేత్యాహు
రసురాస్సముపస్థితాః । దేవా రామమథోచుస్తే త్వం జయేతి పునః పునః ॥ ౮ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే క్రోధాద్రాఘవస్య
స రావణః । ప్రహర్తుకామో దుష్టాత్మా స్పృశన్ ప్రహరణం మహత్ ॥ ౯ ॥ వజ్రసారం మహానాదం సర్వశత్రుని
బర్హణమ్ । శైలశృంగనిభైః కూటైః చితం దృష్టిభయావహమ్ ॥ ౧౦ ॥ సధూమమివ తీక్ష్ణాగ్రం యుగాంతాగ్నిచయో

పమమ్ । అతిరౌద్రమనాసాద్యం కాలేనాపి దురాసదమ్ ॥ ౧౧ ॥ త్రాసనం సర్వభూతానాం దారణం భేదనం
తథా । ప్రదీప్తమివ రోషేణ శూలం జగ్రాహ రావణః ॥ ౧౨ ॥ తచ్ఛూలం పరమక్రుద్ధో మధ్యే జగ్రాహ వీర్యవాన్ ।
అనేకైస్సమరే శూరై రాక్షసైః పరివారితః ॥ ౧౩ ॥ సముద్యమ్య మహాకాయో ననాద యుధి భైరవం । సంరక్తన
యనో రోషాత్ స్వసైన్యమభిహర్షయన్ ॥ ౧౪ ॥ పృథివీం చాన్తరిక్షం చ దిశశ్చ ప్రదిశస్తదా । ప్రాకమ్పయత్తదా
శబ్దో రాక్షసేన్ద్రస్య దారుణః ॥ ౧౫ ॥ అతినాదస్య నాదేన తేన తస్య దురాత్మనః । సర్వభూతాని విత్రేసుస్సాగర
శ్చ ప్రచుక్షుభే ॥ ౧౬ ॥ స గృహీత్వా మహావీర్యశ్శూలం తద్రావణో మహత్ । వినద్య సుమహానాదం రామం పరుష
మబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ శూలోయం వజ్రసారస్తే రామ రోషాన్మయోద్యతః । తవ భ్రాతృసహాయస్య సద్యః ప్రాణాన్హరి
ష్యతి ॥ ౧౮ ॥ రక్షసామద్య శూరాణాం నిహతానాం చమూముఖే । త్వాం నిహత్య రణశ్లాఘిన్ కరోమి తరసా సమం ॥
తిష్ఠేదానీం నిహన్మి త్వామేష శూలేన రాఘవ । ఏవముక్త్వా స చిక్షేప తచ్ఛూలం రాక్షసాధిపః ॥ ౨౦ ॥ తద్రావణ
కరాన్ముక్తం విద్యుజ్జ్వాలాసమాకులం । అష్టఘణ్టం మహానాదం వియద్గతమశోభత ॥ ౨౧ ॥ తచ్ఛూలం రాఘవో
దృష్ట్వా జ్వలన్తం ఘోరదర్శనం । ససర్జ విశిఖాన్రామశ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్ ॥ ౨౨ ॥ ఆపతన్తం శరౌఘేణ
వారయామాస రాఘవః । ఉత్పతన్తం యుగాన్తాగ్నిం జలౌఘైరివ వాసవః ॥ ౨౩ ॥ నిర్దదాహ స తాన్బాణాన్రా
మకార్ముకనిస్సృతాన్ । రావణస్య మహాశూలః పతఙ్గానివ పావకః ॥ ౨౪ ॥ తాన్దృష్ట్వా భస్మసాద్భూతాంశ్ఛూ
లసంస్పర్శచూర్ణితాన్ । సాయకానన్తరిక్షస్థాన్రాఘవః క్రోధమాహరత్ ॥ ౨౫ ॥ స తాం మాతలినానీతాం శక్తిం
వాసవనిర్మితాం । జగ్రాహ పరమక్రుద్ధో రాఘవో రఘునన్దనః ॥ ౨౬ ॥ సా తోలితా బలవతా శక్తిర్ఘణ్టాకృతస్వనా ।
నభః ప్రజ్వాలయామాస యుగాన్తోల్కేవ సప్రభా ॥ ౨౭ ॥ సా క్షిప్తా రాక్షసేన్ద్రస్య తస్మిఞ్ఛూలే పపాత హ । భి
న్నశ్శక్త్యా మహాఞ్ఛూలో నిపపాత హతద్యుతిః ॥ ౨౮ ॥ నిర్బిభేద తతో బాణైర్హయానస్య మనోజవాన్ । రామస్తీ
క్ష్ణైర్మహావేగైర్వజ్రకల్పైశ్శితైశ్శరైః ॥ ౨౯ ॥ నిర్బిభేదోరసి తతో రావణం నిశితైశ్శరైః । రాఘవః పరమాయత్తో
లలాటే పత్రిభిస్త్రిభిః ॥ ౩౦ ॥ స శరైర్భిన్నసర్వాఙ్గో గాత్రప్రస్రుతశోణితః । రాక్షసేన్ద్రస్సమూహస్థః ఫు
ల్లాశోక ఇవాబభౌ ॥ ౩౧ ॥ ఓమ్ ॥ స రామబాణైరభివిద్ధగాత్రో నిశాచరేన్ద్రః క్షతజార్ద్రగాత్రః । జగామ ఖే
దం చ సమాజమధ్యే క్రోధం చ చక్రే సుభృశం తదానీమ్ ॥ ౩౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతురుత్తరశతతమ
స్సర్గః ॥ ౩౪౯ ॥ ౬౯౭౦ ॥ * * * * * * ష * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స తు తేన తథా క్రోధాత్కాకుత్స్థేనార్దితో రణే । రావణస్సమర
శ్లాఘీ మహాక్రోధముపాగమత్ ॥ ౧ ॥ స దీప్తనయనో రోషాచ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్ । అభ్యద్రవత్సుసంక్రు
ద్ధో రాఘవం పరమాహవే ॥ ౨ ॥ బాణధారాసహస్రైస్తు స తోయద ఇవామ్బరాత్ । రాఘవం రావణో బాణైస్త
టాకమివాపూరయత్ ॥ ౩ ॥ పూరితశ్శరజాలేన ధనుర్ముక్తేన సంయుగే । మహాగిరిరివాకమ్ప్యః కాకుత్స్థో న ప్రకం
పతే ॥ ౪ ॥ స శరైశ్శరజాలాని వారయన్సమరే స్థితః । గభస్తీనివ సూర్యస్య ప్రతిజగ్రాహ వీర్యవాన్ ॥ ౫ ॥ త
తశ్శరసహస్రాణి క్షిప్రహస్తో నిశాచరః । నిచఖానోరసి క్రుద్ధో రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ ౬ ॥ స శోణితసమాదిగ్ధ
స్సమరే లక్ష్మణాగ్రజః । దృష్టః ఫుల్ల ఇవారణ్యే సుమహాన్కింశుకద్రుమః ॥ ౭ ॥ శరాభిఘాతసంరబ్ధస్సోపి జగ్రాహ
సాయకాన్ । కాకుత్స్థస్సుమహాతేజా యుగాన్తాదిత్యతేజసః ॥ ౮ ॥ తతోన్యోన్యం సుసంరబ్ధావుభౌ తౌ రామరావ
ణౌ । శరాన్ధకారే సమరే నోపాలక్షయతాం తదా ॥ ౯ ॥ తతః క్రోధసమావిష్టో రామో దశరథాత్మజః । ఉవాచ
రావణం వీరః ప్రహస్య పరుషం వచః ॥ ౧౦ ॥ మమ భార్యా జనస్థానాదజ్ఞానాద్రాక్షసాధమ । హృతా తే వివశా

యస్మాత్తస్మాత్త్వంనాసివీర్యవాన్ ॥ ౧౧ ॥ మయావిరహితాందీనాంవర్తమానాంమహావనే । వైదేహీంప్రసభం
హృత్వాశూరోహమితిమన్యసే ॥ ౧౨ ॥ స్త్రీషుశూరవినాథాసు పరదారాభిమర్శక । కృత్వాకాపురుషంకర్మశూ
రోహమితిమన్యసే ॥ ౧౩ ॥ భిన్నమర్యాదనిర్లజ్జ చారిత్రేష్వనవస్థిత । దర్పాన్మృత్యుముపాదాయశూరోహ
మితిమన్యసే ॥ ౧౪ ॥ శూరేణధనదభ్రాత్రా బలైస్సముదితేనచ । శ్లాఘనీయంయశస్యంచ కృతంకర్మమహత్త్వ
యా ॥ ౧౫ ॥ ఉత్సేకేనాభిపన్నస్య గర్హితస్యాహితస్యచ । కర్మణఃప్రాప్నుహీదానీం తస్యాద్యసుమహత్ఫలం॥
శూరోహమితిచాత్మానమవగచ్ఛసిదుర్మతే । నైవలజ్జాస్తితేసీతాం చోరవద్వ్యపకర్షతః ॥ ౧౭ ॥ యదిమత్సన్ని
ధౌసీతా ధర్షితాస్యాత్త్వయాబలాత్ । భ్రాతరంతుఖరంపశ్యే స్తదామత్సాయకైర్హతః ॥ ౧౮ ॥ దిష్ట్యాసిమ
మదుష్టాత్మన్ చక్షుర్విషయమాగతః । అద్యత్వాంసాయకైస్తీక్ష్ణైర్నయామియమసాదనమ్ ॥ ౧౯ ॥ అద్యతేమచ్ఛ
రైశ్ఛిన్నం శిరోజ్వలితకుండలం । క్రవ్యాదావ్యపకర్షంతు వికీర్ణంరణపాంసుషు ॥ ౨౦ ॥ నిపత్యోరసిగృధ్రాస్తే
క్షితౌక్షిప్తస్యరావణ । పిబంతురుధిరంతర్షాద్బాణశల్యాంతరోత్థితమ్ ॥ ౨౧ ॥ అద్యమద్బాణభిన్నస్య గతాసోః
పతితస్యతే । కర్షంత్వాంత్రాణిపతగా గరుత్మంతఇవోరగాన్ ॥ ౨౨ ॥ (దృష్టోసిమహతఃకాలాద్దిష్ట్యాదృష్టిపథంగ
తః । అద్యక్రోధంవిమోక్ష్యామి సీతాహరణసంభవం ॥ ౨౩ ॥) ఇత్యేవంసంవదన్వీరో రామశ్శత్రునిబర్హణః । రా
క్షసేంద్రంసమీపస్థం శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ ౨౪ ॥ బభూవద్విగుణంవీర్యంబలంహర్షశ్చసంయుగే । రామస్యాస్త్ర
బలంచైవ శత్రోర్నిధనకాంక్షిణః ॥ ౨౫ ॥ ప్రాదుర్బభూవురస్త్రాణి సర్వాణివిదితాత్మనః । ప్రహర్షాచ్చమ
హాతేజా శ్శీఘ్రహస్తతరోభవత్ ॥ ౨౬ ॥ శుభాన్యేతానిచిహ్నాని విజ్ఞాయాత్మగతానిసః । భూయఏవార్దయద్రా
మో రావణంరాక్షసాంతకృత్ ॥ ౨౭ ॥ హరీణాంచాశ్మనికరై శ్శరవర్షైశ్చరాఘవాత్ । హన్యమానోదశగ్రీవో
విఘూర్ణహృదయోభవత్ ॥ ౨౮ ॥ యదాచశస్త్రంనారేభే నవ్యకర్షచ్ఛరాసనమ్ । నాస్యప్రత్యకరోద్వీర్యం
విక్లబేనాంతరాత్మనా ॥ ౨౯ ॥ క్షిప్తాశ్చాపిశరాస్తేన శస్త్రాణివివిధానిచ । మరణార్థాయవర్తంతేమృత్యుకా
లేభివర్తతః ॥ ౩౦ ॥ సూతస్తురథనేతాస్య తదవస్థంసమీక్ష్యతం । శనైర్యుద్ధాదసంభ్రాంతోరథంతస్యాపవాహయ
త్ ॥ ౩౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౫౨ ॥ ౫౦౪౦ ॥ **************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతుమోహాత్సుసంక్రుద్ధః కృతాంతబలచోదితః । క్రోధసంరక్తనయనో రా
వణస్సూతమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ హీనవీర్యమివాశక్తం పౌరుషేణవివర్జితం । భీరుంలఘుమివాసత్త్వం విహీనమివతేజ
సా ॥ ౨ ॥ విముక్తమివమాయాభి రస్త్రైరివబహిష్కృతమ్ ॥ మామవజ్ఞాయదుర్బుద్ధే స్వయాబుద్ధ్యావిచేష్టసే ॥
కిమర్థంమామవజ్ఞాయ మచ్ఛందమనవేక్ష్యచ । త్వయాశత్రోస్సమక్షంమేరథోయమపవాహితః ॥ ౪ ॥ త్వయాద్య
హిమమానార్య చిరకాలసమార్జితమ్ । యశోవీర్యంచతేజశ్చ ప్రత్యయశ్చవినాశితః ॥ ౫ ॥ శత్రోఃప్రఖ్యాతవీ
ర్యస్య రంజనీయస్యవిక్రమైః । పశ్యతోయుద్ధలుబ్ధోహంకృతఃకాపురుషస్త్వయా ॥ ౬ ॥ యస్త్వంరథమిమంమో
హాన్నచోద్వహసిదుర్మతే । సత్యోయంప్రతితర్కోమేపరేణత్వముపస్కృతః ॥ ౭ ॥ నహీదంవిద్యతేకర్మసుహృ
దోహితకాంక్షిణః । రిపూణాంసదృశంచైతన్నత్వయైతత్స్వనుష్ఠితం ॥ ౮ ॥ నివర్తయరథంశీఘ్రంయావన్నోపైతి
మేరిపుః । యదివాధ్యుషితోవాసి స్మర్యంతేయదివాగుణాః ॥ ౯ ॥ ఏవంపరుషముక్తస్తు హితబుద్ధిరబుద్ధినా । అబ్ర
ద్రావణంసూతో హితంసానునయంవచః ॥ ౧౦ ॥ నభీతోస్మినమూఢోస్మి నోపజప్తోస్మిశత్రుభిః । నప్రమత్తోనని
స్స్నేహోవిస్మృతానచసత్క్రియాః ॥ ౧౧ ॥ మయాతుహితకామేన యశశ్చపరిరక్షితా । స్నేహప్రస్కన్నమ
నసా ప్రియమిత్యప్రియంకృతమ్ ॥ ౧౨ ॥ నాస్మిన్నర్థేమహారాజత్వంమాంప్రియహితేరతమ్ । కశ్చిల్లఘురివానా

ర్యో దోషతో గంతుమర్హసి ॥ ౧౩ ॥ శ్రూయతాం త్వభిధాస్యామి యన్నిమిత్తం మయా రథః । నదీవేగ ఇవాంభోభి
స్సంయుగే వినివర్తితః ॥ ౧౪ ॥ శ్రమం తవావగచ్ఛామి మహతా రణకర్మణా । నహి తే వీర సౌముఖ్యం ప్రహర్షం
వోపధారయే ॥ ౧౫ ॥ రథోద్వహనఖిన్నాశ్చ త ఇమే రథవాజినః । దీనా ఘర్మపరిశ్రాన్తా గావో వర్షహతా ఇవ ॥
నిమిత్తాని చ భూయిష్ఠం యాని ప్రాదుర్భవంతి నః । తేషు తేష్వభిపన్నేషు లక్షయామ్యప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౭ ॥ దేశ
కాలౌ చ విజ్ఞేయౌ లక్షణానీంగితాని చ । దైన్యం ఖేదశ్చ హర్షశ్చ రథినశ్చ బలాబలం ॥ ౧౮ ॥ తథా నిమ్నోన్నతా భూమే
శ్చ సమాని విషమాణి చ । యుద్ధకాలశ్చ విజ్ఞేయః పరస్యాంతరదర్శనం ॥ ౧౯ ॥ ఉపయానాపయానే చ స్థానం ప్ర
త్యపసర్పణం । సర్వమేతద్రథస్థేన జ్ఞేయం రథకుటుంబినా ॥ ౨౦ ॥ తవ విశ్రమహేతోశ్చ తథైషాం రథవాజినాం ।
రౌద్రం వర్జయతా ఖేదం క్షమం కృతమిదం మయా ॥ ౨౧ ॥ న మయా స్వేచ్ఛయా వీర రథోఽయమపవాహితః । భ
ర్తృస్నేహపరీతేన మయేదం యత్కృతం ప్రభో ॥ ౨౨ ॥ ఆజ్ఞాపయ యథాతత్త్వం వక్ష్యస్యరినిషూదన । తత్కరిష్యా
మ్యహం వీర గతానృణ్యేన చేతసా ॥ ౨౩ ॥ సంతుష్టస్తేన వాక్యేన రావణస్తస్య సారథేః । ప్రశస్యైనం బహువిధం
యుద్ధలుబ్ధోఽబ్రవీదిదం ॥ ౨౪ ॥ రథం శీఘ్రమిమం సూత రాఘవాభిముఖం కురు । నాహత్వా సమరే శత్రూన్నివర్తి
ష్యతి రావణః ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్త్వా తతస్తుష్టో రావణో రాక్షసేశ్వరః । దదౌ తస్మై శుభం హ్యేకం హస్తాభరణముత్త
మం ॥ ౨౬ ॥ శ్రుత్వా రావణవాక్యం తు సారథిస్సన్న్యవర్తత ॥ ఓమ్ ॥ తతో ద్రుతం రావణవాక్యచోదితః ప్రచో
దయామాస హయాన్స సారథిః । స రాక్షసేంద్రస్య తతో మహారథః క్షణేన రామస్య రణాగ్రతోఽభవత్ ॥ ౨౭ ॥*॥
ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షడుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౫౫ ॥ ౩౧౦౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆదిత్యహృదయమ్ ॥ తతో యుద్ధపరిశ్రాంతం సమరే చింతయా స్థితమ్ । రా
వణం చాగ్రతో దృష్ట్వా యుద్ధాయ సముపస్థితం ॥ ౧ ॥ దైవతైశ్చ సమాగమ్య ద్రష్టుమభ్యాగతో రణం । ఉపగమ్యాబ్ర
వీద్రామ మగస్త్యో భగవానృషిః ॥ ౨ ॥ రామ రామ మహాబాహో శృణు గుహ్యం సనాతనం । యేన సర్వానరీన్వ
త్స సమరే విజయిష్యసి ॥ ౩ ॥ ఆదిత్యహృదయం పుణ్యం సర్వశత్రువినాశనం । జయావహం జపేన్నిత్యమక్షయ్యం
పరమం శివమ్ ॥ ౪ ॥ సర్వమంగళమాంగల్యం సర్వపాపప్రణాశనం । చింతాశోకప్రశమన మాయుర్వర్ధనముత్త
మం ॥ ౫ ॥ రశ్మిమంతం సముద్యంతం దేవాసురనమస్కృతం । పూజయస్వ వివస్వంతం భాస్కరం భువనేశ్వరం ॥
సర్వదేవాత్మకో హ్యేష తేజస్వీ రశ్మిభావనః । ఏష దేవాసురగణాన్లోకాన్పాతి గభస్తిభిః ॥ ౭ ॥ ఏష బ్రహ్మా చ విష్ణు
శ్చ శివస్స్కందః ప్రజాపతిః । మహేంద్రో ధనదః కాలో యమస్సోమో హ్యపాంపతిః ॥ ౮ ॥ పితరో వసవస్సాధ్యా
హ్యశ్వినౌ మరుతో మనుః । వాయుర్వహ్నిః ప్రజా ప్రాణ ఋతుకర్తా ప్రభాకరః ॥ ౯ ॥ ఆదిత్యస్సవితా సూర్యః ఖగః
పూషా గభస్తిమాన్ । సువర్ణసదృశో భానుస్స్వర్ణరేతా దివాకరః ॥ ౧౦ ॥ హరిదశ్వస్సహస్రార్చిస్సప్తసప్తిర్మరీచి
మాన్ । తిమిరోన్మథనశ్శంభుస్త్వష్టా మార్తాండ అంశుమాన్ ॥ ౧౧ ॥ హిరణ్యగర్భశ్శిశిరస్తపనో భాస్కరో ర
విః । అగ్నిగర్భోఽదితేః పుత్రశ్శంఖశ్శిశిరనాశనః ॥ ౧౨ ॥ వ్యోమనాథస్తమోభేదీ ఋగ్యజుస్సామపారగః । ఘన
వృష్టిరపాం మిత్రో వింధ్యవీథీప్లవంగమః ॥ ౧౩ ॥ ఆతపీ మండలీ మృత్యుః పింగళస్సర్వతాపనః । కవిర్విశ్వో మహాతే
జా రక్తస్సర్వభవోద్భవః ॥ ౧౪ ॥ నక్షత్రగ్రహతారాణా మధిపో విశ్వభావనః । తేజసామపి తేజస్వీ ద్వాదశాత్మ
న్నమోఽస్తు తే ॥ ౧౫ ॥ నమః పూర్వాయ గిరయే పశ్చిమే గిరయే నమః । జ్యోతిర్గణానాం పతయే దినాధిపతయే న
మః ॥ ౧౬ ॥ జయాయ జయభద్రాయ హర్యశ్వాయ నమో నమః । నమో నమస్సహస్రాంశో ఆదిత్యాయ నమో నమః ।
నమ ఉగ్రాయ వీరాయ సారంగాయ నమో నమః । నమః పద్మప్రబోధాయ మార్తాండాయ నమో నమః ॥ ౧౮ ॥

బ్రహ్మేశానాచ్యుతేశాయ సూర్యాయాదిత్యవర్చసే । భాస్వతేసర్వభక్షాయ రౌద్రాయవపుషేనమః ॥ ౧౯ ॥
తమోఘ్నాయహిమఘ్నాయ శత్రుఘ్నాయామితాత్మనే । కృతఘ్నఘ్నాయదేవాయ జ్యోతిషాంపతయేనమః ॥
తప్తచామీకరాభాయ వహ్నయేవిశ్వకర్మణే । నమస్తమోభినిఘ్నాయ రుచయేలోకసాక్షిణే ॥ ౨౧ ॥ నాశయత్యేష
వైభూతం తదేవసృజతిప్రభుః । పాయత్యేషతపత్యేష వర్షత్యేషగభస్తిభిః ॥ ౨౨ ॥ ఏషసుప్తేషుజాగర్తి భూతే
షుపరినిష్ఠితః । ఏషచైవాగ్నిహోత్రంచ ఫలంచైవాగ్నిహోత్రిణాం ॥ ౨౩ ॥ వేదాశ్చక్రతవశ్చైవ క్రతూనాంఫల
మేవచ । యానికృత్యానిలోకేషు సర్వఏషరవిః ప్రభుః ॥ ౨౪ ॥ ఏనమాపత్సుకృచ్ఛ్రేషు కాన్తారేషుభయేషుచ ।
కీర్తయన్పురుషఃకశ్చి న్నావసీదతిరాఘవ ॥ ౨౫ ॥ పూజయస్వైనమేకాగ్రో దేవదేవంజగత్పతిం । ఏతత్త్రిగు
ణితంజప్త్వా యుద్ధేషువిజయిష్యసి ॥ ౨౬ ॥ అస్మిన్క్షణేమహాబాహో రావణంత్వంవధిష్యసి । ఏవముక్త్వాతదాగస్త్యో
జగామచయథాగతం ॥ ౨౭ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వామహాతేజా నష్టశోకోఽభవత్తదా । ధారయామాససుప్రీతో రాఘ
వః ప్రయతాత్మవాన్ ॥ ౨౮ ॥ ఆదిత్యంప్రేక్ష్యజప్త్వాతు పరంహర్షమవాప్తవాన్ । త్రిరాచమ్యశుచిర్భూత్వా
ధనురాదాయవీర్యవాన్ ॥ ౨౯ ॥ రావణంప్రేక్ష్యహృష్టాత్మా యుద్ధాయసముపాగమత్ । సర్వయత్నేనమహతా
వధేతస్యధృతోఽభవత్ ॥ ౩౦ ॥ ఓమ్ ॥ అథరవిరవదన్నిరీక్ష్యరామం ముదితమనాఃపరమంప్రహృష్యమాణః । నిశిచ
రపతిసంక్షయంవిదిత్వా సురగణమధ్యగతోవచస్త్వరేతి ॥ ౩౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తోత్తరశతత
మస్సర్గః ॥ ౫౭ ॥ ౧౧౬౦ ॥ * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సరథంసారథిర్హృష్టః పరసైన్యప్రధర్షణం । గంధర్వనగరాకారం సము
చ్ఛ్రితపతాకినం ॥ ఓమ్ ॥ యుక్తంపరమసంపన్నై ర్వాజిభిర్హేమమాలిభిః । యుద్ధోపకరణైఃపూర్ణం పతాకాధ్వ
జమాలినం ॥ ౨ ॥ గ్రసంతమివచాకాశం నాదయంతంవసుంధరాం । ప్రణాశంపరసైన్యానాం స్వసైన్యానాంప్రహ
ర్షణం ॥ ౩ ॥ రావణస్యరథంక్షిప్రం చోదయామాససారథిః । తమాపతంతంసహసా స్వనవంతంమహాధ్వజం ॥ ౪ ॥
రథంరాక్షసరాజస్య నరరాజోదదర్శహ । కృష్ణవాజిసమాయుక్తంయుక్తంరౌద్రేణవర్చసా ॥ ౫ ॥ (ఉహ్యమాన
మివాకాశే విమానంసూర్యవర్చసం ।) తటిత్పతాకాగహనందర్శితేంద్రాయుధాయుధం ॥ ౬ ॥ శరధారావిముం
చంతం ధారాసారమివాంబుదం । తందృష్ట్వామేఘసంకాశ మాపతంతంరథంరిపోః ॥ ౭ ॥ గిరేర్వజ్రాభిమృష్టస్యదీ
ర్యతస్సదృశస్వనం । విస్ఫారయన్వైవేగేన బాలచంద్రనతంధనుః ॥ ౮ ॥ ఉవాచమాతలింరామ స్సహస్రాక్షస్య
సారథిం । మాతలేపశ్యసంరబ్ధ మాపతంతంరథంరిపోః ॥ ౯ ॥ యథాపసవ్యంపతతా వేగేనమహతాపునః । సమరే
హంతుమాత్మానం తథానేనకృతామతిః ॥ ౧౦ ॥ తదప్రమాదమాతిష్ఠ ప్రత్యుద్గచ్ఛరథంరిపోః । విధ్వంసయితుమిచ్ఛా
మి వాయుర్మేఘమివోత్థితం ॥ ౧౧ ॥ అవిక్లబమసంభ్రాంత మవ్యగ్రహృదయేక్షణం । రశ్మిసంచారనియతం ప్ర
చోదయరథంద్రుతమ్ ॥ ౧౨ ॥ కామంనత్వంసమాధేయఃపురందరరథోచితః । యుయుత్సురహమేకాగ్రః స్మారయే
త్వాంనశిక్షయే ॥ ౧౩ ॥ పరితుష్టస్సరామస్య తేనవాక్యేనమాతలిః । ప్రచోదయామాసరథంసురసారథిసత్తమః ॥
అపసవ్యంతతఃకుర్వ న్రావణస్యమహారథం । చక్రోత్క్షిప్తేనరజసా రావణంవ్యవధానయత్ ॥ ౧౫ ॥ తతఃక్రుద్ధోద
శగ్రీవ స్తామ్రవిస్ఫారితేక్షణః । రథప్రతిముఖంరామం సాయకైరవధూనయత్ ॥ ౧౬ ॥ ధర్షణామర్షితోరా
మో ధైర్యంరోషేణలంఘయన్ । జగ్రాహసుమహావేగ మైంద్రంయుధిశరాసనం ॥ ౧౭ ॥ శరాంశ్చసుమహాతే
జాః సూర్యరశ్మిసమప్రభాన్ । తదోపోఢంమహద్యుద్ధ మన్యోన్యవధకాంక్షిణోః ॥ ౧౮ ॥ పరస్పరాభిముఖయో
ర్దృప్తయోరివసింహయోః । తతోదేవాస్సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ॥ ౧౯ ॥ సమీయుర్ద్వైరథం

దృష్ట్వా రావణక్షయకాంక్షిణః । సముత్పేతురథోత్పాతా దారుణా రోమహర్షణాః ॥ ౨౦ ॥ రావణస్య వినాశా
య రాఘవస్య జయాయ చ । వవర్ష రుధిరం దేవో రావణస్య రథోపరి ॥ ౨౧ ॥ వాతా మండలినస్తీక్ష్ణా హ్యపస
వ్యం ప్రచక్రముః । మహద్గృధ్రకులంచాస్య భ్రమమాణం నభస్థలే ॥ ౨౨ ॥ యేన యేన రథో యాతి తేన తేన ప్ర
ధావతి । సంధ్యయా చావృతా లంకా జపాపుష్పనికాశయా ॥ ౨౩ ॥ దృశ్యతే సంప్రదీప్తేవ దివసేపి వసుంధరా । స
నిర్ఘాతా మహోల్కాశ్చ సంప్రచేరుర్మహాస్వనాః ॥ ౨౪ ॥ విషాదయంస్తే రక్షాంసి రావణస్య తదాహితాః । రా
వణశ్చ యతస్తత్ర సంచచాల వసుంధరా ॥ ౨౫ ॥ రక్షసాం చ ప్రహరతాం గృహీతా ఇవ బాహవః । తామ్రాః పీ
తాస్సితాశ్శ్వేతాః పతితాస్సూర్యరశ్మయః ॥ ౨౬ ॥ దృశ్యంతే రావణస్యాంగే పర్వతస్యేవ ధాతవః । గృధ్రైరను
గతాశ్చాస్య వమంత్యో జ్వలనం ముఖైః ॥ ౨౭ ॥ ప్రణేదుర్ముఖమీక్షంత్యస్సంరబ్ధమశివం శివాః । ప్రతికూలం వవౌ
వాయూ రణే పాంసూన్ సముత్కిరన్ ॥ ౨౮ ॥ తస్య రాక్షసరాజస్య కుర్వన్ దృష్టివిలోపనం । నిపేతురింద్రాశన
యస్సైన్యే చాస్య సమంతతః ॥ ౨౯ ॥ దుర్విషహ్యస్వనా ఘోరా వినా జలధరస్వనమ్ । దిశశ్చ ప్రదిశస్సర్వా బ
భూవుస్తిమిరావృతాః ॥ ౩౦ ॥ పాంసువర్షేణ మహతా దుర్దర్శం చ నభోఽభవత్ । కుర్వంత్యః కలహం ఘోరం
శారికాస్తద్రథం ప్రతి ॥ ౩౧ ॥ నిపేతుశ్శతశస్తత్ర దారుణా దారుణస్వనాః । జఘనేభ్యస్స్ఫులింగాంశ్చ నేత్రే
భ్యోఽశ్రూణి సంతతం ॥ ౩౨ ॥ ముముచుస్తస్య తురగాస్తుల్యమగ్నిం చ వారి చ । ఏవంప్రకారా బహవస్సముత్పాతా
భయావహాః ॥ ౩౩ ॥ రావణస్య వినాశాయ దారుణాస్సంప్రజజ్ఞిరే । రామస్యాపి నిమిత్తాని సౌమ్యాని చ శుభాని చ ॥
బభూవుర్జయశంసీని ప్రాదుర్భూతాని సర్వశః । నిమిత్తాని చ సౌమ్యాని రాఘవస్య జయాయ చ ॥ ౩౫ ॥ దృష్ట్వా
పరమసంహృష్టో హతం మేనే చ రావణమ్ ॥ ఓమ్ ॥ తతో నిరీక్ష్యాత్మగతాని రాఘవో రణే నిమిత్తాని నిమిత్తకోవిదః ।
జగామ హర్షం చ పరాం చ నిర్వృతిం చకార యుద్ధేఽభ్యధికం చ విక్రమం ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండేఽ
ష్టోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౬౦౮ ॥ ౧౨౧౬౦ ॥ * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రవృత్తం సుక్రూరం రామరావణయోస్తదా । సుమహద్ద్వైరథం
యుద్ధం సర్వలోకభయావహం ॥ ౧ ॥ తతో రాక్షససైన్యం చ హరీణాం చ మహద్బలం । ప్రగృహీతప్రహరణం ని
శ్చేష్టం సమతిష్ఠత ॥ ౨ ॥ సంప్రయుద్ధౌ తతో దృష్ట్వా బలవన్నరరాక్షసౌ । వ్యాక్షిప్తహృదయాస్సర్వే పరం విస్మయ
మాగతాః ॥ ౩ ॥ నానాప్రహరణైర్వ్యగ్రైర్భుజైర్విస్మితబుద్ధయః । తస్థుః ప్రేక్ష్య చ సంగ్రామం నాభిజఘ్నుః పర
స్పరం ॥ ౪ ॥ రక్షసాం రావణం చాపి వానరాణాం చ రాఘవం । పశ్యతాం విస్మితాక్షాణాం సైన్యం చిత్రమివాబభౌ ॥
తౌ తు తత్ర నిమిత్తాని దృష్ట్వా రావణరాఘవౌ । కృతబుద్ధీ స్థిరామర్షౌ యుయుధాతే హ్యభీతవత్ ॥ ౬ ॥ జేతవ్యమి
తి కాకుత్స్థో మర్తవ్యమితి రావణః । ధృతౌ స్వవీర్యసర్వస్వం యుద్ధేఽదర్శయతాం తదా ॥ ౭ ॥ తతః క్రోధాద్దశగ్రీవ
శ్శరాన్ సంధాయ వీర్యవాన్ । ముమోచ ధ్వజముద్దిశ్య రాఘవస్య రథస్థితం ॥ ౮ ॥ తే శరాస్తమనాసాద్య పురంద
రరథధ్వజం । రథశక్తిం పరామృశ్య నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ ౯ ॥ తతో రామోఽపి సంక్రుద్ధశ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్ ।
కృతప్రతికృతం కర్తుం మనసా సంప్రచక్రమే ॥ ౧౦ ॥ రావణధ్వజముద్దిశ్య ముమోచ నిశితం శరం । మహాసర్పమి
వాసహ్యం జ్వలంతం స్వేన తేజసా ॥ ౧౧ ॥ జగామ స మహీం భిత్త్వా దశగ్రీవధ్వజం శరః । స నికృత్తోఽపతద్భూమౌ
రావణస్య రథధ్వజః ॥ ౧౨ ॥ ధ్వజస్యోన్మథనం దృష్ట్వా రావణస్సుమహాబలః । సంప్రదీప్తోఽభవత్క్రోధాదమ
ర్షాత్ప్రదహన్నివ ॥ ౧౩ ॥ స రోషవశమాపన్నశ్శరవర్షం మహద్వమన్ । రామస్య తురగాన్ దీప్తైశ్శరైర్వివ్యాధ
రావణః ॥ ౧౪ ॥ తే విద్ధా హరయస్తత్ర నాస్ఖలన్నాపి బభ్రముః । బభూవుస్స్వస్థహృదయాః పద్మనాళైరివాహ

ఆః ॥ ౧౫ ॥ తేషామసంభ్రమందృష్ట్వా వాజినాంరావణస్తదా । భూయఏవసుసంక్రుద్ధశ్శరవర్షంముమోచహ ॥
గదాశ్చపరిఘాంశ్చైవ చక్రాణిముసలానిచ । గిరిశృంగాణివృక్షాంశ్చ తథాశూలపరశ్వధాన్ ॥ ౧౭ ॥ మాయా
విహితమేతత్తు శస్త్రవర్షమపాతయత్ । తుములంత్రాసజననం భీమంభీమప్రతిస్వనం ॥ ౧౮ ॥ తద్వర్షమభవ
ద్యుద్ధే నైకశస్త్రమయంమహత్ । విముచ్యరాఘవరథం సమన్తాద్వానరేబలే ॥ ౧౯ ॥ సాయకైరంతరిక్షంచ చ
కారాశునిరంతరం । సహస్రశస్తతోబాణా నశ్రాంతహృదయోద్యమః ॥ ౨౦ ॥ ముమోచదశగ్రీవో నిస్సంగే
నాంతరాత్మనా । వ్యాయచ్ఛమానంతందృష్ట్వా సత్వరంరావణంరణే ॥ ౨౧ ॥ ప్రహసన్నివకాకుత్స్థః సందధేసా
యకాంఛితాన్ । సముమోచతతోబాణా న్రథేశతసహస్రశః ॥ ౨౨ ॥ తాన్దృష్ట్వారావణశ్చక్రే స్వశరైఃఖంని
రంతరం । తతస్తాభ్యాంప్రముక్తేన శరవర్షేణభాస్వతా ॥ ౨౩ ॥ శరబద్ధమివాభాతి ద్వితీయంభాస్వదంబరమ్ ।
నానిమిత్తోభవద్బాణో నాతిభేత్తాననిష్ఫలః ॥ ౨౪ ॥ అన్యోన్యమభిసంహత్య నిపేతుర్ధరణీతలే । తథావిసృజ
తోర్బాణాన్రామరావణయోర్మృధే ॥ ౨౫ ॥ ప్రాయుధ్యేతామవిచ్ఛిన్నావస్యంతౌసవ్యదక్షిణం । చక్రతుస్తుశరౌ
ఘైస్తౌ నిరుచ్ఛ్వాసమివాంబరం ॥ ౨౬ ॥ రావణస్యహయాన్రామో హయాన్రామస్యరావణః । జఘ్నతుస్తౌతథా
న్యోన్యం కృతానుకృతకారిణౌ ॥ ౨౭ ॥ ఏవంతౌతుసుసంక్రుద్ధౌ చక్రతుర్యుద్ధముత్తమం । ముహూర్తమభవద్యు
ద్ధం తుములంరోమహర్షణం ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రయుధ్యమానౌసమరేమహాబలౌశితైశ్శరైరావణలక్ష్మణాగ్రజౌ ।
ధ్వజావపాతేనసరాక్షసాధిపో భృశంప్రచుక్రోధతదారఘూత్తమే ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే నవో
త్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౧౧ ॥ ౧౦౨౩౦ ॥ * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తౌతదాయుధ్యమానౌతు సమరేరామరావణౌ । దదృశుస్సర్వభూతాని
విస్మితేనాంతరాత్మనా ॥ ౧ ॥ అర్దయంతౌహిసమరే తయోస్తుస్యందనోత్తమౌ । పరస్పరమభిక్రుద్ధౌ పరస్పరమభి
ద్రుతౌ ॥ ౨ ॥ పరస్పరవధేయుక్తౌ ఘోరరూపౌబభూవతుః । మండలానిచవీథీశ్చ గతప్రత్యాగతానిచ ॥ ౩ ॥ దర్శ
యంతౌబహువిధాం సూతసారథ్యజాంగతిం । అర్దయన్రావణంరామో రాఘవంచాపిరావణః ॥ ౪ ॥ గతివేగం
సమాపన్నౌ ప్రవర్తననివర్తనే । క్షిపతోశ్శరజాలాని తయోస్తౌస్యందనోత్తమౌ ॥ ౫ ॥ చేరతుస్సంయుగమహీం
సాసారౌజలదౌయథా । దర్శయిత్వాతథాతౌతు గతింబహువిధాంరణే ॥ ౬ ॥ పరస్పరస్యాభిముఖౌపునరేవావతస్థ
తుః । ధురంధురేణరథయో ర్వక్త్రంవక్త్రేణవాజినాం ॥ ౭ ॥ పతాకాశ్చపతాకాభి స్సమేయుస్స్థితయోస్తదా ।
రావణస్యతతోరామో ధనుర్ముక్తైశ్శితైశ్శరైః ॥ ౮ ॥ చతుర్భిశ్చతురోదీప్తైర్హయాన్ప్రత్యపసర్పయత్ । సక్రో
ధవశమాపన్నో హయానామపసర్పణే ॥ ౯ ॥ ముమోచనిశితాన్బాణాన్రాఘవాయనిశాచరః । సోతివిద్ధోబలవతా
దశగ్రీవేణరాఘవః ॥ ౧౦ ॥ జగామనవికారంచ నచాపివ్యథితోభవత్ । చిక్షేపచపునర్బాణా న్వజ్రపాతసమస్వ
నాన్ ॥ ౧౧ ॥ సారథింవజ్రహస్తస్య సముద్దిశ్యనిశాచరః । మాతలేస్తుమహావేగా శ్శరీరేపతితాశ్శరాః ॥ ౧౨ ॥
నసూక్ష్మమపిసంమోహం వ్యథాంవాప్రదదుర్యుధి । తయాధర్షణయాక్రుద్ధో మాతలేర్నతథాత్మనః ॥ ౧౩ ॥ చకా
రశరజాలేన రాఘవోవిముఖంరిపుం । వింశతింత్రింశతంషష్టిం శతశోథసహస్రశః ॥ ౧౪ ॥ ముమోచరాఘవోవీ
రస్సాయకాంస్స్యందనేరిపోః । రావణోపితతఃక్రుద్ధో రథస్థోరాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౫ ॥ గదాముసలవర్షేణ రా
మంప్రత్యర్దయద్రణే । తత్ప్రవృత్తంమహద్యుద్ధం తుములంరోమహర్షణమ్ ॥ ౧౬ ॥ గదానాంముసలానాం
చ పరిఘాణాంచనిస్వనైః । శరాణాంపుంఖవాతైశ్చ క్షుభితాస్సప్తసాగరాః ॥ ౧౭ ॥ క్షుబ్ధానాంసాగరాణాం
చ పాతాళతలవాసినః । వ్యథితాఃపన్నగాస్సర్వే దానవాశ్చసహస్రశః ॥ ౧౮ ॥ చకంపేమేదినీకృత్స్నా సశై

లవణకానవా । భాస్కరో నిష్ప్రభశ్చాసీన్న వవౌ చాపి మారుతః ॥ ౧౯ ॥ తతో దేవాస్సగన్ధర్వాస్సిద్ధాశ్చ పరమ
ర్షయః । చిన్తామాపేదిరే సర్వే సకిన్నరమహోరగాః ॥ ౨౦ ॥ స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోస్తు లోకాస్తిష్ఠన్తు శా
శ్వతాః । జయతాం రాఘవస్సంఖ్యే రావణం రాక్షసేశ్వరమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏవం జపన్తోఽపశ్యంస్తే దేవాస్సర్షిగణా
స్తదా । రామరావణయోర్యుద్ధం సుఘోరం రోమహర్షణమ్ ॥ ౨౨ ॥ గన్ధర్వాప్సరసాం సంఘా దృష్ట్వా యు
ద్ధమనూపమమ్ । గగనం గగనాకారం సాగరస్సాగరోపమః ॥ ౨౩ ॥ రామరావణయోర్యుద్ధం రామరావణయోరి
వ । ఏవం బ్రువన్తో దదృశుస్తద్యుద్ధం రామరావణమ్ ॥ ౨౪ ॥ తతః క్రుద్ధో మహాబాహూ రఘూణాం కీర్తివర్ధ
నః । సన్ధాయ ధనుషా రామః క్షురమాశీవిషోపమమ్ ॥ ౨౫ ॥ (చిత్తేపరమక్రుద్ధో రావణస్యశిరోరణే)॥ ఓమ్ ॥
రావణస్య శిరోచ్ఛిన్దచ్ఛ్రీమజ్జ్వలితకుణ్డలమ్ ॥ ౨౬ ॥ తచ్ఛిరః పతితం భూమౌ దృష్టం లోకైస్త్రిభిస్తదా । తస్యై
వ సదృశం చాన్యద్రావణస్యోత్థితం శిరః ॥ ౨౭ ॥ తత్క్షిప్రం క్షిప్రహస్తేన రామేణ క్షిప్రకారిణా । ద్వితీయం రావణశి
రశ్ఛిన్నం సంయతి సాయకైః ॥ ౨౮ ॥ ఛిన్నమాత్రం తు తచ్ఛీర్షం పునరన్యత్స్మ దృశ్యతే । తదప్యశనిసంకాశైశ్ఛి
న్నం రామేణ సాయకైః ॥ ౨౯ ॥ ఏవమేకశతం ఛిన్నం శిరసాం తుల్యవర్చసామ్ । న చైవ రావణస్యాన్తో దృశ్యతే
జీవితక్షయే ॥ ౩౦ ॥ తతస్సర్వాస్త్రవిద్వీరః కౌసల్యానన్దవర్ధనః । మార్గణైర్బహుభిర్యుక్తశ్చిన్తయామాస
రాఘవః ॥ ౩౧ ॥ మారీచో నిహతో యైస్తు ఖరో యైస్తు సదూషణః । క్రౌంచారణ్యే విరాధస్తు కబన్ధో దణ్డకావనే ॥
త ఇమే సాయకాస్సర్వే యుద్ధే ప్రత్యాయికా మమ । కిన్ను తత్కారణం యేన రావణే మన్దతేజసః ॥ ౩౩ ॥ ఇతి చిం
తాపరశ్చాసీదప్రమత్తశ్చ సంయుగే । వవర్ష శరవర్షాణి రాఘవో రావణోరసి ॥ ౩౪ ॥ రావణోఽపి తతః క్రు
ద్ధో రథస్థో రాక్షసేశ్వరః । గదాముసలవర్షేణ రామం ప్రత్యర్దయద్రణే ॥ ౩౫ ॥ తత్ప్రవృత్తం మహద్యుద్ధం తు
ములం రోమహర్షణమ్ । అన్తరిక్షే చ భూమౌ చ పునశ్చ గిరిమూర్ధని ॥ ౩౬ ॥ దేవదానవయక్షాణాం పిశాచోరగ
రక్షసామ్ । పశ్యతాం తన్మహద్యుద్ధం సర్వరాత్రమవర్తత ॥ ౩౭ ॥ నైవ రాత్రిం న దివసం న ముహూర్తం న చ క్షణమ్ ।
రామరావణయోర్యుద్ధం విరామముపగచ్ఛతి ॥ ౩౮ ॥ ఓమ్ ॥ దశరథసుతరాక్షసేన్ద్రయోర్జయమనవేక్ష్య
రణే స రాఘవస్య । సురవరరథసారథిర్మహాత్మా రణగతమేనమువాచ వాక్యమాశు ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాం
డే రావణశిరశ్ఛేదో నామ దశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౧౪ ॥ ౭౨౮౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ సంస్మారయామాస రాఘవం మాతలిస్తదా । అజానన్నివ కిం వీర త్వమేన
మనువర్తసే ॥ ౧ ॥ విసృజాస్మై వధాయ త్వమస్త్రం పైతామహం ప్రభో । వినాశకాలః కథితో యస్సురైస్సోఽద్య
వర్తతే ॥ ౨ ॥ తతస్సంస్మారితో రామస్తేన వాక్యేన మాతలేః । జగ్రాహ స శరం దీప్తం నిశ్శ్వసన్తమివోరగమ్ ॥ ౩ ॥ య
మస్మై ప్రథమం ప్రాదాదగస్త్యో భగవానృషిః । బ్రహ్మదత్తం మహాబాణమమోఘం యుధి వీర్యవాన్ ॥ ౪ ॥ బ్రహ్మ
ణా నిర్మితం పూర్వమిన్ద్రార్థమమితౌజసా । దత్తం సురపతేః పూర్వం త్రిలోకజయకాంక్షిణః ॥ ౫ ॥ యస్య వాజే
షు పవనః ఫలే పావకభాస్కరౌ । శరీరమాకాశమయం గౌరవే మేరుమన్దరౌ ॥ ౬ ॥ జాజ్వల్యమానం వపుషా సు
పుంఖం హేమభూషితమ్ । తేజసా సర్వభూతానాం కృతం భాస్కరవర్చసమ్ ॥ ౭ ॥ సధూమమివ కాలాగ్నిం దీప్తమా
శీవిషం యథా । పరనాగాశ్వబృన్దానాం భేదనం క్షిప్రకారిణమ్ ॥ ౮ ॥ ద్వారాణాం పరిఘాణాం చ గిరీణామపి భేదనమ్ ।
నానారుధిరసిక్తాంగం మేదోదిగ్ధం సుదారుణమ్ ॥ ౯ ॥ వజ్రసారం మహానాదం నానాసమితిదారణమ్ । సర్వవిత్రా
సనం భీమం శ్వసన్తమివ పన్నగమ్ ॥ ౧౦ ॥ కంకగృధ్రబలానాం చ గోమాయుగణరక్షసామ్ । నిత్యం భక్ష్యప్రదం
యుద్ధే యమరూపం భయావహమ్ ॥ ౧౧ ॥ నన్దనం వానరేన్ద్రాణాం రక్షసామవసాదనమ్ । వాజితం వివిధైర్వా

జైశ్చారుచిత్రైస్స్రగ్భిరుత్తమైః ॥ ౧౨ ॥ తముత్తమేషుం లోకానామిక్ష్వాకుభయనాశనం । ద్విషతాం కీర్తిహరణం ప్ర
హర్షకరమాత్మనః ॥ ౧౩ ॥ అభిమంత్ర్య తతో రామస్తం మహేషుం మహాబలః । వేదప్రోక్తేన విధినా సందధే కా
ర్ముకే బలీ ॥ ౧౪ ॥ తస్మింస్సంధీయమానే తు రాఘవేణ శరోత్తమే । సర్వభూతాని విత్రేసుశ్చచాల చ వసుంధరా ॥
స రావణాయ సంక్రుద్ధో భృశమాయమ్య కార్ముకం । చిక్షేప పరమాయత్తస్తం శరం మర్మఘాతినం ॥ ౧౬ ॥ స వజ్ర ఇ
వ దుర్ధర్షో వజ్రిబాహువిసర్జితః । కృతాంత ఇవ చావార్యో న్యపతద్రావణోరసి ॥ ౧౭ ॥ స విసృష్టో మహావే
గశ్శరీరాంతకరశ్శరః । బిభేద హృదయం తస్య రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౧౮ ॥ రుధిరాక్తస్స వేగేన జీవితాంతకర
శ్శరః । రావణస్య హరన్ప్రాణాన్వివేశ ధరణీతలం ॥ ౧౯ ॥ స శరో రావణం హత్వా రుధిరార్ద్రీకృతచ్ఛవిః । కృతకర్మా
నిభృతవత్స్వతూణీం పునరాగమత్ ॥ ౨౦ ॥ తస్య హస్తాద్ధతస్యాశు కార్ముకం తత్ససాయకం । నిపపాత సహ ప్రాణై
ర్భ్రశ్యమానస్య జీవితాత్ ॥ ౨౧ ॥ గతాసుర్భీమవేగస్తు నైరృతేంద్రో మహాద్యుతిః । పపాత స్యందనాద్భూమౌ
వృత్రో వజ్రహతో యథా ॥ ౨౨ ॥ (తథా సర్గశతం పంచేతి వాల్మీకిప్రతిజ్ఞాపూరణమ్ ॥ ౫౦౦ ॥ సర్గాః ॥) తం దృ
ష్ట్వా పతితం భూమౌ హతశేషా నిశాచరాః । హతనాథా భయత్రస్తాస్సర్వతస్సంప్రదుద్రువుః ॥ ౨౩ ॥ నర్దంత
శ్చాభిపేతుస్తాన్వానరా ద్రుమయోధినః । దశగ్రీవవధం దృష్ట్వా విజయం రాఘవస్య చ ॥ ౨౪ ॥ అర్దితా వానరై
ర్హృష్టైర్లంకామభ్యపతన్భయాత్ । గతాశ్రయత్వాత్కరుణైర్బాష్పప్రస్రవణైర్ముఖైః ॥ ౨౫ ॥ తతో వినేదు
స్సంహృష్టా వానరా జితకాశినః । వదంతో రాఘవజయం రావణస్య చ తద్వధం ॥ ౨౬ ॥ అథాంతరిక్షే వ్యనదత్సౌ
మ్యస్త్రిదశదుందుభిః । దివ్యగంధవహస్తత్ర మారుతస్సుసుఖం వవౌ ॥ ౨౭ ॥ నిపపాతాంతరిక్షాచ్చ పుష్పవృష్టిస్త
దా భువి । కిరంతీ రాఘవరథం దురవాపా మనోరమా ॥ ౨౮ ॥ రాఘవస్తవసంయుక్తా గగనే చాపి శుశ్రువే । సా
ధు సాధ్వితి వాగగ్ర్యా దేవతానాం మహాత్మనాం ॥ ౨౯ ॥ ఆవివేశ మహాన్హర్షో దేవానాం చారణైస్సహ । రావణే
నిహతే రౌద్రే సర్వలోకభయంకరే ॥ ౪౦ ॥ తతస్సకామం సుగ్రీవమంగదం చ మహాబలం । చకార రాఘవః ప్రీతో
హత్వా రాక్షసపుంగవం ॥ ౩౧ ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రజగ్ముః ప్రశమం మరుద్గణా దిశః ప్రసేదుర్విమలం నభోఽభవత్ । మహీ చకం
పే న చ మారుతో వవౌ స్థిరప్రభశ్చాప్యభవద్దివాకరః ॥ ౩౨ ॥ తతస్తు సుగ్రీవవిభీషణాదయస్సుహృద్విశేషాస్సహలక్ష్మ
ణాస్తదా । సమేత్య హృష్టా విజయేన రాఘవం రణేఽభిరామం విధినాభ్యపూజయన్ ॥ ౩౩ ॥ ఓమ్ ॥ స తు నిహతరిపు
స్స్థిరప్రతిజ్ఞస్స్వజనబలాభివృతో రణే రరాజ । రఘుకులనృపనందనో మహౌజాస్త్రిదశగణైరభిసంవృతో యథేంద్రః ॥
ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే శ్రీరామేణ రావణవధో నామైకాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౧౬ ॥ ౬౩౪౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా శయానం రామనిర్జితం । శోకవేగపరీతాత్మా వి
లలాప విభీషణః ॥ ౧ ॥ వీర విక్రాంత విఖ్యాత వినీత నయకోవిద । మహార్హశయనోపేత కిం శేషేఽద్య హతో భువి ॥ ౨ ॥
విక్షిప్య దీర్ఘౌ నిశ్చేష్టౌ భుజావంగదభూషితౌ । ముకుటేనాపవృత్తేన భాస్కరాకారవర్చసా ॥ ౩ ॥ తదిదం వీర సం
ప్రాప్తం మయా పూర్వం సమీరితం । కామమోహపరీతస్య యత్తే న రుచితం వచః ॥ ౪ ॥ యన్న దర్పాత్ప్రహస్తో
వా నేంద్రజిన్నాపరే జనాః । న కుంభకర్ణోఽతిరథో నాతికాయో నరాంతకః ॥ ౫ ॥ న స్వయం త్వమమన్యేథాస్త
స్యోదర్కోఽయమాగతః । గతస్సేతుస్సునీతానాం గతో ధర్మస్య విగ్రహః ॥ ౬ ॥ గతస్సత్త్వస్య సంక్షేపః ప్రస్తావా
నాం గతిర్గతా । ఆదిత్యః పతితో భూమౌ మగ్నస్తమసి చంద్రమాః ॥ ౭ ॥ చిత్రభానుః ప్రశాంతార్చిర్వ్యవసాయో
నిరుద్యమః । అస్మిన్నిపతితే భూమౌ వీరే శస్త్రభృతాం వరే ॥ ౮ ॥ కిం శేషమివ లోకస్య హతవీరస్య సాంప్రతం । ర
ణే రాక్షసశార్దూలే ప్రసుప్త ఇవ పాంసుషు ॥ ౯ ॥ ధృతిప్రవాళః ప్రసహాగ్ర్యపుష్పస్తపోబలశ్శౌర్యనిబద్ధమూలః ।

రణే మహాన్రాక్షసరాజవృక్షస్సంమర్దితో రాఘవమారుతేన ॥ ౧౦ ॥ తేజోవిషాణః కులవంశవంశః కోపప్రసాదా
పరగాత్రహస్తః । ఇక్ష్వాకుసింహావగృహీతదేహస్సుప్తః క్షితౌ రావణగంధహస్తీ ॥ ౧౧ ॥ పరాక్రమోత్సాహ
విజృమ్భితార్చిర్నిశ్శ్వాసధూమస్స్వబలప్రతాపః । ప్రతాపవాంత్సంయతి రావణాగ్నిర్నిర్వాపితో రామపయోధ
రేణ ॥ ౧౨ ॥ సింహర్క్షలాంగూలకకుద్విషాణః పరాభిజిద్గంధనగంధహస్తీ । రక్షోవృషశ్చాపలకర్ణచక్షుః క్షి
తీశ్వరవ్యాఘ్రహతోవసన్నః ॥ ౧౩ ॥ వదంతం హేతుమద్వాక్యం పరిమృష్టార్థనిశ్చయం । రామశ్శోకసమావిష్ట
మిత్యువాచ విభీషణం ॥ ౧౪ ॥ నాయం వినష్టో నిశ్చేష్టస్సమరే చండవిక్రమః । అత్యున్నతమహోత్సాహః పతితో
యమశంకితః ॥ ౧౫ ॥ నైవం వినష్టాశ్శోచ్యంతే క్షత్రధర్మవ్యవస్థితాః । వృద్ధిమాశంసమానా యే నిపతంతి రణాజిరే॥
యేన సేంద్రాస్త్రయో లోకాస్త్రాసితా యుధి ధీమతా । తస్మిన్కాలసమాయుక్తే న కాలః పరిశోచితుం ॥ ౧౬ ॥ నై
కాంతవిజయో యుద్ధే భూతపూర్వః కదాచన । పరైర్వా హన్యతే వీరః పరాన్వా హంతి సంయుగే ॥ ౧౭ ॥ ఇయం
హి పూర్వైస్సందిష్టా గతిః క్షత్రియసంమతా । క్షత్రియో నిహతస్సంఖ్యే న శోచ్య ఇతి నిశ్చయః ॥ ౧౮ ॥ తదేవం నిశ్చ
యం దృష్ట్వా తత్త్వమాస్థాయ విజ్వరః । యదిహానంతరం కార్యం కల్ప్యం తదనుచింతయ ॥ ౧౯ ॥ తముక్తవాక్యం వి
క్రాంతం రాజపుత్రం విభీషణః । ఉవాచ శోకసంతప్తో భ్రాతుర్హితమనంతరం ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ యోయం విమర్దే
ష్వనభగ్నపూర్వస్సురైస్సమేతైస్సహ వాసవేన । భవంతమాసాద్య రణే విభగ్నో వేలామివాసాద్య యథా స
ముద్రః ॥ ౨౧ ॥ అనేన దత్తాని సుపూజితాని భుక్తాశ్చ భోగాస్సుభృతాశ్చ భృత్యాః । ధనాని మిత్రేషు సమర్పితాని
వైరాణ్యమిత్రేషు చ యాపితాని ॥ ౨౨ ॥ ఏషోహితాగ్నిశ్చ మహాతపాశ్చ వేదాంతగః కర్మసు చాగ్ర్యశూరః । ఏతస్య
యత్ప్రేతగతస్య కృత్యం తత్కర్తుమిచ్ఛామి తవ ప్రసాదాత్ ॥ ౨౩ ॥ స తస్య వాక్యైః కరుణైర్మహాత్మా సంబోధిత
స్సాధు విభీషణేన । ఆజ్ఞాపయామాస నరేంద్రసూనుస్స్వర్గీయమాధానమదీనసత్త్వః ॥ ౨౪ ॥ మరణాంతాని వైరా
ణి నివృత్తం నః ప్రయోజనం । క్రియతామస్య సంస్కారో మమాప్యేష యథా తవ ॥ ౨౫ ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యు
ద్ధకాండే ద్వాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౬ ॥ ౪౪౦౦ ॥ ******************************
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ రావణం నిహతం శ్రుత్వా రాఘవేణ మహాత్మనా । అంతఃపురాద్వినిష్పేతూ
రాక్షస్యశ్శోకకర్శితాః ॥ ౧ ॥ వార్యమాణాస్సుబహుశో వేష్టంత్యః క్షితిపాంసుషు । విముక్తకేశ్యో దుఃఖార్తా గా
వో వత్సహతా ఇవ ॥ ౨ ॥ ఉత్తరేణ వినిష్క్రమ్య ద్వారేణ సహ రాక్షసైః । ప్రవిశ్యాయోధనం ఘోరం విచిన్వంత్యో
హతం పతిమ్ ॥ ౩ ॥ రాజపుత్రేతి వాదిన్యో హా నాథేతి చ సర్వశః । పరిపేతుః కబంధాంకాం మహీం శోణితకర్ద
మాం ॥ ౪ ॥ తా బాష్పపరిపూర్ణాక్ష్యో భర్తృశోకపరాజితాః । కరిణ్య ఇవ నర్దంత్యో వినేదుర్హతయూథపాః ॥ ౫ ॥
దదృశుస్తం మహావీర్యం మహాకాయం మహాద్యుతిం । రావణం నిహతం భూమౌ నీలాంజనచయోపమం ॥ ౬ ॥ తాః
పతిం సహసా దృష్ట్వా శయానం రణపాంసుషు । నిపేతుస్తస్య గాత్రేషు ఛిన్నా వనలతా ఇవ ॥ ౭ ॥ బహుమానా
త్పరిష్వజ్య కాచిదేనం రురోద హ । చరణౌ కాచిదాలింగ్య కాచిత్కంఠేవలంబ్య చ ॥ ౮ ॥ ఉద్ధృత్య చ భుజౌ కాచి
ద్భూమౌ స్మ పరివర్తతే । హతస్య వదనం దృష్ట్వా కాచిన్మోహముపాగమత్ ॥ ౯ ॥ కాచిదంకే శిరః కృత్వా రురోద
ముఖమీక్షతీ । స్నాపయంతీ ముఖం బాష్పైస్తుషారైరివ పంకజం ॥ ౧౦ ॥ ఏవమార్తాః పతిం దృష్ట్వా రావణం నిహ
తం భువి । చుక్రుశుర్బహుధా శోకాద్భూయస్తాః పర్యదేవయన్ ॥ ౧౧ ॥ యేన విత్రాసితశ్శక్రో యేన విత్రాసితో య
మః । యేన వైశ్రవణో రాజా పుష్పకేణ వియోజితః ॥ ౧౨ ॥ గంధర్వాణామృషీణాం చ సురాణాం చ మహాత్మనాం ।
భయం యేన మహద్దత్తం సోయం శేతే రణే హతః ॥ ౧౩ ॥ అసురేభ్యస్సురేభ్యో వా పన్నగేభ్యోపి వా తథా । న భ

యంరోవిజానాతి తస్యేదంమానుషాద్భయం ॥ ౧౪ ॥ అవధ్యో దేవతానాంయ స్తథాదానవరక్షసాం । హతస్సో
యంరణేశేతే మానుషేణపదాతినా ॥ ౧౫ ॥ యోనశక్యస్సురైర్హంతుం నయక్షైర్నాసురై స్తథా । సోయంకశ్చిది
వానత్యో మృత్యుంమర్త్యేనలబ్ధితః ॥ ౧౬ ॥ ఏవంవదంత్యోబహుధా రురుదు స్తస్యతాస్స్త్రియః । భూయఏవ
చదుఃఖార్తా విలేపుశ్చపునఃపునః ॥ ౧౭ ॥ అశృణ్వతాచసుహృదాంవచనంహితవాదినాం । మరణాయాహృ
తాసీతా ఘాతితాశ్చనిశాచరాః ॥ ౧౮ ॥ ఏతాస్సమమిదానీంతే వయమాత్మాచపాతితాః । బ్రువాణోపిహితం
వాక్య మిష్టాభ్రాతావిభీషణః ॥ ౧౯ ॥ ధృష్టంపరుషితోమోహా త్త్వయాత్మవధకాంక్షిణా । యదినిర్యాతితా
తేస్యా త్సీతారామాయమైథిలీ ॥ ౨౦ ॥ ననస్స్యాద్వ్యసనంఘోర మిదంమూలహరంమహత్ । వృత్తకామో
భవేద్భ్రాతా రామోమిత్రకులంభవేత్ ॥ ౨౧ ॥ వయంచావిధవాస్సర్వా స్సకామానచశత్రవః । త్వయాపు
నర్నృశంసేన సీతాంసంరుంధతాబలాత్ ॥ ౨౨ ॥ రాక్షసావయమాత్మాచ త్రయంతుల్యంనిపాతితం । నకామకా
రఃకామంవా తవరాక్షసపుంగవ ॥ ౨౩ ॥ దైవంచేష్టయతేసర్వం హతందైవేనహన్యతే । వానరాణాంవినాశో
యం రక్షసాంచమహాహవే ॥ ౨౪ ॥ తవచైవమహాబాహో దైవయోగాదుపాగతః । నైవార్థేనన కామేన విక్రమే
ణనచాజ్ఞయా ॥ ౨౫ ॥ శక్యాదైవగతిర్లోకే నివర్తయితుముద్యతా । విలేపురేవందీనాస్తారాక్షసాధిపయోషి
తః॥౨౬॥కురర్యఇవదుఃఖార్తా బాష్పపర్యాకులేక్షణాః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రయోదశోత్తరశతత
మస్సర్గః ॥ ౧౧౩ ॥ ౨౪౬౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాసాంవిలపమానానాం తదారాక్షసయోషితాం । జ్యేష్ఠాపత్నీప్రియాదీనా
భర్తారంసముదైక్షత ॥ ౧ ॥ దశగ్రీవంహతంద్రృష్ట్వా రామేణాచింత్యకర్మణా । పతింమందోదరీతత్ర కృపణా
పర్యదేవయత్ ॥ ౨ ॥ ననునామమహాభాగ తవవైశ్రవణానుజ । క్రుద్ధస్యప్రముఖేస్థాతుం త్రస్యత్యపిపురంద
రః ॥ ౩ ॥ ఋషయశ్చమహీదేవా గంధర్వాశ్చయశస్వినః । ననునామతవోద్వేగా చ్చారణాశ్చదిశోగతాః ॥౪॥
సత్వంమానుషమాత్రేణ రామేణయుధినిర్జితః । నవ్యపత్రపసేరాజ న్కిమిదంరాక్షసర్షభ ॥ ౫ ॥ కథంత్రై
లోక్యమాక్రమ్య శ్రియావీర్యేణచాన్వితమ్ । అవిషహ్యంజఘానత్వాం మానుషోవనగోచరః ॥ ౬ ॥ మానుషా
ణామవిషయే చరతఃకామరూపిణః । వినాశ స్తవరామేణ సంయుగేనోపపద్యతే ॥ ౭ ॥ నచైతత్కర్మరామస్య శ్ర
ద్దధామిచమూముఖే । సర్వతస్సముపేతస్యతవతేనాభిమర్శనమ్॥ ౮ ॥ యదైవహిజనస్థానే రాక్షసైర్బహుభిర్వృ
తః । ఖరస్తవహతోభ్రాతా తదైవాసౌనమానుషః ॥ ౯ ॥ యదైవనగరీంలంకాం దుష్ప్రవేశాంసురైరపి । ప్ర
విష్టోహనుమాన్వీర్యా త్తదైవవ్యథితావయం ॥ ౧౦ ॥ యదైవవానరైర్ఘోరైర్బద్ధస్సేతుర్మహార్ణవే । తదైవహృద
యేనాహం శంకేరామమమానుషమ్ ॥ ౧౧ ॥ అథవారామరూపేణ వాసవస్స్వయమాగతః । మాయాంతవవినా
శాయ విధాయాప్రతితర్కితాం ॥ ౧౨ ॥ అథవావాసవేనత్వంధర్షితోసిమహాబల । వాసవస్యకుతశ్శక్తిస్త్వాం
ద్రష్టుమపిసంయుగే ॥ ౧౩ ॥ (మహావీర్యంమహాసత్వం దేవశత్రుంభయావహమ్)। వ్యక్తమేషమహాయోగీ పరమా
త్మాసనాతనః ॥ ౧౪ ॥ అనాదిమధ్యనిధనో మహతఃపరమోమహాన్ । తమసఃపరమోధాతా శంఖచక్రగదాధరః ॥
శ్రీవత్సవక్షానిత్యశ్రీ రజయ్యశ్శాశ్వతోధ్రువః । మానుషంవపురాస్థాయవిష్ణుస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౧౫ ॥ సర్వైః
పరివృతోదేవై ర్వానరత్వముపాగతైః । సర్వలోకేశ్వరస్సాక్షా ల్లోకానాంహితకామ్యయా ॥ ౧౬ ॥ సరాక్ష
సపరీవారం హతవాంస్త్వాంమహాద్యుతిః । ఇంద్రియాణిపురాజిత్వాజితంత్రిభువనంత్వయా ॥ ౧౭ ॥ స్మరద్భిరివత
ద్వైర మింద్రియైరేవనిర్జితః । క్రియతామవిరోధశ్చ రాఘవేణేతి యన్మయా ॥ ౧౮ ॥ ఉచ్యమానోనగృహ్ణాసి

తస్యేయంవ్యుష్టిరాగతా। అకస్మాచ్చాభికామోఽసి సీతాంరాక్షసపుంగవ ॥ ౨౦ ॥ ఐశ్వర్యస్యవినాశాయ దేహస్య
స్వజనస్యచ। అరుంధత్యావిశిష్టాం తాం రోహిణ్యాశ్చాపిదుర్మతే ॥ ౨౧॥ సీతాంధర్షయతామాన్యాం త్వయాహ్య
సదృశంకృతం। వసుధాయాశ్చవసుధాం శ్రియశ్శ్రీంభర్తృవత్సలాం ॥ ౨౨ ॥ సీతాంసర్వానవద్యాంగీమరణ్యే
విజనేశుభాం। ఆనయిత్వాతుతాందీనాం ఛద్మనాత్మస్వదూషణ ॥ ౨౩ ॥ అప్రాప్యచైవతంకామం మైథిలీసంగ
మేకృతం। పతివ్రతాయాస్తపసా నూనందగ్ధోఽసిమేప్రభో ॥ ౨౪ ॥ తదైవయన్నదగ్ధస్త్వం ధర్షయంస్తనుమ
ధ్యమాం। దేవాబిభ్యతితేసర్వే సేంద్రాస్సాగ్నిపురోగమాః ॥ ౨౫ ॥ అవశ్యమేవలభతేఫలంపాపస్యకర్మణః।
ఘోరంపర్యాగతేకాలేకర్తానాస్త్యత్రసంశయః ॥ ౨౬॥ శుభకృచ్ఛుభమాప్నోతి పాపకృత్పాపమశ్నుతే।
విభీషణస్సుఖంప్రాప్తస్త్వంప్రాప్తఃపాపమీదృశమ్ ॥ ౨౭ ॥ సంత్యన్యాఃప్రమదాస్తుభ్యం రూపేణాభ్యధికాస్తతః।
అనంగవశమాపన్నస్త్వంతుమోహాన్నబుధ్యసే ॥ ౨౮ ॥ నకులేననరూపేణ నదాక్షిణ్యేనమైథిలీ। మయాధికావా
తుల్యావా త్వంతుమోహాన్నబుధ్యసే ॥ ౨౯ ॥ సర్వథాసర్వభూతానాం నాస్తిమృత్యురలక్షణః। తవతావదయం
మృత్యుర్మైథిలీకృతలక్షణః ॥ ౩౦ ॥ సీతానిమిత్తజోమృత్యుస్త్వయాదూరాదుపాహృతః। మైథిలీసహరామే
ణ విశోకావిహరిష్యతి ॥ ౩౧॥ అల్పపుణ్యాత్వహంఘోరే పతితాశోకసాగరే। కైలాసేమందరేమేరౌ తథాచైత్ర
రథేవనే ॥ ౩౨ ॥ దేవోద్యానేషుసర్వేషు విహృత్యసహితాత్వయా। విమానేనానురూపేణ యాయామ్యతుల
యాశ్రియా ॥ ౩౩ ॥ పశ్యంతీవివిధాన్దేశాం స్తాంస్తాంశ్చిత్రస్రగంబరా। భ్రంశితాకామభోగేభ్యస్సాస్మివీరవ
ధాత్తవ ॥౩౪॥ సైవాన్యేవాస్మిసంవృత్తాధిగ్రాజ్ఞాంచంచలాశ్శ్రియః। హారాజన్సుకుమారంతేసుభ్రుసుత్వక్సము
న్నసం ॥ ౩౫ ॥ కాంతిశ్రీద్యుతిభిస్తుల్యమిందుపద్మదివాకరైః। కిరీటకూటోజ్జ్వలితంతామ్రాస్యందీప్తకుండలం ॥౩౬॥
మదవ్యాకులలోలాక్షం భూత్వాయత్పానభూమిషు। వివిధస్రగ్ధరంచారు వల్గుస్మితకథంశుభం ॥ ౩౭ ॥ తదేవా
ద్యతివేదంహి వక్త్రంనభ్రాజతేప్రభో। రామసాయకనిర్భిన్నం సిక్తంరుధిరవిస్రవైః ॥ ౩౮ ॥ విశీర్ణమేదోమస్తి
ష్కంరూక్షంస్యందనరేణుభిః। హాపశ్చిమామేసంప్రాప్తా దశావైధవ్యకారిణీ ॥ ౩౯ ॥ యామయాసీన్నసంబు
ద్ధాకదాచిదపిమందయా। పితాదానవరాజోమే భర్తామేరాక్షసేశ్వరః ॥ ౪౦ ॥ పుత్రోమేశక్రనిర్జేతా ఇ
త్యేవంగర్వితాభృశం। దృప్తారిమర్దనాశ్శూరాఃప్రఖ్యాతబలపౌరుషాః ॥ ౪౧ ॥ అకుతశ్చిద్భయానాథా మమేత్యా
సీన్మతిర్దృఢా। తేషామేవంప్రభావానాం యుష్మాకంరాక్షసర్షభ ॥ ౪౨ ॥ కథంభయమసంబుద్ధం మానుషాది
దమాగతం। స్నిగ్ధేంద్రనీలసంకాశం ప్రాంశుశైలోపమంమహత్ ॥ ౪౩ ॥ కేయూరాంగదవైడూర్య ముక్తాదా
మస్రగుజ్జ్వలం। కాంతంవిహారేష్వధికం దీప్తంసంగ్రామభూమిషు ॥ ౪౪ ॥ భాత్యాభరణభాభిర్యద్విద్యుద్భిరివ
తోయదః। తదేవాద్యశరీరంతే తీక్ష్ణైర్నైకైశ్శరైశ్చితం ॥౪౫ ॥ పునర్దుర్లభసంస్పర్శంపరిష్వక్తుంనశక్యతే। శ్వా
విధశ్శలల్యైర్యద్వద్బాణైర్లగ్నైర్నిరంతరమ్ ॥ ౪౬। స్వర్పితైర్మర్మసుభృశం సంఛిన్నస్నాయుబంధనమ్। క్షితా
వపతితంరాజన్ శ్యావంరుధిరసచ్ఛవి ॥ ౪౭॥ వజ్రప్రహారాభిహతోవికీర్ణఇవపర్వతః। హాస్వప్నస్సత్యమేవేదం
త్వంరామేణకథంహతః ॥ ౪౮ ॥ త్వంమృత్యోరపిమృత్యుస్స్యాః కథంమృత్యువశంగతః। త్రైలోక్యవసుభోక్తా
రం త్రైలోక్యోద్వేగదంమహత్ ॥ ౪౯ ॥ జేతారంలోకపాలానాంక్షేప్తారంశంకరస్యచ। దృప్తానాంనిగ్రహీతా
రమావిష్కృతపరాక్రమమ్ ॥ ౫౦॥ లోకక్షోభయితారంచ నాదైర్భూతవిరావిణమ్। ఓజసాదృప్తవాక్యానాం
వక్తారంరిపుసన్నిధౌ ॥ ౫౧ ॥ స్వయూథభృత్యవర్గాణాం గోప్తారంభీమకర్మణామ్। హంతారందానవేంద్రా
ణాం యక్షాణాంచసహస్రశః ॥ ౫౨ ॥ నివాతకవచానాంచ సంగ్రహీతారమీశ్వరమ్। నైకయజ్ఞవిలోప్తారం

త్రాతారం స్వజనస్య చ ॥ ౫౩ ॥ ధర్మవ్యవస్థాభేత్తారం మాయాప్రస్తారమాహవే। దేవాసురనృకన్యానా మా
హర్తారం తతస్తతః ॥ ౫౪ ॥ శత్రుస్త్రీశోకదాతారం నేతారం స్వజనస్య చ । లఙ్కాద్వీపస్య గోప్తారం కర్తా
రం భీమకర్మణామ్ ॥ ౫౫ ॥ అస్మాకం కామభోగానాం దాతారం రథినాం వరమ్ । ఏవంప్రభావం భర్తారం దృష్ట్వా
రామేణ పాతితమ్ ॥ ౫౬ ॥ స్థిరాస్మి యా దేహమిమం ధారయామి హతప్రియా। శయనేషు మహార్హేషు శయిత్వా
రాక్షసేశ్వర ॥ ౫౭ ॥ ఇహ కస్మాత్ప్రసుప్తోఽసి ధరణ్యాం రేణుపాటలః । యదా మే తనయశ్శస్తో లక్ష్మణేనేంద్రజిద్యు
ధి ॥ ౫౮ ॥ తదాస్మ్యభిహతా తీవ్రమద్య త్వస్మిన్నిపాతితా । నాహం బంధుజనైర్హీనా హీనా నాథేన తు త్వయా ॥
విహీనా కామభోగైశ్చ శోచిష్యే శాశ్వతీస్సమాః । ప్రపన్నో దీర్ఘమధ్వానం రాజన్నద్యాసి దుర్గమమ్ ॥ ౬౦ ॥ న
య మామపి దుఃఖార్తాం న జీవిష్యే త్వయా వినా । కస్మాత్త్వం మాం విహాయేహ కృపణాం గంతుమిచ్ఛసి ॥ ౬౧ ॥
దీనాం విలపితైర్మందాం కిం వా మాం నాభిభాషసే । దృష్ట్వా న ఖల్వసి క్రుద్ధో మామిహానవగుంఠితామ్ ॥ ౬౨ ॥ నిర్గ
తాం నగరద్వారాత్పద్భ్యామేవాగతాం ప్రభో । పశ్యేష్టదార దారాంస్తే భ్రష్టలజ్జావగుంఠితాః ॥ ౬౩ ॥ బహి
ర్నిష్పతితాన్సర్వాన్ కథం దృష్ట్వా న కుప్యసి । అయం క్రీడాసహాయస్తే నాథ లాలప్యతే జనః ॥ ౬౪ ॥ న చై
న మాశ్వాసయసే కిం వా న బహుమన్యసే । యాస్త్వయా విధవా రాజన్కృతా నైకాః కులస్త్రియః ॥ ౬౫ ॥ పతి
వ్రతా ధర్మపరా గురుశుశ్రూషణే రతాః । తాభిశ్శోకాభితప్తాభిశ్శప్తః పరవశం గతః ॥ ౬౬ ॥ త్వయా విప్రకృతా
భిర్యత్తదా శప్తం తదాగతమ్ । ప్రవాదస్సత్యమేవాయం త్వాం ప్రతి ప్రాయశో నృప ॥ ౬౭ ॥ పతివ్రతానాం నాకస్మాత్పతం
త్యశ్రూణి భూతలే । కథఞ్చ నామ తే రాజన్ లోకానాక్రమ్య తేజసా ॥ ౬౮ ॥ నారీచౌర్యమిదం క్షుద్రం కృతం శౌం
డీర్యమానినా । అపనీయాశ్రమాద్రామం యన్మృగచ్ఛద్మనా త్వయా ॥ ౬౯ ॥ ఆనీతా రామపత్నీ సా తత్తే కాతర్య
లక్షణమ్ । కాతర్యం చ న తే యుద్ధే కదాచిత్సంస్మరామ్యహమ్ ॥ ౭౦ ॥ తత్తు భాగ్యవిపర్యాసాన్నూనం తే పక్వలక్ష
ణమ్ । అతీతానాగతార్థజ్ఞో వర్తమానవిచక్షణః ॥ ౭౧ ॥ మైథిలీమాహృతాం దృష్ట్వా ధ్యాత్వా నిశ్వస్య చాయ
తమ్ । సత్యవాక్స మహాభాగో దేవరో మే యదబ్రవీత్ ॥ ౭౨ ॥ సోఽయం రాక్షసముఖ్యానాం వినాశః పర్యుపస్థి
తః । కామక్రోధసముత్థేన వ్యసనేన ప్రసంగినా ॥ ౭౩ ॥ నిర్వృత్తస్త్వత్కృతేఽనర్థః సోఽయం మూలహరో మ
హాన్ । త్వయా కృతమిదం సర్వమనాథం రక్షసాం కులమ్ ॥ న హి త్వం శోచితవ్యో మే ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః । స్త్రీ
స్వభావాత్తు మే బుద్ధిః కారుణ్యే పరివర్తతే ॥ ౭౫ ॥ సుకృతం దుష్కృతం చ త్వం గృహీత్వా స్వాం గతిం గతః । ఆత్మా
నమనుశోచామి త్వద్వియోగేన దుఃఖితా ॥ ౭౬ ॥ సుహృదాం హితకామానాం న శ్రుతం వచనం త్వయా । భ్రాతౄ
ణాం చాపి కార్త్స్న్యేన హితముక్తం త్వయానఘ ॥ ౭౭ ॥ హేత్వర్థయుక్తం విధివచ్ఛ్రేయస్కరమదారుణమ్ । వి
భీషణేనాభిహితం న కృతం హేతుమత్త్వయా ॥ ౭౮ ॥ మారీచకుంభకర్ణాభ్యాం వాక్యం మమ పితుస్తదా । న శ్రుతం
వీర్యమత్తేన తస్యేదం ఫలమీదృశమ్ ॥ ౭౯ ॥ నీలజీమూతసంకాశ పీతాంబరశుభాంగద । సర్వగాత్రాణి విక్షిప్య కిం
శేషే రుధిరాప్లుతః ॥ ౮౦ ॥ ప్రసుప్త ఇవ శోకార్తాం కిం మాం న ప్రతిభాషసే । మహావీర్యస్య దక్షస్య సంయుగేష్వ
పలాయినః ॥ ౮౧ ॥ యాతుధానస్య దౌహిత్రీం కిం చ మాం నాభ్యుదీక్షసే । ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కిం శేషే ప్రాప్తే పరిభవే నవే ॥
అద్యవై నిర్భయాం లంకాం ప్రవిష్టాస్సూర్యరశ్మయః । యేన సూదయసే శత్రూన్ సమరే సూర్యవర్చసా ॥ ౮౩ ॥
వజ్రో వజ్రధరస్యేవ సోఽయం తే సతతార్చితః । రణే శత్రుప్రహరణో హేమజాలపరిష్కృతః ॥ ౮౪ ॥ పరిఘో వ్యవ
కీర్ణస్తే బాణైశ్ఛిన్నస్సహస్రధా । ప్రియామివోపగూహ్య త్వం శేషే సమరమేదినీమ్ ॥ ౮౫ ॥ అప్రియామివ క
స్మాచ్చ మాం నేచ్ఛస్యభిభాషితుమ్ । ధిగస్తు హృదయం యస్యా మమేదం న సహస్రధా ॥ ౮౬ ॥ త్వయి పంచత్వమా

పన్నే ఫలతే శోకపీడితమ్ । ఇత్యేవం విలపన్త్యేవ బాష్పవ్యాకులలోచనా ॥ ౮౭ ॥ స్నేహావస్కన్నహృదయా
దేవీ మోహముపాగమత్ । కశ్మలాభిహతా సన్నా బభౌ సా రావణోరసి ॥ ౮౮ ॥ సంధ్యానురక్తజలదే దీప్తా విద్యు
దివాసితే । తథాగతాం సముత్పత్య సపత్న్యస్తా భృశాతురాః ॥ ౮౯ ॥ పర్యవస్థాపయామాసూ రుదన్త్యో రుదతీం భృ
శమ్ । న తే సువిదితా దేవి లోకానాం స్థితిరధ్రువా ॥ ౯౦ ॥ దశావిభాగపర్యాయే రాజ్ఞాం చఞ్చలయా శ్రియా । ఇ
త్యేవముచ్యమానా సా సశబ్దం ప్రరురోద హ ॥ ౯౧ ॥ స్నాపయన్తీ త్వభిముఖౌ స్తనావస్రామ్బువిస్రవైః । ఏతస్మి
న్నన్తరే రామో విభీషణమువాచ హ ॥ ౯౨ ॥ సంస్కారః క్రియతాం భ్రాతుః స్త్రియశ్చైతా నివర్తయ । తం ప్రశ్రి
తస్తతో రామం శ్రుతవాక్యో విభీషణః ॥ ౯౩ ॥ విమృశ్య బుద్ధ్యా ధర్మజ్ఞో ధర్మార్థసహితం వచః । రామస్యైవాను
వృత్త్యర్థముత్తరం ప్రత్యభాషత ॥ ౯౪ ॥ త్యక్తధర్మవ్రతం క్రూరం నృశంసమనృతం తథా । నాహమర్హోఽస్మి సం
స్కర్తుం పరదారాభిమర్శినమ్ ॥ ౯౫ ॥ భ్రాతృరూపో హి మే శత్రురేష సర్వాహితే రతః । రావణో నార్హతే పూ
జాం పూజ్యోఽపి గురుగౌరవాత్ ॥ ౯౬ ॥ నృశంస ఇతి మాం కామం వక్ష్యన్తి మనుజా భువి । శ్రుత్వా తస్యగుణాన్స
ర్వే వక్ష్యన్తి సుకృతం పునః ॥ ౯౭ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా పరమప్రీతో రామో ధర్మభృతాం వరః । విభీషణమువాచేదం వాక్య
జ్ఞో వాక్యకోవిదమ్ ॥ ౯౮ ॥ తవాపి మే ప్రియం కార్యం త్వత్ప్రభావాచ్చ మే జితమ్ । అవశ్యం తు క్షమం వాచ్యో మయా
త్వం రాక్షసేశ్వర ॥ ౯౯ ॥ అధర్మానృతసంయుక్తః కామం త్వేష నిశాచరః । తేజస్వీ బలవాంఛూరస్సంయుగే
షు చ నిత్యశః ॥ ౧౦౦ ॥ శతక్రతుముఖైర్దేవైః శ్రూయతే న పరాజితః । మహాత్మా బలసంపన్నో రావణో లోకరా
వణః ॥ ౧౦౧ ॥ మరణాన్తాని వైరాణి నిర్వృత్తం నః ప్రయోజనమ్ । క్రియతామస్య సంస్కారో మమాప్యేష యథా
తవ ॥ ౧౦౨ ॥ త్వత్సకాశాద్దశగ్రీవస్సంస్కారం విధిపూర్వకమ్ । క్షిప్రమర్హతి ధర్మజ్ఞ త్వం యశోభాగ్భవి
ష్యసి ॥ ౧౦౩ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా త్వరమాణో విభీషణః । సంస్కారేణానురూపేణ యోజయామాస రా
వణమ్ ॥ ౧౦౪ ॥ చితాం చన్దనకాష్ఠానాం పద్మకోశీరసంవృతామ్ । బ్రాహ్మ్యా సంవేశయాంచక్రూ రాంకవాస్త
రణావృతామ్ ॥ ౧౦౫ ॥ వర్తతే వేదవిహితో రాజ్ఞో వై పశ్చిమః క్రతుః । ప్రచక్రూ రాక్షసేన్ద్రస్య పితృమేధమనుక్ర
మమ్ ॥ ౧౦౬ ॥ వేదిం చ దక్షిణప్రాచ్యాం యథాస్థానం చ పావకమ్ । పృషదాజ్యేన సంపూర్ణాం స్రువం సర్వే ప్రచి
క్షిపుః ॥ ౧౦౭ ॥ పాదయోశ్శకటం ప్రాహురన్తరూర్వోరులూఖలమ్ । దారుపాత్రాణి సర్వాణి అరణిం చోత్త
రారణిమ్ ॥ ౧౦౮ ॥ దత్త్వా తు ముసలం చాన్యం యథాస్థానం విచక్షణాః । శాస్త్రదృష్టేన విధినా మహర్షివిహితేన చ ॥
తత్ర మేధ్యం పశుం హత్వా రాక్షసేన్ద్రస్య రాక్షసాః । అనుస్తరణికాం రాజ్ఞో ఘృతాక్తాం సమవేశయన్ ॥ ౧౧౦ ॥
గన్ధైర్మాల్యైరలంకృత్య రావణం దీనమానసాః । విభీషణసహాయాస్తే వస్త్రైశ్చ వివిధైరపి ॥ ౧౧౧ ॥ లాజైశ్చావ
కిరన్తి స్మ బాష్పపూర్ణముఖాస్తదా । దదౌ చ పావకం తస్య విధియుక్తం విభీషణః ॥ ౧౧౨ ॥ స్నాత్వా చైవార్ద్రవస్త్రే
ణ తిలాన్దూర్వాభిమిశ్రితాన్ । ఉదకేన చ సంమిశ్రాన్ప్రేతాయ విధిపూర్వకమ్ ॥ ౧౧౩ ॥ ప్రదాయ చోదకం తస్మై
మూర్ధ్నా చైనం నమస్కృత్య । తాః స్త్రియోఽనునయామాస సాన్త్వముక్త్వా పునః పునః ॥ ౧౧౪ ॥ గమ్యతామితి తా
స్సర్వా వివిశుర్నగరీం తదా । ప్రవిష్టాసు చ సర్వాసు రాక్షసీషు విభీషణః ॥ ౧౧౫ ॥ రామపార్శ్వముపాగమ్య త
దాతిష్ఠద్వినీతవత్ । రామోఽపి సహ సైన్యేన ససుగ్రీవస్సలక్ష్మణః ॥ ౧౧౬ ॥ హర్షం లేభే రిపుం హత్వా యథా వృత్రం
శతక్రతుః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుర్దశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౬ ॥ ౫౨౦ ॥ **************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తే రావణవధం దృష్ట్వా దేవగన్ధర్వదానవాః । జగ్ముస్సైస్సైర్విమానై
స్తైః కథయన్తశ్శుభాః కథాః ॥ ౧ ॥ రావణస్య వధం ఘోరం రాఘవస్య పరాక్రమమ్ । సుయుద్ధం వానరాణాం చ సు

గ్రీవస్యచమంత్రితమ్ ॥ ౨ ॥ అనురాగంచవీర్యంచ సౌమిత్రైర్లక్ష్మణస్యచ । కథయంతో మహాభాగా జగ్ముర్హృ
ష్టాయథాగతమ్ ॥ ౩ ॥ రాఘవస్తురథందివ్యమింద్రదత్తంశిఖిప్రభం । అనుజ్ఞాయమహాభాగో మాతలింప్రత్య
పూజయత్ ॥ ౪ ॥ రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతో మాతలిశ్శక్రసారథిః । దివ్యంతంరథమాస్థాయ దివమేవారురోహసః ॥
తస్మింస్తుదివమారూఢే సురసారథిసత్తమే । రాఘవఃపరమప్రీతస్సుగ్రీవంపరిషస్వజే ॥ ౬ ॥ పరిష్వజ్యచసుగ్రీవం
లక్ష్మణేనప్రచోదితః । పూజ్యమానోహరిశ్రేష్ఠై రాజగామబలాలయం ॥ ౭ ॥ అబ్రవీచ్చతదారామ స్సమీపప
రివర్తినం । సౌమిత్రింసత్త్వసంపన్నం లక్ష్మణందీప్తతేజసం ॥ ౮ ॥ విభీషణమిమంసౌమ్య లఙ్కాయామభిషేచ
య । అనురక్తంచభక్తంచ మమచైవోపకారిణమ్ ॥ ౯ ॥ ఏషమేపరమఃకామో యదీమంరావణానుజం । లఙ్కా
యాంసౌమ్యపశ్యేయ మభిషిక్తంవిభీషణమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్తస్తుసౌమిత్రీ రాఘవేణమహాత్మనా । తథేత్యుక్త్వా
తుసంహృష్టస్సౌవర్ణంఘటమాదదే ॥ ౧౧ ॥ తంఘటంవానరేంద్రాణాంహస్తేదత్త్వామనోజవాన్ । ఆదిదేశమహా
సత్త్వాం స్సముద్రసలిలానయే ॥ ౧౨ ॥ ఇతిశీఘ్రంతతోగత్వా వానరాస్తేమహాబలాః । ఆగతాస్తజ్జలంగృహ్య స
ముద్రాద్వానరోత్తమాః ॥ ౧౩ ॥ తతస్త్వేకంఘటంగృహ్య సంస్థాప్యపరమాసనే । ఘటేనతేనసౌమిత్రిరభ్యషించ
ద్విభీషణమ్ ॥ ౧౪ ॥ లఙ్కాయాంరక్షసాంమధ్యే రాజానంరామశాసనాత్ । విధినామంత్రదృష్టేన సుహృద్గణ
సమావృతం ॥ ౧౫ ॥ అభ్యషించత్సధర్మాత్మాశుద్ధాత్మానంవిభీషణమ్ । తస్యామాత్యాజహృషిరేభక్తాయేచాస్యరాక్ష
సాః ॥ ౧౬ ॥ దృష్ట్వాభిషిక్తంలఙ్కాయాం రాక్షసేంద్రంవిభీషణం । (రాఘవఃపరమాంప్రీతిమాజగామసలక్ష్మ
ణః)॥ ౧౭ ॥ సతద్రాజ్యంమహత్ప్రాప్య రామదత్తంవిభీషణః । ప్రకృతీస్సాంత్వయిత్వాచతతో రామముపాగమ
త్ ॥ ౧౮ ॥ అక్షతాన్మోదకాన్లాజాన్దివ్యాస్సుమనసస్తదా । ఆజహ్రురథసంహృష్టాః పౌరాస్తస్మైనిశాచరాః ॥ ౧౯ ॥
సతాన్గృహీత్వాదుర్ధర్షో రాఘవాయన్యవేదయత్ । మంగల్యంమంగళంసర్వంలక్ష్మణాయచవీర్యవాన్ ॥ ౨౦ ॥
కృతకార్యంసమృద్ధార్థందృష్ట్వారామోవిభీషణం । ప్రతిజగ్రాహతత్సర్వంతస్యైవప్రియకామ్యయా ॥ ౨౧ ॥ (త
త్ప్రగృహ్యపరాంప్రీతింజగామసహలక్ష్మణః)॥ తతశ్శైలోపమంవీరంప్రాంజలింపురతస్థితం ॥ ౨౨ ॥ అబ్రవీద్రా
ఘవోవాక్యం హనూమంతంప్లవంగమం । అనుమాన్యమహారాజ మిమంసౌమ్యవిభీషణం ॥ ౨౩ ॥ గచ్ఛసౌమ్యపు
రీంలఙ్కా మనుజ్ఞాప్యయథావిధి । ప్రవిశ్యరావణగృహం విజయేనాభినంద్యచ ॥ ౨౪ ॥ వైదేహ్యైమాంకుశలినం
ససుగ్రీవంసలక్ష్మణం । ఆచక్ష్వజయతాంశ్రేష్ఠరావణంచమయాహతం ॥ ౨౫ ॥ ప్రియమేతదుదాహృత్యమైథిల్యా
స్త్వంహరీశ్వర । ప్రతిగృహ్యచసందేశ ముపావర్తితుమర్హసి ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చద
శోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౭౬ ॥ ౧౧౫౨౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇతిప్రతిసమాదిష్టో హనూమాన్మారుతాత్మజః । ప్రవివేశపురీంలఙ్కాంపూ
జ్యమానోనిశాచరైః ॥ ౧ ॥ ప్రవిశ్యతుమహాతేజా రావణస్యనివేశనం । దదర్శమృజయాహీనాం సాతంకామివరో
హిణీమ్ ॥ ౨ ॥ వృక్షమూలేనిరానందాం రాక్షసీభిస్సమావృతాం । నిభృతఃప్రణతఃప్రహ్వస్సోభిగమ్యాభివాద్య
చ ॥ ౩ ॥ దృష్ట్వాతమాగతందేవీ హనూమంతంమహాబలం । తూష్ణీమాస్తతదాదృష్ట్వా స్మృత్వాప్రముదితాభవ
త్ ॥ ౪ ॥ సౌమ్యందృష్ట్వాముఖంతస్యా హనూమాన్ప్లవగోత్తమః । రామస్యవచనంసర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥
వైదేహికుశలీరామ స్ససుగ్రీవస్సలక్ష్మణః । విభీషణసహాయశ్చ హరీణాంసహితోబలైః ॥ ౬ ॥ కుశలం త్వాహసి
ద్ధార్థో హతశత్రురరిందమః । విభీషణసహాయేన రామేణహరిభిస్సహ ॥ ౭ ॥ నిహతోరావణోదేవి లక్ష్మణస్యనయే
నచ । పృష్ట్వాచకుశలంరామో వీరస్త్వాంరఘునందనః ॥ ౮ ॥ అబ్రవీత్పరమప్రీతః కృతార్థేనాంతరాత్మనా ।

ప్రియమాఖ్యామి తే దేవి త్వాం తు భూయస్సభాజయే ॥ ౯ ॥ దిష్ట్యా జీవసి ధర్మజ్ఞే జయేన మమ సంయుగే । లబ్ధో
నో విజయస్సీతే స్వస్థా భవ గతవ్యథా ॥ ౧౦ ॥ (రావణో నిహతః పాప స్సామాత్యస్ససుతో మృధే)। రావణశ్చ హ
తశ్శత్రుర్లంకా చేయం వశే స్థితా । మయా హ్యలబ్ధనిద్రేణ ధృతేన తవ నిర్జయే ॥ ౧౧ ॥ ప్రతిజ్ఞైషా సునిస్తీర్ణా బ
ద్ధ్వా సేతుం మహోదధౌ ॥ ౧౨ ॥ సంభ్రమశ్చ న గంతవ్యో వర్తన్త్యా రావణాలయే । విభీషణవిధేయం హి లఙ్కైశ్వర్య
మిదం కృతమ్ ॥ ౧౩ ॥ తదాశ్వసిహి విస్రస్తా స్వగృహే పరివర్తసే । అయం చాభ్యేతి సంహృష్ట స్త్వద్దర్శనసము
త్సుకః ॥ ౧౪ ॥ ఏవముక్తా సముత్పత్య సీతా శశినిభాననా । ప్రహర్షేణావరుద్ధా సా వ్యాజహార న కించన ॥ ౧౫ ॥
అబ్రవీచ్చ హరిశ్రేష్ఠ స్సీతామప్రతిజల్పతీమ్ । కిన్ను చింతయసే దేవి కిం ను మాం నాభిభాషసే ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్తా హ
నుమతా సీతా ధర్మే వ్యవస్థితా । అబ్రవీత్పరమప్రీతా హర్షగద్గదయా గిరా ॥ ౧౭ ॥ ప్రియమేతదుపశ్రుత్య భర్తు
ర్విజయసంశ్రితం । ప్రహర్షవశమాపన్నా నిర్వాక్యాస్మి క్షణాంతరం ॥ ౧౮ ॥ న హి పశ్యామి సదృశం చింతయం
తీ ప్లవంగమ । మత్ప్రియాఖ్యానకస్యేహ తవ ప్రత్యభినందనం ॥ ౧౯ ॥ న హి పశ్యామి తత్సౌమ్య పృథివ్యామపి వా
నర । సదృశం మత్ప్రియాఖ్యానే తవ దాతుం భవేత్సమం ॥ ౨౦ ॥ హిరణ్యం వా సువర్ణం వా రత్నాని వివిధాని చ ।
రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు నైతదర్హతి భాషితుం ॥ ౨౧ ॥ ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యా ప్రత్యువాచ ప్లవంగమః । ప్రగృ
హీతాంజలిర్వాక్యం సీతాయాః ప్రముఖే స్థితః ॥ ౨౨ ॥ భర్తుః ప్రియహితే యుక్తే భర్తుర్విజయకాంక్షిణి ।
స్నిగ్ధమేవంవిధం వాక్యం త్వమేవార్హసి భాషితుం ॥ ౨౩ ॥ తవైతద్వచనం సౌమ్యే సారవత్స్నిగ్ధమేవ చ । రత్నౌఘా
ద్వివిధాచ్చాపి దేవరాజ్యాద్విశిష్యతే ॥ ౨౪ ॥ అర్థతశ్చ మయా ప్రాప్తా దేవరాజ్యాదయో గుణాః । హతశత్రుం
విజయినం రామం పశ్యామి సుస్థితం ॥ ౨౫ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా మైథిలీ జనకాత్మజా । తతశ్శుభతరం వాక్య ము
వాచ పవనాత్మజం ॥ ౨౬ ॥ అతిలక్షణసంపన్నం మాధుర్యగుణభూషితం । బుద్ధ్యా హ్యష్టాంగయా యుక్తం త్వమేవా
ర్హసి భాషితుం ॥ ౨౭ ॥ శ్లాఘనీయోఽనిలస్య త్వం పుత్రః పరమధార్మికః । బలం శౌర్యం శ్రుతం సత్త్వం విక్రమో దాక్ష్య
ముత్తమం ॥ ౨౮ ॥ తేజః క్షమా ధృతిస్థైర్యం వినీతత్వం న సంశయః । ఏతే చాన్యే చ బహవో గుణాస్త్వయ్యేవ శోభ
నాః ॥ ౨౯ ॥ అథోవాచ పునస్సీతా మసంభ్రాంతో వినీతవత్ । ప్రగృహీతాంజలిర్హర్షా త్సీతాయాః ప్రము
ఖే స్థితః ॥ ౩౦ ॥ ఇమాస్తు ఖలు రాక్షస్యో యది త్వమనుమన్యసే । హంతుమిచ్ఛామ్యహం సర్వా యాభిస్త్వం తర్జి
తా పురా ॥ ౩౧ ॥ క్లిశ్యంతీం పతిదేవాం త్వా మశోకవనికాం గతాం । ఘోరరూపసమాచారాః క్రూరాః క్రూర
తరేక్షణాః ॥ ౩౨ ॥ రాక్షస్యో దారుణకథా వరమేతత్ప్రయచ్ఛ మే । ముష్టిభిః పాణిభిస్సర్వా శ్చరణైశ్చైవ శోభ
నే ॥ ౩౩ ॥ ఇచ్ఛామి వివిధైర్ఘాతై ర్హంతుమేతాస్సుదారుణాః । ఘోరైర్జానుప్రహారైశ్చ దశనానాం చ పాత
నైః ॥ ౩౪ ॥ భక్షణైః కర్ణనాసానాం కేశానాం లుంచనైస్తథా । నఖైశ్శుష్కముఖీభిశ్చ దారణైర్లంఘనైర్హ
తైః ॥ ౩౫ ॥ నిపాత్య హంతుమిచ్ఛామి తవ విప్రియకారిణీః । ఏవంప్రకారైర్బహుభిర్విప్రకారైర్యశస్విని ॥ ౩౬ ॥
హంతుమిచ్ఛామ్యహం దేవి తవేమాః కృతకిల్బిషాః । ఏవముక్తా హనుమతా వైదేహీ జనకాత్మజా ॥ ౩౭ ॥ ఉవాచ
ధర్మసహితం హనూమంతం యశస్వినీ । రాజసంశ్రయవశ్యానాం కుర్వంతీనాం పరాజ్ఞయా ॥ ౩౮ ॥ విధేయానాం
చ దాసీనాం కః కుప్యేద్వానరోత్తమ । భాగ్యవైషమ్యయోగేన పురా దుశ్చరితేన చ ॥ ౩౯ ॥ మయైతత్ప్రాప్యతే
సర్వం స్వకృతం హ్యుపభుజ్యతే । ప్రాప్తవ్యం తు దశాయోగా న్మయైతదితి నిశ్చితం ॥ ౪౦ ॥ దాసీనాం రావణస్యాహం
మర్షయామీహ దుర్బలా । ఆజ్ఞప్తా రావణేనైతా రాక్షస్యో మామతర్జయన్ ॥ ౪౧ ॥ హతే తస్మిన్న కుర్యుర్హి తర్జ
నం వానరోత్తమ । అయం వ్యాఘ్రసమీపే తు పురాణో ధర్మసంస్థితః ॥ ౪౨ ॥ ఋక్షేణ గీతశ్శ్లోకో మే తం నిబో

ధప్లవంగమ । నపరః పాపమాదత్తె పరేషాంపాపకర్మణాం ॥ ౪౩ ॥ సమయోరక్షితవ్యస్తుసంతశ్చారిత్రభూషణాః॥
పాపానాంవాశుభానాంవా వధార్హాణాంప్లవంగమ ॥ ౪౪ ॥ కార్యంకరుణమార్యేణ నకశ్చిన్నాపరాధ్యతి । లో
కహింసావిహారాణాం రక్షసాంకామరూపిణాం ॥ ౪౫ ॥ కుర్వతామపిపాపాని నైవకార్యమశోభనమ్ । ఏవము
క్తస్తుహనూమాన్ సీతయావాక్యకోవిదః ॥ ౪౬ ॥ ప్రత్యువాచతతస్సీతాం రామపత్నీంయశస్వినీం । యుక్తా
రామస్యభవతీ ధర్మపత్నీయశస్వినీ ॥ ౪౭ ॥ ప్రతిసందిశమాం దేవి గమిష్యేయత్రరాఘవః । ఏవముక్తాహనుమ
తా వైదేహీజనకాత్మజా ॥ ౪౮ ॥ అబ్రవీద్ద్రష్టుమిచ్ఛామి భర్తారం వానరోత్తమ । తస్యాస్తద్వచనంశ్రుత్వా హ
నూమాన్పవనాత్మజః ॥ ౪౯ ॥ హర్షయన్మైథిలీంవాక్యమువాచేదంమహాద్యుతిః । పూర్ణచంద్రాననం రామం ద్ర
క్ష్యస్యార్యేసలక్ష్మణం ॥ ౫౦ ॥ స్థిరమిత్రంహతామిత్రం శచీవత్రిదశేశ్వరం । తామేవముక్త్వా రాజంతీం సీతాంసా
క్షాదివశ్రియమ్ ॥ ౫౧ ॥ ఆజగామమహావేగో హనూమాన్యత్రరాఘవః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షోడశోత్త
రశతతమస్సర్గః ॥ ౪౭౯ ॥ ౯౫౬౦॥ * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సఉవాచమహాప్రాజ్ఞమభిగమ్యప్లవంగమః । రామంవచనమర్థజ్ఞో వరం
సర్వధనుష్మతాం ॥ ౧ ॥ యన్నిమిత్తోయమారమ్భః కర్మణాంచఫలోదయః । తాం దేవీంశోకసంతప్తాం మైథిలీం ద్రష్టు
మర్హసి ॥ ౨ ॥ సాహిశోకసమావిష్టాబాష్పపర్యాకులేక్షణా । మైథిలీవిజయంశ్రుత్వాతవహర్షముపాగమత్ ॥
పూర్వకాత్ప్రత్యయాచ్చాహముక్తోవిశ్వస్తయాతయా । భర్తారంద్రష్టుమిచ్ఛామి కృతార్థంసహలక్ష్మణం॥ ౪ ॥
ఏవముక్తోహనుమతా రామోధర్మభృతాంవరః । ఆగచ్ఛత్సహసాధ్యానమీషద్బాష్పపరిప్లుతః ॥ ౫ ॥ దీర్ఘముష్ణం
వినిశ్శ్వస్య మేదినీమవలోకయన్ । ఉవాచ మేఘసంకాశం విభీషణముపస్థితం ॥ ౬ ॥ దివ్యాంగరాగాంవైదేహీం
దివ్యాభరణభూషితామ్ । ఇహసీతాంశిరస్స్నాతా ముపస్థాపయమాచిరమ్ ॥ ౭ ॥ ఏవముక్తస్తురామేణత్వరమా
ణోవిభీషణః । ప్రవిశ్యాంతఃపురంసీతాం స్త్రీభిస్స్వాభిరచోదయత్ ॥ ౮ ॥ (తతస్సీతాంమహాభాగాందృష్ట్వో
వాచవిభీషణః । మూర్ధ్నిబద్ధాంజలిశ్శ్రీమాన్వినీతోరాక్షసేశ్వరః ॥ ౯ ॥) దివ్యాంగరాగావైదేహి దివ్యాభరణ
భూషితా । యానమారోహభద్రంతే భర్తాత్వాంద్రష్టుమిచ్ఛతి ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్తాతువైదేహీ ప్రత్యువాచవి
భీషణమ్ । అస్నాతాద్రష్టుమిచ్ఛామి భర్తారంరాక్షసాధిప ॥ ౧౧ ॥ తస్యాస్తద్వచనంశ్రుత్వా ప్రత్యువాచ
విభీషణః । యథాహరాజాభర్తాతే తత్తథాకర్తుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా మైథిలీపతిదేవ
తా । భర్తృభక్త్యావృతాసాధ్వీ తథేతిప్రత్యభాషత ॥ ౧౩ ॥ తతస్సీతాంశిరస్స్నాతాం యువతీభిరలంకృతామ్ ।
మహార్హాభరణోపేతాంమహార్హాంబరధారిణీమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఆరోప్యశిబికాందీప్తాంపరార్ధ్యాంబరసంవృతాం।
రక్షోభిర్బహుభిర్గుప్తామాజహారవిభీషణః ॥ ౧౫ ॥ సోభిగమ్యమహాత్మానం జ్ఞాత్వాపిధ్యానమాస్థితమ్ । ప్ర
ణతశ్చప్రహృష్టశ్చ ప్రాప్తాంసీతాంన్యవేదయత్ ॥ ౧౬ ॥ తామాగతాముపశ్రుత్య రక్షోగృహచిరోషితాం । హ
ర్షోదైన్యంచరోషశ్చ త్రయంరాఘవమావిశత్ ॥ ౧౭ ॥ తతస్సపార్శ్వగతందృష్ట్వా సవిమర్శంవిచారయన్ । వి
భీషణమిదంవాక్యమహృష్టంరాఘవోబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ రాక్షసాధిపతేసౌమ్య నిత్యంమద్విజయేరత । వైదేహీసన్ని
కర్షంమే శీఘ్రంసముపగచ్ఛతు ॥ ౧౯ ॥ సతద్వచనమాజ్ఞాయ రాఘవస్యవిభీషణః । తూర్ణముత్సారణేయ
త్నం కారయామాససర్వతః ॥ ౨౦ ॥ కఞ్చుకోష్ణీషిణస్తత్ర వేత్రజర్ఝరపాణయః । ఉత్సారయన్తఃపురుషాస్సమం
తాత్పరిచక్రముః ॥ ౨౧ ॥ ఋక్షాణాంవానరాణాంచ రాక్షసానాంచసర్వశః । బృందాన్యుత్సార్యమాణానిదూ
రముత్ససృజుస్తదా ॥ ౨౨ ॥ తేషాముత్సార్యమాణానాం సర్వేషాంధ్వనిరుత్థితః । వాయునోద్వర్తమానస్య సాగ

రస్యేవ నిస్వనః ॥ ౨౩ ॥ ఉత్సార్యమాణాంస్తాన్ దృష్ట్వా సమన్తాజ్జాతసంభ్రమాన్ । దాక్షిణ్యాత్తదమర్షాచ్చ వా
రయామాస రాఘవః ॥ ౨౪ ॥ సంరబ్ధశ్చాబ్రవీద్రామశ్చక్షుషా ప్రదహన్నివ । విభీషణం మహాప్రాజ్ఞం సోపాలమ్భ
మిదం వచః ॥ ౨౫ ॥ కిమర్థం మామనాదృత్య క్లిశ్యతేఽయం త్వయా జనః । నివర్తయైనముద్వేగం జనోఽయం స్వజనో మ
మ ॥ ౨౬ ॥ న గృహాణి న వస్త్రాణి న ప్రాకారాస్తిరస్క్రియాః । నేదృశా రాజసత్కారా వృత్తమావరణం స్త్రియాః ॥
వ్యసనేషు న కృచ్ఛ్రేషు న యుద్ధేషు స్వయంవరే । న క్రతౌ నో వివాహే వా దర్శనం దూష్యతే స్త్రియాః ॥ ౨౮ ॥ సైషా
యుద్ధగతా చైవ కృచ్ఛ్రే చ మహతి స్థితా । దర్శనేఽస్యా న దోషః స్యాన్మత్సమీపే విశేషతః ॥ ౨౯ ॥ తదానయ సమీ
పం మే శీఘ్రమేనాం విభీషణ । సీతా పశ్యతు మామేషా సుహృద్గణవృతం స్థితమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ సవిమ
ర్శో విభీషణః । రామస్యోపానయత్సీతాం సన్నికర్షం వినీతవత్ ॥ ౩౧ ॥ తతో లక్ష్మణసుగ్రీవౌ హనూమాంశ్చ ప్లవం
గమః । నిశమ్య వాక్యం రామస్య బభూవుర్వ్యథితా భృశమ్ ॥ ౩౨ ॥ కళత్రనిరపేక్షైశ్చ ఇఙ్గితైరస్య దారుణైః ।
అప్రీతమివ సీతాయాం తర్కయన్తి స్మ రాఘవమ్ ॥ ౩౩ ॥ లజ్జయా త్వవలీయన్తీ స్వేషు గాత్రేషు మైథిలీ । విభీషణే
నానుగతా భర్తారం సాఽభ్యవర్తత ॥ ౩౪ ॥ సా వస్త్రసంరుద్ధముఖీ లజ్జయా జనసంసది । రురోదాసాద్య భర్తా
రమార్యపుత్రేతి భాషిణీ ॥ ౩౫ ॥ విస్మయాచ్చ ప్రహర్షాచ్చ స్నేహాచ్చ పతిదేవతా । ఉదైక్షత ముఖం భర్తుః సౌ
మ్యం సౌమ్యతరాననా ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥ అథ సమపనుదన్మనఃక్లమం సా సుచిరమదృష్టముదీక్ష్య వై ప్రియస్య । వదనము
దితపూర్ణచన్ద్రకాన్తం విమలశశాఙ్కనిభాననా తదాసీత్ ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తదశోత్తర
శతతమస్సర్గః ॥ ౩౮ ॥ ౬౬౪౦ ॥ * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాం తు పార్శ్వే స్థితాం ప్రహ్వాం రామస్సంప్రేక్ష్య మైథిలీమ్ । హృదయా
న్తర్గతక్రోధో వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ ఏషాసి నిర్జితా భద్రే శత్రుం జిత్వా మయా రణే । పౌరుషాద్యద
నుష్ఠేయం తదేతదుపపాదితమ్ ॥ ౨ ॥ గతోఽస్మ్యన్తమమర్షస్య ధర్షణా సంప్రమార్జితా । అవమానశ్చ శత్రు
శ్చ మయా యుగపదుద్ధృతౌ ॥ ౩ ॥ అద్య మే పౌరుషం దృష్టమద్య మే సఫలః శ్రమః । అద్య తీర్ణప్రతిజ్ఞత్వాత్ప్రభ
వామీహ చాత్మనః ॥ ౪ ॥ యా త్వం విరహితా నీతా చలచిత్తేన రక్షసా । దైవసంపాదితో దోషో మానుషేణ మయా
జితః ॥ ౫ ॥ సంప్రాప్తమవమానం యస్తేజసా న ప్రమార్జతి । కస్తస్య పురుషార్థోఽస్తి పురుషస్యాల్పతేజసః ॥ ౬ ॥
లఙ్ఘనం చ సముద్రస్య లఙ్కాయాశ్చావమర్దనమ్ । సఫలం తస్య తచ్ఛ్లాఘ్యమద్య కర్మ హనూమతః ॥ ౭ ॥ యుద్ధే వి
క్రమతశ్చైవ హితం మన్త్రయతశ్చ మే । సుగ్రీవస్య ససైన్యస్య సఫలోఽద్య పరిశ్రమః ॥ ౮ ॥ నిర్గుణం భ్రాతరం త్య
క్త్వా యో మాం స్వయముపస్థితః । విభీషణస్య భక్తస్య సఫలోఽద్య పరిశ్రమః ॥ ౯ ॥ ఇత్యేవం బ్రువతస్తస్య సీతా రామ
స్య తద్వచః । మృగీవోత్ఫుల్లనయనా బభూవాశ్రుపరిప్లుతా ॥ ౧౦ ॥ పశ్యతస్తాం తు రామస్య భూయః క్రోధో వ్యవర్ధత ।
ప్రభూతాజ్యావసిక్తస్య పావకస్యేవ దీప్యతః ॥ ౧౧ ॥ స బద్ధ్వా భ్రుకుటీం వక్త్రే తిర్యక్ప్రేక్షితలోచనః । అబ్రవీత్పరు
షం సీతాం మధ్యే వానరరక్షసామ్ ॥ ౧౨ ॥ యత్కర్తవ్యం మనుష్యేణ ధర్షణాం పరిమార్జతా । తత్కృతం సకలం
సీతే శత్రుహస్తాదమర్షణాత్ ॥ ౧౩ ॥ నిర్జితా జీవలోకస్య తపసా భావితాత్మనా । అగస్త్యేన దురాధర్షా ము
నినా దక్షిణేవ దిక్ ॥ ౧౪ ॥ విదితశ్చాస్తు భద్రం తే యోఽయం రణపరిశ్రమః । స తీర్ణః సుహృదాం వీర్యాన్న త్వదర్
థం మయా కృతః ॥ ౧౫ ॥ రక్షతా తు మయా వృత్తమపవాదం చ సర్వశః । ప్రఖ్యాతస్యాత్మవంశస్య న్యఙ్గం చ పరి
రక్షతా ॥ ౧౬ ॥ (నిర్జితాసి మయా భద్రే శత్రుహస్తాదమర్షిణా) ప్రాప్తచారిత్రసందేహా మమ ప్రతిముఖే స్థితా ॥
దీపో నేత్రాతురస్యేవ ప్రతికూలాసి మే దృఢమ్ । తద్గచ్ఛ హ్యభ్యనుజ్ఞాతా యథేష్టం జనకాత్మజే ॥ ౧౭ ॥ ఏతా దశ దిశో భ

దేశే కార్యమస్తి న మే త్వయా । కః పుమాంస్తు కులే జాతః స్త్రియం పరగృహోషితామ్ ॥ ౧౯ ॥ తేజస్వీ పునరాదద్యా
త్సుహృల్లేఖ్యేన చేతసా । రావణాంకపరిభ్రష్టాం దృష్టాం దుష్టేన చక్షుషా ॥ ౨౦ ॥ కథం త్వాం పునరాదద్యాం కు
లం వ్యపదిశన్ మహత్ । తదర్థం నిర్జితా మే త్వం యశః ప్రత్యాహృతం మయా ॥ ౨౧ ॥ నాస్తి మే త్వయ్యభిష్వ
ఙ్గో యథేష్టం గమ్యతామితః । ఇతి ప్రవ్యాహృతం భద్రే మయైతత్కృతబుద్ధినా ॥ ౨౨ ॥ లక్ష్మణే భరతే వా త్వం కు
రు బుద్ధిం యథాసుఖమ్ । సుగ్రీవే వానరేన్ద్రే వా రాక్షసేన్ద్రే విభీషణే ॥ ౨౩ ॥ నివేశయ మనస్సీతే యథా వా సుఖ
మాత్మనః । న హి త్వాం రావణో దృష్ట్వా దివ్యరూపాం మనోరమామ్ ॥ ౨౪ ॥ మర్షయేత చిరం సీతే స్వగృహే పరి
వర్తినీమ్ । ఓమ్ । తదాప్రియార్హా శ్రవణాత్తదప్రియం ప్రియాదుపశ్రుత్య చిరస్య మైథిలీ । ముమోచ బాష్పం సుభృ
శం ప్రవేపితా గజేన్ద్రహస్తాభిహతేవ సల్లకీ ॥ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అష్టాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౫ ॥ ౫౬౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తా తు వైదేహీ పరుషం రోమహర్షణమ్ । రాఘవేణ సరోషేణ
శం ప్రవ్యథితాభవత్ ॥ ౧ ॥ సా తదశ్రుతపూర్వం హి జనే మహతి మైథిలీ । శ్రుత్వా భర్తృవచో రూక్షం లజ్జయా
వ్రీళితాభవత్ ॥ ౨ ॥ ప్రవిశన్తీవ గాత్రాణి స్వాన్యేవ జనకాత్మజా । వాక్శల్యైస్తైస్సశల్యేవ భృశమశ్రూణ్యవర్త
యత్ ॥ ౩ ॥ తతో బాష్పపరిక్లిష్టం ప్రమార్జన్తీ స్వమాననమ్ । శనైర్గద్గదయా వాచా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥
కిం మామసదృశం వాక్యమీదృశం శ్రోత్రదారుణమ్ । రూక్షం శ్రావయసే వీర ప్రాకృతః ప్రాకృతామివ ॥ ౪ ॥ న
తథాస్మి మహాబాహో యథా త్వమవగచ్ఛసి । ప్రత్యయం గచ్ఛ మే స్వేన చారిత్రేణైవ తే శపే ॥ ౫ ॥ పృథక్స్త్రీ
ణాం ప్రచారేణ జాతిం త్వం పరిశంకసే । పరిత్యజేమాం శంకాం తు యది తేऽహం పరీక్షితా ॥ ౬ ॥ యద్యహం గా
త్రసంస్పర్శం గతాస్మి వివశా ప్రభో । కామకారో న మే తత్ర దైవం తత్రాపరాధ్యతి ॥ ౭ ॥ మదధీనం తు యత్తన్మే
హృదయం త్వయి వర్తతే । పరాధీనేషు గాత్రేషు కిం కరిష్యామ్యనీశ్వరా ॥ ౮ ॥ సహ సంవృద్ధభావాచ్చ సంసర్గేణ చ
మానద । యద్యహం తే న విజ్ఞాతా హతా తేనాస్మి శాశ్వతమ్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రేషితస్తే యదా వీరో హనూమానవలోకకః ।
లఙ్కాస్థాహం త్వయా వీర కిం తదా న విసర్జితా ॥ ౧౧ ॥ ప్రత్యక్షం వానరేన్ద్రస్య తద్వాక్యసమనన్తరమ్ । త్వయా
సంత్యక్తయా వీర త్యక్తం స్యాజ్జీవితం మయా ॥ ౧౨ ॥ న వృథా తే శ్రమోऽయం స్యాత్సంశయే న్యస్య జీవితమ్ । సుహృ
జ్జనపరిక్లేశో న చాయం నిష్ఫలస్తవ ॥ ౧౩ ॥ త్వయా తు నరశార్దూల క్రోధమేవానువర్తతా । లఘునేవ మనుష్యేణ
స్త్రీత్వమేవ పురస్కృతమ్ ॥ ౧౪ ॥ అపదేశేన జనకాన్నోత్పత్తిర్వసుధాతలాత్ । మమ వృత్తం చ వృత్తజ్ఞ బహు తే
న పురస్కృతమ్ ॥ ౧౫ ॥ న ప్రమాణీకృతః పాణిర్బాల్యే బాలేన పీడితః । మమ భక్తిశ్చ శీలం చ సర్వం తే పృష్ఠతః కృ
తమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఏవం బ్రువాణా రుదతీ బాష్పగద్గదభాషిణీ । అబ్రవీల్లక్ష్మణం సీతా నాహం జీవితుముత్సహే ॥ ౧౭ ॥ అప్రీ
తస్య గుణైర్భర్త్రా త్యక్తాయా జనసంసది । యా క్షమా మే గతిర్గన్తుం ప్రవేక్ష్యే హవ్యవాహనమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఏవ
ముక్తస్తు వైదేహ్యా లక్ష్మణః పరవీరహా । అమర్షవశమాపన్నో రాఘవాననమైక్షత ॥ ౨౦ ॥ స విజ్ఞాయ తతశ్ఛన్దం
రామస్యాకారసూచితమ్ । చితాం చకార సౌమిత్రిర్మతే రామస్య వీర్యవాన్ ॥ ౨౧ ॥ (ఇన్ధనైర్వాననారణ్యైః శ్రీ
గన్ధాగరుచన్దనైః)। అధోముఖం తదా రామం శనైః కృత్వా ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఉపావర్తత వైదేహీ దీప్య
మానం హుతాశనమ్ ॥ ౨౧౦౦౦ ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రణమ్య దేవతాభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ మైథిలీ । బద్ధాఞ్జలి
పుటా చేదమువాచాగ్నిసమీపతః ॥ ౨౩ ॥ యథా మే హృదయం నిత్యం నాపసర్పతి రాఘవాత్ । తథా లోకస్య సా
క్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః ॥ ౨౪ ॥ యథా మాం శుద్ధచారిత్రాం దుష్టాం జానాతి రాఘవః । తథా లోకస్య సాక్షీ
మాం సర్వతః పాతు పావకః ॥ ౨౫ ॥ కర్మణా మనసా వాచా యథా నాతిచరామ్యహమ్ । రాఘవం సర్వధర్మజ్ఞం తథా

మాంపాతుపావకః ॥ ౨౬ ॥ ఆదిత్యోభగవాన్వాయు ర్దిశశ్చంద్రస్తథైవచ । అహశ్చాపితథాసంధ్యే రాత్రిశ్చ పృథివీతథా ॥ ౨౭ ॥ యథాన్యేఽప్యభిజానన్తి తథాచారిత్రభూషితాం । తథాలోకస్యసాక్షీమాంసర్వతఃపాతు పావకః ॥ ౨౮ ॥ ఏవముక్త్వాతువైదేహీపరిక్రమ్యహుతాశనమ్ । వివేశజ్వలనందీప్తంనిస్సంగేనాన్తరాత్మనా ॥ ౨౯ ॥ జనస్సుమహాంస్త్రస్తో బాలవృద్ధసమాకులః । దదర్శమైథిలీంతత్ర ప్రవిశంతీంహుతాశనమ్ ॥ ౩౦ ॥ సాతప్తనవహేమాభా తప్తకాఞ్చనభూషణా । పపాతజ్వలనందీప్తం సర్వలోకస్యసన్నిధౌ ॥ ౩౧ ॥ (దదృశుస్తాంవిశాలాక్షీం పతంతీంహవ్యవాహనే । సీతాంసర్వాణిభూతానిరుక్మవేదినిభాంతదా ॥ ౩౨ ॥)దదృశుస్తాంమహాభాగాం ప్రవిశంతీంహుతాశనమ్ । సీతాంకృత్స్నాస్త్రయోలోకాః పుణ్యామాజ్యాహుతీమివ ॥ ౩౩ ॥ ప్రచుక్రుశుస్స్త్రియస్సర్వా స్తాంనృష్ట్వాహవ్యవాహనే । పతంతీంసంస్కృతాంమంత్రై ర్వసోర్ధారామివాధ్వరే ॥ ౩౪ ॥ దదృశుస్తాంత్రయోలోకా దేవగంధర్వదానవాః । శప్తాంపతంతీంనిరయే త్రిదివాద్దేవతామివ ॥ ౩౫ ॥ తస్యామగ్నింవిశంత్యాంతు హాహేతివిపులస్స్వనః । రక్షసాంవానరాణాంచ సంబభూవాద్భుతోపమః ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౧౯ ॥ ౩౭౬౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ బ్రహ్మస్తుతిః ॥ తతోహిదుర్మనారామః శ్రుత్వైవవదతాంగిరః । దధ్యౌముహూర్తంధర్మాత్మా బాష్పవ్యాకులలోచనః ॥ ౧ ॥ తతోవైశ్రవణోరాజా యమశ్చామిత్రకర్శనః । సహస్రాక్షోమహేంద్రశ్చ వరుణశ్చపరంతపః ॥ ౨ ॥ షడర్ధనయనశ్శ్రీమా న్మహాదేవోవృషధ్వజః । కర్తాసర్వస్యలోకస్య బ్రహ్మాబ్రహ్మవిదాంవరః ॥ ౩ ॥ ఏతేసర్వేసమాగమ్య విమానైస్సూర్యసన్నిభైః । ఆగమ్యనగరీంలఙ్కా మభిజగ్ముశ్చరాఘవం ॥ ౪ ॥ తతస్సహస్తాభరణాన్ ప్రగృహ్యవిపులాన్భుజాన్ । అబ్రువంస్త్రిదశశ్రేష్ఠాః ప్రాంజలింరాఘవంస్థితం ॥ ౫ ॥ కర్తాసర్వస్యలోకస్య శ్రేష్ఠోజ్ఞానవతాంవరః । ఉపేక్షసేకథంసీతాం పతంతీంహవ్యవాహనే ॥ ౬ ॥ కథందేవగణశ్రేష్ఠ మాత్మానంనావబుధ్యసే । ఋతుధామావసుఃపూర్వం వసూనాంత్వంప్రజాపతిః ॥ త్వంత్రయాణాంహిలోకానా మాదికర్తాస్వయంప్రభుః । రుద్రాణామష్టమోరుద్రస్సాధ్యానామసిపంచమః ॥ ౭ ॥ అశ్వినౌచాపితేకర్ణౌ చంద్రసూర్యౌచచక్షుషీ । అంతేచాదౌచలోకానాం దృశ్యసేత్వంపరంతప ॥ ౮ ॥ ఉపేక్షసేచవైదేహీం మానుషఃప్రాకృతోయథా । ఇత్యుక్తోలోకపాలైస్తై స్స్వామీలోకస్యరాఘవః ॥ ౧౦ ॥ అబ్రవీత్త్రిదశశ్రేష్ఠాన్రామోధర్మభృతాంవరః । (నాహంవిష్ణుర్నరుద్రశ్చనదేవానపితామహః) ॥ ౧౧ ॥ ఆత్మానంమానుషంమన్యేరామందశరథాత్మజం । యోఽహంయస్యయతశ్చాహంభగవాంస్తద్బ్రవీతుమే ॥ ౧౨ ॥ ఇతిబ్రువాణంకాకుత్స్థం బ్రహ్మాబ్రహ్మవిదాంవరః । అబ్రవీచ్ఛృణుమేరామ సత్యంసత్యపరాక్రమ ॥ ౧౩ ॥ భవాన్నారాయణోదేవ శ్శ్రీమాంశ్చక్రాయుధోవిభుః । ఏకశృంగోవరాహస్త్వం భూతభవ్యసపత్నజిత్ ॥ ౧౪ ॥ అక్షరంబ్రహ్మసత్యంచమధ్యేచాంతేచరాఘవ । లోకానాంత్వంపరోధర్మోవిష్వక్సేనశ్చతుర్భుజః ॥ ౧౫ ॥ శార్ఙ్గధన్వాహృషీకేశఃపురుషఃపురుషోత్తమః । అజితఃఖడ్గధృద్విష్ణుఃకృష్ణశ్చైవబృహద్బలః ॥ ౧౬ ॥ సేనానీర్గ్రామణీశ్చత్వంబుద్ధిస్సత్వంక్షమాదమః । ప్రభవశ్చాప్యయశ్చత్వ ముపేంద్రోమధుసూదనః ॥ ౧౭ ॥ ఇంద్రకర్మామహేంద్రస్త్వంపద్మనాభోరణాంతకృత్ । శరణ్యంశరణంచత్వామాహుర్దివ్యామహర్షయః ॥ ౧౮ ॥ సహస్రశృంగోవేదాత్మాశతజిహ్వోమహర్షభః । త్వంత్రయాణాంహిలోకానా మాదికర్తాస్వయంప్రభుః ॥ ౨౦ ॥ సిద్ధానామపిసాధ్యానామాశ్రయశ్చాపిపూర్వజః । త్వంయజ్ఞస్త్వంవషట్కార స్త్వమోంకారఃపరంతప ॥ ౨౦ ॥ ప్రభవంనిధనంవాతేన విదుఃకోభవానితి । దృశ్యసేసర్వభూతేషు బ్రాహ్మణేషుచగోషుచ ॥ ౨౧ ॥ దిక్షుసర్వాసుగగనే పర్వతేషువనే

మచ । సహస్రచరణశ్శ్రీమాన్ శతశీర్షస్సహస్రదృక్ ॥ ౨౨ ॥ త్వం ధారయసి భూతాని వసుధాం చ సపర్వతాం ।
అన్తే పృథివ్యాం సలిలే దృశ్యసే త్వం మహోరగః ॥ ౨౩ ॥ త్రీన్ లోకాన్ ధారయన్ రామ దేవగన్ధర్వదానవాన్ । అ
హం తే హృదయం రామ జిహ్వా దేవీ సరస్వతీ ॥ ౨౪ ॥ దేవా గాత్రేషు రోమాణి నిర్మితా బ్రహ్మణా ప్రభో । నిమే
షస్తే భవేద్రాత్రి రున్మేషస్తే భవేద్దివా ॥ ౨౫ ॥ సంస్కారాస్తే భవన్వేదా న తదస్తి త్వయా వినా । జగత్సర్వం శరీరం
తే స్థైర్యం తే వసుధాతలమ్ ॥ ౨౬ ॥ అగ్నిః కోపః ప్రసాదస్తే సోమశ్శ్రీవత్సలక్షణః । త్వయా లోకాస్త్రయః క్రాన్తాః
పురాణే విక్రమైస్త్రిభిః ॥ ౨౭ ॥ మహేన్ద్రశ్చ కృతో రాజా బలిం బద్ధ్వా మహాసురం । సీతా లక్ష్మీర్భవాన్ విష్ణుర్దేవః
కృష్ణః ప్రజాపతిః ॥ ౨౮ ॥ వధార్థం రావణస్యేహ ప్రవిష్టో మానుషీం తనుం । తదిదం నః కృతం కార్యం త్వయా ధర్మ
భృతాం వర ॥ ౨౯ ॥ నిహతో రావణో రామ ప్రహృష్టో దివమాక్రమ । అమోఘం బలవీర్యం తే అమోఘస్తే పరాక్ర
మః ॥ ౩౦ ॥ అమోఘం దర్శనం రామ న తే మోఘస్తవస్తవ । అమోఘాస్తే భవిష్యన్తి భక్తిమన్తశ్చ యే నరాః ॥ ౩౧ ॥
యే త్వాం దేవం ధ్రువం భక్తాః పురాణం పురుషోత్తమం । ప్రాప్నువన్తి సదా కామాన్ ఇహలోకే పరత్ర చ ॥ ౩౨ ॥ ఇమ
మార్షం స్తవం దివ్య మితిహాసం పురాతనం । యే నరాః కీర్తయిష్యన్తి నాస్తి తేషాం పరాభవః ॥ ౩౩ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమద్యుద్ధకాండే వింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౯౧ ॥ ౧౮౨ ॥ * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం పితామహసమీరితమ్ । అఙ్కేనాదాయ వైదే
హీ ముత్పపాత విభావసుః ॥ ౧ ॥ స విధూయ చితాం తాన్తు వైదేహీం హవ్యవాహనః । ఉత్తస్థౌ మూర్తిమానాశు
గృహీత్వా జనకాత్మజాం ॥ ౨ ॥ తరుణాదిత్యసంకాశాం తప్తకాఞ్చనభూషణామ్ । రక్తాంబరధరాం బాలాం నీల
కుఞ్చితమూర్ధజామ్ ॥ ౩ ॥ అక్లిష్టమాల్యాభరణాం తథారూపాం మనస్వినీమ్ । దదౌ రామాయ వైదేహీ మంకే కృ
త్వా విభావసుః ॥ ౪ ॥ అబ్రవీచ్చ తదా రామం సాక్షీ లోకస్య పావకః । ఏషా తే రామ వైదేహీ పాపమస్యా న విద్య
తే ॥ ౫ ॥ నైవ వాచా న మనసా నానుధ్యానాన్న చక్షుషా । సువృత్తా వృత్తశౌణ్డీర న త్వామతిచచార హ ॥ ౬ ॥
రావణేనాపనీతైషా వీర్యోత్సిక్తేన రక్షసా । త్వయా విరహితా దీనా వివశా నిర్జనాద్వనాత్ ॥ ౭ ॥ రుద్ధా చాన్తః
పురే గుప్తా త్వచ్చిత్తా త్వత్పరాయణా । రక్షితా రాక్షసీసంఘైర్వికృతైర్ఘోరదర్శనైః ॥ ౮ ॥ ప్రలోభ్యమానా వివి
ధం భర్త్స్యమానా చ మైథిలీ । నాచిన్తయత తద్రక్షస్త్వద్గతేనాన్తరాత్మనా ॥ ౯ ॥ విశుద్ధభావాం నిష్పాపాం ప్ర
తిగృహ్ణీష్వ రాఘవ । న కిఞ్చిదభిధాతవ్యా అహమాజ్ఞాపయామి తే ॥ ౧౦ ॥ తతః ప్రీతమనా రామశ్శ్రుత్వైతద్వదతాం
వరః । దధ్యౌ ముహూర్తం ధర్మాత్మా హర్షవ్యాకులలోచనః ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్తో మహాతేజా ధృతిమాన్ దృఢవి
క్రమః । అబ్రవీత్త్రిదశశ్రేష్ఠం రామో ధర్మభృతాం వరః ॥ ౧౨ ॥ అవశ్యం త్రిషు లోకేషు న సీతా పాపమర్హతి । దీ
ర్ఘకాలోషితా హీయం రావణాన్తఃపురే శుభా ॥ ౧౩ ॥ బాలిశః ఖలు కామాత్మా రామో దశరథాత్మజః । ఇతి వ
క్ష్యన్తి మాం సన్తో జానకీమవిశోధ్య హి ॥ ౧౪ ॥ అనన్యహృదయాం భక్తాం మచ్చిత్తపరివర్తినీమ్ । అహమప్యవగ
చ్ఛామి మైథిలీం జనకాత్మజామ్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రత్యయార్థం తు లోకానాం త్రయాణాం సత్యసంశ్రయః । ఉపేక్షే చా
పి వైదేహీం ప్రవిశన్తీం హుతాశనం ॥ ౧౬ ॥ ఇమామపి విశాలాక్షీం రక్షితాం స్వేన తేజసా । రావణో నాతివర్తేత
వేలామివ మహోదధిః ॥ ౧౭ ॥ న హి శక్తస్స దుష్టాత్మా మనసాపి హి మైథిలీమ్ । ప్రధర్షయితుమప్రాప్తాం దీప్తా
మగ్నిశిఖామివ ॥ ౧౮ ॥ నేయమర్హతి చైశ్వర్యం రావణాన్తఃపురే శుభా । అనన్యా హి మయా సీతా భాస్కరేణ ప్ర
భా యథా ॥ ౧౯ ॥ విశుద్ధా త్రిషు లోకేషు మైథిలీ జనకాత్మజా । న హి హాతుమియం శక్యా కీర్తిరాత్మవతా యథా ॥
అవశ్యం తు మయా కార్యం సర్వేషాం వో వచశ్శుభమ్ । స్నిగ్ధానాం లోకమాన్యానా మేవఞ్చ బ్రువతాం హితమ్ ॥

ఓమ్ ॥ ఇతీదముక్త్వా విదితం మహాబలైః ప్రశస్యమానస్స్వకృతేన కర్మణా । సమేత్య రామః ప్రియయా మహాబల
స్సుఖం సుఖార్హోఽనుబభూవ రాఘవః ॥ ౨౨ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౬౪౧ ॥ ౧౭౨౦ ॥
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం రాఘవేణ సుభాషితమ్ । ఇదం శుభతరం వాక్యం
వ్యాజహార మహేశ్వరః ॥ ౧ ॥ పుష్కరాక్ష మహాబాహో మహావక్షః పరంతప । దిష్ట్యా కృతమిదం కర్మ త్వయా
శస్త్రభృతాం వర ॥ ౨ ॥ దిష్ట్యా సర్వస్య లోకస్య ప్రవృద్ధం దారుణం తమః । అపావృత్తం త్వయా సంఖ్యే రామ రా
వణజం భయం ॥ ౩ ॥ ఆశ్వాస్య భరతం దీనం కౌసల్యాం చ యశస్వినీమ్ । కైకేయీం చ సుమిత్రాం చ దృష్ట్వా లక్ష్మణ
మాతరం ॥ ౪ ॥ ప్రాప్య రాజ్యమయోధ్యాయాం నందయిత్వా సుహృజ్జనం । ఇక్ష్వాకూణాం కులే వంశం స్థా
యిత్వా మహాబల ॥ ౫ ॥ ఇష్ట్వా తురగమేధేన ప్రాప్య చానుత్తమం యశః । బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్వా త్రిదివం గన్తు
మర్హసి ॥ ౬ ॥ ఏష రాజా విమానస్థః పితా దశరథస్తవ । కాకుత్స్థ మానుషే లోకే గురుస్తవ మహాయశాః ॥ ౭ ॥
ఇన్ద్రలోకం గతశ్శ్రీమాం స్త్వయా పుత్రేణ తారితః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా త్వమేనమభివాదయ ॥ ౮ ॥ మహా
దేవవచశ్శ్రుత్వా కాకుత్స్థస్సహలక్ష్మణః । విమానశిఖరస్థస్య ప్రణామమకరోత్పితుః ॥ ౯ ॥ దీప్యమానం స్వయా
లక్ష్మ్యా విరజోంబరధారిణం । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా దదర్శ పితరం విభుః ॥ ౧౦ ॥ హర్షేణ మహతావిష్టో విమాన
స్థో మహీపతిః । ప్రాణైః ప్రియతరం దృష్ట్వా పుత్రం దశరథస్తదా ॥ ౧౧ ॥ ఆరోప్యాఙ్కం మహాబాహు ర్వరాస
నగతః ప్రభుః । బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య తతో వాక్యం సమాదదే ॥ ౧౨ ॥ న మే స్వర్గో బహుమత స్సంమానశ్చ సు
రర్షిభిః । త్వయా రామ విహీనస్య సత్యం ప్రతిశృణోమి తే ॥ ౧౩ ॥ (అద్య త్వాం నిహతామిత్రం దృష్ట్వా సంపూ
ర్ణమానసమ్ । నిస్తీర్ణవనవాసం చ ప్రీతిరాసీత్పరా మమ ॥ ౧౪) ॥ కైకేయ్యా యాని చోక్తాని వాక్యాని వదతాం
వర । తవ ప్రవ్రాజనార్థాని స్థితాని హృదయే మమ ॥ ౧౫ ॥ త్వాం తు దృష్ట్వా కుశలినం పరిష్వజ్య సలక్ష్మణం । అ
ద్య దుఃఖాద్విముక్తోఽస్మి నీహారాదివ భాస్కరః ॥ ౧౬ ॥ తారితోఽహం త్వయా పుత్ర సుపుత్రేణ మహాత్మనా । అష్టావ
క్రేణ ధర్మాత్మా తారితో బ్రాహ్మణో యథా ॥ ౧౭ ॥ ఇదానీం తు విజానామి యథా సౌమ్య సురేశ్వరైః । వధార్థం
రావణస్యేదం విహితం పురుషోత్తమ ॥ ౧౮ ॥ సిద్ధార్థా ఖలు కౌసల్యా యా త్వాం రామ గృహం గతం । వనాన్నివృ
త్తం సంహృష్టా ద్రక్ష్యత్యరినిషూదన ॥ ౧౯ ॥ సిద్ధార్థాః ఖలు తే రామ నరా యే త్వాం పురీం గతం । జలార్ద్రమభి
షిక్తం చ ద్రక్ష్యన్తి వసుధాధిపం ॥ ౨౦ ॥ అనురక్తేన బలినా శుచినా ధర్మచారిణా । ఇచ్ఛేయం త్వామహం ద్రష్టుం భ
రతేన సమాగతమ్ ॥ ౨౧ ॥ చతుర్దశ సమాస్సౌమ్య వనే నిర్యాపితాస్త్వయా । వసతా సీతయా సార్ధం లక్ష్మణే
న చ ధీమతా ॥ ౨౨ ॥ నివృత్తవనవాసోఽసి ప్రతిజ్ఞా సఫలా కృతా । రావణం చ రణే హత్వా దేవాస్తే పరితోషితాః ॥
కృతం కర్మ యశశ్శ్లాఘ్యం ప్రాప్తన్తే శత్రుసూదన । భ్రాతృభిస్సహ రాజ్యస్థో దీర్ఘమాయురవాప్నుహి ॥ ౨౪ ॥ ఇ
తి బ్రువాణం రాజానం రామః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ । కురు ప్రసాదం ధర్మజ్ఞ కైకేయ్యా భరతస్య చ ॥ ౨౫ ॥ సపు
త్రాం త్వాం త్యజామీతి యదుక్తా కైకయీ త్వయా । స శాపః కైకయీం ఘోర స్సపుత్రాం న స్పృశేత్ప్రభో ॥ ౨౬ ॥
స తథేతి మహారాజో రామముక్త్వా కృతాంజలిం । లక్ష్మణం చ పరిష్వజ్య పునర్వాక్యమువాచ హ ॥ ౨౭ ॥ రామం శుశ్రూ
షతా భక్త్యా వైదేహ్యా సహ సీతయా । కృతా మమ మహాప్రీతిః ప్రాప్తం ధర్మఫలం చ తే ॥ ౨౮ ॥ ధర్మం ప్రాప్స్యసి ధ
ర్మజ్ఞ యశశ్చ విపులం భువి । రామే ప్రసన్నే స్వర్గం చ మహిమానం తథైవ చ ॥ ౨౯ ॥ రామం శుశ్రూష భద్రం తే
సుమిత్రానందవర్ధన । రామస్సర్వస్య లోకస్య శుభేష్వభిరతస్సదా ॥ ౩౦ ॥ ఏతే సేంద్రాస్త్రయో లోకాస్సిద్ధా
శ్చ పరమర్షయః । అభిగమ్య మహాత్మాన మర్చంతి పురుషోత్తమం ॥ ౩౧ ॥ ఏతత్తదుక్తమవ్యక్త మక్షరం బ్రహ్మని

త్మలం । వేదానాంహృదయంసౌమ్య గుహ్యంరామఃపరంతపః ॥ ౩౨ ॥ అవాప్తంధర్మచరణం యశశ్చ విపులంత్వ
యా । రామంశుశ్రూషతాభక్త్యా వైదేహ్యాసహసీతయా ॥ ౩౩ ॥ సతథోక్త్వామహాబాహుర్లక్ష్మణంప్రాంజలిం
స్థితం । ఉవాచరాజాధర్మాత్మా వైదేహీంవచనంశుభం ॥ ౩౪ ॥ కర్తవ్యోనతువైదేహి మన్యుస్త్యాగమిమంప్రతి ।
రామేణత్వద్విశుద్ధ్యర్థం కృతమేతద్ధితైషిణా ॥ ౩౫ ॥ నత్వంసుభ్రుసమాధేయాపతిశుశ్రూషణంప్రతి । అవశ్యంతు
మయావాచ్య మేషతేదైవతంపరం ॥ ౩౬ ॥ ఇతిప్రతిసమాదిశ్య పుత్రీంసీతాంతథాస్నుషాం । ఇన్ద్రలోకంవిమా
నేన యయౌదశరథోజ్వలన్ ॥ ౩౭ ॥* ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వావింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥౫౪౪॥౧౦౮౮॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రతియాతేతుకాకుత్స్థే మహేంద్రఃపాకశాసనః । అబ్రవీత్పరమప్రీతో
రాఘవంప్రాంజలింస్థితం ॥ ౧ ॥ అమోఘందర్శనంరామ తవాస్మాకంపరంతప । ప్రీతియుక్తోస్మితేనత్వం బ్రూహి
యన్మనసేచ్ఛసి ॥ ౨ ॥ ఏవముక్తస్తుకాకుత్స్థః ప్రత్యువాచకృతాంజలిః । లక్ష్మణేనసహభ్రాత్రాసీతయాసహభా
ర్యయా ॥ ౩ ॥ యదిప్రీతిస్సముత్పన్నా మయిసర్వసురేశ్వర । వక్ష్యామికురుతేసత్యం వచనంవదతాంవర ॥ ౪ ॥
మమహేతోఃపరాక్రాన్తా యేగతాయమసాదనం । తేసర్వేజీవితంప్రాప్య సముత్తిష్ఠంతువానరాః ॥ ౫ ॥ మత్కృ
తేవిప్రయుక్తాయే పుత్రైర్దారైశ్చవానరాః । (తాన్ప్రీతమానసాన్సర్వాన్ద్రష్టుమిచ్ఛామిమానద ॥ ౬ ॥ విక్రాన్తా
శ్చాపిశూరాశ్చ నమృత్యుంగణయంతియే । కృతయత్నావిపన్నాశ్చ జీవయస్తేసురర్షభ ॥ ౭ ॥)మత్ప్రియేష్వభి
యుక్తాశ్చ నమృత్యుంగణయన్తిచ । త్వత్ప్రసాదాత్సమేయుస్తేవరమేతదహంవృణే ॥ ౮ ॥ నీరుజోనిర్వ్రణాం
శ్చైవ సంపన్నబలపౌరుషాన్ । గోలాంగూలాంస్తథైవర్క్షా న్ద్రష్టుమిచ్ఛామిమానద ॥ ౯ ॥ అకాలేచాపిముఖ్యాని
మూలానిచఫలానిచ । నద్యశ్చవిమలాస్తత్ర తిష్ఠేయుర్యత్రవానరాః ॥ ౧౦ ॥ శ్రుత్వాతువచనంతస్య రాఘవ
స్యమహాత్మనః । మహేన్ద్రఃప్రత్యువాచేదం వచనంప్రీతిలక్షణం ॥ ౧౧ ॥ మహానయంవరస్తాత త్వయోక్తోరఘు
నందన । ద్విర్మయానోక్తపూర్వంహి తస్మాదేతద్భవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ సముత్థాస్యంతిహరయో యేహతాయుధిరాక్ష
సైః । ఋక్షాశ్చసహగోపుచ్ఛానికృత్తాననబాహవః ॥ ౧౩ ॥ నీరుజోనిర్వ్రణాశ్చైవ సంపన్నబలపౌరుషాః । స
ముత్థాస్యంతిహరయస్సుప్తానిద్రాక్షయేయథా ॥ ౧౪ ॥ సుహృద్భిర్బాంధవైశ్చైవ జ్ఞాతిభిస్స్వజనైరపి । సర్వఏవస
మేష్యన్తి సంయుక్తాఃపరయాముదా ॥ ౧౫ ॥ అకాలేపుష్పశబలాః ఫలవంతశ్చపాదపాః । భవిష్యన్తిమహేష్వాస
నద్యశ్చసలిలాయుతాః ॥ ౧౬ ॥ సవ్రణైఃప్రథమంగాత్రైస్సంవృత్తైర్నిర్వ్రణైఃపునః । తతస్సముత్థితాస్సర్వే సుప్త్వే
వహరియూథపాః ॥ ౧౭ ॥ బభూవుర్వానరాస్సర్వే కిమేతదితివిస్మితాః । తేసర్వేవానరాస్తస్మై రాఘవాయా
భ్యవాదయన్ ॥ ౧౮ ॥ కాకుత్స్థంపరిపూర్ణార్థం దృష్ట్వాసర్వేసురోత్తమాః । ఊచుస్తేప్రథమంస్తుత్వా స్త
వార్హంసహలక్ష్మణం ॥ ౧౯ ॥ గచ్ఛాయోధ్యామితోవీర విసర్జయచవానరాన్ । మైథిలీంసాంత్వయస్వైనా మ
నురక్తాంతపస్వినీమ్ ॥ ౨౦ ॥ శత్రుఘ్నంచమహాత్మానం మాతౄస్సర్వాఃపరన్తప । భ్రాతరంపశ్యభరతంత్వచ్ఛో
కాద్వ్రతచారిణం ॥ ౨౧ ॥ అభిషేచయచాత్మానం పౌరాన్గత్వాప్రహర్షయ । ఏవముక్త్వాతమామన్త్ర్యరా
మంసౌమిత్రిణాసహ ॥ ౨౨ ॥ విమానైస్సూర్యసంకాశైః హృష్టాజగ్ముస్సురాదివం । అభివాద్యచకాకుత్స్థ స్స
ర్వాంస్తాంస్త్రిదశేశ్వరాన్ ॥ ౨౩ ॥ లక్ష్మణేనసహభ్రాత్రావాసమాజ్ఞాపయత్తదా ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తుసాలక్ష్మణరా
మపాలితామహాచమూర్హృష్టజనాయశస్వినీ । శ్రియాజ్వలంతీవిరరాజసర్వతోనిశాప్రణీతేవహిశీతరశ్మినా ॥ ౨౪ ॥
ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రయోవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥౪౪౭॥౮౯౪౦॥ * * *
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాంరాత్రిముషితంరామం సుఖోత్థితమరిందమం । అబ్రవీత్ప్రాంజలి

వాక్యం జయంపృష్ట్వావిభీషణః ॥ ౧ ॥ స్నానానిచాంగరాగాణి వస్త్రాణ్యాభరణానిచ । చందనానిచదివ్యానిమా
ల్యానివివిధానిచ ॥ ౨ ॥ అలంకారవిదశ్చేమా నార్యఃపద్మనిభేక్షణాః । ఉపస్థితాస్త్వాంవిధివత్ స్నాపయిష్యంతిరా
ఘవ ॥ ౩ ॥ ప్రతిగృహ్ణీష్వతత్సర్వం మదనుగ్రహకామ్యయా । ఏవముక్తస్తుకాకుత్స్థః ప్రత్యువాచవిభీషణం ॥ ౪ ॥
హరీంస్సుగ్రీవముఖ్యాంస్త్వం స్నానేనాభినిమంత్రయ । సతుతామ్యతిధర్మాత్మా మమహేతోస్సుఖోచితః ॥ ౫ ॥
సుకుమారోమహాబాహుఃకుమారస్సత్యసంశ్రవః । తంవినాకేకయీపుత్రంభరతంధర్మచారిణం ॥ ౬ ॥ నమేస్నా
నంబహుమతం వస్త్రాణ్యాభరణానిచ । ఇతఏవపథాక్షిప్రం ప్రతిగచ్ఛామితాంపురీం ॥ ౭ ॥ అయోధ్యామాగ
తోహ్యేష పంథాఃపరమదుర్గమః । ఏవముక్తస్తుకాకుత్స్థం ప్రత్యువాచవిభీషణః ॥ ౮ ॥ అహ్నాత్వాంప్రాపయిష్యా
మి తాంపురీంపార్థివాత్మజ । పుష్పకంనామభద్రంతె విమానంసూర్యసన్నిభం ॥ ౯ ॥ మమభ్రాతుఃకుబేరస్య
రావణేనాహృతంబలాత్ । హృతంనిర్జిత్యసంగ్రామే కామగందివ్యముత్తమం ॥ ౧౦ ॥ త్వదర్థేపాలితంచేదంతిష్ఠత్య
తులవిక్రమ । తదిదంమేఘసంకాశంవిమానమిహతిష్ఠతి ॥ ౧౧ ॥ తేనయాస్యసియానేన త్వమయోధ్యాంగతజ్వరః ।
అహంతేయద్యనుగ్రాహ్యో యది స్మరసిమెగుణాన్ ॥ ౧౨ ॥ వసతావదిహప్రాజ్ఞ యద్యస్తిమయిసౌహృదం । ల
క్ష్మణేనసహభ్రాత్రా వైదేహ్యాచాపిభార్యయా ॥ ౧౩ ॥ అర్చితస్సర్వకామైస్త్వం తతోరామగమిష్యసి । ప్రీతియు
క్తస్యమేరామ ససైన్యస్ససుహృద్గణః ॥ ౧౪ ॥ సత్క్రియాంవిహితాంతావ ద్గృహాణత్వంమయోద్యతామ్ । ప్ర
ణయాద్బహుమానాచ్చ సౌహృదేనచరాఘవ ॥ ౧౫ ॥ ప్రసాదయామిప్రేష్యోఽహం నఖల్వాజ్ఞాపయామితె । ఏవ
ముక్తస్తతోరామః ప్రత్యువాచవిభీషణమ్ ॥ ౧౬ ॥ రక్షసాంవానరాణాంచ సర్వేషాంచోపశృణ్వతామ్ । పూ
జితోఽహంత్వయాసౌమ్య సాచివ్యేనపరంతప ॥ ౧౭ ॥ సర్వాత్మనాచచేష్టాభిస్సౌహృదేనోత్తమేనచ । నఖల్వేతన్న
కుర్యాంతె వచనంరాక్షసేశ్వర । తంతుమెభ్రాతరంద్రష్టుం భరతంత్వరతేమనః ॥ ౧౮ ॥ మాంనివర్తయితుంయో
సౌచిత్రకూటముపాగతః ॥ ౧౯ ॥ శిరసాయాచతోయస్యవచనంనకృతంమయా । కౌసల్యాంచసుమిత్రాంచ కైకె
యీంచయశస్వినీమ్ ॥ గురూంశ్చసుహృదశ్చైవ పౌరాంశ్చతనయైస్సహ । (ఏతాంస్సర్వాంశ్చమేద్రష్టుమతీవత్వ
రతేమనః)॥ ౨౧ ॥ ఉపస్థాపయమేక్షిప్రంవిమానంరాక్షసేశ్వర । కృతకార్యస్యమెవాసఃకథంస్విదిహసంమతః ॥
అనుజానీహిమాంసౌమ్య పూజితోస్మివిభీషణ । మన్యుర్నఖలుకర్తవ్య స్త్వరితంత్వానుమానయే ॥ ౨౩ ॥ (తస్య
తద్వచనంశ్రుత్వా రామస్యసుమహాత్మనః । తథేత్యుక్త్వాస్వమనశ్చక్రెఆదాతుంపుష్పకంతదా ॥ ౨౪ ॥) రాఘవస్య
వచశ్శ్రుత్వారాక్షసేంద్రోవిభీషణః । తంవిమానంసమాదాయ తూర్ణంప్రతినివర్తత ॥ ౨౫ ॥ తతఃకాంచన
చిత్రాంగం వైడూర్యమయవేదికమ్ । కూటాగారైఃపరిక్షిప్తం సర్వతోరజతప్రభమ్ ॥ ౨౬ ॥ పాండురాభిఃపతా
కాభిర్ధ్వజైశ్చసమలంకృతమ్ । శోభితంకాంచనైర్హర్మ్యైర్హేమపద్మవిభూషితమ్ ॥ ౨౭ ॥ ప్రకీర్ణంకింకిణీ
జాలైర్ముక్తామణిగవాక్షితమ్ । ఘంటాజాలైఃపరిక్షిప్తం సర్వతోమధురస్వనమ్ ॥ ౨౮ ॥ యన్మేరుశిఖరాకారం
నిర్మితంవిశ్వకర్మణా । బహుభిర్భూషితంహర్మ్యైర్ముక్తారజతసన్నిభైః ॥ ౨౯ ॥ తతస్స్ఫాటికచిత్రాంగైర్వైడూర్యై
శ్చవరాసనైః । మహార్హాస్తరణోపేతైరుపపన్నంమహాధనైః ॥ ౩౦ ॥ ఉపస్థితమనాధృష్యం తద్విమానంమనో
జవమ్ । నివేదయిత్వారామాయ తస్థౌతత్రవిభీషణః ॥ ౩౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుర్వింశత్యుత్తరశత
తమస్సర్గః ॥ ౩౫౦ ॥ ౭౦౦౦ ॥ * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఉపస్థితంతుతందృష్ట్వా పుష్పకంపుష్పభూషితమ్ । అవిదూరస్థితోరామం
ప్రత్యువాచవిభీషణః ॥ ౧ ॥ సతుబద్ధాంజలిఃప్రహ్వో వినీతోరాక్షసేశ్వరః । అబ్రవీత్త్వరయోపేతః కింకరోమీ

తిరాఘవమ్ ॥ ౨ ॥ తమబ్రవీన్మహాతేజా లక్ష్మణస్యోపశృణ్వతః । విమృశ్య రాఘవో వాక్య మిదం స్నేహపురస్కృ
తమ్ ॥ ౩ ॥ కృతప్రయత్నకర్మాణో విభీషణవనౌకసః । రత్నైరర్థైశ్చ వివిధై ర్భూషణైశ్చాపి పూజయ ॥ ౪ ॥ స
హైభిరజితా లఙ్కా నిర్జితా రాక్షసేశ్వర । హృష్టైః ప్రాణభయం త్యక్త్వా సంగ్రామేష్వనివర్తిభిః ॥ ౫ ॥ త ఇమే
కృతకర్మాణః పూజ్యన్తాం సర్వవానరాః । ధనరత్నప్రదానేన కర్మైషాం సఫలం కురు ॥ ౬ ॥ ఏవం సంమానితాశ్చే
మే మానార్హా మానద త్వయా । భవిష్యన్తి కృతజ్ఞేన నిర్వృతా హరియూథపాః ॥ ౭ ॥ త్యాగినం సంగ్రహీతారం సా
నుక్రోశం యశస్వినమ్ । యతస్త్వామవగచ్ఛన్తి తతస్సంబోధయామ్యహమ్ ॥ ౮ ॥ (ఏతైర్యుక్తం గుణైస్సర్వై రభి
హన్తారమాహవే । భజన్తే నృపతిం సైన్యా స్త్యక్త్వా భూమిపతే ర్వ్రతమ్ ॥ ౯ ॥) హీనం రతిగుణైస్సర్వై రభిహ
న్తారమాహవే । త్యజన్తి నృపతిం సైన్యాస్సంవిగ్నాస్తం నరేశ్వరమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ వానరాంస్తా
న్విభీషణః । రత్నార్థైస్సంవిభాగేన సర్వానేవాభ్యపూజయత్ ॥ ౧౧ ॥ తతస్తాన్పూజితాన్దృష్ట్వా రత్నైరర్థైశ్చ
యూథపాన్ । ఆరురోహ తతో రామస్తద్విమానమనుత్తమమ్ । అఙ్కేనాదాయ వైదేహీం లజ్జమానాం యశస్వినీమ్ ॥
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విక్రాన్తేన ధనుష్మతా । అబ్రవీచ్చ విమానస్థః పూజయన్సర్వవానరాన్ । సుగ్రీవం చ మహా
వీర్యం రాక్షసేన్ద్రం విభీషణమ్ ॥ ౧౪ ॥ మిత్రకార్యం కృతమిదం భవద్భిర్వానరోత్తమాః । అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే
యథేష్టం ప్రతిగచ్ఛత ॥ ౧౫ ॥ యత్తు కార్యం వయస్యేన సుహృదా వా పరన్తప । కృతం సుగ్రీవ తత్సర్వం భవతాధ
ర్మభీరుణా ॥ ౧౬ ॥ కిష్కిన్ధాం ప్రతియాహ్యాశు స్వసైన్యేనాభిసంవృతః । స్వరాజ్యే వస లఙ్కాయాం మయా ద
త్తే విభీషణ ॥ ౧౭ ॥ న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాస్సేన్ద్రా అపి దివౌకసః । అయోధ్యాం ప్రతియాస్యామి రాజధానీమ
హం పితుః ॥ ౧౮ ॥ అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామి సర్వాంశ్చామన్త్రయామి వః । ఏవముక్తాస్తు రామేణ వానరాస్తే మ
హాబలాః ॥ ౧౯ ॥ ఊచుః ప్రాఞ్జలయో రామం రాక్షసశ్చ విభీషణః । అయోధ్యాం గన్తుమిచ్ఛామః సర్వాన్నయ
తు నో భవాన్ ॥ ౨౦ ॥ ఉద్యుక్తా విచరిష్యామో వనాని నగరాణి చ । దృష్ట్వా త్వామభిషేకార్ద్రం కౌసల్యామభివా
ద్య చ ॥ ౨౧ ॥ అచిరేణాగమిష్యామస్స్వాన్గృహాన్నృపతేస్సుత । ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా వానరైస్సవిభీషణైః ॥ ౨౨ ॥
అబ్రవీద్రాఘవశ్శ్రీమాన్ ససుగ్రీవవిభీషణాన్ । ప్రియాత్ప్రియతరం లబ్ధం యదహం ససుహృజ్జనః ॥ ౨౩ ॥ సర్వై
ర్భవద్భిస్సహితః ప్రీతిం లప్స్యే పురీం గతః । క్షిప్రమారోహ సుగ్రీవ విమానం వానరైస్సహ ॥ ౨౪ ॥ త్వమధ్యారో
హ సామాత్యో రాక్షసేన్ద్ర విభీషణ । తతస్తత్పుష్పకం దివ్యం సుగ్రీవస్సహ సేనయా ॥ ౨౫ ॥ అధ్యారోహత్తతశ్శీ
ఘ్రం సామాత్యశ్చ విభీషణః । తేష్వారూఢేషు సర్వేషు కౌబేరం పరమాసనమ్ ॥ ౨౬ ॥ రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాత ము
త్పపాత విహాయసమ్ । యయౌ తేన విమానేన హంసయుక్తేన భాస్వతా ॥ ౨౭ ॥ ప్రహృష్టశ్చ ప్రతీతశ్చ బభౌ రా
మః కుబేరవత్ । తే సర్వే వానరా హృష్టా రాక్షసాశ్చ మహాబలాః ॥ ౨౮ ॥ యథాసుఖమసంబాధం దివ్యే తస్మిన్నుపా
విశన్ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాణ్డే పఞ్చవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౯ ॥ ౫౦౬౦ ॥ * *

శ్రీ రామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అనుజ్ఞాతం తు రామేణ తద్విమానమనుత్తమమ్ । ఉత్పపాత మహామేఘశ్శ్వసనే
నోద్ధతో యథా ॥ ౧ ॥ పాతయిత్వా తతశ్చక్షుస్సర్వతో రఘునన్దనః । అబ్రవీన్మైథిలీం సీతాం రామశ్శశినిభాన
నామ్ ॥ ౨ ॥ కైలాసశిఖరాకారే త్రికూటశిఖరే స్థితామ్ । లఙ్కామీక్షస్వ వైదేహి నిర్మితాం విశ్వకర్మణా ॥ ౩ ॥ ఏ
తదాయోధనం పశ్య మాంసశోణితకర్దమమ్ । హరీణాం రాక్షసానాం చ సీతే విశసనం మహత్ ॥ ౪ ॥ అత్ర దత్తవర
శ్శేతే ప్రమాథీ రాక్షసేశ్వరః । తవ హేతోర్విశాలాక్షి రావణో నిహతో మయా ॥ ౫ ॥ కుమ్భకర్ణోఽత్ర నిహతః ప్ర
హస్తశ్చ నిశాచరః । ధూమ్రాక్షశ్చాత్ర నిహతో వానరేణ హనూమతా ॥ ౬ ॥ విద్యున్మాలీ హతశ్చాత్ర సుషేణేన సు

హాత్మనా। లక్ష్మణేనేంద్రజిచ్చాత్ర రావణిర్నిహతో రణే ॥ ౭ ॥ అంగదేనాత్ర నిహతో వికటో నామ రాక్షసః । వి
రూపాక్షశ్చ దుర్ధర్షో మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ ౮ ॥ అకంపనశ్చ నిహతో బలినో న్యే చ రాక్షసాః । (త్రిశిరా
శ్చాతికాయశ్చ దేవాంతకనరాంతకౌ ॥ ౯ ॥ యుద్ధోన్మత్తశ్చ మత్తశ్చ రాక్షసప్రవరౌ హతౌ । నికుంభశ్చైవ కుంభ
శ్చ కుంభకర్ణాత్మజౌ హతౌ ॥ ౧౦ ॥ వజ్రదంష్ట్రశ్చ దంష్ట్రశ్చ బహవో రాక్షసా హతాః । మకరాక్షశ్చ దుర్ధర్షో
మయా యుధి నిపాతితః ॥ ౧౧ ॥ అకంపనః కంపనశ్చ శోణితాక్షశ్చ వీర్యవాన్ । యూపాక్షశ్చ ప్రజంఘశ్చ నిహ
తో త్ర మహాహవే ॥ ౧౨ ॥ విద్యుజ్జిహ్వో త్ర నిహతో రాక్షసో భీమదర్శనః । యజ్ఞశత్రుశ్చ నిహతః సుప్తఘ్నశ్చ మ
హాబలః ॥ ౧౩ ॥ సూర్యశత్రుశ్చ నిహతో బ్రహ్మశత్రుస్తథాపరః)। అత్ర మందోదరీ నామ భార్యా తం పర్యదేవయ
త్ ॥ ౧౪ ॥ సపత్నీనాం సహస్రేణ సాస్రేణ పరివారితా । ఏతత్తు దృశ్యతే తీర్థం సముద్రస్య వరాననే ॥ ౧౫ ॥ యత్ర
సాగరముత్తీర్య తాం రాత్రిముషితా వయం । ఏష సేతుర్మయా బద్ధస్సాగరే సలిలార్ణవే ॥ ౧౬ ॥ తవ హేతోర్విశా
లాక్షి నళసేతుస్సుదుష్కరః । పశ్య సాగరమక్షోభ్యం వైదేహి వరుణాలయం ॥ ౧౭ ॥ అపారమభిగర్జంతం శం
ఖశుక్తినిషేవితం । హిరణ్యనాభం శైలేంద్రం కాంచనం పశ్య మైథిలి ॥ ౧౮ ॥ విశ్రమార్థం హనుమతో భి
త్త్వా సాగరముత్థితః । ఏతత్కుక్షౌ సముద్రస్య స్కంధావారనివేశనం ॥ ౧౯ ॥ ఏతత్తు దృశ్యతే తీర్థం సాగరస్య
మహాత్మనః । సేతుబంధ ఇతి ఖ్యాతం త్రైలోక్యేనాభిపూజితం ॥ ౨౦॥ ఏతత్పవిత్రం పరమం మహాపాతకనాశనం।
అత్ర పూర్వం మహాదేవః ప్రసాదమకరోత్ప్రభుః ॥ ౨౧ ॥ అత్ర రాక్షసరాజో యమాజగామ విభీషణః । ఏషా సా
దృశ్యతే సీతే కిష్కింధా చిత్రకాననా ॥ ౨౨ ॥ సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా యత్ర వాలీ మయా హతః । అథ దృష్ట్వా పు
రీం సీతా కిష్కింధాం వాలిపాలితాం ॥ ౨౩ ॥ అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం రామం ప్రణయసాధ్వసా । సుగ్రీవప్రియ
భార్యాభిస్తారాప్రముఖతో నృప ॥ ౨౪ ॥ అన్యేషాం వానరేంద్రాణాం స్త్రీభిః పరివృతా హ్యహమ్ । గంతు
మిచ్ఛామ్యయోధ్యాం వై రాజధానీం త్వయా సహ ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్తో థ వైదేహ్యా రాఘవః ప్రత్యువాచ తాం । ఏవ
మస్త్వితి కిష్కింధాం ప్రాప్య సంస్థాప్య రాఘవః ॥ ౨౬ ॥ విమానం ప్రేక్ష్య సుగ్రీవం వాక్యమేతమువాచ హ । బ్రూ
హి వానరశార్దూల సర్వాన్వానరపుంగవాన్ ॥ ౨౭ ॥ స్వదారసహితాన్సర్వాన్హ్యయోధ్యాం యాంతు సీతయా। త
థా త్వమపి సర్వాభిః స్త్రీభిస్సహ మహాబల ॥ ౨౮ ॥ అభిత్వర స్వ సుగ్రీవ గచ్ఛామ ప్లవగేశ్వర । ఏవముక్తస్తు సు
గ్రీవో రామేణామితతేజసా ॥ ౨౯ ॥ వానరాధిపతిః శ్రీమాం స్తైశ్చ సర్వైస్సమావృతః । ప్రవిశ్యాంతఃపురం శీ
ఘ్రం తారాముద్వీక్ష్య సో బ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ ప్రియే త్వం సహ నారీభిర్వానరాణాం మహాత్మనామ్ । రాఘవేణా
భ్యనుజ్ఞాతా మైథిలీప్రియకామ్యయా ॥౩౧॥ త్వర త్వమభిగచ్ఛామో గృహ్య వానరయోషితః।అయోధ్యాం దర్శయి
ష్యామ స్సర్వా దశరథస్త్రియః ॥ ౩౨ ॥ సుగ్రీవస్య వచశ్శ్రుత్వా తారా సర్వాంగశోభనా । ఆహూయ చాబ్ర
వీత్సర్వా వానరాణాం తు యోషితః ॥ ౩౩ ॥ సుగ్రీవేణాభ్యనుజ్ఞాతా గంతుం సర్వైశ్చ వానరైః । మమ చాపి ప్రి
యం కార్యమయోధ్యాదర్శనేన చ ॥ ౩౪ ॥ ప్రవేశం చాపి రామస్య పౌరజానపదైస్సహ । విభూతిం చైవ సర్వా
సాం స్త్రీణాం దశరథస్య చ ॥ ౩౫ ॥ తారయా చాభ్యనుజ్ఞాతా స్సర్వా వానరయోషితః । నైపథ్యం విధిపూర్వేణ
కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణం ॥ ౩౬ ॥ అధ్యారోహన్విమానం తత్సీతాదర్శనకాంక్షయా । తాభిస్సహోత్థితం శీఘ్రం వి
మానం ప్రేక్ష్య రాఘవః ॥ ౩౭ ॥ ఋశ్యమూకసమీపే తు వైదేహీం పునరబ్రవీత్ । దృశ్యతే సౌ మహాన్సీతే సవిద్యు
దివ తోయదః ॥ ౩౮ ॥ ఋశ్యమూకో గిరిశ్రేష్ఠః కాంచనైర్ధాతుభిర్వృతః । అత్రాహం వానరేంద్రేణ సుగ్రీవే
ణ సమాగతః ॥ ౩౯ ॥ సమయశ్చ కృతస్సీతే వధార్థం వాలినో మయా । ఏషా సా దృశ్యతే పంపా నళినీ చిత్రకాన

నా ॥ ౩౯ ॥ త్వయావిహీనో యత్రాహం విలలాపసుదుఃఖితః । అస్యాస్తీరే మయాదృష్టా శబరీధర్మచారిణీ ॥ ౪౦ ॥
అత్ర యోజనబాహుశ్చ కబంధో నిహతో మయా । దృశ్యతేసౌ జనస్థానే సీతే శ్రీమాన్వనస్పతిః ॥ ౪౨ ॥ యత్ర
యుద్ధం మహద్వృత్తం తవ హేతోర్విలాసిని । రావణస్య నృశంసస్య జటాయోశ్చ మహాత్మనః ॥ ౪౩॥ ఖరశ్చ నిహతో
యత్ర దూషణశ్చ నిపాతితః । త్రిశిరాశ్చ మహావీర్యో మయా బాణైరజిహ్మగైః ॥ ౪౪ ॥ ఏతత్తదాశ్రమపదమ
స్మాకం వరవర్ణిని । పర్ణశాలా తథా చిత్రా దృశ్యతే శుభదర్శనే ॥ ౪౫ ॥ యత్ర త్వం రాక్షసేంద్రేణ రావణేన హృతా
బలాత్ । ఏషా గోదావరీ రమ్యా ప్రసన్నసలిలా శివా ॥ ౪౬ ॥ అగస్త్యస్యాశ్రమో హ్యేష దృశ్యతే పశ్య మైథిలి । దీ
ప్తశ్చైవాశ్రమో హ్యేష సుతీక్ష్ణస్య మహాత్మనః ॥ ౪౭ ॥ వైదేహి దృశ్యతే చాత్ర శరభంగాశ్రమో మహాన్ । ఉప
యాతస్సహస్రాక్షో యత్ర శక్రః పురందరః ॥ ౪౮ ॥ అస్మిన్దేశే మహాకాయో విరాధో నిహతో మయా । ఏతే హి
తాపసావాసా దృశ్యంతే తనుమధ్యమే ॥ ౪౯ ॥ అత్రిః కులపతిర్యత్ర సూర్యవైశ్వానరప్రభః । అత్ర సీతే త్వయా
దృష్టా తాపసీ ధర్మచారిణీ ॥ ౫౦ ॥ అసౌ సుతను శైలేంద్రశ్చిత్రకూటః ప్రకాశతే । యత్ర మాం కైకయీపుత్రః ప్ర
సాదయితుమాగతః ॥ ౫౧ ॥ ఏషా సా యమునా దూరాద్దృశ్యతే చిత్రకాననా । భరద్వాజాశ్రమో యత్ర శ్రీమా
నేష ప్రకాశతే ॥ ౫౨ ॥ ఏషా త్రిపథగా గంగా దృశ్యతే వరవర్ణిని । నానాద్విజగణాకీర్ణా సంప్రపుష్పితకాననా ॥
(బహుతీర్థసమాయుక్తా త్రివేణీ లోకపావనీ)। శృంగిబేరపురం చైతద్గుహో యత్ర సమాగతః ॥ ౫౪ ॥ ఏషా సా దృ
శ్యతే సీతే సరయూర్యూపమాలినీ । నానాతరుశతాకీర్ణా సంప్రపుష్పితకాననా ॥ ౫౫ ॥ ఏషా సా దృశ్యతే యో
ధ్యా రాజధానీ పితుర్మమ । అయోధ్యాం కురు వైదేహి ప్రణామం పునరాగతా ॥ ౫౬ ॥ తతస్తే వానరాస్సర్వే రా
క్షసశ్చ విభీషణః । ఉత్పత్యోత్పత్య దదృశుస్తాం పురీం శుభదర్శనామ్ ॥ ౫౭ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు తాం పాండురహర్మ్యమాలి
నీం విశాలకక్ష్యాం గజవాజిసంకులామ్ । పురీమయోధ్యాం దదృశుః ప్లవంగమాః పురీం మహేంద్రస్య యథామరావ
తీమ్ ॥ ౫౮ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షడ్వింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౨౬ ॥ ౩౧౨౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ పూర్ణే చతుర్దశే వర్షే పంచమ్యాం లక్ష్మణాగ్రజః । భరద్వాజాశ్రమం ప్రాప్య
వవందే నియతో మునిమ్ ॥ ౧ ॥ సోపృచ్ఛదభివాద్యైనం భరద్వాజం తపోధనమ్ । శృణోషి కచ్చిద్భగవన్ సుభిక్షానా
మయం పురే ॥ ౨ ॥ కచ్చిచ్చ యుక్తో భరతో జీవంత్యపి చ మాతరః । ఏవముక్తస్తు రామేణ భరద్వాజో మహామునిః ॥
ప్రత్యువాచ రఘుశ్రేష్ఠం స్మితపూర్వం ప్రహృష్టవత్ । పంకదిగ్ధస్తు భరతో జటిలస్త్వాం ప్రతీక్షతే ॥ ౪ ॥ పాదుకే తే
పురస్కృత్య సర్వం చ కుశలం పురే । త్వాం పురా చీరవసనం ప్రవిశంతం మహావనమ్ ॥ ౫ ॥ స్త్రీతృతీయం చ్యుతం రా
జ్యాద్ధర్మకామం చ కేవలమ్ । పదాతిం త్యక్తసర్వస్వం పితుర్వచనకారిణమ్ ॥ ౬ ॥ సర్వభోగైః పరిత్యక్తం స్వర్గా
చ్చ్యుతమివామరమ్ । దృష్ట్వా తు కరుణా పూర్వం మమాసీత్సమితింజయ ॥ ౭ ॥ కైకేయీవచనే యుక్తం వన్యమూ
లఫలాశినమ్ । సాంప్రతం సుసమృద్ధార్థం సమిత్రగణబాంధవమ్ ॥ ౮ ॥ సమీక్ష్య విజితారిం త్వాం మమ ప్రీతిరనుత్త
మా । సర్వం చ సుఖదుఃఖం తే విదితం మమ రాఘవ ॥ ౯ ॥ యత్త్వయా విపులం ప్రాప్తం జనస్థానవధాదికమ్ । బ్రా
హ్మణార్థే నియుక్తస్య రక్షితుస్సర్వతాపసాన్ ॥ ౧౦ ॥ రావణేన హృతా భార్యా బభూవేయమనిందితా । మారీ
చదర్శనం చైవ సీతోన్మథనమేవ చ ॥ ౧౧ ॥ కబంధదర్శనం చైవ పంపాభిగమనం తథా । సుగ్రీవేణ చ తే సఖ్యం య
చ్చ వాలీ హతస్త్వయా ॥ ౧౨ ॥ మార్గణం చైవ వైదేహ్యాః కర్మ వాతాత్మజస్య చ । విదితాయాం తు వైదేహ్యాం నల
సేతుర్యథా కృతః ॥ ౧౩ ॥ యథా వాదీపితా లంకా ప్రహృష్టైర్హరియూథపైః । సపుత్రబాంధవామాత్యస్సబల
స్సహవాహనః ॥ ౧౪ ॥ యథా చ నిహతస్సంఖ్యే రావణో వరదర్పితః ।(తథా చ నిహతే తస్మిన్రావణే దేవకంటకే) ॥ ౧౫ ॥

సమాగమశ్చ పితృభిర్దైర్యథాదత్తశ్చ తే వరః । సర్వం మయైతద్విదితం తపసా ధర్మవత్సల ॥ ౧౬ ॥ (సంపతంతి చ మే శి
ష్యాః ప్రవృత్త్యాఖ్యాః పురీమితః)। అహమప్యత్ర తే దద్మి వరం శస్త్రభృతాంవర ॥ ౧౭ ॥ అర్ఘ్యం ప్రతిగృహాణేదమ
యోధ్యాం శ్వో గమిష్యసి । తస్య తచ్ఛిరసా వాక్యం ప్రతిగృహ్య నృపాత్మజః ॥ ౧౮ ॥ బాఢమిత్యేవ సంహృష్టో ధీ
మాన్వరమయాచత । అకాలే ఫలినో వృక్షాః సర్వే చాపి మధుస్రవాః ॥ ౧౯ ॥ ఫలాన్యమృతకల్పాని బహూని వివి
ధాని చ । భవంతు మార్గే భగవన్నయోధ్యాం ప్రతిగచ్ఛతః ॥ ౨౦ ॥ తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతే వచనాత్సమనంతరం । అభ
వన్పాదపాస్తత్ర స్వర్గపాదపసన్నిభాః ॥ ౨౧ ॥ నిష్ఫలాః ఫలినశ్చాసన్విపుష్పాః పుష్పశాలినః । శుష్కాః సమగ్ర
పత్రాస్తే నగాశ్చైవ మధుస్రవాః ॥ ౨౨ ॥ సర్వతో యోజనాస్తిస్రో గచ్ఛతామభవంస్తదా ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రహృ
ష్టాః ప్లవగర్షభాస్తే బహూని దివ్యాని ఫలాని చైవ । కామాదుపాశ్నంతి సహస్రశస్తే ముదాన్వితాః స్వర్గజితో య
థైవ ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౧౧౮౦ ॥ ॥ * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అయోధ్యాం తు సమాలోక్య చింతయామాస రాఘవః । ప్రియకామః ప్రి
యం రామస్తతస్త్వరితవిక్రమః ॥ ౧ ॥ చింతయిత్వా తతో దృష్టిం వానరేషు నిపాతయన్ । ఉవాచ ధీమాంస్తేజస్వీ
హనూమంతం ప్లవంగమం ॥ ౨ ॥ అయోధ్యాం త్వరితో గచ్ఛ క్షిప్రం ప్లవగసత్తమ । జానీహి కచ్చిత్కుశలీ జనో నృపతి
మందిరే ॥ ౩ ॥ శృంగిబేరపురం ప్రాప్య గుహం గహనగోచరం । నిషాదాధిపతిం బ్రూహి కుశలం వచనాన్మమ ॥ ౪ ॥
శ్రుత్వా తు మాం కుశలినమరోగం విగతజ్వరం । భవిష్యతి గుహః ప్రీతస్స మమాత్మసమస్సఖా ॥ ౫ ॥ అయోధ్యా
యాశ్చ తే మార్గం ప్రవృత్తిం భరతస్య చ । నివేదయిష్యతి ప్రీతో నిషాదాధిపతిర్గుహః ॥ ౬ ॥ భరతస్తు త్వయా
వాచ్యః కుశలం వచనాన్మమ । సిద్ధార్థం శంస మాం తస్మై సభార్యం సహలక్ష్మణం ॥ ౭ ॥ హరణం చాపి వైదేహ్యా రా
వణేన బలీయసా । సుగ్రీవేణ చ సంసర్గం వాలినశ్చ వధం రణే ॥ ౮ ॥ మైథిల్యాన్వేషణం చైవ యథా చాధిగతా త్వయా ।
లంఘయిత్వా మహాతోయమాపగాపతిమవ్యయం ॥ ౯ ॥ ఉపయానం సముద్రస్య సాగరస్య చ దర్శనం । యథా చ
కారితస్సేతూ రావణశ్చ యథా హతః ॥ ౧౦ ॥ వరదానం మహేంద్రేణ బ్రహ్మణా వరుణేన చ । మహాదేవప్రసాదాచ్చ
పిత్రా మమ సమాగమం ॥ ౧౧ ॥ ఉపయాతం చ మాం సౌమ్య భరతస్య నివేదయ । సహ రాక్షసరాజేన హరీణామీశ్వ
రేణ చ ॥ ౧౨ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా యమాకారం భజతే భరతస్తదా । స చ తే వేదితవ్యస్స్యాత్సర్వం యచ్చాపి మాం
ప్రతి ॥ ౧౩ ॥ జిత్వా శత్రుగణాన్రామః ప్రాప్య చానుత్తమం యశః । ఉపయాతి సమృద్ధార్థస్సహ మిత్రైర్మహా
బలైః ॥ ౧౪ ॥ జ్ఞేయాస్సర్వే చ వృత్తాంతా భరతస్యేంగితాని చ । తత్త్వేన ముఖవర్ణేన దృష్ట్యా వ్యాభాషణేన చ ॥ ౧౫ ॥
సర్వకామసమృద్ధం హి హస్త్యశ్వరథసంకులం । పితృపైతామహం రాజ్యం కస్య నావర్తయేన్మనః ॥ ౧౬ ॥ సంగ
త్యా భరతశ్శ్రీమాన్రాజ్యేనార్థీ స్వయం భవేత్ । ప్రశాస్తు వసుధాం కృత్స్నామఖిలాం రఘునందనః ॥ ౧౭ ॥
తస్య బుద్ధిం చ విజ్ఞాయ వ్యవసాయం చ వానర । యావన్న దూరం యాతాస్స్మః క్షిప్రమాగంతుమర్హసి ॥ ౧౮ ॥ ఇ
తి ప్రతిసమాదిష్టో హనూమాన్మారుతాత్మజః । మానుషం ధారయన్రూపమయోధ్యాం త్వరితో యయౌ ॥ ౧౯ ॥ అ
థోత్పపాత వేగేన హనూమాన్మారుతాత్మజః । గరుత్మానివ వేగేన జిఘృక్షన్భుజగోత్తమమ్ ॥ ౨౦ ॥ లంఘయి
త్వా పితృపథం భుజగేంద్రాలయం శుభమ్ । గంగాయమునయోర్మధ్యం సన్నిపాతమతీత్య చ ॥ ౨౧ ॥ శృంగిబేరపు
రం ప్రాప్య గుహమాసాద్య వీర్యవాన్ । స వాచా శుభయా హృష్టో హనూమానిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౨ ॥ సఖా తు తవ
కాకుత్స్థో రామస్సత్యపరాక్రమః । ససీతస్సహ సౌమిత్రిస్స త్వాం కుశలమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ పంచమీమద్య రజనీ
ముషిత్వా వచనాన్మునేః । భరద్వాజాభ్యనుజ్ఞాతం ద్రక్ష్యస్యద్యైవ రాఘవం ॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్త్వా మహాతేజాస్సం

-ప్రహృష్టతనూరుహః । ఉత్పపాత మహావేగో వేగవానవిచారయన్ ॥ ౨౫ ॥ సోఽపశ్యద్రామతీర్థం చ నదీం వాలు
కినీం తథా । గోమతీం చైవ సోఽపశ్యద్భీమం సాలవనం తథా ॥ ౨౬ ॥ ప్రజాశ్చ బహుసాహస్రాః స్ఫీతాన్జనపదానపి ।
స గత్వా దూరమధ్వానం త్వరితః కపికుంజరః ॥ ౨౭ ॥ ఆససాద ద్రుమాన్ఫుల్లాన్నందిగ్రామసమీపగాన్ । స్త్రీభి
స్సపుత్రైః పౌత్రైశ్చ రమమాణైస్స్వలంకృతాన్ ॥ ౨౮ ॥ సురాధిపస్యోపవనే యథా చైత్రరథే ద్రుమాన్ । క్రోశ
మాత్రే త్వయోధ్యాయాః చీరకృష్ణాజినాంబరం ॥ ౨౯ ॥ దదర్శ భరతం దీనం కృశమాశ్రమవాసినం । జటిలం మల
దిగ్ధాంగం భ్రాతృవ్యసనకర్శితం ॥ ౩౦ ॥ ఫలమూలాశినం దాంతం తాపసం ధర్మచారిణం । సమున్నతజటాభారం వ
ల్కలాజినవాససం ॥ ౩౧ ॥ నియతం భావితాత్మానం బ్రహ్మర్షిసమతేజసం । పాదుకే తే పురస్కృత్య శాసంతం
వై వసుంధరాం ॥ ౩౨ ॥ చాతుర్వర్ణ్యస్య లోకస్య త్రాతారం సర్వతో భయాత్ । ఉపస్థితమమాత్యైశ్చ శుచిభిశ్చ
పురోహితైః ॥ ౩౩ ॥ బలముఖ్యైశ్చ యుక్తైశ్చ కాషాయాంబరధారిభిః । నహి తే రాజపుత్రం తం చీరకృష్ణాజినాం
బరం ॥ ౩౪ ॥ పరిభోక్తుం వ్యవస్యంతి పౌరా వై ధర్మవత్సలాః । తం ధర్మమివ ధర్మజ్ఞం దేహవంతమివాపరం ॥ ౩౫ ॥
(అగ్నిం ప్రజ్వాల్య విధివద్దేహత్యాగైషిణం శుచిం) । ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩౬ ॥ వ
సంతం దండకారణ్యే యం త్వం చీరజటాధరం । అనుశోచసి కాకుత్స్థం స త్వాం కుశలమబ్రవీత్ ॥ ౩౭ ॥ ప్రియ
మాఖ్యామి తే దేవ శోకం త్యక్ష్యసి దారుణమ్ । అస్మిన్ముహూర్తే భ్రాత్రా త్వం రామేణ సహ సంగతః ॥ ౩౮ ॥ నిహ
త్య రావణం రామః ప్రతిలభ్య చ మైథిలీమ్ । ఉపయాతి సమృద్ధార్థ స్సహ మిత్రైర్మహాబలైః ॥ ౩౯ ॥ లక్ష్మణశ్చ
మహాతేజా వైదేహీ చ యశస్వినీ । సీతా సమగ్రా రామేణ మహేంద్రేణ శచీ యథా ॥ ౪౦ ॥ ఏవముక్తో హనుమతా
భరతో భ్రాతృవత్సలః । పపాత సహసా హృష్టో హర్షాన్మోహం జగామ హ ॥ ౪౧ ॥ తతో ముహూర్తాదుత్థాయ ప్ర
త్యాశ్వస్య చ రాఘవః । హనూమంతమువాచేదం భరతః ప్రియదర్శనమ్ ॥ ౪౨ ॥ అశోకజైః ప్రీతిమయైః కపిమా
లింగ్య సంభ్రమాత్ । సిషేచ భరతః శ్రీమాన్విపులైరాస్రబిందుభిః ॥ ౪౩ ॥ దేవో వా మానుషో వా త్వ మనుక్రోశా
దివాగతః । ప్రియాఖ్యానస్య తే సౌమ్య దదామి బ్రువతః ప్రియం ॥ ౪౪ ॥ గవాం శతసహస్రం చ గ్రామాణాం చ
శతం పరం । సకుండలాశ్శుభాచారాః భార్యాః కన్యాశ్చ షోడశ ॥ ౪౫ ॥ హేమవర్ణాస్సునాసోరూః శశిసౌమ్యా
ననాః స్త్రియః । సర్వాభరణసంపన్నాః సంపన్నాః కులజాతిభిః ॥ ౪౬ ॥ ఓమ్ ॥ నిశమ్య రామాగమనం నృపాత్మ
జః కపిప్రవీరస్య తదద్భుతోపమమ్ । ప్రహర్షితో రామదిదృక్షయాభవత్పునశ్చ హర్షాదిదమబ్రవీద్వచః ॥ ౪౭ ॥
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అష్టావింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౬౯ ॥ ౧౨౧౮౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ బహూని నామ వర్షాణి గతస్య సుమహద్వనమ్ । శృణోమ్యహం ప్రీతికరం
మమ నాథస్య కీర్తనం ॥ ౧ ॥ కల్యాణీ బత గాథేయం లౌకికీ ప్రతిభాతి మా । ఏతి జీవంతమానందో నరం వర్షశతాద
పి ॥ ౨ ॥ రాఘవస్య హరీణాం చ కథమాసీత్సమాగమః । కస్మిన్దేశే కిమాశ్రిత్య తత్త్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః ॥ ౩ ॥ స
పృష్టో రాజపుత్రేణ బృస్యాం సముపవేశితః । ఆచచక్షే తతస్సర్వం రామస్య చరితం వనే ॥ ౪ ॥ యథా ప్రవ్రాజితో రా
మో మాతుర్దత్తవరస్తవ । యథా చ పుత్రశోకేన రాజా దశరథో మృతః ॥ ౫ ॥ యథా దూతైస్త్వమానీత స్తూ
ర్ణం రాజగృహాత్ప్రభో । త్వయాఽయోధ్యాం ప్రవిష్టేన యథా రాజ్యం న చేప్సితం ॥ ౬ ॥ చిత్రకూటం గిరిం గత్వా
రాజ్యేనామిత్రకర్శనః । నిమంత్రితస్త్వయా భ్రాత్రా ధర్మమాచరతా సతాం ॥ ౭ ॥ స్థితేన రాజ్ఞో వచనే యథా రా
జ్యం విసర్జితమ్ । ఆర్యస్య పాదుకే గృహ్య యథాసి పునరాగతః ॥ ౮ ॥ సర్వమేతన్మహాబాహో యథావద్విదితం
తవ । త్వయి ప్రతిప్రయాతే తు యద్వృత్తం తన్నిబోధ మే ॥ ౯ ॥ అపయాతే త్వయి తదా సముద్భ్రాంతమృగద్విజం ।

పరిధ్యాన మివాత్యర్థం తద్వనం సమపద్యత ॥ ౧౦ ॥ తద్ధస్తిమృదితం ఘోరం సింహవ్యాఘ్రమృగాయుతం । ప్రవి
వేశాథ విజనం సుమహద్దండకావనమ్ ॥ ౧౧ ॥ తేషాం పురస్తాద్బలవాన్ గచ్ఛతాం గహనే వనే । వినదంత్సుమహానా
దం విరాధః ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౧౨ ॥ తముత్క్షిప్య మహానాద మూర్ధ్వబాహుమధోముఖమ్ । నిఖాతే ప్రక్షిపతస్తౌ స్తన
దంతమివకుంజరం ॥ ౧౩ ॥ తత్కృత్వా దుష్కరం కర్మ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । సాయాహ్నే శరభంగస్య రమ్య
మాశ్రమమీయతుః ॥ ౧౪ ॥ శరభంగే దివం ప్రాప్తే రామస్సత్యపరాక్రమః । అభివాద్య మునీంత్సర్వా న్జనస్థానము
పాగమత్ ॥ ౧౫ ॥ తతః పశ్చాచ్ఛూర్పణఖా రామపార్శ్వముపాగతా । తతో రామేణ సందిష్టో లక్ష్మణస్సహసోత్థి
తః ॥ ౧౬ ॥ ప్రగృహ్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కర్ణనాసం మహాబలః । చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం ॥ ౧౭ ॥ హ
తాని వసతా తత్ర రాఘవేణ మహాత్మనా । ఏకేన సహ సంగమ్య రణే రామేణ సంగతాః ॥ ౧౮ ॥ అహ్నశ్చతుర్థభాగేన నిశ్శే
షా రాక్షసాః కృతాః । మహాబలా మహావీర్యా స్తపసో విఘ్నకారిణః ॥ ౧౯ ॥ నిహతా రాఘవేణాజౌ దండకారణ్య
వాసినః । రాక్షసాశ్చ వినిష్పిష్టాః ఖరశ్చ నిహతో రణే ॥ ౨౦ ॥ (దూషణశ్చాగ్రతో నష్టస్త్రిశిరాస్తదనంతరం) ।
తతస్తేనార్దితా బాలా రావణం సముపాగతా ॥ ౨౧ ॥ రావణానుచరో ఘోరో మారీచో నామ రాక్షసః । లోభ
యామాస వైదేహీం భూత్వా రత్నమయో మృగః ॥ ౨౨ ॥ అథైనమబ్రవీద్రామం వైదేహీ గృహ్యతామయమ్ । అ
హో మనోరమః కాంత ఆశ్రమో నో భవిష్యతి ॥ ౨౩ ॥ తతో రామో ధనుష్పాణి ర్ధావంతమనుధావతి । స తం జఘా
న ధావంతం శరేణానతపర్వణా ॥ ౨౪ ॥ అథ సౌమ్య దశగ్రీవో మృగం యాతే తు రాఘవే । లక్ష్మణే చాపి నిష్క్రాంతే
ప్రవివేశాశ్రమం తదా ॥ ౨౫ ॥ జగ్రాహ తరసా సీతాం గ్రహః ఖే రోహిణీమివ । త్రాతుకామం తతో యుద్ధే హత్వా
గృధ్రం జటాయుషం ॥ ౨౬ ॥ ప్రగృహ్య సీతాం సహసా జగామాశు స రావణః । తత స్త్వద్భుతసంకాశాః స్థితాః
పర్వతమూర్ధని ॥ ౨౭ ॥ సీతాం గృహీత్వా గచ్ఛంతం వానరాః పర్వతోపమాః । దదృశుర్విస్మితా స్తత్ర రావణం
రాక్షసాధిపం ॥ ౨౮ ॥ (తతశ్శీఘ్రతరం గత్వా తద్విమానం మనోజవమ్ । ఆరుహ్య సహ వైదేహ్యా పుష్పకం స మహాబ
లః ॥ ౨౯ ॥) ప్రవివేశ తతో లంకాం రావణో లోకరావణః । తాం సువర్ణపరిక్రాంతే శుభే మహతి వేశ్మని ॥ ౩౦ ॥
ప్రవేశ్య మైథిలీం వాక్యై స్సాంత్వయామాస రావణః । తృణవద్భాషితం తస్య తం చ నైరృతపుంగవం ॥ ౩౧ ॥ అ
చింతయంతీ వైదేహీ అశోకవనికాం గతా । న్యవర్తత తతో రామో మృగం హత్వా మహావనే ॥ ౩౨ ॥ నివర్తమా
నః కాకుత్స్థో దృష్ట్వా గృధ్రం ప్రవివ్యథే । గృధ్రం హతం తదా దగ్ధ్వా రామః ప్రియసఖం పితుః ॥ ౩౩ ॥ మార్గమా
ణస్తు వైదేహీం రాఘవస్సహలక్ష్మణః । గోదావరీమన్వచర ద్వనోద్దేశాంశ్చ పుష్పితాన్ ॥ ౩౪ ॥ ఆసేదతు ర్మహా
రణ్యే కబంధం నామ రాక్షసం । తతః కబంధవచనా ద్రామస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౩౫ ॥ ఋశ్యమూకం గిరిం గత్వా సు
గ్రీవేణ సమాగతః । తయోస్సమాగమాత్పూర్వం ప్రీత్యా హార్దో వ్యజాయత ॥ ౩౬ ॥ భ్రాత్రా నిరస్తః క్రుద్ధేన సుగ్రీ
వో వాలినా పురా । ఇతరేతరసంవాదా త్ప్రగాఢః ప్రణయ స్తయోః ॥ ౩౭ ॥ రామస్య బాహువీర్యేణ స్వరాజ్యం
ప్రత్యపాదయత్ । వాలినం సమరే హత్వా మహాకాయం మహాబలం ॥ ౩౮ ॥ సుగ్రీవ స్స్థాపితో రాజ్యే సహితస్స
ర్వవానరైః । రామాయ ప్రతిజానీతే రాజపుత్ర్యాశ్చ మార్గణం ॥ ౩౯ ॥ ఆదిష్టా వానరేంద్రేణ సుగ్రీవేణ మహా
త్మనా । శతకోట్యః ప్లవంగానాం సర్వాః ప్రస్థాపితా దిశః ॥ ౪౦ ॥ తేషాం నో విప్రకృష్టానాం వింధ్యే పర్వతసత్తమే ।
భృశం శోకాభితప్తానాం మహాన్కాలోఽత్యవర్తత ॥ ౪౧ ॥ భ్రాతా తు గృధ్రరాజస్య సంపాతిర్నామ వీర్యవాన్ ।
సమాఖ్యాతి స్మ వసతిం సీతాయా రావణాలయే ॥ ౪౨ ॥ సోఽహం శోకపరీతానాం దుఃఖం తజ్జ్ఞాతినాం నుదన్ । ఆత్మ
వీర్యం సమాస్థాయ యోజనానాం శతం ప్లుతః ॥ ౪౩ ॥ తత్రాహమేకామద్రాక్ష మశోకవనికాం గతాం । కౌశేయవ

స్త్రీంమలినాం నిరానందాంద్దృఢవ్రతాం॥౪౪॥ తయాసమేత్యవిధివత్పృష్ట్వాసర్వంనివేదితం । (అభిజ్ఞానంమయాద
త్తమంగుళీయమనుత్తమం ॥ ౪౫ ॥ మాంద్దృష్ట్వామైథిలీహృష్టా త్వాశశంసేచజీవితం।) అభిజ్ఞానంచమేదత్తమర్చి
ష్మాంత్సమహామణిః ॥ ౪౬ ॥ (రావణస్యమనఃకాన్తామశోకవనికాంతదా । విధ్వంసయిత్వాసమరే హత్వారాక్ష
సపుంగవాన్ ॥ ౪౭ ॥ లంకాంచభస్మసాత్కృత్వా ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా।) అభిజ్ఞానంమణింలబ్ధ్వాచరితా
ర్థోహమాగతః ॥ ౪౮ ॥ మయాచపునరాగమ్యరామస్యాక్లిష్టకర్మణః । అభిజ్ఞానంమయాదత్తమర్చిష్మాన్సమహా
మణిః ॥ ౪౯ ॥ శ్రుత్వాతుమైథిలీంహృష్టస్త్వాశశంసేచజీవితం । జీవితాంతమనుప్రాప్తః పీత్వామృతమివాప
రః ॥ ౫౦ ॥ ఉద్యోజయిష్యన్నుద్యోగందధ్రేకామంవధేమనః । జిఘాంసురివలోకాంతేసర్వాన్లోకాన్విభావసుః॥
తతస్సముద్రమాసాద్య నళంసేతుమకారయత్ । అతరత్కపివీరాణాం వాహినీతేనసేతునా॥ ౫౨ ॥ ప్రహస్త
మవధీన్నీలః కుంభకర్ణంతురాఘవః । లక్ష్మణోరావణసుతం స్వయంరామస్తురావణం ॥ ౫౩ ॥ సశక్రేణసమా
గమ్య యమేనవరుణేనచ । మహేశ్వరస్వయంభూభ్యాం తథాదశరథేనచ ॥ ౫౪ ॥ తైశ్చదత్తవరశ్శ్రీమాన్ ఋషిభి
శ్చసమాగతః । సురర్షిభిశ్చకాకుత్థ్సో వరాన్లేభేపరంతపః ॥ ౫౫ ॥ సతుదత్తవరఃప్రీత్యావానరైశ్చసమాగతః ।
పుష్పకేణవిమానేన కిష్కింధామభ్యుపాగమత్ ॥ ౫౬ ॥ తంగంగాంపునరాసాద్య వసంతంమునిసన్నిధౌ । అవి
ఘ్నంపుష్యయోగేన శ్వోరామంద్రష్టుమర్హసి ॥ ౫౭ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తుసత్యంహనుమద్వచో మహన్నిశమ్యహృ
ష్టోభరతఃకృతాంజలిః । ఉవాచవాణీంమనసఃప్రహర్షిణీం చిరస్యపూర్ణఃఖలుమేమనోరథః ॥ ౫౮ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమద్యుద్ధకాండేఏకోనత్రింశదుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౧౨ ॥ ౧౦౨౪౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాతుపరమానందం భరతస్సత్యవిక్రమః । హృష్టమాజ్ఞాపయామా
సశత్రుఘ్నంపరవీరహా ॥ ౧ ॥ దైవతానిచసర్వాణి చైత్యానినగరస్యచ । సుగంధమాల్యైర్వాదిత్రై రర్చంతు
శుచయోనరాః ॥ ౨ ॥ సూతాస్స్తుతిపురాణజ్ఞాస్సర్వేవైతాళికాస్తథా । సర్వేవాదిత్రకుశలా గణికాశ్చాపిసం
ఘశః ॥ ౩ ॥ అభినిర్యాంతురామస్య ద్రష్టుంశశినిభాననం । భరతస్యవచశ్శ్రుత్వాశత్రుఘ్నఃపరవీరహా ॥ ౪ ॥వి
ష్టీరనేకసాహస్రీశ్చోదయామాసవీర్యవాన్ । సమీకురుతనిమ్నానిసమానివిషమాణిచ ॥౫॥స్థలానిచనిరస్యంతాంనం
దిగ్రామాదితఃపరం।సించంతుపృథివీంకృత్స్నాంహిమశీతేనవారిణా ॥౬॥ తతోభ్యవకిరంత్వన్యేలాజైఃపుష్పైశ్చస
ర్వశః। సముచ్ఛ్రితపతాకాస్తురథ్యాఃపురవరోత్తమే ॥౭॥ శోభయంతుచవేశ్మానిసూర్యస్యోదయనంప్రతి । స్రగ్దా
మభిర్ముక్తపుష్పైస్సుగంధైఃపంచవర్ణకైః॥౮॥రాజమార్గమసంబాధంకిరంతుశతశోనరాః।రాజదారాస్తథామా
త్యాస్సైన్యాస్సేనాగణాంగనాః॥౯॥ బ్రాహ్మణాశ్చసరాజన్యాశ్శ్రేణీముఖ్యాస్తథానరాః । ధృష్టిర్జయంతోవిజ
యస్సిద్ధార్థోహ్యర్థసాధకః ॥౧౦॥ అశోకోమంత్రపాలశ్చ సుమంత్రశ్చాపినిర్యయుః।మత్తైర్నాగసహస్రైశ్చ శా
తకుంభవిభూషితైః ॥౧౧॥ అపరేహేమకక్ష్యాభి స్సగజాభిఃకరేణుభిః ।నిర్యయుస్తురగాక్రాంతై రథైశ్చసుమహార
థాః ॥ ౧౨ ॥శక్త్యృష్టిప్రాసహస్తానాం సధ్వజానాంపతాకినాం ।తురగాణాంసహస్రైశ్చముఖ్యైర్ముఖ్యనరాన్వి
తైః।పదాతీనాంసహస్రైస్తువీరాఃపరివృతాయయుః ॥౧౩॥ తతోయానాన్యుపారూఢాస్సర్వాదశరథస్త్రియః।కౌస
ల్యాంప్రముఖేకృత్వా సుమిత్రాంచాపినిర్యయుః ॥ ౧౪ ॥ కైకేయ్యాసహితాస్సర్వా నందిగ్రామముపాగమన్।
కృత్స్నంచనగరంతత్తు నందిగ్రామముపాగమత్ ॥ ౧౫ ॥ అశ్వానాంఖురశబ్దేనరథనేమిస్వనేనచ । శంఖదుందుభి
నాదేన సంచచాలేవమేదినీ ॥ ౧౬ ॥ ద్విజాతిముఖ్యైర్ధర్మాత్మా శ్రేణీముఖ్యైస్సనైగమైః । మాల్యమోదకహస్తై
శ్చమంత్రిభిర్భరతోవృతః॥ ౧౭ ॥ శంఖభేరీనినాదైశ్చ వందిభిశ్చాభివందితః । ఆర్యపాదౌగృహీత్వాతు శిరసా

ధర్మకోవిదః ॥ ౧౮ ॥ పాండురం ఛత్రమాదాయ శుక్లమాల్యోపశోభితం। శుక్లే చ వాలవ్యజనే రాజార్హే హే-
మభూషితే ॥ ౧౯ ॥ ఉపవాసకృశో దీనశ్చీరకృష్ణాజినాంబరః । భ్రాతురాగమనం శ్రుత్వా తత్పూర్వం హర్షమా-
గతః ॥ ౨౦ ॥ ప్రత్యుద్యయౌ తతో రామం మహాత్మా సచివైస్సహ । సమీక్ష్య భరతో వాక్యమువాచ పవనాత్మజం ॥
కచ్చిన్న ఖలు కాపేయీ సేవ్యతే చలచిత్తతా । నహి పశ్యామి కాకుత్స్థం రామమార్యం పరంతపమ్ ॥ ౨౨ ॥ కచ్చి-
న్న ఖలు దృశ్యంతే వానరాః కామరూపిణః । అథైవముక్తే వచనే హనూమానిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ అర్థం విజ్ఞాప-
యన్నేవ భరతం సత్యవిక్రమం । సదాఫలాన్కుసుమితాన్వృక్షాన్ప్రాప్య మధుస్రవాన్ ॥ ౨౪ ॥ భరద్వాజప్ర-
సాదేన మత్తభ్రమరనాదితాన్ । తస్య చైష వరో దత్తో వాసవేన పరంతప ॥ ౨౫ ॥ ససైన్యస్య తథాతిథ్యం కృతం స-
ర్వగుణాన్వితం । నిస్వనశ్శ్రూయతే భీమః ప్రహృష్టానాం వనౌకసామ్ ॥ ౨౬ ॥ మన్యే వానరసేనా సా నదీం తరతి
గోమతీం । రజోవర్షం సముద్భూతం పశ్య వాలుకినీం ప్రతి ॥ ౨౭ ॥ మన్యే సాలవనం రమ్యం లోలయంతి ప్లవంగ-
మాః। తదేతద్దృశ్యతే దూరాద్విమలం చంద్రసన్నిభం ॥ ౨౮ ॥ విమానం పుష్పకం దివ్యం మనసా బ్రహ్మనిర్మితం ।
రావణం బాంధవైస్సార్ధం హత్వా లబ్ధం మహాత్మనా ॥ ౨౯ ॥ తరుణాదిత్యసంకాశం విమానం రామవాహనం ।
ధనదస్య ప్రసాదేన దివ్యమేతన్మనోజవం ॥ ౩౦ ॥ ఏతస్మిన్భ్రాతరౌ వీరౌ వైదేహ్యా సహ రాఘవౌ । సుగ్రీవశ్చ మ-
హాతేజా రాక్షసేంద్రో విభీషణః ॥ ౩౧ ॥ తతో హర్షసముద్భూతో నిస్వనో దివమస్పృశత్ । స్త్రీబాలయువవృ-
ద్ధానాం రామోఽయమితి కీర్తితే ॥ ౩౨ ॥ రథకుంజరవాజిభ్యస్తేఽవతీర్య మహీం గతాః । దదృశుస్తం విమానస్థం నరా
స్సోమమివాంబరే ॥ ౩౩ ॥ ప్రాంజలిర్భరతో భూత్వా ప్రహృష్టో రాఘవోన్ముఖః । స్వాగతేన యథార్థేన తతో
రామమపూజయత్ ॥ ౩౪ ॥ మనసా బ్రహ్మణా సృష్టే విమానే భరతాగ్రజః । రరాజ పృథుదీర్ఘాక్షో వజ్రపాణిరి
వాపరః ॥ ౩౫ ॥ తతో విమానాగ్రగతం భరతో భ్రాతరం తదా । వవందే ప్రయతో రామం మేరుస్థమివ భాస్కరం ॥
తతో రామాభ్యనుజ్ఞాతం తద్విమానమనుత్తమం । హంసయుక్తం మహావేగం నిష్పపాత మహీతలే ॥ ౩౭ ॥ ఆరోపితో
విమానం తద్భరతస్సత్యవిక్రమః । రామమాసాద్య ముదితః పునరేవాభ్యవాదయత్ ॥ ౩౮ ॥ తం సముత్థాప్య కా-
కుత్స్థశ్చిరస్యాక్షిపథం గతమ్ । అంకే భరతమారోప్య ముదితః పరిషస్వజే ॥ ౩౯ ॥ తతో లక్ష్మణమాసాద్య వైదేహీం
చ పరంతపః । అభివాద్య తతః ప్రీతో భరతో నామ చాబ్రవీత్ ॥ ౪౦ ॥ సుగ్రీవం కైకయీపుత్రో జాంబవంతం తథాం-
గదమ్ । మైందం చ ద్వివిదం నీలమృషభం పరిషస్వజే ॥ ౪౧ ॥ సుషేణం చ నలం చైవ గవాక్షం గంధమాదనం । శరభం
పనసం చైవ భరతః పరిషస్వజే ॥ ౪౨ ॥ తే కృత్వా మానుషం రూపం వానరాః కామరూపిణః । కుశలం పర్యపృచ్ఛంస్తే
ప్రహృష్టా భరతం తదా ॥ ౪౩ ॥ అథాబ్రవీద్రాజపుత్రస్సుగ్రీవం వానరర్షభమ్ । పరిష్వజ్య మహాతేజా భరతో
ధర్మిణాం వరః ॥ ౪౪ ॥ త్వమస్మాకం చతుర్ణాం వై భ్రాతా సుగ్రీవ పంచమః । సౌహృదాజ్జాయతే మిత్రమపకారోఽరి
లక్షణం ॥ ౪౫ ॥ విభీషణం చ భరతస్సాంత్వయన్వాక్యమబ్రవీత్ । దిష్ట్యా త్వయా సహాయేన కృతం కర్మ సుదుష్క-
రం ॥ ౪౬ ॥ శత్రుఘ్నశ్చ తదా రామమభివాద్య సలక్ష్మణం । సీతాయాశ్చరణౌ పశ్చాద్వవందే వినయాన్వితః ॥
రామో మాతరమాసాద్య విషణ్ణాం శోకకర్శితాం । జగ్రాహ ప్రణతః పాదౌ మనో మాతుః ప్రసాదయన్ ॥ ౪౮ ॥
అభివాద్య సుమిత్రాం చ కైకేయీం చ యశస్వినీం । స మాతౄశ్చ తతస్సర్వాః పురోహితముపాగమత్ ॥ ౪౯ ॥ స్వా-
గతం తే మహాబాహో కౌసల్యానందవర్ధన । ఇతి ప్రాంజలయస్సర్వే నాగరా రామమబ్రువన్ ॥ ౫౦ ॥ తాన్యంజ-
లిసహస్రాణి ప్రగృహీతాని నాగరైః । ఆకోశానీవ పద్మాని దదర్శ భరతాగ్రజః ॥ ౫౧ ॥ పాదుకే తే తు రామస్య గృ-
హీత్వా భరతస్స్వయం । చరణాభ్యాం నరేంద్రస్య యోజయామాస ధర్మవిత్ ॥ ౫౨ ॥ అబ్రవీచ్చ తదా రామం భ-

రతస్సకృతాంజలిః । ఏతత్తే రక్షితం రాజన్ రాజ్యం నిర్యాతితం మయా ॥ ౫౩ ॥ అద్య జన్మ కృతార్థం మే సంవృత్తశ్చ
మనోరథః । యత్త్వాం పశ్యామి రాజానమయోధ్యాం పునరాగతం ॥ ౫౪ ॥ అవేక్షతాం భవాన్ కోశం కోష్ఠా
గారం పురం బలం । భవతస్తేజసా సర్వం కృతం దశగుణం మయా ॥ ౫౫ ॥ తథా బ్రువాణం భరతం దృష్ట్వా తం భ్రా
తృవత్సలం । ముముచుర్వానరా బాష్పం రాక్షసశ్చ విభీషణః ॥ ౫౬ ॥ తతః ప్రహర్షాద్భరతమంకమారోప్య రా
ఘవః । యయౌ తేన విమానేన ససైన్యో భరతాశ్రమం ॥ ౫౭ ॥ భరతాశ్రమమాసాద్య ససైన్యో రాఘవస్తదా ।
అవతీర్య విమానాగ్రాదవతస్థే మహీతలే ॥ ౫౮ ॥ అబ్రవీత్తు తదా రామస్తద్విమానమనుత్తమమ్ । వహ వైశ్రవణం దే
వమనుజానామి గమ్యతాం ॥ ౫౯ ॥ తతో రామాభ్యనుజ్ఞాతం తద్విమానమనుత్తమం । ఉత్తరాం దిశమాగమ్య జ
గామ ధనదాలయం ॥ ౬౦ ॥ ఓమ్ ॥ పురోహితస్యాత్మసమస్య రాఘవో బృహస్పతేశ్శక్ర ఇవామరాధిపః । నిపీడ్య
పాదౌ పృథగాసనే శుభే సహైవ తేనోపవివేశ రాఘవః ॥ ౬౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రింశదుత్తరశతత
మస్సర్గః ॥ ౪౧౫ ॥ ౮౩౦౦ ॥ * * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శిరస్యంజలిమాధాయ కైకేయ్యానందవర్ధనః । బభాషే భరతో జ్యేష్ఠం
రామం సత్యపరాక్రమం ॥ ౧ ॥ పూజితా మామికా మాతా దత్తం రాజ్యమిదం మమ । తద్దదామి పునస్తుభ్యం యథా
త్వమదదా మమ ॥ ౨ ॥ ధురమేకాకినా న్యస్తామృషభేణ బలీయసా । కిశోరవద్గురుం భారం న వోఢుమహముత్సహే ॥
వారివేగేన మహతా భిన్నస్సేతురివ క్షరన్ । దుర్బంధనమిదం మన్యే రాజ్యచ్ఛిద్రమసంవృతమ్ ॥ ౪ ॥ గతిం ఖర
ఇవాశ్వస్య హంసస్యేవ చ వాయసః । నాన్వేతుముత్సహే రామ తవ మార్గమరిందమ ॥ ౫ ॥ యథా చారోపితో వృ
క్షో జాతశ్చాంతర్నివేశనే । మహాంశ్చ సుదురారోహో మహాస్కంధః ప్రశాఖవాన్ ॥ ౬ ॥ శీర్యేత పుష్పితో భూ
త్వా న ఫలాని ప్రదర్శయన్ । తస్య నానుభవేదర్థం యస్య హేతోస్స రోప్యతే ॥ ౭ ॥ ఏషోపమా మహాబాహో త్వ
మర్థం వేత్తుమర్హసి । యద్యస్మాన్మనుజేంద్ర త్వం భక్తాన్భృత్యాన్న శాధి హి ॥ ౮ ॥ జగదద్యాభిషిక్తం త్వామ
నుపశ్యతు సర్వతః । ప్రతపంతమివాదిత్యం మధ్యాహ్నే దీప్తతేజసమ్ ॥ ౯ ॥ తూర్యసంఘాతనిర్ఘోషైః కాంచీనూ
పురనిస్వనైః । మధురైర్గీతశబ్దైశ్చ ప్రతిబుధ్యస్వ రాఘవ ॥ ౧౦ ॥ యావదావర్తతే చక్రం యావతీ చ వసుంధరా ।
తావత్త్వమిహ సర్వస్య స్వామిత్వమనువర్తయ ॥ ౧౧ ॥ భరతస్య వచశ్శ్రుత్వా రామః పరపురంజయః । తథేతి
ప్రతిజగ్రాహ నిషసాదాసనే శుభే ॥ ౧౨ ॥ తతశ్శత్రుఘ్నవచనాన్నిపుణాః శ్మశ్రువర్ధకాః । సుఖహస్తాస్సుశీఘ్రా
శ్చ రాఘవం పర్యుపాసత ॥ ౧౩ ॥ పూర్వం తు భరతే స్నాతే లక్ష్మణే చ మహాబలే । సుగ్రీవే వానరేంద్రే చ రాక్ష
సేంద్రే విభీషణే ॥ ౧౪ ॥ విశోధితజటస్స్నాతశ్చిత్రమాల్యానులేపనః । మహార్హవసనో రామస్తస్థౌ తత్ర శ్రియా
జ్వలన్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రతికర్మ చ రామస్య కారయామాస వీర్యవాన్ । లక్ష్మణస్య చ లక్ష్మీవానిక్ష్వాకుకులవర్ధనః ॥ ౧౬ ॥
ప్రతికర్మ చ సీతాయాస్సర్వా దశరథస్త్రియః । ఆత్మనైవ తదా చక్రుర్మనస్విన్యో మనోహరం ॥ ౧౭ ॥ తతో వాన
రపత్నీనాం సర్వాసామేవ శోభనమ్ । చకార యత్నాత్కౌసల్యా ప్రహృష్టా పుత్రలాలసా ॥ ౧౮ ॥ తతశ్శత్రుఘ్న
వచనాత్సుమంత్రో నామ సారథిః । యోజయిత్వాభిచక్రామ రథం సర్వాంగశోభనమ్ ॥ ౧౯ ॥ అర్కమండల
సంకాశం దివ్యం దృష్ట్వా రథోత్తమమ్ । ఆరురోహ మహాబాహూ రామస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౨౦ ॥ సుగ్రీవో హను
మాంశ్చైవ మహేంద్రసదృశద్యుతీ । స్నాతౌ దివ్యాంబరధరౌ జగ్మతుశ్శుభకుండలౌ ॥ ౨౧ ॥ వరాభరణసం
పన్నా యయుస్తాశ్శుభకుండలాః । సుగ్రీవపత్న్యస్సీతా చ ద్రష్టుం నగరముత్సుకాః ॥ ౨౨ ॥ అయోధ్యాయాం తు
సచివా రాజ్ఞో దశరథస్య యే । పురోహితం పురస్కృత్య మంత్రయామాసురర్థవత్ ॥ ౨౩ ॥ అశోకో విజయశ్చైవ

సుమంత్రశ్చైవసంగతాః । మంత్రయన్రామవృద్ధ్యర్థ మృద్ధ్యర్థంనగరస్యచ ॥ ౨౪ ॥ సర్వమేవాభిషేకార్థం
జయార్హస్యమహాత్మనః । కర్తుమర్హసిరామస్య యద్యన్మంగళపూర్వకం ॥ ౨౫ ॥ ఇతితేమంత్రిణస్సర్వే సం
దిశ్యతుపురోహితమ్ । నగరాన్నిర్యయుస్తూర్ణం రామదర్శనబుద్ధయః ॥ ౨౬ ॥ హరియుక్తంసహస్రాక్షో రథ
మింద్రఇవానఘః । (రథముత్తమమారుహ్య రరాజరఘునాయకః ॥ ౨౭ ॥) ప్రయయౌరథమాస్థాయ రామోనగర
ముత్తమం । జగ్రాహభరతోరశ్మీంశ్శత్రుఘ్నశ్ఛత్రమాదదె ॥ ౨౮ ॥ లక్ష్మణోవ్యజనంతస్య మూర్ధ్నిసంపర్యవీజ
యత్ । శ్వేతంచవాలవ్యజనం జగ్రాహపురతస్థ్సితః ౨౯ ॥ అపరంచంద్రసంకాశం రాక్షసేంద్రోవిభీషణః ।ఋ
షిసంఘైస్తదాకాశె దేవైశ్చసమరుద్గణైః ॥ ౩౦ ॥ స్తూయమానస్యరామస్య శుశ్రువేమధురధ్వనిః । తతశ్శత్రుం
జయంనామ కుంజరంపర్వతోపమం ॥ ౩౧ ॥ ఆరురోహమహాతేజా స్సుగ్రీవఃప్లవగర్షభః । నవనాగసహస్రాణి
యయురాస్థాయవానరాః ॥ ౩౨ ॥ మానుషంవిగ్రహంకృత్వా సర్వాభరణభూషితాః । శంఖశబ్దప్రణాదైశ్చ
దుందుభీనాంచనిస్వనైః ॥ ౩౩ ॥ ప్రయయౌపురుషవ్యాఘ్రస్తాంపురీంహర్మ్యమాలినీం । దదృశుస్తేసమాయాం
తం రాఘవంసపురస్సరమ్ ॥ ౩౪ ॥ విరాజమానంవపుషా రథేనాతిరథంతదా । తేవర్థయిత్వాకాకుత్థ్సం రామె
ణప్రతినందితాః ॥ ౩౫ ॥ అనుజగ్ముర్మహాత్మానం భ్రాతృభిఃపరివారితం । అమాత్యైర్బ్రాహ్మణైశ్చైవ తథాప్రకృ
తిభిర్వృతః ॥ ౩౬ ॥ శ్రియావిరురుచెరామో నక్షత్రైరివచంద్రమాః । సపురోగామిభిస్తూర్యైః స్తాళస్వస్తికపాణి
భిః ॥ ౩౭ ॥ ప్రవ్యాహరద్భిర్ముదితై ర్మంగళానియయౌవృతః । అక్షతంజాతరూపంచ గావఃకన్యాస్తథాద్విజాః ॥
నరామోదకహస్తాశ్చ రామస్యపురతోయయుః । సఖ్యంచరామస్సుగ్రీవె ప్రభావంచానిలాత్మజె ॥ ౩౯ ॥ వానరా
ణాంచతత్కర్మ రాక్షసానాంచతద్బలమ్ । విభీషణస్యసంయోగమాచచక్షేచమంత్రిణామ్ ॥ ౪౦ ॥ శ్రుత్వాతువి
స్మయంజగ్ము రయోధ్యాపురవాసినః । ద్యుతిమానేతదాఖ్యాయ రామోవానరసంవృతః ॥ ౪౧ ॥ హృష్టపుష్టజనా
కీర్ణా మయోధ్యాంప్రవివేశహ । తతోహ్యభ్యుచ్ఛ్రయన్పౌరాః పతాకాస్తేగృహేగృహే ॥ ౪౨ ॥ ఇక్ష్వాకా
ధ్యుషితంరమ్య మాససాదపితుర్గృహమ్ । పితుర్భవనమాసాద్య ప్రవిశ్యచమహాత్మనః ॥ ౪౩ ॥ కౌసల్యాంచసుమి
త్రాంచ కైకేయీంచాభ్యవాదయత్ । అథాబ్రవీద్రాజసుతో భరతంధర్మిణాంవరం ॥ ౪౪ ॥ అర్థోపహితయా
వాచా మధురంరఘునందనః । యచ్చమద్భవనంశ్రేష్ఠం సాశోకవనికంమహత్ ॥ ౪౫ ॥ ముక్తావైడూర్యసంకీర్ణం
సుగ్రీవాయనివేదయ । తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా భరతస్సత్యవిక్రమః ॥ ౪౬ ॥ పాణౌగృహీత్వాసుగ్రీవం ప్రవివేశత
మాలయం । తతస్తైలప్రదీపాంశ్చ పర్యంకాస్తరణానిచ ॥ ౪౭ ॥ గృహీత్వావివిశుఃక్షిప్రం శత్రుఘ్నేనప్రచోది
తాః । ఉవాచచమహాతేజా స్సుగ్రీవంరాఘవానుజః ॥ ౪౮ ॥ అభిషేకాయరామస్య దూతానాజ్ఞాపయప్రభో ।
సౌవర్ణాన్వానరేంద్రాణాం చతుర్ణాంచతురోఘటాన్ ॥ ౪౯ ॥ దదౌక్షిప్రంససుగ్రీవ స్సర్వరత్నవిభూషితాన్ ।
యథాప్రత్యూషసమయే చతుర్ణాంసాగరాంభసాం ॥ ౫౦ ॥ పూర్ణైర్ఘటైఃప్రతీక్షధ్వం తథాకురుతవాన
రాః । ఏవముక్త్వామహాత్మానో వానరావారణోపమాః ॥ ౫౧ ॥ ఉత్పేతుర్గగనంశీఘ్రం గరుడాఇవశీఘ్రగాః ।
జాంబవాంశ్చహనూమాంశ్చ వెగదర్శీచవానరః ॥ ౫౨ ॥ ఋషభశ్చైవకలశా న్జలపూర్ణానథానయన్ । నదీశ
తానాంపంచానాం జలంకుమ్భైరుపాహరన్ ॥ ౫౩ ॥ పూర్వాత్సముద్రాత్కలశం జలపూర్ణమథానయత్ । సు
షేణస్సత్త్వసంపన్న స్సర్వరత్నవిభూషితమ్ ॥ ౫౪ ॥ ఋషభోదక్షిణాత్తూర్ణం సముద్రాజ్జలమాహరత్ । రక్త
చందనశాఖాభి స్సంవృతం కాంచనం ఘటమ్ ॥ ౫౫ ॥ గవయః పశ్చిమాత్తోయ మాజహార మహార్ణ
వాత్ । రత్నకుంభేనమహతా శీతంమారుతవిక్రమః ॥ ౫౬ ॥ ఉత్తరాచ్చజలంశీఘ్రం గరుడానిలవిక్రమః ।

ఆజహారసధర్మాత్మా నళస్సర్వగుణాన్వితః ॥ ౫౭ ॥ తతస్తైర్వానరశ్రేష్ఠై రానీతం ప్రేక్ష్య తజ్జలమ్ ।
అభిషేకాయరామస్యశత్రుఘ్నస్సచివైస్సహ । పురోహితాయ శ్రేష్ఠాయసుహృద్భ్యశ్చన్యవేదయత్ ॥ ౫౮ ॥

శ్రీ శ్రీరామచన్ద్రపట్టాభిషేకఘట్టః శ్రీ

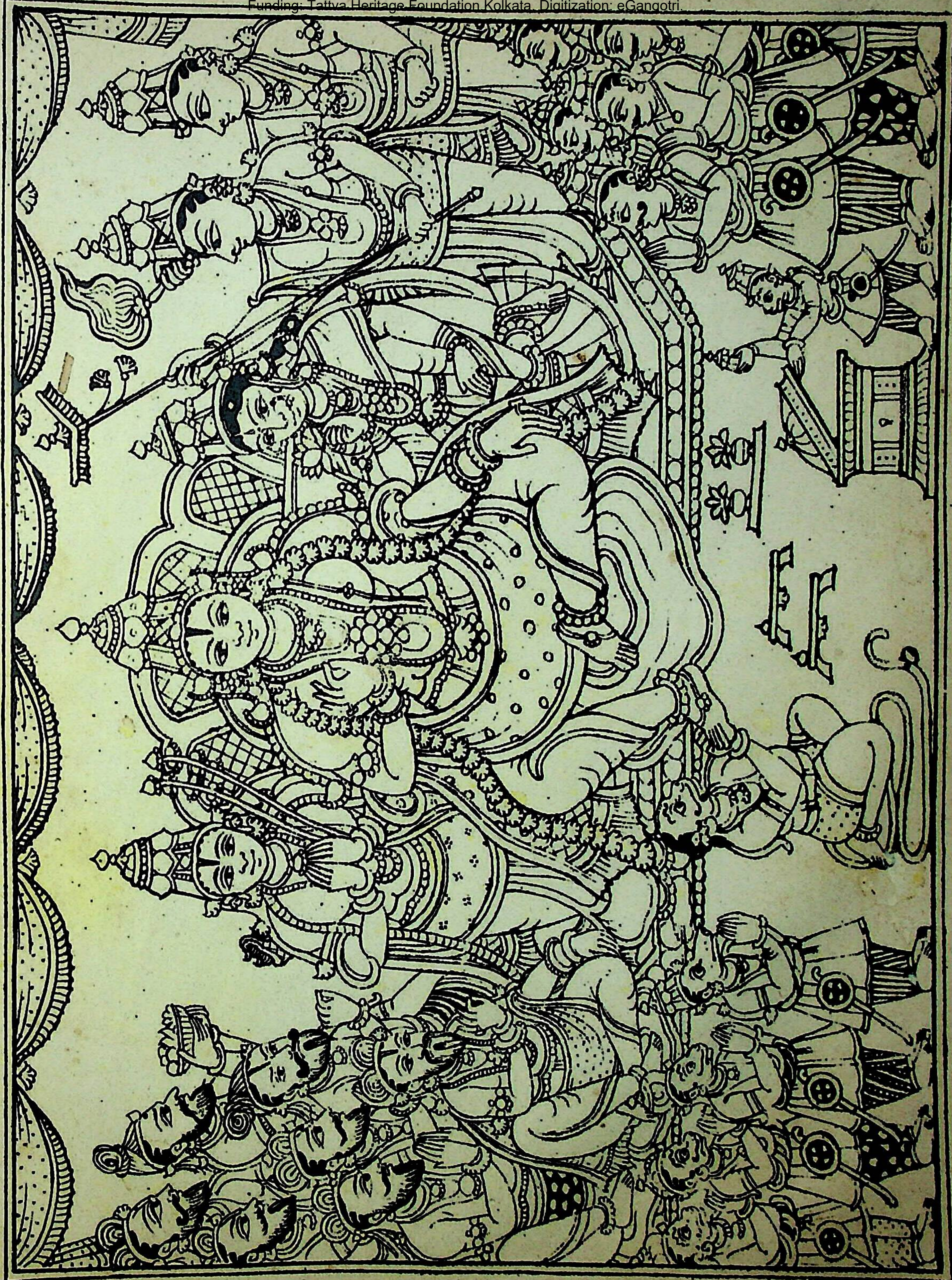
శ్రీ భగవదారాధనం లాజాక్షతపుష్పాంజలిసమర్పణమ్ శ్రీ

తతస్స ప్రయతోవృద్ధోవసిష్ఠోబ్రాహ్మణైస్సహ । రామంరత్నమయేపీఠేసహసీతంన్యవేశయత్ ॥ ౫౯ ॥
వసిష్ఠోవామదేవశ్చజాబాలిరథకాశ్యపః । కాత్యాయనస్సుయజ్ఞశ్చగౌతమోవిజయస్తథా ॥ ౬౦ ॥ అభ్యషిం
చన్నరవ్యాఘ్రంప్రసన్నేనసుగంధినా । సలిలేనసహస్రాక్షంవసవో వాసవంయథా ॥ ౬౧ ॥ ఋత్విగ్భిర్బ్రా
హ్మణైః పూర్వంకన్యాభిర్మన్త్రిభిస్తథా । యోధైశ్చైవాభ్యషించంస్తేసంప్రహృష్టాస్సనైగమైః ॥ ౬౨ ॥
సర్వౌషధిరసైర్దివ్యైర్దైవతైర్నభసిస్థితైః । చతుర్భిర్లోకపాలైశ్చసర్వైర్దేవైశ్చసంగతైః ॥ ౬౩ ॥

(బ్రహ్మణానిర్మితంపూర్వంకిరీటంరత్నశోభితం । అభిషిక్తఃపురాయేనమనుస్తందీప్తమాదదే ॥ ౬౪ ॥ తస్యాన్వవాయే
రాజానః క్రమాద్యేనాభిషేచితాః । కిరీటేనతతఃపశ్చాత్ క్లృప్తయిత్వాయథావిధి ॥ ౬౫ ॥ సభాయాం
హేమక్లృప్తాయాం శోభితాయాంమహాధనైః । రత్నైర్నానావిధైశ్చైవ చిత్రితాయాంసుశోభనైః ॥ ౬౬ ॥
నానారత్నమయేపీఠే కల్పయిత్వాయథావిధి । కిరీటేనతతఃపశ్చాద్వసిష్ఠేనమహాత్మనా । ఋత్విగ్భిర్భూషణైశ్చై
వ సమయోక్ష్యత రాఘవః ॥ ౬౭ ॥) ఛత్రంతుతస్యజగ్రాహ శత్రుఘ్నఃపాండురంశుభమ్ । శ్వేతంచవాలవ్య
జనం సుగ్రీవోవానరేశ్వరః ॥ ౬౮ ॥ అపరంచంద్రసంకాశం వాలవ్యజనముత్తమమ్ । హృష్టోజగ్రాహరామస్య
రాక్షసేంద్రోవిభీషణః ॥ ౬౯ ॥ మాలాంజ్వలంతీంవపుషా కాంచనీంశతపుష్కరామ్ । రాఘవాయదదౌవాయుః
వాసవేనప్రచోదితః ॥ ౭౦ ॥ సర్వరత్నసమాయుక్తం మణిరత్నవిభూషితమ్ । ముక్తాహారంనరేంద్రాయ ద
దౌశక్రప్రచోదితః ॥ ౭౧ ॥ ప్రజగుర్దేవగంధర్వా ననృతుశ్చాప్సరోగణాః । అభిషేకేతదర్హస్యతదారామ
స్యధీమతః ॥ ౭౨ ॥ భూమిస్సస్యవతీచైవ ఫలవంతశ్చపాదపాః । గంధవంతిచపుష్పాణి బభూవూ రాఘవోత్సవే ॥
సహస్రశతమశ్వానాం ధేనూనాంచగవాంతథా । దదౌశతంవృషాన్పూర్వం ద్విజేభ్యోమనుజర్షభః ॥ ౭౪ ॥ త్రిం
శత్కోటీర్హిరణ్యస్యబ్రాహ్మణేభ్యోదదౌపునః । నానాభరణవస్త్రాణి మహార్హాణిచరాఘవః ॥ ౭౫ ॥ అర్కరశ్మి
ప్రతీకాశాం కాంచనీంమణివిగ్రహామ్ । సుగ్రీవాయస్రజందివ్యాం ప్రాయచ్ఛన్మనుజర్షభః ॥ ౭౬ ॥ వైదూర్య
మణిచిత్రేచ వజ్రరత్నవిభూషితే । వాలిపుత్రాయధృతిమా నంగదాయాంగదేదదౌ ॥ ౭౭ ॥ మణిప్రవరజుష్టంచ
ముక్తాహారమనుత్తమం । సీతాయై ప్రదదౌరామ శ్చంద్రరశ్మిసమప్రభమ్ ॥ ౭౮ ॥ అరజేవాససీదివ్యే శుభా
న్యాభరణానిచ । అవేక్షమాణోవైదేహీం ప్రదదౌవాయుసూనవే ॥ ౭౯ ॥ అవముచ్యాత్మనఃకంఠాద్ధారంజనకనం
దినీ । అవైక్షతహరీన్సర్వా న్భర్తారంచముహుర్ముహుః ॥ ౮౦ ॥ తామింగితజ్ఞస్సంప్రేక్ష్య బభాషేజనకాత్మజాం । ప్ర
దేహిసుభగేహారం యస్యతుష్టాసిభామిని ॥ ౮౧ ॥ పౌరుషంవిక్రమోబుద్ధి ర్యస్మిన్నేతానిసర్వశః । దదౌసావా
యుపుత్రాయ తంహారమసితేక్షణా ॥ ౮౨ ॥ హనూమాంస్తేనహారేణశుశుభేవానరర్షభః । చంద్రాంశుచయగౌరే
ణ శ్వేతాభ్రేణయథాచలః ॥ ౮౩ ॥ తతోద్వివిదమైందాభ్యాం నీలాయచపరంతపః । సర్వాన్కా

శ్రీ శ్రీ పట్టాభిరామధ్యానమ్ శ్రీ

వామే భూమిసుతా పురస్తు హనుమాన్పశ్చాత్సుమిత్రాసుతః
శత్రుఘ్నో భరతశ్చ పార్శ్వదళయోర్వాయ్వాదికోణేషు చ।
సుగ్రీవశ్చ విభీషణశ్చ యువరాట్తారాసుతో జాంబవాన్
మధ్యేనీలసరోజకోమలరుచింపట్టాభిరామంభజే ॥౧॥
వైదేహీసహితంసురద్రుమతలేహైమేమహామంటపే
మధ్యేపుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనేసుస్థితమ్ ।
అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వం మునిభ్యఃపరం
వ్యాఖ్యాంతంభరతాదిభిఃపరివృతం రామంభజే శ్యామలమ్ ॥౨॥

సుగుణాన్వీక్ష్య ప్రదదౌవసుధాధిపః ॥ ౮౪ ॥ సర్వవానరవృద్ధాశ్చ యేచాన్యేవానరేశ్వరాః । వాసోభిర్భూషణైశ్చైవ యథార్హంప్రతిపూజితాః ॥ ౮౫ ॥ విభీషణోథసుగ్రీవో హనూమాఞ్జాంబవాంస్తథా । సర్వవానరముఖ్యాశ్చ రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౮౬ ॥ యథార్హంపూజితాస్సర్వైః కామైరత్నైశ్చపుష్కలైః । ప్రహృష్టమనసస్సర్వే జగ్మురేవయథాగతమ్ ॥ ౮౭ ॥ (దృష్ట్వారామాభిషేకంతేమహాత్మానఃకపీశ్వరాః)। దృష్ట్వాసర్వేమహాత్మానం తతస్తేప్లవగర్షభాః ॥ ౮౮ ॥ విసృష్టాఃపార్థివేంద్రేణ కిష్కింధామభ్యుపాగమన్ । సుగ్రీవోవానరశ్రేష్ఠో దృష్ట్వారామాభిషేచనమ్ ॥ ౮౯ ॥ పూజితశ్చైవరామేణ కిష్కింధామగమత్పురీమ్ । లబ్ధ్వాకులధనం రాజా లఙ్కాంప్రాయాద్విభీషణః ॥ ౯౦ ॥ సరాజ్యమఖిలంశాసన్నిహతారిర్మహాయశాః । రాఘవఃపరమోదారశ్శశాసపరయాముదా ॥ ౯౧ ॥ సవానరేకపీంద్రేతు రాక్షసేంద్రేవిభీషణే । గతేరామోబ్రవీద్వాక్యం లక్ష్మణంశుభలక్షణం ॥ ౯౨ ॥ ఆతిష్ఠధర్మజ్ఞమయాసహేమాంగాంపూర్వరాజాధ్యుషితాంబలేన । తుల్యంమయాత్వంపితృభిర్ధృతాయాతాంయౌవరాజ్యేధురముద్వహస్వ ॥ ౯౩ ॥ సర్వాత్మనాపర్యనునీయమానో యదానసౌమిత్రిరుపైతియోగమ్ । నియుజ్యమానోపిచయౌవరాజ్యే తతోభ్యషించద్భరతంమహాత్మా ॥ ౯౪ ॥ పౌండరీకాశ్వమేధాభ్యాం వాజపేయేనచాసకృత్ । అన్యైశ్చవివిధైర్యజ్ఞైరయజత్పార్థివర్షభః ॥ ౯౫ ॥ రాజ్యందశసహస్రాణి ప్రాప్యవర్షాణిరాఘవః । శతాశ్వమేధానాజహ్రేసదశ్వాన్భూరిదక్షిణాన్ ॥ ౯౬ ॥ ఆజానులంబబాహుస్సమహాస్కంధఃప్రతాపవాన్ । లక్ష్మణానుచరోరామఃపృథివీమన్వపాలయత్ ॥ ౯౭ ॥ రాఘవశ్చాపిధర్మాత్మా ప్రాప్యరాజ్యమనుత్తమం । ఈజేబహువిధైర్యజ్ఞైస్ససుహృజ్జ్ఞాతిబాంధవః ॥ ౯౮ ॥ నపర్యదేవన్విధవా నచవ్యాళకృతంభయం । నవ్యాధిజంభయంవాపిరామేరాజ్యంప్రశాసతి ॥ ౯౯ ॥ నిర్దస్యురభవల్లోకో నానర్థఃకంచిదస్పృశత్ । నచస్మవృద్ధాబాలానాం ప్రేతకార్యాణికుర్వతే ॥ ౧౦౦ ॥ సర్వంముదితమేవాసీత్సర్వోధర్మపరోభవత్ । రామమేవానుపశ్యంతో నాభ్యహింసన్పరస్పరమ్ ॥ ౧౦౧ ॥ ఆసన్వర్షసహస్రాణి తథాపుత్రసహస్రిణః । నిరామయావిశోకాశ్చ రామేరాజ్యంప్రశాసతి ॥ ౧౦౨ ॥ రామోరామోరామఇతి ప్రజానామభవన్కథాః । రామభూతంజగదభూద్రామేరాజ్యంప్రశాసతి ॥ నిత్యపుష్పానిత్యఫలాస్తరవస్స్కంధవిస్తృతాః । కాలేవర్షీచపర్జన్యస్సుఖస్పర్శశ్చమారుతః ॥ ౧౦౩ ॥ బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియావైశ్యాశ్శూద్రాలోభవివర్జితాః । స్వకర్మసుప్రవర్తంతే తుష్టాస్స్వైరేవకర్మభిః ॥ ౧౦౪ ॥ ఆసన్ప్రజాధర్మపరాఃరామేశాసతినానృతాః । సర్వేలక్షణసంపన్నాస్సర్వేధర్మపరాయణాః ॥ ౧౦౫ ॥ దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతానిచ । భ్రాతృభిస్సహితశ్శ్రీమాన్రామో రాజ్యమకారయత్ ॥ ౧౦౬ ॥ ధన్యంయశస్యమాయుష్యం రాజ్ఞాంచవిజయావహం । ఆదికావ్యమిదంత్వార్షం పురావాల్మీకినాకృతం ॥ ౧౦౭ ॥ యఃపఠేచ్ఛృణుయాల్లోకే నరఃపాపాద్విముచ్యతే । పుత్రకామస్తుపుత్రాన్వై ధనకామోధనానిచ ॥ ౧౦౮ ॥ లభతేమనుజోలోకే శ్రుత్వారామాభిషేచనమ్ । మహీంవిజయతేరాజా రిపూంశ్చాప్యధితిష్ఠతి ॥ ౧౦౯ ॥ రాఘవేణయథామాతా సుమిత్రాలక్ష్మణేనచ । భరతేనేవకైకేయీ జీవపుత్రాస్తథాస్త్రియః ॥ ౧౧౦ ॥ శ్రుత్వారామాయణమిదం దీర్ఘమాయుశ్చవిందతి । రామస్యవిజయంచైవ సర్వమక్లిష్టకర్మణః ॥ ౧౧౧ ॥ శృణోతియఇదంకావ్య మార్షంవాల్మీకినాకృతం । శ్రద్దధానోజితక్రోధో దుర్గాణ్యతితరత్యసౌ ॥ (ప్రవసంతోలభంతైవైబాంధవైస్తుసమాగమం)। సమాగమంప్రవాసాంతే లభతేచాపిబాంధవైః ॥ ౧౧౩ ॥ ప్రార్థితాంశ్చవరాన్సర్వాన్ప్రాప్నుయాదిహరాఘవాత్ । శ్రవణేనసురాస్సర్వే ప్రీయంతేసంప్రశృణ్వతాం ॥ ౧౧౪ ॥ వినాయకాశ్చశామ్యంతి గృహేతిష్ఠంతియస్యవై । విజయేతమహీంరాజా ప్రవాసీస్వస్తిమాన్వ్రజేత్ ॥ ౧౧౫ ॥

స్త్రియోరజస్వలాశ్శ్రుత్వా పుత్రాన్సూయురనుత్తమాన్ । పూజయంశ్చపఠంశ్చైనమితిహాసంపురాతనం॥౧౧౬॥
సర్వపాపాత్ప్రముచ్యేత దీర్ఘమాయురవాప్నుయాత్ । ప్రణమ్యశిరసానిత్యం శ్రోతవ్యంక్షత్రియైర్ద్విజాత్ ॥
ఐశ్వర్యంపుత్రలాభశ్చ భవిష్యతినసంశయః। రామాయణమిదంకృత్స్నం శృణ్వతఃపఠతస్సదా ॥ ౧౧౭ ॥ ప్రీయ
తేసతతంరామ స్సహివిష్ణుస్సనాతనః । ఆదిదేవోమహాబాహు ర్హరిర్నారాయణఃప్రభుః ॥ ౧౧౮ ॥ (ప్రయచ్ఛ
త్యాయురారోగ్యం ముక్తిమవ్యతిదుర్లభామ్)॥ ఓమ్ ॥ కుటుంబవృద్ధింధనధాన్యవృద్ధిం స్త్రియశ్చముఖ్యాస్సుఖము
త్తమంచ । శ్రుత్వాశుభంకావ్యమిదంమహార్థంప్రాప్నోతిసర్వాంభువిచార్థసిద్ధిం ॥ ౧౨౦ ॥ ఆయుష్యమా
రోగ్యకరంయశస్యంసౌభ్రాతృకంబుద్ధికరంశుభఞ్చ । శ్రోతవ్యమేతన్నియమేన సద్భిరాఖ్యానమోజస్కరమృ
ద్ధికామైః ॥ ౧౨౧ ॥ ఏవమేతత్పురావృత్త మాఖ్యానంభద్రమస్తువః । ప్రవ్యాహరతవిస్రబ్ధం బలంవిష్ణోఃప్రవర్ధ
తామ్॥౧౨౨॥దేవాశ్చసర్వేతుష్యంతిశ్రవణాద్గ్రహణాత్తథా । రామాయణస్యశ్రవణాత్తుష్యంతిపితరస్తథా॥౧౨౩॥
భక్త్యారామస్యయేచేమాం సంహితామృషిణాకృతాం । లేఖయంతీహచనరాస్తేషాంవాసస్త్రివిష్టపే ॥ ౧౨౪॥

ఓంతత్సత్ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయే చతుర్వింశతిసహస్రికా
యాంసంహితాయాం శ్రీమద్యుద్ధకాండే శ్రీరామచంద్రపట్టాభిషేకోనామైకత్రింశదు
త్తర శతతమస్సర్గః॥ ౩౧౬ ॥ ౬౩౬౦॥

శ్రీమద్యుద్ధకాణ్డస్సమాప్తః.

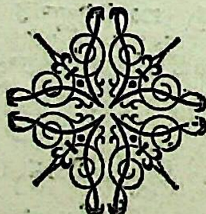
రావణాదినిహంతారం శ్రీశంరుద్రాదిసేవితమ్ । సీతాదేవీయుతంయోద్ధరామంధ్యాయేద్ధృదంబుజే॥

శ్రీమద్యుద్ధకాండపఠనశ్రవణఫలమ్—బ్రహ్మాండపురాణే ఏకోనపంచాశదుత్తరశతతమాధ్యాయే।
పంచకాండైస్సంయుతస్య యుద్ధకాండస్యకీర్తనాత్ । తదర్థశ్రవణాద్వాపి భక్తితోమునిపుంగవ॥
బ్రహ్మవిష్ణ్వీశ్వరపితు ర్బ్రహ్మణఃపరమాత్మనః । పరవిష్ణోఃపరతనోర్దేవస్యహిమహాత్మనః ॥
శ్రీరామస్యజగద్ధామ్నఃపరాత్పరతరస్యచ।సాయుజ్యంప్రాప్నుయాత్సద్యస్సపవహిభవేద్ధ్రువమ్॥

శ్రీ

శ్రీ ✻ అథ శ్రీమదుత్తరకాణ్డప్రారమ్భః. ✻ శ్రీ

ప్రాప్తరాజ్యస్యరామస్య రాక్షసానాంవధేకృతే । ఆజగ్ముర్మునయస్సర్వే రాఘవంప్రతినందితుమ్ ॥ ౧ ॥

శ్రీరస్తు.

శ్రీః హయగ్రీవాయనమః.

శ్రీమద్రామాయణె-ఉత్తరకాండప్రారంభః

అగస్త్యాదిమునిస్తుత్యం వాఞ్ఛితార్థప్రదాయకమ్ । సర్వదేవోత్తమం ధ్యాయె ముత్తరేకాండఉత్తమే ॥
॥ ఓమ్॥ ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య రాక్షసానాంవధేకృతే । ఆజగ్ముర్మునయస్సర్వే రాఘవంప్రతినందితుమ్॥ ౧ ॥
కౌశికోఽథయవక్రీతో రైభ్యశ్చ్యవనఏవచ । కణ్వోమేధాతిథేఃపుత్రః పూర్వస్యాందిశియేస్థితాః ॥ ౨ ॥ స్వస్త్యా
త్రేయశ్చభగవాన్నముచిఃప్రముచిస్తథా । ఆజగ్ముస్తేసహాగస్త్యాయేశ్రితాదక్షిణాందిశమ్ ॥ ౩ ॥ నృషద్గుఃకవ
షోధౌమ్యో రౌద్రేయశ్చమహానృషిః । తేఽప్యాజగ్ముస్సశిష్యావై యేశ్రితాఃపశ్చిమాందిశం ॥ ౪ ॥ వసిష్ఠఃకశ్యపోఽథా
త్రిర్విశ్వామిత్రోఽథగౌతమః । జమదగ్నిర్భరద్వాజస్తేఽపిసప్తమహర్షయః ॥ ౫ ॥ ఉదీచ్యాందిశిసప్తైతే నిత్యమేవ
నివాసినః । సంప్రాప్యతేమహాత్మానో రాఘవస్యనివేశనమ్ ॥ ౬ ॥ విష్ఠితాఃప్రతిహారార్థంహుతాశనసమప్రభాః ।
వేదవేదాంగవిదుషో నానాశాస్త్రవిశారదాః ॥ ౭ ॥ ద్వాఃస్థంప్రోవాచధర్మాత్మాహ్యగస్త్యోమునిసత్తమః । నివేద్య
తాందాశరథేరృషయోవయమాగతాః ॥ ౮ ॥ ప్రతిహారస్తతస్తూర్ణమగస్త్యవచనాద్ద్రుతం । సమీపంరాఘవస్యాశు
ప్రవివేశమహాత్మనః ॥ ౯ ॥ నయేంగితజ్ఞస్సద్వృత్తో దక్షోధైర్యసమన్వితః । సరామందృశ్యసహసా పూర్ణచంద్ర
సమద్యుతిమ్ ॥ ౧౦ ॥ అగస్త్యంకథయామాస సంప్రాప్తమృషిభిస్సహ । శ్రుత్వాప్రాప్తాన్మునీంస్తాంస్తు బాలసూ
ర్యసమప్రభాన్ ॥ ౧౧ ॥ ప్రత్యువాచతతోద్వాఃస్థంప్రవేశయయథాసుఖమ్ । (పూజితావివిశుర్వేశ్మనానారత్న
విభూషితం ॥ ౧౨ ॥) దృష్ట్వాప్రాప్తాన్మునీంస్తాంస్తు ప్రత్యుత్థాయకృతాంజలిః । పాద్యార్ఘ్యాదిభిరభ్యర్చ్యగాంనివే
ద్యచసాదరం ॥ ౧౩ ॥ రామోఽభివాద్యప్రయత ఆసనాన్యాదిదేశహ । తేషుకాఞ్చనచిత్రేషు స్వాస్తీర్ణేషుసుఖే
షుచ ॥ ౧౪ ॥ కుశాంతర్ధానజుష్టేషు మృగచర్మయుతేషుచ । యథార్హముపవిష్టాస్తేఆసనేష్వృషిపుంగవాః ॥
(దదౌదాశరథీరామఃపాద్యమర్ఘ్యంయథార్హతః ।) రామేణకుశలంపృష్టాస్సశిష్యాస్సపురోగమాః ॥ ౧౫ ॥ మ
హర్షయోవేదవిదో రామంవచనమబ్రువన్ । కుశలంనోమహాబాహో సర్వత్రరఘునందన ॥ ౧౬ ॥ త్వాంతుది
ష్ట్యాకుశలినం పశ్యామోహతశాత్రవం । దిష్ట్యాత్వయాహతోరాజన్ రావణోలోకరావణః ॥ ౧౭ ॥ నహిభార
స్సతేరామ రావణఃపుత్రపౌత్రవాన్ ॥ ౧౮ ॥ సధనుస్త్వంహిలోకాంస్త్రీన్విజయేథానసంశయః । దిష్ట్యావిజ
యినంత్వాద్య పశ్యామస్సహసీతయా । లక్ష్మణేనచధర్మాత్మన్ భ్రాత్రాత్వద్ధితకారిణా ॥ ౨౦ ॥ మాతృభిర్భ్రా
తృభిస్సార్ధం పశ్యామోఽద్యవయంనృప । దిష్ట్యాప్రహస్తోవికటో విరూపాక్షోమహోదరః ॥ ౨౧ ॥ అకంపనశ్చ
దుర్ధర్షో నిహతాస్తేనిశాచరాః । యస్యప్రమాణాద్విపులం ప్రమాణంనేహవిద్యతే ॥ ౨౨ ॥ దిష్ట్యాతేసమరేరా
మ కుంభకర్ణోనిపాతితః । త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చదేవాంతకనరాంతకౌ ॥ ౨౩ ॥ దిష్ట్యాతేనిహతారామమహా
వీర్యానిశాచరాః । కుంభశ్చైవనికుంభశ్చ రాక్షసౌభీమదర్శనౌ ॥ ౨౪ ॥ దిష్ట్యాతౌనిహతౌరామ కుంభకర్ణ
సుతౌమృధే । యుద్ధోన్మత్తశ్చమత్తశ్చ కాలాంతకయమోపమౌ ॥ ౨౫ ॥ యజ్ఞకోపశ్చబలవాన్ధూమ్రాక్షోనామ
రాక్షసః । కుర్వంతఃకదనంఘోరమేతేశస్త్రాస్త్రపారగాః ॥ ౨౬ ॥ అంతకప్రతిమైర్బాణైర్దిష్ట్యావినిహతాస్త్వ
యా । దిష్ట్యాత్వంరాక్షసేంద్రేణ ద్వంద్వయుద్ధముపాగతః ॥ ౨౭ ॥ దేవతానామవధ్యేన విజయంప్రాప్తవాన
సి । సంఖ్యేతస్యనకించిత్తురావణస్యపరాభవః ॥ ౨౮ ॥ ద్వంద్వయుద్ధమనుప్రాప్తో దిష్ట్యాతేరావణిర్హతః । దిష్ట్యా

తస్య మహాబాహో కాలస్యేవాభిధావతః ॥ ౨౯ ॥ ముక్తస్సురరిపోర్వీర ప్రాప్తశ్చ విజయస్త్వయా । అభినందా
మ తే సర్వే సంశ్రుత్యేంద్రజితో వధం ॥ ౩౦ ॥ సోఽవధ్యస్సర్వభూతానాం మహామాయాధరో యుధి । విస్మయస్త్వేష
చాస్మాకం తచ్ఛ్రుత్వేంద్రజితం హతం ॥ ౩౧ ॥ ఏతే చాన్యే చ బహవో రాక్షసాః కామరూపిణః । దిష్ట్యా త్వయా హతా
వీర రఘూణాం కులవర్ధన ॥ ౩౨ ॥ దత్వా పుణ్యామిమాం వీర సౌమ్యామభయదక్షిణాం । దిష్ట్యా వర్ధసి కాకుత్స్థ జయే
నామిత్రకర్శన ॥ ౩౩ ॥ శ్రుత్వా తు తేషాం వచనమృషీణాం భావితాత్మనాం । విస్మయం పరమం గత్వా రామః ప్రాం
జలిరబ్రవీత్ ॥ ౩౪ ॥ భగవంతః కుంభకర్ణం రావణం చ నిశాచరం । అతిక్రమ్య మహావీర్యౌ కిం ప్రశంసథ రావ
ణిం ॥ ౩౫ ॥ మహోదరం ప్రహస్తం చ విరూపాక్షం చ రాక్షసం । అతిక్రమ్య మహావీర్యాన్ కిం ప్రశంసథ రావ
ణిం ॥ ౩౬ ॥ మత్తోన్మత్తౌ చ దుర్ధర్షౌ దేవాంతకనరాంతకౌ । అతిక్రమ్య మహావీర్యాన్ కిం ప్రశంసథ రావణిం ॥
అతికాయం త్రిశిరసం ధూమ్రాక్షం చ నిశాచరం । అతిక్రమ్య మహావీర్యాన్ కిం ప్రశంసథ రావణిం ॥ ౩౮ ॥ కీదృ
శో వై ప్రభావోఽస్య కిం బలం కః పరాక్రమః । కేన వా కారణేనైవ రావణాదతిరిచ్యతే ॥ ౩౯ ॥ శక్యం యది మయా శ్రో
తుం న ఖల్వాజ్ఞాపయామి వః । యది గుహ్యం న చేద్వక్తుం శ్రోతుమిచ్ఛామి కథ్యతాం ॥ ౪౦ ॥ కథం శక్రో జితస్తేన
కథం లబ్ధవరశ్చ సః । కథం చ బలవాన్పుత్రో న పితా తస్య రావణః ॥ ౪౧ ॥ ఓమ్ ॥ కథం పితుశ్చాప్యధికో మహాహవే
శక్రస్య జేతా హి కథం స రాక్షసః । వరాశ్చ లబ్ధాః కథయస్వ మేఽద్య తత్ప్రపృచ్ఛతశ్చాస్య మునీంద్ర సర్వం ॥ ౪౨ ॥ * ॥
ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే ప్రథమస్సర్గః ॥ ౨౨౧ ॥ ౪౪౨౦ ॥ * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః । కుంభయోనిర్మహాతేజా
వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧ ॥ శృణు రామ కథావృత్తం తస్య తేజోబలం మహత్ । జఘాన శత్రూన్యేనాసౌ న చ వధ్య
స్స శత్రుభిః ॥ ౨ ॥ తావత్తే రావణస్యేదం కులం జన్మ చ రాఘవ । వరప్రదానం చ తథా తస్మై దత్తం బ్రవీమి తే ॥ ౩ ॥
పురా కృతయుగే రామ ప్రజాపతిసుతః ప్రభుః । పులస్త్యో నామ బ్రహ్మర్షిస్సాక్షాదివ పితామహః ॥ ౪ ॥ నానుకీర్త్యా
గుణాస్తస్య ధర్మతశ్శీలతస్తథా । ప్రజాపతేః పుత్ర ఇతి వక్తుం శక్యం హి నామతః ॥ ౫ ॥ ప్రజాపతిసుతత్వేన దేవా
నాం వల్లభో హి సః । ఇష్టస్సర్వస్య లోకస్య గుణైశ్శుభ్రైర్మహామతిః ॥ ౬ ॥ స తు ధర్మప్రసంగేన మేరోః పార్శ్వే మ
హాగిరేః । తృణబింద్వాశ్రమం గత్వా న్యవసన్మునిపుంగవః ॥ ౭ ॥ తపస్తేపే స ధర్మాత్మా స్వాధ్యాయనియతేంద్రి
యః । గత్వాశ్రమపదం తస్య విఘ్నం కుర్వంతి కన్యకాః ॥ ౮ ॥ దేవపన్నగకన్యాశ్చ రాజర్షితనయాశ్చ యాః । క్రీ
డంత్యోఽప్సరసశ్చైవ తం దేశముపపేదిరే ॥ ౯ ॥ సర్వర్తుషూపభోగ్యత్వాద్రమ్యత్వాత్కాననస్య చ । నిత్యశ
స్తాస్తు తం దేశం గత్వా క్రీడంతి కన్యకాః ॥ ౧౦ ॥ దేశస్య రమణీయత్వాత్పులస్త్యో యత్ర స ద్విజః । గాయంత్యో వా
దయంత్యశ్చ లాసయంత్యస్తథైవ చ ॥ ౧౧ ॥ మునేస్తపస్వినస్తస్య విఘ్నం చక్రురనిందితాః । అథ రుష్టో మహాతేజా
వ్యాజహార మహామునిః ॥ ౧౨ ॥ యా మే దర్శనమాగచ్ఛేత్సా గర్భం ధారయిష్యతి । తాస్తు సర్వాః ప్రతిశ్రుత్య తస్య
వాక్యం మహాత్మనః ॥ ౧౩ ॥ బ్రహ్మశాపభయాద్భీతాస్తం దేశం నోపచక్రముః । తృణబిందోస్తు రాజర్షేస్తన
యా న శృణోతి తత్ ॥ ౧౪ ॥ గత్వాశ్రమపదం తత్ర విచచార సునిర్భయా । న సాపశ్యత్తు తత్రస్థాం కాంచిదభ్యాగ
తాం సఖీం ॥ ౧౫ ॥ తస్మిన్కాలే మహాతేజాః ప్రాజాపత్యో మహానృషిః । స్వాధ్యాయమకరోత్తత్ర తపసా భావిత
స్స్వయం ॥ ౧౬ ॥ సా తు వేదధ్వనిం శ్రుత్వా దృష్ట్వా చైవ తపోనిధిం । అభవత్పాండుదేహా సా సువ్యంజితశరీరజా ॥
బభూవ చ సముద్విగ్నా దృష్ట్వా తద్దోషమాత్మనః । ఇదం మే కిం న్వితి జ్ఞాతుం పితుర్గత్వాశ్రమం స్థితా ॥ ౧౭ ॥ (అ
ధోముఖీ తదా భూత్వా సవ్రీడా మత్తగామినీ)। తాం తు దృష్ట్వా తథా భూతాం తృణబిందురథాబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ (పు

తి) కేన వ శప్తాసి కస్య వా విప్రియం కృతం । కముద్దిశ్య గతా వాసి కిం వా తత్ర ప్రయోజనమ్ ॥ ౨౦ ॥) కింత్వమేతత్త్వ
సదృశం ధారయస్యాత్మనో వపుః । సా తు కృత్వాంజలిం దీనా కన్యా వాచ తపోధనమ్ ॥ ౨౧ ॥ న జానే కారణం తాత
యేన మే రూపమీదృశం । కింతు పూర్వం గతాస్మ్యేకా మహర్షేర్భావితాత్మనః ॥ ౨౨ ॥ పులస్త్యస్యాశ్రమం ది
వ్యమన్వేష్టుం స్వసఖీజనం । న చ పశ్యామ్యహం తత్ర కాంచిదప్యాగతాం సఖీం ॥ ౨౩ ॥ రూపస్య తు విపర్యాసం
దృష్ట్వా త్రాసాదిహాగతా । తృణబిందుస్తు రాజర్షిస్తపసా ద్యోతితప్రభః ॥ ౨౪ ॥ ధ్యానం వివేశ తచ్చాప్యయమపశ్యదృ
షికర్మజం । స తు విజ్ఞాయ తం శాపం మహర్షేర్భావితాత్మనః ॥ ౨౫ ॥ గృహీత్వా తనయాం గత్వా పులస్త్యమిద
మబ్రవీత్ । భగవంస్తనయాం మే త్వం గుణైః స్వైరేవ భూషితామ్ ॥ ౨౬ ॥ భిక్షాం ప్రతిగృహాణేమాం మహర్షే
స్వయముద్యతాం । తపశ్చరణయుక్తస్య శ్రామ్యమాణేంద్రియస్య తే ॥ ౨౭ ॥ శుశ్రూషణపరా నిత్యం భవిష్య
తి న సంశయః । తం బ్రువాణం తు తద్వాక్యం రాజర్షిం ధార్మికం తదా ॥ ౨౮ ॥ జిఘృక్షురబ్రవీత్కన్యాం బాఢమి
త్యేవ స ద్విజః । దత్త్వా స తు యథా న్యాయం స్వమాశ్రమపదం గతః ॥ ౨౯ ॥ సాపి తత్రావసత్కన్యా తోషయంతీ పతిం గు
ణైః । తస్యాస్తు శీలవృత్తాభ్యాం తుతోష మునిపుంగవః ॥ ౩౦ ॥ ప్రీతస్స తు మహాతేజా వాక్యమేతదువాచ హ । పరి
తుష్టోఽస్మి సుశ్రోణి గుణానాం సంపదా భృశం ॥ ౩౧ ॥ తస్మాద్దేవి దదామ్యద్య పుత్రమాత్మసమం తవ । ఉభయో
ర్వంశకర్తారం పౌలస్త్య ఇతి విశ్రుతం ॥ ౩౩ ॥ యస్మాత్తు విశ్రుతో వేదస్త్వయైషాధ్యయతో మమ । తస్మాత్స వి
శ్రవా నామ భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౩౩ ॥ ఏవముక్తా తు సా దేవీ ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా । అచిరేణైవ కాలేన సూ
తా విశ్రవసం సుతం ॥ ౩౪ ॥ త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతో యశోధర్మసమన్వితః । శ్రుతిమాన్సమదర్శీ చ వ్రతా
చారరతస్తథా ॥ ౩౫ ॥ పితేవ తపసా యుక్తో విశ్రవాశ్చాభవన్మునిః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే ద్వితీ
యస్సర్గః ॥ ౧౨౪ ॥ ౨౪౭౦ ॥ * * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ పుత్రః పులస్త్యస్య విశ్రవా మునిపుంగవః । అచిరేణైవ కాలేన పితేవ
తపసి స్థితః ॥ ౧ ॥ సత్యవాన్ శీలవాన్ దాంతః స్వాధ్యాయనిరతః శుచిః । సర్వభోగేష్వసంసక్తో నిత్యం ధర్మపరాయ
ణః ॥ ౨ ॥ జ్ఞాత్వా తస్య తు తద్వృత్తం భరద్వాజో మహానృషిః । దదౌ విశ్రవసే భార్యాం స్వసుతాం దేవవర్ణి
నీం ॥ ౩ ॥ ప్రతిగృహ్య తు ధర్మేణ భరద్వాజసుతాం తదా । ప్రజాన్వీక్షికయా బుద్ధ్యా శ్రేయో హ్యస్య విచింతయన్ ॥
ముదా పరమయా యుక్తో విశ్రవా మునిపుంగవః । స తస్యాం వీర్యసంపన్నం పుత్రం పరమధార్మికం ॥ ౫ ॥ జనయా
మాస ధర్మాత్మా సర్వైర్బ్రహ్మగుణైర్యుతం । తస్మిన్ జాతే తు సంహృష్టస్స బభూవ పితామహః ॥ ౬ ॥ (ప్రజాన్వీక్షిక
యా బుద్ధ్యా శ్రేయో హ్యస్య విచింతయన్) । దృష్ట్వా శ్రేయస్కరీం బుద్ధిం ధనాధ్యక్షో భవిష్యతి ॥ ౭ ॥ నామ చాస్యా
కరోత్ప్రీతస్సార్ధం దేవర్షిభిస్తదా । యస్మాద్విశ్రవసోఽపత్యం సాదృశ్యాద్విశ్రవా ఇవ ॥ ౮ ॥ తస్మాద్వైశ్రవణో
నామ భవిష్యత్యేష విశ్రుతః । స తు వైశ్రవణస్తత్ర తపోవనగతస్తదా ॥ ౯ ॥ వ్యవర్ధత మహాతేజా హుతాహు
తిరివానలః । తస్యాశ్రమపదస్థస్య బుద్ధిర్జాతా మహాత్మనః ॥ ౧౦ ॥ చరిష్యే నియతో ధర్మం ధర్మో హి పరమా గతిః ।
స తు వర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్వా మహావనే ॥ ౧౧ ॥ యంత్రితో నియమైరుగ్రైశ్చకార సుమహత్తపః । పూర్ణే
వర్షసహస్రాంతే తం తం విధిమకల్పయత్ ॥ ౧౨ ॥ జలాశీ మారుతాహారో నిరాహారస్తథైవ చ । ఏవం వర్షసహస్రా
ణి జగ్ముస్తాన్యేకవర్షవత్ ॥ ౧౩ ॥ అథ ప్రీతో మహాతేజా సేంద్రైస్సురగణైస్సహ । గత్వా తస్యాశ్రమపదం బ్ర
హ్మేదం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ పరితుష్టోఽస్మి తే వత్స కర్మణానేన సువ్రత । వరం వృణీష్వ భద్రం తే వరార్హస్త్వం
హి మే మతః ॥ ౧౫ ॥ అథాబ్రవీద్వైశ్రవణః పితామహముపస్థితమ్ । భగవన్లోకపాలత్వమిచ్ఛేయం విత్తరక్ష

ణం ॥ ౧౬ ॥ అథాబ్రవీద్వైశ్రవణం పరితుష్టేన చేతసా । బ్రహ్మా సురగణైస్సార్ధం బాఢమిత్యేవ హృష్టవత్ ॥
అహం హి లోకపాలానాం చతుర్థం స్రష్టుముద్యతః । యమేంద్రవరుణానాం చ యత్పదం తవ చేప్సితం ॥ ౧౮ ॥ త్వం
తు తద్గచ్ఛ ధర్మజ్ఞ నిధీశత్వమవాప్నుహి । యమేంద్రవరుణానాం చ చతుర్థోऽద్య భవిష్యసి ॥ ౧౯ ॥ ఏతచ్చ పు
ష్పకం నామ విమానం సూర్యసన్నిభం । ప్రతిగృహ్ణీష్వ యానార్థం త్రిదశైస్సమతాం వ్రజ ॥ ౨౦ ॥ స్వస్తి తేऽస్తు
గమిష్యామ స్సర్వ ఏవ యథాగతం । కృతకృత్యా వయం తాత దత్త్వా తవ వరద్వయం ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుక్త్వా స గతో బ్రహ్మా
స్వస్థానం త్రిదశైస్సహ । గతేషు బ్రహ్మపూర్వేషు దేవేష్వథ నభస్థలం ॥ ౨౨ ॥ ధనేశః పితరం ప్రాహ ప్రాంజలిః ప్ర
యతాత్మవాన్ । భగవన్లబ్ధవానస్మి వరమిష్టం పితామహాత్ ॥ ౨౩ ॥ నివాసం తు న మే దేవో విదధాతి ప్రజాపతిః । త
త్పశ్య భగవన్కంచిన్నివాసం సాధు మే ప్రభో ॥ ౨౪ ॥ న చ పీడా భవేద్యత్ర ప్రాణినో యస్య కస్యచిత్ । ఏవముక్తస్తు
పుత్రేణ విశ్రవా మునిసత్తమః ॥ ౨౫ ॥ వచనం ప్రాహ ధర్మజ్ఞ శ్రూయతామితి సత్తమ । దక్షిణస్యోదధేస్తీరే త్రి
కూటో నామ పర్వతః ॥ ౨౬ ॥ తస్యాగ్రే తు విశాలా సా మహేంద్రస్య పురీ యథా । లంకా నామ పురీ రమ్యా నిర్మితా
విశ్వకర్మణా ॥ ౨౭ ॥ రాక్షసానాం నివాసార్థం యథేంద్రస్యామరావతీ । హేమప్రాకారపరిఖా యంత్రశస్త్ర
సమావృతా ॥ ౨౮ ॥ రమణీయా పురీ సా హి రుక్మవైదూర్యతోరణా । రాక్షసైస్సా పరిత్యక్తా పురా విష్ణుభయార్ది
తైః ॥ ౨౯ ॥ శూన్యా రక్షోగణైస్సర్వై రసాతలతలం గతైః । శూన్యా సంప్రతి లంకా సా ప్రభుస్తస్యా న విద్యతే ॥
స త్వం తత్ర నివాసాయ గచ్ఛ పుత్ర యథాసుఖం । నిర్దోషస్తత్ర తే వాసో న బాధా తత్ర కస్యచిత్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్త
స్తు ధర్మాత్మా పిత్రా ధర్మ్యమిదం వచః । నివాసయామాస తతో లంకాం పర్వతమూర్ధని ॥ ౩౨ ॥ నైరృతానాం సహ
స్రైస్తు హృష్టైః ప్రముదితైస్సహ । అచిరేణైవ కాలేన సంపూర్ణా తస్య శాసనాత్ ॥ ౩౩ ॥ స తు తత్రావసత్ప్రీతో
ధర్మాత్మా నైరృతర్షభః । సముద్రపరిఖాయాం తు లంకాయాం విశ్రవాత్మజః ॥ ౩౪ ॥ కాలే కాలే తు ధర్మాత్మా పు
ష్పకేణ ధనేశ్వరః । అభ్యాగచ్ఛద్వినీతాత్మా పితరం మాతరం చ సః ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ స దేవగంధర్వగణైరభిష్టుతస్త
థాప్సరోనృత్యవిభూషితాలయః । గభస్తిభిస్సూర్య ఇవావభాసయన్పితుస్సమీపం ప్రయయౌ స విత్తపః ॥ ౩౬ ॥*॥
ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే శ్రీమదుత్తరకాండే తృతీయస్సర్గః ॥ ౨౬ ॥ ౫౪౦ ॥ * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాగస్త్యేరితం వాక్యం రామో విస్మయమాగతః । కథమాసీత్తు లంకా
యాం సంభవో రక్షసాం పురా ॥ ౧ ॥ తతశ్శిరః కంపయిత్వా త్రేతాగ్నిసమవిగ్రహం । అగస్త్యం తం ముహుర్దృ
ష్ట్వా స్మయమానోऽభ్యభాషత ॥ ౨ ॥ భగవన్పూర్వమప్యేషా లంకాసీత్పిశితాశినాం । శ్రుత్వేదం భగవద్వాక్యం జా
తో మే విస్మయః పరః ॥ ౩ ॥ పులస్త్యవంశాదుద్భూతా రాక్షసా ఇతి నశ్శ్రుతం । ఇదానీమన్యతశ్చాపి సంభవః కీర్తి
తస్త్వయా ॥ ౪ ॥ రావణాత్కుంభకర్ణాచ్చ ప్రహస్తాద్వికటాదపి । రావణస్య చ పుత్రేభ్యః కిం ను తే బలవత్తరాః ॥
క ఏషాం పూర్వకో బ్రహ్మన్ కిం నామా కిం తపోబలః । అపరాధం చ కం ప్రాప్య విష్ణునా ద్రావితాః కథం ॥ ౬ ॥ ఏత
ద్విస్తరతస్సర్వం కథయస్వ మమానఘ । కౌతూహలమిదం మహ్యం నుద భానుర్యథా తమః ॥ ౭ ॥ రాఘవస్య
వచశ్శ్రుత్వా సంస్కారాలంకృతం శుభం । ఈషదుత్స్మయమానస్తమగస్త్యః ప్రాహ రాఘవం ॥ ౮ ॥ ప్రజాపతిః
పురా సృష్ట్వా హ్యాపస్సలిలసంభవః । తాసాం గోపాయనే సత్త్వాన్యసృజత్పద్మసంభవః ॥ ౯ ॥ తే సత్త్వాస్సత్త్వకర్తా
రం వినీతవదుపస్థితాః । కిం కర్మ ఇతి భాషంతః క్షుత్పిపాసాభయార్దితాః ॥ ౧౦ ॥ ప్రజాపతిస్తు తాన్యాహ సత్త్వా
ని ప్రహసన్నివ । ఆభాష్యాంభాంసి యత్నేన రక్షధ్వమితి మానదః ॥ ౧౧ ॥ (ఇత్యుక్తాస్తైః క్షుధావిష్టా అంభాంస్యా
దాతుముద్యతాః । అంభాంస్యేతాని రక్షామ ఇత్యుక్తవంతస్తథాపరే ॥ ౧౨ ॥ జ్ఞాత్వా ప్రజాపతిస్తేషా మాహాధా

ర్వ్యర్థసంయుతం । యక్షేతిభక్షణేధాతుస్తథారక్షస్తుపాలనే ॥ ౧౩ ॥ జక్షణాద్యక్షఇత్యుక్త స్తదారక్షస్తుపాల
నాత్ । రక్షామేతిచతత్రాన్యైర్జక్షామేతితథాపరైః ॥ ౧౪ ॥ భుజ్ క్షితాభుజ్ క్షితైరుక్తంతతస్తానాహభూతకృత్ ।
రక్షామేతిచయైరుక్తం రాక్షసాస్తేభవంతువః ॥ ౧౫ ॥ జక్షామేతిచయైరుక్తం తేవైయక్షాభవంతువః । తత్రహే
తిఃప్రహేతిశ్చ భ్రాతరౌ రాక్షసాధిపౌ ॥ ౧౬ ॥ మధుకైటభసంకాశౌ బభూవతురరిందమౌ । ప్రహేతిర్ధార్మి
కస్తత్ర తపోవనగతస్తదా ॥ ౧౭ ॥ హేతిర్దారక్రియార్థంతు యత్నంపరమథాకరోత్ । సకాలభగినీంకన్యాం భ
యాంనామభయావహాం ॥ ౧౮ ॥ ఉదావహదమేయాత్మా స్వయమేవమహామతిః । సతస్యాంజనయామాస హేతి
రాక్షసపుంగవః ॥ ౧౯ ॥ పుత్రంపుత్రవతాంశ్రేష్ఠో విద్యుత్కేశఇతిశ్రుతం । విద్యుత్కేశో హేతిపుత్రః ప్రదీప్తా
ర్కసమప్రభః ॥ ౨౦ ॥ వ్యవర్ధతమహాతేజా స్తోయమధ్యఇవాంబుజం । సయదాయౌవనంభద్ర మనుప్రాప్తోనిశా
చరః ॥ ౨౧ ॥ తతోదారక్రియాంతస్యకర్తుంవ్యవసితఃపితా । సంధ్యాయాస్తనయాంసోథసంధ్యాతుల్యాంప్రభావ
తః ॥ ౨౨ ॥ సర్వలక్షణసంపన్నాం నామ్నాసాలకటంకటాం । వరయామాసపుత్రార్థం హేతీరాక్షసపుంగవః ॥
అవశ్యమేవదాతవ్యా పరస్మైసేతిసంధ్యయా । చింతయిత్వాసుతాదత్తావిద్యుత్కేశాయరాఘవ ॥ ౨౪ ॥ సంధ్యా
యాస్తనయాంలబ్ధ్వా విద్యుత్కేశో నిశాచరః । రమతేస్మతయాసార్ధం పౌలోమ్యామఘవానివ ॥ ౨౫ ॥ కేన
చిత్త్వథకాలేన రామసాలకటంకటా । విద్యుత్కేశాద్గర్భమాప ఘనరాజిరివార్ణవాత్ ॥ ౨౬ ॥ తతస్సారాక్షసీ
గర్భం ఘనగర్భసమప్రభం । ప్రసూతామందరంగత్వా గంగాగర్భమివాగ్నిజమ్ ॥ ౨౭ ॥ తముత్సృజ్యతుసాగ
ర్భం విద్యుత్కేశాద్రతార్థినీ । రేమేసాపతినాసార్ధంవిస్మృత్యసుతమాత్మజం ॥ ౨౮ ॥ ఉత్సృష్టస్తుతదాగర్భో
ఘనశబ్దసమస్వనః । తయోత్సృష్టస్సతుశిశు శ్శరదర్కసమద్యుతిః ॥ ౨౯ ॥ నిధాయాస్యేస్వయంముష్టిం రురో
దశనకైరివ । తతోవృషభమాస్థాయ పార్వత్యాసహితశ్శివః ॥ ౩౦ ॥ వాయుమార్గేణగచ్ఛన్వై శుశ్రావరు
దితస్వనం । అపశ్యదుమయాసార్ధం రుదంతంరాక్షసాత్మజం ॥ ౩౧ ॥ కారుణ్యభావాత్పార్వత్యా భవస్త్రిపుర
సూదనః । తంరాక్షసాత్మజంచక్రేమాతురేవవయస్సమమ్ ॥ ౩౨ ॥ అమరంచైవతంకృత్వా మహాదేవోఽక్షయో
వ్యయః । పురమాకాశగంప్రాదాత్పార్వత్యాఃప్రియకామ్యయా ॥ ౩౩ ॥ ఉమయాపివరోదత్తో రాక్షసానాంనృపా
త్మజ । సద్యోపలబ్ధిర్గర్భస్యప్రసూతిస్సద్యఏవచ ॥ ౩౪ ॥ సద్యఏవవయఃప్రాప్తి ర్మాతురేవవయస్సమమ్ ॥ ఓమ్ ॥
తతస్సుకేశోవరదానగర్విత శ్శ్రియంప్రభోఃప్రాప్యహరస్యపార్శ్వతః । చచారసర్వత్రమహాన్మహామతిః ఖగంపురం
ప్రాప్య పురందరోయథా ॥ ౩౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే చతుర్థస్సర్గః ॥ ౫౭౭ ॥ ౧౧౫౪౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సుకేశంధార్మికందృష్ట్వా వరలబ్ధంచరాక్షసం । గ్రామణీర్నామగంధ
ర్వో విశ్వావసుసమప్రభః ॥ ౧ ॥ తస్యదేవవతీనామ ద్వితీయాశ్రీరివాత్మజా । బభూవలోకవిఖ్యాతా రూపయౌ
వనశాలినీ ॥ ౨ ॥ తాంసుకేశాయధర్మేణ దదౌరక్షఃశ్రియంయథా । వరదానకృతైశ్వర్యం సాతంప్రాప్యపతింప్రి
యం ॥ ౩ ॥ ఆసీద్దేవవతీతుష్టా ధనంప్రాప్యేవనిర్ధనః । సతయాసహసంయుక్తో రరాజరజనీచరః ॥ ౪ ॥ అంజనా
దభినిష్క్రాంతః కరేణ్వేవమహాగజః । దేవవత్యాంసుకేశస్తు జనయామాసరాఘవ ॥ ౫ ॥ మాల్యవంతంసుమా
లించ మాలించబలినాంవరం । త్రీన్పుత్రాన్జనయామాసత్రినేత్రసమవిగ్రహాన్ ॥ ౬ ॥ త్రయోలోకాఇవా
వ్యగ్రాః స్థితాస్త్రయఇవాగ్నయః । త్రయోమంత్రాఇవాత్యుగ్రాస్త్రయోఘోరాఇవామయాః ॥ ౭ ॥ త్రయ
స్సుకేశస్యసుతాస్త్రేతాగ్నిసమవర్చసః । వివృద్ధిముగమంస్తత్ర వ్యాధయోపేక్షితాయథా ॥ ౮ ॥ వరప్రాప్తంపి
తుస్తేతు జ్ఞాత్వైశ్వర్యంతపోబలాత్ । తపస్తప్తుంగతామేరుం భ్రాతరఃకృతనిశ్చయాః ॥ ౯ ॥ ప్రగృహ్యనియమా

ఘోరా రాక్షసా రఘుసత్తమ । విచేరుస్తే తపో ఘోరం సర్వభూతభయావహం ॥ ౧౦ ॥ సత్యార్జవశమోపేతైస్తపోభిరతిదుష్కరైః । సంతాపయన్తస్త్రీఁల్లోకాన్సదేవాసురమానుషాన్ ॥ ౧౧ ॥ తతో విభుశ్చతుర్వక్త్రో విమానవరమాస్థితః । సుకేశపుత్రానామంత్ర్య వరదోఽస్మీత్యభాషత ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మాణం వరదం జ్ఞాత్వా సేంద్రైర్దేవగణైర్వృతం । ఊచుః ప్రాంజలయస్సర్వే వేపమానా ఇవ ద్రుమాః ॥ ౧౩ ॥ తపసారాధితో దేవ యది నో దిశసే వరం । అజేయాశ్శత్రుహన్తారస్తథైవ చిరజీవినః ॥ ౧౪ ॥ ప్రభవిష్ణవో భవామేతి పరస్పరమనువ్రతాః । ఏవం భవిష్యతీత్యుక్త్వా సుకేశతనయాన్ప్రభుః ॥ ౧౫ ॥ ప్రయయౌ బ్రహ్మలోకాయ బ్రహ్మా బ్రాహ్మణవత్సలః । వరం లబ్ధ్వా తతస్సర్వే రామ రాత్రించరాస్తదా ॥ ౧౬ ॥ సురాసురాన్ప్రబాధంతే వరదానసునిర్భయాః । తైర్వధ్యమానాస్త్రిదశాస్సర్షిసంఘాస్సచారణాః ॥ ౧౭ ॥ త్రాతారం నాధిగచ్ఛన్తి నిరయస్థా యథా నరాః । అథ తే విశ్వకర్మాణం శిల్పినాం వరమవ్యయం ॥ ౧౮ ॥ ఊచుస్సమేత్య సంహృష్టా రాక్షసా రఘుసత్తమ । ఓజస్తేజోబలవతాం మహతామాత్మతేజసా ॥ ౧౯ ॥ గృహకర్తా భవానేవ దేవానాం హృదయేప్సితం । అస్మాకమపి తావత్త్వం గృహం కురు మహామతే ॥ ౨౦ ॥ హిమవంతం సమాశ్రిత్య మేరుం మందరమేవ వా । మహేశ్వరగృహప్రఖ్యం గృహం నః క్రియతాం మహత్ ॥ ౨౧ ॥ విశ్వకర్మా తతస్తేషాం రాక్షసానాం మహాభుజః । నివాసం కథయామాస శక్రస్యేవామరావతీమ్ ॥ ౨౨ ॥ దక్షిణస్యోదధేస్తీరే త్రికూటో నామ పర్వతః । (త్రికూట ఇవ సంపన్నో ద్వితీయస్తత్ర రాక్షసాః) ॥ ౨౩ ॥ సువేల ఇతి చాప్యన్యో ద్వితీయో రాక్షసేశ్వరాః । శిఖరే తస్య శైలస్య మధ్యమేఽంబుదసన్నిభే ॥ ౨౪ ॥ శకునైరపి దుష్ప్రాపే టంకచ్ఛిన్నచతుర్దిశి । త్రింశద్యోజనవిస్తీర్ణా శతయోజనమాయతా ॥ ౨౫ ॥ స్వర్ణప్రాకారసంవీతా హేమతోరణసంవృతా । మయా లంకేతి నగరీ శక్రాజ్ఞప్తేన నిర్మితా ॥ ౨౬ ॥ తస్యాం వసత దుర్ధర్షాః పుర్యాం రాక్షససత్తమాః । అమరావతీం సమాసాద్య సేంద్రా ఇవ దివౌకసః ॥ ౨౭ ॥ లంకాదుర్గం సమాసాద్య రాక్షసైర్బహుభిర్వృతాః । భవిష్యథ దురాధర్షాశ్శత్రూణాం శత్రుసూదనాః ॥ ౨౮ ॥ విశ్వకర్మవచశ్శ్రుత్వా తతస్తే రాక్షసోత్తమాః । సహస్రానుచరా గత్వా లంకాం తామావసన్పురీమ్ ॥ ౨౯ ॥ దృఢప్రాకారపరిఖాం సౌవర్ణైర్గృహశోభితాం । లంకామవాప్య తే హృష్టా విహరంతి నిశాచరాః ॥ ౩౦ ॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు యథాకామం చ రాఘవ । నర్మదా నామ గంధర్వీ నానాధర్మసమేధితా ॥ ౩౧ ॥ తస్యాః కన్యాత్రయం హ్యాసీద్ధీశ్రీకీర్తిసమద్యుతి । జ్యేష్ఠక్రమేణ సా తేషాం రాక్షసానామరాక్షసీ ॥ ౩౨ ॥ కన్యాస్తాః ప్రదదౌ హృష్టా పూర్ణచంద్రనిభాననాః । త్రయాణాం రాక్షసేంద్రాణాం తిస్రో గంధర్వకన్యకాః ॥ ౩౩ ॥ మాత్రా దత్తా మహాభాగా నక్షత్రే భగదైవతే । కృతదారాస్తు తే రామ సుకేశతనయాః ప్రభో ॥ ౩౪ ॥ భార్యాభిస్సహ చిక్రీడురప్సరోభిరివామరాః । తస్య మాల్యవతో భార్యా సుందరీ నామ సుందరీ ॥ ౩౫ ॥ స తస్యాం జనయామాస యదపత్యం నిబోధ తత్ । వజ్రముష్టిర్విరూపాక్షో దుర్ముఖశ్చైవ రాక్షసః ॥ ౩౬ ॥ సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ మత్తోన్మత్తౌ తథైవ చ । అనలా చాభవత్కన్యా సుందర్యాం రామ సుందరీ ॥ సుమాలేరపి భార్యాసీత్పూర్ణచంద్రనిభాననా । నామ్నా కేతుమతీ రామ ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ ॥ ౩౮ ॥ సుమాలీ జనయామాస యదపత్యం నిశాచరః । కేతుమత్యాం మహాబాహో తన్నిబోధానుపూర్వశః ॥ ౩౯ ॥ ప్రహస్తోఽకంపనశ్చైవ వికటః కాలకార్ముకః । ధూమ్రాక్షశ్చాథ దండశ్చ సుపార్శ్వశ్చ మహాబలః ॥ ౪౦ ॥ సంహ్రాదిః ప్రఘసశ్చైవ భాసకర్ణశ్చ రాక్షసః । రాకా పుష్పోత్కటా చైవ కైకసీ చ శుచిస్మితా ॥ ౪౧ ॥ కుంభీనసీ చ ఇత్యేతే సుమాలేః ప్రసవాస్స్మృతాః । మాలేస్తు వసుధా నామ గంధర్వీ రూపశాలినీ ॥ ౪౨ ॥ భార్యాసీత్పద్మపత్రాక్షీ స్వక్షీ యక్షీవరోపమా । సుమాలేరనుజస్తస్యాం జనయామాస యత్ప్రభో ॥ ౪౩ ॥ అపత్యం కథ్యమానం తు మయా త్వం

శృణు రాఘవ । అనిలశ్చానలశ్చైవ హరస్సంపాతిరేవచ ॥ ౪౪ ॥ ఏతే విభీషణామాత్యాః మాలేయాస్తే నిశాచ
రాః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు తే రాక్షసపుంగవాస్త్రయో నిశాచరైః పుత్రశతైశ్చ సంవృతాః । సురాన్ సహేన్ద్రాన్ ఋషి
నాగయక్షాన్ బబాధిరే తాన్ బహువీర్యదర్పితాః ॥ ౪౫ ॥ జగద్భ్రమంతో ఽనిలవద్దురాసదా రణే చ మృత్యుప్రతిమానస
మాహితాః । వరప్రదానాదతిగర్వితా భృశం క్రతుక్రియాణాం ప్రశమంకరాస్సదా ॥ ౪౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమ
దుత్తరరామాయణే పంచమస్సర్గః ॥ ౪౬౦ ॥ ౯౬౦౦ ॥ * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తైర్వధ్యమానా దేవాశ్చ ఋషయశ్చ తపోధనాః । భయార్తాశ్శరణం జ
గ్ముర్దేవదేవం మహేశ్వరం ॥ ౧ ॥ జగత్సృష్ట్యంతకర్తారమజమవ్యక్తరూపిణమ్ । ఆధారం సర్వలోకానా మా
రాధ్యం పరమం గురుం ॥ ౨ ॥ తే సమేత్య తు కామారిం త్రిపురఘ్నం త్రిలోచనం । ఊచుః ప్రాంజలయో దేవా భ
యగద్గదభాషిణః ॥ ౩ ॥ సుకేశపుత్రైర్భగవన్ పితామహవరోద్ధతైః । ప్రజాధ్యక్ష ప్రజాస్సర్వా బాధ్యంతే రి
పుబాధనైః ॥ ౪ ॥ శరణ్యాన్యశరణ్యాని హ్యాశ్రమాణి కృతాని నః । స్వర్గాచ్చ చ్యావితశ్శక్రః స్వర్గే క్రీడంతి శక్ర వ
త్ ॥ ౫ ॥ అహం విష్ణురహం రుద్రో బ్రహ్మాహం దేవరాడహం । అహం యమో ఽహం వరుణశ్చంద్రో ఽహం రవిరప్య
హమ్ ॥ ౬ ॥ ఇతి తే రాక్షసా దేవ వరదానేన దర్పితాః । బాధంతే సమరోద్ధర్షా యే చ తేషాం పురస్సరాః ॥ ౭ ॥
తన్నో దేవ భయార్తానామభయం దాతుమర్హసి । అశివం వపురాస్థాయ జహి దైవతకంటకాన్ ॥ ౮ ॥ ఇత్యుక్తస్తు
సురైస్సర్వైః కపర్దీ నీలలోహితః । సుకేశం ప్రతి సాపేక్షః ప్రాహ దేవగణాన్ప్రభుః ॥ ౯ ॥ నాహం తాన్నిహని
ష్యామి అవధ్యా మమ తే సురాః । కింతు మంత్రం ప్రదాస్యామి యో వై తాన్నిహనిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ ఏతమేవ స
ముద్యోగం పురస్కృత్య సురర్షభాః । గచ్ఛధ్వం శరణం విష్ణుం హనిష్యతి స తాన్ప్రభుః ॥ ౧౧ ॥ తతస్తే జయశ
బ్దేన ప్రతినంద్య మహేశ్వరమ్ । విష్ణోస్సమీపమాజగ్ముర్నిశాచరభయార్దితాః ॥ ౧౨ ॥ శంఖచక్రధరం దేవం
ప్రణమ్య బహుమాన్య చ ॥ ఊచుస్సంభ్రాంతవద్వాక్యం సుకేశతనయాన్ప్రతి ॥ ౧౩ ॥ సుకేశతనయైర్దేవ
త్రిభిస్త్రేతాగ్నిసన్నిభైః । ఆక్రమ్య వరదానేన స్థానాన్యపహృతాని నః ॥ ౧౪ ॥ లంకా నామ పురీ దుర్గా త్రికూ
టశిఖరే స్థితా । తత్రస్థితాః ప్రబాధంతే సర్వాన్నః క్షణదాచరాః ॥ ౧౫ ॥ స త్వమస్మద్ధితార్థాయ జహి తా
న్మధుసూదన । శరణం త్వాం వయం ప్రాప్తా గతిర్భవ సురేశ్వర ॥ ౧౬ ॥ రాక్షసాంత్సమరే దృప్తాం త్సానుబం
ధాన్వరోద్ధతాన్ । (చక్రకృత్తాస్యకమలాన్నివేదయ యమాయ వై ॥ ౧౭ ॥ భయేష్వభయదో ఽస్మాకం నాన్యో ఽస్తి
భవతా వినా)। నుద త్వం నో భయం దేవ నీహారమివ భాస్కరః ॥ ౧౮ ॥ ఇత్యేవం దైవతైరుక్తో దేవదేవో జనార్దనః ।
అభయం భయదో ఽరీణాం దత్త్వా దేవానువాచ హ ॥ ౧౯ ॥ సుకేశం రాక్షసం జానే ఈశానవరదర్పితం ॥ తాంశ్చా
స్య తనయాన్ జానే యేషాం జ్యేష్ఠస్స మాల్యవాన్ ॥ ౨౦ ॥ తానహం సమతిక్రాంతమర్యాదాన్రాక్షసాధమాన్ ।
నిహనిష్యామి సంక్రుద్ధస్సురా భవత విజ్వరాః ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుక్తాస్తే సురాస్సర్వే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా । యథావా
సం యయుర్హృష్టాః ప్రశంసంతో జనార్దనం ॥ ౨౨ ॥ విబుధానాం సముద్యోగం మాల్యవాంత్స నిశాచరః । శ్రు
త్వా తౌ భ్రాతరౌ వీరావిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ అమరా ఋషయశ్చైవ సంగమ్య కిల శంకరం । అస్మద్వధం ప
రీప్సంత ఇదమూచుస్త్రిలోచనమ్ ॥ ౨౪ ॥ సుకేశతనయా దేవ వరదానబలోద్ధతాః । బాధంతే ఽస్మాంత్సముద్యుక్తా
ఘోరరూపాః పదే పదే ॥ ౨౫ ॥ రాక్షసైరభిభూతాస్స్మ న శక్తాస్స్మ ప్రజాపతే । స్వేషు సద్మసు సంస్థాతుం భయా
త్తేషాం దురాత్మనామ్ ॥ ౨౬ ॥ తదస్మాకం హితార్థాయ జహి తాంస్త్వం త్రిలోచన । రాక్షసాన్హుంకృతేనైవ ద
హ ప్రదహతాం వర ॥ ౨౭ ॥ ఇత్యేవం త్రిదశైరుక్తం నిశమ్యాంధకసూదనః । శిరః కరం చ ధూన్వాన ఇదం వచన

మమప్రియమ్ ॥ ౨౮ ॥ అవధ్యా మమ తే దేవాః సుకేశతనయా రణే । మంత్రం తు వః ప్రదాస్యామి యో వై తాన్నిహని
ష్యతి ॥ ౨౯ ॥ యో సౌ చక్రగదాపాణిః పీతవాసా జనార్దనః । హరిర్నారాయణః శ్రీమాన్ శరణం తం ప్రపద్యత ॥
హరాదవాప్య తే మంత్రం కామారిమభివాద్య చ । నారాయణాలయం ప్రాప్య తస్మై సర్వం న్యవేదయన్ ॥ ౩౧ ॥ త
తో నారాయణేనోక్తాః దేవా ఇంద్రపురోగమాః । సురారీన్ సూదయిష్యామి సర్వాన్ భవత విజ్వరాః ॥ ౩౨ ॥ దే
వానాం భయభీతానాం హరిణా రాక్షసర్షభా । ప్రతిజ్ఞాతో వధోస్మాకం తచ్చింతయత యత్క్షమమ్ ॥ ౩౩ ॥ హి
రణ్యకశిపోర్మృత్యు రన్యేషాం చ సురద్విషామ్ । నముచిః కాలనేమిశ్చ సంహ్రాదో వీరసత్తమః ॥ ౩౪ ॥ రాధేయో బ
హుమాయీ చ లోకపాలోఽథ ధార్మికః । యమళార్జునౌ చ హార్దిక్యః శుంభశ్చైవ నికుంభకః ॥ ౩౫ ॥ అసురా
దానవాశ్చైవ సత్వవంతో మహాబలాః । సర్వే సమరమాసాద్య న శ్రూయంతే పరాజితాః ॥ ౩౬ ॥ సర్వైః క్రతు
శతైరిష్టం సర్వే మాయావిదస్తథా । సర్వే సర్వాస్త్రకుశలాః సర్వే శత్రుభయంకరాః । నారాయణేన నిహతాః శత
శోఽథ సహస్రశః । ఏతజ్జ్ఞాత్వా తు సర్వేషాం క్షేమం కర్తుమిహార్హథ ॥ ౩౭ ॥ దుఃఖం నారాయణం జేతుం యో నో
హంతుమభీప్సతి । తతస్సుమాలీ మాలీ చ శ్రుత్వా మాల్యవతో వచః ॥ ౩౮ ॥ ఊచతుర్భ్రాతరం జ్యేష్ఠం భగాంశావి
వ వాసవమ్ । స్వధీతం దత్తమిష్టం చ ఐశ్వర్యం పరిపాలితమ్ ॥ ౪౦ ॥ ఆయుర్నిరామయం ప్రాప్తం స్వధర్మః స్థాపితః
పథి । దేవసాగరమక్షోభ్యం శస్త్రైః ప్రవిగాహ్య చ ॥ ౪౧ ॥ జితా ద్విషో హ్యప్రతిమాన నో మృత్యుకృతం భయం ।
నారాయణశ్చ రుద్రశ్చ శక్రశ్చాపి యమస్తథా ॥ ౪౨ ॥ అస్మాకం ప్రముఖే స్థాతుం సర్వ ఏవ హి బిభ్యతి । విష్ణోర్ద్వే
షస్య నాస్త్యేవ కారణం రాక్షసేశ్వర ॥ ౪౩ ॥ దేవానామేవ దోషేణ విష్ణోః ప్రజ్వలితం మనః । తస్మాదద్య సహి
తాః సర్వే న్యోన్యసమావృతాః ॥ ౪౪ ॥ దేవానేవ జిఘాంసామో యేభ్యో దోషస్సముత్థితః । ఏవం సంమంత్ర్య బలి
నః సర్వే సైన్యసమావృతాః ॥ ౪౫ ॥ ఉద్యోగం ఘోషయిత్వా తు సర్వే నైరృతపుంగవాః । యుద్ధాయ నిర్యయుః క్రు
ద్ధా జంభవృత్రబలా ఇవ ॥ ౪౬ ॥ ఇతి తే రామ సంమంత్ర్య సర్వోద్యోగేన రాక్షసాః । యుద్ధాయ నిర్యయుస్సర్వే
మహాకాయా మహాబలాః ॥ ౪౭ ॥ స్యందనైర్వారణైశ్చైవ హయైశ్చ గిరిసన్నిభైః । ఖరైర్గోభిరథోష్ట్రైశ్చ శిం
శుమారైర్భుజంగమైః ॥ ౪౮ ॥ మకరైః కచ్ఛపైర్మీనైః విహంగైర్గరుడోపమైః । సింహైర్వ్యాఘ్రైర్వరాహై
శ్చ సృమరైశ్చమరైరపి ॥ ౪౯ ॥ త్యక్త్వా లంకాం తతస్సర్వే రాక్షసా బలగర్వితాః । ప్రయాతా దేవలోకాయ
యోద్ధుం దైవతశత్రవః ॥ ౫౦ ॥ లంకావిపర్యయం దృష్ట్వా యాని లంకాలయాన్యథ । భూతాని భయదర్శీని విమన
స్కాని సర్వశః ॥ ౫౧ ॥ రథోత్తమైరుహ్యమానాః శతశోఽథ సహస్రశః । ప్రయాతా రాక్షసాస్తూర్ణం దేవ
లోకం ప్రయత్నతః ॥ ౫౨ ॥ రక్షసామేవ మార్గేణ దైవతాన్యపచక్రముః । భౌమాశ్చైవాంతరిక్షాశ్చ కాలాజ్ఞ
ప్తా భయావహాః ॥ ౫౩ ॥ ఉత్పాతా రాక్షసేంద్రాణామభావాయోత్థితా భృశమ్ । అస్థీని మేఘా వవృషు రుష్ణం శో
ణితమేవ చ ॥ ౫౪ ॥ వేలాం సముద్రాశ్చోత్క్రాంతాశ్చేలుశ్చాప్యథ భూధరాః । అట్టహాసాన్విముంచంతో ఘన
నాదసమస్వనాః ॥ ౫౫ ॥ భూతాః పరిపతంతి స్మ నృత్యమానాస్సహస్రశః । వాశ్యంత్యశ్చ శివాస్తత్ర దారుణం
ఘోరదర్శనాః ॥ ౫౬ ॥ గృధ్రచక్రం మహచ్చాపి జ్వలనోద్గారిభిర్ముఖైః । రాక్షసానాముపరి ఖే భ్రమతే ఽలాత
చక్రవత్ ॥ ౫౭ ॥ కపోతా రక్తపాదాశ్చ శారికా విద్రుతా యయుః । కాకా వాశ్యంతి తత్రైవ బిడాలా వై ద్విపాది
కాః ॥ ౫౮ ॥ తానచింత్య మహోత్పాతాన్ రాక్షసా బలగర్వితాః । యాంత్యేవ న నివర్తంతే మృత్యుపాశావపా
శితాః ॥ ౫౯ ॥ మాల్యవాంశ్చ సుమాలీ చ మాలీ చ సుమహాబలాః । ఆసన్ పురస్సరాస్తేషాం క్రతూనామివ పావ
కాః ॥ ౬౦ ॥ మాల్యవంతం తు తే సర్వే మాల్యవంతమివాచలమ్ । నిశాచరా హ్యాశ్రయంతే ధాతారమివ దేహినః ॥

తద్బలం రాక్షసేంద్రాణాం మహాభ్రఘనసాదితమ్। జయేప్సయా దేవలోకం యయౌ మాలివశేస్థితమ్ ॥ ౬౨ ॥ రా
క్షసానాం సముద్యోగం తం తు నారాయణః ప్రభుః। దేవదూతాదుపశ్రుత్య దధ్రే యుద్ధే తతో మనః ॥ ౬౩ ॥ ఆ
సాద్య కవచం దివ్యం సహస్రార్కసమద్యుతి । ఆబధ్య శరసంపూర్ణే ఇషుధీ విమలే తతః ॥ ౬౪ ॥ శ్రోణిసూత్రం
చ ఖడ్గం చ విమలం కమలేక్షణః । శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గఖడ్గాఖ్యప్రవరాయుధాన్ ॥ ౬౫ ॥ సుపర్ణం గిరిసంకా
శం వైనతేయమథాస్థితః । రాక్షసానామభావాయ యయౌ తూర్ణతరం హరిః ॥ ౬౬ ॥ సుపర్ణపృష్ఠే స బభౌ
శ్యామః పీతాంబరో హరిః । కాంచనస్య గిరేశ్శృంగే సతటిత్తోయదో యథా ॥ ౬౭ ॥ ఓమ్ ॥ స సిద్ధదేవర్షిమహోరగైశ్చ
గంధర్వయక్షైరుపగీయమానః । సమాససాదామరశత్రుసైన్యం చక్రాసిశార్ఙ్గాయుధశంఖపాణిః ॥ ౬౮ ॥ సువ
ర్ణపక్షానిలనున్నపక్షం భ్రమత్పతాకం ప్రవికీర్ణశస్త్రమ్ । చచాల తద్రాక్షసరాజసైన్యం చలోపలం నీలమివాచలేం
ద్రః ॥ ౬౯ ॥ తతశ్శరైశ్శోణితమాంసరూషితైర్యుగాంతవైశ్వానరతుల్యవిగ్రహైః । నిశాచరాస్తం పరివార్య మా
ధవం వరాయుధైర్నిర్బిభిదుస్సహస్రశః ॥ ౭౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే షష్ఠస్సర్గః ॥ ౩౮౩ ॥ ౭౬౬౦ ॥
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ నారాయణగిరిం తే తు గర్జంతో రాక్షసాంబుదాః । అవర్షన్నిషువర్షే
ణ వర్షేణాద్రిమివాంబుదాః ॥ ౧ ॥ శ్యామావదాతస్తైర్విష్ణుర్నీలైర్నక్తంచరోత్తమైః । వృతోఽంజనగిరీవాసీద్వ
ర్షమాణైః పయోధరైః ॥ ౨ ॥ శలభా ఇవ కేదారం మశకా ఇవ పర్వతమ్ । యథామృతఘటం దంశా మకరా ఇవా
ర్ణవమ్ ॥ ౩ ॥ తథా రక్షోధనుర్ముక్తా వజ్రానిలమనోజవాః । హరిం విశంతి స్మ శరా లోకా ఇవ విపర్యయే ॥ ౪ ॥
స్యందనైస్స్యందనగతాః గజైశ్చ గజధూర్గతాః । అశ్వారోహాస్సదశ్వైశ్చ పాదాతాస్త్వంబరేచరాః ॥ ౫ ॥ రా
క్షసేంద్రా గిరినిభాః శరశక్త్యృష్టితోమరైః । నిరుచ్ఛ్వాసం హరిం చక్రుః ప్రాణాయామా ఇవ ద్విజమ్ ॥ ౬ ॥ నిశాచ
రైస్తుద్యమానో మీనైరివ మహోదధిః । శార్ఙ్గమాయమ్య దుర్ధర్షో రాక్షసేభ్యోఽసృజచ్ఛరాన్ ॥ ౭ ॥ శరైః పూ
ర్ణాయతోత్సృష్టైర్వజ్రకల్పైర్మనోజవైః । చిచ్ఛేద నిశితైర్విష్ణుశ్శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౮ ॥ విద్రావ్య శరవ
ర్షేణ మేఘం వాయురివోత్థితమ్ । పాంచజన్యం మహాశంఖం ప్రదధ్మౌ పురుషోత్తమః ॥ ౯ ॥ సోఽంబుజో హరిణా
ధ్మాతస్సర్వప్రాణేన శంఖరాట్ । రరాస భీమనిర్హ్రాదస్త్రైలోక్యం వ్యథయన్నివ ॥ ౧౦ ॥ శంఖరాజరవస్సోఽథ త్రా
సయామాస రాక్షసాన్ । మృగరాజ ఇవారణ్యే సమదానివ కుంజరాన్ ॥ ౧౧ ॥ న శేకురశ్వాస్సంస్థాతుం విమదాః
కుంజరాభవన్ । స్యందనేభ్యశ్చ్యుతా వీరాః శంఖరావితదుర్బలాః ॥ ౧౨ ॥ శార్ఙ్గచాపవినిర్ముక్తా వజ్రతుల్యాననా
శ్శరాః । విదార్య తాని రక్షాంసి సుపుంఖా వివిశుః క్షితిమ్ ॥ ౧౩ ॥ భిద్యమానాశ్శరైస్సంఖ్యే నారాయణధనుశ్చ్యు
తైః । నిపేతూ రాక్షసా భూమౌ శైలా వజ్రహతా ఇవ ॥ ౧౪ ॥ రాక్షసాస్స్రవణైర్గాత్రై రక్తధారామసుస్రవన్
తే విష్ణుశరసంకృత్తాః స్వర్ణధాతుమివాచలాః ॥ ౧౫ ॥ శంఖరాజరవశ్చాపి శార్ఙ్గరాజరవస్తథా । రాక్షసా
నాం రవాంశ్చాపి గ్రసతే వైష్ణవో రవః ॥ ౧౬ ॥ తేషాం శిరోధరాన్ధూతాన్ శరధ్వజధనూంషి చ । రథాన్పతాకా
స్తూణీరాంశ్చిచ్ఛేద స హరిశ్శరైః ॥ ౧౭ ॥ సూర్యాదివ కరా ఘోరా ఊర్మయస్సాగరాదివ । పర్వతాదివ నాగేం
ద్రా ధారౌఘా ఇవ చాంబుదాత్ ॥ ౧౮ ॥ తథా శరా వినిర్ముక్తాశ్శార్ఙ్గాన్నారాయణేరితాత్ । నిర్ధావంతీషవ
స్తూర్ణం శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౧౯ ॥ శరభేణ యథా సింహాస్సింహేన ద్విరదా యథా । ద్విరదేన యథా వ్యా
ఘ్రా వ్యాఘ్రేణ ద్వీపినో యథా ॥ ౨౦ ॥ ద్వీపినా చ యథా శ్వానశ్శునా మార్జారకా యథా । మార్జారేణ య
థా సర్పాస్సర్పేణ చ యథాఖవః ॥ ౨౧ ॥ తథా తే రాక్షసా యుద్ధే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా । ద్రవంతి ద్రావితాశ్చా
న్యే శాయితాశ్చ మహీతలే ॥ ౨౨ ॥ రాక్షసానాం సహస్రాణి నిహత్య మధుసూదనః । వారిజం పూరయామాస

తోయదం సురరాడివ ॥ ౨౩ ॥ నారాయణశరత్రస్తం శంఖనాదసువిహ్వలం । యయౌ లంకామభిముఖం ప్రభగ్నం
రక్షసాం బలం ॥ ౨౪ ॥ ప్రభగ్నే రాక్షసబలే నారాయణశరాహతే । సుమాలీ శరవర్షేణ నివవార రణే హరిం ॥ ౨౫ ॥
స తు తం ఛాదయామాస నీహార ఇవ భాస్కరం । రాక్షసాస్సత్త్వసంపన్నాః పునర్ధైర్యం సమాదధుః । అథ సోఽభ్యపత
ద్రోషాద్రాక్షసో బలదర్పితః । మహానాదం ప్రకుర్వాణో రాక్షసాన్ జీవయన్నివ ॥ ౨౭ ॥ ఉత్క్షిప్య లంబాభర
ణం ధున్వన్కరమివ ద్విపః । రరాస రాక్షసో హర్షాత్సతటిత్తోయదో యథా ॥ ౨౮ ॥ సుమాలేర్నర్దతస్తస్య శి
రో జ్వలితకుండలమ్ । చిచ్ఛేద యంతురశ్వాశ్చ భ్రాంతాస్తస్య తు రక్షసః ॥ ౨౯ ॥ తైరశ్వైర్భ్రామ్యతే భ్రాంతై
స్సుమాలీ రాక్షసేశ్వరః । ఇంద్రియాశ్వైః పరిభ్రాంతైర్ధృతిహీనో యథా నరః ॥ ౩౦ ॥ హృతే సుమాలేరశ్వైశ్చ
రథే విష్ణురథం ప్రతి । మాలీ చాభ్యద్రవద్యుక్తః ప్రగృహ్య సశరం ధనుః ॥ ౩౧ ॥ మాలేర్ధనుశ్చ్యుతా బాణాః కార్త
స్వరవిభూషితాః । వివిశుర్హరిమాసాద్య క్రౌంచం పత్రరథా ఇవ ॥ ౩౨ ॥ అర్ద్యమానశ్శరైస్సోఽథ మాలిముక్తైస్సహ
స్రశః । చుక్షుభే న రణే విష్ణుర్జితేంద్రియ ఇవాధిభిః ॥ ౩౩ ॥ అథ మౌర్వీస్వనం కృత్వా భగవాన్భూతభావనః ।
మాలినం ప్రతి బాణౌఘాన్ ససర్జారినిషూదనః ॥ ౩౪ ॥ తే మాలిదేహమాసాద్య వజ్రవిద్యుత్ప్రభాశ్శరాః । పి
బంతి రుధిరం తస్య నాగా ఇవ సుధారసమ్ ॥ ౩౫ ॥ మాలినం విముఖం కృత్వా శంఖచక్రగదాధరః । మాలిమౌలిం
ధ్వజం చాపం వాజినశ్చాప్యపాతయత్ ॥ ౩౬ ॥ విరథస్తు గదాం గృహ్య మాలీ నక్తంచరోత్తమః । ఆపుప్లువే గదా
పాణిర్గిర్యగ్రాదివ కేసరీ ॥ ౩౭ ॥ స తయా గరుడం సంఖ్యే ఈశానమివ చాంతకః । లలాటదేశేఽభ్యహనద్వజ్రేణేం
ద్రో యథాచలం ॥ ౩౮ ॥ గదయాభిహతస్తేన మాలినా గరుడో భృశమ్ । రణాత్పరాఙ్ముఖం దేవం కృతవాన్వేదనా
తురః ॥ ౩౯ ॥ పరాఙ్ముఖే కృతే దేవే మాలినా గరుడేన వై । ఉదతిష్ఠన్మహానాదో రక్షసామభిగర్జతామ్ ॥ ౪౦ ॥ ర
క్షసాం నర్దతాం నాదం శ్రుత్వా హరిహయానుజః । తిర్యగాస్థాయ సంక్రుద్ధః పక్షీశే భగవాన్హరిః ॥ ౪౧ ॥ పరా
ఙ్ముఖోఽప్యుత్ససర్జ మాలేశ్చక్రం జిఘాంసయా । తత్సూర్యమండలాభాసం స్వభాసా భాసయన్నభః ॥ ౪౨ ॥ కా
లచక్రనిభం చక్రం మాలేశ్శీర్షమపాతయత్ । తచ్ఛిరో రాక్షసేంద్రస్య చక్రోత్కృత్తం విభీషణం ॥ ౪౩ ॥ పపా
త రుధిరోద్గారి పురా రాహుశిరో యథా । తతస్సురైస్సుసంహృష్టైస్సర్వప్రాణసమీరితః ॥ ౪౪ ॥ సింహనాదరవో
ముక్తస్సాధు దేవేతి వాదిభిః । మాలినం నిహతం దృష్ట్వా సుమాలీ మాల్యవానపి ॥ ౪౫ ॥ సబలౌ శోకసంతప్తౌ లం
కాం ప్రతి సమీయతుః । గరుడస్తు సమాశ్వస్తస్సన్నివృత్య యథా పురా ॥ ౪౬ ॥ రాక్షసాన్ద్రావయామాస పక్షవా
తేన కోపితః ॥ ఓమ్ ॥ నారాయణోఽపీషువరాశనీభిర్విదారయామాస ధనుః ప్రముక్తైః ॥ ౪౭ ॥ నక్తంచరాన్ముక్తవిధూతకే
శాన్ యథాశనీభిస్సతటిన్మహాభ్రైః । భిన్నాతపత్రం పతమానశస్త్రం శరైరపధ్వస్తవినీతవేషమ్ ॥ ౪౮ ॥ వినిస్సృ
తాంత్రం భయలోలనేత్రం బలం తదున్మత్తనిభం బభూవ । సింహార్దితానామివ కుంజరాణాం నిశాచరాణాం స
హకుంజరాణామ్ ॥ ౪౯ ॥ రవాశ్చ వేగాశ్చ సమం బభూవుః పురాణసింహేన విమర్దితానాం । సంఛాద్యమానా
హరిబాణజాలైస్స్వబాణజాలాని సముత్సృజంతః ॥ ౫౦ ॥ ధావంతి నక్తంచరకాలమేఘాః వాయుప్రణున్నా ఇ
వ కాలమేఘాః । శరప్రహారైర్వినికృత్తగాత్రాశ్చక్రప్రహారైర్వినికృత్తశీర్షాః ॥ ౫౧ ॥ సంచూర్ణితాంగా
శ్చ గదాప్రహారైరసిప్రహారైర్బహుధా విభక్తాః । పతంతి శైలా ఇవ వజ్రభిన్నాః వాయుప్రభగ్నా ఇవ వృక్షషండాః ॥
సంఛిన్నగాత్రా యుధి రాక్షసేంద్రాః నిరంతరం దేవగణైశ్చ దృష్టాః । చక్రకృత్తాస్యకమలా గదాసంచూర్ణితోర
సః ॥ ౫౩ ॥ లాంగలగ్లపితగ్రీవా ముసలైర్భిన్నమస్తకాః । కేచిచ్చైవాసినా ఛిన్నాస్తథాన్యే శరపీడితాః ॥ ౫౪ ॥
నిపేతురంబరాత్తూర్ణం రాక్షసాస్సాగరాంభసి ॥ ఓమ్ ॥ విలంబమానైర్మణిహారకుండలైర్నిశాచరైర్నీలబలాహ

కోపమైః । నిపాత్యమానైర్దదృశే నిరంతరం నిపాత్యమానైరివ నీలపర్వతైః ॥ ౫౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాం
డే సప్తమస్సర్గః ॥ ౫౭ ॥ ౨౦ ॥ * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ హన్యమానే బలే తస్మిన్ పద్మనాభేన పృష్ఠతః । మాల్యవాన్సన్నివృత్తోఽథ
వేలామేత్య యథార్ణవః ॥ ౧ ॥ సంరక్తనయనః కోపాచ్చలన్మౌలిర్నిశాచరః । పద్మనాభమిదం ప్రాహ వచనం
పురుషోత్తమమ్ ॥ ౨ ॥ నారాయణ న జానీషే క్షత్రధర్మం సనాతనమ్ । అయుద్ధమనసో భగ్నాన్ అస్మాన్ హంసి యథేత
రః ॥ ౩ ॥ పరాఙ్ముఖవధం పాపం యః కరోత్యసురేతరః । స హంతా న హతస్స్వర్గం లభతే పుణ్యకర్మణామ్ ॥ ౪ ॥
యుద్ధశ్రద్ధాథవా తేఽస్తి శంఖచక్రగదాధర । అహం స్థితోఽస్మి పశ్యామి బలం దర్శయ యత్తవ ॥ ౫ ॥ మాల్యవంతం స్థితం
దృష్ట్వా మాల్యవంతమివాచలమ్ । ఉవాచ రాక్షసేంద్రం తం దేవరాజానుజో బలీ ॥ ౬ ॥ యుష్మత్తో భయభీతానాం
దేవానాం వై మయాఽభయమ్ । రాక్షసోత్సాదనం దత్తం తదేతదనుపాల్యతే ॥ ౭ ॥ ప్రాణైరపి ప్రియం కార్యం దే
వానాం హి మయా సదా । సోఽహం వో నిహనిష్యామి రసాతలగతానపి ॥ ౮ ॥ దేవమేవం బ్రువాణం తు రక్తాంబు
రుహలోచనమ్ । శక్త్యా బిభేద సంక్రుద్ధో రాక్షసేంద్రో భుజాంతరే ॥ ౯ ॥ మాల్యవద్భుజనిర్ముక్తా శక్తిర్ఘంటా
కృతస్వనా । హరేరురసి బభ్రాజ మేఘస్థేవ శతహ్రదా ॥ ౧౦ ॥ తతస్తామేవ చోత్కృష్య శక్తిం శక్తిధరప్రియః । మా
ల్యవంతం సముద్దిశ్య చిక్షేపాంబురుహేక్షణః ॥ ౧౧ ॥ స్కందోత్సృష్టేవ సా శక్తిర్గోవిందకరనిస్సృతా । కాంక్షం
తీ రాక్షసం ప్రాయాన్మహోల్కేవాంజనాచలమ్ ॥ ౧౨ ॥ సా తస్యోరసి విస్తీర్ణే హారభాసావభాసితే । అపతద్రా
క్షసేంద్రస్య గిరికూట ఇవాశనిః ॥ ౧౩ ॥ తయా భిన్నతనుత్రాణః ప్రావిశద్విపులం తమః । మాల్యవాన్పునరాశ్వ
స్తస్తస్థౌ గిరిరివాచలః ॥ ౧౪ ॥ తతః కార్ష్ణాయసం శూలం కంటకైర్బహుభిర్వృతమ్ । ప్రగృహ్యాభ్యహనద్దేవం స్త
నయోరంతరే భృశమ్ ॥ ౧౫ ॥ తథైవ రణరక్తశ్చ ముష్టినా వాసవానుజమ్ । తాడయిత్వా ధనుర్మాత్రమపక్రాంతో ని
శాచరః ॥ ౧౬ ॥ తతోఽంబరే మహాన్ శబ్దస్సాధు సాధ్వితి చోత్థితః । ఆహత్య రాక్షసో విష్ణుం గరుడం చాప్యతాడయ
త్ ॥ ౧౭ ॥ వైనతేయస్తతః క్రుద్ధః పక్షవాతేన రాక్షసమ్ । వ్యపోహద్బలవాన్వాయుశ్శుష్కపర్ణచయం య
థా ॥ ౧౮ ॥ ద్విజేంద్రపక్షవాతేన ద్రావితం దృశ్య పూర్వజమ్ । సుమాలీ స్వబలైస్సార్ధం లంకామభిముఖో య
యౌ ॥ ౧౯ ॥ పక్షవాతబలోద్ధూతో మాల్యవానపి రాక్షసః । స్వబలేన సమాగమ్య యయౌ లంకాం హ్రియా వృతః ॥
ఏవం తే రాక్షసా రామ హరిణా కమలేక్షణ । బహుశస్సంయుగే భగ్నా హతప్రవరనాయకాః ॥ ౨౧ ॥ అశక్నువంత
స్తే విష్ణుం ప్రతియోద్ధుం భయార్దితాః । త్యక్త్వా లంకాం గతా వస్తుం పాతాలం సహపత్నయః ॥ ౨౨ ॥ సుమాలినం
సమాసాద్య రాక్షసం రఘుసత్తమ । స్థితాః ప్రఖ్యాతవీర్యాస్తే వంశే సాలకటంకటే ॥ ౨౩ ॥ యే త్వయా నిహతాస్తే
వై పౌలస్త్యా నామ రాక్షసాః । సుమాలీ మాల్యవాన్మాలీ యే చ తేషాం పురస్సరాః ॥ ౨౪ ॥ సర్వ ఏతే మహాభా
గా రావణాద్బలవత్తరాః । న చాన్యో రక్షసాం హంతా సురారీణాం దేవకంటకాన్ ॥ ౨౫ ॥ ఋతే నారాయణం
దేవం శంఖచక్రగదాధరమ్ । భవాన్నారాయణో దేవశ్చతుర్బాహుస్సనాతనః ॥ ౨౬ ॥ రాక్షసాన్హంతుము
త్పన్నో హ్యజేయః ప్రభురవ్యయః । నష్టధర్మవ్యవస్థాతా కాలే కాలే ప్రజాకరః ॥ ౨౭ ॥ నిత్యోద్యతో దస్యువధే శర
ణాగతవత్సలః ॥ ఓమ్ ॥ ఏషా మయా తవ నరాధిప రాక్షసానాముత్పత్తిరద్య కథితా సకలా యథావత్ । భూయో ని
బోధ రఘుసత్తమ రావణస్య జన్మప్రభావమతులం ససుతస్య సర్వమ్ ॥ ౨౮ ॥ చిరాత్సుమాలీ వ్యచరద్రసాతలం స రా
క్షసో విష్ణుభయార్దితస్తదా । పుత్రైశ్చ పౌత్రైశ్చ సమన్వితో బలీ తతస్తు లంకామవసద్ధనేశ్వరః ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమదుత్తరకాండే అష్టమస్సర్గః ॥ ౨౯ ॥ ౩౭౦ ॥ * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ । కేనచిత్త్వథకాలేన సుమాలీనామరాక్షసః । రసాతలాన్మర్త్యలోకం సర్వం వై సంచచార హ ॥ ౧ ॥ నీలజీమూతసంకాశస్తప్తకాంచనకుండలః । కన్యాం దుహితరం గృహ్య వినా పద్మమివ శ్రియమ్ ॥ ౨ ॥ రాక్షసేంద్రస్స తు తదా విచరన్వై మహీతలమ్ । అథాపశ్యత్స గచ్ఛంతం పుష్పకేణ ధనేశ్వరమ్ ॥ గచ్ఛంతం పితరం ద్రష్టుం పౌలస్త్యతనయం ద్విజమ్ । తం దృష్ట్వామరసంకాశం స్వచ్ఛందం పావకోపమమ్ ॥ ౪ ॥ రసాతలం ప్రవిష్టోథ మర్త్యలోకాత్సవిస్మయః । హితార్థం చింతయామాస రాక్షసానాం మహామతిః ॥ ౫ ॥ కిం కృత్వా శ్రేయ ఇత్యేవం వర్ధేమహి కథం వయమ్ । అథాబ్రవీత్సుతాం రక్షః కైకసీం నామనామతః ॥ ౬ ॥ పుత్రి ప్రదానకాలోయం యౌవనం తేతివర్తతే । ప్రత్యాఖ్యానాచ్చ భీతైస్త్వం న వరైః ప్రతిగృహ్యసే ॥ ౭ ॥ త్వత్కృతే చ వయం సర్వే యంత్రితా ధర్మబుద్ధయః । త్వం హి సర్వగుణోపేతా శ్రీస్సాక్షాదివ పుత్రికే ॥ ౮ ॥ కన్యాపితృత్వం దుఃఖం హి సర్వేషాం మానకాంక్షిణామ్ । న జ్ఞాయతే చ కః కన్యాం వరయేదితి పుత్రికే ॥ ౯ ॥ మాతుః కులం పితృకులం యత్ర చైవ ప్రదీయతే । కులత్రయం హి సా కన్యా సంశయే స్థాప్య తిష్ఠతి ॥ ౧౦ ॥ సా త్వం మునివరం శ్రేష్ఠం ప్రజాపతికులోద్భవమ్ । గచ్ఛ విశ్రవసం పుత్రి పౌలస్త్యం వరయ స్వయమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఈదృశాస్తే భవిష్యంతి పుత్రాః పుత్రి న సంశయః । తేజసా భాస్కరసమో యాదృశోయం ధనేశ్వరః ॥ ౧౨ ॥ సా తు తద్వచనం శ్రుత్వా కన్యకా పితృగౌరవాత్ । తత్రోపగమ్య సా తస్థౌ విశ్రవా యత్ర తప్యతే ॥ ౧౩ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే రామ పులస్త్యతనయో ద్విజః । అగ్నిహోత్రముపాతిష్ఠచ్చతుర్థ ఇవ పావకః ॥ ౧౪ ॥ సా తు తాం దారుణాం వేళామచింత్య పితృగౌరవాత్ । ఉపసృత్యాగ్రతస్తస్య చరణాధోముఖీ స్థితా ॥ ౧౫ ॥ విలిఖంతీ ముహుర్భూమిమంగుష్ఠాగ్రేణ భామినీ । స తు తాం వీక్ష్య సుశ్రోణీం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్ ॥ ౧౬ ॥ అబ్రవీత్పరమోదారో దీప్యమానాం స్వతేజసా । భద్రే కస్యాసి దుహితా కుతో వా త్వమిహాగతా ॥ ౧౭ ॥ కిం కార్యం కస్య వా హేతోస్తత్త్వతో బ్రూహి శోభనే । ఏవముక్తా తు సా కన్యా కృతాంజలిరథాబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ ఆత్మప్రభావేన మునే జ్ఞాతుమర్హసి మే మతమ్ । కిం తు మాం విద్ధి బ్రహ్మర్షే శాసనాత్పితురాగతామ్ ॥ ౧౯ ॥ కైకసీ నామ నామ్నాహం శేషం త్వం జ్ఞాతుమర్హసి । స తు గత్వా మునిర్ధ్యానం వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౨౦ ॥ విజ్ఞాతం తే మయా భద్రే కారణం యన్మనోగతమ్ । సుతాభిలాషో మత్తస్తే మత్తమాతంగగామిని ॥ ౨౧ ॥ ఏవముక్త్వా తు తాం కన్యాం పరిణీయ యథావిధి । రమయామాస ధర్మాత్మా ప్రోవాచ పునరేవ తామ్ ॥ ౨౨ ॥ దారుణాయాం తు వేళాయాం యస్మాత్త్వం మాముపస్థితా । శృణు తస్మాత్సుతాన్భద్రే యాదృశాంజనయిష్యసి ॥ ౨౩ ॥ దారుణాన్దారుణాకారాన్దారుణాభిజనప్రియాన్ । ప్రసవిష్యసి సుశ్రోణి రాక్షసాన్క్రూరకర్మణః ॥ ౨౪ ॥ సా తు తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రణిపత్యాబ్రవీద్వచః । భగవన్నీదృశాన్పుత్రాంస్త్వత్తోహం బ్రహ్మవాదినః ॥ ౨౫ ॥ నేచ్ఛామి సుదురాచారాన్ప్రసాదం కర్తుమర్హసి । కన్యయా చైవముక్తస్తు విశ్రవా మునిపుంగవః ॥ ౨౬ ॥ ఉవాచ కైకసీం భూయః పూర్ణేందురివ రోహిణీమ్ । పశ్చిమో యస్తవ సుతో భవిష్యతి శుభాననే ॥ ౨౭ ॥ మమ వంశానురూపస్స ధర్మాత్మా చ భవిష్యతి । ఏవముక్తా తు సా కన్యా రామ కాలేన కేనచిత్ ॥ జనయామాస బీభత్సం రక్షోరూపం సుదారుణమ్ । దశశీర్షం మహాదంష్ట్రం నీలాంజనచయోపమమ్ ॥ ౨౯ ॥ తామ్రోష్ఠం వింశతిభుజం మహాస్యం దీప్తమూర్ధజమ్ । జాతమాత్రే తతస్తస్మిన్సజ్వాలకబళాశ్శివాః ॥ ౩౦ ॥ క్రవ్యాదాశ్చాపసవ్యాని మండలాని ప్రచక్రిరే । వవర్షూ రుధిరం మేఘా ఘోరాశ్చ ఖరనిస్స్వనాః ॥ ౩౧ ॥ న ప్రభాతి చ ఖే సూర్యో మహోల్కాశ్చాపతన్భువి । పృథివీ విచకంపే చ వవుర్వాతాస్సుదారుణాః ॥ ౩౨ ॥ అక్షోభ్యః క్షుభితశ్చాసీత్సముద్రస్సరితాం పతిః । అథ నామాకరోత్తస్య పితామహసమః పితా ॥ ౩౩ ॥ దశశీర్షః ప్రసూతో

యం దశగ్రీవో భవిష్యతి । తస్యాత్వనంతరం జాతః కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ ౩౪ ॥ యస్య ప్రమాణాద్విపులం
ప్రమాణం నేహ విద్యతే । తతశ్శూర్పణఖా నామ సంజజ్ఞే వికృతాననా ॥ ౩౫ ॥ విభీషణస్తు ధర్మాత్మా కైకస్యాః పశ్చి
మస్సుతః । తస్మిన్ జాతే మహాసత్త్వే పుష్పవర్షం పపాత హ ॥ ౩౬ ॥ నభస్థితా దుందుభయో దేవానాం ప్రాణ
దం స్తదా । వాక్యం చైవాంతరిక్షే చ సాధు సాధ్వితి శుశ్రువే ॥ ౩౭ ॥ తే తు తత్ర మహారణ్యే వవృధుస్సుమహౌజ
సః । తేషాం క్రూరో దశగ్రీవో లోకోద్వేగకరోఽభవత్ ॥ ౩౮ ॥ కుంభకర్ణః ప్రమత్తస్తు మహర్షీన్ ధర్మసంహి
తాన్ । త్రైలోక్యం త్రాసయన్ దుష్టః భక్షయన్ విచచార హ ॥ ౩౯ ॥ విభీషణస్తు ధర్మాత్మా నిత్యం ధర్మపథే స్థితః । స్వా
ధ్యాయనియతాహార ఉవాస నియతేంద్రియః ॥ ౪౦ ॥ అథ విత్తేశ్వరో దేవ స్తత్ర కాలేన కేనచిత్ । ఆగచ్ఛత్పితరం
ద్రష్టుం పుష్పకేణ మహౌజసా ॥ ౪౧ ॥ తం దృష్ట్వా కైకసీ రామ జ్వలంతమివ తేజసా । ఆస్థాయ రాక్షసీం బుద్ధిం ద
శగ్రీవమువాచ హ ॥ ౪౨ ॥ పుత్ర వైశ్రవణం పశ్య భ్రాతరం తేజసావృతం । భ్రాతృభావే సమే చాపి పశ్యాత్మానం
త్వమీదృశం ॥ ౪౩ ॥ దశగ్రీవ తథా యత్నం కురుష్వామితవిక్రమ । యథా భవసి మే పుత్ర శీఘ్రం వైశ్రవణోపమః ॥
మాతుస్తద్వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ । అమర్షమతులం లేభే ప్రతిజ్ఞాం చాకరోత్తదా ॥ ౪౫ ॥ సత్యం
తే ప్రతిజానామి తుల్యో భ్రాత్రాధికోఽపి వా । భవిష్యామ్యచిరాన్మాత స్సంతాపం త్యజ హృద్గతమ్ ॥ ౪౬ ॥ తతస్తేనై
వ క్రోధేన దశగ్రీవస్సహానుజః । చికీర్షుర్దుష్కరం కర్మ తపసే కృతమానసః ॥ ౪౭ ॥ ప్రాప్స్యామి తపసా కామ మి
తి కృత్వాధ్యవస్య చ । అగచ్ఛదాత్మసిద్ధ్యర్థం గోకర్ణం నామ చాశ్రమమ్ ॥ ౪౮ ॥ ఓమ్ ॥ స రాక్షసస్తత్ర సహాను
జస్తదా తపశ్చకారాతులముగ్రవిక్రమః । అతోషయచ్చాపి పితామహం విభుం దదౌ స తుష్టస్త్వవరాన్ జయావ
హాన్ ॥ ౪౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే నవమస్సర్గః ॥ ౯౨ ॥ ౧౨౪౦ ॥ *త***************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథాబ్రవీన్మునిం రామః కథం తే భ్రాతరో వనే । కీదృశం తు తదా బ్రహ్మన్ త
పస్తేపుర్మహావ్రతాః ॥ ౧ ॥ అగస్త్యస్త్వబ్రవీత్తత్ర రామం సుప్రీతమానసమ్ । తాంస్తాన్ ధర్మవిధీంస్తత్ర భ్రాత
రస్తే సమావిశన్ ॥ ౨ ॥ కుంభకర్ణస్తదా యత్తో నిత్యం ధర్మపథే స్థితః । తతాప గ్రీష్మకాలే తు పంచస్వగ్నిష్వవస్థి
తః ॥ ౩ ॥ మేఘాంబుసిక్తో వర్షాసు వీరాసనమసేవత । నిత్యం చ శైశిరే కాలే జలమధ్యప్రతిశ్రయః ॥ ౪ ॥ ఏవం
వర్షసహస్రాణి దశ తస్యాతిచక్రముః । ధర్మే ప్రయతమానస్య సత్పథే విష్ఠితస్య చ ॥ ౫ ॥ విభీషణస్తు ధర్మాత్మా
నిత్యం ధర్మపరశ్శుచిః । పంచవర్షసహస్రాణి పాదేనైకేన తస్థివాన్ ॥ ౬ ॥ సమాప్తే నియమే తస్య ననృతుశ్చాప్స
రోగణాః । పపాత పుష్పవర్షం చ తుష్టువుశ్చాపి దేవతాః ॥ ౭ ॥ పంచవర్షసహస్రాణి సూర్యం చైవాన్వవర్తత ।
తస్థౌ చోర్ధ్వశిరోబాహుః స్వాధ్యాయధృతమానసః ॥ ౮ ॥ ఏవం విభీషణస్యాపి స్వర్గస్థస్యేవ నందనే । దశవర్ష
సహస్రాణి గతాని నియతాత్మనః ॥ ౯ ॥ స చ వర్షసహస్రం వై నిరాహారో దశాననః । పూర్ణే వర్షసహస్రే తు
శిరశ్చాగ్నౌ జుహావ హ ॥ ౧౦ ॥ ఏవం వర్షసహస్రాణి నవ తస్యాతిచక్రముః । శిరాంసి నవ చాప్యస్య ప్రవిష్టాని
హుతాశనమ్ ॥ ౧౧ ॥ అథ వర్షసహస్రే తు దశమే దశమం శిరః । ఛేత్తుకామే దశగ్రీవే ప్రాప్తస్తత్ర పితామహః ॥
పితామహస్తు సుప్రీత స్సార్ధం దేవైరుపస్థితః । తవ తావద్దశగ్రీవ ప్రీతోఽస్మీత్యభ్యభాషత ॥ ౧౩ ॥ శీఘ్రం వరయ ధ
ర్మజ్ఞ వరో యస్తేఽభికాంక్షితః । కం తే కామం కరోమ్యద్య న వృథా తే పరిశ్రమః ॥ ౧౪ ॥ అథాబ్రవీద్దశగ్రీవః ప్రహృష్టేనా
న్తరాత్మనా । ప్రణమ్య శిరసా దేవం హర్షగద్గదయా గిరా ॥ ౧౫ ॥ భగవన్ ప్రాణినాం నిత్యం నాన్యత్ర మరణా
ద్భయమ్ । నాస్తి మృత్యుసమశ్శత్రు రమరత్వమహం వృణే ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్తస్తదా బ్రహ్మా దశగ్రీవమువాచ హ ।
నాస్తి సర్వామరత్వం తే వరమన్యం వృణీష్వ మే ॥ ౧౭ ॥ ఏవముక్తే తదా రామ బ్రహ్మణా లోకకర్తృణా । దశగ్రీవఉ

వాచేవం కృతాంజలిరథాగ్రతః ॥ ౧౭ ॥ సుపర్ణనాగయక్షాణాం దైత్యగంధర్వరక్షసాం । అవధ్యోహంప్ర
జాధ్యక్ష దేవతానాంచ శాశ్వత ॥ ౧౮ ॥ నహిచింతామమాన్యేషు ప్రాణిష్వమరపూజిత । తృణభూతాహితేమన్యే
ప్రాణినో మానుషాదయః ॥ ౨౦ ॥ ఏవముక్తస్తుధర్మాత్మా దశగ్రీవేణరక్షసా । ఉవాచవచనంరామ సహదేవైఃపితా
మహః ॥ ౨౧ ॥ భవిష్యత్యేవమేతత్తే వచోరాక్షసపుంగవ । ఏవముక్త్వాబ్రవీద్రామదశగ్రీవంపితామహః॥ ౨౨॥
శృణుచాపివచోభూయః ప్రీతస్యేహశుభంమమ । హుతానియానిశీర్షాణి పూర్వమగ్నౌత్వయానఘ ॥ ౨౩ ॥ పు
నస్తానిభవిష్యంతి తథైవతవరాక్షస । వితరామిచతేసౌమ్య వరంచాన్యందురాసదమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఛందతస్తవరూపంచ
మనసాయద్యథేప్సితమ్ । భవిష్యతినసందేహో మద్వరాత్తవరాక్షస ॥ ౨౫ ॥ ఏవంపితామహోక్తస్య దశగ్రీవ
స్యరక్షసః । అగ్నౌహుతానిశీర్షాణి యానితాన్యుత్థితానివై ॥ ౨౬ ॥ ఏవముక్త్వాతుతంరామదశగ్రీవంప్రజాపతిః।
విభీషణమథోవాచ వాక్యంలోకపితామహః ॥ ౨౭ ॥ విభీషణత్వయావత్స ధర్మసంహితబుద్ధినా । పరితుష్టోస్మి
ధర్మాత్మన్ వరంవరయసువ్రత ॥ ౨౮ ॥ విభీషణస్తుధర్మాత్మా ప్రోవాచప్రణతోవచః । వృతస్సర్వగుణైర్నిత్యం చం
ద్రమాఇవరశ్మిభిః ॥ ౨౯ ॥ భగవన్కృతకృత్యోహం యన్మేలోకగురుస్స్వయమ్ । ప్రీతోయదిత్వందాతవ్యం వరం
మేశృణుసువ్రత ॥ ౩౦ ॥ పరమాపద్గతస్యాపి ధర్మేమమమతిర్భవేత్ । అశిక్షితంచబ్రహ్మాస్త్రం భగవన్ప్రతిభాతు
మే ॥ ౩౧ ॥ యాయామేజాయతేబుద్ధి ర్యేషుయేష్వాశ్రమేష్విహ । సాసాభవతుధర్మిష్ఠా తంతంధర్మంచపాల
యే ॥ ౩౨ ॥ ఏషమేపరమోదారవరఃపరమకోమతః । నహిధర్మాభిరక్తానాం లోకేకించనదుర్లభమ్ ॥ ౩౩ ॥ పు
నఃప్రజాపతిఃప్రీతో విభీషణమువాచహ । ధర్మిష్ఠస్త్వంయథావత్స తథాచైతద్భవిష్యతి ॥ ౩౪ ॥ యస్యరాక్షస
యోనౌతే జాతస్యామిత్రకర్శన । నాధర్మేజాయతేబుద్ధి రమరత్వందదామితే ॥ ౩౫ ॥ ఇత్యుక్త్వాకుంభకర్ణా
యవరందాతుమవస్థితమ్ । ప్రజాపతింసురాస్సర్వే వాక్యంప్రాంజలయోబ్రువన్ ॥ ౩౬ ॥ నతావత్కుంభకర్ణా
య ప్రదాతవ్యోవరస్త్వయా । జానీషేహియథాలోకాం స్త్రాసయత్యేషదుర్మతిః ॥ ౩౭ ॥ నందనేప్సరసస్స
ప్త మహేంద్రానుచరాదశ । అనేనభక్షితాబ్రహ్మన్ ఋషయోమానవాస్తథా ॥ ౩౮ ॥ అలబ్ధవరపూర్వేణ కృత
మేవంతురక్షసా । యద్యేషస్యాల్లబ్ధవరః భక్షయేద్భువనత్రయమ్ ॥ ౩౯ ॥ వరవ్యాజేనమోహోస్మై దీయతామమి
తప్రభ । లోకానాంస్వస్తిచైవంస్యా ద్భవేదస్యచసన్నతిః ॥ ౪౦ ॥ ఏవముక్తస్సురైర్బ్రహ్మా చింతయత్పద్మసం
భవః। దేవీంసరస్వతీందేవః పద్మాక్షీంపద్మమాలినీమ్ ॥ ౪౧ ॥ చింతితాచోపతస్థేస్య పార్శ్వందేవీసరస్వతీ ।
ప్రాంజలిస్సాతుపార్శ్వస్థా వాక్యంప్రాహసరస్వతీ ॥ ౪౨ ॥ ఇయమస్మ్యాగతాదేవ కింకార్యంకరవాణ్యహమ్।
ప్రజాపతిస్తుతాంప్రాప్తాం వాక్యంప్రాహసరస్వతీమ్ ॥ ౪౩ ॥ వాణిత్వంరాక్షసేంద్రాస్యే భవవాగ్దేవతేప్సితా
తథేత్యుక్త్వాప్రవిష్టాసా ప్రజాపతిరథాబ్రవీత్ ॥ ౪౪ ॥ కుంభకర్ణమహాబాహో వరంవరయయోమతః । కు
మ్భకర్ణస్తుతద్వాక్యం శ్రుత్వావచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౫ ॥ స్వప్తుంవర్షాణ్యనేకాని దేవదేవమమేప్సితమ్ । ఏవ
మస్త్వితితంప్రాహ దేవోహృష్టాదివౌకసః ॥ ౪౬ ॥ దేవీసరస్వతీచైవ రాక్షసంతంజహౌపునః । బ్రహ్మణాసహ
దేవేషు గతేష్వథనభస్తలమ్ ॥ ౪౭ ॥ విముక్తోసౌసరస్వత్యా స్వాంసంజ్ఞామగమత్తదా । కుంభకర్ణస్తుదుష్టా
త్మా చింతయామాసదుఃఖితః ॥ ౪౮ ॥ ఈదృశంకిమిదంవాక్యం మమాద్యవదనాచ్చ్యుతమ్ । అహంవ్యామో
హితోమన్యే దేవైరిహసమాహితైః ॥ ౪౯ ॥ కింకుర్యాంసమయోతీతో వంచితోస్మీత్యఖిద్యత । ఏవంలబ్ధవరాస్స
ర్వే భ్రాతరోదీప్తతేజసః ॥ ౫౦ ॥ శ్లేష్మాతకవనంగత్వా తత్రతేన్యవసన్సుఖం ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాం
డే దశమస్సర్గః ॥ ౬౪౨ ॥ ౧౨౨౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సుమాలీ వరలబ్ధాంస్తు జ్ఞాత్వా చైతాన్నిశాచరాన్ । ఉదతిష్ఠద్భయం త్య
క్త్వా సానుగస్స రసాతలాత్ ॥ ౧ ॥ మారీచశ్చ ప్రహస్తశ్చ విరూపాక్షో మహోదరః । ఉదతిష్ఠన్ సుసంరబ్ధాస్స
చివాస్తస్య రక్షసః ॥ ౨ ॥ సుమాలీ చైవ తైస్సర్వైర్వృతో రాక్షసపుంగవైః । అభిగమ్య దశగ్రీవం పరిష్వజ్యేదమ
బ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ దిష్ట్యా తే వత్స సంప్రాప్తశ్చింతితోఽయం మనోరథః । యస్త్వం త్రిభువనశ్రేష్ఠాల్లబ్ధవాన్ వరమీదృశమ్ ॥
యత్కృతే చ వయం లంకాం త్యక్త్వా యాతా రసాతలమ్ । తద్గతం నో మహాబాహో మహద్విష్ణుకృతం భయమ్ ॥ ౫ ॥
అసకృత్తేన భగ్నా హి పరిత్యజ్య స్వమాలయమ్ । విద్రుతాస్సహితాస్సర్వే ప్రవిష్టాస్స్మ రసాతలమ్ ॥ ౬ ॥ అస్మదీ
యా చ లంకేయం నగరీ రాక్షసోషితా । నివేశితా తవ భ్రాత్రా ధనాధ్యక్షేణ ధీమతా ॥ ౭ ॥ యది నామాత్ర శక్యం
స్యాత్ సామ్నా దానేన వానఘ । తరసా వా మహాబాహో ప్రత్యానేతుం కృతం భవేత్ ॥ ౮ ॥ త్వం చ లంకేశ్వరస్తా
త భవిష్యసి న సంశయః । సర్వేషాం నః ప్రభుశ్చైవ నిత్యమేవ మహాబల ॥ ౯ ॥ త్వయా రాక్షసవంశోఽయం నిమగ్న
స్తు సముద్ధృతః । రాక్షసానామయం వత్స త్వయి వంశః ప్రతిష్ఠితః ॥ ౧౦ ॥ త్వం నాథస్త్వం ప్రభుస్స్వామీ త్వమస్మా
కం పరా గతిః । అథాబ్రవీద్దశగ్రీవో మాతామహముపస్థితమ్ ॥ ౧౧ ॥ విత్తేశో గురురస్మాకం నార్హస్త్వేవం వక్తుమీ
దృశమ్ । సుమాలీ రాక్షసేంద్రేణ ప్రత్యాఖ్యాతో బలీయసా ॥ ౧౨ ॥ కించిన్నాహ తతో రక్షో జ్ఞాత్వా తస్య మనో
గతమ్ । కేనచిత్త్వథ కాలేన వసంతం తత్ర రావణమ్ ॥ ౧౩ ॥ ఉక్తవంతం తథా వాక్యం దశగ్రీవం నిశాచరః । ప్ర
హస్తః ప్రశ్రితం వాక్యమిదమాహ సకారణమ్ ॥ ౧౪ ॥ దశగ్రీవ మహాబాహో నార్హస్త్వేవం వక్తుమీదృశమ్ । సౌ
భ్రాత్రం నాస్తి శూరాణాం శృణు చేదం వచో మమ ॥ ౧౫ ॥ అదితిశ్చ దితిశ్చైవ భగిన్యౌ సహితే కిల । భార్యే పరమ
రూపిణ్యౌ కశ్యపస్య ప్రజాపతేః ॥ ౧౬ ॥ అదితిర్జనయామాస దేవాంస్త్రిభువనేశ్వరాన్ । దితిస్త్వజనయద్దై
త్యాన్ కశ్యపస్యాత్మసంభవాన్ ॥ ౧౭ ॥ దైత్యానాం కిల ధర్మజ్ఞ పురేయం సవనార్ణవా । సపర్వతా మహీ వీర తే
భవన్ ప్రభవిష్ణవః ॥ ౧౮ ॥ దైత్యాన్నిహత్య సమరే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా । దేవానాం వశమానీతం త్రైలోక్యమి
దమవ్యయమ్ ॥ ౧౯ ॥ నైతదేకో భవానేవ కరిష్యతి విపర్యయమ్ । సురాసురైరాచరితం తత్కురుష్వ వచో మమ ॥ ౨౦
ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా । చింతయిత్వా ముహూర్తం వై బాఢమిత్యేవ చాబ్రవీత్ ॥ ౨౧ ॥
స తు తేనైవ హర్షేణ తస్మిన్నహని వీర్యవాన్ । వనం గతో దశగ్రీవస్సహ తైః క్షణదాచరైః ॥ ౨౨ ॥ త్రికూటస్థస్స
తు తదా దశగ్రీవో నిశాచరః । ప్రేషయామాస దూత్యేన ప్రహస్తం వాక్యకోవిదమ్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రహస్త శీఘ్రం గ
త్వా త్వం బ్రూహి నైరృతపుంగవమ్ । వచనాన్మమ విత్తేశం సామపూర్వమిదం వచః ॥ ౨౪ ॥ ఇయం లంకాపురీ పూ
ర్వం రాక్షసానాం మహాత్మనామ్ । త్వయా నివేశితా సౌమ్య నైతద్యుక్తం తవానఘ ॥ ౨౫ ॥ తద్భవాన్యది నా
స్మైతాం దద్యాదతులవిక్రమ । కృతా భవేన్మమ ప్రీతిర్ధర్మశ్చైవానుపాలితః ॥ ౨౬ ॥ స తు గత్వా పురీం లంకాం ధ
నదేన సురక్షితామ్ । అబ్రవీత్పరమోదారం విత్తపాలమిదం వచః ॥ ౨౭ ॥ ప్రేషితోఽహం తవ భ్రాత్రా దశగ్రీవేణ
సువ్రత । త్వత్సమీపం మహాబాహో దూత్యేన ధనదేశ్వర ॥ ౨౮ ॥ తచ్ఛ్రూయతాం మహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశా
రద । వచనం మమ విత్తేశ యద్బ్రవీతి దశాననః ॥ ౨౯ ॥ ఇయం రమ్యా పురీ లంకా సుమాలిప్రముఖైః కిల । భుక్త
పూర్వా విశాలాక్ష రాక్షసైర్భీమవిక్రమైః ॥ ౩౦ ॥ తేన విజ్ఞాప్యతే చేదం సాంప్రతం విశ్రవస్సుత । తదేషా దీయ
తాం తాత యాచతస్తస్య సామతః ॥ ౩౧ ॥ ప్రహస్తాదభిసంశ్రుత్య దేవో వైశ్రవణో వచః । ప్రత్యువాచ ప్రహస్తం
తం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౩౨ ॥ దత్తా మమేయం పిత్రా తు లంకా శూన్యా నిశాచరైః । నివేశితా చ మే యక్షైర్దా
నమానాదిసద్గుణైః ॥ ౩౩ ॥ బ్రూహి గచ్ఛ దశగ్రీవం పురీ రాజ్యం చ యన్మమ । తవాప్యేతన్మహాబాహో భుఙ్క్ష్వ

రాజ్యమకంటకమ్ ॥ ౩౪ ॥ అవిభక్తంమయాసార్ధం రాజ్యంయచ్చాపి మేవసు । ఏవముక్త్వాథ నాధ్యక్షో జగామ
పితురంతికమ్ ॥ ౩౫ ॥ అభివాద్యగురుంప్రాహ రావణస్యయదీప్సితమ్ । ఏష తాతదశగ్రీవో దూతంప్రేషితవాన్మ
మ ॥ ౩౬ ॥ దీయతాంనగరీలంకా పూర్వంరక్షోగణోషితా । మయాత్రయదనుష్ఠేయం తన్మమాచక్ష్వసువ్రి
త ॥ ౩౭ ॥ బ్రహ్మర్షిస్త్వేవముక్తోసౌ విశ్రవాముని పుంగవః । ప్రాంజలింధనదంప్రాహ శృణుపుత్రవచోమమ ॥
దశగ్రీవోమహాబాహు రుక్తవాన్మమసన్నిధౌ । మయానిర్భర్త్సితశ్చాసీ ద్బహుశో క్తస్సుదుర్మతిః ॥ ౩౮ ॥ స
క్రోధేనమయాచోక్తో ధ్వంసస్వేతిపునఃపునః । శ్రేయోభియుక్తంచధర్మ్యంచ శృణుచైవవచోమమ ॥ ౪౦ ॥ వ
రప్రదానసంమూఢో మాన్యామాన్యాన్నమూర్ఖతిః । నవేత్తిసుమశాపాచ్చ ప్రకృతిందారుణాంగతః ॥ ౪౧ ॥ త
స్మాద్గచ్ఛమహాబాహో కైలాసంధరణీధరమ్ । నివేశయనివాసార్థం త్యజలంకాంసహానుగః ॥ ౪౨ ॥ తత్రమందాకి
నీరమ్యా నదీనాంప్రవరానదీ । కాంచనైస్సూర్యసంకాశైః పంకజైస్సంవృతోదకా ॥ ౪౩ ॥ కుముదైరుత్పలై
శ్చైవ తథాన్యైశ్చసుగంధిభిః । తత్రదేవాస్సగంధర్వా స్సాప్సరోరగకిన్నరాః ॥ ౪౪ ॥ విహారశీలాస్సతతం
రమంతేసలిలంశ్రితాః । నహిక్షమంతవానేన వైరంధనదరక్షసా ॥ ౪౫ ॥ జానీషేహియథాతేన లబ్ధఃపరమకో
వరః । ఏవముక్తోగృహీత్వాతు తద్వచఃపితృగౌరవాత్ ॥ ౪౬ ॥ సదారపౌరస్సామాత్య స్సవాహనధనోగతః । శూ
న్యాసానగరీలంకా త్రింశద్యోజనమాయతా ॥ ౪౭ ॥ క్షిప్రమేవాభవద్రామ నిర్జనాచాథనిర్భయా । ప్రహ
స్తస్తుదశగ్రీవంగత్వావచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౮ ॥ ప్రహృష్టాత్మామహాత్మానం సహామాత్యంసహానుజమ్ । శూన్యాసా
నగరీలంకా త్యక్త్వైనాంధనదోగతః ॥ ౪౯ ॥ ప్రవిశ్యతాంసహాస్మాభిః స్వధర్మంతత్రపాలయ । ఏవముక్తోదశగ్రీ
వః ప్రహస్తేనమహాబలః ॥ ౫౦ ॥ వివేశనగరీంలంకాం సభ్రాతృబలవాహనః । ధనదేనపరిత్యక్తాం సువిభక్తమహా
పథామ్ ॥ ౫౧ ॥ ఆరురోహసదేవారి స్స్వర్గందేవాధిపోయథా ॥ ఓమ్ ॥ సచాభిషిక్తఃక్షణదాచరైస్తదానివా
శయామాసపురీందశాననః । నికామపూర్ణాచబభూవసాపురీనిశాచరైర్నీలవలాహకోపమైః ॥ ౫౨ ॥ ధనేశ్వర
స్త్వథపితృవాక్యగౌరవాత్ న్యవేశయచ్ఛశివిమలేగిరౌపురీమ్ । స్వలంకృతైర్భవనవరైర్విభూషితాంపురందరఃపు
రమమరావతీంయథా ॥ ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ఏకాదశస్సర్గః ॥ ౫౪౫ ॥ ౧౯౦౦ ॥ ********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రాక్షసేంద్రోభిషిక్తస్తు భ్రాతృభ్యాంసహితస్తదా । తతఃప్రదానంరా
క్షస్యా భగిన్యాస్సమచింతయత్ ॥ ౧ ॥ స్వసారంకాలకేయాయ దానవేంద్రాయరాక్షసీమ్ । దదౌశూర్పణఖాం
నామ విద్యుజ్జిహ్వాయనామతః ॥ ౨ ॥ అథదత్త్వాస్వసారంస మృగయాంపర్యటన్నృప । తత్రాపశ్యత్తతోరామ మ
యంనామదితేస్సుతమ్ ॥ ౩ ॥ కన్యాసహాయంతంద్రుష్ట్వా దశగ్రీవోనిశాచరః । అపృచ్ఛత్కోభవానేకో నిర్మ
నుష్యమృగేవనే ॥ ౪ ॥ అనయామృగశావాక్ష్యా కిమర్థంసహతిష్ఠసి । మయస్త్వథాబ్రవీద్రామ పృచ్ఛంతంతం
నిశాచరమ్ ॥ ౫ ॥ శ్రూయతాంసర్వమాఖ్యాస్యే యథావృత్తమిదంమమ । హేమానామాప్సరాస్తాత శ్రుతపూ
ర్వాయదిత్వయా ॥ ౬ ॥ దైవతైర్మమసాదత్తా పౌలోమీవశతక్రతోః । తస్యాంసక్తసునాస్తాత పంచవర్షశ
తాన్యహమ్ ॥ ౭ ॥ సాచదైవతకార్యేణ గతావర్షాంశ్చతుర్దశ । తస్యాఃకృతేచహేమాయాః సర్వంహేమమ
యంపురమ్ ॥ ౮ ॥ వజ్రవైడూర్యచిత్రంచ మాయయానిర్మితంమయా । తత్రాహమవసందీన స్తయాహీనస్సు
దుఃఖితః ॥ ౯ ॥ తస్మాత్పురాద్దుహితరం గృహీత్వావనమాగతః । ఇయంమమాత్మజారాజన్ తస్యాఃకుక్షౌవివ
ర్ధితా ॥ ౧౦ ॥ భర్తారమనయాసార్ధ మస్యాఃప్రాప్తోస్మిమార్గితుమ్ । కన్యాపితృత్వందుఃఖంహినరైర్మానకా
నకాంక్షిణామ్ ॥ ౧౧ ॥ కన్యాహిద్వేకులేనిత్యం సంశయేస్థాప్యతిష్ఠతి । ద్వౌసుతౌతుమమత్వస్యాం భార్యాయాం

సంబభూవతుః ॥ ౧౨ ॥ మాయావీ ప్రథమస్తత్ర దుందుభిస్తదనంతరః । ఏవం తే సర్వమాఖ్యాతం యాథాతథ్యేన పృచ్ఛతః ॥ ౧౩ ॥ త్వామిదానీం కథం తాత జానీయాం కో భవానితి । ఏవముక్తస్తతో రక్షో వినీతమిదమబ్రవీత్ ॥ అహం పౌలస్త్యతనయో దశగ్రీవశ్చ నామతః । మునేర్విశ్రవసో యస్తు తృతీయో బ్రహ్మణోఽభవత్ ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్తస్తదా రామ రాక్షసేంద్రేణ దానవః । బ్రహ్మర్షేస్తం సుతం జ్ఞాత్వా మయో హర్షముపాగతః ॥ ౧౬ ॥ దాతుం దుహితరం తస్మై రోచయామాస తత్ర వై । కరేణ తు కరం తస్యా గ్రాహయిత్వా మయస్తదా ॥ ౧౭ ॥ ప్రహసన్ ప్రాహ దైత్యేంద్రో రాక్షసేంద్రమిదం వచః । ఇయం మమాత్మజా రాజన్ హేమయాప్సరసా ధృతా ॥ ౧౮ ॥ కన్యా మందోదరీ నామ పత్న్యర్థం ప్రతిగృహ్యతామ్ । బాఢమిత్యేవ తం రామ దశగ్రీవోఽభ్యభాషత ॥ ౧౯ ॥ ప్రజ్వాల్య తత్ర చైవాగ్నిమకరోత్ పాణిసంగ్రహమ్ । స హి తస్య మయో రామ శాపాభిజ్ఞస్తపోధనాత్ ॥ ౨౦ ॥ విదిత్వా తేన సా దత్తా తస్య పైతామహం కులమ్ । అమోఘాం తస్య శక్తిం చ ప్రదదౌ పరమాద్భుతామ్ ॥ ౨౧ ॥ పరేణ తపసా లబ్ధాం జఘ్నివాన్ లక్ష్మణం యయా । ఏవం స కృతదారో వై లంకాయా ఈశ్వరః ప్రభుః ॥ ౨౨ ॥ గత్వా తు నగరీం భార్యే భ్రాతృభ్యాం సముపాహరత్ । వైరోచనస్య దౌహిత్రీం వజ్రజ్వాలేతి నామతః ॥ ౨౩ ॥ తాం భార్యాం కుంభకర్ణస్య రావణః సముదావహత్ । గంధర్వరాజస్య సుతాం శైలూషస్య మహాత్మనః ॥ ౨౪ ॥ సరమాం నామ ధర్మజ్ఞాం లేభే భార్యాం విభీషణః । తీరే తు సరసః సా వై సంజజ్ఞే మానసస్య వై ॥ ౨౫ ॥ మానసం చ సరస్తాత వవృధే జలదాగమే । మాత్రా తు తస్యాః కన్యాయాః స్నేహేనాక్రందితం వచః ॥ ౨౬ ॥ సరో మా వర్ధయస్వేతి తతః సా సరమాఽభవత్ । ఏవం తే కృతదారా వై రేమిరే తత్ర రాక్షసాః ॥ ౨౭ ॥ స్వాం స్వాం భార్యాముపాగమ్య గంధర్వా ఇవ నందనే । తతో మందోదరీ పుత్రం మేఘనాదమజీజనత్ ॥ ౨౮ ॥ స ఏష ఇంద్రజిన్నామ యుష్మాభిరభిధీయతే । జాతమాత్రేణ హి పురా తేన రాక్షససూనునా ॥ ౨౯ ॥ రుదతా సుమహాన్ ముక్తో నాదో జలధరోపమః । జడీకృతా చ సా లంకా తస్య నాదేన రాఘవ ॥ ౩౦ ॥ పితా తస్యాకరోన్నామ మేఘనాద ఇతి స్వయమ్ । సోఽవర్ధత తదా రామ రావణాంతఃపురే శుభే ॥ ౩౧ ॥ రక్ష్యమాణో వరస్త్రీభిశ్ఛన్నః కాష్ఠైరివానలః । మాతాపిత్రోర్మహాహర్షం జనయన్ రావణాత్మజః ॥ ౩౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ద్వాదశస్సర్గః ॥ ౪౪౮ ॥ ౯౯౬౦ ॥ ***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ లోకేశ్వరోత్సృష్టా తత్ర కాలేన కేనచిత్ । నిద్రా సమభవత్ తీవ్రా కుంభకర్ణస్య రూపిణీ ॥ ౧ ॥ తతో భ్రాతరమాసీనం కుంభకర్ణోఽబ్రవీద్వచః । నిద్రా మాం బాధతే రాజన్ కారయస్వ మమాలయమ్ ॥ ౨ ॥ వినియుక్తాస్తతో రాజ్ఞా శిల్పినో విశ్వకర్మవత్ । అకుర్వన్ కుంభకర్ణస్య కైలాససమమాలయమ్ ॥ ౩ ॥ విస్తీర్ణం యోజనం శుభ్రం తతో ద్విగుణమాయతమ్ । దర్శనీయం నిరాబాధం కుంభకర్ణస్య చక్రిరే ॥ ౪ ॥ కాంచనైః స్ఫాటికైశ్చిత్రైః స్తంభైస్సర్వత్ర భూషితమ్ । వైడూర్యకృతసోపానం కింకిణీజాలకం తథా ॥ ౫ ॥ దాంతతోరణవిన్యస్తం వజ్రస్ఫటికవేదికమ్ । మనోహరం సర్వసుఖం కారయామాస రావణః ॥ ౬ ॥ సర్వత్ర సుఖదం నిత్యం మేరోః పుణ్యాం గుహామివ । తత్ర నిద్రాసమావిష్టః కుంభకర్ణో నిశాచరః ॥ ౭ ॥ బహూన్యబ్దసహస్రాణి శయానో న ప్రబుధ్యతే । నిద్రాభిభూతే తు తదా కుంభకర్ణే దశాననః ॥ ౮ ॥ దేవర్షియక్షగంధర్వాన్ బాధతే స్మ నిత్యశః । ఉద్యానాని విచిత్రాణి నందనాదీని యాని వై ॥ ౯ ॥ తాని గత్వా సుసంక్రుద్ధో భినత్తి స్మ దశాననః । నదీం గజ ఇవ క్రీడన్ వృక్షాన్ వాయురివ క్షిపన్ ॥ ౧౦ ॥ నగాన్ వజ్ర ఇవోత్సృష్టో విధ్వంసయతి నిత్యశః । తథావృత్తం తు విజ్ఞాయ దశగ్రీవం ధనేశ్వరః ॥ ౧౧ ॥ కులానురూపం ధర్మజ్ఞో వృత్తం సంస్మృత్య చాత్మనః । సౌభ్రాత్రదర్శనార్థం తు దూతం వైశ్రవణస్తదా ॥ ౧౨ ॥ లంకాం సంప్రేషయామాస దశగ్రీవస్య వై హి

తం । సగత్వానగరీంలంకా మాససాదవిభీషణం ॥ ౧౩ ॥ మానితస్తేనధర్మేణ పృష్టశ్చాగమనం ప్రతి । పృష్ట్వాచ
కుశలంరాజ్ఞో జ్ఞాతీనాంచవిభీషణః ॥ ౧౪ ॥ సభాయాందర్శయామాస సమాసీనందశాననం । సదృష్ట్వాతత్ర
రాజానం దీప్యమానంస్వతేజసా ॥ ౧౫ ॥ జయేతివాచాసంపూజ్య తూష్ణీమాసీన్ముహూర్తకం । సతత్రోత్తమప
ర్యంకే వరాధ్యాస్తరణావృతే ॥ ౧౬ ॥ ఉపవిష్టందశగ్రీవం దూతోవాక్యమథాబ్రవీత్ । రాజన్వదామి తేస
ర్వం భ్రాతా తవయదబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ ఉభయోస్సదృశంసౌమ్యవృత్తస్యచకులస్యచ । సాధుపర్యాప్తమేతావత్కృ
తశ్చారిత్రసంగ్రహః ॥ ౧౮ ॥ సాధుధర్మేవ్యవస్థానం క్రియతాంయదిశక్యతే । దృష్టం మేనందనంభగ్నం ఋషయో
మేహతాః శ్రుతాః ॥ ౧౯ ॥ దేవానాంతుసముద్యోగస్త్వన్నిమిత్తశ్శ్రుతశ్చమే । నిరాకృతశ్చబహుశస్త్వయాహం
రాక్షసాధిప ॥ ౨౦ ॥ అపరాద్ధాహిబాల్యాచ్చ రమణీయాస్స్వబాంధవాః । అహంతుహిమవత్పృష్ఠం గతోధర్మ
ముపాసితుం ॥ ౨౧ ॥ రౌద్రంవ్రతంసమాస్థాయ నియతోనియతేంద్రియః । తత్ర దేవోమయాదృష్టస్సహదేవ్యో
మయాప్రభుః ॥ ౨౨ ॥ సవ్యంచక్షుర్మయాచైవ తత్ర దేవ్యాంనిపాతితం । కాన్వియంస్యాదితిశుభా నఖల్వన్యే
నహేతునా ॥ ౨౩ ॥ రూపంహ్యనుపమంకృత్వా రుద్రాణీతత్రతిష్ఠతి । దేవ్యాదివ్యప్రభావేన దగ్ధంసవ్యంమమేక్ష
ణం ॥ ౨౪ ॥ రేణుధ్వస్తమివజ్యోతిః పింగళత్వముపాగమత్ । తతోహమన్యద్విస్తీర్ణం గత్వాతస్యగిరేస్తటం ॥
పూర్ణంవర్షశతాన్యష్టౌ సమవాపంమహావ్రతం । సమాప్తేనియమేతస్మింస్తత్రదేవోమహేశ్వరః ॥ ౨౬ ॥ ప్రీ
తఃప్రీతేనమనసా ప్రాహవాక్యమిదంప్రభుః । ప్రీతోస్మితవధర్మజ్ఞ తపసానేనసువ్రత ॥ ౨౭ ॥ మయాచైతద్వ్ర
తంచీర్ణం త్వయాచైవధనాధిప । తృతీయఃపురుషోనాస్తి యశ్చరేద్వ్రతమీదృశమ్ ॥ ౨౮ ॥ వ్రతంసుదుశ్చరం
హ్యేతన్మయైవోత్పాదితంపురా । తత్సఖిత్వం మయాసౌమ్య రోచయస్వధనేశ్వర ॥ ౨౯ ॥ తపసానిర్జిత
శ్చైవ సఖాభవమమానఘ । దేవ్యాదగ్ధంప్రభావేన యచ్చసవ్యంతవేక్షణమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఏకాక్షిపింగళీత్యేవంనా
మస్థాస్యతిశాశ్వతం । ఏవం తేననఖిత్వంచ ప్రాప్యానుజ్ఞాంచశంకరాత్ ॥ ౩౧ ॥ ఆగమ్యచశ్రుతోయం మే తవ
పాపవినిశ్చయః । తదధర్మిష్ఠసంయోగాన్నివర్త కులదూషణాత్ ॥ ౩౨ ॥ చింత్యతేహివధోపాయస్సర్షిసంఘైః
సురైస్తవ । ఏవముక్తోదశగ్రీవః క్రుద్ధస్సంరక్తలోచనః ॥ ౩౩ ॥ హస్తౌదంతాంశ్చసంపీడ్య వాక్యమేతదువాచహ ।
విజ్ఞాతంతేమయాదూత వాక్యంయస్త్వంప్రభాషసే ॥ ౩౪ ॥ నైవత్వమసినైవాసౌ భ్రాతా యేనాసిచోదితః । హి
తం నైవమమైతద్ధి బ్రవీతి ధనరక్షకః ॥ ౩౫ ॥ మహేశ్వరసఖిత్వంతు మూఢశ్రావయసేకిల । నైవేదంక్షమణీయం
మేయదేతద్భాషితంత్వయా ॥ ౩౬ ॥ యదేతావన్మయాకాలం దూతతస్యతుమర్షితం । నహంతవ్యోగురుర్జ్యేష్ఠో
మమాయమితిమన్యతే ॥ ౩౭ ॥ తస్యత్విదానీంశ్రుత్వామే వాక్యమేషాకృతామతిః । త్రీన్లోకానపిజేష్యామి బా
హువీర్యముపాశ్రితః ॥ ౩౮ ॥ ఏతంముహూర్తమేవాహం తస్యైకస్యకృతేచవై । చతురోలోకపాలాంశ్చ నయి
ష్యామియమక్షయమ్ ॥ ౩౯ ॥ ఏవముక్త్వాతులంకేశో దూతంఖడ్గేనజఘ్నివాన్ । దదౌభక్షయితుంహ్యేనం రా
క్షసానాందురాత్మనామ్ ॥ ౪౦ ॥ తతఃకృతస్వస్త్యయనో రథమారుహ్యరావణః । త్రైలోక్యవిజయాకాంక్షీ యయౌ
యత్రధనేశ్వరః ॥ ౪౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే త్రయోదశస్సర్గః ॥ ౩౫౧ ॥ ౧౦౨౦ ॥ ********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తుసచివైస్సార్ధం షడ్భిర్నిత్యంబలోత్కటైః । మహోదరప్రహ
స్తాభ్యాం మారీచశుకసారణైః ॥ ౧ ॥ ధూమ్రాక్షేణచవీరేణ నిత్యంసమరగృధ్నునా । సంవృతఃప్రయయౌశ్రీ
మాన్ క్రోధాల్లోకాన్దహన్నివ ॥ ౨ ॥ పురాణీసనదీశ్శైలాన్ వనాన్యుపవనానిచ । అతిక్రమ్యముహూర్తేన కై
లాసంగిరిమావిశత్ ॥ ౩ ॥ సంనివిష్టంగిరౌతస్మిన్ రాక్షసేంద్రంనిశమ్యతు । యుద్ధేత్యర్థకృతోత్సాహం దురా

త్మానంసమంత్రిణమ్ ॥ ౪ ॥ యక్షానశేకుస్సంస్థాతుం ప్రముఖేతస్యరక్షసః । రాజ్ఞోభ్రాతేతివిజ్ఞాయ గతాయత్రధ
నేశ్వరః ॥ ౫ ॥ గత్వాతుసర్వమాచఖ్యుః భ్రాతుస్తస్యచికీర్షితమ్ । అనుజ్ఞాతాయయుర్హృష్టా యుద్ధాయధ
నదేనతే ॥ ౬ ॥ తతోబలానాంసంక్షోభస్సాగరస్యేవవర్ధతః । అభూన్నైరృతరాజస్యశైలంసంచాలయన్నివ ॥ ౭ ॥
తతోయుద్ధంసమభవద్యక్షరాక్షససంకులమ్ । వ్యథితాశ్చాభవంస్తత్ర సచివాస్తస్యరక్షసః ॥ ౮ ॥ సదృష్ట్వాతా
దృశంసైన్యందశగ్రీవోనిశాచరః । హర్షనాదాన్బహూన్కృత్వా సక్రోధాదభ్యధావత ॥ ౯ ॥ యేతుతేరాక్ష
సేంద్రస్య సచివాఘోరవిక్రమాః । తేషాంసహస్రమేకైకో యక్షాణాంసమయోధయత్ ॥ ౧౦ ॥ తతోగదాభిఃపరి
ఘైరసిభిశ్శక్తితోమరైః । హన్యమానోదశగ్రీవ స్తత్సైన్యంసమగాహత ॥ ౧౧ ॥ తైర్నిరుచ్ఛ్వాసవత్తత్రవధ్య
మానోదశాననః । వర్షద్భిరివజీమూతై ర్యక్షేంద్రైస్సన్న్యరుధ్యత ॥ ౧౨ ॥ నచకారవ్యథాంవీరో యక్షైశ్శ
స్త్రైస్సమాహతః । మహీధరఇవాంభోదై ర్ధారాశతసముక్షితః ॥ ౧౩ ॥ సమహాత్మాసముద్యమ్య కాలదండోప
మాంగదామ్ । ప్రవివేశతతస్సైన్యం నయన్యమసాదనమ్ ॥ ౧౪ ॥ సకక్షమివవిస్తీర్ణం శుష్కేంధన
మివాకులం । వాతేనాగ్నిరివాయస్తో యక్షసైన్యాదదాహతత్ ॥ ౧౫ ॥ తైస్తుతత్రమహామాత్యై ర్మహోదరశుకాదిభిః
(see note) దరశుకాదిభిః । అల్పావశేషాస్తేయక్షాః కృతావాతైరివాంబుదాః ॥ ౧౬ ॥ కేచిత్త్వాయుధభగ్నాంగాః పతితా
స్సమరక్షితౌ । ఓష్ఠాన్స్వదశనైస్తీక్ష్ణై ర్దశంతోభువిపాతితాః ॥ ౧౭ ॥ భయాదన్యోన్యమాలింగ్య భ్రష్టశస్త్రార
ణాజిరే । విషేదుస్తేతదాయక్షాః కూలాజలహతాఇవ ॥ ౧౮ ॥ హతానాంగచ్ఛతాంస్వర్గం యుధ్యతాంపృథి
వీతలే । ప్రేక్షతామృషిసంఘానాం నబభూవాంతరందివి ॥ ౧౯ ॥ భగ్నాన్సతాంత్సమాలక్ష్యయక్షేంద్రాంస్తు
మహాబలాన్ । ధనాధ్యక్షోమహాబాహుః ప్రేషయామాసయక్షకాన్ ॥ ౨౦ ॥ శరణంభవవీరాణాంయక్షాణాం
యుద్ధశాలినాం । ఇత్యాదిశ్యమహాశూరం ప్రేషయామాసకంచన ॥ ౨౧ ॥ ఏతస్మిన్నంతరేరామ విస్తీర్ణబల
వాహనః । ప్రేషితోన్యపతద్యక్షో నామ్నాసంయోధకంటకః ॥ ౨౨ ॥ తేనచక్రేణమారీచో విష్ణునేవసమాహ
తః । పతితోభూతలేశైలాత్ క్షీణపుణ్యఇవాంబరాత్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రాప్తసంజ్ఞోముహూర్తేన విశ్రమ్యచనిశాచ
రః । తంయక్షంయోధయామాస నచభగ్నఃప్రదుద్రువే ॥ ౨౪ ॥ తతఃకాంచనచిత్రాంగం వైడూర్యరజతోక్షి
తం । మర్యాదాంప్రతిహారాణాం తోరణాంతరమావిశత్ ॥ ౨౫ ॥ తతోరామదశగ్రీవం ప్రవిశంతంనిశాచరం ।
సూర్యభానురితిఖ్యాతో ద్వారపాలోన్యరోధయత్ ॥ ౨౬ ॥ సవార్యమాణోయక్షేణ ప్రవివేశనిశాచరః । య
దాతువారితోరామ నవ్యతిష్ఠత్సరాక్షసః ॥ ౨౭ ॥ తతస్తోరణముత్పాట్య తేనయక్షేనతాడితః । రుధిరంప్రస్ర
వన్భాతి శైలోధాతుస్రవైరివ ॥ ౨౮ ॥ సశైలశిఖరాభేణ తోరణేనసమాహతః । నక్షతింప్రయయౌరామవరదా
నాత్స్వయంభువః ॥ ౨౯ ॥ సతుతేనైవతంయక్షం తోరణేనసమాహనత్ । నాదృశ్యతతదాయక్షో భస్మీకృతత
నుస్తదా ॥ ౩౦ ॥ తతఃప్రదుద్రువుస్సర్వే దృష్ట్వారక్షఃపరాక్రమం । తతోనదీర్గుహాశ్చైవ వివిశుర్భయపీడి
తాః ॥ ౩౧ ॥ త్యక్తప్రహరణాశ్శాన్తావివర్ణవదనాస్తదా ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే చతుర్దశస్సర్గః ॥ ౧౪ ॥ ౫౦౮

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తాన్లక్ష్యవిత్రస్తాన్యక్షేంద్రాంశ్చసహస్రశః । ధనాధ్యక్షోమహా
యక్షం మాణిచారమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ రావణంజహియక్షేంద్ర దుర్వృత్తంపాపచేతసమ్ । శరణంభవవీరా
ణాం యక్షాణాంయుద్ధశాలినాం ॥ ౨ ॥ ఏవముక్తోమహాబాహు ర్మాణిభద్రస్సుదుర్జయః । వృతోయక్షసహస్రై
స్తు చతుర్భిస్సమయోధయత్ ॥ ౩ ॥ తేగదాముసలప్రాస శక్తితోమరముద్గరైః । అభిఘ్నంతోరణేయక్షా రాక్ష
సాంత్సముపాద్రవన్ ॥ ౪ ॥ కుర్వంతస్తుములంయుద్ధం చరంతశ్శ్యేనవల్లఘు । బాఢంప్రయచ్ఛనేచ్ఛామి దీయతామి

తిభాషిణః ॥ ౫ ॥ తతో దేవాస్సగన్ధర్వా ఋషయో బ్రహ్మవాదినః । దృష్ట్వా తత్తుములం యుద్ధం పరం విస్మయమా
గమన్ ॥ ౬ ॥ యక్షాణాం తు ప్రహస్తేన సహస్రం నిహతం రణే । మహోదరేణ చానిన్ద్యం సహస్రమపరం హతమ్ ॥
క్రుద్ధేన చ తదా రామ మారీచేన దురాత్మనా । నిమేషాన్తరమాత్రేణ ద్వే సహస్రే నిపాతితే ॥ ౭ ॥ క్వ చ యక్షా
ర్జవం యుద్ధం క్వ చ మాయాబలాశ్రయమ్ । రక్షసాం పురుషవ్యాఘ్ర తేన తే౽భ్యధికా యుధి ॥ ౯ ॥ ధూమ్రాక్షే
ణ సమాగమ్య మాణిభద్రో మహారణే । ముసలేనోరసి క్రోధాత్తాడితో న చ కమ్పితః ॥ ౧౦ ॥ తతో గదాం సమావిధ్య
మాణిభద్రేణ రాక్షసః । ధూమ్రాక్షస్తాడితో మూర్ధ్ని విహ్వలో నిపపాత హ ॥ ౧౧ ॥ ధూమ్రాక్షం తాడితం దృష్ట్వా
పతితం శోణితోక్షితమ్ । అభ్యధావత్సుసంక్రుద్ధో మాణిభద్రం దశాననః ॥ ౧౨ ॥ తం క్రుద్ధమభిధావన్తం యుగా
న్తాగ్నిమివోత్థితమ్ । శక్తిభిస్తాడయామాస తిసృభిర్యక్షపుఙ్గవః ॥ ౧౩ ॥ తాడితో మాణిభద్రస్య మకుటే ప్రాహ
రద్రణే । తస్య తేన ప్రహారేణ మకుటం పార్శ్వమాగతమ్ ॥ ౧౪ ॥ తతస్స యుధ్యమానేన విష్టబ్ధో న వ్యకమ్పత । త
దాప్రభృతి యక్షో౽సౌ పార్శ్వమౌళిరితి స్మృతః ॥ ౧౫ ॥ తస్మింస్తు విముఖే యక్షే మాణిభద్రే మహాత్మని । సన్నాద
స్సుమహాన్ రామ తస్మిన్ శైలే వ్యవర్ధత ॥ ౧౬ ॥ శ్రుత్వా పరాజితం సంఖ్యే మాణిభద్రం ధనేశ్వరః । రావణేన త
దా రామ బహూన్యక్షాన్నిపాతితాన్ ॥ ౧౭ ॥ సర్వైః పరివృతో యత్తై ర్నిర్యయౌ నరవాహనః । తతో దూరా
త్ప్రదదృశే ధనాధ్యక్షో గదాధరః ॥ ౧౮ ॥ శుక్రప్రోష్ఠపదాభ్యాం చ శంఖపద్మసమావృతః । స దృష్ట్వా భ్రాతరం సం
ఖ్యే శాపాద్విభ్రష్టగౌరవమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఉవాచ వచనం ధీమాన్ యుక్తం పైతామహే కులే । యన్మయా వార్యమాణో౽
పి నావగచ్ఛసి దుర్మతే ॥ ౨౦ ॥ పశ్చాదస్య ఫలం ప్రాప్య జ్ఞాస్యసే నిరయం గతః । యో హి మోహాద్విషం పీత్వా
నావగచ్ఛతి దుర్మతిః ॥ ౨౧ ॥ పరిణామే స వై మూఢో జానీతే కర్మణః ఫలమ్ । దైవతా నాభినన్దన్తి ధర్మయుక్తేన కే
నచిత్ ॥ ౨౨ ॥ యేన త్వమీదృశం భావం నీతస్సన్నావబుధ్యసే । యో హి మాతౄః పితౄన్ భ్రాతౄనాచార్యాం
శ్చావమన్యతే ॥ ౨౩ ॥ స పశ్యతి ఫలం తస్య ప్రేతరాజవశం గతః । అధ్రువే హి శరీరే యో న కరోతి తపోర్జనమ్ ॥
స పశ్చాత్తప్యతే మూఢో మృతో దృష్ట్వాత్మనో గతిమ్ । ధర్మాద్రాజ్యం ధనం సౌఖ్య మధర్మాద్దుఃఖమేవ చ ॥ ౨౫ ॥ త
స్మాద్ధర్మం సుఖార్థాయ కుర్యాత్పాపం విసర్జయేత్ । పాపస్య హి ఫలం దుఃఖం తద్భోక్తవ్యమిహాత్మనా ॥ ౨౬ ॥
తస్మాదాత్మాపఘాతార్థం మూఢః పాపం కరిష్యతి । కస్యచిన్న హి దుర్బుద్ధేశ్ఛన్దతో జాయతే మతిః ॥ ౨౭ ॥ యా
దృశం కురుతే కర్మ తాదృశం ఫలమశ్నుతే । బుద్ధిం రూపం బలం విత్తం పుత్రాన్ మాహాత్మ్యమేవ చ ॥ ౨౮ ॥ ప్రాప్ను
వన్తి నరాస్స్వర్గం స్వకృతైః పూర్వకర్మభిః । ఏవం నిరయగామీ త్వం యస్య తే మతిరీదృశీ ॥ ౨౯ ॥ న త్వాం సమభి
భాషిష్యే దుర్వృత్తేష్వేష నిర్ణయః । ఏవముక్త్వా తతస్తేన తస్యామాత్యాస్సమాహతాః ॥ ౩౦ ॥ మారీచప్రము
ఖాస్సర్వే విముఖా విప్రదుద్రువుః । తతస్తేన దశగ్రీవో యక్షేన్ద్రేణ మహాత్మనా ॥ ౩౧ ॥ గదయాభిహతో మూర్ధ్ని
న చ స్థానాత్ప్రకమ్పతే । తతస్తావభినిఘ్నన్తా వన్యోన్యం పరమాహవే ॥ ౩౨ ॥ న విహ్వలౌ న చ శ్రాన్తౌ బభూవతుర
మర్షణౌ । ఆగ్నేయమస్త్రం స తతో ముమోచ ధనదో రణే ॥ ౩౩ ॥ వారుణేన దశగ్రీవ స్తదస్త్రం ప్రత్యవారయత్
తతో మాయాం ప్రవిష్టస్స రాక్షసీం రాక్షసేశ్వరః ॥ ౩౪ ॥ రూపాణాం శతసాహస్రం చకార చ ననాద చ । వ్యాఘ్రో
వరాహో జీమూత స్సారంగః పర్వతో హ్రదః ॥ ౩౫ ॥ యక్షో దైత్యస్వరూపీ చ సో౽దృశ్యత దశాననః । బహూని చ
కరోతి స్మ దృశ్యన్తే న త్వసౌ తతః ॥ ౩౬ ॥ ప్రతిగృహ్య తతో రామ మహదస్త్రం దశాననః । జఘాన మూర్ధ్ని ధనదం వ్యా
విధ్య మహతీం గదామ్ ॥ ౩౭ ॥ ఏవం స తేనాభిహతో విహ్వలశ్శోణితోక్షితః । కృత్తమూల ఇవాశోకో నిపపాత ధ
నాధిపః ॥ ౩౮ ॥ తతః పద్మాదిభిస్తత్ర నిధిభిస్స తదావృతః । ధనదోచ్ఛ్వాసితస్తైస్తు వనమానీయ నన్దనమ్ ॥ ౩౯ ॥

నిర్జిత్య రాక్షసేంద్రస్తం ధనదం హృష్టమానసః । పుష్పకం తస్య జగ్రాహ విమానం జయలక్షణమ్ ॥ ౪౦ ॥ ముక్తా
జాలప్రతిచ్ఛన్నం సర్వకాలఫలద్రుమం । కాంచనస్తంభసంవీతం వైడూర్యమయతోరణమ్ ॥ ౪౧ ॥ మనోజవం
కామగమం కామరూపం విహంగమం । మణికాఞ్చనసోపానం తప్తహాటకవేదికం ॥ ౪౨ ॥ దేవోపవాహ్యమక్ష
య్యం సదా దృష్టిమనస్సుఖం । బహ్వాశ్చర్యం భక్తిచిత్రం బ్రహ్మణా పరినిర్మితం ॥ ౪౩ ॥ నిర్మితం సర్వకామైస్తు
మనోహరమనుత్తమం । నతు శీతం న చోష్ణం చ సర్వర్తుసుఖదం శుభం ॥ ౪౪ ॥ తత్తు రాజా సమారూఢః కామగం
వీర్యనిర్జితం । జితం త్రిభువనం మేనే దర్పోత్సేకాత్సుదుర్మతిః ॥ ౪౫ ॥ జిత్వా వైశ్రవణం దేవం కైలాసాత్సము
పాతరత్ ॥ ఓమ్ ॥ స్వతేజసా విపులమవాప్య తం జయం ప్రతాపవాన్విమలకిరీటహారవాన్ । రరాజ వై పరమవిమా
నమాస్థితో నిశాచరస్సదసిగతో యథానలః ॥ ౪౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే పఞ్చదశస్సర్గః ॥ ౧౫ ౭ ॥ ౩౧౪౦ ।
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స జిత్వా భ్రాతరం రామ ధనదం రాక్షసాధిపః । మహాసేనప్రసూతిం తద్య
యౌ శరవణం మహత్ ॥ ౧ ॥ అథాపశ్యద్దశగ్రీవో రౌద్రం శరవణం తదా । గభస్తిజాలసంవీతం ద్వితీయమివ భా
స్కరం ॥ ౨ ॥ స పర్వతం సమారుహ్య కంచిద్రమ్యవనాంతరం । అపశ్యత్పుష్పకం తత్ర రామ విష్టంభితం దివి ॥ ౩ ॥
విష్టబ్ధం పుష్పకం కస్మాన్నాగమత్కామగం కృతం । రాక్షసశ్చింతయామాస సచివైస్తైస్సమావృతః ॥ ౪ ॥ కిన్నిమి
త్తం చేచ్ఛయా మే నేదం గచ్ఛతి పుష్పకం । పర్వతస్యోపరిష్ఠస్య కర్మేదం కస్యచిద్భవేత్ ॥ ౫ ॥ తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవం మా
రీచో బుద్ధికోవిదః । నైతన్నిష్కారణం రాజన్ యన్న గచ్ఛతి పుష్పకం ॥ ౬ ॥ అథవా పుష్పకమిదం ధనదాన్నాన్య
వాహనం । అతో నిష్పందమభవద్ధనాధ్యక్షవినాకృతం ॥ ౭ ॥ ఇతి వాక్యాంతరే తస్య కరాళః కృష్ణపింగళః । వామ
నో వికటో ముండీ నందీ హ్రస్వభుజో బలీ ॥ ౮ ॥ తతః పార్శ్వముపాగమ్య భవస్యానుచరో బలీ । నందీశ్వర ఉవాచే
దం రాక్షసేంద్రమశంకితః ॥ ౯ ॥ నివర్తస్వ దశగ్రీవ శైలే క్రీడతి శంకరః । సుపర్ణనాగయక్షాణాం దైత్యదాన
వరక్షసాం ॥ ౧౦ ॥ సర్వేషామేవ భూతానామగమ్యః పర్వతః కృతః । ఇతి నందివచశ్శ్రుత్వా క్రోధాత్కంపితకు
ణ్డలః ॥ ౧౧ ॥ రోషాత్తు తామ్రనయనః పుష్పకాదవరుహ్య సః । కోఽయం శంకర ఇత్యుక్త్వా శైలమూలముపాగమత్
నందీశ్వరమథాపశ్యదవిదూరస్థితం ప్రభోః । దీప్తం శూలమవష్టభ్య ద్వితీయమివ శంకరం ॥ ౧౩ ॥ తం దృష్ట్వా వాన
రముఖమవజ్ఞాయ స రాక్షసః । ప్రహాసం ముముచే మూర్ఖః సతోయ ఇవ తోయదః ॥ ౧౪ ॥ సంక్రుద్ధో భగవాన్నం
దీ శంకరస్యాపరా తనుః । అబ్రవీద్రాక్షసం తత్ర దశగ్రీవముపస్థితం ॥ ౧౫ ॥ యస్మాద్వానరరూపం మామవజ్ఞాయ
దశానన । అశనీపాతసంకాశమపహాసం ప్రముక్తవాన్ ॥ ౧౬ ॥ తస్మాన్మద్వీర్యసంపన్నా మద్రూపసమతేజసః । ఉ
త్పత్స్యంతి వధార్థం హి కులస్య తవ వానరాః ॥ ౧౭ ॥ నఖదంష్ట్రాయుధాః క్రూరాః మనస్సంపాతరంహసః । యు
ద్ధోన్మత్తా బలోద్రిక్తాశ్శైలా ఇవ విసర్పిణః ॥ ౧౮ ॥ తే తవ ప్రబలం దర్పముత్సేధం చ పృథగ్విధం । వ్యపనేష్యంతి సం
భూయ సహామాత్యసుతస్య హి ॥ ౧౯ ॥ కిం త్విదానీం మయా శక్యో హంతుం త్వాం హి నిశాచర । న హంతవ్యో హ
తస్త్వం హి పూర్వమేవ స్వకర్మభిః ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుదీరితవాక్యే తు దేవే తస్మిన్మహాత్మని । దేవదుందుభయో నేదుః
పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్చ్యుతా ॥ ౨౧ ॥ అచింతయిత్వా స తదా నందివాక్యం మహాబలః । పర్వతం తం సమాసాద్య వా
క్యమేతదువాచ హ ॥ ౨౨ ॥ పుష్పకస్య గతిశ్ఛిన్నా యత్కృతే మమ గచ్ఛతః । తమిమం శైలమున్మూలం కరోమి తవ
గోపతే ॥ ౨౩ ॥ కేన ప్రభావేన భవో నిత్యం క్రీడతి రాజవత్ । విజ్ఞాతవ్యం న జానీతే భయస్థానముపస్థితం ॥ ౨౪ ॥
ఏవముక్త్వా తతో రామ భుజాన్విక్షిప్య పర్వతే । తోలయామాస తం శీఘ్రం స శైలస్సమకంపత ॥ ౨౫ ॥ —౨౧౦౦౦— ॥
గాయత్రీ — ॥ చలనాత్పర్వతస్యైవ గణా దేవస్య కంపితాః । చచాల పార్వతీ చాపి తదాశ్లిష్టా మహేశ్వరం ॥ ౨౬ ॥

తతోరామమహాదేవః ప్రహసన్వీక్ష్యతత్కృతం । పాదాంగుష్ఠేనతంశైలం పీడయామాసలీలయా ॥ ౨౭ ॥ పీడి
తాస్తత స్తస్య శైలస్యాధోగతాభుజాః । విస్మితాశ్చాభవంస్తత్ర సచివా స్తస్యరక్షసః ॥ ౨౮ ॥ రక్షసా తేనరో
షాచ్చ భుజానాంపీడనేనచ । ముక్తోవిరావస్సహసా త్రైలోక్యంయేనకంపితం ॥ ౨౯ ॥ మానుషాశ్శబ్దవిత్రస్తా
మేనిరేలోకసంక్షయం । దేవతాశ్చాపిసంక్షుబ్ధా శ్చలితాస్స్వేషువర్త్మసు ॥ ౩౦ ॥ సముద్రాశ్చాపిసంక్షుబ్ధా
శ్చలితాశ్చాపిపర్వతాః । (విస్ఫాటితాశ్చగిరయో నాగాగర్జంతిచాసకృత్ ॥ ౩౧ ॥ నిశ్చేష్టాస్సత్వవంతోపి నద
న్తిబహుశ స్తదా । సముద్రాశ్చుక్షుభు స్తత్రచచకంపేవసుంధరా ॥ ౩౨ ॥ రామనాగాస్సగన్ధర్వా స్తత్రస్థా స్తత్రి
తత్రిసః ।) యక్షావిద్యాధరాస్సిద్ధాః కిమేతదితిచాబ్రువన్ ॥ ౩౩ ॥ అథతేమన్త్రిణ స్తస్యవిక్రోశంతమథాబ్రువన్ ।
తోషయస్వమహాదేవం నీలకంఠముమాపతిం ॥ ౩౪ ॥ తమృతేశరణంనాన్యం పశ్యామోత్రదశానన । స్తుతిభిఃప్ర
ణతోభూత్వా తమేవశరణంవ్రజ ॥ ౩౫ ॥ కృపాళుశ్శంకరస్తుష్టః ప్రసాదం తేవిధాస్యతి । ఏవముక్త స్తదామాత్యై
స్తుష్టావవృషభధ్వజం ॥ ౩౬ ॥ సామభిర్వివిధైస్స్తోత్రైః ప్రణమ్యసదశాననః । సంవత్సరసహస్రంతు రుదతో రక్షసో
గతం ॥ ౩౭ ॥ తతః ప్రీతో మహాదేవ శ్శైలాగ్రేవిష్ఠిత స్తదా । ముక్త్వాతస్యభుజాన్రామ ప్రాహవాక్యందశాననం ॥
ప్రీతోస్మితవవీర్యాచ్చ శౌండీర్యాచ్చదశానన । శైలాక్రాన్తేనయోముక్త స్త్వయారావస్సుదారుణః ॥ ౩౯ ॥
యస్మాల్లోకత్రయంత్వేత ద్రావితంభయమాగతం । తస్మాత్త్వంరావణోనామ నామ్నావీరభవిష్యసి ॥ ౪౦ ॥ దేవ
దానవయక్షాశ్చ యేచాన్యేజగతీతలే । ఏవంత్వామభిధాస్యన్తి రావణంలోకరావణమ్ ॥ ౪౧ ॥ గచ్ఛపౌలస్త్యవి
స్రబ్ధం పథాయేనత్వమిచ్ఛసి । మయాత్వమభ్యనుజ్ఞాతో రాక్షసాధిపగమ్యతాం ॥ ౪౨ ॥ ఏవముక్తస్సలంకేశ
శ్శంభునాస్వయమబ్రవీత్ । ప్రీతోయదిమహాదేవ వరంమేదేహియాచతః ॥ ౪౩ ॥ అవధ్యతామయాప్రాప్తా దే
వగన్ధర్వదానవైః । రాక్షసైర్గుహ్యకైర్నాగై ర్యేచాన్యేబలవత్తరాః ॥ ౪౪ ॥ మానుషాన్నగణేదేవ స్వల్పాస్తే
మమసంమతాః । దీర్ఘమాయుశ్చసంప్రాప్తం బ్రహ్మణస్త్రిపురాన్తక ॥ ౪౫ ॥ వాంఛితంచాయుషశ్శేషం శస్త్రం
చత్వంప్రయచ్ఛమే । ఏవముక్త స్తదాతేన రావణేనసశంకరః ॥ ౪౬ ॥ దదౌఖడ్గంమహాదీప్తం చన్ద్రహాసమితిశ్రు
తమ్ । ఆయుషశ్చావశేషఞ్చ స్థిత్వాభూతపతి స్తదా ॥ ౩౭ ॥ దత్వోవాచతదా శమ్భు ర్నావజ్ఞేయమిదంత్వయా ।
అవజ్ఞాతంహియదితే మామేవైష్యత్యసంశయః ॥ ౪౮ ॥ సాక్షాన్మహేశ్వరేణైవం కృతనామాసరావణః । అభివాద్య
మహాదేవ మారురోహాథపుష్పకం ॥ ౪౯ ॥ తతోమహీతలేరామ పరిచక్రామరావణః । క్షత్రియాన్సమహావీ
ర్యాన్ బాధమానఇత స్తతః ॥ ౫౦ ॥ కేచిత్తేజస్వినశ్శూరాః క్షత్రియాయుద్ధదుర్మదాః । తచ్ఛాసనమకుర్వన్తోవి
నేశుస్సపరిచ్ఛదాః ॥ ౫౧ ॥ అపరేదుర్జయంరక్షో జానన్తఃప్రాజ్ఞసంమతాః । జితాస్స్మఇత్యభాషన్త రాక్షసం
బలదర్పితం ॥ ౫౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే షోడశస్సర్గః ॥ ౬౦ ॥ ౧౨౦౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథరాజన్మహాబాహు ర్విచరన్సమహీతలే । హిమవద్వనమాసాద్యప
రిచక్రామరావణః ॥ ౧ ॥ తత్రాపశ్యత్సవైకన్యాం కృష్ణాజినజటాధరాం । ఆర్షేణవిధినాచైనాం దీప్యంతీందేవ
తామివ ॥ ౨ ॥ సదృష్ట్వారూపసంపన్నాం కన్యాం తాంసుమహావ్రతాం । కామమోహపరీతాత్మా పప్రచ్ఛప్రహ
సన్నివ ॥ ౩ ॥ కిమిదంవర్తసేభద్రే విరుద్ధంయౌవనస్యతే । నహియుక్తాతవైతస్య రూపస్యైవంప్రతిక్రియా ॥ ౪ ॥
రూపంతేనుపమంభీరు కామోన్మాదకరంనృణాం । నయుక్తంతపసిస్థాతుం నిర్గతోహ్యేషనిర్ణయః ॥ ౫ ॥ కస్యా
సిదుహితాభద్రే కోవాభర్తాతవానఘే । యేనసంభుజ్యసేభీరు సనరఃపుణ్యభాగ్భువి ॥ ౬ ॥ పృచ్ఛతశ్శంసమేస
ర్వం కస్యహేతోశ్శ్రమ స్తవ । ఏవముక్తాతుసాకన్యా రావణేనయశస్వినీ ॥ ౭ ॥ అబ్రవీద్విధివత్కృత్వా తస్యాతిథ్యం

తపోధనా । కుశధ్వజో మమపితా బ్రహ్మర్షిరమితప్రభః ॥౮॥ బృహస్పతిసుతశ్శ్రీమాన్ బుద్ధ్యాతుల్యోబృహస్పతేః।
తస్యాహంకుర్వతో నిత్యం వేదాభ్యాసంమహాత్మనః ॥ ౯ ॥ సంభూతా వాఙ్మయీకన్యా నామ్నా వేదవతీస్మృతా । త
తో దేవాస్సగంధర్వా యక్షరాక్షసపన్నగాః ॥ ౧౦ ॥ తేచాపిగత్వాపితరం వరణంరోచయంతి మే । నచమాంసపి
తా తేభ్యో దత్తవాన్ రాక్షసేశ్వర ॥ ౧౧ ॥ కారణంతద్వదిష్యామి నిశాచరనిశామయ । పితుస్తుమమజామాతా వి
ష్ణుఃకిలసురోత్తమః ॥ ౧౨ ॥ అభిప్రేతస్త్రిలోకేశస్తస్మాన్నాన్యస్యమేపితా । దాతుమిచ్ఛతిధర్మాత్మా తచ్ఛ్రుత్వా
బలదర్పితః ॥ ౧౩ ॥ దమ్భుర్నామతతో రాజా దైత్యానాంకుపితోభవత్ । తేనరాత్రౌశయానో మే పితాపాపేన
హింసితః ॥ ౧౪ ॥ తతో మేజననీదీనా తచ్ఛరీరంపితుర్మమ । పరిష్వజ్యమహాభాగా ప్రవిష్టాహవ్యవాహనం॥౧౫॥
తతోమనోరథంసత్యం పితుర్నారాయణంప్రతి । కరోమీతితమేవాహంహృదయేనసముద్వహే ॥ ౧౬ ॥ (అహం
ప్రేతగతస్యాపి కుర్వన్తీకాంక్షితంపితుః ।) ఇతిప్రతిజ్ఞామారుహ్య చరామివిపులంతపః ॥ ౧౭ ॥ ఏతత్తేసర్వమా
ఖ్యాతం మయారాక్షసపుంగవ । నారాయణోమమపతిర్నత్వన్యఃపురుషోత్తమాత్ ॥ ౧౮ ॥ ఆశ్రయేనియమం
ఘోరం నారాయణపరీప్సయా । విజ్ఞాతస్త్వంహిమేరాజన్ గచ్ఛపౌలస్త్యనన్దన ॥ ౧౯ ॥ జానామితపసాసర్వం
త్రైలోక్యేయద్ధివర్తతే । సోఽబ్రవీద్రావణో భూయస్తాంకన్యాంసుమహావ్రతాం ॥ ౨౦ ॥ అవరుహ్యవిమానాగ్రా
త్కన్దర్పశరపీడితః । అవలిప్తాసిసుశ్రోణి యస్యాస్తేమతిరీదృశీ ॥ ౨౧ ॥ వృద్ధానాంమృగశావాక్షి భ్రాజతేపు
ణ్యసంచయః । త్వంసర్వగుణసంపన్నా నార్హసేవక్తుమీదృశం ॥ ౨౨ ॥ త్రైలోక్యసున్దరంభీరు యౌవనంతేతివ
ర్తతే । అహంలంకాపతిర్భద్రే దశగ్రీవఇతిశ్రుతః ॥ ౨౩ ॥ తస్యమేభవభార్యాత్వం భుఙ్క్ష్వభోగాన్య
థాసుఖం । కశ్చతావదసౌయంత్వం విష్ణురిత్యభిభాషసే ॥ ౨౪ ॥ వీర్యేణతపసాచైవ భోగేనచబలేనచ । నమ
యాసమోభద్రే యంత్వంకామయసేఙ్గనే ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యుక్తవతితస్మింస్తువేదవత్యనవద్యధీః । మామైవమితి
సాకన్యా తమువాచనిశాచరం ॥ ౨౬ ॥ త్రైలోక్యాధిపతింవిష్ణుంసర్వలోకనమస్కృతం । త్వదృతేరాక్షసేన్ద్రా
న్యః కోవమన్యేతబుద్ధిమాన్ ॥ ౨౭ ॥ ఏవముక్తస్తయాతత్ర వేదవత్యానిశాచరః । మూర్ధజేషుతదాకన్యాం క
రాగ్రేణపరామృశత్ ॥ ౨౮ ॥ తతోవేదవతీక్రుద్ధాకేశాన్హస్తేనసాచ్ఛినత్ । అసిర్భూత్వాకరస్తస్యాః కేశాన్
స్ఫీతాన్ద్విధాకరోత్ ॥ ౨౯ ॥ సాజ్వలంతీవరోషేణ దహన్తీవనిశాచరం । ఉవాచాగ్నింసమాధాయ మరణా
యకృతత్వరా ॥ ౩౦ ॥ ధర్షితాయాస్త్వయానార్య నమేజీవితమిష్యతే । రక్షోధమప్రవేక్ష్యామి పశ్యతస్తేహు
తాశనం ॥ ౩౧ ॥ యస్మాత్తుధర్షితాచాహంత్వయాపాపాత్మనావనే । తస్మాత్తవవధార్థంవైసముత్పత్స్యేహ్య
హంపునః ॥౩౨॥ నహిశక్యస్త్రియాహంతుం పురుషఃపాపనిశ్చయః । శాపేత్వయిమయోత్సృష్టే తపసశ్చవ్యయో
భవేత్ ॥ ౩౩ ॥ యదిత్వస్తిమయాకించిత్కృతందత్తంహుతంతథా । తస్మాత్త్వయోనిజాసాధ్వీ భవేయంధర్మిణ
స్సుతా ॥ ౩౪ ॥ ఏవముక్త్వాప్రవిష్టాసా జ్వలితంజాతవేదసం । పపాతచదివోదివ్యాపుష్పవృష్టిస్సమన్తతః ॥ ౩౫ ॥
(పునరేవహిసంభూతా పద్మేపద్మసమప్రభా । తస్మాదపిపునఃప్రాప్తాపూర్వవత్తేనరక్షసా ॥ ౩౬ ॥ కన్యాంకమలగర్భా
భాం ప్రగృహ్యాస్వగృహంయయౌ । ప్రవిశ్యరావణస్త్వేతాం దర్శయామాసమన్త్రిణే ॥ ౩౭ ॥ లక్షణజ్ఞోనిరీక్ష్యై
వ రావణంచైవమబ్రవీత్ । గృహస్థైషాహిసుశ్రోణీత్వద్వధాయైవదృశ్యతే ॥ ౩౮ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వార్ణవేరామతాం
ప్రచిక్షేపరావణః । సాచైవక్షితిమాసాద్య యజ్ఞాయతనమధ్యగా ॥౩౯ ॥ రాజ్ఞోహలముఖోత్కృష్టా పునరప్యుత్థి
తాసతీ ।) సైషాజనకరాజస్య ప్రసూతాతనయాప్రభో ॥ ౪౦ ॥ తవభార్యామహాబాహో విష్ణుస్త్వంహిసనాత
నః । పూర్వంక్రోధహతశ్శత్రుర్యయాసౌనిహతస్తథా ॥ ౪౧ ॥ ఉపాశ్రయిత్వాశైలాభ స్తవవీర్యమమానుషం ।

ఏవమేషా మహాభాగా మర్త్యేషూత్పత్స్యతే పునః ॥ ౪౨ ॥ క్షేత్రే హలముఖోత్కృష్టే వేద్యామగ్నిశిఖోపమా ।
ఏషా వేదవతీనామ పూర్వమాసీత్కృతే యుగే ॥ ౪౩ ॥ త్రేతాయుగమనుప్రాప్య వధార్థం తస్య రక్షసః । ఉత్ప
న్నా మైథిలకులే జనకస్య మహాత్మనః ॥ ౪౪ ॥ సీతోత్పన్నా తు సీతేతి మానుషైః పునరుచ్యతే ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదు
త్తరకాండే సప్తదశస్సర్గః ॥ ౬౧౦ ॥ ౧౨౨౦౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రవిష్టాయాం హుతాశం తు వేదవత్యాం స రావణః । పుష్పకం తత్సమారుహ్య
పరిచక్రామ మేదినీం ॥ ౧ ॥ తతో మరుత్తం నృపతిం యజంతం సహ దైవతైః । ఉశీరబీజమాసాద్య దదర్శ స తు రాక్ష
సః ॥ ౨ ॥ సంవర్తో నామ బ్రహ్మర్షిస్సాక్షాద్భ్రాతా బృహస్పతేః । యాజయామాస ధర్మజ్ఞస్సర్వైర్దేవగణై
ర్వృతః ॥ ౩ ॥ దృష్ట్వా దేవాస్తు తద్రక్షో వరదానేన దుర్జయం । తిర్యగ్యోనిం సమావిష్టాస్తస్య దర్శనభీరవః ॥ ౪ ॥
ఇంద్రో మయూరస్సంవృత్తో ధర్మరాజస్తు వాయసః । కృకలాసో ధనాధ్యక్షో హంసో వై వరుణోఽభవత్ ॥ ౫ ॥ అ
న్యేష్వపి గతేష్వేవం దేవేష్వరినిషూదన । రావణః ప్రావిశద్యజ్ఞం సారమేయ ఇవాశుచిః ॥ ౬ ॥ తం చ రాజానమా
సాద్య రావణో రాక్షసాధిపః । ప్రాహ యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి నిర్జితోఽస్మీతి వా వద ॥ ౭ ॥ తతో మరుత్తో నృపతిః కో
భవానిత్యువాచ తం । అపహాసం తతో ముక్త్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ అకుతూహలభావేన ప్రీతోఽస్మి తవ
పార్థివ । ధనదస్యానుజం యో మాం నావగచ్ఛసి రావణం ॥ ౯ ॥ త్రిషు లోకేషు కోఽన్యోఽస్తి యో న జానాతి మే బ
లం । భ్రాతరం యేన నిర్జిత్య విమానమిదమాహృతం ॥ ౧౦ ॥ తతో మరుత్తో నృపతిస్తం రాక్షసమథాబ్రవీత్ । ధ
న్యః ఖలు భవాన్ యేన జ్యేష్ఠో భ్రాతా రణే జితః ॥ ౧౧ ॥ న త్వయా సదృశః శ్లాఘ్యస్త్రిషు లోకేషు విద్యతే । (నాధర్మ
సహితం శ్లాఘ్యం న లోకప్రతిసంగ్రహమ్ ॥ ౧౨ ॥ కర్మ దౌరాత్మ్యకం కృత్వా శ్లాఘసే భ్రాతృనిర్జయాత్ ।) కం
త్వం ప్రాక్కేవలం ధర్మం చరిత్వా లబ్ధవాన్ వరం ॥ ౧౩ ॥ శ్రుతపూర్వం హి న మయా యాదృశం భాషసే స్వయం ।
తిష్ఠేదానీం న మే జీవన్ ప్రతియాస్యసి దుర్మతే ॥ ౧౪ ॥ అద్య త్వాం నిశితైర్బాణైః ప్రేషయామి యమక్షయం ।
తతశ్శరాసనం గృహ్య సాయకాంశ్చ స పార్థివః ॥ ౧౫ ॥ రణాయ నిర్యయౌ క్రుద్ధస్సంవర్తో మార్గమావృణోత్ ।
సోఽబ్రవీత్స్నేహసంయుక్తం మరుత్తం తం మహానృషిః ॥ ౧౬ ॥ శ్రోతవ్యం యది మద్వాక్యం సంప్రహారో న తే క్షమః ।
మాహేశ్వరమిదం సత్రమసమాప్తం కులం దహేత్ ॥ ౧౭ ॥ దీక్షితస్య కుతో యుద్ధం క్రోధిత్వం దీక్షితే కుతః । సంశ
యశ్చ జయే నిత్యం రాక్షసశ్చ సుదుర్జయః ॥ ౧౮ ॥ స నివృత్తో గురోర్వాక్యాన్మరుత్తః పృథివీపతిః । విసృజ్య సశ
రం చాపం స్వస్థో మఖముఖోఽభవత్ ॥ ౧౯ ॥ తతస్తం నిర్జితం మత్వా ఘోషయామాస వై దిశః । రావణో జిత
వాంశ్చేతి హర్షాన్నాదం చ ముక్తవాన్ ॥ ౨౦ ॥ తాన్ భక్షయిత్వా తత్రస్థాన్ మహర్షీన్ యజ్ఞమాగతాన్ । వితృ
ప్తో రుధిరైస్తేషాం పునస్సంప్రయయౌ మహీం ॥ ౨౧ ॥ రావణే తు గతే దేవాస్సేంద్రాశ్చైవ దివౌకసః । తతస్స్వాం
యోనిమాసాద్య తాని సత్త్వాని చాబ్రువన్ ॥ ౨౨ ॥ హర్షాత్తదాబ్రవీదింద్రో మయూరం నీలబర్హిణం । ప్రీ
తోఽస్మి తవ ధర్మజ్ఞ ఉపకారాద్విహంగమ ॥ ౨౩ ॥ ఇదం నేత్రసహస్రం యత్తత్తే బర్హే భవిష్యతి । వర్షమాణే
మయి ముదం ప్రాప్స్యసి ప్రీతిలక్షణాం ॥ ౨౪ ॥ ఏవమింద్రో వరం ప్రాదాన్మయూరస్య సురేశ్వరః । నీలాః కిల పు
రా బర్హా మయూరాణాం నరాధిప ॥ ౨౫ ॥ సురాధిపాద్వరం ప్రాప్య గతాస్సర్వేఽపి చిత్రతాం । ధర్మరాజోఽబ్ర
వీత్తత్ర ప్రాగ్వంశే వాయసం స్థితం ॥ ౨౬ ॥ పక్షింస్తవాస్మి సుప్రీతః ప్రీతస్య వచనం శృణు । యథాన్యైర్వివిధై
ర్రోగైః పీడ్యంతే ప్రాణినో మయా ॥ ౨౭ ॥ తే న తే ప్రభవిష్యంతి మయి ప్రీతే న సంశయః । మృత్యుతస్తే భయం నా
స్తి వరాన్మమ విహంగమ ॥ ౨౮ ॥ యావత్త్వాం న వధిష్యంతి నరాస్తావద్భవిష్యసి । యే చ మద్విషయస్థాస్తు మానవాః

క్షుద్భయార్దితాః ॥ ౨౯ ॥ త్వయిభుక్తేతుతృప్తాస్తే భవిష్యంతిసబాంధవాః । వరుణస్త్వబ్రవీద్ధంసం గంగాతో
యవిహారిణం ॥ ౩౦ ॥ శ్రూయతాంప్రీతిసంయుక్తం వచఃపత్రరథేశ్వర । వర్ణోమనోహరస్సౌమ్యచంద్రమండలస
న్నిభః ॥ ౩౧ ॥ భవిష్యతితవోదగ్రశ్శుద్ధఫేనసమప్రభః । మచ్ఛరీరంసమాసాద్య కాంతోనిత్యంభవిష్యసి ॥ ౩౨ ॥
ప్రాప్స్యసేచాతులాంప్రీతి మేతన్మేప్రీతిలక్షణం । హంసానాంహిపురారామ నీలవర్ణస్సపాండురః ॥ ౩౩ ॥ ప
క్షాన్నీలాగ్రసంవీతాః క్రోడాశ్శష్పాగ్రనిర్మలాః । అథాబ్రవీద్వైశ్రవణః కృకలాసంగిరౌస్థితం ॥ ౩౪ ॥ హైర
ణ్యంసంప్రయచ్ఛామి వర్ణంప్రీతస్తవాప్యహం । సద్రవ్యంచశిరోనిత్యంభవిష్యతితవాక్షయం ॥ ౩౫ ॥ ఏషకాంచ
నకోవర్ణో మత్ప్రీత్యాతేభవిష్యతి । ఏవందత్వావరాంస్తేభ్య స్తస్మిన్యజ్ఞోత్సవేసురాః ॥ ౩౬ ॥ నివృత్తాస్స
హరాజ్ఞావై పునస్స్వభవనంగతాః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే అష్టాదశస్సర్గః ॥౫౧౩॥ ౧౦౨౬౦॥ ****
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథజిత్వామరుత్తంస ప్రయయౌరాక్షసాధిపః । నగరాణినరేంద్రాణాం
యుద్ధకాంక్షీదశాననః ॥ ౧ ॥ సమాసాద్యతురాజేంద్రాన్ మహేంద్రవరుణోపమాన్ । అబ్రవీద్రాక్షసేంద్రస్తు
యుద్ధంమేదీయతామితి ॥ ౨ ॥ నిర్జితాస్మీతివాబ్రూత ఏషమేహినిశ్చయః । అన్యథాకుర్వతామేవం మోక్షోవో
నోపపద్యతే ॥ ౩ ॥ తతస్త్వభీరవఃప్రాజ్ఞాః పార్థివాధర్మనిశ్చయాః । మంత్రయిత్వాతతోన్యోన్యం రాజాన
స్సుమహాబలాః ॥ ౪ ॥ నిర్జితాస్మేత్యభాషంత జ్ఞాత్వావరబలంరిపోః । దుష్యంతస్సురథోగాధి ర్గయోరాజాపు
రూరవాః ॥ ౫ ॥ ఏతేసర్వేబ్రువంస్తాత నిర్జితాస్మేతిపార్థివాః । అథాయోధ్యాంసమాసాద్య రావణోరా
క్షసాధిపః ॥ ౬ ॥ సుగుప్తామనరణ్యేవ శక్రేణేవామరావతీం । సతంపురుషశార్దూలం పురందరసమంబలే ॥ ౭ ॥
ప్రాహరాజానమాసాద్య యుద్ధందేహీతిరావణః । నిర్జితోస్మీతివాబ్రూహి త్వమేవంమమశాసనం ॥ ౮ ॥ అయో
ధ్యాధిపతిస్తస్య శ్రుత్వాపాపమతేర్వచః । అనరణ్యస్తుసంక్రుద్ధో రాక్షసేంద్రమథాబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ దీయతేద్వంద్వ
యుద్ధంతే రాక్షసాధిపతేమయా । సంతిష్ఠక్షిప్రమాయత్తో భవచైవంభవామ్యహం ॥ ౧౦ ॥ అథపూర్వంశ్రుతా
ర్థేన సజ్జితంసుమహద్బలం । నిష్క్రామన్నరేంద్రస్యబలంరక్షోవధోద్యతమ్ ॥ ౧౧ ॥ నాగానాందశసాహస్రం
వాజినాంనియుతంతథా । రథానాంబహుసాహస్రం పత్తీనాంచనరోత్తమ ॥ ౧౨ ॥ మహీంసంఛాద్యనిష్క్రా
న్తం సపదాతిరథంక్షణాత్ । తతఃప్రవృత్తంసుమహద్యుద్ధంయుద్ధవిశారద ॥ ౧౩ ॥ అనరణ్యస్యనృపతేః రాక్షసేం
ద్రస్యచాద్భుతం । తద్రావణబలంప్రాప్య బలంతస్యమహీపతేః ॥ ౧౪ ॥ ప్రాణశ్యతతదాసర్వం హవ్యంహుతమివా
నలే । యుద్ధ్వాచసుచిరంకాలం కృత్వావిక్రమముత్తమం ॥ ౧౫ ॥ ప్రజ్వలంతంసమాసాద్య క్షిప్రమేవావశేషితం
ప్రావిశత్సంకులంతత్ర శలభాఇవపావకం ॥ ౧౬ ॥ నశ్యతిస్మబలంతత్ర హవ్యంహుతమివానలే । సోపశ్యత్తన్నరేం
ద్రస్తు నశ్యమానంమహాబలం ॥ ౧౭ ॥ మహార్ణవంసమాసాద్య వనాపగశతంయథా । తతశ్శక్రధనుఃప్రఖ్యం ధను
ర్విస్ఫారయన్స్వయం ॥ ౧౮ ॥ ఆససాదనరేంద్రస్తం రావణంక్రోధమూర్ఛితః । అనరణ్యేనతేమాత్యా మారీచ
శుకసారణాః ॥ ౧౯ ॥ ప్రహస్తసహితాభగ్నా వ్యద్రవంతమృగాఇవ । తతోబాణశతాన్యష్టౌపాతయామాసమూ
ర్ధని ॥ ౨౦ ॥ తస్యరాక్షసరాజస్య ఇక్ష్వాకుకులనందనః । తస్యబాణాఃపతంతస్తే చక్రిరేనక్షతింక్వచిత్ ॥ ౨౧ ॥
వారిధారాఇవాభ్రేభ్యః పతంత్యోనగమూర్ధని । తతోరాక్షసరాజేన క్రుద్ధేననృపతిస్తదా ॥ ౨౨ ॥ తలేనాభి
హతోమూర్ధ్ని సరథాన్నిపపాతహ । సరాజాపతితోభూమౌ విహ్వలాంగఃప్రవేపితః ॥ ౨౩ ॥ వజ్రదగ్ధఇవారణ్యే
సాలోనిపతితోమహాన్ । తంప్రహస్యాబ్రవీద్రక్ష ఇక్ష్వాకుంపృథివీపతిం ॥ ౨౪ ॥ కిమిదానీంత్వయాప్రాప్తం ఫ
లంమాంప్రతియుధ్యతా । త్రైలోక్యేనాస్తియోద్వంద్వం మమదద్యాన్నరాధిప ॥ ౨౫ ॥ శంకేప్రసక్తోభోగేషు న

శృణో షి బలంమమ । తస్యైవంబ్రువతో రాజా సందానువాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥ కింశక్యమిహకర్తుంవై కా
లోహిదురతిక్రమః । నహ్యహంనిర్జితో రక్షః త్వయాచాత్మప్రశంసినా ॥ ౨౭ ॥ కాలేనైవవిపన్నోహం హేతు
భూతస్తుమేభవాన్ । కింన్విదానీంమయాశక్యం కర్తుంప్రాణపరిక్షయే॥ ౨౮ ॥ నహ్యహంవిముఖోరక్షో యు
ధ్యమానస్త్వయాహతః । ఇక్ష్వాకుపరిభావిత్వా ద్వచోవక్ష్యామిరాక్షస ॥ ౨౯ ॥ యదిదత్తంయదిహుతం యది
మెసుకృతంతపః । యదిగుప్తాఃప్రజాస్సమ్య క్తదాసత్యంవచోస్తుమె ॥ ౩౦ ॥ ఉత్పత్స్యతేకులేహ్యస్మిన్నిక్ష్వాకూ
ణాంమహాత్మనాం । రామోదాశరథిర్నామ యస్తెప్రాణాన్హరిష్యతి ॥ ౩౧ ॥ తతోజలధరోదగ్ర స్తాడితో దే
వదుందుభిః । తస్మిన్నుదాహృతేశాపే పుష్పవృష్టిశ్చఖాచ్చ్యుతా ॥ ౩౨ ॥ తతస్సరాజారాజేంద్ర గతస్థానంత్రివి
ష్టపం । స్వర్గతేచనృపేతస్మిన్ రాక్షసస్సోపసర్పత ॥ ౩౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండె ఏకోనవింశ
స్సర్గః ॥ ౪౧౬ ॥ ౮౩౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోవిత్రాసయన్మర్త్యాన్ పృథివ్యాంరాక్షసాధిపః । ఆససాదఘనేతస్మిన్
నారదంమునిసత్తమమ్ ॥ ౧ ॥ తస్యాభివాదనంకృత్వా దశగ్రీవోనిశాచరః । అబ్రవీత్కుశలంపృష్ట్వా హేతుమా
గమనస్యచ ॥ ౨ ॥ నారదస్తుమహాతేజా దేవర్షిరమితప్రభః । అబ్రవీన్మేఘపృష్ఠస్థో రావణంపుష్పకేస్థితం॥౩॥
రాక్షసాధిపతేసౌమ్య తిష్ఠవిశ్రవసస్సుత । ప్రీతోస్మ్యభిజనోపేతవిక్రమైరూర్జితైస్తవ ॥ ౪ ॥ విష్ణునాదైత్యఘా
తైశ్చ గంధర్వోరగధర్షణైః । త్వయాసమంవిమర్దైశ్చ భృశంహిపరితోషితః ॥ ౫ ॥ కించిద్వక్ష్యామితావత్తె
శ్రోతవ్యంశ్రోష్యసేయది । శ్రుత్వాచానంతరంకార్యం త్వయారాక్షసత్తమ ॥ ౬ ॥ తన్మేనిగదతస్తాతసమాధించశ్రీ
వణేకురు । కిమయంవధ్యతేలోక స్త్వయాఽవధ్యేనదైవతైః ॥ ౭ ॥ హతఏవహ్యయంలోకో యదామృత్యువశంగ
తః । దేవదానవదైత్యానాం యక్షగంధర్వరక్షసామ్ ॥ ౮ ॥ అవధ్యేనత్వయాలోకః క్లేష్టుంయుక్తోనమానుషః । ని
త్యంశ్రేయసిసంమూఢం మహద్భిర్వ్యసనైర్వృతం ॥ ౯ ॥ హన్యాత్కస్తాదృశంలోకం జరావ్యాధిశతైర్యుతం । తై
స్తైరనిష్టోపగమైరజస్రంయత్రకుత్రకః ॥ ౧౦ ॥ మతిమాన్మానుషేలోకేయుద్ధేనప్రణయీభవేత్ । క్షీయమాణంస
దైవైనం క్షుత్పిపాసాజరాదిభిః ॥ ౧౧ ॥ విషాదశోకసంమూఢం లోకంత్వంక్షపయన్వృథా । పశ్యతావన్మహాబా
హో రాక్షసేశ్వరమానుషం ॥ ౧౨ ॥ మూఢమేవంవిచిత్రార్థం యస్యనజ్ఞాయతేగతిః । క్వచిద్వాదిత్రనృత్తాని
సేవ్యంతెముదితైర్జనైః ॥ ౧౩ ॥ రుద్యతెచాపరైరార్తైర్ధారాశ్రునయనాననైః । మాతాపితృసుతస్నేహైః
భార్యాబంధుమనోరమైః ॥ ౧౪ ॥ మోహితోయంజనోధ్వస్తః క్లేశంస్వంనావబుధ్యతె । అలమేనంపరిక్లిశ్య లో
కంమోహనిరాకృతం ॥ ౧౫ ॥ జితఏవత్వయాసౌమ్య మర్త్యలోకోనసంశయః । అవశ్యమేభిస్సర్వైశ్చ గంతవ్యం
యమసాదనం ॥ ౧౬ ॥ తంనిగృహ్ణీష్వపౌలస్త్య యమంపరపురంజయ । తస్మిన్జితేజితంసర్వం భవత్యేవనసంశ
యః ॥ ౧౭ ॥ ఏవముక్తస్తులంకేశో దీప్యమానంస్వతేజసా । అబ్రవీన్నారదంతత్ర సంప్రహస్యాభివాద్యచ ॥౧౮॥
మహర్షేదేవగంధర్వ విహారసమరప్రియ । అహంఖల్ద్యతోగంతుం విజయార్థంరసాతలం ॥ ౧౯ ॥ తతో
లోకత్రయంజిత్వా స్థాప్యనాగాన్సురాన్వశే । సముద్రమమృతార్థంచ మథిష్యామిరసాలయం ॥ ౨౦ ॥ అథా
బ్రవీద్దశగ్రీవం నారదోభగవానృషిః । క్వఖల్విదానీంమార్గేణ త్వయాహ్యన్యేనగమ్యతే ॥ ౨౧ ॥ అయంఖలుసు
దుర్గమ్యః ప్రేతరాజపురంప్రతి । మార్గోగచ్ఛతిదుర్ధర్షో యమస్యామిత్రకర్శన ॥ ౨౨ ॥ సతుశారద
మేఘాభం ముక్త్వాహాసందశాననః । ఉవాచకృతమిత్యేవం వచనంచేదమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ యస్మాత్త్వంమానుషం
లోక మేతంప్రతికృపాయసే । తస్మాదేవమహంబ్రహ్మన్ వైవస్వతవధోద్యతః ॥ ౨౪ ॥ గచ్ఛామిదక్షిణామాశాం

యత్ర సూర్యాత్మజో నృపః। మయా హి భగవన్ క్రోధాత్ప్రతిజ్ఞాతం రణార్థినా ॥ ౨౫ ॥ అవజేష్యామి చతు
రో లోకపాలానితి ప్రభో । తదిహ ప్రస్థితోఽహం వై పితృరాజపురం ప్రతి ॥ ౨౬ ॥ ప్రాణిసంక్లేశకర్తారం
యోజయిష్యామి మృత్యునా । ఏవముక్త్వా దశగ్రీవో మునిం తమభివాద్య చ ॥ ౨౭ ॥ ప్రయయౌ దక్షిణామాశాం ప్ర
హృష్టస్సహ మన్త్రిభిః । నారదస్తు మహాతేజా ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః ॥ ౨౮ ॥ చిన్తయామాస విప్రేన్ద్రో
విధూమ ఇవ పావకః । యేన లోకాస్త్రయస్సేన్ద్రాః క్లిశ్యన్తే సచరాచరాః ॥ ౨౯ ॥ క్షీణే చాయుషి ధర్మేణ స
కాలో జేష్యతే కథమ్ । స్వదత్తకృతసాక్షీ యో ద్వితీయ ఇవ పావకః ॥ ౩౦ ॥ లబ్ధసంజ్ఞా విచేష్టన్తే యస్మాల్లోకా మ
హాత్మనః । యస్య నిత్యం త్రయో లోకా విద్రవన్తి భయార్దితాః ॥ ౩౧ ॥ తం కథం రాక్షసేన్ద్రోఽసౌ స్వయమే
వాభిగచ్ఛతి । యో విధాతా చ ధాతా చ సుకృతం దుష్కృతం తథా ॥ ౩౨ ॥ త్రైలోక్యం విజితం యేన తం కథం ను వి
జేష్యతే । అపరం కిం ను కృత్వైవం విధానం సంవిధాస్యతి ॥ ౩౩ ॥ కౌతూహలసమావిష్టో యాస్యామి యమసాద
నమ్ । విమర్దం ద్రష్టుమనయోః యమరావణయోస్స్వయమ్ ॥ ౩౪ ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే వింశస్సర్గః ॥ ౩౯ ॥ ౬౩౦

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం సంచిన్త్య విప్రేన్ద్రో జగామ లఘువిక్రమః । ఆఖ్యాతుం తద్యథావృ
త్తం యమస్య సదనం ప్రతి ॥ ౧ ॥ అపశ్యత్స యమం తత్ర దేవమగ్నిపురస్కృతమ్ । విధానమనుతిష్ఠన్తం ప్రాణినో
యస్య యాదృశమ్ ॥ ౨ ॥ స తు దృష్ట్వా యమః ప్రాప్తం దేవర్షిం తత్ర నారదమ్ । అబ్రవీత్సుఖమాసీనమర్ఘ్య
మావేద్య ధర్మతః ॥ ౩ ॥ కచ్చిత్క్షేమం ను దేవర్షే కచ్చిద్ధర్మో న నశ్యతి । కిమాగమనకృత్యం తే దేవగన్ధర్వసేవి
త ॥ ౪ ॥ అబ్రవీత్తు తదా వాక్యం నారదో భగవానృషిః । శ్రూయతామభిధాస్యామి విధానఞ్చ విధీయతామ్ ॥ ౫ ॥
ఏష నామ్నా దశగ్రీవః పితృరాజ నిశాచరః । ఉపయాతి వశం నేతుం విక్రమైస్త్వాం సుదుర్జయమ్ ॥ ౬ ॥ ఏతేన కార
ణేనాహం త్వరితో హ్యాగతః ప్రభో । దణ్డప్రహరణస్యాద్య తవ కిం ను భవిష్యతి ॥ ౭ ॥ ఏతస్మిన్నన్తరే దూరాదం
శుమన్తమివోదితమ్ । దదర్శ దీప్తమాయాన్తం విమానం తస్య రక్షసః ॥ ౮ ॥ తం దేశం ప్రభయా తస్య పుష్పకస్య
మహాబలః । కృత్వా వితిమిరం సర్వం సమీపం సోఽభ్యవర్తత ॥ ౯ ॥ సోఽపశ్యత్స మహాబాహుర్దశగ్రీవస్తతస్తతః ।
ప్రాణినస్సుకృతం కర్మ భుఞ్జానాంశ్చైవ దుష్కృతమ్ ॥ ౧౦ ॥ అపశ్యత్సైనికాంశ్చాస్య యమస్యానుచరైస్సహ ।
యమస్య పురుషై రౌద్రైః ఘోరరూపైర్భయానకైః ॥ ౧౧ ॥ దదర్శ వధ్యమానాంశ్చ క్లిశ్యమానాంశ్చ దేహినః ।
క్రోశతశ్చ మహానాదం తీవ్రనిష్టనతత్పరాన్ ॥ ౧౨ ॥ క్రిమిభిర్భక్ష్యమాణాంశ్చ సారమేయైశ్చ దారుణైః । శ్రో
త్రత్రాసకరీర్వాచో వదతశ్చ భయావహాః ॥ ౧౩ ॥ సన్తార్యమాణాన్వైతరణీం బహుశశ్శోణితోదకామ్ । వాలు
కాయాం చ తప్తాయాం తప్యమానాన్ముహుర్ముహుః ॥ అసిపత్రవనే చైవ భిద్యమానానధార్మికాన్ । రౌరవే క్షార
నద్యాం చ క్షురధారాసు చైవ హి ॥ ౧౫ ॥ పానీయం యాచమానాంశ్చ తృషితాన్ క్షుధితానపి । శవభూతాన్ కృ
శాన్ దీనాన్ వివర్ణాన్ ముక్తమూర్ధజాన్ ॥ ౧౬ ॥ మలపఙ్కధరాన్ శ్రాన్తాన్ నగ్నాంశ్చ పరిధావతః । దదర్శ
రావణో మార్గే శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౧౭ ॥ కాంశ్చిద్విమానముఖ్యేషు గీతవాదిత్రనిస్వనైః । ప్రమోదమానా
నద్రాక్షీద్రావణస్సుకృతైస్స్వకైః ॥ ౧౮ ॥ గోరసం గోప్రదాతారో భోజనం చాన్నదాయినః । గృహాంశ్చ గృ
హదాతారోఽశ్నువతే తత్ర తత్ర హ ॥ ౧౯ ॥ సువర్ణమణిముక్తానాం ప్రదాతౄంశ్చాప్యలఙ్కృతాన్ । ధార్మికా
నపరాంస్తత్ర దీప్యమానాన్స్వతేజసా ॥ ౨౦ ॥ దదర్శ స మహాబాహూ రావణో రాక్షసాధిపః । తతస్తాన్వధ్యమా
నాంస్తు కర్మభిర్దుష్కృతైస్స్వకైః ॥ ౨౧ ॥ రావణో మోచయామాస విక్రమేణ బలాద్బలీ । ప్రాణినో మోచితాస్తే
సుఖమాపుర్ముహూర్తం తే హ్యతర్కితముపచిన్తితమ్ । ప్రేతేషు ముచ్యమానేషు
న దశగ్రీవేణ రక్షసా ॥ ౨౨ ॥

రాక్షసేనబలీయసా ॥ ౨౩ ॥ ప్రేతగోపాస్సుసంక్రుద్ధా రాక్షసేంద్రమభిద్రవన్ । తతోహలహలాశబ్దస్సర్వదిగ్భ్యశ
స్సముత్థితః ॥ ౨౪ ॥ ధర్మరాజస్యయోధానాం శూరాణాంపరిధావతాం । తేప్రాసైఃపరిఘైశ్శూలైః ముద్గరైశ్శ
క్తితోమరైః ॥ ౨౫ ॥ పుష్పకంసమవర్షంత శూరాశ్శతసహస్రశః । (అసంఖ్యేయంయమస్యాసీ త్తత్రసైన్యం
మహాత్మనః ॥ ౨౬ ॥ శూరాణాముగ్రవీర్యాణాం సమరేష్వనివర్తినాం । తతోవృక్షైశ్చశైలైశ్చప్రాసాదీనాం
శతైస్తథా ॥ ౨౭ ॥ పుష్పకంసమవర్షంత యమదూతాభయానకాః । సమంతాద్విద్రుతంతైస్తు పుష్పకంయానమా
బభౌ ॥ ౨౮ ॥ యథాస్వర్ణమయంశృంగం సమంతాద్విద్రుతంఘనైః ।) తస్యాసనానిప్రాసాదాన్ వేదికాస్తోర
ణానిచ ॥ ౨౯ ॥ పుష్పకస్యబభంజుస్తే శీఘ్రంమధుకరాఇవ । దేవనిష్ఠానభూతంత ద్విమానంపుష్పకంమృధే ॥ ౩౦ ॥
భజ్యమానంతథైవాసీ దక్షయ్యంబ్రహ్మతేజసా । తతస్తేరావణామాత్యాయథాకామంయథాబలమ్ ॥ ౩౧ ॥ అయు
ధ్యంతమహావీరాస్సచరాజాదశాననః । తేతుశోణితదిగ్ధాంగాస్సర్వశస్త్రసమాహతాః ॥ ౩౨ ॥ అమాత్యారా
క్షసేంద్రస్య చక్రురాయోధనంమహత్ । అన్యోన్యంతేమహాభాగా జఘ్నుఃప్రహరణైర్భృశమ్ ॥ ౩౩ ॥ యమ
స్యచమహాబాహో రావణస్యచమంత్రిణః । అమాత్యాంస్తాంస్తుసంత్యజ్య యమయోధామహాబలాః ॥ ౩౪ ॥ తమే
వతేభ్యధావంత శూలవర్షైర్దశాననమ్ । తతశ్శోణితదిగ్ధాంగఃప్రహారైర్జర్ఝరీకృతః ॥ ౩౫ ॥ విమానేరాక్షసశ్రే
ష్ఠః ఫుల్లాశోకఇవాబభౌ । సశూలాసిగదాప్రాసాన్ శక్తితోమరసాయకాన్ ॥ ౩౬ ॥ ముసలానిశిలావృక్షాన్
ముమోచాస్త్రబలాద్బలీ । తరూణాంచశిలానాంచ శస్త్రాణాంచాతిదారుణమ్ ॥ ౩౭ ॥ యమసైన్యేషుతద్వర్షం
పపాతాతిభయంకరమ్ । తాంస్తుసర్వాన్సమాక్షిప్య తదస్త్రముపహత్యచ ॥ ౩౮ ॥ జఘ్నుస్తేరాక్షసంఘోర మే
కంశతసహస్రశః । పరివార్యచతంసర్వే శైలంమేఘోత్కరాఇవ ॥ ౩౯ ॥ భిండిపాలైశ్చశూలైశ్చ నిరుచ్ఛ్వాస
మపోథయన్ । విముక్తకవచఃక్రుద్ధస్సిక్తశ్శోణితవిస్రవైః ॥ ౪౦ ॥ సపుష్పకంపరిత్యజ్య పృథివ్యామవతిష్ఠత । తత
స్సకార్ముకీబాణీ పృథివ్యాంరాక్షసాధిపః ॥ ౪౧ ॥ లబ్ధసంజ్ఞోముహూర్తేన క్రుద్ధస్తస్థౌయథాంతకః । తతఃపా
శుపతందివ్య మస్త్రంసంధాయకార్ముకే ॥ ౪౨ ॥ తిష్ఠతిష్ఠేతితానుక్త్వా తచ్చాపంవికకర్షసః । ఆకర్ణాంసవికృ
ష్యాథ చాపమింద్రారిరాహవే ॥ ౪౩ ॥ ముమోచతంశరంక్రుద్ధః త్రిపురేశంకరోయథా । తస్యరూపంశరస్యాసీద్వి
ధూమజ్వాలమండలమ్ ॥ ౪౪ ॥ వనందహిష్యతోఘర్మే దావాగ్నేరివమూర్ఛతః । జ్వాలామాలీసతుశరః క్రవ్యాదా
నుగతోరణే ॥ ౪౫ ॥ ముక్తోగుల్మాన్ద్రుమాంశ్చైవ భస్మకృత్వాప్రధావతి । తేతస్యతేజసాదగ్ధా సైన్యావైవస్వ
తస్యతు ॥ ౪౬ ॥ రణేతస్మిన్నిపతితా దావదగ్ధానగాఇవ । తతస్ససచివైస్సార్ధం రావణోభీమవిక్రమః ॥ ౪౭ ॥
ననాదసుమహానాదం కంపయన్నివమేదినీమ్ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండేఏకవింశస్సర్గః ॥ ౨౨ ॥ ౪౪౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతుతస్యమహానాదం శ్రుత్వావైవస్వతోయమః । శత్రుంవిజయినంమేనే
స్వబలస్యచసంక్షయమ్ ॥ ౧ ॥ సతుయోధాన్హతాన్మత్వా క్రోధపర్యాకులేక్షణః । అబ్రవీత్త్వరితంసూ
తం రథస్సముపనీయతామ్ ॥ ౨ ॥ తతస్సూతోరథందివ్య ముపస్థాప్యమహాస్వనమ్ । స్థితస్సచమహాతేజా ఆరు
రోహమహారథమ్ ॥ ౩ ॥ పాశముద్గరహస్తశ్చ మృత్యుస్తస్యాగ్రతఃస్థితః । యేనసంక్షిప్యతేసర్వం త్రైలోక్యమిద
మవ్యయమ్ ॥ ౪ ॥ కాలదండశ్చపార్శ్వస్థో మూర్తిమాన్స్యందనోత్తమే । యమప్రహరణందివ్యం తేజసాజ్వల
దగ్నివత్ ॥ ౫ ॥ తస్యపార్శ్వేషునిశ్ఛిద్రాః కాలపాశాఃప్రతిష్ఠితాః । పావకస్పర్శసంకాశః స్థితోమూర్తశ్చము
ద్గరః ॥ ౬ ॥ తతోలోకత్రయంక్షుబ్ధ మకంప్యంతదివౌకసః । కాలంక్రుద్ధంతదాదృష్ట్వా లోకత్రయభయావ
హమ్ ॥ ౭ ॥ తతస్సంచోదయంత్సూతస్తానశ్వాన్రుచిరప్రభాన్ । ప్రయయౌభీమసన్నాదోయత్రరక్షోధిపఃస్థితః ॥

ముహూర్తేన యమం తేతు హయా హరిహయోపమాః । ప్రాపయన్మనసస్తుల్యా యత్ర తత్ప్రస్తుతం రణమ్ ॥౯
దృష్ట్వాతు తేతం వికృతం రథం మృత్యుసమన్వితమ్ । సచివా రాక్షసేంద్రస్య సర్వలోకభయావహమ్ ॥ ౧౦ ॥ అభ్య
ధావన్త సంక్రుద్ధా బలినో౽తిభయఙ్కరాః । లఘుసత్త్వతయా తేహి నష్టసంజ్ఞా భయార్దితాః ॥ ౧౧ ॥ నాత్ర యో
ద్ధుం సమర్థాస్స్మ ఇత్యుక్త్వా ప్రయయుర్దిశః । సతుతం తాదృశం దృష్ట్వా రథం లోకభయావహమ్ ॥ ౧౨ ॥ నా
క్షుభ్యత దశగ్రీవో నచాపి భయమావిశత్ । యమో రావణమాసాద్య వ్యసృజచ్ఛక్తితోమరాన్ ॥ ౧౩ ॥ సర్వమ
ర్మాణి సంక్రుద్ధో రావణస్యన్యకృంతత । (మర్మసుచ్ఛిద్యమానేషు రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౪ ॥ సహంస్తస్థౌ
రుజం ఘోరాం భిద్యమాన ఇవాచలః ।) రావణస్తుస్థితస్స్వస్థః శరవర్షం ముమోచహ ॥ ౧౫ ॥ తస్మిన్వైవస్వతర
థే తోయవర్షమివామ్బుదః । (శరాస్తైన్వ్రజసంకాశాశ్ఛాదయంతో రణే యమమ్ ॥ ౧౬ ॥ యథాచలం మహాఘో
రా నానావర్ణా వలాహకాః । తాన్నిహత్య శరాంస్తూర్ణం రావణస్య యమస్స్వయమ్ ॥ ౧౭ ॥ తతః ప్రహర
ణం ఘోరం ముమోచారినిషూదనః ।) తతో మహాశక్తిశరైః పాత్యమానో మహోరసి ॥ ౧౮ ॥ ప్రతికర్తుం నశ
క్నోతి రాక్షసశ్శల్యపీడితః । నానాప్రహరణైరేవం యమేనామిత్రకర్శినా ॥ ౧౯ ॥ సప్తరాత్రం కృతే సంఖ్యే
నభగ్నో విజితో౽పివా । తదాసీత్తుములం యుద్ధం యమరాక్షసయోర్ద్వయోః ॥ ౨౦ ॥ విజయాకాంక్షిణోస్తత్ర స
మరేష్వనివర్తినోః । తతో దేవాస్సగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ ౨౧ ॥ ప్రజాపతిం పురస్కృత్య సమేతా
స్తద్రణాజిరమ్ । సంవర్త ఇవలోకానామభవద్యుధ్యతోస్తయోః ॥ ౨౨ ॥ రాక్షసానాంచ ముఖ్యస్య ప్రేతానా
మీశ్వరస్యచ । రాక్షసేన్ద్రో౽పి విస్ఫార్య చాపమిన్ద్రాశనిప్రభమ్ ॥ ౨౩ ॥ నిరన్తరమివాకాశం కుర్వన్బాణా
న్ముమోచసః । మృత్యుం చతుర్భిర్విశిఖైస్సూతం సప్తభిరర్దయన్ ॥ ౨౪ ॥ యమం శతసహస్రేణ శీఘ్రం మర్మస్వ
తాడయత్ । తతః క్రుద్ధస్య సహసా యమస్యాభివినిస్సృతః ॥ ౨౫ ॥ జ్వాలామాలీ సనిశ్వాసో వదనాత్క్రోధపా
వకః । తతో౽పశ్యంస్తదాశ్చర్యం దేవదానవరాక్షసాః ॥ ౨౬ ॥ క్రోధజం పావకం దీప్తం దిధక్షన్తం రిపోర్బలమ్ ।
ప్రహర్షితౌ సుసంరబ్ధౌ మృత్యుకాలౌ బభూవతుః ॥ ౨౭ ॥ మృత్యుస్తు పరమక్రుద్ధో వైవస్వతమథాబ్రవీత్ । ముం
చమాం దేవ శీఘ్రం త్వం నిహన్మి సమరే రిపుమ్ ॥ ౨౮ ॥ నాద్య రక్షో భవేదేషా మర్యాదా మే నిసర్గతః । హిర
ణ్యకశిపుశ్శ్రీమాన్నముచిశ్శమ్బరస్తథా ॥ ౨౯ ॥ సంహ్రాదిర్ధూమకేతుశ్చ బలిర్వైరోచనో౽పిచ । శమ్భుర్దైత్యో మ
హారాజో వృత్రో బాణస్తథైవచ ॥ ౩౦ ॥ కార్తస్వనశ్చ నరకస్తావుభౌ మధుకైటభౌ । రాజర్షయశ్శాస్త్రవిదో గం
ధర్వాస్సమహోరగాః ॥ ౩౧ ॥ ఋషయః పన్నగా దైత్యా యక్షాశ్చాప్సరసాం గణాః । యుగాన్తపరివర్తే చ పృ
థివీ సమహార్ణవా ॥ ౩౨ ॥ క్షయం నీతా మహారాజ సపర్వతసరిద్ద్రుమా । ఏతే చాన్యే చ బహవో బలవన్తో దురాస
దాః ॥ ౩౩ ॥ వినిపన్నా మయా దృష్టాః కిము తాయం నిశాచరః । ముఞ్చ మాం సర్వధర్మజ్ఞ యావదేనం నిహన్మ్యహమ్ ॥
నహి కశ్చిన్మయా దృష్టో బలవానపి జీవతి । బలం మమ నఖల్వేతన్మర్యాదైషా నిసర్గతః ॥ ౩౫ ॥ సందృష్టో న మయా
కాల ముహూర్తమపి జీవతి । తస్యైవం వచనం శ్రుత్వా ధర్మరాజః ప్రతాపవాన్ ॥ ౩౬ ॥ అబ్రవీత్తత్ర తం మృ
త్యుం మయమేనం నిహన్మ్యహమ్ । తతస్సంరక్తనయనః క్రుద్ధో వైవస్వతః ప్రభుః ॥ ౩౭ ॥ కాలదణ్డమమోఘం తం
తోలయామాస పాణినా । యస్య పార్శ్వేతు నిఖిలాః కాలపాశాః ప్రతిష్ఠితాః ॥ ౩౮ ॥ పావకస్పర్శసంకాశో ముద్గ
రో మూర్తిమాన్స్థితః । దర్శనాదేవ యః ప్రాణాన్ప్రాణినామపకర్షతి ॥ ౩౯ ॥ కింపునస్స్పృశ్యమానస్య పాత్యమానస్య
దేహినః । సజ్వాలాపరివారస్తు నిర్దహన్నివ రాక్షసమ్ ॥ ౪౦ ॥ తేన స్పృష్టో బలవతా మహాప్రహరణో౽స్ఫురత్ । తతో
విదుద్రువుస్సర్వే తస్మాత్త్రస్తా రణాజిరే ॥ ౪౧ ॥ సురాశ్చ క్షుభితా దృష్ట్వా కాలదణ్డోద్యతం యమమ్ । తస్మిన్ప్ర

హన్తుకామే తు దండముద్యమ్య రావణమ్ ॥ ౪౨ ॥ యమం పితామహస్సాక్షాద్దర్శయిత్వేదమబ్రవీత్ । వైవస్వత మహాబాహో నఖల్వతులవిక్రమ ॥ నహన్తవ్యస్త్వయైతేన దండేనాయం నిశాచరః । వరః ఖలు మయైతస్మై దత్తస్త్రిదశపుంగవ ॥ ౪౪ ॥ తత్త్వయా నానృతం కార్యం యన్మయా వ్యాహృతం వచః। యో హి మామనృతం కుర్యాద్దేవో వా మానుషోపి వా ॥ ౪౫ ॥ త్రైలోక్యమనృతం తేన కృతం స్యాన్నాత్ర సంశయః । క్రుద్ధేన విప్రముక్తోయం నిర్విశేషం ప్రియాప్రియే ॥ ౪౬ ॥ ప్రజాస్సంహరతే రౌద్రో లోకత్రయభయావహః। అమోఘో హ్యేష సర్వాసాం ప్రజానాం వినిపాతనే ॥ ౪౭ ॥ కాలదండో మయా సృష్టః పూర్వం మృత్యుపురస్కృతః । తన్న ఖల్వేష తే సౌమ్య పాత్యో రాక్షసమూర్ధని ॥ ౪౮ ॥ నహ్యస్మిన్పతితే కశ్చిన్ముహూర్తమపి జీవతి । యది హ్యస్మిన్నిపతితే న మ్రియేతైష రాక్షసః ॥ ౪౯ ॥ మ్రియేత వా దశగ్రీవః తథాప్యుభయతోనృతమ్ । తన్నివర్తయ లంకేశాద్దండమేతం సముద్యతమ్ ॥ ౫౦ ॥ సత్యం చ మాం కురుష్వాద్య లోకాంస్త్వం యద్యవేక్షసే । ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా ప్రత్యువాచ యమస్తదా ॥ ౫౧ ॥ ఏష వ్యావర్తితో దండః ప్రభవిష్ణుర్భవాన్ హి నః । కిం న్విదానీం మయా శక్యం కర్తుం రణగతేన హి ॥ ౫౨ ॥ యన్మయా న నిహన్తవ్యో రాక్షసో వరదర్పితః । ఏష తస్మాత్ప్రణశ్యామి దర్శనాదస్య రక్షసః ॥ ౫౩ ॥ ఇత్యుక్త్వా సరథస్సాశ్వస్తత్రైవాన్తరధీయత । దశగ్రీవస్తు తం జిత్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మనః ॥ ౫౪ ॥ ఆరుహ్య పుష్పకం భూయో నిష్క్రాన్తో యమసాదనాత్ । స తు వైవస్వతో దేవైస్సహ బ్రహ్మపురోగమైః ॥ ౫౫ ॥ జగామ త్రిదివం హృష్టో నారదశ్చ మహామునిః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ద్వావింశస్సర్గః ॥ ౧౨౫ ॥ ౨౫౦౦ ॥**

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స తు జిత్వా దశగ్రీవో యమం త్రిదశపుంగవమ్ । రావణస్తు రణశ్లాఘీ స్వసహాయాన్ దదర్శ హ ॥ ౧ ॥ తతో రుధిరసిక్తాంగం ప్రహారైర్జర్ఝరీకృతమ్ । రావణం రాక్షసా దృష్ట్వా విస్మయం సముపాగమన్ ॥ ౨ ॥ జయేన వర్ధయిత్వా చ మారీచప్రముఖాస్తతః । పుష్పకం భేజిరే సర్వే సాన్త్వితా రావణేన హి ॥ ౩ ॥ తతో రసాతలం గచ్ఛన్ ప్రవిష్టః పయసాం నిధిమ్ । దైత్యోరగగణాధ్యుష్టం వరుణేన సురక్షితమ్ ॥ ౪ ॥ స తు భోగవతీం గత్వా పురీం వాసుకిపాలితామ్ । కృత్వా నాగాన్ వశే హృష్టో యయౌ మణిమతీం పురీం ॥ ౫ ॥ నివాతకవచాస్తత్ర దైత్యా లబ్ధవరా వసన్ । రాక్షసస్తాన్ సమాసాద్య యుద్ధాయ సముపాహ్వయత్ ॥ ౬ ॥ తే తు సర్వే సువిక్రాన్తా దైతేయా బలశాలినః । నానాప్రహరణాస్తత్ర ప్రయయుర్యుద్ధదుర్మదాః ॥ ౭ ॥ శూలైస్త్రిశూలైః కులిశైః పట్టసాసిపరశ్వధైః । అన్యోన్యం బిభిదుః క్రుద్ధా రాక్షసా దానవాస్తథా ॥ ౮ ॥ తేషాం తు యుధ్యమానానాం సాగ్రః సంవత్సరో గతః । న చాన్యతరయోస్తత్ర విజయో వా క్షయోపి వా ॥ ౯ ॥ తతః పితామహస్తత్ర త్రైలోక్యగతిరవ్యయః । ఆజగామ ద్రుతం దేవో విమానవరమాస్థితః ॥ ౧౦ ॥ నివాతకవచానాం తు నివార్య రణకర్మ తత్ । వృద్ధః పితామహో వాక్యమువాచ విదితార్థవత్ ॥ ౧౧ ॥ నహ్యయం రావణో యుద్ధే శక్యో జేతుం సురాసురైః । న భవన్తః క్షయం నేతుమపి సామరదానవైః ॥ ౧౨ ॥ రాక్షసస్య సఖిత్వం వై భవద్భిస్సహ రోచతే । అవిభక్తా హి సర్వార్థాః సుహృదాం నాత్ర సంశయః ॥ ౧౩ ॥ తతోగ్నిసాక్షికం సఖ్యం కృతవాంస్తత్ర రావణః । నివాతకవచైస్సార్ధం ప్రీతిమానభవత్తదా ॥ ౧౪ ॥ అర్చితస్తైర్యథాన్యాయం సంవత్సరమథోషితః । స్వపురాన్నిర్విశేషం చ ప్రియం ప్రాప్తో దశాననః ॥ ౧౫ ॥ తతోపధార్య మాయానాం శతమేకోనమాప్తవాన్ । సలిలేన్ద్రపురాన్వేషీ స బభ్రామ రసాతలమ్ ॥ ౧౬ ॥ తతోశ్మనగరం నామ కాలకేయాభిరక్షితం । గత్వా తు కాలకేయాంశ్చ హత్వా తత్ర బలోత్కటాన్ ॥ ౧౭ ॥ శూర్పణఖ్యాశ్చ భర్తారమసినాచ్ఛినత్తదా । స్యాలమపి బలవన్తం చ విద్యుజ్జిహ్వం బలోత్కటమ్ ॥ ౧౮ ॥ జిహ్వయా సంలిహన్తం చ రాక్షసం సమరే తదా । తం విజిత్య ముహూర్తేన జఘ్నే దై

త్యాంశ్చతుశ్శతమ్ ॥ ౧౯ ॥ తతః పాండురమేఘాభం కైలాసమివభాస్వరమ్ । వరుణస్యాలయందివ్య మపశ్యద్రా
క్షసాధిపః ॥ ౨౦ ॥ క్షరంతీంచపయోనిత్యం సురభింగామవస్థితామ్ । దదర్శ రావణ స్తత్ర గోవృషేంద్రవరారణిం ॥
యస్యాః పయోభినిష్యందాత్ క్షీరోదో నామసాగరః । యస్మాచ్చంద్రః ప్రభవతి శీతరశ్మిః ప్రజాహితః ॥ ౨౨ ॥ యం
సమాశ్రిత్యజీవంతి ఫేనపాః పరమర్షయః । అమృతంయత్రచోత్పన్నం స్వధాచస్వధభోజినామ్ ॥ ౨౩ ॥ యాం
బ్రువంతినరాలోకె సురభింనామనామతః । ప్రదక్షిణంతు తాంకృత్వా రావణః పరమాద్భుతామ్ ॥ ౨౪ ॥ ప్రవివె
శమహాఘోరం గుప్తంబహువిధైర్బలైః । తోయధారాశతాకీర్ణం శారదాభ్రనిభంతదా ॥ ౨౫ ॥ నిత్యంప్రహృ
ష్టందదృశే వరుణస్యగృహోత్తమమ్ । తతోహత్వాబలాధ్యక్షాన్ సమరేతైశ్చతాడితః ॥ ౨౬ ॥ అబ్రవీత్త్వరితో
యోధాన్ రాజాశీఘ్రంనివేద్యతామ్ । యుద్ధార్థీరావణః ప్రాప్తః తస్యయుద్ధంప్రదీయతామ్ ॥ ౨౭ ॥ వదవా
నభయంతేస్తి నిర్జితోస్మీతిసాంజలిః । ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధా వరుణస్యమహాత్మనః ॥ ౨౮ ॥ పుత్రాః పౌత్రాశ్చ
నిష్క్రాంతాః గౌశ్చపుష్కరఏవచ । తేతువీర్యగుణోపేతాః బలైః పరివృతాస్స్వకైః ॥ ౨౯ ॥ యుక్త్వారథాన్
కామగమా నుద్యద్భాస్కరవర్చసః । తతోయుద్ధంసమభవ ద్దారుణంరోమహర్షణం ॥ ౩౦ ॥ సలిలేంద్రస్యపు
త్రాణాం రావణస్యచధీమతః । అమాత్యైశ్చమహావీర్యైర్దశగ్రీవస్యరక్షసః ॥ ౩౧ ॥ వారుణంతద్బలంకృత్స్నం
క్షణేనవినిపాతితమ్ । సమీక్ష్యస్వబలంసంఖ్యే వరుణస్యసుతాస్తదా ॥ ౩౨ ॥ అర్దితాశ్శరజాలేన నివృత్తారణక
ర్మణః । మహీతలగతాస్తేతె రావణందృశ్యపుష్పకే ॥ ౩౩ ॥ ఆకాశమాశువివిశు స్స్యందనైశ్శీఘ్రగామిభిః । మ
హదాసీత్తతస్తేషాం తుల్యస్థానమవాప్యతత్ ॥ ౩౪ ॥ ఆకాశయుద్ధంతుములం దేవదానవయోరివ । తతస్తేరావణం
యుద్ధే శరైః పావకసన్నిభైః ॥ ౩౫ ॥ విముఖీకృత్యసంహృష్టా వినేదుర్వివిధాన్రవాన్ । తతోమహోదరః క్రుద్ధో
రాజానందృశ్యధర్షితమ్ ॥ ౩౬ ॥ త్యక్త్వామృత్యుభయంవీరో యుద్ధకాంక్షీవ్యలోకయత్ । తేనతేషాంహయా
యేచ కామగాః పవనోపమాః ॥ ౩౭ ॥ మహోదరేణగదయా హతాస్తేప్రయయుః క్షితిమ్ । తేషాంవరుణపుత్రా
ణాం హత్వాయోధాన్హయాంశ్చతాన్ ॥ ౩౮ ॥ ముమోచాశుమహానాదం విరథాన్ప్రేక్ష్యతాన్స్థితాన్ । తే
తుతేషాంరథాస్సాశ్వా స్సహసారథిభిర్వరైః ॥ ౩౮ ॥ మహోదరేణనిహతాః పతితాః పృథివీతలే । తేతుత్యక్త్వార
థాన్పుత్రాః వరుణస్యమహాత్మనః ॥ ౩౯ ॥ ఆకాశేవిష్ఠితాశ్శూరా స్స్వప్రభావాన్నవివ్యథుః । ధనూంషికృత్వా
సజ్యాని వినిర్భిద్యమహోదరం ॥ ౪౦ ॥ రావణంసమరేక్రుద్ధా స్సహితాస్సమభిద్రవన్ । సాయకైశ్చాపవిభ్రష్టై
ర్వజ్రకల్పైస్సుదారుణైః ॥ ౪౧ ॥ దారయంతి స్మసంక్రుద్ధా మేఘా ఇవమహాగిరిమ్ । తతః క్రుద్ధోదశగ్రీవః కాలా
గ్నిరివనిర్గతః ॥ ౪౨ ॥ శరవర్షంమహావేగం తేషాంమర్మస్వపాతయత్ । తతస్తైనైవసహసా సీదంతి స్మపదా
తయః ॥ ౪౩ ॥ ముసలానివిచిత్రాణి తతోభల్లశతానిచ । పట్టసాంశ్చైవశక్తీశ్చ శతఘ్నీస్తోమరాంస్తథా ॥ ౪౪ ॥
పాతయామాసదుర్ధర్షః తేషాముపరివిష్ఠితః । అథవిద్ధాస్తుతేవీరాః సీదంతి స్మపదాతయః ॥ ౪౫ ॥ మహాపంకమి
వాసాద్య కుంజరాష్షష్టిహాయనాః । సీదమానాంస్తతాన్దృష్ట్వా విహ్వలాన్సుమహౌజసః ॥ ౪౬ ॥ ననాదరా
వణోహర్షా న్మహానంబుధరోయథా । తతోరక్షోమహానాదం ముక్త్వాహంతి స్మవారుణాన్ ॥ ౪౭ ॥ నానాప్ర
హరణైర్ఘోరైః ధారాపాతైరివాంబుదః । తతస్తేవిముఖాస్సర్వే పతితాధరణీతలె ॥ ౪౮ ॥ రణాత్స్వపురుషై
శ్శీఘ్రం గృహాణ్యేవప్రవేశితాః । తానబ్రవీత్తతోరక్షో వరుణాయనివేద్యతామ్ ॥ ౪౯ ॥ పరాక్రమస్యకాలో
యం విక్రమస్తేప్రదర్శ్యతామ్ । రావణంత్వబ్రవీన్మంత్రీ ప్రహసోనామవారుణః ॥ ౫౦ ॥ గతఃఖలుమహారాజోబ్ర
హ్మలోకంజలేశ్వరః । గాంధర్వంవరుణశ్శ్రోతుం యంత్వమాహ్వయసేయుధి ॥ ౫౧ ॥ తత్కింతవవృథావీరపరిశ్ర

మృగతేన్యపి । తౌతుసన్నిహితావీరాః కుమారాస్తేపరాజితాః ॥ ౫౨ ॥ రాక్షసేంద్రస్తతచ్ఛ్రుత్వా నామవిశ్రా
వ్యచాత్మనః । హర్షాన్నాదంవిముంచన్వైనిష్క్రాంతోవరుణాలయాత్ ॥ ౫౩ ॥ ఆగతస్తుపథాయేన తేనైవవిని
వృత్యసః । లంకామభిముఖోరక్షా నభస్థలగతోయయా ॥ ౫౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే త్రయోవింశ
స్సర్గః ॥ ౨౩ ॥ ౫౬౦ ॥ **

శ్రీ అథాధికపాఠసర్గాః పఞ్చ శ్రీ

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ హర్షాన్నాదాంస్తువిసృజన్ నిష్క్రాంతో వరుణాలయా
త్ । మహోదరేణసంయుక్తో హర్షగద్గదభాషిణా ॥ ౧ ॥ (ద్వితీయంజితవాన్లోకం రావణోరాక్షసాధి
పః ।) తతోశ్మనగరంభూయో విచేరుర్యుద్ధలాలసాః ॥ ౨ ॥ తత్రాపశ్యద్దశగ్రీవో గృహంపరమభాస్వరం । వై
డూర్యతోరణాకీర్ణం ముక్తాజాలవిభూషితమ్ ॥ ౩ ॥ సువర్ణస్తంభగహనం వేదికాభిరలంకృతం । వజ్రస్ఫటిక
సోపానం కింకిణీజాలసంవృతం ॥ ౪ ॥ బహ్వాసనయుతంరమ్యంమహేంద్రసదనోపమమ్ । దృష్ట్వాగృహవరంరమ్యం
దశగ్రీవఃప్రతాపవాన్ ॥ ౫ ॥ కస్యేదంభవనంసౌమ్యం మేరుకందరసన్నిభమ్ । గచ్ఛప్రహస్తశీఘ్రంత్వం జానీ
ష్వభవనోత్తమం ॥ ౬ ॥ ఏవముక్తఃప్రహస్తస్తు ప్రవివేశగృహోత్తమం । శూన్యంప్రేక్ష్యచతద్ద్వారం పునఃక
క్ష్యాంతరంయయౌ ॥ ౭ ॥ సప్తకక్ష్యాంతరంగత్వా తతోజ్వాలామపశ్యత । తతోదృష్ట్వాపుమాంస్తత్రదృష్ట్వాహా
సంముమోచసః ॥ ౮ ॥ శ్రుత్వాసతంమహాహాస మూర్ధ్వరోమాభవత్తదా । జ్వాలామధ్యేస్థితస్తత్ర హేమమా
లీవ్యదృశ్యత ॥ ౯ ॥ ఆదిత్యఇవదుష్ప్రేక్షస్సాక్షాదివయమఃప్రభుః । తతోదృష్ట్వాతువృత్తాంతం త్వరమాణోవినిర్గ
తః ॥ ౧౦ ॥ వినిర్గమ్యాబ్రవీత్సర్వం రావణాయనిశాచరః । ఆజగామదశగ్రీవః పుష్పకాదవతీర్యసః ॥ ౧౧ ॥ ప్రవి
వేష్టుకామోవేశ్మాథ భిన్నాంజనచయోపమః । చంద్రమౌళిర్వపుష్మాంశ్చ పురుషస్యాగ్రతఃస్థితః ॥ ౧౨ ॥ ద్వా
రమావృత్యసహసా జ్వాలాజిహ్వోభయానకః । రక్తాక్షఃశ్వేతవదనోబింబోష్ఠశ్చోర్ధ్వరోమవాన్ ॥ ౧౩ ॥ మ
హాభీషణనాసశ్చ కమ్బుగ్రీవోమహాహనుః । గూఢశ్మశ్రుర్నిగూఢాస్థి దంష్ట్రాభీరోమహార్ణవః ॥ ౧౪ ॥ ఏతాదృ
శంవైపురుషం దదర్శసతురావణః । గృహీత్వాలోహముసలం ద్వారంవిష్టభ్యసుస్థితమ్ ॥ ౧౫ ॥ అథసందర్శనాత్త
స్య ఊర్ధ్వరోమాబభూవసః । అస్పందతాస్యహృదయం వేపథుశ్చాప్యజాయత ॥ ౧౬ ॥ నిమిత్తాన్యమనోజ్ఞాని
దృష్ట్వారామవ్యచింతయత్ । అథచింతయతస్తస్య సఏషపురుషోబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ కిన్నుచింతయసేరక్షో విస్రబ్ధం
బ్రూహిమాచిరమ్ । యుద్ధాతిథ్యమహంవీర కరిష్యేరజనీచర ॥ ౧౮ ॥ ఏవముక్త్వాసతద్రక్షః పునర్వచనమబ్రవీత్
యోత్స్యసేబలినాసార్ధం మయావాతద్విధీయతామ్ ॥ ౧౯ ॥ రావణోభిహితోభూయఊర్ధ్వరోమావ్యజాయ
త । అథధైర్యంసమాలంబ్య రావణోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౦ ॥ గృహేత్రతిష్ఠతేకోవాతంబ్రూహివదతాంవర । తే
నైవసార్ధంయోత్స్యామి యథావామన్యతేభవాన్ ॥ ౨౧ ॥ సఏవంపునరేవాహ దానవేంద్రోత్రతిష్ఠతి । ఏష
నైవపరమోదార శ్శూరస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౨౨ ॥ వీరోబహుగుణోపేతఃపాశహస్తఇవాంతకః । బాలార్కఇవతే
జస్వీ సమరేష్వనివర్తకః ॥ ౨౩ ॥ అమర్షీదుర్జయోధీరో బలిర్హిగుణసాగరః । ప్రియంవదస్సంవిభాగీ గురు
విప్రప్రియస్సదా ॥ ౨౪ ॥ కాలకాంక్షీమహాసత్త్వ స్సత్యవాక్సౌమ్యదర్శనః । వీరస్సర్వగుణోపేతో దక్షస్స్వాప
ధ్యాయతత్పరః ॥ ౨౫ ॥ ఏషగచ్ఛతివాత్యేష జ్వలతేతపతేతథా । దైవైశ్చభూతసంఘైశ్చ పన్నగైశ్చమహర్షి
భిః ॥ ౨౬ ॥ భయంయోనాభిజానాతి తేనకింయోద్ధుమిచ్ఛసి । బలినాయదితేయుద్ధం రోచతేరాక్షసేశ్వర ॥ ౨౭ ॥
ప్రవిశత్వంమహాసత్త్వ సంగ్రామంకురుమాచిరం । ఏవముక్తోదశగ్రీవః ప్రవివేశయతోబలిః ॥ ౨౮ ॥ సవిలోక్యా

ఖలం కేశ మట్టహాసం జహాస చ । ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యః స్థితో దానవసత్తమః ॥ ౨౯ ॥ అథ సందర్శనాదేవ బలిర్వై
విశ్వరూపవాన్ । సగృహీత్వా చ తద్రక్షో హ్యుత్సంగే స్థాప్య చాబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ దశగ్రీవ మహాబాహో కం తే కామం
కరోమ్యహం । కిమాగమనకృత్యం తే బ్రూహి త్వం రాక్షసేశ్వర ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్తస్తు బలినా రావణో వాక్యమ
బ్రవీత్ । శ్రుతం మయా మహాభాగ బద్ధస్త్వం విష్ణునా పురా ॥ ౩౨ ॥ సోఽహం మోచయితుం శక్తో బంధనాన్నాత్ర
సంశయః । యద్దృష్టవానహం ద్వారి తం వజ్ఞాతుం సముత్సహే ॥ ౩౩ ॥ ఏవముక్తే తతో హాసం బలిః కృత్వేదమబ్రవీ
త్ । శ్రూయతామభిధాస్యామి యం త్వం పృచ్ఛసి రావణ ॥ ౩౪ ॥ య ఏష పురుషశ్శ్యామో ద్వారి తిష్ఠతి నిత్యశః । ఏ
తేన దానవేంద్రాశ్చ తథాన్యే బలవత్తరాః ॥ ౩౫ ॥ వశం నీతా బలవతా పూర్వే పూర్వతరాశ్చ యే । బద్ధశ్చాహమ
నేనైవ కృతాంతో దురతిక్రమః ॥ ౩౬ ॥ క ఏనం పురుషం లోకే వంచయిష్యతి రావణ । సర్వభూతాపహర్తా చ య
ఏష ద్వారి తిష్ఠతి ॥ ౩౭ ॥ కర్తా కారయితా చైవ ధాతా చ భువనేశ్వరః । న త్వం వేద న చాహం వై భూతభవ్యభవత్ప్ర
భుమ్ ॥ ౩౮ ॥ కలిశ్చైవ హి కాలశ్చ సర్వభూతాపహారకః । లోకత్రయస్య సర్వస్య కర్తా భర్తా తథైవ చ ॥ ౩౯ ॥
సంహరత్యేవ భూతాని స్థావరాణి చరాణి చ । పునశ్చ సృజతే సర్వమనాద్యంతో మహేశ్వరః ॥ ౪౦ ॥ కరణం కారణం
కర్తా సోఽయం పురుషసత్తమః । ఇష్టం చైవ హి దత్తం చ హుతం చైవ నిశాచర ॥ ౪౧ ॥ సర్వమేవ హి లోకేశో ధాతా
గోప్తా న సంశయః । నైవంవిధం మహద్భూతం విద్యతే భువనత్రయే ॥ ౪౨ ॥ అహం త్వం చైవ పౌలస్త్య యే చాన్యే పూ
ర్వతరాః । నేతా తేషాం మహాత్మైష పశుం రశనయా యథా ॥ ౪౩ ॥ వృత్రో వలో దనుశ్శంభుర్నిశుంభశ్శుంభ ఏ
వ చ । కాలనేమిశ్చ ప్రహ్లాదస్తథా వైరోచనో బలిః ॥ ౪౪ ॥ కాలకేయస్తారకాఖ్యో ముచుకుందో వివర్ధనః । హి
రణ్యాక్షో మధుశ్చైవ కైటభో ధూమ్రశంబరౌ ॥ ౪౫ ॥ యమళార్జునౌ చ కంసశ్చ శుకః కూటో మృదుస్తథా । ఏతే
తపంతి ద్యోతంతే వాంతి వర్షంతి చైవ హి ॥ ౪౬ ॥ సర్వైర్యజ్ఞక్రతుశతైరిష్టం సర్వైస్తప్తం మహత్తపః । సర్వే తేసు
మహాత్మానస్సర్వే వై యోగధర్మిణః ॥ ౪౭ ॥ సర్వైస్సర్వైశ్వర్యమాసాద్య భుక్తభోగైర్మహత్తరైః । దత్తమిష్టమధీత
శ్చ ప్రజాశ్చ పరిపాలితాః ॥ ౪౮ ॥ స్వపక్షేష్వనుగోప్తారః పరహంతారః పరేష్వపి । సమరేష్వపి లోకేషు నై
తేషాం విద్యతే సమః ॥ ౪౯ ॥ శూరాస్త్వభిజనోపేతాస్సర్వశాస్త్రప్రపారగాః । సర్వవిద్యాపరివేత్తారస్సం
గ్రామేష్వనివర్తకాః ॥ ౫౦ ॥ సర్వైస్త్రిభువనే రాజ్యాని కాంక్షితాని మహాత్మభిః । యుద్ధే సురగణాస్సర్వే నిర్జితా
శ్చ సహస్రశః ॥ ౫౧ ॥ దేవానామప్రియే శక్తాస్స్వపక్షపరిపాలకాః । ప్రమత్తా భోగరక్తాశ్చ బాలార్కసమతే
జసః ॥ ౫౨ ॥ యేషు దేవాన్ప్రధర్షంతే తదేషాం విష్ణురీశ్వరః । ఉపాయపూర్వకం నాశం సంవేత్తా భగవాన్
హరిః ॥ ౫౩ ॥ ప్రాదుర్భావం వికురుతే యేనైతాన్నిధనం నయేత్ । పునరేవాత్మనాత్మాన మధిష్ఠాయ స తిష్ఠతి ॥ ౫౪
ఏవమేతేన దేవేన దానవేంద్రా మహాత్మనా । తే హి సర్వే క్షయం నీతా బలినా కామరూపిణా ॥ ౫౫ ॥ సమరే యే చ దు
ర్ధర్షా నృపాస్తే చ పరాజితాః । తేన నీతాః క్షయం సర్వే కృతాంతబలచోదితాః ॥ ౫౬ ॥ ఏవముక్త్వాథ ప్రోవాచ
రాక్షసం దానవేశ్వరః । యచ్చైతద్దృశ్యతే వీర చక్రం దీప్తానలోపమమ్ ॥ ౫౭ ॥ ఏతద్గృహీత్వా గచ్ఛ త్వం మమ పా
ర్శ్వం మహాబల । తతోఽహం తవ వ్యాఖ్యాస్యే ముక్తికారణమవ్యయమ్ ॥ ౫౮ ॥ తత్కురుష్వ మహాబాహో మా విలం
బస్వ రావణ । ఏతచ్ఛ్రుత్వాగతో రక్షః ప్రహసంశ్చ మహాబలః ॥ ౫౯ ॥ యత్ర స్థితం మహద్దివ్యం కుండలం రఘునం
దన । లీలయోత్పాటనం చక్రే రావణో బలదర్పితః ॥ ౬౦ ॥ న చచాలయితుం శక్తో రావణో భూతకంఠం చ న । లజ్జ
యా స పునర్భూయో యత్నం చక్రే మహాబలః ॥ ౬౧ ॥ ఉత్క్షిప్తమాత్రే దివ్యే చ పపాత భువి రాక్షసః । ఛిన్నమూ
లో యథా శాఖీ రుధిరౌఘపరిప్లుతః ॥ ౬౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే జజ్ఞే శబ్దః పుష్కరసంభవః । రాక్షసేంద్రస్య సచివై

దుక్త్వా హాహారవో మహాన్ ॥ ౬౩ ॥ తతో రక్షో ముహూర్తేన చేతనాం ప్రాప్య చోత్థితం । లజ్జయావనతీభూతం బ
లిర్వాక్యమువాచ హ ॥ ౬౪ ॥ ఆగచ్ఛ రాక్షసశ్రేష్ఠ వాక్యం శృణు మయోదితం । యత్త్వయా చోద్ధృతం వీర కుండ
లం మణిభూషితం ॥ ౬౫ ॥ ఏతద్ధి పూర్వజస్యాసీత్కర్ణాభరణమక్షతం । ఏతత్పతితమత్రైవమన్యద్భూయో మహా
బల ॥ ౬౬ ॥ అన్యపర్వతసానౌ హి పతితం కుండలాదను । ముకుటం చాపి సామీప్యే పతితం యుధ్యతో భువి ॥ ౬౭ ॥
హిరణ్యకశిపోః పూర్వం మమ పూర్వపితామహాత్ । న తస్య కాలో మృత్యుర్వా న వ్యాధిర్న వినాశకః ॥ ౬౮ ॥ నది
వా మరణం తస్య న రాత్రౌ సంధ్యయోరపి । న శుష్కేణ న చార్ద్రేణ న చాశుష్కేణ కేనచిత్ ॥ ౬౯ ॥ విద్యతే రా
క్షసశ్రేష్ఠ తస్య నాస్త్రేణ కేనచిత్ । ప్రహ్లాదేన సమం చక్రే వాదం పరమదారుణమ్ ॥ ౭౦ ॥ తస్య వాదే సముత్ప
న్నే ధీరో లోకభయంకరః । సర్వదృశ్యస్య వీర్యస్య ప్రహ్లాదస్య మహాత్మనః ॥ ౭౧ ॥ ఉత్పన్నో రాక్షసశ్రేష్ఠ నృ
సింహాకృతిరూపధృత్ । దృష్టం చ తేన రాజేంద్ర క్షుబ్ధం సర్వమశేషతః ॥ ౭౨ ॥ తత ఉద్ధృత్య బాహుభ్యాం నఖై
ర్నిన్యే యమక్షయం । ఏష తిష్ఠతి వై ద్వారే వాసుదేవో నిరంజనః ॥ ౭౩ ॥ తస్య దేవాదిదేవస్య తత్త్వతో మే శృణు
ష్వ హ । వాక్యం పరమభావేన యది తే వర్తతే హృది ॥ ౭౪ ॥ ఇంద్రాణాం చ సహస్రాణి సురాణామయుతాని చ ।
ఋషీణాం సప్తసంఖ్యానాం శతశోథ సహస్రశః ॥ ౭౫ ॥ వశం నీతాని సర్వాణి య ఏష ద్వారి తిష్ఠతి । తస్య తద్వచ
నం శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭౬ ॥ మయా ప్రేతేశ్వరో దృష్టః కృతాంతస్సహ మృత్యునా । పాశహస్తో
మహాజ్వాలో హ్యూర్ధ్వరోమా భయానకః ॥ ౭౭ ॥ విద్యుజ్జిహ్వశ్చ దంష్ట్రాల స్సర్పవృశ్చికరోమవాన్ । రక్తా
క్షో భీమవేగశ్చ సర్వసత్త్వభయంకరః ॥ ౭౮ ॥ ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్షస్సమరేష్వనివర్తకః । పాపానాం శమితా
చైవ స మయా యుధి నిర్జితః ॥ ౭౯ ॥ న చ మే తత్ర భీః కాచిద్వ్యథా వా దానవేశ్వర । ఏనం తు నాభిజానామి తద్భ
వాన్వక్తుమర్హసి ॥ ౮౦ ॥ రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా బలిర్వైరోచనోఽబ్రవీత్ । ఏష త్రైలోక్యధాతా చ హరిర్నా
రాయణః ప్రభుః ॥ ౮౧ ॥ అనంతః కపిలో విష్ణుర్నారసింహో మహాద్యుతిః । ఋతధామా సుధామా చ పాశహస్తో
భయానకః ॥ ౮౨ ॥ ద్వాదశాదిత్యసదృశః పురాణపురుషోత్తమః । నీలజీమూతసంకాశస్సురనాథస్సురోత్తమః ॥
జ్వాలామాలీ మహానాదో యోగీ భక్తజనప్రియః । ఏష ధారయతే లోకాన్నేష వై సృజతే ప్రభుః ॥ ౮౪ ॥ ఏష సం
హరతే చైవ కాలో భూత్వా మహాబలః । ఏష యజ్వా చ యజ్ఞశ్చ చక్రాయుధధరో హరిః ॥ ౮౫ ॥ సర్వదేవమయ
శ్చైవ సర్వభూతమయస్తథా । సర్వలోకమయశ్చైవ సర్వజ్ఞానమయస్తథా ॥ ౮౬ ॥ సర్వరూపీ మహారూపీ బ
లదేవో మహాభుజః । వీరహా వీరచక్షుష్మాన్ త్రైలోక్యగురురవ్యయః ॥ ౮౭ ॥ ఏవం మునిగణాస్సర్వే కథయంతీ
హ మోక్షిణః । య ఏనం పురుషం వేత్తి న స పాపైర్విలిప్యతే ॥ ౮౮ ॥ స్తుత్వా స్మృత్వార్చయిత్వా సర్వమస్మాద
వాప్యతే । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వచనం రావణో నిర్యయౌ తదా ॥ ౮౯ ॥ క్రోధసంరక్తనయన ఉద్ధృతాస్త్రో మహాబ
లః । తథాభూతం చ తం దృష్ట్వా హరిర్ముసలధృత్ప్రభుః ॥ ౯౦ ॥ నైనం హన్మ్యధునా పాపం చింతయిత్వేతి విశ్వధృ
త్ । అంతర్ధానం గతో రామ బ్రహ్మణః ప్రియకామ్యయా ॥ ౯౧ ॥ న చ తం పురుషం తత్ర దదర్శ రజనీచరః । హ
ర్షాన్నాదం విముంచన్వై నిష్క్రామన్వరుణాలయాత్ ॥ ౯౨ ॥ యేనైవ సంప్రవిష్టస్స పథా తేనైవ నిర్గతః ॥ * ॥
ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే అధికపాఠే బలిదర్శనం నామ ప్రథమస్సర్గః ॥ ***********కా*************
— శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ సంచింత్య పౌలస్త్యస్సూర్యలోకం జగామ హ । మేరుశృంగే వరే ర
మ్యే ఉషిత్వా తత్ర శర్వరీమ్ ॥ ౧ ॥ పుష్పకం తత్సమారుహ్య రవేస్తురగసన్నిభం । మనోవాతగతిం దివ్యం విహారవి
యతి స్థితమ్ ॥ ౨ ॥ తత్రాపశ్యద్రవిం దేవం సర్వతేజోమయం శుభం । వరకాంచనకేయూర రక్తాంబరవిభూషితం ॥

కుండలాభ్యాంశుభాభ్యాంచభ్రాజన్ముఖవికాసితం । కేయూరనిష్కాభరణం రక్తమాలావలంబినం ॥ ౪ ॥ రక్తచం
దనదిగ్ధాంగం సహస్రకిరణోజ్జ్వలం । తమాదిదేవమాదిత్యం విభుంసప్తాశ్వవాహనం ॥ ౫ ॥ అనాద్యంతమమ
ధ్యాంతం లోకసాక్షిణమీశ్వరం । తందృష్ట్వాప్రవరందేవం రావణోరాక్షసాధిపః ॥ ౬ ॥ సప్రహస్తమువాచాథ
రవితేజోబలార్దితం । గచ్ఛామాత్యవదస్వైనం సందేశాన్మనుశాసనం ॥ ౭ ॥ మార్తండంభాస్కరంశ్రేష్ఠంత
త్త్వతోబ్రూహిమాచిరం । యుద్ధార్థీరావణఃప్రాప్తో యుద్ధంతస్యప్రదీయతాం ॥ ౮ ॥ నిర్జితోస్మీతివాబ్రూహి
పక్షమేకతరంకురు । తస్యతద్వచనాద్రక్షః సూర్యస్యాంతికమాగమత్ । పింగళందండినంచైవ సోపశ్యద్ద్వారపాల
కౌ । ఆఖ్యాయాఖ్యాయతత్సర్వం రావణస్యవినిశ్చయం ॥ ౧౦ ॥ తూష్ణీమాస్తేప్రహస్తస్స సూర్యతేజఃప్రతాపితః
దండీగత్వారవేఃపార్శ్వం ప్రణమ్యాఖ్యాతవాన్విభుం ॥ ౧౧ ॥ శ్రుత్వాతుసూర్యస్తద్వృత్తం దండినోరావణస్య
హ । ఉవాచవచనంశ్రీమాన్ బుద్ధిపూర్వందివాకరః ॥ ౧౨ ॥ గచ్ఛదండిన్జయస్వైనంనిర్జితోస్మీతివావద । కురు
యత్తేకాంక్షితంతన్నాహంకాలక్షిపాంసహే ॥ ౧౩ ॥ సగత్వావచనాత్తస్య రాక్షసాయమహాత్మనః । కథయా
మాసతత్సర్వం సూర్యోక్తంవచనంయథా ॥ ౧౪ ॥ సశ్రుత్వావచనంతస్య దండినోవైమహాత్మనః । ఘోషయిత్వా
జగామాథ విజయంరాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే అధికపాఠే ద్వితీయస్సర్గః ॥ ****
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథసంచింత్యపౌలస్త్య స్సౌమ్యంలోకంజగామహ । మేరుశృంగేవరేరమ్యే
రజనీముష్యవీర్యవాన్ ॥ ౧ ॥ తదాకశ్చిద్రథారూఢో దివ్యస్రగనులేపనః । అప్సరోగణముఖ్యేన సేవ్యమానస్తుగ
చ్ఛతి ॥ ౨ ॥ రతిశ్రాంతోప్సరోంగేషు చుంబితస్సవిబుధ్యతే । రావణస్త్వథతందృష్ట్వా కౌతూహలసమన్వి
తః ॥ ౩ ॥ అథాపశ్యదృషింతత్ర పర్వతంమునిసత్తమం । దశగ్రీవోమహాత్మానం దృష్ట్వాచేదమువాచహ ॥ ౪ ॥
స్వాగతంతవదేవర్షే దిష్ట్యాచ్చేవాగతోహ్యసి । కోయంస్యందనమారూఢో హ్యప్సరోగణసేవితః ॥ ౫ ॥ నిర్ల
జ్జఇవసంయాతి భయస్థానంనవిందతి । రావణేనైవముక్తస్తు పర్వతోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ శృణువత్సయథాత
త్త్వం వక్ష్యేతవమహామతే । ఏతేననిర్జితాలోకాః బ్రహ్మాచైవాభితోషితః ॥ ౭ ॥ ఏషగచ్ఛతిమోక్షాయ నసు
ఖంస్థానముత్తమం । తపసానిర్జితాలోకాః విక్రమేణయథాత్వయా ॥ ౮ ॥ ప్రయాతిపుణ్యవాన్వత్స సోమంపీ
త్వానసంశయః । త్వంచరాక్షసశార్దూల శూరస్సత్యవ్రతస్తథా ॥ ౯ ॥ నైదృశేషుదకుప్యంతి బలినోబ్రిష్ఠచా
రిషు । అథాపశ్యద్రథవరం మహాకాయంమహౌజసమ్ ॥ ౧౦ ॥ జాజ్వల్యమానంవపుషా గీతవాదిత్రసంకులం ।
క్వైషగచ్ఛతిదేవర్షే శోభయానోమహాద్యుతిః ॥ ౧౧ ॥ కిన్నరైశ్చప్రగాయద్భి నృత్యద్భిశ్చమనోహరమ్ ।
శ్రుత్వాచైనమువాచాథ పర్వతోమునిసత్తమః ॥ ౧౨ ॥ ఏషశూరోరణేయోద్ధా సంగ్రామేష్వనివర్తకః । యుధ్య
మానస్తథైవైష ప్రహారైర్జర్ఝరీకృతః ॥ ౧౩ ॥ కృతీశూరోరణేజేతా స్వామ్యర్థేత్యక్తజీవితః । సంగ్రామే
నిహతోవీరాన్ హత్వాచసబలాన్బహూన్ ॥ ౧౪ ॥ ఇంద్రస్యాతిథిరేవైష హ్యథవాయత్రచేచ్ఛతి । నృత్తగీత
విలాసైస్తు సేవ్యతేనరసత్తమః ॥ ౧౫ ॥ పప్రచ్ఛరావణోభూయః కోయంయాత్యర్కసన్నిభః । రావణస్యవచశ్శ్రు
త్వా పర్వతోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ యఏవదృశ్యతేరాజన్ విమానేసర్వకాంచనే । అప్సరోగణసంయుక్తైపూ
ర్ణేందుసదృశాననః ॥ ౧౭ ॥ సువర్ణదోమహారాజ విచిత్రాభరణాంబరః । ఏషగచ్ఛతిశీఘ్రేణయానేనసుమహా
ద్యుతిః ॥ ౧౮ ॥ పర్వతస్యవచశ్శ్రుత్వా రావణోవాక్యమబ్రవీత్ । యఏతేయాంతిరాజానో బ్రూహితాన్ఋషిస
త్తమ ॥ ౧౯ ॥ కోత్రమేయాచతోదద్యా ద్యుద్ధాతిథ్యంమహాద్యుతిః । క్షిప్రమాఖ్యాహిధర్మజ్ఞ పితామేత్వంహి
పర్వత ॥ ౨౦ ॥ ఏవముక్తఃప్రత్యువాచ రావణంపర్వతస్తదా । స్వర్గార్థినోమహారాజ నైతేయుద్ధార్థినో

నృపాః ॥ ౨౧ ॥ వక్ష్యామి చ మహారాజ విచిత్రాభరణాంబర। యస్తు రాజా మహాతేజాస్సప్తద్వీపేశ్వరో మహాన్॥
మాంధాతేత్యభివిఖ్యాతస్స తే యుద్ధం ప్రదాస్యతి। పర్వతస్య వచశ్శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ కు
త్రాసౌ వర్తతే రాజా తం మమాచక్ష్వ తత్త్వతః। అహం యాస్యామి తత్రాద్య యత్రాసౌ నరపుంగవః ॥ ౨౪ ॥ రా
వణస్య వచశ్శ్రుత్వా మునిర్వచనమబ్రవీత్। యువనాశ్వసుతో హ్యేష మాంధాతా రాజసత్తమః ॥ ౨౫ ॥ సప్త
ద్వీపాన్ససముద్రాంతాన్ జిత్వాద్యస్వర్గమేష్యతి। అథాపశ్యన్మహాబాహుర్విరించివరదర్పితః ॥ ౨౬ ॥ అయో
ధ్యాధిపతిం వీరం మాంధాతారం నృపోత్తమమ్। సప్తద్వీపాధిపం యాంతం స్యందనేన విరాజితం ॥ ౨౭ ॥ కాంచనే
న విచిత్రేణ మహోదారేణ భాస్వతా। జాజ్వల్యమానం రూపేణ దివ్యస్రగనులేపనమ్ ॥ ౨౮ ॥ తమువాచ దశగ్రీ
వో యుద్ధం మే దీయతామితి। ఏవముక్తో దశగ్రీవం ప్రహస్యేదమువాచ హ ॥ ౨౯ ॥ యది తే జీవితం నేష్టం తతో యు
ధ్యస్వ మామితి। మాంధాతుర్వచనం శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ వరుణస్య కుబేరస్య యమస్యా
పి న వివ్యథే। కిమరే మానుషాత్త్వత్తో రావణో భయమావిశేత్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్త్వా దశగ్రీవః క్రోధాత్తం ప్రది
హన్నివ। ఆజ్ఞాపయామాస తదా రాక్షసాన్ యుద్ధదుర్మదాన్ ॥ ౩౨ ॥ అథ క్రుద్ధాస్తు సచివాః రావణస్య దురాత్మ
నః। వవృషుశ్శరవర్షాణి శూరా యుద్ధవిశారదాః ॥ ౩౩ ॥ అథ రాజ్ఞా బలవతా కంకపత్రైరజిహ్మగైః। ఇషుభి
స్తాడితాస్సర్వే ప్రహస్తశుకసారణాః ॥ ౩౪ ॥ మహోదరవిరూపాక్షమారీచాకంపనాదయః। అథ ప్రహస్తో నృ
పతిం శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ ౩౫ ॥ అప్రాప్తానేవ తాన్సర్వాన్ ప్రచిచ్ఛేద నృపోత్తమః। భుశుండీభిశ్చ భల్లైశ్చ
భిండివాలైశ్చ తోమరైః ॥ ౩౬ ॥ నరరాజేన దహ్యంతే శలభా ఇవ తేఽగ్నినా। పునర్నృపవరః క్రుద్ధః పంచభిః ప్రబి
భేద తమ్ ॥ ౩౬ ॥ తోమరైస్స మహాఘోరైః పురా క్రౌంచమివాగ్నిజః। తతో ముహుర్భ్రామయిత్వా ముద్గరం వజ్రస
న్నిభమ్ ॥ ౩౭ ॥ ముమోచ సోఽతివేగేన రాక్షసస్య రథం ప్రతి। స పపాత మహావేగో ముద్గరో వజ్రసన్నిభః ॥ ౩౮ ॥
ఘూర్ణితో రావణస్తేన పతితశ్శక్రకేతువత్। తదా స నృపతిః ప్రీతః హర్షాదుద్భూతబలో బభౌ ॥ ౩౯ ॥ సక
లేందుకరైః స్పృష్టం యథాంబు లవణాంభసః। తతో రక్షోబలం సర్వం హాహాభూతమచేతనమ్ ॥ ౪౦ ॥ పరివార్య
స్థితం తస్థౌ రాక్షసేంద్రం సమంతతః। తతశ్చిరాత్సమాశ్వస్తో రావణో లోకరావణః ॥ ౪౧ ॥ మాంధాతుః పీడయా
మాస దేహం లంకేశ్వరో భృశమ్। రథం చాశ్వయుజం క్షిప్రం బభంజ చ మహాబలః ॥ ౪౨ ॥ విరథస్స రథం ప్రాప్య
శక్తిం ఘంటాట్టహాసినీమ్। మాంధాతా విప్రచిక్షేప తాం బలాద్రావణం ప్రతి ॥ ౪౩ ॥ మరీచిమివ చార్కస్య చిత్ర
భానోశ్శిఖామివ। దీప్యంతీం రుచిరాభాసాం మాంధాతృకరనిస్సృతామ్ ॥ ౪౪ ॥ తామాపతంతీం శూలేన పౌలస్త్యో
రజనీచరః। దదాహ శక్తిం లంకేశః పతంగమివ పావకః ॥ ౪౫ ॥ యమదత్తం తు నారాచం వికృష్యాథ దశాననః। పాత
యామాస వేగేన స తేనాభిహతో భృశమ్ ॥ ౪౬ ॥ మూర్ఛితం నృపతిం దృష్ట్వా ప్రహృష్టాస్తే నిశాచరాః। చుక్రు
శుస్సింహనాదాంశ్చ క్ష్వేళాంశ్చ నిశాచరాః ॥ ౪౭ ॥ లబ్ధసంజ్ఞో ముహూర్తేన హ్యయోధ్యాధిపతిస్తదా। తం
దృష్ట్వా శత్రుభిశ్శత్రుం పూజ్యమానం ముదాన్వితైః ॥ ౪౮ ॥ జాతకోపో మహాధర్ష శ్చంద్రార్కసదృశద్యుతిః।
మహతా శరవర్షేణ పీడయన్ రాక్షసం బలమ్ ॥ ౪౯ ॥ చాపస్యధ్వనినాదేన తస్య బాణరవేణ చ। సంచచాల తత
స్సైన్యముద్ధూత ఇవ సాగరః ॥ ౫౦ ॥ తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం నరరాక్షససంకులమ్। క్రుద్ధావిష్టౌ మహాత్మానౌ నర
రాక్షససత్తమౌ ॥ ౫౧ ॥ కార్ముకాసిధరౌ వీరౌ శరాసనగతౌ తథా। మాంధాతా రావణం చైవ రాక్షసశ్చైవ
తం నృపమ్ ॥ ౫౨ ॥ క్రోధేన మహతావిష్టౌ శరవర్షం వవర్షతుః। తౌ పరస్పరసంక్షోభాత్ప్రహారైర్జర్జరీకృ
తౌ ॥ ౫౩ ॥ రావణో రౌద్రమస్త్రం తు ప్రాయుంక్త స మహాబలః। ఆగ్నేయేన స మాంధాతా తదస్త్రం ప్రత్య

వారయత్ ॥ ౫౪ ॥ గాంధర్వేణ దశగ్రీవో వారుణేన స రాజరాట్ । గృహీత్వా స తు బ్రహ్మాస్త్రం సర్వభూతభయా
వహమ్ ॥ ౫౫ ॥ తోలయామాస మాంధాతా దివ్యం పాశుపతం మహత్ । తదస్త్రం ఘోరరూపం తు త్రైలోక్యభ
యవర్ధనమ్ ॥ ౫౬ ॥ దృష్ట్వా త్రస్తాని భూతాని స్థావరాణి చరాణి చ । వరదానాత్తు రుద్రస్య తపసాధిగతం మహ
త్ ॥ ౫౭ ॥ తతః ప్రకంపితం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం । దేవాః ప్రకంపితాస్సర్వే లయం నాగాశ్చ మేని
రే ॥ ౫౮ ॥ అథ తౌ మునిశార్దూలౌ ధ్యానయోగాదపశ్యతామ్ । పులస్త్యో గాలవశ్చైవ వారయామాసతుర్నృ
పమ్ ॥ ౫౯ ॥ సోపాలంభైశ్చ వివిధైర్వాక్యై రాక్షససత్తమమ్ । తౌ తు కృత్వా పరాం ప్రీతిం నరరాక్షసయోస్తదా ॥
సంప్రస్థితౌ తు సంహృష్టౌ పథా యేనైవ చాగతౌ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే అధికపాఠే తృతీయస్సర్గః ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ గతాభ్యామథ విప్రాభ్యాం రావణో రాక్షసాధిపః । దశయోజనసాహస్రం
ప్రథమం సమరుత్పథమ్ ॥ ౧ ॥ అత్యక్రామన్మహాతేజాః పుష్పకేణ మహాబలః । యత్ర తిష్ఠంతి మత్తా హి హంసా
స్సర్వగుణాన్వితాః ॥ ౨ ॥ అత ఊర్ధ్వం ద్వితీయం తు గత్వా సైష మరుత్పథం । దశయోజనసాహస్రం తద్ధి వైప
రిగణ్యతే ॥ ౩ ॥ తత్ర మేఘాస్స్థితాస్సర్వే త్రివిధా నిత్యసంశ్రితాః । ఆగ్నేయాః పక్షజా బ్రాహ్మాః త్రివిధా ఇతి సం
స్మృతాః ॥ ౪ ॥ అథ గత్వా తృతీయం తు వాయోః పంథానముత్తమం । నిత్యం యత్ర స్థితాస్సిద్ధాశ్చారణాశ్చ మన
స్వినః ॥ ౫ ॥ దశైవ తు సహస్రాణి యోజనానాం తథైవ చ । చతుర్థం వాయుమార్గం తు గతవాన్ రావణస్తథా ॥
వసంతి యత్ర నిత్యం వై భూతాశ్చ సవినాయకాః । అథ గత్వా తు వై శీఘ్రం పంచమం వాయుగోచరం ॥ ౭ ॥ దశైవ
తు సహస్రాణి యోజనానాం తథైవ చ । గంగా యత్ర సరిచ్ఛ్రేష్ఠా నాగాశ్చ కుముదాదయః ॥ ౮ ॥ కుంజరా యత్ర
తిష్ఠంతి యే చ ముంచంతి శీకరాన్ । గంగాతోయేషు తిష్ఠంతః పుణ్యం కుర్వంతి సర్వతః ॥ ౯ ॥ తతః కరికరాద్భ్రష్టం
వాయునా లోళితం భృశం । జలం కుంజేషు పతితం హిమం భవతి రాఘవ ॥ ౧౦ ॥ తతో జగామ షష్ఠం స వాయుమార్గం
మహాద్యుతే । యోజనానాం సహస్రాణి తథైవ తు స రాక్షసః ॥ ౧౧ ॥ యత్రాస్తే గరుడో నిత్యం జ్ఞాతిబాంధవసత్కృ
తః । తథైవ తు సహస్రాణి యోజనానాం తథోపరి ॥ ౧౨ ॥ సప్తమం వాయుమార్గం తు యత్ర వై ఋషయః స్థితాః । అ
త ఊర్ధ్వం స గత్వాథ సహస్రాణి దశైవ తు ॥ ౧౩ ॥ అష్టమం వాయుమార్గం తు యత్ర గంగా ప్రతిష్ఠితా । ఆకాశగం
గా విఖ్యాతా హ్యాదిత్యపథమాస్థితా ॥ ౧౪ ॥ వాయునా ధార్యమాణా సా మహావేగా మహాస్వనా । అత ఊర్ధ్వం
ప్రవక్ష్యామి చంద్రమా యత్ర తిష్ఠతి ॥ ౧౫ ॥ అశీతిస్తు సహస్రాణి యోజనానాం తథోపరి । చంద్రమాస్తిష్ఠతే యత్ర
గ్రహనక్షత్రసంయుతః ॥ ౧౬ ॥ శతం శతసహస్రాణి రశ్మయశ్చంద్రమండలాత్ । ప్రకాశయంతి లోకాంస్తు సర్వస
త్త్వసుఖావహాః ॥ ౧౭ ॥ తతో దృష్ట్వా దశగ్రీవం చంద్రమా నిర్దహన్నివ । స తు శీతాగ్నినా శీఘ్రం ప్రావహద్రా
వణం తదా ॥ ౧౮ ॥ నాసహంస్తస్య సచివాః శీతాగ్నిభయపీడితాః । రావణం జయశబ్దేన ప్రహస్తో వాక్యమబ్రవీ
త్ ॥ ౧౯ ॥ రాజన్ శీతేన బాధ్యామో నివర్తామ ఇతో వయమ్ । చంద్రరశ్మిప్రతాపేన రక్షసాం భయమావిశత్ ॥
స్వభాసా హ్యేష రాజేంద్ర శీతాంశుర్దహనాత్మకః । ఏతచ్ఛ్రుత్వా ప్రహస్తస్య రావణః క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౨౧ ।
విస్ఫార్య ధనురుద్యమ్య నారాచైస్తం వ్యపీడయత్ । అథ బ్రహ్మా సమాగమ్య చంద్రలోకం త్వరాన్వితః ॥ ౨౨ ॥ ద
శగ్రీవ మహాబాహో సాక్షాద్విశ్రవసస్సుత । గచ్ఛ శీఘ్రమితస్సౌమ్య మా చంద్రం పీడయాశుగైః ॥ ౨౩ ॥ లోకస్య
హితకామోऽయం ద్విజరాజో మహాద్యుతిః । మంత్రం చ తే ప్రదాస్యామి ప్రాణాత్యయభయేఽభయం ॥ ౨౪ ॥ య
స్త్విదం సంస్మరేన్మంత్రం న స మృత్యుమవాప్నుయాత్ । ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౫ ॥
యది తుష్టోసి మే దేవ అనుగ్రాహ్యో యది హ్యహం । యది మంత్రస్త్వయా దేయో దీయతాం మమ ధార్మిక ॥ ౨౬ ॥
యం జప్త్వాహం మహాభాగ సర్వదేవేషు నిర్భయః । అమరేషు చ సర్వేషు దానవేషు పతత్రిషు ॥ ౨౭ ॥ త్వత్ప్రసా

దాత్తు దేవేశ నభయం విద్యతే మమ । ఏవముక్తో దశగ్రీవం బ్రహ్మా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౮ ॥ ప్రాణాత్యయే తు వై దద్మి
న నిత్యం రాక్షసాధిప । అక్షసూత్రం గృహీత్వా తు జపేన్మంత్రమిమం శుభమ్ ॥ ౨౯ ॥ అజప్త్వా రాక్షసశ్రేష్ఠ న తే
సిద్ధిర్భవిష్యతి । శృణు మంత్రం ప్రవక్ష్యామి యేన రాక్షసపుంగవ ॥ ౩౦ ॥ మంత్రస్యాకీర్తనాదేవ ప్రాప్స్యసే స
మరే జయమ్ । నమస్తే దేవదేవేశ సురాసురనమస్కృత ॥ ౩౧ ॥ భూతభవ్య మహాదేవ హరపింగళలోచన । బాల
స్త్వం వృద్ధరూపీ చ వైయాఘ్రవసనచ్ఛదః ॥ ౩౨ ॥ ఆరుణేయోఽసి దేవత్వం త్రైలోక్యప్రభురీశ్వరః । హరో హరిత
నేమిస్త్వం యుగాంతదహనోఽనలః ॥ ౩౩ ॥ గణేశో లోకశంభుశ్చ లోకపాలో మహాభుజః । మహాదేవో మహా
శూలీ మహాదంష్ట్రో మహాభుజః ॥ ౩౪ ॥ కాలశ్చ కాలరూపీ చ నీలగ్రీవో మహోదరః । వేదాంతగో వేదమయః పశూ
నాం పతిరవ్యయః ॥ ౩౫ ॥ శూలధృచ్ఛూలకేతుశ్చ నేతా గోప్తా హరిశ్శివః । జటీ ముండీ శిఖండీ చ లగుడీ చ మహా
యశాః ॥ ౩౬ ॥ భూతేశ్వరో గణాధ్యక్షః సర్వాత్మా సర్వభావనః । సర్వదస్సర్వహారీ చ స్రష్టా చ గురురవ్యయః ॥
కమండలుధరో దేవః పినాకీ ధూర్జటిస్తథా । మాననీయోఽర్హణీయశ్చ ఓంకారస్సామవేదగః ॥ ౩౮ ॥ మృత్యు
శ్చ మృత్యుభూతశ్చ పారియాత్రశ్చ సువ్రతః । బ్రహ్మచారీ గృహీ యోగీ వీణాపణవతూణవాన్ ॥ ౩౯ ॥ అమరో ద
ర్శనీయశ్చ బాలసూర్యనిభస్తథా । శ్మశానచారీ భగవానుమాపతిరరిందమః ॥ ౪౦ ॥ భగనేత్రప్రహర్తా చ పూ
షదంతనిపాతనః । జ్వరహర్తా పాశహస్తః ప్రళయః కాల ఏవ చ ॥ ౪౧ ॥ ఉల్కాముఖోఽగ్నికేతుశ్చ మునిర్దీప్తో వి
శాంపతిః । ఉన్మాదమోహనకరస్సమర్థస్త్రిదశోత్తమః ॥ ౪౨ ॥ వామనో వామదేవశ్చ ప్రాగ్దక్షిణ్యశ్చ నామతః ।
భిక్షుశ్చ భిక్షురూపీ చ త్రిజటీ జటిలస్స్వయమ్ ॥ ౪౩ ॥ చక్రహస్తః ప్రతిష్టంభీ చమూనాం స్తంభనస్తథా । ఋతు
శ్చర్తుకరః కాలో మధుర్మధురలోచనః ॥ ౪౪ ॥ వానస్పత్యశ్శ్రీకరశ్చ నిత్యమాశ్రితపూజితః । జగద్ధాతా చ కర్తా
చ పురుషశ్శాశ్వతో హ్యజః ॥ ౪౫ ॥ ధర్మాధ్యక్షో విరూపాక్షః త్రివర్త్మా భూతభావనః । త్రినేత్రో బహునేత్రశ్చ
సూర్యాయుతసమప్రభః ॥ ౪౬ ॥ దేవదేవాధిదేవశ్చ చంద్రాంకితజటస్తథా । నర్తకో లాసకశ్చైవ పూ
ర్ణేందుసదృశాననః ॥ ౪౭ ॥ సుబ్రహ్మణ్యశ్శరణ్యశ్చ సర్వదేవమయస్తథా । సర్వభూతనివాసశ్చ సర్వబాధావిమో
చకః ॥ ౪౮ ॥ మోహనో వంచకశ్చైవ సర్వధారీ వరోత్తమః । పుష్పదంతో విభాగశ్చ ముఖ్యస్సర్వహరస్తథా ॥ ౪౯
హరిశ్మశ్రుర్ధనుర్ధారీ భీమో భీమపరాక్రమః । భక్తాభీష్టప్రదస్థాణుః పరమాత్మా సనాతనః ॥ ౫౦ ॥ మయా ప్రో
క్తమిదం పుణ్యం నామాష్టశతముత్తమమ్ । జప్యమేతద్దశగ్రీవ కుర్యాచ్ఛత్రువినాశనమ్ ॥ ౫౧ ॥ దత్త్వా తు రావ
ణస్యేదం వరం స కమలోద్భవః । పునరేవ జగామాశు బ్రహ్మలోకం సనాతనమ్ ॥ ౫౨ ॥ రావణోఽపి వరం లబ్ధ్వా పున
రేవాగమత్తదా । నివర్తమానస్సంహృష్టో రావణస్సదురాత్మవాన్ । జహ్రే పథి నరేంద్రర్షిదేవగంధర్వకన్యకాః ॥ ౫౩
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే అధికపాఠే చతుర్థస్సర్గః ॥ **************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ కేనచిత్త్వథ కాలేన రావణః ప్రియయా గృహాత్ । పశ్చిమార్ణవమాగచ్ఛ
త్సచివైస్సహ రాక్షసైః ॥ ౧ ॥ ద్వీపస్థో దదృశే తేన పురుషః పావకప్రభః । మహాజాంబూనదప్రఖ్యః ఏక ఏవ వ్యవస్థి
తః ॥ ౨ ॥ యథా దృశ్యేత భయదో యుగాంతానల ఉత్థితః । దేవానామివ దేవేశో గ్రహాణామివ భాస్కరః ॥ ౩ ॥
శరభాణాం యథా సింహో హస్తిష్వైరావతో యథా । పర్వతానాం యథా మేరుః పారిజాతశ్చ శాఖినాం ॥ ౪ ॥ త
థా తం పురుషం దృష్ట్వా కుండమధ్యేఽనలం యథా । గర్జంతం వివిధైర్నాదైర్లంబహస్తభయానకమ్ ॥ ౫ ॥ దం
ష్ట్రాళం వికటం చైవ కంబుగ్రీవం మహౌజసం । మండూకకుక్షిం పింగాక్షం కైలాసశిఖరోపమమ్ ॥ ౬ ॥ పద్మపాదత
లం భీమం రక్తాంబుజనిభాననమ్ । మహాకాయం మహానాదం మనోఽనిలసమం జవే ॥ ౭ ॥ భీమమాబద్ధతూణీరం సం
ఘంటాబద్ధచామరం । జ్వాలామాలాపరిక్షిప్తం కింకిణీకృతనిస్స్వనం ॥ ౮ ॥ మాలయా స్వర్ణపద్మానాం వక్షసా చే

శావలంబయా । ఋగ్వేదమివశోభంతం పద్మమాలావిభూషితం ॥ ౯ ॥ సోంజనాచలసంకాశః కాంచనాచలసన్ని
భం । అబ్రవీత్తం దశగ్రీవో యుద్ధం మేదీయతామితి ॥ ౧౦ ॥ జగర్జచోచ్చైర్బలవాన్ సహామాత్యోదశాననః ।
ధృత్వానరాక్షసపతి శ్శూలశక్త్యృష్టిపట్టసాన్ ॥ ౧౧ ॥ నద్వీపినాసింహఇవ శలభేనేవకుంజరః । సుమేరురివభాగె
న నదీవేగైరివార్ణవః ॥ ౧౨ ॥ అకంప్యమానఃపురుషో రావణంవాక్యమబ్రవీత్ । యుద్ధశ్రద్ధాంహితేరక్షో నా
శయిష్యామిదుర్మతె ॥ ౧౩ ॥ రావణస్యచయోవేగ స్సర్వలోకభయావహః । తథావెగసహస్రాణిసంశ్రితానితమే
వహి ॥ ౧౪ ॥ అభవత్తస్యసాదృష్టి గ్రహమాలెవచాద్భుతా । దంతానాందశతశ్శబ్దో యంత్రస్యేవాతిభీకరః ॥
ధర్మ స్తస్యతపశ్చైవ జగతస్సిద్ధిహేతుకె । ఊరూసంశ్రిత్యతస్థాతేమ న్మథశ్శిశ్నమాస్థితః ॥ ౧౬ ॥ విశ్వేదేవాః
కటీభాగే మరుతో యస్యశీర్షగాః । మధ్యేష్టౌవసవ స్తస్య సముద్రాఃకుక్షిసంస్థితాః ॥ ౧౭ ॥ పార్శ్వస్థాశ్చదిశ
స్సర్వా స్సర్వసంధిషుమారుతాః । పితరశ్చాశ్రితాఃపృష్ఠం హృదయంచపితామహః ॥ ౧౮ ॥ గోదానానిపవిత్రా
ణి భూమిదానానియానిచ । సువర్ణస్యచదానాని శశ్వల్లోమాశ్రితానివై ॥ ౧౯ ॥ హిమవాన్ హేమకూటశ్చ
మందరోమేరురేవచ । నరంతుతంసమాశ్రిత్య హ్యస్థిభూతావ్యవస్థితాః ॥ ౨౦ ॥ మహీవక్షోభవత్తస్య శరీరేద్యౌ
రవస్థితా । ఉభేసంధ్యేకాయసంధౌ జలవాహాశ్చమేహనే ॥ ౨౧ ॥ బాహూధాతావిధాతాచ భగఃపూషాఉభౌక
రౌ । ఐరావతోవిశాలాక్ష శ్శేషోవాసుకిరేవచ ॥ ౨౨ ॥ కంబళాశ్వతరౌనాగౌ కార్కోటకధనంజయౌ । సవ
ఘోరవిషానాగ స్తక్షకశ్చోపతక్షకః ॥ ౨౩ ॥ కరజానాశ్రితా స్తస్య విషవీర్యంముముక్షవః । అగ్నిరాస్యమభూ
త్తస్య స్కంధౌరుద్రైరధిష్ఠితౌ ॥ ౨౪ ॥ పక్షమాసర్తవశ్చైవదంష్ట్రయోరుభయోస్థితాః । నాసెకుహూ
రమానాస్యా తచ్ఛిద్రేషుచవాయవః ॥ ౨౫ ॥ గ్రీవాతస్యాభవద్దేవీ వాణీచాపిసరస్వతీ । నాసత్యాశ్రవణేచా
ఖౌ నేత్రేచశశిభాస్కరౌ ॥ ౨౬ ॥ వేదాంగానిచయజ్ఞాశ్చ నానారూపాణియానిచ । సువృత్తానిచవాక్యాని తేజ
స్సిద్ధి స్తపాంసిచ ॥ ౨౭ ॥ ఏతానినరరూపస్యతస్యదేహంశ్రితానివై । తేనముష్టిప్రహారేణ స్వల్పమాత్రేణలీలయా ॥
పాణినాతాడితంరక్షో నిపపాతమహీతలే । పతితంరాక్షసంజ్ఞాత్వా విద్రావ్యచనిశాచరాన్ ॥ ౨౯ ॥ ఋగ్వేద
ప్రతిమస్సోథ పద్మమాలావిభూషితః । ప్రవివేశచపాతాళం గచ్ఛత్పర్వతసన్నిభః ॥ ౩౦ ॥ ఉత్థాయచదశగ్రీవః
ఆహూయసచివాన్ స్వయమ్ । క్వగతస్సహసాబ్రూత ప్రహస్తశుకసారణాః ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్త్వారావణేన రాక్ష
సా స్తమథాబ్రువన్ । ప్రవిష్టస్సనరోత్రైవ దేవదానవదర్పహా ॥ ౩౨ ॥ అథాసింగృహ్యవేగేన గరుత్మానివపన్న
గం । శీఘ్రంసతుబిలద్వారం ప్రవివేశచదుర్మతిః ॥ ౩౩ ॥ ప్రవిశ్యచసతద్ద్వారం రావణోవరనిర్భయః । అప
శ్యచ్చనరాం స్తత్ర నీలాంజనచయోపమాన్ ॥ ౩౪ ॥ కేయూరధారిణశ్శూరాన్ రక్తమాల్యానులేపనాన్ । అం
గుళీయకహారాద్యై ర్భూషణైశ్చవిభూషితాన్ ॥ ౩౫ ॥ దృశ్యంతేతత్రనృత్యంత స్త్రిస్రఃకోట్యోమహాత్మనః ।
నిత్యోత్సవాశ్శాంతభయావిమలాఃపావకప్రభాః ॥ ౩౬ ॥ క్రీడతఃప్రేక్షతెతాన్వై రాక్షసోభీమవిక్రమః । ద్వా
రస్థోరావణ స్తేషాం తిస్రఃకోట్య స్తునిర్భయాః ॥ ౩౭ ॥ యథాదృష్టస్సతునరః తుల్యాస్తేతస్యసర్వశః । ఏకవర్ణా
స్త్వేకబలా నేకరూపా మహౌజసః ॥ ౩౮ ॥ చతుర్భుజా మహోత్సాహాన్ తత్రాపశ్యత్సరావణః । తాన్దృష్ట్వా
థదశగ్రీవ ఊర్ధ్వరోమాబభూవహ ॥ ౩౯ ॥ స్వయంభువాదత్తవర స్తతశ్శీఘ్రంవినిర్యయౌ । అథాపశ్యత్పరంత
త్ర భుజంగశయనేస్థితం ॥ ౪౦ ॥ పాండురేణమహార్హేణ కౌస్తుభేనవిరాజితమ్ । శేతేసపురుష స్తత్ర పావకే
నావకుంఠితః ॥ ౪౧ ॥ దివ్యస్రగనులేపీచ దివ్యాభరణభూషితః । దివ్యాంబరధరాసాధ్వీ త్రైలోక్యస్యవిభూ
షణం ॥ ౪౨ ॥ వాలవ్యజనహస్తాచ దేవీతత్రవ్యవస్థితా । లక్ష్మీర్బహిస్సపద్మావై భ్రాజంతీలోకసుందరీ ॥ ౪౩ ॥
ప్రహృష్టస్తుతులంకేశో దృష్ట్వాతాంచారుహాసినీం । జిఘృక్షుస్సతదాసాధ్వీం సింహాసనముపాశ్రితామ్ ॥ ౪౪ ॥

వినాతు సచివైస్తత్ర రావణో దుర్మతిస్తదా । హస్తైర్గృహీతుం తామైచ్ఛన్మన్మథేన వశీకృతః ॥ ౪౫ ॥ సుప్తమా
శీవిషం యద్వద్రావణః కాలచోదితః । అథ సుప్తో మహాబాహుః పావకేనావకుంఠితః ॥ ౪౬ ॥ గృహీతుకామం తం
జ్ఞాత్వా వ్యపవిధ్య పటం తదా । జహాసోచ్చైర్భృశం దేవస్తం దృష్ట్వా రాక్షసాధిపం ॥ ౪౭ ॥ తేజసా తస్య సందీప్తో
రావణో లోకరావణః । ఘ్రాణినా తేన దీర్ఘేణ తస్మిన్ రామ రసాతలే ॥ ౪౮ ॥ కృత్తమూలో యథా శాఖీ నిప
పాత మహీతలే । పతితం రాక్షసం జ్ఞాత్వా వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౪౯ ॥ ఉత్తిష్ఠ రాక్షసశ్రేష్ఠ మృత్యుస్తే నాద్య వి
ద్యతే । ప్రజాపతివరో రక్ష్యః యేన జీవసి రావణ ॥ ౫౦ ॥ గచ్ఛ రావణ విస్రబ్ధం నాత్ర వై మరణం తవ । లబ్ధసంజ్ఞో
ముహూర్తేన రాక్షసో భీమవిక్రమః ॥ ౫౧ ॥ తం తు దృష్ట్వా మహాత్మానం రావణో భయమాపసః । ఏవముక్తస్త
దోత్థాయ రావణో దేవకంటకః ॥ ౫౨ ॥ రోమహర్షణమాపన్నో హ్యబ్రవీత్తం మహామునిం । కో భవాన్ శౌ
ర్యసంపన్నో యుగాంతానలసన్నిభః ॥ ౫౩ ॥ బ్రూహి త్వం దేవదేవో వా సర్వదేహేషు సుస్థితః । ఏవముక్తస్స తే
నాథ రావణేన దురాత్మనా ॥ ౫౪ ॥ ప్రత్యువాచ హసన్ దేవో మేఘగంభీరయా గిరా । కింత్వం మయా దశగ్రీవ వ
ధ్యోసి న చిరాదిహ ॥ ౫౫ ॥ ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ । ప్రజాపతేస్తు వచనాన్నాహం మృ
త్యువశం గతః ॥ ౫౬ ॥ న హి జాతో జనిష్యో వా మత్తుల్యో వాసురేష్వపి । ప్రజాపతివరం యో హి లంఘయేద్వీర్య
మాశ్రితః ॥ ౫౭ ॥ న తత్ర పరిహారోస్తి ప్రయత్నశ్చాపి దుర్లభః । త్రైలోక్యే తం న పశ్యామి యస్తత్కుర్యాద్వరం
వృథా ॥ ౫౮ ॥ అమరో వాసురశ్రేష్ఠ తేన మాం నావిశద్భయం । అథాపి చ భవేన్మృత్యుస్త్వత్తో మే నాన్యతః ప్ర
భో ॥ ౫౯ ॥ యశస్యం శ్లాఘనీయం చ త్వత్తో మే మరణం త్విదమ్ । అథాపశ్యత్తస్య గాత్రే రావణో భీమవిక్రమః ॥
దేవదేవస్య సకలం త్రైలోక్యం సచరాచరం । ఆదిత్యా వసవో రుద్రాః మరుతోథాశ్వినావపి ॥ ౬౧ ॥ సిద్ధాశ్చ పిత
రశ్చైవ యమో వైశ్రవణస్తథా । సముద్రా గిరయో నద్యో విద్యా వేదాస్త్రయోగ్నయః ॥ ౬౨ ॥ గ్రహాస్తారాగ
ణా వ్యోమ సాధ్యా గంధర్వచారణాః । మహర్షయో వేదవిదో గరుడోథ భుజంగమాః ॥ ౬౩ ॥ యే చాన్యే సంస్థి
తా దేవా దైత్యదానవరాక్షసాః । గాత్రేమశయనస్థస్య దృశ్యంతే సూక్ష్మమూర్తయః ॥ ౬౪ ॥ ఆహ రామోథ ధ
ర్మాత్మా హ్యగస్త్యం మునిసత్తమమ్ । ద్వీపస్థః పురుషః కోసౌ తిస్రః కోట్యశ్చ తాశ్చ కాః ॥ ౬౫ ॥ శయానః పురుషః క
శ్చ దైత్యదానవదర్పహా । రామస్య వచనం శ్రుత్వా హ్యగస్త్యో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౬ ॥ శ్రూయతామభిధాస్యా
మి దేవదేవస్సనాతనః । భగవాన్ కపిలో రామ ద్వీపస్థో నర ఉచ్యతే ॥ ౬౭ ॥ స వై నారాయణో దేవ శ్శంఖచక్రగ
దాధరః । విధాతా చైవ భూతానాం సంహర్తా చ తథైవ చ ॥ ౬౮ ॥ అనాదిరచ్యుతో విష్ణుః ప్రభవశ్శాశ్వతోవ్య
యః । యే తు నృత్యంతి వై తత్ర సురాస్తే తస్య ధీమతః ॥ ౬౯ ॥ తుల్యతేజః ప్రతాపాస్తే కపిలస్య నరస్య వై । నాతి
క్రుద్ధేన దృష్టస్తు రాక్షసః పాపనిశ్చయః ॥ ౭౦ ॥ న బభూవ తతో రామ భస్మసాద్రావణః ప్రభో । భిన్నగాత్రో నగ
ప్రఖ్యో రావణః పతితో భువి ॥ ౭౧ ॥ వాక్ఛరైస్తం బిభేదాశు రహస్యం పిశునో యథా । అథ దీర్ఘేణ కాలేన లబ్ధ
సంజ్ఞస్స రాక్షసః ॥ ౭౨ ॥ ఆజగామ హతౌజాస్తు యత్ర తే సచివాః స్థితాః । తైరేవ సహితో లంకాం జగామాశు ద
శాననః ॥ ౭౩ ॥ శ్రుత్వా ప్రోవాచ తత్సర్వమాశ్చర్యమితి రాఘవః । పూజ్యమానాః స్థితాస్తత్ర యే రామస్య సమీ
పతః । ఆశ్చర్యమితి తత్ప్రాహుర్వానరా రాక్షసైస్సహ ॥ ౭౪ ॥ విభీషణస్తు రామస్య పార్శ్వస్థో వాక్యమబ్ర
వీత్ । ఆశ్చర్యం స్మారితోస్మ్యద్య యత్తద్వృత్తం పురాతనం ॥ ౭౫ ॥ అథాగస్త్యోబ్రవీత్సర్వమేతద్రామ శ్రుతం
త్వయా । దృష్టాస్సభాజితాశ్చాపి రామ యాస్యామహే వయం ॥ ౭౬ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామో రమయ
తాం వరః । వృత్తశేషశ్చ వక్తవ్య ఇత్యాహ మునిపుంగవాన్ ॥ ౭౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే
అధికపాఠే పంచమస్సర్గః ॥ ***************కా*****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నివర్తమానస్సంహృష్టో రావణస్సదురాత్మవాన్ । జహ్రే పథి నరేంద్ర
ర్షిదేవదానవకన్యకాః ॥ ౧ ॥ దర్శనీయాం హి తద్రక్షః కన్యాం స్త్రీం వానుపశ్యతి । హత్వా బంధుజనం తస్యా
విమానే తాం రురోధ హ ॥ ౨ ॥ ఏవం పన్నగయక్షాణాం మానుషాణాం చ రక్షసాం । దైత్యానాం దానవానాం చ క
న్యా జగ్రాహ రావణః ॥ ౩ ॥ తాభిస్సర్వానవద్యాభి ర్నదీభిరివ సాగరః । ఆపుపూరే విమానం త ద్భయశోకాశి
వాశ్రుభిః ॥ ౪ ॥ నాగగంధర్వకన్యాశ్చ రాజర్షితనయాస్తథా । దైత్యదానవకన్యాశ్చ విమానే శతశోరుదన్ ॥ ౫ ॥
దీర్ఘకేశ్యస్సుచార్వంగ్యః పూర్ణచంద్రనిభాననాః । పీనస్తన్యస్తథా వజ్రవేదిమధ్యసమప్రభాః ॥ ౬ ॥ రథ
కూబరసంకాశైః శ్రోణిదేశైర్మనోహరాః । స్త్రియస్సురాంగనాప్రఖ్యా నిష్టప్తకనకప్రభాః ॥ ౭ ॥ శోకా
యత్తాస్తరుణ్యశ్చ విహ్వలాశ్చ సుమధ్యమాః । తుల్యమగ్న్యర్చిషాం తత్ర శోకాగ్నిభయసంభవం ॥ ౮ ॥ ప్రవేప
మానా దుఃఖార్తా ముముచుర్బాష్పజం జలం । తాసాం నిశ్వాసవాతేన సర్వతస్సంప్రదీపితం ॥ ౯ ॥ అగ్నిహో
త్రమివాభాతి సన్నిరుద్ధాగ్నిపుష్పకం । దశగ్రీవవశం ప్రాప్తాస్తాస్తు శోకాకులాః స్త్రియః ॥ ౧౦ ॥ దీనవక్త్రేక్షణా
శ్శ్యామా మృగ్యస్సింహవశా ఇవ । కాచిచ్చింతయతీ తత్ర కిన్ను మాం భక్షయిష్యతి ॥ ౧౧ ॥ కాచిద్దధ్యౌ సుదుఃఖా
ర్తా అపి మాం మారయేదయం । ఇతి మాతృపితృభ్రాతౄన్ స్మృత్వా భర్తౄన్ సుతానపి ॥ ౧౨ ॥ దుఃఖశోకసమా
విష్టా విలేపుస్సహితాః స్త్రియః । కథం ను ఖలు మే పుత్రో భవిష్యతి మయా వినా ॥ ౧౩ ॥ కథం మాతా కథం భ్రాతా
నిమగ్నాశ్శోకసాగరే । హా కథం ను కరిష్యామి భర్తారం దైవతం వినా ॥ ౧౪ ॥ మృత్యో ప్రసీద యాచే త్వాం నయ మాం
యమసాదనం । కిన్ను మే దుష్కృతం కర్మ కృతం దేహాంతరే పురా ॥ ౧౫ ॥ యతోస్మి ధర్షితానేన పతితా శోక
సాగరే । న ఖల్విదానీం పశ్యామి దుఃఖస్యాంతమిహాత్మనః ॥ ౧౬ ॥ అహో ధిగస్తు జన్మేదం నిస్సారం బుద్బుదోపమం ।
అహో ధిఙ్మానుషే లోకే నాస్తి ధర్మపరో జనః ॥ ౧౭ ॥ అహో ధిగస్తు లోకానాం యో నో బంధుర్న దృశ్యతే । య
ద్దుర్బలా బలవతా బాంధవా రావణేన మే ॥ ౧౮ ॥ ఉదితేనేవ సూర్యేణ తారకా ఇవ నాశితాః । అహో సుబలవద్ర
క్షో వధోపాయో న విద్యతే ॥ ౧౯ ॥ అహో దుర్వృత్తమాస్థాయ నాత్మానం వై జుగుప్సతే । సర్వథా సదృశస్తావ ద్వి
క్రమోస్య దురాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ ఇదం త్వసదృశం కర్మ పరదారాభిమర్శనం । యస్మాదేష పరక్యాసు స్త్రీషు రజ్య
తి దుర్మతిః ॥ ౨౧ ॥ తస్మాత్తు స్త్రీకృతేనైవ వధం ప్రాప్స్యతి రావణః । సతీభిః పరనారీభి రేవం వాక్యేభ్యుదీరితే ॥
నేదుర్దుందుభయో దివ్యాః పుష్పవృష్టిః పపాత హ । శప్తః స్త్రీభిస్సతు తదా హతౌజా ఇవ నిష్ప్రభః ॥ ౨౩ ॥ పతివ్ర
తాభిస్సాధ్వీభి ర్బభూవ విమనా ఇవ । తాస్త్వేవం విలపంతీషు రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౨౪ ॥ ప్రవివేశ పురీం లం
కాం పూజ్యమానో నిశాచరైః । తతో రాక్షసరాజస్య స్వసా పరమదుఃఖితా ॥ ౨౫ ॥ పాదయోః పతితా తస్య వక్తు
మేవోపచక్రమే । తతస్స్వసారముత్థాప్య రావణః పరిసాంత్వయన్ ॥ ౨౬ ॥ అబ్రవీత్కిమిదం భద్రే వక్తుమర్హ
సి మే ద్రుతం । సా బాష్పపరిరుద్ధాక్షీ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౭ ॥ హతాస్మి విధవా రాజన్ త్వయా బలవతా
కృతా । ఏతే వీరాస్త్వయా రాజన్ దైత్యా వినిహతా రణే ॥ ౨౮ ॥ కాలకేయా ఇతి ఖ్యాతా మహాబలపరాక్ర
మాః । తత్ర మే నిహతో భర్తా గరీయాన్ జీవితాదపి ॥ ౨౯ ॥ స త్వయా దయితో వీర భ్రాత్రా శత్రుసమేన వై । ని
హతో యుధి కోపేన మాం విస్మృత్య యవీయసీం ॥ ౩౦ ॥ యా త్వయా నిహతా రాజన్ స్వయమేవ హి బంధునా । దుః
ఖం వైధవ్యశబ్దం చ దత్తం భోక్ష్యామ్యహం త్వయా ॥ ౩౧ ॥ నను నామ త్వయా రక్ష్యో జామాతా సమరేష్వపి । తం
నిహత్య మహారాజ స్వయమేవ న లజ్జసే ॥ ౩౨ ॥ ఏవముక్తస్తయా రక్షో భగిన్యా క్రోశమానయా । అబ్రవీత్సాం
త్వయిత్వా తాం సామపూర్వమిదం వచః ॥ ౩౩ ॥ అలం వత్సే విషాదేన న భేతవ్యం చ సర్వశః । మానదానవిశేషై

స్త్వాం తోషయిష్యామి యత్నతః ॥ ౩౪ ॥ యుద్ధప్రమత్తో వ్యాక్షిప్తో జయకాంక్షీ వరాశరాన్ । నావగచ్ఛామి యు
ద్ధేషు స్వాన్ పరాన్ వ్యపహాంశ్శుభే ॥ ౩౫ ॥ జామాతరం న జానామి ప్రహరన్ యుద్ధదుర్మదః । అతో౽సౌ నిహ
తస్సంఖ్యే మయా భర్తా తవ స్వసః ॥ ౩౬ ॥ అస్మిన్ కాలే తు యత్ప్రాప్తం తత్కరిష్యామి తే హితం । భ్రాతృత్వైశ్వ
ర్యయుక్తస్య ఖరస్య భవ పార్శ్వతః ॥ ౩౭ ॥ చతుర్దశానాం భ్రాతా తే సహస్రాణాం భవిష్యతి । ప్రభుః ప్రయా
ణదానే చ రాక్షసానాం మహౌజసాం ॥ ౩౮ ॥ శీఘ్రం గచ్ఛ త్వయం శూరో దండకాన్ పరిరక్షితుం । దూషణో
న్యబలాధ్యక్షో భవిష్యతి మహాబలః ॥ ౩౯ ॥ స హి శప్తో వనోద్దేశః క్రుద్ధేనోశనసా పురా । రాక్షసానామయం వా
సో భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౪౦ ॥ తత్ర మాతృష్వసుః పుత్రో భ్రాతా తవ ఖరః ప్రభుః । భవిష్యతి సదా కుర్వన్ య
ద్వక్ష్యసి వచస్స్వయం ॥ ౪౧ ॥ ఏవముక్త్వా దశగ్రీవః సైన్యం తస్యాదిదేశ హ । చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం కా
మరూపిణాం ॥ ౪౨ ॥ స తైస్సర్వైః పరివృతో రాక్షసైర్ఘోరదర్శనైః । ఖరస్సంప్రయయౌ శీఘ్రం దండకానకు
తోభయః ॥ ౪౩ ॥ స తత్ర కారయామాస రాజ్యం నిహతకంటకమ్ । సా చ శూర్పణఖా ప్రీతా న్యవసద్దండ
కావనే ॥ ౪౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే చతుర్వింశస్సర్గః ॥ ౫౮ ॥ ౧౧౫౬౦ ॥ ************

॥ శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స తు దత్త్వా దశగ్రీవో వనం ఘోరం ఖరస్య తత్ । భగినీం చ సమాశ్వాస్య హృ
ష్టస్స్వస్థతరో౽భవత్ ॥ ౧ ॥ తతో నికుంభిలాం నామ లంకాయాః కాననం మహత్ । మహాత్మా రాక్షసేంద్రస్త
త్ప్రవివేశ సహానుగః ॥ ౨ ॥ తత్ర యూపశతాకీర్ణం సౌమ్యం చైత్యోపశోభితం । దదర్శాధిష్ఠితం యజ్ఞం సం
ప్రదీప్తమివ శ్రియా ॥ ౩ ॥ తతః కృష్ణాజినధరం కమండలుకుశోజ్జ్వలమ్ । దదర్శ స్వసుతం తత్ర మేఘనాదమరిం
దమం ॥ ౪ ॥ రక్షఃపతిస్సమాసాద్య సమాశ్లిష్య చ బాహుభిః । అబ్రవీత్కిమిదం వత్స వర్తతే తద్బ్రవీహి మే ॥ ౫ ॥
ఉశనా త్వబ్రవీత్తత్ర గురుర్యజ్ఞసమృద్ధయే । రావణం రాక్షసశ్రేష్ఠం ద్విజశ్రేష్ఠో మహాతపాః ॥ ౬ ॥ అహమా
ఖ్యామి తే రాజన్ శ్రూయతాం సర్వమేవ చ । యజ్ఞాస్తే సప్త పుత్రేణ ప్రాప్తాస్సుబహువిస్తరాః ॥ ౭ ॥ అగ్నిష్టోమో
శ్వమేధశ్చ యజ్ఞో బహుసువర్ణకః । రాజసూయస్తథా యజ్ఞో గోమేధో వైష్ణవస్తథా ॥ ౮ ॥ మాహేశ్వరే ప్రవృ
త్తే తు యజ్ఞే పుంభిస్సుదుర్లభే । వరాంస్తే లబ్ధవాన్ పుత్ర స్సాక్షాత్పశుపతేరిహ ॥ ౯ ॥ కామగం స్యందనం దివ్య మ
న్తరిక్షచరం ధ్రువం । మాయాం చ తామసీం నామ యయా సంపద్యతే తమః ॥ ౧౦ ॥ ఏతయా కిల సంగ్రామే మాయ
యా రాక్షసేశ్వర । ప్రయుధ్యతో గతిశ్శక్యా న విజ్ఞాతుం సురాసురైః ॥ ౧౧ ॥ అక్షయావిషుధీ బాణై శ్చాపం చాపి
సుదుర్జయమ్ । అస్త్రం చ బలవత్సౌమ్య శత్రువిధ్వంసనం రణే ॥ ౧౨ ॥ ఏతాన్ సర్వాన్ వరాన్ లబ్ధ్వా పుత్రస్తవ
దశానన । అద్య యజ్ఞసమాప్తౌ తు త్వాం ప్రతీక్షన్ స్థితో హ్యయం ॥ ౧౩ ॥ తతో౽బ్రవీద్దశగ్రీవో న శోభనమిదం కృతం ।
పూజితాశ్శత్రవో యస్మాద్ద్రవ్యైరింద్రపురోగమాః ॥ ౧౪ ॥ ఏహీదానీం కృతం యద్ధి తదకర్తుం న శక్యతే । ఆగచ్ఛ
సౌమ్య గచ్ఛామః స్వమేవ భవనం ప్రతి ॥ ౧౫ ॥ తతో గత్వా దశగ్రీవ స్సపుత్రస్సవిభీషణః । స్త్రియో౽వతారయా
మాస సర్వాస్తా బాష్పవిక్లబాః ॥ ౧౬ ॥ లక్షిణ్యో రత్నభూతాశ్చ దేవదానవరక్షసాం । నానాభూషణసం
పన్నా జ్వలంత్యస్స్వేన తేజసా ॥ ౧౭ ॥ విభీషణస్తు తా నారీర్దృష్ట్వా శోకసమాకులాః । తస్య తాం చ మతిం జ్ఞాత్వా
ధర్మాత్మా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ ఈదృశైస్త్వం సమాచారైర్యశోర్థకులనాశనైః । ధర్షణం జ్ఞానినాం జ్ఞాత్వా స్వమ
తేన విచేష్టసే ॥ ౧౯ ॥ జ్ఞాతీన్ వై ధర్షయిత్వేమా స్త్వయానీతా వరాంగనాః । త్వామతిక్రమ్య మధునా రాజన్
కుంభీనసీ హృతా ॥ ౨౦ ॥ రావణస్త్వబ్రవీద్వాక్యం నావగచ్ఛామి కిన్న్విదం । కో వాయం యస్త్వయాఖ్యాతో
మధురిత్యేవ నామతః ॥ ౨౧ ॥ విభీషణస్తు సంక్రుద్ధో భ్రాతరం వాక్యమబ్రవీత్ । శ్రూయతామస్య పాపస్య కర్మణ

ణః ఫలమాగతం ॥ ౨౨ ॥ మాతామహస్య యోఽస్మాకం జ్యేష్ఠో భ్రాతా సుమాలినః । మాల్యవానితి విఖ్యాతో వృద్ధః
ప్రాజ్ఞో నిశాచరః ॥ ౨౩ ॥ జనన్యా భగినీ జ్యేష్ఠా నామ్నా పుష్పోత్కటా స్మృతా । పితా జ్యేష్ఠో జనన్యాశ్చ హ్యస్మా
కం త్వార్యకోఽభవత్ ॥ ౨౪ ॥ తస్యాః కుంభీనసీ నామ దుహితుర్దుహితాఽభవత్ । మాతృష్వసురథోఽస్మాకం సా కన్యా
చానలోద్భవా ॥ ౨౫ ॥ భవత్యస్మాకమేషా హి భ్రాతృణాం ధర్మతస్స్వసా । సా హృతా మధునా రాజన్ రాక్ష
సేన బలీయసా ॥ ౨౬ ॥ యజ్ఞప్రవృత్తే పుత్రే తే మయి చాంతర్జలోషితే । కుంభకర్ణే మహారాజ నిద్రామనుభ
వత్యుత ॥ ౨౭ ॥ నిహత్య రాక్షసశ్రేష్ఠా నమాత్యానిహ సంమతాన్ । ధర్షయిత్వా హృతా రాజన్ గుప్తాప్యం
తఃపురే తవ ॥ ౨౮ ॥ శ్రుత్వాపి చైతన్మయా సర్వం క్షాంతమేవ హతో న సః । యస్మాదవశ్యం దాతవ్యా కన్యా భర్త్రే
హి దాతృభిః ॥ ౨౯ ॥ తదేతత్కర్మణో హ్యస్య ఫలం పాపస్య దుర్మతే । అస్మిన్నేవాభిసంప్రాప్తం లోకే విదిత
మస్తు తే ॥ ౩౦ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా రాక్షసేంద్రస్స రావణః । దౌరాత్మ్యేనాత్మనోద్ధూత స్తప్తాంభా ఇవ సాగ
రః ॥ ౩౧ ॥ తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవః క్రుద్ధస్సంరక్తలోచనః । కల్ప్యతాం మే రథశ్శీఘ్రం శూరాస్సజ్జీభవంతు హ ॥ ౩౨ ॥
భ్రాతా మే కుంభకర్ణశ్చ యే చ ముఖ్యా నిశాచరాః । వాహనాన్యధిరోహంతు నానాప్రహరణాయుధాః ॥ ౩౩
అద్య తం సమరే హత్వా మధుం రావణనిర్భయం । ఇంద్రలోకం గమిష్యామి యుద్ధకాంక్షీ సుహృద్వృతః ॥ ౩౪ ॥ త
తో విజిత్య త్రిదివం వశే స్థాప్య పురందరం । నివృత్తో విహరిష్యామి త్రైలోక్యైశ్వర్యశోభితః ॥ ౩౫ ॥ అక్షౌహిణీస
హస్రాణి చత్వార్యుగ్రాణి రక్షసాం । నానాప్రహరణాన్యాశు నిర్యయుర్యుద్ధకాంక్షిణాం ॥ ౩౬ ॥ ఇంద్రజిత్త్వగ్ర
తస్సైన్యం సైనికాన్పరిగృహ్య చ । రావణో మధ్యతశ్శూరః కుంభకర్ణశ్చ పృష్ఠతః ॥ ౩౭ ॥ విభీషణస్తు ధర్మాత్మా
లంకాయాం ధర్మమాచరత్ । తే తు సర్వే మహాభాగా యయుర్మధుపురం ప్రతి ॥ ౩౮ ॥ రథైర్నాగైః ఖరైరు
ష్ట్రైః హయైర్దీప్తైర్మహోరగైః । రాక్షసాః ప్రయయుస్సర్వే కృత్వాకాశం నిరంతరం ॥ ౩౯ ॥ దైత్యాశ్చ శతశ
స్తత్ర కృతవైరాస్సురైస్సహ । రావణం ప్రేక్ష్య గచ్ఛంతమన్వగచ్ఛన్ హి పృష్ఠతః ॥ ౪౦ ॥ స తు గత్వా మధుపురం
ప్రవిశ్య చ దశాననః । న దదర్శ మధుం తత్ర భగినీం తత్ర దృష్టవాన్ ॥ ౪౧ ॥ సా తదా ప్రాంజలిర్భూత్వా శిరసా పా
దయోర్గతా । తస్య రాక్షసరాజస్య త్రస్తా కుంభీనసీ స్వసా ॥ ౪౨ ॥ తాం సముత్థాపయామాస న భేతవ్యమితి
బ్రువన్ । రావణో రాక్షసశ్రేష్ఠః కిం చాపి కరవాణి తే ॥ ౪౩ ॥ సాబ్రవీద్యది మే రాజన్ ప్రసన్నస్త్వం మహాబల ।
భర్తారం మే మధుం నాద్య హంతుమర్హసి మానద ॥ ౪౪ ॥ న హీదృశం భయం కించిత్కులస్త్రీణామిహోచ్యతే । భ
యానామపి సర్వేషాం వైధవ్యం వ్యసనం మహత్ ॥ ౪౫ ॥ సత్యవాగ్భవ రాజేంద్ర మామవేక్షస్వ యాచతీం । త్వయా
ప్యుక్తం మహాబాహో న భేతవ్యమితి స్వయం ॥ ౪౬ ॥ రావణస్త్వబ్రవీద్ధృష్టస్స్వసారం తత్ర సంస్థితాం । క్వ చాసౌ త
వ భర్తా వై మమ శీఘ్రం నివేద్యతామ్ ॥ ౪౭ ॥ సహ తేన గమిష్యామి సురలోకం జయాయ హి । తవ కారుణ్యసౌహా
ర్దాన్నివృత్తోఽస్మి మధోర్వధాత్ ॥ ౪౮ ॥ ఇత్యుక్తా సా ప్రసుప్తం తం సముత్థాప్య నిశాచరం । అబ్రవీత్సంప్రహృ
ష్టేవ రాక్షసీ స్వపతిం తదా ॥ ౪౯ ॥ ఏష ప్రాప్తో దశగ్రీవో మమ భ్రాతా మహాబలః । సురలోకజయాకాంక్షీ సాహా
య్యే త్వాం వృణోతి చ ॥ ౫౦ ॥ తదస్య త్వం సహాయార్థం సబంధుర్గచ్ఛ రాక్షస । స్నిగ్ధస్య భజమానస్య యుక్త
మర్థాయ కల్పితుం ॥ ౫౧ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా తథేత్యాహ మధుర్వచః । దదర్శ రాక్షసశ్రేష్ఠం యథా
న్యాయముపేత్య సః ॥ ౫౨ ॥ పూజయామాస ధర్మేణ రావణం రాక్షసాధిపం । ప్రాప్య పూజాం దశగ్రీవో మధువే
శ్మని వీర్యవాన్ ॥ ౫౩ ॥ అస్తం ప్రాప్తే దినకరే నివాసం సమరోచయత్ । తత్ర చైకాం నిశాముష్య గమనాయోప
చక్రమే ॥ ౫౪ ॥ తతః కైలాసమాసాద్య శైలం వైశ్రవణాలయం । రాక్షసేంద్రో మహేంద్రాభ స్సేనాముపనివేశ

యత్ ॥ ౫౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే పఞ్చవింశస్సర్గః ॥ ౪౭౧ ॥ ౯౬౨౦ ॥ ***************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతుతత్రదశగ్రీవ స్సైన్యేనసహవీర్యవాన్ । అస్తంప్రాప్తేదినకరే ని
వాసంసమరోచయత్ ॥ ౧ ॥ ఉదితేవిమలేచంద్రే తుల్యపర్వతవర్చసి । ప్రసుప్తంసుమహత్సైన్యం నానాప్ర
హరణాయుధం ॥ ౨ ॥ రావణస్తుమహావీర్యో నిషణ్ణశ్శైలమూర్ధని । సదదర్శగుణాంస్తత్ర చంద్రపాదోపశో
భితాన్ ॥ ౩ ॥ కర్ణికారవనైర్దివ్యైః కదంబగహనైస్తథా । పద్మినీభిశ్చఫుల్లాభి ర్మందాకిన్యాజలైరపి ॥ ౪ ॥
చంపకాశోకపున్నాగ మందారతరుభిస్తథా । చూతపాటలలోధ్రైశ్చ ప్రియంగ్వర్జునకేతకైః ॥ ౫ ॥ తగరై
ర్నారికేళైశ్చ ప్రియాళుపనసైస్తథా । ఏతైరన్యైశ్చతరుభి రుద్భాసితవనాంతరే ॥ ౬ ॥ కిన్నరామదనేనార్తా
రక్తామధురకంఠినః । సమంసంప్రజగుర్యత్ర మనస్తుష్టివివర్ధనం ॥ ౭ ॥ విద్యాధరామధుక్షీబా మదరక్తాంతలో
చనాః । యోషిద్భిస్సహసంక్రాంతా శ్చిక్రీడుర్జహృషుశ్చవై ॥ ౮ ॥ ఘంటానామివసన్నాదశ్శుశ్రువేమధు
రస్వనః । అప్సరోగణసంఘానాం గాయతాంధనదాలయే ॥ ౯ ॥ పుష్పవర్షాణిముంచంతో నగాఃపవనతాడితాః ।
శైలంతంవాసయంతీవ మధుమాధవగంధినః ॥ ౧౦ ॥ మధుపుష్పరజఃపృక్తం గంధమాదాయపుష్కలం । ప్రవవౌ
వర్ధయన్కామం రావణస్యసుఖోనిలః ॥ ౧౧ ॥ గేయాత్పుష్పసమృద్ధ్యాచ శైత్యాద్వాయోర్గిరేర్గుణైః ।
ప్రవృత్తాయాంరజన్యాంచ చంద్రస్యోదయనేనచ ॥ ౧౨ ॥ రావణస్సుమహావీర్యః కామబాణవశంగతః । వినిశ్శ్వస్య
వినిశ్శ్వస్య శశినంసమవైక్షత ॥ ౧౩ ॥ ఏతస్మిన్నంతరేతత్ర దివ్యాభరణభూషితా । సర్వాప్సరోవరారంభాపూ
ర్ణచంద్రనిభాననా ॥ ౧౪ ॥ దివ్యచందనలిప్తాంగీ మందారకృతమూర్ధజా । రతోత్సవకృతారంభా దివ్యపుష్ప
విభూషితా ॥ ౧౫ ॥ చక్షుర్మనోహరంపీనం మేఖలాదామభూషితమ్ । సముద్వహంతీజఘనం రతిప్రాభృతము
త్తమమ్ ॥ ౧౬ ॥ కృతైర్విశేషకైరార్ద్రైష్షడర్తుకుసుమోద్భవైః । బభావన్యతమేవశ్రీః కాంతిద్యుతిమతిశ్రి
యాం ॥ ౧౭ ॥ నీలంసతోయమేఘాభం వస్త్రంసమవకుంఠితా । యస్యావక్త్రంశశినిభం భ్రువౌచాపనిభేశుభే ॥
ఊరూకరికరాకారా కరౌపల్లవకోమలా । సైన్యమధ్యేనగచ్ఛంతీ రావణేనోపలక్షితా ॥ ౧౯ ॥ తాంసముత్థాయగ
చ్ఛంతీం కామబాణబలార్దితః । కరేగృహీత్వాలజ్జంతీం స్మయమానోభ్యభాషత ॥ ౨౦ ॥ క్వగచ్ఛసివరారోహే
కాంసిద్ధింభజసేస్వయం । కస్యాభ్యుదయకాలోయం కస్త్వాంసముపభోక్ష్యతే ॥ ౨౧ ॥ తవాననరసస్యాద్య ప
ద్మోత్పలసుగంధినః । సుధామృతరసస్యేవ కోద్యతృప్తింగమిష్యతి ॥ ౨౨ ॥ (కఇదంపూర్ణచంద్రాభంనిరవద్యో
త్పలేక్షణం । ముఖామృతంపాస్యతి తే హ్యమృతందేవరాడివ ॥ ౨౩ ॥) స్వర్ణకుంభనిభౌపీనౌ శుభాభీరునిరం
తరా । కస్యోరస్థలసంస్పర్శం దాస్యతస్తేకుచావిమా ॥ ౨౪ ॥ సువర్ణచక్రప్రతిమం స్వర్ణదామచితంపృథు । అ
ధ్యారోక్ష్యతికస్తేద్య స్వర్గంజఘనరూపిణం ॥ ౨౫ ॥ మద్విశిష్టఃపుమాన్కోద్య శక్రోవిష్ణురథాశ్వినౌ । మామ
తీత్యహియచ్ఛత్వం యాసిభీరునశోభనం ॥ ౨౬ ॥ విశ్రమస్వపృథుశ్రోణి శిలాతలమిదంశుభం । త్రైలోక్యేయః
ప్రభుశ్చైవ మదన్యోనైవవిద్యతే ॥ ౨౭ ॥ తదేవంప్రాంజలిఃప్రహ్వో యాచతేత్వాందశాననః । భర్తుర్భర్తావి
ధాతాచ త్రైలోక్యస్యభజస్వమామ్ ॥ ౨౮ ॥ ఏవముక్తాబ్రవీద్రంభా వేపమానాకృతాంజలిః । ప్రసీదనార్హసేవ
క్తుమీదృశంత్వంహిమేగురుః ॥ ౨౯ ॥ అన్యేభ్యోపిత్వయారక్ష్యా ప్రాప్నుయాంధర్షణంయది । ధర్మతశ్చస్నుషా
తేహం తత్త్వమేతద్బ్రవీమితే ॥ ౩౦ ॥ అథాబ్రవీద్దశగ్రీవ శ్చరణాధోముఖీంస్థితామ్ । రోమహర్షమనుప్రా
ప్తాం స్పృష్టమాత్రేణతాంతదా ॥ ౩౧ ॥ సుతస్యయదిమేభార్యా తతస్త్వంమేస్నుషాభవేః । బాఢమిత్యేవసారం
భా ప్రాహరావణముత్తరం ॥ ౩౨ ॥ ధర్మతస్తేసుతస్యాహం భార్యారాక్షసపుంగవ । పుత్రఃప్రియతరఃప్రా

శైర్భృత్యైస్తు వైశ్రవణస్య తే ॥ ౩౩ ॥ ఖ్యాతో యస్త్రిషు లోకేషు నలకూబర ఇత్యసౌ । ధర్మతో యో భవేద్విప్రః క్ష
త్రియో వీర్యతో భవేత్ ॥ ౩౪ ॥ క్రోధాద్యస్తు భవేదగ్నిః క్షాన్త్యా చ వసుధాసమః । తస్యాస్మి కృతసంకేతా లోకపా
లసుతస్య వై ॥ ౩౫ ॥ తముద్దిశ్య చ మే సర్వం విభూషణమిదం కృతమ్ । యథా తస్య హి నాన్యస్య భావో మే ప్రతితిష్ఠతి ॥
తేన సత్యేన మాం రాజన్ మోక్తుమర్హస్యరిందమ । స హి తిష్ఠతి ధర్మాత్మా సాంప్రతం మత్సముత్సుకః ॥ ౩౭ ॥ తత్ర వి
ఘ్నం సుతస్యేహ కర్తుం నార్హసి ముంచ మామ్ । సద్భిరాచరితం మార్గం గచ్ఛ రాక్షసపుంగవ ॥ ౩౮ ॥ మాననీ
యో మయా హి త్వం లాలనీయా తథాస్మి తే । ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రత్యువాచ వినీతవత్ ॥ ౩౯ ॥ స్నుషాస్మి యదవో
చస్త్వమేకపత్నీష్వయం క్రమః । దేవలోకస్థితిరియం సురాణాం శాశ్వతీ స్థితా ॥ ౪౦ ॥ పతిరప్సరసాం నాస్తి న చైక
స్యపరిగ్రహః । ఏవముక్త్వా స తాం రక్షో నివేశ్య చ శిలాతలే ॥ ౪౧ ॥ కామమోహాభిసంరబ్ధో మైథునాయోపచక్రమే ।
సా విముక్తా తతో రంభా భ్రష్టమాల్యవిభూషణా ॥ ౪౨ ॥ గజేంద్రాక్రీడమథితా నదీవాకులతాం గతా । లులితాలకకే
శాన్తా కరవేపితపల్లవా ॥ ౪౩ ॥ పవనేనావధూతేన లతా కుసుమశాలినీ । సా వేపమానా లజ్జంతీ భీతా కరకృతాంజలిః ॥
నలకూబరమాసాద్య పాదయోర్నిపపాత హ । తదవస్థాం తు తాం దృష్ట్వా మహాత్మా నలకూబరః ॥ ౪౫ ॥ అబ్రవీత్కిమి
దం భద్రే పాదయోః పతితాసి మే । సా తు నిశ్వసమానా చ వేపమానా కృతాంజలిః ॥ ౪౬ ॥ తస్మై సర్వం యథాతత్త్వ
మాఖ్యాతుముపచక్రమే । ఏష దేవ దశగ్రీవః ప్రాప్తో గంతుం త్రివిష్టపమ్ ॥ ౪౭ ॥ తేన సైన్యసహాయేన నిశేయం పరిణా
మితా । ఆయాంతీ తేన దృష్టాస్మి త్వత్సకాశమరిందమ ॥ ౪౮ ॥ గృహీతా తేన పృష్టాస్మి కస్య త్వమితి రక్షసా । మయా
సర్వం హి యత్సత్యం తద్ధి తస్మై నివేదితమ్ ॥ ౪౯ ॥ కామమోహాభిభూతాత్మా నాశ్రౌషీత్తద్వచో మమ । యాచ్యమా
నో మయా దేవ స్నుషా తేఽహమితి ప్రభో ॥ ౫౦ ॥ తత్సర్వం పృష్ఠతః కృత్వా బలాత్తేనాస్మి ధర్షితా । ఏవం త్వమపరా
ధం మే క్షంతుమర్హసి మానద ॥ ౫౧ ॥ న హి తుల్యం బలం సౌమ్య స్త్రియాశ్చ పురుషస్య చ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు సంక్రు
ద్ధస్తదా వైశ్రవణాత్మజః ॥ ౫౨ ॥ ధర్షణాం తాం పరాం శ్రుత్వా ధ్యానం సంప్రవివేశ హ । తస్య తత్కర్మ విజ్ఞాయ త
దా వైశ్రవణాత్మజః ॥ ౫౩ ॥ ముహూర్తాద్రోషతామ్రాక్షః తోయం జగ్రాహ పాణినా । గృహీత్వా సలిలం దివ్య
ముపస్పృశ్య యథావిధి ॥ ౫౪ ॥ ఉత్ససర్జ తదా శాపం రాక్షసేంద్రాయ దారుణమ్ । అకామా తేన యస్మాత్త్వం
బలాద్భద్రే ప్రధర్షితా ॥ ౫౫ ॥ తస్మాత్స యువతీమన్యాం నాకామాముపయాస్యతి । యదా హ్యకామాం కామా
ర్తో ధర్షయిష్యతి యోషితమ్ ॥ ౫౬ ॥ మూర్ధా తు సప్తధా తస్య శకలీభవితా తదా । తస్మిన్నుదాహృతే శాపే జ్వ
లితాగ్నిసమప్రభే ॥ ౫౭ ॥ దేవదుందుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్చ్యుతా । ప్రజాపతిముఖాశ్చాపి సర్వే దే
వాః ప్రహర్షితాః ॥ ౫౮ ॥ జ్ఞాత్వా లోకగతిం సర్వాం తస్య మృత్యుం చ రక్షసః । ఋషయః పితరశ్చైవ ప్రీతిమాపు
రనుత్తమామ్ ॥ ౫౯ ॥ శ్రుత్వా తు స దశగ్రీవస్తం శాపం రోమహర్షణమ్ । నారీషు మైథునే భావం నాకామాస్వభ్య
రోచయత్ ॥ ౬౦ ॥ తేన నీతాః స్త్రియః ప్రీతిమాపుస్సర్వాః పతివ్రతాః । నలకూబరనిర్ముక్తం శాపం శ్రుత్వా మ
నఃప్రియమ్ ॥ ౬౧ ॥ * ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే షడ్వింశస్సర్గః ॥ ౩౮౪ ॥ ౭౬౮౬ ॥ ***************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ కైలాసం లంఘయిత్వాథ దశగ్రీవస్సరాక్షసః । ఆససాద మహాతేజా ఇంద్రలో
కం నిశాచరః ॥ ౧ ॥ తస్య రాక్షససైన్యస్య సమంతాదుపయాస్యతః । దేవలోకం యయౌ శబ్దో మథ్యమానార్ణవోప
మః ॥ ౨ ॥ శ్రుత్వా తు రావణం ప్రాప్తమింద్రశ్చలిత ఆసనాత్ । అబ్రవీత్తత్ర తాన్ దేవాన్ సర్వానేవ సమాగతాన్ ॥
ఆదిత్యాన్ సవసూన్ రుద్రాన్ విశ్వాన్ సాధ్యాన్ మరుద్గణాన్ । సజ్జీభవత యుద్ధార్థం రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౪ ॥
ఏవముక్తాస్తు శక్రేణ దేవాశ్శక్రసమా యుధి । సన్నహ్యంత మహాసత్త్వా యుద్ధశ్రద్ధాసమన్వితాః ॥ ౫ ॥ స తు దీనః పరి

త్రస్తాః సహేంద్రో రావణం ప్రతి । విష్ణోస్సమీపమాగమ్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౬ ॥ విష్ణో కథం కరిష్యామి మహా
వీర్యపరాక్రమః । అసౌ హి బలవాన్ రక్షో యుద్ధార్థమభివర్తతే ॥ ౭ ॥ వరప్రదానాద్బలవాన్ న ఖల్వన్యేన హేతు
నా । తత్తు సత్యం వచః కార్యం యదుక్తం పద్మయోనినా ॥ ౮ ॥ తద్యథా నముచిర్వృత్రో బలిర్నరకశంబరౌ । త్వద్బ
లం సమవష్టభ్య మయా దగ్ధాస్తథా కురు ॥ ౯ ॥ నహ్యన్యో దేవదేవేశ త్వామృతే మధుసూదన । గతిః పరాయణం వాఽస్తి
త్రైలోక్యే సచరాచరే ॥ ౧౦ ॥ త్వం హి నారాయణః శ్రీమాన్ పద్మనాభస్సనాతనః । త్వయేమే స్థాపితా లోకాశ్శక్ర
శ్చాహం సురేశ్వరః ॥ ౧౧ ॥ త్వయా సృష్టమిదం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం । త్వామేవ భగవంత్సర్వే ప్రవిశం
తి యుగక్షయే ॥ ౧౨ ॥ తదాఖ్యాహి యథాతత్త్వం దేవదేవ మమ స్వయమ్ । అపి చక్రసహాయస్త్వం యోత్స్యసే
రావణం ప్రభో ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తస్స శక్రేణ దేవో నారాయణః ప్రభుః । అబ్రవీన్న పరిత్రాసః కార్యస్తే శ్రూయతాం
చ మే ॥ ౧౪ ॥ న తావదేష దుర్వృత్తశ్శక్యో జేతుం సురాసురైః । హంతుం యుద్ధే సమాసాద్య వరదానేన దుర్జయః ॥
సర్వథా తు మహత్కర్మ కరిష్యతి బలోత్కటః । రాక్షసః పుత్రసహితో దృష్టమేతన్నిసర్గతః ॥ ౧౫ ॥ యత్తు మాం
త్వం సుర భాషిష్ట యుధ్యస్వేతి సురేశ్వర । నాహం తం ప్రతియోత్స్యామి రావణం రాక్షసం యుధి ॥ ౧౭ ॥ నాహత్వా స
మరే శత్రుం విష్ణుః ప్రతినివర్తతే । దుర్లభశ్చైవ కామోఽద్య వరగుప్తాద్ధి రావణాత్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రతిజానామి దే
వేంద్ర త్వత్సమక్షం శతక్రతో । భవితాస్మి యథాస్యాహం రక్షసో మృత్యుకారణమ్ ॥ ౧౯ ॥ అహమేవ నిహంతాస్మి రావ
ణం ససుతం యుధి । దేవతాస్తోషయిష్యామి జ్ఞాత్వా కాలముపస్థితమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఏతత్తే కథితం తత్త్వం దేవరాజ శచీపతే ।
యుధ్యస్వ విగతత్రాసస్సురైస్సహ మహాబల ॥ ౨౧ ॥ తతో రుద్రాస్సహాదిత్యా వసవో మరుతోఽశ్వినౌ । సన్నద్ధా ని
ర్యయుస్తూర్ణం రాక్షసానభితః పురాత్ ॥ ౨౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే నాదశ్శుశ్రువే రజనీక్షయే । తస్య రావణసైన్య
స్య ప్రయుద్ధస్య సమంతతః ॥ ౨౩ ॥ తే ప్రవృద్ధా మహావీర్యా అన్యోన్యమభివీక్ష్య చ । సంగ్రామమేవాభిముఖాస్త్వ
భ్యధావంత హృష్టవత్ ॥ ౨౪ ॥ తతస్త్రిదశసైన్యానాం సంక్షోభస్సమజాయత । తదక్షయం మహాసైన్యం దృష్ట్వా ప
రమదుర్జయమ్ ॥ ౨౫ ॥ అథ యుద్ధం సమభవద్దేవదానవరక్షసామ్ । ఘోరం తుములనిర్హ్రాదం నానాప్రహరణో
ద్యతమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే శూరా రాక్షసా ఘోరదర్శనాః । యుద్ధార్థమభ్యవర్తంత సచివా రావణాజ్ఞయా ॥
మారీచశ్చ ప్రహస్తశ్చ మహాపార్శ్వమహోదరౌ । అకంపనో నికుంభశ్చ శుకస్సారణ ఏవ చ ॥ ౨౮ ॥ సంహ్లాదో ధూ
మకేతుశ్చ మహాదంష్ట్రో ఘటోదరః । జంబుమాలీ మహాహ్రాదో విరూపాక్షశ్చ రాక్షసః ॥ ౨౯ ॥ సుప్తఘ్నో యజ్ఞ
కోపశ్చ దుర్ముఖో దూషణః ఖరః । త్రిశిరాః కరవీరాక్షస్సూర్యశత్రుశ్చ రాక్షసః ॥ ౩౦ ॥ అతికాయో మహాకాయో
దేవాంతకనరాంతకౌ । ఏతైస్సర్వైర్మహావీర్యైర్వృతో రాక్షసపుంగవః ॥ ౩౧ ॥ రావణస్యార్యకస్సైన్యం సుమా
లీ ప్రవివేశ హ । స హి దేవగణాన్ సర్వాన్ నానాప్రహరణైశ్శితైః ॥ ౩౨ ॥ వ్యధ్వంసయత్సుసంక్రుద్ధో వాయుర్జల
ధరానివ । సుమాలిభయసంత్రస్తాస్సురాస్తే సర్వతో దిశః ॥ ౩౩ ॥ ప్రదుద్రువుర్వధ్యమానాః సింహత్రస్తా మృ
గా యథా । ఏతస్మిన్నంతరే శూరో వసూనామష్టమో వసుః ॥ ౩౪ ॥ సావిత్ర ఇతి విఖ్యాతః ప్రవివేశ రణాజిరం ।
సైస్సైన్యైః పరివృతో హృష్టో నానాప్రహరణోద్యతైః ॥ ౩౫ ॥ త్రాసయన్ శత్రుసైన్యాని సింహః క్షుద్రమృగానివ । త
థాదిత్యౌ మహావీర్యౌ త్వష్టా పూషా చ దంశితౌ ॥ ౩౬ ॥ నిర్భయౌ సహ సైన్యేన ప్రవిష్టౌ తద్రణాజిరమ్ । తతో యు
ద్ధం సమభవత్సురాణాం రాక్షసైస్సహ ॥ ౩౭ ॥ క్రుద్ధానాం రక్షసాం కీర్తిం సమరేష్వనివర్తినామ్ । తతస్తే రాక్ష
సాస్సూరా దేవాంస్తాన్ సమరే స్థితాన్ ॥ ౩౮ ॥ నానాప్రహరణైర్ఘోరైః జఘ్నుశ్శతసహస్రశః । దేవాశ్చ రాక్ష
సాన్ ఘోరాన్ మహావీర్యాన్ స్వతేజసా ॥ ౩౯ ॥ సమరే వివిధైరస్త్రైరనయన్ యమసాదనమ్ । ఏతస్మిన్నంతరే రామ

సుమాలీ నామ రాక్షసః ॥ ౪౦ ॥ నానాప్రహరణైః క్రుద్ధో రణమేవాభ్యవర్తత । స దైవతబలం సర్వం నానాప్రహరణైశ్శితైః ॥ ౪౧ ॥ వ్యధ్వంసయత సంక్రుద్ధో వాయుర్జలధరం యథా । తే మహాబాణవర్షైశ్చ శూలైః ప్రాసైస్సుదారుణైః ॥ ౪౨ ॥ పీడ్యమానాస్సురాస్సర్వే న హ్యతిష్ఠంత సంహతాః । తతో విద్రావ్యమాణేషు త్రిదశేషు సుమాలినా ॥ ౪౩ ॥ వసూనామష్టమః క్రుద్ధస్సావిత్రో వై వ్యతిష్ఠత । సంవృతస్స్వైరథానీకైః ప్రహరంతం నిశాచరమ్ ॥ ౪౪ ॥ విక్రమేణ మహాతేజా వారయామాస సంయుగే । తతస్తయోర్మహాయుద్ధమభవల్లోమహర్షణమ్ ॥ ౪౫ ॥ సుమాలినో వసోశ్చైవ సమరేష్వనివర్తినోః । తతస్తస్య మహాబాణైర్వసునా సుమహాత్మనా ॥ ౪౬ ॥ నిహతః పన్నగరథః క్షణేన వినిపాతితః । హత్వా తు సంయుగే తస్య రథం బాణశతైశ్చితమ్ ॥ ౪౭ ॥ గదాం తస్య వధార్థాయ వసుర్జగ్రాహ పాణినా । తతః ప్రగృహ్య దీప్తాగ్రాం కాలదండోపమాం గదామ్ ॥ ౪౮ ॥ తాం మూర్ధ్ని పాతయామాస సావిత్రో వై సుమాలినః । తస్య మూర్ధని సోల్కాభా పతంతీ చ గదా బభౌ ॥ ౪౯ ॥ ఇంద్రప్రముక్తా గర్జంతీ గిరావివ మహాశనిః । తస్య నైవాస్థి న శిరో న మాంసం దదృశే తదా ॥ ౫౦ ॥ గదయా భస్మతాం నీతః నిహతస్స రణాజిరే । నిపపాత తతో భూమౌ మహాతరురివాశనేః ॥ ౫౧ ॥ తం దృష్ట్వా నిహతం సంఖ్యే రాక్షసాస్తే సమంతతః । దుద్రువుస్సహితాస్సర్వే క్రోశమానాః పరస్పరమ్ ॥ ౫౨ ॥ విద్రావ్యమాణా వసునా రాక్షసా నావతస్థిరే ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౨౭ ॥ ౫౭౪౦ ॥**************************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సుమాలినం హతం దృష్ట్వా వసునా భస్మసాత్కృతమ్ । విద్రుతం చ స్వకం సైన్యం లక్షయిత్వార్దితం శరైః ॥ ౧ ॥ తతస్స బలవాన్ క్రుద్ధో రావణస్య సుతో యుధి । నివర్త్య రాక్షసాన్ సర్వాన్ మేఘనాదో వ్యతిష్ఠత ॥ ౨ ॥ స రథేనాగ్నివర్ణేన కామగేన మహారథః । అభిదుద్రావ తాం సేనాం వనాన్యగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ ౩ ॥ తతః ప్రవిశతస్తస్య వివిధాయుధధారిణః । విదుద్రువుర్దిశస్సర్వా దర్శనాదేవ దేవతాః ॥ ౪ ॥ న బభూవ తదా కశ్చిద్యుయుత్సోరస్య సమ్ముఖే । సర్వానావిధ్య విత్రస్తాన్ దృష్ట్వా శక్రో౽బ్రవీత్సురాన్ ॥ ౫ ॥ న భేతవ్యం న గంతవ్యం నివర్తధ్వం రణం ప్రతి । ఏష గచ్ఛతి మే పుత్రో యుద్ధార్థమపరాజితః ॥ ౬ ॥ తతశ్శక్రసుతో దేవో జయంత ఇతి విశ్రుతః । రథేనాద్భుతకల్పేన సంగ్రామే సో౽భ్యవర్తత ॥ ౭ ॥ తతస్తే త్రిదశాస్సర్వే పరివార్య శచీసుతమ్ । రావణస్య సుతం యుద్ధే సమాసాద్య వ్యవస్థితాః ॥ ౮ ॥ తేషాం యుద్ధం మహదభూత్సదృశం దేవరక్షసామ్ । కృతే మహేంద్రపుత్రస్య రాక్షసేంద్రసుతస్య చ ॥ ౯ ॥ తతో మాతలిపుత్రే తు గోముఖే రాక్షసాత్మజః । సారథౌ పాతయామాస శరాన్ కాంచనభూషణాన్ ॥ ౧౦ ॥ శచీసుతస్త్వపి తథా జయంతస్తస్య సారథిమ్ । తం చాపి రావణిం క్రుద్ధః ప్రత్యవిధ్యద్రణాజిరే ॥ ౧౧ ॥ తతః క్రుద్ధో మహాతేజా బలీ విస్ఫారితేక్షణః । రావణిశ్శక్రతనయం శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ ౧౨ ॥ తతః ప్రగృహ్య శస్త్రాణి సారవంతి మహాంతి చ । సురసైన్యే సుసంక్రుద్ధః పాతయామాస రావణిః ॥ ౧౩ ॥ శతఘ్నీస్తోమరాన్ ప్రాసాన్ గదాః ఖడ్గాన్ పరశ్వధాన్ । ముసలాన్యద్రిశృంగాణి పాతయామాస రావణిః ॥ ౧౪ ॥ తతః ప్రవ్యథితా లోకాస్సంజజ్ఞే చ తమో మహత్ । తస్య రావణపుత్రస్య శత్రుసైన్యాని నిఘ్నతః ॥ ౧౫ ॥ తతస్తద్దైవతబలం సమంతాత్తం శచీసుతమ్ । బహుప్రకారమస్వస్థమభవచ్ఛరపీడితమ్ ॥ ౧౬ ॥ నాభ్యజానంత చాన్యోన్యం శత్రవో దైవతాని చ । తత్ర తత్ర విపర్యస్తం సమంతాత్పరిధావతి ॥ ౧౭ ॥ దేవా దేవాన్నిజఘ్నుస్తే రాక్షసా రాక్షసాంస్తథా । సమ్మూఢాస్తమసాచ్ఛన్నా వ్యద్రవన్నపరే తదా ॥ ౧౮ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే శూరః పులోమా నామ వీర్యవాన్ । దైత్యేంద్రస్తేన సంగృహ్య శచీపుత్రో౽పవాహితః ॥ ౧౯ ॥ సంగృహ్య తం తు దౌహిత్రం ప్రవిష్టస్సాగరం తదా । ఆర్యకస్స హి తస్యాసీత్పులోమా యేన సా శచీ ॥ ౨౦ ॥ జ్ఞాత్వా ప్రణాశం తు సురా జయంతస్యాతిదారుణమ్ । వ్యథితాశ్చ ప్రహృష్టాశ్చ సమంతా

ద్విప్రముదుద్రువుః ॥ ౨౧ ॥ రావణిస్త్వథ సంహృష్టో బలైః పరివృతస్స్వకైః । అభ్యధావత దేవాంస్తాన్ముమోచ చ మహా
స్వనం ॥ ౨౨ ॥ దృష్ట్వా ప్రణాశం పుత్రస్య దేవతానాం చ విద్రుతమ్ । మాతలిం ప్రాహ దేవేంద్రో రథస్సముపనీ
యతామ్ ॥ ౨౩ ॥ స తు దివ్యో మహాభీమస్సజ్య ఏవ మహారథః । ఉపస్థితో మాతలినా వాహ్యమానో మనోజవః ॥ ౨౪ ॥
తతో మేఘరథే తస్మిం స్తటిత్వంతో మహాస్వనాః । అగ్రతో వాయుచపలా గచ్ఛంతో వ్యనదం స్తదా ॥ ౨౫ ॥ నానా
వాద్యాన్యవాద్యంత గంధర్వాశ్చ సమాహితాః । ననృతుశ్చాప్సరస్సంఘాః నిర్యాతే త్రిదశేశ్వరే ॥ ౨౬ ॥ రుద్రై
ర్వసుభిరాదిత్యైస్సాధ్యైశ్చ సమరుద్గణైః । వృతో నానాప్రహరణైర్నిర్యయౌ త్రిదశాధిపః ॥ ౨౭ ॥ నిర్గచ్ఛతస్తు
శక్రస్య పరుషః పవనో వవౌ । భాస్కరో నిష్ప్రభశ్చాసీన్మహోల్కాశ్చ ప్రపేదిరే ॥ ౨౮ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే వీరో దశ
గ్రీవః ప్రతాపవాన్ । ఆరురోహ రథం దివ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ ౨౯ ॥ పన్నగైస్సుమహాభోగైర్వేష్టితం రోమ
హర్షణైః । యేషాం నిశ్వాసవాతేన ప్రదీప్తమివ సంయుగే ॥ ౩౦ ॥ దైత్యైర్నిశాచరైశ్చాన్యైస్సరథః పరివారితః ।
సమరాభిముఖో దైత్యో మహేంద్రం సోఽభ్యవర్తత ॥ ౩౧ ॥ పుత్రం తం వారయిత్వాజౌ స్వయమేవ వ్యవస్థితః । సో
పి యుద్ధాద్వినిష్క్రమ్య రావణిస్సముపావిశత్ ॥ ౩౨ ॥ తతో యుద్ధం ప్రవృత్తం తత్సురాణాం రాక్షసైస్సహ । శ
స్త్రాణి వర్షతాం ఘోరం మేఘానామివ సంయుగే ॥ ౩౩ ॥ కుంభకర్ణస్తు దుష్టాత్మా నానాప్రహరణోద్యతః । నా
జ్ఞాయత తదా యుద్ధే సహ కేనాప్యయుధ్యత ॥ ౩౪ ॥ దంతైర్భుజాభ్యాం పద్భ్యాం చ శక్తితోమరసాయకైః । యేన కేనై
వ సంరబ్ధస్తాడయామాస వై సురాన్ ॥ ౩౫ ॥ తతో రుద్రైర్మహాఘోరైస్సంగమ్యాథ నిశాచరః । ప్రయుద్ధస్తైశ్చ సం
గ్రామే క్షతశ్శస్త్రైర్నిరంతరం ॥ ౩౬ ॥ బభౌ శస్త్రాచితతనుః కుంభకర్ణః క్షరన్నసృక్ । విద్యుత్ స్తనితనిర్ఘోషో ధారా
వానివ తోయదః ॥ ౩౭ ॥ తతస్తద్రాక్షసం సైన్యం ప్రయుద్ధం సమరుద్గణైః । రణే విద్రావితం సర్వం నానాప్రహర
ణైశ్శితైః ॥ ౩౮ ॥ కేచిద్వినిహతాశ్శస్త్రైః వేష్టంతే స్మ మహీతలే । వాహనేష్వవసక్తాశ్చ స్థితా ఏవాపరే రణే ॥ ౩౯ ॥
రథాన్నాగాన్ ఖరానుష్ట్రాన్ పన్నగాంస్తురగాన్ రణే । శింశుమారాన్ వరాహాంశ్చ పిశాచవదనాంస్తథా ॥ ౪౦ ॥
తాన్ సమాలింగ్య బాహుభ్యాం విష్టబ్ధాః కేచిదుచ్ఛ్రితాః । దేవైస్తు శస్త్రసంవిద్ధా మమ్రిరే చ నిశాచరాః ॥ ౪౧ ॥ చి
త్రకర్మ ఇవాభాతి స తేషాం రణసంప్లవః । నిహతానాం ప్రసుప్తానాం రాక్షసానాం మహీతలే ॥ ౪౨ ॥ శోణితోద
కనిష్యందా కాకగృధ్రసమాకులా । ప్రవృత్తా సంయుగముఖే శస్త్రగ్రాహవతీ నదీ ॥ ౪౩ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధో దశ
గ్రీవః ప్రతాపవాన్ । నిరీక్ష్య తద్బలం కృత్స్నం దైవతైర్వినిపాతితం ॥ ౪౪ ॥ స తు ప్రతివిగాహ్యాశు ప్రవృద్ధం సై
న్యసాగరం । త్రిదశాన్ సమరే నిఘ్నన్ శక్రమేవాభ్యవర్తత ॥ ౪౫ ॥ ఆగాచ్ఛక్రో మహచ్చాపం విస్ఫార్య సుమహా
స్వనం । యస్య విస్ఫారఘోషేణ స్వనంతి స్మ దిశో దశ ॥ ౪౬ ॥ తద్వికృష్య మహచ్చాపమింద్రో రావణమూర్ధని । ని
పాతయామాస శరాన్ పావకాదిత్యవర్చసః ॥ ౪౭ ॥ తథైవ చ మహాబాహుర్దశగ్రీవో వ్యవస్థితః । శక్రం కార్ముకవిభ్ర
ష్టైశ్శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ ౪౮ ॥ ప్రయుధ్యతోరథ తయోర్బాణవర్షైస్సమంతతః । నాజ్ఞాయత తదా కించిత్స
ర్వం హి తమసావృతం ॥ ౪౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండేఽష్టావింశస్సర్గః ॥ ౨౯ ॥ ౩౮౦౦ ॥ *******

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తమసి సంజాతే సర్వే తే దేవరాక్షసాః । అయుధ్యంత బలోన్మత్తాస్సూదయ
న్తః పరస్పరం ॥ ౧ ॥ తతస్తు దేవసైన్యేన రాక్షసానాం బృహద్బలం । దశాంశం స్థాపితం యుద్ధే శేషం నీతం యమక్ష
యం ॥ ౨ ॥ తస్మింస్తు తమసా యుద్ధే సర్వే తే దేవరాక్షసాః । అన్యోన్యం నాభ్యజానంత యుధ్యమానాః పరస్పరం ॥ ౩
ఇంద్రశ్చ రావణశ్చైవ రావణిశ్చ మహాబలః । తస్మింస్తమోజాలవృతే మోహమీయుర్న తే త్రయః ॥ ౪ ॥ స తు దృ
ష్ట్వా బలం సర్వం నిహతం రావణో రణే । క్రోధమభ్యాగమత్తీవ్రం మహానాదం చ ముక్తవాన్ ॥ ౫ ॥ క్రోధాత్సూతం చ

దుఃఖర్వరం స్యందనస్థమువాచహ । పరసైన్యస్య మధ్యేన యావదంతం నయస్వ మామ్ ॥ ౬ ॥ అద్యైతాంస్త్రిద
శాన్సర్వాన్ విక్రమైస్సమరే స్వయం । నానాశస్త్రైర్మహాఘోరైర్నయామి యమసాదనం ॥ ౭ ॥ అహమింద్రం వ
ధిష్యామి ధనదం వరుణం యమం । త్రిదశాన్వినిహత్యాశు స్వయం స్థాస్యామ్యథోపరి ॥ ౮ ॥ విషాదో న చ కర్తవ్యశ్శీ
ఘ్రం వాహయ మే రథం । ద్విః ఖలు త్వాం బ్రవీమ్యద్య యావదంతం నయస్వ మాం ॥ ౯ ॥ అయం స నందనోద్దేశో య
త్ర వర్తామహే వయం । నయ మామద్య తత్ర త్వముదయో యత్ర పర్వతః ॥ ౧౦ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా తుర
గాన్స మనోజవాన్ । ఆదిదేశాథ శత్రూణాం మధ్యేనైవ చ సారథిః ॥ ౧౧ ॥ తస్య తం నిశ్చయం జ్ఞాత్వా శక్రో దేవే
శ్వరస్తదా । రథస్థస్సురస్థాంస్తాన్ దేవాన్వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ సురాశ్శృణుత మద్వాక్యం యత్తావన్మమ
రోచతే । జీవన్నేవ దశగ్రీవస్సాధు రక్షో నిగృహ్యతాం ॥ ౧౩ ॥ ఏష హ్యతిబలస్సైన్యే రథేన పవనౌజసా । ఆగచ్ఛతి
ప్రవృద్ధోర్మిస్సముద్ర ఇవ పర్వణి ॥ ౧౪ ॥ న హ్యేష హంతుం శక్యోఽద్య వరదానాత్సునిర్భయః । తద్గ్రహీష్యామహే ర
క్షో యత్తా భవత సంయుగే ॥ ౧౫ ॥ యథా బలౌ నిరుద్ధే చ త్రైలోక్యం భుజ్యతే మయా । ఏవమేతస్య పాపస్య నిరోధ
మమ రోచతే ॥ ౧౬ ॥ తతోఽన్యం దేశమాస్థాయ శక్రస్సంత్యజ్య రావణం । అయుధ్యత మహారాజ రాక్షసాంస్త్రాసయ
న్రణే ॥ ౧౭ ॥ శస్త్రవర్షం మహావేగం దైవతైర్వినిపాతితం । ఉత్తరేణ దశగ్రీవః ప్రవివేశానివర్తితః ॥ ౧౮ ॥ ద
క్షిణేన తు పార్శ్వేన ప్రవివేశ శతక్రతుః । తతస్స యోజనశతం ప్రవిష్టో రాక్షసాధిపః ॥ ౧౯ ॥ దేవానాం చ బలం కృ
త్స్నం శరవర్షైరవాకిరత్ । తతశ్శక్రో నిరీక్ష్యాథ ప్రణష్టం తు బలం స్వకం ॥ ౨౦ ॥ న్యవర్తయదసంభ్రాంతస్స
మావృత్య దశాననం । ఏతస్మిన్నంతరే నాదో ముక్తో దానవరాక్షసైః ॥ ౨౧ ॥ హా హతాస్స్మ ఇతి గ్రస్తం దృష్ట్వా శక్రే
ణ రావణం । తతో రథం సమారుహ్య రావణిః క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౨౨ ॥ తత్సైన్యమభిసంక్రుద్ధః ప్రవివేశ సుదారు
ణం । తాం ప్రవిశ్య మహామాయాం దత్తాం గోపతినా పురా ॥ ౨౩ ॥ అదృశ్యస్సర్వభూతానాం తత్సైన్యం సమవా
కిరత్ । తతస్స దేవాన్సంత్యజ్య శక్రమేవాభ్యయాద్ద్రుతం ॥ ౨౪ ॥ మహేంద్రశ్చ మహాతేజా నాదదర్శ సుతం రిపోః ।
అలక్షీకృత్య తద్రక్షో మహేంద్రః పాకశాసనః ॥ ౨౫ ॥ రుద్రైశ్చ వసుభిస్సాధ్యై రాదిత్యైః కకుభేశ్వరైః । ఏతైః పరి
వృతశ్శక్రో దైత్యనాథాన్యవర్తత ॥ ౨౬ ॥ రావణం తం సమాసాద్య నిగృహ్యాశు ముహుర్ముహుః । రావణస్య రథం ప్రా
ప్యాసౌ శ్వాన్సారథిమేవ చ ॥ ౨౭ ॥ ఘాతయిత్వా మహావేగాద్రథస్థం తం చ రావణం । జీవగ్రాహం గృహీత్వా తం న
నాద స పురందరః ॥ ౨౮ ॥ మహాన్నాదో బభూవాశు దేవానాం రావణగ్రహే । ఏవం గృహీత్వా తం శక్రస్స్వర్గలో
కమనీనయత్ ॥ ౨౯ ॥ ఆర్తశబ్దో మహానాసీద్రాక్షసానాం ప్రధావతాం । తదాసౌ మేఘనాదోఽయం శబ్దం కృత్వా
సుదారుణం ॥ ౩౦ ॥ వివేశాశుగవేగేన రణం యత్ర సురాధిపః । విముక్తకవచస్తత్ర వధ్యమానోఽపి రావణిః ॥ ౩౧ ॥
త్రిదశైస్సుమహావీర్యైర్న చకార చ కించన । స మాతలిం హయాంశ్చైవ తాడయిత్వా శరోత్తమైః ॥ ౩౨ ॥ మహేం
ద్రం బాణవర్షేణ భూయ ఏవాభ్యవాకిరత్ । తతశ్శక్రో రథం త్యక్త్వా విసృజ్య చ స మాతలిం ॥ ౩౩ ॥ ఐరావతం స
మారుహ్య మృగయామాస రావణిం । స తత్ర మాయాబలవానదృశ్యోఽథాంతరిక్షగః ॥ ౩౪ ॥ ఇంద్రం మాయాపరిక్షి
ప్తం కృత్వా సంప్రాద్రవచ్ఛరైః । స తం యదా పరిశ్రాంతమింద్రం మేనే స రావణిః ॥ ౪౫ ॥ తదైనం మాయయా బద్ధ్వా
స్వసైన్యమభితోఽనయత్ । పితరం మోచయామాస గృహీత్వా పాకశాసనం ॥ ౩౬ ॥ తం తు దృష్ట్వా బలాత్తేన నీయమా
నం మహారణాత్ । మహేంద్రమమరాస్సర్వే కిం ను స్యాదిత్యచింతయన్ ॥ ౩౭ ॥ దృశ్యతే న స మాయావీ శక్రజిత్సమితిం
జయః । విద్యావానపి యేనేంద్రో మాయయాపహృతో బలాత్ ॥ ౩౮ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే చాపి సర్వే సురగణాస్తదా ।
అభ్యద్రవన్సుసంక్రుద్ధా రావణం శస్త్రవృష్టిభిః ॥ ౩౯ ॥ రావణస్తు సమాసాద్య వస్వాదిత్యమరుద్గణాన్ । న స శాక

రణే స్థాతుం న యోద్ధుం శస్త్రపీడితః ॥ ౪౦ ॥ తం తు దృష్ట్వా పరిశ్రాంతం ప్రహారైర్జర్ఝరీకృతం । రావణిః పితరం యుద్ధే ద
ర్శనస్థోఽబ్రవీదిదం ॥ ౪౧ ॥ ఆగచ్ఛ తాత గచ్ఛావో రణకర్మ నివర్తతాం । జితం నో విదితం తేఽస్తు స్వస్థో భవ గతజ్వరః ॥
అయం హి సురసైన్యస్య త్రైలోక్యస్య చ యః ప్రభుః । స గృహీతో మయా శక్రో భగ్నదర్పాస్సురాః కృతాః ॥ ౪౩ ॥
యథేష్టం భుంక్ష్వ లోకాంస్త్రీన్ నిగృహ్యారిపుమోజసా । వృథా కిం తే శ్రమేణేహ యుద్ధమద్య తు నిష్ఫలమ్ ॥ ౪౪ ॥ స
దైవతబలాత్తస్మాన్నివృత్తో రణకర్మణః । తచ్ఛ్రుత్వా రావణేర్వాక్యం స్వస్థచేతా బభూవ హ । ౪౫ ॥ అథ రణవిగత
స్స ఉత్తమౌజాస్త్రిదశరిపుః ప్రథితో నిశాచరేంద్రః । స్వసుతవచనమాదృతః ప్రియం తత్సమనునిశమ్య జగాద చైవ
సూనుం ॥ ౪౬ ॥ అతిబలసదృశైః పరాక్రమైస్తైర్మమ కులమానవివర్ధనః కృతమ్ । యదయమతులబలస్త్వయాద్య
వై త్రిదశపతిస్త్రిదశాశ్చ నిర్జితాః ॥ ౪౭ ॥ నయ రథమధిరోప్య వాసవం నగరమితో వ్రజ సేనయా వృతస్త్వం । అ
హమపి తవ పృష్ఠతో ద్రుతం వై సహ సచివైరనుయామి హృష్టవత్ ॥ ౪౮ ॥ (త్వరితముపనయస్వ వాసవం నగరమితో వ్ర
జ సైన్యసంవృతః । అహమపి తవ గచ్ఛతో ద్రుతం సహ సచివైరనుయామి పృష్ఠతః ॥ ౪౯ ॥) అథ స బలవృతస్సవాహన
స్త్రిదశపతిం పరిగృహ్య రావణిః । స్వభవనమధిగమ్య వీర్యవాన్ కృతసమరాన్ విససర్జ రాక్షసాన్ ॥ ౫౦ ॥ * ॥ ఇ
తి శ్రీమదుత్తరకాండే ఏకోనత్రింశస్సర్గః ॥ ౯౩ ॥ ౧౮౬౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ జితే మహేంద్రేఽతిబలే రావణస్య సుతేన వై । ప్రజాపతిం గతాస్సర్వే సురాః
పరమదుఃఖితాః ॥ ౧ ॥ ప్రజాపతే మహేంద్రోఽయం గృహీతో భగవద్వరాత్ । రాక్షసేంద్రం త్రిలోకేశ అవధ్యం
కృతవానసి ॥ ౨ ॥ మహేశ్వరేణేంద్రజితో మాయా దత్తా మహాత్మనా । కిం కరిష్యతి దేవేంద్రః తం మాయా బలవత్త
రా ॥ ౩ ॥ సురా వా దేవ సర్వేశ న జయంతి భవద్వరాత్ । తతస్త్వమేవ దేవేంద్రం మోచయస్వ ప్రజాపతే ॥ ౪ ॥ అ
ద్య ప్రభృతి లంకేశస్స విక్రమబలోదితః । తస్మాన్మోచయ దేవేంద్రం భక్తం తవ జగత్పతే ॥ ౫ ॥ ఏవముక్తస్సురైర్బ్ర
హ్మా గత్వా లంకాం సురేశ్వరః । తత్ర రావణమాసాద్య పుత్రభ్రాతృభిరావృతం ॥ ౬ ॥ అబ్రవీద్గగనే తిష్ఠన్ సాంత్వపూ
ర్వం ప్రజాపతిః । వత్స రావణ తుష్టోఽస్మి తవ పుత్రస్య సంయుగే ॥ ౭ ॥ అహోఽస్య విక్రమౌదార్యం తవ తుల్యాధికోఽపి
వా । జితం హి భవతా సర్వం త్రైలోక్యం స్వేన తేజసా ॥ ౮ ॥ కృతా ప్రతిజ్ఞా సఫలా ప్రీతోఽస్మి ససుతేన వై । అయం
చ పుత్రోఽతిబలస్తవ రావణ వీర్యవాన్ ॥ ౯ ॥ జగతీంద్రజిదిత్యేవ పరిఖ్యాతో భవిష్యతి । బలవాన్ శత్రుభిర్జేతా భ
విష్యత్యేష రాక్షసః ॥ ౧౦ ॥ యమాశ్రిత్య త్వయా రాజన్ స్థాపితాస్త్రిదశా వశే । తన్ముచ్యతాం మహాబాహో మ
హేంద్రః పాకశాసనః ॥ ౧౧ ॥ కించాస్య మోక్షణార్థాయ ప్రయచ్ఛంతు దివౌకసః । అథాబ్రవీన్మహాతేజా ఇం
ద్రజిత్సమితింజయః ॥ ౧౨ ॥ అమరత్వమహం దేవ వృణోమ్యస్య విమోక్షణే । అబ్రవీత్తు తదా దేవో రావణిం నళినో
ద్భవః ॥ ౧౩ ॥ నాస్తి సర్వామరత్వం హి కస్యచిత్ప్రాణినో భువి । చతుష్పదాం ఖేచరాణామన్యేషాం చ మహౌజసాం ॥
వృక్షగుల్మక్షుపలతాతృణోపలమహీభృతామ్ । సర్వేఽపి జంతవోఽన్యోన్యం భేతవ్యే సతి బిభ్యతి ॥ ౧౫ ॥ అతో త్రైలో
కే సర్వేషాం సర్వస్మాద్భయమైద్భవం । పక్షిణశ్చ చతుష్పాదో భూతానాం వా మహౌజసాం ॥ ౧౬ ॥ అపి వృక్షస్య శు
ష్కస్య పర్ణస్య పతనాద్భయం । మరణాంతాని సర్వాణి చరాణి స్థావరాణి చ ॥ ౧౭ ॥ శ్రుత్వాపి తామహేనోక్తమి
న్ద్రజిత్ప్రభుణావ్యయం । అథాబ్రవీత్స తత్రస్థో మేఘనాదో మహాబలః ॥ ౧౮ ॥ శ్రూయతాం వా భవేత్సిద్ధిశ్శతక్రతు
విమోక్షణే । మమేష్టం నిత్యశో హవ్యైర్మంత్రైస్సంపూజ్య పావకం ॥ ౧౯ ॥ సంగ్రామమవతర్తుం వై శత్రునిర్జ
యకాంక్షిణః । అశ్వయుక్తో రథో మహ్యముత్తిష్ఠేత్తు విభావసోః ॥ ౨౦ ॥ తత్స్థస్యామరతా స్యాన్మే ఏష మే నిశ్చయో
వరః । తస్మిన్ యద్యసమాప్తే చ జప్యహోమే విభావసౌ ॥ ౨౧ ॥ యుధ్యేయం దేవ సంగ్రామే తదా మే స్యాద్వినాశనం ॥

సర్వో హి తపసా చైవ వృణోత్యమరతాం జనః ॥ ౨౨ ॥ విక్రమేణ మయా త్వేతదమరత్వం ప్రవర్తితం । ఏవముక్తస్త్వితి
తం చాహ వాక్యం దేవః పితామహః ॥ ౨౩ ॥ ముక్తశ్చేంద్రజితా శక్రో గతాశ్చ త్రిదివం సురాః ॥ ఏతస్మిన్నంతరే రామ
దీనో భ్రష్టామరద్యుతిః ॥ ౨౪ ॥ ఇంద్రశ్చింతాపరీతాత్మా ధ్యానతత్పరతాం గతః । తం తు దృష్ట్వా తథాభూతం ప్రాహ
దేవః ప్రజాపతిః ॥ ౨౫ ॥ శతక్రతో కిము పురా కరోతి స్మ సుదుష్కరమ్ । అమరేంద్ర మయా బహ్వ్యః ప్రజాస్సృష్టాః
పురా ప్రభో ॥ ౨౬ ॥ ఏకవర్ణాస్సమాభాషా ఏకరూపాశ్చ సర్వశః । తాసాం నాస్తి విశేషో హి దర్శనే లక్షణేఽపి వా ॥
తతోఽహమేకాగ్రమనాస్తాః ప్రజాః పర్యచింతయమ్ । సోఽహం తాసాం విశేషార్థం స్త్రియమేకాం వినిర్మమే ॥ ౨౮ ॥
యద్యత్ప్రజానాం ప్రత్యంగం విశిష్టం తత్తదుద్ధృతం । తతో మయా రూపగుణైరహల్యా స్త్రీ వినిర్మితా ॥ ౨౯ ॥ హ
లం నామేహ వైరూప్యం హల్యం తత్ప్రభవం భవేత్ । యస్యా న విద్యతే హల్యం తేనాహల్యేతి విశ్రుతా ॥ ౩౦ ॥ అహల్యే
తి మయా శక్ర తస్యా నామ ప్రవర్తితమ్ । నిర్మితాయాం చ దేవేంద్ర తస్యాం నార్యాం సురర్షభ ॥ ౩౧ ॥ భవిష్యతీతి
కస్యైషా మమ చింతా తతోఽభవత్ । త్వం తు శక్ర తదా నారీం జానీషే మనసా ప్రభో ॥ ౩౨ ॥ స్థానాధికతయా పత్నీ మ
మైషేతి పురందర । సా మయా న్యాసభూతా తు గౌతమస్య మహాత్మనః ॥ ౩౩ ॥ న్యస్తా బహూని వర్షాణి తేన నిర్యా
తితా శుభా । తతస్తస్య పరిజ్ఞాయ మయా స్థైర్యం మహామునేః ॥ ౩౪ ॥ జ్ఞాత్వా తపసి సిద్ధిం చ పత్న్యర్థం స్పర్శితా త
దా । స తయా సహ ధర్మాత్మా రమతే స్మ మహామునిః ॥ ౩౫ ॥ ఆసన్నిరాశా దేవాస్తు గౌతమే దత్తయా తయా । త్వం క్రు
ద్ధస్త్విహ కామాత్మా గత్వా తస్యాశ్రమం మునేః ॥ ౩౬ ॥ దృష్టవాంశ్చ తదా తాం స్త్రీం దీప్తామగ్నిశిఖామివ । సా త్వ
యా ధర్షితా శక్ర కామార్తేన సమన్యునా ॥ ౩౭ ॥ దృష్టస్త్వం చ తదా తేన హ్యాశ్రమే పరమర్షిణా । తతః క్రుద్ధేన తే
నాసి శప్తః పరమతేజసా ॥ ౩౮ ॥ గతోఽసి యేన దేవేంద్ర దశాభాగవిపర్యయమ్ । యస్మాన్మే ధర్షితా పత్నీ త్వయా వా
సవ నిర్భయం ॥ ౩౯ ॥ తస్మాత్త్వం సమరే రాజఞ్శత్రుహస్తం గమిష్యసి । అయం తు భావో దుర్బుద్ధే యస్త్వయేహ ప
వర్తితః ॥ ౪౦ ॥ మానుషేష్వపి సర్వేషు భవిష్యతి న సంశయః । తత్రాధర్మస్సుబలవాన్ సముత్థాస్యతి యో మహాన్ ।
తత్రార్ధం తస్య యః కర్తా త్వయ్యర్ధం నిపతిష్యతి । న చ తే స్థావరం స్థానం భవిష్యతి పురందర ॥ ౪౨ ॥ ఏతేనాధర్మ
యోగేన యస్త్వయేహ ప్రవర్తితః । యశ్చ యస్సురేంద్రస్స్యాద్ధ్రువస్స న భవిష్యతి ॥ ౪౩ ॥ ఏష శాపో మయా
ముక్త ఇత్యసౌ త్వాం తదాబ్రవీత్ । తాం తు భార్యాం వినిర్భర్త్స్య సోఽబ్రవీత్సుమహాతపాః ॥ ౪౪ ॥ దుర్వినీతే వినిధ్వం
స మమాశ్రమసమీపతః । రూపయౌవనసంపన్నా యస్మాత్త్వమనవస్థితా ॥ ౪౫ ॥ తస్మాద్రూపవతీ లోకే న త్వమేకా భ
విష్యసి । రూపం చ తత్ప్రజాస్సర్వా గమిష్యంతి న సంశయః ॥ ౪౬ ॥ యత్తదేకం సమాశ్రిత్య విభ్రమోఽయముపస్థితః ।
సా తం ప్రసాదయామాస మహర్షిం గౌతమం తదా ॥ ౪౭ ॥ అజ్ఞానాద్ధర్షితా నాథ త్వద్రూపేణ బిడౌజసా । న కా
మకారాద్విప్రర్షే ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౪౮ ॥ అహల్యయా త్వేవముక్తః ప్రత్యువాచ స గౌతమః । ఉత్పత్స్య
తే మహాతేజా ఇక్ష్వాకూణాం మహారథః ॥ ౪౯ ॥ రామో నామ శ్రుతో లోకే వనం చాప్యుపయాస్యతి । బ్రాహ్మణార్థే
మహాబాహుర్విష్ణుర్మానుషవిగ్రహః ॥ ౫౦ ॥ తం ద్రక్ష్యసి యదా భద్రే తదా పూతా భవిష్యసి । స హి పావయితుం శ
క్తస్త్వయా యద్దుష్కృతం కృతం ॥ ౫౧ ॥ తస్యాతిథ్యం చ కృత్వా వై మత్సమీపం గమిష్యసి । వత్స్యసి త్వం మయా సా
ర్ధం తదా హి వరవర్ణిని ॥ ౫౨ ॥ ఏవముక్త్వా స విప్రర్షిరాజగామ స్వమాశ్రమమ్ । తపశ్చచార సుమహాత్మా సప
త్నీ బ్రహ్మవాదినః ॥ ౫౩ ॥ శిలారూపమను ప్రాప్య త్వత్సంగకృతకిల్బిషా । తదా ప్రభృతి భూయిష్ఠం ప్రజా రూపసమ
న్వితాః ॥ ౫౪ ॥ శాపోత్సర్గాద్ధి తస్యేదం మునేస్సర్వముపాగతం । తత్స్మర త్వం మహాబాహో దుష్కృతం యత్త్వ
యా కృతం ॥ ౫౫ ॥ తేన త్వం గ్రహణం శత్రోర్గతో నాన్యేన వాసవ । శీఘ్రం యజస్వ యజ్ఞం త్వం వైష్ణవం సుసమా

హితః ॥ ౫౬ ॥ పావితస్తేనయజ్ఞేనయాస్యసిత్రిదివంతతః । పుత్రశ్చతవదేవేంద్రనవినష్టోమహారణే ॥ ౫౭ ॥ నీతస్స
న్నిహితశ్చైవఆర్యకేణమహోదధౌ । ఏతచ్ఛ్రుత్వామహేంద్రస్తుయజ్ఞమిష్ట్వాతువైష్ణవమ్ ॥ ౫౮ ॥ పునస్త్రిదివమా
క్రామదన్వశాసత్సర్వదేవతాః । ఏతదింద్రజితోరామబలంయత్కీర్తితంమయా ॥ ౫౯ ॥ నిర్జితస్తేనదేవేంద్రః ప్రా
ణినోన్యేతుకింపునః । ఆశ్చర్యమితితద్రామోలక్ష్మణశ్చాబ్రవీత్తదా ॥ ౬౦ ॥ అగస్త్యస్యవచశ్శ్రుత్వావానరారాక్ష
సాస్తథా । విభీషణస్తురామస్య పార్శ్వస్థోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౧ ॥ ఆశ్చర్యంస్మారితోస్మ్యద్యయత్తద్వృత్తంపు
రాతనమ్ । అగస్త్యస్త్వబ్రవీద్రామదృష్టమేతచ్ఛ్రుతంచతే ॥ ౬౨ ॥ ఏవంరామసముద్భూతోరావణోలోకకం
టకః । సపుత్రోయేనసంగ్రామేజితశ్శక్రస్సురేశ్వరః ॥ ౬౩ ॥ ఇత్యుక్త్వావిరరామాసావగస్త్యఃకుంభసంభవః ॥
॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదుత్తరకాండేత్రింశస్సర్గః ॥ ౬౪౩ ॥ ౧౨౮౬౦ ॥ ************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోరామోమహాతేజావిస్మయాత్పునరేవహి । ఉవాచప్రణతోవాక్యమ
గస్త్యమృషిసత్తమం ॥ ౧ ॥ భగవన్రాక్షసఃక్రూరోయదాప్రభృతిమేదినీం । పర్యటత్కింతదాలోకాశ్శూన్యాఆ
సన్ద్విజోత్తమ ॥ ౨ ॥ రాజావారాజమాత్రోవాకింతదానాత్రకశ్చన । యతోనధర్షణంప్రాప్తోరావణోరాక్ష
సేశ్వరః ॥ ౩ ॥ ఉతాహోహతవీర్యాస్తేబభూవుఃపృథివీక్షితః । బహిష్కృతావరాస్త్రైశ్చబహవోనిర్జితానృపాః ॥
రాఘవస్యవచశ్శ్రుత్వాహ్యగస్త్యోభగవానృషిః । ఉవాచరామం ప్రహసన్పితామహఇవేశ్వరమ్ ॥ ౫ ॥ సఏవం
బాధమానస్తు పార్థివాన్పార్థివర్షభ । చచారరావణోరామపృథివీంపృథివీపతే ॥ ౬ ॥ తతోమాహిష్మతీంనా
మపురీంస్వర్గపురీప్రభాం । సంప్రాప్తోయత్రసాన్నిధ్యం సదాసీద్వసురేతసః ॥ ౭ ॥ తుల్యఆసీన్నృపస్తత్రప్ర
భావాద్వసురేతసః । అర్జునోనామయత్రాగ్నిశ్శరకుండేశయస్సదా ॥ ౮ ॥ తమేవదివసంసోథహైహయాధిపతిర్బ
లీ । అర్జునోనర్మదాంరంతుంగతస్త్రీభిస్సహేశ్వరః ॥ ౯ ॥ రావణోరాక్షసేంద్రస్తుగతోయస్మిన్దినేపురీం । అ
పశ్యన్హైహయేశంసతస్యామాత్యానపృచ్ఛత ॥ ౧౦ ॥ క్వార్జునోవోనృపస్సోద్యశీఘ్రమాఖ్యాతుమర్హథ । రావ
ణోహమనుప్రాప్తఃయుద్ధేప్సుర్నృవరేణహ ॥ ౧౧ ॥ మమాగమనమవ్యగ్రైర్యుష్మాభిస్సన్నివేద్యతాం । ఇత్యేవం
రావణేనోక్తాస్తేమాత్యాస్సువిపశ్చితః ॥ ౧౨ ॥ అబ్రువన్రాక్షసపతిమసాన్నిధ్యంమహీపతేః । శ్రుత్వావిశ్రవసః
పుత్రఃపౌరాణామర్జునంగతం ॥ ౧౩ ॥ అపసృత్యాగతోవింధ్యం హిమవత్సన్నిభంగిరిమ్ । సతమభ్రమివావిష్ట
ముద్భ్రాంతమివమేదినీమ్ ॥ ౧౪ ॥ అపశ్యద్రావణోవింధ్యమాలిఖంతమివాంబరం । సహస్రశిఖరోపేతంసింహాధ్యు
షితకందరం ॥ ౧౫ ॥ ప్రపాతపతితైశ్శీతైస్సాట్టహాసమివాంబుభిః । దేవదానవగంధర్వైస్సాప్సరోరగకిన్నరైః ॥ ౧౬ ॥
సహస్త్రీభిఃక్రీడమానైః స్వర్గభూతంమహోచ్ఛ్రియం । నదీభిస్స్యందమానాభిఃస్ఫాటికప్రతిమంజలం ॥ ౧౭ ॥
ఫణాభిశ్చలజిహ్వాభిరనంతమివవిష్ఠితం । ఉత్క్రామంతందరీమంతంహిమవత్సన్నిభంగిరిం ॥ ౧౮ ॥ పశ్యమానస్త
తోవింధ్యంరావణోనర్మదాంయయౌ । చలోత్పలదళాంపుణ్యాంపశ్చిమోదధిగామినీం ॥ ౧౯ ॥ మహిషైశ్చమ
హైస్సింహైశ్శార్దూలర్క్షగజోత్తమైః । ఉష్ణాభితప్తైస్తృషితైస్సంక్షోభితజలాశయాం ॥ ౨౦ ॥ చక్రవాకైస్సకా
రండైస్సహంసజలకుక్కుటైః । సారసైశ్చసదామత్తైఃకూజద్భిస్సర్వతోవృతాం ॥ ౨౧ ॥ ఫుల్లద్రుమకృతోత్తంసాం
చక్రవాకయుగస్తనీం । విస్తీర్ణపులినశ్రోణీంహంసావళిసుమేఖలాం ॥ ౨౨ ॥ పుష్పరేణ్వనులిప్తాంగీం జలఫే
నామలాంశుకాం । జలావగాహసంస్పర్శాంనీలోత్పలశుభేక్షణాం ॥ ౨౩ ॥ పుష్పకాదవరుహ్యాశునర్మదాం సరి
తాంవరామ్ । ఇష్టామివవరాంనారీమవగాహ్యదశాననః ॥ ౨౪ ॥ సతస్యాఃపులినేరమ్యేనానాకుసుమశోభితే । ఉ
పోపవిష్టైస్సచివైస్సార్థంరాక్షసపుంగవః ॥ ౨౫ ॥ ప్రఖ్యాయనర్మదాంసోథగంగేయమితిరావణః । నర్మదా

దర్శనాద్ధర్షమాప్తవాన్ రాక్షసాధిపః ॥ ౨౬ ॥ తతస్సలీలం ప్రహసన్ రావణో రాక్షసేశ్వరః । ఉవాచ సచివాం
స్తత్ర మారీచశుకసారణాన్ ॥ ౨౭ ॥ ఏష రశ్మిసహస్రేణ జగత్కృత్వేవ కాంచనం । తీక్ష్ణతాపకరస్సూర్యో నభసోర్ధం
సమాశ్రితః ॥ ౨౮ ॥ మామాసీనం విదిత్వేహ చంద్రాయతి దివాకరః । నర్మదాజలశీతశ్చ సుగంధిః శ్రమనాశనః ॥ ౨౯
మద్భయాదనిలో హ్యత్ర వాత్యేష సుసమాహితః । ఇయంచాపి సరిచ్ఛ్రేష్ఠా నర్మదా నర్మవర్ధనీ ॥ ౩౦ ॥ లీనమీనవి
హంగోర్మిస్సభయేవాంగనా స్థితా । తద్భవంతః క్షతాశ్శస్త్రైర్నృపైరింద్రసమైర్యుధి ॥ ౩౧ ॥ చందనస్య రసేనేవ రు
ధిరేణ సముక్షితాః । తే యూయమవగాహధ్వం నర్మదాం శర్మదాం నృణామ్ ॥ ౩౨ ॥ మహాపద్మముఖా మత్తా గంగా
మివ మహాగజాః । అస్యాం స్నాత్వా మహానద్యాం పాప్మానం విప్రమోక్ష్యథ ॥ ౩౩ ॥ అహమప్యత్ర పులినే శరదిందు
సమప్రభే । పుష్పోపహారం శనకైః కరిష్యామి కపర్దినః ॥ ౩౪ ॥ రావణేనైవముక్తాస్తు ప్రహస్తశుకసారణాః । స
మహోదరధూమ్రాక్షా నర్మదాం విజగాహిరే ॥ ౩౫ ॥ రాక్షసేంద్రగజైస్తైస్తు క్షోభితా సా మహానదీ । వామనాం
జనపద్మాద్యైర్గంగేవ హి మహాగజైః ॥ ౩౬ ॥ తతస్తే రాక్షసాస్స్నాత్వా నర్మదాయా వరాంభసి । ఉత్తీర్య పుష్పా
ణ్యాజహ్రుర్బల్యర్థం రావణస్య తు ॥ ౩౭ ॥ నర్మదాపులినే హృద్యే శుభ్రాభ్రసదృశప్రభే । రాక్షసేంద్రైర్ముహూ
ర్తేన కృతః పుష్పమహాగిరిః ॥ ౩౮ ॥ పుష్పేషూపహృతేష్వేవం రావణో రాక్షసేశ్వరః । అవతీర్ణో నదీం స్నాతుం
గంగామివ మహాగజః ॥ ౩౯ ॥ తత్ర స్నాత్వా చ విధివజ్జప్త్వా జప్యమనుత్తమం । నర్మదాసలిలాత్తస్మాదుత్తతార స
రావణః ॥ ౪౧ ॥ తతః క్లిన్నాంబరం త్యక్త్వా శుక్లవస్త్రసమావృతమ్ । రావణం ప్రాంజలిం యాంతమన్వయుస్సర్వరా
క్షసాః ॥ ౪౧ ॥ తద్గతివశమాపన్నా మూర్తిమంత ఇవాచలాః । గాయంతో మధురం తత్ర నృత్యంతశ్చ మహాబలాః ॥
(లింగం త్వపూజయద్రక్షో రావణో లోకరావణః । జప్యోపహారైస్సతతం గంధపుష్పైస్సమంతతః ॥ ౪౩ ॥ బలిధూ
పప్రదానైశ్చ రావణో లింగమర్చయన్ । సవాదిత్రనినాదైశ్చ శర్వమారాధయత్ప్రభుమ్ ॥ ౪౪ ॥ ఘృతక్షీరాభి
షేకైశ్చ దధ్నా చాప్యుదకేన చ । పట్టైః కౌశేయసమ్మిశ్రైర్నామాష్టశతసంస్తవైః ॥ ౪౫ ॥ శుశుభే తత్ర తల్లింగం
నానారత్నవిభూషితం । అర్చయిత్వా ముతం దేవం యదాచరతి రావణః ॥ ౪౬ ॥ తత్సర్వం సిధ్యతే తస్య విధినార్చయ
తో హరం । అథావజ్ఞాం కరోత్యేవ రావణో దుర్మతిర్యదా ॥ ౪౭ ॥ ఋషిభిర్దేవతైశ్చాపి మృత్యుస్సంచింత్యతే త
దా । స తు నిత్యో న జానీతే విధిహీనం శివార్చనం ॥ ౪౮ ॥) యత్ర యత్ర స యాతి స్మ రావణో రాక్షసాధిపః । జాం
బూనదమయం లింగం తత్ర తత్ర స్మ నీయతే ॥ ౪౯ ॥ వాలుకావేదిమధ్యే తు తల్లింగం స్థాప్య రావణః । అర్చయామా
స గంధైశ్చ పుష్పైశ్చామృతగంధిభిః ॥ ౫౦ ॥ తతస్సతామార్తిహరం హరం శివం వరప్రదం చంద్రమరీచిభూషణం ।
సమర్పయిత్వా స నిశాచరో జగౌ ప్రసార్య హస్తాన్ ప్రణనర్త చాగ్రతః ॥ ౫౧ ॥ ❋ ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ఏక
త్రింశస్సర్గః ॥ ౫౪౬ ॥ ౧౯౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ నర్మదాపులినే యత్ర రాక్షసేంద్రస్స రావణః । పుష్పోపహారం కురుతే
తస్మాద్దేశాదదూరతః ॥ ౧ ॥ అర్జునో జయతాం శ్రేష్ఠో మాహిష్మత్యాః పతిః ప్రభుః । క్రీడతే సహ నారీభిర్నర్మదాతోయ
మాశ్రితః ॥ ౨ ॥ తాసాం మధ్యగతో రాజా విరరాజ తదార్జునః । కరేణూనాం సహస్రస్య మధ్యస్థ ఇవ కుంజరః ॥ ౩ ॥
జిజ్ఞాసుస్స తు బాహూనాం సహస్రస్యోత్తమం బలం । రురోధ నర్మదావేగం బాహుభిర్బహుభిః ప్రభుః ॥ ౪ ॥ కార్తవీ
ర్యభుజాసక్తం తజ్జలం ప్రాప్య నిర్మలం । కూలోపహారం కుర్వాణం ప్రతిస్రోతః ప్రధావతి ॥ ౫ ॥ సమీనక్రమకరః
సపుష్పకుశసంస్తరః । స నర్మదాంభసో వేగః ప్రావృట్కాల ఇవాబభౌ ॥ ౬ ॥ స వేగః కార్తవీర్యేణ సంప్రేషిత ఇ
వాంభసః । పుష్పోపహారం సకలం రావణస్య జహార హ ॥ ౭ ॥ రావణోర్ధసమాప్తం తముత్సృజ్య నియమం తదా ।

నర్మదాం పశ్యతే కాన్తాం ప్రతికూలాం ప్రియామివ ॥ ౮ ॥ పశ్చిమేన సతం దృష్ట్వా సాగరోద్గారసన్నిభం । వర్ధంత
మంభసా వేగం పూర్వామాశాం ప్రవిశ్య తు ॥ ౯ ॥ తతో నిరుద్ధాంతశకునాం స్వభావోపరమే స్థితామ్ । నిర్వికారాం
గనాభాసామపశ్యద్రావణో నదీం ॥ ౧౦ ॥ సవ్యేతరకరాంగుళ్యా సశబ్దం చ దశాననః । వేగప్రభవమన్వేష్టుం సోఽ
దిశచ్ఛుకసారణౌ ॥ ౧౧ ॥ తౌ తు రావణసందిష్టౌ భ్రాతరౌ శుకసారణౌ । వ్యోమాంతరచరౌ వీరౌ ప్రస్థితౌ పశ్చిమో
న్ముఖౌ ॥ ౧౨ ॥ అర్ధయోజనమాత్రం తు గత్వా తౌ తు నిశాచరౌ । పశ్యేతాం పురుషం తోయే క్రీడంతం సహయో
షితమ్ ॥ ౧౩ ॥ బృహత్సాలప్రతీకాశం తోయవ్యాకులమూర్ధజం । మదరక్తాంతనయనం మదనాకారవర్చసం ॥
నదీం బాహుసహస్రేణ రుంధంతమరిమర్దనం । గిరిం పాదసహస్రేణ రుంధంతమివ మేదినీం ॥ ౧౫ ॥ బాలానాం వ
రనారీణాం సహస్రేణాభిసంవృతమ్ । సముదానాం కరేణూనాం సహస్రేణేవ కుంజరం ॥ ౧౬ ॥ తమద్భుతతమం దృ
ష్ట్వా రాక్షసౌ శుకసారణౌ । సన్నివృత్తావుపాగమ్య రావణం తమథోచతుః ॥ ౧౭ ॥ బృహత్సాలప్రతీకాశః కోఽప్యసౌ
రాక్షసేశ్వర । నర్మదాం రోధవద్రుద్ధ్వా క్రీడాపయతి యోషితః ॥ ౧౮ ॥ తేన బాహుసహస్రేణ సన్నిరుద్ధజలా నదీ ।
సాగరోద్గారసంకాశానుద్గారాన్ సృజతే ముహుః ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యేవం భాషమాణౌ తౌ నిశామ్య శుకసారణౌ । రావణో
ఽర్జున ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ యుద్ధలాలసః ॥ ౨౦ ॥ అర్జునాభిముఖే తస్మిన్ ప్రస్థితే రాక్షసేశ్వరే । చండః ప్రవాతి
పవనః సనాదస్సరజాస్తదా ॥ ౨౧ ॥ సకృదేవ కృతో రావస్సరక్తపృషతో ఘనైః । మహోదరమహాపార్శ్వధూమ్రా
క్షశుకసారణైః ॥ ౨౨ ॥ సంవృతో రాక్షసేంద్రస్తు తత్రాగాద్యత్ర సోఽర్జునః । అదీర్ఘేణైవ కాలేన స తదా రాక్షసో
బలీ ॥ ౨౩ ॥ తం నర్మదాహ్రదం భీమమాజగామాంజనప్రభః । స తత్ర స్త్రీపరివృతం వాశితాభిరివ ద్విపం ॥ ౨౪ ॥ న
రేంద్రం పశ్యతే రాజా రాక్షసానాం తదార్జునం । స రోషాద్రక్తనయనో రాక్షసేంద్రో బలోద్ధతః ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యే
వమర్జునామాత్యానాహ గంభీరయా గిరా । అమాత్యాః క్షిప్రమాఖ్యాత హైహయస్య నృపస్య వై ॥ ౨౬ ॥ యుద్ధా
ర్థీ సమనుప్రాప్తో రావణో నామ రాక్షసః । రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా మంత్రిణోఽథార్జునస్య తే ॥ ౨౭ ॥ ఉత్తస్థుస్సా
యుధాస్తం చ రావణం వాక్యమబ్రువన్ । యుద్ధస్య కాలో విజ్ఞాతస్సాధు భోస్సాధు రావణ ॥ ౨౮ ॥ యః క్షీబం స్త్రీవృ
తం చైవ యోద్ధుముత్సహతే నృపం । స లోకే పురుషైస్సద్భిర్బ్రహ్మహా పరికీర్తితః ॥ ౨౯ ॥ స్త్రీసమక్షం కథం చాపి
యోద్ధుముత్సహసేఽర్జునం । వాశితామధ్యగం మత్తం శార్దూల ఇవ కుంజరం ॥ ౩౦ ॥ క్షమస్వాద్య దశగ్రీవ ఉష్య
తాం శర్వరీ త్వయా । యుద్ధశ్రద్ధా తు యద్యస్తి శ్వస్తాత సమరేఽర్జునం ॥ ౩౧ ॥ (యుద్ధశ్రద్ధాం వినేతా తే స రక్షస్సమరే
ఽర్జునః ।) యద్యభ్యస్తి మతిర్యోద్ధుం యుద్ధతృష్ణాసమావృతా ॥ ౩౨ ॥ నిహత్యాస్మాంస్తతో యుద్ధమర్జునేనోపయా
స్యసి । తతస్తే రావణామాత్యైరమాత్యాః పార్థివస్య తు ॥ ౩౩ ॥ సూదితాశ్చాపి తే యుద్ధే భక్షితాశ్చ బుభుక్షితైః ।
తతో హలహలాశబ్దో నర్మదాతీరగో బభౌ ॥ ౩౪ ॥ అర్జునస్యానుయాత్రాణాం రావణస్య చ మంత్రిణాం । ఇషుభిస్తోమ
రైశ్శూలైస్త్రిశూలైర్వజ్రకర్షణైః ॥ ౩౫ ॥ స రావణానర్దయంతస్సమంతాత్సమభిద్రుతాః । హైహయాధిపయో
ధానాం వేగ ఆసీత్సుదారుణః ॥ ౩౬ ॥ సనక్రమీనమకరసముద్రస్యేవ నిస్వనః । రావణస్య తు తేఽమాత్యాః ప్రహస్తశు
కసారణాః ॥ ౩౭ ॥ కార్తవీర్యబలం క్రుద్ధాః నిర్దహంతి స్మ తేజసా । అర్జునాయ తు తత్కర్మ రావణస్య సమంత్రిణః ॥
క్రీడమానాయ కథితం పురుషైర్ద్వారరక్షిభిః । తేషాం తు వచనం శ్రుత్వా జలక్రీడావసక్తధీః ॥ ౩౬ ॥ ఉక్త్వా న భేత
వ్యమితి స్త్రీజనం స తతోఽర్జునః । ఉత్తతార జలాత్తస్మాద్గంగాతోయాదివాంజనః ॥ ౪౦ ॥ క్రోధదూషితనేత్రస్తు స
తతోఽర్జునపావకః । ప్రజజ్వాల మహాఘోరో యుగాంత ఇవ పావకః ॥ ౪౧ ॥ స తూర్ణతరమాదాయ వరహేమాం
గదో గదాం । అభిదుద్రావ రక్షాంసి తమాంసీవ దివాకరః ॥ ౪౨ ॥ బాహువిక్షేపకరణాం సముద్యమ్య మహాగ

జామ్ । గారుడం వేగమాస్థాయ ఆపపాతైవ సోఽర్జునః ॥ ౪౩ ॥ తస్య మార్గం సమారుధ్య వింధ్యోఽర్కస్యేవ
పర్వతః । స్థితో వింధ్య ఇవాకంప్యః ప్రహస్తో ముసలాయుధః ॥ ౪౪ ॥ తతోఽస్య ముసలం ఘోరం లోహబద్ధం మదోద్ధ
తః । ప్రహస్తః ప్రేషయన్ క్రుద్ధో రరాస చ యథాంబుదః ॥ ౪౫ ॥ తస్యాగ్రే ముసలస్యాగ్నిరశోకాపీడసన్నిభః ॥ ప్ర
హస్తకరముక్తస్య బభూవ ప్రదహన్నివ ॥ ౪౬ ॥ ఆధావమానం ముసలం కార్తవీర్యస్తదాఽర్జునః । నిపుణం వంచ
యామాస సగదో గజవిక్రమః ॥ ౪౭ ॥ తతస్తమభిదుద్రావ ప్రహస్తం హైహయాధిపః । భ్రామయానో గదాం గు
ర్వీం పంచబాహుశతోచ్ఛ్రయామ్ ॥ ౪౮ ॥ తేనాహతోఽతివేగేన ప్రహస్తో గదయా తదా । నిపపాత స్థితశ్శైలో వజ్రి
వజ్రహతో యథా ॥ ౪౯ ॥ ప్రహస్తం పతితం దృష్ట్వా మారీచశుకసారణాః । సమహోదరధూమ్రాక్షా అపసృత్తా రణా
జిరాత్ ॥ ౫౦ ॥ అపక్రాంతేష్వమాత్యేషు ప్రహస్తే చ నిపాతితే । రావణోఽభ్యద్రవత్తూర్ణమర్జునం నృపసత్త
మమ్ ॥ ౫౧ ॥ సహస్రబాహోస్తద్యుద్ధం వింశద్బాహోశ్చ దారుణం । నృపరాక్షసయోస్తత్ర ఆరబ్ధం రోమహర్ష
ణమ్ ॥ ౫౨ ॥ సాగరావివ సంక్షుబ్ధౌ చలన్మూలావివాచలౌ । తేజోయుక్తావివాదిత్యౌ ప్రదహంతావివానలౌ ॥ ౫౩ ॥
బలోద్ధతౌ యథా నాగౌ వాశితార్థే యథా వృషౌ । మేఘావివ వినర్దంతౌ సింహావివ బలోత్కటౌ ॥ ౫౪ ॥ రుద్రకా
లావివ క్రుద్ధౌ తౌ తదాఽర్జునరాక్షసౌ । పరస్పరం గదాభ్యాం తౌ తాడయామాసతుర్భృశం ॥ ౫౫ ॥ వజ్రప్రహారా
నచలా యథా ఘోరాన్ విషేహిరే । గదాప్రహారాంస్తౌ తత్ర సేహాతే నరరాక్షసౌ ॥ ౫౬ ॥ యథాశనిరవేభ్యస్తు
జాయతే వై ప్రతిశ్రుతిః । తథా తాభ్యాం గదాపాతైర్దిశస్సర్వాః ప్రతిశ్రుతాః ॥ ౫౭ ॥ అర్జునస్య గదా సా తు
పాత్యమానాఽహితోరసి । కాంచనాభం నభశ్చక్రే విద్యుత్సౌదామినీ యథా ॥ ౫౮ ॥ తథైవ రావణేనాపి పాత్యమా
నా ముహుర్ముహుః । అర్జునోరసి నిర్భాతి గదోల్కేవ మహాగిరౌ ॥ ౫౯ ॥ నార్జునః ఖేదమాప్నోతి న రాక్షసగణేశ్వ
రః । సమమాసీత్తయోర్యుద్ధం యథా పూర్వం బలీంద్రయోః ॥ ౬౦ ॥ శృంగైర్మహర్షభౌ యద్వద్దంతాగ్రైరివ కుంజరౌ ।
పరస్పరం జఘ్నతుస్తౌ నరరాక్షససత్తమౌ ॥ ౬౧ ॥ తతోఽర్జునేన క్రుద్ధేన సర్వప్రాణేన సా గదా । స్తనయోరంతరే
ముక్తా రావణస్య మహాహవే ॥ ౬౨ ॥ వరదానకృతత్రాణే సా గదా రావణోరసి । దుర్బలేవ యథా వేగం ద్విధాభూతా
ఽపతత్క్షితౌ ॥ ౬౩ ॥ స త్వర్జునప్రయుక్తేన గదాపాతేన రావణః । అపాసర్పద్ధనుర్మాత్రం నిషసాద చ నిష్టనన్ ॥
స విహ్వలం తదా లక్ష్య దశగ్రీవం తతోఽర్జునః । సహసోత్పత్య జగ్రాహ గరుత్మానివ పన్నగం ॥ ౬౫ ॥ స తం బాహుసహ
స్రేణ బలాద్గృహ్య దశాననం । బబంధ బలవాన్ రాజా బలిం నారాయణో యథా ॥ ౬౬ ॥ బధ్యమానే దశగ్రీవే సిద్ధచా
రణదేవతాః । సాధ్వీతి వాదినః పుష్పైః కిరంత్యర్జునమూర్ధని ॥ ౬౭ ॥ వ్యాఘ్రో మృగమివాదాయ మృగరాడివ దం
తినం । ననాద హైహయో రాజా హర్షాదంబుదవన్ముహుః ॥ ౬౮ ॥ ప్రహస్తస్తు సమాశ్వస్తో దృష్ట్వా బద్ధం దశాననం ।
సహ తై రాక్షసైః క్రుద్ధశ్చాభిదుద్రావ పార్థివం ॥ ౬౯ ॥ నక్తంచరాణాం వేగస్తు తేషామాపతతాం బభౌ । ఉద్ధూ
త ఆతపాపాయే పయోదానామివాంబుధౌ ॥ ౭౦ ॥ ముంచ ముంచేతి భాషంతస్తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాసకృత్ । ముసలాని స
శూలాని ఉత్ససర్జుస్తదాఽర్జునే ॥ ౭౧ ॥ అప్రాప్తాన్యేవ తాన్యాశు అసంభ్రాంతస్తతోఽర్జునః । ఆయుధాన్యమరా
రీణాం జగ్రాహారినిషూదనః ॥ ౭౨ ॥ తతస్తైరేవ రక్షాంసి దుర్ధరైః ప్రవరాయుధైః । భిత్త్వా విద్రావయామాస వా
యురంబుధరానివ ॥ ౭౩ ॥ రాక్షసాంస్త్రాసయిత్వా తు కార్తవీర్యార్జునస్తదా । రావణం గృహ్య నగరం ప్రవి
వేశ సుహృద్వృతః ॥ ౭౪ ॥ స కీర్యమాణః కుసుమాక్షతోత్కరైర్ద్విజైస్సపౌరైః పురుహూతసన్నిభః । తతోఽర్జున
స్సంప్రవివేశ తాం పురీం బలిం నిగృహ్యేవ సహస్రలోచనః ॥ ౭౫ ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ద్వాత్రింశస్సర్గః ॥ ౪౪౯ ॥ ౭౯౭౦
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రావణగ్రహణం తత్తు వాయుగ్రహణసన్నిభం । ఋషిః పులస్త్యశ్శుశ్రావ క

ధితిందివిజైర్దైవతైః ॥ ౧ ॥ తతఃపుత్రసుతస్నేహాత్కంప్యమానో మహాధృతిః । మాహిష్మతీపతింద్రష్టుమాజగామ మ
హామునిః ॥ ౨ ॥ సవాయుమార్గమాస్థాయవాయుతుల్యగతిర్ద్విజః । పురీంమాహిష్మతీంప్రాప్తో మనస్సంపాతవి
క్రమః ॥ ౩ ॥ సోమరావతిసంకాశాంహృష్టపుష్టజనావృతాం । ప్రవివేశపురీంబ్రహ్మాఇంద్రస్యేవామరావతీం ॥ ౪ ॥
పాదచారమివాదిత్యం నిష్పతంతంసుదుర్దశమ్ । తతస్తం ప్రత్యభిజ్ఞాయదౌవారికా రాజ్ఞేన్యవేదయన్ ॥ ౫ ॥ పుల
స్త్యఇతివిజ్ఞాయవచనాద్ధైహయాధిపః । శిరస్యంజలిమాధాయ ప్రత్యగచ్ఛద్ద్విజోత్తమం ॥ ౬ ॥ పురోహితోఽస్యగృ
హ్యార్ఘ్యంమధుపర్కంతథైవచ । పురస్తాత్ప్రయయౌరాజ్ఞఇంద్రస్యేవబృహస్పతిః ॥ ౭ ॥ తతస్తమృషిమాయాంత
ముద్యంతమివభాస్కరం । అర్జునోదృశ్యసంప్రాప్తోవవందేంద్రఇవేశ్వరం ॥ ౮ ॥ సతస్య మధుపర్కంగాం పా
ద్యమర్ఘ్యంచదాపయన్ । పులస్త్యమాహరాజేంద్రోహర్షగద్గదయాగిరా ॥ ౯ ॥ అద్యేయమమరావత్యా తు
ల్యామాహిష్మతీకృతా । అద్యాహంతుద్విజేంద్రంత్వాంయస్మాత్పశ్యామిదుర్దశమ్ ॥ ౧౦ ॥ అద్యమేకుశలం దేవ అద్య
మేకుశలంవ్రతం । అద్యమేసఫలంజన్మ అద్యమేసఫలంతపః ॥ ౧౧ ॥ యత్తేదేవగణైర్వంద్యౌవందేహంచరణౌవిభో ।
ఇదంరాజ్యమిమేపుత్రాఇమేదారాఇమేవయం ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మన్ కింకుర్మకింకార్యమాజ్ఞాపయతునోభవాన్ । తంధ
ర్మేగ్నిషుభృత్యేషు శివంపృష్ట్వాచపార్థివమ్ ॥ ౧౩ ॥ పులస్త్యోవాచరాజానం హైహయానాంతదార్జునం । రా
జేంద్రాంబుజపత్రాక్షపూర్ణచంద్రనిభానన ॥ ౧౪ ॥ అతులం తేబలంయేనదశగ్రీవస్త్వయాజితః । భయాద్యస్యావ
తిష్ఠేతాంనిష్పందౌసాగరానిలౌ ॥ ౧౫ ॥ సోయమద్యత్వయాబద్ధః పౌత్రోమేఽతిరణాజయః । తత్పుత్రకయశఃపీతం
నామవిశ్రావితంత్వయా ॥ ౧౬ ॥ మద్వాక్యాద్యాచ్యమానోద్యముంచవత్సదశాననం । పులస్త్యాజ్ఞాం ప్రగృహ్యోక్తే
చేనకించనవచోఽర్జునః ॥ ౧౭ ॥ ముమోచవైపార్థివేంద్రోరాక్షసేంద్రం ప్రహృష్టవత్ । సతం ప్రముచ్య త్రిద
శారిమర్జునఃప్రపూజ్యదివ్యాభరణస్రగంబరైః । అహింసకంసఖ్యముపేత్యసాగ్నికంప్రణమ్య తంబ్రహ్మసుతం గృ
హంయయౌ ॥ ౧౮ ॥ పులస్త్యేనాభిసంత్యక్తో రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ । పరిష్వక్తఃకృతాతిథ్యోలజ్జమానోవి
నిర్జితః ॥ ౧౯ ॥ పితామహసుతశ్చాపిపులస్త్యోమునిపుంగవః । మోచయిత్వాదశగ్రీవంబ్రహ్మలోకం జగామసః ॥
ఏవంసరావణఃప్రాప్తఃకార్తవీర్యాత్ప్రధర్షణం । పులస్త్యవచనాచ్చాపి పునర్మోక్షమవాప్తవాన్ ॥ ౨౧ ॥ ఏవంబలి
భ్యోబలినస్సంతిరాఘవనందన । నావజ్ఞాపరతఃకార్యాయఇచ్ఛేచ్ఛ్రేయఆత్మనః ॥ ౨౨ ॥ తతస్సరాజా పిశితాశనా
నాంసహస్రబాహోరుపలభ్యమైత్రీం । పునర్నృపాణాంకదనంచకారచచారసర్వాంపృథివీంచదర్పాత్ ॥ ౨౩ ॥
ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే త్రయస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౩౫౨ ॥ ౭౦౪౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అర్జునేనవిముక్తస్తు రావణోరాక్షసాధిపః । చచారపృథివీంసర్వామనిర్విణ్ణ
స్తథాకృతః ॥ ౧ ॥ రాక్షసంవామనుష్యంవాశృణుతేయంబలాధికం । రావణస్తంసమాసాద్యయుద్ధేహ్వాయతిదర్పితః
తతఃకదాచిత్కిష్కింధాంనగరీంవాలిపాలితాం । గత్వాహ్వాయతియుద్ధాయవాలినంహేమమాలినం ॥ ౭ ॥ తతస్తం
వానరామాత్యస్తారస్తారాపితాప్రభుః । ఉవాచరావణంవాక్యంయుద్ధప్రేప్సుముపాగతం ॥ ౪ ॥ రాక్షసేంద్రగతో
వాలీయస్తే ప్రతిబలోభవేత్ । కోన్యఃప్రముఖతఃస్థాతుంతవశక్తఃప్లవంగమః ॥ ౫ ॥ చతుర్భ్యోఽపి సముద్రేభ్యః సంధ్యామన్వాస్యరావణ ॥ ౬ ॥
లినోహేమమాలినః । చతుర్భ్యోఽపిసముద్రేభ్యస్సంధ్యామన్వాస్యరావణ ॥ ౬ ॥ ఇమంముహూర్తమాయాతివా
లీతిష్ఠముహూర్తకం । ఏతానస్థిచయాన్పశ్యయఏతేశంఖపాండురాః ॥ ౭ ॥ యుద్ధార్థినామిమేరాజన్ వానరా
ధిపతేజసా । యద్వామృతరసఃపీతస్త్వయారావణరాక్షస ॥ ౮ ॥ తదా వాలినమాసాద్యతదంతం తవ జీవితం । ప
శ్యేదానీంజగచ్చిత్రమిమంవిశ్రవసస్సుత ॥ ౯ ॥ ఇదంముహూర్తంతిష్ఠస్వదుర్లభం తేభవిష్యతి । అథవా త్వరసే

సతూర్ణంగచ్ఛ దక్షిణసాగరం ॥ ౧౦ ॥ వాలినం ద్రక్ష్యసే తత్ర భూమిష్ఠమివ భాస్కరమ్ । స తు తారం వినిర్భర్త్స్య
రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౧ ॥ పుష్పకం తత్సమారుహ్య ప్రయయౌ దక్షిణార్ణవం । తత్ర హేమగిరిప్రఖ్యం తరుణా
ర్కనిభాననం ॥ ౧౨ ॥ రావణో వాలినం దృష్ట్వా సంధ్యోపాసనతత్పరం । పుష్పకాదవరుహ్యాథ రావణోఽంజనసన్ని
భః ॥ ౧౩ ॥ గ్రహీతుం వాలినం తూర్ణం నిశ్శబ్దపదమాద్రవత్ । యదృచ్ఛయోన్మీలయతా వాలినాపి స రావణః ॥ ౧౪
పాపాభిప్రాయవాన్ దృష్టశ్చకార న చ సంభ్రమం । శశమాలక్ష్య సింహో వా పన్నగం గరుడో యథా ॥ ౧౫ ॥ నా
చింతయత్తదా వాలీ రావణం పాపనిశ్చయం । జిఘృక్షమాణమాయాంతం రావణం పాపచేతసం ॥ ౧౬ ॥ కక్షావలం
బినం కృత్వా గమిష్యే త్రీన్ మహార్ణవాన్ । ద్రక్ష్యంతి మమ కక్షస్థం స్రంసదూరుకరాంబరం ॥ ౧౭ ॥ లంబమానం ద
శగ్రీవం గరుడస్యేవ పన్నగం । ఇత్యేవం మతిమాస్థాయ వాలీ మౌనముపాశ్రితః ॥ ౧౮ ॥ జపన్వై నైగమాన్మంత్రాం
స్తస్థౌ పర్వతరాడివ । తావన్యోన్యం జిఘృక్షంతౌ హరిరాక్షసపార్థివౌ ॥ ౧౯ ॥ ప్రయత్నవంతౌ తత్కర్మ ఈహతు
ర్బలదర్పితౌ । హస్తగ్రాహ్యం తు తం మత్వా పాదశబ్దేన రావణం ॥ ౨౦ ॥ పరాఙ్ముఖోఽపి జగ్రాహ వాలీ సర్పమివాండ
జః । గ్రహీతుకామం తం గృహ్య రక్షసామీశ్వరం హరిః ॥ ౨౧ ॥ ఖముత్పపాత వేగేన కృత్వా కక్షావలంబినమ్ । స తం
పీడయమానస్తు వితుదంతం నఖైర్ముహుః ॥ ౨౨ ॥ జహార రావణం వాలీ పవనస్తోయదం యథా । అథ తే రాక్షసామాత్యా
హ్రియమాణం దశాననం ॥ ౨౩ ॥ ముమోక్షయిషవో వాలిం రవమాణా అభిద్రుతాః । అన్వీయమానస్తైర్వాలీ భ్రాజ
తేఽంబరమధ్యగః ॥ ౨౪ ॥ అన్వీయమానో మేఘౌఘైరంబరస్థ ఇవాంశుమాన్ । తేఽశక్నువంతస్సంప్రాప్తుం వాలినం
రాక్షసోత్తమాః ॥ ౨౫ ॥ తస్య బాహూరువేగేన పరిశ్రాంతా వ్యవస్థితాః । వాలిమార్గాదపాక్రామన్ పర్వతేంద్రా
పి గచ్ఛతః ॥ ౨౬ ॥ కింపునర్జీవితప్రేప్సుర్బిభ్రద్వై మాంసశోణితమ్ । అపక్షిగణసంపాతాన్ వానరేంద్రో మ
హాజవః ॥ ౨౭ ॥ క్రమశస్సాగరాన్ సర్వాన్ సంధ్యాకాలమవందత । సభాజ్యమానో భూతైస్తు ఖేచరైః ఖేచరో హ
రిః ॥ ౨౮ ॥ పశ్చిమం సాగరం వాలీ హ్యాజగామ స రావణః । తత్ర సంధ్యాముపాసిత్వా స్నాత్వా జప్త్వా చ వానరః ॥
ఉత్తరం సాగరం ప్రాయాద్వహమానో దశాననమ్ । బహుయోజనసాహస్రం వహమానో మహాహరిః ॥ ౩౦ ॥ వా
యువచ్చ మనోవచ్చ జగామ సహ శత్రుణా । ఉత్తరే సాగరే సంధ్యాముపాసిత్వా దశాననమ్ ॥ ౩౧ ॥ వహమానో
గమద్వాలీ పూర్వం వై స మహోదధిం । తత్రాపి సంధ్యామన్వాస్య వాసవిస్స హరీశ్వరః ॥ ౩౨ ॥ కిష్కింధాభిముఖో
గృహ్య రావణం పునరాగమత్ । చతుర్ష్వపి సముద్రేషు సంధ్యామన్వాస్య వానరః ॥ ౩౩ ॥ రావణోద్వహనశ్రాం
తః కిష్కింధోపవనేఽపతత్ । రావణం తు ముమోచాథ స్వకక్షాత్కపిసత్తమః ॥ ౩౪ ॥ కుతస్త్వమితి హోవాచ ప్రహ
సన్ రావణం ముహుః । విస్మయం తు మహద్గత్వా శ్రమలోలనిరీక్షణః ॥ ౩౫ ॥ రాక్షసేశో హరీశం తమిదం వచనమ
బ్రవీత్ । వానరేంద్ర మహేంద్రాభ రాక్షసేంద్రోఽస్మి రావణః ॥ ౩౬ ॥ యుద్ధేప్సురిహ సంప్రాప్తస్స చాద్యాసాదితస్త్వ
యా । అహో బలమహో వీర్యమహో గంభీరతా చ తే ॥ ౩౭ ॥ యేనాహం పశువద్గృహ్య భ్రామితశ్చతురోఽర్ణ
వాన్ । ఏవమశ్రాంతవద్వీర శీఘ్రమేవ మహార్ణవాన్ ॥ ౩౮ ॥ మాం చైవోద్వహమానస్తు కోఽన్యో వీరః క్రమిష్యతి । త్రి
యాణామేవ భూతానాం గతిరేషా ప్లవంగమ ॥ ౩౯ ॥ మనోఽనిలసుపర్ణానాం తవ వా నాత్ర సంశయః । సోఽహం దృ
ష్టబలస్తుభ్యమిచ్ఛామి హరిపుంగవ ॥ ౪౦ ॥ త్వయా సహ చిరం సఖ్యం సుస్నిగ్ధం పావకాగ్రతః —॥ ౨౩౦౦ ॥— గాయ
త్రీ ॥ దారాః పుత్రాః పురం రాష్ట్రం భోగాచ్ఛాదనభోజనమ్ ॥ ౪౧ ॥ సర్వమేవావిభక్తం నౌ భవిష్యతి హరీశ్వర । తతః
ప్రజ్వాలయిత్వాగ్నిం తావుభౌ హరిరాక్షసౌ ॥ ౪౨ ॥ భ్రాతృత్వముపసంపన్నౌ పరిష్వజ్య పరస్పరం । అన్యోన్యం ల
మ్బితకరౌ తతస్తౌ హరిరాక్షసౌ ॥ ౪౩ ॥ కిష్కింధాం విశతుర్హృష్టౌ సింహౌ గిరిగుహామివ । స తత్ర మాసముషితస్సు

గ్రీవ ఇవ రావణః ॥ ౪౪ ॥ అమాత్యైస్సహ గత్వైర్నిత్యస్త్రైలోక్యే స్పందనార్థిభిః । ఏవమేతత్పురా వృత్తం వాలినా రావణః
ప్రభో ॥ ౪౫ ॥ ధర్షితశ్చ కృతశ్చాపి భ్రాతా పావకసన్నిధౌ । బలమప్రతిమం రామ వాలినో౽భవదుత్తమం ॥
సో౽పి త్వయా వినిర్దగ్ధశ్శలభో వహ్నినా యథా ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౨౫౫ ॥ ౫౧౦౦ ॥

శ్రీ రామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అపృచ్ఛత తదా రామో దక్షిణాశాశ్రయం మునిం । ప్రాంజలిర్వినయోపే
త ఇదమాహ వచో౽ర్థవత్ ॥ ౧ ॥ అతులం బలమేతద్వై వాలినో రావణస్య తు । న త్వేతాభ్యాం హనుమతా సమం త్వి
తి మతిర్మమ ॥ ౨ ॥ శౌర్యం దాక్ష్యం బలం ధైర్యం ప్రాజ్ఞతా నయసాధనం । విక్రమశ్చ ప్రభావశ్చ హనూమతి కృతాల
యాః ॥ ౩ ॥ దృష్ట్వైవ సాగరం వీక్ష్య సీదంతీం కపివాహినీం । సమాశ్వాస్య మహాబాహుర్యోజనానాం శతం ప్లుతః ॥
ధర్షయిత్వా పురీం లంకాం రావణాంతఃపురే తదా । దృష్ట్వా సంభాషితా చాపి సీతా హ్యాశ్వాసితా తథా ॥ ౫ ॥ సేనా
గ్రగా మంత్రిపుత్రాః కింకరా రావణాత్మజః । ఏతే హనుమతా తత్ర హ్యేకేన వినిపాతితాః ॥ ౬ ॥ భూయో బంధాద్వి
నిర్ముక్తో భాషయిత్వా దశాననం । లంకా భస్మీకృతా తేన పావకేనేవ మేదినీ ॥ ౭ ॥ న కాలస్య న శక్రస్య న విష్ణోర్ధనదస్య
వా । కర్మాణి తాని శ్రూయంతే యాని యుద్ధే హనూమతః ॥ ౮ ॥ ఏతస్య బాహువీర్యేణ లంకా సీతా చ లక్ష్మణః । ప్రాప్తో
మయా జయశ్చైవ రాజ్యం మిత్రాణి బాంధవాః ॥ ౯ ॥ హనూమాన్ యది మే న స్యాద్వానరాధిపతేస్సఖా । ప్రవృత్తి
మపి కో వేత్తుం జానక్యాశ్శక్తిమాన్ భవేత్ ॥ ౧౦ ॥ కిమర్థం వాలీ చైతేన సుగ్రీవప్రియకామ్యయా । తదా వైరే స
ముత్పన్నే న దగ్ధో వీరుధో యథా ॥ ౧౧ ॥ న హి వేదితవాన్ మన్యే హనూమానాత్మనో బలం । యద్దృష్టవాన్ జీవితేష్టం
క్లిశ్యంతం వానరాధిపం ॥ ౧౨ ॥ ఏతన్మే భగవన్ సర్వం హనూమతి మహామతే । విస్తరేణ యథాతత్త్వం కథయామర
పూజిత ॥ ౧౩ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా హేతుయుక్తమృషిస్తదా । హనూమతస్సమక్షం తమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥
సత్యమేతద్రఘుశ్రేష్ఠ యద్బ్రవీషి హనూమతః । న బలే విద్యతే తుల్యో న గతౌ న మతౌ పరః ॥ ౧౫ ॥ అమోఘశాపై
శ్శాపస్తు దత్తో౽స్య ఋషిభిః పురా । న వేత్తా హి బలం యేన బలీ సన్నరిమర్దనః ॥ ౧౬ ॥ బాల్యే౽ప్యేతేన యత్కర్మ కృతం
రామ మహాబల । తన్న వర్ణయితుం శక్యమితి బాలతయా౽స్య తే ॥ ౧౭ ॥ యది వా౽స్తి హ్యభిప్రాయస్తచ్ఛ్రోతుం తవ
రాఘవ । సమాధాయ మతిం రామ నిశామయ వదామ్యహం ॥ ౧౮ ॥ సూర్యదత్తవరస్వర్ణస్సుమేరుర్నామ పర్వతః ।
యత్ర రాజ్యం ప్రశాస్త్యస్య కేసరీ నామ వై పితా ॥ ౧౯ ॥ తస్య భార్యా బభూవేష్టా హ్యంజనేతి పరిశ్రుతా । జనయా
మాస తస్యాం వై వాయురాత్మజముత్తమం ॥ ౨౦ ॥ శాలిశూకనిభాభాసం ప్రాసూతేమం తదాంజనా । ఫలాన్యాహ
ర్తుకామా వై నిష్క్రాంతా గహనేచరా ॥ ౨౧ ॥ ఏష మాతుర్వియోగాచ్చ క్షుధయా చ భృశార్దితః । రురోద శిశుర
త్యర్థం శిశుశ్శరవణే యథా ॥ ౨౨ ॥ తదోద్యంతం వివస్వంతం జపాపుష్పోత్కరోపమం । దదర్శ ఫలలోభాచ్చ హ్యు
త్పపాత రవిం ప్రతి ॥ ౨౩ ॥ బాలార్కాభిముఖో బాలో బాలార్క ఇవ మూర్తిమాన్ । గృహీతుకామో బాలార్కం
ప్లవతేంబరమధ్యగః ॥ ౨౪ ॥ ఏతస్మిన్ ప్లవమానే తు శిశుభావే హనూమతి । దేవదానవయక్షాణాం విస్మయస్సుమహా
నభూత్ ॥ ౨౫ ॥ నాప్యేవం వేగవాన్ వాయుర్గరుడో వా మనస్తథా । యథా౽యం వాయుపుత్రస్తు క్రమతేంబరము
త్తమం ॥ ౨౬ ॥ యది తావచ్ఛిశోరస్య ఈదృశౌ గతివిక్రమౌ । యౌవనం బలమాసాద్య కథం వేగో భవిష్యతి ॥ ౨౭ ॥ త
మనుప్లవతే వాయుః ప్లవంతం పుత్రమాత్మనః । సూర్యదాహభయాద్రక్షంస్తుషారచయశీతలః ॥ ౨౮ ॥ బహుయోజన
సాహస్రం క్రామత్యేష గతో౽ంబరం । పితుర్బలాచ్చ బాల్యాచ్చ భాస్కరాభ్యాశమాగతః ॥ ౨౯ ॥ శిశురేష త్వదో
షజ్ఞ ఇతి మత్వా దినేశ్వరః । కార్యం చాత్ర సమాయత్తమిత్యేవం న దదాహ సః ॥ ౩౦ ॥ యమేవ దివసం హ్యేష గృహీతుం
భాస్కరం ప్లుతః । తమేవ దివసం రాహుర్జిఘృక్షతి దివాకరం ॥ ౩౧ ॥ అనేన చ పరామృష్టో రామ సూర్యరథోపరి ।

అవకాశంతి స్త్వతత్రప్రస్తో రాహుశ్చంద్రార్కమర్దనః ॥ ౩౨ ॥ స ఇంద్రభవనం గత్వా సరోషం సింహికాసుతః । అబ్ర
వీద్భ్రుకుటిం కృత్వా దేవం దేవగణైర్వృతం ॥ ౩౩ ॥ బుభుక్షాపనయం దత్వా చంద్రార్కౌ మమ వాసవ । కిమిదం త
త్త్వయా దత్తమన్యస్య బలవృత్రహన్ ॥ ౩౪ ॥ అద్యాహం పర్వకాలే తు జిఘృక్షుస్సూర్యమాగతః । అథాన్యో రాహు
రాసాద్య జగ్రాహ సహసా రవిం ॥ ౩౫ ॥ స రాహోర్వచనం శ్రుత్వా వాసవస్సంభ్రమాన్వితః । ఉత్పపాతాసనం హిత్వా
ఉద్వహన్ కాంచనీం స్రజం ॥ ౩౬ ॥ తతః కైలాసకూటాభం చతుర్దంతం మదస్రవం । శృంగారధారిణం ప్రాంశుం
స్వర్ణఘంటాట్టహాసినం ॥ ౩౭ ॥ ఇంద్రః కరీంద్రమారుహ్య రాహుం కృత్వా పురస్సరం । ప్రాయాద్యత్రాభవత్సూ
ర్యస్సహానేన హనూమతా ॥ ౩౮ ॥ అథాతిరభసేనాగాద్రాహురుత్సృజ్య వాసవం । అనేన చ స వై దృష్టః ఆధావన్ శై
లకూటవత్ ॥ ౩౯ ॥ తతస్సూర్యం సముత్సృజ్య రాహుం ఫలమవేక్ష్య చ । ఉత్పపాత పునర్వ్యోమ గ్రహీతుం సింహి
కాసుతం ॥ ౪౦ ॥ ఉత్సృజ్యార్కమిమం రామ ప్రధావంతం ప్లవంగమం । దృష్ట్వా రాహుః పరావృత్య ముఖశేషః పరా
ఙ్ముఖః ॥ ౪౧ ॥ ఇంద్రమాశంసమానస్తు త్రాతారం సింహికాసుతః । ఇంద్ర ఇంద్రేతి సంత్రాసాన్ముహుర్ముహురభాషత ॥
రాహోర్విక్రోశమానస్య ప్రాగేవాలక్షితం స్వరం । శ్రుత్వేంద్ర ఆహ మా భైషీరహమేనం నిషూదయే ॥ ౪౩ ॥ ఐరా
వతం తతో దృష్ట్వా మహత్తదిదమిత్యపి । ఫలం తం హస్తిరాజానమభిదుద్రావ మారుతిః ॥ ౪౪ ॥ తథాస్య ధావతో రూ
పమైరావతజిఘృక్షయా । ముహూర్తమభవద్ఘోరమింద్రాగ్న్యోరివ భాస్వరం ॥ ౪౫ ॥ ఏవమాధావమానం తు నాతి
క్రుద్ధశ్శచీపతిః । హస్తాన్తాదతిముక్తేన కులిశేనాభ్యతాడయత్ ॥ ౪౬ ॥ తతో గిరౌ పపాతైష ఇంద్రవజ్రాభితాడితః ।
పతమానస్య చైతస్య వామో హనురభజ్యత ॥ ౪౭ ॥ తస్మింస్తు పతితే చాపి వజ్రతాడనవిహ్వలే । చుక్రోధేంద్రాయ ప
వనః ప్రజానామశివాయ చ ॥ ౪౮ ॥ ప్రచారం స తు సంగృహ్య ప్రజాస్వంతర్గతః ప్రభుః । గుహాం ప్రవిష్టస్సుసు
తం శిశుమాదాయ మారుతః ॥ ౪౯ ॥ విణ్మూత్రాశయమావృత్య ప్రజానాం పరమార్తికృత్ । రురోధ సర్వభూతాని
యథా వర్షాణి వాసవః ॥ ౫౦ ॥ వాయుప్రకోపాద్భూతాని నిరుచ్ఛ్వాసాని సర్వతః । సంధిభిర్భిద్యమానైశ్చ కా
ష్ఠభూతాని జజ్ఞిరే ॥ ౫౧ ॥ నిస్స్వాధ్యాయవషట్కారం నిష్క్రియం ధర్మవర్జితం । వాయుప్రకోపాత్త్రైలో
క్యం నిరయస్థమివాభవత్ ॥ ౫౨ ॥ తతః ప్రజాస్సగంధర్వాస్సదేవాసురమానుషాః । ప్రజాపతిం సమాధావన్ దుః
ఖితాశ్చ సుఖేచ్ఛయా ॥ ౫౩ ॥ ఊచుః ప్రాంజలయో దేవా మహోదరనిభోదరాః । త్వయా స్మ భగవన్ సృష్టాః ప్రజా
నాథ చతుర్విధాః ॥ ౫౪ ॥ త్వయా దత్తోఽయమస్మాకమాయుషః పవనః పతిః । సోఽస్మాన్ ప్రాణేశ్వరో భూత్వా కస్మాదేషో
ద్య సత్తమ ॥ ౫౫ ॥ రురోధ దుఃఖం జనయన్నంతఃపుర ఇవ స్త్రియః । తస్మాత్త్వాం శరణం ప్రాప్తా వాయునోపహతా
భృశం ॥ ౫౬ ॥ వాయుసంరోధజం దుఃఖమిదం నో నుద దుఃఖహన్ । ఏతత్ప్రజానాం శ్రుత్వా తు ప్రజానాథః ప్రజాపతిః ॥
కారణాదితి చోక్త్వాసౌ ప్రజాః పునరభాషత । యస్మిన్ హి కారణే వాయుశ్చుక్రోధ చ రురోధ చ ॥ ౫౮ ॥ ప్రజాశ్శృ
ణుధ్వం తత్సర్వం శ్రోతవ్యం చాత్మనః క్షమం । పుత్రస్తస్యామరేశేన ఇంద్రేణాద్య నిపాతితః ॥ ౫౯ ॥ రాహోర్వచన
మాస్థాయ రాజ్ఞా వః కోపితోఽనిలః । అశరీరశ్శరీరేషు వాయుశ్చరతి పాలయన్ ॥ ౬౦ ॥ శరీరం హి వినా వాయుం సమ
తాం యాతి దారుభిః । వాయుః ప్రాణస్సుఖం వాయుర్వాయుస్సర్వమిదం జగత్ ॥ ౬౧ ॥ వాయునా సంపరిత్యక్తం న సు
ఖం విందతే హి తత్ । అద్యైవ చ పరిత్యక్తం వాయునా జగదాయుషా ॥ ౬౨ ॥ అద్యైతే నిరుచ్ఛ్వాసాః కాష్ఠకుడ్యోప
మాః స్థితాః । తద్యామ తత్ర యత్రాస్తే మారుతో రుక్ప్రదో హి వః ॥ ౬౩ ॥ మా వినాశం గమిష్యామః అప్రసాద్యాదితే
స్సుతాః । తతః ప్రజాభిస్సహితః ప్రజాపతిః సదేవగంధర్వభుజంగగుహ్యకైః । జగామ తత్రాస్యతి యత్ర మారు
తస్సుతం సురేంద్రాభిహతం ప్రగృహ్య సః ॥ ౬౪ ॥ తతోఽర్కవైశ్వానరకాంచనప్రభం సుతం తదోత్సంగగతం సదా

గతేః । చతుర్ముఖోఽపి తుష్ట్యా కృపామథాకరోత్స యత్ర గంధర్వసురర్షిరాక్షసః ॥ ౬౫ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే పంచత్రింశస్సర్గః ॥ ౧౫౮ ॥ ౩౧౬౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః పితామహం దృష్ట్వా వాయుః పుత్రవధార్దితః । శిశుకం తం సమాదాయ హ్యుత్తస్థౌ వేగవత్తరః ॥ ౧ ॥ చలత్కుండలమౌలిస్రక్తపనీయవిభూషణః । పాదయోర్న్యపతద్వాయుస్త్రిరుపస్థాయ వేధసే ॥ ౨ ॥ (త్రిగుణాయ త్రివేదాయ త్రియుగాయ త్రిశక్తయే । త్రికాలాయ త్రిధామ్నే చ త్రిలోకపతయే నమః ॥ ౩ ॥ ఇతి నత్వా తతో వాయుర్బ్రహ్మాణమనంతశక్తయే । శిశుకం తం సమాదాయ ఉపతస్థే పితామహమ్ ॥ ౪ ॥ శిశుం పితామహో దేవః హస్తేన పరిమృష్టవాన్ ।) తం తు వేదవిదా తేన లంబాభరణశోభినా ॥ ౫ ॥ వాయుముత్థాప్య హస్తేన శిశుం తం పరిమృష్టవాన్ । స్పృష్టమాత్రస్తతస్సోఽథ సలీలం పద్మజన్మనా ॥ ౬ ॥ జలసిక్తం యథా సస్యం పునర్జీవితమాప్తవాన్ । ప్రాణవంతమిమం దృష్ట్వా ప్రాణో గంధవహో ముదా ॥ ౭ ॥ చచార సర్వభూతేషు సన్నిరుద్ధం యథా పురా । మరుద్రోధాద్వినిర్ముక్తాః ప్రజా వై ముదితాభవన్ ॥ ౮ ॥ శీతవాతవినిర్ముక్తాః పద్మిన్య ఇవ సాంబుజాః । తతస్త్రియుక్ త్రికకుత్త్రిధామా త్రిదశార్చితః ॥ ౯ ॥ ఉవాచ దేవతా బ్రహ్మా మారుతప్రియకామ్యయా । భో మహేంద్రేశవరుణప్రజేశ్వరధనేశ్వరాః ॥ ౧౦ ॥ జానతామపి వస్సర్వం వక్ష్యామి శ్రూయతాం హితమ్ । అనేన శిశునా కార్యం కర్తవ్యం వో భవిష్యతి ॥ ౧౧ ॥ దదతాస్య వరాన్సర్వే మారుతస్యాస్య తుష్టిదాన్ । తతస్సహస్రనయనః ప్రీతియుక్తశ్శుభాననః ॥ ౧౨ ॥ కుశేశయమయీం మాలాముత్క్షిప్యేదం వచోఽబ్రవీత్ । మత్కరోత్సృష్టవజ్రేణ హనురస్య యదా హతః ॥ ౧౩ ॥ నామ్నైష కపిశార్దూలో భవితా హనుమానితి । అహమేవాస్య దాస్యామి అపరం పరముత్తమం ॥ ౧౪ ॥ ఇతః ప్రభృతి వజ్రస్య మమావధ్యో భవిష్యతి । మార్తండస్త్వబ్రవీత్తత్ర భగవాంస్తిమిరాపహః ॥ ౧౫ ॥ తేజసోఽస్య మదీయస్య దదామి శతికాం కలామ్ । యదా చ శాస్త్రాణ్యధ్యేతుం శక్తిరస్య భవిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ తదాస్య శాస్త్రం దాస్యామి యేన వాగ్మీ భవిష్యతి । న చాస్య భవితా కశ్చిత్సదృశశ్శాస్త్రదర్శనే ॥ ౧౮ ॥ వరుణశ్చ వరం ప్రాదాన్నాస్య మృత్యుర్భవిష్యతి । వర్షాయుతశతేనాపి మత్పాశాదుదకాదపి ॥ ౧౯ ॥ యమో దండాదవధ్యత్వమరోగత్వం చ నిత్యశః । వరం దదామి సంతుష్ట అవిషాదం చ సంయుగే ॥ ౨౦ ॥ గదేయం మామికా నైనం సంయుగేషు వధిష్యతి । ఇత్యేవం వరదః ప్రాహ తదా హ్యేకాక్షిపింగళః ॥ ౨౧ ॥ మత్తో మదాయుధానాం చ న వధ్యోఽయం భవిష్యతి । ఇత్యేవం శంకరేణాపి దత్తోఽస్య పరమో వరః ॥ ౨౨ ॥ సర్వేషాం బ్రహ్మదండానామవధ్యోఽయం భవిష్యతి । దీర్ఘాయుశ్చ మహాత్మా చ ఇతి బ్రహ్మాఽబ్రవీద్వచః ॥ ౨౩ ॥ విశ్వకర్మా చ దృష్ట్వైనం బాలసూర్యోపమం శిశుమ్ । శిల్పినాం ప్రవరః ప్రాహ దాద్వరమస్య మహామతిః ॥ ౨౪ ॥ మత్కృతాని చ శస్త్రాణి యాని దివ్యాని సంయుగే । తైరవధ్యత్వమాపన్నశ్చిరజీవీ భవిష్యతి । తతస్సురాణాం తు వరైర్దృష్ట్వా హ్యేనమలంకృతమ్ । చతుర్ముఖస్తుష్టమనా వాయుమాహ జగద్గురుః ॥ ౨౬ ॥ అమిత్రాణాం భయకరో మిత్రాణామభయంకరః । అజేయో భవితా పుత్ర స్తవ మారుత మారుతిః ॥ ౨౭ ॥ (కామరూపః కామచారీ కామగః ప్లవతాం వరః । అవ్యాహతగతిః కీర్తిమాంశ్చ భవిష్యతి ॥ ౨౮ ॥) రావణోత్సాదనార్థాని రామప్రీతికరాణి చ । రోమహర్షకరాణ్యేవ కర్తా కర్మాణి సంయుగే ॥ ౨౯ ॥ ఏవముక్త్వా తమామంత్ర్య మారుతం త్వమరైస్సహ । యథాగతం యయుస్సర్వే పితామహపురోగమాః ॥ ౩౦ ॥ సోఽపి గంధవహః పుత్రం ప్రగృహ్య గృహమానయత్ । అంజనాయాస్తదాఖ్యాయ వరం దత్తం వినిర్గతః ॥ ౩౧ ॥ ప్రాప్య రామ వరానేష వరదానసమన్వితః । బలేనాత్మని సంస్థేన సోఽపూర్యత యథార్ణవః ॥ ౩౨ ॥ బలేనాపూర్యమాణో హి తదా వానరపుంగవః । ఆశ్రమేషు మహర్షీణామపరాధ్యతి నిర్భయః ॥ ౩౩ ॥ స్రుగ్భాండాన్యగ్నిహోత్రాణి వల్కలానాం చ సంచయాన్ । భగ్నవిచ్ఛి

న్నపి ధ్వస్తో నాసౌ శాన్తానాం కరోత్యయం ॥ ౩౪ ॥ ఏవంవిధాని కర్మాణి ప్రావర్తత మహాబలః । సర్వేషాం బ్రహ్మదండానా
మవధ్యో బ్రహ్మణా కృతః ॥ ౩౫ ॥ జానన్త ఋషయస్తం వై క్షమన్తే తస్య శక్తితః । యదా కేసరిణా త్వేష వాయునా
సోఽఞ్జనేన చ ॥ ౩౬ ॥ ప్రతిషిద్ధోఽపి మర్యాదాం లఙ్ఘయత్యేవ వానరః । తతో మహర్షయః క్రుద్ధా భృగ్వాఙ్గిరసవంశ
జాః ॥ ౩౭ ॥ శేపురేనం రఘుశ్రేష్ఠ నాతిక్రుద్ధాతిమన్యవః । బాధసే యత్సమాశ్రిత్య బలమస్మాన్ప్లవఙ్గమ ॥ ౩౮ ॥
తద్దీర్ఘకాలం వేత్తాసి నాస్మాకం శాపమోహితః । యదా తే స్మార్యతే కీర్తిస్తదా తే వర్ధతే బలం ॥ ౩౯ ॥ తతస్సహృ
తతేజౌజా మహర్షివచనౌజసా । ఏషోఽశ్రమాణి తాన్యేవ మృదుభావం గతోఽచరత్ ॥ ౪౦ ॥ అథర్క్షరజసో నామ వా
లిసుగ్రీవయోః పితా । సర్వవానరరాజాసీత్తేజసా భాస్కరప్రభః ॥ ౪౧ ॥ స తు రాజ్యం చిరం కృత్వా వానరాణాం
హరీశ్వరః । తతస్త్వృక్షరజా రామ కాలధర్మేణ సంగతః ॥ ౪౨ ॥ తస్మిన్నస్తమితే చాథ మన్త్రిభిర్మన్త్రకోవిదైః । పి
త్ర్యే పదే కృతో వాలీ సుగ్రీవో వాలినః పదే ॥ ౪౩ ॥ సుగ్రీవేణ సమం త్వస్య అద్వైధం ఛిద్రవర్జితమ్ । ఆబాల్యం సఖ్య
మభవదనిలస్య యథాగ్నినా ॥ ౪౪ ॥ ఏష శాపవశాదేవ న వేద బలమాత్మనః । వాలిసుగ్రీవయోర్వైరం యదా రామ స
ముత్థితమ్ ॥ ౪౫ ॥ న హ్యేష రామ సుగ్రీవో భ్రామ్యమాణోఽపి వాలినా । దేవ జానాతి న హ్యేష బలమాత్మని మారుతిః ॥
ఋషిశాపాహృతబలస్తదైవైష కపిసత్తమః । సింహః కుఞ్జరరుద్ధో వా ఆస్థితస్సహితో రణే ॥ ౪౬ ॥ పరాక్రమోత్సా
హమతిప్రతాపసౌశీల్యమాధుర్యనయానయైశ్చ । గాంభీర్యచాతుర్యసువీర్యధైర్యైర్హనూమతః కోఽప్యధికోఽస్తి లో
కే ॥ ౪౭ ॥ అసౌ పురా వ్యాకరణం గ్రహీష్యన్ సూర్యోన్ముఖః పృష్టగమః కపీన్ద్రః । ఉద్యద్గిరేరస్తగిరిం జగామ గ్రన్థం
మహద్ధారయదప్రమేయః ॥ ౪౮ ॥ ససూత్రవృత్త్యర్థపదం మహార్థం ససంగ్రహం సాధ్యతి వై కపీన్ద్రః । న హ్యస్య
కశ్చిత్సదృశోఽస్తి శాస్త్రే వైశారదే ఛన్దగతౌ తథైవ ॥ ౪౯ ॥ సర్వాసు విద్యాసు తపోవిధానే ప్రస్పర్ధతే హి గు
రుం సురాణామ్ । సోఽయం నవవ్యాకరణార్థవేత్తా బ్రహ్మా భవిష్యత్యపి తే ప్రసాదాత్ ॥ ౫౦ ॥ ప్రవివిక్షోరివ సా
గరస్య లోకాన్దిధక్షోరివ పావకస్య । లోకక్షయే హ్యేవ యథాన్తకస్య హనూమతః స్థాస్యతి కః పురస్తాత్ ॥ ౫౧ ॥ ఏ
ష చాన్యే చ మహాకపీన్ద్రాః సుగ్రీవమైన్దద్వివిదాస్సనీలాః । సతారతారేయనలాస్సరమ్భాస్త్వత్కారణాద్రామ
సురైర్హి సృష్టాః ॥ ౫౨ ॥ గజో గవాక్షో గవయస్సుదంష్ట్రస్తథర్షభో జ్యోతిముఖోఽఙ్గదశ్చ । ఏతేపి ఋక్షాస్సహవా
నరేన్ద్రాస్త్వత్కారణాద్రామ సురైర్హి సృష్టాః ॥ ౫౩ ॥ తదేతత్కథితం సర్వం యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి । హనూ
మతో బాలభావే కర్మైతత్కథితం మయా ॥ ౫౪ ॥ శ్రుత్వాగస్త్యస్య గదితం రామస్సౌమిత్రిరేవ చ । విస్మయం పర
మం జగ్మతుర్వానరా రాక్షసైస్సహ ॥ ౫౫ ॥ అగస్త్యస్త్వబ్రవీద్రామం సర్వమేతచ్ఛ్రుతం త్వయా । దృష్టస్సమ్భాషి
తశ్చాసి రామ గచ్ఛామహే వయం ॥ ౫౬ ॥ శ్రుత్వైతద్రాఘవో వాక్యమగస్త్యస్యోగ్రతేజసః । ప్రాఞ్జలిః ప్రణతశ్చా
పి మహర్షిమిదమబ్రవీత్ ॥ ౫౭ ॥ అద్య మే దేవతాస్సర్వాః పితరః ప్రపితామహాః । యుష్మాకం దర్శనాదేవ నిత్యం
తుష్టాస్సబాన్ధవాః ॥ ౫౮ ॥ విజ్ఞాప్యం తు మమైతద్ధి యద్వదామ్యాగతస్స్పృహః । తద్భవద్భిర్మమకృతే కర్తవ్యమ
నుకంపయా ॥ ౫౯ ॥ పౌరజానపదాన్స్థాప్య స్వకార్యేష్వహమాగతః । క్రతూనేవ కరిష్యామి ప్రభావాద్భవ
తాం సతామ్ ॥ ౬౦ ॥ సదస్యా మమ యజ్ఞేషు భవన్తో నిత్యమేవ తత్ । భవిష్యథ మహావీర్యా మమానుగ్రహకాంక్షిణః ॥
అహం యుష్మాన్సమాశ్రిత్య తపోనిర్ధూతకల్మషాన్ । అనుగ్రహీతః పితృభిర్భవిష్యామి సునిర్వృతః ॥ ౬౨ ॥ తదాగం
తవ్యమనిశం భవద్భిరిహ సంగతైః । అగస్త్యాద్యాస్తు తచ్ఛ్రుత్వా ఋషయస్సంశితవ్రతాః ॥ ౬౩ ॥ ఏవమస్త్వితి తం చో
క్త్వా ప్రయాతుముపచక్రముః । ఏవముక్త్వా గతాస్సర్వే ఋషయస్తే యథాగతం ॥ ౬౪ ॥ అభివాద్య మహాత్మానో రా
ఘవేణ విసర్జితాః । రాఘవశ్చ తమేవార్థం చిన్తయామాస విస్మితః ॥ ౬౫ ॥ తతోఽస్తం భాస్కరే యాతే విసృజ్య

నృపవానరాః । సంధ్యాముపాస్య విధివత్తదా నరవరోత్తమః ॥ ౬౭ ॥ ప్రవృత్తాయాం రజన్యాం తు సోఽన్తఃపురచరో
భవత్ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణె షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౬౧ ॥ ౧౨౨౦ ——— ఏతత్పర్యంతం పట్టాభిషేకదినకృత్యం ———
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అభిషిక్తే తు కాకుత్స్థే ధర్మేణ విదితాత్మని । వ్యతీతా సా నిశా పూర్వా పౌ
రాణాం హర్షవర్ధనీ ॥ ౧ ॥ తస్యాం రజన్యాం వ్యుష్టాయాం ప్రాతర్నృపతిబోధకాః । వందినః పర్యుపాతిష్ఠన్ సౌ
మ్యా నృపతివేశ్మని ॥ ౨ ॥ తే రక్తకంఠినస్సర్వే కిన్నరా ఇవ శిక్షితాః । తుష్టువుర్నృపతిం సుప్తం యథావత్సంప్రహర్షి
ణః ॥ ౩ ॥ వీర సౌమ్య ప్రబుధ్యస్వ కౌసల్యాప్రీతివర్ధన । జగద్ధి సర్వం స్వపితి త్వయి సుప్తే నరాధిప ॥ ౪ ॥ విక్రమస్తే య
థా విష్ణో రూపం చైవాశ్వినోరివ । బుద్ధ్యా బృహస్పతేస్తుల్యః ప్రజాపతిసమో హ్యసి ॥ ౫ ॥ క్షమా తే పృథివీతుల్యా తేజసా
భాస్కరోపమః । వేగస్తే వాయునా తుల్యో గాంభీర్యముదధేరివ ॥ ౬ ॥ అప్రకంప్యో యథా స్థాణుశ్చంద్రే సౌమ్య
త్వమీదృశమ్ ॥ ౭ ॥ నేదృశాః పార్థివాః పూర్వం భవితారో నరాధిప । యథా త్వమసి దుర్ధర్ష ధర్మనిత్యః ప్ర
జాహితః ॥ ౮ ॥ న త్వాం జహాతి కీర్తిశ్చ లక్ష్మీశ్చ పురుషర్షభ । శ్రీశ్చ ధర్మశ్చ కాకుత్స్థ త్వయి నిత్యం ప్రతిష్ఠితౌ ॥
ఏతాశ్చాన్యాశ్చ మధురా వందిభిః పరికీర్తితాః । సూతాశ్చ సంస్తవైర్దివ్యైర్బోధయంతి స్మ రాఘవం ॥ ౧౦ ॥ స్తుతి
భిస్స్తూయమానాభిః ప్రత్యబుధ్యత రాఘవః । స తద్విహాయ శయనం పాండురచ్ఛదాస్తృతం ॥ ౧౧ ॥ ఉత్తస్థౌ నాగ
శయనాద్ధరిర్నారాయణో యథా । సముత్థితం మహాత్మానం ప్రహ్వాః ప్రాంజలయో నరాః ॥ ౧౨ ॥ సలిలం భాజనై
శ్శుభ్రైరుపతస్థుస్సహస్రశః । కృతోదకశ్శుచిర్భూత్వా కాలే హుతహుతాశనః ॥ ౧౩ ॥ దేవాగారం జగామాశు పుణ్య
మిక్ష్వాకుసేవితం । తత్ర దేవాన్ పితౄన్ విప్రానర్చయిత్వా యథావిధి ॥ ౧౪ ॥ బాహ్యకక్ష్యాంతరం రామో నిర్జ
గామ జనైర్వృతః । ఉపతస్థుర్మహాత్మానో మంత్రిణస్సపురోహితాః ॥ ౧౫ ॥ వసిష్ఠప్రముఖాస్సర్వే దీప్యమానా ఇవాగ్న
యః । క్షత్రియాశ్చ మహాత్మానో నానాజనపదేశ్వరాః ॥ ౧౬ ॥ రామస్యోపావిశన్ పార్శ్వే శక్రస్యేవ యథామరాః ॥
భరతో లక్ష్మణశ్చాత్ర శత్రుఘ్నశ్చ మహాయశాః ॥ ౧౭ ॥ ఉపాసాం చక్రిరే హృష్టా వేదాస్త్రయ ఇవాధ్వరం । యా
తాః ప్రాంజలయో భూత్వా కింకరా ముదితాననాః ॥ ౧౮ ॥ ముదితా నామ పార్శ్వస్థా బహవస్సముపావిశన్ । వా
నరాశ్చ మహావీర్యా వింశతిః కామరూపిణః ॥ ౧౯ ॥ సుగ్రీవప్రముఖా రామముపాసంత మహౌజసః । విభీషణశ్చ ర
క్షోభిశ్చతుర్భిః పరివారితః ॥ ౨౦ ॥ ఉపాస్తే తం మహాత్మానం ధనేశమివ గుహ్యకాః । తథా నిగమవృద్ధాశ్చ కులీనా యె
చ మానవాః ॥ ౨౧ ॥ శిరసా వంద్య రాజానముపాసంత విచక్షణాః । తథా పరివృతో రాజా శ్రీమద్భిరృషిసత్తమైః ॥ ౨౨
రాజభిశ్చ మహావీర్యైర్వానరైశ్చ సరాక్షసైః । యథా దేవేశ్వరో నిత్యమృషిభిస్సముపాస్యతే ॥ ౨౩ ॥ అధికస్తేన రూ
పేణ సహస్రాక్షాద్విరోచతే । తేషాం సముపవిష్టానాం తాస్తాస్సుమధురాః కథాః ॥ ౨౪ ॥ కథ్యంతే ధర్మసంయుక్తాః
పురాణజ్ఞైర్మహర్షిభిః ॥ * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణె సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౬౧౧ ॥ ౧౨౨౨ ॥*********
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ——— అత్రాధికపాఠసర్గాః పంచ ——— ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు సకలం రాఘవో
గస్త్యమబ్రవీత్ । య ఏష ఋక్షరజా నామ వాలిసుగ్రీవయోః పితా ॥ ౧ ॥ జననీ కా చ భగవన్ త్వయా పరికీర్తితా । వాలి
సుగ్రీవయోర్బ్రహ్మన్ నామ్నా తాం మే నామతః కుతః ॥ ౨ ॥ ఏతద్బ్రహ్మన్ సమాచక్ష్వ కౌతూహలమిదం హి నః । స పృష్టో రాఘవేణై
వమగస్త్యో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ శృణు రామ కథామేతాం యథాపూర్వం సమాసతః । నారదః కథయామాస మ
మాశ్రమముపాగతః ॥ ౪ ॥ కదాచిదటమానోఽసావతిథిత్వముపాగతః । అర్చితస్తు యథాన్యాయ్యం విధిదృష్టేన కర్మ
ణా ॥ ౫ ॥ సుఖాసీనః కథామేతాం మయా పృష్టస్స కౌతుకాత్ । కథయామాస ధర్మాత్మా మహర్షిశ్శ్రూయతామి
తి ॥ ౬ ॥ మేరుర్నగవరశ్శ్రీమాన్ జాంబూనదమయశ్శుభః । తస్యోపరి మధ్యమం శృంగం సర్వదైవతపూజితం ॥ ౭ ॥

తస్మిన్దివ్యాసభారమ్యా బ్రాహ్మీయాశతయోజనా । తస్యామాస్తే సదా దేవః పద్మయోనిశ్చతుర్ముఖః ॥ ౮ ॥ యోగమ
భ్యసత స్తస్య నేత్రాభ్యాం యోరసాస్రవత్ । తద్గృహీతం భగవతా పాణినాచర్పితం తు తత్ ॥ ౯ ॥ నిక్షిప్తమాత్రం త
ద్భూమౌ బ్రహ్మణాలోకకర్తృణా । తస్మిన్నశ్రుకణే రామ వానరస్సంబభూవహ ॥ ౧౦ ॥ ఉత్పన్నమాత్రస్తు తదా వా
నరశ్చ నరోత్తమ । సమాశ్వాస్య ప్రియైర్వాక్యైరుక్తః కిల మహాత్మనా ॥ ౧౧ ॥ పశ్యశైలం సువిస్తీర్ణం సురైరధ్యుషి
తం నదా । తస్మిన్ రమ్యే గిరివరే బహుమూలఫలాశనః ॥ ౧౨ ॥ మమాంతికచరో నిత్యం భవ వానరపుంగవ । కంచిత్కా
లమిహాస్స్వ త్వం తతశ్శ్రేయో భవిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తస్స చైతేన బ్రహ్మణా వానరోత్తమః । ప్రణమ్య శిరసా పాదౌ
దేవదేవస్య రాఘవ ॥ ౧౪ ॥ ఉక్తవాన్లోకకర్తారమాదిదేవం జగద్గురుం । యథాజ్ఞాపయసే దేవ స్థితోహం తవశాసనే ॥
ఏవముక్త్వా హరిర్దేవం యయౌ హృష్టమనాస్తదా । స తదా ద్రుమషండేషు ఫలపుష్పమధూని చ ॥ ౧౫ ॥ బ్రహ్మప్రతి
బలశ్శైలమేత్యైవ నేఫలకృతాశనః । క్వచిన్మధూనిముఖ్యాని చిన్వన్పుష్పాణ్యనేకశః ॥ ౧౬ ॥ దినే దినే చ సాయాహ్నే బ్రహ్మ
ణోంతికమాగమత్ । గృహీత్వా రామముఖ్యాని పుష్పాణి చ ఫలాని చ ॥ ౧౭ ॥ బ్రహ్మణో దేవదేవస్య పాదమూలే న్య
వేదయత్ । ఏవం తస్య గతః కాలో బహుః పర్యటతో గిరిం ॥ ౧౮ ॥ కస్యచిత్త్వథ కాలస్య స మహీతస్య రాఘవ । క్షుత్తృ
డ్భ్యాం వానరశ్రేష్ఠస్తృష్ణయా పరిపీడితః ॥ ౨౦ ॥ ఉత్తరం మేరుశిఖరం గతస్తత్ర చ దృష్టవాన్ । నానావిహంగసంఘుష్టం
ప్రసన్నసలిలం సరః ॥ ౨౧ ॥ చలత్కేసరమాత్మానం కృత్వా తస్య తటే స్థితః । దదర్శ తస్మింత్సరసి వక్త్రచ్ఛాయాం మ
హాత్మనః ॥ ౨౨ ॥ కోయమస్మిన్మమరిపుస్స్వనత్యంతజలే మహాన్ । రూపం ఛాంతర్గతం తత్ర వీక్ష్య తత్పాథసో హరిః ॥
క్రోధావిష్టమనా హ్యేవ నియతం మావమన్యతే । తదస్య దుష్టభావస్య కర్తవ్యో నిగ్రహో మయా ॥ ౨౪ ॥ ఏవం సంచి
న్త్య మనసా స వై వానరచాపలాత్ । అప్లుత్య చావతత్తస్మిన్ హ్రదే వానరసత్తమః ॥ ౨౫ ॥ ఉత్ప్లుత్య తస్మాత్సరస ఉత్థి
తః ప్లవగః పునః । తస్మిన్నేవ క్షణే రామ స్త్రీత్వం ప్రాప్య స వానరః ॥ ౨౬ ॥ మనోజ్ఞరూపా సా నారీ లావణ్యలలితా శు
భా । విస్తీర్ణజఘనా సుభ్రూర్నీలకుంచితమూర్ధజా ॥ ౨౭ ॥ ముగ్ధాననస్మితవక్త్రా చ పీనస్తనతటా శుభా । హ్రద
తీరస్థితా భాతి బిజుజ్జ్వలా ష్టేర్లతా యథా ॥ ౨౮ ॥ త్రైలోక్యసుందరీ కాన్తా సర్వచిత్తప్రమాథినీ । లక్ష్మీవపద్మరహితా చ
న్ద్రజ్యోత్స్నేవ నిర్మలా ॥ ౨౯ ॥ రూపేణాప్సరసత్వాత్సు శృంగీదేవీ పీడమాయ థా । ద్యోతయంతీ దిశస్సర్వాస్త
త్రాభూత్సా వరాంగనా ॥ ౩౦ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే దేవో నివృత్తస్సురనాయకః । పాదౌ ప్రణమ్య దేవస్య బ్రహ్మణస్తేన
వై పథా ॥ ౩౧ ॥ తస్యామథ చ వేళాయామాదిత్యోపి పరిభ్రమన్ । తస్మిన్నేవ వనే సోభూద్వ్యస్మింత్సాతనుమధ్యమా ॥
యుగపత్సా తదా దృష్టా దేవాభ్యాం సురసుందరీ । కందర్పవశగౌ తౌ తు దృష్ట్వా తాం సంబభూవతుః ॥ ౩౩ ॥ తతః క్షుభి
తసర్వాంగౌ సురేంద్ర తపనావుభౌ । తదా ద్యమద్భుతం దృష్ట్వా త్యాజితౌ ధైర్యమాత్మనః ॥ ౩౪ ॥ తత స్తస్యాం సురేం
ద్రేణ స్కన్నం శిరసి పాతితం । అనాసాద్యైవ తాం నారీం స నివృత్తమదో భవత్ ॥ ౩౫ ॥ తతస్స వానరపతిం ప్రాసూ
త బలశాలినమ్ । అమోఘరేతస స్తస్య వాసవస్య మహాత్మనః ॥ ౩౬ ॥ వాలేషు పతితం బీజం వాలీనామ బభూవహ ।
భాస్కరేణాపి తస్యాం వైకందర్పవశవర్తినా ॥ ౩౭ ॥ బీజం నిషిక్తం గ్రీవాయాం విధానమనువర్తినా । తేనాపి సా వ
రతనుర్నోక్తా కించిద్వచశ్శుభం ॥ ౩౮ ॥ నివృత్తమదనశ్చాథ సూర్యోపి సమపద్యత । గ్రీవాయాం పతితే బీజే సుగ్రీవ
స్సమజాయత ॥ ౩౯ ॥ ఏవముత్పాదితావీరౌ వానరేంద్రౌ మహాబలౌ । దత్వా తు కాంచనీం మాలాం వానరేంద్ర
స్య వాలినః ॥ ౪౦ ॥ అక్షయ్యాం గుణసంపూర్ణాం శక్రస్త్రిదివం యయౌ । సూర్యోపి స్వసుతస్యైనం నిరూప్య పవ
నాత్మజం ॥ ౪౧ ॥ కృత్యైవమ్వ్యవసాయో మహాజగామ నవితాంబరమ్ । తస్యాం నిశాయాం వ్యుష్టాయాముదితే చ దివాక
రే ॥ ౪౨ ॥ స తు వానరరూపం తు ప్రతిపేదే పునర్నృప । స ఏవ వానరో భూత్వా పుత్రౌ స్వస్య ప్లవంగమౌ ॥ ౪౩ ॥

పింగేక్షణౌ హరివరావపశ్యత్కామరూపిణౌ । మధూన్యమృతకల్పాని పాయితౌ తేన తౌ తదా ॥ ౪౪ ॥ గృహ్యఋక్ష
రజాస్తౌ తు బ్రహ్మణోఽంతికమాగతః । దృష్ట్వర్క్షరజసం పుత్రౌ బ్రహ్మా లోకపితామహః ॥ ౪౫ ॥ బహుశస్సాంత్వయా
మాస పుత్రాభ్యాం సహితం హరిం । సాంత్వయిత్వా తతః పశ్చాద్దేవదూతమథాదిశత్ ॥ ౪౬ ॥ గచ్ఛ మద్వచనాద్దూ
త కిష్కింధాం నామ వై శుభాం । సా హ్యస్య గుణసంపన్నా మహతీ చ పురీ శుభా ॥ ౪౭ ॥ తత్ర వానరయూథాని బ
హూని నివసంతి చ । బహురత్నసమాకీర్ణా వానరైః కామరూపిభిః ॥ ౪౮ ॥ పుణ్యాపణవతీ దుర్గా చాతుర్వర్ణ్యపు
రస్కృతా । విశ్వకర్మకృతా దివ్యా మన్నియోగాచ్చ శోభనా ॥ ౪౯ ॥ తత్రర్క్షరజసం పుత్రం సపుత్రం వానరర్ష
భం । యూథపాలాంత్సమాహూయ యాంశ్చాన్యాన్ప్రకృతాన్హరీన్ ॥ ౫౦ ॥ తేషాం సమ్భావ్య సర్వేషాం మదీ
యజనసంసది । అభిషేచయ రాజానమారోప్య మహదాసనం ॥ ౫౧ ॥ దృష్టమాత్రశ్చ తేన త్వం వానరేణ చ ధీమతా
అస్యర్క్షరజసో నిత్యం భవిష్యంతి వశానుగాః ॥ ౫౨ ॥ ఇత్యేవముక్తే వచనే బ్రహ్మణా తు హరీశ్వరం । పురఃకృత్య దూ
తో సౌ ప్రయయౌ తాం పురీం శుభాం ॥ ౫౩ ॥ స ప్రవిశ్యానిలగతిస్తాం గుహాం వానరోత్తమం । స్థాపయామాస రాజా
నం పితామహనియోగతః ॥ ౫౪ ॥ రాజాభిషేకవిధినా స్నాతోఽథాభ్యర్చితస్తదా । సబద్ధమకుటః శ్రీమానభిషిక్తస్స్వల
ఙ్కృతః ॥ ౫౫ ॥ ఆజ్ఞాపయామాస హరీంత్సర్వాన్స్మదితమానసః । సప్తద్వీపసముద్రాయాం పృథివ్యాం యే ప్లవంగమాః ॥
వాలిసుగ్రీవయోరేవ హ్యేష త్వర్క్షరజాః పితా । జననీ చైవ తు హరిరిత్యేతద్భద్రమస్తు తే ॥ ౫౬ ॥ యశ్చైతచ్ఛ్రావ
యేద్విద్వాన్యశ్చైతచ్ఛృణుయాన్నరః । సిధ్యంతి తస్య కార్యార్థాః మనసో హర్షవర్ధనాః ॥ ౫౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఏత
చ్చ సర్వం కథితం మయా విభో ప్రవిస్తరేణేహ యథార్థతస్తవ । ఉత్పత్తిరేషా రజనీచరాణాముక్తా తథైవేహ హరీశ్వరా
ణామ్ ॥ ౫౮ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే అధికపాఠే సుగ్రీవోత్పత్తికథనం నామ ప్రథమస్సర్గః ॥ *******

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతాం శ్రుత్వా కథాం దివ్యాం పౌరాణీం రాఘవస్తదా । భ్రాతృభిస్సహితో
వీరో విస్మయం పరమం యయౌ ॥ ౧ ॥ రాఘవోఽథ ఋషేర్వాక్యం శ్రుత్వా వచనమబ్రవీత్ । కథేయం మహతీ పుణ్యా
త్వత్ప్రసాదాచ్ఛ్రుతా మయా ॥ ౨ ॥ బృహత్కౌతూహలేనాస్మి సంవృతో మునిపుంగవ । ఉత్పత్తిర్యాదృశీ దివ్యా వా
లిసుగ్రీవయోర్ద్విజ ॥ ౩ ॥ బ్రహ్మర్షే మమ కించిత్త్వం సురేంద్రతపనౌ ప్రభూ । జాతౌ వానరశార్దూలౌ బలేన బలినాం
వరౌ ॥ ౪ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ కుంభయోనిరభాషత । ఏవమేతన్మహాబాహో వృత్తమాసీత్పురాకిల ॥ ౫ ॥ అథా
పరాం కథాం దివ్యాం శృణు రాజంత్సనాతనీం । యదర్థం రామ వైదేహీ రావణేన పురా హృతా ॥ ౬ ॥ తత్తేఽహం కీర్త
యిష్యామి సమాధిం శ్రవణే కురు । పురా కృతయుగే రామ ప్రజాపతిసుతం ప్రభుం ॥ ౭ ॥ సనత్కుమారమాసీనం రావ
ణో రాక్షసాధిపః । దదర్శ సూర్యసంకాశం జ్వలంతమివ తేజసా ॥ ౮ ॥ వినయావనతో భూత్వా హ్యభివాద్య కృతాం
జలిః । ఉక్తవాన్ప్రసభో రామ తమృషిం సత్యవాదినమ్ ॥ ౯ ॥ కో హ్యస్మిన్ప్రవరో లోకే దేవానాం బలవత్తరః । యం
సమాశ్రిత్య విబుధా జయంతి సమరే రిపూన్ ॥ ౧౦ ॥ కం యజంతి జనా నిత్యం కం ధ్యాయంతి చ యోగినః । ఏతన్మే శంస భ
గవన్విస్తరేణ తపోధన ॥ ౧౧ ॥ విదిత్వా హృద్గతం తస్య ధ్యానదృష్టిర్మహాయశాః । ఉవాచ రావణం ప్రేమ్ణా శ్రూయతా
మితి పుత్రక ॥ ౧౨ ॥ యో బిభర్తి జగత్కృత్స్నం యస్యోత్పత్తిం న విద్మహే । సురాసురైర్నతో నిత్యం హరిర్నారాయ
ణః ప్రభుః ॥ ౧౩ ॥ యస్య నాభ్యుద్భవో బ్రహ్మా విశ్వస్య జగతః పతిః । యేన సర్వమిదం సృష్టం విశ్వం స్థావరజంగమం ॥
తం సమాశ్రిత్య విబుధా విధిశా హరిమధ్వరే । పిబంతి హ్యమృతం చైవ మానవాశ్చ యజంతి తం ॥ ౧౪ ॥ పౌరాణైశ్చ
వేదైశ్చ పాంచరాత్రైస్తథైవ చ । ధ్యాయంతి యోగినో నిత్యం క్రతుభిశ్చ యజంతి తం ॥ ౧౫ ॥ దైత్యదానవరక్షాం
సి యే చాన్యే చామరద్విషః । సర్వాన్జయతి సంగ్రామే సదా సర్వైస్సుపూజ్యతే ॥ ౧౬ ॥ శ్రుత్వా మహర్షేస్తద్వాక్యం

రావణో రాక్షసాధిపః । ఉవాచ ప్రణతో భూత్వా పునరేవ మహామునిమ్ ॥ ౧౮ ॥ దైత్యదానవరక్షాంసి యే హతాస్స
మరేఽరయః । కాం గతిం ప్రతిపద్యంతే కేచ తే హరిణా హతాః ॥ ౧౯ ॥ రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ మహా
మునిః । దైవతైర్నిహతా నిత్యం ప్రాప్నువంతి దివస్స్థలం ॥ ౨౦ ॥ పునస్తస్మాత్పరిభ్రష్టా జాయంతే వసుధాతలే । పూ
ర్వార్జితైస్స్వకైర్దుఃఖైర్జాయంతే చ మ్రియంతి చ ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ యే యే హతాశ్చక్రధరేణ రాజంస్త్రైలోక
నాథేన జనార్దనేన । తే తే గతాస్తత్ర లయం నరేంద్రాః క్రోధోపి దేవస్య వరేణ తుల్యః ॥ ౨౨ ॥ శ్రుత్వాగతస్తద్వచ
నం నిశాచరస్స నత్వా మునిం తస్య ముఖాద్వినిర్గతం । తథా ప్రహృష్టస్స బభూవ విస్మితః కథం నుయాస్యామి హరిం మహా
హవే ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే అధికపాఠే ద్వితీయస్సర్గః ॥ ********************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం చింతయతస్తస్య రావణస్య దురాత్మనః । పునరేవాపరం వాక్యం వ్యాజ
హార మహామునిః ॥ ౧ ॥ మనసశ్చేప్సితం యత్తద్భవిష్యతి మహాహవే । సుఖీ భవ మహాబాహో కంచిత్కాలముదీక్షయ ॥
ఏవం శ్రుత్వా మహాబాహుస్తమృషిం ప్రత్యువాచ సః । కీదృశం లక్షణం తస్య బ్రూహి సర్వమశేషతః ॥ ౩ ॥ రాక్ష
సేంద్రవచశ్శ్రుత్వా సమునిః ప్రత్యభాషత । శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే తవ రాక్షసపుంగవ ॥ ౪ ॥ స హి సర్వగతో
దేవస్సూక్ష్మోఽవ్యక్తస్సనాతనః । తేన సర్వమిదం ప్రోతం త్రైలోక్యం సచరాచరం ॥ ౫ ॥ స భూమాదివిపాతాలే ప
ర్వతేషు వనేషు చ । స్థావరేషు చ సర్వేషు గ్రామేషు నగరేషు చ ॥ ౬ ॥ ఓంకారశ్చైవ సత్యం చ సావిత్రీ పృథివీవసః ।
ధరాధరధరో దేవో హ్యనంత ఇతి విశ్రుతః ॥ ౭ ॥ ఓమ్ ॥ అహశ్చ రాత్రిశ్చ ఉభే చ సంధ్యే దివాకరశ్చైవ యమశ్చ సో
మః । స ఏవ కాలో హ్యనలశ్చ వాయుస్స బ్రహ్మరుద్రౌ చ స ఏవ బాలః ॥ ౮ ॥ విద్యోతతి జ్వలతి భాతి చ పాతి లోకాన్సృజ
త్యయం సంహరతి ప్రశాస్తి । క్రీడాం కరోత్యవ్యయలోకనాథో విష్ణుః పురాణో భవనాశహేతుః ॥ ౯ ॥ అథవా బహు
నానేన కిముక్తేన దశానన । తేన సర్వమిదం వ్యాప్తం త్రైలోక్యం సచరాచరం ॥ ౧౦ ॥ నీలోత్పలదళశ్యామః కింజల్కా
రుణవస్త్రకః । ప్రావృట్కాలే యథా వ్యోమ్ని సతటిత్తోయదస్తథా ॥ ౧౧ ॥ శ్రీమాన్మేఘవపుశ్శ్యామః పంకజారుణ
లోచనః । శ్రీవత్సేనోరసా యుక్తశ్శశాంకకృతలక్షణః ॥ ౧౨ ॥ తస్య నిత్యం శరీరస్థా మేఘస్యేవ శతహ్రదా । సంగ్రా
మరూపిణీ లక్ష్మీర్దేహమావృత్య తిష్ఠతి ॥ ౧౩ ॥ న స శక్యస్సురైర్ద్రష్టుం నాసురైర్న చ పన్నగైః । యస్య ప్రసాదం కురుతే
స వై తం ద్రష్టుమర్హతి ॥ ౧౪ ॥ న హి యజ్ఞఫలైస్తాత న తపోభిస్సుసంచితైః । శక్యతే భగవాన్ద్రష్టుం న దానేన న చేజ్యయా ॥
తద్భక్తైస్తద్గతప్రాణైస్తచ్చిత్తైస్తత్పరాయణైః । శక్యతే భగవాన్ద్రష్టుం జ్ఞాననిర్దగ్ధకిల్బిషైః ॥ ౧౬ ॥ అథవా రాక్ష
సేంద్ర త్వం యది తం ద్రష్టుమిచ్ఛసి । కథయిష్యామి తే సర్వం శ్రూయతాం యది రోచతే ॥ ౧౭ ॥ కృతే యుగే వ్యతీతే
వై ముఖే త్రేతాయుగస్య తు । హితార్థం దేవమర్త్యానాం భవితా నృపవిగ్రహః ॥ ౧౮ ॥ ఇక్ష్వాకూణాం చ యో రాజా
భవేద్దశరథో భువి । తస్య సూనుర్మహాతేజా రామో నామ భవిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ మహాతేజా మహాబుద్ధిర్మహాబలపరాక్ర
మః । మహాబాహుర్మహాసత్త్వః క్షమయా పృథివీసమః ॥ ౨౦ ॥ ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్షస్సమరే శత్రుభిస్సదా । భవితా
హి తథా రామో నరో నారాయణః ప్రభుః ॥ ౨౧ ॥ పితుర్నియోగాత్స విభుర్దండకాఖ్యే మహావనే । విచరిష్యతి ధ
ర్మాత్మా సహ భ్రాత్రా మహాత్మనా ॥ ౨౨ ॥ తస్య పత్నీ మహాభాగా లక్ష్మీస్సీతేతి విశ్రుతా । దుహితా జనకస్యైషా ఉత్థితా వ
సుధాతలాత్ ॥ ౨౩ ॥ రూపేణాప్రతిమా లోకే సర్వలక్షణలక్షితా । ఛాయేవానుగతా రామం నిశాకరమివ ప్రభా ॥
శీలాచారగుణోపేతా సాధ్వీ ధైర్యసమన్వితా । సహస్రాంశోరశ్మిరివ హ్యేకమూర్తిరివ స్థితా ॥ ౨౫ ॥ ఏవం తే సర్వ
మాఖ్యాతం మయా రావణ విస్తరాత్ । మహతో దేవదేవస్య శాశ్వతస్యావ్యయస్య చ ॥ ౨౬ ॥ ఏవం శ్రుత్వా మహాబా
హూ రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ । త్వయా సహ నిరోద్ధేచ్ఛుశ్చింతయామాస రాఘవ ॥ ౨౭ ॥ వాక్యం స నత్వా మాత

స్యచింతయానోముహుర్ముహుః । రావణోముముదే శ్రీమాన్యుద్ధార్థీ విచచార హ ॥ ౨౮ ॥ శ్రుత్వా చ తాం కథాం
రామో విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః । శిరసశ్చాలనం కృత్వా తమర్థం పరిచింతయన్ ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా తు వాక్యం
సనరేశ్వరస్తదా ముదాయుతౌ విస్మయమాపతుః । పునశ్చ తౌ జ్ఞానవతాం ప్రధానమువాచ వాక్యం వద మే పురాత
నమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేఽధికపాఠే తృతీయస్సర్గః ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః పునర్మహాతేజాః కుంభయోనిర్మహాయశాః । ఉవాచ రామం ప్రణతం పి
తామహ ఇవేశ్వరం ॥ ౧ ॥ శ్రూయతామితి చామంత్ర్య రామం సత్యపరాక్రమం । కథాశేషం మహాతేజాః కథయా
మాస సప్రభుః ॥ ౨ ॥ యథాఖ్యానం శ్రుతం చైవ యథావృత్తం చ తత్తథా । ప్రీతాత్మా కథయామాస రాఘవాయ
మహామతిః ॥ ౩ ॥ ఏతదర్థం మహాబాహో రావణేన మహాత్మనా । సుతా జనకరాజస్య హృతా రామ మహామతే ॥ ౪
ఏతాం కథాం మహాబాహో నారదస్సుమహాయశాః । కథయామాస సుహృద్యం వై మేరౌ గిరివరోత్తమే ॥ ౫ ॥ దేవగం
ధర్వసిద్ధానామృషీణాం చ మహాత్మనామ్ । కథాశేషం పునస్సోఽథ కథయామాస రాఘవ ॥ ౬ ॥ నారదస్సుమహాతే
జాః ప్రహసన్నివ మానద । తాం కథాం శృణు రాజేంద్ర మహాపాపప్రణాశినీం ॥ ౭ ॥ యాం తు శ్రుత్వా మహాబా
హో ఋషయో దైవతైస్సహ । ఊచుస్తం నారదం సర్వే హర్షపర్యాకులేక్షణాః ॥ ౮ ॥ యశ్చేమాం శ్రావయేన్నిత్యం
శృణుయాద్వాపి భక్తితః । సపుత్రపౌత్రవాన్ రామస్స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేఽ
ధికపాఠే చతుర్థస్సర్గః ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స రావణో రామ పర్యటన్ పృథివీతలం । విజయార్థీ మహాశూరై రాక్షసైః పరి
వారితః ॥ ౧ ॥ దైత్యదానవరక్షస్సు యం శృణోతి బలాధికం । తమాహ్వయతి యుద్ధార్థీ రావణో బలదర్పితః ॥ ౨ ॥
ఏవం స పర్యటన్ సర్వాం పృథివీం పృథివీపతే । బ్రహ్మలోకాన్నివర్తంతమాససాదాథ నారదం ॥ ౩ ॥ వ్రజంతం మేఘ
పృష్ఠస్థమంశుమంతమివాపరం । తం చాభిసృత్య ప్రీతాత్మా హ్యభివాద్య కృతాంజలిః ॥ ౪ ॥ ఉవాచ హృష్టమనసా నార
దం రావణస్తదా । ఆబ్రహ్మభువనాల్లోకాస్త్వయా దృష్టా హ్యనేకశః ॥ ౫ ॥ కస్మిన్ లోకే మహాభాగ మానవా బలవత్త
రాః । యోద్ధుమిచ్ఛామి తైస్సాకం యథాకామం యథాసుఖం ॥ ౬ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా నారదో వాక్యం రావణస్య దురా
త్మనః । చింతయిత్వా ముహూర్తం తు నారదః ప్రత్యువాచ తం ॥ ౭ ॥ అస్తి రాజన్ మహాద్వీపః క్షీరోదస్య సమీపతః ।
యత్ర తే చంద్రసంకాశా మానవాస్సుమహాబలాః ॥ ౮ ॥ మహాకాయా మహావీర్యా మేఘస్తనితనిస్వనాః । మహా
మాత్రాః స్థైర్యవంతో మహాపరిఘబాహవః ॥ ౯ ॥ శ్వేతద్వీపే మయా దృష్టా మానవా రాక్షసాధిప । బలవీర్యసమాయు
క్తాన్ యాదృశాంస్త్వమిహేచ్ఛసి ॥ ౧౦ ॥ నారదస్య వచశ్శ్రుత్వా రావణః ప్రత్యువాచ హ । కథం నారద జాయంతే త
స్మిన్ ద్వీపే మహాబలాః ॥ ౧౧ ॥ శ్వేతద్వీపే కథం వాసః ప్రాప్తస్తైస్సుమహాత్మభిః । ఏతన్మే సర్వమాఖ్యాహి ప్రభో నారద
తత్త్వతః ॥ ౧౨ ॥ త్వయా దృష్టం జగత్సర్వం హస్తామలకవత్సదా । రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా నారదః ప్రత్యువాచ తం ॥
అనన్యమానసా నిత్యం నారాయణపరాయణాః । తథా బ్రహ్మణభక్తాశ్చ తత్సమర్చాపరాయణాః ॥ ౧౪ ॥ ఏకాంతభా
వానుగతాస్తేన రా రాక్షసాధిప । తచ్చిత్తాస్తద్గతప్రాణాః నరా నారాయణం శ్రితాః ॥ ౧౫ ॥ శ్వేతద్వీపే తు తైర్వాస
ఆర్జితైః పుణ్యకర్మభిః । మహతా లోకనాథేన శార్ఙ్గమానస్య సంయుగే ॥ ౧౬ ॥ చక్రాయుధేన దేవేన తేషాం
వాసః ప్రవిష్టపే । నహి యజ్ఞఫలైస్తాత న తపోభిర్న సంయమైః ॥ ౧౭ ॥ న చ దానఫలైర్ముఖ్యైస్స లోకః ప్రాప్యతే సు
ఖం । నారదస్య వచశ్శ్రుత్వా దశగ్రీవస్సువిస్మితః ॥ ౧౮ ॥ ధ్యాత్వా తు సుచిరం కాలం తేన యోత్స్యామి సంయుగే । ఆ
పృచ్ఛ్య నారదం ప్రాయాచ్ఛ్వేతద్వీపాయ రావణః ॥ ౧౯ ॥ నారదోఽపి చిరం ధ్యాత్వా కౌతూహలసమన్వితః । దద్రు

ఘూర్ణపరమాశ్చర్యంతత్రైనత్వరితం యయౌ ॥ ౨౦ ॥ సహి కేళికరో విప్రో నిత్యం చ సమరప్రియః । రావణోపి యయౌ
తత్ర గాత్రైః సైన్యస్సహ రాఘవ ॥ ౨౧ ॥ మహతా సింహనాదేన నాదయంస్సదిశో దశ । స తేషు వారితస్తత్ర రావణో
పి మహాయశాః ॥ ౨౨ ॥ ప్రాప శ్వేతం మహాద్వీపం చలద్భూమ్యస్సురైరపి । తేజసా తస్య ద్వీపస్య రావణస్య బలీయ
సః ॥ ౨౩ ॥ తత్తస్య పుష్పకం యానం వాతవేగసమాహతం । అవస్థాతుం న శక్నోతి వాతాహత ఇవాంబుదః ॥ ౨౪
సచివా రాక్షసేంద్రస్య ద్వీపమాసాద్య దుర్దృశం । అబ్రువన్ రావణం భీతా రాక్షసా జాతసాధ్వసాః ॥ ౨౫ ॥ రా
క్షసేంద్ర వయం మూఢా భ్రష్టసంజ్ఞా విచేతసః । అవస్థాతుం న శక్తా స్మో యుద్ధం కర్తుం కథం చన ॥ ౨౬ ॥ ఏవము
క్త్వా దుద్రువుస్తే సర్వ ఏవ నిశాచరాః । రావణోపి హి తద్యానం పుష్పకం హేమభూషితమ్ ॥ ౨౭ ॥ విసర్జయామా
స తదా సహ తైః క్షణదాచరైః । స తేను పుష్పకే రామ రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౨౮ ॥ కృత్వా రూపం మహాభీమం సర్వ
గాత్రైస్స వర్జితః । ప్రవివేశ తదా తస్మిన్ శ్వేతద్వీపే స రావణః ॥ ౨౯ ॥ ప్రవిశన్నేవ తత్రాసౌ నారీభిరుపలక్షితః ।
ఏకయా సుస్మితం కృత్వా హస్తే గృహ్య స రావణః ॥ ౩౦ ॥ పృష్టశ్చాగమనం బ్రూహి కిమర్థమిహ చాగతః । కో హి
త్వం కస్య వా పుత్రః కేన వా ప్రహితో వద ॥ ౩౧ ॥ ఇత్యుక్తో రావణో రాజన్ క్రుద్ధో వచనమబ్రవీత్ । అహం విశ్రవ
సః పుత్రో రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౩౨ ॥ యుద్ధార్థమిహ సంప్రాప్తో న చ పశ్యామి కంచన । ఏవం కథయతస్తస్య రావ
ణస్య దురాత్మనః ॥ ౩౩ ॥ ప్రాహసంస్తేన శబ్దేన సస్వనం యువతీజనాః । ఏకయా క్రుద్ధయా తాసాం బాలవల్ల
హ్యలీలయా ॥ ౩౪ ॥ భ్రామితస్తు సఖీమధ్యే క్షిప్తస్స దశాననః । సఖీమన్యాం సమాహూయ పశ్యేత్వం కీటకం ధ్రు
వం ॥ ౩౫ ॥ దశాస్యం వింశతిభుజం కృష్ణాంజనసమప్రభం । హస్తాద్ధస్తేన చక్షిప్తో భ్రామ్యతే శ్రమలాలసః ॥ ౩౬ ॥
భ్రామ్యమాణేన బలినా రాక్షసేన విపశ్చితా । పాణౌ వేగాత్ సందష్టా రోషేణ వనితా శుభా ॥ ౩౭ ॥ ముక్తస్తయా
శుభాంగకీటో ధున్వన్త్యాహస్తవేదనాత్ । గృహీత్వాన్యా రాక్షసేంద్రముత్పపాత విహాయసా ॥ ౩౮ ॥ తతస్తామపి సం
క్రుద్ధో విదదార నఖైర్భృశం । తయా స హి వినిర్ధూతస్సహసైవ నిశాచరః ॥ ౩౯ ॥ పపాత చాంభసా మధ్యే సాగర
స్య భయాతురః । పర్వతస్యేవ శిఖరం యథా వజ్రవిదారితం ॥ ౪౦ ॥ ప్రాపతత్సాగరస్యైవ జలే తత్స్థానివాసిభిః । ఏవం
స రావణో రామ శ్వేతద్వీపనివాసిభిః ॥ ౪౧ ॥ స్త్రీజనైర్విని గృహ్యాశు భ్రామితశ్చలితస్తతః । నారదోపి మహాతే
జా రావణం వీక్ష్య ధర్షితం ॥ ౪౨ ॥ విస్మయం పరమం గత్వా ప్రజహాస ననర్త చ । తతస్స సాగరజలాజ్జలక్లిన్నశి
రోరుహః ॥ ౪౩ ॥ దక్షిణం తీరమాసాద్య చింతయామాస విస్మితః ॥ కో మయా నిర్జితో లోకాన తే మహాభయమీదృశం ॥
స్వభావలోల్పవీర్యాణాం విరుద్ధం యోషితామిదం । నూనమేతస్య లోకస్య మహాన వా ప్రభవిష్ణవః ॥ ౪౫ ॥ స్త్రీరూప
విగ్రహధరా యాన్మహాచష్ట నారదః । బలవద్భిస్తు సంధేయమితి సంచింత్య నిశ్చితం ॥ ౪౬ ॥ భూయస్తాసాం ప్రవృ
త్త్యర్థం తద్వనం సముపాగమత్ । అథాపశ్యన్మహాత్మానం పితామహసుతం ప్రభుం ॥ ౪౭ ॥ సనత్కుమారమాసీ
నం సర్వయోగభృతాం వరం । జాజ్వల్యమానం తపసా సమిద్భిరివ పావకం ॥ ౪౮ ॥ అపశ్యద్దక్షిణే పార్శ్వే విచరన్తం
గుహాశ్రయం । స తం స్పృష్ట్వా తపోవృద్ధమభివాద్య కృతాంజలిః ॥ ౪౯ ॥ వ్రీడితః పరిపప్రచ్ఛ బ్రహ్మర్షిం సత్యవాది
నమ్ । భగవన్ కేన లోకోయం కల్పితస్సుమహాత్మనా ॥ ౫౦ ॥ కే వా లోకే వసంత్యస్మిన్ సర్వజ్ఞానవతాం వర । కిం
నమ్ । ఏతన్మే బ్రూహి తత్సర్వం సర్వజ్ఞో హ్యసి మే మతః ॥ ౫౧ ॥ ఏవము
క్త్వం ధ్యాయ స బ్రహ్మర్షిః సమేసునహాధినా ॥ ౫౧ ॥ ఏతన్మే బ్రూహి తత్సర్వం సర్వజ్ఞో హ్యసి మే మతః । ఏవము
చత్వం ధ్యాయ స బ్రహ్మర్షిః శంసమేసునహాధినా ।
క్తో మహాతేజా విదిత్వా తస్య హృద్గతం ॥ ౫౨ ॥ ఉవాచ వాక్యం ప్రహసన్ శ్రూయతామితి పుత్రక । యో హి వైన
ర్వ పే వేదం బిభర్తి సచరాచరం ॥ ౫౩ ॥ త్రైలోక్యం యస్య భూతాత్మా యస్యాప్తిం న విద్మహే । యమాహుశ్శ్వే
తద్వీపం పురుషం తమసః పరం ॥ ౫౪ ॥ ఆదిత్యరూపమజరం పరమాత్మానమీశ్వరం । యస్య నాభిభవో బ్రహ్మాపి తాసు

మపితామహః ॥ ౫౫ ॥ కైలాసనిలయశ్శ్రీమాన్ భవశ్చక్రోధసంభవః । యం సమాశ్రిత్యవిబుధా విధినాహ్యపరధ్వ
రే ॥ ౫౬ ॥ పిబంతిచామృతం హృష్టాః పరిభూయదితేస్సుతాన్ । యస్య శ్వాసానిలోద్భూతా శ్రీర్యస్త్యామపరా
జితం ॥ ౫౭ ॥ గృహీత్వాసుమహావేగాః క్షిప్తేపుస్సాగరాంభసి । యేనదైత్యామహావీర్యా దానవాశ్చసనైరృతాః
నిహతా బహురూపేణ బహవో బాహుశాలినః । తేనాయం లోకనాథేన కల్పితస్సుమహాత్మనా ॥ ౫౯ ॥ గోవిందేన
నివాసార్థం లోకో వైసుమహాత్మనా । అర్చయంతి జగన్నాథం నారాయణపరాయణాః ॥ ౬౦ ॥ అద్వేషాస్సర్వ
భూతేషుమహాయోగబలాశ్రయాః । యజంతిపంచభిర్యజ్ఞైస్సతతం మధుసూదనం ॥ ౬౧ ॥ ఏకాంతినోమహాసత్త్వా
వసంతినుసమాహితాః । యః పురాణేచవేదేచపాంచరాత్రేచపఠ్యతే ॥ ౬౨ ॥ సాంఖ్యయోగేచమునిభిర్ధ్యాయ
తేచేజ్యతేచయః । మునిభిర్దేవసంఘైశ్చస్తూయతేభగవాన్హరిః ॥ ౬౩ ॥ మధుకైటభయోర్హన్తా యస్తమన్వేష్టు
మర్హతి । పితామహోపితం దేవం నచజానాతిరావణ ॥ ౬౪ ॥ యస్తునిత్యంవిజానాతిహరింనారాయణం విభుం
జగదాభరణంపుణ్యంతస్యమోక్షోనసంశయః ॥ ౬౫ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వామునేర్వాక్యం ప్రసన్నేనాంతరాత్మనా । పు
నరేవతతోరక్షః పప్రచ్ఛమునిపుంగవం ॥ ౬౬ ॥ కథం వదృశ్యతేదేవః కథంచధ్రియతేభువి । కథంచక్రీడతేలోకే
ద్రష్టుం వాశక్యతేకథం ॥ ౬౭ ॥ కియత్కాలేనవాబ్రహ్మన్ లోకోయంతపసాఽఽయుషా । శక్యఃప్రవేష్టుం తద్బ్రూహి
సర్వంహివిదితంతవ ॥ ౬౮ ॥ ఆకర్ణ్యాన్నస్పృహంతస్య వాక్యంవాక్యవిశారదః । ప్రత్యువాచమునిర్ధీమాన్ తత్స
ర్వమనుపూర్వశః ॥ ౬౯ ॥ నహిసర్వగతోదేవస్సూక్ష్మోఽవ్యక్తస్సనాతనః । యేనసర్వమిదంవ్యాప్తం త్రైలోక్యంస
చరాచరం ॥ ౭౦ ॥ సభూమావదివిహ్యతాళేపర్వతేషువనేషుచ । సాగరేషుచసర్వేషువసతిహ్యసరిత్సుచ ॥ ౭౧ ॥
అహశ్చరాత్రిశ్చఉభే చసంధ్యేదివాకరశ్చైవయమశ్చసోమః । సఏవకాలోవరుణస్సఏవ బ్రహ్మారుద్రేంద్రముఖాస్స
చాగ్నిః ॥ ౭౨ ॥ ఓంకారోభూర్భువస్స్వశ్చ గాయత్రీసంధ్యఏవచ । ధరాధరధరోదేవస్సోనంతఇతివిశ్రుతః ॥ ౭౩
విద్యోతతిజ్వలతివర్షతివాతిపాతిగర్జత్యుపైతి తపతేదహతేనచైవ । లోకాన్ సృజత్యవతిసంహరతే సదైవదై
త్యాన్సఏవదహతేజగతి ప్రసహ్య ॥ ౭౪ ॥ ననశక్యస్సురైర్ద్రష్టుం నాసురైర్నచపన్నగైః । ప్రసాదంకురుతేయ
స్యసవైతంద్రష్టుమర్హతి ॥ ౭౫ ॥ తద్గతైస్తద్గతప్రాణైశ్చభిస్తత్పరాయణైః । శక్యఃప్రవేష్టుంలోకోయం జ్ఞానని
ర్ధూతకిల్బిషైః ॥ ౭౬ ॥ ఏవంవిధైరయంలోకః ప్రాప్యతేపురుషోత్తమైః । అకామకారిభిర్దేవవైరక్రోధైర్దగ్ధ
తామసైః ॥ ౭౭ ॥ యశ్చైవసుమహాకాయః ప్రవిష్టోలోకమవ్యయం । ఆస్తేశ్వేతపహారిణా కృతాతేనమహాపురీ ॥
అష్టావింశేయుగేప్రాప్తే మనోరస్యవివస్వతః । వైష్ణవీంమూర్తిమావిశ్యలోకమేనంప్రవేక్ష్యసి ॥ ౭౯ ॥ నాతఃపరత
రంశ్రోతుంమత్తోవైరాక్షసేశ్వర । ఉత్తిష్ఠగచ్ఛభద్రంతే ప్రాప్స్యసేగతిమీప్సితామ్ ॥ ౮౦ ॥ ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా
తంప్రణమ్యాభిపూజ్యచ । సమాసాద్యమహత్సైన్యం యయాలంకామశంకితః ॥ ౮౧ ॥ నారదోపి ప్రహృష్టాత్మా దృ
ష్ట్వాసర్వమశేషతః । ద్రుతంమేరుముపాగమ్యవిశతేతాంశుభాంసభామ్ ॥ ౮౨ ॥ తస్యాంబ్రహ్మాణమాసీనమభివాద్య
కృతాంజలిః । దేవాన్సంశ్రావయామాససమీపేపద్మజన్మనః ॥ ౮౩ ॥ నిశమ్యసుమహత్పుణ్యమాఖ్యానం పద్మసం
భవః । నారదంసంపరిష్వజ్యప్రాహభూతభవిష్యవిత్ ॥ ౮౪ ॥ హిరణ్యకశిపుఃపూర్వంబభూవైషనిశాచరః । అవధ్యో
బహుభిర్వ్యాగైర్వరదానాన్మహాబలః ॥ ౮౫ ॥ సకదాచిన్మహాత్మానంపద్మనాభమధోక్షజం । సభాయాంగర్హయ
దర్పాత్ నృసింహవపువంహరిం ॥ ౮౬ ॥ సముద్గృహ్యానఖైస్తేనదీర్యమాణస్యసంయుగే । రక్తసంస్పర్శజందివ్యం
చక్షుర్దైత్యపతేరభూత్ ॥ ౮౭ ॥ సతుతద్రోషసంజన్మతస్మాన్మానుష్యజన్మనః । భావినీంనిధనప్రాప్తిం పశ్యన్ ది
వ్యేనచక్షుషా ॥ ౮౮ ॥ శ్రీవత్సాంకంతదంకస్థఃప్రాహదైత్యశ్చనైరిదం । నఖైర్విభిన్నహృదయః క్షణందీనఃకృతాంజలిః ॥

తప్తహాటకకేశాంతజ్వలత్పావకలోచన । వజ్రాయుధనఖస్పర్శ దివ్యసింహ నమోఽస్తు తే ॥ ౯౦ ॥ కైటభారే హరే దే
వ విష్ణో విపులవిక్రమ । త్రాహి మాం భూతభవ్యేశ శరణాగతవత్సల ॥ ౯౧ ॥ త్వద్దత్తై రాక్షసైర్భావే మానుషే చ పదే
విభో । పాపిష్ఠాయాం త్వన్మయో లోకం లోకనాథ ప్రసీద మే ॥ ౯౨ ॥ ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా యయౌ దైత్యపతిం
హరిః । హంసయుక్తవిమానేన కింకిణీజాలమాలినా ॥ ౯౩ ॥ స తేన వపునా తత్ర రాక్షసోఽభూన్మహాసురః । రాక్ష
సేన పితా నేన స చాతద్భవభావితః ॥ ౯౪ ॥ మానుషత్వముపాగమ్య లోకాన్ హంతుం కృతోద్యమం । తృతీయం
చ హతం తేన శ్వేతద్వీపః ప్రవేక్ష్యతి ॥ ౯౫ ॥ వైష్ణవం తేజ ఆవిశ్య యథోక్తం బ్రహ్మవాదినా । మయాపి చేహ సంస్థే
న దృష్టమేవాక్షిదర్శనాత్ ॥ ౯౬ ॥ మయావలంబితం సర్వం దేవస్య పరమాత్మనః । యస్త్విదం పఠతే నిత్యం పుణ్య
మాఖ్యానముదితః ॥ ౯౭ ॥ నారదోక్తం మనుష్యో వై స యాతి పరమాం గతిం । వైష్ణవం పరమాఖ్యానం సర్వపాపప్ర
ణాశనం ॥ ౯౮ ॥ నిత్యం చ శృణుయాద్యశ్చ సోఽపి పాపాత్ప్రముచ్యతే । జాతిస్మరత్వం విప్రత్వం కులే మహతి సంభ
వం ॥ ౯౯ ॥ సర్వజ్ఞతాం చ లభతే నాత్ర కార్యా విచారణా । స చ సంస్తూయ చ హరిం ప్రహృష్టః కమలోద్భవః ॥ ౧౦౦ ॥
అనుభాష్య సురాన్ సర్వాన్ యయౌ స్వం లోకమీశ్వరః । నారదస్తు తతస్తస్మాన్మేరుపృష్ఠం పరిభ్రమన్ ॥ ౧౦౧ ॥ స
త్యమాజగామాశు దిదృక్షుర్ద్వాదశాత్మకం । స మయా శాస్త్రతస్సమ్యగభివాద్యాభిపూజితః ॥ ౧౦౨ ॥ ఆఖ్యా
నమిదమాచష్ట మమానుగ్రహకామ్యయా । మయాప్యేతత్సదస్యేత్య పావనార్థం మనోరమం ॥ ౧౦౩ ॥ భక్త్యా
తవ మహాబాహో కథామృతముదాహృతం । ఏతదర్థం మహాబాహో రావణేన దురాత్మనా ॥ ౧౦౪ ॥ విజ్ఞాయాప
హృతా సీతా త్వత్తో మరణకాంక్షయా । భవాన్నారాయణో దేవశ్శంఖచక్రగదాధరః ॥ ౧౦౫ ॥ శార్ఙ్గచక్రాయు
ధః ఖడ్గీ సర్వదేవనమస్కృతః । శ్రీవత్సాంకో హృషీకేశస్సర్వదేవాభిపూజితః ॥ ౧౦౬ ॥ పద్మనాభో మహాయోగీ భ
క్తానామభయప్రదః । వధార్థం రావణస్య త్వం ప్రవిష్టో మానుషీం తనుం ॥ ౧౦౭ ॥ కిం న వేత్సి త్వమాత్మానం య
థా నారాయణోఽప్యహం । మా ముహ్యస్వ మహాభాగ స్మర చాత్మానమాత్మనా ॥ ౧౦౮ ॥ గుహ్యాద్గుహ్యతమస్త్వం
హి ఏవమాహ పితామహః । త్రిగుణశ్చ త్రివేదీ చ త్రిధామా త్రిపదాత్మకః ॥ ౧౦౯ ॥ త్రికాలకర్మా త్రైవిద్యస్త్రిదశారి
ప్రమర్దనః । త్వయా క్రాన్తాస్త్రయో లోకాః పురాణైర్విక్రమైస్త్రిభిః ॥ ౧౧౦ ॥ త్వం మహేంద్రానుజశ్శ్రీమా
న్బలిబంధనకారణాత్ । అదిత్యాం గర్భసంభూతో విష్ణుస్త్వం హి సనాతనః ॥ ౧౧౧ ॥ లోకాననుగృహీతుం వై ప్రవి
ష్టో మానుషీం తనుం । తదిదం సాధితం కార్యం సురాణాం సురసత్తమ ॥ ౧౧౨ ॥ నిహతో రావణః పాపస్సపుత్రగణబా
న్ధవః । ప్రహృష్టాశ్చ సురాస్సర్వే ఋషయశ్చ తపోధనాః ॥ ౧౧౩ ॥ ప్రశాంతం చ జగత్సర్వం త్వత్ప్రసాదాత్సురే
శ్వర । సీతా లక్ష్మీర్మహాభాగా సంభూతా వసుధాతలాత్ ॥ ౧౧౪ ॥ త్వదర్థమియముత్పన్నా జనకస్య గృహే ప్రభో
లంకామానీయ యత్నేన మాతేవ పరిరక్షితా ॥ ౧౧౫ ॥ ఏవమేతత్సమాఖ్యాతం తవ రామ మహాయశః । మమాపి నా
రదేనోక్తమృషిణా దీర్ఘజీవినా ॥ ౧౧౬ ॥ యథా సనత్కుమారేణ వ్యాఖ్యాతం తస్య రక్షసః । తేనాపి చ తథైవాశు కృ
తం సర్వమశేషతః ॥ ౧౧౭ ॥ యశ్చైతచ్ఛ్రావయేచ్ఛ్రాద్ధే విద్వాన్ బ్రాహ్మణసన్నిధౌ । అన్నం తదక్షయం దత్తం పి
తౄణాముపతిష్ఠతి ॥ ౧౧౮ ॥ ఏతాం శ్రుత్వా కథాం దివ్యాం రామో రాజీవలోచనః । పరం విస్మయమాపన్నో భ్రా
తృభిస్సహ రాఘవః ॥ ౧౧౯ ॥ వానరాస్సహసుగ్రీవా రాక్షసాస్సవిభీషణాః । రాజానశ్చ మహామాత్యా యే చాన్యే
పి సమాగతాః ॥ ౧౨౦ ॥ బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాశ్శూద్రా ధర్మసమన్వితాః । సర్వే చోత్ఫుల్లనయనాస్సర్వే
హర్షసమన్వితాః ॥ ౧౨౧ ॥ రామమేవానుపశ్యంతి భృశమత్యంతతర్షిణః । అగస్త్యస్త్వబ్రవీద్రామం సర్వమే
తచ్ఛ్రుతం త్వయా ॥ ౧౨౨ ॥ దృష్టాస్సభాజితాశ్చాపి రామ యాస్యామహే వయం । ఏవముక్త్వా గతాస్సర్వే ఋషయస్తే యథా

ధాగతం ॥ ౧౨౩ ॥ భ్రాతృభిస్సహితో రామో ముమోద సహసీతయా ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణేఽధిక పా
ఠే పఞ్చమస్సర్గః ॥ *************** —— అథ నిజపాఠః —— ***************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవమాస్తే మహాబాహురహన్యహని రాఘవః । ప్రశాసత్సర్వకార్యాణి పౌర
జానపదేషు చ ॥ ౧ ॥ తతః కతిపయాహస్సు వైదేహం మిథిలాధిపమ్ । రాఘవః ప్రాఞ్జలిర్భూత్వా వాక్యమేతదువాచ
హ ॥ ౨ ॥ భవాన్ హి గతిరవ్యగ్రా భవతా పాలితా వయమ్ । భవతస్తేజసోగ్రేణ రావణో నిహతో మయా ॥ ౩ ॥ ఇ
క్ష్వాకూణాం చ సర్వేషాం మైథిలానాం చ సర్వశః । అతులాః ప్రీతయో రాజన్ సంబంధకపురోగమాః ॥ ౪ ॥ తద్భవాన్
స్వపురం యాతు రత్నాన్యాదాయ పార్థివ । భరతశ్చ సహాయార్థం పృష్ఠతస్తే ను యాస్యతి ॥ ౫ ॥ స తథేతి నృపః
కృత్వా రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ । ప్రీతోఽస్మి భవతో రాజన్ దర్శనేన నయేన చ ॥ ౬ ॥ యాన్యాహృతాని రత్నాని మద
ర్థం సంచితాని వై । దుహిత్రే తాని వై రాజన్ సర్వాణ్యేవ దదామి చ ॥ ౭ ॥ ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థం జనకో హృష్ట
మానసః । ప్రయయౌ మిథిలాం శ్రీమాంస్తమనుజ్ఞాప్య రాఘవమ్ ॥ ౮ ॥ తతః ప్రయాతే జనకే కేకయం మాతులం
ప్రభుః । రాఘవః ప్రాఞ్జలిర్భూత్వా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౯ ॥ ఇదం రాజ్యమహం చైవ భరతశ్చ సలక్ష్మణః । ఆ
యత్తాస్త్వం హి నో రాజన్ గతిశ్చ పురుషర్షభ ॥ ౧౦ ॥ రాజా హి వృద్ధస్సన్తాపం త్వదర్థముపయాస్యతి । తస్మాద్గమ
నమద్యైవ రోచయే తవ పార్థివ ॥ ౧౧ ॥ లక్ష్మణేనానుయాత్రేణ పృష్ఠతోఽనుగమిష్యతే । ధనమాదాయ విపులం ర
త్నాని వివిధాని చ ॥ ౧౨ ॥ యుధాజిత్తు తథేత్యాహ గమనం ప్రతి రాఘవమ్ । రత్నాని చ ధనం చైవ త్వయ్యేవాక్షయ్య
మస్త్వితి ॥ ౧౩ ॥ ప్రదక్షిణం స రాజానం కృత్వా కేకయవర్ధనః । రామేణ హి కృతః పూర్వమభివాద్య ప్రదక్షిణమ్ ॥
లక్ష్మణేన సహాయేన ప్రయాతః కేకయేశ్వరః । హతేఽసురే యథా వృత్రే విష్ణునా సహ వాసవః ॥ ౧౫ ॥ తం విసృజ్య తదా
రామో వయస్యమకుతోభయమ్ । ప్రతర్దనం కాశిపతిం పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ దర్శితా భవతా ప్రీతిర్దర్శి
తం సౌహృదం పరమ్ । ఉద్యోగశ్చ కృతో రాజన్ భరతేన త్వయా సహ ॥ ౧౭ ॥ తద్భవానద్య కాశేయ పురీం వారాణ
సీం వ్రజ । రమణీయాం త్వయా గుప్తాం సుప్రాకారాం సుతోరణామ్ ॥ ౧౮ ॥ ఏతావదుక్త్వా చోత్థాయ కాకుత్స్థః పర
మాసనాత్ । పర్యష్వజత ధర్మాత్మా నిరంతరమురోగతమ్ ॥ ౧౯ ॥ విసర్జయామాస తదా కౌసల్యానందవర్ధనః ।
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతః కాశీశోఽప్యకుతోభయః ॥ ౨౦ ॥ వారాణసీం యయౌ తూర్ణం రాఘవేణ విసర్జితః । వి
సృజ్య తం వయస్యం స త్రిశతం పృథివీపతీన్ ॥ ౨౧ ॥ ప్రహసన్ రాఘవో వాక్యమువాచ మధురాక్షరమ్ । భవతాం
ప్రీతిరవ్యగ్రా తేజసా పరిరక్షితా ॥ ౨౨ ॥ ధర్మశ్చ నియతో నిత్యం సత్యం చ భవతాం సదా । యుష్మాకం చానుభావేన తే
జసా చ మహాత్మనామ్ ॥ ౨౩ ॥ హతో దురాత్మా దుర్బుద్ధీ రావణో రాక్షసాధమః । హేతుమాత్రమహం తత్ర భవ
తాం తేజసా హతః ॥ ౨౪ ॥ రావణస్సగణో యుద్ధే సపుత్రామాత్యబాంధవః । భవంతశ్చ సమానీతా భరతేన మహా
త్మనా ॥ ౨౫ ॥ శ్రుత్వా జనకరాజస్య కాననాత్తనయాం హృతామ్ । ఉద్యుక్తానాం చ సర్వేషాం పార్థివానాం మహాత్మ
నామ్ ॥ ౨౬ ॥ కాలో వ్యతీతస్సుమహాన్ గమనం రోచయామ్యతః ॥ ప్రత్యూచుస్తం చ రాజానో హర్షేణ మహతా వృతాః ॥
దిష్ట్యా త్వం విజయీ రామ స్వరాజ్యేఽపి ప్రతిష్ఠితః । దిష్ట్యా ప్రత్యాహృతా సీతా దిష్ట్యా శత్రుః పరాజితః ॥ ౨౮ ॥ ఏష నః పర
మః కామ ఏషా నః ప్రీతిరుత్తమా । యత్త్వాం విజయినం రామ పశ్యామో హతశాత్రవమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఏతత్త్వయ్యుపపన్నం చ
యత్త్వమస్మాన్ ప్రశంససి । ప్రశంసార్హాన్న జానీమః ప్రశంసాం వక్తుమీదృశీమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఆపృచ్ఛామో గమిష్యామో హృదిస్థో
నస్సదా భవాన్ । వర్తామహే మహాబాహో ప్రీత్యా త్వయి సమన్వితాః ॥ ౩౧ ॥ భవేచ్చ తే మహారాజ ప్రీతిరస్మాసు సర్వదా ।
బాఢమిత్యేవ రాజానో హర్షేణ పరమన్వితాః । ఊచుః ప్రాఞ్జలయస్సర్వే రాఘవం గమనోత్సుకాః ॥ ౩౨ ॥ పూజితా

శ్చైవ రామేణ జగ్ముర్దేశాన్స్వాన్స్వకాన్ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేఽష్టాత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౧౪ ॥ ౧౦౨౮౦ ॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తేప్రయాతా మహాత్మానః పార్థివాస్సర్వతోదిశం । కంపయంతో మహీం
వీరాస్స్వపురాణి ప్రహృష్టవత్ ॥ ౧ ॥ అక్షౌహిణ్యోహితస్త్రాస్త రాఘవార్థే సముద్యతాః । భరతస్యాజ్ఞయానే
కాః ప్రహృష్టబలవాహనాః ॥ ౨ ॥ ఊచుశ్చైవ మహీపాలా బలదర్పసమన్వితాః । న రామ రావణం యుద్ధే పశ్యామః
పురతః స్థితం ॥ ౩ ॥ భరతేన వయం పశ్చాత్సమానీతా నిరర్థకం । హతా హి రాక్షసాః క్షిప్రం పార్థివైస్స్యుర్న సం
శయః ॥ ౪ ॥ రామస్య బాహువీర్యేణ రక్షితా లక్ష్మణస్య చ । సుఖం పారే సముద్రస్య యుధ్యేమ విగతజ్వరాః ॥ ౫ ॥
ఏతాశ్చాన్యాశ్చ రాజానః కథాస్తత్ర సహస్రశః । కథయంతస్స్వరాష్ట్రాణి వివిశుస్తే మహారథాః ॥ ౬ ॥ స్వాని రాజ్యా
ని ముఖ్యాని బుద్ధాని ముదితాని వ । సమృద్ధధనధాన్యాని పూర్ణాని వసుమంతి చ ॥ ౭ ॥ యథాపురాణి తే గత్వా రత్నా
ని వివిధాని చ । రామస్య ప్రియకామార్థముపహారాన్నృపాదదుః ॥ ౮ ॥ అశ్వాన్యానాని రత్నాని హస్తినశ్చ మదో
త్కటాన్ । చందనాని చ ముఖ్యాని దివ్యాన్యాభరణాని చ ॥ ౯ ॥ మణిముక్తాప్రవాళాంశ్చ దాసీరూపసమన్వితాః । అ
జావికం చ వివిధం రథాంశ్చ వివిధాన్బహూన్ ॥ ౧౦ ॥ భరతో లక్ష్మణశ్చైవ శత్రుఘ్నశ్చ మహాబలాః । ఆదాయ తా
ని రత్నాని హ్యయోధ్యామాగమన్పురీం ॥ ౧౧ ॥ ఆగమ్య చ పురీం రమ్యామయోధ్యాం పురుషర్షభాః । తాని ర
త్నాని సర్వాణి రామాయ సముపాహరన్ ॥ ౧౨ ॥ ప్రతిగృహ్య చ తత్సర్వం ప్రీతియుక్తస్స రాఘవః । సుగ్రీవాయ ద
దౌ రాజ్ఞే మహాత్మా కృతకర్మణే ॥ ౧౩ ॥ విభీషణాయ చ దదౌ తథాన్యేభ్యోఽపి రాఘవః । రాక్షసేభ్యః కపిభ్యశ్చ యై
ర్వృతో జయమాప్తవాన్ ॥ ౧౪ ॥ తే సర్వే రామదత్తాని రత్నాని కపిరాక్షసాః । శిరోభిర్ధారయామాసుర్భుజేషు
చ మహాబలాః ॥ ౧౫ ॥ హనూమంతం చ నృపతిరిక్ష్వాకూణాం మహారథః । అంగదం చ మహాబాహుమంకమారోప్య
వీర్యవాన్ । రామః కమలపత్రాక్షస్సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ అంగదస్తే సుపుత్రోఽయం మంత్రీ చానిలాత్మజః ।
సుగ్రీవ మంత్రితే యుక్తౌ మమాపి చ హితే రతౌ ॥ ౧౭ ॥ అర్హతో వివిధాం పూజాం త్వత్కృతే వై హరీశ్వర । ఇత్యుక్త్వా
వ్యవముచ్యాంగాద్భూషణాని మహాయశాః ॥ ౧౮ ॥ స బబంధ మహార్హాణి తదాంగదహనూమతోః । ఆభాష్య చ
మహావీరాన్ రాఘవో యూథపర్షభాన్ ॥ ౧౯ ॥ నీలం నలం కేసరిణం కుముదం గంధమాదనం । సుషేణం పనసం
వీరం మైందం ద్వివిదమేవ చ ॥ ౨౦ ॥ జాంబవంతం గవాక్షం చ వినతం ధూమ్రమేవ చ । వలీముఖం ప్రజంఘం చ సన్నా
దం చ మహాబలం ॥ ౨౧ ॥ దరీముఖం దధిముఖమింద్రజానుం చ యూథపం । మధురం శ్లక్ష్ణయా వాచా నేత్రాభ్యామా
పిబన్నివ ॥ ౨౨ ॥ సుహృదో మే భవంతశ్చ శరీరం భ్రాతరస్తథా । యుష్మాభిరుద్ధృతశ్చాహం వ్యసనాత్కాననౌకసః ॥
ధన్యో రాజా చ సుగ్రీవో భవద్భిస్సుహృదాం వరైః । ఏవముక్త్వా దదౌ తేభ్యో భూషణాని యథార్హతః ॥ ౨౪ ॥ వజ్రాణి
చ మహార్హాణి సస్వజే చ నరర్షభః । తే పిబంతస్సుగంధీని మధూని మధుపింగళాః ॥ ౨౫ ॥ మాంసాని చ సుమృష్టా
ని మూలాని చ ఫలాని చ । ఏవం తేషాం నివసతాం మాసస్సాగ్రోఽయయౌ తదా ॥ ౨౬ ॥ ముహూర్తమివ తే సర్వే రా
జభక్త్యా చ మేనిరే । రామోఽపి రేమే తైస్సార్ధం వానరైః కామరూపిభిః ॥ ౨౭ ॥ రాక్షసైశ్చ మహావీర్యైర్ఋక్షైశ్చై
వ మహాబలైః । ఏవం తేషాం యయౌ మాసో ద్వితీయశ్శిశిరస్సుఖం ॥ ౨౮ ॥ వానరాణాం ప్రహృష్టానాం రాక్షసానాం
చ సర్వశః । ఇక్ష్వాకునగరే రమ్యే పరాం ప్రీతిముపాసతాం ॥ ౨౯ ॥ రామస్య ప్రీతికరణైః కాలస్తేషాం సుఖం యయౌ ॥
ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౨౩ ॥ ౪౪౬౦ ॥ ************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథాస్మ తేషాం వసతామృక్షవానరరక్షసాం । రాఘవస్తు మహాతేజాస్సుగ్రీ
వమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ గమ్యతాం సౌమ్య కిష్కింధాం దురాధర్షాం సురాసురైః । పాలయస్వ సహామాత్యో రాజ్యం

నిహతకంటకం ॥ ౨ ॥ అంగదంచమహాబాహో ప్రీత్యాపరమయాయుతః । పశ్యత్వంహనుమంతంచనళంచసుమహాబ
లం ॥ ౩ ॥ సుషేణంశ్వశురంవీరం తారంచబలినాంవరం । కుముదంచైవదుర్ధర్షం నీలంచైవమహాబలం ॥ ౪ ॥ వీ
రంశతవలించైవమైందంద్వివిదమేవచ । గజంగవాక్షంగవయంశరభంచమహాబలం ॥ ౫ ॥ పశ్యప్రీతిసమాయుక్తో
గంధమాదనమేవచ । ఋషభంచసువిక్రాంతంజాంబవంతంమహాబలం ॥ ౬ ॥ యేచేమేసుమహాత్మానో మదర్థే
త్యక్తజీవితాః । పశ్యత్వంప్రీతిసంయుక్తో మాచైషాంవిప్రియంకృథాః ॥ ౭ ॥ ఏవముక్త్వాతు సుగ్రీవమాశ్లిష్యచ పు
నఃపునః । విభీషణమువాచాథరామో మధురయాగిరా ॥ ౮ ॥ లంకాంప్రశాధిధర్మేణధర్మజ్ఞస్త్వంమతోమమ ।
పురస్యరాక్షసానాంచభ్రాతుర్వైశ్రవణస్యచ ॥ ౯ ॥ మాచబుద్ధిమధర్మేత్వంకుర్యారాజన్కథంచన । బుద్ధిమం
తోహిరాజానోధ్రువమశ్నంతి మేదినీం ॥ ౧౦ ॥ అహంచనిత్యశోరాజన్సుగ్రీవసహితస్త్వయా । స్మర్తవ్యఃపరయా
ప్రీత్యాగచ్ఛత్వంవిగతజ్వరః ॥ ౧౧ ॥ రామస్యభాషితంశ్రుత్వాఋక్షవానరరాక్షసాః । సాధుసాధ్వితికాకుత్
స్థంప్రశశంసుఃపునఃపునః ॥ ౧౨ ॥ తవబుద్ధిర్మహాబాహోవీర్యమద్భుతమేవచ । మాధుర్యంపరమంరామ స్వయ
మ్భోరివనిత్యదా ॥ ౧౩ ॥ తేషామేవంబ్రువాణానాంవానరాణాంచరక్షసాం । హనూమాన్ప్రణతోభూత్వారా
ఘవంవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ స్నేహోమేపరమోరాజంస్త్వయితిష్ఠతునిత్యదా । భక్తిశ్చనియతా వీర భావోనా
న్యత్రగచ్ఛతు ॥ ౧౫ ॥ యావద్రామకథావీరచరిష్యతిమహీతలే । తావచ్ఛరీరేవత్స్యంతిప్రాణామమనసంశయః
యచ్చైతచ్చరితందివ్యంకథాంతేరఘునందన । తన్మమాప్సరసోరామశ్రావయేయుర్నరర్షభ ॥ ౧౭ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా
హంతతోవీరతవచర్యామృతంప్రభో । ఉత్కంఠాంతాంహరిష్యామి మేఘలేఖామివానిలః ॥ ౧౮ ॥ ఏవంబ్రువాణం
రామస్తుహనూమంతంవరాసనాత్ । ఉత్థాయసస్వజేస్నేహాద్వాక్యమేతదువాచహ ॥ ౧౯ ॥ ఏవమేతత్కపిశ్రేష్ఠ
భవితానాత్రసంశయః । చరిష్యతికథాయావదేషాలోకేచమామికా ॥ ౨౦ ॥ తావత్తేభవితాకీర్తిశ్శరీరేప్యసవస్త
థా । లోకాహియావత్స్థాస్యంతి తావత్స్థాస్యతిమేకథా ॥ ౨౧ ॥ ఏకైకస్యోపకారస్యప్రాణాన్దాస్యామితేకపే ।
నరః ప్రత్యుపకారాణామాపత్స్వాయాతిపాత్రతామ్ ॥ ౨౨ ॥ తతోస్యహారంచంద్రాభంముచ్యకంఠాత్సరాఘవః ।
వైడూర్యతరళంకంఠే బబంధచహనూమతః ॥ ౨౩ ॥ తేనోరసినిబద్ధేనహారేణమహతాకపిః । రరాజహేమశైలేంద్ర
శ్చంద్రేణాక్రాంతమస్తకః ॥ ౨౪ ॥ శ్రుత్వాతురాఘవస్యైతదుత్థాయోత్థాయవానరాః । ప్రణమ్యశిరసాపాదౌ
నిర్జగ్ముస్తేమహాబలాః ॥ ౨౫ ॥ సుగ్రీవస్సచరామేణనిరంతరమురోగతః । విభీషణశ్చధర్మాత్మాసర్వేతే బాష్పవిక్ల
బాః ॥ ౨౬ ॥ సర్వేచతేబాష్పకలాస్సాస్రునేత్రావిచేతసః । సమ్మూఢాఇవదుఃఖేనత్యజంతోరాఘవంతదా ॥ ౨౭ ॥
కృతప్రసాదాస్తైస్తేనైవంరాఘవేణమహాత్మనా । జగ్ముస్స్వంస్వంగృహంసర్వే దేహీదేహమివత్యజన్ ॥ ౨౮ ॥ తతస్తు
తేరాక్షసఋక్షవానరాః ప్రణమ్యరామంరఘువంశవర్ధనమ్ । వియోగజాశ్రుప్రతిపూర్ణలోచనాః ప్రతిప్ర
యాతాస్తుయథానివాసినః ॥ ౨౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౨౦ ॥ ౬౪౦౦ ॥ *******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విసృజ్యచమహాబాహుఃఋక్షవానరరాక్షసాన్ । భ్రాతృభిస్సహితోరా
మఃప్రముమోదసుఖంసుఖీ ॥ ౧ ॥ అథాపరాహ్ణసమయే భ్రాతృభిస్సహరాఘవః । శుశ్రావ మధురాంవాణీమంతరి
క్షాద్వినిస్సృతాం ॥ ౨ ॥ సౌమ్యరామనిరీక్షస్వసౌమ్యేనవదనేనమాం । కుబేరభవనాత్ప్రాప్తంవిద్ధిమాంపుష్పకం
ప్రభో ॥ ౩ ॥ తవశాసనమాజ్ఞాయగతోస్మిభవనంప్రతి । ఉపస్థాతుంనరశ్రేష్ఠసచమాంప్రత్యభాషత ॥ ౪ ॥ ని
ర్జితస్త్వంనరేంద్రేణరాఘవేణమహాత్మనా । నిహత్యయుధిదుర్ధర్షంరావణంరాక్షసేశ్వరం ॥ ౫ ॥ మమాపి
పరమాప్రీతిర్హతేతస్మిన్దురాత్మని । రావణేసగణేచైవసపుత్రేసహబాంధవే ॥ ౬ ॥ సత్వంరామేణలంకాయాం

సీర్ణఃతేఽపరమాత్మనా । వహసాభ్యాగమేవత్వమహమాజ్ఞాపయామి తే । ౬ । పరమోహ్యేష మే కామో యత్త్వం
రాఘవనందనం । వహేల్లోకస్య సంయానం గచ్ఛత్వం విగతజ్వరః । ౭ । సోహం శాసనమాజ్ఞాయ ధనదస్య మహా
త్మనః । త్వత్సకాశమనుప్రాప్తో నిర్విశంకః ప్రతీక్ష మాం । ౯ । అధృష్యస్సర్వభూతానాం సర్వేషాం ధనదాజ్ఞయా ।
చరామ్యహం ప్రభావేన తవాజ్ఞాం పరిపాలయన్ । ౧౦ । ఏవముక్తస్తదా రామః పుష్పకేణ మహాబలః । ఉవాచ పు
ష్పకం దృష్ట్వా విమానం పునరాగతం ॥ ౧౧ ॥ యద్యేవం స్వాగతం తేఽస్తు విమానవర పుష్పక । అనుకూల్యాద్ధనేశస్య వృ
త్తిదోషో న నో భవేత్ । ౧౨ । లాజైశ్చైవ తథా పుష్పైర్ధూపైశ్చైవ సుగంధిభిః । పూజయిత్వా మహాబాహూ
రాఘవః పుష్పకం తదా । ౧౩ । గమ్యతామితి చోవాచ ఆగచ్ఛత్వం స్మరేయదా । సిద్ధానాం చ గతౌ సౌమ్య మా విషా
దేన యోజయ ॥ ౧౪ ॥ ప్రతిఘాతశ్చ తే మా భూద్యథేష్టం గచ్ఛతో దిశః । ఏవమస్త్వితి రామేణ పూజయిత్వా విసర్జి
తం ॥ ౧౫ ॥ అభిప్రేతాం దిశం తస్మాత్ప్రాయాత్తత్పుష్పకం తదా । ఏవమంతర్హితే తస్మిన్పుష్పకే సుకృతాత్మని ॥
భరతః ప్రాంజలిర్వాక్యమువాచ రఘునందనం । విబుధాత్మ నిదృశ్యం తే త్వయి వీర ప్రశాసతి । ౧౬ । అమానుషాణి
సత్త్వాని వ్యాహృతాని ముహుర్ముహుః । అనామయశ్చ సత్త్వానాం సాగ్రో మాసో గతో హ్యయం ॥ ౧౭ ॥ జీర్ణా
నామపి సత్త్వానాం మృత్యుర్నాయాతి రాఘవ । అరోగప్రసవా నార్యో వపుష్మంతో హి మానవాః ॥ ౧౯ ॥ హర్ష
శ్చాభ్యధికో రాజన్ జనస్య పురవాసినః । కాలే వర్షతి పర్జన్యః పాతయన్నమృతం పయః ॥ ౨౦ ॥ వాతాశ్చాపి
ప్రవాంత్యేతే స్పర్శయుక్తాస్సుఖాశ్శివాః । ఈదృశో నశ్చిరం రాజా భవేదితి నరేశ్వర ॥ ౨౧ ॥ కథయంతి పురే రా
జన్ పౌరాజానపదాస్తథా । ఏతా వాచస్సుమధురా భరతేన సమీరితాః ॥ ౨౨ ॥ శ్రుత్వా రామో ముదా యుక్తో
బభూవ నృపసత్తమః ॥ ఇత్యుత్తరే శ్రీరామాయణే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౩ ॥ ౪౪౬౦ ॥ ❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స విసృజ్య తతో రామః పుష్పకం హేమభూషితం । ప్రవివేశ మహాబాహురశ
శోకవనికాం తదా ॥ ౧ ॥ చందనాగరుచూతైశ్చ తుంగకాలేయకైరపి । దేవదారువనైశ్చాపి సమంతాదుపశోభితాం ॥
చంపకాశోకపున్నాగమధూకపనసాసనైః । శోభితాం పారిజాతైశ్చ విధూమజ్వలనప్రభైః ॥ ౩ ॥ లోధ్రనీపార్జునై
ర్నాగైస్సప్తపర్ణాతిముక్తకైః । మందారకదళీగుల్మలతాజాలసమావృతామ్ ॥ ౪ ॥ కర్ణికారవనైశ్చైవ శోభి
తాం హేమసప్రభైః । ప్రియంగుభిః కదంబైశ్చ తథా బకులకైరపి ॥ ౫ ॥ జంబూభిః పాటలీభిశ్చ కోవిదారైశ్చ సంవృ
తామ్ । సర్వదా కుసుమై రమ్యైః ఫలవద్భిర్మనోరమైః ॥ ౬ ॥ దివ్యగంధరసోపేతైస్తరుణాంకురపల్లవైః । తథైవ తరు
భిర్దివ్యైశ్శిల్పిభిః పరికల్పితైః ॥ ౭ ॥ చారుపల్లవపుష్పాఢ్యైర్మత్తభ్రమరసంకులైః । కోకిలైర్భృంగరాజైశ్చ నా
నావర్ణైశ్చ పక్షిభిః ॥ ౮ ॥ శోభితాం శతశశ్చిత్రైశ్చూతవృక్షావతంసకైః । శాతకుంభనిభాః కేచిత్కేచిదగ్నిశిఖో
పమాః ॥ ౯ ॥ నీలాంజననిభాశ్చాన్యే భాంతి తత్ర స్మ పాదపాః । సురభీణి చ పుష్పాణి మాల్యాని వివిధాని చ ॥ ౧౦ ॥
దీర్ఘికా వివిధాకారాః పూర్ణాః పరమవారిణా । మహార్హమణిసోపానస్ఫాటికాంతరకుట్టిమాః ॥ ౧౧ ॥ ఫుల్ల
పద్మోత్పలవనాశ్చక్రవాకోపశోభితాః । దాత్యూహశుకసంఘుష్టా హంససారసనాదితాః ॥ ౧౨ ॥ తరుభిః పుష్పశబ
లైస్తీరజైరుపశోభితాః । ప్రాసాదైర్వివిధాకారైశ్శోభితాశ్చ శిలాతలైః ॥ ౧౩ ॥ తత్ర తత్ర వనోద్దేశే వైడూర్యమణి
సన్నిభైః । శాద్వలైః పరమోపేతాః పుష్పితద్రుమకాననాః ॥ ౧౪ ॥ తత్ర సంఘర్షజాతానాం వృక్షాణాం పుష్ప
శాలినాం । ప్రస్తరాః పుష్పశబలా నభస్తారాగణైరివ ॥ ౧౫ ॥ నందనం హి యథేంద్రస్య బ్రాహ్మం చైత్రరథం య
థా । తథాభూతం హి రామస్య కాననం సన్నివేశనం ॥ ౧౬ ॥ బహ్వాసనగృహోపేతాం లతాసనసమావృతామ్ ।
అశోకవనికాం స్ఫీతాం ప్రవిశ్య రఘునందనః ॥ ౧౭ ॥ ఆసనే చ శుభాకారే పుష్పస్తబకశోభితే । కుథాస్తరణసంవీతే

రామస్సన్నిషసాద హ । ౧౮ । సీతాం సంగృహ్య బాహుభ్యాం మధు మైరేయకం శుచి । పాయయామాస కాకుత్స్థః శ
చీమిన్ద్రో యథామృతం ॥ ౧౯ ॥ మాంసాని చ సుమృష్టాని ఫలాని వివిధాని చ । రామస్యాభ్యవహారార్థం కింకరాస్తూర్ణ
మాహరన్ ॥ ౨౦ ॥ ఉపానృత్యంశ్చ రాజానం నృత్తగీతవిశారదాః । బాలాశ్చ రూపవత్యశ్చ స్త్రియః పానవశాను
గాః ॥ ౨౧ ॥ మనోభిరామా రామాస్తా రామో రమయతాం వరః । రమయామాస ధర్మాత్మా నిత్యం పరమభూషితః ॥
స తయా సీతయా సార్ధమాసీనో విరరాజ హ । అరుంధత్యా సహాసీనో వసిష్ఠ ఇవ తేజసా ॥ ౨౩ ॥ ఏవం రామో ముదా
యుక్తస్సీతాం సురసుతోపమాం । రమయామాస వైదేహీమహన్యహని దేవవత్ ॥ ౨౪ ॥ తథా తయోర్విహరతోస్సీ
తారాఘవయోశ్చిరం । అత్యక్రామచ్ఛుభః కాలశ్శైశిరో భోగదస్సదా ॥ ౨౫ ॥ దశవర్షసహస్రాణి గతాని సుమహా
త్మనోః । ప్రాప్తయోర్వివిధాన్ భోగానతీతశ్శిశిరాగమః ॥ ౨౬ ॥ పూర్వాహ్ణే ధర్మకార్యాణి కృత్వా ధర్మేణ ధ
ర్మవిత్ । శేషం దివసభాగార్ధమంతఃపురగతోఽభవత్ ॥ ౨౭ ॥ సీతా చ దేవకార్యాణి కృత్వా పౌర్వాహ్ణికాని వై ।
శ్వశ్రూణామకరోత్పూజాం సర్వాసామవిశేషతః ॥ ౨౮ ॥ అభ్యగచ్ఛత్తతో రామం విచిత్రాభరణాంబరా । త్రివి
ష్టపే సహస్రాక్షముపవిష్టం శచీ యథా ॥ ౨౯ ॥ దృష్ట్వా తు రాఘవః పత్నీం కల్యాణేన సమన్వితాం । ప్రహర్షమతులం
లేభే సాధు సాధ్వితి చాబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ అబ్రవీచ్చ వరారోహాం సీతాం సురసుతోపమాం । అపత్యలాభో వైదేహి త్వయ్యయ
మయం సముపస్థితః ॥ ౩౧ ॥ కిమిచ్ఛసి వరారోహే కామః కిం క్రియతాం తవ । స్మితం కృత్వా తు వైదేహీ రామం వాక్యమ
థాబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥ తపోవనాని పుణ్యాని ద్రష్టుమిచ్ఛామి రాఘవ । గంగాతీరోపవిష్టాని ఋషీణాముగ్రతేజసాం ॥
ఫలమూలాశినాం దేవ పాదమూలేషు వర్తితుం । ఏష మే పరమః కామో యన్మూలఫలభోజినాం ॥ ౩౪ ॥ అప్యేకరాత్రం
కాకుత్స్థ నివసేయం తపోవనే । తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతం రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౩౫ ॥ విస్రబ్ధా భవ వైదేహి శ్వో గమి
ష్యస్యసంశయం । ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థో మైథిలీం జనకాత్మజాం ॥ ౩౬ ॥ స్థిత్వా ముహూర్తం నానేన చింతావ్యా
కులమానసః । మధ్యకక్ష్యాంతరం రామో నిర్జగామ సుహృద్వృతః ॥ ౩౭ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ద్విచత్వా
రింశస్సర్గః ॥ ౧౨౬ ॥ ౫౨ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్రోపవిష్టం రాజానముపాసంతే విచక్షణాః । కథానాం బహురూపాణాం
హాస్యకారాస్సమంతతః ॥ ౧ ॥ విజయో మధుమత్తశ్చ కాశ్యపః పింగళః కుటః । సురాజిః కాళియో భద్రో దంతవక్త్ర
స్సుమాగధః ॥ ౨ ॥ ఏతే కథా బహువిధాః పరిహాససమన్వితాః । కథయంతి స్మ సంహృష్టా రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ ౩ ॥
తతః కథాయాం కస్యాంచిద్రాఘవస్సమభాషత । కాః కథా నగరే భద్ర వర్తంతే విషయేషు చ ॥ ౪ ॥ మామాశ్రితా
ని కాన్యాహుః పౌరజానపదా జనాః । కిం చ సీతాం సమాశ్రిత్య భరతం కిం ను లక్ష్మణం ॥ ౫ ॥ కిం ను శత్రుఘ్నమాశ్రిత్య
కైకేయీం కిం ను మాతరం । వక్తవ్యతాం చ రాజానో నాస్తే రాజ్యే వ్రజంతి హి ॥ ౬ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ భద్రః ప్రాం
జలిరబ్రవీత్ । స్థితాః కథాశ్శుభా రాజన్ వర్తంతే పురవాసినాం ॥ ౭ ॥ అముం తు విజయం సౌమ్య దశగ్రీవవధార్జి
తం । భూయిష్ఠం స్వపురే పౌరైః కథ్యంతే పురుషర్షభ ॥ ౮ ॥ ఏవముక్తస్తు భద్రేణ రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ । కథ
యస్వ యథాతత్త్వం సర్వం నిరవశేషతః ॥ ౯ ॥ శుభాశుభాని వాక్యాని యాన్యాహుః పురవాసినః । శ్రుత్వేదానీం శుభం
కుర్యాం న కుర్యామశుభాని చ ॥ ౧౦ ॥ కథయస్వ చ విస్రబ్ధో నిర్భయం విగతజ్వరః । కథయంతి యథా పౌరాః పాపా జన
పదేషు చ ॥ ౧౧ ॥ రాఘవేణైవముక్తస్తు భద్రస్సురుచిరం వచః । ప్రత్యువాచ మహాబాహుం ప్రాంజలిస్సుసమాహి
తః ॥ ౧౨ ॥ శృణు రాజన్ యథా పౌరాః కథయంతి శుభాశుభం । చత్వరాపణరథ్యాసు వనేషూపవనేషు చ ॥ ౧౩ ॥ దు
ష్కరం కృతవాన్ రామస్సముద్రే సేతుబంధనం । అశ్రుతం పూర్వకైః కైశ్చిద్దేవైరపి సదానవైః ॥ ౧౪ ॥ రావణశ్చ

దుర్గాధర్షో మహాతేజాస్సబలవాహనః । వానరాశ్చ వశం నీతా ఋక్షాశ్చ సహ రాక్షసైః ॥ ౧౫ ॥ హత్వా చ రావణం యు
ద్ధే సీతామాహృత్య రాఘవః । అమర్షం పృష్ఠతః కృత్వా స్వవేశ్మ పునరానయత్ ॥ ౧౬ ॥ కీదృశం హృదయే తస్య
సీతాసంభోగజం సుఖం । అంకమారోప్య హి పురా రావణేన బలాద్ధృతా ॥ ౧౭ ॥ లంకామపి పురా నీతామశోకవని
కాం గతాం । రక్షసాం వశమాపన్నాం కథం రామో న కుత్సతే ॥ ౧౮ ॥ అస్మాకమపి దారేషు సహనీయం భవిష్యతి ।
యథా హి కురుతే రాజా ప్రజా తమనువర్తతే ॥ ౧౯ ॥ ఏవం బహువిధా వాచో వదంతి పురవాసినః । నగరేషు చ స
ర్వేషు రాజన్ జనపదేషు చ ॥ ౨౦ ॥ తస్యైవం భాషితం శ్రుత్వా రాఘవః పరమార్తవత్ । ఉవాచ సుహృదస్సర్వాన్ కథమే
తన్నివేద్యతాం ॥ ౨౧ ॥ సర్వే తు శిరసా భూమావభివాద్య ప్రణమ్య చ । ప్రత్యూచూ రాఘవం దీనమేవమేతన్న సంశ
యః ॥ ౨౨ ॥ శ్రుత్వా తు వాక్యం కాకుత్స్థస్సర్వేషాం సముదీరితం । విసర్జయామాస తదా సర్వాంస్తాంఛత్రు
సూదనః ॥ ౨౩ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౯ ॥ ౫౦౦ ॥***************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విసృజ్య తు సుహృద్వర్గం బుద్ధ్యా నిశ్చిత్య రాఘవః । సమీపే ద్వాస్థమాసీన
మిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ శీఘ్రమానయ సౌమిత్రిం లక్ష్మణం శుభలక్షణం । భరతం చ మహాభాగం శత్రుఘ్నం చా
పరాజితమ్ ॥ ౨ ॥ రామస్య భాషితం శ్రుత్వా ద్వాస్థో మూర్ధ్ని కృతాంజలిః । లక్ష్మణస్య గృహం గత్వా ప్రవివే
శానివారితః ॥ ౩ ॥ ఉవాచ చ మహాత్మానం వర్ధయిత్వా కృతాంజలిః । ద్రష్టుమిచ్ఛతి రాజా త్వాం గమ్యతాం తత్ర మా
చిరం ॥ ౪ ॥ బాఢమిత్యేవ సౌమిత్రిః శ్రుత్వా రాఘవశాసనం । ప్రాద్రవద్రథమారుహ్య రాఘవస్య నివేశనం ॥ ౫ ॥
ప్రయాంతం లక్ష్మణం దృష్ట్వా ద్వాస్స్థో భరతమంతికాత్ । ఉవాచ భరతం తత్ర వర్ధయిత్వా కృతాంజలిః ॥ ౬ ॥ విన
యావనతో భూత్వా రాజా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి । భరతస్తు వచశ్శ్రుత్వా ద్వాస్స్థాద్రామసమీరితం ॥ ౭ ॥ ఉత్పపాతా
సనాత్తూర్ణం పద్భ్యామేవ యయౌ బలీ । దృష్ట్వా ప్రయాంతం భరతం త్వరమాణః కృతాంజలిః ॥ ౮ ॥ శత్రుఘ్నభ
వనం గత్వా రామవాక్యమువాచ హ । ఏహ్యాగచ్ఛ రఘుశ్రేష్ఠ రాజా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ॥ ౯ ॥ గతో హి లక్ష్మణః పూ
ర్వం భరతశ్చ మహాయశాః । శ్రుత్వా తు వచనం తస్య శత్రుఘ్నః పరమాసనాత్ ॥ ౧౦ ॥ అవకీర్యత దా భూమౌ రా
ఘవాయ మహాత్మనే । శిరసా వంద్య ధరణీం ప్రయయౌ యత్ర రాఘవః ॥ ౧౧ ॥ ద్వాస్స్థస్త్వాగమ్య రామాయ సర్వా
నేవ కృతాంజలిః । నివేదయామాస తదా భ్రాతౄంస్తాంత్సముపస్థితాన్ ॥ ౧౨ ॥ కుమారానాగతాఞ్శ్రుత్వా చింతా
వ్యాకులితేంద్రియః । అవాఙ్ముఖో దీనమనా ద్వాస్స్థం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ ప్రవేశయ కుమారాంస్త్వం మత్సమీ
పం త్వరాన్వితః । ఏతేషు జీవితం మహ్యమేతే ప్రాణాః ప్రియా మమ ॥ ౧౪ ॥ ఆజ్ఞప్తాస్తు నరేంద్రేణ కుమారాశ్శుక్ల
వాససః । ప్రహ్వాః ప్రాంజలయో భూత్వా వివిశుస్తే సమాహితాః ॥ ౧౫ ॥ తే తు దృష్ట్వా ముఖం తస్య సగ్రహం శశి
నం యథా । సంధ్యాగతమివాదిత్యం ప్రభయా పరివర్జితం ॥ ౧౬ ॥ బాష్పపూర్ణే చ నయనే దృష్ట్వా రామస్య ధీ
మతః । హతశోభం యథా పద్మం ముఖం వీక్ష్య చ తస్య తే ॥ ౧౭ ॥ తతోఽభివాద్య త్వరితాః పాదౌ రామస్య మూర్ధభిః ।
తస్థుస్సమాహితాస్సర్వే రామస్త్వశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ ౧౮ ॥ తాన్పరిష్వజ్య బాహుభ్యాముత్థాప్య చ మహాబలః ।
ఆసనేష్వాసతేత్యుక్త్వా తతో వాక్యం జగాద హ ॥ ౧౯ ॥ భవంతో మమ సర్వస్వం భవంతో మమ జీవితం । భవద్భిశ్చ
కృతం రాజ్యం పాలయామి నరేశ్వరాః ॥ ౨౦ ॥ భవంతః కృతశాస్త్రార్థా బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితాః । సంభూయ చ మద
ర్థోఽయమన్వేష్టవ్యో నరేశ్వరాః ॥ ౨౧ ॥ తథా వదతి కాకుత్స్థే హ్యవధానపరాయణాః । ఉద్విగ్నమనసస్సర్వే కిం ను
రాజాభిధాస్యతి ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౫౯ ॥ ౧౧౫౮౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తేషాం సముపవిష్టానాం సర్వేషాం దీనచేతసాం । ఉవాచ వాక్యం కాకుత్స్థో

ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ ౧ ॥ సర్వే శృణుత భద్రం వో మా కురుధ్వం మనోఽన్యథా । పౌరాణాం మమ సీతాయాం యాదృశీ వర్తతే కథా ॥ ౨ ॥ పౌరాపవాదస్సుమహాం స్తథా జనపదస్య చ ।(చారిత్రం ప్రతి వైదేహ్యా హ్యజ్ఞానాన్మందబుద్ధిభిః॥ అయశస్సుమహత్ప్రాప్తం పురే జనపదే తథా ।) వర్తతే మయి బీభత్సా మమ మర్మాణి కృంతతి ॥ ౪ ॥ అహం కిల కులే జాతః ఇక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం । సీతాపి సత్కులే జాతా జనకానాం మహాత్మనామ్ ॥ ౫ ॥ జానాసి త్వం యథా సౌమ్య దండకే విజనే వనే । రావణేన హృతా సీతా స చ విధ్వంసితో మయా ॥ ౬ ॥ తత్ర మే బుద్ధిరుత్పన్నా జనకస్య సుతాం ప్రతి । అత్రోషితామిమాం సీతామానయేయం కథం పురీమ్ ॥ ౭ ॥ ప్రత్యయార్థం తతస్సీతా వివేశ జ్వలనం తదా । ప్రత్యక్షం తవ సౌమిత్రే దేవానాం హవ్యవాహనః ॥ ౮ ॥ అపాపాం మైథిలీం ప్రాహ వాయుశ్చాకాశగోచరః । చంద్రాదిత్యౌ చ వతస్తే సురాణాం సన్నిధౌ పురా ॥ ౯ ॥ ఋషీణాం చైవ సర్వేషామపాపాం జనకాత్మజాం । ఏవం శుద్ధసమాచారా దేవగంధర్వసన్నిధౌ ॥ ౧౦ ॥ లంకాద్వీపే మహేంద్రేణ మమ హస్తే నివేశితా । అంతరాత్మా చ మే వేత్తి సీతాం శుద్ధాం యశస్వినీం ॥ ౧౧ ॥ తతో గృహీత్వా వైదేహీమయోధ్యామహమాగతః । అయం తు మే మహాన్వాదశ్శోకశ్చ హృది వర్తతే ॥ ౧౨ ॥ పౌరాపవాదస్సుమహాం స్తథా జనపదస్య చ । అకీర్తిర్యస్య గీయేత లోకే భూతస్య కస్యచిత్ ॥ ౧౩ ॥ పతత్యేవాధమాన్లోకాన్యావచ్ఛబ్దః ప్రకీర్త్యతే । అకీర్తిర్నింద్యతే దేవైః కీర్తిర్లోకేషు పూజ్యతే ॥ ౧౪ ॥ కీర్త్యర్థం చ సమారంభస్సర్వేషాం సుమహాత్మనామ్ । అప్యహం జీవితం జహ్యాం యుష్మాన్వా పురుషర్షభాః ॥ ౧౫ ॥ అపవాదభయాద్భీతః కిం పునర్జనకాత్మజామ్ । తస్మాద్భవంతః పశ్యంతు పతితం శోకసాగరే ॥ నహి పశ్యామ్యహం భూతం కించిద్దుఃఖమతోఽధికం । శ్వస్త్వం ప్రభాతే సౌమిత్రే సుమంత్రాధిష్ఠితం రథం ॥ ౧౭ ॥ ఆరుహ్య సీతామారోప్య విషయాంతే సముత్సృజ । గంగాయాస్తు పరే పారే వాల్మీకేస్సుమహాత్మనః ॥ ౧౮ ॥ ఆశ్రమో దివ్యసంకాశస్తమసాతీరమాశ్రితః । తత్రైనాం విజనే దేశే విసృజ్య రఘునందన ॥ ౧౯ ॥ శీఘ్రమాగచ్ఛ భద్రం తే కురుష్వ వచనం మమ । న చాస్మి ప్రతివక్తవ్యస్సీతాం ప్రతి కథంచన ॥ ౨౦ ॥ తస్మాత్త్వం గచ్ఛ సౌమిత్రే నాత్ర కార్యా విచారణా । అప్రీతిర్హి పరా మహ్యం త్వయ్యేతత్ప్రతివారితే ॥ ౨౧ ॥ శాపితా హి మయా యూయం పాదాభ్యాం జీవితేన చ । యే మాం వాక్యాంతరే బ్రూయురనునేతుం కథంచన ॥ ౨౨ ॥ అహితా నామ తే నిత్యం మదభీష్టవిఘాతనాత్ । మానయంతు భవంతో మాం యది మచ్ఛాసనే స్థితాః ॥ ౨౩ ॥ ఇతోఽద్య నీయతాం సీతా కురుష్వ వచనం మమ । పూర్వముక్తోఽహమనయా గంగాతీరేఽహమాశ్రమాన్ ॥ ౨౪ ॥ పశ్యేయమితి తస్యాశ్చ కామస్సంవర్త్యతామయం । ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థో బాష్పేణ పిహితేక్షణః ॥ ౨౫ ॥ ప్రవివేశ స ధర్మాత్మా భ్రాతృభిః పరివారితః । శోకసంవిగ్నహృదయో నిశశ్వాస యథా ద్విపః ॥ ౨౬ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే పంచచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౫ ॥ ౯౬౪౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో రజన్యాం వ్యుష్టాయాం లక్ష్మణో దీనచేతనః । సుమంత్రమబ్రవీద్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ ౧ ॥ సారథే తురగాన్ శీఘ్రం యోజయస్వ రథోత్తమే । స్వాస్తీర్ణం రాజభవనాత్సీతాయాశ్చాసనం కురు ॥ ౨ ॥ సీతా హి రాజవచనాదాశ్రమం పుణ్యకర్మణాం । మయా నేయా మహర్షీణాం శీఘ్రమానీయతాం రథః ॥ ౩ ॥ సుమంత్రస్తు తథేత్యుక్త్వా యుక్తం పరమవాజిభిః । రథం సురుచిరప్రఖ్యం స్వాస్తీర్ణం సుఖశయ్యయా ॥ ౪ ॥ ఆనీయోవాచ సౌమిత్రిం మిత్రాణాం మానవర్ధనం । రథోఽయం సమనుప్రాప్తో యత్కార్యం క్రియతాం ప్రభో ॥ ౫ ॥ ఏవముక్తస్సుమంత్రేణ రాజవేశ్మ సలక్ష్మణః । ప్రవిశ్య సీతామాసాద్య వ్యాజహార నరర్షభః ॥ ౬ ॥ త్వయా కిలైష నృపతిర్వరం వై యాచితః ప్రభుః । నృపేణ చ ప్రతిజ్ఞాతమాజ్ఞప్తశ్చాశ్రమం ప్రతి ॥ ౭ ॥ గంగాతీరే మయా దేవి ఋషీణామాశ్రమాన్ శుభాన్ । శీఘ్రం గత్వా తు వైదేహి శాసనాత్పార్థివస్య నః ॥ ౮ ॥ అరణ్యే మునిభిర్జుష్టే

అనయేయా భవిష్యసి । ఏవముక్తా తు వైదేహీ లక్ష్మణేన మహాత్మనా ॥ ౯ ॥ ప్రహర్షమతులం లేభే గమనం చాప్యరో
చయత్ । వాసాంసి చ మహార్హాణి రత్నాని వివిధాని చ ॥ ౧౦ ॥ గృహీత్వా తాని వైదేహీ గమనాయోపచక్రమే ॥ ఇ
మాని మునిపత్నీనాం దాస్యామ్యాభరణాన్యహమ్ ॥ ౧౧ ॥ వస్త్రాణి చ మహార్హాణి ధనాని వివిధాని చ । సౌమిత్రిస్తు త
థేత్యుక్త్వా రథమారోప్య మైథిలీమ్ ॥ ౧౨ ॥ ప్రయయౌ శీఘ్రతురగై రామస్యాజ్ఞామనుస్మరన్ । అబ్రవీచ్చ తదా సీ
తా లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనం ॥ ౧౩ ॥ అశుభాని బహూన్యేవ పశ్యామి రఘునందన । నయనం మే స్ఫురత్యద్య గాత్రో
త్కంపశ్చ జాయతే ॥ ౧౪ ॥ హృదయం చైవ సౌమిత్రే అస్వస్థమివ లక్షయే । ఔత్సుక్యం పరమం చాపి అధృతిశ్చ పరా
మమ ॥ ౧౫ ॥ శూన్యామేవ చ పశ్యామి పృథివీం పృథులోచన । అపి స్వస్తి భవేత్తస్య భ్రాతుస్తే భ్రాతృవత్సల ॥ ౧౬
శ్వశ్రూణాం చైవ మే వీర సర్వాసామవిశేషతః । పురే జనపదే చైవ కుశలం ప్రాణినామపి ॥ ౧౭ ॥ ఇత్యంజలికృతా సీ
తా దేవతా అభ్యయాచత । లక్ష్మణోఽర్థం తు తం శ్రుత్వా శిరసా వంద్య మైథిలీమ్ ॥ ౧౮ ॥ శివమిత్యబ్రవీద్ధృష్టో హృద
యేన విశుష్యతా । తతో వాసముపాగమ్య గోమత్యాస్తీరఆశ్రమే ॥ ౧౯ ॥ ప్రభాతే పునరుత్థాయ సౌమిత్రిస్సూత
మబ్రవీత్ । యోజయస్వ రథం శీఘ్రమద్య భాగీరథీజలమ్ ॥ ౨౦ ॥ శిరసా ధారయిష్యామి త్ర్యంబకః పర్వతో య
థా । సోఽశ్వాన్విజ్ఞావ్య చతురో రథే యుక్త్వా మనోజవాన్ ॥ ౨౧ ॥ ఆరోహస్వేతి వైదేహీం సూతః ప్రాంజలిరబ్ర
వీత్ । సా తు సూతస్య వచనాదారురోహ రథోత్తమమ్ ॥ ౨౨ ॥ సీతా సౌమిత్రిణా సార్ధం సుమంత్రేణ చ ధీమతా ।
ఆససాద విశాలాక్షీ గంగాం పాపవినాశినీమ్ ॥ ౨౩ ॥ అథార్ధదివసం గత్వా భాగీరథ్యా జలాశయం । నిరీక్ష్య లక్ష్మ
ణో దీనః ప్రరురోద మహాస్వనః ॥ ౨౪ ॥ సీతా తు పరమాయత్తా దృష్ట్వా లక్ష్మణమాతురమ్ । ఉవాచ వాక్యం ధర్మజ్ఞ
కిమిదం రుద్యతే త్వయా ॥ ౨౫ ॥ జాహ్నవీతీరమాసాద్య చిరాభిలషితం మమ । హర్షకాలే కిమర్థం మాం విషాద
యసి లక్ష్మణ ॥ ౨౬ ॥ నిత్యం త్వం రామపార్శ్వేషు వర్తసే పురుషర్షభ । కచ్చిద్వినాకృతస్తేన ద్విరాత్రం శోకమాగ
తః ॥ ౨౭ ॥ మమాపి దయితో రామో జీవితాదపి లక్ష్మణ । న చాహమేవం శోచామి మైవం త్వం బాలిశో భవ ॥ ౨౮ ॥
తారయస్వ చ మాం గంగాం దర్శయస్వ చ తాపసాన్ । తతో మునిభ్యో దాస్యామి వాసాంస్యాభరణాని చ ॥ ౨౯ ॥
తతః కృత్వా మహర్షీణాం యథావదభివాదనం । తత్ర చైకాం నిశాముష్య యాస్యామస్తాం పురీం పునః ॥ ౩౦ ॥ మ
మాపి పద్మపత్రాక్షం సింహోరస్కం కృశోదరమ్ । త్వరతే హి మనో ద్రష్టుం రామం రమయతాం వరం ॥ ౩౧ ॥ తస్యా
స్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రమృజ్య నయనే శుభే । నావికానాహ్వయామాస లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ ౩౨ ॥ ఇయం చ సజ్జా
నౌశ్చేతి దాశాః ప్రాంజలయోఽబ్రువన్ । తితీర్షుర్లక్ష్మణో గంగాం శుభాం నావముపారుహత్ ॥ ౩౩ ॥ గంగాం సం
తారయామాస లక్ష్మణస్తాం సమాహితః ॥ * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షట్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౫ ॥ ౭౭౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ నావం సువిస్తీర్ణాం నైషాదీం రాఘవానుజః । ఆరురోహ సమాయుక్తాం పూ
ర్వమారోప్య మైథిలీమ్ ॥ ౧ ॥ సుమంత్రం సారథిం చైవ స్థీయతామితి లక్ష్మణః । ఉవాచ శోకసంతప్తః ప్రయాహీతి చ
నావికం ॥ ౨ ॥ తతస్తీరముపాగమ్య భాగీరథ్యాస్స లక్ష్మణః । ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం మైథిలీం బాష్పగద్గ
దమ్ ॥ ౩ ॥ హృద్గతం మే మహచ్ఛల్యం యస్మాదార్యేణ ధీమతా । అస్మిన్నిమిత్తే వైదేహి లోకస్య వచనీకృతః ॥ ౪ ॥
శ్రేయో హి మరణం మేఽద్య మృత్యుర్వా యత్పరం భవేత్ । న చాస్మిన్నీదృశే కార్యే నియోజ్యో లోకనిందితే ॥ ౫ ॥ ప్ర
సీద న చ మే దోషం కర్తుమర్హసి సువ్రతే । ఇత్యంజలికృతో భూమౌ నిపపాత స లక్ష్మణః ॥ ౬ ॥ రుదంతం ప్రాంజలిం
దృష్ట్వా కాంక్షంతం మృత్యుమాత్మనః । మైథిలీ భృశసంవిగ్నా లక్ష్మణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ కిమిదం నావగచ్ఛా
మి బ్రూహి తత్త్వేన లక్ష్మణ । పశ్యామి త్వాం న చ స్వస్థమపి క్షేమం మహీపతేః ॥ ౮ ॥ శాపితోఽసి నరేంద్రేణ యత్త్వం

నంతాపమాగతః । తద్బ్రూహి యత్సన్నిధౌ మహ్యమహమాజ్ఞాపయామి తే ॥ ౯ ॥ వైదేహ్యా చోద్యమానస్తు లక్ష్మ
ణో దీనచేతనః । అవాఙ్ముఖో బాష్పకలం వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧౦ ॥ శ్రుత్వా పరిషదో మధ్యే హ్యపవాదం సు
దారుణమ్ । పురే జనపదే చైవ త్వత్కృతే జనకాత్మజే ॥ ౧౧ ॥ రామస్సంతప్తహృదయో మాం నివేద్య గృహం గ
తః । న తాని వచనీయాని మయా దేవి తవాగ్రతః ॥ ౧౨ ॥ యాని రాజ్ఞా హృది న్యస్తాన్యమర్షః పృష్ఠతః కృతః । సా
త్వం త్యక్తా నృపతినా నిర్దోషా మమ సన్నిధౌ ॥ ౧౩ ॥ పౌరాపవాదభీతేన గ్రాహ్యం దేవి న తేఽన్యథా । ఆశ్రమాంతే
షు చ మయా త్యక్తవ్యా త్వం భవిష్యసి ॥ ౧౪ ॥ రాజ్ఞశ్శాసనమాజ్ఞాయ తథైవ కిల దౌహృదం । తదేతజ్జాహ్నవీతీరే
బ్రహ్మర్షీణాం తపోవనం ॥ ౧౫ ॥ పుణ్యం చ రమణీయం చ మా విషాదం కృథాశ్శుభే । రాజ్ఞో దశరథస్యేష్టః పితుర్మే
మునిపుంగవః ॥ ౧౬ ॥ సఖా పరమకో విప్రో వాల్మీకిస్సుమహాయశాః । పాదచ్ఛాయాముపాగమ్య సుఖమస్య మహా
త్మనః ॥ ౧౭ ॥ ఉపవాసపరైకాగ్రా వస త్వం జనకాత్మజే । పతివ్రతాత్వమాస్థాయ రామం కృత్వా సదా హృది ॥ ౧౮
శ్రేయస్తే పరమం దేవి తథా కృత్వా భవిష్యతి ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౭ ॥ ౫౭౬౦

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ లక్ష్మణస్య వచశ్శ్రుత్వా దారుణం జనకాత్మజా । పరం విషాదమాగమ్య వైదే
హీ నిపపాత హ ॥ ౧ ॥ సా ముహూర్తమివాసంజ్ఞా బాష్పవ్యాకులితేక్షణా । లక్ష్మణం దీనయా వాచా ఉవాచ జనకా
త్మజా ॥ ౨ ॥ మామికేయం తనుర్నూనం సృష్టా దుఃఖాయ లక్ష్మణ । ధాత్రా యస్యాస్తథా మేఽద్య దుఃఖమూర్తిః ప్ర
దృశ్యతే ॥ ౩ ॥ కిం ను పాపం కృతం పూర్వం కో వా దారైర్వియోజితః । యాఽహం శుద్ధసమాచారా త్యక్తా నృపతినా స
తీ ॥ ౪ ॥ పురాఽహమాశ్రమే వాసం రామపాదానువర్తినీ । అనురుధ్యాపి సౌమిత్రే దుఃఖే చ పరివర్తినీ ॥ ౫ ॥ సా
కథం హ్యాశ్రమే సౌమ్య వత్స్యామి విజనీకృతా । ఆఖ్యాస్యామి చ కస్యాహం దుఃఖం దుఃఖపరాయణా ॥ ౬ ॥ కిన్ను
వక్ష్యామి మునిషు కర్మ వాఽసత్కృతం చ కిమ్ । కస్మిన్వా కారణే త్యక్తా రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ ౭ ॥ న ఖల్వద్యైవ సౌ
మిత్రే జీవితం జాహ్నవీజలే । త్యజేయం రాజవంశస్తు భర్తుర్మే పరిహాస్యతే ॥ ౮ ॥ యథాజ్ఞాం కురు సౌమిత్రే త్య
జ మాం దుఃఖభాగినీమ్ । నిదేశే స్థీయతాం రాజ్ఞశ్శృణు చేదం వచో మమ ॥ ౯ ॥ శ్వశ్రూణామవిశేషేణ ప్రాంజలి
ప్రగ్రహేణ చ । శిరసా వంద్య చరణౌ కుశలం బ్రూహి పార్థివం ॥ ౧౦ ॥ శిరసాభినతో బ్రూయాస్సర్వాసామేవ ల
క్ష్మణ । వక్తవ్యశ్చాపి నృపతిర్ధర్మేషు సుసమాహితః ॥ ౧౧ ॥ జానాసి చ యథా శుద్ధా సీతా తత్త్వేన రాఘవ । భ
క్త్యా చ పరయా యుక్తా హితా చ తవ నిత్యశః ॥ ౧౨ ॥ అహం త్యక్తా త్వయా వీర అయశోభీరుణా జనే । యచ్చ తే వచనీ
యం స్యాదపవాదసముత్థితమ్ ॥ ౧౩ ॥ మయా హి పరిహర్తవ్యం త్వం హి మే పరమా గతిః । వక్తవ్యశ్చేతి నృపతిర్ధర్మే
ణ సుసమాహితః ॥ ౧౪ ॥ యథా భ్రాతృషు వర్తేథాస్తథా పౌరేషు నిత్యదా । పరమో హ్యేష ధర్మస్తే తస్మాత్కీ
ర్తిరనుత్తమా ॥ ౧౫ ॥ యత్తు పౌరజనో రాజన్ధర్మేణ సమవాప్నుయాత్ । అహం తు నానుశోచామి స్వశరీరం నర
ర్షభ ॥ ౧౬ ॥ యథాపవాదం పౌరాణాం తథైవ రఘునందన । పతిర్హి దేవతా నార్యాః పతిర్బంధుః పతిర్గురుః ॥
ప్రాణైరపి ప్రియం తస్మాద్భర్తుః కార్యం విశేషతః । ఇతి మద్వచనాద్రామో వక్తవ్యో మమ సంగ్రహః ॥ ౧౮ ॥ నిరీ
క్ష్య మాద్య గచ్ఛ త్వమృతుకాలాతివర్తినీమ్ । ఏవం బ్రువంత్యాం సీతాయాం లక్ష్మణో దీనచేతనః ॥ ౧౯ ॥ శిరసా ధ
రణీం గత్వా వ్యాహర్తుం న శశాక హ । ప్రదక్షిణం చ కృత్వా తాం రుదన్నేవ మహాస్వనమ్ ॥ ౨౦ ॥ ధ్యాత్వా ముహూ
ర్తం తామాహ కిం మాం వక్ష్యసి శోభనే । దృష్టపూర్వం న తే రూపం పాదౌ దృష్టౌ తవానఘే ॥ ౨౧ ॥ కథమత్ర హి
పశ్యామి రామేణ రహితాం వనే । ఇత్యుక్త్వా తాం నమస్కృత్య పునర్నావముపారుహత్ ॥ ౨౨ ॥ ఆరుహ్య చ పున
ర్నావం నావికం చాభ్యచోదయత్ । స గత్వా చోత్తరం తీరం శోకభారసమన్వితః ॥ ౨౩ ॥ సమ్మూఢ ఇవ దుఃఖేన

రథమధ్యారు ద్రుతం । ముహుర్ముహుః పరావృత్య దృష్ట్వా సీతామనాథవత్ ॥ ౨౪ ॥ వేష్టంతీం పరతీరస్థాం లక్ష్మణః ప్రయయావథ । దూరస్థం రథమాలోక్య లక్ష్మణం చ ముహుర్ముహుః ॥ ౨౫ ॥ నిరీక్షమాణాముద్విగ్నాం సీతాం శోకస్సమావిశత్ ॥ ఓమ్ ॥ సా దుఃఖభారావనతా తపస్వినీ యశోధనా నాథమపశ్యతీ సతీ । రురోద సా బర్హిణనాదితే వనే మహాస్వనం దుఃఖపరాయణా సతీ ॥ ౨౬ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేష్టచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౯౧ ॥ ౩౮౨౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సీతాం తు రుదతీం దృష్ట్వా తత్ర వై మునిదారకాః । ప్రాద్రవన్యత్ర భగవానాస్తే వాల్మీకిరుగ్రధీః ॥ ౧ ॥ అభివాద్య మునేః పాదౌ మునిపుత్రా మహర్షయే । సర్వం నివేదయామాసు స్తస్యాస్తు రుదితస్వనం ॥ ౨ ॥ అదృష్టపూర్వా భగవన్కస్యాప్యేషా మహాత్మనః । పత్నీ శ్రీరివ సంమోహాద్విరౌతి వికృతాననా ॥ ౩ ॥ భగవన్సాధు పశ్యేమాం దేవతామివ ఖాచ్చ్యుతామ్ । నద్యాస్తీరే తు భగవన్వరస్త్రీ కాపి దుఃఖితా ॥ ౪ ॥ దృష్ట్వాస్మాభిః ప్రరుదతీ దృఢశోకపరాయణా । అనర్హా దుఃఖశోకాభ్యామేకా దీనా హ్యనాథవత్ ॥ ౫ ॥ నహ్యేనాం మానుషీం విద్మస్సత్క్రియాస్యాః ప్రయుజ్యతామ్ । ఆశ్రమస్యావిదూరే చ త్వామియం శరణం గతా ॥ ౬ ॥ త్రాతారమిచ్ఛతే సాధ్వీ భగవంస్త్రాతుమర్హసి । తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా బుద్ధ్యా నిశ్చిత్య ధర్మవిత్ ॥ ౭ ॥ తపసా లబ్ధచక్షుష్మాన్ప్రాద్రవద్యత్ర మైథిలీ । తం ప్రయాంతమనుప్రాప్తాశ్శిష్యా హ్యేనం మహామతిమ్ ॥ ౮ ॥ తం తు దేశమభిప్రేత్య కించిత్పద్భ్యాం మహామునిః । అర్ఘ్యమాదాయ రుచిరం జాహ్నవీతీరమాగమత్ ॥ ౯ ॥ దదర్శ రాఘవస్యేష్టాం పత్నీం దీనామనాథవత్ । తాం సీతాం శోకభారార్తాం వాల్మీకిర్మునిపుంగవః ॥ ౧౦ ॥ ఉవాచ మధురాం వాణీం హ్లాదయన్నివ తేజసా । స్నుషా దశరథస్య త్వం రామస్య మహిషీ ప్రియా ॥ ౧౧ ॥ జనకస్య సుతా రాజ్ఞస్స్వాగతం తే పతివ్రతే । ఆయాంత్యేవాసి విజ్ఞాతా మయా ధర్మసమాధినా ॥ ౧౨ ॥ కారణం చైవ సర్వం మే హృదయేనోపలక్షితం । తవ చైవ మహాభాగే విదితం మమ తత్త్వతః ॥ ౧౩ ॥ సర్వం చ విదితం మహ్యం త్రైలోక్యే యద్ధి వర్తతే । అపాపాం వేద్మి సీతే త్వాం తపోలబ్ధేన చక్షుషా ॥ ౧౪ ॥ విస్రబ్ధా భవ వైదేహి సాంప్రతం మయి వర్తసే । ఆశ్రమస్యావిదూరే మే తాపస్యస్తపసి స్థితాః ॥ ౧౫ ॥ తాస్త్వాం వత్సే యథా వత్సం పాలయిష్యంతి నిత్యశః । ఇదమర్ఘ్యం ప్రతీచ్ఛ త్వం విస్రబ్ధాపగతజ్వరా ॥ ౧౬ ॥ యథా స్వగృహమభ్యేత్య విషాదం చైవ మా కృథాః । శ్రుత్వా తు భాషితం సీతా మునేః పరమమద్భుతమ్ ॥ ౧౭ ॥ శిరసా వంద్య చరణౌ తథేత్యాహ కృతాంజలిః । తం ప్రయాంతం మునిం సీతా ప్రాంజలిః పృష్ఠతోఽన్వగాత్ ॥ ౧౮ ॥ తం దృష్ట్వా మునిమాయాంతం వైదేహ్యా మునిపత్న్యయః । ఉపాజగ్ముర్ముదా యుక్తా వచనం చేదమబ్రువీత్ ॥ ౧౯ ॥ స్వాగతం తే మునిశ్రేష్ఠ చిరస్యాగమనం చ తే । అభివాదయామస్త్వాం సర్వా ఉచ్యతాం కిం చ కుర్మహే ॥ ౨౦ ॥ తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా వాల్మీకిరిదమబ్రవీత్ । సీతేయం సమనుప్రాప్తా పత్నీ రామస్య ధీమతః ॥ ౨౧ ॥ స్నుషా దశరథస్యైషా జనకస్య సుతా సతీ । అపాపా పతినా త్యక్తా పరిపాల్యా మయా సదా ॥ ౨౨ ॥ ఇమాం భవత్యః పశ్యంతు స్నేహేన పరమేణ హి । గౌరవాన్మమ వాక్యాచ్చ పూజ్యా వాస్తు విశేషతః ॥ ౨౩ ॥ ముహుర్ముహుశ్చ వైదేహీం ప్రణిధాయ మహాయశాః । స్వమాశ్రమం శిష్యవృతః పునరాయాన్మహాతపాః ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఏకోనపంచాశస్సర్గః ॥ ౯౪ ॥ ౧౮౮౦ ॥ ********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ దృష్ట్వా తు మైథిలీం సీతామాశ్రమం సంప్రవేశితామ్ । సంతాపమగమద్ఘోరం లక్ష్మణో దీనచేతనః ॥ ౧ ॥ అబ్రవీచ్చ మహాతేజాస్సుమంత్రం మంత్రసారథిం । సీతాసంతాపజం దుఃఖం పశ్య రామస్య సారథే ॥ ౨ ॥ అతో దుఃఖతరం కిం ను రాఘవస్య భవిష్యతి । పత్నీం శుద్ధసమాచారాం విసృజ్య జనకాత్మజాం ॥ ౩ ॥ వ్యక్తం దైవాదహం మన్యే రాఘవస్య వినాభవం । వైదేహ్యా సారథే నిత్యం దైవం హి దురతిక్రమం ॥ ౪ ॥

మోహి దేవాంత్సగంధర్వానసురాంత్సహరాక్షసైః । నిహన్యాద్రాఘవః క్రుద్ధస్సదైవం పర్యుపాసతే ॥ ౫ ॥ పు
రా రామః పితుర్వాక్యాద్దండకే విజనే వనే । ఉషిత్వా నవవర్షాణి పంచ చైవ సుదారుణే ॥ ౬ ॥ తతో దుఃఖతరం భూ
యస్సీతాయా విప్రవాసనం । పౌరాణాం వచనం శ్రుత్వా నృశంసం ప్రతిభాతి మే ॥ ౭ ॥ కో ను ధర్మాశ్రయస్సూత
కర్మణ్యస్మిన్యశోహరే । మైథిలీం ప్రతిసంప్రాప్తః పౌరైర్హీనార్థవాదిభిః ॥ ౮ ॥ ఏతా బహువిధా వాచశ్శ్రు
త్వా లక్ష్మణభాషితాః । సుమంత్రః ప్రాంజలిః ప్రాజ్ఞో వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౯ ॥ న సంతాపస్త్వయా కార్యస్సౌ
మిత్రే మైథిలీం ప్రతి । దృష్టమేతత్పురా విప్రైః పితుస్తే లక్ష్మణాగ్రతః ॥ ౧౦ ॥ భవిష్యతి దృఢం రామో దుఃఖప్రా
యోఽల్పభాగ్యవాన్ । ప్రాప్స్యతే చ మహాబాహో విప్రయోగం ప్రియైర్ధ్రువం ॥ ౧౧ ॥ త్వాం చైవ మైథిలీం చైవ శ
త్రుఘ్నభరతౌ తథా । సంత్యజిష్యతి ధర్మాత్మా కాలేన మహతా మహాన్ ॥ ౧౨ ॥ న త్విదం త్వయి వక్తవ్యం సౌమిత్రే
భరతేఽపి వా । రాజ్ఞా వో వ్యాహృతం వాక్యం దుర్వాసా యదువాచ హ ॥ ౧౩ ॥ మహాజనసమీపే హి మమ చైవ న
రర్షభ । ఋషిణా వ్యాహృతం వాక్యం వసిష్ఠస్య చ సన్నిధౌ ॥ ౧౪ ॥ ఋషేస్తు వచనం శ్రుత్వా మామాహ పురుష
ర్షభః । సూత న క్వచిదేవం తే వక్తవ్యం జనసన్నిధౌ ॥ ౧౫ ॥ తస్యాహం లోకపాలస్య వాక్యం తత్సుసమాహితః ।
నైవ జాత్వనృతం కార్యమితి మే సౌమ్య దర్శనం ॥ ౧౬ ॥ సర్వథైవ న వక్తవ్యం మయా సౌమ్య తవాగ్రతః । యది తే
శ్రవణే శ్రద్ధా శ్రూయతాం రఘునందన ॥ ౧౭ ॥ యద్యప్యహం నరేంద్రేణ రహస్యం శ్రావితః పురా । తథాప్యుదాహ
రిష్యామి దైవం హి దురతిక్రమమ్ ॥ ౧౮ ॥ యేనేదమీదృశం ప్రాప్తం దుఃఖం శోకసమన్వితం । న త్వయా భరతే వా
చ్యం శత్రుఘ్నస్యాపి సన్నిధౌ ॥ ౧౯ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా భాషితం తస్య గంభీరార్థపదం మహత్ । తథ్యం బ్రూహీతి
సౌమిత్రిస్సూతం వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచాశస్సర్గః ॥ ౬౪౪ ॥ ౧౨౮౮౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా సంచోదితస్సూతో లక్ష్మణేన మహాత్మనా । తద్వాక్యమృషిణా ప్రోక్తం
వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ పురా నామ్నా హి దుర్వాసా అత్రేః పుత్రో మహామునిః । వసిష్ఠస్యాశ్రమే పుణ్యే వా
ర్షిక్యం సమువాస హ ॥ ౨ ॥ తమాశ్రమం మహాతేజాః పితా తే సుమహాయశాః । పురోధసం మహాత్మానం దిదృ
క్షురగమత్స్వయం ॥ ౩ ॥ స దృష్ట్వా సూర్యసంకాశం జ్వలంతమివ తేజసా । ఉపవిష్టం వసిష్ఠస్య సవ్యే పార్శ్వే మ
హామునిం ॥ ౪ ॥ తౌ మునీ తాపసశ్రేష్ఠౌ వినీతో హ్యభ్యవాదయత్ । స తాభ్యాం పూజితో రాజా స్వాగతేనాసనేన
చ ॥ ౫ ॥ పాద్యేన ఫలమూలైశ్చ సోఽప్యాస మునిభిస్సహ । తేషాం తత్రోపవిష్టానాం తాస్తాస్సుమధురాః కథాః ॥ ౬ ॥
బభూవుః పరమర్షీణాం మధ్యాదిత్యగతే హని । తతః కథాయాం కస్యాంచిత్ప్రాంజలిః ప్రగ్రహో నృపః ॥ ౭ ॥ ఉవాచ
తం మహాత్మానమత్రేః పుత్రం తపోధనమ్ । భగవన్ కిం ప్రమాణేన మమ వంశో భవిష్యతి ॥ ౮ ॥ కిమాయుశ్చ హి మే
రామః పుత్రాశ్చాన్యే కిమాయుషః । రామస్య చ సుతా యే స్యుస్తేషామాయుః కియద్భవేత్ ॥ ౯ ॥ కామ్యయా భగవ
న్బ్రూహి వంశస్యాస్య గతిం మమ । తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాహృతం వాక్యం రాజ్ఞో దశరథస్య తు ॥ ౧౦ ॥ దుర్వాసాస్సుమ
హాతేజాః వ్యాహర్తుముపచక్రమే । శృణు రాజన్పురా వృత్తం తదా దైవాసురే యుధి ॥ ౧౧ ॥ దైత్యాస్సురైర్భ
ర్త్స్యమానా భృగుపత్నీముపాశ్రితాః । తయా దత్తాభయాస్తత్ర న్యవసన్నిర్భయాస్తదా ॥ ౧౨ ॥ తయా పరిగృ
హీతాంస్తాన్దృష్ట్వా క్రుద్ధస్సురోత్తమః । చక్రేణ శితధారేణ భృగుపత్న్యాశ్శిరోఽహరత్ ॥ ౧౩ ॥ తతస్తాం నిహ
తాం దృష్ట్వా పత్నీం భృగుకులోద్వహః । శశాప సహసా క్రుద్ధో విష్ణుం రిపుకులార్దనం ॥ ౧౪ ॥ యస్మాదవధ్యాం
మే భార్యామవధీః క్రోధమూర్ఛితః । తస్మాత్త్వం మానుషే లోకే జనిష్యసి జనార్దన ॥ ౧౫ ॥ తత్ర పత్నీవియోగం
త్వం ప్రాప్స్యసే బహువార్షికమ్ । శాపాభిహతచేతాస్స స్వాత్మనా భావితోఽభవత్ ॥ ౧౬ ॥ అర్చయామాస తం

దేవం భృగుశ్శాపేన పీడితః । తపసారాధితో దేవో హ్యబ్రవీద్భక్తవత్సలః ॥ ౧౭ ॥ లోకానాం సంప్రియార్థం తు తం
శాపం గృహ్యముక్తవాన్ । (శాపాభిహతచేతాస్త్వహం త్మనాథావితో భవ ।౧౮। పునరేవ యయా శాపమృషిర్దు
ర్మదదుర్దమః । విష్ణుశక్తిం విద్వాంత్సః ప్రాప్య దేశాపమూర్థతామ్ ।౧౯। చిరకాలమసంజ్ఞో భూచ్ఛాపాంధతమ
సావృతః । దృష్ట్వాన స్తవనాయశ్చైన సంకృపాం చక్రుస్తదుక్తిభిః ॥ ౨౦ ॥ త్యక్తశ్శాపః పురస్తస్థౌ మందం భృగురథా
బ్రవీత్ । రక్షధ్వం మామృషిశ్రేష్ఠాశ్శాపాన్మత్పురతస్థితాత్ ।౨౧। శ్రుత్వా తు భృగువాక్యం తమాహుశ్చ పరమ
ర్షయః । స్తుత్యైర్నగ్ర శ్రేష్ఠః శక్రాద్యైస్తూయమానమహర్నిశమ్ ॥ ౨౨ ॥ నారాయణం ప్రపద్యస్వ స్తోత్రైరేవ వ
సుప్రవ్రత । ఋషీణాం వచనాత్తేషాం నారాయణమథాస్తవత్ ॥ ౨౩ ॥ భృగుణారాధితో విష్ణురాగత స్త్వపి తం భృ
గుం । అర్పయామాస తం దేవం భృగుశ్శాపేన పీడితః ॥ ౨౪ ॥ తతో బ్రవీద్దేవ దేవః ప్రీతిమాన్భక్తవత్సలః । మా భై
ర్భృగో న్వృతం వాక్యం నాభవిష్యద్ద్విజస్య తే ॥ ౨౫ ॥ సంమోచయిత్వా శాపాత్త్వాసుపూర్వేణ సంగృహీతవాన్ ।లో
కానాం తు హితార్థాయ శాపం తం గృహ్యముక్తవాన్ ॥ ౨౬ ॥) ఇతి శప్తో మహాతేజాః భృగుణా పూర్వజన్మని । ఇ
హాగతో హి పుత్రత్వం తవ పార్థివసత్తమ ॥ ౨౭ ॥ రామ ఇత్యభివిఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు మానద । తత్ఫలం ప్రా
ప్స్యతే చాపి భృగుశాపకృతం మహత్ ॥ ౨౮ ॥ అయోధ్యాయాః పతీ రామో దీర్ఘకాలం భవిష్యతి । తత్ర పత్నీవి
యోగం చ దీర్ఘకాలం గమిష్యతి ॥ ౨౯ ॥ సుఖితాశ్చ సమృద్ధాశ్చ భవిష్యంత్యస్య చానుగాః । దశవర్షసహస్రా
ణి దశవర్షశతాని చ ॥ ౩౦ ॥ రామో రాజ్యముపాసిత్వా బ్రహ్మలోకం గమిష్యతి । సమృద్ధైర్హయమేధైశ్చ ఇష్ట్వా పర
పురంజయః ॥ ౩౧ ॥ రాజవంశాంశ్చ కాకుత్స్థో బహూన్సంస్థాపయిష్యతి । ద్వౌ పుత్రౌ తు భవిష్యేతే సీతాయాం
రాఘవస్య తు ॥ ౩౨ ॥ అన్యత్ర న త్వయోధ్యాయాం సత్యమేతన్న సంశయః । సీతాయాశ్చ తతః పుత్రావభిషేక్ష్యతి
రాఘవః ॥ ౩౩ ॥ స సర్వమఖిలం రాజ్ఞో వంశస్యాస్యగతాగతం । ఆఖ్యాయ సుమహాతేజాస్తూష్ణీమాసీన్మహామునిః
తూష్ణీంభూతే మునౌ తస్మిన్రాజా దశరథస్తదా । అభివాద్య మహాత్మానౌ పునరాయాత్పురోత్తమం ॥ ౩౫ ॥ ఏతద్వ
చో మయా తత్ర మునినా వ్యాహృతం పురా । శ్రుతం హి హృది నిక్షిప్తం నాన్యథా తద్భవిష్యతి ॥ ౩౬ ॥ (సీతాయాశ్చ
తతః పుత్రావభిషేక్ష్యతి రాఘవః । అన్యత్ర న త్వయోధ్యాయాం మునేస్తు వచనం తథా ॥ ౩౭ ॥) ఏవంగతే న సంతా
పం కర్తుమర్హసి రాఘవ । సీతార్థే రాఘవశ్రేష్ఠ దృఢో భవ నరోత్తమ ॥ ౩౮ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాహృతం వాక్యం
సూతస్య పరమాద్భుతం । ప్రహర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వితి చాబ్రవీత్ ॥ ౩౯ ॥ తతస్సంవదతోరేవం సూతలక్ష్మణ
యోః పథి । అస్తం గతే వాసం కేశిన్యాం తావథోషతుః ॥ ౪౦ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ఏకపంచా
శస్సర్గః ॥ ౫౪౭ ॥ ౧౯౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్ర తాం రజనీముష్య కేశిన్యాం రఘునందనః । ప్రభాతే పునరుత్థాయ లక్ష్మణః
ప్రయయౌ తదా ॥ ౧ ॥ తతోర్ధదివసే ప్రాప్తే ప్రవివేశ మహారథః । అయోధ్యాం రత్నసంపూర్ణాం హృష్టపుష్ట
జనావృతాం ॥ ౨ ॥ సౌమిత్రిస్తు పరం దైన్యం జగామ సుమహామతిః । రామపాదౌ సమాసాద్య వక్ష్యామి కిమహం గతః ॥
తస్యైవం చింతయానస్య భవనం శశిసన్నిభం । రామస్య పరమోదారం పురస్తాత్సమదృశ్యత ॥ ౪ ॥ రాజ్ఞస్తు భవనద్వా
రి సోవతీర్య రథోత్తమాత్ । అవాఙ్ముఖో దీనమనాః ప్రవివేశానివారితః ॥ ౫ ॥ స దృష్ట్వా రాఘవం దీనమాసీనం పరమా
సనే । నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యాం దదర్శాగ్రజమగ్రతః ॥ ౬ ॥ జగ్రాహ చరణౌ తస్య లక్ష్మణో దీనచేతనః । ఉ
వాచ దీనయా వాచా ప్రాంజలిస్సుసమాహితః ॥ ౭ ॥ ఆర్యస్యాజ్ఞాం పురస్కృత్య విసృజ్య జనకాత్మజాం । గంగాతీరే
యథోద్దిష్టే వాల్మీకేరాశ్రమే శుచౌ ॥ ౮ ॥ తత్ర తాం చ శుభాచారామాశ్రమాంతే యశస్వినీం । పునరస్మ్యాగతో వీర

పాదమూలముపాసితుం ॥ ౯ ॥ మాశుచః పురుషవ్యాఘ్ర కాలస్యగతిరీదృశీ । త్వద్విధానహిశోచంతిసత్త్వవంతో మ
నస్వినః ॥ ౧౦ ॥ సర్వేక్షయాంతానిచయాఃపతనాంతాస్సముచ్ఛ్రయాః । సంయోగావిప్రయోగాంతాఃమరణాం
తంచజీవితం ॥ ౧౧ ॥ తస్మాత్పుత్రేషుదారేషుమిత్రేషుచధనేషుచ । నాతిప్రసంగఃకర్తవ్యో విప్రయోగోహితై
ర్ధ్రువః ॥ ౧౨ ॥ శక్తస్త్వమాత్మనాత్మానంవినేతుంమనసామనః । లోకాంత్సర్వాంశ్చకాకుత్స్థ కింపునశ్శోకమాత్మ
నః ॥ ౧౩ ॥ నేదృశేషువిముహ్యంతిత్వద్విధాఃపురుషర్షభాః । అపవాదస్సకిలతేపునరేష్యతిరాఘవ ॥ ౧౪ ॥ య
దర్థంమైథిలీత్యక్తాహ్యపవాదభయాన్నృప । సోపవాదఃపురేరాజన్భవిష్యతినసంశయః ॥ ౧౫ ॥ సత్వంపురుష
శార్దూలధైర్యేణసుసమాహితః । త్యజేమాందుర్బలాంబుద్ధింసంతాపంమాకురుష్వహ ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్తస్తుకాకు
త్స్థోలక్ష్మణేనమహాత్మనా । ఉవాచపరయాప్రీత్యాసౌమిత్రింమిత్రవత్సలః ॥ ౧౭ ॥ ఏవమేతన్నరశ్రేష్ఠయథావదసిల
క్ష్మణ । పరితోషశ్చమేవీరమమకార్యానుశాసనే ॥ ౧౮ ॥ నిర్వృతిశ్చాగతాసౌమ్యసంతాపశ్చనిరాకృతః । భవద్వా
క్యైస్సుమధురైరనునీతోస్మిలక్ష్మణ ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ద్విపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౫౦ ॥ ౯౦౦౦ ॥ ***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ లక్ష్మణస్యతుతద్వాక్యంనిశమ్యపరమాద్భుతం । సుప్రీతశ్చాభవద్రామో
వాక్యంచేదమువాచహ ॥ ౧ ॥ దుర్లభస్త్వీదృశోబంధురస్మిన్కాలేవిశేషతః । యాదృశస్త్వంమహాబుద్ధే మమసౌ
మ్యమనోనుగః ॥ ౨ ॥ యశ్చమేహృదయేసౌమ్యవర్తతేశుభలక్షణ । తన్నిశామయచశ్రుత్వాకురుష్వవచనంమ
మ ॥ ౩ ॥ చత్వారోదివసాస్సౌమ్యకార్యంపౌరజనస్యవై । అకుర్వాణస్యసౌమిత్రేతన్మేమర్మాణికృంతతి ॥ ౪ ॥ ఆహూ
యంతాంప్రకృతయఃపురోధామంత్రిణస్తథా । కార్యార్థినశ్చపురుషాస్స్త్రియశ్చపురుషర్షభ ॥ ౫ ॥ పౌర
కార్యాణియోరాజానకరోతిదినేదినే । సంవృతేనరకేఘోరేపాత్యతేనాత్రసంశయః ॥ ౬ ॥ శ్రూయతేహిపురా
రాజానృగోనామమహాయశాః । బభూవపృథివీపాలోబ్రహ్మణ్యస్సత్యవాక్ఛుచిః ॥ ౭ ॥ సకదాచిద్గవాంకోటింసవ
త్సాంరత్నభూషితాం । బ్రాహ్మణేభ్యోదదౌరాజాపుష్కరేహేమదక్షిణాం ॥ ౮ ॥ తతస్సంగాద్గతాధేనుస్సవత్సాస్ప
ర్శితానఘ । బ్రాహ్మణస్యాహితాగ్నేశ్చదరిద్రస్యోంఛవర్తినః ॥ ౯ ॥ సనష్టాంగాంక్షుధార్తోవైఅన్విష్యంస్తత్రత
త్రచ । నాపశ్యత్సర్వరాజ్యేషుసంవత్సరగణాన్బహూన్ ॥ ౧౦ ॥ తతఃకనఖలంగత్వాజీర్ణవత్సాంనిరామయాం ।
దదర్శతాంస్వకాంధేనుంబ్రాహ్మణస్యనివేశనే ॥ ౧౧ ॥ అథతాంనామధేయేనస్వకేనోవాచసద్విజః । ఆగచ్ఛశబ
లేత్యేవంసాచశుశ్రావగౌస్స్వరం ॥ ౧౨ ॥ తస్యతంస్వరమాజ్ఞాయక్షుధార్తస్యద్విజస్యవై । అన్వగాత్పృష్ఠత
స్సాగౌర్గచ్ఛంతంపావకోపమం ॥ ౧౩ ॥ యోపిపాలయతేవిప్రస్సోపిగామన్వగాద్ద్రుతం । గత్వాతమృషిమాచ
ష్టమమగౌరితిసత్వరః ॥ ౧౪ ॥ స్పర్శితారాజసింహేనతస్మిందానేనృగేణహ । తయోర్బ్రాహ్మణయోర్వాదోమ
హానాసీద్విపశ్చితోః ॥ ౧౫ ॥ వివదంతౌతతోన్యోన్యంరాజానమభిజగ్మతుః । తౌరాజభవనద్వారినప్రాప్తౌనృగశా
సనం ॥ ౧౬ ॥ అహోరాత్రాణ్యనేకానివసంతౌక్రోధమీయతుః । ఊచతుశ్చమహాత్మానౌతావుభౌద్విజసత్తమౌ ॥
క్రుద్ధౌపరమసంతప్తౌవాక్యంఘోరాభిసంహితం । అర్థినాంకార్యసిద్ధ్యర్థంయస్మాత్త్వంనైషిదర్శనమ్ ॥ ౧౮ ॥
అదృశ్యస్సర్వభూతానాంకృకలాసోభవిష్యసి । బహువర్షసహస్రాణిబహువర్షశతానిచ ॥ ౧౯ ॥ శ్వభ్రేత్వంకృక
లాసోవైదీర్ఘకాలంవసిష్యసి । ఉత్పన్నస్యతేహిలోకేస్మిన్యదూనాంకీర్తివర్ధనః ॥ ౨౦ ॥ వాసుదేవఇతిఖ్యాతో
విష్ణుఃపురుషవిగ్రహః । సతేమోక్షయితారాజన్తస్మాచ్ఛాపాద్భవిష్యతి ॥ ౨౧ ॥ కృతాచతేనకాలేననిష్కృతిస్తేభవి
ష్యతి । భారావతరణార్థంహినరనారాయణావుభౌ ॥ ౨౨ ॥ ఉత్పత్స్యేతేమహావీర్యౌకలౌయుగఉపస్థితే । ఏ
వంతౌశాపముత్సృజ్య బ్రాహ్మణౌవిగతజ్వరౌ ॥ ౨౩ ॥ తాంగాంహిదుర్బలాంవృద్ధాందదతుర్బ్రాహ్మణాయవై । ఏ

వంస రాజా తం శాపముపభుక్తే సుదారుణం ॥ ౨౪ ॥ కార్యార్థినాం విమర్దో హి రాజ్ఞాం దోషాయ కల్పతే । తచ్ఛీ
ఘ్రం దర్శనం మహ్యమభివర్తంతు కార్యిణః ॥ ౨౫ ॥ సుకృతస్య హి కార్యస్య ఫలం నాప్నోతి పార్థివః । తస్మాద్గచ్ఛ
ప్రతీక్షస్వ సౌమిత్రే కార్యవాన్ జనః ॥ ౨౬ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే త్రిపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౩ ॥ ౭౦౬౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్య వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణః పరమార్థవిత్ । ఉవాచ ప్రాంజలిర్వా
క్యం రాఘవం దీప్తతేజసం ॥ ౧ ॥ అల్పాపరాధే కాకుత్స్థ ద్విజాభ్యాం శాప ఈదృశః । మహాన్నృగస్య రాజర్షే
ర్యమదండ ఇవాపరః ॥ ౨ ॥ శ్రుత్వా తు శాపసంయుక్తః కిమాత్మానం పురుషర్షభ । కిమువాచ నృగో రాజా ద్విజౌ క్రో
ధసమన్వితౌ ॥ ౩ ॥ లక్ష్మణేనైవముక్తస్తు రాఘవః పునరబ్రవీత్ । శృణు సౌమ్య యథాపూర్వం స రాజా శాపవిక్షతః
అథాధ్వని గతౌ విప్రౌ విజ్ఞాయ స నృగస్తదా । ఆహూయ మంత్రిణస్సర్వాన్నైగమాంస్సపురోధసః ॥ ౫ ॥ తాను
వాచ నృగో రాజా సర్వాశ్చ ప్రకృతీస్తదా । దుఃఖేన సుసమావిష్టః శ్రూయతాం మే సమాహితైః ॥ ౬ ॥ నారదః ప
ర్వతశ్చైవ మమ దత్త్వా మహద్భయం । గతౌ త్రిభువనం విప్రౌ వాయుభూతావనిందితౌ ॥ ౭ ॥ కుమారోఽయం వసు
ర్నామ స చేహాద్యాభిషిచ్యతాం । శ్వభ్రం చైవ సుఖస్పర్శం క్రియతాం శిల్పిభిర్మమ ॥ ౮ ॥ యత్రాహం సంక్షపిష్యా
మి శాపం బ్రాహ్మణనిస్సృతం । వర్షఘ్నమేకం శ్వభ్రం తు హిమఘ్నమపరం తథా ॥ ౯ ॥ గ్రీష్మఘ్నం చ సుఖస్పర్శ
మేకం కుర్వంతు శిల్పినః । ఫలవంతశ్చ యే వృక్షాః పుష్పవత్యశ్చ యా లతాః ॥ ౧౦ ॥ ఆరోప్యంతాం బహువిధాః బ
హ్వాహ్లాదాశ్చ గుల్మినః । క్రియతాం రామణీయం చ శ్వభ్రాణాం సర్వతో దిశం ॥ ౧౧ ॥ సుఖమత్ర వసిష్యామి యావ
త్కాలస్య పర్యయః । పుష్పాణి చ సుగంధీని క్రియంతాం తేషు నిత్యశః ॥ ౧౨ ॥ పరివార్య యథా మే స్యురధ్యర్ధం యో
జనం తథా । ఏవం కృత్వా విధానం స సందిదేశ వసుం తదా ॥ ౧౩ ॥ ధర్మనిత్యః ప్రజాః పుత్ర క్షత్రధర్మేణ పాలయ ।
ప్రత్యక్షం తే యథా శాపో ద్విజాభ్యాం మయి పాతితః ॥ ౧౪ ॥ నరశ్రేష్ఠ సరోషాభ్యామపరాధేఽపి తాదృశే । మా కృథా
స్త్వం తు సంతాపం మత్కృతే పురుషర్షభ ॥ ౧౫ ॥ కృతాంతః కుశలః పుత్ర యేనాస్మి వ్యసనీకృతః । ప్రాప్తవ్యాన్యే
వ ప్రాప్నోతి గంతవ్యాన్యేవ గచ్ఛతి ॥ ౧౬ ॥ లబ్ధవ్యాన్యేవ లభతే దుఃఖాని చ సుఖాని చ । పూర్వే జాత్యంతరే వత్స మ
యా పాపం మహత్కృతం ॥ ౧౭ ॥ తస్మాత్ప్రాప్తం మయా పుత్ర మా విషాదం కురుష్వ హ । ఏవముక్త్వా నృగస్తత్ర సు
తం రాజా మహాయశాః ॥ ౧౮ ॥ శ్వభ్రం జగామ సుకృతం వాసాయ పురుషర్షభ ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం ప్రవిశ్యైవ నృపస్తదా
నీం శ్వభ్రం మహారత్నవిభూషితం తత్ । సంపాదయామాస తదా మహాత్మా శాపం ద్విజాభ్యాం హి రుషా విసృష్టం ॥ ౨౦
ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే చతుఃపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౪ ॥ ౫౧౨౦ ॥ ❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏష తే నృగశాపస్య విస్తరోఽభిహితో మయా । యద్యస్తి శ్రవణే శ్రద్ధా శృణు
ష్వేహ పరాం కథాం ॥ ౧ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ సౌమిత్రిః పునరబ్రవీత్ । తృప్తిరాశ్చర్యభూతానాం కథానాం నా
స్తి మే నృప ॥ ౨ ॥ లక్ష్మణేనైవముక్తస్తు రామ ఇక్ష్వాకునందనః । కథాం పరమధర్మిష్ఠాం వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥
ఆసీద్రాజా నిమిర్నామ ఇక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం । పుత్రో ద్వాదశమో వీర్యే ధర్మే చ పరినిష్ఠితః ॥ ౪ ॥ స రాజా
వీర్యసంపన్నః పురం దేవపురోపమం । నివేశయామాస తదా అభ్యాశే గౌతమస్య తు ॥ ౫ ॥ పురస్య సుకృతం నామ
వైజయంతమితి శ్రుతం । నివేశం తత్ర రాజర్షిర్నిమిశ్చక్రే మహాయశాః ॥ ౬ ॥ తస్య బుద్ధిస్సముత్పన్నా నివేశ్య సుమ
హత్పురం । యజేయం దీర్ఘసత్రేణ పితుః ప్రహ్లాదయన్మనః ॥ ౭ ॥ తతః పితరమామంత్ర్య ఇక్ష్వాకుం హి మనోస్సు
తం । వసిష్ఠం వరయామాస పూర్వం బ్రహ్మర్షిసత్తమం ॥ ౮ ॥ అనంతరం స రాజర్షిర్నిమిరిక్ష్వాకుసత్తమః । అ
త్రిమంగిరసం చైవ భృగుం చైవ తపోధనం ॥ ౯ ॥ తమువాచ వసిష్ఠస్తు నిమిం రాజర్షిసత్తమం । వృతోఽహం పూర్వమిం

దేణ పరిత్యక్తస్తదనంతరం ॥ ౧౦ ॥ అనంతరం మహావిప్రో గౌతమః ప్రత్యపూరయత్ । వసిష్ఠోఽపి మహాతేజా ఇం
ద్రయజ్ఞమథాకరోత్ ॥ ౧౧ ॥ నిమిహి రాజా తాన్విప్రాన్ సమానీయ నరాధిపః । అయజద్ధిమవత్పార్శ్వే స్వపుర
స్యసమీపతః ॥ ౧౨ ॥ పంచవర్షసహస్రాణి రాజా దీక్షాముపాగమత్ । ఇంద్రయజ్ఞావసానే తు వసిష్ఠో భగవానృ
షిః ॥ ౧౩ ॥ సకాశమాగతో రాజ్ఞో హౌత్రం కర్తుమనిందితః । తమధ్వరమథావశ్యద్గౌతమేనాభిపూరితం ॥ ౧౪ ॥
క్రోధేన మహతావిష్టో వసిష్ఠో బ్రహ్మణస్సుతః । స రాజ్ఞో దర్శనాకాంక్షీ ముహూర్తముపవిశ్య హ ॥ ౧౫ ॥ తస్మిన్న
హని రాజర్షిర్నిద్రయాపహృతో భృశం । తతో మన్యుర్వసిష్ఠస్య ప్రాదురాసీన్మహాత్మనః ॥ ౧౬ ॥ అదర్శనేన రా
జర్షేర్వ్యాహర్తుముపచక్రమే । యస్మాత్త్వమన్యం నృపతే వృణీషేఽవజ్ఞాయ పార్థివ ॥ ౧౭ ॥ చేతనేన వినాభూ
తో దేహస్తవ భవిష్యతి । తతః ప్రబుద్ధో రాజర్షిః శ్రుత్వా శాపముదాహృతం ॥ ౧౮ ॥ బ్రహ్మయోనిమథోవాచ స
రంభాత్క్రోధమూర్ఛితః । అజానతశ్శయానస్య క్రోధేన కలుషీకృతః ॥ ౧౯ ॥ ముక్తవాన్మయి శాపాగ్నిం యమదండ
మివాపరం । తస్మాత్తవాపి బ్రహ్మర్షే చేతనేన వినాకృతః ॥ ౨౦ ॥ దేహస్సురుచిరప్రఖ్యో భవిష్యతి న సంశయః ॥ ఓమ్ ॥
ఇతి రోషవశాదుభౌ తదానీమన్యోన్యం శపితౌ నృపద్విజేంద్రౌ । సహసైవ బభూవతుర్విదేహౌ తత్తుల్యాధిగతప్రభా
వవంతౌ ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచపంచాశస్సర్గః ॥ ౧౫ ॥ ౩౧౮౦ ॥ ****॥************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్య భాషితం శ్రుత్వా లక్ష్మణః పరవీరహా । ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం రా
ఘవం దీప్తతేజసం ॥ ౧ ॥ నిక్షిప్తదేహౌ కాకుత్స్థ కథం తౌ ద్విజపార్థివౌ । పునర్దేహేన సంయోగం జగ్మతుర్దే
వసంమతౌ ॥ ౨ ॥ లక్ష్మణేనైవముక్తస్తు రామ ఇక్ష్వాకునందనః । ప్రత్యువాచ మహాతేజా లక్ష్మణం పురుషర్షభః ॥
తౌ పరస్పరశాపేన దేహావుత్సృజ్య ధార్మికౌ । అభూతాం నృపవిప్రర్షీ వాయుభూతౌ తపోధనౌ ॥ ౪ ॥ అశరీరశ్శ
రీరస్య కృతేఽన్యస్య మహామునిః । వసిష్ఠస్తు మహాతేజా జగామ పితురంతికం ॥ ౫ ॥ సోఽభివాద్య పితుః పాదౌ దేవదే
వస్య ధర్మవిత్ । పితామహమథోవాచ వాయుభూత ఇదం వచః ॥ ౬ ॥ భగవన్నిమిశాపేన విదేహత్వముపాగమం
లోకనాథ మహాదేవ వాయుభూతోఽహమబ్జజ ॥ ౭ ॥ సర్వేషాం దేహహీనానాం మహద్దుఃఖం భవిష్యతి । లుప్యం
తే సర్వకార్యాణి హీనదేహస్య వై ప్రభో ॥ ౮ ॥ దేహస్యాన్యస్య సద్భావే ప్రసాదం కర్తుమర్హసి । తమువాచ త
తో బ్రహ్మా స్వయంభూరమితప్రభః ॥ ౯ ॥ మిత్రావరుణజం తేజః ఆవిశ త్వం మహాయశః । అయోనిజస్త్వం భవితా త
త్రాపి ద్విజసత్తమ ॥ ౧౦ ॥ ధర్మేణ మహతా యుక్తః పునరేష్యసి మే వశం । ఏవముక్తస్తు దేవేన అభివాద్య ప్రదక్షి
ణం ॥ ౧౧ ॥ కృత్వా పితామహం తూర్ణం ప్రయయౌ వరుణాలయమ్ । తమేవ కాలం మిత్రోఽపి వరుణత్వమకారయ
త్ ॥ ౧౨ ॥ క్షీరోదేన సహోపేతః పూజ్యమానస్సురోత్తమైః । ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు ఊర్వశీ పరమాప్సరాః ॥ ౧౩ ॥
యదృచ్ఛయా తముద్దేశమాగతా సఖిభిర్వృతా । తాం దృష్ట్వా రూపసంపన్నాం క్రీడంతీం వరుణాలయే ॥ ౧౪ ॥ ఆ
వివేశ పరో హర్షో వరుణం చోర్వశీకృతే । స తాం పద్మపలాశాక్షీం పూర్ణచంద్రనిభాననాం ॥ ౧౫ ॥ వరుణో వర
యామాస మైథునాయాప్సరోవరాం । ప్రత్యువాచ తతస్సా తు వరుణం ప్రాంజలిస్స్థితా ॥ ౧౬ ॥ మిత్రేణాహం వృతా
సాక్షాత్పూర్వమేవ సురేశ్వర । వరుణస్త్వబ్రవీద్వాక్యం కందర్పశరపీడితః ॥ ౧౭ ॥ ఇదం తేజస్సముత్స్రక్ష్యామి కుంభే
ఽస్మిన్దేవనిర్మితే । ఏవముత్సృజ్య సుశ్రోణి త్వయ్యహం వరవర్ణిని ॥ ౧౮ ॥ కృతకామో భవిష్యామి యది నేచ్ఛసి సం
గమం । తస్య తల్లోకపాలస్య వరుణస్య సుభాషితం ॥ ౧౯ ॥ ఊర్వశీ పరమప్రీతా శ్రుత్వా వాక్యమువాచ హ । కా
మమేతద్భవత్వేవం హృదయం మే త్వయి స్థితం ॥ ౨౦ ॥ భావశ్చాప్యధికస్తుభ్యం దేహో మిత్రస్య తు ప్రభో । ఊర్వ
శ్యా ఏవముక్తస్తు రేతస్తన్మహదద్భుతమ్ ॥ ౨౧ ॥ జ్వలదగ్నిశిఖాప్రఖ్యం తస్మిన్కుంభే హ్యపాసృజత్ । ఊర్వశీ త్వ

గమత్తత్ర మిత్రో వై యత్ర దేవతా ॥ ౨౨ ॥ శాంతు మిత్రస్స సంక్రుద్ధ ఊర్వశీమిదమబ్రవీత్ । మయా సామంత్రి
తా పూర్వం కస్మాత్త్వమసి వర్జితా ॥ ౨౩ ॥ పతిమన్యం వృతవతీ కస్మాత్త్వం దుష్టచారిణీ । అనేన దుష్కృతేన త్వం
మత్క్రోధకలుషీకృతా ॥ ౨౪ ॥ మనుష్యలోకమాస్థాయ కంచిత్కాలం నివత్స్యసి । బుధస్య పుత్రో రాజర్షిః కాశీ
రాజః పురూరవాః ॥ ౨౫ ॥ తమద్య గచ్ఛ దుర్బుద్ధే స తే భర్తా భవిష్యతి । ఇత్యుక్త్వా స స్వకం తేజస్తస్మిన్కుంభే వ్యపా
సృజత్ ॥ ౨౬ ॥ తతస్సా శాపదోషేణ పురూరవసమభ్యగాత్ । ప్రతిష్ఠానే పురవరే బుధస్యాత్మజమౌరసం ॥ ౨౭ ॥
తస్య జజ్ఞే తతశ్శ్రీమానాయుః పుత్రో మహాబలః । నహుషో యస్య పుత్రస్తు బభూవేంద్రసమద్యుతిః ॥ ౨౮ ॥ వజ్రము
త్సృజ్య వృత్రాయ శ్రాంతే త్రిదివేశ్వరే । శతం వర్షసహస్రాణి యేనేంద్రత్వం ప్రశాసితం ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ సా
తేన శాపేన జగామ భూమిం తదోర్వశీ చారుదతీ సునేత్రా । బహూని వర్షాణ్యవసచ్చ సుభ్రూశ్శాపక్షయాదింద్రస
దో జగామ ॥ ౩౦ ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షట్పంచాశస్సర్గః ॥ ౬౨ ॥ ౧౨౪౦ ॥ *********
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాం శ్రుత్వా దివ్యసంకాశాం కథామద్భుతదర్శనాం । లక్ష్మణః పరమప్రీతో
రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ నిక్షిప్తదేహౌ కాకుత్స్థ కథం తౌ ద్విజపార్థివౌ । పునర్దేహేన సంయోగం జగ్మ
తుర్దేవసమ్మతౌ ॥ ౨ ॥ తస్య తద్భాషితం శ్రుత్వా రామస్సత్యపరాక్రమః । తాం కథాం కథయామాస వసిష్ఠస్య మ
హాత్మనః ॥ ౩ ॥ యస్తు కుంభో రఘుశ్రేష్ఠ తేజఃపూర్ణో మహాత్మనోః । తస్మింస్తేజోమయౌ విప్రౌ సంభూతావృషిసత్త
మౌ ॥ ౪ ॥ పూర్వం సమభవత్తత్ర అగస్త్యో భగవానృషిః । నాహం సుతస్తవేత్యుక్త్వా మిత్రం తస్మాదపాక్రమత్ ॥
తద్ధి తేజస్తు మిత్రస్య ఉర్వశ్యాః పూర్వమాహితం । తస్మింత్సమభవత్కుంభే తత్తేజో యత్ర వారుణం ॥ ౬ ॥ కస్యచి
త్త్వథ కాలస్య మిత్రావరుణసంభవః । వసిష్ఠస్తేజసా యుక్తో జజ్ఞే చేక్ష్వాకుదైవతం ॥ ౭ ॥ తమిక్ష్వాకుర్మహాతేజా
జాతమాత్రమనిందితమ్ । వవ్రే పురోధసం సౌమ్యం వంశస్యాస్య భవాయ నః ॥ ౮ ॥ ఏవం త్వపూర్వదేహస్య వసిష్ఠస్య మ
హాత్మనః । కథితో నిర్గమస్సౌమ్య నిమేశ్శృణు యథాఽభవత్ ॥ ౯ ॥ దృష్ట్వా విదేహం రాజానమృషయస్సర్వ ఏవ తే ।
తం తతో యోజయామాసుర్యాగదీక్షాం మనీషిణః ॥ ౧౦ ॥ తం చ దేహం నరేంద్రస్య రక్షంతి స్మ ద్విజోత్తమాః । గం
ధైర్మాల్యైశ్చ సంపూజ్య పౌరభృత్యసమన్వితాః ॥ ౧౧ ॥ తతో యజ్ఞే సమాప్తే తు భృగుస్తత్రేదమబ్రవీత్ । ఆనయిష్యా
మి తే చేతస్తుష్టోఽస్మి తవ పార్థివ ॥ ౧౨ ॥ సుప్రీతాశ్చ సురాస్సర్వే నిమేశ్చేతస్తదాబ్రువన్ । వరం వరయ రాజర్షే క్వ
తే చేతో నిరూప్యతామ్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తస్సురైస్సర్వైర్నిమేశ్చేతస్తదాబ్రవీత్ । నేత్రేషు సర్వభూతానాం వసే
యం సురసత్తమాః ॥ ౧౪ ॥ బాఢమిత్యేవ విబుధా నిమేశ్చేతస్తదాబ్రువన్ । నేత్రేషు సర్వభూతానాం వాయుభూ
తశ్చరిష్యసి ॥ ౧౫ ॥ త్వత్కృతే నిమిషిష్యంతి చక్షూంషి పృథివీపతే । వాయుభూతేన చరతా విశ్రమార్థం ముహు
ర్ముహుః ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్త్వా తు విబుధాస్సర్వే జగ్ముర్యథాగతమ్ । ఋషయోఽపి మహాత్మానో నిమేర్దేహం సమా
హరన్ ॥ ౧౭ ॥ అరణిం తత్ర నిక్షిప్య మథనం చక్రురోజసా । మంత్రహోమైర్మహాత్మానః పుత్రహేతోర్నిమేస్తదా ॥
అరణ్యాం మథ్యమానాయాం ప్రాదుర్భూతో మహాతపాః । మథనాన్మిథిరిత్యాహుర్జననాజ్జనకోఽభవత్ ॥ ౧౯ ॥ య
స్మాద్విదేహాత్సంభూతో వైదేహస్తు తతస్స్మృతః । ఏవం విదేహరాజశ్చ జనకః పూర్వకోఽభవత్ ॥ ౨౦ ॥ మిథిర్నా
మ మహాతేజాస్తేనాయం మైథిలోఽభవత్ । (ఓమ్ ॥ ఇతి సర్వమశేషతో మయా కథితం సంభవకారణం తు సౌమ్య ।
నృపపుంగవశాపజం ద్విజస్య ద్విజశాపజయ తథాద్భుతో నృపస్య ॥ ౨౧ ॥) * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే సప్త
పంచాశస్సర్గః ॥ ౬౧ ॥ ౧౨౨౪౦ ॥ ************************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం బ్రువతి రామే తు లక్ష్మణః పరవీరహా । ప్రత్యువాచ మహాత్మానం జ్వలం

తమివ తేజసా ॥ ౧ ॥ మహదద్భుతమాశ్చర్యం విదేహస్య పురాతనం । నిర్వృత్తం రాజశార్దూల వసిష్ఠస్య నిమేస్స
హ ॥ ౨ ॥ నిమిస్తు క్షత్రియశ్శూరో విశేషేణ చ దీక్షితః । న క్షమాం కృతవాన్ రాజా వసిష్ఠస్య మహాత్మనః ॥ ౩ ॥ ఏవం
బ్రువతి వీరే తు లక్ష్మణః పునరబ్రవీత్ । రామమక్షయతేజసం శ్రేష్ఠాం ఖ్యాతిం రంఢీప్తతేజసం ॥ ౪ ॥ న సర్వత్ర క్షమా వీర పు
రుషేషు ప్రదృశ్యతే । సౌమిత్రే దుస్సహో రోషో యథా క్షాంతో యయాతినా ॥ ౫ ॥ సత్త్వానుగం పురస్కృత్య తన్ని
బోధ సమాహితః । నహుషస్య సుతో రాజా యయాతిః పౌరవర్ధనః ॥ ౬ ॥ తస్య భార్యాద్వయం సౌమ్య రూపేణా
ప్రతిమం భువి । ఏకా తు తస్య రాజర్షేర్నాహుషస్య పురస్కృతా ॥ ౭ ॥ శర్మిష్ఠా నామ దైతేయీ దుహితా వృషప
ర్వణః । అన్యా తూశనసః పత్నీ యయాతేః పురుషర్షభ ॥ ౮ ॥ న తు సా దయితా రాజ్ఞో దేవయానీ సుమధ్యమా । త
యోః పుత్రౌ తు సంభూతౌ రూపవంతౌ సమాహితౌ ॥ ౯ ॥ శర్మిష్ఠాజనయత్పూరుం దేవయానీ యదుం తదా । పూ
రుస్తు దయితో రాజ్ఞో గుణైర్మాతృకృతేన చ ॥ ౧౦ ॥ తతో దుఃఖసమావిష్టో యదుర్మాతరమబ్రవీత్ । భార్గవస్య కులే జా
తా దేవస్యాక్లిష్టకర్మణః ॥ ౧౧ ॥ సహసే హృద్గతం దుఃఖమవమానం చ దుస్సహం । ఆవాం తు సహితౌ దేవి ప్రవిశావ
హుతాశనం ॥ ౧౨ ॥ రాజా తు రమతాం సార్ధం దైత్యపుత్ర్యా బహూః క్షపాః । యది వా సహనీయం తే మామనుజ్ఞా
తుమర్హసి ॥ ౧౩ ॥ క్షమ త్వం న క్షమిష్యేఽహం కరిష్యామి న సంశయః । పుత్రస్య భాషితం శ్రుత్వా పరమార్తస్య రోద
తః ॥ ౧౪ ॥ దేవయానీ సుసంక్రుద్ధా సస్మార పితరం తదా । ఇంగితం స తు విజ్ఞాయ దుహితుర్భార్గవస్తదా ॥ ౧౫ ॥
ఆగమత్త్వరితం తత్ర దేవయానీ తు యత్ర సా । దృష్ట్వా చాప్రకృతిస్థాం తామప్రహృష్టామచేతనామ్ ॥ ౧౬ ॥ పితా దు
హితరం వాక్యం కిమేతదితి చాబ్రవీత్ । పృచ్ఛంతమసకృత్తం వై భార్గవం దీప్తతేజసం ॥ ౧౭ ॥ దేవయానీ సుసంక్రు
ద్ధా పితరం వాక్యమబ్రవీత్ । అహమగ్నిం విషం తీక్ష్ణమపో వా మునిసత్తమ ॥ ౧౮ ॥ భక్షయిష్యే ప్రవేక్ష్యామి న తు
శక్ష్యామి జీవితుం । న మాం త్వమభిజానీషే దుఃఖితామవమానితామ్ ॥ ౧౯ ॥ వృక్షస్యావజ్ఞయా తాత ఛిద్యంతే వృక్ష
జీవినః । అవజ్ఞాయ న రాజర్షిః పరిభూయ చ భార్గవం ॥ ౨౦ ॥ మయ్యవజ్ఞాం ప్రయుంక్తే హి న చ మాం బహు మన్య
తే । తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా కోపేనాభిపరిప్లుతః ॥ ౨౧ ॥ వ్యాహర్తుముపచక్రామ ఉశనా నహుషాత్మజం । య
స్మాన్మామవజానీతే నాహుష త్వం దురాత్మవాన్ ॥ ౨౨ ॥ జరయా పరయా జీర్ణః శైథిల్యముపయాస్యతి । ఏవముక్త్వా
దుహితరం సమాశ్వాస్య చ భార్గవః ॥ ౨౩ ॥ పునర్జగామ బ్రహ్మర్షిర్భవనం స్వం మహాయశాః ॥ ఓమ్ ॥ స ఏవ
ముక్త్వా ద్విజపుంగవాగ్ర్యస్సుతాం సమాశ్వాస్య చ దేవయానీం । పునర్యయౌ సూర్యసమానతేజాః దత్త్వా చ శాపం న
హుషాత్మజాయ ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ఽష్టపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౧౫ ॥ ౧౦౩౦౦ ॥ ***********
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా తూశనసం క్రుద్ధం తదార్తో నహుషాత్మజః । జరాం పరమికాం ప్రా
ప్య పుత్రమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ యదో త్వమసి ధర్మజ్ఞో మదర్థం ప్రతిగృహ్యతామ్ । జరాం పరమికాం పుత్ర భోగై
రంస్యే మహాయశః ॥ ౨ ॥ న తావత్కృతకామోఽస్మి విషయేషు నరర్షభ । అనుభూయ యథాకామం తతః ప్రాప్స్య
మ్యహం జరామ్ ॥ ౩ ॥ యదుస్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ నరర్షభం । పుత్రస్తే దయితః పూరుః ప్రతిగృహ్ణాతు
వై జరాం ॥ ౪ ॥ బహిష్కృతోఽహమర్థేషు సన్నికర్షాచ్చ పార్థివ । ప్రతిగృహ్ణాతు తే రాజన్ యస్సహాశ్నాతి భో
జనం ॥ ౫ ॥ భక్ష్యం తథా పిసుపేయం సృష్టం స్నేహయుతం తథా । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజా పూరుమథాబ్రవీ
త్ ॥ ౬ ॥ ఇయం జరా మహాబాహో మదర్థే ప్రతిగృహ్యతామ్ । నాహుషేణైవముక్తస్తు పూరుః ప్రాంజలిరబ్రవీ
త్ ॥ ౭ ॥ ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి శాసనేఽస్మి తవ స్థితః । పూరోర్వచనమాజ్ఞాయ నాహుషః పరయా ముదా ॥ ౮ ॥
ప్రహర్షమతులం లేభే జరాం సంక్రామయచ్చ తామ్ । తతస్స రాజా తరుణః ప్రాప్య యజ్ఞాన్ సహస్రశః ॥ ౯ ॥

బహువర్షసహస్రాణి పాలయామాస మేదినీమ్ । అథ దీర్ఘస్య కాలస్య రాజా పూరుమథాబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ ఆనయ
స్వజరాం పుత్ర న్యాసం నిర్యాతయస్వ మే । న్యాసభూతా మయా పుత్ర త్వయి సంక్రామితా జరా ॥ ౧౧ ॥ తస్మాత్ప్రతి
గ్రహీష్యామి తామహం మా వ్యథాం కృథాః । ప్రీతశ్చాస్మి మహాబాహో శాసనస్య ప్రతిగ్రహాత్ ॥ ౧౨ ॥ త్వాం చా
హమభిషేక్ష్యామి ప్రీతియుక్తో నరాధిపమ్ । ఏవముక్త్వా సుతం పూరుం యయాతిర్నహుషాత్మజః ॥ ౧౩ ॥ దేవయానీ
సుతం క్రుద్ధో రాజా వాక్యమథాబ్రవీత్ । రాక్షసస్త్వం మయా జాతః పుత్రరూపో దురాసదః ॥ ౧౪ ॥ ప్రతిహంసి మ
మాజ్ఞాం యత్ప్రజార్థే విఫలో భవ । పితరం గురుభూతం మాం యస్మాత్త్వమవమన్యసే ॥ ౧౫ ॥ రాక్షసాన్యాతుధా
నాంస్త్వం జనయిష్యసి దారుణాన్ । న తు సోమకులోద్భూతే వంశే స్థాస్యతి దుర్మతేః ॥ ౧౬ ॥ వంశో హి భవతస్తుల్యో
దుర్వినీతో భవిష్యతి । తమేవముక్త్వా రాజర్షిః పూరుం రాజ్యవివర్ధనమ్ ॥ ౧౭ ॥ అభిషేకేణ సంపూజ్య ఆశ్రమం
ప్రవివేశ హ । తతః కాలేన మహతా దిష్టాంతముపజగ్మివాన్ ॥ ౧౮ ॥ త్రిదివం స గతో రాజా యయాతిర్నహుషాత్మ
జః । పూరుశ్చకార తద్రాజ్యం ధర్మేణ మహతా వృతః ॥ ౧౯ ॥ ప్రతిష్ఠానే పురవరే కాశిరాజ్యే మహాయశాః ।
యదుస్తు జనయామాస యాతుధానాన్సహస్రశః ॥ ౨౦ ॥ పురే క్రౌంచవనే దుర్గే రాజవంశాద్బహిష్కృతః । ఏష
తూశనసా ముక్తః శాపోత్సర్గో యయాతినా ॥ ౨౧ ॥ ధారితః క్షత్రధర్మేణ యం నిమిః క్షమే న చ । (తమాతు
సర్వధా లోకే మర్షభాకీర్తివర్ధినీ ॥ ౨౨ ॥ రోషస్తు దారుణః పుంసాం క్షమాం కీర్తిం చ నిహన్తి తే । తస్మాన్న మహా
తాం క్రోపం జనయేత్త్వాం తి మాన్నరః ॥ ౨౩ ॥) ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం దర్శనం సర్వకారిణామ్ । అనువర్తామహే సౌ
మ్య దోషో న స్యాద్యథా నృగే ॥ ౨౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి కథయతి రామే చంద్రతుల్యాననే చ ప్రవిరళతరతారం వ్యోమ జజ్ఞే త
దానీమ్ । అరుణకిరణరక్తా దిగ్బభౌ చైవ పూర్వా కుసుమరసవిముక్తం వస్త్రమాకుంఠితేవ ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామా
యణే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౧౭ ॥ ౮౩౬౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ —— అథాధికపాఠసర్గాస్త్రయః —— తతః ప్రభాతే విమలే కృ
త్వా పౌర్వాహ్ణికీం క్రియామ్ । ధర్మాసనగతో రాజా రామో రాజీవలోచనః ॥ ౧ ॥ రాజధర్మానవేక్షన్వై బ్రాహ్మణైర్నై
గమైస్సహ । పురోధసా వసిష్ఠేన ఋషిణా కాశ్యపేన చ ॥ ౨ ॥ మంత్రిభిర్వ్యవహారజ్ఞైస్తథాన్యైర్ధర్మపారగైః । నీతిజ్ఞై
రథ సభ్యైశ్చ రాజభిస్సా సభా వృతా ॥ ౩ ॥ సభా యథా మహేంద్రస్య యమస్య వరుణస్య చ । శుశుభే రాజసింహ
స్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ॥ ౪ ॥ అథ రామోఽబ్రవీత్తత్ర లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్ । నిర్గచ్ఛ త్వం మహాబాహో సుమిత్రాన
ందవర్ధన ॥ ౫ ॥ కార్యార్థినశ్చ సౌమిత్రే వ్యాహర్తుం సముపాగతాః । రామస్య భాషితం శ్రుత్వా లక్ష్మణశ్శు
భలక్షణః ॥ ౬ ॥ ద్వారదేశముపాగమ్య కారిణశ్చాహ్వయత్స్వయమ్ । న కశ్చిదబ్రవీత్తత్ర మమ కార్యమిహాద్య వై ॥
నాధయో వ్యాధయశ్చైవ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి । పక్వసస్యా వసుమతీ సర్వౌషధిసమన్వితా ॥ ౮ ॥ న బాలో మ్రి
యతే తత్ర న యువా న చ మధ్యమః । ధర్మేణ శాసితం సర్వం న చ బాధా విధీయతే ॥ ౯ ॥ దృశ్యతే న చ కార్యార్థీ రా
మే రాజ్యం ప్రశాసతి । లక్ష్మణః ప్రాంజలిర్భూత్వా రామాయైవం న్యవేదయత్ ॥ ౧౦ ॥ అథ రామః ప్రసన్నాత్మా సౌ
మిత్రిమిదమబ్రవీత్ । భూయ ఏవ తు గచ్ఛ త్వం కార్యిణః ప్రవిచారయ ॥ ౧౧ ॥ సమ్యక్ప్రణీతయా నీత్యా నాధర్మో విద్య
తే క్వచిత్ । తస్మాద్రాజభయాత్సర్వే రక్షంతీహ పరస్పరమ్ ॥ ౧౨ ॥ బాణా ఇవ మయా ముక్తా ఇహ రక్షంతి మే ప్రజాః ।
తథాపి త్వం మహాబాహో ప్రజా రక్షస్వ తత్పరః ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిర్నిర్జగామ నృపాలయాత్ । అపశ్య
ద్ద్వారదేశే వై శ్వానం తావదవస్థితమ్ ॥ ౧౪ ॥ తమేవ వీక్షమాణం వై విక్రోశంతం ముహుర్ముహుః । దృష్ట్వాథ లక్ష్మ
ణస్తం వై పప్రచ్ఛాథ వీర్యవాన్ ॥ ౧౫ ॥ కిం తే కార్యం మహాభాగ బ్రూహి విస్రబ్ధమానసః । లక్ష్మణస్య వచశ్శ్రుత్వా

సారమేయోఽభ్యభాషత ॥ ౧౬ ॥ సర్వభూతశరణ్యాయ రామాయాక్లిష్టకర్మణే । భయేష్వభయదాత్రే చ తస్మై వ
క్తుం సముత్సహే ॥ ౧౭ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వచనం సారమేయస్య లక్ష్మణః । రాఘవాయ తదాఖ్యాతుం ప్రవివేశాల
యం శుభం ॥ ౧౮ ॥ నివేద్య రామస్య పునర్నిర్జగామ నృపాలయాత్ । వక్తవ్యం యది తే కించిత్ తత్త్వం బ్రూహి నృ
పాయ వై ॥ ౧౯ ॥ లక్ష్మణస్య వచశ్శ్రుత్వా సారమేయోఽభ్యభాషత । దేవాగారే నృపాగారే ద్విజవేశ్మసు వై తథా ॥
వహ్నిశ్శతక్రతుశ్చైవ సూర్యో వాయుశ్చ తిష్ఠతి । నాత్ర యోగ్యాస్తు సౌమిత్రే యోనీనామధమా వయం ॥ ౨౧ ॥ ప్ర
వేష్టుం నాత్ర శక్ష్యామో ధర్మో విగ్రహవాన్ నృపః । సత్యవాదీ రణపటుస్సర్వభూతహితే రతః ॥ ౨౨ ॥ షాడ్గుణ్యస్య ప
దం వేత్తి నీతికర్తా స రాఘవః । సర్వజ్ఞస్సర్వదర్శీ చ రామో రమయతాం వరః ॥ ౨౩ ॥ స సోమస్స చ మృత్యుశ్చ ధనదో
యమస్తథా । వహ్నిశ్శతక్రతుశ్చైవ సూర్యో వై వరుణస్తథా ॥ ౨౪ ॥ తస్య త్వం బ్రూహి సౌమిత్రే ప్రజాపాలస్స
రాఘవః । అనాజ్ఞప్తస్తు సౌమిత్రే ప్రవేష్టుం నోత్సహామ్యహం ॥ ౨౫ ॥ ఆనృశంస్యాన్మహాభాగః ప్రవివేశ మహాద్యుతిః ।
నృపాలయం ప్రవిశ్యాథ లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥ శ్రూయతాం మమ విజ్ఞాప్యం కౌసల్యానందవర్ధన । య
న్మయోక్తం మహాబాహో తవ శాసనజం విభో ॥ ౨౭ ॥ శ్వా చైవ తిష్ఠతి ద్వారి కార్యార్థీ సముపాగతః । లక్ష్మణస్య
వచశ్శ్రుత్వా రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౮ ॥ తం ప్రవేశయ వై క్షిప్రం కార్యార్థీ యోఽత్ర తిష్ఠతి ॥ * ॥ ఇత్యుత్త
రశ్రీరామాయణే అధికపాఠే సారమేయవాక్యం నామ ప్రథమస్సర్గః ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా రామస్య వచనం లక్ష్మణస్త్వరితస్తదా । శ్వానమాహూయ మతిమా
న్రాఘవాయన్యవేదయత్ ॥ ౧ ॥ దృష్ట్వా సమాగతం శ్వానం రామో వచనమబ్రవీత్ । వివక్షితార్థం మే బ్రూహి
సారమేయ న తే భయం ॥ ౨ ॥ అథాపశ్యత తత్రస్థం రామం శ్వా భిన్నమస్తకః । తతో దృష్ట్వా స రాజానం సారమేయో
బ్రవీద్వచః ॥ ౩ ॥ రాజైవ కర్తా భూతానాం రాజా చైవ వినాయకః । రాజా సుప్తేషు జాగర్తి రాజా పాలయతి ప్రజాః ॥
నీత్యా సునీతయా రాజా ధర్మం రక్షతి రక్షితా । యదా న పాలయేద్రాజా క్షిప్రం నశ్యంతి వై ప్రజాః ॥ ౫ ॥ రాజా క
ర్తా చ గోప్తా చ సర్వస్య జగతః పితా । రాజా కాలో యుగం చైవ రాజా సర్వమిదం జగత్ ॥ ౬ ॥ ధారణాద్ధర్మమిత్యా
హుర్ధర్మేణ విధృతాః ప్రజాః । యస్మాద్ధారయతే సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం ॥ ౭ ॥ ధారణాద్విద్విషాం చైవ
ధర్మేణారంజయన్ప్రజాః । తస్మాద్ధారణమిత్యుక్తం స ధర్మ ఇతి నిశ్చయః ॥ ౮ ॥ ఏష రాజన్పరో ధర్మః ఫలవాన్ప్రేత్య
రాఘవ । న హి ధర్మాద్భవేత్కించిద్దుష్ప్రాపమితి మే మతిః ॥ ౯ ॥ దానం దయా సతాం పూజా వ్యవహారేషు చార్జ
వం । ఏష రామ పరో ధర్మో రక్షణాత్ప్రేత్య చేహ చ ॥ ౧౦ ॥ త్వం ప్రమాణం ప్రమాణానామసి రాఘవ సువ్రత । విది
తశ్చైవ తే ధర్మస్సద్భిరాచరితస్తు వై ॥ ౧౧ ॥ ధర్మాణాం త్వం పరం ధామ గుణానాం సాగరోపమః । అజ్ఞానాచ్చ మయా
రాజన్నుక్తస్త్వం రాజసత్తమ ॥ ౧౨ ॥ ప్రసాదయామి శిరసా న త్వం క్రోద్ధుమిహార్హసి । శునస్స వచనం శ్రుత్వా
రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ కిం తే కార్యం కరోమ్యద్య బ్రూహి విస్రబ్ధమాచిరం । రామస్య వచనం శ్రుత్వా సార
మేయోఽబ్రవీదిదం ॥ ౧౪ ॥ ధర్మేణ రాష్ట్రం విందేత ధర్మేణైవానుపాలయేత్ । ధర్మాచ్ఛరణ్యతాం యాతి రాజా సర్వభ
యాపహః ॥ ౧౫ ॥ ఇదం విజ్ఞాయ యత్కృత్యం శ్రూయతాం మమ రాఘవ । భిక్షుస్సర్వార్థసిద్ధిశ్చ బ్రాహ్మణావ
సథే వసన్ ॥ ౧౬ ॥ తేన దత్తః ప్రహారో మే నిష్కారణమనాగసః । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు రామేణ ద్వాస్థస్సంప్రేషితస్త
దా ॥ ౧౭ ॥ ఆనీతశ్చ ద్విజస్తేన సర్వసిద్ధార్థకోవిదః । అథ ద్విజవరస్తత్ర రామం దృష్ట్వా మహాద్యుతిః ॥ ౧౮ ॥ కిం
తే కార్యం మయా రామ తద్బ్రూహి త్వం మమానఘ । ఏవముక్తస్తు విప్రేణ రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ త్వయా ద
త్తః ప్రహారోఽయం సారమేయస్య వై ద్విజ । కిం తవాపకృతం విప్ర దండేనాభిహతో యతః ॥ ౨౦ ॥ క్రోధః ప్రాణహర

శ్చతుర్విధో మిత్రముఖోఽరిపుః । క్రోధో హ్యసిర్మహాతీక్ష్ణస్సర్వం క్రోధోఽపకర్షతి ॥ ౨౧ ॥ తపతే యజతే చైవ
యచ్చ దానం ప్రయచ్ఛతి । క్రోధేన సర్వం హరతి తస్మాత్క్రోధం విసర్జయేత్ ॥ ౨౨ ॥ ఇంద్రియాణాం ప్రదుష్టా
నాం హయానామివ ధావతాం । కుర్వీత ధృత్యా సారథ్యం సంహృత్యేంద్రియగోచరం ॥ ౨౩ ॥ మనసా కర్మణా వా
చా చక్షుషా చ సమాచరేత్ । శ్రేయో లోకస్య చరతో న ద్వేష్టి న చ లిప్యతే ॥ ౨౪ ॥ న తత్కుర్యాదసిస్తీక్ష్ణస్సర్పో
వా వ్యాహతః పదా । అరిర్వా నిత్యసంక్రుద్ధో యథాఽఽత్మా దురనుష్ఠితః ॥ ౨౫ ॥ వినీతవినయస్యాపి ప్రకృతిర్న విధీయ
తే । ప్రకృతిం గూహమానస్య నిశ్చయే ప్రకృతిర్ధ్రువం ॥ ౨౬ ॥ ఏవముక్తస్స విప్రో వై రామేణాక్లిష్టకర్మణా । ద్విజ
స్సర్వార్థసిద్ధిస్తు అబ్రవీద్రామసన్నిధౌ ॥ ౨౭ ॥ మయా దత్తః ప్రహారోఽయం క్రోధేనావిష్టచేతసా । భిక్షార్థమ
టమానేన కాలే విగతభైక్షుకే ॥ ౨౮ ॥ రథ్యాస్థితస్స్వయం శ్వా వై గచ్ఛ గచ్ఛేతి భాషితః । అథ స్వైరేణ గచ్ఛంస్తు ర
థ్యాంతే విషమం స్థితః ॥ ౨౯ ॥ క్రోధేన క్షుధయాఽఽవిష్టస్తతో దత్తోఽస్య రాఘవ । ప్రహారో రాజరాజేంద్ర శాధి మా
మపరాధినం ॥ ౩౦ ॥ త్వయా శస్తస్య రాజేంద్ర నాస్తి మే నరకాద్భయం । అథ రామేణ సంపృష్టాస్సర్వ ఏవ సభాస
దః ॥ ౩౧ ॥ కిం కార్యమస్య వై బ్రూత దండో వైకోఽస్య పాత్యతాం । సమ్యక్ప్రణిహితే దండే ప్రజా భవతి రక్షితా ॥
భృగ్వంగిరః కుత్సాద్యాః వసిష్ఠశ్చ సకాశ్యపః । ధర్మపాఠకముఖ్యాశ్చ సచివా నైగమాస్తథా ॥ ౩౩ ॥ ఏతే చాన్యే
చ బహవః పండితాస్తత్ర సంగతాః । అవధ్యో బ్రాహ్మణో దండైరితి శాస్త్రవిదో విదుః ॥ ౩౪ ॥ బ్రువతో రాఘవ
స్యైనం రాజధర్మేషు నిష్ఠితాః । అథ తే మునయస్సర్వే రామమేవాబ్రువంస్తదా ॥ ౩౫ ॥ రాజా శాస్తా హి సర్వ
స్య త్వం విశేషేణ రాఘవ । త్రైలోక్యస్య భవాంచ్ఛాస్తా దేవో విష్ణుస్సనాతనః ॥ ౩౬ ॥ ఏవముక్తే తు తైస్సర్వైశ్శ్వ
వై వచనమబ్రవీత్ । యది తుష్టోఽసి మే రామ యది దేయో వరో మమ ॥ ౩౭ ॥ ప్రతిజ్ఞాతం త్వయా వీర కిం కరోమీతి విశ్రు
తం । ప్రయచ్ఛ బ్రాహ్మణస్యాస్య కౌలపత్యం నరాధిప ॥ ౩౮ ॥ కౌలంచరే మహారాజ కౌలపత్యం ప్రదీయతాం । ఏత
చ్ఛ్రుత్వా తు రామేణ కౌలపత్యేఽభిషేచితః ॥ ౩౯ ॥ ప్రయయౌ బ్రాహ్మణో హృష్టో గజస్కంధేన సోఽర్చితః । అథ తే
రామసచివాస్స్మయమానా వచోఽబ్రువన్ ॥ ౪౦ ॥ వరోఽయం దత్త ఏతస్య నాయం శాపో మహాద్యుతే । ఏవముక్తస్తు స
చివైః రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౧ ॥ న యూయం గతితత్త్వజ్ఞాః శ్వా వై జానాతి కారణం । అథ పృష్టస్తు రామేణ
సారమేయో బ్రవీదిదమ్ ॥ ౪౨ ॥ అహం కులపతిస్తత్ర ఆసం శిష్టాన్నభోజనః । దేవద్విజాతిపూజాయాం దాసీ
దాసేషు రాఘవ ॥ ౪౩ ॥ సంవిభాగీ శుభరతిర్దేవద్రవ్యస్య రక్షితా । వినీతశ్శీలసంపన్నస్సర్వసత్త్వహితే రతః ॥ ౪౪ ॥
సోఽహం ప్రాప్త ఇమాం ఘోరామవస్థామధమాం గతిం । ఏవం క్రోధాన్వితో విప్రస్త్యక్తధర్మాహితే రతః ॥ ౪౫ ॥
క్రుద్ధో నృశంసః పరుషః అవిద్వాంశ్చాప్యధార్మికః । కులాని పాతయత్యేవ సప్త సప్త చ రాఘవ ॥ ౪౬ ॥ తస్మాత్సర్వా
స్వవస్థాసు కౌలపత్యం న రోచయేత్ । య ఇచ్ఛేన్నరకం గంతుం సపుత్రపశుబాంధవమ్ ॥ ౪౭ ॥ దేవేష్వధికృతం కు
ర్యాద్గోషు చ బ్రాహ్మణేషు చ । బ్రహ్మస్వం దేవతాద్రవ్యం స్త్రీణాం బాలధనం చ యత్ ॥ ౪౮ ॥ దత్తం హరతి యో భూ
య ఇష్టైస్సహ వినశ్యతి । బ్రాహ్మణద్రవ్యమాదత్తే దేవానాం చైవ రాఘవ ॥ ౪౯ ॥ సద్యః పతతి ఘోరే స నరకే వీచిసంజ్ఞి
తే । మనసాఽపి హి దేవస్వం బ్రహ్మస్వం వా హరేత్తు యః ॥ ౫౦ ॥ నిరయాన్నిరయం చైవ పతత్యేవ నరాధమః । తచ్ఛ్రు
త్వా వచనం రామో విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః ॥ ౫౧ ॥ శ్వాప్యగచ్ఛన్మహాతేజా యత ఏవాగతస్తతః । మనస్వీ పూర్వ
జాతిజ్ఞో జాతిమాత్రేణ దూషితః ॥ ౫౨ ॥ వారాణస్యాం మహాభాగః ప్రాయం చోపావిశత్స్వయం ॥ ఇత్యుత్తర
రామాయణేఽధికపాఠే సారమేయబ్రాహ్మణసంవాదో నామ ద్వితీయస్సర్గః ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథైకస్మిన్వనోద్దేశే రమ్యే పాదపశోభితే । నదీకీర్ణే గిరివరే కోకిలానేకకూ

జితే ॥ ౧ ॥ సింహవ్యాఘ్రసమాకీర్ణే నానాద్విజగణావృతే । గృధ్రోలూకౌ ప్రవసతౌ బహువర్షగణానపి ॥ ౨ ॥
అథోలూకస్య భవనం గృధ్రః పాపవినిశ్చయః । మమేదమితి కృత్వాసౌ కలహం తేన చాకరోత్ ॥ ౩ ॥ రాజా సర్వస్య
లోకస్య రామో రాజీవలోచనః । తం ప్రపద్యావహే శీఘ్రం యస్యైతద్భవనం భవేత్ ॥ ౪ ॥ ఇతి కృత్వా మతిం తౌ
తు నిశ్చయార్థం సునిశ్చితామ్ । గృధ్రోలూకౌ ప్రపద్యేతాం జాతకోపావమర్షితౌ ॥ ౫ ॥ రామం ప్రపద్య తౌ శీ
ఘ్రం కలివ్యాకులచేతసౌ । తౌ పరస్పరవిద్వేషాత్ స్పృశతశ్చరణౌ తదా ॥ ౬ ॥ అథ దృష్ట్వా నరేంద్రం తం గృధ్రో వచన
మబ్రవీత్ । సురాణామసురాణాం చ ప్రధానస్త్వం మతో మమ ॥ ౭ ॥ బృహస్పతేశ్చ శుక్రాచ్చ విశిష్టోఽసి మహా
ద్యుతే । పరావరజ్ఞో భూతానాం కాన్త్యా చంద్ర ఇవాపరః ॥ ౮ ॥ దుర్నిరీక్ష్యో యథా సూర్యో హిమవాంశ్చైవ గౌర
వే । సాగరశ్చాపి గాంభీర్యే లోకపాలో యమో హ్యసి ॥ ౯ ॥ క్షాన్త్యా ధరణ్యా తుల్యోఽసి శీఘ్రత్వే హ్యనిలోపమః ।
గురుస్త్వం సత్త్వసంపన్నః కీర్తియుక్తశ్చ రాఘవ ॥ ౧౦ ॥ అమర్షీ దుర్జయో జేతా సర్వశాస్త్రవిధిపారగః । శృ
ణుష్వ మమ వై రామ విజ్ఞాప్యం నరపుంగవ ॥ ౧౧ ॥ మమాలయం పూర్వకృతం బాహువీర్యేణ రాఘవ । ఉలూకో హర
తే రాజంస్తత్ర త్వం శాస్తుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ ఏవముక్తే తు గృధ్రేణ ఉలూకో వాక్యమబ్రవీత్ । సోమాచ్ఛక్రాత్తథా సూ
ర్యాద్ధనదాద్వా యమాత్తథా ॥ ౧౩ ॥ జాయతే వై నృపో రామ కించిద్భవతి మానుషః । త్వం తు సర్వమయో దేవో నా
రాయణ ఇవాపరః ॥ ౧౪ ॥ యా చ తే సౌమ్యతా రాజన్ సమ్యక్ప్రణిహితా విభో । సమం చరసి చాన్విష్య తేన సోమాం
శకో భవాన్ ॥ ౧౫ ॥ క్రోధే దండే ప్రజానాథ దానే పాపభయాపహః । దాతా హర్తాసి గోప్తాసి తేనేంద్ర ఇవ నో భ
వాన్ ॥ ౧౬ ॥ అధృష్యః సర్వభూతేషు తేజసా చానలోపమః । అభీక్ష్ణం తపసే లోకాంస్తేన భాస్కరసన్నిభః ॥ ౧౭ ॥
సాక్షాద్విత్తేశతుల్యోఽసి అథవా ధనదాధికః । విత్తేశస్యేవ పద్మా శ్రీర్నిత్యం తే రాజసత్తమ ॥ ౧౮ ॥ ధనదశ్చాపి కోశే
న ధనదస్తేన నో భవాన్ । సమస్సర్వేషు భూతేషు స్థావరేషు చరేషు చ ॥ ౧౯ ॥ శత్రౌ మిత్రే చ తే దృష్టిః సమతాం యా
తి రాఘవ । ధర్మేణ శాసనం నిత్యం వ్యవహారే విధిక్రమాత్ ॥ ౨౦ ॥ యస్య రుష్యసి వై రామ తస్య మృత్యుర్విధావతి ।
గీయసే తేన వై రామ యమ ఇత్యభివిక్రమః ॥ ౨౧ ॥ యశ్చైష మానుషో భావో భవతో నృపసత్తమ । ఆనృశంస్యపరో
రాజా సత్త్వేషు క్షమయాన్వితః ॥ ౨౨ ॥ దుర్బలస్య త్వనాథస్య రాజా భవతి వై బలమ్ । అచక్షుషస్తథా చక్షురగతే
స్తు గతిర్భవాన్ ॥ ౨౩ ॥ అస్మాకమపి నాథస్త్వం శ్రూయతాం మమ ధార్మిక । మమాలయం ప్రవిష్టస్తు గృధ్రో మాం బా
ధతే నృప ॥ ౨౪ ॥ త్వం హి దేవ మనుష్యేషు శాస్తా వై నరపుంగవ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వై రామః సచివానాహ్వయత్స్వ
యమ్ ॥ ౨౫ ॥ ధృష్టిర్జయన్తో విజయః సిద్ధార్థో రాష్ట్రవర్ధనః । అశోకో ధర్మపాలశ్చ సుమన్త్రశ్చ మహాబలః ॥
ఏతే రామస్య సచివా రాజ్ఞో దశరథస్య చ । నీతియుక్తా మహాత్మానః సర్వశాస్త్రవిశారదాః ॥ ౨౭ ॥ హ్రీమన్తశ్చ కులీ
నాశ్చ నయే మన్త్రే చ కోవిదాః । తానాహూయ స ధర్మాత్మా పుష్పకం చాస్మరత్తదా ॥ ౨౮ ॥ తేన గత్వా గతస్తత్ర పు
ష్పకాదవతీర్య చ । గృధ్రోలూకవివాదం తం పృచ్ఛతి స్మ నరోత్తమః ॥ ౨౯ ॥ కతి వర్షాణి వై గృధ్ర తవేదం నిలయం
కృతమ్ । ఏతన్మే కారణం బ్రూహి యది జానాసి తత్త్వతః ॥ ౩౦ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వై గృధ్రో భాషతే రాఘవం స్థితమ్ । ఇ
యం వసుమతీ రామ మనుష్యైః పరితో యదా ॥ ౩౧ ॥ ఉత్థితై రావృతా సర్వా తదా ప్రభృతి మే గృహమ్ । ఉలూకశ్చా
బ్రవీద్రామం పాదపైరుపశోభితా ॥ ౩౨ ॥ యదేయం పృథివీ రాజన్ తదా ప్రభృతి మే గృహమ్ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు
రామో వై సభాసద ఉవాచ హ ॥ ౩౩ ॥ న సా సభా యత్ర న సన్తి వృద్ధా వృద్ధా న తే యే న వదన్తి ధర్మమ్ । నాసౌ ధర్మో
యత్ర న సత్యమస్తి న తత్సత్యం యచ్ఛలేనానువిద్ధమ్ ॥ ౩౪ ॥ యే తు సభ్యాః సదా జ్ఞాత్వా తూష్ణీం ధ్యాయన్త ఆసతే ।
యథాప్రాప్తం న బ్రువతే తే సర్వేఽనృతవాదినః ॥ ౩౫ ॥ జానన్న వా బ్రవీత్ప్రశ్నాన్ కామాత్క్రోధాద్భయాత్తథా ।

సహస్రం వారుణాన్పాశానాత్మని ప్రతిముంచతి ॥ ౩౬ ॥ తేషాం సంవత్సరే పూర్ణే పాశ ఏకః ప్రముచ్యతే । త
స్మాత్సత్యేన వక్తవ్యం జానతా సత్యసంజనా ॥ ౩౭ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు సచివా రామమేవాబ్రువం స్తదా । ఉలూక
స్సత్యభతే రాజన్న తు గృధ్రో మహామతే ॥ ౩౮ ॥ త్వం ప్రమాణం మహారాజ రాజా హి పరమా గతిః । రాజమూలాః
ప్రజాస్సర్వాః రాజా ధర్మస్సనాతనః ॥ ౩౯ ॥ శాస్తా న్నృణాం నృపో యేషాం తేన గచ్ఛంతి దుర్గతిం । వైవస్వతే
న ముక్తాస్తు భవంతి పురుషోత్తమాః ॥ ౪౦ ॥ సచివానాం వచశ్శ్రుత్వా రామో వచనమబ్రవీత్ । శ్రూయతామభిధాస్యా
మి పురాణే యదుదాహృతం ॥ ౪౧ ॥ ద్యౌస్సచంద్రార్కనక్షత్రా సపర్వతమహావనా । సలిలార్ణవసంపూర్ణం త్రై
లోక్యం సచరాచరం ॥ ౪౨ ॥ ఏక ఏవ తదా హ్యాసీద్యుక్తో మేరురివాపరః । పురా భూస్సహ లక్ష్మ్యా చ విష్ణోర్జఠరమా
విశత్ ॥ ౪౩ ॥ తాం నిగృహ్య మహాతేజాః ప్రవిశ్య సలిలార్ణవం । సుష్వాప దేవో భూతాత్మా బహూన్వర్షగణాన
ప ॥ ౪౪ ॥ విష్ణౌ సుప్తే తదా బ్రహ్మా వివేశ జఠరం తతః । రుద్ధస్రోతం తు తం జ్ఞాత్వా మహాయోగీ సమావిశత్ ॥ ౪౫ ॥ నా
భ్యాం విష్ణోస్సముత్పన్నే పద్మే హేమవిభూషితే । స తు నిర్గమ్య వై బ్రహ్మా యోగీ భూత్వా మహాప్రభుః ॥ ౪౬ ॥ సిసృ
క్షుః పృథివీం వాయుం పర్వతాంస్స మహీరుహాన్ । తదంతరే ప్రజాస్సర్వాస్సమనుష్యసరీసృపాః ॥ ౪౭ ॥ జరా
యుజాండజాస్సర్వాస్ససర్జ స మహాతపాః । తత్ర శ్రోత్రమలోత్పన్నః కైటభో మధునా సహ ॥ ౪౮ ॥ దానవౌ
తౌ మహావీర్యౌ ఘోరరూపౌ దురాసదౌ । దృష్ట్వా ప్రజాపతిం తత్ర క్రోధావిష్టౌ బభూవతుః ॥ ౪౯ ॥ వేగేన మహతా
తత్రస్స్వయంభువమధావతామ్ । దృష్ట్వా స్వయంభువా ముక్తో రవో వై వికృతస్తదా ॥ ౫౦ ॥ తేన శబ్దేన సంప్రాప్తౌ దా
నవౌ హరిణా సహ । అథ చక్రప్రహారేణ సూదితౌ మధుకైటభౌ ॥ ౫౧ ॥ మేదసాప్లావితా సర్వా పృథివీ చ సమంతతః ।
భూయో విశోధితా తేన హరిణా లోకధారిణా ॥ ౫౨ ॥ శుద్ధాం వై మేదినీం తాం తు వృక్షైస్సర్వామపూరయత్ । ఓ
షధ్యస్సర్వసస్యాని నిష్పద్యంతే పృథగ్విధాః ॥ ౫౩ ॥ మేదోగంధాత్తు ధరణీ మేదినీత్యభిసంజ్ఞితా । తస్మాన్న గృధ్రస్య
గృహం ఉలూకస్యేతి మే మతిః ॥ ౫౪ ॥ తస్మాద్గృధ్రస్తు దండ్యో వై పాపో హర్తా పరాలయమ్ । పీడాం కరోతి పాపాత్మా
దుర్వినీతో మహానయమ్ ॥ ౫౫ ॥ అథాశరీరిణీ వాణీ అంతరిక్షాత్ప్రబోధినీ । మా వధీ రామ గృధ్రం త్వం పూర్వదగ్ధం త
పోబలాత్ ॥ ౫౬ ॥ కాలే గౌతమదగ్ధోయం ప్రజానాథో నరేశ్వర । బ్రహ్మదత్తేతి నామైష శూరస్సత్యవ్రతశ్శుచిః ॥
గృహం త్వస్యాగతో విప్రో భోజనం ప్రతిమార్గణః । సాగ్రం వర్షశతం చైవ భోక్తవ్యం నృపసత్తమ ॥ ౫౮ ॥ బ్రహ్మ
దత్తస్స వై తస్య పాద్యమర్ఘ్యం స్వయం నృపః । ఆహారం చైవాకరోత్తస్య భోజనార్థం మహాద్యుతేః ॥ ౫౯ ॥ మాం
సమస్యాభవత్తత్ర ఆహారే సుమహాత్మనః । అథ క్రుద్ధేన మునినా శాపో దత్తస్సుదారుణః ॥ ౬౦ ॥ గృధ్రత్వం భజ వై
రాజన్మామైనం హ్యథ సోబ్రవీత్ । ప్రసాదం కురు ధర్మజ్ఞ అజ్ఞానాన్మే మహావ్రత ॥ ౬౧ ॥ శాపస్యాంతో మహాభాగ క్రియ
తాం వై మమానఘ । తదజ్ఞానకృతం మత్వా రాజానం మునిరబ్రవీత్ ॥ ౬౨ ॥ ఉత్పత్స్యతే కులే రాజ్ఞాం రామో నామ మహా
యశాః । ఇక్ష్వాకూణాం మహాభాగో రాజా రాజీవలోచనః ॥ ౬౩ ॥ తేన స్పృష్టో విపాపస్త్వం భవితా నరపుం
గవ । స్పృష్టో రామేణ తచ్ఛ్రుత్వా నరేంద్రః పృథివీపతిః ॥ ౬౪ ॥ గృధ్రత్వం త్యక్తవాన్రాజా దివ్యగంధానులేపనః ।
పురుషో దివ్యరూపో భూత్వా వా చేదం చ రాఘవం ॥ ౬౫ ॥ సాధు రాఘవ ధర్మజ్ఞ త్వత్ప్రసాదాదహం విభో । విముక్తో న
రకాద్ఘోరాచ్ఛాపస్యాంతస్త్వయా కృతః ॥ ౬౬ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేఽధికపాఠే గృధ్రోలూకసంవాదో నా
మ తృతీయస్సర్గః ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ —— అథ నిజపాఠః —— తయోస్సంవదతోరేవం రామలక్ష్మణయోస్త
దా । వాసంతికీ నిశా ప్రాప్తా న శీతా న చ ఘర్మదా ॥ ౧ ॥ తతః ప్రభాతే విమలే కృత్వా పౌర్వాహ్ణికీం క్రియామ్ । అ

భిచకాఙ్క్షమకాకుత్స్థో సదర్శనం పౌరకార్యవిత్ ॥ ౨ ॥ తతస్సుమన్త్రస్త్వాగమ్య రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ । ఏతే నివార
తా రాజన్ద్వారి తిష్ఠన్తి తాపసాః ॥ ౩ ॥ భార్గవం చ్యవనం నామ పురస్కృత్య మహర్షయః । దర్శనం తే మహారాజ చో
దయన్తి కృతత్వరాః ॥ ౪ ॥ ప్రీయమాణా నరవ్యాఘ్ర యమునాతీరవాసినః । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామః ప్రోవా
చ ధర్మవిత్ ॥ ౫ ॥ ప్రవేశ్యన్తాం మహాత్మానో భార్గవప్రముఖా ద్విజాః । ద్వాస్థస్త్వాజ్ఞాం పురస్కృత్య రాజ్ఞో
మూర్ధ్ని కృతాఞ్జలిః ॥ ౬ ॥ ప్రవేశయామాస తతస్తాపసాన్ధర్మసంహితాన్ । శతం సమధికం తత్ర దీప్యమానం స్వ
తేజసా ॥ ౭ ॥ ప్రవిష్టం రాజభవనం తాపసానాం మహాత్మనాం । తే ద్విజాః పూర్ణకలశైస్సర్వతీర్థాంబుసత్కృ
తైః ॥ ౮ ॥ గృహీత్వా ఫలమూలం చ రామస్యాభ్యాహరన్బహు । ప్రతిగృహ్య మహర్షీణాం రామః ప్రీతిపురస్కృ
తః ॥ ౯ ॥ తీర్థోదకాని సర్వాణి ఫలాని వివిధాని చ । ఉవాచ చ మహాబాహుస్సర్వానేవ మహామునీన్ ॥ ౧౦ ॥
ఇమాన్యాసనముఖ్యాని యథార్హముపవిశ్యతాం । రామస్య భాషితం శ్రుత్వా సర్వ ఏవ మహర్షయః ॥ బృసీషు రుచి
రాఖ్యాసు నిషేదుః కాఞ్చనేషు చ । ఉపవిష్టానృషీంస్తత్ర దృష్ట్వా పరపురంజయః ॥ ౧౨ ॥ ప్రయతః ప్రాఞ్జలిర్భూ
త్వా రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ । కిమాగమనకార్యం వః కిం కరోమి సమాహితః ॥ ౧౩ । ఆజ్ఞాప్యోహం మహర్షీణాం
సర్వకామకరస్సుఖం । ఇదం రాజ్యం చ సకలం జీవితం చ హృది స్థితం ॥ ౧౪ ॥ సర్వమేతద్ద్విజార్థం మే సత్యమేతద్బ్రవీ
మి వః । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సాధుకారో మహానభూత్ ॥ ౧౫ ॥ ఋషీణాముగ్రతపసాం యమునాతీరవాసినాం ।
ఊచుశ్చ తే మహాత్మానో హర్షేణ మహతాన్వితాః ॥ ౧౬ ॥ ఉపపన్నం నరశ్రేష్ఠ తవైవ భువి నాన్యతః । బహవః పార్థి
వా రాజన్నతిక్రాన్తా మహాబలాః ॥ ౧౭ ॥ కార్యస్య గౌరవం జ్ఞాత్వా ప్రతిజ్ఞాం నాభ్యరోచయన్ ॥ ఓమ్ ॥ త్వయా పు
నర్బ్రాహ్మణగౌరవాదియం కృతా ప్రతిజ్ఞా హ్యనవేక్ష్య కారణం । తతశ్చ కర్తా హ్యసి నాత్ర సంశయో మహాభయా
త్త్రాతుమృషీంస్త్వమర్హసి ॥ ౧౮ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౨౧ ॥ ౬౪౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం బ్రువాణేష్వృషిషు కాకుత్స్థో వాక్యమబ్రవీత్ । కిం కార్యం బ్రూత భ
వతాం భయం తావదపైతు వః ॥ ౧ ॥ తథా బ్రువతి కాకుత్స్థే భార్గవో వాక్యమబ్రవీత్ । భయానాం శృణు యన్మూ
లం దేశస్య చ నరేశ్వర ॥ ౨ ॥ పూర్వం కృతయుగే రామ దైతేయస్సుమహాబలః । లోలాపుత్రోఽభవజ్జ్యేష్ఠో మధు
నామ మహాసురః ॥ ౩ ॥ బ్రహ్మణ్యశ్చ శరణ్యశ్చ బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితః । సురైశ్చ పరమోదారైః ప్రీతిస్తస్యాతులాభ
వత్ ॥ ౪ ॥ స మధుర్వీర్యసంపన్నో ధర్మే చ సుసమాహితః । బహువర్షసహస్రాణి రుద్రప్రీత్యాకరోత్తపః ॥ ౫ ॥ రు
ద్రః ప్రీతోఽభవత్తస్మై వరం దాతుం యయాచ సః । బహుమానాచ్చ రుద్రేణ దత్తస్తస్యాద్భుతో వరః ॥ ౬ ॥ శూలం శూ
లాద్వినిష్కృష్య మహావీర్యం మహాప్రభం । దదౌ మహాత్మా సుప్రీతో వాక్యం చైతదువాచ హ ॥ ౭ ॥ త్వయాయమ
తులో ధర్మో మత్ప్రసాదకరః కృతః । ప్రీత్యా పరమయా యుక్తో దదామ్యాయుధముత్తమమ్ ॥ ౮ ॥ యావత్సురైశ్చ
విప్రైశ్చ న విరుధ్యేర్మహాసుర । తావచ్ఛూలం తవేదం స్యాదన్యథా నాశమేష్యతి ॥ ౯ ॥ యశ్చ త్వామభియుంజీత యు
ద్ధాయ విగతజ్వరః । తం శూలో భస్మసాత్కృత్వా పునరేష్యతి తే కరమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవం రుద్రాద్వరం లబ్ధ్వా భూయ ఏవ మ
హాసురః । ప్రణిపత్య మహాదేవం వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧౧ ॥ భగవన్మమ వంశస్య శూలమేతదనుత్తమం । భవె
త్తు సతతం దేవ సురాణామీశ్వరో హ్యసి ॥ ౧౨ ॥ ఏవం బ్రువాణం తం దేవస్సర్వభూతపతిశ్శివః । ప్రత్యువాచ మహాతె
జా నైతదేవం భవిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ మా భూత్తే విఫలా వాణీ మత్ప్రసాదకృతా శుభా । భవతః పుత్రమేకం తు శూలమేత
ద్భవిష్యతే ॥ ౧౪ ॥ యావత్కరస్థశ్శూలోయం భవిష్యతి సుతస్య తే । అవధ్యస్సర్వభూతానాం శూలహస్తో భవిష్య
తి ॥ ౧౫ ॥ ఏవం మధుర్వరం లబ్ధ్వా దేవాత్సుమహదద్భుతమ్ । భవనం చాసురశ్రేష్ఠః కారయామాస సుప్రభమ్ ॥ ౧౬ ॥

తస్య పత్నీ మహాభాగా ప్రియా కుంభీనసీతి యా । విశ్వావసోరపత్యం సా హ్యనలాయాం మహాప్రభా ॥ ౧౭ ॥ తస్యాః
పుత్రో మహావీర్యో లవణో నామ దారుణః । బాల్యాత్ప్రభృతి దుష్టాత్మా పాపాన్యేవ సమాచరత్ ॥ ౧౮ ॥ తం పుత్రం
దుర్వినీతం తు దృష్ట్వా క్రోధసమన్వితః । మధుస్స శోకమాపేదే న చైనం కించిదబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ స విహాయ ఇమం లో
కం ప్రవిష్టో వరుణాలయం । శూలం నివేశ్య లవణే వరం తస్మై న్యవేదయత్ ॥ ౨౦ ॥ స ప్రభావేన శూలస్య దౌరాత్మ్యే
నాత్మనస్తథా । సన్తాపయతి లోకాంస్త్రీన్ విశేషేణ తు తాపసాన్ ॥ ౨౧ ॥ ఏవం ప్రభావో లవణశ్శూలం చైవ తథా
విధం । శ్రుత్వా ప్రమాణం కాకుత్స్థ త్వం హి నః పరమా గతిః ॥ ౨౨ ॥ బహవః పార్థివా రామ భయార్తైర్ఋషిభిః పు
రా । అభయం యాచితా వీర త్రాతారం న చ విద్మహే ॥ ౨౩ ॥ తే వయం రావణం శ్రుత్వా హతం సబలవాహనం । త్రా
తారం విద్మహే వీర నాన్యం భువి నరాధిపం ॥ ౨౪ ॥ తత్పరిత్రాతుమిచ్ఛామో లవణాద్భయపీడితాన్ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి రా
మ నివేదితం తు తే భయజం కారణముత్థితం తు యత్ । వినివారయితుం భవాన్ కురు తం కామమహీనవిక్రమ ॥ ౨౫
ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౫ ॥ ౪౪౯౦ ॥ ********************** ప
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తథోక్తే తానృషీన్ రామః ప్రత్యువాచ కృతాంజలిః । కిమాహారః కిమాచారో
లవణః క్వ చ వర్తతే ॥ ౧ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా ఋషయస్సర్వ ఏవ తే । తతో నివేదయామాసుర్లవణో వవృధే
యథా ॥ ౨ ॥ ఆహారస్సర్వసత్త్వాని విశేషేణ చ తాపసాః । ఆచారో రౌద్రతా నిత్యం వాసో మధువనే సదా ॥ ౩ ॥ హ
త్వా బహుసహస్రాణి సింహవ్యాఘ్రమృగద్విపాన్ । మానుషాంశ్చైవ కురుతే నిత్యమాహారమాహ్నికమ్ ॥ ౪ ॥ త
తోఽన్తరాణి సత్త్వాని ఖాదతే స మహాబలః । సంహారే సమనుప్రాప్తే వ్యాదితాస్య ఇవాన్తకః ॥ ౫ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా రాఘ
వో వాక్యమువాచ ప్రీతిసంయుతః । ఘాతయిష్యామి తద్రక్షో వ్యపగచ్ఛతు వో భయం ॥ ౬ ॥ తథా తేషాం ప్రతి
జ్ఞాయ మునీనాముగ్రతేజసాం । స భ్రాతౄన్ సహితాన్ సర్వానువాచ రఘునందనః ॥ ౭ ॥ కో హన్తా లవణం వీ
రాః కస్యాంశస్స విధీయతాం । భరతస్య మహాబాహోశ్శత్రుఘ్నస్య చ ధీమతః ॥ ౮ ॥ రాఘవేణైవముక్తస్తు భరతో
వాక్యమబ్రవీత్ । అహమేనం వధిష్యామి మమాంశస్స విధీయతాం ॥ ౯ ॥ భరతస్య వచశ్శ్రుత్వా ధైర్యశౌర్యసమన్వి
తం । లక్ష్మణావరజస్తస్థౌ హిత్వా సౌవర్ణమాసనం ॥ ౧౦ ॥ శత్రుఘ్నస్త్వబ్రవీద్వాక్యం ప్రణిపత్య నరాధిపం । కృ
తకర్మా మహాబాహుర్మధ్యమో రఘునందనః ॥ ౧౧ ॥ ఆర్యేణ హి పురా శూన్యా త్వయోధ్యా రక్షితా పురీ । సం
తాపం హృదయే కృత్వా ఆర్యస్యాగమనం ప్రతి ॥ ౧౨ ॥ దుఃఖాని చ బహూనీహ హ్యనుభూతాని పార్థివ । శయా
నో దుఃఖశయ్యాసు నందిగ్రామే వసత్పురా ॥ ౧౩ ॥ ఫలమూలాశనో భూత్వా జటీ చీరధరస్తథా । అనుభూయేదృ
శం దుఃఖమేష రాఘవనందనః ॥ ౧౪ ॥ ప్రేష్యే మయి స్థితే రాజన్ న భూయః క్లేశమాప్నుయాత్ । తథా బ్రువతి శత్రు
ఘ్నే రాఘవః పునరబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ ఏవమేవాస్తు కాకుత్స్థ క్రియతాం మమ శాసనం । రాజ్యే త్వామభిషేక్ష్యామి
మధోస్తు నగరే శుభే ॥ ౧౬ ॥ నివేశయ మహాబాహో భరతం యద్యవేక్షసే । శూరస్త్వం కృతవిద్యశ్చ సమర్థశ్చ
నివేశనే ॥ ౧౭ ॥ యో హి వంశం సముత్పాట్య పార్థివస్య పునః క్షయే । న విధత్తే నృపం తత్ర నరకం స హి గచ్ఛతి ॥
స త్వం హత్వా మధుసుతం లవణం పాపనిశ్చయం । రాజ్యం ప్రశాధి ధర్మేణ వాక్యం మే యద్యవేక్షసే ॥ ౧౯ ॥ ఉత్త
రం చ న వక్తవ్యం శూర వాక్యాన్తరే మమ । బాలేన పూర్వజస్యాజ్ఞా కర్తవ్యా నాత్ర సంశయః ॥ ౨౦ ॥ అభిషేకం
చ కాకుత్స్థ ప్రతీచ్ఛస్వ మయోద్యతం । వసిష్ఠప్రముఖైర్విప్రైర్విధిమన్త్రపురస్కృతం ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర
శ్రీరామాయణే ద్విషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౨౧ ॥ ౨౫౪౦ ॥ * * * * * *
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ పరాం వ్రీడాముపాగతః । శత్రుఘ్నో వీర్యసంపన్నో

మందం మందమువాచ హ ॥ ౧ ॥ అధర్మం విద్మ కాకుత్స్థ హ్యస్మిన్నర్థే నరేశ్వర । కథం తిష్ఠత్సు జ్యేష్ఠేషు కనీయా-
నభిషిచ్యతే ॥ ౨ ॥ అవశ్యం కరణీయం చ శాసనం పురుషర్షభ । తవ చైవ మహాభాగ శాసనం దురతిక్రమం ॥ ౩ ॥
త్వత్తో మయా శ్రుతం వీర శ్రుతిభ్యశ్చ మయా శ్రుతం । మయా హి నోత్తరం వాచ్యం మధ్యమే ప్రతిజానతి ॥ ౪ ॥ వ్యా-
హృతం దుర్వచో ఘోరం హన్తాస్మి లవణం మృధే । తస్యైవం మే దురుక్తస్య దుర్గతిః పురుషర్షభ ॥ ౫ ॥ ఉత్తరం
న హి వక్తవ్యం జ్యేష్ఠేనాభిహితే సతి । అధర్మసహితం చైవ పరలోకవివర్జితం ॥ ౬ ॥ సోఽహం ద్వితీయం కాకుత్స్థ న
వక్ష్యామి తవోత్తరం । (తవ చైవ మహాబాహో ఆత్మనశ్చ యథా శ్రుతం) ॥ ౭ ॥ మా ద్వితీయేన దండో వై నిపతేన్మయి మాన-
ద । అహం కామకరో రాజంస్తవాస్మి పురుషర్షభ ॥ ౮ ॥ అధర్మం జహి కాకుత్స్థ మత్కృతే రఘునందన । ఏవము-
క్తే తు శూరేణ శత్రుఘ్నేన మహాత్మనా ॥ ౯ ॥ ఉవాచ రామస్సంహృష్టో లక్ష్మణం భరతం తథా । సంభారానభిషేక-
స్య ఆనయధ్వం సమాహితాః ॥ ౧౦ ॥ అద్యైవ పురుషవ్యాఘ్రమభిషేక్ష్యామి రాఘవం । పురోధసం చ కాకుత్స్థా
నైగమానృత్విజస్తథా ॥ ౧౧ ॥ మంత్రిణశ్చైవ మే సర్వానానయధ్వం మమాజ్ఞయా । రాజ్ఞశ్శాసనమాజ్ఞాయ తథా
కుర్వన్మహారథాః ॥ ౧౨ ॥ అభిషేకసమారంభం పురస్కృత్య పురోధసం । ప్రవిష్టా రాజభవనం రాజానో బ్రాహ్మ-
ణాస్తథా ॥ ౧౩ ॥ తతోఽభిషేకో వవృధే శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః । సంప్రహర్షకరశ్శ్రీమాన్ రాఘవస్య పురస్య చ ॥
అభిషిక్తస్తు శత్రుఘ్నో బభౌ చాదిత్యసన్నిభః । అభిషిక్తః పురా స్కందస్సేంద్రైరివ మరుద్గణైః ॥ ౧౪ ॥ అభిషిక్తే
తు శత్రుఘ్నే రామేణాక్లిష్టకర్మణా । పౌరాః ప్రముదితా ఆసన్ బ్రాహ్మణాశ్చ బహుశ్రుతాః ॥ ౧౫ ॥ కౌసల్యా చ సుమి-
త్రా చ మంగళం కేకయీ తథా । చక్రుస్తా రాజభవనే యాశ్చాన్యా రాజయోషితః ॥ ౧౬ ॥ ఋషయశ్చ మహాత్మా-
నో యమునాతీరవాసినః । హతం లవణమాశంసుశ్శత్రుఘ్నస్యాభిషేచనాత్ ॥ ౧౭ ॥ తతోఽభిషిక్తం శత్రుఘ్నమం-
కమారోప్య రాఘవః । ఉవాచ మధురాం వాణీం తేజస్తస్యాభిపూరయన్ ॥ ౧౮ ॥ అయం శరస్త్వమోఘస్తే దివ్యః ప-
రపురంజయః । అనేన లవణం సౌమ్య హంతాసి రఘునందన ॥ ౨౦ ॥ సృష్టశ్శరోఽయం కాకుత్స్థ యదా శేతే మహార్ణ-
వే । స్వయంభూరజితో దేవో యం నాపశ్యన్సురాసురాః ॥ ౨౧ ॥ అదృశ్యస్సర్వభూతానాం తేనాయం హి శరోత్త-
మః । సృష్టః క్రోధాభిభూతేన వినాశార్థం దురాత్మనోః ॥ ౨౨ ॥ మధుకైటభయోర్వీర విఘాతే సర్వరక్షసాం । స్ర-
ష్టుకామేన లోకాంస్త్రీంస్తౌ చానేన హతౌ యుధి ॥ ౨౩ ॥ తౌ హత్వా జనభోగార్థం కైటభం చ మధుం తథా । అనే-
న శరముఖ్యేన తతో లోకాంశ్చకార సః ॥ ౨౪ ॥ నాయం మయా శరః పూర్వం రావణస్య వధార్థినా । ముక్తశ్శత్రు-
ఘ్న భూతానాం మహాంస్త్రాసో భవేదితి ॥ ౨౫ ॥ యచ్చ తస్య మహచ్ఛూలం త్ర్యంబకేణ మహాత్మనా । దత్తం శత్రు-
వినాశాయ మధోరాయుధముత్తమం ॥ ౨౬ ॥ స తన్నిక్షిప్య భవనే పూజ్యమానం పునః పునః । దిశస్సర్వాస్సమాసాద్య
ప్రాప్నోత్యాహారముత్తమం ॥ ౨౭ ॥ యదా తు యుద్ధమాకాంక్షన్ కశ్చిదేనం సమాహ్వయేత్ । తదా శూలం గృహీ-
త్వా తం భస్మ కుర్యాత్స రాక్షసః ॥ ౨౮ ॥ స త్వం పురుషశార్దూల తమాయుధవినాకృతమ్ । అప్రవిష్టపురం పూర్వం
ద్వారి తిష్ఠ ధృతాయుధః ॥ ౨౯ ॥ అప్రవిష్టం చ భవనం యుద్ధాయ పురుషర్షభ । ఆహ్వయేథా మహాబాహో తదా
హంతాసి రాక్షసం ॥ ౩౦ ॥ అన్యథా క్రియమాణే తు అవధ్యస్స భవిష్యతి । యది త్వేవం కృతే వీర వినాశముపయాస్యతి
ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం శూలస్య చ విపర్యయః । శ్రీమతశ్శితికంఠస్య కృత్యం హి దురతిక్రమం ॥ ౩౨ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీ-
రామాయణే చతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౦ ॥ ౬౦౧ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థః ప్రశస్య చ పునః పునః । పునరేవాపరం వాక్యమువాచ ర-
ఘునందనమ్ ॥ ౧ ॥ ఇమాన్యశ్వసహస్రాణి చత్వారి పురుషర్షభ । రథానాం చ సహస్రే ద్వే గజానాం శతముత్తమం ॥

అంత రావణవీథ్యశ్చ నానాపణ్యోపశోభితాః । అనుగచ్ఛంతు శత్రుఘ్నం తథైవ నటనర్తకాః ॥ ౩ ॥ హిరణ్యస్యసు
వర్ణస్య నియుతం పురుషర్షభ । గృహీత్వా గచ్ఛ నస్త్రాణి పర్యాప్తధనవాహనః ॥ ౪ ॥ బలం చ సుభృతం వీర హృష్టపు
ష్టమనుద్ధతం । సంభాషాసంప్రదానేన రంజయస్వ నరోత్తమ ॥ ౫ ॥ న హ్యర్థాస్తత్ర తిష్ఠంతి న దారా న చ బాంధ
వాః । సుప్రీతో భృత్యవర్గశ్చ యత్ర తిష్ఠసి రాఘవ ॥ ౬ ॥ తతో హృష్టజనాకీర్ణాం ప్రస్థాప్య మహతీం చమూం ।
ఏక ఏవ ధనుష్పాణిర్గచ్ఛ త్వం మధునో వనం ॥ ౭ ॥ యథా త్వాం న ప్రజానాతి గచ్ఛంతం యుద్ధకాంక్షిణమ్ । లవణస్తు
మధోః పుత్రస్తథా గచ్ఛేరశంకితమ్ ॥ ౮ ॥ న తస్య మృత్యురన్యోఽస్తి కశ్చిద్ధి పురుషర్షభ । దర్శనం యోఽభిగచ్ఛేత స వ
ధ్యో లవణేన హి ॥ ౯ ॥ తం చ గ్రీష్మవ్యపాయే తు వర్షరాత్ర ఉపస్థితే । హన్యాస్త్వం లవణం సౌమ్య స హి కాలోఽస్య దుర్మ
తేః ॥ ౧౦ ॥ మహర్షీంస్తు పురస్కృత్య ప్రయాంతు తవ సైనికాః । యథా గ్రీష్మావశేషేణ తరేయుర్జాహ్నవీజలం ॥
తత్ర స్థాప్య బలం సర్వం నదీతీరే సమాహితః । అగ్రతో ధనుషా సార్ధం గచ్ఛ త్వం లఘువిక్రమ ॥ ౧౨ ॥ ఏవముక్తస్తు
రామేణ శత్రుఘ్నస్తాన్మహాబలాన్ । సేనాముఖ్యాన్సమానీయ తతో వాక్యమువాచ హ ॥ ౧౩ ॥ ఏతే వో గణితా
వాసా యత్ర తత్ర నివత్స్యథ । స్థాతవ్యం చావిరోధేన యథా బాధా న కస్యచిత్ ॥ ౧౪ ॥ తథా తాంస్తు సమాజ్ఞాప్య ప్ర
స్థాప్య చ మహద్బలం । కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయీం చాభ్యవాదయత్ ॥ ౧౫ ॥ రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా
శిరసాభిప్రణమ్య చ । రామేణ చాభ్యనుజ్ఞాతః శత్రుఘ్నః శత్రుతాపనః ॥ ౧౬ ॥ లక్ష్మణం భరతం చైవ ప్రణిపత్య కృ
తాంజలిః । పురోధసం వసిష్ఠం చ శత్రుఘ్నః ప్రయతాత్మవాన్ ॥ ౧౭ ॥ ప్రదక్షిణమథో కృత్వా నిర్జగామ మహా
బలః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రస్థాప్య సేనామథ సోఽగ్రతస్తదా గజేంద్రవాజిప్రవరౌఘసంకులామ్ । ఉవాస మాసం తు నరేంద్ర
పార్శ్వతస్త్వథ ప్రయాతో రఘువంశవర్ధనః ॥ ౧౮ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే చతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౮౦ ॥ ౧౧౯౦
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రస్థాప్య తు బలం సర్వం మాసమాత్రోషితః పథి । ఏక ఏవాశు శత్రుఘ్నో
గామ త్వరితం తదా ॥ ౧ ॥ ద్విరాత్రమంతరే శూర ఉష్య రాఘవనందనః । వాల్మీకేరాశ్రమం పుణ్యమగచ్ఛద్వాస
ముత్తమం ॥ ౨ ॥ సోఽభివాద్య మహాత్మానం వాల్మీకిం మునిసత్తమం । కృతాంజలిరథో భూత్వా వాక్యమేతదువాచ
హ ॥ ౩ ॥ భగవన్వస్తుమిచ్ఛామి గురోః కృత్యాదిహాగతః । శ్వః ప్రభాతే గమిష్యామి ప్రతీచీం వారుణీం దిశం ॥ ౪ ॥
శత్రుఘ్నస్య వచః శ్రుత్వా ప్రహస్య మునిసత్తమః । ప్రత్యువాచ మహాత్మానం స్వాగతం తే మహాయశః ॥ ౫ ॥ స్వమా
శ్రమమిదం సౌమ్య రాఘవాణాం కులస్య హి । ఆసనం పాద్యమర్ఘ్యం చ నిర్విశంకః ప్రతీచ్ఛ మే ॥ ౬ ॥ ప్రతిగృహ్య
తతః పూజాం ఫలం మూలం చ భోజనమ్ । భక్షయామాస కాకుత్స్థస్తృప్తిం చ పరమాం గతః ॥ ౭ ॥ స భుక్త్వా ఫల
మూలం చ మహర్షిం తమువాచ హ । పూర్వా యజ్ఞవిభూతీయం కస్యాశ్రమసమీపతః ॥ ౮ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా
వాల్మీకిర్వాక్యమబ్రవీత్ । శత్రుఘ్న శృణు యస్యేదం బభూవాయతనం పురా ॥ ౯ ॥ యుష్మాకం పూర్వకో రాజా
సుదాసస్తస్య భూపతేః । పుత్రో వీరసహో నామ వీర్యవానతిధార్మికః ॥ ౧౦ ॥ స బాల ఏవ సౌదాసో మృగయాముపచ
క్రమే । చంచూర్యమాణం దదృశే స శూరో రాక్షసద్వయం ॥ ౧౧ ॥ శార్దూలరూపిణౌ ఘోరౌ మృగాన్బహుసహ
స్రశః । భక్షమాణావసంతుష్టౌ పర్యాప్తిం నైవ జగ్మతుః ॥ ౧౨ ॥ స తు తౌ రాక్షసౌ దృష్ట్వా నిర్మృగం చ వనం కృతం ।
క్రోధేన మహతావిష్టో జఘానైకం మహేషుణా ॥ ౧౩ ॥ వినిపాత్య తమేకం తు సౌదాసః పురుషర్షభః । విజ్వరో విగ
తామర్షో హతం రక్షోఽభ్యుదైక్షత ॥ ౧౪ ॥ నిరీక్షమాణం తం దృష్ట్వా సహాయస్తస్య రాక్షసః । సంతాపమకరోద్ఘో
రం సౌదాసం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ యస్మాదనపరాధం త్వం సహాయం మమ జఘ్నివాన్ । తస్మాత్తవాపి పాపిష్ఠ ప్రదా
స్యామి ప్రతిక్రియామ్ ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్త్వా తు తద్రక్షస్తత్రైవాంతరధీయత । కాలపర్యాయయోగేన రాజా మిత్రస

హోభవత్ ॥ ౧౭ ॥ రాజా తు యజతే యజ్ఞం తస్యాశ్రమసమీపతః । అశ్వమేధం మహాయజ్ఞం తం వసిష్ఠో హ్యపాలయ
త్ ॥ ౧౮ ॥ తత్ర యజ్ఞో మహానాసీద్బహువర్షగణాయుతః । సమృద్ధః పరయా లక్ష్మ్యా దేవయజ్ఞసమోఽభవత్ ॥ ౧౯ ॥
అథావసానే యజ్ఞస్య పూర్వవైరమనుస్మరన్ । వసిష్ఠరూపీ రాజానమితి హోవాచ రాక్షసః ॥ ౨౦ ॥ అద్య యజ్ఞస్య
జాతోఽన్తస్సామిషం భోజనం మమ । దీయతామిహ శీఘ్రం వై నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౨౧ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాహృ
తం వాక్యం రక్షసా బ్రహ్మరూపిణా । భక్షసంస్కారకుశలమువాచ పృథివీపతిః ॥ ౨౨ ॥ హవిష్యం సామిషం స్వాదు
యథా భవతి భోజనం । తథా కురుష్వ శీఘ్రం వై పరితుష్యేద్యథా గురుః ॥ ౨౩ ॥ శాసనం పార్థివేన్ద్రస్య సూదస్స
మ్భ్రాన్తమానసః । ప్రతిగృహ్య తథా చక్రే యథోక్తం నృపకేణ చ ॥ ౨౪ ॥ స గాక్షసః పునస్తత్ర సూదవేషమథాక
రోత్ । స మానుషమథో మాంసం పార్థివాయ న్యవేదయత్ ॥ ౨౫ ॥ ఇదం స్వాదు హవిష్యం చ సామిషం చాన్నమా
హృతం । స భోజనం వసిష్ఠాయ పత్న్యా సార్ధముపాహరత్ ॥ ౨౬ ॥ మదయన్త్యా నరవ్యాఘ్ర సామిషం రక్షసాహృ
తం । జ్ఞాత్వా తదామిషం విప్రో మానుషం భాజనం గతమ్ ॥ ౨౭ ॥ క్రోధేన మహతావిష్టో వ్యాహర్తుముపచక్రమే ।
యస్మాత్త్వం భోజనం రాజన్మమైతద్దాతుమిచ్ఛసి ॥ ౨౮ ॥ తస్మాద్భోజనమేతత్తే భవిష్యతి న సంశయః । తతః క్రుద్ధస్తు
సౌదాసస్తోయం జగ్రాహ పాణినా ॥ ౨౯ ॥ వసిష్ఠం శప్తుమారేభే భార్యా చైనమవారయత్ । రాజన్ప్రభుర్యతోఽ
స్మాకం వసిష్ఠో భగవానృషిః ॥ ౩౦ ॥ ప్రతిశప్తుం న శక్తస్త్వం దేవతుల్యం పురోధసం । తతః క్రోధమయం తోయం తే
జోబలసమన్వితం ॥ ౩౧ ॥ వ్యసర్జయత ధర్మాత్మా తతః పాదౌ సిషేచ చ । తేనాస్య రాజ్ఞస్తౌ పాదౌ తదా కల్మాషతాంగ
తౌ ॥ ౩౨ ॥ తదాప్రభృతి రాజాసౌ సౌదాసస్సుమహాయశాః । కల్మాషపాదస్సంవృత్తః ఖ్యాతశ్చైవ తథా నృపః ॥
స రాజా సహ పత్న్యా వై ప్రణిపత్య ముహుర్ముహుః । పునర్వసిష్ఠం ప్రోవాచ యదుక్తం బ్రహ్మరూపిణా ॥ ౩౪ ॥
న మయా హ్యపరాద్ధం తే రక్షసా మాయయా కృతమ్ । తచ్ఛ్రుత్వా పార్థివేన్ద్రస్య రక్షసా వికృతం చ తత్ ॥ ౩౫ ॥ పు
నః ప్రోవాచ రాజానం వసిష్ఠః పురుషర్షభం । మయా రోషపరీతేన యదిదం వ్యాహృతం వచః ॥ ౩౬ ॥ నైతచ్ఛక్యం
వృథా కర్తుం ప్రదాస్యామి చ తే వరం । కాలో ద్వాదశవర్షాణి శాపస్యాన్తో భవిష్యతి ॥ ౩౭ ॥ మత్ప్రసాదాచ్చ
రాజేన్ద్ర అతీతం న స్మరిష్యసి । ఏవం స రాజా తం శాపముపభుజ్యారిసూదనః ॥ ౩౮ ॥ ప్రతిలేభే పునా రాజ్యం ప్ర
జాశ్చైవాన్వపాలయత్ । తస్య కల్మాషపాదస్య యజ్ఞస్యాయతనం శుభం ॥ ౩౯ ॥ ఆశ్రమస్య సమీపేఽస్య యన్మాం పృ
చ్ఛసి రాఘవ । తస్య తాం పార్థివేన్ద్రస్య కథాం శ్రుత్వా సుదారుణాం ॥ ౪౦ ॥ వివేశ పర్ణశాలాయాం మహర్షి
మభివాద్య చ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పఞ్చషష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౭౩ ॥ ౯౬౦ ॥ ************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ గాయత్రీ ॥ ౨౩౦౦౦ ॥ యామేవ రాత్రిం శత్రుఘ్నః పర్ణశాలాముపా
విశత్ । తామేవ రాత్రిం సీతాపి ప్రసూతా దారకద్వయం ॥ ౧ ॥ తతోఽర్ధరాత్రసమయే బాలకా మునిదారకాః ।
వాల్మీకేః ప్రియమాచఖ్యుస్సీతాయాః ప్రసవం శుభం ॥ ౨ ॥ భగవన్రామపత్నీ సా ప్రసూతా దారకద్వయం । తతో
రక్షాం మహాతేజః కురు భూతవినాశినీమ్ ॥ ౩ ॥ తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా మహాహర్షముపాగమత్ । జగామ తత్ర
హృష్టాత్మా దదర్శ చ కుమారకౌ ॥ ౪ ॥ బాలచన్ద్రప్రతీకాశౌ దేవపుత్రౌ మహౌజసౌ । భూతఘ్నీం చాకరోత్తాభ్యాం
రక్షాం రక్షోవినాశినీం ॥ ౫ ॥ కుశముష్టిముపాదాయ లవం చైవ తు స ద్విజః । వాల్మీకిః ప్రదదౌ తాభ్యాం రక్షాం భూ
తవినాశినీమ్ ॥ ౬ ॥ యస్తయోః పూర్వజో జాతస్స కుశైర్మన్త్రసత్కృతైః । నిర్మార్జనీయస్తు తదా కుశ ఇత్యస్య నా
మతః ॥ ౭ ॥ యశ్చాపరో భవత్తాభ్యాం లవేన ససమాహితః । నిర్మార్జనీయో వృద్ధాభిర్లవ ఇత్యేవ నామతః ॥ ౮ ॥
ఏవం కుశలవౌ నామ్నా తావుభౌ యమజాతకౌ । మత్కృతాభ్యాం చ నామభ్యాం ఖ్యాతియుక్తౌ భవిష్యతః ॥ ౯ ॥ ఇత్యు

క్త్వా సమునిశ్రేష్ఠో మునిపత్నీస్సమాహితః । వాల్మీకిః ప్రదదౌ తాభ్యాం రక్షాం భూతవినాశినీమ్ ॥ ౧౦ ॥ తాం రక్షాం
జగృహుస్తాశ్చ మునిహస్తాత్సమాహితాః । అకుర్వంశ్చ తతో రక్షాం తయోర్విగతకల్మషాః ॥ ౧౧ ॥ తథా తాం క్రియ
మాణాం చ వృద్ధాభిర్గోత్రనామ చ । సంకీర్తనం చ రామస్య సీతాయాః ప్రసవౌ శుభౌ ॥ ౧౨ ॥ అర్ధరాత్రే తు
శత్రుఘ్నశ్శుశ్రావ సుమహత్ప్రియమ్ । పర్ణశాలాం తతో గత్వా మాతర్దిష్ట్యేతి చాబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ తథా తస్య
ప్రహృష్టస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః । వ్యతీతా వార్షికీ రాత్రిశ్శ్రావణీ లఘువిక్రమా ॥ ౧౪ ॥ ప్రభాతే తు మహా
తేజాః కృత్వా పౌర్వాహ్ణికీం క్రియామ్ । మునిం ప్రాంజలిరామంత్ర్య ప్రాయాత్పశ్చాన్ముఖః పునః ॥ ౧౫ ॥ స గత్వా
యమునాతీరం సప్తరాత్రోషితః పథి । ఋషీణాం పుణ్యకీర్తీనామాశ్రమే వాసమభ్యయాత్ ॥ ౧౬ ॥ స తత్ర ముని
భిస్సార్ధం భార్గవప్రముఖైర్నృపః । కథాభిరభిరూపాభిర్వాసం చక్రే మహాయశాః ॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥ స కాంచ
నాద్యైర్మునిభిస్సమేతో రఘుప్రవీరో రజనీం తదానీమ్ । తథా ప్రకారైర్బహుభిర్మహాత్మా విరామయామాస నరేంద్ర
సూనుః ॥ ౧౮ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే షట్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౮౬ ॥ ౭౭౨౦ ॥ **********

శ్రీరామాయణనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ రాత్ర్యాం ప్రవృత్తాయాం శత్రుఘ్నో భృగునందనమ్ । పప్రచ్ఛ చ్యవ
నం విప్రం లవణస్య యథాబలమ్ ॥ ౧ ॥ శూలస్య చ బలం బ్రహ్మన్కే చ పూర్వం నిపాతితాః । అనేన శూలముఖ్యేన ద్వంద్వ
యుద్ధముపాగతాః ॥ ౨ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః । ప్రత్యువాచ మహాతేజాశ్చ్యవనో రఘు
నందనమ్ ॥ ౩ ॥ అసంఖ్యేయాని కర్మాణి యాన్యస్య పురుషర్షభ । ఇక్ష్వాకువంశప్రభవే యద్వృత్తం తచ్ఛృణుష్వ మే ॥
అయోధ్యాయాం పురా రాజా యువనాశ్వసుతో బలీ । మాంధాతా ఇతి విఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు వీర్యవాన్ ॥ ౫ ॥ స
కృత్వా పృథివీం కృత్స్నాం శాసనే పృథివీపతిః । సురలోకమథో జేతుముద్యోగమకరోన్నృపః ॥ ౬ ॥ ఇంద్రస్య చ భ
యం తీవ్రం సురాణాం చ మహాత్మనామ్ । మాంధాతరి కృతోద్యోగే దేవలోకజిగీషయా ॥ ౭ ॥ అర్ధాసనేన శక్రస్య
రాజ్యార్ధేన చ పార్థివః । వంద్యమానస్సురగణైః ప్రతిజ్ఞామధ్యరోహత ॥ ౮ ॥ తస్య పాపమభిప్రాయం విదిత్వా
పాకశాసనః । సాంత్వపూర్వమిదం వాక్యమువాచ యువనాశ్వజమ్ ॥ ౯ ॥ రాజా త్వం మానుషే లోకే న తావత్పు
రుషర్షభ । అకృత్వా పృథివీం వశ్యాం దేవరాజ్యమిహేచ్ఛసి ॥ ౧౦ ॥ యది వీర సమగ్రా తే మేదినీ నిఖిలా వశే । దేవ
రాజ్యం కురుష్వేహ సభృత్యబలవాహనః ॥ ౧౧ ॥ ఇంద్రమేవం బ్రువాణం తు మాంధాతా వాక్యమబ్రవీత్ । క్వ మే శ
క్ర ప్రతిహతం శాసనం పృథివీతలే ॥ ౧౨ ॥ తమువాచ సహస్రాక్షో లవణో నామ రాక్షసః । మధుపుత్రో మధువనే నా
జ్ఞాం తే కురుతేఽనఘ ॥ ౧౩ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా విప్రియం వాక్యం సహస్రాక్షేణ భాషితమ్ । వ్రీడితోఽవాఙ్ముఖో రాజా వ్యా
హర్తుం న శశాక హ ॥ ౧౪ ॥ ఆమంత్ర్య తు సహస్రాక్షం హ్రియా కించిదవాఙ్ముఖః । పునరేవాగమచ్ఛ్రీమానిమం
లోకం నరేశ్వరః ॥ ౧౫ ॥ స కృత్వా హృదయేఽమర్షం సభృత్యబలవాహనః । ఆజగామ మధోః పుత్రం వశే కర్తు
మరిందమః ॥ ౧౬ ॥ స కాంక్షమాణో లవణం యుద్ధాయ పురుషర్షభః । దూతం సంప్రేషయామాస సకాశం లవణ
స్య సః ॥ ౧౭ ॥ స గత్వా విప్రియాణ్యాహ బహూని మధునస్సుతమ్ । వదంతమేవం తం దూతం భక్షయామాస రాక్షసః ॥
చిరాయమాణే దూతే తు రాజా క్రోధసమన్వితః । అర్దయామాస తద్రక్షశ్శరవృష్ట్యా సమంతతః ॥ ౧౯ ॥ ప్రహస్య
లవణశ్శూలమైశం జగ్రాహ పాణినా । వధాయ సానుబంధస్య ముమోచాయుధముత్తమమ్ ॥ ౨౦ ॥ తచ్ఛూలం దీప్య
మానం తు సభృత్యబలవాహనమ్ । భస్మ కృత్వా నృపం భూయో లవణస్యాగమత్కరమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏవం స రాజా బలవా
హతస్సబలవాహనః । శూలస్య చ బలం వీర హ్యప్రమేయమనుత్తమమ్ ॥ ౨౨ ॥ శ్వఃప్రభాతే తు లవణం వధిష్యసి న సం
శయః । అగృహీతాయుధం క్షిప్రం ధ్రువో హి విజయస్తవ ॥ ౨౩ ॥ లోకానాం స్వస్తి చైవ స్యాత్కృతే కర్మణి చ త్వయా ।

ఏత త్తే సర్వమాఖ్యాతం లవణస్య దురాత్మనః ॥ ౨౪ ॥ శూలస్య చ బలం ఘోరమప్రమేయం నరర్షభ । వినాశశ్చైవ
మాంధాతుర్యత్తేనాభూచ్చ పార్థివ ॥ ౨౫ ॥ ఓమ్ ॥ త్వం శ్వః ప్రభాతే లవణం మహాత్మన్వధిష్యసే నాత్ర తు సంశ
యో మే । శూలం వినా నిర్గతమామిషార్థే ధ్రువో జయస్తే భవితా నరేంద్ర ॥ ౨౬ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే స
ప్తషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౧౯ ॥ ౫౭౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కథాం కథయతాం తేషాం జయం చాకాంక్షతాం శుభం । వ్యతీతా రజనీ శీఘ్రం
శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః ॥ ౧ ॥ తతః ప్రభాతే విమలే తస్మిన్కాలే స రాక్షసః । నిర్గతస్తు పురాద్వీరో భక్ష్యార్థం భీమ
విక్రమః ॥ ౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే వీరశ్శత్రుఘ్నో యమునా నదీం । తీర్త్వా మధుపురద్వారి ధనుష్పాణిరతిష్ఠత ॥ ౩ ॥ త
తోఽర్ధదివసే ప్రాప్తే క్రూరకర్మా స రాక్షసః । ఆగచ్ఛద్బహుసాహస్రం ప్రాణినాముద్వహన్భరం ॥ ౪ ॥ తతో దదర్శ
శత్రుఘ్నం స్థితం ద్వారి ధృతాయుధం । తమువాచ తతో రక్షః కిమనేన కరిష్యసి ॥ ౫ ॥ ఈదృశానాం సహస్రాణి సా
యుధానాం నరాధమ । భక్షితాని మయా రోషాత్కాలమాకాంక్షసే ను కిం ॥ ౬ ॥ ఆహారశ్చాప్యసంపూర్ణో మమ
మాయం పురుషాధమ । స్వయం ప్రవిష్టోఽద్య ముఖం కథమాసాద్య దుర్మతే ॥ ౭ ॥ తస్యైవం భాషమాణస్య హసతశ్చ ము
హుర్ముహుః । శత్రుఘ్నో వీర్యసంపన్నో రోషాదశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ ౮ ॥ తస్య రోషాభిభూతస్య శత్రుఘ్నస్య
మహాత్మనః । తేజోమయా మరీచ్యస్తు సర్వగాత్రైర్వినిష్పతన్ ॥ ౯ ॥ ఉవాచ చ సుసంక్రుద్ధశ్శత్రుఘ్నస్తం నిశాచ
రం । యోద్ధుమిచ్ఛామి దుర్బుద్ధే ద్వంద్వయుద్ధం త్వయా సహ ॥ ౧౦ ॥ పుత్రో దశరథస్యాహం భ్రాతా రామస్య ధీమ
తః । శత్రుఘ్నో నిత్యశత్రుఘ్నో వధకాంక్షీ తవాగతః ॥ ౧౧ ॥ తస్య మే యుద్ధకామస్య ద్వంద్వయుద్ధం ప్రదీయతాం ।
శత్రుస్త్వం సర్వజీవానాం న మే జీవన్గమిష్యసి ॥ ౧౨ ॥ తస్మింస్తథా బ్రువాణే తు రాక్షసః ప్రహసన్నివ । ప్రత్యువా
చ నరశ్రేష్ఠం దిష్ట్యా ప్రాప్తోసి దుర్మతే ॥ ౧౩ ॥ మమ మాతృష్వసుర్భ్రాతా రావణో రాక్షసాధిపః । హతో రామేణ దు
ర్బుద్ధే స్త్రీహేతోః పురుషాధమ ॥ ౧౪ ॥ తచ్చ సర్వం మయా క్షాంతం రావణస్య కులక్షయం । అవజ్ఞాం పురతః కృత్వా
మయా పూర్వాం విశేషతః ॥ ౧౫ ॥ నిహతాశ్చ హి మే సర్వే పరిభూతాస్తృణం యథా । భూతాశ్చైవ భవిష్యాశ్చ
యూయం చ పురుషాధమాః ॥ ౧౬ ॥ తస్య తే యుద్ధకామస్య యుద్ధం దాస్యామి దుర్మతే । తిష్ఠ త్వం చ ముహూర్తం తు
యావదాయుధమానయే ॥ ౧౭ ॥ ఈప్సితం యాదృశం తుభ్యం సజ్జయే యావదాయుధం । తమువాచాథ శత్రుఘ్నః
క్వ మే జీవన్గమిష్యసి ॥ ౧౮ ॥ శత్రుర్యదృచ్ఛయా దృష్టో న మోక్తవ్యః కృతాత్మనా । యో హి విక్లబయా బుద్ధ్యా ప్రసరం
శత్రవే దదౌ ॥ ౧౯ ॥ స హతో మందబుద్ధిత్వాద్యథా కాపురుషస్తథా ॥ ఓమ్ ॥ తస్మాత్సుదృష్టం కురు జీవలోకం శరైః
శితైస్త్వాం వివిధైర్నయామి । యమస్య గేహాభిముఖం హి పాపం రిపుం త్రిలోకస్య చ రాఘవస్య ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీ
రామాయణేఽష్టషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౯౨ ॥ ౩౭౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా భాషితం తస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః । క్రోధమాహారయత్తీ
వ్రం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ పాణౌ పాణిం వినిష్పిష్య దంతాన్కటకటాప్య చ । లవణో రఘుశార్దూలమాహ్వయా
మాస చాసకృత్ ॥ ౨ ॥ తమాహ్వయంతం సౌమిత్రిర్లవణం ఘోరదర్శనం । శత్రుఘ్నో దేవశత్రుఘ్న ఇదం వచన
మబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ న శత్రుఘ్నస్తదా జాతో యదాన్యే నిర్జితాస్త్వయా । తదద్య బాణాభిహతో వ్రజ త్వం యమసాద
నం ॥ ౪ ॥ ఋషయోఽప్యద్య పాపాత్మన్మయా త్వాం నిహతం రణే । పశ్యంతు విప్రా విద్వాంసస్త్రిదశా ఇవ రావణం ॥ ౫
త్వయి మద్బాణనిర్దగ్ధే పతితేఽద్య నిశాచర । పురే జనపదే చాపి క్షేమమేతద్భవిష్యతి ॥ ౬ ॥ అద్య మద్బాహునిష్క్రా
న్తశ్శరో వజ్రనిభాననః । ప్రవేక్ష్యతి తే హృదయం పద్మమంశురివార్కజః ॥ ౭ ॥ ఏవముక్తో మహావృక్షం లవణః క్రోధ

మూర్ఛితః । శత్రుఘ్నో రసి చిక్షేప స చ తం శతధాచ్ఛినత్ ॥ ౮ ॥ తద్దృష్ట్వా విఫలం కర్మ రాక్షసః పునరేవ తు । పాద
పాంస్తు బహూన్ గృహ్య శత్రుఘ్నే వ్యసృజద్బలీ ॥ ౯ ॥ శత్రుఘ్నశ్చాపి తేజస్వీ వృక్షానాపతతో బహూన్ । త్రిభి
శ్చతుర్భిరేకైకం చిచ్ఛేద నతపర్వభిః ॥ ౧౦ ॥ తతో బాణమయం వర్షం వ్యసృజద్రాక్షసోరసి । శత్రుఘ్నో వీర్యసం
పన్నో వివ్యథే న చ రాక్షసః ॥ ౧౧ ॥ తతః ప్రహస్య లవణో వృక్షముత్పాట్య లీలయా । శిరస్యభ్యాహనచ్ఛూరం స్రస్తాం
గస్స ముమోహ వై ॥ ౧౨ ॥ తస్మిన్నిపతితే వీరే హాహాకారో మహానభూత్ । ఋషీణాం దేవసంఘానాం గంధర్వా
ప్సరసామపి ॥ ౧౩ ॥ తమవజ్ఞాయ తు హతం శత్రుఘ్నం భువి పాతితమ్ । రక్షోలబ్ధాంతరమపి న వివేశ స్వమాలయమ్ ॥ ౧౪
నాపి శూలం ప్రజగ్రాహ తం దృష్ట్వా భువి పాతితమ్ । తతో హత ఇతి జ్ఞాత్వా తాన్ భక్షాన్ సముదావహత్ ॥ ౧౫ ॥ ము
హూర్తాల్లబ్ధసంజ్ఞస్తు పునస్తస్థౌ ధృతాయుధః । శత్రుఘ్నో రాక్షసద్వారి ఋషిభిస్సంప్రపూజితః ॥ ౧౬ ॥ తతో దివ్య
మమోఘం తు జగ్రాహ శరముత్తమమ్ । జ్వలంతం తేజసా ఘోరం పూరయంతం దిశో దశ ॥ ౧౭ ॥ వజ్రాననం వజ్రవే
గం మేరుమందరసన్నిభమ్ । నతం పర్వసు సర్వేషు సంయుగేష్వపరాజితమ్ ॥ ౧౮ ॥ అసృక్చందనదిగ్ధాంగం చారుప
త్రం పతత్రిణమ్ । దానవేంద్రాచలేంద్రాణామసురాణాం చ దారణమ్ ॥ ౧౯ ॥ తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం యుగాంతే
సముపస్థితే । దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని పరిత్రాసముపాగమన్ ॥ ౨౦ ॥ స దేవాసురగంధర్వం సమునిం సాప్సరోగ
ణమ్ । జగద్ధి సర్వమస్వస్థం పితామహముపస్థితమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఊచుశ్చ సర్వే దేవేశం వరదం ప్రపితామహమ్ । కచ్చిల్లోక
క్షయో దేవ సంప్రాప్తో వా యుగక్షయః ॥ ౨౨ ॥ నేదృశం దృష్టపూర్వం చ న శ్రుతం ప్రపితామహ । దేవానాం భ
యసంమోహో లోకానాం సంక్షయం ప్రతి ॥ ౨౩ ॥ తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా బ్రహ్మా లోకపితామహః । భయకార
ణమాచష్ట దేవానామభయంకరః ॥ ౨౪ ॥ ఉవాచ మధురాం వాణీం శృణుధ్వం సర్వదేవతాః । వధాయ లవణస్యాజౌ
శరశ్శత్రుఘ్నధారితః ॥ ౨౫ ॥ తేజసా యస్య సర్వే స్మ సంమూఢాస్సురసత్తమాః । ఏష పూర్వస్య దేవస్య లోకక
ర్తుస్సనాతనః ॥ ౨౬ ॥ శరస్తేజోమయో వత్సా యేన వో భయమాగతమ్ । ఏష వై కైటభస్యార్థే మధునశ్చ మహాశ
రః ॥ ౨౭ ॥ సృష్టో మహాత్మనా తేన వధార్థం దైత్యయోస్తయోః । ఏక ఏవ ప్రజానాతి విష్ణుస్తేజోమయం శరమ్ ॥ ౨౮ ॥
ఏషైవ హి తనుః పూర్వా విష్ణోస్తస్య మహాత్మనః । ఇతో గచ్ఛత పశ్యధ్వం వధ్యమానం మహాత్మనా ॥ ౨౯ ॥ రామాను
జేన వీరేణ లవణం రాక్షసోత్తమమ్ । తస్య తే దేవదేవస్య నిశమ్య వచనం సురాః ॥ ౩౦ ॥ ఆజగ్ముర్యత్ర యుధ్యేతే శత్రు
ఘ్నలవణావుభౌ । తం శరం దివ్యసంకాశం శత్రుఘ్నకరధారితమ్ ॥ ౩౧ ॥ దదృశుస్సర్వభూతాని యుగాంతాగ్ని
మివోత్థితమ్ । ఆకాశమావృతం దృష్ట్వా దేవైర్హి రఘునందనః ॥ ౩౨ ॥ సింహనాదం భృశం కృత్వా దదర్శ లవణం పు
నః । ఆహూతశ్చ పునస్తేన శత్రుఘ్నేన మహాత్మనా ॥ ౩౩ ॥ లవణః క్రోధసంయుక్తో యుద్ధాయ సమవస్థితః । ఆకర్ణా
త్స వికృష్యాథ తద్ధనుర్ధన్వినాం వరః ॥ ౩౪ ॥ తం ముమోచ మహాబాణం లవణస్య మహోరసి । ఉరస్తస్య విదార్యా
శు ప్రవివేశ రసాతలమ్ ॥ ౩౫ ॥ గత్వా రసాతలం దివ్యశ్శరో విబుధపూజితః । పునరేవాగమత్తూర్ణమిక్ష్వాకుకులనం
దనమ్ ॥ ౩౬ ॥ శత్రుఘ్నశరనిర్భిన్నో లవణస్స నిశాచరః । పపాత సుమహాతేజా వజ్రాహత ఇవాచలః ॥ ౩౭ ॥ త
చ్చ దివ్యం మహచ్ఛూలం హతే లవణరాక్షసే । పశ్యతాం సర్వభూతానాం రుద్రస్య వశమన్వగాత్ ॥ ౩౮ ॥ ఓమ్ ॥
(తతశ్చ తే దేవమహర్షయశ్చ గంధర్వసిద్ధాస్సహితాప్సరోభిః । అపూజయన్ దాశరథిం సమేతా దిష్ట్యేతి దిష్ట్యేతి ము
హుర్నదంతః ॥ ౩౯ ॥) ఏకేషుపాతేన భయం నిపాత్య లోకత్రయస్యాపి రఘుప్రవీరః । వినిర్బభావుత్తమచాపబా
ణస్తమః ప్రణుద్యేవ సహస్రరశ్మిః ॥ ౪౦ ॥ తతో హి దేవా ఋషిపన్నగాశ్చ ప్రపూజిరే హ్యప్సరసశ్చ సర్వాః । దిష్ట్యా
జయో దాశరథేరవాప్తస్త్యక్త్వా భయం సర్ప ఇవ ప్రశాంతః ॥ ౪౧ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే లవణవధో నామై

కోనసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౯౫ ॥ ౧౯౦౦ ॥ * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ హతే తు లవణే దేవాస్సేన్ద్రాస్సాగ్నిపురోగమాః । ఊచుశ్చ మధురాం వా
ణీం శత్రుఘ్నం శత్రుతాపనం ॥ ౧ ॥ దిష్ట్యా త్వం విజయీ వత్స దిష్ట్యా లవణరాక్షసః । హతః పురుషశార్దూల వరం వర
య రాఘవ ॥ ౨ ॥ వరదాస్తు మహాబాహో సర్వ ఏవ సమాగతాః । విజయాకాంక్షిణస్తుభ్యమమోఘం దర్శనం హి
నః ॥ ౩ ॥ దేవానాం భాషితం శ్రుత్వా శూరో మూర్ధ్ని కృతాఞ్జలిః । ప్రత్యువాచ మహాబాహుశ్శత్రుఘ్నః ప్రయ
తాత్మవాన్ ॥ ౪ ॥ ఇయం మధుపురీ రమ్యా మధురా దేవనిర్మితా । నివేశం ప్రాప్నుయాచ్ఛీఘ్రమేష మేస్తు వరః
పరః ॥ ౫ ॥ తం దేవాః ప్రీతమనసో బాఢమిత్యేవ రాఘవం । భవిష్యతి పురీ రమ్యా శూరసేనా న సంశయః ॥ ౬ ॥ తే
తథోక్త్వా మహాత్మానో దివమారురుహుస్తదా । శత్రుఘ్నోపి మహాతేజాస్తాం సేనాం సముపానయత్ ॥ ౭ ॥ సా సే
నా శీఘ్రమాగచ్ఛచ్ఛ్రుత్వా శత్రుఘ్నశాసనం । నివేశనం చ శత్రుఘ్నః శ్రావణేన సమారభత్ ॥ ౮ ॥ సా పురీ దివ్య
సంకాశా వర్షే ద్వాదశమే శుభా । నివిష్టా శూరసేనానాం విషయశ్చాకుతోభయః ॥ ౯ ॥ క్షేత్రాణి సస్యయుక్తాని కా
లే వర్షతి వాసవః । అరోగవీరపురుషా శత్రుఘ్నభుజపాలితా ॥ ౧౦ ॥ అర్ధచన్ద్రప్రతీకాశా యమునాతీరమాశ్రి
తా । శోభితా గృహముఖ్యైశ్చ చత్వరాపణవీథికైః ॥ ౧౧ ॥ చాతుర్వర్ణ్యసమాయుక్తా నానావాణిజ్యశోభితా । య
చ్చ తేన పురా శుభ్రం లవణేన కృతం మహత్ ॥ ౧౨ ॥ శోభయామాస శత్రుఘ్నో నానావర్ణైస్తద్గృహం । ఆరామై
శ్చ విహారైశ్చ తటాకైశ్చ సమన్తతః ॥ ౧౩ ॥ శోభితాం శోభనీయైశ్చ తథాన్యైర్దైవమానుషైః । తాం పురీం దివ్యసం
కాశాం నానాపణ్యోపశోభితాం ॥ ౧౪ ॥ నానాదేశగతైశ్చాపి వణిగ్భిరుపశోభితాం । తాం సమృద్ధాం సమృద్ధార్థ
శ్శత్రుఘ్నో భరతానుజః ॥ ౧౫ ॥ నిరీక్ష్య పరమప్రీతః పరం హర్షముపాగమత్ । తస్య బుద్ధిస్సముత్పన్నా నివేశ్య మ
ధురాం పురీమ్ ॥ ౧౬ ॥ రామపాదౌ నిరీక్షేహం వర్షే ద్వాదశ ఆగతే । ఓమ్ ॥ తతస్స తామమరపురోపమాం పురీం
నివేశ్య వై వివిధజనాభిసంవృతాం । నరాధిపో రఘుపతిపాదదర్శనే దధే మతిం రఘుకులవంశవర్ధనః ॥ ౧౭ ॥ ఇత్యు
త్తరశ్రీరామాయణే సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౬౪౫ ॥ ౧౨౯౦౦ ॥ * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో ద్వాదశమే వర్షే శత్రుఘ్నో రామపాలితాం । అయోధ్యాం చక్రమే
గన్తుమల్పభృత్యబలానుగః ॥ ౧ ॥ తతో మన్త్రిపురోగాంశ్చ బలముఖ్యాన్నివర్త్య చ । జగామ రథముఖ్యేన హ
యానాం చ శతేన సః ॥ ౨ ॥ స గత్వా గణితాన్వాసాన్సప్తాష్టౌ రఘునన్దనః । వాల్మీక్యాశ్రమమాసాద్య వాసం చక్రే
మహారథః ॥ ౩ ॥ సోభివాద్య తతః పాదౌ వాల్మీకేః పురుషర్షభః । పాద్యమర్ఘ్యం తథాతిథ్యం జగ్రాహ మునిసత్త
మాత్ ॥ ౪ ॥ బహురూపాస్సుమధురాః కథాస్తత్ర సహస్రశః । కథయామాస స మునిశ్శత్రుఘ్నాయ మహాత్మనే ॥
ఉవాచ చ మునిర్వాక్యం లవణస్య వధాశ్రితం । సుదుష్కరం కృతం కర్మ లవణం నిఘ్నతా త్వయా ॥ ౬ ॥ బహవః పా
ర్థివాస్సౌమ్య హతాస్సబలవాహనాః । లవణేన మహాబాహో యుధ్యమానా దురాత్మనా ॥ ౭ ॥ స త్వయా నిహతః
పాపో లీలయా పురుషర్షభ । జగతశ్చ భయం తత్ర ప్రశాన్తం తవ తేజసా ॥ ౮ ॥ రావణస్య వధో ఘోరో యత్నేన
మహతా కృతః । ఇదం తు సుమహత్కర్మ త్వయా కృతమయత్నతః ॥ ౯ ॥ ప్రీతిశ్చాపి పరా జాతా దేవానాం లవ
ణే హతే । భూతానాం చైవ సర్వేషాం జగతశ్చ ప్రియం కృతమ్ ॥ ౧౦ ॥ తచ్చ యుద్ధం మయా దృష్టం యథావత్పురుషర్ష
భ । సభాయాం వాసవస్యాథ ఉపవిష్టేన రాఘవ ॥ ౧౧ ॥ మమాపి పరమా ప్రీతిర్హృది శత్రుఘ్న వర్తతే । ఉపా
ఘ్రాస్యామి తే మూర్ధ్ని స్నేహస్యైషా పరా గతిః ॥ ౧౨ ॥ ఇత్యుక్త్వా మూర్ధ్ని శత్రుఘ్నముపాఘ్రాయ మహాము
నిః । ఆతిథ్యమకరోత్తస్య యే చ తస్య పదానుగాః ॥ ౧౩ ॥ స భుక్తవాన్నరశ్రేష్ఠో గీతమాధుర్యముత్తమం । శుశ్రావ

రామచరితం తస్మిన్ కాలే యథాక్రమమ్ ॥౧౪॥ తంత్రీలయసమాయుక్తం త్రిస్థానకరణాన్వితం । సంస్కృతం లక్ష
ణోపేతం సమతాళసమన్వితం ॥ ౧౫ ॥ శుశ్రావ రామచరితం తస్మిన్ కాలే పురాకృతమ్ । తాన్యక్షరాణి సత్యాని య
థావృత్తాని పూర్వశః ॥ ౧౬ ॥ శ్రుత్వా పురుషశార్దూలో విసంజ్ఞో బాష్పలోచనః । స ముహూర్తమివాసంజ్ఞో
వినిశ్వస్య ముహుర్ముహుః ॥ ౧౭ ॥ తస్మిన్ గీతే యథావృత్తం వర్తమానమివాశృణోత్ । పదానుగాశ్చ యే రా
జ్ఞస్తాం శ్రుత్వా గీతసంపదం ॥ ౧౮ ॥ అవాఙ్ముఖాశ్చ దీనాశ్చ ఆశ్చర్యమితి చాబ్రువన్ । పరస్పరం చ తే తత్ర సైనికాస్సం
బభాషిరే ॥౧౯॥ కిమిదం క్వ చ వర్తామః కిమేతత్స్వప్నదర్శనం । అర్థో యో నః పురా దృష్టస్తమాశ్రమపదే పునః ॥
శృణుమః కిమయం స్వప్నో గీతబంధం శ్రితో భవేత్ । విస్మయం తే పరం గత్వా శత్రుఘ్నమిదమబ్రువన్ ॥ ౨౧ ॥ సా
ధు పృచ్ఛ నరశ్రేష్ఠ వాల్మీకిం మునిపుంగవమ్ । శత్రుఘ్నస్త్వబ్రవీత్సర్వాన్ కౌతూహలసమన్వితాన్ ॥ ౨౨॥ సైనికా
న క్షమోఽస్మాకం పరిప్రష్టుమిహేదృశః । ఆశ్చర్యాణి బహూనీహ భవంత్యస్యాశ్రమే మునేః ॥ ౨౩ ॥ న తు కౌతూహ
లాద్యుక్తమన్వేష్టుం తం మహామునిం । ఏవం తద్వాక్యముక్త్వా చ సైనికాన్ రఘునందనః ॥ ౨౪ ॥ అభివాద్య మహర్షిం
తం స్వం నివేశం యయౌ తదా ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ఏకసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౪౭ ॥ ౧౯౯౬౦ ॥ *****

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తం శయానం నరవ్యాఘ్రం నిద్రా నాభ్యాగమత్తదా । చింతయంతమనేకాగ్రం
గానగీతమనుత్తమం ॥ ౧ ॥ తస్య శబ్దం సుమధురం తంత్రీలయసమన్వితం । శ్రుత్వా రాత్రిర్జగామాశు శత్రుఘ్నస్య
మహాత్మనః ॥ ౨ ॥ తస్యాం నిశాయాం వ్యుష్టాయాం కృత్వా పౌర్వాహ్ణికీం క్రియాం । ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం శత్రు
ఘ్నో మునిపుంగవం ॥౩॥ భగవన్ ద్రష్టుమిచ్ఛామి రాఘవం రఘునందనం । త్వయానుజ్ఞాతుమిచ్ఛామి సహైభిస్సంశి
తవ్రతైః ॥ ౪ ॥ ఇత్యేవం వాదినం తం తు శత్రుఘ్నం శత్రుతాపనం । వాల్మీకిస్సంపరిష్వజ్య విససర్జ చ రాఘవం ॥౫॥
సోఽభివాద్య మునిశ్రేష్ఠం రథమారుహ్య సుప్రభం । అయోధ్యామగమత్తూర్ణం రాఘవోత్సుకదర్శనః ॥ ౬ ॥ స
ప్రవిష్టః పురీం రమ్యాం శ్రీమానిక్ష్వాకునందనః । ప్రవివేశ మహాబాహుర్యత్ర రామో మహాద్యుతిః ॥ ౭ ॥ స రా
మం మంత్రిమధ్యస్థం పూర్ణచంద్రనిభాననం । పశ్యన్నమరమధ్యస్థం సహస్రనయనం యథా ॥ ౮ ॥ అభివాద్య మ
హాత్మానం జ్వలంతమివ తేజసా । ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం రామం సత్యపరాక్రమం ॥ ౯ ॥ యథాజ్ఞప్తం మహారా
జ సర్వం తత్కృతవానహం । హతస్స లవణః పాపః పురీ చాస్య నివేశితా ॥ ౧౦ ॥ ద్వాదశైతే గతా వర్షాస్త్వాం వినా
రఘునందన । నోత్సహేయమహం వస్తుం త్వయా విరహితో నృప ॥ ౧౧ ॥ స మే ప్రసాదం కాకుత్స్థ కురుష్వామితవి
క్రమ । మాతృహీనో యథా వత్సో న చిరం ప్రవసే హ్యహం ॥ ౧౨ ॥ ఏవం బ్రువాణం శత్రుఘ్నం పరిష్వజ్యేదమబ్రవీ
త్ ॥ మా విషాదం కృథా వీర నైతత్క్షత్రియచేష్టితం ॥ ౧౩ ॥ నావసీదంతి రాజానో విప్రవాసేషు రాఘవ । ప్రజాన్
పరిపాల్యా హి క్షత్రధర్మేణ రాఘవ ॥ ౧౪ ॥ కాలే కాలే చ మాం వీర హ్యయోధ్యామవలోకితుం । ఆగచ్ఛ త్వం నర
శ్రేష్ఠ గంతాసి చ పురం తవ ॥ ౧౫ ॥ మమాపి త్వం సుదయితః ప్రాణైరపి న సంశయః । అవశ్యం కరణీయం చ రాజ్యస్య
పరిపాలనం ॥ ౧౬ ॥ తస్మాత్త్వం వస కాకుత్స్థ సప్తరాత్రమిహావస । ఊర్ధ్వం గంతాసి మధురాం సభృత్యబలవా
హనః ॥ ౧౭ ॥ రామస్యైతద్వచశ్శ్రుత్వా ధర్మయుక్తం మనోగతం । శత్రుఘ్నో దీనయా వాచా బాఢమిత్యేవ చాబ్ర
వీత్ ॥౧౮॥ సప్తరాత్రం చ కాకుత్స్థో రాఘవస్య యథాజ్ఞయా । ఉష్య తత్ర మహేష్వాసో గమనాయోపచక్రమే ॥
ఆమంత్ర్య తు మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమం । భరతం లక్ష్మణం చైవ మహారథముపారుహత్ ॥ ౨౦ ॥ దూరం
తాభ్యామనుగతో లక్ష్మణేన మహాత్మనా । భరతేన చ శత్రుఘ్నో జగామాశు పురం తదా ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరా
మాయణే ద్విసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౪౫౧ ॥ ౯౦౨౦ ॥**********************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రస్థాప్య తు స శత్రుఘ్నం భ్రాతృభ్యాం సహ రాఘవః । ప్రముమోద సుఖీ రాజ్యం ధర్మేణ పరిపాలయన్ ॥ ౧ ॥ తతః కతిపయాహస్సు వృద్ధో జానపదో ద్విజః । మృతం బాలముపాదాయ రాజద్వారముపాగమత్ ॥ ౨ ॥ రుదన్ బహువిధా వాచస్స్నేహదుఃఖసమన్వితః । అసకృత్పుత్ర పుత్రేతి వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౩ ॥ కిం ను మే దుష్కృతం కర్మ పురా దేహాంతరే కృతం । యదహం పుత్రమేకం త్వాం పశ్యామి నిధనం గతం ॥ ౪ ॥ అప్రాప్తయౌవనం బాలం పంచవర్షసహస్రకం । అకాలే కాలమాపన్నం దుఃఖాయ మమ పుత్రక ॥ ౫ ॥ అల్పైరహోభిర్నిధనం గమిష్యామి న సంశయః । అహం చ జననీ చైవ తవ శోకేన పుత్రక ॥ ౬ ॥ న స్మరామ్యనృతం హ్యుక్తం న చ హింసాం స్మరామ్యహం । సర్వేషాం ప్రాణినాం పాపం కృతం నైవ స్మరామ్యహం ॥ ౭ ॥ కేనాద్య దుష్కృతేనాయం బాల ఏవ మమాత్మజః । అకృత్వా పితృకార్యాణి గతో వైవస్వతక్షయం ॥ ౮ ॥ నేదృశం దృష్టపూర్వం మే శ్రుతం వా ఘోరదర్శనం । మృత్యురప్రాప్తకాలానాం రామస్య విషయే యథా ॥ ౯ ॥ రామస్య దుష్కృతం కించిన్మహదస్తి న సంశయః । యదన్యవిషయస్థానాం బాలానాం మృత్యురాగతః ॥ ౧౦ ॥ నహ్యన్యవిషయస్థానాం బాలానాం మృత్యుతో భయం । త్వం రాజన్ జీవయస్వైనం బాలం మృత్యువశం గతం ॥ ౧౧ ॥ రాజద్వారి మరిష్యామి పత్న్యా సార్ధమనాథవత్ । బ్రహ్మహత్యాం తతో రామ సముపేత్య సుఖీ భవ ॥ ౧౨ ॥ భ్రాతృభిస్సహితో రాజన్ దీర్ఘమాయురవాప్స్యసి । ఉషితాస్స్మ సుఖం రాజ్యే తవాస్మింత్సుమహాబల ॥ ౧౩ ॥ ఇదం త్వాపతితం యస్మాత్తవ రామ వశే స్థితాః । కాలస్య వశమాపన్నాస్స్వల్పం వా న హి నస్సుఖం ॥ ౧౪ ॥ సంప్రత్యనాథో విషయ ఇక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం । రామం నాథమిహాసాద్య బాలాంతకరణం ధ్రువం ॥ ౧౫ ॥ రాజదోషైర్విపద్యంతే ప్రజా హ్యవిధిపాలితాః । అసద్వృత్తే తు నృపతావకాలే మ్రియతే జనః ॥ ౧౬ ॥ యదా పురేష్వయుక్తాని జనా జనపదేషు చ । కుర్వతే న చ రక్షాస్తి తదా కాలకృతం భయం ॥ ౧౭ ॥ సువ్యక్తం రాజదోషో హి భవిష్యతి న సంశయః । పురే జనపదే వాపి తథా బాలవధో హ్యయం ॥ ౧౮ ॥ ఏవం బహువిధైర్వాక్యైరుపరుధ్య ముహుర్ముహుః । రాజానం దుఃఖసంతప్తస్సుతం తముపగూహతే ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే త్రిసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౩౫౪ ॥ ౭౦౮౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా తు కరుణం తస్య ద్విజస్య పరిదేవితం । శుశ్రావ రాఘవస్సర్వం దుఃఖశోకసమన్వితం ॥ ౧ ॥ స తు దుఃఖేన సంతప్తో మంత్రిణస్సముపాహ్వయత్ । వసిష్ఠం వామదేవం చ భ్రాతరౌ సహనైగమాన్ ॥ ౨ ॥ తతో ద్విజా వసిష్ఠేన సార్ధమష్టౌ ప్రవేశితాః । రాజానం దేవసంకాశం వర్ధస్వేతి తతోఽబ్రువన్ ॥ ౩ ॥ మార్కండేయోఽథ మౌద్గల్యో వామదేవశ్చ కాశ్యపః । కాత్యాయనోఽథ జాబాలిర్గౌతమో నారదస్తథా ॥ ౪ ॥ ఏతే ద్విజర్షభాస్సర్వే ఆసనేషూపవేశితాః । మహర్షీంత్సమనుప్రాప్తానభివాద్య కృతాంజలిః ॥ ౫ ॥ మంత్రిణో నైగమాంశ్చైవ యథార్హమనుకూలతః । తేషాం సముపవిష్టానాం సర్వేషాం దీప్తతేజసాం ॥ ౬ ॥ రాఘవస్సర్వమాచష్ట ద్విజోఽయముపరోధతే । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజ్ఞో దీనస్య నారదః ॥ ౭ ॥ ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యమృషీణాం సన్నిధౌ నృపం । శృణు రాజన్ యథాఽకాలే ప్రాప్తో బాలస్య సంక్షయః ॥ ౮ ॥ శ్రుత్వా కర్తవ్యతాం రాజన్ కురుష్వ రఘునందన । పురా కృతయుగే రామ బ్రాహ్మణా వై తపస్వినః ॥ ౯ ॥ అబ్రాహ్మణస్తదా రాజన్న తపస్వీ కథంచన । తస్మిన్ యుగే ప్రజ్వలితే బ్రహ్మభూతే త్వనావృతే ॥ ౧౦ ॥ అమృత్యవస్తదా సర్వే జజ్ఞిరే దీర్ఘదర్శినః । తతస్త్రేతాయుగం నామ మానవానాం వపుష్మతాం ॥ ౧౧ ॥ క్షత్రియా యత్ర జాయంతే పూర్వేణ తపసాన్వితాః । వీర్యేణ తపసా చైవ తేఽధికాః పూర్వజన్మని ॥ ౧౨ ॥ మానవా యే మహాత్మానస్తత్ర త్రేతాయుగే యుగే । బ్రహ్మ క్షత్రం చ తత్సర్వం యత్పూర్వమపరం చ యత్ ॥ ౧౩ ॥ యుగయోరుభయోరాసీత్సమవీర్యసమన్వితం । అపశ్యంతస్తు తే సర్వే విశేషమధికం తతః ॥

స్థాపనం చ క్రియతే తత్ర చాతుర్వర్ణ్యస్య సమ్మతమ్ । తస్మిన్యుగే ప్రజ్వలితే ధర్మభూతే హ్యనావృతే ॥ ౧౫ ॥ అధర్మః
పాదమేకం తు పాతయత్పృథివీతలే । అధర్మేణ హి సంయుక్తస్తేజో మందం భవిష్యతి ॥ ౧౬ ॥ ఆమిషం యచ్చ పూ
ర్వేషాం రాజసం చ మలం భృశమ్ । అనృతం నామ తద్భూతం పాదేన పృథివీతలే ॥ ౧౭ ॥ అనృతం పాతయిత్వా తు
పాదమేకమధర్మతః । తతః ప్రాదుష్కృతం పూర్వమాయుషః పరినిష్ఠితమ్ ॥ ౧౮ ॥ పాతితే త్వనృతే తస్మిన్నధర్మే
ణ మహీతలే । శుభాన్యేవాచరల్లోకస్సత్యధర్మపరాయణః ॥ ౧౯ ॥ త్రేతాయుగే తు వర్తంతే బ్రాహ్మణాః క్షత్రి
యాశ్చ యే । తపోఽతప్యంత తే సర్వే శుశ్రూషామపరే జనాః ॥ ౨౦ ॥ స్వధర్మః పరమస్తేషాం వైశ్యశూద్రం సమాగమ
త్ । పూజాం చ సర్వవర్ణానాం శూద్రాశ్చక్రుర్విశేషతః ॥ ౨౧ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే తేషామధర్మే చానృతే వహ ।
తతః పూర్వే భృశం హ్రాసమగమన్నృపసత్తమ ॥ ౨౨ ॥ తతః పాదమధర్మస్య ద్వితీయమవతారయత్ । తతో ద్వా
పరసంజ్ఞా స్యాద్యుగస్య సమజాయత ॥ ౨౩ ॥ తస్మిన్ద్వాపరసంజ్ఞే తు వర్తమానే యుగక్షయే । అధర్మశ్చానృతం చైవ వ
వృధే పురుషర్షభ ॥ తస్మిన్ద్వాపరసంఖ్యాతే తపో వైశ్యాన్సమావిశత్ । త్రిభ్యో యుగేభ్యస్త్రీన్వర్ణాన్క్రమాద్వై
తప ఆవిశత్ ॥ ౨౫ ॥ త్రిభ్యో యుగేభ్యస్త్రీన్వర్ణాన్ధర్మశ్చ పరినిష్ఠితః । న శూద్రో లభతే ధర్మం యుగతస్తు నరర్ష
భ ॥ ౨౬ ॥ హీనవర్ణో నరశ్రేష్ఠ తప్యతే సుమహత్తపః । భవిష్యచ్ఛూద్రయోన్యాం వై తపశ్చర్యా కలౌ యుగే ॥ ౨౭
అధర్మః పరమో రామ ద్వాపరే శూద్రజన్మనః । స వై విషయపర్యంతే తవ రాజన్మహాతపాః ॥ ౨౮ ॥ అద్య తప్యతి
దుర్బుద్ధిస్తేన బాలవధో హ్యయమ్ । యో హ్యధర్మమకార్యం వా విషయే పార్థివస్య తు ॥ ౨౯ ॥ కరోతి చాశ్రీమూ
లం తత్పురే వా దుర్మతిర్నరః । క్షిప్రం హి నరకం యాతి స చ రాజా న సంశయః ॥ ౩౦ ॥ అధీతస్య చ తప్తస్య కర్మణ
స్సుకృతస్య చ । షష్ఠం భజతి భాగం తు ప్రజా ధర్మేణ పాలయన్ ॥ ౩౧ ॥ షడ్భాగస్య చ భోక్తా సౌ రక్షతే న ప్రజాః కథమ్ ।
చతుర్థం తస్య పాపస్య భాగమాప్నోతి పార్థివః ॥ ౩౨ ॥ స త్వం పురుషశార్దూల మార్గస్వ విషయం స్వకమ్ । దు
ష్కృతం యత్ర పశ్యేథాస్తత్ర యత్నం సమాచర ॥ ౩౩ ॥ ఏవం చేద్ధర్మవృద్ధిశ్చ నృణాం చాయుర్వివర్ధనమ్ । భవి
ష్యతి నరశ్రేష్ఠ బాలస్యాస్య చ జీవితమ్ ॥ ౩౪ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చతుస్సప్తతితమస్సర్గః ॥౨౫౬॥౫౧౪౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నారదస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వామృతమయం తదా । ప్రహర్షమతులం లేభే
లక్ష్మణం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ గచ్ఛ సౌమ్య ద్విజశ్రేష్ఠం సమాశ్వాసయ సువ్రత । బాలస్య చ శరీరం తత్తైలద్రోణ్యాం
నిధాపయ ॥ ౨ ॥ గంధైశ్చ పరమోదారైస్తైలైశ్చాపి సుగంధిభిః । యథా న క్షీయతే బాలస్తథా సౌమ్య విధీయతామ్ ।
యథా శరీరో బాలస్య గుప్తస్సన్ శిష్టకర్మణః । విపత్తిః పరిభేదో వా న భవేచ్చ తథా కురు ॥ ౪ ॥ తథా సందిశ్య కాకుత్స్థో
లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్ । మనసా పుష్పకం దధ్యావాగచ్ఛేతి మహాయశాః ॥ ౫ ॥ ఇంగితం స తు విజ్ఞాయ పుష్పకో హేమ
భూషితః । ఆజగామ ముహూర్తేన సమీపం రాఘవస్య వై ॥ ౬ ॥ సోఽబ్రవీత్ప్రణతో భూత్వా అయమస్మి నరాధిప ।
వశ్యస్తవ మహాబాహో కింకరస్సముపస్థితః ॥ ౭ ॥ భాషితం రుచిరం శ్రుత్వా పుష్పకస్య నరాధిపః । అభివాద్య మహర్షీం
స్తాన్విమానం సోఽధ్యరోహత ॥ ౮ ॥ ధనుర్గృహీత్వా తూణీ చ ఖడ్గం చ రుచిరప్రభమ్ । నిక్షిప్య నగరే వీరౌ సౌమిత్రిభర
తావుభౌ ॥ ౯ ॥ ప్రాయాత్ప్రతీచీం హరితం విచిన్వంశ్చ తతస్తతః । ఉత్తరామగమచ్ఛ్రీమాన్దిశం హిమవతావృతామ్ ॥
అపశ్యమానస్తత్రాపి స్వల్పమప్యథ దుష్కృతమ్ । పూర్వామపి దిశం సర్వామథాపశ్యన్నరాధిపః ॥ ౧౧ ॥ ప్రవిశుద్ధస
మాచారామాదర్శతలనిర్మలామ్ । పుష్పకస్థో మహాబాహుస్తదాపశ్యన్నరాధిపః ॥ ౧౨ ॥ దక్షిణాం దిశమాక్రా
మత్తతో రాజర్షినందనః । శైవలస్యోత్తరే పార్శ్వే దదర్శ సుమహత్సరః ॥ ౧౩ ॥ తస్మిన్సరసి తప్యంతం తాప
సం సుమహత్తపః । దదర్శ రాఘవశ్శ్రీమాన్లంబమానమధోముఖమ్ ॥ ౧౪ ॥ రాఘవస్తముపాగమ్య తప్యంతం తప

ఉత్తమం । తమువాచ నృపో వాక్యం ధన్యస్త్వమసి సువ్రత ॥ ౧౫ ॥ కస్యాం యోన్యాం తపోవృద్ధ వర్తసే దృఢవిక్రమ ।
కౌతూహలాత్త్వాం పృచ్ఛామి రామో దాశరథిర్హ్యహం ॥ ౧౬ ॥ కోఽర్థో మనీషితస్తుభ్యం స్వర్గలాభః పరోఽథవా ।
వరాశ్రయో యదర్థం త్వం తపస్యసి సుదుష్కరం ॥ ౧౭ ॥ యమాశ్రిత్య తపస్తప్తం శ్రోతుమిచ్ఛామి తాపస । బ్రా
హ్మణో వాసి భద్రం తే క్షత్రియో వాసి దుర్జయః ॥ ౧౮ ॥ వైశ్యస్తృతీయవర్ణో వా శూద్రో వా సత్యవాగ్భవ । త
పసో హ్యధికం నిత్యం సత్యం హ్యమృతమాశ్రితం ॥ ౧౯ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్తస్స నరాధిపేన హ్యవాక్శిరా దాశరథా
య తస్మై । ఉవాచ జాతిం నృపపుంగవాయ యత్కారణే చైవ తపః ప్రయత్నః ॥ ౨ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచ
సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౧౬౦ ॥ ౩౨౦౦ ॥ ***************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । అవాక్శిరాస్తథాభూ
త్వా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧ ॥ శూద్రయోన్యాం ప్రసూతోఽస్మి శంబుకో నామ నామతః । దేవత్వం ప్రార్థయే
రామ సశరీరో మహాయశః ॥ ౨ ॥ న మిథ్యాహం వదే రామ దేవలోకజిగీషయా । శూద్రం మాం విద్ధి కాకుత్స్థ తప ఉ
గ్రం సమాస్థితం ॥ ౩ ॥ భాషతస్తస్య శూద్రస్య ఖడ్గం సురుచిరప్రభం । నిష్కృష్య కోశాద్విమలం శిరశ్చిచ్ఛేద రాఘ
వః ॥ ౪ ॥ తస్మిన్ శూద్రే హతే దేవాస్సేంద్రాస్సాగ్నిపురోగమాః । సాధు సాధ్వితి కాకుత్స్థం ప్రశశంసుర్ముహుర్ము
హుః ॥ ౫ ॥ పుష్పవృష్టిర్మహత్యాసీద్దివ్యానాం సుసుగంధినాం । పుష్పాణాం వాయుముక్తానాం సర్వతః
ప్రపపాత హ ॥ ౬ ॥ సుప్రీతాశ్చాబ్రువన్ రామం దేవాస్సత్యపరాక్రమం । సురకార్యమిదం సౌమ్య సుకృతం తే మ
హామతే ॥ ౭ ॥ గృహాణ చ వరం సౌమ్య యత్త్వమిచ్ఛస్యరిందమ । స్వర్గభాఙ్నహి శూద్రోఽయం త్వత్కృతే రఘునం
దన ॥ ౮ ॥ దేవానాం భాషితం శ్రుత్వా రాఘవస్సుసమాహితః । ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం సహస్రాక్షం పురంద
రమ్ ॥ ౯ ॥ యది దేవాః ప్రసన్నా మే ద్విజపుత్రస్స జీవతు । దిశంతు వరమేతం మే ఈప్సితం పరమం మమ ॥ ౧౦ ॥ మ
మాపచారాద్బాలోఽసౌ బ్రాహ్మణస్యైకపుత్రకః । అప్రాప్తకాలః కాలేన నీతో వైవస్వతక్షయం ॥ ౧౧ ॥ తం జీవయత
భద్రం వో నానృతం కర్తుమర్హథ । ద్విజస్య సంశ్రుతోఽర్థో మే జీవయిష్యామి తే సుతం ॥ ౧౨ ॥ రాఘవస్య తు తద్వా
క్యం శ్రుత్వా విబుధసత్తమాః । ప్రత్యూచూ రాఘవం ప్రీతాః దేవాః ప్రీతిసమన్వితాః ॥ ౧౩ ॥ నిర్వృతో భవ కాకు
త్స్థ సోఽస్మిన్నహని బాలకః । జీవితం ప్రాప్తవాన్భూయస్సమేతశ్చాపి బంధుభిః ॥ ౧౪ ॥ యస్మిన్ముహూర్తే కాకుత్స్థ శూ
ద్రోఽయం వినిపాతితః । తస్మిన్ముహూర్తే బాలోఽసౌ జీవేన సమయుజ్యత ॥ ౧౫ ॥ స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే సాధ
యామ నరర్షభ । అగస్త్యస్యాశ్రమపదం ద్రక్ష్యామస్తన్మహాయశః । తస్య దీక్షా సమాప్తా హి బ్రహ్మర్షేస్సుమహాద్యు
తేః । ద్వాదశం హి గతం వర్షం జలశయ్యాం సమాసతః ॥ ౧౬ ॥ కాకుత్స్థ తద్గమిష్యామో మునిం తమభినందితుం । త్వం
చాప్యాగచ్ఛ భద్రం తే మునిం తమభివాదితుం ॥ ౧౭ ॥ స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ దేవానాం రఘునందనః । ఆరురోహ వి
మానం తత్పుష్పకం హేమభూషితం ॥ ౨౦ ॥ తతో దేవాః ప్రయాతాస్తే విమానైర్బహువిస్తరైః । రామోఽప్యను
జగామాశు కుంభయోనేస్తపోవనం ॥ ౨౧ ॥ దృష్ట్వా తు దేవాంత్సంప్రాప్తానగస్త్యస్తపసాం నిధిః । అర్చయామాస
ధర్మాత్మా సర్వాంస్తాన విశేషతః ॥ ౨౨ ॥ ప్రతిగృహ్య తతః పూజాం సంపూజ్య చ మహామునిం । జగ్ముస్తే త్రిదశా హృ
ష్టాః నాకపృష్ఠం సహానుగైః ॥ ౨౩ ॥ గతేషు తేషు కాకుత్స్థః పుష్పకాదవరుహ్య చ । తతోఽభివాదయామాసాగస్త్య
మృషిసత్తమం ॥ ౨౪ ॥ సోఽభివాద్య మహాత్మానం జ్వలంతమివ తేజసా । ఆతిథ్యం పరమం ప్రాప్య నిషసాద నరాధిపః ॥
తమువాచ మహాతేజాః కుంభయోనిర్మహాతపాః । స్వాగతం తే నరవ్యాఘ్ర దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ ॥ ౨౬ ॥ త్వం
మే బహుమతో రామ గుణైర్బహుభిరుత్తమైః । అతిథిః పూజనీయశ్చ మమ నిత్యం హృది స్థితః ॥ ౨౭ ॥ సురా హి కథ

యంతి త్వామాగతం శూద్రఘాతినం । బ్రాహ్మణస్య తు ధర్మేణ త్వయా జీవాపితస్సుతః ॥ ౨౮ ॥ ఉష్యతాం చేహ రజనీ
సకాశే మమ రాఘవ । ప్రభాతే పుష్పకేణ త్వం గంతాసి పురమేవ హి ॥ ౨౯ ॥ త్వం హి నారాయణశ్శ్రీమాంస్త్వయి స
ర్వం ప్రతిష్ఠితం । త్వం ప్రభుస్సర్వభూతానాం పురుషస్త్వం సనాతనః ॥ ౩౦ ॥ ఇదం చాభరణం సౌమ్య నిర్మితం విశ్వ
కర్మణా । దివ్యం దివ్యేన వపుషా దీప్యమానం స్వతేజసా ॥ ౩౧ ॥ ప్రతిగృహ్ణీష్వ కాకుత్స్థ మత్ప్రియం కురు రాఘవ । ద
త్తస్య హి పునర్దానే సుమహత్ఫలముచ్యతే ॥ ౩౨ ॥ భరణే హి భవాంశ్శక్తః ఫలానాం మహతామపి । త్వం హి శక్త
స్తారయితుం సేంద్రానపి దివౌకసః ॥ ౩౩ ॥ తస్మాత్ప్రదాస్యే విధివత్తత్ప్రతీచ్ఛ నరర్షభ । దివ్యమాభరణం చిత్రం
ప్రదీప్తమివ భాస్కరం ॥ ౩౪ ॥ అథోవాచ మహాత్మానమిక్ష్వాకూణాం మహారథః । రామో మతిమతాం శ్రేష్ఠః క్షత్ర
ధర్మమనుస్మరన్ ॥ ౩౫ ॥ ప్రతిగ్రహో వై భగవన్ బ్రాహ్మణస్యావిగర్హితః । గృహ్ణీయాం క్షత్రియో హం నైకథం
బ్రాహ్మణపుంగవ ॥ ౩౬ ॥ బ్రాహ్మణేనాపి శేషేణ దత్తం తద్వక్తుమర్హసి । ఏవముక్తస్తు రామేణ ప్రత్యువాచ మహా
నృషిః ॥ ౩౭ ॥ ఆసన్కృతయుగే రామ బ్రహ్మభూతే పురా యుగే । అపార్థివాః ప్రజాస్సర్వాస్సురాణాం తు శతక్ర
తుః ॥ ౩౮ ॥ తాః ప్రజా దేవదేవేశం రాజార్థం సముపాద్రవన్ । సురాణాం స్థాపితో రాజా త్వయా దేవ శతక్ర
తుః ॥ ౩౯ ॥ ప్రయచ్ఛ నో హి లోకేశ పార్థివం నరపుంగవం । తస్మై పూజాం ప్రయుంజానా ధూతపాపాశ్చరేమ
హి ॥ ౩౯ ॥ న వసామో వినా రాజ్ఞా ఏష నో నిశ్చయః పరః । ప్రజానాం వచనం శ్రుత్వా నిశ్చయిత్వార్థముత్తమం ॥
తతో బ్రహ్మా సురశ్రేష్ఠో లోకపాలాంస్సవాసవాన్ । సమాహూయాబ్రవీత్సర్వాంస్తేజోభాగాన్ప్రయచ్ఛత ॥ ౪౦ ॥
తతో దదుర్లోకపాలాస్సర్వే భాగాన్స్వతేజసః । అక్షుపచ్చ తతో బ్రహ్మా యతో జాతః క్షుపో నృపః ॥ ౪౨ ॥ తం
బ్రహ్మా లోకపాలానాం సమాంశైస్సమయోజయత్ । తతో దదౌ నృపం తాసాం ప్రజానామీశ్వరం క్షుపం ॥ ౪౩ ॥ తత్రైం
ద్రేణ చ భాగేన మహీమాజ్ఞాపయన్నృపః । వారుణేన తు భాగేన వపుః పుష్యతి రాఘవ ॥ ౪౪ ॥ కౌబేరేణ తు భాగేన విత్త
మాసాం దదౌ తదా । యస్తు యామ్యో భవద్భాగస్తేన శాస్తి స్మ స ప్రజాః ॥ ౪౫ ॥ తత్రైంద్రేణ నరశ్రేష్ఠ భాగేన
రఘునందన । ప్రతిగృహ్ణీష్వ భద్రం తే తారణార్థం మమ ప్రభో ॥ ౪౬ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా ఋషేః పరమధా
ర్మికం । తదా రామః ప్రతిజగ్రాహ మునేరాభరణం వరం ॥ ౪౭ ॥ ప్రతిగృహ్య తతో రామస్తదాభరణముత్తమం ।
ఆగమం తస్య దివ్యస్య ప్రష్టుమేవోపచక్రమే ॥ ౪౮ ॥ అత్యద్భుతమిదం దివ్యం వపుషా యుక్తముత్తమం । కథం భగ
వత్ప్రాప్తం కుతో వా కేన వాహృతం ॥ ౪౯ ॥ కుతూహలతయా బ్రహ్మన్పృచ్ఛామి త్వాం మహాయశః । ఆశ్చర్యా
ణాం బహూనాం హి నిధిః పరమకో భవాన్ ॥ ౫౦ ॥ ఏవం బ్రువతి కాకుత్స్థే మునిర్వాక్యమథాబ్రవీత్ । శృణు రా
మ యథావృత్తం పురా త్రేతాయుగే యుగే ॥ ౫౧ ॥ రమణీయప్రదేశే స్మిన్వనే యద్దృష్టవానహం । ఆశ్చర్యం మే
మహాబాహో దానమాశ్రిత్య కేవలం ॥ ౫౨ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే షట్సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౬ ॥ ౧౨౬౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ పురా త్రేతాయుగే రామ హ్యరణ్యం బహువిస్తరం । సమంతాద్యోజనశ
తం నిర్మృగం పక్షివర్జితం ॥ ౧ ॥ తస్మిన్నిర్మానుషే రణ్యే కుర్వాణస్తప ఉత్తమం । అహమాక్రమితుం సౌమ్య త
దరణ్యముపాగమం ॥ ౨ ॥ తస్య రూపమరణ్యస్య నిర్దేష్టుం న శశాక హ । ఫలమూలైస్సుఖాస్వాదైర్బహురూపైశ్చ
పాదపైః ॥ ౩ ॥ తస్యారణ్యస్య మధ్యే తు సరో యోజనమాయతం । హంసకారండవాకీర్ణం చక్రవాకోపశోభితం ॥
పద్మోత్పలసమాకీర్ణం సమతిక్రాంతశైవలం । తదాశ్చర్యమివాత్యర్థం సుఖాస్వాదమనుత్తమం ॥ ౫ ॥ అరజస్కం
తథాక్షోభ్యం శ్రీమత్పక్షిగణాయుతం । సమీపే తస్య సరసో మహదద్భుతమాశ్రయం ॥ ౬ ॥ పురాణం పుణ్యమత్య
ర్థం తపస్విజనవర్జితం । తత్రాహమవసం రాత్రిం నైదాఘీం పురుషర్షభ ॥ ౭ ॥ ప్రభాతే కాల్యముత్థాయ సర

స్తదుపచక్రమే । అథాపశ్యం శవం తత్ర సుపుష్టమజరం క్వచిత్ ॥ ౮ ॥ పఙ్క్తిభేదేన పుష్టాంగం సమాశ్రిత సరోవరం
తిష్ఠంతం పరయా లక్ష్మ్యా తస్మింస్తోయాశయే నృప ॥ ౯ ॥ తమర్థం చింతయానోఽహం ముహూర్తం తత్ర రాఘవ । ఉషి
తోఽస్మి నరశ్రేష్ఠ కిం న్విదం స్యాదితి ప్రభో ॥ ౧౦ ॥ అథాపశ్యం ముహూర్తేన దివ్యమద్భుతదర్శనం । విమానం పర
మోదారం హంసయుక్తం మనోజవం ॥ ౧౧ ॥ అత్యర్థం స్వర్గిణం తత్ర విమానే రఘునందన । ఉపాస్తే స్సరసాం
వీర సహస్రం దివ్యభూషణం ॥ ౧౨ ॥ వపుష్మత్యస్తత్ర స్థం రమయంతి సతం నరం । గాయంతి దివ్యగేయాని వా
దయంతి తథాపరాః ॥ ౧౩ ॥ శ్వేళయంతి తథా చాన్యా నృత్యంతి చ తథాపరాః । అపరాశ్చంద్రరశ్మ్యాభైర్హేమ
దండైశ్చ చామరైః ॥ ౧౪ ॥ దోధూయుర్వదనం తస్య పుండరీకనిభేక్షణం । తతస్సింహాసనం త్యక్త్వా మేరుకూటమివాం
శుమాన్ ॥ ౧౫ ॥ పశ్యతో మే తదా రామ విమానాదవరుహ్య చ । తం శవం భక్షయామాస స స్వర్గీ రఘునందన ॥ ౧౬ ॥
తథా భుక్త్వా యథాకామం మాంసం బహు సుపీవరం । అవతీర్య సరస్స్వర్గీ సంస్ప్రష్టుముపచక్రమే ॥ ౧౭ ॥ ఉపస్పృ
శ్య యథాన్యాయ్యం స స్వర్గీ పురుషర్షభ । ఆరోఢుముపచక్రామ విమానవరముత్తమం ॥ ౧౮ ॥ తమహం దేవసం
కాశమారోహంతముదీక్ష్య వై । విమానమబ్రువం వాక్యం స్వర్గిణం పురుషర్షభ ॥ ౧౯ ॥ కో భవాన్ దేవసంకా
శ ఆహారశ్చ విగర్హితః । త్వయాఽయం భుజ్యతే సౌమ్య కిమర్థం వక్తుమర్హసి ॥ ౨౦ ॥ కస్యస్యాదీదృశో భావ ఆహా
రో దేవసంమత । ఆశ్చర్యం వర్తతే సౌమ్య శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ॥ ౨౧ ॥ నాహమౌపయికం మన్యే తవ భక్ష్యమి
దం శవమ్ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్తస్స నరేంద్ర నాకీ కౌతూహలాత్సూనృతయా గిరా చ । శ్రుత్వా చ వాక్యం మమ స
ర్వమేతత్సర్వం తథా చాకథయన్మమేతి ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే సప్తసప్తతితమస్సర్గః ॥౭౭॥౧౨౬౦
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా తు భాషితం వాక్యం మమ రామ శుభాక్షరం । ప్రాంజలిః ప్రత్యు
వాచేదం స స్వర్గీ రఘునందన ॥ ౧ ॥ శృణు బ్రహ్మన్ పురావృత్తం మమైతత్సుఖదుఃఖయోః । దురతిక్రమణీయం హి
యథా పృచ్ఛసి మాం ద్విజ ॥ ౨ ॥ పురా వైదర్భకో రాజా పితా మమ మహాయశాః । సుదేవ ఇతి విఖ్యాతస్త్రిషు లోకే
షు వీర్యవాన్ ॥ ౩ ॥ తస్య పుత్రద్వయం రాజ్ఞో ద్వాభ్యాం స్త్రీభ్యామజాయత । అహం శ్వేత ఇతి ఖ్యాతో యవీయాం
స్తు సురథోఽభవత్ ॥ ౪ ॥ తతః పితరి స్వర్యాతే పౌరా మామభ్యషేచయన్ । తత్రాహం కృతవాన్ రాజ్యం ధర్మే
ణ సుసమాహితః ॥ ౫ ॥ ఏవం వర్షసహస్రాణి సమతీతాని సువ్రత । రాజ్యం కారయతో బ్రహ్మన్ ప్రజాధర్మేణ ర
క్షతః ॥ ౬ ॥ సోఽహం నిమిత్తే కస్మింశ్చిద్విజ్ఞాతాయుర్ద్విజోత్తమ । కాలధర్మం హృది న్యస్య తతో వనముపాగమం ॥
సోఽహం వనమిదం దుర్గం మృగపక్షివివర్జితం । తపశ్చర్తుం ప్రవిష్టోఽస్మి సమీపే సరసశ్శుభే ॥ ౭ ॥ భ్రాతరం సురథ
రథం రాజ్యేఽభ్యభిషిచ్య నరాధిపం । ఇదం సరస్సమాసాద్య తపస్తప్తం మయా చిరం ॥ ౮ ॥ సోఽహం వర్షసహస్రాణి త
పస్త్రీణి మహావనే । తప్త్వా సుదుష్కరం ప్రాప్తో బ్రహ్మలోకమనుత్తమం ॥ ౧౦ ॥ తస్య మే స్వర్గభూతస్య క్షుత్పి
పాసే ద్విజోత్తమ । బాధేతే పరమోదార తతోఽహం వ్యథితేంద్రియః ॥ ౧౧ ॥ గత్వా త్రిభువనశ్రేష్ఠం పితామహ
మథాబ్రువం । భగవన్ బ్రహ్మలోకోఽయం క్షుత్పిపాసావివర్జితః ॥ ౧౨ ॥ కస్యాయం కర్మణః పాకః క్షుత్పిపా
సావశోఽస్మి యత్ । ఆహారః కశ్చ మే దేవ తన్మే బ్రూహి పితామహ ॥ ౧౩ ॥ పితామహస్తు మామాహ తవాహారస్సు
దేవజ । స్వాదూని స్వాని మాంసాని తాని భక్షయ నిత్యశః ॥ ౧౪ ॥ స్వశరీరం త్వయా పుష్టం కుర్వతా తప ఉత్తమం । అ
నుప్తం రోహతే శ్వేత న కదాచిన్మహామతే ॥ ౧౫ ॥ ఉప్తిస్కన్ తే స్తి సూక్ష్మాపి వనే సత్త్వాని షేవితే । పురా తు భిక్షమా
ణాయ భిక్షా వైయత మేన్నృప ॥ ౧౬ ॥ న హి దత్తా త్వయా మంద్రాభయస్మాదతిథయేపి వై । దత్తం న తే స్తి సూక్ష్మాపి తపప
వనే షేవసే ॥ ౧౭ ॥ (తృప్తిస్కన్ తే స్తి సూక్ష్మాపి వనే సత్త్వాని షేవితే) । తేన స్వర్గగతో వత్స బాధ్యసే క్షుత్పిపాసయా ॥

సత్వంసుపుష్టమాహారైస్స్వశరీరమనుత్తమమ్ । భక్షయస్వామృతరసం తేనతృప్తిర్భవిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ యదాతుత
ద్వనం శ్వేతఅగస్త్యస్సమహానృషిః । ఆగమిష్యతిదుర్ధర్షస్తదాకృచ్ఛ్రాద్విమోక్ష్యసే॥౨౦॥ సహితారయితుంసౌమ్య
శక్తస్సురగణానపి । కింపునస్త్వాం మహాబాహో క్షుత్పిపాసావశంగతం ॥ ౨౧ ॥ సోహంభగవతశ్శ్రుత్వా దేవదే
వస్యనిశ్చయమ్ । ఆహారంగర్హితంకుర్మిస్వశరీరంద్విజోత్తమ ॥ ౨౨ ॥ బహూన్వర్షగణాన్బ్రహ్మన్భుజ్యమానమి
దంమయా । క్షయంనాభ్యేతిబ్రహ్మర్షేతృప్తిశ్చాపిమే పరమోత్తమా ॥ ౨౩ ॥ తస్యమేకృచ్ఛ్రభూతస్యకృచ్ఛ్రాదస్మా
ద్విమోచయ । అన్యేషాంనగతిర్హ్యత్రకుంభయోనిమృతేద్విజం ॥ ౨౪ ॥ ఇదమాభరణంసౌమ్యతారణార్థం ద్వి
జోత్తమ । ప్రతిగృహ్ణీష్వబ్రహ్మర్షే ప్రసాదంకర్తుమర్హసి ॥ ౨౫ ॥ ఇదం తావత్సువర్ణంచధనంవస్త్రాణిచ
ద్విజ । భక్ష్యాంభోజ్యంచబ్రహ్మర్షేదదామ్యాభరణానిచ ॥ ౨౬ ॥ సర్వాన్కామాన్ప్రయచ్ఛామిభోగాంశ్చ ము
నిపుంగవ । తారణేభగవన్మహ్యం ప్రసాదంకర్తుమర్హసి ॥ ౨౭ ॥ తస్యాహంస్వర్గిణో వాక్యంశ్రుత్వాదుఃఖస
మన్వితం । తారణాయోపజగ్రాహతదాభరణముత్తమం ॥ ౨౮ ॥ మయాప్రతిగృహీతేతుతస్మిన్నాభరణేశుభే ।
మానుషఃపూర్వకో దేహో రాజర్షేర్విననాశహ ॥ ౨౯ ॥ ప్రణష్టేచశరీరేతు రాజర్షిఃపరయాముదా । తృప్తః
ప్రముదితో రాజజగామత్రిదివంసుఖం॥ ౩౦ ॥ తేనేదంశక్రతుల్యేనదివ్యమాభరణంమమ । తస్మిన్నిమిత్తేకాకుత్స్థ
దత్తమద్భుతదర్శనం ॥ ౩౧ ॥ తతో వైదర్భకో రాజాతదాభూద్గతకల్మషః ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే అష్టసప్తతితమ
స్సర్గః ॥ ౭౮ ॥ ౧౦౩౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తదద్భుతతమంవాక్యంశ్రుత్వాగస్త్యస్యరాఘవః। గౌరవాద్విస్మయాచ్చై
వపునఃప్రష్టుం ప్రచక్రమే ॥ ౧ ॥ భగవంస్తద్వనం ఘోరం తపస్తప్యతియత్రసః । శ్వేతో వైదర్భకో రాజా క
థంస్యాదమృగద్విజం॥ ౨ ॥తద్వనంసకథం రాజాశూన్యంమనుజవర్జితం ।తపశ్చర్తుంప్రవిష్టస్సశ్రోతుమిచ్ఛామి
తత్త్వతః ॥ ౩ ॥ రామస్యభాషితంశ్రుత్వాకౌతూహలసమన్వితం । వాక్యంపరమతేజస్వీవక్తుమేవోపచక్రమే॥౪॥
పురాకృతయుగే రామమనుర్దండధృక్ప్రభుః । తస్యపుత్రోమహానాసీదిక్ష్వాకుఃకులనందనః ॥ ౫ ॥ తంపుత్రం
పూర్వకే రాజ్యేనిక్షిప్యభువిదుర్జయం । పృథివ్యాంరాజవంశానాంభవకర్తేత్యువాచహ ॥ ౬ ॥ తథేతిచ ప్రతి
జ్ఞాతం పితుఃపుత్రేణరాఘవ । తతఃపరమసంతుష్టోమనుఃపుత్రమువాచహ ॥ ౭ ॥ ప్రీతోస్మిపరమోదారత్వంక
ర్తాసినసంశయః । దండేనచప్రజారక్షమాచదండమకారణే ॥ ౮ ॥ అపరాధిషుయోదండఃపాత్యతేమానవేషు
వై । సదండోవిధివన్ముక్తస్స్వర్గంనయతిపార్థివం ॥ ౯ ॥ తస్మాద్దండేమహాబాహోయత్నవాన్భవపుత్రక । ధ
ర్మోహిపరమోలోకేకుర్వతస్తేభవిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ ఇతితంబహుసందిశ్యమనుఃపుత్రంసమాధినా । జగామత్రిదివం
హృష్టో బ్రహ్మలోకంసనాతనం ॥ ౧౧ ॥ ప్రయాతేత్రిదివంతస్మిన్నిక్ష్వాకురమితప్రభః । జనయిష్యేకథంపుత్రాని
తిచిన్తాపరోభవత్ ॥ ౧౨ ॥ కర్మభిర్బహురూపైశ్చతైస్తైర్మనుసుతస్సుతాన్ । జనయామాసధర్మాత్మాశతం దేవసుతో
పమాన్ ॥ ౧౩ ॥ తేషామవరజస్తాతసర్వేషాంరఘునందన । మూఢశ్చాకృతవిద్యశ్చనశుశ్రూషతిపూర్వజాన్॥౧౪
నామతస్యతుదండేతిపితాచక్రేల్పమేధసః । అవశ్యందండపతనంశరీరేస్యభవిష్యతి ॥ ౧౫ ॥ అపశ్యమానస్తం దోషం
ఘోరంపుత్రస్యరాఘవ । వింధ్యశైవలయోర్మధ్యేరాజ్యంప్రాదాదరిందమ ॥ ౧౬ ॥ సదండస్తత్రరాజాభూద్ర
మ్యేపర్వతరోధసి । పురంచాప్రతిమంరామన్యవేశయదనుత్తమం ॥ ౧౭ ॥పురస్యచాకరోన్నామమధుమంతమితిప్ర
భో । పురోధసంచోశనసంవరయామాససువ్రతమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఏవంసరాజాతద్రాజ్యంచకారసపురోహితః । ప్రహృ
ష్టమనుజాకీర్ణం దేవరాజ్యంయథావృషా ॥ ౧౯ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సరాజామనుజేంద్రపుత్రస్సార్ధంచతేనోశన

సాతదానీమ్ । చకార రాజ్యం సుమహన్మహాత్మా శక్రో దివీవాంగిరసేన యుక్తః ॥ ౨౦ ॥ * ॥ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయ
ణే ఏకోనాశీతితమస్సర్గః ॥ ౪౯ ॥ ౮౩౮ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతదాఖ్యాయ రామాయ మహర్షిః కుంభసంభవః । అస్యామేవాపరం వా
క్యం కథాయాముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ తతస్స దండః కాకుత్స్థ బహువర్షగణాయుతమ్ । అకరోత్తత్ర దాన్తాత్మా రా
జ్యం నిహతకంటకం ॥ ౨ ॥ అథ కాలే తు కస్మింశ్చిద్రాజా భార్గవమాశ్రమం ।రమణీయముపాక్రామచ్చైత్రే మాసి
మనోరమే ॥ ౩ ॥ తత్ర భార్గవకన్యాం స రూపేణాప్రతిమాం భువి । విచరంతీం వనోద్దేశే దండోఽపశ్యదనుత్తమాం॥
దృష్ట్వా తాం స సుదుర్మేధా అనంగశరపీడితః । అభిగమ్య సుసంవిగ్నః కన్యాం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ కుతస్త్వమసి
సుశ్రోణి కస్య వాసి సుతా శుభే । పీడితోఽహమనంగేన పృచ్ఛామి త్వాం సుమధ్యమే॥ ౬ ॥ తస్య త్వేవం బ్రువాణస్య మో
హోన్మత్తస్య కామినః । భార్గవీ ప్రత్యువాచేదం వచస్సానునయం నృపం ॥ ౭ ॥ భార్గవస్య సుతాం విద్ధి దేవస్యాక్లి
ష్టకర్మణః । అరజాం నామ రాజేంద్ర జ్యేష్ఠామాశ్రమవాసినీమ్ ॥ ౮ ॥ మా మాం స్పృశ బలాద్రాజన్ కన్యా పితృవశా
హ్యహం । గురుః పితా మే రాజేంద్ర త్వం చ శిష్యో మహాత్మనః ॥౯॥ వ్యసనం సుమహత్క్రుద్ధస్స తే దద్యాన్మహాతపాః ।
యది వాన్యన్మయా కార్యం ధర్మదృష్టేన సత్పథా ॥ ౧౦ ॥ వరయస్వ నృపశ్రేష్ఠ పితరం మే మహాద్యుతిం । అన్యథా తు
ఫలం తుభ్యం భవేద్ఘోరాభిసంహితం ॥౧౧॥ క్రోధేన హి పితా మే సౌ త్రైలోక్యమపి నిర్దహేత్ । దాస్యతే చానవద్యా
ఙ్గ తవ మాం యాచితః పితా ॥ ౧౨ ॥ ఏవం బ్రువాణామరజాం దండః కామశరార్దితః । ప్రత్యువాచ మదోన్మత్తశ్శి
రస్యాధాయ చాంజలిం ॥ ౧౩ ॥ ప్రసాదం కురు సుశ్రోణి న కాలం క్షేప్తుమర్హసి । త్వత్కృతే హి మమ ప్రాణా విశీ
ర్యంతే శుభాననే ॥ ౧౪ ॥ త్వాం ప్రాప్య మే వధో వాస్యాత్పాపం వాపి సుదారుణః । భక్తం భజస్వ మాం భీరు భజమా
నం సువిహ్వలం ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్త్వా తు తాం కన్యాం దోర్భ్యాం గృహ్య బలాద్బలీ । సంస్ఫురంతీం యథాకామం మైథు
నాయోపచక్రమే ॥ ౧౬ ॥ తమనర్థం మహాఘోరం దండః కృత్వా సుదారుణం । నగరం ప్రయయౌ చాశు మధుమ
న్తమనుత్తమం ॥ ౧౭ ॥ అరజాపి రుదంతీ సా ఆశ్రమస్యావిదూరతః । ప్రతీక్షతే సుసంత్రస్తా పితరం దేవసన్నిభం॥
ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఽశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౨ ॥ ౬౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స ముహూర్తాదుపశ్రుత్య దేవర్షిరమితప్రభః । స్వమాశ్రమం శిష్యవృతః
క్షుధార్తస్సన్న్యవర్తత ॥ ౧ ॥ సోఽపశ్యదరజాం దీనాం రజసా సమభిప్లుతాం । జ్యోత్స్నామివారుణగ్రస్తాం ప్రత్యూ
షే న విరాజతీమ్ ॥ ౨ ॥ తస్య రోషస్సమభవత్క్షుధార్తస్య విశేషతః । నిర్దహన్నివ లోకాంస్త్రీంఛిష్యాంశ్చేదము
వాచ హ ॥ ౩ ॥ పశ్యధ్వం విపరీతస్య దండస్యావిజితాత్మనః । విపత్తిం ఘోరసంకాశాం క్రుద్ధాదగ్నిశిఖామివ ॥ ౪ ॥
క్షయోఽస్య దుర్మతేః ప్రాప్తస్సానుగస్య దురాత్మనః । యః ప్రదీప్తాం హుతాశస్య శిఖాం వై స్ప్రష్టుమిచ్ఛతి ॥ ౫ ॥ య
స్మాత్స కృతవాన్పాపమీదృశం ఘోరసంహితం । తస్మాత్ప్రాప్స్యతి దుర్మేధాః ఫలం పాపస్య కర్మణః॥ ౬ ॥ సప్తరాత్రేణ
రాజాసౌ సభృత్యబలవాహనః । పాపకర్మసమాచారో వధం ప్రాప్స్యతి దుర్మతిః॥ ౭ ॥ సమన్తాద్యోజనశతం విషయం
చాస్య దుర్మతేః । ధక్ష్యతే పాంసువర్షేణ మహతా పాకశాసనః ॥ ౮ ॥ సర్వసత్త్వాని యానీహ స్థావరాణి చరాణి చ।
మహతా పాంసువర్షేణ విలయం సర్వతో గమత్ ॥ ౯ ॥ దండస్య విషయో యావత్తావత్సర్వం సముచ్ఛ్రయం । పాం
సువర్షమివాలక్ష్యం సప్తరాత్రం భవిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ ఇత్యుక్త్వా క్రోధసంతప్తస్తదాశ్రమనివాసినం । జనం జనపదా
న్తేషు స్థీయతామితి చాబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ శ్రుత్వా తూశనసో వాక్యం సోఽశ్రమావసథో జనః । నిష్క్రాంతో విషయాత్త
స్మాత్స్థానం చక్రేఽథ బాహ్యతః ॥ ౧౨ ॥ స తథోక్త్వా మునిజనమరజామిదమబ్రవీత్ । ఇహైవ వస దుర్మేధే ఆశ్రమే సు

సమాహితా ॥ ౧౩ ॥ ఇదంయోజనపర్యంతంసరస్సురుచిరప్రభం । అరజేవిప్రరాభుక్ష్వ శైలశ్చాత్రప్రతీక్ష్యతాం॥
త్వత్సమీపేచయేసత్వావాసమేష్యంతితాంనిశాం । అపధ్యాఃపాంసువర్షేణతేభవిష్యంతినిత్యశః ॥ ౧౫ ॥ శ్రు
త్వానియోగంబ్రహ్మర్షేస్సారజాభార్గవీతదా । తథేతిపితరంప్రాహభార్గవంభృశదుఃఖితా ॥ ౧౬ ॥ ఇత్యు
క్త్వాభార్గవోవాసమన్యత్రసమకారయత్ । తచ్చరాజ్యంనరేంద్రస్యసభృత్యబలవాహనం ॥ ౧౭ ॥ సప్తాహా
ద్భస్మసాద్భూతంయథోక్తంబ్రహ్మవాదినా । తస్యదండస్యవిషయోవింధ్యశైవలయోర్నృప ॥ ౧౮ ॥ శప్తోబ్రహ్మర్షి
ణాతేనవైధర్మ్యేసహితేకృతే । తతఃప్రభృతికాకుత్స్థదండకారణ్యముచ్యతే ॥ ౧౯ ॥ తపస్వినస్స్థితాహ్యత్రజనస్థా
నమతోభవత్ । ఏతత్తేసర్వమాఖ్యాతంయన్మాంపృచ్ఛసిరాఘవ ॥ ౨౦ ॥ సంధ్యాముపాసితుంవీరసమయోహ్యతి
వర్తతే । ఏతేమహర్షయస్సర్వేపూర్ణకుంభాస్సమంతతః ॥ ౨౧ ॥ కృతోదకానరవ్యాఘ్రఆదిత్యంపర్యుపాసతే
సతైర్బ్రాహ్మణమభ్యస్తంసహితైర్బ్రహ్మవిత్తమైః ॥ ౨౨ ॥ రవిరస్తంగతోరామగచ్ఛోదకముపస్పృశ ॥ ఇత్యు
త్తరశ్రీరామాయణేఏకాశీతితమస్సర్గః ॥ ౨౫ ॥ ౪౫౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఋషేర్వచనమాజ్ఞాయరామస్సంధ్యాముపాసితుం । ఉపాక్రమత్సరఃపు
ణ్యమప్సరోగణసేవితం ॥ ౧ ॥ తతోదకముపస్పృశ్యసంధ్యామన్వాస్యపశ్చిమాం । ఆశ్రమంప్రావిశద్రామఃకుంభ
యోనేర్మహాత్మనః ॥ ౨ ॥ తస్యాగస్త్యోబహుగుణంకందమూలంతథౌషధం । శాల్యాదీనిపవిత్రాణిభోజనార్థ
మకల్పయత్ ॥ ౩ ॥ సభుక్తవాన్నరశ్రేష్ఠస్తదన్నమమృతోపమం । ప్రీతశ్చపరితుష్టశ్చతాంరాత్రింసముపావిశత్ ॥
ప్రభాతేకాల్యముత్థాయకృత్వాహ్నికమరిందమః । ఋషింసమభిచక్రామగమనాయరఘూత్తమః ॥ ౫ ॥ అభివా
ద్యాబ్రవీద్రామోమహర్షింకుంభసంభవం । ఆపృచ్ఛేస్వాంపురీంగంతుంమామనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౬ ॥ ధన్యోస్మ్య
నుగృహీతోస్మిదర్శనేనమహాత్మనః । ద్రష్టుంచైవాగమిష్యామిపావనార్థమిహాత్మనః ॥ ౭ ॥ తథావదతికాకుత్స్థే
వాక్యమద్భుతదర్శనం । ఉవాచపరమప్రీతోధర్మనేత్రస్తపోధనః ॥ ౮ ॥ అత్యద్భుతమిదంవాక్యం తవరామశు
భాక్షరం । పావనస్సర్వభూతానాంత్వమేవరఘునందన ॥ ౯ ॥ ముహూర్తమపిరామత్వాంయేహిపశ్యంతికేచ
న । పావితాస్స్వర్గభూతాశ్చపూజ్యాస్తేసర్వదైవతైః ॥ ౧౦ ॥ యేచత్వాంఘోరచక్షుర్భిరీక్షంతేప్రాణినోభువి ।
హతాస్తేయమదండేనసద్యోనిరయగామినః ॥ ౧౧ ॥ ఈదృశస్త్వంరఘుశ్రేష్ఠపావనస్సర్వదేహినాం । భువిత్వాం
కథయంతోపిసిద్ధిమేష్యంతిరాఘవ ॥ ౧౨ ॥ గచ్ఛచారిష్టమవ్యగ్రఃపంథానమకుతోభయం । ప్రశాధిరాజ్యంధర్మే
ణగతిర్హిజగతోభవాన్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తస్తమునినాప్రాంజలిఃప్రగ్రహోనృపః । ప్రదక్షిణంతదాచక్రేహ్యగ
స్త్యమృషిసత్తమం ॥ ౧౪ ॥ అభ్యవాదయతప్రాజ్ఞస్తమృషింపుణ్యశాలినం । అభివాద్యమునిశ్రేష్ఠంతాంశ్చసర్వాం
స్తపోధనాన్ ॥ ౧౫ ॥ అధ్యారోహత్తదవ్యగ్రఃపుష్పకంహేమభూషితం । తంప్రయాంతంమునిగణాఆశీర్వాదైస్స
మంతతః ॥ ౧౬ ॥ అపూజయన్మహేంద్రాభంసహస్రాక్షమివామరాః । ఖస్థస్సదదృశేరామఃపుష్పకేహేమభూ
షితే ॥ ౧౭ ॥ శశీమేఘసమీపస్థోయథాజలధరాగమే । తతోర్ధదివసేప్రాప్తేపూజ్యమానస్తతస్తతః ॥ ౧౮ ॥ అ
యోధ్యాంప్రాప్యకాకుత్స్థోమధ్యకక్ష్యామవారుహత్ । తతోవిసృజ్యరుచిరంపుష్పకంకామగామితత్ ॥ ౧౯ ॥ విస
ర్జయిత్వాగచ్ఛేతిస్వస్తితేస్త్వితిచప్రభుః । కక్ష్యాంతరవినిక్షిప్తంద్వాస్థంరామోబ్రవీద్వచః ॥ ౨౦ ॥ లక్ష్మణం
భరతంచైవగత్వాతౌలఘువిక్రమౌ । మమాగమనమాఖ్యాయశబ్దాపయతమాచిరం ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయ
ణేద్వ్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౨౨ ॥ ౨౫౬౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తచ్ఛ్రుత్వాభాషితంతస్యరామస్యాక్లిష్టకర్మణః । ద్వాస్స్థఃకుమారావా

హూయ రాఘవాయాన్యవేదయత్ ॥ ౧ ॥ దృష్ట్వాతు రాఘవః ప్రాప్తౌ ప్రియౌ భరతలక్ష్మణౌ । పరిష్వజ్యతదా రామో
వాక్యమేతమువాచహ ॥ ౨ ॥ కృతం మయా యథాతథ్యం ద్విజకార్యమనుత్తమం । ధర్మసేతుమతో భూయః కర్తు
మిచ్ఛామి రాఘవౌ ॥ ౩ ॥ అక్షయ్యశ్చావ్యయశ్చైవ ధర్మసేతుర్మతో మమ । ధర్మప్రవచనం త్వేతత్సర్వపాప
ప్రణాశనం ॥ ౪ ॥ యువాభ్యామాత్మభూతాభ్యాం రాజసూయమనుత్తమం । సహితో యష్టుమిచ్ఛామి తత్రధర్మో
హి శాశ్వతః ॥ ౫ ॥ ఇష్ట్వాతు రాజసూయేన మిత్రశ్శత్రునిబర్హణః । సుహుతేన సుయజ్ఞేన స మిత్రత్వముపాగతః ॥
ఇష్ట్వాతు రాజసూయేన పాశీ శత్రునిబర్హణః । సుకృతేన సమృద్ధేన వరుణత్వముపాగమత్ ॥ ౭ ॥ సోమశ్చ రాజసూ
యేన ఇష్ట్వా ధర్మేణ ధర్మవిత్ । ప్రాప్తశ్చ సర్వలోకానాం కీర్తిం స్థానంచ శాశ్వతం ॥ ౮ ॥ అస్మిన్నహని యచ్ఛ్రేయ
శ్చింత్యతాం తత్త్వయా సహ । హితంచాయతియుక్తంచ ప్రయతౌ వక్తుమర్హథః ॥ ౯ ॥ శ్రుత్వాతు రాఘవస్యైత
ద్వాక్యం వాక్యవిశారదః । భరతః ప్రాంజలిర్భూత్వా వాక్యమేతదువాచహ ॥ ౧౦ ॥ త్వయి ధర్మః పరస్సాధో త్వ
యి సర్వా వసుంధరా । ప్రతిష్ఠితా మహాబాహో యశశ్చామితవిక్రమ ॥ ౧౧ ॥ మహీపాలాశ్చ సర్వే త్వాం ప్రజాప
తిమివామరాః । నిరీక్షంతే మహాత్మానం లోకనాథం యథావయం ॥ ౧౨ ॥ ప్రజాశ్చ పితృవద్రాజన్పశ్యంతి త్వాం మహా
బల । పృథివ్యాగతిభూతోఽసి ప్రాణినామపి రాఘవ ॥ ౧౩ ॥ సత్వమేవం విధం యజ్ఞమాహర్తాసి కథం నృప । పృథి
వ్యాం రాజవంశానాం వినాశో యత్ర దృశ్యతే ॥ ౧౪ ॥ (శ్రూయతే రాజసూయేన సోమస్య హి నరేశ్వర । జ్యోతి
షాం సుమహద్యుద్ధం సంగ్రామే తారకామయే ॥ ౧౫ ॥ హరిశ్చంద్రస్య యజ్ఞాంతే రాజసూయస్య రాఘవ । ఆసీత్కి
ఖమహద్యుద్ధం సర్వక్షత్రవినాశనం ॥ ౧౬ ॥ వరుణస్య మహాఘోరే సంగ్రామే మత్స్యకచ్ఛపాః । నిర్వృత్తే రాజ
సూయే వై యత్ర క్షీణా జలేచరాః ॥ ౧౭ ॥ శ్రూయతే రాజసూయే తు శక్రస్యాక్లిష్టకర్మణః । దైవాసురం మహద్యుద్ధం
సర్వోత్సాదమవర్తత ॥ ౧౮ ॥ పృథివ్యాం యాని సత్వాని తిర్యగ్యోనిగతాన్యపి । పార్థివానాంచ సర్వేషాం రాజ
సూయే మహాన్క్షయః ॥ ౧౯ ॥) పృథివ్యాం యే చ పురుషాః రాజన్పౌరుషమాగతాః । సర్వేషాం భవితా తత్ర సంక్ష
యస్సర్వకోపజః ॥ ౨౦ ॥ సత్వం పురుషశార్దూల గుణైరమితవిక్రమ । పృథివీం నార్హసే హంతుం వశే హి తవ వర్త
తే ॥ ౨౧ ॥ సత్వం పురుషశార్దూల బుద్ధ్యా సంచింత్య రాఘవ । ప్రాణినాం చింతయ హితం త్వం హి తేషాం పరాగతిః ॥
భరతస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వామృతమయం తదా । ప్రహర్షమతులం లేభే రామస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౨౩ ॥ ఉవా
చ చ శుభాం వాణీం కైకేయ్యానందవర్ధనం । ప్రీతోఽస్మి పరితుష్టోఽస్మి తవాద్య వచనేన హి ॥ ౨౪ ॥ ఇదం వచనమక్లీబం
త్వయా ధర్మసమాహితమ్ । వ్యాహృతం పురుషవ్యాఘ్ర పృథివ్యాః పరిపాలనం ॥ ౨౫ ॥ ఏష్యదస్మదభిప్రాయాద్రా
జసూయాత్క్రతూత్తమాత్ । నివర్తయామి ధర్మజ్ఞ తవ సువ్యాహృతేన చ ॥ ౨౬ ॥ లోకపీడాకరం కర్మ న కర్తవ్యం
విచక్షణైః । బాలానాం హి శుభం వాక్యం గ్రాహ్యం లక్ష్మణపూర్వజ ॥ ౨౭ ॥ తస్మాచ్ఛృణోమి తే వాక్యం సాధుయు
క్తం మహామతే ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే త్ర్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౧ ॥ ౬౨౦ ॥ **************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథోక్తవతి రామే తు భరతే చ మహాత్మని । లక్ష్మణోఽథ శుభం వాక్యమువాచ
రఘునందనమ్ ॥ ౧ ॥ అశ్వమేధో మహాయజ్ఞః పావనస్సర్వపాప్మనాం । పావనస్తవ దుర్ధర్షో రోచతాం క్రతుపుం
గవః ॥ ౨ ॥ శ్రూయతే హి పురావృత్తం వాసవే సుమహాత్మని । బ్రహ్మహత్యావృతశ్శక్రో హయమేధేన పావితః ॥ ౩ ॥
పురా కిల మహాబాహో దేవాసురసమాగమే । వృత్రో నామ మహానాసీద్దైతేయో లోకసంమతః ॥ ౪ ॥ విస్తీర్ణో
యోజనశతముచ్ఛ్రితస్త్రిగుణం తతః । అనురాగేణ లోకాంస్త్రీన్స్నేహాత్పశ్యతి సర్వశః ॥ ౫ ॥ ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ
బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితః । శశాస పృథివీం స్ఫీతాం ధర్మేణ సుసమాహితః ॥ ౬ ॥ తస్మిన్ప్రశాసతి తదా సర్వకామదుఘా

మహీ । రసవంతి ప్రసూనాని మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౭ ॥ అకృష్టపచ్యా పృథివీ సుసంపన్నా మహాత్మనః । స రాజ్యం తా
దృశం భుఙ్క్తే స్ఫీతమద్భుతదర్శనమ్ ॥ ౮ ॥ తస్య బుద్ధిస్సముత్పన్నా తపః కుర్యామనుత్తమమ్ । తపో హి పరమం శ్రే
యస్సమ్మోహమితరత్సుఖమ్ ॥ ౯ ॥ స నిక్షిప్య సుతం జ్యేష్ఠం పౌరేషు మధురేశ్వరమ్ । తప ఉగ్రముపాతిష్ఠత్తాపయం
త్సర్వదేవతాః ॥ ౧౦ ॥ తపస్తప్యతి వృత్రే తు వాసవః పరమార్తవత్ । విష్ణుం సముపసంక్రమ్య వాక్యమేతదువాచ
హ ॥ ౧౧ ॥ తపస్యతా మహాబాహో లోకా వృత్రేణ నిర్జితాః । బలవాన్స హి ధర్మాత్మా నైనం శక్ష్యామి బాధితుమ్ ॥
యద్యసౌ తప ఆతిష్ఠేద్భూయ ఏవ సురేశ్వరః । యావల్లోకా ధరిష్యంతి తావదస్య వశానుగాః ॥ ౧౩ ॥ త్వం త్వేనం ప
రమోదార ముపేక్షసే మహాబల । క్షణం హి న భవేద్వృత్రః క్రుద్ధే త్వయి సురేశ్వర ॥ ౧౪ ॥ యదా హి ప్రీతిసంయోగం
త్వయా విష్ణో సమాగతః । తదాప్రభృతి లోకానాం నాథత్వముపలబ్ధవాన్ ॥ ౧౫ ॥ స త్వం ప్రసాదం దేవానాం కురు
ష్వ సుసమాహితః । త్వత్కృతేన హి సర్వం స్యాత్ప్రశాంతమరుజం జగత్ ॥ ౧౬ ॥ ఇమే హి సర్వే విష్ణో త్వాం నిరీక్షం
తే దివౌకసః । వృత్రఘాతేన మహతా త్వేషాం సాహ్యం కురుష్వ హ ॥ ౧౭ ॥ త్వయా హి నిత్యశస్సాహ్యం కృతమేషాం
మహాత్మనామ్ । అసహ్యమిదమన్యేషామగతీనాం గతిర్భవాన్ ॥ ౧౮ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చతురశీతితమ
స్సర్గః ॥ ౫౮౧ ॥ ౧౧౬౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ లక్ష్మణస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా శత్రునిబర్హణః । వృత్రఘాతమశేషేణ కథ
యేత్యాహ సువ్రతః ॥ ౧ ॥ రాఘవేణైవముక్తస్తు సుమిత్రానందవర్ధనః । భూయ ఏవ కథాం దివ్యాం కథయామాస ల
క్ష్మణః ॥ ౨ ॥ సహస్రాక్షవచశ్శ్రుత్వా సర్వేషాం చ దివౌకసామ్ । విష్ణుర్దేవానువాచేదం సర్వానింద్రపురోగమాన్
పూర్వం సౌహృదబద్ధోఽస్మి వృత్రస్య తు మహాత్మనః । తేన యుష్మత్ప్రియార్థం హి నాహం హన్మి మహాసురమ్ ॥ ౪ ॥ అవ
శ్యకరణీయం చ భవతాం సుఖముత్తమమ్ । తస్మాదుపాయమాఖ్యాస్యే యేన వృత్రో నిహన్యతే ॥ ౫ ॥ త్రిధా భూతం క
రిష్యేఽహమాత్మానం సురసత్తమాః । తేన వృత్రం సహస్రాక్షో వధిష్యతి న సంశయః ॥ ౬ ॥ ఏకాంశో వాసవం యాతు
ద్వితీయో వజ్రమేవ తు । తృతీయో భూతలం శక్రస్తదా వృత్రం వధిష్యతి ॥ ౭ ॥ తథా బ్రువతి దేవేశే దేవా వాక్యమథా
బ్రువన్ । ఏవమేతన్న సందేహో యథా వదసి దైత్యహన్ ॥ ౮ ॥ భద్రం తేఽస్తు గమిష్యామో వృత్రాసురవధైషిణః । భజ
స్వ పరమోదార వాసవం స్వేన తేజసా ॥ ౯ ॥ తతస్సర్వే మహాత్మానస్సహస్రాక్షపురోగమాః । తదరణ్యముపాక్రా
మన్యత్ర వృత్రో మహాసురః ॥ ౧౦ ॥ తేఽపశ్యంస్తేజసా భూతం తపంతమసురోత్తమమ్ । పిబంతమివ లోకాంస్త్రీన్ద
హంతమివ చాంబరమ్ ॥ ౧౧ ॥ దృష్ట్వైవ చాసురశ్రేష్ఠం దేవాస్త్రాసముపాగమన్ । కథమేనం హనిష్యామః కథం న
స్యాత్పరాజయః ॥ ౧౨ ॥ తేషాం చింతయతాం తత్ర సహస్రాక్షః పురందరః । వజ్రం ప్రగృహ్య బాహుభ్యాం ప్రా
హిణోద్వృత్రమూర్ధని ॥ ౧౩ ॥ కాలాగ్నినేవ ఘోరేణ దీప్తేనేవ మహార్చిషా । పతతా వృత్రశిరసా జగత్త్రాసము
పాగమత్ ॥ ౧౪ ॥ అసంభావ్యం వధం తస్య వృత్రస్య విబుధాధిపః । చింతయానో జగామాశు లోకస్యాంతం మహాయ
శాః ॥ ౧౫ ॥ తమింద్రం బ్రహ్మహత్యాశు గచ్ఛంతమనుగచ్ఛతి । అపతచ్చాస్య గాత్రేషు తమింద్రం దుఃఖమావిశత్ ॥
హతారయః ప్రణష్టేంద్రా దేవాస్సాగ్నిపురోగమాః । విష్ణుం త్రిభువనేశానం ముహుర్ముహురపూజయన్ ॥ ౧౭ ॥
త్వం గతిః పరమేశాన పూర్వజో జగతః పితా । రక్షార్థం సర్వభూతానాం విష్ణుత్వముపజగ్మివాన్ ॥ ౧౮ ॥ హతశ్చా
యం త్వయా వృత్రో బ్రహ్మహత్యా చ వాసవమ్ । బాధతే సురశార్దూల మోక్షం తస్య వినిర్దిశ ॥ ౧౯ ॥ తేషాం తద్వ
చనం శ్రుత్వా దేవానాం విష్ణురబ్రవీత్ । మామేవ యజతాం శక్రః పావయిష్యామి వజ్రిణమ్ ॥ ౨౦ ॥ పుణ్యేన హయమే
ధేన మామిష్ట్వా పాకశాసనః । పునరేష్యతి దేవానామింద్రత్వమకుతోభయః ॥ ౨౧ ॥ ఏవం సందిశ్య దేవానాం తాం

వాణీమమృతోపమాం । జగామవిష్ణుర్దేవేశస్తూయమానస్త్రివిష్టపం ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచాశీ
తితమస్సర్గః ॥ ౪౭౪ ॥ ౯౬౭౦ ॥**

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తదావృత్రవధంసర్వమఖిలేనసలక్ష్మణః । కథయిత్వానరశ్రేష్ఠః కథాశేషం
ప్రచక్రమే ॥ ౧ ॥ తతోహతేమహావీర్యేవృత్రేదేవభయంకరే । బ్రహ్మహత్యావృతశ్శక్రస్సంజ్ఞాం లేభేనవృత్రహా ॥
సోంతమాశ్రిత్యలోకానాంనష్టసంజ్ఞోవిచేతనః। కాలంతత్రావసత్కంచిద్వేష్టమానఇవోరగః ॥ ౩ ॥ అథనష్టేసహస్రాక్షే
ఉద్విగ్నమభవజ్జగత్ । భూమిశ్చధ్వస్తసంకాశానిస్స్నేహాశుష్కకాననా ॥ ౪ ॥ నిస్స్రోతసశ్చాంబువహాహ్రదాశ్చసరి
తస్తథా । సంక్షోభశ్చైవసత్త్వానామనావృష్టికృతోభవత్ ॥ ౫ ॥ క్షీయమాణేతులోకేస్మింత్సంభ్రాంతమనస
స్సురాః । యదుక్తంవిష్ణునాపూర్వంతంయజ్ఞంసముపానయన్ ॥ ౬ ॥ తతస్సర్వేసురగణాస్సోపాధ్యాయాస్సహ
ర్షిభిః । తందేశంసముపాజగ్ముర్యత్రేంద్రోభయమోహితః ॥ ౭ ॥ తేతుదృష్ట్వాసహస్రాక్షమావృతంబ్రహ్మహత్య
యా । తంపురస్కృత్యదేవేశమశ్వమేధముపాక్రమన్ ॥ ౮ ॥ తతోశ్వమేధస్సుమహాన్మహేంద్రస్యమహాత్మనః। వ
వృధేబ్రహ్మహత్యాయాఃపావనార్థంనరేశ్వర ॥ ౯ ॥ తతోయజ్ఞేసమాప్తేతుబ్రహ్మహత్యామహాత్మనః । అభిగమ్యా
బ్రవీద్వాక్యంక్వమేస్థానంవిధాస్యథ ॥ ౧౦ ॥ తేతామూచుస్తతోదేవాస్తుష్టాఃప్రీతిసమన్వితాః । చతుర్ధావిభజా
త్మానమాత్మనైవదురాసదే ॥ ౧౧ ॥ దేవానాంభాషితంశ్రుత్వాబ్రహ్మహత్యామహాత్మనాం । సందధౌస్థానమన్యత్ర
వరయామాసదుర్వసా ॥ ౧౨ ॥ ఏకేనాంశేనవత్స్యామిపూర్ణోదాసునదీషువై । చతురోవార్షికాన్మాసాన్ ద
ర్పఘ్నీకామచారిణీ ॥ ౧౩ ॥ భూమ్యామహంసర్వకాలమంశేనైకేనసర్వసా । వసిష్యామినసందేహస్సత్యేనైతద్బ్ర
వీమివః ॥ ౧౪ ॥ యోయమంశస్తృతీయోమేస్త్రీషుయౌవనశాలిషు । త్రిరాత్రందర్పపూర్ణాసువసిష్యేదర్పఘా
తినీ ॥ ౧౫ ॥ హంతారోబ్రాహ్మణాన్యేతుమృషాపూర్వమదూషకాన్ । తాంశ్చతుర్థేనభాగేనసంశ్రయిష్యేసుర
ర్షభాః ॥ ౧౬ ॥ ప్రత్యూచుస్తాంతతోదేవాయథావదసిదుర్వసే। తథాభవతుతత్సర్వంసాధయస్వయథేప్సితం ॥ ౧౭
తతఃప్రీత్యాన్వితాదేవాస్సహస్రాక్షంవవందిరే । విజ్వరస్సచపూతాత్మావాసవస్సమపద్యత । ౧౮ ॥ ప్రశాంతం
చజగత్సర్వంసహస్రాక్షేప్రతిష్ఠితే । యజ్ఞంచాద్భుతసంకాశంతదాశక్రోభ్యపూజయత్ ॥ ౧౯ ॥ ఈదృశోహ్య
శ్వమేధస్యప్రభావోరఘునందన । యజస్వసుమహాభాగహయమేధేనపార్థివ ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి లక్ష్మణవాక్య
ముత్తమంనృపతిరతీవమనోహరంమహాత్మా । పరితోషమవాపహృష్టచేతానిశమయ్యేంద్రసమానవిక్రమౌజాః ॥ ౨౧
ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షడశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౭౭ ॥ ౭౭౪౦ ॥*****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తచ్ఛ్రుత్వాలక్ష్మణేనోక్తంవాక్యంవాక్యవిశారదః। ప్రత్యువాచమహాతేజాః
ప్రహసన్రాఘవోవచః ॥ ౧ ॥ ఏవమేతన్నరశ్రేష్ఠయథావదసిలక్ష్మణ । వృత్రఘాతమశేషేణవాజిమేధఫలంచయత్
శ్రూయతేహిపురాసౌమ్యకర్దమస్యప్రజాపతేః । పుత్రోబాహ్లీశ్వరశ్శ్రీమానిలోనామసుధార్మికః ॥ ౩ ॥ సరా
జాపృథివీంసర్వాంవశేకృత్వామహాయశాః । రాజ్యంచైవనరవ్యాఘ్రపుత్రవత్పర్యపాలయత్ ॥ ౪ ॥ సురైశ్చపర
మోదారైర్దైతేయైశ్చమహాబలైః । నాగరాక్షసగంధర్వైర్యక్షైశ్చసుమహాత్మభిః ॥ ౫ ॥ పూజ్యతేనిత్యశస్సౌమ్య
భయార్తైరఘునందన । అబిభ్యంశ్చత్రయోలోకాస్సరోషస్యమహాత్మనః ॥ ౬ ॥ సరాజాతాదృశోహ్యాసీద్ధర్మే వీ
ర్యేచనిష్ఠితః । బుద్ధ్యాచపరమోదారోబాహ్లీకేశోమహాయశాః ॥ ౭ ॥ సప్రచక్రేమహాబాహుర్మృగయాంరుచిరేవ
నే । చైత్రేమనోరమేమాసిసభృత్యబలవాహనః ॥ ౮ ॥ ప్రజఘ్నేసనృపోరణ్యేమృగాంఛతసహస్రశః । హత్వా
పితృప్తిర్నాభూచ్చరాజ్ఞస్తస్యమహాత్మనః ॥ ౯ ॥ నానామృగాణామయుతంవధ్యమానంమహాత్మనా। యత్రజాతో

మహాసేనస్తం దేశముపచక్రమే ॥ ౧౦॥ తస్మిన్ప్రదేశే దేవేశశ్శైలరాజసుతాం హరః। రమయామాస దుర్ధర్షస్సర్వై
రనుచరైస్సహ ॥ ౧౧॥ కృత్వా స్త్రీరూపమాత్మానముమేశో గోపతిధ్వజః। దేవ్యాః ప్రియచికీర్షుస్సన్ తస్మిన్పర్వత
నిర్ఝరే ॥ ౧౨ ॥ యే తు తత్ర వనోద్దేశే సత్త్వాః పురుషవాదినః। వృక్షాః పురుషనామానస్తేఽభవన్ స్త్రీజనాస్తదా ॥
యచ్చ కించన తత్సర్వం నారీసంజ్ఞం బభూవ హ। ఏతస్మిన్నన్తరే రాజా స ఇలః కర్దమాత్మజః ॥ ౧౪ ॥ నిఘ్నన్మృగ
సహస్రాణి తం దేశముపచక్రమే। స దృష్ట్వా స్త్రీకృతం సర్వం సవ్యాళమృగపక్షికమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆత్మానం స్త్రీకృతం చైవ
సానుగం రఘునందన। తస్య దుఃఖం మహచ్చాసీద్దృష్ట్వాత్మానం తథాగతమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఉమాపతేశ్చ తత్కర్మ జ్ఞా
త్వా త్రాసముపాగమత్। తతో దేవం మహాత్మానం శితికంఠం కపర్దినమ్ ॥ ౧౭ ॥ జగామ శరణం రాజా సభృత్యబల
వాహనః। తతః ప్రహస్య వరదస్సహ దేవ్యా మహేశ్వరః ॥ ౧౮ ॥ ప్రజాపతిసుతం వాక్యమువాచ వరదస్స్వయమ్।
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ రాజర్షే కార్దమేయ మహాబల ॥ ౧౯ ॥ పురుషత్వమృతే సౌమ్య వరం వరయ సువ్రత। తతస్స రాజా శో
కార్తః ప్రత్యాఖ్యాతో మహాత్మనా ॥ ౨౦ ॥ స్త్రీభూతోఽసౌ న జగ్రాహ వరమన్యం సురోత్తమాత్। తతశ్శోకేన మహ
తా శైలరాజసుతాం నృపః ॥ ౨౧ ॥ ప్రణిపత్య ఉమాం దేవీం సర్వేణైవాంతరాత్మనా। ఈశే వరాణాం వరదే
లోకానామసి భామిని ॥ ౨౨ ॥ అమోఘదర్శనే దేవి భజ సౌమ్యేన చక్షుషా। హృద్గతం తస్య రాజర్షేర్విజ్ఞాయ
హరసన్నిధౌ ॥ ౨౩ ॥ ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం దేవీ రుద్రస్య సమ్మతా। అర్ధస్య దేవో వరదో వరార్ధస్య తవ
హ్యహమ్ ॥ ౨౪ ॥ తస్మాదర్ధం గృహాణ త్వం స్త్రీపుంసోర్యావదిచ్ఛసి। తదద్భుతతమం శ్రుత్వా దేవ్యా వరమనుత్త
మమ్ ॥ ౨౫ ॥ సంప్రహృష్టమనా భూత్వా రాజా వాక్యమథాబ్రవీత్। యది దేవి ప్రసన్నా మే రూపేణాప్రతిమా భువి॥
మాసం స్త్రీత్వముపాసిత్వా మాసం స్యాం పురుషః పునః। ఈప్సితం తస్య విజ్ఞాయ దేవీ సా రుచిరాననా ॥ ౨౬॥ ప్రత్యు
వాచ శుభం వాక్యమేవమేతద్భవిష్యతి। రాజన్పురుషభూతస్త్వం స్త్రీభావం న స్మరిష్యసి ॥ ౨౭ ॥ స్త్రీభూతశ్చాపరం
మాసం న స్మరిష్యసి పౌరుషమ్। స ఏవం పురుషో రాజా మాసం భూత్వాథ కార్దమిః ॥ ౨౮ ॥ త్రైలోక్యసుందరీ నా
రీ మాసమేకమిళాభవత్ ॥ ౨౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే సప్తాశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౭ ॥ ౫౮౦౦ ॥ *****

శ్రీరామాయణమనుః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తాం కథామైళసంబంధాం రామేణ సముదీరితామ్। లక్ష్మణో భరతశ్చైవ శ్రు
త్వా పరమవిస్మితౌ ॥ ౧ ॥ తౌ రామం ప్రాంజలీ భూత్వా తస్య రాజ్ఞో మహాత్మనః। విస్తరం తస్య భావస్య తదా పప్ర
చ్ఛతుః పునః ॥ ౨ ॥ కథం స రాజా స్త్రీభూతో వర్తయామాస దుర్గతిః। పురుషో వా యదా భూతః కాం వృత్తిం వర్త
యత్యసౌ ॥ ౩ ॥ తయోస్తద్భాషితం శ్రుత్వా కౌతూహలసమన్వితమ్। కథయామాస కాకుత్స్థస్తస్య రాజ్ఞో యథాగ
తమ్ ॥ ౪ ॥ తమేవ ప్రథమం మాసం స్త్రీభూత్వా లోకసుందరీ। తాభిః పరివృతా స్త్రీభిర్యే చ పూర్వం పదానుగాః ॥ ౫ ॥
తత్కాననం విగాహ్యాశు విజహ్రే లోకసుందరీ। ద్రుమగుల్మలతాకీర్ణం పద్భ్యాం పద్మదళేక్షణా ॥ ౬ ॥ వాహనా
ని చ సర్వాణి సంత్యక్త్వా వై సమంతతః। పర్వతాభోగవివరే తస్మిన్రేమే ఇళా తదా ॥ ౭ ॥ అథ తస్మిన్వనోద్దేశే పర్వత
స్యావిదూరతః। సరస్సురుచిరప్రఖ్యం నానాపక్షిగణైర్యుతమ్ ॥ ౮ ॥ దదర్శ సా ఇళా తస్మిన్బుధం సోమసుతం తదా। జ్వ
లంతం స్వేన వపుషా పూర్ణం సోమమివోదితమ్ ॥ ౯ ॥ తపంతం చ తపస్తీవ్రమంభోమధ్యే దురాసదమ్। యశస్క
రం కామకరం తారుణ్యే పర్యవస్థితమ్ ॥ ౧౦ ॥ సా తం జలాశయం సర్వం క్షోభయామాస విస్మితా। సహ తైః పూర్వపు
రుషైః స్త్రీభూతై రఘునందన ॥ ౧౧ ॥ బుధస్తు తాం నిరీక్ష్యైవ కామబాణేన పీడితః। నోపలేభే తదాత్మానం సంచచాల
చ తదాంభసి ॥ ౧౨ ॥ ఇళాం నిరీక్షమాణస్తు త్రైలోక్యాభ్యధికాం శుభామ్। చింతాం సమభ్యతిక్రామత్కా న్వియం
దేవతాధికా ॥ ౧౩ ॥ న దేవీషు న నాగీషు నాసురీష్వప్సరస్సు వా। దృష్టపూర్వా మయా కాచిద్రూపేణైతేన శోభితా ॥

సదృశీయం మమ భద్రే యది నాన్యపరిగ్రహః । ఇతి బుద్ధిం సమాస్థాయ జలాత్కూలముపాగమత్ ॥ ౧౫ ॥ స ఆశ్రమముపా
గమ్య తతస్తాః ప్రమదోత్తమాః । శబ్దాపయత ధర్మాత్మా తాశ్చ తం వవన్దిరే ॥ ౧౬ ॥ స తాః పప్రచ్ఛ ధర్మాత్మా కస్యైషా లో
కసుందరీ । కిమర్థమాగతా చేహ సర్వమాఖ్యాత మాచిరం ॥ ౧౭ ॥ శుభం తు తస్య తద్వాక్యం మధురం మధురాక్ష
రం । శ్రుత్వా తు తాః స్త్రియస్సర్వా ఊచుర్మధురయా గిరా ॥ ౧౮ ॥ అస్మాకమేషా సుశ్రోణీ ప్రభుత్వే వర్తతే సదా
అపతిః కాననాన్తేషు సహాస్మాభిరటత్యసౌ ॥ ౧౯ ॥ తద్వాక్యమవ్యక్తపదం తాసాం స్త్రీణాం నిశమ్య చ । విద్యామా
వర్తనీం పుణ్యామావర్తయత స ద్విజః ॥ ౨౦ ॥ సోఽర్థం విదిత్వా నిఖిలం తస్య రాజ్ఞో యథాగతం । సర్వా ఏవ స్త్రియ
స్తాశ్చ బభాషే మునిసత్తమః ॥ ౨౧ ॥ అత్ర కింపురుషీర్భూత్వా శైలరోధసి వత్స్యథ । ఆవాసస్తు గిరావస్మిన్ శీఘ్రమే
వ విధీయతాం ॥ ౨౨ ॥ మూలపత్రఫలైస్సర్వా వర్తయిష్యథ నిత్యదా । స్త్రియః కింపురుషాన్నామ భర్తౄంస్సముప
లప్స్యథ ॥ ౨౩ ॥ తాశ్శ్రుత్వా సోమపుత్రస్య వాచం కింపురుషీకృతాః । ఉపాసాంచక్రిరే శైలం వధ్వస్తా బహులాస్
తదా ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే అష్టాశీతితమస్సర్గః ॥ ౯౩ ॥ ౩౮౬౦ ॥ ************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా కింపురుషోత్పత్తిం లక్ష్మణో భరతస్తదా । ఆశ్చర్యమితి చాబ్రూతా
ముభౌ రామం జనేశ్వరం ॥ ౧ ॥ అథ రామః కథామేతాం భూయ ఏవ మహాయశాః । కథయామాస ధర్మాత్మా ప్రజాపతి
సుతస్య వై ॥ ౨ ॥ సర్వాస్తా విద్రుతా దృష్ట్వా కిన్నరీరృషిసత్తమః । ఉవాచ రూపసంపన్నాం తాం స్త్రియం ప్రహసన్ని
వ ॥ ౩ ॥ సోమస్యాహం సుదయితస్సుతస్సురుచిరాననే । భజస్వ మాం వరారోహే భక్త్యా స్నిగ్ధేన చక్షుషా ॥ ౪ ॥ త
స్య తద్వచనం శ్రుత్వా శూన్యే స్వజనవర్జితా । ఇళా సురుచిరప్రఖ్యం ప్రత్యువాచ మహాగ్రహం ॥ ౫ ॥ అహం కామ
చరీ సౌమ్య తవాస్మి వశవర్తినీ । ప్రశాధి మాం సోమసుత యథేచ్ఛసి తథా కురు ॥ ౬ ॥ తస్యాస్తదద్భుతప్రఖ్యం శ్రు
త్వా హర్షముపాగతః । స వై కామీ సహ తయా రేమే చన్ద్రమసస్సుతః ॥ ౭ ॥ బుధస్య మాధవో మాసస్తామిళాం
రుచిరాననాం । గతో రమయతోఽత్యర్థం క్షణవత్తస్య కామినః ॥ ౮ ॥ అథ మాసే తు సంపూర్ణే పూర్ణేన్దుసదృ
శాననః । ప్రజాపతిసుతశ్శ్రీమాన్ శయనే ప్రత్యబుధ్యత ॥ ౯ ॥ సోఽపశ్యత్సోమజం తత్ర తపన్తం సలిలాశయే । ఊ
ర్ధ్వబాహుం నిరాలంబం తం రాజా ప్రత్యభాషత ॥ ౧౦ ॥ భగవన్పర్వతం దుర్గం ప్రవిష్టోఽస్మి సహానుగః । న చ పశ్యామి
తత్సైన్యం క్వ ను తే మామకా గతాః ॥ ౧౧ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా తస్య రాజర్షేర్నష్టసంజ్ఞస్య భాషితం । ప్రత్యువాచ శుభం
వాక్యం సాన్త్వయన్ పరయా గిరా ॥ ౧౨ ॥ అశ్మవర్షేణ మహతా భృత్యాస్తే వినిపాతితాః । త్వం చాశ్రమపదే సు
ప్తో వాతవర్షభయార్దితః ॥ ౧౩ ॥ సమాశ్వసిహి భద్రం తే నిర్భయో విగతజ్వరః । ఫలమూలాశనో వీర వస చే
హ యథాసుఖం ॥ ౧౪ ॥ స రాజా తేన వాక్యేన ప్రత్యాశ్వస్తో మహామతిః । ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం దీనో భృత్యక్షయా
ద్భృశమ్ ॥ ౧౫ ॥ త్యక్ష్యామ్యహం స్వకం రాజ్యం నాహం భృత్యైర్వినాకృతః । వర్తయేయం క్షణం బ్రహ్మన్ త్వం సమను
జ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౧౬ ॥ సుతో ధర్మపరో బ్రహ్మన్ జ్యేష్ఠో మమ మహాయశాః । శశబిన్దురితి ఖ్యాతస్స మే రాజ్యం ప్రప
త్స్యతే ॥ ౧౭ ॥ నహి శక్ష్యామ్యహం హిత్వా భృత్యదారాన్ సుఖాన్వితాన్ । ప్రతివక్తుం మహాతేజః కించిదప్యశు
భం వచః ॥ ౧౮ ॥ తథా బ్రువతి రాజేన్ద్రే బుధః పరమమద్భుతం । సాన్త్వపూర్వమథోవాచ వాసస్త ఇహ రోచ
తాం ॥ ౧౯ ॥ న సంతాపస్త్వయా కార్యః కార్దమేయ మహాబల । సంవత్సరోషితస్యేహ కారయిష్యామి తే హితం
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా బుధస్యాక్లిష్టకర్మణః । వాసాయ విదధే బుద్ధిం యదుక్తం బ్రహ్మవాదినా ॥ ౨౧ ॥ మాసం స
స్త్రీ తథా భూత్వా రమయత్యనిశం శుభా । మాసం పురుషభావేన ధర్మబుద్ధిం చకార సః ॥ ౨౨ ॥ తతస్స నవమే మాసి
ఇళా సోమసుతాత్సుతం । జనయామాస సుశ్రోణీ పురూరవసమూర్జితం ॥ ౨౩ ॥ జాతమాత్రం తు సుశ్రోణీ పితుర్హ

స్తస్యవైశయత్ । బుధస్యసమవర్ణాభమిళాపుత్రంమహాబలం ॥ ౨౪ ॥ బుధస్తుపురుషీభూతంసవైసంవత్సరాంతరం । క
థాభీరమయామాసధర్మయుక్తాభిరాత్మవాన్ ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఏకోననవతితమస్సర్గః ॥ ౮౯ ॥ ౧౯ ౨౦
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథోక్తవతి రామేతుతస్యజన్మతదద్భుతమ్ । ఉవాచలక్ష్మణోభూయో భరత
శ్చమహాయశాః ॥ ౧ ॥ ఇళాసాసౌమ్యపుత్రస్యసంవత్సరమథోషితా । అకరోత్కింనరశ్రేష్ఠతత్త్వంశంసితుమర్హ
సి ॥ ౨ ॥ తయోస్తద్వాక్యమాధుర్యంనిశమ్యపరిపృచ్ఛతోః । రామఃపునరువాచేమాంప్రజాపతిసుతేకథాం ॥ ౩ ॥
పురుషత్వంగతేశూరేబుధఃపరమబుద్ధిమాన్ । సంవర్తంపరమోదారమాజుహావమహాయశాః ॥ ౪ ॥ చ్యవనంభృ
గుపుత్రంచమునించారిష్టనేమినం । ప్రమోదనంమోదకరంతథాదుర్వాససంమునిం ॥ ౫ ॥ ఏతాంత్సర్వాంత్స
మానీయవాక్యజ్ఞస్తత్త్వదర్శినః । ఉవాచసర్వాంత్సుహృదోధైర్యేణసుసమాహితాన్ ॥ ౬ ॥ అయంరాజామహాబా
హుఃకర్దమస్యఇళస్సుతః । జానీతైనంయథాభూతంశ్రేయోహ్యస్యవిధీయతాం ॥ ౭ ॥ తేషాంసంవదతామేవత
దాశ్రమముపాగమత్ । కర్దమస్తుమహాతేజాద్విజైస్సహమహాత్మభిః ॥ ౮ ॥ పులస్త్యశ్చక్రతుశ్చైవవషట్కారస్తథై
వచ । ఓంకారశ్చమహాతేజాస్తమాశ్రమముపాగమత్ ॥ ౯ ॥ తేసర్వేహృష్టమనసఃపరస్పరసమాగమే। హితైషిణో
బాహ్లిపతేఃపృథగ్వాక్యాన్యథాబ్రువన్ ॥ ౧౦ ॥ కర్దమస్త్వబ్రవీద్వాక్యంసుతార్థంపరమాహితం । ద్విజాశ్శృ
ణుతయద్వాక్యంయచ్ఛ్రేయఃపార్థివస్యహి ॥ ౧౧ ॥ నాన్యంపశ్యామిభైషజ్యమంతరేణవృషధ్వజం । నాశ్వమేధా
త్పరోయజ్ఞఃప్రియశ్చైవమహాత్మనః ॥ ౧౨ ॥ తస్మాద్యజామహేసర్వేపార్థివార్థందురాసదం । కర్దమేనైవ
ముక్తాస్తుసర్వఏవద్విజర్షభాః ॥ ౧౩ ॥ రోచయంతిస్మతంయజ్ఞంరుద్రస్యారాధనంప్రతి । సంవర్తస్యతురాజర్షే
శ్శిష్యఃపరపురంజయః ॥ ౧౪ ॥ మరుత్తఇతివిఖ్యాతస్తంయజ్ఞంసముపాహరత్। తతోయజ్ఞోమహానాసీద్బుధాశ్రమ
సమీపతః ॥ ౧౫ ॥ రుద్రశ్చపరమంతోషంజగామసుమహాయశాః । అథయజ్ఞేసమాప్తేతుప్రీతఃపరమయాముదా ॥
ఉమాపతిర్ద్విజాంత్సర్వానువాచఇళసన్నిధౌ । ప్రీతోస్మిహయమేధేనభక్త్యాచద్విజసత్తమాః ॥ ౧౬ ॥ అస్యబా
హ్లిపతేశ్చైవకింకరోమిప్రియంశుభం । తథావదతిదేవేశేద్విజాస్తేసుసమాహితాః ॥ ౧౭ ॥ ప్రసాదయంతిదేవేశం
యథాస్యాత్పురుషస్త్విళా । తతఃప్రీతోమహాదేవఃపురుషత్వందదౌపునః ॥ ౧౮ ॥ ఇళాయైసమహాతేజాదత్త్వాచా
న్తరధీయత । నివృత్తేహయమేధేతుగతేచాదర్శనంహరే ॥ ౨౦ ॥ యథాగతంద్విజాస్సర్వేతేఽగచ్ఛన్దీర్ఘదర్శినః ।
రాజాతుబాహ్లిముత్సృజ్యమధ్యదేశేహ్యనుత్తమం ॥ ౨౧ ॥ నివేశయామాసపురంప్రతిష్ఠానంయశస్కరం । శశ
బిందుస్తురాజర్షిర్బాహ్లింపరపురంజయః ॥ ౨౨ ॥ ప్రతిష్ఠానఇళోరాజాప్రజాపతిసుతోబలీ । సకాలేప్రాప్తవా
ల్లోకమిళోబ్రాహ్మమనుత్తమం ॥ ౨౩ ॥ ఐళఃపురూరవారాజాప్రతిష్ఠానమవాప్తవాన్ । ఈదృశోహ్యశ్వమేధస్య
ప్రభావఃపురుషర్షభౌ ॥ ౨౪ ॥ స్త్రీభూతఃపౌరుషంలేభేయచ్చాన్యదపిదుర్లభమ్॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేన
వతితమస్సర్గః ॥ ౯౦ ॥ ౧౯ ౨౦ ॥ **
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతదాఖ్యాయకాకుత్స్థోభ్రాతృభ్యామమితప్రభః । లక్ష్మణంపునరేవాహ
ధర్మయుక్తమిదంవచః ॥ ౧ ॥ వసిష్ఠంవామదేవంచజాబాలిమథకాశ్యపం । ద్విజాంశ్చసర్వప్రవరానశ్వమేధపుర
స్కృతాన్ ॥ ౨ ॥ ఏతాంత్సర్వాంత్సమాహూయమంత్రయిత్వాచలక్ష్మణ । హయంలక్షణసంపన్నంవిమోక్ష్యామి
సమాధినా ॥ ౩ ॥ తద్వాక్యంరాఘవేణోక్తంశ్రుత్వాత్వరితవిక్రమః । ద్విజాంత్సర్వాంత్సమాహూయదర్శయా
సరాఘవం ॥ ౪ ॥ తేదృష్ట్వాదేవసంకాశంకృతపాదాభివందనం। రాఘవంసురాధర్షమాశీర్భిస్సమపూజయన్ ॥
ప్రాంజలిస్సతదాభూత్వారాఘవోద్విజసత్తమాన్ । ఉవాచధర్మసంయుక్తమశ్వమేధాశ్రితంవచః ॥ ౬ ॥ తేషు

రామస్య తచ్ఛ్రుత్వా నమస్కృత్య వృషధ్వజం । అశ్వమేధం ద్విజాస్సర్వే పూజయంతి స్మ సర్వశః ॥ ౭ ॥ స తేషాం ద్విజముఖ్యానాం వాక్యమద్భుతదర్శనం । అశ్వమేధాశ్రితం శ్రుత్వా భృశం ప్రీతోభవత్తదా ॥ ౮ ॥ విజ్ఞాయ తు మతం తేషాం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ । ప్రేషయస్వ మహాబాహో సుగ్రీవాయ మహాత్మనే ॥ ౯ ॥ శీఘ్రం మహద్భిర్హరిభిర్బహుభిశ్చ తదాశ్రయైః । సార్ధమాగచ్ఛ భద్రం తే హ్యనుభోక్తుం మఖోత్తమం ॥ ౧౦ ॥ (అంగదం హనుమంతం చ నళం నీలం చ పాటలం । గజం గవాక్షం పనసం హరీనన్యాన్నిమంత్రయ ॥ ౧౧ ॥ గోలాంగూలం మహాభాగం గవాక్షం భీమవిక్రమం । ఋక్షరాజం చ ధూమ్రం చ సహసైన్యం నిమంత్రయ ॥ ౧౨ ॥ జాంబవంతం మహాభాగం ద్వివిదం చైవ యూథపం । దధివక్త్రం కేసరిణం గవయం చ నిమంత్రయ ॥ ౧౩ ॥ వీరం శతవలిం మైందం ద్వివిదం గంధమాదనం । వీరబాహుం సుబాహుం చ సర్వానేతాన్నిమంత్రయ ॥ ౧౪) ॥ విభీషణశ్చ రక్షోభిః కామగైర్బహుభిర్వృతః । అశ్వమేధం మహాయజ్ఞమాయాత్వతులవిక్రమః ॥ ౧౫ ॥ రాజానశ్చ మహాభాగా యే మే ప్రియచికీర్షవః । సానుగాః క్షిప్రమాయాంతు యజ్ఞం ద్రష్టుమనుత్తమం ॥ ౧౬ ॥ దేశాంతరగతా యే చ ద్విజా ధర్మసమాహితాః । ఆమంత్రయస్వ తాంత్సర్వానశ్వమేధాయ లక్ష్మణ ॥ ౧౭ ॥ ఋషయశ్చ మహాత్మాన ఆహూయంతాం తపోధనాః । (ఋషయశ్చాపి యే స్వర్గే బ్రహ్మలోకగతాశ్చ యే ॥ ౧౮ ॥ ఆహూయంతాం మహాత్మానః క్షిప్రం సప్తర్షిభిస్సహ । దేశాంతరగతాశ్చైవ సదారాశ్చ మహర్షయః ॥ ౧౯ ॥ సంహితాధ్యాయినో యే చ యే చ శిష్టానుభాషిణః । ఆహూయంతాం మహాత్మానస్సిద్ధా విద్యాధరాశ్చ యే ॥ ౨౦ ॥ న్యాయమీమాంసకా యే చ వైయాకరణపుంగవాః ।) దేశాంతరగతాస్సర్వే సదారాశ్చ ద్విజాతయః ॥ ౨౧ ॥ తథైవ తాళావచరాస్తథైవ నటనర్తకాః । యజ్ఞవాటశ్చ సుమహాన్గోమత్యా నైమిశే వనే ॥ ౨౨ ॥ ఆజ్ఞాప్యతాం మహాబాహో తద్ధి పుణ్యం తపోవనం । శాంతయశ్చ మహాబాహో ప్రవర్త్యంతాం సమంతతః ॥ ౨౩ ॥ శతశశ్చాపి ధర్మజ్ఞాః క్రతుముఖ్యమనుత్తమం । అనుభూయ మహాయజ్ఞం నైమిశే రఘునందన ॥ ౨౪ ॥ తుష్టః పుష్టశ్చ సర్వోసౌ మానితశ్చ యథావిధి । ప్రతియాస్యతి ధర్మజ్ఞ శీఘ్రమామంత్ర్యతాం జనః ॥ ౨౫ ॥ శతం వాహసహస్రాణాం తండులానాం వపుష్మతాం । అయుతం తిలముద్గానాం ప్రయాత్వగ్రే మహాబల ॥ ౨౬ ॥ చణకానాం కుళుత్థానాం మాషాణాం లవణస్య చ । అతోనురూపం స్నేహం చ గంధం సంక్షిప్తమేవ చ ॥ ౨౭ ॥ సువర్ణకోటీర్బహుళాః హిరణ్యస్య శతోత్తరాః । అగ్రతో భరతః కృత్వా గచ్ఛత్వగ్రే సమాధినా ॥ ౨౮ ॥ అంతరాపణవీథ్యశ్చ సర్వే చ నటనర్తకాః । సూదా నార్యశ్చ బహవో నిత్యం యౌవనభూషితాః ॥ ౨౯ ॥ భరతేన తు సార్ధం తే యాంతు సైన్యాని చాగ్రతః । నైగమా బలవృద్ధాశ్చ ద్విజాశ్చ సుసమాహితాః ॥ ౩౦ ॥ కర్మాంతికాన్వర్ధకినః కోశాధ్యక్షాంశ్చ నైగమాన్ । మమ మాతౄస్తథా సర్వాః కుమారాంతఃపురాణి చ ॥ ౩౧ ॥ కాంచనీం మమ పత్నీం చ దీక్షార్హాం యజ్ఞకర్మణి । అగ్రతో భరతః కృత్వా గచ్ఛత్వగ్రే మహాయశాః ॥ ౩౨ ॥ ఉపకార్యా మహార్హాశ్చ పార్థివానాం మహౌజసాం । సానుగానాం నరశ్రేష్ఠో వ్యాదిదేశ మహాబలః ॥ ౩౩ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఏకనవతితమస్సర్గః ॥ ౫౪౯ః౧౦౯౮౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్సర్వమఖిలేనాశు సంస్థాప్య భరతాగ్రజః । హయం లక్షణసంపన్నం కృష్ణసారం ముమోచ హ ॥ ౧ ॥ ఋత్విగ్భిర్లక్ష్మణం సార్ధమశ్వం తత్ర నియోజ్య చ । తతోభ్యగచ్ఛత్కాకుత్స్థస్సహసైన్యేన నైమిశం ॥ ౨ ॥ యజ్ఞవాటం మహాబాహుర్దృష్ట్వా పరమమద్భుతం । ప్రహర్షమతులం లేభే శ్రీమాంధర్మపరాయణః ॥ ౩ ॥ నైమిశే వసతస్తస్య సర్వ ఏవ నరాధిపాః । ఆనిన్యురుపహారాంశ్చ తాన్రామః ప్రత్యపూజయత్ ॥ ౪ ॥ ఉపకార్యా మహార్హాశ్చ పార్థివానాం మహాత్మనాం । సానుగానాం నరశ్రేష్ఠో వ్యాదిదేశ మహామతిః ॥ ౫ ॥ అన్నపానాని వస్త్రాణి సానుగానాం మహాత్మనాం । భరతస్సందదావాశు శత్రుఘ్నసహితస్తదా ॥ ౬ ॥ వానరాశ్చ మహాభాగా

స్సుగ్రీవసహితాస్తదా । విప్రాణాం ప్రణతాస్సర్వే చక్రిరే పరివేషణమ్ ॥ ౭ ॥ విభీషణశ్చ రక్షోభిస్స్రగ్విభిర్బహుభిర్వృ
తః । ఋషీణాముగ్రతపసాం పూజాం చక్రే మహాత్మనామ్ ॥ ౮ ॥ ఏవం సువిహితో యజ్ఞో హయమేధోఽభ్యవర్తత । లక్ష్మణే
నాభిగుప్తా చ హయచర్యా ప్రవర్తతే ॥ ౯ ॥ ఈదృశో రాజసింహస్య యజ్ఞప్రవర ఉత్తమః । నాన్యశ్శబ్దోఽభవత్తత్ర హయమే
ధే మహాత్మనః ॥ ఛన్దతో దేహి దేహీతి యావత్తుష్యన్తి యాచకాః ॥ ౧౦ ॥ తావత్సర్వాణి దత్తాని క్రతుముఖ్యే మహాత్మనః ।
వివిధాని చ భక్ష్యాణి గౌడాని మధురాణి చ ॥ ౧౧ ॥ న నిస్సృతం భవత్యోష్ఠాద్వచనం యావదర్థినామ్ । తావద్వానరరక్షో
భిర్దత్తమేవాభ్యదృశ్యత ॥ ౧౨ ॥ న కశ్చిన్మలినస్తత్ర దీనో వాప్యథ వా కృశః । తస్మిన్యజ్ఞవరే రాజ్ఞో హృష్టపుష్టజనావృతే ॥
యే చ తత్ర మహాత్మానో మునయశ్చిరజీవినః । నాస్మరంస్తాదృశం యజ్ఞం నాప్యపశ్యన్కదాచన ॥ ౧౪ ॥ యః కృత్యవాం
స్సువర్ణేన సువర్ణం లభతే స్మ సః । విత్తార్థీ లభతే విత్తం రత్నార్థీ రత్నమేవ చ ॥ ౧౫ ॥ రజతానాం సువర్ణానాం మణీనామ
థ వాససామ్ । అనిశం దీయమానానాం రాశిస్సముపదృశ్యతే ॥ ౧౬ ॥ న శక్రస్యాథ సోమస్య యమస్య వరుణ
స్య వా । ఈదృశో దృష్టపూర్వో న ఏవమూచుస్తపోధనాః ॥ ౧౭ ॥ సర్వత్ర వానరాస్తస్థుస్సర్వత్రైవ చ రాక్షసాః । వా
సోధనాన్నకామిభ్యః పూర్ణహస్తా దదుర్భృశమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఈదృశో రాజసింహస్య యజ్ఞస్సర్వగుణాన్వితః । సం
వత్సరమథో సాగ్రం వర్తతే న చ హీయతే ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ద్వినవతితమస్సర్గః ॥ ౪౫౨ ॥ ౯౦౪౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వర్తమానే తథాభూతే యజ్ఞే చ పరమాద్భుతే । సశిష్య ఆజగామాశు వా
ల్మీకిర్మునిపుంగవః ॥ ౧ ॥ స దృష్ట్వా దివ్యసంకాశం యజ్ఞమద్భుతదర్శనమ్ । సమీపే ఋషివాటానాం చకార ఉటజాం
శ్శుభాన్ ॥ ౨ ॥ శకటాంశ్చ బహూన్పూర్ణాన్ఫలమూలైశ్చ శోభనాన్ । వాల్మీకివాటే రుచిరే స్థాపయన్నవి
దూరతః ॥ ౩ ॥ ఆసీత్సుపూజితో రాజ్ఞా మునిభిశ్చ మహాత్మభిః । వాల్మీకిస్సుమహాతేజా న్యవసత్పరమాత్మవాన్ ॥ ౪ ॥
స శిష్యావబ్రవీద్ధృష్టో యువాం గత్వా సమాహితౌ । కృత్స్నం రామాయణం కావ్యం గాయేథాం పరయా ముదా ॥ ౫ ॥
ఋషివాటేషు పుణ్యేషు బ్రాహ్మణావసథేషు చ । రథ్యాసు రాజమార్గేషు పార్థివానాం గృహేషు చ ॥ ౬ ॥ రామ
స్య భవనద్వారి యత్ర కర్మ ప్రవర్తతే । ఋత్విజామగ్రతశ్చైవ తత్ర గేయం విశేషతః ॥ ౭ ॥ ఇమాని చ ఫలాన్యత్ర స్వా
దూని వివిధాని చ । జాతాని పర్వతాగ్రేషు చాస్వాద్యాస్వాద్య గాయతామ్ ॥ ౮ ॥ న యాస్యథః శ్రమం వత్సౌ భక్షయి
త్వా ఫలాని వై । మూలాని చ సుమృష్టాని నగరాద్బహిరాస్థితః ॥ ౯ ॥ యది శబ్దాపయేద్రామశ్శ్రవణాయ మహీపతిః ।
ఋషీణాముపవిష్టానాం తతో గేయం ప్రవర్తతామ్ ॥ ౧౦ ॥ దివసే వింశతిస్సర్గా గేయా మధురయా గిరా । ప్రమాణై
ర్బహుభిస్తత్ర యథోద్దిష్టం మయా పురా ॥ ౧౧ ॥ లోభశ్చాపి న కర్తవ్యస్స్వల్పోఽపి ధనకాంక్షయా । కిం ధనేనాశ్రమ
స్థానాం ఫలమూలోపజీవినామ్ ॥ ౧౨ ॥ యది పృచ్ఛేత్స కాకుత్స్థో యువాం కస్యేతి దారకౌ । ఆవాం వాల్మీకిశిష్యౌ స్వో
బ్రూతమేవం నరాధిపమ్ ॥ ౧౩ ॥ ఇమాస్తన్త్రీస్సుమధురాః స్థానం వా పూర్వదర్శితమ్ । మూర్ఛయిత్వా సుమధురం గా
యేథాం విగతజ్వరౌ ॥ ౧౪ ॥ ఆదిప్రభృతి గేయం స్యాన్న చావజ్ఞాయ పార్థివమ్ । పితా హి సర్వభూతానాం రాజా భ
వతి ధర్మతః ॥ ౧౫ ॥ తద్యువాం హృష్టమనసౌ శ్వః ప్రభాతే సమాధినా । గాయేథాం మధురం గేయం తన్త్రీలయసమ
న్వితమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఇతి సందిశ్య బహుశో మునిః ప్రాచేతసస్తదా । వాల్మీకిః పరమోదారస్తూష్ణీమాసీన్మహాయశాః ॥ సం
దిష్టౌ మునినా తేన తావుభౌ మైథిలీసుతౌ । తథైవ కరవావేతి నిర్జగ్మతురరిందమౌ ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥ తామద్భుతాం తౌ
హృదయే కుమారౌ నివేశ్య వాణీమృషిభాషితాం శుభామ్ । సముత్సుకౌ తావసుఖమూషతుర్నిశాం యథాశ్వినౌ భార్గవ
నీతిసంహితామ్ ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే త్రినవతితమస్సర్గః ॥ ౩౫౫ ॥ ౭౧౦౦ ॥ *******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తౌ రజన్యాం ప్రభాతాయాం స్నాతౌ హుతహుతాశనౌ । యథోక్తమృషి

తాపూర్వం సర్గం తతోఽపగాయతాం ॥ ౧ ॥ తాం స శుశ్రావ కాకుత్స్థః పూర్వాచార్యవినిర్మితాం । అపూర్వాం పా
ఠ్యజాతిం చ గేయేన సమలంకృతాం ॥ ౨ ॥ ప్రమాణైర్బహుభిర్వ్యాక్రాంతాం తంత్రీలయసమన్వితాం । బాలాభ్యాం రాఘ
వశ్శ్రుత్వా కౌతూహలపరోఽభవత్ ॥ ౩ ॥ అథ కర్మాంతరే రాజా సమానీయ మహామునీన్ । పార్థివాంశ్చ నరవ్యా
ఘ్రః పండితాన్నైగమాం స్తథా ॥ ౪ ॥ పౌరాణికాంశ్శబ్దవిదో యే చ వృద్ధా ద్విజాతయః । స్వరాణాం లక్షణజ్ఞాం
శ్చ ఉత్సుకాన్ద్విజసత్తమాన్ ॥ ౫ ॥ లక్షణజ్ఞాంశ్చ గాంధర్వాన్నైగమాంశ్చ విశేషతః । పాదాక్షరసమాసజ్ఞాం
శ్ఛందస్సు పరినిష్ఠితాన్ ॥ ౬ ॥ కలామాత్రావిభాగజ్ఞాన్ జ్యోతిషే చ పరం గతాన్ । క్రియాకల్పవిదశ్చైవ తథా కా
ర్యవిదో జనాన్ ॥ ౭ ॥ భాషాజ్ఞానింగితజ్ఞాంశ్చ నైగమాంశ్చాప్యశేషతః । హేతూపచారకుశలాన్వచనే చాపి హైతు
కాన్ ॥ ౮ ॥ ఛందోవిదః పురాణజ్ఞాన్వైదికాన్ద్విజసత్తమాన్ । చిత్రజ్ఞాన్వృత్తసూత్రజ్ఞాన్గీతనృత్తవిశారదాన్ ॥
శాస్త్రజ్ఞాన్నిపుణాన్వేదానర్థప్రబోధకాన్ । ఏతాంత్సర్వాంత్సమానీయ గాతారౌ సమవేశయత్ । దృష్ట్వా ముని
గణా స్తత్ర పార్థివాశ్చామితౌజసః ॥ ౧౦ ॥ పిబంత ఇవ చక్షుర్భ్యాం రాజానం గాయకౌ చ తౌ । పరస్పరమథోచు స్తే సర్వ
ఏవ సమం తతః ॥ ౧౧ ॥ ఉభౌ రామస్య సదృశౌ బింబాద్బింబావివోద్ధృతౌ । జటిలౌ యది న స్యాతాం న వల్కలధరౌ య
ది ॥ ౧౨ ॥ విశేషం నాధిగచ్ఛామో గాయతో రాఘవస్య చ । తేషాం సంవదతామేవం శ్రోతౄణాం హర్షవర్ధనం ॥ ౧౩ ॥ గే
యం ప్రచక్రతు స్తత్ర తావుభౌ మునిదారకౌ । తతః ప్రవృత్తం మధురం గాంధర్వమతిమానుషం ॥ ౧౪ ॥ న చ తృప్తిం య
యుస్సర్వే శ్రోతారో గానసంపదా । ప్రవృత్తమాదితః పూర్వం సర్గం నారదదర్శితం ॥ ౧౫ ॥ తతః ప్రభృతి సర్గాంశ్చ
యావద్వింశత్యగాయతాం । తతోఽపరాహ్ణసమయే రాఘవస్సమభాషత ॥ ౧౬ ॥ శ్రుత్వా వింశతిసర్గాంస్తాన్ భ్రాతరం
భ్రాతృవత్సలః । అష్టాదశసహస్రాణి సువర్ణస్య మహాత్మనోః ॥ ౧౭ ॥ ప్రయచ్ఛ శీఘ్రం కాకుత్స్థ యదన్యదభికాంక్షితం ।
దదౌ స శీఘ్రం కాకుత్స్థో బాలయోర్వై పృథక్పృథక్ ॥ ౧౮ ॥ దీయమానం సువర్ణం తన్నాగృహ్ణీతాం కుశీలవౌ । ఊచతు
శ్చ మహాత్మానౌ కిమనేనేతి విస్మితౌ ॥ ౧౯ ॥ వన్యేన ఫలమూలేన నిరతౌ వనవాసినౌ । సువర్ణేన హిరణ్యేన కిం కరిష్యావ
హే వనే ॥ ౨౦ ॥ తథా తయోః ప్రబ్రువతోః కౌతూహలసమన్వితాః । శ్రోతారశ్చైవ రామశ్చ సర్వ ఏవ సువిస్మితాః ॥
తస్య చైవాగమం రామః కావ్యస్య శ్రోతుముత్సుకః । పప్రచ్ఛ సుమహాతేజాస్తావుభౌ మునిదారకౌ ॥ ౨౨ ॥ కిం ప్రమా
ణమిదం కావ్యం కా ప్రతిష్ఠా మహాత్మనః । కర్తా కావ్యస్య మహతః క్వ చాసౌ మునిపుంగవః ॥ ౨౩ ॥ పృచ్ఛంతం రాఘ
వం వాక్యమూచతుర్మునిదారకౌ । వాల్మీకిర్భగవాన్కర్తా సంప్రాప్తో యజ్ఞసంవిధం ॥ ౨౪ ॥ యేనేదం చరితం తుభ్య
మశేషం సంప్రదర్శితం । సన్నిబద్ధం హి శ్లోకానాం చతుర్వింశత్సహస్రకం ॥ ౨౫ ॥ ఉపాఖ్యానశతం చైవ భార్గవేణ త
పస్వినా । ఆదిప్రభృతి రాజేంద్ర పంచసర్గశతాని చ ॥ ౨౬ ॥ కాండాని షట్కృతానీహ సోత్తరాణి మహాత్మనా । కృ
తాని గురుణాస్మాకమృషిణా చరితం తవ ॥ ౨౭ ॥ ప్రతిష్ఠా జీవితం తస్య వర్తతే యచ్ఛుభాశుభం । యది బుద్ధిః కృతా రా
జంఛ్రవణాయ మహారథ ॥ ౨౮ ॥ కర్మాంతరే క్షణీభూత స్తచ్ఛృణుష్వ సహానుజః । బాఢమిత్యబ్రవీద్రామస్తౌ చాను
జ్ఞాప్య రాఘవం ॥ ౨౯ ॥ ప్రహృష్టౌ జగ్మతుర్వాటం యత్రాస్తే మునిపుంగవః । రామోఽపి మునిభిస్సార్ధం పార్థివై
శ్చ మహాత్మభిః ॥ ౩౦ ॥ శ్రుత్వా తద్గీతిమాధుర్యం కర్మశాలాముపాగమత్ ॥ ఓమ్ ॥ శుశ్రావ తత్తాళలయోపపన్నం
సర్గాన్వితం సుస్వరశబ్దయుక్తం । తంత్రీలయవ్యంజనయోగయుక్తం కుశీలవాభ్యాం పరిగీయమానం ॥ ౩౧ ॥ ఇత్యు
త్తర శ్రీరామాయణే చతుర్నవతితమస్సర్గః ॥ ౨౫౮ ॥ ౫౧౬౦ ॥ ***************************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామో బహూన్యహాన్యేవం తద్గీతం పరమాద్భుతం । శుశ్రావ మునిభిస్సా
ర్ధం పార్థివైర్వానరైస్సహ ॥ ౧ ॥ తస్మిన్గీతే తు విజ్ఞాయ సీతాపుత్రౌ కుశీలవౌ । తస్యాః పరిషదో మధ్యే రామో వచ

సమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ (శత్రుఘ్నం వీర్యసంపన్నం హనూమంతంచ వానరం । విభీషణంచ ధర్మజ్ఞం సుషేణంచ పరం
తపం ॥ ౩ ॥) మాతాం చ్ఛుద్ధసమాచారానాహూయాత్మనీషయా । మద్వచో బ్రూతగచ్ఛధ్వమితో భగవతోఽంతి
కం ॥ ౪ ॥ (భగవంతం మహాత్మానం వాల్మీకిమృషిసత్తమం । ఆనయధ్వంచ మేదారాంత్సీతాం తాం దేవసంమతాం ॥)
యదిశుద్ధసమాచారా యదివా సా వికల్మషా । కరోత్విహాత్మనశ్శుద్ధిమనుమాన్య మహామునిం ॥ ౬ ॥ ఛన్దంమునేశ్చ విజ్ఞా
య సీతాయాశ్చ మనోగతం । ప్రత్యయం దాతుకామాయాస్తతశ్శంసత మేలఘు ॥ ౭ ॥ శ్వః ప్రభాతే తు శపథం మై
థిలీ జనకాత్మజా । కరోతు పరిషన్మధ్యే శోధనార్థం మమేహ చ ॥ ౮ ॥ శ్రుత్వాతు రాఘవస్యైతద్వచః పరమమద్భు
తం । దూతాస్సంప్రయయుర్వాటం యత్రాస్తే మునిపుంగవః ॥ ౯ ॥ తే ప్రణమ్య మహాత్మానం జ్వలంతమివ భాస్క
రం । ఊచుస్తే రామవాక్యాని మృదూని మధురాణి చ ॥ ౧౦ ॥ తేషాం తద్భాషితం శ్రుత్వా రామస్య చ మనోగతం । వి
జ్ఞాయ సుమహాతేజా మునిర్వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ ఏవం భవతు భద్రం వో యథా వదతి రాఘవః । తథా కరిష్య
తే సీతా దైవతం హి పతిః స్త్రియాః ॥ ౧౨ ॥ తథోక్తా మునినా సర్వే రామదూతా మహౌజసః । ప్రత్యేత్య రాఘవం స
ర్వం మునివాక్యం బభాషిరే ॥ ౧౩ ॥ తతః ప్రహృష్టః కాకుత్స్థశ్శ్రుత్వా వాక్యం మహాత్మనః । ఋషీంస్తత్ర సమేతాం
శ్చ రాజ్ఞశ్చైవాభ్యభాషత ॥ ౧౪ ॥ భగవంతస్సశిష్యా వై సానుగాశ్చ నరాధిపాః । పశ్యంతు సీతాశపథం యశ్చైవా
న్యోఽపి కాంక్షతే ॥ ౧౫ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః । సర్వేషామృషిముఖ్యానాం సాధువాదో
మహానభూత్ ॥ ౧౬ ॥ రాజానశ్చ మహాత్మానం ప్రశంసంతి స్మ రాఘవం । ఉపపన్నం నరశ్రేష్ఠ త్వయ్యేవ భువి నాన్యతః ॥
ఏవం వినిశ్చయం కృత్వా శ్వోభూత ఇతి రాఘవః । విసర్జయామాస తదా సర్వాంస్తాంచ్ఛత్రుసూదనః ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥
ఇతి సంప్రవిచార్య రాజసింహః శ్వోభూతే శపథస్య నిశ్చయం వై । విససర్జ మునీన్నృపాంశ్చ సర్వాంత్స మహాత్మా
మహతో మహానుభావః ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచనవతితమస్సర్గః ॥ ౯౫ ॥ ౩-౨౨౦ ॥ ****
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్యాం రజన్యాం వ్యుష్టాయాం యజ్ఞవాటగతో నృపః । ఋషీంత్సర్వా
న్మహాతేజాశ్శబ్దాపయతి రాఘవః ॥ ౧ ॥ వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిరథ కాశ్యపః । విశ్వామిత్రో దీర్ఘతపా దు
ర్వాసాశ్చ మహాత్రతః ॥ ౨ ॥ పులస్త్యో భగవాంచ్ఛక్తిర్భార్గవశ్చైవ వామనః । మార్కండేయశ్చ దీర్ఘాయు
ర్మౌద్గల్యశ్చ మహాయశాః ॥ ౩ ॥ గర్గశ్చ చ్యవనశ్చైవ శతానందశ్చ ధర్మవిత్ । భరద్వాజశ్చ తేజస్వీ హ్యగ్నిపుత్ర
శ్చ సుప్రభః ॥ ౪ ॥ నారదః పర్వతశ్చైవ గౌతమశ్చ మహాయశాః । కాత్యాయనస్సుయజ్ఞశ్చ హ్యగస్త్యస్తపసాం నిధిః ॥
ఏతే చాన్యే చ బహవో మునయస్సంశితవ్రతాః । కౌతూహలసమావిష్టాస్సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ ౬ ॥ రాక్షసాశ్చ మ
హావీర్యా వానరాశ్చ మహాబలాః । సమాజగ్ముర్మహాత్మానః సర్వ ఏవ కుతూహలాత్ ॥ ౭ ॥ క్షత్రియాశ్చ విశశ్శూ
ద్రా బహవోఽథ సహస్రశః । నానాదేశగతాశ్చైవ బ్రాహ్మణాస్సంశితవ్రతాః ॥ ౮ ॥ జ్ఞాననిష్ఠాః కర్మనిష్ఠా యోగ
నిష్ఠాస్తథాఽపరే । సీతాశపథవీక్షార్థం సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ ౯ ॥ తదా సమాగతం సర్వమశ్మభూతమివాచలం । శ్రు
త్వా మునివరస్తూర్ణం ససీతస్సముపాగమత్ ॥ ౧౦ ॥ తమృషిం పృష్ఠతః కృత్వా సాన్వగచ్ఛదవాఙ్ముఖీ । కృతాంజలి
ర్బాష్పకలా కృత్వా రామం మనోగతం ॥ ౧౧ ॥ దృష్ట్వా శ్రియమివాయాంతీం బ్రహ్మాణమనుగామినీం । వాల్మీకేః పృ
ష్ఠతస్సీతాం సాధుకారో మహానభూత్ ॥ ౧౨ ॥ తతో హలహలాశబ్దస్సర్వేషామేవమాబభౌ । దుఃఖజన్మవిశాలేన
శోకేనాకులితాత్మనాం ॥ ౧౩ ॥ సాధు రామేతి కేచిత్తు సాధు సీతేతి చాపరే । ఉభావేవ చ తత్రాన్యే సాధు సాధ్వీతి చు
క్రుశుః ॥ ౧౪ ॥ తతో మధ్యే జనౌఘస్య ప్రవిశ్య మునిపుంగవః । సీతాసహాయో వాల్మీకిరితి హోవాచ రాఘవం ॥
ఇయం దాశరథే సీతా సువ్రతా ధర్మచారిణీ । అపవాదైః పరిత్యక్తా మమాశ్రమసమీపతః ॥ ౧౬ ॥ లోకాపవాదభీత

స్యతవ రామ మహాయశః । ప్రత్యయం దాస్యతే సీతా తామనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౧౬ ॥ ఇమౌ తు జానకీపుత్రావు
భౌ చ యమజాతకౌ । సుతౌ తవైవ దుర్ధర్షౌ సత్యమేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౧౭ ॥ ప్రచేతసోఽహం దశమః పుత్రో రాఘవ
నందన । న స్మరామ్యనృతం వాక్యమిమౌ తు తవ పుత్రకౌ ॥ ౧౮ ॥ బహువర్షసహస్రాణి తపశ్చర్యా మయా కృతా ।
నోపాశ్నీయాం ఫలం తస్యా దుష్టేయం యది మైథిలీ ॥ ౨౦ ॥ మనసా కర్మణా వాచా భూతపూర్వం న కిల్బిషం । ఫలం త
స్యాహమశ్నామి అపాపా మైథిలీ యది ॥ ౨౧ ॥ అహం పంచసు భూతేషు మనఃషష్ఠేషు రాఘవ । విచింత్య సీతాం
శుద్ధేతి హ్యగ్రహ్ణాం వననిర్ఝరే ॥ ౨౨ ॥ ఇయం శుద్ధసమాచారా అపాపా పతిదేవతా । లోకాపవాదభీతస్య ప్రత్య
యం తవ దాస్యతి ॥ ౨౩ ॥ స్వయమేవ మహాభాగా భర్తృవ్రతమనుష్ఠితా ॥ ఓమ్ ॥ తస్మాదియం నరవరాత్మజ శుద్ధ
భావా దివ్యేన దృష్టివిషయేణ మయా ప్రదిష్టా । లోకాపవాదకలుషీకృతచేతసా యా త్యక్తా త్వయా ప్రియతమా విది
తాపి శుద్ధా ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షణ్ణవతితమస్సర్గః ॥ ౯౬ ॥ ౧౨౫౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ వాల్మీకినైవముక్తస్తు రాఘవః ప్రత్యభాషత । ప్రాంజలిర్జగతో మధ్యే దృ
ష్ట్వా తాం దేవవర్ణినీమ్ ॥ ౧ ॥ ఏవమేతన్మహాభాగ యథా వదసి ధర్మవిత్ । ప్రత్యయో హి మమ బ్రహ్మన్ తవ వా
క్యైరకల్బిషైః ॥ ౨ ॥ ప్రత్యయశ్చ పురా దత్తో వైదేహ్యా సురసన్నిధౌ । శపథశ్చ కృతస్తత్ర తేన వేశ్మ ప్రవేశితా ॥ ౩
లోకాపవాదో బలవాన్ యేన త్యక్తా హి మైథిలీ । సేయం లోకభయాద్బ్రహ్మన్నపాపేత్యభిజానతా ॥ ౪ ॥ పరిత్యక్తా
మయా సీతా తద్భవాన్ క్షంతుమర్హతి । జానామి చేమౌ పుత్రౌ మే యమజాతౌ కుశీలవౌ ॥ ౫ ॥ శుద్ధాయాం జగ
తో మధ్యే మైథిల్యాం ప్రీతిరస్తు మే । అభిప్రాయం తు విజ్ఞాయ రామస్య సురసత్తమాః ॥ ౬ ॥ సీతాయాశ్శపథే తస్మి
న్మహేంద్రాద్యా మహౌజసః । పితామహం పురస్కృత్య సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ ౭ ॥ ఆదిత్యా వసవో రుద్రా హ్యశ్వి
నౌ సమరుద్గణాః । గంధర్వాప్సరసశ్చైవ సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ ౮ ॥ సాధ్యాశ్చ విశ్వేదేవాశ్చ సర్వే చ పరమర్షయః ॥ నా
గాస్సుపర్ణాస్సిద్ధాశ్చ తే సర్వే హృష్టమానసాః ॥ ౯ ॥ సీతాశపథసంభ్రాంతాస్సర్వ ఏవ సమాగతాః । దృష్ట్వా దే
వానృషీంశ్చైవ రాఘవః పునరబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రత్యయో మే సురశ్రేష్ఠా ఋషివాక్యైరకల్బిషైః । శుద్ధాయాం జ
గతో మధ్యే వైదేహ్యాం ప్రీతిరస్తు మే ॥ ౧౧ ॥ తతో వాయుశ్శుభః పుణ్యో దివ్యగంధో మనోహరః ॥ తం జనౌఘం సుర
శ్రేష్ఠాహ్లాదయామాస సర్వతః ॥ ౧౨ ॥ తదద్భుతమివాచింత్యం నిరైక్షంత సమాగతాః । మానవాస్సర్వరాష్ట్రేభ్యః
పూర్వం కృతయుగే యథా ॥ ౧౩ ॥ సర్వాన్ సమాగతాన్ దృష్ట్వా సీతా కాషాయవాసినీ । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్య
మధోదృష్టిరవాఙ్ముఖీ ॥ ౧౪ ॥ యథాహం రాఘవాదన్యం మనసాపి న చింతయే । తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతుమ
ర్హతి ॥ ౧౫ ॥ మనసా కర్మణా వాచా యథా రామం సమర్చయే । తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతుమర్హతి ॥
యథైతత్సత్యముక్తం మే వేద్మి రామాత్పరం న చ । తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతుమర్హతి ॥ ౧౬ ॥ తథా శపం
త్యాం వైదేహ్యాం ప్రాదురాసీత్తదద్భుతం । భూతలాదుత్థితం దివ్యం సింహాసనమనుత్తమం ॥ ౧౭ ॥ ధ్రియమాణం శి
రోభిస్తు నాగైరమితవిక్రమైః । దివ్యం దివ్యేన వపుషా దివ్యరత్నవిభూషితం ॥ ౧౮ ॥ తస్మింస్తు ధరణీ దేవీ బాహు
భ్యాం గృహ్య మైథిలీం । స్వాగతేనాభినంద్యైనామాసనే చోపవేశయత్ ॥ ౨౦ ॥ తామాసనగతాం దృష్ట్వా ప్రవిశం
తీం రసాతలం । పుష్పవృష్టిరవిచ్ఛిన్నా దివ్యా సీతామవాకిరత్ ॥ ౨౧ ॥ సాధుకారశ్చ సుమహాన్ దేవానాం సహసోత్థి
తః । సాధు సాధ్వితి వై సీతే యస్యాస్తే శీలమీదృశం ॥ ౨౨ ॥ ఏవం బహువిధా వాచో హ్యంతరిక్షగతాస్సురాః । వ్యా
జహ్రుర్హృష్టమనసో దృష్ట్వా సీతాప్రవేశనం ॥ ౨౩ ॥ యజ్ఞవాటగతాశ్చాపి మునయస్సర్వ ఏవ తే । రాజానశ్చ నర
వ్యాఘ్రా విస్మయాన్నోపరేమిరే ॥ ౨౪ ॥ అంతరిక్షే చ భూమౌ చ సర్వే స్థావరజంగమాః । దానవాశ్చ మహాకా

యాః పాతాళే పన్నగాధిపాః ॥ ౨౫ ॥ కేచిద్వినేదుస్సంహృష్టాః కేచిద్ధ్యానపరాయణాః । కేచిద్రామం నిరైక్షంత కే
చిత్సీతామచేతనాః ॥ ౨౬ ॥ సీతాప్రవేశనం దృష్ట్వా తేషామాసీత్సమాగమః। తన్ముహూర్తమివాత్యర్థం సమం
సంమోహితం జగత్ ॥ ౨౭ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే మాధవీప్రవేశనం నామ సప్తనవతితమస్సర్గః ॥ ౯౭ ॥ ౧౨౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రసాతలం ప్రవిష్టాయాం వైదేహ్యాం సర్వవానరాః । చుక్రుశుస్సాధుసా
ధ్వీతి మునయో రామసన్నిధౌ ॥ ౧ ॥ దండకాష్ఠమవష్టభ్య బాష్పవ్యాకులేక్షణః । అవాక్ఛిరా దీనమనా రామో
హ్యాసీత్సుదుఃఖితః ॥ ౨ ॥ సరుదిత్వా చిరం కాలం బహుశో బాష్పముత్సృజన్ । క్రోధశోకసమావిష్టో రామో వచ
నమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ అభూతపూర్వం శోకం మే మనస్స్ప్రష్టుమిహేచ్ఛతి । పశ్యతో మే యథా నష్టా సీతా శ్రీరివరూపిణీ
సాదర్శనం పురా సీతా లంకాం పారే మహోదధేః । తతశ్చాపి మయానీతా కిం పునర్వసుధాతలాత్ ॥ ౫ ॥ వసుధే దే
వి భవతి సీతా నిర్యాత్యతాం మమ । దర్శయిష్యామి వా రోషం యథా మామవగచ్ఛసి ॥ ౬ ॥ కామం శ్వశ్రూర్మమై
వ త్వం త్వత్సకాశాద్ధి మైథిలీ । కర్షతా హలహస్తేన జనకేనోద్ధృతా పురా ॥ ౭ ॥ తస్మాన్నిర్యాత్యతాం సీతా వివ
రం వా ప్రయచ్ఛ మే । పాతాళే నాకపృష్ఠే వా వసేయం సహితస్తయా ॥ ౮ ॥ ఆనయ త్వం హి తాం సీతాం మత్తోఽహం
మైథిలీకృతే । న మే దాస్యసి చేత్సీతాం యథారూపాం మహీతలే ॥ ౯ ॥ సపర్వతవనాం కృత్స్నాం విధమిష్యామి తే
స్థితిం । నాశయిష్యామ్యహం భూమిం సర్వమాపో భవంత్విహ ॥ ౧౦ ॥ (ఆనయధ్వం ధనుశ్శ్రేష్ఠం సశరం మైథిలీకృతే ।
భేత్స్యామి వసుధామేనాం తతో విజ్ఞాయత స్తతమ్ ॥ ౧౧) ఏవం బ్రువతి కాకుత్స్థే క్రోధశోకసమన్వితే । తం సమీ
క్ష్య నిరానందం దుఃఖేన సమభిప్లుతం ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మా సురగణైస్సార్థమువాచ రఘునందనం । రామ రామ న సంతా
పం కర్తుమర్హసి సువ్రత ॥ ౧౩ ॥ స్మర త్వం పూర్వకం భావం మంత్రం చామిత్రకర్శన । న ఖలు త్వాం మహాబాహో
స్మారయేయమనుత్తమం ॥ ౧౪ ॥ ఇమం ముహూర్తం దుర్ధర్ష స్మర త్వం జన్మ వైష్ణవం । సీతా హి విమలా సాధ్వీ తవ
పూర్వపరాయణా ॥ ౧౫ ॥ నాకలోకం సుఖం ప్రాయాత్త్వదాశ్రయతపోబలాత్ । స్వర్గే తే సంగమో భూయో భ
విష్యతి న సంశయః ॥ ౧౬ ॥ అస్మింస్తు పరిషన్మధ్యే యద్బ్రవీమి నిబోధ తత్ । ఏతదేవ హి కావ్యం తే కావ్యానాముత్త
మం శ్రుతం ॥ ౧౭ ॥ సర్వం విస్తరతో రామ వ్యాఖ్యాస్యతి న సంశయః । జన్మప్రభృతి తే వీర సుఖదుఃఖోపసేవనం ॥
భవిష్యముత్తరం చేహ సర్వం వాల్మీకినా కృతం । ఆదికావ్యమిదం రామ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం ॥ ౧౯ ॥ నహ్యన్యోఽర్హ
తి కావ్యానాం యశోభాగ్రాఘవాదృతే । శ్రుతం తే పూర్వమేతద్ధి మయా సర్వం సురైస్సహ ॥ ౨౦ ॥ దివ్యమద్భు
తరూపం చ సత్యవాక్యమనావృతం । స త్వం పురుషశార్దూల ధర్మేణ సుసమాహితః ॥ ౨౧ ॥ శేషం భవిష్యం కాకు
త్స్థ కావ్యం రామాయణం శృణు । ఉత్తరం నామ కావ్యస్య శేషమస్య మహాయశః ॥ ౨౨ ॥ తచ్ఛృణుష్వ మహాతేజ
ఋషిభిస్సార్థముత్తమం । న ఖల్వన్యేన కాకుత్స్థ శ్రోతవ్యమిదముత్తమం ॥ ౨౩ ॥ పరమేణర్షిణా వీర త్వయైవ ర
ఘునందన । ఏతావదుక్త్వా వచనం బ్రహ్మా త్రిభువనేశ్వరః ॥ ౨౪ ॥ జగామ త్రిదివం దేవో దేవైస్సహ సబాంధవైః ।
యే చ తత్ర మహాత్మాన ఋషయో బ్రహ్మలౌకికాః ॥ ౨౫ ॥ బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతా న్యవర్తంత మహౌజసః । ఉత్తరం
శ్రోతుమనసో భవిష్యం యచ్చ రాఘవే ॥ ౨౬ ॥ (కీర్తిం చైవాస్య లోకేషు యాసంతః పునర్దివం । ఏతస్మిన్నం
తరే వాణీ నిస్సృతా వసుధాతలాత్ ॥ ౨౭ ॥ రామ వర్జయ సంతాపం కృతాంతో హ్యత్ర కారణం । కాంక్షసే యది వై
దేహీం వృథా తేఽయం పరిశ్రమః ॥ ౨౮ ॥ దుర్లభం దర్శనం తస్యాః స్త్రీ దివి సా ప్రతిష్ఠితా । ఇహ స్థా భుజ్యతే లక్ష్మీర్మ
ర్త్యలోకే పిమానవైః ॥ ౨౯ ॥ పితౄణాం చ స్వధా లోకే సా తృప్తిరమితాశినాం । శ్రీర్వక్షసి చ తే నిత్యం విష్ణోర్ల
క్ష్మీః ప్రతిష్ఠితా ॥ ౩౦ ॥ సిద్ధానాం స్వర్గసంస్థానాం సా చ మూర్ధ్ని ప్రతిష్ఠితా । నివర్తయ మతిం రామ వైదేహ్యా

దర్శనం ప్రతి ॥ ౩౧ ॥ దృష్ట్వా వ్యాయది వైదేహీ పుత్రౌ తస్యాః కుశీలవౌ । శ్రూయతాం చ శుభం కావ్యం సత్యం వాల్మీ
కినా కృతం ॥ ౩౨ ॥ ఉత్తరే యద్భవిష్యం తే ఏవమాహ పితామహః ।) తతో గామస్పృశాం వాణీం దేవదేవేన భాషి
తాం ॥ ౩౩ ॥ శ్రుత్వా పరమతేజస్వీ వాల్మీకిమిదమబ్రవీత్ । భగవన్ ఛ్రోతుమనసో మునయో బ్రహ్మలౌకికాః ॥
భవిష్యముత్తరం యన్మే శ్వోభూతే సంప్రవర్తతాం । ఏవం వినిశ్చయం కృత్వా సంప్రగృహ్య కుశీలవౌ ॥ ౩౫ ॥ తం జ
నౌఘం విసృజ్యాథ పర్ణశాలాముపాగమత్ । తామేవ శోచతస్సీతాం సా వ్యతీయాయ శర్వరీ ॥ ౩౬ ॥ జనావవాద
భీత్యా వత్యక్తసీతస్య తస్య హ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే అష్టనవతితమస్సర్గః ॥ ౫౧౭ ॥ ౧౦౩౪ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రజన్యాం చ ప్రభాతాయాం సమానీయ మహామునీన్ । గేయతామవిశంకా
ఖ్యాం రామః పుత్రావువాచ హ ॥ ౧ ॥ తతస్సముపవిష్టేషు బ్రహ్మర్షిషు మహాత్మసు । భవిష్యముత్తరం కావ్యం జగతు
స్తౌ కుశీలవౌ ॥ ౨ ॥ ప్రవిష్టాయాం తు వైదేహ్యాం భూతలం సత్యసంపదా । తస్యావసానే యజ్ఞస్య రామః పరమదుర్మ
నాః ॥ ౩ ॥ అపశ్యమానో వైదేహీం మేనే శూన్యమిదం జగత్ । శోకేన పరమాయస్తో న శాంతిం మనసాగమత్ ॥ ౪ ॥
విసృజ్య పార్థివాన్ సర్వాన్ ఋక్షవానరరాక్షసాన్ । జనౌఘం విప్రముఖ్యానాం విత్తపూర్వం విసృజ్య చ ॥ ౫ ॥ ఏ
వం సమాప్య యజ్ఞం తు విధివత్స తు రాఘవః । తతో విసృజ్య తాన్ సర్వాన్ రామో రాజీవలోచనః ॥ ౬ ॥ హృదికృత్వా
తదా సీతామయోధ్యాం ప్రవివేశ హ । ఇష్టయజ్ఞో రఘుపతిః పుత్రద్వయసమన్వితః ॥ ౭ ॥ న సీతాయాః పరాం భా
ర్యాం వవ్రే స రఘునందనః । యజ్ఞే యజ్ఞే చ పత్న్యర్థం కాంచనీ జానకీ భవత్ ॥ ౮ ॥ దశవర్షసహస్రాణి వాజిమేధాన
థాకరోత్ । వాజపేయాన్ దశగుణాం స్తథా బహుసువర్ణకాన్ ॥ ౯ ॥ అగ్నిష్టోమాతిరాత్రాభ్యాం గోసవైశ్చ మ
హాధనైః । ఈజే క్రతుభిరన్యైశ్చ స శ్రీమానాప్తదక్షిణైః ॥ ౧౦ ॥ ఏవం స కాలస్సుమహాన్ రాజ్యస్థస్య మహాత్మనః । ధ
ర్మే ప్రయతమానస్య వ్యతీయాద్రాఘవస్య తు ॥ ౧౧ ॥ ఋక్షవానరరక్షాంసి స్థితా రామస్య శాసనే । అనురంజం
తి రాజానమహన్యహని రాఘవం ॥ ౧౨ ॥ కాలే వర్షతి పర్జన్యస్సుభిక్షం విమలా దిశః । హృష్టపుష్టజనాకీర్ణం పు
రం జనపదాస్తథా ॥ ౧౩ ॥ నాకాలే మ్రియతే కశ్చిన్న వ్యాధిః ప్రాణినాం తదా । నానర్థో విద్యతే కశ్చిద్రామే రా
జ్యం ప్రశాసతి ॥ ౧౪ ॥ అథ దీర్ఘస్య కాలస్య రామమాతా యశస్వినీ । పుత్రపౌత్రైః పరివృతా కాలధర్మముపా
గమత్ ॥ ౧౫ ॥ అన్వియాయ సుమిత్రాపి కైకేయీ చ యశస్వినీ । ధర్మం కృత్వా బహువిధం త్రిదివే పర్యవస్థితాః ॥
సర్వాః ప్రముదితాస్స్వర్గే రాజ్ఞా దశరథేన చ । సమాగతా మహాభాగాస్సర్వధర్మం చ లేభిరే ॥ ౧౭ ॥ తాసాం రా
మో మహాదానం కాలే కాలే ప్రయచ్ఛతి । మాతౄణామవిశేషేణ బ్రాహ్మణేషు తపస్విషు ॥ ౧౮ ॥ పిత్ర్యాణి బ్రహ్మర
త్నాని యజ్ఞాన్ పరమదుస్తరాన్ । చకార రామో ధర్మాత్మా పితౄన్ దేవాన్ వివర్ధయన్ ॥ ౧౯ ॥ ఏవం వర్షసహ
స్రాణి బహూన్యథ యయుస్సుఖం । యజ్ఞైర్బహువిధైర్ధర్మం వర్ధయానస్య సర్వదా ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరా
మాయణే ఏకోనశతతమస్సర్గః ॥ ౪౨౦ ॥ ౮౪౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కస్యచిత్త్వథ కాలస్య యుధాజిత్కేకయో నృపః । స్వగురుం ప్రేషయామా
స రాఘవాయ మహాత్మనే ॥ ౧ ॥ గార్గ్యమంగిరసః పుత్రం బ్రహ్మర్షిమమితప్రభం । దశ చాశ్వసహస్రాణి ప్రీతి
దానమనుత్తమం ॥ ౨ ॥ కంబళాని చ రత్నాని చిత్రవస్త్రమథోత్తమం । రామాయ ప్రదదౌ రాజా శుభాన్యాభరణాని
చ ॥ ౩ ॥ శ్రుత్వా తు రాఘవో గార్గ్యం మహర్షిం తముపాగతం । మాతులస్యాశ్వపతినః ప్రహితం తన్మహద్ధనం ॥
ప్రత్యుద్గమ్య చ కాకుత్స్థః క్రోశమాత్రం సహానుజః । గార్గ్యం సంపూజయామాస యథా శక్రో బృహస్పతిం ॥ ౫ ॥
తథా సంపూజ్య తమృషిం ధనం తత్ప్రతిగృహ్య చ । పృష్ట్వా ప్రతిపదం సర్వం కుశలం మాతులస్య చ ॥ ౬ ॥ ఉపవిష్టం మహా

భాగం గార్గ్యః ప్రష్టుం ప్రచక్రమే । శ్రీమాన్మాతులో వాక్యం యదర్థం భగవానిహ ॥ ౭ ॥ ప్రాప్తో వాక్యవిదాం
శ్రేష్ఠస్సాక్షాదివ బృహస్పతిః । రామస్య భాషితం శ్రుత్వా బ్రహ్మర్షిః కార్యవిస్తరమ్ ॥ ౮ ॥ వక్తుమద్భుతసంకాశం రా
ఘవాయోపచక్రమే । మాతులస్తే మహాబాహో వాక్యమాహ నరర్షభ ॥ ౯ ॥ యుధాజిత్ప్రీతిసంయుక్తః శ్రూయ
తాం యది రోచతే । అయం గంధర్వవిషయః ఫలమూలోపశోభితః ॥ ౧౦ ॥ సింధోరుభయతః పార్శ్వే దేశః పరమశో
భనః । తం చ రక్షంతి గంధర్వాస్సాయుధా యుద్ధకోవిదాః ॥ ౧౧ ॥ శైలూషస్య సుతా వీర తిస్రః కోట్యో మహాబలాః ।
తాన్వినిర్జిత్య కాకుత్స్థ గంధర్వవిషయం శుభమ్ ॥ ౧౨ ॥ నివేశయ మహాబాహో స్వే పురే సుసమాహితః । అన్యస్యన
గతిస్తత్ర దేశః పరమశోభనః ॥ ౧౩ ॥ రోచతాం తే మహాబాహో నాహం త్వామహితం వదే । తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవః
ప్రీతో మహర్షేర్మాతులస్య చ ॥ ౧౪ ॥ ఉవాచ బాఢమిత్యేవ భరతం చాన్వవైక్షత । సోఽబ్రవీద్రాఘవః ప్రీతః సాంజ
లిప్రగ్రహో ద్విజమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఇమౌ కుమారౌ తం దేశం బ్రహ్మర్షే విచరిష్యతః । భరతస్యాత్మజౌ వీరౌ తక్షః పుష్కల
ఏవ చ ॥ ౧౬ ॥ మాతులేన సుగుప్తౌ తౌ ధర్మేణ సుసమాహితౌ । భరతం చాగ్రతః కృత్వా కుమారౌ సబలానుగౌ ॥ ౧౭ ॥
నిహత్య గంధర్వసుతాన్ద్వే పురే విభజిష్యతః । నివేశ్య తే పురవరే ఆత్మజౌ సన్నివేశ్య చ ॥ ౧౮ ॥ ఆగమిష్యతి మే భూ
యస్సకాశమతిధార్మికః । బ్రహ్మర్షిమేవముక్త్వా తు భరతం సబలానుగమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఆజ్ఞాపయామాస తదా కుమారౌ
చాభ్యషేచయత్ । నక్షత్రేణ చ సౌమ్యేన పురస్కృత్యాంగిరస్సుతమ్ ॥ ౨౦ ॥ భరతస్సహ సైన్యేన కుమారాభ్యాం
చ నిర్యయౌ । సా సేనా శక్రయుక్తేవ నగరాన్నిర్యయావథ ॥ ౨౧ ॥ రాఘవానుగతా దూరం దురాధర్షా సురైరపి ।
మాంసాదాని చ సత్త్వాని రక్షాంసి సుమహాంతి చ ॥ ౨౨ ॥ అనుజగ్ముర్హి భరతం రుధిరస్య పిపాసయా । భూతగ్రామాశ్చ
బహవో మాంసభక్షాస్సుదారుణాః ॥ ౨౩ ॥ గంధర్వపుత్రమాంసాని భోక్తుకామాస్సహస్రశః । సింహవ్యాఘ్రవరా
హాణాం ఖేచరాణాం చ పక్షిణామ్ ॥ ౨౪ ॥ బహూని వై సహస్రాణి సేనాయా యయురగ్రతః । అధ్యర్ధమాసముషితా
పథి సేనా నిరామయా ॥ ౨౫ ॥ హృష్టపుష్టజనాకీర్ణా కేకయం సముపాగమత్ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే శత
తమస్సర్గః ॥ ౩౨౩ ॥ ౬౮౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః । ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా సేనాపతిం ప్రాప్తం భరతం కేకయాధిపః । యుధాజిద్గార్గ్యసహి
తం పరాం ప్రీతిముపాగమత్ ॥ ౧ ॥ స నిర్యయౌ జనౌఘేన మహతా కేకయాధిపః । త్వరమాణోఽభిచక్రామ గంధ
ర్వాన్కామరూపిణః ॥ ౨ ॥ భరతశ్చ యుధాజిచ్చ సమేతౌ లఘువిక్రమైః । గంధర్వనగరం ప్రాప్తౌ సబలౌ సపదా
నుగౌ ॥ ౩ ॥ శ్రుత్వా తు భరతం ప్రాప్తం గంధర్వాస్తే సమాగతాః । యోద్ధుకామా మహావీర్యా వ్యనదంస్తే సమంత
తః ॥ ౪ ॥ తతస్సమభవద్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్ । సప్తరాత్రం మహాభీమం న చాన్యతరయోర్జయః ॥ ౫ ॥
ఖడ్గశక్తిధనుర్గ్రాహా నద్యశ్శోణితసంస్రవాః । నృకళేబరవాహిన్యః ప్రవృత్తాస్సర్వతో దిశమ్ ॥ ౬ ॥ తతో రా
మానుజః క్రుద్ధః కాలస్యాస్త్రం సుదారుణమ్ । సంవర్తం నామ భరతో గంధర్వేష్వభ్యచోదయత్ ॥ ౭ ॥ తే బద్ధాః
కాలపాశేన సంవర్తేన విదారితాః । క్షణేనాభిహతాస్తేన తిస్రః కోట్యో మహాత్మనా ॥ ౮ ॥ తం ఘాతం ఘోర
సంకాశం న స్మరంతి దివౌకసః । నిమేషాంతరమాత్రేణ తాదృశానాం మహాత్మనామ్ ॥ ౯ ॥ హతేషు తేషు సర్వేషు భ
రతః కైకయీసుతః । నివేశయామాస తదా సమృద్ధే ద్వే పురోత్తమే ॥ ౧౦ ॥ తక్షం తక్షశిలాయాం చ పుష్కలం పుష్క
లావతే । గంధర్వదేశే రుచిరే గాంధారవిషయే చ సః ॥ ౧౧ ॥ ధనరత్నౌఘసంపూర్ణే కాననైరుపశోభితే । అన్యో
న్యసంఘర్షకృతే స్పర్ధయా గుణవిస్తరైః ॥ ౧౨ ॥ ఉభే సురుచిరప్రఖ్యే వ్యవహారైరకల్బిషైః । ఉద్యానయాననౌ
ఘవృతే సువిభక్తాంతరాపణే ॥ ౧౩ ॥ ఉభే పురవరే రమ్యే విస్తరైరుపశోభితే । గృహముఖ్యైస్సురుచిరైర్విమానైర్బ

హుభిర్వృతే ॥ ౧౪ ॥ శోభితే శోభనీయైశ్చ దేవాయతనవిస్తరైః । తాలైస్తమాలైస్తిలకైర్వకులైరుపశోభితే ॥
నివేశ్య పంచభిర్వర్షైర్భరతో రాఘవానుజః । పునరాయాన్మహాబాహురయోధ్యాం లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౧౬ ॥ సోఽభి-
వాద్య మహాత్మానం సాక్షాద్ధర్మమివాపరం । రాఘవం భరతశ్శ్రీమాన్ బ్రహ్మాణమివ వాసవః ॥ ౧౭ ॥ శశంస చ యథా
వృత్తం గంధర్వవధముత్తమం । నివేశనం చ దేశస్య శ్రుత్వా ప్రీతోఽస్య రాఘవః ॥ ౧౮ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయ
ణే ఏకోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౦౧ ॥ ౪౫౨౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా హర్షమాపేదే రాఘవో భ్రాతృభిస్సహ । వాక్యం చాద్భుతసం
కాశం తదా ప్రోవాచ లక్ష్మణం ॥ ౧ ॥ ఇమౌ కుమారౌ సౌమిత్రే తవ ధర్మవిశారదౌ । అంగదశ్చంద్రకేతుశ్చ రాజ్యా
ర్హౌ దృఢవిక్రమౌ ॥ ౨ ॥ ఇమౌ రాజ్యేఽభిషేక్ష్యామి దేశస్సాధు విధీయతాం । రమణీయో హ్యసంబాధో రమేతాం
యత్ర ధన్వినౌ ॥ ౩ ॥ న రాజ్ఞాం యత్ర పీడా స్యాన్నాశ్రమాణాం వినాశనం । స దేశో దృశ్యతాం సౌమ్య నాపరాధ్యా
మహే యథా ॥ ౪ ॥ తథోక్తవతి రామే తు భరతః ప్రత్యువాచ హ । అయం కారుపథో దేశో రమణీయో నిరామయః ॥
నివేశ్యతాం తత్ర పురమంగదస్య మహాత్మనః । చంద్రకేతోస్సురుచిరం చంద్రకాంతం నిరామయం ॥ ౬ ॥ తద్వా
క్యం భరతేనోక్తం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః । తం చ దేశం వశే కృత్వా హ్యంగదం సంన్యవేశయత్ ॥ ౭ ॥ అంగదీయా
పురీ రమ్యా హ్యంగదస్య నివేశితా । రమణీయా సుగుప్తా చ రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౮ ॥ చంద్రకేతోస్తు మల్లస్య మల్లభూ
మ్యాం నివేశితా । చంద్రకాంతేతి విఖ్యాతా దివ్యా స్వర్గపురీ యథా ॥ ౯ ॥ తతో రామః పరాం ప్రీతిం భరతో లక్ష్మణ
స్తథా । యయుర్యుధి దురాధర్షా అభిషేకం చ చక్రిరే ॥ ౧౦ ॥ అభిషిచ్య కుమారౌ ద్వౌ ప్రస్థాపయతి రాఘవః । అంగ
దం పశ్చిమాం భూమిం చంద్రకేతుముదఙ్ముఖం ॥ ౧౧ ॥ అంగదం చాపి సౌమిత్రిర్లక్ష్మణోఽనుజగామ హ । చంద్రకేతో
స్తు భరతః పార్ష్ణిగ్రాహో బభూవ హ ॥ ౧౨ ॥ లక్ష్మణస్త్వంగదీయాయాం సంవత్సరమథోషితః । పుత్రే స్థితే దురా
ధర్షే హ్యయోధ్యాం పునరాగమత్ ॥ ౧౩ ॥ భరతోఽపి తథైవోష్య సంవత్సరమతోఽధికం । అయోధ్యాం పునరాగ
మ్య రామపాదావుపాస్త సః ॥ ౧౪ ॥ ఉభౌ సౌమిత్రిభరతౌ రామపాదావనువ్రతౌ । కాలం గతమపి స్నేహాన్న జజ్ఞా
తేఽతిధార్మికౌ ॥ ౧౫ ॥ ఏవం వర్షసహస్రాణి దశ తేషాం యయుస్తదా । ధర్మే ప్రయతమానానాం పౌరకార్యేషు నిత్య
శః ॥ ౧౬ ॥ ఓమ్ ॥ విహృత్య కాలం పరిపూర్ణమానసాః శ్రియా వృతా ధర్మపురే సుసంస్థితాః । త్రయస్సమిద్ధా ఇవ దీ
ప్తతేజసో మహాధ్వరే సాధుహుతాస్త్రయోఽగ్నయః ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ద్వ్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౦౨ ॥ ౪౫౩౬ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కస్యచిత్త్వథ కాలస్య రామే ధర్మపథే స్థితే । కాలస్తాపసరూపేణ రాజద్వా
రముపాగమత్ ॥ ౧ ॥ సోఽబ్రవీల్లక్ష్మణం వాక్యం ధృతిమంతం యశస్వినం । మాం నివేదయ రామాయ సంప్రాప్తం కా
ర్యగౌరవాత్ ॥ ౨ ॥ దూతోఽస్మ్యతిబలస్యాహం మహర్షేరమితౌజసః । రామం దిదృక్షురాయాతః కార్యేణ హి మ
హాబల ॥ ౩ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సౌమిత్రిస్త్వరయాన్వితః । న్యవేదయత రామాయ తాపసం తం సమాగతం ॥ ౪ ॥
జయస్వ రామ ధర్మేణ హ్యుభౌ లోకౌ మహామతే । దూతస్త్వాం ద్రష్టుమాయాతస్తపస్వీ భాస్కరప్రభః ॥ ౫ ॥ త
ద్వాక్యం లక్ష్మణేనోక్తం శ్రుత్వా రామ ఉవాచ హ । ప్రవేశ్యతాం మునిస్తాత మహౌజాస్తస్య వాక్యధృక్ ॥ ౬ ॥ సౌ
మిత్రిస్తు తథేత్యుక్త్వా ప్రావేశయత తం మునిం । జ్వలంతమివ తేజోభిః ప్రదహంతమివాంశుభిః ॥ ౭ ॥ సోఽభిగమ్య ర
ఘుశ్రేష్ఠం దీప్యమానం స్వతేజసా । ఋషిర్మధురయా వాచా వర్ధస్వేత్యాహ రాఘవం ॥ ౮ ॥ తస్మై రామో మహాతే
జాః పూజామర్ఘ్యపురోగమాం । దదౌ కుశలమవ్యగ్రం ప్రష్టుమేవోపచక్రమే ॥ ౯ ॥ పృష్టశ్చ కుశలం తేన రామేణ
వదతాం వరః । ఆసనే కాంచనే దివ్యే నిషసాద మహాయశాః ॥ ౧౦ ॥ తమువాచ తతో రామస్స్వాగతం తే మహాము

సే । ప్రాపయస్వ చ వాక్యాని యతో దూతస్త్వమాగతః ॥ ౧౧ ॥ చోదితో రాజసింహేన మునిర్వాక్యముదైరయత్ । ద్వంద్వే హ్యేతత్ప్రవక్తవ్యం హితం వై యద్యపేక్షసే ॥ ౧౨ ॥ యః శృణోతి నిరీక్షేద్వా స వధ్యో భవితా తవ । భవేద్వై మునిముఖ్యస్య వచనం యద్యపేక్షసే ॥ ౧౩ ॥ స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ । ద్వారి తిష్ఠ మహాబాహో ప్రతిహారం విసర్జయ ॥ ౧౪ ॥ స మే వధ్యః ఖలు భవేద్వాచం ద్వంద్వసమీరితామ్ । ఋషేర్మమ చ సౌమిత్రే పశ్యేద్వా శృణుయాచ్చ యః ॥ ౧౫ ॥ తతో నిక్షిప్య కాకుత్స్థో లక్ష్మణం ద్వారిసంగ్రహమ్ । తమువాచ మునే వాక్యం కథయస్వేతి రాఘవః ॥ ౧౬ ॥ యత్తే మనీషితం వాక్యం యేన వాఽసి సమాహితః । కథయస్వావిశంకస్త్వం మమాపి హృది వర్తతే ॥ ౧౭ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే త్ర్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౨ ॥ ౬౪౦ ॥**************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ శృణు రామ మహాబాహో యదర్థమహమాగతః । పితామహేన దేవేన ప్రేషితోఽస్మి మహాబల ॥ ౧ ॥ తవాహం పూర్వకే భావే పుత్రః పరపురంజయ । మాయాసంభావితో వీర కాలస్సర్వసమాహరః ॥ ౨ ॥ పితామహశ్చ భగవానాహ లోకపతిః ప్రభుః । సమయస్తే కృతస్సౌమ్య లోకాన్ సంపరిరక్షితుమ్ ॥ ౩ ॥ సంక్షిప్య చ పురా లోకాన్ మాయయా స్వయమేవ హి । మహార్ణవే శయానోఽప్సు మాం త్వం పూర్వమజీజనః ॥ ౪ ॥ భోగవంతం తతో నాగమనంతముదకేశయమ్ । మాయయా జనయిత్వా త్వం ద్వౌ చ సత్త్వౌ మహాబలౌ ॥ ౫ ॥ మధుం చ కైటభం చైవ యయోరస్థిచయైర్వృతా । ఇయం పర్వతసంబాధా మేదినీ చాభవన్మహీ ॥ ౬ ॥ పద్మే దివ్యేఽర్కసంకాశే నాభ్యాముత్పాద్య మామపి । ప్రాజాపత్యం త్వయా కర్మ సర్వం మయి నివేశితమ్ ॥ ౭ ॥ సోఽహం సన్యస్తభారో హి త్వాముపాసే జగత్పతిమ్ । రక్షాం విధత్స్వ భూతేషు మమ తేజస్కరో భవాన్ ॥ ౮ ॥ తతస్త్వమసి దుర్ధర్షస్తస్మాద్భావాత్సనాతనాత్ । రక్షాం విధాస్యన్ భూతానాం విష్ణుత్వముపజగ్మివాన్ ॥ ౯ ॥ అదిత్యాం వీర్యవాన్ పుత్రో భ్రాతౄణాం వీర్యవర్ధనః । సముత్పన్నేషు కృత్యేషు తేషాం సాహ్యాయ కల్పసే ॥ ౧౦ ॥ స త్వముజ్జాస్యమానాసు ప్రజాసు జగతాం వర । రావణస్య వధాకాంక్షీ మానుషేషు మనో దధాః ॥ ౧౧ ॥ దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతాని చ । కృత్వా వాసస్య నియతిం స్వయమేవాత్మనః పురా ॥ ౧౨ ॥ స త్వం మనోమయః పుత్రః పూర్ణాయుర్మానుషేష్విహ । కాలోఽయం తే నరశ్రేష్ఠ సమీపముపవర్తితుమ్ ॥ ౧౩ ॥ యది భూయో మహారాజ ప్రజా ఇచ్ఛస్యుపాసితుమ్ । వస వా వీర భద్రం తే ఏవమాహ పితామహః ॥ ౧౪ ॥ అథ వా విజిగీషా తే సురలోకాయ రాఘవ । సనాథా విష్ణునా దేవా భవంతు విగతజ్వరాః ॥ ౧౫ ॥ శ్రుత్వా పితామహేనోక్తం వాక్యం కాలసమీరితమ్ । రాఘవః ప్రహసన్ వాక్యం సర్వసంహారమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ శ్రుత్వా తు దేవదేవస్య వాక్యం పరమమద్భుతమ్ । ప్రీతిర్హి మహతీ జాతా తవాగమనసంభవా । త్రయాణామపి లోకానాం కార్యార్థం మమ సంభవః । భద్రం తేఽస్తు గమిష్యామి యత ఏవాహమాగతః ॥ ౧౭ ॥ హృద్గతో హ్యసి సంప్రాప్తో న మే త్రాపి విచారణా । మయా హి సర్వకృత్యేషు దేవానాం వశవర్తినా ॥ ౧౮ ॥ స్థాతవ్యం సర్వసంహార యథా హ్యాహ పితామహః ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చతురుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౮ ॥ ౧౧౬౪౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా తయోస్సంవదతోర్దుర్వాసా భగవానృషిః । రామస్య దర్శనాకాంక్షీ రాజద్వారముపాగమత్ ॥ ౧ ॥ సోఽభిగమ్య తు సౌమిత్రిమువాచ ఋషిసత్తమః । రామం దర్శయ మే శీఘ్రం పురా మేఽర్థోఽతివర్తతే ॥ ౨ ॥ మునేస్తు భాషితం శ్రుత్వా లక్ష్మణః పరవీరహా । అభివాద్య మహాత్మానం వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౩ ॥ కిం కార్యం బ్రూహి భగవన్ కో వార్థః కిం కరోమ్యహమ్ । వ్యగ్రో హి రాఘవో బ్రహ్మన్ ముహూర్తం ప్రతిపాల్యతామ్ ॥ ౪ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా ఋషిశార్దూలః క్రోధేన కలుషీకృతః । ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్యం నిర్దహన్నివ చక్షుషా ॥ ౫ ॥ అస్మిన్ క్షణే మాం సౌమిత్రే రామాయ ప్రతివేదయ । అస్మిన్ క్షణే మాం సౌమిత్రే న నివేదయసే య

ది ॥ ౬ ॥ విషయం త్వాం పురం చైవ శపిష్యే రాఘవం తథా । భరతం చైవ సౌమిత్రే యుష్మాకం యా చ సంతతిః । నహి శక్
ష్యామ్యహం భూయో మన్యుం ధారయితుం హృది । తచ్ఛ్రుత్వా ఘోరసంకాశం వాక్యం తస్య మహాత్మనః ॥ ౮ ॥ చిం
తయామాస మనసా తస్య వాక్యస్య నిశ్చయం । ఏకస్య మరణం మేఽస్తు మా భూత్సర్వవినాశనం ॥ ౯ ॥ ఇతి బుద్ధ్యా విని
శ్చిత్య రాఘవాయన్యవేదయత్ । లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా రామః కాలం విసృజ్య చ ॥ ౧౦ ॥ నిష్పత్య త్వరితం రాజా హ్య
త్రేః పుత్రం దదర్శ హ । సోఽభివాద్య మహాత్మానం జ్వలంతమివ తేజసా ॥ ౧౧ ॥ కిం కార్యమితి కాకుత్స్థః కృతాంజలి
రభాషత । తద్వాక్యం రాఘవేణోక్తం శ్రుత్వా మునివరః ప్రభుం ॥ ౧౨ ॥ ప్రత్యాహ రామం దుర్వాసాః శ్రూయతాం
ధర్మవత్సల । అద్య వర్షసహస్రస్య సమాప్తిస్తపసో మమ ॥ ౧౩ ॥ సోఽహం భోజనమిచ్ఛామి యథాసిద్ధం తవా
నఘ । తచ్ఛ్రుత్వా వచనం రాజా రాఘవః ప్రీతమానసః ॥ ౧౪ ॥ భోజనం మునిముఖ్యాయ యథాసిద్ధముపాహరత్ । స
తు భుక్త్వా మునిశ్రేష్ఠస్తదన్నమమృతోపమం ॥ ౧౫ ॥ సాధు రామేతి సంభాష్య స్వమాశ్రమముపాగమత్ । తస్మిన్న
తే మునివరే స్వాశ్రమం లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౧౬ ॥ సంస్మృత్య కాలవాక్యాని తతో దుఃఖముపాగమత్ । దుఃఖేన చ సుసం
తప్తస్స్మృత్వా తద్ఘోరదర్శనం ॥ ౧౭ ॥ అవాఙ్ముఖో దీనమనా వ్యాహర్తుం న శశాక హ । తతో బుద్ధ్యా వినిశ్చిత్య కా
లవాక్యాని రాఘవః ॥ ౧౮ ॥ నైతదస్తీతి నిశ్చిత్య తూష్ణీమాసీన్మహాయశాః ॥ * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షడు
త్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౮౫ ॥ ౯౭౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ (తతశ్చోద్విగ్నమనసం ధ్యానమూకత్వమాస్థితం । సోచ్ఛ్వాసహృదయం
సాస్రం నిందమానం ప్రియాప్రియే ॥ ౧ ॥) అవాఙ్ముఖమథో దీనం దృష్ట్వా సోమమివాప్లుతం । రాఘవం లక్ష్మణో వా
క్యం హృష్టో మధురమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ న సంతాపం మహాబాహో మదర్థం కర్తుమర్హసి । పూర్వనిర్మాణబద్ధా హి
కాలస్య గతిరీదృశీ ॥ ౩ ॥ జహి మాం సౌమ్య విస్రబ్ధం ప్రతిజ్ఞాం పరిపాలయ । హీనప్రతిజ్ఞాః కాకుత్స్థ ప్రయాంతి నరకం
నరాః ॥ ౪ ॥ యది ప్రీతిర్మహారాజ యద్యనుగ్రాహ్యతా మయి । జహి మాం నిర్విశంకస్త్వం ధర్మం వర్ధ
య రాఘవ ॥ ౫ ॥ లక్ష్మణేన తథోక్తస్తు రామః ప్రచలితేంద్రియః । మంత్రిణస్సముపానీయ తథైవ చ పురోహి
తాన్ ॥ ౬ ॥ అబ్రవీచ్చ యథావృత్తం తేషాం మధ్యే స రాఘవః । దుర్వాసోఽభిగమం చైవ ప్రతిజ్ఞాం తాపసస్య చ ॥ ౭ ॥
తచ్ఛ్రుత్వా మంత్రిణస్సర్వే సోపాధ్యాయాస్సమాసత । వసిష్ఠస్తు మహాతేజా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౮ ॥ దృష్ట
మేతన్మహాబాహో క్షయం తే రోమహర్షణం । లక్ష్మణేన వియోగశ్చ తవ రామ మహాయశః ॥ ౯ ॥ త్యజైనం బలవా
న్ కాలో మా ప్రతిజ్ఞాం వృథా కృథాః । వినష్టాయాం ప్రతిజ్ఞాయాం ధర్మో హి విలయం వ్రజేత్ ॥ ౧౦ ॥ తతో ధర్మే
వినష్టే తు త్రైలోక్యం సచరాచరం । సదేవర్షిగణం సర్వం వినశ్యేత్తు న సంశయః ॥ ౧౧ ॥ స త్వం పురుషశార్దూల త్రై
లోక్యస్యాభిపాలనాత్ । లక్ష్మణేన వినా చాద్య జగత్స్వస్థం కురుష్వ హ ॥ ౧౨ ॥ (జానీమస్త్వాం మహాబాహో భ్రా
తృస్నేహవశానుగం । దేవకార్యమిదం చాపి తతస్త్వాం త్వరయామహే ॥ ౧౩ ॥ నాస్యాస్నేహేన కాకుత్స్థ ప్రతి
జ్ఞాం హాతుమర్హసి । త్వయి హీనప్రతిజ్ఞే తు రాజ్యార్థోఽపి నిరర్థకః ॥ ౧౪ ॥ ప్రత్యూహం తే మహాబాహో ప్రతిజ్ఞాం పరి
రక్షతా । త్యక్తో దశరథేన త్వం వనవాసాయ దీక్షితః ॥ ౧౫ ॥ త్వత్కృతే నైవ శోకేన స్వర్గం దశరథో గతః । నైనం
త్వం నర్తసే రామ ప్రతిజ్ఞాపరిపాలనాత్ ॥ ౧౬ ॥ సత్యం పురుషశార్దూల మేరుమందరసారవాన్ । త్రైలోక్యస్య
హితార్థాయ లక్ష్మణం త్యక్తుమర్హసి ॥ ౧౭ ॥) తేషాం తత్సమవేతానాం వాక్యం ధర్మార్థసంహితం । శ్రుత్వా పరిష
దో మధ్యే రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ విసర్జయే త్వాం సౌమిత్రే మా భూద్ధర్మవిపర్యయః । త్యాగో వధో వా వి
హితస్సాధూనాం తూభయం సమం ॥ ౧౯ ॥ రామేణ భాషితే వాక్యే బాష్పపర్యాకులేక్షణః । లక్ష్మణస్త్వరితః ప్రా

యోగాత్స్వ గృహం సంవివేశహ ॥ ౨౦ ॥ సగత్వా సరయూతీరముపస్పృశ్య కృతాంజలిః । నిగృహ్య సర్వస్రోతాంసి ని
శ్వాసం న ముమోచ హ ॥ ౨౧ ॥ (యత్తదక్షరమవ్యక్తం పరం బ్రహ్మ సనాతనం । పదం తద్ధ్యానదేవాఖ్యమాత్మానం
సోఽభ్యచింతయత్ ॥ ౨౨ ॥) అనిశ్వసంతం యుక్తం తం సశక్రాస్సాప్సరోగణాః । దేవాస్సర్షిగణాస్సర్వే పుష్పై
రభ్యకిరం స్తదా ॥ ౨౩ ॥ అదృశ్యం సర్వమనుజైస్సశరీరం మహాబలం । ప్రగృహ్య లక్ష్మణం శక్రస్త్రిదివం సంవివేశహ ॥
తతో విష్ణోశ్చతుర్భాగమాగతం సురసత్తమాః । దృష్ట్వా ప్రముదితాస్సర్వే పూజయన్నృషిభిస్సహ ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యు
త్తర శ్రీరామాయణే షడుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౮౮ ॥ ౭౭౬౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విసృజ్య లక్ష్మణం రామో దుఃఖశోకసమన్వితః । పురోధసం మంత్రిణశ్చ నైగ
మాంశ్చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ అద్య రాజ్యేఽభిషేక్ష్యామి భరతం ధర్మవత్సలం । అయోధ్యాయాః పతిం వీరం తతో
యాస్యామ్యహం వనం ॥ ౨ ॥ ప్రవేశయత సంభారాన్మాభూత్కాలస్య పర్యయః । అద్యైవాహం గమిష్యామి లక్ష్మణే
న గతాం గతిం ॥ ౩ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవేణోక్తం సర్వాః ప్రకృతయో భృశం । మూర్ధభిః ప్రణతా భూమౌ గతస
త్త్వా ఇవాభవన్ ॥ ౪ ॥ భరతశ్చ విసంజ్ఞోఽభూచ్ఛ్రుత్వా రామస్య భాషితం । రాజ్యం విగర్హయామాస రాఘవం
చేదమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ సత్యేనాహం శపే రాజన్స్వర్గలోకేన చైవహి । న కామయే యథా రాజ్యం త్వాం వినా ర
ఘునందన ॥ ౬ ॥ ఇమౌ కుశలవౌ రాజన్నభిషించ నరాధిప । కోసలేషు కుశం వీరముత్తరేషు తథా లవం ॥ ౭ ॥ శత్రు
ఘ్నస్య తు గచ్ఛంతు దూతాస్త్వరితవిక్రమాః । ఇదం గమనమస్మాకం స్వర్గాయాఖ్యాంతు మాచిరం ॥ ౮ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా భర
తేనోక్తం దృష్ట్వా చాపి హ్యధోముఖాన్ । పౌరాంచ్ఛోకేన సంతప్తాన్వసిష్ఠో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ వత్స రామ ఇ
మాః పశ్య ధరణీం ప్రకృతీర్గతాః । జ్ఞాత్వైషామీప్సితం కార్యం మాచైషాం విప్రియం కృథాః ॥ ౧౦ ॥ వసిష్ఠస్య తు వా
క్యేన హ్యుత్థాప్య ప్రకృతీజనం । కిం కరోమీతి కాకుత్థ్స్సర్వాన్వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ తతస్సర్వాః ప్రకృతయో రా
మం వచనమబ్రువన్ । గచ్ఛంతమనుగచ్ఛామో యత్ర రామ గమిష్యసి ॥ ౧౨ ॥ పౌరేషు యది తే ప్రీతిర్యది స్నేహో
హ్యనుత్తమః । సపుత్రదారాః కాకుత్థ్స సమాగచ్ఛామ సత్పథం ॥ ౧౩ ॥ తపోవనం వా దుర్గం వా నదీమంభోనిధిం
తథా । వయం తే యది న త్యాజ్యాస్సర్వాన్నో నయ ఈశ్వర ॥ ౧౪ ॥ ఏషా నః పరమా ప్రీతిరేష నః పరమో వరః । హృ
ద్గతా నస్సదా ప్రీతిస్తవానుగమనే నృప ॥ ౧౫ ॥ పౌరాణాం దృఢభక్తిం చ బాఢమిత్యేవ సోఽబ్రవీత్ । స్వకృతాంతం చాన్వవే
క్ష్యాథ తస్మిన్నహని రాఘవః ॥ ౧౬ ॥ కోసలేషు కుశం వీరముత్తరేషు తథా లవం । అభ్యషించన్మహాబాహురుభౌ రామః
కుశీలవౌ ॥ ౧౭ ॥ అభిషిక్తౌ సుతావంకే ప్రతిష్ఠాప్య పురే తతః । పరిష్వజ్య మహాబాహుర్మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ చాసకృ
త్ ॥ ౧౮ ॥ రథానాం తు సహస్రాణి నాగానామయుతాని చ । దశాయుతాని చాశ్వానామేకైకస్య ధనం దదౌ ॥ ౧౯ ॥
బహురత్నౌ బహుధనౌ హృష్టపుష్టజనావృతౌ ॥ ౨౦ ॥ స్వే పురే ప్రేషయామాస భ్రాతరౌ తౌ కుశీలవౌ । అభిషిచ్య
సుతౌ వీరౌ ప్రతిష్ఠాప్య పురే తదా ॥ ౨౧ ॥ దూతాంత్సం ప్రేషయామాస శత్రుఘ్నాయ మహాత్మనే ॥ * ॥ ఇత్యుత్త
ర శ్రీరామాయణే సప్తోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౮౯౧ ॥ ౫౮౨౧ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తే దూతా రామవాక్యేన చోదితా లఘువిక్రమాః । ప్రజగ్ముర్మధురాం శీఘ్రం
చక్రుర్వాసం న చాధ్వని ॥ ౧ ॥ తతస్త్రిభిరహోరాత్రైస్సంప్రాప్య మధురామథ । శత్రుఘ్నాయ యథావృత్తమా
చఖ్యుస్సర్వమేవ తత్ ॥ ౨ ॥ లక్ష్మణస్య పరిత్యాగం ప్రతిజ్ఞాం రాఘవస్య చ । పుత్రయోరభిషేకం చ పౌరానుగమనం
తథా ॥ ౩ ॥ కుశస్య నగరీ రమ్యా వింధ్యపర్వతరోధసి । కుశావతీతి నామ్నా సా కృతా రామేణ ధీమతా ॥ ౪ ॥ శ్రావ
స్తీతి పురీ రమ్యా శ్రావితా చ లవస్య చ । అయోధ్యాం విజనాం కృత్వా రాఘవో భరతస్తథా ॥ ౫ ॥ స్వర్గస్య గమనా

ద్యోగం కృతవంతౌ మహారథౌ । ఏవం సర్వం నివేద్యాశు శత్రుఘ్నాయ మహాత్మనే ॥ ౬ ॥ విరేముస్తే తతో దూతా స్త్వర
రాజేతి చాబ్రువన్ । శ్రుత్వా తం ఘోరసంకాశం కులక్షయముపస్థితం ॥ ౭ ॥ ప్రకృతీస్తు సమానీయ కాంచనం చ
పురోహితం । తేషాం సర్వం యథావృత్తమాఖ్యాయ రఘునందనః ॥ ౮ ॥ ఆత్మనశ్చ విపర్యాసం భవిష్యం భ్రాతృభిస్స
హ । తతః పుత్రద్వయం వీరస్సోఽభ్యషించన్నరాధిపః ॥ ౯ ॥ సుబాహుర్మధురాం లేభే శత్రుఘాతీ చ వైదిశం । ద్వి
ధా కృత్వా తు తాం సేనాం మాధురీం పుత్రయోర్ద్వయోః ॥ ౧౦ ॥ ధనం చ యుక్తం కృత్వా వై స్థాపయామాస పార్థి
వః । సుబాహుం మధురాయాం చ వైదిశే శత్రుఘాతినం ॥ ౧౧ ॥ యయౌ స్థాప్య తదాఽయోధ్యాం రథేనైకేన రాఘవః ।
స దదర్శ మహాత్మానం జ్వలంతమివ పావకం ॥ ౧౨ ॥ సూక్ష్మక్షౌమాంబరధరం మునిభిస్సహ ధార్మికైః । సోఽభివా
ద్య తతో రామం ప్రాంజలిః ప్రయతేంద్రియః ॥ ౧౩ ॥ ఉవాచ వాక్యం ధర్మజ్ఞో ధర్మమేవానుచింతయన్ । కృత్వా
ఽభిషేకం సుతయోర్యుక్తం రాఘవనందన ॥ ౧౪ ॥ తవానుగమనే రాజన్విద్ధి మాం కృతనిశ్చయం । న చాన్యదద్య వక్తవ్య
మతో వీర న శాసనం ॥ ౧౫ ॥ విలంఘ్యమానమిచ్ఛామి త్వద్విధేన విశేషతః । తస్య తాం బుద్ధిమక్లీబాం విజ్ఞాయ రఘునం
దనః ॥ ౧౬ ॥ బాఢమిత్యేవ శత్రుఘ్నం రామో వచనమబ్రవీత్ । తస్య వాక్యస్య వాక్యాంతే వానరాః కామరూపిణః
ఋక్షరాక్షససంఘాశ్చ సమాపేతురనేకశః । సుగ్రీవం తే పురస్కృత్య సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ ౧౭ ॥ తే రామం ద్ర
ష్టుమనసస్స్వర్గాయాభిముఖం స్థితం । దేవపుత్రా ఋషిసుతా గంధర్వాణాం సుతాస్తథా ॥ ౧౮ ॥ రామక్షయం
విదిత్వా తే సర్వ ఏవ సమాగతాః । తే రామమభివాద్యోచుస్సర్వే వానరరాక్షసాః ॥ ౧౯ ॥ తవానుగమనే రాజం త్సం
ప్రాప్తాస్స్మ మహాయశః । యది రామ వినాఽస్మాభిర్గచ్ఛేస్త్వం పురుషోత్తమ ॥ ౨౦ ॥ యమదండమివోద్యమ్య త్వ
యా స్మ వినిపాతితాః । త్రైరేవముక్తః కాకుత్స్థో బాఢమిత్యబ్రవీత్స్మ నయన్ ॥ ౨౧ ॥ తతస్మిన్నంతరే రామం సుగ్రీవో
పి మహాబలః । ప్రణమ్య విధివద్వీరం విజ్ఞాపయితుముద్యతః ॥ ౨౨ ॥ అభిషిచ్యాంగదం వీరమాగతోఽస్మి నరాధిప । తవా
నుగమనే రాజన్విద్ధి మాం కృతనిశ్చయం ॥ ౨౩ ॥ (తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామో రమయతాం వరః । వానరేంద్ర
మథోవాచ మైత్రం తస్యానుచింతయన్ ॥ ౨౪ ॥ సఖే శృణుష్వ సుగ్రీవ న త్వయాఽహం వినాకృతః । గచ్ఛేయం దేవలో
కం వా పరమం వా పదం మహత్ ॥ ౨౫ ॥) ఏవం తేషాం వచశ్శ్రుత్వా ఋక్షవానరరక్షసాం । విభీషణమథోవాచ మ
ధురం శ్లక్ష్ణయా గిరా ॥ ౨౬ ॥ యావత్ప్రజా ధరిష్యంతి తావత్త్వం వై విభీషణ । రాక్షసేంద్ర మహావీర్య లంకాస్థస్త్వం ధ
రిష్యసి ॥ ౨౭ ॥ యావచ్చంద్రశ్చ సూర్యశ్చ యావత్తిష్ఠతి మేదినీ । యావచ్చ మత్కథా లోకే తావద్రాజ్యం తవాస్త్వి
హ ॥ ౨౮ ॥ శాసితస్త్వం సఖిత్వేన కార్యం తే మే మ శాసనం । ప్రజాస్సంరక్ష ధర్మేణ నోత్తరం వక్తుమర్హసి ॥ ౨౯ ॥
కిం చాన్యద్వక్తుమిచ్ఛామి రాక్షసేంద్ర మహామతే । ఆరాధయ జగన్నాథమిక్ష్వాకుకులదైవతం ॥ ౩౦ ॥ ఆరాధనీయ
మనిశం సర్వైర్దేవైస్సవాసవైః । తథేతి ప్రతిజగ్రాహ రామవాక్యం విభీషణః ॥ ౩౧ ॥ రాజా రాక్షసముఖ్యానాం
రాఘవాజ్ఞామనుస్మరన్ । తమేవముక్త్వా కాకుత్స్థో హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥ జీవితే కృతబుద్ధిస్త్వం మా ప్ర
తిజ్ఞాం వృథా కృథాః । మత్కథాః ప్రచరిష్యంతి యావల్లోకే హరీశ్వర ॥ ౩౩ ॥ తావద్రమస్వ సుప్రీతో మద్వాక్యమ
నుపాలయన్ । ఏవముక్తస్తు హనుమాన్రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ ౩౪ ॥ వాక్యం విజ్ఞాపయామాస పరం హర్షమవా
ప్య చ । యావత్తవ కథా లోకే విచరిష్యతి పావనీ ॥ ౩౫ ॥ తావత్స్థాస్యామి మేదిన్యాం తవాజ్ఞామనుపాలయన్ । జాం
బవంతం తథోక్త్వా తు వృద్ధం బ్రహ్మసుతం తథా ॥ ౩౬ ॥ మైందం చ ద్వివిదం చైవ పంచ జాంబవతా సహ । యావత్కలిశ్చ
సంప్రాప్తస్తావజ్జీవత సర్వదా ॥ ౩౭ ॥ తానేవముక్త్వా కాకుత్స్థస్సర్వాంస్తానృక్షవానరాన్ । ఉవాచ బాఢం గచ్ఛ
ధ్వం మయా సార్ధం యథోదితం ॥ ౩౮ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే అష్టోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౦౮ ॥ ౩౮౦॥